

A MAGYAR
SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK
1989. ÉVI
JEGYZŐKÖNYVEI

2. KÖTET

MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

BUDAPEST, 1993

**A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK 1989. ÉVI
JEGYZŐKÖNYVEI**

2. kötet

A MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR KIADVÁNYAI

II.

FORRÁSKIADVÁNYOK

24.

Sorozatszerkesztő

LAKOS JÁNOS

**A MAGYAR
SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK
JEGYZŐKÖNYVEI
1957—1989**

Kötetszerkesztő

SOÓS LÁSZLÓ

1989. ÉVI JEGYZŐKÖNYVEK

2. KÖTET

**A MAGYAR
SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK
1989. ÉVI
JEGYZŐKÖNYVEI**

2. KÖTET

Szerkesztette és jegyzetekkel ellátta

**S. KOSZTRICZ ANNA—LAKOS JÁNOS—
NÉMETHNÉ VÁGYI KAROLA—SOÓS LÁSZLÓ—T. VARGA GYÖRGY**

MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

BUDAPEST, 1993

Megjelent a Művelődési és Közoktatási Minisztérium
Mecenatúra Alapjának támogatásával,
a Magyar Országos Levéltár gondozásában

A bevezető tanulmányt írta
SOÓS LÁSZLÓ—T. VARGA GYÖRGY

A szerkesztésben közreműködött

UJVÁRY GÁBOR

ISSN 0073—4055 (MOL Kiadv. II. Forráskiadványok)
ISBN 963 631 053 X ö (MSZMP KB jk. 1957—1989)
ISBN 963 631 055 6 (1989. évi jk. 2. köt.)

Kiadja a Magyar Országos Levéltár, Budapest

© S. Kosztricz Anna, Lakos János, Némethné Vági Karola, Soós László, T. Varga György

Printed in Hungary
Széchenyi Nyomda Kft., Győr 93. K —2505
Felelős nyomdavezető: Nagy Iván ügyvezető igazgató

8.

JEGYZŐKÖNYV a Központi Bizottság 1989. június 23—24-én megtartott üléséről

IVÁNYI PÁL elvtárs: Tisztelettel köszöntöm a Központi Bizottság tagjait. Mindenkinek jó reggelt kívánok.

Bejelentem, hogy az ülésen nem vesz részt hat elvtárs. Szolgálati okból külföldön van három elvtárs: Bartha, Gyuricsku és Magyar Kálmán elvtárs. Szolgálati okból egy elvtárs távol van, Kiss István elvtárs; külföldön van, szabadságát tölti Vastagh Pál elvtárs, családi okból pedig Kovács Ferenc elvtárs nem vesz részt az ülésen.

Ugyan ide van írva, hogy Beck Tamás később csatlakozik a tanácskozáshoz, de látom, hogy itt van. (Beck elvtárs közbeszólása: El kell közben menni.) Igen. Megállapítom, hogy az ülés határozatképes.

A Központi Bizottság napirendjére javasolja a Politikai Bizottság a következő témákat:

1. Javaslat az MSZMP kongresszusának összehívására és előkészítésének rendjére.

Előadó: Grósz Károly elvtárs

E napirendi pont keretében a Központi Bizottság hallgassa meg a május 8-i ülésen¹ kiküldött jelölőbizottság elnökének, Fock Jenő elvtársnak a jelentését, és döntsön a megüresedett párttisztviselők betöltésére vonatkozó javaslatokról.

2. Állásfoglalás-tervezet az MSZMP viszonyáról az egyházakhoz és a valáshoz.

Előadó: Berecz János elvtárs

3. Különfélék.

Megkérdem a Központi Bizottságot, hogy a beterjesztett napirendi pontokkal egyetért-e.

Aki egyetért... Tessék, van megjegyzés, Tétényi elvtárs.

TÉTÉNYI PÁL elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Grósz elvtárs beszédében² szólt arról, hogy a pártban hatalmi harc folyik. Én úgy gondolom, hogy ez egy olyan fontos megállapítás, hogy a Központi Bizottság ezt követő ülésén ezzel a kérdéssel feltétlenül foglalkozni kell. Értelmeznünk kell, és látnunk kell ennek a tartalmi jellemzőit. Én ezért azt kérem, hogy a napirend keretében — akár a „Különfélék” között — legyen lehetőség erről az ügyről részletes tájékoztatást kapni, s ezt az ügyet megvitatni. Akkor, amikor ezt a javaslatot teszem, arra is gondolok, hogy jó néhány pártszerv, például a Somogy Megyei Pártbizottság Végrehajtó Bizottsága — a legjobb tudomásom szerint — hasonló, jellegében, tartalmában hasonló javaslatokat tett.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Berend T. Iván elvtárs.

BEREND T. IVÁN elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Olyan felfokozott érdeklődés előzi meg ezt a központi bizottsági ülést, már az ülés beharangozása miatt is, annyira súlyosak és nehezek a problémák, amelyeket meg kell vitatnunk. Én azt javasol-

nám, hogy a második napirendet, az egyházakhoz való viszonyt vegyük le a napirendjeink témájáról, hogy egy nyugodt, higgadt, egy- vagy esetleg kétnapos tanácskozáson a legfontosabb kérdésekről mód nyíljon igazán vitát folytatni, és ne a napirendek feszítésében kapkodjunk. Köszönöm szépen.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Igen. Tessék Tőkei elvtárs.

TŐKEI FERENC elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Másfél napot Moszkvában töltöttem, nagyon sok emberrel beszéltem. Próbáltam magyarázni a helyzetünket. Nemcsak valamennyi szomszéd ország vagy — nagy szót szólva — az egész világ a mai ülésünkre figyel, hanem a szovjet értelmiség is.

Elnézést kérek az udvariatlanságért, én arra kérem a KB tisztelt tagjait, hogy aki odahaza megírt felszólalást hozott magával, az ne hozza ide ki felolvasni, hogy egy-mással párhuzamosan futó, előre elképzelt, pár nappal ezelőtt leírt gondolatok hangozzanak itt el, hanem próbáljon meg frissen beszélni és a legfontosabb dolgokról. Köszönöm szépen.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Köszönöm szépen. Van-e még megjegyzés? Nincs. Kérem, én a következőt szeretném mondani a Központi Bizottságnak. A napirendi pont címe, az első napirendé: Javaslat a kongresszus összehívására és előkészítésére. A napirend előkészítése során, a Politikai Bizottságban lefolytatott vita alapján Grósz elvtárs arra kapott felhatalmazást, hogy a belpolitikáról, a párt belső helyzetéről igen részletesen szóljon, és mindazokról a problémákról, amelyek ma a párttagság körében kint vannak. Tehát Tétényi elvtársnak azt tudnám mondani, hogy ezek a kérdések az előadói beszédben benne lesznek.

Berend T. Iván elvtársnak. Le lehet ugyan venni az egyházpolitikát, de én úgy gondolom — és valószínű, így sem ússzuk meg egy nappal a mai központi bizottsági ülést, másrészt ezt a napirendet most már kétszer toltuk arrébb, hogy a torlódás miatt — ennek megtárgyalása túlságosan nem terhelne meg a Központi Bizottság munkáját. Másrészt pedig a Működési Szabályzat szempontjából azért az fontos lenne, hogy ezt eldöntsük. Ezzel együtt erről lehet szavazni. Fölmerült egyébként a Politikai Bizottság ülésén is, hogy esetleg vegyük le, de úgy ítéltük meg, hogy túl kellene lenni ezen a napirenden, most már két alkalommal is halasztottuk, de meg fogom szavaztatni a javaslatot.

Tőkei elvtárs kommentárjához pedig nincs, azt hiszem nem kell hozzáfűznievalót tenni.

Na most kérem, az egyházak napirendjéről szavazzunk akkor [külön]. Aki támogatja Berend T. Iván elvtárs javaslatát, hogy vegyük le a napirendről, kérem kézfelemeléssel jelezze. (Szavazás)

Köszönöm szépen. Ki van a megtárgyalás mellett? Kérem, látható kisebbség. Levettük a napirendről. Ezzel a megszorítással a többi napirendet elfogadja, akkor a Központi Bizottság. Aki elfogadja kézfelemeléssel jelezze. (Szavazás)

Köszönöm szépen. Ellene volt-e valaki? Nincs.

Megállapítom tehát, hogy a Központi Bizottság a második napirendi pont tárgyalását levette a napirendről.³

Szeretném javasolni a Politikai Bizottság nevében a Központi Bizottságnak, hogy az elfogadásra kerülő dokumentum, valamint az ülésről kiadandó közlemény szövegének véglegesítésére küldött szerkesztőbizottság vezetőjének Nyers Rezső elvtársat válassza meg a Központi Bizottság. Tagjainak: Barabás János, Kovács László

elvtársat, a KüM államtitkárát, Major László és Romány Pál elvtársakat. Van-e ezzel kapcsolatban kérdés, megjegyzés? Ha nincs, akkor kérem, aki egyetért velem, kézfelemeléssel jelezze. (Szavazás)

Köszönöm szépen. Volt-e valaki ellene? Tartózkodott-e valaki a szavazástól? Nem.

A Politikai Bizottság javasolja a Központi Bizottságnak, hogy az ülésen tanácskozási joggal vegyenek részt az állandó meghívottak, a KEB elnöke és titkárai, a KB osztályvezetői, a megyei, a megyei jogú pártbizottságok első titkárai, valamint a Budapesti PB titkárai.

Az első napirendi pont tárgyalásán Domonkos László elvtárs vesz részt, a KB Pártpolitikai Osztályának helyettes vezetője. Amennyiben a javaslatot elfogadja a Központi Bizottság, kérem kézfelemeléssel jelezze. (Szavazás)

Köszönöm szépen. Volt-e valaki ellene? Tartózkodott-e valaki a szavazástól? Nem.

Kérem, akkor a meghívottakat hívjuk be. (A meghívottak elfoglalják a helyüket.)⁴

Köszöntöm a tanácskozási joggal meghívott elvtársakat. Szeretném Önöket tájékoztatni arról, hogy a Központi Bizottság két napirendet fog tárgyalni a mai ülésen;

1. Javaslat az MSZMP kongresszusának összehívására és előkészítésének rendjére.

Előadó: Grósz Károly elvtárs

2. Különfélék

Ezek után megkérem Grósz Károly elvtársat előadói beszédének megtartására.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A mai ülésen a pártkongresszus előkészítésével kapcsolatos feladatokról kell döntenünk. Nem pusztán csak időpontjáról, napirendjéről és lebonyolításának módjáról, hanem arról is, mit kell tennünk annak érdekében, hogy ez a kongresszus ne a párt szétesésének, hanem megújulásának jegyében végezze munkáját. Sajnos, ma az előbbinek is komoly veszélye van. Ezért munkánkat ezen az ülésen úgy kell befejezni, hogy a párttagság számára minden kétséget kizáróan demonstrálni tudjuk eltökélt szándékunkat a párt megújítására, reformelkötelezettségének bizonyítására, és ezen a bázison az egység újrateremtésére, a zavaró mozzanatok kiküszöbölésére. S ha a vita során ez látszik indokoltnak, le kell vonnunk a megfelelő személyi következtetéseket is. Csakis így kezdhethünk hozzá érdemben a kongresszus előkészítéséhez.

Eltársak! Belpolitikai helyzetünket alapvetően a következő tényezők határozzák meg:

- a rendkívüli nehézségekkel küzdő gazdaság, illetve az ebből eredően növekvő szociális feszültségek,
- másik a Magyar Szocialista Munkáspárt válsága,
- harmadik az ellenzék aktivizálódása, mindeneke előtt a nyilvánosság fórumain,
- negyedszer pedig a szocialista rendszerünket nyíltan, provokatív módon támadó, ellenséges erők fokozódó agresszivitása.

Bár ezek a tényezők kölcsönösen hatnak egymásra, mégis azt javaslom, hogy a mai ülésen elsősorban a párt helyzetével foglalkozzunk.

Egyrészt mert a pártban zajló folyamatok pozitív és negatív értelemben egyaránt hatnak a gazdaságra. A megfelelő politikai feltételek hiánya nehezíti, megléte ösz-

tönzi egy reformcentrikus, szerkezetátalakító gazdaságpolitika végrehajtását. Azt hiszem, mindenki számára nyilvánvaló, hogy a gazdasági és politikai reformok sorsa nagymértékben az MSZMP-től függ. Pártunk azonban e reformok végigvitelére mostani állapotában nem alkalmas.

Másrészt az új arculat, a korszerű politikai működési mód megtalálása és az ellenséges törekvések hatásának csökkentése is csak akkor várható, ha a ma belső küzdelmekről terhelt, a romló közhangulat nyomása alatt vergődő MSZMP nem veszít további teret a közéletben. Ez a tér ugyanis ma jórészt üresen, nyitva áll a politikai élet új szereplői, ellenfeleink előtt, amelyet egyelőre ők sem képesek [még] kitölteni.

1988 májusa⁵ után a párt új vezetése néhány egyszerűnek látszó előfeltevésre alapozta tevékenységét. Nem hiszem azonban, hogy bármelyikünk is számított volna arra, hogy mekkora nehézségekkel találkozunk a megújulás során, bár azt tudtuk, hogy a pártértekezlet önmagában még nem teremtette meg a fordulat minden szükséges feltételét.

Gazdasági területen a párt fő feladatának a fizetésképtelenség elkerülését és a szerkezetátalakításhoz szükséges feltételek megteremtését jelölte meg.

Az országos pártértekezlet azonban igazi áttörést a politikai intézményrendszer reformjának meghirdetésével hozott. A radikális fordulat lényege: a politikai pluralizmus elismerése, a párt és az állam szétválasztása, a párt kezdődő demokratizálása és a nyilvánosság minden korábbit meghaladó kibontakozása. Ebben az elgondolásban a párt és az állam elkülönítése teremti meg annak lehetőségét, hogy a párt valódi politikai mozgalommá váljon. Ez szükségszerűen az állami intézmények politikai szerepének növeléséhez vezetett, és ezzel egyidejűleg a párt jelentős mértékben közelebb került igazi rendeltetéséhez.

A pártvezetés úgy vélte, hogy az alsó- és középszintek megnövekedett önállósága, a demokratizmus bővülése nagymértékben fokozza majd a párttagság aktivitását. Az MSZMP a cselekvési terét, politizáló erejét kívánta bővíteni azzal, hogy megkezdte a múlt kritikus, a korábbi hibáktól elhatárolódó értékelését, valamint azzal, hogy korszerű szocializmust hirdet, vonzó program megalkotását tűzte ki célul.

A májusban elhatározott politikai döntések, valamint a személyi változások eredményeként az országban a politikai közhangulat átmenetileg javult. Ez optimizmussal töltötte el a párttagságot és a vezetőséget is, ami elsősorban a pártértekezletek hangulatából fakadt. A demokratizmus irányába tett nagy lépésnek tűnt, hogy az új pártvezetőséget éppen a tagság nyomására választották meg. Mindez azt a hamis tudatot alakította ki a párttagságban, hogy a dolog nehezen túljutottunk, és elfedte azt a tényt, hogy egy minőségileg merőben más, új helyzettel kell szembenéznünk. Vagyis azzal, hogy az anyagi jólét állandó emelésére épített, közel 30 évig tartó közmegegyezés véglegesen felbomlott; a gazdaság teljesítménye hosszú ideje, lassan már tíz esztendeje stagnál, relatív teljesítményhiány jellemzi, és évtizedes szocialista, vagy annak hitt értékek iránt megrendült a bizalom.

Lassan ismertük fel, hogy a belpolitikai feszültségek alapvető oka a gazdaságban keresendő. De ezért nem lehet a gazdaságot önmagában felelőssé tenni. Ugyanis az elmúlt évtizedekben egy torz gyakorlat alakult ki. Mindenekelőtt országos szintű kérdésekben a párt központi vezető testületei és apparátusa indokolatlanul nagy döntési hatásköröket vont magához. Átvállalva ezzel — és ezt most érezzük igazán — a döntések következményeinek felelősségét is. A munkahelyen ugyanak-

kor a pártszervezetek a napi termelési feladatok „ügyintézőivé” váltak. Ez az egyik legfőbb bizonyítéka a politikai modellváltás szükségességének.

Utólag megállapítható, hogy az új pártvezetés önmaga egységét illetően is illúziókat táplált. Ez azzal magyarázható, hogy kezdetben valóban egyetértés mutatkozott a főbb célokban, eszközökben, és megfelelő bizalom, szolidaritás volt egymás iránt.

Az azóta eltelt évben nagy horderejű változások mentek végbe, köztük olyanok is, amelyek a megelőző évtizedek stabilitásához, majd stagnálásához képest túlmentek minden várakozáson. Feladtuk a fokozatosság, a kicsit jobban, kicsit tökéletesebben elvét. Bátran mondhatjuk, hogy történelmileg egyedülálló kísérletbe kezdtünk azzal, hogy egyidejűleg próbáljuk kezelni a gazdasági válságot, felgyorsítani a modernizációs folyamatot, és demokratizálni a társadalmi élet egészét; mindent úgy, hogy a felgyülemlett problémákra szocialista megoldást találjunk.

Sokat változott a pártélet is. A modellváltás elkerülhetetlensége többé-kevésbé tudatosult a párttagok többségében. A jogállamiság kiépítésén alapuló pluralizmus, a demokratikus szocializmus eszméje a politikai reform fő tartalmává vált. Fokozatosan felélénkült egy egészen konstruktív vitaszellem. A párton belüli viták nyíltabbá váltak. Igaz, hogy sok még ezekben a szélsőség, nem mentes bizonytalankodástól sem, és teljes mértékig még nem hatotta át a pártmozgalmat a szervezeti élet minden szintjén. Mégis nagyon fontos értékelni azt, hogy kétségtelenül elindult a pártmozgalomban egy oly régóta hiányolt öntevékenység kibontakozása. Megfigyelhető a szervezeti formák, munkamódszerek jelentős gazdagodása, a helyi sajátosságokhoz illő találékonyság számos megnyilvánulása.

Sok új arcot ismerhettünk meg a pártmozgalomban, a politikai közéletben. Különösen lényeges a fiatalabb korosztályhoz tartozó káderek térnyerése. Ezt a folyamatot tudatosan is tovább kell erősíteni.

A platformszabadság kapcsán sokszínű, eltérő színvonalú, de hasznos vita zajlik, és a gyakorlat is egyre jobban kezdi visszaigazolni ennek időszerűségét.

A napokban tettük közzé a Szervezeti Szabályzat tervezetét,⁶ amely a megújuló MSZMP működéséhez ad keretet, természetesen majd a párttagság észrevételeivel gazdagítva.

A munkahelyi, illetve területi pártszervek működésében, szerveződésében is biztató jelek tapasztalhatók. A kezdeti félreértés — az nevezetesen, hogy az MSZMP ki akar vonulni a munkahelyekről — a viták során és a formálódó gyakorlat közben lassan tisztázódik. Erősödik az a felismerés, hogy mind a munkahelyen, mind a lakóterületen másképpen kell dolgozni, politizálni. Mindenütt erősebb, vonzóbb pártszervezetekre van szükség.

Elkészült a „Mire törekszik a Magyar Szocialista Munkáspárt?”⁷ című politikai tézisgyűjtemény. Ezt követően, illetve ezzel párhuzamosan folyik pártunk közép- és hosszú távú programjának kidolgozása. Elkezdtük a választási programunk megfogalmazását. Fontos rétegprogramok előkészítése is folyamatban van. Az MSZMP új agrárkonceptiója megfelelő politikai alapnak látszik a mezőgazdasági és élelmiszer-ipari korszerűsítés munkálataihoz. Folyik az egészségügyi és szociálpolitikai koncepció kidolgozása.

Az utóbbi egy évben megkezdődött és folyamatban van az elmúlt 40 év politikai tanulságainak tudományos igényű feltárása. Munkatársaink jó ütemben dolgoznak a legutóbbi 15 év politikai gyakorlatának tárgyilagos, kritikus elemzésén. E munka eredményeképpen remélhetőleg mielőbb megtudjuk, mit vállalhatunk ezekből az évekből, és mitől kell elhatárolódnunk, ha a korábbi hibákat el akarjuk kerülni.

Az úgynevezett alternatív szervezetekhez is más minőségűvé vált viszonyunk. Azt keressük, ami összeköt bennünket. Ennek legdöntőbb állomása az az elhatározás volt, hogy megkezdjük az átmenetet a többpártrendszer viszonyai között működő képviselői demokráciára.

Ilyen előzmények után fel kell tennünk a kérdést: hol tart ma az MSZMP? Miért bírálják párttagjaink bennünket?

Az erőfeszítések és a jelentős részeredmények ellenére az MSZMP tartós defenzívában van. Tekintélye nagymértékben csökkent. Tagságának nagy része passzív, sokan nem képesek eligazodni a változásokban. A pártmozgalmat zavar, elbizonytalanodás jellemzi.

Ez több okra vezethető vissza. Én sorba veszem, ahogy ezt én látom:

- először: a gazdasági válság valódi mélységének megismerése,
- ilyen ok: a múlt újraértékelése,
- az elmúlt másfél évtized megválaszolatlan kérdései,
- de ilyen ok a hatalomért folytatott harc kiéleződése, benne a szocializmus-ellenes erők nyílt fellépése,
- de ide sorolom azt is, hogy nemzetközi téren növekednek a fenntartások gyakorlatunk egyes elemeivel szemben,
- alapvető okként tartom számon a pártvezetés rendezetlen állapotát és a pártirányítás következetlenségeit,
- és végül azt a tényt, hogy a kommunisták és a pártszervezetek [az elmúlt évtizedekben] elszoktak az önálló, meggyőző politizálástól.

A párttagság nagyobbik része láthatóan nem tud mit kezdeni a rászakadt önállósággal. De legyünk igazságosak! Hosszú időn keresztül nem azt várták tőle, hogy önálló véleményt formáljon és önállóan cselekedjen, hanem azt, hogy elfogadja és közvetítse a felsőbb szinteken hozott döntéseket. A helyi politizálás gyakorlatilag eltűnt az alapszervezetek életéből. Ráadásul az „egyszerű” párttag most azzal szembesül, hogy környezeté előtt viselnie kell olyan döntésekért a felelősséget, amelyek helyességét korábban megítélni nem volt képes, amelyeket most elhibáztunk minősítünk, és amelyek meghozatalában nem is vett részt.

A párt vezető testületeinek minden korábbinál gyakrabban kellett döntést hozniuk, de ezek sokszor nem kellő előkészítés, mérlegelés alapján születtek. Ehhez az is hozzájárult, hogy fontos kérdésekben nem kértük ki a tagság véleményét, vagy — és ez tipikusabb volt — nem voltunk képesek a témák iránt az érdeklődésüket felkelteni.

Ma már világosan látjuk, hogy — bár szándékunk tisztaságához nem férhet kétség —, mégis hibát követtünk el a területi, városi párttervezetek „szabadjára engedésével”. Nem az önállóság tiszteletben tartása volt persze a hiba, hanem az orientáció, az érdemi segítség szinte teljes elmaradása. Mindez sok zavart, bizonytalanságot okozott, aminek a jeleit a párttervezetek mindmáig tartó elhúzóódása, nemegyszer az ízléstelen személyeskedések is tükrözik. Nem védjük meg kádereinket az igazságtalan támadásoktól, miközben ők maguk sem vették fel a harcot a rágalomokkal szemben.

Továbbá gyengíti a pártot, hogy vezető testületeiben alig konfrontálódnak a nézetek, inkább a testületeken kívül, többnyire a tömegtájékoztatóban jelennek meg a nézeteltérések, és ennek következtében nem tisztázódnak lényeges politikai kérdések. A közvélekedés szerint hatalmi harc folyik a Politikai Bizottságon belül, első sorban Pozsgay Imre és közöttem, bár más nevek is forognak. Ezt a véleményt

mindenekelőtt a különböző sajtómegnyilatkozások erősítik. Azt is meg kell állapítanunk, hogy az egyes irányzatok igyekeznek vezetők mögé sorakozni. A folyamat akkor válik bonyolultabbá, amikor egyes vezetők magukat sorolják be valamelyik irányzatba. És keményen, szenvedélyesen bírálják bennünket a meghonosított címkézés miatt is.

Világosan meg kell válaszolnunk azt a kérdést, hogy hogyan minősítsük a vezetés egységével kapcsolatos bírálatokat. A kritika túlzásokat is tartalmaz, és a régebbi állapot iránti nosztalgiáktól sem mentes. De véleményem szerint a vezetés valóban nem egységes. A hatalmi harc — ha elfogadjuk ezt a minősítést — csak látszólag személyi rivalizálás, valójában néhány alapvető kérdés eltérő megítéléséből fakad. Bonyolítja a helyzetet, hogy az eltérő nézetekből még nem formálódtak ki markáns platformok, de már a pártion belüli szerveződések megjelentek.

Megpróbálok sorba szedni ezeket a kérdéseket, hisz két ülésel ezelőtt Marjai elvtárs ezt kérdezte felszólalásában, és nem kapott rá választ, és ezt joggal sérelmezte.

Az egyik kérdés az átalakulás ütemének megítélése. Milyen gyorsan haladjanak a reformfolyamatok? Az egyik felfogás szerint a lehető legjobban fel kell ezeket gyorsítani, mert nagyon nagy a ledolgozandó hátrány.

A másik felfogás — én is ezt képviselem — a megfontolt haladást tartja egészségesnek. Amennyiben ugyanis a politikai és a gazdasági folyamatok üteme túlságosan elválik egymástól, akkor egyik területen sem következhet be megalapozott, tartós fejlődés. Gyökértelen, könnyen semmivé váló politikai látszattmegoldások születhetnek. S a legvonzóbb politikai programokat és célokat is lejáráthatja, ha a gazdaság helyzete nem javul érzékelhetően. Csak szilárd gazdasági bázison lehet politikai és társadalmi reformokat megvalósítani, amelyek természetesen visszahatnak a gazdasági folyamatok fejlődésére is.

A túl gyors változásokat az emberek nem tudják követni. Nem tudnak eligazodni az ebből következően még bonyolultabbá váló jelenségek között. Ennek a nézetnek — tehát amit én is vallok — viszont az a lehetséges gyenge pontja, hogy a változások szükséges, kívánatos sebességét is indokolatlanul lecsökkentheti.

A demokratikus szocializmusban — mint fejlődési irányban — én úgy érzem —, teljes az egyetértés. De minthogy elméletileg, illetve a politikai programok szintjén sincsenek kimunkálva az ezzel összefüggő legfontosabb kritériumok, a konkrét megoldásokat illetően gyakori a bizonytalanság és a megítélésbeli eltérés. Ez a túl gyors ütem ellen szól, egyúttal az elméleti, programkészítő munka nagyobb gyorsaságát követeli.

Véleményem szerint az optimálisnál nagyobb sebesség növeli a hibalehetőséget. Ha pedig túlságosan sokat hibázunk menet közben, ha túl gyakran kell korrigálnunk tévedéseinket, az kikezrdheti a törekvéseink iránti bizalmat. Ezt már a gyakorlatban is tapasztaljuk.

Fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy a megfontoltan haladás nem jelenti a mozdulatlanságot. Nem a változások szükségességét tagadja ez a felfogás sem, hanem a megalapozatlan változások veszélyeire, negatív következményeire van tekintettel.

A következő kérdéskör, amelynek kapcsán jelentős felfogásbeli eltérés tapasztalható, az a pártreform értelmezése.

Az egyik nézet a radikális, a korábbi gyakorlat minden elemét tagadó megújulást igényli. A demokratikus centralizmus elvetésével a központi akarat valamennyi megnyilvánulását elfogadhatatlannak tartja.

A másik felfogás — köztük az enyém — szintén elavultnak, elégtelennek minősíti a demokratikus centralizmus elvét, és elsősorban az ezen a címen korábban érvényesült elfogadhatatlan rossz gyakorlatot. Én ezt pontosabban „bürokratikus centralizmusnak” nevezem. A centralizmus teljes tagadását azonban nem fogadhatom el. E nézet elismeri az alulról építkezés elsődlegességét, igényli, ösztönzi az öntevékenység kibontakozását. De nem hajlandó mindenfajta fegyelem elutasítására. E két dolog szembeállítását is hibásnak vélem.

A pártreformon belüli eltérés mutatkozik a reformkörök megítélésében is. Az egyik felfogás a reformkörök — és szinte csakis azok — révén tudja elképzelni a pártmozgalom megújulását. Én azt vallom, hogy a mindenkori gyakorlatnak vitákban való meghaladása nélkül a fejlődés elképzelhetetlen, és ennyiben senkit nem lehet ebből kizárni. Én tehát a reformkörök tevékenységét pozitívnak minősítem. A reformkörök számára mintegy kötelezően előírt, horizontális és vertikális szerveződést, gyakorlatilag egy ilyen alapú szervezeti kötöttséget ugyanakkor nem tudok elfogadni. Ezt már nem a platformszabadság nagyon is kívánatos megnyilvánulásának tekintem, hanem frakciózásnak. Ami megengedhetetlen, mert működésképtelenné teszi, sőt a teljes felbomlás veszélyével fenyegeti magát a pártot.

Egyes reformkörök álláspontja azért is elfogadhatatlan, mert mélységesen antidemokratikus. Meghirdették, hogy el akarják foglalni a pártot. Egyetértek vele, ha a megújulás szellemét akarják uralkodóvá tenni benne. Ott azonban már nem tudom követni a logikájukat, hogy — úgymond — azok hagyják el a pártot, akik nem hívei a reformoknak, de azt, hogy konkrétan kik ezek a reformellenes párttagok, azt szerintük egyedül és kizárólag maguk a reformkörösök hivatottak megítélni. Ezt a döntőbírói szerepet senki nem bízta rájuk.

Egyes reformkörök magatartása pedig átlépi a politikai kultúra minden normáját. Nem tartom véletlennek, hogy tegnap délután ugyanabban az órában tesz nyilatkozatot — de egymástól függetlenül — a baranyai reformkörök koordinációs tanácsa, az MSZMP nagykanizsai reformköre, az ELTE MSZMP-reformköre, és sok más reformkör: az MSZMP főtitkárának személyéről szólva, követelve lemondását. Olyan vállveregető stílusban, hogy — idézek az egyikből — bár a többiekben is hasonló mondat van, figyelemre méltó, hogy majdnem minden nyilatkozatban azonos mondatokat is meg lehet találni — „Grósz Károly történelmi érdemeket szerzett a Kádár-féle vezetés leváltásában, de rajta és elvbarátain túllépett az idő!” Idéztem ezt a mondatot. Mindnyájan egyszerre követelik, hogy a főtitkár mellett — ez új elem — a Központi Bizottság valamennyi titkára azonnal távozzék a párt éléről, helyet adva a „hiteles reformpolitikuskoknak”. Látható tehát, hogy összehangolt akcióról van szó, ami már messze túllép a demokratizmus határán. Erről, ehhez hasonló jelenségekről indokolt lenne a mostani ülésen nyíltan, őszintén szót váltani.

A pártreform kétféle felfogásából következik a fegyelem eltérő értelmezése is. Az egyik felfogás nem tartja szükségesnek, hogy előzetes egyeztetés, konzultáció legyen a testületekben egy-egy fontos politikai lépésről. Itthon, sőt külföldön is megengedhetőnek tartja, hogy a vezetők a pártot érintő lényeges kérdésekről egyeztetés nélkül nyilatkozzanak. Sajnos nálam is előfordult ez a gyakorlat. A másik felfogás e tekintetben szigorúbb normákat tart helyesnek, s a régi értelemben vett pártszerűségből e tekintetben nem hajlandó engedni.

Jól látható az az eltérés, ami az elmúlt 40 év megítélésében érhető tetten. Az

egyik nézőpontból nézve az egész négy évtized nem más, mint zsákutca, vagy csak itt-ott lehet értékeket felfedezni benne. A másik vélemény különbséget tesz benne annak alapján, hogy mi valódi érték és mi az, ami sohasem volt az, vagy ami időközben már elavult.

A négy évtizeden belül külön is érdemes megemlíteni 1956-ot. Itt három eltérő véleményt lehet tapasztalni. Az egyik nézet az egyszavas minősítés híve, az egyik álláspont egyértelműen népfelkelésnek tekinti. A másik álláspont egyértelműen ellenforradalomnak tartja változatlanul. És van egy harmadik nézet is, amelyik többé-kevésbé a Központi Bizottság korábbi állásfoglalásának szellemében közelít, hogy egy folyamatnak ítéli meg 1956 értékelését.

A vitatott kérdések között szeretném kiemelni azt a témakört is, hogy mi a kibontakozást fenyegető legnagyobb veszély. Az egyik álláspont szerint a korábbi állapotba való visszarendeződés, a sztálini modell átmentésének szándéka. Én azok közé tartozom, akik a lehetséges veszélyek „kétfrontos” megközelítését tekintik helyesnek. Egyaránt elutasítja mind a „baloldali” visszarendeződést, mind a jobboldali veszélyt — benne: a polgári restaurációt. Sőt napjainkban — én személy szerint — ez utóbbit tartom a nagyobbik veszélynek.

Nincs egység nemzetközi orientációnkat illetően sem. Vannak olyan vélemények, hogy a mai gyakorlat és a közeljövő várható feszültségei alapján elhanyagolhatónak tarthatjuk hazánknak a szocialista országokhoz fűződő kapcsolatait. A másik oldalon a sokoldalú kapcsolatépítés hívei állnak, ezek közé sorolom én magamat is, akik szerint a kölcsönös előnyökön alapuló együttműködés módozatait kell megkeresni minden relációban. Azt pedig egyenesen az országunk érdekeit mélyen sértő felfogásnak tartom, ha a szomszédos országok viszonylatában az elválasztó elemekre kerül a hangsúly. Hazánk nemzetközi elszigetelődését ebben az összefüggésben is mérhetetlenül veszélyes dolognak tekintem.

Összefoglalva: úgy látom, hogy a felsorolt nézeteltérések kölcsönös toleranciával áthidalhatók. A választásra készülő, sőt azon sikerrel helytállni akaró párt vezetésében ennek a szándéknak kell felülkerekednie. Nem a régi módon értelmezett pártegységre van szükség, de nélkülözhetetlen egy választási szövetség garantálása a pártvezetésen belül. A választások után pedig nemcsak lehetséges, hanem egyenesen kívánatos, hogy a vitatott kérdések mindegyikéről — a további fejlődés érdekében — nyílt, őszinte eszmecsere folytatódjék.

Kedves Elvtársak! A vezetést bírálat éri amiatt, hogy tehetetlenül sodródik az eseményekkel. Nem lehet tagadni, hogy ez bizony gyakran előfordul. De a sodródás nemcsak a vezetés szubjektív gyengeségéből fakad, bár én azt sem felejttem el az okok közé sorolni, hanem abból a kényszerpályából, amely a gazdasági és politikai mozgásterünket korlátozza, s e mozgástér most az átlagosnál is jóval több kompromisszumot feltételez. Bizonyára ezzel is összefügg a sodródásról alkotott vélekedés. De azzal a ténnyel is, hogy ez a vezetés nem készült fel — mert nem is készülhetett — a megújulásra, és „menet közben” kell rendeznie sorait, olykor sikertelenül.

A pártvezetést, személy szerint a főtítkárt elsősorban, elmarasztálják azért, mert gyakran változtatja a véleményét. Ezt a kritikát az események ilyen felgyorsult irama közben is bizonyos szempontból jogosnak tartom. Ugyanakkor én a folyamatokhoz igazodó nézetmódosítást, a korábbi álláspont indokolt és rugalmas megváltoztatását kisebb hibának tekintem, mint az üres szövirágokat, a mellébeszélést vagy a személyes presztízsszempontokat.

A pártélet feszültségei részben az apparátus helyzetével függenek össze. A pártapparátus a szükséges létszámleépítés és átszervezés állapotában van. Munkájára rányomja bélyegét, hogy az egzisztenciális eredetű bizonytalanság nagyobb számú és minőségileg új feladatokkal párosul. Eddig az apparátus — a korábbi vezetési stílusnak megfelelően — az állami és társadalmi szervezetek fölött gyámkodott, és többször öncélúan is szervezte a párt belső életét. Ma a mozgalmat segítő, a politikai folyamatok elemzésére képes pártértelmiség szintjén kell dolgozniuk. Sajnos ez a terület a fiatalabb értelmiségiek számára most sem a presztízszt, sem a perspektívákat tekintve nem igazán vonzó. Ezen változtatnunk kell. Kisebbségi, de hatékonyabban dolgozó, politizáló és anyagilag is jobban megbecsült apparátusra van szükség.

Tisztelt Központi Bizottság! A pártmozgalom általánosan kedvezőtlen helyzete miatt a korábban tevékeny párttagok egy része is passzív magatartást tanúsít. Holott ma nagy számban volna szükségünk dinamikus, jól képzett, nyitott gondolkodású agitátorokra, szervezőkre, elméleti elemző munkát végző, szakmailag felkészült belső és külső munkatársakra.

A párt taglétszáma az elmúlt másfél évben jelentősen csökkent, de még így is jóval 700 ezer fölötti. Hogyan értékeljük ezt a tényt? Véleményem szerint ma még nem beszélhetünk földcsuszamlásról. A taglétszám csökkenése részben öntisztulás eredménye. Sajnos tény, hogy olyanok is elhagyták a pártot, akik kiábrándultak a Magyar Szocialista Munkáspártból a gazdasági válságtünetek miatt, illetve mert nem értenek egyet a párt megújuló politikájával. Az is aggasztó jelenség, hogy nagymértékben csökkent a belépők száma, s különösen, hogy az újonnan felvettek között tovább mérséklődött a 30 éven aluliak aránya. Az is okot ad az aggodalomra, hogy a kilépők tekintélyes hányada munkás. Figyelmeztető, hogy párttagjaink egyre nagyobb számban maradnak távol a pártrendezvényektől. Jelentős a tagsági díj fizetését megtagadók száma.

Az új politikai modellre történő átállás, a konkurensok gyakran agresszív színre lépése, a morális nyomás, lemondás a káderhatásköri jogosítványról,⁸ „visszavonulás” különböző területekről, többek között a munkahelyeken, mind nehezebben oldható zavart okoz a párttagság körében.

A zavar leginkább a többpártrendszer elfogadásával⁹ és a nyílt politikai versenyhelyzet vállalásával kapcsolatban mutatkozott meg. A májusi pártértekezleten közismerten az egypárti pluralizmus platformján álltunk. A társadalom politizálódása, a szervezetek számának robbanásszerű növekedése azonban azt jelezte, hogy itt nem lehet megállni. A politikai reálfolyamatok végső soron elkerülhetlenné tették a többpártrendszer elfogadását. Ezt a vezetési felismerte. Utólag is csak azt mondhatjuk, hogy a további halogatás és a változástól való félelem reflexe csak fokozta volna a politikai erózió folyamatát, megkérdőjelezte volna az MSZMP őszinte reformszándékát, és polarizálta vagy megbénította volna a társadalom cselekvésre kész erőt.

Ma a párttagság egy része morális válságba is jutott a „történelmi fehér foltok” feltárása, az eddigi szocializmusmodell válsága és az egyre jobban nyilvánosságra kerülő korrupciós ügyek következtében. Eközben a párttagok ugyanúgy megélik a mindennapok szociális gondjait, mint a társadalom túlnyomó hányada. Mindezek következtében a tagság jelentős része nem képes, vagy nem akar bekapcsolódni a napi politikai küzdelmekbe.

A párttagság passzivitása, a pártvezetőséggel kapcsolatos elégedetlenség újításra ösztönözte a pártértelmiséget és a politikailag legelkötelezettebb, legaktívabb cso-

portokat a párton belül. Sajnos olyanok is nagy számban csatlakoztak hozzájuk, akik az előző politikai kurzusban is a „tüllihegők” közé tartoztak.

Felgyorsult a platformok képződési folyamata, láthatóvá, markánsabbá válnak a már régebben is létező különbségek, amelyeket korábban a „túlsúlyos” pártvezetés meghatározott keretek között tudott tartani. Ma azonban a mozgalmi jelleg örvedetes erősödése ellenére — hosszú távú politikai célok, a korszerű marxista elmélet és a kellő politikai kultúra hiányában — az eltérő vélemények közelítésére, az ellentétek oldására szinte alig van mód.

A párton belül formálódó platformok között két szélsőséget képvisel a Budapesti 1. sz. Reformkör és a Marxista Egységplatform. Az előbbi a reformok kisajátítása, az utóbbi pedig a szociális demagógiája miatt jelent veszélyt.

Kíméletlen őszinteséggel szembe kell néznünk azzal: ha nem leszünk képesek az eddig vázolt negatív tendenciák ellensúlyozására, ha nem határolódunk el mindkét szélsőségtől, akkor a párt tekintélye, működőképessége, taglétszáma tovább csökken. Nem az a baj, hogy vita van, hogy platformok keletkeznek, hanem az, hogy nem mutatkoznak egy magasabb rendű egység körvonalai. A párt szétesése fenyeget.

Sok ötletszerű kezdeményezés növeli is ezt a veszélyt. Így például a területi elv abszolutizálása azzal járhat, hogy a munkahelyekről kivonuló párttagok jelentős része lemorzsolódik. Megfontolandó az is, hogy milyen következményekkel járna a párt nevének megváltoztatása. Ez ugyanis nem lehet független a párt jellegéről folytatott vita kimenetelétől és a párttagok várható reagálásától.

A párt nevének megváltoztatása a választások előtt katasztrofális következményekkel járna. A pártonkívülieknek az a része, amelyik nem követi különösebb figyelemmel a politikai élet eseményeit, képtelen lenne az utódpartot a megváltozott név alapján azonosítani. Így azokat is elveszíthetnénk, akiknek állásfoglalását egyszerűen a rendszer elfogadása jellemzi. A névváltoztatás demonstratív értéke feltehetően csak a pártnak egy szűk értelmiségi körére lenne pozitív hatással. Az ellenzék számára nyilvánvalóan közömbös, míg a párttagság többsége számára olyan változást, korszakkezdést sugallna, ami minden eddigi elvetését jelenti.

A múlttól való teljes elhatárolódás követelésének azonban nem engedhetünk. Az elmúlt évtizedek teljes elvetése csak a bűnbakkeresés felerősödéséhez és a párt erőinek felmorzsolódásához vezet. Nem más ez, mint a hírhedt szalámitaktika alkalmazása, ezúttal azonban az MSZMP-vel szemben. El kell utasítanunk azt az újmódi politikai divatot is, amely szerint a reformerségnek az a legfontosabb kritériuma, hogy minden eddiginek az ellenkezőjét állítja — akár indokolt, akár nem.

A hiteles történelmi képre azonban más miatt is szükség van. Ha napi politikai céloktól vezérelten csak a múlt hibáiról, bűneiről szólnunk, ezzel komolyan veszélyeztetünk mindenfajta kibontakozást. A kibontakozáshoz ugyanis arra van szükség, hogy higgyünk a cselekvés értelmében, s ha bizonytalanságtól sem mentesen, de reméljük a jövőbeni sikert. Egy nemzet ma élő felnőtt generációi számára kevés dolog lehet lehangolóbb, mint állandóan azt hallani, hogy egész eddigi munkájuk, minden erőfeszítésük hiábavaló volt. Hitük egy szebb jövő ígéretében illúzióknak bizonyult, s csak szégyellnivalójuk van gyermekeik és unokáik előtt. A múltig szükségünk van a jövő érdekében.

A múlt hibáinak kizárólagos hangoztatása nemcsak a kibontakozást veszélyezteti, hanem a párttagság önértékelését is. Ez ugyanis számukra azt jelenti, hogy alapvetően rossz ügy mellé álltak, rossz ügy mellett kötelezték el magukat, és szélső

esetben egész eddigi életük hibás vágányon haladt. Ez feldolgozhatatlan emberi konfliktus a tisztességes emberek többsége számára, és olyan reakciót válthat ki, hogy a tisztesség megőrzésének egyetlen módja a politikától, a politizálástól való teljes távolmaradás. Ezt nem engedhetjük meg.

A jelenlegi helyzetben, de különösen a jövőben alapvetően meg kell változnia a párt és a kormány, illetve a parlament közötti együttműködés jellegének. Ez a folyamat megkezdődött. A pártvezetés — helyesen — támogatni igyekszik a kormányt önállósága, felelőssége erősítésében, de néha még a legfontosabb, valóban stratégiai kérdésekben sem megfelelő a munkamegosztás. Mi változatlanul politikuskormányt akarunk, amelynek embert próbáló feladataihoz illő hatalommal kell rendelkeznie. A pártállam gyakorlatának felszámolása tehát alapvető feladatunk marad. Ugyanakkor a többpártrendszerben új minőségű kapcsolatot kell kialakítani a párttestületek és az államhatalmi, valamint a kormányzati szervek között. A pártmozgalomnak folytatnia kell azt a helyes gyakorlatot, hogy mielőbb a hozzá illő működési területeken fejtsse ki tevékenységét, és húzódjon vissza azokról a helyekről, ahol „illetéktelenül” tartózkodik. Énszerintem ez a törekvésünk okoz legtöbb zavart a pártmozgalomnak.

Hozzá tartozik a képhez az is, hogy a parlament politikai értelemben átrendeződött. A párttag képviselők egy része elzárkózik a párt döntéseinek nyílt vállalásától és a frakciófegyelemtől. Az ülészakon a különböző érdekek nem nyíltan konfrontálódnak egymással, hanem sokszor véletlenszerűen összeadódva szűkítik a kormány mozgásterét. A visszahívási kampány nemcsak a képviselők közérzetét rongja, hanem az Országgyűlés — feszült helyzetekben aligha nélkülözhető — legitimitásának is sokat árt.

Kedves Elvtársak! Bár a Központi Bizottság mai ülésének középpontjában a pártélet megújításának a kérdései állnak, röviden szeretnék kitérni a belpolitikai helyzetet befolyásoló további két tényezőre: az ellenzék növekvő aktivizálódására, valamint a politikai mozgásteret óhatatlanul szűkítő gazdasági nehézségeinkre.

Mindennap érzékeljük, mekkora hatással van belpolitikai életünkre a nyilvánosság, azáltal, hogy rendkívüli mértékben képes megváltoztatni a különböző politikai erők dimenzióit. Az igazi gondot nem az okozza, hogy az ellenzéknek saját kommunikációs hálózata épül ki, hanem az, hogy a rádióban és a televízióban lényegében nem tudjuk érvényesíteni a kormánypárt befolyását.

Az is megfigyelhető, hogy — nem utolsósorban emiatt — mindaz, amit 1988 májusától a politikai intézményrendszer átalakításában, vagy a múlt átértékelésében megtettünk, nem az MSZMP saját elhatározásának tűnik fel, hanem az ellenzék számára vonakodva tett engedményeknek. Ezáltal az MSZMP reform-elkötelezettsége kérdőjeleződik meg. Sőt a társadalomban olyan képzet keletkezik, hogy a változásokat csak az ellenzék képes kikényszeríteni. Ez a helyzet szerintem tovább nem tartható fenn.

Az ellenzéki pártok és az alternatív szervezetek egyelőre nem tettek szert nagy tömegbefolyásra. Támogatóiknak köre — március 15-ei reményeiktől eltérően — nem bővült gyorsuló ütemben. Pozícióik elsősorban a városi, ezen belül is főleg a humán és többgenerációs értelmiség körében számottevőek. Részletesen kimunkált programjuk egyelőre még csak a szabaddemokratáknak van, akik általában tartózkodnak a nemzeti és szociális szélsőségektől, ám nyíltan hirdetik a rendszerváltoztatás szükségességét. Az ellenzék a közelmúlt történelmi eseményeinek átértékelési kampányával, a hatalom és ellenzék olykor szélsőséges szembeállításával,

valamint az MSZMP minden lépésének a bírálataival igyekeznek bázist teremteni. Az ellenzéki szervezetek felismerni látszanak, amit mi még nem: hogy az egység demonstrálására akkor is szükség van, ha az egyes irányzatokat, platformokat csupán egy időleges érdekezésség fűzi össze.

A nemrég megindult tárgyalások¹⁰ nemcsak a békés átmenet szempontjából fontosak, hanem várhatóan a politikai színskála, a valóságos szándékok tisztázódásához is hozzá fognak járulni. Az ellenzéki pártok dilemmája, hogy saját arcukat csak az MSZMP-től való elhatárolódás útján formálhatják, ám fontos kérdésekben egyúttal megegyezésre is kell jutniuk. Az MSZMP elleni nyílt támadás ugyanakkor sok embert elgondolkoztat, különösen akkor, ha nyíltan követelik a rendszer megváltoztatását, ha az MSZMP-ben, annak idősebb és fiatalabb vezetőiben és tagjaiban csak bűnbakot látnak, vagy ha a magyar politikát megkísérik szembefordítani a gorbacsovi Szovjetunióval. De ehhez önkritikusan tegyék azt is hozzá: az MSZMP erőinek megosztottsága, az önmagunkkal való meghasonlás, döntéseink és cselekvésünk lassúsága, tágtítja az ellenzék mozgásterét.

Ami a gazdaságot illeti, mindnyájan tudjuk, hogy Magyarország ma gazdasági értelemben szuverenitása nagyobbik részével már nem rendelkezik. A világ számos, súlyosan eladósodott országához hasonlóan, a gazdasági lét vagy összeomlás napi dilemmájával küzd. Ebben a helyzetben nem csupán az a politikai kérdés, hogy el tudjuk-e kerülni a fizetésképtelenséget. Legalább ilyen fontos, hogy át tudjuk-e radikálisan alakítani a gazdaság szerkezetét annak érdekében, hogy ne csúszunk bele a világgazdaságból jól ismert eladósodási társadalmi leépülés szakutcajába.

A szakemberek ma többé-kevésbé egyetértenek abban, hogy e csapdaszituáció elkerülésének egyetlen útja: a további eladósodás helyett a működő tőke minél nagyobb mértékű behozatala. Enélkül ugyanis az exportoffenzíva erősítése csak a nemzeti jövedelem gyorsuló ütemű külföldre vitelét eredményezheti.

A kormány gazdasági stabilizációs csomagterve lényegében időnyerést, lélegzethozást jelenthet, ennél azonban több kell. Az adósságválság kezeléséhez és a struktúraváltáshoz a nemzetközi közvélemény széles körű támogatására, elfogadható mértékű belpolitikai stabilitásra és platformjait cselekvési egységbe ötvöző MSZMP-re van szükség.

Jogos a kérdés, várható-e a nemzetközi tőke jelentős részvétele a magyar gazdaság stabilizálásában, ha az MSZMP-t a szétesés veszélye fenyegeti, ha a párton belül is egymásra licitálunk abban, hogy a rendszer, az ország, a gazdaság, a párt válságát ecseteljük. A napokban Központi Bizottságunk egyik tagja fakadt ki, hogy nem érti: úgy tudja, fejlettebb országokban a liftet kezelő bankfiút is arra tanítják, hogy a bankot mindig dicsérni kell.

Politikai stabilitásra, kiszámíthatóságra azonban „szocialista relációban” is szükségünk van — s ezt nemcsak politikai, gazdasági érdekeink diktálják. Vajon vállalhatja-e a Központi Bizottság, hogy elszigetelődésünk a szocialista országok körében napról napra fokozódik, hogy a mind nyíltabban jelentkező szovjet- és kommunistaellenesség, vagy a semlegességről, védelmi doktrínákról szóló nagyvonalú nyilatkozatok már nemcsak egyes szomszédainkat, hanem nyugati partnereinket is nyugtalanítják?

Itt szeretnék megállni egy pillanatra. Nagy Imre temetése¹¹ — ez a régi adósság — az esemény jellegéhez méltó kegyelettel, fegyelmezett módon zajlott. Köszönet érte mindazoknak, akik ezt — független politikai meggyőződésüktől — a nemzeti megbékélés ügyében és érdekében segítették lebonyolítani.

Ugyanakkor azt javaslom a Központi Bizottságnak, hogy a leghatározottabban utasítsa vissza azokat a durva szocializmusellenes, antikommunista, szovjetellenes, nacionalista és egyéb ellenséges megnyilvánulásokat, amelyek egyes beszédekben kendőzetlen nyíltsággal kifejezésre jutottak. Határozottan ítéljük el a szovjet nagykövetség előtt a temetés előestéjén szervezett demonstrációt¹² is. Ezek azok a kérdések, amelyekben nem vagyunk hajlandók engedményeket tenni egyetlen alternatív szervezetnek sem. Tartozunk ezzel nemcsak a magyar kommunisták több százezres táborának, hanem népünk józanul gondolkodó többségének, hazai és külföldi partnereinknek, barátainknak.

Mi elismerjük azt az emberi jogot — a temetéssel ezt nyilvánosan is demonstráltuk —, hogy a tőlünk eltérő politikai elveket vallók is gyászolhassák halottaikat. De mi is elvárjuk, hogy eközben ne érje semmiféle kegyeletsértés a hozzánk közeli áldozatok emlékét. Itt van nálam egy levél, amit a Sziklai és Asztalos elvtársnők írtak a temetés után.¹³ Nem akarom felolvasni, drámai. (közbeszólás) Majd megteszem akkor.

A Magyar Televízió most vette fel Krassó Györggyel, az 1986 óta külföldön élő újságíróval készített interjút. Ebben ő a legszélsőségesebb hangnemben támadja a magyar politikai rendszert, a Szovjetuniót. Támadást intéz a Történelmi Igazságtétel Bizottság ellen, és sérti Nagy Imre emlékét is. A műsor felvételére azért került sor, mert Krassó megígérte, hogy nem szervez a temetés napján politikai tüntetést. Az ilyen „kompromisszumokat” vissza kell utasítanunk, mert legfeljebb néhány ezer ember mozgósítása helyett gyakorlatilag az egész ország nyilvánossága előtt uszíthat ellenünk, történelmünk és szövetségeseink ellen. Meggyőződésem, hogy az effajta politikai manőverek nem a nemzeti megbékélést szolgálják.

Tisztelt Központi Bizottság! Az itt számba vett folyamatok baljós jeleket hordoznak számunkra. Az ország belső és külső helyzete egyre ingatagabbá válik, romlani kezd a nemzetközi politikai-gazdasági tárgyalási pozícióink. Nem feledhetjük, hogy minden felelős nemzetközi partnerünk nagyobb óvatosságra, körültekintésre int minket. Érdekes módon ők nem kérdőjelezik meg reformelkötelezettségünket, sőt éppen az erős MSZMP-t tekintik a sikeres modellváltás alapfeltételének.

Az MSZMP-n belüli széthúzás kedvezőtlenül hathat a politikai egyeztető tárgyalások kimenetelére is. Nekünk semmi félnivalónk nincs a tárgyalássorozattól, abban vagyunk érdekeltek, hogy minél több kérdésben megegyezésre jussunk. A következő időszakban az ellenzéki, alternatív pártoknak ki kell fejteniük tényleges álláspontjukat a napirenden lévő témákról, s ez lehetővé teszi, hogy a társadalom tisztábban lásson és a valódi sorskérdések mentén sorakozzon fel. Nem hagyhatjuk, hogy saját hibáinkkal, ziláltságunkkal, bizonytalanságunkkal növeljük ellenfeleink esélyeit, és csökkentsük saját mozgásterünket, hogy kockára tegyük történelmi jelentőségű vállalkozásunk sikerét. Nem tűrhető, hogy a párt energiáit belső hatalmi küzdelmek kössék le.

Éppen a mi feladatunk, hogy változtassunk az események menetén, hogy tettekkel cáfoljunk rá azokra, akik a mi összeomlásunkra építik politikai koncepcióikat. A pártvezetőségnek hivatása magaslatára kell emelkednie, ténylegesen irányítania kell a párton belüli megújulást, szintetizálnia a platformokban megjelenő minden pozitívumot, támogatnia a párt megerősödését szolgáló új kezdeményezéseket, semlegesítenie a szélsőségeket. A kongresszus előkészítése tehát nem mehet végbe spontánul.

Ma itt választ kell adnunk azoknak is, akik csak a pártvezetés szerkezetének, sze-

mélyi összetételének gyors és radikális megváltoztatásával látják megoldhatónak a pártban felgyülemlett problémákat. De valóssá kell tenni álláspontunkat a pártszakadás ügyében is.¹⁴ Úgy tűnik, a napi politikai élmények azt mutatják, hogy gyakorlatilag egy politikai szakadás előttünk történik.

A Politikai Bizottság a pártszakadást határozottan ellenzi. Milyen megfontolásból? Van-e olyan elvi kényszerűség, amely a szakadás mellett szól? Ez az alapvető kérdés. Segít a válaszadásban, ha konkrétabban fogalmazzuk meg a kérdést. Van-e közöttünk olyan, aki ne fogadná el alapként a „Mire törekszik az MSZMP?” című dokumentumot, aki ne tartaná fontosnak a szociáldemokrata és kommunista örökség új szintézisét? El kell-e fogadnunk azt az állítást, hogy az MSZMP nem eléggé reformer, hogy konzervativizmusa akadályozza az előrehaladást?

Természetesen nem tagadhatjuk, hogy vannak, akik idegenkedéssel és félelemmel figyelik az új fejleményeket, de szembeállítva az elmúlt év nagy horderejű változásaival, nem ezt kell a meghatározó tendenciának tartanunk. Akkor megközelíthetjük a problémát másik oldalról is: van-e reálpolitikai kényszerűsége a szakadásnak. Mert ez is egy megközelítési mód. Egyetlen esetben érdemes erről beszélni, ha az folytatódik, ami eddig történt. De akkor is csak annyi haszon származna ebből a pártnak, hogy a pártban belüli küzdelem áttevődne a pártok közötti küzdelem területére. Nyugodt lelkiismerettel kijelenthetjük, hogy a reálpolitikai érvek a pártszakadás ellen szólnak. Először azért, mert valójában nem szakadás, hanem összeomlás, részekre bomlás következne be. Rövid és hosszú távon egyaránt kiszámíthatatlan következményekkel járna, mivel felbomlana a belpolitikai élet, rendkívül megnehezülnének a békés átmenettel kapcsolatos tárgyalások.

Közeledik a választások időpontja. Nem akarhatunk veszteni ezeken, nem lehetünk önmagunk legnagyobb ellenfeleivé sem. Azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a pártszakadás esetén az ország nemzetközi tekintélyén súlyos csorba esne. Mindez egyértelműen amellet szól, hogy elveszük a párt megosztását.

A másik javaslat, hogy a bizalmi válságra való tekintettel gyors és radikális változásokat hajtsunk végre a párt legfelső vezetésének személyi összetételében és szervezetében. Úgy vélem, hogy egy ilyen megoldás több szempontból sem lenne szerencsés. Véleményemet a Politikai Bizottság megerősítette. Nem lenne szerencsés azért, mert — bár volt és van okunk az önkritikára — olyan nyomásnak engednénk, amely nem a párttagság többségének akaratát fejezi ki. Sőt, egy ilyen döntés ellentmond az új szervezeti szabályzat tervezetének, és tovább gyarapítaná a tagság feje fölött hozott állásfoglalások számát.

Emlékeztetni szeretném önöket arra is, hogy még nincs két hónapja annak, hogy a Politikai Bizottság visszaadta a megbízatását,¹⁵ amivel azt is jelezni kívánta, hogy a testület tagjai, s köztük a főtitkár, nem ragaszkodik pozíciójához.

A radikális személycserék ellen szól az is, hogy az a kongresszus előtt joggal tűnne kapkodásnak. Az sem lenne célszerű, ha kevéssé ismert, új vezetők most központi bizottsági döntés eredményeként és nem a kongresszus-előkészítés folyamatában kerülnének előtérbe. Az lehet, hogy a Politikai Bizottság téved, ezért kérem tisztelettel a Központi Bizottság tagjait, mondják el erről is véleményüket.

A mai központi bizottsági ülés látványos fordulatot hozhat a belpolitikában, ha érzékelhetővé teszi, hogy megszűnnek a személyi, hatalmi küzdelmek, ha világosan megjelöli azokat az eszmei-politikai alapokat, amelyekben egyetértés van, ha a normák rögzítésével lehetővé teszi, hogy elvtársi keretek között folytatódjon a vi-

ta a párt megújulásáért, végül ha világosan megjelöli legfontosabb teendőinket a kongresszusig tartó időszakban.

A jelölőbizottság javaslatai kielégíthetik azt az igényt, hogy a „szabad” vezetői posztok betöltésével fokozzuk a vezetési munka hatékonyságát, integrációs erejét. A párt új elnöke külön garanciát jelenthet erre. A személyi harcokkal kapcsolatban sok félreértést eloszlathatunk azzal, ha a demokratikus szocializmus, a nemzeti fel-emelkedés ügye mellett elkötelezett Pozsgay Imrét jelöltként állítjuk a köztársasági elnöki posztra, s ezt az ülés után nyilvánosságra hozzuk.

Felvetődött a kérdés: szükség van-e pártelnökre? Ezt a tisztséget a párt korábbi elnökének hoztuk létre — mondják sokan, joggal —, de pártelnökre, azt hiszem, mindenképpen szüksége van a pártnak. Indokolom, nagy szerepet vállalhat a párt bővülő nemzetközi kapcsolatainak fejlesztésében, ami a jövőben erősödő és kívánatos tendenciának látszik. Fontos lesz, hogy a pártelnök aktívan részt vegyen a most alakuló pártokkal szükségszerűen kialakítandó kapcsolatépítésben, és azok folyamatos támogatásában. Ezért azt javaslom, hogy már most, a mai ülésen töltsük be a megüresedett pártelnöki tiszteletet.

A pártvezetés tekintélyét nem emelhetjük, ha nem fogadunk el bizonyos játékszabályokat. Köztük azt, hogy kollektív döntéseket hozunk a fontos kérdésekben, a párton belüli és az egész társadalmat érintő új kezdeményezések esetében. Joggal elvárható, hogy a párt vezetőinek nyilatkozatában egészséges arány legyen a közös álláspont és a saját vélemény között. A szolidaritás szellemében védjük meg egymást a külső támadásoktól. A logikus az lenne, ha a centrumhoz tartozók megvédenék a konzervatívoktól a „reformistákat”, ezt idézőjelbe tettem, a „reformisták” pedig védjék meg a reformdemagógiától és a pártunktól jobbra álló politikai erőktől a „centrumot”, amit ismét idézőjelbe tettem. Nem engedhetjük meg azt sem, hogy a platformok frakciós, illetve személyi célokat szolgáljanak ki. Hangsúlyozni szeretném, hogy javaslataim nem a vélemény szabadság ellen, nem a vitaszellem letörésére irányulnak. Ezzel már át is tértünk a legfontosabb politikai teendőink összegzésére.

Önmagunk, a pártvezetés ügyeinek rendbetétele legfontosabb, de nem egyetlen teendőnk. Javaslom: a Központi Bizottság bízza meg a Politikai Bizottságot azzal, hogy dolgozzon ki akciótervet a választások után tartandó következő kongresszusig. Tehát körülbelül egy évre. Nagy erőfeszítéseket kell tennünk azért, hogy a kongresszusi folyamatban a fiatal generációk tehetséges tagjai vezető tisztségekbe kerüljenek. Ezt a kádermunkát sürgősen el kell kezdeni, mert szerintem máris elkéstünk vele.

Gyorsítsuk fel a középtávú program készítésének munkálatait. A párt jelenlegi politikai állapotában indokoltnak, szükségesnek látszik egy olyan dokumentum kidolgozása, amely alkalmas lehet a különböző nézeteket valló csoportok, platformok álláspontjának közelítésére, amely mintegy a különböző platformok közös részét, a közös szocialista nézőpontot foglalja össze. E dokumentum abban az értelemben program, hogy a párt belátható időtávon érvényesíthető elgondolásait tartalmazhatja. Abban az értelemben viszont nem az, hogy nem közvetlenül végrehajtható lépéseket, intézkedéseket ír elő. Különböznie kell a párt választási programjától is, egyrészt abban, hogy magáról a pártról részletesebben ki kell benne fejtenünk elképzeléseinket, másrészt abban, hogy nem annyira konkrét, napi érvényességű célkitűzéseket sorakoztat fel, hanem inkább elveket.

Ez a dokumentum akkor sikerülhet jól, ha a párt rendelkezésére álló szellemi

erők minél nagyobb számban részt vesznek az elkészítésében. Ezért szükség van egy „első változatra”, amelyet e célra összehívott vitafórumokon folyamatosan alakítottunk át. Erre javaslatot tartalmaz az írásos előterjesztés.¹⁶

Azt javasoljuk, hogy a dokumentum bevezetőjében rögzítsük a párt álláspontját a mai helyzetről, a párt viszonyáról az elmúlt negyvennégy évben történetekhez. Mondjuk ki, hogy a párt belátja: meg kell haladnunk az eddig alkalmazott politikai modellt, amely a tisztességes szándékú és átmeneti sikereket is hozó korrekciók ellenére, nem alkalmas az ország belső életének közmegelegedést kiváltó elrendezéséhez.

A négy évtizeden belül is fontos politikai érdekünk fűződik ahhoz, hogy a legutóbbi másfél évtized tanulságait összegezzük. Ez ugyanis az az időszak, amikor — a világfejlődés tendenciáit figyelembe nem véve, hazai feladatainkat hibásan kijelölve — a mostani válságos helyzetet leginkább előidéztük. Erről a témáról szeretnénk külön napirendi pontként eszmecsere-t folytatni a KB júliusi ülésén.

Ugyancsak a középtávú programban kapna helyet a párt álláspontja a szocializmusról. Ennek azt a felfogást kellene tükröznie, hogy a párt célja továbbra is a szocializmus, amely azonban csak hosszú — történelmi távú — fejlődés során valósulhat meg. A társadalom mai fejlettségének olyan modell felel meg, amely gazdasági rendszerében még nem képes totálisan meghaladni a kapitalizmust, amelyben a magántőke és a közösségi tulajdonban lévő tőke egyaránt az áruterelés természetének megfelelően: tőkésként viselkedik. Ami a szocialista irányultságú társadalomnak már ma is többlete a kapitalizmushoz képest, az az, hogy emberközpontú, közösségi értékeket hordozó, demokratikus, fejlett önkormányzatokra épülő politikai rendszer lehet. Ennek megteremtése mellett törjön lándzsát a párt.

Ebben az Elvi Nyilatkozatban további három nagy témakört kellene megfogalmaznunk: a párt álláspontját a gazdaságról, a politikai rendszerről és végül a párt nemzetközi kapcsolataira és külpolitikájára vonatkozó elképzeléseiről.

A gazdaságról szólva a dokumentum rögzítheti: a közösségi tulajdon dominanciáján alapuló piacgazdaságot akarunk, amelyben valódi tulajdonosok érdekeltsgüknel fogva mindent megtesznek, hogy jövedelmet termeljenek. Olyan elosztást akarunk, amely ösztönző, amelyben a sikeres vállalkozó — akár magán, akár közösségi — jövedelméből felhalmozni is képes, és amelyben az állampolgár tisztességesen meg tud élni, akár dolgozik (becsületesen), akár a társadalom gondoskodására szorul. Olyan kormányzatot akarunk, amely a gazdasági peremfeltételek befolyásolásával képes elérni, hogy a termelők és az értékesítők a nemzetgazdaság érdekével is egyező módon cselekedjenek. Világossá kellene tenni e dokumentumban: az MSZMP-nek — mint minden komoly pártnak — van határozott elgondolása a gazdaságról, a növekedésről, az elosztásról és a szociális gondoskodásról, de mindezt az új viszonyok között lehetséges és elfogadott módon érvényesíti.

A politikai rendszerről kimondhatjuk: az MSZMP az alkotmányosság, a jogállamiság, a parlamenti demokrácia híve. Mindent megtesz azért, hogy kormányzó párt maradjon, de viszonyát a kormányzathoz egy politikai párthoz illő módon alakítja ki. Szavazatokban kifejeződő társadalmi támogatottsága arányában kormányzati tisztséget kíván betölteni, képviselői pedig megvívják majd harcukat a parlamentben a párt álláspontjának elfogadtatásáért. Ez a párt komolyan gondolja a demokráciát, és saját soraiban ezért folytat meggyőző munkát, de elvárja, hogy ebbéli szándékát ne vonják kétségbe.

A tervek szerint a program leszögezhetné, hogy a Magyar Szocialista Munkás-

párt — mint a politikai rendszer része — megújul. Belső viszonyait átalakítja, demokratikusabbá teszi a vezetést és azt a párttagok kontrollja alá helyezi. Ennek garanciái már megjelennek a szervezeti szabályzat közreadott tervezetében is. Ugyanakkor nem kívánja feladni szervezett tömegpárt jellegét, de arculatában közelíteni akar a választási politikai pártokéhoz. Van ideológiája, mint ahogyan minden pártnak van, akár ezt, akár ennek az ellenkezőjét hirdetik magukról. Ez az ideológia a marxi társadalomfelfogásra épül, de ez elsősorban gondolkodásmódot, megközelítést jelent, nem szigorúan számon kért hittételeket. Senki sem vonhatja kétségbe, hogy az MSZMP-nek joga van világnézetét, politikai felfogását terjeszteni saját soraiban és azon kívül. Mi viszont deklaráljuk, hogy jogosan létezőnek ismerjük el a miénktől eltérő világnézeteket. A párt fogadja soraiba azokat is, akik más világnézet hívei, ha elfogadják a közös politikai platformot. Ennek az okmányát akartuk a második napirendi pontként jóváhagyatni. Nem tagadjuk meg, hogy az MSZMP történelmi gyökereit tekintve osztálypárt, mert történelmileg a munkásosztály pártjaként jött létre és ennek az osztálynak a céljait valósítja meg. De azt is céljának tekinti, hogy ne csak egy osztály, hanem lehetőleg az egész társadalom érdekeit képviselje. Nem válik azonban polgári értelemben vett néppárttá, mert baloldali, szocialista programja van.

Az MSZMP nemzetközi orientációjáról a következőket mondhatnánk ki ebben a nyilatkozatban: együttműködésre törekszünk a progresszív erőkkel az egész világon. A nemzetközi — és ezen belül: az európai — baloldal részének tekintjük magunkat. Független, szocialista Magyarországot, nemzeti külpolitikát akarunk. Jövőnket a békés, együttműködő és sokszínűségét egységesülésében is megőrző Európa kereteiben képzeljük el. Arra törekszünk, hogy Magyarország a Varsói Szerződés tagjaként segítse a tömbök megegyezéseit, majd a tömbök egyidejű felszámolását. Kezdeményezzük a Duna menti népek összefogását, és jelentsük ki, hogy fellépünk az emberi jogok tiszteletben tartásáért, a nemzetek és a nemzeti kisebbségek egyenjogúságáért.

Ezzel a programnyilatkozattal párhuzamosan dolgozzuk ki a választási programot. Ennek tartalmaznia kell azokat a konkrét gazdasági intézkedéseket is, amelyek az elkövetkezendő öt esztendőben az életkörülmények javítását szolgálják. Ezért ezt a választási programot nem lehet elszakítani a kormány gazdasági programjától. Mindkét dokumentumot beható pártvita után a kongresszus, vagy ha a választásra később kerül sor, a választási programot valamelyik vezető párttestület fogadja el. Azért fogalmaztam úgy, hogy „valamelyik”, mert két alternatíva van az előterjesztésben: pártválasztmány, vagy Központi Bizottság. Attól függően, hogy mit döntünk, annak megfelelően kell annak azt jóváhagynia. Fontosnak tartom, hogy kérjük fel a kormányt, tájékoztassa a Központi Bizottságot arról, milyen lépéseket tesz a nemzeti kommunikációs intézmények fölötti ellenőrzés megszilárdítására. Ezzel együtt határozzuk meg azokat a lépéseket, amelyekkel megszilárdíthatjuk jelenlétünket a sajtóban.

Az MSZMP egyértelműen a szervezetekben felgyülemelő tapasztalatok összegyűjtésével, a főbb összefüggések rendelkezésre bocsátásával támogatja a kormányt. Ehhez illeszkedően szorgalmazni kell a Központi Bizottság és a parlamenti kommunista frakció közötti kapcsolat elmélyítését. Szakértők bevonásával, konzultációkkal, a helyi pártszervezetek munkájával, az alkotmányos intézmények, a tisztességes munkát végzők melletti kiállással, a pártvezetők nagyobb aktivitásával az ülészakon segíthetjük a képviselők parlamenti tevékenységét. Döntünk

kell, de kívánatos, hogy szükség esetén politikai eszközökkel is meg kell védeni saját képviselőinket. Vissza kell arra térni, hogy ha a parlament ebben az összetételben tovább funkcionál, hogy esetleg a parlament szervezeti döntéssel akadályozza meg tagjainak további visszahívását.

Tisztázni kell minden kommunista képviselő viszonyát a párt politikájához. Mindenkinél el kell döntenie önmagában, hogy vállalja-e ennek a politikának a képviselői szerepét. A pártszerveknek viszont több támogatást kell nyújtaniuk a képviselőknek közéleti tevékenységük ellátásához, mert ezáltal érdemi támogatást tudnak adni a kormány munkájához is.

Rugalmas, de következetes elvi vonalvezetéssel törekedjünk gyors és tisztességes megállapodásokra a nemzeti érdekegyeztető tárgyalásokon.

Elvitársak! Óriási munkát kell tehát elvégeznünk ahhoz, hogy ezt a politikai menetrendet tartani tudjuk — a kongresszustól a választások megtartásán át — a következő kongresszusig.

Mit várunk a pártszervezetektől? A vitára bocsátott, a kongresszus által jóváhagyott program alapján a párttagoknak mindenütt az alapszervezetekben kell tisztázniuk a párthoz való viszonyukat. Ezzel egyidejűleg ugyanakkor a pártalapszervezeteknek is alapvetően az ehhez a dokumentumhoz való viszonyulás alapján kell eldönteniük, hogy kiket tartanak méltónak, alkalmasnak a párttagságra. Ezen a módon tudja rendezni saját sorait a párttagság. Tehát én nem más, mint egy kulturált párttisztítást ajánlok.

Javasolom továbbá, hogy ugyancsak a program alapján a pártszervezetek indítsanak tagtaborzó kampányt, ami egészen az év végéig eltarthat.

A kongresszus után — később megállapítandó ütemterv szerint — a választásokra való felkészülés lesz a legfontosabb feladat.

Ennek részleteit szerintem nem most, hanem később célszerű elfogadni, ha majd a tárgyalások az Ellenzéki Kerekasztallal jobban kibontakoznak. Azt azonban máris látnunk kell, hogy kívánatos, hogy a párttagság, a pártszervezetek vitassák meg a párt választási programját. A párttagoknak állást kell foglalniuk abban is, hogy kit, illetve kiket támogatnak személy szerint az országgyűlési és a helyhatósági választásokon. Ezért bátorítani kell a más területeken elkezdett választási előkészítő munkát.

A kongresszusi felkészülés menetrendjét illetően a következőket javaslom.

Ahogy az anyag tartalmazza: augusztus 1-jéig a megyékben, a megyei jogú pártbizottságok működési területén és a főváros kerületeiben válasszák meg a kongresszusi küldötteket. Itt jelzem, hogy ezt az időt sokan rövidnek tartják. Nagyon sok levél érkezett — pártszervektől is — a Központi Bizottsághoz, tiltakoznak a rövid idő miatt.

Ezt követően (legkésőbb augusztus 7-ig) meg kell alakítani a küldöttcsoportokat, akik kijelölik az anyagban is jelzett három szóvivőt.¹⁷

Szeptember 10-ig egyrészt a Központi Bizottság, másrészt a megyei küldöttekből álló pártszavazási bizottság egyszerű többségi szavazattal kiválasztja a jelölteket a pártelnöki és a főtitkári tisztségekre.

A jelölés eredményét szeptember 14-én a Népszabadságban és a megyei pártlapokban nyilvánosságra kellene hozni. Elő kell készíteni a szavazás feltételeit is.

Szeptember 20-ig a pártszavazás lebonyolításához minden alapszervezetben szavazatszedő bizottságot kellene választani, ez azonos lehet az alapszervezet vezetőségével is.

És javaslom, hogy szeptember 22—23—24-én (alapszervezeti keretek között) pártszavazáson döntsön a párttagság a párt elnökének, főtitkárának és köztársasági elnökjelöltjének személyéről.

Szeptember 25-én nyilvánosságra kellene hozni a pártszavazás eredményét.

Szeptember 30-tól október 4-ig kellene a kongresszust megtartanunk.

Tisztelt Elvtársak! A kongresszus előkészítése tárgyában kiküldött előterjesztéshez nagyon sok észrevételt kaptunk már eddig is.¹⁸

Először is vitatott — ahogy az előbb jeleztem —, mikor legyen a kongresszus. Sokan szeptember 30-át túl közelinek tartják. Vannak, akik novembert, vagy azon túlmenő időpontot ajánlanak. Én személy szerint a kiküldött javaslatához képest legfeljebb kéthetes halasztást tudnék elképzelni. Jobb lenne minél hamarabb lebonyolítani a kongresszust.

Második kérdéskör: 600 vagy 800 párttag után legyen-e egy kongresszusi küldött? Ez nem elvi kérdés, 600 tag alá azonban nem kellene menni. Sok olyan javaslat van, ami 100 tag után kér egy küldöttet. Ezt technikailag sem tudnánk lebonyolítani.

Harmadik: vitatott változatlanul, hogy a jelenlegi KB- és KEB-tagok legyenek-e szavazati jogú küldöttek. Ez felel meg az eddigi saját gyakorlatunknak, de — nyomtaték kedvéért jelzem — az európai politikai pártok gyakorlatában is ez él.

Negyedik vitakérdés, hogy az elnök és a főtitkár személyét illetően hogyan és mikor legyen a választás. Eddig azt tapasztaltuk, hogy úgy 50—70 százalékban megoszlanak a közvetlen választást akarók és a kongresszuson a választást lebonyolítani kívánók. Mi most erre a politikai szituációra való tekintettel a közvetlen pártszavazást ajánljuk. Bár szeretném megjegyezni, hogy szerintem ennek a szavazati formának hosszú távú, perspektivikus jövője nincs. Konzolidáltabb politikai viszonyok között ez nem valószínű, hogy szükséges forma.

Mikor? Én arra tettem javaslatot, hogy a kongresszus előtt. De van olyan javaslat is, hogy a kongresszus után legyen a pártszavazás, tehát a főtitkárra, elnökre és a köztársasági elnökre [sic!], de van olyan javaslat is, hogy a kongresszus előtt egy héttel tartandó ilyen pártszavazás csorbítaná a kongresszus jogát. Ezt a véleményt nem tudom elfogadni, mert a többségi szavazat nem csorbítja a kisebbségi szavazat demokratizmusát.

S végül vita, hogy az áramlatok vagy platformok képviselői hogyan jutnak el a kongresszusra. Szerintünk a közvetlen delegálást nem lehet összekeverni a listás választással, mert ezen nem fognak tudni a párttagok eligazodni, és zavart fog okozni. Mi azt javasoljuk, hogy helyileg, egyéni jelöléssel vívják ki küldöttjogukat a platformok képviselői.

Ez más szóval azt jelenti, hogy helyileg már minősítsék a programokat.

Végül javaslom, hogy az előterjesztés 1. oldalán lévő 2. pont „C” alpontját¹⁹ tekintsük semmisnek, ugyanis értelmét veszíti egy ilyen felfogásban ez a javaslat. Köszönöm szépen.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Köszönöm szépen. Megkérdem, van-e kérdés. Hoós elvtárs.

HOÓS JÁNOS elvtárs: Azt kérdezném meg, hogy az a bizonyos nyilatkozat, vagy program mikorra készül el és ki csinálja. Ebből következően a Központi Bizottság először mikor fog vele találkozni?

IVÁNYI PÁL elvtárs: Még van-e kérdés? Úgy látom, több nincs. Grósz elvtárs.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: A programot a Barabás elvtárs által vezetett munkacsoport csinálja a választási részt; a nyilatkozat, amire én utaltam — ez két program — azt az én vezetésemmel dolgozza ki egy munkacsoport [sic!]. Majdnem készen van. A hosszú távú programot pedig Pozsgay elvtárs bizottsága, Berend elvtárral együtt. Azt nem kellene előtte pártvitára bocsátani, azt a kongresszuson kellene előterjeszteni, mint ahogy a múltkor erről szó volt; majd a következő ülésen lesz az ügyrendről és a menetrendről vita. De ezt a középtávú programot az augusztusi központi bizottsági ülésen meg kéne vitatni, hogy a megválasztott küldöttségek is megvitathassák az anyagot. A középtávú programot ugyancsak a kongresszus elé kellene terjeszteni. Azt majd a Központi Bizottságnak el kellene döntenie, hogy kongresszusi jóváhagyásra kerüljön-e, vagy pedig egyszerűen csak arra, hogy a kongresszusi munka felkészülésében ezt, mint politikai eszköztárat használni lehessen.

Felvetődött joggal a kérdés, hogy kell-e két ilyen program. A vita során felvetődött, hogy miért kell kettő. Azért, mert a kongresszussal el kellene kezdeni a Pozsgay elvtárs által vezetett munkabizottság okmánya feletti széles körű pártvitát és eszmecsere-t. Az egészen biztos, el fog tartani a következő kongresszusig, tehát az egy évvel később tartandó kongresszusig, mert meggyőződésem szerint a választások után mindenféleképpen kongresszust kell tartani, akárhányadiknak is minősítjük a kongresszust, vagy akármi is lesz a párt neve akkor. Ugyanis egészen biztos, a választás után egy új politikai helyzet teremődik, és arra válaszolni kell. Megíté-
lésem szerint ennek a programnak, ami majd hosszú távú program lesz — az egyszerűség kedvéért a Pozsgay-bizottságnak — már a választáson megváltozott szituációt is figyelembe kell vennie.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Köszönöm szépen. Azt javaslom a Központi Bizottságnak, hogy fél óra szünetet tartsunk, tehát negyed tizenkettő után egy perccel folytatnánk a munkát. Kérem, aki hozzá kíván szólni, jelezze.

S z ü n e t

IVÁNYI PÁL elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Megkezdénénk a vitát. Írásban adta le hozzászólását Tóthné Kiss Mária,²⁰ Takács Imréné elvtársnő egy levelet továbbított a Központi Bizottságnak, az ajkai bányauzem és szénélőkészítő műpártbizottságának véleményét.²¹ Huszonegyen jelentkeztek eddig hozzászólásra: Sarlós István, Fodorné Birgés Katalin, Szűrös Mátyás, Szilágyi Tibor, Berecz Frigyes, Pozsgay Imre, Nagy Imre, Dudla József, Gáspár Antalné, Nagy Sándor, Révészné Kéri Anna, Pónya István, Romány Pál, Kiss Sándor, Veres József, Horn Gyula, Horváth István, Berend T. Iván, Maróthy László, Tétényi Pál, Aczél György elvtársak.

Kótai Géza: én is kértem szót.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Elnézést Géza, nem találtam a papírt. Akkor beírom. Elvtársak, akkor Sarlós István elvtársnak adnám a szót.

SARLÓS ISTVÁN elvtárs: Csupán egy ügyrendi javaslatom van, fenntartva azt a lehetőséget, hogy később is hozzászóljak a vitához.

A javaslatom lényege, hogy elsőként az a néhány elvtárs szólaljon fel, akiket a párton belüli viták, ütközések leginkább érintenek. Itt gondolok Pozsgay Imrére, Nyers Rezsőre, Berecz Jánosra és Németh Miklósrá, mert azt gondolom, hogy az ő felszólalásuk után a referátum birtokában egyszerűbb lesz a Központi Bizottság tagjainak véleményüket kifejteni.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Kérem, ez egy javaslat. Természetesen senkit nem lehet kötelezni arra, hogy fölsszólaljon, inkább megkérdezem a javaslat szellemében azokat, akik szóba kerültek, vállalják-e azt, hogy itt a fölsszólalási sor elején szót kérnek. Pozsgay elvtárs: igen, Nyers elvtárs: igen, Berecz elvtárs is. Köszönöm. Így módosulna az elmondott sorrend. Pozsgay Imre elvtársnak adnám át a szót.

POZSGAY IMRE elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves Elvtársak! Nem ebben a sorrendben terveztem a magam fölsszólalását, de a fölsszólítást megértettem, és szeretnék eleget tenni neki. A napirenden lévő ügy egyébként is, azt hiszen, olyan természetű és olyan súlyú, hogy itt valóban vitára, és ha kell, elszánt vitára és döntésre kell felkészülnünk. Kezdem azzal — mivel nem voltam itt a legutóbbi központi bizottsági ülésen —, hogy a kongresszust magam is időszerűnek tartom, s úgy vélem, hogy az egyetlen lehetséges fórum, amely a párt életében az egységnek egy olyan sajátos, az új követelményeknek megfelelő formáját dolgozhatja ki, hogy az MSZMP valódi eséllyel egy kormánypárthoz méltó és egy újabb kormányzati szakaszra alkalmas formában kerüljön ki szervezetileg ebből a vitából. Én ezt tartom a legfontosabb célnak, ugyanis van néhány dolog, amiben már nincs döntési lehetőségünk. Hiszen vagy mi magunk korábban döntöttünk, s annak konzekvenciáit viselni kell, vagy az élet döntött fölöttünk; vagy azért, mert túlhaladt az elképzeléseinken, vagy azért, mert elképzeléseinkkel ellentétes módon alakultak a dolgok. Nincs döntési lehetőségünk a pluralista többpártrendszerű politikai berendezés elfogadásában. Ezt mi magunk eldöntöttük, ezt a társadalom is így fogadta el, hogy vitatják, ki volt a kezdeményező, ki nem, majd a történelemben lesz később talán jelentősége; most mint politikai szituációt így kell tudomásul venni.

Akarjuk, bevalljuk, vagy nem valljuk be, ennek a ténynek a következményei a párt vitáiban megjelentek, tükröződnek, és miként azt itt Grósz elvtárs a bevezető előadásában — a helyzetet — jellemezte, hatalmi harc formáját öltötték. Megmondom, ezt az ügyet ezért hoztam előre, mert ebben az összefüggésben beszámolójában személy szerint is aposztrofált engem, s jobb ezen túllenni, és aztán az egyéb dolgainkban remélhetőleg egyetértésre jutni.

Ezzel a hatalmi harccal én úgy vagyok, s a köztudatba való bedobásával, mint egyfajta pótcselekvéssel: ez hivatott pótolni a valódi mélyreható vitákat és a tisztázó együttműködő szándékokat erősítő álláspont kialakítását. Én ezt a mumust nem fogadom el. A hatalmi harc körülbelül úgy közellenség, ahogy a zsidóság vagy a kulákság lehetett közellenség. Ez egy kinevezett probléma. Megismétlem: annak a helyettesítésére, pótlására, amit úgy neveznek: elvi viták és mélyreható koncepciótisztázó programok. Hogy ki, hogyan, miként dobta be? Általában a könnyebb ellenállásnak szoktunk engedni, ezen kár meditatálni. Egyvalamit azonban mindenképpen szeretnék kijelenteni: e vitákban a párt helyét, a jövőre vonatkozó elképzeléseit és szerepét illető tisztázásban ha volt szerepem, vagy lehet a jövőben is szerepem, semmiféle személyes ambíció nem vezet. Ezt tudnia kell a Központi Bizottságnak, és ezt vagy elhiszi, bizalommal fogadja a párttagság és a Központi Bizottság, vagy nem, én magam nem tudok vele mit kezdeni. Nem szeretném, ha

ez a problémakör arra válna alkalmassá, hogy ismét tekintélyalapon mondják ki az igazságot a pártban, vita nélkül, tisztázás nélkül, mert hiszen ha hatalmi harcot emlegetünk, mindenki a hatalmi harc gyanújába keveredik, aki másként gondolkodik egyik vagy másik ügyről. Ezt a gyanút magunk fölül el kell háritani ahhoz, hogy szabadon vélekedhessünk és szabadon gondolkodhassunk a pártban, a párton belül jövődő feladatainkról. Ezt csak ezért bocsátom előre, és ezt az észrevételt kérem, fogadja el tőlem a Központi Bizottság.

Dolgainkra térve most már, hiszen ez a fontosabb, a platformok ügyéről és szabadságáról. Úgy vélem, törekvések vannak a pártban arra, hogy végül is egy hiteles programban s annak megfelelő személyzeti politikában tükröződjék a párt akaratára, hogy a párt tagságának ne kelljen meghunyászkodva és passzivitásba vonulva cselekednie e bonyolult átmeneti korszakban.

Én a párt aktivitását és a különböző irányból érkező szerveződések, mozdulatok néha érdes, néha az elviselhetetlenségig elfogadhatatlan megnyilvánulásait alapvetően nemcsak válságtermékeknek tartom, hanem egy olyan törekvésnek a párttagság részéről, hogy maga szeretné legitimitálni a párt politikáját, mert akarja, vagy nem akarja, úgymint felelőssé teszük érte, tehát szeretné tudni, hol van ebben a pártban. Én ebből a szándékból indulok ki, és ezt méltányolom a tagság részéről. Szervezeti kereteink, szokásaink, módszereink viszont még a hagyományozó formát őrzik, amelyekbe beleütközik ez a szándék és nem tudja kikristályosodási fókig, a koncepcionálási fokozatig eljuttatni, és kétségtelen, a szervezetre nézve emiatt veszélyeket is hordoz magában. Ilyen alapon én elfogadom azt a kijelentést Grósz elvtársától, hogy itt a párt válsága is tükröződik ebben a helyzetben. Hatnak rá a külső társadalmi körülmények, viszonyok, és ennek a hatásnak következményeit megéli a tagság. A döntő és nagyobbik része nem akar szakítani a párttal, de szeretne cselekvő részese lenni, ha már felelősséget kell viselnie. Én így fogom fel ezeket a törekvéseket, amelyekben nem az van, hogy mindegyiket igazolni lehetne, és mindegyiket helyeselni és jóváhagyni: természetesen ez a dolgunk, hogy ezekben is állást foglaljunk, de én ebből a pozitív aspektusból közelítem meg egy olyan párttagságának a mozgását, a kezdeményező szellemét, amely hosszú időn át egyetlen redukált szerepre volt kényszerítve, állandó helyesléséről biztosítani a felsőbbiséget, s mint végrehajtó elem, részt venni a központi akarat végrehajtásában. Ebből ki akar törni, de ez pontosan annak a következménye, amilyen politikát elfogadtunk.

Május után, sőt most február után a többpártrendszerrel, a versenyhelyezettel, és az abból következő politikai küzdőterrel. Ez az egyik, amit szerettem volna megemlíteni itt a tisztelt Központi Bizottság előtt. Én úgy látom, hogy nem annyira ideológiai jellegű a válság a párton belül — és nem annyira identitási válság ez —, mint inkább szervezeti és szervezési válság. Kétségtelen, a május óta működő Politikai Bizottság és vezetők érdemeit elismerve, ezen a szervezeti helyzeten nem tudott úgy úrrá lenni, hogy a párt magatartása kifelé egy egységes és követhető magatartás érzetét sugározza. Ez a társadalommal való viszonyunkban az alapvető probléma. Úgy hiszem, ez alól a következmény alól sem vonhatjuk ki magunkat.

Mégis, elvileg, eszmeileg hol állunk, és hogyan jön létre a párt centruma? Azt hiszem, a kongresszusra készülve, a választóvonalat, bölcsen — mert lesz választóvonal kérem szépen —, emberek, elkötelezettségeket nem sértve, a tisztesség jegyében húzhatjuk meg, ahhoz bizonyos elemzést kell a párton belüli magatartásokról még adni. Ebből a szempontból én a leglényegesebbnek — megismétlem — a

centrum kérdését tartom. De ezt nem lehet ma már egy önmagában és öncélként működő párt szemlélete alapján eldönteni, hanem abban a versenyhelyzetben kell a centrumot kijelölni, a szélsőségektől magunkat elhatárolni, hogy közben ez a nép számára is követhető legyen, vagyis a párt centruma nagyjából egybeessen a nép centrumával. Ha ez nem történik meg, akkor mi erőszakolt szervezeti eszközökkel, viták nélkül, tekintélyi alapon akár, elérhetünk egy centrális helyzetet, hatalmi centrumot a párton belül. Nem fognak ránk szavazni. S itt a következő dolog — én ugyanis csak ebben az összefüggésben tudok gondolkodni —; van egy másik gondolkodásmód is, amit a marxista centrum platformja képvisel, hogy visszatérni a régi paternalisztikus küldetéses, mindenható, mindentudó párt képzetéhez. De hát az nem az én világnézetem, és nem az én helyzetem. Ha elfogadtuk a pluralizmust és a többpártrendszert, annak versenyhelyzetből adódó szabályos következményeit, akkor ebben az esetben az egész szerveződésünk, identitásunk és a hatalmi viszonyok elrendezése azon múlik, hogy kormánypártként kerülünk-e ki a következő választásokból. Ez az a határkő, amihez minden szerveződést és mindenfajta összefogást — ha szabad így kifejeznem magam — alkalmazni kell és hozzákapcsolni. E tekintetben úgy vélem, nem kell félni attól, hogy identitásunkat, önazonosságunkat hozzákössük a demokratikus szocializmus elvéhez, s módszertanilag, szemléletileg, ahogy erre Grósz elvtárs is utalt, a marxizmushoz mint nem dogmák receptúrájához, hanem mint módszertanhoz és történelmi és kritikai megközelítési módhoz. Ez esetben nem kell félni attól, hogy a párttagságnak egyébként a hatalomtól és apparátustól távolabb eső, tradicionálisan gondolkodó része nem tud alkalmazkodni az új követelményekhez. Azt a csekély, dogmatikus és szektás részt leszámítva, amelyik már nem tudja fölfogni ennek a helyzetnek a következményeit.

A következő dolog, amit még ezzel kapcsolatban szeretnék megemlíteni — tehát az identitásunkat, önazonosságunkat meghatározva —, ez az, hogy az MSZMP-nek, számolva a bizalomvesztés és a tekintélycsökkenés összes következményével, mert ez megtörtént, nos az MSZMP-nek, ha három alapvető műveletet szervezeti és eszmei alapokon meg tud oldani, el tud végezni, nagy esélye van — ennek ellenére —, hogy kormányzó pártként egy erős koalícióban túlsúlyos kormánytámogatást jelentő parlament viszonyai között nézzen a jövő elébe *[sic!]*.

Az egyik — és ez elkezdődött, de itt még tartanak a viták — ez a múltunkhoz való viszony, és a cezúra megvonásának a kérdése. Ez még lehet vita tárgya. Hogy ez aztán névváltoztatásban is kifejeződjék-e vagy ne stb. stb., de mindenképpen úgy vélem, hogy ezt a műveletet, munkát nem fejeztük be. Nem a számonkérés és a kigolyózás jegyében, hanem valódi történelmi analízis jegyében el kell végezni, vagyis csinálni kell egy vállalható értékleltárt, de csak azt, ami vállalható; egy vállalható értékleltárt, benne az egyik legnagyobb értéként azt, hogy 1953 óta hol elevenen és markánsan, hol bűvópatakként és osonó módon, de ebben a pártban a reformgondolat végig jelen volt, és a mai napig jelen van. Ennek a reformgondolatnak a többség követője tud lenni, hiszen a hatvanas évek reformkezdeményezése többségi jóváhagyással ment végbe a pártban. Ez ki van már próbálva kérem szépen. Többségi jóváhagyással ment végbe. Éppen azért, mert szemben más, itt most meg nem említendő kelet-európai kommunista pártokkal, ez a párt mindig őrzött magában valamiféle képességet arra, hogy szektás tradícióin is úrrá lévén, valami módon eleven, organikus kapcsolatot tartson a néppel. Tehát nekünk van közlekedésünk a saját népünkkel. Én ezt is az értékek között sorolnám föl, ha a 40 eszten-

dőről való elszámolás itt sorra kerül, és erről kell beszélni. Ezen az alapon már könnyebb szívvel és büntudat nélkül nézhetünk szembe olyan szégyenletes tényekkel, amelyek viszont szintén benne voltak ennek a pártnak a történetében. Úgyis tudja mindenki, hogy miről beszélünk, nem kell talán fásasztanom a tisztelt Központi Bizottságot ezek felsorolásával.

Ha 1945-től vesszük az értéklejtárt, akkor pedig mindenképpen pozitív mérleg készülhet, mert józan ellenzéki erő sem képzelheti, hogy az 1945-ben meghaladott és szétrombolt társadalmi struktúra és közigazgatási rendszer mintája lehet bármiféle új törekvésnek ebben az országban. Egyetlen józan ellenzéki vagy velünk perlekedő, velünk polémiában és ellenünk dolgozó politikai mozgalom sem tagadhatja, hogy itt 1944—45 fordulóján egyedül Kelet-Európában forradalom zajlott le, és népi megújulást hozott az öngazgatásra, önkormányzatunkra való képességünket mutatta meg a földosztástól kezdve a legkülönbözőbb dolgokon keresztül. Az alapvető társadalmi strukturális átalakulás és a kulturális forradalom eredményei, vívmányai mind-mind ebbe fősorolhatók.

Elnézést, kivételes alkalom ez a mai. Ezért bocsátkoztam kissé terjedelmesebb felszólalásba, részletekbe is, de szeretném, ha nem hagynék kételyt szándékaimat illetően a Központi Bizottság egyetlen tagjában sem, ugyanakkor olyan becsvágyam sosem volt, hogy mindenki egyetértésére és jóváhagyására számíthattam volna, hiszen én magam is a toleráns politikai viták híve vagyok, és senki nem képzelheti tévedhetetlennek magát ebben a pártban; ezen is túl vagyunk hál' istennek.

A reformok megítéléséről, most már akkor közelítve a Grósz elvtárs által is említett problémák köréhez, majd ennek nemzetközi aspektusaihoz. A reform és a reformhoz kapcsolódó politikai mozgalom a pártban kétségtelenül kihívásokat is tartalmazott, mert el kellett jutni, szellemileg bizonyos munkákat elvégezni, és ez a következő, mert a múltat már említettem, ami a sikerünkhöz szükséges, ha a jövőben bele akarunk menni egy politikai küzdelembe. Ez pedig az, hogy talán most időszerű lenne a program előkészítését oly módon, oly emberközeli módon megszervezni, hogy különösen a választásra készülő program egyénileg is beváltható legyen. Az emberek ugyanis csak oly célokat tudnak követni, amelyekben saját személyes céljaikat is felismerik. Tehát ezt a fajta absztrakciós szintet és politikai megközelítési módot, s e tekintetben megint csak azt mondom, hogy nagyon jó esélye van az MSZMP-nek kormányzati tapasztalatai, néha keserves kormányzati tapasztalatai ellenére, hogy egy ilyen program elkészítésére képes lehet *[sic!]*.

A harmadik dolog — ez már szintén a reformhoz tartozik —, hogy hiteles, a nép által is elfogadható személyekkel képviselői ajánlatot tenni országgyűlési választásokra, a tanácsválasztásokra, minden más eseményre ahhoz, hogy egy valóban politikai kultúrájában megrendült társadalom is legalább e személyes hitelen keresztül kapaszkodót nyerjen ahhoz, merre kell tájékozódnia, milyen módon kell orientálódnia. Ha ennek a három feltételnek a kongresszusra való felkészülés és a választási küzdelem előterében sikerült megfelelnünk, akkor — megismétlem előbbi kijelentésemet —, egy erős, relatív többséggel, jó koalíciós partnerrel az MSZMP kormányalakító párt lehet a jövőre nézve is.

Nemzetközi kapcsolatainkról, s majd aztán még az ellenzékkel és a centrummal való kapcsolat dolgáról engedjenek meg egy-két mondatot elmondanom.

Mindenekelőtt azt, nem hiszem, hogy létezhet az MSZMP-ben olyan jelentős politikai csoport — de hát ezt ellenőrizni kell, a közvélemény-kutatás stb. rendelkezésünkre állhat ebben —, amelyik a szövetségeseinkkel, a Szovjetunióval, a kiala-

kult térségi kapcsolatokkal leszámolni akaró, annak hátat fordítani akaró politikai orientációt tartana nemzetközileg helyénvalónak, helyesnek. Legfeljebb talán nem kell erre mindig felesküdni, és hitvallást tenni ez ügyben és erről a dologról, de egyet azonban ki kell mondani: ez a háttér a természet adta, a történelem adta kapcsolattrendszer, amelyre támaszkodnunk kell a jövőben is, nemcsak dédelgeti Magyarországot, hanem veszteségeket is okozott az elmúlt évtizedekben, különösen gazdaságilag, az egész térség jellemzői és jellegzetességei miatt. Tehát nem a tények elhallgatásával és azok meghamisításával, hanem megismétlem: egy természet adta és egy történelem szabta sorsközösség jegyében kell ezt végiggondolni. De nyitni kell a világ minden része felé, mert különben a magyar politikai kísérlet, amely végre alkalmat ad arra, hogy egy paternalisztikus, sztálini elképzelésekből kiinduló szocializmus képzetével szemben hitelesítse újra a szocializmust, még akkor is, ha ezzel teret enged nyílt politikai vitában azoknak, akik már a szocializmust leírták a magyar történelemből és Kelet-Európa történetéből. Én ezt és ezeket a gondolatokat tartom nagyon lényegesnek.

S akkor visszatérve a párt szervezetére, s működésének személyi feltételeire a következőket szeretném elmondani abban az elgondolásban, hogy esetleg a vita során, a vita folyamán kényszerülök esetleg további kiegészítést tenni ahhoz, amit most mondhatok.

Az egyik: a párt jelenlegi létszámával, tömegével nem tipikusan politikai párt, hanem egy hatalmi centrumot létrehozó politikai konglomerátum, amelyik azért jött létre ilyen módon, mert nem volt hiteles és aktivitást biztosító politikai szervezete az országnak. Kérem, ebben — amíg a taglétszám apadása el nem kezdődött — 860-velahány ezer párttag volt, ami a szavazati jogú felnőtt lakosság 12%-a. A nyugat-európai politikai kultúrában az összes pártnak nincs ennyi tagja: közel nincs ennyi tagja arányait tekintve. Tehát a politikai aktivitásnak szinte egyetlen adott lehetőségét és mozgásterét hozta létre azzal a következménnyel együtt, hogy itt van mindenki, aki a politikához hozzá akar szólni.

A kongresszus nagy művelete valóban az lesz, el tudja-e dönteni, hogy kinek nem kell itt lenni. Ez most korántsem olyan kegyetlen kérdés, mint az egypártrendszer viszonyai között, mert most már a választás lehetőségeinek körülményei között adja fel ezt a leckét a párt saját tagjainak. Egy része már maga döntött most, csalódva vagy kiábrándulva, vagy egyéb más okból, de döntött már ez ügyben, sajnos nem biztos, hogy jól. Pont azért, mert bennünket is készületlenül ért ez a helyzet. De éppen ezért itt nem lehet omlás és szakadás.

Saját ifjúsági körből származó barátaimmal is éles polémiában, a kecskeméti reformkör, reformműhely óta váltig magam is hangoztatom, hogy nincs szervezeti megoldás pártszakadás útján a párt előtt álló feladatok megoldására. Ha ez lenne, akkor ezt se lehetne istenkísértésnek, vagy valami ördögtől való dolognak tekinteni. Az európai civilizációban ez a mindennapok világába tartozik, ahol választhatnak az emberek, hogy melyik párthoz tartoznak. Egy olyan pártban, amelynek előtörténetéhez a felkentség és a megkereszteltség sajátos elkötelezettségi állapot tartozik, ez traumát jelent az egyes emberek számára is. Ezt a traumát nem lehet előidézni, mert akkor szétesés lesz. Ennek — Grósz elvtárrsal és másokkal is egyetértésben mondom — szétesés és nem új politikai alakulatok létrehozása lesz a következménye. S itt jutok el megint az ország politikai helyzetének és a párt együttlétének dologához.

Itt nincs az MSZMP-n kívül — most függetlenül attól, hogy nyerünk-e vagy nem

a választásokon — kormányzati tapasztalatokat birtokló, s kormányképes garnitúrát kiállítani tudó politikai erő. Tehát vereségünk és szétesésünk hatalmas politikai és hatalmi kormányzati vákuumot idézne elő, amelybe nem egy más politikai rendszer tódulna be, hanem egy szétesett Magyarország teljes csődjével, katasztrófájával együtt. Én ezt látom a fő veszélynek, és ebben látom az igazi veszélyt.

Tehát az MSZMP felelőssége ehhez a tényhez és perspektívához kötődik, s azt hiszem, hogy a politikai egyeztető tárgyalásokon a féloldalra billent tömegtájékoztatóson keresztül is előbb-utóbb bele lehet ültetni az emberek tudatába, mert igaz, ami igaz, azt előbb-utóbb elfogadják az emberek, és ezzel ilyen módon kellene foglalkozni.

Mitől van az, hogy a platformok még ki sem alakultak, s már a kiirtásukat követeli a tagság egy része, a platformok miatt riadalom van? Pont a hatalmi vákuumtól való félelem, a félelemvákuum, hogy így fejezzem ki magam. Tudniillik egy egycentrumra fölépített, függesztett rendszer, amelyik még nem építette ki saját működését, amit megcéloltunk programatikusan, ha fent a csúcson ingadozás támad, az egész rendszer, az egész társadalom úgy érzi, hogy megingott valami.

S figyeljék meg elvtársak, az alapszervezetekben mindenki jogot formál arra, hogy akár a legvadabb módon is szabadszólással magának, az álláspontjának híveket szerezzen. De rögtön megriad, ha ezt fönt is látja, a fönti politikai vitákban. De ennek az alapvető oka szerintem *[sic!]*. Valóban, ezt addig úgy kell kezelni, hogy ne riadalmat okozzon, hanem tisztázott helyzeteket teremtsen a párttagság és az ország számára is. Ehhez pedig nem arra van szükség, hogy vita ne legyen, hanem az álláspontunkban a következetesség legyen.

S elnézést, itt térek vissza bizonyos személyes dolgokhoz, csak azért, mert több oldalról megszólítottam ez ügyben. Megismétlem, nem hiszem, hogy ne követtem volna el súlyos hibákat, tévedéseket az elmúlt években, vagy már ha a nemzedékem sorsa így hozza, évtizedekben. Egyvalamit azonban mondhatok, és ennek talán most van jelentősége, máskor én ilyeneket nem szoktam mondani, pláne magamról nem szoktam beszélni. Félreértett és félreinterpreterált nyilatkozatokból ne induljanak ki. Abból kéne talán kiindulni, hogy én az 1966-os májusi határozat²² óta s azon disszertációm óta, amely az Akadémia zárt anyagában van még most is — 1968-ban készült el,²³ kezdettől fogva vallottam: politikai reform és egy paternalista rendszer felváltása nélkül semmi esélye a gazdasági kibontakozásnak, felemelkedésnek: semmi esélye, hogy a párt és a nép újra egymásra találjon. Ez a gondolat végigvezette minden megnyilvánulásomat, mindenfajta mozdulatomat. Megismételve: nem vindikálva semmiféle tévedhetetlenséget, csak a következetesség elismerését kérem.

E tekintetben pedig azért van jelentősége a következetességnek, mert különben az emberek minden káderdöntésből úgy hiszik és úgy vélik, hogy zsákbamacskát vásároltak, és majd utólag derül ki, hogy kivel találják szembe magukat. Hogy ez ne következzen be, azért kell nekünk egymás között is nyíltan, egyenes politikát folytatni, és ilyen alapon megkérdezni, hogy a tagság valóban jól látja-e, amikor hatalmi harcot lát ott, ahol esetleg valóban egyszerűen nézetek közönséges küzdéséről van szó, ahhoz, hogy minél hitelesebb és meggyőzőbb legyen ez a politika.

Konkrét dolgokra is ki kellene térni, s már csak röviden annyit: itt most Grósz elvtárs Hoós elvtársnak válaszolva elmondta, hogy milyen menetrend szerint kellene a bizottságnak a kongresszusi előkészületeket és a kongresszuson túlmutató előkészületeket megtenni. Én pontosan még nem látom ezeknek a bizottságoknak egy-

máshoz való viszonyát, s nem túl lényeges kérdés. Annyit elmondhatok azonban az általam vezetett bizottságokról, hogy két fontos kérdésben nagyon lényeges és az előrehaladást is kifejező álláspontot fogalmazott meg. Az egyik a történelmi elemzés a Berend T. Iván által vezetett albizottság munkájában, a másik a Csáki Csaba által vezetett albizottság munkája a közgazdasági helyzet kritikájáról és a közgazdasági koncepcióról. Mindenképpen olyan elvileg is, történelmileg is megalapozott dokumentumok, amelyekből ki lehet indulni a politikai intézményrendszerre vonatkozóan is, és esetleg aktuálpolitikai kérdések megválaszolásához is. Természetesen ehhez felajánljuk a Központi Bizottságnak a kongresszusi előkészületekhez tevékenységünket.

S végül az egység fontosságáról. A szellemileg és nem pótcselekvésben kialakult egység fontosságáról szólva annyit: természetesen, ha ennek személyi konzekvenciái vannak, azt is a vezetőség minden tagjának magára nézve kötelezőnek kell tartania.

Egy dolgot szeretnék csupán megemlíteni, hogy itt elhangzott a nevem egy javaslattal kapcsolatban. Bármily javaslata lesz a Központi Bizottságnak, amelyben esetleg szerény képességeimet hasznosítani tudja, állok elébe; rendelkezési állományba helyezem magam nézeteim további kifejtésében, ha pedig kritika ér és további észrevételek hangzanak el, természetesen lehetőséget kérek a Központi Bizottságtól. Köszönöm szépen.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Köszönöm szépen. Németh Miklós elvtársnak adnám át a szót, utána Nyers Rezső elvtárs következik.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Tükrözi a párt és a közvélemény helyzetét az, hogy Sarlós elvtárs egy ilyen kezdeményezéssel élt, és felszólított itt többünket egyfajta hitvallásra.

Én terveztem a hozzászólást később, és én is hangsúlyoznám, hogy szeretnék a vitában a későbbiekben részt venni, hiszen meggyőződésem, hogy a mai központi bizottsági ülés — bár nem volt helyes, hogy előtte az újságokban hol így, hogy úgy minősítettük, mert egy eseményt célszerűbb bekövetkezése után értékelni és minősíteni — kétségtelen, hogy nagy jelentőségű a párt élete, de benne a társadalom és a magyar fejlődés jövője szempontjából is.

Ezt a régi beidegződéseket is tükröző minősítést, hogy döntő, vagy nagy jelentőségű lesz a Központi Bizottság ülése, ezt átvette a külföldi sajtó is természetesen, további felfokozott várakozásokat okozva. Ugyanakkor szeretném ehhez rögtön hozzátenni, hogy ez jelez valamit abból a felelősségből és teherből, amit ez a mai Központi Bizottság és ezen belül ez a mai ülés fel kell hogy vállaljon.

Több menetben, többször is, zárt ülésen is, szűkebb körben is beszélgettünk mi a helyzetről, és értékeltük egymást is és a helyzetet is, de hitem szerint nem feleltünk meg mindeddig — és nem felelünk meg meggyőződésem szerint a mai napig sem — a párttagság, de a széles magyar közvélemény által támasztott követelménynek, nevezetesen annak, hogy képes-e ez a KB megvalósítani az ország jövője szempontjából szükséges határozott fordulatot a reformok mentén, képes-e élére állni a folyamatoknak és meghatározó erőnek — politikai módszerekkel és politikai eszközökkel — maradni, vagy a felszínen fogunk maradni úgy, hogy idegnyugtatókat [szedünk] vagy pótcselekvéseket hajtunk végre, és elhisszük azt, hogy megtettünk mindent, csak éppen a legnagyobb, az idő folyik ki a kezünkől. Ez az időki-folyás az elmúlt egy év[et], tehát tavaly május óta a folyamatokat — valljuk be — jellemzi, az elért eredmények mellett is.

Döntő fordulatok következtek be, ezeket nem szabad lebecsülni, de túlbecsülni sem. Az én véleményem szerint fenyeget persze — Grósz elvtárs is utalt rá — a pártszakadás réme, de ha itt hitvallást kell tenni, akkor az eszem és a szívem is azt diktálja, hogy ma az ország jövője szempontjából a lehető legrosszabb lenne, ha pártszakadás következne be. Hogy van-e ilyen veszély — hallom, hogy felszólnak egyes elvtársak, akik szerint nincs ilyen veszély —, erről is lehet vitatkozni és kell is vitatkozni, de annak a veszélye, vagy annak az igénye, hogy a platformok nem közelednek és az ellentmondások olyan nagyok, amelyek között nincs közlekedés, már önmagában is felveti ezt a veszélyt. Én mégis azt mondanám, hogy az összes variációt mérlegelve, minden partikuláris és személyi érdeket mostantól kezdve alá kell rendelni a párt érdekeinek, nevezetesen annak, hogy az MSZMP elfogadható választási eredménnyel kerüljön ki abból a tiszta és nem lengyel módra szervezett választási küzdelemből, amelyre valamikor, a megállapodásoktól függően, előbb-utóbb sor fog kerülni.

Énszerintem a hazai közvélemény, a párttagság és jelentős nemzetközi hatalmi tényezők is ezért hangsúlyozzák azt, hogy az MSZMP szedje össze magát, az MSZMP újuljon meg a reformok mentén, és ne kerüljön az ország olyan helyzetbe, hogy MSZMP nélkül, vagy MSZMP-nek ellenzékben maradván kelljen figyelnie — demokratikus módon természetesen értem ezt — a magyar fejlődés folyamatait.

Én meg vagyok győződve arról, hogy számunkra nemcsak az elmúlt tizenöt év, az elmúlt egy év, több mint egy év is fontos tanulságokkal szolgál. S a legfontosabb követelménynek, illetve megállapításnak számomra azt tartom ebben a helyzetben, hogy a KB helyzettudata és -értékelése összhangba kerül-e a magyar társadalom helyzettudatával és helyzetértékelésével. Az én megítélésem szerint ez ma nincs így, és fontos, súlyos kérdésekben nincs így, és az, hogy ez összhangba kerüljön, ez a feltétele annak, hogy a rohamos bizalomvesztést megpróbáljuk megállítani, illetve a legitimációs válságot, ami nemcsak a parlamentet, meg sok minden intézményünket éri, vagy érinti, hanem tegyük hozzá őszintén, ezt a Központi Bizottságot is, mert ez van a közvéleményben, és a párttagságnak egy jelentős része ezt megfogalmazza, ezt leküzdjük vagy megállítsuk.

Én nem akarom eltúlozni a közvélemény-kutatási adatokat, mert olyanok ezek még, amilyenek, hiszen alig kezdtük el ezt művelni, és ez is egy tudomány. Lehet vele manipulálni így is, úgy is. A közvélemény-kutatási adatokból mi szűrhető le? Olyan egynegyednél több — én még az utóbbi megismételt vizsgálatokat is figyelve — sanszot, tehát 20—25 százaléknál több eredményt nekünk ma nem voksolnak a megkérdezettek. Ezek között aztán okokat is felsorolnak, benne a hatalmi harcot, benne azt, hogy a főtitkár alkalmatlan, a főtitkár hezitál, egymás között a négyes, már most négyes, vagy ötöst szokás emlegetni, semmiféle szolidaritást nem visel, és ezek okozzák a párttagság zavarodottságát, illetve kételyeit, bizalmatlanságát velünk szemben. Milyen zavarok voltak ebben a helyzetben, vagy mik okozzák ezt a helyzettudat diszkrepanciát és különbözőséget? Én nem tudtam teljes mértékben számba venni ezeket a tényezőket, de úgy az információkból és beszélgetésekből leszűrve a következőket szűrtem le magam számára.

Az egyik, hogy bármennyire igyekeztünk nyitni, demokratikusabbak lenni és így tovább — a jelzőket meg a tartalmi elemeket egyébként most nem sorolnám. Mégis a tagság egy jelentős hányadának az a véleménye, hogy nem a párttagsággal végeztük a munkát, hanem a feje felett politizáltunk és döntöttünk el olyan kérdéseket, amelyek lényegbevágóan fontosak. Hogy ebben az is szerepet játszott, amire

pl. Grósz elvtárs utalt, hogy nem készítettük rá a tagságot, meg hogy a tagság egy negyvenévi vagy harmincvalahány év beidegződései alapján lényegében nem politizáló párttagság döntő többségében, hanem valljuk be: végrehajtó, parancsolgató és itt-ott a hatalmat, a status quót mindenáron megőrizni akaró szervezet, illetve tagság is. Én azt hiszem, ez sem vitatható.

Másik, hogy kullogtunk az események után. És amikor fontos kérdésekben nem álltunk élére a kérdéseknek, pedig éreztük és tudtuk, hogy élére kellene állni; én nem akarok sok példát felhozni, de itt van a májusi értekezlet utáni néhány hónap, amikor megvan a bizalom, lendület van, és ezt a bizalmat erodáljuk közösen és kicsúszik a kezünkől, elveszítjük ezt a néhány hónapot arra, hogy itt fontos dolgokat és lépéseket bejelentsünk. Hát a múlttal való szakítás. Na nem úgy, hogy teljes cezúra, mert ilyen ebben a teremben szerintem nem ül itt felelős vezető senki [*sic!*], aki azt akarja mondani, hogy a 40 év úgy, ahogy van, az kidobandó és zsákutca. Ez nem igaz. Nem ül itt olyan, én nem olvastam, meg nem hallottam senkitől ilyet. Mégis ezt az értékelést nem végeztük el, megvártuk, amíg az ellenzék meg az ellenzéki körökben kezdték ezeket piszkálni, és lehetne számos példát mondani.

Bizonytalankodások és véleménykülönbségek, vagy véleményváltoztatgatások: Grósz elvtárs szolt saját magát illető néhány példáról ezzel kapcsolatban. Biztos, hogy nem tettünk jót sem magunknak, sem a társadalomnak, hogy a legutóbbi apróbb kérdést emeljem ki, hogy ugye kórusban szól: ne pártértekezlet, kongresszus legyen. Mi a kongresszust mégis elutasítjuk. Most ne tessenek engem elvtársak félreérteni, én magunkról beszélek, benne magamról is. Ez itt, ez a nagy közös felelősség, amiben élünk és dolgozunk, ez ebbe így beleértendő. S akkor még nyilatkozgatunk és mondunk olyan mondatokat, amelyekben a kongresszus szerepének, helyének egy kicsit degradálása is megjelenik a második döntés után. Sorolhatnám a példákat, nem teszem tovább.

Én úgy látom, hogy ma innen felállni úgy nem szabad, és nem lehet, hogy ne tegyünk bizonyos lépéseket abban, hogy milyen módon kötelezzük el magunkat a párt szervezeti, modellértékű megújítása, a reformelkötelezettség kinyilvánítása, az, hogy az alulról jövő és a párt életnedveit újra keltő kezdeményezéseket fel ne karolnánk, és azok mellett ki ne állnánk. Ez a megújuló, tehát a reform mentén egyértelmű kötelezettséget vállaló párt lehet, és Központi Bizottság lehet csak az az erő, amire ma még van lehetőség, hogy ne alanyai pontosabban ne tárgyai, hanem cselekvő részesei legyünk a magyar társadalmi folyamatoknak, benne a reformfolyamatoknak.

Én ezt a szélsőségektől való elhatárolódást fontosnak és szükségesnek tartom. Meggyőződésem szerint a baloldali egységplatformnak egy ilyen megújuló pártban nincs [helye], az lehet, hogy benn ragaszkodnak [hozzá], de az nem ez a párt, amit mi akarunk és mi szeretnénk. És a radikalizmusnak bizonyos megnyilvánulásai a másik oldalon, megint olyan tényezők, amelyekkel vitatkozni kell, az értékeket meg kell belőle nyerni és őrizni, mint a másiktól is, és integrálni kell ebbe az új platformba. Én a programerózió ellen vagyok, és a programok reformerózióin is túl vagyunk, vagy benne vagyunk. Vigyázzunk a programerózióra is, nagyon sok program készül mindenütt, a munkáról visszük el a figyelmet, hovatovább az egész ország most már kiválóan politizál, de a munkát azt ne felejtjük el hangsúlyozni.

Szerintem ez a platform, amire itt utalás volt, és ez a programigény, amire a tagságtól is vannak információink, azt követeli, és nekem az a javaslatom, hogy gyorsuljon meg a Pozsgay Imre vezette bizottságnak a munkája, erre itt a legutóbbi ülés-

sen is volt javaslat. Nyissuk ki a kaput, és kérjünk fel hiteles, alkotni tudó embereket arra, hogy járuljanak hozzá ehhez a munkához, és augusztus közepéig legyen kész ez a program, és augusztus közepétől, ha szeptember 30-át, vagy két hét csúszással döntünk a kongresszusról, akkor ez még a tagsággal megismertethető. Én nem hiszem, hogy jól járnánk el akkor, ha megint egy ilyen fontos dokumentumot a megkérdésük nélkül csak így odatennénk az asztalra, hogy hát itt van, elkészült valami, de még ez nem az, amire a tagság vár. Megfeszített munkával, megfeszített tempóval szerintem ez elvégezhető, és ez a platform legyen az, amihez ha a kongresszus döntött benne és elfogadta, mindenki a saját viszonyát, a tagságát eldönti. Meg kell engedni, hogy kimenjenek, és ezen nem szabad tort ülni, vagy tragédiának tekinteni, természetes folyamata a megújuló pártmozgalomnak és a pártnak is.

Azért akarunk modellt váltani, mert az MSZMP a demokratikus szocializmus meghirdetése mellett nem híve és nem lehet partner semmiféle rendszerváltásban. Azért váltunk és kell ezt a modellváltást elvégezni, hogy ez a rendszerváltás elkezdhető legyen.

Pár gondolatot szeretnék most már csak röviden. Én úgy értem ezt a hatalmi harcot, ez is olyan, hogy egyszer egy ideig tagadtuk, aztán utána megint az lett, hogy hatalmi harc. Itt én azokkal értek egyet, akik ezt személyi torzsalkodásként, vagy személyi ambícióként nem minősítik, és nem minősíthető *[sic!]*. Kérem szépen olyan a helyzet — én igaz, az állami területről hozhatnék példákat —, hát nem tülekszik itt senki sem azokra a posztokra, az az igazság. Itt felvetődött a köztünk lévő beszélgetésen, hogy esetleg csináljunk radikálisabb személyi változásokat, és terjesszük elő már mára. A helyzetnek van egy csapdája az előbb elmondottak alapján. Ha túl sokat lép ez a Központi Bizottság, aminek a legitimitását vitatja a tagság, akkor ezt fogják kikezdeni. Ha nem lép eleget, akkor a másik oldalról lesz és jogos támadás. Tehát valahol ma, vagy holnap vitáinkban meg kell találnunk azt a kritikus tömeget és szükséges lépéstömeget, szervezetben is esetleg gondolkodva, személyi kérdésekben is, amelyekkel megfelelhetünk ennek a várakozásnak. Én magam mindenféle döntést magamra nézve elfogadok és kötelezőnek tartok, de gondolom a felszólított emberek mindegyike így van ezzel. A lényeg, hogy hiteles és a szavakat és a tettek egységét hirdetni tudó és megnyerő döntésünk legyen.

A monolit egység kérdésében az ehhez a hatalmi harchoz szeretnék egy félmondatot tenni. Én azt hiszem, van még bennünk egy kis régi beidegződés, szóval a régi egység-szemüvegen keresztül és gyakorlaton keresztül minősítünk sok mindent. Ez a vajúdás és ez az átalakulás természetesen együtt jár olyan dolgokkal, hát mi hirdettük, hogy platformok legyenek, olyan kérdésekben fejthessék ki nyugodtan álláspontjukat a vezetők, amelyek segítik a későbbi tisztulást. Hát máskülönben viták nélkül nem lehetséges ez az alapkérdésekben való platformközeledés, vagy annak a széles, viszonylag széles sávnak a tartalmi kialakítása, amely az elhátárolódás miatt is szükséges. Szerintem egy-két dolog amelyben, azért mondom, mert én olvastam előzetesen is a Grósz elvtárs beszédét, én ezeket a vitatott kérdéseket itt-ott egyoldalúnak és egy kicsit némely területen tendenciózus beállítottságnak is éreztem *[sic!]*. Ezt azért mondom, mert ezt meg is írtam, meg elmondtam Grósz elvtársnak. Énszerintem felelős ember a magyar pártban és itt pláne a Központi Bizottságban például nincs, aki azt mondja, hogy a szovjet meg a kelet, hogy szóval a szovjet—magyar gazdasági kapcsolatok és a keleti, vagy szocialista országokkal való kapcsolattartás az bik, vagy bakfity, és ettől el kell fordulni. Én ilyet

nem tapasztaltam ebben a teremben. Meg a párt jó részénél sem. Lehet, hogy van ilyen, én nem hallottam, vagy nem ismerek ilyet.

Az elszigetelődésünket illetően, nemzetközi kapcsolatainkat illetően. Itt én úgy látom, hogy nemcsak elszigetelődés van, lehet, hogy egyesek nagyon szeretnének elszigetelni bennünket, és be is avatkoznak szépen ilyen megjegyzésekkel, amelyeket tapasztaltunk részben a temetés kapcsán, részben más eseményeink megítélését illetően, de én úgy látom, hogy ebben a hangoskodásban egy kicsit a 70-es évek gyakorlata és az ahhoz való visszatérés *[sic!]*. Ezek a szocialista országok, hát Pozsgay Imre nem nevezte meg, én megnevezem. Hát akkor beszéljünk Romániáról, Csehszlovákiáról és NDK-ról, ezek a szocialista országok, vagy azoknak a vezetői a saját belső problémáikról is — nem azt mondom, hogy csak ezért — egyfajta figyelemelterelés végett hangoskodnak. Méltósággal, higgadtan és türelemmel el kell tudni viselni, hát persze, amikor kell, akkor nekünk is meg kell szólalni, és határozottan képviselni az álláspontunkat.

Még egy gondolatot szeretnék a pártválasztással kapcsolatban mondani. Én azt hiszem, hogy van még egy lehetőség a felsoroltakon kívül, és annak az ellentmondásnak a feloldására javaslom mérlegelni a Központi Bizottságnak. Lehet, hogy nem fogjuk tudni kibírni mi szeptemberig, vagy szeptember végéig a személyi kérdéseket, lehet, hogy ma, meg holnap, ha holnap is ülünk, odáig el kell jutni, hogy javaslatokat teszünk a legfontosabb kérdésekre, és két héten belül el kell esetleg rendelni egy pártszavazást. Én nem jutottam magamban többre, másra, mindenféle szempontot mérlegelve, azt javaslom tehát, hogy minden variációt gondoljunk végig, felelősen, mert túlságosan nagy a teher és a felelősségünk is azért, hogy ez a központi bizottsági ülés megfeleljen küldetésének, és betöltse hivatását. Köszönöm szépen.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Köszönöm szépen. Nyers Rezső elvtárs, majd utána Berecz János elvtárs következik.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tisztelt Elvtársak! A mostani ülésünkkel szembeni várakozás valóban nagy, felfokozott — indokolatlanul. Felfokozott bizonyos értelemben, úgy értem ezt, hogy nem tudunk annyit teljesíteni, mint amennyit várnak. Ez aztán biztos. Én úgy értékelem a politikai közvéleményt, benne részben a pártközvéleményt is, hogy sok benne a hisztérikus elem, a hisztériára hajlamos magatartású ember, és ez a hisztéria aztán begyűrűzik a szélesebb mozgalomba és onnan fölfelé a vezetésre, onnan meg vissza, úgyhogy ez egy nagyfokú stabilitást tükröz a pártmozgalomban és a mai magyar közéletben is. Azt kérdezte tőlem egy újságíró tegnap éjjel, mikor jöttem, hogy fordulatra készül az MSZMP? És akkor valami rakétákról beszélt, több fokozatban. Hát még a rakétakép az istenes, de ezeket a fokozatokat sem tudjuk azt hiszem most nagyon váltani. Én azt mondtam: mi nem készülünk fordulatra. Nem az a kérdés, hogy merre menjünk, hogy merre van a merre — abban van valami, hogy merre van a merre, hogy egyetértünk-e abban, amit elhatároztunk, hogy merre menjünk 1988 májusában, majd 1989 februárjában, ez a két meghatározó ülésünk volt —, hanem hogy hogyan menjünk arra, amerre menni akarunk? Én ebben látom a fő problémát. Itt akadtunk el. Mert hogy merre menjünk, abban kicsit késlekedtünk, de azért mégis elhatároztuk. És be lehetne pótolni jó cselekvéssel ezt a késedelmet. Egylőre nem sikerült, és valóban pártválság van. A pártválság gyógyító erejű is lehet, nem kell kétségbeesnünk tőle, akkor lehet gyógyító erejű, ha túl tudunk jutni rajta.

A következő kérdéseket szeretném itt a referátum kapcsán fölvetni.

A mai magyar politikai életben a politikai erők elkülönülésének a szakaszában vagyunk. Ez az elkülönülés jellegzetesen az egymás iránti bizalmatlanság közepete megy végbe. Így szokják mondani: a hatalom fél az ellenzékétől, hogy az közönséges hatalmi harcot folytat, áskálódva; az ellenzék fél a hatalomtól, hogy az tulajdonképpen nem akar mást, mint korábban, sőt visszamegy egész koránra is, csak most nem tud mást csinálni. Ezt a bizalmatlanságot kell leküzdeni. Tárgyalásokkal megtörténhet. A tárgyalások késve indultak el a helyzet bonyolultságához képest, de végül is elindultak. És én most lehetőséget látok arra, hogy előrejussunk. Végeredményben az eddigi menetet — hát sportnyelven kifejezve azért itt egy politikai birkózás folyt — én döntetlennek ítélem a magyar politikában mondjuk a hatalom és az ellenzék, a párt és a kritikusai között. De mi vagyunk válságban, mi vagyunk nagyobb válságban, mert mi vagyunk a nagyobbak és a meghatározóbbak. Az ellenzékben felismerhetők olyan irányzatok, amelyekkel nekünk nagyon nagy vitánk kell legyenek a jövőben, amelyekkel szemben nem lehetünk majd megértőek, csak toleránsak, mint demokratikus magatartású párt. Ilyennek tekintem ma Magyarországon az egyoldalú nemzeti szemléletet, ennek az erősödését, amely Magyarország elszigetelődéséhez vezethet. Az elszigetelődésünk eddig úgy volt, hogy elszigetelődtünk a Nyugattól, jóban voltunk a Kelettel, de a Kelet nem tudott segíteni rajtunk. Most előállhat az, hogy elszigetelődünk Kelettől, jóban leszünk a Nyugattal, de a Nyugat nem tud rajtunk segíteni. Nagyon sokan nem értik Magyarországon, hogy ez az egyoldalú nemzeti szemlélet milyen veszélyt jelent. Ez ellen nem lehet direktben harcolni, hanem reális világnép kisugárzásával és annak politikai programosításával. Fellépett ma Magyarországon és fenn fog maradni — véleményem szerint — a szocializmussal szembeni ellenszenv, vagy egyenesen ennek az ellenzése, és az ezzel szembeni fellépés. Formálódóban van egy polgári liberalizmus, ez meg fog maradni. Tulajdonképpen ez megvolt a föld alatt eddig is, most manifesztálódik. Ez ellenzék lesz, remélem, hogy ellenzéke lesz a mi rendszerünknek, és nem mi leszünk ellenzéke az ő rendszerüknek.

A Szovjetunióval szembeni magatartás, szembeni averzió is bizonyos körben fellép. Én ezt nem különítem el a nemzeti probléma eltúlzásától, vagy helytelen látásától, de külön is meg kell említeni, mert ez külön is veszélyes.

Tehát erre fel kell készülni, de most elsősorban a magunk pozitív pozícióját, elképzeléseit, politikáját kell kifejleszteni, mert addig nem tudunk ezek ellen harcolni, amíg pozitív programunk kialakulatlan.

Második kérdés. A nemzeti rokonszenv és ellenszenv kérdése. A nyugati világban nagy-nagy rokonszenv övezi a magyarországi eseményeket, nem akarok erről beszélni, ez köztudott. Most amellet, hogy ott rokonszenv van, most kezd tényleg kialakulni egy félelem, sőt ellenszenv a szocialista világgal. És ezzel számolnunk kell. A reformot megvalósító országok szellemi együttműködése minimális, politikai együttműködése az majdnem semmi, és így aztán ki vagyunk téve mindannyian — Gorbacsovék is — kicsinyes rágalmaknak és támadásoknak.

Mindez felveti a destabilizáció veszélyét. Az első pont felvetette a magyarországi belső politikai destabilizáció veszélyét, de itt most, különösen a kínai események,²⁴ amelynek nem látni egyelőre a rövid és középtávon való megoldódását, mert nem tud megoldódni egy antireformerségben, de nem tudom, hogy fog tudni megoldódni egy valamelyest reformpolitika folytatása; felerősítik ennek a destabilizációnak a veszélyét. Ennek viszont két módon tudunk ellenállni. Az egyik: a re-

formországok együttműködésének valamilyen erősítésével, a szolidaritás, már maga az is segít, hogyha nemcsak vádak hangzanak el, hanem szolidáris nyilatkozatok például, de a belső egység erősítésével is.

Harmadik kérdés: a párt jellege és szerepe. Egyetértés van ugye abban, hogy demokratikus szocializmus legyen a vezéreszménk. Én ezt egy nagyon fontos alapnak tekintem, erre fel lehet építeni. Egy kicsit homályos elv ez, de mégis, magyarázatot igényel, majd meg fogjuk magyarázni, de egy olyan elv, ami mögött politizálni lehet, ha tudunk. Eljutottunk odáig, hogy új szervezeti szabályzatot, egy tényleg demokratikus felépítésű párt szervezeti szabályzatát kidolgoztuk. — Jelentősnek tartom. A baj a párton belüli pluralizmus kialakulásával van. Ez az, ami lázállapotot idézett elő a pártnak, amit el nem kerülhettünk, meg kellett csinálni, utat kellett engedni, hiszen ez megvolt latens állapotban korábban is. Demokratikusan politizálni csak úgy lehet, hogy ha ezek az áramlatok nyíltak. Ezek az áramlatok azonban jelenleg nem tudják magukat még világosan kifejezni, helyenként zavarok vannak, és ebből nemcsak az egység hiányának a rémképe vetődik fel, hanem tényleg bizonyos fokig az egység hiánya van véleményem szerint ma. Ezt be kell látnunk.

Ami a párt orientációját illeti, Pozsgay elvtárs azt mondta, hogy a párt centrumának azonosnak kell lenni a nép centrumával, tehát a népben a politikai élet centruma és a párton belüli politikai élet centruma az egybe kell hogy essen. A gondolat érdekes és konstruktív gondolat, így kifejezve én azért megkérdőjelezem. Azt hiszem, hogy a népnek igazából nincs politikai centruma. Körülbelül ez a véleményem. De a pártnak kell hogy legyen politikai centruma, de ezért nem a politikai centrum kifejezést használjuk, de hogy olyan politikai centruma legyen a pártnak, amely a nép széles rétegeiben való elfogadtatást lehetővé teszi, így megfogalmazva ezt alapvető fontosságúnak tekintem. Valójában oldalakra fog oszlani a magyar politika. Én azt gondolom, hogy baloldal lesz, centrum lesz, centрупártok lesznek és kérdés, hogy a centрупártok, még azok sem fogják a nép centrumát kifejezni, csak pártok lesznek. És attól tartok — nem is tudom, hogy tartsak-e tőle —, hogy jobboldali pártok is lesznek, és akkor a mi szövetségi politikánk az lehet, hogy a baloldali erőket tömörítsük: ez talán a szociáldemokrata párt, ilyen kell hogy legyen tradicionálisan, nem tudom lesz-e még más baloldali párt, de centрупártok lesznek. Tehát a baloldaltól a centрупártokig terjedő szövetséget kell lehetőség szerint kiépíteni. Ezt kialakítottuk elvileg, nagyon nehéz gyakorlatilag megcsinálni.

A párton belüli áramlatokat illetően. Nem tudom, hogy minek nevezzem a marxista központ egységcentrumot. Ha a propagandisztikus jelszavaikat — ezeket kurzívából szedték a kiáltványukba — nézem, akkor minthogyha a párton belül lennének. Ha azonban belegondolok azoknak a tartalmába, egyértelműen az a véleményem, hogy ez nincs a párton belül, a párt politikáján belül. Vagy mi igazodunk a marxista centrumhoz, vagy a marxista centrum kell hogy igazodjon hozzánk, és akkor más kell hogy legyen. Elolvastam a Pozsgay elvtársék által alapított Demokratikus Magyarországért [nem is tudom, kiáltvány vagy] nyilatkozatot,²⁵ ebben nem találtam én semmit, ami a párt politikájával szemben állna, a megfogalmazásokban vannak ott eltérések, de hát ha egyszer áramlat-szabadság van, akkor ezt el tudom képzelni. Ugyanezt tudom én mondani a Berecz elvtársék által alakított mozgalomról.²⁶ Az centrum akar lenne a centrumban, biztos van valami értelme és joguk van. Nem találok szembenállónak a párt politikájával. És még néhányat tudnék mondani, de mindez zavaró körülmények között megy végbe. Ez itt a prob-

léma. Az áramlatok különbözősége nem egy minimális egység, a fővonal tekintetében felvállalt egység talaján megy végbe. Ebben látom a hibát.

A párton belüli bizonytalanság és megosztás véleményem szerint egy jelentős vezetés- és vezetőségellenesség körülményei között valósul meg. Én azt tapasztalom, hogy bizalmatlanság van velünk szemben mind a PB-vel, mind a Központi Bizottsággal szemben is. Ezért mondják azt, hogy a párttagság feje fölött politizálunk. Ezt sokan mondják. Nem tudtunk megfelelni a bizalomnak, ezen komolyan el kell gondolkodni, és keresni kell a bizalom megteremtésének a módját. Ez egy értékbi-zonytalanság közepette van, vagy miatt adódik elő. Történelmi múltunk az egyik okozója ennek. Történelmi múltunk feltárása ugye azt hiszem, hogy 1956-ig, vagy akár valamivel tovább is, hiszen a temetések kapcsán egészen 1960-ig elmentünk a történelmi múlt értékelésében, vagy legalábbis politikai regisztrálásában. Itt ezt elrendeztük, lényegében kiegészítő tevékenységre van szükség. Végül is ebből az adódik az én értelmezésemben, hogy az 50-es éveket mi tévútnak kell hogy minősítsük. Ennek következtében az 56 nem egyszerűen ellenforradalom, hanem egy tévúton járó pártnak és mozgalomnak az összeomlása és válsága. De hátra van történelmi múltunkkal kapcsolatban a Kádár-korszaknak az értékelése, ez nem lesz könnyű, fel kell vállalnunk tárgyilagosan és hűen. Én most az NSZK-ban járván azt tapasztaltam, hogy mind szociáldemokrata, mind polgári vezető politikusok részéről az a vélemény, hogy egyfelől nagyon nagyra értékelik ezt a június 16-i gyászszertartást, a történelmi igazságtételt végtelenül nagyra értékelik, nem is találkoztam ellenkező véleménnyel. De ugyanakkor azt is többen hangsúlyozták — nagyon tekintélyes emberek —, hogy ők Kádár Jánost és az időszakot azért egy reformidőszaknak fogták fel. És hogy vagyunk mi most ezzel? Hogyan értékeljük ezt? Nemzetközileg is probléma lesz ez, és el kell tudnunk érni reális értékelést. Ebben benne kell legyen, hogy meghaladjuk a kádári politikának fontos részeit, mert ha nem tudjuk meghaladni, akkor fejlődésképtelennek bizonyulunk.

A személyi magatartásban a vezetőkről bizonytalanság és ingadozás van, szerintem középvezetőknel is — az alapszervezeteknél legkevésbé —, és országos vezetőknel is. És a személyi koordináció gyenge. Gyengébb a mi pártunkban, mint egy normálisan működő szociáldemokrata pártban, vagy akár egy liberális pártban, mint ez a német FDP.

Neki kell kezdenünk annak, hogy világossá tegyük majd a magyar politikai életben azt, hogy hol húzódnak a demokrácia határai. Ez most már kérdés lesz. És az ország nemzetközi alapvető elkötelezettségét — jó, szabad szólás van, meg mi-csoda, hát mondják el —, de a rendszer határain kívül mondják ezt el, vagyis ezt nem szabad tolerálni, vagy hallgatni, hogyha ezt megsértik. Emellett pedig a párt-szerűség határait is tisztáznunk kell, hogy hol vannak ennek a határai. Ma homályosak ezek a határok.

Még egyszer azt mondom, hogy bal felé, a marxista egységcentrum felé is meg kell határozni, hogy aki ma proletárdiktatúrát hirdet és nem demokratikus szocializmust, az a párton kívül van, e tekintetben a párton kívül van. Ha még emellett a többpártrendszer ellen van, és az egypártrendszert akarja most már „visszacsinálni”, azt kell mondjam, akkor még egy kérdés van, amiben a párt vonala ellen van. És ha ellenzi azt, hogy Magyarország gazdaságilag és politikailag is kétirányú erős kapcsolatrendszerrel rendelkezzen, és egyirányúvá akarja ezt tenni egy zárt szocialista közösségfelfogással, itt a harmadik kérdés, amiben szemben van a párt-vonallal.

És ha a negyedik kérdésben azt mondja, hogy márpedig ragaszkodna ahhoz, hogy az országban a tőke csak magyar tulajdonban lehet akkor is, ha a saját nemzeti tőkével a szegénység állapotában maradunk, de legyen miénk az ország, mi pedig azt mondjuk, hogy a külföldi tőke behozatala fontosabb a nép számára, minthogy miénk legyen a tőke, mert nem lehet a szegénységből kikászálódni külföldi tőke nélkül — itt van a negyedik kérdés, amiben szemben van. Nem tudom elképzelni, hogy irányzatilag, ilyen irányzatot tudomásul vegyünk. Kulturáltan kell ezt megoldani. Egyedileg én azt nem mondanám, hogy nem lehet olyan párttag, akinek zavaros nézetei vannak. Vannak ilyen párttagjaink bizonyos arányban, lesznek is (mórajlás a teremben). Néha mi is zavarban vagyunk. De irányzatilag nem tartozik — szerintem nem *[sic!]*. Jobb felé is egyetérték azzal, amit itt mindhárom felszólaló előttem — Grósz, Pozsgay és Németh Miklós is — kifejezett, ebben egyetértünk, ma már csak kifelé nem nagyon hangzik el úgy egyformán ez az egyetértés, hogy a 40 évet nem szabad sommásan és egy folyamatként értékelni, mert itt cikkek és cakkok voltak, politikai ciklusok voltak ebben, és gazdasági ciklusok is voltak, és külön kell választani ebből a maradandót, az átmenetit, a jót és a hibásat. Az átmeneti nem mindig hibás! Külön kell tudni választani. És aki azt mondja, hogy 40 év rossz, az lehet reformkörnek a tagja és lobogtathatja a reformot, de annak már azt kell mondani, hogy forradalmi úton a népnek el kell söpörnie a rendszert. Ennek ez a logikája. De akkor már nincs a mi pártunk talaján. És aki azt mondja, hogy ez a rendszer megreformálhatatlan, az sincs a mi pártunk talaján.

Ez egy nagyon furcsa szélsőség, mert ez reformszélsőség; reformpolitikát, reformzászlót lobogtató, és valóban nagyon sokszor reformokat erősen akaró emberekből áll, de olyan ultraradikális módszereket és célokat tesznek magukévá, hogy észre sem veszik, hogy átbillennek a reformok tényleges akadályozóinak a pozíciójába. És tulajdonképpen az ellenzékkel fújnak egy követ. Én azt hiszem, hogy ma már kirajzolódik világosan egy olyan politikai kép az országban, hogy nincs egységes reformszárny. Itt van egy történelmi vonulata — nagyon egyetérték Pozsgayval, hogy ez egy történelmi vonulat — 1953-tól még messzebbre vissza lehet menni, de mióta szocialista rendszer van, 1953-tól ez egy vörös fonal, végighúzódik egész mostanáig. Ezt így kell kezelni. Ez az autentikus reformmozgalom és reformorientáció — ez az ultraradikális reformerkedés ettől elkülönül. Ezért ezt megfelelően rendezni kell tudni.

A vezetésen belüli egyenetlenség, sőt több mint egyenetlenség, nagyfokú koordinátlanság állapotát el kell ismernünk. Elismerték eddig is, Grósz elvtárs is utalt rá, én is csak alá tudom húzni. Én nem tudom világosan megállapítani, hogy ki, miért, hogyan, mennyiben ludas ebben. A viszonyok mennyiben ludasak, a személyi magatartás mennyiben ludas, én csak az eredményt tudom regisztrálni — nem jó. Valamennyien valószínűleg ebben hibásak vagyunk. A főtitkár szerepe azért kiemelkedő, mert ő a meghatározó, és a legnagyobb súlyú alternatív személyiség szerepe, az megint csak kiemelkedő *[sic!]*. Azután benne vagyunk mi is, többiek. Ezt egy kicsit mélyebbre ásva kell tudni elintézni. Nem mondhatjuk azt, hogy félreértetek minket, és félremagyaráznak minket, mert az biztos, hogy félreértetek, de félre is magyaráznak, ez biztos, de ez nem magyarázat. Hát miért értenek félre? Mert nem világosan mondjuk, vagy nem tisztázzuk egymás között.

Én ezekre a viszonyokra azt tudnám mondani — eszembe jut a Fourier —, az utópista szocialista mondott egy nagyon gyakorlatias kritikát egyszer. Azt mondta, hogy „a szocialista mozgalomban sokkal több baj származik a politikában és a tör-

ténelemben a félreértésből, mint a rosszindulatból”. Ezt mondta. Azt hiszem, erre a szituációra azután nagyon is igaz ez! Hogy félreértjük egymást. És azután félre-magyarázunk. Nem is abban van a probléma, amikor egy Grósz—Pozsgay—Németh—Berecz együttes — meg hát én magam is ott vagyok —, mikor mi beszélünk egymással. Mindig megegyeztünk. Ugye most hétfőn²⁷ is megegyeztünk, ma reggel tárgyaltunk, ma reggel is megegyeztünk, na kicsit körvonalasan, de megegyeztünk (derűtség). De végeredményben azért ez értékes. De kérem, amikor nem a vezérek, hanem a csapatok ütköznek egymással, akkor van a baj, a hívek, így értem a csapatokat, hogy a hívek [sic!]. Itt a híveinkkel kell tudni szót érteni, azért, hogy képesek legyünk egy új egységet megteremteni. Ez az új egység véleményem szerint taktikailag lazább lehet a korábbinál, feltétlenül lazább, de az alapelvekben szorosnak kell lenni, majdnem ugyanolyan szorosnak, mint eddig, vagy éppen olyan szorosnak. És a szolidaritást helyesen hiányolta Grósz elvtárs. Szerintem a mindenkori főtítkárukkal szemben szolidárisnak kell lenni, és a kollégával szemben szolidárisnak kell lenni nagyobb mértékben. Ehhez az is kell, hogy ne hangozzanak el olyan nyilatkozatok, amivel nem lehet szolidarizálni. Én most nem mondok mást, mint a rendkívüli állapot körüli dolgot. Belejátszott ebbe a rádió, vagy a televízió, nem is tudom melyik, azt hiszem a rádió, bőven belejátszott, de akkor is. Ilyen esetben a szolidaritás nem tud segíteni. Ezt el kell kerülni.

Úgy érzem, hogy a mi mostani Központi Bizottságunk összetételével kapcsolatban is problémák vannak. Így, ahogy együtt vagyunk, azt hiszem a mai magyar pártmozgalmat már nem teljesen reprezentáljuk. Ezt valljuk be magunknak. Viszont ki kell tartanunk a következő pártkongresszusig így, ahogy vagyunk, nagyjából ki kell tartani. És az egész mozgalomnak ki kell tartani. Ehhez azért az kell, hogy mindenki vállaljon fel személyesen is valamit, aki a KB-nak a tagja. Vállaljon fel valamit a közös politikai ügyből. Talán egy kicsit olyat is az ügy érdekében, ami nem teljesen a saját véleménye, hanem igazodik egy szolidaritáshoz. Hát ebben tudom én megjelölni a helyes magatartást.

Pártprogramot véleményem szerint jelenleg csak 8—10 évre előre lehet készíteni, nem hiszem, hogy hosszabb időre szóló pártprogram készítésére képesek lennénk. De ha mégis megcsináljuk, én üdvözölni fogom. De egy ilyen 8—10 éves programot gyorsan kellene összehozni, és erre minden lehetőséget adva látok.

Szeretnék még két megjegyzést tenni, két konkrét kérdésről, ami a politikai stabilitással kapcsolatos. Június 16-a értékelésével összefüggésben. Én azt gondolom, hogy a június 16-át el kell ismerni, hogy a nemzeti, történelmi emléktárba beilleszkedő esemény pontot tesz egy igazságtalanságra, és ezzel a nemzeti megbékélés szellemében túljutottunk ezen. Tehát ismerjük el igazságtételnek valamennyien. Ennek megfelel a Központi Bizottság közleménye.²⁸ Nem kell ezt nekünk nagyon kürtölgetni, de ez legyen komolyan az álláspontunk, és ahol kell, ott mondjuk meg. Én úgy érzem, hogy ezt a június 16-i politikai ütközetet, ez azzá vált, mert hiába mondtuk és akartuk, hogy kegyeleti aktus legyen, politikai csatát csináltak belőle mások, nem a Történelmi Igazságtétel Bizottság, hanem mások. Én úgy ítélem meg, hogy nem taktikáztunk rosszul, az eredmény döntetlen, és ebben a helyzetben, amikor a mi hibáinkról volt szó, egy döntetlen eredmény értékes. Időben, jól megfogalmaztuk a nemzeti megbékélés gondolatát, párt, kormány, egyházak megnyilatkoztak és személyiségek is. Hiába próbáltak ebből a kommunizmus vagy az MSZMP nagy-nagy leleplezését és vádlottak padjára állítását produkálni, ez nem sikerült. Tartsunk ki emellett, vitatkozzunk az ott elhangzott szovjetellenességgel,

szocializmusellenességgel, de ne keverjük bele a június 16-át — ezt szeretném itt is elmondani —, hanem attól függetlenül. Az orbánviktorok azok fognak még beszélni.²⁹ Beszéltek már eddig is. Fiatal ember az még, és nem hiszem, hogy meg fog okosodni nagyon hamar (derültség), és azt sem hiszem, hogy önmagára szájkosarat tesz, úgyhogy az egyéb ügyek kapcsán vitatkozunk vele.

A nemzeti tömegkommunikációról, a nemzeti hatókörű tömegkommunikációról szeretnék valamit mondani. Változatlanul nem sikerült birtokunkba, nem is birtokunkba venni, birtokunkba már nem is szabad, nem is lehet venni ezt, hanem elérni egy olyan állapotot, hogy tényleg tárgyilagos, nemzeti szemléletű legyen. Én nem tudok mást mondani, mint a mértékadó személyiségek szerepét megnövelni, azoknak a felelősségére apellálni, és átmenetileg legalábbis, hogy is mondjam, a napi politikának a legiszaposabb részével kapcsolatban — és ezt még a történelmi múlt kezelésére is értem — depolitizálni ezt. Van a politikának ez az iszapos része, és kérem azt valahogy el kell érniük, kormányzati vonalon lehet ezt elérni, nem hiszem hogy pártvonalon, kormányzati és országgyűlési vonalon, hogy talán átmenetileg ne foglalkozzanak annyit ezekkel a napi politikai dolgokkal. Azt hiszem, hogy az országnak most politikailag pénzre, türelemre, szolidaritásra van szüksége. Hát pénzünk kevés van, a türelmünk az fogytán van, a szolidaritásunk gyenge. Hát ezt a másodikt kettőt kellene erősíteni, talán valamit pótol a pénzhányból.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Köszönöm szépen. Berecz János elvtárs következik.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én végig a pártról fogok szólni, akkor is, hogyha időnként magamról is ejtek mondatokat. Elsősorban azért, mert az én sorsom összefonódott ezzel a párttal, úgy, mint az önöké. De van egy különbség sokakhoz képest, az, hogy egzisztenciálisan is végig ettől a párttól függöttem. És azt hiszem, nagy tanulság lehet a későbbiek folyamán a funkcionáriusokkal kapcsolatban, hogy ne egy helyen éljék le az életüket és dolgozzanak, mert függetlenül attól, hogy azt KISZ-nek hívják, vagy párttitkár a Külügyminisztériumban, vagy másutt, mégiscsak egyformán és végig egzisztenciálisan közvetlen a pártapparátustól függött.

A másik, ami miatt elsősorban a pártról szólnék, [azért] mert most is meggyőződésem, hogy a demokratikus szocializmus kibontakozása Magyarországon ma elsősorban, vagy ma még elsősorban ettől a párttól függ. Tehát, hogyha ez a párt képes összeszedni magát és megfelelő politikai tevékenységet folytatni, akkor meghatározza a demokratikus és szocialista Magyarország további kibontakozását.

Harmadszor, azért beszélnék a pártról, mert a másodiktól függően szeretném azt mondani — Grósz elvtárral egyetértésben —, hogy most nem alkalmas a jelen pillanatban a párt ennek az irányítására, elsősorban azért, mert válságban van. Válságban van részben természetes, részben pedig nem természetes okok miatt. Ebből a válságból lehet háromféle kiút. Az egyik, hogy így hagyjuk, ahogy van, és akkor tovább morzsolódik, széthullik, felőrlődik, még akkor is, hogyha esetleg a legnagyobb létszámú párt marad. Lehet pártszakadás, amitől én nem tartok, de félnék; vagy félnék, de nem tartok tőle. Azért nem tartok tőle, mert a jelen pillanatban ez a párt kettéválni nem tud. Az lehet, hogy leszakadnak, vagy kiválhatnak belőle, de kettészakadni nem tud. A párttagság zöme még ettől a Központi Bizottságtól, vagy legalábbis reménykedően a következő kongresszustól várja a párt megújításának a jelentős mértékű kibontakoztatását, tehát egyelőre ebben a pártban keresi a kiút lehetőségét. S a harmadik: lehetséges, hogy a Központi Bizottság valami kis fordula-

tot azért ad az eddigi pártmunkának. Nyers elvtárrsal itt én ezzel a mondatkiegészítéssel értenék egyet, hogy a pártmunkában azért most lehetséges fordulat; a politika egészében, amit eddig kialakított, 1988 májusa óta az MSZMP, nem feltétlenül szükséges gyökeres fordulat, de a pártmunkában igen.

Miért tartom én ezt a válságot részben természetesnek, részben nem természetesnek? Természetesnek tartom azért, mert eljutottunk annak a felismeréséig, hogy az egész modell került válságba. Azért a Magyar Szocialista Munkáspárt életét, programját arra a szocialista építési programra tette fel, ami az 1960-as években kibontakozott és az 1970-es években megbicsaklott. Tehát akkor is gyöttrődéssel teli lenne az utunk, ha csak a modell válságáról lenne szó, de ezt megterheli rendkívüli mértékben egy súlyos gazdasági válság. És én üdvözlöm, hogy Grósz elvtárs végre ezen a plénumon kimondta, hogy gazdasági intézkedéseinkben szuverenitásunk többségével nem rendelkezünk, vagy nagyobb arányokban nem rendelkezünk. Modellt váltani önmagában is óriási dolog lenne, nagy szellemi kapacitás és politikai felkészültség szükséges hozzá egy párt részéről, ilyen gazdasági helyzetben viszont megterhelődik a modellváltás és annak a kialakítása. Másrészt azért gondolom, hogy természetes a válság, mert nem olyan pártra van szükség, amilyent mi az 1960-as évek közepéig megéltünk. Az a marxista—leninista pártkoncepció, ami alapján egy demokratikus centralizmus elvét alkalmazva, egy rendkívül fegyelmezett, majdnem katonás párt működött, az a mai [korszerű] követelményeknek nem felel meg. De azért tudjuk mindnyájan, hogy ugyanakkor ezt a pártot terhelték sztálini munkamódszerek, hagyományok is, a lenini normákhoz való visszatérés közben, és elsősorban a demokratikus centralizmus régi értelmezése és gyakorlata miatt. Tehát itt egy másik, egy politizáló, egy politikai pártra van szükség, ezt önmagában megélni sem könnyű. Gondoljunk csak bele, a következő napirendnél akartuk előterjeszteni azt, hogy mondjuk ki: vallásos emberek is lehetnek párttagok. Egy ideologikus párt, amelyek nemcsak beidegződtek, betanultak az alapvető ideológiai követelményeket és tételeket [*sic!*], ezt felváltani egy rugalmasabb és általában csak politikai és elsősorban politikai követelményeket alkalmazó párttal, ez is nagyon sok gondot okozna.

De ehhez tartozik az is, hogy ugyanakkor nagyon súlyos történelmi élményeket és tanulságokat kell megélni. En most az egyes pártok szempontjából mondanám, a büszkeségtől el kell jutni a szégyenérzetig, mert rákényszerítik a körülmények, ha ezt nem teszi meg, vagy nem tudja megtenni. Attól, hogy órá tekintettek fel elsősorban a munkahelyeken, most órá mutogatnak. Ezt is meg kell azért élni. Tehát nemcsak a párt van válságban, hanem az egyes párttagok is válságban vannak, vagy válságban lehetnek. Egy hatalmat gyakorló, pusztán véleményalkotással is, vagy egy határozattal már döntéseket befolyásoló párt helyett most — amely hatáskörrel rendelkezett — azt mondjuk, hogy politikailag szerezzen érvényt a párt akarátának és céljainak. Azért az egyik napról a másikra énszerintem nem megy. Válságban nem természetes, hogy ily mértékben válságba kellett volna kerülni a pártnak, és a második részben erről szeretnék szólni.

Nem tudom, a Németh Miklós elvtárs említette azt hiszem, hogy az 1988-as májusi pártértekezlet után több hónapot elvesztettünk. Több hónapot elvesztettünk, én azt mondom, hogy a párton belül elsősorban. Volt jónak tartott és utólag is jónak ítéltett kormányfőnk, és pártfőtitkárként a párt belső ügyeivel nagyon keveset tudott törődni. Akik mi itt voltunk, azok pedig nem nagyon tudtunk, vagy nem nagyon mertünk. És én itt szeretnék egy személyes vallomást tenni. Ha nekem szemé-

lyi ambícióim lettek volna plusz a párton belül ahhoz képest, mint ahova vittek, akkor ezt az időszakot meg lehetett volna ragadni, a bukás feltételezésével is természetesen. Azt hiszem, Lukács elvtárs is tudja, a többi titkár kollégák is, hogy ilyen szándék, vagy ilyen törekvés abban az időben nem volt személyekben, viszont nem sikerült csapatmunkát végezni a párt átalakítása érdekében. Ezért késtek a felismerések, a párttal kapcsolatos felismerések is. Az apparátus az lényegében széthullott, a Központi Bizottságban is árván maradt, nem tudta, hogy mi lesz, elhúzódtott több mint egy fél évig, amíg szóltunk hozzá, márpedig még, ha minőségi követelményeket is állítunk, és hogy csökkenteni kell az apparátus létszámát, akkor is szükséges irányítani és állandó feladatokra mozgósítani, hogy feladatokat kapjon, tudta, hogy váltani kell, de ebben a váltásban nem kapott megfelelő útmutatást, elbizonytalanodott. És végül a tagság is úgy érezte, hogy csak önállóságot kapott, az önállóság gyakorlására a pártapparátusok nemigen akarták megtanítani, sőt szemük láttára úgy tűnt, mintha személyi harcok és egyebek bontakoztak volna ki. Most pedig eljutott már abba az állapotba a párttagság, hogy nemcsak megéli az átalakulást, hanem fél is, zömmel fél is ettől az átalakulástól.

Tessék beszélgetni munkás és egyéb párttagokkal. Féltik, most már önmagukat kevésbé, de gyermekeiket, nem szeretnének olyan helyzetbe kerülni, amikor megbélyegzettek lesznek. Gondoljunk csak arra, hogy valaki megkapta a Munkás-Paraszt Hatalomért Érdemrendet, gyermekét ezért előnyben részesítették az egyetemen, és majd jön a felülvizsgálás, vagy a számonkérés, és akkor megkérdezik, hogy esetleg nem kell-e a gyermekétől elvenni a diplomát. Vagy gondoljunk csak bele: azok a munkásörök, akik semmi rosszat nem csináltak, hiszen lényeges akcióba nem vetették be őket, ha lényeges akcióba, akkor természeti katasztrófát elhárítani és így tovább. Most pedig megjelenik egy plakát és egy „munkásörtség” feliratú csuporból, vagy miből halálfej gőzölög kifelé. Azért ezt is meg kell élni ezeknek az embereknek, akik — még egyszer mondom — hittek, hűségesek voltak, teljesítették, amit kellett, és ezért úgy érzik, hogy a jövőben esetleg megbélyegzettek is lehetnek. Na erre egy ilyen késlekedő és bizonytalanokodó és később a felismeréseket megéltő pártban születtek a platformok, vagy születnek, vagy legalábbis úgy látszik, hogy platformok, és rendkívül nagy a türelmetlenség, mindenki részéről nagy a türelmetlenség. Türelmetlenség azok részéről is, akik a pártegységet féltik, és azok részéről is, akik platformokat fogalmaznak, de a platformok születését az szülte, vagy legalábbis úgy érzik, hogy nincs olyan program, amit közösen vagy nagy többséggel dolgoztunk volna ki. Itt volt ez a márciusi kísérlet. „Mire törekszik az MSZMP?” Ezt abban a pillanatban elfelejtették, mert senkinek sem kellett. Annak ellenére, hogy állítom, ma sem fogunk túlságosan jobbat csinálni, lehet hogy gyakorlatiasabbat. Tehát, hogyha egy platform körül, vagy valamilyen dokumentum körül a Központi Bizottság és annak főleg a magva nem áll ki egységesen, akkor itt sok egyéb platform lesz. Születik Marxista egységplatform a félelemre építve elsősorban, mert annak a platformnak a szövegezéséből ez tűnik ki. És ennek hatására születhet egy összefogás is, hogy megszületett-e vagy sem, az még a jövő kérdése, mert nagyon sok mindentől függ, a körülményektől. De abban a pillanatban már elsősorban csak bélyeget kaphatnak. No a reformkörökkel pedig az a véleményem, hogy rendkívül nagy erjedést hoztak a pártban, csak végtelenül türelmetlenek. Hogy gondoljuk, hogy ez a félmillió ember, aki zömmel a hitre, a bizalomra tette föl magát, az most egyik napról a másikra nagyon gyorsan át tud állni és élreformer lehet. Meg kell élnie abban a társadalmi közegben, hogy mire van

szükség, hogyan lehet új módon dolgozni. Ennek elsősorban segíteni kellene, és nem türelmetlenséggel bombázni.

Mit javaslok én pillanatnyilag? Azt mondom, hogy most kulcs: nem az egész politikánk felülvizsgálata, hanem a párttal kapcsolatos teendők.

Először: szövetséget kell kötni a Központi Bizottságban. Úgy gondolom, szükség van egy politikai nyilatkozatra. Meg kell fogalmazni akár éjjel, nappal, vagy több napon keresztül, amely állást foglal az 1988. májusi pártértekezlet mellett, amely állást foglal a demokratikus szocializmus, mint jövő mellett, amely állást foglal a szocialista jogállam kiépítésének továbbfolytatása mellett, a többszektörű piacgazdálkodás mellett. Mindent nem akarok elmondani, csak végére: és állást foglal abban, hogy a kongresszusig együtt haladunk, és a kongresszusra bízunk a párt további tevékenységét, munkáját.

Másodsor: a programot nemcsak az apparátus, vagy nemcsak egyes kormánykörökhöz tartozó minisztériumok gondolkodására építjük, hanem a platformokat, az ún. platformokat műhelyeknek tekintjük, és kérjük, hogy írják meg gondolataikat, fogjanak össze, tárgyaljanak, vigyünk aktivitást a Központi Bizottság irányításával a párttagságba ilyen szempontból, amire a kongresszusig szükség van.

Harmadszor: a pártelnök funkciójára én úgy tekintenék, hogy az a kettő, amit Grósz elvtárs mondott, az kevés; az egyik, hogy a párt nemzetközi kapcsolatai, másik pedig bent különböző politikai erőkkkel vagy pártokkal való kapcsolatot *[sic!]*. A pártelnök személyére most úgy tekintenék, mint integráló tényezőre a kongresszusig. Feltétlenül így kellene megválasztani és megbízni is, és felhatalmazni arra, hogy integráló tényezőként működjön és mondja meg a véleményét, hogyha dezintegrációs tendenciát, vagy dezintegrációs magatartást tapasztal. Én szükségesnek érzem ebben a pillanatban, hogy így tekintsünk a pártelnökre.

És végül: valamiféle ilyen programot, cselekvési programot, mint amit Grósz elvtárs előadott, el kellene fogadni azért, hogy a kongresszusig akcióban legyünk, elsősorban a párt megújítása és a párt fő erőinek összefogása és a kongresszus, a választás szempontjából nagyon fontos kongresszus sikeres és eredményes lebonyolítása érdekében.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Köszönöm szépen. Azt javaslom a Központi Bizottságnak, hogy tartsunk egy óra ebédszünetet. Negyed háromkor folytatjuk a munkát. Első hozzászóló Fodorné Birgés Katalin elvtársnő lesz.

E b é d s z ü n e t

IVÁNYI PÁL elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Folytatnánk a munkánkat. Mindenkinek kedves egészségére az ebédet. Összesen még az eddigi lista szerint 26-an kérnek szót, de ez még szaporodhat természetesen. Arra kérnék mindenkit, hogy feszesre fogja a mondanivalóját, ha egy mód és lehetőség van rá. Az nagyjában — egészében látható, hogy ma nem fogjuk tudni ezt a vitát lezárni. Ezért az lenne a javaslatunk, hogy fél hétkor zárjuk le a mai napot, és holnap reggel kilenc órakor folytassuk. De hát ezt még el tudjuk dönteni a végén.

Most Fodorné Birgés Katalin elvtársnőnek adnám meg a szót, utána Szűrös Mátyás elvtárs következik.

FODORNÉ BIRGÉS KATALIN elvtársnő: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves Elvtársak! Tőkei elvtárs úgy hiszem, megbocsátja nekem, ha én az éjjel vázlatot készítettem, és azt mégis használni fogom, mert úgy hiszem, hogy olyan kötelességem is van, hogy azokat a tapasztalatokat, amelyeket a megyében összegyűjtöttem, azoknak egy részét is próbáljam tolmácsolni a Központi Bizottság elé [sic!].

Engedjék meg, hogy mielőtt az előterjesztéshez, annak részleteihez szólnék, egy általános kérdéstről, általános megjegyzésről szóljak. Szeretném elmondani, én magam úgy érzem — 1985 óta vagyok a Központi Bizottság tagja —, hogy a pártértekezlet után új életet kezdünk és közelítettünk ahhoz a gyakorlathoz, hogy a pártot a Központi Bizottság vezeti.

Úgy érzem, ettől a gyakorlattól eltérően ma újra olyan szituáció teremtődött, hogy én magam úgy érzem, ezt a pártot nem a Központi Bizottság vezeti, hanem szűkebb csoportok, vezetők vitái, véleményei jelennek meg a nyilvánosság előtt. Mi rendszeresen ugyan havonta idejárunk, de ezeket az előterjesztéseket többkevesebb sikerrel megszavazzuk. Legyen az egyik hónapban az, hogy pártértekezlet, a másik hónapban, hogy novemberben lesz kongresszus, és esetleg most, hogy ez a kongresszus szeptemberben legyen, és sorolhatnám a példákat.

Úgy érzem, ez a gyakorlat nem tartható, mert a felelősség ugyanúgy valamennyiünké, az itt lévő Központi Bizottság tagjaié. Én magam úgy érzem tehát, hogy a vezetésnek át kell gondolnia ezt a kérdést, és a kongresszusig vissza kellene állítani azt a gyakorlatot, hogy a Központi Bizottság legyen a párt vezető testülete, a Központi Bizottság tagjai az eddigi gyakorlattal, miszerint a vezető elvtársaink különböző nyilatkozatokat tesznek az itt elhangzott döntésektől eltérően egy-két nap után, ez azt eredményezte az én számomra, hogy a párttagokkal való találkozás során engem szinte lejártnak és politikailag megsemmisítenek. Így a központi bizottsági tagságot hosszú ideig nem lehet tartani, nemhogy felvállalni azt, hogy a Központi Bizottság döntései mellett legalább a következő ülésig ki tudjak állni.

Azt is elmondom — úgy hiszem, nem vagyok egyedül —, ha épp e miatt a módszer, gyakorlat miatt a párttagok sokan testületileg és egyénileg is megkérdőjelezik a Központi Bizottság alkalmasságát. Számomra többen megfogalmazták, hogy ma a Központi Bizottság mondjon le. Ezzel a kérdéssel tehát őszintén szembe kell nézni. Én úgy érzem, a párt helyzete azt kívánja, hogy a Központi Bizottság mint testület próbáljon mindent megtenni annak érdekében, hogy készítse elő a kongresszust, és ennek alapján a megújulás, a testületi megújulás is a kongresszuson legyen. De úgy hiszem, ez a mostani kétnapos vitában még alakulhat.

Engedjék meg, hogy először a párt állapotáról néhány gondolatot mondjak. Én magam februárban is elmondottam már aggódva, most is azt mondom, hogy Grósz elvtárs néhány jelzése, melyekben pozitív elemeket értékel, túl szépek látszik. Én sokkal sötétebben látom a helyzetet, az alapszervezeti munkát ismerve. Igaz, valóban folyamatosan csökken a létszám, nagy hibának tartom, hogy az alapszervezetek szintjén az alapszervezeti titkárok sem tudják, hogy mi a párt helye, szerepe, és mi a teendőjük. A szervezeti élet stagnál, vagy nincs, és a párttagok fegyelme soha ilyen laza nem volt, mint napjainkban, gyakorlatilag egy jelentős része nem is jár a pártrendezvényekre, tagdíjat is talán azért fizet, mert úgy illik, és ne szólják meg.

Megjelent a gyakorlatban az, hogy a pártvezetők kilépnek a pártból, és egész alapszervezetek köteggel jelenítik meg a tagkönyvüket, hogy kollektívan nem akarnak ennek a pártnak a tagjai lenni. Veszélyesnek tartom azt a jelenséget is, amely

az apparátusokkal kapcsolatos. Nagy a bizonytalanság, az egymás elleni esetenként durva támadások, belső, apparátusi hatalmi harc is van a pártban. Szeretném elmondani, hogy ilyen állapotok mellett a Központi Bizottság által megfogalmazott, számomra is előremutató reformhatározatok és -gondolatok úgy jutottak el az alapszervezetekig, hogy azt mondják, [hog]y igenis mi támogatjuk a párt reformgondolatait, de a gyakorlati intézkedéseket, a jelenségeket, a politikai folyamatokat nem fogadják el, nem ismerik, vagyis szóban támogatnak bennünket, de a gyakorlatban kételkednek a folyamatok iránya iránt.

Szeretném elmondani a reformkörökkel kapcsolatosan, mely hozzátartozik ennek a folyamatnak az elemzéséhez, én magam úgy érzem, hogy a reformkörökre óriási szükség van a pártban, mert úgy hiszem, értékelnünk kell azt, hogy ez az egyetlen erő ma, amely föl vállalta, hogy politizál bátran, hangosan és határozottan a pártért, és ezt belülről teszi: fiatalok, értelmiségiek, pártapparátusiak és mások is, és nem kívülről. Mert ma már ott is megethetné. Ezért a reformkörök értékelésével úgy hiszem, nagyon óvatosnak kell lennünk, és én azt mondom, hogy a párt számára létkérdés, hogy ezek a reformkörök működjenek, politikailag aktivizálódjanak. Azzal a két szélsőséggel, ami itt is elhangzott, egyetértek, hogy a reformkörök számára nagy veszély, hogy egyesek szélsőségesen nyilatkoznak és károkat okoznak. Ugyanakkor nagy veszély, hogy nem találták még meg az utat a párttagok széles tömegeihez, és ez esetleg az elszigetelődésüket jelenti. Ugyanakkor káros jelenségnek tartom a pártban azt, hogy sokan határozottan elutasítják gondolataikat, képviselőiket, vezetőiket, személyiségüket, mások pedig eleve fenntartásokkal fogadják ezt a tevékenységet a párton belül. Holott akik még ezt mondják, maguk csendes szemlélői a pártmunka mostani folyamatainak.

Úgy érzem, a párton belül kialakult válságban egy lényeges kérdésre oda kell figyelniünk. Mégpedig arra, hogy az a párt, amely egypártrendszer keretei között alakult így, ahogy kialakult, tagjai különböző meggyőződésből, egyesek esetenként érdekből lettek ennek a pártnak a tagjai: ma tovább ilyen összetételben nem dolgozhat. Én úgy érzem, tiszta lapot kell teremtenünk, és számomra is tiszta lap azt jelenti, hogy új névvel, újjá kell a pártunkat szervezni. Elengedhetetlennek tartom, hogy a kongresszusra kerüljön előterjesztésre egy reformprogram, a kongresszuson válasszunk olyan tisztségviselőket, vezetőket, akik szószólói lehetnek ezeknek a reformprogramoknak. És ezt követően szervezzük újjá úgy a pártot, hogy minden egyes párttagot kérdezzünk meg — ahogy itt is elhangzott —, de nem ad hoc módon, hanem tudatosan irányítottan és szervezeten, hogy e mellé a párt mellé hajlandók-e kiállni és dolgozni érte, támogatják-e azokat a vezetőket, amelyek *[sic!]* valamilyen összetételben, valamilyen alapon megválasztásra kerültek.

Azért mondom mindezt, mert Nyers elvtárs itt elemezte, hogy kik azok, akik talán ma nem férnek be a pártba. Engedjék meg, hogy két gondolatot, példát én is elmondjak. Úgy érzem, hogy egy pártban azok, akik a mai folyamatokról, társadalmi, gazdasági reformfolyamatokról azt mondják, hogy ez lassú és gyorsabban kellene, és ezt hangosan mondják és hirdetik, szerintem józanul, és ugyanakkor a pártnak a tagjai párttaggyűlésen erről a folyamatról azt mondják, hogy fegyver nélküli parlamentáris ellenforradalom van, amelyet mi csinálunk, és amely mellett asszisztálunk — az így gondolkodók egy pártban nem maradhatnak. Ezek nem platformok, ezek olyan ellentétes nézetek és vélemények a politikában, hogy úgy hiszem, ennek alapján ha a reformokat akarjuk győzelemre vinni, akkor újjá kell a pártunkat szervezni.

Engedjék meg, hogy ehhez a gondolathoz egy kérdést feltegyek a párt vezetéséről. Nagyon nehéz erről a kérdéstről szólni, hiszen nemrégén adtunk bizalmat a Politikai Bizottságnak. Szeretném elmondani, hogy az összegyűjtött tapasztalataim szerint a párt vezetésének ma a tagság előtt nincs tekintélye; nemcsak a pártelit, értelmiség és fiatalok, akik hangosabban nyilvánítják a véleményüket, hanem ma már a munkáskollektívák is megfogalmazzák. Azt mondják: úgy érzik, a pártban nincs egyetlen olyan vezető, akinek a gondolkodása, kiállása és nézetei mögé felsorakozhatnának, pedig szeretnék. Mert szeretnék ezért a társadalomért és ezért a pártért dolgozni, és igénylik, hogy legalább egy vezetőt mutassunk, akinek a nézetei, gondolkodása és egyértelmű kiállása mellé fel tudnának sorakozni.

Én fontosnak tartom, hogy ebben a mostani vitában erről a kérdéstről is szót váltunk, mert igaz, hogy a kongresszusig talán nincs sok idő, de hogy hogyan készítjük elő a kongresszust, kinek az irányításával és vezetésével, ez nagyon fontos kérdés éppen a párt számára.

Következő gondolat, amit szeretnék elmondani a reformokkal összefüggésben, a következő: én úgy érzem, hogy ma Magyarországon a reformok megítélése igen szélsőséges, eltérő és ennek nagyon sok akadálya is van. Az egyik ilyen akadálynak tartom, amit itt többen elmondottak az előttem szóló elvtársak, azok az ideológiai akadályok, amelyek mélyen beivódtak az emberek gondolkodásába, és a falun, vidéken élő emberek azt mondták, hogy a falusi emberek gondolkodásában ugyanúgy beivódott, de a változásokat ők lassabban fogadják el, és csak akkor hisznek az újban, a változásban, ha egy picit abban bizalmat látnak, és picit annak eredményeit is látják. Tehát a vidéki emberek óvatosabbak a reformokkal kapcsolatosan, és a politikának ezt be kell kalkulálni.

A másik ilyen kérdés, amely a reformokat akadályozza, szerintem a meglévő intézményrendszer, a benne lévő valamennyi apparátus. Szembe kell néznünk azzal a kérdéssel, hogy a hivatásos politikusok — legyenek a pártban, az államban, vagy a szakszervezetben, vagy bárhol — saját egzisztenciájukat látják veszélyben, ha a reformok és az intézményrendszer korszerűsítését akarják megvalósítani, hiszen azok átszervezésekkel, leépítésekkel járnak. Az apparátusok, tehát objektíve kevésbé érdekeltek ennek a folyamatnak a sürgetésében, és úgy hiszem, ez komoly gondokat jelent.

És van egy harmadik: az emberekben lévő félelem. Én úgy hiszem, szembe kell nézni azzal a kérdéssel, hogy az emberek ma félelemben élnek a régi beidegződések miatt; félnek a vezetőktől, mert retorzióktól tartanak, félnek a visszarendeződéstől. Legújában Békés megyében félnek attól, hogy a román csapatok megtámadnak bennünket, és ehhez hasonló gondolatok fogalmazódnak meg nem véletlenül, hanem nagyon nagy félelemmel, és úgy hiszem, hogy ezekkel a kérdésekkel nekünk a politikai munkában szembe kell hogy nézzünk.

Kedves Elvtársak! Engedjék meg, hogy a napirendekkel kapcsolatosan az előterjesztéshez két megjegyzést tegyek.

Az egyik megjegyzésem az, hogy úgy hiszem, nem elégedhetünk meg azzal a három ponttal, ami az előterjesztésben szerepel, bár Grósz elvtárs erről többször szolt már, és az előttem szólók is jó néhány más gondolatot érintettek. Két kérdés számomra elengedhetetlen. Az egyik kérdés a múlt értékelése, a hibáktól való elhatárolódás, enélkül nem lehet kongresszus. Meg kell őszintén mondanunk már a történelmi múltunkat, a realitásokat, szembe kell ezekkel a kérdésekkel néznünk. Én magam is megrendülve, sokszor értetlenül állok a feltárt múlt miatt. Ördögh Szil-

veszter nemrégén azt mondta egy hozzászólásában, hogy a mi korosztályunkat óriási csalódás érte, de azt is mondhatom, hogy a mi gyerekeink pedig kérdeznek, mert nem tudják, „és hogy akkor most mi van?”. Rendet kell tehát ebben tenni és a pártnak ebben óriási a felelőssége. Itt a Központi Bizottságban is jelen vannak olyan elvtársak, akik erről a kérdéstről még hallgatnak, pedig valószínű segíthetnének, hogy tisztábban lássunk mi, akik csak a könyvekből olvastuk ezt a kérdést.

A másik ilyen gondolat a gazdasággal összefüggő. Szerintem kongresszus nem lehet anélkül, hogy a gazdasági helyzet értékeléséről elemző, tisztességes képet ne tartsunk magunk elé. Óriási hibának tartom a vezetés részéről, hogy az elmúlt fél évben a gazdaságpolitika kérdéseivel nem foglalkoztunk, bár néhány központi bizottsági tag tett kérdést, megjegyzést, de a vezetés igyekezett ezt finoman elutasítani. Én tiszteletben tartom, hogy nem akarunk pártállam lenni, ugyanakkor úgy érzem, hogy ha kormányzó párt vagyunk, és a kormány tagjai élvezik az MSZMP-nek a bizalmát, akkor valamiféle beleszólásunk, lehetőségünk, sőt kötelességünk is lenne, hogy a gazdasági folyamatokat elemezzük, a politikai hatásokat levonjuk, és foglalkozunk azokkal az aktuális gazdaságpolitikai kérdésekkel, melyek a tagságot izgatják. Nem az izgatja a tagságot elsősorban, hogy hogyan lesz a politikai intézményrendszer, a jogállamiság és mások. Azt mondják, csinálják a hozzáértők, őket az érdekli, hogyan lesz a gazdaság, lesz-e munkájuk, fizetnek-e nekik, hogyan lesz a megélhetésük, meg tudnak-e ebben a társadalomban élni. Állást kellene tehát ezekben a kérdésekben minél előbb foglalnunk, és fontosnak tartom, hogy a kongresszuson ezekkel a kérdésekkel foglalkozunk.

Szeretném azt is elmondani, úgy látom, hogy az Ellenzéki Kerekasztallal történő beszélgetés alapján az MSZMP küldöttsége is felvállalta, hogy tárgyalásokat folytat gazdaságpolitikai kérdésekről. Kérdezem: milyen álláspontot fognak ott képviselni, ha mi nem tárgyalunk ezekről a kérdésekről?

Szeretném elmondani a következőt néhány konkrét javaslatban. Az alapszervezetek, a pártbizottság tagjaival történt beszélgetés alapján javasolnánk, hogy a kongresszus összehívására mielőbb szükség van, de ahhoz, hogy azt demokratikusan elő tudjuk készíteni, legalább október közepét kellene adni *[sic!]*, nagyon sok ténnyezőt bekalkulálva. Fontos konkrét javaslat, hogy mielőbb készüljön el a párt programja, és a küldöttválasztás időszakában a küldöttek megválasztásakor mielőbb a programot is ismerjék, mert anélkül, hogy a tagság ne vitassa meg ezeket a kérdéseket, nem tudják elképzelni a kongresszust. Köszönöm szépen.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Köszönöm szépen. Szűrös Mátyás elvtárs következik, utána Szilágyi Tibor elvtárs.

SZÜRÖS MÁTYÁS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Sok mindenben egyetértek Grósz Károly elvtárral, és sok mindenben nem. A felszólalásomat megkönnyíti az a körülmény, hogy itt kijelenthetem, hogy teljes mértékben egyetértek viszont azzal, amit Pozsgay Imre megfogalmazott, amit Németh Miklós és Nyers elvtárs, bár vele két kérdésben vitatkozni fogok. Ez az egyik dolog, amit mondani szeretnék, és remélem, hogy ki fog derülni a mondanivalómból a miért.

A kialakult helyzetben nem tehetjük meg, hogy ne szóljunk. Korábban nemegyszer elkövettük azt a hibát, hogy nem szóltunk idejében egymásnak és a vezetőknek. Én azt hiszem, hogy nem helyes ezt a hibát ismételtetni. Elsőrendű feladatnak tartom természetesen, hogy megfelelően felkészüljünk a pártkongresszusra, de még inkább az országgyűlési választásokra, amelyek véleményem szerint korszak-

határt jelenthetnek majd a magyar belpolitikai fejlődésben. Erről szólt Grósz Károly elvtárs is, ebben az értelemben.

A másik dolog, hogy az eddigi felszólalások azért teljes mértékben nem nyugtattak meg. Én üdvözöltem Sarlós elvtársnak javaslatát, hogy előbb szóljanak a párt részéről néhányan, de még nem vagyok benne biztos, hogy ezt a célt elértük-e, amit gondoltunk, de még a vita alapvetően előttünk van, remélem, hogy ki fog bontakozni.

Jelenleg még változatlanul az a helyzet, hogy a társadalom bizonytalan helyzet felé sodródik, és ennek az az elsődleges oka, hogy a szocialista munkáspárt nem tudja betölteni a fő integráló erő szerepét. Ha ez a folyamat folytatódik, akkor nyilvánvaló, hogy az MSZMP nem lesz képes jól szerepelni a választásokban *[sic!]*. A következmény pedig különböző lehet. Lehet visszarendeződés, s egyetértek Németh Miklóssal, ilyen tekintetben éreztem bizonyos egyoldalúságot Grósz elvtárs megnyilatkozásában, tudniillik nem szabad megfedkezünk a kínai eseményekről, sem arról, ami a Szovjetunióban végbemegy. Ugyanakkor én elfogadom azt, hogy kétirányú veszély van. Tehát a másik következmény: jobbratolódás, káosz is elképzelhető.

Véleményem szerint is akkor van az MSZMP-nek esélye, hogy a legerősebb párt maradjon, nem feltétlenül vezető párt, de legerősebb párt maradjon az ország életében a választásokat követően is, ha a reformvonal válik egyértelműen dominálóvá a pártban, illetve a reformerők legkövetkezetesebb képviselői foglalják el a kulcspozíciókat a párt minden szintjén. Amit tegnap mondtam, hogy reformszárny, nem mindenkinek tetszik, ezért használom ezt a kifejezést, nem akarok senkit sem kizárni, hanem ezért használom azt, hogy reformerők legkövetkezetesebb képviselői. Halaszthatatlan feladatnak tartom azt, amiről Pozsgay Imre szólt, lehet, hogy talán nem volt pontos, erről a Politikai Bizottság egyik korábbi ülésén is szóltunk. Én is úgy gondolom, ahogy ő, a dolog lényegét illetően, hogy a pártban tehát a reformcentrumnak kell egyértelműen kialakulnia, és ez kell hogy legyen a demokratizálódási folyamat centruma is egyben. Lehet, hogy nem az egész népé, de az kétségtelen, hogy a baloldali és demokratikus erőket legyen képes integrálni. Ez egyértelmű orientációt jelenthet a párttagságnak, tudniillik fogadkozások korábban is voltak, hogy a vezetők majd fegyelmezettebbek lesznek és szolidárisabbak egymással. Úgy gondolom, hogy ez nem iskolai feladat, itt politikáról van szó. Tehát, ha ezt sikerülne megvalósítani a mi pártunkban, hogy egyértelművé tegyük, hogy melyik is az a bizonyos centrum a pártban, és hogy illeszkedik el *[sic!]* a magyar társadalomban és a demokratizálódási folyamatban, akkor azt hiszem, hogy sikerrel készülhetünk fel mind a pártkongresszusra, mind a választásokra.

Itt arra is gondolni kell, hogy az országot lehetőleg minél gyorsabban konszolidálni kell, és aztán arra is, hogy európai színvonalra kellene emelni majd, mind politikai értelemben, főleg civilizációs értelemben és gazdasági vonatkozásban. Egy ilyen vonal egyértelmű kialakulásával az említett centrum vagy vezetők közé minden bizonnyal felzárkóznának azok, illetve a párttagság többsége, akik — és a demokratikus baloldali erők —, akik az ország, a nemzet szempontjait és érdekeit tartják szem előtt. Úgy gondolom, hogy ez elsőrendű követelmény a párt és az egész ország szempontjából.

A másik dolog: az kétségtelenül változatlanul látszik, hogy a Magyar Szocialista Munkáspártban különböző áramlatok vannak, majdhogynem különböző pártok, és már csak ezért is szükséges, hogy ez a centrum kialakuljon, integráló tényezővé

váljék a pártban, de az egész nemzet szempontjából, és hangsúlyozom: demokrati-
kus erők szempontjából. A pártot tehát ilyen helyzetbe kellene mielőbb hoznunk.
Nem tudom, hogy van-e időnk várni, mert megint egy kicsit mintha várakozási ál-
láspontra helyezkednénk. Ugyancsak sok múlik azon, hogy az MSZMP, az Ellen-
zéki Kerekasztal és a harmadik tárgyaló fél részvételével megindult tárgyalásokon
milyen közös nevezőkre lehet jutni. Ez például, ami a parlamenti demokratikus fo-
lyamatot illeti, a képviseleti demokráciára való áttérés folyamatát, úgy gondolom,
hogy fontos. A sztálinista rendszer maradványaitól véglegesen el kell szakadni, és
éppen ezért úgy gondolom, hogy a visszarendeződés elhárításához is a haladó de-
mokratikus erők összefogására és szabad demokratikus választásokra van szükség.
Ehhez, úgy gondolom, teljes komolysággal kell viszonyulnunk. A pártnak még in-
kább világossá kellene tennie, hogy a politikai intézményrendszert a jogállamiság
alapján demokratikus alkotmánnyal kívánja létrehozni. És ebben az értelemben ki
kell mondani, hogy ennek érdekében az MSZMP kész szövetséget kötni más balol-
dali demokratikus, társadalmi szervezetekkel, erőkkal. Indokoltnak tartom a több-
pártrendszer kialakulását természetesen, úgy van, ez eldöntött tény, de nemcsak ez
a követelmény, hanem az is, hogy nemcsak az egypárt-, hanem a polgári többpárt-
rendszert is haladjuk meg e törekvésünkben.

Itt elhangzott az Nyers elvtárs részéről, mintha úgy tapasztalná, hogy a nemzeti
vonal, vagy bizonyos nemzeti elemek, minthogyha túltengének bizonyos csoport-
tok, vagy személyek politizálásában, illetve magatartásában. Én úgy gondolom,
hogy ebben van valami, de csak részben tudok ezzel így egyetérteni. Én inkább arra
gondolok, hogy a történelmi tapasztalatok és a mai társadalmi érdekek figyelembe-
vételével még inkább mintha erősíteni kellene politikánk nemzeti jellegét, önálló-
ságát. Véleményem szerint semmiféle idegen modell nem másolható. Tehát lényeg-
esnek tartom, hogy ezt így értelmezzük, azt természetesen, hogy a nacionalizmus
megengedhetetlen a politikában. Úgy látom azonban, minthogyha ez a kérdéskör
sem lenne eléggé tisztázott a mi pártunkban. Mert nem ez szigetel [*sic!*] vélemé-
nyem szerint a szocialista országok tekintetében, hiszen Nyers elvtárs emlékszik rá,
amikor 1968-ban a reformfolyamatot beindították, hogy hogyan reagáltak erre egy-
egy szocialista országban. Tehát most elegendő lenne eltekinteni a többpártrend-
szertől, meg bizonyos reformpolitikától, és mindjárt megváltozna a helyzet. Tehát
úgy gondolom, hogy ezt azért figyelembe kell venni kiegészítésként ahhoz, amit
Nyers elvtárs mondott.

Én is látom azt, hogy vannak bizonyos veszélyek a nemzetközi kapcsolataink-
ban, erről részletesebben nem szólnék. Mindig is azt hangsúlyoztam, hogy nagyon
kell ilyen esetben, vagy ilyen helyzetben is ápolni a kapcsolatokat, erre megfelelő
figyelmet fordítani, de nem úgy, hogy letérünk eddigi politikai irányvonalunkról.
És más tekintetben is fontosnak tartom ezt a kérdést. Gazdasági kérdésekről most
nyilván kevesebb szó esik, de Fodorné Birgés Katalin elvtársnővel egyetérték, hogy
nagyon fontos lesz, hogy ezekkel a kérdésekkel is még hatékonyabban foglalkoz-
zunk mind a kongresszusra, mind az országgyűlési választásokra való felkészülés
idején.

A következő témakör, amire szeretnék kitérni, és kicsit konkrétanabban szólni: én
mindig is hangoztattam, és most is hangsúlyozom, hogy megfelelő hiteles szemé-
lyek állítása különböző posztokra, és jelöltként való indításuk majdan a választások
idején, vagy előtte, a mai helyzetben legalább annyira fontos, mint egy jó program.
Mert a programokban elég nagyok az átfedések a különböző pártok között, min-

denki úgy mondja szabad, demokratikus szocialista Magyarországot akar, legfeljebb a szocialistát nem mindenki teszi hozzá, de szabad, demokratikus Magyarországot akarnak, mi meg demokratikus, szocialista Magyarországot. Tehát úgy gondolom, hogy ezzel a kérdéssel változatlanul nekünk foglalkoznunk kell, mert nemcsak korábban volt elég sok szubjektívizmus a mi személyi politikánkban, hanem most is van, ezt azt hiszem, hogy meg kell jegyezni. Most is van kapkodás, szubjektívizmus, és ezt ki kellene iktatni a mi praxisunkból. És még ehhez hozzáfűzném, hogy nemcsak olyan vezetőkre van szükség, akik ismerik és tudják, hogy mi történik az országban, hanem akik érzik is a népet, a nemzetet, mert ez lehet garancia arra, hogy nem szakadunk el a józan valóságtól.

A Politikai Bizottság kezdeményezését, hogy most ez alkalommal az elnöki posztot töltsük be, és hogy maradjon a többi a régiben, én kevésnek tartom. Én nem látom még a személyi és szervezeti garanciákat, hogy megfelelően fel tudunk-e készülni majd a kongresszusra és a választásokra.

Még mielőtt erre rátérnék, egy-két konkrét kérdésre azért felhívnám a figyelmet, vagy szólnék róluk. Én nem úgy látom, mint ahogy Grósz elvtárs mondotta, hogy a legtöbb problémát a többpártrendszer kialakulása és a versenyhelyzet létrejötte jelenti. Itt inkább másról van szó. Az ország állapota és a párt állapota nyugtalanítja leginkább az embereket és az, hogy merre is tartunk. Ez foglalkoztatja a párttagok többségét és a gazdasági-szociális helyzet.

Én a reformkörök tekintetében is rugalmasabban fogalmaznék. Én úgy gondolom, hogy talán azoknak van most igazuk, akik azt hangsúlyozzák, hogy kevesebb ideológiára van szükség a politikában, inkább a kimondottan politikai-gazdasági kérdésekben kell zöld ágra vergődnünk, és azt a bizonyos szolidaritást erősíteni a vezető testületekben.

Nem tudom támogatni azt a javaslatot sem, hogy a Központi Bizottság már most jelentse be, hogy ki legyen a köztársasági elnökjelöltje a pártnak. Azért nem, mert ez az intézmény még nem létezik, még nincsen erre vonatkozólag törvényjavaslat sem. Nem kellene az események elébe vágni, nem beszélve arról, hogy szerintem most az a legjobb, ha valamennyi ismert pártvezető a párt rendelkezésére áll, hogy itt rendezzük a sorainkat, és a szervezeti-személyi feltételeket is javítsuk.

Én a Politikai Bizottság ülésén azt is megfogalmaztam egy korábbi alkalommal, hogy én a pártválasztást sem tartom valami jó intézménynek, kicsit látszólag tűnik igazán demokratikusnak bizonyos esetekben, én ezt most nem részletezném tovább.

Visszatérve tehát a személyi-szervezeti feltételekre, én úgy gondolom, hogy a Politikai Bizottságnak még el kellene bizonyos dolgokon gondolkoznia. Én úgy látom, hogy a főtitkár felőrlődött. Én azt nem tudom megállapítani, mert ahhoz nagyon széles körű ismeretekre lenne szükség, hogy a pártban a tagság mennyire támogatja őt, mennyire nem, de az biztos, hogy ezt tapasztalni, felőrlődött, és nem vagyok benne biztos, hogy ez a folyamat visszafordítható. Szeretném azt is megjegyezni, hogy nem találtam elég önkritikusnak, azért, mert kicsit mintha lebecsülte volna azokat az ellentmondásokat, melyekbe ő belebonyolódott. Ez az egyik dolog. A másik dolog pedig, hogy — valaki mást idézek most — Kádár János esetében is mintha tíz évvel később érett volna meg az önkritika. Én azt hiszem, hogy ezeket a dolgokat is másképp kell a jövőben csinálni. Másképp kell. Én nem akarok vállveregető lenni, Grósz elvtárs bizonyos megnyilvánulásokat így értékelt. Én azt hiszem, más is felőrlődhetett volna ebben a folyamatban. És nem kevés, amit ő tett. És ennek ellenére én azt mondom, ami korábban itt a Központi Bizottság egyik ülésén

sén elhangzott, hogy gondolja meg, nem lenne-e célszerű most már, még a kongresszus előtt olyan következtetésre jutnia, hogy mondjon le. Vagy pedig a Központi Bizottság mérlegelje ezt. Én tudom, hogy nem egyszerű dolog ez, hiszen a Politikai Bizottság kollektíven lemondott, újraválasztottuk és így tovább, ennek ellenére én úgy látom, hogy ennek a pártnak, meg a Központi Bizottságnak erre a szintre is fel kell emelkednie.

Én úgy gondolom, hogy nagyon fontos lenne az is, hogy a Politikai Bizottság összetételét egyértelműbbé tegyék. Nem szeretnék senkit sem megbántani, de nekem időnként ma úgy tűnik, hiszen meghívottként részt veszek a Politikai Bizottság ülésein, hogy az egy Politikai Bizottságban lényegében két kis Politikai Bizottság van változatlanul. Ezek azok a dolgok, amelyek szerint én még nem vagyok teljesen nyugodt sem a tartalmi kérdéseket, sem pedig a személyi-szervezeti kérdéseket illetően, hogy most már megtaláltuk-e a legjobb megoldásokat és a leghelyesebb úton járunk-e a kongresszusra való felkészülés tekintetében. Köszönöm a figyelmet.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Köszönöm szépen. Szilágyi Tibor után . . . igen, tessék parancsoljál.

JUDIK ISTVÁN elvtárs: Azt szeretném kérdezni Szűrös elvtárstól, hogy azt mondta, hogy nem ismeri a párttagság véleményét Grósz elvtársra vonatkozóan, utána meg azt mondja ennek ellenére: mondjon le. (...) Nincs ebben valami elmentmondás?

IVÁNYI PÁL elvtárs: Egy pillanat, van még egy.

(női hang, nem lehet érteni!) Az utóbbi időben több helyen tetszett nyilatkozni a (...) Nők Lapjában (...) szeretnék ezt megnevesíteni, hogy kikre gondol, név szerint... (...)

IVÁNYI PÁL elvtárs: Szűrös elvtárs, tessék!

SZÜRÖS MÁTYÁS elvtárs: Az első kérdésre a következőt tudom mondani: én arra utaltam, pontos információval én nem rendelkezem, tehát ami a párt egészét illeti; viszont az én tapasztalataim, ahol én megfordultam, mondjuk az elmúlt időszakban tíz megyében,³⁰ én azt tapasztaltam, hogy megváltozott egészen a helyzet a főtitkár megítélését illetően. Ez az egyik dolog. És látom én az ő vívódását egyébként is a politikai életben, többek között a Politikai Bizottságban. És hát itt ő maga is említette legutóbb, hogy bizony belefárad időnként, és nem feltétlenül vállalja egy bizonyos idő után. Ez az egyik dolog tehát. Én a saját tapasztalataimból indulok ki, de természetesen pontos statisztikai adatok nem állnak rendelkezésemre. (Belekérdezés: ... a véleményed mi?) Kérem? (Belekérdezés: egyéni véleményed mi?) Az egyéni véleményem az, hogy kérem, hogy mondjon le! Ezt kifejezésre juttattam. Amennyiben nem, azt javaslom a Központi Bizottságnak, hogy gondolja végig, és a Központi Bizottság mentse fel, ez az én javaslatom.

A másik kérdésre vonatkozólag. Én azt hiszem, talán nem most kellene személyeket említenem, hogy kikre gondolok. (Derűltég.) Akkor azt mondom, hogy én felsoroltam azt, hogy az eddig felszólalók közül kikkel értek egyet. Köszönöm szépen. (Belekérdezés: de kikkel nem?)

IVÁNYI PÁL elvtárs: Szilágyi Tibor elvtárs következik, utána Berecz Frigyes elvtárs.

SZILÁGYI TIBOR elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én egy speciális helyzetből szólok hozzá. Egyszer azért, mert a lelkiismeretem így diktálja, azonkívül azonos foglalkozásúak nem ülnek itt a teremben, csak úgy mint politikusok, meg az ország sorsáért aggódók, de hát ezen belül színész nincs egy darab sem (derűtség) tiszteletbeli!! [sic!] Ez a szakma és foglalkozás — és néha hivatás — azzal a felelősséggel és szerencsével is járt, hogy hatáselemzéssel is foglalkozik, és megpróbál belehelyezkedni különböző emberek lelkivilágába, hiszen embereket próbál megformálni. Ilyen szempontból mondom, hogy én egy speciális helyzetben vagyok. Ez nem jelent semmiféle felsőbbrendűséget, rettentő hátrányt jelent ilyen szempontból.

Most még a hatáshoz az is hozzátartozik, hogy egy előttem szóló, elég nagy hatású felszólalás után kellene nekem valami elég értelmeset mondani. Ezt különben megpróbálom, de akkor is a saját magam nevében szólok.

Ehhez kapcsolódik az, hogy szeretném kijelenteni, én kinek a nevében szólok. Én Szilágyi Tibor párttag és jelen esetben KB-tag nevében szólok. Rengeteg barátom ül a teremben, és remélem, hogy még több elvbarátom ül a teremben. Szeretném kijelenteni, hogy senkivel nem járok össze, nem vagyok vele rokonságban, és nem vagyok semmiféle bejegyzett tagja semmiféle reformkörnek, semmiféle platformnak, csak a saját lelkiismeretemnek, tehát a magam nevében szólok, ezt rögtön szeretném tisztázni.

Éppen ezért, mivel a magam nevében, és ha szabad ezt mondani, a magunk nevében szólok, kritikával szeretnék szólni arról az egész, most már több mint — májusban elmúlt — egy évről, amit ilyen testközelségben volt szerencsém végigélni. A pártértekezlet euforikus hangulatát mindannyian ismerjük, és mindannyian nagy reményekkel néztünk az ezt követő jövőnek elébe. Úgy látszik, ez természetesen kevésnek bizonyult, mert én magam, lehet, hogy foglalkozási ártalom ennek szemléletéből és szempontjából arra gondolnom, a Budapesten lezajlott pártértekezlet euforikus hangulatának és személyi változásainak végig kell vonulni az egész országon, hiszen ezért tartjuk a megyei, a városi és egyéb pártértekezleteket, mert különben az ég egy világon milyen célja lenne? Nem igazán történtek meg, nem úgy történtek meg ezek a szemléleti és személyi változások országosan, ahogy ezt mi ott elgondoltuk, vagy ahogy a párttagság, vagy az ország maximálisan aggódó, tisztességesen gondolkodó része gondolja. Ez nagyon nagy baj, hogy nem történt meg, mert a dolgok szerény véleményem szerint ezért nem működnek.

Mert ugyanabban a pillanatban, amikor egy új gondolkodásmód került a dolgok megvilágításába, ez személyekhez is kötődött. Természetesen automatikusan felléptek olyan fékezőrök ezzel az új gondolkodásmóddal szemben, amelyeknek legjobb képviselőit nem biztos, hogy mindig az ellenzék köreiben kell keresni, hanem a saját sorainkban kell keresni, közvetlen és indirekten, és tulajdonképpen, mivel nem történtek meg ezekhez a személyes kapcsolódó dolgok, borzasztóan csodálkozunk.

Modellértékűen hadd használjam az én kis szakmai területemet, és itt most nem térek ki semmiféle sírás-rívásra, hogy mennyire kevés a pénz, vagy mennyire fontos vagy nem fontos. De kérem tisztelettel, az én területemen ugyanazok az emberek csinálják a dolgokat, mint harminc éven keresztül, most mint a szélkakas, mindig az irányzatoknak megfelelően istenien megfordulnak. Némelyik már azt is letagadja, hogy valaha párttag volt, pedig mindegyik párttag; ezeknek komoly nagy része nem a képessége alapján ül ott csak, hanem azért, mert többek között párttag.

Ennek kapcsán szeretném elmondani azt, hogy nézzünk körül a saját magunk háza táján. Tele vagyunk tudniillik árnyékpárttagokkal, ezt én így neveztem el. Képletesen ezt lehet úgy megfogalmazni, hogy a pártállam biztonságos hatalmi formátumának árnyékában gyönyörűen lehetett hűsölni — ez eddig egyszerűen nagyon nagy divat volt —, azután tele vagyunk olyanokkal is, akik most nem mernek előjönni a fényre. Ez katasztrofális. De hát ilyenek vagyunk.

Ehhez kapcsolódó gondolat az — és ez szerintem az összes problémák alapvető gyökere —, amióta itt ülök, most már több mint egy éve ebben a teremben, azt tapasztalom — legalábbis a megnyilvánulásokból és a hozzászólásokból —, hogy mindenki felelősen, aki itt ül és hozzászól — aki nem szólt hozzá, azt nem tudom megítélni, mert nem járok össze senkivel — aggódva, minden erejével és a legjobb tudása szerint tenni akar az ország sorsának jobbra fordulásáért.

Ennek ellenére természetesen jobbról, balról, innen, onnan, saját sorainkból jogos kritika is éri ezt a Központi Bizottságot. És e mellé a kritika mellé, természetesen csak magunk között, én is fel tudok zárkózni a következőkkel.

A meggondolatlan személyi változások, a meggondolatlan és átgondolatlan személyi változások a legfelsőbb politikai vezetésben jelenlegi tapasztalataim szerint katasztrofális károkat okoznak azért, mert pont ellenkező céljukat és hatásukat érik el.

Mivel elmondtam, hogy a saját magam nevében szólok, ezért azt is el tudom mondani, hogy pontosan azon az ominózus 12-i, május 12-i³¹ központi bizottsági ülésen éppen külföldön voltam, másnap reggel külföldön értesültem azokról a személyi változásokról, hogy kik kerültek ki a Politikai Bizottságból és hogyan.

Minden oldalról próbáltam ezt a dolgot végiggondolni. Egyik akkori, a Politikai Bizottságból kikerült tag sem szorul az én védelmemre, de katasztrofális hibának tartom, mert azóta már itt is volt alkalmam megszondáznai a párt és az egyszerű emberek véleményét, és igazán nem értik ezeket a változásokat, anélkül, hogy én ebbe mélyebben belemennék.

Nagyon szeretném a magam szerény, a magam nevében elhangzó eszközeivel felhívni mindannyiunk figyelmét, hogy ebben a jelenlegi helyzetben minden olyan személyi változás, amely mögött holnapután, vagy a következő fél órában nem nyilvánul meg olyan visszaigazoló tényező, hogy az jogos volt, az katasztrofális veszéllyel jár, és csak azt a látszatot kelti, mintha az MSZMP vezetésén belül marakodnának. Ezt el kellene kerülni.

Arról nem is beszélve, hogy most alig több mint egy éve működik és üzemel ez a Központi Bizottság, és enyhén szólva, magáról is egy valamifajta nem túl hízelgő bizonyítványt állít ki akkor, amikor saját magából választott egymás között, egy közös cél érdekében, a most már tényként közölt szeptember végi pártkongresszusig nem tud olyan szinten türelemmel maradni, hogy ha kell, akkor a pártközvélemény váltsa le ezt az egész Központi Bizottságot és Politikai Bizottságot, és itt mindenhol új ember üljön. Ez a minimum, hogy addig azért már valamilyen szinten türelemmel kell lennünk.

Még egyfajta kritika a közelmúltból, ha szabad ezt mondanom. Június 16-a. Végignéztam az egészet videón többször is. Felemelő dolgok is voltak, döntően felemelő dolog volt, és a nyugalom. Nagyon nehéz élni úgy egy országban, hogy nemzeti ünnepeinktől, kezdve március 15-én, a felszabadulás ünnepén, október 23-án, mindig kell valamitől félni, hát ez borzasztó. És remélem, hogy ez egy hátráskö volt ebben. De az bizony nagyon nagy baj, hogy ezeket a kommunista mártírokat ez a párt kiengedte a kezéből.

Én tökéletesen megértem azt, amire Nyers elvtárs utalt, hogy ez egy [szép] döntetlen, és mivel rendező instrukciókat is megpróbálok érteni, az is nyilvánvaló ebből a kijelentésből számomra, hogy a Politikai Bizottság pozitívként értékeli ezt a dolgot, és nem is szándékozik továbblépni ez ügyből kifolyólag, mert azt mondja, hogy 0 : 0 az jó, de nem lett volna baj elvinni esetleg egy másik pontot, vagy legalábbis megpróbálni, hogy már egy ilyen futballhasonlatnál maradjak. Ennyit a Nagy Imre-dologról. Azt hiszem, hogy ez békésen lezajlott, minden emberi és kegyeleti gesztussal, a maga túlzásaival. Azt hiszem, még ez a Központi Bizottság sem kerülheti meg azt a dolgot, hogy Nagy Imrének és társainak a politikai rehabilitációja minél előbb, minél hamarabb dokumentum formában is megjelenjen.

Azon a fél tizenegyig tartó ülésen én is itt ültem, amikor erről volt szó. Én enyhén szólva azt reméltem, hogy a fél tizenegyig tartó ülés és hozzászólások elég értelmes sorrendjében történik ilyesfajta változás, lehetőleg még a temetés előtt, rengetegen felhívták erre a figyelmet [*sic!*]. Sajnos, nem így történt.

A sajtóval, televízióval, rádióval kapcsolatban: mindannyiunk számára teljesen nyilvánvaló, hogy akié a tömegkommunikáció, azé a hatalom, legalábbis a hatalom gyakorlásának fantasztikus hatása. Ezen belül is gondolom, a televízió az egy fantasztikus intézmény. Itt szeretnék visszatérni arra, hogy azt szeretnék, ha ez a párt, ennek a vezetése — és mi magunk is — ebben a válsághelyzetben is úgy viselkedne, mintha ez egy kormányzó párt lenne, aki maga indította el ezeket a változásokat; tett tulajdonképpen olyan pozitív engedményeket, hogy meghallgat más véleményeket is, teret ad más elképzeléseknek, többpártrendszer, pluralizmust és minden egyebet hirdet meg, de azért úgy kell viselkednie, hogy ezt a májusi pártértekezlet, ez a joggal vagy jogtalanul bírált Központi Bizottság, vagy Politikai Bizottság indította el, és nem úgy, mint egy éppen megtúrt ágyrajáró, vagy egy jogcím nélküli lakó — hogy már valamilyen lakáshasonlatnál maradjak. Ez borzasztó nagy bűn. Ezzel kapcsolatban én nem tudom hányadszor hallom ebben a teremben azt, hogy jaj, így bánt bennünket a sajtó, jaj, így nincs az oldalunkon, jaj, nem a miénk a rádió, jaj, nem a miénk a televízió. Hát miért nem a miénk? — már bocsánatot kérek.

Mindkét intézmény kinevezett elnöke, a Rádiónak és a Televíziónak, akiket én személy szerint is nagyon tisztelek, becsülök munkájukért és egyebekért; többek között személyi hatáskörükbe tartozik az (és nem kell hozzá összehívni pártértekezletet, és semmi mást), hogy azokat a vezető munkatársaikat, akik között enyhén szólva köpönyegforgatókat is látok — akár ruhatárosoknak elmehetnének —, azoktól enyhén szólva megváljanak. Néha már az jut eszembe, hogy szünetelni kérem a hivatásomat, amit 25 éve elég tisztességesen próbálok gyakorolni, és némi eredménye is van. Gyűlölök és utálok ugyan ajánlkozni, de azt mondom, hogy pártfelfatdból, a jó isten áldja már meg, akit illet, bízson meg és rend lesz. Katasztrofális ez a dolog. Nem tudom, kitől várjuk, hogy rend legyen ezekben az intézményekben.

Az értelmiséghez való viszony. Lehet vitatkozni természetesen ennek a pártnak a nevéen, munkáspárt, nem munkáspárt stb. De azon nem lehet vitatkozni, hogy ez egy tisztességes párt, amely az egész széles dolgozó tömegek jobblétéért próbál küzdeni. Az sem tagadható le, a munkáspárt elnevezésén belül is, hogy amennyiben ezeket az átalakulásokat forradalminak nevezzük, és ez egy forradalom, akkor ezt bizony a párton belüli, a párton kívüli, de mindenképpen a tisztességesen gondolkodó értelmiség indította el, és az értelmiség forradalma ez. Ez nem dehonesz-

táló semmi más foglalkozási ágakra, mert hiszen ebben az országban majdnem mindenkinek a gyereke már amúgy is értelmiségi a régi dologhoz viszonyítva. Az értelmiséghez való viszony természetesen meghatározza ezt a hangulatot: nem tudom, hány KB-üléssel ezelőtt hangzik el az, hogy a párt értelmiségipolitikája nem volt igazán jó, vagy enyhén szólva helytelen volt, akkor mit várunk attól az értelmiségtől, hogy álljon ennek a dolognak az élére, és értsen egyet párton belül és párton kívül egyaránt.

Körülbelül ezeket szerettem volna elmondani. Még egy színházi hasonlaltal élve, mi most egy drámának a tanúi vagyunk, amelynek egy nagyon jól induló első felvonása után némi bizonytalansággal, most egy ilyen konfliktushelyzetben, a második felvonásban — mindig ott szokott lenni a konfliktus — vagyunk. Én nem mondom, hogy ez egy olyan háromfelvonásos dráma lehet, hogy majd amikor legördül a függöny, vagy vége lesz a harmadik felvonásnak, itt mindenki felállva fog tapsolni, és örömujjongva fognak erről kritikákat írni. De azért jó lenne, ha valamiféle katarzissal zárulna ez a jelen pillanatban dráma, és nem fordulna tragédiába. Köszönöm szépen.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Köszönöm Szilágyi elvtárs hozzászólását, Berecz Frigyes elvtárs, utána Nagy Imre elvtárs következik.

BERECZ FRIGYES elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Nagyon kemény héjú diót kell most feltörnünk. Kitűztük lényegében a kongresszus időpontját, és a rendelkezésre álló nagyon rövid idő alatt most olyan munkákat kellene elindítani, hogy ezzel a munkával és magával a kongresszussal a párt bomlási folyamatát megállítsuk, esetleg valamiféle fordulatot is elérjünk. Az elmúlt központi bizottsági ülésen én megszavaztam, hogy ősszel tartsunk kongresszust, ehhez tehát én most már nem kívánok szólni; következésképpen arról szólhatok, hogy én hogyan látom, hogyan lehetne olyan munkát végezni, annak érdekében, hogy ez a munka hatásos legyen.

Három dolgot szeretnék ezzel kapcsolatban elmondani. Az egyik: véleményem szerint a végére kellene járni annak, hogy mi van a mögött a rettenetes hangzavar mögött, ami ma a párton belül van, és a közvéleményben is a párt körül. Nagyon valószínű, hogy a hangzavar nem tükrözi azokat a tényleges erőviszonyokat, amelyek a 700 ezres párttagságon belül vannak, mert részben a hangerő, részben az arra rásegítő, vagy az azt korlátozó sajtó eltorzítja az arányokat. Hogy egy friss példával éljek: kilépett a Központi Ellenőrző Bizottságból Kováts Flórián. Nagy sajtónyilvánosságot kapott,³² hogy neki egyedül mi a véleménye a pártról. Vannak nagy létszámú szervezetek, amelyeknek egybehangzó véleményük van, az sokkal halkabban jut el a közvéleményhez, vagy egyáltalán nem jut el.

Én úgy gondolom, hogy a pártszavazás módszerét — ami eddig a személyi kérdésekkel kapcsolatban vetődött fel — lehetne felhasználni arra, hogy tárjuk fel, mi van a párttagságnak az elgondolásaiban. És még mielőtt a vezetői kérdésekről döntenénk, mert én nagyon fontosnak tartom a vezető személyek kérdését, de még fontosabbnak a párt politikáját, hiszen ahhoz kell személyeket válogatni. Meg kéne határozni azokat az alapvető téziseket, amelyeket egyetlen platform sem vitat a párton belül. Ezeket meg kellene fogalmazni, és meg kellene kérdezni, mivel ért egyet a párttagság, mit tart fontosnak, mit nem. Körül kellene határolni, körvonalazni kellene a szóba jöhető platformokat is, amelyek ezeket az alapvető téziseket nem vitatják, de más egyéb szempontból különböznek tőlük, és arról is meg kellene kérdez-

ni a párttagságot, mi a véleménye, melyiket támogatja, melyiket nem. Erről a kettőről egy nagyon kicsit részletesebben.

Az alapkérdésekről annyit, hogy ezek fundamentális jellegűek. De nem szeretnék fundamentalista³³ bélyeget kapni a homlokomra, vagy ha már ott van, akkor nagyobbat nem. Azt értem alatta, hogy olyan kérdéseket kellene meghatározni, amelyek ma teljesen egyértelműek: például azt, itt a vitában is elhangzottak, hogy egyszer s mindenkorra elutasítjuk politikánknak az erőszak által való terjesztését; vagy azt, hogy visszamenőleges hatállyal is elhatároljuk magunkat a sztálini modelltől, vagy például azt, hogy mi tiszteljük, becsüljük a Varsói Szerződést, a KGST-t, de abban csak a kölcsönös előnyök és egyenrangúság alapján kívánunk részt vállalni. Gondolom, ezek olyan tételek, amelyeket egyetlen platform sem vitat. És sok egyéb is lehetne, hadd ne soroljam tovább.

Hivatkoznék egy dokumentumra, azt hiszem, a szerdai Népszabadságban jelent meg a kommunista értelmiségieknek a levele, amit a Népszabadság közzétett.³⁴ Amit abban összefoglaltak, az nagymértékben közel áll ahhoz, amit én is gondolok egy ilyen programról. Nagyon közérthetően, röviden, világosan lehetne megfogalmazni, hogy azt akár egy taggyűlési kampány keretében is fel lehessen kérdezni a párttagságtól.

Ami a platformokat illeti: én azt hiszem, olyan platformra semmi szükség nincs — önként olyan ember nem is lenne, aki vállalná a megszervezését —, amelyik a sztálinizmusnak az utóvédje lenne a párton belül. Következésképpen mindegyik platform reformista lesz. Abban fog különbözni részben, hogy megfontoltabban, vagy radikálisabban képzei el a reformokat, de ezen belül nagymértékben különbözhetnek az elképzelések az útról, a módról. Én azt hiszem, hogy kicsit elhamarkodottan használjuk itt a mai vitában a reformnál a határozott névelőt, hogy „a” reformok. Amiben mi egyetértünk, az az, hogy egy reformpolitikát kell folytatnunk, de különféle csoportok nagyon különféleképpen képzelik el, hogy az ő reformpolitikájuk és reformeszméik miket tartalmaznak. Ezek között vannak azonosságok, átfedések, de különbözőségek is. Ha viszont ezeket sikerült meghatározni, akkor én úgy gondolom, hogy az a misztikus kérdés, ami a pártcentrum körül van, az elvesztené a jelentőségét, mert itt is egy kis fogalomzavarral küszködünk. Véleményem szerint az, hogy a reformokat óvatosabban, vagy radikálisabban, vagy valahol középen képzeljük el, az nem azt jelenti, hogy a centrum az a platform lesz, amelyik a megfontolt, de nem nagyon megfontolt haladást képezi. Hanem az, amelyik mellett a párttagság döntő többsége kiáll. Ha a 700 ezer párttagból 400 ezren azt mondják, hogy ők radikális reformokat akarnak, és nekik az a platform tetszik, akkor az lesz a középponti platform és kimegy a szélére az, amelyik egy óvatosabb haladást kíván, és a másik szélére, amelyik ezt legóvatosabban képzei el.

A következő, amiről szeretnék szólni, az a [vezető]kiválasztás kérdése. Azért bocsátottam az előbb itt előre és utaltam is rá, én azt tartom a döntőnek, hogy legyen a pártnak elképzelése az eszméjéről, a politikájáról, és ahhoz keressen vezető csapatot, nem pedig a vezetőnek tudott személyiségekhez keressen, vagy formáljon programot.

Gyakran emlegetjük mostanában, hogy hitelképes személyiségeket kell kiválasztani. Ez előbb is elhangzott Szűrös elvtárs hozzászólásában. Tűnődtem rajta, hogy ki a hitelképes személyiség. Ki fogalmazta meg ennek a paramétereit, hogy ő hitelképes? Ki dönti el róla, hogy ő hitelképes? Sokkal egyszerűbb eldönteni, ha már egyszer a platform mellett a párttagság állást foglal, ezt úgy kombináljuk össze,

hogyan azok a vezetők, akik komoly vezető szerepre aspirálnak, előre állást foglalnak abban, hogy ők ezt a platformot kívánják vezetni, vagy emögött sorakoznak föl, és utána, ha az a platform kapta a többségi véleményt a párttagságban, akkor ökö-zülik legyenek a párt vezetői, ha a másik, akkor abból.

Én nagyon egyetértek — azt hiszem, ez is a szerdai Népszabadságban jelent meg, egy kis glossza foglalkozott vele — a kontraszelekció kérdésével.³⁵ És teljes joggal ítéli el azt az évtizedeken át volt kontraszelekciót, amely a túlzott konformizmus, a túlzott alkalmazkodás miatt pártunkban és a párt képére, az egész társadal-munkban kialakult. És nagyon egyetértek, hogy ezt el kell vetni. De véleményem szerint az sem jobb — nemcsak az én véleményem szerint, a glosszát idézem —, ha a köpönyegforgatásban élen járók, a demagóg szövegek hangoztatásában élen járók kerülnek ki előre, akik nagyon gyorsan át tudnak sorakozni egy másik plat-form, egy másik irányzat, egy másik áramlat mögé, ha annak megerősödik a hely-zete. Azért tartanám szükségesnek ezt az előzetes állásfoglalást.

Még egy dolgot a személyi kérdésekkel kapcsolatban. A párttagság követeli a cserélődést. Vannak, akik a teljes Központi Bizottság leváltását kérik, ez is elhang-zott itt a vitában. Én teljes egészében megértem a párttagság indulatát ellenünk. Mégis azt kellene mondanom, hogy megfontoltságot kellene mondanunk és hirdet-nünk, nem a magunk érdekében, hanem a folytonosság érdekében. Én azt termé-szetesnek tartom, hogy ilyen körülmények között, amikor a változások ennyire fel-gyorsultak, a párttagságban is, illetve a Központi Bizottságban és a vezető testületekben is minden eddiginél nagyobb cserélődés kell, de lehetőleg azért az élet természetes rendjében. Tehát a többszörös testületi tagsággal rendelkezőknek kell elsősorban átengedni a helyüket, mint amilyen például én is vagyok, a világ legtermészetesebb dolgának tekintem. De a teljes leváltása a Központi Bizottságnak a folytonosság megszakadását, a gyökerek elszakítását jelentené. Ha ez bekövetke-zik, akkor a pártból, ebben az áradatban, ami van, úszósziget lesz. Szét fog foszlani és meg fog semmisülni.

Végezetül harmadikként arról, hogy a kongresszusig is hogyan politizáljunk. Manapság a sajtó gyakran emlegeti Voltaire egy idézetét, olyan gyakran, hogy nek-em az idézetet nem is kell megismételni. Arra szeretnék kilyukadni, hogy nekünk ennek az idézetnek az értelmét meg kellene fordítani. Valahogy úgy kellene politi-zálnunk, [hogyan most,] ha már mindent elkövettünk annak érdekében, hogy az el-lenfelünk szót kapjon és elmondhassa a véleményét, ami nekünk nem tetszik, mostmár azért mi is fogalmazzuk meg a véleményünket, mondjuk el, és harcoljuk ki, hogy legalább egyenrangú lehetőségünk legyen a hirdetésére. És akkor annak alapján tisztázni lehet olyan vitakérdéseket, amelyek eléggé megmozgatták most a társadalmat.

Én is mélységesen egyetértek azzal, ahogy a Nagy Imre és társai körüli rendezés többé-kevésbé megtörtént. A két szónoklattal sem úgy vitatkoznék, hogy elátko-zom őket; olyannyira nem, hogy magára Orbán Viktorra hivatkoznék, hogy hogyan kellene velük vitatkozni. Mert ő interjú keretében tegnap este a televízióban meg-szólalt. És hát mindenkitől lehet tanulni, tőle is. Azt mondta el, hogy őt ne címkéz-zék föl, hogy ő ilyen meg olyan, ő elmondott egy beszédet, abban vannak állítások, vannak tézisek, vitatkozzanak ezekkel a tézisekkel. Ezt viszont nagyon hamar meg kellene tenni, hogy alkalmasint egy szombati vagy hétfői, valamelyik fontos napi újságunkban jelenjen meg egy összefüggő vitacikk. Én hallottam Grósz, Németh és azt hiszem Horn elvtárs véleményét is ezzel kapcsolatban, több vonatkozásban

értékelték, hát pontosabban elítélték ezeket a hozzászólásokat, de egy összefüggő, tézisszerű állásfoglalás ezzel kapcsolatban nem jelent meg.

Azt is el kellene érni, hogy ne csak mi értékeljük Orbán Viktor-féle hozzászólásokat tézis szerint, és nem címkézve, hanem az ellenfeleinket is rákényszerítsük arra, hogy ők is tézisszerűen vitatkozzanak velünk, és ne címkézzenek minket. Akkor lehetne egy olyan politikai légkört teremteni, amelyben alkotó légkör bontakozik ki a kongresszusig, és megfordítható a helyzet.

Végezetül — lényegében elmondtam, amit akartam — szeretném összefoglalni, megismételni, egy kicsit más összefüggésben ugyanazt, amit már egyszer elmondtam, mert hát a közelmúltban kicsit szó érte a kommunikációs készségbeli dolgainkat is [*sic!*]. Lényegében azt akartam elmondani, hogy nekünk építkező jellegű programot kellene kidolgozni. Az építkezéshez építőelemek kellenek, és ezeket az építőelemeket nem Szeged és a Danuvia Kultúrház közötti útnak a felénél találjuk lerakva. Még csak nem is valahol az út mentén. Véleményem szerint három halmazból lehet válogatni ilyen építőelemeket. Az első csokrot igenis abból, ami az utóbbi 40 év tapasztalata, azokat tételesen kézbe kell venni, ki kell értékelni: ez megfelelő egy további építkezésre; ez menjen a meddőhányóra. Azután hozzá kell tenni importált elemeket is. Mivel szovjet és egyéb keleti import már bőven van, azt hiszem, itt most elsősorban nyugati importra kell gondolni. Tanulni kell azoktól, akiktől lehet, és ez nem szégyen. És a harmadik csokor végül is új építőelemek képzését jelentené, mert ha igaz az, hogy mi sem a régi sztálini társadalmat, sem a polgári társadalmat nem akarjuk restaurálni, hanem valami egészen újat akarunk építeni, akkor ahhoz egészen új, eddig nem volt építőelemek is szükségesek. Ha egy ilyen munkát meg tudunk indítani a kongresszusig — azt én nem hiszem, hogy ezek az építőelemek ilyen rövid idő alatt képezhetők, de hogy ebben az irányban induljon el a munka, ezt meg tudjuk indítani —, akkor remélhető az, hogy a kongresszus betölti a szerepét, megnyugvást hoz. Ha ezt nem fogjuk tudni elérni, akkor véleményem szerint a kongresszus legfontosabb eredménye az lesz, hogy kitűzi a következő kongresszust nagyon rövid határidőn belül, és ami ezzel jár, tovább folytatódik a vezetés megállíthatatlan cseréje. Köszönöm a Központi Bizottság figyelmét.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Köszönöm szépen. Nagy Imre elvtárs, utána Dudla József elvtárs következik.

NAGY IMRE elvtárs: Kedves Elvtársak! Tisztelt Központi Bizottság! Kicsit mesterségesen is felfokozott, de mindenképpen kritikus történelmi helyzetben ült össze a Központi Bizottság. Én régen éreztem ekkora várakozást politikai testületi üléssel szemben, mint most. Ugyanakkor hallgatva most már sok órája a vitát, egy nagyon nagy veszélyt is érzek. Mindannyian mondjuk a magunkét, nagyot vitázzunk, okos dolgokat fogalmazunk meg, azután marad minden a régiben, mert hogy mit is csináljunk igazán, arról nagyon kevés dolog fogalmazódott meg, a legtöbb Grósz elvtárs szóbelijében.

Mielőtt erről szólnék, néhány általánosabb, az elmúlt időszak eseményeivel kapcsolatos gondolatot szeretnék elmondani. Az első a június 16-i temetés kérdése. Túl vagyunk rajta. Tudtuk, hogy túl kell ezen esni, és tudtuk, hogy — mivel e párt követett el bűnöket — győztesen ebből, ennek a pártnak kikerülni nem lehet. Én is azt hiszem, hogy relatíve kis veszteséggel sikerült ezen túlkerülni. Ahhoz azonban, hogy 1956 ne az ellenünk keresett érvek további tárháza legyen, most nem meg-

könnyebbülten hátradőlnünk kell, hanem nekünk kell kiállnunk tanulságaink további kimondásaival. Mert én úgy érzem, hogy az igazi tartalmi kérdésekről még nem, vagy csak részben esett szó. Nem nagyon volt még arról szó, hogy mit kezdjünk ma a munkástanácsok, a nemzeti bizottságok tapasztalataival, tanulságaival. És most kell tennünk annak érdekében, hogy a nemzeti megbékélés folyamata összességel, egy elég pontosan prognosztizálható [sic!], október 23-án is folytatódjon.

Ha 1956 tanulságaival szembe akarunk nézni, akkor meggyőződésem szerint nem mehetünk el szó nélkül a kínai események, a kínai fejlemények mellett sem. Én azt javaslom, hogy nyílt állásfoglalásban, nekünk is, mint MSZMP-nek, ki kell mondanunk, hogy elutasítjuk a terrort, fel kell lépünk a kivégzések ellen, ennek ma elsősorban belpolitikai jelentősége lenne Magyarországon, egy ilyen állásfoglalásnak.

Kedves Elvtársak! Nekem az a véleményem, hogy ma Magyarországon nem a gazdaságban, nem is a társadalomban, sokkal inkább a pártban van rendkívüli állapot. Az elmúlt egy évben ebben az országban korszakos dolgok történtek, amelyek sokkal inkább önbizalomra, reménykedésre, mint csüggedésre adhatnak okot még akkor is, ha mindezek eredményeként felszínre került a valóság, ami elől korábban homokba dugtuk a fejünket, mert Rácz Sándor, Orbán Viktor, Ribánszki Róbert, Szántó György nem most születtek. Eddig is voltak a magyar társadalomban, különböző elvarátaikkal együtt, nem az elmúlt egy év termékei. Amit legnagyobb eredménynek tartok, az egy széles körű szemléletváltás, a demokratikus jogállam elvének elfogadása, a nyilvánosság kiteljesedése, s a harmadik, ami önmagában pozitív, legfeljebb negatív tartalmat is fed, a gazdasági helyzet egyre szélesebb körű tudatosulása az országban, az ezzel kapcsolatos illúziók gyengülése, eloszlása.

Ha a legutóbbi időszak társadalmi folyamatait és fő vonulatait nézzük, ezek is legtöbb esetben biztatóak, hiszen úgy tűnik számomra, hogy növekedett a kormány, különösen a kormányfő tekintélye, hogy némileg stabilizálódott a parlament, hogy elindult a nemzeti párbeszéd, a kerekasztal vagy háromszögletű asztal, mindegy; hogy kitapasztalható a különböző kérdésekben a megegyezési szándék, hogy a hagyományos társadalmi szervezeteknél, a szakszervezetekben, a népfrontban, a nőmozgalomban, a Munkásórségnél — a DEMISZ-t nem mondom, mert mi most éppen bajban vagyunk bizonyos értelemben, de talán a DEMISZ-ben is — elindultak messzire mutató és értékes folyamatok. Hogy lassú a változás, a sajtóban is kitapintható: egyre többen ismerik fel, hogy a csak tagadás eufóriájából ki kell már lépni, ez nem vezet sehová. Példaként itt a Magyar Nemzetet említeném, de más sajtóorgánumokat is lehet említeni. Itt sorolnám fel, hogy mozgalmak alakulnak. Gondolok itt a Demokratikus Magyarországért mozgalomra éppúgy, mint az Új Márciusi Front kiteljesedési szándékára, melyek mind a reform igazi tömegbázisát jelenthetik.

Ami a bizonytalanságot, a zavart, a rossz érzést kelti mindnyájunkban, az azt hiszem egyrészt a társadalomban meglévő szociális félelem, ami nem az elmúlt egy év eredménye, de létezik. Másrészt a párt belső állapota. Harmadrészt pedig az ellenzék egyes szélsőséges csoportjainak léte, megszólalása, amihez — mondjuk meg őszintén — nem vagyunk hozzászokva, és ezért a szükségesnél nagyobb zavart, idegességet vált ki sokszor sorainkban.

Mindezek az alapvetően — úgy érzem — pozitív folyamatok a párt belső dolgait leszámítva, amit nem tartok pozitív folyamatnak, az MSZMP hatására, kezdemé-

nyezésére indultak el. Ezt az érdemet ettől a párttól elvenni nem lehet. Más kérdés, hogy sok tekintetben messze elhagyták ezek a folyamatok az MSZMP-t. Mindezeknek a tavalyi pártértekezleten elindított társadalmi változásoknak a folyama igazán most érte el magát a pártot. Elég későn, de talán még nem későn. És az, hogy elérte a pártot, ez váltott ki komoly zavart, bizonytalanságot. Szembe kell néznünk azzal, hogy a Magyar Szocialista Munkáspárt, nem valódi párt, hanem nagyon tág keret, olyan egymást kizáró nézetek, áramlatok gyűjtőhelye, melyek hosszú távon nem lehetnek képesek együtt haladni. És félreértés ne essék, én itt a különbözőséget nem Grósz Károly vagy Pozsgay Imre, Aczél György vagy Hámori Csaba vagy mások között látom, ezek a párton belül meglévő igazán lényeges ellentétekhez képest elenyésző véleménykülönbségek. De ma ezen a párton belül hirdeti a nemzeti nézeteit Ribánszki Róbert s szellemi társai, és itt lépnek fel egyes olyan személyek is, akik kisajátítják a reform jelszavát, és sokszor lejárátják a reformkörök egyébként a párt jövője szempontjából a legbiztosabb mozgalmát.

Én a pártszakadásban, mint megoldásban — eddigi hozzászólókkal egyetértve — továbbra sem hiszek, az csak káoszt, hatalmi űrt teremt. De az álegység, a látszólagos megegyezések, a probléma körüli körtánc időszaka is meggyőződésem szerint lejárt. Ezért én azt a javaslatot, amit Grósz Károly elvtárs előterjesztett, ebben az értelemben nem tudom elfogadni. Úgy érzem, ma nem olyan helyzet van, hogy ilyen döntéssel állhassunk fel a központi bizottsági ülésen. (Közbeszólások, nem lehet érteni.)

Mondanám tovább, ha megengedik, erről szólnék. Én azt hiszem, minden egyes rész kérdésben végre itt a Központi Bizottság előtt kell nyíltan elmondani véleményünket. Itt kell konfrontálódni, hogy utána itt köthessünk kompromisszumot, mert azt én is vallom, hogy kell a megegyezés, kellenek a valódi kompromisszumok, de ahol pontosan rögzített az, hogy miben egyezünk meg, ki miben tér el az eredeti véleményétől, miben közelít a másik véleményéhez, mert csak akkor lehet utána tudatosan képviselni is az itt született eredményeket.

Az ellenzékkel már, úgy tűnik, hogy képesek vagyunk tiszta, világos érdekek alapján tárgyalni, tisztán megállapodni. Miért nem vagyunk képesek ugyanezt a párton belül is megtenni?

Nyers Rezső elvtárs említette, hogy „a vezérek már meg tudnak egyezni, csak a csapatok ezt nem tartják be”. Én azt hiszem, ez természetes is. Mindaddig, amíg a vezérek egyeznek meg, addig nem is fogják — teljesen természetes, hogy nem is fogják — a csapatok ezeket a megegyezéseket betartani. Mindaddig, amíg nem tudjuk, hogy miben ki mennyit engedett, a közös fellépés érdekében, mert mindenkinek engedni kell, ez teljesen nyilvánvaló, addig nem várhatjuk el, nem remélhetjük saját magunktól, hogy igazán közösen tudunk fellépni.

A pártreform kérdésében én úgy érzem, egy ellentmondásos helyzettel kell szembenéznünk. Titokban, álcázottan, saját magunk előtt is álcázottan egy új pártot készítünk elő, egy új pártot, amely valódi politikai párt, a többpártrendszer keretében működik, nincs kivételezettsége, amely egy új, demokratikus szervezeti szabályzattal rendelkezik, amelynek új, más jellegű programja van, amelynek új vezetése van, és most nem a személyekre gondolok, hanem a konstrukcióra gondolok. Az is felvetődött, hogy amelyiknek új neve van. Mindezeket eddig nem mondtuk ki nyíltan, mondván, hogy a választások előtt mindez ártana a mozgalomnak. Ezt én is elfogadtam, vallottam, hiszen mélyen egyetérték azzal a felfogással, hogy

itt a soros parlamenti és tanácsi választásokra kell felkészülnünk, annak kell alárendelnünk minden, a párton belüli lépésünket is.

Ma azonban már más a véleményem. Azt hiszem, a párt a mai helyzetében többeget segítené a választásokon is, ha nyíltan kimondjuk és ma meghirdetjük, hogy új párt kell, és a kongresszuson ezt az új pártot akarjuk megteremteni, amelyik vállalja a folytonosságot az MSZMP-vel, de a nagyobb hangsúlyt a megújulásra, az új elemekre teszi. Egyébként az előkészítésen sokat ehhez nem is kell változtatnunk.

Nagyon egyetértek azzal a gondolattal — Grósz elvtárs szóbelijében mondta —, hogy az ott elfogadandó, a kongresszuson elfogadandó programról nyilatkozzon mindenki: vállalja-e ezt az így megszülető pártot. Ne mi küldjük el bárkit, hanem a program alapján mondja meg, hogy tud-e velünk haladni, vagy nem. Én azt hiszem, el fogunk akkor veszíteni — nem tippelék — mennyi embert, meg fogunk nyerni másokat, s lehet, hogy ezáltal erősebb, értékeesebb lesz a párt.

A párton belüli rendkívüli helyzetre való reagálás ma sok konkrét feladatot jelent számunkra, és itt tér el a véleményem az előterjesztéstől, a javaslatától. Egyrészt elsősorban a kongresszus előkészítése most a feladatunk. Az írásos előterjesztés a kongresszus szervezésére vonatkozóan én jónak tartom, a központi testületek megválasztásánál az „A” változatot,³⁶ vagyis a választmányi formát támogatom, a Központi Bizottság megválasztásánál pedig a listás megoldást még akkor is, ha bizonyultabb.

A tisztségviselők közvetlen választásával azonban most, a mai helyzetben nem értek egyet. Nem értek egyet, mert úgy érzem, hogy ez megosztó hatású lenne, a belső differenciákat tovább növelné, tovább élezné, manipulálható, de ami a legfontosabb, nem segíti, hogy az MSZMP centruma közeledjen az itt oly sokat emlegetett társadalmi centrumhoz.

Második javaslatom: működőképpé kell tenni a vezetést. Nagyon kevés az idő, hónapok állnak rendelkezésre a kongresszus előkészítésére. Én azt javaslom, hogy fiatal, tehetséges, a párton belül már gyakorlati tapasztalattal rendelkező embereket kell ma megbízni az egyes konkrét feladatok elvégzésével. És itt ne reszortokban, tisztségekben, titkári, egyéb posztokban gondolkodjunk, hanem konkrét feladatokban, mert nagyon sok mindent rendbe kell rakni. A párt gazdálkodásától vagy ingatlanjaitól kezdve a szervezeti szabályzatig. Ezekre konkrét felelősöket kellene megbízni, és nem a tisztségek, a reszortok az érdekesek.

Én indokoltnak tartom, hogy a Politikai Bizottság kibővítésével egy ideiglenes — a szó nem fontos — intézőbizottságot hozzunk létre, amely a mai PB-tagokon kívül a megbízandó konkrét reszortfelelősökből álljon, a kongresszusig.

A mai Politikai Bizottság véleményem szerint egy jó politikai műhely. Számomra nagy lehetőség és nagy iskola, hogy meghívottként ott ülhetek az ülésein, de önmagában így nem alkalmas véleményem szerint az ügyek vitelére. Jó politikusok vannak benne, de hiányoznak, vagy kevesen vannak, akik ma a pártot tudják ott csinálni, mert az fő feladatuk.

Harmadsorban: nekem az a meggyőződésem, hogy változtatni kell a párt vezető posztján is. Ebben sem értek egyet a Politikai Bizottsággal. Én tisztelem Grósz elvtársat, új stílust, szabadabb légkört hozott a pártba, tudott toleráns lenni az övétől eltérő nézetekkel szemben; [az egyszemélyes pártból] nagyon messzire jutottunk az ő vezetésével. Hiteles tudott lenni sokáig, próbálta az egyeztetéseket, az egyensúlyozást, önmagát meg tudta haladni. Nekem meggyőződésem, hogy ő való-

ban elkötelezett híve a demokratikus szocializmusnak. Nem tartalmi okok miatt, nem alkalmatlanság miatt mondom tehát azt, hogy váltani kell, hanem mert hitele mind a párttagság, mind a társadalom szélesebb rétegeiben felmorzsolódott. Másodlagos ebben [a helyzetben], hogy mekkora az ő lépéseinek, tetteinek a szerepe, és mekkora a helyzetből adódó objektivitás. Hozzá kell tenni, szerintem az utóbbi a domináns, és attól félek, hogy a következő években sokan kerülhetünk még hasonló helyzetbe. A következtetést azonban a párt érdekében véleményem szerint le kell vonni. Egy sikeres kongresszus előkészítésének, és egy jó választási szereplésnek az érdekében ma népszerű, új emberek kellene a párt élére.

Berecz Frigyes elvtárs említette, hogy először program, azután ahhoz válasszunk embereket. Én is ezt tartom a logikus útnak, tiszta, világos helyzetben. De ma nincs tiszta, világos helyzet. Ma ahhoz, hogy eljuthassunk oda, hogy e feltétel szerint lehessen dolgozni, amit ő mondott, az induló hitelt meg kell szerezni. Ezt pedig ma csak személyek hitelére építve lehet elérni, mert azt tapasztaljuk, hogy minden program, minden szó devalválódik pillanatok alatt. A hívó jel a társadalomban ma csak néhány név lehet, amivel ez a párt el tud indulni.

Szeretném azt is hozzátenni, a mi pártunk alapvetően más helyzetben van, mint a Lengyel Egyesült Munkáspárt. Nálunk az ország nyolc-tíz legnépszerűbb, legismertebb politikusa ebben a pártban van, és az ellenzék, a sajtó komoly támogatásával sem tudott féléves munkával hasonló kaliberű politikusokat kitermelni, felmutatni, hogy úgy mondjam, a tömegtájékoztatásban megcsinálni. Akkor ezekkel a nevekkal, ezekkel az emberekkel kell nekünk csatába indulni.

Ezért én azt javaslom, hogy Nyers Rezsőt válasszuk meg a párt elnökének, Pozsgay Imrét vagy Németh Miklóst a párt főtitkárának, és említettem már, hogy melléjük fiatal, a pártmozgalomban tapasztalatokkal rendelkező embereket bízunk meg a konkrét ügyek vitelére. Nem azért, mert ők hibátlanok lennének, hanem azért, mert ma csak velük szerezheti vissza ez a párt a tekintélyét, és készülhet fel nagy eséllyel a kongresszusra, majd a választásokra. Aki ezt személyes indulatokból vagy egyébből nem képes elfogadni, az az én véleményem szerint a pártot sodorhatja veszélybe. Tudom, hogy a személyi döntések önmagukban még nem hoznak megoldást (morajlás a teremben, hosszan), tudom, hogy a személyi döntések önmagukban nem jelenthetnek még megoldást, de ez adhatja meg a hátteret az egyébként előkészített (figyelmeztető csengőszó) és nagy jelentőségű döntések eredményes végrehajtásához. Köszönöm szépen.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Köszönöm szépen. Dudla József, utána pedig Gáspár Antalné következik.

DUDLA JÓZSEF elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én is úgy ítélem meg, hogy itt a referátum is szólt róla, hogy a párt elég nehéz helyzetben van. Nem túlzás, ha azt mondom, hogy bizonyos területeken a szétesés állapotában van, sőt a mai központi bizottsági ülést [sic!], az eddig elhangzottakat figyelembe véve, azt is mondhatom, hogy drámai helyzet alakul ki. Úgy látom, hogy a szárnyak között a pártot szárnyszegettnek ítélik, nagyon sokan szárnyszegetté váltak.

Egyetértek abban Nyers elvtárrsal, miszerint elég nagy hisztéria van a pártban. Azt nem tudom viszont megmondani, hogy ez a hisztériakeltés milyen arányú és mértékű, mennyiben alulról és fölfelé, és mennyiben fölülről lefelé gyűrűzik és táplálkozik. Attól tartok, hogy a hisztéria elcsendesítése, keletkezésének kizárása ma nagyobb mértékben a központtól függ, nagyobb mértékben, miközben sok do-

logban termelődik a középszinteken, helyi szinteken, alapszervezetekben is (mórajlás). Úgy vélem, ha nem lett volna májusi pártértekezlet, és nem szerepelnének azok a kérdések napirenden, amelyek szerepelnek, az MSZMP objektíve is, és a társadalmunk is ideológiai-politikai válságba került volna. Legfeljebb a válság az nem lenne olyan mély, mint amilyen most. De meggyőződésem, hogy elkerülhetetlen lett volna egyszerűen azért, mert egy több évtizedes korszak gazdasági, társadalmi teljesítményéről kiderült, hogy az elégtelen a világban. És tulajdonképpen ezek a mozgások, amelyek elkezdődtek, és ma nálunk idáig eljutottak, elsősorban erre vezethetők vissza. Ezt majd a környező baráti országok politikai tapasztalatai, perspektívái is, azt hiszem, igazolni fogják.

Az MSZMP-nek, tagságának tehát szembesülnie kell alapvetőnek tartott ideológiai értékeinek és annak a politikai gyakorlatnak az elégtelenségével is, amelyre ráadásul hitében kizárólagossá kívánta tenni a felfogását a társadalmi gyakorlatban. Véleményem szerint önmagában az a tény, hogy a legjobb szándékú tettek és az eredményi összevetése a párttagság többségénél egy súlyos politikai, de egyúttal emberi morális konfliktushelyzetet teremtett, mert önmagában egy rendkívüli dolog *[sic!]*.

A májusi pártértekezlet után szerintem ott hibáztunk nagyot — erről ma itt több összefüggésben szó esett —, hogy ezt a konfliktushelyzetet nem ismertük fel, nem próbáltuk meg kezelni, vagy csak részben ismertük fel és részben kezeltük. A pártértekezletre valójában a múlt, a modell alapos kritikai elemzése nélkül került sor. Készültünk, úgy készültünk a pártértekezletre, mintha az út simán folytatható lenne egy teljesen új irányban is.

Véleményem szerint a problémák fő oka az, hogy nem kezdtünk később sem a párton belül egy tervszerű eszmecserébe, a váltásra való szellemi felkészülésre. Nagy Imre elvtárs itt mondott erről valamit, hogy tulajdonképpen ezek a kérdések, amelyek a májusi pártértekezleten lényegében kardinális kérdések voltak, most kerülnek sorra tisztázásra. Erre nem készültünk fel, sőt közben, miután elmaradt ennek a modellnek, a meghaladott modellnek a kielemezése, múltunk fontos eseményeinek átminősítése és az ezekből adódó szükségszerű következtetések megfogalmazása gyakran nem a párton belül történt, és az ebből származó, ezért ebből származó szellemi, erkölcsi és politikai tőke nem a párttagságot gyarapítja.

Tulajdonképpen a felszólalásomnak a felét, néhány dolgot én inkább tanulságnak szánom a jelenre és a jövőt illetően. Azt hiszem, hasznosítható tanulság, hogy a pártpolitika, a politika fontos kérdéseiben nem lehet, nem szabad a tagságot megkerülni. Nem követhető magatartás az, hogy kívülről sokkoljuk a párttagságot. Sokkal inkább el tudjuk fogadni azt, amit ma mondott Pozsgay elvtárs a fölszólalásában, hogy ne riadalom keletkezzék egy-egy kinyilatkoztatás vagy felvetés után, hanem tisztázó viták folyjanak a párton belül. Lehet persze sokkolni is a tagságot és a közvéleményt, de én úgy látom, hogy ezzel többet ártunk a reformnak, mint használunk. Mert sokakat magyarázkodásra készítetünk, begombolkozásra készítetünk, és nem nyitjuk meg szellemi értelemben az új befogadására. Amikor ezt tesszük, nem is gondolunk arra, hogy közben nem segítünk, hanem ártunk.

Ezt olyan szempontból is fontosnak tartom most szóba hozni, mert elhangzott több fölszólalásban, hogy a múltunkkal kapcsolatban még több mindent értékelni kell. Ez hátra van. Jó lenne tehát gondolni arra, hogy legyen erőnk és türelmünk ezeket a kérdéseket először a párton tisztázni, a párttagsággal megbeszélni, és majd valamilyen megállapodásra és következtetésre jutni.

Minden további lépés szempontjából fontosnak tartom, hogy a múltnak az a fajta értékelése kapjon elfogadást és nyerjen teret, amely át akarja menteni azokat az értékeket, amelyeket felhalmoztunk az elmúlt 30–40, nem tudom én hány év alatt. És tulajdonképpen a hibákat, a modellt meghaladva, az értékeket megőrizve a meghaladni felfogást és filozófiát, gyakorlatot kell követni. Úgy látom, hogy ebben is, és amit itt Grósz elvtárs fölsorolt — kilenc pontban foglaltam össze, annyit jegyeztem meg —, hogy miben van vita a vezetésben. Tulajdonképpen ezt a kilenc pontot is meg kellene ismertetni a párttagsággal, és talán fel kellene használni a kongresszusra való felkészülést arra, hogy a párttagság ezokról a kérdésekről véleményt mondjon. Nem is úgy kellene kiadni, mint vitaanyagot, hogy ebben vitatkozik a vezetés, hanem úgy, hogy beépíteni azokba a dokumentumokba ezeket a felfogásokat, amelyeket a kongresszus előkészítése során vitatni fogunk. És én is azt mondom, hogy az a felfogás, amit a tagság többsége támad vagy támogat, az nyilvánuljon meg az összes következményeivel együtt, többek között a vezetők meg- és kiválasztásában is.

Azt is fontosnak tartom elmondani, hogy abból a szellemi politikai vetélkedőből, vetélkedésből, amit a párttagság kívülről lát, most már elege van. Elege van. Ebből a szempontból nagyobb egységet, egy követendőbb központi, vezetői, vezetési magatartást várnak, és egyszerűen nem fogadják el azokat a magyarázatokat, amiket mi ezzel kapcsolatosan adtunk, illetve adunk. A tagság nagy részében növekvő az ellenszenv a párt vezetői iránt.

Én önkényesnek tartom azt a minősítést, ami itt ma a különböző vezetőkre vonatkozóan elhangzott. Egyszerűen azért, mert nem tudom alátámasztani tapasztalatokkal és érvekkel. Nem tudom megmondani, hogy a tagadott és az ajánlott vezetők a párttagság körében mennyire népszerűek, miben erősödtek, miben vesztek. Én inkább azt látom, hogy gyakorlatilag minden pártvezetőnek, de különösen, akik a vitában gyakrabban megnyilvánulnak, jelentős mértékben csökkent a népszerűsége a párttagság és a közvélemény körében. És inkább arra hajlik a tagság többsége, hogy tagadja valamennyit, és nincs kiválasztott, akit követni akar. Sem mint embert, sem mint nézeteit. Ez a közeli napokban, a közelmúltban — legalábbis ott, ahol én megfordultam —, ez jelentős mértékben felerősödött.

Ezt is figyelembe véve én azon az állásponton vagyok, helyesebben tennénk, ha ezeket a kérdéseket, a tagság lehető legszélesebb körű bevonásával rendeznénk, vagy mindenképpen meghagynánk a kongresszusig, és a kongresszuson rendeznénk.

Nagy Imre elvtárshoz csatlakoznék annyiban, nekem is lett volna egy ilyen javaslatom, miszerint: ugyanakkor a kongresszusi előkészítést a hagyományostól egy kicsit eltérő formába kellene tenni; létre kellene hozni a Központi Bizottság tagjaiból egy szélesebb előkészítő bizottságot, amely előkészítő bizottságnak feladata lenne a pártkongresszussal kapcsolatos összes teendő elvégzése. Most csak jelképesen mondom, hogy állandóan ülésezne, minden fontos kérdésben döntést hozna, és tulajdonképpen így jutnánk el a kongresszusig. Ezzel lehetővé téve azt, hogy a mai vezetők politikai tapasztalatai hasznosuljanak. Ennek tagjai lennének a Politikai Bizottság tagjai, de egy szélesebb körű, erőteljesebb és a párttagság által is jobban támogatott előkészületet lehetne itt szervezni.

Itt az egységgel kapcsolatosan megjegyezném, hiába kaptunk és kapunk olyan választ, hogy egység van, meg nincs hatalmi harc, nincs vita. Ha valamire, erre különösen igaz az, hogy nem elég egységesnek lenni a politikában, annak látszani

is kell. És az igazság az, hogy ha nem látszunk annak, nem tudjuk elfogadtatni. Nem tudjuk elfogadtatni, és azért, hogy annak látszódjunk, ezért viszont a vezetőknek — szerintem — lehet és többet kell tennie.

A szárnyak ma nagy figyelmet kapnak a párton belül. Én ezt nem kifogásolom. Inkább azt, hogy a törzs nem kap elég figyelmet; a szárnyak kellene, meg a platformok, mert szerintem enélkül nem lenne hiteles a párt sem, sőt azt is el tudom képzelni, hogy akik ma szárnyak, és mondjuk a reformszárny szellemi értelemben, az lesz valamikor a pártnak a centruma. Én is azzal értek egyet — azt hiszem, Nagy Imre elvtárs részéről hangzott el, és nem, ami a Pozsgay elvtárs részéről elhangzott —, hogy ne azt mondjuk meg, ki ne kövessen bennünket, hanem azt szervezzük, hogy ki kövessen. Tehát pozitív értelemben adjuk meg a lehetőséget mindenkinek, aki a program alapján váltani akar és változni akar, és dolgozni akar; ha azt elfogadja, akkor kövessen a párton belül, és ne a tiltás oldaláról közelítsük meg.

Sajnos, sokkal rosszabb a helyzet a párton belül, mint gondolnánk. A tagság követel, feltételeket diktál; nem hajlandó tagdíjat fizetni, csak szimbolikusan hajlandó fizetni, addig, amíg nem lát valami világos megoldást. Tömeges az — amiről itt szó volt —, hogy a tagsági könyveket visszaadják. Nekem, sajnos személy szerint is van ilyen élményem az elmúlt napokból, ahol nem tudom én a 25 fős pártalapszervezetből húszan behozták a tagsági könyvüket, letették: egy tizenhét fős alapszervezetből tízen, az 50 fősből 30-an. Úgy 62 ezren vagyunk Borsod megyében a párt tagjai, 57 ezren fizetnek tagdíjat. Ez azt jelenti, hogy az az ötezer az szinte biztos, hogy a közeljövőben meg fog válni a párttól, de azt hiszem, hogy ettől sokkal több lesz azoknak a száma, akik valamilyen oknál fogva, de kimondottan most már politikai okokból, az általam is felsorolt néhány okból el akarja hagyni a pártot.

Eredetileg felírtam magamnak néhány olyan témát, amiben jó lenne, ha a Politikai Bizottság tagjai a központi bizottsági ülésen, vagy ezt követően megnyilatkoznának. De ez most már tárgytalanná vált. Ugyanakkor arról nem mondanék le, hogy a Grósz elvtárs referátumában említett vitás kérdések abban az értelemben nyilvánosságot kapjanak, hogy ezt a párttagság megismerje és véleményét tudjon mondani.

Én a politikusok véleményváltoztatását, benne a főtitkárét, de nemcsak az övét, mert nemcsak az övé változott, hanem másoké is, ezt nem tartom hibának. Éppen ellenkezőleg. Bizonyos dolgokban kifejezetten pozitív jelenségnek tartom. Egyet látok gondnak: nem indokolják, hogy miért változtatták meg a véleményüket. És tulajdonképpen hiányérzet keletkezik az emberekben. Ha ezt indokoltuk volna, azt gondolom, hogy sok fenntartás elkerülhető lett volna ezzel. Nagyon óvom magunkat attól, hogy a Központi Bizottság ma, újólág és újból olyan döntéseket hozzon, amiben nem kéri ki a tagság véleményét, mert itt nagyon fontos kérdésekről van szó, és újra azt fogjuk megkapni, hogy a tagság háta mögött, fölött, nélküle döntötünk; akkor vigyük el mi a balhét.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Köszönöm szépen. Gáspár Antalné elvtársnő következik, utána javasolom, tartsunk majd szünetet. Szünet után Nagy Sándor elvtárs következik.

GÁSPÁR ANTALNÉ elvtársnő: Tisztelt Központi Bizottság! Nagyon rövid leszek, ígérem. Szeretnék egy fordulatot tenni most, mert én úgy gondolom, hogy

valahol ez az ülés ott folytatódik, ahol a múltkor abbahagytuk. Én akkor is elmondtam a véleményemet, most ezzel kapcsolatban nem szeretném, és a Birgés elvtársnővel alapvetően egyetértek. Viszont van nekünk egy írásos tervezetünk, és megjelent az újságban is, vélemények hangzottak el ezzel kapcsolatban a területeken, és ehhez szeretnék kapcsolódni, egy rövid véleményem és javaslatom lenne.

Szerepel a választmány vagy Központi Bizottság a tervezetben, úgy tűnik, hogy a választmány erősödik egyre inkább, amennyiben így foglalunk állást, tehát a KB és a választmány mellett. Az a véleményem, hogy akkor ez a választmány a párt parlamentje kell hogy legyen. Ebben az esetben azt javasolnám, hogy a tervezetben szereplő ötezer párttag után egy fő, ezt csökkentjük négy- vagy háromezer-öttszáz—négyezer főre, ugyanis akkor a területi képviselőket kellene erősíteni. Ebben a tervezetben ugyanis azt érzem, hogy a mostani ötezer fő és az egyéb képviselők valahol nincsenek arányban, tehát az egyéb képviselők közül kevesebb, és akkor a választmány bővülne nagyobb létszámmal. Egyébként — ha jól számoltam —, ha 3500 főre számolunk vagy 4000-re durván, az egyébbel együtt olyan 250 fő körül jönne ki a létszám. Szerintem ez a létszám nyugodtan mozgatható. Az országos elnökség vagy KB-t — mindegy, milyen néven szerepel — körülbelül egy olyan 35—40 főben tudnánk elképzelni. Megmondom miért, mert voltak előzőleg fenntartások, hogy szűk apparátus irányítana megint, de akkor változhatna úgy, hogy ez a 40 vagy 35 fő elbírálná, hogy megyénként egy-egy fő képviseli, és akkor a többi politikus vagy éppen történész, vagy ahogy összetevődnek ezek a dolgok [*sic!*].

A választmány hívná össze a kongresszust — vagy egy ilyen lehetőség. Amit még szeretnénk, hogy szerepeljen, a választmány húsz százaléka vagy egyharmadának legyen lehetősége a választmány üléseit összehívni, ez szükség szerint legyen — ne mondjuk ki azt, hogy félévenként vagy negyedévenként —, mert a KB-üléseknél sem tudjuk mondani, hogy negyedévenként ülésezzen, szükség szerint ülésezünk.

Ez állna a választmányra, és hangsúlyozom, abban az esetben kérem mindezt, amennyiben a Központi Bizottság ebben foglal állást.

Nagy elvtársnak a mondanivalójához egy megjegyzésem van. Bár én ezt a múltkor nem mondtam ki, de nem értek egyet vele. Nem értem, miért kellene a főtitkárnak lemondania ebben a helyzetben, inkább meg kellene erősítenünk. Én nem akarok személyeskedni, bocsássanak meg érte, de ki kell hogy mondjam, hogy a munkások túlnyomó többsége — és ezt tessék nekem majd fölírni, ha az ellenkezőjét tapasztalják — Nyers elvtárral egyetértene pártelnöknek, Pozsgay elvtársat elképzelhetőnek tartják köztársasági elnöknek, de ha a főtitkári posztra kerül Pozsgay elvtárs — és ne haragudjon —, akkor bizony a felére csökken, a 700 ezerből 350 ezer lesz [*sic!*]. Köszönöm.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Köszönöm szépen. Azt javaslom a Központi Bizottságnak, hogy húsz perc szünet, és fél ötkor folytatnánk, Nagy Sándor elvtárs következne.

S z ü n e t

FEJTI GYÖRGY elvtárs: Időközben a felszólalók száma 35-re gyarapodott. Nagy Sándor elvtárs következik, utána pedig Révészné Kéri Anna elvtársnő.

NAGY SÁNDOR elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Egyetértek mindazon

hozzászólókkal, akik a mai magyar belpolitikai viszonyokat lényegében összefoglalóan úgy jellemezték, hogy számos, külön-külön is súlyos probléma egymásra torlódtott, és egyszerre vannak jelen azok a rendkívül súlyos gazdasági, szociális feszültségek, amelyekkel önmagunkban is szembe kell néznünk, és azok a politikai világgjelenségek, amelyek egyebek mellett a Magyar Szocialista Munkáspárt jelenlegi helyzetét is jellemzik.

Azokkal is egyetérték — és Grósz elvtárs előadói beszédéhez ilyen módon kapcsolódok is —, hogy most a KB ülésén a Magyar Szocialista Munkáspárt helyzetével célszerű mindenekelőtt foglalkozni. Ugyanakkor szeretnék itt egy egymondatos kitérőt tenni, én nem osztom azoknak a véleményét, akik a konkrét helyzettől függetlenül általában, és minden kérdés fölé helyezik a politikai intézményrendszer változásával, az átmenettel kapcsolatos kérdések megoldását. Én rögeszmeszerűen vallom, ha a gazdasági, szociális problémákra ugyanilyen súllyal nem helyezünk figyelmet, ha a gazdaság összeomlik, ha a gazdaság csődbe megy, akkor az egészen bizonyos, hogy a politikai intézményrendszerben eddig elért eredményeket is magával rántja, arról nem is beszélve, hogy milyen más egyéb következményekkel járhat. Tehát én azon a véleményen vagyok, hogy igenis, egyenlő súllyal kell kezelni ezeket a problémákat, de még egyszer mondom, a mai ülésen ezen a kérdéskörön belül feltétlenül egyetérték azzal, hogy most súllyal az MSZMP belső helyzetére fordítsuk a figyelmet.

Nem akarok hosszadalmas elemzésekbe bonyolódni, nagyon röviden szeretném elmondani a véleményemet arról, hogy 1988 májusától napjainkig hogyan látom a párton belül, és bizonyos értelemben a párt környezetét adó társadalomban lejátszódó folyamatokat. Úgy gondolom, és megerősítem mindazok véleményét, akik hasonlóképpen látták, hogy rendkívül sok minden történt ebben a pártban, nagyon sok minden történt a magyar társadalomban, és 1988 májusától egy olyan mozgás, egy olyan változás, egy olyan pezsgés indult el, amire az azt megelőző néhány hónappal, vagy évvel nagyon sokan — azt hiszem — gondolni sem mertek. Ugyanakkor azokkal is egyetérték, aki úgy minősítik, hogy 1988 májusát követően az akkor eltelt jó néhány hónap az „elvesztegetett hónapok” és „a tétova lépések hónapjai” minősítést is kiérdemelhetik. Ennél lényegesen súlyosabb problémának és politikai szempontjából, a párt jelenlegi helyzete szempontjából lényegesen nagyobb súlyú problémának érzem, hogy az MSZMP az összes fontos társadalmi, politikai változást, vagy legalábbis ezek közül a legjelentősebbeket, tulajdonképpen politikai szempontból a lehető legrosszabb módon élte át, nem tudatosan előre látva és támogatva egy kibontakozó folyamatot, hanem tétovázva, körülményesen, nagyon sok esetben nyomásra cselekedve, azaz tulajdonképpen a ma nagyon is tiszteletre méltónak tekinthető eredményeket is a párt nézőpontjából kudarcként megélve, és ez lényegében mind a mai napig rányomta bélyegét a Magyar Szocialista Munkáspárt politikai szerepére.

Azt hiszem, ez döntő jelentőségű hibának tekinthető, és persze olyan hiba, amelyért kollektív felelősséget kell viselnünk. A pártvezetés ebben a folyamatban lényegében minduntalan utólagos kompromisszumkötésre kényszerült, és ez akarva-akaratlan a következetlenség benyomását keltette, és azt hiszem, ez ilyen szempontból valóban felmorzsolta a pártvezetés tekintélyét.

Alapvető problémának érzem, hogy nagyon ellentmondásosan és rosszul oldódtak meg a személyi kérdések, a személyi feltételek, részben a szélesebb értelemben vett vezetésben, például a Központi Bizottságban, hiszen a Központi Bizottságban

maradtak nem kevesen olyanok, akiknek ebben a pillanatban követett politikai irányvonal szempontjából megkérdőjelezhető a KB-tagsága, de ennél is fontosabbnak tartom, hogy a szűkebb vezetésben, a Politikai Bizottságban rendkívül szűk körű és mindenekelőtt taktikai szempontok érvényesülnek az összetételben. Nem a párt, a megújulás érdekei, hanem bizonyos személyi politika — ha úgy tetszik — kabinetmódszerei alapján alakult az összetétel.

Részben ezzel függ össze, hogy a vezetést az ésszerűnél és az elviselhetőnél jóval nagyobb mértékben saját helyzete, személyi pozicionális lehetőségei, ambíciói és az ehhez kapcsolódó praktikák kötötték le, nem pedig a megoldandó politikai-gazdasági problémákra koncentrált.

Ezen a ponton vitatkoznom kell néhány hozzászólóval, köztük Pozsgay elvtárral is, mert én azzal teljesen egyetértek, hogy ha valaki a politikai harc vagy politikai hatalmi harc kifejezést annak megőrzésére használja, és kvázi eufemizmusként azt akarja ezzel jelölni, hogy a másként vélekedőket valamilyen módon csendre kell inteni, és ki kell szorítani, akkor ez egy súlyos hiba; de nem lehet nem észrevenni, hogy az MSZMP vezetésében, szélesebb értelemben a politikai vezetésben igenis személyi ambíciók által is táplált, persze koncepcionális különbségeken is alapuló, konkrét, megfogható, bizonyítható személyi, hatalmi harc folyik. És ha valaki szerintem ennek az ellenkezőjét akarja bebizonyítani, akkor nagy fába vágja a fejszét, mert ez azt hiszem, hogy annyira világos, nemcsak a Központi Bizottság tagjai, hanem gyakorlatilag az egész ország, a mértékadó közvélemény előtt is.

Az is ide tartozik nézetem szerint, hogy az egyes kérdésekről vallott nézetek nagyon súlyos és fontos kérdésekben nem a Központi Bizottság ülésén kerültek előtérbe, nem ott ütköztek; [a párt egyes vezetői — és] ebben nagyon jelentős a lista, korántsem egy-két személyről van szó, súlyal azért néhány személyre koncentrálható —, a párt egyes vezetői ezzel akarva-akaratlan némileg idézőjelbe tették a KB szerepét, a párttól, mint olyanról, a párttagságról már ebben az összefüggésben nem is beszélve. És ezzel nézetem szerint vétettek a demokrácia, az emberi és a politikai játékszabályok, írott és íratlan játékszabályok ellen.

Ehhez kapcsolódva szeretném azt megemlíteni, hogy ebből következően sokkal inkább személyek köré, szimpátia alapján — persze politikai nézeteket sem nélkülöző szimpátia alapján — is csoportosuló körök jellemezték a vitákat, semmint kiforrott, itt megvitattott és valójában megszűrt platformok közötti, vagy nézetek közötti konfliktusok, vagy éppenséggel viták.

További politikai problémának érzem — és ez nem választható el az előzőektől —, hogy a Politikai Bizottság igen súlyos, alapvető kérdésekben lényegében nem tudta, vagy nem volt alkalma, vagy nem is számolt ennek fontosságával, a párttagság véleményének ismerete nélkül kényszerült döntésre, vagy éppenséggel kényszer nélkül is így foglalt állást. Mindezek együttesen felőrölték a párt tekintélyét, sajnos nemcsak a párt vezetésének tekintélyét, hanem a Magyar Szocialista Munkáspárt társadalmi tekintélyét is, méghozzá kettős értelemben. Részben a társadalmon belül, és ennél is súlyosabbnak tartom, hogy magának a párt tagságának a körében egy olyan helyzet alakult ki, hogy maguk a párttagok tekintenek a saját párttag mivoltukra rendkívül ellentmondásosan és nagyon rossz érzésekkel.

A problémákat csak fokozza, hogy a sajtó egyes orgánumai, a politikai tisztesség szabályait is megsértve, torz tükröt tartanak a mai magyar társadalom elé, a mai magyar politikai közélet elé, embereket, szervezeteket felemelnek, [meg akarnak csinálni, meg is csinálnak,] vagy legalábbis erre törekszenek; más oldalról embe-

reket, szervezeteket tisztességtelen eszöközökkel is lejáratnak, lejáratni törekednek, nem mérlegelve ennek az érintett személyeken messze túlmutató társadalmi-politikai és egyéb következményeit.

A kormányzat kezéből a sajtó kicsúszott. Ez azonban szerintem nem pontos megjelölése a [jelenlegi] helyzetnek. Nem kicsúszott, csak — szerintem ez is igaz —, de én sokkal jellemzőbbnek tartom azt a problémát, hogy tulajdonképpen, ha őszinték akarunk lenni, nem szabad megkerülni azt a kérdést, hogy néhány felelős politikusunknak bizonyos személyi ambíciók folytán érdeke is fűződik ehhez a helyzethez, mert a sajtóra nem kevesen úgy tekintenek, hogy amíg őket, vagy az ő elképzeléseiket közvetlenül nem érinti, nem bántja, sőt azt támogatja, addig minden jó, amit a sajtó csinál, annak árán is persze, hogyha a másik oldalt nehéz helyzetbe hozza. Ez a magatartás pedig oda vezetett rövid időn belül, egy éven belül, hogy gyakorlatilag a sajtó jelenleg nem tekinthető — legalábbis a legnagyobb nemzeti médiák — az ország valóságos folyamatai tükrének. A fentiekben vázolt helyzet válságba sodorta természetesen az MSZMP-t, és én azt gondolom, hogy ezért a helyzetért mindenekelőtt a Politikai Bizottságot terheli a felelősség. E tekintetben nem teljesen osztom Németh elvtársnak a véleményét, aki azt mondta, hogy a Központi Bizottság egésze felelős, nyilvánvalóan senki nem vonhatja ki magát a felelősség alól, de én azért kell hogy különbséget tegyek elvtársak, mert amikor itt este negyed tizenegykor kell a Központi Bizottságnak olyan súlyos kérdésekkel foglalkozni, mint Nagy Imre temetése, Kádár János felmentése — amikre napokat, félnapokat szánnak a Politikai Bizottság —, akkor sajnos azt kell mondanom, hogy én nem tudom egyenrangúan elvállalni az ilyen és ehhez hasonló sorozatban meghozott döntésekért ugyanazt a felelősséget, ami a Politikai Bizottságot egyetemlegesen terheli.

Azt is szeretném elmondani, hogy szerintem az események számos tekintetben túlhaladtak azon a gondolkodásmódon, amely itt bizonyos javaslatokban és elgondolásokban megjelent, és ezen belül túlhaladtak bizonyos személyi kombinációkon is. Azokhoz szeretnék csatlakozni, akik azt mondják — és nyilván nekem is egyoldalúak az információim, mint mindenkinek — senki nincs abban a helyzetben, hogy az egész magyar társadalom véleményét ismerhetné. Arról az apróságról nem is beszélve, amire Németh Miklós elvtárs mutatott, és teljesen egyetértek vele, hogy a közvélemény módszertanának problematikáit ismerve, tehát nagyon jól tudjuk, hogy mit lehet azzal bizonyítani, és mire használni. Abban a közegben, amelyikben én mostanában megfordultam, és nyilván a szakszervezetekről és azon belül a mélyebb rétegekről van szó, azt kell mondanom, hogy az emberek jelentős része úgy fogalmaz, hogy ő nem vagy-vagyokban keresi a megoldást, hanem szíve szerint azt mondja, hogy az egész vezetésben megingott a bizalma, és legszívesebben azt mondaná, hogy az egész vezetés mondjon le, és jöjjenek, ha kell, névtelen, új arcok, új emberek, akik az elmúlt időszakban, az elmúlt hosszabb, vagy rövidebb periódusban, nem kerültek olyan helyzetbe, mint ez a vezetés.

Én ezzel a kérdéssel most konkrét formában nem kívánnék foglalkozni, egy ok miatt, mert ennél is fontosabbnak tartok egy másik problémát. Ez pedig az, hogy nézetem szerint a kongresszusig nem bírja ki ez a párt egy ilyen szűk létszámú, szűk körű Politikai Bizottsággal, akármilyen egy-két fős változtatás történne. Ezért csatlakozom mindazokhoz, Nagy Imre, Dudla József elvtárshoz — talán még mások is mondták, de náluk jegyeztem meg a hozzászólásukban —, hogy egy szélesebb körű, legalább 20–25 főre tehető, döntően a kongresszus előkészítését szol-

gáló bizottságot kellene létrehozni, amely persze magába foglalná a jelenlegi értelemben vett Politikai Bizottságok is, olyan tagokból, a Központi Bizottság olyan tagjaiból, akik különböző területeket, különböző valóságos társadalmi tényezőket reprezentálnak, és minden erővel a kongresszusra, illetőleg azt követően a választásokra kellene koncentrálni. Ezt nem lehet félgőzzel, nem lehet bizományosi rendszerben, nem lehet gebinben és más hasonló módszerekkel megcsinálni. Ezt a dolgot teljes súllyal, teljes szívvel kell csinálni mindazoknak, akik komolyan veszik, hogy nem szeretnék, ha végezetesen csökkenne az MSZMP társadalmi szerepe egy választásban. Ez viszont azt is feltételezi — és erről sem szeretném elhallgatni a véleményemet —, hogy nézetem szerint a jelenleg működő vagy eddig működött jelölőbizottság nem hiszem, hogy alkalmas lenne egy ilyen probléma megoldására, hiszen ez egy új szempont, ami itt most felmerült, és én messzemenően javaslom, hogy ezt a Központi Bizottság mérlegelje és támogassa. Ehhez viszont egy új jelölőbizottságot kellene választani, amely jelölőbizottság még a holnapi napig bezárólag, vagy a holnapi [nap] során — ha kell, néhány órára felfüggesztve a KB ülését — ezt a feladatot el tudja végezni. És én úgy gondolom, hogy csak egy ilyen szélesebb körű testület létrehozása után lehetne és kellene arról a kérdésről szót váltani, hogy az MSZMP elnökére vagy főtítkárára vonatkozó javaslatokat kell-e, nem kell-e tárgyalni, hogy kell tárgyalni, és milyen eredményre kell jutni. Ezért amit mondok, az kvázi ügyrendi javaslat is, és kérem is a napirendnél elnöklő Fejti elvtársat, vagy nem tudom, hogy holnap ki lesz az ülés elnöke, hogy erre a javaslatomra, hogy mindenekelőtt egy szélesebb körű testületet válasszon meg a Központi Bizottság, erre új jelölőbizottságot bízson meg, holnap reggelre készüljön erre javaslat. Ezt a két dolgot külön szavaztassa meg, és a Központi Bizottság ennek tudatában tudja ma este az ülést befejezni, és az ezzel összefüggő gondolkodást külön-külön ki-ki a maga részéről lefolytatni. Én ezt szeretném támogatni, ezt tudom támogatni.

Egyébként, ami a kongresszus összehívására vonatkozó javaslatot, a dátumokat illeti — szeptember 30-a, vagy két héttel később — a magam részéről támogatom a választmány-elnökség konstrukciót, a listás szavazást támogatom, és végül, de nem utolsósorban a pártszavazás intézményéről én csak az előbb elmondott javaslatom sorsának kimenetele után tudok állást foglalni. Ugyanis a két dolog az én logikám szerint összefügg, és egyik vagy másik esetben egyik vagy másik megoldást lehet alkalmazni. Köszönöm a figyelmet.

FEJTI GYÖRGY elvtárs: Köszönöm szépen. Meg fogom szavaztatni az elhangzott javaslatot, de miután nem az azonnali közvetlen munkával függ össze, egy kis türelmet kérnék, hogy legyen módunk erről konzultálni. Tehát a mai napot úgy fogjuk befejezni, hogy ezt szavazásra bocsátom.

Következik tehát Révészné Kéri Anna, őt követi Bónyai István elvtárs.

RÉVÉSZNÉ KÉRI ANNA elvtársnő: Kedves Elvtársak! A mai központi bizottsági ülésre készülve, a héten Somogy megyében több fórumon kértük ki körülbelül 22 ezer párttag véleményét, és szeretnénk tolmácsolni két vonulatban, egyik a pártpolitikai helyzetben, a másik pedig konkrétan, mert azért sokan eltértek, vagyis nem tértünk rá konkrétan a kongresszusi előkészületekkel kapcsolatban *[sic!]*.

Megmondom őszintén, mint egy egyéves KB-tag, vegyes érzelmekkel vagyok itt, most mondjuk a mai napon. Egyrészt, mint egyéves KB-tag, másrészt mint egy vidéki párttag, mert kezdem ezt egyre jobban tapasztalni, hogy mint Kaposvár, egy kicsit messze esek itt a politikai élet vonulatában. Nem tudom, hogy itt egyes

elvtársak elfelejtették, hogy mi két hónapja választottunk politikai vezetést, Politikai Bizottságot és éppen ezért, nem tudom elfogadni Szűrös elvtársnak a véleményét, mert ha jól emlékszem, itt, két hónapja, egyedül Horváth Ede elvtárs mondott véleményt, senki más konkrét javaslatot nem tett, tehát más személyeket, gondokat, problémákat nem vetett fel, ugyanaz a véleményem a Nagy Imre elvtársnak a véleményéhez. Éppen ezért a kérdésemre adott választ Szűrös elvtárstól csak akkor fogom elfogadni, ha majd a jelölőbizottság előterjesztésénél konkrétan erre vissza fog térni. Magamban is feltettem a kérdést, hogy szeretném hallani a politikai vezetőknek a platformját, ki mit képvisel. Erre kaptunk választ, meg nem lettem teljesen győzve, hiszen itt többen tudjuk, hogy körülbelül november óta a hatalom kérdése szinte majdnem minden ülésen felmerül, és erre Grósz elvtárson kívül más elvtársaktól semmi választ nem kaptunk.

A mi megyénkben is támogatjuk azt a felvetést — amit már itt többen felvetettek —, hogy a jelenlegi Politikai Bizottságot nem tartjuk így alkalmasnak a kongresszusig. Azt javasoljuk, hogy alakuljon át egy operatív szervezőbizottsággá, ki kell egészíteni, amit Nagy elvtárs mondott, ezzel a felvetéssel egyetérték. Én úgy fogalmaznám meg, hogy a mai Központi Bizottság a padlóra került, valaki már az előbb mondott ilyen sportos hasonlatot. Egyszerűen nem tudom eldönteni azt, hogy a mi cselekedetünk mennyiben felel meg, és mennyire fogadja el a párttagság. Most már egy információ alapján tudom — amit a megyétől kaptunk —, hogy egyáltalán nem fogadják el a mi döntéseinket. Itt felvetette a múltkor az egyik elvtársnő, hogy mondjon le a Központi Bizottság. Ezt is megfogalmazták nekünk, a másik pedig, azt fogalmazták meg, hogy a jelenlegi Központi Bizottságban benne vannak a régi elvtársak, és azt javasolják nekik, hogy végezzenek egy önvizsgálatot és írásban tegyék meg a lemondásukat.

Még egy konkrétum hangzott el a testületi ülésünkön, amiről szeretnék szólni, még így talán nem hangzott el. Mi egyetértünk a kongresszusig a pártelnöki tisztséggel. Megmondom őszintén, a pártelnök tisztsége a kongresszus után már kérdőjelessé vált a párttagság körében, mert nincs jól megfogalmazva, de most erre a két hónapra elfogadjuk és javasoljuk, de konkrétan legyen megjelölve, hogy kinek mi a hatásköre és mi a feladata. Ez volt egy pártpolitikai kérdés.

Egy véleményünkre még szeretnék választ kapni Pozsgay elvtárstól. Megyei lapunkban, a Somogyi Néplap szombati számában megjelent — a Demokratikus Magyarországért mozgalomról — [az egyik elvtárstól] egy vélemény, aki ennek a mozgalomnak az előkészítő bizottságában van. Megmondom őszintén, a párttagság körében nagy megbolydulást okozott, hiszen nem értik a lényegét. Én magával a mozgalommal messzemenőig egyetérték, de ennek a vezetőségi tagnak a véleményét szeretném felolvasni, amit nyilatkozott: „Itt valóban egy mozgalomról van szó, de ha rosszul dől el a reform sorsa az MSZMP-n belül, akkor ennek a mozgalomnak az is a célja, hogy adott lehetősége legyen egy új párt alakítására, és ennek minden feltétele megvan, akár a 24. órában.” Tehát, ha valaki ilyen gondolatokkal foglalkozik, akkor azt jelenti, hogy ennek a csírája már benne ül ebben a mozgalomban.

Szeretnék a második témával, a kongresszusi előkészítéssel foglalkozni. Mi nagyon széles körben vitattuk meg és tényleg kikértük a párttagság véleményét, és itt már egy-két gondolatban elhangzott, ezért mi is szeretnénk alátámasztani. Nem értünk egyet a tervezett időponttal, mert tudjuk, hogy a politikai helyzet nagyon kritikus és a párt élete is az, de az összehívását korainak tartjuk, meggondolásra

ajánljuk, hogy a politikai fórumok, a szervezetek személyi előkészítését ennyi idő alatt le lehet-e bonyolítani, ez sokkal több időt igényel. Végül is azt is figyelembe véve, hogy a belpolitikai helyzet miatt a kongresszust október 23-a előtt meg kell tartani, ezért azt javasoljuk, amit Grósz elvtárs is felvetett a szóbelijében, hogy tizenhárom és tizenöt között legyen a kongresszus megtarva [sic!].

Az egyik ponthoz szintén felvették a szóbeliben, hogy 800 párttagot; ezt nagyon soknak tartjuk, és a 600-at szeretnénk javasolni. De szeretnénk majd a folyamatban arra választ kapni, hogy mikori párttagsági létszám legyen meghatározva, mert az nem mindegy. Ezt támasztaná alá, hogy minél több párttag szeretne részt venni, és képviselgetni magát.

Itt is felvetődött egy javaslat — elnézést egy picit még —, hogy igazi munkakongresszus legyen, ezért el kellene gondolkodni, amit a DEMISZ is csinált, hogy akár a Sportszarnokban lehetne rendezni, és igazi, közvetlen hangulatban, akár még önköltségesen is megoldani.

Megint az egyik ponthoz javaslatunk, nem értünk egyet a kongresszus napirendjével. Mi azt javasoljuk, hogy a munkaprogram-nyilatkozat legyen az első, ezen kellene vitatkoznunk, utána legyen csak a szervezeti szabályzat, majd utána döntünk személyi kérdésekről. Mi itt a kérdés? — az, hogy mielőbb pártvitára kellene bocsátani ezt a munkaprogramot. Én nem tartom helyesnek az augusztusi időpontot, mégpedig azért, mert igazán széles körben kellene megvitatni, és pedig a küldöttekkel is, hogyan néz ki az, hogy a küldöttek utána vitatják meg, amikor megválasztásra kerültek, és ha nem fogadják el a programot, akkor utána lemondanak? Amilyen változások vannak, ezzel a gondolattal számolni kellene. Nagy vízváltó lenne, ez mindenképpen előzze meg a küldötteknek a megválasztását.

Elég nagy vitát váltott ki nálunk ez a választmányi dolog, megmondom őszintén, nagyon sokan támogatták, de mégis az a felvetésünk, talán mert nem elég tiszta egy-két gondolata, akár nyolc-tíz titkárt egy kicsit bürokratikusnak találják, éppen ezért a régi felállást támogatták egy-ketten, de ez még nincs teljesen letisztázva nálunk.

Tehát ez a mi véleményünk, ezzel lehet vitatkozni, talán az időponttal, igaz, hogy a pártban még ez az uborkaszazon található, igazán szép ideális helyzet lenne, ha folyamatosan politizálnánk, de azért a pedagógus körökben nem lehet kiiktatni ebből a nyári időszakból a szabadságolásokat. Az lehet, hogy az elkövetkező időszaknak lenne túlzott szép dolga, hogy utána állandóan politizáljunk, de a mostani helyzetben még nem lehet megvalósítani. Köszönöm szépen.

FEJTI GYÖRGY elvtárs: Köszönöm én is. Bónyai elvtárs következik, azután Romány Pál elvtárs.

BÓNYAI ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Gondolataim nagy részét az előttem szólók elmondták, s ezért csak röviden, mondhatnám címszavakban kívánok reagálni az itt elhangzottakra, illetve a korábban magamnak megfogalmazottakra.

El kell azt is mondanom, hogy a legutóbbi központi bizottsági ülésünk után Heves megyében is — mint minden más megyében — összeült a megyei pártbizottság, és ott tájékoztatót kaptunk, vagy kapott a pártbizottság tagsága a Központi Bizottság üléséről, és nagy vitát kavartak a Grósz elvtárs által elmondottak a vezetésben tapasztalható véleménykülönbség, őszintétlenség, szolidaritás hiányáról. Ennek kapcsán felkért a megyei bizottság: a Központi Bizottság ülésén, ha nem kerülne szó-

ba, akkor vessem fel ezt a kérdést, olyannyira, hogy — bár ezt most már nem kell szóba hozni, mert mások megtették — látják a megyei pártbizottság tagjai és az egyszerű párttagok, hogy ilyen probléma van a vezetésen belül, és ezt hosszú idő óta görgeti maga előtt a Központi Bizottság. Ha ilyen probléma van, akkor minél előbb tegyen pontot a KB ennek a személyi ellentétnek a végére, azért, mert ilyen körülmények között nem lehet a reformpolitikát végrehajtani, ami határozott célunk.

Másik kérdés: a csendes többség még nem hallatja szavát, már többször hallottuk különböző nyilatkozatokban. Én úgy látom, hogy ez a csendes többség nagyrészt a munkásság, akik *[sic!]* nem elsősorban a szavak emberei, hanem a tetteké.

Tartok tőle, ha azt a tendenciát, amit itt érzek és látok — tudniillik azt érzem, hogy ki fognak szorulni a munkások a politika formálásából —, hogy netán az új választmányba, vagy a Központi Bizottságba nem, vagy csak nagyon kevesen kerülnek be, ily módon elszakadhat a Központi Bizottság vagy a párt vezetése a nagyobb tömegektől, és a gyakorlatból nem fognak kellő információkat szerezni. Arra hívnám fel a figyelmet, hogy erre ügyeljünk annak ellenére is, hogy nehezen befolyásolható majd ez a kérdés akkor, amikor delegálás lesz a mérvadó, és nem a kongresszusi választás.

Egy újabb kérdés: elfogadom Grósz elvtárs aggodalmát a párt névváltoztatásával kapcsolatosan, ugyanakkor olyan érzésem van, a különböző vélemények alapján, hogy ezen a kongresszuson, amely előttünk áll, olyan elemi erővel fog feltörni ez a kérdés, éppen a párttagok büntudatának a felszabadítása érdekében, hogy ez az utolsó kongresszusa lesz az MSZMP-nek.

Sokat beszélünk, az egyszerű ember azt mondja, sok a szöveg, a gazdaság egyre romlik. Az egyszerű embert az érdekli, hogy mit tud a családjának hazavinni, úgymondhatnám, mint ahogy ők is megfogalmazzák, hogy ide, a zsebembe beszéljtek és ne a fülembé. Úgy gondolom, nagyon igazuk van ezeknek az embereknek, mert mindannyiunknak a léte az alapkérdés, és majd a tudatot utána formáljuk, tehát feltétlenül szükségesnek tartom, hogy a kongresszuson — ha korábban nem is, de a kongresszuson — a gazdaság tekintetében olyan programunk legyen, hogy azt elfogadja a közvélemény és támogatni tudja a párttagság.

Támogatom az itt előttem javasolt kongresszusi intézőbizottság létrehozását, hasonló elképzeléssel, mint ahogy az előttem szóló Nagy Sándor elvtárs elmondta. Úgy gondolom, ebbe az intézőbizottságba nagyszámú fiatalt is be kellene vinni, beválasztani, bár rajtunk fog múlni, hogy kiket javasolunk és kiket választunk be. Hadd ne mondjak most neveket, majd a jelölőbizottságnak teszek néhány személyi javaslatot, akit úgy látok, hogy az itteni munka alapján alkalmasnak találok *[sic!]* ebben a munkában való részvételre. Köszönöm szépen, röviden ennyit.

FEJTI GYÖRGY elvtárs: Romány Pál elvtárs következik, utána pedig Kiss Sándor.

ROMÁNY PÁL elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Ha jól számolom, a közel-múltban harmadszor kerül ilyen témakör a Központi Bizottság [vitájának] fókuszába, illetve került volna, mert egy esetben a párt elnökének a felszólalása nyomán, második esetben pedig másnapra összehívták az Országgyűlést, tehát nem vitattuk végig, csak azért mondom, hogy nem lehetett ezt megkerülni. Jó dolog, hogy most a Központi Bizottság erre időt szán, ebben a tömény kritikai légkörben, ellentétes vélemények körében.

Mivel a Központi Bizottság megtisztelt azzal, hogy a szerkesztőbizottság tagjai

közé beválasztott, hadd mondjam el elsőnek azt a gondomat, hogy mit fogunk mondani a Központi Bizottság üléséről a hazai és a nemzetközi közvéleménynek, és mivel már látható, hogy kétnapos lesz az ülés — legalábbis, lehet hogy három, nem tudom —, jó lenne, ha hozzá lehetne látni valamiféle tervezethez, hogy egy fogalmazást a Központi Bizottság azért lásson. Tehát ne teljes biancóval, az egyébként valamennyi tagját igen tiszteletben tartva megválasztott szerkesztőbizottság viselje majd a felelősségét annak, hogy mi kerüljön majd a közvélemény elé. Ezzel kapcsolatban még javaslatra is szeretnék visszatérni majd a felszólalásom végén.

Először Lengyelországról szeretnék szólni. Nem metaforaként és nem valami más ok miatt, hanem azért, mert a lengyel nagykövet a közelmúltban a Politikai Főiskolán, pontosan ezen a héten egy hosszú előadást tartott, számos kérdésre válaszolt a lengyelországi választások tapasztalataival és egyáltalán Lengyelország életével kapcsolatban. Azt hiszem, érdemes odafigyelni, és ezért inkább csak információ miatt mondom, néhány dolgot, egy-két perc alatt.

A számok ismertek, azokat én nem mondom. A szenátusban a LEMP-nek egyetlen tagja sincs, a képviselőházban jobb a helyzet. A nagykövet azt emelte ki, hogy a lengyel társadalom szerinte belefáradt a politikai vitákba, elfordulást tapasztalnak különböző okok miatt, az eredmény az azonos. Nem akart ő elébe vágni, és én sem akarok természetesen, a Lengyel Egyesült Munkáspárt Központi Bizottságának soraon következő ülésére kerül az egész témának az értékelése, s nyilván elemezni fogják.

Három dolgot emelt ki — és ezzel én is befejezem ezt a felvillantást — abból, hogy hol, miben csalódtak — mármint a lengyel elvtársaink. Három választási csoport magatartásában; biztos majd több is lesz, de én itt azért kiemelnék valamit. Csalódtak — mondták — a lengyel falvakban, a vidékben, akik nem vettek részt megfelelő módon a választásokban, nem honorálták az egyéni gazdálkodást, és ebben nem vették észre azt, hogy baj van a mezőgazdasági árakkal, felvásárlási árakkal, mármint a párt nem vette észre. Ez volt az első csalódás. A második, a nyugdíjasok távol maradtak, s ha elmentek, akkor általában a LEMP ellen szavaztak. A harmadik jelentős választói kör, az ifjúság tömeges részvételére számítottak — említette —, de ebben is csalódtak. És végül egy gazdasági megjegyzést hadd említsek még itt a tisztelt Központi Bizottság előtt az ő tapasztalataik alapján. Ő úgy fogalmazott — mások is mondták már ezt, de Lengyelországra azt hiszem, nagyon áll —, hogy minél nagyobb az infláció, annál kisebb a kormány ereje a gazdasági folyamatok befolyásolására. Nem akarok én ebben most semmit sem aktualizálni, de mivel magam is és több kollégám, akik ott ezt végighallgatták, az élmény hatása alatt voltunk, szerettem volna megosztani.

Kedves Elvtársak! Igazából, ezzel a gazdasági ügygel el is érkeztem az első pontjához felszólalásomnak. Amit mondani akarok, az az, hogy gazdasági konszolidáció nélkül azon a pályán maradunk, amin most vagyunk, a feszültség, a növekvő gondok pályáján. Belpolitikailag sem tudunk rendbe jönni.

Én mélységesen egyetérték azokkal a nagyon felelős figyelemfelhívásokkal — Nyers elvtárs és mások már szóltak róla, meg is fogalmazták, de Grósz elvtárs is ebből indult ki —, hogy a gazdasági ügyeinkkel foglalkozni kell, s ezt a bizonyos túlpolitikizált közéletet, aminek a nyomán kiszorult igazából a látómezőből a szürke magyar dolgozó, s munkája eredménye, valahogy meg kellene tudni változtatni. Hiszen, másképp nem tudunk sok mindenre választ sem adni.

Én nem akarok itt konkrét ügyekkel foglalkozni, mindössze egyet említék. Ked-

ves Elvtársak! Azt hiszem, nem tévedek, ha azt mondom, hogy aki Magyarországon lakásügyben elhíhető ígéretet fog tudni mondani a következő hónapokban, s ennek valami jelét is mutatja, az a városokban megnyerte a választást. És a mi helyzetünk az, ami a Központi Bizottság előtt ismert, itt mi vitattunk már nem tudom hányszor, utána megkapta a kormány, hogy foglalkozzon velem, biztos részét képezi ott a csomagtervnek vagy másnak, de nem akarok itt — ismétlem — konkrét ügyekbe belemenni. Ezt illusztrációképpen hoztam csak föl.

A másik téma, amit szeretnék említeni, érintették ezt is többen, de magam is készültem elmondani. Ez a bizonyos nemzetközi kapcsolataink témája. Egyszer el kellene szólni magunkat fölállalni, hogy kivitassuk valamilyen fórumon, akadémián, máshol, ezt a magyar kisebbségi ügyet felelősen — indulatok nélkül, tiszteségesen —, és nem tekintve jobbra vagy balra, mellékhaszonra, vagy egyebekre. Hiszen, nagyon veszedelmes dolog az — erre Szűrös elvtárs kitért —, hogy a reform ellen is fel lehet ezt használni, a másik oldalról igen, fel lehet használni a reformtörökvéseink ellen is. De ezt a kisebbség ügyet, valahogy úgy a Bibó István gondolatvilágához igazodva — hogy a most oly gyakori hivatkozást említsem — kellene áttekinteni, itt Közép-Kelet-Európában, ahogy ő mondta.

Igenis, gond van velem, egyetértve azzal, hogy nyitni kell, minden irányban. Talán nem tűnik dicsekvésnek, ha azt mondom, hogy huszonvalahány évvel ezelőtt, mikor a Nyugat-Európa mezőgazdaságáról írtunk egy szakkönyvet, akkor azért külön kellett eljárni az illetékes művelődési szerveknél, hogy engedélyezzék a kiadását, mert félték tőle, hogy nem lesz-e ebből nyugati propaganda. Tehát kell nyitni, igen, most is, húsz évvel ezelőtt is kellett. De azt hiszem, azon el kell gondolkodni, hogy jó-e az, ha mi minden szomszédunkat támadunk Ausztria kivételével. Ebben az ügyben is. Azaz, szó van róla, hogy csökken például — csak példának mondom — a magyar tannyelvű iskolások száma a szomszéd országokban. Sajnos, igaz. No de szemrehányást tegyünk azoknak a szülőknek, hogy tovább akarják taníttatni a gyermekeiket, mert a felvételizés, a közép- és főiskolán az illető állam nyelvén folyik. Mondják ők. Erről nekem eszembe jut, a hercegszántói szerbhorvát tannyelvű iskola, ott a Bácskában, amit nem tudtunk benépesíteni, jóllehet, autóbust adtunk ingyen, hogy a nagy körzetből összehordja a gyerekeket, mert nálunk sem tudnak szerb nyelven felvételizni a gimnáziumban, legfeljebb egyben, de főleg egyetemre sehová. Na, nem akarom folytatni, tehát végig kellene ezt — nemcsak ezt persze, ez csak a példája, de ezt a nagyon felelős témát — szomszédainkkal gondolni, rendezni.

Végül a fő témára. Hogyan készüljön a párt a választásra? Én úgy gondolom, hogy túl kell tenni magunkat sok-sok dolgon. Világosan szóltam már itt én más alkalommal a pártállamügyekről, itt most csak azért említem, hogy a pártállamnak nem ellentétpárja azt hiszem a látszatállam. Tehát a mi fölkészülésünkhöz, mindenféle presszió nélkül, de azért hozzátartozik az is, hogy az állam a maga területén, rendben tartsa a dolgokat. És ez alatt én azt értem, hogy vállaljuk legkülönbözőbb intézményeinknél azt, amit vállalni kell. Bábólnán, amikor voltak ezek a hajdani téli üzemszervezési ankétok — Burgert elvtárs tanúsíthatja —, ott volt egy kiírás a tanácssteremben, hogy felelősek vagyunk nemcsak azért, amit teszünk, hanem azért is, amit tenni elmulasztunk. Én erre az utóbbira szeretném felhívni a figyelmet.

És ez a Központi Bizottságra is — úgy gondolom —, hogy teljes mértékben áll, hiszen ez a mi pártunk, és egy kicsit a központi bizottságunk is, kedves elvtársak,

lehet, hogy én most nem szép szót mondok, de egy megszeppent párt, egy megszeppent Központi Bizottság. Így nem lehet választásoknak nekiindulni. És úgy sem, hogy valóban ez az asztal most már lassan kiürül. Négyen ülnek az elvtársak itt, ebből kettő a Politikai Bizottság tagja. Tehát, igenis lépni kell, és intézkedni kell. Kapunk szemrehányásokat és kritikát, előttem már mondták, hogy ez a Központi Bizottság képes-e *[sic!]*. Én úgy gondolom, hogy képes, ha megfelelően előkészített javaslatokat kap a legkülönbözőbb ügyekben, igenis, képes dönteni. Hadd idézzem vissza, ez a Központi Bizottság igenis döntött februárban a többpártügyben, előkészítés alapján döntött abban a bizonyos márciusi program ügyben, és ha elő volt készítve az agrárpolitikai téma, abban is tudott dönteni. Egyébként is mi az, hogy a Központi Bizottság konzervatív, vagy éppen mondjon le?

Kedves Elvtársak! Összeszámoltam. Ebben a Központi Bizottságban összesen kilenc olyan tag van, aki húsz évnél régebben tagja a Központi Bizottságnak. Tehát 1969-nél régebb óta, 1969 és 1956 között. Közte van Burgert elvtárs is, hogy akkor megint idézzek. Ezzel azt is akartam mondani, hogy nem a korosztálytól függ a konzervativizmus vagy nem konzervativizmus. Őt olyan elvtárs van, aki 1970-től KB-tag: Horváth István, Horváth Ede, Romány Pál... nem sorolom (morajlás), továbbá, kedves elvtársak, tizenhat olyan elvtárs van, aki 1980-ban, illetve 1970—1980 között lett a Központi Bizottság tagja, ez mindössze harminc KB-tag. Az összes többi elvtárs 1985-ben, 1988-ban, illetve azóta lett a Központi Bizottság tagja.

Tehát azt hiszem, hogy amikor így összerakják, akkor ezekről is érdemes lenne gondolkodni. Egynegyede — hogy úgy mondjam — régi, akiknek már az új szisztema szerint, a két ciklus letelte után nem volna, vagy nem lesz szabad — ha ezt érvényben tartjuk, és helyes lesz, ha érvényben tartjuk — a testület tagjainak lenni.

A választáshoz tartozik elvtársak, hogy legyen ennek a pártnak — többen szóltak róla — én már nagyon röviden említeném, és egyáltalána a progressziónak sajtója ebben az országban, ez a közvélemény hangja. És ez a sajtó akkor a valóságnak megfelelően írja azt is — most a többpártrendszerben beszélek —, a mai újságokban is olvasható egyikben, másikban, a pártra rákényszerítették a többpártrendszer, kérem szépen, én tagja voltam annak a kiküldött munkabizottságnak, amit Grósz elvtárs vezetett annak idején, és februárban, amikor ide betérjesztésre került, senki sem kényszerített bennünket. Négy variáció volt kidolgozva. Az egyik az, hogy úgy értelmezzük a pluralizmust, ahogy ez a májusi pártértekezleten elhangzott, és betonba kell önteni az egy pártot. A másik variáns egy olyanféle többpártrendszer, ami néhány szomszédunknál ma is van, mint a lengyel koalíció, volt egy olyan, amelyik eleve azzal számolt, hogy mi lesz, ha ellenzékbe szorul a párt, és volt az a variáció, amit a Központi Bizottság kidolgozva látott és elfogadott, amin most dolgozunk. Nem kényszerítették ránk!

Kedves Elvtársak! Magáról a dokumentumról végezetül: én nem mondom azt, hogy nem voltak politikai hatások, amit a párt mérlegelt, és jól tette, hogy mérlegelt. De ő vezette ezt, így értem, a kidolgozását *[sic!]*.

A dokumentumokról: a szervezeti szabályzat³⁷ tartalmazza a pártelnöki posztot, azt nyilván majd még vitatni fogjuk, ma csak a Központi Bizottságnál van pártelnök. De én hadd jelezzem, hogy mi nagyon tudnánk üdvözölni — a mi tapasztalunk, ami alatt a főiskoláról is beszélek, és az én megyei gyakorlati pármunkámról —, hogy a falusi pártszervezettől kezdve a Központi Bizottságig legyen pártelnök. Megyei munkában is csináltuk, hogy tekintélyes iskolaigazgató, főagronómus, aki

nem vállalta volna korábban a titkári tisztséget függetlenül, mi megválasztottuk mint társadalmi — sajnos — titkárnak kellett nevezni, mert a PTO akkor nem járult hozzá, hogy elnökek nevezzük. Akkor még nem volt így felfüggesztve a szervezeti szabályzatnak a legitimitása, mint manapság, ez már nem probléma. Sokkal egyszerűbben meg lehetne oldani az ügyeinket.

A másik javaslat az a) variáns mellett van, a Tanácsadó Testület is ezt ajánlja a tisztelt Központi Bizottságnak. Tehát a választmány és Központi Bizottság, ami magyarul azt jelenti, hogy akkor a Politikai Bizottság megszűnik. Ezt világossá kellene tenni, mert ez akkor egy új variáns. Figyelmes olvasó erre rájön, de nem mindenki jön rá. (Zajongás a teremben.) És ez azt is jelenti akkor, hogy a Központi Bizottságra tényleg lehet hivatkozni, mert én egyetérték az előttem szólókkal, hogy a Központi Bizottság nem tudja azt a felelősséget viselni, amit a Politikai Bizottság. Vélemény volt abban is *[sic!]*, hogy rövid az előkészületi idő. Ezt mérlegelni kell, hogy ez az október közepén segít-e, vagy egy kicsit meg lehet még hosszabbítani az előkészületi időt.

Engedjék meg kedves elvtársak, hogy mielőtt a javaslataimat megtenném, még az elhangzott javaslatokhoz szólnék, a rendnek megfelelően.

Ha új főtitkárt szeretne a Központi Bizottság jelölni, én nagyon javaslok, hogy gondoljunk meg az eddigi tapasztalatainkat, és semmiképpen ne vállaljon fel a Központi Bizottság egy hitelrontó vállalatot, olyat, hogy miniszterelnököt válasszon a Központi Bizottság főtitkárának. Hiszen most alig tudtuk megmagyarázni a párttagságnak néhány hónappal ezelőtt, hogy ezt nem szabad összekapcsolni, hanem szét kell választani. Túl korai még a váltás, a visszaváltás. Én értem az okait, és itt szó volt már róla, hogy a többpártrendszerben lehet, hogy ezt kell csinálni, van olyan ország, ahol ezt is csinálják, de most ez túl korán van. A személyektől függetlenül, én ezt elvileg szeretném felhozni.

Ami a konkrét javaslatot illeti, amit Szűrös elvtárs említett először. Szűrös elvtárs úgy mondta, hogy egyetért az előtte szóló Nyers és Pozsgay elvtársakkal, én is. Csak akkor nem egészen értem azt, hogy Szűrös elvtárs mivel értett egyet, mert ha én jól hallottam, Pozsgay és Nyers elvtárs azt mondta, hogy ezzel a Politikai Bizottsággal vállaljuk fel a választást, a kongresszusra való felkészülést, és majd egészítsük ki, illetve változzék a helyzet a kongresszuson. Ha kell, akkor pedig pártszavazás útján előzőleg. Én úgy gondolom, természetes dolog, hogy a kongresszus dolga az MSZMP új tisztikarának az összeállítása. És javaslok is, hogy a Központi Bizottság álljon e tekintetben a Politikai Bizottság eme kialakított javaslata mellé.

Kedves Elvtársak! A konkrét javaslataim. Többen szóvá tették, magam is javaslok a konzultáció során a jelölőbizottságnak, hogy fontolja meg — és én itt a KB színe előtt megismétlem — teremtsünk arra alkalmat, hogy a megyei pártbizottságok — ahogy Tolna megyeiek kezdeményezték legelőször — bekapcsolódhassanak közvetlenül a kongresszusi előkészítő munkába. Másképpen fogalmazva: minden megyei első titkár, ez azt jelenti, hogy tizenhét elvtárs, mert három ügyis tagja pártunk legfelső vezetésének, legyen tagja egy ilyen — én nem tudom elkeresztelni, megnevezni — szervezetnek, bizottságnak, amely a kongresszusig a párt ügyeit megfelelőképpen intézi és viszi együtt a Politikai Bizottság meglévő tagjaival.

Nagy Sándor elvtárs hasonlókat mondott, ő egy kicsit modifikáltan, de úgy emlékszem, Dudla elvtárs is, és mások is, én ezt nagyon tudnám támogatni.

A másik javaslatom: teremtsünk arra módot, hogy a sajtóval egyáltalán, ezzel a

tülfűtött kazánnal — amit megvalósítunk itt az országban — megfelelő foglalkozás legyen.

Kedves Elvtársak! Én sok mindenre visszaemlékszem, mások is, hogy mit tud, és mit nem tud csinálni a sajtó. Enélkül nem lehet vállalkozni egyszerűen. Akkor nem 25 százalékról, 35 százalékról kell beszélni. Akkor nem kell beszélni választási sikerről, semmilyenről, ha ebben nem tudunk változtatni. Visszajára fordul minden lépésünk nem egy esetben.

Harmadik javaslatom: ajánlom a tisztelt Központi Bizottságnak, döntsön úgy, hogy a mai, holnapi központi bizottsági ülés anyagát, de legalább a Politikai Bizottság tagjainak felszólalását — minél hamarabb, szerkesztve, ha kell — juttassuk el a teljes párttagsághoz. Óriási a várakozás, erősítsük meg és adjunk tiszta képet, amint csak lehet a párttagságnak. És megfelelő formában persze az ország közvéleményének is. Ez majd a szerkesztőbizottságnak is valamit jelent.

Negyedszer, azt javaslom, hogy hívja föl a Központi Bizottság a Politikai Bizottság figyelmét egy határozott összefogásra, hiszen elvtársak, itt az MSZMP, vagy — ahogy egyesek fogalmazzak — a rendszer megváltozik, akkor itt a párt romjai, a rendszer felváltása maga alá temeti nemcsak a Politikai Bizottságot minden nemzedékével, hanem a Központi Bizottságot is, és még sok minden mást. Ebben tiszta, világos megfogalmazást kellene megkövetelnünk és fölhívni a szolidaritásra a figyelmet, hogy tényleg ne az éter hullámain értesüljön az ország közvéleménye.

Végül, kedves Elvtársak, a Központi Bizottság tagjai is megkapták, úgy gondolom, valamennyien a világbanki szerződés³⁸ összefoglalóját Bartha elvtárs összeállításában, amit én egy előző ülésen fölvettem. Nem tűnik ki belőle — amit én elolvastam, gondolom, hogy valahol postán van, akkor, ha nem kapták még meg —, hogy kötelez-e bennünket valamiféle titoktartásra a Világbankkal aláírt szerződés. Egyébként korrekt a kép, amit bemutat. Ha ilyen kötelező előírás nincs, akkor én nagyon javaslom, hogy ez a belső használatra szánt anyag szintén jelenjen meg, mert akkor legalább világos lesz, hogy igenis van, amikor nekünk tudomásul kell vennünk akár árfolyam-leértékelést, akár mást, ami most csak szóbeszéd, vagy jólétesült újságírók interpretálásában jut el az ország közvéleményéhez.

Kedves Elvtársak! Elnézést, ha hosszabb volt, köszönöm szépen.

FEJTI GYÖRGY elvtárs: Köszönöm. Kiss Sándor elvtárs következik, utána pedig Veres József elvtárs.

KISS SÁNDOR elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves Elvtársak! Az eddig elmondottakat figyelemmel kísérve, mondandómat leszűkítettem, csupán a vitához szeretnék kapcsolódni, három pontban.

Az első téma, amivel foglalkozni szeretnék, ez a párt állapota. Egész röviden csak annyit róla, hogy egyetértek azokkal a megállapításokkal, amelyek az előadói beszédben elhangzottak és a vitában hozzászólók megerősítették, hogy pártunk nehéz helyzetben van, válságot él át, lázas állapotban van és még a gyógyszer nem találtuk meg. Egyetértek azzal is, amit Grósz elvtárs is elmondott, és a hozzászólók kiegészítették. Ezek közül én kettőt emelek ki, mert ezt nagyon veszélyesnek tartom a párt szempontjából.

Az egyik az, hogy kiengedtük a kezdeményezést a kezünk közül. Igaz az, amit Romány elvtárs mondott, hogy a Központi Bizottság 1988-ben történt megválasztása óta sokat tett, de mégis a párttagok úgy érzik, és úgy értékelik, hogy kullogunk,

az eseményekkel sodródunk. Gyakorlatilag az az érzésem, hogy nem vagyunk igazán ura a helyzetnek. És most mondhatjuk, hogy ez az érzés megalapozott-e vagy sem. A párttag ezt így érzi, és az indulatok, azok a vélemények ebből fakadnak, amiről itt beszélgettünk, és amiről itt néhányan azt is mondták, hogy hisztéria is van a párton belül, a párttagok körében és a vezetésben egyaránt.

A másik ok, amit kiemelek, az a politikai magatartás, amely az utcára vitte, a Központi Bizottság üléstermékén kívülre vitte azokat a vitákat, azokat a gondolatokat, amit először itt kellett volna nekünk megbeszélni, itt kellett volna tisztázó vitákat folytatni. Én egyetértek Németh Miklós elvtárral, amikor azt mondja, hogy jó lett volna, ha mindenki itt fejt ki a nézetét, mert akkor valószínű, hogy egy sor döntésünk úgy születik meg, hogy a párttag nem azt a következtetést vonja le, és a pártonkívüli is, hogy kullogunk az eseményekkel, hogy különböző dolgokat ránk kényszerítenek, és már végső elhatározásunkban hoztuk meg a döntést. Éppen ezért én úgy látom, hogy mi több hónap óta állást foglalunk, de igazi döntést nem hozunk. Magunk előtt tereljük a problémákat és jó lenne, ha a ma elkezdődő KB-ülés nem azzal az érzéssel fejeződne be, hogy majd júliusban visszatérünk néhány kérdésre.

Február 10-én arról beszélgettünk a Központi Bizottság ülésén, hogy fennáll a pártszakadás veszélye, most nem az a veszély áll fenn, hanem az, hogy a párt szétesik. Erről többen szóltak, erre a párton belüli fegyelem, a pártból való kilépés egyértelműen utal. És itt a kilépésnél hadd mondjam el, hogy én úgy érzem, nem teljes egészében egy öntisztulási folyamat eredménye, hogy itt kilépnek emberek. Heves megyei tapasztalat, hogy nagyon sok becsületes fiatal munkás és értelmiségi hagyja el a pártot azért, mert lelkiismereti válságba került, vagy nem ért egyet azzal a politikával, amit ő tapasztal. Éppen ezért én úgy gondolom, nekünk nagyon fontos dolog megtalálni annak az ellenszerét, hogy ez a szétesés ne következék be, és a párton belül egy olyan egységet kell megteremteni, ami a gondolatgazdagságot természetesen feltételezi, de amivel mi a kongresszusig és a kongresszus után pedig a választásig eljutunk.

Ezért a javasolt megoldást, nevezetesen azt, hogy a vezetés a jelenlegi összetételében maradjon, ezt nem tartom jónak, és én ezt nem is erősítem még akkor sem, ha többen hangoztatták ma itt, hogy két hónappal ezelőtt megerősítettük a főtitkárt, megerősítettük a Politikai Bizottságot. Jó lett volna, az ha két hónappal ezelőtt ez a beszélgetés elkezdődött volna, ha a Politikai Bizottság néhány tagja akkor nyilatkozik, és azután erősítette volna meg a Központi Bizottság a főtitkárt és a Politikai Bizottságot, akkor azt hiszem, hogy nagyobb bizalmat élvezhetett volna ez a testület, és lehet hogy nem kellett volna beszélni erről a válsághelyzetről. Ma sem a Politikai Bizottság, sem a főtitkár nem élvezi a párttagság egy jelentős részének a bizalmát.

Éppen ezért én azzal a javaslattal értek egyet, amit Nagy Sándor elvtárs vetett fel. Romány elvtárs, ez nem teljesen azonos, amit te vetettél fel, de én ezt módosítanám tovább, hogy a Központi Bizottság mondja ki a főtitkár és a Politikai Bizottság felmentését, és így hozunk létre egy olyan bizottságot, intézőbizottságot vagy minek nevezzük, ami elviszi a kongresszusig az ügyek intézését. Ennek legyen egy elnöke, és a tagjai pedig legyenek egyenrangúak. Ezt végig kell gondolni, és ennek megfelelően kellene a jelölőbizottságot megbízni. Én arra gondolok, hogy egy olyan bizottságot kellene létrehozni, amely képes összefogni most a párton belüli különböző áramlatokat, és képes lesz integrálni egy egységes cselekvésre, a kongresszusi felkészülésre.

A másik gondolat, amivel foglalkozni szeretnék, a kongresszus, a vitaanyag és elsősorban ennek az egyik pontjával [*sic!*]. Itt elhangzott pró és kontra vélemény. Én arra szeretném a Központi Bizottság figyelmét felhívni, hogy csak úgy csinálhatunk kongresszust, ha ezt személyileg és tartalmilag alaposan előkészítjük. A Központi Bizottság még egyszer nem mondhatja azt el, hogy volt egy országos pártértekezlet, ahol történtek megalapozott személyi döntések, de úgy istenigazából nem tudtuk kimunkálni a programot, mert mások készítették elő a pártértekezletet. Tehát legalább annyira fontos a program kidolgozása, mint a személyi kérdések kialakítása. Márpedig most azt hallottam, hogy egy ilyen programváltozat augusztusra készülhet el. Úgy nem vihetjük a kongresszus elé, ha ezt a párttagsággal nem vitatjuk meg, mert ha mást nem, csak azért is, mert nem kérték a véleményüket, már az is szülhet egy ellenállást a párttagság körében. Csak olyan programot tesz magáévá, amiben megkérdézzük, és ha akar, akkor vitatkozhat rajta. Most ilyen szempontból én meggondolás tárgyává [tenni] javaslom, hogy esetleg a kongresszust valamelyest csúsztassuk el, én tudom, hogy nagy szükség lenne arra, hogy mielőbb sor kerüljön erre a kongresszusra, de a kapkodás, az elsietés is óriási veszéllyel jár.

Harmadik dolog a pártválasztással kapcsolatosan, egészen röviden, ellentétben Szűrös elvtárral, én a pártválasztás intézményét nagyon jónak és fontosnak tartom. De úgy gondolom, az a javaslat, ami úgy fogalmazódik meg, hogy a kongresszus előtt a párt elnökére és főtítkárára a választás a pártválasztás útján történjen, ez akkor fogalmazódott meg, amikor mi pártértekezletről beszélünk. Most pártkongresszusra készülünk, én úgy gondolom, hogy ezekben a fontos funkciókban a pártkongresszus képes dönteni, nem olyan rendszerrel, mint ez korábban volt, hogy a kongresszus a Központi Bizottságot választja és az pedig a tisztségviselőit, hanem úgy gondolom, hogy a pártkongresszus közvetlen választja meg a főtítkárt és a párt elnökét, esetleg a többi tisztségviselőt is. Köszönöm szépen.

FEJTI GYÖRGY elvtárs: Köszönöm én is. Veres József elvtárs következik, utána pedig Horn Gyula.

VERES JÓZSEF elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Azok közé a KB-tagok közé tartozom, akik az előbb felszólítást kaptak, hogy mondjanak le. Én ennek a felszólításnak nem teszek eleget, több okból.

Egyik okból azért, mert nem vagyok hajlandó belemenni egy olyan játékba, hogy korosztály szerint osszuk meg, vagy építsük a pártot, aki elmúlt 40 éves, az maradjon ki, aki a 12-t már betöltötte, az lehet párttag. Egyébként én nem jelentkeztem a KB-tagságért, nem álltam sorba. Visszahívni tehát ennek a testületnek van joga, és ha ez a testület úgy határoz, azt én természetesnek veszem. Egyébként óva intem az elvtársakat, hogy ezen az úton a párttagság között újabb vitát, ellentétet szítsunk, vagy hagyjunk szítani. Ehhez ennyit akartam.

Kedves Elvtársak! Úgy kezdeném a hozzászólásomat, hogy Nagy Imre temetését én is megemlítem. Megemlítem azért, mert azok közé tartozom, akik átéltek már néhány nehézséget az életben, és ahogy Rácznak³⁹ és másoknak a beszédét hallgattam, végigfutott a hátamon a hideg, mert az egy fehérterrorba beillő beszéd volt, nem egyszerűen csak elszólás. Figyeltem a többi beszédet, a legtöbben ott bujkált szelíd formában ennek egy változata. Na, most eszembe jutott, a mi pártunkra milyen veszély leselkedik, ha nem vigyázunk. És én messzemenően egyet tudok érteni azzal a törekvéssel, azzal az őszinte beszéddel, személyre szóló őszinte beszéd-

del és javaslattal, amit Grósz elvtárs elének terjesztett, egyetértek, mert minden kérdésben igaza volt.

A párt nem tud megerősödni — ezt már mindenki itt a felszólalók közül hangoztatta, én is hangoztattam — döntően azért, mert belső harc az, amely megosztja a pártot. A párttagok tele vannak örök gyanakvással egymás iránt, hogy ki, micso-da és szakadatlanul folynak az egymás iránti vádaskodások. Tele vagyunk egyre újabb és újabb értekezletek tömegével, ez a párt így munkaképtelen egész addig, ameddig nem rendezzük azt, hogy ha tegnapelőtt tartottak valamelyik megyében pártértekezletet, holnapután ne tarthassanak. Nem lehet megengedni, hogy ha egy névtelen levelet küldenek valahova, rögtön megijedjenek az elvtársak, nem lehet megengedni, hogy parlamenti képviselőink közül azokat, akikre szükségünk van — és mindre szükségünk van — úgy hívják vissza, hogy Szegedről csoportosítják át a vádaskodókat Gödöllőre, mint Cservenkánéval volt. Nem lehet megengedni, hogy a parlamentben levő kommunista többség hagyja, hogy egymás után járassák le és zárják ki a kommunista képviselőket. Szeretném én megkérdezni, kiknek az érdeke ez, hogy a párt egyebet ne csináljon, mint önmagát drótozza, foltozza. Efelé fordulva, semmire nincs ideje. Kiknek az érdeke ez? En meg merem kockáztatni, hogy messzemenően benne van az ellenségnek a keze, a külső ellenségnek. Nagyon odafigyeltem, mikor egy bizonyos szenátor azt mondta, hogy nem tudnak ezek a magyarok szervezni, majd mi küldünk ide erőket, akik megtanítják őket. Tanultak is, sokat tanultak.

A másik ilyen zűrzavar: minden ilyen nehéz helyzetben, minden párt körül nemcsak tisztességes emberek vannak, hanem törtető karrieristák, tisztességtelenek és így tovább, és nem tudjuk, hogy egy-egy ügy mögött, amikor elindítanak egy lavinát, kik állnak, mert annyira hiszékeny ez a párttagság, és meg is van félemlítve, alig mernek válaszolni egy-egy megtámadás, vagy levél, vagy bármi útján.

Itt szó volt a sajtóról, a televízióról, a rádióról. Erre Pozsgay elvtárs olyasmit mondott Grósz elvtárs nagyon elemző, határozott felszólalására, hogy ezek szervezeti kérdések és így tovább, magyarul mondván mellébeszél, hogy mennyire mellébeszél, ő tudja, hogy miről van szó, hadd olvassak fel valamit. . . . „Hatalmi érdekből következik, hogy a tömegkommunikációs eszközökkel vissza is lehet élni. Nem csupán úgy, hogy a már fennálló viszonyok konzerválása érdekében manipulációs célra használják fel azokat, hanem úgy is, hogy a tömegekben meglévő közvélemény egy részében latensen, meg nem ismert, kifejezeshetetlenül jelen levő nerotív hangulatokat magukévá teszik, publikálásukkal nyilvánossá teszik, és ezzel közhangulat benyomását keltik *[sic!]*. Így a tömegkommunikációs eszközök visszaélnék hatalmi helyzetükkel. Álközvéleményt tudnak teremteni, ha ezek a kommunikációs eszközök kicsúsznak a párt és az állami vezetők kezéből, ugyanakkor ez a párt és állami vezetés bizonyos indítéknál fogva, hallatlan fogékonyságot tanúsít a közvélemény iránt, akkor tulajdonképpen egy álközvélemény rabjává válik, annak sodrásába kerül.” . . . Ezt felolvastam, ez az irat 1969-ből származik, de van egy ehhez hasonló 1985-ből is. Amit itt felolvastam, ennek címe a következő: „Pozsgay Imre: Szocialista demokrácia és politika rendszere továbbfejlesztésének néhány kérdése” kandidátusi értekezése. Ezt azért tettem, mert én már többször jelentkeztem Pozsgay elvtársnál, hogy beszéljek vele, mindig elodázta, most nem ér rá, mert külföldre megy, most azért nem ér rá, most azért nem ér rá. Ezt kénytelen voltam megmondani most így, mert voltaképpen Pozsgay elvtárs nagyon is tisztában van a kommunikációs eszközök hatásával.

És messzemenőleg egyetértek azzal, hogy a miniszterelnök felelős ezeknek az eszközöknek a használatáért, és egyetértek azzal a felszólítással, hogy kötelessége intézkedni, kidolgozni olyan rendszert, hogy a kormányzó párt is szóhoz jusson, annak is lehessen hangja.

Az utóbbi időben alig nézek tv-t, mert megnézem, hogy mit adnak, és aztán gyorsan lezárom, de a rádióval is így vagyok, a 168 órával. (Zajongás a teremben.) Elnézést, nem akartam személyeskedni, de az tűrhetetlen, hogy itt úgy nézzen a dolog ki, mintha egy ártatlan játék folyna, nem ártatlan játék folyik, tudatos manipulációk.

Mi a teendők? Természetesen az első az, hogy helyre kell állítani a felső vezetési egységét, és meg kell állítani az önreklámozás útját, az egymás elleni kétértelmű, vagy gyakran egyértelmű kijelentéseket, és ha meg akarjuk nyerni párttagságunk bizalmát, akkor először rendet kell tenni fönt, meg kell állítani a párton belüli önmarcangolást. Vegyük tudomásul, hogyha mindennap pártértekezletet tartunk megyéktől kezdve a járásig, akárhányszor csináljuk, mindig akad valaki, akin lehet foltot találni vagy meg lehet vádolni, és ez nagyon rossz. Nincs biztonság.

Végül, azt javaslom, hogy itt nem kell húszféle variációt újra meg újra felvetni, itt áll egy variáció többé-kevésbé kidolgozva már, meg kell maradnunk mellette. Én messze egyetértek azzal, hogy egymásnak engedményeket kell tenni, tehát a kompromisszumos megoldások híve vagyok. Hogy őszinte legyek, a helyzet győzött meg, hogy híve legyek, és nem szoktam elárulni azt, aminek híve lettem, és jobban kell bízni a párttagságban, és nem lehet a párttagság értetlen részét annak minősíteni, hogy tudatlan és bizalmatlannak lenni vele szemben. A párttagság döntő zöme fél. Mitől fél? Mert egy jelentős része átélt már olyan élményeket, kezdve 1919-től, egészen a második világháború befejezéséig, az ellenforradalmon keresztül, hogy joggal fél. És a párttagságba bizalmat önteni ez a vezetés tud, a felső vezetés.

Na most, egy kicsit én furcsának tartom, mert nem kért fel engem Grósz elvtárs arra, hogy védjem őt, de váratlanul a nyakába zuhan egy ilyen óriási felelősség, mint a miniszterelnökség és a főtitkárság. Ekkora teher alatt ritka ember bírja ki, hogy ne roskadozzon. És ilyen körülmények után, ilyen vagy olyan kisebb, nagyobb hibákért ilyen felelősséggel, ilyen felelőssé tenni nem szabad, embertelen. Még egy megjegyzésem van.

Nekem is vesszőparipám, mivel gazdasági ember voltam többnyire, hogy itt óriási viták folynak országszerte, de alig-alig merül fel a gazdaság helyzete. Én a hozzám érkező gazdaságpolitikai elemzéseket (cikk, külföldi vagy hazai), ami magyarra van fordítva, mind végigböngészem, és egy dolog sehogy sem fér a fejembe; az, hogy itt pártvezetők hibásak, a pártvezetés súlyos hibákat követ el, és soha azok, akik ennek a vezetésnek a szakemberei, tanácsadói, ezek nem kerülnek pellengérré. Én néhány évvel ezelőtt szóvá tettem itt a Központi Bizottság ülésén, hogy az mégiscsak furcsa, hogy a javaslattevő soha nem felelős, és személyi felelősségnek is kellene lenni. Nagyon gyorsan válaszoltak a gazdasági szakemberek, mondván, hogy felelős addig, amíg a javaslatát el nem fogadják, amikor a javaslatot elfogadták, megszűnt a személyes felelősség és testületi felelősség lett. Tudják, mi a testületi felelősség? Szétfoszlik, szétmegy, szétfolyik, és ha megnézem a bankembereinket, a pénzügyi szakembereinket, akik még életben vannak, és dolgozni bírnak, döntően azok, akik még Rákosinak is dolgoztak. (Nevetés.) Nézze meg valaki, tekintse át a leváltott pénzügyi szakembereinket, neveket nem akarok mondani,

mindegyik valamelyik bank tanácsadó vagy választmányi tagja, de ott ül valamelyik bankban, és vágja zsebre a jutalmakat, illetve a járulékot.

Nagy meglepetéssel hallgattam a múltkor a parlament ülésén Fekete Jánost, aki a következőket mondta: nem az a hibás, aki kölcsönt felveszi, hanem az, aki elkölti. Kedves elvtársak, ilyet a bolondoknak szoktak beadni, tudva azt (morajlás) — elnézést —, hogy minden bankár a kölcsön felvételénél jutalékot kap, tehát amikor Nyugaton kölcsönt vesz fel, jutalékot kap, és jutalékot kap, amikor visszafizet. (Nagy morajlás.)

Én a Központi Bizottság Politikai Bizottságának a figyelmébe ajánlom, a figyelmet akarom felhívni, mert itt főtanácsadóként olyant is látok, akit Rákosi a legkedvesebb fiának nevezett, és minden alkalommal megölelt, valahányszor találkozott vele értekezleten a mi jelenlétünkben. Most is tanácsadó. Visszatérve még egyszer a mi visszahívásunkra, az én korosztályom, a hozzám hasonlókra, ezt a Központi Bizottság dönti el, és nem az elvtársak. Köszönöm szépen.

FEJTI GYÖRGY elvtárs: Horn Gyuláé a szó, utána pedig Horváth István következik.

HORN GYULA elvtárs: Kedves Elvtársnők és Elvtársak! Én soha nem szoktam tizenöt percnél többet beszélni, lehet, hogy most egy-két perccel túllépek, nem, ez nem fenyegetőzés, félreértés ne legyen, csak előfordulhatnak a rövid fogalmazásokból félreértések, de ígérem, hogy nem fogom Önöket élménybeszámolókkal terhelni, hanem a politikával.

Nyers elvtárs itt azt mondta, hogy bejönnek a hisztérikus hangok és hangulatok a pártba. Én ezzel egyetértek, de hozzá szeretném tenni azért, hogy másról is szó van, nemcsak a hisztérikus hangulatról. Radikalizálódott a belső helyzetünk, politikában, gazdaságban, szociális téren és hozzátenném, radikalizálódott a szélsőjobbnek egy része és a szélsőbal is, és egy újabb keletű, komoly problémáink keletkeztek a szövetségeseinkkel. Tehát mindez bizonyos mértékig új helyzet, és azon senki ne csodálkozzon, ha a két hónappal ezelőtti helyzetértékelés nem egészen stimmel a maival, hiszen a helyzet rendkívül gyorsan és folyamatosan változik.

Ezekre a kérdésekre, amelyeket a radikalizálódott helyzet vet fel a mi számunkra, a párt próbált választ adni, ezt nem szabad tagadni, de meglehetősen tétova és ellentmondásos válaszokat adott.

Én végighallgattam itt a Politikai Bizottság több tagjának a felszólalását, elég sok kritika éri a Politikai Bizottságot, itt a korábbi KB-üléseken, a pártszervezetekben és másutt is, engem a mai felszólalásaik nem elégítettek ki. Nem elégítettek ki abból a szempontból, hogy többet mondhattak volna, azokat a vitákat, vagy legalább szellemiségét a vitáknak ide hozhatták volna, amelyek feltételezhetően a PB-ben zajlanak, és talán nyíltabban is lehetett volna szólni a problémákról. Hozzáteve, hogy egy ekkora testületben teljesen nyíltan mindent megérteni nem lehet.

Európai munkásmozgalmi tapasztalat, hogy általában szűk körben döntenek személyi és egyéb ellentétekről és nem egy 110 fős plénum előtt, de azért ennél többet le lehetett volna tenni mindannyiunknak, és értem ezalatt a többi felszólalást is, de a PB tagjait nagyobb felelősség terheli.

Én megértem részben az ő megnyilatkozásait, mert azért azt, amit elmondtak, abból világossá vált két dolog: számomra az egyik az, hogy néhány alapvető politikai kérdésben közelebb kerültünk a tisztázáshoz, a különbségek, a viták, nézetkülönbségek tisztázásához, felfogások tisztázásához; másik: én úgy ítélem meg a

Grósz elvtárs javaslatait, állásfoglalását, az itt felszólalókat, hogy valamiféle kompromisszum alakult ki a Politikai Bizottságban. Nekem ez az érzésem, a javaslatokból, állásfoglalásokból szűröm le azt, ami itt elhangzott. Hogy elég-e ez, abban nem vagyok biztos. Lehet, hogy ennél tovább most nem tudunk lépni, tudniillik, itt már sokan vagy többen beszéltek arról, hogy óriási a várakozás, ténylegesen nagy a várakozás a párttagság részéről, és meg kell mondanom, hogy számomra elgondolkoztatóak nemcsak a reformköröknek a megfogalmazásai, hanem a megyei pártbizottságok vagy végrehajtó bizottságok, választott testületeknek is az állásfoglalása és azok részéről a várakozás. Helytelen lenne csak egy bizonyos körre korlátozni azt, amit a párttal vagy vezetéssel szemben kritikaként vagy elvárásként megfogalmaznak.

Mit kellene nekünk most elérni ebben a két napban — remélem, hogy két nap? Az egyik: a legalapvetőbb politikai kérdésekben tisztázni az egységes álláspontot vagy megközelítőleg egységes, és én öt-hat politikai kérdésben is — majd erről még szólok — alapvetően fontosnak tartom valamiféle egységes vagy közelálló vélemény kikristályosítását, és ezt valamilyen módon deklarálnunk kellene. Hogy ezt közleményben, nem tudom, de lehet, hogy amit Romány elvtárs vagy mások javasoltak, valamiféle platformszerű dokumentumban. Én úgy ítélem az eddigi felszólalások alapján, hogy egy jelentős lépést tett a nem túl hosszú idő ellenére a Központi Bizottság néhány alapvető politikai kérdés tisztázása felé. Tehát ezt a célt két nap alatt el tudjuk érni.

Másik feladata lenne ennek a mostani ülésnek, hogy megteremtse a személyi, szervezeti feltételeket a kongresszushoz, megteremtse, mert a kongresszus alapvetően fontos, a kongresszus nélkül nincs választás, illetve nincs választási siker, a kongresszusnak ahhoz biztosítania kell a dolgaink rendbetételét. Ez létkérdés számunkra. Engedjék meg, hogy én azokról a kérdésekről szóljak, amelyeket Grósz elvtárs a beszámolójában említett.

Első, annak sorrendjében. Válságban van-e a párt vagy sem? Elnézést, kezdettől fogva tiltakoztam, és most is tiltakozom az ilyenfajta sommás ítéletek ellen. Ahogy 1956 értékelése kapcsán, egyetértek ma is azzal, amit a PB egyik tagja megfogalmazott, hogy nem szabad egyszavas értékeléssel, és nem lehet valósan kifejezni az akkori eseményeket, szerintem a párt mostani helyzetét sem lehet. Egyébként Grósz elvtárs fel is sorolta a párt helyzetének különböző összetevőit, és ez is mutatja, hogy sokkal komplikáltabb a kép, mintsem, hogy így minősítsük a pártot. Számomra talán már nem ez a szofisztikai játék az alapvető, bár ez nem szofisztika, mert politikai lényeg. Nem tudok egyetérteni minden drámai helyzet, probléma és gond ellenére azzal, hogy egy vezető párt, melynek rendelkezésére áll a hatalom összes eszköze, amely szembenézett a múlttal, radikálisan akar változtatni, megújulni, az kiállítson magáról egy ilyen szegénységi bizonyítványt. Ez öngyilkosság. Elvi alapon nem tudok egyetérteni vele. Ha lent azt mondják az egyszerű párttagok, a velünk kommunikáló emberek, akkor is cáfolni kell ezt a tételt, mert nem igaz. És főképpen nem igaz abból a szempontból sem, amit akarunk tenni. Ha ezt hangsúlyozzuk és ezt ragozzuk, és mindenáron még hozzátesszük a saját élményeinket, hogy tényleg milyen nehéz helyzetben van a párt, akkor már jobb, ha most feladjuk a választási reményeinket. Hogy van az, hogy miközben így marcangoljuk a pártot, magunk minősítjük, a külföld, már a velünk szimpatizáló és józanul értékelő külföld viszont igen nagyra becsüli mindazt, amit az MSZMP tett. Pedig azok is elemzik a mi helyzetünket és viszonyainkat.

Hagyjunk el végre olyan kifejezéseket is, hogy itt közel harminc éven át közmegegyezés volt. Nem volt közmegegyezés. Nem jutottunk volna ide, ha közmegegyezés lenne. Egyébként régóta nem értek egyet ezzel a felfogással, illetve a kifejezéssel, mert ez arra szolgált mindig is, hogy megpróbálja eltakarni, elleplezni a párton belüli vitákat, nézetkülönbségeket, és főképpen, hogy ne engedjen teret az alternatív felfogásoknak és törekvéseknek. Lehet, hogy közmegegyezés volt, de csak annak a látszata, vagy annak minősítettük. Mint ahogy azokkal a megfogalmazásokkal sem értek egyet, és féltém a párt leendő platformját, bármiféle állásfoglalását, amely azt mondja, hogy a politika kimerítette a gazdaság tíz vagy tizenkét évvel ezelőtti tartalékait. Én azzal értek egyet, hogy az a gazdaságpolitika, amit folytatunk, gyökeresen hibás volt, elvetélt és nekünk újat kell kialakítani. És ne tévessze, ne keverje össze ezzel senki sem, hogy ezzel nem dobjuk ki az értékeinket.

Nyers elvtárrsal — ha már erről van szó — én egyetérték teljesen abban, hogy a nyugatiak is nagyra becsülik Kádár János reformerségét, és tényleg nagyot alkotott ez a párt Kádár János vezetése alatt 1956-ot követően, ezt elismerik, de tizenöt évvel ezelőtt ez a vezetés juttatta ebbe a helyzetbe ezt az országot. És 1972–1973-at követően nem reform, hanem éppen a reform elvetése volt, ami bennünket idejuttatott. Ez a kép összetett, és ezt mindig oda kell tenni, nem amiatt, hogy felelősöket keressünk, én ez ellen vagyok, hanem azért, hogy [ne] kövessük el még egyszer ugyanazt, amit elkövettünk.

Grósz elvtárs beszámolójában, felszólalásokban szó volt a hatalmi harcokról, belső viszonyokról. Meg kell mondanom önöknek, időnként az az érzésem, hogy nem kelet-európai viszonyok vannak itt, hanem balkáni, ami még rosszabb, ami alatt értem, hogy szemben mézesmázosság, vállveregetés, háta mögött pedig a legképtelenebb híresztelések, pletykák és így tovább. Sajnos ez érvényesül ma is, érvényesül oly módon is — nem tudom egészen elfogadni, vagy megértem részben —, hogy más a folyosói hangulat, és a beszéd és a téma is más itt a teremben. Nem tudom elfogadni azt sem — és hiába fogadtuk meg tavaly, a májusi pártkonferenciát követően, hogy itt mindent fel lehet vetni a Központi Bizottságban —, hogy bárki megnyilatkozik, akkor rögtön úgy minősítik, hogy biztos valamiféle ambíciói vannak, főtítkári, miniszterelnöki, köztársasági elnöki és így tovább. Még csak eszébe sem jut senkinek, hogy többen ebben a pártban, vagy sokan ebben a pártban — mert merem mondani, hogy sokan — tényleg az ország, a nemzet, a párt ügyét akarják szolgálni.

Melyek azok, amiben én rendkívül fontosnak tartom a megegyezést, és bocsánatot kérek, hozzáténnék még valamit. Én egyetérték a miniszterelnöknek azokkal a szavaival, hogy itt olyan nagyon nem túlekednek funkciókért ma azok, akiknek eszük van. Nem túlekednek, és nagyon sokan ki is várnak — emberileg ez megérthető —, ki tudja, mit hoz a jövő, meg ebben az MSZMP színeiben — sokan úgy vélik — egyre inkább kompromittáló valamiféle pozíciót vállalni és így tovább. Én inkább azt vallom, és ez a véleményem nekem is, hogy itt nagyon komoly felfogásbeli, politikai koncepcionálisbeli különbségek, ezek harca vagy ütközete, és nem kellő tisztázása folyik a pártban.

Egyik ilyen, amit mindenképp tisztázni kell — az eddigieken túl — a párton belüli áramlatok kezelése. Én nem tudom elfogadni azt, hogy a jobboldali veszély az, ami nagyobb. A párton belül semmiképpen sem, de még a társadalomban sem, még annak ellenére sem, hogy ma a szélsőjobb arrogánsabb és bizonyos mértékig több területen, főképpen a tömegmédiá területén nagyon gyakran ők a hangadók.

A marxista egységplatform nem csupán szociális demagógiát folytat, hanem ez a platform kifejezetten reformellenes, ellentétben áll a párt alapvető irányvonalával.

Hozzá szeretnék még tenni olyat, hogy számomra is — és azt hiszem mindannyiunk számára — elgondolkoztató kell legyen, hogy ebben olyan jól szituált káderek ülnek, akik végigasszisztálták a stagnálás, a visszaesés, a válság éveit, abból inkább hasznot húztak, és ma leginkább acsarkodnak a pártreformvonal ellen. Sok ismerősünk van ott közöttük, azért tudom, személyes tapasztalat alapján. Szerintem el kellene ezektől a törekvésektől, köröktől mindenképpen határolódnunk. Meg kell mondanom, hogy június 16-án inkább tartottam ezeknek az esztelen provokációitól. Abban biztos voltam, hogy az alternatívok, nem kormányzó pártok nem fogják ilyeneket tenni, nekik érdekük, hogy békésen folyjon le a 16-i gyűléstörténet, de a szélsőbalosoktól én a magam részéről tartottam.

A másik ilyen, a politikai reform gyors-e vagy nem. Én egyáltalán nem tartom gyorsnak a politikai reformot, és mesterséges problémának tartom azt, hogy elszakad, vagy ellentétbe kerül a gazdasági reformmal. Nem igaz. Az a probléma, hogy a gazdasági folyamatok, a gazdaság rendbetételét még mindig politikai tényezők, a kellő politikai reform hiánya akadályozza elsősorban, hogy beszéljünk a piaci mechanizmusról és keveset csináltunk ebben. Beszéltünk az érdeklöbbyk szétveréséről, nem történt, vagy alig történt, és ez politikai harc, még hozzá legkeményebb politikai harc. Teljesen egyetérték azokkal, akik úgy fogalmazzák, hogy tessék a gazdasággal foglalkozni, de szeretnék valamit mondani: ne úgy, mint ahogy ezt tettük a múltban és még ma is végigkísér bennünket, hogy itt a Központi Bizottság időnként termelési értekezletre alakul át és kormányfeladatokat vállal fel, vagy bármely más szakmai intézményt, nekünk a gazdaságpolitikában kell az alapdolgokat kimondani.

A párt és kormány viszonyáról, illetve az állam és a párt szétválasztásáról. El kell mondanom, hogy véleményem szerint tényleg jelentős az a fejlődés, ami ezen a területen végbement, de ugyanakkor nagyon aggódom amiatt, amit részben Grósz elvtárs is említett joggal, itt a pártapparátus nem találja helyét, de nekem az az érzésem, hogy itt a párt egészének vezető szervei, titkárok sem nagyon találják a helyüket, hogy most hogyan viszonyuljanak mindahhoz, amit a kormány szinte nap mint nap kénytelen eldönteni. Ezt valamilyen módon tisztázni kell. Egyébként én azt nem tudom elfogadni, hogy itt a párt nem foglalkozik, vagy nem egyeztet stratégiai kérdéseket, mert azért sok stratégiai kérdés is szerepelt itt a Központi Bizottság előtt. De azért azt is lényegesnek tartom, hogy nem tisztáztuk a párt és állam, a párt és a munkaszervek viszonyát, a munkahelyi pártszervezetek kérdését, ezt nem rendeztük. Én nem akarok ebbe most belemenni, nem akarom a tisztelt Központi Bizottságot terhelni, de nekem meggyőződésem, hogy amíg ezt mi nem oldjuk meg — és ez nem technikai kérdés —, addig nem oldottunk meg semmit.

Szeretném még a június 16-ával összefüggésben [sic!]. Teljesen egyetérték Nagy Imrével, egyfelől azért, mert nekünk itt van a nyakunkon, itt van előttünk október 23., egyrészt arra való felkészülés miatt, másrészt pedig amiatt is tisztáznunk kell, hogy a párt nem állt a helyzete, a feladata magaslatán június 16-a kapcsán. Meg kell mondani önöknek személyes véleményemet, hogy ebből a párt bizonyos mértékig presztízvesztéssel került ki. Mit értek ezalatt konkrétan? Egyfelől azt le kell szögezni és hangsúlyozni kell, hogy az egész múlt és benne az 1956 és 1956 utáni időszak tisztázásának alapját az MSZMP teremtette meg, ezt nem lehet eléggé hangsúlyozni, és az MSZMP volt a támasza mindannak a folyamatnak, ami vég-

bement. Nem volt ebben, lényegében nem érzékeltünk valami, vagy nem érzékelhettünk különösebb korlátozást, de jelentős késéssel találkozotunk az MSZMP, illetve vezető szervei részéről, vagy találkoztam, hadd beszéljek a magam nevében. Miért? Mert úgy érzekelem, úgy éreztem, hogy végig jogi-politikai, vagy jogi-igazságügyi kérdésnek tekintették, és nem alapvető politikai kérdésnek, vagy egyik alapvető kérdésnek ebben a folyamatban.

Nagyon sajnálom, hogy a Politikai Bizottság, vagy a Központi Bizottság nem igényelte ebben a közreműködést, vagy véleményt — bár ezt ajánlottuk, bizottsági ülésen is felvetettük —, hogy milyen kutatási eredményekre jutottunk a politikai hátteret illetően. Ha már erről van szó, elhoztam magammal három olyan dokumentumot, amely foglalkozik azzal, hogy annak idején a Politikai Bizottság és Központi Bizottság, mint testület foglalkozott-e Nagy Imre és társainak perével. Ha akarják felolvasom, de nem akarom önöket ezzel terhelni, jegyzőkönyvek, hivatalos dokumentumok bizonyítják, hogy igenis a párt vezető testületei foglaltak ebben állást, a Politikai Bizottság 1957. április 2-án, és 1958. február 5-én, a Központi Bizottság pedig több alkalommal. Egyébként el tudja valaki képzelni — nem akkori, mai fejje —, hogy ilyen ügyben, ilyen nagy horderejű ügyben a bírák, az ügyészek maguk indítottak volna eljárást?

Mivel járt az, hogy nem vállalta fel időben a Központi Bizottság, illetve a Politikai Bizottság? Az egyik, amivel járt az, hogy az én megítélésem szerint is június 16-a minden méltósága mellett — és ezt el is mondtam a magam részéről — belekeveredett nagyon sok disszonáns hang és főképpen előtte meg utána, most nem elsősorban beszédekre gondolok, hanem annak körítésére, tehát nem csupán egy-két beszédre, és igazat adok azoknak, akik azt mondják, hogy igenis egy kalap alá vették a politikailag elítélteket, köztörvényes bűnözőket, és főképpen senki nem védte meg azokat, akik a barikád másik oldalán áldozatai lettek az akkori eseményeknek. És ez annak is a következménye, hogy a párt tétova volt ebben a kérdésben, és ennek hatásait szerintem még sokáig meg fogjuk érezni.

Én nem szemrehányást akarok tenni, csak tanulságként szeretném ezeket megemlíteni azzal, hogy nem tettük időben és egyértelművé a dolgokat, ezzel károkat okoztunk és október 23-a még előttünk van. Igaz, a kormány és a parlament megpróbált itt lépni, egyébként ha már ezt megemlítem, zárójelben hadd tegyek egy megjegyzést, rádióból tudom, hogy június 16-án este a Politikai Bizottság ülést tartott és ugyancsak június 19-én. Miért nem lehetett a Politikai Bizottságnak — miként teszi ezt nagyon sok, kevésbé fontos esetben — egy nyilatkozatot közzétennie, elhatárolva magát a szélsőséges megnyilatkozásoktól, szovjetellenes és egyéb dolgoktól.

Ne haragudjanak elvtársak, de azért a párttagság értetlenségéhez, zavarodottságához ilyenek is hozzájárulnak, amikor elmulasztunk valamit meglépni.

A pártról és a parlamentről: én egyetértek azzal, amit Grósz elvtárs mondott, hogy egy politikai átrendeződés megy itt végbe a parlamentben, de azért ennél összetettebb a kép. Miért? A párt gyakorlatilag alig, vagy kismértékben tudja befolyásolni a saját képviselőit. Én legalábbis nem ezt tapasztalom a viták hallatán. Ha már erről van szó, hadd mondjak valamit, összességében azt a megállapodást a magam részéről üdvözlöm, ami a háromszögletű asztalon történt, viszont a legutóbbi, tehát az írásos megállapodás⁴⁰ alapján történt szóbeli megállapodásnak én még nagyon súlyos következményeit látom — egyéni vélemény. Tudniillik, létfontosságúnak tartottam a belső stabilizálódásunk miatt a párttörvény, a köztársasági elnöki

intézményről és az Alkotmánybíróságról, hogy most, a nyári időszakban megszűljen. Ezt a kormányülésen elmondtam. Nem tudom, ezek után mikor kerül erre sor, de nem csupán ez a lényeg, mert azon nem múlik, hogy mondjuk 2–3 hónap, vagy netán a szeptember, vagy augusztus, ezt a Szűrös elvtárs tudja megmondani, hogy mikor lesz ülés, de nem szeretnék a képviselők helyében lenni ezek után, mert ez közvetve megkérdőjelezi a parlament legitimitását, vagy legalábbis gyengíti. A parlament megbízatást adott a kormánynak, ezt viszont a kormány nem tudta — figyelembe véve a megállapodás érdekében — keresztülvinni. És én ezt arról az oldalról vetem fel, hogy nekünk addig, amíg például ezek a törvények — és beleértve az alkotmánymódosítást — kifejezetten reformkonform lépések lettek volna, méghozzá lényeges kérdései az egész reformfolyamatnak, és végtelenül sajnálom nemzetközi presztízsünk szempontjából is, hogy ez elmarad.

Én nem értenék azzal egyet, hogy a Központi Bizottság, vagy bárki javasolja a visszahívási lehetőség megszüntetését. Ez adminisztratív út lenne, de az, hogy megpróbáljon a párt, a Központi Bizottság hatni a képviselőkre és megpróbáljon valamiféle szolidaritást kialakítani, tudniillik itt egyik bizottsági ülésen is felmerült, ha Győr megyében azért akarják visszahívni a megyei első titkárt, mert nem tudják ugyan rábizonyítani — Lakatos elvtársat én csak itt ismerem —, hogy korrumpált lenne, hogy őmiatta pangott volna Győr megye gazdasága, azért akarják visszahívni, mert megyei első titkár is meg képviselő is, és az MDF aláírásokat gyűjt, akkor hol van a Győr megyei MSZMP, hogy igenis, egy tisztességesen dolgozó — elnézést, nem ismerem Lakatos elvtárs konkrét tevékenységét — mellett kiálljon, vagy kiálljanak az ottani kommunisták, hogy ilyenekben a párt hol van? Miért nem kezdeményezünk ilyenben mi is akciót, az MSZMP? Én ezt értem a szolidaritás, illetve a párt pozícióinak megőrzése alatt.

Ami a kongresszus, választás kérdését illeti, szerintem mindent annak kell alárendelni, és én egyetértek Grósz elvtárs javaslatával, hogy valamikor október közepe, de akárhol is, új helyzet kell. Én azért azt is ebben feltétlenül hangsúlyoznám választással, kongresszussal összefüggésben, hogy ne keverje össze senki a mi helyzetünket semmiféle más, demokratikusan berendezett országgal. Magyarországon nincs váltógazdaság a politikában. Nem tudom, hogy lesz-e olyan szociáldemokrata párt, amelyik ha átveszi, győz a választásokon, a rendszert megtartja, vagy fenntartja annak alapjait. Ha az MSZMP — mint kormányzó párt — megbukik, ez rendszerváltozással egyenértékű. Nem tudom, hogy elviseli-e ezt a szövetségi rendszer. Nem hiszem.

Breznyev-doktrína ide vagy oda, ezt csak meditációképp mondom, hogy megnehezítené súlyosan a mi helyzetünket, az országét, ebben biztos vagyok. Ilyen felelősséggel kell a választásokhoz és azt megelőzően a kongresszushoz hozzáállni, és ezért értek azzal egyet, amit a főtitkár és mások is már több megnyilatkozásban hangoztattak, hogy koalícióra kell törekedni. De koalícióra olyanra, hogy ténylegesen erősítsük azt a koalíciós partnert, aki erre képes. A párttörvény elmaradásával nem ezt csináltuk, elnézést.

Külkapcsolatok. A Győr megyei pártértekezleten elhangzott, hogy itt a pártban egyesek, a politikai életben, szakítani akarnak a szocialista országokkal. Ez nem igaz. És mi ezt egyfolytában cáfoljuk meggyőződéses alapon. Itt nem akarunk mi szakítani pártban, kormányban, vagy bárhol, ideértem még az ellenzékiek vagy nem kormányzó pártoknak a többségét is, de azért azt is vegyük figyelembe — mert elég sok bírálatot kaptunk, pl. a román—magyar ügygel összefüggő vagy más do-

logban, vagy akár csehszlovák ügyben —, ha mi egyetlen szót nem szólunk a szomszédainkról, akkor is az a folyamat, ami itt végbemegy, irritálja ezeket az országokat és ezeket a rendszereket. Objektíve mindaz, amit mi csinálunk. Hiszen megkérdőjelezi az ottani vezetés, az ottani rendszer legitimitását. Ezt vegyük figyelembe. Nekünk egy feladatunk lehet, hogy ezt minél kisebbre próbáljuk leszorítani, csökkenteni. De meg kell mondanom azt, hogy ezt semmiképpen — és ez alapvető —, hogy mi bárki kedvéért feladnánk itt a reformtörekvéseinket, mert vannak ilyen követelések, vagy törekvések is. Meg kell mondanom, hogy nagyon sok van; a románok boldogan hivatkoznak és széleskörűen Ribánszkira, de hivatkoznak itt a legkülönbözőbb szocialista nagykövetségek, hogy milyen panaszok érkeznek magyar párttagoktól meg egyebektől, hogy mi történik. Ez nem új jelenség, korábban is megvolt ebben az országban, hogy feljelentettek külföldi követségeknél, szovjeteknél [mószertoltak] és így tovább. Én nem azt mondom, hogy bele kell törődni ebbe, vagy ezt szeretni kell, de tudomásul kell venni, és éppen ezért kell erősíteni a kapcsolatokat.

Hozzá szeretnék még valamit tenni: egyáltalán nem könnyű menet lesz a magyar delegáció számára a bukaresti PTT,⁴¹ ahol már most kiderült, hogy a románok olyan dokumentumot akarnak ránk erőszakolni — most megy a szovjetekkel, a többivel is talán az egyeztetés —, amely alapvetően ellentmond a magyar politikai folyamatoknak, helyzetnek, igényeknek és követeléseknek. Roppant nehéz lesz úgy megőrizni a mi arculatunkat, hogy ugyanakkor ne keveredjünk konfliktusba a szövetségeseinkkel.

Még valamit a kapcsolatainkhoz: itt elhangzott a marxista egységfront részéről — vagy minek hívják —, hogy mi dollárt koldulunk és egyebeket. Ami engem irritál, nem csupán az, hogy primitív felfogások vannak, ez előfordulhat, de azért vegye mindenki azt figyelembe, aki ebben a pártban, kormányban vagy bárhol dolgozott, azért a tizennégy és fél milliárd felvételében, összehozásában, és nem kellő felhasználásában pontosan azok voltak benne, akik ma ez ellen ágálnak. Egyébként tőkét csak onnan kaphatunk, ahol van, és nem pedig, ahol szintén tőkehiányban szenvednek.

Legvégül, a személyi javaslatokkal kapcsolatban a következőt szeretném magam is javasolni: semmiképpen sem értenék azzal egyet a magam részéről, hogy a kongresszusig megváltoztassuk a Politikai Bizottság összetételét. Meggyőződésem szerint a Politikai Bizottság nagy, talán döntő többsége értéket jelent ennek a pártnak, vagy ennek az országnak a számára. Ugyanakkor szükségesnek tartom én is, akár Intéző Bizottság vagy Politikai Bizottság, nekem mindegy, néhány fővel való kibővítését. Mindenképpen, már abból a szempontból is, hogy azok a nézet- és egyéb különbségek könnyebben feloldhatók legyenek és segítsük előmozdítani a kongresszusi felkészülést. Semmiképpen sem értenék azzal a javaslattal egyet, hogy a párt elnökét és főtitkárát pártszavazással válasszuk meg. Nem értek vele egyet, nem a személyek miatt. Én egyetértek azzal, hogy Nyers elvtárs legyen az elnök, Grósz elvtárs a párt főtitkára, félreértés ne legyen! Én egyetértek, de azzal nem tudok egyetérteni, amikor beszélünk kollektív vezetésről és hiszünk is benne, hogy akkor két személyt így kiemelünk ebből a kollektív vezetésből, bármennyire is fontos az elnök meg a főtitkár személye. Ez számomra elvi kérdés.

A másik: mi ne terheljük most a pártszervezeteket főtitkári és elnöki választásokkal.

A harmadik, hogy senkit sem jó ebben az országban túl magas piedesztálra emel-

ni, senkit, függetlenül a személyektől, mert személyek vannak, jönnek, mennek, utána mások kerülhetnek oda. Én ezt nem tartom elvi és egyéb alapon sem jónak. Viszont a kibővítéssel egyetértének.

A másik: én azt javasolnám, hogy bővítsük ki a Központi Bizottságot most ezen a kétnapos ülésen. Konkrétan azt javasolom, hogy a megyei első titkár elvtársakkal vagy a megyei jogú pártbizottságok első titkáiraival bővítsük ki. Meg is mondom, hogy miért, vagy mivel indokolom. Egyrészt azzal, hogy sok új, zömmel fiatal került a megyei pártbizottságok élére, friss szellemet hoztak, és erre szüksége van ennek a Központi Bizottságnak. A másik: én nagyon pozitív jelenségnek tartom azt, hogy a korábbi években, elsősorban Budapestre koncentráldott a politikai aktivitás, pezsgés, ma már ez vidéken is tapasztalható. És ezt nekünk mindenféleképpen akceptálni, figyelembe kell venni.

Meggyőződésem, hogy a Központi Bizottság ezzel nyerne, ha a megyei első titkárok bekerülnének. Köszönöm.

FEJTI GYÖRGY elvtárs: Köszönöm. Tessék Juscsák elvtárs.

JUSCSÁK GYÖRGY elvtárs: Horn elvtárs június 16-ával kapcsolatosan olyan dokumentumokról tett említést, amelyekről szeretném megkérdezni, hogy mikor jutottak a birtokába, mert, ha a Központi Bizottság azon ülése előtt, amikor a Nagy Imre kérdésével foglalkozott a Központi Bizottság, akkor lenne további kérdésem.

HORN GYULA elvtárs: Egyébként, hogy a kérdés hátsó felére válaszoljak, én ezt elmondtam a legutóbbi központi bizottsági ülésen, amikor itt rendreutasítottak, hogy miért foglalkozom az egyes témánál Nagy Imre ügyével, akkor is elmondtam, hogy miért volt politikai indíttatású koncepció per. De a másik, hadd idézzem a következőt:

„Politikai bizottsági ülés; 1957. április 2-án szóbeli beszámoló a Kádár János vezette kormánydelegáció moszkvai útjáról. Előadó: Kádár János.”

Kádár elvtárs a következőket mondotta itt: „szóba került Nagy Imréék kérdése is, mi vetettük fel. Az elvtársak helyeslik, hogy megfelelő szigorú felelősségre vonást eszközöljünk. Akik már ezzel a dologgal foglalkoznak nálunk, azt mondják, hogy a büntetőeljárás nem kerülhető el, természetesen tényleges bűncselekmények tömegéről van szó. Lehetetlen az egész ország politikai helyzetét elképzelni anélkül, hogy ebben a dologban ne teremtenénk megfelelő rendet” — mindezt Kádár elvtárs mondta.

„Nézetem szerint, nekünk, a magyar nép számára, a magyar nép ellenségei számára is, és a világnak is meg kell mondani, hogy büntetlenül nem lehet ellenforradalmat szervezni szocialista rendszerben.”

Politikai Bizottság 1958. február 5-i zárt ülése: — véletlenül erről jegyzőkönyv készült. „A Politikai Bizottság, figyelembe véve a nemzetközi helyzetben az utóbbi hónapokban bekövetkezett változást, valamint az SZKP Elnökségének elvtársi véleményét, úgy látja, hogy a magyarországi ellenforradalom fő bűnösének elítélését alá kell rendelni az egész emberiség, benne a magyar nép létkérdésének, a béke kérdésének. A fő kérdés napjainkban a hidegháború frontjának áttörése, a legfelsőbb szintű tárgyalások megtartása, a béke biztosítása. A Politikai Bizottságnak az a véleménye, hogy a per mostani lefolytatása ürügyül szolgál a tárgyalások alól kibúvót kereső imperialista vezető körök számára. Ezért a Politikai Bizottság célszerűnek látja a pert bizonyos kiegészítő indoklással felfüggeszteni, illetve néhány hó-

napra elhalasztani. A Politikai Bizottság megbízza Kádár, Münnich és Biszku elvtársakat, hogy a szükséges intézkedéseket az állami vonalon illetékes elvtársak útján tegyék meg a per felfüggesztése, illetve elhalasztása érdekében. A Politikai Bizottság által megtett intézkedésekről a Központi Bizottságot a legközelebbi zárt ülésen informálni kell.”

Központi Bizottság 1958. június 6.: az ülésen Egyebek napirend keretében Révai József a következő kérdést tette fel: fennállnak-e azok a körülmények, amelyek alapján annak idején a Központi Bizottság határozatot hozott a Nagy Imre-perben. Kádár János válasza: „erre nem térek ki, mert ezt a kérdést más összetételben szoktuk tárgyalni”, utána a meghívottak eltávoztak a KB-üléstről és csak a KB tagjainak mondotta el Kádár elvtárs, ami volt.

Nem akarom ezt tovább ragozni. Én a politikai lényegét hangsúlyoztam.

JUSCSÁK GYÖRGY elvtárs: Horn elvtárs kérem, tehát a történelmi albizottság tudta a Központi Bizottság ülése előtt, ismerte ezeket a dokumentumokat?

HORN GYULA elvtárs: Hogyne, minden dokumentum összeállt.
(Zajongás, nem lehet érteni.)

FEJTI GYÖRGY elvtárs: Horváth István következik.

HORVÁTH ISTVÁN elvtárs: Egy tudósi figyelmeztetést kaptunk, hogy a jegyzeteket is tegyük félre. De azt hiszem, azt is félre kell tenni, ami gondolata van itt annyi sok minden kapcsán, ami itt ma szóba került, és ezeket nem vitás, korlátozni kell a felszólalónak.

Én hadd folytassam itt most talán nem a legfontosabbal, amiről majd azért akarok beszélni, de megjegyezve, hogy ami Horn elvtárs felszólalásában szóba került, a belpolitika és a párt dolgaival kapcsolatos mondanivalójának a vonulata volt, azaz én egyetérték, de azért, ami elhangzott, ahhoz hadd tegyek néhány rövid megjegyzést.

Az egyik éppen ez a június 16., és ennek a kezelése. Én csak annyit hadd mondjak az ügyel kapcsolatban tisztelt elvtársak, hogy ha bárki bizonyos lett volna abban, hogy ezen a június 16-án így túllešünk, mint ahogy ez bekövetkezett, ha ezt előre mindenki így bizonyosra beígérte volna, mint ahogy ezt utólag látjuk, akkor azt hiszem, hogy elfogadtuk volna. Magától értetődő dolog egyébként — és ez azért előre látható volt, Grósz elvtárs is beszélt róla, mások és szóltak —, hogy ez nem fog majd pusztán kegyeleti aktus keretében maradni. Ami pedig ennek a politikai felhangja volt, és ami ebben nem vitás, hogy a szocializmus, a kommunisták és a Szovjetunió ellen is irányult, ez bizonyos mértékig túlment azért azon, mint amit bekalkuláltunk, de én ott voltam a Politikai Bizottság ülésén — bár ott volt, aki mondta — én nem sugalltam azt a kezelést, amit a Politikai Bizottság végül is elfogadott, de ott is és utólag is teljesen egyetértettem vele, hogy nem volna helyes és bölcs dolog azonnal és abban a pillanatban folytatni azt a szópárbajt, amit ott néhány szélsőséges megnyilvánulás kétségtelen, hogy kezdeményezett. Meg kell, hogy legyen erre a lehetőség majd — ez egyébként már el is kezdődött —, hogy ne maradjon szó és visszhang nélkül, de azt gondolom, nekünk nagyon rontotta volna az esélyünket és a hitelünket az a körülmény — és most ezek a dokumentumok is azért csak ezt támasztják alá, amit itt a Horn elvtárs ismertetett —, hogy bizony folt van a múltunkon. Ennek tudatában kell ehhez az egész ügghöz viszonyulni, és ez nem azt jelenti, hogy be kell hódolnunk. Lábhoz kell tenni a fegyvert

itt akkor is, amikor igaztalan, meg nemtelen dolgokkal jönnek előtünk, de ez mindenképpen gyengítette volna a pozíciónkat. Ez az egyik.

A másik, Horn elvtárs utalt rá, és itt én megint egy kicsit más oldalról pendítem meg a megközelítésnek a módját, ez a kerekasztal, vagy háromszögletű kerekasztal tárgyalásokon a visszalépés, én nem is mondom visszalépésnek, hanem inkább egy egyezségnek, hogy a kormány eltekint attól, hogy a parlament mostani soron következő ülésén beterjessze a törvényjavaslatokat az alkotmánymódosításról, alkotmányjogi bíróságról, köztársasági elnöki intézményről és a választójogi törvényről, párttörvényről is. Méghozzá azért, mert amikor ezekhez az ügyekhez hozzáfogtunk, akkor már világos volt, hogy ezekben csak az MSZMP kezdeményezése és az MSZMP felfogása alapján törvényt alkotni, olyat, amit a társadalom is elfogad, nem fogunk tudni. Én gondolom — beletartozik ebbe a politikai alkumenetbe — nem kell itt nekünk feladni a pozíciókat természetesen, de ennyi türelemnek szerintem itt most kell lenni ebben az ügyben.

Ehhez kapcsolódik még, ami elhangzott a főtitkári beszámolóban, felszólalásokban is; az ellenség, hol van a demokrácia határa, restauráció, felelősségünk azért is, amit nem tettünk meg és így tovább, hogy hogyan is áll helyt ma a közhatalom Magyarországon? Itt nem egyszerűen rendőrségre gondolok, nem állambiztonsági, közbiztonsági kérdésekre, hanem ennél sokkal szélesebb értelmezésben fogom fel. Olyan körülmények között hogyan áll helyt a közhatalom, amikor nem vitás, a válaszunk arra a kérdésre, hogy vannak-e a társadalomban politikai szélsőségek, csak egyféle lehet, sőt azt is látjuk, hogy vannak olyan politikai erők is, amelyek készek kilépni itt a törvényes keretekből is. Én azt gondolom, hogy ne lepődjünk meg rajta, amikor a társadalomban minden terepen zavar és bizonytalanság van, és amikor egy ilyen modellváltás van napirenden társadalmi méretekben, akkor az ilyen dolgok kezelésében is, ilyen átalakulás közepette a közhatalomban is bizonytalanság van.

Más a politikai alapja ezen dolgok kezelésének. Ne feledkezzünk el róla, hogy nem egyszerűen a politikai ellenfelek, hanem akiket mi tegnap ellenségként kezeltünk, azok ma politikai partnerek és tárgyalóasztal mellett ülnek, vagy pedig szemben ülnek, de egyenrangú félként kezeljük őket. Átalakul a dolgok kezelésének a jogi alapja is. Módosítjuk a törvényeinket. Még érvényben van sok régi törvény, régi szabály, az alapján kellene védelmezni a meglevő állapotokat, de tudjuk, hogy ezeknek a hatálya rövidesen lejár, és azt kell mondjam, van bizonyos megrendülés az apparátusokban is a politikai azonosságtudatunkban, de mi azt a jövődőt ígérjük, és erre készülünk komolyan, hogy a közhatalmi szervek, és benne az erőszak-szervek is az alkotmányos és a törvényes keretek között folyó politikai küzdelemben nem állnak oda egyik politikai párt, de még úgy is mondhatom, hogy politikai erő oldalára sem direkt módon, nem avatkoznak be ebbe a küzdelembé, hanem az Alkotmány és a törvényesség talaján vannak. És, hogy ezt hol és mikor lépik túl, én egyetértek azzal — Nyers elvtárs mondott valami ilyen kifejezést róla —, hogy bizony ennek a megítélése most homályos. Tehát én azt szeretném mondani, hogy ezzel az ügygel azért foglalkoznunk kell majd.

Ezen a ponton én át is lépek arra a kérdésre, mert gondolom, hogy tulajdonképpen június 16-ának a kezelése, a törvényalkotás kérdése most és a különböző társadalomellenes, vagy pedig a politikánkkal ellentétes dolgoknak a kezelése azért igen-igen nagy mértékben összefügg azzal — és ez most már a mi pártunk helyzetéhez és jövőjéhez kapcsolódik —, hogy tulajdonképpen mi egy erős és komoly elha-

tározásra jutottunk a múlt év májusában, hogy végrehajtottunk egy olyan fordulatot, amelyben a korábban megszokotthoz képest — amiben éltünk évtizedeken át, amiről tapasztalatunk volt, amiben otthonosan viselkedtünk — áttérünk egy olyan szisztémára, amiben a támpontjaink kevésbé bizonyosak a párt számára is.

Nem lesz egy közvetlen hatalmi tényező és a politikacsínálásnak pedig nem az egyedüli centruma és nem az egyedüli fóruma lesz a Magyar Szocialista Munkáspárt. Most küszködünk ennek az összes zavarával szerintem a pártban és a párton kívül is, a társadalomban mindenfelé, a közhatalmi szervezetekben — és itt is csak megjegyzem —, hogy minek fogjuk fel ezt, hogyan éljük meg mindazt, ami itt lezajlik, kudarc-e, hogy az MSZMP nem egy ilyen monopolizált hatalmi tényezőként működik, ezt akartuk-e, nem ezt akartuk, hova jutottunk, vagy pedig úgy fogjuk fel, hogy tulajdonképpen ez a mi szándékainkkal egybeesik, mert tényleg valamilyen olyan rendszert akarunk működtetni, amiben tényleg nem hatalmi szóval, hanem másfajta politikai eszközökkel próbálunk érvényt szerezni az MSZMP-nek.

Amikor ilyen változások közepette vagyunk, akkor mégis minden pillanatban olyan képet kérünk számon a helyzettől, mint amikor a párt egyedül állt a politikai küzdőtéren, és amikor mindenhatónak tartotta magát.

Ebben a helyzetben vetődik fel most az a kérdés, hogy hogyan tekintünk itt az egységre. Én erről magam azt mondom, hogy a centrum kifejezés az akkor jó, ha a két szélsőség rossz. Ha azt mondjuk, hogy az egyik szélsőség a konzervatív, a másik szélsőség pedig a reform, akkor szerintem ma nem a centrum a jó, hiszen az MSZMP elfogadta, hogy fordulatot hajt végre a reform felé, és akkor a jó pont, a jó oldal — ahol nekünk a helyünket keresni kell, és meg akarjuk találni — az a reform.

Ilyen alapon én azt mondom, itt nem az a kérdés egyszerűen, hogy jobboldal, reform, baloldal, meg konzervatív és centrum, ez ráadásul mondjuk itt csak a mi köreinkben, esetleg csak a Központi Bizottságban vagy a pártaktíva bizonyos körében érthető.

A párttagságban, meg az országban szerintem és a társadalomban nem ezek a kifejezések azok, ahol az emberek a helyüket keresik, és ami miatt ma a vezetést kritizálják. A kritika elsősorban amiatt van, mert úgy érzik, hogy nincs megfelelően vezetve a párt, és nincs megfelelően vezetve az ország.

Ebben a helyzetben én azt mondom, hogy ha mi itt a politikai platformot fogalmazzuk meg, én egyetértek [azzal] — Szűrös elvtárs és mások is szóltak róla —, hogy akkor nekünk a politikai platformunkat egy olyan helyszínen kell keresnünk, amelyet a társadalom többsége követhetőnek és elfogadhatónak tart. Nem kell, hogy a társadalom maga is ott legyen, csak elfogadja és követhetőnek tartsa.

Ami ezzel kapcsolatban a szervezeti és személyi kérdéseket illeti, szóba került, ki a felelős azért, hogy ez így alakul most a Központi Bizottság ülésén is, meg miért van így a pártban az a helyzet, amiben most úgy látszik, hogy ahányan vagyunk itt a Központi Bizottság ülésén, annyiféleképpen szólunk róla.

Én nem mondom azt, hogy a vezérek, azt sem mondanám, hogy a hívek és a követők, azt mondom róla, hogy a Politikai Bizottság megkímélhette volna a Központi Bizottságot ettől a mai helyzettől. Én aggódtam, hogy — ha a Politikai Bizottság a maga sorai között nem fogja tudni tisztázni ezt a mostani helyzetet — a Központi Bizottság egy ilyen helyzetbe kerül —, és itt most mi bármennyire is tartjuk és érezzük úgy, meg ez a szervezeti rend is, hogy ez a pártnak a legfelsőbb fóruma és a Politikai Bizottság fölött is van —, nemcsak hogy nehéz helyzetbe kerülünk,

hanem nem is fogunk tudni igazán boldogulni vele, és hogy ez lesz a vége, mint ami itt a mai ülésen.

Hogy kimondjam a magam vélekedését erről a dologról, szerintem nem az a kérdés, hogy 1988-ban jól döntöttünk-e. Én 1988-ban híve voltam az akkori személyi döntéseknek, azt mondhatom, hogy híve voltam az azt követő döntéseknek is. Ha a két hónappal ezelőttil, meg a mai helyzetet nézzük, akkor azt mondom, hogy most már nem egyszerűen arról van szó, hogy korábban ki mire volt érdemes, és ki mire volt alkalmas és megfelelő, hanem arra kell egyre nagyobb mértékben tekintettel lennünk, hogy a jövődő a párt — és ami szerintem bizonyosan ennél is fontosabb —, az ország számára is hogyan lesz megfelelőbb. Ilyen alapon én azt mondom, teljesen egyértelmű volt a helyzet a múlt esztendőben, hogy Grósz Károly elvtárs volt akkor a lehetséges politikai tényezők közül az, aki a pártban, a Központi Bizottságban és az aktívagárdában a bizalmat meg tudta nyerni, és meg tudta teremteni. És, ha most, a mai naptól a jövődő felé nézünk, akkor azt mondom, nem könnyű dolgok ezek. Itt végighallgattunk már nem tudom hány és hány felszólalót ebben az ügyben, azt kell hogy mondjam, a pártnak olyan jelölteket kell keresni a párton belüli funkcióra is, és az állami funkciókra is, akiket nagy eséllyel tudunk indítani, hogy a társadalom elfogadja, és ezen az alapon figyelembe kell vennünk, hogy nem a pártban, az MSZMP-ben dőlnek most már el egyedül és kizárólag a dolgaink. Olyan személyeket kell állítani, akik meg tudják szerezni a társadalom részéről a választásokon, országgyűlési, köztársasági elnöki választáson azt a szükséges támogatást, ami biztosíthatja, hogy a párt most már nem pártállamként [sic!], hanem olyan tényezőként, amely hatást gyakorol az államra és más intézményekre, ott jelen legyen.

A következőt hadd fűzzem ehhez hozzá: Franciaországban (nevetés) a szocialista párt sokféle áramlatból és sokféle politikai indíttatású tényezőből áll össze, balszárnya, jobbszárnya, közép van és találtak egy olyan embert, mint amilyen a Mitterrand. A példa — gondolom — számunkra nem egyszerűen a mi viszonyainkra és napi értelemben lefordítható, de abból a szempontból szerintem mindenképpen tanulságos, hogy a Központi Bizottság a mai ülésén vegye figyelembe azt, hogy ilyen előkészítés után, amit a Politikai Bizottság és a jelölőbizottság munkájáról — a jelölőbizottsági tagokkal szót váltva — hallani lehetett, szerintem a pártot nem fogja felkészíteni arra, hogy helyt álljon abban a küzdelemben, aminek elébe nézünk. És én arra hívom fel itt a figyelmet, hogy ezt a szempontot szemünk előtt kell tartani (nevetés).

FEJTI GYÖRGY elvtárs: Kedves Elvtársak! Egy kit türelmet szeretnék kérni még. Nagy Sándor elvtárs néhány pontban összefoglalta az indítványát, engedjék meg nekem, hogy ezt röviden ismertessem. Azt javasolja több, más észrevétellel egybeesően, hogy egy előkészítő vagy egy intézőbizottságot a Központi Bizottság hívjon életre, ez a bizottság a Politikai Bizottság jelenlegi tagjaiból, illetve a Központi Bizottság titkáraiból, egyes megyei első titkárokból, illetve a társadalmi, politikai, tudományos, gazdasági élet néhány olyan reprezentatív képviselőjéből álljon, akik a kongresszus előkészítésében érdemben közre akarnak és közre tudnak működni.

Javasolja továbbá, hogy a személyi és szervezeti kérdések sorában először erről szülessen döntés, egy jelölőbizottság készítse elő ezt a döntést, és ennek függvényében kerüljön sor a pártelnöknek, esetleg a főtitkár személyének az újragondolására.

Tekintettel arra, hogy a most ismertetett javaslaton túl egyéb más személyi és szervezeti kérdésre vonatkozó javaslat is elhangzott, és úgy gondolom — bár egyéb, más kérdésekben is döntenünk kell —, elkerülhetetlen, hogy a személyi, szervezeti kérdéseket lezárjuk. Tehát addig nem fejezheti be a Központi Bizottság az ülését, amíg erre sor nem kerül. Ezért az lenne talán célszerű, ha az eddig elhangzott javaslatokról a Politikai Bizottság lefolytatna most az ülés után egy konzultációt, és holnap ennek a konzultációnak az ismeretében folytathatnánk a munkát.

Azt javaslom, hogy ma függesszük fel az ülést, holnap elsőként Berend T. Iván elvtárs kap szót, és reggel 8 órakor kellene a munkát megkezdeni.

Kérem! Elhangzott itt — elnézést kérek, nekem elkerülte a figyelmemet — a korábbi elnök részéről, hogy 9 órakor kezdődjön az ülés. Tekintettel arra, hogy néhány közel lakó vidéki hazamegy, tehát kilenc órakor kezdjük az ülést.

[Az ülés folytatása 1989. június 24-én]

BERECZ JÁNOS elvtárs: Kedves Elvtársak! Üdvözlöm a Központi Bizottságot a mostani munka második napján. Tegnap este azzal fejeztük be, hogy az elnöklő Fejti elvtárs bejelentette, Berend T. Iván elvtárs lenne az első szónok. Kérem ettől most tekintsünk el, mivel szó volt arról, hogy a Politikai Bizottság este ülést tart. A Politikai Bizottság üléséről és javaslatairól Grósz Károly elvtárs tájékoztatná a Központi Bizottságot.

Egyben bejelentem tájékoztatásul, hogy a megnövekedett jelentkezések alapján eddig még 22 felszólalás van hátra. Grósz Károly elvtársnak adok szót.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: A tegnap elhangzott ügyrendi javaslatot megvitattuk, azt amit Nagy Sándor elvtárs terjesztett elő. Az éjjel kigyűjtöttük a felszólalásokban elhangzott összes szervezeti javaslatot. Sok ellentétes javaslat van, amelyek egymást semlegesítik, és azért egy sorrendiséget kell felállítani. Amennyiben Nagy elvtárs javaslatát szavaztatjuk meg először, akkor az érvénytelenné teszi Kiss Sándor elvtárs javaslatát. Tehát mi összeraktuk a sorrendiséget. Megmondom, hogy miért: Nagy elvtárs úgy ajánlotta, hogy a bizottság a PB-tagok és azokkal kibővített, akiket ajánlott, Kiss elvtárs pedig a Központi Bizottság, illetve a Politikai Bizottság és a főtitkár lemondását javasolta. Akkor nem lehet megcsinálni azt az ajánlást. Ezért tehát egy sorrendben kellene szavazni. Kiss elvtárs azt javasolta, hogy a Központi Bizottság mentse fel a Politikai Bizottságot és a főtitkárt.

Ennek eldöntése előtt kötelességem az elvtársak figyelmét felhívni a következőkre; ha most ebben szavazunk:

— Először: a visszalévő 21 felszólaló — ha jól emlékszem — vagy már 22 felszólalónak a személyi és szervezeti kérdésekre teendő javaslatát ez eleve annullálja. Tudniillik, ha döntünk, akkor már a további javaslatoknak nincs értelme személyi kérdésekben.

— Másodszor; hogy utána azonnal egy jelölőbizottságot kell választani, hogy a jelölőbizottság új főtitkára és Politikai Bizottságra tegyen javaslatot, és azt titkosan meg kell választani. Tekintettel arra, hogy nem lehet egy pillanatig sem a párt vezető testülete egy irányító közösség nélkül, tehát nem tudjuk kivárni a következő központi bizottsági ülést, még ha gyorsan hívnánk is össze, tekintettel arra, hogy rész-

ben folynak a kerekasztal-tárgyalások, nemzetközi kötelezettségeink vannak, folyik a kongresszusi előkészítés, tehát ezekhez kell egy vezető testület. És akkor a választások után kell Nagy elvtárs javaslatára visszatérnünk.

Amennyiben Kiss elvtárs javaslatát elveti a Központi Bizottság, akkor szavazni kell Nagy Sándor elvtárs javaslatáról, amely úgy szól, hogy Kongresszusi Előkészítő Bizottságot hozunk létre, melynek tagjai a politikai bizottsági tagok, a KB-tag megyei titkárok, illetve, ahogy Nagy elvtárs fogalmazott; közéleti személyiségek. Jegyzőkönyvben szó szerint ez van.

Ugyanakkor ezzel párhuzamosan meg kell szavaztatni, meg kell szavazni a Fock elvtárs által vezetett bizottság javaslatát, amelyik úgy szól — Fock elvtársnak még nem volt módja előterjeszteni —, hogy a Politikai Bizottság a kongresszusig bővüljön ki olyan központi bizottsági tagokkal — mindig másokkal —, akik az adott témák szakértői, vagy azon a területen dolgoznak, és ami lényeges, hogy szervezeti joguk legyen a Politikai Bizottságban. Ez a két javaslat üti egymást, tehát éppen ezért valamelyiket el kell fogadnunk.

Amennyiben a Kongresszusi Előkészítő Bizottságra kerül sor, akkor természetesen jelölőbizottságot kell létrehozunk, arra majd megtesszük a javaslatot, és akkor a jelölőbizottságot ki kell küldeni, hogy kezdje meg a személyi előkészítést. A Politikai Bizottság tegnap esti vitáján úgy láttuk, hogy semmi akadálya nincs Nagy elvtárs javaslatát megfogadni, tehát, hogy Kongresszusi Előkészítő Bizottságot hozunk létre, bár különösebb funkcióját nem látjuk, tekintettel arra, hogy a kongresszusi előkészületekre a legutóbbi ülésen egy szervezőbizottságot jelöltünk ki. Akkor azt meg kell szüntetni, mert arra nincs szükség.

Másodszor: a kongresszus elé kerülő összes tartalmi kérdést úgyis a Központi Bizottság elé kell hozni, de ettől függetlenül ezt meg lehet tenni.

Szeretném még tájékoztatásul elmondani — ha jól értettem a javaslat lényegét, hogy a vezetés és a területek közötti kapcsolat szorosabb legyen —, [akkor erre hadd mondjam el,] hogy a közelmúltban kialakított munkaforma, tehát az, hogy a vezetés és a megyei titkárok rendszeresen találkoznak a Politikai Bizottság ülése előtt, és megbeszélik azokat a kérdéseket, amelyek a Politikai Bizottság ülésén napirendre kerülnek, ezt a funkciót feloldja, hogy ennek eleget tud tenni [sic!]. Kérem, hogy ebben a sorrendiségben szavaztassa meg az elnök a testületet, és amennyiben a döntés megszületik, akkor előterjesztést tesznek a jelölőbizottságra és a szavazatszedő bizottságra, a többi pedig már a jelölőbizottság dolga.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Köszönöm szépen. Tessék, Kovács László elvtárs.

KOVÁCS LÁSZLÓ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Ügyrendi javaslatom van. Én nem pontosan így értelmeztem Kiss Sándor elvtárs javaslatát, amivel nem vagyok egyedül. Javaslom, mindkét elvtárs röviden ismertesse a javaslatát ugyanis, Kiss Sándor elvtárs javaslata szerint az Intéző Bizottságnak egyenrangú tagjai lennének, tehát nem lenne Politikai Bizottság.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Kovács elvtárs, szándékunkban állt sorra megkérni a javaslattevőket, hogy ismét fogalmazzák meg pontosan javaslatukat. A szó szerinti jegyzőkönyv alapján ismertette a Grósz elvtárs, de azért megkérdézem Kiss Sándor elvtársat, elő kívánja-e ismét adni akkor, mert ez már vérre menő.

KISS SÁNDOR elvtárs: Azzal kezdeném, hogy az én javaslatom nem azonos az azzal a javaslattal amit a Szűrös elvtárs tett. Én tulajdonképpen azt javasoltam, hogy

a most kialakult helyzetre, arra a bizalmatlanságra, ami itt megmutatkozik a Politikai Bizottság és a főtitkár személye iránt, mentsük fel a főtitkárt és a Politikai Bizottságot, válasszunk elnököt, és egy olyan bizottságot bízunk most meg, amelyik a kongresszusig az ügyeket viszi. Ugyanis, ha azt a javaslatot elfogadjuk, amit a Szűrös elvtárs tett, én azt hiszem, hogy itt a bizottság, a Központi Bizottság sem tud megegyezésre jutni. Ezért egy átmeneti megoldást javasoltam, azt amit Kovács elvtárs is értelmezett ebben, és úgy gondolom, ha azt egy hozzászólásban valaki elmondta, hogy rendkívüli állapot van a pártban most, akkor erre a rendkívüli helyzetre lehet, hogy rendkívüli megoldást kell találni. Ez volt a javaslatom lényege.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Köszönöm szépen. Én azt mondanám egy pillanatra, hogy ez a javaslat ugyanaz, amit Grósz elvtárs ismertetett a Politikai Bizottság álláspontra alapján, hogy elsőnek szavazzuk, hogy a Politikai Bizottságot és a főtitkárt mentsük fel. Ez szó szerint. (A háttérből: ezt mondta, de most nem ezt mondja.) Tehát a Kiss elvtárs javaslata az, hogy az általános bizalmatlanságra való tekintettel a Politikai Bizottságot és a főtitkárt mentsük fel. Utána már jön a másik javaslat — de arról most nem kell szavazni —, hogy válasszunk elnököt és egy új vezetőséget. Most először ezt kell megszavazni.

SARLÓS ISTVÁN elvtárs: Fock elvtárs ismertesse az ő javaslatukat. Annak ismeretében lehet jól dönteni.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Szabó István elvtárs, tessék.

SZABÓ ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Politikai Bizottság! Tisztelt Központi Bizottság! Én azt javasolnám, hogy van még 22 felszólaló. Hallgassuk meg a 22 felszólalót, és utána kezdjük el megvitatni a Grósz elvtárs és a Kiss Sándor elvtárs által tett javaslatot. (Hangzavar.)

BERECZ JÁNOS elvtárs: Tessék Nagy Sándor elvtárs mint érintett!

NAGY SÁNDOR elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Azért kértem csupán szót, hogy egy dologban ne hogy félreértés maradjon. Az én javaslatomnak is az a lényege, hogy amennyiben egy ilyen intézőbizottság vagy akármilyen néven nevezendő bizottság választatik, akkor természetesen mellette és tőle különbözően nem működik Politikai Bizottság. Tehát e tekintetben az én javaslatom pontosan megegyezik Kiss Sándor elvtárs javaslatával.

Az a megközelítés, hogy hogyan álljon össze az intézőbizottság, arra nézve mondtam én, hogy a mostani Politikai Bizottság tagjaiból, a KB titkáraiból, és így tovább, és így tovább. De az én javaslatom szerint sincs külön Politikai Bizottság.

Az egy más kérdés, hogy én nem kezdeményeztem a Politikai Bizottság és a főtitkár felmentését! Ez két különböző dolog. Ez az a pont, ahol azért a finom szerkezetre is érdemes figyelni. A javaslat lényege az, hogy ebben a javaslatban sincs Politikai Bizottság, és én fenntartom ezt a javaslatomat.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Tessék Berend T. Iván elvtárs, utána Nyers Rezső elvtárs.

BEREND T. IVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A vita közepén vagyunk, mert ha jól hallottam, 20—21 felszólaló van még hátra, hátha okosabbak leszünk attól. Furcsa lenne a vita közepén az eddig elhangzott javaslatokra szavaz-

ni, mert akkor a következő tíz hozzászólás után újra szavazni kell, és módosítani az előző szavazásokat. Ez nem lenne bölcs dolog. Hallgassuk meg most már türelmesen a rövidebbre fogott felszólalásokat, és utána döntsünk, hogy mit akarunk, mert kapkodás lenne ebből!

BERECZ JÁNOS elvtárs: Nyers Rezső elvtárs, tessék.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tisztelt elvtársak! Jobb lett volna, ha Fock elvtárs elmondta volna a javaslatát és utána szólok én. (Közbeszólások: mondja el! Mondja el.) Mondja el Fock elvtárs.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Majd én felolvasom. Tessék itt maradni Nyers elvtárs! Én majd felolvasom, mert itt van a kezemben. (Hangzavar.)

NYERS REZSŐ elvtárs: Mondja el Fock elvtárs, hiszen az ő javaslata.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Fock elvtárs, kérem szépen! (Hangzavar.)

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Mindegy, amelyiket akarja Fock elvtárs! A hosszabb nincs meg, ez a rövidebb, ezt adta ide nekem Fock elvtárs. Hát ez az...

FOCK JENŐ elvtárs: Igen, ez az.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Nem ugyanaz, ez már az átdolgozott.

FOCK JENŐ elvtárs: Kedves Elvtársak! A Központi Bizottság május 8-i ülésén kiküldött jelölőbizottságot azzal a feladattal bízta meg a Központi Bizottság, hogy javaslatot tegyen a megüresedett párttiszségek betöltésére.

A jelölőbizottság, melynek tagja volt: Barts Oszkárné, Gyuricza László, Magyar Kálmán, Tőkei Ferenc elvtárs, a munkát elvégezte. A KB-tag elvtársak többségének véleményét kikértük. Ennek alapján az alábbi javaslatokat terjesztjük elő:

A többség alatt azt értem, hogy kereken 80 KB-taggal sikerült valamilyen formában szót váltani, és azt lehet mondani, hogy 60-an körülbelül azzal értettek egyet, amit elő fogok most adni.

A jelölőbizottság javasolja: a Központi Bizottság a párt elnökének titkos szavazással Nyers Rezső elvtársat válassza meg. Itt szeretnék néhány dolgot hozzátenni. Az egyik az, kb. 60-an mondták, hogy legyen elnöke a pártnak. Körülbelül 20-an mondták, hogy legutóbb elnök csak Kádár elvtárs személyére tekintettel lett, hogy ne legyen főtitkár, hanem legyen elnök *[sic!]*.

60 elvtárs egyöntetűen Nyers elvtársat javasolta. Más javaslat nem hangzott el az elnök személyére, viszont mind a 60-an azt vallották, hogy csak akkor kell, hogy elnök legyen, ha nem díszfunkciót tölt be. Nyers elvtárral tegnap szót váltottam, ő ezt az álláspontot tartja, vállalja, hogy elnök legyen, de csak akkor, ha meghatározott feladatot kap.

Grósz elvtárral szót váltottunk, hogy ha Nyers elvtárs elnök lenne, foglalkozna a nemzetközi kérdésekkel és az alakuló pártokkal való konzultációkkal, tárgyalásokkal, kapcsolattartással, szorosan együttműködve ebben a kérdésben a főtitkárrel. A főtitkár e mellett a munka mellett — amit Nyers elvtárral megosztanak — elsősorban az apparátus irányítását látná el.

Az egész jelölésben abból indultunk ki, hogy a kongresszusig három hónap van hátra, olyan jelentős változtatások, amelyek itt a KB-ülésen elhangzottak, felme-

rültek a beszélgetések során, de úgy gondoltuk, hogy ezekre majd vissza kell térni valamilyen formában, de a kongresszuson, és nem most.

A Központi Bizottság a kongresszusig terjedő időszakig KB-titkári feladatok ellátásával bízta meg Barabás János elvtársat, a Budapesti Pártbizottság titkárát, tehát a mostani feladata érintetlenül hagyásával. Itt megint egy megjegyzés.

Elhangzott több felszólalásban, ilyen időket élünk mostanában, hogy nem szívesen vállalnak — Németh elvtárs a kormányra mondta, de ugyanezt el lehet mondani a pártra is — mostanában megbízatást, illetőleg kinevezést.

Felmerültek olyan személyek kiegészítésként a Politikai Bizottságba stb., akik kitűnő vezérigazgatók, vagy más helyeken kitűnő munkát végeznek, de vagy semmilyen formában, vagy csak a munka érintetlenül hagyása mellett, megbízással vállalnának akármilyen tisztséget, például KB-titkári megbízatást.

A Bizottság javasolja, hogy a Központi Bizottság Pártpolitikai Osztályának felügyeletével Iványi Pál elvtársat, jelenlegi hatáskörének megtartása mellett bízta meg, akit legutóbb — mint Iványit [*sic!*] — a kongresszus Szervező Bizottságának elnökévé választottunk.

Körülbelül huszonötven javasolták valamilyen formában, hogy huszonöt tagúra [kellene] kibővíteni a Politikai Bizottságot, és intézőbizottság vagy más elnevezés alatt dolgozzon a kongresszusig. Mi abból indultunk ki, ez jó megoldás lenne, de ha már a KB a múlt ülésen létrehozta a szervezőbizottságot azzal a feladattal, hogy a kongresszust és a választásokat készítse elő, akkor felesleges lenne duplázni, hogy most egy másik bizottság csinálja ugyanezt.

A negyedik pont — tekintettel arra, hogy a Politikai Bizottság összetétele a kongresszusig nem változik, mármint a Bizottság szerint, ezért — a Központi Bizottság tagjaival folytatott konzultáció alapján a jelölőbizottság szükségesnek látja, hogy a kongresszus eredményes előkészítése, a párt előtt álló feladatok sikeres megoldása érdekében a Politikai Bizottság munkáját megerősítsék, nem új politikai bizottsági tagokkal, hanem ahogy ezt néhány mondattal Grósz elvtárs jelezte, a Politikai Bizottság minden ülésére hívjanak meg a napirendtől függően más-más KB-tagokat, három vagy öt KB-tagot, akik a Politikai Bizottság ülésén döntési, szavazati joggal vesznek részt. Megmondom, hogy ezt én két hónappal ezelőtt javasoltam Grósz elvtársnak, másoknak, akikkel beszéltem erről a kérdésről. Én akkor azért javasoltam, mert ugye itt állandóan tetemre kellett hívni a Politikai Bizottság tagjait, vagy néhány tagját, KB-titkárokat, főtitkárt, hogy tényleg szeretik-e egymást, vagy nem, itt fel is álltak, meg is esküdtek, és a végén kisült, lehet, hogy akkor nem voltak hamis eskük, de két hét múlva hamisnak tűntek ezek az eskük. Azért javasoltam, legyen három-öt KB-tag, aki kontrolálni tudja, hogy tényleg megvan-e ez az egység a PB-ben, vagy nincs meg. Most magánvélemény; hozzáteszem, hogy a KB-ülés előtt és alatt az volt a meggyőződésem — és azt hiszem nem voltam egyedül vele —, hogy a Politikai Bizottság legutóbbi ülésén a felelősségtől áthatva, hogy a kongresszus a nyakunkon van, kompromisszum született azok között az elvtársak között, akiket itt most felszólított a KB, hogy elsőnek szólaljanak meg, Pozsgay, Nyers, Németh stb. Én azt hiszem ez helyes volt, de érezhető volt, hogy itt a Politikai Bizottságban egy egészséges kompromisszum — úgy értelmezem, hogy áthatva felelősségtől, hogy a kongresszus és utána a választások itt vannak a párt nyakán — született meg. És jó lenne, ha ez az egészséges, általam egészségesnek nevezett kompromisszum tartós lenne.

Én befejezésül csak két mondatot mondanék még. Azon a véleményen vagyok,

hogy a kongresszusig bírjuk ki már egymást valahogyan, ha van türelmünk. Rettegetes türelmünk van ahhoz, hogy velünk szemben álló ellenfelek, sőt ellenséggel szemben türelmesen, túlzott nagy türelemmel sokszor tudunk ügyködni, beszélni, tárgyalni, sokszor szó nélkül hagyni az ő véleményüket. Én nem a reformkörökre gondolok, nem az alternatívokra, akik tisztességesek velünk szemben, hanem kifejezett ellenségesekkel is szót tudunk váltani, meg akarjuk őket is érteni, beleéljük magunkat az ő helyzetükbe, az ő gondolkodásmódjukba, akkor egymást valahogy a kongresszusig viseljük el, és próbáljunk együtt dolgozni úgy, ahogy sok felszólaló mondta, hogy a választásoknak úgy mehessünk neki majd annak idején egy megújult Központi Bizottsággal, természetesen megújult Politikai Bizottsággal, hogy a választáson esélyünk legyen arra — amit már ugyancsak sokan elmondtak —, ha nem is többséggel, de jelentős nagyságrendben képviselőlethez jutunk a parlamentben és koalícióban, más tisztességes, velünk dolgozni együtt tudó emberekkel, csoportokkal, koalíciós kormányzásban jelentős mértékben részt tudunk venni.

Ez volt a bizottság elgondolása, el lehet fogadni, el lehet utasítani, lehet külön-külön szavazgatni róla, vagy elvetni és elővenni azt, amit Nagy elvtárs mondott, ezzel lényegében összecseng, csak ott nem, hogy a múltkori KB-n már elhatároztuk a szervezőbizottságot, és én úgy értelmezem, hogy kereken 80 KB-tag közül voltak jó néhányan, húsz-egynéhányan, akik megkérdőjelezték azt, hogy a Grósz elvtárs főtitkárságával menjünk-e a kongresszusig. Tehát abszolút kisebbségben, de voltak ilyen hangok, és magyarázatok is voltak hozzá, hogy miért. Egyik-másik magyarázat itt is elhangzott a felszólalásokban, Grósz elvtárs nem eléggé átgondolt nyilvánosság előtt tett kijelentései stb., de ilyen alapon akkor mindenkit le kellene most váltani, fel kellene menteni, ha egy-két nem sikerült megjegyzése alapján ítélünk meg egy embert. Befejeztem.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Kedves Elvtársak! Azért, hogy a munka előrehaladjon, a következőket javasolnám.

Két lehetőségünk van, az egyik, hogy folytatjuk a vitát feliratkozások alapján, és aztán a végén valamilyen kérdésben döntünk. Én a Politikai Bizottság javaslatát támogatnám, mégpedig a következő módon: az első, tehát Kiss elvtárs javaslata felett, és második, Nagy Sándor elvtárs javaslata felett szavazzunk, mert ha bármelyiket elfogadjuk, akkor most rögtön jelölőbizottságot kellene kiküldeni, amely esetleg egész nap dolgozna, és holnap döntésre kell jutnunk. A harmadik javaslat felett, amit Fock elvtárs adott elő, az első kettőben döntöttünk, akkor azt hagyjuk meg a vita közben, mert még kiegészülhet, módosulhat, gazdagodhat, tehát van lehetőségünk abban külön dönteni, ahhoz nem kell külön jelölőbizottság, mert a jelölőbizottság elnöke adta elő. Kíván-e az ügyrendhez szólni valaki? Tessék Vajda elvtárs.

VAJDA GYÖRGY elvtárs: Azt javaslom, hogy először arról a kérdéstről szavazzon a Központi Bizottság, hogy folytassuk-e a vitát, vagy pedig szakítsuk meg, és térjünk rá ezekre a kérdésekre.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Így gondoltam. Tessék, Varga elvtárs.

VARGA LÁSZLÓ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Véleményem szerint is messze igaz, az a véletlenszerűség, hogy ki az, aki az első féldőben kapott szót, nem döntheti el azt, hogy most lezárjuk a szervezeti kérdésekben tulajdonképpen a hozzászólás lehetőségét, viszont én összebékíthetőnek érzem a két szempontot. A huszonegy jelentkező nyilván itt ül a teremben, de bárki más, aki az elhangzott

javaslatokhoz, kifejezetten a szervezeti kérdések nyomvonalán hozzászólással kíván élni, rövid egy percben az asztalra tett javaslatok kapcsán most megteheti, ezután a Központi Bizottság megítéli, hogy az ehhez tett javaslatokból van-e életképes, szavazásra méltó, vagy a többség az itt asztalra került javaslatot tudja elfogadni, és a politikai helyzetről, politikai kezelésmódjáról szóló további vita ezt követően folytatható. Tehát én összebékíthetőnek érzem most rövid egyperces összefoglalókkal. Aki úgy gondolja, hogy a javaslatok között ezekkel perlekedő más javaslat, vagy éppen ezeket támogató észrevétel van, egy rövid fél óra alatt bőven megtehetnénk. Köszönöm szépen.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Nyers elvtárs, tessék.

NYERS REZSŐ elvtárs: Én üdvözlöm azt a szellemet, szellemiséget, amit Fock elvtárs javaslata és az ő mondanivalója itt kifejezett. Ehhez csatlakozom.

Az a véleményem, hogy politikailag akcióképesek lehetünk, ha szervezetileg és személyileg sikerül most valamit összeráznunk. Nagy érdeke az országnak, hogy az átmenet idején — hangsúlyozom az átmenet idejében — az MSZMP ereje ne csökkenjen, vagy ne látványosan csökkenjen, tehát meghatározó szerepét képes legyen betölteni egészen a választásokig, nem tudom hogy azután mi lesz majd. Nemzetközileg nagyon fontos a mai helyzetben, hogy a pártválságunkat ne hosszabbítsuk meg, a belpolitikában is nagyon fontos. Ha mi nem jó döntés után, nem kielégítő döntés után oszlunk fel, meghosszabbodik a pártválság, és az a két dolog, amit mondtam, nemzetközileg is és hazailag, akkor elúszott, tehát nem bizonyítjuk, hogy van egy cselekvőképes MSZMP.

Most még egy dolgot szeretnék mondani: azt hiszem, hogy a pártban ma a vezetést nem differenciálni kellene, tehát még növelni a benne lévő tagoknak a számát, hanem koncentrálni kellene. Ezt javaslom, és ilyen javaslatom is lesz.

Na most személyileg: véleményem az, hogy Grósz elvtárral szemben húszszázalékos bizalmatlanság, hogy egyszemélyes vezető — mert jelenleg a főtitkár lényegében egyszemélyes irányító — ugye ez megingott, a húsz százalék elég arra; véleményem ugyanakkor az, hogy Grósz elvtárs nélkül, tehát őt kikapcsolni a vezetésből, ez deklarálása annak, hogy ez a párt válságban van, és ez akkor szét fog esni.

Nemzetközileg és hazailag is én a következőket javasolom: van egy Pozsgay-kérdésünk ugye, és van egy nagyon szerencsétlenül alakult Grósz—Pozsgay-párbaj, szóparbaj. Kérem szépen, az én véleményem az, hogy ezt a párbajt Grósz elvtárs elveszítette országos politikai szinten, Pozsgay elvtárs nem nyerte meg a párt berkeiben, de Pozsgay elvtársra szükségünk van nekünk. Az országos politikába őt is be kell vonni. Kérem szépen, ezek után a javaslatom: Fock elvtárs javaslatát, a bizottság javaslatát én el tudom fogadni; vállalom azt, hogy ő mondta, de megmondom őszintén, kevésnek érzem azt, ha a pártban egy személyben én ilyen integrációs funkciót töltenék be, nem hiszem, hogy ez elég, ezért én azt javaslom, hogy egy egyszemélyes kollektív elnökség alakuljon.

A négy személyes kollektív elnökségben a következők legyenek: Németh elvtárs, Grósz elvtárs, Pozsgay elvtárs és ha elfogadnak, akkor én is szívesen részt veszek ebben.

Én azt tapasztaltam, hogy mi négyen együtt tudunk dolgozni, csak nagyon laza a kapcsolatrendszer is, és össze lehet rázni ebben az átmeneti időben a pártot. Én Grósz elvtársat meghagynám a főtitkári tisztségben emellett, és arra kérném őt, hogy vállalja el így, és akkor a kollektív elnökség és a főtitkár működne.

Alternatívnek tekintem azt, hogy működjék-e tovább a Politikai Bizottság. Váltást nem javaslok a Politikai Bizottságban, ítéljük meg, hogy a párt kifelé való stabilitásérzete szempontjából működjön-e. Lehetséges, hogy működjön tovább, azt is lehetségesnek tartom, hogy ne működjön, és a választási szervezőbizottság működjön emellett. Ennek lényege az, hogy ez esetben ez a kollektív elnökség közvetlenül a Központi Bizottsághoz kapcsolódik, tehát a Központi Bizottság politikai döntéshozó szerepe megerősödne, talán még gyakoribb üléseket, operatív üléseket kellene a Központi Bizottságnak tartani. Ez a javaslatom. Kérem, hogy mérlegeljék.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Most már a javaslatok bőségében vagyunk, én megismételném a javaslatomat, csak pontosabban. Két lehetőségünk van most: az egyik, hogy folytatjuk a vitát és a vita végén döntünk valamiről.

A másik: a vita és a döntés előkészítése érdekében most döntünk Kiss Sándor elvtárs javaslatáról (nem érthető hangok a teremből), és a Nagy Sándor elvtárs javaslatáról, a harmadikról, amit Fock elvtárs és Nyers elvtárs javasolt, szerintem a vita végén kell dönteni. Annak van értelme, hogy azt a vita végén döntsük el, de az első, másodiknál jelölőbizottságra van szükség.

Tessék, Horn elvtárs!

HORN GYULA elvtárs: Azt szeretném javasolni, amit Varga elvtárs mondott. Nyers elvtárs már megkezdte: meg lehet vitatni, hallgassuk meg azokat, akiknek van ezzel összefüggésben javaslatuk. Ha végigvárjuk a vitát... (Zajongás a teremben.)

BERECZ JÁNOS elvtárs: Kedves Elvtársak!

HORN GYULA elvtárs: Hadd mondjam végig, János! Ha végigvárjuk a vitát, akkor — igaza van Grósz elvtársnak, neked is — itt ülésezhetünk holnap estig is, és nem jutunk döntésre. Akinek ezzel kapcsolatban javallata van, menjen ki, mondja el egy vagy két percben.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Kedves Elvtársak! Szavazásara teszem fel a kérdést. Aki egyetért azzal, hogy rövid, egy-két perces felszólalásban három személyi javaslatcsomaghoz lehessen hozzászólni, kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm szépen.

Kik voltak ellene? Egy, kettő, három, négy.

Tartózkodott valaki a szavazástól? Egy, kettő, három, négy, öt.

Tehát akkor négy ellenszavazattal és öt tartózkodással azt fogadtuk el, hogy a három személyi javaslatcsomaghoz rövid, egy-két perces hozzászólásokat... (Közbeszólások: milyen háromhoz?) Kiss Sándor elvtárséhoz, Nagy Sándor elvtárséhoz és Fock elvtárséhoz. (Hangzavar.) Jó, hát akkor a Nyers elvtárs javaslata.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: A Varga Laci javaslata volt.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Jó, rendben van! Tessék Sarlós elvtárs! De ezt már itt kint kell, mert a jegyzőkönyv számára szükséges.

SARLÓS ISTVÁN elvtárs: Én csak megismétlem, amit Varga elvtárs mondott. Huszonegyen kértek szót, és lehet, hogy az huszonöt vagy huszonhat lesz. Mindenkinek akkor adjuk meg a szót, ha az illető személyi, vagy olyan szervezeti kérdésben akar javaslatot tenni, amiről döntünk. Tudniillik Berecz elvtárs a három eddig

elhangzott javaslatot akarta megszavaztatni, de a negyedik is elhangzott, Nyers elvtárs javaslata, és elhangozhat egy ötödik és hatodik is. Mindenkinek legyen meg a joga ahhoz, ha azt akarjuk, hogy a pártban rend, [erő,] vitakészség legyen, hogy a mai KB-ülés után azzal állhassunk fel, hogy akik holnapról a pártot vezetik, azok fegyelmezetten, egységesen a Központi Bizottság döntései alapján működjenek, ezt csak akkor tudjuk biztosítani, ha mindenfajta javaslat elhangzik, és az eltérő javaslatot leszavazása esetén úgy kell kezelni, hogy aki más javaslatot tett és a KB nem fogadta el, az aláveti magát a többség akaratának. Tehát ne kezdődjön el akkor holnap az, hogy nem fogadták el, de az én javaslatom az jó. Ha 22-en elmondják egy mondatban a véleményüket, nevet, szervezeti felépítést megnevezve, akkor lehet utána dönteni.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Tessék Berend T. Iván elvtárs, a személyi kérdésekhez. (Hangzavar, nem érthető!) Nem? Jó.

Tessék, akkor ki akar most röviden ezekhez a személyi kérdésekhez, csak a személyi, szervezeti kérdésekhez szólni?

Tessék, Antalóczy elvtárs.

ANTALÓCZY ALBERT elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Azt hiszem, hogy itt az elmúlt nap, illetve mai nap alatt bizonyítottuk, hogy pártunk sajnos tényleg a szétesettség állapotában van. Éppen ezért én a következő erősítő indítványt tenném. Elfogadom maximálisan azt, amit Nyers elvtárs mondott, de hogy világossá váljon a párt vezetése, azt javaslom, tegyük egyértelművé, hogy a pártot az elnök vezeti. Tehát ezzel áthidaljuk azt: maradjon Grósz elvtárs főtitkár, de egyértelművé tesszük, hogy az elnök az, aki a párton belül felmerülő, mai vitás kérdésekben ide a Központi Bizottság felé egyértelmű javaslatokat tesz, ha erre szükség van.

Egyébként azzal a javaslattal értek egyet, amit Fock elvtárs, illetve Nyers elvtárs terjesztett elő. Tehát: legyen egy négyes bizottság, és nagyon kérem, mondjunk el mindent, de valahogy a felelősségünk legyen erőteljesebb. Nem lehet innen úgy elmenni, hogy ezt a mérhetetlen szétesettségi állapotot tovább erősítsük a párttag-ságban. Gondoljuk végig, hogy akarunk mi hétszáz ezer ember között valamiféle közös nevezőre jutni, ha mi itt száz-egynéhányan képtelenek vagyunk valamire jutni. Elnézést kérek, nem ötletbörze a Központi Bizottság ülése. Elnézést kérek mindenkitől, ha bárkit is megbántottam. Úgy vélem, egy kicsit felelősségünknek jobban kellene élni és érvényesülni. Többet nem kívánok mondani.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Horváth István elvtárs, utána Deák László elvtárs. (Grósz elvtárs: nem Deák, hanem Csáki Csaba; én néztem el.)

HORVÁTH ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kiss elvtárs javaslata véleményem szerint nem ellentmondásos, tehát az kezelhető, Nyers és Fock elvtársak javaslata is, viszont Nagy Sándor elvtárs javaslatánál van az én gondolatomban egy olyan ellentmondás, hogy ugye Nagy Sándor elvtárs azt javasolta, ne mentsük fel a főtitkárt és a Politikai Bizottságot, de legyen egy kongresszust előkészítő bizottság. Nekem az az ellentmondás, hogy ebben az esetben akkor mi történik a Politikai Bizottsággal, vagy a főtitkárral, hiszen egy választott testület, általunk megválasztott testület. Tehát abban az esetben — én úgy gondolom — mindenképpen fel kellene a főtitkárt és a Politikai Bizottságot is menteni. Köszönöm szépen.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Tessék, Kótai Géza elvtárs, utána Mórocz, Berend T.

Iván, Csáki Csaba, Tétényi, Kiss Péter, Maróthy, Rajki elvtársnő, Huszár és Kállai elvtárs.

KÓTAI GÉZA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Teljesen nyilvánvaló, teljesen egyértelmű, hogy lépést vár tőlünk a párttagság, a magyar társadalom, a nemzetközi közvélemény Keleten és Nyugaton. Nagyon szimpatikus számomra az a javaslat, amit Nyers elvtárs ismertetett. Megjegyzem, hogy maximálisan támogatom Nyers elvtárs — és ezt mondtam a jelölőbizottságnak is — pártelnöki megválasztását. Nem értem azonban ezt a négyet. Miért nem őt? Ha a jelenlegi helyzet szerint nézem, akkor benne van a párt főtitkára, a miniszterelnök és két államminiszter PB-tag. Rendben van, meggyőződésem, hogy egyhangúlag — vagy nem egyhangúlag — meg fogjuk választani Nyers elvtársat pártelnöknek. Ő így is szerepel. Miért nincs benne az Országgyűlés elnöke? Felmerül bennem a kérdés — jó most ne a személyi szimpátiákról és antipátiákról beszéljünk, ezek közismertek —, és most javaslatot teszek, pártelnök, pártfőtitkár, PB-tag, államminiszter, miniszterelnök és az Országgyűlés elnöke. Köszönöm.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Köszönöm. Mórocz Lajos elvtárs, utána Berend T. Iván elvtárs, Csáki Csaba, Tétényi Pál, Kiss Péter, Maróthy László, Rajki elvtársnő, Tőkei és Marjai elvtárs eddig. Jó? Huszár István. Igen.

MÓRO CZ LAJOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én egyetérték Nyers elvtárssal abban, hogy a választások, helyesebben a kongresszus majd a választások előtt, mindenképpen integrálni, tehát összpontosítani kell a vezetést, és nem decentralizálni. Tehát, ilyen tekintetben, hogy elnökség legyen, egy szilárd mag, amelyik vezet, egyetérték, csak egy dolgot nem értek, és amíg ezt nem tisztázzuk, nehéz állást foglalni, legalábbis nekem.

Ha megválasztjuk az elnökséget, vagy elfogadjuk ezt a javaslatot, amit Nyers elvtárs előterjesztett, és ami nekem is szimpatikus, akkor mi lesz az elnökség szerepe, és ha megmarad a Politikai Bizottság — márpedig én amellettt vagyok hogy a személyi összetételben ne változtassunk —, mi lesz a Politikai Bizottság szerepe? A kettő, az elnökség és a Politikai Bizottság hogyan viszonylik egymáshoz, milyen munkamegosztásban dolgozik? Ez az egyik dolog, mit tisztázni kell.

A másik, a megnevezett elvtársak, Nyers elvtárs egyet megnevezett, ezt a konstrukciót elfogadják-e? Ha erre nem tudunk választ kapni, akkor nehéz döntenünk. Tehát még egyszer, azzal zárom, hogy én a Nyers elvtárs javaslatával szimpatizálok, azonban ilyen kérdéseim vannak. Köszönöm szépen.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Tessék, Nyers elvtárs.

NYERS REZSŐ elvtárs: Véleményem szerint, ez a kollektív elnökség a főtitkárság előkészítő és koordináló munkáját végezné, amin belül a főtitkárnak is megmaradna a maga szerepe. Én megkérdeztem a négy elvtársat, ők ezt elvállalják, Grósz elvtárs is így nyilatkozott.

Én alternatívan vetettem fel, kifelé, országhatárainkon kívül a stabilizálásérzetet növelné, ha megmaradna a Politikai Bizottság, befelé én lehetségesnek tartom, hogy ne legyen Politikai Bizottság, funkcionálni tud ez a struktúra szerintem Politikai Bizottság nélkül is.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Berend T. Iván elvtárs, utána Csáki Csaba elvtárs.

BEREND T. IVÁN elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Ez a javaslat, amit Nyers elvtárs terjesztett elő, lényegében megfelelő számomra is, bizonyos korrekciókkal, vagyis kiegészítésekkel, amelyre javaslatot tennék. Ugyanis, az szimpatikus ebben, hogy egy meghatározott időre, a kongresszusig, egyértelmű változást hoz a párt vezetésében, amire rendkívül nagy szükség van, mert most úgy érezzük, hogy ez nincs rendben, nem működik rendben.

Én ezt csakis úgy tudnám értelmezni — ha ő alternatívákat mondott —, hogy a Központi Bizottság most felmenti a Politikai Bizottságot, mert ennyi áttétellel a vezetés teljesen követhetlenné válna, és egy elnökség kezében, egy szűkebb körű elnökség kezébe teszi le a párt, a Központi Bizottság, — nem irányítását, nem tudom mi a hivatalos forma. Ez megfelel annak, hogy nagyon komoly a helyzet, megfelel annak, hogy a párt világos változást akar a vezetésben, és profilváltást is igényel.

Én úgy látom, azonban — nemcsak azért, mert ez majdnem hogy történelmileg szokás —, hogy még négyes fogat nem vezetett országot ismereteim szerint, lehet, hogy volt ilyen is.

Én azt javasolnám, hogy egy háromtagú elnökség legyen, ez a háromtagú elnökség Nyers, Pozsgay és Németh elvtárs lenne. A háromtagú elnökség vezetné tehát közvetlenül most a munkát, a kongresszusi időszakig, és emellett lenne főtitkár. Antalóczy elvtárs javaslatával én egyetértek, egészen egyértelművé kell tenni, hogy a munka elvi irányítása a háromtagú elnökség kezében van. A főtitkár személyéről kell döntenünk, itt nagyon sok minden aggály hangzott el Grósz elvtárs tevékenységével, illetve jelenlegi és jövőbeni szerepével kapcsolatban, különböző formában fogalmazták meg ezt többen tegnap. Én is érzem a feszítő problémákat — amelyeket többen megfogalmaztak —, azzal együtt, most rövid felszólalásban ennek az évnék az értékelésébe nem bocsátkoznék, de úgy látom, hogy a benne lévő ellentmondásosság és nem személyi harcok, hanem vonalkülönbségek [*sic!*]. Majd a felszólalásomban elmondom, hogy képzelem el a pártcentrum, vagy a párt mint centrum szerepét.

Én problémát érzek Grósz elvtárs további tevékenységével kapcsolatban. Bizonyos értelemben egyértelműbb váltást éreznék a párt egész átalakulása, jövőbeni iránya, európai, baloldali, szocialista jellegének kidomborítása szempontjából, ha Pozsgay elvtárs látná el ezt a feladatot. Nyers elvtársnak azonban igaza van abban, hogy itt a párton belül ez nagy megosztottságot okozna, egy része biztos, hogy előnyös lenne, egy része nyilván vitatható és problémát okozó lenne, ezt én nem tudom megítélni jól, ettől tartok. Nem ismerem annyira a párttagságot. Ezt mérlegelésre ajánlom azonban, de mindenképpen azt, hogy a háromtagú elnökség egyértelműen a párt irányítója legyen, és ezután döntsünk arról, hogy a főtitkár posztját Grósz elvtárs vagy — én ezt is el tudom képzelni — egy negyvenéves, ma ismeretlen, fiatal, már úgy ismeretlen, hogy nem országos hírnévű politikus, fiatalember venné át ezt, kimondottan az apparátus irányítása, az adminisztratív munka vezetése igényével. Kérném ezeket is megfontolni.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Köszönöm szépen. Csáki Csaba elvtárs, utána Tétényi elvtárs, Kiss Péter, ebben a sorrendben.

CSÁKI CSABA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Két megjegyzést szeretnék tenni. Az egyik nagyon rövid lehet. Én az előttem szólókhhoz csatlakozván, hangsúlyoznám azt, hogy a változás híve vagyok, még akkor is, ha előzményeink nem fel-

tétlenül erre engednek következtetni ezen az ülésen. A tagság, az ország várja azt, hogy a párt kimozduljon, és ennek egyértelmű jele lehet az, hogy a vezetésben is egy rugalmasabb, egy új párt irányába, vagy egy új pártstruktúra irányába vezető megoldásokat alakítunk ki. Tehát én egyetértek azokkal, akik különböző javaslatokat tettek. Ehhez még annyit, hogy én azt a megoldást támogatom, amelyikben egyértelműen kifejezésre jut a párt változó szelleme, az, hogy itt egy régi tradíciókra épülő, de alapvetően új pártot akarunk létrehozni, egy ilyen megoldást támogatnék.

A másik dolog, hogy én azt hiszem, itt azért egy nagyon fontos döntésről van szó, amelyik változtatja a párt működésének a struktúráját, tehát én azért javasolom, bár az idő nagyon korlátozott, hogy végeredményben amennyiben a három- vagy négytagú elnökség mellett döntünk, a főtítkárságnak az új értelmezéséről ez azért, ilyen szóbeli improvizációkon ne alapuljon. Tehát szánjuk rá azt a tíz vagy tizenöt percet vagy húszat, fogalmazzuk meg nagyon röviden, hogy akkor az elnökség hatásköre, jogállása, alapvető viszonyok, mert később ez félreértésekre adhat alkalmat, és most tényleg nem szabad úgy elmenni innen, hogy további problémáknak a magját rejtjük el, esetleg egy ilyen precízen megfogalmazott, átgondolt döntéssel.

Azt hiszem, a későbbiekben pedig munkastílusunkban is ezt figyelembe kellene jobban vennünk. Alapkérdésekben azért az írás, az egyértelműen fogalmazott mondatok szerepe rendkívül nagy, hiszen itt is már ma volt rá példa, hogy hogyan értelmeztünk különböző módon javaslatokat. Tehát én javasolom azt, hogy ha itt befejezzük ezeket a rövid hozzászólásokat, akkor egy szünet alatt fogalmazódjon meg a konszenzusra lehetséges javaslatok lényege. Ezt gyorsan húzzuk le, és a szavazást mindenképpen egy olvasás után tegyük meg. Köszönöm szépen.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Köszönöm szépen Csáki elvtárs, mindenképpen ez lett volna a javaslatom, hogy a nagyszünetben egy írásos fogalmazvány szülessen, és ennek alapján kell dönteni. Tehát itt szóban már nem lehet végleges döntést hozni.

Megyünk sorba: Tétényi Pál elvtárs, utána Kiss Péter, Maróthy László.

TÉTÉNYI PÁL elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Én azzal a javaslattal értek egyet, amelyet Fock elvtárs tejesztett elő, mint tudjuk, 80 központi bizottsági taggal való beszélgetésen alapult. Ez nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a Központi Bizottság következő ülésén egyértelmű döntés szülessen az elnöki funkció és a főtítkári funkció tartalmáról, és ha szükséges, egy elnökség megválasztásáról. Nem tudok rögtönzéseknak híve lenni akkor, amikor egy éve a Központi Bizottság olyan támadások keresztüztében áll — és nem egészen jogtalanul —, hogy alapvető kérdéseket a párttagság feje fölött dönt el. Van egy szervezeti szabályzatunk, nem tartalmaz ilyen szervezetet. Rendkívüli a helyzet, ezt tudomásul lehet venni, de éppen azért, amit Nyers elvtárs mondott, a válság elmélyítésének és deklarálásának [elkerülése] érdekében nekem az a javaslatom, hogy az eredeti álláspontot fogadjuk el, tehát a jelölőbizottság javaslatát.

Még egyet szeretnék ehhez hozzátenni: ellentétesnek tartom azt, hogy mialatt arról beszélünk — sokat tettünk annak érdekében —, hogy a pártállamot szétválasszuk, létrehozunk egy olyan pártelnökséget, amelyben hárman állami funkciót töltenek be egyúttal. Köszönöm szépen.

KISS PÉTER elvtárs: Kedves Elvtársak! Itt elég színes a kép a javaslatok szem-

pontjából. Én most egy mondatot nem praktikus szeretnék tenni, hanem arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy kompromisszumot kötni nem itt a teremben kell, és azt gondolom, hogy nem is a teremben ülő személyek között csak, hanem ennek a pártnak és a társadalomnak kell megkötni a kompromisszumot, mert akkor lesznek legitimebbek a személyi változások is.

Úgy látom, hogy a vita talán az egyperces jellege miatt is túlságosan praktikus irányban, konstrukciók irányába indult el. Úgy hiszem, ha viszont valóban ezt a kompromisszumot a személyek között is, és a társadalommal is meg kell kötni, akkor a stabilitás szempontjából kell vizsgálnunk. S ma az a furcsa helyzet van, hogy a stabilitás, a változatlanág kimondása az a majdani változások iránti várakozást, azaz az instabilitást növeli, véleményem szerint. Az átmenetiség bátor vállalása, ennek megfelelő vezetési konstrukció, inkább növeli a stabilitást, mert korrekt, mert érthető, mert tartható. Én úgy hiszem hogy tehát a vezetési konstrukció kialakításánál ebből kell kiindulni.

Azt gondolom, hogy ennek tulajdonképpen az elhangzott javaslatok közül megfelel Nyers elvtárs, Kiss Sándor, Nagy Sándor elvtársak javaslata, amit én magam úgy érteltem, hogy lényegüket tekintve, azonos javaslatokról van itt szó. Nagy Sándor elvtárs pontosítása ma, azt hiszem egyértelművé tette. Tehát kongresszusig szóló megoldás kell, részben személyeiben, konstrukciójában pedig mindenféleképpen gondolni *[sic!]*.

Azt hiszem, ha kongresszusi előkészítő bizottságot bízunk meg, így a Politikai Bizottság és főtáskári posztot nem töltjük be, akkor nemcsak előkészítési feladatokra hozunk létre egy testületet, nemcsak szervezési feladatokra, hanem arra, ami amúgy is szükséges pártunkban, hogy szervezze egy új összetételű, egy kiegészült összetételű csapat a párton belüli kiegyezést, mert erre szükség van. Szervezze az irányzatok, és itt nagyon szeretném aláhúzni az eddig nem emlegetett, az úgymond hagyományos struktúrában lévő szervezetek párbeszédét, mert ez hiányzik. Egy monolit társadalomban, egy monolit párt, ami logikus. Mi egy modellváltást mondtunk ki, a párton belül nem tettünk ezért eleget. Ezt kellene másodsorban egy konstrukciónak, feladatkörnek szolgálni. Tehát a két elfogadható javaslat közül én személy szerint Kiss Sándor és Nagy Sándor elvtársak összegzett javaslatát tudnám felvetni megfontolásra. Köszönöm szépen.

MARÓTHY LÁSZLÓ elvtárs: Kedves Elvtársak! Társadalmi alapját illetően az a fölfogásom, amit Kiss Péter az előbb kifejtett. Meg kell teremteni a párton belüli konszenzust a személyi összetételek megválasztásával. Mindenekelőtt, és ma úgy hiszem, ha a Központi Bizottság a munkáját elvégzi, akkor a legfontosabbikon túl van a kongresszus előtt a mai leckét illetően.

A másik, amit alapvetőnek tartok: egyértelmű és működőképes konstrukció kell, és semmiféle fölösleges variabilitás, mert úgyis látja az ember — és nagyon kérem, most már ne játsszunk egymással —, hogy a személyi javaslatok és a konstrukciók erőcsoportokat jelentenek. Legalább mondjuk meg tisztességgel. Ez a bújócska már elviszi az energiát. Mint ahogy elvitte hónapokon keresztül.

A másik elv, kedves elvtársak, nem értem, és ha valaki szervezett valamikor, az sem értheti meg, hogy ilyen félvállalkozások, amik elhangzottak, hogy úgy legyen KB-titkár valaki, hogy közben nem KB-titkár, hanem nem tudom én még micsoda, nem ilyen a helyzet. Bocsássák meg nekem, ha valaki most nem teszi rá az ingét, gatyáját és nem úgy vállalja, akkor ne vállalkozzék. Nem olyan helyzetben va-

gyunk, hogy ilyen próbatitkárságokat és egyebet csináljunk. Nincs idő rá. Túlzottan nagy a tétje.

A javaslatok gondolatisága szerintem nagyon egy áramkörön mozog. Most már az összerakása lenne az érdekes. Az én javaslatom: elnök, főtitkár, intézőbizottság. Az intézőbizottságban látnám a legkülönbözőbb erőcsoportoknak az összebékíthető tevékenységét a párt érdekében és az elvégzendő feladatok érdekében. Az intézőbizottság állna a mostani Politikai Bizottságból, titkárokból és meg kell választani a személyeket, akikkel ez a konszenzus megszületik. Tehát, hogy egyértelmű legyen: a Politikai Bizottság nem fölmentésre, hanem átirányításra kerülne, és itt van valami munkaszervezet, amelyik valami oknál fogva bezavart, hogy van már szervezőbizottság a kongresszusra, az munkaszervezet. Nem kellene összegombolyítani a kettőt. Két különféle minőségről van szó.

Miután személyek is elhangzottak, én jó szívvel tudnám támogatni Nyers Rezső elvtársnak az elnöki megbízatását. Miután nem fölmentés lenne, hanem átirányítás, a többi személyhez nem akarok hozzászólni. El tudom képzelni azt, hogy az elnök és a főtitkár között a munkamegosztás, az érdemi tevékenység és az összerendezettség érdekében, pontosításra kerüljön.

Még befejezésül egy dolog. Nagy bajunk nekünk az, hogy a ma mérvadó személyiségek rendkívül szerény szervezési tapasztalatokkal és készséggel bírnak. Márpedig tisztelt Központi Bizottság, nem elég kitalálni, hogy mit akarunk, azt tudni kell csinálni. S meg kell teremteni a munkaszervezetet hozzá, mert az elmúlt hónapokban sikerült ezt jól szétzilálni. És az, hogy így állunk, bizony e „szervezőmunkának” is a következménye. Köszönöm szépen.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Rajki elvtársnő, utána Tőkei elvtárs.

RAJKI SÁNDORNÉ elvtársnő: Tisztelt Központi Bizottság! A véleményem majdnem teljes egészében Maróthy elvtárséval egyezik meg. Úgy érzem, hogy közeledünk a megoldás felé. Azt szeretném erősíteni, hogy a mostani döntéstől a párt léte függ, és feltétlenül alá kell rendelnünk ennek mindenféle más szempontot, bárkihez is fűznek bennünket szubjektív vagy egyéb érzések. Azt kell látni, hogy a Központi Bizottság sem, de a Politikai Bizottság különösen nem képes már arra, hogy hitelesen vigye a munkát a kongresszusig. Ezért tehát egy olyan vezető testületre vagy szervezetre van szükség, amelyet hívhatunk intézőbizottságnak, és átalakulásról beszéljünk. Így próbáljuk megfogalmazni ezt az átmenetet. Tehát nem az a lényeg, hogy fel kell menteni a Politikai Bizottságot és a főtitkárt, hanem egy új típusú szervezetet kell létrehozni, amivé átalakul részben a jelenlegi vezetés, és kiegészítjük más személyekkel is. Ez a lényege a dolognak.

Én nem támogatnám az elnökséget, különösen olyan özetételben nem, ahogy Nyers elvtárs mondta. Helyesebb lenne, azt hiszem, ebben a szituációban az ő egyéni elnöklétével ezt a bizottságot vezetni. A megoldásra vonatkozóan: hogy dönteni tudjunk ebben a kérdésben, azt javaslom, a különböző álláspontok képviselőiből egyeztetőbizottság jöjjön most létre. Nem kell minden hozzászóló, csak akik a lényegi változtatásokat felvetették, ők egyezzenek meg és nem az elnökség, vagy a Politikai Bizottság döntsön, és ne itt mi százan próbáljuk megvitatni, hogy milyen sorrendben és hogyan szavazzunk, mert a döntés valószínű, hogy nem ugyanaz lesz, amit szeretnénk. Köszönöm szépen.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Köszönöm szépen. Tőkei elvtárs, Tőkei elvtárs után Marjai elvtárs.

TŐKEI FERENC elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A „kis” jelölőbizottság előterjesztett véleménye természetesen átlagolással született. Ez nyilván teljesen érthető az elvtársak számára, én attól nem akarom magamat elhatárolni. De azt azért el szeretném mondani, hogy a nyolcvanból huszonötrel én beszéltem, és szinte kivétel nélkül, először is tizenegyen azt mondták, hogy elnök nem is kell, tizennégyen azt mondták, hogy kell, ez némi többség. Akik azt mondták, hogy elnök nem kell, azok azt is hozzátették, ha mégis valamilyen okból ez elkerülhetetlen, vagy szükséges — hozzáteszem: mára világos, hogy ez szükséges —, akkor a Nyers elvtárs legyen. Ezeknek is a túlnyomó többsége, tehát összesen a huszonöt KB-tag közül tizenkilencen azt mondták, hogy világosan ki kell mondani: a párt első embere az elnök legyen, aki mellett a főtitkár adminisztratív funkciót töltsön be, tehát lényegében az apparátus irányítását.

A Nyers elvtárs javaslata nagyon szimpatikus nekem is. Szerintem itt ezeket a javaslatokat össze lehet egyeztetni. Tudniillik, csak egy kis változtatással: elnök kell, és nem kollektív hármás, vagy akár ötös elnökség. Javaslatom az, hogy válasszuk elnökké, a párt elnökévé Nyers elvtársat, alelnökké Németh és Pozsgay elvtársakat, főtitkárságot, ha Grósz elvtárs vállalja ilyen szituációban, javasolni tudom, vagy pedig fiatalabb vállalja, ez Grósz elvtárstól is nagymértékben függ. Én őt tegnap több ízben kértem arra, gondolja meg, érdemes-e a saját szempontjából is minden támadást magára vonnia, a támadások ilyen kereszttüzeiben állnia. Plusz egy kb. 20 tagú intézőbizottság. Tehát valamennyi, itt elhangzott javaslat összeegyeztethető ilyen, vagy valami ehhez hasonló konstrukcióban. Egy háromtagú elnökség, ha mégis az elnökség mellett voksolnának az elvtársak, akkor háromtagú, ha már nem egy pártelnök, két alelnökkel, akkor háromtagú, ne öt, mert az túlságosan sok. Köszönöm szépen.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Felolvasnám, hogy kik vannak még felírva: Marjai elvtárs, utána Kállai Gyula, Huszár István, Kovács László, Köveskúti Lajos, Katona Imre, Devcsics Miklós és Medgyessy Péter elvtársak, plusz Jassó elvtárs.

MARJAI JÓZSEF elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Itt több javaslat elhangzott. Én az előzetes beszélgetés során is lényegében azt mondtam, amit most kívánok mondani. Az én javaslatom az, hogy — ami egybeesik néhány elhangzott más javaslattal — válasszunk elnököt, az elnök jogkörét ne korlátozzuk, az elnök egyértelműen legyen az első ember a vezetésben, akinek az a feladata most, hogy a kongresszusig a megteremtendő és meghatározandó minimális közös platform alapján biztosítsa a párt és a munka lehetséges maximális egységét, a koordináltságot és a szolidaritást. Ezek itt elhangzottak. Én el tudom fogadni azt, hogy legyen egy elnökség abban az összetételben is, ahogy Nyers elvtárs javasolja.

Támogatom azt a javaslatot, hogy a Politikai Bizottság helyett — de akár ilyen elnevezéssel is, mert nem ez a döntő — egy olyan szélesebb testület jöjjön létre, tizenöt-húsz fővel, amely intézőbizottsági feladatokat lát el. Attól én nagyon óvnék, hogy a választási elnökséget, meg a választási szervezetet ezzel összemoszuk, mert itt ezek különböző szervezési és működési feladatok, különböző műfajok és különböző kategóriák, amelyek között persze a kapcsolatot és a munka egységét meg kell teremteni.

Én nem értek egyet azzal a váddal, hogy most itt rögtönözünk. Azzal értek egyet, korábbi felszólalásaimban is ezt hangsúlyoztam, hogy állandó időhiányban szenvedünk és állandó idővesztéséget szenvedünk. Ez a kettő tovább együtt nem tartható. Most érlelődtek meg azok a követelmények, illetőleg igényeknek a teljesíthetősége, amelyeket a Központi Bizottság februári és az ezt követő ülésein is megfogalmazott: most már további halasztásra nincs semmilyen lehetőségünk. Köszönöm.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Tessék, Kállai Gyula elvtárs, utána Huszár István elvtárs.

KÁLLAI GYULA elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Kongresszusra készülünk, és sok fontos kérdésben — majdnem azt mondhatom, hogy minden alapvető kérdésben — majd a kongresszusnak kell kimondani az utolsó szót, ott kell dönteni. Mi itt az előkészítés munkájával foglalkozunk, és a kongresszusnak a sikere is természetesen nagymértékben attól függ, hogy milyen volt az előkészítő munka, hogy elfogadható javaslatokat tudunk-e vinni a kongresszus elé. Most ebből a szempontból én azt gondolom, hogy túl sok szervezeti, személyi kérdésben előzetesen ne döntünk, mert ez — meg vagyok róla győződve — veszélyezteti a munkánk komolyságát is. Azt kellene megnézni, hogy mit kíván meg a kongresszus jó előkészítése, milyen szervezeti, személyi intézkedéseket, és ahhoz kellene tartani magunkat.

Ebből a szempontból én azt gondolom, nem lehetne elfogadni, és nem lenne helyes elfogadni azt, hogy a főtitkár elvtársat és a Politikai Bizottság tagjait mentsük föl. Ne mentsük föl! Nekem eszembe jut az a karikatúra, amely még a tavalyi pártértekezlet előtt jelent meg a Népszabadságban, amikor is nagyobb, több személyt érintő személycsere történt, és a karikaturista ezt úgy ábrázolta, hogy megráztuk a fát, felröppentek a madarak, de leszálltak ugyanarra a fára, csak éppen más ágakra, semmi nem változott. Ne csináljunk ilyet, és én azt gondolom, hogy ezt nem lehetne most megengedni, nem jó hatást keltene.

Ami Grósz elvtárs személyét illeti, itt világos dolog, amit itt már többen említettek. Jó, voltak talán neki nem egészen szerencsés megnyilatkozásai is, ugyanakkor sok jót csinált, és én azt gondolom, ha megkapja tőlünk is, a Központi Bizottságtól a megfelelő támogatást, ő nagyon hasznos munkát tud végezni továbbra is, de abban, hogy Grósz elvtárs személyét hogyan ítéli meg most a közvélemény, nagy szerepe van abban a hírközlő szerveknek is. Ne menjünk tovább. Tegnap volt pl. a televízióban a Parabola, teljesen Nyers elvtársra kiélezve, kihegyezve és világos, Grósz elvtársra, teljesen az ő személyére kiélezve. Mondanom sem kell, nem járult hozzá az ő tekintélyének a fenntartásához, esetleg erősítéséhez, ápolásához.

Én azt javasolnám, hogy ne mentsük fel a főtitkárt és a Politikai Bizottságot, hanem Nyers elvtárs javaslatának megfelelően ezt a Politikai Bizottságot egészítsük ki, ahogy ott föl sorolta: megyei titkárokkal, közéleti személyiségekkel és így tovább, akik erre a munkára képesek, és ezek folytassák mint előkészítő bizottság a munkát. Tehát ezt a javaslatot gondolnám, vagy helyes lenne elfogadni.

Ami a pártelnökséget illeti, vagy elnököt illeti: én el tudnám fogadni azt, amit Nyers elvtárs fölvetett. Most legalábbis a kongresszusig: majd a kongresszus meghozza ebben is a végső döntést. De el lehetne fogadni azt, hogy egy kollektív testület lássa el az elnöki teendőket: ebben az esetben is azt javasolnám, hogy ebből nem kellene kihagyni Grósz elvtársat. Ezt javaslom.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Köszönöm szépen. Huszár elvtárs.

HUSZÁR ISTVÁN elvtárs: Gondolkoztam, hogy elállok, azért is, mert én sem akarom ötletekkel gyarapítani a döntési palettát és nehezíteni a Központi Bizottság döntését. Én is úgy látom, hogy a politikai folyamatok Magyarországon továbbra is — erről akartam majd beszélni — a differenciálódás állapotában vannak. A párton belül is differenciálódnak a platformok és a nézetek, és végbemegy — akár akarjuk, akár nem — egy különböző típusú elkülönülés. Ebből a szempontból úgy érzem, nagyon fontos, hogy a pártvezetés pedig az integráló erőket erősítse, az integráló folyamatok szolgálatába állítsa a tevékenységet.

Teljes szívvel tudom támogatni az elnök megválasztását, Nyers elvtárs személyét erre kitűnőnek tartom. Lényegesnek tartom, hogy a párt elnöke legyen, aki a pártot megjeleníti a politikai palettán a közvélemény előtt. Úgy gondolom, kell a Politikai Bizottság helyett? mellett? kiegészítéseként? — ez már mindegy — egy kongresszusi előkészítő bizottság, amely elvezeti, nemcsak szervezeti kérdésekben, tartalmi előkészítésében is a pártot a kongresszushoz. Ezért nem tartom jónak a kongresszusi szervező bizottsággal megoldottnak tekinteni. Az nem szervezési bizottság, hogy ez intéző bizottság legyen-e vagy sem, azt én, nekem az elnevezés mindig *[sic!]*, de kellene egy a Politikai Bizottság tagjaiból, titkáraiból, ezt el tudom fogadni, de egy nagyobb 20-szerű *[sic!]*, egy működőképes testület, amelyiket központi bizottsági tagokból és nemcsak KB-tagokból, hanem másokkal is egészítenék ki. Lényegében Nagy Sándor elvtárs javaslata ez, úgy érzem, ennek felelne meg, és ezt kellene elfogadni, talán most integrálja a párt erőit és nem szétzilálja.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Köszönöm szépen. Kovács László elvtárs, utána Köveskúti Lajos elvtárs következik.

KOVÁCS LÁSZLÓ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én nagyon egyetértettem tegnap azzal, amikor Németh Miklós elvtárs azt mondta, hogy mindent a választási eredménynek, tehát az MSZMP eredményes választási szerepének kell alárendelni, és én vitatom azt a felfogást, hogy eredményes kongresszusra készüljünk. Most az tulajdonképpen egy közbenső állomás, egy szükséges, de elégséges feltétele az eredményes választási szereplésnek, tehát a választási sikerből kell kiindulni, és ezért eleve azt a megfogalmazást, hogy kongresszusi előkészítő bizottságot válasszunk most, én nem tartom helyesnek.

Az a vezetés és az a platform, amely a pártban egységet, vagy egy viszonylagos egységet teremt, de nem kapja meg a szavazatok 10%-át, az szerintem nem lehet megoldás. Ugyanakkor teljesen természetes, hogy az a vezetés és az a platform, amely a pártban nem tud egységet teremteni, az eleve nem számíthat egy eredményes választási szereplésre. Sokan emlékszünk olyan nyugati pártkongresszusra, ahol a kongresszus állva ünnepelte a párt főtitkárát és a reformerek kizárását, demonstrálva a párt egységét, és utána tizenkét százalékot kaptak a választáson, tehát én ilyesmire gondolok.

Olyan vezetés kell tehát, amely a párt számára és a társadalom számára is elfogadható. Elfogadható hiteles személyekből áll, és amely egy működőképes szerkezetben dolgozik, amely képes a pártot irányítani, és képes a választási harcot eredményesen megvívni. Mivel rendkívüli helyzetben van a párt, rendkívüli megoldást kell választanunk. Az a megoldás, amely toldozza-foldozza azt, ami eddig nem volt hiteles, amely nem nyerte el a tagság bizalmát, azt meg kell változtatni, és én nem hiszem, hogy a túl sok változtatás tenné komolytalanná a döntésünket, inkább a nem változtatás és a korábbi toldozgatás-foldozgatás járna olyan veszéllyel, hogy

komolytalannak minősítené a tagság is és a társadalom. Most kell döntenünk, nem megint egy következő központi bizottsági ülésre várni. Én nem hiszem, hogy rög-tönzés lenne, hiszen nem most találkoztunk ezzel a problémákkal először, hanem jó néhány hónapja, sőt azt lehet mondani, a pártkonferencia óta küszködünk ezekkel a problémákkal.

Egyértelmű hierarchia kell a pártban, tehát ha pártelnököt választunk, akkor az elnök és a főtitkár között olyasfajta munkamegosztást, hogy mind a kettő foglalkozik a párt nemzetközi képviseletével, ami elhangzott javaslat formájában, én ezt működésképtelennek tartom. Egyértelmű hierarchia kell, vagy a főtitkár vezeti a pártot, és akkor a pártelnök egy tiszteletbeli funkció, vagy az elnök vezeti a pártot, és akkor főtitkár az adminisztratív dolgokért felelős, tehát a párt szerkezetének a működéséért. Én ezt a két megoldást tudom elképzelni, a kettőnek az egyvelegét semmiképpen. Azt a szerkezetet működőképesnek tartom, amelyet Nyers elvtárs és a helyesen értelmezett Nagy Sándor-javaslat, illetve a Kiss Sándor-javaslat kombinációjával lehetne kialakítani. Tehát egy elnökség, amelyben én elfogadhatónak tartom azt az összetételt, amit Nyers elvtárs javasolt. Ő nem szólt pártelnökről, de én úgy értem, hogy ezt nem zárja ki az ő javaslata, mivel az elnök az ő személye volt, azért fogalmazott olyan óvatosan, hogy hátha vele egyetértés van, mert ő csak az elnökség tagjaként szólt magáról. Én azonban úgy értem, hogy teljes az egyetértés, hogy nemcsak az elnökség tagjának, hanem elnökké választaná a Központi Bizottság. Tehát én egy ilyen összetételű elnökséget támogatnék, egy olyan összetételű intéző bizottságot és nem kongresszusi előkészítő bizottságot, intéző bizottságot, ami a Nagy elvtárs és a Kiss elvtárs javaslatában szerepel. Tehát amiben helyet kapnak a Politikai Bizottság mai tagjai, de nem politikai bizottsági tagként, mert ez a testület megszűnne átmenetileg a kongresszusig, és a Központi Bizottság ebben az összetételben. Köszönöm szépen.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Köszönöm szépen. Köveskúti elvtárs, utána Katona Imre elvtárs.

KÖVESKÚTI LAJOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Azt hiszem, döntenünk kell és próbáljunk kompromisszummal eredményt elérni, nem újabb és újabb alternatívákat elővezetni, mert soha nem jutunk közös nevezőre. Nekem az a meggyőződésem, hogy a bizonytalanság és az állandó határozatlanság rosszabb, mint egy kevésbé jó döntés.

Konkrét javaslataim: Fock elvtárs javaslatával messzemenően egyetértek, Nyers elvtársat válasszuk meg elnöknek, egyszemélyben; egyidejűleg deklarálni kell az elnöki funkció feladatkörét, egyszemélyi felelős vezető legyen és Nyers elvtárs döntse el, hogy milyen mértékben kívánja bevonni az elnöki funkcióba Németh, Pozsgay elvtársakat. Döntse el egyértelműen, milyen mértékben kíván bevonni más személyeket az egyszemélyi felelős elnöki funkciójából fakadóan a döntések meghozatalába.

Következő, amit javasolnék: a kongresszusig főtitkárcserét nem javaslok. A főtitkár most ne mondjon le, feladatkörét kell pontosítani. A Központi Bizottság komolytalanságát tükrözné, ha kellő felmérések nélkül ilyen személycserét kezdeményezünk. Szabadjon azt deklarálni mindnyájuk felé, a közelmúltban jártam is, járom most is az országot, a szövetkezeti mozgalomban most vannak a küldöttgyűlések, rengeteg vezetővel beszélek, ezekre alapozva, ismerve az emberek, a dolgo-

zók, a munkások véleményét, én nem tartanám célszerűnek a kongresszus előtt semmi szín alatt a főtítkárcterét.

Következő, amit szeretnék javasolni: létrehoztunk egy kongresszusi bizottságot Iványi elvtárs vezetésével. Iványi elvtárs csapata dolgozzon úgy, hogy éreztesse ki felé, igenis a kongresszusra vonatkozóan alapos felkészülési munkát indítottak, és ha a tagság ezt érzi, nem kell ezen túlmenően újabb egyéb bizottságokat kialakítani. A Politikai Bizottság maradjon a helyén, Nagy elvtárs javaslatával egészüljön ki, dolgozzon és végezze az eddiginél jobban a munkáját. Köszönöm szépen.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Köszönöm szépen. Katona Imre elvtárs után Devcsics Miklós elvtárs.

KATONA IMRE elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Egy tény, hogy nekünk ma itt dönteni kell, döntés nélkül ma nem mehetünk el, mert ez komoly bonyodalmat okoz belpolitikai értelemben, a párton belül is. Ezért rendkívül nagy a felelősség, és ugye sok javaslat elhangzott, és az ember gondolkozik azon, hogy mégis megalapozott legyen a döntésünk, nehogy elhamarkodott, mert már többször hoztunk elhamarkodott döntést. A mai döntésnek tulajdonképpen példaértékűnek kell lennie a tagság felé, a pártszervezetek felé. Mit értek én ezalatt?

Mi azt mondjuk, hogy az elkövetkezendő időkből a fő kérdés, hogy a párton belül minden egészséges, a kibontakozást akaró erőket egységbe kerüljenek a legfontosabb kérdésekben, magyarul megmondva, akcióegység alakuljon ki a párton belül. Ez a célja a Központi Bizottságnak is. Most nyíltan kell beszélni, a párton belül vannak áramlatok, nekünk döntéseinket a fő áramlatoknak megfelelően kell hozni. Mit értek én ez alatt?

Az itt ülők nagyon jól tudják velem együtt, hogy megvan a személyi kapcsolódás, ilyen értelemben politikai áramlata a Pozsgay-féle vonalnak, megvan a Grósz-féle álláspontnak, és megvan a Nyers elvtárs által különböző — nem áramlat —, de igenis Nyers elvtársnak is a párton belül bizonyos olyan közvéleménye, amit figyelembe kell venni. Nekünk az a célunk, hogy mindez az áramlat, ami ott van a párton belül, rádöbbenjen arra, hogy közösen, együtt kell keresni a kibontakozáshoz az akcióegységet, és mindent ilyen szempontból, alá kell rendelni a párton belül, hogy azokat a politikai csatározásokat, ami előtt állunk, meg tudjuk vívni.

Ilyen értelemben amellet az álláspont mellett vagyok, hogy alakuljon egy elnökség három tagból, nem többől, három tagból, Nyers, Pozsgay és Grósz elvtárs. Ez példaértékű a pártszervezetek felé, és nem azt veti fel, hogy ki kit győzött le, hanem azt jelképezi, hogy meg akarják keresni az áramlatok között a közös platformot, az akcióprogramot. Nekünk ezt kell érzékeltetni a párt felé. Én elfogadom Nyers elvtársat elnöknek, elfogadom azokat a megoldásokat, amelyek az elnök szerepére vonatkoznak, amit a Kovács elvtárs is fölvetett; hogy világossá kell tenni a hatásköröket, és emellet az elnök, ez az elnökség is — itt lehet kombinálni más javaslatokkal —, egy intéző bizottság dolgozzon, amelyben részt kell venni a különböző áramlatok képviselőinek. Tudjuk, hogy vannak áramlatok és ismerjük a képviselőit is, őket be kell vonni, hogy közösen, együtt ezzel az elnökséggel ténylegesen elfogadhatóan aktív, józan párttömegek részére elfogadható akcióprogramot dolgozzanak ki. Én azt hiszem, hogy ez volna a helyes megoldás. Most sokan azt mondják, hogy szervezeti szabályzat stb. stb., elvtársak, a párttagság elfogad minden olyan döntést, amit ésszerűnek tart. Egyet nem fogad el, ha bizonytalan a vezetés. Eddig bizonytalan volt. Határozottnak kell lenni a vezetésnek. Egyértelműnek kell lenni,

hogy most tényleg egységet akarunk létrehozni, minden egészséges erővel egységbe akarunk lépni. Azt hiszem, ezzel a struktúrával kellene megoldani. Ebben az intéző bizottságban elképzelem természetesen a jelenlegi politikai bizottsági tagokat, de ezt ki kell bővíteni.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Köszönöm szépen. Lehetőleg tartsuk a két percet, elvtársak. Devcsics Miklós, utána Medgyessy Péter, Jassó Mihály, Somogyi Imre, Aczél György, Sarlós István és Eötvös Pál elvtárs van felírva nálam eddig.

DEVICS MIKLÓS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Saját véleményemet mondom, nem akarok hivatkozni én se senkire. A párt szét van szakadva, ez a vita, de most ráér. Az a kérdés, hogy felismerjük-e azt a történelmi pillanatot, hogy vagy megmentjük a pártot, és vele valamilyen eredményt elérünk a választáson, vagy ugyanolyan földindulás lesz, mint Lengyelországban volt, és ezzel olyan politikai helyzetet teremtünk az országban, aminek perspektíváit ma azt hiszem, itt senki nem tudja megmondani. Ezért az a véleményem, hogy a pártvezetést egy szűk kabinet kezébe kell adni. Most nem mondtam az elnökséget, meg az intéző bizottságot, mert én nem nagyon érzékelem pillanatnyilag, hogyha elnökségnek hívjuk, vagy intéző bizottságnak, azt én nem tartom elvi dolognak. Én azt tudom, hogy egy operatív csoport kezébe kell adni, aki teljes felelősséggel a Központi Bizottság megbízásából a pártot a kongresszusig vezeti. Ennek az élén álljon egy elnök, és legyen négy vagy öt tagja. Én nem hiszem, hogy ennél több kell. Ez a négy vagy öt fő megjeleníti a pártban lévő különböző áramlatokat.

Én is egyetértek azzal, hogy ezek az áramlatok legyenek képviselve a párt elnökségében. A párt elnökének viszont adjuk azt a felelősséget, hogy ő nagyon határozottan, egyértelműen olyan működést engedjen meg, amely szinkronban van a Központi Bizottság által elfogadottakkal.

Egyetértek a Nyers elvtárral, egyetértek a többi javaslattal is. Egy embert tennék én hozzá, a Nagy Sándort, ő egy más generáció képviselője és bizonyos tömegkapcsolatoké. Így akkor eggyel több fő lenne. Ha nagyon kibővítjük ezt, ennek a szervnek a működőképességét újra halálra ítéljük.

Én alapvetően a Nyers elvtárs koncepcióját támogatom, viszont van egy más javaslatom is. Rövidre veszem. Ma a párt élén tehetséges erők, vagy a pártvezetésben tehetséges erők vannak, de nekem is az a véleményem, mint a Maróthy elvtársnak, hogy túlzottan teoretikus és agit.-propos megközelítésben vannak a témák vizsgálva. A dolgok gyakorlati kezelése háttérbe kerül. Én ezzel magyarázom azt is, hogy a Központi Bizottság apparátusa szétesett, a megyék fokozatosan, egymás után szétesnek. Ugyanez a jelenség van a városokban is, végig kell a dolgot gondolni.

Nem elég kigondolni valamit, meg kell tudni szervezni, és egy választást, és egy kongresszust is meg kell tudni szervezni. A kongresszust ötödrangú kérdésnek tartom, mert nem hiszem én se, hogy két hónap alatt itt stratégiai és taktikai programot ki tudunk alakítani. Egyetlen lehetőség van most, és ebben már a Központi Bizottságnak most meg kellene kezdeni a dolgot, hogy mit akarunk. Most már egy kicsit csökkenteni kellene azt a szöveget, hogy mit nem akarunk. Az emberek már az országban nagyon tudják, hogy mit nem akarnak.

Mit akarunk, és mit akar az MSZMP? Ebben gyakorlati lépéseket kellene kidolgozni. Ehhez szükség van szerintem egy nagyobb titkárságra. Sikertült a titkárokat kigyéríteni az elmúlt időszakban. Ahhoz, hogy szervezés legyen, kell egy titkárság, aminek az élén a főtitkár állna, és én három-négy fővel a titkárságot kibővíteném,

hogy egy-egy területnek legyen felelős gazdája, aki összefogja az apparátust, és az operatív munkákat azon a területen irányítja. Különben nincs, aki a döntés-végrehajtást megszervezi.

Hogy most ezt úgy oldja meg a Központi Bizottság, hogy ideiglenesen vezényel két hónapra ide titkárokat, ezt én megint másodrangú kérdésnek tartom, de akkor azoknak itt kellene dolgozni. Hogyha mi csak a döntésig jutunk el, vagy csak a vitáig, és a végrehajtás gyakorlati megszervezése nem, ez a párt nem állítható talpra.

Végül egyetlen kérdést: tisztázni kellene a vita további részében azt, hogy mi az, amivel megjelenik a párt Központi Bizottsága most a nyilvánosság előtt. Mert az, hogy a vezetést leteszi őt vagy hat fő kezébe, az egyik kérdés, és mit képvisel a belpolitikában, a külpolitikában, a különböző területeken. Mert ha ez a folyamat zajlik, hogy apparátusi dolgozók nyilatkoznak arról, hogy átrendezik a hadseregeket, vagy a hadsereget ide vagy oda, ez zajlik, és a párt képviselői nevében, a káosz folytatódik az országban is, és nemcsak a párton belül.

Rendezni kellene alapkérdésekben [*sic!*], amit viszont utána kötelezően képviselni kellene a Központi Bizottság tagjainak. Ha ezt nem tesszük meg, azt hiszem, az egész szervezés nem ér semmit. Nem bírja ki már a párttagság azt, hogy ma a Központi Bizottság ne mondjon valamit, még akkor is, ha öt napig ülészik. Köszönöm szépen.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Medgyessy Péter elvtárs, utána Jassó Mihály.

MEDGYESSY PÉTER elvtárs: Én a párt szétesettségét három okban látom. Tisztázatlan elvi kérdésekben, a szervezetlenségében és a személyi problémákban. A tisztázatlan elvi kérdésekben nem sokat tettünk az elmúlt egy napban, ezt meg kell mondani, s nagyon remélem, hogy talán a vita folytatása majd ebben valamivel többet hoz. Ez az igazi kérdés, és ez az alapvető kérdés, hogy ezeket kitárgyaljuk, és a kimondatlan mondatok, meg a kimondatlan szavak nem segítik ezt.

A szervezetlenség ügyében, én úgy érzem, amit itt a Devcsics elvtárs mondott, hogy fontoljuk meg a titkárságnak a visszaállítását, ami a belső szervezését csinálja a munkának, tehát nem a pártpolitika elvi-stratégiai kérdéseit, hanem a stratégia nyomán szükséges szervezési munkát, és ezt megfontolandónak tartom és támogatom.

A személyi feltételeket illetően pedig azt szeretném mondani, hogy tudomásul kell vennünk azt, hogy a pártban erővonalak vannak. Ezek nem elsősorban a személyes viszonyok alapján alakultak ki, hanem elvi alapon alakultak ki, illetve, hogy ki, mennyire vonzó személyiség, és milyen csoportok számára vonzó személyiség. És ennek tudatában kell nekünk politizálni, sokkal szegmentáltabb, sokkal differenciáltabb pártpolitikát kell folytatni. Én ezért támogatom a Nyers elvtársnak a javaslatát, ez valamilyen módon jelképezheti azt, hogy a párt vezetésében van egy hajlam egy egység kialakítására. És azok az erővonalak, amelyek különböző csoportokat jelentenek és képviselnek korosztályban, társadalmi elhelyezkedésükben, politikai gondolkodásmódjukban, ezek valamilyen módon hajlandók együtt dolgozni azért, hogy egy választás sikeres lehessen. Tehát én azt gondolom, hogy ez kell legyen a kiindulópont.

Tisztázni kell világosan azt, hogy a párt elnökségét a párt elnöke vezeti. Ebből következően tisztázott a hierarchikus viszony is a kérdésben. És a másik dolog, amit tisztázni kell, hogy én nem látom ezek után, hogy milyen szerepe lehet egy

Politikai Bizottságnak. Tehát azt gondolom, hogy ez lenne helyes, hogyha tudomásul vennénk, hogy a pártelnökség erre az átmeneti időszakra elvégzi azokat a stratégiai politikai kérdéseket, ami szükséges. A szervezésben segít a titkárokból álló Titkárság, és a Központi Bizottság pedig a szervezeti szabályzat szerinti feladatkörét tölti be. Köszönöm.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Jassó elvtárs, utána Somogyi Imre elvtárs.

JASSÓ MIHÁLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Megismételve a másik testületben tett javaslatomat, itt is elmondom, mivel nem a korábbi megegyezésünk értelmében folyik a vita, én is felmentve érzem magam a hétfőn kötött döntésünk alól.

Következőt szeretném elmondani. Azt hiszem, annak van igaza, aki végleges személyi konzekvenciák levonásától tartózkodik, mert ezeket részben indulatok befolyásolják, ahogy Nagy Imre elvtárs tegnap mondta. Kinek-kinek a saját indulata nyilvánvaló, vagy érzelmvilága, vagy tapasztalati anyaga. Nem mértük meg a pártban igazán, hogy minek mekkora a valóság tartalma, ez hiányzik.

Ehhez különböző módszereket ajánlottak itt nekünk elvtársak, amit nem fogadtunk el, mert elhamarkodottnak tartottuk például a pártszavazást a vezető funkcióról. Én magam is elvettem egy más szituációban természetesen. Tényleg, akkor én elhamarkodottnak tartottam volna, de lehet, hogy az egy megmérettetésre tett volna lehetőséget. Nincs meg ez a megmérettetés.

A Politikai Bizottság ülésén azt mondtam, és ezt most is szeretném megismételem, hogy véleményem szerint, ami megint csak részben felületes, de mégis valamilyen ismeretanyagra támaszkodik, szervezetekkel folytatott eszmecsere, és emberekkel folytatott, párttagsággal folytatott konzultációra, folyik egy ilyen polarizálódás, és ennek két kulcsfigurája volt az elmúlt időszakban: Pozsgay elvtárs és Grósz elvtárs. Mind a kettőben van olyan tényező, ami a párton belül szétmenés felé hajló. És ezért én magam is kerestem egy olyan megoldást, ami integráló erőként tud fellépni. Szerintem ez ma leginkább Nyers elvtárs személye. Ő egy integratív tényező, és ezt a polarizálódást egy valamilyen elvi egység felé tudja vezényelni. Meggyőződéssel hiszem, hogy a párton belül — az én ismereteim alapján — ma Grósz elvtárs az, akinek többségi viszonya van, de ez nem feltétlenül jelenti a társadalmon belüli többségi viszonyt. Véleményem szerint ez a párbeszéd, vagy ha úgy tetszik, elvi küzdelem — mert nem abszolút személyes küzdelemnek tekintem én ezt — ez a társadalomban Pozsgay elvtárs javára billen ma. Ezért én azt tartom, hogy mind a három tényezőt használnunk kell a pártban.

Ami ellen én hadakozom, az a kizárólagosság. Kizáró tényezőként nekünk a szélsőséget kell kezelni, a pártban meglévő két szélsőséget. Itt szerintem nincs jelen ebben a teremben, tehát nekünk, akik ebben a teremben jelen vagyunk szellemiségében és személyében, azt pedig integrálnunk kell ebbe a pártba, mert az ennek a pártnak az értéke. Nevezhetjük Pozsgay-vonalnak, Grósz-vonalnak vagy Nyers-, Németh Miklós-vonalnak. Mert ha most nagyon szekercével mérem, akkor talán így tudnám elosztani. Kérem, ezeket mint a párt belső értékét nekünk meg kell tartani, és eközött nekünk konszenzust kell tudni teremteni. Azaz, ha mi olyan struktúrát akarunk létrehozni, amelyik kioltja valamelyik erővonalat, akkor békeséget a pártban nem teremtünk. Tehát nekünk az kell legyen a célunk, hogy ezeknek az erővonalaknak mind nagyobb részét, vagy egységeit vonjuk be a szűkebb, vagy egy bővebb vezetésbe.

Ugyancsak javasoltam ezért a Politikai Bizottság ülésén, hogy szüntessük meg a Politikai Bizottságot. Nem azért, mert alkalmatlan, mert a bizalom nem úgy szűnt meg irányukban, hogy két hónap alatt én értéktelenebb tagja lettem e testületnek, vagy valaki értéktelenebb, mert régebb idő óta tagja, hanem egyszerűen „a vezetés” iránt szűnt meg a bizalom. És helyett hozzuk létre a pártelnök intézményét, illetve tartjuk fent, nem azzal a céllal, amivel tavaly létrehoztuk, nem azzal a tartalommal, hanem igazán valóságstartalommal, pont a személy integratív képessége — helyzeténél és szellemiségénél való integratív képessége — miatt, tételes funkcióval. És hozzunk létre a pártban egy Intéző Bizottságot, mert én a háromtagú és azonos jogállású triumvirátusban nem hiszek, mint gyakorolható funkcióban, hanem igenis a megnevezett, tételes funkciókban, tehát egy tényleges pártelnöki tisztségben, egy Intéző Bizottságban. És mondjuk azt, hogy a párt ügyeinek vezetése, tehát a szervezeti élet kezelése, az egész apparátus kezelése, a megyékkel való kontaktus tartása pedig itt a Titkárságnak a feladata, és ennek a funkciója lehet a főtitkáré.

Második számú vita lehet, hogy X-et vagy Z-t alkalmasnak tartjuk-e főtitkárnak, vagy sem. De ez egy következő vitakérdés lehet, és szerintem ezt most mellőznünk kellene. Mert nem volna szabad most a vitát kiélezni Pozsgay és Grósz „ki a legény a gáton” című vitára, mert megosztjuk vele a pártot, mert mind a kettő megosztó tényező a pártban, mert mind a kettő képvisel olyan erőt, ami visz el a pártból jelentős tényezőt. És ha mi a pártot nem öncélúan akarjuk rendberakni, hanem azért, hogy utána a választáson is egy tisztességes párt tudjon helytállni, akkor efelé kell haladnunk. Tehát a javaslatom ebből kifolyólag az, hogy elnök, Intéző Bizottság, és az elmondott munkamegosztás érvényesüljön. Köszönöm szépen.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Somogyi Imre elvtárs, utána Aczél elvtárs.

SOMOGYI IMRE elvtárs: Elvtársak! Nem vagyok a Központi Bizottság tagja, a Központi Ellenőrző Bizottság testületének vagyok a tagja. Engedelmezzel szót kaptam, röviden mondanám a véleményemet, javaslatomat.

Nem most találtam ki, amikor készültünk a KB-ülésre is ez volt az álláspontom, jó néhányan ismerik, tehát nem rögtönzők. A Központi Bizottság, azt hiszem, addig ma nem hagyhatja abba az ülést, amíg szervezeti, személyi és alapvető politikai kérdésekben nem határoz. Azt hiszem, ezt mindenki tudja. Azért mondanám ezt, mert most személyi természetű ügyekről folyik a vita, de legalább ennyire, vagy még fontosabbnak tartom azt, amit a közvélemény, vagy a pártközvélemény vár tőlünk politikai alapkérdésekben is, nemcsak a kongresszusra gondolok.

A pártban — mondták — politikai erővonalak vannak, nem agítálok senkit, mindenki tudja, ezt személyek jellemzik, ez is természetes, ezt mindenki tudja. Hadd mondjam azt — meggyőződéssel mondom még ma —, a 700 ezres párttagságban ma nincs szakadás a vezetés abban a helyzetben van, hogy közelítünk hozzá. A pártban nincs szakadás, — a véleményemet mondom. Kiválás van, a párt elhagyása van, természetes folyamatnak tartom, sok oka van, hogy miért. Attól persze tartok, ha ez a folyamat így megy, akkor egy pár hónap múlva a párt erői is teljesen felmorzsolódnak, vagy legalábbis jelentősen felmorzsolódnak. Felelősen, higgadtan, okosan kellene döntenünk. Elnézést, hogy ezt kérem.

Mondom a javaslataimat, ami egyébként találkozik az elmondott javaslatok többségével. A Központi Bizottság legyen a felelős vezető szerv a kongresszusig. Ez így is természetes. Minden fontos politikai kérdést, amely döntő, fontos jelentő-

ségű, a Központi Bizottság ne engedje egyetlenegy más szervnek a kezébe, a hatáskörében eldönteni. Mert a Központi Bizottság nem tud később felelni azokért a döntésekért, amelyek máshol születnek. Vagy kompromisszumos álláspontok jönnek ide, amiben nem tud a Központi Bizottság, vagy nehezen tud állást foglalni, mert bizonyos kompromisszumokban kell gondolkodni és dönteni. Szükséges, elviselhető kompromisszum kell, többet talán nem lehet megengedni. Tehát Központi Bizottság, én mondanám a szervezeti javaslatot, rendet: a Politikai Bizottságot javasolnám felmenteni, megszüntetni. Nem most találtam ki, sőt hadd mondjam, a májusi pártértekezlet előtt volt egy ilyen javaslatom, hogy nem kellene Politikai Bizottságot választani, hanem Központi Bizottságot. Egy szűkebb körű Központi Bizottságot, egy Elnökséget, amely szűk körű, és működteti az apparátust és a pártszervezeteket, megyei és a területi pártszerveket.

Kérem szépen tehát: Központi Bizottság, pártelnök. Ezt a Szervezeti Szabályzatban is biztosított tisztséget én javasolom, hogy a Központi Bizottság töltsé be. Teljes mértékben támogatom és egyetértek Nyers Rezső elvtárs személyével. Abban is egyetértek, hogy az elnöki tisztségnek a hatáskörét még ezen az ülésen meg kell fogalmazni pontosan, és ahhoz szigorúan ragaszkodni kell. Én azt hiszem, az elnöki hatáskörnél nagyon fontos, hogy aktív elnökként működik az elnök, vagy pedig tiszteletbeli elnökként. Ezt el kell dönteni, és amennyiben aktív elnökként — amit én javasolnék —, akkor ezt pontosan meg kell fogalmazni.

Főtitkár személye: én nem javasolnék most — több okom van, hogy ezt mondjam, nem személyekből indulok ki, a párt érdekében indulok ki — főtitkári személycserét a Központi Bizottság ülésén. Hadd ne mondjam el, hogy miért. Nagyon sok oka van.

Egy intéző bizottságot támogatnék. Meggyőződésem szerint tizenöt-húsz főből állna, ennek lehetnek a jelenlegi politikai bizottsági tagok a tagjai, lehetnek titkárok a tagjai, és különböző képviselőtagjai. Elképzelhető még az, mert azt is tudnám támogatni, csak nem akarom, hogy sok szervezet működjön, hogy az Intéző Bizottság mellett még egy háromtagú elnökség, amit egyébként itt, ha jól tudom, Katona Imre javasolt. Ez az Intéző Bizottság lehet végrehajtó bizottság, bármilyen bizottság, de ez nem azonos az én felfogásom szerint a kongresszusi előkészítő bizottsággal. Az létezik, az van. És semmiképpen nem azonos más bizottságokkal sem, mert a Központi Bizottságnak van több munkabizottsága, amelyik dolgozik és a Központi Bizottság elé terjesztheti a kimunkált anyagokat és javaslatokat.

Elvtársak, köszönöm, hogy elmondhattam a véleményemet, ez meggyőződésem, amit most elmondtam. Tudom, hogy itt sokféle ok miatt van többféle vélemény. Valamilyen megállapodásra kell ebben jutni. Köszönöm.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Aczél elvtárs, utána Sarlós elvtárs, Eötvös Pál következik.

ACZÉL GYÖRGY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Azt hiszem, itt tegnap felmerült, hogy van-e pártválság vagy nincs. Azt hiszem, ma már nem merülne fel ennek a kérdése. Egy percre érdemes elgondolkodni azon, hogy ha ezt az ülést ma a televízió közvetítené, hány ember szavazna erre a pártra? Nagyon mély válság van. Egy kérdést kell feltenni magunknak; szüksége van-e ennek a társadalomnak az MSZMP-re, nem önmagunknak önmagunkra. Pozsgay elvtárs tegnap erről szépen beszélt, hogy milyen vákuum keletkezne. Nincs ma olyan erő, amelyik képes volna az MSZMP nélkül megoldani a magyar társadalom előtt álló kérdéseket. Ha

lenne, más lenne a helyzet. S azt hiszem, körülbelül ez az egyetlen, amivel ebben a teremben mindenki egyetért, hogy szükség lenne, hogy az MSZMP működjön.

Én azt javaslom, hogy rendkívüli helyzetben, rendkívüli intézkedésként hozzuk létre ezt a direktóriumot, elnökséget. Ha ezt megszavazza a Központi Bizottság, akkor az elvtársak tegyenek további javaslatot. Nem tűri meg ma a helyzet, hogy nagy testületek hozzanak létre, amit akarnak, de itt rendkívül szűk, naponta operatíván felelni tudó, egymással annak a célnak az érdekében, a magyar társadalom életének az érdekében egyetérténi tudó emberek, három-négy ember próbálja meg aztán működtetni ezt. És hozzanak létre olyan szervezeteket, olyan megoldásokat, amiket akarnak, de ebben a néhány hónapnak a mély válságában tudják ezt a pártot vezetni.

Én tehát azt javaslom, hogy ha elfogadható a Központi Bizottság részére Nyers elvtárs javaslata, hogy elnök legyen, elnökség, ez a szűk körű elnökség, akkor függesszük fel az ülést, és továbbiakban ők tegyenek javaslatot.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Sarlós elvtárs, utána Eötvös Pál, Balogh Sándor, Ördögh Szilveszter és Vajda György elvtársak vannak eddig. Akkor szünetet kell tartani újabb rendelkezésig.

SARLÓS ISTVÁN elvtárs: Elvtársak, tegnap a különböző szünetekben többen megkérdezték tőlem, hogy a reggeli ügyrendi indítványommal azt értem-e el, amit el akartam érni? Nem tudtam sem határozott igennel, sem határozott nemmel válaszolni. Csak a reményeim erősödtek meg abban, hogy a vezetésben működők közötti együttműködés az eddiginél szilárdabb, elvibb és elvtársiasabb lesz, mert ez is hiányzott mindig az együttműködésből.

Ami a témát illeti, én azt hiszem, hogy vannak jogosítványai a Központi Bizottságnak arra, hogy a Politikai Bizottságot felmentse, arra, hogy új Központi Bizottságot válasszon, de arra, hogy a Szervezeti Szabályzatban rögzített szervezeti felépítésen változtasson, erre nincsen. A Politikai Bizottságot a Szervezeti Szabályzat írja elő létezőnek, ha mi ezt Intéző Bizottságnak nevezzük, attól lényegében semmi nem változik, attól függ minden, hogy kik azok, akik vezetnek, és kik azok, akik irányítanak. Létrehoztuk az elnöki intézményt azzal, hogy Nyers Rezső személye vetődik fel elnöknek, ez már eleve mást mutat, mint a tavalyi elnökválasztás, mert a tavaly megválasztott elnök nem volt tagja a Politikai Bizottságnak. És a Politikai Bizottságból egy tagot elnöknek választunk, akkor az nemcsak a Központi Bizottság elnöke, hanem a Politikai Bizottság elnökévé is válik.

Egyetértek azzal, hogy első számú [*sic!*] személy legyen, pontosan körülírt feladatköre legyen, mert az eddigi nyilatkozatok, melyek nem ma hangzottak el, hanem az előző központi bizottsági ülésen, azok úgy néztek ki, hogy az elnök majd segíti a főtitkár munkáját. Ilyen munkamegosztás nem létezik, konkrét, világos, egyértelmű feladatokat kell rábízni. Itt kétséges az a kérdés, hogy hogyan tudja ellátni a megválasztandó elnök a kormányban az államminiszteri feladatát, mert az sem akármilyen, és azt is el kell látnia. Tehát vagy az történik ebben az esetben, hogy egyiket vállalja és a másikat nem, a kettőt együtt nem tudja ellátni. Én jobb szerettem volna, ha mind a kettőt el tudná látni. De legyen a Nyers elvtárs a párt elnöke. A Politikai Bizottságot illetően énszerintem olyan változtatást kellene eszközölni, hogy maradjon az elnevezés, formális kérdésnek tartom, de az összetételben legyen módosítás. Én el tudnám azt képzelni, hogy a Központi Bizottság titkárai ne legyenek tagjai — a főtitkár kivétel — a Politikai Bizottságnak, és olyanok kerüljenek

be a Politikai Bizottságba, akik más területen dolgoznak, de erőt és energiát tudnak fordítani arra, hogy itt működjenek. Ez azt is jelenti, hogy a jelenlegi kilenc tagú helyett csak héttagú legyen a Politikai Bizottság, olyanokból álljon, akik aktívan és rendszeresen itt tudnak működni. Most persze személyi javaslatot nagyon nehéz tenni, mert azt illet volna megkérdezni az illetőtől, akire én gondolok, és erre nem volt módom és lehetőségem. Azért kimondom, én el tudnám képzelni, hogy Berend T. Iván bekerüljön a Politikai Bizottságba; [és] bár másutt van funkciója, el tudom képzelni, hogy a Nagy Sándor is bekerüljön a Politikai Bizottságba, mert a szakszervezeteket oda tudja sorakoztatni a Politikai Bizottság mögé. (Zajongás.) Elvtársak, lehet A-t is, B-t is mondani, de ha valaki egyszemélyi javaslatot tesz, akkor nyilván valamilyen ok miatt tartja helyesnek és jónak, és lehet ellene is felszólalni, és le is lehet szavazni ezt a szavazatot.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Kedves Elvtársak! Eddig ebben a vitában még hat személy jelentkezett. A hetedik Bereczky elvtárs. Tartsunk most szünetet? Akkor most egy félórás szünetet tartunk.

S z ü n e t

[BERECZ JÁNOS:] Tisztelt Központi Bizottság! Folytatjuk munkánkat. Eddig a rövid időre szabott vitában huszonhárman vettek részt. Még a következő tíz elvtárs neve van nálam felírva, tizenegy, tizenkettő. Eötvös Pál, Balogh Sándor, Ördög Szilveszter, Vajda György, Ormos Mária, Katona Béla, Bereczky Gyula, Hámori Csaba, Iványi Pál, Boros László elvtársak és az új kettő. Tessék, Eötvös Pál elvtárs.

EÖTVÖS PÁL elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Teljesen nyilvánvaló, hogy emögött, ami itt most folyik, egy pártszakadás elleni küzdelem, hosszas küzdelem húzódik meg, és annak jelentős állomása ez. Azért is jelentős állomása, mert úgy lehet kivenni, hogy a Politikai Bizottságon belül kompromisszum született. Hogy az elvtársak ezt a kompromisszumot miért kötötték meg, ezt nem tudom egészen pontosan, csak sejtem, de azt hiszem, egészen pontosan tudták. Tétélezzük fel, hogy valami mély felelősségérzet hatotta át őket.

A kérdés most inkább az, hogyan folytatódjék ez a kompromisszum. Ennek egy nagyon lényeges momentuma az a javaslat, hogy Nyers elvtárs legyen a párt elnöke, méghozzá abban a hatáskörben, ami itt elhangzott. Ebben is megmutatkozik az, hogy a párt keres egy mindenki által elfogadhatót, vagy többé-kevésbé mindenki által elfogadhatót. További kérdés, hogyan folytatódjon ez. Itt két markáns javaslat van. Az egyik javaslat egy szűkebb elnökség, a másik pedig a Nagy elvtárs javaslata. Mindkettőről szeretnék rövid véleményt mondani.

Az első egy kitűnő konstrukció volna, ha ennek kifele nem az a hatása, hogy a bruszt egy szűkebb körben folytatódik. Tehát megkötöttet a kompromisszum, de döntetlen van, és ebben a szűk körben folytatódik tovább egész a pártértekezletig. Ennek a veszélyét én nagyon erősen érzem. Tehát az egyszerű emberek hogyan reagálnának erre. A másik javaslat szerintem elfogadható, az is elfogadható. Ennél szeretnék megállni egy pillanatra, preferálni szeretném a következő feltétellel. Ha ezt valahogy ki lehet küszöbölni, hogy a szűkebb körben folytatódik az, ami eddig

tágabb körben folytatódott. A frakciót a platformtól az választja el, már ahogy én Leninnél olvastam, hogy a frakciók vezetői elhatárolják magukat a saját frakciójuktól azokban a kérdésekben, amikben a saját frakciójukkal nem értenek egyet. Érzésem szerint ez lehetővé tenné azt a kompromisszumot, hogy a párt két szélén meglévő erős mozgás ne elsodorjon embereket, vagy ne magára hagyja a tömegeket, hanem ellenkezőleg, valahogy próbálja meg a szélekről is összegyűjteni azokat, akik a párt számára megmenthetők. Elkerülhetetlen csata folyik most, lövészárkok ásás itt fent a vezetésben, meg egyáltalán a politika felső régióiban. Tekintettel kell lenni arra minden most meghozott döntésnél, hogy miközben egy leendő jogállam működését készítjük elő, a többpártrendszerre készülünk fel, tehát ez a dekungok és lövészárkok ásása, nehéz munkája, hadd mondjam meg, elkerülhetetlenül folyik, a sereg a csatamezőn tévelyeg. És ezt a sereget nekünk nagyon fontos tekintetbe vennünk, és valahova begyűjtenünk.

Tehát röviden összefoglalva az a véleményem, hogy az Elnökség nagyon jó megoldás volna, ha valahogy deklarálódna az, hogy ez valódi kompromisszum, tehát hihetővé lehetne tenni, mert hogy mi elhisszük egymásnak, vagy az elvtársak elhiszik egymásnak, az más kérdés. A fő kérdés az, hogy ezt hihetővé lehetne tenni. Az Elnökség konstrukciójához szeretnék még valamit szólni. Én nagyon indokoltan érzem azt az ellenvetést vagy felvetést, hogy miközben a pártállam ellen küzdünk, aközben egy olyan konstrukció jön létre, hogy a párt elnöksége végül is az államigazgatás legfőbb szerveinek képviselőiből ül össze. Teljesen biztos, hogy a párt választási győzelme esetén a miniszterelnöknek és a főtítkárnak egy személynek kell lenni, vagy legalábbis a miniszterelnöknek egy nagyon fontos pártfunkciót kell betöltenie. Én azt hiszem, hogy ebben a tekintetben még átmeneti helyzetben vagyunk, tehát ez ellenérzéseket támasztana, ellenérzéseket keltene, ezért az a véleményem, hogy ebből az Elnökségből a Németh elvtársnak azért kellene kimaradnia, mert ővele a kongresszusig kellene, hogy úgy mondjam, takarékoskodni. Tehát őt most nem kellene olyan helyzetbe hozni ebben a csetepatéban, ami azért még várható, kompromittálódjon [sic!]. Köszönöm szépen.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Köszönöm szépen. Balogh Sándor elvtárs utána Ördögh Szilveszter elvtárs. Nagyon szeretném kérni az elvtársakat a két perc betartására.

BALOGH SÁNDOR elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Személyi-szervezeti kérdésekről van szó, én igyekszem ehhez tartani magam, de ehhez feltétlenül szükséges néhány elvi megjegyzést fűzni. Ha komolyan vesszük azt, hogy számunkra legfontosabb a párt együtt-tartása, vagy alapvető tömegeinek az együtt-tartása, akkor abból kell véleményem szerint kiindulni, hogy ma ebben a pártban nincs olyan irányzat, amely önmagában a párt tagságának a többségét együtt tudná tartani. Ezen persze lehet vitatkozni, de én ebből az elvből indulok ki. És én ezt tartom a legalapvetőbb belpolitikai szempontnak, mert a párt alapvető tömegeivel képes lehet azokat a funkciókat betölteni, amiről itt szó esett. De hát, ne rejtjük véka alá, vannak itt nemzetközi politikai szempontok is. Tehát a pártvezetőségnek véleményem szerint reprezentálnia kell személyi összetételében is azt, hogy Kelet és Nyugat felé is egyaránt bizalmat tud kelteni.

Most van még egy szempont. Van, aki az állandó változás híve. Van, aki annak a híve, hogy egészen odáig menjünk el, hogyha a történelem úgy hozza, mégis maradjon valami a kezünkben. Én annak vagyok a híve, hogy nagyon is tudatosan,

konzekvensen, következetesen építsük azokat a politikai-gazdasági reformokat, amelyek viharos időben is időállóak tudnak lenni. Na már most nem tudom, az én írásaimból mennyire derült ki, vagy mennyire nem, nemzeti kérdésben, demokráciakérdésben az én nézeteim meglehetősen közel állnak Pozsgay elvtárs nézeteihez, azzal együtt is az a meggyőződésem, hogy Grósz elvtárs nélkül ezt a pártot ma nem lehet együtt tartani. Hogy holnap hogyan alakul, arra a történelem ad választ, de ma én más választ nem tudok mondani. Ebből következik és a párt érdekében, hogy neki a vezetőségben kell lennie. Tudniillik az egyik napról a másikra való változássorozatot, történész vagyok, sajnos, így nem tudok nem emlékezni az óránként változó Nagy Imre-kormányokra, és azt is itt elmondtam a szünetben, hogy az első magyar fegyverzeti küldöttség, annyira megfelelt a nemzetközi szempontoknak, hogy mindent tudott képviselni, csak a saját nemzeti érdekeinket egy ponton már nem.

Tehát e tekintetben nagyon körültekintőnek kell lenni. Véleményem szerint, ha nem feltétlen szükséges, akkor a formát is őrizzük meg [*sic!*], tehát inkább egy kibővített Politikai Bizottság, semmint új nevekkal kísérletezni. Én azt, hogy Intéző Bizottság, egyféleképpen tudnám elfogadni, ha konkrétan kongresszust előkészítő Intéző Bizottság lenne. Megmondom miért, mert aki ismeri a kommunista mozgalom történetét, az tudja, hogy az Intéző Bizottság és kifejezése, azok nagyon is átmeneti és nem egészen átmeneti állapotokhoz voltak kötve. De én ezt nem tartom elsőrangú kérdésnek.

Ugyanakkor azt is figyelembe kell venni — és ezzel szeretném befejezni —, hogy azért nagyon fontos, hogy a vezetőségben olyanok legyenek, akik valóban reprezentálják a pártot és a párt minden reális, megőrzendő irányzatát, de valahol azt is biztosítani kell, hogy legyenek olyan emberek a végrehajtásban, akik dolgozni tudnak és dolgozni képesek. Köszönöm szépen.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Köszönöm szépen. Ördögh Szilveszter elvtárs után Vajda György.

ÖRDÖGH SZILVESZTER elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Nagyon rövid leszek. Meggyőződésem, hogy a párt radikális megújulását is demonstrálnunk kell a személyekkel is. Csatlakoznék Kovács László, Berend T. Iván, Kótai Géza javaslataihoz, és sejtem, hogy amikor megteszem a megjegyzésemet, talán fel fognak hördülni. Én a párt elnökére most nem tennék javaslatot. Főtitkárnak javasolnám Nyers Rezsőt, onnan kezdve az Elnökség akár három, akár öt taggal, akár Nyers—Pozsgay, akár Grósz, illetőleg, ahogy Kótai Géza jelezte, öt taggal kibővülve Németh Miklóssal és Szűrös Mátyással.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Köszönöm szépen. Vajda György elvtárs után Ormos Mária.

VAJDA GYÖRGY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Úgy hiszem, hogy a szervezeti és a személyi kérdéseket a feladataink függvényében kellene megközelíteni. Én három fő feladatot látok a következő időszakban.

Az első felizzott, zaklatott, gyűlölködő hangulatnak a lecsendesítése a párt működőképessége érdekében.

Második a kongresszus előkészítése.

A harmadik pedig, hogy a vezetésben az operatív ügyeknek az intézését is valahogy el kell látni, a napi kérdések, a belpolitika, a külpolitika és az állami élet ügyeit.

Mindezek figyelembevételével úgy érzem, hogy az egy nagyon bölcs javaslat, hogy Nyers elvtársat válasszuk meg a párt elnökének. Mert az ő integráló és kiegyenlítő szemlélete s megnyerő személyisége nagyon alkalmas arra a moderátor funkcióra, amire itt most nagyon nagy szükség van. Úgy hiszem, hogy az elnökség létrehozása is egy okos gondolat. Én nem félnék annak demonstrálásától, hogy ez egy kompromisszumot testesít meg. Politizálunk, politikai szervezetről van szó, kompromisszumokkal meg előre az élet, és ezzel az elnökséggel demonstrálnánk azt, hogy a különböző irányzatokat bevonjuk a párt vezetésébe és szerephez juttatjuk. Ezt Katona Imre elvtárs nagyon okosan fejtette ki, és csatlakoznék hozzá.

Grósz és Pozsgay elvtársakkal nincs problémám, Németh Miklós elvtárral kapcsolatban én csatlakoznék Eötvös elvtárshoz. Egy nagyon jó dolog, hogy ő most a kormányelnöki funkcióban nagyon nagy súlyt kezd kapni a magyar közéletben. A tekintélye nemcsak a pártban, hanem a társadalomban is nagymértékben megnőtt, és nagyon szerencsés fellépései voltak. És tényleg a kongresszuson ő a pártfőtitkári funkcióra tűnik a legalkalmasabb jelöltünknek. Nem lenne jó, ha a következő két hónapnak a sajnos várható torzskodásaiban kopna. Úgyhogy itt főleg neki kellene állást foglalnia, hogy a miniszterelnöki munkájában mennyire köti a kezét, avagy mennyire nem köti egy ilyen beosztás. Nagy Sándor elvtárs bevonását ugyanilyen okból nem javasolnám, mert a szakszervezeti tevékenységnél ma sok kritika tárgya, hogy elkötelezett a párt döntései mellett, és akkor hogyan képviseli az emberek érdekeit.

Ilyen helyzetben a Politikai Bizottság elég formálisnak tűnik. Nem félnék attól, hogy szervezeti szabályzat ide vagy oda, ha az élet azt diktálja, és a helyzet azt diktálja, szüntessük meg. Nagyon megfontolandónak tartom viszont a Titkárság létrehozására vonatkozó javaslatot az operatív ügyek intézésére. És azt is el tudnám képzelni, hogy a Titkárság vezetésével próbamenetként is valamelyik fiatal központi bizottsági tagunkat bíznánk meg. Katona Béla, Barabás János, hogy csak példaképpen egy-két nevet is fölvessek.

A nagy létszámú Intéző Bizottságot vagy más elnevezésű testületet nem javaslom létrehozni, mert egy nagy létszámú szervezet működésképtelen. És most pontosan működésre, operatív és gyors, hatásos működésre van szüksége a pártunknak.

Végül, ha ezen a rondon túl vagyunk, én javaslom, hogy térjünk vissza arra a javaslatra — nem emlékszem már, hogy ki javasolta —, hogy a Központi Bizottságot egészítsük ki azokkal a megyei elsőtitkárokkal, akik jelenleg nem tagjai a Központi Bizottságnak, mert ezek a területi kapcsolatok, ezek a területi szervezetek a választások szempontjából nagyon perdöntőek, és jó lenne, ha teljes jogú tagként kapcsolódnának be. Köszönöm szépen.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Ormos Mária elvtársnő után Katona Béla.

ORMOS MÁRIA elvtársnő: Kedves Elvtársak! A párt jelenlegi helyzetét, amit — csakúgy, mint Horn Gyula — nem neveznék válságnak, úgy látom, hogy két forrásból táplálkozik. Két fő forrásból.

Az egyik forrás maga a helyzet és az a folyamat, amit az MSZMP indított el. Ez egy olyan folyamat, amely objektív, és amelynek objektíve meglesznek — és megvannak — a maga következményei, amelyeket lehet így-úgy kezelni, de mindenesetre sokkal jobb, ha hidegvérűen kezeljük őket és előreláthatóan. Mintha a másik forráshoz kapcsolódnánk, amely a jelenlegi helyzetet okozza, és amelyet jobb szó híján úgy neveznék meg, mint hisztériát. A saját objektív folyamataink,

amelyek elháríthatatlanok, elháríthatatlan ugyanis, hogy egy integráló párt, amely a társadalom minden rétegéből, csoportjából és érdekszférájából gyűjtötte össze a tagságát, a többpártrendszer megnyíló körülményei között — ha ez a többpártrendszer valóban kibomlik, kifejlődik, megszilárdul — teljesen lehetetlen, hogy ugyanabban a keretben, ugyanazzal a módszerrel működjön. És teljesen lehetetlen, hogy ugyanazt a bázist megtartsa, kizárt dolog.

Ezt a folyamatot egyrészt nem tekintjük természetesnek, mert irracionálisan fogjuk fel, és egy sor illúzióknak tapad a volt szerkezet fenntarthatóságához, másrészt pedig minden kudarcot egyúttal a vezetés, a Központi Bizottság, a Politikai Bizottság, egyáltalán a vezetés kudarcaként élünk meg, és ez táplálja azt a hisztériát, ami egyébként a társadalomra jellemző.

Nem tudom, ha szegény Bibó élne még, hogyan minősítené, valószínűleg új magyar hisztériának, és biztos megkeresné vagy próbálná megkeresni ennek az okait. Erre itt én most nem vállalkozom. Inkább azt vetném fel, hogy egy ilyen szituációban milyen vezetési módszerek lehetségesek egyáltalán politikailag? Ha úgy tetszik, politológiaiilag. Milyen axiómák kínálkoznak?

Az egyik nyilvánvalóan az, hogy akkor, amikor a társadalom a demokratizálást követeli, akkor ennek a demokratizálási követelménynek — már csak azért is, mert ez a programunk — mindenképpen eleget kell tenni. Tehát minél több bizottságot, minél demokratikusabban. De ugyanakkor tudni kell azt, hogy minél szélesebb, minél több, minél demokratikusabb, annál kevésbé döntésképes, és még kevésbé cselekvőképes. Következésképpen teljesen egyetértek azokkal, pontosabban azokkal értek egyet, akik azt mondják, hogy egyfelől még ez folyik, és ötleteket, gondolatokat termel, másrészt feltétlenül kell egy szűk vezetés, még jobb lenne egy ember egy ilyen szituációban, a karizmatikus vezető. Ha lenne ilyen. Reprezentatív, a társadalom egészét illetően, akkor az lenne a legjobb. Nagyon jól tudjuk, hogy nem ez a helyzetünk.

Ebben az esetben viszont kell egy szűk kabinet, mindegy, hogy minek nevezem — direktórium is elhangzott, kabinet is elhangzott —, egy szűk kabinet, amely azonban mondhatnám azt, hogy bajtársiasan vagy szocialista módra, szolidárisan működik. De én inkább most azt mondom: kommandószellemben működik. Engedjék meg ezt a kifejezést. Megmagyarázom, hogy mit értek ezen. Ezen azt értem, hogy meglegyen az a garancia, amiről valaki beszélt, hogy tudniillik, amíg erre szükség van, addig úgy működik, hogy minden lépését és minden szavát egyeztetette, hogy a labdát egymás kezébe adja, egyik a másik kezébe adja és nem össze-vissza, nem hagyja, hogy a társait kilőjék, nem azért, mert szereti, nem azért, mert bajtársias vele, bár az utóbbira esetleg lehetne mód, hanem azért, mert akit kilőttek, eggyel kevesebb a védőbástya és a következő, és erre a társadalomban megvan minden indíték.

Ezek a szempontok, ezek az elvek azok, amelyek miatt én messzemenően támogatom az elnökség elgondolását. Elnökkel az élén; támogatom egyúttal azt, hogy a lapok viszont le legyenek osztva. Ezt számos más pártban is ismerik és gyakorolják. Aki a faluba tud menni, az menjen a faluba, de egyeztetve a másikkal, meg a harmadikkal, meg a negyedikkel és beszéljen ott a parasztokkal. Aki az üzemben tudja eladni ugyanazt a gondolatot és azt az akcióprogramot, amire összeállt ez a stáb, az menjen oda. Ezt a működési formát számos párt, pl. a magát a föld alól visszahozott francia szocialista párt nagy sikerrel követi. Ez megoldható, csak egy

dologban kell egyetérteni, abban a közvetlen célban, ami előttünk áll, ez kettő: a kongresszus, meg a választás.

Egyetértek tehát ezzel a formával. Ugyanakkor azt gondolom, hogy a stabilitás érdekében minél kevesebb látszatváltozással kellene operálnunk. Így például az, hogy azt a következő szervezetet, amely a vezető stáb mögött áll, ami azért egy sor programmal kapcsolatos, szakkérdéssel kapcsolatos, meg kell hogy vitasson, elő kell hogy készítsen, majdnem mindegy, hogy minek nevezzük, Politikai Bizottságnak vagy Intéző Bizottságnak, hiszen ugyanarról van de facto szó. És akkor én azt mondanám, hogy ne kereszteljük át kizárólag az átkeresztelés érdekében, mert ez ismételtlen a destabilizálás irányában hat, és távolról sem elégíti ki azokat a változásokat, amelyeket az emberek, a párttagok és a pártönkívüliek várnak. Ezt nem fogja kielégíteni. Ami ezt a várákozást kielégíti, az a cselekvés, a de facto megjelenő egység a vezetés élén, csak ez elégíti ki.

Ami a többi szükségleteket illeti, én azt mondanám, maradjon Politikai Bizottság. Hívjuk továbbra is így nemzetközi okokból, de részben abból az okból, amit itt az előbb említettem, de azzal, amit Fock Jenő és mások is javasoltak, hogy a szükségletnek megfelelően az Elnökségnek, vagy magában a Politikai Bizottságnak az elképzelése szerint lehessen behívni oda embereket a Központi Bizottság tagjai közül, szükség szerint a feladatra, amit éppen meg kell oldani.

A harmadik: nagyon fontosnak tartanám a titkárság megerősítését, amire többen tettek itt javaslatot. Lehetőleg ne úgy, hogy az Iványi elvtársat használjuk joly jor-kernek, ahogy már egy-két alkalommal megtörtént. Vannak fiatalok, itt lesznek javaslatok, és erre nézve én a személyi kérdéssel ebben a vonatkozásban nem kívánék foglalkozni.

Egyet szeretnék még csak hozzátenni. Mégpedig egy politikai axióma keretében még egy dologra kellene gondot fordítani, arra nagyon röviden, hogy egy: jobbak legyenek a szövegeink. Valaki azt mondta egy értekezleten, hogy békeidőben nagyon megfelelnének ezek a határozatok, meg állásfoglalások, mert tisztességesek, szépek, csak éppen szürkék, unalmasak, a régi stílusban fogalmazódtak, ami nem jut el az emberekig, nem jut el a megszólítottakig. Jobb szövegekre lenne szükség.

Kettő: tudomásul kell vennünk ma már, a XX. század vége felé, és ezen a Magyarországon, amit most alakítgatunk, hogy a politikát és a politikust meg kell csinálni. Hogy a szövegeit elő kell készíteni, hogy tanácsadóknak kell rajta dolgozni. Beleértve ebbe még a megjelenését is, azt, hogy milyen környezetben, hogy lép fel. Higgyék el, a magyar nemzet egésze, meg a párttagok is unják már, hogy a párt vezetői kizárólag hosszú csíkos zakókban, nyakkendővel tudnak megjeleneni; van, ahol pulóver kell. (Közbeszólás: nincs pénzünk!) (Derültség.) Összeadjuk, és valamiképpen ezekre a dolgokra ma szerintem nem szabad sajnálni a pénzt.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Köszönöm szépen, Katona Béla elvtárs, utána Bereczky Gyula következik.

KATONA BÉLA elvtárs: Komolyan mondom, nem azért jöttem ma hosszú, csíkos ingben és nyakkendőben, mert a párt vezetői közé számítom magamat, ez teljesen véletlen.

Kedves Elvtársak! Ha valamiben ennek a Központi Bizottságnak felelőssége van az elmúlt tizenegy hónapban, akkor én azt érzem a legnagyobb felelősségünknek, hogy nem tudtunk olyan vezetést választani magunk közül, akiket rá tudtunk volna venni

az együttműködésre. Nem arra a kommandóféle együttműködésre, mert az itt nagyon szép lenne, ha így lenne, de egy tisztességes olyan együttműködésre sem, amely sugallta volna, hogy ezeket a folyamatokat a párt irányítja. Én nem vagyok olyan optimista, hogy azt mondjam, hogy sok az időnk, nincs ez a párt válságban. Én úgy érzem, hogy igenis, jelentős válságban van. Azt az eróziós folyamatot, ami ma folyik a pártban, azt én nem természetes erózióknak tekintem, hanem igenis rendkívül veszélyes erózióknak.

Ezért röviden elmondanám a javaslatomat, és utána tennék egy-két megjegyzést. Lényegében elhangzott már, azokkal értek egyet én is, akik elnököt szeretnének a párt élén látni, mint a párt legfőbb vezetőjét, háromtagú elnökséggel: Nyers elvtárs elnök, Pozsgay elvtárssal, Grósz elvtárssal, mint az elnökség két tagjával, és egy intéző bizottságot, kiegészítve a jelenlegi Politikai Bizottságot, körülbelül húsz főre, hogy még működőképes lehessen a szervezet. Mindenképpen hozzátartozik, és teljesen egyetértek Ormos Máriával abban, hogy a Titkárságot is meg kell erősíteni. Mind a két üres titkári helyre kellene választanunk titkárt, mert egyszerűen az apparátus működésképtelenné válik itt a Központi Bizottság házában is.

Annyit el kell mondjak még, hogy Jassó elvtárs is ugyanezt javasolja, csak kifejejtette az elnökséget, amikor mondta. Megkért engem, hogy ne kelljen mégegyszer szólania, mondjam el helyette.

Azért tartom nagyon fontosnak ezt a fajta felépítést, mert úgy érzem, hogy ma sem fogunk tudni politikai programot adni a párttagság számára itt az ülés után, vagy holnap, amikor befejezzük. Ezért úgy érzem, hogy ezekkel a döntésekkel kell üzenni: mit tudunk mi most üzenni ezekkel a döntésekkel a párttagság és a társadalom számára? Egy: deklarálnunk kell, hogy ezt ideiglenes megoldásnak tartjuk, és azt üzenhetjük nekik, hogy észrevettük, hogy itt rendkívüli helyzet van, és ezért rendkívüli intézkedésre van szükség.

Kettő: az elnökség összetételével üzenhetjük azt, hogy kérem szépen, a Központi Bizottság úgy gondolja, hogy ennek a pártnak egyben kell maradnia, és ez az elnökség hármas tagozódása mutatja, hogy igenis nem akarunk pártszakadást. Ehhez persze az is kell, hogy az elnökség három tagja a következő időszakban ennek megfelelően nyilatkozzon is különböző helyeken. Én bízom benne, hogy ez az összefogás most valóban megszületett.

És még egy üzenni való lehetőségünk van: az új intéző bizottságnak az összetétele. Olyan összetételű intéző bizottságot kell választanunk, amellyel azt üzenjük meg, hogy milyen pártot akarunk a kongresszus után saját magunknak. Ha ezt a három üzenetet jól meg tudjuk fogalmazni a párttagság és a társadalom számára, akkor sikeres lesz a mai ülésünk, ha nem, akkor úgy érzem, hogy megint egyet lépünk visszafelé.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Köszönöm szépen. Bereczky Gyula elvtárs után Hármori Csaba.

BERECZKY GYULA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Igyekeztem rövid lenni, tehát sem kommentárt, sem headline-t nem mondok. Két kérdést azt hiszem tisztázni kell. Nem szólaltak meg még az érdekeltek, illetve csak a Nyers elvtárs szólalt meg. A másik, úgy érzem, helyesen dönt a Központi Bizottság, hogy ha az Elnökség mellett foglal állást, de a véleményem szerint, ha az Elnökség mellett foglalunk állást, akkor a kongresszusig az Elnökségnek, a háromtagú Elnökségnek vállalni kell, hogy csak a párt ügyeivel foglalkozik. Az, hogy valaki államminiszter és pártelnökségi tag, azt

hiszem, nem megy. Ez egy áldozat, ez egy nagyon komoly pártmunka, meg kell kérnünk a jelölteket, hogy nyilatkozzanak, tudják-e ezt vállalni.

Nem értenék egyet azzal, hogy Németh Miklós elvtárs az Elnökség tagja legyen. A három elnökségi tag mellett úgy ítélem meg, hogy egy erős Titkárság, melynek tagjai konkrét ügyekkel foglalkoznak, melynek tagjai nem elsősorban elméleti kérdésekkel, hanem a kongresszus előkészítésével, és ennek nem másodrendű kérdése a választási előkészület, az egész folyamatban úgy foglalkoznak, hogy az apparátust maguk mellé állítva, megnyerve a vidéki alapszervezeteket, megyei pártbizottságokat, városi pártbizottságokat, képesek értésére adni az országnak, hogy megvan az ereje ennek a pártnak arra, személyi feltételeit biztosítva, kivezeti az országot a válságból. Nem az MSZMP van válságban, az ország van válságban. Ezért viszont az MSZMP a felelős elsősorban.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Hámori Csaba elvtárs, utána Iványi Pál.

HÁMORI CSABA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A szervezeti kérdések kezelésénél én is abból indulok ki, hogy a következő választásokra, sőt az azt követő időszakra is gondolni kell. És intő példa számomra a Francia Kommunista Párt esete, amelyről 1945-ben azt mondták, hogy a legnevesebb francia értelmiségiek a francia baloldal környékén tömörülnek, amely párt a daloló jövő pártja, mára pedig marginálissá vált, mert elveszítette az értelmiséget, elveszítette az ifjúságot. Egyetértek tehát azokkal, akik azt mondták, hogy a párt súlypontjának közelebb kell kerülnie a társadalom súlypontjához, amellet, hogy programmal is rendelkezik.

Ugyanakkor úgy gondolom, hogy ma pártunkat korántsem csak három áramlat jellemzi, Nyers Rezső, Pozsgay Imre és Grósz Károly áramlata. Azt hiszem, hogy van egy figyelő, csendes többség, és ezek nem kívánnak feltétlenül táborokra szerveződni. Azt javaslom, hogy vegyük tudomásul, hogy vannak áramlatok, de ne kényszerítsük az embereket most és feltétlenül ezek valamelyikébe.

Az én javaslatom tehát az intéző bizottsági konstrukció, integráló elnökkel, és indítványozom, hogy legyen két alelnök, amely itt már elhangzott, és azt javaslom, hogy először az intéző bizottsági konstrukcióról hozzunk döntést: elnök plusz intéző bizottságról tehát. Az én javaslatom az, hogy a Központi Bizottság titkárai legyenek ennek tagjai. Ha a Központi Bizottság úgy látja, a Politikai Bizottság tagjai is, de feltétlenül meg kell erősíteni a mai központot, mert gyenge a talpa — azokkal az elvtársakkal, akik a területi kapcsolódást biztosítani tudják. Azt javaslom, hogy az intéző bizottság konstrukciójára azok tegyenek írásban javaslatot a következő szünetben, akik erre vonatkozóan az első javaslatokat tették, vagy egyáltalán a konstrukciós javaslatokra mértékadó, alapvető indítványokat tettek, Kiss Sándor, Nagy Sándor, Kovács László, Jassó Mihály és Berend T. Iván elvtársakat írtam én fel. Úgy vélem, hogy a többiek valamilyen módon hozzájuk csatlakoztak. Köszönöm a figyelmet.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Tessék, Iványi Pál elvtárs után Boros László.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Szervezeti, személyi ügyekben olyan típusú döntésre volna szükség — ez a vitából eddig is jól kijött —, amelyik négy feltételt elégít ki, szélesebb értelemben vett belpolitikai igényt, többen szóltak róla, a párt belső dolgának egy kezelhető, integratív egységét tudja megteremteni. És itt szó volt róla, hogy külpolitikailag is van üzenettartalma Kelet és

Nyugat felé, gazdasági és politikai értelemben is, és persze működőképesnek, hatékonyan dolgozónak kell lennie.

Én azt a megoldást tudnám támogatni, amelyik azt javasolta, hogy a pártnak legyen elnöke, Elnökség legyen. Bár itt az elnevezést illetően azt hiszem, az a fajta megoldás is elképzelhető, amit a Hámori elvtárs javasolt, az intéző bizottság. Az ugyan megfontolandó, amit Ormos elvtársnő mondott, de én sem ezt tartom alapvető vagy meghatározó dolognak.

Azt viszont fontosnak tartanám, és egy kicsit azzal a megjegyzéssel kapcsolatban is mondanám, amit az Ormos elvtársnő mondott: ugyanis egyetérttek a megjegyzésével, hogy olyan kemény munka van a kongresszusig és a választásig, hogy a titkárságot úgy kell kibővíteni, hogy minden érdemi területre vagy külterületre önálló, a területet felügyelő ember kell. Tehát úgy kellene végiggondolni majd az összetételét és a személyi javaslatait. Technikailag én a következőt tudnám javasolni, hogy a Központi Bizottság döntsön az elnök személyéről, az Elnökségről és annak személyi összetételéről. Az Elnökség tegyen javaslatot az intéző bizottságra, és akkor nincs külön jelölő bizottságra szükség. Azt hiszem, racionális is, és az a fajta követelmény is bizonyos értelemben érvényesítendő, hogy nem kizárni, hanem integrálni kell ma a vezetésben mindazokat az erőket, akivel ez az MSZMP együtt tud és együtt kell, hogy haladjon. Köszönöm szépen.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Boros László elvtárs után Sárdi Árpád.

BOROS LÁSZLÓ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A pártelnöki funkcióval, illetve nem is a funkció létrehozásával kapcsolatos véleményemet legutóbb már elmondtam, ez tulajdonképpen a jövőre vonatkoztatva lehet érdekes. Tegnap és ma, amiről tárgyaltunk, ez a párt szempontjából rendkívül fontos dolog. Egyben kell tartanunk ezt a pártot, és ezért kompromisszumokat kell kötni. Itt a mai nap folyamán rengeteg olyan javaslat hangozott el, amely ezt a kompromisszumkészséget erősíti.

Nem szeretnék túlságosan ismétlésekbe bocsátkozni, de én is azt mondom, hogy legyen egy integráló elnök, Nyers elvtárs személyében, aki erre garancia lehet. Egyetérttek az Elnökséggel, és minden körülmények között, a jelen helyzetben én is fontosnak tartanám, hogy a főtitkár ennek az Elnökségnek tagja legyen. Én azt hiszem, hogy ez a Központi Bizottság két hónappal ezelőtti önmagával szembenézhet akkor, ha most a főtitkár személyén változtatunk. Én indokolatlannak tartom. S még egy dolgot szeretnék hozzátenni és ezzel befejezem: ez a mai döntésünk, túl azon, hogy hisztéria keltette várakozás előzi meg, de tényleg nagyon fontos döntés, nekünk itt pártban, nemzetben, külpolitikában kell gondolkodnunk, és abban is kell döntenünk. Én éppen ezért nagy tisztességgel mindenkit arra kérek, hogy itt a vitában elhangzott és különböző reagálásokkal minősített dolgokat a szavazásnál tegyünk félre, próbáljunk meg hideg fejjel, objektíven és tényleg ennek a pártnak az érdekében dönteni, s tegyünk félre azt, hogy ki tetszik, meg ki nem tetszik, ki mit mondott, hogyan mondta. Egyet nézzünk: a pártnak az érdekét, mert különben nagyon nehéz helyzetbe kerülünk. Köszönöm a figyelmet.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Sárdi elvtárs után Fock Jenő elvtárs.

SÁRDI ÁRPÁD elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Azzal szeretném kezdeni, hogy támogatom Nyers elvtársnak pártelnökké választását, megerősíteném, amit Bereczky elvtárs mondott. Jó lenne, ha megválasztása esetén már a jövő héten fel-

mentésre kerülne államminiszteri funkciójából, nagyon fontos lenne, hogy minden erejét és idejét a pártnak tudja szentelni.

Egyetértek azzal, amit Nagy Sándor elvtárs javasolt, azzal szeretném kiegészíteni, hogy szükségesnek látom azt, hogy a titkárokat erősítsük meg. Amikor velünk a jelölő bizottság egyik tagja — azért mondom, hogy velünk, mert Baranya, Tolna és Somogy megye központi bizottsági tagjaival, illetőleg első titkáraival beszélgetek el —, nálunk egy olyan vélemény alakult ki, ami közül az egyik személy ide is jött, egyértelműen javasoltuk Barabás elvtársat megbízni. Nem értenénk egyet azzal — és folytatom ott, ahol Ormos elvtársnő abbahagyta —, hogy Iványi elvtársat bízzuk meg a pártpolitikai titkári teendők ellátásával. Szeretném elmondani, nincs semmiféle kifogásunk Iványi elvtárs személye ellen, de pontosan azért, mert követtünk mi már el a pártban a pártvezetőkkel olyant, hogy sikerült lejártni azzal, hogy egyszer ezen a területen dolgozott, egyszer azon a területen dolgozott. Szükségesnek tartanánk, ha ő maradna a gazdaságpolitikai területen. Egységesen szerepelt nálunk Kovács Jenő elvtárs neve. Valamennyien ismerik. Régebb óta dolgozik a Központi Bizottságban osztályvezető-helyettesként, illetve osztályvezetőként. Köszönöm szépen.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Köszönöm szépen. Fock Jenő elvtársé a szó.

FOCK JENŐ elvtárs: Ebben a pillanatban még létezik a KB által kiküldött jelölő bizottság, de Jassó elvtárs példáját követve és Tőkei elvtárs példáját követve, én is fölmentve érzem magam alóla, hogy tartsam magamat ahhoz, amit a rám bízott szűk kis testületben megbeszéltünk. Hirtelen szólítottak fel, hogy jöjjenek ide ki. Még papír sem volt nálam. Kölcsönkértem a papírt.

Ha lett volna ideje arra a jelölő bizottságnak, hogy még egyszer összeüljön — hiszen a végére szántuk, az utolsó napirendi pontnak, valamikor az estefelé a jelölő bizottság jelentésének a megtárgyalását, a személyi kérdéseket —, akkor valószínűleg néhány dolgot, ami itt a vitában elhangzott, most ebben a kétpercesekben, hárompercesekben, azt átgondolhatta volna a jelölő bizottság.

Én a jelölő bizottság javaslatait fönntartom úgy, ahogy azt előadtam. Egyetlen egy dolog, amiben engem a vita meggyőzött, bár Ormos elvtársnő mellém állt ebben a kérdésben, a Politikai Bizottsággal kapcsolatos kérdés. Tehát a személyi kérdésekben fönntartom az álláspontomat. A Politikai Bizottsággal kapcsolatban, ugye én azt javasoltam, hogy három-négy KB-tagot hívjunk be szavazati joggal. Ez jó lenne, dehát a vita alapján kisül, hogy ezt a túlnyomó többsége a KB-tagoknak nem helyesli. És én is hajlok afelé, amit Nagy Sándor elvtárs javasolt, hét vagy tíz taggal Intéző Bizottságot, vagy maradjon Politikai Bizottság elnevezés, annak is megvan az értelme, hogy úgy maradjon, hét-tíz taggal kiegészítve. Avval a feladattal, amit többen elmondtak, én is úgy értelmeztem: nemcsak a kongresszus előkészítése, összefogása, hanem a választásra való fölkészülés.

Meggyőződésem, hogy a kongresszuson — akármikor lesz a választás — a választások kérdését az Intéző Bizottság vezetésével ki kell dolgozni. Azt is természetesen tartom, amire a Somogyi elvtárs szerencsére felhívta a figyelmünket — mert mintha elfeledkeznénk róla —, hogy akármilyen Intéző Bizottság, semmilyen döntő, komoly kérdésben a Központi Bizottság nélkül vagy akárhogy hívják, ne döntsön. Ha kell, kéthetenként ülésezik ebben a három hónapban, de itt döntsünk a kérdésekről, és együttesen tudjunk felelősséget vállalni.

Az elnökkel kapcsolatban: engem Nyers elvtárs meglepett evvel a direktórium-

dologgal, hogy Elnökség stb. Énnekem az a meggyőződésem, hogy legalábbis deklarált formában ezt nem kellene itt létrehozni. Se három, se négy, se öt taggal. Bízunk meg Nyers elvtársat. Én próbáltam elmondani, hogyan képzelte a bizottság és a KB-tagok túlnyomó többsége az elnök szerepét, a főlshólalók ugyanezt mondták. Hát azt a bűvös szót, hogy az első ember legyen, azt én nem mondtam ki. De az, hogy osszák meg a feladatot a főtitkárral, és a főtitkár elsősorban az apparátus mozgatóját csinálja. Ebben indirekt módon benne van az, amit a főlshólalók jó része mondott. Tehát nem deklarált formában a két elvtársra bízunk rá, hogy ezen a testületen belül Intéző Bizottság, vagy akárhogyan hívjuk, azon belül kik azok, akikkel szorosán együttműködnek stb. Én azt sem tartanám most helyesnek, hogy a Nyers elvtársat mentsük fel az államminiszteri funkció alól. Egy kicsit kevesebbet fog azon a területen dolgozni, kicsit többet fog itt dolgozni, és ezt a három hónapban el lehet így végezni. Most még egy megjegyzésem van: sértő a jelölő bizottságra, és sértő Barabás elvtársra, amit Maróthy elvtárs név nélkül mondott. Barabás elvtárssal, amikor beszéltünk, tehát nem most, és nem a Maróthy elvtárs főlshólalása alapján is, azt vállalta, hogy megbízásos alapon. Én elmondtam, hogy megbízásos alapon vállalhat csak funkciót. Ő vállalta, hogy lényegében száz százalékból annak eleget fog tenni. Én nem mondtam, de azt hiszem, hogy itt három titkári funkciót kellene betölteni. A hátróbból kettőre tettünk csak javaslatot. A küllügyi titkár is hiányzik. Tehát a tróbbiakban a Grósz elvtárs tróbb fog evvel foglalkozni, vagy a Nyers elvtárs fog vele foglalkozni, vagy mind a ketten. Arra nincs javaslatom. A kettőre volt javaslatom.

A jelölő bizottság kezdetben úgy gondolta el, hogy Berecz elvtárs a munkakörének egy részét megtartja. Nekem meggyőződésem, hogy ezt nem lehet csinálni. Barabás elvtárs Berecz elvtárs egész munkakörét kell hogy átvegye. Száz százalékban, lényegében ezt a munkát végzi itt a pártban, hogyha a Berecz elvtársat fölmentjük, és a Barabás elvtársat megbízuk.

Még egyetlen dolgot, Iványi elvtárs. Én nagyon örülnék, hogyha akár a még létező jelölő bizottsághoz, de itt a teremben ülő elvtársak adnának kettő, három vagy öt javaslatot, akiből lehetne választani, aki megbízásos alapon megbízható avval, hogy tényleg Iványi elvtársat ne terheljük. Próbáltam magyarázni, hogy ez nem olyan nagy teher, de igazuk van, a kettőt külön kell választani. A Szervező Bizottság egy dolog, és ez a terület ez egy másik dolog. Ha kapnánk ilyen javaslatot, amíg még él ez a bizottság, szívesen megtárgyalnánk, és Iványi elvtárssal is egyetértve, nem adnánk tróbbi terhet a nyakába. Köszönöm.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Ormos Mária elvtársnő kért még szót egy megjegyzés erejéig.

ORMOS MÁRIA elvtársnő: Elnézést kérek ezért a szokatlan eljárásért. Úgy gondolom, hogy kötelességem megmondani az Intéző Bizottság elnevezés elleni óvásomnak a legfőbb okát. Azt hittem, hogy a Balogh Sándor felszólalásából világossá válik, de nem vált azzá, ami a reflexiókból megállapítható volt. Így hívták 1956-ban azt a legfelsőbb politikai testületet, amely akkor, az 1956-os összeomlás után a dolgok kezelését kézbe vette. Ez önmagában véve eléggé rossz emlékeket kelt. Kettő, az ellenzék, a TIB és minden más számára azonnal kézbe adja a lehetőséget, hogy a legkülönbözőképpen értelmezze a hasonló néven lábra állított testületet. Apróságnak tűnik, de azt hiszem megfontolandó. Köszönöm.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Pozsgay Imre elvtárs. Tessék.

POZSGAY IMRE elvtárs: Kedves Elvtársak! Bár megoszlanak még a vélemények, de elég markánsan kirajzolódott egy vezetési konstrukció, amely a kongresszusig vinné a párt ügyeit, azon túlmutatóan segítene a választásokra való felkészítésben. Tehát mindenképpen óriási jelentőségű politikai ügyről van szó, egyetértek mindazokkal, akik erről vitatkoznak. Nagy felelősségről van szó. Elsősorban erre a felelősségre, a párt egységéhez fűződő, messzebb tekintő érdekekre hivatkozva, amennyiben a Központi Bizottság az Elnökséget létrehozza és abban javasolhat engem is részt venni, ebből a felelősségből kiindulva, vállalom.

Néhány megjegyzést engedjenek meg nekem is ezzel kapcsolatban. Grósz elvtárs, a Politikai Bizottság tagjai jól tudják, hogy nekem más volt a személyi elképzelésem bizonyos dolgok megoldására. Ezt azonban, ha valóban hatékony és eredményes munkát akarunk folytatni, én hajlandó vagyok természetesen, alárendelve a párt érdekének a törekvéseimet, elfogadni, illetve attól eltekinteni. Ezzel kapcsolatban még a következőt szeretném mondani. Amennyiben a Központi Bizottság az Elnökséget javasolja, benne személyemet is *[sic!]*. Az egyik: messzemenően egyetértek a jelölő bizottság javaslatával, hogy Nyers Rezső legyen a párt elnöke. Mégpedig azokhoz a felszólalókhöz csatlakozva, akik azt javasolták, hogy a párt elnöke valóságos vezetője, első számú embere legyen a pártnak.

Ez egyúttal hitelessé teszi mind Grósz Károly, mind Pozsgay Imre kompromisszumát, ha már egyszer így perszonalifikálódott ebben a vitában a két résztvevő neve. Ami az intézmény formáját illeti, annyit, hogy bár Fock elvtárs most egy észrevételt tett, miszerint talán nem kellene formalizálni ezt az Elnökséget, én úgy vélem, hogy az, amit itt javasolt teljes jóhiszeműen és teljes jószándékkal, az megfontolandó. De a külvilág számára, ha ez a három ember működne, klikkgyanús lenne, és abban a pillanatban nem elvi alapon ítélnék meg az emberek a működését. Tehát azt kell inkább eldönteni, hogy legyen egy ilyen Elnökség, vagy ne legyen. Én elfogadom, hogy legyen ilyen elnökség.

Ez a következő megjegyzésem *[sic!]*: vita alakult ki az intéző bizottság vagy Politikai Bizottság jövőjéről, sorsáról és az azzal kapcsolatos tennivalókról. Azt hiszem, történész elvtársaim, barátaink észrevételeit meg kellene fontolni. Azt elfogadom, bármi legyen is a majdani neve, vagy amiben megállapodunk, hogy jöjjön létre egy a jelenlegi Politikai Bizottságnál bővebb testület, amelyik ebben a munkában részt vesz. Azzal viszont teljesen egyetértve, amit Fock elvtárs és Somogyi elvtárs is mondott, hogy nem helyettesítheti a Központi Bizottságot alapvető politikai döntésekben, de két ülés között mégis csak politikailag is tudja a dolgokat vinni.

S végül ezzel kapcsolatban annyit, hogy az elnököt és Elnökséget válassza meg a Központi Bizottság, s megválasztásával egyszersmind adjon megbízatást számára, hogy e testületre javaslatot tegyen, mint jelölő bizottság.

S végül a Bereczky elvtárs szavait úgy értettem, hogy rám is vonatkozik az államminiszteri poszttal kapcsolatos észrevétel. Én a következőkkel értenék egyet. Nyers elvtárs mondjon le az államminiszteri funkcióról, és teljes hatáskörrel, vezetői elánnal a párt elnökének tisztét töltsé be. A Grósz elvtárs a párt főtitkáráként működik tovább. Én azt hiszem, nem lenne rossz aspektusa ugyanennek az ügynek, ha a kormány egyik tagja az Elnökség tagja maradna, illetve az Elnökség tagja lenne, arról nem is beszélve, hogy mondjuk én nehezen tudnám nyugdíjasként elképzelni magam ebben az Elnökségben. Tehát valamiféle reszortban, legfeljebb a kormánytól majd azt fogom kérni — amennyiben a Központi Bizottság természetesen megválaszt —, hogy felügyeleti területeimen könnyítést hajtson végre, hogy valóban

teljes mértékben a párt ügyeinek szentelhessem magam, ha erre a párt igényt tart, és hogyha ezt fontosnak tartja a Központi Bizottság. Ennél többet most nem tudok mondani.

Megismétlem, nyílt a vita, természetesen én arról az esetről beszélek, ha elfogadja a Központi Bizottság azt a javaslatot, hogy Elnökség is legyen, és esetleg ebben rám vonatkozó személyi javaslat. Köszönöm szépen.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Németh Miklós elvtárs. Tessék.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Kedves Elvtársak! Van egy rövid javaslatom. Az egyik rövid javaslatom mindenképpen az, hogy kezd körvonalazódni így sok minden, de azért akármelyik konstrukció felé haladunk, a kormányzati munkát és a kormányzatban szükséges lépéseket célszerű lenne legalább egy tizenöt-húsz perc erejéig megbeszélni egymás között, és elgondolkodni rajta. Ezért az lenne a rövid javaslatom, és egy kicsit a többi konstrukcióval kapcsolatban is úgy érzem, hogy szükséges lenne a Politikai Bizottságnak most egy húsz-huszonöt perc szünetet biztosítani, hogy ezekről a kérdésekről egymás között szót válthassunk, és úgy jöhessünk ide vissza.

Én, ami a személyemet illeti — és elhangzott itt sok minden —, nagyon erősen hajlok a felvetésekre, sőt szívem szerint beszélt Katona Imre elvtárs például. Dehát ezt is jobb lenne, ha egy kicsit megtárgyalnánk. Azon felül egyetértek azokkal, akik itten bizonyos kérdésekben — legutóbb Fock elvtárs kért segítséget — nekem is lenne például javaslatom pártpolitikai titkárra. Nem tartom jónak, már tegnap este is szóba hoztam a politikai bizottsági ülésen, hogy Iványi elvtárs csinálja ezt. Hát most ha erre a három hónapra is ideiglenes jelleggel hívunk be, akkor végignézve a névsort, egy embert én jó szívvel tudnék például ajánlani, csak én se tudtam őt megkérdezni, hogy vajon ilyen ideiglenes jelleggel Zalaegerszegről vállalná-e? (Zaj.) Hát Varga elvtársra gondolok, Varga Lászlóra. Na ez a javaslatom, hogy beszéljünk, kapjon felhatalmazást egy félórára maximum a Politikai Bizottság. (Zaj.) Hát most ez szétördeli a napot, de sok mindent meg kellene beszélni úgy érzem, hogyha nem, akkor elmondom a részleteiben.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Grósz Károly elvtársé a szó.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Mindenekelőtt helyeslem a Németh elvtárs javaslatát, hogy a Politikai Bizottság a szobámban a rögtön elkezdődő ebédszünetben találkozzék és beszélje meg a dolgokat. De mielőtt elmennénk a kérdéseket megvitatni, hadd mondjam el, hogy én régen javasolom az elnök személyének, elnöki státusnak a betöltését. Én nagyon fontosnak tartom ebben az időben, de tovább megyek, én véglegesen intézményesítését ajánlom és javasolom a mozgalomnak. Nagy tradíciói vannak a munkásmozgalomban ennek, sok értéke van, Romány elvtárs tegnap szólt róla. Jó lenne visszahozni és beépíteni, csak nem kellene kötelezővé tenni, hagyni kellene, hogy a pártszervek maguk rendezzék ezt el. Nem vagyok benne biztos, hogy például megyénél feltétlenül kellene, de településeken, itt különböző területeken szükséges lenne. Színesebb lenne vele a mozgalom, nagy értékeket lehetne megmenteni a politikai közélet számára.

Maradva a mi ügyünknel. Én első perctől kezdve Nyers elvtársat ajánlottam elnöknek, mást el sem tudok képzelni, nincs semmi, nem is volt semmilyen javaslatom. Itt szeretném megjegyezni, megint bekerült ez a vitába, egy ilyen politikai helyzetben, de másban sem, egy mozgalomban nem lehet fontos, hogy ki az első.

Ez nem kérdés. Az elsőbbséget, meg a második, meg a harmadik státust a munka értéke adja, nem a besorolása. Tehát én azt hiszem, ezt el kéne felejtetni. Nem méltó hozzánk egyszerűen, hogy erről beszéljünk. Felelősséggel kell dolgozni. Mindenkinek megvan a leckéje, végezze el. Az elnök jogosultságát ki kell dolgozni egész világosan és pontosan, és a testületnek jóvá kell hagyni. Egyébként is régen hiányzik, ezt úgy szokták a hivatalokban mondani, hogy munkaköri leírás. Ez nem egy hamis dolog, erre szükség van. Én az Elnökséget két dologból deklaratívén is támogatnám, hogy létrejöjjön.

Az egyik, üzenet jellege van kifelé, és ez az egyik probléma ma a mozgalomban. A másik, amiért támogatnám, mert valóban igaz, hogy nem jó, nem elég szoros a belső kooperáció a kormányzat és a pártvezetés között. Ez az egyik alapvető kérdés. Ebből a szempontból persze kívánatos lenne, ha a miniszterelnök tagja, de akkor megvan a második dilemma, ellenérzés, hogy megint állami vezetőkkel van tele. Meg lehet találni azt anélkül is, hogy ez deklaratívén így jelenjen meg. Az munkamódszer dolga, ha úgy tetszik.

Én Németh Miklós elvtárs gondját megértem, Nyers elvtárs nagyon fontos munkát végez a kormányban. Mi, amikor korábban beszélgettünk, arról volt szó, hogy a szó igaz értelmében függetlenített elnök majd csak úgy szeptembertől lenne. Nem most beszélünk róla, korábban, mert talán akkorra befejeződne ez a nagy bizottsági tevékenység, ami az irányítással foglalkozik, a gazdasággal összefüggésben. De talán lehetne itt valami kompromisszumot találni, ezért kellene most leülnünk, és ezt megbeszélni.

Ami a főtitkár dolgát illeti; itt szeretnék egy pillanatra elidőzni. Itt elhangzott, múlt héten pénteken Pozsgay elvtárral beszélgettünk, ő azt ajánlotta, hogy mondjak le. A hétfői politikai ülésen Hámori elvtárs ajánlotta, hogy mondjak le. Ma vagy tegnap ajánlotta Szűrös elvtárs, és volt, aki a felmentésemet ajánlotta. Mondjuk a Nagy Imre elvtárs megközelítése emberileg kicsit bántó, mert azért ha az ő álláspontját valaki nem fogadja el, ettől még nem pártellenes, remélem. Rám már sok mindent mondtak életemben, szektáns is voltam, meg revizionista is voltam, meg fafejű is, meg szellemileg alultáplált is. De olyan még nem voltam, hogy a párt érdekeit ne tartottam volna tiszteletben. Ez nem büszkeség, vagy nem tudom, milyen utalás volt itt erre. Kérem, én lemondtam két hónappal ezelőtt, azután tettem egy javaslatot, hogy június 8-án nyilvános pártválasztáson több alternatívás jelölttel válasszanak főtitkárt, mind a kettőt először döntöttek, szavaztak, másodszor elutasították a javaslatot. Ne kérjék, hogy egy harmadik hónap múlva megint lemondjak, mert akkor egyszerűen nem fogják érteni, hogy mi bajom van, hogy hónapról hónapra állandóan lemondok. Mentsenek fel. Tehát nekem a javaslat rokonszenves, mentsenek fel, de ne kérjék, hogy lemondjak.

Mi ennek a logikája? Ennek a logikája az, hogyha engem felmentenek, akkor a testületnek kell megindokolnia a pártmozgalom felé is, meg kifelé is, és nem nekem kell magyarázkodni. Ez minőségi különbség. Nem úgy tűnik, hogy én elmenekültem a munkától, hanem úgy tűnik, hogy nem tartanak alkalmasnak a munkára. Ez két dolog. Aki politikával foglalkozik, annak ezt fel kell vállalnia. Tehát ez engem egyáltalán nem bánt, nem zavar. És ha fel is mentenek, rögtön hozzáteszem, hogy én azzal nem fogok a politikával szembekerülni, nehogy félreértés essék. Én ezt a politikát jó szívvel vállaltam, legfeljebb nem jól csináltam. Bár nekem erről megvan a magam leltára, de nem akarok vele senkit sem terhelni, mert félreérthető. Nos, tehát úgy gondolom, hogy talán megértik az elvtársak az én magatartáso-

mat, hogy én mégegyszer az én felmentésemet nem kezdeményezem. De én jó szívvel tudomásul veszem, ha felmentenek, ez két különböző dolog, tehát ezt nagyon szeretném hangsúlyozni.

Ha megbíznak, hogy dolgozzam a választásokig vagy a kongresszusig, vagy nem tudom meddig, akkor dolgozni fogok. Számomra nem elvi kérdés, meg nem politikai kérdés. Akkor is fogok dolgozni, ha elmentem nyugdíjba, tehát nem a munkát kerülöm.

Én a Politikai Bizottság mellett lennék, kibővítve, körülbelül azokkal az elvekkel, rendezőelvek alapján, amit Nagy elvtárs tegnap előterjesztett. Én minden funkciót illetően titkos szavazást ajánlanék.

Továbbmegyek; döntenünk kellene, hogy kooptálunk-e? Ugyanis miért van bennem félelem? A legutóbbi kooptálásunk nagyon rossz visszhangot váltott ki a mozgalomban. Rajki elvtársnő, ha jól emlékszem, annak idején a kooptálás előtt figyelmeztetett bennünket felszólalásában az ülésen. Én akkor is tisztában voltam vele, hogy igaza van, de nem láttam más kiutat arra, hogy olyan típusú emberek, mint Vastagh elvtárs és mások most bejöjjenek a vezetésbe. Azért van ez az állapot, mert a pártértekezlet után nem alakult ki az a vezetés, ami indokolt lett volna. Hadd ne magyarázzam a körülményeket. De én mégegyszeri kooptálást, egy mostani kooptálást a visszhang miatt nagyon meggondolandónak tartok. Ha mégis el tudjuk fogadni, akkor PTO-s titkárnak jó szívvel ajánlom a Kovács Jenőt. Akkor jó szívvel ajánlom, mert ismerem, de ő nem tagja a KB-nak. Olyan gyakorlat még nem alakult ki, hogy olyan titkár legyen, aki nem választott tagja a testületnek. Ettől még persze meg lehet csinálni, de akkor tudnunk kell, hogy így döntöttünk. Akkor közösen kell felvállalnunk. Nem tartom valami rettenetes dolognak, de a testületi kooptálás ellen vagyok. Tehát ebből következik, hogy ez ellen is vagyok, amit tegnap ajánlott Horn elvtárs jó szívvel, hogy az új megyei első titkárok jöjjenek be.

Az új megyei első titkárokat be kéne kapcsolni a munkába. Én azt a munkaformát ajánlom, amit már jeleztem, de én úgy gondolom, hogy a kooptálásnak a mozgalomban rossz visszhangja lenne. De ha el tudjuk azt fogadni, hogy KB-tag, testületi tagság nélkül tudunk több titkárt a KB-ban elképzelni, tehát behívunk erre a munkára, akkor máris megvan oldva több probléma. Nemcsak egy, több problémát meg lehet pillanatok alatt vele oldani.

Tehát én azt javaslom, hogyha az ebéd megfőtt, akkor az elvtársak ebédeljenek meg, és a Politikai Bizottság tagjait kérem a szobámba. Az elnök döntsön.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Kedves Elvtársak! Csáki elvtárs, szót kértél? Nem. (Zaj.) Tessék, parancsoljon, Judik elvtárs.

JUDIK ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Ennyi felszólalóba talán én is beleférek. Ugyanis tényleg félperces leszek. Én egy általam praktikusnak tartott dolgot szeretnék felvetni. Nevezetesen a sajtó, rádió, televízió kéredését kellene szerintem megoldani. Hogy hogyan? Azt mondom, hogy vannak itt nálam okosabb emberek. Meg azt is tudom, hogy esetleg mindjárt nekem rohannak talán értelmi-ségi körökből, hogy mit akarok, esetleg újabb cenzúrát?

Én röviden azt szeretném, hogy valamifajta jóindulatot ezen orgánumok felé, hogy támogassák ezt a kongresszusig legalább, hogy bármilyen döntés itt születik azt segítsék. Köszönöm.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Köszönöm Judik elvtárs javaslatát. Gondolom, figyelembe kell venni.

Én a következőt javaslom: tartsunk ebédszünetet. Ezalatt a Politikai Bizottság a szükséges konzultációt lefolytatja. Úgy gondolom, hogy iránymutatónak ezért azt mondjuk, hogy itt kialakult amelletts konszenzus, hogy egy elnök és Elnökség működjön. Tessék, Nagy elvtárs.

NAGY SÁNDOR elvtárs: Elnézést kérek, az utolsó fél mondattal én nem értek egyet... (Zaj, nem érthető.)

BERECZ JÁNOS elvtárs: Ahhoz, hogy céltudatosan tudjunk előre menni, minimum abban döntenünk kell, hogy elnök és Elnökség legyen-e? Mert ha ebben döntöttünk, akkor a Politikai Bizottság a kormány érdekeit is figyelembe véve konzultál, és ebéd után tudunk dönteni a személyekről. Ha ebben tudunk dönteni, akkor utána fel lehet kérni, sőt szerintem az Elnökséget kell megbízni, hogy figyelembe véve a javaslattevők álláspontját, fogalmazzon vagy bízzon meg valakit, hogy szervezeti keretre és személyekre is ez az Elnökség tegyen javaslatot. Nekem ez a véleményem, mert most össze kell fogni a csapatot.

Tehát a következő javaslatom van:

Szavazzuk meg nyílt szavazással azt, hogy alapítunk, nem is kell alapítani, hiszen elnöki funkció van, hogy annak betöltésére törekszünk. Most ne szavazzuk meg, hogy kit, mert Grósz elvtárs azt javasolta, hogy titkosan szavazzunk a személyről. Az elnöki funkció eddig volt, tehát nem kell megszavazni, hogy legyen. Az elnök az már alapított, mint funkció, tehát azt most nem szavazzuk meg. Az a javaslat, hogy legyen Elnökség is. Hány tagú, arról ne döntsünk (közbeszólás: három...). Hallgassuk meg a Politikai Bizottság konzultációját, én azt javaslom.

Csak abban döntsünk, aki egyetért azzal, hogy Elnökség legyen, kérem kézfel-emeléssel szavazzon. Köszönöm szépen.

Ki van ellene? Egy, kettő, három, négy, öt, hat, hét, nyolc, kilenc, tíz, tizenegy. Tizen... nem innen kezdtem. Tizenegy ellenszavazattal — és ki tartózkodott? Egy.

Tehát megállapítom, hogy a Központi Bizottság úgy döntött, tizenegy ellenszavazattal és egy tartózkodással, hogy Elnökséget hoz létre. Most egyórás ebédszünet tartunk, és utána akkor az elnök és elnök személyének, Elnökség személyének [sic!] megválasztásával folytatnánk az ülést. Tehát háromnegyed kettőkor.

E b é d s z ü n e t

IVÁNYI PÁL elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Folytatnánk a munkát. Felkérem Grósz Károly elvtársat, a vitában elhangzottak alapján a ma még működő Politikai Bizottság javaslatának az ismertetésére.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Tisztelt Elvtársak! A vita alapján a Politikai Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy a párt elnökének — a jelölő bizottsággal összhangban — a Nyers Rezső elvtársat ajánlja. Az Elnökség tagjainak: Grósz Károlyt, Németh Miklóst és Pozsgay Imre elvtársat.

Miért ajánljuk a négytagú Elnökséget? Azért, mert az a meggyőződésünk, ami itt a vitában is kialakult, hogy Nyers elvtársnak kérni kell a parlamenttől a felmen-

tését államminiszteri tisztségéből, és egész tevékenységével kellene a párt ügyét szolgálnia. Németh elvtárs jelenléte nem elsősorban mint miniszterelnök lenne indokolt, hanem mint a pártnak egy olyan vezetője, amelyik *[sic!]* tekintélyre tett szert, közéleti tevékenysége egyre inkább közismert és elfogadott.

Felvetődött a vitában, hogy ennek előnyei és hátrányai is vannak a miniszterelnök szempontjából. Előnye az, hogy mint politikus egyéniség benne van a szűkebb vezetésben és demonstrálja egyetértését; hátránya, hogy ismét visszajöhet az a régi hiba, hogy túl szoros a kapcsolat a pártvezetés és a kormányvezetés között. Meggyőződésünk szerint ez indokolt, mert akkor ebben a felállásban a négytagú Elnökségből ketten a kormányban dolgoznának, ketten pedig itt a pártmunkán. Úgy gondolom, hogy ez a koordinációt javíthatná, külön terhet nem jelentene a miniszterelnöknek, ugyanakkor politikai presztízsét, tekintélyét erősíthetné.

Az jogos kérdés, hogy a kormánynak nehéz intézkedéseket kell hozni az elkövetkezendő félévben, évben, sőt két évben, meg öt évben, hogy hát ez nem jelent plusszterhet a pártmozgalom számára is, ahogy felvetődött. Én azt hiszem, hogy semmi körülmények között nem vonhatja ki magát semmilyen pártvezetés, akármilyen felállásban van, az alól, hogy a kormányt támogassa a nehéz és még a kellemtelen intézkedések meghozatalában. Mert ha úgy tetszik, saját kormánya, legalább a választásokig mindenféleképpen az.

Tehát feltétlen indokoltnak tartjuk, hogy ilyen felállásban jöjjön létre az Elnökség. Tisztázódott az eszmecsere során, hogy a párt elnöke elnököl központi bizottsági üléseken, és amennyiben Politikai Bizottságot választunk, vagy Intéző Bizottságot, hát a Politikai Bizottság vagy az Intéző Bizottság ülésén. Felvállalja a párt nemzetközi kapcsolatainak szervezését, képviselőletét, felügyeletét, mert ez mind egyben így igaz. Természetesen ebben megosztja a feladatait belátása szerint a főtitkárral, titkárokkal és másokkal attól függően, ahogyan azt a munka kívánja. Valamint a különböző alternatív mozgalmak és formálódó pártok vezetőivel és pártokkal való kapcsolat szervezését, alakítását.

Ebből eredően rögtön azt is ajánljuk, hogy a kerekasztal-tárgyalások vezetésével a Központi Bizottság Nyers elvtársat bizza meg. Csak emlékeztetőül mondom hogy korábbi határozat szerint én vezettem azt a bizottságot, amelynek az volt a feladata, hogy a tárgyalásokat folytassa. A bizottságnak legyen tagja Pozsgay elvtárs, a korábbi határozattal összhangban, Fejtő elvtárs szintén a korábbi határozattal összhangban, és legyen tagja Iványi Pál elvtárs, mert a gazdasági csomagtervet átfogó bizottságok, illetve tárgyalásokon, amit eddig a Nyers elvtárs vezetett, Iványi elvtárs foglalná el a helyét. Az én felmentésem mellett e bizottságból javasoljuk felmenteni Berecz János elvtársat is.

Tehát tulajdonképpen a tárgyalásokat ezzel a szervezeti mechanizmussal összhangban ez a négyes bizottság folytassa a Központi Bizottság megbízásából. Erről nyílt szavazással kéne szavazni, ezt nem kellene titkosan, nem is szoktuk. Ellenben az elnök és az Elnökség tagjairól titkos szavazást ajánlok változatlanul.

Az eszmecsere során az is kialakult, hogy mi legyen az Elnökség tevékenysége. Arra gondolunk, hogy mindenekelőtt koordinálja a politikai munkát, és a legszűkebb vezetés, tehát az Elnökség tagjainak fontosabb közéleti szerepléseit. Azért mondtam, hogy fontosabb, mert a mindegyiket persze nem lehet, hát annyi helyre kell menni, de ami politikailag súlyosabb, lényegesebb, a megnyilatkozásokat. Hisz látszik, hogy a feszültség elsősorban abból van, és az a vélt hit, hogy itt nagyon súlyos konfliktusok vannak a vezetésben, abból származott, hogy a megnyil-

vánulások eltértek egymástól, és itt érték tetten a koncepcióbeli különbségeket, és azt kell feloldani.

A másik, hogy előkészíti a Politikai Bizottság vagy Intéző Bizottság, illetve a Központi Bizottság elé kerülő anyagokat, politikai szempontból minősíti a leglényegesebbeket. Úgy is fogalmazhatnák, hogy előzsűrizi, tehát egy koordinációs tevékenységet is elvégez. Ez lenne az Elnökség feladata.

Mivel az előbb arról volt szó, hogy a választás után üljön össze a szűk körű Elnökség, és tegyen javaslatot az Intéző Bizottságra vagy Politikai Bizottságra, ezért ezt tovább nem sorolom, mert utána tennénk ajánlást.

Ugyanakkor ezzel párhuzamosan azért csak praktikus okból, hogy egyszerre folyjék a vita, és egyszerre szavazzunk is, javasoljuk, hogy Barabás János legyen a Központi Bizottság titkára. Teljes energiáját, idejét és státusát állítsa itt csatasorba, és ezért kérjük felmentését a Budapesti Pártbizottság titkári tisztségéből, mert megértettük azokat a jelzéseket, hogy itt nem lehet kétséget hagyni azíránt, hogy ő teljes erejével és energiájával a propagandatevékenységet, a sajtóirányítást és az ezzel kapcsolatos társadalompolitikai kérdéseket kívánja gondozni.

Javasoljuk — még akkor is, ha tudom, és ezt is megvitattuk, hogy esetleg félreérthető —, hogy kooptáljuk a Központi Bizottságba Kovács Jenő elvtársat, és válasszuk meg a Központi Bizottság titkárává, aki a szervezési ügyekkel vagy a pártpolitikai ügyekkel kell hogy foglalkozzék. Szeretném elmondani, hogy ez a javaslat nem új javaslat, ez már korábbi jelölésnél is napirenden volt, akkor sem volt ellene kifogásunk. Tehetséges vezető, fiatal ember, jól dolgozik, csak hát a kooptálás fölött töprengünk. Mi úgy gondoljuk, hogy ez megértésre találna a pártközvéleményben, azért, hogy a titkári csapat feltöltött legyen.

Tisztelt Elvtársak! Ezeket a javaslatokat szerettem volna megtenni a Politikai Bizottság nevében. Ahhoz, hogy a szavazást le tudjuk bonyolítani, természetesen szavazatszedő bizottságot is kell választani, ezért erre szeretnék javaslatot tenni. Én Katona Béla elvtársat ajánlom a szavazatszedő bizottság elnökének, tagjainak Fodoré Birgés Katalin elvtársnőt, Judik István elvtársat, Kázmér János elvtársat és Takács Imréné elvtársnőt. Szeretném megjegyezni, hogy jó lenne, ha a szavazatszedő bizottság mindkét választásnál elvállalná ezt a funkciót, az Elnökség, illetve az elnök, valamint majd politikai vagy intéző bizottsági jelölésnél is. Köszönöm.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Köszönöm szépen, elhangzott a javaslat. Megkérdem, hogy általában van-e az elhangzott javaslattal kapcsolatban vélemény, észrevétel.

KÓTAI GÉZA elvtárs: Nem vélemény, nem észrevétel, kérdés. Adott esetben a Berecz elvtárs feladatköre mi lesz?

IVÁNYI PÁL elvtárs: Még kérdés, vagy észrevétel? Tessék, Birgés elvtársnő.

BIRGÉS KATALIN elvtársnő: Egy kérdésem van. Számomra Grósz elvtárs által elmondottakból nem derült ki világosan, hogy a pártnak ki lesz az első számú vezetője? Szeretném, ha ez a kérdés egyértelmű lenne, hiszen az hangzott el, hogy megosztják az elnökkel a feladatokat. Szerintem ennek a szervezetnek ki kell mondania, hogy ki a pártnak az első számú vezetője, és ahhoz kell a jövőben a feladatokat igazítani.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Hát én attól tartok, hogy kimondtam, de akkor kimondom még egyszer: ha a Központi Bizottság üléseinek a vezetését, a Politikai Bi-

zottság vagy nem tudom mi lesz ez, Intéző Bizottság üléseinek a vezetését az elnökre bízjuk, akkor ebben benne van, hogy ő a párt első számú vezetője. Nem tudom, hogy kellene-e, vagy kell-e ezt így még tovább jobban ragozni, mert a többi szereposztásban nem hiszem, hogy ez ennyire fontos lenne. A tevékenységi körét, hogy hogy néz ki a koordináció, azt ki kell dolgozni, az nincs most semmilyen okmányban rögzítve. Én úgy gondolom, hogy majd az Intéző Bizottságnak vagy a Politikai Bizottságnak kellene jóváhagyni.

A Kótai elvtárs kérdésére akarok válaszolni: a forgatókönyv szerint ezt a végén akartuk bejelenteni, illetve ezt a javaslatot előterjeszteni. Azt ajánljuk a Központi Bizottságnak, amiről most vitát folytattunk, hogy KB-titkári tisztségéből mentse fel Berecz János elvtársat, és javasoljuk a KB-nak, hogy nevezze ki a Politikai Főiskola, illetve a Párttörténeti Intézet, illetve a Társadalomtudományi Intézet összevonásából létrehozandó elméleti és politikai kutatóközpont, illetve elméleti kutatóközpont és politikai oktatási központ főigazgatójává. Ez lett volna a javaslatunk, ezt a végén akartam elmondani, csak közben megkérdeztek erről, úgyhogy azért hoztam most előbbre.

Ott még Judik elvtársnak volt, ja, előbb Juscsák elvtársnak van kérdése.

JUSCSÁK elvtárs: Javasolja a Politikai Bizottság, hogy hozzuk létre újból a Titkárságot, mint intézményt?

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Mi semmiféleképpen nem javasoljuk, mert így is van két olyan szervezet, testület, ha még ehhez egy haramadik testületet hozzávennénk, nagyon bonyolult lenne, és plusz a Központi Bizottság természetesen. Úgy látszik, nekünk úgy tűnik, túl tagolt lenne a vezetési lépcső, tehát Elnökség mint kollektív testület, akkor az az Intéző Bizottság vagy Politikai Bizottság. Majd döntsön a testület, hogy mi legyen akkor, egy Titkárság, majd fölötte a Központi Bizottság. Ez túl sok lépcső. Bonyolítaná a döntést.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Aczél elvtárs jelentkezett, nem?

ACZÉL GYÖRGY elvtárs: Ez most Grósz elvtárs bejelentése volt, vagy erről lesz még vita, a három intézménynek az összevonásáról?

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Kérem szépen, ki van dolgozva az előterjesztés, az a régi vagy mit tudom én milyen, régi-e vagy nem régi. A Politikai Bizottság jövő heti ülésére ment volna majd, ha lesz ebből valamilyen testület, mindegy, hogy hívják, mindenféleképpen meg fogja tárgyalni Aczél elvtárs és mások jelenlétében. Hiszen az érintettek az előkészítés során sok vitát lefolytattak, nem hiszem, hogy a Központi Bizottságnak kellene ebben dönteni. De ezt az intézményt, struktúrát meg kell szervezni, én nem hiszem, hogy az a vitatott kérdés, ha én jól tudom, hogy min van a vita, hogy ez a társadalomkutatási szellemi bázis milyen formában integrálódjon a párt mechanizmusába, teljes egészében vagy részvényesként, és mindeképpen legyen a koordináció. Hogy azt a KB-ülésem kellene-e lefolytatnunk. Ezt mindenféleképpen meg kell csinálni, a jövő hétre terveztük. Hát most majd nem tudom, hogy hogy alakul az ülés, akkor utána való héten.

Ezek énszerintem részkérdések az egészhez viszonyítva. Itt az alapkérdés az, hogy ezt a három nagy intézményt külön nem tudjuk fenntartani, ezt koordinálni kell, hogy milyen lesz az összevonás, milyen lesz a szervezeti konstrukció, ezt meg kell vitatni. Ennek vezetésére és irányítására kérjük a Berecz elvtársat.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Megkérdezném, hogy van-e további kérdés, észrevétel, megjegyzés a javaslatokhoz.

Úgy látom nincs, akkor én a következőt szeretném javasolni. Ugye titkos választást javasolunk a Központi Bizottságnak mindazon javaslatok ügyében, amelyet a Grósz elvtárs most előterjesztett. Ennek megfelelően abban *[sic!]* kell döntenem most, hogy a szavazólapokra milyen nevek kerüljenek fel. Az a javaslat tehát: hogy Nyers elvtárs legyen a párt elnöke. Aki ezzel a javaslattal egyetért, kérem, kézfelemeléssel jelezze.

Van-e valaki ellene? Tartózkodott-e valaki a szavazástól? Nem?

Tehát Nyers elvtárs a szavazólapra felkerült.

Megkérdezem: van-e valakinek más javaslata? Úgy látom, nincs.

Az Elnökség tagjaira: értelemszerűen a párt elnöke ennek az Elnökségnek a tagja, további tagjaira, ábécés sorrendben mondanám a neveket. Grósz Károly elvtárs, a párt főtitkára.

Aki egyetért azzal, hogy felkerüljön a szavazólapra, kérem, kézfelemeléssel jelezze. Köszönöm szépen, van-e valaki ellene, tartózkodott-e valaki? Három tartózkodás, köszönöm.

Németh Miklós elvtárs felkerüljön-e a szavazólapra? Kérem, aki egyetért, kézfelemeléssel jelezze. Ellene van-e valaki? Tartózkodott-e valaki?

Tizenhárom tartózkodással, és egy ellene — elnézést nem láttam. Pozsgay Imre elvtárs, hogy felkerüljön a szavazólapra, aki támogatja, kérem kézfelemeléssel jelezze. Köszönöm, van-e valaki ellene? Tartózkodott-e valaki a szavazástól? Öt tartózkodás.

Megkérdezem, hogy az Elnökség tagjaira van-e más javaslat. Úgy látom, nincs, akkor ezzel a jelölőlapot lezártam.

Elhangzott javaslat a titkárok személyére: Barabás János elvtárs személyét illetően ugyancsak titkos szavazással kell megválasztani. Aki a javaslattal egyetért, hogy a szavazólapra felkerüljön, kérem, kézfelemeléssel jelezze. Köszönöm. Van-e valaki ellene? Nincs. Tartózkodott-e valaki a szavazástól? Úgy látom, senki.

Második javaslatként: szavazólapra Kovács Jenő elvtársat a KB tagjának kooptáljuk, és egyben a Központi Bizottság titkárának válasszuk meg. Ez a javaslat. Aki egyetért, kérem, kézfelemeléssel jelezze. Köszönöm. Van-e valaki ellene? Tartózkodott-e valaki a szavazástól? Egy fő. Köszönöm szépen.

Van-e a titkárokra más javaslat? Úgy látom, nincs, akkor ezzel a javaslatok végére értünk.

Meg kellene választani a szavazatszedő bizottságot. A szavazatszedő bizottság elnökének javasoljuk Katona Béla elvtársat, tagjainak: Fodornét, Judik elvtársat, Kázmér elvtársat és Takács elvtársnőt.

Van-e a javaslattal kapcsolatban kérdés, észrevétel? Úgy látom, nincs. Aki egyetért a javaslattal, kérem, kézfelemeléssel jelezze. Köszönöm szépen.

Van-e valaki ellene? Tartózkodott-e valaki a szavazástól? Úgy látom, nem. Kérem, akkor az a javaslatom, hogy el kellene készíteni a szavazólapokat. A szavazólapok elkészítéséig szünetet tartanánk, és amikor készek a szavazólapok, akkor esetleg lehetne folytatni a vitát.

Van itt még egy javaslatcsokor, akkor annak a megvitatását javasolnám.

A Központi Bizottságnak volt egy korábbi döntése, amely a kerekasztal-tárgyalásoknál a KB delegációjának vezetésével Grósz elvtársat bízta meg. Tagjai voltak: Nyers elvtárs, Pozsgay elvtárs, Berecz elvtárs, Fejti elvtárs. Az a javaslat,

hogy a bizottság tagsága alól mentsük fel Grósz elvtársat és Berecz elvtársat. Van-e a javaslattal kapcsolatban észrevétel? Úgy látom, nincs.

Aki a felmentéssel egyetért, kérem, kézfelemeléssel jelezze. Köszönöm szépen.

Van-e valaki ellene? Két tartózkodással, egy ellenszavazattal.

Következő javaslat, hogy a bizottság vezetésével Nyers elvtársat bízzuk meg. Van-e ezzel kapcsolatban észrevétel? Úgy látom, nincs.

Aki egyetért a javaslattal, kérem, kézfelemeléssel jelezze. Köszönöm szépen. Van-e valaki ellene, tartózkodott-e valaki a szavazástól? Nem.

További javaslat volt, hogy a bizottságot Iványi elvtárral egészítsék ki. Van-e ezzel kapcsolatban kérdés, megjegyzés? Aki egyetért, kérem, kézfelemeléssel jelezze. Köszönöm.

Van-e valaki ellene, tartózkodott-e valaki a szavazástól? Úgy látom, nem. Ezek szerint az új bizottság úgy néz ki, hogy Nyers elvtárs vezeti a bizottságot, tagjai Pozsgay elvtárs, Fejti elvtárs és én.

Amennyiben egyetért a Központi Bizottság, akkor folytatjuk a vitát. Míg el nem készülnek a szavazólapok, megkeresem, hogy hol maradt abba. Kérem felolvasom, hogy ki az, aki a hozzászólólistán rajta van; Berend T. Iván, utána Maróthy elvtárs. Tétényi Pál, Aczél György, Kótai Géza, Bereczky Gyula, Somogyi Imre, Huszár István, Kiss Péter, Marjai József, Kárpáti Ferenc, Boros László, Köveskúti Lajos, Burgert Róbert, Csáki Csaba, Kovács László, Katona Imre, Antalóczy Albert, Koi Tibor,⁴² Mórocz Lajos, Dányi Pál, Ördögh Szilveszter.

Kérem akkor leltárt készítenék, aki visszalép, azt én kihúznám. Egy pillanatra hadd menjek sorba, Maróthy László elvtárs, Ördögh Szilveszter, először ezt a sort néznénk, Kárpáti elvtárs. Egy pillanatra, csak meg kell találnom, Kárpáti elvtárs, Koi elvtárs, Huszár, Marjai elvtárs, ügyrendi javaslata kinek van?

Marjai elvtárs. Tessék parancsolni. Akkor rendben van a leltár, tovább folytatom. Katona elvtárs. Csáki Csaba, Kovács László, Katona Imre. Egy pillanatra nem találok a Katona elvtárs, igen, Antalóczy, Mórocz, Burgert elvtársak. Ki lépett még vissza? Kiss Péter elvtárs, Köveskúti Lajos, Somogyi Imre. Kérem, akkor újból felolvasnám, hogy ki maradt. Berend T. Iván, Tétényi Pál, Aczél György, Kótai Géza, Bereczky Gyula, Boros László, Dányi Pál elvtárs. Jó a listám? Köszönöm szépen. Elnézést, Marjai elvtárs vissza van véve.

Tessék, Berend T. Iván elvtárs.

BEREND T. IVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én azért nem léptem vissza, mert egy kérdésben úgy érzem, hogy a Központi Bizottság — a személyi kérdések megoldása nélkül — nem fejezheti be munkáját, úgy egy másik kérdés megoldása nélkül is nagy hiba lenne, ha feloszlánánk. Ez pedig el is hangzott a tegnapi vitában, hogy részben egyfajta politikai nyilatkozatra feltétlen szükség lenne. Egy ilyen szituációban üléselő KB csak személyi jelzésekkel nem elégedhet meg, bár ez rendkívül fontos.

Én nem javasolnám, hogy egy általános politikai nyilatkozatot tegyünk, amelyben leszögezzük, hogy a vegyes tulajdonú piacgazdaság és demokratikus szocializmus talaján állunk. Ezt megtettük egypárszor, tehát nem egy ilyen típusúra gondolnék, hanem egy vitára. Ugyanis ez a Központi Bizottság most először ülésezik egy eseménysorozat, külső és belső eseménysorozat után, és a saját álláspontunkat most vitázva kellene kifejezni tulajdonképpen, és ennyiben teljesen újszerűen, nem ismételve önmagunkat, de reagálva belső és külső, ha úgy tetszik, kihívásokra. Én

ide értem a külsőket is, mert aligha lehet a kínai eseményekre nem reagálni. Különösen, mivel a kínai elvtársak reagáltak ránk, sőt, ugye a hírekből értesültünk, ha ezek pontosak, hogy éppen véres fellépésüket azzal indokolták, hogy nem akarnak a lengyel és magyar úttévesztés követőivé válni. Tehát feltétlenül szükséges, hogy mi is nyilatkozzunk ebben a vonatkozásban, mégpedig leszögezve azt, hogy mi éppen ezt az utat járjuk, mert nem kívánjuk a diktatúra, vérontás útját járni. Hát ennek a megfogalmazásába én most nem mennék bele, de ezt mint témát, egy ilyen irányú megfogalmazását feltétlenül javaslom.

Ide kapcsolódik számomra az is, és ezt is javasolnám, hogy reagáljunk a szomszédos országokból érkezett kritikákra. Tulajdonképpen azokra az állásfoglalásokra, hogy itt Magyarországon békés ellenforradalom indult meg, folyik, és ebben az MSZMP tulajdonképpen passzívan és ostobán asszisztál. Azt hiszem, hogy itt sem mennék a tartalmi kifejtésbe, ez a másik téma, ami feltétlenül választ érdemel. Két kérdés kapcsán a kínai és ránk utaló szomszédos állásfoglalással kapcsolatban egységes kérdésben kellene kifejteni, hogy hogyan látjuk ezzel szemben mi azokat a folyamatokat, amelyeknek végigvitelét vállaltuk.

A másik kérdés, ami már belső és feltétlenül reagálást érdemel, természetesen a temetés kapcsán, akörül, alatta végbement megnyilatkozások egész sora. Itt Nyers elvtárs azt mondta tegnap, hogy a temetés döntetlen volt, és Horváth elvtárs azt mondta, hogy ha előre tudtuk volna, ha ilyen békésen túl leszünk rajta, akkor el is fogadtuk volna, ez mind a kettő igaz. Azonban azt hiszem, hogy a temetés döntetlenje úgy alakult ki, hogy mi egy öngóllal kezdtük, aztán kaptunk még két-három gólt, és aztán ők lőttek legalább ugyanannyi öngólt, de mi egyetlen gólt sem lőttünk a temetés kapcsán, ha ezt a sporthasonlatot akarom folytatni, és most nagy hiba lenne, ha nem használnánk ki ezeket a nagyon súlyos öngólokat, amelyeket az ellenfeleink lőttek, és nem reagálnánk azokra a szélsőséges, szélsőjobboldali antikommunista, szovjetellenes megnyilatkozásokra, különösen két, de hát más több beszédre is, eseményre, a szovjet követség előtti tüntetésre. Ezeket élesen el kellene ítélnünk, ezekkel vitázni kellene, kifejtve tulajdonképpen azt — és itt megint nem bocsátkoznék az idő rövidsége céljából a kifejtésbe —, itt meg kellene fogalmaznunk azt, és ez egy központi gondolata kellene hogy legyen a választásokért folyó küzdelemnek is megítélésem szerint, hogy az MSZMP egy reform, megújult MSZMP nélkül a szélsőségek elkerülése, az 56-ba rohanás, a szomszédokkal való konfrontáció, a teljes elszigetelődés nélkül lehetetlen. Tehát, hogy éppen az MSZMP ebben a vonatkozásban mint a centrum ereje lépjen fel, és elhatárolja magát ezektől a, hogy elhatárolja magát a diktatórikus, úgynevezett baloldali álláspontoktól is — ehhez még lesz egy kiegészítésem —, úgy ezektől a jobboldali tendenciáktól, megfogalmazásoktól, nézetektől is el kell határolnunk magunkat *[sic!]*.

És egy nagyon pozitív kifejtésben kellene a gorbacsovi, a gorbacsovi szovjet reformvonallal való szolidaritásunkat kifejezni, pontosan a szovjet kérdés tárgyalásánál. Én úgy érzem, hogy ez rendkívül hasznos lenne, és az MSZMP egyik választási vezérmotívumának a kidolgozását indítanánk ezzel el, az MSZMP mint a békés átalakulás biztosítója, a szélsőségektől való megóvás, a geopolitikai realitások elismerése, a nagyhatalmi megállapodási rendszerbe illeszkedő reálpolitika reformjében.

Ezeknek a gondolatoknak itt hangot adhatnánk. És éppen ezért kapcsolódik végül is az állásfoglalásaink csokrába a Ribánszki-féle iránnyal való vita is, hiszen ők, ha nem tévedek, ugye fel is szólították a Központi Bizottságot, hogy foglaljunk

állást bizonyos általuk megfogalmazott kérdésekben. Én úgy érzem, hogy Nyers elvtárs tegnapi négy pontja, amelyben kifejtette, hogy miben különböznek és miben térnek el egyben a párt fővonalától, ez feltétlenül megfogalmazást érdemelne ebben a nyilatkozatban. Azzal, hogy ezt mi nem tartjuk összeegyeztethetőnek az MSZMP vonalával. Tehát itt ezt nem mint egy belső platformot vagy irányzatot tartjuk számon, hanem ezt összeegyeztethetetlennek tartva elítéljük, ettől elhatároljuk magunkat. Ennek most más kifejezését nem kellene egy ilyen nyilatkozatban adni, tehát hogy milyen további lépésre készülünk, ez még további vitát igényel nyilván, de én úgy érzem, hogy most már mindezek az állásfoglalások tulajdonképpen az elmúlt időszakban születtek, vagy események az elmúlt időszakban történtek. Ezekre válaszolva fejthetnénk ki tulajdonképpen az MSZMP platformját, amivel a kongresszus előkészítésének elindul, nekiindul, és hát persze a kongresszus lesz hivatva ennek egy pozitív kifejtésére, a program, a szervezeti szabályzat és más dokumentumok révén.

Én még azt tenném ehhez hozzá, de ezt inkább csak egy bizonyos meditatív módon, én hajlanék arra, hogy a pártközi tárgyalásokon azt az elvet érdemes lenne képviselni, és a józan ellenzékkel ebben megállapodásra jutni, hogy mintegy a választásokon való induláshoz a pártközi megállapodásokban is előfeltételeket kellene szabni, ebben megállapodni, ha lehet a geopolitikai realitások, a Varsói Szerződés elfogadása vonatkozásában.

Vannak nyugati demokráciák, ahol a parlamenti választásokon való indulásnak bizonyos előfeltételei vannak, tehát bizonyos dolgokat nem lehet a programban meghirdetni a Német Szövetségi Köztársaságban sem. Én azt hiszem, hogy ez pártközi tárgyalások kérdése lehet, és ezt esetleg ebben a nyilatkozatban meg kellene fogalmaznunk. Ezt javaslom, és ezzel tulajdonképpen a párt tényleg elindul, hogy a széles politikai skálán, színskálán, amely most már kibontakozott, és a belső, külső politikai mozgásokban egy progresszív baloldali centrumhelyet foglaljon el; és én itt különböztetném meg, és egy mondattal csatlakoznék ahhoz a tegnapi vitához, mert úgy érzem, hogy az országos politikában és a nemzetközi politikában ez a jó irányunk, hogyha egy ilyen baloldali centrum pozícióját célozzuk meg a párton belül. A párton belül nem a középben, nem a párton belüli szélsőségek közepén kell keresnünk a centrumot, hanem a reformszárnynak a jegyében, de hát erről most már a személyi kérdések után legfeljebb csak egy mondat erejéig érdemes szólni, én remélem, hogy a mai személyi döntésekkel elindultunk ezen az úton. Köszönöm szépen.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Köszönöm szépen. Tétényi Pál, utána Aczél György elvtárs következik.

TÉTÉNYI PÁL elvtárs: Kedves Elvtársak! Tisztelt Központi Bizottság! Én is rövid lehetek. Első dolog, nagyon fontos a választási eredmény. Talán különbséget sem kellene tenni, de azért én mégis megkockáztatom. Én úgy gondolom, még jóval fontosabb, ugyanebben az irányban fekszik, hogy azt a demokratizálódási folyamatot, amit megindított a pártértekezlet, azt sikeresen fejezzük be, megkerülve mindazokat a kockázatokat, amiket én itt nem akarok elismételni. Összeomlás nélkül, beleértve a gazdasági összeomlást, és egy olyan helyzetet megtartva, amikor a párt végső soron azt a helyzetet mindenképpen megtartva, hogy a szocializmus értékeit védeni tudja, és következő alkalommal esetleg jobb eredményeket tud elérni, mint a most következő választásokon, amikor sok minden terhel minket.

Ez nagyon lényeges abból a szempontból is, hogy a létrejövő új, kialakult struktúra ne valami másnak legyen egy weimari jellegű előszobája. Ilyen veszélyek is vannak, lehetnek, és ennek is nagyon lényeges feltétele az, hogy a párt megerősödve kerüljön ki a kongresszusból és a választási küzdelmekből. Azért mondom ezt, mert mindehhez hozzátartozik, hogy az idő sürget. Az idő sürget, és én főleg a pártközi tárgyalásokkal kapcsolatban szeretném erre felhívni a figyelmet. A körülmények változhatnak, a külső körülmények is változhatnak, és én nagyon lényegesnek tartom azt, hogy a dolgainkat minél gyorsabban tudjuk rendezni, és ehhez a partnereknek is meg kell szerezni a támogatását.

Másik kérdés, és csak nagyon röviden érintem a reformkörökkel kapcsolatban, elismerem és érzekelem az élesztő-katalizáló szerepüket. Bizonyos gondokat azonban látok, ezt többen is jelezték. Legnagyobb mértékben azt a gondot érzem, ők sem tudták, a reformkörök sem tudták még túltenni magukat azon, hogy a legfőbb ellenséget a párton belül keressék. Lehet, hogy ez csak a szavakban van így, vagy ez azért van így, mert a párt megújítására törekednek, de azért ez tapasztalható. És hozzátenném személyes ismeretség alapján, nem kevés azért ott az olyan személyiség, aki nem meggyerő, nemcsak az én számomra, sokak számára. Sokszor változtattak véleményt, mondjuk hogy ruhatárunk van, ahogy az tegnap elhangzott. De azt is mondhatnám, hogy hozzájárulunk a harmadik magyar olajválsághoz, amikor ahhoz kell a sok olaj, hogy ne nagyon nyikorogjon az a sok szélkakas.

Harmadik dolog: a pártkongresszussal kapcsolatban. Először is: én az időpontra nem tudnék konkrétan javaslatot tenni. Én nagyon kérem, következő alkalommal kell ezt eldönteni, ja nem, nem az időpontot, a menetrendjét az ügynek; azt a következő alkalommal kell eldönteni úgy tudom, hogy mikor pontosan, mire kerül sor. Egy dolog feltétlenül szükséges: át kell tekinteni az egész menetrendet abból a szempontból, hogy ne kerüljünk megint abba a helyzetbe, mint minden egyes esetben a pártvitáknál, ahol a párttag úgy fogja fel, hogy kevés időt hagyunk a vitára és sokszor emögött még szándékot is tételez fel, ami persze bennünk nincs meg. Másik kérdés: nem szerepel most a napirendi pontok között a Központi Bizottság beszámolója. A múlt alkalommal erről szó volt. Én feltétlenül szükségesnek tartom, természetesnek tartom. Akkor ez ilyen meditatív módon merült fel; véleményem szerint a pártértekezlet óta eltelt időről kellene ennek a Központi Bizottságnak beszámolnia. Köszönöm.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Köszönöm szépen. Aczél György elvtárs következik. Utána szét lehetne osztani a szavazólapokat, ha meghallgattuk Aczél elvtárs hozzászólását.

ACZÉL GYÖRGY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Megpróbálok amennyire lehet röviden, én is a jövőhöz hozzászólni.

Azt mondtam az előbb a rövid hozzászólásban, hogy el kell döntenünk magunkban, hogy kell-e az MSZMP a magyar társadalomnak, mert egyetlen más erő nem képes komoly káosz nélkül a hatalmat átvenni. Ahhoz viszont, hogy ezt eldönthes-sük, végre egyszer tisztázottan le kell zárni a félmúlt történelmünket. Pozsgay elvtárs beszélt itt arról, hogy 1953-ban ez a párt kezdeményezte két egymással kapcsolatban lévő, mégis külön reformszárnyal azokat a reformokat — nem akarok itt történelemről most beszélni —, amik 1956-ban felkeléshez, népfelkeléshez, ne firtas-suk az ott lévő vitakérdéseket, mivé lettek. Lett volna-e békés kibontakozás vagy nem? Mindenesetre 1956 után is folytatódott és ebben a pártban mindmáig mindig

voltak — nem így hívták legfeljebb — megújult, demokratikus, ellenőrzött szocializmust akaró erők. Ha mi ezt nem tudjuk felvállalni, hanem tovább folytatjuk a szalámitaktikát önmagunk ellen, ha egyszer a hibák és a bűnök feltárása és beismerése nem megtisztító és felszabadító hatással lesz erre a pártra, akkor tovább folytatódik ez a bénultság. Nekünk vissza kell utasítani, mert alaptalan a „bűnös párt” fogalma. Egy megtisztult, megújult párt image-át kell megteremteni, mert az önosztorozás nem vezet most már sehova, legfeljebb a bűnbakkereséshez és láthatják, elindult a másik oldalról. Ma már nincs egyetlen olyan embere a pártnak, akit ne támadnának a Szabad Európában és azon kívül. Úgyhogy énnekem a megújult vezetéshez az első számú kérésem, hogy zárjuk ezt le.

A múltkor beszéltem arról, hogy a Német Szociáldemokrata Pártot nehezen tudom elképzelni, hogy a választásra úgy indulna, hogy felvetné a háborús felelősséget 1914-ért, a Noskéék bestiális fellépését a Luxemburg-ügyben, a hitlerizmusban a felelősséget, hogy 1932-ben és nem akarom végigsorolni. Olyan párt a világon nincs, amelyik örökösen a saját maga múltjával foglalkozna. Mélyreható, komoly önvizsgálat alapján ezt le kell most már egyszer zárni. Ez az egyik dolog.

A másik: a pártnak kell hogy arca legyen. Balra elhatárolt arca, de jobbra is. Egy év alatt egyetlenegy komoly állásfoglalást nem tudok mondani, amelyik bármilyen jobboldallal szemben tisztázta volna az MSZMP álláspontját. Azt mondja egyik vagy másik szervezet, hogy az MSZMP-vel, kommunistákkal nincs kibontakozás, és a párt lapja nem felel rá. Ne a rádiónál, televíziónál, van a pártnak lapja! Soha meg sem próbál komolyan küzdeni ennek a pártnak az eszméiért. Próbáljanak nekem egyetlen nyugati pártot mondani, amelyiknek a saját lapja nem próbál harcosan és komolyan küzdeni. Ez a pártlap ma is úgy viselkedik, mint hogyha egypártrendszernek a régi formája lenne, hogy igyekszik lehetőleg elkenve, de minden irányzatot megmutatni. Lehetetlen, hogy mi ne tudjunk szót érteni egyébként a sajtóban levő rendes emberekkel is. Nem átvenni kell itt valamit, hanem a párt hangját, a megtisztított hangját kell valamiképpen továbbadni.

Én azt hiszem, hogy ennek a pártnak nagy baja lenne, hogyha nem tudná ezeket komolyan végiggondolva, nem tudná az önbizalmát helyreállítani, a vad antikommunizmussal pedig nem tudná felvenni a harcot. Nem európai az az antikommunizmus, ami ma itt néhány embernél jelentkezik. Európát, Nyugat-Európát Strasbourg jelenti, ahol együtt ülnek kommunisták, szociáldemokraták, kereszténydemokraták, és nem próbálják adminisztratív úton is, ha lehet, kiiktatni a kommunistákat. Én azt hiszem, ez az egyik, amiben most álláspontot is kell hogy kialakítsunk, és ennek hatása is kell hogy legyen.

A másik: csatlakoznék ahhoz, amit Berend elvtárs mondott. A Magyar Népköztársaság ellen vét, aki ezt a külpolitikai vonalat, amit ma viszünk, egy vad szovjetellenességgel, szomszédainkkal való konfliktusokkal akarja felváltani. Én azt hiszem, hogy ebben is lehetetlen ez a passzivitás, amiben mi vagyunk.

Javaslatom: pártdöntés kell ma, hogy mi legyen a minimális programunk, ahol tovább majd engedményeket nem teszünk. Minden pártnak van egy minimális programja, van egy maximális, vagy közép-, de van egy minimális programja. Az engedményekről próbáljunk áttérni a kezdeményezésekre. Alig van kezdeményezésünk, mi mindig csak engedünk. Én itt egyszer azt mondtam, hogy lehetetlen egy radikalizálódott tömeggel úgy boldogulni, hogy centiméterenként engedményeket teszünk, ahelyett, hogy kibontanánk a saját programunkat, és próbálnánk táborot toborozni és megszilárdítani a helyzetünket. Nemcsak látványos tárgyalások kelle-

nek, hanem kellene az informális tárgyalások, amivel megváltoztatja ez a párt a maga helyzetét.

Az emberek mindennapi élete fog dönteni a választásnál, nincs mondanivalónk nekünk. És nem utolsósorban szeretném újra felhívni a figyelmet arra, amit Berend elvtárs mondott, hogy a kínaiak ránk hivatkoznak, ezt vissza kell utasítani, egyetértek vele, de van egy másik része ennek. Nincsen ma olyan szocialista ország, ahol a jobbító szándékúakat ne fenyegetné, ha nálunk Magyarországon egy káosz felé megyünk. Brutális elnyomás várna rájuk, hogyha nem tudnánk pozitív irányba fordítani ma a párt — a párt itt nem öncél, hanem eszköz —, az ország szerkezetét. Én azt hiszem, nagyon csökkent ugyan, de az objektív lehetőség megvan. Az kellene, hogy valamiféleképpen a saját házunk táján gondolatilag teremtsünk rendet. Radnóti Miklós kedvenc idézete volt, hogy minden rosszul megfogalmazott mondat olyan rossz gondolatot takar, amire mint egy törött ablakra lehet rávilágítani. Túl sok ma nálunk a végig nem gondolt gondolat. Túl kevés az a programszerű *[sic!]*, amiben túl kevés ember van, aki hisz abban úgy látszik, hogy jobb lehetőség van ennek az országnak, és ez egy olyan párthoz csatlakozott, amely nem „bűnös párt”, hanem amelyik óriási többségében olyan emberekből áll, akik jobb életet akartak ebben az országban az embereknek. Ennek az önbizalomnak a visszaadása nélkül nem hiszem, hogy sikert lehetne aratni.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Köszönöm szépen. Azt javallanám, hogy a vitát függesztjük fel, és kérem a szavazatszedő bizottságot, hogy a szavazólapokat osszák ki. Ja, gondolom szavazni tudunk, de azért csak mondd el.

KATONA BÉLA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az egyszerűség kedvéért egy lapra írtuk valamennyi szavaznivalót, és azzal a módszerrel számolnánk a szavazatokat, ahogy a pártértekezleten is. Tehát mondjuk a négy elnökségi tagnál ha négy név van, akkor négyet veszünk érvényesnek figyelembe, ha három, akkor hármat veszünk figyelembe. Minden szavazatot érvényesnek, figyelembe fogunk venni, és ez a többire is értelemszerűen vonatkozik.

Itt az ajtó mellett vannak a szavazófülkék, mellette az urnák. Azt kérném még az egyszerűség kedvéért, hogy a meghívottak most legyenek kedvesek felállni és kifáradni, hogy ne osszunk olyanak fölöslegesen lapot, aki egyébként nem szavaz. És akkor elkezdenénk a szavazólapok kiosztását.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Kérem, van mindenkinek szavazólapja? (Zaj a teremben, van a válasz.)

Itt nincs szavazólap, elvtársak. Akinek megvan a szavazólapja, az kezdje meg a szavazást. Szavazás után visszajövünk a vitát folytatni, rendben.

(Szavazás)

IVÁNYI PÁL elvtárs: Kótai Géza elvtárs következik szólásra, utána Bereczky Gyula elvtárs.

KÓTAI GÉZA elvtárs: Egyetértek Aczél elvtárssal, őspatkány terjeszt kórt mi közöttünk, a meg nem gondolt gondolat. Nem gondoljuk végig, és azt hiszem, hogy most nincs idő, tisztelettel a Központi Bizottság iránt. Én csak utalásszerűen szeretnék néhány gondolatot mondani. Remélem sikerül röviden, szabatosan megfogalmazni, nem értelmezhető félre. Több időt kellett volna szentelni a magyaror-

szági folyamatok, az MSZMP helyzete, politikája, nemzetközi feltételrendszerének, de valóban nem ez az elsődleges kérdés most.

Én egyfelől arra utalnék, hogy a Magyar Szocialista Munkáspárt tekintélye minden pillanatnyi vitakérdés, kétely ellenére számottevően nőtt a világban, különösen pedig a nemszocialista világban. Ez egy folyamat, hosszú folyamat, vannak markáns állomásai, ebben az évben markáns állomása volt a sokpárti konferencia,⁴³ illetve az EDU-konferencia, Európai Demokratikus Unió.⁴⁴ Megjegyezném, hogy a nagytőke pártjai, európai pártjai döntöttek úgy, hogy Magyarországot tisztelik meg a konferenciájukkal. A tapasztalatok azok, hogy nagyon nagyra becsülik ezt a reformpolitikát, támogatják, felmérték a valóságos helyzetet. Úgy ítélik meg, hogy még egy kormányzóképes erő nincs Magyarországon, csak a Magyar Szocialista Munkáspárt. Az MSZMP-t túllicitalni, reformpolitikában és reálpolitikában nem lehet. Azt hiszem, jelzésértékű, legalábbis a pillanatnyi helyzet tekintetében, hogy a Szocialista Internacionálé ugyan beígérte, de még mindig, a többszöri kérés ellenére a Magyar Szociáldemokrata Pártot nem vette föl, és először hivatalosan is meghívtak bennünket, hogy vegyünk részt a kongresszusukon. Megjegyzem, ott csak tagpártok vesznek részt teljes joggal, mindenki megfigyelő, tehát ez ne tévesszen meg senkit. Ugyanakkor, ahogy itt nagyon sokan, Horn elvtárs is, Berend elvtárs is, Aczél elvtárs is, mások is szóltak róla, sajnos néhány szocialista országban felerősödtek az aggályok, a fenntartások, illetve a burkolt kritika most már nyílt kritikává változott.

Elvtársak! Az én véleményem az, hogy ezek a nyílt támadások esetenként kimerítik a belügyekbe való beavatkozásnak a fogalmát, kritériumait. Amikor egy Dubček-interjú van, akkor akkora zajt csinálnak egyes csehszlovák elvtársaink, Fojtík elvtárs viszont ezt megengedi magának. Engedhetünk-e a nyomásnak? Meggyőződésem, hogy nem. 1972—75 intő példa lehet, amikor engedtünk, és itt tartunk, ahol tartunk. Meggyőződésem, hogyha akkor nem rendeződik vissza az MSZMP és a reformpolitika, akkor nem ilyen súlyos gondokkal, problémákkal kellene most szembenéznünk, és nem ilyen helyzetben lenne a párt. Pozitív példa 1979—84. Afganisztán 1979-ben, a NATO kettős határozata, azután a 83-as telepítés,⁴⁵ a jégkorszak a két nagy viszonyában, nem rendeltük alá a Magyar Népköztársaság nemzetközi tevékenysége külpolitikáját. Az idő bennünket igazolt, növekedett a tekintélyünk.

Hogyan reagáljunk mégis? Maximálisan egyetérték a differenciált reagálással, nagyon nagy örömmel és jó érzéssel — elnézést, hogy minősítem — olvastam Nyers Rezső elvtárs nyilatkozatát, Németh Miklós elvtársét, és külügyminiszterünkét, Horn elvtársét is, de másokat is. Az együttműködést, a jó kapcsolatokra való törekvést kell hangsúlyoznunk, bizonyos elvi pozíciókból azonban szerintem nem engedhetünk, nem engedhetünk a nyomásnak. Egyértelművé kell tennünk — és nem mondom tovább — a Szovjetunióhoz való viszonyunkat, meg egyáltalán az együttműködési készségünket, de van, amikor határozottnak kell lenni és visszautasítani egyértelműen, ilyen például Románia. Ahogy azt Nyers elvtárs is mondta, különbséget kell tenni: az aggodalom, illetve az eleve tagadó pozícióból való kezelést. Üzenjünk-e? Valamit lehet mondani, de én azt hiszem, az is elegendő volna, hogyha közleményben a Központi Bizottság megerősítené, vagy megtámogatná, vagy egyetértését fejezné ki azzal, amit a Nyers elvtárs addigra már remélem, mint pártelnök, és miniszterelnökünk, illetve külügyminiszterünk mondott. A Központi Bizottság emellett leteszi a garast, azt hiszem, hogy az egyértelmű üzenet.

Üzenetértéke van e tekintetben mindannak, ami itt a Központi Bizottságban eddig történt, és ami ezután történni fog. Az is egy jelzés azok felé, akik kartáccsal lőnek a tömegre, és az úthenger, a harckocsinak a lánctalpa. Ki honorálja, ha engedünk a nyomásnak? Elvtársak! Senki! A Kelet erre nem képes, mert nincs neki, mert ha lehet, még nagyobb gondokkal küszködik. A Nyugat pedig nem lesz hajlandó egy ilyen visszalépést honorálni, sőt, azt is korlátozza, visszavonja azt a támogatást, amit most meg...

Röviden mondtam, hogy szólok, de még néhány mondatot mondanom kell. Én azt mondom, van nemzetközi felelősségünk, nagyon nagy a nemzetközi felelősségünk. Erről én már december 13-án is szóltam,⁴⁶ tehát ismerik az elvtársak, hogy hogyan értelmezem. Változatlanul értelmezem. Elsősorban az MSZMP-nek, a magyar népnek, vagy ha úgy tetszik az országnak, a nemzetnek tartozunk felelősséggel és a józan meggyőződésünknek.

Mint a Nemzetközi Pártkapcsolatok Osztálya vezetőjének néhány mondatot szólnom kell az úgynevezett Tabajdi-ügyről.⁴⁷ Itt nem arról van szó, hogy egy osztályvezető-helyettes felfüggesztése, ez nem kellene, hogy foglalkoztassa a Központi Bizottságot, de ebből politikai ügy lesz, vagy lehet, mindenesetre van erre szándék. Azt kell mondanom elvtársak, mint közvetlen felettese Tabajdi elvtársnak, Tabajdi elvtárs véleménye, magatartása sajnálatos módon tükrözi, esetenként torz tükre, tehát nem egyszerű sima tükröződés, hanem torz tükre azoknak a gondolatoknak, problémáknak, ellentmondásoknak, vitáknak, ami jellemzi az egész pártot, a politikai közéletet. Én, mint felettese, több dologban elmarasztalom Tabajdi Csaba elvtársat. Erre majd sort kerítünk és gondolom, hogy mások is foglalkoznak vele.

Ugyanakkor tájékoztatom a Központi Bizottságot: Tabajdi elvtárs szabadságon külföldön van, barátokkal mozog Jugoszláviában, Görögországban kempingeznek, nem érhető utol. Tabajdi elvtárs Romániával kapcsolatban nem talált ki semmit, hasonló kérdéseket nekem a sokpárti sajtókonferencián feltettek, lényegileg hasonló válaszokat adtam, csak másképp. Nem találta sem a magyar, sem a nyugati sajtó szenzációnak, ezért nem hozta le. Itt ezt csak olyan értelemben mondom, de én tudom, hogy akinek foglalkozni kell, foglalkozik vele. Szóval az, hogy Ceausescu nyilatkozik, hogy atombombát tud gyártani, azt, hogy egyre megalapozottabbá válnak azok a híresztelések, hogy közepes hatótávolságú hordozóeszközöket akar beszerezni ehhez, ez ellentétes az atomsorompó-egyezménnyel, ellentétes Helsinkii szellemével, az európai erőviszonyokkal, és ebből nekünk, mint európai államnak, mint szomszéd államnak is le kell vonni bizonyos következtetéseket. Tehát figyelmeztetésértéke van, de nem így, nem ott, és nem a La Stampának kellett volna nyilatkozni, de ezt majd tisztázzuk mi, meg az illetékesek. Szóval oda kell azért a kérdésre figyelni, de nyilvánvaló, hogy nem így kellett volna.

Nem értek egyet azzal, hogyha az apparátus egy osztályvezető-helyettese úgy ítéli meg, hogy a főtitkár hitele csökkent, hogy azt a La Stampának mondja. Tehát van itt miről beszélni. De a halálraítéltek is megadják az utolsó szó jogát, ezért javasoltam a Központi Bizottságnak, hogy fogadjuk el, hogy a főtitkár felfüggesztette pillanatnyilag az állásából, a hazatérése után pedig induljon vizsgálat és vonjuk le a következtetéseket. Köszönöm szépen.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Egy pillanat türelmet kérnék szépen Bereczky elvtárstól. Látom a szavazatszedő bizottság elvégezte a munkáját.

Katona elvtárs.

KATONA BÉLA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Szeretném ismertetni a szavazás végeredményét. 100 szavazólap érkezett, a következő eredményekkel:

A párt elnökének Nyers Rezső elvtársat választotta a Központi Bizottság 100 szavazattal.

Az Elnökség tagjaivá: Nyers Rezső elvtársat 97 szavazattal, Grósz Károly elvtársat 82 szavazattal, Németh Miklós elvtársat 78 szavazattal és Pozsgay Imre elvtársat 79 szavazattal.

Az Elnökség tagjaként [*sic!*] szavazatot kapott még: egyet-egyet Hámori Csaba, Horn Gyula és Szűrös Mátyás.

A Központi Bizottság tagjává választottuk Kovács Jenő elvtársat 95 szavazattal. Csak az érdekesség kedvéért mondom el, hogy két további elvtársunk kapott szavazatot: Dudla József elvtárs és Karvalits Ferenc elvtárs, akik mind a ketten egyébként jelenleg is a Központi Bizottság tagjai.

A Központi Bizottság titkáráként Barabás János elvtárs 94 szavazatot kapott, Kovács Jenő elvtárs 95 szavazatot. Egy-egy szavazatot kapott még Berecz János elvtárs, Dudla József elvtárs, Jassó Mihály elvtárs, Katona Béla és Varga László.

Gratulálok a megválasztottaknak, és valamennyiünk érdekében nagyon jó munkát kívánok nekik.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Én is szívből gratulálok Nyers elvtársnak, az Elnökség tagjainak, az új KB-titkároknak. És mivel itt a vitában és az előterjesztésben is értelem-szerűen és helyesen az a javaslat hangzott el, hogy az új elnök vezeti a Központi Bizottság ülést, úgy gondolom, helyes lenne, ha az Elnökség tagjai helyet foglalnának az elnökségben, és Nyers elvtárs átvinné az ülés vezetését.

(Az elnökség tagjai elfoglalják a helyüket.)

NYERS REZSŐ elvtárs: Tisztelt Elvtársak! [A hurcolkodást befejeztük.] Köszönjük valamennyien a bizalmat, igyekszünk megfelelni neki. Folytatjuk a vitát. Szólásra következik Bereczky Gyula elvtárs, majd utána Marjai József elvtárs.

BERECZKY GYULA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Majdnem azt mondtam, jól nézek én ki, én vagyok az első felszólaló az új Elnökségnek a (...) (nem lehet érteni). Ott szeretném folytatni, ahol Kótai Géza abbahagyta, az osztályvezető-helyettes eseténél, annál, hogy nagy a rendetlenség. Ott szeretném folytatni, hogy ebben a házban, ahol egy központi bizottsági osztályvezető-helyettes, aki nem egy választott testületi tag, hanem egy kinevezett ember, olyan hibát követhet el, amiért föl kell függeszteni, akkor azt kell mondani, hogy nincs rend. Tehát nemcsak itt nincs rend, másutt sincs rend. És az emberek, azt hiszem, jól fogalmazok, ha azt mondom: az országban nyugalomra és rendre vágynak.

Erről szeretnék én beszélni, elsősorban összefüggésben természetesen azzal, hogy a televízióban sincs rend. Én nem merném azt mondani, hogy csak a televízióban van rend [*sic!*]. Föllazult mindenütt a rend. Föllazult mindenütt az alapvető technológiai fegyelem, a műszaki fegyelem. A sajtóban a technológiai fegyelem az, hogy bizonyos ténykérdéseket a tényeknek megfelelően kell megírni, nem költeményeket kell írni, és bizonyos arányokat be kell tartani. El kell mondani önöknek, hogy a közönség úgy érzem, telítve van a politikával.

Másfél évvel ezelőtt a Magyar Televízió összes műsorának tizenkilenc százaléka volt politikai műsor. Jelenleg 26 százalék felett van. A tömegkommunikációs felmérések szerint az egyes és a kettős adón a nézők, körbe-körbe mennek és keresik a

filmet. Most már ott tartunk, hogy a legrosszabb mongol filmnek is nagyobb a nézettsége, mint néhány politikai műsornak. Tudomásul kell venni, hogy egy túlpolitizált rádió és televízió is hozzájárul ahhoz — és ezt önkritikusan is mondom, mert hiszen részese vagyok —, hogy egy hisztérikus állapot alakul ki. Az a hisztérikus állapot, amiről a Nyers elvtárs is beszélt, amiről itt sokan beszéltek, jellemzi az egész országot, de nem lehet csak a sajtót felelőssé tenni ezért. Egyszer ezt már elmondtam, és bocsássanak meg nekem, nem akarom védeni a mundért.

Önkritikusan arról azonban beszélni kell, hogy az eddiginél sokkal határozottabban kell fellépni és vezetni ezeket a nemzeti intézményeket. De miután oly sokat hangoztattuk, hogy az intézmény nemzeti, eljött az idő, amikor mindenki kéri a részét belőle. Amikor mindenki kéri a műsoridejét. Ma már gondot jelent nekem, hogy egy-egy ember, akihez hozzányúlok és felelősségre vonom, vajon melyik párt tagja, és nem derítik-e ki, hogy én éppen ellenzéki vagy alakuló párt tagját bántom. Holott arról van szó, hogy csak egy rossz műsort csinált. Igen ez a lényeg, csak ez másutt ki van találva. Nálunk még nincs kitalálva.

Megfontolásra ajánlom, hogy a nagy nemzeti intézményeknél, a rádiónál és a televíziónál hozzá kellene sürgősen kezdeni ahhoz, hogy a pártmunkát a lakóterületeken kell végezni; mindenfajta pártmunkát. A műsorokból nem kell hogy kiderüljön, hogy ki melyik pártszervezet tagja. A vezetésnek a dolga, hogy úgy válassza meg a munkatársakat, hogy ne lehessen pártviták, pártcsatározások színhelye egy-egy ilyen intézmény, melynek valóban nem az a feladata, mint a Népszabadságnak, hanem a sokfajta igény kielégítésére kell vállalkoznia.

Megfontolásra ajánlom ezt, s megfontolásra ajánlom azt is, hogy az egyértelműség ne az egyszerűséget jelentse. Az egyértelműség a világos állásfoglalás. Jelentse azt, hogy egyenesedhessen ki a párttagság dereka. Segítsük ahhoz az embereket, hogy ne lehajtott fejfel járjanak. Ehhez szükséges lenne az elemi szolidaritás. Nem esett erről még szó.

Engedjék meg, hogy egy történetet elmondjak, bár sokan tudnak róla, sokat beszéltek róla, még a Szabad Európa is interjút kért tőlem. Külföldön voltam, távollétemben az épület homlokzatáról levették a vörös csillagot. Én visszajöttem, és visszarakattam. Azóta én minden vagyok, sztálinista, konzervatív, ami elképzelhető minden, de senkitől nem kaptam egy állásfoglalást, se országgyűlési, se kormányzati, semmilyen szervezettől, hogy ugyanis ez nem az én dolgom. Mert a Szabadság téren lévő csillagok elhelyezése gondolom nem a Televízió elnökének az ügye, mint ahogy abban az ügyben sem kellene nekem állást foglalni, hogy az Országgyűlés tejetén van-e csillag, és azt mondják, hogy a nemzeti intézményeken ne legyen.

Az elemi szolidaritás alatt azt értem, amikor Grósz elvtárs a beszámolójában arról beszél, hogy nem állunk ki egymásért, nem védjük meg egymást, akkor ez egyben azt is jelenti, hogy a konfliktusos helyzeteket sem vállaljuk fel, és a konfliktusos helyzetekben ott hagyjuk az embert, hogy, na küzdj meg a magad igazáért, és van, amikor ott is felejtjük az embert. És ha azt nézzük, hogy mi az oka annak, hogy ma nem vállalnak az emberek funkciót, beosztást, akármilyen kis beosztást, annak az az oka, hogy ezt most már hónapok óta tapasztalják. Hogy csináld, próbáld meg, nem sikerül, istenem, majd továbbállsz. Ezt a módszert úgy érzem, nem folytathatjuk tovább. Ennek a Központi Bizottságnak, a megújult vezetésnek fontos dolga lesz, hogy fogjuk meg egymás kezét, ne elvtelen szövetségeket alakítsunk ki, (moraj, csengetés) hanem az elemi szolidaritásnak legyen valami jele.

Szilágyi Tibor beszélt arról, hogy sokan váltogatják a kabátot, és már ruhatáros-

nak is beillenek. El kell mondani, hogy nekünk van díszlet- és jelmezüzemünk, a jelmezüzemben az átalakítás három műszakban folyik. Nem kell csodálkozni rajta, mert mi Magyarországon élünk. Vannak történelmi tapasztalataink, vannak jelenségek, amelyeket nem merünk észrevenni. Bátortalanok vagyunk.

Szeretném javasolni — miután előrehaladott az idő —, hogy a kiállítás, következőssége része kellene legyen, hogy úgy tervezünk előre, hogy végre egyszer ne utólag kelljen bizonyos ügyekben igent vagy nemet mondani. Nagy Imre beszélt róla, négy hónapunk van, és itt van október 23., és itt van november 4-e. El kellene időben dönteni, mi az álláspontunk, mit akarunk, ne kullogjunk az események után. Nehéz döntés lesz, de vállaljuk fel a döntést. Nemzetközi szempontból is fontos, hazai szempontból is fontos. Egyáltalán fontos lenne, hogy ezektől a dátumoktól — hogy mondjam — ne reszkessünk, és ne féljünk.

Szóba került a Grósz elvtárs beszámolójában is ez a Krassó-féle interjú. Az elkészült. Másutt már ő nyilatkozott és elmondta, hogy majd a televízióban egy kompromisszum következményeként ő kap 30 percet. Még egyszer megszűrjük, s megpróbálom megkeresni azokat az embereket, akik majd válaszolnak azokra a gondolatokra, amelyeket ők képviselnek. Nem könnyű ezeket az embereket megtalálni. Ezek az emberek nagyon nehezen vállalkoznak a közszereplésre. Van egy bizonyos félelem.

Végezetül szeretném javasolni a tisztelt Elnökségnek, hogy a mai ülés után, vagy ha holnap fejezzük be a munkát, vállalkozzanak arra, hogy egy nemzetközi sajtókonferencián mondják el, milyen volt ez a mostani központi bizottsági ülés; segítsük a párttagságot megérteni, megértetni abban, hogy egy jelentős lépést tettünk, a kongresszus jó előkészítése irányába. Köszönöm.

NYERS REZSŐ elvtárs: Szólásra következik Marjai József elvtárs, utána Boros László elvtárs.

MARJAI JÓZSEF elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én javasoltam a rövidítést, tehát sietek. Elnézést kérek, amiért villanásszerűen fogom mondani, amit akartam, és ami megmaradt belőle.

Azzal kezdeném, hogy én a február 11-i és a május 8-i felszólalásaimban foglaltakhoz továbbra is tartom magam. Úgy érzem, hogy a mai központi bizottsági üléssel közelebb kerültünk azokhoz a követelményekhez, amelyeket nemcsak én, hanem sokan mások, a Központi Bizottság tagjai közül akkor megfogalmaztak.

A második megjegyzésem az lenne — és ezt meg fogják nekem bocsátani, két tanúval aláíratattam, hogy ezt én ma reggel már így hoztam be, ezt a jegyzetet —, hogy ennek a központi bizottsági ülésnek, és ez itt elhangzott különböző megfogalmazásokban, én is utaltam rá, amikor a személyi kérdéstről volt szó, azt a bizonyos közös minimális platformot meg kell fogalmaznia, amely a következő időszakban feltétlenül szükséges ahhoz, hogy együtt tudjunk maradni. És ennek a közös, minimális platformnak Nyers elvtárs felszólalása, a 22-i nyilatkozata,⁴⁸ és a kommunista értelmiségiek levele⁴⁹ lehet az alapja. Én azt hiszem, ez az, amiben itt mindnyájan egyet tudunk érteni.

A harmadik megjegyzésem. Én teljesen egyetértek azokkal, akik világosan megfogalmazták azt, hogy egyértelműen el kell határolni magunkat a szélsőségektől. De mondjuk meg azt is, és ne szégyelljük megmondani, mert ez egy kulcskérdés, hogy mi nem rendszerváltást csinálunk, hanem modellváltást, amelyiknek a folyamatában vagyunk, és ez nem előzmények nélküli ebben az országban és ebben a

pártban. Rendkívüli módon vigyázni kell arra — erre is történtek itt utalások —, hogy mi ne taszítsunk ki ebben az időszakban embereket a pártból. Aki elmegy, az elmegy, ha a közös, minimális programot nem tudja, vagy platformot nem tudja elfogadni, de azt is világosan meg kell mondani, és ezt követeljük meg a párttagjainktól és a pártszervezeteinktől, hogy ezeket se hagyják el, ne hagyják magukra. Ezekért is továbbra küzdeni és dolgoznunk kell, nemcsak a választások miatt, hanem a távolabbi jövőnk miatt is szükségünk van rájuk.

Tömegkommunikációról sokszor mondtunk — én is — véleményt, nem mondjuk már többet azt, hogy kicsúszott a kezünkől a tömegkommunikáció. A Bereczky elvtárs felszólalása sem jól mutatta be a tényleges helyzetet. Az történt, hogy egyik napról a másikra megszüntettük a közvetlen pártirányítást, semmi nem került a helyébe, mert hiszen a kormány, vagy a kormányzat felügyelete az olyan, mint az Isten felügyelete az egyházak felett. (Nevetés.) Gondolom nem kell külön megfogalmazni, hogy meg kell találnunk azt a mechanizmust, a világ minden országában megvan ennek a mechanizmusa, és nem direkt pártirányítással, de rendkívül hatékonyan működik, sokkal hatékonyabban mint a mi korábbi sajtóirányításunk.

Nagyon szeretném aláhúzni azt, amiről rendkívül kevés szó esett — a korábbi felszólalásainkban azonban igen —, a gazdaság és a gazdasági feladatok súlya és szerepe és különleges kiemelt fontossága. És ehhez csatolnám azt is, amit már az előzőleg, itt a tömegkommunikációval kapcsolatban is érzékeltetni kívántam: a gyakorlatiasság követelménye a politikai és gazdasági munkában, a politikai és a gazdasági menedzselés szükségessége és követelménye ebben az időszakban. Ami a pártintézményeket⁵⁰ illeti. Én azt hiszem, hogy ezt nem lehetne csak így mellékesen elintézni, hanem erre vissza kell térni tisztességes és világos előterjesztés alapján, hogy foglaljunk állást.

Végül egy dologra kell kitérnem, mert más nem tért ki rá. Tegnap Romány elvtárs fölött egy kérdést a Valutaalappal kapcsolatban. Én azt hiszem, arra a kérdésre, amit ő feltett, a Valutaalapról kiküldött tájékoztató világos és egyértelmű választ ad. Viszont óriási lyuk van azon az életrajzon. Hiszen nem mondja meg az a tájékoztató, hogy 1984 végén miért szakadt meg az együttműködés a Nemzetközi Valutaalappal, milyen szerepet játszott, milyen szerepet játszott ebben az, hogy egy kalandornak minősíthető gazdaságpolitikai váltást és gazdaságpolitikai gyakorlatváltást vittünk végre, és ennek mi lett a következménye a következő évekre. Ennek a dokumentumai megvannak, erről 1983 közepétől nagyon éles vita folyt, az akkori időszaknak megfelelő, igen szűk körben, a nyilvánosság teljes kizárásával konkrét javaslatok születtek akkor írásban is, és különböző testületi üléseken is. Javaslom, hogy ezt a Központi Bizottság minimális tájékozottsága érdekében adjuk közre, de nemcsak azért, hiszen ez a korszak nem kerülhető el, akár megszámozzuk a XIII. után a következő kongresszust, akár nem. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Szólásra következik Boros László elvtárs, utána Dányi Pál az utolsó hozzászóló.

BOROS LÁSZLÓ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Csak nagyon röviden. Szeretném azt elmondani én is — bár már elhangzott —, hogy Sarlós elvtárs javaslatára a felszólított felszólalók nagyon jól fésült tájékoztatót adtak a Központi Bizottság részére, közben azért kiderült, hogy ez a konszenzusnak a jól látható jele. Bízom benne, hogy az új Elnökség ennek szellemében fog továbbra is tevékenykedni.

Most Marjai elvtárs említette, hogy nagyon rövid [időn belül] s ő a mai napot határozta meg arra, hogy valamiféle platform [sic!]. Hát mi a legnagyobb probléma? Elvtársak! Odahaza kérdezik, hogy most mégis merre van az arra? Azt mondják, hogy a marxista egységplatform egy kicsit túlzás arra, a reformköröknek néhány megnyilvánulása, másik túlzás amarra. Jó lenne, ha lenne a centrumnak platformja, ahova fel lehetne sorakozni. Mert a szélsőségektől — abban egyetértek a Horváth elvtárral, hogy nem biztos —, sőt biztos, hogy nem a felezőben kell hogy legyen a centrum. Az világos, ha ez a platform megfogalmazódik, akkor ebből logikusan kell hogy következzen, a szélsőségek le kell hogy szakadjanak erről a pártról, és akkor le fognak szakadni, azt hiszem azért nem lesz kár, nem lehet kár, mert például a marxista egységplatform néhány megnyilvánulása, meggyőződésem, hogy az MSZMP-nek nagyon sokat ártott.

Aczél elvtárs az önmarcangolás kérdését vetette fel. Én azzal teljes mértékben egyetértek: nem is lehet választásnak úgy nekimenni. Csak azért nagyon el kellene gondolkodni, vajon miért van az, hogy ma még tart ez az önmarcangolás. Én úgy gondolom, hogy a dolgok tisztázását tavaly májusban nem kezdtük el tisztességesen, és folyamatában nagyon rövid idő alatt nem vittük végig. És ezért valamiféle utóvédelem következtében a mai napig még ott tartunk, hogy próbáljuk a mundér becsületét jobbra-balra védegetni, és erre megy el az energiánk, ahelyett, hogy a saját dolgainkkal és a választással foglalkoznánk.

A választásokról. Azt hiszem, nyilvánvaló, és itt elhangzott, hogy kikkel — nem megszemélyesítve, megnevesítve —, de milyen kvalitású emberekkel lehet a választásoknak nekimenni. És azt hiszem, hogy ezzel nem lehet sokáig várni. Nem lehet sokáig várni, mert ha ebben a dologban nem lépünk, akkor a választáson buk-fenc van. Ha pedig az van, akkor a rendszerrel is gondok vannak, azt a felelősséget pedig nekünk kell elvinni. Tehát nekünk ennek a dolognak így kell nekimenni.

Tulajdonképpen Judik elvtárs vetette fel egy kicsit mosolyt keltve, ahogy fogalmazott a sajtóval kapcsolatban. De én azt hiszem, hogy a lényegét illetően igaza van, most nem mindegy ez a dolog, a kétnapos ülésről hogyan fogalmazódik meg. Mert az én megközelítésemben — bár nagyon messze állok az újságírástól — ezt meg lehet úgy fogalmazni, hogy a Központi Bizottság lefolytatott egy nagy vitát, amely vita során többen a főtitkár és a Politikai Bizottság lemondását követelték, jó néhányan ezzel szemben szóltak, és végül is az a kompromisszum született meg, ami megszületett. Tulajdonképpen ez valóban így is volt. De ha ez a dolog úgy indul, ahogy itt történt szó szerint, hogy a Politikai Bizottság tagjai a vita kezdetén már eleve így indították a dolgot, akkor én azt hiszem egészen más a leányzó fekvése. Tehát szerintem mindenféleképpen erre oda kell figyelni, a sajtónak a figyelmét felhívni: nem mindegy, hogy ez milyen tálalásban fog kimenni a pártközvélemény és az ország közvéleménye elé.

Június 16-ával kapcsolatban. A televízióban én magam is néztem az eseményeket, meg kell mondanom, hogy én sem voltam boldog, gondolom, hogy a teremben lévők sem. Egytől azonban óva intenek, hogy azt a stílust átvegyük. Azt nekünk nem szabad átvenni. Nekem az a véleményem, hogy — azóta már ezzel kapcsolatban megfogalmazódott néhány észrevétel — Németh Miklós elvtársé, akinek a véleményénél ebben a vonatkozásban, miután politikai dologról van szó, nem lehet félretenni a politikai bizottsági tagságát, tehát én azt mondom, néhány kulturált mondatban sajnálkozását fejezze ki a Központi Bizottság, hogy az előzetes, a kormány és a TIB közti megállapodás ellenére néhányan korteskedésnek használták

fel ezt, azt hiszem, hogy azzal mi ebből a dologból disztingváltan és talán egy picit gólt az ellenfél öngóljai mellé tudunk rúgni. Ami a szovjet nagykövetség előtti tüntetést illeti, azt viszont keményen vissza kell utasítani.

Most én is szeretnék azokhoz csatlakozni, akik az október 23-ával kapcsolatos dolgok időbeni tárgyalását és megvitatását sürgetik, mert nem tudom elképzelni, visszautalva egy közelmúltbeli eseményre, hogy valamikor október 15-e táján este háromnegyed tizenegykor a Központi Bizottság nekikezd ennek a kérdésnek, hogy valamit csináljunk ebben a dologban. Én akkor is a felszólalásomban mondtam, hogy szerintem hibáztunk, amikor így döntöttünk, hogy azokat a fajsúlyos témákat még aznap tárgyaljuk meg, az eredménye meg is lett: én azt hiszem, hogy időben, már csak azért is, mert ezekkel az eseményekkel kapcsolatban két mártír özvegyének a levele is a birtokunkban van. Tehát ezeket a dolgokat teljes keresztmetszetében, teljes alapossággal meg kell csinálni, mert ha jól emlékszem, Katona Imre elvtárs volt, aki felvetette a temetés kapcsán, hogy most itt csak az öt emberről van szó, vagy a mártírokról, vagy hogyan? De miután ez nem lett kivitatva [*sic!*], ez szépen elsikkadt, ebből aztán az lett, ami lett, és olyan neveket is felolvastak, akik köztörvényesek voltak. Ezeket végig kellett volna játszani.

A kongresszussal kapcsolatban. Én is az október közepi időpontot tartanám jónak, amellel voksolnék. Támogatom, hogy 600 fő után legyen egy küldött, és azt a felvetést is, hogy a programvitát le kellene ott először folytatni, hogy az ott megválasztandó tagok kinyilvánított platformok alapján kerüljenek megválasztásra. Köszönöm a figyelmet.

NYERS REZSŐ elvtárs: Utolsó hozzászóló Dányi Pál elvtárs. Nem utolsó, utolsó előtti. Igen, igen, látom, látom.

DÁNYI PÁL elvtárs: Kedves Elvtársak! A Központi Bizottság mostani ülésén mint meghívott vettem részt, és nagyon tanulságos — és hozzáteszem — rendkívül jelentőségű ez a központi bizottsági ülés a politikai gyakorlat szempontjából. Szülőszoba hasonlattal élve úgy fejezném ki magam, hogy részesei és tanúi voltunk a szülőszobában történeteknek. Mi hármast vártunk, és e hármast ikrekből egy már megszületett; a szervezeti és a személyi kérdésekre gondolok. A szülőszobában történtek most a sajtó jóvoltából nem mennek ki, de a hozzátartozók kíváncsiak arra, hogy mit mutatnak meg a megtörténetekről. Én javasolnám éppen ezért a következőket.

Ami a személyi változásokat illeti és a szervezeti kérdéseket: csatlakozva azokhoz, akik tegnap javasolták, hogy Grósz elvtárs most így mondanám, hogy a megválasztott Elnökség tagjainak felszólalása jelenjen meg a sajtóban. Javasolnám, hogy az Elnökség tagjai rövid időn belül együtt jelenjenek meg a nagy nyilvánosság előtt, kifejezésre juttatva, hogy az országért érzett felelősség, valamint a személyes összefogásra való készség az, ami a kongresszusra való felkészülés és a választásra való felkészülésként jelentkezik.

Ami a második születtet illeti. Rendkívül nagy jelentőségűnek érzem, hogy a Központi Bizottság fordul-e most a párttagsághoz, vagy nem fordul a párttagsághoz. Az emberek bizonyos körülmények között elnövényesiesednek, vannak, akik elfásulnak, vannak, akik megbokrosodnak, és vannak, akik várják azt az öntözővizet, amittől virágot és termést hoznak. Én úgy érzem, hogy nagyon sok ember van, akiben a készség megvan erre a harmadik változatra. Ha a Központi Bizottság az emberekhez fordul, akkor ez irányban lehet jótékony. Ez a jótékonyaság többek kö-

zött az, hogy a belpolitikai kérdésekben foglaljon állást a Központi Bizottság, részben a Grósz elvtárs által felvezetett vitás kérdésekben. Nagyon sokan elmondták, Horn elvtárs, Berend elvtárs, azokat a kérdéseket, amelyekben — és én úgy érzem, hogy az elhangzottakból ez összehozható — állásfoglalás kellene a párttagság részére, mert orientációs erejű.

A harmadik szülöttel kapcsolatban pedig: az írásos anyag a kongresszus előkészítése. Én magam úgy érzékelem, hogy az eddigi vitában nem kapott jó néhány olyan kérdés olyan súlyú politikai minősítést és értékelést, mint ami az eredményes kongresszusra való felkészülés szempontjából szükséges. Csak egy példát mondánék: a mai Esti Hírlapban hozzák, hogy ülésezik a Központi Bizottság, és mindjárt ott van, hogy a küldötteket platformok szerint például, és ehhez hasonló kérdések. Én úgy gondolom, hogy most nem kellene ettől még sajnálni azt a kis időt, ami ahhoz szükséges, hogy ne csak formális jóváhagyása, hanem meggyőződés szerint a munka szervezésének alapja legyen ez a dokumentum. Ilyen szempontból több észrevételem van, ezt írásban átadom a szerkesztőbizottságnak. Köszönöm.

NYERS REZSŐ elvtárs: Köszönöm. Szólásra következik Kovács Jenő elvtárs.

KOVÁCS JENŐ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Szeretném megköszönni a bizalmukat és azt a lehetőséget, amit ezzel nyújtottak. Tudom, hogy a gyors karrierrek meg szoktak ártani, és ez alól kevés kivétel van, remélem ezek közé tudok majd tartozni.

Eredetileg nem ezért szerettem volna szólni, hanem azért, amit már Berend elvtárs, Aczél elvtárs és most már egyre többen felvetnek, nevezetesen, hogy az országban, miközben mi az MSZMP sorainak a rendezésén fáradozunk, egyre szorítóbb a félelem — és ezt megerősítette a június 16-i temetés is —, amely ugyan megkönnyebbülést hozott és eltávolította a nemzeti megbékélés egyik nagyon lényeges akadályát, de ugyanakkor félelmet is okozott széles körben és nem csak a szocialista gondolkodású emberek körében. Az ellenzék, talán érzelmileg érthető okokból, de politikailag elfogadhatatlan módon, részben megsértette a korábban kötött hallgatólagos egyezségeket, és ezért az MSZMP abban a helyzetben van, hogy újabb kezdeményezésekkel, konkrét módon tudná alátámasztani azt a politikát, amit magáénak vall, a nemzeti megbékélés politikáját.

Ennek egyik része az, hogy természetesen el kell határolódnia a közleményben is olyan gondolatoktól, amelyek elfogadhatatlanok számára, bár itt szükségesnek tartom azt megemlíteni, hogy még véletlenül sem lenne szabad szóhasználatban ugyanazokat a kifejezéseket használni, amit a román és esetleg a csehszlovák közleményekben olvashatunk, mert rögtön az az összehasonlítás ér bennünket, vagy vád érhet bennünket, hogy lényegében teljes mértékben engedünk. Ezért én azt javaslom, hogy olyan szellemben fogalmazzuk meg az elhatárolódást, amely elhatárolódás attól a már történelmileg is igen tragikusnak bizonyult gondolatától, amely a kollektív bűnösség elvét helyezi előtérbe, amely a felelősök és ártatlanok egybe mosását helyezi előtérbe világnézeti és politikai hovatartozás alapján, és amely végeredményben közel 1 millió embert, férfiakat, nőket és gyermekeket lényegében kollektíven kizár a nemzet erőfeszítéseiből.

Hasonlóképpen úgy gondolom, szükséges lenne elhatárolódnia a más népek elleni ellenségeskedés szításától, más államok felbomlására való spekulációtól, s a Szovjetunióval szembeni ellenséges viszony minden módjától.

Azonban úgy gondolom, hogy ez kevés. Az MSZMP-nek kezdeményeznie is le-

hetne és kellene, és megfontolásra ajánlok néhány gondolatot. Nem feltétlenül úgy, hogy a Központi Bizottság fogadja el, valami hasonlóan talán érdemes lenne gondolkodni.

Az első az, hogy a magyar politikai élet demokratikus erői dolgozzanak ki egy közös nyilatkozatot és egy ünnepélyes és történelmi kötelezettségvállalást az erőszakról való lemondásról és aktív fellépésükről az erőszakra való mindennemű felkészüléssel és az erőszakkal való fenyegetéssel szemben. Ennek kiindulópontja lehetne az egyházak június 16-i állásfoglalása,⁵¹ és ennek a gondolatnak az egyházak is megnyerhetőek lennének. Ezt a fogadalmi nyilatkozatot esetleg október 23-án az Országgyűlés épületében lehetne aláírni, és azt a dokumentumot a parlamentben őrizni. Esetleg ki lehetne egészíteni azzal is, hogy legyen minden megalakuló politikai párt vezetőinek törvénybe iktatott kötelezettsége esküt tenni erre a dokumentumra majd a jövőben a későbbiekben is. Célszerű lenne a javaslatot a kerекsztalon előterjeszteni, és az erőszak kiiktatásával foglalkozó albizottság munkájába beiktatni.

Elképzelhetőnek tartanám fogadalmi emlékmű állítását, és nemcsak egyet Budapesten, hanem városainkban és falvainkban is, amelyek ezt a gondolatot testesítik meg. Jelenleg az a helyzet, hogy mindenkinek megvannak a maga emlékművei és emlékhelyei, és ez így is fog maradni, ez teljesen normális és természetes.

De elképzelhetőnek tartanám, hogy kezdeményezzük egy közös nemzeti fogadalmi emlékmű megalkotását, és esetleg több helyütt is, amint mondtam, ami ezt a gondolatot testesítené meg.

Megfontolásra ajánlom az október 23-a és november 4-e közötti időszakra kezdeményezni — közösen természetesen, itt mindig így kell érteni, az érintettekkel — egy nagyszabású kulturális eseménysorozat megszervezését nehéz gazdasági időkben is az erőszakmentesség, a megbékélés és a demokrácia jegyében.

És elképzelhetőnek tartanám erre az időszakra időzíteni egy olyan nemzetközi találkozó megszervezését, amely például Spanyolország, Görögország, Portugália, esetleg Uruguay és Brazília politikai erőinek, legális politikai erőinek a tanácskozása lenne.

Ezentúl úgy gondolom, hogy kevés a nemzetközi ügyekben elítélni bizonyos dolgokat. Úgy érzem, hogy 40 éves késésben vagyunk a megbékélésben a szomszédainkkal, legalábbis, ami annak az emberi dimenzióit illeti. A gazdasági, kulturális kapcsolataink a maguk módján haladnak, és ezek sokat segítenek. Tanulni lenne érdemes a franciáktól és a németektől olyan értelemben is, hogy ezeket az erőfeszítéseket elsősorban az ifjúságra és a fiatal értelmiségre koncentrálni, mint amelyek tartóoszlopai lehetnek későbbi időkben ennek a megbékélésnek.

Konkrétan javaslom megfontolni, kezdeményezni a csehszlovák, a jugoszláv és esetleg a román kormányánál is, elviekben mindenképpen egy, az adott ország és magyar kormányközi ifjúsági alapítvány létrehozását, amelynek a nemzetek közötti kapcsolatok emberi dimenzióinak a fejlesztése lehetne az alapja.

És végül megfontolásra ajánlom, hogy hazai kezdeményezésként keressük meg azokat a pontokat, ahol a nemzetiségeinknek fájó panaszai vannak. Csak egyet említek: a szlovák iskola és kollégium felépítését 1969 óta egy PB-határozat⁵² alapján el kellett volna kezdeni; azóta ez nem történt meg, ez az iskola és kollégium azóta sem épült fel. Ennek nyilván ezer oka van, hogy ez miért történt így. Nyilván másoknak, más nemzetiségeknek is van ilyen. Megfontolandónak tartanám, hogy miközben államközi és országközi módon keressük ezeket a közös szálakat, és új mó-

don próbáljuk felépíteni a hálót, eközben a hazai nemzetiségeinkkel is hasonló erőfeszítéseket tegyünk. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Megkérdezem, kíván-e még valaki szólani. Nem. Németh Miklós kíván, tessék parancsolni.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Kedves Elvtársak! Nagyon röviden, mert egy részét Kovács Jenő elvtárs érintette az én javaslataimnak is. Úgy érzem, hogy a mai üléssel, ha ez a politikai nyilatkozat és a közvéleményhez és a párttagsághoz való szólásunk, mondanivalónk megszületik és közzétesszük, akkor a Központi Bizottságnak a pártról, a társadalomról, a belpolitikai fontos kérdésekről adott értékelése, helyzettudata közelebb fog kerülni a hazai és — merem mondani — a külföldi közvéleményhez is, az utóbbit, a várakozásokat illetően említtem csak meg.

Ezzel kapcsolatban rögtön szeretném javasolni, bár tudom, hogy esetleg a jelöltek nem örülnek neki. Én feltétlenül javasolom, hogy Berend T. Ivánt és Kovács Jenőt is vegyük be ebbe a szerkesztőbizottságba. Ez nem könnyű munka lesz, és nagyon nagy felelősséget kíván mindannyiunktól.

Marjai elvtárs érintette, én nagy hangsúllyal szólnék a Berend elvtárs által elmondott tételek mellett arról, hogy a Központi Bizottság egy megújuló, radikális reformok mentén megújuló, alulról építkező, az alulról jövő kezdeményezéseket felkaroló reformpártmozgalom és mozgalom kíván lenni. Éppen azért teszi ezt, hogy a demokratikus szocializmus modelljét kidolgozza vagy megtöltse tartalommal, hogy elkerülje a rendszerváltást. És vissza kell utasítanunk, mint pártnak mindenféle rendszerváltást, meg mindenféle lopakodó vagy csendes ellenforradalom-féle minősítéseket.

A második, amit részben érintett Kovács Jenő, illetve szólt róla, valamiképpen azt meg kell tudnunk fogalmazni, és ez megnyugtatólag fog hatni azt hiszem sok szempontból. Érintettük már, de egy ilyen ülés után fontosnak érzem még egyszer kimondani, hogy az MSZMP nem él vissza a hatalmával, nincsenek sanda szándékai. Magyarul: komolyan gondolja a demokratizálást, a pluralizmust és a többpártrendszert. A kerekasztalon legutóbb Pozsgay Imre szólt ezekről, de én azt hiszem, hogy ez az ülés nem teheti meg, hogy ezeket a tételmondatokat nem erősíti meg, és nem teszi közzé. És ilyen értelemben, hogy nem él vissza a monopolhelyzetével, a ma még meglévő, kétségtelen meglévő előnyével, hatalmával. Ilyen értelemben kellene összekapcsolni azt a gondolatot, hogy erőszakot sem alkalmaz, és ez ilyen összefüggésben talán válasz a kínai, illetve más kérdésekre is, amit itt szintén már javasoltak minősíteni.

Nagyon fontos, hogy most ez az ülés ne pletykaszinten terjedjen el a párttagságban. Volt számos momentum — én bízom benne, hogy mint az ország felett, leng ez a bizonyos inga, tegnap meg ma is azért éreztem itt is —, én elnézést kérek, bár óvott tőle a Politikai Bizottság, hogy ne minősítsünk. Én nem minősítek, tehát nem sérteni akarom magunkat, a testületet. De azért Aczél elvtárs mondta, ha a tv közvetítette volna, szerintem ma több pontot hozott volna a közvetítés, mert ma legalább látszott valami. A tegnapi nap során valószínűleg, hogy az 5 százalék sem lett volna meg indexként irányunkban. Tehát egységesen, nem a pletykarészeket, hanem a politikát és az elkötelezettséget kellene kisugározni és kivinni, és tájékoztatást adni a pártszervezetek felé.

Nagyon fontos, hogy a továbbiakban — és ez a harmadik javaslatom — ne kullogjunk bizonyos kérdéseknél, ne várjuk meg, amíg az ellenzék vagy a közvélemény

ránk nyomja az ajtót. Bocsánatot kérek a kifejezésért; és utána kezdjük kialakítani a magunk álláspontját. Számos ilyenre volt példa. Én most csak egy-kettőt említek.

Itt volt a szovjet katonai repterek ügye,⁵³ mi már magunk között Kárpáti elvtársal a Minisztertanácsban és itt a vezetésben is régóta emlegetjük, hogy várhatjuk, hogy így vetik fel, úgy vetik fel, és mi lesz a vége. Belejátszott egyfajta szovjetellenesség és kommunistaellenes hangulat formálásába is ez a felvetés. A parlamentben is, parlamenten kívül is. Megpróbáljuk kezelni és a normális hangnemet megütni e tekintetben is.

De hasonló érzésem van azzal — tudom, hogy megoszlik a Központi Bizottság a tekintetben —, hogy június 16-át, a temetést, hogyan értékeljük, vagy hogyan ne értékeljük. Én személy szerint azt mondom, hogy az öngólokat meg a kiegyenlítést én nem számolnám, de végül is valószínű a Központi Bizottság állásfoglalása után Grósz elvtársnak volt néhány olyan mondata a nyilatkozatban, ami után azt az előnyt, amit a KB-állásfoglalás hozott, azt elkezdték szétszedni, és valahogy az volt az érzésem, hogy vert helyzetből kellett bizonyos értelemben az Országgyűlésnek meg a kormánynak visszahozni, egy elfogadható pozíciót kialakítani. Nagy hiba lett volna, ha ez nem — és ezt szeretném hangsúlyozni — a kormány vagy az Országgyűlés részvétele nélkül történt volna meg a dolog. El kell ítélni azt, ami ott elhangzott, a szovjetellenességet, a kommunistaellenességet, és így tovább. De ez hiba lett volna a részünkről. Most ebbe ne menjünk bele, de tanulságai mindenképpen vannak a jövőre nézve. Én kettőt emelnék ki.

Igenis, nekünk tervezni kell, hogy mit csinálunk október 23-ával, mint nappal. Ezen már el kell kezdeni gondolkodni; a kiegyezés, a megbékélés jegyeire építve kell továbbépíteni a munkánkat október 23-áig. Hogy ez egy közös emlékmű — én például a spanyolokból ezt szeretem kiemelni példaként — lesz, amelyik a sztalinizmus mártírjait, mert azok is vannak, meg az ártatlanul kivégzettek, a barikád másik oldalán. Van erre szándék. A Történelmi Igazságtétel Bizottság részéről mindenképpen. Elmondták nekünk, hogy Mező Imre születésnapján vagy halálának évfordulóján tervezik — most ez még nem szentírás és nem határozat, de tervezik — a sírjának a koszorúzását. Ezzel is gesztust akarnak gyakorolni a megbékélés irányában.

De itt van, érvényes a másik példám, érvényes a 62-es KB-állásfoglalás és határozat a törvénytelenégi perek lezárásáról.⁵⁴ Nálam itt van egy példány, ahogy én hozzájutottam, nyilván hozzájut más is. És ezért azt javaslom, hogy ne szóljunk most nyíltan róla, de a KB-nak ajánlom mérlegelésre, hogy hatalmazza fel a Politikai Bizottságot, vagy majd a megválasztandó bizottságot, hogy ezt a határozatot vegye elő sürgősen mielőbb, és helyezze hatályon kívül és csináljon majd a bírósági tárgyalás után Nagy Imre pártpolitikai, ellentmondásos személyiségét, meg társainak pártpolitikai személyét is valamilyen módon értékelő dokumentumot. Egy kiegyensúlyozottabb dokumentumot. Ha ez a dokumentum az ellenzék kezébe kerül, ezzel megint lépéshátrányba fogunk kerülni, és nem fogjuk tudni elkerülni, hogy ezzel ne foglalkozzunk.

A következő, amit szeretnék javasolni, ami megint a kezdeményezéseinket mutatná: én nem tudom, a megyékben különbözőképpen van, ha Borbély elvtárs itt ül, ő megmondhatja, az egyik megyében ott vannak a munkásőrök a székházakban, itt a katonák őrzik a székházat. El kellene gondolkodni azon, hogy ne mi legyünk-e azok, akik ennek megszüntetését kezdeményezik. Tudom, hogy a költségvetésben majd másképpen kell őrizni a házakat [*sic!*], és most a költségvetés nagyon nehéz

helyzetben van most a pártban is, meg az országban is. De ha mi, a pártmozgalom, nyitottak vagyunk, szabad bejárni, akkor azért azok furcsa dolgok, amik még így itt maradtak ereklüként, itt állnak a kormányőrök, a párt megyei székházainak egy részét munkásőrök őrzik, vagy legalábbis jelen vannak egyes esetekben. (Borbély Sándor elvtárs közbeszólt: Most már csak rövid ideig.) Mondom, hogy megint olyan követelések lesznek, ami nem elvi kérdés, és miért ne mi lépjünk akkor ezekkel?

Tárgyaltunk az ingatlankérdésekről.⁵⁵ Abban maradtunk, hogy le kell tudnunk rendezni ezt az összevisszaságot, ami kialakult, valahogy segíteni azzal, hogy a párt ad oktatást, egyebekre, egészségügyre prioritás szerint bizonyos épületeket. Bérleti díj, vagy jóváírás vagy valamilyen formában. De ezeket nem kellene hagyni kifolyni a kezünkben.

(Veres József elvtárs: idő előtt nem is kellene odaadni.)

Ez bonyolultabb kérdés annál. Nem odaadjuk, nem másnak, a miénk az, és jó célra kerül oda, ahová odakerül.

Nem sorolom tovább. Tehát ezekkel a gondolatokkal szerettem volna részben a javasolt két személyt, részben a nyilatkozatot megerősíteni.

NYERS REZSŐ elvtárs: Köszönöm. Kérem, Somogyi Imre elvtárustól kaptam egy írásos javaslatot, még felolvasom. Azt mondja: a június 16-i temetésből az MSZMP ne csináljon politikai ügyet. Az igazságtalan támadást kell visszautasítani.

Második javaslata: kezdeményezze a párt, az MSZMP a felkelés idejét a mártírok napjává nyilvánítani; ezt október 23-ra javasolja. Valamint közli, hogy Nagy Imre adminisztratívum nem lett kizárva a Magyar Szocialista Munkáspártból (közbeszólt, nem érthető). Adminisztratívum nem lett kizárva a Magyar Szocialista Munkáspártból, tehát amikor kivégezték, párttag volt, tehát egy párttag halt meg.⁵⁶ Ezt közli ugye, Somogyi elvtárs? (Somogyi elvtárs: igen.) Nem így van? De így van, ez ellenőrzött, köszönöm.

Ezek után a vitát lezártuk, átadom a szót Grósz elvtársnak.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Köszönöm az észrevételeket. Sok tanulmányos megjegyzés hangzott el. Én nem tudom minősíteni a vitát, hogy hányast kapott volna, meg hány szavazatot kaptunk volna utána, ha ezt közvetítik. Azt mindenesetre tudom, hogy minden politikai párt, amely nehéz helyzetben van, az gondokkal kínlódja ki a válaszát, s az nem megy konfliktusok nélkül.

A tartalmi kérdésekről röviden a következőket akarom mondani: egység kell, relatív egység; abszolút egység nincs és nem is lesz. Relatív egység kell, olyan egység, amely a mozgalom megújulását és megújítását felgyorsíthatja, vagy a párt szervezeti szétesését és szellemi szétesését megakadályozhatja átmenetileg. Hosszú időre egységet kötni nem lehet, ezt újból és újból folyamatosan vitákban meg kell újítani. Ami tegnap és ma történt, az tartalmi kérdésekben úgy érzem, nem összerendezettség még, ahhoz még idő kell, biztos a kongresszus előtti viták, meg a kongresszus fogja elrendezni. A program körül fog ez az egység szellemileg kialakulni.

Szervezeti kérdésekben és személyi kérdésekben ma kompromisszumot kötöttünk; ezt mindenki tudja, ne áltassuk egymást. Ezt a kompromisszumot azért kötöttük, mert egy sokkal fontosabb cél áll előttünk: a választásokra való felkészülés és a tisztas eredmény elérése. Én nem tudom, hogy ilyenkor mit lehet mondani,

mert megnyerni nem valószínű, hogy meg lehet nyerni, de egy tisztes eredményt azt el lehet érni, de az nem kevés, azok az esztendőik után, amik mögöttünk vannak, és nem kevés egy új politikai kurzusra való átállással. Tehát úgy érzem, ha kéz a kézben nem is tudunk járni, mert furcsa lenne, de képletesen igen, hogy erre az időszakra még a választásoknál tisztes eredményt el nem érünk [sic!], alapvető feladatunk az egység demonstrálása.

Na most, én ezt sokszor elmondtam, elmondom még egyszer, többet már nem, nyilvánvaló, hogy az egység, illetve a választások után fel fog újulni ismét a vita a mozgalomban, és én ezt nem tartom se bűnnek, se hibának. Pártokban platformok évek, nemegyszer évtizedek alatt szoktak kialakulni és kifermődni. Ezek konfrontálódnak, akkor új egység teremődik, kezdődik minden előről és így alakul a politika. Ugyanis a politika alakításának az a technológiája, amiben mi sokan felnőtünk, annak a korszaka lejárt, a kabinet műhelymunka, amikor néhány ember kidolgozza a politikát és mindnyájan a végrehajtás szervezői vagyunk.

Tehát alapvető célnak a választást tekintem. Szerintem a kongresszust is annak szolgálatába kellene állítani, és a választásig pedig az egységet szervezni, nem csak demonstrálni, mert másképp nem fog menni.

A másik dolog: el szeretném mondani, hogy azért jó lenne tartósan megszabadulni attól az illúziótól, hogy Magyarországon drámai konfliktusok és újabb áldozatvállalások nélkül egyenesbe lehet jönni. Én ezt irreális célnak tartom. Csak ezen az úton van talpraállás, áldozatvállalások útján és konfliktusok útján, és erre be kell rendezkedni lelkiileg. Természetesen, hogy minden pártnak, nemcsak amelyik a kormányt adja, arra kell törekednie, hogy a nép érdekében a lehető legkisebb konfliktussal bonyolódjanak az ügyek, de mi már túbillentünk azon a határon, hogy konfliktusok nélkül ebből ki lehet kerülni és ez a határ nem 1988 májusa után húzta meg, hanem jóval korábban. Ezért megismétlem azt a régi rögeszmémet — nem kérem, hogy elfogadják —, hogy ami ma van, az nem 1988. május után született, az a korábbi évtizedek terméke; most megnyilvánul, [megjelenik,] felszínre tör és sokáig kell vele még küszködni. Több vezetést fog elnyúni ez a probléma, mintsem ezt ma sokan hiszik, vagy gondolják. Le fog ez tisztulni, rá fognak erre jönni, és akik ennek ellenére vállalják majd a küzdelmet a vezetésben később, azok nyilvánvaló, hogy hatékonyabban is fognak dolgozni, mert az elszántság, a tudatos rákészülés egy ilyen időszakra és munkára nagyobb teljesítményt produkál, mint ami belőlünk kitelt.

A párttal kapcsolatban, mert ez volt a napirenden. Stratégiai kérdést szeretnék jelezni. Énszerintem nem mondhatunk le arról, hogy ezt a túlsúlyos pártot, ezt a nagyra nőtt pártot, ezt a sok mindent felvállaló pártot tudatosan, higgadtan ne építsük le. A politikai közéletben sokkal nagyobb helyet foglal el ez a párt, mint amilyen jogosítványa lehetséges egy többpártrendszeri struktúrában, de még egy egypártrendszeri viszonyok között is többet vállalt fel évtizedeken keresztül, mint ami indokolt lett volna. Ez így van a termelésben, az üzemekben, így van a közéletben, így van egy sor más területen. Ezért van ma annyi gond és annyi zavar, mert ezt értik meg a legnehezebben, hogy attól még a párt lehet vezető erő, hogy nem vállal magára annyit, mint amit eddig felvállalt. Itt van énszerintem az igazi konfliktusunk a párttagsággal és nem az ideológiában, még talán nem is politikában, de énszerintem nem hiszem, hogy a módszerekben, hanem abban, hogy mi 1988 májusa után eljutottunk erre a felismerésre, ezt azonban megélni a gyakorlatban borzasztó-

an nehéz, mert mások a reflexek és a beidegződés. Ezt először is türelemmel kéne csinálni. Nincs hozzá senkinek türelme.

Másodszor pedig szívós fokozatossággal, mert évek fognak eltelni, míg ez kialakulhat a mozgalomban. Nem hiszek abban, hogy program: egy jó program bármennyire is sikerül, és egy jó káderfeltétel önmagában elég ehhez, bár ezeket relatíve legkönnyebb megszülnie a mozgalomnak, a programot is, meg a személyi feltételeket is. Az általános felfogás mozgalmon belül a szellemiség; ez fog lassan átalakulni, ehhez kell idő. Ehhez sok vita kell, eszmecsere, sok konfliktus. Úgy értem, hogy mostantól a „miért kell másként dolgozni” kérdést az elmúlt időszak alatt fokozatosan kezdjük önmagunknak megválaszolni, mégpedig úgy, hogy nagyon sok jogos bírálatot kapunk, nemcsak a Központi Bizottság, hanem a különböző szintű pártszervek, úgyis, hogy párbeszéd folyik, és úgy is, hogy ezeket bizonyos szempontból a vitában elutasítjuk.

Ebből következik számomra egy konzekvencia, hogy a jövő politikai felépítményének kialakulása útján nem reális cél egy széles körű új közmegegyezésnek a kialakítása, de erre törekedni kell. De a korábbi állapot, hogy mi mindig mindenkivel jól együtt vagyunk, vagy úgy érezzük, szövetséget kötöttünk, ez ebben az időszakban nem fog menni. Ezért én értékesnek tartom a vitának azokat a gondolatait, keressük és kutassuk, hogy a párt fő vonulata és a társadalom fő vonulata és gondolkodása hogyan illeszthető a legjobban össze, hogyan találhat a kettő legjobban egymásra. Több mint valószínű, az információáramlás és az eszmecsere kölcsönös mechanizmusának útján.

Felvetődött — Berecz elvtárs is szóvá tette, mások is —, hogy a monopolhelyzetből a versenypárttá való átalakulás jegyei az nemcsak elhatározás dolga, hanem munkamódszer, munkastílus kialakítása is. Valóban igaz. Nem a szándékon kell először változtatni, nem azon kell igazítani — az többé-kevésbé érlelődik, jó irányba —, hanem az ehhez illeszthető gyakorlatot kell meghonosítani. Ezért van olyan sok vita — itt is, a beadott papírokon is szerepel — azon, hogyan legyen az üzemi pártmunka, miképpen legyen a területi pártmunka, hogyan legyenek a szervezeti struktúrák, a megyék helye, szerepe, irányító szervek; ezeket a kongresszus előtti vitákban tisztázni kellene, mert ezt egy idő után le kell zárni, mert magunkon hordozzuk, mint egy púpot, és az én megítélésem szerint hamarabb túl lehetne rajta jutni. Egyébként sok helyen lehet látni, saját választ találnak, mégpedig kitűnő választ ezekre a problémákra.

Abban a sorban — és ez a következő, amit el szeretnék mondani —, hogy a mozgalom önmagát meghatározza, sok belső irányzat jelenlétével meg kell barátkoznunk. Nagyon leegyszerűsítés, hogy jobbszárny, meg balszárny, meg centrum, sokkal színesebb a paletta, és lehet hogy el fogunk egy ponton odáig jutni, hogy ezek az irányzatok egy része ki is fog válni a pártból. Bár most arra tettük a hangsúlyt, az a cél, hogy egyben maradjon a párt, kettészakítani nagy hiba lenne, mert én úgy érzem, ahogy megerősítették — ezt is elmondtam már — nem kettészakadna, hanem szétrobbanna. De azt ne higgyük, azzal, hogy itt több kérdésben ma kompromisszumot kötöttünk, végig a mozgalomban is ugyanezeket a kompromisszumokat meg fogják kötni, és hogy ezek a különböző irányzatok és áramlatok nem fognak-e esetleg elhagyni bennünket, és önálló pártképződményként megjeleni a politika színpadán.

Ezt azért mondtam el, mert fontos lenne ezekhez viszonyunkat tisztázni, mégpedig azért, hogy ezektől mi ne haraggal váljunk el, mert relatíve ezek maradnak hoz-

zánk a legközelebb a jövőben is, és természetes szövetségeseinknek kellene tekinteni őket a későbbi politikai együttműködésben. Akár jobboldalon vannak, akár baloldalon vannak. Egészen biztos, lesznek olyan pontok mindkét szélsőségnél, ahol az együttműködést meg lehet tartani. Azt hiszem ilyen politikai sikert Ribánszki [aktív] életében nem ért el, mint amilyen sikert az elmúlt néhány hónap alatt, és ennyire a neve nem lett közismert a mozgalomban. Éppen ezért nem akarom tovább népszerűsíteni, de azt szeretném megmondani, miközben el kell határolnunk tőlük magunkat, aközben található ott is olyan pontok, amikkel az együttműködést fel lehet vállalni, ahogy a jobbszélen lévőktől is el kell határolni magunkat, és ott is vannak olyan pontok, amelyekkel együtt lehet menni tovább.

A párttagság között nagy számban van jelen az a típus, amely nem vesz részt a politika formálásában, és soha nem is vett részt. Ez nem 1988 utáni termék. Bekerült a mozgalomba rokonszenvből, baráti alapon, a munkahely miliójének hatására, nem feltétlenül karrierizmusból, olyan is van, egyszerűen bekerült, de mégsem foglalkozott aktívan a politikával. Én azt hiszem, hogy ez a réteg a jövőben a párt passzív szimpatizáns rétege lesz. Lehet, hogy jelentős részük ki is megy a pártból. Jó lenne, ha úgy kerülnének ki, hogy nagyon nem ábrándulnak ki, mert akik eddig kimentek, azok más politikai pártokhoz nem csapódtak, leszámítva néhány vezéregyenységet, a tömeg nem csapódott más politikai pártokhoz. Tehát ha elmennek tőlünk, úgy menjenek el, hogy ne zárkózzanak el teljesen a politikától, hanem legyen továbbra is párbeszéd köztünk.

A párttagságon belül azt hiszem most 25 százalék az időseknek az aránya, annyi volt, most nem tudom a kilépésekkel hogyan alakult. Az idősebb korosztály részéről be kell arra rendezkednünk, hogy tovább fogja érni a pártot és a mindenkori vezetést a megújulás során a harsány, kemény kritika. Nem azért, mert konzervatívok, meg sztálinisták, nem azért. Én nem ezt tapasztalom, [ahogy] járok a körzeti pártszervezetekbe. Azért, mert napi élményanyagukat nem a munkából meg a társadalmi folyamatokból szerzik, hanem abból a szűkebb családi világból, melyben élnek, vagy az egymás közötti találkozókon. Nos, most vállalkozásainkat igazán nem méltányolják, fenntartással fogadják, ugyanakkor azt látom, hogy ragaszkodnak a párthoz, miközben nem értenek sok mindennel egyet, ennek ellenére ragaszkodnak a párthoz. És én töprengtem rajta, beszélgettem is velük, hogy miért ragaszkodnak, [mert elvi] elkötelezettségüket mozgalmon kívül is megőrizhetnék; ők közösségi életre vágnak, találkozni akarnak, beszélgetni akarnak, és meg is akarják érteni a változásokat. Ha valahol van nagy adósságunk, akkor az az, hogy erre nem fordítunk elég figyelmet jelenleg.

Mindezt azért mondtam el, mert én a létszám további csökkenését kikerülhetetlennek látom. És nem fogadom el, hogy ez a munkánk legkeményebb kritikája. Nem fogadom el. Én ezt egy törvényszerű, objektív folyamatnak tartom, és ezzel meg kell békélnünk.

Van egy másik oldala ennek, azt azonban a munkánk kritikájának tartom, ha új erők nem jönnek be a mozgalomba. Fiatalok, értelmiségiek, nem értelmiségiek, munkások, vagy falun élők. Ezzel csak bizonyítani akarom, amit az előadói beszédemben mondtam, hogy a program alapján egy tagtoborzó kampányt kellene indítani. Ezt egyszer Nyers elvtárs úgy fogalmazta meg, hogy a lenini behívót küldjük ki. Nem hiszem, hogy ma ez megy, a lenini behívó, nem olyan passzban vagyunk enyhén szólva, de hogy egy szisztematikus munkával, ami a mozgalomban egyébként hagyományokkal rendelkezik, érdemes lenne ezt beindítani.

Mivel nagyon sokat beszéltünk róla, ezért nem akarok ezzel részletesen foglalkozni — ez a bizalom dolga. Én egy kicsit másképp látom, ezért elmondom, nem kérem hogy fogadják el, mert nekem most nem zárszót kell tartanom, vagy nem összefoglalót, csak néhány megjegyzést tenni.

Bizalom a vezetéssel szemben igazán nem is volt. Hangulat volt. Jó hangulat volt, várakozás volt és rokonszenv volt. Nem bizalom volt. A bizalomnak nem volt igazán ideje gyökeret verni. Nem csak az országos vezetésre látszik ez a jelenség, én megyékben is látom, s elfogadhatatlan. A Győr megyei pártértekezleten ott voltam: kikínlódja egy hajnalig tartó vitában a választást a pártértekezlet, megválasztják az első titkárt, és másnap megkérdőjelezzik, vagy két nap múlva a választás hitelességét, pedig ellenőrizhette mindenki, aki ott volt, és így tovább. Végigéltem Postás elvtárrsal annak idején a debreceni pártértekezletnek a kínlódását, és rögtön utána az újabb kampányt, ami mutatja, hogy a bizalom az új viszonyok között ki se alakult, ki se érlelődött.

Ide tartozik, mert a bizalom kialakításához a program kell. Na most ez igaz, amit igényeltek a felszólalásban, és egy éve készül a program. Több évig fog még készülni. Én úgy hiszem, azért mégis alkalmas lesz arra, hogy valami minimális elvi kapaszkodót adjon.

Felvetődött — ezért a programnál mondom —, sok a három program. Helyes. Javaslok, döntsünk úgy, hogy kettő legyen. Egy a választási program, másik pedig a középtávú, illetve a párt programnyilatkozata, vagyis a középtávú programot hagyjuk el. Akkor azonban ez a következőket igényli. Augusztus elejéig a programtézisek kerüljenek ki a pártszervekhez, ezért tehát a július végi központi bizottsági ülésen jóvá kellene hagyni. Akkor tudják a párttagok megvitatni, és akkor tudják a küldöttesoportok is megvitatni. Tehát nem programot adunk ki, hanem programtéziseket, mert a programot nem lehet megcsinálni akkorra, hanem akkor annak alapján kell folytatni egy társadalmi vitát, egy párton belüli vitát. Szerintem ki kéne vinni a párton kívülre is a vitát, de azt úgy, hogy helyileg kéne szervezni, és annak tapasztalatait kéne a kongresszusig összegezni. Ugyanakkor meg kell erősítenünk Barabás elvtársnak azt a megbízatását, hogy a választási programon dolgozzanak, de a választási programot nem lehet a kormány programja nélkül megcsinálni, tehát annak az időpontjához nem kellene határidőt szabni.

Szervezési kérdésekről, illetve mielőtt arra térnék, csak egyetlen megjegyzést néhány politikai rendezvényünkhöz. Én ezt a június 16-i temetéssel kapcsolatos magatartásunkat nem úgy értékelem, ahogy itt elhangzott, ezért ezt még egyszer elmondom. A június 16-i temetés előtti állásfoglalásunknak minden mondatával egyetérték. Azt helyeslem.

Másodszor: a kormány vezetői azt kérték a pártvezetéstől, hogy a június 16-i eseményeket kormányzati szinten kezeljék és ne pártszinten, és ezzel mi egyetértünk, és én ezt utólag is helyesnek tartom.

Harmadik dolog: én ízléstelennek tartottam volna, ha a temetés napján este, vagy akár a rá következő héten hétfőn vagy kedden, amikor ültünk, politikai nyilatkozatot adtunk volna ki azokról a nemkívánatos jelenségekről, amelyek ott lezajlottak. Én akkor is kifejtettem, most is az az álláspontom, hogy nem a temetés a politikai küzdőtér. Nekem az a véleményem, hogy van módunk, ezer alkalmunk, hogy a szélsőséges, szovjetellenes, rendszerellenes, MSZMP-ellenes, nacionalista nézetek ellen fellépjünk. Én tehát a temetést erre alkalmatlannak tartottam, mint rendezvényt, mint eseményt, ugyanakkor változatlanul azt javaslok, hogy ebben a

közleményben, ami majd megjelenik, ezt elmondtam az előadói beszédemben, ezek ellen a tünetek ellen lépünk fel, de ne hivatkozzunk a temetésre.

A múltkori vitában elmondtam, ide tartozik, elmondom még egyszer: Nagy Imre életútját értékelni kellene, az egészet. Szükség lenne egy ilyen munkára. Úgy, hogy megszereztük hozzá a kellő forrásokat, elég sok áll a rendelkezésünkre; ami csak ebben a pillanatban rendelkezésünkre áll, és most rövid távon kibocsáthatnánk, újabb politikai hibát követnénk el. Én ellene vagyok, hogy azokat a dokumentumokat, amelyek Nagy Imrét kompromittálják úgy is, mint embert, jelleméről állítanak ki bizonyítványt, úgy is, mint politikust, hogy azok rövid időn belül nyilvánosságra kerüljenek. Az alapkonceptiót, amit elfogadtunk és elfogadunk, hogy a megbékélés útján kell menni tovább, azt nem segítené, ugyanakkor hosszabb távon ezt nem lehet páncélszekrényben tartani. De hogy mikor tesszük, és milyen rétegnek juttatjuk el, milyen ütemben, az már politikai ügy, énszerintem ezt politikailag kellene kezelni. Nem fűződik hozzá érdekünk, hogy a Reform c. lap, vagy néhány más újság reklámkampányt folytasson és példányszámának emelése érdekében használja fel ezeket az okmányokat. Ezeket csak nagyon felelősen szabad kezelni.

Még egy dolgot: én ajánlottam, a kormány elfogadta, gondolom valaki meg is fogja csinálni, hogy adjanak ki egy könyvet az eredeti dokumentumokból, a peranyagokból; megint ne újságírók szemlézzenek saját hangulatuk és érdekeik alapján abból a rengeteg okmányból. Ha a kormányban ezt meg tudnák szerkeszteni és ki tudnák adni, egy forrásanyag lenne. Nem kell eltitkolni semmit, ami érték van, ami fontos benne, de ami félreérthető vagy félremagyarázható és tele van ellentmondással, azt nem kéne közzétenni. Én azt hiszem, a párttagságával nem kéne foglalkozni; mit tudunk vele csinálni, egy halott ember párttagságával mit tudunk csinálni? Az végül is kiderült, hogy nem lett kizárva, sehol nincs rá okmány, papír.

Mivel Horn elvtárs tegnap felolvasott ilyen jegyzőkönyvemlékeztetőket — mert azok nem szó szerinti jegyzőkönyvek —, azért el kell mondanom, hogy az én páncélszekrényemben is van bőségesen ilyesmi. Egyetlenegy olyan okmány nincs, ahol határozat lenne arra, hogy ítéletet kell hozni és milyen ítéletet. Egyből lehet következtetni nagy bátorsággal, ami úgy szól, hogy „szabad folyást kell engedni” az ügynek, ez pedig nem az ítéletre vonatkozó határozat.

A múltkori ülésen nem akartam szólni, ugyancsak Horn elvtárs említette, hogy a Szovjetunió egyetértésével történt a semlegesség deklarálása. Ez nem fedi a valóságot. Az fedi a valóságot, hogy az elsejei, a november elsejei kabinetülésen a szovjet nagykövet részt vett, és továbbította az eszmecsere tapasztalatait a főnökségének. Ugyanakkor Nagy Imre romániai naplójában benne van, hogy nem érte el a szovjet nagykövetet, hogy bejelentse neki a semlegességi szándékát. Ha a napló nem lenne a család tulajdona, [azt ki kéne adni,] de hát a család szuverén joga, hogy mit kezd vele, tehát nincs jogunk hozzányúlni. Ki kellene adni, mert abból sok minden kiderülne.

Úgy gondolom tehát, hogy egy idő után szükség lenne egy tárgyilagos értékelésre. Azt el lehet képzelni, hogy ezt saját műhelyünkben készítenénk el, tehát a Párttörténeti Intézetben, mert egy idő után ennek az intézetnek van erkölcsi alapja is, hogy ezt megtegye.⁵⁷

Felvetődött itt a nemzetközi reagálás mindarra, ami Magyarországon van. Én egyetértek azzal, amit Berend elvtárs mondott, hogy véleményünket fogalmazzuk meg, de én óva inteném magunkat, hogy a Kínával kapcsolatban valami rettenetes keményen elkezdjük itt harcolni. Nem azért, mert elvileg nincs igazunk, nehogy

félreértés essék, hanem azért, mert hosszú idő után kezdődött valami el, nem tudom mennyi, 20 év után, vagy nem tudom mennyi volt ez a haragszom rád időszak, elkezdődött valami, nem kellene teljes egészében tönkretenni még akkor is, ha mi nem értünk azzal egyet, ami ott történt. Egész biztos, valahol a fejlődés, a kibontakozás irányába fog menni.

Azt azonban mi változatlanul erősítsük meg, hogy politikai konfliktusokat erőszakkal és politikai feszültségeket erőszakkal nem kívánunk feloldani; ezt már megtettük, ezt sokszor el kéne mondani különböző formákban. Nyilatkozatban is, meg nemcsak nyilatkozatban is, más formában is. Erre van sok lehetőség és alkalom.

Felvetődött itt az október 23-nak a kezelése. Kérem, mi már döntöttünk abban hónapokkal ezelőtt, hogy kezdeményezzük egy emlékmű felállítását. Arról volt szó akkor is, hogy próbáljuk ezt a pártokkal való konzultációt közös üggyé tenni. Nem biztos, hogy az elkészülhet addigra, de legalább a szándékot lehetne nyilvánosságra hozni, és meg lehetne a közös megegyezés jegyében talán közadakozásból — az még érdekesebb lenne, nem azért, mert ez pénzkérdés, hanem, mert morálisan jobban kötődne hozzá a közvélemény.

Amit a Németh elvtárs mondott, hogy a KB 1962-es határozatát nézzük át, az nagyon fontos, azt hatályon kívül kéne helyezni. De nem hiszem, hogy kampányt kellene belőle csinálni. Ezért jó időben kell átnézni, hogy melyek azok az ügyek, amelyek a határozat után lezárhatók véglegesen. Mert az megint nem lenne jó, ha pár év múlva előszednénk a határozatot, és egy újabb kampányt kéne indítani az újabb felülvizsgálatra.

Felvetődött, hogy a pártintézmények dolgát vitassuk meg. Egyetértek vele, a Politikai Bizottság ülése után ide lehet hozni.

Még technikai kérdés, politikai közleményt kellene kiadni, ezt javaslom, ezt támogatom. De ugyanakkor néhány szervezeti kérdésben is dönteni kell, nem lenne jó a kettőt összekeverni. Tehát a politikai közleményt meg a szervezeti kérdéseket. Politikai közlemény lehetne, vagy határozatforma, vagy valami ilyesmi. A másik pedig egy állásfoglalás, a kettőt el kéne különíteni egymástól.

Ezután a következőket ajánlom. Nem akarok belemenni az apparátusokkal meg ezzel kapcsolatos vitába, nem látom értelmét, hogy ezekről beszéljünk, ezt majd a munkában kell elrendezni.

Vitatott a kongresszus időpontja, hogy mi legyen. Október közepét ajánlják legtöbbször. Itt van néhány írásos anyag, amit az elvtársak ideadtak, novembert ajánlják. Október közepével az az igazi gond, hogy ugyanazon a napon van a Hazafias Népfront országos kongresszusa is. Jó-e, hogy egy napra tesszük a pártkongresszust, meg a népfrontkongresszust? Én nem tartom jónak. Október 23. nem alkalmas kongresszusra, bár itt elhangzott olyan javaslat, hogy csináljuk akkor, de én nem tartom alkalmasnak; vagy utána lehet csinálni a kongresszust, vagy maradjunk az eredeti időpontban, szeptember végén. A szeptember vége pedig a párt-szervezeteknek rövid, ez a dilemma tulajdonképpen (hangzavar, vita van a teremben).

Tehát rövid a szeptember vége (zaj van a teremben).

Hogy? De október közepén nem tudjuk megcsinálni, kérem. A népfrontkongresszus össze van hívva, az már össze van hívva. Ne tegyük egy napra a pártkongresszust meg a népfrontkongresszust (hangzavar, vita).

Október 14. Jól tudom, Huszár elvtárs?

HUSZÁR ISTVÁN elvtárs: Október 14—15-re van összehíva, és furcsának tartanánk kedves elvtársak, ha a népfront arra kényszerülne, hogy mivel a párt összehívta a kongresszust, mi halasszuk el két héttel (zaj, hangzavar). Kérem, mérlegeljék ezt. (Közbeszólások: október 10-ig.)

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: No, akkor a kompromisszum, mint mindig, most egyébként is ez a sikk, ezért 7-e tájkán kellene megtartani a kongresszust. Ezt javaslom, kérem majd megszavaztatni.

A következő: vita volt, hogy hány párttag után legyen küldött. 600, az a legtöbb. (Közbeszólás, ami érthetetlen.) Október, október, nem november. Október 7, vagy mi van, 6-a van azon a hétvégén. Tehát egyhetes halasztás az eredetileg kiküldött okmányhoz viszonyítva.

Javaslom, hogy 600 párttag után legyen egy küldött. És ne 800 után, mint ahogy az okmányban van.

Javaslom, hogy döntsünk, mert ma kell dönteni abban is, hogy a KB- és a KEB-tagok szavazati jogú küldöttek legyenek. Egyik része támogatja, a másik vitatta, ezért dönteni kell.

Többfajta javaslat hangzott el az elnök és a főtitkár választását illetően. Azt ajánlom, most felejtjük el a pártszavazást. Mert ma választottunk, ha addig nem bírja ki a főtitkár, elmehet a kocsi anélkül is. Nem kellene közben semmifajta választást megtervezni, hanem a kongresszuson kellene választani. Nem kellene ugyanakkor elvetni a pártszavazás elvét és módszerét, tehát meg kéne hagyni; ha valahol erre igény van, és csinálni akarják helyileg, azt nem kell megakadályozni.

Kérem, hogy a Központi Bizottság szavazzon arról, hogy a kongresszusra közvetlen delegálás legyen, és ne listás rendszer.

Ennek megfelelően, ha mindössze csak egy héttel tolódik el a kongresszus, javaslom, hogy az általam előterjesztett forgatókönyvet, tehát menetrendet tartsuk be, és az legyen érvényes (közbeszólás: érthetetlen).

Akkor nem lesz kongresszus. Elismétlem, hogy mi volt ez:

Augusztus 1-jéig a megyékben megválasztani a küldötteket, 7-éig megalakítani a küldöttsoportokat; mivel elvetettük az elnöki, főtitkári szavazást, ez kikerül a forgatókönyvből, tehát az egész szeptember ebből a szempontból felhasználható; egy hétnél többet nem lehet; ha ebben maradunk, akkor nem lehet mást csinálni, mint ezt a két dátumot elfogadni. Ugyanis a kongresszus pillanatában is folyhat arról vita, hogy milyen tartalmi kérdéseket vegyen még figyelembe a szerkesztőbizottság, ettől nem kellene félni, azelőtt nem is csináltunk mást, csak a kongresszuson vitattunk.

Döntenünk kell abban is, elvtársak, hogy milyen szervezeti formát támogatunk. Itt a felszólalók az „A” variánst⁵⁸ támogatták, amit kiadtunk. Javaslom, hogy ezt fogadjuk el.

A napirenddel kapcsolatban ugye abban maradtunk, hogy véglegesen júliusban fogunk dönteni, a július végi ülésen. Felvetődött, nem lehet, hogy ne legyen elszámolás a pártértekezlet óta végzett munkáról. Ebben a pillanatban úgy látszik, hogy négy napirendi pontjának kellene lenni a kongresszusnak. Első: Beszámoló a pártértekezlet, 1988 májusa óta végzett munkáról, és ebben kellene a gazdasággal összefüggő kérdéseket is megvitatni és megtárgyalni, mert az is javaslat volt, hogy a gazdasági időszerű kérdések nélkül nem lehet a kongresszust lebonyolítani, a pártnak legyen álláspontja ezekben a kérdésekben. Kétfajta elképzelés hangzott el

itt a felszólalásokban tegnap a többi napirendek sorrendiségét illetően. Abban most nem kellene ma dönteni. Addig még van idő bőségesen, hogy most a Szervezeti Szabályzat legyen-e az első, aztán a személyi kérdések, vagy a programnyilatkozat. Ennek semmi jelentősége nincs, ezt júliusban el lehet dönteni. Azt javaslom tehát, hogy ennek megfelelően határozzunk.

Vita tárgyát képezte, hogy a pártválasztmányban a küldötteknek az aránya, nagyságrendje milyen legyen, hány párttag után legyen egy. A javaslat 5000 párttag után javasol egy tagot, háromezertől ötezerig hangzottak el írásban és szóban is észrevételek. Azt hiszem, hogy 4000 alá nemigen kellene menni, kezelhetetlenné válik a pártválasztmány. Olyan nagy lesz.

Felvetődött, hogy melyik létszám alapján, mikori létszám alapján kellene. Gondolom, a választás pillanatában meglévő létszám alapján, ami azt jelenti, hogy a július havi átlagléttség alapján. Közben úgyis csökkenni fog a létszám folyamatosan; a július havit kellene kiinduló bázisnak tekinteni, és onnan kell visszaszámolni. Itt is érvényes, hogy a megkezdett létszámkereten belül, után, szintén kellene egy küldöttet; tehát ha van ezer vagy ezeröttszáz fölött, vagy kétezer, akkor onnan is válasszanak egy küldöttet.

Azzal a javaslattal, hogy vegyük le a főtitkárválasztást vagy az elnökválasztásnak ezt a formáját, ezzel a belső szerkezetét is az anyagnak ennek megfelelően módosítottuk, ezt majd végig kell vezetni a kiküldött okmányokon.

Az előterjesztésben az az ajánlás, hogy jelentessük meg az Alapszervezeti Tájékoztatóban. Én úgy gondolom, hogy a Népszabadságban közlemény formájában kellene megjelentetni. Az Alapszervezeti Tájékoztatóban a teljes anyagot.

Végül egy ajánlásom volt, amiről kérem, hogy szintén szavazzanak. Döntenünk kell abban, hogy a köztársasági elnök tisztségére Pozsgay elvtársat ajánlja a párt, és ezt hozzuk nyilvánosságra. Ezt nem ennek a napirendnek a részeként kell megszavaznunk, ezt külön kell, de a szervezeti kérdések után kellene erre visszatérnünk. Ezzel kapcsolatban eltérő vélemény is fogalmazódott meg, én mégis meg erősítettem az ajánlásunkat. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Köszönöm. Tisztelt Elvtársak! Tessék Juscsák elvtárs.

JUSCSÁK GYÖRGY elvtárs: Kedves Elvtársak! Szokatlan dolog, hogy az összefoglaló után szót kér valaki. Engedjék meg, hogy én most egy kicsit visszaéljek ezzel a dologgal. A tegnapi nap folyamán én kérdeztem egy dolgot Horn elvtárstól, és úgy éreztem, hogy nem lett volna pártszerű tovább kérdezni, még azt sem, ha ezt a kérdést most a hozzászólásban tovább feszegetem. A kérdésre adott válasz, illetve az összefoglaló során elhangzottak, e tárgyban megfogalmazottak készítették arra, hogy szót kérjek.

Én azt teljes mértékben elfogadom, hogy a nemzeti megbékélés és a nemzeti kiegyezés, megegyezés — nevezhetjük akárhogy — egyik legsarkalatosabb pontja és kérdése 1956 és az azt követő eseményekben rejlik. Azt, hogy mi majd tegnap és ma miben maradtunk, természetesen majd a párttagság fogja visszaigazolni. Úgy gondolom, hogy minden olyan kérdést, amely ehhez a pozitív visszaigazoláshoz vezethet, valahogy komolyan kell elrendeznünk. Számomra nem volt megnyugtató egészen az, ahogy ezt a főtitkár itt most aposztrofálta.

A javaslatom a következő: ne adjunk lehetőséget arra, hogy egyikünknek sem, különösen nem azoknak, akik ebben határozottan jártasak, és dokumentumok birtokában vannak, hogy bármikor, amikor a helyzet úgy kívánja — távol álljon tőlem

mindenfajta hátsó gondolat és sértés — ezeket a dokumentumokat előhúzzák a zsebükből. Ezért én azt javasolom, határozottan foglaljunk állást abban, hogy hogyan kezeljük ezeket a dokumentumokat, mert azt, hogy egyszerűen most nyugovóra térjünk felette, én nem hiszem, hogy a párttagság így egyszerűen elengedi nekünk. Ezen fog az elkövetkezendő időszakban a viták nagy része zajlani; ezek érzelmi, értelmi, hozzáállásbeli kérdések. Én nem hiszem, hogy az új vezetésnek, az Elnökségnek nem az egyik legnagyobb dolga az, hogy ebben a teremben legyen őszinteség és nyíltság, elsősorban közöttünk; akkor védhetjük az álláspontokat, akkor meg tudjuk modnani, hogy miben maradtunk. De ha megint lehetőséget adunk arra, hogy hazamegyünk, és vannak ismét valahol olyan dokumentumok, amelyek adott esetben előkerülhetnek, akkor ismét vitatkozunk, és ismét úgy fogjuk érezni, hogy a bizalmatlanság lesz úrrá közöttünk. Ezért én ezt határozottan és nyomatékosan kérem.

Én azt hiszem, hogy ez nem egy olyan dolog, amelyet a Központi Bizottság megfelelőképpen nem tudna megtárgyalni. Érettek vagyunk mi, azt hiszem, erre a dologra. És köztünk is ülnek olyan központi bizottsági tagok tudomásom szerint, akik az akkori Központi Bizottságban is helyet foglaltak, amikor ezek a kérdések eldőlték. Ezért én javasolom, hogy ezt komolyan tárgyaljuk meg.

Mit? Azt, hogy 1956-ot követően — az eseményeket követően — hogyan rendeződtek a dolgok. Kik voltak ebben, milyen szerepet töltött be ebben személy szerint Kádár János. Mert ezek a félbehagyott dolgok, és a félbehagyott gondolatok ismételten elindíthatnak olyan, a párttagságban is olyan gondolkodásmódot, amelyet nem tudunk megvédeni, mert én sem ismerem. Én is máshogy ismerem, mint ahogy az új dokumentumok alapján előjött. De ez még mindig nem teljes. Hát foglaljunk benne úgy állást, ahogy kell, és azt védjük; s akkor egyikünknek se legyen lehetősége újra és újra elővenni még olyan dolgokat, amelyek most éppen nála jelen vannak és megvannak. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Grósz elvtárs.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Mindössze annyit akarok ajánlani, hogy ne foglalkozunk most ezzel a kérdéssel, hanem majd egy idő után térjünk rá vissza. Holnap repül az egyik munkatársam Moszkvába⁵⁹ az újabb anyagokért. Mert fokozatosan kerülnek elő anyagok. A román vezetéshez a Politikai Bizottság megbízásából levelet küldtünk, hogy adják át, bocsássák rendelkezésünkre a hangszalagokat, meg a dokumentumokat. Hogy mennyit fognak kiadni, többé-kevésbé meg tudom becsülni. De még nem kaptunk választ a levélre. És megyünk Bukarestbe. Ott nyilvánvalóan ezt is szóvá fogják tenni. Tehát csepegtetve jutunk hozzá az információkhoz. Nem a magyar információkhoz, de ezek nem teljesek.

Ezért javasoltam, hogy egy idő után egy hiteles, megbízható Nagy Imre-kötetet kellene kiadni, hogy ne legyen félreértés. De nem kellene most a mozgalomba ezt a vitát beépíteni, és tovább ekörül vitatkozni, mert féligazságokat tudunk kimondani — szándékunktól függetlenül. Nem azért, mert becstelének vagyunk, hanem mert közben újabb ismeretekhez jutunk.

HORN GYULA elvtárs: Két percet kérek. Azzal egyetértek, amit most a végén mondott Grósz elvtárs. Viszont azért akartam szót kérni — Juscsák elvtárstól függetlenül —, mert lehet, hogy 20 év múlva valamilyen botcsinálta történész, mint én, ugyancsak elkezd itt a jegyzőkönyvekben kotorászni.

Amit június 16-ával kapcsolatban mondott Grósz elvtárs, azzal nem értek egyet. Az egész értékelésével és megközelítésével. A jegyzőkönyvben van az, ami tegnap elhangzott részemről. Azt meg nagyon nehéz minősíteni, azt a kifejezést — és sajnos június 16-a előtt is elhangzott, a legnagyobb meglepetésemre —, hogy nem a párt hozta a halálos ítéletet. Nehéz ehhez kommentárt fűzni. Mert nem az a lényeg, és nem erről van szó. Ezt senki nem állította. De azért Sztálinéknál sem a párt hozta, de nem Sztálinék nélkül a halálos ítéletet. Így nem lehet minősíteni a dolgokat.

Hangsúlyozom még egyszer: én tegnap is azért vetettem föl, hogy vonjuk le a tanulságokat, és 23-ára készüljünk föl.

Juscsák elvtárs, ezek nem előhúzott dokumentumok, hanem hetek-hónapok munkájának az eredményei, amellyel a Központi Bizottság bízott meg bennünket, a történelmi albizottságot. Egyébként nagy zavarban is leszünk, ha közzétesszük majd az anyagokat, mert akkor valószínűleg rendelkezésére kell mindenkinek bocsátani a legkülönbözőbb jegyzőkönyveket, vagy azoknak a kivonatait, PB stb. A levéltári zárlat föloldásra kerülhet. Úgy, hogy ez még egy hátralévő feladat. Éppen ezért én azt javasolom, hogy várják meg az elvtársak, hogy összeálljon egy teljes anyag. De a teljes anyag az egész értékelésről megegyezik a politikai értékelésről azzal, amit itt Berend T. Iván, mások és jómagam, mint a történelmi albizottság tett. Köszönöm.

NYERS REZSŐ elvtárs. Molnár Magda következik.

MOLNÁR MAGDA elvtársnő: Egyetlen mondatos kérdés: az eddig külföldről kapott dokumentumok hol vannak? A történelmi albizottság feldolgozta-e azokat? Vagy van-e az ügykezelésnek valamilyen rendje?

NYERS REZSŐ elvtárs: A párthoz nem jött hivatalos anyag.⁶⁰ Megkeresés történt. Ilyen nem hivatalos, informatív véleményeket én is olvastam a szovjet követésőtől, de ez semmit sem mond, semmit.

Hámori elvtárs, tessék.

HÁMORI CSABA elvtárs: Nem 56-hoz szeretnék szólni, hanem a pártkongresszushoz.

Azt javasolom, hogy a kongresszusi küldöttek választásának határidejére vonatkozóan, ne az eredeti javaslatot, vagyis augusztus 1-jét támogassa, illetve határozza meg a Központi Bizottság, hanem augusztus 25-ét. Mert ebben az esetben is hat hét választja el a küldöttek megválasztását a kongresszustól. És a mai elgondolás szerint egy hónapja van a szervezeteknek a Központi Bizottság programtézisei alapján a küldötteket megválasztani. Tehát az a javaslatom, hogy ne hívjuk ki magunkra, mint központ, a városi és megyei pártszervezetek neheztelését, mert ez már formálódóban van. Köszönöm.

NYERS REZSŐ elvtárs: Köszönöm. Van-e még? Tessék, Steiner Arnold elvtárs.

STEINER ARNOLD elvtárs: Hámori elvtárs javaslatát támogatom a kongresszusi küldöttek választásának időpontjában.

Az a javaslatom, hogy a pártválasztmány kérdésében ne döntsön ma a Központi Bizottság. Az a szervezeti szabályzat részeként vitára van bocsátva, adjunk egy hónapot legalább a vita kapcsán, és a következő KB-ülésemre döntsön, és ennek kapcsán még a választmányi tagokat is meg lehet választani, ha kitoljuk a küldöttek választását, a küldöttek választásával egy időben.

Azt javasolnám, hogy a munkaképesség miatt a 800 fő/küldött létszám is kerüljön vitára, illetve szavazásra, és döntsön a Központi Bizottság, hogy a 800 fő/küldött létszámot vagy a 600 fő/küldöttet fogadja el.

Végezetül javaslom, hogy ne kezdődjön október 6-án a kongresszus, hanem 7-én szombaton, vasárnap, és ha kell, akkor a hétfővel folytatni. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Van-e még észrevétel, javaslat? Boros elvtárs.

BOROS LÁSZLÓ elvtárs: Elnézés kérek, én is Steiner elvtársat támogatom, már csak azért is, mert az anyagunk negyedik oldalának második pontjában⁶¹ benne van, hogy kérjük a tagságot, tárgyalják meg, és ezután ha visszajön a dolog, akkor júliusban a Központi Bizottság döntsön. Ne keverjük meg ezt a dolgot. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Van-e még valaki? Tessék, Kiss Mária elvtársnő.

TÓTHNÉ KISS MÁRIA elvtársnő: Azt nem értem, hogy miért kell ma nekünk dönteni, vagy ajánlást tenni a köztársaság elnökére. Nem értem azt, hogy amikor a pártkongresszusról beszélünk, most megválasztottuk a párt Elnökségét, az Elnökségbe beválasztottuk Pozsgay elvtársat, s akkor rögtön javaslattal él a Központi Bizottság, hogy őt javasolja köztársasági elnöknek. Nem a személy ellen van kifogásom, hanem hogy hogyan fogjuk ezt a párttagság előtt párhuzamosan futtatni.

NYERS REZSŐ elvtárs: Kérem, erről majd szavazzunk. A jelentősége véleményem szerint az elgondolásnak abban van, hogy egy politikai csomagot állítunk össze. Minél teljesebb a csomag, annál hatásosabb lehet, és azért ez egy lényeges kérdés. És ez már a választásra is előremutat. Más indokot nem tudok. Tessék. (Hangzavar.)

KATONA IMRE elvtárs: Nem lehet javasolni köztársasági elnöknek, hiszen, ilyen tisztség még nincs is, hiszen a parlament nem fogadta el az erről szóló törvényt. S mi nyilvánosságra hozunk valamit, ami még nincs? (Hangzavar.)

NYERS REZSŐ elvtárs: Igen, ez igaz. Jogilag ez teljesen helytálló, de meg lehet úgy fogalmazni, amennyiben a köztársasági elnök választására kerül sor, akkor az MSZMP Pozsgay Imre elvtársat jelöli.

Kérem, szavazni fogunk a kérdésről. Van-e még észrevétel? Nincs.

Akkor az első kérdés, amiben döntenünk kell, a kongresszus időpontja. Itt október 7-e a javaslat, az egy szombati nap. Most elhangzott egy javaslat, hogy 6-án. Nem? Hetedikén. Maradjunk a 7-e mellett. Tehát akkor felteszem szavazásra a kérdést. Aki elfogadja, hogy október 7-ére tűzzük ki a kongresszus összehívását, kezdeti napjának a dátumát, az tegye fel a kezét. Köszönöm.

Ki van ellene? Senki. Ki tartózkodott a szavazástól? Egy tartózkodás.

Tehát a Központi Bizottság egy tartózkodás mellett október 7-ét jelölte meg a kongresszus összehívása napjának.

Következő kérdés: hány tag válasszon egy küldöttet? Grósz elvtárs javaslata, hogy 600 tag után egy küldött legyen; most elhangzott egy javaslat, hogy 800 fő után legyen egy küldött. Én elsőnek felteszem szavazásra Grósz elvtárs javaslatát, hogy 600 tag után egy küldöttet küldhessenek a pártszervezetek. Megkérdem, ki van ezen javaslat mellett? Köszönöm, látható többség.

Ki van ellene? — Hat ellenszavazat. Ki tartózkodott a szavazástól?

Kettő tartózkodással tehát úgy döntöttünk, hogy 600 tag után egy küldöttet küldjenek a pártszervezetek.

A második javaslatot, ugye nem kell feltennem szavazásra?

Döntenünk kell arról, hogy a Központi Bizottság és a KEB tagjai szavazati joggal vegyenek-e részt a kongresszuson, vagy szavazati jog nélkül. Aki egyetért azzal a javaslattal, hogy szavazati joggal vegyenek részt, azt kérem, hogy kézfeltartással szavazzon. Hát ebben már nem vagyok biztos, hogy a többség. Igen. (Nem érhető közbeszólás.) Igen, most már többség. (Nevetés.)

Most kérem, ki van ellene? Kettő, három, hat, kilenc, tizenegyen ellene.

Ki tartózkodott a szavazástól? Hat tartózkodás.

Köszönöm, tehát kimondtuk, hogy szavazati joggal vesznek részt.

Javaslom, hogy szavazás nélkül vegyük tudomásul Grósz elvtársnak azt a javaslatát, hogy az elnök és a főtitkár személyére ne történjen ezúttal pártszavazás, tehát álljunk el az elgondolástól. Külön szavazni nem kell. Tudomásul vettük? Tudomásul.

Javasolta Grósz elvtárs, hogy közvetlen delegálással történjen a szavazás, ne listás szavazással. Aki egyetért ezzel a közvetlen szavazással, az kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm. Látható többség.

Ki van ellene? Senki. Ki tartózkodott? Senki. Elfogadtuk a javaslatot.

Most a messzebb menő javaslatot helyes azt hiszem, szavazásra feltenni, a szervezeti forma kérdésében. (Közbeszólás: elnézést, nem értjük, hogy most mire szavaztunk akkor, amikor arról volt szó, hogyan választják a küldötteket. Hangzavar.)

Jó, most felteszem szavazásra a választmányt. Tehát azt a javaslatot teszem fel szavazásra, amelyik úgy szól, hogy most ne döntsünk a választmány „A” vagy „B” variánsról, hanem júliusban döntsünk. Értelemszerűen az előző szavazásunk tárgyáról is akkor lesz szó, igen. Tehát, aki egyetért azzal, hogy most ne döntsünk ebben a kérdésben, azt kérem, hogy kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm. Látható többség.

Van-e, aki ellene volt? Három. Van-e, aki tartózkodott? Nincs. Köszönöm.

Akkor a következő a kongresszus napirendje. (Közbeszólás: akkor nem kell döntenünk most, csak júliusban döntünk.)

Igen, júliusban visszatérünk, tehát ebben sem kell döntenünk. Rendszerben van. Viszont döntenünk kell a küldöttválasztás időpontjáról, ugye? (Grósz elvtárs: azt jó lenne kimondani, hogy készülni tudjanak rá.) Igen, hogy készülni tudjanak. Hámori elvtárs 25-ét javasolta, az eredeti javaslat augusztus 1. Hát most a messzebbmenőt teszem fel javaslatra. Aki egyetért azzal, hogy 25-ig történjen meg a megválasztása a küldötteknek...

Igen, látható többség. Ki van ellene? Senki. Tartózkodott-e valaki? Senki.

Tehát augusztus 25-ig történjen. És akkor értelemszerűen a küldöttcsoportok megalakulása pár nappal később legyen.

Hogy hány választmányi tag legyen, arról sem kell döntenünk, választmányról nem döntenünk ma. Igen.

Döntenünk kell viszont a Fellebbviteli Bizottság tagjairól. Ezt a javaslatot megkapták az elvtársak. Utolsó melléklet.⁶² Megkérdezem, hogy nincs-e ehhez valami módosító javaslat. Személyi javaslat? Nincs. Akkor ezt teszem fel — változatlan összetételben — szavazásra. Aki egyetért, kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm. Látható többség.

Ellene? Nincs. Tartózkodott-e valaki? Nem, senki.

Egyhangúlag elfogadták.

A következő kérdés az, hogy foglaljon-e állást a Központi Bizottság jelen ülésén arról, hogy amennyiben köztársasági elnöki tisztség az Alkotmányba be lesz iktatva, akkor kit jelöl köztársasági elnöknek. A javaslat az, hogy foglaljon állást a Központi Bizottság, és ezzel összefüggésben javasolom — mert csak így van értelme —, hogy Pozsgay elvtárs legyen az elnökjelöltünk. Aki ezzel... Igen... (Katona elvtárs közbeszólása: állást foglalhatunk, de ne hozzuk nyilvánosságra... hangzavar.) Igen, de Katona elvtárs, ez szinte nemzeti konszenzus már hallgatólagosan jelenleg, hogy köztársasági elnök lesz, jogilag teljesen igaza van, politikailag viszont ha időben hozzuk, akkor egy kis előnyünk van a dologból. Tessék, Devcsics elvtárs.

DEVCSICS MIKLÓS elvtárs: Az a javaslatom, egy kompromisszumos, hogy amennyiben elfogadja az Országgyűlés az elnöki intézmény bevezetéséről szóló határozatot, akkor Pozsgay elvtársra szavazzunk.

NYERS REZSŐ elvtárs: Igen. (Hangzavar.) Ilyen megszövegezésben hoznánk nyilvánosságra. Felteszem a kérdést, aki egyetért ezzel, az kézfelemeléssel szavazzon. Igen, ez többség.

Ellene ki van? Kettő.

Ki tartózkodott? Három, négy, hat, nyolc tartózkodással elfogadta a Központi Bizottság abban a megszövegezésben, hogy amennyiben az Országgyűlés elfogadja a köztársasági elnöki intézményről szóló törvényt, ebben az esetben Pozsgay elvtársat jelöli köztársasági elnöknek.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tessék, Tőkei elvtárs.

TŐKEI FERENC elvtárs: Szeretném megmagyarázni, miért tartózkodtam. Utólag, eső után köpönyeg, de mégis, hátha megy. Éppen a csomag hibájának tartom, Pozsgay elvtársról a bejelentés most azt mondja, hogy ideiglenesen került a pártelnökségbe.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tudomásul vesszük Tőkei elvtársnak ezt a magyarázatát, de ideiglenesek vagyunk a kongresszusig mindannyian.

Kérem, a Nagy Imre-üggyel kapcsolatos felvetésekre azt javasolom a Központi Bizottságnak, adjunk megbízást az Elnökségnek, hogy a Nagy Imre és társai ügyének bírósági tárgyalásával összefüggő, tehát nem az 1956. október 23-tól november 4-ig, hanem a bírósági tárgyalással összefüggő pártdokumentumokról, de még ezt kitérítjük úgy is, hogy november — azt hiszem, 17-én vitték el őket, nem tudom, jól emlékszem-e a dátumra, tehát 1956. november 17-től⁶³ 1958. június 16-ig terjedő időszakra, ezen időszakban a Nagy Imre-üggyel foglalkozó pártdokumentumokat, de csak pártdokumentumokat szedjük össze, és terjesszük be a Központi Bizottság elé, amikor lehet, akkorra csináljuk meg.⁶⁴ Ha közben kapunk a testvérpártoktól erre vonatkozó dokumentumot, de megint csak erre a bírósági ügyre vonatkozó, vagy nem is tudom, hogy nevezem ezt a száműzetést, nem száműzetés, nem is tudom, micsoda volt, szóval arra vonatkozólag, ha kapunk, azt is terjesszük ide.

Megkérdezem Önöket, hogy egyetértenek-e ezzel, aki egyetért, az kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm.

Ellene van-e valaki? Nincs. Tartózkodott-e valaki? Nem. Elfogadtuk.

Kérem, most nincs forgatókönyv, tehát nem tudok igazodni. Itt megszűnt a forgatókönyv. Most szünetet javaslok tartani, egy félórás szünet azt hiszem elég lesz. Ha előbb végzünk, akkor csengetünk, ha nem, azt úgyis észreveszik, és az Elnökség javaslatot tesz a Politikai Intéző Bizottság tagjaira. 15—20-as létszám merült itt fel.

(Közbeszólás: javaslom, hogy most tegye meg a javaslatot az Elnökség, mert úgyis lesz szünet, mikor szavazás, számlálás lesz.)

Igen, csak sajnós még nincs készen a javaslat, de igyekszünk.

Tessék, Gyuricza elvtárs.

GYURICZA LÁSZLÓ elvtárs: Javasolnám megfontolni a Politikai Tanács nevet.

NYERS REZSŐ elvtárs: Politikai Tanács nevet, jó rendben van, fontoljuk meg.

S z ü n e t

NYERS REZSŐ elvtárs: Tisztelt elvtársak! Folytatjuk ülésünket. Az Elnökség azt javasolja, hogy a Központi Bizottság válasszon Politikai Intéző Bizottságot. A Politikai Intéző Bizottságnak 21 tagja legyen, ezt javasolja az Elnökség. Azt hiszem, hogy erről lehetne szavazni, mielőtt a tagok névsorára rátérnék. Hiszen ez egy elvi kérdés.

Felteszem szavazásra a kérdést, aki elfogadja azt a javaslatot, hogy Politikai Intéző Bizottságot hozzunk létre 21 taggal, az kézfelemeléssel szavazzon, többség.

Ki van ellene? Senki. Ki tartózkodott a szavazástól? Senki.

A tagokra vonatkozólag azt javasolja az Elnökség, hogy a kilenc politikai bizottsági tag legyen tagja az Intéző Bizottságnak, továbbá a három központi bizottsági titkár, aki nem tagja a Politikai Bizottságnak, szintén legyen tagja, ez így tizenkét tag. Én azt hiszem, ha nincs kifogás ellene, akkor erről szavazhatnánk, mert akkor kicsit könnyebb a további munka: de ha valami kifogás van ez ellen, akkor lehetőség van felszólalásra. Tessék Kótai elvtárs.

KÓTAI GÉZA elvtárs: Elnézést kérek, de melyik három titkár, mert jelenleg négy van: Fejti, Barabás, Kovács Jenő, Berecz. Ezek közül melyik három? Tehát melyik három?

NYERS REZSŐ elvtárs: Igen. A forgatókönyv szerint itt egy hiba történt, de azt pótolni fogjuk.

Berecz elvtárs felmentésére elhangzott egy javaslat s kiderült számunkra is, hogy nem szavaztuk meg. Esetleg most előre vehetjük. Ha nagyon precízek akarunk lenni, akkor majd előbb arról szavazunk és aztán majd a többiről. Mindjárt pótoljuk ezt, ez a legjobb.

Javaslom — ez még a Politikai Bizottság javaslata volt, az Elnökség ezt itt magáévá tette —, hogy a Központi Bizottság Berecz János elvtársat, a Központi Bizottság titkárát mentse fel tisztségéből, egyúttal az újonnan létrejövő Elméleti Kutató és Oktatási Központ vezetőjévé nevezze ki. Igen. Az újonnan létrejövő. (Hangzavar.)

Kérem szépen, az elméleti központ létrehozásának a szervezeti formájáról a közeli napokban lesz döntés. (Nem érthető közbeszólások.) Igen, de ha nem nevezzük ki, akkor azt lehetne mondani, hogy jelöli. A később, a közeljövőben létrehozandó

Elméleti és Oktatási Központ vezetőjévé jelöli. Ha nem lesz, ha esetleg úgy lesz, hogy nem lesz, akkor nem lesz. Fock Jenő jelentkezik, hallgassuk meg. Tessék Fock elvtárs.

FOCK JENŐ elvtárs: Annak a megszervezésével bízunk meg, s ha majd meglesz, akkor beszélünk róla.

NYERS REZSŐ elvtárs: [Igen, helyeslem.] Igen. Megszervezésével, ez a pontos. (Beleszólás: nem a megszervezésével, hanem a javaslat elkészítésével, mert az a KB hatáskörébe tartozik, és ide vissza kell hozni.)

A megszervezésére vonatkozó javaslat kidolgozásával bízva meg. (Hangzavar.)

Kérem, ezt a javaslatot teszem fel szavazásra, tehát Berecz János elvtárs felmentése és egyúttal az újonnan létesítendő Elméleti és Oktatási Központ szervezésével, javaslatának kidolgozásával megbízni. Ezt teszem fel szavazásra. Tessék Kiss elvtárs.

KISS SÁNDOR elvtárs: Nyers elvtárs elnégzését kérem, de személyi kérdésekben ilyen meggondolatlanul nem szabad dönteni. Sajnálom Berecz elvtársat. (Közbeszólás: így van.)

Azt csináljuk, hogy mentsük fel KB-titkársága alól, tegyük rendelkezési állományba — ilyen már volt —, és utána döntsünk, hogy mi legyen a sorsa. Abban döntsünk, hogy felmenti a Központi Bizottság a titkári funkcióból.

NYERS REZSŐ elvtárs: Jó, ez egy másik javaslat. Ezt úgy fogalmazom meg, hogy felmenti titkári tisztsége alól más feladattal való megbízás mellett. Igen. Más pártfeladattal való megbízás mellett. Ez a messzebbmenő javaslat, ezt teszem fel szavazásra, aki ezzel egyetért, az kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm.

Ellene ki van? Kettő. Ki tartózkodott a szavazástól? Kettő, négy, hét, kilenc, tizenkettő, tizennégy, tizenhat, tizennyolc tartózkodás. Akkor ezt elfogadtuk.

Most tehát akkor szavazhatunk arról, hogy egyetért-e a Központi Bizottság azzal, hogy kilenc politikai bizottsági és három nem politikai bizottsági tag, központi bizottsági titkár tisztsége folytán legyen tagja a Politikai Intéző Bizottságnak. Aki ezzel egyetért, kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm. Látható többség.

Ellene ki van? Nincs. Ki tartózkodott a szavazástól? Egy tartózkodás.

Elfogadva a javaslat.

Na most, a még hiányzó kilenc tag helyére tizenkét nevet javasol az Elnökség úgy, hogy a tizenkét tag közül a Központi Bizottság válassza ki azt a kilencet, akit megszavaz, vagy ha mást javasol, akkor persze mást is lehet.

A következő 12 nevet javasoljuk felvenni a listára: Berend T. Iván, Boros László, Burgert Róbert, Csáki Csaba, Dudla József, Gyuricza László, Hegedüs Lajos, Horváth István, Horn Gyula, Rajki Sándorné, Szűrös Mátyás és Varga László. Először is szavazzunk arról, hogy egyetértünk-e ezen 12 elvtárs listára kerülésével. Berend elvtárs, tessék.

BEREND T. IVÁN elvtárs: Nagyon köszönöm az Elnökségnek a bizalmat, amit ez a javaslat kifejezett, de sajnos én ezt nem tudom elvállalni, és kérném a Központi Bizottságot és Elnökséget külön is, hogy ezt ne értsék félre. Nem a munkából húzom ki magam, hiszen ebben az évben két olyan bizottságot is vezetek főhivatású munkám mellett, egyik ez a Központi Bizottság által kiküldött Történelmi Munkabizottság, a másik a Gazdasági Reformbizottságnak a munkabizottsága, ami egy következő három év gazdasági programjának kidolgozását jelentette.

Tehát valóban hajnaltól éjszakáig dolgozom. Nem a munkából vonom ki magam, és én ezt továbbra is csinálni fogom, de az akadémiai kötelezettségeim, a két nemzetközi tudományos társaság társelnöki, illetve alelnöki tisztje, külföldi kötelezettségek, és az Akadémiával összefüggésben az a kötelezettség, hogy a szakmából se essen ki az ember, hiszen nem lehet, nem válhat adminisztrátorrá ebben a munkakörben valaki, ez egyszerűen lehetetlenné teszi azt, hogy egy ilyen félig-meddig profi politikai feladatot jelentő munkát el tudjak felelősséggel vállalni.

Én mindent továbbra is meg fogok tenni, ami munkát rám bízna, de kérném a Központi Bizottságot és külön személy szerint Nyers elvtársat is, hogy értse meg indokaimat, és ne nehezteljenek rám, hogy nem tudom ezt vállalni. Köszönöm.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tessék, Csáki Csaba.

CSÁKI CSABA elvtárs: Tisztelt Elnökség! Tisztelt Központi Bizottság! Körülbelül azzal kezdem, amit Berend T. Iván elvtárs mondott. Rendkívül nagy megtisztetés számomra ez a jelölés, minthogy már a korábbi KB-ülésen elhangzott jelölést is így fogadtam. Én akkor úgy érzem, hogy olyan kötelezettségek vesznek körül, nemcsak az egyetemen, hanem mint egy nagy nemzetközi társaságnak az elnöke is, hogy én egy ilyen, alapvetően profi politikusi pozíciót nagyon nehezen tudnék betölteni, és nem szeretném, ha ez gondot okozna a feladatoknak az ellátásában.

Természetesen én is, ahogyan Berend elvtárs mondta, minden lehetséges eszközzel és erővel szolgálom a pártot, a KB-t, tehát továbbviszem a programnak a kidolgozását: a KB-ban igyekszem eleget tenni a kötelezettségeknek, de én azt hiszem, hogy hosszú távon ezt a feladatot semmiképpen nem tudnám egyéb dolgaim mellett ellátni, és azt hiszem, akkor jobb, ha olyan személy kerül be a Politikai Intéző Bizottságba, akinek az ambíciói nemcsak a kongresszusig terjednek egy ilyen magas poszt betöltésénél, hanem felkészülhet egy hosszabb távú feladatra is. Tehát én nagyon köszönöm ezt a jelölést, de kérem a tisztelt Elnökséget, hogy tekintsen el tőle.

NYERS REZSŐ elvtárs: Kérem, azt hiszem az ilyen személyes kéréseket méltányolni kell. Meg kell mondjam, az Elnökség nagyon szerette volna mindkét elvtárs részvételét. Itt a kongresszusig terjedő időről van szó, és politikailag fontos lett volna, hogy részt vegyenek, de tudomásul kell ezt vennünk.

Megkérdézem, hogy kinek van még észrevétele a javasolt nevekhez.

Nincs észrevétel.

Akkor elhagyjuk Berend T. Iván és Csáki Csaba elvtársat, és akkor maradt tíz nevünk, de még lesz javaslatra lehetőség, tehát kinek van javaslata arra, hogy felkerüljön valaki a szavazólapra? Tessék. (Közbeszólások: Nagy Imre, Ormos Mária, [Rajkiné,] Kiss Péter és Katona Béla.) Igen, Katona Béla, igen, rendben van, felírtam. Molnár Magdát, igen.

MOLNÁR MAGDA elvtársnő: Elnézést kérek, nem akarok hosszú lenni. Csatlakozni tudnék, hasonlók az indokaim, mint Berend elvtársnak, vagy Csáki elvtársnak, semmiképpen nem tudom elvállalni felelősségteljesen ezt.

NYERS REZSŐ elvtárs: Igen, köszönöm. Javaslom, hagyjuk el Molnár Magda elvtársnőt.

Szeretném megjegyezni, hogy egyébként mindezek az elvtársak szerepeltek a mi listánkon is, csak helyszűke miatt nem kerültek be. Az Elnökség azt mérlegelte, hogy társadalmi szervezetek vezetői, mások is Nagy Imre mellett szóba kerültek,

helyes-e, hogy ilyen pártiszséget vállalnak, és mi arra hajlottunk, hogy talán jobb lenne nem, de Nagy Imre elvtárs egyébként jelenleg is meghívottként vesz részt, és azt hiszem, inkább meghívottként kellene. Tessék Nagy elvtárs!

NAGY IMRE elvtárs: A döntést is megkönnyítendő, a nevem felmerült korábban is, én már akkor is jeleztem a választomat, most is tartanám magam ahhoz (...) (nem lehet érteni) köszönöm szépen, megtisztelő a bizalom, én a munkában szívesen részt veszek.

NYERS REZSŐ elvtárs: Igen, akkor Nagy Imre is kimarad; és akkor marad Ormos Mária, Kiss Péter, Katona Béla elvtársakra a javaslat. Katona elvtárs!

KATONA BÉLA elvtárs: Én is szeretném bejelenteni, kérem ha lehet, akkor ne engem jelöljenek; a Budapesti Pártbizottságot Jassó elvtárs képviseli, a másik titkárt most választották meg a Központi Bizottság titkárának, valakinek Budapesten is dolgozni kell.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tessék Kiss Péter!

KISS PÉTER elvtárs: Elvtársak! Hasonló az indokom, mint amit Imre elmondott a saját esetében: tehát azt gondolom, nem volna ebben az időszakban különösen szerencsés vállalni egy ilyen posztot. Megköszönöm a szóba hozást.

NYERS REZSŐ elvtárs: Kérem, én már nem merek odanézni, de kérem, hogy Ormos Mária nehogy felálljon!

ORMOS MÁRIA elvtársnő: Nem tiltakozni akarok, elvtársak, én nem tiltakozom (derűtség).

NYERS REZSŐ elvtárs: Tessék. (Közbeszólás: javaslok Nyers elvtárs, hogy válasszuk meg Devcsics elvtársat.) Tessék? Kit? Devcsicset? De ő nem KB-tag. (Közbeszólás: nem KB-tag, kooptálni kell!) Igen, nem KB-tag, úgyhogy nem jöhet szóba.

Kérem, most akkor felolvasom a névsort — nem is tudom hány nevünk maradt: kettő, három, öt, hét, nyolc, tíz, tizenegy. Tizenegy nevünk maradt. Közbeszólás: Ormos Máriát is számoltad?) Igen, Ormossal együtt, kettő, három, hat, tizenegy.

Kérem felsorolom a neveket: Boros László, Burgert Róbert, Dudla József, Gyuricza László, Hegedüs Lajos, Horváth István, Horn Gyula, Rajki Sándorné, Szűrös Mátyás, Varga László, Ormos Mária. Ez a javaslat, tehát kettő, négy, hat, nyolc, tíz, tizenegy név. A tizenegyből kilenc maradjon.

Kérem, felteszem a kérdést, hogy együttesen szavazzunk a listáról most, vagy külön-külön? Én az együttest javaslok. Egyetértés van? Igen.

Kérem, akkor a tizenegy elvtárs szavazólapra való felkerülésével ki ért egyet?

Köszönöm. Többség. Ki van ellen? Senki. Ki tartózkodott? Senki.

Akkor kérem a szavazatszedő bizottságot, hogy ugyanolyan módon járjon el, mint az előbbieken.

(Közbeszólás: kilencnek kell maradnia?) Igen. Szeretném megjegyezni, hogy kilencnek, a szavazásnál majd kilenc tagot hagyjon meg mindenki, tehát kettőt húzzon ki: aki beír, az annyival többet húzzon ki, amennyit beír. És azok kerülnek be, akik a sorban a legtöbb szavazatot kapták, kilenc tag kerül be.

Kérem, valamit még szeretnék bejelenteni. Van itt még egy napirendünk „Különlélek” címmel. Azt hiszem, hogy amíg dolgozik a szavazatszedő bizottság, addig ezeket legyűrhatnánk.

Javaslom, döntsünk arról, hogy a határozatot és a nyilatkozatot megfogalmazó szerkesztőbizottságban Berend T. Iván és Kovács Jenő elvtársakat vegyük fel, elhangzott a javaslat. Aki egyetért, az kézfelemeléssel szavazzon.

Köszönöm. Ellene ki van? Senki. Ki tartózkodik? Senki.

Szeretném közölni, hogy a nyilvánosságra hozatal menetrendje a következő.

A párt szóvivője már nyilatkozott az eddig történekről a sajtónak. Az imént. Ezen kívül holnap kiadunk egy ténykommunikét, és holnap megszövegezi a szerkesztőbizottság a nyilatkozatot. Így aztán holnap estig ez is nyilvánosságra kerül, valószínűleg a „Hét” műsora után a Híradóban. Tehát az esti műsorban. És a hétfő reggeli lapok hoznak le. Ezen kívül holnap este a „Hét” című műsorban a párt szóvivője fogja kommentálni a dolgokat. Tessék Jassó elvtárs.

JASSÓ MIHÁLY elvtárs: Holnap a Hétben?! (Észrevételének további részét nem lehet érteni.)

NYERS REZSŐ elvtárs: Igen. Elmondom még a menetrendet, mert így érthetőbb lesz és könnyebb szavazni.

Úgy határozotunk, hogy hétfő délután, háromra egy nemzetközi sajtótájékoztatót hívunk össze. Ezen a nemzetközi sajtótájékoztatón az Elnökség tagjai fognak nyilatkozni. Az a véleményünk, hogy ezt megelőzni a Hétben talán nem lenne szerencsés.

JASSÓ MIHÁLY elvtárs: Változatlanul fenntartom az álláspontomat. Ami Magyarországnak szól, az egy dolog, a nemzetközi sajtótájékoztató az egy dolog: a belpolitikai vagy a közvélemény megnyugtatása vagy elrendezése más dolog, ettől válasszuk szét.

EÖTVÖS PÁL elvtárs: Úgy érzem, hogy ebben a tájékoztatási írt feloldó hangulatban nagyon elősegítené ennek a jó fogadtatását egy jó sajtó. Ezért az én javaslatom, hogy amikor a Hétben nyilatkoznak az elvtársak, arról a hétfői Népszabadságban is jelentessünk meg valamit, ha nem is érdemit. Nagyon nagy a várakozás.

NYERS REZSŐ elvtárs: A nyilatkozat megjelenik.

EÖTVÖS PÁL elvtárs: A nyilatkozat megjelenik, de az emberek a nyilatkozatot igazán nem tudják kezelni. (...) (nem lehet érteni) Ha időt veszítünk, hatást veszítünk.

NAGY SÁNDOR elvtárs: Elnézést kérek, lehet, hogy figyelmetlen voltam, de az a bizonyos nyilatkozat kinek a nevében jelenik meg? Amennyiben a KB nevében, valakinek akkor nagy vonalakban célszerű lenne körvonalazni, hogy milyen tartalommal.

NYERS REZSŐ elvtárs: Ez a nyilatkozat a KB nevében jelenne meg, a vitában elhangzott javaslatok alapján készül ez a nyilatkozat. Egy rövid nyilatkozat, nem hosszú, amiben az a politikai álláspont fejeződik ki, amivel végül is egyetértett a Központi Bizottság. Iványi elvtárs, tessék.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Azt kellene megfontolni, nem lehet-e megcsinálni, hogy holnap délután valamikor 5 óra körül, legyen sajtótájékoztató, azután abból választhat a Hét, a hétfői sajtó.

NYERS REZSŐ elvtárs: Nemzetközi sajtóértekezletet, nem lehet. (Zaj, érthetetlen.)

BERECZKY GYULA elvtárs: Kedves Elvtársak! Én azt javaslom, hogy az időtényezőt most hagyjuk. Nem lehet 24 vagy 36 órát veszíteni, mert a találgatások befolyásolják saját párttagságunkat, befolyásolják a nemzetközi közvéleményt, ugyanis így döntést és határozatot a külföldi sajtóban nem tudunk hozni [sic!]. Kiszivárognak a dolgok, és utána megint abba a helyzetbe kényszerülünk, hogy magyarázkodunk.

Kedves Elvtársak! Tisztelettel kérem az Elnökséget, a Központi Bizottságot, holnap a Magyar Televízió Hét című mosorában nyilatkozzanak, és ezt a Magyar Távirati Iroda az összes napilapnak és a külföldi hírügynökségeknek adja le.

NYERS REZSŐ elvtárs: Elképzелhető.

SARLÓS ISTVÁN elvtárs: Mi történne akkor, ha a Népszabadság kivételesen holnap délután egy külön kiadásban jelentené meg... (zaj, nem érthető).

SZLAMENICKY ISTVÁN elvtárs: ... az információ ne úgy jelenjék meg, hogy kilenc PB-tag, három KB-titkár stb. (Észrevételének további része nem érthető.)

NYERS REZSŐ elvtárs: Nem, nem. Név szerinti felsorolás lesz, csak a szavazás egyszerűsítése miatt van erről itt szó. Tessék Eötvös elvtárs.

EÖTVÖS PÁL elvtárs: Azt szeretném kérni, hogy valami pluszt a Népszabadság hétfői száma közöljön. A párt sajtó számára fontos.

A másik, hogy annyival toldanám meg az előbbi javaslatot, hogy a döntés mindenképpen kikerül, és nem a mi interpretációnkban kerül ki. A másfajta interpretációt kell cáfolni. Ha holnap sajtót kap a dolog, akkor az éri az embereket először, amit mi mondunk. Ami az embereket először éri, az meghatározó. Ez a javaslatom.

NYERS REZSŐ elvtárs: Világos. Kérem, akkor javaslom, szavazzunk. Molnár Magda, tessék.

MOLNÁR MAGDA elvtársnő: Minden tisztelem a párt szóvivőjének, nagyon nehéz feladat elé állítanám; azt javaslom, hogy mindenképpen ma egy gyors tájékoztatást Nyers elvtárs adjon a rádióknak valami módon. Nem lehet várni.

A másik javaslatom, hogy holnap a Hétben az Elnökségnek mind a négy tagja vegyen részt. Ugyanis itt egy olyan kompromisszum született, amit látványosan meg kell mutatni, hogy ez a kompromisszum létrejött, és a párttagsággal el kell fogadtatni. Ugyanis a KB ezt elfogadta, tudomásul vette, de ezt a párttagságnak meg kell magyarázni. Azt gondolom, nagyon célszerű lenne, hogy akár a Hét egész műsorát félretenni, de olyan fontos kérdés, hogy kérem, vegyék fontolóra.

NYERS REZSŐ elvtárs: Javaslom, hogy döntsünk erről a kérdéstről.

Elsőnek azt a javaslatot teszem fel szavazásra, hogy holnap a Hét esti műsorában az Elnökség négy tagja együttesen jelenjen meg és nyilatkozzék. Álljanak a kérdések elé.

Aki ezzel egyetért, szavazzon. Köszönöm.

Látható többség. Nem kell folytatnom.

Ez el van fogadva. Tehát akkor négyen megyünk holnap.

A Népszabadság kapjon-e lehetőséget arra, hogy ezen túlmenően hétfőn valami általa kívánt közleményben, vagy nem tudom milyen formában — ez nem derül ki — foglalkozzon a dologgal.

Én azt javaslom, hogy ezt bízzuk az Elnökségre. A Népszabadságnak adhatunk

valami ilyen előnyt, de azért most majd mérlegeljük azt, hogy mi lenne ez. Én az együttes négyes nyilatkozatot tartanám a legfontosabbnak. Itt különösen az első időben nyilatkozatokban a magyar sajtó igényéhez talán egy kicsit vissza kell fogunk magunkat azért, hogy egységet fejezzünk ki. Erre vigyázni kell.

(Közbeszólás: akkor vagyunk egységesek, ha hallgatunk.)

Annyira azért nem kellene, de az itt elfogadott egységes keretben, sávban egységesek vagyunk, majd megoldjuk a Népszabadság dolgát.

Kérem akkor a szavazatszedő bizottság elnökét. (Közbeszólások: volt egy javaslat.) Igen, volt egy javaslat, hogy ma este a rádióban (közbeszólások: a tv-ben). A tv nem jó kétszer, a rádióban igen; egyezzünk meg akkor valami rövid... Tessék (közbeszólások, nem érteni; Grósz elvtárs: nem lehet, az elnök ne legyen propagandista.) Igen, én félek ettől a sok megbízástól, hogy én lássak el mindent, ezt el kell osztani egymás között. Tessék. (Közbeszólás: ma este a rádióban is be kellene jelenteni, hogy holnap a „Hét” műsorában mind a négyen beszélnek.) Tessék Devcsics elvtárs.

DEVCSICS MIKLÓS elvtárs: Azt javaslom, hogy az Elnökség gondolja ezt végig, gondolják végig, ha olyan nyilatkozatot tesznek, hogy 4 vagy 5 percig beszélnek, ebből megint az lesz, hogy lehet folytatni a gondolatot. A legfontosabb az volna, hogy a tv holnapi nyilatkozata jelenjen meg a Népszabadságban.

NYERS REZSŐ elvtárs: Igen. Tessék Bereczky elvtárs.

BERECZKY GYULA elvtárs: Azt szeretném kérni, hogy bizonyos műsorrendeket vegyünk figyelembe, elnézést, hogy ilyenmel terhelem a KB-t. A szóvivői nyilatkozat elhangzik ma este 22 órakor a Tv-híradóban; 19.30 órakor felhívjuk a figyelmet arra, holnap az Elnökség négy tagja, sőt a rádió híradásaiban is felhívjuk a figyelmet erre, garantáltan hatmillió néző figyeli az adást. (Hangzavar.)

VARGA LÁSZLÓ elvtárs: Az lenne a javaslatom, hogy van is ennek hagyománya gyakorlatunkban: a ma megválasztott két titkár ma egy rövid beszélgetésre a tv-híradóban részt venne [sic!]. Egyik a propagandaterületről. (Hangzavar.)

NYERS REZSŐ elvtárs: Elvtársak! Maradjunk abban, hogy az Elnökség négy tagja holnap este a „Hét”-ben megjelenik. És hétfő délután 3 órakor nemzetközi sajtóértekezlet lesz. Ezt a két dolgot. Tessék Katona elvtárs.

KATONA BÉLA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Lassan már ki is osztották a szavazólapokat. A szavazatszedő bizottság azt javasolja, hogy az előző módszer szerint folytassuk le most is a szavazást, tehát nem kötelező beírni, ha többet húzunk ki — mindenki annyit, amennyit akar —, ez lényegében pártértekezleti szavazásnak megfelelőképpen működik, és a kilenc legtöbb szavazatot kapott jelölt fog bekerülni a Politikai Intéző Bizottságba. Ez talán egyszerűsíti a szavazás módját. Az urnák az előbbi helyen vannak.

NYERS REZSŐ elvtárs: Mindenki megkapta a szavazólapot? Akkor szavazhatunk.

S z ü n e t

KATONA BÉLA elvtárs: Szeretném tájékoztatni Önöket a szavazás eredményéről. Eggyel megszaporodtunk az előzőhöz képest, mert az előbb új KB-tagot választottunk, Kovács Jenő személyében, tehát most 101 szavazat érkezett. A szavazatok sorrendjében a következő kilenc elvtárs került be:

Hegedüs Lajos	92 szavazattal
Varga László	90 szavazattal
Gyuricza László	87 szavazattal
Ormos Mária	86 szavazattal
Rajki Sándorné	86 szavazattal
Burgert Róbert	85 szavazattal
Boros László	80 szavazattal
Horn Gyula	79 szavazattal
Dudla József	75 szavazattal

A következők kaptak még szavazatokat: Horváth István 54 szavazatot, Szűrös Mátyás 50, Nagy Sándor 5, Berecz János 2, Vánca Jenő 2, s a következők kaptak még egy-egy szavazatot: Antalóczy Albert, Barts Oszkárné, Gábor András, dr. Illei György, Katona Béla, Karvalits Ferenc, Medgyessy Péter, Romány Pál, Tétényi Pál és Vajda György.

A szavazatszedő bizottság és a magam nevében is gratulálok a megválasztottaknak és jó munkát kívánok.

Ha már itt vagyok, nem szeretnék még egyszer szót kérni, hadd használjam ki az alkalmat, én arra szeretném megkérni a Központi Bizottságot, most választottunk a mai nap során egy teljesen új rendszerű politikai vezetést az MSZMP-n belül. Ez igazából akkor lesz működőképes, ha nem a szinteket növeltük, hanem csökkentettük, és az operativitást növeljük ezáltal [*sic!*]. Tehát nekem az lenne a javaslatom, hogy miután van elnök, van Elnökség, van Politikai Intéző Bizottság, a Központi Bizottság csak fontos kérdésekben és ritkán szóljon bele az irányításba, mert egyébként azt az operativitást, amit el akartunk érni azzal, hogy ilyen közbeeső testületet választottunk, azt el fogjuk veszíteni. Személy szerint a javaslatom az lenne, ha minden rendben megy az előkészületek során, akkor a Központi Bizottság csak a kongresszust megelőző utolsó fázisban ellenőrizze le a munkát, illetve bízzuk a Politikai Intéző Bizottságra, s ha nehéz helyzetbe kerül, akkor hívja össze a Központi Bizottságot.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tisztelt Elvtársak! A szavazás alapján megállapítom, hogy a Központi Bizottság egy új vezető testületet hozott létre, a Politikai Intéző Bizottságot. A Politikai Intéző Bizottság 21 tagja a következő, sajnos nincs módomban ábécésorrendben most közölni, de majd úgy fogjuk hozni.

Grósz Károly, Németh Miklós, Pozsgay Imre, Tatai Ilona, Jassó Mihály, Iványi Pál, Hámori Csaba, Vastagh Pál, Nyers Rezső, Barabás János, Fejti György, Kovács Jenő, a többit már ábécésorrendben mondom. Boros László, Burgert Róbert, Dudla József, Gyuricza László, Hegedüs Lajos, Horn Gyula, Ormos Mária, Rajki Sándorné, Varga László elvtársak.

Hát ez a 21 tag, és sikeres munkát kívánok az új testületnek.

Ezek után én egy kötelességemnek szeretnék eleget tenni. Javaslom, hogy a Központi Bizottság Berecz Jánosnak, eddig végzett munkájáért mondjon köszönetet.

Sok évet dolgozott, nehéz periódusban, nagy segítséget nyújtott a pártnak az 1988-as májusi fordulat végrehajtásához és azután is. Számára nem könnyű szituációban becsületesen helytállt. Azt hiszem, hogy ezzel mindenki egyetért.

Tessék Berecz elvtárs.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Úgy ítélem meg, hogy ez a Központi Bizottság két napon keresztül nagyon értékes, tartalmas és figyelemre méltó munkát végzett. Egyetértek a végkövetkeztetésekkel. Egyetértek azzal, hogy van egy jó és integráló elnöke a pártnak. Van olyan Elnöksége, amely képes a kongresszusig, [de valószínű] ha jól dolgoznak, tovább is irányítani a pártot, és hogy sikerült egy ilyen Politikai Intéző Bizottságot létrehozni.

Gratulálok a megválasztottaknak. Ezért végtelenül sajnálom, hogy ezután mégiscsak tanulságként elmondom a véleményemet arról, ahogy velem bántak. Tanulságként! Mert ha ez sokszor megismétlődik, akkor a portások pártjává is válhatunk, mert azokkal is jobban bánnak.

Az első megjegyzésem az, amikor a Politikai Bizottságból kimaradtam, a Központi Bizottság így döntött, nyilvánosan semmilyen olyan indok vagy értékelés el nem hangzott, ami megmentett volna attól, hogy tisztességemet is és egyéb dolgokat is ne vonjanak kérdőjelre [sic!]. Szeretném elmondani, hogy 1988. november 1-jén ezen a központi bizottsági ülésen egy előadói beszédemben azt mondtam, hogy a Magyar Rádióban egy markáns kisebbség kisajátította a rádiót és a propagandát, és szembefordult a párt irányvonalával. Ezután tizenhatszor támadtak meg engem, hurcoltak meg a rádióban, soha senki meg nem védett. A Politikai Bizottságból való megfelelő indoklás nélküli kihagyás lehetőséget adott további ilyesmire.

Ma pedig a következő történt velem. Minden indoklás nélkül kihagytak, vagy fölmentettek a titkári funkcióból. Egyetértek, isten ments, hogy arra gondoljanak, hogy bármit is vissza kellene gondolni. Csak van ám egy bökkenő: az, hogy én itt fölszólításra mondtam egy beszédet a KB-ülés elején. A kettőt azért össze kellett volna egyeztetni az indoklásnál. A másik, ami utána történt, ez az alkudozás, hogy nem, nem lesz, mi lesz, ez méltatlan. Én azt kérem az Elnökségtől, a Központi Bizottság Elnökségétől, hogy ne is foglalkozzon ezzel a témával tovább. Ilyen alkudozásban én nem akarok részt venni, egyenlenséget szítani, és a továbbiakban ilyen személyi problémákat okozni nem kívánok.

Mégiscsak politikai oka van, erre pedig akkor jöttem rá, amikor nem jelöltek a Politikai Intéző Bizottságba. Mert ha voltam alkalmas politikai bizottsági tagnak, KB-titkárnak és erre nem, akkor itt közben van egy politikai hézag. Meg kellett volna mondani. Azt kérem, a kommunikációban csak annyi szerepeljen, hogy a Központi Bizottság felmentette a központi bizottsági titkári funkcióját alól. Köszönöm.

NYERS REZSŐ elvtárs: Kérem tisztelt Elvtársak! Vegyük tudomásul a Berecz János elvtárs által elmondottakat. Én azt hiszem, hogy a Központi Bizottság a döntésével, azzal, hogy milyen Politikai Intéző Bizottságot választott, nem minősítette Berecz János elvtársnak a munkáját. Tehát ne értelmezzük így. El kell ismernünk, hogy Berecz elvtárs nehéz helyzetbe került azzal, hogy a politikai vezetés élvonalából fokozatosan rövid idő alatt a második vonalra, vagy nem tudom valahova az él mögötti vonalra került. Ez nem könnyű egy embernek, nem könnyű Magyarországon, hogy ezt reálisan vegyék tudomásul. Én azt hiszem, olyan demokratikus

viszonyok közé kerülünk, hogy ilyenfajta visszább, hátrább vonulások gyakoriak lesznek a jövőben, sőt természetesebbek lesznek.

Én tehát azt gondolom, a Központi Bizottság ne változtasson a meghozott határozatán, hogy megbízza más munkával Berecz János elvtársat. Az Elnökség foglalkozni fog Berecz elvtárral egyetértésben a további munkájával. Nem látok indokot arra, hogy a Központi Bizottság módosítsa a határozatát és a kommunikét, nem hiszem, hogy a Berecz elvtársnak is az lenne a jó, és nekünk is, hogy az lenne a jó, ha módosítanánk [*sic!*].

Kérem, hogy így, ennek szellemében vegyük tudomásul Berecz elvtársnak a mondatait. Azt javaslom, hogy a köszönetnyilvánításunkat pedig a kommunikében hozzuk nyilvánosságra. Tudomásul veszi ezt a Központi Bizottság?

Tudomásul veszi. Köszönöm.

Most még hátra van a „Különfélék” című napirend. Ennek keretében egy tájékoztató a háromoldalú politikai tárgyalásokról. Fejti György elvtárs adja a tájékoztatót.

FEJTI GYÖRGY elvtárs: Kedves Elvtársak! Igyekszem rövidre fogni a mondani valót. A Központi Bizottság legutóbbi ülését követően szerencsés módon felgyorsultak a háromoldalú politikai érdekegyeztető tárgyalás létrehozására irányuló megbeszélések.⁶⁵ Úgy tűnik, hogy az a formula, amit a legutóbbi ülésen kidolgoztunk, az működőképesnek bizonyult. Ennek alapján június 10-én sikerült aláírni egy olyan megállapodás-tervezetet, aminek a szövegét önök ismerik, ami rögzítette a tárgyalások elveit, nagy vonalakban a tematikáját, a résztvevők körét, és június 13-ával szándéknyilatkozatok közzétételével lényegében elkezdődött az érdeemi munka.

Időközben egy második plenáris ülésre is sor került 21-én, amikor is már a két nagy megtárgyalandó kérdéskör részletekbe menően is a szakértői munkabizottságok kijelölésének a szintjén lezárhatóvá vált. Tehát azt lehet mondani, hogy az összes technikai akadálya a hétfővel kezdődő, most már, és aztán mindennap folytatódó szakmai munka elől elhárult.

Az a kezdeti tapasztalatunk, hogy mind a nemzetközi közvélemény, mind a hazai közvélemény megnyugvással és örömmel fogadta a tárgyalásoknak a megkezdését. Azt tapasztaljuk, hogy hitelesítette ez a tárgyalás, induló tárgyalássorozat az MSZMP-nek azt a szándékát, hogy párbeszédre törekszik, békés megoldást keres, elvállal egy versenyhelyzetet, és ez megnyugtatta a közvéleményt.

Szerencsésnek bizonyult az is, hogy június 16-a előtt lényegében világos jelzést kapott a társadalom arról, hogy itt nem a kardok fenése folyik, hanem a párbeszéd megkezdhető.

Korai lenne természetesen még ennyire a tárgyalások kezdetén bármiféle általánosítható következtetéseket levonni, mindenesetre jó dolog, hogy bár a politikai — hogy is mondjam — propaganda eddig sem maradt ki a nyilvánosság előtt zajló megbeszélésekről, de mégsem ezen van a hangsúly. Főleg a legutóbbi, 21-i megbeszélésen nagyrészt a konstruktivitás, illetve az együttműködési készség és a kompromisszum keresésére került át a hangsúly.

Mégis óvnám magunkat bármiféle illúziótól. Úgy gondolom, hogy a mézeshetek időszakában vagyunk. Elég komolyak a nézetkülönbségek, ezek kiderültek a technikai tárgyalások során is. Tehát egy nagyon nehéz megbeszéléssorozat előtt állunk.

Azt lehet talán mondani, hogy az MSZMP elfogadható kompromisszumokat kötött, hiszen a résztvevők köre meglehetősen reprezentatív. Nem sikerült ránk erőltetni egy kétpólusú tárgyalási metodikát. Igaz, hogy olyan blokkok jöttek létre, amelyek a későbbiek során nehézséget okozhatnak a tárgyalásokban.

Elfogadható az is számunkra, hogy egyenrangú a politikai átmenettel, illetve a gazdasági-szociális válság kezelésével kapcsolatos két nagy kérdéskör, holott ez utóbbitól az ellenzék a tárgyalások kezdeti stádiumában teljesen elzárkózott.

Kompromisszumot kötöttünk viszont abban, hogy a kormányzat mindaddig, amíg a politikai tárgyalások folynak, addig a tárgyalások napirendjén lévő kérdésekben nem kíván a parlament elé előterjesztéssel élni. Ez egyben azt is jelenti, hogy bizonyos értelemben a parlamentnek a státusát érintő kompromisszumot kötöttünk, de úgy gondolom, hogy ez nem volt megkerülhető, nem volt kikerülhető. Világos abban a tekintetben a megállapodás, hogy ez nem egy ügödöntő fórum, de egy olyan politikai érdekegyeztető fórum, aminek értelme csak úgy van, ha a kötött megállapodásokat a parlament és a kormányzat a lehetőségünkre álló eszközök igénybevételeivel megvalósítja. Felvetődhet a kérdés, hogy nem áll-e fenn egy ilyen megállapodás után obstrukciós veszély. Nem áll-e fenn annak a veszélye, hogy tetszőleges ideig el lehet odázni sarkalatos törvények megtárgyalását? Ilyen veszély kétségtelenül fennáll. Ugyanakkor olyan jegyzőkönyvi kitételek vannak a birtonkunkban, amelyek egy obstrukciós magatartás esetén a tárgyalások megszűnését jelentené. Úgy látom, hogy három, négy héten belül a parlamentnek a 27. ülésére benyújtott törvénytervezetek 3—4 héten belül letárgyalhatók, tehát én most a dolgok mai állása szerint nem tartok attól, hogy elháríthatatlan akadály lenne a törvényalkotásban.

Azt is világossá tettük, hogy addig folynak a háromoldalú tárgyalások, amíg mind a három félnek ehhez érdeke fűződik.

Azzal szeretném a mondókámat befejezni, hogy a dolog jellege miatt az a bizottság — amelyet önök megbíztak — a mandátumát, főleg a további kompromisszumok esetében az új Politikai Intéző Bizottságtól, illetve a Központi Bizottságtól kapja majd, de nagyon nagy figyelmet kell fordítani az Országgyűlés kommunista képviselőcsoportjának a bevonására is, hogy azt a féle helyzetet, ami kialakult, azt áthidalhatóvá tegyük, és ne ássa alá a politikai megbeszéléssorozat a parlament legitimitását.

NYERS REZSŐ elvtárs: Köszönöm. Van-e valakinek kérdése vagy észrevétele? Nincs. A Központi Bizottság tudomásul vette Fejti elvtárs tájékoztatóját.⁶⁶

Következik: Javaslat a Központi Bizottság július, augusztus és szeptember hónapi munkatervére.⁶⁷ Előadója: Grósz Károly elvtárs. Nincs kiegészítése.

Van-e kérdése vagy észrevétele valakinek? Kérdés, észrevétel nincs. Akkor ezt szavazásra teszem fel.

Aki egyetért, kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm.

Ellene van-e valaki? Nincs. Tartózkodott-e valaki? Nincs.

Megállapítom; a Központi Bizottság egyhangúlag elfogadta a javaslatot.

Még egy személyi kérdésben kell határozoznunk. A Politikai Bizottság és most már az Elnökség is javasolja a Központi Bizottságnak, hogy a KB mellett működő Gazdaságstratégiai Munkabizottságot, amelyet Iványi Pál elvtárs vezet, egészítsük ki egy fővel: dr. Nagy Frigyes elvtárral, a Lajta-hansági Állami Gazdaság igazgatójával. Tessék? (A közbeszólás nem érthető.) Igen, a múltkori KB-ülés kérésére. Te-

hát ez a javaslat, hogy dr. Nagy Frigyes elvtársat válasszuk meg a munkabizottság tagjává.

Egyetértés van? Aki igen, kézfelemeléssel szavazzon.

Köszönöm. Ellene van-e valaki? Nincs. Tartózkodott-e valaki. Nem.

Egyhangúlag megválasztottuk dr. Nagy Frigyes elvtársat.

Berecz elvtárs, tessék parancsolni.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Még van egy személyi dolog: a Társadalmpolitikai Bizottság elnöki funkciójából engem nem mentettek föl.

NYERS REZSŐ elvtárs: Igen. Nem feltétlenül most kell döntenünk ebben a kérdésben. Nem tudunk foglalkozni a kérdéssel, úgyhogy én azt javaslom, hogy most ne döntsünk ebben.

Van-e még valami? Nincs.

Tisztelt Elvtársak! Munkánkat befejeztük, jó pihenést kívánok.⁶⁸

K. m. f.

JEGYZETEK

- 1 L. az 1989. máj. 8-i ülés 1. napirendi pontját.
- 2 Grósz Károlynak a salgótarjáni megyei pártaktíván mondott beszédét ismerteti a *Népszabadság* 1989. jún. 15-én „A vitákat a párttagoknak kell minősíteni” című cikkében.
- 3 L. az 1989. júl. 28-i KB-ülés 2. napirendi pontját.
- 4 L. az 1. sz. függelékét.
- 5 1988. máj. 20–22-én országos pártértekezletet tartott az MSZMP.
- 6 A *Népszabadság* 1989. jún. 19-i számában tették közzé a „Javaslat a Magyar Szocialista Munkáspárt szervezeti szabályzatára” című vitaanyagot, amely füzet alakban is megjelent: *Alapszervezeti tájékoztató — az MSZMP KB kiadványa — 1989/14.*
- 7 L. 1989. márc. 7-i KB-ülés 1. napirendi pontját.
- 8 L. az 1989. máj. 8-i KB-ülés 2. napirendi pontját. (Javaslat az MSZMP káderhatáskörének módosítására)
- 9 L. az 1989. febr. 10–11-i KB-ülés 1. napirendi pontját.
- 10 A KB 1989. máj. 8-án foglalkozott egy politikai egyeztető fórum létrehozásának kérdésével (3. napirendi pont). 1989. jún. 13-án, a parlament Vadásztermében először gyűltek össze az MSZMP, az Ellenzéki Kerekasztal és a különböző társadalmi szervezetek (Harmadik Oldal) képviselői, és megkezdték az érdemi politikai tárgyalásokat. A tárgyalásokon az MSZMP-t — a PB 1989. jún. 13-i döntése alapján — Grósz Károly, Pozsgay Imre és Fejti György képviselte. A *Népszabadság* 1989. jún. 14-i száma részletesen tudósít a tárgyalásokról. — L. még a „Különfélék” napirendi pontot.
- 11 Nagy Imrének és öt társának ünnepélyes temetésére 1989. június 16-án került sor. Június 15-én a magyar kormány nyilatkozatot tett közzé „Kegyelettel emlékezünk Nagy Imrére és sorstársaira” címmel. A nyilatkozatot hivatalos dokumentumként az ENSZ elé terjesztették, mivel a kivégzések ügye az 1956-os felkelés leverésével együtt hosszú ideig a világszervezetben is napirenden volt. Kulcsár Kálmán bejelentette, hogy a Legfelsőbb Bíróság július 6-án újratárgyalja a Nagy Imre-pert, és minden bizonnyal felmentő ítéletet hoz. A temetésről részletesen tudósít a *Népszabadság* 1989. jún. 17-i száma.
- 12 L. *Népszabadság*, 1989. jún. 16. „FIDESZ demonstráció a szovjet nagykövetségnél”.
- 13 L. a 2. sz. függelékét.
- 14 A PB 1989. jún. 19-i ülésén megbízta Grósz Károlyt, hogy előadói beszédében tegyen említést arról is, hogy a PB megvitatta a párt kettészakadásának kérdését, és arra az egységes véleményre jutott, hogy a lépés most nem időszerű.

- 15 Vö. az 1989. ápr. 12-i KB-ülés 2. napirendi pontjával.
- 16 L. a 3. sz. függelék.
- 17 L. a 3. sz. függelék I/5. pontját.
- 18 A pártszervezetektől, egyes személyektől százával érkeztek levelek a Központi Bizottsághoz, továbbá a területi pártszervek rendszeres információs jelentéseikben továbbították a párt belső életével, a kongresszus előkészítésével kapcsolatos véleményeket.
- 19 L. a 3. sz. függelék I/2/c. pontját
- 20 L. a 4. sz. függelék.
- 21 L. az 5. sz. függelék.
- 22 Az MSZMP KB 1966. máj. 25–27-i határozatáról van szó: Az MSZMP Központi Bizottságának határozata a gazdasági mechanizmus reformjáról. (*A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1963–1966. Szerk.: Vass Henrik. Kossuth Könyvkiadó, 1978. 454–458. p.*)
- 23 Pozsgay Imre: A szocialista demokrácia és politikai rendszerünk továbbfejlesztésének néhány kérdése. 1969. Kandidátusi disszertáció. MTA K D 4084.
- 24 Pekingben a Tienanmen téren 1989. május 13-án diákok éhségsztrájkjával kezdődött eseményekkel összefüggésben Li Peng miniszterelnök május 20-án rendelettel megtiltotta a tüntetéseket, sztrájkot, gyülekezést, nyilvános szónoklatokat. De mivel e rendkívüli állapotról szóló rendeletnek nem sikerült érvényt szerezni, a kínai kormány katonák ezreit, harckocsikat, páncélozott járműveket vetett be a tömeg ellen, tüzet nyitottak rájuk, a harckocsik eltaposták az embereket és a barikádokat. Súlyos megtorlás következett, június 23-án 7 fiatalot kivégeztek.
- 25 L. az 1989. szept. 1-jei jegyzőkönyvhöz készült 19. sz. jegyzet.
- 26 „Összefogás az MSZMP megújulásáért” platform.
- 27 Hétfőn, azaz 1989. jún. 19-én volt a KB-ülést közvetlenül megelőző politikai bizottsági ülés.
- 28 Vö. az 1989. máj. 29-i KB-ülés 3. napirendi pontjával.
- 29 Nagy Imre és társai június 16-i gyászszertartásán Orbán Viktor FIDESZ-politikus éles szovjet-és kommunistaellenes kijelentéseket tett beszédében.
- 30 Az 1988. aug. 23-i politikai bizottsági ülésen született döntés arról, hogy a KB titkárai és a testületi tagok látogatásokat tesznek megyékben, városokban, vállalatok, intézmények pártszerveinél, eszmecserét folytatnak párttagokkal és pártonkívüliekkel.
- 31 Helyesen április 12-i.
- 32 L. a *Népszabadság* 1989. jún. 20-i számában megjelent „Ellentmondásosnak érzem a kibontakozást” (alcím: „Miért lépett ki Kovács Flórián, a KEB tagja az MSZMP-ból?”) című cikket.
- 33 A két említett kifejezés („fundamentális”, „fundamentalista”) ilyen értelmű használata valószínűleg a *Népszabadságban* 1989. máj. 6-án megjelent „Fundamentumra szükség van” című cikktől eredeztethető.
- 34 L. *Népszabadság* 1989. jún. 21.: „Értelmiségiek levele a Központi Bizottsághoz.”
- 35 L. *Népszabadság* 1989. jún. 21.: Fodor Gábor: Milyen lesz a rosta? című glosszáját.
- 36 L. a 3. sz. függelék 1. sz. mellékletének 7. pontját követő „A” változatot.
- 37 L. a 3. sz. függelék 1. sz. mellékletének „A” és „B” változatát.
- 38 A PB 1989. jún. 13-án Iványi Pál szóbeli bejelentése alapján „helyesli, hogy a Központi Bizottság május 29-i ülésén elhangzott igénynek megfelelően információs anyag készül a testület részére arról, hogy a Nemzetközi Valuta Alap és a magyar kormány közötti megállapodások milyen következményekkel járnak, hogyan érintik hazánk mozgásszabadságát”. Az információs anyag megjelent az Alapszervezeti Tájékoztató 1989/16. számában. (*MOL* 288. f. 5/1068. ő.e.)
- 39 Rác Sándor, 1956-ban a Nagybudapesti Központi Munkástanács elnöke.
- 40 Az írásos megállapodás 1989. jún. 21-én született, a *Népszabadság* közli 1989. jún. 22-i számában: „Megállapodás a politikai egyeztető tárgyalások témaköreivel és munkarendjével kapcsolatos egyes kérdésekről” címmel. A megállapodás értelmében a kormány jún. 27-én visszavonta az országgyűlés elé már beterjesztett ún. sarkalatos törvényjavaslatot. (*Uo.* jún. 28.)
- 41 L. az 1989. júl. 28-i KB-ülés 1. napirendi pontját.
- 42 Koi Tibor írásban adta be hozzászólását. L. a 6. sz. függelék.
- 43 L. az 1989. márc. 7-i jegyzőkönyvhöz készült 17. sz. jegyzet.
- 44 L. *Népszabadság* 1989. jún. 21.: „Az Európai Demokratikus Unió konferenciája Budapesten.”
- 45 1978 áprilisában a kommunista Hafizullah Amin megdöntötte Mohamed Daud hatalmát. Miután az országban uralkodó zűrzavaros helyzeten nem sikerült úrrá lennie, és hatalmát fenyegetve érezte, a Szovjetunióhoz fordult segítségért.
A szovjet csapatok bevonultak az országba, és hatalomra segítették Babrak Karmalt (1979. december). A kommunista kormány és az őket támogató szovjet csapatok ellen az egész országban felke-

lés zajlott, a felkelők ellen folytatott harc azonban eredménytelen maradt, s a kudarc beismerésé-
ként a szovjet kormány 1988–89-ben kivonta csapatait Afganisztánból.

1977-ben a Szovjetunió megkezdte elavult rakétáinak újjakkal történő felváltását. A szovjet lépés
válaszreakciója a NATO ún. „kettős határozata” volt, amelynek értelmében az USA tárgyalásokat
kezdett a Szovjetunióval közepes hatótávolságú ballisztikus rakétáik számának csökkentéséről
(INF-tárgyalások). A határozat értelmében, ha e tárgyalások sikertelenek maradnak, meg kell
kezdeni új amerikai közepes hatótávolságú atomfegyverek telepítését öt nyugat-európai or-
szágban.

Az MSZMP PB 1983. okt. 11-én megtartott ülésén helyeselte, hogy a Magyar Népköztársaság
kormánya támogassa azt a javaslatot, amely szerint a KGST-tagországok kormányfői fogadjanak
el nyilatkozatot a középtávolságú amerikai nukleáris rakéták tervezett telepítésével kapcso-
latban.

- 46 Az 1988. dec. 13-i PB-ülésre célzott Kótai Géza.
- 47 A KB vizsgálatot indított Tabajdi Csaba, a KB Nemzetközi Kapcsolatok Osztálya helyettes vezető-
je ellen, és jún. 16-i hatállyal felfüggesztette állásából. Tabajdi Csaba a L'Unita és a La Stampa
című lapoknak adott nyilatkozatában — a lapok jelentése szerint — azt mondta, hogy a Magyaror-
szágot délkeleti irányból (Romániából) fenyegető veszélyre való tekintettel át kell értékelni a ma-
gyar védelmi doktrínát. — L. még az 1989. szept. 12—13-i jegyzőkönyvhöz készült 49. sz.
jegyzetet.
- 48 *Népszabadság* 1989. jún. 22.: „Szélsőségek akadályozzák a pártban az integráló centrum létrejöt-
tét” (Nyers Rezső interjúja.)
- 49 Harmincöt értelmiségi levele a Politikai Bizottsághoz. *Népszabadság* 1989. jún. 21.
- 50 A PB 1989. jún. 19-i ülésén a KB-ülés előkészítésével összefüggő kérdések között döntött arról,
hogy javasolja a KB-nak, hogy jún. 23-ai ülésén mentse fel Berecz Jánost a KB titkárnak tiszté-
ből, hogy a létrejövő Elméleti Kutató és Oktatási Központ főigazgatója legyen. A pártintézmé-
nyekről a későbbiek során az Elnökség július 3-i ülésén tárgyaltak a „Javaslat a Politikai Főiskola,
a Társadalomtudományi Intézet és a Párttörténeti Intézet közötti kapcsolatra” című napirend kap-
csán. Berecz János vezetésével egy bizottságot küldött ki az Elnökség az alternatívák kidolgozásá-
ra. *MOL* 288. f. 59/1. ő. e.
- 51 L. *Népszabadság* 1989. jún. 16. „A magyarországi egyházak és felekezetek az ökumenikus gon-
dolat jegyében közös koszorút helyeztek el a ravatalnál.” (Nagy Imre és társai gyászszertartásán.)
- 52 A magyarországi nemzetiségek helyzetéről — a PB határozata 1968. szept. 17-én.
- 53 A szovjet repülőterek ügyére nem találtunk adatokat.
- 54 A KB 1962. aug. 14—16-i ülésén foglalkozott a kérdéssel. Az elfogadott dokumentum megjelent:
*A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956—1962. Szerk.: Vass Henrik
és Ságvári Agnes. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1973. 573—577. p.*
- 55 A PB 1989. jún. 19-én foglalkozott a javaslattal a pártingatlanok tulajdon-, illetve kezelői jogának
rendezéséről. Megbízta Iványi Pált, hogy folytasson miniszteri szintű konzultációt e kérdésben.
- 56 Nagy Imrét valóban nem zárták ki az MSZMP-ből. A Magyar Dolgozók Pártjának kétségtelenül
tagja volt. Az MSZMP megalakulása után az oda belépni szándékozókna át lépési nyilatkozatot
kellott kitölteniük — Nagy Imre nem írt ilyet, mint ahogy az MSZMP ún. „alapító” tagjai sem.
De Nagy Imre maga sem volt tisztában ezzel, Kállai Gyulától, amikor Snagovban tárgyaltak,
megkérdezte, hogy pártagnak tekintik-e. A válasz az volt, hogy az MSZMP-nek a Népszabadság
1956. nov. 8-i számában megjelent felhívásban foglaltak vannak érvényben, mely szerint szakítottak
a Nagy Imre—Losonczy-csoporttal. Az Ideiglenes Intéző Bizottság 1956. nov. 23-i ülésén Ká-
dár János mondatai is azt támasztják alá, hogy Nagy Imrét nem tekintették az MSZMP tagjának:
„... egy ország állampolgárai vagyunk, egy párt tagjai *voltunk*.”
- 57 L. még az 1989. szept. 1-jei KB-ülés 2. napirendi pontját.
- 58 L. a 3. sz. függelék 1. sz. mellékletét.
- 59 A kiküldött személyét nem sikerült kideríteni. (Esetleg Thürmer Gyula lehetett az illető.) Feltehe-
tő azonban, hogy az ő révén érkeztek haza a Nagy Imre KGB-tevékenységével kapcsolatos iratmá-
solatok. L. a szept. 1-jei KB-ülés jegyzőkönyvét: Grósz Károly beszámolója a Nagy Imrere vonat-
kozó iratokról.
- 60 Nyers Rezső válaszában első mondata („A párthoz nem jött hivatalos anyag”) nyilvánvaló ellent-
mondásban áll Grósz Károly előző hozzászólásával („Holnap repül az egyik munkatársam
Moszkvába az *újabb* anyagokért.”).
- 61 L. a 3. sz. függelék II/1. pontjának „a Központi Bizottság vitára bocsátja . . .” kezdetű bekezdését.
- 62 L. a 3. sz. függelék 2. sz. mellékletét.

- 63 Nagy Imréék 1956. november 22-én este hagyták el a Jugoszláv Követséget.
- 64 A Nagy Imre-üggyel foglalkozó összegyűjtött pártdokumentumok lelőhelye: *MOL 288. f. 4/269/a. δ.e.* L. az 1989. szept. 1-jei KB-ülés 2. napirendi pontját.
- 65 Vö. a 10. sz. jegyzettel.
- 66 L. még az 1989. júl. 28-i KB-ülés „Különfélék” napirendi pontját.
- 67 L. a 7. sz. függelékét.
- 68 L. *Népszabadság 1989. jún. 24.* számában Major László szóvivő nyilatkozata; a jún. 26-i számában jelent meg a közlemény, a párt helyzetéről és politikai törekvéseiről szóló állásfoglalás, valamint „A pártelnökség tagjai a Hétben” című ismertető.

FÜGGELÉKEK

1. sz. függelék

TITKOS!
MELLÉKLET
Készült: 3 példányban

A KÖZPONTI BIZOTTSÁG 1989. június 23—24-én MEGTARTOTT ÜLÉSÉN MEGHÍVOTTKÉNT, TANÁCSKOZÁSI JOGGAL RÉSZT VETT ELVTÁRSÁK NÉVSORA:

a KEB elnöke és titkára:

Lukács János
Somogyi Imre

a Budapesti Pártbizottság titkárai:

Steiner Arnold

a Központi Bizottság osztályvezetői:

Andics Jenő
Kovács Béla
Kovács Jenő

az első napirendi ponthoz:

Domonkos László Pártpol. O. ovh.

Radics Katalin
Balogh Sándor
Halay Tibor

*a megyei és a megyei jogú
pártbizottságok első titkárai:*

Dányi Pál (Baranya)
Szabó Miklós (Bács)
Szabó Miklós (Békés)
Lakatos László (Győr)
Postás Sándor (Hajdú)
Kiss Sándor (Heves)
Gergely György (Komárom)
Devcsics Miklós (Nógrád)
Sárdi Árpád (Somogy)
Zelenyánszki András (Szolnok)
Jánosi György (Tolna)
Takács László (Vas)

Fraknói Gábor (Csongrád)
Kiss Gábor (Szabolcs)

Csillik András (BM)
Györgyi Béla (NH PB)
Kun István (Hőr. PB)
Tóth János (Kül.-min. PB)

2. sz. függelék

[Özv. Asztalos Jánosné és özv. Sziklai Sándorné levele a Központi Bizottsághoz]

Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának

B u d a p e s t

Tisztelt Központi Bizottság!

Kérjük alábbi soraink ismertetését a Központi Bizottság 1989. június 23-i ülésén.

Az utóbbi hetekben, napokban mind nagyobb aggodalommal olvastuk az újságokban, hallgattuk a rádióban és néztük a televízióban elhangzott nyilatkozatokat és különböző adásokat. Az egyes társadalmi szervezetek és az egyházak megbízottai nyomatékosan beszéltek a nemzeti megbékélésről, ki nyilvánították a közmegegyezés iránti óhajukat. Ezzel mi és sorstársaink mélyszélesen egyetértünk. Az események azonban mindezekre a szavakra alaposan rációfoltak, és ahogyan közeledtünk a temetéshez, úgy váltak a szavak mind támadóbbá, bennünket, kommunistákat lejáratóvá és szinte meggyalázóvá. A temetésen pedig mind kevesebb szó esett megbékélésről és a közmegegyezésről.

Szorongó szívvel, teli aggodalommal, a provokációktól való félelemmel néztük végig az impozáns temetést és hallgattuk az egyértelműen a szocialista rendszer elleni hangulatkeltő szónoklatokat. Bizonyára Önök is elkeseredve hallgatták az ott elhangzó egyes beszédeket. De el tudják-e képzelni, mit éreztünk mi, az eddig hősként tisztelt, valóban hősi halált hoztatózó?

Nagy felháborodással olvastuk a Népszabadságban is megjelent névsort, amelyben egymás alatt sorolják fel az áldozatokat és a gyilkosokat. Elkeseredésünk még inkább fokozódott a temetés közvetítésekor, amikor „hősnek, mártírnak, vértanúnak” (mindhárom jelző elhangzott) titulálták azokat a *köztörvényes gyilkosokat* is, akik férjeinket, apáinkat meggyilkolták.

A teljes történelmi igazság megkövetelné, hogy ne mossák egybe az 1956-os események következtében elhaltakat. Helyesnek tartanánk, ha az áldozatokat a következő négy csoportba osztanák:

Az *e l s ő* csoportba tartoznak azok, akik a legújabb döntés alapján „politikai indíttatású koncepciók perék áldozatai lettek” Nagy Imre és társai. E csoportba tartoznak azok, akik szellemi irányítói, vezetői voltak az 1956-os eseményeknek.

A *m á s o d i k* csoportba tartoznak azok, akik vértanú áldozatai voltak az utcákon felelőtlenül lövöldözők golyóinak vagy a harci cselekményeknek.

A *h a r m a d i k* csoportba tartoznak azok a *köztörvényes bűnözők*, akik 1956-ban gyilkoltak, raboltak. Ez a csoport az, amely valóságos hajtóvadászatot folytatott a kommunisták ellen, és a legkegyetlenebb módon számoltak le áldozataikkal, majd kirabolták lakásaikat. Ehhez a csoporthoz tartoztak azok, akik nem ismertek kegyelmet sem gyerekeknek, sem öregeknek, sem nőnek, sem sebesülteknek.

A *n e g y e d i k* csoportba tartoznak azok, akiket a legbrutálisabban, legkegyetlenebbül gyilkoltak meg politikai meggyőződésük, kommunista, forradalmi múltjuk miatt.

1989. június 16-án, amikor a temetőben felolvasták az elítélt „hősök, mártírok, vértanúk” neveit, egy-egy fáklós lépett elő és mondta az esküt: „köztünk maradtok, itt vagytok velünk”. Vajon hányan tudják, hogy e „hősök” között van Kalamár József csepeli tanácselnök két gyilkosa, Turner Kálmán vasmunkás gyilkosai, Sziklai Sándor és Kiss Lajos három gyilkosa, Bordás András, Bene Mihály, Kupper Béla, Sarkadi István, Fodor Pál és a többiek, valamint a Köztársaság téri párház védőinek gyilkosai.

A Köztársaság téri Párház elleni támadásról úgy-ahogy még megemlékeznek, azonban itt is egyekek azt igyekeznek bizonygatni, hogy a párházban lévő ÁVH-sok lőttek először, s „csupán” viszonzás volt a „szabadságharcosok” ostroma. De vajon miért nem beszélnek az ostrom utáni lincselésekről, amikor a fehér zászlóval kilépő Mező Imrét, Asztalos János és Papp József honvéd ezredeseket valósággal lemészárolták. Miért nem írnak, nem beszélnek arról, hogy a párház védői közül kinek és hogyan vágták ki a szívét, kit akasztottak fel lábánál fogva a fára és gyújtottak alá tüzet, és a többiek hasonló megkínzatsáról?

És miért nem beszélnek a többi áldozatról? A Rádió ostrománál október 23-án elesettekről, az október 24–25-i áldozatokról? És miért nem beszélnek azokról a kommunistákról, akiket a halállisták

alapján — mert minden tagadás ellenére voltak ilyen listák már 1955—1956 nyarán — október 26-án meggyilkoltak: Kalamár Józsefről, a csepeli tanácselnökről, akit előbb megkínoztak, majd tarkon löttek és holttestét meggyalázták; Turner Kálmánról, akit felesége és kicsi gyermekei szeme láttára meggyilkoltak; Bordás András Kossuth-díjas munkásról; Sziklai Sándor honvéd ezredesről, akit sebesülten az utcára vonszoltak és több órán keresztül halálra kínoztak, valamint apósáról Kiss Lajosról, a budakeszi Hazafias Népfront elnökéről, akit fejszével gyilkoltak meg; Bene Mihályról, volt tiszelnökről, akit megkínoztak, majd kútba fojtottak.

Ők, és a többi fel nem sorolt áldozat szerte az országban, mind-mind lincselés, kegyetlen gyilkosság áldozata lett kommunista meggyőződéséért, forradalmi életútjáért. Valamennyien egyetlen erőviszonyok közepette harcoltak és estek el.

Az 1956. októberi napokban a fent felsorolt kegyetlenkedésekről, lincselésekről, eseményekről nyugati fotóriporterek készítettek és publikáltak szerte a világon fotókat és filmeket. Most miért nem mutatják be ezeket a fotódokumentumokat? Talán azért, mert akkor lelepleződné, hogy 1956 októberében nem mindenki volt „tisztá kezű szabadságharcos”?

Számunkra, gyermekeink és unokáink számára, valamint az októberi napokban több tízezer bebörtönzött és kivégzésre váró kommunista számára nem hozta el a *megnyugvás és megbékélés* érzését 1989. június 16-a, az ott elhangzott beszédek és bizony a nem is olyan nagyon burkolt fenyegetések.

Eddig nem éreztük azt sem, hogy az MSZMP által létrehozott Történelmi Bizottság eléggé tudná függetleníteni magát azoktól — a sokszor demagóg, csak az érzelmekre ható — befolyásoktól, amelyek mai politikai életünket jellemzik. Úgy érezzük, hogy ők is csak az igazság egyik — mégpedig most egyoldalúan kihangsúlyozott — oldalát keresik, kutatják, tárják fel. Ezt az is bizonyítja, hogy mindinkább háttérbe szorult a népfelkelés fogalma mellett az a tény, hogy az bizony bőven keveredett ellenforradalmi cselekményekkel.

Kérjük, végre foglaljon állást pártunk e kérdésben, merje kimondani, hogy forradalmárok vagy netalán ellenforradalmárok voltak-e hozzátartozóink? Vagy fogadjuk el, és nyugodjunk bele abba, hogy éppen olyan áldozatai a „forradalomnak”, mint mondjuk az utca vétlen áldozatai, vagy — amit még kimondani is szörnyű — mint az ő gyilkosaik? E kérdésre nemcsak mi várjuk a választ, de rajtunk kívül még nagyon sokan, akik a barikádnak ugyanazon oldalán harcoltak, mint mi és hozzátartozóink.

33 éve hordozzuk gyászunkat, nagyon sokszor tépték fel újra és újra sebeinket. Nem volt számunkra soha megnyugvás, és most már soha nem is lesz se nekünk, se gyerekeinknek, se unokáinknak? Várjuk válaszukat és főleg határozott állásfoglalásukat!

Még egyszer kérjük e levél felolvasását a Központi Bizottság június 23-i ülésén.

Budapest, 1989. június 20.

Elvtársi üdvözzettel:

özv. Asztalos Jánosné
[s. k. aláírás]

özv. Sziklai Sándorné
[s. k. aláírás]

3. sz. FÜGGELÉK

MSZMP POLITIKAI BIZOTTSÁGA

BELSŐ HASZNÁLATRA!
Készült: 1 gépelt példányban
Grósz Károly
[s. k. aláírás]

Az MSZMP Központi Bizottságának 1989. június 23-ai

HATÁROZATA

az MSZMP kongresszusának összehívásáról és előkészítésének rendjéről

(tervezet)

I.

1. A Központi Bizottság 1989. szeptember 30-ra Budapestre összehívja az MSZMP kongresszusát.
Megjegyzés:

A legutóbbi KB-ülés óta az a vélemény látszik felülkerekedni, hogy a párt állapota miatt a kongresszust mielőbb — legkésőbb szeptember végéig — meg kell rendezni. A választások és a kongresszus összefüggését a napirend meghatározásánál kell a későbbiekben érvényesíteni: amennyiben a választások még ez évben lesznek, a napirendre a választási programot is fel kell venni, amennyiben pedig jövőre, akkor a kongresszuson csak a programnyilatkozatot kell megvitatni.

2. A kongresszus szavazati jogú küldöttei:

- a) a tagság által minden 800 párttag után választott egy-egy küldött;

- b) a Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság tagjai;

- c) a Központi Bizottságba (vagy az Országos Pártválasztmányba) és a Központi Ellenőrző Bizottságba (vagy az Országos Egyeztető Bizottságba) delegált új tagok.

3. A küldöttválasztás helyi rendje mindenütt biztosítsa, hogy

- a) minden párttag saját küldöttjére javaslatot tehessen és küldöttként jelölhető legyen;

- b) minden párttag — közvetlenül vagy az általa közvetlenül ellenőrizhető megbízott útján — részt vehessen kongresszusi küldöttje megválasztásában;

- c) a párttagság előzetesen megismerhesse a küldöttjelöltek politikai nézeteit és ezek alapján válasszathasson;

- d) a párton belül létrejött, nyilvánosan működő platformok támogatottságuknak megfelelő képviselőkhöz jussanak.

A helyi (városi, községi, kerületi) pártbizottságok ezen, általánosan kötelező elvek tiszteletben tartásával — a budapesti, a megyei, illetve a megyei jogú pártbizottságok koordinálásával — maguk döntenek a küldöttválasztás részletes szabályairól, az alkalmazandó módszerekről.

A küldöttválasztás általános elvei érvényesülésének garantálására a Központi Bizottság folyamatosan működő mandátumvizsgáló bizottságot hozott létre. A bizottság elnöke Vastagh Pál. A bizottsághoz alapszervezetek, választott testületek és párttagok csoportjai akkor fordulhatnak, ha a küldöttek helyi választása sérti az általánosan kötelező normákat.

4. A kongresszusra — szavazati jog nélkül — tanácskozási joggal kapjanak meghívást:

- a) az Országgyűlés MSZMP-csoportjának képviselői,

- b) a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség képviselői,

- c) a megyei és a megyei jogú pártbizottságok küldöttek nem választott első titkárai.

5. A kongresszust úgy kell előkészíteni, hogy a napirendre kerülő dokumentumokról, javaslatokról a tagság véleményt nyilváníthasson és a küldöttek választói véleményének ismeretében tanácskozhassanak és dönthessenek. A tagság és a kongresszus előkészítéséért felelős Központi Bizottság között az előkészületek egész időszakában folyamatos és intézményes kapcsolatot kell fenntartani. Ezt a kapcsolatot a tagság által választott küldöttekre kell elsősorban építeni.

Ennek érdekében a küldöttek választását 1989. augusztus 1-jéig kell befejezni. Ettől a helyi küldöttválasztásért felelős pártszervek indokolt esetben (pl. pedagógus-pártszervezetek esetében), egyedi el-

bírálat alapján eltérhetnek. Ezután a dokumentumokat a küldöttekkel folytatott folyamatos konzultáció és egyeztetés útján kell előkészíteni. A budapesti és a megyei küldöttszoportok alakuló ülésükön három szöveget válasszanak: egyet a programnyilatkozat, egyet a szervezeti szabályzat és egyet a személyi javaslatok előkészítésében való részvételre. A szövegek a küldöttszoportok véleményét képviseljék az előkészítő tanácskozásokon; a küldöttek pedig rendszeresen tanácskozzanak választóikkal az előkészítő munka során felmerülő problémákról, a lehetséges megoldási módokról.

6. A Központi Bizottság a kongresszus illetékességébe tartozó fellebbezések vizsgálatára Fellebbviteli Bizottságot hoz létre. A bizottság elnöke Balogh Sándor. A Fellebbviteli Bizottság összetételére vonatkozó javaslatot a 2. sz. melléklet tartalmazza.

II.

1. A Központi Bizottság javasolja, hogy a kongresszus napirendjén a következő kérdések szerepeljenek:

- a) az MSZMP Szervezeti Szabályzata
- b) személyi kérdések
- c) az MSZMP Programnyilatkozata

Megjegyzés:

Amennyiben az országgyűlési választások ez évben kerülnek megrendezésre, a napirendre fel kell venni az MSZMP választási programját is.

A Központi Bizottság vitára bocsátja a napirendre vonatkozó előzetes javaslatát és az alapszervezektől és a pártszervezetektől érkező vélemények figyelembevételével 1989. júliusi ülésén foglal állást a kongresszus elé terjesztendő napirendi javaslatról.

2. A Központi Bizottság vitára bocsátja a párt országos vezető és ellenőrző testületeinek jellegére és létrehozásuk módjára vonatkozó alternatív javaslatokat. Kéri a párt tagságát, a párttestületeket, hogy fejték ki véleményüket ezekről az elgondolásokról. Javaslataik figyelembevételével a Központi Bizottság 1989. júliusi ülésén foglal állást arról, hogy milyen vezető és ellenőrző testületek létrehozását ajánlja a kongresszusnak.

III.

Központi Bizottság 1989. júliusi ülése elé kell terjeszteni a következő kérdéseket:

1. Javaslat a kongresszus napirendjére
2. Javaslat a kongresszus ügyrendjére
3. Javaslat a kongresszuson létrehozandó vezető és ellenőrző testületekre, megválasztásuk módjára
4. Javaslat a kongresszus megrendezésének módjára és költségvetésére
5. Javaslat a Központi Bizottság által kiküldendő jelölőbizottság összetételére

Z á r a d é k

A határozat és az 1. sz. melléklet jelenjen meg az Alapszervezeti Tájékoztatóban és a Népszabadságban.

**Az MSZMP Központi Bizottságának javaslatai
a kongresszuson létrehozandó vezető és ellenőrző testületekre
és megválasztásuk módjára**

A Központi Bizottság két javaslatot bocsát vitára. Ezek számos lényeges ponton eltérnek egymástól. Néhány alapvető megfontolás azonban mindkét javaslatban közös:

1. A központi testületek nagyobb részében meghatározó arányt kell képviselniük a delegált tagoknak.
2. A vezető testületek és az Országgyűlés MSZMP-csoportja között új, szorosabb viszony kialakítására van szükség és ezt a testületek összetételének is tükröznie kell.
3. A vezető testületekben nem lehet kizárólagossá tenni a területi képviseletet. Szükség van arra, hogy a közélet különböző területein (a szakszervezetekben, az ifjúsági, illetve a szövetkezeti mozgalmakban) működő párttagközösségek is részt vegyenek a döntéshozatalban.
4. Következésképpen különbséget kell tenni a képviseleti jellegű, elsősorban tanácskozó és ellenőrző feladatkörrel felruházott testületek és a döntésre, vezetésre és irányításra felhatalmazott testületek között. A képviseleti jellegű testületekre csak a párt irányvonalát alapvetően meghatározó döntéseket kell hátrítani. A párt folyamatos irányítását, a többpártrendszerben szükségszerűen felgyorsuló döntéshozatalt, állásfoglalások elfogadását — az általános európai gyakorlatnak megfelelően — szűkebb, 20—30 fős testületekre kell bízni. Ezek ellenőrzésére a képviseleti testületek mindenütt megfelelő biztosítékot nyújtanak. (Az Országos Pártválasztmány és Központi Bizottság működésével számoló „A” változat ezt a szemléletet egyértelműen kifejezi; A Központi Bizottság és Politikai Bizottság létrehozását ajánló „B” változat szerényebb lépés ebben az irányban).
5. A párt ennek megfelelő vezető testületeit a kongresszuson közvetlenül kell megválasztani; a képviseleti testületeket pedig döntően (vagy teljes egészében) delegálással kell létrehozni.
6. A kooptálás intézményét meg kell szüntetni.
7. A politikai testületeket és a szakértő apparátust következetesen szét kell választani. A testületek tagjai politikai vezetők. Még ha a politikával hivatásszerűen is foglalkoznak, nem tekintendők az apparátus részének. Az apparátus irányítására és felügyeletére — mindkét változatban — a testület egy tagja kapna megbízatást.

* * *

„A” változat: *Országos Pártválasztmány és Központi Bizottság*

Az Országos Pártválasztmány

- I. Két kongresszus között az Országos Pártválasztmány a párttagság legfelső képviseleti és ellenőrző szerve.
- II. Az Országos Pártválasztmány hatásköre:
 1. Ellenőrzi a Központi Bizottság tevékenységét.
 2. Állást foglal a Központi Bizottság által előterjesztett kérdésekben.
 3. Kezdeményezi a Központi Bizottság vitáját, illetve döntését az általa fontosnak tartott kérdésekben.
 4. Országos pártszavazást kezdeményezhet.
 5. Kongresszus összehívását kezdeményezheti, javaslatot tehet annak napirendjére.
 6. Állást foglal a párt szövetségi politikájáról.
 7. Jövőhagyja a párt támogatásával indítandó országgyűlési képviselőjelöltek listáját.
 8. Két kongresszus között felmentheti és megválaszthatja a Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság (Országos Egyeztető Bizottság), valamint a Központi Pénzügyi Ellenőrző Bizottság kongresszus által választott tisztségviselőit, tagjait. Ez alól kivételt képez a párt elnöke és főtükára, akik megválasztására csak kongresszuson vagy pártszavazás útján kerülhet sor.
 9. Határoz saját ügyrendjéről.

III. Az Országos Pártválasztmány tagjai:

1. A párttagság területi elv szerint delegált képviselői; megyénként és megyei jogú pártszervezetként minden megkezdett 5 ezer párttag után egy fő (összesen 160—170 fő)
2. Az MSZMP országgyűlési képviselőcsoportjának vezetősége (a parlamenti választások után lép életbe; kb. 10—15 fő)
3. A szakszervezetekben, a szövetségi és az ifjúsági mozgalmakban működő MSZMP-csoportok képviselői (15—15 fő)

Amennyiben az Országos Pártválasztmány valamely tagját más országos testület tagjává választják, választmányi megbízatása megszűnik és választói mással töltik be a helyét.

IV. Az Országos Pártválasztmány elnöki tisztét a párt elnöke tölti be.

V. Az Országos Pártválasztmány szükség szerint, de évente legalább kétszer ülésezik. Az üléseket a párt elnöke és a Központi Bizottság együttesen hívja össze.

A Központi Bizottság

I. A Központi Bizottság két kongresszus között a párt országos vezető szerve.

Megjegyzés:

A testület elnevezésére, s így a tisztségviselők megnevezésére is több változat merült fel (pl. Elnökség, Országos Pártvezetőség, Országos Végrehajtó Bizottság).

II. A Központi Bizottság hatásköre:

1. Meghatározza a kongresszus határozatainak végrehajtását szolgáló alapvető politikai feladatokat.
2. Figyelemmel kíséri az Országgyűlés és a Minisztertanács munkáját és meghatározza a törvényhozásban, illetve a végrehajtó hatalomban dolgozó párttagok tevékenységének alapvető politikai irányát.
3. Képviseli a pártot nemzetközi és hazai politikai kapcsolataiban; a párt nemzetközi és szövetségi politikája alapján kapcsolatot tart, együttműködik más pártokkal, szervezetekkel.
4. Összehívja és előkészíti a párt kongresszusait.
5. Dönt az országos pártszavazások elrendeléséről.
6. Szervezi a párt belső életét.
7. Elfogadja a párt költségvetését.
8. Határoz saját ügyrendjéről.

III. A Központi Bizottság tagjai:

1. A párt főtitkára;
A. változat: akit országos pártszavazáson választanak meg.
B. változat: akit a kongresszuson választanak meg.
2. A párt ügyvezető titkára, akit a kongresszus választ;
3. A párt országos titkárai, akiket a kongresszuson kell megválasztani (8—10 fő);
4. A párt országgyűlési képviselőcsoportjának vezetője, akit a képviselőcsoport választ meg;
5. A kongresszuson választott további tagok: hivatásos politikusok, illetve a tudományos és a kulturális élet kiemelkedő képviselői (10—15 fő).

IV. A párt országos tisztségviselői:

1. A párt elnöke képviseli a pártot hazai és nemzetközi kapcsolataiban, elnököl az Országos Pártválasztmány ülésein.
2. A párt főtitkára képviseli a pártot hazai és nemzetközi kapcsolataiban. Az országos titkárok és a Központi Bizottság tagjainak bevonásával összehangolja a különböző területeken folyó politikai munkát, vezeti a Központi Bizottság testületi munkáját.
3. A párt ügyvezető titkára felelős a párt belső életének szervezéséért, a központi és a helyi pártszervek közti kapcsolatokért. Egyszemélyi, felelős vezetője a központi apparátusnak.
4. A párt országos titkárai és a Központi Bizottság tagjai részt vesznek a párt képviselőletében. A politikai munka meghatározott területein a párt szakértői, országos szóvivői.

Megjegyzés:

Az országos titkárok és a KB-tagok nem felügyelnek és nem vezetnek apparátusi csoportokat.

V. A Központi Bizottság tagjainak megválasztási módja (a főtitkár és az országgyűlési csoport vezetője kivételével):

A. változat: többségi szavazással

B. változat: meghatározott létszámú, zárt listák alapján:

- a) önálló listát bocsáthatnak szavazásra: a jelölőbizottság és a kongresszusi küldöttségek;
- b) a listák a rájuk leadott szavazatok arányában részesülnek a betöltendő helyekből;
- c) az a lista, amely az egy fő megválasztásához szükséges szavazatokat sem kapja meg (pl. 20 fő listák esetén 5 %-ot) elveszíti szavazatait.

Megjegyzés:

A zárt listás szavazás azt jelenti, hogy az adott testület taglétszámának megfelelően teljes testületre szóló javaslatok közül — „csapatok” közül — választunk. A listákon szereplők a listákra adott szavazatok arányában (pl. 40% — 35% — 25%) lesznek testületi tagok. Ha csak egy fő jut be egy listáról, úgy az a listán első helyen szereplő személy, ha három fő, akkor a lista első három helyén szereplő személy stb.

A listás választás előnye, hogy a kisebbségi listát javasolók is testületi képviselőhöz jutnak; nem szorítható ki egyetlen jelentős támogatást élvező, de kisebbségi csoport sem a vezető testületből. A töredék szavazatok és az elvesztett szavazatok kezelésére — e változat elfogadása esetén — részletes szabályokat kell kidolgozni.

B. változat: *Központi Bizottság és Politikai Bizottság*

A Központi Bizottság

I. Két kongresszus között a Központi Bizottság az MSZMP legfelső szerve.

II. A Központi Bizottság feladat- és hatásköre:

1. meghatározza a kongresszus határozatainak végrehajtását szolgáló alapvető politikai feladatokat;
2. ellenőrzi a Politikai Bizottság tevékenységét;
3. figyelemmel kíséri a törvényhozás és a kormány munkáját, kapcsolatot tart az Országgyűlésben és a kormányban dolgozó MSZMP-tagokkal, meghatározza tevékenységük fő politikai irányait;
4. meghatározza a párt szövetségi politikáját;
5. összehívja a párt kongresszusait;
6. dönt az országos pártszavazások elrendeléséről;
7. elfogadja a párt költségvetését;
8. jóváhagyja a párt támogatásával indítandó országgyűlési képviselőjelöltek listáját;
9. választással betölti a Politikai Bizottságban és a Központi Pénzügyi Ellenőrző Bizottságban megüresedő helyeket. Amennyiben a Politikai Bizottságban a cserék túlhaladnának a kongresszuson választott tagok felét vagy a párt elnökét, illetve főtítkárákat érintenek, kongresszust kell összehívni, illetőleg pártszavazást kell elrendelni;

10. határoz saját ügyrendjéről.

III. A Központi Bizottság tagjai:

1. A párt elnöke
2. A párt főtitékára
3. A párt főtítkárhelyettese
4. A párttagság területi elv szerint delegált képviselői: megyénként és megyei jogú pártszervezetként minden megkezdett 10 ezer párttag után egy fő (kb. 90 fő)
5. Az MSZMP országgyűlési csoportjának vezetősége

Megjegyzés:

Ez a pont az országgyűlési képviselők választása után lép életbe.

6. A szakszervezetekben és a szövetkezeti, valamint az ifjúsági mozgalomban működő MSZMP-csoportok delegált képviselői (10—10 fő)
7. A Politikai Bizottság tagjai (és a Központi Bizottság titkárai)

Megjegyzés:

Felmerült olyan javaslat, hogy a KB titkárait a jövőben ne válasszuk és ne legyenek vezető területek tagjai. Az apparátusi munka egy-egy részterületének irányítására a Központi Bizottság nevezné ki őket.

8. A kongresszus által választott tagok (20—25 fő).
- IV. A Központi Bizottság szükség szerint, de legalább háromhavonta tart ülést.
- V. A párt országos tisztségviselői:
 1. A párt elnöke képviseli a pártot hazai és nemzetközi kapcsolataiban.
 2. A párt főtitkára képviseli a pártot, vezeti a Központi Bizottság és a Politikai Bizottság munkáját.
 3. A párt főtitkárhelyettese felelős a párt belső életéért, a pártmunka szervezéséért, egyszemélyi felelős vezetője a központi apparátusnak.
 4. A Központi Bizottság titkárai (amennyiben a funkció választott tisztség marad) és a Politikai Bizottság tagjai a párton belül és a közéletben a párt országos szóvivői a politikai munka meghatározott területén.

Megjegyzés:

Mivel a központi apparátus vezetője a főtitkárhelyettes, a Központi Bizottság titkárai ebben az esetben sem felügyelnek és irányítanak apparátusi részlegeket.

Amennyiben a KB-titkári megbízatás kinevezett funkcióvá válik, a főtitkárhelyettes a KB-titkárokon keresztül irányítja a központi apparátust.

A Politikai Bizottság

- I. A Politikai Bizottság a Központi Bizottság ülései között irányítja a pártszervezetek tevékenységét, szervezi a párt belső életét. Előkészíti a Központi Bizottság döntéseit és szervezi azok végrehajtását. Tevékenységét a Központi Bizottság ellenőrzi. Hatáskörét a Központi Bizottság határozatai jelölik ki.
- II. A Politikai Bizottság tagjai: a párt főtitkára, főtitkárhelyettese, az Országgyűlés MSZMP-csoportjának vezetője és a kongresszuson választott további tagok, akik döntő többségükben hivatásos politikusok.

Megjegyzés:

Amennyiben a KB-titkári funkció választott tisztség marad, akkor a KB titkárai megválasztással váljanak egyben a Politikai Bizottság tagjává is.

A Központi Bizottság és a Politikai Bizottság megválasztása

- I. A párt elnökét és főtitkárát
 - A. változat: országos pártszavazás útján.
 - B. változat: a kongresszusonkell megválasztani.
- II. A párt főtitkárhelyettesét, a Politikai Bizottság többi tagját (a Központi Bizottság titkárait is beleértve, amennyiben ez a funkció választott tisztség marad) a kongresszus többségi szavazással választja. Megválasztásukkal a Központi Bizottság tagjává is válnak.
- III. A Központi Bizottság azon tagjait, akiknek megválasztását a szervezeti szabályzat a kongresszus hatáskörébe utalja
 - A. változat: többségi szavazással választják
 - B. változat: a kongresszus által meghatározott létszámú, zárt listák alapján választják.

Megjegyzés:

A listás választás lényegének magyarázata a választmányi rendszerrel felépített országos szerveknél található.

- IV. A területi elv alapján delegált tagok megválasztásának módját a helyi pártbizottságok — a budapesti, a megyei és a megyei jogú pártbizottságok koordinálásával — maguk alakítják ki.
- V. Az országgyűlési MSZMP-csoport vezetését a képviselők választják.
- VI. A szakszervezeti, az ifjúsági és a szövetkezeti mozgalmakban működő MSZMP-csoportok a Központi Bizottságba történő delegálás rendjét maguk alakítják ki.

* * *

Az elmúlt egy év pártvitái során erőteljes igényként merült fel a párton belüli fegyelmi eljárások módosításának szükségessége, a párttagok jogainak védelmét, a párton belüli konfliktusok kezelését szolgáló képes szervezeti megoldások kialakítása. Széles körű támogatást élvez az a javaslat, hogy a Központi Ellenőrző Bizottság feladatkörét ennek megfelelően kell átalakítani és ezt a testület megnevezésének is tükröznie kellene (pl. Országos Egyeztető Bizottság).

Az Országos Egyeztető Bizottság

I. Az Országos Egyeztető Bizottság feladata és hatásköre:

1. Biztosítja a párttagok és közösségeik jogainak tiszteletben tartását. Értelmezi a szervezeti szabályzatot; állást foglal az egyes szervezeti lépések és a szervezeti szabályzat összhangjáról.
2. Elősegíti a párt tagjai között, párttagok és pártszervek, illetve a különböző pártszervek egymás közti viszonyában keletkező konfliktusok megoldását.
3. Állást foglal a hozzá benyújtott panaszokról.
4. Fellebbezési fórum fegyelmi ügyekben.

Megjegyzés:

Az egyeztetőbizottságok a nemzetközi gyakorlatban önállóan nem kezdeményezhetnek fegyelmi eljárásokat; csak fellebbezések elbírálásában illetékesek.

5. Meghatározza saját ügyrendjét.

II. Az Országos Egyeztető Bizottság állásfoglalásai irányadóak a választott testületek és a pártszervezetek számára.

III. Az Országos Egyeztető Bizottság beszámolási kötelezettséggel tartozik a kongresszusnak. Rendszeresen tájékoztatja a Központi Bizottságot és a párttagságot tevékenységéről és tapasztalatairól.

IV. Az Országos Egyeztető Bizottság elnökét a kongresszus — kongresszusok közt az Országos Pártválasztmány — választja. Tagjait a megyei pártértekezletek delegálják. A bizottság tagjai nem lehetnek:

1. Az Országgyűlés MSZMP-csoportjának tagjai
2. Bármely pártszerv pénzügyi ellenőrző bizottságának tagjai.

* * *

A közéleti és a párton belüli viták egyik tanulsága, hogy fokozott figyelem kíséri a pártszervek gazdálkodását. Ezzel összefüggésben merül fel az a javaslat, hogy a jövőben a központi pártszervek gazdálkodását választott, a vezető testülettől és az apparátustól független, szakértő bizottság ellenőrizze.

A Központi Pénzügyi Ellenőrző Bizottság

I. A Központi Pénzügyi Ellenőrző Bizottság ellenőrzi a központi pártszervek gazdálkodását, a számlavezetést, a párt vagyoniának kezelését.

II. A párt javaival és pénzügyi eszközeivel való gazdálkodás megítélése a kongresszus és a Központi Bizottság joga. A gazdálkodásról e fórumokra előterjesztésre kerülő tájékoztatókhoz és számszerű kimutatásokhoz csatolni kell a bizottság véleményét is.

III. A Központi Pénzügyi Ellenőrző Bizottság a kongresszus által választott testület és kizárólag a kongresszusnak felelős. A Központi Bizottságot az éves költségvetés tárgyalása során évente egyszer köteles tájékoztatni munkájáról.

Budapest, 1989. június 14.

JAVASLAT

a Fellebbviteli Bizottság összetételére

Elnök: Balogh Sándor
Tagok: Boros László

Fabriczki András

Márta Ferenc
Takács László
Tőkei Ferenc

Vajda György

a Párttörténeti Intézet igazgatója
a Győr-Sopron Megyei Állami Építőipari Vállalat soproni főmérnökség művezetője
az MSZMP Budapest XIX. kerületi Bizottságának első titkára
a Központi Kémiai Kutató Intézet főigazgatója
az MSZMP Vas Megyei Bizottsága első titkára
a MTA Nyelvtudományi Intézet, MTA Orientalisztikai Munkaközösség vezetője
a Villamosenergia-ipari Kutató Intézet igazgatója

4. sz. függelék

[Tóthné Kiss Mária írásban beadott hozzászólása]

VÉLEMÉNY

az MSZMP kongresszusának összehívásáról és előkészítésének rendjéről

1. old. 2. bekezdés: Kongresszus szavazati jogú küldöttei kik legyenek.

b. pont: Azok a KB-tagok, illetve KEB-tagok, akiket megválasztanak küldöttnek. Akiket nem, azok tanácskozási joggal vegyenek részt.

2. old. 3. bekezdés a küldöttválasztás részletes szabályait és módszereit egységesíteni kellene.

Ilyen alapkérdésekben nem engedhető meg az összevisszaság. Egységes, gyakorlatban kivitelezhető követelményrendszer kell!

3. old. 5. bekezdés

Tudom, hogy a szeptemberre tervezett kongresszus miatt augusztus 1-ig a küldötteket meg kell választani, ennek ellenére mégiscsak rövidnek tartom a köldöttválasztás határidejét.

Mellékletekhez:

„A” változat szerinti megoldást jobbnak tartom. Újszerűbb, előremutatóbb, életképesebb. Választmány tagjaira vonatkozóan. Amennyiben a taglétszám csökkenését nem tudjuk megállítani, úgy magas az 5000 fő.

Lehet megélni, hogy a területi képviselő szélesítése jobban kifejezné a területi érdekeket, megnyugtatóbb lenne a párttagság részére is, ha tudná ki képviseli, vagy hogy van képviselője. Így sem lenne nagyobb létszám 250–300 főnél.

A pártelnöki intézmény feladata még mindig nem tisztázódott, a tagság egy része nem tartja szükségesnek. Addig, míg nem tudjuk, hogy mi a konkrét feladata, nehezen fogadja a tagság.

— KB megnevezés helyett a Pártválasztmány esetében az elnökség elnevezés jobb lenne.

— KB vagy elnökség hatáskörénél 4–5. pontot szerencsésebb lenne a Pártválasztmány hatáskörébe utalni.

E két kérdésben való döntésre, a választmányt illetékesebbnek tartanám.

Tagjaira vonatkozóan:

Főtítkárt, kongresszuson kellene választani, mivel a küldötteket felruházzák.

A többségi szavazást tartom minden esetben szerencsésebbnek, elfogadhatóbbnak.

A—B változatról:

Úgy gondolom, hogy mindkét variációban a hatáskörök hasonlóak, vagy ugyanazok.

Gondom az, hogy a „B” változat esetében egy bővebb hatásköri lista van, mint az „A” változat esetében.

Nem érzem mi indokolja ezt, hiszen mindkét változat esetében ugyanazokkal a döntési jogosítványokkal kell számolni.

Úgy gondolom, hogy az „A” változatnál is lehetne szélesíteni a döntési lehetőségeket, és a tervezetben ezt így kellene érvényesíteni.

1989. június 23.

Tóthné Kiss Mária

5. sz. függelék

[Takács Imréné írásban beadott hozzászólása]

Tisztelt Központi Bizottság!

Az Ajkai Bányüzem és Szénelőkészítő Mű küldöttsége 1989. június 22-én felkeresett, mint központi bizottsági tagot. Kérésük az volt, hogy észrevételeiket és javasolataikat a központi bizottsági ülésen írásban továbbítsam a szerkesztő bizottságnak. A mellékelt anyagot az Ajkai Bányüzem és Szénelőkészítő Mű párttagsága megtárgyalta és továbbításával egyetértett.

A j k a , 1989. június 22.

Takács Imréné
Ajkai Üveggyár
Pártbizottság titkára
Igazgatási o. v. h.

Ajkai Bányüzem Szénelőkészítő Mű
Pártalapszervezet

Elképzeléseink az MSZMP politizáló és szervezeti tevékenységéről

Alapszervezetünk környezetében felmérte a párt helyzetét és a következő megállapításra jutott: a párton belül nagy a bizalmatlanság, nincs programunk, a XIII. kongresszus és az 1988. májusi pártértekezlet állásfoglalását túlhaladta az élet.

A párt vezető testületeiben erőteljesen érezhető a személyi ellentét, a hatalmi harc. A vezető politikusok többsége kompromittálódott különböző ügyekben.

A tagság megunta ezt az állapotot, és az összehívásra kerülő kongresszustól azt várja, hogy tegyen rendet e téren: szüntesse meg a vezetők egymás közti viszálykodását, a nevünkben tett nyilatkozatháborút, azt, hogy közben saját elképzeléseik szerint akarnak politizálni. Ennek eredményeként a tagság és a nemzet egésze egyre kilátástalanabb helyzetbe kerül.

A kongresszus akadályozza meg az MSZMP teljes szétesését és cselekvőképtelenségét!

Várjuk továbbá a kongresszustól a tagság által előzőleg megvitattott program elfogadását, új szervezeti szabályzatot, tagdíjfizetési szabályt és természetesen a párt vezető testületeinek újraválasztását — „tisztá” párttagokból.

A programtervezet rögzítse: milyen társadalmat akarunk és milyen eszközökkel akarjuk megvalósítani?!

Szerintünk demokratikus szocializmust! — az esélyegyenlőség megteremtését, igazságos közteherviselést, szektorsemlegességet a meglévő társadalmi és magántulajdon alapján.

Jóléti társadalmat, a demokrácia érvényesüléséhez jogi garanciákat, demokratikus választójogi törvényt, párttörvényt és egyáltalán: időálló törvényeket! Kívánjuk továbbá: társadalom által elfogadott alkotmányt, a teljesítményelv érvényesülését, az országgyűlés szerepének és felelősségének növelését. A kormány mint irányító testület, kapjon nagyobb szerepet, ezt viselve felelősséggel, legyen rendszeresen számon kérve a parlament által. A pártprogram nyilvánítsa ki az erőszak elvetését, a politikai eszközökkel való operálást. Hatalmi pozícióból sem kívánatos újbóli pártállam létrehozása, de nagy súlyt kell fektetni a különböző területeken dolgozó kommunisták elkötelezett helytállására.

A kongresszus tisztázza, hogy a párton belül mi legyen a működési elv: véleményünk szerint a demokratikus centralizmus, de a hangsúlyt a demokratizmusra kell helyezni. Így biztosítani lehet a platformszabadságot, a különböző, elsősorban horizontális pártszerveződést. Ennek érdekében javasoljuk, hogy a párt programját csak kongresszuson lehessen megváltoztatni, ez vonatkozzon a szervezeti szabályzatra, tagdíjfizetésre, és a vezetői testületek személyi összetételére is, utóbbinál természetesen kivéve az esetleges köztörvényi vagy pártfegyelmi vétség esetét.

Javasoljuk a szervezeti szabályzatra tett tervezettel ellentétben, hogy rendkívüli kongresszust ne a párttagság 50, hanem már 20%-ának igénye esetén hívják össze.

A pártprogram fogadja el a Varsói Szerződést, mint realitást, de kezdeményezze a tömbön belüli önállóságot, javasolja, hogy államközi szerződésben rögzítsék az egyenrangúságot, a szigorúan vett önkéntességet, és az egymás belügyeibe való be nem avatkozást. Követeljük, hogy az államközi szerződéseket, amelyek az ország életére, hovatartozására jelentős hatállyal bírnak, hozzák nyilvánosságra. A program nyilvánítsa ki, hogy az MSZMP internacionalista talajon áll, de ez nem jelentheti a nemzeti érdekek háttérbe szorítását. Nyilvánítsa ki törekvését a jószomszédi kapcsolatokra.

Fő törekvésünk legyen a békés egymás mellett élés, a fegyvermentes Európa.

Az állam kormányzó szerveinek (parlament, kormány) a program tegyen javaslatot a következő kérdéskörökben: iparpolitika, agrárkérdés, KGST, illetve nyugat-európai piachoz való viszony, hazai piaci elképzelések, szociálpolitika, beruházáspolitikai, infláció megfékezése, eladósodási folyamat megfékezése, adósság visszafizetése. Javasolja a kormány részére a felduzzadt állami intézményi apparátusok leépítését.

A párt nyilvánítsa ki, hogy politikai pártként kíván működni, de a jelenlegi törekvésekkel ellentétben, ne dobja el ideológiai alapjait. Ideológiája legyen nyitott, rugalmas, ne tagadja meg a baloldali progresszív áramlatok eszmei örökségét, a kommunista és baloldali szociáldemokrata mozgalmak tradícióit. A marxista szellemiség talaján álljon. A párt nem teheti meg, hogy megtagadja múltját, más kérdés az, hogy a múlt hibáitól el kell hogy határolja magát.

Véleményünk szerint a párt nevének megváltoztatása nincs befolyással a kommunista mozgalmakkal szembeni támadásokra.

Kik lehetnek a párt tagjai?

Akik elfogadják a marxizmus—leninizmus máig érvényes útmutatását, elfogadják és betartják a szervezeti szabályzatot, a törvényeket, és fizetik a tagsági díjat, nem sértik meg a párt— illetve munkahelyükön — az intézményi demokráciát.

Kiket képviseljen a párt?

A bérből és fizetésből élőket, ezen belül természetesen a párt tagjait, a párttal szimpatizálókat (munkás, paraszt, progresszív értelmiség).

A párt határolja el magát a jobboldali revizionizmustól, a dogmatizmustól, a szektásoktól, azoktól, akik bizonyíthatóan megszegték a törvényeket, korrumpálódtak, résztvevői voltak törvénsértéseknek, visszaéltek beosztásukkal, hatalmukkal, vagy etikátlan ügyek résztvevői voltak.

A párt működését elsősorban a tagdíjakból biztosítsa, melyet a működéshez mindenkor szükséges mértékben osszon meg az alapszervezetekkel.

Javasoljuk, hogy kétvétenként kerüljön sor kongresszus tartására, illetve akkor, ha ezt a tagság legalább 20%-a igényli. Rendkívüli esetben a kezdeményezők javaslatát a pártsajtó hozza nyilvánosságra.

Véleményünk szerint a legutóbbi KB-ülésen a kongresszus időpontjára tett javaslat nem felel meg a párt érdekeinek, nem veszi figyelembe a realitásokat. A rendelkezésre álló idő rendkívül rövid, a nyári szezon miatt nem kerülne sor a pártprogram érdemi megvitatására.

Véleményünk szerint a kongresszust *legkorábban november végén, december elején* lehet megtartani. Javasoljuk, hogy a résztvevők köre a lehető legszélesebb legyen, a küldöttek megválasztása, elletében az 1988. májusi pártértekezlettel, a lehető legdemokratikusabban történjen.

Az alsóbb pártszervek ehhez az időponthoz igazítsák értekezleteiket, programjukat a párt egész

programjához hasonlóan, időben hozzák nyilvánosságra. A kongresszus küldötteit az alapszervezetek közvetlenül választják, megfelelő nyilvánosság biztosításával, személyükre vonatkozó döntést a megyei pártbizottságok ne hozhassanak. A kongresszuson teljes joggal vehessenek részt a KB, ill. a KEB tagjai.

Az alapszervezet javasolja, hogy az eddigi felmenő pártszerkezet szűnjön meg, az alapszervezetek tartozzanak közvetlenül a Központi Bizottság irányítása alá, a városokban, illetve megyéknél csak szűk létszámú választott, de fizetett pártalkalmazottak legyenek városi, illetve megyei pártbizottságként — koordinációs joggal. A párt alkalmazottainak létszámát mindenkor a rendelkezésre álló pénzügyi eszközök határozzák meg. Véleményünk szerint a főállású politikusok mellett szól az az érv, hogy többpárt-struktúrában elképzelhetetlen, hogy embereket munkaidőből vonjunk ki. Hivatásos politikustól elvárható az igazán aktív politikai munka, hiszen feltételei ehhez adottak. Alternatív megoldásként számításba jöhet, hogy társadalmi, politikai munkások kieső munkaidőre járó bérét a párt-szervezet téríti meg, de ez véleményünk szerint kevésbé járható út, mivel az adminisztráció növekedéséhez vezetne, ezen kívül szélső esetben — gyakori munkahelyi távollét — a munkáltató nemtetszését váltaná ki.

A kongresszuson, illetve a közbeeső pártterkezeteken részt vevők számának kiterjesztését azért tartjuk fontosnak, mert véleményünk szerint csak így biztosítható, hogy esetleg nem vezető beosztású párttagok is eljussanak oda, hallassák véleményüket, illetve szavazataikkal befolyásolni tudják a kongresszus végső döntéseit.

Véleményünk szerint a kongresszusok anyagi fedezetét biztosítani lehetne megfelelően takarékos gazdálkodással, illetve a pártalapszervezeteknél maradó tagdíjhányadból történő befizetésekkel.

A leírtakkal kapcsolatban az a célunk, hogy segítséget adjunk a pártprogram kialakítására, ne csak addig jussunk el, hogy kritizáljuk a párt felső vezetése által elkészített programtervezeteket.

A j k a , 1989. június 21.

Ajkai Bányauzem
Szénelőkészítő Mű Pártalapszervezete

6. sz. függelék

[Koi Tibor írásban beadott hozzászólása]

Tisztelt Központi Bizottsági Ülés!

Az ülésre készülve én is információkat gyűjtöttem, és több taggyűlésen vettem részt. Ezért úgy érzem, kötelességem a közvetlen környezetemben elhangzottakról szólni, ahogy ezt az előttem szólók is tették.

Az előadói beszédben is elhangzott, hogy a párttagokat élénken foglalkoztatja az, hogy a párt melyik területen fog dolgozni. A lakóterületre történő átjelentkezés kérdésében megoszlanak a vélemények.

El szeretném mondani, hogy az átjelentkezést ösztönzi egyrészt a várható választási munka, másrészt, hogy az üzemi feladatokba nem marad bekapcsolódási lehetőség.

Többen fogalmazták: „Sem a párttagság, sem az alapszervezeti vezetés nem tudja, hogy van-e még szükség rájuk a munkahelyen, van-e joguk valamibe beleszólni.”

Viszont van olyan gazdaság is, ahol a vezetés igényli a párttagok politikai tevékenységét, éppen a gazdálkodás segítése érdekében.

Egységes azonban annak a megítélése, és ebben többen megerősítettek, hogy az átjelentkezések a taglétszám csökkenéséhez fognak vezetni. Ennek egyik oka területünkön, hogy a több műszakba járás nem fogja lehetővé tenni a lakóhelyi politizálást, a szabadidőben pedig az emberek többsége a második gazdaságban dolgozik.

Röviden szeretnék szólni a reformkörökről. Nem egységes a kialakult vélemény a reformkörök munkájáról. Úgy vélekedik párttagságunk és a közvélemény egy része, hogy a reformkörök „egyes emberek karrierizmusától, hatalmi vágyától fűtve alakulnak, és e köröket a reformretorika és nem a tenni akarás” — jellemzi.

Mások viszont éppen azt fogalmazták meg, hogy a vártnál lassabb a reformkörök kibontakozása. Hiányzik náluk is a jó program, ezért nem tudják a párttagság zömét felsorakoztatni a reformok mellett.

A vélemények harmadik csoportja pedig a reformkörök jó szándéka ellenére a párt megosztását látja bennük. Úgy fogalmaznak, hogy ideológiailag széthullóban van az MSZMP. Ezért el kell fogadnunk azt, hogy nagyon nehéz ma elvhűséget követelni, agitálni, politizálni akkor, amikor nem tudják, milyen elvhez legyenek hűek párttagjaink.

Egyetértek mindazokkal, akik úgy fogalmaztak, hogy félretéve minden személyes dolgot, variációt figyelembé véve alá kell rendelnie magát mindenkinek az MSZMP választási győzelme érdekében azért, hogy a lengelországi helyzethez hasonló elkerülhessük. Ezért fontos, hogy sürgősen meg kellene fogalmazni a párt programját.

Sajnos jelenleg mi a probléma véleményem szerint?

1. Az MSZMP tagsága sem lát világos célt, és így nincs lehetősége a tömegek megnyerésére, mozgósítására.

2. Sokan üdvözölték a kongresszust, amelytől azt várják, hogy rendezni fogja a párt sorait, és alkotja programját. De ennek érdekében szükséges volna még a kongresszus előtt „hovatartozás” tisztázása és pontosítása. Mert ma a párttagság azt érzi, hogy ez a párt nem az, amibe valamikor ők beléptek. (Nincs egység, fegyelem, szolidaritás.)

Nagyon fontos, és azokkal értek egyet, akik úgy fogalmaztak, hogy el kell határolnia a pártnak magát a múlt negatívumaitól, de az elmúlt 40 év eredményeit reálisan kell értékelni és meg is kell azokat becsülni.

Egységről röviden.

Többen foglalkoztak a Politikai Bizottság tagjainak, pártvezetőjének egymással ellentmondó és változó nyilatkozataival. Amit úgy is megfogalmaztak, hogy nem a többség álláspontját, hanem egyéni, népszerűségük növelése érdekében tesznek nyilatkozatot. Örömmel vettem, és sokan kinyilvánították véleményüket, amikor Sarlós elvtárs indítványozta a hozzászólások sorrendjében négy politikai vezetőnk véleménynyilvánítását. Azonban én és sokan mások — így Horn Gyula elvtárs is — megerősített abban, hogy többet vártunk a hozzászólóktól, már értem ezalatt mondanivalójában, mert saját érzésem, hogy visszafogottan, árnyaltan szóltak mindazokról a kérdésekről, ami ma a közvélemény és párttagság részéről problémaként jelentkezik.

Szerintem konkrétabbnak kellett volna lenniük. Hogy miért említtem mindazt, hogy nyíltabban és korrektebben kellett volna, illetve vártuk el, hogy szólnak, azért, mert csak ismételné tudom azt a megállapítást, hogy jelenleg politizálásunkra az a jellemző, hogy véleménynyilvánítás van;

— itt a teremben,

— a folyosón

— és két központi bizottsági ülés között a sajtóban,

amelyek ellentmondóak és változóak. Ezért egy folyosópolitikát, illetve véleményt szeretnék csak kihangsúlyozni, ismertetni.

A négy politikai vezetőnk hozzászólását követően az hangzott el, amennyiben a jelenlegi politikai vezetők nem jutnak közös nevezőre, nem közelítenek platformjukkal egymáshoz, ha a párttagság és közvélemény nem fogja érezni, hogy nincs hatalmi harc, egység, a választásokat nem nyerjük meg. Akkor ezek a vezetőkink „nyugdíjba is vonulhatnak azonnal”.

Munkásorségről:

A Munkásorséggel kapcsolatosan szeretnék egy gondolatot megjegyezni. A Munkásország hangulatát továbbra is bizonytalanság jellemzi. Ez adódik az általános politikai légkörből, valamint abból, hogy a Minisztertanács még nem döntött a Munkásorségről. A munkásör-állomány egységes a tenni-akarában, csak konkrét programot, iránymutatást vár. A munkásörök megítélése szerint ellenük az alternatív szervezetek részéről hecckampány folyik. Ez a merev elutasítás egy alakuló demokráciával ellentétes. A Munkásország nyitott, véleménye szerint a felelőtlen hangulatkeltés helyett a problémákat tárgyalóasztalnál kell megoldani.

A sajtóról és tömegtájékoztatásról:

Helytelen gyakorlatnak tartom a tömegtájékoztatásban, hogy egy nyilatkozatból, környezetétől elszakítva használnak fel egy-egy mondatot és ezáltal más értelművé, jelentőségűvé válik politikai vezetőink megnyilatkoztatása. Ebbe a szituációba, illetve csapdába több politikai vezetőnk is került (pl. Grósz Károly elvtárs, Pozsgay Imre elvtárs).

Kérdezem én: ki ezért a hibás és felelős?

Szerintem nem a Központi Bizottság.

Javaslatom:

A változásokkal értek egyet és azokat a javaslatokat támogatom, hogy személyi kérdésekben most a Központi Bizottságnak döntenie kell. Meg kell választanunk a párt elnökét, ennek személyében döntenünk kell, személy szerint Nyers Rezső elvtársat. Egyúttal feladatkörét is meg kell határoznunk. Véleményem szerint a párt első számú vezetője az elnök legyen, a főtitkár pedig az apparátus munkájának koordinálásával, irányításával foglalkozzon.

Mindezek mellett javaslok egy intézőbizottság létrehozását, amely 15—20 fős lenne. A kongresszusig lenne feladatokkal megbízva.

Véleményem szerint főtitkárt és köztársasági elnököt nem kellene most választanunk. Erre legyen hivatott a kongresszus.

Budapest, 1989. június 24.

(Koi Tibor)

7. sz. függelék

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
POLITIKAI BIZOTTSÁGA

TITKOS!

Készült: 1 gépelt pld.-ban
Grósz Károly
[Saját kezű aláírás]

JAVASLAT

a Központi Bizottság 1989. július, augusztus és szeptember hónapokra szóló munkatervére

A Politikai Bizottság javasolja, hogy a Központi Bizottság 1989. július, augusztus és szeptember hónapban az alábbi témákat tárgyalja meg:

1. Javaslat az MSZMP Szervezeti Szabályzatára
2. Javaslat a kongresszus megrendezésének módjára és költségvetésére
3. Javaslat a kongresszus ügyrendjére
4. Jelentés a kongresszus tartalmi és szervezeti előkészítésének helyzetéről
5. Javaslat a kongresszusi küldötteknek kiküldendő dokumentumokra
6. Javaslat a nyugat-európai integrációs folyamattal összefüggő külpolitikai és külgazdasági stratégiánkra
7. Állásfoglalás az MSZMP egyházakhoz és valláshoz fűződő viszonyáról
8. Állásfoglalás a nemzet és a nemzeti kisebbségek néhány időszervi kérdéséről
9. Tájékoztató az 1990—92. évi gazdaságpolitika fő irányainak és eszközszerkezetének kidolgozásáról
10. A belpolitikai helyzet értékelése
11. Javaslat az MSZMP választási stratégiájára
12. Történelmi közelmúltunk (az elmúlt 15 év) értékelése
13. A katonapolitikai helyzet időszervi kérdései.

Budapest, 1989. június 13.

*A Központi Bizottság és a Politikai Intéző Bizottság munkaterve
az 1989. július, augusztus és szeptember hónapokra*

I.

A Központi Bizottság 1989. július, augusztus és szeptember hónapban az alábbi témákat tűzi napi-rendre:

1. Javaslat az MSZMP Szervezeti Szabályzatára
2. Javaslat a kongresszus megrendezésének módjára és költségvetésére
3. Javaslat a kongresszus ügyrendjére
4. Jelentés a kongresszus tartalmi és szervezeti előkészítésének helyzetéről
5. Javaslat a kongresszusi küldötteknek kiküldendő dokumentumokra
6. Javaslat a nyugat-európai integrációs folyamattal összefüggő külpolitikai és külgazdasági stratégiánkra
7. Állásfoglalás az MSZMP egyházakhoz és valláshoz fűződő viszonyáról
8. Állásfoglalás a nemzet és a nemzeti kisebbségek néhány időszerű kérdéséről
9. Tájékoztató az 1990—92. évi gazdaságpolitika fő irányainak és eszközrendszerének kidolgozásáról
10. A belpolitikai helyzet értékelése
11. Javaslat az MSZMP választási stratégiájára
12. Történelmi közelmúltunk (az elmúlt 15 év) értékelése
13. A katonapolitikai helyzet időszerű kérdései.

II.

A Központi Bizottság osztályai az alábbi témákat terjesszék a Politikai Intéző Bizottság elé:

Július 11.

1. Javaslat az MSZMP Szervezeti Szabályzatára

Felelős: Kovács Jenő elvtárs

2. Javaslat a kongresszus ügyrendjére

Felelős: Kovács Jenő elvtárs

3. Javaslat a kongresszus megrendezésének módjára és költségvetésére

Felelős: Kovács Jenő elvtárs

4. Javaslat a pártingatlanok tulajdonjogi helyzetének rendezésére

Felelős: Kovács Béla elvtárs

Július 25.

1. Javaslat a kongresszuson létrehozandó vezető és ellenőrző testületekre, megválasztásuk módjára

Felelős: Kovács Jenő elvtárs

2. Tájékoztató a Magyar Néphadsereg fejlesztésével kapcsolatos kérdésekről

Felelős: Kárpáti Ferenc elvtárs

3. Tájékoztató az 1990—92. évi gazdaságpolitika fő irányainak és eszközrendszerének kidolgozásáról

Felelős: Kovács Imre elvtárs

Augusztus 15.

1. A belpolitikai helyzet értékelése

Felelős: Andics Jenő elvtárs

2. Javaslat a Magyar Televízió, a Magyar Rádió, az MTI és az MSZMP kapcsolatára és a műsor-idő-felosztás elveire a választási kampány során

Felelős: Andics Jenő elvtárs

3. Javaslat a cigányság helyzetével kapcsolatos politikai feladatokra

Felelős: Andics Jenő elvtárs

Szeptember 5.

1. Javaslat az MSZMP Szervezeti Szabályzatára

Felelős: Kovács Jenő elvtárs

2. Az MSZMP programnyilatkozata

Felelős: Pozsgay Imre elvtárs

3. Jelentés a kongresszus tartalmi és szervezeti előkészítéséről

Felelős: Kovács Jenő elvtárs

4. Javaslat a kongresszusi küldötteknek kiküldendő dokumentumokra

Felelős: Kovács Jenő elvtárs

5. A katonapolitikai helyzet időszervi kérdései

Felelős: Kárpáti Ferenc elvtárs

6. Állásfoglalás a párt tudománypolitikai elveiről

Felelős: Andics Jenő elvtárs

7. Javaslat az új tájékoztatási törvény elveire

Felelős: Andics Jenő elvtárs

Szeptember 19.

1. Állásfoglalás az MSZMP és a Szocialista Internacionálé, illetve annak szervei közötti kapcsolatok, együttműködés lehetséges területeiről, feladatainkról

Felelős: Kótai Géza elvtárs

2. Javaslat a párt gazdálkodásának hosszú távú elképzeléseire, az új gazdálkodási, számviteli beszámoltatási rend kialakítására

Felelős: Kovács Béla elvtárs

Megjegyzés: A választások előkészítésével összefüggő javaslatokat a Választási Iroda a szükség szerint terjeszti a Politikai Intéző Bizottság elé.

Z á r a d é k :

A munkatervet kapják meg:

- a Központi Bizottság tagjai,
- a Központi Bizottság osztályvezetői,
- a Budapesti Pártbizottság első titkára,
- a megyei és a megyei jogú pártbizottságok első titkárai.

JEGYZŐKÖNYV

a Központi Bizottság

1989. július 28-án megtartott üléséről

NYERS REZSŐ elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Üdvözlöm Önöket, a Központi Bizottság ülését megnyitom. Bejelentem, hogy az ülésen nem vesz részt tizenhat központi bizottsági tag. Szolgálati okból külföldön van két elvtárs, Marjai József és Pónya József elvtárs. Hivatalos elfoglaltsága miatt van távol Vánca Jenő elvtárs. Külföldön tölti szabadságát hét elvtárs: Beck Tamás, Gubicza Ferenc, Huszár István, Kovács László, Osztafi Béla, Pozsgay Imre és Romány Pál elvtársak. Szabadságon van három elvtárs: Berecz Frigyes, Koi Tibor és Perényi János elvtárs. Egészségi ok miatt van távol három elvtárs: Aczél György, Major László és Ördögh Szilveszter elvtárs. Megállapítom, hogy ülésünk határozatképes.

A következő napirend megtárgyalását javaslom:

1. Tájékoztató időszerű nemzetközi kérdésekről
Előadója én magam lennék.
2. Javaslat az MSZMP kongresszusának előkészítésével összefüggő néhány kérdésre.
Előadója: Kovács Jenő elvtárs.
3. Napirendi pontként javasoljuk,
Állásfoglalás-tervezet az MSZMP viszonyáról, az egyházakhoz és a váláshoz.
Javaslat a lelkiismereti és vallásszabadság elveire
Előadója Berecz János elvtárs
4. Különfélék
5. Egy személyi javaslatot javaslunk megtárgyalni.

Megkérdem a Központi Bizottság tagjait, hogy a napirendhez van-e valami észrevétel. Észrevétel nincs, szavazásra teszem fel a kérdést, elfogadják-e a napirendet. Köszönöm. Elfogadottnak jelentem ki a napirendet.

Javaslatot teszek a szerkesztőbizottság összetételére. A Politikai Intéző Bizottság ajánlja a Központi Bizottságnak, hogy az elfogadásra kerülő dokumentumok, valamint az ülésről kiadandó közlemény szövegének véglegesítésére kiküldött szerkesztőbizottság vezetője Kovács Jenő elvtárs legyen, tagjai Barabás János, Berecz János, Dudla József és Major László elvtársak. (Major László addigra itt lesz, most még távol van.)

Megkérdem, hogy van-e észrevétel a szerkesztőbizottsághoz.

Észrevétel nincs, akkor szavazásra teszem fel a kérdést, aki elfogadja ezt a javaslatot, kézfelemeléssel szavazzon.

Köszönöm. Megállapítom, hogy a Központi Bizottság elfogadta a szerkesztőbizottságot.

Javaslatot teszek a meghívásra. Az Intéző Bizottság javasolja a Központi Bizottságnak, hogy az ülésen tanácskozási joggal a következők vegyenek részt. Az állandó meghívottak, azaz a KEB elnöke és titkára, a Központi Bizottság osztályvezetői,

a megyei és a megyei jogú pártbizottságok első titkárai, a budapesti pártbizottság titkárai, valamint a pártsajtó képviselői, továbbá az első napirendi pont tárgyalásán Domonkos László és Kápolnai György elvtársak, a Pártpolitikai Osztály helyettes vezetői, a második napirendi pont tárgyalásán pedig Sarkadi Nagy Barna, a Minisztertanács Egyházpolitikai Titkárságának vezetője és Nuber István, a Társadalompolitikai Osztály munkatársa. Megkérdezem, hogy elfogadják-e a meghívottakra vonatkozó javaslatot. Aki igen, kézfelemeléssel szavazzon.

Köszönöm, elfogadják. Akkor kérem, hogy a meghívottakat hívjuk be. Addig szünetet tartunk.

Üdvözlöm a meghívott elvtársakat a Központi Bizottság ülésén. Közlöm, hogy a Központi Bizottság a következő napirendi pontokat tárgyalja meg:

Tájékoztató időszerű nemzetközi kérdésekről, előadója Nyers Rezső.

Másodikként: Javaslat az MSZMP kongresszusának előkészítésével összefüggő néhány kérdésre, előadó Kovács Jenő.

Harmadikként: Állásfoglalás-tervezet az MSZMP viszonyáról az egyházakhoz és a valláshoz.

Javaslat a lelkiismereti és vallásszabadság elveire, előadója Berecz János.

Negyedik napirendi pontként különféléket, majd ötödikként egy személyi javaslatot tárgyalunk meg.

Tisztelt Központi Bizottság! [Kedves Elvtársak!] Legutolsó ülésünk óta eltávozott körünkből Kádár János elvtárs, a párt egyik alapítója, a magyar kommunista mozgalom élenjáró vezetője, az egyesült munkáspárt főtitkárhelyettese, az MSZMP alapítója és 32 esztendőn keresztül főtitkára, majd elnöke, az ország történelmi jelentőségű államférfija. Személyében a szocializmus nagyszerű harcosát, pártunk kiemelkedő vezetőjét veszítettük el, és az ország egy nagy hatású államférfia távozott az élők sorából.

A politikában nélkülözzük az ő személyiségét, éleslátását, a történelemtudomány képviselői fogják még sokáig boncolgatni az ő hosszú politikai pályafutásának a történéseit és az ő kiemelkedő szerepét ezekben a történetekben. Kérem, hogy egyperces néma felállással emlékezzünk erre.

(A Központi Bizottság egyperces néma felállással emlékezik Kádár János elvtársra.)

Köszönöm.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Elvtársak, rátérünk az első napirend tárgyalására, felkérem Nyers Rezső elvtársat, tartsa meg bevezető előadói beszédét.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Három nemzetközi eseményről szeretnék szóban is említést tenni, amelyek a párt tevékenységével függenek össze, és amelyen a párt képviselőiben részt vettünk.

- a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testületéről,
- Bush elnök látogatásáról és
- Mihail Gorbacsov elvtárral történt moszkvai találkozásról.

A bukaresti tanácskozáson két részben, két fő részben zajlottak a tanácskozások, az egyik volt a Politikai Tanácskozó Testület hivatalos ülése, a másik pedig az ott résztvevő pártvezetők nem hivatalos tanácskozása. A Politikai Tanácskozó Testület üléséről a következőket szeretném itt szóban is¹ kiemelni.

Gorbacsov elvtárs felszólalásában az európai és világhelyzetről adott egy átfogó áttekintést úgy, ahogy ő nevezte: ahogy Moszkvából látják az európai és világhely-

zetet. A következőket emelném ki ebből: értékelésük szerint az európai és világ-helyzetben jó irányú változások mutatkoznak a mostani időszakban. Jó irányú változás van a katonai szembenállások terén, az éles szembenállás csökkenésében és bizonyos enyhítő intézkedésekben. Jó irányú változás van a regionális konfliktusok kezelésében a nagyhatalmak és a nemzetközi politikai tényezők részéről. Jó irányú változás van továbbá abban, hogy egy bizalom, egy bizalmi légkör van megteremtődőben a szemben álló erők és tényezők között. Ugyanakkor hangsúlyozta, hogy bizonytalanság maradt a Nyugat politikájában még, két felfogás változatlanul viaskodik, vitázik, szemben áll egymással.

Az egyik nyugati felfogás szerint fordulatszerű változásra van szükség és lehetőség a világpolitikában, a tömbök viszonyában és a nemzetközi válságócok kezelésében. A másik felfogás szerint nem fordulatszerű változás van napirenden igazából, hanem a korábbi konfrontációs modellen, ezen a nemzetközi modellen kisebb vagy nagyobb korrekciókat kell végrehajtani, de ez a modell alapján marad.

Az első felfogásnak, tehát a fordulatszerű változás szükségességének jelenleg határozott hívei az NSZK és Olaszország kormányköreiben található és a társadalomban is. A második felfogás Anglia és az Egyesült Államok kormányköreiben jelentkezik bizonyos ingadozás formájában. A baloldali erők különösen Európában, de a világ más részein is pozitív szerepet játszanak ebben a globális politikai dilemmában, tehát határozottan a fordulatszerű változás mellett vannak. Viszont, ahogy Gorbacsov elvtárs mondta, nem ezekkel a baloldali erőkkel kell végül is megegyezni, legalábbis addig, amíg nincsenek kormányon, hanem a kormányokkal.

Bush elnökről úgy nyilatkozott, hogy nála hajlandóság mutatkozik az érdemi előrehaladásra a további enyhülési folyamatban, de még ellentmondásos az álláspontja. Ennyit erről.

Hangsúlyozta Gorbacsov annak a fontosságát, hogy 1992-re jól készüljünk fel az egységes Nyugat-Európára, mert ez új helyzetet teremt, és ezt nekünk jól ki kell tudni használni.

A bécsi tanácskozásokat aktívan kell folytatni, ott aktív szerepet kell játszani kezdeményezésekkel is. Jó lehetőségek jelentkeznek erre. Tanulmányozni kell véleménye szerint egy második Helsink-i Értekezlet összehívását, amelynek a létrejötte esetén tovább lehet vinni majd a helsink-i folyamatot.

Ott a tanácskozó testület ülésén is hangsúlyosan közölte Gorbacsov elvtárs, hogy a maguk részéről készek külön tanácskozást folytatni és megegyezni a szocialista országokbeli szovjet csapatkontingensekről.

Három kérdésben hangzott el még figyelemre méltó gorbacsovi megnyilatkozás. Ez a három a következő:

Azt mondotta: nem akarjuk leválasztani Nyugat-Európát az Amerikai Egyesült Államoktól. Tehát ez, mint taktikai fő álláspont, vagy taktikailag meghatározó álláspont, ma már nem létezik.

A második figyelemre méltó gondolat az volt: nekünk a szocialista reformok révén ki kell tudni ütni az emberi jogok zászlóját ellenfeleink kezéből, hogy azt ne lobogtathassák és ne használhassák fel miellenünk.

A harmadik egy elvi megfogalmazás volt, ezt úgy formulázta, hogy a Varsói Szerződést katonai, politikai szövetségből — amelyben a katonai jelleg dominált — politikai-katonai szövetséggé kell átalakítani. Azzal kapcsolatban, hogy politikai szövetséggé alakuljunk át nagyobb mértékben, hogy a hangsúly erre kerüljön, ezzel

mi egyetértettünk a tanácskozáson, de hozzátettük, hogy nem brezsnyevi értelemben felfogott politikai szövetségessé lehetünk. Tehát a Brezsnyev-doktrínát mi érvénytelennek tekintjük. Egyébként Gorbacsov ezzel teljesen egyetért. A moszkvai tanácskozásunkon is nagyon határozottan megnyilatkozott ebben a kérdésben.

A Politikai Tanácskozó Testület vitájában sajátos, önálló álláspontok jelentettek a részt vevő országok részéről. Összegezőként azt tudom mondani, hogy alapvető kérdésekben, a főirány-kérdésben azonos álláspontok, megnyilatkozások voltak, de elhangzottak azért fontos kérdésekben is eltérő megközelítésű, eltérő szemléletű álláspontok, amelyek nem direktben konfrontálódtak az együttes állásponttal, de sajátos véleményeket hangoztattak. Egyik ilyen volt a Közös Európai Ház gondolata. Ez azért nem egyszerűen csak egy gondolat, hanem ez egy politikai irány is. Definitíve, kimondva és határozottan szembeszegülve ezzel csak a román delegáció nyilatkozott meg, Ceaușescu elnök élesen elvetette. Nem értenek egyet az Európai Háznak a gondolatával, ők nem hajlandók részt venni semmiféle Európai Házban. Tisztázódott persze az Európai Ház gondolatában az, hogy itt nem Európa unifikálásáról van szó, és nem a nemzeti önállóság és szuverenitás megszüntetéséről — ebben a gondolatban —, hanem igazában ez az európai együttműködésnek egy nagyon magas fokát kívánja kifejezni, tehát román részről ezzel sem értenek egyet.

Különbségek mutatkoztak a Nyugat megítélésében. Volt olyan nézet — talán leginkább a Német Szocialista Egységpárt vezetése részéről —, amely a Német Szövetségi Köztársasággal való jó kapcsolat fenntartását, ennek a kapcsolatnak további építését hangsúlyozta, szükségesnek minősítette, de ugyanakkor egészében a Nyugatról sokkal negatívabb véleményt fejtett ki, mint ami a gorbacsovi megnyilatkozás volt, nem simult össze eléggé a kettő. Bizonyos aggodalom és félelem mutatkozott meg némely szocialista ország részéről — az ország megnevezése nélkül — a tekintetben, hogy talán rossz irányba mennek a reformfolyamatok. A párttanácskozás már inkább Gorbacsov szókimondóan vetette fel, hogy a Szovjetunióban, a Lengyel Népköztársaságban és a Magyar Népköztársaságban zajló reformfolyamatokkal kapcsolatban jelentkezik ez, és ott pártközi tanácskozáson már úgy nyilatkozott, hogy talán nem is csak aggodalom, már félelem van ezzel kapcsolatban. De ugyanakkor hangsúlyozta, hogy ezek a reformfolyamatok pedig elkerülhetetlenül szükségesek, és azokat végig kell vinni.

A pártvezetői tanácskozáson tulajdonképpen nem került sor egy mélyebb politikai elemzésre ezekben a reformfolyamatokban, mindenki a maga országáról számolt be, ezek közül leginkább Jaruzelski elvtársnak a beszámolóját emelném ki, aki azt hangsúlyozta, hogy a lengyelországi politikai válságnak mélyebb okai vannak, és ezek hosszabb idő alatt alakultak ki. A politikai válság kezelés hibásnak bizonyult, korábban a katonai erő nem hozta meg számukra a politikai sikert. Úgy fogalmazott: katonailag győztünk, politikailag vereséget szenvedtünk.

A gazdasági okoknak nagy jelentőséget tulajdonított a lengyel válságban. Mondott egy érdekes adatot, ami szerint Lengyelországban a tej állami támogatására ugyanannyit fordítanak, mint fegyverkezésre, márpedig a fegyverkezésre nem fordítanak keveset. Ezt emelném ki. Egy olyan állásfoglalás történt, hogy a szocialista országokbeli társadalmi folyamatok mélyebb elemzésére sor kell, hogy kerüljön majd egyik következő tanácskozáson, talán ennek az évnek a végén. Ennyit szerettem volna mondani a Politikai Tanácskozó Testület üléséről.

Bush elnök látogatásáról megkapták írásban a jelentésünket², ehhez nem kívá-

nok hozzátenni semmit. A sommás értékelést illetően azt szeretném aláhúzni, hogy az elnöki látogatás tanújele volt annak, hogy gazdasági és politikai reformjaink Magyarország nemzetközi tekintélyét nagyon megerősítették, megnövelték, ismertségét is, de a tekintélyét is Európában és a világban. Ez megnyilvánult az elnöki megnyilatkozásokból, mind a hivatalos tárgyalásokon, mind pedig a nem hivatalos beszélgetéseken.

Az amerikai vezetők erőteljesen hangsúlyozták, hogy a magyar belpolitika kérdéseiben ők semlegesek és semlegesek akarnak maradni. Nem foglalnak állást sem a kormány, sem az ellenzék mellett, a kormányt és az MSZMP-t pedig fontos tárgyalópartnernek tekintik. Nem akarnak belekeveredni belpolitikai dolgokba. Ez azért érdemel említést, mert Palmer nagykövet rendkívül intenzív tevékenységéről különböző vélemények alakultak ki az országban. Én azt hiszem, hogy ez valójában nem beavatkozás akar lenni, hanem az elnöki látogatás előkészítését akarta szolgálni, és az amerikai politika ismertségét akarja itt meghonosítani. Ezt hangsúlyozottan Bush elnök és Baker is elmondotta, hogy ők semlegesek a belpolitika kérdéseiben.

Erősen hangsúlyozta az itteni tárgyalásain Bush és Baker is, hogy Párizsban támogatni fogják Magyarország és Lengyelország gazdasági segítségét, megsegítését, nagyon fontosnak tartják ebben a két országban, hogy az előre elhatározott reformok végbemenjenek. Ezt az ígéretüket meg is tartották, és Párizsban valóban felléptek ilyen támogatás érdekében.³

Egészében azt tudom mondani, hogy ellenzéki illúziókat — bizonyos fokig — eloszlatott ez a látogatás. Azt az illúziót ugyanis, hogy Amerikától várhatjuk egy azonnali nagy összegű dollártámogatás formájában a magyar gazdasági problémák megoldását. Ezeket az illúziókat oszlatta, az ország nemzetközi lehetőségeit feltétlenül javította és javítani fogja ez a látogatás, jól ki kell használni.

A Moszkvában tett látogatásunkról azt szeretném mondani, kölcsönös tájékoztatást adtunk országaink politikai helyzetéről és pártjaink helyzetéről. Az együttműködés néhány kérdését külön megvitattuk, s emellett a személyi kapcsolatok is erősödtek.

A látogatás elérte a célját a mi szempontunkból. A tárgyalások ismét megmutatták, hogy az MSZMP és az SZKP a szocializmus megújulását ugyanazon irányban és párhuzamosan gondolja el. Néhány kérdésben nem tisztán egyeztetett és nem pontosan azonos a véleményünk, vagy éppen nem is azonos. Egyik ilyen kérdés a többpártrendszer kérdése, a másik a magántulajdon szerepének, a népgazdaságban játszott szerepének a megközelítésében mutatkozik. Nem ellentétek, inkább eltérések vannak ebben a kérdésben.

A Szovjetunióban a pluralizmusnak egy nemzeti jellege van, ugyanaz, mint Jugoszláviában, úgyhogy nagyon komoly gondot okoz jelenleg nekik ennek a pluralizmusnak egy olyan vágányra helyezése, hogy a politikai működőképességet szolgálja. Ki volt tűzve a nemzeti kérdés megvitatása már most nyárra az SZKP Központi Bizottságában, ezt szeptemberre halasztották el, de már folyik az előkészülete, már szétküldték a köztársasági pártszervezetekbe az előzetes elgondolásokat vitaanyagként. Tehát valójában ott a pluralizmus azért létezik, de a többpártrendszeri formáját nem akarják és nem gondolják megvalósítani.

A magántulajdon megközelítésében inkább tisztázatlanságot mondanék, mint szembenállást, de nem világos számukra, hogy mi a magántulajdon kérdésében milyen politikát folytatunk. És valóban ez a kérdés a magyar közéletben is megkér-

dőjeleződik, valójában még mi sem vagyunk teljesen tisztában vele, de Gorbacsov elvtárs azt a rögtönzött megfogalmazást használta, tudnia kell, hogy én — mondja ő — a magántulajdon ellen vagyok. Erre azt mondtam, hogy mi sem vagyunk a magántulajdon pártján, csak a magántulajdont szükségesnek ítéljük meg, s elkerülhetetlennek a gazdaság egészében. Aztán kiderült, hogy a kisvállalkozások tekintetében, különösen a mezőgazdaságban, de más területen is, a szövetkezeti kérdésben is, ők is szükségesnek tartják az állami tulajdon mellett az egyéb tulajdonformák elterjesztését, és Gorbacsov elvtárs ott még említést tett kötetlen formában egy — Ligacsov is jelen volt, ez az ebéden történt — olyan nagy szovhozról, amit visszaalakítottak kolhozra. Eddig az ellenkező folyamat ment, most visszafelé.

Érezhető volt, hogy a Szovjetunióban nagy figyelemmel kísérik a magyarországi eseményeket. A Szovjetunió Kommunista Pártjának a vezetése megértéssel viszonyul a mi politikánk iránt, ebben foglalnám össze a véleményt. A demokratikus szocializmus gondolatáról véleményt cseréltünk, érdeklődött Gorbacsov elvtárs ennek a fogalomnak a tartalma iránt, általánosságban tudtunk a tartalomról valamit mondani. Amit mondtunk, azt elfogadta, és a demokratikus szocializmus eszméjével nemhogy nincs problémájuk, hanem azt helyeslik és egyetértéssel fogadják.

A belpolitikai helyzetünkkel kapcsolatban bizonyos aggodalom természetesen tapasztalható náluk. Nálunk is tapasztalható ugye ez az aggodalom, azonban a mi belső ügyeinkbe nem akarnak és [nem] fognak beleszólni.

Részletes tájékoztatást kaptunk a szovjet helyzetről és az SZKP helyzetéről is. A Szovjetunióban a legkomolyabb problémát — és egyúttal egy nagy veszélyt — a piac állapota jelenti Gorbacsov szerint. A vezetés döntései sokszor a napi nehézségek nyomása alatt születnek, félmegoldások vannak, amelyek ellentmondanak sokszor a peresztrojka logikájának is, a pártvezetés kénytelen ilyen piaci problémákkal is foglalkozni. Tehát látják ennek a problémának a megoldatlanságát és ennek a politikai következményeit.

A bányászsztrájkról⁴ is egy elemzést adott számunkra, azt mondta, hogy a munkások követeléseai alapvetően jogosak voltak, miközben ők határozottan ellenzik a politikai jellegű sztrájkokat, és ezt nemkívánatosnak minősítik. Ha más ágazatok is ezt az utat követnék, az ország gazdasága összeomlana — mondta ő —, és ha ilyen helyzet lenne, akkor egyenesen odáig ment el, hogy akkor nem maradna más megoldás, mint a demokratikus intézmények működésének a leállítás, rendkívüli állapot bevezetése, de azt már nem az ő vezetésük csinálná. De ezt persze nem politikai programként mondta — ezt szeretném hangsúlyozni —, hanem egy gondolatot végigvívve, [a gondolattal] — talán nem túlzás, ha azt mondom — eljátszva.

A sztrájkokkal kapcsolatban komoly problémának jelezte azt, hogy a peresztrojka lassú előrehaladása váltotta ki az elégedetlenséget és a sztrájkot. A helyi vezetés bizonytalansága és peresztrojkaellenes magatartása nagy szerepet játszott ebben. Ez [egy] — a szovjet viszonyokat illetően — azt hiszem, nagyon fontos megállapítás, és most vita folyik a Szovjetunióban arról, hogy a köztársaságokban és a helyi szervezetekben mikor hajtsák végre a választásokat az állami szervezetekben. Megoszlanak a nézetek. Vannak, akik késleltetik ezeket a választásokat, és vannak, akik gyorsítani akarják, jelenleg még eldöntetlen ez a kérdés.

Végül is még annyit akarok [rezüméként] mondani, hogy az átalakítás, a peresztrojka politikáját mindenképpen folytatni akarják és folytatni fogják. Gorbacsov és Ligacsov között e tekintetben nem mutatkozott semmi különbség, miközben azért a két ember gondolatfűzése között eltérések mutatkoztak természetesen.

A látogatás során tehát a kétoldalú kapcsolatok több kérdésében folytattunk tárgyalást, és egyetértés alakult ki a következőkben:

Egyetértettünk abban, hogy előmozdítjuk az MSZMP és az SZKP kapcsolatainak a bővítését, intenzívebb formában a tapasztalatcserét.

Valamivel lanyhult az együttműködésünk ezekben a hónapokban, de most erősíteniünk kell. Javasoltuk, hogy az SZKP építsen ki együttműködést más magyar demokratikus szervezetekkel, alakuló pártokkal is. Ebben nem valami filantropikus politikai elképzelés vezetett minket, hanem egyszerűen a józan ész, az SZKP-nak úgylátás szerint ki kell építenie ezt, és hiba lenne, ha közöttünk ez egy olyan ki nem beszélt kérdés maradna, és nekik feszengve kellene ilyen kapcsolatokat kiépíteni. A szovjet külügyi szolgálat is ki kell építsen ilyen kapcsolatokat. Kimondottan ajánlottuk a Szovjet—Magyar Baráti Társaságnak, hogy építsen ki ilyet. Mi akarunk a legfontosabb partner lenni továbbra is a magyar—szovjet barátság ápolásában, de ez nem szabad, hogy pártügy legyen. Ez egy nagyobb ügy annál.

Áttekintettük a szovjet csapatok magyarországi tartózkodásával kapcsolatos fontosabb kérdéseket is. Emlékeztettünk arra, hogy a Grósz—Gorbacsov-találkozón márciusban már megállapodás született a csapatkivonások folytatásáról,⁵ de akkor az volt a megállapodás, hogy maradjon belső ügy, nem publikált kérdés. Most ezt a megállapodást megerősítettük, és egyetértettünk abban, hogy további lépéseket teszünk a csökkentés folytatására, és nyilvánosságra hozzuk abban a formában, ahogy ez megjelent a magyar kommunikációban⁶. A szovjet kommuniké és a magyar megnyilatkozás között egy mondatnyi különbség van, ami megfelel a Gorbacsovval folytatott tanácskozásnak, de ők ezt így nem mondják. Ez a mondat a következő: „Az európai leszerelési folyamatok kedvező alakulása esetén ez elvezethet a teljes és végleges visszavonásig.” Ez tehát egy Gorbacsovval folytatott megbeszélésen kialakult egyetértés, mi ezt fontosnak tartjuk most publikálni is.

Ugyanakkor hangsúlyozni kell továbbra is, hogy a bécsi tárgyalások⁷ és a nemzetközi tárgyalások függvénye marad a teljes kivonás, a folytatás is függ attól, de azért mindenképpen folytatjuk.

Kérem, a magyar—szovjet gazdasági együttműködés új alapokra való helyezéséről beszéltünk. E tekintetben elvi egyetértés mutatkozik. Az itt felmerülő gyakorlati megoldások kormányzati szinten oldhatók meg, tisztázhatók és alakíthatók ki ennek a mechanizmusai. Elvi egyetértés volt, hogy mindkét oldalról erre törekszünk, ennek a révén egy új fejezetet lehet nyitni valószínűleg még a szovjet—magyar politikai kapcsolatok tekintetében is, mert a gazdasági kapcsolatok áttekinthetlensége az országaink közvéleménye által azért politikai problémává is vált, főleg itt Magyarországon, de részben még a Szovjetunióban is. Hangsúlyoztuk, hogy nagyon kedvező az a politika, amelyet az SZKP és a szovjet kormány a kárpátaljai magyarság helyzetének javításában kifejt, bel- és külpolitikai szempontból is fontosak ezek számunkra. Gorbacsov elvtárs jelezte, hogy továbbra is ezen az úton kívánnak haladni, sőt továbbhaladni.

Tájékoztattuk a szovjet vezetést álláspontunkról több nemzetközi kérdésben, így a magyar—román és magyar—csehszlovák kapcsolatok néhány kérdésében, majd erre még visszatérek. Megértésre talált a törekvésünk, ahogyan ezeket a problémákat felvetjük elvi alapon, és keressük azok megoldását.

Egyetértettünk abban, hogy új gazdaságpolitikai koncepcióra van szükség a KGST korszerűsítése területén, s ebben kétoldalú alapon is együtt fogunk működni. Felvetettük Gorbacsov elvtársnak azt az aggodalmunkat, hogy nagy terveket vá-

zolunk fel esetleg a KGST továbbfejlesztésére, olyan nagy terveket, amelyeknek nincs reális alapjuk, és nem megvalósíthatók, és hozunk olyan látszathatározatokat, amelyek a publikálás időszakában reményeket keltenek, a megvalósítás során azonban nagyon hamarosan összeomlanak. Emlékeztettünk itt a korábbi komplex programokra. Egyik sem bizonyult átütő erejűnek, ami az 1969—1971-es integrációs program volt, amiben én magam is részt vettem, egy hibás, hatástalan, rossz döntésnek bizonyult. Rosszabb így dönten, mintha semmit nem döntünk. Inkább addig vizsgáljuk a kérdéseket, amíg érdemleges megoldásokra nem tudunk jutni. Ezt a véleményt képviseljük, azért mert a gazdaságpolitikai titkári, osztályvezetői, meg kormányzati tanácskozásokon látjuk már, hogy kitűzik egy szocialista közös piac megvalósításának az eszméit, aminek semmiféle materiális alapja és előfeltétele jelenleg nincs. Gorbacsov elvtárs ezzel a megközelítéssel egyetértett és elfogadja azt, hogy nagyon komolyan vitatkozzunk majd nemzetközi szinten ezekben a kérdésekben. Ennyit akartam mondani a moszkvai látogatásról.

Találkoztunk Bukarestben Ceaușescu elvtárral, a találkozó nem hivatalos jellegű volt, és az ő kérésére jött létre. A találkozást, a részvételt feltétlenül el kellett fogadnunk, és azt kell mondjam utólag is, helyes, hogy ezt elfogadtuk. Egyébként Gorbacsov elvtárs most Moszkvában is — miközben ő maga is kritikus véleménnyel van a román politikáról számos vonatkozásban, de ugyanakkor Románia önállóságát is hangsúlyozza — és azt a véleményt közölte velünk, hogy tárgyalni pedig kell, a tárgyalástól elzárkózni, ő ezt nem helyeselné. Tehát ez a mi véleményünk is. A tárgyalásnak azonban bizonyos feltételei vannak. A következőt közöltük Ceaușescuval: Arad, az aradi tanácskozás⁸ nem hozott semmi érdemleges eredményt, egyetlen ponton van megfelelőnek ítéltető kapcsolatunk, az áruforgalmi kapcsolat normálisan bonyolódik. Meg kell mondjam, nem nagyon magas szinten, mert ez egészen mély ponton volt, és valami kis javulás van, ez az egyetlen kérdés, semmi más területen nincs előrehaladás, sőt azt a véleményünket közöltük, hogy romlott a helyzet. És ebben mi nem érezzük magunkat felelősnek.

Hangsúlyoztuk azt, hogy a szisztematizálási terv⁹ természetesen román belügy, különösen a nem nemzetiség lakta területeken, viszont a nemzetiség lakta területeken ez a nemzetiségi politikát különlegesen terhelő aktus, és mi ezt így nem tudjuk elfogadni, és kérjük őket, hogy ott állítsák le. Csak nyilatkoztacsere történt, és ezt nyilatkoztuk.

Kulturális kapcsolatokról: közöltük, hogy tarthatatlan állapot, hogy nem engedik be a magyar kulturális termékeket, erre Ceaușescu valami olyan nyilatkozatot tett, hogy az önök sajtótermékeiben kriminális dolgok olvashatók, ilyen sajtótermékeket nem engednek be, erre mondtam neki, hogy engedjék be a Népszabadságot, a Népszabadság a párt lapja. Azt mondja, hogy a Népszabadság is olyasmiket ír, hogy azt sem engedik be, mert propagálja a Nyugatot, és kritikus a szocialistákkal szemben.

Így folyt a purparlé és a végén volt egy kétféle megközelítés a dologban, és ezt kérem, hogy a Központi Bizottság így vegye tudomásul, mert ez a mi politikánknak egy ilyen sarkalatos része, amit most fogok mondani. Most arról nem akarok beszélni, hogy Ceaușescu egyenesen paradicsominak ábrázolta a román viszonyokat. Egy dolgot még megemlítek: paradicsominak ábrázolta a román gazdaság helyzetét is, a külföldi adósságállománytól való megszabadulásukat. Ezt a pártvezetők ülésén is megemlítette, én is beszéltem róla, hogy ajánlotta minden országnak, különösen Magyarországnak, hogy tanulmányozzuk ezt a román példát, és ők szíve-

sen átadnak mindenféle tapasztalatot, eljönnek Budapestre, tartsunk közös konferenciát és elmondják, hogy ők hogyan szabadultak meg az adósságállománytól. Azt a véleményt közöltük, hogy Magyarország ezt az utat nem tudja járni, azért, mert a belső piac teljes kiürítésével járt, és a magyar nép nem fogadja el azt, hogy életszínvonala, fogyasztása terhére oldjuk meg az adósságállomány problémáját. Továbbá nemcsak ilyen politikai kérdés, életszínvonal-politikai kérdés, hanem véleményem szerint a gazdasági újratermelés egész folyamatában ez előbb-utóbb komoly akadályozó tényező lesz. Ez a purparlé is lezajlott, de egyébként, ha átadják a tapasztalataikat, mi azért természetesen azt áttanulmányozzuk, és lehet, hogy találunk benne olyan pontot, amit mi is hasznosítani tudunk, de egészében ez számunkra nem járható út, egyenesen elutasítottuk, ismerjük ezt a módszert eléggé. Rátérek a taktikai kérdésre, a román—magyar tárgyalásokkal kapcsolatban. Miután jól kiveszekedünk magunkat — én nem tárgyaltam még ilyen szinten Ceaușescuval — számomra kicsit meglepő volt, egyáltalán nem nagyon indignálódva, mint akiről leperegtek a vitának a hullámai, azt mondja, hogy akkor most foglalkozunk azzal, ami összeköt bennünket, és hagyjuk figyelmen kívül azt, ami elválaszt minket. Ez egy csapda, ebbe a csapdába tudom, hogy már beleestünk egypárszor, úgy éreztük, ebbe a csapdába nem mehetünk bele. Azt mondtuk, hogy nem. Fordítsuk meg a dolgot, akkor lehet az együttműködésünknek értéke a legkritikusabb kérdésekben legalább, hogyha nyíltan fölvetjük a problémákat, megvitatjuk, kiveszekedjük magunkat, és keresünk valami megoldást, és azután ez lehet a kapcsolat javításának az útja.

Ez azért egy politikai jelentőségű állásfoglalás, és én azt kérem, hogy nem kell ebben határozatot hozni, de vegye figyelembe az álláspontunkat a Központi Bizottság. Ez azt jelenti, hogy a tárgyalástól nem fogunk elzárkózni, de mindig újra azt fogjuk szorgalmazni, hogy igenis arról beszéljünk, ami országaink és népeink között a problémát okozza, és azokat ne söpörjük a szőnyeg alá.

Szorgalmazta Ceaușescu azt, hogy miniszterelnöki találkozó jöjjön létre. Ez esedékes, nem zárkózunk el, majd megfelelő időben létrejön.

A tanácsi küldöttségről folyt még egy kis eszmecsere. Meghívták a tanácsi küldöttséget, de ugyanakkor nem konkretizálták a meghívást, ajánlatunkra függőben van. Végül is kijelentette, hogy továbbra is várják a tanácsi küldöttséget és elvezetik oda a szisztematizálási területre. Erre mi fölvetettük, szeretnénk nemzetiségi területen is megnézni, erre azt az álláspontot közölte, hogy a meghívó fél joga mindennütt, hogy a programot összeállítsa. Természetesen tényleg így van, ezt a jogot nem lehet vitatni, de valahogyan ez nem egészen elvtársias válasz erre a mi kérdésünkre.

Két kérdésben mutatkozott Ceaușescu nagyon idegesnek: az egyik, amikor arról volt szó, hogy Horn elvtárs nemzetközi ellenőrzést vetett fel a szisztematizálási és nemzetiségi ügyekkel kapcsolatban, a másik kérdés pedig az volt, amikor óvatosan és meggondoltan nagyon röviden fölvetettük azt, hogy elhangzanak katonai természetű megnyilatkozások is Románia részéről, amelyeket nem tudunk hogyan minősíteni, de zavart és félreértést keltenek. Ebben a két kérdésben indignálódva, s hogy is mondjam, nem gorombán, elvtársiatlanul reagált.

Tehát a tanácsi küldöttséget útnak kell indítanunk, azért azt mindenképpen igényelve, kicsit több mint [kérve,] igényelve, hogy elmehezzünk oda, ahol valós problémát okoznak ezek a szisztematizálási tervek.¹⁰

Jakeš elvtárral is folytattunk kétoldalú megbeszélést.¹¹ Ez a mi kérésünkre jött létre — Németh Miklós elvtárral együtt folytattuk mind a két tanácskozást —, Ja-

keš elvtársnak felvetettük, azzal számoljanak, hogy a bős—nagyvarosi erőmű továbbépítése számunkra nagyon súlyos problémát jelent, és valószínűleg nem tudjuk folytatni, jobb, ha erre felkészülnek időben, semmint ha azt várják, hogy majd változatlan formában folytatódhat. Jelezte ő a problémájukat ezzel kapcsolatban. Nem állíthatom, hogy tudomásul vette a bejelentésünket, de elvtársias módon fogadta.

Szóba kerültek itt még a mi tálalásunkban azok a gondok, amelyek jelentkeztek kapcsolatainkban a magyarországi tv-tudósításokban nemzetiségi kérdésekről és a Dubček-interjúban, ami elhangzott.¹² A nemzetiségi kérdésben úgy érzem, hogy azonos nézőpontra jutottunk, ez megisméltődött Adameccal is az itteni budapesti látogatásán,¹³ azon az alapon, hogy mindketten vegyük tudomásul azokat a megoldatlan nemzetiségi problémákat, amelyek országainkban vannak. Önök nagyobb magyar lakosság él, mint nálunk szlovák lakosság, de mind a két országban vannak megoldásra váró kérdések, és a nyíltság alapján ezeket nem helyes eltagadni vagy elhallgatni.

Tulajdonképpen egyetértés mutatkozott ebben a dologban. Hangsúlyoztuk azt, hogy mi alapvetően megkülönböztetjük a romániai nemzetiségi problémákat a csehszlovákiaitól, éles különbség van a kettő között, nem ugyanaz, és nem ugyanúgy vetjük fel a dolgot. Azt hiszem, hogy ez fontos itt, fontos ebben a kérdésben feléjük hangoztatni, de mindenütt tisztázni, mert nagyon nem kívánatos lenne, ha egy román—csehszlovák híd alakulna ki itt fölöttünk a nemzetiségi kérdésben.

A Dubček-interjúval kapcsolatban nem mondhatom már azt, hogy ennyire problémamentes volt a véleménycsere, de mi hivatkoztunk arra, hogy ez a magyarországi publikációs körülmények között nem egy akkora szenzáció, mint a csehszlovák körülmények között, hiszen mi megszólaltattunk csehszlovák pártvezetőket is ugyanebben az interjúsorozatban, és meg is fogunk szólaltatni. Felkértük Bilakot¹⁴ is, csak azt hiszem, Bilak nem vállalta ezt a megnyilatkozást. Hát a Dubček-ügy az ő ügyük, ezt mi elismerjük, mi nem akarunk beleavatkozni Csehszlovákia belügyeibe. Annyit mondtam — a Jakeš elvtársnak is, ezt mondtam a csehszlovák nagykövetnek is, amikor még államminiszterként ő hivatalosan megkeresett, a kormány nevében én fogadtam akkor, amikor ez az interjú volt —, azért gondolkodjanak el azon, hogy ha ma lenne hasonló probléma, akkor azért nem úgy intéznénk el az ügyet, mint ahogy elintéztük 1968-ban. Ezt ma meg kell állapítanunk, úgy-hogy ilyen alapon azért valamelyest megértéssel kell lennünk.

Kedves elvtársak! Ezek voltak a nemzetközi kérdésekben történt eljárásaink. Kérem, hogy a Központi Bizottság vegye tudomásul ezt a tájékoztatót.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm Nyers elvtárs. Szeretném megkérdezni, kinek van kérdése. Kérdés nincs. Ki kíván hozzászólni? Senki.

Akkor azt javaslom, hogy a Központi Bizottság vegye tudomásul a jelentést, az írásban s a szóban elhangzott kiegészítéssel együtt. Aki ezzel egyetért, szíveskedjék szavazni. Köszönöm.

Ellenvéleményt kérek. Tartózkodott-e valaki a szavazástól? Nem.

Megállapítom, hogy a Központi Bizottság tudomásul vette a tájékoztatót.

Javaslom, térjünk rá a második napirend tárgyalására, előadó Kovács elvtárs. Átadom a szót Kovács elvtársnak.

KOVÁCS JENŐ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A Politikai Intéző Bizottság olyan kérdéseket ajánl megvitatásra¹⁵ a mai napon, amelyek évtizedeken keresztül

nem kaptak és nem is igényeltek különösebb figyelmet, hiszen a kongresszusokat a hozzáértő szakapparátus megszervezte, az anyagi feltételek nem okoztak fejtörést, a kongresszus napirendjét és ügyrendjét pedig a kongresszus megnyitását megelőző estén a küldöttszoportok megszavazták, és a helyeslő nyilatkozatok bejelentésével megkezdődött a kongresszus. Nyilvánvaló, hogy most nem ez a helyzet. Érték és mérce lett az, hogy a politikai célokat milyen eszközökkel és milyen eljárások keretében kívánjuk megvalósítani. És ahogy némi túlzással, a köznapi bölcsesség azt mondja, hogy a stílus maga az ember, azt hiszem, nem járunk távol az igazságától, ha azt is mondjuk, hogy a stílus maga a mozgalom. Mindenesetre reméljük, hogy a Politikai Intéző Bizottság javaslatai legalábbis érthetőek, ha mégoly vitathatóak is, és ez lehetővé teszi, hogy megkíméljem önöket a hosszas indoklástól.

Azt szeretném azonban leszögezni, hogy a kongresszus megszervezésével és költségeivel kapcsolatos döntésnek a felelősségét a Központi Bizottságnak magára kell vállalnia, abból az egyszerű okból, hogy a szervezés és technikai előkészületek biztonságos alapokat igényelnek, és azt nem lehet variációkban kezelni sokáig. Más a helyzet a napirenddel, az ügyrend elveivel és a megválasztásra ajánlott vezető és ellenőrző testületekkel kapcsolatban. Ezek olyan kérdések, amelyek a küldötteknek a közvetlen illetékességét érintik, és ezért a mai vitának a szerepe elsősorban az — és ez egyáltalán nem lényegtelen —, hogy a küldöttekkel folytatandó további konzultációkhoz, az egyezkedéshez, az elkerülhetetlen kompromisszumokhoz kiinduló alapként szolgáljon. Úgy gondoljuk, a küldöttek illetékességének maradéktalan tisztelete nélkülözhetetlen a mai helyzetben ahhoz, hogy a kongresszusig érzékelhetően előrehaladjon az országos testületek és a pártszervezetek között meggyengült bizalom türelmes újjáépítése. Kérem, hogy a közreadott elgondolásokat ennek szellemében vitassák meg.

Némi bizonytalanság után körvonalazódni látszanak azok a célok, amelyek a kongresszus elé tűzhetőek. Ez azért fontos, mert az ügyrendnek, a kongresszus megszervezési megoldásainak a politikai célokhoz kell igazodni. Bizonyára a kongresszus egyik célja az lehet, hogy a távolabbi jövőt is megcélozva, határozott lépést tegyünk egy gyökeresen átalakuló párt megteremtése felé, egy olyan párt megteremtése felé, amelynek határozott elképzelése van az ezredforduló Magyarországról, és amely szellemi teljesítményével, szervezettségével és ígéretei kivitelezésének képessége birtokában formál igényt meghatározó szerepre a törvényhozásban és a kormányzásban. Afelől nem lehet kétség, az MSZMP-ben jelen van az ehhez szükséges képesség és akaraterő. Józan ésszel azonban nem tervezhetjük el a nagy ugrás kongresszusát. Valamilyen ésszerű egyensúlyt és mértéket kell találni között, ami az 1990-es évek közepére kívánatos, és ami 1989 októberében lehetséges. Így tehát bátorságra és józan kompromisszumkészségre egyaránt szükség van, és ehhez szervezeti feltételeket is kell teremteni.

Elengedhetetlen, hogy a kongresszus a nézetek, az érdekek és a meggyőződések közösségei szerint a lehető legáttekinthetőbb legyen. Ebből fakad az a javaslat, hogy a küldöttszoportok a hagyományok szerint — de nem a hagyományos megbízatással — és új módon egyaránt alakulhassanak. Szeretném azt megjegyezni, hogy a küldöttszoportok megalakításának javasolt módja¹⁶ nemcsak a differenciálódást, az elkülönülést segítheti elő, hanem a szokásosnál, a megyeinél, a városinál szélesebb közösség vállalását, az integrációt is. Nem nehéz belátni azt, ha 1300 ember csak önmaga [*sic!*], nem társul másokkal, akkor soha nem fog értelmes egyezségre jutni. Ezért érdekünk, hogy az azonos nézetűek szervezeten és közösen

lépjének fel, lehetővé téve azt, hogy a bizalmukat élvező szóvivőkön, képviselőkön keresztül alakuljanak ki az elengedhetetlen egyezségek. Ezt az elgondolást szolgálják azok a széles körű jogok, amelyeket a közreadott dokumentum szerint célszerű lenne a küldöttcsoportoknak biztosítani.

Megjegyzem, hogy ezek a jogok már az előkészítés időszakára is vonatkoznának, hiszen a küszöbönálló kongresszus esetében már az előkészítő munka sem folytatható a megszokott módon. A kongresszus elé persze joggal tűzhető az a cél is, hogy hozzájáruljon az előttünk álló választási küzdelem sikeres megvívásához. Ez nyilvánvalóan elsősorban program kérdése, hogy a kongresszus reményt adjon az embereknek, a cselekvéshez vezérlő gondolatokat. De azért hozzájárulhat ehhez a célhoz azzal is, ha az a mód, ahogy tanácskozunk, ahogy vitázunk, ahogy döntünk, az megnyugtató és bizalmat ébreszt. Képesnek kell lenni tehát arra, hogy párosítsuk és ötvözzük az új demokratikus eljárási rendet és az ésszerűséget, a liberális és türelmes magatartást és a hatékonyságot, a külföldi jól bevált gyakorlatot és a magyar valóságnak a tiszteletét. A jövő felé kell fordulni, és ezt az ajánlott tárgyalási módok, alternatív tárgyalási módok talán elősegíthetik.

Kérem, hogy foglaljanak állást ezeknek az alternatíváknak az ügyében majd. Fontos az is, hogy most már végre felnőtt emberekhez illő demokráciát honosítsunk meg a kongresszus munkájában. Azon belátás alapján, hogy a jogaiban öntudatos ember önként támaszkodik közösségeire, és elhárítja az egyéni jogoknak a végletes értelmezését. Nem szerepel tehát ebben a javaslatban tudatosan több olyan eljárási megoldás, amely ugyan az elmúlt egy év során bizonyos népszerűsége miatt szert, de gyakrabban segítette az exhibicionizmust, mint a célratoró munkát.

A kongresszus megrendezéséről és költségvetéséről szóló javaslat¹⁷ reményeink szerint tükrözi azt a szándékot is, hogy szakítsunk a pénz- és a technikai eszközök nagyvonalú felhasználásával, a fölösleges külsőségekkel és a költséges álszerénységgel. A költségek további csökkentését, a rendezés további egyszerűsítését szolgáló minden elgondolást természetesen örömmel üdvözlőnk.

Kedves Elvtársak! A vezető testületek létrehozásáról, munkamegosztásáról folytatott eddigi viták tapasztalatairól jelentésben számolunk be.¹⁸ Ezért ehhez csak egy megjegyzés kívánkozik. Támogatást élvez az a nyilvánvaló szándék, hogy a testületek funkcióit illetően számoljunk le évtizedes illúziókkal, és mondjuk ki az igazságot, azt az egyszerű igazságot, hogy ha a pártot vezetni akarjuk és vezetni kell, akkor erre a többpártrendszer körülményei között egy szükség szerint ülésezni, gyorsan állást foglalni képes szűkebb testület az alkalmas. Természetesen az is egyetértéssel találkozik, hogy az ilyen vezetést orientálni és ellenőrizni kell, és ennek az ellenőrzési lehetőségnek valósnak és jogokkal alátámasztottnak kell lennie.

Amennyire lehet, a tagságban kell gyökereznie, de működnie kell a politikában az oly nélkülözhetetlen bizalmi elveknek, a felhatalmazásnak, a cselekvési szabadságnak és a kockázatnak, miközben tetteiért és állásfoglalásaiért a vezető testület nemcsak a történelem és az utókor előtt kell hogy számot adjon. Ennek a felfogásnak minden jel szerint a választmány és a pártelnökség létrehozása felelne meg, amelynek egyes részleteiben bizonyára egészen a kongresszusig további vita fog folyni.

Kedves Elvtársak! Ennyi megjegyzést kívántam fűzni az előterjesztett dokumentumokhoz, hozzátéve azt, hogy a célszerűség okán a pénzügyi, gazdasági és az ügyrendi kérdéseket együtt terjesztettük elő. A pénzügyekkel kapcsolatban bizonyára részletes kérdések vagy felvilágosítás esetén Iványi elvtárs is segítségemre lesz. Köszönöm.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm, Kovács elvtárs. Elvtársak! Szeretném megkérdezni, kinek van kérdése. Tessék, Barts elvtársnő.

BARTS OSZKÁRNÉ elvtársnő: Nem a kapott anyaggal és az elhangzottakkal kapcsolatban van kérdésem, de megítélésem szerint szorosan kapcsolódik a kérdésekhez a dolgokhoz is. Mikor várható, hogy a programnyilatkozat téziseit megkapja a Központi Bizottság vagy a párttagság? Naponta vetődik fel a kérdés a küldöttjelölés és a küldöttválasztás folyamatában. Én úgy gondolom, hogy a küldöttválasztások előtt meg kellene kapnia a párttagságnak ezeket a téziseket, és ha jól emlékszem, akkor valami olyasmiben maradtunk, hogy a júliusi KB-ülésre kerülnek a tézisek, lehet, hogy rosszul emlékszem.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm szépen, további kérdése kinek van? Kérdés nincs, Kovács elvtárs, tessék válaszolni.

KOVÁCS JENŐ elvtárs: Ami a korábbi megállapodást illeti, arra én nem emlékszem, de ennek nagyon egyszerű és egyéni oka van, a dolog lényege az, hogy a programnyilatkozat téziseinek az előkészítésén dolgozó bizottság — amelynek több tagja jelen van —, azt tudta vállalni, hogy gyorsított munkával ezt a dokumentumot elfogadható és vállalható formában augusztus közepéig teszi közzé. Azt hiszem, ez megfelel az ígéretnek.

A küldöttválasztáson ezt nem lehet — illetve lehet kapcsolni, ahol akarják —, de a küldöttválasztással ott tartunk, hogy azért a küldötteknek közel egyharmada, néhány helyen már több mint a fele megválasztásra került.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Annyit ehhez hadd tegyek hozzá, hogy augusztus 29-én vagy 30-ára tervezzük a következő központi bizottsági ülést, és akkor gondoltuk első forduló vitára a testület elé terjeszteni. Tekintettel arra, hogy az az igény, amit Barts elvtársnő megfogalmazott, több pártszerv részéről már korábban eljutott a vezetéshez, ezért a Politikai Intéző Bizottság úgy döntött, hogy kéri a szerkesztőbizottságot, hogy a bizottság nevében bocssássa ki korábban az anyagot, mert így szélesebb lehetőséget ad a vitára, ugyanakkor két hét előnyhöz jut tulajdonképpen a testület. Több mint valószínű, szeptemberben, a kongresszus előtt bizonyára második fordulóra vissza kellene hozni még a Központi Bizottság elé az anyagot, de ez nem zavarja az előkészületeket, a tartalmi kérdéseknek a vitáját.

Kérem elvtársak, rátérünk a hozzászólásokra. Ki kíván hozzászólni, kinek van véleménye, észrevétele?

Tessék parancsolni, Csáki Csaba elvtárs, utána Horváth István elvtárs.

CSÁKI CSABA elvtárs: Tisztelt Elnökség, tisztelt Elvtársak! Én két megjegyzést szeretnék tenni, az egyiket az előkészítéssel kapcsolatos dokumentumnak a küldöttcsoportokkal foglalkozó részéhez, a másikat pedig — részben [mint] érdekelt is — a programnyilatkozat állásáról.

Az első dolog, ahogy a Kovács elvtárs is itt nagyon jól elmondta, hogy új módon próbáljuk a kongresszust előkészíteni és ebben az egyéni, valamint a küldöttcsoporti jogosítványoknak egy új harmóniáját megtalálni. Én úgy érzem, hogy az általa elmondottakban azért elég sok illúzió van. Nem vagyunk mi még ennyire felkészülve a platformokon, az alakuló platformokra épülő politikizálgatásra, mint ahogyan ez az anyag tükrözi. Tehát én javaslom — vagy legalábbis úgy érzem, nagyon meg kellene fontolnunk —, hogy ebben a formában elfogadjuk-e a küldöttcso-

portokkal kapcsolatos javaslatot. Itt eleve két teljesen eltérő elv keveredik, területi küldöttsocsoport, platform politikai program alapján szerveződő küldöttsocsoport. Ez két különböző dolog, és én nagyon nehezen tudom elképzelni, hogy a kettőt keverni lehet, hogy vannak, akik területi küldöttsocsoportban vannak, vannak, akik platform küldöttsocsoportban vannak. Az anyag azt mondja, hogy mindenki csak egy küldöttsocsoporthoz tartozhat. Úgy érzem, hogy ez eleve zavart fog okozni, nem javaslom, hogy ezt így fogadjuk el.

Szerintem egy privilegialis elv, hogy mindenki tartozik egy területi küldöttsocsoporthoz, és ennek lehetnek valamilyen rendező, összekapcsoló vonásai, itt formálódhatnak bizonyos gondolatok, javaslatok. Ezen túl szerintem teljesen szabaddá kellene tenni a platformok alapján szerveződő küldöttsocsoportokat, úgy, ha valaki óhajt, csatlakozik, ha nem óhajt, nem csatlakozik. Azt lehetne mondani, hogy lehetőleg ehhez csatlakozzon, de nagyon rugalmasan értelmezve, és én semmiképpen nem korlátoznám az egyéni küldötti jogokat.

Ez a kongresszus nagyon lényeges eseménye a pártnak. Nem tudom elképzelni, hogy itt egy ilyenfajta korlátozás legitimálja a kongresszust, ami ebben az anyagban benne van. Tehát az, hogy csak a küldöttsocsoporthoz lehet hozzászólni, majd ott eldöntik a hozzászólásra vonatkozó időt, azt hiszem, hogy rá kell szánunk erre a kongresszusra az időt. Amellett javasolhatjuk, hogy a küldöttsocsoportok beszéljék meg, hogy ki szól hozzá, válasszanak szóvivőket, meg kell hagyni az egyéni véleménynyilvánítás, egyéni hozzászólás jogát mindenkinek, inkább az időt kell megszabni, és nem muszáj mindenkit valamilyen platformba belekényszeríteni egy ilyenfajta előzetes ügyrendi rendszerrel, ami itt a javaslatban van.

Tehát én javaslom a tisztelt Központi Bizottságnak, hogy ezt a részét az anyagnak gondoljuk át, tegyük rugalmassá a platform dolgokat, és fogadjuk el azt, hogy az egyén az az alapeleme ennek a kongresszusnak, aki politikál, a szünetekben is beszélget, közben is alakíthatja álláspontját, lehet, hogy ebben a kérdésben ide csatlakozik, a másikban egy másikhoz. Nem hiszem, hogy egy ilyen merev rendszerre mi fel vagyunk készülve, azért sem, mert félok, hogy a párt főáramlatai eleve nem fognak megjelenni ezekben a küldöttsocsoportokban, hiszen van egy ilyen főáramlat, amely a vezérek szerint szerveződik, nem hiszem, hogy ez olyan nyíltan a felszínre fog a mi viszonyaink között kerülni, ahogyan esetleg majd később ez bekövetkezik. Tehát ahhoz, hogy legitim kongresszusunk legyen, ezt gondoljuk át.

A programnyilatkozathoz: szeretném megerősíteni, hogy a szervezőbizottság dolgozik, egy újabb javaslat már itt van a kezünkben, én azt hiszem, hogy néhány napon belül — ha Pozsgay elvtárs hazaérkezik, és mint a bizottság vezetője áttekinti ezt —, legalábbis a mi részünkről valami használható dokumentum rendelkezésre fog állni. Én itt támogatom azt a gondolatot, hogy ez hamarabb kerüljön ki a tagság kezébe, mint az augusztusi KB-ülés; a KB-ülés is legyen vitafóruma ennek az anyagnak, mindenképpen szükség van programra, mindenképpen szükség van valamilyen konkrétabb dologra, és ebben nem szabad késlekednünk.

Ha már szót kértem, végül még egyetlen gondolat: ez a mi egész mechanizmusunk és a választások időpontjának az összefüggése. Nagyon javaslom, hogy ezt gondoljuk át még egyszer a testületek összefüggésében is, hiszen ha mondjuk november végén van egy választás, október elején van a kongresszus, megválasztjuk az Elnökséget, ha mi ezután akarjuk megválasztani vagy delegálni a választmányt, ami három hetet el fog vinni, ami biztos, hogy polarizálja a pártot arra a három hétre, és minden fontosabb lesz, mint a választási előkészületek. Én javaslom ezt

megfontolni. Egyértelmű, világos vezérkar kell a választásokra, és ennek kellene a legjobb módját, ahogyan összeállnak ezek a testületek, megválasztani.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm. Horváth István elvtársé a szó. Utána Steiner Arnold elvtárs következik.

HORVÁTH ISTVÁN elvtárs: Én is egyetértek Kovács Jenő elvtárral abban, hogy ha kicsit furcsának is tűnik, még mielőtt itt az alapvető politikai kérdéseket megvitatnánk a Központi Bizottságban, ilyen eljárási munkaformákat és egyéb dolgokat érintő kérdésekre is szükséges figyelmet fordítani, mert nem vitás — ezt most már egyre inkább tapasztaljuk magunk is, amit azért tudunk, csak legfeljebb nem gyakoroltunk —, a demokrácia érvényesülésében az eljárási módoknak, formáknak, szervezeti megoldásoknak rendkívül nagy jelentősége van. Ezért én is üdvözölöm azt, hogy itt most napirendre tűzzük. Az észrevételeim praktikusak ezek után, miként az előterjesztés is. Az első az, amihez Csáki Csaba elvtárs már hozzászólt.

Magam is azt gondolom, hogy területi alapon, és az áramlatok szerint működőket így különválasztani nehéz volna. Ezért azt indítványozom, hogy érleljük még ezt az ügyet, és majd foglalkozzon vele a Politikai Intéző Bizottság.

A következő — sajnos nem tudok itt lapszámok szerint menni —: a II. rész 3. pontjában¹⁹ arról van szó, hogy írásos előterjesztés készüljön, és ezeket rövid szóbeli kiegészítések indokolják. Azt, hogy írásos előterjesztések legyenek, ez helyes. Én tapasztalat alapján ugyanakkor azt tudom mondani, ezért ne essünk bele egy olyan másik végletbe, hogy ezeket a szóbeli kiegészítéseket annyira rövidre fogjuk, hogy a kongresszusban tulajdonképpen hiányozni fog a sava-borsa. Az írásos anyagok a legremekebbek és legélvezetesebb olvasmányok lehetnek, azt kiosztják a küldöttek között, előre közli a sajtó, és utána ott vannak az előadók, akik kurtára fogott beszéddel tulajdonképpen elmulasztják azokat a lehetőségeket, hogy egy kongresszusból kihasználják azt, hogy igazi megnyilvánulás a szóbeliség. És rendkívül nagy hiányérzet volna szerintem, ha ott a három fő kérdésnek az előadója a végzett munkáról szólva, a párt programnyilatkozata, meg a szervezeti szabályzat kapcsán nem szólna a küldöttekhez, akik a kongresszust adják, a párttagsághoz, az ország közvéleményéhez, és azt kell mondjam, hogy bizonyos mértékig még a világhoz is, mert azért ezt figyelni fogja majd az ország határain kívül is a közvélemény.

Én azt mindenképpen fontosnak tartom, hogy ne valami kurtára rövidített dolog legyen, hanem megfelelően számolni kell azzal, hogy az igazi hangulat, és nemcsak hangulatról van itt egyszerűen szó, hanem, hogy egy kongresszus, és annak a küldöttserege hogyan áll össze, és a párttagságra is mennyire tud hatni, az a szóbeli előadói beszédeken múlik, sokkal inkább, szerintem, mint az írásos anyagokon.

A következő ennek a II. rész ötödik pontja; ez azután még a másik anyagnál is előjön,²⁰ hogy négynapos legyen a kongresszus. Iszonyatos dolog, különösen most ezt a vitakészséget is tapasztalva, de azt gondolom, különösen ha még valami ilyen dolgot is melengetünk a terveink között, hogy esetleg évenként legyenek kongresszusok — és hogy 1990-ben is legyen —, akkor ez szerintem egy teljesen képtelenség, azt mondom.

Egyébként is onnan indultunk el korábban, hogy kétnapos legyen a kongresszus, hogy tényleg ne ilyen nagy demonstráció, ne kommunista istentisztelet legyen, hanem intézzük el olyan praktikusán, ahogyan csak tudjuk a dolgokat.

A négy nap szerintem túlságosan hosszú. Az a véleményem, jó volna az ügyet valamilyen módon vasárnap befejezni. A három napot én még el tudom fogadni.

A mellékleteknél az 1. sz. melléklet²¹ az ügyrendi bizottság, és ott az elnök, Kovács László elvtárs ellen nekem nemcsak hogy kifogásom nincs, hanem, ha úgy döntünk, kitűnőnek tartom erre olyan indokok alapján is, amiről itt szó van. Ugyanakkor viszont megjegyzem azt — ami itt felötlök bennem —, nem valami hierarchiatizsletet alapján, hogy mindenütt a bizottság vezetőjévé a Politikai Intéző Bizottság — korábban még a Politikai Bizottság tagjai — közül tettünk meg valakit, ilyen alapon azt mondom, hogy pl. a Hámori Csaba elvtárs legyen, de én Kovács László elvtársat is kitűnő javaslatnak tartom, viszont úgy látom, hogy ez nem egyezik a többi bizottságnál követett elvvel.

A 2. sz. melléklettel²² kapcsolatban: a javaslatba hozott személyekre nincs semmiféle észrevételem, mert mindegyik alkalmas erre a feladatra. Ugyanakkor azt vetem föl, hogy ez a Jelölést Előkészítő Bizottság szerintem túlságosan nagy létszámú lesz. Ha most figyelembe vesszük, hogy van 19 megye és néhány megyei jogú pártbizottság, még az áramlatok is jelölnek majd, összejön egy 40, vagy ne adj' isten egy 50 vagy még annál is nagyobb létszámú jelölőbizottság, az munkára képtelen, és akkor jön még az olyanfajta jelölési szisztéma és vita is, hogy az én utcámból még nincs senki ezen a jelölőlistán, és addig azt nem fogom megszavazni, míg valaki oda fel nem kerül. Ráadásul nem szabad megfélemlíteni róla, hogy a jelölőbizottságba lehetőleg olyan emberek kellenek, akik többé-kevésbé ismerik a pártaktív gárdáját. Olyan nincs, aki a hétszáz-valahányezer tagot ismerné, még mondjuk egy megyei első titkár sem ismeri ott a 20—40 ezer tagot, de az aktívan dolgozókat igen. Az az út szerintem nem járható — bár ilyen alapon tulajdonképpen ez volna a követelményeknek legjobban megfelelő —, hogy megyei első titkárok legyenek, mert azért ők azok, akik a legjobban ismerik a területükön dolgozó pártaktivistákat. De ebben a mostani helyzetben szerintem nem fogunk tudni előjónni ilyenfajta javaslattal, hogy csupa apparátusbeli emberből álljon. Arra szerintem mindenképpen ügyelnünk kellene, hogy ez azért túlságosan nagy létszámú nem lehet, mert akkor munkaképtelenné válik.

A második anyag,²³ amely a kongresszus megrendezésének módjára és költségeire vonatkozik, annak a 3. oldalán szerepel, hogy mi legyen a vasárnap megjelenő sajtóval.²⁴ Szerintem ez nem egy túlságosan nagy ügy. Ha figyelembe vesszük azt, hogy akármilyen is lesz a kongresszuson, ami felé az ország részéről a legnagyobb figyelem irányul, az az első nap, a fő politikai beszédek amikor elhangzanak, és az utolsó nap, ahol a választások, zárszó, vitazárás, fontos döntések, a választások és az új személyeknek — amennyiben lesznek, biztos hogy lesznek — a bemutatása lenne. Ehhez képest a szombati nap, ahol nem tudom, majd hányan fognak felszólalni, 50-en vagy még annál is többen, szerintem nem nagyon lehet elvárni azt, hogy majd rohángásznak az emberek az újságos standokhoz, hogy hadd jussanak egy példányhoz. De itt énszerintem lehet egy egyszerűbb megoldás is, vagy a Vasárnapi Híreket, vagy a Népszabadságot megemelt példányszámban adjuk ki, és esetleg drágább lenne, és a párt aktivistái szálljanak be a terjesztésbe. Ezt lehet szerintem ötletekkel gazdagítani, hogy ne ilyen nagy differencia közül kelljen választani, hogy vagy plusz 9,2 millió, vagy csak 250 ezer forint.

A következő dolog — a 6. pont — a nagygyűlés. Nekem ezzel kapcsolatban gondom van. Ennek a nagygyűlésnek akkor van értelme, ha számolhatunk rá, hogy itt valamiféle győzelmi hangulat és valami olyan sikerünk lesz, hogy az ország számára és a párt számára még valami lelkesítő és mozgósító dologgal meg tudjuk fejteni magát a kongresszust. De én nehezen tudom elképzelni azokat a vezetőket, akik

elmondják a beszédet, utána összefoglaló van, felszólalnak ott, és utána egy nap múlva odaállnak, és megint mondanak valami olyan beszédet, amivel nagy figyelmet fognak kelteni. Lesznek, akik mások lesznek, de akkor azok mire készülnek? A kongresszusra készülnek, vagy pedig erre a gyűlési beszédre? Az a fő gondom egyszerűen vele, hogy — itt már szóba került, s mindannyian tudjuk —, ott van a közeli távolban mindjárt a választás, hogy az MSZMP csinál október 9-én vagy 10-én egyet, és október 30-án is, vagy november 26-án, és ha lesznek választások — politikai nagygyűlést. Azt hiszem, nem fogjuk tudni felvállalni, hogy rövid időn belül két ilyen nagy demonstrációnk legyen. Arról nem beszélve, hogy egy tízezres nagygyűlés szerintem nem sokkal nagyobb, mint maga a kongresszus, ahol vannak kétezren. Ha mi politikai nagygyűlést akarunk csinálni, erődemonstrációt, akkor arra a tízezer fő nem alkalmas. A választásokhoz, hogy az MSZMP megjelenjen egy komoly befolyással rendelkező pártként, most nem azt mondom, hogy ahhoz feltétlen több százezres, de mindenesetre egy sok tízezres demonstráció kell. Jó volna egy száz[ezres], de lehetőleg egy olyan, ami tényleg nagy demonstráció.

Még itt van egy kis megjegyzésem a 7. pontnál, hogy táskát, tollat, mappát nem biztosítunk. El tudom képzelni, hogy annyira az MSZMP nem szegény, hogy legalább egy kis jegyzetömböt, meg egy tollat ne kapnának a kongresszusi küldöttek.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm, Horváth elvtárs, Steiner elvtárs következik, utána Eötvös Pál, majd Nagy Imre elvtárs, és mondom tovább.

STEINER ARNOLD elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A döntést segítő néhány gondolatot szeretnék felvetni, ami a kongresszusi küldöttekben valószínűleg fel fog vetődni, és ezért a Központi Bizottságnak érdemes végiggondolni.

En úgy látom, hogy az előterjesztés már abba a sorba tartozik, amelyről Kovács Jenő elvtárs szól, hogy ennek a kongresszusnak a párt reformját fel kell vállalnia, és egy olyan baloldali, modern, demokratikus pártszervezés irányába kell menni, amely a 90-es években meghatározó lehet a társadalomban. Tehát pozitívnak tartom az előterjesztést, sok új gondolat van benne.

Ugyanakkor mindjárt az első felvetésem az, hogy érdemes nagyon jól végiggondolni a kongresszus témáját, a napirendeket, és itt már elhangzott, de megerősítem, a népképviselői választások összefüggését, ezzel összefüggésben a tárgyalások, a háromoldalú tárgyalások tartalmát. Ugyanis természetesen ebből a menetből úgy kellene gondolkodnunk, hogy miközben egy távlati célunk van, ennek a kongresszusnak egy rövidebb távú célja is kell legyen, és minden bizonnyal a kettő között alárendeltségi vagy mellérendeltségi viszonynak kell lennie, ez pedig a választások, az országgyűlési, népképviselői választások. Ennek a kongresszusnak egy többpártrendszerű, nyílt, demokratikus választásra való felkészülésre is kell segíteni az MSZMP-t. Ahhoz is hozzá kellene járulni, hogy a választásokra a pártot alkalmasabbá, vagy alkamassá tegye. Ilyen szempontból pl. a programnyilatkozat, a napirendek kérdése is meggondolandó, mert ha egy november végi, decemberi választás van, akkor indokolt végiggondolni, hogy a választási program milyen testület előtt kerüljön megvitatásra. Én támogatom azt, hogy a programnyilatkozat vitára kerüljön, és az új testület vitassa meg a választási programot rövid időn belül a kongresszus után. De mindenképpen — itt már a Csáki elvtárs felvetette — nem lehet akkor azt elvégezni egy ez évi választásoknál, hogy utána megyei pártértekezletek induljanak be, a választmány delegálása kezdődjön meg, mert az a párt erejének szétforgácsolását jelentené. Akkor egy tavaszi levitelére [sic!] lenne szükség

a kongresszus dokumentumainak és döntéseinek, mert szükség lenne ugyanakkor egy párt megújító megyei, egészen alapszervezeti szintig bezárólag történő személyi megújulásra, mert szükség lenne alapszervezeti taggyűléseknél is a választások újraindítására.

Tehát az ügyrendi kérdést politikai kérdésnek tartom ma ebben a szituációban.

A másik ilyen felvetésem a küldöttsoportok kérdése. Támogatom és helyesnek tartom, hogy platformalapú küldöttsoport alakulhat, és platformalapon is szerveződhetnek küldöttek. Itt is felvetem azonban, hogy meggyőződésem, a küldöttek egyéni jogát nem szabad semmiféleképpen csorbítani. A küldöttek nem platformalapon kerültek megválasztásra, nem platformok programja, és megyei programok alapján történt a megválasztásuk, így a küldöttsoportok nem korlátozhatják a küldöttek jogosítványait. A küldötteknek a kongresszuson van jogosítványuk, egyéni jogosítványuk van, azaz úgy gondolom, hogy egy megyei küldöttsoport nem szavazhat külön kongresszusi kérdésekben, hanem csak véleményezhet, vitákat alakíthat ki. Majd mondok két kérdést, amiben szerintem egy platformalakú küldöttsoport szavazhat.

Én úgy gondolom, hogy az alapstruktúrának a megyei küldöttsoportoknak, a területi küldöttsoportoknak kellene lenni, és semmiképpen sem kellene kötelezni senkit sem, hogy szerveződési kötelezettsége legyen valamilyen platformhoz való csatlakozásban.

A platformoknak is valószínűleg csak mint platform belső szabályozás *[sic!]* szempontjából két jogosítványt kellene adni, hogy lehessen delegáltjuk minden munkabizottságban és a választásnál, ha listás választás van, akkor listát állíthassanak össze a választásra vonatkozólag. Egyébként más területen, a platformokban is a küldötteknek egyéni mandátumuk van a kongresszuson. Ez azért érdekes, mert ha a küldöttek — ahogy itt az anyag írja — a küldöttsoportokban szavaznak meggyéni, akkor egy 49%-os kisebbség a kongresszuson elveszik, sőt szélsőséges esetben a többség kisebbséggé válik. Mondjuk egy budapesti küldöttsoportban, ha minden küldöttsoportot egynek számítunk, egy 49%-os kisebbség lehet, hogy egy többséget, vagy 51%-os kisebbség *[sic!]* lehet, hogy többséget hozna létre máshol. Tehát én csak azt vetem fel, hogy a küldöttsoportokban való szavazást ne fogadja el a Központi Bizottság, a küldöttsoportok csak vita, a technikai felkészülés, a munka szempontjából legyenek a kongresszus előkészítői.

Ezzel összefüggésben javaslom végiggondolni a platformok szerveződésének kritériumát. Itt az van leírva, hogy a platformok nyílt, országos platformhoz való csatlakozások alapján szerveződhetnek. Megvan a határideje, szeptember 24, illetve van egy pontosítás, hogy a kongresszuson is lehet ezt szervezni. Ezen az alapon ma nehezen tudnak szerveződni platformok, mert nagyon kevés nyílt, országos platform létezik, és nagyon nehéz eldönteni, ki dönti el, hogy mit tartunk országos és nyílt platformnak. Én azt javaslom, hogy létszámhoz kössük most a platformokat, azaz meghatározott létszám alapján alakulhasson ki az, amiben egyetértenek; mondjuk a párt nevében is létrejöhet egy platform, ha 50 fő azt támogatja, akkor nevezheti magát platformnak, és kezdeményezési jogosítványa lehet.

Tehát én létszámot javasolnék most a platform alakításához, s nem kimunkált, nem is igazán platformok, hanem programok léteznek ezen a területen. És a megalkulás idejét nem javaslom korlátozni, tehát a szeptember 24-ét nem kellene rögzíteni, miután úgyis feloldja az anyag egy későbbivel.

Külön szeretnék szólni a hozzászólásokról azért, mert politikai jellegű felvetések

máris jelentkeznek a megválasztott kongresszusi küldötteknél. Hogy alanyi jognak kellene tekinteni a hozzászólás lehetőségét, azaz nem szabadna korlátozni — legalábbis ügyrend szerint —, hogy ki szólhat hozzá, és ki nem, nem az időtartamát, a hozzászólók számát nem kellene korlátozni. Meg kellene adni mindenkinek elvileg a lehetőséget, hogy hozzászóljon. Én úgy gondolom, hogy ezt a küldöttsoportok vitáin, a küldöttsoportokban lehet rendezni, de ne rögzítse az ügyrend, hogy időkorlátokat kapnak a küldöttsoportok. Itt az önkorlátozásra kellene törekedni, és én nem hiszek abban, hogy ez két nap alatt elvégezhető. Szerintem ez a négy nap reális a kongresszus időtartamára, nagyon sok hozzászólásra jelentkező van máris a kongresszusi küldöttek között.

Munkabizottságokkal összefüggésben: kimaradt a Fellebbviteli Munkabizottság a felsoroltak közül, javasolom pótlólag bevenni. Nagyon támogatom a delegálási gondolatot, hogy delegáltak legyenek a munkabizottság tagjai. A küldöttsoportoknál mindegyik küldöttsoport küldhessen egy tagot, a legkisebb is, de azt javaslom, hogy létszamarányosan többet küldhessenek a nagyobb küldöttsoportok. Budapest nevében is szólok, igazságtalan lenne, ha 300 kongresszusi küldött ugyancsak egy delegáltat küldhetne egy jelölőbizottságba, mint a 22 küldöttsoportból álló küldött. Tehát például el tudom képzelni, hogy minden küldöttsoport kapjon egy delegálási lehetőséget, és 50 főnként további delegáltakat lehessen küldeni a munkabizottságokba.

Ezzel összefüggésben mindjárt javaslom, hogy a Központi Bizottság ne delegáljon, vagy javasoljon ennyi tagot a jelölőbizottságba. Ezt ki fogják kezdeni a kongresszusi küldöttek. A Központi Bizottság mandátuma, szavazati mandátuma a kongresszusi küldöttek egy részének körében megkérdőjelezett. Ennek kapcsán különösen megkérdőjelezett lesz, ha a jelölőbizottságba 11 tagot delegál. Én azt javaslom hogy egy tagot, a vezetőt javasolja a Központi Bizottság a jelölőbizottságba, a többi tagja a jelölőbizottságnak — ahogy az előbb jeleztem — delegált legyen. Ez a kongresszus legitimitását és a megválasztandó új testületek legitimitását erősítené.

A napirendek megvitatására vonatkozóan két alternatíva van az előterjesztésben.²⁵ Én mind a kettőt nehezen járhatónak tartom. Az *A* variáció azért rossz, mert ha a Szervezeti Szabályzat az elején kerül eldöntésre, az külön politikai vitát igényel, akkor két politikai vita van, mert a Szervezeti Szabályzat politikai tartalmú kérdés. Nem hiszem, hogy két politikai vitát lehetne folytatni. A *B* variáció pedig azért rossz, mert a jelölőbizottság, illetve a küldöttek, a platformok nem dolgozhatnak azon, hogy milyen legyen a párt vezető testülete. Ezért azt javaslom, egy olyan *B/2* variáció jöjjön létre, hogy az ügyrendet és a párt vezető testületét az elején döntse el a kongresszus, tehát emeljük ki a Szervezeti Szabályzatból azt, ami ma a Központi Bizottság előtt is szerepel, és a Szervezeti Szabályzatról a politikai vitában általában beszéljen. Úgy gondolom, hogy a kongresszusra menet az ügyrend és a párt vezető testületei kitisztázhatók, és a kongresszus elején röviden, remélem röviden, elrendezhető akkor, ha ez a felkészülés megtörténik. Én egyébként ennél a kérdésnél ma már a napirendeknél szóltam, én a rövid szóbeli híve lennék, és megosztottan, különböző vezetők adnák elő a különböző napirendekhez kapcsolódó szóbeliket.

Az ügyrend véglegesítésére nem javaslom a szeptember eleji központi bizottsági ülést. Ennek az az oka, hogy augusztus végéig van mandátumuk a küldöttsoportok megalakulásának, ha szeptember elején eldönti a KB, hogy milyen legyen az ügy-

rend, akkor nem tudják megvitatni a küldöttcsoportok. Tehát javaslok egy szeptember közepén, végén történő ügyrend-véglegesítést a Központi Bizottságnak, akkor sokkal kitisztultabb lesz az, hogy miben kellene állást foglalni, és a kongresszuson simábban indulhat ez a munka.

Az ügyrendi bizottságba is javaslom, hogy a Központi Bizottság csak egy főt és központi bizottsági tagot jelöljön, a többi delegált legyen a kongresszusi küldöttekből. Ez persze vitatható, mert itt azért a szakértelem fontos, de akkor is el tudom képzelni, hogy 3 főt jelöl a KB, akkor is KB-tagokból válasszon, mert lehet, hogy a KB-tagokon kívüliek nem lesznek kongresszusi küldöttek, akit javasol, vagy visszahívásra kerülnek.

Nagyon fontosnak tartom a jelölés kérdését, a személyi jelölést, amiről az anyag szól. En jelölőbizottság létrehozását javaslom a Központi Bizottságnak, illetve kezdeményezését, és nem JEB, a jelölést előkészítő bizottságot. De ebből az következik, hogy akkor lehet jelölőbizottság, ha delegáltak a tagjai, ha kongresszusi küldöttek a tagjai, és a küldöttcsoportok delegálják a tagjait, és ahogy jeleztem, a KB csak egy tagot jelöl a jelölőbizottságba, és nem 11-et. A jelölést előkészítő bizottságnak — nagyon fontos feladatának tartanám — nyilvánosságra kellene hozni a jelöltekre vonatkozó javaslatát a kongresszus előtt legalább egy héttel, szeptember végéig. Tehát addig a jelölő bizottság végezze el azt a munkát, hogy beszél a kongresszusi küldöttekkel, és hozza nyilvánosságra a jelölteket a küldöttek körében, de még el tudom képzelni a pártsajtóban is a nyilvánosságra hozást. Ennek az lenne a lényege, vagy azért szükséges, hogy a platformok tudják magukat — és a párt kongresszusi küldöttei is — valamilyen formában elhelyezni, és végiggondolni a saját javaslatukat.

Végezetül a választmányt támogatja a Budapesten megkérdezettek többsége, az Elnökségről nem tudtunk kérdezni, mert akkor a választmány—Központi Bizottság összefüggés volt az egyik variációban. Ezt tartjuk a jövőbe mutató megoldásnak, ugyanakkor tudni kell, hogy ma a választmány is nagyon gyorsan meg fog kérdőjeleződni. Előre mondom, sajnos, mert ma a kongresszus az, amiben a küldöttek és a párttagok igazán bíznak, amelyet mindig újra és újra választanak, mert egy delegált választmánynál is — amelyet majd valószínűleg a kongresszus után, sőt biztos, hogy a kongresszus után kell elvégezni, csak hogy mikor, az kérdőjel — megkérdőjeleznek a küldöttek, és itt változások lesznek.

Megtisztelőnek tartjuk, hogy a Budapesti Pártbizottság, ha a kongresszus hétfőn véget ér, megszervezheti azt a nagygyűlést, amely egyúttal egy választás propagandája is lehet. Köszönöm szépen.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Eötvös Pál elvtárs következik.

EÖTVÖS PÁL elvtárs: Kedves Elvtársak! Igyekszem majd a papírjaimban kiigazodni, elég sok van, de ez nem azt jelenti, hogy hosszan akarnék hozzászólni. Tulajdonképpen egy kérdéssel kellett volna kezdenem, csak akkor, amikor a kérdéseken volt a sor, még nem volt kezemben a közleménytervezet, így nem tudtam megkérdezni, hogy az 5. oldalom hogyan kell azt értelmezni, hogy az eseményről a pártsajtó, a tévé, a Magyar Rádió és a központi napilapok folyamatosan tudósítanak.²⁶ Ugyanis az egész sajtóval kapcsolatos kérdés teljesen másként merül fel akkor, ha a többi napilap is megjelenik, mint akkor, amikor azok nem jelennek meg. Ez egy illusztráció pusztán ahhoz a költségkimutatáshoz, ami itt szerepel, és amivel kapcsolatban — hogy mindjárt elébe vágjak a mondandómnak — az a javasla-

tom, hogy ebben a Központi Bizottság e pillanatban ne hátrózzon, mert nincs a kellő információk birtokában — érzékeltetni fogom azonnal —, hanem ezt egy későbbi időpontban kellene talán kidolgozni.

A megrendezés módjára és a költségekre vonatkozó anyag 3. oldalán, azaz emlékezetem szerint a 2-es számú mellékletben van egy számsor. Megkönnyíti a mondanóm értelmes előadását, ha az elvtársak megpróbálják ezen követni, hogy mihez is van nekem észrevételem. Itt szerepel egy olyan megoldás, hogy a Népszabadság és a megyei lapok vasárnapi megjelenése 9,2 millió Ft-ba kerül. Az egészet én azért tartom nagyon lényegesnek, mert bár lehet, hogy úgy zajlik le minden, ahogy Horváth elvtárs mondja, hogy lesznek unalmas felszólalások a második napon, és kit érdekel az egész, nekem azonban az az érzésem, hogy ez előre nem számítható ki. Korábban sem volt igazán kiszámítható, de ma, hogy melyik nap fog mondjuk nagyon erőteljes információértékkel vagy hírértékkel bíró bejelentés elhangzani, ez nem kiszámítható. Egyébként, ha már erről beszélek, szeretném mondani, nem egyszerűen a hivatásomnál fogva álláspontom az, hogy igenis, a sajtó jelenjen meg, hanem a helyzet érzékeltetése miatt mondom ezt, mert egy nagyon jelentős országos esemény lesz, erre oda fog figyelni az egész ország feltétlenül, tehát nem lehet egy információs vákuumot teremteni.

A másik probléma pedig az lenne, ha netalántán éles kérdések hangzanak el, ez a rádió és a televízió interpretációjában kerül ki, illetve abban az interpretációban, ami még a mi interpretációnk, ahogy a Vasárnapi Hírek ezt kiadja. Tehát ez egy roppant szűk körben tud elterjedni. Ha netalántán ráadásul még egy jelentős esemény zajlik le, akkor a külföldi sajtóból, külföldi rádiókból előbb fognak, és a magyar rádiókból fognak csak értesüléseket szerezni az emberek, ami azt hiszem, számunkra ez esetben nem lesz kívánatos.

Most a számokról; tehát a 9,2 millió Ft-os kiadásból — ezt csak érzékeltetésül mondom — 6,5 millió a postaköltség. Ez egy lélegzetelállító arány, de ez az arány. Ezen belül azonban a következőt tudom javasolni: ha más napilapok is megjelennek, akkor ez a 9,2 millió Ft 1,6—1,7 millió Ft-tal csökken abból kifolyólag, hogy a Posta más lapokat is terjeszt, tehát a terjesztési költségek megoszlanak. Egyből le kell tehát vonni 1,6—1,7 millió Ft-ot abban az esetben, ha a Magyar Hírlap, Magyar Nemzet és a Népszava megjelenik.

Továbbá, ha valamennyi napilap megjelenik, itt egy elég rossz összehasonlítás szerepel, tehát, ha csak a Népszabadság jelenne meg, ez 6,8 millió forintba kerülne, ez implicite azt tartalmazná, eszerint, hogy a 9 millió forintból 6,8 millió forint a Népszabadság megjelentetése. Ez nem így van. Egy számsor végét szeretném mondani. A 9,2 millió forintot úgy kell kezelni, hogy ebből lejön 1,6—1,7 millió forint, tehát így 7,5 millió forint maradna a kiadás. Igen ám, ebből viszont csak 5,5 millió forint esne a Népszabadságra 12 oldal esetén. Javaslatom azonban az, hogy ne 12 oldalon jelenjen meg a Népszabadság, pontosabban 12 oldalon jelenjen meg, de egy nagyobb felületet biztosítsunk a hirdetésnek és ez oldalanként 250 ezer forint kiadást takarítana meg. Ez egy javaslat. Tehát, ha megjelenik a Népszabadság ezen a napon 7 oldallal, tehát 7 írott oldallal és a többi részén próbáljuk a kiadásokat — ha erre a párt rá van utalva, márpedig azt hiszem rá van utalva — csökkenteni, akkor a végeredmény az, hogy a Népszabadság 4,5 millió forinttal jelentethető meg, az összköltségek természetesen maradnak: a 9 mínusz 1,6—1,7 millió forint.

Azt hiszem, hogy ez azért így nehezen követhető. Javaslatom tehát még egyszer

az, hogy ezt részletesebben próbáljuk meg kidolgozni, és a következő alkalommal, amikor még úgymint ide kerül az egész témakör, úgy gondolom, akkor tegyünk erre javaslatot. Egy kicsit alaposabban felmérve annak a kommunikációs hatásait is, hogy mi van akkor, ha a kongresszus középső napján nem jelennek meg a napilapok. Egyébiránt nem a Népszabadság szempontjait akarom csak idetárni, hanem szerintem az a megoldás, hogy a Népszabadság mellett a vidéki napilapok is jelenjenek meg, ezek ott a párt helyi lapjai, erre a forrásra nekünk azt hiszem szükségünk van, hírforrás.

Az egész anyaggal kapcsolatban rövid észrevételem van, az, hogy ezt a kongresszust az fenyegeti, hogy szétbeszéljük az elvtársak; 1700 küldött lesz, aki egy megyei párttertekezletet vagy egy kerületit végigült, az tudja, hogy ennek a veszélye milyen óriási. Tehát én nagyon is érzékelem és méltányolom azt a törekvést, hogy próbáljuk meg ezt a szétbeszélést valamiféleképpen megakadályozni. Ennek persze sokféle variációja elképzelhető, a legfenyegetőbb, hogy a múlttal kapcsolatos szétbeszélésben fog megnyilvánulni. Tehát magam is úgy érzem, hogy ez egy olyan európai tárgyalási forma volna, ami jó volna, csak a félelmem az, hogy erre nem nagyon vagyunk még felkészülve. Tehát ennek is megvan a rizikója és én ezt a rizikót érzem megfogalmazva abban is, hogy szerepel egy olyan megfogalmazás, hogy „lehetőleg a küldöttek elsősorban politikai közösségek keretében, annak többségi támogatását megszervezve gyakorolják” stb. stb. Problémám van ezzel a „elsősorban”-nal. Hogyha ez az elsősorban elsősorban, akkor az ottani hangulat fogja azt kialakítani, hogy ki beszél a közösség nevében, és ki beszél a maga nevében. Azt hiszem, hogy így nem lehet a szelet kifogni a vitorlából. Nagyon sok múlik azonban azon, hogyan készítjük elő a kongresszust. Azt hiszem ennek az előkészítésnek egy elég nagy lehetősége megvan a Népszabadságnál, illetve a megyei sajtónál, tehát a pártsajtónál, a viták egy részét le lehet bonyolítani ott, orientálni nagyon erőteljesen lehet. Én csak szeretnék beszámolni az elvtársaknak arról, hogy a már megválasztott budapesti küldötteknek küldtünk egy levelet, amelyben a Népszabadság hasábjait felajánljuk az előzetes vitákra, illetve a küldöttszövegek közötti kapcsolatteremtésre, a küldöttek, illetve a párttagok közötti kapcsolatteremtésre. Ennek persze területi korlátai vannak, politikai korlátai vannak, nem terjedhet ez túl bizonyos határon, de azt hiszem, hogy érdemes felhívni a napisajtóban meglévő lehetőségre a figyelmet. Köszönöm szépen.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm. Nálam föl van még írva Nagy Imre elvtárs és Jánosi György elvtárs; aki még hozzá akar szólni, szíveskedjék a szünetben idefáradni; most fél óra tízórai szünet van 11 óráig.

S z ü n e t

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Elvtársak! A szünet lejárt, foglaljanak helyet. Hozzászólásra következik Nagy Imre elvtárs, utána Jánosi György elvtárs.

NAGY IMRE elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves Elvtársak! Én is nagyon fontos politikai jellegű kérdésnek tartom a kongresszus szervezésének az ügyeit. Az a javaslat, amit megkaptunk, ami előttünk fekszik, meggyőződésem szerint már egy korszerű párt döntéshozatali, működési, kongresszuszervezési mecha-

nizmusa. Lehet erre azt mondani, hogy ma még nem vagyunk ilyen kongresszus-párt, csak szeretnénk ilyenek lenni. Számomra azonban az a kérdés, hogy ezen a kongresszuson már a múlt vagy a jövő mechanizmusához akarunk közelíteni. Én azt hiszem, a jövő mechanizmusához kell, és ezért támogatom a javaslatot.

Egy korszerű módon, jól szervezett belső döntési mechanizmussal megvalósítandó kongresszus, én azt hiszem, a pártaktíva számára többet fog üzeni, mint egy új szervezeti szabályzat, mert hitelesíti is az egészet, hogy itt valóban demokratikusan fognak a párton belüli döntések utána születni. Képesek vagyunk-e rá? A vitában már többen feltették ez a kérdést. Ha erre sem vagyunk képesek, akkor mindazokra a szép célokra sem, amiket a következő évekre magunk elé megfogalmaztunk.

A vitában Steiner Arnold elvtárs említette, hogy erre a kongresszusra mindenki egyéni mandátummal jön, és az egyéni mandátum nem korlátozható. Én tetszetősnek tartom ezt az érvelést, de nem tartom igaznak. Azért nem tartom igaznak, mert ha egy kongresszus úgy akar működni, hogy 1400 teljesen független egyéni mandátummal rendelkező személyiség vesz ott részt, akkor abból a kongresszusból sok minden lesz, csak egy új minőségű pártot elindító országos nagygyűlés, esemény nem.

Pontosan tudjuk, hogy minden nagygyűlés, minden nagy fórum valamilyen módon korlátozza az ott részt vevők teljes szabadságát. A korlátozásnak két alapvető módszere van. Az egyik, hogy valamilyen elvont elnökség, titkárság, apparátusbürokrácia korlátozza ezt azzal, hogy kik kapnak szót, hogy mennyi ideig kapnak szót, hogy a határozathozatal során az összefoglalóba mit vesznek bele és hogyan. Ez az egyik, megszokott, ez működött mindig. A másik lehetséges korlátozási mód, hogy az egyén maga választja meg, hogy melyik az a közösség, amelyik javára lemond a teljes szuverenitásáról, amelyik korlátozza őt a belső mozgásában. Én ezt tartom sokkal demokratikusabbnak, és az a küldöttszoparti rendszer, amiről itt szó van, az egész kongresszusnak küldöttszoportokon keresztül való működtetése, én azt hiszem, ezt szolgálja.

Egy nagyon fontos illúzióval le kellene számolnunk. Ez az illúzió, azt hiszem, nem a Központi Bizottságban van meg, legalábbis, akikkel beszélgettem erről a központi bizottsági tagok közül, nem hiszem, hogy ilyen lenne, de a párttagság egy részében van, és a kongresszusi küldöttek egy jelentős részében is lesz, a közvéleményben talán még inkább. Egy ilyen kongresszuson, én azt hiszem, nem a plenáris ülés a fontos, nem a plénumon fognak igazából eldőlni a dolgok. A plénium az egy színház, amire szükség van, ami elkerülhetetlen, ami a nyilvánosság felé is szól, de ezer ember, ezeröttszáz ember plénumon megegyezni, kompromisszumot kötni igazából nem tud. Akkor fontos a plénium, akkor volt fontos, amikor a döntések lényegében már előre megszülettek, amikor egy szűkebb körben azok már kialakultak, amikor azokon legfeljebb apró módosítás kellett, és amikor inkább csak az egyéni vélemények, egyéni megmutatkozások szerepe volt nagy. Most meggyőződésem szerint más jellegű lesz ez a kongresszus. Bármennyire is szeretnénk előtte tisztázni mindent és előtte lefolytatni a vitákat, óhatatlanul ezek a viták a kongresszuson fognak központosulni, meg fognak ott jelenni. Akkor viszont nem a plénium a legfontosabb, hanem az a döntéshozatali, kompromisszumkötési mechanizmus, ahogy ma a párton belül meglévő nagyon sok irányzat, vagy legalábbis a nagyon sok irányzat többsége valamilyen kompromisszumra tud jutni.

Három hónappal ezelőtt lényegében hasonló politikai hangulat közepette, persze

jóval kisebb tétellel, az ország számára jóval kisebb tétellel mi csináltunk egy kongresszust,²⁷ amelynek a működési mechanizmusa az volt, hogy a küldöttszoport — ment a plénum, plenáris ülés volt egyébként végig — megvitattott valamit, az ott felszínre került javaslatokat a küldöttszoport-vezetők közösen megvitatták. Keres-ték, hogy mi az, ami kompromisszum lehet, majd visszamentek megkérdezni a küldöttszoportot, hogy egy ilyen kompromisszumnak van-e esélye. Ha kell, háromszor, négyszer lebonyolítani ezt az ingajaratot, és csak amikor összeállt, akkor visszavinni a plénum elé döntésre. Ellenkező esetben négy nap sem elég, vitatkozni lehet bármennyig. Olyan küldöttszoportban pedig, aki itt akarja a világot megváltani, valószínűleg nem lesz hiány, és a világmegváltáshoz nyilván mindenki saját magát tartja a legfontosabbnak.

Területi vagy platform alapján szerveződő küldöttszoportot? Nyilvánvalónak tartom, hogy a kérdésre sem az egyik, sem a másik, csak ilyen választ nem lehet adni. Tehát mind a kettő kell. Azonban ha azt mondjuk, hogy mindenki legyen benn a területileg illetékes küldöttszoportban, és emellett, akik akarnak — mert kötelezővé tenni persze nem kell —, csináljanak platformok alapján, közös nézetek alapján is küldöttszoportot, ez látszólag feloldja a problémát, de valójában pont azt az egyeztetési mechanizmust nem teszi lehetővé. Ugyanis küldöttszoport-vezető után kinek-kinek vissza kell mennie a saját küldöttszoportjába még egy körben megbeszél-
ni. Az egyén nem tudja, hogy melyikre menjen, hogyha több helyre is tartozik. Vagy kétszer annyi időt kell biztosítani akkor a küldöttszoportok számára a saját belső konzultációjuk elvégzésére. Én ezért ebben a pontban is a leírtat támogatom és javaslom. Annak minden korlátjával együtt is, hogy a legbiztosabb, hogy minden küldött választhat, hogy milyen küldöttszoporthoz kíván tartozni. Indulásként mindenki számára a területileg illetékes küldöttszoport adott mint egy lehetőség. Ez arra garancia, hogy senki nem marad ki.

Kedves Elvtársak! A másik kérdés, amihez szeretnék hozzászólni, ez a kongresszus költségvetése. Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy az elmúlt egy év során két országos jellegű rendezvény megszervezésében is közreműködhettem saját házuk táján, tavaly ősszel az országos KISZ-értekezletnél, és idén a kongresszusnál. Ezért valamennyire tapasztalatom van ilyenek szervezésében és ezek költségvetésében. Ezek alapján mondom azt, hogy számomra az előterjesztett költségvetési javaslat nem elfogadható, nemcsak a végösszeg miatt, hanem a részletei miatt sem.

Én úgy érzem, ez most egy fél lépés. Jól mutatja a pártmunka állapotát, jól jellemez bennünket. Egyrészt újszerű, valóban előremutató elemeket tartalmaz, gondolkodok itt az egyéni hozzájárulásra, a hideg ebédre, a szöveges részben megfogalmazott elvekre, hogy kicsi dekoráció, munkajelleg stb., másik oldalon viszont ezzel szemben gondolkodok a konkrét számokra, amik már szerényebbek, mint a múltban voltak, de iszonyatosan nagyvonalúak még mindig.

Egy-két példát szeretnék mondani: étkezési költség 4 napra számolva a Novotel Szállóban 800 Ft/fő/nap, miközben hideg ebédet kap mindenki, tehát ez reggelit és vacsorát jelent értelmezésem szerint. Hideg ebéd fejéenként naponta 500 Ft. Elvtársak, ha ezen száz százalék haszna van egy vállalatnak, akkor is iszonyatos összeg. Nem tudom értelmezni. Dekoráció 1,2 millió forint, miközben azt írjuk, hogy szerény dekoráció kell. Tasakok, nyomda, papír, írószer, másfél millió forint. Ez azt jelenti hogy egy küldöttszoportra számolva ezer forint, gondoljunk bele.

Bérek: 2,5 millió Ft. Ez azt jelenti, ha naponta egy közreműködő rendezőnek

ezer forintot fizetünk, akkor 600 ilyen embert lehet megfizetni a kongresszus időtartama alatt, miközben van egyébként egy fizetett pártapparátusunk, amelyik ezeket a feladatokat tudná csinálni.

Magyar Távirati Iroda: 1,8 millió forint. A világ más részein egy távirati iroda még fizet is azért, hogy elmelessen és fontos politikai eseményekről információkat közvetítsen. Ez nekünk ennyibe kerül pillanatnyilag. Az, hogy a hírközlésre, a tájékoztatásra, akár egyedi lap megjelenítésére pénzt fordítsunk, az szerintem nem kidobott pénz, mert megtérül politikai tartalomban és később majd választási szavazatokban, de egy csomó ilyen nem térül meg. Szándékosan nem mindenre megyek végig, mert az a tapasztalatom, hogy ilyen költségvetést úgy nem lehet csinálni, hogy az egyes tételeket kezdjük el húzogatni és csökkenteni. Mi ezt a KISZ-ben úgy csináltuk, hogy amit előterjesztett a saját gazdasági részlegünk, arra azt mondtuk, hogy akkor legyen a harmada és csinálják meg. És következő alkalommal a harmadának megfelelő összegre hoztak egy költségvetést, és kiderült, hogy meg lehet csinálni.

Én itt nem ezt javaslom persze, hogy a harmadát, mert azt túlzásnak tartanám. Azt javaslom, hogy irányként fogadja csak el a Központi Bizottság, és arra adjon felhatalmazást, kötelezettséget a végrehajtóknak, hogy legalább tízmilliós csökkentést ezen a költségvetésen hajtsanak végre. Gondoljunk arra, hogy akár idén, akár jövőre még választások is lesznek. A választásokon pedig, a propagandát számolva, erre a tíz millió forintra rettenetesen nagy szükségünk lesz. Ez a tízmillió forint egy-két százalékot is jelenthet. Köszönöm szépen.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm Nagy elvtárs. Jánosi elvtárs következik, utána Kiss Péter.

JÁNOSI GYÖRGY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Mindenekelőtt köszönöm, hogy meghívottként szólhatok. Egyetlenegy kérdéssel szeretnék részletesebben foglalkozni és ez pedig a küldöttszerveződések szerveződésének alapelvei, platformok alapján vagy területi elven szerveződő küldöttszerveződések kérdése. Én azt hiszem, hogy a kongresszus minden problémájának megítélésénél szem előtt kell tartanunk azt, hogy mennyire szolgálja a párt rövidebb, illetve hosszabb távú érdekeit. Ebből a szempontból én nem tudom függetleníteni a kongresszust a választások problémájától. És ha ilyen értelemben közelítek a kérdéshez, akkor azt hiszem, hogy a kongresszusnak két alapvető dolgot a választások sikere szempontjából, az MSZMP esélyének növelése szempontjából feltétlenül fel kell mutatnia.

Az egyik ilyen kérdés az, hogy mennyire tudja egy olyan elvi program alapjait felvázolni, amely egy választási programot jelölhet alapirányaiban a későbbiek során, és ebben a programnyilatkozatban mennyire tudja [végre] felmutatni azt, hogy milyen társadalomképe van az MSZMP vezetésének, mi az az optimális társadalom, ami felé haladni akarunk, hogyan működjön ez az optimális társadalom. Hiszen naponta kérdezik a párttagok tőlem és gondolom másoktól is, hogy mondja már meg végre az MSZMP, hogy mit akar, milyen társadalmat akar.

A másik dolog, amit feltétlenül a kongresszusnak fel kell mutatni, megítélésem szerint az a párt egysége, ennek az egységnek a helyreállítása. Nincsenek illúzióim, a kongresszus után valószínűleg mindenképpen számolni kell azzal, hogy bizonyos szélsőséges csoportok leválhatnak az MSZMP-ről. De a választási [esélyek szempontjából] kulcskérdés, hogy mennyire tudjuk ezt az egységet felmutatni, ezt az egységet demonstrálni, mennyire tudjuk elérni azt, hogy egy józan gondolkodá-

sú, demokratikus érzelmű reformgondolkodás kerül a párt centrumába a következő időszakban.

Ebből a szempontból nézve a küldötts csoportok kialakításának kérdését, én bizonyos ellentmondásokat érzek a kiadott anyagban. Nem minősíteném úgy, hogy illúzió a platformok szerinti szerveződés kérdése, mert ennyire nem vagyok biztos a magam igazában, és ennyire nem kívánom lebecsülni az anyagot elkészítők igazát. De bizonyos kételyek felmerülnek bennem ezzel a platform szerinti szerveződéssel kapcsolatban. Én három alapvető ellentmondást vélek felfedezni ebben.

Az egyik a választási mechanizmusunk belső következetlenségének problémája. Én minden további nélkül el tudnám fogadni a platformok szerinti szerveződést, ha az eddigi küldöttválasztási mechanizmus is a platformok gondolatát és koncepcióját képviselte volna. A korábbi álláspont ugyanis az volt, hogy a küldöttek választásakor ne adjunk önálló jelölési jogot a platformoknak, hanem minden platform képviselője igyekezzék az adott területen megvívni a maga harcát és megszerezni azt a jogot, hogy küldöttnek megválasszák. A dolog azért problematikus, és ez a belső ellentmondás azért válhat kínossá, mert választás elé kerülnek a küldöttek.

A küldötteket ugyanis területi alapon választották, és adott esetben gondolkodniuk kell azon, hogy melyik platformhoz csatlakoznak. Én félek attól, ha valamelyik platformmal még egyet is értenek logikailag, gondolatilag, akkor sem merik majd felvállalni az oda való csatlakozást, mert szembe kell nézniük a területtel, amely delegálta őket, annak számonkérő magatartásával esetleg a választások után. Ilyen értelemben viszont a platformok szerinti szerveződés nem fogja tökéletesen és világosan megmutatni azt, hogy milyenek a jelenlegi erőviszonyok a párton belül. Ez tehát az egyik ellentmondás.

A másik ellentmondás, amit én ebben látok, az nagyjából úgy fogalmazható meg, hogy a platformok szerinti szerveződéssel arra szólnánk fel a platformokat, amiktől eddig tiltottuk őket, nevezetesen: a vertikális szerveződéستől, mert ezt korábban frakciónak minősítettük. Ha platformok szerint szerveződhetne küldötts csoport, akkor ez vertikális szerveződést is jelent, hiszen valakinek irányítania kell a platform működését, valakinek össze kell azt fognia. Ha nem tudjuk megtenni azt, hogy mindenki, aki szólásra jelentkezik, kapjon lehetőséget, akkor valakinek el kell osztani a platformra jutó hozzászólási jogot stb. stb.

Most ebből a szempontból viszont én félek attól, hogy nem olyan egységesek a mi platformjaink, mint ahogy mi azt hisszük esetleg ebben az esetben. Ha a reformkörökre gondolok, a reformköröknek nagyon sokféle árnyalata van, nagyon sokféle irányvonala van, nem tudom, hogy ezek egységre tudnak-e jutni egy küldötts csoportban. Nem tudom, hogy a szegedi reformkör elfogadja-e a budapesti reformkör gondolatát, vagy a paksi elfogadja-e a kecskemétiét. Attól félek, hogy ebben benne lesz annak a lehetősége, hogy a reformkörök is például több kicsi csoportra bomlanak, és innen kezdve, ha a hangos kisebbségek megjelennek, éppen az eredeti érdekeinkkel ellentétes módon fogják deklarálni nem a párt egységét, hanem inkább a párt erőteljes belső megosztottságát. Tehát félek attól, hogy a platformok szerinti szerveződés nagyon erőteljesen differenciálja a pártot, és ha ez a nyilvánosság előtt megjelenik, akkor kontraszelektív módon ellentétes hatást érünk el vele az egységteremtésben, mint amit szeretnénk.

Végül, a harmadik ellentmondás, amire szeretnék röviden utalni az, hogy a platformok szerinti szerveződés látszólag a már jelen lévő platformok érdekeit szolgál-

ja. Valójában én azonban azt hiszem, hogy azzal éppen ellentétes érdekeket szolgál. Ezt — azt hiszem — fel kell ismerniük a platformoknak is. A jelenlegi párton belüli kritikai kultúránk ugyanis ezt döntően befolyásolja. Ezt, azt hiszem, fel kell ismerniük a platformoknak is. A jelenlegi párton belüli kritikai kultúránk ugyanis ezt döntően befolyásolja. Ez a politikai kultúra sajnos ma még ott tart, hogy a más-sággal szemben nem kellően toleráns. A tapasztalataim azt mutatják — megint csak a reformkörökre hadd utaljak —, azok a reformkörök működnek igazán jól a társadalomban, a párton belül, amelyek nem szigetelődnek el, nem alkotnak önálló szervezeti egységet, hanem olyan politikai aktívafórumként működnek, ahol a politikához értő, azzal foglalkozni szerető emberek összegyűlnek, megvitatnak bizonyos problémákat, de azután kötelezőnek tekintik minden tag magára nézve, hogy visszaáramoljon a saját alapszervezetébe, a saját területére, és ott próbálja meg elfogadtatni ezeket a gondolatokat.

Azok a reformkörök, amelyek szervezetenként elszigetelődtek, amelyek zárttá váltak, a másság iránti intolerancia következtében az utóbbi időben egyre inkább radikalizálódtak, egyre szélsőségesebb álláspontokat fogalmaztak meg, mert a külső környezetük egy ilyen mentalitásra és magatartásra is készítette őket. Az én tapasztalataim például azt mutatják, hogy a párttagság döntő többsége nem toleráns ezekkel a párton belüli önálló szervezeti kezdeményezésekkel. Ezt, ha felismerik a különböző platformok, akkor azt hiszem, inkább azt a módszert fogják választani, hogy a kidolgozott elgondolásaikkal, platformjaikkal igyekezni fognak majd beszivárogni a különböző megyei küldöttcsoportokba, ott megvívni a saját harcukat, ott híveket szerezni az elgondolásaiknak. Tudniillik a kongresszuson is számolni kell azzal, hogy az elkülönültség, a vonzások és taszítások hálózatában még a jó reformgondolataikat sem — amit egyébként a nagy többség elfogadna —, azt sem fogják ott megszavazni és elfogadni.

Ilyen értelemben az én javaslatom az, hogy a platformok szerinti szerveződés lehetőségét ne adjuk meg, ne fogalmazzuk meg. Inkább kötelezzük a megyei küldöttcsoportokat arra, hogy az országban megfogalmazódó minden platform előterjesztését, ami a kongresszusra vonatkozik vitassa meg, beszélje meg úgy, hogy annak képviselőjét igyekezzen meghívni ezekre a beszélgetésekre, ezekre a vitákra. Azt hiszem, hogy ily módon adunk a platformoknak is igazi küzdőterepet, hogy ezen a szinten vívják meg a maguk csatáját, és ezen túlmenően én is inkább a megyei területi elven szerveződő küldöttcsoportok kialakítása felé hajlok. Köszönöm.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm Jánosi elvtárs. Kiss Péter következik, utána Bocsák László elvtárs.

KISS PÉTER elvtárs: Kedves Elvtársak! Én itt néhány megelőző megjegyzésre is szeretnék reagálni. Nyilván persze senki sem vindikálhatja a jogot magának arra, hogy okosabbnak próbálja bizonyítani magát, mint sok más hozzászóló, én tehát a magam véleményét szeretném ezekkel kapcsolatban jelezni. Azt gondolom, például Nagy Imre hozzászólásából is kiindulva, hogy nem lehet két egyformán nagy súlyú, ám ellentétes követelményt érvényesíteni a kongresszus kapcsán.

Az egyik követelmény mindenféleképpen az, hogy legyen ez a kongresszus a pártreform kívülről is látható demonstrációja, végrehajtásának egyik eseménye. A másik követelmény, hogy próbáljuk meg a korábban kialakult, eddig gyakorolt hatalmi érdekeinket érvényesíteni, párton belüli érdekekre gondolok. Ez így nem fog menni. Én azt hiszem, hogy olyan kongresszus kell, amelyik választási esélyt

is jelenthet, választásokra elindulást is jelenthet, és a pártreform ügyét pedig marokánosan szolgálja, mert ez minimum a feltétele minden más cél kitűzésének is egyáltalán.

A probléma több szintjével foglalkoztunk ma, mindegyik indokolt. Van, amelyik azért indokolt, hogy a másik kérdést feltehessük hitelünk szempontjából; ilyenek a postaköltség és egyebek. Nem akarom ezeket lebecsülni, de ilyenek a pénzügyi kérdések, amelyeket belső hitelünk, tartásunk szempontjából is, úgy hiszem, indokolt felvetni, ugyanakkor azt hiszem, vitát nem nagyon igényelnek, mert közelítésük politikai döntés kérdése. Ilyenek: hány nap legyen a kongresszus, hogyan bonyolódik ez a pártkongresszus, melyik mai erőcsoport hogyan akarja érvényesíteni későbbiekre nézve a befolyását? Ezekén túl azonban, azt hiszem, két más, nagyon lényeges politikai kérdést is fel kell tenni: mennyire lehet tehát a felkészülés időszakában is bizonyítottan a pártreform demonstrációja a kongresszus, milyen pártreform kell egyáltalán, illetve a megváltozott párt milyen alapon tudja tehát elkezdni választási kampányát? Ezekből a szempontokból, ebből a kettőből kell azért, azt gondolom alapvetően kiindulni, amikor itt valóban nemcsak technikai kérdésekkel foglalkozunk, s ebből a szempontból is támogatom az előterjesztést, és Kovács Jenő elvtársnak itt a szóban tett kiegészítését.

És néhány momentum kapcsán ebből a szempontból szólnék, és erősíteném az eredeti előterjesztést, amit korszerűnek, rizikósnak tartok, ugyanakkor egyet szeretnék kitételként hozzátenni: rizikósnak, de azt az utat, ha nem választjuk, amit az előterjesztés javasolt, azt egy biztos útnak látom, de eredménytelennek [sic!].

A küldöttesoportok kérdéséről; úgy hiszem, hogy meg kell adni a szabad küldöttesoport alakításának a lehetőségét, és itt nem kell megmondani, és azt hiszem, nem tartozik a Központi Bizottságra ennek a kérdésnek az eldöntése, hogy ezt milyen logikán teszik meg a küldöttek. Nem igaz az az érvelés, hogy faluból jöttek, meg városból, meg régiókból a küldöttek, nem igaz. Ez formálisan igaz, ránézésre. Ez a Központi Bizottság volt az, amelyik azt mondta: programjuk megismerése alapján kell a kongresszusi küldötteket kiválasztani. Tessék visszagondolni arra, hogy a reformkörök, a párt reformerői, illetve akik kívülről bennünket aggódva néznek, hány-szor vetették fel, hogy valóban így történt-e ez a választás sok helyen. Erre tessék visszagondolni. Mi azt válaszoltuk, hogy valóban így történt ez, program alapján volt ez, nem helyi szempontok, hanem a helyi és az általános irányvonalhoz viszonyítva kialakítva választottuk a küldötteket. Akkor ők miért nem felnőttek ahhoz, hogy maguknak irányt válasszanak és nyilatkozzanak a saját közösségük nevében?

Ezzel együtt én sem ragaszkodnék ahhoz, hogy itt megmondjuk, csak regionális, vagy csak platform, vagy csak más alapon lehet küldöttesoportot választani, kialakítani. Úgy hiszem, hogy ez nemcsak a kongresszus szempontjából kérdés. Megjegyzem, nem elsősorban a kongresszus működése szempontjából mondom én ezt a küldöttesoport dolgot, hanem a későbbi párton belüli kiegyezés szempontjából. Ami kiegyezés és összefogás, szükséges összefogás a párton belül, csak létező és karakteres politikai erők között lehet. Itt én Jánosi elvtársnak a megjegyzését értem, hogy ma nem karakterizálódtak ezek a politikai erők eléggé. Nincsenek meg azok a politikai véleménykülönbségek, amelyek összefogásával — amire ha fórumot biztosítunk — kiegyezésével lehetne egységes szellemű pártot építeni. Ugyanakkor nekünk nemcsak ez az integráció a törekvésünk, nemcsak ez kell legyen a törekvésünk a kongresszussal, hanem ennek a differenciációnak a kialakítása is kell legyen a törekvésünk ebben a kongresszusi felkészülési időszakban.

Tehát én magam azért is teszem le a szabadon alakítható küldöttcsoportok mellé a voksomat, mert a későbbi, vagy a kongresszusi felkészülési időszakban a nagyon szükséges párton belüli kiegyezési, összefogási folyamathoz valóságos személyek, valóságos politikai erők kellene. Nem Bács megye foghat össze Budapestről, mert ezek politikai értelemben így nem kategóriák, hanem — én úgy hiszem — politikai elképzelések más politikai elképzelésekkel foghatnak össze. Ehhez a későbbiekben tehát strukturált politikai áramlatoktól és platformoktól kialakított összefogásra képes mozgalomra van szükség, és azt gondolom, hogy már a kongresszusi előkészítés időszakában kell egy — népszerű szó, ez a kerekasztal — valamiféle párton belüli programalkotási, kiegyezési folyamatra helyet biztosító fórum, amit valószínű a Központi Bizottságnak kellene felvállalni, hogy már most megkezdjük ezeket a lépéseket.

A második apró megjegyzésem a hozzászólásokkal kapcsolatos. Úgy hiszem, hogy az előbb elmondottakból, tehát a saját logikámból mindenféleképpen az következik, hogy itt a küldött, aki hozzászól, nem mint személy a fontos, hanem mint a politikai mondanivalónak egyik képviselője, s ebből a szempontból nem hiszem, hogy bárkinek is politikai jogait sértené, ha ő önkéntesen beáll valamilyen politikai cél szolgálatába, s ezt nem egy hozzászólásával magát mutogatva, hanem voksával, szavazatával, a kiegyezésével, a párt egészének támogatásával kívánja szolgálni.

Harmadik apróság, amit megjegyeznek, hogy a napirend kérdése is bizony a pártreform kérdésével szorosan összekötődik, hiszen lehet komoly, a nyilvánosságra tartozó hozzászólásokat tenni, és ezt valóban én is állítom, úgy kell szervezni, hogy akkor hangozzék el, amikor a legfogékonyabb a nyilvánosság, plenáris ülést úgy kell szervezni, ahogy. Ez mind nagyon fontos. Ugyanakkor azt a kérdést, ami végül is a szervezeti szabályzat kapcsán fog eldőlni, hogy milyen lesz ez a párt belső működésében, személyi konstrukciójában, struktúrájában, nyilvánosságának garanciájában és eszközrendszerében, ami öt kérdés, a pártreform kérdését határozza meg, ez alapvető, ez nem olyan kérdés, ami kitehető újságírók tetszésszámainak, hogy majd ők pontozzák, tehát, hogy majd annak akarna megfelelni a kongresszus, [mert ez egy jövőt érintő kérdés, és ezt a kérdést a kongresszus] legfontosabb döntésének tartom, magam is úgy látom, hogy a legfontosabb döntések között az elején kell elrendezni ezt az ügyet.

Szóltam már tehát — és ez az utolsó gondolat —, hogy mi az, ami hiányzik a mostani napirendünkben; hiányzik az a pártprogram, ami egy kérdésben el is hangzott, mélyen egyetértek, ez a pártprogram most úgy fog megjelenni — mert meg kell hogy jelenjék —, mint a párt KB által megbízott szűk munkabizottságnak a programja. Én ezzel együtt is, olvasva véletlenül néhány előzetes papírját, melegen támogatom, hogy legyen ilyen, és még megismerve, még a szellemiségét is helyesnek tartom, ez egy jó irány, csak azt sajnálom, hogy ehhez mi nem adhatjuk most a nevünket. Ez most hiányzik.

A második dolog, hogy a pártreform más elemeit is testület előtt vitatni kell, nem szabad, hogy a kongresszuson látatlanban dőljön el az az öt kérdés, amit a pártreform lényeges elemei között felsoroltam. Ezt már a felkészülés időszakában vitatni kell, a felkészülés időszakában valamiféle párton belüli kiegyezési folyamatban fel kell dolgozzuk. Köszönöm szépen [a figyelmet.]

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm Kiss elvtárs, Bocsák elvtárs következik, utána Maróthy László elvtárs.

BOCSÁK LÁSZLÓ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Egyetérttek azokkal a hozzászólókkal, akik azt fogalmazták meg, hogy ennek a kongresszusnak egy nagyon jól szervezett mechanizmussal felkészülve kell megkezdődni, hiszen így a demokratikus döntések létrehozásának lényegesen nagyobb esélye van, mintha ezt ott a helyszínen alakítanánk ki.

A magam részéről ehhez annyiban szeretnék néhány gondolatot elmondani, hogy a szervezeti mechanizmusok mellett korszerű technikai elemeket is meg kellene itt jelenítenünk, hiszen ezzel borzasztó sok időt takarítanánk meg. Nem azért kértem szót, mert mondjuk a leendő kongresszus helyszínének felelős vezetője vagyok, de azt is szeretném elmondani, hogy az idegenforgalom ez évi alakulása — miután ez az objektum azt a célt szolgáló — nagyon jól alakult [*sic!*] és ezt az időszakot is egy megrendelésállományból kellett visszavenni, tehát feltétlenül azt szeretném kérni, hogy a négy nap utáni, tehát hosszabb kongresszusban ne gondolkodjunk, mert szinte elképzelhetetlen volna a helyiség és a szálloda további kiürítése.

Amit még nemcsak technikai vonatkozásban, de azt hiszem politikailag is szeretnék elmondani, az itt a korábban szintén ebben az objektumban tartott kongresszusok alkalmával tapasztalható, teljes körű lezárás, azt hiszem nem volna igazán helyes, ha ehhez most is ragaszkodnánk. Természetesen biztosítani kell a kongresszusi küldöttek terembe való bejutásánál a kontrollt, de esetleg a szállodánál a teljes körű lezártaságot javasolnám, hogy elkerüljük pontosan azért, mert már azáltal, hogy kiszivárgott bizonyos hír arra vonatkozóan, hogy itt kerülne megrendezésre, már más magyar politikai szervezetek is hasonló igénnyel léptek fel. Azt hiszem viszont, ha mi nyitottságot hirdettünk meg az MSZMP tevékenysége vonatkozásában, akkor itt most egy példaértékű lépés is lehet.

Amit ilyen szempontból még említenék, az egy hirtelen fontos időtényezőzt takarító eszköz lehetne, a szavazás valamifajta gépesített módon történő intézése, bár az anyagban utalás történt arra, hogy számítógépes módon, de egyelőre azt hiszem, ennek a technikai bonyolítása még részben a mi tudomásunkra nem áll [*sic!*], tehát nem tudom pontosan elmondani, viszont épp egy tanulmányút alkalmával tapasztalt ismeretek azt mutatják, hogy ma már rendelkezik a világ nagyon sok olyan hasznosítható, akár titkosan, akár pedig nyílt módon történő szavazás számlálását szolgáló technikai számítógépes programmal, amely kb. 30 másodperc alatt mindenfajta csoportosítást képes, akár elektronikus úton is kivetítve és megjelenítve a döntéshozók tudomására hozni.

Amit még egy ilyen technikai problémaként szeretnék jelezni, egyetértvén azzal, hogy a platformok alakulásának borzasztó nagy súlya és szerepe kell hogy legyen ebben a kongresszusban most, ennek egyetlenegy problémája lehet, hogy bizonyos platformok találkozásának a helyszín lehetősége nem korlátlan [*sic!*], tehát a plenáris termen kívül a kisebb szekciótermek száma valamelyes mértékben korlátozott, ennek következtében én esetleg az eltervezett szervezeti módosításban erre való figyelmet szeretnék kérni, valamint a hozzászólások időben való megjelenítése nem okoz gondot egyébként, de azt hiszem, a pártunknál meghonosodott esetleg rövidebb, úgynevezett egyperces hozzászólások helyszínen történő lebonyolítását [*sic!*], és esetleg mint nem elvetendő kérdést szeretném javasolni ennek a technikai elemeit, tehát a helyhez adható mikrofon szerencsés módon rendelkezésre áll.

Az előttem szóló Nagy Imre hozzászólásában az árkérdésben némi utalást tett a költségek alakulására. Én e vonatkozásban annyit szeretnék a Központi Bizottság elé tárni, hogy amikor vállalatunk és az egység árajánlatot tett — bár Nagy Imre

tényleg rámutatott egyfajta eltérésre, amelyet mi ajánlatunkban nem így jelenítettünk meg, az egész napi költségek, tehát az étkezés költségeinél —, mi nem vettük külön az ebéd költségeit, de tulajdonképpen ez egy gazdaságorientált szervezet, és ezeket a kalkulációit is megközelítőleg 50%-os engedménnyel készítette el. Türelmüket köszönöm.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm Bocsák elvtárs. Maróthy elvtárs, utána Boros László elvtárs következik.

MARÓTHY LÁSZLÓ elvtárs: Kedves Elvtársak! Örülök annak, hogy a szóbeli kiegészítés az eléggé összerendezett és megszűrt anyagot — amit persze az ember többször jár körbe és maga is mérlegel — súlypontozta és ezzel segítette a mai orientáló megbeszélést. Azért mondom, hogy orientálót, mert ha jól értem az előterjesztést, még van egy hónap arra, hogy mérlegeljük a lehetséges megoldásokat. Nem felesleges újraidézés végett mondom, de számomra kulcsszavaknak tűnnek azok, amiket Kovács Jenő elvtárs mondott, hogy a kongresszus nem lehet a nagy ugrás kongresszusa, hogy a kongresszus stílusa most erőteljesen tartalmi jegyek, ha úgy tetszik politikumnak a hordozója, és egy félmondatral utalt rá, hogy az elmondott súlypontok mellett vannak olyanok is, amelyek erőteljesebben a parlamenti választásokat helyeznék középpontba. Itt szeretném megjegyezni, hogy én ezek közé sorolom magam. Tehát még van egy hónap arra, hogy meditáljunk.

Tisztelt Központi Bizottság! Ilyen alapon nekem úgy tűnik, hogy a kongresszus — amit most megrendezünk, elsősorban és mindenekelőtt, mint ahogy már a múlt ülésen más összefüggésekben ez itt megfogalmazódott — nagyon erőteljesen kell, hogy a magyar társadalom egy nagy kérdését megoldja, az államélet rendjét, éppen a választásokon keresztül. Én nyugodtan mernék efelé orientálódni, ebben az MSZMP ereje fontos, ne történjen valamiféle [olyan] hatalmi úr, aminek aztán beláthatatlan következményei lennének.

Valaki úgy fogalmazta egy beszélgetésben nekem, hogy egy hármastárgás várható most politikailag, ami úgy nézne ki, hogy kongresszus, parlamenti választás, majd azt követően megint rövid időn belül újabb kongresszus. A parlamenti választásokat követően ez a bizonyos második kongresszus lehetne a pártnak olyanképpen rendezését szolgáló, amelyik az előttünk álló — itt már nagyon sokszor megnevezett részleteiben fontos, részleteiben sem kitérő — fordulatnak a végrehajtását tenné alkalmassá. Ha ez a gondolkodás valós, úgy hiszem, hogy abban az esetben a mostani kongresszusnak a súlypont-kijelölése perdöntő. Mégis, amikor az egy hónapra, mint fontos adottságra utalok, akkor azt is szeretném mondani, hogy a KB-nak valószínű olyan felhatalmazással is bírni kell, hogy végül is a kongresszus előtt is a lehetséges mozgástéren belül még variálhasson, hiszen a politikai életben napról napra történnek olyan változások, amelyek mérlegelése még ez összefüggésben is szükséges.

Végül is a tartalmi részekhez nekem van két olyan tapasztalatom, amelyik a mondottak felé tol. Én úgy látom, ha nekünk erős MSZMP kell — az erőt tessék úgy érteni, hogy győzelemre képes, nem akarok belemenni, hogy hány százalékban, meg hogy koalíció, meg egyéb, mert én nagyon rossz néven veszem elvtársaimnak a nyilatkozatát, akik már most megjósolják a koalíciós kormányzást —, teljesen lehetetlennek tartom, elvtársak azt, ha harcba akar egy párt menni, már most részgyőzelemmel biztassa önmagát, lehetetlen dolog, egyszerűen abszurdum.

Szóval én a választásokban erős MSZMP-re gondolok. Tehát ha ezt célozzuk

meg, akkor a párt sorainak az összerendezése a feladatunk, márpedig a napokban, hetekben mást tapasztalok. Én azt tapasztalom, elvtársak, hogy olvad a párt, még egyben van, de azért csöpög, és nem is annyira a szakadás kérdése izgat, hanem az, hogy nagyon sok ember olyan kérdéseket tesz fel, hogy hogy lehetne azt megoldani, hogy tisztességgel tudjon kilépni az MSZMP-ből, mert nem látja a zászlót, és nem tudja, hogy hova kell fölsorakozni; aztán olyat is, hogy kijelenti, ha kettészakad a párt, akkor ő ugyan egyikbe sem fog belépni, a kettészakadást bizonyos formában körül is határolja. Tehát valahogy el kellene kerülni ezt a további olvadást.

A másik dolog, ami engem foglalkoztat, a tapasztalat egy bizonyos körre terjed persze ki. Az az érzésem, kedves elvtársak, hogy a nép — nem a nagy szóhasználat, hanem a körülhatárolás miatt mondom — egész más dologgal kezd el foglalkozni már ezekben a hónapokban, mint amiről mi itt beszélgetünk. Sokkalta inkább a napi léte foglalkoztatja, nem úgy, hogy kenyér legyen természetesen, hiszen ennél jobb a lehetősége, a napi léte, hogy hogy lehetne a biztonságát megerősíteni, meg az őt körülvevő társadalom működőképes lesz-e, és tudja-e szolgálni, nem akarom most ezeknek a részleteit kibontani. Na most, ha ilyen jelenségek vannak, akkor ez a kongresszus, és ha igaz, ez a parlamenti választás, mint fontos cél egyes javasolt elemeknek a mérlegelését mindenképpen szükségessé teszi, mindenekelőtt a napirendeknél. Én azt gondolom, hogy ez is stílusjegy lenne, hogy [a javasolt napirendek között] az 1988. májusi országos pártértekezlet óta végzett munka helyett, ami persze egy beszámolónak úgyis az eleme, a politikai helyzettel, állapottal és a teendővel kellene foglalkozni. Valóságos kérdéseket elővéve, és azokra tehetségünkötől függően választ is adni.

Itt van a másik javasolt napirend: a párt programnyilatkozata. Ez feltétlen szükséges, hiszen egy kommunista pártnál az, hogy perspektívában gondolkodjék, az elengedhetetlen, de ha előttünk van egy választás, és végre el kellene már dönteni, hogy mit akarunk a választással, akkor a programnyilatkozat mellett, vagy abban, vagy részeként feltétlenül kell egy választási program, politikai program és egyéb, mert maga az időtáv itt másképpen jelenik meg, mint amit a programnyilatkozatok műfajáról mi megszoktunk.

A harmadik napirend számomra az előbb mondottak szerint azért bizonyos értelemben mérlegelendő. A Szervezeti Szabályzat. Végigolvastam nemegyszer, s magam még több pontjának az értelmezésénél tartok. Ha itt az MSZMP egységét kell fontos célként megjelölni a kongresszusunkon — mondom az egy hónap gondolkodási idő miatt —, én még meg merem fogalmazni, gondoljuk meg, hogy a Szervezeti Szabályzat jelenleg megfogalmazott módja mennyire és hogyan segíti elő ezt a mostani egységet, kell-e nekünk feltétlenül most mindezt felvállalni, amit leírtunk, nem lehet-e arra a bizonyos következő kongresszusra vinni. Tudom, hogy nagyon praktikus kérdések ezek, de azért mindenképpen szervezik a pártot, orientálják az embereket, és hatással vannak.

Végül a küldöttcsoporti rendszerre vonatkozóan, mint fontos jegyre szeretnék kitérni. Nehezen tudnék vitatkozni azokkal, akik csak a területi elvet, ugyancsak nehezen azokkal, akik inkább a platformok szerinti orientációt preferálják. Ahogy én pártunkat ismerem, kedves elvtársak, legalább öt, hat vagy hét csoportosulást érzékelek, mondjuk, amelyiket súlyában is fontosnak lehet tartani, ha mindegyiket veszem, akkor nyilvánvalóan több tucat. Lehetséges, sőt biztos vagyok benne, hogy ezek a csoportosulások a politikai felfogásukat meg akarják jeleníteni. Hogy

mennyire nemcsak képzelgés a szeptemberi reformkörü összejövétel, nem hiszem, hogy egyszerűen csak általános dolgokkal foglalkozna, hiszen a deklaráció sem mondja azt, hogy a kongresszus nincs célba véve az elgondolások összesítésének összefüggésében.

Nem lehet megkerülni, ezért én azt javaslom, ami itt benne van az anyagban is, lehessen mind a két forma. Hogy ez mégsem legyen egymással konfrontálva, esetleg ott lehetne egy olyan módot megnézni — ennek a működési részleteit is még továbbgondolva —, hogy akár mind a kettőben is lehessen működni. Esetleg bizonyos aktusoknál, szavazás, egyéb helyen lehetne csak egyik oldalra orientálódni. Ezeket szerettem volna a vitához hozzáfűzni. Köszönöm szépen.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm Maróthy elvtárs. Boros elvtárs következik, utána Lőkös Zoltán elvtárs.

BOROS LÁSZLÓ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A kiadott anyagokkal kapcsolatban lenne néhány észrevételem, tulajdonképpen az alternatívák valamelyikéhez letenni a voksomat, azonban az eddigi vita kapcsán valami megfogalmazódott bennem, és úgy érzem, el kell mondani. El kellene most azt dönteni, hogy mit akarunk mi ezzel a kongresszussal. Van egy olyan érzésem, hogy mi itt kezdjük a szezont a fazonnal összekeverni, és beszélünk arról, hogy kongresszust akarunk tartani, ott mit akarunk, ugyanakkor nem győzzük hangsúlyozni a választások fontosságát. Most Maróthy elvtárs a hármassugrást elmondta. Amennyire én értek a sporthoz, a hármassugrás sikeréhez az első ugrás fontossága legalább úgy hozzátartozik, mint a második és harmadik, mert ez adódik össze. Tehát azt mondom, szerintem most a mi elsődleges célunk, hogy ez a kongresszus azt a célt érje el, amiért az MSZMP tagsága kikövetelte. Nevezetesen, hogy ezen a kongresszuson remélhetőleg hosszú távra a párt belső ügyeit a helyére tesszük. Ezzel közel sem azt akarom mondani, hogy a választási kampányban hasznosítható dolgokat esetenként ne kelljen megfogalmazni. Igenis meg kell fogni, ami le van írva, hogy az Elnökség tagjai kiemelt műsoridőben nyilatkozzanak, illetve az ő felszólalásuk akkor hangozzék el, de ez csak választási fogás. Nekem az a véleményem, hogy ez a célok között másodlagos lehet csak. Nekünk az első az, hogy ezen a kongresszuson azokat, amiket a korábbi viták során megfogalmaztunk, el kell döntenünk, azt döntsük el: a programot, elszámolni a múlttal és a szervezeti szabályzatot véleményem szerint. Most nem tudom, hogy mi szerint élünk, a régit azt szétcibáltuk, meg valami mögé fel kellene már sorakozni. Tehát mindenféleképpen azt el kell dönteni, hogy a kongresszuson kihez akarunk először is szólni. Először a párttagsághoz akarunk szólni, ez legyen az első dolog, közvetett módon világos, hogy a társadalomhoz meg a külvilághoz, de első, hogy a párttagsághoz. Én azt javaslom, hogy először a szervezeti szabályzat tárgyalása, ami az „A” változatnál szerepel, és ezzel együtt az ügyrendi kérdések, mert ha ezek nem történnek meg, akkor a kongresszus folyamán végig menni fog a cirkusz, a legitimitás kérdése. Én kedden városi pártbizottsági ülésen úgy fogalmaztam, hogy ebben az országban már az atyaúristen sem legitim, mert itt mindenkinek, minden testületnek és egyénnek a legitimitását a megválasztása után másnap kétségbe vonják. Ezeket a dolgokat rendbe kellene tenni. Azzal egyetérték általában, normális időben, időszakokban, hogy egy kongresszuson az előadói beszédek időtartama és azok mélysége nagyon fontos mindenféle szempontból, azonban úgy ítélem meg, hogy most nem élünk normális időket, és én eredendően amellettem volna, hogy egyáltalán ne legyen szóbeli, csak

írásban legyen kiadva, azonban egy nagyon rövid összefogott szóbelivel egyet tudnék érteni, persze azt fontos lenne elkerülni, hogy olyan előforduljon, mint ami volt itt már jó néhány esetben, hogy egy nagyon gyengén felvezetett írásbelit követett egy nagyon jó szóbeli dolog. Meg kell csinálni az írásbelit úgy, hogy az olyan legyen, és kis szóbeli kiegészítéssel, tehát a vitának minél nagyobb teret kell megítélésem szerint hagyni. Fontos dolognak tartom ezt a nagygyűlést, amihez még azt szeretném hozzátenni javaslatként — mert már felvetődött —, hogy a Budapesti Pártbizottság a megyékkel vegye fel a kapcsolatot a részvétel tekintetében, mert egy-két helyről hallottam ilyen igényt, hogy ez majd hogyan realizálódik, egyáltalán reális-e megítélni, nem tudom, de a kapcsolatfelvételt ilyen vonatkozásban fontosnak tartom, mert néhány busz az ország más részeiről is el fog jönni, esetleg a közeli megyékből.

A költségvetéssel kapcsolatban én részletekbe nem akarok belemenni. Itt már jó néhányan felvetették, kicsi dekoráció, nagy költség, amit Nagy Imre elvtárs mondott. A sajtóközpont kérdésénél — miután az intézőbizottság ülésén is szóba került, és változatlan az 5 millió forint — megvizsgálendő, hogy ezt a költséget nem lehetne-e valamire lejjebb szorítani, ugyanakkor rendkívül fontosnak tartom a vasárnapi tájékoztatást. Ezzel együtt az a véleményem, ma adjunk arra megbízást, hogy egy kimunkált költségvetés alapján döntsön ez a testület a költségekről, megítélésem szerint ez alapján a kimunkálás alapján felelősséggel dönteni nem nagyon lehet. Köszönöm szépen.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm Boros elvtárs. Lőkös Zoltán elvtársé a szó.

LŐKÖS ZOLTÁN elvtárs: Kedves Elvtársak! Látszólag részletkérdésről, egyetlen kérdésről szeretnék hozzászólni, a sajtómunkával kapcsolatban, ami ma itt azonban nem részletkérdés, én úgy érzem. A közleménytervezet ötödik oldalán alulról a második bekezdésben szerepel, hogy a Központi Bizottság állást foglalt a tanácskozás megfelelő széles körű hazai és külföldi sajtónyilvánossága mellett, itt jön ez a mondat: az eseményről, a vitáról a pártsajtó, az MTI, a tv, a Magyar Rádió és a központi napilapok folyamatosan tudósítanak. Úgy érzem, hogy a mai viszonyok között ez a kategorikus kijelentő mondat esetleg ellenérzést, visszatetszést válthat ki, és a régi utasításos jellegű pártirányításra emlékeztet, holott nyilván nem arról van szó. Ne váltsunk ki ellenérzést éppen azokban, akiknek majd a tudósítást kell megcsinálni.

Tehát én azt javasolnám, vagy egy egyszerű változtatást, hogy folyamatosan tudósíthatnak, vagy pedig lehet egy ilyen mondatot, hogy a Központi Bizottság felkéri a pártsajtót, az MTI-t, az MTV-t, a Magyar Rádiót és a központi napilapokat, hogy az eseményről, a vitáról folyamatosan tudósítsanak. Ezt gondolom [megvitalásra], megfontolásra.

A másik kérdés a vasárnapi megjelentetések módja, ami — megint úgy érzem — nem egyszerűen sajtókérdés, sőt nem is egyszerűen csak költségek kérdése, mert ne áltassuk magunkat, egyébként ezek a költségek, a milliós költségek semmiképpen nem térülnek meg. Eötvös elvtárs is a felszólalásában csak a költségek csökkentéséről beszélt, tehát egy ilyen több — kilenc-, vagy akár hatmilliós — költség erőteljesen megfontolandó, de azt mondanám, hogy mégsem ezt teszem az első helyre, hanem azt, hogy mi volna a célravezető vasárnap a folyamatos tudósítással.

Itt szeretném megemlíteni, hogy a Vasárnapi Hírek bevezetett és keresett lap,

amiből jelenleg is az utcán, hangsúlyozom, az utcán, 300 000 példány fogy el, tehát nem előfizetőknél, és a megjelent ellenzéki konkurencia sem igazán konkurencia, mert a Mai Nap vasárnap nem tud 60–70 000 fölé vergődni. Tehát ezt érdemes mindenképpen figyelembe venni. Itt nem jön számításba a Népszabadság példányszáma, tudomásom szerint előfizetőikkel 450 000. Ez inkább itt tájékoztatásul, kiindulási pontul jó, de ebből oda akarok következtetni, hogy a Vasárnapi Hírek, mint a párt központi hetilapja, egy más formában, egy oldottabb formában tud közvetíteni, és olyan rétegekhez tud eljutni vasárnap, amely réteghez esetleg más, a Népszabadság sem jut el. Tehát ezt a réteget ki kell egy ilyen nagy alkalommal is elégténi, és más rétegeket is be tud vonni annál inkább, mert egy nagyobb oldalterjedelemmel — ami az első variációban szerepel 12, 16 vagy 24 — minden lényegest tud közölni az olvasóval, és amellet a „garnírungot” is tudja adni. Ráadásul — ha már a költségekről van szó —, tulajdonképpen ingyen, tehát még 250 000 is megszüntethető, mert — elnézést kérek megint — egy nevetséges összeg, amit két hirdetéssel lenyelünk, tehát ingyen lehet a Vasárnapi Híreket ebben az esetben kiadni. Hozzáteszem, precedens is van rá, mert a tavalyi párttervezlet idején szintén csak a Vasárnapi Hírek jelent meg vasárnap megrendelt példányszámban és megnövelt oldalterjedelemben. Tehát itt tulajdonképpen arról is szó van — a költségeket és egyebeket is félretéve —, hogy a vasárnapi tájékoztatás az ország lakossága számára megszokott rendben mehet, és itt muszáj számolnunk lélektani és egyéb kérdésekkel is most a mai helyzetben. Nem vált-e ki esetleg ellenérzést bizonyos rétegekből, bizonyos táborokból, vagy nem adunk támadási felületet — bocsánat, hogy ilyen kifejezést használok —, hogy milyen felhajtást csinálunk. A megszokott rendben mégis egy nagyobb terjedelemben és egy alaposabb tájékoztatással, költségkihatások nélkül oldható meg, ha a Vasárnapi Hírek kapja meg ezt a lehetőséget.

Sajnos, fel kell vetni a technikai kérdést is. Az anyag készítése során talán nem számoltak ezzel a variáció készítői, itt komoly technikai akadályok is vannak. Nevezetesen az, hogy a Szikra Lapnyomda nem rendelkezik megfelelő szedéskapacitással, tehát egyszerűen lehetetlen előállítani egyszerre a Népszabadságot, a Vasárnapi Híreket, talán még más lapokat is, de csak a Népszabadságot és a Vasárnapi Híreket sem lehet egyszerre gyártani, azon egyszerű oknál fogva, hogy nemcsak a szedéskapacitás kevés, hiszen váltott lovakkal állítják elő a Vasárnapi Híreket, minden vasárnap más személyzet jön be, hanem a vasárnap kihasználatlan Népszabadság-gépen nyomják a Vasárnapi Híreket. Tehát ha megjelenik a Népszabadság, nem tud megjelenni a Vasárnapi Hírek, és akkor ezt megint vizsgálat tárgyává kell tenni, hogy ez a rend megbomlása az ország lakosságában, olvasókban, a tájékoztatási rendben milyen kihatással jár, érdemes-e ezt kockáztatni, hogy ne jelenjen meg éppen ezen a napon a Vasárnapi Hírek.

Befejezésül csak annyit, hogy most, amikor a formaságoktól akar a párt megszabadulni, akkor azt hiszem, az elsődleges szempont ne az legyen, hogy melyik lap és mikor, és milyen látszatoknak teszünk eleget, hanem azt nézzük, hogy mi a célravezető mind gazdaságilag, mind más szempontból, természetesen [elsősorban] politikailag. Köszönöm, ha figyelemre méltatják a továbbiakban.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm szépen. Elvtársak! Nagyon alaposan megvitattuk a napirendeket, küldöttcsoportokat, lapkiadást, szervezeti kérdéseket, a

költségvetést is elemeztük, mégis megkérdezem, hogy van-e valaki, aki véleményt kíván mondani.

Tessék parancsolni Barts elvtársnő.

BARTS OSZKÁRNÉ elvtársnő: Tisztelt Központi Bizottság! Úgy érzem, hogy egy kérdésről szólnunk kell, ami a vitában nem hangzott el, annál inkább beszélnek róla a párttagok, mióta nyilvánosságra hoztuk azt a határozatunkat, mely szerint a Központi Bizottság tagjai, illetve a KEB tagjai a kongresszus szavazati jogú résztvevői. Én azt ajánlom a Központi Bizottságnak, hogy ne változtassa meg az álláspontját, de arra fel kell készülnünk, hogy ezt a küldöttek is vitatni fogják; egyáltalán nem biztos, hogy a kongresszus elfogadja [azt, hogy] a Központi Bizottság tagjai és a KEB tagjai szavazati jogú résztvevői legyenek a kongresszusnak. Én úgy gondolom, hogy legalább akkora esélyünk van rá minden vita meg minden agitációt követően is — már úgy értem, hogy a küldöttsocportokkal folytatott vita és egyezkedést követően is —, hogy ez bekövetkezzék a kongresszuson. Ezért én nem ajánlom azt, hogy megváltoztassuk az álláspontunkat.

Egy másik kérdés is van, amit legalább megfontolás tárgyául szeretnék ajánlani, mert ebben is benne van az, hogy eldöntünk valamit, aztán meg megváltoztatjuk a véleményünket, az október 6-a. Nyilvánosságra hoztuk, hogy október 7-re hívjuk össze a kongresszust. Én pontosan tudom, hogy milyen megfontolás alapján javasolunk most 6-át. De ez is olyan kérdés, ami megint egy apró dolog, amibe beleakaszknak, és engem nem az érdekel, hogy a pártonkívüliek hogyan akaszknak bele, vagy netalántán az ellenségeink, hanem az érdekel, hogy a párton belül ez további olyan konkrétum, ami rontja a Központi Bizottság hitelét. Ezt a két dolgot szerettem volna elmondani.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm. További hozzászólásokat szeretnék még kérni. Nincs. Akkor átadom a szót Kovács Jenő elvtársnak.

KOVÁCS JENŐ elvtárs: Kedves Elvtársak! Megpróbálok konkrétan állásfoglalást ajánlani néhány vitatott kérdésben. Az megkönnyíti valamelyest a helyzetet, hogy most egy közbenső fázisról van tulajdonképpen szó, leszámítva a kongresszus megrendezésének néhány kérdését, tehát ez a vita hozzásegít ahhoz, hogy azt, amit a párttagsággal, a küldöttekkel különösen ez ügyben meg kell beszélni, azt egy kicsit pontosabbá tegyük, de nem kell véglegesen eldönteni, hiszen ez nem is lehetséges. Nem a mi kompetenciánk.

Az kiderült a vitából, hogy a Központi Bizottság és maga a kongresszus — úgy egymás között — [az] nem valami Rómeó és Júlia története, most folyik a spekuláció arról, hogy tulajdonképpen miért is akarjuk, miért is csináljuk ezt, és ha már csináljuk, akkor milyen megoldásokat alkalmazunk. Ebbe beletartozik a legfontosabb kérdés is természetesen, hogy hogyan is akarjuk megszervezni a pártot a jövőben. Erről, azon a kérdésen keresztül, hogy hogyan legyenek a küldöttsocportok, egészen jó vitát folytattunk most itt a Központi Bizottság ülésén. Végül is áttételesen nem másról volt szó.

Én azt javaslom, hogy a küldöttsocport és az egyén viszonyában, miközben az egyéni szuverenitást deklaráltan és természetesen tiszteletben kell tartani, de mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy az ésszerűség és az eredményesség irányába vigyük el a kongresszust. Ezt lehet technokrata szemléletnek, lehet túlzott praktícizmusnak tekinteni, de azt hiszem, hogy valamerre el kell indulni. Szóval,

abban nagyon jók vagyunk most már — mint MSZMP —, hogy mindannyian artikuláltan kifejezzük a véleményünket, de el kellene indulni [azon az úton] a kongresszus felé menet, hogy akkor a jól artikulált véleményeinkből összehozzunk valami közöset, ha lehet. És ehhez a tagozódás, a csoportosulás a politikában az a megoldás — szervezeti megoldás —, ami alkalmazható.

Ezért tehát azt javaslom, a további vitákhoz azt ajánljuk, hogy lehessen küldöttcsoportokat alakítani különböző alapokon. Ezt azért mondom így, hogy különböző alapokon, mert a területi alap, az nem feltétlenül az adott területet jelenti számomra, hiszen tudok arról, hogy több város, több megye gondolkodik azon, hogy közös küldöttcsoportot hoz létre a kongresszusra, és akkor már nem a megyerendszer, és az valami más, mint amiről eddig szó volt [sic!]. Azt a kérdést, hogy nézetek szerint lehessen csoportosulni, azt hiszem, azzal kellene lezárni, hogy igen, lehet azért is, mert ezek a csoportok, akik ebben érdekeltek, ki fogják küzdeni maguknak, és itt tulajdonképpen csak annak előrelátásáról van szó, ami történni fog. Ez nem felszólítás és nem kötelezés. Arról szó sincs, hogy a küldötteket kötelezni kellene, hogy platformok szerint válasszanak, de ha akarnak, akkor meg kell adni nekik azt a lehetőséget, hogy ilyen keretben is működjenek.

A szeptember 24-e, mint bejelentési időpont: az egyik javaslatban úgy szerepelt, hogy töröljük el, ezt én el tudom képzelni és ezt a javaslatot elfogadni [sic!]. Ki fog derülni.

Ami a napirendet illeti. Én javaslom, hogy fogadjuk el azt az elgondolást, hogy az első napirendnek az a hagyományos címe, hogy Beszámoló az 1988 óta végzett munkáról — vagy legalábbis mérlegeljük — úgy változzon meg: A politikai helyzetről, a tennivalókról. (Ilyen megközelítésben.)

A harmadik kérdéskör a tárgyalási mód volt, hogy mit tárgyaljunk először, mit tárgyaljunk később. Steiner elvtárs egy nagyon rokonszenves javaslatot terjesztett elő, én azt hiszem, hogy a további vitákban érdemes lenne ezt a megoldást favorizálni — vagy az azt jelenti, hogy a másik kettő mellé még odatenni —, [nevezetesen], hogy a kongresszus azzal kezdődjön, hogy az ügyrendet és a Szervezeti Szabályzatnak az ügyrenddel összefüggő részét, tehát a választási szabályokat vitassuk meg, ebben rokon a Gyuricza elvtárs által, illetve az anyagban szereplő javaslattal, hogy először a Szervezeti Szabályzatról legyen szó, és utána a többit együtt. Én azt hiszem, ez egy ésszerű megoldás, el kellene fogadni már a további konzultációkhoz.

Ajánlanám, hogy úgy foglaljunk állást — bár hosszú kacskaringós utat tettünk meg ebben az ügyben —, hogy rövid szóbeli kiegészítések, ezzel a jelzővel maradjanak. Eredetileg arról volt szó, hogy ne legyenek, aztán hogy legyenek, most az is itt van már, hogy hosszúak legyenek. Én azt hiszem, hogy maradjunk az eredetinel, hiszen az igazi politikai szereplési lehetőségek, amelyek kifelé is szólnak, ezek a kicsit hosszabb, vezető politikusaink által tartandó beszédek lennének. Ezért ezeket a bevezetőket én inkább — nem politikai — inkább technikai természetűnek tekintem, de ez az én magánvéleményem. Én azt javaslom, azt fogadjuk el, hogy rövidke legyenek, és szóljanak hozzá.

A következő az előkészítő bizottságok és a KB viszonyára vonatkozó javaslat. Ennek az volt a lényege, hogy mind a Mandátumvizsgáló Bizottságba, mind a másikba, a Jelölést Előkészítő, vagy Jelölő Bizottságba csak egy főt delegáljon a Közpon-ti Bizottság, a leendő vezetőjét. Erről az a véleményem, hogy el kellene ezt a javaslatot fogadni, de mivel olyan kérdésről van szó, ami nyilván különböző meg-

gondolások szerint ítélni meg, én azt kérem, ha lehet, erről szavazzunk. Tehát egyik variációként az eredetileg előterjesztett javaslatokat, egy másik variációként pedig azt, hogy mindegyikbe egyet-egyét; Kovács László elvtársról van szó az egyiknél, a másiknál pedig mérlegelje a Központi Bizottság, hogy ki legyen. Hogy Jelölő Bizottságnak nevezzük-e vagy sem — ez is ilyen kacsARINGÓS út —, eredetileg Jelölő Bizottság volt a neve, utána óvatosságból, nehogy a küldöttek megharagudjanak, meg a tagság, hogy milyen alapon nevezzük ki magunkat Jelölő Bizottságnak, változtattuk meg arra — volt ilyen kérés —, hogy Jelölést Előkészítő Bizottság legyen. Most a hegeli spirál szerint egyre magasabb fokon jutunk vissza az eredetihez. Én el tudom képzelni, hogy Jelölő Bizottság legyen a neve. Minden normális pártban, ahol vállalják a testületek önmagukat, erre minden további nélkül felhatalmazva érzik magukat, majd a kongresszus, ha kell, leváltja.

A következő kérdés, a Népszabadság megjelentetése. Ez itt egy vitatott kérdés volt, én javaslom, erről most ne legyen állásfoglalás, és a további részletekről vagy vitatható dolgokról még kell beszélni és vizsgálni.

Két összefüggő kérdés, az október 6-a és a nagygyűlés: valahol függ persze csak össze, inkább úgy, hogy ha nagygyűlés, akkor október 6-a. Ezért azt mondom, egyelőre maradjunk abban, hogy nem zárjuk ki ennek a nagygyűlésnek a lehetőségét, sőt ebben a pillanatban gondolkodjunk úgy róla, hogy ennek lenne értelme, aztán én azt hiszem, ha a dolog végül is netán úgy alakulna, hogy ennek a nagygyűlésnek nincs értelme, akkor úgyis leveszi a Központi Bizottság vagy pedig a szervezők a napirendről. De most maradjunk abban, hogy nagygyűlésről gondolkodunk, és egy ilyet szeretnénk rendezni. Ebből következően javaslom, hogy a dátummal kapcsolatos kérdést aszerint döntsük majd el, ahogy az eredeti előterjesztésben van, tehát 6-ára tegyük át a kongresszust. Valóban vállalva azt, hogy ezzel ismét abba a hírbe keveredhetünk, hogy miért nem tudtuk ugyanezt egy hónappal ezelőtt. Erről az a véleményem, ha ez lenne az egyetlen ilyen kérdés, akkor az könnyen elviselhető lenne, azt hiszem, a probléma megoldása sem ezen az úton elképzelhető.

Költségvetéssel kapcsolatban elhangzott egy konkrét javaslat, hogy mínusz 10 millió; ezt adja feladatul a Központi Bizottság. Talán a Nagy Imre elvtárs eltekint ettől a rendkívül kategorikus megfogalmazástól, de hogy arra kapjunk megbízást, hogy a lényeges csökkentés irányába vigyük el ezt a költségvetési javaslatot, azt támogatnám, és elfogadásra is tudnám ajánlani.

Végül a szeptember végi központi bizottsági ülést javasolta Steiner elvtárs, hogy akkorra jöjjön vissza ez az ügyrend. Azt hiszem, hogy ez egy ésszerű javaslat, de azért közben ezen igen szorgalmasan kellene dolgozni.

Végül a KB- és a KEB-tagok ügyéről. A Politikai Intéző Bizottság erről folytatott tárgyalást²⁸ és arra a következtetésre jutott, hogy nem volna célszerű a már folyó választási folyamatokba beleavatkozni, és valamilyen pótmegoldást most hirtelen ráerőszakolni a tagságra, vagy megpróbálni ráerőszakolni. Annál is inkább, mivel a Központi Bizottságot ért egyik vád amúgy is az, hogy önkényesen döntve úgymond: beszavazta magát a kongresszusra. Ezért újra ezzel a kérdéssel testületileg nem lenne célszerű foglalkozni, de azt a lehetőséget ugyanakkor nyitva kellene hagyni, hogy aki — magát nem ráerőszakolva bizonyos közösségekre — jelölte lehetőséget kap a Központi Bizottság vagy a KEB tagjai közül, az induljon el nyugodtan, és vegyen részt ebben a megmérettetésben. Az a kongresszusig el fog dőlni, hogy végül is általános érvénnyel a küldöttek hogyan fognak ebben a kérdésben állást foglalni, egyszerű kérdésről lévén szó, legalábbis ami az ügy lezárásának a

módját illeti, ez a kongresszus előtt már próbaszavazásokkal világosan megmérhető. Ha nem voltam nagyon figyelmetlen, akkor ezek voltak a konkrét észrevételek, és ezt az álláspontot javaslom a Központi Bizottságnak elfogadni. Köszönöm a figyelmüket.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm szépen. Van-e megjegyzés az összefoglalóhoz? Tessék, Judik elvtárs.

JUDIK ISTVÁN elvtárs: Azt szeretném kérdezni, hogy amit a Lőkös elvtárs javasolt, az elviekben elfogadható?

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Azt javaslom az összefoglaló szellemében, hogy ezekről a konkrét gazdasági kérdésekről most ne döntsünk, mert ha szeptemberben visszatérünk, addig még az Intéző Bizottságnak módja lesz osztani, szorozni, kivonni, akkor véglegesen eldönthetjük már pontosított adatok alapján ezt a dolgot. Meg kell még nézni, több javaslat hangzott el. A lehető legolcsóbb megoldást kell választani. Jobb lenne keresni az egészen.

Szeretném megkérdezni, hogy van-e észrevétel az összefoglalóhoz. Nincs.

Akkor, elvtársak, szavaznunk kell. Először az eltérő javaslatokat szavaztatom meg, anyagonként külön-külön.

Első javaslat, hogy a napirendnél, amely természetesen még egyszer visszajön szeptemberben, de már az alapszervi tájékoztatóban kiküldendő anyagnál az első napirend megfogalmazása ne úgy történjék, hogy a Központi Bizottság beszámolója, hanem beszámoló a politikai helyzetről és a feladatokról, és ezen belül számolunk el az 1988 májusa óta végzett munkáról. A többi marad: programnyilatkozat, Szervezeti Szabályzat, személyi kérdések.

Tehát, aki az első módosító javaslatot elfogadja, kérem szavazzon. Köszönöm. Ellenvéleményt kérek! Egy ellenvélemény. Ki tartózkodott a szavazástól? Veres elvtárs tartózkodott, akkor egy tartózkodás van.

További pontosítás. Második bekezdésben szerepel, hogy a küldöttcsoportok egyaránt alakulhassanak területi alapon és nyilvánosan működő stb. . . de csak egy küldöttcsoportoz tartozzanak. Ezt az „egy” dolgot el kell vetnünk a vita alapján, annyi maradjon, hogy küldöttcsoportoz tartozhassanak. Erre majd úgylis vissza kell még egyszer térni, de a kiküldött anyagban már ne szerepeljen az *egy* megjelölés, tehát folyják tovább a vita.

Aki elfogadja, hogy ezt hagyjuk el, és az legyen benne, hogy küldöttcsoportok szervezkehdhessenek, azok kérem, szíveskedjenek megszavazni ezt a javaslatot. Köszönöm.

Ellenvéleményt kérek. Kilenc ellenvélemény. Ki tartózkodott a szavazástól? Három tartózkodás van.

Köszönöm szépen, elfogadtuk.

A következő oldalon szerepel, hogy a megyei csoportok szeptember 1-jéig, áramlatok szerint 24-ig alakuljanak meg. Itt az a javaslat hangzott el, hogy szeptember 15-ig, áramlatok szerint 24-ig. Tehát módosítjuk az elsejét 15-ére.

Tehát aki ezt a javaslatot elfogadja, kérem szavazzon! Köszönöm.

Ellenvéleményt kérek! Tartózkodott-e valaki a szavazástól? Egy.

Köszönöm, elfogadtuk.

Elhangzott egy olyan javaslat, hogy a küldöttek elsősorban politikai közösségi keretekben, annak többségi támogatását megszerelve stb. gyakorolják az ügyrendi,

személyi javaslatévteli jogokat. Itt úgy hangzott el, hogy ez korlátozást jelent. Én nem így értettem, hogy az „elsősorban” azt jelenti, inkább csak hangsúlyt jelent, az „elsősorban” nem kizárólagosság, de ez a javaslat megfogalmazódott, ezért szavazásra teszem fel a kérdést. Aki azt fogadja el, hogy az „elsősorban” megkülönböztetést hagyjuk el, az kérem szavazzon!

Nem fogadta el senki, akkor ellenpróbát nem kell kérni.

A következő — a személyiségi jogokat itt a küldötteknél ne korlátozzuk, a plenáris üléseken felszólalásra szánt időkeretet a küldöttcsoportok között létszámarányosan osszuk el, a keret felhasználásáról a csoporton belül döntsenek — javaslat, hogy ezt ne fogadjuk el. Aki ezzel az elutasító javaslattal egyetért, az kérem szavazzon! Szeretném rögtön hozzátenni, hogy folytatódik a szöveg: „tíz percen belül javasoljuk megállapítani”, azt hagyjuk érvényben, de aki az első részt elfogadja — tehát hogy ne csoportok döntsenek a felszólalásról, az mindenkinek joga legyen, aki akar, akár hozzájárul a csoport, akár nem — kérem szavazzon. Köszönöm.

Most ellenvéleményt kérek, mert azt le kell számolni. Huszonkettő ellene, tehát [a többség] az eredeti mellett van.

Ki tartózkodott? Még egyszer elmondom: egy olyan javaslat hangzott el — ez a 3. oldal 3. bekezdésében van²⁹, hogy az első két mondatot ne fogadjuk el, csak a harmadikat. Azt szavazzuk meg először. Tehát ne korlátozzuk, ne korlátozza a küldöttcsoport a küldötteknek azt a jogát, hogy fel akarnak-e szólalni, vagy nem, ezt utasítottuk el. Jó, még egyszer kezdem.

Itt az előterjesztésben az van, hogy a plenáris üléseken a felszólalásokra szánt időkeretet a küldöttcsoportok között létszámarányosan osszuk el. Elhangzott egy olyan javaslat, hogy ne osszuk el, és azt szavaztuk meg. Utána van egy következő mondat, hogy a keret felhasználásáról a csoporton belül döntsenek. Akkor ez a mondat értelmetlen, ha az első elfogadtuk. Ezt követően azonban van egy javaslat, hogy a tíz percet hagyjuk meg, én azt ajánlottam, hogy ezt hagyjuk meg, menjen ki az anyagban. Kérem, akkor egyetértünk ezzel.

A következő bekezdésben van egy javaslat: minden munkabizottságba minden küldöttcsoport delegáljon, és volt Steiner elvtárs javaslata, hogy plusz 50 küldött után — mondta — legyen még a küldöttcsoportban egy delegált azért, mert így a Budapesti Pártbizottság x mennyiségű küldöttje nem ugyanolyan súllyal szerepel, mint egy kisebb megye küldöttcsoportja.

Tessék, Nagy elvtárs.

NAGY SÁNDOR elvtárs: Grósz elvtárs, szeretném felhívni arra a figyelmet, hogy az eddigi kettővel megszavazott változat — hogy egy küldött két csoportnak is tagja lehet —, innentől kezdve az ilyen és hasonló típusú javaslatok értelmüket veszítik. Ne bonyolódjunk ebbe bele. Ha én akárhány küldöttcsoportnak tagja lehetek, akkor nincs értelme annak a kérdésnek, hogy melyik küldöttcsoport hány embert delegál.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: De a munkabizottságról van szó. A munkabizottságba a területről, a területi küldöttcsoportokból egy ember van delegálva. Attól még a politikai kérdésekben más platformhoz tartozhat az illető. Ezt hagyjuk nyitva, erre fogunk szeptemberben visszatérni.

STEINER ARNOLD elvtárs: Ezt szerettem volna erősíteni Grósz elvtárs, hogy egy helyen szavazunk, tehát politikai vitát nem³⁰..., tehát egy helyen van szavazati jogunk.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Azt javaslom, hogy az eredeti szöveget tartsuk meg azzal a kiegészítéssel, hogy ötven küldött után újabb egy tagot delegálhassanak a küldöttsoportok; a bizottságokról van szó, nem a platformok meg egyebek vitáihoz.

NAGY SÁNDOR elvtárs: Elnézést kérek, tisztelt Központi Bizottság, nem kívánok akadékoskodni, csak szeretném magunkat attól megóvni, hogy egy széles körű konzultációra kikerülő anyagban már az első körben, finoman szólva kiabáló ellentmondások legyenek. Amennyiben küldöttsoportok különböző módon szerveződhetnek, és nincs semmi megkötés, hogy területi platform, vagy nem tudom milyen alapon, tetszés szerint ki-ki a fantáziája szerint ezt szaporíthatja, akkor onnantól kezdve az az elv, hogy összeszámolom, hogy egy-egy csoportban hányan vannak, és eszerint lehet bizonyos jogköröket hozzátenni. De abban az alapkérdésben, hogy egy küldött csak egynek lehet-e tagja, vagy többnek — úgy döntöttünk előzőleg, hogy többnek — innentől kezdve nem tudom az erre épülő javaslatokat érvényesíteni. Erre szerettem volna felhívni a figyelmet, vagy az első döntésünk ül, vagy a második, de a kettőt össze kell rendezni. Köszönöm szépen.

KOVÁCS LÁSZLÓ elvtárs: Tulajdonképpen ugyanezt akartam megemlíteni, ha feltételezzük, hogy a budapesti küldöttsoport 300 fős, s ezek szerint a Steiner elvtárs javaslata értelmében 1 főt delegáltunk, minden 50 fő után még egy újabbat, és van egy valamilyen nevű politikai platform, ami 400 fő, de ebből 200 fő azonos a budapesti küldöttsoporttal, akkor az áll fönn, amit a Nagy elvtárs említett.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Még megvárjuk, hogy hátha valaki itt el akarja mondani a véleményét. Ha nem akarja, akkor Kovács Jenő elvtárs átsegít a nehézségeken.

KOVÁCS JENŐ elvtárs: Úgy látszik én félreértettem azt az első szavazást, én úgy gondoltam, arról szavaztunk, hogy küldöttsoportok alakulhatnak területi alapon és nyilvánosan működő országos áramlatok szerint, nem szabadon, a kettő szerint. Azt töröltük egyelőre el, hogy csak egy küldöttsoporthoz tartozhat, de ez nem azt jelenti, hogy szavazati jogát három helyen gyakorolhatja, tehát itt akkor ki kell pótolni azzal, hogy szavazati jogát az általa választott csoportban gyakorolja. Ezt azért ki kell mondani, erre muszáj visszatérni, mert ettől kezdve valóban az egész rendszer felborul, ha ez nem világos.

KOVÁCS LÁSZLÓ elvtárs: Amit Kovács elvtárs most felvetett, az egész más dolog. Nem arról van szó, hogy hányszor szavazhat valaki, hanem hányat delegálhat egy küldöttsoport, amit felvetettél, nem oldja meg ezt a problémát. Szavazni persze mindenki csak egyszer szavazhat. Delegálásánál azt javaslom, hogy vonatkozassunk el a platformoktól, és csak a területi küldöttsoport létszámát vegyük.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Én meg vagyok győződve, hogy négy nap is kevés lesz a kongresszusra, de ezt nem akarom most megszavaztatni, mert az ott ugyanígy le fog zajlani. Ezért akkor visszavonulok. Az eredeti javaslatot ajánlom, hogy fogadjuk el, szeptemberig még van idő megvitatni, de a kimenő okmányban ne legyen benne ez az eleve ellentmondás; én nem érzem ugyan annak, de majd szemináriumra fogok jelentkezni én is Kovács Jenőnél, tehát azt javaslom, hogy a Steiner elvtárs ajánlását most ne fogadjuk el, hanem szeptemberben térjünk rá vissza. Egyetértünk? Kérem szavazzunk, mert akkor itt baj lesz. Köszönöm.

Ellenvéleményt kérek. Hét ellenvélemény. Ki tartózkodott a szavazástól? Öt. Köszönöm szépen. Eredeti szöveg.

A napirendre javasolt témák megvitatásánál két alternatíva vetődött fel, javaslat, hogy tulajdonképpen három alternatíva legyen, ez azt jelenti. Azt javaslom, fogadjuk el, hogy az ügyrend és az azzal összefüggő kérdéseket külön dolgozzuk ki, és a kiküldött anyagba a három alternatíva kerüljön bele, ne ez a kettő. Azzal még semmi baj nem lesz, ha újabb javaslatok érkeznek a titkári tájékoztatóban való megjelenés után.

Aki ezt a javaslatot elfogadja, kérem szavazzon. Köszönöm. Ellenvéleményt kérek. Nincs. Tartózkodás: nincs.

[A] 6. oldalon volt az a javaslat, a 3. pontban³¹, hogy a lezajlott viták tapasztalatait szeptember végén hozzuk ide vissza, tehát nem elején, hanem végén. Aki ezzel egyetért, kérem szavazzon. Köszönöm.

Ellenvélemény: nincs.

Tartózkodott-e valaki? Nem.

Több mint valószínű, két ülést kell tartani ebben az esetben szeptemberben.

Elhangzott továbbá, hogy Kongresszusi Jelölést Előkészítő Bizottság helyett, kongresszusi jelölő bizottságot válasszunk. Most már nem emlékszem, Kovács Jenő mit javasolt. Mind a kettőt javasolta. Maradjon.

Aki elutasítja tehát, hogy ne jelölőbizottság legyen, hanem az eredeti maradjék [sic!], az, kérem szavazzon. Az eredeti jelölést előkészítő bizottság maradjon. Köszönöm.

Most ellenvéleményt kérek. Tizenhárom. Ki tartózkodott a szavazástól? Kilenc tartózkodás volt.

Megállapítom, hogy az eredeti javaslatot elfogadtuk.

Kérem elvtársak, abban nem kell most döntenünk, hogy milyen bizottságokat küldjünk ki, ugyanis az nem jelenik meg az alapszervezeti tájékoztatóban, ha jól értem az előterjesztésünket, tehát az egyes és a kettős melléklet. Erre majd szeptemberben vissza kell térnünk. Hogy a KB egy elnököt ajánl-e, vagy hogy legyen, ez összefügg a küldöttek számával. Tehát, aki az egészet elfogadja — és ez így a módosításokkal jelenjen meg az Alapszervezeti Titkári Tájékoztatóban a két melléklet nélkül, szeretném hangsúlyozni, mert ne adjunk ki neveket, ami még később vita lesz, félreértésre ad okot —, az kérem emelje fel a kezét és szavazzunk. Köszönöm.

Ellenvéleményt kérek. Nincs. Tartózkodott-e valaki? Egy tartózkodás van.

Köszönöm, ezt elfogadtuk.

Nagy Imre szót kér, tessék parancsolni.

NAGY IMRE elvtárs: Kedves Elvtársak! Nem a döntést akarom módosítani, csak úgy döntöttünk, hogy a küldöttcsoportok nem korlátozhatják a hozzászólási jelentkezést. Ez a döntése a Központi Bizottságnak. Arról azonban nem döntöttünk, hogy akkor ki korlátozhatja, vagy mindenki szót kap, aki jelentkezik? Nem azt javaslom, hogy most döntsük el, de ez a gondolkodásunkban legyen benne, és erre a kérdésre választ kell majd adni, mert a küldötteket ez fogja érdekelni, hogy ki dönt arról, hogy ő kap szót, vagy nem kap szót.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Szerintem nem fogják elfogadni azt sem, hogy az Elnökség korlátozza, azt sem fogják elfogadni, hogy a küldöttcsoport, mert a többi küldöttcsoporttagok fognak emiatt reklamálni, hanem több mint valószínű, amikor kezd a kongresszus fáradni, akkor a kongresszus meg fogja szavazni, és befejező-

dött. Énszerintem ez lesz majd a gyakorlat. Ebben most valóban nem kell dönten, abban a Nagy elvtársnak igaza van, szeptemberben erre visszatérhetünk.

Kérem, elhangzott egy olyan javaslat, illetve az van itt leírva a költségvetési anyagban, hogy október 7-e helyett, amit elfogadtunk, október 6-án legyen a kongresszus megnyitásának a napja. Barts elvtársnő ellene szölt, mondta maradjunk a hetedikénél. Először tehát a módosító ajánlást, ami most furcsán eredeti, mert a módosító az eredeti, nem a kiküldött. Aki tehát arra szavaz, hogy 7-én kezdődjön, az kérem emelje fel a kezét. Egy, kettő, három, négy, öt, hat, hét, nyolc, kilenc, tíz, tizenegy, tizenkettő, tizenhárom, tizennégy, tizenöt, tizenhat, tizenhét, tizennyolc, tizenkilenc, húsz, huszonegy, huszonkettő, huszonhárom, huszonnégy, huszonöt, huszonhat, huszonhét, huszonnyolc, huszonkilenc, harminc, harmincegy. Harmincegy.

Aki ellene van, illetve aki a hatodikát fogadja el a javaslat szerint — ide számolom magamat is majd —: egy, kettő, három, négy, öt, hat, hét, nyolc, kilenc... huszonkettő, huszonhárom... harmincnégy, harmincöt, harminchat, harminchét, harmincnyolc, harminckilenc, negyven, negyvenegy, negyvenkettő, negyvenhárom. Tehát negyvenhárom szavazat van a 6-a mellett.

Ki tartózkodott a szavazástól? Egy, kettő, három, négy, öt, hat. Hat tartózkodással tehát az eredeti javaslatot, a hatodikai kezdést fogadtuk el.

Kérem elvtársak, az előterjesztésben szerepel és vita kerekedett a költségekről, azt ajánlom, hogy ebben ma ne döntsünk, hanem majd szeptemberben térjünk vissza további vizsgálat alapján. Felvetődött, hogy legyen-e tasak, vagy ne legyen. Úgy gondolom, hogy ebben szintén nem kellene határozni most, hanem ezt az okmányt, ami a költségvetésekre vonatkozik azzal a törekvéssel, amit a Nagy elvtárs nagyon világosan megfogalmazott, hogy csökkenteni igyekezzünk a költségvetést, ezt így ajánlom, hogy fogadjuk el. Nem tudjuk egész pontosan, hogy mi lesz a vége. Minél olcsóbban, ezt kell célul kitűzni.

Kérem, aki ezt a javaslatot elfogadja, szíveskedjék szavazni, tehát az egészről. Köszönöm.

Ellenvéleményt kérek. Nincs. Tartózkodott-e valaki? Egy tartózkodás van.

Kérem a harmadik anyagnál már eldöntöttük az Előkészítő Bizottságot, azt nem kell szavaztatnunk. Más észrevétel konkrétan nem vetődött fel.

Aki tehát a kongresszuson létrehozandó vezető és ellenőrző testületek és megválasztásuk módjára vonatkozó előterjesztést elfogadta, az szíveskedjék szavazni, ez is megjelenik az Alapszervezeti Tájékoztatóban. Köszönöm.

Ellenvéleményt kérek. Tartózkodott-e valaki a szavazástól. Nem tartózkodott.

Kérem elvtársak, egyetlenegy dolog van, ami döntésre vár még az összefoglaló és az észrevételek alapján: a Központi Bizottság tagjainak küldötté választása a területi szerveknél. Kovács elvtárs azt ajánlotta, hogy a Központi Bizottság ne változtassa meg az álláspontját, ugyanakkor, ha valahol a központi bizottsági tag felkérését kap, vagy azt mondják neki, hogy szívesen választanak küldöttnek, akkor ő döntse el, ne tiltakozzon ellene, fogadja el az ajánlást, és akkor onnan ő küldöttként vesz részt, de a Központi Bizottság elvi álláspontja nem változott a legutóbbi döntéshez viszonyítva.

Ebből rögtön az is következik, hogy az előkészítő munka során majd arra kell törekedni, hogy a küldöttszoportokkal a konzultációkban a hangulat olyan irányban terelődjék, hogy a KB- és a KEB-tagok szavazati joggal vegyenek részt végig az ülésen. Ennek ugye ez a következménye.

Kérem szépen, aki ezt a javaslatot támogatja és megerősíti, az szavazzon, nem mintha feltétlen kellene, de legyen hivatalos, köszönöm.

Ellenvéleményt kérek. Két ellenvélemény. Ki tartózkodott a szavazástól? Hat tartózkodással ezt elfogadtuk.

Én nem tudom, most kell-e szavaznunk abban, hogy hosszú kiegészítés, vagy rövid kiegészítés, vagy mi legyen, ezt nem tudjuk úgysem eldönteni. Azonkívül én nem tudom, hogy egy beszámolónál mi a rövid, meg mi a hosszú kiegészítés. Én azt hiszem, ha ez fontos, akkor erre vissza kell majd később térni, most nem olyan ügy, amiben dönteni kellene. Nálam más nincs felírva. Tessék.

BOROS LÁSZLÓ elvtárs: A kongresszusi napirendi anyagnál azzal, hogy nem döntöttünk, illetve abban döntöttünk, hogy majd szeptember végén ezzel a 7. oldal IV. kettős pontjában³² az első nyuszifül, hogy a „küldöttek, illetve a párttestületek véleményének megismerése” ez akkor ugye így értelmetlen, mert ha szeptember végén születik ebben döntés, akkor a párttestületek véleményét nem lehet tudni, akkor csak a küldötteket lehet bevonni. (Grósz elvtárs: ez nem feltétlen ellentmondás.) Ez ellentmondás. Tudniillik addig nem alakult meg a Jelölő Bizottság, akkor hogyan végzi el... (Grósz elvtárs: akármelyiket elfogadhatjuk.)

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: A funkciójához viszonyítva a második bajusz adekvát, tehát az úgy szól, hogy a Kongresszusi Jelölést Előkészítő Bizottság, illetve jelölőbizottság, küldöttek, illetve párttestületek véleményének megismerése, ezek alapján az előzetes személyi javaslatok kialakítása. Ez a feladata. A küldöttekét mindenféleképpen megtudja, a testületét [meg legfeljebb] csak részben. A küldöttekét miért nem tudja meg?

BOROS LÁSZLÓ elvtárs: A küldöttekét tudja, de a többit nem tudja. Tulajdonképpen abban született döntés, hogy a küldöttcsoportokban összeáll szeptember 24-ig, akkor előzetes személyi javaslattal nem tud menni, nincs bizottság [sic!]. Nekem csak az a gondom, hogy ellentmondásban vagyunk az anyaggal.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Nem vagyunk ellentmondásban, mert ha szeptember végén elfogadjuk, akkor még szeptember vége és október 6-a között le lehet folytatni, az két hét, két hét alatt le lehet folytatni; én nem látok ellentmondást ebben. Párttestület a megyei pártbizottság is, miért nem lehet a megyei pártbizottsággal konzultációt folytatni? Minden további nélkül lehet. Legfeljebb, ha nem tartjuk fontosnak a párttestületet, akkor azt el lehet hagyni. Ajánlom így maradjék [sic!] az anyag vitára.

Van-e más észrevétel? Nincs, akkor ezt a napirendet lezártuk.

Kérem 30 perc Berecz elvtárs bevezetője, a testület állóképességétől és éhségétől függ, hogy hogy dönt. Az ügy eldőlt, átadom a szót Berecz elvtársnak.

Igen, két meghívott elvtárs van, bocsánatot kérek, Domonkos elvtársnak és Kápolnai elvtársnak megköszönöm a részvételt, Sarkadi Nagy Barna és Nuber elvtársnak itt ajánlok két szabad ülőhelyet. Mindkettőjüket üdvözlöm. Tessék csak [ott] helyet foglalni, akárhol, nincs itt bérelt helye senkinek. Elnökségnek is csak átmenetileg. Mindkettőjüket üdvözlöm, kérem vegyenek részt a vitában. Berecz elvtárs az előadó. Átadom a szót Berecz elvtársnak.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves Elvtársak! A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága első ízben tárgyal a pártnak az

egyházakhoz és a valláshoz való viszonyáról. A párt egyházpolitikájának máig érvényben lévő alapelveit és távlati feladatait a Politikai Bizottság 1958-ban alakította ki. Ezt követően ez a testület többször áttekintette és értékelte az egyházpolitikai gyakorlat alakulását, legutóbb 1983-ban, illetve a mostani ülés előkészítéseként a közelmúltban két alkalommal.³³

Az 1956 óta eltelt 33 év ellentmondásos politikai gyakorlatát szemléletesen érzékelteti, hogy a szűkebb pártvezetés úgy alakította ki egyházpolitikai irányvonalát, hogy arról nem hallgatta meg a Központi Bizottság véleményét. Nem vállaltuk a nyilvánosságot annak ellenére, hogy döntésekkel emberek millióinak életére gyakoroltunk hatást, illetve számos jó, a belpolitikai stabilitás létrejöttéhez és fenntartásához nagymértékben hozzájáruló állásfoglalást dolgoztunk ki. Az, hogy ma a Központi Bizottság korábban bizalmasként kezelt egyházpolitikai irányvonalát megvitatja, és állásfoglalását a széles nyilvánosság elé tárja, azt is mutatja, hogy a párttagság igényeinek megfelelően folyamatban van a párton belüli döntéshozatal demokratizálása.

A mai ülés feladata nem a teljes mértékű mérlegvonás, hanem egy alapjaiban megújított egyházpolitika elveinek kialakítása. Előrelépni, az ország minden állampolgára számára nyugalmat és biztonságot teremteni viszont úgy tudunk, ha világosan megfogalmazzuk, merre kívánunk haladni megújuló gyakorlatunkban. A továbblépés elengedhetetlen feltétele, hogy egyértelműen kimondjuk: múltunkból mit vállalunk ezen a téren, és mitől kívánunk elhatárolódnunk. Ez annál is inkább fontos, mert az elmúlt több mint három évtizedben az MSZMP egyházpolitikájának és az erre épülő, ennek nyomán fejlődő állami egyházpolitikai gyakorlatnak voltak és vannak olyan eredményei, amelyek nemcsak a szocialista országok között tekinthetők figyelemre méltónak, hanem széles körű nemzetközi elismerést is hoztak.

A '40–'50-es évek szomorú és tragikus mélypontjai után a Magyar Szocialista Munkáspárt nemcsak a kirívó régi hibákat küzdötte le, hanem megértőbb magatartást alakított ki az egyházakkal és a vallásukat gyakorló állampolgárokkal kapcsolatban. Nem tagadta a világnézeti eltéréseket, sőt a világnézeti szembenállást sem. Ugyanakkor nem törekedett politikai konfrontációra, hanem a politikai megegyezés lehetőségeit kereste az egyházakkal és a vallásos emberekkel. Az MSZMP szövetségi politikájának szerves részeként fokozatosan bővítette a vallásgyakorlás lehetőségeit, és ezáltal is javítani kívánta az emberek társadalmi közérzetét. A lelkiismereti szabadság és a vallásgyakorlás terén nem volt kontinuitás az 1948 utáni időszak és az 1956 után kezdődött szakasz között. Az 1948 utáni időszak vallás- és egyházpolitikáját alapvetően hibásnak tartottuk, ettől korábban is elhatárolódtunk. Értékeljük és védjük az 1957-ben kezdődött szakasz eredményeit, de önkritikusan szembenézhetünk tévedéseinkkel és a hibákkal is. Amikor ezt meg tesszük, két megoldásra váró problémával találjuk magunkat szembe.

Egyházpolitikánk esetenkénti merevsége a vallásos emberek egy részének lelkiismereti konfliktust okozott. Másrészt az egyházpolitika terén mutatkozó eredmények kényelmessé tettek bennünket, aminek következtében az egyházak tevékenységét adminisztratív módon korlátozó néhány jogforrás megszüntetését nem kezdeményeztük időben.

Kedves Elvtársak! Ha röviden áttekintjük a magyar nép és az egyházak, vallásfelekezetek kapcsolatának 1945 utáni alakulását, abból kell kiindulnunk, hogy a vallásfelekezethez való tartozás hagyományos értéknek számított hazánkban. 1949-es

adatok szerint a lakosság elenyésző része tartotta magát felekezeten kívülinek. Azóta jelentős elvilágiasodás ment végbe mind a közéletben, mind a magánéletben. Ez a folyamat — részben az adminisztratív, korlátozó intézkedések hatására — viszonylag gyorsan ment végbe a közéletben, a magánéletben azonban ellentétes irányú változás is kibontakozott. Főként az utóbbi 8—10 évben a felszínen is jól láthatóan erősödtek a hitéleti igények, és a vallási élet élénkülése tapasztalható.

Vallásszociológiai felmérések szerint a vallásukat aktívan gyakorlók aránya évek óta 15% körül alakul ki. Jóval magasabb viszont azoknak az aránya (mintegy 40%-ra teszik), akik alkalmanként járnak templomba. A vallásos emberek közül sokan nem kötődnek egyik egyházhoz sem, de vállalják az egyházi tradíciók egyes elemeit, vagy egyéni belső istenhitükkel próbálnak megoldást keresni mindazokra a magánéletbeli, illetve társadalmi problémákra, amelyekre nem találnak racionális, evilági válaszokat. A vallásosságtól már elszakadt, közömbös rétegekből sokan válságosabb élethelyzetekben rövidebb-hosszabb ideig ismét a vallás felé fordulnak.

A legfrissebb adatok szerint az aktívan vallásos népesség szociális összetétele változóban van. Fokozatosan visszaszorul a hagyományos paraszti-falusi vallási élet, növekszik viszont az intellektuális-városias vallásosság elterjedtsége. Az idősebbek körében a korábbihoz képest ma [már kisebb a] vallásosok aránya, a fiatalok és az értelmiség körében pedig növekszik a kisközösségekre épülő és az egyházi struktúráktól, szervezetektől elkülönülő vallásosság.

A szekularizáció lelassulásának és a vallásosság növekedésének több oka van. Ezek közül külön is figyelmet érdemel, hogy nem szűntek meg, sőt erősödtek azok a társadalmi okok, amelyek a vallásosság gyökereit jelentik. Elmélyült a társadalmi-gazdasági válság, romlott és romlik a létbiztonság, megélhetési problémákkal küszködik a lakosság jelentős része; súlyosbodtak a társadalmi beilleszkedési zavarok, leértékelődött a műveltség, a kultúra szerepe, az etikai nevelés jelentősége, és csökkent a marxizmus befolyása. Láthatóan erősödtek a társadalom értékzavarai, növekszik az elbizonytalanodás a társadalmi folyamatok kiszámíthatóságát és a jövőt illetően. A hagyományos közösségek bomlása, így a családi élet zavarai, a növekvő társadalmi elidegenedés fokozzák a vallásos eszmék és értékek iránti vonzódást.

Nem igazolódott az a korábban hangoztatott ideológiai tétel, hogy a vallás fokozatosan, de viszonylag gyorsan elhal a társadalom szocialista irányú fejlesztése következtében. Valójában inkább a vallásosság megújulása és formaváltozása következett be. Már ma is sokféle vallásos és nem vallásos eszmerendszer fér meg és érvényesül egyidejűleg egymás mellett.

Mai felfogásunk szerint a vallásosság nem idegen társadalmunktól, hanem értékes része kulturális örökségünknek, nemzeti identitásunknak.

Tisztelt Központi Bizottság! Az állami egyházpolitika és az egyházak kezdeményezései révén fokozatosan konstruktív viszony alakult ki az egyházakkal, amely természetesen ellentmondásoktól, konfliktusoktól sem volt mentes. Mindkét fél részéről oldódtak a görcsök és az előítéletek. Az első másfél évtized sok emberi tragédiát okozó éles szembenállás után a korábbiaknál kiegyensúlyozottabb egyházpolitikai helyzetet teremtett, hogy az egyházak által fölvetett problémákra az állam az egyházak érdekeit is figyelembe véve, tárgyalások útján törekedett megoldást találni. Kapcsolataink javulásához nagymértékben hozzájárult az is, hogy az egyházak és vezetőik felismerték: viszonylag szabadon tevékenykedhetnek, ha tudomá-

sul veszik a fennálló társadalmi és politikai viszonyokat. Az egyházak politikai magatartásában bekövetkezett változásokkal összhangban fokozatosan növelhették szerepüket a társadalompolitikai célok megvalósításában, a szociális gondok enyhítésében, a kulturális értékek ápolásában, a műemlékvédelemben és más társadalmilag fontos feladatok megoldásában.

Az egyházak vezetői vallásos hitükből fakadó meggyőződésükből síkraszálltak a béke megőrzése, a kölcsönös bizalom erősítése, a különböző társadalmi berendezkedésű országok közötti sokoldalú kapcsolatok fejlesztése, a nemzeti kisebbségek védelme, az emberi jogok érvényesítése mellett. Megerősödtek kapcsolataik az egyházi világszervezetekkel és a külföldön élő magyarság egyházi képviselőivel. Hazánk az utóbbi években nagy jelentőségű egyházi világkonferenciák színhelye volt.³⁴ Mindez értékes hozzájárulást jelentett a Magyar Népköztársaság békés külpolitikai törekvéseihez.

Egyre aktívabbá vált az egyházak hitéleti és szociális tevékenysége. A társadalmi kihívásokra válaszolva nagyobb figyelmet fordítanak a nincstelenséggel küszködő családokra és a társadalmi beilleszkedés fokozódó nehézségeivel szembekerülő fiatalokra. Mind fontosabbá válik az egyházak jószolgálati tevékenysége, s ez számos gyakorlati lépést eredményez. Erőfeszítéseket tesznek a hitoktatás és általában az oktatás fejlesztéséért. Bővül kultúráközvetítő szerepük és tevékenységük. Növekvő hatást gyakorolnak a társadalom művelődésére: több lelkészségben szerveznek művészeti csoportokat, kirándulásokat, táborozásokat.

A lelkipásztori munkában érvényesül a személyes gondoskodás igénye, a korszerű lelkészi módszerek meghonosítása. Különösen fontossá vált a mi számunkra a hivatás, a munka etikájának képviselője, a globális problémák etikai megközelítése. Egyre határozottabban fogalmazzák meg a nemzet iránti erkölcsi felelősséget.

Az MSZMP egyházpolitikájának megvalósítása során a párt-, állami és társadalmi szervezetek vezetői rendszeres eszmecsereét folytattak egyházi személyekkel társadalompolitikai céljaink megértéséért és elfogadtatásáért. Az MSZMP ösztönzésére kibontakozó tudományos kutatómunka elősegítette az elméleti dialógus létrejöttét és kiszélesedését. A marxista valláskutatók feltárták, hogy az elmúlt évtizedekben a marxizmus értelmezésében és magyarázatában torzulások következtek be. A marxizmus elméletét hosszú ideig úgy fejtettük ki, mintha annak egyik legfontosabb összetevője az ateizmus volna. Elkerülte figyelmünket, hogy az ateizmusra szűkített értelmezés elfedi az elmélet valóságos tartalmi jegyeit. Az a hamis képzet keletkezett, mintha a marxizmus lényege kimerülne a vallási tanítások tagadásával, s mintha maga is csupán valamiféle vallás volna.

Természetesen nem tekinthetünk el attól, hogy a marxizmus a természet és a társadalom lényegét és törvényszerűségeit magában a természetben és a társadalomban benne lévőnek, abból megismerhetőnek fogja föl. A vallások és a marxizmus között tehát tagadhatatlanul fönnállnak világnézeti különbségek, ugyanakkor egyik eszmerendszer sem szűkíthető le a kétségtelenül ellentétes világnézeti kiinduló- és végpontokra. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a marxista, ateista, valamint a vallásos eszmerendszerek sokrétűen összetettek. A meglévő különbségek mellett olyan közös mozzanataik is vannak, amelyekben közel kerülhetnek egymáshoz, vagy amelyek jórészt egybeesnek. Ilyennek tekinthetjük — a teljesség igénye nélkül — például a társadalmi igazságosságra vonatkozó tételek jelentős részét, a hétköznapi életben eligazodást nyújtó erkölcsi értékeket, a humanizmus gondolatkeretét, vagy a család szerepével összefüggő álláspontokat. Éppen ezért a társadalmi

gyakorlat alakítására, változtatására vonatkozó célok megfogalmazásában és az ezeket érvényesítő gyakorlat kialakításában a vallás és a marxizmus egymást nem minden vonatkozásban kizáró eszmerendszerek. A végső világnézeti tételek antagonizmusa ellenére szoros politikai együttműködés, sőt szövetség alakulhat ki a különböző világnézetet valló állampolgárok között.

A valláskutatás új eredményei is felvetik a marxizmus és a vallás viszonyának tudományos igényű újragondolását.

Az MSZMP új vallás- és egyházpolitikájának kialakításánál figyelemmel kell lennünk arra is, hogy társadalmunkban kibontakozóban van a gazdasági és politikai pluralizmus, amelynek működési feltételeit a többpártrendszer keretei között, az emberi szabadságjogok következetes érvényesítésével kívánjuk megteremteni. Olyan vallás- és egyházpolitikát kell tehát folytatnunk, amely előmozdítja társadalmunk progresszív erőinek összefogását, bizalmat kelthet az MSZMP iránt azok körében is, akik nem vallják magukénak az általunk képviselt világnézetet, de rokonszenveznek pártunk társadalmi-politikai programjával.

Kedves Elvtársak! Alapjaiban kiegyensúlyozott, eredményes egyházpolitikai gyakorlatot eredményező évtizedek után jutottunk el a korszakváltás küszöbére. A múlt tapasztalataihoz tartoznak azonban azok a téves elméleti és politikai döntések is, amelyek a párt egyházhoz és valláshoz való viszonyának következtelenségeiből adódtak. Felhalmozódtak azok a problémák is, amelyek megoldására a „kislépések” politikája már nem volt képes.

Az állam és az egyházak közötti együttműködés javulása ellenére tovább élt a bürokratikus állami szabályozás számos eleme, és teljesen szükségtelenül fennmaradt az állam beavatkozása az egyházak belső életébe, például az egyházi vezetők kinevezése esetében.

Pártunkban még mindig léteznek az úgynevezett „harcos ateizmus” hagyományai, ami sok esetben indokolatlan merevséget, elzárkózást eredményez. Részben emiatt még akadozik a párbeszéd. A pártszervek helyi képviselői gyakran felkészületlenek a párbeszédre, esetenként pedig — az általuk észlelt negatív jelenségek miatt — a papok zárkóznak el az együttműködéstől.

A teljesség igénye nélkül való felsorolás is jelzi, hogy a „fontolva haladás” korábbi politikája ma már nem elég, nem felel meg az átfogó politikai modellváltás követelményeinek. Az MSZMP eddigi politikai gyakorlatának értékeire építve ezért az egyházhoz és a valláshoz való viszonyunk gyökeres újragondolására van szükség. Nem politikai, taktikai manőverről van tehát szó, hanem olyan átfogó fordulatról, amelyet az elmúlt évtizedek fejlődése megalapozott.

A változás politikai tartalma voltaképpen egyszerűen megfogalmazható: a lelkiismereti és vallásszabadság következetes érvényesítését akarjuk. Ennek kell — egyebek között — áthatni az új Alkotmányt, az új törvényi szabályozást és az MSZMP gyakorlati politikáját.

A fordulat érvényesítéséhez az MSZMP-nek egyszerre kell változtatnia a valláshoz való viszonyán a párt belső életében, valamint az állam és az egyház viszonyáról vallott felfogásán.

Az MSZMP elismeri mindazokat az erkölcsi, kulturális értékeket, amelyeket a vallási eszmerendszer, az egyházak, a vallásos emberek alakítottak ki, és képviselnek a mai magyar társadalomban. Az MSZMP természetesen nem mondhat le világnézeti autonómiájáról, de a társadalmi progressziót vállaló vallásos embereket, egyházi személyiségeket, egyházakat fontos partnereinek tekinti.

A hazai pártközvélemény egy része azonban még nem érti, vagy nem fogadja el a párt valláshoz való viszonyának változási irányát. Egyesek adminisztratív intézkedésektől várják a növekvő vallásosság visszaszorítását, mások megszüntetnék az állam és az egyházak együttműködését, az egyházaknak nyújtott támogatást.³⁵ Párttagjaink között sokan ma is abban látják a marxista világnézet terjesztésének gyakorlati teendőit, hogy harcolni kell a vallásos világnézet terjedése, az egyházak ellen.

Másrészt ma is vannak a pártban vallásos emberek, akik nem tudtak, vagy nem akartak teljes mértékben szakítani vallásos hitükkel. Meggyőződésüket eddig elhallgatni kényszerültek, vallásukat titokban gyakorolták, és ez lelkiismereti konfliktusokat okozott nekik. Mindez megkérdőjelezi az MSZMP-ben eddig érvényben lévő, a korábbi gyakorlat alapján kialakult szabályozást, s felveti a párton belüli lelkiismereti szabadság biztosításának szükségességét. Eddig a párt hivatalos előírásai szerint akkor sem lehettek vallásos emberek az MSZMP tagjai, ha elfogadták annak társadalmi céljait és tettek is azok megvalósításáért. Ez az elv a jelenlegi politikai viszonyok között értelmetlen és tarthatatlan.

A párthoz való tartozásnak nem lehet alapvető szempontja az, hogy az MSZMP céljaival egyetértő állampolgár minden világnézeti kérdésben is azonosuljon a párttal, tehát ne legyen például vallásos. A párttagság kritériumait a politika szférájában célszerű meghatározni.

Javaslom: a Központi Bizottság a fentiek szellemében úgy foglaljon állást e nagy horderejű kérdésben, hogy a pártnak tagja lehessen minden olyan magyar állampolgár — világnézeti felfogástól függetlenül —, aki programjával, politikájával egyetért, és kész annak valóra váltásáért tevékenykedni. Így a világnézeti meggyőződés a párton belül is a tagok magánügyévé válik, és ez természetesen azt is jelenti, hogy semmiféle megkülönböztetést, diszkriminációt nem lehet alkalmazni a párton belül a vallásos meggyőződésű tagokkal szemben.

Összegzésül: a párt vallás- és egyházpolitikáját összhangba hozza a lelkiismereti és vallásszabadság egyetemes emberi jogával, amelyet politikai megfontolások érvényesítésével nem kíván korlátozni. Számot vet azzal, hogy a vallás, az egyházak létezése nem hatalmi, nem politikai kérdés, hanem a modern társadalom világnézeti, eszmei sokszínűségének egyik tényezője.

Alapvető jelentőségű, maradandó eleme a fordulatnak az állam és az egyház tényleges, teljes szétválasztása. Ezen alkotmányos alapelv maradéktalan megvalósítása azt is jelenti, hogy az egyházak nem gyakorolnak, és nem gyakorolhatnak állami, közhatalmi funkciókat: az állam pedig elismeri autonómiájukat, függetlenségüket, és nem avatkozik be belső ügyeibe. Nem tartható az ellenőrzés, a korlátozás, a beavatkozás elavult koncepciója, szükség van arra, hogy valóban létrejöhessen a vallási közösségek belső autonómiája. Fontosnak tartjuk azonban, hogy az állam és az egyházak között fennmaradjon a haza javát szolgáló együttműködés. Ez felel meg azoknak az elveknek is, amelyek az alkotmányozás alapjait képezik.

A párt valláshoz és egyházakhoz fűződő viszonyát világosan és egyértelműen el kell határolni az állami szervek egyházpolitikai tevékenységétől, ugyanakkor törekedni kell arra, hogy az MSZMP és az egyházak között közvetlen és élő kapcsolat, új típusú párbeszéd bontakozzon ki — amint erre sok kezdeményezés már ma is utal.

A létrejövő demokratikus politikai rendszerben a valóban önálló és független egyházakkal a társadalomért, a nemzetért viselt közös felelősség, a kölcsönösen el-

fogadható erkölcsi és politikai értékek alapján szándékozunk új együttműködést, ki merem mondani, ha lehetséges, szövetséget kötni. Szükségesnek tartom megerősíteni, hogy fel kívánunk lépni az egyházak társadalmi megítélését leegyszerűsítő, idejétmúlt nézetekkel szemben. A magyarországi egyházak eddig is kezdeményezően vettek részt a szociális gondok enyhítésében, a családvédelemben, a kulturális értékek ápolásában, a fiatalok társadalmi beilleszkedésének segítésében. A társadalmi-gazdasági válságból való kiút megtalálása, a közösen vállalható társadalmi célok kimunkálása és megvalósítása érdekében partneri viszonyon nyugvó párbeszédet és együttműködését akarunk a vallásos emberekkel és az egyházakkal. Célunk az, hogy pártunknak a vallásos emberekhez való viszonya, az egyházakkal való kapcsolata továbbra is stabilizáló tényező legyen a társadalomban. Az egyházak és az MSZMP közötti kiegyensúlyozott kapcsolat érdekében feltétlenül folytatjuk a rendszeres, magasabb szintű megbeszélések gyakorlatát.

Hosszabb idő óta megvalósult a vallásos emberek és a marxisták közötti elméleti dialógus, amelyet nagy nemzetközi érdeklődés és elismerés övez. Ezt a gyakorlatot tovább folytatjuk. Saját tudományos intézményünkben kezdeményezzük önálló munkaközösség létrejöttét, amely lehetővé teszi az MSZMP KB számára az egyházakkal való kapcsolatok differenciált értékelését és szervezését.

Elengedhetetlen elméleti, kutatási feladat az elmúlt több mint négy évtized hazai egyháztörténetének objektív, egyházi és világi egyháztörténetészek között elvi konszenzust teremtő feldolgozása.

Kedves Elvtársak! Az 1988. májusi pártértekezlet állásfoglalása alapján az MSZMP Politikai Bizottsága kezdeményezte a lelkiismereti és vallásszabadságról szóló törvény megalkotását és megfogalmazta azokat az elveket, amelyeket e törvényalkotásban érvényre juttatni kíván.³⁶ A lelkiismereti és vallásszabadságról szóló leendő törvény igen lényeges emberi jog biztosítását szolgálja, az embernek azt az alanyi jogát, hogy világnézeti meggyőződését, vallását lelkiismerete szerint szabadon megválaszthassa és gyakorolhassa.

A törvény akkor éri el célját, ha konszenzust tud teremteni — a kölcsönös tolerancia és humánus egyetemes értékei alapján — a különböző világnézetű állampolgárok között.

Az új törvény feladata, hogy világos, áttekinthető, minden természetes és jogi személyre kötelező szabályozást teremtsen, egyben szüntessen meg minden olyan alacsonyabb szintű és részleges szabályozást, ami a múlt — egyes esetekben még a múlt század — örökségként csorbítja a megkülönböztetés tilalmának elvét, illetőleg fenntartja az állam beavatkozásának lehetőségét az egyházak életébe.

A törvény szemléleti és gyakorlati fordulópontot jelent az állam és egyház viszonyában. Elismeri az egyházak jogi személyiségét és autonómiáját, annak minden következményével együtt. A demokratizálódás társadalmi folyamatával összhangban új, egyenjogú partneri viszony kialakítását teszi lehetővé.

Befejezésül arra a javaslatra hívom fel a figyelmet, amelyet a kiküldött anyag 8. pontja³⁷ fogalmaz meg: a lelkiismereti szabadság és a vallás szabad gyakorlásának joga nem terjedhet ki az alkotmányos kötelességek teljesítése alóli mentességre, s hogy világnézete, így vallásos hite miatt senkit semmiféle hátrány nem érhet, és semmiféle előny nem illet meg.

Meggyőződésem, hogy az előterjesztés és a napirend vitája akkor töltheti be szerepét, ha hozzájárul a párt kongresszusi mondanivalójának kialakításához és választási programjához. Bizom abban, hogy a Központi Bizottság állásfoglalása

gondolkodásra és cselekvésre készítet minden hazánk és népünk sorsáért felelősséget érző embert, közös múltunk tárgyilagos feltárása és igazságos lezárása, egy új, valóban egyenrangú politikai szövetség megteremtése érdekében.

Kérem a Központi Bizottságot, vitassa meg az állásfoglalás tervezetét, fogadja el alapelveit, tegyen javaslatot a pontosítására és támogassa megvalósítását.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm szépen Berecz elvtárs. Kinek van kérdése? Kérdés nincs. [Akkor] aki hozzá akar ebéd után szólni, az most szíveskedjék jelentkezni, felírom. Szeretném az elvtársak figyelmét felhívni, hogy aki még nem vette fel a személyi javaslatra vonatkozó írásos anyagot, kérem szíveskedjék itt elől átvenni az elvtársnőtől. És most $\frac{3}{4}2$ van, javaslom, tartsunk ebédszünetet $\frac{3}{4}3$ -ig. Jó étvágyat kívánok!

S z ü n e t

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Folytatjuk a vitát. A szünetben három hozzászólásra jelentkező elvtárs hagyta itt a névjegyét: Kiss Sándor, Kemény László és Sarkadi Nagy Barna elvtárs.

Átadom a szót [Kiss Sándor] elvtársnak. [Ő sincs benn.] [Kemény Lászlóé a szó.]

KEMÉNY LÁSZLÓ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Ilyen jó ebéd után emészhető lehet-e a téma, nem tudom. Mindenesetre egy gondolattal szeretnék foglalkozni a téma kapcsán, ez pedig az, hogy valóban fordulatra van szükség, és az előterjesztés, mind a szóbeli, mind az írásbeli jól fejtette ki meggyőződésem szerint [a fordulat lényegét]. Egy dolog még ehhez kapcsolódik, ez pedig a mi pártunk és az egyházakhoz kötődő más politikai szerveződések létrejötte, illetve az ehhez való kapcsolatunk.

Úgy gondolom, és úgy érzékelem, hogy az elkövetkezendő időszaknak az egyik legnagyobb problémája éppen ezen a területen húzódik meg, és azt is meg kell mondani, hogy a politikai harc színtere, az egyik legnehezebben megvívható politikai harc színtere az egyházakhoz és az egyházakhoz kapcsolódó politikai szervezetekhez, pártokhoz való viszonyban található majd meg. Érdemes elgondolkodni például azon, hogy a választási előkészületek menetében máris milyen versengés indult meg a különböző pártok, pártcsírák részéről az egyházak kegyeiért.

Érdemes végiggondolni, hogy például a gödöllői választáson a Roszik Gábor sikere³⁸ nyilvánvalóan az egyházhoz kötődöttségén is múlt, sok minden más mellett, de nyilvánvalóan ez is szerepet játszott benne. És feltételezhető, hogy az elkövetkezendő időszakban ez a fajta szerepvállalás felerősödik, ezért tehát én fontosnak tartanám amellet, hogy meghatározzuk, hogy a párt belső életében a lelkiismereti szabadság kérdése hogyan jelenik meg, meghatározzuk azt, hogy a párt, állam és az egyházak viszonyában milyen fordulat következik be, legalább ilyen fontos lenne meghatározni általánosságokban is, hogy a Magyar Szocialista Munkáspártnak és az egyházakhoz kapcsolódó, kötődő politikai szervezeteknek, pártoknak viszonya hogyan alakuljon az elkövetkezendő időszakban.

Tehát én azt mindenképpen egy olyan témának tartom, amit részletesen, alaposan ki kellene bontani. Annál is inkább, mert ahogy említettem, a politikai harc

egyik terepe éppen itt húzódik majd meg, elég ha csak olyan kérdésekre gondolunk, mint például a Mindszenty-per felülvizsgálata, és az ezzel kapcsolatos olyan politikai problémák, amelyeket azt hiszem, hogy ma még nem látunk be igazából. Vagy az egyházi vagyon kérdése, beleértve az egyházi iskolákat és sok minden mást, amely feltételezhetően nemcsak vagyoni, hanem elsősorban politikai problémát fog okozni. De ide tartozik az olyan kérdéseknek, a feszültséget okozó kérdéseknek a felvetése is, mint például a tömegkommunikációban az egyházak megjelenése, a vallásosság problémája, és ezzel összefüggésben a tömegkommunikáció politikai szerepe — erről az oldalról.

Az elmúlt hetekben, hónapokban a tömegkommunikációban jó néhány olyan — egyházakhoz, valláshoz kötődő — probléma, feszültségpont került felszínre, amelyeket valamilyen módon a pártnak előbb-utóbb meg kell oldania. Gondolok itt például arra, hogy az elmúlt évtizedekben velünk együttműködő főpapokat hogyan, milyen módon próbálják pellengérré állítani, és hogyan, milyen módon próbálják lejáratni — nyilvánvalóan ennek a politikai háttere a későbbiekben még — a velünk való szövetség lehetőségét illetően fog visszaütni vagy megjelenni.

Ide kellene sorolni a hittanbeíratással kapcsolatos kérdéskört is, amely ma még a tömegkommunikációban minimálisan jelenik meg, de az elkövetkező időszakban várható, láthatóan sokkal nagyobb problémát fog okozni, annál is inkább, mert a világnézeti nevelés[nek], a világnézet formálásának megváltozik a terepe. Eddig az iskola volt egyértelműen, vagy legalábbis alapvetően a család mellett és a mozgalmunk mellett, innen-től kezdődően a hitoktatás az egyház részéről belép ebbe a terepbe, miközben mi — úgy tűnik — kivonulunk erről a terepről, elsősorban az állami iskolák világnézeti munkája visszaszorul. Tehát ahhoz, hogy szabad választás legyen — amit én messzemenően támogatok és fontosnak tartok — [ahhoz] arra is szükség van, hogy ne csak az egyház által legyen világnézeti nevelő munka, hanem valamilyen módon mi magunk is vállaljuk fel. Ennek az állami, illetve más jellegű garanciáit biztosítani kellene bizonyos értelemben a most folyó tömegkommunikációban már megjelent politikai harccal összefüggően. Vagy ide kell sorolni a pápálátogatással kapcsolatos kérdéseket is, amelyeket megint csak nem lehet majd megkerülni, ennek a politikai tartalmát, elég, ha csak a lengyelországi viszonyokból, az első pápálátogatás³⁹ után kialakult politikai helyzetből ide vonatkoztatjuk.

Nem akarom végigsorolni, hogy milyen feszültségek várhatók az elkövetkezendő időszakban, tény azonban az, hogy itt a politikai tartalmát ennek a kérdéskörnek meggyőződésem szerint [majd az elkövetkező időszakban] jobban ki kell bontanunk. Tehát miután alapelvekről van szó, ezeket az alapelveket támogatva javaslom, hogy belátható időn belül részletkérdésekkel is — amelyek nagy horderejű kérdések —, ezek között is első helyen az egyházakhoz kapcsolódó politikai szervezetekkel való kapcsolatot gondolom, de más részletkérdéssel, mint a pápálátogatás⁴⁰, mint a Mindszenty⁴¹ és egyebekkel a politikai testületnek foglalkoznia kell, mégpedig azzal a súllyal, ahogy ez meg fog jelenni. Köszönöm szépen.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Köszönjük. Megérkezett Kiss Sándor elvtárs, akkor őt illeti a szó.

KISS SÁNDOR elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Egyetértek az írásban küldött anyag megállapításaival és Berecz János elvtárs szóbeli kiegészítésével, amely szerintem jól magyarázta, és alátámasztotta azokat a megállapításokat, amelyeket írásban megkaptunk.

Javaslom a feladat rész elfogadását is, és azt külön támogatom, és örülök annak, hogy a PIB azzal a kezdeményezéssel élt, hogy szorgalmazza egy vallás- és lelkiismereti szabadságról szóló, illetve elveinek érvényesülését szolgáló törvény megfogalmazását.

Éppen ezért én két rövid kiegészítést szeretnék tenni, illetve módosítást az állásfoglalásban.

Mindkettő a II. fejezethez tartozik. Az első a II. fejezet első pontja. Javasolnám az első mondat elhagyását. Itt az került megfogalmazásra, hogy kutatási eredményekre alapozva, az MSZMP nem tartja a társadalomtól idegen jelenségnek a vallásosságot. Ez úgy tűnik, mintha egy új megállapítás lenne. Az én tudomásom szerint a Magyar Szocialista Munkáspárt ez előtt sem tartotta a társadalomtól idegen jelenségnek a vallásosságot. Szerintem az ezt követő mondatok azt a lényegét, amit ebben a pontban meg akartak fogalmazni a szerkesztők, azt hiszem, kifejezik.

A másik megjegyzésem a II. 2. pontjához kapcsolódik. Itt több értékes gondolat került kifejtésre, illetve megemlítésre. Az első az, hogy a Magyar Szocialista Munkáspárt törekszik a marxizmus alkotó továbbfejlesztésére, képviselőjére, terjesztésére. Az is megfogalmazást nyert, hogy politikai együttműködést ajánlunk a vallásos világnézetű emberekkel, még szervezeten belül is, és azt hiszem, azt is támogathatjuk, hogy nem a korábbi merevséggel közelít ez az anyag a vallási szertartásokon való részvétellel kapcsolatban, tehát hogy a párttagok részt vehetnek-e vagy sem. Tehát én ezt mindenképpen támogatandónak tartom, úgy ahogy Berecz elvtárs szóbeli kiegészítésében elmondta. De javasolnám, a Központi Bizottság éljen azzal a lehetőséggel, hogy most folyik a Szervezeti Szabályzat vitája, ezt a kérdést a párttagság vitassa meg, mert szeretném elmondani, hogy nem egyértelmű e tételnek a fogadtatása a párttagságon belül, és a végső megszövegezés a Szervezeti Szabályzatban kerüljön elfogadásra. Tehát ne most — ez lehet egy ajánlás. De ezzel kapcsolatban végleges álláspontja a Központi Bizottságnak tulajdonképpen egy kongresszusi állásfoglalásban fog tükröződni, akkor, amikor a Szervezeti Szabályzatot elfogadtuk. Ezt a két kiegészítést javaslom konkrétan. A késésért elnézést kérek, a sajtó tartott fel. Köszönöm.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Köszönöm. Sarkadi Nagy Barnát illeti a szó.

SARKADI NAGY BARNA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves Elvtársak! Köszönöm, hogy meghívtát kaphattam az ülésre, és hogy szót is kapok. Ígérem, hogy nem fogok ezzel visszaélni.

Előjáróban annyit, hogy az írásos állásfoglalás-tervezettel és az előadói beszéddel, felfogását, főbb gondolatait illetően egyetértek, ugyanakkor lenne néhány szövegezési javaslatom, amellyel nem szeretném az ülés idejét rabolni és figyelmüket terhelni, ezeket el szeretném juttatni a szerkesztőbizottsághoz.

Nagyon nagy várakozás előzi meg a Központi Bizottság állásfoglalását, jó volna, ha ezt közös erővel pontosabbá, finomabbá, csiszolttá lehetne tenni. Az elnevezés, a cím is egy kis változtatásra szorul, hiszen nem a lelkiismereti és vallásszabadság elveiről szóló, hanem az ezzel foglalkozó törvény tervezetével kapcsolatban hoz állásfoglalást a testület. Az utóbbi hónapokban meglehetősen sok vita és álvita is bontakozik ki a társadalomban az egyházpolitika megítéléséről. Én tudom, hogy semmiféle szükség most arra nincs, hogy az egyházpolitika eredményeit hangsúlyozzam, vagy dicsekedjek ezekkel. Az azonban teljesen világos tény, hogy meglehetősen nagy nemzetközi elismerés bontakozott ki az ügyben, amely a pápától a

New York-i főrabbin keresztül a lengyel bíboros prímásig több helyről hangot is kap természetesen. S én azt mondom, hogy ez mind kevésbé fontos ügy, kevésbé jelentős dolog lenne, ha nem lenne még mindig tartós belpolitikai stabilizáló élet [sic!], stabilizáló erő társadalmunk életében az egyházak, vagy legalábbis az egyházak vezetőinek szerepe, megnyilvánulásaik sora. Mintha ezekről az ügyekről, ezekről az értékeinkről — amelyek az elmúlt esztendő, vagy évtizedek politizálásának komoly eredményei — a kelleténél halkabban, szerényebben és félénkebben beszélnék. Ez különösképpen akkor kerül éles megvilágításba, ha látjuk, hogy most a választásokat megelőzően valamennyi párt igyekszik egyházpolitikai koncepcióját kialakítani, s a koncepció kialakítása során az MSZMP-t vádolni az elmúlt 40 év mintegy egységes egész, minden egyházpolitikai hibájáért. Ti vagytok azok — mondják —, akik letartóztatták Mindszentyt, verték a papokat, s az összes esetleges eredmény csak véletlen termék és szóra sem érdemes. Nagyon nagy erővel jelenik meg ez a tömegtájékoztásban és másutt is. Én azt hiszem, hogy ezzel a jelenséggel érveket, álláspontunk, politikai eredményeinek világosabb, az eddiginél sokkal határozottabb képviselőt kell szembefordítani.

Törvény előkészületeiről van szó, és a törvény előterjesztése, elkészítése ügyben is sok helyről, sokszor állami vezetők köréből is bizonyos fanyalgás figyelhető meg, van-e erre vajon szükség, érdemes-e ezzel most foglalkozni, kerüljön-e a parlament elé, vagy sem. Én azt hiszem, hogy nagyon szükséges lenne a törvény mielőbbi elkészítése. Irányelveit a Minisztertanács nemrégén elfogadta, s ezzel utat nyitott a további törvény-előkészítő munkához. Hiszen ebben az esetben sincs másról szó, elvtársak, mint én úgy gondolom, arról, hogy egy európai felfogású, igazi, modern szellemben születő, nem korlátozásokat tartalmazó, hanem jogokat biztosító törvényt lehetne a parlament elé terjeszteni, amelyről semmiképpen sehol és senkinek nem kellene elhallgatnia azt, hogy itt a párt által kezdeményezett lépésről van szó, ami a mai ülés állásfoglalásának egyik gondolatát jelenti.

Végezetül a párt és az állam egyházpolitikai viszonyának kérdéséről. Teljesen természetes az elválasztás véghezvitele ezen a területen is. Ugyanakkor én azt hiszem, az is természetes, hogy miként a mai ülésen, a jövőben is a párt nyilvánítson világosan véleményt egyházpolitikai koncepcióját illetően — mint ahogy meg fogják ezt nyilván tenni a többi pártok is —, méghozzá konkrétan és határozottan annak érdekében, hogy ez egyrészt szabad és korlátozásmentes vallásgyakorlást, az egyházak [szabad] működését jelentse, ugyanakkor az állam és az egyházak következetes elválasztását is.

Itt nemcsak arról van szó, hogy az állam semmilyen eszközzel ne avatkozzék az egyházak életébe és működésébe. Másról is. Arról is, hogy a szekularizált állam, a laikus állam koncepcióját is tudjuk meghirdetni és képviselni, mert megítélésem szerint annak a veszélye is fennáll, hogy a keresztény kurzust követelő, vagy az állami életben az aktív egyházi jelenlétet előtérbe helyező erők is megszólalnak, de nemcsak megszólalnak, hanem érvényesítik hatásukat és befolyásukat. Amikor visszarendeződésről esik szó, az ellenkező irányú, nagyobb távra visszanyúló visszarendeződés lehetősége vagy veszélye is felmerül, s ezért az ügyben én úgy gondolom, ilyen természetű állásfoglalásra szükség van. Köszönöm szépen.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Köszönöm szépen. Megkérdezem, hogy kíván-e még valaki véleményt nyilvánítani. Amennyiben nem, Berecz elvtársé a szó.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Kedves Elvtársak! Nagyon rövid lehetek. Bevezetőként azt a megjegyzést tenném, hogy tulajdonképpen majdnem fél éve készen van ez a tervezet, ha korábban tesszük közzé, akkor a közvéleményben nagyobb hatása lett volna. Most úgy érzem, hogy a párt befogadóképessége már javul ezen téma iránt, tehát könnyebb lesz a párttagságot megnyerni ezen álláspontnak.

A felszólalásokkal kapcsolatban szinte egy-egy mondatom van. Kemény elvtárs javaslataira és figyelmeztetésére azt tudom mondani, hogy most inkább elvi-politikai megalapozásról volt szó, amit ő elmondott, és amire figyelmeztetett, az a holnap és holnaputáni politika gyakorlatában kell hogy szemünk előtt legyen, illetve annak a részlegnek és területnek, akik [sic!] ezzel foglalkoznak.

Kiss elvtárs javaslatából az elsővel egyetértek, azt a szerkesztőbizottságban át lehet vezetni. A másodikra azt mondom, hogy azért érzékeltetni kell, hogy itt olyan témáról van szó, amiben nem tartható a Szervezeti Szabályzat tegnapi álláspontja, és meg kell győznünk a párttagságot arról, hogy az újban, a párttag kritériumában ilyen követelmény nem lehet.

Sarkadi Nagy Barna elvtárs állásfoglalásából, felszólalásából azt emelném ki, hogy a különböző egyházak figyelik azért, hogy a párt vagy az állam milyen kapcsolatot épít ki a másik szervezettel, illetve, hogy a tömegtájékoztatásban adunk-e előnyt valamelyiknek, úgyhogy nagyon kell vigyázni arra, hogy kapcsolatainkban teljes egyenjogúságot biztosítsunk mindegyikkel, és a mai egyházi vezetők — az eddigi tapasztalatok alapján is mondom — készek az MSZMP-vel párbeszédre. Az együttműködés, az egy másik kérdés, mert az azért mindig konkrét embereken is múlik. Azt még hozzátenném, hogy a legutóbbi időben keserű tapasztalatokat is szereztek az egyházi vezetők az alternatív szervezetekkel kapcsolatban, mert elég agresszíven bánnak velük és követelőzőek. Az egyik püspök úgy fogalmazott, hogy azt a választ adta a követelőzőnek, hogy uram, a legnehezebb időszakban sem bánt így velünk a Magyar Népköztársaság kormánya, mint ahogy most önök próbálkoznak; ezért, ha mi megfelelő nyilvánosságot biztosítunk a Központi Bizottság állásfoglalásának, ez jelentős támogató visszhangot kap az egyházak részéről. Köszönöm.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Köszönöm az összefoglalást, illetve a vitára adott választ.

Javaslom, a Központi Bizottság fogadja el a beterjesztett állásfoglalás-tervezetet. Természetesen a vitában felvetett két javaslattal pontosítva végezze el az előkészítő bizottság az állásfoglalás véglegesítését. Ebbe beleértendő az is, hogy a Központi Bizottság fogadja el Kiss elvtársnak azt a javaslatát, hogy majd a készülő, formálódó szervezeti szabályzatnál ezen állásfoglalásból fakadó követelményre, illetve szellemiségre legyünk tekintettel, és ott is folytassuk le azt a vitát, amire ő itt utalt.

Harmadszor: javasolni szeretném azt, hogy a beszédet, illetve az állásfoglalás végleges formáját hozzuk nyilvánosságra,⁴² a nyilvánosságra hozatal módjáról, mikéntjéről a Központi Bizottság bízza meg az Elnökséget, hogy alakítson ki valamiféle több változatot vagy javaslatot, és erre a közeljövőben kerüljön sor.

Ha ezekkel a kiegészítésekkel, illetve javaslatokkal a Központi Bizottság egyetért, úgy kérem, kézfelemeléssel nyilvánítsák ki. Köszönöm.

Ellenpróba; nincs. Tartózkodás? Nincs.

Megállapítom, hogy a Központi Bizottság egyhangúlag jóváhagyta az MSZMP viszonya a valláshoz és az egyházakhoz, illetve javaslat a lelkiismereti és vallássza-

badság elveire című állásfoglalás-tervezetet. Ezzel ezt a napirendi pontunkat befejeztük. Megköszönöm Sarkadi Nagy Barna és Nuber István elvtársaknak a részvételét.

Áttérünk a különfélék megtárgyalására, ezen belül több írásos tájékoztatót kaptak meg a Központi Bizottság tagjai. Elsőnek tárgyaljuk az állásfoglalás-tervezetet az 1956. október 23. és november 4-e közötti eseményekről történő megemlékezésre.⁴³ Az írásos anyaghoz Barabás János elvtárs kíván szóbeli kiegészítést fűzni.

BARABÁS JÁNOS elvtárs: Kedves Elvtársak, tisztelt Központi Bizottság! A legutóbbi ülésen kaptunk megbízatást arra, hogy kezdeményezésünket, javaslatunkat hozzuk viszonylag rövid időn belül a Központi Bizottság elé. Most a Politikai Intéző Bizottság vitája alapján terjesztjük elő ezt a szövegjavaslatot.⁴⁴ Szeretném elmondani, hogy a történelmi albizottság tagjai részt vettek a javaslat megszövegezésében, illetve a Páttörténeti Intézet kollektívája is komoly segítséget adott.

Nem légius térben terjesztjük elő természetesen ezt a javaslatot. A történelmi albizottság tanulmányának nyilvánosságra hozásával beindult folyamatra szeretnénk csak emlékeztetni a tisztelt Központi Bizottságot, valamint a február 10–11-i ülésünknek a tisztázó vitájára, arra a jó és tisztességes kompromisszumra, ami kialakult az ülés során.⁴⁵ Ugyanakkor nem lehet nem emlékeztetni arra a robbanásszerű fogadtatásra, amelyet mind a pártközvéleményben, mind a társadalmi közegben kiváltott az akkori állásfoglalás és az albizottság tanulmánya. Ugyanakkor azt is megéljük mindennap, hogy az idő érleli a párton belüli kiegyezést ezzel a kérdéskörrel kapcsolatban, és a vita lényegében egyfajta nyugvópont felé közeledik.

[A] június 16-án történeteket is értékeltük itt a Központi Bizottság legutóbbi ülésén⁴⁶. Elmondtuk azt, hogy összességében június 16-a hozzájárult a nemzeti megbékélés folyamatához, ugyanakkor újabb szélsőséges nézeteknek, ítéleteknek is teret engedett. Mégis, józan politikai erővel módot adott a június 16-i történet-sor új kontaktusokra, és ez is az akkor történtek értéke.

Arról is szó esett itt a legutóbbi ülésen, hogy június 16-ával összefüggésben később eszméltünk, nem voltak pontosak az elképzeléseink, és nem tudtuk felhasználni az akkor történeteket a párt megújulási szándéka hitelességének, őszinteségének bizonyítására. Széles körben talán ennek következményeként vereséggként élték meg a párton belül az akkor történeteket.

Szeretnék emlékeztetni arra a tényre, amire az ülés elején már néma felállással emlékeztünk, Kádár elvtárs halálára, ezzel összefüggésben viszont a temetést szeretném felidézni, aminek ugyancsak a közleményben szeretnénk valami visszhangot adni javaslatunkkal. De e vonatkozásban is meg kell említenem azt, hogy méltósággal és mértéktartással, szándékosan nem versenyezve került sor a búcsúztatásra és a temetésre, mégis a fogadtatásban, a részvételben valamiféle kontraszthatás kinyilvánításának a szándéka is érezhető volt. Politikai demonstrációvá vált a ravatálnál való tiszteletadás és a temetésen való részvétel is, demonstrációvá a baloldaliság, a tisztesség, a humánus és az egyszerű emberekhez közel álló politikai profil iránt, talán a szocializmus ügye iránt is.⁴⁷

Mindezeket a gondolatokat sorba rakva szeretném azt a vezérmotívumát a javaslatnak idehozni, hogy lépnünk kell, és nem lehet olyan illúziónk, hogy a múlt problematikáját kiiktathatjuk a jelenkor eszmei-politikai küzdelmeiből. Vállalni kell a

múltat, bevallani, értékelni, értékeit tartással vállalni, és mindennel szakítani, amivel szakítani kell, cezúrát vonni, és a tisztességes fordulat, a megújulás szándékát demonstrálni.

Hozzáteve mindehhez azt, hogy a tisztességes fordulat, a megújulás szándékához az önfeladásnak nincs értelme, nincs tartalma és hatása sincs. Ennek a javaslatnak az a célja, hogy tényleges lépést tegyünk a megbékélés és megértés irányába, hogy sokak számára nehezen visszautasítható kezdeményezést tegyünk, hogy saját bázisunk egy részében is segítsünk egy érlelődési folyamatot. Természetesen bizonyos körök részéről éles visszautasítás várható. Ennek a jeleit lehetett érzékelni a Vasárnapi Újság címzetű rádióműsor múlt vasárnapi kiadásában Csurka István megszólalásában, de ilyen éles visszautasításra saját bázisunk bizonyos rétegeiből is számíthatunk. Ugyanakkor egy fokozódó, növekvő megértésre is számot tarthat megítélésünk szerint a javaslat a pártközvéleményben is és a párton kívüli közvéleményben is, például a Történelmi Igazságtétel Bizottság józanul gondolkodó körei részéről.

Milyen vitakérdések merültek fel részben a Politikai Intéző Bizottságban, részben a történelmi albizottság tagjaival folytatott közös munka során? Az egyik mindjárt a minek nevezzetek kérdése, az állásfoglalás címe, a nap megnevezése. El kell rendeznünk bizonyos napokat, bizonyos napoknak a tartalmát. Ezeknek egyfajta közelítését tartalmazza ez a javaslat, részben október 23-a megnevezésére tesz itt egy javaslatot, a megemlékezés jellegére tesz itt egy bizonyos javaslatot [*sic!*]. Október 30-ra javasolja a mártírok, áldozatok megemlékezését koncentrálni. És október 31-én pedig az MSZMP megalakulását méltatja.

Rögtön szeretném hozzátenni, hogy nem azt szolgálja a javaslat, hogy ezen napok közötti időszakban folyamatosan megemlékezésekre kerüljön sor, szinte mindennap legyen valamiféle megemlékezés. Itt ennek a javaslatnak az a funkciója, hogy az egyes napok értelmezését, a történelmi folyamatban elfoglalt helyét indokolja, értelmezze, magyarázza.

Látható a javaslatból, hogy kezdeményezünk egyfajta alkotmányos elrendezést is október 23-a esetében. Ez is természetesen vitatott volt az előkészületek során.

Most a következő javaslatot szeretném tenni. Javasolom a tisztelt Központi Bizottságnak, hogy vitassa meg, a vita alapján a szerkesztőbizottság véglegesítse a javaslatot. Hozzuk nyilvánosságra, de szeretném javasolni a tisztelt Központi Bizottságnak, hogy tervezetként hozzuk nyilvánosságra.⁴⁸ Adjunk módot arra, hogy további vitákra kerülhessen sor, és egy hónap múlva a KB soron következő ülésén véglegesítsük, mint állásfoglalást. Adjunk módot arra, hogy elsősorban a párttagság véleményt mondhasson, hogy ezt a bizonyos érlelődési folyamatot szolgálhasuk azzal is, hogy nem végleges, eleve elrendelt pozíciót hozunk határozatként [vagy] állásfoglalásként nyilvánosságra. Köszönöm.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Megkérdezem elvtársak, kinek van kérdése? Tétényi elvtárs, Mórocz elvtárs, tessék.

TÉTÉNYI PÁL elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Azt szeretném megkérdezni, hogy azon túlmenően, amit Barabás elvtárs említett, nevezetesen, a rádió Vasárnapi Újságja, amelyben Csurka István reagált, akkor még a Budapesti Pártbizottság javaslatára, azon túlmenően van-e valamilyen információ a visszhangjáról ennek a javaslatnak.

Másik kérdésem: folyt-e valamilyen konzultáció más szervezetekkel, például az

említett Történelmi Igazságtétel Bizottsággal, vagy más szervezetekkel, és ha folyt ilyen, akkor annak mi volt az eredménye?

MÓRO CZ LAJOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Barabás elvtárs által előadottak alapján — én is hozzátenném, nem egészen az anyag alapján — most már világos a szándék, amire törekszünk, illetve a Központi Bizottság állásfoglalásával, amire törekedne. Nekem az a kérdésem, hogy ebben a politikai helyzetben, változó világban, amiben élünk, tanúi vagyunk nap mint nap különböző megnyilatkozásoknak, állásfoglalásoknak más erők részéről is, hogy megvannak-e a reális feltételei a nemzeti megbékélésnek. Ez az egyik kérdésem.

A másik: van-e valami felmérésünk, prognózisunk, hogy ennek a határozatnak vagy állásfoglalásnak a megjelenése, amely tervezet formában meg is jelenik, milyen hatása lesz a közvéleményben, ha a javasoltak megvalósulnak. Annál is inkább, mert az anyagban sok minden összemosódik.

Én nem hozzá akarok szólni, inkább kérdésként vetném fel, hogy pl. az a javaslat, ami a 2. oldalon⁴⁹ szerepel, hogy állítsunk közös emlékművet mindazoknak, akik a barikád két oldalán veszítették életüket, milyen reális lehetősége van [sic!]. Az emlékmű a halottaknak szól, de nekik már teljesen mindegy. Az emlékmű az élőknek szól, a hozzátartozók akik élnek, a baráti kör és a politikailag velük szimpatizáló tömegek hogyan fogják fel? Gondoljuk csak végig. Közös emlékmű, akik akkor fegyverrel a kézben egymás ellen fordultak és kioltották egymás életét. És nem is biztos, hogy ugyanazon célért. Ellenkező célért. Mit válthat ez ki? Köszönöm.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Kívánnak-e kérdést még feltenni? Tesék Szlamenicky elvtárs.

SZLAMENICKY ISTVÁN elvtárs: A javaslatban szerepel, hogy október 23-át nemzeti emléknappként rögzítse az Alkotmány. Azt kérdezném, hogy miután még eddig nincs újabb, nyitott az, hogy a magyar nemzeti ünnepek megemlékezése során hol helyezkedik el ez az elképzelés, melyik a legnagyobb nemzeti ünnep stb.

Másik kérdésem: szó van itt arról, hogy az MSZMP alapítói, Nagy Imre és sors társai. Az egyik kérdésem az, hogy mit kell érteni a sors társakon, mert a nemrégi temetésnél nem ugyanazt az értelmezést kapta ez a fogalom, mint amikor az MSZMP megalakításáról van szó. Azt is kérdezném, ha jó az emlékezetem, négy alapítója volt az MSZMP-nek, akkor miért nem soroljuk fel azt a négyet? (Közbeszólás: hat.)⁵⁰

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Kérdése van-e még valakinek? Nincs több kérdés, Barabás elvtárs.

BARABÁS JÁNOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Tétényi elvtárs kérdezte, hogy a Csurka István említett rádiómegnyilvánulásán kívül van-e képünk a visszhangról, amit esetleg a Csurka által kísérleti léggömbnek nevezett budapesti pártbizottsági kezdeményezés kiváltott. Természetesen egzakt képünk nincsen. A budapesti elvtársaink tanúsíthatják, vagy elmondhatják, hogy rengeteg telefont kaptak, rengeteg visszhang érkezett hozzájuk, szeretném hozzátenni, hogy hozzáuk is.

Akik kifejezték véleményüket, azoknak a túlnyomó többsége elítélő volt. Ez a dolgok természetéből következik. Énszerintem ebből különösebb következtetést

nem lehet levonni. Korántsem egzakt ez a kép. Jól tudjuk, hogy a telefonos visszhangok általában egy-egy ilyen kérdésben milyen típusú érzelmek, indulatok kinyilvánítására adnak módot, kik azok, akik érzelmeknek, indulatoknak levél írásával adnak ilyen esetekben kifejezést. Kétségtelen tény azonban, mérlegelni kell, hogy a visszhangok túlnyomó többsége megdöbben, haragvó, dühös, indulatos, ellenző volt. Bizonyos értelemben erre a reakcióra is kíván válaszolni az a javaslat, hogy tervezetként lenne célszerű nyilvánosságra hozni, módot adni arra, hogy ki-ki érlelje, beszéljen róla, gondolkodjék ezen a kérdésen.

A Történelmi Igazságtétel Bizottsággal bizonyos tapogatózások voltak. Az, hogy itt még komolyabb konzultációra nem került sor, annak az az oka, hogy engem személy szerint a Történelmi Igazságtétel Bizottság egyik vezetője arról kérdezett meg — miután a Budapesti Pártbizottság javaslata publikussá vált —, hogy komolyan gondoljátok ezt, mert ha komolyan gondoljátok, akkor beszéljünk róla. Tehát ilyen értelmű kapcsolatfelvételi szándékát kinyilvánította a TIB. Nyilván bizonyos értelemben tervezetünk, állásfoglalásunk szelleme, tartalma fogja eldönteni azt, hogy mi milyen pozícióval tudunk részt venni egy ilyen konzultáción.

Mórocz elvtárs kérdésére — amely úgy fogalmazódott meg, hogy ebben a politikai helyzetben megvannak-e a reális feltételei a megbékélésnek — azt kell mondanom, hogy megbékélési folyamat befejezésének nincsenek meg a reális feltételei. Korántsem várhatjuk azt, hogy ha netán ezt a javaslatot magáévá tenné a Központi Bizottság, és netán minden lépés ebből megvalósulna, akkor november 5-ére kész lenne a nemzeti megbékélés. Ez nyilvánvalóan illúzió, itt még nagyon hosszú folyamat áll előttünk, sokat kell tennünk magunkban is, sok munkát kell elvégeznünk történelmi kutatóknak, politikai személyiségeknek, közvélemény-formálóknak, de azt hiszem kinek-kinek magában is, egy hosszú utat kell még végigjárni. Úgy, hogy korántsem a befejezettség vágyával fogadhatjuk ezt a javaslatot.

Hogy milyen hatása lesz? Erről sincs természetesen egzakt prognózisunk. Azok a felmérések, amelyek nyilvánosságot is kaptak — a Közvéleménykutató Intézetben készült felmérésekre utalok, amelyek különböző napilapokban megjelentek⁵¹ — jól mutatják azt a változási folyamatot, ami február óta a közvéleményben, ezen belül a pártközvéleményben végbemegy. Azt szerintem személyes tapasztalata is a Központi Bizottság több tagjának aláhúzza, hogy van egy olyan érlelődési folyamata ennek a problémakörnek, van egy olyan út, amelynek a végigjárásában eljutottunk egy bizonyos pontig. Egészen biztos, hogy egy árnyalt, hiteles, érzelmileg is feldolgozott értékelése a történeteknek még nem megoldható most. Ez irányban tegyünk egy lépést. Ez a javaslat szándéka.

Hogy egyes konkrét gondolatokat hogyan fognak fogadni különböző oldalakon, különböző módon érintett emberek, ez nagyon különböző, nagyon változó. Lesznek olyanok, akik számára elfogadhatatlannak tűnnek a javaslat bizonyos elemei. Mérlegelnünk kell, hogy vállaljuk-e ennek ellenére a lépés megtételét.

Szlamenicky elvtárs kérdése: teljesen igaza van abban, hogy alkotmányozási folyamatban vagyunk, korántsem a végén a folyamatnak, talán célszerű is ezért most egy kezdeményező lépést tenni. De ez a kezdeményező lépés a nemzeti emléknappá nyilvánítás ügyében ad egy bizonyos mozgásteret a számunkra.

Az MSZMP alapítóira való utalás 31-én, több célt szolgál a szövegben, már, hogy úgy mondjam, szövegtechnikai, vagy szövegszerkesztési célt is, hogy ezt a műhelytitkot itt feltárjam. Nevezetesen azt, kétségtelen tény, hogy az MSZMP alapítóira

— 6—7 alapítót sorolnak fel a különböző publikációk —, célszerű és történelmileg helyes itt utalni.

Ugyanakkor a Nagy Imrére és sorstársaira való utalás ebben a bekezdésben, illetve Kádár Jánosra történő utalás a bekezdésben lényegében a november 4-i nappal kapcsolatos megfontolásokat jeleníti meg a szövegben ezen a ponton.

Nyilvánvalóan feltűnt a Központi Bizottság tagjainak, hogy nincs ezek között a napok között említés november 4-éről. A javaslatnak az a szándéka, hogy ezzel a megfogalmazással a kompromisszum vállalására való utalással, illetve a kompromisszum hiányával utaljunk arra a két útra, arra a két lehetőségre, ami 31-én még nyitott volt. Tehát ezért alkalmaztuk ezt a megfogalmazást itt, 31-ére utalva. Köszönöm.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Köszönöm szépen. Ki kíván hozzászólni? Hollán Zsuzsa elvtársnő.

HOLLÁN ZSUZSA elvtársnő: Kedves Elvtársak! Tökéletesen egyetértek a javaslatnak azzal a célkitűzésével, mindent meg kell ragadnunk, hogy megteremtjük a nemzeti egységet. De mégsem tudok így és ilyen formában a javaslattal egyetérteni. És úgy érzem, hogy ez — tulajdonképpen most amin vitázunk — nem az a javaslat. Az ennél sokkal több. Én nem akartam az előző tematikához hozzászólni, de azt hiszem, sokan úgy éreztük, hogy többet beszéltünk, hiszen ez is volt a napi-rendi pont, a szervezeti kérdésekről és olyan részletekbe mentünk, ami[nek] egy egész délelőttöt nem kellett volna a KB-ban igénybe venni[e]. Ugyanakkor sajnos arról az alapvető kérdéstről, hogy mi fogja a párt egységét a kongresszusra és a választásokra összehozni, nem esett szó. Én attól tartok, hogy egy ilyen javaslat nem fogja a párt egységét összehozni. Azért nem szabad szemet hunynunk az előtt, hogy mit érez a párttagságnak egy nagyon jelentős része, az a tisztességes, becsületes nagy tömeg, aki hitt, dolgozott, tisztességesen élt, és akit most egységesen elítélnék mindazért, ami történt.

Februárban, amikor vitattuk a történelmi bizottság anyagát, abban maradtunk, hogy megvárjuk, amíg a történelmi bizottság befejezi a munkáját és ad egy történelmi értékelést arra, mielőtt továbblépnénk. Ebben az anyagban enélkül továbbléptünk, és úgy fogalmaz az anyag, hogy október végére, november elejére mély, a szocializmus ügyét is veszélybe sodró belpolitikai válság alakult ki, amely súlyos nemzetközi következményekkel is fenyegetett. És teljesen — már nem is beszél róla, hogy tulajdonképpen mi történt Budapest utcáin — az egész országban —, Budapesten és több nagyvárosban. A továbbiakban kifejti: „azok politikai örökségét vállaljuk, akik ezen eszmék jegyében vettek részt a sorsfordító napok eseményeiben. Igazságot kívánunk szolgáltatni mindazoknak, akik a társadalmi viszonyok humanizálásáért, demokratizálásáért, nemzeti érdekeink érvényesítéséért léptek fel, és áldozták fel az életüket.”

Szeretném elmondani, hogy én magam is október 23-án a Gólyavárban ültem és az első puskalövésig ott voltam. A Rajk-temetésen Nagy Imre elvtárs mellett álltam, Pálffy elvtárs koporsója mellett díszőrséget álltam, tehát én a magam részéről részt vettem ezekben a ténylegesen a múlt hibái ellen fellépő mozgalmakban, de ami ezután történt, azzal nem lehet teljes egészében vállalni azt, ahogy ez az anyag vállalja.

A legutóbbi központi bizottsági ülésen én nem voltam itt a szombati napon, a pénteki napon kézbe kaptuk mindannyian Sziklai elvtárs és Asztalos elvtárs özve-

gyének a levelét.⁵² Azért nem lehet elfeledkezni azokról, akik kommunista módon kiálltak, és azoknak a minősített gyilkosait [*sic!*], mert azért a 300 mártír között minősített gyilkosok [*sic!*] is voltak: ott volt az a szigorló orvosnő is, aki intravénás benzinnel ölt, amit én nem tudok elfelejteni, mert fiatal orvosként számomra ez egy olyan megrázó dolog volt, hogy egy orvosnak egyszerűen nem lehet így viselkednie! Az orvosoknak mindenkor és minden betegen segítenie kell! Egy orvos nem ölhet, nem gyilkolhat! Ez minősített gyilkosság.⁵³

Nem tudom, megtörtént-e, hogy a Központi Bizottság elkülönítette magát attól, hogy a valóban igazságtalanul elítéltek mellett kiállva, azért nem mindenki mártír. Nem érzem ebben, ezekben a mondatokban: kiállunk mellette és azoknak az örökségét vállaljuk, és utána jön, hogy: „fejet hajtunk azok emléke előtt is, akik jó szándéktól vezérelve, meggyőződésük alapján a másik oldalon harcolva lettek tűzharcok, vagy atrocitások áldozatai”.

Azért az a másik oldal is a párt volt! Én nem hiszem, hogy egy kongresszusra készülve, választásokra készülve, így tudjuk a párt egységét megteremteni, hogy tulajdonképpen megint valahol továbbfolytatjuk, ez nem a nemzeti megbékélésnek az ügyét szolgálja. A nemzeti megbékélés ügyét csak egy igazságos, tehát minden oldalnak minden fájdalmát, minden szörnyűségét tekintetbe vevő egység szolgálhatja.

Én őszintén szólva, úgy érzem, hogy ezt a múltkor nagyon keményen megvitattuk, hogy a közelmúlt napjait nagyon nehéz emléknappá nyilvánítani. Azzal okosab és józanabb várni.

Nem tudom, hogy meg fogjuk-e itt vitatni Fejti elvtársnak azt a tájékoztatóját, amit az időközi képviselői választások főbb politikai tapasztalatairól adott. Ebben szerepel ez a mondat, hogy: „a »nagypolitika« és annak hullámmása” — mint konklúzió — „továbbra is csak egy szűk, döntően értelmiségi kört foglalkoztat. Az emberek számottevő része, különösebb politikai orientáció nélkül fáradtan, fásultan és kiábrándultan, családjá és önmaga életkörülményeinek megőrzésével van elfoglalva.”⁵⁴

Úgy érzem, hogy túl sokat foglalkozunk azokkal a kérdésekkel, amelyeket tulajdonképpen egy viszonylag szűk értelmiségi csoport kényszerít a pártra. Ha nem kényszerít, akkor befolyásolja a pártot. Úgy érzem, hogy minden erőnket, minden energiánkat, minden időnket most arra kellene fordítani, hogy a gazdasági problémáinkból valahogy előbbre lépjünk. Ez izgatja az embereket, szóval, most elég gyakran mindenki a nép nevében szólal fel. A népre az jellemző, amit itt az előbb idéztem. Én úgy érzem, hogy dátumok helyett, ahelyett, hogy ezekkel a kérdésekkel ilyen hosszan és ilyen mértékben és — nem minden oldalát tekintve — a kihatásával foglalkoznánk, sokkal inkább azzal kellene foglalkoznunk, hogy mi lesz a bányászokkal a bezárt bányákban, mi lesz a nagyüzemekből kikerülő dolgozókkal, mert ez Magyarországon, ahol a lakáskérdésben olyan probléma van, hogy nem lehet egy olyan vidékre telepíteni, ahol most éppen munkaerőre van szükség, ami mindenkinek a gondolkodását, energiáját, munkáját igényelné, én úgy érzem, hogy a kongresszusra való felkészülésünkben és elsősorban a programunkban kell megmutatni, mit teszünk azért, hogy valóban az embereknek a biztonságérzetét visszaadjuk, a bizalmát visszanyerjük. Köszönöm.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Köszönöm szépen. Megkérdezném ki kíván még hozzászólni. Veres elvtárs, Maróthy elvtárs, kettő. Veres elvtársé a szó.

VERES JÓZSEF elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én kint voltam a temetésen, és magam is nagy meglepetéssel néztem ezt az óriási tömeget, amely részt vett, illetve amely a párházon belül is tisztelegve még a temetőbe is kiment. Ahogy én nézegettem ezt a tömeget, ez több volt, mint egy személynek — Kádár Jánosnak — a tisztelete, ez a fő kérdés volt, de mellette ez másnak is szólt. Az én véleményem szerint ez az óriási tömeg megjelenése, az egyben hitvallás is volt Kádár János politikájának ama része között, illetve fölött, amelyet ő a tömegek érdekében tett. Ez nem egyszerű temetés [volt] és a tömegek így is vélekedtek. Én is beszélgettem több emberrel a temetés után kifelé jövet és azóta is. Nem tudom, emlékeznek-e az elvtársak, hogy itt én közbeszóltam egyik KB-ülésem, ahol Nagy Imréről és a temetéséről volt szó akkor — akkor még —, és én azt mondtam, hogy én Nagy Imrét Rajk, illetve Zöld Sándor családirútása okozójának tartom, magyarán mondva gyilkosának. Különösképpen nem történt semmi, mert csak megmondtam, hogy minek tartom, s mentem vissza, nem reagált az elnökség. És én azóta tovább folytatom ezt a nézegetést, mert ennek nagy részét én már leírtam, és egy hivatalos szervezhez oda is adtam.⁵⁵

Most legutóbb három napja, vagy négy napja kezembe került az Új Fórum című új lap, azt hiszem ismerik az elvtársak. Új Fórum, pardon, amelyben Marosán György fejt ki a véleményét,⁵⁶ és azt mondja, hogy Nagy Imre közönséges rendőrügynök volt — nem ezekkel a szavakkal. És én végignéztem sok mindent és megnéztem, nem olyan régen, a múlt hetekben Vas Zoltánnak a Tények és tanúk c. könyvét,⁵⁷ azt olvassák el, mert a 68—69. oldalon a következő van: 1944 szeptemberében Szeged vidékén egyedül van még, aki hazaérkezett, sok volt a munka és Moszkvától segítséget kért. És segítségül hamarosan küldtek négy elvtársat, Gerőt, Révait, Nagy Imrét, a negyedikre nem emlékszem már, hogy ki is volt, a Vassal együtt öten voltak, és ott a helyszínen megalakították az első pártvezetést Magyarországon, ezekkel az emberekkel. És akkor ott Nagy Imrének volt egy lépése, amit a többi négy kifogásolt súlyosan, nem tartotta normálisnak, és ez az ellentét ott majdnem verekedéssé fajult, és ez végigkísérte Rákosi és Nagy Imre közötti viszonyt. Ezt nem én írom, ezt Vas Zoltán mondja, így ahogy én mondom. [Na most], 1950-ben Kádár Jánost, amikor visszahívták a belügyből — történelmet mondok, azért ne haragudjanak, ezt nekem most mondanom kell —, Zöld lett a miniszter, én a helyettese. Rákosi behívatott úgy szeptember táján és be akart szervezni. Ugyanis azt kérdezte tőlem, hogy a tanács előkészítésekkel hogy állunk, és hogy mi túl sok jobboldali elemet, volt jegyzőt, segédjegyzőt stb. engedünk be a készülő tanácsokba. És mondjam meg, hogy mi a véleményem Kádár munkájáról. Én azt mondtam, hogy Kádár munkáját kifogástalannak tartottam, s ekkor bejött Farkas Mihály, s mind a ketten nagy nevetve rám néznek, és azt mondja Rákosi, hallod mit mond, hogy Kádár jól dolgozott. Majd azt magyarázta nekem Rákosi, hogyha leülök gondolkozni és össze tudom szedni mindazt, amit Kádár az én véleményem szerint rosszul csinált — mert van elég —, akkor írjam le és személyesen vigyem el hozzá. Mélyen szégyelltem magamat, hogy ezt az ajánlatot megkaptam, és én nem jelentkeztem többet, de jelentkezett más. Jelentkezett Zöld Sándor, aki azt mondta nekem, miután behívatott, már akkor ő volt a miniszter, hogy készül egy jelentés, kérdem, miről, belügyi munkáról, és nekem is csatlakozni kell hozzá, és mi lesz ebben a jelentésben, kik csinálják? Azt mondja, hárman csináljuk; énvelem? nem, rajtad kívül. Ki az a három? Nagy nyaggatásomra megmondta, Nagy Imre vezetésével ő és Péter Gábor. Megmondtam Zöld Sándornak, hogy én csak

abban veszek részt, amivel egyetértek, és mivel ezzel nem értek egyet, nem veszek részt. 1951. március tájékán a Politikai Bizottság elé került ez a jelentés,⁵⁸ amit ők készítettek, Rákosi ott engem faggatott, igaz-e ez, igaz-e az, igaz-e amaz, ez mind a belügyi munkára és Kádárra vonatkozott. [Természetesen énram is, rajta keresztül.] Mondtam, hogy ez sem igaz, az sem igaz. Rákosi rámutatott a három emberre, és azt mondta, hogy az elvtársak, akik készítették, azt mondják. Mondom nem igaz akkor sem. Régi bajom, ha igazságérzetemet megbántják, akkor én nem sokat gondolkozom, hanem válaszolok anélkül, hogy mérlegelném, hogy mit kapok érte. Ekkor is ez következett be. Rákosi azt mondta nekem, vigyázzon, maga az ellenséget védi, vigyázzon, mert odakerülhet közéjük. És eleresztettek.

Na most, én erről többet tudnék beszélni, mert ott végig előttem játszódtott le egy embernek az élete, és én visszamenőleg most visszakotortam, azért idéztem Vas Zoltánt, mert ő 1944 szeptemberéről beszél, és ha ő azt mondja, amit mond ott, akkor igaz is. Én ilyen megérzéssel és megfontolásból nem tudok semmiféle ilyent megszavazni, mert a temetésen részt vett tömeg nem Nagy Imrét szolgált. Még ennél a rendkívül nagy kérdésnél is defenzívában vagyunk, még ehhez is óvatosan nyúlunk, hogy ne sértsünk meg senkit, de minket a harcainkban mindenben gáncsolnak, akadályoznak, tisztességtelen eszközökkel. Azt hiszem, hogy a pártnak ideje volna most már támadásba menni, ideje volna most már abbahagyni ezt a folytonos visszahúzódat, a folytonos engedményeket, és én nem helyeslek, és nem javaslok semmiféle emlékművet. Elnézést elvtársak, hogy ezeket mondtam, de kénytelen vagyok. A harchoz hozzátartozik az igazság asztalra tévése is, és én nem helyeslem ezért [elnézést kérek.]

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Maróthy elvtársé a szó.

MARÓTHY LÁSZLÓ elvtárs: Kedves Elvtársak! Barabás elvtárs mondta, hogy ez a javaslat nem előzmény nélküli. Tényleg több ízben beszéltünk róla, legkülönbébb megközelítésben, maga a tárgykör nem előzmény nélküli, de mégis, ahogy az ember így befelé jövet kézbe kapja ezt a javaslatot, ez azért ennek a kérdésnek — még akkor is, ha ugyancsak egy hónappal elhalasztjuk — a kezeléséhez nem megfelelő mód. Egy nemzeti megbékélés kérdése, aminek a gondolata tőlem egyáltalán nem távoli, azért a nemzetnek az ebbéli ítéletalkotását ismertnek kell hogy feltételezze, mert máskülönben kinevezünk valami napot, valami alkalmat nemzeti megbékélésnek, és kiderül, hogy a nemzetet kívül, vagy annak csak egy részén kívül tényleg nincs egyetértés ebben a kérdésben. Lehet, hogy csak én emlékszem rosszul, vagy valamit félreértettem, bennem az él az év eleje óta, hogy a történelmi emlékbizottságnak [sic!] a munkáját majd megbeszéli egyszer a Központi Bizottság. Bennem legalábbis, mondom, lehet, hogy én félreértem, ez él. Azért, mert ennek van párttörténeti, pártpolitikai, egyéb összefüggése, amivel egy politikai testületnek foglalkozni kell. Ez — ha én jól értettem — még vagy nincs kész, vagy nem kerülhetett ide, meg nem vitattuk, azt tudom, a Központi Bizottság ebben álláspontot nem alakított ki, de már ítéletet mondunk, és elképzeléseket alakítunk ki tényleg nagy és alapvető kérdésekben. Ez az értékelés és a Központi Bizottság ebbéli vitájának elmaradása bennem óriási bizonytalanságot kelt, mert történelmünknek ez a szakasza — bármelyik részét is veszem — számomra eléggé tisztázatlan. Egy sor dokumentumot ismerek, a kor tanúinak elbeszélését ismerem, sőt akik részt vettek a barikád mindkét oldalán, nagyon sokat személyesen ismerek, na de megítélni azért ez kevés.

A Nagy Imre-temetés kapcsán sokakkal beszélgetve, hiszen egy biztos, hogy a nemzet körében ez egyetemes beszédtema volt, az érintettekben, az érintett korosztályokban ez nagyon komoly viharokat váltott ki. Az én korosztályom nagy érdeklődéssel figyelte és állást is foglalt benne, a nálamnál fiatalabb korosztály egy picit kívülállónak nézi, mert neki már majdnem olyan történelem, mint a második világháború, vagy az első világháború volt. Szóval a nemzeti megegyezés dolga valahogy így sem rakódik össze. Nem akarok itt hosszasan ezen rágódni, de azért bennem is felmerült ilyen nagyon egyszerű mindennapi megközelítés, végül is például nekem kívül kell megegyezni, vagy nemzeti megbékélnem, egy olyan generáció tagjának, aki tizen-egynéhány éves voltam ugyan, mint tizennégy éves gyermek annyit értem fel belőle ésszel, meg ököllem — ahogy szokták mondani és nem többet. Aktív részese pedig semmiképpen nem voltam. Szóval a nemzet kíván-e ilyen jellegű megbékélést? Ha a papírt nézem, a bizonytalanság még tovább szaporodik.

Az első oldalon, a második bekezdés elején bennem egy gyanú támadt, hogy itt valami politikai felfogás akar magának emlékművet állítani, folyó, napi politikai felfogás: „A megújuló MSZMP 1956. október 23-át a demokratikus szocializmusért, a nemzeti függetlenségért, az átfogó és gyökeres reformokért kibontakozó mozgalom jelképeként tekinti.”

Kedves Elvtársak! Nem tudom mindez, ami tényleg szent dolog mindegyikünk előtt: demokratikus szocializmus, nemzeti függetlenség, átfogó reform, ezt feltétlenül jelképszerűen tényleg 1956. okt. 23-a fejezi ki legjobban a nemzet számára? Nem szívesen akaszokodok a szavakba, de itt a fogalmak körében, azt mondja, hogy „a másik oldal harcolva”, elnézést kérek elvtársak, egy nemzeti közmegegyezésnél melyik a másik oldal? Nyilvánvaló, kinek ez, kinek az a második oldal. Még a Nagy Imre-temetés kapcsán: én azt vettem észre, hogy különböző rétegek különféleképpen értékelik, de a nagy tömegekben és az alapvető tömegekben ez inkább valamiféle bizonytalanságot, meg bizonyos félelemérzetet váltott ki. Nem azt mondom, hogy megijedtek, meg halálra ijedtek, de hogy mi lesz ezek után, merre megyünk, és így tovább.

Nem akarom tovább húzni az időt, én azt javaslom — tudva, hogy politikailag ennek az időszaknak a lezárása nagyon fontos — ezt nem volna szabad tagadni, és történelmi emlékezéssel és bizonytalan történelmi feltárással nem volna szabad agyoncsapni ezt a valóban nagy politikai kérdést. Valahogy meg kellene oldani. Keressük meg a megoldásnak a járható útját. Semmiképpen ne úgy, hogy most a legközelebbi határidőt kell teljesíteni, és addig megoldjuk, hanem próbáljuk ezt a történelmi dolgot már egy kicsit tisztázva pontosítani, hogy mi történt, konzultáljunk [azokkal] mindkét oldalon, kedves elvtársak — mert lehetetlen ez a másik oldal kifejezés —, ne haragudjanak én nagyon fönnakadtam azon, konzultáljunk velük, hogy ők hogyan látják, és konzultáljunk a párttagsággal is, hogy a nemzeti megbékélés kérdését ebben a tárgykörben hogyan látja. Nem ajánlom élesen exponálni ebben az időszakban. Ez a konzultáció legyen csillapított és párbeszédszerű, és ha el tudunk jutni és tisztázni tudunk dolgokat, elégedjünk meg, ha a kongresszus környékén tudunk ebben állást foglalni, legkorábban. De ha addig nem forrja ki magát, és nem tudunk biztosat dönteni, ne vállaljuk fel a bizonytalant, mert én még nem tudom, hogy a történészi kutáskodás [sic!] milyenféle dokumentumokat fog fölhozni a megnevezett személyekre vonatkozóan, és nem kerül-e szembe majd a Központi Bizottság önmaga döntésével. Köszönöm szépen.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Felírom a neveket, Nyers Rezső elvtárs következik, utána Katona, Kovács, Duschekné, Balogh, Judik elvtárs.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tisztelt Elvtársak! A Budapesti Pártbizottság kezdeményezését, javaslatát én úgy értelmezem, hogy abból a felfogásból indultak ki, ha időben teszünk valamit, akkor megelőzzük azt, hogy valamit ellenünk használjanak ki. És ha elmulasztjuk ezt az időpontot, akkor bekövetkezhet az, hogy mégis meg kell tennünk, sőt alapos a gyanú, hogy mégis meg kell tennünk, de ha késve tesszük, akkor lemaradunk, ellenünk fogják tudni felhasználni a dolgot. Ebből a megfontolásból döntöttünk úgy az Elnökségben⁵⁹ együttesen, hogy idehozuk és javasoljuk, hogy vitassuk meg a pártban ezt a kezdeményezést, van benne logika, hogy megcsináljuk. Ugyanakkor vitathatónak tekintjük, hogy hogyan csináljuk, hogyan tegyük meg ezt a lépést. És ebből a szempontból én nagyon helyénvalónak tartom ezt a vitát, de döntenünk kell.

A választásokon az én véleményem szerint az egyik vereségtényező számunkra a múltunk. Nem az egész múltunk, hanem a múltunknak kritikus kérdései, amiből aztán kikerekíthetik azt a tételt ellenfeleink és ellenségeink is, hogy ilyen ez [az egész] 40 évünk, sőt ez az egész 70 évünk. Sajnos a magyar kommunista mozgalmon belüli testvérharc, a párton belüli harc teret ad ilyen föltételezéseknek és ilyen vádaknak. Még az is, hogy abban az időszakban, az illegalitás nagyon nehéz körülményei között, a Horthy-rendszer állandó fenyegetése közepette és [hát] bizonyos szektásság körülményei között, bizony nem volt ritka, hogy egymást gyanúsították elvtársaink azzal, hogy ki volt a rendőrségnek az embere. Az MDP tagja lévén a Központi Bizottságban is bizony én is ilyen eseményeket átéltem, hogy gyanúsították egymást, nemcsak Rákosi csinálta, mások is csinálták ezt. Rákosi aztán bőven kihasználta. Tehát, hogy egy mostani példát mondjak — mostani azért, mert még nem jelent meg, és nem is tudom, hogy meg fog-e jelenni — Szántó Zoltán emlékirata.⁶⁰ Szántó Zoltán egy igen kitűnő ember volt, egykori, rövid ideig, de első titkára a Magyar Kommunista Pártnak, 1956-ban is szerepet játszott, ő Nagy Imréhez csatlakozott, de nem nevezném egész egyszerűen Nagy Imre sorstársának, mert más életutat járt be. Leírja az emlékiratában, hogy 1937-ben Moszkvában Kun Béla letartóztatása előtt egy nappal találkozik vele a Bolsoj Színház előtt, egy téren beszélgetnek, az utolsó beszélgetésük volt, és Kun Béla arról értesíti őt bizalmasan, arról az alapos gyanújáról, hogy egyik vezetőtársuk — nevet nem mondok, mert szerintem nem igaz az egész — kém, és az ellenség beépített embere. Kun Béla erről értesíti, mert ilyen volt a légkör, mert ez a hajsza folyt a Szovjetunióban is, és megfertőzte az egész mozgalmat. Ezt azért mondom, hogy ne adjunk mi teret annak, hogy Nagy Imre KGB-ügynök. [A KGB-ügynök az még talán rendben is van.] Ez nem olyan ügynökség, ahogyan azt egyesek elképzelik, [hát] a KGB-nek az alkalmazottja volt, és a KGB ki volt és mi volt? A szovjet forradalom és a szovjet hatalom szerve volt. Sok disznóságot követtek el, akkor még NKVD volt, na de nem mindenki, azt Sztálinék követték el. Úgyhogy, ezt ne használjuk, szerintem öngólt lövünk magunknak. [És főleg nem NKVD-ügynökként politizált Magyarországon. Erről csak ennyit, nem érdemes sokat beszélni róla.]

Nagy Imre sok hibát követett el. Valamennyien, akik akkor kisebb-nagyobb politikai tevékenységet végeztünk, bizonyára eredményeket is értünk el, de hibákat is követtünk el. [Ez] Nagy Imré[re, mert] nagyobb ember volt, talán ez óráá még jobban áll. Abban [azért] nem hiszek, hogy ő szervezte meg a Kádár elleni akciót, nem

is volt ebben a helyzetben. Először is Nagy Imre maga is [egy] büntetett ember volt 1951-ben. Részt vettem a Központi Bizottság ülésén 1949-ben, amikor [úgy] leteremtették szövetkezeti kérdésben, hogy akkortól kezdve kiebrudalták a vezetésből. Rákosi visszavette egy idő után és adminisztratív osztályvezetőt csinált belőle⁶¹ és az Adminisztratív Osztálynak kiadták a parancsot, hogy végezzen vizsgálatokat. Amelyik minisztériumba bementek, találtak ilyen hibákat, mint amilyeneket felsoroltak, nálunk is jártak. Én a Belkereskedelmi Minisztériumban dolgoztam, egy kicsit később, amikor az Adminisztratív Osztályon megjelent egy vizsgálat, ott aztán már záporoztak a mindenféle hibák, hibákra és bűnökre vadásztak. És eljöttek hozzánk is — 1953 elején volt ez —, [ugye-e, ez] tele van cionistával ez a minisztérium is [ez is]. Ki a cionista? A cionista az volt, akit a névsorban valakik, nem tudom kik, mondogattak. Talán ez cionista, mert hogy zsidó. Ilyenek voltak. Úgyhogy, ezekre ne adjunk. Csinált ő hibákat, de a dolognak nem ez a lényege. A lényege az, hogy 1956. október 23-án éjjel behívtuk a Központi Bizottságba Nagy Imrét és mint kommunistát megbíztuk a miniszterelnökséggel. Ez volt a lényeg, és akkortól kezdve a párt vezetésében dolgozott, és az én tudomásom szerint — nem olvastam végig az iratokat, nem volt erre módom, de hiteles információk alapján abban a tudatban vagyok, hogy — Nagy Imre kommunistaként halt meg, amikor kivégezték. Ennyit a Nagy Imre-ügyről.

No most, 1956. október 28-án az MDP központi vezetése kettészakadt. Azokra, akik a korábbi tézist vallották, hogy október 23-án ellenforradalom tört ki, mert akkor egyformán ezt vallottuk, október 23-án, mindenki, Nagy Imre is. Én emlékszem a szavaira, [itt] cseng a fülemben, ő is ellenforradalomról beszélt, [vagy legalábbis valami,] ha nem is mondta ezt a szót, de hogy veszélyben a szocialista haza, valami ilyesmit.

Október 28-ára más lett a helyzetképünk, és akkor kettészakadt az MDP, egyik része az október 23-i tétel mellett volt, a másik része pontosan ezt vallotta, ami itt van az első oldalon a második bekezdésben.⁶² Október 23-a „demokratikus szocializmusért, a nemzeti függetlenségért, az átfogó és gyökeres reformokért kibontakozó mozgalom”. Pontosán ezt. Ezek közé tartozott Nagy Imre, Kádár János, Lukács György és sorolhatnám a neveket. Én akkor nem voltam jelen[tős tényező], én is ezekhez tartoztam. Megalakítottuk az MSZMP-t, miniszter voltam az Élelmiszeripari Minisztériumban és öten voltunk, akik párttagságot vállaltunk, ez október 31-e volt. Egy kiáltványt tettünk közzé. [Ezeket írtuk bele, kb. ezeket.] Na most, nehéz dolog ez nekünk, mert azért végül is [mi] a pártnak azt a részét képviseltük november 4-e után Kádár Jánossal együtt, akik elálltak ettől az október 31-én vállalt tézistől. Én is csatlakoztam Kádár Jánoshoz, és mi az egykori pártnak az egyik felét képviseltük. Én ezt tartom a történelem menetében nagyjából hitelesnek, amennyire egyáltalán valaki hitelesen tudja saját emlékeiből összeállítani a történeteket, számomra ez így hiteles. És a másik oldal pedig kikerült a pártból, annak az oldalnak még élnek képviselői, akik ma nem párttagok, de velünk vannak a társadalomban. Azt hiszem, hogy nekünk kötelességünk az igazságot tudomásul venni, hogy itt hiba történt a Nagy Imre csoportja ügyében, ezen már túl vagyunk, [hogy is mondjam azt az utat,] talán ez egy Canossa-járás. Nekem az a véleményem, ezt az utat is járjuk végig, és ez a javaslatom a Központi Bizottság felé. Járjuk végig azért, hogy szabaduljunk meg a múltnak attól a részaitől, amelyiktől meg kell úgyis szabadulnunk, és amivel magunk mögött hagyhatjuk ezt a múltat és kikapcsolhatjuk abból a politikai vitatárból, ahol [hát] mi gyengék vagyunk.

Na most, mit csináljunk? Én amellet vagyok, hogy bocsássuk vitára a párton belül ezt az anyagot, némi módosítással, a vitából van tanulnivaló. Én a következőket látom; az első oldalon a második bekezdés utolsó mondatát, hogy „fejet hajtunk azok emléke előtt” stb. — én ezt egyszerűen elhagynám. Homályos egy kicsit, utólag olvasva [és jól meggondolva] talán jobb lenne, ha enélkül lenne a szöveg.

Az október 23-a nemzeti emléknapra nyilvánításával én egyetértek, hogy hagyjuk benne a szövegben, ezzel az indoklással, ami az első oldalon van.⁶³ Kérem, szeretnék arra hivatkozni, pontosan megfelel Kádár János november 1-jei rádióbeszédének.

A második bajuszt, a második oldalon nagyon vérszegénynek érzem és szintén nem eléggé világosnak. Október 30-a — „emlékezzünk meg azokról, akik az eszterlen vérengzések ártatlan vértanúi lettek” —, én két ténnyt feltétlenül belevennék ide, az egyik tény a Parlament előtti vérengzés, a másik tény a budapesti párház előtti vérengzés áldozatai, és ezeket így valahogyan megnevezném, mert nem lehet eltekinteni a budapesti párház ostromától, [azokat] vállaljuk, a Mező Imréeket, [nem lehet attól eltekinteni.]

Viszont a Parlament előtt, akárhogy vesszük, valószínűleg a mi akkori szegye-nünk, akik azt a pártot képviseltük, meg a kormányt, akárki lőtt ott a minisztérium tetejéről, az azt hiszem 300 halottat jelentett, vagy kb. annyit.

A harmadik bekezdésnél⁶⁴ én ezzel a szöveggel egyetértek. Hogy kik a párt alapítói, azért az én emlékezetemben nem úgy van, hogy az akkori intézőbizottság a párt alapítója, sokkal több, több személyből állt, akik megalapították a pártot akkor, ne azonosítsuk vele, de mégis én javasolnám az intézőbizottság tagjainak, annak a hét személynek⁶⁵ a név szerinti felsorolását, itt ebben a bekezdésben.

A következő bajusz az emlékmű. Elismerem, hogy ezt csak együttesen, meg-egyezéssel lehet megcsinálni, így korai a szöveg, ahogy ez benne van, tehát én in-nen javaslom kivenni, ne legyen a többi javaslattal azonosuló javaslatként felsorol-va, hanem valahol a végén tegyünk egy utalást arra, az MSZMP KB azon a véleményen van, hogy, amikor az időszzerű és a nemzeti megbékélés gondolata ezt lehetővé teszi, tehát elfogadásra kerül, akkor lehet közös emlékműről szó. Belátom, előrefutás ez a közös emlékmű. Ennyi módosítást javaslok, és én azt gondo-lom, hogy helyes lenne ezen a problémán túljutnunk. [Köszönöm.]

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Katona Béla elvtárs.

KATONA BÉLA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság!

Ahogy már utalás hangzott el az előzőekben arra, hogy 18-án egy hasonló jellegű javaslatom megjelent, és arra némi reagálás is érkezett, erről szeretnék néhány szót szólni, hogy milyen irányban történtek reagálások leginkább.

Tulajdonképpen a párttagság egy része azt vette nagyon zokon — a tényen kívül inkább —, hogy úgy érezte, hogy megint a feje fölött politizálnak. Nem azt vették figyelembe, ami az ezelőtti javaslatunkban volt, hogy ez javaslatkezdeményszerű, hanem döntésnek vették. Én azt hiszem, hogy ezt nekünk itt a Központi Bizottság-nál is rendkívüli módon figyelembe kell venni, ez mindenképpen egy akkora horderejű kérdés, hogy szerintem a Központi Bizottság sem jogosult ebben dönteni. Én azzal értenék egyet, hogy igenis tegyük ki vitára, kérdezzük meg a párttag-ság véleményét, és a kongresszuson döntünk ebben az ügyben. Most már lépés-hátrányba nem tudunk kerülni, már a második kezdeményszerű születne ebben az ügyben, de adjuk meg a párttagságnak azt a lehetőséget, hogy a küldötteken keresz-

túl valóban véleményt formálhasson, és ezért szerintem, ha van nagy politikai fajsúlyú ügy ebben az egész múltunkban, akkor 1956 olyan, hogy tényleg a kongresszusnak, méghozzá egy újonnan választott kongresszusnak szabadna a végső szót ebben az ügyben kimondani. Viszont a kongresszusnak szerintünk mindenképpen ki kell mondani, hiszen június 16-ával kapcsolatban — és ez most itt a vita során megint előkerült — nagy kifogása volt velünk szemben a párttagságnak, azt mondták, hogy megint nem volt határozott álláspontunk, megint a hátrálást érezték a cselekedeteinkben, a temetés napján sem volt még a párt Központi Bizottságának egy határozott álláspontja, ugyanakkor politikai vezetőink ott álltak a ravatal mellett a sorfalban. Ez a párttagság között igen kemény bizonytalanságot okozott.

Most mindenképpen le kellene tennünk a kongresszus időpontjában a végső javaslatunkat, ezért azt tudjuk, és legyünk vele tisztában, hogy akármit teszünk mi október 6—7—8-án, ezen a napon a városban 10 vagy 100 ezrek fognak megjelenni az utcán, ennek figyelembevételével kell nekünk dönteni. És biztos, nagyon jó lenne minden történelmi tény birtokában egy valóban, igazán semleges történelmi döntést hoznunk, de most nem ilyen előtt állunk. Nekünk a kongresszuson is politikai döntést kell hozni és nem igazán történelmi döntést, történelmi döntést majd meg fogja hozni az utókor, arra nem vagyunk igazán jogosultak. Köszönöm.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Kovács László elvtárs következik.

KOVÁCS LÁSZLÓ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Teljesen egyetértek Veres József elvtárral abban, hogy akik Kádár elvtárs ravatalánál lerótták a kegyeletüket, azok hitvallást tettek, és ez nemcsak egy személynek szólt, és akik a temetésen részt vettek, azok ugyancsak hitvallást tettek és természetesen az is igaz, akik Nagy Imre újratemetésén részt vettek, azok is egyfajta hitvallást tettek, és azért az MSZMP tagjai is szép számmal voltak jelen. Ez már önmagában mutatja, hogy ez a kérdés, amivel foglalkozunk, nem tartozik azoknak a kérdéseknek a sorába, amelyeket egy szűk értelmiségi réteg kényszerít a pártra vagy a Központi Bizottságra. És nem hiszem, hogy alternatíva az, hogy a bányászok helyzetével foglalkozunk-e inkább, vagy pedig október 23-ával. Ez egy hamis alternatíva.

A nemzeti megbékélésre szükség van — ha én jól értem Maróthy elvtársat, ő azt mondta, nem biztos, hogy a nemzet meg akar békélni —, én azt hiszem, ha ez a nemzeti megbékélés már megtörtént volna, teljesen értelmetlen lenne ez a vita. Itt az MSZMP kezdeményezi, hogy ez legyen a nemzeti megbékélés napja, és én azt sem tartom akadálynak — egyetértve Katona Béla elvtárral —, hogy kevés az ismeret, meg hogy nem vizsgálták még meg a történészek minden részletében az eseményeket. Hiszen egy választásra készülő párt sikeres szereplése első számú feltétele a programjának tartalma, de a tartalma nem elég, hanem a hitelessége is fontos, és a hitelességhez a hiteles személyek éppen úgy hozzátartoznak, mint a múlttal való szembenézés.

Tehát ténylegesen igaz az, hogy egyik tényezője lehet a kudarcnak az, ha a múltunkat tudják ellenünk fordítani. Ezért van szükség erre, egy politikai aktus, ha úgy tetszik, és nem pedig egy történelmi tanulmány. Én ezt a dokumentumot így kezellem, és rendkívül fontosnak tartom, hogy ez a kezdeményezés most úgy született, amikor az MSZMP kezdeményezi és nem várja meg, míg kényszerhelyzetbe kerül és a tények hatására vonul vissza, hogy módosítsa álláspontját. Ez most egy időben történő kezdeményezés, ami persze nem akadályozhatja meg azt — ahogy ez itt el is hangzott —, hogy a párttagság ebben mondjon véleményt. A párttagságnak véle-

ményt kell mondani, a kezdeményezés akkor is most születik, sőt már megszületett a Budapesti Pártbizottság ülésén, a döntést majd hozhatja a kongresszus, akkor már nem vagyunk időhátrányban, hiszen a kongresszus egyébként is megelőzi október 23-át.

Amennyiben helyesnek, tisztességesnek és jól időzítettnek tartom a szándékot, amit a dokumentum, a javaslat kifejez, annyira igaz, hogy kívánnivalót hagy maga után a megfogalmazás, és főleg itt az első oldal második bekezdésének az utolsó mondata, a „fejet hajtunk” című, meg „a másik oldal”, tényleg úgy tűnik, mintha nem is itt fogalmazódott volna, mert a másik oldal tulajdonképpen ez az oldal. Én nem arra a megoldásra gondoltam, hogy ezt el kellene hagyni, inkább úgy kellene átfogalmazni, hogy világos legyen, ha egyszer szerencsétlen kifejezés ez az egyik oldal — másik oldal. Ha megmaradunk emellett, és ha az egyik oldalt itt már méltatjuk, hogy kiknek vállaljuk az örökségét, akkor úgy gondolom, hogy nyugodtan hozzátehetjük, és fejet hajtunk, vagy legyen bármilyen más megfogalmazás, akik a szocializmus értékeinek a védelméért léptek fel, persze szebben és árnyaltabban megfogalmazva, tehát nem akik egyszerűen csak áldozatok lettek, hanem, akik vállalták az 1956 októberét megelőző évek kétségtelen értékeit és vívmányait. Tehát így javaslom, ilyen szellemben átfogalmazni.

Még egy dolgot szeretnék felvetni. A kezdeményezés, amihez a párttagság véleményét is várjuk, ez az MSZMP joga, hogy kezdeményezzen, de azt világossá kell tenni, hogy mi az MSZMP hatásköre és mi nem, hiszen az MSZMP nem nyilváníthat valamit a nemzeti megbékélés napjává, hanem erre javaslatot tehet. Nem tudom kinek, talán az Országgyűlésnek lehetne ilyen javaslatot tenni. Benne van, hogy az új Alkotmány majd nyilvánítsa, de egyelőre nincs új Alkotmány. Most valakihez kell ezzel a kezdeményezéssel fordulni.

Itt a konkrét javaslatoknál aztán később már világos az, hogy mi az, amiről az MSZMP maga akar megemlékezni, és mi az, amire javaslatot tesz. Én az október 30-ával kapcsolatban — amit Nyers elvtárs még egy másik dátummal [is] kiegészített, ami ha jól emlékszem október 26-a — a Parlament előtti — 25-e! —, én ezt megfontolásra ajánlom. Túl sok lesz akkor már a dátum (közbeszól Nyers elvtárs: nem kell azt dátumként). Itt tulajdonképpen háromféle kategória van; vannak egyszer azok, akik a demokratikus szocializmusért, nemzeti függetlenségért stb. léptek fel, vannak, akik a szocializmus értékeinek védelmében léptek fel és áldozták életüket, és vannak az ártatlan áldozatok, mint harmadik kategória. Minden dátum nélkül lehetne talán ezeket megemlíteni. Köszönöm.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Duschek Lajosné következik.

DUSCHEK LAJOSNÉ elvtársnő: Tisztelt Központi Bizottság! Egyetérték azzal, hogy az előttünk lévő javaslattervezet nagyon jelentős átalakításra szorul. Szeretném figyelmeztetni magunkat a Központi Bizottság februári kétnapos ülésére. Én is jól emlékszem arra, hogy akkor nagyon sok hozzászóló, mintegy 40-en — de ezt megelőző időszakban az akkori Politikai Bizottság tagjai többen is — úgy nyilatkoztak, hogy az 1956. októberi eseményeket nem lehet egy- vagy néhány szavas minősítéssel elintézni. Ezért a februári központi bizottsági ülésünk ennek belpolitikai és nemzetközi vonatkozásaival, [sőt] a Központi Bizottság itt lévő katona tagjai kiegészítették javaslataikkal és azt hiszem elfogadtuk, hogy gyorsítsa meg egy alapos vizsgálattal a Történelmi Bizottság az eseményeket. Igaz, hogy februártól júliusig nem sok idő telt el, de most is egy következtetlenséget és kapkodást látok, és szá-

momra az, ha valamit késve adunk ki, nagy hiba, de ha késve és tele hibával, az még tetézheti a problémát.

Tehát én úgy látom — figyelembe véve az eddig elhangzott kiegészítéseket —, ezekkel nagyrészt egyet lehet érteni, de azzal semmiképpen én magam nem tudok egyetérteni —, hogy nem jött vissza a februári álláspontunk alapján a Történelmi Bizottság kiegészített vizsgálata, pontosabban további elemzése, és így én kapkodásnak tartanám, hiszen mi akkor sokat publikáltunk [*sic!*] erről, hogy visszajön majd ez az anyag ide. Tehát nem azt jelenti, hogy nekünk itt határozatot, még azt se mondanám, hogy javaslatot, de a párttagság elé bocsátás előtt mindenképpen kellene ismernünk, hogy a Történelmi Bizottság február után mit tett ebben a konkrét témában [*sic!*]. Sem események után kullogni nem szabad, de az még nagyobb hiba, ha most azzal érvelünk, hogy a helyzet erre kényszerít bennünket. Hiszen tele van hibákkal.

Többen vagyunk itt tanúk, akik azt mondjuk, hogy igenis ellenforradalmi események is voltak a sokjelzős minősítésnél. Itt már — csak hogy a sok hiba mellett még én is utaljak egy kiegészítéssel — az első szakasz utolsó mondatánál: „... hogy veszélybe sodró belpolitikai válság”, tehát a szocializmus ügyét veszélybe sodró válság, miért nem merjük a másik jelzőt is betenni, hogy ellenforradalmi helyzet alakult ki, és egyetértve az előző minősítéssel is. Tehát, aki az ellenforradalom leverésében vett részt, az ún. másik oldal, én is az az oldal voltam, mert ott voltam. Azt mondom, hogy igenis alaposabb elemzés kell itt az első szakasznál is, mert a párttagság nem fogadná el, ha ezt nem egészítenénk ki, hogy igenis a rendszer megdöntésére utaló nagyon mély jelek és nagyon mély jelenségek mégiscsak azt mutatták, hogy a szocializmus ügyét is veszélybe sodró belpolitikai válság volt. Minek lehet ezt még nevezni, hogy ellenforradalmi restaurációra volt a végkifejlet erre az időre, nem akarok most napokat mondani.

Tehát egyetérték a minősítéssel, a februári KB-állásfoglalás azon részével, hogy alaposabb minősítés kell, és valóban egyetérték a mostani vitában is azzal, hogy a politikusoknak és történészeknek ezt pontosabban kell elemeznie, mert így nem fogadhatjuk el. Tőlünk számon kérik, nemcsak érzelmi oldal — amint itt többen mondták —, hangulati elemek, érzelmi, ez mind a két oldalon van.

Azt hiszem, hogy minden tisztességes magyar ember akarja a nemzeti megbékélést, nem csak a hozzánk tartozó. Akarja a rendet és a fegyelmet, és akar egy nyugodtabb, kiegyensúlyozott kivezető utat. De ha egyes minősítéseket önkényesen elhagyunk, vagy ahogy többen mondták [most] a KB tagjai közül, hogy különböző másik oldal, vagy közös szobor, elvtársak, ezt nagyon sok ember, nemcsak érzelmi alapon nem fogadja el, hanem a történelmi tanulmányai alapján sem, itt fiatalabbak is hozzászóltak, akik valóban nem voltak tanúk.

Én nem tudom így elfogadni, hogy most azért fontos, hogy a párttagság kapjon tőlünk, majd ő kiegészíti. A párttagságot azért nekünk minden tervezetnél — még ha nem is határozat — orientálni kell. Mi volt a Központi Bizottság véleménye erről februárban, hallottak és kaptak róla bőségesen anyagot. Most a június 16-a és néhány esemény valóban felgyorsította azt, hogy nekünk ebben az október 6-ai rendkívüli kongresszusig mindenképpen állást kell foglalnunk, de hibásan ne vigyük most tovább. Ezért nem tartom így alkalmasnak.

Nagyon gondosan figyeltem az eddigi kiegészítéseket, de miután a Történelmi Bizottságtól várnék egy napirendet, ha kell, akkor rendkívüli napirend keretében — figyelembe véve a ma általunk elmondott pontosításokat, kiegészítéseket — úgy

bocsássuk vitára azzal, hogy tervezet, ilyen és ilyen napirendre, és nem is kellene állásfoglalás talán. Így semmiképpen sem, mert hibásnak tartanám, tetéznénk a politikai bajokat. Az egyik legfontosabb kérdések egyike, ezzel én messzemenően egyetérték.

Még egyet tisztelettel kérnék a Központi Bizottságtól, hiszen valóban felgyorsultak az események. Késni nem szabad, de kapkodni sem. Én tisztelettel kérem a Politikai Intéző Bizottságot, hogy — ha indokolt — tartsunk rendkívüli központi bizottsági üléseket gyakrabban, mint amit február óta tettünk. Ezt nagyon hiányolom, mert mint KB-tag, a KB nevében a taggyűléseken, rendezvényeken részt veszek, és reggel olvasok nyilatkozatokat, amelyek nagyon fontos politikai kérdésekről szólnak, és nem az orientál, hogy mi itt hogyan foglaltunk állást, hanem éppen szubjektív elemek hogyan mondtak véleményt az adott eseményről.

Tehát tisztelettel kérem az Intéző Bizottságot, hogy az általunk kiküldött Történelmi Bizottság hozzon egy rendkívüli ülésre ebben a témában egy elfogadható olyan anyagot, amelyet ezt követően küldenénk ki. Köszönöm.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Köszönöm szépen. Balogh Sándor elvtárs következik. Őt még meghallgatjuk, azután szünetet tartunk.

BALOGH SÁNDOR elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én azt javasolnám tisztelettel, hogy a Központi Bizottság fogadja el Nyers elvtárs javaslatát. Nem azért mondom, mert az elnök tette ezt a javaslatot, hanem azért, mert az a meggyőződés, hogy — lehet, hogy a legjobb előterjesztéssel sem nyerünk —, [de] ha nem lépünk ebben az ügyben, akkor egészen biztos, hogy veszítünk. Véleményem szerint ebből kéne kiindulni.

Az is igaz, hogy vannak itt más konkrét kérdések is, de azért, hogy ez ennyire feszít, nézzünk szembe önmagunkkal is. Aki megfordul, és viszonylag sűrűn fordul meg a párttagság körében, annak nap mint nap felteszik a kérdést: ki juttatta ide az országot? És ebből természetesen mindenkinek megvan és meg kell legyen a maga felelőssége. És hogy ilyen mélyben vagyunk, hogy ilyen mélyből kell vagy próbálunk kikapaszzkodni, ez teszi különlegesen nehézé ezt a konkrét kérdést is véleményem szerint. Holott itt nem egyszerűen csak a konkrét kérdéstről van szó.

A következő: tisztában kell lenni azzal, függetlenül attól, hogy mi mit teszünk, ezt a kérdést mások felvetik, e körül a kérdés körül nagy tömegmozgalmakat bontakoztatnak ki, és azt is hozzá kell tenni, hogy akkor ez ránk nézve rendkívül hátrányos lesz.

A következő, amit fel szeretnék vetni: sokszor szóba került itt, hogy a történészek stb., meg miért van szükségünk a megbékélésre. Gondoljuk csak végig ennek a nemzetnek a négy évtizedét. A háborút, azt a szörnyűséget, ami a magyar zsidósággal történt, azt, hogy 1945—47 között innen kétszáz ezer embert telepítenek ki, a szomszéd államokból 350 ezer ember menekül ide, vagy települ ide; ez be sem fejeződik, 1948-ban, egyedül 1948-ban a Szovjetunióból 300 ezer hadifogoly tér vissza. — Lépünk tovább az 50-es évekkel, nem akarom szaporítani a szót, amikor több tízezerrel kell a súlyos törvénysértést mérni, és több százezerrel — mondjam így? — az enyhébbet. És akkor itt van az 56-os tragédia. Ez egy szimptóma, amit legalább 200 ezer ember eltávozása jelzett. És hogy megbékélést nem találtunk, és hogy ilyen teherfórtól nálunk már izmosabb nemzetek sem tudnak elviselni.

Nekem az a meggyőződés — és ezt el is szoktam mondani —, én tiszteletben tartom mindenkinek az érzését, akinek valakije elveszett, mert nyilvánvaló, számá-

ra az a legnagyobb veszteség. De ha azokat a társadalmi feszültségeket, amelyek az előbbiekből következnek, nem tudjuk feloldani a jóvátétel és a feledés eszközével, akkor nem tudunk a történelemben mint nemzet jelen lenni. És ennek kulcskérdése az MSZMP kérdése, mert véleményem szerint az MSZMP-nek a nemzet pártjának kell lenni a jövőre nézve is.

Mi az, amit e tekintetben tehetünk? A következőt: miért jó október 23? Kérem, nincs olyan dokumentum, nincs olyan megnyilatkozás, amelyik tagadta volna, legalábbis a kettősségét ennek az eseménynek. Ha elővesszük az 1956-os események utáni dokumentumokat, akik közelről tanulmányozták, tudják, hogy a népfelkelés mint olyan, domináló tényező.

Most fordítanék: a jelenlegi lehetséges partnereink és ellenfeleink mit mondtak? Ők azt mondták, hogy ők nem a szocializmus ellen léptek fel, hanem ők úgymond javítani akarták a szocializmust. És én azért tartom rendkívül fontosnak itt az előterjesztésben is, hogy ez a nap legyen a népi demokratikus megújulás napja is. Tudniillik, ha ez a népi demokratikus megújulás napja is, akkor állást foglalunk az 1944 és 1948—49-es periódusig hazánk igazán értékes hagyományai mellett; akkor állást foglalunk amellett, hogy 1953. júniussal egy reform bontakozik ki; akkor állást foglalunk amellett, hogy október 23-ával egy kísérlet történik tulajdonképpen ennek folytatására, és a Kádár-korszak legjobb másfél évtizede tulajdonképpen bizonyos értelemben ebbe igazodik bele. Akkor tudunk a saját történelmünknek is egy folyamatosságot teremteni, de természetesen lehetnek vitás pontok, sőt lehetnek közöttünk súlyos viták is. Ez nem vitás. De meggyőződésem szerint ezzel válaszút elé állítjuk a lehetséges partnereinket és ellenfeleinket is. Most eldönthetik, hogy hajlandók-e vállalni a népi demokratikus rendszer megújítását, vagy nem hajlandók vállalni. Így teremthetünk tiszta képet. Viszont számunkra, hangsúlyozni szeretném, egyfajta folyamatosságot jelent, történelmi alapot egy program kidolgozása szempontjából.

Eltársak! Én nem szeretném a szót szaporítani. Annyit szeretnék még az előzőekhez hozzáfűzni, hogy a szövegen természetesen lehet módosítani és alakítani, de alapjában véve véleményem szerint ez a szöveg javítás után megfelel a célnak. Köszönöm.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Most szünetet javaslok, fél órát, de előtte szeretnék tájékozódni. Eddig Judik István elvtárs, Berecz János elvtárs, Berend T. Iván elvtárs, Boros László elvtárs jelentkezett hozzászólásra. Somogyi elvtárs. Bocsánatot kérek. Szlamenicky elvtárs, Krasznai elvtárs és Mádl Ilona. Több jelentkező nincs. Akkor negyed hatig szünet.

S z ü n e t

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Hozzászólásra következik Judik István elvtárs.

JUDIK ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én azok közé sorolom magamat, akik — ha szabad így mondanom — február 28-a előtt is, azután is, most is és lehetőleg majd a jövőben is azt mondták, illetve mondják, hogy az 1956-os eseményeket mindig is higgadtan, a lehetőségekhez és az ismereteinkhez képest reálisan próbáljuk megítélni. Éppen ezért én az előttünk álló javaslatnak olyan szel-

lemben való felfogására hívnám fel a tisztelt Központi Bizottság figyelmét, amit végül is Barabás elvtárs a szóbelijében elénk tárt, hogy egyfajta tervezésként tette ezt tulajdonképpen elénk. Valószínű, én úgy gondolom, sokunkat megzavart az, hogy a papíron állásfoglalás van elénk téve. Tehát ez szerintem most nem lehet állásfoglalás, éppen egy-két dolgot megemlítve [sic!].

Mint munkásember — ha szabad így mondanom — én talán mondhatom azt, hogy az én tapasztalataim szerint közöttünk nem akkora téma ez. És itt hadd mondjam azt, hogy nem akarok én itt megsérteni senkit érzéseiben, sőt! Mindig is tiszteletben tartottam és tiszteletben tartom, szeretném is tiszteletben tartani azoknak az érzéseit, akik egyrészt közvetlenül részt vettek, meg sokkal többet tudnak mondani mindazokról, koruknál fogva is, amik hát abban az időben történtek.

Manapság azonban azt hiszem, figyelembe kell venni azt is, hogy — és itt segítettek is nekem — ha jól számolunk, tulajdonképpen 30—40% az, aki erről az időszakról közvetlenül mondhat valamit. És ebből a 30—40%-ból is ha még levesszük azokat, akik ténylegesen mondhatnak valamit, akkor felvetődik az a kérdés, hogy kikkel kell nekünk számolni. Elsősorban azzal a fennmaradóval kell számolnunk, és én azt szoktam mondani — és ez tulajdonképpen vágyálom manapság is, ma meg már főleg —, hogy ezt az időszakot szerintem akkor kellene igazából kielemezni, amikor már nem élnek a résztvevők.

De természetesen azt nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy ma itt tartunk. A közvéleményt viszont nem lehet figyelmen kívül hagyni. És én is mondanám, mint amit többen hangoztattak itt, hogy választások előtt állunk. Márpedig ha választások előtt állunk, akkor ha ez a kérdés valahol fölmerül, akkor ezt mindenképpen figyelembe kell venni. És én kiérzem talán azt a diplomáciai motívumot — ha szabad így mondani —, amit a vezetés talán próbált itt elénk tárnai, hogy egyfajta taktikaként is tényleg azt a nemzeti megbékélést próbáljuk valamilyen formában is. Ha ez sok embernek az érzelmeit is bántja, és érzéseiben is bizonyos fokig bántja, de ha szabad így mondanom, az a kérésem, hogy tegyék túl magukat ezen, hisz elsősorban politikai szempontból kell nézni.

Itt van nekem egy ilyen kis javaslatom, hogy sokszor talán használjuk fel a természettudományok bizonyos téziseit. Nevezetesen talán Newton harmadik törvényét, ami tudjuk azt, hogy erő, ellenerő. Hát egy sima cérnaszálat is hogyan tudok elszakítani? Hiába vagyok én a legerősebb, nem tudom milyen body buildinges, nem tudom elszakítani, ha nem fogja meg valaki a másik végét.

Tehát ebben a szellemben próbáljuk, az úgynevezett nemzeti megbékélés jegyében próbáljuk a mai problémáinkat megoldani, és még egyszer ráirányítanám a figyelmet mindarra, amit Barabás elvtárs mondott, hogy egyfajta tervezésként fogjuk fel ezeket.

Még egyszer visszatérnék arra, hogy igazából mi is foglalkoztatja a munkásokat. Nem ez a kérdés, nem az 1956 kérdése. A munkásokat elsősorban a megélhetés kérdése foglalkoztatja, az, hogy ma hogyan tudnak megélni, mennyi a fizetésük a vezetőknek, mennyi nekik, mennyi tartozásuk van, mennyi az OTP-hitelük stb. stb. Kérem mindezeket figyelembe venni, és az érzelmi gondolatokat esetleg, ha szabad így mondani, mérsékelni. Köszönöm szépen.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Berend Iván elvtárs következik.

BEREND T. IVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Azzal kezdeném ebben az eléggé nehéz vitában az észrevételeim felsorolását, hogy tulajdonképpen szomo-

rúan hallgattam a vitát, ezt meg kell jegyezni. [Mert] ez a párt most a következő hónapokban és években a nemzeti megújulás éln és egy nemzeti megbékélés jegyében kíván fellépni. És itt százan sem tudunk ilyen fontos kérdésekben, fontos politikai kérdésben egyfajta belső megbékéléshez eljutni. És ahogy ehhez a témához érünk, ebben a teremben is fortyogni kezd az indulat, ahogy az előző órában ennek nemegyszer tanúi voltunk.

Itt ez a vita mintha két párt vitája lett volna, és nem egy párté, nem egy egységes párté, egy egységesen fellépő párt vezető testületé, és ez rendkívüli veszélyeket rejt magában. Azt hiszem, ezt nem lehet figyelmen kívül hagyni, és a párt megújulása szempontjából feltétlenül kezelendő kérdésként kezelni [sic!].

A felszólalásra tulajdonképpen azért jelentkeztem csupán, mert Duschek elvtársnő tett egy javaslatot, hogy várjuk meg a történelmi albizottság teljes anyagát és majd ennek a megvitatása után döntsön a Központi Bizottság. Azt hiszem, hogy ez egy elfogadhatatlan javaslat. A bizottság dolgozik és [év vége felé] le fogja tenni 5—600 oldalas értékelését, ami egy történelmi monográfia lesz, amit a következő évtizedekben vagy évszázadokban sok történelmi monográfia fog követni. Nem hiszem, hogy a testületnek vállalkoznia kelljen arra, hogy egy történelmi monográfia elbírálását kompetenciája körébe vonja.

Tehát ezt nem érdemes megvárni. Fontos, hogy a párt állásfoglalása elkészüljön, letegye az asztalra vitára, de nem mint egy határozatot. Azt hiszem, a fővonalak már a Központi Bizottság februári ülésén kézbe adott anyagban lényegében tisztázottnak tekinthetők, és azt hiszem, ebben nincs is nézetkülönbség, itt ebben a teremben legalábbis. Az ugyanis, hogy ez népfelkelésként indult el és népfelkelés volt, amennyiben a magyarországi sztálinizmus megreformálhatatlannak bizonyult. Az, hogy ebbe belekeveredtek ellenforradalmi tencenciák és elemek is, ez is teljesen egyértelmű.

Ez az alaphelyzet tulajdonképpen teljesen elég a kérdés politikai megítélésére. Ez a történelmi alaptény elég a kérdés megítélésére, és belemenni Nagy Imre személyének ilyenfajta denúciálásába, és más kérdésekbe, én azt hiszem, hogy a mozgalmunknak végtelenül káros, életveszélyes. Úgy érzem, hogy ettől messze el kell határolódnunk. De itt most nem is Nagy Imre személye a fő kérdés, ezt ki is kapcsolhatjuk a vitából. A kérdés történelmi alappozícióitán túl itt elsősorban valóban — ahogy elhangzott több felszólalásban — politikai kérdéstről van szó. Arról, hogy itt októberben feltétlenül javaslatok fognak születni, lehet, hogy a parlament elé is javaslat kerül majd. Ebben a kérdésben a pártnak — megítélésem szerint is — időben, és most még időben vagyunk, állást kell foglalnia anélkül, hogy a történelmi részletek tisztázására szükség lenne ehhez, további tisztázására szükség lenne ehhez [sic!]. Ezt le is szögezheti ez a szövegezés. Tulajdonképpen bele lehet venni, hogy ez még sok év vagy évtized történelmi kutatása, kutatásra vár, hogy számos tisztázatlan kérdés majd tisztázódjon. [De ezek a világos alapvonalak egyértelművé teszik azt, hogy azt a politikai állásfoglalást,] amit Nyers elvtárs mondott, 100 százalékosan egyetérttek vele; aláírom azt, ellenünk fordítható elemek vannak itt a 40 év történetében; ezekkel nekünk szembe kell nézni, ki kell fogni a szelet a vitorlákból, és 1956 az egyik ilyen alapkérdés.

Én úgy érzem, hogy egy ilyen emelkedett, nemzeti egységet és megbékélést teremtő kezdeményezés nagyon egészséges.

A Budapesti Pártbizottság kezdeményezése nagyon-nagyon szerencsés volt, és ehhez a Központi Bizottságnak is hozzá kell tennie a maga állásfoglalását, és egyet-

érték Katona elvtárssal, helyes ezt pártvitára bocsátani. De úgy, hogy a Központi Bizottság állást foglal azért ebben. És nagyjából azzal az elgondolással, amit az írásos szöveg, vagy a szóbeli kiegészítés és a vita felhasználható elemei tartalmaznak. Tehát, nyilván szövegezési korrekciókkal, fogalmazási javításokkal. Ez megítélésem szerint egy használható és jó szöveg, vigyázva, nagyon vigyázva mindenféle érzékenységre, ezt úgy kell megfogalmazni. Mert teljesen jogos, hogy mindkét oldalról kell beszélni, az a legegészségesebb dolog, mert egy sajátos bonyolult történelmi helyzetben, bizonyos valóban mindkét oldalon harcolók és elesettek között [nagyon] sok minden keveredett. Mert mindkét oldalon keveredett. Utalt Nyers elvtárs bizonyos provokációkra, vagy a tömegbe való lövésekre, amelyek több helyen is előfordultak; másik oldalon lincselések és a pártház ostroma és más ilyen, úgyhogy itt ugyanakkor mindkét oldalon alapjában tisztességes szándékok tömege volt jelen. És mindkettő alaptendenciában és kiszűrve egy csomó szélsőséget és belekeveredett mindenféle elemet, a magyar történelemnek egy nagyon jelentős meghatározó eseménye, amely most az egész szocializmus története szempontjából is úgy tűnik, hogy történelmileg fontos lesz.

Ezért én egyetértek ennek az emlékműnek a kezdeményezésével. Talán emlékeznek is rá, már valamikor januárban, februárban javasoltam ezt, egy itteni felszólalásban. Ezt meg kell tennünk. A mindkét oldalon elesettek és egy tisztességes, két-három mondatos fogalmazással, ezt nagyon jól lehet indokolni, és kifejezni ezt a szándékunkat, hogy felül akarunk kerekedni ezeken az ellentéteinken, meg akarunk békélni a múlttal is. És azt hiszem, ez a tömegek szemében nagyon jó politikai fegyver, mert a tömegek nem kedvelik azokat, akik a múlttal szemben, és ezért a jelenben is a békétlenséget, a szembenállást, a zavart akarják keltetni.

Tehát, ha mi lépünk fel és úrrá leszünk a saját indulatainkon, amely köreinkben erős még, és meg tudjuk tenni ezt a megbékélési lépést, akkor szerintem ez komoly politikai fegyvertény lesz a magyar tömegek előtt. És ez nem kompromisszum rossz értelemben, nem elvi engedmény a szó rossz értelmében, hanem azt hiszem, hogy lényegében a történelmi igazsághoz való alkalmazkodás, és ahhoz való — egyébként az MSZMP eredeti értékelése ez, ahogy itt erről sokszor volt szó a korábbiakban — visszatérés lenne. És ezért én nagyon javaslom, hogy itt bizonyos korrekciók fontosságát leszögezve fogadjuk el ezt a javaslatot, és ne érveljünk azal, nem jó érvelés az, hogy a munkásokat nem ez érdekli.

Én elfogadom tényként, hogy a munkások nagy tömegeit, a lakosság nagy tömegeit nem ez érdekli elsősorban. Akkor hozzáteszem, hogy az értelmiség elég jelentős rétegét, a fiatalság, éppen a nem élt, vagy gyerekként élt fiatalság nagy tömegeit erősen érdekli. Azt hiszem, nagy hiba lenne, egy ilyen izgatott periódusban az értelmiséget és a fiatalságot, vagy akár az értelmiségi fiatalságot kikapcsolni azzal, hogy a nagy tömegeket az infláció, meg az, hogy a munkabérek hogyan alakulnak stb. érdekli. Ez egy teljesen, megítélésem szerint teljesen hibás érvelési rendszer, mert az egyik nem pótolja a másikat. Az, hogy valóban ezek a mindennapi problémák uralják a lakosság tömegeit, nem jelenti azt, hogy ez a probléma [ne lenne] nagyon is jelentős; a következő időszak politikai folyamataiban, tehát ebben is, mint ahogy a másikban is, nekünk bokros teendőink vannak. Javaslom tehát ennek az állásfoglalásnak az elfogadását.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Boros László elvtárs következik.

BOROS LÁSZLÓ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Onnan szeretném a dolgot indítani, hogy év elején ebben az országban három dátumtól félték nagyon sokan, és azt ki is mondták. Március 15-től, a június 16-tól és az október 23-tól. Ezek közül kettőn túl vagyunk, nagyjából sikerélmények nélkül, és én mégis az első két dátumot szeretném összefüggésbe hozni a harmadikkal, a következőképpen. Az egyértelmű volt, hogy március 15-ét az MSZMP kudarcként élte meg,⁶⁶ mert az ellenzék nem volt hajlandó velünk együtt kimenni, mi pedig nem tanultuk meg, hogy hogyan demonstráljunk, mert az effajta demonstrációhoz nem szoktunk hozzá. Én csak a saját példámat szeretném elmondani: Sopronban a március 15-ei ünnepségen meggyőződéseim szerint a Petőfi téren, ahol az ünnepi beszéd elhangzott, az MSZMP tagjai többen voltak, mint az ellenzék összesen. Csak ők táblák alatt álltak, zászlók alatt álltak, mi meg úgy csoportosan, beszélgetve. Tehát nem tanultuk meg ezt a dolgot.

[Aztán] jött a június 16-a, a temetés, és tulajdonképpen nem a temetés [maga, hanem az elhangzott beszéd visszhangja] volt az, ami itt legutóbb elhangzott, hogy ki lőtte a elgokat, és hogy az ellenzék öngóljai között soroltatott föl.

A legutóbbi központi bizottsági ülésen hangzott el, hogy nekünk október 23-a kapcsán lépünk kell. Időben lépünk kell, mert ha nem lépünk, megint az ellenzék lép, mert lépni fog, itt nincs mese, akkor megint probléma lesz. Most elkészült egy anyag, ezen lehet vitatkozni, mert van rajta vitatkozni való, de azt nem tehetjük meg, hogy most mi egy állásfoglalással a párttagság elé ennek kapcsán nem megyünk ki. Azt szeretném elmondani, az én személyes tapasztalataim szerint a február 10–11-i központi bizottsági ülés vitája a párttagságban leülepedett. Nagyon lényeges dolog lenne persze, és ezért a szövegben van egy javaslatom, hogy az akkori megállapításainkhoz azért illene tartani magunkat. Éppen ezért azt javaslom, hogy az első bekezdésben, az utolsó előtti mondat végén: hogy „... mellett jelen voltak felforgató, az alkotmányos rend megdöntésére törekvő” — ide beszúrni: ellenforradalmi — elemek is.

Ezzel tulajdonképpen nem tennénk mást, mint a február 10-i álláspontunkhoz változatlanul tartjuk magunkat, végig van vezetve az egész dolog, és senki számára nem hiányzik belőle semmi.

Aztán szeretném még azt elmondani, mert ez is elhangzott, hogy Kádár elvtárs temetésén mit demonstrált a tömeg. Persze, ezt csak a tömeg maga tudná megmondani, mi csak azt hiszem, saccolgathatjuk. Elsősorban, ez elvitathatatlan, hogy tőle, személyétől, a politikustól búcsúztak. Ez egyértelmű. Azon aztán már lehetne vitatkozni, hogy vajon ebben benne volt-e az eddigi politikánkkal való egyetértés, vagy egyfajta előlegezett bizalom, politikai elképzeléseink iránt. És én azt hiszem, hogy ebben a demonstrációban ez utóbbit lehet jobban benne sejteni. Tehát nekem az a véleményem, hogy az a demonstráció, egyfelől a párt felé fordulást is jelentette, és nem feltétlenül, ha mi ezzel kilépünk, akkor a tömegek el fognak tőlünk fordulni [sic!].

Még egy szöveges javaslatom lenne: nevezetesen a második oldalon, az első nyuszifül [annak az első mondata]⁶⁷: azzal én teljes mértékben egyetérték, hogy legyen nemzeti megbékélés napja, amelyben a népfelkelésre, a népi demokratikus megújulás ügyére emlékezünk. Ezt követően azonban azt javaslom, indítványozzuk, hogy az új Országgyűlés az új Alkotmányban minősítse október 23-át. Tehát mi ne mondjuk itt, hogy nyilvánítsa nemzeti emléknappá, hanem minősítse. Már csak azért is, mire ez nagy valószínűséggel abba a stádiumba jut, hogy új Ország-

gyűlés lesz, és új Alkotmányt alkotnak, addig a Berend elvtárs által említett 600 oldalas anyag is összeáll, ami ugyan az elmondottak szerint véglegesnek nem tekinthető, de mindenféleképpen valamiféle kiindulási alapot jelent.

Tehát végezetül én még egyszer azt szeretném elmondani, hogy a Politikai Bizottság, akár kis változtatásokkal is, ezt az anyagot fogadja el, ezzel menjünk ki a tagság körébe, mert nem várhatunk! Egyszerűen több hátrányunk lesz abból, ha várunk, mintha most ezzel kimegyünk. Köszönöm szépen.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Somogyi Imre következik.

SOMOGYI IMRE elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A vitából kiderül, hogy indokolt és szükséges lenne, ha idő meg erő lenne, a munkabizottságnak — a történelmi bizottságnak — ezt az anyagát valamikor a Központi Bizottság elé tární vitára, hogy mindenkinek legyen lehetősége elmondani azt, ahogy ő látja és ahogy érzi. Ez megérne egy vitát, aztán majd megállapodnánk a dolgokban.

Most hadd mondjam azt, elvtársak, természetesnek tartom, hogy ebben a kérdésben nem gondolkodunk egyformán, mert sokféle tapasztalattal, eseményekkel találkozott emberek élnek és vannak. Én ezt egészen természetesnek, sőt ezt tartom jónak, megmondom őszintén, hogy mindenki azt mondja ki, ahogy ő érzi. Elnézést kérek Veres elvtárstól, azt mondtam a Józsi bácsinak a szünetben: Neked a lelkedben kell megnyugodnod, hogy el tudjad fogadni azt a döntést, ami indokolt és politikailag szükséges. A lelkében és mindnyájunknak a lelkében kell megnyugodni. És ehhez idő kell. Én azt hittem elvtársak, hogy az 1956. október 6-án a Rajk-temetésen, ahol ott voltam, hogy az a temetés az a párton belüli megbékélésnek lesz a napja. Azt hittem október 23-án, 1956-ban a délutáni órákban, amikor ott voltam a Bem téren, és ott voltam a Kossuth téren, hogy az a régi hibás, törvénytelenségeket és sok minden hibát elkövetett rendszernek az újjászületése lesz. Ezért mentem lelkesen tüntetni. Gyorsan változott a helyzet. A Központi Bizottság a korábbi hónapokban elfogadott egy szöveg szerint is megfogalmazott mondatot, azt hiszem az 1956-os eseményeket illetően. Itt fogalmazta a Központi Bizottság — akkor helyesnek tartottam, én most is tartom magamat ehhez —, pontosan kifejezi, tükrözi, ahogy megfogalmazható, az eseményeket kifejezi.

Most mit szeretnék mondani? Elnézést kérek, mert én meggyőződésből tettem azt a javaslatot a legutóbbi ülésen, hogy foglalkozunk október 23-ával, de nem taktikai okok miatt. Én, elvtársak, nem taktikai okok miatt mondtam, én történelmi okok miatt mondtam. Taktikázni hosszú távon ezzel nem lehetne. Tudom, hogy választás lesz, lehet, hogy most azt mondanám, hogy amennyit nyerünk vele, annyit veszítünk, ezt így nem tudom kiszámítani, de én történelmi okok miatt mondom, hogy az 56-os eseményeken a magyar népnek, a nemzetnek, a pártnak és a pártoknak valamikor túl kell lenni, és valamilyen irányban el kell jutnunk egy folyamatban a megbékéléshez, tudomásulvételhez, kiegyezéshez, ha eljutunk *[sic!]*. Nem kötném a megbékélést télhez vagy tavaszhoz, hónaphoz vagy naphoz, mert én említettem egy megbékélést, hitem szerint [ötvenhat] október 6-át, volt egy június 16-i úgynevezett megbékélés napja, nem lesz megbékélés október 23-án, miért lenne? Ez folyamat. Segítsen bennünket ez az elhatározás, amit most akarunk, ebben az irányban. És hogy képzelem én el az október 23-át? Lesznek felvonulások, lesznek tüntetések, lesznek gyűlések, különböző előadások, nem fognak egyezni, stimmelni, lesznek koszorúzások. És nem biztos, hogy jó lenne együtt, de nem biztos, hogy együtt, inkább biztosabb a külön, ahogy én látom *[sic!]*. Tehát induljon az

MSZMP ezzel a gondolattal, és ha most nem sikerül 23-án, sikerül majd talán 5 év múlva, vagy 10 év múlva 23-án.

És még egy gondolat: itt nem minősítenék személyeket elvtársak, sőt én ajánlanám a Központi Bizottságnak, gondolkozzunk el azon: Nagy Imrét eltemették 16-án júniusban; itt már szó esett a temetés napjáról és az ott elhangzottakról, én azt ajánlottam már korábban is néhány héttel, hogy az MSZMP, a Központi Bizottság Nagy Imre temetése után, Nagy Imre erényeiből, vagy hibáiból ne csináljon politikát, a meglevő dokumentumokat adjuk oda kiváló történészeknek, ismerjék meg és dolgozzák fel, hozzák nyilvánosságra és mindenki a maga lelke, szíve szerint gondolkodjon és ítélje meg. Nem kell ebben nekünk most már még egyszer közös egységre jutni, ami megtörtént, azt korrigálni nem lehet, magyarázni lehet, a történelmet egyébként is már utólag megváltoztatni nem lehet, magyarázni sokféleképpen lehet. [De] itt nem személyekről volna szó.

Az anyaggal kapcsolatban megjegyezném — elnézést kérek — de én nem egészen ilyen javaslatra gondoltam. Megmondom mire. Én arra gondoltam, hogy adjon az MSZMP Központi Bizottsága egy kezdeményező keretjavaslatot, amit Nyers elvtárs itt említett, körülbelül abban a felfogásban, és ne menjünk bele most abba, hogy emlékmű, meg parlament [meg nem tudom micsoda]. Annál is inkább, hagyjuk meg a lehetőséget a népnek, a párttagoknak, hogy javaslataikkal élhessenek, és hadd tegyék hozzá, hogy hogyan képzelik el ezt a 23-át. Nem mennék elébe most a Központi Bizottság nevében, hagynám ezt, megadnám a keretet, az első bekezdést, a második bekezdést, elhagyva azt, amit Nyers elvtárs javasolt, én azzal egyetérténék. Még azt is elhagynám a második oldalon, hogy október 23-a legyen a nemzeti megbékélés napja, hiszen azzal kezdjük az egész javaslatunkat és az állásfoglalást, de az viszont helyes lenne, hogy kezdeményezze az MSZMP: az új Alkotmány nyilvánítsa valamilyen nappá, majd meg kell találni, hogy milyen nap legyen. Ebben, látom vita van, emléknapp, áldozatok napja, nem tudom. Én most már október 30-át sem keverném ebbe bele. Megmondom miért. Mert ez az előbbi dolog még állami jellegű emlékűnnep lesz, ez a belső október 30. [az meg] egy párt, az MSZMP-nek, a kommunista mozgalomnak az emléke lehet csupán, az az MSZMP-vel, a kommunistákkal kapcsolatos: ami a Köztársaság téren történt, nem lesz állami esemény, az csak pártesemény, pártemlékezés lehet.

Na most, az alapítással kapcsolatban pedig megint csak azt mondanám — itt Nyers elvtárs tette a javaslatot —, hogy a hét elvtársnak a felsorolása név szerint, ez már megint problémás. Elnézést, nem akarok én itt okoskodni, de ha jól számolok, egészen egy napig működött ez a bizottság, elsejéig, elsején már megtörtént a parlamentben a szakadás, végül is az alapító tagok már nem találkoztak egymással, mert nem voltak együtt. Nem tudom, kell-e sorolni, vagy nem. Nem az miatt mondom, hogy vannak ebben olyan nevek, mint Kopácsi meg stb. Lehet, hogy többen tudják itt a jelenlevők közül, amíg Kádár János élt, legalább 8–10-szer elmesélte, elmondta, nem ő találta ki az MSZMP-t, azt Szántó találta ki. És érthető módon Szántó találta ki, hiszen volt előzménye ennek a dolognak, tehát itt valahogy vagy elkerülni ezt a Nagy Imrét, meg a Kádár Jánost és az alapító tagoknak a megemléztetését, itt csak egy megemlékezés lehetne talán, a párt megalakulásának eseményét kellene üdvözölni, köszönteni, emlékezni és nem menni tovább ebben a kérdésben.

Befejezem azzal, hogy tehát én ezt a két és fél oldalas, háromoldalás javaslatot nem keverném össze a lehetséges részkérdések megoldásával. Adnák [sic!] egy po-

litikai keretet, induljon el az ötlet, a javaslat, vitathassa az ország népe és a párt, sokféle javaslat fog jönni, reagálás, remélem, és utána térjünk vissza rá, hogy hogyan is áll össze ez a kép. Köszönöm szépen.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Krasznai Lajos elvtárs.

KRASZNAI LAJOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én úgy érzem, hogy a párt Központi Bizottságának, illetve a testületnek a szándéka, amikor az október 23-ához való viszonyunkat, tehát a párt viszonyát tisztázni akarjuk, az politikailag tisztességes, nélkülözhetetlen, nem kerülhető meg. Az eddigi vitából nem azt érzékeltem, hogy a testület távol akarja magát tartani ettől a rendkívül kényes kérdéstől, nem is hiányoltam a magam részéről, hogy bárki meggyőzőn bennünket arról, hogy szükség van rá. A vitaindító, a bevezető, a felszólalások viszont mutatták, hogy rendkívül összetett, kényes kérdéstről van szó. Ezért nem csodálkozom azon, hogy a Központi Bizottság, amikor ezt most tárgyalja, nem tud olyan simán napirendre térni, és fölötte elsiklani és fontolgatja, hogy hogyan kell kezelni ezt a kérdést.

Nekem nem az a fő gondom, hogy október 23-át lehet-e, vagy nem lehet a nemzeti megbékélés napjává nyilvánítani, hanem egyre inkább az a gondom, hogy ahogy mi ezt csináljuk, ahogy egymásra építjük, vagy nem építjük az elemzéseinket, vajon meg tudjuk-e igazán alapozni az állásfoglalásainkat, hogy megalapozott állásfoglalásokkal a párttagság döntő többségét ez a Központi Bizottság maga mellé állíthassa. Ez ebben az esetben is egy lényeges kérdés, mert a nemzeti megbékélés megteremtése legalább két vagy több ellentétes erő megegyezésén múlna, és ha nem tudjuk a párttagság többségét magunk mellé állítani, akkor maga a kezdeményező fél bizonytalannak tűnik a saját kezdeményezésében, és ha nem tudjuk a megfelelő arányban a párttagságot magunk mellé állítani, akkor tulajdonképpen az egyik feltétele ennek a megegyezésnek már hiányzik.

Miért mondom én azt, hogy nálam zavarokat okoz ez a menetrend, ahogy idáig eljutottunk? Azért, mert én is élenken emlékszem, jól emlékszem arra a központi bizottsági ülésre, amikor és ahogy napirendre került az októberi eseményekkel kapcsolatos vita.⁶⁸ Mi akkor nem egy előterjesztésen vitatkoztunk emlékezetem szerint, hanem egy kijelentésen. Ez hozta felszínre a vitát. Akkor kaptuk meg tulajdonképpen bemutatásra a történelmi albizottság tanulmányát, de a tanulmányt mi nem vitattuk meg. Tehát a tanulmányt, a történelmi albizottság tanulmányát mi nem állítottuk szembe mondjuk egy testület véleményével, vagy éppen nem kértük a testületet, hogy ezt politikailag, igényesen zsűrizze. És ez a hiányérzet bennem azóta is bennem van. Úgy gondoltuk, legalábbis bennem az rögződött, hogy majd a párt soron következő kongresszusa előtt még — akármikor is lesz az — a Központi Bizottság egyszer erre újra rátekint, és egy kollektív bölcsességgel ezt a tanulmányt mérlegeli. Meg is érdemelne annyit, meg kell hogy mondjam, hiszen a Központi Bizottság erre létrehoz egy albizottságot és dolgoztatja, s nem akármilyen kérdéstről van szó a jövő szempontjából sem, nemcsak a múlt szempontjából, akkor ezt el kellene végezni. Ha ezt elvégeztük volna, akkor az 1956. októberi események újszerű értékelését is elvégezhetjük volna, vagy az elemzését, jobban lehetne érteni ennek az összefüggéseit egy kollektív vita terméke alapján, úgy hiszem.

A párttagság — azt mondjuk — tulajdonképpen lassan már belenyugodott ebbe a vitába, de emlékezzünk a Központi Bizottság ülése utáni időszakra. Most nem biztos, hogy belenyugodott, lassan kezdi igaz megemészteni, de más, fontos kérdé-

sek vonják el a párttagság figyelmét és nem biztos, hogy ez nem él benne a mi pártunkban, hogy tulajdonképpen milyen legyen a mi viszonyunk az októberi eseményekhez, és milyen legyen azokhoz a személyiségekhez, akik fontos szerepet játszottak ezekben az eseményekben.

Nagy Imre temetését a Történelmi Igazságtétel Bizottság vállalta magára. Még a bíróság felmentő ítélete nem született meg, tehát a jogi rehabilitáción még nem voltunk túl. Elmaradt a vita, nem voltunk túl igazán a jogi rehabilitáción, vezetőink, tehát az ország vezető személyiségei ott álltak a koporsó mellett. Természetesen kellett volna értenie a párttagságnak, hogy ez miért történik. Nem hiszem! Utána jött a bírói felmentő ítélet.⁶⁹ Abból megtudhattuk, hogy Nagy Imre és társai ártatlanul haltak meg, végezték ki őket. Korábban azt mondtuk, hogy a politikai rehabilitációra nem kerül sor. De ha a jogi rehabilitáció ennyire egyértelmű, akkor valahogy intézményesen — az MSZMP-nek — már csak azért is, mert mégis az MSZMP tagjaként⁷⁰ állt a bitófa alá Nagy Imre, azért mégis egyszer el kellene döntenünk, hogy milyen legyen ennek a pártnak a viszonya Nagy Imréhez.

Én egyetértek azzal, hogy ez mondjuk sokkal összetettebb kérdés annál és fajsúlyosabb, hogy egy személyhez, vagy a társaihoz való viszonyához döntse el a párt, mert az események jelentősége, összetettsége sokkal izgalmasabb ennél. De nem kerülhető meg.

Azon gondolkodtam, vajon megteheti-e ez a Központi Bizottság, vagy az MSZMP azt, hogy kétszer mulasztja el Nagy Imréhez való viszonyának a tisztázását. Egyszer elmulasztotta — ha jól tudjuk, 1958-ban vagy abban az időszakban, amikor kivégezték. Bár volt olyan vélemény, hogy volt a Központi Bizottság előtt. Mások úgy nyilatkoztak, hogy nem volt a Központi Bizottság előtt. Most, ha nem tisztázzuk, legalább az alapkérdésben, akkor tulajdonképpen engem az zavar, hogy ha a politikai rehabilitációt mi intézményesen nem végezzük el, akkor azt hogyan írhatnánk le ebben a közleményben, vagy ebben az elemzésben, vagy a vitára ajánlott kiadványban, hogy október 31-én a pártsajtó megemlékezéssel köszöntse az új értékek jegyében született MSZMP-t és alapítóit, Nagy Imrét és sorstársait, akik hűek maradtak eszméikhez, és a nemzeti szuverenitás alapján a népi demokrácia kereteiben akarnak küzdeni a szocialista célokért. Ez egy eléggé egyértelmű, nyílt politikai állásfoglalás, megnyilatkozás, de — még egyszer mondanám — hiányérzete van az embernek, hogy — lelkiismeretesen — úgy tudjon melléállni, hogy minden összefüggését értelmezni tudja, mert értelmezteni kell tudnunk a párttagság körében is.

Még valamit szeretnék hozzátenni. Hogy igazán kik voltak Nagy Imre és társai, ennek megítélésében is zavarok vannak. A Legfőbb Ügyészségen, a legfőbb ügyészszel magam is beszéltem, és megkérdeztem, zavarja-e, vagy nem zavarja a Legfőbb Ügyészséget, hogy annak idején, a gyászkeretben megjelent temetésről való tudósítás alkalmával — akikért tulajdonképpen egy fáklyát kioltottak — Tóth Ilonáért ugyanúgy kioltottak egy fáklyát, mint Nagy Imréért, és azzal a jelszóval, hogy köztünk maradsz, velünk vagy. Azért a Tóth Ilonáért, aki benzinnel, intravénásan gyilkolt, vagy éppen a sebészkesével. Mondja a legfőbb ügyész, hogy igazából nem tudja, nem kellett volna-e tényleg valamit kiadni, valamit nyilatkozni, hogy elhatárolja magát a Legfőbb Ügyészség ettől, mert ez nem igazságtétel. De vegyük a szűkebb kört: Maléter Pál, Király Béla. Nemcsak a párttagságon belül lesz vitatéma az ehhez való viszony, hanem mit mondunk a hadseregben belül, ha nem tisztázzuk ezt politikailag? A hadsereg hivatásos állománya számára csak kellene tudnunk va-

lamit mondani, hogy milyen kollektív bölcsesség alapján tudjuk felmenteni Maléter Pált vagy Király Bélát. Egyébként olvashattuk a Legfelsőbb Bíróság állásfoglalását, éppenséggel elfogadhatjuk külön-külön — egyénileg —, de testületileg nincs ennek olyan lehetősége, hogy ehhez, ezzel kapcsolatban is egyszer kinyilvánítsuk a véleményünket, szándékunkat, akaratunkat. Különben nem nemzeti megbékélés, ha a vita a saját köreinkben újra meg újra folytatódik.

Ma olvastam a Reform minősítését, amikor ezt az irányítást kritizálja, mert azt mondja, azt sem tudta igazán felbecsülni, hogy a saját nagy fehér házában a két ajtaját mennyire kell kinyitni ahhoz Kádár János temetésén, hogy a tömeg legalább zavartalanul be, illetve ki közlekedjék. Vajon alkalmas-e ez az irányítás arra, hogy az országot kivezesse a mai állapotból, ha egyszer arra sem képes, hogy felbecsülje, megbecsülje: milyen lesz a tömegek viszonya a Kádár János halálához és temetéséhez. Ezt is a fejünkre olvassák.

Én egyetértek azzal, hogy amiben az MSZMP-nek lépnie kell, lépjen. De nem lehet rendezettebben lépni? Engem ez foglalkoztat. Hogy én lelkiismeretesen szavazhassak, ahhoz engem is, meg másokat is meg kellene győzni arról, hogy hiteles dokumentációk alapján ez lehet a politikai értékelés alapja. De ami hiteles dokumentációnak tűnhet, vagy annak tartjuk, az nem jelenik meg az asztalon. Hitelesnek tartom az albizottság munkáját, az egy vitaindító tanulmány, feltétlenül fontos. De ha zsebből húzunk elő valamit: „én tudom, hogy ártatlan volt”, így nem lehet komolyan egy testületet meggyőzni arról, hogy a politikai meggyőződésévé váljon az, amit állítok. Ez az én alapvető gondom akkor, amikor ezekkel a kérdésekkel kapcsolatban az ember gondolkodik. Ennek alapján én tehát a következőket tudom magam is javasolni: ne hagyjuk abba, az október 23-ával kapcsolatos állásfoglalását az MSZMP-nek ki kell alakítani, a maga javaslatait is. A másik: valószínű, nem tudjuk a pártvitát ebben nélkülözni. De arra számítanunk kell, hogy újra felkorsósolja a kedélyeket a kongresszusra való felkészülés menetében. Úgy hiszem, akkor is vállalkozni kellene rá, de számomra az kétséges, hogy egy másfél oldalas előterjesztés így, annak hiányában, amit elmondtam — és amit Duschek elvtársnő elmondott —, ennek alapján vajon így meg lehet-e ítélni ezt reálisan *[sic!]*. Mert ha ugyan ezek a szisztémák szaporodnak, hogy lépjen az MSZMP, mert úgyis rákényszerítik, akkor engem tulajdonképpen még az a kérdés is foglalkoztat, hogy egy ilyen politikai erő, amelyiknek mindig csak azért kell lépnie, mert egyébként rákényszerítik, alkalmas-e arra, hogy befolyásolja az eseményeket, nem inkább sodródik-e az eseményekkel; ha ez az alapszisztéma tulajdonképpen egyre gyakoribbá válik.

Én úgy hiszem, most még van időnk arra, hogy fontoljuk meg akár azt is, hogy valamilyen formában — készülve a párt kongresszusára — döntsük el azt is, hogy ennek a kongresszusnak lesz-e, vagy nem lesz szerepe a múlt értékelésében, a múlt különböző szakaszainak legalább a felbecsülésében és a következő időszak feladatainak a meghatározásában. Nyilván lesz, de a múlt értékelése nélkül úgy hiszem, hogy ingatag talajon áll majd az is, az a program is, amit ha enélkül meg akarunk tenni, megteszünk.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Köszönöm. Berecz János elvtársé a szó.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Kedves Elvtársak! Elnézést kérek, amiért bár több felszólalást nem hallottam, mégis fenntartottam a jelentkezésemet, hogy hozzászóljak ehhez az előterjesztéshez. Ugyanis a javaslat lényegével én egyetértek, és ezt szeretném indokolni.

Ha úgy döntöttünk — márpedig az elmúlt egy évben úgy döntöttünk —, hogy politikai modellváltásra van szükség, és a demokratikus szocializmust kívánjuk megteremteni, ha úgy döntöttünk, hogy jogállamot akarunk létrehozni, és arra törekszünk, hogy mindezt viszonylag békés és demokratikus, viszonylag biztonságos körülmények között végezzük el, akkor számolnunk kell azzal, hogy az útválasztás rendkívül fontos. Ha nemzeti megbékélést nem tudunk teremteni, akkor a békés és a demokratikus út kevésbé biztosítható.

Fölmerült az a kérdés, hogy érett-e a helyzet egy ilyen nemzeti megbékélésre. A helyzet nem érett. Egyrészt nem érett azért, mert nagyon sok tudati tényező akadályozza. Ami bennünk is van, meg pártunk tagságában is, és [a magyar] közvéleményben is.

Másrészt azért nem érett, mert vannak egyoldalúságra törekvő erők, amelyek győzni akarnak, és akár igazságukat, akár féligazságukat teljes igazsággá, nemzeti igazsággá akarják tenni.

Harmadrészt nem érett azért, mert történelmünknek van néhány olyan pontja, amelynek teljes magyarozatát adni még nem tudjuk, de fölmerül a kérdés, akadályozza-e ez a történelmi tény, hogy nem látjuk teljesen tisztán minden vonatkozásban a 40—50 éves múltunkat, akadályozza-e ez a tény azt, hogy nemzeti megbékélésre törekedjünk. Én azt mondom, nemcsak hogy nem akadályozza, hanem megköveteli, hogy nemzeti megbékélésre törekedjünk. Ezért én nem történelmi oldalról közelíteném meg. Nekem is itt van a gondom, hogy pár mondatban megint új értékeléseket adunk. Nem annyira történelmi oldalról közelíteném meg, ott csak azt a kérdést tenném fel, eddigi ismereteink lehetővé teszik-e, hogy nemzeti megbékélésre törekedjünk. Meggyőződésem az eddigi ismereteink alapján, hogy lehetővé, sőt bizonyos fokig szükségessé teszik. Inkább politikai oldalról támasztanám alá.

Kulcskérdés, hogy miért október 23-át lehet erre választani. Én Balogh Sándor elvtárs érvelésével egyetértek, azt el tudom fogadni. Na most, milyen hatása lesz? Kérem szépen, ha egy politikai erő, méghozzá egy nagy politikai erő fel akarja vállalni a nemzeti megbékélés ügyét, akkor annak azért harcolni kell. A feltételek önmagában nem fognak megérni. Hiába várjuk, hogy a tudat majd átalakul. Önmagától nem alakul át, hiába várjuk, hogy az egyoldalúságok majd többoldalúságokká változnak. Ezért meggyőződésem, hogy nekünk, ennek a Központi Bizottságnak föl kell vállalnia belső meggyőződésből azt, hogy nemzeti megbékélésre szükség van. Ezeket a fogalmazásokat természetesen [lehet] jobbra, dialektikusabbá, elfogadhatóbbá tenni, de a fő célt én mindenképpen szolgálnám a Központi Bizottságban. A Központi Bizottságnak föl kellene vállalnia, hogy a nemzeti megbékélést tűzze a zászlajára. Ez nem jelenti azt, hogy lemond a politikai harcról. Lemond a politikai harcra olyan formáiról, amelyek eddig többször zsákutcába vezettek bennünket. Tehát én támogatom a javaslat lényegét.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Szlamenicky István elvtárs következik.

SZLAMENICKY ISTVÁN elvtárs: Elvtársak! Én egyetértek azzal, hogy ezt az állásfoglalást adjuk ki; a „mikorra” még visszatérek. Nem azért, mert valamiféle kényszer hatása alatt vagyunk, [vagy] csak azért — meg nem is csak azért —, mert a megbékélés szándéka vezet bennünket, hanem nézetem szerint itt ebben az évben egy új pártnak kell létrejönnie. Új politika, új stratégia, új stílus, új ruhába öltöztetve. Ebbe én még a nevét is beleírtam, nekem ez a véleményem. Ezt pedig

el kell azzal kezdeni, hogy az MSZMP hurcol magával olyan terheket, mint 1956 megítélése, meg sok más még. Ez a lényege. Nemcsak arra kell nekünk most vállalkozni, hogy valami percmódon *[sic!]*, rövid távra barátokozunk, hanem egy más párt, egy más politikai szisztéma, struktúra, stratégia érdekében el kell hagyni valamit. Persze azzal, hogy most ezt mi megteesszük, ezzel a közemberek, elnézés a kifejezésért, a tömegek, a sok ember, [az] nem ettől fog megnyugodni. Itt játszhatunk a szavakkal, hogy mondjuk a bányásznak udvaroljunk-e, meg mi lesz a bérekkel stb. Ez a valóság.

A tömeget igazán nem olyan rettenetesen hergeli ez az 56-os ügy, hogy most hogyan minősítjük. Mégis, meg kell tenni, mert el kell kezdeni. Ugyanakkor azt is mondom, nézetem szerint a társadalomban és a párttagokban is rettenetesen nagy a különbség abban, hogy ki mitől akar megszabadulni. Ha azt mondjuk, hogy számoljunk el a múlttal. Mert azért elég nagy a rétege annak — hozzáteszem még az értelmiségi fiatalok körében is, itt egy kicsit Berend elvtársnak ellentmondok —, az én tapasztalataim szerint sokkal jobban érdekli őket, hogy miért került ilyen helyzetbe az ország. Jobban érdekli, miért állt le a reform, miért van egy morális leépültség, miért van [a] szegényedés, szóval nem Mai Nap-i módon; vagy miért ment hamis ideológiai pályákon és utakon a gazdaságpolitikánk oda, ahova ment. Tehát a múlttal való elszámolás messze több nézetem szerint, mint '56. Ötvenhat csak a kezdete az ügyeknek.

Ezért megfordult a fejemben, azt hallottam — nem ismerem —, hogy állítólag az augusztus közepére elkészülő programnyilatkozatnak nagyon jó a múlttal foglalkozó 10—15 flekkje. Mi lenne, ha két hét múlva együtt jelenne meg ez a programnyilatkozat társadalmi vitára, és egyúttal a Központi Bizottságnak ez az állásfoglalása is, mert akkor egy szélesebb horizontba, egy mezőbe ültetheti be ezt a lépést a párttag. Biztos vagyok benne, hogy akkor értőbben fognak szavazni arra és visszajelezni, mint akkor, ha pusztán csak ezt a másfél flekkes információt kapják meg. Ezért én ezt megfontolásra ajánlanám.

Végezetül egy apróságot: én nem mondanám azt az állásfoglalásban, hogy az új Alkotmány; szóval egy majdra, egy ilyen majdra. *[sic!]* Van egy intézményünk, amit úgy hívnak, hogy parlament. Javasolja a Központi Bizottság azt, hogy a parlament — de nem is azt, hogy megbékélés napja, más szó van ott, hogy emléknap — majd annak idején milyen ünnepeket jelöljön meg. Az, hogy hogyan fog minősíteni az új parlament, még olyan messze van, ki tudja, hogyan lesz addig, és milyen rangsorba helyezi majd a társadalom, a párttagság is, meg a képviselők is ezt az ünnepet. De hogy mi ezt egy megemlékezés ügyeként fogjuk fel és pártoljuk, ezzel én egyetértek. Köszönöm.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Mádlné Maár Ilona elvtársnő.

MÁDLNÉ MAÁR ILONA elvtársnő: Tisztelt Központi Bizottság! Én egy olyan nemzedék nevében szeretnék szólani, aki tanulta ezt az időszakot, ráadásul történelem szakos tanárnak tanultam meg, úgyhogy megtanultam egy bizonyos értékítéletet és tudom, hogy mekkora probléma ez az én nemzedékemnek. Másrészt pedig nagyon a talajról megközelítve.

Volt itt februárban egy sokkolásos fordulat. Fordulat következett be a sokkolás hatására, és én most a budapesti végrehajtó bizottság értékítélete alapján nagyon elgondolkodtam azon, hiszen nálunk is foglalkoztak ezzel az emberek, hogy most nekünk sokkolásos módszert kell-e alkalmazni, vagy pedig arra gondolni, azt vizs-

gálni, hogy az elmúlt időszakban a sokkolás hatására a párton belül valamiféle közmegegyezés ebben a kérdésben kialakult. És éppen ezért én magát a kifejezést, hogy nemzeti megbékélés napja, nem tartom szerencsésnek. Magát a célt, hogy a nemzeti megbékélést elérjük, azt igen.

Itt elhangzott Balogh Sándor elvtárstól: ez a népi demokratikus megújulás napja. Én magam is gondolkodtam rajta, hogy mi az, ameddig eljutottunk. Tulajdonképpen a párttagság többségével eljutottunk addig, hogy az 1953-as reformfolyamatot végigvizsgáltuk. És talán abban közmegegyezés alakítható ki, hogy ez a nap a sztálinizmus elleni felkelés napja. Ha egy ilyen általános fogalmat mondunk, hogy nemzeti megbékélés, erre Csurka István is reagál, és azt mondja, hogy ez ugyan mit jelent? De reagál a párttagság is, és ugyanezt kérdezi meg, hogy ugyan ez mit jelent? Tehát én úgy gondolom, nem biztos, hogy ezek a meghatározások a jók. De vannak fogalmak, amik nagyon fontosak, és a pontosságuk miatt nagyon fontosak. Ezért én ezt a sztálinizmus elleni felkelés napját talán szerencsésebbnek tartanám, mint a nemzeti megbékélés napját. Ugyanazt célozza, csak tulajdonképpen pontosabbá teszi a párttagok számára, hogy mi az értékítélete az MSZMP-nek.

Szeretném én is, ha ezt az egész kérdéskört vitára bocsátanánk, és ezt az érési folyamatot tovább vihetnék. Biztos, hogy ez eredményez majd a párttagok körében további megközelítéseket, de az is biztos, hogy október 23-án talán egyértelműben és talán tisztábban tudnánk egymás szemébe nézni.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Grósz elvtárs kér szót.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Krasznai elvtárs felszólalása miatt szeretném a következőket elmondani: a legutóbbi központi bizottsági ülésen Juscsák elvtárs kérte, hogy bocsássuk a testület tegjainak rendelkezésére azokat az okmányokat, amelyek a Nagy Imre-perrel kapcsolatban rendelkezésünkre állnak. Áttekintettük őket, most gépelik, kb. 100—110 oldalnál tartanak ebben a pillanatban, még hogy mennyi lesz, nem tudom. Előreláthatólag önök a jövő hét végén megkaphatják a teljes anyagot. Ebben benne van minden előadói beszéd, ami ezzel foglalkozott, és benne van minden határozat, minden forrás, pártforrás, amit felkutattunk, hogy ezt összeállítsuk. Nincs benne a vita, azért nincs benne a vita, mert a vita nem ad többet, egyébként több száz oldal lenne; mind elolvastuk, de nem ad új ismereteket. Az előadói beszéd, összefoglaló és néhány kiegészítő anyag, állásfoglalás, meggyőződésem szerint teljes képet ad.

Ha az elvtársak megkapták, és elolvasták, kérem úgy olvassák el, hogy az augusztus végi ülésen, az augusztus hónap utolsó napjaiban tartandó ülésen abban dönthessünk, mit kezdünk ezzel az anyaggal. A Központi Bizottság tagjai, ha megkapják, tisztában vagyok velem, persze azon kívül még nagyon sokan el fogják olvasni, mert ha 150 példányban lesokszorosítanak valamit, annak rengeteg további gyökérzete születik pillanatokon belül. Tehát majd akkor dönteni kell abban, hogy egy meghatározott kör megkapja-e, nyilvánosságra hozzuk-e, mit kezdünk vele.

Szeretném megmondani, ha csak annyit érünk el ezzel az összeállítással, hogy eloszlatjuk azt a hamis hitet, hogy itt vannak különlegesen menedzselt emberek, akik valami nagy titkok tudói, akkor is már politikailag egy nagy lépést tettünk előre. Ez talán segíthet ennek az állásfoglalásnak a formálásához és alakításához is, és szerintem ahhoz is hozzájárulhat, hogy pontosabban ítéljük meg a programnyilatkozatnak azt a részét, amelyik a történelmi múltunkkal foglalkozik.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Berend elvtárs mondatát én magamnak is fölírtam: hallgatva a mai vitát az volt az érzésem, hogy akarva-akaratlanul itt kétféle értékelés és kétféle állásfoglalás fogalmazódott meg. [És] ez nem baj. A baj csak az, s veszélyes a jövőre nézve, ha ez tolerancia és egymás nézeteinek tiszteletben tartása vagy figyelembevétele nélkül folytatódna, és esetleg egy ilyen kérdés, a múltnak egy ilyen értékelése szakítana vagy vezetne szakításhoz, kimondva vagy kimondatlanul a párton belül, s ez a választások előtt — bármennyire is többen úgy szölköztek, hogy az még odébb van, majd [arra] rákészülünk — ez nagyon nagy veszélyeket hordoz magában.

En nem tudom, hogy meg lehet-e lenni jelképek, dátumok és szimbólumok nélkül. Valószínűleg nem. A felelős oktatás, ami valljuk be, hogy hamis volt és csaló, sok csalással teli volt, nemzedékeken át hirdettük, és ha nem nézünk szembe azzal, hogy ezekre a kérdésekre igyekezzünk tudásunk szerint minél hamarabb lezárva persze a kérdéseket, tisztességes válaszokat adni, akkor nagyon-nagyon tévedünk majd, és ez hamarosan ki fog derülni már a következő választásokon.

Meggyőződésem, kevés olyan nép van itt Európában, amelyik a történelmi múltjával annyira nincs kibékülve, és annyira nem tud nyugvópontra jutni, mint a magyar. Itt a Közép-Kelet Európa nációi között nagyon sok ilyen van. Nemcsak mi vagyunk így persze. Ennek az egyik oka az volt, hogy mindig csalással és mindig a fennálló hatalmi viszonyok megideologizálása és fenntartása érdekében születtek történelmi munkák, és születtek tankönyvek meg nevelődtek fel generációk. Tegyük a kezünket a szívünkre: ez igaz volt apáinkra is, meg sajnos igaz az én generációmra is, és nagyon jó lenne elkerülni, hogy ne legyen igaz a következő generációkra.

Itt van az 1867-es kiegyezés; az írók, a történészek, sok mindenki vitatkozik rajta, és ma sem jutottunk nyugvópontra, [hogy azt] hogyan és miképpen kell értékelni. Nagyon kevés nációt lehet találni, amely évszázadokra visszamenőleg így néz a múltjához [sic!]. Pedig ha mi csak a múlttal fogunk törődni, nem jutunk el ahhoz, hogy nagyon gyorsan, rövid időn belül a múltat lapozzuk át, és a jelenre és a jövőre koncentráljunk, akkor mindig szétforgácsolódik, mindig máshol fog hasadni a társadalom, mint ahogy mi szeretnénk, és ez a közmegegyezés vagy kiegyezés ez csak ilyen ábránd marad. Még annyit szeretnék hozzátenni, lehet nekünk véleményünk a történelemről meg egy-egy eseményről itt, lehet a párt egészének, lehet a történészeknek is, de azt ne felejtsük el, hogy hosszú távon azért mindig van egy józan paraszti ésszel átgondolt és összerakott képe a népnek és a társadalomnak a történelmi eseményekről. Tisztelet a kivételnek, ezek az értékelések maradnak fenn és maradandóak történelmileg, többé-kevésbé igazak, ezt lehet cizellálni és kirakni, de ha a mi értékelésünk és a mi képünk nem közelít ehhez, akkor egy ilyen periódusban, mint amiben mi vagyunk, nagyon nagyot vétünk és tévedünk.

Szerintem is politikáról van szó és így kell közelíteni. Azokat támogatom, akik így közelítettek a kérdéshez. Ne bízzunk — és ne hitessük magunkat — abban az illúzióban, hogy majd a történelmi albizottság, ha felgyorsítja a munkáját, akkor közelebb kerülünk ehhez vagy ahhoz a kérdéshez. Nem jutunk semmivel sem közelebb; még évtizedek múlva is fogják értékelni nemcsak Nagy Imrét, Kádár Jánost is, meg a korszakot is. Nekünk most egy politikai helyzetet kell tudni lekezelni [sic!]. Ilyen értelemben azokkal értek egyet, akik valamiféle javított, de mindenképpen egy dokumentum kiadását támogatnák. Egyébként ha lemaradunk, akkor meggyőződésem, hogy megint kullogni fogunk. Már többször volt erre példa. Még

egy kullogást, vagy még egy kényszer hatására történő cselekvéssorozatot már nehezen viselnék el. Én ezért üdvözöltem, és értettem egyet a budapesti állásfoglalással, és ehhez valóban hozzá kell tennie a Központi Bizottságnak azt, amit tehet. Van még idő persze, hozzá lehet fogni a pontosításhoz, de azt nem javasolnám a Központi Bizottságnak, hogy most úgy álljunk fel, hogy félretesszük és majd elővesszük akkor, ha a történelmi bizottság elkészül a munkájával, vagy elővesszük akkor, ha itt van a kezünkben a programnyilatkozat. Ez igen is választási kérdés is és taktika is, mindenképpen politika. Köszönöm szépen.

Megkérdézem, hogy kíván-e még valaki hozzászólni. Nem. Akkor tessék Barabás elvtárs.

BARABÁS JÁNOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves Elvtársak! Politikai vita volt. Teljesen természetesnek tartom, hogy egyfajta politikai megosztottságot is tükrözött a vita. Természetes azért, mert egy politikai típusú kezdeményezésre vonatkozó javaslat került a Központi Bizottság elé. Én is azt gondolom, hogy a történelmi részletek, a történelmi tények még igen-igen sokáig vitatottak lesznek, bármiféle monográfiát bocsátunk nyilvánosságra, vagy bocsátunk vitára. Az is teljesen nyilvánvaló, hogy különösen az átélt történelem lesz igen sok oldalról és sokfelől vitatott.

En azt gondolom, ebben a vitában úgy tudunk megállapodni, ha egy dolog vezet minket, és én a vitának ezt az elemét szeretném felerősíteni. Sok elvtárs szolt ebben az értelemben. Azt mérlegeljük, hogy ebben a helyzetben mi használ az ország és ezen belül a párt érdekének.

Meg kell mondanom a tisztelt Központi Bizottságnak, nem kis lelkiismereti konfliktussal tettem javaslatot arra, hogy ezt az állásfoglalás-tervezetet vitára bocsássuk. Tehát nem az állásfoglalással magával volt bajom, amikor az előterjesztést megfogalmaztam, hanem azzal, hogy vitára szánjuk. Ugyanis arra gondolok, nagyon sok érv szol amellett, hogy ne valamiféle határozatot, vagy állásfoglalást bocsássunk ki, a párttagok feje fölött eldöntve. Ez a fő érv, ami mellette szol. De meg kell mondanom azt, nagyon sok érv szol az ellen, hogy ezt az állásfoglalást vitára kiküldjük. Ugyanis nemigen fog megegyezésre vezetni a vita, nem várható el a vitától az, hogy egymás keblére borulunk ebben a kérdésben. Nem várható el az, hogy aki nem ért egyet ezekben a nagyon fontos, az átélt történelemmel összefüggő kérdésekben, azt nem fogja meggyőzni egy mégoly jó szöveg se, ha vitára bocsátjuk az átdolgozás után az előterjesztést. És van egy olyan kockázata is, hogy a múlttól szoló vitát, a múlttal kapcsolatos megosztottságot felerősítve beviszi a következő hónapokba, a kongresszusi előkészületekbe.

Kötelességemnek tartom elmondani, hogy nem egyértelmű az az egész természetesnek tűnő javaslat se, hogy vitaanyagként és nem végleges állásfoglalásként adjuk ezt ki. Mégis, ezeket a dilemmákat összegezve a mostani vita tapasztalatai alapján azt javaslom a tisztelt Központi Bizottságnak, hogy az állásfoglalást tervezetként adja ki, s adjunk módot az észrevételekre, adjunk módot, hogy valamelyest lépünk egyfajta megegyezés vagy egyeztetés irányában. Nem túl nagy lesz ez a lépés, mert egy hosszú folyamat van előtünk. Azt azonban nem javaslom, hogy a kongresszuson véglegesítsük magát az állásfoglalást. Azt javaslom az eredeti javaslatnál maradva, hogy a kongresszus előtti központi bizottsági ülés véglegesítse az állásfoglalást, a kongresszus megerősítheti a 2. napirend kapcsán, a módosított napirendi pont, amely a politikai helyzettel és a tennivalókkal foglalkozik, ennek keretében megerősítheti a Központi Bizottság állásfoglalását.

A következő dolog, amire még szeretnék kitérni: elég erős volt a vitának az a vonulata, és magam is egyetértek ezzel, hogy a múlt terhe az egyik legerősebb terhünk a következő időszak politikai küzdelmeiben. Ezért a vállalás és cezúra megvonásának a dialektikája elengedhetetlen, és ezt önfeladás nélkül tehetjük csak meg, mert ez az egyetlen hiteles megoldás. Szó került itt több vonatkozásban a történelmi albizottság anyagáról és arról az igényről, hogy ennek a vitájára sort kell keríteni. Én szeretném emlékeztetni a tisztelt Központi Bizottságot arra, hogy a történelmi albizottság a pártprogram előkészítésére létrehozott munkabizottság albizottsága. Tehát én nem hiszem, hogy az lenne a helyes irány, ha azt célul kitűznénk, hogy a történelmi albizottság Berend elvtárs által vázolt terjedelmi keretekben elkészülő monográfiáját politikai vita tárgyává, testületi politikai vita tárgyává tenné; a Központi Bizottság ezzel, mint a programnyilatkozat része, mint a majdani pártprogram része találkozni fog, illetve arról is szó volt itt a Központi Bizottság előtt, hogy az elmúlt évtizedek politikai értékelését pedig napirendre kell tűzni a Központi Bizottság előtt, [— erről volt szó —] de az politikai értékelés, és nem a történelmi albizottság anyaga.

Azt javaslom végezetül, hogy átdolgozás után a vitában elhangzott észrevételeket figyelembe véve bocsássuk ki az állásfoglalást, tervezetként. Milyen átdolgozási javaslatokat szeretnék elfogadásra javasolni a tisztelt Központi Bizottságnak?

Az első oldal második bekezdésének utolsó mondata igényel jelentős átdolgozást. Ez a bizonyos „másik oldal”-nak a kiiktatása, és egy olyan megfogalmazás, amely mindkét oldalt, illetve a szocializmus védelméért fellépőket erősíti meg.

A második oldal második bekezdésének⁷¹ megerősítését ugyancsak javaslom elfogadni. Nem javaslom a tisztelt Központi Bizottságnak, hogy az állásfoglalás-tervezet csak az általános keretekkel foglalkozzék. Én azt szeretném javasolni, erősítse meg a Központi Bizottság, hogy a kezdeményezés konkrét kereteire vonatkozó javaslatot is tegyék közzé. Tehát ne csak a politikai értékelést, a politikai álláspontot tegyék közzé.

Azt javaslom, hogy az emlékmű kérdését ezen konkrét kérdések sorából emeljük ki, tehát ne ott szerepeljen abban a bekezdésben, vagy abban a sorban, ahol szerepel, tegyék valahova a végére, és a megfogalmazás tükrözze, hogy ez a nemzeti megbékélés folyamatának egy későbbi lépése lehet, ahogy Nyers elvtárs szolt erről.

Javaslom elfogadni azt az észrevételt, hogy a február 10–11-i KB-ülés közleményének⁷² fogalomhasználata pontosabban érvényesüljön az állásfoglalásban. Így el tudom fogadni azt a javaslatot, ahogy Boros elvtárs az ellenforradalom kifejezés beépítését javasolja.

Javaslom elfogadni azt, amit Berecz elvtárs, s többen mások is mondtak, hogy a politikai indokokat erősítsük fel az értékelésben, a ráfutásban [*sic!*], kevésbé a történelmi mozzanatokra utaljunk.

A nemzeti emléknapi kérdésében én szeretném javasolni az eredeti megfogalmazást már annyiban, hogy az új Alkotmányba illeszkedő kezdeményezésként erősítse meg ezt a Központi Bizottság egyelőre. Úgy gondolom, hogy ez még időt adna ebben a folyamatban, s nem egy azonnali gesztusként lépnénk ezzel. Tekintve, hogy vitaanyagként adjuk ki, ez is ezt erősítené.

További javaslat: Mádlné elvtársnő a „nemzeti megbékélés napját” megfogalmazást bírálta, néhány más hozzászólás is érintette ezt. Azt szeretném javasolni a tisztelt Központi Bizottságnak, hogy az állásfoglalás címe ne a nemzeti megbékélés

napja legyen, hanem a nemzeti megbékélésről szóljon az állásfoglalás; tehát a cím maga így szóljon, és magát a napot — tehát október 23-áról van szó — pedig nevezhetnénk a népfelkelés, a népi demokratikus megújulás napjának, híven ahhoz a javaslatához, amit Balogh Sándor elvtárs tett.

Javaslom, Berend elvtárs javaslatának megfelelően: a szövegben érzékeltessük azt, hogy még sok történelmi kutatásra van szükség, számos tény tisztázásra vár, ez a megfogalmazás is a politikai érvelést erősíthetné.

Végül szeretném azt javasolni, hogy az állásfoglalás-tervezet a szövegben utaljon a Budapesti Pártbizottság kezdeményezésére. Ezek azok a konkrét javaslatok, amelyekkel az állásfoglalás-tervezet átdolgozását javaslom. Ezek után még azt is javaslom, az ülésről kiadandó közleményben utaljunk arra, hogy állásfoglalás-tervezetet teszünk közzé, és a közleményben kérjünk észrevételeket, javaslatokat az állásfoglaláshoz. Köszönöm.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Elvtársak! Kétféle megoldást választhatnék. Az egyik az, hogy minden konkrét javaslatot végigveszünk és úgy megyünk az általánoshoz, vagy pedig azt a megoldást — és ezt szeretném javasolni kérem, támogassák —, amely szerint a Barabás elvtárs által elmondottak, valamint a vita alapján kigyűjtött konkrét javaslatok alapján a szerkesztőbizottság készítsen egy új alapanyagot; ezt az alapanyagot a Politikai Intéző Bizottság — tehát nem az Elnökség — nézze meg, és bocsássa a párttagságban vitára.

Emellett fontos az is, hogy a megfelelő részekről természetesen nemcsak a párttagsággal, hanem másokkal is, így a Történelmi Igazságtétel Bizottsággal is, vagy más pártokkal is van értelme és szükséges is, hogy konzultáció történjen. Hozzájárulhatnak részben pontosításokkal, részben a szöveg tökéletesebbé tételéhez, részben pedig elérhető az, hogy közös gondolkodásban, közös felelősség alapján jusunk közelebb ebben a bonyolult kérdésben.

Tehát én most azt bocsátanám szavazásra, hogy [1.] az előbbieknél megfelelően hatalmazza fel a Központi Bizottság a PIB-et, hogy a vitára bocsátás előtt a mai vitában hangsúlyozott, vagy a Barabás elvtárs által figyelembevételre javasolt módosítások alapján dolgozzák át az anyagot, természetesen a PIB-hez ki kell gyűjteni minden konkrét javaslatot és észrevételt, és a PIB mérlegelje, hogy melyeket építi be, és melyeket veti el. [2.] értsünk egyet azzal, hogy ezt követően tervezetként vitára bocsátjuk; [3.] egy hónap múlva ez visszakérül a Központi Bizottsághoz véglegesítésre,⁷³ és nyilvánvalóan nem kerülhető el, hogy a kongresszuson is ezzel a kérdéssel foglalkozni kell, és ott megerősítésre kerül.

Én ezt a [hárompontos] javaslatot terjesztem elő szavazásra, amennyiben egyetértés van.

Megkérdem, aki ezzel egyetért, kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm. Ellenvélemény? Nincs. Tartózkodás? Egy tartózkodással elfogadta a Központi Bizottság. Köszönöm.

Áttérünk a következő, a „Különfélék” című napirend tárgyalására.

Itt van egy tájékoztató a választásokkal kapcsolatos közvélemény-kutatási tervről.⁷⁴ Nem kívántunk vitát nyitni a napirend, vagy a kiküldött tájékoztató felett, mégis megkérdem, van-e valakinek kérdése, észrevétele a kiküldött írásos tájékoztatóval kapcsolatban.

Amennyiben nincs, kérem, hogy a Központi Bizottság vegye tudomásul a tájékoztatóban foglaltakat, és a munka aszerint történik, ahogy ott le van írva.

[Harmadszor] tájékoztatót hallgatnánk meg az időközi képviselői választások főbb politikai tapasztalatairól, ezt is írásban kiküldtük.⁷⁵ Megkérdem, Fejti elvtárs kívánsz-e ehhez hozzáfűzni [sic!]. Nem, köszönöm szépen.

Van-e valakinek ehhez kérdése vagy észrevétele? Tehát az időközi választásokkal kapcsolatos anyagról van szó.

Nincs. Kérem, hogy a Központi Bizottság vegye tudomásul a tájékoztatót.

[Negyedikként] a „Különfélék” között tájékoztatót hallgatnánk meg a kerekasztal-tárgyalásokról, ennek előadója Fejti György elvtárs [lenne], átadom a szót.

FEJTI GYÖRGY elvtárs: Kedves Elvtársak! Ha fél 7, akkor kerekasztal.

A politikai átmenettel foglalkozó háromoldalú tárgyalások⁷⁶ állásáról szeretnék hangsúlyozottan egy közbeeső tájékoztatót adni, előrebocsátva azt, hogy terveink szerint augusztus végén, tehát a soros központi bizottsági ülésen mód lesz talán arra, hogy egy átfogóbb és az első három kérdéskörre vonatkozóan reményeink szerint már egy lezárt álláspontot tudunk ide terjeszteni, és kérni tudjuk a Központi Bizottságot arra, hogy hatalmazzon fel bennünket a megállapodások megkötésére.

Annak a reményében mondom ezt, hogy kétségtelenül ma sok kérdésben, és nem csak részletkérdésekben, eléggé konfrontálnak a vélemények, elég messze állnak egymástól a vélemények, mégis úgy tűnik, hogy ma nagyobb az esélye a megállapodás megkötésének, mint a tárgyalások megszakadásának, amire persze szintén van esély. Nekünk az a törekvésünk, hogy ezt minimalizáljuk, hiszen mind komoly belpolitikai érdekek, mind a nemzetközi megítélésünk szempontjából fontos lenne, hogy a lehető legmesszebb elmenjünk az ésszerű kompromisszumok keresésében.

Abban az esetben, ha a tárgyalások lezárhatók, akkor mód nyílik arra — és ez akkor már csak a kormányzat és a parlament tisztikarának a döntésén múlik —, hogy gyorsított eljárással, adott esetben a parlament szeptemberre tervezett ülésén megszülessenek azok a törvények, amelyek a választások jogi feltételeit megteremtik. Arra gondoltunk, hogy az augusztusi ülésen egyben indítványt tennénk a politikai körülményeket mérlegelve a választás időpontjára is, és amennyiben erre az idén sor kerül, akkor előterjesztenénk az MSZMP választási stratégiájára vonatkozó elképzelést is.

Három kérdésről szeretnék szólni. Kezdve a választójogi törvénnyel, amely esetében arról tudok beszámolni, hogy mintegy 80 százalékban sikerült a törvénytervezet szövegében megállapodásra jutni. Csökkenti ennek a teljesítménynek az értékét, hogy ez a 80 százalék nagyrészt a technikai természetű kérdésekre vonatkozik, és három nagyon lényeges kérdésben egyelőre véleménykülönbség van, de ezek nem látszanak kibékíthetetleneknek. Tehát azt tudom mondani, hogy a tárgyalássorozat témáit illetően itt állunk a legjobban. Mik a nézetkülönbségek?

Az egyik nézetkülönbség a választás módjára vonatkozik. Emlékeznek talán az elvtársak arra, hogy a nyilvánosságra hozott törvénytervezet,⁷⁷ aminek a koncepciójával a Politikai Intéző Bizottság egyetértett, két variációt ajánl. Az egyik variáció alapvetően az egyéni választókerületi rendszerre és a töredék szavazatokat egy ötvenes nagyságrendben kompenzáló, kiegészítő rendszerre vontkozott. Tehát a mintegy 350 mandátumból 300-at egyéni választókerületben, és mintegy ötvenet egy, a töredék szavazatok alapján történő újraelosztással gondolt felhasználni.

A második variáció pedig az egyéni választókerületi rendszernek és a listás rendszernek egy kombinatív megoldását ajánlotta, mégpedig olyan formában, hogy

nagyjából a képviselői mandátumok kétharmad részét egyéni választókerületekben a kisebb településeken, tehát a harmincezres lélekszám alatti településeken választókerületben lehet megnyerni, és a maradék egyharmadát a képviselői mandátumoknak a városokban; a városokban listás rendszerrel.

Ezt a konstrukciót tárgyalási alpnak a másik két fél elfogadta, az Ellenzéki Kerekasztal egy olyan harmadik indítvánnyal élt — hangsúlyoznám: az Ellenzéki Kerekasztalon belül elég nagyok az érdekkülönbségek a választási technológiát illetően —, ami egy belső kompromisszumon alapul. S ennek a belső kompromisszumnak az a lényege, hogy olyan választási rendszert alakítsunk ki, ahol minden szavazópolgár két szavazattal rendelkezik. Az egyik szavazatot az egyéni választókerületben állított jelöltre adhatja le, a másik szavazatot pedig egy párt listáján indított jelöltre adhatja le. Hozzátennem, hogy ez az elképzelés, mint harmadik változat a mi munkaelgondolásaink között is szerepel. E szerint a felfogás szerint tehát egy 350—360 fős parlamentet feltételezve mintegy 180 mandátumot egyéni választókerületben lehetne elnyerni. Ezekért egyéni választókerületekben folya a verseny. És a másik 180 mandátumról listás szavazással. Ennek a javaslatnak az a szépséghibája, hogy országos listát javasol az Ellenzéki Kerekasztal. A választási gyakorlatban elég példa nélkül áll ilyen nagyságrendű, ilyen méretű lista.

A harmadik oldal szintén a kétmandátumos szavazatot támogatva az összes mandátum kétharmadát egyéni választókerületben, az egyharmadát pedig megyei listán javasolja megválasztani. Nem akarom a lehetséges mutációkkal a jelenlévőket untatni, mindössze érzékeltetni szerettem volna azt, hogy nem állnak túl messze egymástól a variációk. Ezért úgy tűnik, mód nyílik megfelelő kompromisszumra. Nekünk magunknak is nagyon alaposan el kell gondolkodni egyebek mellett az időközi választások tapasztalatai alapján is, hogy milyen változat jár a legtöbb politikai haszonnal.

A második kérdés, amiben vita van, a jelöltállítás módja. Az Ellenzéki Kerekasztal és hozzátennem: az MSZMP is nagyobbbrészt arra hajlik, hogy a pártok versenyén alapuló választás legyen, ami egészüljön ki független jelöltek állításának a lehetőségével, amennyiben ezek a jelöltek meghatározott számú támogatót tudnak maguk mögött. Érthető okokból talán a harmadik tárgyaló fél, amelyik nagyobb részt nem pártokat tömörít, azt proponálja, hogy ne zárjuk ki a tömegszervezeteket és mozgalmakat a jelöltállítás sorából, hiszen a mai tagoltsága a társadalomnak politikailag, párt szempontból meglehetősen kezdetleges, ezért a tradicionális szervezetek úgy gondolják, hogy ésszerűtlen lenne jelenleg kizárni őket a jelöltállításból. Megfontolandó ez is, vissza lehet térni rá majd.

Végül a harmadik vitapont a választás időpontja. Úgy tűnik, bár az ellenzéki szervezetek nagyobbik része a parlament legitimitását kétségbe vonva az előrehozott választás pártján állt, ettől nagyobbbrészt visszakozni látszanak. Egyedül a Magyar Demokrata Fórum speciális okok miatt, elsősorban amiatt, mert úgy érzi, hogy jó a kondíciója a potenciális versenytársakhoz képest, híve ma egy előrehozott választásnak.

Mi magunk ezt a dolgot mérlegelve alapvetően az ország gazdasági helyzetéből, külső megítéléséből és a tartós stabilitáshiány veszélyéből kiindulva, egy előrehozott választás gondolatával foglalkozunk, de dönteni erről csak akkor lehet, ha ennek a jogi feltételei kialakultak már.

Nagy bizonytalanságot látok a tárgyalások mai állása alapján abban, hogy meg egyezést lehetne kialakítani egy előrehozott választás időpontjában, ami nem zárja

ki azt, hogy nagyon alaposan mérleljük egy ilyen döntésnek az előnyeit és a hátrányait.

A másik törvénytervezet a párttörvény. Itt is azt kell mondjam, hogy lényegében elejétől végéig általános és tételes vitán a törvénytervezet túlesett, és lényegében lezárható lenne megfelelő kompromisszumokkal a tárgyalása. Erősen zavarja viszont a megállapodás megkötését az, hogy néhány olyan feltételt támaszt az Ellenzéki Kerekasztal, amelyik nem sorolható a tárgyalássorozat tárgykörébe. Ezek közül az első kérdés — és ez elég nagy sajtónyilvánosságot kapott — az MSZMP, illetve szélesebb értelemben a magyar társadalmi szervezetek, mozgalmak vagyónának a kérdése, egy bizonyos vagyonszámolásnak a kérdése, a vagyon újrafelosztásának a kérdése és egy vagyonzárlatnak a kérdése.

Én úgy gondolom — beszéltünk róla a Központi Bizottság ülésén is —,⁷⁸ hogy nekünk van rendeznivalónk a saját vagyoni helyzetünket illetően, és úgy gondolom, jó úton járunk akkor, ha abból indulunk ki, hogy a társadalom elé nyíltan kell ebben a kérdésben is kiállnunk és úgy kell rendezni a portánkat, hogy ne legyen támadási felület, és ne legyen titkolni való. És úgy gondolom, önmérsékletet kell tanúsítani e tekintetben, tehát minden olyan bérleményről, amelyiknek a racionális felhasználása közcélokra megoldható, nem nyomásra, hanem saját jól felfogott érdekünk alapján lépni kell. [sic!] És én üdvözlök minden ilyen okos, ésszerű megyei kezdeményezést.

Ugyanakkor azt hiszem, el kell határolódnunk attól, hogy az MSZMP a vagyónáról elszámolni tartozik főleg ennek a háromoldalú tárgyalás-sorozatnak a keretei között. És ugyanígy el kell határolódnunk attól, hogy rajtunk kívül álló erők rendelkezzenek arról a vagyonról, amelyiknek a tárgyilagos mérlegeléséről csak a tagságunknak tartozunk elszámolási kötelezettséggel.

Ugyanakkor teljesen jogosnak kell elfogadnunk a most alakult pártoknak két törekvését. Az egyik törekvés teljesen ésszerű, politikai infrastruktúrára szükségük van. Vita tárgya természetesen ma az, hogy mit lehet tekinteni a működés elfogadható normatíváinak és alapfeltételeinek.

De ez még megoldható probléma lenne. Úgy gondolom, az ellenzéki szervezeteknek azt az indítványát is el kell fogadni, ami abból indul ki, hogy a társadalmat és a költségvetést ne terheljék többletterhek a politikai pluralizmus kialakulásával. Tehát ezt a két tételt el kell fogadnunk. Ugyanakkor nem lenne célszerű összekötni az MSZMP vagyoni helyzetének a rendezését ezzel a két jogos törekvéssel. Ezért a mi javaslatunk az, hogy a párttörvénnyel foglalkozó bizottság mellett egy olyan szakértői bizottság jöjjön létre, amelyik normatív feltételeket dolgoz ki a legális keretek között működő pártok alapműködésének a feltételeiről, és egyben az állam közreműködését igényli ennek az alapinfrastruktúrának a kialakításában.

Hosszú idő óta folyik Németh Miklós elvtárs megbízásából egy munkacsoport keretei között azoknak az objektumoknak a feltárása, amelyekben az új pártok civilizált elhelyezésére a fővárosban lehetőséget nyújtanának.⁷⁹ Nagyon nagy szükség lenne, hogy ez a munka felgyorsuljon, eredményre vezessen, hogy ne kelljen cipelnünk azoknak a szemrehányásoknak most már tartósan, hónapok óta a terhét, hogy többé-kevésbé önmagukat definiált pártok aktatáskában hordják az irodát. Ezen tehát túl kellene esnünk, és segítséget kellene nyújtani ennek a problémának a megoldásához.

A másik vitakérdés úgy fogalmazható meg, hogy az újonnan alakult pártok egyelőre ragaszkodnak egy olyan törvényi kitételhez, amelyik adminisztratív tiltaná a

munkahelyeken bármely pártnak a jelenlétét. Ez az adminisztratív tiltás a dolgok jelenlegi állása szerint úgy gondolom számunkra elfogadhatatlan. Azzal együtt is, hogy azokat a törekvéseket és tendenciákat, amelyek a pártmunka súlypontjának az áthelyezésére vonatkoznak, ezeket fenn kell tartanunk. Az az álláspontunk, hogy e tekintetben is jogegyenlőséget és esélyegyenlőséget akarunk, de a pártok belügyének tartjuk azt, hogy jól definiált feltételek közepette — és ezeket a definíciókat a Központi Bizottság megettette — mód legyen az azonos munkahelyen szerveződő — pontosabban azonos munkahelyen dolgozó — MSZMP-tagoknak munkaidőn kívül pártmunkára. Ugyanakkor — miután néhány közhatalmi intézmény esetében, elsősorban a bíróságoknál, de talán a kormányzati intézményeknél és a helyi tanácsoknál is — célszerűnek látszana mérlegelni a pártszervezetek fenntartásának az ésszerűségét. Itt láttunk kompromisszumkötésre lehetőséget. Tehát egy általános tilalom helyett a szerveződést a pártok belügyének tartva, a közhatalmi intézmények egy részénél szükséges, és talán lehetséges lenne vállalkozni arra, hogy meghatározott időn belül ez a politikai hangsúly áthelyezés befejeződik.

A harmadik dolog — ez számunkra biztosít alkupozíciót — a pártok politikai függetlenségének a kérdése. Két ponton érdekes ez. Az egyik, hogy mennyire szigorúan tiltja a törvénytervezet külföldi pénzforrások felhasználásának a lehetőségét a pártok itthoni munkájának a finanszírozására. Hozzátennem, Nyugat-Európában általában elég határozott és elég kategorikus tiltások vannak, és jó okkal. A mi esetünkben mérlegelés tárgya lehet, hogy a tiltás az hol híz határt. Nagyon szigorú nyilvánosságot igényelve — természetesen — minden külföldről érkező pénzforrás bejelentését illetően. Ugyanez vonatkozik a külföldi állampolgárok párttagságára vonatkozóan. E tekintetben is finanszírozásra lehet ezt a gyakorlatot felhasználni, hiszen a párttagoknak, vagy akár a párttagoknak azt a jogát, hogy a saját pártjukat támogassák, elvitatni nem lehet. Amennyiben tehát egy ilyen kitélet — hogy külföldi állampolgár is tagja lehet magyarországi székhelyű pártoknak — elfogadunk, ebben az esetben a nemzetközi gyakorlatnak inkább ez felelne meg, akkor egy csatornát nyitunk külföldi befolyásolásra. Így tehát mi vagyunk alkupozícióban. És nyitott még a kompromisszumkötés lehetősége.

Legnagyobb nézetkülönbség a harmadik kérdéskörben az alkotmánymódosítás, ezen belül pedig a köztársasági elnöki intézmény, illetve az Alkotmánybíróság bevezetését illetően van. Van egy olyan értelmezési probléma, hogy a másik két tárgyaló fél értelemben gondolkodik az alkotmánymódosításról, és nem hajlandó akceptálni az MSZMP-nek azt a törekvését, hogy miután a parlament döntött arról, hogy új Alkotmány kívánatos, tehát befejeződött a régi Alkotmány felülvizsgálata, és ez azzal zárult, hogy ez az Alkotmány egyszerű szövegmódosításokkal nem javítható, tehát egy új Alkotmányt kell alkotnunk, ezért azt indítványoztuk, hogy csak olyan pontokon szülessen alkotmánymódosítás, amelyek a politikai átmenethez szükséges törvények megalkotása szempontjából szükségesek. Ugyanakkor az ellenzék nyilvánvalóan obstrukciós céllal a teljes Alkotmány áttekintéséhez ragaszkodik egyelőre, és minden olyan tételnek a kiiktatására törekszik, ami az úgynevezett sztálini államszervezet, illetve sztálini koncepció alkotmánybéli leképződése. Meg kell mondjam, hogy ilyen alkotmánypasszus elég sok van. Tehát el lehet húzni az időt egy évig is azzal, ha át akarnánk barkácsolni az Alkotmányt. De a világon így Alkotmány nem készül. Ebben éles vita van, taktikai vita.

A másik kérdésben nem taktikai vita van, hanem stratégiai vita van: miután az Ellenzéki Kerekasztal arra a következtetésre jutott, hogy egy elnökválasztás esetén

nincs posszibilis jelöltje, nincs komoly jelöltje, szeretné megfosztani az MSZMP-t attól a sikerélménytől, ami egy esetleges elnökválasztás esetén — mint esély — számunkra fennáll. Ez az Ellenzéki Kerekasztal mérlegelésének a lényege. Arra jutottak, jó esély van arra, akár többes jelölés esetén, hogy egy elég rendes többséggel köztársasági elnököt válasszunk. És ez nem illene bele a választásokról kialakított ellenzéki koncepcióba. Ezért elég kategorikusan ellene vannak ennek az intézménynek a megalkotásának [sic!], és nem ismerik el azt az egyébként nagyon kézenfekvő érvelést és tényt, hogy egy labilis átmeneti helyzetben egy köztársasági elnöki intézmény — a maga kiegyensúlyozó szerepével — igen hasznos lehet. Nem akarok Lengyelországra utalni, mert nagyon remélem, hogy az olyanféle funkcióra, köztársasági elnöki intézményre nem lesz szükség Magyarországon. Tehát itt elég élesek a nézetkülönbségek.

Kompromisszumos lehetőségként kiszivárogtatták, hogy egy erősen legyengített elnöki intézményt hajlandók lennének tárgyalási alapnak elfogadni — tehát egy, lényegében a nyugatnémet szisztéma szerinti [alapvetően] protokolláris feladatokat ellátó elnöki intézményt.

Ugyancsak politikai okok miatt vannak az Alkotmánybíróság létrehozása ellen. Abból indulnak ki, hogy az az Alkotmány, amelynek a védelmére ez az intézmény jogos lenne, az nem szorul védelemre, mert úgy rossz, ahogy van. Tehát emögött is alapvetően politikai manipulációs szándék van, és még valami: nyilván attól tartanak, hogy egy most felállított Alkotmánybíróság az összetételét illetően nem lenne kedvező az ellenzéki szervezetek számára.

Ezeken a pontokon tehát ma meglehetősen élesen konfrontálódnak a vélemények, és ellentételezés nélkül valószínű, nem lehet megállapodásra jutni. Mérlegelni kell tehát majd a prioritásokat. Mi — anélkül, hogy eddig bármelyik javaslatunkat feladtuk volna, arra a házi mérlegelésre jutottunk, hogy az elnöki rendszer intézménye összehasonlíthatatlanul fontosabb, mint az Alkotmánybíróság intézménye.

Itt tartanak tehát a tárgyalások. Még egyszer hangsúlyozni szeretném, hogy „flotta-tüntetésekre”, kisebb-nagyobb csendháborításokra ezekben az ügyekben állandóan számítani lehet. Ennek megvan a maga mechanizmusa, megvan a maga koreográfiája. Tegnap is, illetve ma reggel tapasztalhattunk egyet, és elmondanám, hogy hogyan működik, csak azért, hogy ne kizárólag az én élményem legyen ez.

Szabad György professzor igen kulturált formában és igen toleráns hangnemben, hangvételben elmondja azt a feltételezést, fennáll esetleg annak a veszélye, bizonyos sajtóforrások szerint, hogy a szeptemberi ülésen valamiféle önfelosztás venne kezdését. De ezt nagyon kulturáltan, nagyon visszafogottan, az ügyrendi javaslat keretei között, mintegy választ kérve erre a dologra. A szünetben a munkamegosztás szerint a Szabad Demokraták Szövetségének képviselője, Pető Iván, finom vagy durva csúsztatással már mint egy kész tényről, kész veszélyről, és a kommunista képviselőcsoportok akciójáról beszél, ami természetesen a megkomponálásban benne van, hogy felhívják Szabad Györgyöt, aki — hogy elejét vegye az MSZMP intervenciójának — finoman újra korigál, és kétszer elhangzik minden, hogy a dolog sulykolható legyen. Természetes, hogy felhívnak egy kommunista képviselőt is, aki gondolom, borotválkozás közben odaballag a telefonhoz és meglehetősen hirtelenjében kénytelen a kérdésről véleményt mondani. Tehát ilyen és ehhez hasonló trükkök naponta előfordulnak. Jó idegekkel ezen túl kell tenni magunkat. Én bízom abban, hogy igen kemény munkával és ugyanakkor megfelelő kompromisz-

szumkészséggel nagyjából az az egy hónap, ami a következő központi bizottsági ülésig a rendelkezésre áll, ennek a három sarkalatos törvénynek a letárgyalását lehetővé teszi. Ha mégsem, akkor mérlegelnünk kell, hogy hogyan tovább. Köszönöm a figyelmüket.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Elvtársak! Tekintettel arra, hogy egy: 7 óra 10 perc van; kettő: a tárgyalások folynak és augusztus végéig — ahogy hallottuk — ki fog derülni, kell-e új állásfoglalás vagy módosítás a korábbi felhatalmazáshoz képest, én nem javaslok a tájékoztató fölött vitát nyitni most. Azt javaslom, vegyük tudomásul Fejti elvtárs tájékoztatóját. Egyetértés van? Köszönöm.⁸⁰

Az 5. napirendi pont tárgyalása keretében a Politikai Intéző Bizottság javasolja a Központi Bizottságnak, hogy Tóth András elvtársat, a Központi Bizottság szakértőjét a Pártpolitikai Osztály vezetőjévé nevezze ki. Az anyagokat a személyi javaslatra vonatkozóan szétosztottuk, mindenki előtt van.

Megkérdezem van-e a javaslattal kapcsolatban kérdés. Nincs kérdés. Kíván-e valaki észrevételt tenni? Nem.

Aki egyetért a javaslattal, tehát azzal, hogy Tóth András elvtárs a Pártpolitikai Osztály vezetője legyen, kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm.

Ellene ki van? Nincs.

Tartózkodott-e valaki? Nem.

Egyhangúlag megszavaztuk.

Ennek a kérdésnek, illetve a napirendnek a folytatásaként a Politikai Intéző Bizottság javasolja azt is, hogy Berecz János elvtársat mentse fel a Társadalompolitikai Bizottság elnöki funkciójából; javasolja továbbá, hogy nyílt szavazással Barabás János elvtársat válassza meg a Társadalompolitikai Bizottság elnökének.

Van-e a javaslattal kapcsolatban kérdés vagy észrevétel? Nincs.

Azt hiszem, az a szabályos, ha két szavazást ejtünk meg. Tehát aki egyetért azzal, hogy Berecz János elvtársat fölmentsük a Társadalompolitikai Bizottság elnöki funkciójából, kérem kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm.

Ellene ki van? Tartózkodott-e valaki? Öt tartózkodással Berecz elvtársat fölmenttük a bizottság elnöki funkciójából.

Aki egyetért azzal, hogy a Társadalompolitikai Bizottság elnöke Barabás János elvtárs legyen, kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm. Ellene ki van? Tartózkodott-e valaki? Egy tartózkodással Barabás elvtársat megválasztottuk a bizottság elnökének.

Tekintettel arra, hogy Major László elvtárs egészségi állapota nem javult, ezért a reggeli szavazásunkat bizonyos mértékben módosítani szükséges. Major elvtárs nem tud részt venni a szerkesztőbizottság munkájában: helyette javasoljuk, vele egyetértésben, Kiss Péter elvtársat a szerkesztőbizottságba megválasztani. Egyetértés van ezzel? Köszönöm.

Tájékoztatom továbbá a szerkesztőbizottság tagjait, hogy holnap reggel kezdik meg a munkát fél 9-kor Major elvtárs szobájában.

Végezetül szeretném tájékoztatásul bejelenteni, hogy előreláthatólag a Központi Bizottság következő ülését augusztus 29—30-a tájékán tartja; ezt a szabadságok és a munkarend kialakítása végett mondjuk.

Ezzel a mai ülésünket, munkánkat elvégeztük. Bocsánat, meg kell kérdeznem, van-e valakinek, vagy valakiknek közérdeklődésre bejelentenivalója. Négy elvtárs jelentkezett. Vastagh Pál elvtársat illeti a szó.

VASTAGH PÁL elvtárs: Nagyon röviden szeretném tájékoztatni a Központi Bizottságot a Mandátumvizsgáló Bizottság megbízásából: ma üléseztünk és egy értelmezési kérdésben álláspontot alakítottunk ki. Konkrétan arról van szó, több helyről érdeklődést váltott ki és állásfoglalást kértek az ország különböző területeiről a tekintetben, hogy olyan körzetekben, ahol a küldöttválasztás módjaként pártszavazást kívánnak bevezetni, a jelenlegi körülmények miatt a pártszavazás tervezetében szerepeltetett 75 százalékos jelenlét nem alkalmazható. Ennek áthidalására a Mandátumvizsgáló Bizottság olyan álláspontot alakított ki, hogy az általános állami képviseleti szervek megválasztására érvényes gyakorlatnak megfelelően a pártszavazással történő küldöttválasztás esetén fogadjuk el érvényesnek az 50% + 1 fő részvételével történő szavazást.

Kérem, hogy ezt a KB ülésével kapcsolatosan hozzuk nyilvánosságra, mert ez több helyütt segítheti a választások munkáját.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Én azt javaslom, fogadjuk el, és a közleményben majd kell erre egy sort, vagy kettőt fogalmazni. Köszönöm szépen. További jelentkező, tessék Glanzné elvtársnő.

GLANZ LÁSZLÓNÉ elvtársnő: Tisztelt Központi Bizottság! Egy kérésem és egy kérdésem lenne. A kérdés: ma nagyon sok szó esett a stílusról meg a hogyanokról. Azt hiszem, a Központi Bizottság tagjai is biztos megkapták ezt a levelet.⁸¹ Engem zavar ez a nem válaszolás. Nem ismerem a dolgokat, amiket leírtak, hogy miért nincs válasz; a stílushoz és ezekhez a dolgokhoz az is hozzátartozik, hogy adjunk azoknak az embereknek választ. Akik érdekeltek ebben, azok tudják megválaszolni, ha igen, miért igen, vagy miért nem, de zavaró ez a dolog; a KB-tagoknak küldözgetik ezeket a leveleket, mit csináljunk, mit kezdjünk mi vele?

Ez az egyik, a másik pedig a kérés: a területen járva az a kérés fogalmazódott meg, igaz, hogy most a szabadságok ideje van, de közeledik a kongresszus, a választások, és nagyon kéri a területen a párttagság, hogy az Elnökség, az intézőbizottság tagjai ne csak a fővárosban, a nagyobb munkásvárosokban, hanem vidékre is próbáljanak eljutni és a párttagsággal elbeszélgetni, ahogy ez lehetséges. Köszönöm szépen.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Köszönöm szépen. Én hirtelen most nem tudom, milyen levélről van szó, de erre (közbeszólás) Nádor? Nádor György? A Kulturális Intézet? (Hangzavar.) Az lesz a legjobb és akkor ez esetben hogyan és miként válaszolnak a Központi Bizottságban [sic!].

A másik megjegyzést illetően Glanzné elvtársnőnek igaza van, amennyire az idő és az energia engedi, vidékre is megyünk, és járni is fogunk a jövőben is. Tessék.

KÖVESKÚTI LAJOS elvtárs: Kedves Elvtársak! Elnézésüket kérem, mindössze maximum öt percre veszem igénybe idejüket (közbeszólás) maximum 3-ra.

Amit mondani akarok nem kötődik a mai napirendi pontokhoz, de emberi sorsról, kommunisták sorsáról van szó, és azért engedtessek meg, hogy pár mondattal előterjesszem. Mint ismeretes, előbb-utóbb foglalkozni kell a pártapparátusunkban dolgozók létszámának csökkentésével, és az ebből adódó gondok és problémák feloldásával. Erre kívánok röviden javaslatot tenni, vagy ezzel kapcsolatban.

Annak idején, amikor az e területen foglalkozó, e munkakörökkel foglalkozó dolgozók egy részét a gazdasági életből emelték át e munkakörökbe, vagy az egyetem padjaiból közvetlenül a KISZ-be, majd onnan a pártapparátusba kerültek, ak-

kor ez egy nagyon nagy megtiszteltetés volt számukra; ma már más a megítélése ezeknek az embereknek. Jellemzően értelmes, becsületes, szorgalmas, pártunkhoz hű emberekről van szó. Felelősséggel tartozunk irántuk, és segíteni kell őket sorsuk rendezésében. Létszámuk leépítésekor találni kell megoldást a gazdasági élet különböző területen való elhelyezésükre. Más pártok segítségére ők nem számíthatnak, csak ránk, és nem lehetünk közömbösek velük összefüggésben, a gondjukkal, a problémájukkal összefüggésben.

A szegezi eset kapcsán,⁸² amely a meggondolatlan szervezésből fakadt, az ejtőernyős megoldás nehezen járható. Ennek ellenére van lerendezési lehetőség, csak a meglévő körülményekhez rugalmasan kell alkalmazkodni.

Több javaslatom is van. Nem kívánom most elmondani, írásban át fogom adni. Egyet említek csak meg a javaslatok közül, hogy a leépítésre kerülő személyeknek soron kívül biztosítani kell a törvényileg deklarált háromszázezer forint újrakezdési támogatást, és ha többen összeállnak és alapítanak például egy kisszövetkezetet, mi az OKISZ részéről szintén hozzájárulunk a feltételek megteremtéséhez, és van még több ilyen más megoldás, amivel segíteni tudnánk ahhoz, hogy ezek az emberek újrakezdjék az életüket, ne legyenek kiközösítettek, most elnézést kérek a kifejezésért.

A mondanivalóm lényege tehát az, hogy az apparátusban felszabaduló elvtársaknak, akiknek családjuk, gyerekük van, tartozunk annyival, hogy a jövőjüket megpróbáljuk egyengetni. Ezért kérem a Politikai Intéző Bizottságot, hogy ezt a témát tűzze napirendre, és szervezett formában kerüljön lerendezésre ez a dolog. A „legfőbb érték az ember” elvünket ne csak mondjuk, hanem közös erővel érvényesítsük. Köszönöm a figyelmüket.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: A Politikai Intéző Bizottság előző ülésén már volt napirenden ez a kérdés, és még lesz is napirenden ez a kérdés augusztusban;⁸³ tehát Köveskúti elvtárs figyelemfelhívását a PIB osztja. A konkrét megoldások sokféle lehetnek, ezt gondosan végig kell nézni.

Juscsák György elvtárs.

JUSCSÁK GYÖRGY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Nem a Fejti elvtárs gondolatai ébresztették bennem a hozzászólást, már korábban, két központi bizottsági üléssel ezelőtt is felírtam ezt a témát magamnak, de az akkori valóban késői időpontok ebben megakadályoztak, hogy elmondjam. Egy kérésem lenne mindössze. Azóta az idő egyre sürgetőbbben veti ezt fel.

Javasolom, hogy a Központi Bizottság kapjon egy részletes és komoly tájékoztatást a párt gazdasági, anyagi, vagyoni helyzetéről, mert ez a mostani állapot, akár a kongresszusra való készülés, akár a választásokkal összefüggésben jónak és helyesnek tartanám, ha a KB tagjai valóban kimerítően, korrekt módon ismernék [sic!].

A másik észrevételem és kérésem ugyan formainak tűnik. Az első napirendi pont kapcsán, amikor Nyers elvtárs reagált a Bush-látogatásra, elmondta véleményét, benne van a közleményben is; szeretném azt kérni, ha lehet — ismerve legalábbis az én környezetem véleményét —, ne legyünk kategorikusak avval a fogalmazással, hogy egyértelműen szolgálta a Magyar Szocialista Munkáspárt törekvéseit és szolgálta a magyar nép vagy a nemzet érdekeit. Próbáljuk meg ezt egy kicsit árnyaltabban megfogalmazni. Elnézést kérek, nem értek a diplomáciához, viszont ott élek, ahol ezekről beszélnek az emberek. Köszönöm.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Az első javaslatot illetően semmi akadály nincs annak természetesen, amennyire ennek utána lehet menni, mert több menetben ment utána az osztály is, illetve a vezetés, de egy korrekt elszámolást a vagyoni helyzetről lehet készíteni. Ezt Iványi elvtársék majd elkészítik, s napirendre tűzés nélkül célszerű szétosztani tájékoztatóként.⁸⁴

A másik megjegyzést illetően egy szövegezési problémát vetett fel Juscsák elvtárs. Azt majd el kell végezni a bizottságban, illetve a szerkesztőbizottságnak. De hadd tegyem hozzá, mindannyiunkkal előfordulhat ez, kérem, tessék úgy értékelni, hogy egy szöveggörnyezetből esetlegesen kiragadott félmondat összerakva az újságírók által hozhat ilyen. De még ha előfordulhat is, figyelniünk kell mindnyájunknak rá.

Van-e még bejelentenivaló, illetve javaslat. Nincs.

Akik még pihennek, azoknak kellemes nyaralást, a többieknek jó munkát.

A mai ülésünket befejeztük.⁸⁵

K. m. f.

JEGYZETEK

- 1 Az írásos tájékoztatót lásd az 1. sz. függelékben.
- 2 L. a 2. sz. függelék.
- 3 1989. július 14—16. között tartották meg Párizsban a gazdaságilag legerősebb hét ország vezetőinek 15. csúcserkeztését, amelyen Bush és Baker felszólalása is hozzájárult ahhoz, hogy a kiadott nyilatkozat első pontjában Magyarország és Lengyelország gazdasági és pénzügyi támogatása mellett foglaltak állást. (*Népszabadság*, 1989. júl. 15. és 17. száma.)
- 4 A *Népszabadság* 1989. júl. 13-i számában tudósít arról, hogy július 10-e óta több ezer bányász sztrájkol Szibériában a jobb élet- és munkafeltételeket követelve. A sztrájk később kiterjedt a kuznyeckei és a doni szénmedencére is. A *Népszabadság* 1989. júl. 24-én ismertette Gorbacsov tv-beszédét, aki elemezve a sztrájk tanulságait hangsúlyozta: „a változások halogatása okozza a feszültséget”.
- 5 Grósz Károly 1989. március 29-én — napirend előtt — tájékoztatta a Központi Bizottságot Mihail Gorbacsovval folytatott tárgyalásairól. L. ott.
- 6 A *Népszabadság* 1989. júl. 26-án „Eredményes volt a magyar—szovjet csúcscsúcs” című cikkben foglalkozik a találkozással és közli Nyers Rezsőnek a repülőgép fedélzetén adott interjúját, amelyben kijelentette: „Az az együttes vélemény alakult ki, hogy kedvező nemzetközi helyzetben a szovjet csapatkivonás teljesen végrehajtható.”
- 7 A hagyományos fegyverek korlátozásáról folyó bécsi tárgyalássorozatra történik utalás.
- 8 Grósz Károly, az MSZMP főtitkára, a Minisztertanács elnöke 1988. augusztus 28-án Aradon találkozott Nicolae Ceaușescuval, a Román Kommunista Párt főtitkárával, a Román Szocialista Köztársaság Államtanácsának elnökével. A *Népszabadság* 1988. aug. 29-i számában tudósít a tanácskozásról.
- 9 Románia „területrendezési” tervéről van szó, amelyet Ceaușescu 1988 márciusában a Néptanácsok Kongresszusán mondott beszédében konkretizált, miszerint 2000-ig mintegy 8000 romániai falut — köztük nagy számban erdélyi magyarlakta településeket — kívánnak bulldózerrel megsemmisíteni a „homogen Románia” tervének megvalósítása érdekében. (L. bővebben: *Tények Könyve Magyar és Nemzetközi Almanach '89. Szerk.: Baló György és Lipovecz Iván. Computerworld Informatika Kft. Budapest, 1988. 48—50. p.*)
- 10 1989. augusztus 3-án Fejti György fogadta a román nagykövetet, aki az RKP és a román kormány nevében üzenetet adott át, miszerint visszavonják a magyar tanácsi küldöttség romániai látogatására szóló meghívást. (*Népszabadság*, 1989. aug. 1. és 4.)

- 11 Nyers Rezsőnek Milos Jakešsal, a CSKP főtítkárával folytatott kétoldali megbeszéléséről hírt ad a *Népszabadság* 1989. júl. 8-i számában a „Megkezdődött a Varsói Szerződés csúcserkezte” című cikkben.
- 12 Alexander Dubčekkel 1989. április 17-én a Magyar Televízió Panoráma című műsorában hangzott el interjú. A csehszlovák reagálás a *Népszabadság* 1989. ápr. 21-i számában olvasható.
- 13 Ladislav Adamec, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság kormányfője 1989. július 20-án érkezett Budapestre. Elsőként Nyers Rezső, az MSZMP elnöke fogadta a KB székházában. A tárgyalásokról a *Népszabadság* 1989. júl. 21-i száma tudósít.
- 14 Vasil Bilakról van szó, aki 1962–1968-ig a Szlovák KP KB titkára, 1968-ban rövid ideig első titkára volt. A *Népszabadság* 1989. jún. 21-i számában ismerteti Bilaknak — a CSKP KB ülésén elhangzott — felszólalását a lengyel és a magyar fejleményekről.
- 15 A PIB a kongresszus előkészítésével összefüggésben három előterjesztést ajánlott megvitatásra: a) Javaslat a kongresszus napirendjére, az ügyrend elveire, a Kongresszusi Jelölést Előkészítő Bizottságra, b) Javaslat a kongresszus megrendezésének módjára és költségvetésére, c) Javaslat a kongresszuson létrehozandó vezető és ellenőrző testületekre, megválasztásuk módjára.
- 16 L. a 3. sz. függelék II/2. pontját.
- 17 L. a 4. sz. függelékét.
- 18 L. az 5. sz. függelékét.
- 19 L. a 3. sz. függelék II/3. pontját.
- 20 L. a 3. sz. függelék 5. pontját és a 4. sz. függelék első bekezdését.
- 21 A 3. sz. függelék 1. sz. mellékletéről van szó.
- 22 A 3. sz. függelék 2. sz. mellékletéről van szó.
- 23 L. a 4. sz. függelékét.
- 24 L. a 4. sz. függelék I/5/a, b, c pontját.
- 25 L. a 3. sz. függelékét.
- 26 A *Népszabadság* 1989. júl. 31-i számában megjelent közleményben erről csak egy mondat szólt: „Állást foglalt a tanácskozás széles körű nyilvánossága mellett.”
- 27 A KISZ 1989. április 21–22-én megtartott XII. kongresszusáról van szó.
- 28 A PIB 1989. július 11-én foglalkozott a KB- és a KEB-tagok ügyével. (*MOL* 288. f. 5/1071. ó. e.)
- 29 L. a 3. sz. függelék II/2. pontját.
- 30 Itt az eredeti jegyzőkönyvben is kipontozott rész van, a hangfelvételen sem érthető a szöveg.
- 31 L. a 3. sz. függelék III/3. pontját.
- 32 L. a 3. sz. függelék IV/2. pontját.
- 33 A PB 1989. márc. 21-én tárgyalta volna eredeti terv szerint az egyházpolitikai napirendet, ekkor elhalasztották és április 5-én, majd május 16-án vitatták meg az előterjesztést.
- 34 Az egyházak nemzetközi tevékenysége a PB hozzájárulásával folyt. Ezt tükrözi például, hogy 1988. július 12-én az Állami Egyházügyi Hivatal kérésére a PB határozott: „... támogatja azt a javaslatot, hogy a Magyarok Világszövetségével együttműködve a Magyarországi Református Egyház 1989-ben a külföldi magyarok részvételével háromnapos református világtalálkozót rendezzen a Debreceni Református Kollégiumban.” (*MOL* 288. f. 5/1031. ó. e.)
- 35 Az állam és az egyházak között 1948–1950-ben kötött megállapodások az egyházak részére évente 76,4 millió Ft államsegély folyósítását biztosították. A Titkárság 1988. február 1-jén hozzájárult, hogy az egyházak emelt összegű államsegélyben és rendkívüli állami támogatásban részesüljenek. (*MOL* 288. f. 7/797. ó. e.)
- 36 A PB 1989. ápr. 5-én az egyházpolitika helyzetével és megújításának feladataival foglalkozó javaslatot tárgyalt, amelynek önálló fejezetét képezte „A lelkiismereti szabadságról, a vallás szabad gyakorlásának jogáról és az egyházügyekről szóló törvény irányelvei.” (*MOL* 288. f. 5/1061. ó. e.)
- 37 L. a 6. sz. függelék III/8. pontját.
- 38 L. a „Különlék” napirendi pontot, ill. a 8. sz. függelékét.
- 39 II. János Pál pápa 1978-ban történt megválasztása utáni első útja Lengyelországba vezetett, ahol 1979 januárjában járt.
- 40 Straub F. Brúnó, az ET elnöke 1988. augusztus 18-án hivatalos magyarországi látogatásra hívta II. János Pál pápát, aki elfogadta a meghívást. (*Népszabadság*, 1988. dec. 10.) 1989. július 27-én jelent meg a hír a *Népszabadság*ban, miszerint a pápa bejelentette, hogy 1991-ben látogat Magyarországra.
- 41 A *Népszabadság* 1989. júl. 11-i száma közli Paskai László bíboros, prímás, esztergomi érsek és Németh Miklós miniszterelnök levélváltását Mindszenty József perének felülvizsgálatáról.
- 42 A KB állásfoglalását az MSZMP viszonyáról a valláshoz és az egyházakhoz; javaslatát a lelkiis-

- mereti és vallásszabadságról szóló törvény elveire a *Népszabadság* 1989. aug. 5-i számában hozták nyilvánosságra.
- 43 L. 7. sz. függelék.
- 44 A PIB 1989. júl. 11-én foglalkozott az 1956-os népfelkeléssel kapcsolatos megemlékezésről szóló javaslattal. Megbízta Barabás Jánost, hogy a Központi Bizottság elé kerülő állásfoglalás-tervezetet a vitában elhangzott észrevételek figyelembevételével dolgozza át. Határozott arról, hogy e munkában a történelmi albizottság is vegyen részt. (*MOL 288. f. 5/1071. ó. e.*)
- 45 L. az 1989. febr. 10–11-i KB-ülés 1. napirendi pontját.
- 46 A PB 1989. jún. 16-i ülésén Nagy Imre és társai temetéséről elhangzott tájékoztató alapján tudomásul vette, hogy „a kegyeletes aktus rendbontás nélkül zajlott le”. Úgy határozott, hogy „a temetésen elhangzott szovjetellenes, antikommunista és rendszerellenes megnyilvánulásokra határozott választ kell adni. A Politikai Bizottság 1989. június 20-ra összehívja a megyei pártbizottságok első titkárait, az értekezlet témája: a Nagy Imre és társai temetése után kialakult politikai helyzet elemzése.” (*MOL 288. f. 5/1069. ó. e.*) A KB erről szóló értékelésére 1. az 1989. jún. 23–24-i ülés 1. napirendi pontját.
- 47 Kádár János 1989. július 6-án bekövetkezett haláláról, a KB székházában felállított ravatalánál való tiszteletadásról és július 14-i temetéséről, valamint politikusi és emberi méltatásáról 1. a *Népszabadság* 1989. júl. 7–15-i számai.
- 48 A nemzeti megbékélés napjáról való megemlékezésről szóló állásfoglalás szövegét a PIB 1989. aug. 4-i ülésén véglegesítették mint javaslatot. (*MOL 288. f. 5/1074. ó. e.*)
- 49 L. a 7. sz. függelék 3. bekezdésében felsorolt negyedik javaslatot.
- 50 A *Népszabadság* 1956. nov. 2-i számában megjelent kiáltványt, amely új párt, a Magyar Szocialista Munkáspárt létrehozását jelenti be, az előkészítésre létrehozott Intéző Bizottság hét tagja írta alá: Donáth Ferenc, Kádár János, Kopácsi Sándor, Losonczy Géza, Lukács György, Nagy Imre és Szántó Zoltán.
- 51 A Közvélemény-kutató Intézet felméréséről összefoglaló ismertető látható a *Magyarország Politikai Évkönyve 1990.* című kiadványban „A közvélemény 1989-ben” címmel. (*AULA—OMIKK 1990. 433–464. p.*) Szerk.: Kurtán Sándor, Sándor Péter, Vass László.
- 52 L. az 1989. jún. 23–24-i KB-ülés 1. napirendi pontját (2. sz. függelék).
- 53 Tóth Ilonáról van szó. A *Népszabadság* 1957. jan. 18-i számában „A gyilkos orvosnő kapcsolatban volt Obersovszkyék csoportjával” című cikke sorolja fel a vádak.
- 54 L. a 8. sz. függelék negyedik bekezdését.
- 55 Nem ismerünk olyan hiteles dokumentumot, amely bármiféle összefüggést bizonyítana Nagy Imre tevékenysége és a Rajk-, illetve a Zöld-ügy között.
- 56 A felszólaló az *Új Fórum* 6. számában „Beccsületesen a múltrol” címmel közölt írásra utal, amelyben Marosán György Nagy Imréről a következőképpen elmélkedett: „Nagy Imre a Szovjetunióból, a Komintern iskolájából jött haza... Előtte mindig is kérdőjel maradt: annak idején kik jöhettek haza Moszkvából és miért, miközben az oda emigrált kommunisták színe-javát kiirtották. Hogy ki volt Rákosi, Gerő, Farkas, az többé-kevésbé kiderült. De kiknek a bizalmából kaphatta meg Nagy Imre a földművelésügyi tárcát 1944 decemberében és lett miniszterelnök 1953-ban?”
- 57 Vas Zoltán említett könyvének címe: *Akkori önmagunkról. Önéletírás 2. A Tények és tanúk* című sorozatban jelent meg 1982-ben a Magvető Kiadónál.
- 58 A Kádár János elleni 1951-es koncepciók eljárásról 1. *Kádár János — Végakarata. Az interjút készítette és a dokumentumokat válogatta Kányó András. Hírlapkiadó 1989. 63–65. p.*
- 59 Az Elnökség 1989. július 17-én Grósz Károly szóbeli bejelentése alapján állást foglalt abban, hogy a Különb-félék napirend keretében a KB elé terjeszti az 1956. október 23. és november 4. közötti eseményekről történő megemlékezések tervezetét. (*MOL 288. f. 59/3. ó. e.*)
- 60 Szántó Zoltán emlékirata nem jelent meg.
- 61 Az Adminisztratív Osztály megszervezéséről az MDP Titkársága 1950. április 26-án hozott határozatot. Az osztály vezetője Nagy Imre lett. Erről és Nagy Imre politikai leveleiről *T. Varga György* összeállítása ad bővebb információt az *Új Fórum* című folyóirat 1989. jún. 9-i (4.) számában.
- 62 L. a 7. sz. függelék második bekezdését.
- 63 L. a 7. sz. függelék első bekezdését.
- 64 A 7. sz. függelék harmadik bekezdésének „A Központi Bizottság kívánatosnak tartja...” kezdetű javaslatról van szó.
- 65 L. az 50. sz. jegyzetet.
- 66 L. az 1989. márc. 29-i KB-ülés 4. napirendi pontját.

- 67 L. a 7. sz. függelék harmadik bekezdésében elsőként sorolt javaslatot.
- 68 A KB 1989. febr. 10—11-i üléséről van szó.
- 69 A *Népszabadság* 1989. júl. 7-i számában közli a Legfelsőbb Bíróság felmentő ítéletét.
- 70 L. az 1989. jún. 23—24-i jegyzőkönyvhöz készült 56. sz. jegyzetet.
- 71 A 7. sz. függelék harmadik bekezdésének „Október 30-án emlékezünk meg...” kezdetű mondatáról van szó.
- 72 Az említett közlemény a *Népszabadság* 1989. febr. 13-i számában jelent meg, amelynek II. rész harmadik bekezdésére történik utalás.
- 73 A PIB 1989. aug. 4-én véglegesítette a szöveget, amely vitaanyagként megjelent az *Alapszervezeti Tájékoztató* 1989/17. számában. (MOL 288. f. 5/1074. ó. e.)
- 74 Az MSZMP Elnöksége 1989. júl. 17-i ülésén elfogadott állásfoglalás szerint a Politikai Főiskola keretében önálló intézményként létrejött DOXAPOL Véleménykutató Intézetet bízták meg a válaszításokkal kapcsolatos közvélemény-kutatással. (MOL 288. f. 59/3. ó. e.)
- 75 L. a 8. sz. függelékét.
- 76 Előzmény: 1989. jún. 23—24-i KB-ülés 2. napirendi pont.
- 77 A választójogi törvény tervezetével a PB 1989. máj. 26-i ülésén foglalkozott. (MOL 288. f. 5/1066. ó. e.) A törvényjavaslat az országgyűlési képviselők választásáról a *Népszabadság* 1989. jún. 5-ei számában került nyilvánosságra.
- 78 A pártvagyonról 1989. jún. 19-én „Javaslat a pártingatlanok tulajdon-, illetve kezelői jogának rendezésére”, júl. 11-én pedig a „Jelentés a pártszervek és a pártüdülők 1988. évi gazdálkodásáról, jelentés a párt 1989. évi gazdálkodásának helyzetéről” című napirendek kapcsán foglalkozott a PB, illetve a PIB. (MOL 288. f. 5/1070. és 1071. ó. e.)
- 79 Az Elnökség 1989. júl. 17-i ülésén Nyers Rezső szóbeli bejelentése alapján egyetértett abban, hogy a szerveződő pártok telefon-, illetve helyiségigényeit újra meg kell vizsgálni. Ehhez a Minisztertanács adjon segítséget. (MOL 288. f. 59/3. ó. e.)
- 80 L. az 1989. szept. 1-jei KB-ülés 1. napirendi pontját.
- 81 Nem sikerült megtalálni az említett levelet.
- 82 A szegedi Móra Ferenc Múzeum 110 dolgozója tiltakozott a múzeum igazgatójánál, amiért tudományos munkatársnak nevezték ki a múzeumba Koncz Jánost, a Csongrád Megyei Pártbizottság korábbi ideológiai titkárát. (*Népszabadság* 1989. jún. 15.) A múzeum igazgatójának válasza a *Népszabadság* 1989. jún. 20-i „Koncz János a múzeumban marad” című cikkében olvasható. A dolgozók nem fogadták el az igazgató válaszát. Végül a Csongrád Megyei Tanács megbízta a múzeum igazgatóját, hogy — a szakszervezettel egyeztetve — pályázatot írjon ki a kérdéses munkakör betöltésére. (*Népszabadság* 1989. jún. 29.)
- 83 A PIB 1989. júl. 24-én, az Elnökség aug. 21-én foglalkozott az újra nem választott tisztségviselők és az apparátusból elkerülő munkatársak helyzetével. Az Elnökség határozata alapján az újra nem választott funkcionáriusok elhelyezésére, valamint az új munkakörre való felkészítésük segítésére (képzés, átképzés) létrehozták a „rendelkezési állományt”, valamint fenntartották a korengedményes nyugdíjazást — „amely a pártban 30 éve működik”. (MOL 288. f. 5/1072. és 59/6. ó. e.)
- 84 A pártvagyon helyzete a KB 1989. szept. 25-i ülésén napirendre került (1. ott, a 10. sz. függelékét).
- 85 Az ülésről szóló közlemény a *Népszabadság* 1989. júl. 31-i számában jelent meg.

FÜGGELÉKEK

1. sz. függelék

SZIGORÚAN TITKOS!
Készült: 11 gépelt pld-ban
Grósz Károly [s. k. aláírás]
KB/154.

TÁJÉKOZTATÓ

a Központi Bizottság tagjai részére

A VSZ-tagállamok Politikai Tanácskozó Testülete július 7—8-án Bukarestben ülést tartott. Nyers Rezső elvtárs vezetésével magyar küldöttség vett részt munkájában. A PTT áttekintette a nemzetközi élet, az európai együttműködés és a leszerelés kérdéseit. Meghallgatta és elfogadta az Egyesített Fegyveres Erők főparancsnokának jelentését. A sajtó részletesen foglalkozott az üléssel, az erről szóló közlemény és a leszerelési kérdésekkel foglalkozó külön nyilatkozat megjelent.

Mihail Gorbacsov elvtárs felszólalásában megállapította, hogy globális változások korszakhatárára értünk. A szocialista országoknak bonyolult problémákat kell leküzdeniük. A szocializmus előnyeit nem érvekké, hanem az átalakítás határozott folytatásával kell bizonyítaniuk.

Véget ért a hidegháború időszaka. A fordulatot döntően az átalakítás, a reformok tették lehetővé. A Nyugat tudatában van annak, hogy Kelet-Európa destabilizálása az egész kontinens számára kiszámíthatatlan veszélyekkel járna, de politikája még bizonytalan, nem döntöttek: elfogadják-e a változásokat, vagy részlegesen fenntartják a konfrontációt.

Ebben a helyzetben célszerű folytatni az aktív küzdelmet az új nemzetközi rendre való áttérésért, s biztonságunk megbízható szavatolása mellett, a bizalom mélyítésére, a kölcsönösen előnyös együttműködésre kell törekedni. Így mód nyílik új leszerelési kezdeményezésekre, a regionális konfliktusok rendezésére, a nemzetközi légkör javítására is. Szovjet megítélés szerint a védelmi doktrína alapján megkezdett lényeges haderőcsökkentéseink és struktúraátalakításunk nem érintette negatívan biztonságunkat. Figyelembe véve a NATO egyes kedvező reagálásait lehetőség van a továbblépésre több területen, így a külföldön állomásoztatott fegyveres erők csökkentésében is. A Szovjetunió kész véleményt cserélni erről az érintett szocialista országokkal.

Az NSZK új szerepet játszik, az üzleti és politikai körök is támogatják a kelet-európai kapcsolatokat, igaz, egyesek életben tartják a német újraegyesülés gondolatát. Jól fejlődnek a szovjet—francia kapcsolatok is. Mindez illeszkedik az európai ház gondolatába, amit az országok szabad politikai döntése alapján kell építeni, „illuzórikus és veszélyes bármilyen beavatkozási kísérlet az egy sor szocialista országban végbemenő folyamatokba”. Az európai integrációt törvényszerű folyamatnak tekintik, Európa egysége csak az országok sajátosságainak megőrzése mellett lehetséges.

Gorbacsov elvtárs szorgalmazta egy második helsinki összeurópai csúcstalálkozó megtartását. Hangsúlyozta: a leszerelési, környezetvédelmi, gazdasági és humanitárius vonatkozások kölcsönösen feltételezik egymást. Az emberi jogokkal kapcsolatos normák biztosítása a Szovjetunió számára nem egyszerű feladat, de nem a Nyugatnak tett engedménynek, hanem az átalakítás szerves részének tekintik. Ugyanakkor megteszik a szükséges intézkedéseket azért, hogy megvédjék a szocialista társadalmat a szélsőséges túlzásoktól.

Gorbacsov elvtárs Kínáról szólva hangsúlyozta: a közelmúlt pekingi eseményei mély sajnálatot váltanak ki. A Szovjetunió a belső problémák békés rendezése mellett foglal állást, megengedhetetlennek tartja a belügyekbe való beavatkozást, az eseményeket nem minősíti. Nem kíván visszaélni Kína és a Nyugat kapcsolatainak jelenlegi nehézségeivel, kész fejleszteni a kétoldalú kapcsolatokat minderről területen.

Honecker elvtárs egyebek között rámutatott arra, hogy bár erősödtek a nemzetközi élet pozitív tendenciái, a NATO céljai változatlanok: a szocializmus nyílt destabilizálása, az európai status quo meg-

változtatása. Elejét kell venni a NATO modernizációs terveinek, mert azok új hidegháborúhoz vezetnének. A Kínával való kapcsolatrendezést méltatta, majd hangsúlyozta: az imperializmus a legutóbbi események során sem tudta a maga oldalára állítani Kínát.

Jaruzelski elvtárs szerint a közös európai ház gondolata új dinamizmust adott a világban zajló folyamatoknak. A brüsszeli NATO-csúcsertekezlet az első komoly kísérlet arra, hogy válasz szülessen a szovjet javaslatokra. Erősödik a NATO politikai jellege. Az NSZK-ban ugyanakkor fokozódnak a pángermán törekvések, nő a neofasiszta erők befolyása. A LEMP teljes mértékben támogatja a szovjet peresztrojkrát. Minél sokrétűbb döntések születnek az egyes szocialista országokban, annál szorosabbra kell fűzni a szövetségi együttműködést, annál nyíltabbá kell válnia a testvérpártokról és országokról szóló tájékoztatásnak, és annál inkább fokozni kell az állampolgárok közötti kontaktusokat.

Jakeš elvtárs támogatta az össz-európai folyamatot, szorgalmazta egy hosszú távú cselekvési koncepció kidolgozását. Kifejtette: fellépnek a szocialista társadalmi rend aláásása ellen.

Zsivkov elvtárs felvetette: a nyugati nyitás politikáját a szocializmus megőrzése mellett kell végrehajtanunk. Nyugtalanítja őket, hogy egyes szocialista országokban a megújulásra törekedve átléphe-tik azt a vonalat, amely a szocializmust a nem szocializmustól elválasztja. *Zsivkov* elvtárs szerint fel kell gyorsítani az integrált szocialista piac elemeinek kialakítását, mivel a Nyugat az együttműködés hiányát kihasználhatja differenciálási politikájuk érvényesítésére.

Ceaușescu elvtárs szerint a nemzetközi helyzet feszült és ellentmondásos. Sürgette, hogy a Szovjetunió és az USA a legközelebbi időn belül kössön megállapodást a hadászati és más fegyverek csökkentéséről. A szocialista országok nem engedhetik meg a helsinki dokumentumok félremagyarázását az úgynevezett emberi jogok nevében. Kritikusan viszonyult a „közös európai ház” gondolatához is, hangsúlyozva, hogy a független házak Európáját szeretnék. Kínával összefüggésben méltatta a hadsereg beavatkozását a szocialista vívmányok védelmében. Javasolta, hogy a szocialista országok közösen elemezzék a szocialista építés problémáit, működjenek együtt a nehézségek leküzdése érdekében.

Nyers elvtárs hangsúlyozta, hogy a világban kedvező változások mennek végbe, s folytatásuk egyik feltétele a szocializmus megújulása. Az MSZMP szocializmust akar, aminek része a vegyes tulajdonú piacgazdaság, a közösségi tulajdon többsége mellett, a pluralizmus, a demokrácia, az öngazgatás. Csak ez óvhat meg a konzervatív visszarendeződéstől csakúgy, mint a polgári társadalom visszaállítá-sára irányuló kísérletektől. *Nyers* elvtárs kiemelte, a szocialista országok között természetes az alkotó vita, elmúlt az egymás belügyeibe való katonai és más jellegű beavatkozás ideje. Sürgette az össz-európai együttműködés folytatását, beleértve a humanitárius kapcsolatokat. Ismertette javaslatainkat a VSZ korszerűsítésére.

* * *

A tanácskozás jelentőségét aláhúzza, hogy a szocialista országok elkötelezték magukat az új gondolkodásra épülő aktív külpolitika folytatása mellett. Ismételten megmutatkozott ugyanakkor, hogy eltérő nézeteket vallanak a szocializmus több kérdéséről. Kimondták: több szocializmusmodell léte-zhet, azonban ez még inkább szükségessé teszi együttműködésük fejlesztését. A PTT-n nem került sor hazánk név szerinti bírálatára, s nem alakult ki magyar—román vita sem. Egyetértés volt a VSZ politi- kai jellegének erősítésében.

Budapest, 1989. július 19.

2. sz. függelék

SZIGORÚAN TITKOS!
Grósz Károly [s. k. aláírás]
KB/156.

T Á J É K O Z T A T Ó

George Bush,
az Amerikai Egyesült Államok elnöke magyarországi látogatásáról

George Bush, az Amerikai Egyesült Államok elnöke 1989. július 11–13. között hivatalos látogatást tett Magyarországon. Az elnökkel Straub F. Brúnó, Nyers Rezső, Grósz Károly, Németh Miklós, Szűrös Mátyás és Pozsgay Imre elvtárs találkozott, illetve tárgyalt. Bush elnök fogadta az ellenzéki pártok képviselőit.

Horn Gyula és James Baker külügyminiszter között külön megbeszélésre került sor. Aláírásra került a polgári légügyi, az idegenforgalmi, valamint a mezőgazdasági minisztériumok közötti egyezmény, továbbá egy megállapodás a Borsod megyei szerkezetátalakítási programban történő amerikai részvételtől.

I.

Straub F. Brúnó méltatta, hogy George Bush hivatala első évében eljött Magyarországra. Kifejezte reményét, hogy látogatásának tapasztalatai megerősítik majd a törekvéseink iránti rokonszenvét.

Nyers Rezső elvtárs hangsúlyozta, hogy a társadalom nagy többsége támogatja a vezetés által meghirdetett hosszú távú politikai és gazdasági célokat. Az új politikai pártok most kidolgozás alatt lévő programjai számos vonatkozásban szintén azonos vagy hasonló elemeket tartalmaznak.

A háromoldalú politikai egyeztető tárgyalásokat élénk vita jellemzi. Az egyes ellenzéki pártok, szervezetek álláspontja esetenként egymásnak is ellentmondó. Az MSZMP a közmegegyezés alapján hozott döntések szükségességét hangsúlyozza, álláspontja valamennyi kérdésben rugalmas.

Gazdasági elképzeléseink az év végéig részletesen is kidolgozásra kerülnek. Számítunk a külföldi tőke nagyobb mértékű bekapcsolódására és az ezzel járó fejlett technológia szélesebb körű elterjedésére.

Legsúlyosabb gondunk a fizetési mérleg és az állami költségvetés hiánya. A Nemzetközi Valuta Alap nem érti meg helyzetünket. Egyfelől egyetért az import, illetve a külföldi utazások szabadabbá tételével, másrészt viszont olyan követeléseket támaszt, melyeket rövid távon csak politikai károkkal járó lépésekkel tudnánk teljesíteni.

A magyar—szovjet kapcsolatok jók, országunknak 1947 óta nem volt ilyen nagy a mozgásszabadsága. Valamennyi szocialista országgal a politikai és a gazdasági együttműködés fejlesztésére törekszünk. Gazdasági kapcsolatainkat piaci alapokra kívánjuk helyezni, világpiaci árakkal, konvertibilis elszámolással.

Romániával nem tudunk előrelépni a viszony rendezésében. Más országoktól azt várjuk, hogy megértsék a probléma okait és az emberi jogok védelme érdekében foglaljanak állást. A magyar vezetés elutasítja a kérdés nacionalista megközelítését.

Az EGK-val szoros kapcsolatok kiépítésére törekszünk, belépni azonban nem akarunk, és nem is tudnánk. A szabad kereskedelem hívei vagyunk. Úgy gondoljuk, hogy az egységesülő Nyugat-Európa és a sajátos kelet-európai piac között a kapcsolatokat egy szabadkereskedelmi övezet biztosíthatná.

Németh Miklós elvtárs kiemelte, hogy a kormány alapvető fontosságú feladata biztosítani a békés átmenetet a sztálini pártállamról a demokratikus, többpártrendszerre épülő, alkotmányos garanciákon nyugvó jogállamra. Az MSZMP nem kíván visszaélni jelenlegi hatalmi lehetőségeivel. Ugyanakkor számít arra, hogy a választásokat követően létrejövő koalíciós kormány vezető ereje marad. Ezt súlya, a reformfolyamatokban játszott kezdeményező szerepe és kormányzati tapasztalatai is indokoltá teszik.

A modellváltáshoz új alapokra kell helyeznünk a gazdaságot. A kormány ez év őszén terjeszti az Országgyűlés elé hároméves nemzetközi gazdasági és pénzügyi programját. A politikai és gazdasági

reformok megvalósításához elengedhetetlen az elmúlt 40 évben kialakult gondolkodásmód gyökeres megváltoztatása.

Reméljük, hogy Bush elnök látogatása további ösztönzést ad a magyar—amerikai kapcsolatok fejlődéséhez. Számítunk a magyar reformtörekvések politikai-erkölcsi támogatására és a segítség olyan formáira, amelynek eredményeként problémáinkat saját magunk oldhatjuk meg. Komoly támogatást jelentene, ha az amerikai vezetés a Nemzetközi Valuta Alapban szorgalmazná a magyarországi helyzet sajátosságait jobban figyelembe vevő, rugalmasabb álláspont kialakítását, valamint, ha a Hetek párizsi csúcstalálkozóján kezdeményezné a magyar reformfolyamat összehangolt nyugati támogatását.

Szűrös Máttyás elvtárs kiemelte annak jelentőségét, hogy a Szovjetunió mellett az Egyesült Államok vezetése is támogatja a magyarországi reformfolyamatot. Szólt az Országgyűlés növekvő szerepéről a jogállam és a piacgazdaság feltételeinek megteremtésében.

Aláhúzta, hogy a magyar vezetés felelősséget érez a határainkon túl élő magyarokért is. Kérte az elnököt, hogy vessen latba befolyását a romániai magyarok jogainak megsértésével szemben.

Pozsgay Imre elvtárs hangsúlyozta, hogy a békés átmenet legfőbb garanciáját a megújuló MSZMP jelenti. Veszélyt a pártban, illetve a társadalomban meglévő szélsőséges nézetek egymást erősítő hatása jelenthet. Pozitív fejlemény az MSZMP és az ellenzéki pártok közötti tárgyalások ténye, valamint az, hogy mindkét oldalon erősödik a hajlandóság a koalíció megteremtésére.

A tárgyalásokon *George Bush elnök* hangsúlyozta a személyes találkozás és az őszinte beszélgetések jelentőségét.

Az Egyesült Államoknak nincs ellenséges szándéka a Szovjetunióval szemben. A szovjet—amerikai viszony biztatóan alakul. Pozitív fejlemény, hogy a Szovjetunió és szövetségesei a NATO legutóbbi javaslataira lényegében kedvező választ adtak. A START tárgyalásokon is van előrehaladás. A szovjet—amerikai kapcsolatok alakulása hatással van a kelet-európai országok politikai és gazdasági reformfolyamataira, bővülésük a magyar—amerikai kapcsolatok fejlesztését is elősegíti.

Az amerikai vezetés nagy érdeklődéssel kíséri a magyarországi reformokat. Meggyőződésük, hogy Magyarország a szocialista országok között élenjáró szerepet tölt be. Készek különböző módon támogatást is adni. Nem akarják azonban ránk erőltetni saját értékrendjüket, a beavatkozás látszatát is kerülni szeretnék. A látogatással, a magyar—amerikai kapcsolatépítéssel nem akarnak problémákat okozni sem Gorbacsovnak, sem a magyar vezetésnek, nem akarják zavarni Magyarország és szövetségesei viszonyát.

A legfejlettebb ipari országok vezetőinek párizsi csúcstalálkozóján az amerikai fél szorgalmazni fogja az összehangolt erőfeszítéseket Magyarország és Lengyelország megsegítése érdekében.

II.

A *külgyminiszterek* találkozóján James Baker tájékoztatást adott a kétoldali kapcsolatok fejlesztésére kialakított amerikai kezdeményezésekről:

— a Hetek csúcserkeztetén javasolni fogják, hogy a Nyugat nyújtson összehangolt gazdasági és technológiai segítséget Magyarországnak (és Lengyelországnak);

— az új magyar ki- és bevándorlási törvény összettel esedékes elfogadása után az elnök — jogkörével élve — időhatár nélkül biztosítja Magyarországnak számára a legnagyobb kedvezményes elbánást (MFN);

— biztosítják Magyarországnak számára az általános vámpreferenciákat (GSP);

— a szenátus rövidesen jóváhagyja az amerikai tőke beruházásait biztosító kormánygaranciák (OPIC) Magyarországra történő kiterjesztését;

— az elnök kéri fogja a Kongresszust, hogy hagyjon jóvá egy 25 millió dolláros alapot a magyarországi magánszektor élénkítésére;

— az elnök 5 millió dollárt fog kérni a Kongresszustól egy budapesti székhelyű Kelet- és Közép-európai Nemzetközi Környezetvédelmi Központ létrehozása céljából;

— jelentős műszaki-tudományos, kulturális és ifjúsági cseréket, illetve nyelvtanítási programokat kezdeményeznek;

— a következő évek során amerikai kulturális központot létesítenek Budapesten.

Baker személyes befolyásának latba vetését ígérte annak érdekében, hogy a Nemzetközi Valuta Alap vegye jobban figyelembe a magyarországi körülményeket, a reformfolyamat támogatásának fontosságát.

Horn elvtárs ismételt felvetette a technológiai transzfer könnyítésének, valamint a nyugati parti képviselőlet megnyitásának ügyét. Baker kérte, hogy javaslatunkat részletesen dolgozzuk ki, s írásban adjuk át.

III.

Bush elnök látogatása megfelelt érdekeinknek. Kifejezésre juttatta az amerikai vezetés rokonszenvét a hazánkban zajló reformfolyamattal. A tárgyalások hozzájárultak ahhoz, hogy jobban értsék a változások lényegét, azok nemzetközi támogatásának szükségességét.

A megállapodások, illetve az elnök által tett bejelentések megvalósulása javítani fogja a magyar—amerikai gazdasági együttműködés, a gazdasági fejlesztési programjainkba történő amerikai bekapcsolódás feltételeit.

Fontos eredmény, hogy az elnök ígéretet tett Magyarország támogatására a Nemzetközi Valuta Alapban, illetve a legfejlettebb tőkés országok körében.

A látogatás kapcsán Magyarország kedvező hangvétellel, kiemelt figyelmet kapott a nemzetközi sajtóban.

A látogatásból eredő feladatok végrehajtására, a magyar—amerikai kapcsolatok továbbfejlesztésére a Külügyminisztérium az illetékes tárcákkal egyeztetve a kormány elé Intézkedési Tervet terjeszt.

Budapest, 1989. július 19.

3. sz. függelék

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
POLITIKAI INTÉZŐ BIZOTTSÁGA

Grósz Károly [s. k. aláírás]
KB/155.

J A V A S L A T

A Központi Bizottságnak
a kongresszus napirendjére, az ügyrend elveire,
a Kongresszusi Jelölést Előkészítő Bizottságra

I.

A Központi Bizottság a kongresszus napirendje keretében a következő témakörök megtárgyalását kezdeményezze:

1. A Központi Bizottság beszámolója az MSZMP 1988. májusi országos értekezlete óta végzett munkáról

2. Javaslat a párt programnyilatkozatára

3. Javaslat a párt Szervezeti Szabályzatára

4. Személyi kérdések

A javaslat azt jelenti, hogy az elmúlt évtizedek tanulságainak megvonására, illetve a főbb gazdaság-politikai elképzelések kimunkálására a 2. sz. témakör megvitatása keretében kerülne sor.

II.

1. A kongresszus ügyrendjét, munkaszervezeteit, időbeosztását a kongresszus politikai céljainak figyelembevételével kell kialakítani. Az eljárási, szervezési megoldásoknak is elő kell segíteniük, hogy a közvélemény lássa:

— a párt új utakra lép, szakít múltbeli tévedéseivel, megrögzött szokásaival, új politikai felfogást és magatartást képvisel;

— pártunk a jövő felé fordul, kivihető kezdeményezései és javaslatai vannak a társadalmi problémák megoldására;

— az MSZMP képes kulturált, demokratikus vitákban teret adni a nézetkülönbségeknek, és egységet teremteni az alapvető kérdésekben.

2. Különös figyelmet érdemel a nézet- és érdekkülönbségek szervezett megjelenítése. Közös érdekünk az, hogy a különböző nézeteket és az erőviszonyokat pontosan ismerjük, hogy a kompromisszumok biztos alapokon nyugodjanak. Ennek biztosítója lehet a küldöttszoportok megalakításával, jogaival és működésével kapcsolatos gyakorlat megváltoztatása, az „egyéni” küldötti jogok és a küldöttszoportokon keresztül gyakorolható jogok új egyensúlyának megteremtése. Javasoljuk, hogy a küldöttszoportok jogai és feladatai a következők szerint kerüljenek részletes kidolgozásra:

— küldöttszoportok egyaránt alakulhassanak területi alapon és a nyilvánosan működő, országos áramlatok szerint (a küldött szabadon kezdeményezhet és választhat, de csak egy küldöttszoporthoz tartozhat);

— a megyei csoportok szeptember 1-ig, az áramlatok szerinti küldöttszoportok legkésőbb szeptember 24-ig alakuljanak meg. Az ügyrendi javaslat azonban ne zárja ki, hogy — pontosan meghatározott feltételekkel — új küldöttszoport alakulhasson a kongresszuson is;

— a küldöttek elsősorban politikai (területi vagy áramlatok szerinti) közösségek keretében, annak többségi támogatását megszerezve gyakorolják a politikai, ügyrendi és a személyi ügyekkel kapcsolatos javaslattevési jogait; ennek megfelelően határozatkezdeméyzési jogot és jelölési (listás választás esetén listaállítási) jogot a küldöttszoportok kapjanak;

— a plenáris üléseken a felszólalásokra szánt időkeretet a küldöttszoportok közt létszámarányosan osszuk el. A keret felhasználásáról a csoporton belül döntsének. A felszólalások maximális időtartamát általában 10 percben javasoljuk megállapítani;

— a kongresszus munkaszervezetébe, munkabizottságaiba minden küldöttszoport delegálhasson egy-egy képviselőt;

— a dokumentumok elfogadására, a bizonyára szükségessé váló rész döntésekre nyílt szavazással, küldöttszoportonként (előzetes belső szavazás alapján), a személyi döntésekre egyéni és titkos szavazással kerüljön sor.

3. A politikai érdekek tükrében célszerűnek tartjuk a vitát az eddigiektől eltérő módon megszervezni. Javasoljuk, hogy:

— valamennyi témakörben írásos előterjesztés készüljön, s ezeket rövid szóbeli kiegészítések indokolják;

— az elnökség tagjai, a párt más, az országgyűlési választások szempontjából fontos személyiségei előre bejelentett, a tömegkommunikációs előnyök kihasználására alkalmas időpontokban, 15–20 perces, politikai beszédet tartsanak;

— a kongresszus plenáris ülésein elsősorban politikai vitára, különösen a jövőre vonatkozó javaslatok és programok megvitatására van szükség. A dokumentum részletes szövegezési vitájával ne terheljük a nyilvánosság előtt zajló plenáris üléseket. A kongresszusi szerkesztőbizottságok az érdemi, politikai kérdésekre vonatkozó alternatívákat konkrét szövegezésben terjesszék a plenáris ülés elé;

— a napirendre javasolt témák megvitatására két alternatíva merült fel:

A) A kongresszus először a Szervezeti Szabályzatot és az ügyrendet döntse el. A kongresszus ügyrendje több ponton szorosan összefügg a párt új szervezeti felépítésével és működési mechanizmusával. A személyi javaslatok előkészítésének, a személyi kérdések eldöntésének is előfeltétele, hogy a kongresszus döntsön a párt országos vezető testületeinek szervezetéről, létrehozásának módjáról és a betöltendő tisztségekről. Ezért meggondolandó, hogy az ügyrendi vitát kapcsoljuk össze a Szervezeti Szabályzat vitájával. Ezután az 1. és 2. témaköröket együttes vitára lehetne bocsátani.

B) A kongresszus döntsön az ügyrendről, s utána együtt vitassa meg a 1., a 2. és a 3. témakört.

A személyi kérdéseket mindkét változatban külön javasoljuk megtárgyalni.

4. Egyszerűsíteni kell a kongresszus hagyományos munkaszervezetét.

Javasoljuk, hogy:

— a Kongresszus Elnöksége a párt Elnökségének tagjaiból és a kongresszusi munkaszervezetek vezetőiből álljon. (A kongresszus munkaszervezeteinek a Szervezési és Technikai Bizottságot, az Ügyrendi Bizottságot, a különböző dokumentumok szerkesztéséért felelős bizottságokat, valamint a Jelölőbizottságot tekintsük);

— válasszuk szét a Kongresszus Elnökségének és az ülések elnökeinek funkcióit. A Kongresszus Elnöksége a kongresszus politikai szükségletek szerinti vezetésére kapjon felhatalmazást. Az egyes ülések vezetésével ügyrendi kérdésekben jártas, hazai és nemzetközi tapasztalatokkal rendelkező küldötteket bízson meg a kongresszus — elsősorban az Ügyrendi Bizottság tagjai közül.

5. A kongresszus időigényét és munkarendjét a politikai szükségletekhez és a rendezés új megoldásaiból fakadó követelményekhez kell szabni. Alapos előkészítés esetén — a ma előre jelezhető körülményekkel számolva — az eredményes munkához kb. négy nap szükséges. Ebből kettő

nap (megszakításokkal) fordítható a politikai vitára, egy-másfél nap a dokumentumok elfogadására és a vezető testületek megválasztására és mintegy fél-egy napnyi idő (megosztva) a küldöttszoportok tanácskozásaira.

III.

1. Javasoljuk, hogy a Központi Bizottság ügyrendi kérdésekben jártas, nemzetközi tapasztalatokkal rendelkező párttagokból kérjen fel Ügyrendi Bizottságot a kongresszus ügyrendjének kialakítására. (Személyi javaslat az 1. sz. mellékletben.)

2. Az Ügyrendi Bizottság a Központi Bizottság állásfoglalása alapján dolgozza ki az ügyrendre (benne a választási szabályokra és eljárásokra) és a munkarendre vonatkozó részletes javaslatokat.

3. A Központi Bizottság — közben lezajlott viták tapasztalatait figyelembe véve — szeptember eleji ülésén véglegesítse az ügyrendre és munkarendre vonatkozó javaslatokat.

4. Az Ügyrendi Bizottság tagjainak előzetes megbízatását a kongresszus elé kell terjeszteni jóváhagyásra. Az ily módon kapott felhatalmazással élve a kongresszus ideje alatt foglalkozzanak az esetleges vitás kérdésekkel, javaslatokkal. Szükség esetén kezdeményezzék a Kongresszus Elnökségének, illetve a kongresszusnak az állásfoglalását.

IV.

1. A kongresszuson megvitatásra kerülő személyi kérdések demokratikus, a pártnyilvánosság előtti előkészítésére alakuljon Jelölést Előkészítő Bizottság. A JEB a küldöttszoportok által delegált tagokból, a Központi Bizottság által megbízott tagokból (2. sz. melléklet), valamint a Központi Ellenőrző Bizottság által delegált tagból álljon.

A kongresszus az előzetes megbízatást jóváhagyva — amennyiben indokolt, azt módosítva, illetve további tagokkal kiegészítve — hozza létre a Jelölőbizottságot.

2. A kongresszusi Jelölést Előkészítő Bizottság — illetve a Jelölőbizottság — feladatai:

— a küldöttek, illetve a párttestületek véleményének megismerése;

— ezek alapján az előzetes személyi javaslatok kialakítása.

A bizottság több változatban készítsen elő javaslatokat — a Szervezeti Szabályzat-tervezetben vázolt alternatívák támogatottságának előzetes felmérése, valamint a Központi Bizottság e kérdésben javasolt állásfoglalása alapján — a kongresszuson megválasztandó testületekre és tisztségekre. A JEB adjon folyamatos tájékoztatást a küldötteknek és a Központi Bizottságnak az elvégzett munkáról.

V.

1. A Központi Bizottság ajánlja, hogy a kongresszust követően tartsanak taggyűléseket és pártértekezleteket. Amennyiben azonban még ez év őszén sor kerül az országgyűlési választásokra, megfontolandó, hogy a pártértekezleteket csak ezt követően tartsák meg. Ez esetben csak az országos (központi) testületekbe történő delegálást kell rövid időn belül lebonyolítani.

Budapest, 1989. július 19.

Záradék:

A Központi Biozottság állásfoglalása jelenjen meg az Alapszervezeti Tájékoztatóban.

Javasoljuk, hogy a Központi Bizottság az alábbi elvtársakat kérje fel az Ügyrendi Bizottság munkájában való részvételre:

1. dr. Kovács László	külgügyminisztériumi államtitkár
2. Hámori Csaba	Pest megyei első titkár
3. dr. Jánosi György	Tolna megyei első titkár

A bizottság tagjaként a munkában vegyen részt minden küldöttséget egy-egy képviselője.
A Központi Bizottság ajánlja, hogy a bizottság válassza meg Kovács László elvtársat elnökéül.

Javasoljuk, hogy a Központi Bizottság tagjai közül az alábbi elvtársak vegyenek részt a Kongresszusi Jelölést Előkészítő Bizottság munkájában:

1. Csáki Csaba	a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem rektora
2. Gáspár Antalné	a Budapesti Finomkötőtárugyár balassagyarmati gyára varrónője
3. Glanz Lászlóné	a Felsőszölnöki Általános Iskola igazgatója
4. Gubicza Ferenc	a Balatonfüredi Csopak Tája Mg. Termelőszövetkezet elnöke
5. Katona Béla	az MSZMP Budapesti Bizottsága Titkára
6. Kiss Péter	a Baloldali Ifjúsági Társulás elnöke
7. Kovács Jenő	a MSZMP Központi Bizottsága titkára
8. Magyar Kálmán	a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Gyógyszerhatástani Intézet tanszékvezető egyetemi tanára
9. Osztafi Béla	az Ózdi Kohászati Üzemek kohásza
10. Ördögh Szilveszter	író, a „Tekintet” c. lap főszerkesztője
11. Boros László	a Győr-Sopron Megyei ÁÉV. Soproni Főépítésvezetőségének művezetője

A Központi Bizottság ajánlja, hogy a bizottság válassza meg Kovács Jenő elvtársat elnökéül.

4. sz. függelék

MSZMP POLITIKAI INTÉZŐ
BIZOTTSÁGA

SZIGORÚAN TITKOS!

Érvényes:

Ikt. szám: PPO/668.

Készült: 1 eredeti soksz. pld.

Terjedelme:

számú példány

KB/153.

L. Grósz Károly [s. k. aláírás]

JAVASLAT

a Központi Bizottságnak
a kongresszus megrendezésének módjára és költségvetésére

A Központi Bizottság előző ülésén 1989. október 7-ére Budapestre összehívta a Magyar Szocialista Munkáspárt kongresszusát. Az előkészítő munka során felvetődött, hogy a kongresszus befejezése-ként célszerű lenne politikai nagygyűlést tartani. Ennek helyszínéül a Budapest Sportszarnok a leg-

megfelelőbb, ami az egyéb rendezvények miatt október 9-én vehető igénybe erre a célra. Ezért — figyelembe véve, hogy a kongresszus tervezett időtartama 4 nap — a kongresszus kezdésének időpontját indokolt lenne 1 nappal előbbre, 1989. október 6-ára (péntek) hozni.

A kongresszuson szavazati joggal 1415 fő vesz részt (részletesen 1. sz. melléklet). Javasoljuk, hogy a kongresszuson külföldi meghívottak ne vegyenek részt, az állandó meghívottak száma pedig ne haladja meg a 150 főt. A budapesti, a megyei és a megyei jogú pártbizottságok kapjanak arra lehetőséget, hogy a fennmaradó szabad helyekre egy-egy napos részvétellel párttagokat küldhessenek. A kéréteket a Szervezési és Technikai Bizottság ossza el.

I.

A kongresszus megrendezésének módja

1. A kongresszus 1989. október 6-án (pénteken) 9 órakor kezdődjön és október 9-én (hétfőn) a délutáni órákban fejeződjön be.

A vidéki küldöttek 5-én (csütörtökön) este 18 óráig foglalják el szálláshelyeiket.

2. A tanácskozás helyszíne a Kongresszusi Központ legyen — befogadóképessége 1830 fő — mivel más, megfelelő befogadóképességű és felszereltségű létesítmény Budapesten nem áll rendelkezésre. (A Budapest Sportcsarnokban október 6-án és 7-én rendezvényt tartanak, 10—17-e között sportesemények miatt foglalt. A Nemzeti Sportcsarnokban nincsenek „kiszolgáló” helyiségek. A Csepeli és a Lőrinci Sportcsarnok befogadóképessége jóval kisebb, mint a küldöttek száma.)

3. A tanácskozóteremben a dekoráció a kongresszus munkajellegét fejezze ki, s azt az Elnökség hagyja jóvá.

4. A tanácskozásra nyilvános plenáris ülés keretében kerüljön sor. A személyi kérdések tárgyalása a szavazati jogú küldöttek és a párttag állandó meghívottak részvételével történjen.

A szavazatszámilálást számítógéppel kell megoldani.

5. A kongresszus propagandamunkájában a cél az optimális hatás elérése legyen a lehető legszolidabb költséggel.

A kongresszusról helyszíni tudósításra biztosítsunk lehetőséget: az MTI-nek, a Tv-nek, a Rádió-nak, a Népszabadságnak, a központi napilapoknak és a pártsajtónak. A teremben 50 hely biztosítható újságírók részére.

A sajtómunka rendjére, a rádió- és a televízióközvetítésre külön terv készüljön, s azt az Elnökség hagyja jóvá. A külföldi és a hazai tudósítók munkáját sajtóközpont segítse, amelynek működtetéséért a KB Irodája legyen a felelős.

A kongresszusról október 8-án (vasárnap) is legyen a sajtóban tájékoztatás:

a) a Vasárnapi Hírek megnövelt példány- és oldalszámában adjon tájékoztatást (a papír költsége 250 ezer Ft), vagy

b) a Népszabadság és a megyei lapok jelenjenek meg (összes költsége 9,2 millió Ft), vagy

c) „rendkívüli kongresszusi” Népszabadság jelenjen meg emelt — 700 ezres — példányszámmal (költsége 6,8 millió Ft).

6. A kongresszus befejezését követően október 9-én (hétfőn) az esti órákban tartsunk politikai nagygyűlést a Budapest Sportcsarnokban. Az előadók a párt újonnan megválasztott vezetői legyenek. A nagygyűlésen a kongresszus küldöttein és meghívottain kívül mintegy 10 000 fő vegyen részt. A rendezésért a Budapesti Pártbizottság legyen a felelős.

7. A kongresszus résztvevőinek a dokumentumokat egy keményfedelű irattartó tasakban küldjük meg. (Táskát, tollat, mappát ne biztosítsunk.)

II.

A kongresszus költségvetése

1. A kongresszus lebonyolításánál, az elszállásolásnál, az étkeztetésnél — a takarékosági szempontokat figyelembe véve — mindenekelőtt a párt létesítményeit vegyük igénybe, s csak a legszükségesebb mértékben támaszkodjunk más megoldásokra. (Részletesen a 2. sz. mellékletben.)

Szállást csak a megyei küldöttek és a megyei állandó meghívottak részére biztosítunk.

Az utaztatást a szállás és a Kongresszusi Központ között azokkal a buszokkal bonyolítjuk le, amivel a küldöttek Budapestre érkeznek.

2. A kongresszus költségeihez a küldöttektől és az állandó meghívottaktól egységesen 500,— Ft hozzájárulást kérünk (ez kb. 800 ezer Ft-ot jelent.).

3. A megyei küldöttek és a megyei állandó meghívottak részére napi háromszori étkezést, a budapesti küldöttek és állandó meghívottak részére ebédet biztosítunk. A kongresszus küldötteinek és állandó meghívottainak az ebédet hideg étel formájában a kongresszus helyszínén biztosítjuk (ez napi mintegy másfél-két óra idő-, illetve szállásiköltség-megtakarítást jelent).

Tízórai, uzsonna a küldöttek, a meghívottak, a közreműködők részére térítés ellenében (büférendszerben) álljon rendelkezésre.

A sajtó, a Rádió, a tv dolgozói, valamint a külföldi tudósítók részére ellátást igény szerint, térítés ellenében biztosítunk.

4. A kongresszusra a költségvetési javaslat 28,4 millió Ft-ot irányoz elő, amely az 1989. évi költségvetési tartalékkeretből biztosítható.

III.

Szervezeti kérdések

1. A kongresszus előkészítésére és technikai lebonyolítására Szervezési és Technikai Bizottság alakuljon a következő összetételben:

Elnöke: Iványi Pál (személyét a KB már jóváhagyta)

Titkára: Domonkos László, a Pártpolitikai Osztály helyettes vezetője

Tagjai: Bíró József, a Pártpolitikai Osztály csoportvezetője

Csikós József, a Társadalompolitikai Osztály helyettes vezetője

Kimmel Emil, a KB Iroda helyettes vezetője

Köbli Gyula, a Gazdálkodási Osztály helyettes vezetője

Lengyel Sándor, a Pártpolitikai Osztály csoportvezetője

Steiner Arnold, a Budapesti Pártbizottság titkára

Szabó Károly, a Budapesti Pártbizottság osztályvezetője

2. A Központi Bizottság az előterjesztésben foglaltak alapján megbízza a Szervezési és Technikai Bizottságot a feladatok részletes kidolgozásával. Szükség esetén egyes kérdések eldöntését az Elnökség hatáskörébe utalja.

Budapest, 1989. július 18.

Kovács Jenő [s. k. aláírás]

A kongresszusi küldöttek megoszlása

(A taglétszámnál az 1989. május 31-ei gépi adatokat jelezzük)

Megyék	Taglétszám	Küldöttek száma
BUDAPESTI PB	188 631	314
BARANYA	25 693	43
BÁCS-KISKUN	28 978	48
BÉKÉS	31 971	53
BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN	61 186	102
CSONGRÁD	32 830	55
FEJÉR	23 851	40
GYŐR-SOPRON	28 422	47
HAJDÚ-BIHAR	35 212	59
HEVES	23 847	40
KOMÁROM	20 745	35
NÓGRÁD	19 849	33
PEST	39 744	66
SOMOGY	22 490	37
SZABOLCS-SZATMÁR	30 508	51
SZOLNOK	36 765	61
TOLNA	14 004	23
VAS	17 594	29
VESZPRÉM	22 168	37
ZALA	18 931	32
MN	26 296	44
HÓR	3 486	6
BM	7 447	13
KüM	4 507	8
Összesen:	765 155	1 276
KB-tagok		113
KEB-tagok		26
Összes küldött:		1 415

Budapest, 1989. július 18.

JAVASLAT

az MSZMP kongresszusa lebonyolításának költségeire

1. Terembér:

(E Ft-ban)

- Budapest Kongresszusi Központ 6 napra számolva 1 500 000,—
- Sportcsarnok 1 napra 500 000,—

2 000 000,—

2. Szállásköltség:

— NOVOTEL Szálló 5 éjszakára 500 fővel számolva	2 880 000,—
— Munkásórség Kollégiuma 5 éjszakára 180 fővel számolva	210 000,—
— HM Szálló 5 éjszakára 90 fővel számolva	310 000,—
	3 400 000,—

Az MSZMP Külügyi Szállónál, a Politikai Főiskolánál és a kormányvendégházaknál szállásköltséget nem terveztünk.

3. Étkezési költség (4 napra számolva):

— NOVOTEL 500 fő (800,— Ft/fő/nap)	1 600 000,—
— HM Szálló 90 fő (600,— Ft/fő/nap)	216 000,—
— Kongresszusi Központban a küldöttek és meghí- vottak részére hideg ebéd 1830 fő 500,— Ft/fő/nap	3 660 000,—
— Kormányvendégházak 90 fő 400,— Ft/fő/nap	150 000,—
— Külügyi Szálló 70 fő 200,— Ft/fő/nap	56 000,—
— Politikai Főiskola 360 fő 200,— Ft/fő/nap	288 000,—
— Munkásórség Kollégiuma 180 fő 250,— Ft/fő/nap	180 000,—
— Rendezők, közreműködők 300 fő — 6 napra számolva 300,— Ft/fő/nap	540 000,—
	6 690 000,—

4. Utazási és szállítási költségek: **1 500 000**

5. Technikai jellegű költségek:

— Dekoráció	1 190 000,—
— Tasakok, nyomda, papír, írószer	1 500 000,—
— Hírközlés kiépítése, üzemeltetése	1 600 000,—
— Bérek	2 500 000,—
— MTI	1 800 000,—
	8 590 000,—

6. Vasárnapi sajtó megjelenetés:

Vasárnapi Hírek emelt példányszámmal	250 000,—
--------------------------------------	-----------

7. Sajtóközpont

**Összesen: 5 000 000,—
27 430 000,—**

Előre nem látható költségek fedezésére: **1 000 000,—**
Mindösszesen: 28 430 000,—

* A Népszabadság és a megyei lapok vasárnapi megjelenítése: **9 200 000,—**
a Népszabadság vasárnapi megjelenítése: **6 800 000,—**

* Megjegyzés: a Központi Bizottság döntésének megfelelően a jelzett összeggel növekszik a költségvetés.

5. sz. függelék

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
Politikai Intéző Bizottsága

Grósz Károly [s. k. aláírás]
KB/157.

JAVASLAT

a Központi Bizottság állásfoglalására
a kongresszuson létrehozandó vezető és ellenőrző
testületekre és megválasztásuk módjára

I.

A Központi Bizottság 1989. június 19-i ülésén* előzetes vitára bocsátotta a párt országos vezető és ellenőrző testületeire, valamint megválasztásuk módjára vonatkozó alternatív javaslatokat.

Az elgondolások nagy érdeklődést váltottak ki, a vita azonban nem tekinthető befejezettnek. A végleges döntésre a kongresszus hivatott. Az eddigi viták egyértelműen arra utalnak, hogy a tagság jelentős többsége az Országos Választmány és a hozzá kapcsolódó „egytestületes” vezető szerv létrehozását támogatja. Ezért célszerűnek látszik ennek a konstrukciónak a részletesebb kimunkálása, elemeinek pontosabb körvonalazása, illetve — a beérkezett javaslatok alapján — egyes eredeti elgondolások módosítása.

II.

A további kidolgozó munka során ajánljuk figyelembe venni a következő javaslatokat:

1. A *Választmány* stratégiai jelentőségű kérdésekben tartsa fenn magának a döntési jogokat; elsősorban képviseleti és ellenőrző funkciót gyakoroljon. A mellette működő „egytestületes” vezető szerv politizáló, döntéshozó, szervező feladatkört kapjon — pártvezetőségként működjön. Elnevezése ne Központi Bizottság, hanem *Országos Elnökség* legyen, egyértelműen utalva a testület új típusára, változó feladat- és hatáskörére. A javaslattevők többsége sokallja a tervezetben szereplő létszámot: 13—15 fős Elnökséget tartana ideálisnak, 20—25 fő feletti testületet pedig már nem tart munkaképesnek.

2. Mind az országos Pártválasztmány, mind az Országos Elnökség vezetését a *pártnök* lássa el. A párt elnökét a kongresszus válassza meg.

3. Az Országos Elnökség felépítése és létrehozása az alábbiak szerint alakuljon:

— a párt elnökének megválasztása;

— a kongresszus személyre szóló döntéssel válassza meg a párt *alelnökeit* (1—2 fő), akik az elnök mellett a párt legismertebb, legtekintélyesebb személyiségei, általában nem a pártban függetlenített tisztségviselők;

— a kongresszus személyre szóló döntéssel válassza meg a párt *ügyvezető titkárát*, aki egyszemélyi felelős vezetője a párt központi apparátusának és egyben felelős a párt belső életének szervezéséért, az országos és helyi pártszervek közti kapcsolatokért. (Az eddig érkezett vélemények nagy többsége szerint nem indokolt főtitkárt és ügyvezető titkárt is választani);

— a kongresszus zárt listák alapján, listás szavazással válassza meg az *Országos Elnökség további tagjait*. (Elsősorban köztük érvényesíthető a különböző áramlatok támogatottsággal arányos képvisellete.) Elnökség tagjainak egy része pontosan körülhatárolt feladatkörre kapjon *országos titkári megbízatást*. Szükséges létszámukról és feladatkörükről további konzultációkat kell folytatni. Célszerűnek látszik a *Választmányt* felhatalmazni arra, hogy a politikai feladatok változásai függvényében — két kongresszus között — új titkári megbízatásokat adjon, illetve titkári megbízatásokat megszüntessen;

— az Országos Elnökségnek funkciójánál fogva legyen tagja a *párt parlamenti csoportjának elnöke*.

4. Az Országos Pártválasztmány létrehozására a kongresszust követően — az elfogadott Szervezeti Szabályzat alapján — kerüljön sor.

5. A kongresszus személyre szóló szavazással válassza meg a párt Országos Egyeztető Bizottságá-

* Helyesen: 1989. május 29-i ülésén.

nak elnökét. Tagjait — ugyancsak az elfogadott Szervezeti Szabályzatnak megfelelően — a kongresszust követően delegálják az erre jogosult pártforumok.

6. A kongresszus személyre szóló szavazással válassza meg a párt Központi Pénzügyi Ellenőrző Bizottságának elnökét és tagjait. A javaslatok szerint a bizottság létszámát célszerű 5–7 főben megállapítani.

III.

Javasoljuk, hogy a Központi Bizottság

1. közbenső tájékoztatásként vegye tudomásul a viták eddigi tapasztalatainak összegzését;
2. bízza meg a Jelölést Előkészítő Bizottságot, a Pártpolitikai Bizottságot és az Ügyrendi Bizottságot, hogy munkája során vegye figyelembe a II. fejezetben javasolt megoldásokat és ezek alapján dolgozzon ki összehangolt szabályozási, ügyrendi és személyi javaslatokat;
3. bízza meg a Pártpolitikai Bizottságot, hogy — a nemzetközi tapasztalatok alapján, országgyűlési képviselők bevonásával — dolgozza ki a párt országgyűlési csoportjának feladatkörére és működési rendjére, a párt Elnöksége és az országgyűlési csoport vezetősége közötti munkamegosztásra és együttműködésre vonatkozó javaslatot. Ennek alapvető elemei képezzék a Szervezeti Szabályzat részét;
4. az eddigi viták tapasztalatait és állásfoglalását az Alapszervezeti Tájékoztatóban tegye közzé.

6. sz. függelék

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
POLITIKAI BIZOTTSÁGA

TITKOS!
Készült: 1 példányban
KB/149/89
Grósz Károly [s. k. aláírás]

JAVASLAT

a Központi Bizottságnak

**Állásfoglalás-tervezet az MSZMP viszonya a valláshoz és az egyházakhoz;
javaslat a lelkiismereti és vallásszabadság elveire**

I.

A Magyar Szocialista Munkáspárt kiemelkedő fontosságot tulajdonít annak, hogy hazánkban következetesen érvényesüljön a lelkiismereti és vallásszabadság. Az emberi és erkölcsi értékek, valamint a nemzeti érdekek érvényesüléséhez szükségesnek és lehetségesnek tartja, hogy erősödjék a különböző világnézetű emberek között a kölcsönös tiszteleten és megbecsülésen alapuló párbeszéd és együttműködés. Az MSZMP ezen az alapon ajánl együttműködést az egyházaknak, felekezeteknek, vallási közösségeknek. Ez az együttműködés hatalmas alkotóenergiát szabadíthat fel és hozzájárulhat nemzetünk erkölcsi felemelkedéséhez.

1. A Magyar Szocialista Munkáspárt három évtizedes egyházpolitikája — mely nem volt mentes feszültségektől, megtorpanásoktól — történelmi mércével mérve s a nemzetközi összehasonlítás tükrében egyaránt sikeresnek bizonyult. Az adott politikai rendszer keretei között normalizálta a szocialista államhatalom és az egyházak viszonyát. Véget vetett a korábbi, nemegyszer politikai indítékú szembenállás gyakorlatának. A szövetségi politika jegyében és keretében pártunk együttműködésre törekedett az egyházakkal a társadalmi élet számos területén. Államilag biztosította az egyházak önálló működését, a vallás szabad gyakorlását, az alapvető hitéleti igények kielégítését. Érvényesítette a felekezeti egyenlőség elvét. Megszüntette a vallásos érzületűeket sértő, leegyszerűsítő ateista propaganda vadhajtásait, oldotta a vallásossággal szembeni politikai bizalmatlanságot. Mindennek követ-

keztében társadalmunkban nőtt a kölcsönös világnézeti türelem. Vallások és nem vallások számos lényeges társadalmi és politikai kérdésben hasonló véleményen vannak, és közösen cselekszenek a problémák megoldásában.

Egyházpolitikánk eredményei a belpolitikai stabilitás fontos elemét képezték az egész elmúlt időszakban. Ebben jelentős szerepük volt azoknak a mértékadó egyházi köröknek is, akik legjobb meggyőződésük alapján, az általuk képviselt vallási közösségek érdekeit szem előtt tartva, e politika partnereivé váltak.

Az egyházpolitikában elért eredményeink ellenére nem sikerült mindenben meghaladni a múlt hibáit. Az egyházak önállóságát és mozgásterét különböző bürokratikus rendelkezések és jogszabályok korlátozták. Nem tagadhatók a vallások meggyőződés miatti, politikai indítékú hátrányos megkülönböztetés egyes esetei sem, amelyek gyakran súlyos lelkiismereti konfliktushoz vezettek.

2. Az egyházak nemzetközi tevékenysége is segítette és segíti külpolitikai törekvéseinket, jól szolgálja a kölcsönös bizalom alapuló béke és az eltérő társadalmi berendezkedésű országok közötti sokoldalú együttműködés ügyét. Az egyházak fontos szerepet játszanak a külföldi magyarokkal való kapcsolattartásban, a magyarság nemzeti-kulturális azonosságátudatának fenntartásában és ápolásában is. Az egyházak, vallásfelekezetek — élve a növekvő lehetőségekkel — bővítették és intenzívebbé tették hitéleti, szociális és egészségügyi, valamint kulturális tevékenységüket. Közösségszervező, nevelő és kultúraközvetítő szerepükkel pozitív hatást gyakorolnak a társadalom szellemi életére. Az egyházak és vallásfelekezetek a magyar társadalom értékes történelmi intézményei.

3. A nyolcvanas évek elejétől az egyházak tömegbefolyása, a vallásosság — felekezetenként, társadalmi rétegenként és térségenként eltérő mértékben — növekedett. Különösen a fiatalok és az értelmiségiek körében fokozódott a vallás iránti érdeklődés és a vallásosság is. A vallásosság növekedéséhez hozzájárultak a társadalom válságjelenségei, a létbiztonság romlása, a megélhetési gondok, a társadalmi elidegenedés, továbbá az ideológiai és politikai elbizonytalanodás. Szerepet játszik ebben az egyházak tevékenységének megújítása, közösségformáló munkájuk hatékonyabbá válása, valamint a vallásosság nyílt vállalásából származó hátrányok fokozatos megszűnése.

II.

A társadalomban végbemenő változások és az egyházpolitika gyakorlatában továbbra is meglévő ellentmondások szükségessé, az egyházpolitika eddigi eredményei pedig lehetővé teszik, hogy egyházpolitikánk elveit és gyakorlatát a változó társadalmi viszonyoknak, a jogállamiság követelményeinek megfelelően fogalmazzuk meg. Ugyanakkor kezdeményezzük az egyházpolitika elmúlt évtizedeinek következetes, tudományos igényű elemzését.

A Központi Bizottság szükségesnek tartja, hogy meghatározzuk viszonyunkat a valláshoz, a hívő emberekhez, az egyházakhoz, vallásfelekezetekhez.

1. Napjaink társadalmi valóságát elemezve és a tudományos kutatások eredményeire támaszkodva, az MSZMP nem tartja társadalmunktól idegen jelenségnek a vallást. A társadalmi valóság mai folyamataiból újratermelődő, e valóság részét képező, sokrétű társadalmi funkciót betöltő jelenségként értékeli a vallásosságot. Létével, értékeivel mint társadalmi tényezővel számol. Tudomásul veszi és tiszteletben tartja a vallások eszmerendszereket. Vállja, hogy az embereknek a politikához és a valláshoz való viszonyának közvetlen összefüggésbe hozása túlzó leegyszerűsítés, amely szűkíti az MSZMP tömegbázisát.

2. Az MSZMP a marxizmus alkotó továbbfejlesztésére törekszik, pozitív módon képviseli és terjeszti marxista világnézetét, de türelmet tanúsít az eltérő világnézetet vallókkal szemben és a tagfelvétel során nem támaszt indokolatlan ideológiai követelményeket. Soraiba fogadja mindazokat, akik egyetértenek politikai céljaival, stratégiájával, és az MSZMP-ben kívánnak politikai aktivitást kifejezni e célok társadalmi elfogadtatásáért és megvalósításáért. Ezzel együtt a Központi Bizottság szükségesnek tartja, hogy a párttagok egyházi, vallások rendezvényeken való részvételével, valamint az egyházi szolgáltatások igénybevételével kapcsolatos korábbi korlátozások megszűnjenek.

3. Az MSZMP a társadalom, a nemzet gazdag hagyományokkal rendelkező, jelentős emberi és erkölcsi értékeket hordozó tényezőinek tekinti az egyházakat, felekezeteket, vallási közösségeket, amelyek maguk is különböző politikai arculatú embereket tömörítő szervezetek. A világnézeti különbségek nem zárják ki a nemzeti fejlődésünket szolgáló ideológiai értékek és politikai célok közösségét. A sorsközösség pedig egyenesen szükségessé teszi ezen célokért a közös alapon való együtt cselekvést. Az MSZMP támogatja a köz javát szolgáló kezdeményezéseiket. Folytatni és fejleszteni kívánja velük együttműködését a nemzet felemelkedését szolgáló társadalmi célok megfogalmazása és elérése érdekében.

4. Az MSZMP saját viszonyát egyértelműen elkülöníti az állami szervek egyházpolitikai gyakorlataától. E lépéssel párhuzamosan arra törekszünk, hogy a Magyar Szocialista Munkáspárt és a hazai egyházak között új típusú együttműködés és valódi egyenrangúságon alapuló párbeszéd bontakozzon ki. Az egyházak és az MSZMP közötti kiegyensúlyozott kapcsolat alakítása érdekében lényegesnek tartjuk a rendszeres közös konzultációk szervezését a legfontosabb társadalmpolitikai kérdésekről, a legmagasabb szinttől a helyi politika szintjéig.

5. Az MSZMP új szellemű valláspolitikai koncepciójának részletes kidolgozására és elméleti megalapozására ösztönözni kell a marxista szellemű elméleti kutatásokat és támogatni kell a hívők és marxisták elméleti dialógusait. Szükség van továbbá az elmúlt négy évtized hazai egyháztörténetének, valamint vallás- és egyházpolitikánk történetének tárgyilagos, kölcsönös vitákban történő feltárására és feldolgozására.

Az MSZMP Központi Bizottsága mellett működő intézményekben létre kell hozni egy olyan elméleti munkaközösséget, amely a megváltozott társadalmi körülmények között koordinálja, szervezi és folytatja az egyházakkal, vallásfelekezetekkel megkezdett párbeszédet, illetve kapcsolatot teremt a vallásosság kérdésében önálló arculattal rendelkező más csoportokkal.

III.

A lelkiismereti és vallásszabadság biztosítása nemzeti céljaink elérésének és társadalmi eszményeink megvalósításának egyik elengedhetetlen feltétele.

A lelkiismereti és vallásszabadság elvét alkotmányunk eddig is deklarálta. Szükségesnek tartjuk azonban, hogy érvényesülését törvény is biztosítsa és előmozdítsa. A Központi Bizottság a törvény céljaira és alapelveire vonatkozóan a következőket javasolja:

1. A törvény határozza meg a lelkiismereti szabadság és a vallásszabadság tartalmát és az érvényesüléséhez szükséges garanciákat.

2. A törvény mondja ki, hogy mindenkinek joga van a lelkiismeret és a vallás szabadságára. Fogalmazza meg, hogy a lelkiismereti szabadság a vallásszabadságon túlmenően biztosítja az egyén számára a világnézet szabad megválasztását, illetve annak megváltoztatását.

E jog tegye lehetővé, hogy a különböző világnézeti meggyőződést valló állampolgárok és szervezeteik — köztük az egyházak is — nézeteiket szabadon terjeszthessék és oktathassák.

3. A törvény segítse elő, hogy a különböző világnézeti állampolgárok magatartását a kölcsönös türelem, a humanista eszmék védelme és az alkotó együttműködésre irányuló cselekvés hassa át.

4. A törvény konzekvensen szerezzen érvényt annak az alkotmányos alapelveknek, mely szerint a lelkiismereti szabadság biztosítása érdekében a Magyar Népköztársaság az egyházat különválasztja az államtól.

Az egyházak, vallásfelekezetek nem gyakorolnak állami funkciókat, az állam pedig elismeri és tiszteletben tartja függetlenségüket és autonómiájukat. Ugyanakkor a törvény tegye lehetővé, hogy az állam és az egyházak társadalmilag hasznos célok megvalósításában együttműködjenek.

Az állampolgárok egyházhoz való tartozását állami nyilvántartások a jövőben sem tartalmazhatják.

5. A törvény szabályozza az állam és az egyházak, vallásfelekezetek viszonyát. Határozza meg az állami egyházpolitika szervezeti kereteit, biztosítsa az egyházak és vallásfelekezetek autonóm működésének feltételeit.

6. A törvény fogalmazza meg az egyházak, vallásfelekezetek jogi minősítését, határozza meg jogállásukat és ismerje el jogi személyiségüket. Mondja ki egyházak, vallásfelekezetek egyenjogúságát.

7. A törvény nyilvánítsa ki a szülőknek azt a jogát, hogy kiskorú gyermekeik világnézeti neveléséről szabadon döntsenek.

8. A törvény fogalmazza meg: e jog gyakorlása nem terjedhet ki az alkotmányos kötelességek teljesítése alóli mentességre és azt, hogy világnézeti meggyőződése, vallásos hite miatt senkit semmiféle hátrány nem érhet és semmiféle előny nem illet meg.

* * *

A Központi Bizottság felkéri az MSZMP tagjait, valamennyi állampolgárt, az egyházak, vallásfelekezetek, vallási közösségek vezetőit és tagjait, a társadalmi szervezeteket és egyesületeket, hogy a törvényelőkészítő munka társadalmi vitája során javaslataikkal, észrevételeikkel járuljanak hozzá a törvényjavaslat kialakításához, segítsék elő, hogy az társadalmi egyetértéssel kerülhessen az Országgyűlés elé.

A Központi Bizottság javasolja az illetékes állami szerveknek, hogy a törvénnyel összhangban határozzák meg az állami egyházpolitika céljait, tartalmát és alakítsák ki annak szervezeti feltételeit.

Budapest, 1989. június 14.

7. sz. függelék

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
POLITIKAI INTÉZŐ BIZOTTSÁGA

TITKOS!
KB/159.

L. Barabás János [s. k. aláírás]

JAVASLAT

Az MSZMP Központi Bizottságának állásfoglalására a nemzeti megbékélés napjáról

Az MSZMP Központi Bizottsága javasolja hazánk minden felelős politikai tényezőjének és polgárának, hogy az 1956. október 23-a és november 4-e közötti történelmi események jelképeként október 23-ára, mint a nemzeti megbékélés napjára készüljünk. Javaslatát annak tudatában fogalmazza meg, hogy október 23-án népfelkelés tört ki a néptől elidegenedett hatalmi rendszer ellen, valamint a nemzeti függetlenség súlyos sérelmei miatt. A jogos elégedetlenséget kifejező népfelkelés folyamatában a válság demokratikus megoldására irányuló erőfeszítések mellett jelen voltak felforgató, az alkotmányos rend megdöntésére törekvő elemek is. Október végére, november elejére mély, a szocializmus ügyét is veszélybe sodró belpolitikai válság alakult ki, amely súlyos nemzetközi következményekkel is fenyegetett.

A megújuló MSZMP 1956. október 23-át a demokratikus szocializmusért, a nemzeti függetlenségért, az átfogó és gyökeres reformokért kibontakozó mozgalom jelképeként tekinti. Azok politikai örökségét vállaljuk, akik ezen eszmék jegyében vettek részt a sorsfordító napok eseményeiben. Igazságot kívánunk szolgáltatni mindazoknak, akik a társadalmi viszonyok humanizálásáért, demokratizálásáért, nemzeti érdekeink érvényesítéséért léptek fel, és áldozták fel az életüket. Fejet hajtunk azok emléke előtt is, akik jó szándékoktól vezérelve, meggyőződésük alapján a másik oldalon harcolva lettek tűzharcolók vagy atrocitások áldozatai.

A nemzeti megbékélés eszméjéből kiindulva javasoljuk:

— Október 23-a legyen a nemzeti megbékélés napja, amelyen a népfelkelésre, a népi demokratikus megújulás ügyére emlékezünk. Indíztványozzuk, hogy az új Alkotmány nyilvánítsa nemzeti emléknappá október 23-át.

— Október 30-án emlékezzünk meg azokról, akik az esztelen vérengzések ártatlan vértanúi lettek.

— A Központi Bizottság kívánatosnak tartja, hogy október 31-én a pártsajtó megemlékezéssel köszöntse az új értékek jegyében született MSZMP-t és alapítóit: Nagy Imrét és sorstársait, akik hűek maradtak eszméikhez és a nemzeti szuverenitás alapján, a népi demokrácia kereteiben akartak küzdeni a szocialista célokért; Kádár Jánost és harcostársait, akik a november 4-ét követő konszolidáció után bizonyították, hogy a nemzetközi viszonyok kényszerítő hatásai közepette képesek a nehéz kompromisszumokra, a nemzeti szuverenitás fokozatos visszaszerzésére, a társadalom igényeinek teljesebb kielégítésére, a szocializmus megszilárdítására és reformálására.

— Az MSZMP Központi Bizottsága javasolja, hogy állítsunk közös emlékművet mindazoknak, akik a két szembenálló oldalon politikai meggyőződésükért, vagy ártatlanul haltak meg 1956-ban és az utána következő megtorlások során.

— Az MSZMP KB javasolja az Országgyűlés elnökének, hogy ebben az időszakban kezdeményezze a parlamentben a nemzeti megbékélés szellemét kifejező nyilatkozat megtételét.

— Kezdeményezi, hogy a Minisztertanács a lefolytatott rehabilitációs eljárásokkal kapcsolatban — az alaptalanul elítéltek jogi és erkölcsi felmentésén kívül — a méltányos és a társadalom által elviselhető anyagi jóvátételről is intézkedjen.

— Az MSZMP KB ajánlja a kormánynak, hogy a parlamenti munkarend kialakításában vegye figyelembe a perek felülvizsgálatának eredményeit, és javasolja, hogy törvény szolgáltasson igazságot minden ártatlanul elítélt és meghurcolt embernek.

Az MSZMP Központi Bizottsága bízik abban, hogy a megbékélés érdekében tett lépései elérik céljukat: hozzájárulnak közös, történelmi feladataink megoldásához, a parlamenti demokrácián és az önkormányzatokon alapuló jogállam kiépítéséhez. A demokratikus szocializmus irányába

mutató fordulat békés keretek között megy végbe, a jobb megértés, majd a nemzeti egyetértés talaján.

Felhívjuk elvtársainkat és honfitársainkat, segítsék elő, hogy a közelmúlt vízváltó történései ne nehezítsék tovább a nemzet előtt álló nagy célok megvalósításához szükséges társadalmi összefogást.

Budapest, 1989. július 25.

8. sz. függelék

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGA
Választási Iroda

TITKOS!
Készült: 1 gépelt
és 160 sokszorosított
példányban
KB/160.

TÁJÉKOZTATÓ

a Központi Bizottságnak
az időközi képviselői választások főbb politikai
tapasztalatairól

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa négy választókerületben — a Bács-Kiskun megyei 3. (Kecskemét), valamint a 8. számú (Kiskunfélegyháza), a Csongrád megyei 1. számú (Szeged) és a Pest megyei 4. számú (Gödöllő) országgyűlési képviselői választókerületben — 1989. július 22-ére időközi képviselői választást tűzött ki. Három választókerületben a képviselő (Apró Antal, Cservenka Ferencné és Korom Mihály) lemondása miatt, egy választókerületben pedig elhalálozás következtében vált üressé a képviselői hely.

Amint arról a sajtó is tájékoztatást adott, az időközi választások első fordulójára csak egy választókerületben eredményezett döntést. Gödöllőn Roszik Gábor evangélikus lelkész megszerezte a képviselői mandátumot. Kiskunfélegyházán az abszolút többség hiánya miatt, Kecskeméten és Szegeden az elégtelen számú szavazó miatt nem született döntés. Az első forduló eredményeit a tájékoztató mellékletei tartalmazzák. Az Országos Választási Elnökség az eredménytelenül végződött választás megismétlésére 1989. augusztus 5-ére pótválasztást tűzött ki az érintett három választókerületben.

I.

Az időközi választásokat fokozott hazai és nemzetközi figyelem kísérte. A Központi Bizottságnak a többpártrendszerre való átmenettel összefüggő döntése óta ez volt az első alkalom a közélet különböző politikai áramlatokhoz tartozó szereplőinek megmérettetésére. Az időközi választások eredményei önmagukban hosszú távú következtetések levonására nem alkalmasak. Ugyanakkor számos olyan jelenség, tapasztalat került felszínre, amelyek hasznosítására az MSZMP-nek az országos választásokra való felkészülése során feltétlenül szükség van.

Figyelmeztető és külön elemzést igényel a választások iránti érdektelenség, amely az időközi választások esetében egyébként általánosan megnyilvánuló mérsékelt figyelmen is túltett. Feltételezhetően több ok együttes hatására maradt távol az urnáktól a választópolgárok jelentős hányada. A fontosabb okok között szerepel a jelenlegi politikai-gazdasági helyzetnek a választókra gyakorolt hatása. Az a tény, hogy a felszínen jelentkező felfokozott közéleti aktivitás, a politikai átalakulás folyamata igazából nem jutott el a társadalom mély rétegeihez. A „nagypolitika” és annak hullámváltozása továbbra is csak egy szűk, döntően értelmiségi kört foglalkoztat. Az emberek számottevő része különösebb politikai orientáció nélkül, fáradtan, fásultan és kiábrándultan, családjá és önmaga életkörülményeinek megőrzésével van elfoglalva. A passzivitás jelensége mögött meghúzódik az az Európa-szerete ál-

talánosnak tartott tendencia is, miszerint növekszik az állampolgárok fenntartása a hivatalos politikai intézményekkel szemben. Emellett — és ezt a közvélemény-kutatás adatai is bizonyítják — az emberek közel fele még bizonytalan abban, hogy kire, mely párt jelöltjére adja le a szavazatát. A nyár közepi választási időpont sem bizonyult túl szerencsésnek, hiszen az emberek nem kis része most nyaral, hétvégéit mezőgazdasági munkával, építkezéssel vagy más elfoglaltsággal tölti. Közvetett adatok arra utalnak, hogy a passzivitás leginkább a lakótelepen élő fiatalabb, illetve középkorú munkások és alkalmazottak körében volt jellemző. (A választásokról távolmaradtak összetételének részletes elemzése folyamatban van.)

A választások kimenetele összességében egyetlen politikai pártnak, áramlatnak sem hozott egyértelmű sikert. Kétségtelen azonban, hogy az MSZMP-t — mint kormányzó pártot — újabb presztízsvesztés érte. Mind a négy városban jellemző volt a párt bizonytalansága, tévovasága, az önbizalom hiánya. Nem sikerült biztosítani sem a párttagság, sem a szűkebb aktívagárda azonosulását a választások kimenetelének fontosságával, jelöltjeinek sikeres szereplésével. Hiányzott a győzni akarás, a megfelelő „harci” kedv. Pártszervezeteink választási felkészülésében a jelöltállítás volt a legproblematikusabb mozzanat. Az MSZMP valóban versenyképes, elismert jelöltet csak Kiskunfélegyházán tudott állítani. Szegeden még a jelöltállítás sem sikerült. Volt, ahol az MSZMP alkalmas emberei nem vállalták a jelöltséget, s az azzal járó kényelmetlenséget. Másutt megalapozatlan egyéni ambíciók osztották meg a párt erejét.

Az MSZMP szervezetei nem ismerték fel időben, hogy a versenyhelyzet feltételei között csak egy jelöltet, s a legesélyesebb jelöltet szabad indítani. A jelöltállítás gondjai azzal is összefüggnek, hogy az MSZMP-nek jelenleg nincs szervezeti mechanizmusa a párton belüli jelöltkiválasztásra. Nagy teherterített jelentett továbbá az MSZMP jelöltjeinek a párt korábbi képviselőivel szemben kialakult ellenszenv is.

Későn tudatosult a pártban, hogy az időközi választásokat politikai ellenfeleink erőfelmérésre és politikai befolyásuk növekedésének bizonyítására kívánják felhasználni. Az MSZMP választási kampányai egyenletlenek, színtelenek, esetenként pedig defenzívek voltak. A kampány szervezői nemegyszer ötletelen, sematikus propagandaelemekkel operáltak. Az MSZMP választási kampánya sehol sem tudta ellensúlyozni az ellenfél harsány, esetenként a személyeskedésig menően kíméletlen propagandáját. Nem sikerült megfelelően mozgósítani a pártaktívát sem a munkahelyen, sem a lakóterületen. A párt erői és eszközei szétforgácsoltak, s így lényegében hatástalanok voltak.

Számos, figyelmet érdemlő új jelenség jellemezte az ellenfél, mindenekelőtt a Magyar Demokrata Fórum választási kampányát. Viszonylag kis létszámú, jól szervezett, felkészült és elszánt csapattal dolgoztak. Politikai mondanivalójuk középpontjában az MSZMP „leleplezése”, a hatalom birtokosának vádlottak padjára ültetése és elítélése állt. A kormányzó párt három évtizedes országglásának „bűneit” jól illusztrálták a helyi visszaélésekkel, anomáliákkal. Nem riadtak vissza a megalapozatlan vádaskodásoktól, a személyeskedésektől sem. Jelöltjeiknek nem volt valóságos programjuk, mondanivalójuk az ellenzéki szervezetek közismert tételeinek ismételtetéséből állt. Ügyesen alkalmazták a politikai és a szociális demagógiai elemeit a kampány során. Jelöltjeiket a nyilvános szereplésekre felkészült, a hangulatot sikerrel befolyásoló „tapsoló brigádok” kísérték, amelyek jó politikai háttérrel biztosították a jelölt megnyilvánulásaihoz. Az ellenzék a kampány egésze során anyagilag is versenyképes volt. Igazán jó eredményt ott értek el, ahol egyesíteni tudták erejüket. Ez olyan figyelemre méltó jel, amelyre az általános választásokra történő felkészülés során külön is ki kell térni.

A négy időközi választás megmutatta, hogy az ellenzék szervezetei közül a Magyar Demokrata Fórum rendelkezik a legszélesebb befolyással és a legszervezettebb erővel. A választásokon kisebb mértékben érzékelhető volt a Szabad Demokraták Szövetsége és a Fiatal Demokraták Szövetsége aktivitása is. Más ellenzéki politikai erők e választási küzdelemben érdemben nem tudtak megjelenni. Figyelmet érdemel az a tény is, hogy két helyen az evangélikus, illetve a református egyház lelkészei — építve a helyi népszerűségükre — politikailag aktivizálták magukat. Általában ellentmondás van a viszonylag sok független jelölt indítása és a többpártrendszerű parlament kialakítására irányuló törekvés között.

Az MSZMP a választás során nem tudott érdemi egyezségekre jutni potenciális szövetségeseivel. Az átalakuló politikai rendszerben a helyét kereső Hazafias Népfront jelöltjei önállóan indultak, s így gyakran az MSZMP jelöltjeitől voltak el szavazatok. A létrehozott egy-két választási szövetség (DEMISZ, MTESZ, szakszervezetek részvételével) esetleges volt, s nem tudott átütő erőt képviselni az ellenzéki blokkal szemben. Nyilvánvalóvá vált, hogy a szavazók táborának növelése érdekében a kölcsönös érdekeltégen alapuló, baloldali választási szövetség kialakítása a jövőben kikerülhetetlen feladat.

Az írott és az elektronikus sajtó — mint általában a politikai ügyekben — az időközi választásokon

is a szenzációt kereste, az „érdekes” események túldimenzionálására tört. A tömegtájékoztató általában nem az MSZMP-nek dolgozott, „áltárgyilagossága” rendre az ellenfeleknek kedvezett.

Összefoglalva: az időközi választások tapasztalatait újabb figyelmeztető jelnek kell felfognunk. Pártunk mai állapotában felkészületlen egy versenyhelyzeten alapuló választási küzdelemre. A kongresszusi felkészülést, majd az országos választásokig hátralévő időt soraink rendezésére és egy igen intenzív választási kampány előkészítésére kell felhasználnunk.

II.

Az 1989. augusztus 5-ei pótválasztásokon kulcskérdés, hogy az MSZMP aktív, személyre szóló propagandával és mozgósító munkával a választásokon való részvételnek megnyerje potenciális szavazó bázisát. Ehhez az eddigieknél erőteljesebb, dinamikusabb választási kampányra van szükség. Olyan választási agitációt kell folytatnunk, amely hiteles választ ad a fő választói rétegeket foglalkoztató lényegi kérdésekre, amely hatásosan fel tud lépni az ellenzék demagógiája ellen, s amely az embereknek az elért eredmények megőrzésére, a destabilizáció elkerülésére irányuló természetes törekvésére alapoz.

Kiskunfélegyházán reális esély van Garai István pozíciójának megőrzésére. Kecskeméten Kiss István mellé kell és lehet felsorakoztatni az MSZMP és támogatóinak tagságát. Szegeden a városi pártbizottság a 38 éves Miklós Károly szakoktató-művezető személyében új jelölt állítását kezdeményezte. A pótválasztás igazán nagy bizonytalansági tényezője azonban továbbra is az, hogy az állampolgárok többsége él-e majd a választójogával.

III.

Javasoljuk, hogy a Központi Bizottság üléséről kiadott közleményben mértéktartó és tárgyilagos hangvétellel adjunk értékelést az időközi választások tapasztalatairól. Hívjuk fel a helyi és területi pártszervezeteket arra, hogy gyorsítsák meg felkészülésüket a pártok versenyén alapuló országgyűlési képviselői választásokra. A fő figyelmet a helyi választói programok kialakítására, valamint az MSZMP hiteles, versenyképes képviselőjelöltjeinek kiválasztására fordítsák. Hozzanak létre minden választókerületben a jelöltek menedzselésére és egy offenzív választási kampány megszervezésére képes aktivista gárdát, teremtsék meg lakóterületi politikai centrumok formájában az ehhez szükséges szervezeti és személyi feltételeket.

Budapest, 1989. július 26.

I. sz. melléklet

KIMUTATÁS

az 1989. július 22-ei időközi országgyűlési képviselői választások részvételi arányáról

	választó- polgár fő	szavazott fő	arány %	érvénytelen szavazat	érvényes szavazat
Bács-Kiskun megyei 3. sz. választókerület	19 735	8 704	44,1	314	8 390
Bács-Kiskun megyei 8. sz. választókerület	26 005	16 006	61,5	463	15 543
Csongrád megyei 1. sz. választókerület	22 016	9 953	45,2	350	9 603
Pest megyei 4. sz. választókerület	27 000	15 977	59,2	249	15 728
Összesen:	94 756	50 640	53,4	1376	49 264

KIMUTATÁS
az 1989. július 22-ei időközi országgyűlési képviselői választások
EREDMÉNYEIRŐL

	érvényes szavazat	jelölt neve	életkora	foglalkozása	támogató	szavazat száma	arány %	
Bács-Kiskun megyei 3. sz. választókerület	8 390	Debreczeni József	34	tanár	MDF	3 967	47,2	
			45	szociológus	MSZMP +			
		Varga László	53	ref. lelkész	DEMISZ	1 865	22,2	
			Gráner Gyula	36	igazgató	HNF	1 251	14,9
			Farkas Zoltán	30	közigazgató	MSZMP reformkör SZDSZ	749 519	8,9 6,2
Bács-Kiskun megyei 8. sz. választókerület	15 543	Garai István	34	orvos	MSZMP +	6 985	44,9	
			48	jogtanácsos	DEMISZ			
		Fekete Pál	50	tanár	HNF	4 598	26,9	
Csongrád megyei 1. sz. választókerület	9 603	Raffay Ernő	41	történész	MDF	5 701	59,4	
			48	ügyvéd	HNF			
Pest megyei 4. sz. választókerület	15 728	Roszik Gábor	35	evang. lelkész	MDF, FIDESZ, SZDSZ	10 897	69,2	
			56	mérnök-tanár	MSZMP + szövetségei			4 711

KIMUTATÁS

az 1989. július 22-ei időközi országgyűlési képviselői választáson a jelöltet támogató politikai szervezetek összesített eredményeiről

a leadott összes érvényes szavazat száma:	49 264	
a jelöltek elleni szavazatok száma:	451	0,8%
a jelöltekre adott szavazatok megoszlása:		
az MSZMP és szövetségeseinek jelöltjei	14 310	29,1%

Megjegyzés: Ha arra a három választókerületre számítjuk a támogatóvoksokat, ahol indított jelöltet az MSZMP, 35,2%-os eredményt ért el.

az ellenzéki szervezetek jelöltjei (MDF, SZDSZ, FIDESZ)	24 904	50,6%
a Hazafias Népfront jelöltjei, illetve független jelöltek	9 599	19,5%

JEGYZŐKÖNYV
A Központi Bizottság
1989. szeptember 1-jén megtartott üléséről

NYERS REZSŐ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Üdvözlöm a Központi Bizottság tagjait, az ülést megnyitom. Bejelentem, hogy az ülésen nem vesz részt tizenhét elvtárs.

Egészségi okból Aczél György elvtárs van távol. Szolgálati okból külföldön van Berend T. Iván, Fodorné Birgés Katalin, Gyuricza László, Kázmér János, Kovács László, Rimóczi Sándorné és Várkonyi Péter. Szolgálati okból nem vesz részt Csehák Judit, Illei György, Kovács Ferenc és Perényi János. Külföldön tölti szabadságát Kótai Géza és Vajda György. Családi okból van távol Szilágyi Jánosné. Nem vesz részt továbbá Karvalits Ferenc és Sarlós István elvtárs. Szolgálati okból később kapcsolódik be a Központi Bizottság munkájába Kiss István.

Megállapítom, hogy az ülés határozatképes.

Javaslatot teszek az ülés napirendjére:

1. Tájékoztató a párt jelenlegi helyzetéről, a pártkongresszus előkészítéséről; a háromoldalú politikai egyeztető tárgyalások eddigi tapasztalatairól, a tárgyalásokon képviselendő kérdésekről.

Két előadója van ennek a napirendnek: Kovács Jenő elvtárs és Pozsgay Imre elvtárs.

2. Különfélék.

Megkérdézem a Központi Bizottság tagjait, hogy van-e észrevétel a napirendhez. Veres elvtárs, tessék!

VERES JÓZSEF elvtárs: Én napirend előtt szeretnék a külügyminiszter elvtársnak néhány kérdést föltenni.

NYERS REZSŐ elvtárs: A különfélék közé tartozna, csakhogy Horn elvtársnak valamikor 5—6 óra között el kell mennie, ez nagyon sürgős kérdés?

VERES JÓZSEF elvtárs: Kérem, ez egy fontos kérdés.

NYERS REZSŐ elvtárs: Ezt lehetővé tesszük, de várjunk egy pillanatig még. Ezt elfogadom, de megkérdézem, van-e más észrevétel a napirendhez.

A napirendhez nincs. Tehát a napirendet elfogadottnak jelentem ki.

Napirend előtt tessék Veres elvtárs.

VERES JÓZSEF elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Néhány kérdést szeretnék külpolitikával kapcsolatban föltenni a külügyminiszter elvtársnak. Az elmúlt napokban a televízió előtt ülve hallgatom a külügyminiszter elvtársat, amikor a csehszlovák eseményekkel¹ kapcsolatban magyarázza, hogy igen, mindenkinek joga van a be nem avatkozást követelni, saját belügyeit védeni, és visszautasítani minden külső beavatkozást.

Megmondom, hogy én egyetértettem nagyon a külügyminiszter elvtárssal, csak aztán tegnapelőtt megjelenik egy cikk,² a külügyminiszter tiltakozik. Mi ellen til-

takozik a külügyminiszter? Felolvasom: Prágában ma állítják bíróság elé Deutsch Istvánt³ és Kerényi Györgyöt. További fogva tartásuk miatt Horn Gyula külügyminiszter tiltakozott Csehszlovákia budapesti ügyvivőjénél. A tárgyalás kimenetele megjósolhatatlan. Az északi szomszédunk sajtója meglehetősen a vádlottak ellen hangolja a közvéleményt. Jan Fojtik, a CSKP KB ideológiai titkára egy beszédében aggodalmát fejezte ki a magyar és a lengyel ellenzék miatt. (Nyers Rezső elvtárs közbeszólása: Veres elvtárs, kérdést tegyél fel, légy szíves.)

Ez kérdés még. Ami Magyarországon van és volt a csehszlovák eseményekkel kapcsolatban, az nem állt legalább olyan furcsán, mint amit kifogásol Horn elvtárs? Két nap alatt hogy változott meg a vélemény így? Erre kérnék egyrészt választ.

Külpolitikai vonatkozásban van még egy kérdésem. Egy óriási káosz van Magyarországon. Ennek a káosznak jelentős része az NDK-sok miatt van és más beözönlések miatt.⁴ A határorompót lebontottuk. Lebontás után nemsokára egy NDK tömeg [sic!] özönlött Magyarországra. Amikor a sorompót elkezdték lebontani, nem volt semmi előrelátás, előreszámítás, hogy milyen következménye lehet egy teljes nyitott kapus Magyarországnak? Kérdésem ez.

NYERS REZSŐ elvtárs: Horn elvtársat megkérem, hogy válaszoljon.

HORN GYULA elvtárs: Az első kérdéssel kapcsolatban. A sajtókonferencián — még ha nem is pontosan idézte Veres elvtárs azt, amit mondtam — lényegében ezt mondtam el, hozzátéve, hogy ne avatkozzunk bele más ország belügyeibe. A fiatalok, FIDESZ-esek tudták előre, hiszen a csehszlovákok figyelmeztették [sic!], nem engedik meg, hogy ott tüntetésen vegyenek részt, vagy tüntessenek a csehszlovák belső rezsim ellen. Ha tetszik, ha nem tetszik, ezt tiszteletben kell tartani mindenkinek.

És ne terheljék ilyesfajta demonstrációkkal, akciókkal az amúgy sem könnyű viszonyt. Ez elvi kérdés, és én azt hiszem, a visszhangok stb. alapján a közvélemény ezt jól is fogadta, hogy leszögezzük, és minden más országgal, akármelyik más szövetségünkkel kapcsolatban ezt képviselni kell.

A másik dolog a két fiatalnak az ügye. Nekünk, mint a Magyar Népköztársaság kormánya képviselőinek, mindent meg kell tennünk magyarok ügyében, bármilyen szervezethez is tartoznak, vagy bármit is követtek el, a törvények alapján a Külügyminisztérium és képviseleteinek tiszteletben kell tartani [sic!], és mindent meg kell tenni ennek érdekében.

Meg kell mondanom, hogy az események előrehaladtával bennünk maximálisan megerősödött az a meggyőződés, hogy csehszlovák részről koncepciót pert készítenek elő a két fiatalal szemben. Mire alapozom ezt? Először is arra, hogy már a kilenc magyar állampolgár őrizetbe vétele törvénytelen volt. Független attól, hogy kitartunk a mellett az álláspontunk mellett, hogy ne menjenek el szomszéd országba tüntetni. Például a televíziósoknak forgatási engedélyük volt Prágában, ezt fel is mutatták; másodsor, Csehszlovákia részese az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet megállapodásainak — amit legutóbb megerősítettek Bécsben⁵ —, és aláírta Csehszlovákia, hogy minden esetben, bármilyen politikai demonstrációról van szó, a részes állam köteles maximális feltételeket biztosítani az újságírók zavartalan működéséhez. Egyetlen más televízióst nem vettek őrizetbe, csak a magyarokat. Mi ezt szó nélkül nem állhatjuk meg, és meg kell mondanom, hogy amikor az ügyvivőt behívtam hétfőn, tudomására hoztam.

Ami Kerényi és Deutsch ügyét illeti, azokat a külföldieket és azokat a csehszlovák állampolgárokat is szabadon bocsátották 24 óra után, akik összeverekedtek a rendőrökkel, tettelesen bántalmazták a biztonsági embereket, csak a két embert tartották fogva, Deuschot és Kerényit.

Harmadszor, tudomásunk volt arról, hogy előre megszervezett olyan per készült, ahova nem engedtek magyar tanúkat, csak csehszlovák tanúkat. Hozzáteszem ehhez azt is, ez jogilag, bírósági szempontból egy abszurdum, hogy azokat a tanúkat engedik egy perbe, akik lefogták az illetőket, mert ez történt a per kapcsán. Minden intervenciónk — tehát még az üzenetet megelőzően, amit én intéztem a csehszlovák kormányhoz, illetve kollégámhoz a kormányon keresztül előtte való hét csütörtökön, és amire pozitív választ ígértek — eredménytelen maradt.

Hozzá szeretnék még valamit tenni. Információink szerint azt az ítéletet gondolták meghozni, hogy féléves börtönbüntetésre ítélik a két magyar állampolgárt azzal, hogy Magyarországon töltsék le a börtönbüntetésüket. Tehát mindezek alapján olyan koncepciót ítéletre számítottunk, amelynek keretében sok minden megjelenik, ami a két ország viszonyát feszültté teszi.

Én sem ebben az esetben, sem a jövőben nem tehetek mást, hogy [sic!] maximális mértékben kiálljak a magyar állampolgárok mellett. Ez, ami az első kérdést illeti.⁶

Ami a másik kérdést illeti, az NDK határzár vagy nem határzár feloldása. Az alapvető probléma nem amiatt van, hogy megszűnt Magyarország—Ausztria között a határzár. Berlinben nincs határzár, sőt fal létezik, mégis már 200 fölött van az ottani NSZK képviselőre menekült NDK állampolgárok száma. Prágában nincs határzár, és nincs semmi, teljesen hermetikusan le vannak zárva a határok, mégis ugyancsak 190 körül van azoknak az NDK állampolgároknak a száma, akik a prágai NSZK nagykövetségen tartózkodnak. Sőt, újabban már a varsói NSZK nagykövetségre is tucatjával menekülnek be.

Ezt azért is szeretném hangsúlyozni, hogy nem a magyar—osztrák határon előállott állapotok vannak, hanem alapvetően amiatt vannak problémák, hogy súlyos gondok vannak az NDK belpolitikai életében. Természetesen azt is hozzáteszem, hogy a nyugatnémet sajtó erre rá is játszik, és kampányt is folytat.

A tény és a helyzet a következő, hogy rövidre fogjam. Jelenleg mintegy 150—160 ezer NDK állampolgár tartózkodik itt. Tízezres nagyságrendűre tesszük azoknak a számát, akik nem akarnak az NDK-ba visszamenni. Közülük már négy és fél ezer körül van azoknak a száma, akik berendezkedtek itt különböző vöröskeresztes és egyéb táborokban. Mi nem vállalhatjuk föl — meggyőződésem szerint a kormány nem vállalhatja föl —, hogy a Romániából menekültek mellett⁷ NDK-s állampolgárok tömeges itt-tartózkodására rendezkedjünk be. Én nem hiszem, hogy a teremben lenne valaki, aki ezt akceptálná, és még inkább, ami még fontosabb, hogy a közvéleményünk ezt fölválalná.

Hozzátevé még valamit: ha az NDK-s ügyet nem oldjuk meg normális államközi módon, már most fönnáll a veszélye annak — és egyre több jel van —, hogy csehszlovákok, újabban pedig szovjetek, szovjet állampolgárok akarnak itt letelepedni, nem is akarom tovább sorolni. És mi kategorikusan az ellen vagyunk, hogy Magyarország menekülttáborra változzon. Én azt hiszem, ezt senki nem kívánhatja. Minden eddigi tárgyalásunk az NDK-val eredménytelennek bizonyult, a tegnapi is. Közölték, hogy semmi újat nem tudnak mondani, majd az NSZK-ban, NDK-ban valamikor lerendezik. Miközben mi ecseteltük a magyarországi állapotokat az

NDK állampolgárokkal szemben, a válaszuk az volt, Magyarország tiltsa meg az NDK állampolgárok beutazását. Ők nem tilthatják le, mert ez antihumánus lenne. Én akkor visszakérdeztem, hogy van, akkor Magyarország vállaljon antihumánus lépést, és az NDK pedig változatlanul humánus arculatát mutassa. Ilyen megoldás nekünk elképzelhetetlen. Mi olyan megoldást akarunk, amely biztosítja, hogy a határon megszűnjenek azok az anomáliák, azok a zűrzavarok, hogy egy ország nemcsak hogy átjáróház nem lehet, hanem a határain rendnek, fegyelemnek és biztonságnak kell uralkodnia.

Ezért átfogó megoldásra mondtuk el a konkrét elképzeléseinket, hogy milyen átfogó megoldást fogunk tíz napon belül érvénybe léptetni. Engedjék meg, hogy ezeket a részleteket én ne mondjam el, ez államközi ügy, de mindenképpen megnyugtató megoldást jelent, olyant, amely változatlanul tiszteletben tartja — és én ezt lényegesnek tartom — az NDK-nak azt az alapvető politikai jogát és politikai alapelvét, hogy senki ne kérdőjelezhesse meg az NDK államhatósági jogát és fennhatóságát a saját állampolgárai felett. Ami azt jelenti, hogy semmi olyan megoldást nem fogunk forszírozni, amely azt jelentené, hogy az itt tartózkodó NDK-sok NSZK útlevéllal eltávozhatnak. Ez elvi kérdés lenne az NDK-nak. Olyan megoldást tettünk le az asztalra három részletben, amely maximálisan segít megőrizni az NDK-nak a politikai arculatát. Ők ezt megértették és azt kérték, hogy ebben a tíz napban még tovább konzultáljunk, hogy hogyan tudunk a helyzetükön enyhíteni.

Szeretném hangsúlyozni azt is, hogy ebben a szellemben tárgyaltunk Németh Miklóssal együtt kint az elmúlt héten pénteken az NSZK-ban,⁸ hangsúlyozva, hogy ez elsősorban a két német állam ügye, viszont az ország számára tarthatatlan ilyen tömegű NDK és más állampolgárok itt-tartása. Ezeknek a jegyében és szellemében jártunk el.⁹

Nem tudom, Józsi bácsi,¹⁰ kielégít-e téged ez a válasz.

VERES JÓZSEF elvtárs: A második kérdés igen, teljes egészében. Az elsőnél azt nem veszem tudomásul Horn elvtárs, hogy az egész magyar közvélemény a Csehszlovákiában működő — hogy így nevezzem — magyar fiatalokkal szemben egyoldalúan rendkívül elfogult. Nem tárgyilagosa.

HORN GYULA elvtárs: Nézd Józsi bácsi, akkor még valamit mondok.

VERES JÓZSEF elvtárs: Azért nem, mert ha a magyar hírközlő szerveket az ember figyelte ezekben a napokban, hihetetlenül elfogultak [*sic!*]. Hősöket kreáltak.

HORN GYULA elvtárs: Annyit még hozzá szeretnék tenni: a múlt hét szombaton megkeresett a FIDESZ — mint magyar külügyminisztert — a következőkkel. Rendkívüli mértékben aggódnak a csehszlovák nagykövetség előtt éhségstrájkot folytató fiataljaikért, akiknek nagyon nagy mértékben megrendült az egészségi állapota. Kéri a hathatós közreműködést, hogy minél előbb a két fiatal szabadlábra kerüljön.

Közöltem velük, hogy minden lehetséges lépést — ami összhangban van az államközi és a nemzetközi egyezményekkel — megteszünk, én viszont arra szólítom fel őket nyomtatékosan, hogy ne hagyják elmenjenek Prágába tüntetni Deutsch Tamás és Kerényi mellett. Ezt megígérték, és ennek jegyében felhívást is intéztek saját tagjaikhoz. Szerintem mindent, amit lehet, ilyenkor el kell követni — hangsúlyo-

zom még egyszer Veres elvtárs —, függetlenül attól, hogy milyen szervezethez tartoznak, vagy mit csináltak, a magyar állampolgárok védelme érdekében. Ezt a jövőben is meg fogjuk tenni. Köszönöm.

NYERS REZSŐ elvtárs: Köszönöm. Javaslom a Központi Bizottságnak, térjünk rá a további munkára.

Javaslatot teszek a szerkesztőbizottság összetételére:

Ajánlom a Központi Bizottságnak a Politikai Intéző Bizottság nevében, hogy az ülésről kiadandó közlemény szövegének véglegesítésére szerkesztőbizottságot küldjön ki, vezetője Kovács Jenő legyen, tagjai: Katona Béla, Katona Imre és Major László elvtárs.

Megkérdezem, van-e valami észrevétel ehhez. Észrevétel nincs. Eszerint elfogadottnak tekintem.

Javaslatot teszek az első napirendi pont megtárgyalása során a meghívottakra, a következőképpen: az ülésen tanácskozási joggal vegyenek részt az állandó meghívottak, azaz a KEB elnöke és titkára, a KB osztályvezetői, a megyei és a megyei jogú pártbizottságok első titkárai, a Budapesti PB titkárai, valamint a pártsajtó vezetői közül a Társadalmi Szemle az Új Fórum, a Vasárnapi Hírek, az Esti Hírlap és a Magyarország című lapok főszerkesztői.

Javaslom továbbá, hogy az MSZMP Győri és Debreceni Városi Bizottságának első titkárai is kapjanak meghívást, valamint Budzsákliá Mátyás és György István, a Központi Bizottság szakértői és Kilényi Géza igazságügyi miniszterhelyettes. Megkérdezem, hogy van-e észrevétel a meghívással kapcsolatban.

Észrevétel nincs, akkor elfogadottnak tekintem a javaslatot. Kérem behívni a meghívottakat.

(A meghívottak bejönnek a terembe.)¹¹

Üdvözlöm a Központi Bizottság következő napirendi pontjához meghívott elvtársakat, így szól a napirend:

1. Tájékoztató a háromoldalú politikai egyeztető tárgyalások eddigi tapasztalatairól, e tárgyalásokon képviselendő kérdésekről, a pártkongresszusig terjedő időszak politikai menetrendjéről, valamint a kongresszus előkészítéséről. A napirendnek két előadója van: Kovács Jenő elvtárs, valamint Pozsgay Imre elvtárs.

Tisztelt Elvtársak! A napirend megtárgyalás során Magyarország mai helyzetéből, az ország előtt álló főbb politikai tennivalókból kell kiindulnunk, hiszen pártunk alapvető rendeltetése és feladata, hogy az országot a mai problémák megoldásában segítse, a problémák megoldását előrevigye saját tevékenységével is.

A következőket szeretném kiemelni: biztosítani kell az ország gazdaságának működőképességét. Biztosítani kell azt, hogy a pénzügyi válság szorításában lévő nemzetgazdaságunkat átmentsük és biztosítsuk annak későbbi fejlődését. Ez kormányzati feladat, az MSZMP kormányának a feladata, az MSZMP pártpolitikájának is alapvető feladata, hogy ezt elősegítse.

Második fő kérdésnek tekintem azt, hogy a korábbi politikai intézményrendszerből a kormányzati folyamatosság mellett tudjon az ország átmenni a többpártrendszer viszonyaira. Ezt szolgálják azok a többoldalú politikai egyeztető tárgyalások, amelyek itt napirendünkön szerepelnek, de természetesen ez a feladat nem merülhet ki a politikai egyeztető tárgyalásokban csupán, hanem ez szélesebb körű politikai feladat, amelyből az MSZMP-nek orozslánrészt kell vállalnia.

Harmadik fő feladatnak szeretném megjelölni azt, hogy támogatnunk kell azt a

kormányzati politikát, amely a gazdasági szerkezetváltás megindítására irányul, hogy azután ez a szerkezetváltás hosszabb időszak alatt ütemesen, jó hatékonysággal végbemenjen. Nagy-nagy érdeke fűződik ehhez az országnak.

Hozzátenném fő feladatként azt a politikai tennivalót, hogy elérjük, hogy a szerkezetváltás és a pénzügyi egyensúlyozás során szükségképpen keletkező helyi konfliktusok ne csapjanak át országos konfliktusokba, az ország ne jusson egy általános politikai válság és a kormányozhatatlanság állapotába. Az ország szempontjából fontos politikai feladat, hogy a külpolitikai helyzetben keletkező problémák megoldást nyerjenek. Olyan problémák, amelyek akár az idegenforgalommal, akár valamely más nemzetiségi kérdéssel, vagy akár más nemzetközi ügygel kapcsolatosak.

Nagyon fontos, hogy az ország minden irányú nemzetközi kapcsolataiban a folyamatosság érvényre jusson, az ország érdekeinek figyelembevétele és érvényre juttatása mellett. Nagyon fontos, hogy nyugat-európai és általában nyugati aktivitásunkat folytassuk, hogy ennek fenntartása mellett ne kerüljünk kelet-európai elszigetelődés állapotába.

A két feladat nem automatikusan esik egybe.

Végül alapvető fontossága van annak, hogy ezek között a politikai körülmények között, amelyekben az ország ma él, amelyben *[sic!]* politikai kibontakozásról még nem beszélhetünk, de amelyben a politikai kibontakozás lehetősége adott, a párt be tudja tölteni szerepét, azt a szerepét, amely a politikai élet reformcentrumában van az ő számára, amely arra irányul, hogy a demokratikus szocializmus elvei alapján folytassuk a politikánkat, egy korszerű európai értelemben vett baloldali párttá váljunk. Folytassuk ennek érdekében a reformok, a megújulás folyamatát, s akadályozzuk meg a párt erőinek eközben a szétzilálódását.

A kongresszus, amelyet október 6-ára tűztünk ki, politikai értelemben már kezdetét vette. A küldöttek jelentős részét megválasztották, a küldöttszoportok a munkájukat sok helyen elkezdették, igénylik, hogy véleményt nyilváníthassanak a párt alapvető kérdéseiben, s ezt nekünk így kell tudomásul venni. Mostantól kezdve mi kongresszusban is tevékenykedő párt lettünk. Természetesen fenntartva a kongresszus megnyitásának napjáig a párt szervezeti rendjét és a központi vezetés irányítását. Ennek érdekében központi bizottságunk ebben a hónapban a PIB terve szerint még két ülést tartana, szeptember 12-én és szeptember 25-én. Majd a kongresszus előtt még október 3-án ülnénk össze.

Ennek során biztosítanunk kell, meg kell teremtenünk a lehetőségét annak, hogy megfelelő határozatokat hozzunk a kongresszus előkészítésére. Meg kell teremtenünk és javítanunk kell a vezetés összehangoltságát. Ez vonatkozik a párt Elnökségére, a Politikai Intéző Bizottságra és a Központi Bizottságra is. Abból kell kiindulnunk, hogy pártunk ma már az áramlatok pártja, és a jövőben is az áramlatok pártja lehetünk. Ezen áramlatoknak egy világos, elvi program körül szabad, lehet és kell kialakulnia, és ezt az elvi programot elfogadó áramlatok tekinthetők a párt részének, akik pedig ezt nem fogadják el, azok a kongresszus után nyilvánvalóan nem lehetnek a párt részei. Ezt a tisztázódási folyamatot is végbe kell vinnünk.

Gyakorlati problémák is szóba kerülnek itt most a mai ülésen, a háromoldalú kerekasztal-tárgyalások kapcsán és a kongresszust előkészítő munka kapcsán is. Szeretném arra kérni önöket, hogy a fennálló problémákat, amelyek soraink között is jelentkeznek, ne tekintsük természetellenesnek. Az azonban természetellenes, ha a problémákkal nem nézünk nyíltan szembe, és nem keresünk egy közös megoldást ezekre.

Ennyit szerettem volna előre bocsátani, és ezek után átadom a szót elsőnek Kovács Jenő elvtársnak, aki a pártkongresszus előkészületeiről fog referátumot tartani.

KOVÁCS JENŐ elvtárs: Kedves Elvtársak! A pártkongresszus előkészítésének politikai értelemben eddig legfontosabb eseménye, a küldöttek megválasztásának lassan végéhez közeledő folyamata. Ennek a hétnek a végére a küldöttek körülbelül kétharmada kerül megválasztásra, és az eddigi folyamatból már számos szervezeti, személyi és politikai tanulság levonható. A szervezeti tanulságok legfontosabbika az, hogy a párt átalakítása terén a párt aktívagárdájában, helyi szervezetei többségében igenis van képzelőerő, kezdeményezés és dinamizmus, amely a mai állapotunknak megfelelően a küldöttválasztás során, jelentős sokféleséghez vezetett a kialakítandó módszerek és a megvalósított demokratizmus foka szerint is.

Amikor azt mondjuk, hogy az MSZMP-n belül ilyen széleskörű nyilvánosságra, a tagok cselekvési és vélemény-nyilvánítási joga kiszélesítésére, a program szerinti választásra igen hosszú ideje nem volt lehetőség, akkor egyben azt is látnunk kell, hogy ez még korántsem tekinthető uralkodónak sem eljárási kultúrájában, sem a megvalósítás őszinteségében, a párt minden szegletében. A sokféleség jó, és jónak bizonyult ebben a fázisban, de szemmel láthatóan nem tartható nagyon sokáig. Hiszen a választási rendszer pártunk egyik alapvető kérdése, és most már a kialakított tapasztalatok, kialakított különböző rendszerek tapasztalatai alapján ennek új megoldása a kongresszuson elfogadható. Olyan igazságtalanságok is történhettek egy ilyen heterogén rendszerben, hogy volt, ahol ötszáz szavazat elég volt a megválasztáshoz, míg egy másik rendszerben 4–5000 szavazattal sem lehetett a küldöttek sorába kerülni. Nem hiszem, hogy a kongresszus után, amikor minden bizonnyal a párt minden szintjén a vezető testületek, tisztségviselők megújítására sor kell hogy kerüljön, akkor egy ennyire heterogén választási rendszer fenntartható lesz.

Ezért ajánlom a Központi Bizottságnak, tegyen kísérletet arra, hogy a kongresszuson elfogadásra kerülő szervezeti szabályzat mellékletként, vagy alapszabály-mellékletként megalkotásra kerüljön a párt egységes választási szabályzata. Ennek hiányában azok a politikai célok, amelyeket a kongresszus elé és a kongresszus utánra a helyi választások elé tűzni kívánunk, nehezen megvalósíthatók lesznek. A személyi tanulságok legfontosabbika az, hogy a küldöttválasztás folyamata során felkészült, a problémákat világosan látó, nyomdakészen fogalmazó és egyenes beszédű emberek sokasága került felszínre, és többségük megválasztásra is került.

Ez jelentős forrása lehet a pártnak az országgyűlési választásokra való előkészületekhez, és a majdani jelöltek kiválasztásához. A jelenlegi helyzetben a statisztikák természetesen nem mutatnak végleges képet. Mégis, néhány példával szeretném illusztrálni, hogy a kijelentésnek van megalapozott háttere. A kongresszusi küldöttek mintegy 89%-a, az eddig megválasztottaké, felsőfokú végzettségű. Jelentősen eltolódott a küldöttek szokásos korösszetétele. A küldöttek 81%-a eddig 30 és 50 év közötti, és hogy milyen nagy mértékben új erők megjelenéséről van szó, bizonyítja az, hogy 88%-uk eddig nem vett részt semmilyen pártkongresszuson vagy országos pártértekezleten.

Osszehasonlítottuk ezeket az arányokat a korábbi választások eredményeivel, még akkor is, ha ezek igen időköziesek, és még módosulhatnak. Azt kellett tapasztalunk, hogy az e tekintetben most mutatkozó változások mértéke nagyságrenddel

nagyobb, mint az a korábbi esetekben volt. Amint az várható volt, sajnos — részben a párt összetételéből adódóan, részben azzal nem magyarázható okokból — aránytalanságok is vannak az összetételben. Például a nők aránya egyelőre nem éri el a küldöttek 10%-át, a párt összetételéből fakadóan a 30 év alattiak aránya a küldöttek között méltatlanul alacsony. És igen kevés képzett, jól képzett szakmunkás és közvetlen termelésirányító került egyelőre megválasztásra.

Tehát, amikor a küldöttválasztás személyi eredményeinek kétségkívül pozitív és reménykeltő eredményeit méltatjuk, akkor akár kikerülhetetlenek, akár elkerülhetetlenek látszó árnyoldalait is számba kell vennünk. A politikai tanulságok közül a legfontosabb eredménye ennek a folyamatnak eddig az, hogy ugyan biztos képpel majd csak a kongresszuson rendelkezünk a küldöttek politikai nézeteiről és összetételéről, de minden korábbi választásnál pontosabban ismerhetjük ezeket, hiszen többségüknek programnyilatkozatot kellett tenniük megválasztásuk előtt. És a választások eredményei azt mutatják, hogy a változások, a reformok iránt elkötelezettek, a realista szemléletű és céltudatos cselekvést igénylők alkotják a küldöttek többségét. Azoknak a szélsőségeknek a képviselői, amelyekre a Központi Bizottság kettővel előtti üléséről kiadott állásfoglalás is utal és célzott, igen kis számban vannak jelen a küldöttek között. De a politikai tanulságok közé tartozik az is, hogy a párttagságnak csak egy csekélyebb, kisebb, az aktívagárdára korlátozó része vett részt intenzíven ebben a folyamatban.

Különösen a választások és a jelölések első fázisában — és ezt nem írnám a nyár számlájára egyedül és elsődlegesen — sok helyütt igen nagyfokú érdektelenség mutatkozott, és egy-két helyen ez még a választások során is megjelent. Természetesen e tekintetben a két változó és eltérő területenként, városenként és akár azok régióiként, mégis figyelmeztető és egyszerűen tényként rögzítendő, hogy a pozitív eredményekben nem a párttagság egésze osztozik.

Az előkészítő munkának ezen legfontosabb fázisával megkezdődhet a munkának az a szakasza, ami a korábbi megegyezésnek megfelelően a küldöttekre építve, és elsősorban a küldöttekre építve, kezdődhet meg az előkészületek végső fázisa. Ennek menetrendjéről a Központi Bizottság tagjai itt a helyszínen kiosztott dokumentumban¹² a különböző lépéseket figyelemmel kísérhetik. Ezért erről részletesen nem kívánok szólni, de arról igen, hogy a Központi Bizottság elé a szervezeti szabályzat, az ügyrend [*sic!*] és az új testületek megválasztásának módját a következő ülésen, 12-én beterjesztjük. Ezek megvitatásának módjáról a kiosztott menetrend felvilágosítást ad.

A programnyilatkozatról¹³ regionális megbeszélések, platformok közötti egyeztetések fognak folyni intenzíven annak érdekében, hogy a kongresszus elé ezen vélemények figyelembevételével kialakított új változat kerülhessen. Szükség lesz arra, hogy egyes kérdésekben a küldöttcsoportokat előzetes szavazásra, nem kötelező erejű, de próba jellegű előzetes szavazásra kérjük fel. Ilyen például a vezető testületek megválasztásának módja, hisz az előzetes jelölőmunka értelmét veszti, amennyiben nem születik — legalábbis viszonylagos többségi — megegyezés arról, hogy mit [*sic!*] akarunk választani a kongresszuson, és milyen jelölési és választási procedúra keretében. Ennek érdekében szeretném kérni a Központi Bizottságot, hogy az előző ülésen előterjesztett javaslatot és viszonylagos megegyezést — amely arra vonatkozott, hogy egy jelölést előkészítő bizottságot kérjen fel, amelynek tagjai a megyei küldöttcsoportok ezen ügyvel megbízott szóvivői, illetve a Központi Bizottság egy tagja lenne —, azt a javaslatot most emelje határozati rangra.

Hasonlóképpen előzetes szavazásra lesz szükség az ügyrend kérdésében, amely a demokratikus eljárások alapvető és fontos garanciája, de ugyanakkor a tapasztalatok szerint beláthatatlan és végeláthatatlan vitákat eredményez a különböző szintű pártértekezleteken. Bizonyára az ilyen vitát teljességében megkerülni nem lehet, de arra van lehetőség, hogy előzetes egyezkedések alapján mérni lehessen, hogy ez az ügyrend milyen támogatást élvez.

Ennek érdekében javaslom, hogy a múltkor¹⁴ szintén alapvetően elfogadottnak tűnő álláspontot, miszerint ügyrendi bizottságot kellene előzetesen megbízni a küldöttcsoportok képviselőiből, és Kovács Lászlót, a Központi Bizottság tagját említettük akkor, akit a Központi Bizottság delegálhatna; kérem, hogy ezt is az ülés emelje határozati rangra.

Végül az előzetes program kérdésében is meg kell legalább viszonylagos módon egyezni, hiszen a technikai előkészületek nehezen folytathatók nélkül. Itt szeretném a Politikai Intéző Bizottság nevében javasolni, hogy a KB mérlegelje ismét a tervezett nagygyűlés¹⁵ szükségességét. Azt ajánljuk, hogy ezt a nagygyűlést egyelőre töröljük a programból. Ennek oka az, hogy eddig a küldöttcsoportokkal és képviselőikkel folytatott konzultációk során az a benyomás keletkezett, miszerint ezzel a nagygyűléssel és annak időzítésével a Központi Bizottság eleve korlátozni kívánná a vita időtartamát, és be kívánná szorítani a küldötteket egy olyan menetrendbe, amelynek a megvitatására eddig nem volt lehetőségünk. Újragondolás után más érvek is szólnak amellet, hogy a nagygyűlés ne akkor kerüljön megrendezésre, és hogy a Központi Bizottság törölje most ebből a programból.

A küldöttekkel való közös előkészítés alapvető politikai része kell legyen, hogy a szokásos tájékoztatási rendtől eltérve, a Központi Bizottság üléseiről, a Politikai Intéző Bizottság fontosabb állásfoglalásairól — beleértve a mai ülésnek a vitáját is — a küldöttcsoportok részletes tájékoztatást kapjanak a Központi Bizottság jelen lévő tagjaitól, függetlenül attól, hogy éppen az adott központi bizottsági tagot azon a területen vagy másutt a választási menetben küldötté választották-e vagy sem.

Az előkészítő munka szélesebb értelemben vett menetrendjéhez tartozik az is, hogy különösen szeptember második felében sok helyütt városi és megyei pártértekezletek lesznek, amelyek elsősorban a politikai kérdésekben fognak állást foglalni. Kétségtelen ugyanakkor, hogy mind a kiosztott menetrend, mind az eddig elmondottak egy konszolidált párt konszolidált kongresszusának konszolidált előkészítési módját tükrözik. Mindannyian tudjuk, hogy a helyzet nem ilyen, és vannak más menetrendek is a párton belül. Szeretném azt előrebocsátani, hogy az MSZMP taglétszáma, amelyről most beszélünk, ebben a pillanatban kb. 730 000 fő, ez annak alapján valószínűsíthető, hogy július végén a pontos adatok szerint 743 000 tagja volt az MSZMP-nek, és ha figyelembe vesszük azt, hogy ebben az évben havonta általában 10 000 kilépővel és kb. 130–150, esetleg 200 belépővel számolhatunk, akkor azt hiszem, hogy ez a becslés, amely [ennek a hónapnak a végére] erre a jelenlegi állapotra vonatkozik, nem áll messze az igazságtól.

Erről a pártról beszélünk, és ezen a párton belül létező és ebbe a pártba benyúló csoportosulások saját menetrendjéről, és a Központi Bizottság többsége által ismert működéséről. A kongresszusig sor kerül több, a párton belül nyilvánosan működő csoport összegező, programalkotó, vitázó tanácskozására. Ilyen az MSZMP Marxista Egységplatformja,¹⁶ ilyen a reformkörök hétvégi tanácskozása,¹⁷ ilyen a Népi Demokratikus Alternatíva nevű tömörülés¹⁸ tanácskozása és szervezőmunkája, ilyen a Prognózis Szakmai Kör tevékenysége,¹⁹ valamint az elsősorban buda-

pesti érvénnyel működő Demokratikus Szocializmusért Fórum tevékenysége. Emellett munkástagozatok alakulnak jelentős létszámmal és növekvő befolyással. Tagozati formában az MSZMP-n belül kívánják véleményüket kifejezni a kisiparosok és vállalkozói alapszervezetek, tagozatba tömörülve, és nem zárhatók ki további kezdeményezések, nem zárhatók ki továbbá szervezeti megoldások. Tanácskozássokra gyűlnek össze az Összefogás az MSZMP megújulásáért nevű platform,²⁰ illetve tömörülés képviselői, és vannak olyan, a kongresszust is megcélzó, kongresszussal politikailag összefüggő kezdeményezések és összejövetelek, amelyek ugyan nem a párton belül vannak, de jelentős mértékben a pártba nyúlnak be, vagy abból nyúlnak kifelé: a Münnich Ferenc Társaság közgyűlése a hét végén,²¹ a Baloldali Alternatíva Egyesülés összejövetelei, a Demokratikus Magyarországért Mozgalom megalakulása szeptember 16-án,²² valamint a meg nem erősített értesülések és hírek arról, hogy új kommunista párt megalakulásán²³ dolgoznak. Természetesen mindezeket a párton belüli és párton kívüli kezdeményezéseket nem lehet és nem szabad egy kalap alá venni, de balgaság lenne a kongresszusi előkészületekről anélkül gondolkodni, hogy ezeket a politikai mozgásokat ne vegyük figyelembe.

Ezekre a mozgásokra kevés kivétellel elmondható, hogy a párton belüli uralkodó pozíciók megszerzésére törekednek, és igen kevés kivétellel célba veszik — többkevesebb határozottsággal — a többi csoport kiszorítását. Ugyancsak kevés kivétellel elmondható, hogy készenléti szervezőmunka folyik sikertelenség esetére, és ez a szervezőmunka nem nélkülözheti a pártalapításhoz szükséges lépések megtételét sem. Ezért azt is szükségesnek tartjuk, hogy a kongresszusi küldöttek, a Központi Bizottság tagjai ezekről az eseményekről és politikai tapasztalataikról kellő időben és kellő alaposággal tájékoztatást kapjanak, hogy politikai álláspontjuk, nézeteik, a kongresszuson elfoglalandó magatartásuk kialakításához ezek birtokában, ezek tudatában készülhessenek fel.

És végül: a kongresszusi előkészületek nem lényegtelen összetevője az, ami a párton kívül, a magyar belpolitikai életben történik, azok a tárgyalások és azok a tárgyalás nélküli konfliktusok, amelyek az MSZMP és más szervezetek között a következő időszakban zajlani fognak. Ezek bemutatása és előterjesztése azonban már nem az én feladatomban. Köszönöm, hogy meghallgattak.

NYERS REZSŐ elvtárs: Köszönöm. Kérem Pozsgay Imrét előadói beszédének megtartására.

POZSGAY IMRE elvtárs: Kedves Elvtársak! Kapcsolódva Nyers elvtárs bevezető szavaihoz is, és azokkal egyetértésben, szeretném tájékoztatni a Központi Bizottságot azokról az eredményekről, illetve vitákról, amelyek a három tárgyaló fél között történtek és zajlanak, s folytatódnak a jövő heti tárgyalási szakaszban.²⁴ Ez a tájékoztatás szükséges azért is, mert néhány kérdésben a Központi Bizottság állásfoglalására, illetve támogatására lesz szüksége a tárgyaló delegációnak.

Előrebocsátani csak annyit szeretnék, hogy a tárgyalásokra szóló alapfelhatalmazást és politikai intenciókat a tárgyaló küldöttség a Központi Bizottságtól kapta, éppen ezért ez a testület illetékes minden lényeges politikai kérdésben a tárgyalások menetéről ítéletet alkotni, és a tárgyalások további menetére a politikai útmutatást megadni.

Szeretném azt is előrebocsátani beszámolómban, tájékoztatóm előtt, hogy a tárgyalások, a küldöttség megítélése szerint, és a Politikai Intéző Bizottságban e kérdés-

körben lefolytatott vita szerint alapvetően és fő irányát [*sic!*] tekintve a Központi Bizottság intenciói szerint is eredményesen haladnak. Vannak azonban vitás kérdések, s a mai ülés egyik feladata lesz ezekben a vitás kérdésekben állást foglalni.

A Központi Bizottságot e tájékoztató keretében szeretném emlékeztetni arra, hogy eredeti elhatározásunk szerint a tárgyalások politikai célja az volt — s úgy hiszem, hogy e célon módosítást végrehajtani nem szükséges —, hogy tárgyalások formában az ország politikai életében jelen lévő, és politikai küzdelmet folytató erők között tárgyalóasztalnál és nem az utcán megoldani a modellváltással összefüggő politikai problémákat, s elsősorban ezen belül megteremteni az alkotmányos feltételeket ahhoz, hogy a demokratikus szocializmus elvei szerint működő jogállam létrejöjjön, s közmegegyezésre társadalmi, nemzeti konszenzushoz, közmegegyezéshez vezessen.

Ennek fontos feltétele, hogy a tárgyalások ne a félelem légkörében és a tárgyaló felek közötti gyanakvás és szembenállás, hanem az alapvető nemzeti érdekű kérdésekben a kooperáció, az együttműködés szellemében folyjanak.

Ebben a tárgyalási sorozatban elsősorban a törvény-előkészítési, alkotmányozó munkát segítő olyan működőképes, befejezett és garanciát jelentő intézmények előkészítésére van szükség a törvényhozás számára, amelyek együtt garantálják a félelem nélküli békés átmenetet, a modellváltás feladatát, tehát a demokratikus szocialista jogállam megteremtését. Ez közös elhatározásunk volt, és a párt kezdeményező szerepet vállalt az ismert előzmények után, amely feladatnak az elvégzésére itt most talán nem kell kitérnünk.

Éppen ezért, ebből a megfontolásból kiindulva, az MSZMP tárgyaló küldöttsége nem fogadja el az ellenzék radikális részének azt a feltételezését, s ebből eredő propagandáját, mely szerint az MSZMP mint politikai párt azonos azokkal a visszarendezésre hajlamos fundamentalista és doktriner megnyilatkozásokkal, amelyek esetében lényegében engedmény formájában kell kicsikarni az MSZMP-től, mint valóságos hatalmat gyakorló szervezettől azokat a feltételeket, amelyek között az előbb említett demokratikus jogállam létrejöhet.

Éppen kezdeményező szerepünk, az elmúlt fél év politikai mozgásai bizonyítják, hogy az MSZMP nem a hatalom átadója, hanem az új demokratikus jogállam megépítőjeként vesz részt ebben a folyamatban, és velünk, s elsősorban a mi politikai erőnk alkalmazásával jöhet létre a modellváltás.

A továbbiakban — emlékeztetve tehát ezekre a politikai előzményekre és célokra — arról szeretném tájékoztatni a tisztelt Központi Bizottságot, hogy milyen feltételek között folytatja az MSZMP küldöttsége az Ellenzéki Kerekasztal képviselőivel és az úgynevezett Harmadik Oldalon ülő társadalmi, politikai szervezetekkel a tárgyalást az előbb említett célok eléréséért.

Mindenekelőtt szeretném megismételni azt a közös tudásunkat, hogy a tárgyalások előfeltételei nem a tárgyalóasztalnál jöttek létre, és végső kimenetele [*sic!*] sem a tárgyalóasztalnál fog eldőlni. Én ezt a két határpontot szeretném a Központi Bizottság figyelmébe ajánlani, ezzel is jelezvén, hogy — bármilyen tárgyalási taktikák, megnyilvánulások és egyéb kezdeményezések születnek az alkufolyamat természetes és normális rendjében — semmiféle döntés a Központi Bizottság jóváhagyása nélkül a párt részéről nem történhet meg. Ezt világosan tudomására hoztuk kezdettől fogva az Ellenzéki Kerekasztal képviselőinek, s ennek szellemében folytattuk az elmúlt héten is a tárgyalásokat.

Tehát — amit szeretnék megismételni — az MSZMP küldöttsége a Központi Bi-

zottság jóváhagyására terjeszti majd elő a tárgyalási eredményeket. S ennek egy részét a tárgyalások menetének megfelelő módon [sic!] már a mai napon megtehetjük. De még mindig az előfeltételeknél maradva, a tárgyalások menetét és a tárgyaló küldöttség magatartását alapvetően a tárgyalások előtt eldöntött dolgok határozzák meg. Mégpedig: a Központi Bizottságnak az a határozata, amely februári ülésén kimondta, és elismerte a többpártrendszer és egy többpártrendszerű politikai berendezkedésre való, szabad választásokon kiküzdött társadalmi, kormányzati pozíciót.²⁵

A másik, ugyanezzel a megfontolással továbbfolytatva, a Központi Bizottság hagyta jóvá azokat a legfontosabb intézkedéseket, amelyek a párt részéről kezdeményezték az úgynevezett pártállami szerepkörök, funkciók megváltoztatását, s ezek között is a leglényegesebb volt a káderhatáskör megváltoztatása.²⁶

A harmadik — nem mindet említve — nagyon fontos következmény volt ebből adódóan a kormány önállóságának és sajátos felelősségének folyamatos, fokozatos kiépülése, valamint eddig az MSZMP által irányított társadalmi-politikai szervezetek önállósodása, egy részük függetlenedése. Ezek a folyamatok és ezek az előfeltételek a tárgyalások előtt és a tárgyalóasztalon [sic!] kívül jöttek létre, messzemenően meghatározva a tárgyalóküldöttség helyzetét, vagyis azt, hogy ezek között a körülmények között kell tárgyalni, és nem a saját történelmünkre jellemző korábbi magatartásunk szerint.

Szeretném még megemlíteni, hogy éppen emiatt bizonyos zavar és tétovázás, tanácstalanság keletkezett a pártközvéleményben a tanácskozás és a tárgyalások menetét illetően. Részben azért, mert a nyilvánosság már egy előrehaladott tárgyalási stádiumban kapcsolódott be az események figyelemmel kísérésébe,²⁷ mondhatnám úgy is, hogy egy hasonlattal éljek, mintha az egész estét betöltő filmvetítésnek a felénél kapcsolódott volna be; eközben a párton belül is, a társadalmi közvéleményben is bizonyos szakadás, a nyilvánosság értelmezésében és a nyilvánosságra kerülő tények dolgában a tanácstalanság jelei is felfedezhetők, néhol a félreértések is.

Nehézséget jelent a párt számára, hogy miközben a tárgyalóasztalnál küldöttségünk tárgyal, aközben megszervezze saját tagjainak tájékoztatását, hiszen miként Kovács Jenő elvtárs beszámolójából is kitévő, ez az egész eseménysorozat a kongresszusi előkészületekkel párhuzamosan, azzal egyidejűleg zajlik, s a párt belső életét érthetően és természetes módon a kongresszusi előkészületek kötik le.

A tárgyalásokra terve, most már e körülmények fölelgetése után szeretnék néhány szót szólni a három oldal egymáshoz való viszonyáról és együttműködéséről.

Ebből a szempontból kezdettől fogva nem volt kétséges az MSZMP tárgyaló küldöttsége számára, hogy az Ellenzéki Kerekasztal polemikus, néha éles propagandisztikus körülmények között ellenfélként vesz részt ezeken a tárgyalásokon. A Harmadik Oldal bekapcsolódása, az alapmegállapodás szerint az MSZMP követelése — egyébként jogos [követelése] — volt, és hosszas egyeztetések, előcsatározások után vállalta az Ellenzéki Kerekasztal, hogy háromoldalú egyeztető tárgyalások folyjanak az előbb említett célok elérésére. Egyvalamit azonban akkor még nem tudhattunk, és az azóta bekövetkezett politikai fejlemények okozzák az eredeti szándéktól eltérő különbségeket; azt tudniillik, hogy eközben, míg a tárgyalásra felkészült az MSZMP, a társadalomban a folyamatok nem álltak meg. Közülük is egyik legjellemzőbb — s ez más összefüggésben itt már szóba került, gondolom a vitában még szóba kerül majd —, hogy az ún. Harmadik Oldalnál ülő tárgyaló

fél, amely több társadalmi szervezet képviselőjét jelenti, maga is önálló, bizonyos kérdésekben az MSZMP-től független álláspontok kialakulására és kialakítására törekszik, ezzel is demonstrálva a társadalom és saját tagsága előtt szervezete hitelességét, autentikusságát. Ezzel az azóta bekövetkezett politikai helyzettel reálisan számolnia kell a tárgyalóasztalnál ülő MSZMP-delegációjának *[sic!]*, s ebben a tekintetben az első konfliktus éppen ezen a héten vált nyílttá, és a közvélemény számára is bizonyos értelemben megrázóvá, amennyiben a Szakszervezetek Országos Tanácsának képviselője a SZOT Elnökségének határozatára kivonult a tárgyalásokról, és felfüggesztette részvételét a tárgyalásokban, végső döntését a SZOT jövő heti ülésétől függővé téve.²⁸

A vita egy kodifikációs, de politikai természetű kérdésen alakult ki, majd a választási törvényről szólva ezt még külön megemlítem, de a kivonulás oka nem ez a vita volt, hanem az Ellenzéki Kerekasztalnak tulajdonított magatartás a SZOT képviselői részéről, nem megalapozatlanul, hogy tudniillik az Ellenzéki Kerekasztal az alapmegállapodástól eltérően lényegében kétségbe vonta a Harmadik Oldal kompetenciáját a döntésekben való részvételnél, hivatkozva arra, hogy ha az Ellenzéki Kerekasztal és az MSZMP megegyeznek, akkor a Harmadik Oldalnak az a kötelessége, hogy ne akadályozza a tárgyalásokban való előrehaladást. Ebben némi csúsztatás van, mert mind a három félnek az a kötelessége, az alapmegállapodás szerint, hogy ne akadályozza a megállapodást, másrészt az MSZMP, amikor e háromoldalú tárgyalások rendjét elfogadta, egy pillanatig sem vonta kétségbe a Harmadik Oldal azonos értékű egyenjogú részvételét a tárgyalásokon.

Ebből kiindulva azt kérjük — és gondolom az Ellenzéki Kerekasztal is be fogja látni, hogy itt változtatni kell álláspontján —, mi azt kérjük, a SZOT járuljon hozzá, hogy a Szakszervezetek Országos Tanácsának küldöttsége újra bekapcsolódjon a háromoldalú tárgyalásokba, és mi sajnáljuk, hogy hiányoznak ezekről a tárgyalásokról.

A tárgyalások menetét egyébként két dokumentum határozta meg a három fél számára. E dokumentumok tartalma egybeesik a Központi Bizottság korábbi politikai állásfoglalásaival. Az egyik ún. alapmegállapodás arról, hogy több szinten a politikai kiegyezés szándékával tovább folytatják a tárgyalásokat.²⁹ A másik, amely az MSZMP teljes megbízatású, tehát nem középszintű, teljes megbízatású küldöttségének vezetőjétől hangozott el az ún. plenáris ülésen, a szándéknyilatkozat,³⁰ amely ünnepélyes formában is kifejezte az MSZMP tárgyalási szándékát az ismert és akkor már nyilvánosságra hozott elvek szerint. Ezekben a megállapodásokban vannak bizonyos pontok, amelyek kompromisszum eredményeként, következményeként jöttek létre, és szintén bizonyos értelemben meghatározott magatartásra kényszerítik delegációnkat a tárgyalásokon.

Az egyik: mindhárom fél közösen vállalta, hogy az átmenethez szükséges, főleg sarkalatos, alkotmányozó jellegű, közjogi jellegű kérdésekben a törvényeket, tehát a sarkalatos törvényeket a három oldal között létrejött konszenzus alapján terjesztik az Országgyűlés elé.

A másik, hogy a tárgyalások határidő nélkül folynak, bár az alapmegállapodásban benne van, hogy azt a biztonságos átmenet és békés átmenet érdekei szerinti ütemben el kell végezni. E két elembe beleakaszkodva, az ellenzék ott, ahol ezt teheti, destruktív magatartást tanúsít, és nehezíti a megállapodások, az egyezkedések elvégzését. Ezzel szembeállítja az MSZMP delegációja a maga koncepcióját, amelyről egy újabb megerősítő állásfoglalást is kérünk a Központi Bizottságtól.

Az egyik, s ezt komplexitásnak, vagy a globalitás elvének is vallhatnánk, hogy a napirenden lévő törvények, amelyekről szólok, azok a közjogi törvények tervezetei [*sic!*] együtt képezik a békés és biztonságos átmenet feltételeit, egymástól elszakítva előnytelen helyzetet hozhatnak létre az MSZMP számára a politikai küzdelemben való részvételnél. Vagyis választási törvény, a párttörvény és az alkotmánymódosítás összes intézményeivel együtt képezik azt a politikai és intézményi előfeltételt, amely nélkül nem tekinthetjük elvégzettnek, vagy a tárgyalóasztalnál eldöntöttnek ezeket a kérdéseket, ezeket a politikai előfeltételeket. Ez az álláspont, amelyről még külön kell szólnom, a törvényhozó számára, tehát az Országgyűlés számára további állásfoglalásokat hív elő.

Az egyik, elsősorban a tárgyalásra nem tartozó témák közül, a választások időpontjának kitűzése. A választások időpontjának kitűzésében most nem kell állást foglalnunk, de az e tárgyban elhangzott vélemény sokat segíthet politikai álláspontunk előkészítésében, és majd visszakerül a Központi Bizottság elé, de meghatározza, hogy az előbb említett három törvényt mikor vigyük be, a kormány mikor terjessze elő az Országgyűlésnek. Ha előrehozott választásokban gondolkodunk, akkor e tekintetben az Országgyűlés szeptemberi ülészsaka az utolsó határidő, ha tovább gördíthető határidőben, akkor ez a munka az októberi ülészsakon is elvégezhető, vagy tovább folytatható.

A másik, mi legyen akkor a küldöttség magatartása, ha a három sarkalatos törvény közül valamelyikben érdekeink sérelme nélkül nem tudunk megállapodni, s ezért a tárgyalások félbeszakadnak, vagy elhúzódnak. A kérdés ez esetben az, és egy lehetséges alternatíva — ennek óriási politikai kockázataival és esetleg ellenünk irányítható nemzetközi propagandával együtt —, hogy elfogadjuk az eddig elért tárgyalási eredményeket, azokon már nem módosítunk, és politikai alpnak tekintjük az előterjesztéshez, és amiben nincs megállapodás, s függőben van a helyzet, ott az MSZMP, illetve a kormány álláspontja szerint is elvégezzük a törvényhozó munkát, és az Országgyűlés elé terjesztjük ezeket a törvényeket.

Végül: lehet olyan alternatívában gondolkodni — s ebben van véleményem szerint a legnagyobb kockázat —, hogy az MSZMP Központi Bizottsága jóváhagyja, amiben eredményt értünk el, azt a mostani szeptemberi ülészsakon előterjesztjük, és a többit elhalasztjuk a tárgyalások eredményétől függően további ülészsakokra. Ez esetben senki garanciát nem tud adni arra, hogy éppen a legfontosabb tételben, az alkotmánymódosításhoz fűződő érdekeinkben, ott [*sic!*] nem szorgalmazzák — ugyanis nekik ez nem fontos —, ott nem veszítjük-e el az összes tárgyalási eredményünket és pozícióinkat. Úgy vélem elveszíthetjük, tehát én ezt csak megemlítem, mint felvetődött alternatívát, de úgy hiszem, nekünk dönteni abban kell, hogy folytassuk-e a tárgyalásokat a három sarkalatos törvényben: választási törvény, párttörvény és alkotmánymódosítás összes intézményével, addig, amíg megállapodásra nem jutunk. Ez lenne politikailag előnyös számunkra, és mind a hazai közvélemény, mind a nemzetközi megítélés szempontjából óriási eredménynek számítana, vagy bizonyos politikai hátrányokat is vállalva, és az ellenzéknek bizonyos politikai és propagandisztikus előnyöket adva, de nem engedve álláspontunkból. Akkor a kormány egyezség nélkül is beterjesztené vitás kérdésekben a törvényeket.

E politikai összefüggések közül még egy dolgot szeretnék külön is kiemelni, amire az előbb már egy bizonyos más összefüggésben utaltam: ki dönt a törvények sorsáról? Itt is minden félreértés eloszlatandó, ami emiatt megismétlem a közvéleményben is keletkezhet[ett]. Félreérthetlenné tettük, és politikai álláspontunk-

ként valljuk továbbra is, hogy a párt szempontjából a Központi Bizottság hozza meg a döntést, hagyja jóvá a tárgyalási eredményeket, a törvényeket pedig a kormány, mint törvény-előkészítésre kötelezett végrehajtó szervezet viszi be az Országgyűlés elé, és az Országgyűlés dönt. Efölött vitát nem nyithatunk, nem is fogunk nyitni. Az Országgyűlés legitimitását és kompetenciáját bár az Ellenzéki Kerekasztalnál gyakran kétségbe vonják, az MSZMP küldöttsége e tekintetben semmiféle politikai engedményt nem tehet. Erről egyébként eléggé beható vita folyt, zajlott le éppen ezen a héten az Országgyűlés pártcsoportjával folytatott eszmecsere.

Ezek után most már néhány, a tárgyalásokon fölvetődött kérdéstről szeretném tájékoztatni a Központi Bizottságot. Azzal a kiegészítő megjegyzéssel, hogy a Központi Bizottság tagjai megkapták a törvénytervezeteket, a törvénykonceptiókat.³¹ Korábbi állásfoglalásainkból, határozatainkból ismerik a törvények politikai koncepcióját, és ha a törvény-előkészítéssel, kodifikációs feladatokkal kapcsolatban kérdések hangzanának el az ülésen, akkor itt vannak a küldöttség szakértői, akik készséggel válaszolnak ezekre a kérdésekre.

Miben tekinthetjük politikailag is elfogadhatónak és lezártnak a tárgyalások eredményeit? Megállapodás született a Büntető Törvénykönyv módosításáról, a törvény-előkészítő munka is befejeződött, bármely pillanatban az Országgyűlés napirendjére tűzhető. Befejeződött a tárgyalás a büntetőeljárásról, itt is a törvény bármely pillanatban az Országgyűlés napirendjére tűzhető. Lényegében megállapodás született a választási törvény politikai kondícióiról, alapelveiről. Ennél a törvénytől — elfogadva már az előzetes politikai egyeztetésekben az egykamarás országgyűlés létrehozásának intézményi formáját, és a választásokon az ún. kétfordulós rendszert — az MSZMP küldöttsége elsősorban azért folytatott politikai küzdelmet, hogy az ellenzék a második fordulóban sem — ha netán választási szövetségeket kötne különböző jelöltekre —, [a második fordulóban se] zárhassa ki az MSZMP képviselőjelöltjeit a választási küzdelemből. Ezt sikerült a tárgyalásokon biztosítani, és 15%-ban határozná meg a törvény — amennyiben az Országgyűlés jóváhagyja — azt az arányt, amennyi ahhoz szükséges az első fordulóban, hogy a második fordulóban is indulhasson a képviselőjelölt.

Vita miatti elakadás keletkezett annak a kérdésnek a megítélésében, amely következményeként a SZOT képviselői kivonultak a tárgyalásokról. Ez pedig az a kérdés, hogy a társadalmi, politikai szervezetek indíthatnak-e képviselőjelöltet, önállóan állíthatnak-e képviselőjelölteket a választásokon, mint politikai szervezetek. Ebben a kérdésben az MSZMP küldöttségének és az Ellenzéki Kerekasztal küldöttségének közösen az volt a véleménye, hogy egy egykamarás parlamenti rendszerrel ez a parlamenti szokások, közjogi elvek és működésbeli feltételek szempontjából egyaránt zavaros helyzetet teremtene és követhetetlen törvényhozói munkát. Ezt az álláspontot a Harmadik Oldal képviselői nem fogadták el, és ragaszkodnak ahhoz a törekvésükhöz, hogy önálló jelöltállítás jogával vehessenek részt az országgyűlési választásokon. Természetesen ennek részleteibe és abba, hogy milyen érvek lehetségesek egyik vagy másik oldalon, azért sem kell belemennem, mert ezeket az érveket mindenki ismeri pró és kontra; egy bizonyos, hogy megismétlem, és meg kell mondanom, hogy a vita ekörül nem értékszempontú, és ez nem jelent semmiféle értékbesorolást vagy rangsort a különböző politikai szervezetek és intézmények között — közjogi elvű vitáról van szó, és ezt, mint lényegében a parlamentarizmushoz kötődő elvet, elfogadta az MSZMP küldöttsége meghatalmazása szerint.

A párttörvény körül kialakult vitából két mozzanatot szeretnék csupán megemlíteni, s egyikben, amely a közvéleményben is nagy vihart kavart, állásfoglalást kérni a Központi Bizottságtól. Az egyik a pártvagyon kérdése, amelyről elvileg a törvény rendelkezései szerint az MSZMP küldöttségének is az az álláspontja — s ezt politikai vitában tisztáztuk —, [most az az álláspontja] hogy minden párt tartozik vagyoni állapotáról hiteles tájékoztatást adni a pártként való bejegyzésnél. A többi valójában nem a törvényhozással és törvényalkotással összefüggő kérdés, hanem politikai vita, amelyet elég jól exponált az ellenzék, hiszen az elmúlt napokban ez volt az egyik fő témája a nyilvánosság előtti szereplésének.³² Ez pedig az, hogy kinek tartozik elszámolni az MSZMP eddigi vagyonával és jövedelmével, milyen forrásokból szerezte azokat, és milyen célokra kívánja fordítani. Ebben a tekintetben a küldöttség álláspontja az — s nem lehet rajta változtatni —, hogy semmiképpen nem a háromoldalú tárgyalásnak tartozik elszámolni erről, és nem tartozik a tárgyalások és a megállapodások körébe. Ugyanakkor néhány, a működéshez szükséges elvet elismer az MSZMP küldöttsége.

Az egyik: azt a nehezen keresztülvihető szándékot — de elvileg mi ebből nem léphetünk ki, mert ellenünk fordíthatják ezt is —, hogy a többpártrendszer a népnek és az adófizető polgároknak ne kerüljön többbe, mint az egypártrendszer.

A másik nem elvi természetű, működésbeli kérdés, hogy ti. az új pártoknak, politikai szervezeteknek — amennyiben de facto már léteznek, és a törvény elismeri létüket — működésükhöz, a politikai küzdelemben való esélyük megteremtéséhez bizonyos infrastrukturális ellátásra van szükségük: székházakra, kommunikációs eszközökre, sajtóra, nemzetközi kapcsolatokra stb., nem kívánom felsorolni. Ebben a kérdésben is az a véleményünk, az az álláspontunk, hogy mi nem adunk a párt vagyonából és bevételeiből, jövedelmeiből az ellenzéknek vagy a többi pártnak, de egy meghatározott kontingens erejéig az MSZMP a további működéséhez szükségesnek nem ítélte vagyonrészből — főleg az 1978 óta állami támogatásból készült beruházások felajánlásával — a kormánynak átengedi vagyona egy részét, vagy kezelési joga egy részét a céllal, hogy egyebek között ebből segítse kielégíteni a többi párt infrastrukturájához szükséges követelményeket, de nemcsak erre a célra használhatja fel a kormány ezeket az eszközöket.

Vita folyik a normákról, küldöttségünk véleménye szerint az így juttatott eszközöket nem lehet normatív formában a jelenlegi politikai helyzetben átadni csak előlegként ezeknek a pártoknak majd, például a választások után, a mandátumarányos vagy egyéb szempontú, vagy szavazatarányos elosztásban az állami szubvenciók felett egyébként is rendelkezni kell.

A másik, mint jeleztem, az a kérdés, hogy hol működhetnek pártszervezetek. Kiindulva abból, itt a Központi Bizottságban is szorgalmazott alapelvből, hogy az MSZMP tagjainak politikai aktivitását, a választásokon való részvétel előnyösebb lehetőségeit akkor tudjuk megteremteni, ha a pártszervezetek és a párt tagjai aktivitásukat a lakóhelyükön fejtik ki. Abból a körülményből kiindulva hogy a törvény a hasonlóan működő alkotmányok szelleméből kiindulva [*sic!*] a foglalkozások bizonyos körében korlátozza az egyesülési szabadságot, így a bírák és az Alkotmánybíróság tagjai nem lehetnek semmiféle pártnak tagjai. Politikai vita volt arról, hogy a fegyveres erők és testületek esetében mi legyen a követendő álláspont. Az ellenzék követelése az volt, hogy e szervezetekben sem lehessen senki semmiféle pártnak tagja. Az MSZMP küldöttsége ezt az álláspontot nem fogadta el, arra a következtetésre és arra az álláspontra jutott, hogy a fegyveres erők és testületek tagjai,

hivatásos és nem hivatásos állománya lehetnek párt tagjai, lehetnek párttagok, saját szervezetet is alakíthatnak, de a laktanyán és szolgálati helyükön kívül kell megteremteni ehhez a szervezeti működéshez a feltételeket. Ezt a véleményt, ezt az álláspontot végül is a három oldal a tárgyalásokon elfogadta. Elfogadta azt is, hogy közhatalmat gyakorló szervezetekben, így miniszteriális szervekben, tanácsoknál, ügyészségeken, vagy e körökben meghatározott szervezetek között, illetve területén nem működhetnek semmilyen pártnak szervezetei.

A függőben lévő és eldöntést igénylő vita abban a kérdésben alakult ki, s köztük afölött is, hogy volt-e a tárgyalásokon meghatalmazása az MSZMP küldöttségének arra, hogy állást foglaljon, hogy egyéb munkahelyeken, üzemekben, vállalatoknál, intézményekben, iskolákban, felsőoktatási intézményekben működhetnek-e párt-szervezetek. Amire a felhatalmazás szólt, benne van a tájékoztatóban a törvénytervezethez csatolva, az az volt, hogy az MSZMP is tudomásul veszi, hogy munkaidőben semmiféle párttevékenység a munkahelyeken nem folyhat. Elfogadja, hogy a pártok szervezetei nem épülhetnek be a vezetési struktúrába, és nem vehetnek részt a termelési vagy egyéb szervezési folyamatok irányításában.

A függőben maradt kérdés az volt, hogy a pártok szervezetei eme tevékenységüket az üzem, intézmény helyszínén, vagy azon kívül folytassák. Tehát arról nem volt szó — itt szeretnék pontosítani minden félreérthető információt, még a tárgyaláson fel sem vetődött —, hogy ne alkothatnának saját szervezetet, és kötelesek lakóterületi körzeti pártszervezetekbe elmenni, hanem arról, hogy az üzem, vállalat színterén gyakorolhatják-e a pártmunkájukat, pártéletüket.

A másik, hogy bár ez alku tárgya volt, és összefüggött más kérdésekben megkövetendő, elsősorban a választási törvénytől megkövetendő alkuval, az MSZMP küldöttsége nem elhatározó döntést hozott, ott a tárgyaláson sem született döntés az ügyben, tehát nincs arról szó, hogy kész tények elé állítottuk volna a Központi Bizottságot. Amit az MTI-nyilatkozatomban elmondtam,³³ az történt ott is, hogy ebben a kérdésben kérni fogjuk a Központi Bizottság felhatalmazását.

Végül egy érvet és egy álláspontot ebben a dologban. Itt, a Politikai Intéző Bizottságban is, a pártélet színterein is folyó vitáról van szó, tehát nem ötletszerűen került a tárgyalóasztalra az MSZMP küldöttsége részéről sem a kérdés, hiszen itt az ülésteremben lévők is nagyon jól tudják, hogy két különböző álláspont létezik ebben a kérdésben, és ma ez ügyben kell a Központi Bizottságnak állást foglalnia. De az állásfoglalás kialakításánál szeretném felhívni a figyelmet, éppen tárgyalási pozícióról van szó, bizonyos egyéb összefüggésekre, elsősorban politikai összefüggésekre. Ugyanis, ha a Központi Bizottság jóváhagyta azt az álláspontot, hogy üzemek, intézmények stb., tehát az előbb felsoroltakon kívül egyéb munkahelyeken lehetnek pártszervezetek, de nem a munkahelyen működnek, ez esetben folytatódik a tárgyalás.

A másik álláspont, amelyik kimondja azt, hogy továbbra is az üzemek, intézmények kereteiben, de az előbb említett kondíciók szerint folyik a pártmunka, ez esetben kockáztathatjuk a tárgyalások felmondását. Én ezt megfontolásra ajánlom, természetesen ez is elvi kérdés, hogy meg kell-e tenni ezt a lépést, vagy nem. De nemcsak abból a szempontból, hogy milyen a tárgyalási pozíció, hanem hogy milyenek a párt állapotai e tekintetben, én ezt is szeretném megemlíteni ebben a vitában. Tehát, a döntést kérem így meghozni, és eszerint állást foglalni. Azt remélem, hogy megfelelő és a küldöttséget is útbaigazító érvek hangzanak el majd mindkét álláspont alátámasztására. Nekem az a véleményem, hogy a párt jövőbeli szerveze-

ti élete, a többpártrendszerbe való bekapcsolódása szempontjából előnyösebb lenne elfogadni azt az álláspontot, mely szerint létezhetnek üzemi, munkahelyi és egyéb pártszervezetek, de az üzem, intézmény falain kívül, mert ennek ellenkező következménye, hogy valamennyi párt számára biztosítani kell az üzemekben, intézményekben való jelenléte és működést, és a gazdasági, intézményi tevékenység szempontjából kérem mérlegelni azt is, hogy ez milyen következményekkel járhat a termelési, működési és egyéb folyamatokra a jövőben, hiszen a demokratikus jogállam alkotmányos keretei között már nem csak az MSZMP-t illeti meg a jog, ha ilyen döntés születik.

Végül, röviden most már csak, de rendkívül szerteágazó és konkrét kérdésekről van szó, így is csak a főbb összefüggések említésére szorítokozom. Ez az alkotmánymódosítással összefüggő kérdések köre. E tekintetben bizonyos előrehaladás mutatkozik, de még mindig éppen alapvető kérdésekben nagyon kategorikus és elutasító az ellenzék álláspontja. Milyen intézményeket érint ez a módosítás? Mindenekelőtt az állam és társadalom jellegének megítélése, annak kérdése, hogy milyen rendszernek tekintjük azt, amelyben élünk. Az ellenzék követelése az, hogy erre való mindenfajta utalás kerüljön ki az Alkotmányból. Lényegében így fogalmazom: mindenféle utalás kerüljön ki az Alkotmányból, és politikai küzdelmek és társadalmi haladás eredménye, következménye legyen, hogy egy társadalom hogyan rendezkedik be, hogyan él, mit tart saját maga által elismerhetőnek. Ebből a szempontból bizonyos kompromisszumot lehetett tenni, egy dologban nincs kompromisszumra lehetőség. Az MSZMP küldöttsége azt az álláspontot képviseli, hogy a szocialista, a demokratikus szocialista jelzőnek benne kell lennie az Alkotmányban, de minden társadalmi-politikai viszonyra utaló részt a rendelkezési részekből ki kell venni, mert ebben érzi az ellenzék azt a fenyegetést, esetleg gondolkodó [*sic!*] pártot hoz létre, azt szocializmus címén az alkotmány törvényeinek alkalmazói megszüntethetik és betilthatják.

A másik, most már az intézményeket érintő kérdés a köztársasági elnöki intézmény. Erről megvan az ismert álláspontja a Központi Bizottságnak, s az a döntése, az a véleménye, amit korábban kialakított, hogy erre az intézményre szükség van, egy úgynevezett középűrs, törvényekkel ellenőrzött és korlátozott hatalmú köztársasági elnöki intézményre ahhoz, hogy az átmenet békés jellegét biztosítani lehessen, és ennek az átmenetnek a hatalommegosztás intézményei között a köztársasági elnöki intézmény egyik talpköve.

Az ellenzék propagandája ez ügyben ismeretes, hogy ez nem más, mint egy politikai trükk az MSZMP részéről saját hatalmának átmentésére, és ezért az eredeti kiinduló álláspontjuk az volt, hogy egyáltalán ezt a jogi intézményt nem is szabad megemlíteni, és nem is szabad bevenni az alkotmánymódosításba; később ebben mutattak előrehaladást, míg végül a legutóbbi tárgyalási szakaszban az Ellenzéki Kerekasztal előterjesztett egy variációt, amely szerint a magyar közjog előzményeiből is kiindulva, az 1946-os első törvény legyen az iránymutató, az 1946-os köztársaság, mely történelmileg kapcsolódik az 1918-as köztársasághoz és az 1848–1849-es köztársasági szemléletű hagyományokhoz is. Ez lényegében természetesen kodifikációs és mélyreható alkotmányos szempontú munka alapján, politikailag elfogadható tartalmakat hordoz, de épp a leglényegesebb kérdésekben nem hajlandók előrelépést biztosítani.

Az egyik, hogy a köztársasági elnököt ki válassza meg. Az MSZMP álláspontja, hogy a nép válassza meg, népszavazás, tehát egyenes választás útján, közvetlen vá-

lasztás útján, és minél előbb, az országgyűlési választásokat is megelőzve. E kérdésben az ellenzék jelenleg hajthatatlannak mutatkozik, és itt tér vissza az az állásfoglalási kötelezettségünk, ha ebben nem születik megállapodás, vagyis az ellenzék kitarthat mellett, hogy csak az új parlament megválasztása után és parlamenti úton lehessen választani köztársasági elnököt, akkor alig van remény arra, hogy az MSZMP ebből bármit is profitálhat, tehát ezen a ponton nem lehet kompromisszumot kötni. További tárgyalásokra van szükség, meg egy állásfoglalásra, hogy mi legyen a politikai helyzet kezelésével, ha ebben nem jön létre megállapodás.

A másik, az Alkotmánybíróság dolga. Ezt is a garanciális intézmények között számon tartva, mi azt javasoltuk, hogy már most és teljes kinevezési körrel jöjjön létre az Alkotmánybíróság, ebből a jelenlegi tárgyalási pozícióban annyit engedtünk, hogy most, de nem teljes kinevezési körrel, hanem csak annyi bírói helyet betöltve, amennyi a kezdeti működéshez szükséges, majd betöltve az összes helyet az új parlament által. Ez nekünk is elfogadható, talán az ellenzék számára is, még ez további tárgyalások dolga. Annyit azonban szeretnék ehhez hozzátenni, hogy itt már egy politikai paradoxon mutatkozik, hiszen egy előbbi törvénytervezetnél kimondták azt, hogy bírák semmilyen párt tagjai nem lesznek a jövőben, így tehát ők a maguk politikai preferenciáit kívánják a jelöltjeiken keresztül nyilvánvalóan érvényesíteni.

Ezek a leglényegesebb tárgyalási pontok és fordulók, amelyekről a Központi Bizottságot a küldöttség tartozott tájékoztatni, és az említett kérdésekben álláspontját, döntését kérni, még egyszer megemlítve, hogy a törvényes döntés a legitim magyar Országgyűlésre tartozik, a politikai előkészületek akkor igazán eredményesek, ha a politikai megegyezés a három oldalon született. Közös konszenzusban született megegyezés kifejezi a politikai törekvéseinkkel egybevető [*sic!*], egybehangzó álláspontot, és ezt a kormány is, meg a törvényhozás is elfogadhatónak találja. Tehát itt további politikai együttműködésre van szükség.

És végül annyit a tisztelt Központi Bizottságnak a küldöttség nevében is elmondani [*sic!*], hogy meghatalmazásunk szerint és a Központi Bizottság jóváhagyásával kívánjuk folytatni a tárgyalásokon való részvételt, amely tárgyalási, lélektani feltételek között és egy zárt rendszerben folyik. Az egy más kérdés, hogy mi történik a tárgyalóasztalokon kívül, és hogyan kell ezt a kettőt összekötni, és politikai helyzetet teremteni, nekünk tetsző politikai helyzetet. Úgy hiszem, ha eredményes tárgyalásokkal zárjuk az egyezkedést, az növeli az MSZMP esélyeit az eljövendő választásokon. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Köszönöm. Kérem, most kérdéseket lehet feltenni az előadói beszédekkel és egyáltalán a napirenddel kapcsolatban. Megkérdezem, kinek van kérdése. Hoós elvtárs.

HOÓS JÁNOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Lényegében egy kérdésem lenne. Kapcsolódik Pozsgay elvtárs utolsó mondatához [*sic!*], ami arra utalt, hogy az Országgyűlés mint legitim intézmény hagyja jóvá ezeket a sarkalatos törvényeket. Kérdésem: ebből következően, ki kell-e, illetve lehet-e, vagy célszerű-e kizárni végső soron a népszavazásnak mint eszköznek az alkalmazását a legitim törvények, illetőleg a sarkalatos legitim törvények jóváhagyásához; nem zárható ki egy olyan lehetőség, hogy gyakorlatilag csak egy népszavazással lehet létrehozni azt a szükséges törvényes keretet, ami alapján ez a bizonyos békés átmenet biztosítható? Tehát a kérdésem arra irányul — Pozsgay elvtárs ezt talán jobban körüljárána —,

hogy milyen megfontolások azok, amelyek ma ilyen egyértelműen a parlament hatáskörébe utalják ezt a kérdést, és lehetséges-e ilyen egyértelműen fogalmazni? Köszönöm szépen.

[(NYERS REZSŐ:) Kállai Gyula elvtárs! Utána Tétényi, aztán Berecz elvtárs!]

KÁLLAI GYULA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Két kérdést kívánok fölteni. Az egyik a pártelnökséggel kapcsolatos. Nemrég azzal a szándékkal hoztuk létre az MSZMP Elnökségét, hogy segítse elő a párttagság egységének az erősödését, a közöttük lévő esetleges nézeteltérések helyes megoldásának a megtalálását és így tovább, nem akarom folytatni. De még az utóbbi napok eseményei is azt mutatják, hogy ez nemigen sikerült. Nyilatkozatok hangzanak el elnökségi tagok véleményét tükrözve, más elnökségi tag véleményével szemben. Akárcsak itt, a most folyó kerekasztal-tárgyalásokon elhangzott megállapításokkal kapcsolatban, vagy akár a szakszervezetekkel kapcsolatban elhangzott vélemények [sic!] és így tovább. Szeretném megkérdezni, hogyan állunk ilyen szempontból a párt Elnökségével, és hogy valójában elősegítette-e már ez idő szerint is a kérdések jobb megoldását.

A másik kérdésem a kongresszusi beszámolóval kapcsolatos. A kongresszusi beszámolók mindig a Központi Bizottság beszámolóí, vagy legalábbis annak kellett volna lenniük; én azt gondolom, most nagyon fontos, hogy valóban a Központi Bizottság beszámolója legyen az, ami majd a kongresszuson elhangzik.

Azt hiszem, nem nagyon kell indokolni, miért volna fontos, hogy valóban az legyen, hiszen tudjuk, értékelni kell a pártértekezlet³⁴ óta végzett munkát; indokolni nagyon sok fontos kérdést. Tehát szeretném megkérdezni, milyen formában találkozzunk mi majd előzetesen a kongresszusi beszámolóval, annak téziseivel, vagy esetleg a szövegével is, mint beszámolótervezettel. És mikor? Köszönöm szépen.

TÉTÉNYI PÁL elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Néhány kérdésem van, gyorsan fogom őket feltenni.

Az egyik kérdés a kongresszus előkészítésével kapcsolatos. Szeretném megkérdezni, a Központi Bizottság tagjai valamilyen intézményes módon bekapcsolódnak-e a küldötts csoportok munkájába, vagy sem.

Másik kérdésem: a politikai menetrendet átnézve a következő hónapra, nekem feltűnt: a nyári tervezetben szerepelt egy olyan napirendi pont, hogy az elmúlt másfél évtized — ha jól emlékszem — gazdasági folyamatainak áttekintése és erről számadás; ez most elmaradt. Nekem úgy tűnik, a megjelent dokumentum a történelmi utunkra vonatkozik, az ilyen konkrétumokra nem tér ki: van-e valami elgondolás arra, hogy az elmúlt időszakról, a konkrét gazdasági helyzetről képet kapjunk, mi volt az alapvető megalapozója, ami a konkrét gazdasági helyzethez hozzájárult, milyen döntések vezettek ide stb.

A következő kérdés — általánosabb — a tárgyalásokkal kapcsolatos, a tárgyalások légkörével kapcsolatos. Lehet-e a tárgyalások légköréből, a tárgyalások menetéből, a folyosói, a szünetbeli beszélgetésekből kapcsolatosan valamilyen következtetést levonni arra, hogy valamilyen politikai erőnek esetleg van-e olyan szándéka, hogy az MSZMP-vel, vagy kongresszus után nem tudom, hogyan fogják hívni, valamilyen módon együttműködjön? Lehet-e erre vonatkozóan ma bármit is mondani a tárgyalások tapasztalatai alapján? Ha ez taktikai szempontból nem indokolt, akkor eltekintek a kérdésre adandó választól, annak igényétől.

Másik kérdésem: hallottunk arról, hogy a párttag képviselők — tegnapelőtt —

megtárgyalták Pozsgay elvtárs tájékoztatóját. Mi a párttag képviselők véleménye, összefoglalható-e valamilyen módon a véleményük, álláspontjuk, amit én azért is rendkívül fontosnak tartok, mert például az alkotmánymódosításhoz — ha jól tudom — a képviselők — és nem a jelenlévők — kétharmadának a szavazata szükséges. És ez, azt hiszem, igen kritikus kérdés.

Végül a párttörvénnyel kapcsolatban. Van egy szövegtervezet, amelyik gyakorlatilag megtiltja a pártok működését a 2. pontban,³⁵ és van mellette egy többsoros magyarázat. Kb. olyan, amit Pozsgay elvtárs is most a beszámolójában mondott. Szeretném megkérdezni — talán Kilényi elvtárs segít nekünk —, hogy melyik lesz a joghatályos, ha elfogadják a 2. pontot úgy, ahogy itt le van írva. Köszönöm szépen.

[(NYERS REZSŐ:) Berecz elvtárs következik, utána Mórocz elvtárs.]

BERECZ JÁNOS elvtárs: Kedves Elvtársak! Két kérdésem van. Az egyik a mindannyiunkat — azt hiszem — nagyon foglalkoztató témához kapcsolódik, hogy a szakszervezetek elhagyták a tárgyalásztalt, és azért ez nem kis figyelmeztetés. Erről jobb lenne többet tudni, de én azt szeretném megkérdezni, hogy a PIB-nek vagy az Elnökségnek van-e új szakszervezeti vonala és politikája, mert a kormány elnöke, aki az Elnökségnek tagja, ceglédi, az új honalapítást bejelentő beszédében³⁶ olyan két tézist fogalmazott meg a szakszervezettel kapcsolatban, ami úgy gondolom, hogy befolyásolta a szakszervezetek magatartását. Idézhetném szó szerint is, de az egyik: szociális demagógiával és a régi hatalomban kompromittálódással vádolja a szakszervezeteket.

A másik: teljesen jogosnak és érthetőnek tartom, ha a dolgozók maguk kívánják meghatározni, kik és hogyan képviseljék vagy védjék érdekeiket, és őszintén szólva, egyáltalán nem csodálom, hogy a jelenlegi érdekvédelemmel elégedetlenek. Lényegében az a kérdésem, hogy a párt elindítja-e egy új alternatív szakszervezet szervezését.

A következő kérdés a tagsággal függ össze. Nyers elvtárs két mondatára figyelem fel. Az egyik, hogy a párt szétzilálódását akadályozzuk meg; a másik, hogy a kongresszus döntése után természetesen mindenkinek meg kell határozni a programhoz való viszonyát. Igen ám, de az orosházi lóversenypályán Horn elvtárs azt jelentette ki, hogy sokan vannak olyanok, akiktől meg kell szabadulni. Németh Miklós elvtárs szombaton az V. kerületi pártértekezleten ezt 100—150 ezer főben határozta meg.³⁷ Kérdésem az, hogy megfogalmazott-e a PIB egy olyan követelményrendszert most, aminek az alapján a kongresszusig meg kell szabadulni a párttagság egy részétől. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Mórocz elvtárs!

MÓRO CZ LAJOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Egy elvi és egy gyakorlati kérdésem van.

Az elvi kérdésnek a lényege: az Alkotmányt illetően mi a biztosíték arra vonatkozóan, hogy az Alkotmányba szakszerű szövegrészek kerüljenek, és ne tartalmazzon dilettantizmust.

A konkrét kérdésem pedig a 7. oldal harmadik pontjával³⁸ függ össze. Amit egyébként én a magam részéről üdvözlök, hogy a fegyveres erők, illetve azok rendeltetése most bent lesz az Alkotmányban, sőt rendkívüli állapot esetén a vezetésük

rendje is. Azonban teljesen érthetetlen és katonailag nem megalapozott az a kitétel, hogy a Néphadsereg vezérkari főnöke rendkívüli állapot idején a fegyveres erők és a rendőrség parancsnoka. Ennek több összetevője van. Először is békében a fegyveres erők és a rendőrség alárendeltsége eltérő: egyik az egyik minisztériumnak, másik, a rendőrség a Belügyminisztériumnak van alárendelve. Úgy készülünk már fel békében, hogy rendkívüli eset idején a rendkívüli állapotban a vezetés rendje zökkenőmentesen valósuljon meg, tehát elképzelni azt, hogy békében egy rendszerben élünk, és háború esetén, vagy rendkívüli helyzetben átállunk egy teljesen más rendszerre, szinte lehetetlen. Nekem az a véleményem ebben a kérdésben, valószínű a szerkesztők az illetékeseket, így a Honvédelmi Minisztériumot nem keresték meg. Én javasolnám, hogy hasonló szövegrészek, tehát szakszerűtlen megfogalmazás elkerülése céljából a jogalkotók, a jogászok és a politikusok, akik mondjuk az Alkotmány szövegét is alkotják, vegyék fel a kapcsolatot az illetékesekkel, a szakemberekkel. Köszönöm.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tessék Judik elvtárs.

JUDIK ISTVÁN elvtárs: A Pozsgay elvtárs mondta az előadásában, hogy végül is az MSZMP-t képviselő tárgyaló bizottság, az a Központi Bizottság megbízásából tárgyal, és annak a határozata alapján, és ebből következően annak kell neki beszámolni. Most nekem az a dilemmám, hogy tulajdonképpen akikkel mi tárgyalunk, azok milyen alapon lettek megítélve, hogy ővelük kell tárgyalni, azaz hogy kikkel tárgyalunk mi tulajdonképpen. Milyen az ő erejük, hogy pont ővelük kell tárgyalni, és nekik kiknek kell beszámolni? Véleményem szerint most még az első választás-ig ezt tulajdonképpen nem lehet tudni, ezért olyan fantomdolognak tűnik — nekem legalábbis —, hogy kikkel is tárgyalunk mi most. Ez az én dilemmám.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tóthné elvtársnő.

TÓTHNÉ KISS MÁRIA elvtársnő: Tisztelt Központi Bizottság! Két kérdésem lenne.

Az egyik az első napirendhez kapcsolódna. Az elmúlt időszakban erőteljes volt környezetemben, és azt hiszem, mindannyiunk környezetében az a nyomás — amit azt hiszem Bartsné erősített meg a Központi Bizottság múltkori ülésén —, hogy erősítsük meg a Központi Bizottság azon döntését, hogy a küldöttnek meg nem választott KB- és KEB-tagok részt vegyenek szavazati joggal a kongresszuson. Nekem az a kérdésem, nem lenne-e szerencsésebb most önmagunkat felülvizsgálni, és most hozni egy olyan döntést — mi hozzuk, és ne mások nyomására —, hogy valóban, aki nem lett küldöttnek megválasztva, teljes szavazati joggal vegyen részt. Ezt én kérdésként teszem fel. Hiszen még mindig jobb, ha önkontrollt csinálunk, mint ha mások kényszerítenek rá.

Második kérdésem. A lakóterületi pártmunkával kapcsolatban. A lakóterületi pártmunka működési feltételeit tudjuk-e most biztosítani? Ha most azt mondják egy ötszáz fős pártbizottságnak, hogy ki akarunk menni a lakóterületre, tudjuk-e mondani, hogy hol politizáljanak, hova menjenek? És ennek egy alkérdése: van-e arra valamilyen felmérés, hogy ha kötelező a lakóterületi pártmunka — amivel én egyetértek szívem szerint, hogy lakóterületen politizáljunk —, ez milyen párttagcsökkenést [sic!] eredményez. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Szabó István tessék.

SZABÓ ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Egy kérdésem van Pozsgay elvtárshoz. Meghallgatva a részletes beszámolóját vagy tájékoztatóját, azt hiszem, meg is értettem. Mégis felteszem azt a kérdést, van-e realitása, reális lehetősége annak, hogy ez a kerekasztal-beszélgetés eredményesen befejeződik mondjuk néhány hónapon belül; ha nincs reális lehetősége, akkor hogyan tovább. Mi lesz a köztársasági elnök-választással, és mi lesz egyáltalán a választásokkal?

NYERS REZSŐ elvtárs: Tessék Osztafi elvtárs.

OSZTAFI BÉLA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Egyetlenegy kérdésem lesz. Pozsgay elvtárs elmondta, tulajdonképpen arról nem született döntés az ellenzéki [sic!] kerekasztal-tárgyaláson, hogy most mi lesz az üzemi pártszervezeteknek a sorsa. Engem az zavar, hogy akkor miért jelenhetett meg az újságban dátum szerint, hogy honnan, mikor és kiknek kell kivonulni.³⁹

Mostanában nagyon sok kritika éri a nyilatkozó vezetőinket, a sajtót is. Én azt szeretném tudni, hogy ebben a helyzetben a sajtó képviselői hibáztak, vagy a nyilatkozó hibázott. Ez nagyon fontos lenne, mert amikor visszamegyünk a területeinkre, bizony meg kell magyarázni, hogy ez hogyan hangzott el, s most már hogyan kell értelmezni. Ennek komoly következményei vannak már most is, és még lesznek. Én már tegnap olvastam olyan kilépési nyilatkozatokat, amelyekben egyik indokként ez szerepel. Ezeknek a száma nőni fog. [Köszönöm szépen.]

NYERS REZSŐ elvtárs: Nincs több kérdés. Kérem akkor most tartunk félórás tízórai szünetet.

S z ü n e t

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Folytatjuk a tanácskozást.

Bejelentem, hogy eddig nyolc felszólaló van, nyolc jelentkező van felszólalásra. Mielőtt azonban erre sor kerülne, a kérdésekre válaszolnak az előadó elvtársaink. Először Kovács Jenő elvtárs, utána Pozsgay Imre elvtársé a szó.

KOVÁCS JENŐ elvtárs: A Központi Bizottság beszámolóját a hagyományoktól eltérően ezúttal nem szóban előterjesztett tézisek formájában vitatná meg a Központi Bizottság, hanem írásban, és a központi bizottsági ülések valamelyikén, amelyek még most következnek a kongresszus előtt.⁴⁰

Ami a Központi Bizottság tagjainak bekapcsolódását illeti a küldöttszoportok munkájába, illetve ezzel összefüggésben az a kérdés, hogy a KB- és a KEB-tagok státusát most a Központi Bizottság újból rendezze, mert a kettő összefügg: ezt nyilván meg lehet vitatni; én inkább indítványnak tekintem, mintsem kérdésnek, ami az utóbbira vonatkozik. Én úgy gondolom, még mindig kevés a megbízható és pontos információ arról, hogy a küldötteknek és a megbízóiknak mi is a véleményük erről az ügyről. Erről a kérdéstről a küldöttszoportokban a konzultációt le kell folytatni. Nem vagyok abban biztos, hogy amit eddig petíciók és egyebek formájában erről a kérdéstről megtudtunk, az egybeesik a küldöttek véleményével. Lehet, hogy így van. Amennyiben így van, van időnk, hogy levonjuk a következtetéseket. De én azt tartom szükségesnek, hogy először érvek birtokában, a nemzetközi gyakorlat ismertetésével igen türelmesen ezt a kérdést a küldöttszoportokban meg kell vi-

tatni, és akkor meglátjuk, hogy mi az az eredmény, ami várható, és még akkor is mérlegelhetők különböző megoldások. Például az, ami a legutóbbi kongresszuson volt, hogy a személyi kérdéseknél már nincs szavazati joga a Központi Bizottság és a KEB tagjainak, és sok egyéb más megoldás [sic!].

Tehát én azt ajánlom, hagyjuk nyitva, de a kérdés természetesen megvitatható. Ebből következik az is, hogy a küldöttsoportok — leszámítva azokat a KB- és KEB-tagokat, akiket küldötté választottak az adott területen — joga [sic!] dönteni arról, hogy a Központi Bizottság tagjait milyen minőségben kívánják a küldöttsoporton belül vagy amellet a munkába bekapcsolni. Az élet ennél az elvi kijelentésnél egyszerűbb, mert az én ismereteim szerint a megyei bizottságok a területükön élő központi bizottsági tagokat ebbe a munkába bekapcsolják. Természetesen vannak a Központi Bizottságnak olyan tagjai, akik nem megyei alapon kerültek megválasztásra, a KEB-nek is vannak ilyen tagjai, az ő esetükben a munkától és az egyéb megbízatástól függően egyedileg érdemes ezt a kérdést megvizsgálni. Annak ugyanis, hogy egy kicsit mesterkéltan a Központi Bizottság és a KEB tagjait szétosszuk a megyék között, nem feltétlenül lenne kedvező a fogadtatása ezúttal.

Ugyanakkor ismerünk számos olyan kérést, amely a KB és a KEB tagjainak — a központi funkciókat viselő KB- és KEB-tagoknak — megyei, helyi vagy egyéb küldöttsoportba való meghívását, és a munkába való bekapcsolását célozza.

Az elmúlt 10—15 év mikor kerül a Központi Bizottság elé? Magam is úgy emlékszem, szó volt arról, hogy még a kongresszust megelőző központi bizottsági ülések egyikén. A menetrendben azért nem szerepel, mert ugyan erre a szándék megvan, de egyelőre bizonytalanak tűnik a dolog kimenetele. Szükség lenne rá, és a törekvés megvan erre.

Arra a kérdésre, hogy meg kell szabadulni, vagy meg kell válni [sic!], és hogy a PIB-nek erről van-e álláspontja, én úgy gondolom, erről a Politikai Intéző Bizottságnak az az álláspontja, hogy meg kell rendezni a kongresszust, ott döntéseket kell hozni, és a döntéshez való viszonyát [sic!] tagok és szervezetek, vagy csoportok, ha kell, platformokká alakítják.

Új szakszervezeti politikánk: én csak a politikai részre szeretnék reagálni, nem a személyes részére. Új szakszervezeti politikánk nincs, ahogyan a régi sincs már, mert az 1983-as központi bizottsági határozatot, amelyet enyhén szólva idejétmúltnak kell tekinteni, a politikai munkában használhatatlannak lehet minősíteni. Nem vagyunk különleges helyzetben ezzel egyébként, hiszen ugyanígy nincsen a pártnak ebből az átmeneti helyzetből adódóan nőpolitikája, ifjúságpolitikája, nem rendezett a viszonya a parlamenti csoporttal, és [nem] folytatom tovább ezeket a kérdéseket. Természetesnek tartom ugyanakkor, hogy a gyakorlati munkában megszületnek — konfliktusok árán is — azok az eredmények vagy politikai tapasztalatok, amelyek következtében, és amely alapján mindezek a területeken a többpártrendszer viszonyaihoz igazodó módon a párt idevonatkozó politikáját ki lehet alakítani.

Hogy a lakóterületi munkának mik a feltételei? Azt hiszem ez nem kérdés volt, hanem megállapítás. Meg kell hogy jegyezzem, különbözőképpen lehet ezt a dolgot nézni. Ha onnan nézem, hogy most konkrétan van-e egy helyiség, ahova ki lehet menni, akkor azt kell mondjam, hogy az esetek többségében nincs. Ugyanakkor itt már szóba került a pártvagyon, és majd az Iványi elvtárs erről beszélni fog. Én úgy gondolom, hogy az a többmilliárdos vagyon, amely az MSZMP-nek rendelkezésére áll, az a régi pártműködéshez és régi politikai berendezkedéshez igazo-

dó belső struktúrával rendelkezik, de elegendő ahhoz, hogy az anyagi erők tervszerű átcsoportosításával ebből a többmilliárdos vagyonból akár a lakóterületi munkának a feltételei is javíthatók. Meg kell jegyeztem ugyanakkor, hogy a nemzetközi gyakorlatban nagy pártok, erős pártok, kormányzó pártok, hatalmon lévő pártok taggyűléseiket, bizottsági üléseiket, összejöveteleiket nem feltétlenül és nem mindig a saját vagyon, a saját ingatlan falai között tartják.

Milyen csökkenést eredményezhet a lakóterületre való esetleges kivonulás? Erről természetesen adatok akkor lehetnek, ha ilyen helyzet bekövetkezik. Arról vannak tapasztalatok, hogy milyen mértékben fogy el útközben egy-egy helyen a párttagság mintegy egyharmada, úgy nagy átlagban, ha megindul egy ilyen vonulás. A kérdést persze azért érdemes úgy is feltenni, hogy milyen mértékben csökken a meglévő szervezeteken belül a taglétszám, tehát meglévő struktúrában belül milyen mértékben csökken a taglétszám; erről azt hiszem, a bevezetőben említett havi tízezres nagyságrend ad felvilágosítást.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm. Pozsgay elvtársé a szó.

POZSGAY IMRE elvtárs: Hoós elvtárs felvetette: a sarkalatos törvények dolgában és az alkotmányozás ügyében a népszavazás lehetőségével nem kellene-e élni, és van-e erre a kérdésre válaszunk. Egyik kérdésben sem zárható ki az egyébként törvényben már szentesített népszavazás intézménye,⁴¹ de a politikai megfontolások azt diktálják, hogy ebben a szakaszban és ezekben az ügyekben ne éljünk a népszavazás eszközével. Arról van szó, hogy az Országgyűlés identitását, a jelenlegi országgyűlési képviselők megbízatásához fűződő öntudatát így is rendkívül nagy megpróbáltatásnak tették ki a háromoldalú tárgyalások.

Ez önmagában is válságot idézett elő a parlamentben, amit természetesen éppen a parlamenti képviselőkkel való együttműködés jegyében lehetett kezelni, de nagy megrendülést okozott, ezt mindenki tapasztalta. Ugyanakkor ha még egy-két ilyen ügyben most kétségbe vonnánk ennek az Országgyűlésnek a kompetenciáját a törvények megalkotásában, akkor ez az Országgyűlés felmondaná az együttműködést a kormánnyal, a párttal, a párttag képviselők többségének ellenére. Ez kiszámítható az eddigi megnyilatkozásokból. És nem tudnánk elvégezni olyan fontos parlamentre tartozó törvényhozó feladatokat, amelyek itt az ősz folyamán a gazdálkodás területén éppúgy, mint a politikai életben előttünk állnak. Hiszen a képviselők nem kis része — köztük éppen a párttag képviselők — informális úton bár, de eléggé világosan értésünkre adták, hogy esetleg kezdeményezik a parlament feloszlatását. Ez lehet szóbeszéd, lehet akármi, de benne van a légkörben, mutatja azt a frusztrációt, meghasonlottságot, ami elérte ebben a válságban az Országház köreit, az országgyűlési képviselőket is. Ez nem a törvényalkotói folyamatban következett be, számolni kell vele kétségtelenül.

A másik, amit ezzel kapcsolatban szeretnék megemlíteni: az említett törvények közül [*sic!*] az általános joggyakorlat, törvényhozói gyakorlat szerint — és tapasztalatok szerint — nemigen szoktak népszavazással dönteni, bár a politikai jelentőségük most kivételes, hiszen fordulatszerű változásokat hoznak. Megvan a lehetősége a népi kezdeményezésről és népszavazásról szóló törvényben annak, hogy a majdani új Alkotmányt — tehát nem az Alkotmány módosítását, hanem a majdani új Alkotmányt — népszavazáson hagyják jóvá. A törvényt megalkotja a parlament, de népszavazás erősíti meg. Megismétlem: itt inkább politikai, nem jogi akadályok, hanem politikai megfontolások vannak, szólnak amellet, hogy az Országgyűlés le-

gitimitását ily módon is prezentálva a társadalomnak, maradjunk a törvényhozói folyamatnál. Alkotmány- és államjogász barátaim, kollégák is, politikai kollégák emlegetni szokták — csak megemlítem én is —, hogy egyszermind egy nagyon szép — hogy úgy mondjam — záró aktusa lenne ennek a törvényhozási ciklusnak, amit megérdemelnek azok a képviselők, akik ezeket a politikai viszontagságokat vállalták ezekben a dolgokban: de nem ez a szempont, hanem az, amit az előbb mondtam.

Kállai elvtársnak a pártelnökséghez intézett kérdésére egyedül és önmagamban persze nem válaszolhatok, sőt úgy vélem, hogy erről éppen a négytagú Elnökségben kell majd nekünk vitát folytatni, és akár a Központi Bizottság előtt is erről tudósítást adni, hiszen végső soron a Központi Bizottság feladata és felelőssége megítélni, hogy az így létrehozott vezetési formáció megfelel-e a Kállai elvtárs által is említett követelményeknek. Talán június után korai lenne még ebbe belevágni, de a kérdés teljesen jogos, hiszen itt bizonyos megnyilvánulások, nézetkülönbségek és egyebek okán kérdezi ezt a párttagság. Éppen ezért a válaszom csak szubjektív lehet egyelőre, hiszen erről ily módon még nem folytattunk eszmecserét. A véleményemet szeretném elmondani, s ebben is a Központi Bizottságot emlékeztetni arra, hogy amikor júniusban ezt a vezetőséget a Központi Bizottság megválasztotta, akkor nem arra hozott határozatot, hogy a benne részt vevők szakítsák meg kapcsolataikat eddigi nézeteikkel, gondolataikkal és áramlatokkal, hanem ezeknek az erejét összefogva a kongresszusig a pártmunkát szervezni, irányítani oly módon, hogy a kongresszus eredményesen válaszolhasson az itt említett kérdésekre a kongresszuson [*sic!*]. Tehát nem a nézetkülönbségek és az áramlatok kiküszöbölése, hanem azok egyesítése volt itt az elhatározás. Az is igaz ugyanakkor, hogy ez nagy önmérsékletet kíván a benne részt vevőktől.

Szeretném elmondani, hiszen már egyéb kérdések kapcsán is elmondtam, hogy szubjektív lehet a válaszom, tudomásom szerint — most ettől a nézetkülönbségtől eltekintve, annak nyilvánosságra kerülésétől, amely inkább üzemi baleset, semmint valami politikai játék szándéka — én tartottam magam ehhez a megállapodáshoz. Június óta, azt hiszem, semmiféle olyan nyilatkozatom nem jelent meg, amelyik akár a különbségeket hangsúlyozta volna, akár arra tette volna a hangsúlyt, hogy itt valamiféle kibékíthetetlen harci helyzet van. Együttműködés van, együttműködés és a megbízatás szerinti feladatvállalás.

Tétnyi elvtárs a tárgyalások légköre, az ott lezajló kommunikációra utalva kérdi, hogy milyen kilátások vannak itt a tárgyalóasztalnál. Úgy érzem, nemcsak gesztusértékű megnyilvánulások bizonyítják, hogy alapvetően jó a légkör, azt is felismerték egymásról a tárgyalásban részt vevők, hogy fő vonalát és végeredményét tekintve mindhárom félnek a megállapodásig eljutás az alapvető érdeke. A vita és az obstrukció a mindenkori tárgyalási pozícióknak a függvénye, ki kinek ad, és kitől vesz alapon, mert a politika is az alku világához tartozik, minden szemérmeskedés nélkül meg kell ezt mondani. Nem az a baj a politikában, hogy alku van benne, hanem amikor esetleg túl drága árat fizetünk — majd itt a pártszervezetek dolgánál még erre kell válaszolnom — bizonyos eredmények eléréséért.

Szeretném elmondani, hogy nem egységes az Ellenzéki Kerekasztal, de ez is javítja az MSZMP tárgyalási pozícióját, és bizonyos taktikai mozgásteret ad. Azt is tudnunk kell, hogy a küldöttség tagjai — s ezt nem hallgathatjuk el a Központi Bizottság előtt, csak legfeljebb azt kérem, hogy erről részletes beszámolót ne kérjenek, mert ez tényleg annyira a szűk taktikai mozgás világába tartozik —, jómagam

is, különböző informális, nem szabályozott és nem intézményesített utakon folyamatos tárgyalásban vagyunk az ellenzék képviselőivel, tehát nem csak az történik, ami a nyilvánosság előtt a tárgyalóasztalnál zajlik. A megosztottságról, a belső vitákról és egyéb körülményekről elég gyakran és elég részletes információink vannak. Legutóbb az Ellenzéki Kerekasztal például éppen az Alkotmány és a köztársasági elnöki intézmény dolgában tízórás szakadatlan vitát folytatott, és ugyan egyeztetett álláspontot adtak elő, de pontosan tudjuk, hogy nincs köztük sem megállapodás. Tehát ez még ebben a kérdésben is ad bizonyos tárgyalási lehetőségeket. Úgy vélem, hogy megvan a lehetőségünk a belső tájékozódásra, kihasználni a köztük és a bent lévő megosztottságot.

A tárgyalás perspektíváját illetően ugyan megoszlanak a vélemények. Én úgy vélem, hogy politikai hasznunk lenne a megállapodásból, és még van reális lehetőség az ilyen megállapodásra köztünk. Hiszen azért az számunkra is csábító, hogy ha kiegyezünk a szerintük fenyegető büntetőeljárás dolgában, kiegyezünk a választási törvényben, valamint a párttörvényben, akkor a tárgyalások felborulásával esetleg elveszthetik ezt a kiegyezést. Éppen ezért taktikai megfontolásból is azt kérem, hogy az itt előadott döntési alternatívák ne kerüljenek az ellenzék elé. Ez a Közpon-ti Bizottságnak szóló információ volt. Mert például, ha megsejtik azt, hogy mi a már elért eredményeket tudomásul vesszük az új törvényhozási szakaszban, függetlenül attól, hogy lesz-e a többiben megállapodás, akkor ez őket teljesen kielégíti és kész. Szinte befejezettek tekinthetik a tárgyalást és így tovább. Ezeket a megfontolásokat és összefüggéseket szerettem volna megemlíteni, és akkor még annyit: a tárgyalások környezete is olyan, hogy bizonyos jószolgálati *[sic!]* és a nyilvánosságban lezajló vagy előforduló atrocitások dolgát is megtárgyaljuk a tárgyalóasztalnál. Ilyen ügyekben elég éles és kíméletlen szemrehányásokat teszünk egymásnak, de ez is benne van a léghőben. Én így látom.

Tétnyi elvtárs a párttag képviselőkkel folytatott eszmecsere tapasztalatairól kérdezett. A vitában természetesen minden tárgyalási téma szóba került, még a párt-szervezetek dolga is. Bár ott érthetően helyzetünkből adódóan nem ez volt a fő téma, hanem a legitimitás és a visszahívások, és hogy a saját párt igazán mögöttük áll-e abban a küzdelemben, amit a választókerületükben folytatnak. Ezzel kapcsolatban szeretném elmondani, hogy a legitimitás kérdésében elmondtam már az álláspontomat. Ezt erősítettük meg a képviselők számára is. A visszahívások⁴² dolgában pedig elítéljük *[sic!]*. Függetlenül attól, hogy ezt a törvény biztosítja, ennek ideológiai alapjait éppen mi teremtettük meg. Aktuálpolitikailag egy inkorrekt lépés az ellenzék részéről, hogy ezt szorgalmazza. Ezt ugyanolyan súllyal és követel-léssel fölvehetjük a soron lévő tárgyaláson éppen az ellenzéknek, mint ahogy ők észrevételeket tettek az MSZMP környékén mutatkozó — szerintük mutatkozó — magatartásbeli problémákban.

Tehát elítéljük a visszahívást, és a pártszervezetektől, a párt tagjaitól azt kérjük, hogy támogassák képviselőiket a választókerületben, amikor ilyen akciók jönnek. Hát ez a tárgyaló küldöttség hatáskörén kívül állt. Nekünk ám ebben van álláspontunk és véleményünk.

Végül még annyit, hogy természetesen rendkívül foglalkoztatta a képviselőket, éppen a legitimitással összefüggésben, hogy mi lesz a konkrét előterjesztés a szeptemberi ülészakon. Mi a várhatót jeleztük. A párttörvényben itt az élére állított kérdés, amit itt előadtam. Apróbb jellegű problémákban van még vita, de ott a megállapodás elérhető, például abban, hogy katonák, rendőrök, tehát a fegyveres

erők tagjai milyen pártfunkciókat tölthetnek be. A mi álláspontunk az, hogy országos pártfunkciót ne töltsenek be, de más tekintetben nem kell korlátozni. Az ellenzék a másik végéről indul a dolognak. Hogy semmilyen pártfunkciót. Valószínű, a kompromisszum az lesz, hogy országos és területi, tehát ahol hatalmi szervekkel is kapcsolódik a pártmunka, országos és területi, tehát megyei és hasonló pártfunkciót ne töltsenek be, ez a helyzet.

A pártszervezetek működési területénél pedig már a beszámolóban is elmondtam, és ezt szeretném ismételtelen a tisztelt Központi Bizottság figyelmébe ajánlani, hogy nagyon fontos, sokféle szempont szól a bennmaradás mellett is, de legalább ilyen súlyú, és a tárgyalásokat is érintő érv a kivonulás mellett is, egészen addig a megfontolásig, nehogy esetleg úgy nézzünk erre a folyamatra, mint ha ez indította volna el a pártból való kilépéseket. Legföljebb, most újabb alkalmat teremtett a megnyilatkozásra, hiszen Kovács Jenő elvtárs tájékoztatójából hallhatjuk, hogy ez enélkül is immár havonta tízezreket érint.

A párton belüli meghasonlottság, orientációzavar, azonkívül az egész válság ide begyűrűző hatása, valamint a párt szerepének, új programjának, szervezeti életének felfogása körül kialakított viták a régi pártkomplexum jelleghez való viszonyt megkérdőjelezzik, az újhoz való viszonyt pedig még tisztázni kell. Úgy látszik, sokak számára nem sikerült. E tekintetben nem kétséges, hogy a kongresszusnak lesz döntő jelentősége, de megismétlem, a párttagok szavazása arról, hogy bennmaradjanak-e, vagy ne a pártban, ez nem ettől az ügytől keletkezett. Ez egyik derivátuma, leszámazott része ennek a folyamatnak, hiszen másról van itt szó. Akkor pedig azt is kérdezheti az ember, hogy a tárgyalásokon, hiszen elővileg korábban is kimondtuk, és ez is elindított egy mozgást, hát ez a testület mondta ki, hogy érdekünk a lakóterületen folytatott munkához fűződik. Nos, ez maga kiváltott egy magatartást és egy elszántságot. A kérdés tehát az, hogy ez föl sem vetődik, a folyamat nem megy-e akkor is végig, s akkor nem azt adjuk-e oda engedménynek, amit amúgy is már kiengedtünk a kezünk közül? Tehát itt a tárgyalási pozíciót ilyen alapon is kérem mérlegelni.

A szakszervezetekre vonatkozó kérdésre már Kovács Jenő elvtárs válaszolt Berecz elvtársnak, itt legföljebb azért a tárgyilagosság is, és a korrekt helyzetkép is azt kívánja, hogy megjegyezzem — hiszen majd erre nyilván a vitában is reflektálni fognak a felszólalók —, annál nagyobbat mondani, mint egy országos, szinte általános sztrájkot bejelenteni, ráadásul úgy, hogy a kormány egy nappal előbb tud róla, ennél nagyobbat nem lehet mondani egy ünnepi beszédben sem.⁴³ Azt hiszem, így kell egybevetni a két dolgot egymással, hogy a kormány és a szakszervezet közötti együttműködés ismét elvi alapra — és nem más módon — helyeződik, és nem más módon nyilvánul meg, mert a kormány soha nem vonta kétségbe a szakszervezetek érdekképviseleti szerepét és funkcióját. Tehát ez külön vita lesz, ahogy én ezt az ismereteim szerint tudom.

A párt szétzilálásával kapcsolatos véleményemet már elmondtam egy másik kérdés kapcsán. Berecz elvtársnak is ezt tudom mondani, hogy ez nem egyetlen és valamiféle kiváltó okra, hanem okok, okozati összefüggések és válsághelyzetek sorozatára vezethető vissza.

Mórocz elvtárs Alkotmánnyal kapcsolatos megjegyzését figyelembe kell venni. A konkrét észrevételt is, amelyik a vezérkari főnök szerepére és funkciójára vonatkozik a rendkívüli állapot esetén azzal, hogy természetesen, ez nem az Alkotmány végleges szövege. Már eddig is szakmai szinten a Honvédelmi Minisztériummal

való egyeztetésen átment, de a szövegtervezet véglegesítésénél természetesen ezt az észrevételt is figyelembe fogjuk venni.

Judik elvtársnak a kérdése arra irányult, hogy tulajdonképpen kikkel tárgyalunk, mit képviselnek, s kik azok, akikkel tárgyalunk. Jogos kérdés, ezt naponta föl kellene tenni. Az ellenzék erre nagyon praktikusán és taktikusán felkészült a válaszaiban, különösen a radikális része, mert a történelmi pártok azok az önnön legalitásukra hivatkoznak, hiszen betiltva nem voltak soha. A többi szervezet és mozgalom pedig azt mondja, hogy amíg nincs jogállam, és nincsenek alkotmányos viszonyok egy országban, addig minden szerveződésre — és nincs meg a megfelelő emberkipróbálás — jellemző, hogy nem legitim. Ezt ők is vallják, ők sem legitimek: de pontosan az a politikai törekvésünk — mondják —, hogy elérjünk egy olyan közjogi és államfejlődési alkotmányos helyzetet, amikor ezt a nép majd kipróbálja és megítéli, tehát mondjuk ez a logikai magyarázat. De a tárgyalásba nem úgy megy bele az ember, hogy logikai magyarázatot tart szem előtt csupán, és saját önazonosságukat veszi figyelembe, hanem azt is, hogy milyen az erejük, és milyen a mozgásterük.

Kétségtelen, ebben a tekintetben nincsenek megbízható mércék szintén, csak jelek, tapasztalatok. Tehát elsősorban a tapasztalati világ hozta el azt a következtetést, hogy a többpártrendszer, annak legalitását teremtjük meg, és azt a feltételezést, hogy valóságos társadalmi különbségek és valóságos társadalmi, politikai erők sorakoznak fel ezekben a szervezetekben.

Azért néhány apró jel külön is árulkodik erről, mert önnön érdekükből is szorgalmazták azokat a kihívásokat, ahol ezt megpróbálhatják, így a március 15-ét említem csak a legfontosabbak közül, május 1-jét, a június 16-át, Nagy Imre temetését, vagy most augusztus 20-át, ahol még mindig néha a hangerő nagyobb mutatót, mint maga a reális támogatás, de valamit jelzett. Erre igazán az időközi választások tapasztalata⁴⁴ döbentettek rá bennünket: addig már eljutott a társadalom, hogy okolja és bünteti az MSZMP-t a kialakult helyzetért, addig még nem, hogy igazán már tudna választani, hogy melyik programra és melyik erőre felsorakozva, de tiltakozását bizonyos szempontból — és magatartását — kifejezte. Nem kell ezt túlbecsülni. Ezt mondtam el az országgyűlési képviselők előtt. De olvasni kell ezekből a jelekből, és nekünk a választások megnyerésére kell politikai programot és politikai ambíciót kelteni. Meggyőződés nélküli és hezitáló módon nem tudjuk *[sic!]*; tehát a kongresszuson ehhez is megfelelő kapaszkodók, programok kellenek.

Még annyit, hogy nem becsüljük-e túl. Ez nagy kérdés. A tárgyaló küldöttség számára azonban attól a pillanattól kezdve, hogy megkapta a megbízatását, hogy tárgyaljon, csak tárgyalási körülmények léteznek. Mi más politikai ügyek elintézésére nem tudunk vállalkozni, tehát nekünk az a megbízatásunk, hogy amíg annak reménye fennáll, tárgyaljunk.

Szeretném, ha Judik elvtárs elfogadná: tehát a tárgyalás azt is jelenti, megismétlem, hogy van esély a békés átmenetre: két-három szélsőséges extrém irányzat balon is, jobbon is ezt elítéli. Például: a jobboldalon a Magyar Október Pártja nevű botrányszervezet a Krassóékkal,⁴⁵ az az ellenzékkel is szemben áll, amiért a tárgyalóasztalhoz ült, és azt mondta *[sic!]*, hogy az utcán kell kicsikarni a döntést.

Szabó elvtárs kérdése az volt — részben már válaszoltam a Tétényi elvtárs kérdésével kapcsolatban —, hogy van-e esély, reális lehetőség a tárgyalások befejezésére, ha nincs, hogyan tovább. Itt egy talán nem ma eldöntendő, de általam is exponált

kérdésben majd politikai konzekvenciákra kell jutnunk, ez a választások időpontja. Ez összefügg megint a tárgyalási pozíciókkal. Judik elvtársnak is szólva: azt viszont pontosan érzékelnünk lehet az ország légkörén, helyzetén, hogy a mi pozícióink romlóban van, az ellenzéké javulóban. Tehát a tárgyalás asztalához ez a körülmény beköszön. Aki ezt figyelmen kívül hagyja, az talán hibázhat a tárgyalásoknál is. De az elvi álláspontunk mellett ennek ellenére kitartunk.

A választások időpontját ebből a megfontolásból például az év gazdasági zárásának tényei fényénél megnézzük, és annál *[sic!]*, hogy milyen restriktív intézkedéseket kell hozni a kormánynak, és milyen költségvetést kellene felajánlani még ennek az Országgyűlésnek, hogy elfogadja. Ha erre gondolunk, akkor erős megfontolások arra készítetnek bennünket, hogy nekünk az előrehozott választásokhoz fűződne érdekünk, ha a párt állapotára és összeszedettségére gondolunk, akkor vannak ennek ellentmondó érvek is természetesen. Tehát ezt kell mérlegelnünk majd a döntésnél. Ez megszabja a tárgyalásokat is.

Az is tény, hogy az ellenzék egy része is, amelyik most van felfutóban, és az esetleg még meg nem szerveződött — a belső, Ellenzéki Kerekasztalnál ülő — riválisai-val küzdhet, annak egy része is az előre hozott választásokban érdekelt, és ha nekünk az az érdekünk, és szövetségest kell keresnünk ez ügyben, konkrét taktikai szövetségest, akkor közöttük is találhatunk.

Osztafi elvtárs kérdésére, annak érdemi részére részben már válaszoltam az előbb, amikor a területi és az üzemi pártmunka összefüggéseit és a régi szerveződési formát, meg az új szervezeti követelmények és politikai követelmények összefüggését említettem. Kétségtelen, ezt én ugyan nem tartom olyan kérdésnek, még akkor is *[sic!]*, ha mélysegesen érinti a párt életét, amelyik elvi határt vonhat akár a párt vezetőségén belül, akár a párt tagságában, s így amit tegnap a Politikai Intéző Bizottság ülésén is mondtam, mondom a Központi Bizottság ülésén is, hogy világos legyen: a tárgyaló küldöttség aláveti magát a Központi Bizottság döntésének. Ez a dolga különben, és ezért hoztuk ide döntésre az ügyet, és ezzel azt is kimondom, amit Osztafi elvtárs kérdésére kell mondanom: valóban úgy történt, hogy nem volt megállapodás. Az más kérdés, hogy mivel a sajtó nyilvánossága előtt zajlanak a tárgyalások, az néha a sajtó interpretációján és egyéb dolgain múlik, hogy pl. két fontos mozzanat nem jelent meg egyetlen tudósításban sem, az, hogy ez alkutárgyként került szóba, mivel egy tárgyaláson ilyenek is vannak, és az MSZMP küldöttségének vezetője így ajánlotta fel, nem lezárásként.

A másik: nincs megállapodás, mert ehhez jóváhagyás kell; s a harmadik: a szerveződésnek nem az a formája lesz, ahogy a sajtó interpretálta, hanem az, ha kivonul is a pártszervezet, illetve a pártszervezetek az üzemekből, a munkahelyekről, a törvény nem akadályozhatja meg a munkahely szerinti szerveződést, ha a tagok önmaguk úgy döntenek. Tehát ezek az apró mozzanatok kikerültek.

Ugyanakkor azt meg kell mondanom, hogy ez esetben, még ha alkutárgyként is, tekintettel a nyilvánosság zavaraira és egyéb körülményekre, a tárgyaló küldöttség jelenlétében világosan és határozottan ki kellett volna mondani — talán akkor ez a sajtóban is ilyenformán megjelenik, az ellenzékkel ezt mi közöltük egyébként —, hogy nincs megállapodás. A kilépések indoklásáról és a lakóterületi pártmunkához fűződő érdekünkről már elmondtam a véleményemet.

Kérem a tisztelt Központi Bizottságot, hogy az állásfoglalásának kialakításában adjon támogatást a küldöttség munkájához. Köszönöm szépen.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm. Fejti elvtárs, tessék parancsolni.

FEJTI GYÖRGY elvtárs: Egy ponton szeretnék a Pozsgay Imre által elmondottakhoz kiegészítést tenni, előrebocsátva azt, hogy nagyon tárgyilagosan és nagyon pontosan interpretálta a tárgyalások állását. Ez a pont pedig a következő: meg lehet-e, meg kell-e állapodni a háromoldalú tárgyalások minden napirenden lévő kérdésében?

Én magam is azon az állásponton vagyok, azért ültünk le az asztalhoz, hogy megállapodjunk. S mindent, ami ésszerű, meg kell tenni ennek érdekében, és egyértelműen bizonyítani kell a tárgyaló partnerek előtt, de főleg a közvélemény előtt, hogy ha a tárgyalások megszakadnak, az nem a mi hibánkból következik be.

Ugyanakkor nekem az a személyes tapasztalatom, hogy nem lehet megállapodni minden kérdésben, és ezt nem kell nagyon tragikusan felfogni. Tudniillik hamis az a beállítása a tárgyalásoknak, amire természetesen az ellenzék tesz eléggé sikeres kísérleteket, hogy itt vagy minden kérdésben megállapodás van, amit én képtelenségnek tartok, hiszen ezzel a túszává válnánk a két tárgyaló partnernek, vagy pedig felrobbannak a tárgyalások, és a konfrontáció útjára lépünk. Ez egy hamis beállítás, és hamisak azok a hivatkozások, amelyek az alapmegállapodást így értelmezik, hogy ez a két véglet jöhet csak létre.

Van közbeeső megoldás, és ez a közbeeső megoldás úgy szól, hogy minél több kérdésben konszenzusra kell jutni, megállapodásra kell jutni, ahol pedig ez nem lehetséges, és nem azért nem lehetséges, mert rossz a tárgyalási technikánk, vagy nem vagyunk eléggé rugalmasak, hanem azért, mert olyan mértékben állnak messze egymástól az érdekek és nézetkülönbségek, hogy ezek áthidalhatatlanok — látok ilyen pontokat a tárgyaláson —, akkor a megállapodás szellemében a nézetkülönbségek rögzítése mellett a kérdést döntésre a parlament asztalára kell letenni. Hangsúlyozom: nem kívánatos az, hogy túl sok ponton nyúljunk ehhez a gyakorlathoz. De nem kizárt, hogy ez bizonyos pontokon elkerülhetetlenné válik, és ezt teljesen természetesnek, a mai belpolitikai helyzetből következőnek és nem pedig egy rugalmatlan tárgyalási magatartásnak kell tekinteni. Fordulópont ebben ott van, miután egy ilyen helyzet előáll, nyilván újabb flottatüntetés lesz, nyilván az MSZMP-re fognak két kézzel mutogatni, frakciókra fognak hivatkozni, erőviszony áttolódására, és hadd ne soroljam, hiszen néhány ilyen krízist vagy műkrízist megértünk már, hogy a sajtó ezeket a dolgokat hogyan interpretálja. Tárgyilagosan interpretálja-e, vagy pedig úgy interpretálja, hogy a közvélemény, a hazai is, és a nemzetközi is ránk fog ujjal mutogatni. Tehát ebben rendkívül fontos a tárgyilagos tájékoztatás, illetve az, hogy a mi álláspontunk az kristálytisztá legyen, és lehetőleg egységesen álljunk egy, a tárgyalásokat lezáró álláspont mögött.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm szépen. Kilényi elvtárs következik. Tessék, parancsolj.

KILÉNYI GÉZA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Nagyon röviden. Mórocz elvtárs kérdésfelvetése teljesen jogos. Úgy hangzott a kérdés, mi a garancia arra, hogy az Alkotmányba szakszerű szöveg kerüljön. Az, ami a bevezetőben elhangzott, hogy a tárgyalások után kezdődik egy új kodifikációs folyamat, amikor a tárgyalások eredményét a kodifikátorok áttekintik, a kormány elé terjesztik, és az Országgyűlés elé terjesztik.

Szeretném az igen tisztelt Központi Bizottság figyelmét felhívni, hogy a kikül-

dött ún. törvényjavaslat jobb felső sarkában nem az szerepel, hogy Igazságügyi Minisztérium, hanem az, hogy kérjük az anyagot az üléssteremben hagyni. Mi, bizonyos alapanyagot a tárgyaló delegáció rendelkezésére bocsátottunk, de a tárgyalások során szükségképpen merülnek fel ötletek. Ezek az ötletek tükröződnek ebben a tervezetben.

Hangsúlyozni szeretném: a vezérkari főnökre vonatkozó megállapítással én is ebben az anyagban találkoztam először. Mórocz elvtársnak tehát az a válaszom: a garancia a tárgyalásokat követő alapos kodifikációs munka és kormányzati kontroll. Enélkül a rögtönzött, a tárcákkal nem egyeztetett törvénytervezetek sem a Minisztertanács elé nem kerülnek, sem az Országgyűlés elé nem kerülnek.

Nagyon szeretném aláhúzni azt, amit Pozsgay elvtárs a törvények összefüggéseiről mondott. Felbonthatatlan ez a csomag. Önmagában véve a Büntető Törvénykönyv módosítása az alkotmánymódosítás nélkül semmit sem ér, mert a büntetőjogi védelem áttevődik az alkotmányos rend védelmére. Márpedig nyilvánvaló, hogy az alkotmányos rend védelme nem a 49-es Alkotmány védelmét, hanem a most korszerűsítendő Alkotmány védelmét kell hogy jelentse.

Pozsgay elvtárs következetesen három törvényről beszélt, és a Központi Bizottság tagjai is három törvény szövegét kapták meg. Szeretném megjegyezni, úgy pontos, hogy négy törvényről van szó: negyedik az Alkotmánybíróságról szóló törvény. Ezt egy korábbi fázisban a Központi Bizottság tagjai [megkapták, és Pozsgay elvtárs szavaiból egyértelmű, hogy ő a csomag részeként kezeli az Alkotmánybíróságról szóló törvényt is.

Tétényi elvtárs kérdésére a következőket szeretném mondani a munkahelyi párt-szervezetekkel kapcsolatban. Ismerjük a nyugati országok párttörvényeit. Ezek a törvények általában a közhatalmi szerveknél működő párt-szervekről rendelkeznek, és nem rendelkeznek a vállalatoknál, üzemeknél, intézményeknél működő párt-szervekről. Két, jogi szempontból egyenértékű megoldási mód képzelhető el. Az egyik, amit az önök által megkapott szövegtervezet tartalmaz, a második szakasz második bekezdése és a megjegyzés, ami természetesen a törvény miniszteri indoklásába kerül. Jogi szempontból van egy ezzel azonos értékű megoldás: a két jogi megoldás között politikai szempontok figyelembevételével, és a Pozsgay elvtárs által kifejtett szempontok figyelembevételével lehet és — gondolom — kell az igen tisztelt Központi Bizottságnak választani.

A másik jogi megoldás a következőképpen hangzanék: „A nem közhatalmi szerveknél a pártok azonos feltételek mellett hozhatnak létre szervezeteket, azzal a megszorítással, hogy a) munkaidőben politikai tevékenységet nem végezhetnek; b) a munkahely szervezeti-vezetési rendszerébe nem épülhetnek be; c) a munkahely szakmai tevékenységére irányadó határozatot nem hozhatnak.”

A két megoldás jogi szempontból azonos értékű; jogi szempontból mind a kettőt alá lehet támasztani érvekkel. Politikai szempontok mérlegelése alapján indokolt ebben a kérdésben állást foglalni. Köszönöm szépen.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm Kilényi elvtársnak a világos válaszát. Ezután rátérünk a vitára. Ja, bocsánatot kérek. Németh elvtárs kapott kérdést, átadom a szót, hogy válaszoljon.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Legalábbis én úgy érzem, hogy Berecz elvtárs engem szólított, vagy engem is megszólított. Kötelességem válaszolni mindkét kérdésére, illetve az egyik kérdésére, a másik észrevételére.

Szeretném elmondani, mielőtt a ceglédi idézett mondatokhoz kapcsolódóan véleményemet megfogalmaznám önök előtt, hogy az utóbbi időben a kormányzati munka feltételei rohamosan, több szempontból is megnehezedtek. Ebbe a folyamatba illeszkedően csapódott be a kiéleződő viszony a kormány és a SZOT között, ami sajnos, az e hét végén tartott MSZMP Elnökség, SZOT elnökség — nem elnöksége a SZOT-nak, hanem a SZOT Titkárság —, illetve a SZOT elnöke és Kovács elvtárs megbeszélésén kialakított megállapodás, hogy tudniilik, törekedjünk lecsillapítani és nem élezni a helyzetet,⁴⁶ sajnálattal kell megállapítsam, ez nem következett be; és merem hozzátenni, hogy nem a mi oldalunkról történtek újabb lépések ilyen irányba. Ezzel együtt is azt mondom, hogy kezelhetővé lehet tenni, és kell is tenni [*sic!*], nem szabad a belpolitikát tovább terhelni.

Pozsgay elvtárs már utalt erre a bizonyos [egy nappal a] kormányülés előtti felszólításra, én még egy tételt elmondanék hozzá. Noha a levelet délután öt-hat óra között kaptam meg, valamikor szerda este, és abban a levélben arra szólították fel a kormányt, hogy másnapi ülésen döntsön úgy, hogy felfüggeszti a vállalatok ár-emelési szándékát, mert ha nem így teszi, akkor a SZOT kénytelen félórás — vagy nem tudom én, megvolt-e a levélben az időpont határozva — figyelmeztető sztrájkot szervezni.⁴⁷ Telefonban [*sic!*] kaptam egy olyan jelzést is, hogy a kora délutáni órákban kérnek visszajelzést. Másnap. Kérem szépen 12 órakor a Déli Krónikában bemondták a Vasas Szakszervezet sztrájkfelhívását. Hát ez csak a tényekhez, vagy az időrendhez tartozik, én ezt nem hirdetem máshol, és nem is mondom máshol. De kétségtelen, hogy abban a helyzetben, amikor a viták kiéleződtek a környező szocialista országokkal, amikor a menekültprobléma kiéleződése napról napra tapasztalható volt, amikor ismertek voltak a kormány, a pártvezetés és a szakszervezetek vezetése előtt is azok a tárgyalási nehézségek és problémák, amelyeket a nemzetközi pénzügyi szervezetekkel folytattunk, és nyilvánosságra is hoztunk, és mindnyájan tudjuk elvtársak, ha nincs megállapodás — én azt felelősen ki merem itt jelenteni —, a jövő év első negyedévéig lehet garantálni azt, hogy állva maradt az ország. És lehet itt vitatkozni azon, hogy munkahelyen leszünk, vagy nem leszünk, akkor másról kell beszélgetni: arra fel kell készülni: ezt nem ez a kormány hozta össze, még csak nem is az előző, hanem 72-től vagy 68-tól! Majd megnézzük, és letesszük a parlament őszi ülészakának asztalára, valószínűleg októberben, hogy hogyan is jött össze ez az adósságállomány, és hol van ebben a gazdaságban. És ezt a számlát, tetszik nekünk, nem tetszik, nem veszi át tőlünk senki, ezt nekünk ki kell fizetni, mert a lengyelekét sem fogja átvenni senki. Lehet ehhez segítséget kapni, lehet nemzetközi támogatást kapni, de ezek a makacs tények.

Nem sorolom tovább tehát a fejtegetést, csak azt szeretném mondani, hogy váratlan, és ki merem itt is mondani, de ezt sem mondom máshol, politikai sztrájk határát súroló akció volt. Kérem szépen, ez ebben a helyzetben olyan helyzetbe hozta a kormányt, hogy most azon túl, hogy a kormány egy szabadárás, ez évi tervben szereplő húsáremeléssel, húskészítmény áremeléssel kapcsolatban nem vállalhatja fel, hogy beavatkozik a folyamatba. Nemcsak azért, mert saját magával kerül szembe és reformellenes, hanem azért sem vállalhatja fel, mert abban a bizalmi problémában, amit néhány szóval igyekeztem jelezni, egy ilyen lépés tovább rontotta volna a kormány iránt is, egyébként is most már tapasztalható, megnyilvánuló bizalmi problémát.

Nem véletlen, hogy odaadtuk a 24-eknek a papírunkat,⁴⁸ hazament Bush elnök is,⁴⁹ aztán elküldte ide Cranston szenátort — nem tudom olvasták-e a Központi Bi-

zottság tagjai a Magyar Hírlapnak adott interjúját⁵⁰ —, aztán hazamegy Amerikába és ott megismétli Cranston szenátor még egyszer az interjút. Szóval ezek veszélyes dolgok. A fizetésképtelenség veszélyének növeléséhez a kormány nem állhat oda: alapvető politikai és gazdasági kötelessége mindent megtenni egyfelől a saját maga által meghirdetett programon következetesen végigmenni, másfelől megtenni a veszély elhárításához minden lépést.

A másik a SZOT—kormány találkozókmal kapcsolatban: már a májusi SZOT—kormány találkozóon megállapodtunk abban, és ez sem most hangzik el először, hogy tarthatatlan az a helyzet, és nem igazán jó érdekképviselési és érdekérvényesítési mechanizmus az, ahol egyfelől ott áll egyedül a kormány, akitől kérnek, követelnek kórusban, és most hozzáteszem naponta tizenöt ilyen levelet kapok, hogy legyen szíves fogadjam ezt a vállalatvezetést, ezt a pártvezetést, ezt a szakszervezeti vezetést, és a másik oldalon ott vannak az érdekképviselők, és egymással, holott lenne mit egyeztetniük egymással, nem állnak szóba: vagy nincs módjuk, vagy nem keresik egymást az érdekharmonizálás menetében. Ezért már akkor hangsúlyoztuk, és a megállapodásba bele is foglaltuk, hogy a SZOT—kormány találkozók rendszerét át kell gondolni az érdekképviselés és érdekérvényesítés rendszerében, mert nem helyes, nem tartható az a gyakorlat, amit csinálunk. Nemcsak az előbb elmondottak miatt nem tartható, hanem azért sem, mert miközben elismerjük a társadalomban a pluralizmust, a pártok szerveződését, az élet elismerteti velünk azt is, hogy az érdekképviselési rendszer is differenciálódik. Még a mezőgazdaságban is, ahol azt gondoltuk, hogy minden a legnagyobb rendben van, ott is megjelentek, megjelentek a szakszervezeteknél is. Én ezt egy természetes folyamatnak tekintem: a szakszervezetek függetlenségre és önállóságra törekvése jegyében több érdekképviselési szerv jelenik meg a szakszervezetek mellett. És a kormány nem teheti meg azt, hogy — mert van egy 15—20 éve kialakított gyakorlat — csak az egyikkel áll szóba, és azt tekinti hivatalos és a társadalom előtt legitim megállapodásnak, illetve tárgyalási mechanizmusnak.

En ilyen megfontolások alapján szükségét érzem magam is, hogy részben a SZOT—kormányzat vezetői — dolgoznak is ezen, sajnos, most nem megyek bele a részletekbe, hogy miért és hol akadtak meg az egyeztető szakmai tárgyalások —, de a párt és a szakszervezetek vonalán is [*sic!*], igenis el kell gondolkodni, mert új helyzet van, és új válaszokat kell adni ezekre a változásokra.

En a kormány és a magam nevében mondtam el azt, amit elmondtam Cegléden, tartalmilag most is tartom, és fenntartom minden mondatomat. Lehet, hogy lehetett volna szebben is, és udvariasabban is mondani, ezt én nem vitatom, de tartalmát illetően most is vallom és állom.

A második észrevételre; ja bocsánat, még annyit szeretnék hozzátenni, hogy erről az új, MSZMP—SZOT, a szakszervezetekkel való viszonyrendszer kialakításáról e hét hétfőjén tartott elnökségi ülés úgy állapodott meg, hogy szakértők anyagot dolgoznak ki, és két hét múlva az anyagot az ismételt közös találkozó elé terjesztik.

Ami pedig a 100—150 ezer ember dolgát illeti: én hittel és meggyőződéssel vallom, hogy nekünk nem az ellenzék állapota és befolyása, még csak nem is a sajtóban elfoglalt helye, vagy hangja a fő gondunk, hanem a mi pártunk állapota a fő gond, és nem azért, mert sokféle platform vagy szerveződés van, amiről Kovács Jenő elvtárs itt be is számolt, mert hiszen magunk mondjuk, hogy áramlatok egységéből, áramlatok állandó megújulásán keresztül alakuló párttá, politikai mozgalmi párttá akarunk szerveződni; hanem azért, mert szögesen ellentétes vonalak mar-

kánsan megfogalmazódnak ezen a párton belül. Nemcsak most, már ez így volt korábban is.

A sokféle platformot, amennyire az időm engedte, tanulmányoztam, elolvastam. A magam számára két vonalat, két markáns csoportot különböztetek meg az egészben. Az egyik vonal a mi pártunkon belül, amelyik radikális reformokkal, szervezetében, személyeiben, vezetésében és programjában az ősbolsevista vagy kommunista tanoktól való nyílt szakítással kívánja az MSZMP-t megújítani, és azzal kilépni a társadalom elé. A másik vonal sokféle elágazással — hangsúlyozom még egyszer, az én olvasataimban — az is reformpárti, az is reformokat akar, csak itt-ott populista módon, visszafogottabban, taktikázgatva, szövetséget keresve, próbálva még a párton belül is sok-sok, esetleg egymást kioltó áramlatot is egy folyamba terelni. Itt-ott ebben a vonalrendszerben megjelenik a szélsőballal való szövetség gondolata, vagy a szélsőbalos összefogás, és e tekintetben történelmi jelentőségű lesz, hogy a kongresszus milyen módon dönt a párt megújulásáról, mert lehet, hogy a pártban mi elégedettek leszünk, és kialakítunk egy olyan platformot, amellyel elégedetten és meglelégedéssel állunk fel a kongresszusról.

De kérem szépen, ha nem lesz a társadalom és a nép előtt hiteles a program, a szervezeti rendszer, a szervezeti felépítés és a szabályzat, és a személyi vezetések tekintetében, akkor én azt hiszem, hogy a legjobb úton halad ez a párt is a lengyel példa csapdájának végigjárásán, nevezetesen, hogy a vezetés — beleértve magamat is elvtársak, meg az Elnökséget, bár valóban úgy van, hogy ilyen kérdésekről még nem beszéltünk — hamis kép alapján, hamis illúziók alapján él, és megy bele a választásba, és a végén meglepődik. Nem lenne jó, ha mi meglepődnénk, mert mint ahogy a lengyel kínlődás mutatja, nem lehet kommunista, vagy nem lehet a LEMP nélküli koalíciót és kormányzást sem Lengyelországban megvalósítani,⁵¹ Magyarországon sem lehet, bármennyire hirdeti magáról az MDF, meg más, hogy kormányképes és meg fogja tudni csinálni. Felelősen ki merem jelenteni, hogy az MSZMP vagy a megújuló párt — az előbbieket alapján értelmezett módon — nélkül ez nem fog menni.

Ilyen gondolatokat mondtam el az V. kerületben, és ehhez tettem azt: tehát akik a programmal, majd a kongresszuson formálódó és elfogadott programmal, szervezettel nem értenek egyet, vagy erkölcsileg tehetéttel jelentenek a pártnak, akkor azoknak európai és civilizált módon — és aláhúznám mind a két szót — módjuk legyen vagy elhagyni azt a pártot, és még akkor sem szakad össze a világ, ha ezek esetleg más pártokba — legyen azoknak más a neve, kommunista vagy marxista— leninista egységplatform, vagy nem tudom, minek fogják hívni — átmennek. És ha ez a szám — én ezt ott példálózva mondtam — eléri a 100–150 ezret, akkor sem történik tragédia, ha ez a mi pártunk megújulva, a társadalom előtt nagyobb hitet szerezve tud belemenni a választásba.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm. Szeretném kérdezni, akar-e még valaki válaszolni.

Nincs *[sic!]*.

Akkor most megnyitom a vitát. Első felszólaló Katona Imre elvtárs, utána Andics Jenő elvtárs következik.

KATONA IMRE elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A tájékoztatót tudomásul veszem. Néhány észrevételem lesz, de mielőtt ezeket az észrevételeket és javaslatokat megtenném, szeretnék általános kérdéssel is foglalkozni, lehetőleg röviden.

Különbén Németh elvtárs, hogy reagáljak az előbbi válaszodhoz, a formának is tartalma van. Az, hogy valaki milyen formában mond el valamit egy gyűlésen, milyen formában tesz megjegyzést valamire, az egyben tartalom, és ilyen szempontból azért ebben a vonatkozásban azt hiszem, helyes, ha önkritikád van. Ezt őszintén megmondom. Különbén nekem minden beszéded — itt megmondom a plénum előtt, a parlament előtt is — nagyon szimpatikus, érdembeni, tényleg törekszel egy korszerű, új vezetési hangvételre, de ez a ceglédi beszéd ilyen értelemben, formai szempontból nem volt méltó a miniszterelnökhöz, az ünnepi alkalomhoz. A tartalommal én most nem vitatkozom, amit te elmondtál, azzal én egyetérték.

Engedjék meg az elvtársak, hogy most egy személyes indítású dologgal foglalkozzam. Én 44 éve vagyok párttag, a 60-as évektől kezdve veszek részt vezetési területen, különböző vezető szervek munkájában. Nem a kiváltságokért, nem azért, hogy előnyt szerezzek, hanem meggyőződésből tettem. 50 év óta van munkaviszonyom, én nem gyűjtöttem vagyont, nem harcoltam a kiváltságokért, ezért én nem érzem magam bűnösnek az elmúlt évekért, és nem tudom elfogadni, bárki szájából hangozzék el, hogy ez az elmúlt 40 nem tudom hány év tönkretette a magyar társadalmat, megnyomorította a magyar népet. És ezért a kommunisták a bűnbakok. Nincs büntudatom. Felelősségérzetem van, óriási felelősségérzetem van, hogy adtam a szakemberek, vagy szakembereknek vélték véleményére, részt vettem olyan döntésben, amit esetleg másképpen kellett volna *[sic!]*. Ebben felelősnek érzem magam! És ez a 44 év tapasztalatot is jelent.

Lehet, hogy valaki felteszi azt a kérdést, miért vetem ezt most fel érzelgősen. Elvtársak, most hatványozottabban érzem a felelősséget, hogy mi lesz ezután, hogyan alakul az ország sorsa. Az előttem teljesen világos és meggyőződéssel állítom, hogy a sztálini szocialista modell zsákutca, történelmi szükségszerűség, hogy modellt kell váltani, és a szocializmus modellváltása szükségszerűen a párt modellváltását is jelenti. Ezt én meggyőződéssel állítom. De hogyan történik ez a váltás, az a kulcskérdés.

Kérem, aki ezt a váltást rohammal akarja megoldani, az kapkodni fog, kimunkálatlan, új és később újra módosuló szervezeti lépéseket kell majd tennie, rögtönzés folyik, ötletezés. Ez nem megy így! Hatalmat lehet rohammal átvenni! Modellt váltani azonban csak a sorozatos reformok útján, csak folyamatként lehet, és meggondolt lépésekkel lehet. Nincs prototípus! Tudja azt valaki megfogalmazni pontosan, hogy mi az a demokratikus szocializmus, föl van építve az a lépcsőfok, hogy milyen lépések sorozatán keresztül? Ezt most kell kimunkálni. Akkor hogyan meri valaki kategorikusan kijelenteni, hogy ő hordozza az igazságot? Ha ez így van elvtársak, akkor ugyanazt fogjuk csinálni, mint amit bírálunk. Hogy aki nem ért egyet valamivel, akkor kiállítjuk, hogy kérem, ez ilyen és ilyen, nem érti a lényegét, a reformot. Talán akik a reformot hirdetik, azok mind értik, hogy mi is az a demokratikus szocializmus? Akkor gondoljuk végig: a pártnak hétszázötvenezer tagja van. Az a 750 ezer tag meggyőződésem szerint meggyőződéssel akar változást. Én nem vagyok híve annak, hogy kirekesszünk bárkit — aki becsületes, szorgalmas ember, nem járatta le a pártot morálisan, más szempontból is tekintélyt szerzett a pártnak —, ha most valamiben nem ért egyet és vitatkozik.

Elvtársak! A gondolkozásban legnehezebb a váltás. Aki azt képzei, hogy kinyilatkoztatással meg tudjuk csinálni a váltást, az nagyon téves útra megy. Az pontosan a sztálini vezetési stílusnak az útjára megy. Sokkal megértőbbnek kell lenni. Nem szabad vagdalódnia. Nem szabad, hogy százezer nem érdekes, ötven vagy

százezer; nem szabad! Sértő a becsületes és nem ideológus párttagok felé! Nem szabad! Kicsit szerényebb megközelítéssel kell ezt! Legyen egyértelmű elvünk, politikai megfogalmazásunk, hogy mit akarunk, és akkor majd ahhoz lehet alakítani és szervezni, még akkor is, ha hosszú folyamat lesz. És ha a pártban nem tudunk ilyen értelemben kollegiális — én merem állítani —, elvtársi hangot kialakítani, akkor mi ne várjuk, hogy mi győzzünk bármilyen mértékben a választáson. Minket elsőpör a történelem.

És elvtársak, őszintén megmondom, én veszélyes jelenségeket látok a pártban. Itt nem meggyőzésre megy néha, hanem legyőzésre megy a dolog. És ez egy veszélyes dolog. Terjed a sértegetés, a gyűlölködés. Elvtársak! Gyűlölködve beszélnek egyes párttagokról, a vezetőkről. Nagyobb gyűlölettel, mint az ellenségről! Nem az ellenzékről, mert azt más kalap alá veszik! Mire vezet ez? Ha durván fogalmazok, akkor ez öngyilkosság!

Sajnos vannak különböző áramlatok és — én ebben Németh elvtárral egyetértek — szélsőségek. De én nem így csoportosítom, hogy van egy radikális reformer, és egy másik, egy reformer, és nem tudom én, mérlegelő. Vannak a reformerek között is végül is olyanok, akik nem tudom, hogy mit akarnak. Met túllőnek még az ellenzékieken is, sőt még bizonyos ellenséges csoportok hangján is. Kérem, amikor egy reformkör részéről az a követelés hangzik el, hogy szüntessük meg a Munkásörsgéget, ki a munkahelyekről a pártszervezetekkel, ezt még az ellenzék sem mondta! Mert már abba beleegyezett, hogy a Munkásörsgé beleolvad — mondjuk — a Néphadsereg kötelékébe. De a mi ellenzékünk, a reformer ellenzék, az már túllő. Így akarunk népszerűséget szerezni? Hát azt hisszük, ha túllicítáljuk az ellenzékét, azzal majd mi tekintélyt szerzünk? Nem szerzünk mi azzal tekintélyt, és szavazatot sem fogunk szerezni!

[Kiknek tesznek ezek...?]

A másik oldal pedig minősíti a vezetést: az egész Elnökség tulajdonképpen munkásáruló. Mire vezet ez? A kettő azután találkozik, mert mind a kettő tulajdonképpen az ellenségeinket segíti.

Ha nem tudunk ettől megszabadulni, akkor ez a párt szét fog esni, és ne higgyük azt el, ha itt kialakul egy úgynevezett töredéke a jelenlegi pártnak, egy reformszárny, majd az valami eredményt elér a magyar társadalomban a választás során. Nagyon téves az az ítélet és prognózis, ha valaki ezt így képzei el.

Én itt egyedüli megoldásnak azt tartom, ha alaphangot változtatunk, és egy kicsit a kollegiális, az elvtársias hangot üjtjük meg. Nem tanultunk a nemzetközi munkásmozgalom történetéből? Ha egymást gyilkoljuk, mi következik ebből? Gondolják végig a történelmet! Amikor lesz majd vonal, lesz egy markáns vonal, egy kialakított, kidolgozott vonal, az majd szelektál! De jelenleg nem abban a történelmi időszakban vagyunk most.

Na, mi ezzel foglalkozunk. Ugyanakkor itt van velünk szemben az ellenzék és az ellenség is. Én azt is hozzáteszem: annak van kialakult koncepciója? Ott van kollegialitás? Elvtársak! Én állítom, hogy az ellenzék radikális részének, az ellenséges résznek, egyértelmű és világos a koncepciója: stratégiai célja a rendszerváltás. És ennek rendel alá minden lépést.

Megmondom azt is, véleményem szerint kialakult markáns taktikája van, hogy hogyan jut el ehhez. Először: le kell járítani az MSZMP-t. A földre kell nyomni. Szét kell taposni, kommunistaellenességet kell hirdetni. Elvtársak! Olyan cinikus hangokat ütnek meg ma a sajtóorgánumok az ellenzéki megnyilatkozásokban,

hogy az ember csak csodálkozik, hogy van ilyen a történelemben, hogy állítólag még egy hatalmon lévő párt ezt szó nélkül hagyja? Mert szó nélkül hagyja! Itt nem rendőri intézkedésre gondolok! Hanem reagálásra! Tegnap volt az ellenzéki képviselői találkozó.⁵² Milyen hangot ütöttek meg ott? Gyűlöletes hangot. Azt a gyűlöletet, hogy a kommunistákkal, akik tönkretették az országot, ezekkel nem. Kérem mi ez? Ezt lehet szó nélkül hagyni? Még nincsenek is hatalmon, már szinte csöpögő szájjal gúnyosan, gyűlölettel beszélnek a kommunistákról. (Nyers elvtárs közbeszólása: Ez a régi-új szegedi gondolkodás.⁵³ Mert ez szegedi.) Úgy bizony. Mi a taktika? Bizonytalanná tenni az állami hatalmi intézményeket. Kérem, most ördögi módon folyik a támadás a kormány ellen: néha még mellette is szólnak. De amikor lényegi kérdéstről van szó, azt mondják, ez a kormány nem legitim. Ahol lehet, betartanak; a parlamentet úgy-ahogy most már próbálják elfogadni, de nem töreksenek arra, hogy igazi jogi kereteket hozzunk létre arra a demokratikus átmenetre, hanem hagyják a dolgokat folyni, és ezzel dezorganizálják az állami életet és a gazdasági életet is, mert kivárással van a gazdasági életben is. És ha ez így folyik, akkor tényleg úgy lesz jövőre. Beadhatjuk a kulcsot a gazdaságban, ha nem tudunk határozott vezetést kialakítani. Demoralizálják a fegyveres testületeket. Elvtársak! Ha megfigyeltük az elmúlt hónapokat, mit láttunk? Mindenütt azt keresik, hogyan lehet a fegyveres testületeket dezorganizálni. És politikájukban pedig a figyelmet elterelni a kulcskérdésről, a gazdasági kérdéstről.

Ne haragudjanak, elvtársak! Ezt csak úgy mondom, az emberben egy kicsit felforr a vér, amikor napokig, majdnem hetekig az első helyen a hírekben az szerepel, hogy két FIDESZ-es hogyan tüntetett,⁵⁴ és hogyan kell megvédeni, meg nemzeti hőst csinálni, amikor rohad a gazdasági helyzetünk! És érdemben kellene foglalkoznunk vele.

Itt van ez a másik rész. Véleményem szerint a taktikájukhoz tartozik az is, hogy nehezsítsék a szomszéd országokkal való kapcsolatot. Engem megkapott Konrád írónak⁵⁵ a megjegyzése, aki egy reggeli interjú keretében a következőt mondta, és igaz van: a magyar nép történetében minden forradalom elbukásának egyik fő oka az volt, hogy nem tudott normális kapcsolatot teremteni a szomszéd népekkel, és ez történelmi igazság. Nem tudott kapcsolatot teremteni a szomszéd népekkel. Szóval ezért, amikor itt válaszolt a külügyminiszterünk, elment már? (közbeszólás: nem) — egyetértek különben a válaszával —, de azért mégis engedtesse meg nekem Horn elvtársam, vagy mondhatom, hogy Gyula, vigyázzunk azért a külpolitikai lépésekkel, nehogy most abba a hibába essünk, hogy megint így billenünk erre-arra. Tudniillik, mi azt tudjuk elvtársak, nekünk nagyon körültekintően kell politizálni. Németh elvtárs elmondta, olyan gazdasági helyzetben vagyunk, nekünk figyelemmel kell lennünk a politikai lépésünkkel is arra, hogy a gazdaság hogyan fog alakulni. Én ezzel teljesen egyetértek. Megnyilatkoznak ezek az amerikaiak, akik persze nem politikai érdekből adják a segítséget. Egyértelműen kategorikusan kimondják azt, hogy csak ha ilyen politikai lépést teszünk, akkor fognak majd segíteni. Na ez egy ellenkező formátumú dolog, mint ami Keletről kialakult. Elvtársak, ne értsék félre, de ha egyszer rossz viszonyba keveredünk a szovjetekkel, és ők azt mondják, márpedig mi lezárjuk az energiát, vagy csökkentjük lényegesen az olajat, az sokkal jobban tönkreteszi az egész gazdaságot. Ezt én csak durván mondom, ne értsék félre, szóval nekünk azért mértéket kell tartani a kapcsolatokban. Mértéket kell tartani. Ne irritáljunk akkor, amikor nem szükséges. Ne legyünk mi a legnagyobb reformer. Ez volt a mi bajunk már többször. Ne oktassuk mi ki a szomszéd

országokat. Csináljuk a magunk dolgát, és ne engedjünk beleszólni, és menjünk a reformok útján, az ugyanis hat, önmagában hat.

Eltársak! Ennek összefüggésében a következőket szeretném mondani. Nekünk az egész tömegpolitikai munkában váltanunk kellene, többet kellene foglalkozni az ellenzék nézeteivel, vagy az ellenség nézeteivel, vitatkozni kellene. Nem szabad szó nélkül hagyni semmit érdemben. Vannak felkészült, tollforgató emberek; a Népszabadságnak is többet kellene ezzel foglalkoznia, hogy ne ez a belterjes erjedés menjen tovább, ami jelenleg az egész pártéletben kialakult. Valahogy ebből az önmarcangolásból is váltanunk kellene. Elvtársak! Én azt mondom, a szavazó olyan pártra nem adja a szavazatát, amelyről azt látja, hogy határozatlan, bizonytalan; lehet az akármelyik, azokra fogja a szavazatát adni, aki határozott. És amiben határozottak lehetünk, abban legyünk határozottak. Vannak olyan dolgok, amelyekben határozottnak kell lennünk most a párton belül. Aki pedig morálisan, erkölcsileg bármilyen vonatkozásban nem való ebbe a pártba, attól igenis örömmel meg kell válni, sőt van, akit tudatosan el kell távolítani. Van! De a párt nagy tömegeivel szemben nem szabad ezt a hangot megütni.

Na most konkrétan a dolgokra, amik felmerültek. A pártszervezetek a munkahelyeken. Én ezeket nagy kérdésnek tekintem, és az ellenzék ebben makacs, azt is megértem. Az ellenzék nagyon jól tudja, de úgy látszik mi még nem olyan jól tudjuk, hogy a párt jelenlegi ereje a munkahelyi pártszervezetekben jelenik meg, ez a fő ereje a pártnak, hiába beszél bárki bármit. Ez a fő ereje. Ha elvtársak ezt mi szétziláljuk, akkor a pártnak a legértékesebb, a harc szempontjából legértékesebb erejét elveszítettük. Ezért én itt akkor, amikor teljesen egyetértek azokkal az elvekkel, amiket a Pozsgay elvtárs mondott, azt javaslom, hogy ebben a törvénytervezetben ne ez a megfogalmazás szerepeljen, hanem a magyarázó szöveg, ami az alapvető törvény szöveg alatt van, abból szerkesszünk egy szöveget. Abban az van, hogy a párt nem lehet az üzemi, vagy gazdasági, vagy hivatali struktúra része, és itt ez a fő kérdés, hogy a párt nem szólhat bele az üzem életébe, menetébe, nem szólhat bele a gazdaságba. Azt, hogy ne politizáljanak a pártban, jó, bele lehet venni, hogy ne politizáljanak, de elvtársak, hát hogyan megy ez a politizálás? [Hát akkor nem volt, nem volt, aki úgy gondolja, hogy ha megtöltjük, akkor már nem politizálnak?] Hol politizálnak munka közben? Nemcsak úgy, hogy leállnak, általában politizálnak az emberek. És így van ez Nyugaton is, nemcsak máshol.

Azt javaslom, hogy ezt az eredeti szöveget ne fogadjuk el, ugyanakkor pedig fogadjuk el és ezt kategorikusan megfogalmazhatjuk, hogy nem részei az üzemi struktúrának. Perspektívában én egyetértek azzal, hogy majd később valamikor ez reformsorozatok része lehet, majd a területre fog áttevődni a fő hangsúly. Elvtársak! Ha jelenleg feloldjuk őket, hova mennek? Akik itt vannak, tudják, hogy a körzetekben mi a helyzet. Azoknak sem tudnak pártfeladatot adni, akik ott vannak. Egy részének. Nem is tudják fogadni. Hát szét fog esni minden. Nem szabad ebbe belemenni. Nem szabad.

A másik dolog, ami az alkotmánymódosítást jelenti. Nekem ma is határozott álláspontom az, ha mi egy normális átmenetet akarunk, [tényleg békés átmenetet akarunk,] akkor igenis azt mondom, hogy nekünk kell vezérelnünk. Ha nem mi fogunk vezérelni elvtársak, nem lesz békés átmenet. Ezt én határozottan állítom. Ebből mi következik? Olyan posztokon, ahol a mi befolyásoló tényezőink megvannak, kulcshelyeken, egy kritikus időszakban igenis a miáltalunk arra delegált emberek legyenek. És ebben igenis, ha kell, konfrontáció, politikai konfrontáció is

lehet. Én azt mondom, hogy módosítani kell az Alkotmányt, köztársasági elnököt kell választani, de azt a köztársasági elnököt válasszuk meg, és nem olyan jogkörrel, ahogyan az ellenzék akarja, hanem azzal, ami már itt többé-kevésbé a törvényelőkészítőknél is kialakult, mert akkor, ha olyan, amit az ellenzék akar, akkor sokra nem megyünk vele. Én az öszvér megoldást, azt hogy változtassuk meg az Alkotmányt, nevezzük ki az Országgyűlés elnökét ideiglenes elnöknek, nem tudom támogatni. Elvtársak! Ez megint csak a bizonytalanságot fogja jelenteni, nem beszélve arról, hogy a nemzetközi kapcsolatokban a teljes bizonytalanságot fogja jelenteni. Én tehát azt mondom, ezekben a kérdésekben nekünk határozottabban állást kell foglalni.

Végezetül elvtársak, nekem az a véleményem, hogy nekünk ezekben a kérdésekben a kongresszus előkészítését illetően aktívan kell befolyásolni a kongresszusi küldötteket is. Én egyetérték azzal, hogy egyértelműen, karakterikusan [*sic!*] reformpárt lesz a Magyar Szocialista Munkáspárt. De nem úgy, ahogy gondolják, hogy a nagy tömegeket kirekesztik. Nem úgy. És ezt az öldöklő belső harcot, ezt a gyilkos harcot, ezt a személyeskedést, ezt amennyire lehet, a vezetők részéről sugalmazva próbáljuk visszaszorítani. Mert ez fontos! Ez a visszaszorítás már nemcsak a kongresszuson, hanem a kongresszus előtt történjen, mert ha a kongresszuson ilyen gyűlölködő és személyeskedő lesz a vita, akkor elvtársak, mi a magyar nép előtt lejárattuk magunkat.

Köszönöm.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm. Andics elvtárs következik. Utána Fock Jenő elvtárs.

ANDICS JENŐ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Nyers elvtárs bevezetőjében és a két beszámolóban elhangzott fő következtetésekkel, javaslatokkal és a válszok túlnyomó többségével is egyetérték. Úgy látom, hogy ennek alapján nekünk az alapfeladatunk az, és akkor végezzük eredményesen a munkánkat, ha egyértelmű, világos mandátumot kap a tárgyaló delegáció a legközelebbi napok tárgyalásaihoz, és ha világosan megfogalmazzuk a kongresszussal kapcsolatos előkészítési munkákat. Ezért én az általános helyzettel kapcsolatos vitához nem szólnék hozzá, annál is inkább nem, mert amit Németh Miklós elvtárs jelzett a szakszervezet és a pártelnökség közötti találkozáson, ennek a megoldási módjával én egyetérték, azt hiszem ezeket a kérdéseket ott kell fölvetni, és aztán újra különböző testületekre hozni.

Azt hiszem — és ezzel már ráfordulnék tulajdonképpen a javaslatomra, mondanivalómra —, hogy nekünk arra kell felkészülnünk, és ez a mi választási időponti taktikánkat is meg kell határozza, hogy a szakszervezet magatartása, kormány—szakszervezet viszonya, párt—szakszervezet—kormány viszonya egy várható struktúraváltás beindulásával és felgyorsulásával, egy várható csomagterv elfogadásával kiélezett konfliktusokat fog jelenteni, amelyek igen nehezen kezelhetők lesznek, és jelentősen befolyásolhatják a választásokra való felkészülést, és a választás végkimenetelét is. Én ezért — ami kérdés itt fölvetődött az elején, bár nem ma kell döntenünk, de tegyünk javaslatot, részben azért, mert amit Pozsgay elvtárs is jelzett a gazdasági helyzet várható alakulásával, illetve Németh Miklós részben várhatóan az egyéb konfliktusok kiéleződése miatt is — azt javasolnám, hogy a választásokat olyan időpontra kelljen előrehozni, amilyen időpontra ezt lehetséges, és én azokkal értek egyet, akik a decemberi előrehozatal mellett vannak.

Ebből kiindulva, javaslom az MSZMP tárgyaló delegációjának követett taktikájára, lényegében abban az irányban, amit Fejti elvtárs mondott, nekünk nem feltétlenül kell minden kérdésben megegyezni, de világosan dokumentálni kell, hogy minden kérdésben megegyezésre törekszünk. Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy ebben a megegyezésre való törekvésben figyelembe kell venni azt, hogy a háromoldalú tárgyalások során a különböző partnerek elképzelései egymással is ütköznek, és nem feltétlenül azokhoz a pontokhoz kell nekünk igazodni, amelyeket a legmilitánsabb, legradikálisabb Szabad Demokraták Szövetsége, vagy Fiatal Demokraták Szövetsége köt meg, vagy fogalmaz meg. Ha mi olyan álláspontot fogadunk el, amelyet — és ezt informális tárgyalásokból lehet tudni — az Ellenzéki Kerekasztal erőinek mértékadó része elfogadna, akkor ezt mi a nyilvánosság előtt képviselve föl vállalhatjuk, és föl vállalhatjuk azt is, hogy ezen a ponton mi megállunk, és tovább nem vagyunk hajlandók elmenni a kompromisszumban, mert megítélésem szerint erre a válaszreakció is differenciált lesz, és ezáltal mi egy egyértelmű, pozitív irányú erjedésnek a kiváltói is lehetünk az Ellenzéki Kerekasztalon belül is, és nem tartom valószínűnek, hogy az Ellenzéki Kerekasztal ebben a helyzetben velünk szemben propagandisztikusan ezt ki tudná használni.

Tehát én határozottabban támaszkodnék azokra a különböző, eltérő megközelítésekre, amelyek ott vannak, annál is inkább, mert úgy érzem, mindaddig, ameddig a Szabad Demokraták Szövetsége és az ezzel szövetséges Független Jogász Fórum mértékadó, addig ma a legkeményebb, legkonzervatívabb, de legalpáríbb felfogás válik uralkodóvá az Ellenzéki Kerekasztal magatartására, amelyet az Ellenzéki Kerekasztal erőinek egy jelentős része nem fog tudni felvállalni már a választási küzdelemben sem, és kénytelen lesz előtte és ettől elhatárolódni, mert már neki is a választásra kell gondolnia. Ilyennek tekintem én azt a kérdést, ami az alkotmányvitában felvetődött, hogy a munka kikerüljön az Alkotmányból, vállalja föl az MSZMP, hogy nem kerül ki *[sic!]*. Ha munkavállalók pártja vagyunk, ebben biztos, hogy nem fognak a szakszervezetek, a szociáldemokraták, sőt még a demokrata fórumosok sem velünk szembeszállni, mert ez nem képviselhető álláspont mindaddig, ameddig több millió választópolgár munkavállaló és nem tőkés vállalkozó.

Ezért én nem hiszem, hogy ebben a vitában nekünk kompromisszumot kellene kötnünk, hanem ragaszkodnunk kell ahhoz a megfogalmazáshoz, amelyik alapvető szocialista érték. Hozzátennem, ha ezt nem tesszük meg, akkor mint mozgalom is szavahihetőségünket veszítjük, mert miközben egyoldalúan hangsúlyozzuk a szocialista értékeinket, másik oldalról lemondunk a szocialista értékek érvényesítéséről, adott esetben egy átmeneti Alkotmányban is.

Körülbelül ennyit szeretnék tehát mondani, hogy amennyiben nekünk gyors megállapodásra kell törekedni, akkor fel kell vállalni azt, hogy néhány kérdésben a különböző álláspontok egyidejűleg kerülnek betérjesztésre a parlament elé.

A pártszervezetek helye: lakóhelyi, munkahelyi szerveződés; én azok közé tartozom, akik teljesen egyetértenek azzal, hogy nem feltétlenül szükséges munkahelyi szerveződés, és az, hogy a párttagok a munkahelyen szervezeti életet éljenek. Mégis azt mondom, hogy ebben a vitában ne fogadjuk el azt a megoldást, ami kialakult, és én nem értek egyet Pozsgay elvtárs javaslatával, alapvetően azért nem, mert a jelen, konkrét történelmi helyzetben ez a változás, a munkahelyről való ilyenfajta kivonulás, határidővel és törvény által szabályozott kivonulás nemkívánatos ponton bontja meg a párttagságot, nemkívánatos ponton hoz létre töréseket [nem elsősorú politikai kérdések mentén, hanem olyan kérdést tesz elsősorú politikai kérdés-

sé,]⁵⁶ ami a megszokottság, a tradíció, a munkatársi kapcsolatok, az eddigi közös élmények vállalásának az igényét jelenti, miközben nincsenek meg a területi szerveződésnek a feltételei, tehát szükségtelen törési pontot hoz a pártban.

Megítélésem szerint ma csak kizárólag — és ebben Katona Imre elvtárrsal egyetértek — az ellenzék érdeke, hogy kivonuljunk, mert akkor lehet számolni azzal, hogy az MSZMP jelentősen meggyöngül erejében. Egy választásokhoz közeledve még azzal is számolhatunk, hogy választópolgárokként is elveszítjük egy részüket. Nem tudom kiszámítani mekkora, nagyon-nagy az a tömeg, amelyik nem követne minket, és nem lenne hajlandó lakóhelyre menni.

Megítélésem szerint ezt fölvetni politikailag szükségtelen. Csak akkor, ha az MSZMP ellen kívánunk fellépni, megtörve szervezeti erejét, ugyanis, ha egyértelműen és világosan kimondja egy jogszabály azt, ami elhangzott, tehát az irányításban és a munkahelyi életben nem lehet részt venni. Ha kimondja, hogy munkahely nem adhat politikai szervezetnek anyagi támogatást, akkor teljesen közömbös kérdés, hogy hol szerveződnek.

Ehhez képest másodrangú kérdés, és akkor annak kell előtérbe kerülni, hogy ez most számunkra milyen következményekkel jár, mert akkor gyakorlatilag, [politikailag] a munkahelyen nincs jelen. Hogy egy üres tanácsteremben munkaidő után összeülnek-e, az nem munkahelyi jelenlét, az csak egy helyiségnek a használata, ha villanyszámlát kell fizetni, azt pedig be lehet tőlük vasalni, egyenlő partneri viszonyok mellett.

Tehát én úgy gondolom ezért, hogy nekünk ezt a szabályozást kell követni, és ebben meg kell kötni magunkat jogszabállyal; az állampolgárokat arra kötelezni, hogy a szervezetet megváltoztassák és körzetbe menjenek át, úgy érzem nem lehet. Arról nem is beszélve, hogy nincsenek meg a feltételek.

Grósz elvtárs jelezte a sajtóban, hogy ő átmegy területre. Nem tudom, hogy sikerülni fog-e neki. Én bejelentettem — mikor itt a titkárok értekezlete volt —, hogy átmennék a területre, lehetetlen.⁵⁷ Munkaidő befejeztével az ott nyitva tartó irodáig nem lehet odaérni. Ahol én lakom, olyan a nyitvatartási idő, hogy fizikailag nem jön össze, mert a nyugdíjasok életmódjához és munkaidejéhez igazodik.

Nagyon röviden szeretnék szólni a párttörvényről. Nem tudom, hogy van-e itt mód még, de én még egyszer megfontolás tárgyává tenném, hogy a párttörvény ne tegye lehetővé a külföldi támogatást. Nem azért, mert irigylem Orbán Viktornak a fehér BMW-jét, vagy Kószeg Ferencnek a Toyotáját, hanem azért, mert figyelemmel a mostani jelenségekre, a Szabad Demokraták Szövetségének jelenleg alakul az amerikai egyesült államokbeli szervezete, amelyiknek hangsúlyozott célja, hogy pénzügyi és egyéb támogatással a Szabad Demokraták Szövetségét itthon támogassa. Ezt maguk a szabaddemokraták jelentették be. Ez egyértelműen és világosan a külföldi támogatás megkönnyítését jelenti. Én tudom, hogy nem lehet meggátolni. Tudom, hogy ki lehet játszani, de meg lehet nehezíteni a törvényi tiltással, és botrányokat, ügyeket lehet kirobbantani, ahogy ez egyébként azokban az országban is menni szokott, ahol a törvények tiltják pártok külföldi támogatását. Tehát abból, hogy nem lehet megakadályozni, hogy jöjjön be külföldről pénz, nem következik számomra, hogy jogi akadályokat a nehezítés érdekében ne támasszunk.

Ezért én javasolnám még egyszer megfontolásra, hogy ne csak az államok támogatását, hanem a magánszemélyek pénzügyi támogatását se tegye lehetővé a párttörvény.

Végül egyetlen gondolatot szeretnék [sic!] a kongresszussal kapcsolatos előké-

szító munkálatokhoz, tulajdonképpen Kovács Jenő elvtárs más módon már erről szólt. Azt javaslom, hogy fontoljuk meg a mostani előkészítő munkában — bár a programnyilatkozat-tervezet vitájának tapasztalatai idejönnek —, valószínű jelentősen megkönnyítené a kongresszus állásfoglalását és fogadtatását, ha menet közben néhány kiegészítő kongresszusi állásfoglalást, a legégetőbb, aktuális társadalmi, elsőrangú fontos politikai kérdésben előkészítenénk egy-másfél oldal terjedelemben [*sic!*], amelyeket nem lehet a programnyilatkozatba betenni, de meg lehet felelni annak a politikai igénynek, hogy az MSZMP legmagasabb fóruma ezekkel a kérdésekkel foglalkozott. Nem akarok most rögtönözni, de nagyon könnyen össze lehet állítani azt a katalógust, amelyik 6—8—10—12 pontban, egy-másfél oldalas terjedelemben ilyen kongresszusi állásfoglalásokat előkészítené. Ezt azért is fontosnak tartanám, mert a kongresszus mindenképpen a választási kampánynak is már fontos eseménye lesz, ha nem annak szánjuk, akkor is, és ez egyúttal kedvezőbb befolyást gyakorolhatna a párttagságra és az állampolgárok velünk még rokonszenvező részére is. Köszönöm szépen a figyelmet.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm Andics elvtárs. Fock elvtárs, utána Gábor elvtárs következik.

FOCK JENŐ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Azt hiszem, hogy gyakorolnunk kellene most már a kongresszusra való felkészülés jegyében, hogy röviden foglaljuk össze a mondanivalónkat. Én megpróbálom rövidre fogni azt, amit.

Azzal kezdeném, hogy én is olvastam a Népszabadság 4. oldalát⁵⁸ és nagyon dühös lettem, amikor olvastam, hogy egységet alakítanak, és a durva szavak rendszerváltozáson túl [*sic!*], hatalmat gyakorló, birtokló, bitorló párttal szemben egységesen kell fellépni — mondják velünk szemben, vagy a Magyarországot tönkretévő és lezüllesztő kommunista hatalmat az ellenzék közös fellépéssel kell hogy megbuktassa. Én elolvastam, és nem azon hőbörgök, hogy ilyet mondanak, mert ennél vadabbakat is mondanak — a tárgyalóasztalnál igyekeznek intelligensen viselkedni, ahogy mi is intelligensen igyekszünk viselkedni velük szemben, és ugyanazok az emberek vagy a barátaik, a megbízottaik más helyeken ugyanilyen durva hangot használnak, amit a tárgyalóasztalnál nem használnak —, az egészet azért emlegetem csak, hogy ők az ellenzékiek, az ellenfeleink, részben ellenségeink nem tesznek különbséget, ők a kommunistákról beszélnek, és ne felejtjük el, hogy 1956-ban — amit hol erre, hol arra leegyszerűsítünk —, akkor is a vége felé már nem tettek különbséget, csak a kommunisták [*sic!*]. Az elején [a tisztességes, rendes tízezrek, mikor az utcára vonultak,] még csak a Rákosi bűneivel, gonoszteivel szemben vonultak — igazuk volt — az utcára. Később már semmiféle Rákosi meg ez nem volt, ott már csak a kommunisták voltak, akiket föl kell akasztani. Ne ugorjunk be, hogy néha ájtatos szavakat ejtenek, hogy ők azért a Pozsgay Imrével egyetértenek, ővele talán tudnának, ha ő alakítana pártot, de a kommunistákkal — ebben a Pozsgay is benne van — koalícióra nem lépnek, egyik sem: MDF sem stb. Elhatárolják magukat a kommunistáktól, akik az országot tönkretették.

Tehát mi ne tegyünk legalább akkor magunk között különbséget, csatlakozva, amit Katona Imre nagyon szenvedélyesen elmondott, pluralizmust hirdetünk az országban, népben, pluralizmust mondunk pártban is, és még sincs türelmünk egymással szemben. A beszámolókkal én egyetértettem, a válaszok jó részével nem értettem egyet. Pl. Németh Miklós mint kormányfő ki kellene hogy követelje, hogy nem lehet kormányozni úgy, hogy nem legitim a parlament, nem legitim a kor-

mány. Egy kormányelnöknek ezt kellene megkövetelni, és nem a pártban kell azt eldönteni, hogy most megszakítjuk, ne szakítsuk *[sic!]* meg a tárgyalást. Sose mondjuk azt, hogy mi megszakítjuk, mi azt mondjuk ki, a kormány mondja ki, hogy ő követeli, hogy odavigyék *[sic!]* pontosan kidolgozva, ő a parlament elé viszi. Elfogadja a parlament, nem fogadja el, oda kell vinni. Ha erre az Ellenzéki Kerekasztalban azt mondja *[sic!]*, hogy ez a tárgyalások megszakítása, megmondjuk nem. Rengeteg kérdés van még, amit meg kell tárgyalni ahhoz, hogy békés átmenet legyen.

Békés átmenetről jut eszembe: persze, hogy helyes, amit Pozsgay mond. A békés átmenetet teremtsük meg, ne az utcán döntsünk, na de azért meg kell világosan mondani, hogy ez nemcsak a mi érdekünk, nemcsak az MSZMP érdeke, ugyanúgy az ellenfeleink, ellenzék, ellenségeinknek is érdeke kell hogy legyen.

Közös felelősséget kell vállalni. Nemcsak a mi nyakunkba dobni, hogy amíg tárgyalunk, addig rendben van, ha nem tárgyalunk velük, mert már elégünk van belőlük, akkor mi az utcára visszük a dolgot, nem.

Na most, ha már Pozsgayt bántottam, Németh Miklóst bántom, ne azzal szórakozzon, hogy 150 ezer embert eltanácsol a pártból, hanem mint kormányelnök követelje meg, hogy tudjon kormányozni. Nem állok még, hanem a Népszabadság első oldalát is olvastam: Grósz elvtársat is hadd bántsam egy kicsit. Azt mondják, hogy önkritikát gyakorolt Nógrádban.⁵⁹ Megígértem múltkor is, hogy bántani fogom továbbra is, ugye? Szóval, februárban hibát követett el, ha hibát követett el, először is itt nem lehet egy személyről most már beszélni, lassan le kell erről szokni, hibát követtünk el mi, akik ebben a teremben voltunk, ha hiba volt. Szerintem nem volt hiba. Miben követett el hibát? A Pozsgay elvtárs hangvételét nem úgy utasította vissza, ahogy a nyugati világ elvárta, ahogy idehaza ellenségeink, ellenfeleink elvárták. Nyugaton azt elintézettnak vélték, hogy a Pozsgayval szemben úgy fogunk eljárni, hogy pártot alakít. Ezt Pesten is, az országban, nyugaton is — ahol voltam — elintézett tényként vették. Ezt nem hagytuk a pártegység érdekében, és Grósz elvtárs nem követett el hibát vele, mert a további mondanivaló a Népszabadság szerint: hogy ma is a párt egységéért akar harcolni, tehát akkor nem követett el hibát, legfeljebb egy kicsit keményebben kellett volna Pozsgay elvtársnak megmondani, hogy az ilyen népi, paraszti mondást a KB-nak ne vágja a fejéhez, hogy — intelligensen fogalmazta meg — most elválik a tüdő a májától, hogy aki vele egyetért, vagy aki vele nem ért egyet. Ebbe az utcába szerencsére februárban nem mentünk bele, és ezért Grósz elvtárs ne gyakoroljon önkritikát, és a KB se gyakoroljon ezért önkritikát, helyesen jártunk el.

Májusban Washingtonban voltam, ott Palmer nagykövet jelentése alapján befejezett tényként vette a nagykövetségünk a portásától kezdve a nagykövetig, az összes feleségig mindenki és az amerikaiak is, hogy a Grósz elvtárs megbukott, holtbiztos értesülésük van, hogy Grósz elvtárs májusban megy. Palmer egyébként a Bush elnököt is úgy informálta, úgyszólván Palmer fejét meg is mosták tudomásom szerint azóta. Egyedül a Palmer elődje, az előző nagykövet — összetalálkoztam vele, nem beszélgettem vele, én nem jól ismertem őt már —, de azon a véleményen volt, azt hiszem azért, hogy a Palmert utálja, hogy a Palmer félrevezeti az amerikai kormányzatot, de itthon beszopták *[sic!]* sokan, és ott is elfogadták, hogy az amerikai nagykövetségünk minden alkalmazottja elfogadta ezt.

Tehát legyen egy párton belül türelmünk. A múltkor is, amikor én abban a megtiszteltetésben részesültem, hogy a jelölőbizottság elnöke voltam, azt hittem, hogy

ez a négyes fogat — nem túl sok négy ember — majd csak egyetértenek egymással, de azért annyira nem értenek egyet egymással. A 21-et már működtetik,⁶⁰ és a KB-t is összehívják, és örömmel olvasom, hogy háromszor még összeülünk a kongresszusig, és ha ott nem veszekedés lesz, hanem tényleg összekovácsolódunk jobban, akkor sok örömről lesz benne.

Én a részletekbe nem megyek bele a három törvény- vagy négy törvénytervezettel kapcsolatban, mert énszerintem az a kormány dolga, hogy kikövetelje, és az, hogy úgy vigyék oda, ahogy oda kell vinni, hogy a parlament elé be lehessen terjeszteni.

Egyetlen ilyen kényes kérdés ez a munkahely. Azokkal értek egyet, akik azt mondják, hogy kár volt ezt egyáltalán szóba hozni, mert alapvetően helyes dolog az, hogy nem kivonulni a munkahelyekről, hanem a területi munka előtérbe kerül, a választásokra fölkészülve. Ez az egyetlen mondat elegendő lett volna, nem csinálnak a párttagságban zavart, s a továbbiakban a törvénybe akármilyen fogalmazásban belekerül, akkor tegyük függővé attól, hogy a párttagság meg az üzemi vezetők mit várnak az adott munkahelyen, ne tiltsuk meg, hogy legyen, majd ráértünk, ha az ellenzék olyan nagy lesz, és tud pártokat szervezni, majd módosítást bevinni, mint legnagyobb ellenzéki párt, vagy nem tudom micsoda.

Amit Pozsgay elvtárs mond, az a szocializmus, én azt mondom, hogy igaza van neki, el tudom fogadni, az az egy bekezdés legyen és az összes, hogy hogy *[sic!]* néz ki a demokratikus szocializmus, az Alkotmányban mind elmaradhat. Attól ez sem demokratikus, sem szocializmus nem lesz, ha az Alkotmány tele lesz vele. Aból az egy mondatból, egy szóból legalább ne engedjen a Pozsgay elvtárs, mások sem, ha még egyszer még tovább tárgyalunk.

A többivel egyetértek, a köztársaság elnöki intézmény *[sic!]* stb. stb., létre kell hozni, és ha meg akarják szüntetni a tárgyalást, akkor verjük az egész ország előtt a képükbe, hogy ők szakították meg, mi csak az országot vezetni akarjuk. Tarthatatlan állapot, most a bíróságok teljesen hidegre vannak téve. Pl: a múlt évben hoznak határozatot, a mai közvélemény szerint nem három év jár, csak egy év, vagy a mai fölfogás szerint azért nem is jár semmi, mivel leült már 8 hónapot, akkor 8 hónapot adunk neki *[sic!]*. Így még a bíróság sem tud dolgozni.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm. Gábor elvtársé a szó, utána Boros [László] elvtárs következik.

GÁBOR ANDRÁS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Ritkán szoltam, de ehhez a kérdéshez kénytelen vagyok szólni, mert azt hiszem sok a félreértés egy-egy kérdésben. Mielőtt véleményt alkotnék, szeretném az egyetértésemet is elmondani, az előterjesztett anyagok nagy részével az elmondottaimon kívül egyetértek és támogatom.

Az első kérdés, ami nálam nagyon lényeges helyet foglal el, a munkahely, a párt munkahelyi szervezete, a pártmunkának a területe. Én azt hiszem, hogy a felszólalásokban is nagyon sokszor keveredik a párszervezet fizikai, irodai, a párttitkár és annak kiszolgáló részének a holléte és a politika. A politikától nem kell megválni az üzemekben. Olyan nincs, és egyetértek Katona elvtárral, hogy nemcsak szünetekben politizálnak az emberek, hanem egymás mellett, ha egymás mellett dolgoznak a gépen, szerelőszalagon, szólnak egymáshoz *[sic!]*.

Azt a kérdést fel kell vetni, hogy mi valamikor itt, ezen a helyen — s a kormány ezt éli — elhatároztuk azt — és ha megnézem a párt nyilatkozatát, annak tervezetét, a négyes, hármas pont az első fordulópontri részben, sőt az ötös is szól róla —

egy más gazdaságot akarunk építeni. Azt mondtuk, hogy egy piacgazdaságot kell Magyarországon létrehozni ahhoz, hogy struktúraváltás legyen, hogy a politikának tere legyen, ne elszegényedés legyen. Németh elvtárs úgy fogalmazott, lehet, hogy vissza kell menni a történelemben és újra ott fog kezdődni, ahol a lengyeleknél most már lassan a hetedik, nyolcadik évet élék, tehát ez még hátra van számunkra.⁶¹ {Mi megfogalmaztuk azt, hogy a piacépítésnek két alapvető pillére van. Az egyik a politikai intézményrendszer, a másik pedig a vegyes tulajdon. Ez a kettő — mind a kettő — ellentmond annak, hogy szervezetileg, irodában, a vállalat által fizetett párttitkárokkal, annak titkárnőjével [*sic!*], bármelyik párt: az MSZMP vagy majd annak jogutódja, vagy bármelyik, aki lesz, hogy ott legyen a vállalaton belül. S ezt amikor itt önök tárgyalják, akkor nem veszik azt figyelembe, hogy ez nemcsak a kerekasztal-beszélgetésnél probléma, mert nem adunk utalást annak, hogy mit csináljon a párttitkár, mit csináljon a pártszervezet a vállalatnál. Tehát ezzel mindenképpen foglalkozni kell. Mert ebből vannak a félreértések. Ugyanis vannak olyan pártszervezetek, akik hát kivívott jogukon az első emeleten akarnak helyet elfoglalni, van három-négy alkalmazottjuk, esetenként mondjuk kilenc. Na de egy vegyes tulajdonú vállalat ezt nem tudja elviselni. Azt sem tudja elviselni, hogy ott legyen, nemcsak a beleszólás, mert arról sem tudnak leszokni. Ma esetleg nem írásban kell beszámolni mondjuk egy gazdasági féléről, hanem szóban. Tehát mindenképpen ezzel a kérdéssel foglalkozni kell, és ezen a mai fórumon ebben valamilyen álláspontot szerintem képviselni kell. S én avval egyetérték a Pozsgay elvtárral, hogy adni kell egy olyan valamilyen utalást a tárgyaló partnereknek, a párt megbízottjainak, hogy ebben legyen álláspontjuk. Én azt is elfogadom, hogy ezt nagyon durván és nagyon gyorsan nem kell megtenni. De meg kell tudni fogalmazni ennek a módszerét, mechanizmusát. Annak érdekében, hogy tényleg itt ne legyenek olyan, olyan anomáliák, amik itt történnek és, és éljük ezt [*sic!*]. Akkor, amikor idegen tőkét hozunk ide, felvetik ezt a kérdést.

A másik kérdés az Alkotmány. Én teljes mértékig azokkal értek egyet, akik azt mondják, hogy az Alkotmány igenis ne feledkezzen meg arról, hogy milyen negyven évet éltünk, és milyen társadalmat építettünk. Tehát a demokratikus szocializmus, a munka, az maradjon az Alkotmánynak a tartalmi része.}

A másik kérdés, amiről itt szó volt — és én másként fogalmaznék — egy mondat, a Pozsgay elvtárs adta a számba, a hatalom. Átmenti a párt a hatalmát. Én szeretném feltenni azt a kérdést, hogy miért negatív ez. Az egyik meg akarja tartani a hatalmát — ki kell mondani, és ezt nem kell szégyellni, amikor tárgyalnak —, a másik pedig hatalmat akar szerezni. Ha mi bedugjuk a fejünket, és mi ettől hezitálunk, félünk, félünk, hogy megrónak érte, akkor jól fogunk tenni magunknak? Akkor tényleg mindenkinek kérdés, hogy mi lesz a párttal.

Engem ugyanúgy izgat, gondot okoz, ami az újságban vagy a tv-ben van, azt mondom, hogy ez van, ezzel élni kell, és vissza kell utasítani, ezt nem kell elfogadni, mert igenis a negyven évünket nem kell szégyellni, de az is igaz, hogy el lehet jutni egy olyan opportunista magatartásra, amely nagyon sokszor megnyilvánul, oda, hogy listát fognak csinálni arról, hogy ki mit csinált, mikor és ki a bűnös. Mert tényleg ez egy tévhit elvtársak, nézzük végig a történelmünket, gondoljuk végig ennek a magyar népnek a történelmét, a környékünkön lévő sok népnek az elmúlt ötven éves vagy száz éves történetében sokkal több erkölcsiség van, mint a miénkben. Ez a párt ölte egymást a két világháború között, utolsó csatlósa volt a fasizmusnak, ölte utána nem a párt, a nép, de benne volt sok minden [*sic!*]. Elvtár-

sak, ma mi folyik itt, gondoljuk azért végig. Fölveszem vitát történészekkel, vagy politológusokkal, mert sokan vannak, tessék megnézni az utolsó tíz évet, kik is doktoráltak, a párfőiskola nagyon sok végzettje. Nagyon sokan tudnák megfogalmazni azokra a kérdésekre a választ, amire választ kellene adnunk. Vagy tessék megnézni, milyen morálitással van, és milyen gondokkal küszködik még mindig Jugoszlávia, pedig más morális felállása van a német fasizmussal szemben való harcában. Egyet ne felejtünk el, vannak morális problémák ebben a társadalomban, de a pártnak ezzel számolnia kell, és mikor a hatalomról beszél, a hatalom megőrzését kell neki célul kitűzni. Én nem azt állítom ezzel, hogy nekünk tépni kell a ruhánkat és nagyon le kell sütni a szemünket, nem erről van szó, ez nem a pártnak a feladata, ennek a népnek, az egész országnak vannak problémái, és ezek a problémák benne vannak a háromoldalú kerekasztal vitájában [*sic!*] és mindenben.

A négy törvényről nekem az a véleményem, hogy a kormány igenis a háromoldalú tárgyalásokat követően jusson el oda, hogy a parlament elé vigye. Énszerintem, ezzel nem szabad várni, ezt meg kell tennünk még akkor is, hogy itt esetleg lehetnek fiaskók.

Másik a választás, én is azon a véleményen vagyok, hogy ezt még ebben az évben meg kell tennünk; ha elő lehet készíteni, akkor december hónapban tegyük meg. Köszönöm szépen.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm. Boros László elvtárs következik, utána Nagy Sándor⁶² elvtárs. [Nem érkezett még vissza? Akkor szerepet cserélünk. Akkor Veres József elvtárs következik.]

BOROS LÁSZLÓ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A kongresszusi előkészületek kapcsán három dolgot szeretnék elmondani.

Az első. Az utóbbi időben, azt hiszem, egyértelmű mindenki számára, aki a sajtót forgatja, hogy a különböző platformok véleménye a különböző sajtótermékekben, és elsősorban ami a Népszabadságban megjelenik, olykor üzenetítő jelleget is ölt, és ezzel kapcsolatban lenne az a javaslatom, hogy a Központi Bizottság, a Politikai Intéző Bizottság és az Elnökség ezekre az üzenetésekre semmilyen formában ne reagáljon.

Ezt az egész dolgot fel kell vezetni a kongresszusig, és ott a kongresszuson kell a dolgokat döntésre vinni. Én azt hiszem, nem szerencsés dolog az, ha különböző formában ide-oda, amoda üzenetünk. Az természetes, hogy mindenkinek megvannak arról az elképzelései, hogy milyen legyen ez a párt a kongresszus után, nekem is megvan. Mindent meg is fogok tenni érte a magam eszközeivel a kongresszuson, hogy az elképzeléseim — a többiekével együtt persze — megvalósuljanak. De ehhez mindenkinek joga van, és ott kell eldőlni ennek a dolognak. Én tehát még egyszer azt javaslom, hogy ne üzengessünk. Amiről korábban szó volt, hogy legyen egy tisztességes, [jó] program, én úgy érzem, hogy [ez] a program a kezünkben van, ezt alakítani lehet. Akik emögé nem tudnak felsorakozni, azok valóban el fogják hagyni a pártot. Hagyjuk a programra, a Szervezeti Szabályzatra, hogy az legyen a választóvíz ebben a kérdésben.

A második dolog; nagyon fontosnak tartom a kongresszusi küldöttek folyamatos tájékoztatását az üléseinkről, azonban az is fontos, hogy a konkrét hozzászólások ismertetésével, de nem ezek minősítésével. Tehát az, hogy itt mi, hogyan, milyen formában hangzott el, arról tudjanak a küldöttek, de óvok mindenkit attól, hogy minősítgessünk.

Lenne egy felvetésem, ami tulajdonképpen — ha jól emlékszem — a kecskeméti reformkörnek a javaslata volt, jó néhány közismert ember, Ágh Attila, Gombár Csaba *[sic!]*. Én azt javaslom, a Központi Bizottság gondolja át ezt a kérdést, mert a Központi Bizottság tagjai közül jó néhányan megválasztott küldöttek, tehát itt átfedés van, és van hely, hogy tanácskozási joggal meghívni őket *[sic!]*, illetve a kongresszus döntse el az ő mandátumakat. Én magam ezt a kérdést támogatom, megtárgyalásra ajánlom.

A háromoldalú tárgyalásokról a következőt szeretném elmondani. A tárgyalások ma is folynak, nem szakadtak meg, én ezt eredménynek tartom. A tárgyalások eredménye elfogadható, az MSZMP érdekeinek képviselője, ha maradéktalanul nem is, de kompromisszumok árán, úgy tűnik, eddig sikerül. A pártvagyon kérdésében elfogadom a javasolt mértékű ingatlan átadását a kormány számára, azzal a kikötéssel, hogy a megmaradó semmilyen alku tárgya nem lehet, csak a tagságnak tartozunk elszámolni vele.

A tárgyalások menetét figyelemmel kísérve egyértelmű, az, hogy az ellenzék folyamatosan obstruál, ha teheti, én azon csodálkoznék, ha nem ezt tenné. A kérdés, hogy meddig, és milyen kérdésekben tehetik ezt. Az ő céljuk nyilvánvalóan ugyanaz, mint a miénk, a saját pozíció erősítése és a másikénak a gyengítése. Most én hol látom a problémát? Ott, hogy [ha] az MSZMP valamilyen kérdésben leblokkol, akkor az van, hogy az MSZMP veszélyezteti a békés átmenetet. Ha ők teszik ugyanezt, akkor ők nem engedhetnek, mert ők a nemzet érdekében tárgyalnak a hatalommal.

Szóval ez nagyon érdekesen van megközelítve, és mindezt nagyon jól adják elő. Tehát szerintem úgy lehetne oldani ezt a helyzetet, hogy a konfliktushelyzetekről ne csak az ellenzék beállításában, hanem az MSZMP tálatásában is értesüljön a közvélemény. Én ezt elsősorban a tárgyaló csoport tagjai feladatának tartom. Nyilvánvaló, hogy ők vesznek ebben a dologban részt, tehát a konfliktushelyzetek kialakulásáról a legjobb tájékoztatást ők tudják adni a közvélemény számára.

Munkahelyi pártszervezetekről: a hétfői tárgyalásokról adott tudósítás reakciója elég változó volt. Mindenesetre a félreértés tisztázódott, ez számomra megnyugtató. Még megnyugtatóbb az az alternatív javaslat, amit Kilényi elvtárs elmondott, mert úgy érzem, ha itt a tárgyalások során ebben a kérdésben [ez] elfogadható, akkor eddig elmehetünk, szerintem tovább nem. Mert úgy vetődik fel a kérdés, és tulajdonképpen itt szeretnék egy kicsit vitatkozni Gábor elvtárral is, meg többekkel is, akik azt mondják, hogy ott van a munkahelyeken a pártiroda, ennyi alkalmazott, annyi alkalmazott, az a mi feladatunk, hogy ne legyen, elnézést kérek, ezt mi kimondtuk. Mi kimondtuk, hogy a struktúrába nem épül be, bele nem szól, az egy más kérdés, hogy nem mindenütt van úgy, mint például nálunk a vállalatnál, de ezt nekünk kell megoldani. Logikus, hogy az ellenzék ebben a kérdésben azért nem enged, mert azt mondja, hogy mi akármit mondunk, annak az ellenkezőjét produkáljuk.

Nem tudom belátni, hogy bizonyos középszintű vezetők nem engednek a hatalomból. El kellene döntenie, hogy ebben a pártban ki dirigál, el kellene döntenie. Nem hiszem, sőt, meggyőződése, hogy nem a gazdasági vezető feladata, hogy onnan a pártirodából kiprűcskölje *[sic!]* a párttitkárt. Az a mi feladatunk, hogy ez a része a dolognak szűnjön meg. Nálunk már megoldódott. Én a Politikai Intéző Bizottság ülésén elmondtam, meggyőződése, ha hozzánk bejön egy párt, hogy ő ott szeretne valamit csinálni, és megtudja, hogy milyen jogosítványaink és lehetőségeink vannak, ő fog legjobban odébbállni, hogy ezért nem érdemes idejönni.

Tehát én azt mondom, ha mi tisztességes, korrekt módon ezt mindenütt végigvetjük — és ez a mi feladatunk, hogy megcsináljuk —, utána nem lesz semmiféle jogcíme arra az ellenzéknek, hogy ebben a kérdésben obstruáljon.

Hol vagyunk gyengék, meg hol vagyunk erősek? Ez egy nagy kérdés. Nagy kérdés, mert úgy fogalmazódott meg a dolog, hogy a munkahelyeken vagyunk erősek, én hozzátenném, hogy viszonylag. Munkahelyi pártalapszervezeti titkár lévén, szeretném azt elmondani, hogy viszonylagos ez a mi erősségünk, de azért még a szervezettségünk megvan. Ott mozgatható [sic!] és tulajdonképpen az én nagy problémám, hogy ez az aránylag labilis lábon álló erő-szervezettség, félő, előbb-utóbb, szép lassan a kivonulás meg fog történni. Ebben én biztos vagyok. De hogy ez most két év, három év [sic!]. Nálunk a vállalatnál van olyan alapszervezet, egy az egyben kiment a lakóterületre. Úgy döntöttek, kimennek. Azt előírni kötelezően nem lehet, hogy mindenkinek kivonulás, jósolni nem merek, hogy mi a mérték, de azt hiszem, hogy érzékeny veszteségeket szenvednénk.

Végezetül még egy dolgot szeretnék elmondani a kormány és a szakszervezet vitája kapcsán. Én ezt a konfliktushelyzetet minősíteni nem akarom. Mindenesetre számomra ebből az egész kérdésből egy szomorú tanulság van, személy szerint kormányfőnket és a SZOT főtitkárát is tisztelem, fiatal, törekvő embereknek tartom őket. Végtelenül sajnálom, hogy elődjeik öröksége miatt kerültek ilyen konfliktushelyzetbe. Köszönöm szépen.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Szünet előtt hallgassuk meg Veres elvtársat. Tessék parancsolni. Azt javaslom, utána ebédszünetet tartsunk, és ebéd után Tétényi Pál elvtárs kezdje a felszólalást.

VERES JÓZSEF elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Mielőtt az előterjesztésekhez hozzászólnék, én is csatlakozni akarnék Katona Imre elvtárhoz egy kérdésben, aki Németh Miklós elvtárs kifejezéseit kifogásolta, én is kifogásolom. Nemesyszer hallom, akkor leszünk, amennyien leszünk. Most ő azt mondta, hogy itt van egy szélsőbaloldal, van egy baloldal, vagy mennek, csak egyről feledkezik meg, és illő volna beszélni és cselekedni, hogy van egy jobboldal. Méghozzá elég erőteljes jobboldal a pártunkban. És erről alig esik szó. Ha megnézzük, hogy milyen rohamosan apad a párttaglétszám, döntően a munkások mennek el, alig találni munkást itt a jelöltek statisztikájában, amit Kovács elvtárs ismertetett. Munkás mintegy néhány százalék, azt hiszem 20% vagy 15% van. Ez elég szomorú. Ez azt jelenti, hogy a munkások döntő részéből alig van a jelöltek között. Én nem akarom bántani Németh elvtársat, de egy kormányon lévő valaki gondolja meg, hogy miket tesz, és ne sértsen egy egész társadalmi réteget. Aki nem ide való, az ki fog⁶³ hullani, ha mi választásra indulunk, akkor mi szavazatokért megyünk, és megnyeríteni akarjuk az embereket, hogy ránk szavazzanak, s ne másra.

Az előterjesztéshez: azt mondtam, hogy van jobboldal is. Erről is szeretnék néhány szót mondani. Három időszaki válaztás volt, Szeged, Kiskunfélegyháza, Kecskemét. Mind a három időszaki válaztást elvesztettük.⁶⁴ Kecskemét, ez a reformizmus, a kommunista reform központja, mondták valamikor. Most már nem az, mert levitézlik lassan. Ezen a Kecskeméten összehívták az ország egy részét reformgyülekezet címen. A nagy reformvezérek tartottak ott nagy előadásokat, és mikor válaztani kellett, meg kellett nyerni a megüresedett képviselői helyeket, akkor ezek a nagyvezérek mind eltűntek. Ott maradtak a kecskeméti reformerek, a szegedi reformerek és a félegyházi reformerek önmagukban. A válaztás napján

Félegyházán csak egy telefonügyeletes volt, aki várta a jelentéseket. Mi ez? És most megint reformgyűlést hirdetnek.

Eddig ezek a reformgyűlések a következőkre voltak jók: egyrészt, hogy önmagunkat ijesztgessük, vagy minket ijesztgessenek azzal, hogy pártszakadás lesz. Ez a kecskeméti reformgyűlésen volt, aztán Szegeden hirdették a pártszakadást, és most a Népszabadságban olvasom, hogy lehet, valami szocialista alakulás lesz Kecskeméten.⁶⁵ Mi szükség van nekünk az ilyen reformerekre, akik csak a párton belüli ellentétek szítására alkalmasak, de arra nem, hogy harcot hirdessenek, hogy vezessék a harcot. Valahol feláll három fiatal, [vagy középkorú, mindegy], három reformer, elkialtja magát, hogy reform, akkor halálra ijedt mindig a párttagság egy jó része. Bocsánatot kérek, azért valamit tenni kellene, 3-án lesz a legújabb kecskeméti reform [sic!], azt hiszem. Meg kellene nézni ezeket a reformereket, akik összehívták, szervezik, hogy kicsodák ezek, mit csinálnak. Ezt arra mondtam, hogy jobboldal is van. Akik nem a pártegységért dolgoznak, nem a szavazók megnyeréséért, azokra nincs nekünk szükségünk, akármilyen jó nevű emberek.

Néhány dolgot az előterjesztésekhez. Pozsgay elvtársnak az ismertetése a tárgyalások menetéről nagyon érthető és világos volt. Tudjuk, hogy a harc nagyon kemény, persze hozzá kell tenni, hogy minél kevésbé vagyunk mi kemények, és hátrálunk, annál többet kell harcolnunk. Hogy nincs megegyezés néhány kardinális kérdésben, igen, én is azokhoz csatlakozom, akik mondják, hogy mindenáron megegyezés nem kellene, mert vannak dolgok, amik beérnek. Ijesztgetni se hagyják magukat a tárgyaló elvtársak. Én nagyon sajnálatosnak tartom a SZOT kivonulását. Meg kell mondanom, hogy én nem értek egyet a SZOT-tal, nem értek egyet annak dacára, hogy öregebb szakszervezeti tag vagyok, mint Nagy Sándor életkora, ismerem a szakszervezeti mozgalmat, sok funkciót töltöttem be különböző szinteken, a bizalmtól kezdve. Tudom azt, hogy amit ők kérnek, hogy testületi delegálás⁶⁶ legyen, sehol Európában nincs ez. Nem is lehet. Nem lehet azért, mert a testület az nem párt, és képviselőt választani párt soraiból, párt égisze alatt lehet. És ha megnézzük az angol Munkáspártot, akkor az angol szakszervezetek a Munkáspárt égisze alatt lesznek képviselők stb. Sajnálatos, hogy pontosan olyan követeléssel állnak elő, ami nem teljesíthető énszerintem. És távol tartják magukat, ami abszolút helytelen és elvtelen.

Néhány szót én is szeretnék mondani — sokan beszéltek már róla — az üzemi pártszervezetekről. Kedves elvtársak, a munkásmozgalom alapja az üzem. Mindig az is volt. Üzemből kivonulni végzetes hiba. Azzal már megpróbálkoztunk, az úgynevezett regisztrált párttagokkal — erről már a múltkor szó volt —, hogy az üzemből jelentkezzenek a területi pártszervezetnél, ott is nyilvántartják, útközben ezek a párttagok elvesznek. Nekem azt mondja az egyik elvtárs, üzemi dolgozó, hogy nézze Veres elvtárs, én mit csináljak? A munkából este hazamegyek, megvacsorázok, akkor van nekem kedvem elmenni a területi pártszervezetbe még? Nincs. És nem is mennek el. Tehát az üzemeket meg kell tartani. Hogy mi módon, azt ki kell dolgozni jól, de az üzemi munkásokra nekünk szükségünk van.

Ugyanez vonatkozik a pártvagyonra is. Én messze tiltakozom, hogy a pártvagyonot elkótyavetyéljük, mert a pártvagyon a párttagság tagdíjaiból jött létre, halmozódott fel, megjegyzem, hogy a pártnak volt valami objektuma a felszabadulás előtt is, az illegalitásban is. Ne adjuk oda, mert ezért a párttagság, az üzemi párttagság különösen meg fog sértődni.

Alkotmánymódosítás. Elvtársak! Én nem akarok több kérdéssel így foglalkozni.

Nagyon kérném, hogy a tárgyaló bizottság nagyon vigyázzon a jelölésre, mert egyik buktatóhely, hogy hogy lehet jelölni, kit lehet jelölni, és ne lehessen illetékteleneket becsempészni. Máskülönben én nem irigylem ezt a tárgyaló bizottságot, egy cseppet sem, és csak azt tudom nekik mondani, hogy ne lágyuljanak, inkább keményedjenek a tárgyalásoknál.

Ami a többi kérdést illeti, a nemzetközi politikáról még két mondatot. Én kérdés-ként tettem fel reggel, de félő, tényleg igazuk van azoknak az elvtársaknak, akik szót tettek [*sic!*] ebben, hogy az összes barátainkat elveszítjük, újakat pedig — ahogy most bejelentették, hogy angol nyelvtanárt küldenek —, majd küldenek angol nyelvtanárt és hasonlókat segítségül. Köszönöm szépen elvtársak.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm szépen. 15.20 óráig ebédszünet. Jó étvágyat kívánok.

S z ü n e t

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Megőrizve jó szokásainkat, öt perccel már elmúlt az a határidő, amit önmagunknak szabtunk, úgyhogy azt javaslom, folytassuk a tanácskozást. Felkérem Tétényi elvtársat felszólalásra, utána Nagy Sándor elvtárs következik.

TÉTÉNYI PÁL elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Először néhány konkrét kérdéshez. Nekem az a véleményem, a tárgyalásokat úgy kell folytatni, hogy lehetőség szerint meg lehessen egyezni a sarkalatos törvényekben, de ha ez nem sikerül, akkor be kellene terjeszteni az Országgyűlés elé [*sic!*].

Figyelmeztetni szeretnék azonban arra, ez a kérdésemben is szerepelt, hogy van bizonyos kockázat, nem tudom, hogy a 71% párttag képviselő közül mindenki meg fogja-e szavazni egy olyan hangulatban, amit nyilvánvalóan ebben az esetben az ellenzéki pártok kelteni fognak, a sajtó nyomása alatt, és az összes egyéb kérdés között. Ezért az a véleményem, hogy nagyon szoros kapcsolatban kellene elsősorban a párttag képviselőkkel és a többi rokonszenvező képviselővel ezt előkészíteni. Azért tartom feltétlenül szükségesnek, mert az idő rendkívül sürget, nem tudom, hogy meddig tart a kedvező nemzetközi helyzet, nekem az a benyomásom, sok szempontból romlóban van. És azt hiszem, hogy a kerekasztallal is még kellene kísérlni ezt megértetni, ha másképpen nem, az informális megbeszélések során. Teljesen egyetértek azokkal az elgondolásokkal, hogy a választásokat decemberben kellene megtartani.

A munkahelyi pártszervezetek kérdéséhez. Én azt hiszem, hogy az eddigi vitában körülbelül kialakult a Központi Bizottság álláspontja, azzal egyetértek, csak két megjegyzést szeretnék ehhez fűzni. Ez a kis információs defektus vagy defekt, ami a héten történt ezzel az ügyvel kapcsolatban, véleményem szerint tovább rontotta a pártvezetés hitelét, és növelte a tagság zavarát. Nagyon kellene ezekkel az ügyekkel vigyázni.

Másik, amit szeretnék ezzel kapcsolatban megjegyezni: nem hiszem, hogy a Központi Bizottságnak joga lenne arról dönteni, hogy munkahelyen ne alakuljon pártszervezet, mert a Szervezeti Szabályzat ilyen megkötést nem tartalmaz, és az

újonnan kiküldött Szervezeti Szabályzat szerint is, ahol őt, vagy bárhol, ahol őt vagy több párttag van, működhet alapszervezet, de ez csak formális kérdés. Én azokkal a politikai érvekkel, és azok alapján, amelyek elhangzottak, értek egyet azzal, hogy a második variációt fogadja el a Központi Bizottság, és ezt próbálja meg a tárgyaló delegáció érvényesíteni.

Az alkotmánymódosítással kapcsolatban. Egyetértek azzal, hogy a köztársasági elnök, mint intézmény megfogalmazásra kerüljön, de csak akkor, ha közvetlenül választják, és nekem is az a véleményem, amit már itt többen említettek, hogy átmeneti megoldásnak nem látom az értelmét. Egy dolgot még engedjenek meg az alkotmánymódosítással kapcsolatban. A tervezetben az szerepel, hogy az államforma köztársaság. Én tudom, hogy tulajdonképpen az ilyen elnevezéseknek szimbolikus jelentősége van elsősorban, a lényegét talán kevésbé érintik, de a változás az politikai jelentőségű. Én emlékszem a parlamenti vitára ezzel kapcsolatban, voltak képviselők, akik a köztársaságra, voltak, akik a népköztársaságra szavaztak, és a zárszóban valami olyasmi hangzott el, hogy majd az új Alkotmány elfogadása során ebben az ügyben külön kérdést tesznek fel az állampolgároknak. Ugyanez vonatkozik a címerre is. Hozzátenném azt, sokan emlegetik az ellenzéki körökből is, hogy az 1918-as köztársasághoz kell visszanyúlni, az népköztársaság volt.

Most pedig általános kérdésekről engedjenek meg néhány szót.

Alapvető felelősségünk — nem szeretem ezt a kifejezést, de azt hiszem tényleg —, történelmi felelősségünk nekünk és az egész pártnak, de elsősorban nekünk és majd annak a pártvezetésnek, amelyet a kongresszus választ, hogy véghezvigyük ezt a demokratizálási folyamatot, de úgy, hogy ez a demokratizálási folyamat tényleg egy szocialista demokrácia szintjén álljon meg — hozzátenném, mindenekelőtt úgy, hogy egy demokratikus berendezkedésű ország szintjén álljon meg, és ne nyúljon azon túl. Én látom annak a veszélyét, hogy túlnyúlhat ez ezen [*sic!*]. A mai hangok, amelyeket olvashatunk és hallhatunk — egy központi bizottsági tag mondta nekem néhány héttel ezelőtt —, nem is 1938—1939-re, hanem 1944-re emlékeztetnek, ami a kommunizmussal kapcsolatos, és tulajdonképpen a hatalmi viszonyok még olyanok, amilyenek. Ennek viszont, hogy a folyamat véghezvihető legyen ilyen módon, feltétlen előfeltétele a cselekvőképes párt. Nem véletlen, hogy még az SZDSZ is többször megfogalmazta, nagy veszélyt látna abban, ha a párt, az MSZMP széthullana, és hatalmi vákuum keletkezne.

De gondolkozzunk el, mi történik most annak érdekében, hogy cselekvőképes legyen ez a párt. Én kevés ilyen lépést látok, remélem, hogy a kongresszusi előkészületek során ez kirajzolódik, és a kongresszus ehhez hozzá fog járulni. Jelenleg én csak azt látom, ahelyett, hogy konkrétan megfogalmaztuk volna — de ezt kötelességünké tette egyébként a pártértekezlet — azt, hogy hogyan, milyen közvetlen hibák, milyen döntési hibák vezettek ahhoz a helyzethez, ahhoz a gazdasági helyzethez, ami az országban van, most mindenre azt mondjuk, hogy rossz a modell, ebből adódik. Ennyire egyszerűen én nem látom elintézhetőnek, és nagyon hiányolom ezt a bizonyos gazdasági elszámolást a konkrét hibákról, a konkrét felelősségről személyekre menően. Ezzel szemben elmondjuk, hogy rossz a modell, és ennek logikus következménye az, hogy ösztűz zúdul a negyven évre.

Itt van, többen látják ezt a röpcédulát, ebben is ez van. De miért ne? Magunk is ezt mondjuk, mi folyton azt hajtogatjuk, hogy bűnösök vagyunk, csődbe vittük az országot, de ígérjük, tisztelt választópolgár, ígérjük, hogy megjavulunk, ígérjük, hogy másképpen fogunk mindent csinálni, csak szavazatok ránk! Hitelt adnak en-

nek a választópolgárok? Én nem nagyon hiszem, a tények nem ezt mutatják. Ezzel szemben a saját párttagságunkat bizonytalanítjuk el, és ezt tudnunk kell. Saját árnyékunkat mi sem léphetjük át, mint ahogy nem léphető át az árnyék senki által sem, legfeljebb verőfényben, amikor nincs árnyék, de Magyarországon ma sajnos nincs verőfény, és a legsötétebb antikommunista támadásokra sincs határozott válasz. Semmiféle adminisztratív dologra én nem gondolok, félreértés ne essék, a pártsajtóra, a pártszervek állásfoglalására gondolok. Nincs szolidaritás saját tisztviselőinkkel szemben, saját elvtársainkkal szemben. Nem találok a szolidaritást, és ez nagyon veszélyes. Ne csodálkozzunk, ha a párttagság ettől elkedvetlenedik, hogy nagyon enyhe kifejezést használjak. És rendkívül nehéz helyzetben van ez a párt attól, hogy minden platform az ellenséget a párton belül keresi. Teljesen igazat adok ebben is Katona elvtársnak, akinek a felszólalásával jóformán mindenben egyetértek.

Egy dolog, amit ezzel kapcsolatban konkrétan még mondani szeretnék. Megjelent erről a titkos pártról, vagy nem tudom miről egy olyan tájékoztatás, vagy nyilatkozat, hogy 25 vagy 23 KB-tag a tagja.⁶⁷ Én ezt — úgy, ahogy van — nem hiszem el természetesen, de azt hiszem ez olyan provokáció, amit valamilyen módon meg kellene válaszolni, legalábbis úgy, hogy a KB kinyilvánítja, összeférhetetlen nemcsak a KB-tagsággal, hanem a párttagsággal [*sic!*]. Valami ilyesmit. Emellett nem mehetünk el szó nélkül véleményem szerint. És ugyanígy keresik az ellenséget a párton belül a reformcsoportok. Tessék megmondani, mikor léptek fel — lehet, hogy én nem tudom —, mikor léptek fel a szélsőséges nézetekkel szemben? A szélsőségesen kinyilvánított antikommunista mindennel szemben — mikor léptek fel? Nem lehet, hogy ez a párt csak saját magát marcangolja, mert ebbe belepusztulhat.

Az eredményekről pedig — már én itt is félek beszélni, én nem is részletezem —, de tudjuk mindnyájan, hogy vannak. Nemcsak a negyven év, meg nemcsak a harminc év alatt. Nekem most egy előadást kellett készítenem valami nemzetközi konferenciára, műszaki fejlődés stb., átnéztem az utolsó tíz évet. Az se igaz, hogy ebben a struktúrában semmi sem változott. Itt ül sok, nagyon képzett munkatárs ebben a házban, és én úgy tudom, panaszkodnak, hogy kevés most a munkájuk. Semmi nehézséget nem okozna az ő számukra, de a pártintézményekben sem, összeállítani konkrét eredményeket, amiknek az alapján mi a hitelt kérjük a továbbiakra, nem eltitkolva a hibákat. Akár a sokszor szidott egészségügyet, akár az életformát, az életminőséget nézzük, azért erről beszélni kell. Csak meakulpázással — ismétlem — nem érünk el eredményt.

Azt se felejtjük el, sokszor elmondjuk, de úgy látszik hiába, ez a demokratizálás sem 1988 májusában kezdődött. Kétségtelen fordulat volt, de azt szervesen előkészítette egy hosszú folyamat. Félrelépésekkel, hibákkal, suta módon, sokszor ott éreztük a falakat, ahol nem voltak falak. Mindez igaz, de hogy ez a társadalom már elkezdődött pluralizálódni a kultúrában, a gazdaságban, ezt mindenki tudja. Ténylegesen voltak hibás lépések is a demokratizálás irányában, de voltak jó lépések is az 1980-as években is. A vállalati tanácsok⁶⁸ nem sikerültek, ez is egy szándék volt ahhoz, hogy a termelő magáénak érezze azt, amit csinál. Vagy a kettős jelölés⁶⁹ és a többi, nem folytatom tovább. Ezeket az eredményeket az egész világ elismerte, csak itt, nálunk nem ismerjük el, nem merünk róla beszélni, szégyenkezünk. Én nagyon ajánlom, a kongresszusi felkészülés során se tagadjuk meg ezeket az eredményeket, mert ebbe bele fog pusztulni ez a párt. És ezzel pedig katasztrófabá süllyedhet az ország. Bizonyos vagyok benne. Köszönöm a figyelmüket.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm. Nagy Sándor elvtársé a szó, utána Huszár István elvtárs következik.

NAGY SÁNDOR elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az a véleményem — ismereteim alapján, ahogy meg tudom ítélni, amit Fejti György elvtárs elmondott —, hogy egy nagyon alapos, körültekintő, korrekt tájékoztatást kapott a Központi Bizottság a háromoldalú politikai tárgyalásokról.

Én is abban látom a dolog lényegét és politikai hasznát, amit Pozsgay Imre elvtárs úgy fogalmazott, hogy a társadalom életében valós szerepet játszó, jelen lévő erők konszenzusán alapuljon egy, valóban mindannyiunk által kívánt békés átmenet összes fontos feltétele. És mi annak idején — talán a Központi Bizottság tagjai emlékeznek rá — éppen ilyen szándékkal és éppen ilyen indítatásból akartunk helyet kapni a tárgyalásokon, és persze nem véletlenül javasoltuk, hogy a háromoldalú tárgyalások ne csak a politikai struktúra átalakulásával összefüggő kérdésekkel, hanem a ma Magyarországon milliókat érintő [gazdasági-]szociális problémákkal, és bizonyos értelemben a politikai struktúráknál jóval nagyobb veszélyeket rejtő és közvetlenebb veszélyeket rejtő gazdasági kérdésekkel, vagy ha úgy tetszik a gazdasági katasztrófa elhárításának feltételeivel is foglalkozzon [sic!].

Én összességében az értékeléssel — hogy eredményt hoztak ezek a tárgyalások — a magam részéről egyet tudok érteni, hozzáteszem, hogy azt persze egyik eredménytelenségnek tekintem, hogy a gazdasági-szociális problémákban a szakértői tárgyalásokon alig-alig jutott túl ez az egész problémakör, jöllehet mindannyian tudjuk, ebben kevésbé lehet normatív jogszabályokban rögzített megállapodásokig eljutni. Azt is tudjuk, hogy ez legalább olyan feltételrendszer, és legalább olyan környezeti kérdés, mint maga az átmenet néhány jogi feltétele ahhoz, hogy az ország talpon maradhasson. Hiszen nemcsak politikailag kell talpon maradnunk, hanem gazdaságilag is. Ez legalább olyan alapvető érdek.

Ezzel összefüggésben az értékeléshez én azért egy szempontot hozzátennék. Nekem van egy olyan benyomásom, hogy az eredeti szándéktól eltérően a háromoldalú tárgyalások, hogy is mondjam csak, egy kissé túldimenzionáltakká váltak. Jelentőségük nagyobb hangsúlyt kapott részben a tájékoztatásban, részben magán a tárgyalásokon részt vevők által, mint amilyen valóságos szerepet ebben a szakaszban az egyébként nagyon fontos politikai intézmény betölthet Magyarországon. Azért ezt érdemes helyén kezelni, mert nem célunk sem ennek az eliminálása, sem ennek a túlhangsúlyozása.

Két egészen konkrét kérdéshez; hiszen lényegében ezért kértem szót.

Az egyik a jelöltállítási probléma. Csak a pontosítás kedvéért mondom, mi nem kétkamarás⁷⁰ mechanizmushoz illő, egyébként a történelemben valahol bizonyos helyeken már alkalmazott, bizonyos szervezetek által történő delegálás jogintézményéért, hanem a jelöltállítás jogáért szólaltunk fel. Az sem árt, ha abban is egészen tiszta a helyzet a Központi Bizottság tagjai előtt, hogy ez a Harmadik Tárgyaló Fél valamennyi szervezetének konszenzuson alapuló álláspontja. Tehát csak pontosítani szeretném, nem a szakszervezetek mondták azt, hogy a szakszervezetek jelöltet akarnak állítani, hanem jelöltet akart állítani a Hazafias Népfrent, szerintem nem alap nélkül, jelöltet akart állítani a DEMISZ, szerintem nem alap nélkül, és hadd ne soroljam tovább. Minden kétséget kizárólag vannak — ahogy a Pozsgay elvtárs mondta — olyan parlamenti szokások, olyan közjogi elvek és a parlamenti műkö-

désnek a gyakorlatban olyan tapasztalatai, amelyeket Magyarországon sem lehet megkerülni. Ezeket csak jelezni szeretném.

Természetesen, mi is ismerjük a többpártrendszeri intézményrendszerben a többpártrendszeri képviseleti demokráciáknak azokat az alapelveit, amelyek hosszú évtizedek konszolidált többpártrendszeri viszonyai között alakultak ki, és természetesen ma már, hogy úgy mondjam, bizonyos jogfilozófia kiinduló[pontok] alapjául is szolgálhatnak.

Szeretnék rámutatni, hogy ma Magyarországon belátható, nagyon rövid időn belül még valóságos, működőképes és konszolidált többpártrendszer nincs és nem várható, ezért az én megítélésem szerint, ezeknek a nagy társadalmi szervezeteknek *[sic!]* a törekvése nem másra irányult, mint hogy ebben az egyébként is kiélezett politikai szituációban — némiként csillapító szerepet is elvállalva, az egyensúly kialakításához hozzájárulva — saját jogukon küldhessenek képviselőt, vagy állíthatóknak képviselőt a parlamentben. Ez a dolog lényege. Tértől és időtől függetlenül ilyen kérdéseket megítélni roppant nehéz.

Mi nem az elvekkkel vitatkozunk, nem az egyébként kikristályosodott gyakorlatokkal vitatkozunk, ami Európa-szerzte kialakult, hanem azzal a konkrét helyzettel, ami ma Magyarországon van, és ebből a konkrét szituációból kiindulva jutottunk arra, hogy véleményünk szerint igen is megilletné ezeket a szervezeteket a jelöltállítás joga. Hozzáteszem, természetesen fölmerül erre, hogy induljanak a szakszervezet, vagy bármilyen más szervezet, valamilyen párt színeiben — ahogy teszik Nyugat-Európában, ahogy teszik az NSZK-ban, teszik Ausztriában és hadd ne soroljam föl a térképet —, ez kézenfekvő és logikus érvelés. Csak nem a mostani, e pillanatban aktuális magyarországi szituációk szerint, hiszen nem alakult ki ez a többpárti struktúra. Lényegében, az úgymond választási lehetőségek, azok nem választási lehetőségek.

És, hogy most már egészen konkrétan a szakszervezetekről beszéljek. Egy olyan szakszervezeti mozgalom, amelyik többpártrendszer szituációban szükségképpen csakis pártoktól független, de azért bizonyos elvállalt politikai értékek mentén politizáló szervezet lehet, épp a függetlenedés útján járó szakszervezet számára ez kifejezetten egy csapda-szituáció egy közelgő választások alkalmával. Én ezt nem akarom részletezni, mert úgy gondolom, hogy viszonylag könnyen belátható.

Mindemellett szeretném hangsúlyozni — és én fenn is tartom ezt az álláspontomat —, hogy mi felelősen megfontoltuk ezt a dolgot. Szeretném azt is hangsúlyozni, hogy ebben is nehegy félreértés legyen, a szakszervezetek nem emiatt függesztették föl a jelenlétüket. Hangsúlyoztuk, hogy ez — benne is van a nyilatkozatunkban szó szerint — önmagában nem ok arra, hogy mi távolmaradjunk, hiszen ha valakinek nem fogadják el az álláspontját, nem az első, és vélhetőleg nem az utolsó lesz ez a történelemben. Mi azért maradtunk távol, egyelőre ideiglenesen — a SZOT döntéséig ideiglenesen —, mert megkérdőjelezték a Harmadik Oldal egyenrangú részvételét, és mi ezt nem tartjuk összeegyeztethetőnek sem az indító [megállapodás] szellemével, sem pedig azzal a valóságos politikai helyzettel, ami a három tárgyaló fél tényleges társadalmi-politikai pozícióit jellemzi. Én csak nagyon halkán teszem hozzá, hogy nagyon sajnálatos módon ebben a vitában a Harmadik Oldal magára maradt az Ellenzéki Kerekasztallal folytatott vitában. Tehát a felfüggesztésünk nem egy fontos kérdésben kialakított álláspontunk el nem fogadásának, hanem a részvétel minősége megkérdőjelezésének szól. A kettő között nagyon nagy a különbség, ezért ebben nagyon fontos, hogy tisztán lásson a Központi Bizottság.

Végül rendkívül röviden, úgy gondolom én sem kerülhetem meg azt a problémát, ami itt fölmerült, és amire Németh Miklós elvtárs is utalt, hogy válaszolni kell rá. Én nem terveztem ehhez a kérdéshez most hozzászólni, más témakör kapcsán igen, de most röviden én is elmondom a véleményemet.

Azt gondolom, van annak jelentősége, hogy a levél mikor érkezett, a telefonon mi hangzott el, én ebbe nem akarok belemenni. A dolog lényegét tudniillik nem ebben látom. A dolog lényegét abban látom, hogy egy egyre nehezebb, egyre indultatosabb, egyre feszültebb helyzetben ez a szakszervezet nem azt a reagálást választotta, hogy majd lesz valahogy, majd spontánul megnyilvánul ez az elégedetlenség, hanem — igaz nagyon rövid idő alatt — nagyon gyors döntést hozva adott egy szervezett keretet ennek a dolognak, úgyhogy ebből sehol sem politikai, sem számottevő, megfogható gazdasági kár ebben az országban nem származott.

Lehetett volna azt is választani, hogy lehet, hogy nem annyira elégedetlenek az emberek, lehet, hogy rosszak a mi információink, majd spontánul elrendeződik, majd mindenki választ olyan formát, amilyent akar. Mi nem ezt tettük. Egyébként azért sem ezt tettük, mert mióta sztrájtörvény van Magyarországon,⁷¹ azóta a szakszervezeteknek azon is örködniük kell, hogy a dolgozó kollektívák akaratuk ellenére, vagy tudatlanságból ne merítsék ki a jogellenes sztrájk fogalmát. Ezt szintén csak zárójelben említettem meg.

Én a probléma lényegét abban látom, hogy amikor részünkről ez a nyilatkozat megtörtént, akkor azt gondolom, lett volna még idő értelmesen szót váltani erről az egész ügyről, és még ezt a félórás sztrájkot is le lehetett volna fűjni. Viszont, ami a sztrájkot illeti, lehet sok szempontból vizsgálni, például úgy, hogy eredményes, vagy eredménytelen. Például úgy, hogy indokolt, vagy indokolatlan, úgy, hogy jogszerű, vagy jogszerűtlen. És erről kinek-kinek — azt gondolom — meglehet a véleménye.

Mi nem azt nehezményeztük Németh elvtárs véleményéből, hogy nem értett egyet a sztrájjal, én szerény ismereteim között, alig tudok számon tartani olyat, amikor kormány, kormányfő egyetértőleg nyilatkozott volna a sztrájkmegmozdulásról. Ebben tehát én nem találok semmiféle természetellenest. Mi azt nehezményeztük és nehezményezzük változatlanul, hogy oda nem illő, szervezetet, embereket, érintetteket minősítő kitételek hangzottak el. Ez azonban mind olyan persze, amin az ember megütközhet, de még mindig nem az igazi probléma. Én a dologban a politikai kárt ott látom, hogy közvetve a miniszterelnök — és én nem tudok elvonatkoztatni attól, hogy az MSZMP [Elnökségének] tagjáról van szó — alternatív szerveződések létrehozására buzdított.

Ez teszi fel bennem azt a kérdést, hogy ezek szerint az MSZMP-nek az az irányvonala, hogy minél több alternatív képviselőt jöjjön létre Magyarországon? Az érdekegyeztetési mechanizmus működése kétségkívül elavult. Mindenféle szempontból reformokra szorul. Az azonban nem a mi dolgunk, ezt én a legteljesebb mértékben sem vállalom, hogy úgy mond mi egyezkedjünk a különböző alternatív szervezetekkel.

Kérem szépen, lehet, hogy az én ismereteim nagyon sok mindenben hiányosak, de kérem a Tisztelt Központi Bizottságot, hogy e tekintetben tételje föl, hogy az ismereteim helytállóak. Azokban a modellekben, ahol sok szakszervezet működik, ott persze különféle formációk vannak, de a különböző szakszervezetekkel a különböző munkáltatók, érdekképviselők, kamarák, meg kormány külön-külön egyeztetnek és léteznek persze ernyőszerű összefoglaló [egyeztető] mechanizmusok is.

Nem a mi dolgunk, hogy az alternatív szakszervezetek véleményét — amelyek mellesleg csak azzal vannak elfoglalva, hogy a Szakszervezetek Országos Tanácsának az irányvonalát bírálják, és nem érdekvédelmi fellépésekkel foglalkoznak —, nem a mi dolgunk, hogy ezeket rendezzük.

Senki soha nem kifogásolta, hogy a kormány a Demokratikus Ligával, a Munkás-tanáccsal, a Munkás Szolidaritással, akár valamennyi tagjával egyszerre leüljön és egyeztető eljárás folyjon. Én ezt soha nem kifogásoltam. Azt igen, hogy a még ebben a pillanatban is létező többmilliós szervezetnek a véleményét nem veszik komolyan.

Lényegében ebben az augusztus végi dologban ez a probléma csúcsosodott, és a magam részéről itt látom a dolog politikai lényegét, és azt gondolom, hogy ez a tanulsága, nem pedig az, hogy végül is ki hogy látta, ki hogy ítélte meg, hanem az, hogy milyen út vezetett ide.

Szeretném itt is megerősíteni, mi úgy fogjuk fel, hogy a szakszervezetek csak akkor tudják betölteni a funkciójukat, ha egy valódi partneri viszony keretében érdemi együttműködést tudnak megvalósítani a kormánnyal, semmilyen más lehetőséget mi nem látunk. Én remélem, hogy a kormány is úgy gondolkodik, hogy kölcsönös ez a megközelítés, és ebből az következik, hogy akkor meg is kell teremteni annak a feltételeit, hogy nyugodt, légkörben, tárgyilagos hangnemben ezek a problémák tisztázhatók legyenek.

Ennyit kívántam magához a konkrét ügyhöz hozzáfűzni. Köszönöm a figyelmüket.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm szépen. Huszár elvtárs következik, utána Lenkei Csaba elvtárs.⁷²

[(HUSZÁR ISTVÁN elvtárs:) Tisztelt Központi Bizottság! Tulajdonképpen el is állhatnék én a szótól Nagy Sándor elvtárs hozzászólása után, de mégsem teszem. Rövidítem a mondanivalómat. Két témához kívántam hozzászólni, egyik a kongresszus-előkészületek problémája, a másik a kerekasztal-tárgyalások. Nagyon rövid leszek mind a két esetben.

Az első: én elfogadom, tudomásul veszem azt a politikai menetrendet, amit a Központi Bizottság számára az Elnökség, az Intéző Bizottság előterjesztett. Én ezt alkalmasnak tartom arra, hogy a kongresszusra fel tudjunk készülni. Nem tudom, jól érzékelem-e a vitát, ha tévednék, elnézést kérek ezért, biztos van lehetőség a tévedésre, nekem is, mindannyiunknak. Úgy érzem, hogy ez a hangulat a Központi Bizottság ülésén valami olyasmit is kifejez, hogy nem érezzük, vagy nem érzi a Központi Bizottság, hogy fölkészültünk volna kellőképpen a kongresszusra. Ez talán nem véletlen. Hiszen azt gondolom, hogy a régi rituálék már nem segítenek; ilyen módon már nem készülhetünk föl a kongresszusra, és a régi szabályok nem érvényesek. Itt akár akarjuk, akár nem, egy új párt van kialakulóban, és új társadalmi szituációban ez az új párt készül a kongresszusára. Emellett hosszan tudnék érvelni, de engedjék meg, hogy én ennél most megálljak. És ez persze hogy szokatlanság mindannyiunk számára, nem örülnék annak, hogy ha mi a Központi Bizottság tagjait, valamennyiünket ez a szituáció tétlenségre kárhoznatna, inkább az kelene, hogy a személyes aktivitásunk is fokozódjék, a szó olyan értelmében, ahogy erről bevezetőben hallottunk. Igen, értem én ezt, hogy szócsatákat folytatunk, és még jobban megosztjuk önmagunkat; és az önmagunk még nagyobb mértékű megosztása, mégpedig nem mindig kulturált szócsaták keretében, ez bizony nem növeli, hanem csökkenti a párt presztízsét.]

Ebben látom én tulajdonképpen a kongresszusra felkészülésnek a fő veszélyét.

A kerekasztal-tárgyalásokról: a kerekasztal-tárgyalásokat én is sikernek tekintem, politikai sikernek. Nos, kinek a sikere, igen az MSZMP sikere is, sikerként könyveli el, sikerként éli meg az Ellenzéki Kerekasztal is, és hadd tegyem hozzá, hogy a Harmadik Oldalnak nevezett szervezetek is sikerként élik meg ezt a tárgyalássorozatot, minden konfliktusa ellenére, vagy minden konfliktusa mellett is. Én társadalmi sikernek értékelem azért, hogy világos, hogy nem az utcán dőlnek el a nagy politikai kérdések, hanem leültünk tárgyalni egymással, nem a primitív erő-demonstráció dönti el, nem a politikai manipulációnak a fölfokozott mértéke. Van politikai manipuláció sok értelemben, sokféleképpen, de mégis, ugye, egymással tárgyalunk, és felelős tanácskozások folynak.

A Harmadik Oldal. Nekem erről módomban volt beszélni a párttag képviselők csoportjának az ülésén is, meg részt vettem [részt veszek] a tárgyalásokon, és ezek korántsem könnyűek, időközönként kegyetlen viták középette mennek végbe, más-kor nagyon kooperatív szellemben és toleránsan tárgyalunk, de úgy gondolom, hogy a vita természetétől függően természeteseek [sic!]. Ahogy haladunk előre a tárgyalások rész kérdésében, úgy éleződnek — úgy gondolom én — ki a viták. Ez megint csak természetes, úgy különülnek el, vagy válnak világosabbá a különvélemények.

Úgy ítélem meg, hogy abban a kérdésben, amiről Nagy Sándor elvtárs és Pozsgay Imre elvtárs is szólt, hogy a választásokon legyen-e jelöltállítási joga a társadalmi szervezeteknek, az MSZMP küldöttsége nem foglalt el helyes álláspontot. Magam személyesen sem tudok egyetérteni azzal, hogy a politikai jellegű társadalmi szervezetek önálló jelöltállítási jogát megkérdőjelezzük. Átmeneti szituáció van az országban, nincs egy politikai egyensúlyi állapot, amikor a társadalom tényleges politikai tagoltsága átlátható lenne, megrajzolható lenne, és a politikai élet palettáján megjelenő pártszervek ezt a politikai tagoltságot valóságosan ki tudnák fejezni, nem fejezik ki; továbbá vannak olyan társadalmi szervek, amelyek nem korporatív szervezetek, hanem politikai tömegmozgalmak; ezért, ha a létezésüket figyelembe akarjuk venni, akkor nem mondhatnak le a jelöltállítási jogról. Hangsúlyozom, ez a Harmadik Oldal egységes állásfoglalása volt.

Most megmondhatom, hogy a Hazafias Népfront nem teheti meg, hogy lemond erről a jogáról, ha a törvényt másképpen hozzák meg, akkor világos, meg fogja keresni a módját, hogy hogyan tudjon fellépni. De ezt állítom, hogy vesztesége lesz a pártnak, mert — ha mondjuk — pl. választási pártként indul a Hazafias Népfront, esetleg elvesztheti az egyházak támogatását, mert ugye az egyházak kifejezik, hogy nem kívánnak pártok támogatásával foglalkozni, nem kívánnak a pártok jelöltjeként fellépni a választásokon. Ha egy-egy papjuk persze jelölt lesz, az más kérdés, de független népfrontjelöltként készek közreműködni a választásokon. Meg kell gondolni, hogy érdekünkben áll-e, vagy nem pl. ilyen társadalmi erőt figyelembe venni. Én nem kívánok hipotéziseket megfogalmazni arról, hogy ebben a kérdésben milyen elvi és gyakorlati megfontolások vezethetik egybehangzóan, legalábbis a végeredmény szempontjából az Ellenzéki Kerekasztalt és az MSZMP-t. De azt gondolom, hogy a mostani politikai szituációt mérlegelve, ezen változtatni lenne célszerű. Legalábbis én nem tudom elfogadni, mint a Hazafias Népfront által megbízott tárgyaló delegációnak a tagja azt az álláspontot, hogy támogassam e tekintetben a Központi Bizottságnak azt az esetleges véleményét, hogy csak pártok indíthatnak jelölteket a választásokon. Nem tudom magamévá tenni. Tehát az én megbízatásom ezzel ellentétes.

Hozzáteszem, hogy én értem azt a szituációt is, ahogy a Harmadik Oldalt sok esetben kezelik, hogy nem tekintik egyenrangú tárgyaló félnek. Szeretném itt én is kijelenteni, hogy a Harmadik Oldal, benne mondjuk a Hazafias Népfront, asszisztencia szerepre nem hajlandó vállalkozni, ennek nincs értelme, hogy asszisztencia szerepre kényszerítsék. Én igen, én nagyon fontosnak tartom, hogy jó idegrendszerrel kell leülni a tárgyalásokon, és ugye ebben azért nehezen lehet túrni a megalázó, pikírt megjegyzéseket. Tudom, hogy ezt túrni kell és tárgyalni kell, de akkor is nagyon nehéz ez, jó idegrendszerre van szükség.

Ezt hadd folytassam úgy, hogy örülnék neki, ha a SZOT felülvizsgálná álláspontját és — nem azt, hogy feltétel nélkül, értem a Nagy Sándor elvtárs álláspontját — visszatérne a politikai egyeztető tárgyalásokhoz. Már csak azért is, mert az nem járható út, hogy a gazdasági és szociális tárgyalásoknál a SZOT jelen van, a politikainál meg nem. Mi több, a Harmadik Oldal szóvivői szerepét tölti be a gazdasági, szociális kérdéseknél. Azt is hozzá kell tenni, hogy a Harmadik Oldal meggyengül, ha a SZOT kivonul. Nem hiszem, hogy ez érdeke az MSZMP-nek. Akkor is, ha nagyon sok kérdésben tényleg szuverén módon alakítja ki az állásfoglalását és nem egyeztet, nem is tartja szükségesnek, hogy egyeztessen az MSZMP delegációjával, egymással egyeztetnek. Tényleg, érdemben önálló, szuverén tárgyaló félként jelenik meg. Hadd tegyem hozzá a következőt is: az a gondolat, hogy a tárgyalások tapasztalatai alapján föl kell állnia a tárgyalásoktól, a Népfront Ügyvezető Elnökségében is felmerült, ezt a hangulatot mi leszereltük és azt mondtuk, hogy — így foglalt állást végül is az Elnökség — mindaddig, amíg van egy cseppnyi reményünk a tárgyalások befolyásolására, vagy van reményünk, hogy hozzá tudunk járulni a konszenzus kialakulásához, addig részt veszünk, ha ez a reményünk a nullához közeledik, akkor világos, hogy a Hazafias Népfront úgy fog dönteni, hogy feláll. Ezt komolyan mondom, hogy nem szolgálna a közmegegyezés ügyét. Ennyit tehát a kerekasztal-tárgyalásokról. Én nagyon fontosnak tartanám persze azt a másik kérdést is, hogy a politikai tárgyalások mellett gyorsuljanak fel a gazdasági-szociális kérdésekben a kerekasztal-tárgyalások. Leült *[sic!]* és ez fájdalmas és szomorú számomra, nem lehet csak az egyik oldalon konszenzusra jutni, és a másik területen pedig tulajdonképpen nem tárgyalni egymással. Én fontosnak tartanám tehát, hogy itt felgyorsítsuk a folyamatokat. A Harmadik Oldal e tekintetben egységesen ezen a véleményen van. Köszönöm a figyelmüket.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm. Lenkei elvtárs következik, utána Fabriczki András.

LENKEI CSABA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Mielőtt a hozzászólásomat elmondanám, engedjék meg, hogy egyetértsek Katona elvtárral, hiszen teljes egészében hasonló a hozzászólásom, illetve területi pártbizottsági ülésen is hasonló vélemények hangzottak el.

Négy hónappal ezelőtt kaptam megbízatást a KB-tagságra mint fizikai dolgozó. A májusi KB-ülésen hozzászólásaimban tolmácsoltam a környezetemben lévő munkások véleményét a párt akkori állapotáról. Az eltelt idő tapasztalatai, a kialakult politikai viszonyok, valamint az, hogy a Salgótarjáni Síkúveggyár Pártbizottsága felkért, hogy tolmácsoljam álláspontjukat, hozzászólásra készítetett.

A júliusi KB-ülésen mélyreható vita volt, ez után a vita után a párt szétesését megakadályozva, a vezetésben kompromisszum jött létre. Akkor, valamint a kongresszust előkészítő szakaszban azt hittem, hogy a párt újjá fog szerveződni, és az

egység létrejön. Ezzel szemben a párt szétesésének vagyok én is a tanúja. Ma hatalmi kérdésben, a hatalmi harcban sok kérdés halmozódik fel. Ilyenek pl: felvetődik bennem a kérdés, hogy a kompromisszum egysége milyen ma, van-e egyáltalán kompromisszum, egység, vagy törekednek-e egységre. Az áramlatok, a különböző platformok szerveződése mindig egészséges. A reformok nem a párt rendeződését szolgálják, hanem a párt szétesését. Az Ellenzéki Kerekasztal tárgyalásain *[sic!]* az MSZMP érthetetlen módon engedményekre kényszerül. Itt felmerül, hogy az ellenzék is engedett-e, vagy csak az MSZMP.

A tegnapi nógrádi pártbizottsági ülésen állásfoglalásban kinyilvánították, hogy nem értenek egyet azzal, hogy az MSZMP kivonuljon az üzemekből, hiszen ma a párt nem szól bele a gazdasági vezetés munkájába, a pártrendezvények munkaidőn kívül vannak. Ma az MSZMP tömegbázisa a munkahelyekre épül. Egy gyökeres átrendeződés a munkásság jelentős kilépéséhez vezetne. Felvetődik a kérdés, hogy az alternatív szervezetek is szerveződjenek munkahelyen. Kíváncsi volnék rá, hogy milyen eredményeket érnek el ott. Úgy érzem, hogy ebben a kérdésben el kell dönteni, mi minősül munkahelynek, és mi üzemnek. Más a helyzet állami vállalatok körében, és más a helyzet egy vegyes vállalati *[sic!]* tulajdonú vállalatnál.

Helyi példát szeretnék elmondani a Salgótarjáni Síküveggyárból. Jelen időszakban társadalmi titkárunk van, aki így tölti be a funkciót. A párt nem szól bele a gazdasági struktúrába. A párthelyiségeket átadtuk gazdasági célra, és ők rendelkeznek vele. Társadalmi titkárunk van, ezt mondtam, munkaidőn kívül tartjuk a taggyűléseket, és munkaidőn kívül politizálunk. Tehát nem vagyunk bent tulajdonképpen a munkahelyen, ezen kívül leadtuk a függetlenített politikai munkatársunkat is, tehát teljes egészében munkaidőn kívül politizálunk. A gyár igazgatója egyébként engedélyezte, hogy valamilyen alternatív szervezet a munkahelyen szerveződjön. Eddig egyik sem szerveződött a munkahelyen. Érdekes módon.

Azt ajánlom a Központi Bizottságnak, ne fogadja el azt, hogy a párt kivonuljon a munkahelyekről, ez a párt halálát vonná maga után, azonban azzal egyetértünk, hogy a párt szempontjából fontos párttagok menjenek át a területre dolgozni, aki tehát fontos, a jelenlegi válságos időszakban.

Elmondanék még egy példát, osztrák üveggyárban jártam ezelőtt öt évvel, és ott a szakszervezeti delegáció, aki fogadott minket, az párttag volt, kommunista volt, kommunista vezető volt *[sic!]*, és érdekes módon ő intézte, hogy a gyár igazgatójával találkozzunk, megtekintsük a gyárat. Egy tekintélyes, befolyásos ember volt, aki a dolgozókkal szimpatizált és egyetértett. Folytattunk különböző megbeszéléseket, és érdekes, ahogy bent a gyár területén jártam, hallottam, hogy politizálnak mindenhol, ahol forogtunk. De ugyanúgy mint mi, gyáron kívül tartják az összejöveteleket.

Tehát úgy érzem, hogy nem kell kivonulni az üzemekből, a munkahelyről való kivonulás egyébként nem erre a pártra jellemző, hiszen az MSZMP-nek ott gyökeredett a munkahelyen a bázisa. A kongresszusi előkészítés során feltételezhető, hogy a pártmunka minden szintjén jelentős erőre kap. Ugyanakkor az tapasztalható, hogy az alapszervezeti élet nullára csökkent. A munkásrétegek már egyáltalán nem bíznak a vezetésben. Az eddigi vitaanyagot áttekintve, azt feltételeztem, hogy az MSZMP elveszíti munkásjellegét, a munkások nem találják helyüket ebben a pártban, ebben a programban. Már látható gyökerei *[sic!]* vannak annak, hogy a párt a szétesés felé megy el. Felvetődik a kérdés, hogy mi lesz a munkásosztállyal, a munkásosztály melyik párthoz fog tartozni. Mi munkás párttagok olyan pártot

akarunk, mely a munkásosztály hagyományaira épül, baloldali jellegű, tömegpárt, a dolgozó nép széles rétegei érdekeit képviseli, a közösségi tulajdonra épít. Mindez nem azt jelenti, hogy nem akarjuk a párt megreformálását, hanem azt jelenti, hogy a korábbi eredményekre építve, a hibákat feltárva, új típusú pártra van szükség, mely a munkásosztály érdekeit képviseli. A párt reformja az átszerveződést, az átrendeződést feltételezi, nem pedig a szétesést.

Végezetül szeretnék szólni a küldöttek választásáról. Tudvalevő, hogy a központi bizottsági tagok szavazati joggal vesznek részt a kongresszuson. Ebben a helyzetben a központi bizottsági tagok közül többen is visszaléptek a jelöléstől, és nem tartottak igényt arra, hogy jelöljék őket a helyi területeken, a helyi pártszervezeteknél. Ugyanakkor látható jelei vannak annak, hogy például az Elnökség tagjai is, és több megyei első titkár jelöltette magát, és kongresszusi küldöttként vesz részt a kongresszuson. Így kialakulhat egy olyan szituáció, hogy a Központi Bizottság tagjainak megköszönik a jelenlétét, és egy bizonyos része fog csak részt venni a kongresszuson. Itt a javaslatom az volna, lehetne korlátozni a központi bizottsági tagok szavazati jogát több kérdésben, például a működési idejük alatt a politikai munka értékelésénél. Erre van példa, például a Jugoszláv Kommunista Párt történetében is volt a kongresszuson ilyen.

Tehát azt ajánlom, hogy a Központi Bizottság ajánlja fel a kongresszusnak, hogy miben korlátozza a nem küldöttként részt vevő KB-tagok jelenlétét, szavazati jogát a kongresszuson.

Tisztelt Központi Bizottság! Húsz éve, hogy beléptem az MSZMP-be, én ennek a pártnak kívánok tagja maradni, de olyan pártot feltételezek, ami a reformok útján meg tud újulni, rendezni tudja sorait, és a munkásosztály gyökereire épít. Köszönöm szépen.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm. Fabriczki elvtárs következik, utána Nagy Imre elvtárs.

FABRICZKI ANDRÁS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Gondolom valamennyiük számára nehéz feladatot jelentett először megszólalni ezen a fórumon. Van, aki még emlékszik rá, van, aki talán már nem, nekem nehéz a megszólalás, s nem csupán az elsőség miatt, hanem azért is, mert úgy gondolom mindnyájunk vállán nyomasztó terhek vannak ezeken az üléseken. Olyan terhek, amelyek felelősséget jelentenek pártunk jövőjéért, és talán nem tűnik túlságosan nagy dolognak, ha azt mondom, ezen messze túlmutató felelősséget is viselünk.

Én azokkal értek egyet, akik a vitában is kinyilvánították, hogy a radikális reformok hívei, a radikális reformoké, a mi mozgalmunk társadalomképében, szocializmusról alkotott felfogásában, pártunk jellegében, működésmódjában, alkalmazott módszereiben, tulajdon- és elosztási viszonyokban, s nem folytatom a sort, hiszen ismerjük mindnyájan ezeket. Azonban, ez az álláspont — úgy gondolom — mély belső meggyőződésen alapul, s nem illúziókon, hogy tudniillik ezt most majd bárkinek is bárki honorálni fogja. Nem hiszem, hogy az előttünk álló választásokon a párton belüli nézetkülönbségek, más pártokkal való viszonyunkban lényegi differenciáló tényezőt jelentenének.

Úgy gondolom, hogy pártunk perspektivikus helye, szerepe a demokratikus magyar közéletben az, ami most megalapozható, s megalapozandó e kongresszus munkája által. Az ezért folyó küzdelemben, pártunk helyéért folyó küzdelemben viszontgesztusokra külső erők részéről ne számítsunk. Értékeket vállaló, modern,

demokratikus, toleráns párt legyünk, én ezt tartanám talán belső ügyeinkben a legfontosabbnak. Vitassuk meg a konkrét ügyeket, döntsük el, és a vita, az itt elfoglalt álláspontok és az ezt követő tettek, ne pedig csoportlogika döntse el, hogy mi a reformerség ismérve. Toleranciánkat jellemezze, hogy vállalhassuk tetteinket, lehesen hibázni, s tiszta minősítés után napirendre térni a történetek felett.

Úgy tapasztalom, hogy a budapesti küldöttek jórészt így vélekednek, ehhez hasonló módon. S én nem két, hanem talán három részre oszthatónak vélem — legalábbis a küldöttek között — politikai szempontból jelen levő személyeket, három részre, amely az említett gondolkodású többség mellett még két törpe, hangos kisebbséget is magában foglal.

Kedves Elvtársak! Engedjék meg, hogy néhány konkrét kérdéstről szóljak, és javaslatot tegyek a Központi Bizottságnak arra, hogy a tárgyaló delegáció mandátumában milyen tartalmi kérdéseket fogalmazzon meg. Kérem, hogy ezeket majd vitassák meg, és foglaljanak állást benne.

Az első kérdés, amit javasolnék: a megállapodások, a háromoldalú tárgyalásokon születő megállapodások időbeli érvényességének a kérdése. Erről tudomásom szerint az eddigiekben nem esett szó. Én azonban felvetném, hogy mi csak a választásokig érvényes kompromisszumokat kötünk — tudomásom szerint —, s az, hogy a választások után mi lesz, az jelenleg nem témája a háromoldalú tárgyalásoknak. Gondoljuk végig, mi toleráns kompromisszumra törekedve, megegyezésre törekvő álláspontot tettünk magunkévá, mellyel én maximálisan egyetértek, de van-e garanciánk arra, hogy mindazok a kivívott megállapodások és kompromisszumok, melyeknek természetüknél fogva érvényessége túl kellene hogy mutasson az első választásokon, érvényben lesznek-e a választásokat követően.

Engedjék meg, hogy egy abszolút szélsőséges szituációt hozzak fel példának, feltételezve például azt, hogy mondjuk kétharmados többséget szerez az ellenzék a parlamentben. A választások másnapján, vagy a parlament összehívásának másnapján azonnal alkotmánymódosítás keretében eltörölheti a köztársasági elnöki intézményt és az összes megállapodást, amit eddig kötöttünk. Tisztában vagyok azzal, hogy egy leendő parlamentet ma jogi eszközökkel előre elkötelezni, bizonyos szabályok betartatásával nem lehet. De azt hiszem, lenne annak politikai súlya, ha a háromoldalú tárgyalásokon részt vevő felek deklarálnák, ugyanúgy mint ahogy a tárgyalások megkezdésekor deklarálták, hogy saját politikai súlyukkal mindent elkövetnek annak érdekében, hogy a közös megegyezéssel született megállapodások egy meghatározott ideig, bárhogy is alakuljanak az erőviszonyok, tehát ez minket is kötelezne, érvényben maradjanak, s esetleges parlamenti többségét ne használhassa föl a már született kompromisszumok felrúgására egyetlen fél sem. Ennek konkrétan meg lehetne határozni az időhorizontját, mondjuk egy választási ciklus például.

Következő konkrét ügy, amihez szólni szeretnék, ez a párt a munkahelyeken. Én úgy gondolom, hogy ennek a témának a kapcsán különböző ügyek keverednek. Azt hiszem, külön kellene választanunk azt, hogy a párt belső logikája szerint hol, hogyan és milyen szervezeti egységekben látja legcélszerűbbnek és ésszerűbbnek azt, hogy politikai tevékenységét kifejtse. Ebben lehet választási szempontokat, minden egyéb mozgalmi szempontot is érvényesíteni. Ez egy ügy.

Egy másik ügy, hogy mit mond ki a törvény, megint csak szélső értéket kell példának mondanom, hiszen a jogszabályban, ha benne van valami, akkor az már értelmezés kérdése, ha belefér, akkor sok mindent lehet ennek alapján csinálni. Ké-

rem szépen, ha tilos a pártoknak politikai tevékenységet kifejteni úgy általában a munkahelyeken, akkor ez azt jelenti, hogy bármelyik párttagunk egy szélsőséges esetben elbocsátható a munkahelyéről, ha ott úgymond kommunista propagandát fejt ki.

Ezeket a dolgokat ilyen értelemben is végig kell gondolnunk, mert ma a barátságos, konszolidált és számunkra kedvező — relatíve kedvező — erőviszonyok pozíciójából látjuk az ügyeket, de nem hiszem, hogy pesszimizmus bizonyítéka lenne a részemről, ha azt mondom, hogy bizony ezeket egy más szituációra vonatkoztatva is végig kell gondolni, hogy mi lesz törvényes, és mi nem. Ezért én azt javaslom, hogy a Külényi elvtárs által másodikként a), b), c) pontban sorolt megfogalmazást fogadja el a Központi Bizottság, és bízza meg a tárgyaló delegációt ennek érvényesítésével.

A harmadik kérdés, amiről szólni szeretnék, a külföldi pénzügyi támogatás és a pártvagyon kérdése. Én úgy látom, hogy a párttörvényben az eddig kialakított pozíciók aránytalanul kedvezőtlenek az MSZMP számára, hiszen gyakorlatilag semmilyen mértékben nem korlátozzák magánszemélyek, alapítványok, cégek és egyéb szervezetek külföldről történő pénzátutalásait, juttatásait, melyekre konkrét példák egyébként már napjainkban is igen intenzíven megfigyelhetők. Arra mi nem számíthatunk, hogy külföldről jelentős támogatást fogunk kapni, ugyanakkor, amikor nyilvánvalóan ennek a nyitottsága ellenfeleinknek az érdeke, az MSZMP egyetlen potenciális jövedelemszerzési forrása lebeg a vizek fölött, és ez a pártvagyon [sic!].

Azt hiszem, hogy e két dolognak az egymás mellé állítása, kompenzáló módon történő megállapodás ezekben a kérdésekben nem az asztalnál, hiszen egyetértek velem, hogy nem tartozunk elszámolni nekik a vagyonunkkal, de valamilyen formában ennek a két tételnek a tisztességes együttes elrendezése valamilyen megállapodás felé, talán arányosabb megállapodás felé mutatna; s ebben, mielőtt bármifajta tárgyalásokba bocsátkozunk a háromoldalú tárgyalásokon vagy más formában az ellenzéki szervezetekkel, tudatában kell lennünk, tisztában kell lennünk azzal, hogy a kormánynak módjában áll-e, és hajlandó-e abban segítséget nyújtani saját pártjának, hogy egy tisztességes — hangsúlyozom, tisztességes — vagyonszámlálás alapján az a vagyon, amely nem visszaszámraztatandó az állam számára, az az MSZMP tulajdonába megnyugtató módon kerülhessen, vagy az idő húzásával és az ügy megoldatlanságával automatikusan megszületik a döntés, hogy egy új parlament már a lehetőségét is meg fogja teremteni annak, hogy törvény vagy rendelet útján egész egyszerűen elkobzásra kerüljön az MSZMP teljes vagyona, s mások kegyétől függjön, hogy ebből mennyi az, ami indokoltnak tűnik, hogy az MSZMP birtokába kerüljön.

A negyedik tétel, amihez konkrétan szólni szeretnék, az az egyházi személyiségek és a politikai pártok kapcsolata. Ez ugyanis nem merült fel az eddigiekben. Számomra — s lehet, hogy naivitásnak tűnik ez a kérdés — meglehetősen furcsának tűnik, hogy például a hadseregben pártok nem működhetnek, de úgy tudom előkészület alatt állnak olyan intézkedések, amelyek az egyházak működését lehetővé teszik, vagy a fegyveres testületek tagjai parlamenti képviselők nem lehetnek, de az egyházak személyiségei lehetnek. Súlyos gondot érzek abban, ha az egyházi szószékek konkrét politikai pártok törekvéseinek szócsöveivé válhatnak. Nem kívánom ezzel azt mondani, hogy feltétlenül azzá is válnak, s e kérdés mérlegelésébe bizonyára finoman és érzékenyen be kell kalkulálnunk az egyházakhoz való viszo-

nyunkat, és nem kívánom ezt rontani, de megint csak perspektivikusan végiggondolva, gondolom vannak európai szabványok, amelyekhez hasonló módon meg lehetne oldani azt, hogy az állam és egyház szétválasztása — amely a nagy francia forradalom egyik komoly vívmánya — ne rendeződjék vissza hazánkban sem egy modernizáció keretében.

Legvégül szeretnék egy kompromisszumosnak tűnő javaslatot tenni a Harmadik Oldal problémájával kapcsolatosan, és pedig azt, hogy a választójogi törvényben én elképzelhetőnek tartanék egy olyan vegyes konstrukciót, melynek keretében a Harmadik Oldal szervezetei az egyéni választókerületekben jelölteket indíthatnak, ugyanakkor listát csak pártok állíthatnának. Indoklásul természetesen nem tudok nemzetközi jogi és jogfilozófiai érveket felhozni, praktikusnak tűnik azonban, hogy ha egyéni jelöltek is indulhatnak az egyéni választókerületekben, akkor ez szervezetek égisze alatt is történhessék meg, s számunkra sem mindegy, hogy esetlegesen egy egyéni választókerületi második fordulóban lesz-e valaki, akinek a jelöltje esetleg nem az ellenzék valamelyik pártjának javára fog lemondani a választóinak a szavazatairól. Gondolom ez is egy, talán nem elítélendő, önző megfontolás lehet a mi pártunk részéről. Köszönöm szépen.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm szépen. Nagy Imre elvtárs következik, utána Kárpáti Ferenc elvtárs.

NAGY IMRE elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én aggódva jöttem a mai központi bizottsági ülésre, s ez az aggodalmam a vita alapján ez idáig nem csökkent. Aggódva, hogy mutatja-e a Központi Bizottság vitája a szükséges higgadt konstruktivitást, közelítünk-e ahhoz a sokat hivatkozott, új minőségű párthoz, lesz-e más a mai központi bizottsági vita, mint az elmúlt egy évben bármikor. Én három plusz egy kérdéshez szeretnék röviden hozzászólni.

Az első: én kicsit azt érzem, azt látom, hogy ismét jól megvertük az ellenzéket ebben a teremben. Ismét elmondtuk szenvedélyesen, hogy hogyan kell velük vitázni, hogy kell rájuk reagálni, elmondtuk ezt egymásnak itt, de kint nincs ekkora szenvedélyünk, nincs ekkora határozottságunk, nincs ekkora biztonságunk. Engem egy olyan hadvezetőségre emlékeztet mindez, amely a haditanácsban arat nagy győzelmeket, sőt még a legjobb tábornokait is, legyenek azok kormányfői vagy más poszton, legjobb tábornokait is megrója, ha nem a szándékolt eredményt hozzák.

A második gondolat, amit szeretnék felvetni, hogy ismét jól megvédtük az elmúlt negyven évet, a múltunkat; elhangzott, nem kell szégyenkeznünk, jókat akartunk, külföld elismerte, egymás előtt felmentjük magunkat és felmentjük egymást, közben az alapkérdésről nincs szó, ezt az országot ez a párt vitte a mai válságba, a mai helyzetbe, s a fiatalokat nem érdekli a szándék, nem érdekli a próbálkozás akkor sem, ha a külföld akkor elismerte, nem érdekli Európa értékítélete, a helyzet érdeklő, az a valóság, amit örökölt, amit örököltünk, s ami miatt igenis van szégyenkeznivalónk. Én tízéves párttagsággal úgy érzem, van szégyenkeznivalónk, s ennek a felelőssége alól mi nem menthetjük fel magunkat, mert ha mi fel is mentjük ezalól magunkat, a nép, de az ifjúság különösen nem fog minket felmenteni, függetlenül attól, hogy milyen jó szándékkal, becsületes tartással dolgoztunk az elmúlt években, évtizedekben. Ma azt mondjuk, hogy igen, belátjuk, zsákutca volt sok szempontból, amit eddig csináltunk, de most mások leszünk, modellváltást csinálunk, demokratizálunk, egy új típusú pártot csinálunk az MSZMP-ből, de mitől várjuk,

hogy az ellenzék ezt elhiggye nekünk? Pontosabban az engem nem érdekel, hogy az ellenzék elhiszi-e nekünk, mitől várjuk, hogy a nép elhiggye nekünk mindezt, mitől várjuk, hogy megadja ehhez nekünk a bizalmat, hogy ezt végig is csinálhassuk. Teszem azt, megadja a bizalmat, mitől várjuk, hogy megadja nekünk az időt is ahhoz, hogy magunkat a magunk által tervezett tempóban változtassuk meg és alakítsuk át, szép fokozatosan kivonulva a munkahelyekről, fokozatosan elrendezve a vagyoni ügyeket és más kérdéseket. Én tudom és hiszem, hogy ilyen dolgokat csak fokozatosan lehet elrendezni, de miért kell, hogy ezt a magyar társadalom is elhiggye és elfogadja nekünk *[sic!]*?

A harmadik kérdés, amiben a dilemmát szeretném felvetni. Az MSZMP és a munkások ügye, és ezen keresztül egy kicsit a munkahelyi jelenlét kérdése is. Sokfelé járva az elmúlt hónapban, az országban fiatal közösségek között nagyon sok munkahelyi közösséggel is találkoztam, legfontosabbnak azt tartom, hogy ne ártassuk magunkat, a munkásság nem a miénk, szerencsére másé sem. Pillanatnyilag szakszervezeté sem, az ellenzéké meg még kevésbé, de nem is a mienk. S ha más nem, az időközi választások rá kellett hogy döbbsenjenek erre minket, mert Szege-den nem az értelmiség verte meg az MSZMP jelöltjét a választásokon, hiszen nem olyan körzetről van szó, és ugyanez máshol is elmondható, ahol az erőnk még nem kicsi, bár csökkent az a klasszikus nagyüzemi munkásság, jelentős részben az a réteg, amelyik prognosztizálhatóan vesztese lesz a szükséges szerkezetátalakításnak, a váltásnak.

Gondoljuk végig akkor, hogy akarjuk mi a jövőbeli bázisunkat, tömegtámogatásunkat megszervezni és építeni. Sokat beszélünk általában a munkásságról, hogy a munkásság ezt támogatja, a munkásság azt támogatja. Melyik munkásság? Az, amelyik a bezárásra ítélt bányában dolgozik, vagy az, amelyik egy mikroelektronikai cégnél dolgozik. Számomra nincs egységes munkásság Magyarországon. Iszonyatosan érdektagolt a magyar munkásság.

Itt szeretnék kapcsolódni a munkahelyi jelenlét kérdéséhez is. Az én véleményem, hogy erőltetett tempóban kell a munkahelyekről kivonulni ennek a szervezetnek. Munkahelyekről kivonulni, *[ami]* nem zárja ki az én értelmezésem szerint a munkahelyek szerint összeálló pártközösségek létét. És nem az ellenzék miatt, nem a megegyezés miatt, nem mások miatt kell ezt nekünk megtenni, hanem saját magunk miatt, a saját érdekünk miatt.

Egyik pillanatban elmondjuk, hogy esnek szét a munkahelyi szervezetek, nekem is ez a tapasztalatom. Tegnap a Politikai Intéző Bizottság ülésén is említettem, hogy az ifjúsági vezetők értekezletén, ahol sokan részt vettek, tömegesen mondták el, hogy munkahelyi párttitkárok jelentős része ment el személyzeti osztályvezetőnek az elmúlt három hónapban, s miközben megállapítjuk, hogy esnek szét a munkahelyi pártszervezetek, mereven védjük a tegnapi szerveződési kereteket, azt a formát. Nekem nem elvi gondom van a munkahelyeken való jelenléttel, hanem az, hogy akkor nem leszünk jelen máshol. Becsapjuk magunkat, ártatjuk magunkat, elhitetjük magunkkal, hogy erősek vagyunk, csak éppen olyan pályán vagyunk erősek, ahol már kisebb dolgok dőlnek el, és ahol az igazi nagy kérdések dőlnek el, azon a pályán meg nem leszünk jelen.

A másik érvem, hogy ennek a pártnak a sorsa — az én megítélésem szerint — ma csak egyrészt azon múlik, hogy mennyire tud átalakulni. Legalább ilyen fontos szempont az, hogy mennyire tudja elhíttetni a magyar társadalommal, hogy átalakul. Mert mi átalakulhatunk, de ha ezt a társadalom nem veszi észre, vagy nem

akarja észrevenni, és nem fogadja el, akkor az átalakult pártot fogja megverni a választásokon. Én ezért egyetértek Németh Miklósnak azzal a gondolatával, hogy mi megegyezhetünk a párton belül a legszélesebb körben is, ha utána együtt söpör el minket a társadalom, a nép. Nem lincseléssel — mert azt hiszem, egy szűk, hangos, durva kisebbség az, amelyik durva antikommunizmussal lép fel —, hanem kulturáltan, demokratikus módon, választásokkal fognak minket kiséprűzni. Én azt hiszem, ha mereven ragaszkodunk a munkahelyi szervezetekhez, a minél tágabb egység elvéhez, gondolatához, akkor mi mondhatunk akármit a magyar társadalomnak, mert ne legyen kétségünk, a dokumentumainkat nem fogják elolvasni, a szavunknak nem fognak hinni, hanem apró jelekből, apró üzenetekből fogják a következtetéseket levonni.

Én így gondolkodom a munkahelyi jelenlét kérdésében, ennek megfelelően azt a felfogást támogatom, amit az MSZMP tárgyaló delegációja a háromoldalú asztalnál is felvetett. Természetesen a Központi Bizottság döntését, állásfoglalását elfogadom ebben a kérdésben, ha ezzel ellentétes, akkor is. Egyet azonban fontosnak tartok. Ha ezzel ellentétesen dönt a Központi Bizottság, akkor sem lökhetjük az MSZMP tárgyaló delegációját olyan helyzetbe, hogy látványosan kelljen visszavonulnia. Én nem tudom megítélni, hogy hibázott, vagy nem hibázott, mert nem voltam ott, amikor a mandátum megfogalmazódott, ha hibázott, akkor ezt ki kell mondani a Központi Bizottságnak belül, de nem szabad elfelejtenünk, hogy mi most már választásokra készülünk, és a választásokra készüléskor kifelé a lehető legnagyobb szolidaritást kell mutatnunk egymás iránt, menedzselnünk kell egymást, jeleltjeinket különböző posztokra. Ennek megfelelően tehát, ha változtatni is kell a véleményen, azt próbáljuk meg szövegmódosítással, vagy egyéb módon, és ne látványos visszakozással megvalósítani. Köszönöm szépen.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Kárpáti elvtárs következik. Utána Kovács László elvtárs.

KÁRPÁTI FERENC elvtárs: Kedves Elvtársak! Tulajdonképpen egy hónap van hátra a kongresszusig. Én úgy gondolom, hogy a mai központi bizottsági ülésnek erre kell a figyelmét koncentrálni. Mit tudunk ez alatt a rövid idő alatt végezni, és mit tartunk a legfontosabb kérdésnek, vagy mit kell hogy tartsunk. Van az a terv, hogy a kongresszusig ilyen üléseken mi kerül napirendre, az szerepel benne, hogy szeptember 25-én tárgyalja meg itt a Központi Bizottság a programnyilatkozatot, annak ismeretében, hogy a párttagság hogyan vélekedett róla.

Mindjárt mondanám, tudom, hogy 25-ig sem kerül birtokába a Központi Bizottságnak, hogy szélkében a pártban mi lesz a vélemény. Azért nem, mert az értekezletek zöme lement, amikor megkapták. Ezért azt javasolom, hogy hozzuk előbbre, tehát egy előző KB-ülésre, 12-én van azt hiszem.

Én az egyik leglényegesebb kérdésnek tartom, ha már úgy sikerült az előkészítés, hogy a Központi Bizottság megtárgyalása nélkül adtuk ki vitára, ez is elég furcsa, valószínű azért van, mert az idő sürgetett, nem, mindenesetre előbb fognak véleményt mondani szélkében a pártban, mielőtt itt a KB megtárgyalta volna, pedig mégiscsak ez a programnyilatkozat ott van a kiküldött anyagban, valamikor a jövő év, nem tudom mikorra volt megtervezve, annak idején, amikor még olyan nagyon ütemes, nyugodt valaminek láttuk a májusi pártértekezlet után ezt az egész menetrendet. A párt számára meghatározó, hogy ez a programnyilatkozat mit tartalmaz.

Ezért, amit lehet, ne egy pár nappal a kongresszus előtt, legalább két héttel előtte tárgyaljuk itt meg. Ez a javaslatom.

A másik, Kállai elvtárs feltette kérdésként, hogy mi lesz a beszámolóval. Nekem ez a másik nagy kérdésem ugyancsak. Tudom, hogy majd készül, de az volna a javaslatom, hogy legalább ez a 12-i KB, ha már nem lehet előbb, bár én el tudnám képzelni, hogy előbb is kellene egy KB-ülést tartani. Talán legalább, hogy mire irányuljon, hogy mit tartunk mi most a legfontosabbnak. Nem a beszámolót, de legalább azt mondjuk meg, mit tartalmazzon, mik legyenek a fő kérdései.

Emlékeztetnék, elvtársak, arra, hogy a májusi pártértekezleten a gazdaság kérdései háttérbe szorultak. Ennek az országnak ez a legfőbb kérdése most, meghatározó, döntő kérdése. Tegnap a kormány tárgyalta szintén ezeket a kérdéseket, itt nincs szó arról, ami a kormányülésen szerepelt. Mintha nem lenne szinkron, mintha valahogy másképp kellene ott mérlegelni, mint itt. Egy kötélháncot jár ez a kormány a gazdaság dolgaival. El is hangzott, nem érzi a háta mögött azt a politikai erőt, ami szükséges volna egy ilyen nagyon nehéz helyzetben.

Úgy gondolom, hogy most a kongresszus — itt sok-sok más kérdés van; a párt belső élete, szervezeti válsága, egyéb — a gazdaság dolgait nem kerülheti meg. Miért nem? Mert akkor hogyan készülünk a választásra? A választásokon meghatározó, döntő lesz, hogy milyen programot hirdetünk mi meg. Hallgattam Nagy elvtárs hozzászólását, hogy végigistorozta a mai ülésünket, hogy bűnösök, hibásak vagyunk, magunkat vigasztaljuk, itt a teremben bátrak vagyunk, kint már nem, vártam volna, hogy és akkor mit tegyünk? Egy dolgot mondott, hogy valami erőltetett ütemben vonuljunk ki az üzemekből. Mással mit kell csinálni? Nehéz helyzetben van az ország nagyon, de nem defetisták vagyunk, előre kellene nézni. Mit kell csinálni? Megtéphetjük magunkat, de itt az ország dolgáról van szó, nem a pártról, ennek a népnek, ennek az országnak a sorsáról, jövőjéről. És ez a párt, amelyik ennyi hibát, meg bűnt követett el, felel a jövőért — mert nincs más. Van mindenféle erő, tessék elolvasni itt ezt a röplapot, azok nem fogják kihúzni *[sic!]* az országot. Most ezért felelünk igen, fiatal is, meg az idősebb is, hogy tudunk előrejutni.

Ezért azt mondom, hogy minden figyelmünket próbáljuk — ha már így határozunk, hogy ilyen rövid idő alatt kongresszust csinálunk —, hogy a kongresszuson mi legyen a fő kérdés. Mert csak utána lehet — és ez a másik dolog, amit el akarok mondani — valahogy igazán megnyugtatóan abban véleményt mondani, hogy mikor legyen a választás, mi, az MSZMP részéről, mit tűzünk magunk elé. Többször előfordult, de most megint a kormányülésen ez volt az egyik fő kérdés. Minden azt diktálná tulajdonképpen ebben az országban, hogy minél előbb legyen, de fel vagyunk rá készülve? Engem végtelen nyugtalanít, hogy maga a párt nincs felkészülve rá. Az ember tele van aggodalommal, mi lesz ezen a kongresszuson? Hogy kerül ki az a párt erről a kongresszusról? Hogy nézünk mi a választások elé?

Megmondom őszintén, én nem látom, hogy a párt hogyan készül a választásokra. Most nem úgy kell készülni, mint korábban. Itt óriási szervezeti erő, meg rengeteg dolog kell. Lehet, hogy valahol csinálják, de én nem látom. Mindenképp azt mondom, érdekünk azt kívánja, hogy minél előbb, de a kongresszus előtt nem hiszem, hogy meg tudnánk igazán mondani, hogy mit tűzünk magunk elé, mikor legyen a választás.

Én is tele vagyok aggodalommal, nemcsak Nagy Imre elvtárs. Ténylegesen, mert két KB-ülés között az ember azt tapasztalja, hogy nőnek a szélsőségek jobbról, meg balról is, és mi valahogy nem tudunk erre megfelelő módon reagálni. Kinek

mi tetszik, az egyik ezt marasztalja el, a másik amazt, nem vagyunk benne egységesek. Én nem mondanék se számokat, se arányokat, de valahogy ez is a kongresszushoz tartozna, hogy valahogy világosabban kellene nekünk azt látni a mostani helyzetünk, meg elemzésünk alapján, hogy mitől kell elhatárolnunk igazán magunkat. Azzal teljesen egyetértek, hogy a kongresszus után — nem tudom milyen formában kell elvégezni, de valahogy el kell végezni, hogy amit a kongresszus elfogadott programot, határozatot, szervezeti szabályzatot, hogy nem kell nekiesni és szétverni mindent; el kell határoljuk magunkat az egyik szélsőségtől is, meg a másiktól is.

Naponta találkozok az ember olyannal, mint ma egy hete volt a fűrjtenyésztő, én nem tudom kicsoda ez az ember,⁷³ létezik-e, bár fényképet is hoztak róla, és mondja, hogy hány KB-tag, meg a megyék, meg a csuda, meg katonai hatalomátvétel. A pártértekezlet szünetében jöttem hozzám, hogy kérem itt van ettől az újságtól ez az újságíró, a Honvédelmi Minisztérium most rögtön nyilatkozzon, mert ez katonai hatalomátvétellel fenyeget. Mondom, kérdezzék meg, van fegyverük. Remélem nincs, meg nem ismerjük miféle szervezet ez, ki ez. Tényleg ne hagyjuk szó nélkül, nem hagyhatjuk! Végül is megrágalmaz, ránk egy nagy ütés, csapás. [Ne hagyjuk magunkat!] Mondjuk ez nagyon kirívó. Én nem mondom, hogy vagdalkozással, de a kongresszus után el kell határoljuk magunkat mindkét irányban, mert mindkét irányban tapasztalhatóak ezek a szélsőségek.

Aggodalmam azért is van, mert egyáltalán ez a meggyengült párt most már huzamosabb idő óta, tulajdonképpen ebben az évben sokszor visszatért [sic!], hogy a vezetésen belüli nézeteltérések, villongások kárt okoznak a pártnak. Most valamit, amióta ez az új felállás van, Elnökség, Intéző Bizottság, szóval mintha csökkent volna, de hozzátenném, hogy ez nem elég. Szóval nem elég az, hogy most már nem bántjuk egymást. Ebben a meggyengült állapotunkban hiányzik az a vezérkar, amiről itt szó volt, nem katonai értelemben, de hiányzik a vezérkar. A magam részéről ezt hiányolom a legjobban. Szolidaritásról is szó volt, meg sok mindenről, és ugyanakkor továbbra is vannak olyanfajta személyes megnyilvánulások, amelyek pedig kifejezetten ártanak és zavarnak.⁷⁴

[Hát elég sok minden szóba került már. Én túlságosan nem kívánom szaporítani, de azért megemlítem: kérem szépen, a Központi Bizottság tagja vagyok, felelősséggel tartozok a hadsereg dolgaiért, s nekem az újságokból, a KB apparátusából egy fiatalember szájából, én nem tudom, hogy mennyire katonai [sic!] képzett, lehet hogy valami nagy katonai tudású, és méghozzá külföldi lapból megtudni, hogy átfogjuk szervezni az egész hadsereget, a főirány most már más, egyéb. Milyen állapotok ezek? És utána mekkora a lárma itt a pártban, széltibe-hosszába. Nem tudom, hogy zárjuk le. Engem személy szerint bántanak. Én elképzelhetetlennek tartom normális körülmények között az ilyenfajta eseteket. Nemcsak én, mint miniszter nem tudtam róla, egyetlen a katonai vezetésből, senki. Hát ez nem egy akár-miféle kérdés. Nem méltatja az embert arra, hogy megkérdezze. Én nem ismerem őt, hát nem találkoztam vele életemben, de ez megengedhetetlen állapot. Hasonlót kérnék én a kerekasztalnál tárgyaló delegációtól is. Ne az újságból tudjak meg dolgokat! Ha más nem, mint központi bizottsági tag kérem, tegyék lehetővé, hogy amiben a hadsereget érintő kérdésekről van szó, katonákról, ezek bonyolult dolgok, higgyék el, nem akarom eltúlozni, de aki nem él benne, nem ismeri kellő alaposággal, mellé fog fogni.

Engedjék meg, hogy néhány példát felsoroljak. Elmondta Pozsgay elvtárs, hogy

itt arról van szó, hogy szóval a középszintű és felsőszintű pártvezetésben fegyverek nem vállalhatnak pártfunkciót. Ugye ez az MSZMP küldöttségének az álláspontja. Hát kérem szépen, én ezt így ismerem. Az én véleményemet azt nem kérdezte még senki. És én meg fölteszem: miért? Hát ez milyen elv? Miből indultak ki? Na, nem engem izgat ez olyan borzasztó mód, de én kérem ismerem a hadsereget. A Kilényi elvtárs valamikor még a múlt évben elmondta, meg a Kulcsár elvtárs a tv-ben, hogy a katonák nem lehetnek majd képviselők stb. En ismerem, hogy hogy fölborzolta a katonáknak a véleményét! Miért? Mert hogy] más oldalról is rengeteg támadás ér bennünket, és ezt valamilyen módon meg kell értetni, hogy mivel függ össze, miből indulunk ki. Így majd az Alkotmányban nem lesznek képviselők [sic!], valószínű, hogy ez elcsitul, el fogják fogadni. Nem lesznek, bár itt felmerült, Fabriczki elvtárs részéről az egyház — de talán nem ugyanaz a dolog. De megint felmerül, mi indokolja, hogy pártbéli tagsága alapján korlátozzák a jogait. Én nem tudom megérteni, mire lesz jó, hogy ismét mi magunk egy elégedetlenséget keltünk a hadsereg párttagságában. Amikor úgyis annyi gondunk és bajunk van.

Én szeretném megmondani: aminek igazán értelme van, s amivel az ellenzékkel tárgyalni és vitatkozni kell, benne van az alkotmánytervezetben, egyetértek vele, legyen főparancsnok, köztársasági elnök — még ott vita van —, de legyen. A parlamentnek milyen joga legyen, milyen garanciák vannak, ami ma egyébként állandó fő téma, hogy ne hogy a fegyverek beavatkozzanak a társadalom ügyeibe. Ott vannak ezek a garanciák. Ez a múltból fakadó aggodalom, lényeges, fontos kérdések. Kérdezem, hogy mi köze van a kerekasztalnak ahhoz, hogy a katonákat megválaszthatják a párton belül és hova. Kérem szépen, ha ki fognak menni a pártszervezetek a laktanyákból, akkor nekünk még inkább szükségünk van a területi pártszervezetekkel való közös együttes tevékenységre, nemcsak nekünk, a területi pártszervezeteknek is arra a rengeteg felkészült káderre, amivel a hadsereg rendelkezik. Most miért lökjük ki akkor ezekből a választott szervekből a katonákat? Nem is fogom tudni megérteni és megmagyarázni, de én nagyon kérem, hogy mint KB-tagot avassanak be, kérjék ki a véleményemet, ne az újságból tudjam meg.

Itt van a másik kérdés az Alkotmányban, hogy hadgyakorlatot más hadseregek részvételével nem lehet tartani, csak ha az érvényben lévő nemzetközi egyezmények ezt lehetővé teszik. Milyen nemzetközi egyezmények? Kérem, ezek belső határozatok a Varsói Szerződésen belül. Azt mondja, hogy ezeket hozzuk nyilvánosságra, nem lehet nyilvánosságra hozni kérem, ez béke és háborús szervei [sic!] határozvány. Most hogy lesz akkor? Nem tudom, eldöntött dolog-e? Kérem, hogy vonjanak be, mert mi vagyunk benne, mi értjük ennek minden csínját-bínját. Egyébként így melléfogunk.

Itt van, hogy katonai bíróságok. Vita van arról, hogy ne legyenek. Miért? Ez már nem olyan garancia, mint amiről az Alkotmány egyébként gondoskodik. A hadsereg bevetése, meg határon túli igénybevétele, nagy kérdések, fontos kérdések. Miért ne legyenek katonai bíróságok? Ki ért ehhez? Nem akarom kifejteni, meggyőződéssel, sok tapasztalattal mondom, hogy békében is kell katonai bíróság, a katonai bíróságot háborúban meg nem lehet elővakarni, rajzolni, akkor pedig nélkülözhetetlen.

Fabriczki elvtárs felvetette, ezért kitérek ezekre az egyházi dolgokra. Szeretném megnyugtani nemcsak Fabriczki elvtársat, hogy valami szertartást akarunk a hadseregben, aztán meg papokat, erről nincs szó [sic!]. Miről van szó? Arról van szó

kérem, hogy amit itt elfogadtunk az egyházakkal, a vallással kapcsolatban párton belül, ez értelemszerűen a hadseregben az eddigi felfogásunkat kell módosítsa, nemcsak a párttagságra, hanem mi kivetítettük a tisztre, és korlátoztuk egy csomó dologban, azt meg kell változtatni [*sic!*]. Nem arról van szó, hogy a hadseregben belül visszahozzunk ezt vagy azt. Ennek nagyon konkrét oka volt; elfogadtuk a honvédelmi törvényt⁷⁵ a parlamentben, ami annyira sikerült, hogy most a FIDESZ-t a hideg kileli, hogy ilyen kevésre zsugorodott a polgári szolgálatosok száma és egyéb. És most támadnak szépen, jócskán, de ezt azért kibírjuk, csak egymást ne bántsuk. Paskai a nyáron — amikor szabadságon voltam — írt egy levelet,⁷⁶ hogy július 31-ig be kell jelenteni, ha fegyver nélküli szolgálatot kér valaki. Ezt levél útján nem lehetett volna, felborít mindent, ha egy katolikus egyházzal elkezdünk vitatkozni. Akkor megbeszéltük, hogy a legjobb — biztos csodálkoznak —, ha én elmegyek. Legteljesebb egyetértésre jutottunk minden egyéb más dologban is. A többi egyház is egyetértett, és elhárítottuk ezt a problémát, de nem lesz a hadseregben sem vallásos szentelés, sem ilyesmi. Azt persze nem tilthatjuk meg, hogy az imakönyvét vigye a katona, és a szekrényben tartsa, és este az ágyában imádkozik. (Grósz elvtárs: taggyűlés helyett tarthatnátok istentiszteletet.) Nem fogunk tartani istentiszteletet.

Elvtársak, elnézést, ha hosszabb voltam. Én ezeket szükségesnek tartottam elmondani, és magam is azért hozzáteszem, hogy sok az aggodalom a katonák körében is. Nő az aggodalom, nem tudom elhallgatni végül, hogy nem tudunk megbirkózni ezzel a fantasztikus uszítással, ami folyik, és ehhez ténylegesen állami eszközöket is igénybe vesznek ellenünk. Én értem, törvény van, nem fogunk régi eszközökhöz nyúlni, de ha ennyire mindennek [*sic!*] szemet hunyunk, akkor ez valóban kudarc. Köszönöm.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm. Kovács László elvtárs következik, utána Berecz János elvtárs.

KOVÁCS LÁSZLÓ⁷⁷ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az időre is tekintettel, valamit azért, ami a szakszervezetre vonatkozott, egyetérték Nagy elvtárral, és nagyon sok dologban Katona Imre elvtárral. Érdekeségként, de aggodalom tölt el, hogy egy zárt egységen belül, amit Kárpáti elvtárs most elmondott, ilyen gondok, problémák és kilátástalanságok vannak, akkor mit lehet megélni napról napra egy olyan üzemben, egy olyan vállalatnál, ahol állandóan a bizonytalanság tényezője lebeg az emberek feje felett.

En arról szeretnék szólni csupán a KB-társaimhoz, akik, úgy gondolom, mindennap megélik azt az iszonyú aggodalmat, szembesítést és számonkérést, aminek csak részben vagyunk okai. Szeretnék emlékeztetni most a választás sorozatában — értem alatta a szakszervezeti választásokat, és értem alatta a párt-küldötttervezeteket, mert jó néhány helyen részt vettem — számon kéri, minek vagy ott, mit csináltál, mit tettél az érdekünkben, semmit nem tapasztalunk. Bizony elgondolkoztat.

Egy esztendővel ezelőtt pontosan augusztusban mondtam el itt a központi bizottsági ülésen, hogy milyen komoly gondok feszítenek Mecseken, nincs előkészítve az ún. szerkezetátalakításnak nevezett bányabezárás. Augusztus 23-án bekövetkezett a tragédia, és azóta sem tudtuk pontosan az emberekkel megérettetni a jövőjüket, a helyzetüket, a biztonságukat.⁷⁸

A kongresszusra készülve sokan fölvetették, és ma minden párttagban az vetődik

fel, még a nyugdíjasokban is, akik néhányan még az üzemnél vannak, hol lesz párttag. Mi lesz vele, mert az üzemből elmegy, de nem biztos, hogy a jelzett lakóterületre odaér. Erre választ kellene adni, mert el fogjuk veszíteni az üzemi munkások döntő többségét.

Választ kérnek arra, hogy a munkáspárt — mert még az, nevében programjában — bizonyítsa be, hogy mit vállalt fel a munkások, a nagyüzemi munkások s a műszaki értelmiség érdekében. Mert az ún. programnyilatkozatban van egy szó, hogy radikálisan meg kell oldani a humán értelmiség gondjait, bérét, amit én nem ellenzek, de azért arról is szólni kellene, hogy ezzel a nagy tömeggel mi fog történni, aki egyben választó is, a képviselőkkel [*sic!*] is, a tanácsoknál is és a pártnál is.

Erősíteni kellene most ezekben az időszakokban, ezekben a napokban a pártalapszervezetek munkáját. Ebben a vegyes felvágottban nem tudnak eligazodni. Egyik nap ezt hallják, a másik nap azt hallják, és ezen keresztül a lenti vezetők is bizonytalanok, és velük szemben is bizalmatlanná válnak, mert ha egyik nap erősíti ezt, akkor kiderül egy hét múlva, hogy nem is annyira ez az igaz, hanem most már mást kell hirdetni.

Engem, mint KB-tagot erősen foglalkoztat és aggaszt, hogy olyan csoportok akarnak minősíteni mint KB-tagot, akik nem is tudják, hogy az ember azon a területen mit csinál, mit dolgozott, vagy éppen ellenkező irányban, mivel tudnak róla néhány dolgot, hogy van egy elve, akkor majd megkezdi mustrálgatni, hogy ezen a kongresszuson érdemes-e indítani, vagy nem érdemes indítani. Ez is elgondolkoztatott.

Elgondolkoztat az is, hogy más akarja megmondani, hogy az én 38 éves párttagsági díjamból, ami megfelel egy középszerű kisháznak, mit fog majd csinálni. Ő ne ossza el azt a tagdíjamat, amit én fizettem eddig be. Ossza el azt, amit ő fizetett a saját pártszervezetébe vagy pártjába.

Figyelmünkbe ajánlom, elkerülte a figyelmünket és nem találkozom a program[ban] a kommunista értelmiségnek azon felhívásával, ami az elmúlt hónapokban közkezen forgott, nagyon sok olyan alapértékeket megőrző, hitelesen visszakereshető pontokat [*sic!*] találtam benne, amit át kellene venni, át lehetne menteni, lehet politizálni párttagságunk körében vele. Meg kellene gondolni a kongresszusig való készülésnél a címkézések abbahagyását. Senkinek nem tesz jót, csak elmérgesíti a helyzetet. A vezetés egységét árgus szemekkel nézik, sajnos hétről hétre lehet találkozni ellentmondó véleményekkel és más ítéletekkel, ami olykor csak testületekre tartozna.

Végül meg kellene azt is gondolni, és már válaszolni kellene, hogy ki kinek a nevében nyilatkozik, és milyen tömeget képvisel. Azért mi mégiscsak közel 800 ezren vagyunk [700 ezren, de lehet hogy már ez sem igaz, mire kimondja az ember], és egy néhány ezres főt képviselő csoport — mely alkalmi csoportokkal dolgozik — kijelenti, hogy a nép nevében, ezeknek a nevében ezt és ezt kéri.

Aggodalom tölti el párttagságunkat és engem is a határos szocialista országokkal való kapcsolatunk politikai rendezetlensége, amivel találkozunk is a tv-ben, rádióban, nem tesz jót számunkra, át kellene gondolni, és jó lenne ebben is illetékeseknek nyilatkozni, hogy hogy ítéljük meg.

Végül befejezésként, mivel a héten meg kellett élni, hogy a csendes tömeggel szembe kellett nézni. Szeretném hangsúlyozni, hogy ott voltak a párttagok, a párttestületi tagok, a választott vezetők, a vezérigazgatók és mindazok, akiket ez a létbizonytalanság fenyeget.⁷⁹ Nagyon szeretném figyelmünkbe ajánlani, hogy még a

hátralévő időszakban — mert ez a hullám nem csendesedett le — jó lenne nagyon korrekt, komplex, felelős ember szájából az egész energiastruktúrára választ adni. Mi nem a szerkezetátalakítás ellen vagyunk — ezt tavaly is elmondtam —, de augusztusban be kellett jelenteni Egercsehinek a bezárását, a nyirádi bauxitbányát és most a mecseki uránbányát [sic!].

És még egyet, ezzel befejezem, hogy az ütemekre is oda kellene figyelni. Én április 29-én Németh elvtárral konzultáltam, és úgy ítélt meg, hogy többé-kevésbé a kérdésekben megegyeztünk, és bizonyos kérdéseket taktikailag nem lehetett még kihozni, ez 29-én volt, 30-án a tv-ben bejelentik, hogy bezárjuk az uránbányát, s a végén rám sütik, hogy én megegyeztem, megalkudtam a bányászok háta mögött, és nem mondtam meg, hogy bezárják a bányát.

Tehát az ütemezésekre is vigyázni kell. Nagyon feszült a hangulat, még szót lehet érteni az emberekkel, de konkrétan azokra a kérdésekre kell válaszolni, amiket kérdeznek, amit igényelnek, mert a pécsi demonstráció nemcsak a kormány emberétől nem fogadta el, amikor kijelentette, hogy bezárjuk, a szakszervezet emberét is letapsolta, amikor nem tudott konkrét dolgokat mondani. És azt hiszem, hogy ez a legfontosabb a hátralévő időszakban, hogy találkozzunk az emberekkel, megnyugtassuk [sic!] és felhívjuk a figyelmüket arra a veszélyre, amiről Németh elvtárs is szólt. Köszönöm szépen.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm. Berecz elvtárs következik. Utána Rajkiné elvtársnő.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Kedves Elvtársak! A tisztesség azt kívánta volna, hogy lépjek vissza a felszólalástól, de éppen azért ragaszkodtam a felszólaláshoz, mert hogy ilyen érzésünk van. Néhány megjegyzést szeretnék csak tenni, hogy rövidre fogjam, és ne agítáljak. Az első megjegyzésem az, hogy nem nagyon érződik ezen a központi bizottsági ülésen, hogy mi zajlik, mi mozog és mi ütközik a pártszervezetekben és a párttagok között. Én természetesnek tartom, hogy a kongresszus előkészítésével [sic!] rendkívül sok spontán elem van, nagyon sok a kezdeményezés, nagyon sok hál' istennek nem tervezett vita és ütközés van, de hogy a Központi Bizottság nem központja és nem irányítója ennek a folyamatnak, azt viszont sajnálatlanul állapítom meg. Nem robban itt az a két tényező, ami a tagság körében nagyon élénk, és a küldöttek között pedig különösen éles vitát vált ki, egyik szakadunk vagy nem szakadunk, mikor, a kongresszus előtt vagy alatt, és a másik, hogy ki-sebbségek ítélkeznek a tagság többsége fölött, minősítéssel és bélyegzéssel, a Központi Bizottság fölött is.

Örülök, hogy Kovács László elvtárs szólt róla, én csak megemlítem, szerintem is teljes mértékig elfogadhatatlan, és a Központi Bizottságnak vissza is kellene utasítani, hogy mintegy 20 ezer reformkörös 450 képviselője holnap minősíteni akarja a Központi Bizottságot.⁸⁰ Én írásban megadom, hogy az én minősítésem milyen lesz, nem ettől tartok, hanem attól tartok, hogy denúciálás következik be. Ugyanis egy Központi Bizottságot személy szerint a saját választói körzete, környezete, egészében pedig a kongresszus tartozik megítélni, nem egy pótintézmény. Ha minimális szabályaink nincsenek, akkor nincsenek olyan normák, aminek alapján ez a párt pártként működik, működtethető és összethartható.

Horn elvtársnak csak annyit mondanék, hogy annyi energiát fordítson a párttagok meggyőzésére, a reform szellemében, mint amit Deutsch Tamás kimentésére fordított, akkor már nem üzenget, hanem arra törekszik és arra igyekszik, hogy ez

a párt minél nagyobb létszámban legyen reformpárt, reformszellemű párt, és hozzatenném, hogy marxista szellemű párt is.

Ezzel kapcsolatban röviden a szervezkedés helyéről a következőket mondanám. Nem ma merült fel, nem Pozsgay elvtárs álláspontjával merült fel, hol legyen a szervezkedés, tavaly november óta állandóan napirenden van. És pontosan tudjuk, hogy egy tendenciának vagyunk a részesei. Ez a tendencia pedig az, hogy abból a lenini elvből kiindulva, és attól eltérve, hogy ott kell szervezkedni, ahol dolgoznak az emberek, ott kell szervezkedni, ahol a munka szervezetében a legszervezettebb az erő, át kell térni arra az elvre, hogy elsősorban ott kell szervezkednünk, ahol választanak, szavaznak az emberek, mert a parlamenti demokrácia teljes bevezetése azt a pártot preferálja még, elsősorban ezt tudja megtenni *[sic!]*. De én azt mondanám, hogy a probléma ott volt, hogy a Központi Bizottság végül is nem döntött, csak vitatta, és ugyanakkor a sajtó útján ilyen ütemtervet kaptunk, és ez megzavarta a Központi Bizottságot.

Véleményem szerint elsősorban azt kellene kimondani, hogy a termelési folyamatba és szervezetbe nem szólhat bele semmilyen politikai szervezet. Ez a lényeg. Utána azért mindenütt az állampolgárok joga — kivéve azt a szűk kisebbséget, amit Alkotmányban, külön törvényben eltiltunk a politikai állásfoglalástól — a szervezkedés módja. És ebben az esetben én úgy gondolom, hogy munkahelyen is lehet valamiféle összekötő szervezete a párttagoknak, amely az üzemen vagy munkahelyen belül valamiféle politizálást irányít, elősegít, támogat.

Választási harc az üzemekben is fog folyni, vagy a munkahelyeken is, nemcsak a területen. Területen konkrét személyekre lehet mozgósítani, és konkrét személyek mellett lehet kiállni. Azt azért mondjuk meg magunknak, hogy politizálástól eltiltani az embereket nem lehet, mint ahogy rákényszeríteni sem. Volt idő, amikor szerettük volna, hogy politizáljanak, most pedig nyugodtabbak lennének, ha egy kicsit kevesebbet politizálnának. Eltiltani attól sem lehet, hogy hétfőn megtárgyalják a futballeredményeket, nevetséges akkor föltételezni, hogy a párttagok nem párttagok az üzemben, a munkahelyen, mikor politizálás folyik, és ott, ahol az alapszervezet tagja lesz *[sic!]*.

Én megértem Nagy Imre elvtársat, hogy fiatalos lendülettel ki lehet vonulni a KISZ-ből a DEMISZ-be,⁸¹ de ezt megcsinálni azzal a gárdával, százazrekkel, akik azon nőttek föl, hogy a fejükbe vertük a marxista szellemű szervezkedést, hogy egyik napról a másikra kivonuljanak, azért annyi tiszteletet adjunk meg ennek a gárdának, mint eddig elvártunk tőlük támogatásban. És segítsük ahhoz, hogy át tudjon menni a fő politikai területre, meghagyva azt a bázist, ahol él, dolgozik és jár a szája, követel, vagy állást foglal.

A másik téma, én nagyon sajnálom a kormány és a szakszervezet vitájának ezt a szintjét, amire eddig eljutottunk. Nem elégít ki sem Németh Miklós elvtárs válassza, sem Nagy Sándor elvtársé teljesen, és nem is arra gondolok, hogy itt kellene tisztázni ezt a vitát, de a következőt szeretném hozzátenni: azért veszélyes most ez a vita, mert ha az üzemi szervezkedésről lemondunk, mint alapszervezetekről, pártbizottságokról, akkor minden párttag belső kötelessége lenne, hogy a szakszervezetben dolgozzon. Márpedig, ha a kormány az MSZMP kormánya, mint ahogy Nyers elvtárs mondta, akkor ez a vita a mi vitánk, akkor is, ha a fejünk fölött folyik, ránk száll vissza. Állást kell foglalni, kormánypárti kommunista vagyok, vagy szakszervezeti párté *[sic!]*. Márpedig én mind a kettőre szeretnék lenni, nem lemondva a szakszervezetről, munkahelyeken elsősorban a szakszervezetekben kel-

lene dolgozni. Nekünk kellene a legjobb szakszervezeti dolgozóknak és munkásoknak lenni. Szakítva avval a régi hagyománnyal, hogy az másodosztályú munka volt, ha a szakszervezetbe küldték *[sic!]* dolgozni.

A másik, ami miatt ez a vita még jobban izgat, mint ez, az, hogy nem szeretném, ha a szerkezetváltás végre elindulna, és az egyik oldalon állna a kormány, és a másik oldalon a szakszervezet, mert abból megint nem lesz szerkezetváltás. Viszont sorozatos szociális konfliktusok lesznek, s akkor megint eldönthetjük, hogy szerkezetváltó párttagok vagyunk, vagy szociális érdekeltségű párttagok vagyunk.

A harmadik, mi lesz a szakszervezet joga, lehetősége, jelöltet indítson vagy nem, önálló lesz a szakszervezet és független, de én nagyon sajnálom, vagy sajnálnám, ha az MSZMP ellen állítana jelöltet, vagy az MSZMP-jelöltek ellen állítana jelölteket. Akkor megosztás, mintha már egyszerre következő kongresszusról többpárti formában jönnénk ki *[sic!]*. Ez akkor megosztottságot jelentene.

Le akartam mondani arról, amit most fogok mondani, de mégsem teszem, azért mert Németh elvtárs azt mondta, hogy minden szaváért vállalja a felelősséget, és engem ez azért nem elégít ki, mert ez a minimum, hogy ennyi elismeréssel én is tartozom neki, hogy amit mond, azért gondolom, hogy vállalja a felelősséget. Tehát ez önmagában nem válasz, ezt el kell hogy várja tőlünk, hogy ezt tudjuk.

Két mondatot idéznék abból a beszédből, mert ez már más dolog a felelősségvállalás szempontjából. „Szent István műve példát nyújt arra, hogy a haladás szolgálatában könyörtelenül le kell számolni a maradiság táborával. Példát nyújt arra, hogy a magyar nép válságos helyzetéből csak akkor emelkedhetik fel, ha engedmények nélkül kizárja életéből azokat, akik válságba döntötték.” Én ezt a két mondatot így egyáltalán nem tudom vállalni, és hibásnak tartom. Elsőnek azért tartom hibásnak, mert Szent István hitet változtatott, a pogányságból a kereszténységbe, mi pedig modellváltásról és nem szocialista hit váltásról beszélünk. A másik, hogy ha kizárja az életéből, akkor politikai kulákságot kell létrehozni, és ki kell jelölni a helyet, ahová ki kell zárni őket, hogyha nem börtönbüntetésre *[sic!]*.

Ezért akartam mondani az egész beszéddel összefüggésben, hogy Németh Miklós elvtársra nem úgy tekintenek, mint egy KB-tagra, hanem mint az Elnökség tagjára, miniszterelnökre, tehát neki minden mondatával építkeznie kell, és engem ez a szándék vezetett, amikor ezeket szóvá tettem, most különösen fontos ez a kongresszus előkészítése időszakában.

Végül a tárgyalásokkal kapcsolatban azt mondanám, én belső tapasztalatok alapján úgy ítélem meg, hogy jól forgatja a tárgyalások ügyét az MSZMP küldöttsége. Ilyen gikszer *[sic!]* előfordulhat, lehet, hogy tényszerűen fordult elő, lehet, hogy a sajtó túlozta el. Nekünk arra kell vigyázni, hogy ebből a mi sorainkban ne következzen elvi kérdés, hanem tudjunk olyan helyzetet teremteni, hogy ügyünket megvédjük, és a delegációnak hitele legyen a tárgyalásokon.

A másik, amire felhívnám a figyelmet, nagyobb gondossággal kell kezelniünk a képviselőket, Tétényi elvtárs kérdezte, hogy hogy zajlott le az a nap a képviselőkkel. A képviselők nem örülnek annak, hogy a jövő gyereke a hátukon készül, és nekik csak a szégyen marad majd, ezért jobban be kell vonni *[sic!]* az előkészületekbe, hogy ne az Országgyűlés ülésén robbantsanak, hogy megállapodás lesz, és esetleg a mi hibánkból, problémánkból vagy bajunkból jelentősen ellene szavaznak. Jó lenne, ha ebből a szempontból a tárgyalások és az Országgyűlés MSZMP tagjai összhangban lennének, és viszonylagos lelkiismereti magabiztossággal men-

nének majd el szavazni, és felszólalásaikban úgy támogatnák [sic!], hogy felismer-
nék a kompromisszumok szükségességét, vagy az önmegadásukat is.

Tegnap az Ellenzéki Kerekasztal résztvevői két-két fővel találkoztak, ők hívták meg, és helyes, hogy nem forszíroztuk, hanem ők hívták meg az Országgyűlés különböző bizottságainak az elnökeit. Hallatlanul urak voltunk mindnyájan nagy egyetértésben, tisztelettel egymás iránt, és kemények olyan dolgokban, mint például a visszahívás, hogy etikátlannak tartjuk, hogy egyik oldalon elvárják majd, hogy az MSZMP érvényesíteni tudja a megállapodást az Országgyűlés ülészakán, és ugyanakkor személy szerint egymás után kikezdi az egyes képviselőket. Akkor azt mondták, hogy nekik nincs olyan centralizmusuk — nem tudják, hogy nekünk sincs olyan —, mint az MSZMP-nek, tehát helyileg [sic!]. Akkor visszafordították helyesen a képviselők a kérdést, hogy mi a biztosíték a megállapodás esetén, hogy ők betartatják, ezért most elnézést, nem emlékszem hirtelen, hogy ki vetette fel azt, hogy biztosítékokat kell kérni, nehogy egy év múlva, vagy másfél év múlva felborítsák ezeket a megállapodásokat, netalántán arra hivatkozva, hogy alulról jövő kezdeményezés őket is elsöpri, ha a megállapodások... [érthetetlen a következő szöveg].

Azzal fejezném be, hogy én nem javaslom, hogy Kárpáti elvtárs véleményét elfogadjuk, hogy hozzuk 25-éről előre a programot, ezzel mi már nem segítünk a vitán, ha mi korábban tárgyaljuk, de 25-e körül jobban ismerjük majd a tagság általános véleményét és hangulatát.

Én megértem Nagy Imre elvtársat, szakítsunk mindennel, a nevet is dobjuk el, vannak szociológiai felmérések, amelyek szerint például egy névváltoztatás nulláról való indulást jelent, és így tovább, de a tagság nem biztos, hogy le akarja vetni teljesen a ruhát, a szennyest el akarja dobni, van, amit mosni szeretne, van, amit megőrizni. Ahhoz, hogy mindezen végigmenjünk, ismerjünk, szerintem a szeptember 25-e jobb dátum, mint bármelyik megelőző. De ha elfogadnánk azt a javaslatát, hogy azért kapjunk egy alapos gazdasági tájékoztatót, elemzést, kilátásokról és lehetőségekről, azt tényleg meg lehetne korábban is tenni, mint szeptember 25-e. Köszönöm.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm szépen. Rajki elvtársnő, utána Iványi Pál elvtárs.

RAJKI SÁNDORNÉ elvtársnő: [Kedves Elvtársak!] Azon gondolkodtam néhány, akár indulatosnak is mondható hozzászólás közben, hogy vajon mi, a Központi Bizottság, ha most nem augusztus 20-a után egy ceglédi beszéd után vagyunk, és nem egy olyan esemény után, amely úgy tűnik néhány helyen robbant, mint a bomba, hogy a munkahelyekről vonuljanak ki a párszervezetek, akkor is ilyen módon vitattuk volna-e azt, hogy mit csináljon a mi tárgyaló delegációnk ennél a háromszögletű asztalnál? Néhányszor kaptunk már tájékoztatást a munkáról, nem volt hozzá különösebb véleményünk, igaz hogy fél hét felé szoktuk napirendre tűzni ezeket a témákat, de nem hiszem, hogy csak ettől volt. Én azt hiszem, hogy a Központi Bizottság most már több mint egy esztendő után helyesebben tenné, ha esetenként személy szerinti felelősségét is keresné, nemcsak kifejezetten néhány vezetőjét.

Mi most itt azt tűztük napirendre, hogy megismerkedünk a tárgyaló delegáció munkájával, a kongresszusra való felkészülés kapcsán azzal is, hogy milyen állapotban vagyunk, esetleg milyen kimenetele lehet ennek a kongresszusnak. Ezt

megpróbáljuk értékelni, minősíteni, és néhány vitatott fontos kérdésben eligazítást adni a vezetőknek. Mi pedig azt csináljuk most is, amit szoktunk, tisztelet a kivételnek, hogy napi, valóban egyre veszélyesebbé váló jelenségeket megpróbálunk magunktól elhárítani, és a tagságra meg a pártunkra való hivatkozással visszapakolni izlés szerint annak az asztalára, akit legkevésbé szeretünk. Én nem védek egyetlenegy vezetőt sem, mindegyiknek megvan a maga felelőssége azért, amit végzett, és amilyen helyzetben vagyunk, úgy gondolom ezt ők is tudják, én a magunkét keresem, és azt kérem, hogy próbáljunk néhány dolgot higgadtan végiggondolni, és magunknak magunkban néhány kérdésre válaszolni.

Az első ilyen dolog, gondolom megtették, de azért próbáljuk még egyszer *[sic!]*. Ismerjük valamennyien, hogy ez az ország milyen helyzetben van, tényleg mondhatjuk mi azt, hogy ezért nem az MSZMP-t terheli a felelősség? Az egy más kérdés, hogy az ellenzékkel nem úgy tárgyalunk, vagy nem úgy állunk ki, hogy bocsánatot kérünk. De vajon itt ebben a teremben ettől mi eltekinthetünk? Megtehetjük mi azt, hogy itt ebben a teremben máson verjük el a port, ahogy a Nagy Imre mondta, hogy itt jól megverjük az ellenzékét? Azt kell mondanom, hogy néhány KB-tag még nem volt abban a helyzetben, hogy úgy szemtől szembe kellett volna megvédenie az elmúlt időszaknak azokat a valóban krízises időszakait, amely miatt most itt tartunk. Én sem azt mondom, hogy mi tagadjuk meg elsősorban azt, amit csináltunk, [és ami abból jó volt,] de azért azt sem lehet mondani, hogy ha most úgy tűnik, hogy a jövő abszolút kilátástalan, akkor mi feltétlen a múltunkkal fogjuk megnyerni az embereket.

A másik ilyen kérdés, amire jó lenne válaszolnunk, hogy nem kellett-e a Központi Bizottságon belül is hosszú, és talán indokolatlanul hosszú időszakon keresztül vitatkozni és vitát folytatni arról, hogy szükség van-e valóban modellváltásra. Vagy pedig csak a munkamódszerünkön kell változtatni, hogy végül is a többpártrendszer elkerülhető, vagy nem kerülhető, kezdeményezzük-e, vagy pedig kész tények elé vagyunk állítva, a múltunk értékelését már meg sem említem, vagy a párt szükségyszerű átalakulását, ennek a mértékét. Ebben nemcsak a vezetésben voltak különböző vélemények. Itt ebben a teremben is, és még ma is megvannak jórészt.

A harmadik ilyen kérdés: rajtunk múlt-e csupán, hogy pártunk sok-sok vezetőjét és tagját nem tudtuk megvédeni a lejáratástól.

Negyedik dolog: teljes bátorsággal verhetjük-e vissza a párt vagyoni dolgaival összefüggő vádakot, ha az igazság az, hogy nem kifejezetten a tagság pénzéből, nem kifejezetten mozgalmi célokat szolgáló gyarapodásról van szó. Az egy más kérdés, hogy hogy számolunk el, hagyja jóvá a Központi Bizottság vagy a kongresszus, nekem teljesen mindegy, erről nekem megvan a külön véleményem, de Kovács elvtárs, itt, sajnos, nem a párt tagságának a pénzéről van csupán szó, ha arról lenne szó, nem lenne gondunk, azzal sem, hogy hogyan és hová dugdossuk. Az, ami kevesek kiváltságát szolgálta, és nemcsak a pártban, hanem a Munkásőrségben és még néhány helyen is, erre, ennek a pártnak nem volt szüksége. [(Érthetetlen közbeszólások.)]

A badacsonytomaji üdülőre⁸² — Borbély elvtárs közbeszólására —, igen én kívülről láttam. Sok mindent lehet tenni, csak azt nem, hogy az ország érdekére való hivatkozással visszaforduljunk a rendkívüli megpróbáltatásokkal járó reformok útjáról.

A tárgyalat témákhoz szeretném elmondani a véleményemet röviden. Én úgy gondolom, hogy a Központi Bizottságnak le kellene szögezni azt, hogy szükséges volt

kezdemenyezni és elkezdni a tárgyalásokat az Ellenzéki Kerekasztallal, és ezek a tárgyalások hoztak olyan eredményt, ami segíti a demokratikus átmenetet; szükséges lenne arról is beszélni, hogy ezek a tárgyalások ne feltétlenül a nyilvánosság előtt menjenek végbe, mert a tárgyalások hevében, a vita hevében nem biztos, hogy mindig olyan vélemények hangzanak el, amelyeket azonnal fel tudnánk használni, fel tudják használni ellenünk. Feltétlenül szükséges lenne, hogy a köztársasági elnöki funkció vagy intézmény megerősítése mellett arról is szóljunk, hogy nekünk még van esélyünk arra, hogy a mi pártunk tagja lehet a köztársasági elnök, és ez nem egyetlenegy személy érdeke, hanem ennek a pártnak az érdeke, ebben az ügyben is talán okosabbnak kellene lennünk.

A párttörvény másik vitatott kérdéséről, a munkahelyi szerveződésről hadd mondjam el a véleményemet: azt kell, azt hiszem, belátnunk, hogy — és erről igazán talán nem tehetünk — az MSZMP nem arra szerveződött, amit most vállalnia kellene és csinálnia kellene, ebből adódik természetesen az is, hogy elég sokan vannak, akik nem vállalják valóban ezeket a feladatokat. Meg merem kockáztatni, hogy normális többpártrendszeri viszonyok között tagságunk jelentős része egyetlenegy pártba sem lépett volna be. Na most tételezzük fel, hogy nem többpártrendszer van, hanem egypártrendszer keretei között akarunk modellváltást csinálni. Lehet, hogy ez is elképzelhető lett volna valamikor, ha időben kapunk észbe.

Vajon akkor nem azt kellene-e csinálnunk, amit most akarunk, hogy ne a munkahelyeken legyenek a pártszervezetek, hanem ott, ahol politizálni kell. Nekem az a véleményem, és lehet hogy ez is sokakban ellenérzést vált ki, hogy a Központi Bizottság egyes tagjai, a párt különböző szintű vezetői — tisztelet a kivételnek — azt a keserves vitát és gyözködést nem folytatták le a saját tagságukkal, amelyet le kellett volna ebben a kérdésben is, a múltunk ügyében is folytatni, és azt az elegáns megoldást választották, hogy mindazt, ami van, mindazt, ami probléma az asztalon volt, odavarrták a vezetés nyakába, arról szólva, hogy itt mindenki hatalmi harccal foglalkozik, személyes küzdelem folyik, és sajnos ezért ez a helyzet.

Én azt hiszem, hogy ez a dolgoknak túlságosan leegyszerűsített változata, még akkor is, hogy [ha] én nem vonom kétségbe, hogy ilyesmiről is szó lehetett. Jobban hiszem azt azonban inkább, hogy azokat a politikai vitákat folytattuk le, amelyeket 1988 májusa előtt sajnos nem lehetett, általunk most már ismert okok miatt.

Tendenciózusnak tartom azt a fajta megfogalmazást, amely egyszerűen csak kivonulásról beszél, arról beszél, hogy a munkahelyet úgy kell otthagyni, hogy mindenkinek át kell jelentkeznie a lakóhely szerinti pártszervezethez. Úgy csinálunk, mintha nem tudnánk, hogy ezerféle változata, módja lehet, amit most már az új szervezeti szabályzat tervezete is tartalmaz. Messze nem arról van szó, hogy most egyik helyről a másikra kell menni. Azt az állapotot viszont meg kell szüntetni, hogy nekünk a munkaidő lejártával a párttagságunk is lejár. Úgy gondolom, nem döntene helyesen a Központi Bizottság, ha kategorikusan ebben a kérdésben azt mondaná, hogy ezzel nem ért egyet. Úgy gondolom, azzal lehet egyetérteni, hogy az azonos munkahelyen dolgozó párttagok szabadon szerveződhetnek pártszervezetbe, igénybe vehetik a munkahelyi helyiségeket és sok minden mást is, de itt megint nem erről van szó, hanem arról van szó, hogy a pártszervezetek, vagy az üzemek legtöbbjében még azért ma is ott vannak a pártszervezetek úgy, ahogy a régi módon ott voltak.

Néhány személyes véleményt élmény alapján szeretnék még csak érintőlegesen a Harmadik Oldalról mondani: sok mindent nem lehet úgy kezelni, mintha a mai

nap került volna az asztalra. A szakszervezet, az ifjúsági mozgalom, a népfront és sok minden más is, úgy gondolom, ugyanazokat a válságokat éli át, amit átél az MSZMP teljesen érthető okokból. Éppen ezért nem tartom tisztességesnek azt, hogy ha mi az ifjúsági mozgalmat olyan módon értékeljük, ahogy itt ma néhány-szor elhangzott, és ahogy találkoztam már vele néhányszor pártberkekben.

A szakszervezetről annyit szeretnék elmondani, hogy a múltat ő sem felejteti el, és ezt én is egy konkrét példával hadd említsem meg. Kovács elvtárs! Együtt éltük át, 1985-ben körülbelül, amikor óriási megkönnyebbülést váltott ki Egercsehiben, hogy a Mátraaljai Szénbányák Vállalat magához csatolja [*sic!*] úgy, hogy a gazdasági szakemberek akkor is tudták, hogy ez elsősorban politikai döntés, és abból a bányából nem lesz gazdaságos bánya. Én nem tudom, hogy a szakszervezet tudta-e, mondta-e azt, hogy ne áltassuk az embereket, ha egyszer ez nem megoldás.

A népfrontról saját élményemet hadd mondjam. Rendkívül sok konfliktussal találkoztam a megyei párttertekezlet és a saját párttertekezletünk időszakában is, amikor mi úgy véltük, hogy a párttestületekben jó lenne, ha ezeknek a szervezeteknek a vezetői nem lennének tagok, ilyen módon is deklarálva, hogy önállóak és önállóan is dolgoznak. Nem kötelező rájuk olyan értelemben a testület döntése, hogy ők tagjai a testületnek, és ilyen módon mindenképpen kell, hogy alávessék magukat ezeknek a döntéseknek. Én akkor minden voltam, csak nagyságos asszony nem, most pedig nem sok idő telt el, a városi népfronttitkára bejelentette, hogy kilép a pártból, mert úgy érzi, így lesz hiteles népfront titkár. Ehhez én nem tudok egyebet mondani, mint azt, hogy ha valaki nem akar szembenézni a realitásokkal, akkor körülbelül ilyen döntésekre tud jutni.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm szépen. Iványi elvtárs következik, utána Nyers Rezső elvtárs. [(Érthetetlen közbeszólások.)] [Hát még nem is dolgoztunk! Hatékonyaságról beszélnek...]

IVÁNYI PÁL elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Néhány, a vitában is felmerült kérdéssel szeretnék röviden foglalkozni. Rám is rám férne a szünet Grósz elvtárs, mint öreg bagósra.

Kérem, a háromoldalú tárgyalásokkal kapcsolatban elhangzott beszámolót én korrektnek és tárgyyszerűnek tartom. Összességében, azt hiszem, helyes az a megállapítás, hogy az MSZMP delegációja az elmúlt időszakban igen jelentős és nagy munkát végzett. Nem volt szó róla, csak érintőlegesen és más megfontolásból, hogy ennek a háromoldalú tárgyalássorozatnak van egy gazdasági leágazása is, amely a gazdasági válsághárítás kérdéseivel foglalkozik, amely éppen azon filozófia alapján jött létre, hogy ne csak politikai kérdésekről, hanem egyébként a társadalmat érintő igen fontos gazdasági kérdésekről is párbeszédre és véleményalkotásra — ha úgy tetszik kényszerítsük — az Ellenzéki Kerekasztalt, és ebben a Harmadik Oldal, nem kétséges, hogy a tárgyalások előkészítő szakaszában jelentős segítő partnere volt az MSZMP delegációjának.

A helyzet és az a fajta megállapítás, amely kritikaként is felfogható, megfelel a valóságos helyzetnek, vagyis annak, hogy a gazdasági albizottságokban folyó munka igen lassan és vontatottan halad, részben azért, mert később is kezdődtek el a tárgyalások, részben azért, mert maga az Ellenzéki Kerekasztal az albizottságok összeállításával, egyáltalán a tárgyaló delegációjának a megszervezésével messze nem volt a megállapodás aláírásakor olyan helyzetben, mint amely a politikai tárgyalásokat illetően jellemző volt.

A harmadik, legdöntőbb érvet én abban látom, hogy nem különösebben érdekelt abban, hogy a gazdasági kérdésekben érdemi előrehaladás legyen, abból a megfontolásból, hogy a látszatát is el akarja annak kerülni, hogy a kialakult gazdasági helyzet megoldásában bármiféle felelősséget is vállaljon. Ezzel együtt egyetérttek mindazokkal, akik azt szorgalmazták, hogy a gazdasági kerekasztal- vagy háromszögletű tárgyalásokat meg kell gyorsítani, feltehetően ebben szeptemberben talán némi változást remélhetünk.

Ehhez szeretném bizonyos fokig kötni azzal kapcsolatos megjegyzésemet, amely a kérdések és viták kapcsán is az MSZMP, szakszervezet, kormány háromszöget, vagy a kétoldalú viszony további alakulását illeti. Szeretném a Központi Bizottságot tájékoztatni arról, hogy ezen a héten hétfőn az Elnökség, mármint az MSZMP Elnöksége és a SZOT vezető titkárai második alkalommal ültek le, hogy az MSZMP és a SZOT viszonyáról megbeszéléseket folytassanak. Anélkül, hogy hosszan és részletesen, akár az első, akár a második forduló tárgyalásáról én most a Központi Bizottságnak beszámolnék, annyit szeretnék azért elmondani, hogy ez a második megbeszélés igen nyílt, tárgyszerű volt, és mindazok a kérdések, amelyek kritikaként kölcsönösen megfogalmazhatók voltak, a tárgyaló felek részéről megfogalmazásra is kerültek.

Ugyanakkor az is látszott — és úgy gondolom a tekintetben ez biztató —, hogy mind a két félben szándék és kinyilvánított készség van arra nézve, hogy a vitás kérdésekben mielőbb megállapodásra, megegyezésre akarnak jutni, és megpróbálják azokat az elvi alapokat megteremtteni, amelyek egy hosszabb távú együttműködés elvi tételei lehetnek.

Röviden négy dologban állapodott meg hétfőn a két tárgyaló fél, és gondolom tíz napon belül újból fog találkozni. Az egyik, hogy gazdasági kérdésekben szakértői szinten a kerekasztalon vagy a háromszögletű egyeztető tárgyalások mellett egy gyorsított ütemű eszmecsere és konzultációt kezdünk el, amelynek nyilván az a célja, hogy kölcsönösen megismerjük egymás véleményét a kialakult gazdasági helyzet értékeléséről és arról, hogy melyek azok a kérdések, amelyekben a jövőt illetően egyetértés alakulhat ki, és természetesen próbáljuk a vitatott kérdésekben az álláspontot közelíteni.

A második kérdéscsoport, amelyben szintén megállapodás született, az az, hogy kölcsönösen a tárgyaló delegációk asztalára szakértői szinten megpróbálunk kialakítani egy olyan elvi anyagot, amely a partnerségi viszony hosszabb távú alaptételeinek a megfogalmazását tartalmazná, amely ebben az átmeneti időszakban egy korrekt, elvi alapon való együttműködést tenne lehetővé az MSZMP és a SZOT között, pontosan azokra a tételekre való tekintettel, amelyek itt néhány felszólalásban elhangzottak.

A harmadik, hogy külön vizsgálánánk azt, hogy a választásokra való felkészülések során milyen együttműködés és konkrét együtt cselekvő egység jöhetne létre a SZOT és az MSZMP között. És természetesen vannak olyan típusú kérdések, amelyeket közvetlen kormány—SZOT megbeszéléseken lehet elrendezni, erre nézve is született megállapodás.

Azért tartottam ezt szükségesnek elmondani, mert a vitában jó néhányan okkal, joggal kifogásolták, hogy nem látják a vitán túl azt, hogy van-e egyáltalán elszántság és gondolkodás az irányban, hogy mégiscsak egy korrekt együttműködés az MSZMP, a szakszervezet, és úgy gondolom a SZOT és a kormány között kialakuljon. Én úgy látom, hogy van, és erre az eltökéltséget is látom, ez fontos, és remé-

lem, hogy a legközelebbi tárgyalásokon konkrétan is jó néhány kérdésben meg tudunk állapodni.

Ehhez szeretném csatolni bizonyos fokig a harmadik megjegyzésemet, amely a gazdaság ügyeivel való foglalkozást vetette fel, illetve annak a szükségességét, hogy a kongresszusi dokumentumokban is valahol helyet kapjon. A múlt[at] vizsgáló bizottság egyik albizottsága, amelyet Csáki Csaba elvtárs vezetett, pontosan ezt a tényfeltárást próbálta az albizottsági munka során elvégezni.⁸³ Ez feltehetően nem épült be olyan mértékig talán a dokumentumokba, mint amilyen mértékben egyébként maga a bizottság a munkáját elvégezte. Igaz, hogy külön nem is vitatta meg a Központi Bizottság. Ugyanakkor úgy gondolom, hogy magában a beszámolóban mindenképpen helyet fognak kapni a gazdaságnak azok a kérdései, amelyek egyrészt ma jellemzőek, másrészt foglalkoztatják és kell, hogy foglalkoztassák a tagságunkat.

Itt szeretném megjegyezni, hogy a szeptember 5-i Politikai Intéző Bizottság elé kerül az 1990—92-es időszak eddig kialakult gazdaságpolitikai elképzeléseiről egy jelentés, egy beszámoló, és a Politikai Intéző Bizottság döntésétől függően, feltehetően a Központi Bizottság tagjai is megismerkednek vele.⁸⁴ Azt szeretném mondani, hogy nincs döntési helyzet ugyanakkor ezekben a kérdésekben, mert jó néhány olyan, a gazdaságpolitikai vonalvezetés kialakítása szempontjából jelentős kérdésben nem tisztázott még a belső álláspont sem, amelyek egy konkrétabb gazdaságpolitikai döntés meghozatalához szükségesek lennének. Ezzel együtt fontosnak tartanám én magam is, hogy a kongresszus előtt a Központi Bizottság tagjai megismerkedjenek az eddigi munka eredményeivel, s ha indokolt, szükséges, hogy egy konzultáció — még akkor is, ha nincs döntési igény — a kialakult helyzetről és a lehetőségekről lefolyjon. Már csak azért is, mert itt a vitában is elhangzott, hogy amikor választási időpontot mérlegelünk, akkor az időpont mérlegelésének nyilván az egyik nagyon meghatározó eleme az, hogy gazdasági oldalról a lehetőségek és az esélyek, a szükséges intézkedések hogyan befolyásolják vagy befolyásolhatják az időpont megválasztását, ebben a döntésünk szabadságát. És nyilván emellett vannak azok a politikai és nyilván ugyanolyan súllyal latba eső kérdések, amelyeket a mérlegelés során nem lehet figyelmen kívül hagyni.

Néhány szót szeretnék szólni a pártvagyonnal kapcsolatos kérdéstről, amely itt a Központi Bizottság ülésén, de a sajtóban is ma rendkívül erőteljesen buzog. Talán nem abból a szempontból közelítem meg a kérdést, ahonnan a Rajkiné elvtársnő, vagyis, hogy bizonyos körök luxusát szolgálja, mert úgy gondolom, biztos van ennek olyan eleme, amely azt szolgálta, azért nem ez a jellemző, ugyanis itt 2600 ingatlan sorsáról van szó.

Abban az anyagban, amelyet mi a Központi Bizottság tagjainak kiküldtünk tájékoztatásul a gazdasági helyzetünkről, abban nagyon röviden a vagyoni helyzetünkről is szó van. Azóta egy leltárt készítettünk mi magunk is, és egy leltárt készített a Pénzügyminisztérium is arról, a fellelhető és korrekt módon dokumentálható iratok alapján; azért mondom, hogy fellelhető, mert nem állt minden dokumentum sem a mi, sem az egyéb állami szervek részére, hogy teljeskörűen, mondjuk 1948-tól igen precízen dokumentált módon végig tudjuk követni a párt vagyoni helyzetének alakulását.

Ami végigkövethető, abból nagyjából-egészéből a következő látható: 30 év alatt — és az elmúlt 30 évről beszélek — a párttagság 20 milliárd forintot fizetett be párttagdíjként. Ez a 30 éves összes költségvetésünk 75%-át teszi ki, ami azt jelenti,

hogya a maradék 25 % az, amelyik részben állami támogatásként, részben a pártvállalatok befizetéseképpen jött be a pártkasszába. És ugyanezen idő alatt mintegy hat és fél milliárd forintot fordítottunk azoknak az ingatlanoknak a karbantartására, kezelésére, amelyek részben egy ideig tulajdonunkban voltak, részben azóta használatunkban vannak. 1978-ban adtuk át a meglévő ingatlanainkat teljes egészében, térítésmentesen az állam tulajdonába. Az akkori döntés úgy szólt, hogy tulajdonba adjuk, és az állam használatot biztosít ezen ingatlanok részére [sic!].

1978 óta körülbelül 2,4 milliárd forint értékben ruházott be a párt, illetve gyarapodott az ingatlan vagyona. Ebből 2,1 milliárd forint kimutatható állami támogatás volt. Ha tehát nézzük a befektetett pénzeket, hogy persze ezek a befektetett pénzek nyilván kamatoztak is volna, ha kihelyezzük, más oldalról ide, jelentős pénzt fordítottunk az ingatlanok fenntartására. A Pénzügyminisztérium által is, tőlünk függetlenül elvégzett szakmai számítás szerint nagyjából-egészéből az látható, hogy közgazdaságilag is, jogilag is korrektnek tűnhetne egy olyan megoldás, hogy a ma mintegy 7,4 milliárd forintra becsült ingatlanértékünkéből, amelynek az értékét természetesen az ellenzék támadja, mondván, hogy alulértékelt, amiben feltehetően igaza van, csak ma ugyanaz az értékelési rend vonatkozik a párt és az állami tulajdonban lévő vagyonokra is, tehát talán nem kellene ebben a kérdésben egy ilyen típusú megkülönböztetést tenni; tehát az egy korrekt megoldásnak tűnik, különböző számítások azt támasztják alá, ha a párt egy 2—2,4 milliárd forint értékben lemondana ingatlanjainak használati jogáról az állam javára (magyarul visszaadná), abban az esetben, ha valamiféle garanciát kaphatna arra, hogy a maradék közel öt egész valahány tized milliárd forintos vagyona vagy a tulajdona, vagy olyan jogi, politikai garanciát, hogy nem veszik el tőle. Ugyanis a jelenlegi játékszabályok ezt a garanciát nem adják meg.

Erre nézve folytattunk a kormányzati szervekkel konzultációt, nem tudunk pillanatnyilag még olyan megoldást találni, amely politikailag is megnyugtató módon felvállalható lenne, de mindenképpen az a fajta lebegtetés, amire itt néhányan céloztak, nem jó. Ugyanis egy pártot persze politikai eszközökkel is lehetetlen helyzetbe lehet hozni, de lehetetlen helyzetbe lehet hozni pénzügyi oldalról is. Ha abból indulunk ki, hogy [ma] az MSZMP-nek csak használati joga van mindezekre az ingatlanokra, akkor azt kell mondani, hogy bármikor ez a használati jog az érvényben lévő játékszabályok alapján természetesen megszüntethető, vagy visszavonható. Ha hosszú távon akarjuk a párt működését biztosítani — és a párttörvényből [sic!] látszik egyébként, hogy az összköltségvetésnek 50%-a lehet maximum az, amit egyéb forrásokból biztosítunk —, akkor gondoskodni kell arról, hogy ezek az ingatlanok tényleg szolgálják a pártot két szempontból.

Az egyik, hogy az az infrastruktúra biztosítva legyen, amely a működési feltételekhez elengedhetetlenül szükséges, másrésztől egy karcsúsított szervezet — mert erre mindenképpen szükség van pénzügyi okokból — módot és lehetőséget kapjon arra, hogy pénzcsinálással is foglalkozzon. Erre a párttörvény [sic!] önmagában lehetőséget ad. Bár itt szeretném megjegyezni, hogy van a gazdálkodással kapcsolatos 6. §-ban egy sajtószerű aszimmetria, az az aszimmetria, amelynek az egyik oldalára már itt utaltak, nevezetesen arra, hogy megengedi a külföldi támogatást. Feltehetően jobb lenne, ha nem engedné meg, de én nem gondolom, ha ebben már van egyetértés, hogy ebben vissza kellene lépni. Amit talán erősíteni kellene, ennek a másik oldalát, nevezetesen azt, hogy nagyobb gazdasági szabadságot adjon a párt által támogatott szervezet gazdálkodásának. Már csak azért is, mert az egye-

temes játék szabályai semmiben sem különböznek a normál gazdasági szervezetek játék[szabály]aitól. Akkor nem túlságosan érthető, hogy milyen megfontolásból gondoljuk mi, hogy le kellene ezt a kérdést korlátozni, mert azt hiszem, hogy bármelyik párt, amelyik sikeres vállalkozásba kezd, és egyébként ugyanúgy adózik, mint bármelyik gazdálkodó szervezet, ez egyetemes népgazdasági hasznot is hajt.

Itt ennek az aszimmetriáján, ha lehetne úgy módosítanék, hogy nem zárnam ki a pártot vagy a pártokat például a 6. § 3. pontjában úgy, hogy más gazdasági társaságokban nem vehet részt, csak egyszemélyes kft.-ben, vagy minden pénzt, értékpapírt, pénzének értékpapírba fektetését megengedi, részvény befektetését nem, annál is inkább, mert borzasztó egyszerűen kijátszható. Bizonyos értelemben ugyanaz vonatkozik erre is, mint a külföldi támogatásra, hisz pontosan tudjuk, hogy a nyugat-európai pártok, bármelyikről van szó, szociáldemokratáról, kommunistáról, a pénzügyi hátterét ilyen gazdálkodással biztosítja részben, másrészt pedig külföldi pénzeket kap. Ennek a nemzetközi gyakorlatban igen kiválóan kialakult formái vannak, hogy hogy lehet tisztára mosni és bevinni [*sic!*] egy adott országba. Azzal együtt nyilván egy korlátozó rendelkezés nehezíti az ezzel kapcsolatos munkát.

Visszatérve a pártvagyon dolgára. Én azt fontosnak tartom, és ezt el kell dönteni a Központi Bizottságnak. Három dolog között választhatunk a mai játékszabályok alapján; az egyik dolog az, hogy nem csinálunk semmit, amit abban az értelemben meg tudunk tenni, hogy az ingatlanjainkat illetően semmiféle kezdeményezést és akciót nem csinálunk, hanem megpróbáljuk [*sic!*] és majd kívárvuk, hogy mi történik.

A kormányzat véleménye szerint — lehetséges, hogy ezt a véleményt el kell fogadnunk — csak az új földtörvény lesz az az egyetlen forma, amikor az ingatlanok tulajdonjogát rendezni lehet. Ennek az új földtörvénynek az elfogadására egészen biztos, hogy csak jövőre kerül sor, lehet, hogy nem ez a parlament fog ezzel már foglalkozni. Következésképpen ennek a kockázatát én meglehetősen nagyra látom, hogy mit fog majd elfogadni az új földtörvényben egy új összetételű parlament.

Az, hogy nem csinálunk semmit, abból a szempontból sem tartható álláspont, hogy ha mi az ingatlanjainkat nem tudjuk hasznosítani, akkor más oldalról, a pénzügyi forrásainkból nem tudjuk fenntartani. Az, hogy az ellenzék ebben az ügyben milyen álláspontot képvisel, az apró szedett rész, ami fel van tüntetve a tárgyalási anyagban, pontosan mutatja, amikor azt mondja az ellenzék, hogy csak a tulajdonban lévő ingatlant lehet használni, ilyen az MSZMP-nek nincs, amire használati joga van, és nem tudja használni, azt meg adja vissza. Tehát magyarul, meg kell fosztani tőle.

Azt hiszem abból a tájékoztatóból, amit az elvtársak megkaptak, az is kiderül, arra nem lesz pénzünk, hogy egy ilyen mennyiségű ingatlant fenn tudjunk tartani. Nem is indokolt fenntartani. Tehát én most az indokoltságtól el is tekintek, képtelenség fenntartani pénzügyi oldalról. Másrésztől meg tudjuk, hogy számtalan olyan felhasználási lehetőség van ma ebben az országban, oktatás, egészségügy, egyéb területén, ahol ténylegesen nemzeti érdeket szolgálna ezeknek az ingatlanoknak a felhasználása.

Második lehetőségünk az, hogy átadjuk egy jelentős részét, mint ahogy erről beszéltem. Azt hiszem, ez egy jó megoldás lenne abban az esetben, ha ténylegesen jogi garanciákat kaphatnánk. Igazából ma egy ilyen jogi garancia látszik, a megma-

radó rész háborítatlanul az MSZMP tulajdonában marad, és ezzel gazdálkodhat belátása szerint.

A harmadik lehetőség, és erről is szeretnék beszélni, hogy kihasználjuk azokat a jogi lehetőségeket, amelyek ma is rendelkezésünkre állnak anélkül, hogy a vagyon a tulajdonunkban lenne. A NEXT 2000 körül kialakult vita ugye egy ilyen típusú törekvést tükröz, amikor is arról van szó, vagy arról lett volna szó, hogy egy kft.-be vigyük az ingatlanunk egy meghatározott részét, azokat az ingatlanokat, amelyekkel üzleti vállalkozásokban részt lehet venni.

Azt nagyon világosan szeretném megmondani, hogy az a törekvés, ahogy mi ezt elindítottuk, nem sikerült. Június 25-én adtuk be az igényt a kft. megalakítására, 28-án egy módosító javaslatot, megfontolt és a jogászok által javasolt módon, hogy egy másik paragrafust kijátsszunk — ezt is szeretném világosan hozzátenni —, és közben július 1-jétől életbe lépett az új földtörvény, amely a társadalmi szervezetek megtiltja és általában is megtiltotta az ilyenfajta tulajdonba adást, és a folyó ügyekre is kiterjesztette a törvény hatálybalépését, ezért a bíróság el is utasította *[sic!]*.⁸⁵

Azon lehet meditálni, mivel tudtuk, hogy ez a törvény lesz, hogy szerencsés volt-e az osztály és a jogászaink részéről egy ilyen kísérletet tenni, hogy még a törvény hatálya előtt be tudjunk csúszni ebbe a rendbe. Ezen el lehet vitatkozni, és lehet bírálni. A lényeg az, hogy jogilag és törvényesség szempontjából az eljárás korrekt volt.

Szeretném mondani, a Független Jogász Fórum augusztus 23-án a Magyar Hírlapban azt írta, hogy jogilag hibátlan gazdasági tranzakció. Ennek is szántuk, félreértés ne legyen, mert a harmadik változat — és ebben állást kell foglalni — az az, hogy használja ki a Központi Bizottság, és nyilván az ezzel foglalkozó szervezete mindazt a törvényes lehetőséget, amellyel bizonyos fokú védettséget biztosít a nem tulajdonában lévő ingatlanjainak. Ugye a védettség az úgy alakul ki, hogy bevisszem egy kft.-be, a kft. elmegy egy másik vegyes vállalkozásba, ne adj' isten még külföldi tőke is érdekelt benne, és végül is el lehet tüntetni. Kérem, nem túlságosan szép az attrakció, de akkor, ha bizonyos biztonságot akarunk saját magunknak abban szerezni, hogy olyan helyzet egy év múlva ne álljon elő, hogy teljes mértékben megfosztanak esetleg az ingatlanok használati jogától, akkor én úgy gondolom, hogy ilyen lépést is fel kell vállalni. Hogy lehet ezt ügyesebben csinálni, én azt úgy gondolom, hogy az ezzel kapcsolatos kritikai megjegyzést — ha van —, el kell fogadni.

Befejezésképpen annyit *[sic!]* szeretnék még mondani. A kongresszus előkészítésével kapcsolatban mindaz, ami itt elhangzott, amit Kovács Jenő elvtárs elmondott, azt hiszem, igen korrektül visszaadta a helyzetet. Azt szeretném azonban mondani, van némi időzavarunk, és nem is kicsi, mindazoknak a szervezeteknek, bizottságoknak, amelyek az előkészítéssel foglalkoztak. Ahhoz az időhöz értünk, amikor néhány olyan technikainak tűnő, de azért politikai tartalommal bíró kérdésben kell kialakítanunk legalábbis a Központi Bizottság részéről az állásfoglalást, amely a további szervező-előkészítő munka szempontjából nélkülözhetetlen. Ezek közül, úgy tudom, egy csokor a 12-i Központi Bizottság *[sic!]* elé fog kerülni. Én magam sem látom lehetségesnek azt, hogy 25-e előtt a programtervezetet, vagy a dokumentumokat — de a programtervezetet a Központi Bizottság elé visszahozzuk — visszahozzuk. Már csak zárójelben jegyzem meg, hogy 25-én ezt a Központi Bizottság megtárgyalja és jóváhagyja, akkor sem tudjuk azt az ígéretünket betartani a küldöttek felé, hogy a kongresszus előtt tíz nappal a kezükben lesznek az alapvető dokumentumok.

Még egy utolsó megjegyzés a pártszervezeteket illetően, röviden. Én úgy gondolom, hogy az a formula, amit a Kilényi elvtárs itt másodikként elmondott, abból a szempontból számomra kielégítő, hogy lehetőséget ad a korábbi döntés, vagy állásfoglalásunk érvényesítésére, de talán lehetőséget ad — és ezt én nagyon fontosnak tartanám — arra is, hogy maga a tárgyaló delegáció egy ilyen korrekt, nem visszahúzódozó pozícióból továbbfolytassa a tárgyalásokat. Köszönöm szépen.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm szépen. Engedve a tömegnyomásnak ³/₄-ig szünetet rendelék el.

S z ü n e t

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Folytatjuk az ülést elvtársak. A szünetben még két jelentkezés történt, Gyuricsku Kálmán és Katona Béla. Szólásra következik Nyers elvtárs.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Ami a pártkongresszus előkészítését illeti, a szervezeti részével kapcsolatban bennem nagyobb aggodalmak nincsenek. Úgy vélem, hogy ilyen élénk szervezeti élet egyetlen kongresszusunk előtt nem volt, tehát ez egy pezsgő, eleven párt képét adja szervezetileg. Ami a kongresszus politikai tartalmának az előkészítését illeti, bennem is van aggodalom, mert lát-szik, hogy a közös nevező, a politikai közös nevező egyelőre még nem jött létre a mi sorainkban sem, és ugyanezt mondhatom a párt egészéről, beleértve a kongresszusi küldötteket is.

E téren további tisztázásra van szükség. Én azt gondolom, hogy helyes lenne elfogadni azt a javaslatot, hogy a párt programnyilatkozatát ne csupán szeptember 25-én tárgyaljuk, hanem igyekezzünk egy előzetes, első olvasatban való tárgyalásra, már szeptember 12-én. Ha nem is a programnyilatkozat teljes szövegét, de kiemelve ebből az elvi magot, azt, amiben nem is biztos, hogy egy tárgyalás után egyetértésre jutunk, de különösen fontos, hogy világos legyen az álláspontunk a kongresszusra.

A kongresszus kapcsán úgy vélem, hogy tisztáznunk kell a politikai egyeztető tárgyalásokkal kapcsolatos álláspontunkat, az alkotmányozás egész menetével kapcsolatos álláspontunkat, valamint a most hangsúlyosan felmerülő társadalmi kérdésekkel kapcsolatban pártálláspontot kell kialakítani.

Ilyen azoknak a társadalmi konfliktusoknak a kezelése, amelyek a szerkezeti változás erőteljesebb ütemének a megindításával kapcsolatosak, amelyben az MSZMP álláspontját szerintem úgy kellene formulázni, hogy mi ezeket a szerkezetváltási radikálisabb lépéseket támogatjuk, ugyanakkor arra törekszünk, arra hívjuk fel a kormányzati szerveket, a szakszervezeteket, valamennyi helyi szervet, hogy a társadalmi konfliktusokból a tömegre háruló nehézségeket igyekezzenek, amennyire lehet, mérsékelni.

Nem tudunk menekülni attól, hogy szociálpolitikai szempontok szerint is politizáló párt legyünk. Mondhatja valaki, hogy kérem akkor ez ellentmondás, mert vagy ezt választjuk, vagy azt választjuk, ez nem megoldás, hogy vagy ezt, vagy azt.

Nagyon tanulságos volt számomra az, amit megtudtam — ez nagyon kevés — a pécsi eseményekről, és egy összevetés a pécsi események és az ózdi események⁸⁶

között. Ózdon politikailag — Németh elvtárs értékelése szerint, azt hiszem — jobban elő volt készítve, bár ott is nagy a konfliktus, de valahogyan lerendeződött. A pécsi uránbánya esetében Ormos Mária — aki pécsi — azt mondta, hogy Péccsett előzetesen hetekig kevés volt a hír, de nagyon sok volt a rémhír. Ez jellemezte a helyzetet. Na most, ez azt mutatja, hogy itt előkészítési problémák vannak.

Tehát ilyesmikre utalok, amikor azt gondolom, hogy a kormánynak kétségtelenül meglévő szociális kompenzációs szándékait világosabban tisztázni kell. A kormánynak a szakszervezetekkel jobb kapcsolatban kell lennie ilyen konfliktusos világban, s meg kell akadályozni azt, hogy társadalmi konfliktussá váljék *[sic!]*. És azt is meg kell akadályozni, hogy elrendezhetetlen helyi konfliktusnak tűnjék a sok-sok probléma.

Véleményem szerint jelenleg problematikus a párt- és a szakszervezeti mozgalom viszonya is. Ezt el kell rendeznünk. A párt- és a szakszervezeti mozgalom — és itt a szakszervezeti mozgalom alatt én a jelenlegi nagy, négymilliószakszervezeti mozgalomra utalok — stratégiai szövetségére van szükség, ez hosszú távú ügy, és nagyon fontos ügy. Igaz, hogy itt a veszély nemcsak abból származik, hogy nem működik jól együtt a párt- és a szakszervezeti vezetés, hogy csikorog az együttműködés, hanem abból is származik, hogy a szakszervezeti mozgalmunk nem találta meg még önmagát, hogy még nem mentek végbe kellő intenzitással a reformok, amelynek végbe kell mennie a szakszervezeti mozgalomban, a túlcentralizáltság megszüntetése, az alapszervezetek jogainak és együttműködési képességének vagy érdekképviseleti erejének és képességének a megnövelése irányába.

Hiányos jelenleg a társadalmi partnerséget kifejező intézményrendszer, amelyben a szakszervezetnek és a kormánynak döntő szerepe van, de amelyben nincs megfelelő súlya jelenleg a Gazdasági Kamarának, a Kamara különböző szervezeteinek, és a szövetkezetek is hiányolják a szerepüket.

Tehát újra kell konstruálni ezt az egyeztető tárgyalási rendszert, jobbítani kell, ez segít a kormány és a szakszervezet viszonyán, és ki kell alakítani ezt az új viszonyok között is: stratégiai szövetséget a pártmozgalom és a szakszervezeti mozgalom között.

Véleményem szerint nekünk a szakszervezeti szabadság elve alapján kell állnunk, mint pártnak. Tehát mi nem lehetünk ellene, hogy alternatív szakszervezetek alakuljanak. Mi eleve nem lehetünk ellene annak sem, hogy munkástanácsok alakuljanak. Hiszen nagyon könnyen lehet, hogy ezekben párttagok is részt vesznek. De ne tévesszük össze a dolgokat, amellet, hogy ezt elismerjük, tiszteletben tartjuk. Azokkal is valamiféle kontaktust kialakítunk, de számunkra nem lehet egyenlő ez. Ahogy megújul a szakszervezeti mozgalom, akkor az a kívánatos, hogy integrálni tudja magába ezeket a szervezeteket.

Véleményem szerint a kongresszusra erről a stratégiai együttműködésről és ennek valamennyi problémájáról nekünk politikailag meggyőző anyagot el kell készíteni, itt meg kell tárgyalni, és azután be kell nyújtani a kongresszusnak. Ennyit erről.

A háromoldalú tárgyalásokról. Én azt javaslom, hogy a Központi Bizottság vegye tudomásul a tárgyaló küldöttség jelentését. Úgy gondolom, nem kell minősíteni most hivatalosan a jelentést, azt hiszem, nem érkezett el ennek az ideje. Én magam úgy értékelem — más is mondta már —, hogy alapjában jó munkát végzett ez a delegáció, és bizalmat kell szavazni a továbbiakra is.

Egyetlen kérdés van, amiben nekünk most dönteni kell, amiben én azt javaslom,

hogy módosítsuk a bizottságnak az előzetes álláspontját, illetve az egy ajánlat volt ugye Pozsgay elvtárs részéről. Foglaljon úgy állást a Központi Bizottság, hogy a tárgyalások során Kilényi elvtárs által másodikként emlegetett álláspontot támogassuk. Tehát hangsúlyozzuk, hogy a vállalatok vezetési struktúrájában nem igénylünk helyet ezután sem a pártszervezeteknek, termelési kérdésekbe nem szólhatnak bele, ezzel a gazdasági reform és a politikai reform alapkövetelményének eleget teszünk.

Tehát reformdöntést hoztunk, ugyanakkor ne korlátozzuk azt az állampolgári jogot, gyülekezési jogot, amelyik munkahelyeken párttagok valamilyen formációjának a létrehozását jelenti, akár pártcsoport, akár pártszervezet legyen az. A delegáció természetesen képviselheti azt az álláspontunkat, hogy mi, az MSZMP nem erőltetjük, hogy üzemi pártszervezetek legyenek ott, ahol a munkások azt nem akarják. Nem akarunk egy merev, sematikus rendszert, de nem fogadjuk el a tilalmat. Meggyőződésem, hogy ez egy elvi álláspont, meggyőződésem, hogy képviselhető, s biztos vagyok benne, hogyha az Ellenzéki Kerekasztallal és a Harmadik Oldallal való tárgyalások megakadnak, akkor nem ez lesz a döntő oka.

Javasolom, úgy foglaljunk állást, hogy mind a középszintű, mind az esetleges felsőszintű tárgyalások során az MSZMP delegációjának minden erejével arra kell törekednie, hogy megegyezésre, teljes körű megegyezésre jussunk mind a két másik féllel, az Ellenzéki Kerekasztallal és a harmadik féllel is. Amennyiben nem sikerült teljes körű megegyezést létrehozni, akkor egyezünk meg abban, amiben lehet, és javasoljuk azt, dolgozzunk azért, hogy azokban a kérdésekben, amelyekben nem sikerült teljes közös nevezőre jutni, kölcsönösen toleráns álláspont alakuljon ki, és a különböző álláspontok feltüntetésével kerüljenek a törvények a kormány és a parlament elé.

Itt megjegyzem, véleményem szerint egyetlen olyan kérdéskör van, ahol az Ellenzéki Kerekasztal és az MSZMP megállapodását biztosan a kormánynak kell ellenőriznie, felülbírálnia a parlamenthez való benyújtás előtt. Ezek a katonai kérdések, ez a kormányzat hatásköre. Mi, MSZMP se foglaljunk ebben állást, mert a kormányt kötelezik nemzetközi szerződések vagy megállapodások, vagy nem is tudom, Kárpáti elvtárs hogy nevezte, milyen kategóriák, ezt a kormányzat bírálja el. A többi kérdésben pedig kerüljenek eltérő vélemények a parlament elé. A parlament igényli azt, hogy ő maga is véleményt nyilváníthasson ezekben a kérdésekben. Ha jól dolgozunk, meggyőződésem, hogy a parlamentben keresztül lehet vinni a megállapodásokat. Persze nekünk a parlamentben is — ha egyszer megállapodásra jutottunk — küzdeni kell a megállapodások elfogadtatásáért, de nem hagyhatjuk számításra kívül, és nem kérdőjelezhetjük meg a parlament törvényes jogkörét.

A párt parlamenti frakciója részéről — ezt szeretném itt hangsúlyozni — elhangzott olyan igény, hogy a parlamenti képviselők nem akarják csupán a szavazógépezet szerepét betölteni ebben a kérdésben. Ez úgy oldható meg, ha a parlamenti frakciónk véleményét és esetleg a másik frakció véleményét is a háromoldalú tárgyalások véglegesítése előtt megismerjük és számításba tudjuk venni; vagy meggyőzzük őket, vagy valami tárgyalás legyen erről.

Az a véleményem, hogy a további tárgyalások során ragaszkodnunk kell a sarkalatos törvények mindegyikéhez. Szerintem egyelőre a jelen fázisban ragaszkodnunk kell még az Alkotmánybírósághoz is, én helyeslem ezt. Nem ért el a tárgyalás olyan fázisba, hogy az összes engedményeket megtegyük. Ragaszkodnunk kell

mindenképpen a köztársasági elnöki intézmény bevezetésének az előrehozásához, tehát már a mostani alkotmánymódosításba való beveteléséhez, és ne engedjünk egy jöttányit sem belőle. Az legyen a célunk, hogy még a választások előtt [sic!].

Aztán manőverezzünk, persze maximum eljuthatunk a választásokig. Ez az ország békés átmenete szempontjából is fontos, nem egyszerűen MSZMP-érdek, hogy legyen köztársasági elnök, MSZMP-érdek az, hogy MSZMP-tag legyen. Jelen esetben Pozsgay Imre legyen a köztársasági elnök, ez MSZMP-érdek, de itt most nem erről folyik a vita. Arról, hogy legyen-e köztársasági elnök, és legyen-e a nép által választott köztársasági elnök, és ne ijedjünk meg attól, hogy azok, akik a demokráciát reklamálják rajtunk, és állandóan népszavazásért rimáinkodnak, ebben a kérdésben érdekes módon sutba dobják a nagy demokráciájukat.

Ne ijedjünk meg ettől. Képviseljük bátran és határozottan érdekeinket. Azt szeretném itt hangsúlyozni, hogy az MSZMP válsággal küzdő párt, sok bajunk van. Rokonszenv-indexünk nem magas, de senkinek sem magas a rokonszenv-indexe, napról napra romlik, s a televízió segítségével romlik az alternatív szervezetek re-noméja is. Ebben az egyben a televízió indirekt szövetséges. De nem ez a lényeg, ne méricskéljük ezt. Ne induljunk ki abból, bármilyen válsággal küzdünk, hogy mi gyengék vagyunk, mert nem igaz, hogy gyengék vagyunk, mert félnek tőlünk, és joggal félnek tőlünk, mert erőnk van. Persze azzal vádolnak, hogy mi vissza akarunk rendezni, meg erőszakot akarunk alkalmazni. De igazában ők is tudják, hogy erre nem is vagyunk képesek, meg nem is akarjuk, azért erősnek tartják az MSZMP-t. Élünk az erőnkkel.

Azt mondom, hogy küzdünk továbbra is a korai választásokért. Ebben a kérdésben azonban már megoszlanak a vélemények. Van érv mellett is, hogy később legyen a választás. Azt gondolom, hogy e tekintetben a mi kormányzatunk álláspontját fogadjuk el és támogassuk, és ha ők azt mondják, hogy most legyen mielőbb választás, akkor mi ezt a kormányálláspontot tegyük magunkévá, és mielőbb legyen a választás. Nem biztos, hogy ez sikerül.

És a személyes véleményem szerint jogosnak kell elfogadnunk azt a kritikát, amit a Harmadik Oldal mond. Az események szinte spontánul odasodortak minket is, az Ellenzéki Kerekasztalt is, őket tudatosan is, mert ők első pillanattól lebecsülték a Harmadik Oldalt, bizalmatlanok voltak. De minket is odasodortak, hogy túlságosan a velük való egyezkedésre figyeltünk, és a Harmadik Oldalt egy kicsit negligáltuk. Legyünk erre nagyobb figyelemmel. Mi nem hozhatunk döntést a Harmadik Oldal álláspontjára. A Harmadik Oldal maga határozza meg, akkor is, ha ott kommunisták vannak bizonyos számban. Én javaslom, vegyük tudomásul, mint a Harmadik Oldal álláspontját. Mi ne határozzunk abban a kérdésben, hogy a Harmadik Oldal jelölési jogot kér magának a választásokban. Nem tudunk rajta változtatni.

Ez egy kutyaszorító, amiben a Harmadik Oldal van, én elismerem. Itt üt vissza az, hogy nem küzdöttünk elegendő erővel, de valószínűleg ha küzdöttünk volna, akkor sem tudtuk volna elfogadtatni a második házat, az önkormányzatok házában a szükségességét. Márpedig önkormányzatok házára meggyőződésem szerint szüksége van egy olyan országnak, amelyik szocialista, amelyik tudatában kell legyen annak, hogy a többpártrendszer szükséges a politikai rendszer jó működéséhez, de a társadalmi érdekeket az összes pártérdekek együttvéve nem tudják teljesen kifejezni, és az önkormányzati érdekek nyomós érdekek. Akkor nem tudtuk elfogadtatni. Azt hitték, és azzal vádoltak minket, hogy vissza akarunk élni ezzel, egy ilyen bizalmatlansági oka is volt ennek. Ez üt vissza.

Jogilag én elismerem, hogy nincs helye értelmes, racionális jogi gondolkodással egy pártrendszerű parlamentben, több pártrendszerű parlamentben majdnem fából vaskarikának tűnik, hogy legyen egy rész, amelyik nem pártrendszerű. Na de kérem, én azt tudom mondani, hogy a világon mindenütt, pláne átmeneti rendszerekben nem jogszerű megoldások is létrejönnek átmenetileg.

Hogyha ezt követeli a politika érdeke, akkor ez sem szentségtörés. De nem mondom azt, hogy ez legyen. Én csak arra szeretnék felhívni, hogy a Harmadik Oldalnak ezt az igényét ne utasítsuk el úgy, mint ami eleve értelmetlen, képtelen, hasztalan és nem is tárgyalandó komolyan.

Visszatérek a pártra végül. Azt gondolom, hogy a pártnak erősítenie kell kapcsolatát most különösen két nagy réteggel, a munkássággal és az agrár- és szövetkezeti világgal. Azt javaslom a Központi Bizottságnak, mérlegelje, majd térjünk rá vissza, hogy alakítsunk a párton belül munkástagozatot és agrártagozatot. Debrecenben megkezdték ezt,⁸⁷ én értelmes dolognak tartom. Azt hiszem, hogy pártunk ettől gazdagodhat. Ezek tagozatként működjenek. Egészében mi nem tudunk csak munkáspárt lenni. Ha a nevünk megmarad, akkor sem tudunk csak munkáspárt lenni, pláne ha kormányzó párt vagyunk. Néppárttá kell válnunk. De hogy különleges figyelmet ne fordítsunk a munkásságra, és hogy különleges figyelmet ne fordítsunk az agrár-szövetkezeti világra, amelyik a szocializmusnak a szülőtte, és nem kell szégyenkezni, ott is reformokat kell csinálni, de nem kell szégyenkezni miatta, azt hiszem, hogy elemi érdekünk és az ország javát is szolgálja [*sic!*].

Végül a párton belüli problémákról valamit. Itt most személyi megmérettetés is következik. Nemcsak a párt mérettetik meg a választásokon majd, mi személy szerint is megmérettetünk. Mindnyájan fogunk kritikát kapni, már kapunk is, és lesz, akit megválasztanak, lesz, akit nem választanak meg. Ebbe bele kell menni. Ez egyébként normális helyzet, bármikor előfordul minden politikussal. Nálunk abnormális viszonyok vannak, mert sajnos ez most egy furcsa odavágók, visszavágók politikai játék keretében történik.

Annak idején, 1988 májusa előtt a mi pártunkban negligálták, sőt sokszor megsértették a reformereket. Rossz volt. Hiba volt, több mint rossz volt, hiba volt. Én úgy látom, hogy a reformerők, vagy a reformerek egy része sajnos most visszavág. Bizalmatlansággal, gyanakvással, és sajnos sokszor olyanoknak vág vissza, akiknek nem kellene visszavágni.

Azután a gusztustalanság olyankor van, amikor olyan vág vissza, aki oda is vágott. Van ilyen, sajnos a pártéletben. Ez ma nagy veszély. Az ellenzék, és még inkább az ellenség — kicsit meghökkentek Tatán, amikor én használtam az ellenség szót,⁸⁸ itt is használom —, ma már van és lesz ellenség, aki antikommunista, aki antiszemita, aki antiszovjet, az politikai ellenség. Csak nem úgy fogunk bánni, nem is tudunk úgy bánni az ellenséggel, mint korábban, még úgy sem, mint az ellenzékkel, mert azokat is kizártuk. De van. Ők arra mennek, hogy élezzék a párton belül ezt az odavágók-visszavágók állapotot, és arra törekszenek, hogy lehetőleg derékban vágják ketté ezt a pártot. Ezt ki kell tudni védenünk. A mi álláspontunk az legyen továbbra is, nem kell ettől visszakozni, hogy a pártot reformpárttá tegyük, ez a párt tömegeiben reformpárttá tehető, a végeken, a széleken a szélsőségektől meg kell szabadulnunk. Szerintem sem kizárással, hanem olyan világos politizálással, amivel leszakadnak ezek.

Én nem hiszek a Petres nevű embernek a blöffjében, hogy itt 23 KB-tag van, és nem tudom mennyi megyei titkár, hét megyei titkár (közbeszólás: annyi nincs),

nincs is annyi, aki az ő pártjába gravitál, sőt már el is kötelezte magát, csak éppen még a parancsra vár, hogy mikor sorakozzon a zászló alá. Ez blöff. Az ilyen ostobaságot nem is szabad nekünk nagy rangra emelni. De azt kérjük mindenkitől, hogyha politikailag nem tud egyetérteni velünk, az nem becstelen dolog, ha valaki nem ért egyet, akkor mondja meg, és lépjen ki.

Azt hiszem többet nem kell ezzel foglalkozni. Azt gondolom, mi itt a Központi Bizottságban teljes joggal és alappal egymás iránt bizalommal lehetünk. Egymás nézetei iránt ne legyünk bizalommal, mert itt nézetbelileg eléggé szóródunk, és nagyon sok dologban vitakozni kell egymással, de általános politikai bizalommal lehetünk.

Ami a vezetés színvonalát, egységét illeti, ez a mostani vezetés egy ad hoc vezetés, ezt mondom az Elnökségre is, Politikai Intéző Bizottságra is. Én azt szeretném mondani elvtársak, hogy véleményem szerint ez működőképes. Hibával, hibák mellett működünk, [egymás] közötti együttműködési hibáink is vannak.

Én mint elnök, ugye fiatal elnök vagyok, csak öreg teniszező, én is koordinációs hibákat követek el, és úgy érzem, hogy másoknál is előfordulnak ilyen hibák. Szerintem ez nem ok arra, hogy kételkedjünk abban, hogy ilyen vezetéssel elő tudjuk jól készíteni a kongresszust. A Politikai Intéző Bizottság tanácskozásairól: kezdetben nem volt a nyáron eléggé intenzív a munkája, utóbbi időben intenzifikálódott, én jó véleménnyel vagyok, eleven, jó, nyílt, tárgyilagos tanácskozásokat folytattunk, olyan színvonalon, amire képesek vagyunk, de a színvonal sem olyan nagyon rossz. Ígérjük, hogy lehetőségeinkhez képest a rövid ideig, ami hátra van még, kiküszöböljük a koordinációs hibákat, és azt kérem valamennyiüktől, hogy bízzunk magunkban.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Gyuricsku Kálmán következik.

GYURICSKU KÁLMÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Bizonyára hihető az, hogy hosszan fontolgattam, jelentkezzek-e felszólalásra, azt meg még inkább, hogy Nyers elvtárs után felszólaljak-e. Ezért úgy döntöttem, hogy nagyon rövidre fogva, összesen három dologhoz tennék csak megjegyzést.

Az egyik: a párt munkahelyi szerveződésével kapcsolatban. Úgy gondolom, hogy ennek a termelési vonatkozásai hosszabb elemzést igényelnek. Én mindenképpen vallom, hogy minden, ami a közösséget erősíti, az a termelés eredményességét is erősíti. Ilyen a munkahelyi pártszervezet is. Azt is vallom, hogy az emberi magatartásra leginkább hatni a munkahelyén lehet, ezért minden módon meg kell tartanunk a munkahelyi pártszervezeteket, ameddig lehet. Ezzel nem állok teljesen egyedül. Nemrégiben beszéltem egy tulajdonostárs tőkéssel, egy magyar vegyes vállalat tőkés tulajdonostársával, aki azt mondta, hogy egyáltalán nem zavarja az MSZMP-alapszervezet jelenléte, mert ez közösségteremtő erő, és ez nekik többletprofitot jelent, teljesen biztos.

Ami miatt a fontolgatás mellett is szót kértem, az az, hogy tömeges megbízatásom van erre a felszólalásra. Szeretném elmondani tisztelt Központi Bizottság, hogy az elégedetlenség, az egyet nem értés elemi erővel jelent meg újra a pártközvéleményben, és ennek hangot kell adni. Nem szabad támogatni tárgyaló delegációnknak azt az álláspontot, amit itt kifejtett, akkor, ha ez a párttagság tömeges ellenkezésével találkozik, a lakóterületen is ellenzik, a munkahelyen aztán végképp ellenzik.

A másik két kérdés: Tétényi elvtárs beszélt arról, hogy a 30 év eredményéről is

számot kell adni. Az általa kívánt siker hangsúlyozása ebben a helyzetben, az országnak ebben a válságos állapotában úgy gondolom, hogy abszurd és bizarr lenne. Nem jelenti ez azt, hogy meg kellene tagadni a múltunkat, azt el kell ismerni, de inkább a sikerpropaganda, meg a sikereink hangsúlyozása helyett éppen a válságból kivezető út eszköztárának hitelességét, valódiságát, az abban való bizalom érdemességét kellene kidolgoznunk és az emberek gondolatvilágában elhelyeznünk.

Befejezésül a párt tömegbázisáról szeretnék szólni. Nyers elvtárs erről beszélt, ezért nekem erről nagyon kevés mondanivalóm maradt. Korábban azt hittem, hogy Nagy Imre elvtárral vitatkozva erről valamivel többet mondhatok. Mi itt ebben a teremben sokan vagyunk, akik nem annyira zaklatott légkörben élünk, mint ahogy ezt a terem hangulata tükrözi, meg ahogy a nagyvárosok hangulata tükrözi. Rengeteg feszültséggel terhes az élet nyilvánvalóan a megyékben is, a mezőgazdasági, élelmiszer-gazdasági túlsúllyal rendelkező megyékben is, és mégis valamivel konszolidáltabb. Éppen ezért, mivel nekünk kevés nagyüzemi munkásunk van, én azt vallom, hogy a párt szilárd bázisa a nagyüzemi parasztság, szilárd bázisa a népességnek az a rétege, amelyik nem kíván radikális változásokat. Irtózik azoktól, mert van félténivalója. Azt hiszem, hogy ha az MSZMP, ez a Központi Bizottság az általa nemrégiben elfogadott agrártéziseket⁸⁹ nem engedi, hogy malaszttá váljon [*sic!*], mint oly sok határozata, hanem azt elevenné teszi, és vidékbarát, idős-korosztály-barát, parasztság-barát politikát folytat, akkor jelentős tömegbázisa lesz, és nem remény nélkül indul el a választásokon. Köszönöm a türelmet.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Katona Béla elvtárs következik. Ő az utolsó, megkérdezem kíván-e még valaki szólni. Nem.

KATONA BÉLA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Ha jól emlékszem, Huszár elvtárs tette fel ezt a kérdést úgy magának, hogy vajon tényleg kellőképpen fölkészültünk-e mi a kongresszusra, vagy jó ütemben van-e a kongresszusi felkészülés. Én azt hiszem, hogy magában a technikai részében igen, a tartalmi részében nem vagyok biztos, jó lelkiismerettel nem mondanám, szerintem még nem. Én azért azt tapasztaltam az elmúlt hetekben is, hogy az érvek tiszta csatája helyett, amely egy jelentős változáson átmenő pártban a legfontosabb kéne hogy legyen, még mindig nagyon sok a személyi harc, a torzsalkodás.

És azt is tapasztalom, hogy mint az elmúlt egy évben folyamatosan, a Központi Bizottság asszisztál ehhez, s ezt én megértem, mert én magam is így vagyok, hogy nem tartom magam hitelesnek, mint a Központi Bizottság tagja, és gondolom a többi tag is így van, hogy ebben a változó időszakban mi beleavatkozzunk most ezekbe a dolgokba. Ez most már ott marad a kongresszuson, de ennek tudatában kell készülni a kongresszusra, hogy ott ezek a kérdések bizony eldöntésre kell hogy kerüljenek.

En épp ezért azt szeretném javasolni, múltkor is tettem halványabban egy ilyen javaslatot, hogy lehetőség szerint — miután hallottam, hogy még háromszor akar a Központi Bizottság ülésezni — nem javaslom, hogy ülésezzen még a Központi Bizottság. Nem hiszem, hogy az újjáalakuló párt programnyilatkozatát ennek a Központi Bizottságnak kell valóban kidolgozni. Meg vannak választva a küldöttek, elvtársak, én jobbnak tartanám, hogyha a küldöttekből választanánk egy olyan csoportot, amely az új feladatokat már véglegesen átnézné, és ők terjesztenék a kongresszus elé.

Egy feladatunk biztos van, és elkerülhetetlen, hogy amikor azt az anyagot hagy-

jük jóvá, aminek az elmúlt egy év történéseiről kell számot adni, azt ennek a Központi Bizottságnak kell jóváhagyni, mert az a mi dolgunk volt. Nem jók az elmúlt hetek történései. Nem tudok sajnos optimista lenni teljes mértékben, mert nagyon sok vita, személyeskedő veszekedés folyt párt és kormány között, szakszervezet és kormány között, az apparátus és a párttagság között, apparátuson belül is, és ezek a viták sok esetben személyeskedő viták voltak. Saját önfelépítésünket szolgáló viták voltak, és sajnos nem új személyiségeket építettünk, akik az új pártnak megfelelőek lesznek. Én úgy tapasztaltam, hogy az elmúlt évtizedek régi harcaiban sebet szerzett embereinek próbálták reformmosolyra torzítani az arcukat.

Ugyanezen időszak alatt, sajnos az ellenzékiek vadonatúj személyiségeket építettek föl pillanatokon belül. Nézzük az elmúlt hetet, amikor mindennap Deutsch Tamás glóriás képével feküdt le az ország. Azt hiszem, ha ez az ember el fog indulni valaha egy választóköri körzetben, meg fogják választani, mert sikerült belőle nemzeti hőst csinálni. De ez egy tudatos személyiségépítés volt, és nemcsak őt építették föl az egy hét alatt, hanem fölépítették a mellette levő embert is, azt, aki éhségstrájkolt, aki vitte neki a húsleveset.

Mi nem ezt csináltuk. Mi mindig saját magunkat próbáltuk felépíteni. Ne hitegessük magunkat azzal, és ebben nem értek egyet Németh elvtárral, mikor azt mondta, hogy nem lehet ebben az országban MSZMP nélkül kormányozni. Nyerjünk mi egy tisztességes százalékot a választáson, akkor nem lehet nélkülünk kormányozni. Hiszen azért a lengyel parlamentben van a LEMP-nek 40 százaléka még önmagában is, anélkül persze nehéz kormányozni, de ha mi 20% alatt szerzünk ezen a választáson, akkor meg fogják mutatni, hogy nélkülünk is lehet kormányozni.

Abban sem lehet nekünk semmilyen kétségünk, hogy az az állami apparátus, amely a szakembergárdát adja az MSZMP-nek, pillanatok alatt át fog állni bármilyen ellenzéki szervezethez, hogyha az érdeke azt kívánja. Mivel az István király időszakával példálózott több hozzászóló is ma, akkor arra is emlékeztetnék, hogy amikor István király elhatározta, hogy a katolikus hitet föl kell venni, akkor a magyar urak jelentős része azonnal alávetette magát. Hiába volt előtte évszázadokig pogány, mert féltette a hatalmát, birtokát és az összes ingó és ingatlan javait, és ez most sem fog másként történni.

Hadd térjek ki röviden — mert nagyon sok gondot okoz, és úgy érzem, hogy ma sem jutottunk igazán dűlőre — a vagyonszámolás kérdésére. Megy itt a vita, hogy kinek számoljon el az MSZMP a vagyonával, az Ellenzéki Kerekasztalnak, az Országgyűlésnek, a Számvevőszéknek? Én azt szeretném javasolni, hogy számoljon el a párttagságnak a vagyonával, ugyanis a párttagságnak sincs halvány fogalma se róla, hogy hogyan néz ki az MSZMP vagyoni helyzete. Nekem sem volt, amíg nem olvastam el a legutolsó papírt, amit Iványi elvtársék kiküldtek, halvány fogalmam sem volt, hogy milyen ingatlanok vannak a párt birtokában, s arról főleg nem volt, mi az, ami valóban a párttagság kis tagdíjaiból épült föl, és mi az, amit egyéb úton szereztünk.

Én javasolnám pótlólag nagyon meggondolni, a kongresszus napirendi pontjai közé vegyük föl, hogy számoljon el a párt vezetése a párttagságnak a teljes vagyonával, és tegye meg ott a javaslatot, és hagyja jóvá a kongresszus, hogy ami a miénk igazoltan, azt tartsuk meg, ami nem a miénk, azt adjuk vissza az államnak, és ossza szét azon a módon, ahogy Iványi elvtárs is mondta. S erre mondja rá az igent a párttagság, és öntsünk ebben végre tiszta vizet a pohárba. Azzal, hogy mi a párttag-

ság előtt számolunk el, az egyben a nyilvánosság felé való elszámolást is fogja jelenteni a kongresszuson keresztül.

Röviden, én az ideai választás mellett vagyok, nem akarom indokolni. Kevésbé meggyőzően vagyok az ideai választás mellett, mint ha három hónappal ezelőtt kellett volna ebben igent mondanom. Ha most én biztos lehetnék abban, ha megkérdeznénk, hogy kérem szépen akar-e valaki pártszakadást, mert akkor ne válasszunk az idén, de félek, hogy nincs ember, aki megmondja, még az se, aki akarja. Nem feltétlen erre a teremre gondoltam egyébként.

Befejezésül: Nagy Imre elvtárs azt mondta, hogy védjük meg a kádereinket, én azt hiszem, hogy akire célzott, Pozsgay Imrét nem kell megvédenünk. Bár amikor kellett, úgy hiszem több esetben ez a Központi Bizottság óriási többséggel meg is védte, amikor úgy éreztük, hogy erre szükség van. Ebben az esetben azokkal a hozzászólókkal értek egyet, akik azt mondták, hogy Pozsgay elvtárs ezeken a tárgyalásokon nagyon eredményesen, hasznosan vezette a küldöttséget, így nem szorul védelemre, még akkor is, ha ebben az ügyben most módosítani kell kicsit a kialakult álláspontot. Szerintem nagyon diplomatikusan, finoman meg lehet csinálni. Azt gondolom viszont, hogy az a baj, hogy Pozsgay elvtárs vitathatatlan tekintélye mögé behúzódtak már olyan emberek, akik messze nem az ő elviségével a saját karrierjüket akarják egyengetni. Ezeket az embereket én nem akarom védeni, és nem ajánlom másoknak sem *[sic!]*. Köszönöm.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Lezárhatjuk a vitát, elvtársak? Nem, Veres József elvtárs. Több nincs.

VERES JÓZSEF elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Az utóbbi évben a párt apparátusa rendkívül legyöngült, a Központi Bizottságban igazi apparátus ma nincs. Mivel választásra készülünk, meg kell erősíteni a Központi Bizottság apparátusát, mert az összeköttetései mások lesznek egy izgalmas és rövid ideig tartó választási kampányban. Nem véletlen, hogy ha Amerikában elnökválasztás van, az első fél év az apparátus építésével telik el.

Én azt javaslom, hogy kézbe kell venni ezt a dolgot, és meg kell nézni, hogy az apparátus hol felel meg, hol nem, és nem kell sajnálni öt-tíz vagy húsz valamennyit, nem tudom mennyit *[sic!]*. Ezt akarom javasolni.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Még egyszer megkérdezem, lezárhatjuk-e a vitát. Igen. Kovács Jenő a szó.

KOVÁCS JENŐ elvtárs: Kedves Elvtársak! Igyekeztem a döntést igénylő javaslatokat összegyűjteni, és csak azokra reagálok, illetve teszek javaslatot, hogy milyen módon ajánlom, hogy a Központi Bizottság szavazzon róla.

Nyers elvtárs válaszolt arra, hogy a programnyilatkozatot, annak alapvető politikai kérdéseit 12-én a Központi Bizottság tűzze napirendre. Ezt ugyan Katona elvtárs opponálta, és meglehetősen ésszerű érvek alapján, azért mégis úgy gondolom, hogy ennek a Központi Bizottságnak ilyen értelemben is azért van felelőssége azért, hogy esetleg módosításokkal vagy változtatásokkal milyen dokumentumot terjeszt ő maga, mert végül is neki kell előterjesztenie, a kongresszus elé.

Ugyanígy ajánlom elfogadni azt a javaslatot, hogy a beszámoló téziseiről 12-én legyen egy eszmecsere. Ami a Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság tagjainak kongresszusi státusát illeti, kérem a Központi Bizottságot, hogy fogadja el azt a javaslatot, hogy a jelen lévő, tehát a többségében jelen lévő megyei

vezetők garantálják azt, hogy rövid időn belül a már megválasztott küldöttekkel — még ha nincs is mindegyik meg — konzultációt folytassanak erről a kérdésről, és konzultációik alapján a Központi Bizottság döntsön szeptember 12-én arról, hogy korábbi határozatát a maga státusára vonatkozóan megváltoztatja, vagy megerősíti.

Ami azt a javaslatot illeti, hogy a kecskeméti reformkörök úgynevezett küldött-listáján szereplőket hívjuk meg a kongresszusra, én azt ajánlom, hogy azokat leszámítva persze, akiket küldötté választottak, mert ilyenek is vannak, többek között Ágh Attila, majd akkor vitassuk meg, amikor a Központi Bizottság a végső fázisban a meghívottak listájáról dönt, de erről a javaslatról akkor ne feledkezzünk meg, annak keretében döntsünk erről, amikor látjuk, hogy összességében milyen meghívottakat kívánunk a kongresszusra hívni.

S végül még egy konkrét javaslat volt, hogy a kongresszus ne csak a két alapdokumentumot fogadja el, mint MSZMP-dokumentumot vagy alapdokumentumot, hanem aktuális kérdésekkel, illetve bizonyos részkérdésekkel kapcsolatban is legyenek határozati javaslatok. Itt most teljesen közömbös az, hogy személyesen ehhez a kérdéshez én hogyan viszonyulok. Én úgy gondolom, hogy idő előtti lenne ebben az ügyben állást foglalni most, nincs még arról képünk, hogy például küldöttcsoportokban születnek-e ilyen kezdeményezések.

Előfordulhat, magam is hallottam ilyen lehetőségéről, ez azt jelenti, hogy elvileg ezt a kérdést amúgy sem lehet elvetni, hiszen a küldöttcsoportoknak joguk van határozatok kezdeményezésére. De maga a Központi Bizottság most ne tegyen ilyen kezdeményezést, és ne adjon ilyen megbízatásokat arra, hogy újabb és újabb határozati javaslatokat dolgozzunk ki. Azt hiszem, hogy éppen elég teendő van azzal a két alapdokumentummal, meg egy tisztességes beszámolóval. A gondolattól ne zárkózzunk el, de ilyen kezdeményezést most ne tegyen. Köszönöm szépen.

Bocsánat, még egy kérdés van, ami a végén merült fel, a pártvagyon dolga.

A pártvagyonnal kapcsolatos kérdést, hogy most külön napirendi pontként, vagy milyen módon tárgyaljuk, erről lehet vitatkozni, de egyszerűen elkerülhetetlen, hogy a kongresszuson a küldöttek elé ne tárjuk, a módját azonban meg kell választani. A lényeg az, hogy tájékozottak legyenek arról, amire amúgy is megbízást kapnak, hogy kiköveteljék, ugyanis ez teljesen egyértelmű az eddigi összes vitából. Ha van valami, amit a kongresszuson tisztázni kell, az valóban a pártvagyon kérdése.

Engedtessek meg nekem ugyanakkor az, hogy hozzátegyem, hogy ezt egyszer lehet egy párt életében megtenni, ilyen fordulat esetében, egyébként minden párt — hadd idézzem most az SPD⁹⁰ szervezeti szabályzatát — kifejezetten tiltja a betekintést a pártok üzleti könyveibe, és egyedül a kongresszusi küldöttek jogává teszi, és azoknak is csak a kongresszus ideje alatt. Most persze más helyzet van, és úgy gondolom, hogy politikailag elkerülhetetlen ez, de ebből törvényt csinálni, ezt már jó lenne most tisztázni, nem lenne szabad.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Hallgassuk meg még Pozsgay elvtársat azt javaslom, és a szavazást annak tudtával együtt bonyolítsuk le.

POZSGAY IMRE elvtárs: Kedves Elvtársak! A legszűkebben értelmezetten a megválaszolendő kérdésekre kívánok csak kitérni, bár ez a gazdag tartalmú és nagy kiterjedésű vita csábítana egyéb dolgokban is véleményemet kifejteni, de ezt most nem teszem az idő előrehaladtára tekintettel.

Ami az értékelést és az elemzést illeti, egyetértek azzal, amit itt Nyers elvtárs elmondott. A tárgyalás körülményeiről és az ahhoz kapcsolódó kérdésekről azért

annyit mindenképpen szeretnék azok figyelmébe ajánlani, akik ezt hozzászólásukban mintha kissé figyelmen kívül hagyták volna, hogy nem mi diktáljuk kizárólag a tárgyalási feltételeket, hanem a tárgyaló küldöttségek együttműködéséből jön ki az eredménye, ha az eredményes. Örülök annak, hogy a hozzászólók, a központi bizottsági ülés résztvevőinek többsége — úgy éreztem — eredményesnek ítélte az eddigi tárgyalási menetet, és felszólalásaikban támogatást adtak a tárgyalások határozott és céltudatos folytatásához az itt újra fogalmazandó néhány politikai kérdésben.

Fejti elvtárs említette, hogy nem lehet mindenben megállapodni, én ebben egyetértek vele, ez egy valószínűségi prognózis, prognosztizáló megjegyzés. Legfeljebb annyi kiegészítés tartozik hozzá, hogy a kitűzött cél dolgában a tárgyaló küldöttséget egyetlenegy magatartás motiválhatja, hogy ő *[sic!]* eredményt akar elérni, mert nem húzhatjuk meg a határt a kitűzött cél alatt valahol, hogyha odáig elértünk, akkor a tárgyaló küldöttség gerjedelmét *[sic!]* alább szállíthatja, és akkor már nem kell különösebben küzdeni. De ő sem így értette ezt, én csak közös megegyezés értelmében és értelmezésére mondom, amíg tárgyalunk, tárgyalunk. Amikor nem tárgyalunk, az egy másik politikai helyzet, és arra más magatartások a mérvadók természetesen, én ezt kérem, ebben értsünk egyet.

Andics és Fabriczki elvtársak említették a külföldi támogatás elfogadásának kérdését a pártok számára. Ebben politikai felhatalmazása volt a küldöttségnek, hogy végső soron, ha az alku ezt kívánja, ne csináljon belőle kardinális kérdést, bizonyos feltételek mellett. Tehát nem ajánlom, hogy most már visszalépünk erről az állásponttól, szigorú elszámoltatás, a pontos forrás megjelölése mellett. Egyébként valaki itt megjegyezte, hogy még ha tiltjuk, akkor sem biztos, hogy ezt meg lehet akadályozni, akkor pedig jobb, ha törvényes keretek között, szem előtt zajlik ez, mondom a legrigorózusabb elszámolási kötelezettségekkel.

A pártvagyronról Iványi és Kovács Jenő elvtárs szolt, ezért nem kívánok kitérni *[sic!]*. Nagy Sándor elvtárs, Huszár elvtárs felszólalásához kapcsolódva a Harmadik Oldal szerepéről, azzal értek egyet, amit Nyers elvtárs mondott a konkrét helyzetre vonatkozóan. Annyit szeretnék megjegyezni, hogy valóban úgy van, ahogy erre Nagy Sándor elvtárs is felhívta a figyelmet, itt nem delegálásról beszéltünk, hanem jelöltállítási jogról. Én azt kérem, hogy méltányoljuk a Harmadik Oldal ebbéli álláspontját, az MSZMP viszont itt ismertetett elvekre is hivatkozva, ne változtassa meg álláspontját ebben a kérdésben. Legfeljebb politikai mérlegelés tárgya lehet az, hogy nem az történhetne-e esetleg a jelöltállítási jog megteremtésével, hogy egymás szavazatait halásszuk, és nem a lehetséges ellenfél választóit hódítjuk el. Ez a félelem egy kissé bennem van. Lehet, hogy kissé eltúlzom ennek a lehetőségét és jelentőségét, és akkor olyanok között kell választási szövetséget tenni, akik egyébként is szellemi és politikai közösségben vannak. De ez ne legyen zavaró körülmény az együttműködésünkben, ez csak egy megjegyzés.

A Népfrontnak arra a gondolatára, amit itt Huszár elvtárs fogalmazott meg, hogy esetleg, ha választási pártként jegyeztetik be magukat, tehát ha a Népfront mindenképpen ambicionálja, hogy jelöltállítási jogot szerezzen, és választási pártként jelenik meg ebben a küzdelemben, akkor elveszti az egyházak támogatását, én azt hiszem, hogy ez az egyházi támogatás már nem a régi.

Az egyházaknak soha nem volt szabad, de különösen nem a katolikus egyháznak, amelyiknek van egy ultramontán római központja, nem volt szabad nyílt politikai támogatást adnia ilyen módon, de ha adnak, azért majd megoszlik a figyelmük

a Kereszténydemokrata Párt és egyéb pártok között. Ez politikai küzdelem lesz, és nem a törvény tudja biztosítani, úgy hiszem.

Egyébkén egyházi személyek részvételét illetően az összes többi úgynevezett autokephal egyház, amelynek nincs külföldön vagy nemzetközi szervezetekben főnöksége, az maga határozza meg, hogy milyen módon és milyen oldalon vesz részt a politikai küzdelemben, a római katolikus egyházét nagymértékben a római hierarchia szabályozza.

Fabriczki elvtárs feltett egy nagyon lényeges — de úgy hiszem ez is inkább egy politikai kérdés, mintsem a törvényhozás dolga lenne — kérdést arra, hogy eltörölheti-e az ellenzék a megállapodásokat, nemzeti felelősségre felszólítva, nem lehetne-e egy közös felhívást vagy szándéknyilatkozatot kiadni. Én azt hiszem, hogy ilyet lehet persze csinálni, különösen ilyen viszontagságos, válságos politikai időkben, de azért azt kellene látnunk, hogy a tárgyalás nem a jövőbeni politikai együttműködés garanciája, hanem a békés átmenethez szükséges új intézmények megteremtését hozza létre. A garanciát a jövőben is csak az jelenti, ami eddig jelenthette, hogy tudunk-e győzni, vagy olyan helyzetbe kerülni, hogy az új törvények szellemében is kormányzó párt legyünk. Ez lesz az igazi garancia, tehát nekünk a politikai ambícióinkat erre kell irányítani.

Ugyanakkor — itt most én próbálok meg prognosztizálni, bár az alap-meghatározottságunk ez, hogy győznünk kell a választásokon — azt is bele kell kalkulálni, amiről itt a felszólalók is beszéltek, hogy esetleg koalíciós partnerséget vagy több párt nemzeti egységkormányát létrehozni, hogy közös felelősséggel tudjuk kezelni ezt a hatalmas méretű válságot, amit meg kell valamiképpen oldani.

Bevallom, nem nagyon tapasztalunk ilyen fajta készséget a jelenlegi szakaszban az Ellenzéki Kerekasztal egyetlen pártja részéről sem. Egyrészt, mert egymást figyelik az ilyenfajta mozdulatokban, és kilépés nincs addig, amíg a kerekasztal működik.

A másik, hogy propagandájuk szerint is azt hirdetik, híresztelik, hogy ez egy kompromittált párt, és előre nem adják össze magukat úgymond ezzel a párttal. Tehát azt hiszem, reménytelennek tűnik előre koalíciós megállapodást kötni, de bízom benne, hogy éppen a választási eredmények kijózanító hatása, például, hogyha jelentős eredményt ér el az MSZMP, akkor megnöveli a készséget és az étvágyat a koalícióra. Tehát én nem ellenzem akár egy ilyen felhívás megfogalmazását sem, de gondolom, hogy itt nekünk a választások után, illetve a választások előkészületeiben egy más politikai helyzetre kell készülni.

Kárpáti elvtárs a katonai bíróság és a tisztségek korlátozása dolgában tett bíráló észrevételeket. Én azt hiszem, hogy itt megint azt kellene érvényesnek tekinteni, ami a megállapodásban van. A küldöttség nem állapodott meg a katonai bíróság felszámolásában. Ellenkezőleg: arról van szó, hogy miközben a tárgyaló felek elfogadták az egységes bírói szervezet létrehozását, elfogadták az MSZMP-nek azt a tételét, hogy a katonai bíróságot, bizonyos mértékben korlátozva az eddigi szerepkörét, jogkörét és jogosítványait — például a rendőrség kikerülne ebből a hatáskörből —, de megtartani a katonai bíróságot, a katonai bíróságot. Tehát ezt információként szerettem volna közölni.

A tisztségek korlátozása körül folyik a vita. De nem azonos dolog egy katona politikai szerepvállalása egy papéval. Mert az egyiket a közhatalmi szervek körében kell felfogni, akinek fegyver van a kezében, a másikat pedig a társadalmi szerveződések, elsősorban a szellemi világban [*sic!*], ahol esetleg rózsafüzér van csak

a kezében, és ott más eszközökkel kell a korlátozást elvégezni, például szellemi eszközökkel.

A jogkorlátozás nem idegen a szabadságjogoktól. A szabadságjogok törvényesen korlátozott jogok formájában érvényesülnek. Például az emberi jogok deklarációja, illetve egyezségokmánya is kimondja, hogy korlátozni kell a gyülekezési jogot ott, ahol az más ember szabadságát sérti. Tehát jogszabályilag ez megoldható, politikailag kell tisztáznunk, hogy ezzel mit kezdünk.

Végül a vitás kérdések eldöntéséhez. A Központi Bizottság támogatta az alkotmánymódosításra vonatkozó tárgyalási pozíciót, ezt a küldöttség szilárdan képviselni fogja a tárgyalásokon. Mindent megtesz azért, hogy tárgyalási eredményt érjen el, de elfogadom azt a verziót, amit Nyers elvtárs ezzel kapcsolatban javasolt, hogy van egy alternatíva, amennyiben a megállapodások nem vezetnek eredményre, akkor a törvényeket a kormány — a megállapodások eredményeit tiszteletben tartva, és feltüntetve azt is, hogy miben van nézetkülönbség — beterjeszti a törvényhozás elé. Hogy mikor, abban talán ma nem kellene döntenünk, hanem a jövő heti újabb tárgyalási szakasz tapasztalatai alapján kellene állást foglalni.

A Harmadik Oldallal kapcsolatban szóltam én is, most itt visszaidézve, nyomatékosan hangsúlyoznám, hogy semmiféle határozatot ne hozunk és nem hozhatunk a Harmadik Oldal tárgyalási pozíciójára. Mi magunk diszkreditálnánk azt az elvi álláspontot, amellyel az MSZMP küldöttsége vállalta az együttműködést a Harmadik Oldallal, és akkor ennek a szellemében kell itt a tárgyalásokat folytatni.

A munkahelyeken való politizálás és pártszervezés kérdéseiben vita alakult ki. Két álláspont fogalmazódott meg. Én megismétlem ezt a két álláspontot tömören és a lényegét tekintve azzal, hogy a küldöttség természetesen a tárgyalásokat annak az intenciónak megfelelően folytatja, ahogy a Központi Bizottság ebben a két *[sic!]* alternatívában dönt.

Az egyik változat, a könnyebbség kedvéért, nem jogi formulában, már csak azért sem, mert én magam ezt nem tehetem meg, nincs szakjogász ambícióm, politikai formában úgy fogalmazom, ahogy itt a vitában is előkerült és a küldöttség álláspontja volt a tárgyalásokon, de vitát váltott ki a pártban, és a KB állásfoglalását kértük. Ez pedig így hangzana: a nem közhatalmi szerveknél a törvény nem tiltja a pártok üzemi, intézményi szerveződését, de működésüket az üzem vagy intézmény területén kívül folytathatják.

A másik változat pedig Kilényi Géza fogalmazásában így hangzana, az egyik variációja: a nem közhatalmi szerveknél a pártok azonos feltételek mellett hozhatnak létre szervezeteket. Tehát itt a pártok azonos feltételek mellett hozhatnak létre szervezeteket, azzal a megszorítással, hogy azok:

a) pontban: a munkaidőben politikai tevékenységet nem végezhetnek;

b) pontban: a munkahely szervezeti vezetési rendszerébe nem épülhetnek be;

c) pontban: a munkahely szakmai tevékenységére irányadó határozatot nem hozhatnak.

Kérem a tisztelt Központi Bizottságot, hogy fogadja el a beszámolót azzal a megjegyzéssel, amelyet Nyers elvtárs tett. Adja meg a felhatalmazást a küldöttségnek a tárgyalások további folytatásához úgy, ahogy az lényegében vita nélkül az alkotmánymódosítással kapcsolatban itt szóba került, és döntsön a munkahelyi pártszervezetek ügyében, és adjon útmutatást a tárgyaló küldöttségnek, hogy melyik politikai határozat szerint dolgozzunk. Köszönöm szépen.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Kedves Elvtársak! Az elhangzott javaslatokat megpróbálom sorrendbe szedni, és az egyszerűség kedvéért pontonként javaslom a szavazást Kovács Jenő témájához, az összefoglalóban elhangzottakra, illetve az előadói beszédben elhangzott javaslatokra, és utána térnék rá a kerekasztal, illetve a háromszögletű asztal politikai tárgyalásokkal összefüggő állásfoglalására.

Kovács Jenő előadói beszédében négy olyan kérdés került kiemelésre, amelyben most a Központi Bizottságnak állást kell foglalni. Én ezeken mennék sorjában.

Az első pont: A Központi Bizottság szükségesnek tartja, hogy a Jelölést Előkészítő Bizottság munkájában minden küldötts csoport egy-egy megbízottal képviseltesse magát. Tagjai közül Kovács Jenőt bízza meg a bizottság munkájában való részvétellel, a Központi Bizottság tagjai közül [sic!]. Ajánljuk a küldötts csoportok delegáltjaiból összeálló testületnek, hogy Kovács Jenőt válasszák meg a bizottság vezetőjévé.

Aki ezzel egyetért, kérem, kézfelemeléssel szavazzon.

(Közbeszólás: Egy pillanat, volt egy javaslat itt — elnézést kérek —, hogy figyelembe véve a fővárosi párttagság létszámát, a fővárosi küldöttek közül ne egy lehessen küldött. Erre kaptunk kedvező választ az előkészítő tárgyaláson.)

STEINER ARNOLD elvtárs: Kovács elvtárral beszélve, 300 főre egy jelöltet.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Azt javaslom, hogy vegyük tudomásul ezt a megállapodást, de ezt ne foglaljuk ebbe a határozatba. Ha ti megállapodtatok, kívánjátok, hogy külön pontban?

(Grósz elvtárs: legyen benne, hogy 300 tag után.)

Kérem szépen, akkor ott az a rész, hogy minden küldötts csoport egy-egy megbízottal, Budapest öt megbízottal képviselteti magát, akkor jó? Így elfogadható?

Aki így egyetért az első ponttal, kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm.

Tartózkodás? Ellene? Megállapítom, hogy egyhangúlag fogadta el a Központi Bizottság.

Másodszor. A Központi Bizottság szükségesnek tartja, hogy az ügyrendi bizottság munkájában minden küldötts csoport egy-egy megbízottal, Budapest öt megbízottal képviselteti magát. Tagjai közül — mármint a Központi Bizottság tagjai közül — Kovács László külügyminisztériumi államtitkárt bízza meg a bizottság munkájában való részvétellel. Egyúttal itt is ajánljuk, hogy válasszák meg a bizottság vezetőjének.

Van-e észrevétel?

CSÁKI CSABA elvtárs: Már az előbb meg szerettem volna kérdezni a küldötts csoport definícióját. Hogy akkor ez megyét jelent, meg várost? Tehát akkor most elvileg fogalmazzunk úgy, hogy területi? (Grósz elvtárs: nem.)

KOVÁCS JENŐ elvtárs: Csáki elvtárs, a múltkor abban maradtunk, hogy ha 24-e után — mi akkorra szabtuk meg a határidőt —, ha alakulnak más alapon, politikai közösség alapján, tehát platform alapon küldötts csoportok, amire van jó esély, akkor azok is ugyanolyan küldötts csoportok, azok ugyanígy delegálnak természetesen. Minden küldötts csoport egyenrangú.

(Közbeszólás: Ilyen alapon végtelen számú csoport is lehet.) (Egyszerre többen beszélnek, nem érthető.)

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Gyuricsku elvtárs jelentkezett. Tartsuk meg a rendet, mert akkor nem [sic!] tudunk előrejutni.

GYURICSKU KÁLMÁN elvtárs: Ilyen alapon Budapestnek többszörös erőfölénye van, ez teljesen biztos, mert a politikailag szerveződő küldöttszoportoknak nagy sansza Budapesten van és nem vidéken, ez teljesen biztos. És azt hiszem, hogy a jelöltállítás igazságát még az elején nem az adja, hogy hányan szavaznak.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Kérem szépen, Steiner elvtárs.

STEINER ARNOLD elvtárs: Azt javaslom, 50 főnként Budapest egy. Tehát 50 főnként, az 50 küldött lesz. Ha így elfogadható. (Nem érthető, többen egyszerre kiabálnak.)

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Ezt így nem lehet rögtönözni.

KOVÁCS JENŐ elvtárs: A következő módon javaslom ezt a problémát áthidalni. A következő ülésünkig, sőt még az azután következőig is ez a probléma gyakorlatilag nem merülhet fel, addig területi csoportok lesznek csak. Tehát most ebben a határozatban a területi alapon szerveződő küldöttszoportokról van szó egyelőre. Azután a későbbiekben, ha alakulnak mások, akkor azoknak a képviselőtéről is döntünk. Csak azért, hogy most ne egy másik problémát kezdjünk el megvitatni, amit egyébként a múltkor lezártunk; dolgozni kell a küldöttszoportok megbízottainak.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Kovács Jenő elvtárs azt tanácsolja, hogy várjuk meg a tények bekövetkeztét, ha jól értem, és ha annak birtokában vagyunk, akkor térjünk rá vissza. És most fogadjuk el ezeket a pontokat területi elv alapon, ahogy fogalmazzuk. Egyetértés van így?

Igen, köszönöm.

Harmadik pont: a Központi Bizottság szükségesnek tartja, hogy a kongresszust követő választások politikai eredményessége érdekében a Pártpolitikai Bizottság készítsen elő javaslatot a párt választási szabályzatára, és azt a Központi Bizottság terjessze a kongresszus elé az alapszabály részeként vagy mellékleteként.

Észrevétel van-e hozzá? Nincs. Aki egyetért, kérem kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm.

Ellene? Tartózkodás? Nincs. Egyhangúlag fogadta el a Központi Bizottság.

Mérlegelésre ajánlotta [*sic!*] végezetül az előadói beszédben, hogy a Központi Bizottság törölje a kongresszus munkarendjéből az október 9-ére tervezett nagygyűlést. Van-e ehhez a javaslatához észrevétel? Nincs.

Aki ezzel egyetért, kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm.

Ellene? Tartózkodás? Egyhangúlag elfogadta ezt is a Központi Bizottság.

Ötödik javaslat vagy határozati pont: a programnyilatkozat tervezetét, illetve annak alapvető téziseit szeptember 12-én vitassa meg a Központi Bizottság annak tudatában, hogy ennek vitája még folyik a párttagság körében, az észrevételek összegyűjtése, feldolgozása sem fejeződik be. Ehhez kapcsolódóan Katona Béla elvtárs ellenvéleményt jelentett be. Először az eredeti javaslatot teszem fel szavazásra; tehát amit Kovács Jenő elvtárs fogalmazott meg: szeptember 12-én legyen vita a program tervezetéről. Van-e észrevétel? Nincs.

Aki ezzel egyetért, kérem, kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm.

Ellene? 11 fő. Tartózkodás? 4 fő

Tehát a Központi Bizottság úgy döntött, hogy 12-én megvitatjuk a programnyilatkozat tervezetét. Ez egyúttal Katona Béla javaslatára is válasz, azt nem teszem fel szavazásra.

Hatodszor: a Központi Bizottság [beszámolója] az elmúlt időszak, május óta végzett munkájáról, illetve az arról szóló tézisek legyenek szintén szeptember 12-én a Központi Bizottság asztalán. Megkérdezem, ehhez van-e észrevétel. Nincs.

Aki ezzel egyetért, kérem, kézfelemeléssel szavazzon.

Köszönöm.

Ellene? Nincs. Tartózkodás? Nincs.

Ezt a javaslatot tehát egyhangúlag elfogadta a Központi Bizottság.

A Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság tagjainak kongresszusi státusát illetően az a javaslat, hogy a megyék területi vezetése — mert most már nem lehet mindig azonos dolgot érteni ezalatt — konzultáljon erről a kérdésről a küldöttszoportokban, hozzák javaslataikat vissza, és az észrevételeket gyűjtsek össze, és szeptember 12-én döntsünk ebben a kérdésben. Észrevétel? Tétényi elvtárs, tessék.

TÉTÉNYI PÁL elvtárs: Most ne hozzunk határozatot, ezeket a véleményeket össze lehet gyűjteni enélkül is, és akkor lehet benne dönteni.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Én csak azt mondom, hogy vegyük tudomásul; Tóth elvtársnőnek szíve-joga javaslatot tenni — ő pedig javaslatot tett —, én pedig köteles vagyok feltenni.

Elfogadható az, hogy ezzel az eljárással közelítjük meg ezt a problémát? Igen. Vegyük tudomásul.

A kecskeméti reformköröknél szereplő nevek kongresszusra történő meghívásában hasonlóan javaslom az állásfoglalást: a meghívottakról szóló döntésünknel szavazzunk majd erről a kérdésről.

Egyetértés van? Igen.

Kovács Jenő elvtárs javasolta a részkérdéseket illetően, hogy a kongresszus azokban is foglaljon állást, most itt, a KB-ülésem ne döntsünk, de a gondolat előtt nyitottak legyünk. Javaslom, vegyük tudomásul. Köszönöm.

A pártvagyom dolgában azzal értsünk egyet, hogy mindenképpen a kongresszus elé terjesztjük ezt a kérdést, ott fogjuk részletesen feltárni a történelmet, illetve az állapotokat: annak, hogy ez napirenden legyen-e, vagy milyen más formáját választjuk a tárgyalásnak, milyen módját, ezt a Politikai Intéző Bizottság vagy az Elnökség eldönti.

Végül volt egy javaslat Veres József elvtárstól, hogy az apparátust erősítsük meg. Ezt ajánljuk a főtitkár figyelmébe, illetve az egyes osztályok figyelmébe. De hozzá kell tegyem: az apparátusnak⁹¹ a közeljövőben egy elég jelentős leépítésére, további leépítésre van szükség éppen a feszült költségvetési helyzetre való tekintettel; ez nem jelenti azt, hogy minőségben és más módon nem lehet a KB apparátusát megerősíteni, de ezt más módon kell közelíteni és szervezni.

Tessék Katona Béla elvtárs.

KATONA BÉLA elvtárs: Nem értem, a vagyonszámolásra tett javaslatomat az egyéb kérdések közé soroltuk?

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Nem. Az a javaslat, hogy a Központi Bizottság a kongresszus elé terjeszti, de a formáját ma ne döntsük el.

KATONA BÉLA elvtárs: Jó.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: A kerekasztal-tárgyalásokkal kapcsolatban a következőket javaslom.

A Központi Bizottság vegye tudomásul a háromoldalú tárgyalásokról szóló jelentést, amelyet alapjában véve — én most belső határozatot mondok, majd a végén erre még visszatérek —, sikeresnek, jónak minősít. Egyúttal szavazzon bizalmat a továbbiakban is a tárgyaló küldöttség összetételére, illetve vezetésére. Ezt ajánlom első pontként. Egytértés van ezzel? Igen.

Másodsor: erősítsük meg, hogy a tárgyaló küldöttség ragaszkodjon hozzá — és úgy végezze a munkáját —, hogy a sarkalatos törvények egészét lehetőleg együttesen sikerüljön e tárgyalásokon megállapodásokhoz vinni, és úgy betérjeszteni az Országgyűlés elé. Tehát tárgyalni kell, teljes körű megegyezésre kell törekedni, mind a két féllel. Egytértés van ezzel? Igen.

Harmadsor: ahol nincs megállapodás, ott az elért eredmények akceptálásával, és az eltérő vélemények feltüntetésével a kormány felhatalmazást kap arra, illetve mérlegeli és előkészíti, és a parlament elé terjeszti a teljes csomagot. Hogy erre mikor kerül sor, ebben nem foglalunk ma állást, ez a tárgyalások eredményétől, sok minden egyéb feltételtől függ. Rendben van-e így? Köszönöm.

Negyedszer: ajánlja a Központi Bizottság a kormányzati szervek figyelmébe, gondoskodjanak arról, hogy a háromoldalú tárgyalásokon kialakult törvénytervezetekről még a parlamenti ülészakra való benyújtás előtt megismerjék a képviselők véleményét, észrevételeit, és lehetőség szerint ezeket figyelembe véve törekedjen ezeket a törvényeket a parlament asztalára letenni.

Na most, a konkrét kérdésekben [*sic!*]. Az alkotmánymódosítással kapcsolatosan erősítsük meg azt a pozíciót, amely az előadói beszédben ismertetésre került, a vitában — úgy emlékszem — senki nem is kérdőjelezte meg, miszerint az alkotmánymódosítás sarkalatos tételeiben az elhangzottaknak megfelelően járjon el a küldöttség: ragaszkodjon tehát a köztársasági elnöki intézményhez, annak népszavazás útján történő megválasztásához, lehetőleg az országgyűlési képviselő-választások előtt, de legkésőbb azzal egyidejűleg történjen meg. Ez így rendben van? Igen. Van-e észrevétel? Nincs.

A pártok munkahelyi jelenlétét illetően csak a vitás kérdést teszem fel szavazásra.

Ezt a bizonyos két változatot ismertetném:

Az első változat — ezt lassabban fogom mondani, ha nem sikerült volna megjegezni — nem jogászai szemmel kell nézni a fogalmazást: a nem közhatalmi szerveknél a törvény nem tiltja a pártok üzemi, intézményi szerveződését, de működésüket az üzem vagy intézmény területén kívül folytathatják. Tehát ez az a változat, amelyik azt mondja magyarul, hogy menjenek ki a munkahelyekről: a termelőüzemekről van szó.

Kovács elvtárs, tessék.

KOVÁCS LÁSZLÓ⁹² elvtárs: Kérdésem lenne ezzel kapcsolatban, hogy mi értendő üzenen kívül. A kultúrház például hova tartozik? (Nevetés, nem érthető közbeszólások.)

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Szóval, kérem szépen, az első. Vastagh elvtárs is jelentkezik.

VASTAGH PÁL elvtárs: A pontosabb és világosabb értelmezés céljából az alap-

ján tárgyaljunk, ami a törvénytervezettel . . . (nem érthető) világosabban elkülöníthető pozíció.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Jó. Az első változat az, hogy a termelőüzemekben legyen vagy ne legyen. Az első változatot Pozsgay elvtárs fogalmazásában adtam elő az előbb. Akkor most egyszerűbben teszem fel a kérdést. Az első változat az, ami a tárgyaló küldöttség eredeti javaslata volt, hogy ne legyenek a munkahelyeken, termelőüzemekben pártszervek.

A második változat az, amit Kilényi professzor itt megfogalmazott, a sorrenden lehet vitatkozni, de a tárgyaló küldöttség eredeti álláspontját fogalmazom most meg első változatként. Mindenki úgy szavaz, ahogy a lelkiismerete és legjobb tudása diktálja. A második változat: a nem közhatalmi szerveknél a pártok azonos feltételek mellett hozhatnak létre szervezeteket, azzal a megszorítással, hogy azok:

a) a munkaidőben politikai tevékenységet nem végezhetnek;

b) a munkahelyi szervezeti vezetési rendszerbe nem épülnek be;

c) a munkahelyi szakmai tevékenységére irányadó határozatot, állásfoglalást nem hozhatnak.

Marjai elvtárs, tessék.

MARIAI JÓZSEF elvtárs: A c) pont az teljesen felesleges. (Közbeszólás: én is azt mondom tehát. . .) Kellene a törvényben határozatot hozni, hogy hozhatnak, bármilyen szervezet hozhat határozatot, de . . .

(Nem érthető hangzavar.)

(Grósz Károly elvtárs közbeszólása: hát persze, nem fogadja el.) (Kiabálás.)

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Kérem szépen, én azt mondom, hogy ezt majd a jogászok meg fogják nézni; értelemszerűen a második változatban a politikum az, hogy ott lehetnek. De az összes. (Hangzavar.)

Kérem, megismételtem: a sorrend tehát, első változat: nem lehetnek ott. A második: ott lehetnek, mind az összes.

Aki az elsővel ért egyet, kézfelemeléssel jelezze. Egy, kettő, három, négy öt, hat, hét, nyolc, kilenc, tíz, tizenegy, tizenkettő, tizenhárom, tizennégy. Tehát tizennégy.

Aki a másodikkal ért egyet, tehát, hogy mind ott lehet, kézfelemeléssel jelezze. Többség, ezt nem számolom. (Nevetés.)

Tartózkodást kérdezem, aki se ide, se oda nem szavazott? Egy tartózkodás. (Hangzavar.)

Tessék Judik elvtárs.

JUDIK ISTVÁN elvtárs: Végül az, amit Kárpáti elvtárs mondott, nem lett figyelembe véve?

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Melyik?

JUDIK ISTVÁN elvtárs: Hát az, hogy a hadseregnél . . . (hangzavar, nem érthető.)

(Közbeszólás: arra nem volt korábban határozat, hogy hozzuk ide a KB elé.)

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Szeptember 12-én idejön az a javaslat, hogy hogyan legyenek a pártszervek a fegyveres testületeknél, mert nemcsak a hadseregről van szó; 12-én idekerül a Központi Bizottság elé.

Ugyanehhez a témakörhöz kapcsolódóan javaslom, hogy egy külön pontban foglaljon most úgy állást a Központi Bizottság, hogy az illetékesek készítsenek elő egy javaslatot az agrár- és a munkástagozatok pártban való erősítésére, kiépítésére, megszervezése tárgyában, és erre, amikor elkészülnek, de lehetőleg a kongresszus előtt, térjünk vissza. Tehát ez a javaslat, ami itt elhangzott több oldalról, Nyers elvtárs hozzászólásában szerepelt.

Végezetül azt szeretném most már határozati pontokon kívül mondani, hogy a választások időpontjával kapcsolatos megfontolásokat a Központi Bizottság a kormány, illetve az Elnökség és a Politikai Intéző Bizottság közös konzultációja során kell mérlegelni és arra visszatérni, de ebben ne kerüljenek nyilvánosságra bizonyos megfontolások.

Az utolsó pont, amit javasolnék, hogy az előbbi kérdésekben, tehát a háromoldalú tárgyalásokhoz kialakított központi bizottsági határozat, állásfoglalás a közleményben most ne kerüljön nyilvánosságra, bizonyos jelzésértékű mondatokat kell abban megfogalmazni. Azzal értsen egyet a Központi Bizottság, hogy álláspontunkat ezekben a kérdésekben a hétfői kerekasztal-tárgyaláson az MSZMP delegációja ismertesse. Ez hétfő. Egyetértés van ezzel? Igen. Köszönöm szépen.

Megkérdézem, van-e olyan, ami kimaradt a határozati javaslatok közül esetleg, van-e észrevétel? Nincs.

Ezt a napirendet befejeztük, megköszönöm Budzsákliá Mátyás, György István és Kilényi Géza elvtársak részvételét.

Áttérünk a „Különfélék” tárgyalására.

Először a központi bizottsági tagok részére összeállított, Nagy Imrével foglalkozó dokumentumgyűjteménnyel összefüggő kérdésekről tart egy tájékoztatót Grósz Károly elvtárs. Átadom a szót.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: A Központi Bizottság június 23—24-i ülése megbízta az Elnökséget, idézem: „vizsgálja meg, vannak-e Nagy Imrének és társainak bírósági eljárásával összefüggő, tehát 1956. november 17. és 1958. június 16. között keletkezett pártdokumentumok, és gondoskodjon arról, hogy ezeket a Központi Bizottság tagjai megismerhessék”.

Az Elnökség megbízatásának eleget tett, az összegyűjtött anyag a Központi Bizottság tagjainak rendelkezésére áll. A Politikai Intéző Bizottság úgy döntött, hogy nem lenne kívánatos, ha e dokumentumok, akár véletlenül is, idegen kezekbe kerülnének, s azokat érdekeinkkel ellentétes módon hasznosítanák. A gyűjtemény — mint tudják — így tíz példányban a Központi Bizottság Irodájában az önök rendelkezésére áll.⁹³ Az összeállítás mandátumunknak megfelelően azokat a dokumentumokat tartalmazza, amelyek a Párttörténeti Intézetben vagy a Központi Bizottság Irodájának levéltárában találhatóak. Természetesen nem zárható ki, hogy az állami szervek archívumában is őriznek e kérdéssel összefüggő okmányokat, mi ezekről nem tudunk. Elképzelhető az is, hogy a dokumentumok egy része az elmúlt 30 évben megsemmisült. Felelősen megállapíthatjuk azonban, hogy az ismert okmányok az MSZMP álláspontjáról, a cselekvést meghatározó irányairól hű képet adnak, s alkalmasak politikai következtetések levonására.

A dokumentumok közreadásával célunk az volt, hogy a történelmi tények ismeretével segítsük a Központi Bizottság politikai döntéseit. A hosszú távú következtetések levonása nem a mi feladatunk.

Meggyőződésem ugyanakkor, hogy a Központi Bizottság tagjainak a jövőben is

meg kell ismerniük minden olyan dokumentumot, ami a felelős döntésüket segítheti. Bizonyos, egyértelműen elkülöníthető eseteket leszámítva, senki sem rendelkezhet információmonopóliummal.

Meg kell akadályoznunk azt is ugyanakkor, hogy bárki visszaélhessen a rendelkezésre álló információkkal. Ennek nagy jelentősége van ma, amikor határozottan szembenézünk múltunkkal. A dokumentumok feltárásának és hasznosításának nem az MSZMP iránti bizalmatlanságot, hanem ellenkezőleg, a bizalom, a szava-hihetőség megerősítését kell szolgálnia. Ajánlom, hogy a Központi Bizottság ezt az elvet fogadja el.

Elvártásak! Az elmúlt hónapokban önök is tapasztalhatták, hogy Nagy Imre tevékenységével kapcsolatban a közvéleményben nagyon sok féligazság él. Az általános tájékozatlanságot és az érdekességek iránti kíváncsiságot a bulvársajtó is szítja, és a maga javára hasznosítja. Ez még önmagában nem tragédia, átmeneti jelenségnek is tekinthetnénk. A valóságban azonban ennél többről van szó. Nem engedhetjük meg, hogy kiemelkedő történelmi személyiségeinkkel kapcsolatban féligazságok politikai téren önálló életet éljenek, s hosszú időn át befolyásolják a felnövekvő nemzedékek gondolkodását. A féligazságok sorát gyarapítja, hogy Nagy Imre felszabadulás előtti tevékenységéről viszonylag kevés pontos ismerettel rendelkezünk.

Szeretném emlékeztetni önöket, hogy az MSZMP és az SZKP együttműködést kezdett a szovjetunióbeli magyar emigrációval kapcsolatos dokumentumok feltárására. Ez év márciusában főtitkári megbeszélésen megállapodás született arról is, hogy a két párt együttműködik a magyar—szovjet viszony történetével, az 1956-os eseményekkel kapcsolatos dokumentumok feltárásában és tanulmányozásában is. A közelmúltban az SZKP KB Politikai Bizottságától több dokumentummásolatot kaptunk, az okmányok alapján új ismeretekhez is jutottunk, amelyeket úgy érzem, kötelességünk önökkel megosztani. Sok helyütt felmerült, vajon Nagy Imre az SZKP tagjaként és szovjet állampolgárként tevékenykedett-e 1956 tragikus időszakában is.

Nos, a dokumentumokból megállapítható, hogy Nagy Imre 1918 júniusában lépett be az Oroszországi Kommunista (bolshevik) Pártba és 1921-ig tagja maradt, amikor is illegális munkára Magyarországra küldték. 1930-tól ismét a szovjet párt tagja. Az SZKP KB Titkársága 1954 májusában törölte az SZKP tagjai sorából tekintettel arra, hogy 1945 óta Magyarországon élt. Bizonyos az is, hogy Nagy Imre 1936-ban lett szovjet állampolgár. Többször kértük a szovjet szerveket, vizsgálják át a Legfelsőbb Tanács Elnökségének határozatait. Olyan dokumentumot, amely azt bizonyítaná, hogy Nagy Imrét elbocsátották a szovjet állampolgárságból, a szovjet kutatók mindeddig nem találtak.

A közvéleményben többféle híresztelés jár Nagy Imre és a szovjet belügyi szervek kapcsolatáról. Mit mutatnak a megküldött dokumentumok?

Először: Nagy Imre 1920-ban mintegy öt hónapig az 5. hadsereg Cseka-részlegében teljesített szolgálatot, 1941—42-ben a szovjet Belügyi Népbiztosság, az NKVD kötelékében, majd a Vörös Hadsereg Hírszerző Csoportfőnökségén szolgált. A fehérgárdisták ellenforradalma elleni harc és a fasizmussal vívott küzdelem erkölcsi és politikai megítélésével kapcsolatban úgy gondolom, nem merülnek fel kételyek. Sokkal inkább elgondolkoztató az — a közvéleményben főleg ez a kérdés él —, hogy Nagy Imre 1930 és 1941 között a háború kezdetéig, az OGPU Sz—122. számú ügynökeként, majd a Belügyi Népbiztosság titkos munkatársaként működött.

Ezt dokumentumok bizonyítják, amelyek hitelességéhez nem férhet kétség. Az Állambiztonsági Bizottság irattárában 369 993. sorszámú nyilvántartott anyagokat egyik munkatársunk megtekintette, s egy részüket a szovjet fél másolatban átadta.

Mint ismeretes, Nagy Imre 1929 végén érkezett a Szovjetunióba a Kommunisták Magyarországi Pártjának II. kongresszusára. A párt határozata alapján 1930-ban a Szovjetunióban maradt. Megérkezését követően többször igyekezett kapcsolatot teremteni az OGPU-val. 1930. szeptember 4-én írásbeli kötelezettséget vállalt az együttműködésre. Az OGPU rövid ideig használta ügynökként, majd 1930 végén a kapcsolat megszakadt; 1933. január 17-én az együttműködés megújult. Nagy Imre személyi anyaga végén saját kezével az alábbiakat írta: kötelezem magam, hogy az OGPU-tól kapott megbízatásokat teljesítem, s azokat, illetve az OGPU-hoz fűződő kapcsolataimat titokban tartom. A titok megsértése esetén az OGPU bizottsága előtt felelek tetteimért. Jelentéseimet Vologya névvel írom alá, Vlagyimir Josif Vovics Nagy. Itt van az okmány egyébként az asztalon.

Az állambiztonsági szervek ezt követően ügynököket magyar és más országok emigránsai körében információ gyűjtésére használtak. Munkáját nagyra értékelték. Egy NKVD-jellemzés kezdeményező ügynöknek nevezi, egy másik 1933-ban kelt értékelés azt emeli ki, hogy Vologya — idézem — a munkája iránt nagy érdeklődést és kezdeményezőkézséget tanúsít. Anyagi ellenszolgáltatást nem kapott.

1938-ban az NKVD egyik vezető munkatársa így ír, idézem: Vologya mindig értékes anyagokat adott a magyar politikai emigrációhoz tartozó személyek szovjetellenes tevékenységéről. Nagy Imre 1938. június 30-i keltezésű, saját kezűleg írt önéletrajzában maga is minősítette tevékenységét, idézem: „Hosszú ideje tisztességesen és odaadóan együttműködök az NKVD-vel, a népellenesség minden fajtájának megsemmisítéséért vívott harcban.”

A dokumentumok alapján az is megállapítható, hogy Nagy Imre jelentései alapján több magyar, német és más nemzetiségű kommunistát ítéltek el szovjetellenes terrorista, ellenforradalmi, trockista tevékenységéért.

Szovjet részről jelezték, hogy az irattári anyagok feltárása folytatódik, de a már most rendelkezésükre álló anyagok között is erre vonatkozóan több bizonyíték található. Az NKVD operatív jelentései szerint Nagy Imre részt vett az „agrárszakemberek”, a „javíthatatlanok”, a „kárhozottak agóniája”, a „restaurátorok” elnevezésű ügyek feltárásában. Matuszov, a belső elhárítás egyik vezető munkatársa jelentése szerint: „Vologyan keresztül feltártuk és megsemmisítettük az »agrárszakemberek« elnevezésű ellenforradalmi csoportot.” Merkulov belügyi népbiztos helyettes 1941. júniusában a következőket jelentette Malenkovnak, a párt egyik vezetőjének: „Vologya — idézem — született 1896-ban Kaposvárott, magyar, a Szovjetunió állampolgára, 1918-tól a bolsevik párt tagja. 1937—38-ban számos jelentést küldött Farkas és Vágó szovjetellenes tevékenységéről. További jelentései alapján letartóztattuk és elítéltük Manuelt, Lubarszkijt, Dubrovskijt, Barost, Krámert, Madzsart. Vologya adott jelentést a most letartóztatott Steinberg, Stuke, Sugár, Polacsek, Karikás szovjetellenes tevékenységéről is.”

A dokumentumokban megszólal maga Nagy Imre is. Előbb 38 olyan emberről állít össze saját kezűleg írt listát, akikkel — idézem — „a forrás szükség esetén baráti viszonyt tud létesíteni”. Egy későbbi listán 1939. áprilisában már 150 név szerepel. Közöttük csak az ismertebbeket említem: Andics Erzsébet, Balázs Béla, Berei Andor, Varga Jenő, Gábor Andor, Lukács György, Szántó Zoltán, Münnich Fe-

renc. 1940-ben ugyancsak saját kezűleg 15 fős listát állított össze azokról — idézem — „a letartóztatottakról, akikről a forrás információkat adott”. Ezek között szerepel: Karikás Frigyes, Hidas Antal, Manuel Sára neve is.

Nagy Imre 1940. március 20-án saját kezűleg írt önéletrajzából idézek: „1930 óta együttműködök az NKVD-vel. Megbízásuk alapján foglalkoztam sok népellenességgel, népellenességgel. Az agrárintézetben végzett munkám során 1936-ig az alábbi népelleneséget ismertem meg. Dubrovskij igazgató, Lubarszkij helyettes, Bergman tudományos titkár, Szpektator osztályvezető, Steinberg, Stuke németek és lengyelek. Ugyancsak ismertem sok magyar politikai emigránst, akiket a nép ellenségeként letartóztattak: Kun Bélát 1928 óta ismerem, Bokányival egy házban laktam, Vági Istvánt 1923 óta ismerem” — eddig az idézet.

Csupán példaként idézek még az okmányokból: Nagy Imre 1936. január 2-i feljegyzésében következő a szöveg: „Kötelességemnek tartom jelenteni, hogy Lubarszkij, a nemzetközi agrárintézet kiadó igazgatója szovjetellenes magatartást tanúsít, a beszélgetések során kijelentéseket tett a szovjet hatalom ellen, kapcsolatban áll az ellenforradalmár Zinovjevvel, kérem tegyék lehetővé, hogy szóban részletebben jelentsek.”

Rendelkezésünkre áll Nagy Imre későbbi részletes vallomása és a bírósági ítélet is, amelynek alapján az agrárintézet vezetőjét háromévi száműzésre ítélték.

Egy szovjet ügynök saját kezűleg írt jelentése szerint Nagy Imre őt is arra biztatta, hogy a magyar emigránsokról anyagokat gyűjtsön. A magyar emigráció tagjai sejtették, hogy Nagy Imre együttműködik az NKVD-vel és többen provokátornak tekintették. Idézek Nagy Imre egyik jelentéséből: „Az Új Hang szerkesztőségében őt főből álló különleges bizottság jött létre. Minden jel arra mutat, hogy az őt fő tevékenysége túlmegy a szerkesztőség feladatkörén, és a külföldön élő magyarok kérdésével foglalkozik. Pontosabb adatokat a forrásnak nem sikerült megtudnia, mivel teljesen elszigetelődik a szerkesztőség belső ügyeitől, attól a pillanattól kezdve, hogy a forrás az NKVD megbízásából elkezdte munkáját, az Új Hang szerkesztőségében számos olyan körülményt észlelt, ami akadályozza a sikeres hírszerző munkát.” Azokat jól ismerjük, akik itt dolgoztak: Lukács György, Gerő Ernő, Szántó Zoltán, Gábor Andor.

Összefoglalva: az eddigi adatok szerint Nagy Imre jelentései alapján a magyar emigráció tagjai közül 25 főt tartóztattak le és ítélték el. Nagy Imre 150 fős listájából hat főt, tizenöt fős listájából kilenc főt, a 38 fős listájából tíz főt ítélték el. Név szerint: Magyar Lajos újságíró, a Komintern VB keleti titkárságának helyettes vezetőjét halálra, Madzsar József orvost, a Társadalmi Szemle egykori szerkesztőjét tíz év börtönre, Sugár András, a szovjet rádió osztályvezetőjét halálra, Polacsek Lászlót, a Kreml Kórház osztályvezető főorvosát, aki Nagy Imre kezelőorvosa is volt, tizenöt évre, Karikás Frigyes író, újságíró halálra, Baros László újságíró halálra, Farkas Gábor mérnököt halálra, Manuel Sára nyugdíjast öt év börtönre, Müller Ernőt, a KMP külföldi bizottságának tagját, a Thälmann-klub helyettes vezetőjét halálra, Hidas Antal író, nyolc évre, Vági Istvánt, a Magyarországi Szocialista Munkáspárt elnökét, a Szakszervezeti Internacionálé közép-európai szekciójának helyettes vezetőjét halálra, Hevesi Gyula mérnököt nyolc évre, Vimmer Ernő szakszervezeti vezető halálra, Gold Géza munkást halálra, Hajdu Pál újságíró halálra, Rákos Marsovszky Ferenc építész nyolc évre, Vágó Bélát, a Tanácsköztársaság volt belügyi népbiztosát halálra, Károlyi Gréta titkár, három év száműzésre, Varjas Elemér minisztériumi alkalmazott halálra, Grejner József újságíró tíz

évre, Lukács Györgyöt halálra ítélték, de a bírósági ítéletet 1941-ben felülvizsgálták. Benedek György munkást ötévi börtönre ítélték el. A szovjet igazságügyi szervek 1955 után valamennyi érintettet rehabilitáltak, legutoljára Károlyi Grétát 1988-ban.

Eltársak! Amikor az anyagot megkaptuk, gondolkodtam, mitévők legyünk. Sok minden szólt amellett, hogy a dokumentumokat ne ismertessük semmilyen formában. Meggyőződésem azonban, hogy a Központi Bizottság tagjainak erről tudniok kell, és a döntés is közös felelősség kell hogy legyen. Mérlegelnünk kell, hogy a 20-as, 30-as évek cselekedeteit nem lehet a mai mércével megítélni.

Az akkori viszonyok között a belügyi szervekkel, a forradalmat védelmező intézményekkel való együttműködés a proletárforradalom őszinte szolgálatának tűnt, sőt minden bizonnyal részben valóban az is volt. Az is biztos, hogy sokan azok közül, akik ezt vállalták, meggyőződésből tették. Ez azonban nem változtat azon az igazságon, hogy az ügyet különböző módon lehet szolgálni.

Teljesen igazuk van azoknak is, akik azt mondják, hogy a rendőrspiclikedéssel való vádaskodás a magyar munkásmozgalom rossz hagyománya. Ez nem vezetett jóra az illegalitás éveiben és a felszabadulás után sem. A tényeket azonban meg kell ismerni, és ezekkel szembe kell nézni.

Megkérdézhetik, nem sértjük-e a reformpolitikus, az MSZMP egyik alapító tagjának emlékét az információval. Meggyőződésem, hogy Nagy Imre életútjának megítélésében a döntő nem az, amit most megtudtunk. Az MSZMP számára Nagy Imre mint a szovjet vezetés által inspirált 1953-as reformprogram kidolgozója, az 56-os párt- és állami vezető munkássága a fontos. Tevékenységéből azt tekintjük értéknek, amit a demokratikus szocializmusért és a szocialista Magyarországért tett. Véget kell azonban vetnünk a féligazságoknak. Az összetett, árnyalt kép nélkül a mai politikai értékítéletünk nem lehet helyes. Csak ennek birtokában dönthetünk felelősen arról, hogy kit állítunk példaképként a jövő nemzedéke elé.

Az SZKP vezetése teljes mértékben belátásunkra bízta — mármint a Központi Bizottság belátására —, hogy miként cselekszik a dokumentumokkal.

Ajánlom, amennyiben további újabb anyagokat kapunk, adjuk át az archívumnak.

Kérem, a tájékoztatást vegyék tudomásul és tekintsék letudottnak a megbízatásunkat.⁹⁴

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Azt javaslom, hogy vegyük tudomásul a tájékoztatót, és nem javaslok sem kérdést, sem vitát nyitni felette. Köszönöm.

A „Különfélék” között tájékoztatásul bejelenteném, hogy Karvalits Ferenc elvtárs, a Központi Bizottság tagja, a Zala megyei pártértekezleten nem vállalta a megyei első titkári funkcióba történő jelölését, elhelyezése azóta is folyamatban van, de nincs még konkrét jelentenivalónk. Tájékoztatásul ennyit erről.

Gyuricza László elvtárs, a Központi Bizottság tagja, a Veszprém Megyei Pártbizottság első titkára kérte a tisztségéből történő felmentését. A megyei első titkári funkcióból való felmentését. Vegyük tudomásul.

(Közbeszólás: mi az indoka?)

Gyuricza elvtárs nincs itt. Nem akarja jelöltetni magát. Úgy tudom, hogy gazdasági területen szeretne dolgozni, pályázati úton.

Tudomásul vettük.

A „Különfélék” között a következő; központi bizottsági tagsága alól felmentését

kérte Nagy Sándor elvtárs, Karvalits Ferenc elvtárs, Kovács László elvtárs, a Bányász Szakszervezet főtítkára és Sarlós István elvtárs, az Országgyűlés nyugalmazott elnöke.

Karvalits elvtársról már szóltam: ő jelezte sajtóban is, más módon is, de emlékszünk rá, ő maga itt is mondta annak idején ezt a szándékát.

Nagy Sándor, Kovács László és Sarlós István elvtársak levelét viszont szeretném felolvasni.

„Kedves Nyers Elvtárs!

Korábban már jeleztem, hogy a társadalmi, politikai és gazdasági megújulás szükségessé teszi, hogy a párt testületeiben olyan elvtársak legyenek jelen, akik az egyetértésükön túl a mai követelményekhez igazodóan kezdeményező szerepet is tudnak, és képesek vállalni. Új erőkre, fiatalokra van ehhez szükség már most is, a kongresszus előkészítésének utolsó szakaszában is. Ezért jutottam arra az elhatározásra, hogy a mai nappal lemondok a KB-tagságról és kérem, hogy ezt a következő ülésén a testület fogadja el.”

A levél augusztus 30-án kelt, elvtársi üdvözlettel: Sarlós István.

A címzés mind a három levélnél Nyers elvtárs; ezeket nem olvasnám a továbbiakban.

„Hosszas töprengés után, ami beosztásomnál fogva a mindennapi közéletben ér, arra az elhatározásra jutottam, hogy kérem felmentésemet a KB tagságából. Elvtársi üdvözlettel: Kovács László.”

Kelt: augusztus 28-án.

„Arra az elhatározásra jutottam, hogy az MSZMP KB soron következő szeptember 1-jei ülésén kérem központi bizottsági tagságom alóli felmentésemet. Elhatározásom hosszabb idő, számomra meglehetősen gyötrelmes mérlegelésnek eredménye. Hosszan sorolhatnám mindazokat az okokat, amelyek erre a lépésre készítetnek. Ezt azonban nem teszem. A dolog lényege abban foglalható össze, hogy a szakszervezetekben viselt funkcióm, az ebben a funkcióban meggyőződéssel vallott felfogásomat számos konkrét kérdésben nem tudom összeegyeztetni az MSZMP vezetése által követett politikával, amely nem kellő mértékben veszi tekintetbe a nagy dolgozó tömegek valós helyzetét, problémáit, nem irányul érzékelhető módon ezek megoldására.

Elhatározásomat, amennyiben mód nyílik rá, a KB-ülésen szóban is megindoklom. Kérem a Központi Bizottságot, a fentiek alapján tagságom alól mentsen fel. Elvtársi üdvözlettel: Nagy Sándor.”

Bocsánat, itt van a Karvalits elvtársé [sic!] is.

„Megtisztelő bizalmukat, mellyel soraikba választottak, vissza kell adnom Önöknek. Megválasztásom előtt jelöléssel kapcsolatos kétségeimet megosztottam a testülettel, ezeket sajnos nem oszlatta el, igenis gyorsan igazolta az élet. A központi bizottsági tagságomat egy pillanatig sem személyes érdekeimnek tulajdonítottam, hanem úgy fogtam fel, mint ami egy megye pártmozgalmának és az azt szolgáló első titkárnak szól. Ezt a funkciót pedig a Zala megyei pártértekezlet óta nem én töltöm be, ezért is lemondásomat politikai kötelezettségnek tartom.

Döntéseim, köztük az, mellyel nem vállaltam jelöltséget egy új megyei pártstruktúra első titkári posztjára, és most, hogy távozni kívánok a Központi Bizottságból, ezek ugyan személyes elhatározások, de mélyen összefüggnek a párt jelenlegi helyzetének a következményeivel. A változás, a megújulás elkötelezett híveként is tudnom kellett megítélni, hogy mit vagyok képes őszinte hittel, teljes

meggyőződéssel, tiszta lelkiismerettel vállalni. Pártéletünk politikai, szervezeti, működési folyamataiban, eredményeiben olyanokkal is szembe találtam magam, mellyel mint párttag, szervezeten belül még vitában lehetek, de már ezek szolgáltatásban vezetői tisztséget nem vállalhatok. Bizalmukat megköszönve kérem felmentésemet. Elvtársi üdvözzettel Karvalits Ferenc.”

Megkérdézem, a felolvasott levelekkel kapcsolatban vagy a személyekhez van-e kérdés. Kérdés nincs.

Észrevételt kíván-e valaki tenni? Tessék Baranyai elvtárs.

BARANYAI TIBOR elvtárs: (Nem lehet érteni.) . . . pont most, éppen a mai vita után, a pártkongresszus előkészítő szakaszában . . . hogy a párt egész ügye, a szakszervezeti mozgalom egész ügye sokkal nagyobb figyelmet követel ebben a . . . Szeretném azt is hallani, hogy azon kívül, amit tudunk . . .

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Észrevétele van-e még valakinek? Jassó elvtárs tessék. Javasolom, hogy gyertek ki, mert én például a felét nem értettem annak, amit Baranyai elvtárs az előbb mondott, meg a rögzítés, a hangszalag miatt is.

JASSÓ MIHÁLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság, és főleg Nagy Elvtárs és Kovács Elvtárs!

Valamennyiünkben van kétség, bennem is, nagyon sok. A vállalt kötelezettségünkkel kapcsolatban is, és annak vállalhatóságával kapcsolatban is. Bennem is. De kibírom a kongresszusig. Ezt kérem tőletek is. Köszönöm szépen.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: További észrevétel? Hoós elvtárs.

HOÓS JÁNOS elvtárs: Én nagyon támogatom Jassó elvtárs felvetését. Még egy érvet mondanék. Itt szólt arról, hogy tisztázni kell a párt és a szakszervezet viszonyát. Legalább addig, amíg ez nem tisztázódik, ezt a kérdést függőben kellene hagyni. Tudniillik most nagyon úgy tűnik, hogy ez egy ilyen sértődöttség, és ha jól értem a dolgot, nem a párttal van problémájuk az elvtársaknak, hanem ez a bizonyos kormány és szakszervezet kérdés. Szóval minden szempontból javasolnám, hogy az elvtársak legalább ezt az egy hónapot várják ki. Köszönöm.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Vastagh elvtárs, azután Antalóczy elvtárs, Nagy elvtárs is jelentkezett.

VASTAGH PÁL elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Nincs egyikünknek sem joga ahhoz, hogy ezt a személyes mérlegelést, meg tépelődést kétségbe vonja, amin keresztül az elvtársak eljutottak ehhez a döntéshez. Én egy nagyon, számomra nagyon megfontolásra érett, vagy megfontolásra méltó érvet szeretnék mondani a meggyőzésük érdekében.

Hétfőn jártam a szakszervezetek Csongrád megyei központjában, és azt tapasztaltam, hogy azok a viták, amelyek bizonyára nagyon mélyek és rendkívül élesek, ezek a viták még mindig nem jelentik azt, hogy a szakszervezet és a pártmozgalom különböző szintjei között ne alakuljon ki érdemleges párbeszéd.

Ha most a Központi Bizottság ezt a két felmentést elfogadja, akkor ez a szakszervezeti mozgalom különböző szintjein, én azt hiszem, borzasztó hatást vált ki, s olyan elbizonytalanító lesz, s nagyon hosszú időnek kell eltelnie ahhoz, hogy ezt a hatást, ennek a végiggyűrűző folyamatát és hatását rendezni tudjuk. Én egyszerűen az egész választási együttműködés és hangulat és politikai légkör szempontjából

is megfontolandónak tartom. És még egyszer javaslom, nem kétségbe vonva a mérlegelés alaposságát, hogy a két elvtárs fontolja meg a felmentési kérelmét.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Antalóczy elvtárs, tessék.

ANTALÓCZY ALBERT elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az elmúlt év májusa óta ebben a pártban egy erőteljes tisztulás indult meg, azonban ma is tanúi lehetünk az utolsó hónapba lépve a kongresszus előtt annak, hogy igazán nem tudtuk kiizzadni magunkból azokat a platformokat, amelyek alapján esetleg egy pártszakadással is együtt járó átrendeződés is megindulhatott volna. Úgy vélem — valljuk meg őszintén, a mai vita is erősítette ezt sok oldalról —, hogy sajnos sok jel arra mutat, és ez nem túlságosan jó jel, azon kívül, hogy értelmes, érdemi és a tisztulást, a továbblépést segítő viták folynak, van egyfajta anarchia is, egy szétesettségi állapotot jelző helyzet is. Magam is mérlegeltem annak idején, amikor eljöttem Komárom megyéből, el kell mondanom azt is, hogy inspiráltak is ott néhányan arra, hogy mondjak le a KB-tagságomról. Megmondom őszintén, konzultáltam a vezetéssel, s úgy véltem, hogy a kongresszusig terjedő néhány hónap alatt talán más oldalról tekintve is, a helytállás ilyen értelemben is egy tisztességes dolog.

Emlékszem arra az időre, amikor nem olyan régen a párt bizottságainak átalakítására került sor, szívem szerint hozzá akartam szólani, amikor Nagy elvtárs felvette és el is rendezte velünk, hogy a mellettünk működő Gazdasági és Szövetkezetpolitikai Bizottság tagja lett a Sándor elvtárs, a szakszervezetek gazdasági titkára. Én ezt furcsálltam: akkor is jobbnak tartottam volna, ha Nagy Sándor elvtárs akkor mondja azt, hogy úgy véli, a szakszervezetek jövőbeni önállóságának erősítése szempontjából nem túlságosan jó az, ha ő központi bizottsági tag, minden további nélkül egyetértettem volna vele, és szívem szerint nagyon támogattam volna.

Furcsállom viszont ezt, pont ebben a szituációban magam is, amikor köztudottan egy kicsit azon túl, hogy nyilván van e mögött a kormány—szakszervezet vita mögött valóságos helyzet is, én magam erre csak annyit mondanék, hogy egy normális világban — azzal nem egyetértve, hogy a sztrájk a megoldás —, a világon mindennütt egy természetes dolog, hogy a kormány és a szakszervezet vitatkozik, és mindenki a maga szempontjait tartja fontosnak, és mindenki a maga tömegei felé kíván lépni. A kormány az egész nép, a szakszervezet pedig a szakszervezeti tagság felé.

Röviden csak annyit mondanék, én magam is úgy vélem, hogy egy hónappal a kongresszus előtt, aki teheti még és mérlegelheti, nem lenne jó, ha ilyenfajta lépésekkel is kifejezésre juttatnánk azt, hogy ez a Központi Bizottság még a kongresszusi előkészítés finisében is egy szétesettségi állapot felé mutat. Köszönöm.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Nagy Sándor elvtárs. Megkérdezem azért, ki kíván még hozzászólni, van-e észrevétel? Nincs. Köszönöm.

NAGY SÁNDOR elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság!

Azért örülök Antalóczy elvtárs hozzászólásának, mert így alkalmam van még nagyobb nyomatékkal arra irányítani a figyelmet, hogy én ezt a kérdést soha nem a személyes nézőpontomból mérlegeltem. Éppen amit elmondott, pontosan arról van szó.

A jelenlévők előtt köztudott, hiszen ez hónapok óta folyik, sőt tulajdonképpen az én SZOT-főtítkárrá történt megválasztásom óta,⁹⁵ hogy a sajtóban is megkérdőjelezzük a KB-tagságomat. Erre a dologra mind a nyilvánosság előtt, mind fórumon mindig azt válaszoltam, és ezt így is gondoltam, ha én így nem vagyok jó a szak-

szervezeteknek, ezzel a politikai felfogással és ezzel a hitvallással, akkor nem vagyok jó, akkor nem fognak megválasztani. Ilyen szempont engem nem vezetett, mert ha ez vezetett volna, vagy ennek megfelelő taktikai szempont, akkor akkor mondom le a KB-tagságomról, amikor Antalóczy elvtárs ezt most nekem szóvá tette.

Az viszont, és ez lenne a kényelmes magatartás, most azt mondani, hogy elvtársak, taktikai szempontból jobb a pártnak, jobb a szakszervezeteknek, mert hát ugye a közvélemény meg hasonló. Ez lenne a kényelmes álláspont. Azonban én nem választom ezt a kényelmes álláspontot, és az sajnálatos körülmény, hogy egy hónap múlva kongresszus van, hiába, a dolgoknak van valamiféle, úgy látszik, érési ideje, és az a sajnálatos körülmény, hogy bizonyos problémák elsősorban a legutóbbi időkben sűrűsödtek, és szeretném határozottan leszögezni, hogy ebben egyetlenegy momentum, ez a bizonyos vita itt a SZOT és a kormány között, és nem a legfontosabb, talán majd sikerül bizonyítani.

Maga a probléma, ami összesűrűsödött, az viszont tényleg hosszabb ideje fennáll, és ha tömören akarok fogalmazni, akkor azt tudom mondani, hogy az MSZMP vezetése részéről ez a szakszervezeti mozgalom — legalábbis amióta én át tudom látni ezeket a dolgokat, ebből a funkcióból, tulajdonképpen tudom, hogy nagyon súlyos a kijelentés — igazán érdemi támogatást, segítséget problémáinak megoldásában nem kapott. Mi több, még figyelmet is keveset: értetlenséget, megjegyzést annál többet, amit persze el kell viselni, ahogy szokták mondani, benne van az ember fizetésében. És hát egyébként is ne legyünk érzékenyek egy ilyen kihegyezett időszakban.

Az már nehezebb, hogy az MSZMP vezetése egyszerűen nem volt soha kíváncsi ennek a szakszervezetnek a véleményére olyan alapvető kérdésekben, amelyeket a világon mindenütt minden párt, ha van valamelyest is hozzá közel eső szakszervezet, azzal tisztázni szokott. Nem akarom felsorolni mindazokat a problémaköröket, legyen szó szociálpolitikai, jogi, politikai, egyéb kérdésekről, amelyekben a Politikai Bizottság — sokszor nagyon fontos kérdésekben — állást foglalt, és rendre elmulasztotta még csak az esélyét is megteremtteni annak, hogy mondjuk a szakszervezet álláspontját ezekben az ügyekben megismerje. Nemritkán éppen ezért szembe is került mondjuk az MSZMP Politikai Bizottságának állásfoglalása a szakszervezetek állásfoglalásával, amit azután az embernek győzni kellett valahogy kiegyensúlyozni. Erre én rendkívül sok példát tudnék mondani, de inkább csak típusára tekintve egyet mondom, mondjuk a sztrájk törvényt, és csak azért, hogy érzékeltessem: egy ilyen kérdésben mennyire kézenfekvő lett volna ennek a szakszervezetnek minimum a véleményét megismerni.

Mindezen túl, ahogy ezek a problémák erőteljesebben felmerültek, és bizonyos vitás kérdések a szakszervezet és a kormány között is sűrűbbé váltak, a legutóbbi időkben arra kértük az MSZMP vezetését, az MSZMP Elnökségét, hogy néhány konkrét kérdésben, ami a szakszervezetek és a kormány vitájában jelentkezik, foglaljon állást. Ez az a megbeszélés, amire Iványi elvtárs is utalt, ami e hétfőn került végül is megszervezésre.

Ahhoz, amit Iványi elvtárs elmondott a találkozóról, én azt szeretném hozzátenni, hogy én másképp értékelem a találkozónak az egészét. Iványi elvtárs részéről kétségkívül volt egy nagyon erőteljes törekvés az általunk felvetett problémák kezelésére, megoldására. Azonban én másképpen értékelem, legalábbis ami a konkrét kérdéseket és a hónapok óta, vagy évek óta fennálló vitaproblémákat illeti, ame-

lyek többek között [*sic!*] egészen nevetséges kis dolgok is vannak, mint a szakszervezeti tisztségviselők munkajogi védettségének kiterjesztése egy nyugat-európai mintára, amire manapság mindig hivatkozunk jogállamiság címszó alatt, vagy a már korábban kivívott tagdíj-adómentesség megőrzésére, ami Nyugat-Európában szintén gyakorlat a szakszervezeti tagdíjak esetén, vagy hogy más típusú példát mondjak: a jogsegélyszolgálat megszüntetésével kapcsolatos korábbi kormányzati álláspont részünkről történő vitatása egészen az üdületési rendszer működéssel összefüggő kérdésekig bezárólag.

De nem akarom felsorolni mindazt, amiben azt kértük, hogy valamilyen módon érzékelhessük, hogy az MSZMP vezetése, ezekben a szakszervezetet rendkívül közelről érintő problémákban mit tud mondani. Nem jutottunk semmire, azt leszámítva, hogy bizonyos kétoldalú együttműködési kérdésekről szó volt a konkrét ügyekben, arra jutottunk, hogy vizsgálja meg a kormány, illetve majd korábban együtt a szakszervezetekkel beszéljék meg.

És mindez a kormány közötti [*sic!*] vita, a ceglédi beszéd, amiben eddig én az MSZMP vezetői részéről csak egyetértést hallottam, legfeljebb úgy, hogy hát lehetett volna szebben mondani, de a tartalmával egyetértenek.

Én ezekkel elvtársak, nem tudok egyetérteni, és a legnagyobb meggyőződéssel mondom, hogy mindezt együtt nem tudom képviselni. Nem tudom képviselni a kollégáim körében. Nem tudok válaszolni arra a kérdésre, hogy a testületi tagságot hogyan tudom összeegyeztetni ugyanezekben a kérdésekben vallott véleményemmel. A problémák száma tetszés szerint szaporítható lenne, de a késői időpontra tekintettel ezt nem teszem. Nyers elvtársnak jeleztük, hogy valamilyen ponton mindenképp az együttműködés rovására fog menni az a sorozatos kudarcélménye a szakszervezeti vezetésnek, hogy semmilyen támogatást, semmilyen konkrét kérdésben nem kap, véleményére nem kíváncsiak, szempontjait nem mérlegetlik. Most egy kicsit eltúlozom persze az idő rövidsége miatt, de a lényeget tekintve ez a helyzet.

Ezért jutottunk erre a döntésre, és én a mondottakat is nagyon komolyan véve, ami eddig elhangzott, változatlanul fenntartom a véleményemet, én nem tudom a központi bizottsági tagságot ezzel a tisztségemmel összeegyeztetni, és kérem a Központi Bizottságot, hogy ezeket a szempontokat is mérlegetlje, ne csak a másik részét a dolognak. Köszönöm szépen.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Fejti György elvtárs következik.

FEJTI GYÖRGY elvtárs: Kedves Elvtársak! Azt ajánlom, hogy halasszuk el a döntést Nagy Sándor esetében mindenképpen. Tudniillik egy sor érdemi és mérlegelést igénylő szempont hangzott itt el, ugyanakkor egy munkának a közepén vagyunk, amit el kell végezni, erre mások is utaltak, és én is úgy gondolom, hogy a kongresszus előtt és a választások előtt nem sokkal, amikor elég sok törésvonal van jelen, ezeknek a számát nem lenne célszerű bővíteni. Tehát nem elvitatva bármelyik központi bizottsági tagnak azt a jogát, hogy fenntartsa ezt az álláspontját is, mégis moratóriumot ajánlanék, gondolkodást, és áthidalási lehetőséget egy nagyon súlyos és valóságos problémára.

Tehát nem azt kérem, hogy vonja vissza Nagy Sándor ezt az indítványát, hanem azt javaslom, hogy most ebben ne döntsünk. Keressünk áthidaló megoldást a probléma feloldására; tudniillik a lemondása a problémát nem oldja meg.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Gáspár Antalné jelentkezett, neki adnám meg a szót.

GÁSPÁR ANTALNÉ elvtársnő: Tisztelt Központi Bizottság! Én teljes mértékben megértem Nagy Sándor elvtársat és Kovács elvtársat is. Tudom, hogy nem volt konfliktusoktól mentes a párt és a szakszervezetek viszonya, de ha a kongresszus és a választások előtt ezt megteszik — sajnos amúgy sem rózsás a helyzet az üzemekben, így is nagyon sok baj van —, de ha megjelenik, hogy Nagy elvtárs és Kovács elvtárs kéri felmentését a KB-tagsága alól, ez kint holnap már úgy lenne, azt kérdeznék, mi az, a párt eltaszítja magától a szakszervezetet, azt a szakszervezetet, amely a mi érdekeinket képviseli?

Gondolják az elvtársak, gondolja Nagy elvtárs is, hogy akkor ezek az emberek erre a pártra szavaznának? Hát én nagyon kétlem. Ezért én is egyetértek Fejti elvtárral, hogy most ne döntsünk ebben, adjunk gondolkodási időt. Kérem a Központi Bizottság tagjait, hogy semmiképpen ne járuljanak most ahhoz hozzá, hogy felmentsük őket. Köszönöm szépen.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Bereczky elvtárs, azután Kárpáti elvtárs, Iványi elvtárs.

BERECZKY GYULA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én azt hiszem, hogy az időtényező a politikában, bármikor is történjen, jelentős lépés, meghatározó jelentőségű. Pár nappal ezelőtt a SZOT kivonult a háromoldalú tárgyalásokról. Ha most a KB hozzájárul, hogy az ország két vezető szakszervezeti egyénisége kiváljon a Központi Bizottságból, olyan politikai hatást vált ki az országban, melynek nemzetközi következményei is lehetnek. A politikai hatás alatt nemcsak azt értem, hogy vitákat gerjeszt, hanem azt is értem, hogy az egymás mellettiség viszonyai megváltoznak az üzemekben, az intézményekben, mert a pártot és a szakszervezetet fogják minősíteni és nem a két ember döntését.

Fejti elvtárs javaslatával értenék egyet, és tisztelettel kérem Nagy Sándor elvtársat és Kovács László elvtársat, és az Elnökséget, beszélgessenek még egyszer a szakszervezet vezetőivel, ha kell, akkor az Elnökség a Központi Bizottság felhatalmazásából, ha hibákat követett el, akkor korigálja ezt. De ha ezt mondom, akkor tudni kell, hogy nyilván egy régi gyakorlat hatásának áldozatai is vagyunk valamennyien, mert volt egy időszak, amikor a SZOT vezetői nem arról panaszkodtak, hogy nem értik meg eléggé őket a Központi Bizottságban, hanem szinte diktáltak a Központi Bizottságban.

Ezt az új módot nem könnyű rövid idő alatt megtanulni, rövid idő alatt átállítani, áldozatot kell vállalni ma mindenkinek, aki politikával foglalkozik, mindenkinek, aki hisz abban, hogy ez a kongresszus megerősíti ezt a pártot. A személyes érdeket bármennyire is nehéz, félre kell tenni, mert arról van szó, hogy szembenézzünk a párttagsággal, és higgyünk abban, hogy ez a párt a következő választásokon győzni fog.

Tisztelettel kérem Nagy Sándort és Kovács Lászlót, fontolja meg elhatározását. Fontoljuk meg Fejti György javaslatát, és kérem az Elnökséget, hogy mérlegelje a javaslatomat.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Kárpáti Ferenc elvtárs következik.

KÁRPÁTI FERENC elvtárs: Elvtársak! Valamennyien emlékszünk arra, amikor

Losonczi elvtárs⁹⁶ kérte, hogy a KB-tagságról való lemondásával értsünk egyet; én akkor azt javasoltam, hogy csak akkor döntsünk, ha jelen van. Az Elnöki Tanács elnöke volt, politikai bizottsági tag stb. Én akkor is úgy ítélték meg, hogy nem egyéni dolog az, hogy valaki lemond a KB-tagságáról. Annak súlyos politikai kihatása van a pártra és a társadalomra. Az egy más eset volt, végül is nyugdíjas volt; de én utólag sem tartom helyesnek; nem akarok más szót használni, szóval illő lett volna személyesen ez előtt a testület előtt megindokolni. De az már elmúlt.

Most két elvtárs, két szakszervezeti vezető mond le. Én meg szeretném kérdezni Nagy elvtársat is, meg Kovács elvtársat is, hogyan gondoljátok, és ez hogyan lesz bejelentve a közvéleménynek, hogy kérték és lemondtak, vagy lesz valami indoklás, magyarázat? Kell, hogy legyen. Én el [nem] tudom képzelni másképpen. Ez nem egy egyszerű munkakör. Ti hogyan látjátok mégis, ez a ti lemondásotok a KB-tagságról most, ebben a jelen szituációban, miféle kihatással lesz a társadalomra és a pártra? Hogyan látjátok? Kérem, hogy mondjátok el, milyen következményekkel fog ez járni? Biztosan van, én is azt mondom, elrendeznivaló. Nagy meggyőződéssel mondom, mert tegnap a kormányülésen is már magam is szóvá tettem, de nem ismerem, nem is az én feladatomban, hogy elmerülten foglalkozzam vele. Nagy elvtárs! A kormány ülésezett, akkor megtudtuk, hogy a Vasas Szakszervezet bejelentette a húsdologgal kapcsolatban a sztrájkot. Engem megdöbentett, megmondom: ez ultimátum volt a kormánynak.

[És akárhogy] töröm az agyamat, én nem tudtam megfejtetni azóta sem, hogyan kerülhettünk ilyen helyzetbe. Nem lehet ezt valahogy normálisan megbeszélni? Miért nem vetted fel itt a Központi Bizottság ülésén korábban, hogy kérem, így nem mehet a dolog, és így tovább. Én azért teszem fel a kérdésem, mert megengedhetetlennek tartom, úgy ítélem meg, hogy rendkívül súlyos kihatása lesz. A magam részéről így látom. De jó lenne, ha ti is elmondanátok, hogyan látjátok.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Iványi elvtárs.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Tulajdonképpen Fejti György elvtárs javaslatát támogatom. És arra kérem Nagy Sándor és Kovács László elvtársakat, ők is értsenek azzal egyet, hogy ne határozzon most a Központi Bizottság. Én tudom, hogy ma a politikai fronton dolgozóknak rendkívül alacsony az ingerküszöbe, és az is igaz, hogy olyan típusú, látszatra össze nem egyeztető dolgokat kell tudni kezelni a politikának, mint egy gazdasági racionalitás, egy rendkívül beszűkült mozgástér, és az a fajta szociális gondoskodás, amiről itt a Nyers elvtárs is szólt. Én úgy gondolom, hogy több nagyvonalúságra van jó értelemben és több kompromisszumkészségre van szükség. Ahhoz nemcsak egy MSZMP—SZOT, egy MSZMP—kormány—SZOT háromszögben, hanem általában is, a társadalomban, ha azt akarjuk, hogy érdemi megoldást találjunk, és ne teremtsünk olyan helyzetet, amely egy belső váltságot tovább tud súlyosbítani.

Azok a példák — és kirészletezhettem volna én is a hozzászólásom során —, amelyekre Nagy elvtárs utalt, úgy gondolom, hogy kezelhetők és majdnem biztos vagyok benne, hogy egy közvetlen SZOT—kormány megbeszélésen megoldást lehet találni. Én magam is úgy gondolom, hogy megoldást kell rá találni, és lehet megoldást találni. De az nem volna jó, ha az a fajta kölcsönös belátás akár a SZOT, akár az MSZMP vezetése részéről nem lenne meg, hogy minden szervezetnek megvan az önállósult baja, de a kölcsönös ráutaltságon [keresztül], ha még egymás gondjait is fokozzuk, az nem a megoldás felé vezet. Legalábbis meggyőződésem,

hogy nem afelé vezet. Lehetnek vitáink, lehetnek kemény vitáink, de ha az a készség vagy képesség megvan, hogy végül is a problémát akarjuk megoldani, akkor ezt kezelni lehet. És azt hiszem, hogy ilyen előzmények után, amely ezt a másfél, két hetet jellemezte, és ezt azért fontos momentumnak tartom, bár nem erre szeretnék hivatkozni, és Nagy Sándor elvtárs sem erre hivatkozott, azért ez egy sajátos optikát ad egy ilyen lépésnek, egyfajta elhatárolódásnak. Nem hiszem, hogy — visszautalva a vitára — amikor mi a munkásosztályról, annak megnyeréséről és sok minden másról beszéltünk, hogy kölcsönösen jól tennénk egymásnak, főleg a mozgalomnak, a politikának egy ilyen lépéssel. Én tehát a Fejti elvtárs javaslatát támogatom. Lehet megoldást találni, nekem ez szilárd meggyőződés.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Kovács László elvtárs kér szót.

KOVÁCS LÁSZLÓ elvtárs: Mint ahogy a levelemben megírtam, és nem magyarázkodtam, nagyon hosszú időnek kellett eltelni, hogy erre az elhatározásra jussak. Szeretném hangsúlyozni, semmilyen szándékom, hogy a pártból akarok kilépni, vagy a ma divatos pártokba akarok belépni. Azonban engedtessek meg nekem az, hogy amikor napról napra szembe kell nézni az emberekkel, és 1985 óta a gondok megoldására ígéreteken kívül az ember támogatást nem kap, és naponta oda kell állni az emberek elé, ezt nem tudom felvállalni.

1966-ban egy bányászat-visszafejlesztést végigcsináltam, még egyszer megalapozatlan, tudományosan alá nem támasztott visszafejlesztésben nem asszisztálok. Én ebből a társaságból jöttem, én a szerkezetátalakítással egyetértek; sajnos, az eddig megtörténtek nem azt igazolják, és tőlem ezt naponta számon kérik.

A kompromisszumokra, akik ismernek *[sic!]*, hajlamos ember vagyok. De azok az övön aluli ütések, amik az embert érik napról napra, amire nem lenne szükség, ahogy az Iványi elvtárs elmondta, el lehetett volna, el lehetne kerülni, más részről is ez kéne *[sic!]*.

Én úgy gondolom, hogy a hivatalos utat bejárva, hétfőn én elmondtam az Elnökség előtt, hogy mi az, ami végül is kiváltotta belőlem ezt a megfontolást, ezt az elhatározást. Mi bejelentettük, illetve én bejelentettem a Nyers elvtársék előtt: nem engem személy szerint, de engem is, mint a SZOT alelnökét, a Nemzetközi Szövetség egyik szakszervezeti tiszttségviselőjét az augusztus 20-i kijelentésben — és nagyon sok becsületes, hozzám hasonló kommunista szakszervezeti vezetőt — az egész tagságunk előtt megsértettek. Az, hogy mi szociáldemagógusok *[sic!]* vagyunk, mi visszarendezők, bürokraták, mi a párt diktatúrájából élünk! Hát kérem, még nem régen ebből a házból írták egyesek az anyagokat, amiket mi végrehajtottunk! Mint fegyelmezett kommunisták! S ez az egész szakszervezeti tagságunk előtt van. Naponta hívnak telefonon, ha még ott mersz ezek után maradni, akkor bennünket járatsz le. Mert mi ezt nem érdemeltük meg. És egyszerűen, a Nagy Sanyihoz hasonlóan *[sic!]*, ugyanazok a telefonok, levelek jönnek nap mint nap.

Ez év tavaszán Veszprémben egy nagygyűlésen felszólítottak, hogy a KB-ból lépjek ki, ha SZOT-elnök akarok lenni vagy főtitkár akarok maradni. Egyikre sem pályázom.

Végül: mivel ez uralkodott el a szakszervezeti tagságban e rövid idő alatt, meg kell fontolnia a Központi Bizottságnak, hogy mivel teszünk jót, ha ezt levezetve vezényeljük le a változásokat, vagy pedig továbbra is követelni fogják a KB-tól — és nem csak tőlünk —, hogy a KB-tagságról mondjunk le. Én ezeket tudom hozzátenni.

És végül még egyet. Nem akartam kifejtetni a mecseki sztrájknak az egy évvel ezelőtti helyzetét. Nagyon sokan itt ülnek, akikkel akkor telefonon, személyesen beszélgettem. Cserbenhagytak. Nem akartam a mostanit sem kifejtetni, hogy egy nagyon szenvedélyes, az emberek elégedetlenségének a kifejezése az, ami ott történt, s amit alulról kezdeményeztek. Mi megpróbáltuk lokalizálni. Erre a kormányülés után bejelentik, hogy jusst is, a pécsi demonstráció után az uránbányát bezárjuk. Hol vannak itt kompromisszumkézségek? Hol akarunk elébe menni a hibáknak? És az embernek most már se éjjele, se nappala, és ezekkel külön-külön kell foglalkozni: ezen azért mások is gondolkozzanak el. Ezért én nem írtam határidőt, én elmondtam, s én azt is megértem, nem tudom még pontosan lemérni, hogy mi lehet ennek a hatása, de biztos, hogy az egybeesések, az összeesések nem kedveznek.

Nem akartam elmondani ezeket: amit leírtam, és amit a hozzászólásomban ezelőtt elmondtam, ezekben azért benne voltak ezek a kérdések. Köszönöm.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Megkérdezem, van-e még hozzászólásra jelentkező? Kettő van. Nagy Sándor és Juscák György. Előbb Juscák elvtárs.

JUSCSÁK GYÖRGY elvtárs: Kedves Elvtársak! Igaz, hogy többen szóvá tették már azt, amit mondani akarok, mégis szeretném egy más szempontból is megvilágítani. Többször sor került ez alatt a pár hónap alatt, amióta az események zajosabb színezetet vettek, ebben a teremben arra, hogy este fél kilenc, kilenc, tíz óra körül, a Központi Bizottság fárasztó vita után olyan helyzetbe került, amikor tényleg politikai döntést kell hozni. Érzem én magamban most is megint azt a fajta lelkiismereti dolgot, meg egyáltalán valami olyan érzésem van, ha februárban az oly sokat emlegetett és visszaidézett központi bizottsági ülésünkön politikai válsághelyzet elé került a párt, akkor most ez hatványozottan igaz.

Többen megvilágították itt, hogy miért lehet, és miért állhat ez elő, én egy másik szempontot is felvetek. Beláthatatlan következményei lesznek a munkahelyeken, már holnaptól kezdve, ha ez kiszivárog. És azt hiszem, hogy efelől nyugodt lehetek, igazad van Rozi — ez már kiszivárog. Független attól, hogy most elnapoljuk a döntést, vagy nem napoljuk el a döntést.

Van egy másik dolog is, amit szeretnék még elmondani. És itt kérdésem is lenne az Elnökség felé. Többször megértem én is már ebben a teremben, mint központi bizottsági tag, hogy néhány olyan kérdést, amelynek végül is máshol, szűkebb körben zajlottak le az előzményei, utalok itt vissza az előző, mondjuk a Nagy Imre-üggyel kapcsolatos kérdésekre, hogy bizonyos információk már voltak, felelős vezetők, általunk felelős vezetőknek tartott emberek birtokában, és mégis kívárták a megfelelő pillanatot, amikor Nagy Imrét itt piederasztálra emeltették velünk, nem akarok személyeskedni, és nem akarok senkit sem bántani, de legalább akkora felelősséget érzek most is, hogy hétfő óta mit tett az Elnökség, és mi az Elnökség véleménye most arról, hogy hétfő óta ez a dolog érik? És ma úgy zajlott itt le a vita, úgy ment el a kongresszusra való felkészülés, az ország társadalmi helyzetének, a párt helyzetének bemérése, hogy ezt ismerték. Nehogy félreértés essék, nem bántó szándékkal teszem, de szeretném megkérdezni, hogy valójában mi az Elnökség véleménye, mert most kínlódunk, legfeljebb annyit tudunk tenni, hogy aludjunk még rá egyet.

Igaza van Fejti elvtársnak, hogy jó lenne ezt a döntést elnapolni, és aludjon rá mondjuk a Nagy Sanyi is egyet, meg a Kovács Laci is egyet. Próbáljunk meg újra

végiggondolni mindent. De itt vannak olyanok közöttünk, akiknek volt ideje mérlegelni. És én úgy hiszem, érdemes lenne ezt meghallgatni. Én nem akarom a döntés felelősségét tologatni. De azért szeretném azt is mondani, hogy mint központi bizottsági tag, lehet hogy naiv vagyok, és zárt fülekkel ültem itt, de azért, azt hiszem, abban valójában van felelőssége a Sanyinak is és a Kovács elvtársnak is, hogy mondjuk hányszor jelezték a Központi Bizottság előtt, hogy nem hallgatják meg őket a vezetők, az Elnökség tagjai, vagy a Politikai Bizottság tagjai.

Szóval szeretném azt mondani, hogy itt merész gondolatok indulhatnak el az emberben. Itt olyan külpolitikai vonatkozásai is vannak a mai helyzetünknek, amelyek befolyásolják a döntéseinket, és nagyon komoly párhuzamokat vontunk mi már lengyel és egyéb ügyek között. Hát szeretném mondani, azért [ne] engedjék meg, hogy mi szabadon fantáziáljunk ezekről. Kérem, ha lehet, akkor az Elnökség mondja el, hogy mire jutott, hétfő óta ők hogyan látják a két elvtárs felmentési kérelmét.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Nyers elvtárs.

NYERS REZSŐ elvtárs: Kérem, az Elnökségnek nem volt ideje arra, hogy alaposan megfontolja a dolgot. Tegnap este kaptam meg az egyik levelet, ma reggel a másik levelet. Hétfőn arra kértük a két elvtársat, alaposan gondolják meg, de ne csak meggondolja, arra kértük, hogy ne tegye [sic!] meg ezt a lépést.

Az Elnökség belátja, hogy rendezetlen kérdések vannak a pártmozgalom és a szakszervezet között. Ezek strukturális problémák, az egész politikai rendszer átalakításából fakadnak. Igaz, hogy késlekedés is van a dolog elintézésében. Fejünk felett a hullámok, ez az egyik oldala a dolognak.

A másik oldala az, véleményem szerint — én elismerem —, a szakszervezeti vezetésre egy nyomást gyakorolnak, hogy ne legyenek MSZMP-tagok. Ez a nyomás egy negatív nyomás, vagy tájékozatlan, politikailag abszolút rosszul gondolkodó emberek [sic!], vagy pedig ellenzéki nyomás. Nekem az a véleményem, ha ennek engednek, attól a szakszervezeti mozgalom nem lesz erősebb, attól az ő pozíciójuk nem lesz erősebb.

Nekünk, a Központi Bizottságnak engedni kell; tehát ők lefelé annak a kritikának szerintem ne engedjenek. Nekünk tudomásul kell venni a problémát, komolyan foglalkozni kell vele, és a kormánynak is. Ez a véleményem.

Személyes joga mindenkinek végső fokon, hogy ilyen dologban döntsön. Én egy hónappal a pártkongresszus előtt meg kell mondjam, hogy indokolatlannak és politikailag hibás lépésnek tartom, olyannak, ami semmire nem vezet.

Én támogatom Fejti György elvtárs álláspontját, s addig közösen keressünk valami megoldást. A megoldás istenigazából majd nem a személyi egyezkedés lesz, hanem a megformulázása egy szakszervezeti politikának, és a szakszervezetek részéről a megformulázása a párthoz való viszonyuknak.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Grósz elvtárs.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Mindkét elvtársat régen és jól ismerem, mindkettőjüket tisztelem, becsülöm, tudom, hogy oka van, ha idáig eljutottak. Én elvi megfontolásból vallom, mindenkinek szuverén joga, hogy vállal-e funkciót egy párttestületben, a közéletben hol látja indokoltnak a tevékenységét folytatni, s ha úgy érzi, hogy a pártmozgalom számára, a központi bizottsági tevékenység teher, akkor én szerintem ezt az akaratukat [sic!] nekünk tiszteletben kell tartani.

Amit Nagy elvtárs elmondott, abban sok igazság van. Az igazsághoz azonban hozzátartozik még egy-két elem. Az egyik az, hogy a szakszervezeti vezetés képviselői részt vettek azokban a [munka]bizottságokban, ahol a döntés-előkészítés folyt. Arról én nem tudok, hogy kollégáim vagy én magam ne tartottam volna tiszteletben azokat a véleményeket és javaslatokat, amelyeket megfogalmaztak. Mi személyesen is beszélgettünk ezekről a gondokról, alapvető, lényegi kérdéseket érintenek ezek, megoldásuk jelenlétükkel, kilépésükkel, egy más pártvezetéssel sem biztosítható. Ezek olyan ügyek, amelyekhez hosszú idő kell, évek kellene és feltételek is. Én a legfontosabb politikai támogatást ettől a pártvezetés részéről abban láttam, hogy mindenütt, ahol lehetséges volt — ezt sokszor elmondtam és elmondtuk többen — a pártszervezeteket arra bátorítottuk, hogy a helyi szakszervezeti mozgalmakban vegyenek aktívan részt. Ezt pártaktíván és egyéb más helyen írásban, beszédben kifejtettük. Az én felfogásom szerint a párt és a szakszervezet közötti együttműködés nem a Központi Bizottság Elnöksége és a SZOT Elnöksége közötti együttműködést jelenti csupán. Bár ezt is fontosnak tartom.

El kell azt is mondanom, hogy a Politikai Bizottság, még politikai bizottsági korszakában egyszer az elvtársakkal együtt megvitattott néhány kérdést. Valóban igaz, hogy azokban lényeges előrehaladás nincs, de az okok nem a szándékon múlnak.

En arra is emlékszem, mi Nagy elvtárral arról beszélünk, hogy a korábbtól eltérően egy más munkakapcsolat alakuljon ki, lazább, a formáját illetően, gazdagabb a tartalmát illetően. Ha ez a pártvezetés ezt ennyi idő alatt nem tudta megvalósítani, akkor bizonyára hibázott.

Én azonban mégis világosan szeretném megmondani, úgy érzem, hogy igazán ez a sztrájk, ez a húsügyben jött sztrájk és az augusztus 20-i beszéd váltotta ki ezt a magatartást. Most akkor hadd mondjam el, én azt a figyelmeztető sztrájkot egy elhamarkodott sztrájkknak tartottam, és annak tartom ma is, az időpontja miatt is, de főleg a témája miatt. Az ok, amiért ezt kirobantották, szerintem nem volt eléggé végiggondolt. Van ebben a magyar valóságban sajnos még néhány olyan probléma, ami összehasonlíthatatlanul súlyosabb attól, s több alapot ad arra, hogy a szakszervezeti mozgalom figyelmeztető sztrájkot szervezzen. Azt talán el tudtam volna fogadni, bár én elvi okokból sztrájkellenes vagyok. Ezt a véleményemet egy rövid nyilatkozatban el is mondtam, ugyanakkor én azt is világosan megmondtam, hogy én Németh elvtárs válaszát nem formailag, hanem tartalmilag nem tartottam végiggondoltnak, ezt is elmondtam. Nem hiszem, hogy itt ilyen politikai helyzetben az Elnökség bármelyik tagjának többet szabadna ebben az ügyben nyilvánosan mondania.

Van még egy részkérdés. Az egyik egy sajátos ellentmondás. Úgy érzem, hogy amin most konkrétan vita van és kormányzati szinten megoldható, és nem halad előre az ügy, tulajdonképpen azért is az elvtársak minket tesznek felelőssé.

Az a tudat él, hogy ma a párt és a kormány között olyan a viszony, mint korábban, a vezetés tud hozni olyan döntéseket, amelyek a kormány számára konkrétan kötelezőek. Ilyet nem tudunk [sic!] és én személy szerint nem is akarok a jövőt illetően ilyen döntésben részt venni. Politikai, stratégiai kérdésben igen, konkrét ügyeket illetően nem.

Na most én megértem őket, a kormányból nem tudnak kilépni, mert nincsenek benne a kormányban, a pártvezetésből ki tudnak lépni, mert itt vannak. Ez a demonstratív értékű jelzés, és ez az üzenet, de az én meggyőződésem szerint sem a pártnak, sem a szakszervezeti mozgalomnak nem használnak.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Tessék, nem látok odáig, Szalai elvtárs.

SZALAI LÁSZLÓ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Szalai László vagyok, Nógrád megyéből jöttem. Devcsics elvtárs tegnap mondott le a pártbizottsági ülésen, s ideiglenes megbízottként a szeptember 23-i megyei pártértekezletig kaptam megbízást a felelősségteljes mozgalmi munka továbbvitelére.⁹⁷

En három évig Kovács elvtárrsal együtt dolgoztam a szakszervezeti mozgalomban. Holnap a Nógrád megyei bányászok bányásznapjára készülnek. Én, amiért szót kérek, elsősorban személyes indíttatású. Azt kérem Kovács elvtártól, a Nógrád megyei bányászokra, kommunistákra való tekintettel fogadja el Fejti elvtárs ajánlatát, és gondolkozzon elhatározásán.

Egy másik indítványom is van. Úgy ítélem meg, hogy e döntésben sokat segíthetne mindkét elvtársnak Németh Miklós elvtárs is, aki azt hiszem, néhány ajánló szóval a vitában hozzájárulhatna egy kompromisszumhoz.

Elnézést, hogy kitérek még egy témakörre, a Nagy Imrével kapcsolatban itt elhangzott dokumentumok lényegének ismertetésére. Itt nem szoltunk erről a kérdéstről, de a Központi Bizottság ajánlatára ma a párttagság előtt pártvitára van bocsátva a nemzeti megbékéléssel kapcsolatos elképzelésünk. Nem tudom elmehetünk-e a dokumentum mellett úgy, hogy ilyen információk hiányában esetleg úgy készítsünk elő október 23-ra emlékművet, hogy a párttagságot egy ilyen szakaszban félrevezetjük? Akkor nem tudom, megállhat-e a Központi Bizottság szintjén egy ilyen információ? Ezen gondolatok jegyében kell hazamennem és elgondolkoynom, hogy a megye pártmozgalmát a kongresszusra felkészítve, hogyan tudjuk magabiztosan egy összerendezetebb állapotban csatasorba állítani. Köszönöm szépen.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Nincs több. Nagy Sándor?

NAGY SÁNDOR elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én személy szerint most nagyon nehéz helyzetben vagyok, mert tudom, nem lehet este 10 órakor elvárni, hogy érdemi módon odafigyeljenek arra, amit az ember mond. Szívem szerint hajlok arra, amit Fejti Gyuri mondott, mégis azt gondolom, nem hiszem, hogy elvitathatja a Központi Bizottság bármelyik tagja, hogy ezt a dolgot a Kovács elvtárrsal mi végiggondoltuk. Ez nem valami pillanatnyi improvizálás műve, nem egy hangulat, nem egy nem tudom minek az eredménye, és hozzáteszem, nem egyetlenegy mozzanatnak a következménye.

És amikor a Kárpáti elvtárs tőlem megkérdezi, hogy számolok-e a súlyával és a következményével, akkor én azt tudom mondani Feri bácsi, hogy kérdezd meg azokat is, akik ennek a helyzetnek a kialakításában közreműködtek! Én nem vagyok hajlandó egyedül ennek az ódiomát elviselni! És azt én nem vállalom el, hogy a Központi Bizottság ülésén ennek hangot nem adunk, mert én magam számos esetben konkrét témák kapcsán jeleztem, hogy a szakszervezetek nézőpontjából hogyan alakulnak a dolgok. Itt van a háromoldalú tárgyalás, ahol politikai súllyal kellett annak idején vitába szállni, hogy egyáltalán a szakszervezetek mint olyan szervezetek, valamennyire labdába rúghassanak. De tudnék más példát is mondani. Vissza tudom idézni a hozzászólásaimat, nem szeretném ezt tenni. Ezért én azt nem veszem a nyakamba, hogy a Központi Bizottságot váratlanul érte, hogy itt a szakszervezetek és az MSZMP szűkebb vezetése között valamiféle — hogy is mondjam csak — egyet nem értés van kialakulóban. És én tisztában vagyok azzal, hogy ennek a szakszervezeti tisztségviselők körében, az MSZMP-testületekben is

mérhetőleg valamiféle következményével is kellene számolni, de annál súlyosabb következmény az, amikor az ember meggyőződése ellenére kénytelen valamivel együtt haladni, amiről számos pontjáról megvan a véleménye, el is mondja, csak éppen annak a véleménynek nincs súlya, nincs foganatja. Nehogy valaki félreértessen. Lehet, hogy bennem van a hiba. Sőt, nem zárom ki. Természetesen én nem azt mondom, hogy nekem van igazam minden kérdésben, de azért az ellenkezőjét sem merem elhinni, hogy mi minden kérdést mindig rosszul látunk, soha semmi- ben nem sikerül a véleményünket még csak meghallgattatni sem, nemhogy érdem- ben figyelembe vétetni. Én tudom, hogy ezek most hangulati elemek, amiket én most mondok, de kétségkívül némiképpen a hangulat, vagy ha úgy tetszik, az en- nek alapjául szolgáló események is szerepet játszanak ebben.

Na most, ha már ennyiszor exponálásra került a húsárdolog. Nem fogadom el, hogy a figyelmeztető sztrájk ultimátumot jelent. Nem fogadom el, mert lett volna rá idő leállítani a dolgot. Amikor két héten keresztül felelősök összevissza beszél- nek a sajtóban: lesz emelés, nem lesz emelés, húshiány van, nincs hiány stb. Ezt emelünk, nem azt emelünk. Senki nem tudja, hogy hol tart az ügy, akkor 16-án bejelentik a sajtóban, hogy 21-én és 4-én lesz áremelés. Korábban erről nem lehet- tett beszélni, csak 17-én. 17-én este jeleztem én telefonon Németh elvtársnak, hogy nagyon komoly helyzet van kialakulóban a Vasasnál, és én most nem esküszöm rá, hogy mit mondtam, kora délutáni órákat vagy déli órákat, lényegtelennek tartom; azt mondtam, ha nem lehet pozitív választ találni, hogy a tárgyalások, a megbeszé- lések idejére függesszük fel ezt a körülbelül 367 millió forintnyi összeget, ami a költségvetésben olyan tétel, amilyen, és nem elhalasztást kértünk, hanem felfüg- gesztést, akkor engedelmet kérek, én ezt nem tekintem ultimátumnak. (Németh Miklós elvtárs: ebből egy fillér sem megy a költségvetésbe!)

Én úgy gondolom, tényleg nincs most abban a helyzetben a Központi Bizottság, hogy belemenjen: ennek az összegnek hányszorosa az, ami esetleg más körülmé- nyek között kimegy a költségvetésből, de én ezt a vitát nem akarom most lefolytat- ni. Félreértés ne essék. És akkor, amikor sorozatosan és folyamatosan kértük, kér- jük pl., a nagy nemzeti médiákban szerezzon érvényt a kormány annak, hogy ne legyen ez a tételes lejáratus, ami a magyar szakszervezetek ellen folyik — amire tudom a választ, hogy az MSZMP-t is lejáratusják, csak kérem tisztelettel, én ezt a választ nem fogadom el! Mert néhány ember ennek a helyzetnek konkrét haszonél- vezője, mások pedig, szervezetek, emberek, testületek és mindenki lejáratusdik. In- dokolatlanul és alaptalanul. Olyan megjegyzéseket kell elviselni, és eltűrni, mert nincs egyszerűen lehetőség, hogy válaszoljunk rá, mert semmiféle esély nincs arra, hogy a mi véleményünk megjelenjen, ami egyszerűen elfogadhatatlan. És úgy te- szünk, mintha ez valamiféle tőlünk függetlenül kialakult helyzet lenne. Hát kö- nyörgöm, megvannak ennek a felelősei. Mint ahogy a helyzetnek is megvannak. És hogyha egyfelől erre soha semmilyen választ nem kap az ember, nemhogy a helyzet változna, akkor betelik a pohár elvtársak, és az a minimum, hogy akkor akceptálja a Központi Bizottság, hogy ilyen módon nem tudunk akkor ezzel együtt lenni.

Félreértés ne essék, nekem a politikai felfogásom nem fog megváltozni egy centit sem. Nem leszek se ilyenebb, se olyanabb. Eddig sem tartoztam azok közé, akik a damaskuszi úton már körforgalomban vannak. Én nem fogok más pártba átlép- ni, nem fogom a véleményemet megváltoztatni, de azért azt nem tudom elviselni, hogy egyszerűen ezt lehessen csinálni ebben az országban reformra, átmenetre, sú-

lyos helyzetre és minden más esetre hivatkozva akkor, amikor felelőse[i] is van[nak] ennek a helyzetnek. Csak erről nem beszélünk, hanem kellemesebb a kérdést úgy felvetni, hogy ezek a szerencsétlen szakszervezetiek, ezek meg vannak sértődve, ezek nem értik, ezek olyan tudatlanok, nem tudják, hogy súlyos gazdasági helyzet van, nem tudják, hogy mit jelent ez a jelenlegi szituáció, és csak itt értetlenkednek, téblábolnak. És ilyen körülmények között mondom azt, én megfontoltam, ezért kértem; de hangsúlyozom, nem akarok én lehetetlen helyzetet teremteni, ez a dolog lényegén nem segít. Ha egyáltalán van még ehhez szempontja a Központi Bizottságnak, akkor én nem akadályozom meg, hogy ez elnapolásra kerüljön, de szeretném hangsúlyozni, én ezt megfontoltam, és egy hét múlva sem lesz más erről a kérdésről a véleményem.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Szalai elvtárs ugyan *[sic!]* engem felszólított, hogy adjak néhány szót én is hozzá a vitához. Részben elmondtam a véleményem. Én azt is hangsúlyoztam, hogy nem kívánjuk sem a kormány, sem én élezni a helyzetet. Ebből indulunk ki, és majd megbeszéljük, Kovács elvtárs, hogy mi történt Mecseken. Tegyük össze az információinkat, kik szervezték, hogyan szervezték, mennyi volt abban alulról jövő, mit mondtak az ország különböző bányáiban a munkások, akiket küldtek, mert van olyan információ is, hogy volt olyan is, aki azt mondta, nem megy, mert dolgozni akar, és ne élezzük ezt az egészet elvtársak. Mert esetleg kiterítik a kormányból azokat az információkat, ahogyan a bányába sajnos beleölte ellenőrizetlenül! És ne most kérd számon a tudományt! Akkor kellett volna a tudományt számon kérni keményebben, amikor oda bizony belement sok-sok milliárd feleslegesen. És nem fog visszatérülni.

Én nem vagyok bányászellenes, én nem vagyok munkásellenes. Megtanultam becsülni a munkát, és tudom, hogy mi az, de mégis azt mondom: pártra, helyzetre való tekintettel, nem elvtelenül, mert én elvtelenül nem ígérgetek. Ha Szalai elvtárs így értette, hogy ebben most, kapásból, így nem! Mert sajnos, nekünk más szempontokat is mérlegelni kell, mások is vannak, és ha felborul egy törekenyen kialakított egyensúly, akkor ki fogja azt újból helyrehozni és összeállítani *[sic!]*?

Apróságnak minősített Nagy elvtárs néhány kérdést, de azok az apróságok láncolatok rendszerét indítják el. Biztos, hogy baj van mind a két oldalon, lehet hibákat keresni, és lehet így minősíteni, ahogy Grósz elvtárs minősített. Mindenkinek szíve joga, csak akkor viszont is legyen meg a lehetőség minősíteni másnak is bizonyos dolgokat. Oda-vissza. Ez elnökre, főtitkárra, miniszterelnökre, államminiszterre egyaránt igaz. Biztos, hogy baj van ezzel a struktúrával. Elvtársak! Ezt a gyötrelmet végig kell vinnünk, ki kell küszködni, ami most még az átállás idejében megy.

Kérem szépen, nekem a múlt év november 24-től⁹⁸ — nem panaszként mondom — nincs se szombatom, se vasárnapom; nemzetközi program, magyar program, mert bejelentkeznek. Nem malmozunk, fogytán az ideg ezen az oldalon is, pedig fiatal vagyok, azt hittem, hogy jobban fogom bírni. Akkor PIB-ülések, elnökségi ülések, szűk körű kabinet, tíz miniszter áll sorban, hetven ember küldöttséget akar küldeni. Hát tessék mondani, mikor és miből? Energiából meg idegből.

Ez a nemzeti média. Én nem akarok most visszatérni az első vitára. Katona Imre elvtárs kezdte először. Kérem szépen, ha csak itt mondogatjuk egymás között, tessék odamenni és akkor szólni, ha a nemzeti televízióban és rádióban azt mondják, hogy X. Y. KB-tagot nem engedték vitatkozni azzal a nézettel! De vagyunk nyol-

can, tízen, akik minden másnap beszédet kell tartunk, és ki kell álljunk, és akkor itt megkapjuk a zamekot! Ez így nem megy! Ezzel együtt biztos vezetési, irányítási meg belső szervezeti probléma is van.

Szóval én azt szeretném mondani mindenre tekintettel — nem sorolom, mert nem akarom magamat sem belehergelni —, fogadjuk el Fejti elvtárs javaslatát arra való tekintettel, amilyen érvek itt elhangzottak, és gondolja meg Kovács elvtárs is, és Nagy elvtárs is, hogy most eltekint-e attól, hogy ebben a két személyi kérdésben a Központi Bizottság szavazzon.

Meg kell kérdezzem mindkettőjüket, hogy ezzel egyetértenek-e, mert személyes joguk, erre Grósz elvtárs utalt, nem korlátozható.

KOVÁCS LÁSZLÓ elvtárs: Az elnapolással egyetértünk addig.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: 12-éig.

KOVÁCS LÁSZLÓ elvtárs: Az elnapolással mindketten egyetértünk. Az időpontban most ne állapotodjunk meg, nekem intézni kell addig is néhány dolgot, a Központi Bizottságnak módja lesz erre, majd térjünk rá vissza. Nagy elvtárs is egyetért vele, hogy térjünk rá vissza.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Nagy elvtárs? (Nagy Sándor elvtárs: Én már az előbb mondtam, hogy egyetérték az elnapolással.) Jó köszönöm. Akkor is kell szavazni.

Aki egyetért Sarlós István elvtárs kérésével, kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm. Ellene? Egy.

Tartózkodott-e valaki a szavazástól. Nem. Egy ellenszavazattal elfogadtuk.

Karvalits elvtárs felmentési kérelmével aki egyetért, kézfelemeléssel szavazzon. Ellene? Öt. Köszönöm.

Tartózkodás? Egy. Szabó elvtárs nemet szavaz. Egy tartózkodással akkor elfogadjuk.

Van még valami bejelentenivaló? Nincs.

Elnézést kérünk a hosszúra nyúlt ülésért. Meg kell fontolni Juscsák elvtárs javaslatát, és komolyan kell venni, jobb lett volna hat óraker abbahagyni az ülést. Ez nekünk mindenképpen a jövőre tanulság. A mai ülést befejeztük. Tizenkettedikén találkozunk. Jó éjszakát.⁹⁹

k. m. f.

JEGYZETEK

1 1989. augusztus 21-én a csehszlovák ellenzék Prága belvárosában rendszerellenes tüntetést tartott a Varsói Szerződés tagállamainak 1968. augusztusi katonai beavatkozásának évfordulóján. A rendőrség szétverte a megmozdulást, s kilenc magyar állampolgárt (televíziósokat és FIDESZ-tagokat) is letartóztatott. Közülük hetet augusztus 23-án szabadon engedtek, Deutsch Tamást és Kerényi Györgyöt azonban továbbra is fogva tartották. (*Népszabadság*, 1989. aug. 22—26.)

2 A *Népszabadság*, 1989. aug. 29-i számának első oldalán megjelent MTI-hírről van szó.

3 A hangfelvételen is az „István” név szerepel. Helyesen: Tamás.

- 4 1989 nyarán NDK-beli németek tömegei érkeztek Magyarországra abban reménykedve, hogy így könnyebben juthatnak át az NSZK-ba (1989. augusztus 1-jétől már nem volt határzár és -sáv Magyarország nyugati határára!). Többen — hasonlóan mint Berlinben és Prágában — a budapesti NSZK Nagykövetség épületébe menekültek. A magyar kormány emberieségi megfontolásból augusztus 24-én lehetővé tette, hogy a nagykövetségen tartózkodó 101 keletnémet Ausztrián át az NSZK-ba távozhasson. (*Népszabadság, 1989. aug. 25.*)
- 5 Vö. az 1989. márc. 7-i KB-ülés 2. napirendi pontjával (Szűrös Mátyás tájékoztatója).
- 6 Deutsch Tamás és Kerényi Györgyöt a prágai első kerületi bíróság „a közrend megzavarásáért” augusztus 29-én öt-ötezet korona pénzbüntetésre ítélte és mindkettejüket kiutasította Csehszlovákiából. (*Népszabadság, 1989. aug. 30.*)
- 7 1987–1989 folyamán a Ceaușescu-diktatúra elől többnyire magyar nemzetiségű román állampolgárok tömegei menekültek Magyarországra. A menekültek száma 1988. január 1. és 1989. június között 17 400 volt. (*Világ, 1989. júl. 13.*)
- 8 A magyar kormányfő és a külügyminiszter augusztus 25-én tárgyalt Kohl kancellárral és Genscher külügyminiszterrel — az MTI közleménye szerint — „a Magyarországon tartózkodó s az NSZK-ba áttelepülni szándékozó NDK-állampolgárok ügyéről”. (*Népszabadság, 1989. aug. 26.*)
- 9 Az NDK-s menekültek ügye hamarosan rendeződött. A magyar kormány az NSZK-val folytatott tárgyalások után — a kialakult tarthatatlan helyzetre tekintettel — úgy döntött, hogy ideiglenes jelleggel felfüggeszti az 1969-ben kötött magyar–keletnémet kormányközi megállapodás vonatkozó pontjainak hatályát, s lehetővé teszi a Magyarországon tartózkodó és hazatérni nem kívánó NDK-állampolgárok számára a távozást minden olyan országba, amely őket kész átengedni vagy befogadni. Az intézkedés 1989. szeptember 11-én éjfélkor lépett életbe. (*Népszabadság, 1989. szept. 11–13.*) — L. még Nyers Rezső napirenden kívüli tájékoztatóját a szept. 12–13-i KB-ülésen.
- 10 A jegyzőkönyvben „Veres elvtárs” szerepel. A hangfelvétel alapján javítottuk.
- 11 L. az 1. sz. függelékét.
- 12 L. a 2. sz. függelékét.
- 13 „Az MSZMP programnyilatkozata (tervezet)” c. dokumentumot a *Népszabadság, 1989. aug. 19-i* száma közölte.
- 14 Vö. az 1989. júl. 28-i KB-i ülés 2. napirendi pontjával.
- 15 A pártkongresszus alkalmából tervezett nagygyűlésről van szó.
- 16 Az MSZMP Marxista Egységplatformja augusztus 25-én tartotta országos tanácskozását. A Ribánszki Róbert által vezetett csoportosulás a párt bomlasztásával, a szocialista értékek elherdálásával vádolta az MSZMP vezetését. (*Népszabadság, 1989. aug. 26.*) A platform programnyilatkozatát 1. uo. 1989. szept. 9.
- 17 Az MSZMP Reformkörei és Reform-alapszervezetei második országos tanácskozására 1989. szeptember 2–3-án került sor Budapesten. Itt állásfoglalás született arról, hogy az MSZMP-vel jogfolytonos, de radikálisán megújított és platformszövetség alapján működő pártra van szükség. A tanácskozáshoz kapcsolódó nagygyűlésen felszólalt Nyers Rezső, az MSZMP elnöke (helyeselte az állásfoglalást és kijelentette: demokratikus szocializmusra van szükség), valamint Pozsgay Imre államminiszter, az MSZMP Elnökségének tagja. (*Népszabadság, 1989. szept. 4.*)
- 18 A tömörülés a Budapest, Németvölgyi úti Általános iskola pártvezetőségének platformfelhívása nyomán jött létre 1989. június 8-án az MSZMP XII. kerületi Bizottságának aktívaértekezletén. (*Népszabadság, 1989. jún. 12.*)
- 19 A Kör nem politikai jellegű szakmai érdekvédelmi tevékenységet folytatott.
- 20 A Berecz János és Kemény László vezette „Összefogás” híveinek második országos tanácskozására 1989. szeptember 24-én került sor. Itt elfogadott állásfoglalásában a platform aggodalmát fejezte ki az MSZMP szétesése miatt, s felhívott a párt egységének a megteremtésére. (*Népszabadság, 1989. szept. 25. és 26.*)
- 21 A Társaság 1989. szeptember 2–3-án tartotta első országos közgyűlését. (*Népszabadság, 1989. szept. 4.*)
- 22 Több hónapos előkészület után a Pozsgay Imre által kezdeményezett mozgalom 1989. szeptember 16-án Budapesten tartotta alakuló közgyűlését. Célul tűzték ki: a nemzeti egység megteremtésével hozzájárulni ahhoz, hogy az államszocialista berendezkedésből az átmenet a demokratikus jogállamba békés legyen. Elnökké Pozsgay Imrét, főtítkárrá Gázsó Ferencet, az elnökség tagjaivá Király Zoltánt, Bihari Mihályt és Vigh Károlyt választották. (*Népszabadság, 1989. szept. 18.*)
- 23 1989. szeptember 24-én hír jelent meg a sajtóban, hogy új kommunista párt szervezése folyik „Munkások Marxista–Leninista Pártja” néven. (*Népszabadság, 1989. szept. 24. és 25.*)

- 24 Az MSZMP, az Ellenzéki Kerekasztal és a különböző társadalmi szervezeteket tömörítő Harmadik Tárgyaló Fél (Harmadik Oldal) részvételével folyó nemzeti kerekasztal-, ill. politikai egyeztető tárgyalások megindítására 1. a máj. 8-i KB-ülés 3. napirendi pontját. Pozsgay Imre az augusztus 24–30. között megtartott középszintű politikai tárgyalásokról számolt be. (*Népszabadság, 1989. aug. 24–26., 29–31.*) — L. még a szept. 12–13-i KB-ülés 1. és a szept. 25-i KB-ülés 3. napirendi pontját.
- 25 Vö. a KB febr. 10–1-i ülésének jegyzőkönyvével.
- 26 Vö. a KB máj. 8-i ülésének 2. napirendi pontjával.
- 27 Eleinte csak a legmagasabb szintű, ún. plenáris ülésekre vonatkozott a nyilvánosság. Augusztus 24-én egyeztek meg a tárgyaló felek, hogy ezentűl a középszintű tárgyalásokat is a nyilvánosság bevonásával folytatják. (*Népszabadság, 1989. aug. 26.*)
- 28 Arra hivatkozva, hogy a képviselőjelölt-állítási jogot nem kívánják megadni a társadalmi szervezeteknek, s mivel a szakszervezeteket és általában véve a Harmadik Oldalt nem tekintik egyenrangú résztvevőnek, jelentette be Kósáné Kovács Magda SZOT-titkár a tárgyalások részükről való felüggesztését. A SZOT ezt követően már nem is vett részt az egyeztető tárgyalásokon, pedig a jószolgálati bizottság szeptember 5-i ülésén kinyilvánította, hogy mindhárom oldal egyenrangú. (*Népszabadság, 1989. szept. 6.*)
- 29 1989. június 10-i megállapodás az MSZMP, az Ellenzéki Kerekasztal és több társadalmi szervezet között a politikai egyeztető tárgyalások megindításáról. (*Népszabadság, 1989. jún. 12.*)
- 30 Grósz Károly beszéde a politikai egyeztető tárgyalások első plenáris ülésén 1989. június 13-án. (*Népszabadság, 1989. jún. 14.*)
- 31 L. a 3. sz. függelékét. — Az országgyűlési képviselők választásáról szóló törvényjavaslat mellékleteit (I–II.) nem közzéltük, mert ezek kizárólag technikai jellegű kérdésekkel foglalkoznak.
- 32 Különösen a Szabad Demokraták Szövetsége támadta az MSZMP vagyonátmentő akcióit, pl. a NEXT 2000 Kft. ügyét. (*Népszabadság, 1989. aug. 28–31.*)
- 33 L. a *Népszabadság, 1989. aug. 30-i* számában.
- 34 Az 1989. májusi országos pártértekezletről van szó.
- 35 L. a 3. sz. függelék B) dokumentumának II. fejezet 2. §-át.
- 36 Németh Miklós az augusztus 20-i ünnep alkalmából rendezett ceglédi gyűlésen a szakszervezetek augusztus 18-i, húsáremelés elleni figyelmeztető sztrájkjáról ezt mondta: lépésük rendkívül veszélyes, bár megérti őket, „hisz évtizedeken keresztül részesei voltak minden párt- és kormányzati döntésnek, részesei voltak — vagy akartak lenni — a hatalomnak, s nagyban felelték a szükség átalakulását. Fegyverük a szociális demagógia volt és ma is az. Ennek ellenére elvesztették az emberek nagy részének bizalmát és most végre tenni akarnak valamit. Ha tetszik, létükért küzdenek. Nem a szakszervezet léteért, hanem az elavult, bürokratikus szervezeti struktúra fennmaradásáért. Sztrájkokra való felhívással és sztrájkokkal azonban nem szolgálják a gazdasági gondok megoldását.” (*Népszabadság, 1989. aug. 21.*)
- 37 Beszámoló a Budapest V. kerületi pártértekezletről. (*Népszabadság, 1989. aug. 28.*)
- 38 L. a 3/A. sz. függelék 4. §-ában a 19/B szakasz (3) bekezdését.
- 39 A *Népszabadság, 1989. aug. 29-i.* száma közölte a politikai egyeztető tárgyalásokról adott tudósításban, hogy Pozsgay Imre kompromisszumos javaslata szerint „A bíróságokon a törvény életbelépésének napján megszűnnének a pártszervezetek, az államigazgatásban ez év december 31-én, valamennyi egyéb munkahelyen pedig 1990. június 30-ig. Kivételt képeznek a fegyveres testületek, ahol 1990. december 31-ig kellene felszámolni a pártszervezeteket.”
- 40 Vö. a szept. 12–13-i KB-ülés 1. napirendi pontjával.
- 41 Az 1989. évi XVII. törvény a népszavazásról és a népi kezdeményezésről.
- 42 Az ellenzéki szervezetek 1989 elejétől több országgyűlési képviselő visszahívását kezdeményezték. Augusztus második felében Aczél György ellen újították fel az akciót. (*Népszabadság, 1989. aug. 24.*)
- 43 A SZOT sztrájkbizottsága augusztus 17-i ülésén fogadta el azt a felhívást, amelyben minden dolgozót felhívott a vasasok húsáremelés elleni 18-i figyelmeztető sztrájkjában való részvételre. (*Népszabadság, 1989. aug. 18.*)
- 44 1989. augusztus 5-én három választókerületben volt pótválasztás. Két ellenzéki (MDF-es) jelölt (Debreceni József Kecskeméten, Raffay Ernő Szegeden) szerzett mandátumot, míg a kiskunfélegyházi választás eredménytelen volt. (*Népszabadság, 1989. aug. 7.*)
- 45 Krassó Györgyről, a Magyar Október Párt vezetőjéről van szó.
- 46 A kormány és a SZOT közötti augusztus 25-i találkozón a SZOT képviselői kifogásolták, hogy a kormány nem akadályozta meg a hűskészítmények árának emelését. A kormány válasza: erre

- nincs hatásköre, az ár- és bérvizonyokat az Országos Érdekegyeztető Tanács soron következő ülésén célszerű megtárgyalni. (*Népszabadság, 1989. aug. 26.*)
- 47 A Minisztertanács augusztus 17-i, csütörtöki üléséről van szó. — *Vö. Népszabadság, 1989. aug. 18.*
- 48 24-ek: 24 fejlett ország 1989 nyarán szakértői csoportot hozott létre Lengyelország és Magyarország politikai, gazdasági szerkezetátalakításának támogatására. Németh Miklós arra az igényeket felsoroló dokumentumra célzott, amelyet a magyar kormány a csoport augusztus 1-jei ülésére juttatott el. (*Népszabadság, 1989. szept. 27.*)
- 49 Bush amerikai elnök 1989 júliusában tett magyarországi látogatására 1. az 1989. júl. 28-i KB-ülés 1. napirendi pontját.
- 50 Az interjú megjelent a *Magyar Hírlap* 1989. aug. 24-i számában „Amerika nincs olyan messze” címmel.
- 51 L. az 1989. máj. 8-i jegyzőkönyvhöz készült 16. sz. jegyzetet. — A lengyel választásokon fölényes ellenzéki győzelem született, de az előzetes megállapodás értelmében a LEMP-nek kellett volna koalíciós kormányt alakítania. A kommunista kormányalakítási kísérlet bukása után — sztrájkok, megmozdulások közepette — 1989. augusztus 19-én Tadeus Mazowiecki, a Szolidaritás politikusa kapott kormányfői megbízást. Ő lett a keleti blokk első nem kommunista miniszterelnöke a 40-es, 50-es évek fordulójá óta. Kormányát nagykoalíciós alapon, a LEMP bevonásával szervezte meg.
- 52 Augusztus 31-én Király Zoltán, Bánffy György, Raffay Ernő, Roszik Gábor és Debreceni József ellenzéki képviselőcsoportot alakítottak. A pártlap tudósítása szerint Roszik az MSZMP-ről mint a hatalmat bitorló pártról beszélt ez alkalommal, míg Raffay az ellenzék közös ellenfelének nevezte „a Magyarországot tönkretévő és lezüllesztő kommunista hatalmat”. (*Népszabadság, 1989. szept. 1.*)
- 53 Utalás a „szegedi gondolat”-ra, a Tanácsköztársaság bukása után Szegeden szerveződő ellenforradalmi erők egyik csoportjának ideológiájára, amely a nemzeti és keresztény elven nyugodott.
- 54 L. az 1. és 6. sz. jegyzeteket.
- 55 Konrád György íróról, a Szabad Demokraták Szövetsége egyik prominens személyiségéről van szó.
- 56 A jegyzőkönyvben e félmondat így szerepel: „Olyan kérdést tesz elsőrangú politikai kérdéssé”. A hangfelvétel alapján javítottuk.
- 57 A jegyzőkönyvben e szó helyén a „mehetek-e” szöveg szerepel. A hangfelvétel alapján javítottuk.
- 58 L. az 52. sz. jegyzetet.
- 59 Grósz Károly főtítkár augusztus 31-én a Nógrád Megyei Pártbizottság ülésén kijelentette: súlyos hibájának tartja azt, hogy 1989 februárjában megakadályozta a pártszakadást; ebben a kérdésben nem őt igazolta az élet, s jelenleg nemcsak a pártszakadás veszélyét látja, hanem azt a veszélyt is, hogy a párt feldarabolódva új átrendeződés elindítójává válik. (*Népszabadság, 1989. szept. 1.*)
- 60 A Politikai Intéző Bizottságról van szó.
- 61 Ezt követően az eredeti 93. oldal hiányzik a jegyzőkönyvből. A 92. oldalt a 94. követi, míg az utólagos ceruzás sorszámozás folyamatos (94—95—96). Szögletes zárójelben a hangfelvétel szövegét közöltük.
- 62 A jegyzőkönyvben e név helyén „Veres József” szerepel. A hangfelvétel alapján javítottuk.
- 63 A jegyzőkönyvben e szó helyén a „szokott” szó szerepel. A hangfelvétel alapján javítottuk.
- 64 *Vö. a 44. sz. jegyzettel.*
- 65 A reformkörök mozgalmában felmerült egy új szocialista párt alapításának gondolata is.
- 66 Tervez célzás a SZÖT azon követelésére, hogy az országgyűlési képviselő-választásokon a szak-szervezet is állíthason jelölteket. — *Vö. a 28. sz. jegyzettel.*
- 67 Petress Sándor „fürjtenyésztrőről” van szó, aki a *Mai Nap* aug. 25-i számában közölt nyilatkozatában kijelentette: „Mi a munkáshatalom megvédése érdekében katonai hatalomátvitelre is képesek vagyunk.” — L. még a 23. sz. jegyzetet.
- 68 A vállalati tanácsokat az MSZMP KB 1984. áprilisi határozata nyomán hozták létre. Az állami vállalatok egy részénél vállalati tanács (tagjai az igazgató, a vállalatvezetés és a dolgozók képviselői) működött kollektív vezető testületként.
- 69 Az országgyűlési képviselő-választásokon az 1983. évi III. törvény értelmében valamennyi választókörzetben kötelező volt két jelöltet állítani.
- 70 A jegyzőkönyvben „egy kamarás” szerepel. A hangfelvétel alapján javítottuk.
- 71 1989. évi VII. törvény a sztrájkokról.
- 72 Ezt követően az eredeti 118. oldal hiányzik a jegyzőkönyvből. A 117. oldalt a 119. követi, míg az utólagos ceruzás sorszámozás folyamatos (118—119—120). Szögletes zárójelben a hangfelvétel szövegét közöltük.

- 73 L. a 67. sz. jegyzetet.
- 74 Ezt követően az eredeti 142. oldal hiányzik a jegyzőkönyvből. A 141. oldalt a 143. követi, míg az utólagos cserzés sorszámozás folyamatos (141–142–143). Szögletes zárójelben a hangfelvétel szövegét közöltük.
- 75 1989. évi XXII. törvény a honvédelemről szóló 1976. évi I. törvény módosításáról.
- 76 A levelet nem találtuk meg.
- 77 Kovács László, a Bányász Szakszervezet főtitkára.
- 78 1988. augusztus 23-án sztrájk robbant ki Pécsen, a Mecseki Szénbányák üzemeiben a hűségjutalmak és az egyéb juttatások nettó értékének csökkentése elleni tiltakozásul. (*Népszabadság, 1988. aug. 24.*)
- 79 Az uránbánya bezárásának terve elleni pécsi demonstrációról (augusztus 30.) van szó, amelyen Horváth Ferenc ipari miniszterbe belefojtották a szót. (*Népszabadság, 1989. aug. 31.*)
- 80 L. a 17. sz. jegyzetet.
- 81 A KISZ 1989. áprilisban tartott XII. kongresszusán DEMISZ néven új ifjúsági szervezetet hoztak létre. — Vö. az 1989. máj. 8-i KB-ülés 4/c. napirendi pontjával.
- 82 A badacsonytomaji munkásrődülőről van szó.
- 83 Az albizottság munkálata „Gazdaságkép és gazdasági stratégia” címmel megjelent a *Társadalmi Szemle 1989. évi 2. különszámában*.
- 84 L. az 1989. szept. 12–13-i KB-ülés „Különfélék” napirendi pontját.
- 85 A kft. — 1989. június 23-án kelt alapító okirata szerint — az MSZMP KB üzletrészét képző 2,9 millió Ft törzstőkével alakult meg. Június 28-án 30 üdülőingatlan és számítógépek értékével összesen 1 milliárd 162 millió 370 ezer Ft-tal emelte fel törzstőkéjét. Mellékelte az MSZMP KB beleegyezését a tulajdonba adáshoz. A bíróság az ingatlanok vonatkozásában elutasította a bejegyzési kérelmet, hivatkozva a földtörvény módosítására (július 1-jétől az MSZMP KB mint kezelő tulajdonjogot nem ruházhatott át). (*Népszabadság, 1989. aug. 31.*)
- 86 Az Ózdi Kohászati Üzemek bezárásáról van szó.
- 87 1989. augusztus 17-én a debreceni MÁV Járműjavítóban 300 tag részvételével megalakult az MSZMP munkástagozata. (*Népszabadság, 1989. aug. 18.*)
- 88 Nyers Rezső tatabányai beszédéről van szó, amelyet augusztus 21-én tartott az MSZMP nyári egyetemének megnyitása alkalmából. (*Népszabadság, 1989. aug. 22.*)
- 89 A KB 1989. máj. 29-i ülésén fogadta el a párt új agrárpolitikai koncepcióját. L. ott az 1. napirendi pontot.
- 90 Sozialdemokratische Partei Deutschlands (Németországi Szociáldemokrata Párt).
- 91 A *Népszabadság, 1989. aug. 24-i száma* arról ad hírt, hogy a pártapparátus létszámát 1500 fővel csökkentették. Maradt 3000 politikai munkatárs.
- 92 Kovács László, a Bányász Szakszervezet főtitkára.
- 93 „Nagy Imre és társainak bírósági eljárásával összefüggő pártdokumentumok gyűjteménye (A Központi Bizottság 1989. június 24-i megbízása alapján)”. (*MOL 288. f. 4/269. ö.e.*)
- 94 Grósz Károly tájékoztatóját teljes terjedelemben nyilvánosságra hozta a *Szabadság* c. hetilap 1990. jún. 15-i száma. A publikált szöveg szerkesztett, így lényegtelen eltéréseket tartalmaz a jegyzőkönyv szövegével szemben.
- 95 Nagy Sándor 1988-ban lett a SZOT főtitkára.
- 96 Losonczy Pál, 1967–1987 között az Elnöki Tanács elnöke.
- 97 Devcsics Miklós, a Nógrád Megyei Pártbizottság első titkára augusztus 31-én mondott le. Az aznapi bizottsági ülés választotta megyei első titkárrá Szalai Lászlót. (*Népszabadság, 1989. szept. 1.*)
- 98 Németh Miklós ettől az időponttól állt a Minisztertanács élén.
- 99 Az ülésről rövid közlemény jelent meg a *Népszabadság, 1989. szept. 2-i számában*. Ezenkívül sajtótájékoztatóra is sor került. (*Uo.*)

FÜGGELÉKEK

1. sz. függelék

TITKOS!
MELLÉKLET
Készült: 3 példányban

A KÖZPONTI BIZOTTSÁG 1989. szeptember 1-jén MEGTAROTT ÜLÉSÉN MEGHÍVOTTKÉNT, TANÁCSKOZÁSI JOGGAL RÉSZT VETT ELVTÁRSÁK NÉVSORA:

a KEB elnöke és titkára:

Lukács János
Somogyi Imre

a Központi Bizottság osztályvezetői:

Andics Jenő
Kovács Béla
Tóth András

Szokai Imre
Balogh Sándor
Halay Tibor

*a megyei és a megyei jogú
pártbizottságok első titkárai:*

Dányi Pál (Baranya)
Szabó Miklós (Bács)
Szabó Miklós (Békés)
Lakatos László (Győr)
Bárdi Ida (Hajdú)
Kiss Sándor (Heves)
Gergely György (Komárom)
Szalai László (Nógrád)
Sárdi Árpád (Somogy)
Zelenyánszki András (Szolnok)
Jánosi György (Tolna)
Takács László (Vas)
Vári László (Zala)
Rostási József (Veszprém)
Csillik András (BM)
Györgyi Béla (HN PB)
Kun István (Hőr. PB)
Kiss Imre (Kül.-min. PB)

a Budapesti Pártbizottság titkárai:

Fabriczki András
Steiner Arnold

a pártlap vezetői:

Szerdahelyi István Új Fórum
Lőkös Zoltán Vasárnapi Hírek
Maros Dénes Esti Hírlap
Füleki József Társ. Szemle
Horváth József Magyarország

* * *

Elek Sándor, a Győri Városi Bizottság első
titkára

Menyhárt Lajos, a Debrecen Városi Biz. első
titkára

az első napirendi pont tárgyalásán:

Kilényi Géza, igazs. min.-h.
Budzsákliá Máttyás, KB szakértő
György István, KB szakértő

2. sz. függelék

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGA

TITKOS!
Készült: 1 gépelt és soksz. példányban
PPO/728/2/1989.
Látta: Grósz Károly [s. k. aláírás]
KB/168.

POLITIKAI MENETREND

az MSZMP kongresszusáig terjedő időszakra

(Áttekintette az MSZMP Elnöksége 1989. augusztus 28-ai ülésén)

POLITIKAI MENETREND AZ MSZMP KONGRESSZUSÁIG

Időpont	Politikai egyeztető tárgyalások	MSZMP vezető testületeinek ülései	Kormány, Országgyűlés (képviselői munka)	Kongresszusi felkészülés fórumai
augusztus 21. (hétfő)	Az <i>MSZMP tárgyaló csoportjának</i> ülése — a középszintű tárgyalásokhoz az MSZMP-delegáció pozíciójának kialakítása <i>Középszintű tárgyalások</i> (a politikai átmenettel foglalkozó bizottság folyamatosan ülésezik a megállapodások eléréséig)			
augusztus 24. (csütörtök)				
augusztus 25. (péntek)				Az országgyűlési képviselők <i>megyei csoportvezetőinek</i> tájékoztatása a háromoldalú tárgyalásokról

Időpont	Politikai egyeztető tárgyalások	MSZMP vezető testületeinek ülései	Kormány, Országgyűlés (képviselői munka)	Kongresszusi felkészülés fórumai
augusztus 28. (hétfő)	Az <i>MSZMP tárgyaló csoportjának ülése</i> : — a középszintű tárgyalás értékelése, a szakértői munka kereteinek meghatározása	<i>Elnökségi ülés</i> : — tájékoztató a háromoldalú egyeztető tárgyalásokról — a PIB aug. 15-ei vitájának összegzése, javaslat a politikai menetrendre — a fegyveres erők és testületek pártstruktúrájának módosítása		
augusztus 29—30. (kedd, szerda)				<i>A Pártpolitikai Bizottság ülése</i> : — a szervezeti szabályzat tervezete — a kongresszusi ügyrend
augusztus 30. (szerda)			<i>Az Országgyűlés kommunista képviselőinek tájékoztatása a háromoldalú tárgyalásokról</i>	
augusztus 31. (csütörtök)		<i>A megyei pártbizottságok első titkárainak értekezlete</i> : — a képviselőjelöltek kiválasztásának rendje	<i>MT ülés</i> : Tájékoztatás a politikai egyeztető tárgyalások állásáról, a sarkalatos törvénytervezetek előkészítéséről	
szeptember 1. (péntek)		<i>A Központi Bizottság ülése</i> : — a politikai egyeztető tárgyalások tapasztalatai, a tárgyalásokon képviselendő MSZMP-álláspont — jelentés az Országgyűlés kommunista képviselőivel folytatott konzultációról — az Országgyűlés következő ülészakán megtárgyalásra kerülő témákkal kapcsolatos elgondolások — tájékoztató a kongresszus előkészítéséről		<i>Regionális viták az MSZMP programnyilatkozatának tervezetéről</i> (Debrecen, Szeged, Pécs, Győr, Budapest)

Időpont	Politikai egyeztető tárgyalások	MSZMP vezető testületeinek ülései	Kormány, Országgyűlés (képviselői munka)	Kongresszusi felkészülés fórumai
szeptember 5. (kedd)		A <i>Politikai Intéző Bizottság</i> ülése: — tájékoztató az 1990—92. évi gazdaságpolitika főbb irányelveinek és eszközrendszerének kidolgozásáról		A kongresszusi küldöttek zömének (mintegy 95 százaléknak) <i>megválasztása</i> befejeződik, megkezdődik a küldöttekkel történő egyeztetés folyamata
szeptember 8-a körül	<i>A háromoldalú tárgyalások plenáris ülése:</i> a politikai átmenettel kapcsolatos megállapodás aláírása	— a kongresszus előkészítésével kapcsolatos kérdések — tájékoztató a Történelmi utunk tanulságai és az MSZMP programnyilatkozata dokumentumok fogadtatásáról		
szeptember 11. (hétfő)				<i>A kongresszusi küldöttcsoportok</i> szóvivőinek értekezlete az MSZMP programnyilatkozatáról
szeptember 12. (kedd)		A <i>Központi Bizottság</i> ülése: — javaslat a képviselői választások időpontjára — a kongresszus előkészítésével kapcsolatos kérdések (szervezeti szabályzat, ügyrend, forgatókönyv, munkabizottságok stb.) — a világgazdasági nyitással és az Európa-politikával összefüggő MSZMP-stratégia	<i>Az országgyűlési bizottságok üléseinek kezdete:</i> — a betervezett törvénytervezetek véleményezése	

Időpont	Politikai egyeztető tárgyalások	MSZMP vezető testületeinek ülései	Kormány, Országgyűlés (képviselői munka)	Kongresszusi felkészülés fórumai
szeptember 15. (péntek)		— a fegyveres erők és testületek pártstruktúrájának módosítása		<p>A megyei küldöttsoportok megalakulásának befejezése (néhány később megválasztandó küldött ez után csatlakozik a csoportokhoz)</p> <p>A Pártpolitikai Bizottság ülése (a küldöttsoportok vezetőinek bevonásával), a kongresszus ügyrendi javaslatának vitája</p>
szeptember 19. (kedd)		<p>A Politikai Intéző Bizottság ülése:</p> <p>— a Történelmi utunk tanulságai és az MSZMP programnyilatkozata dokumentumok vitájának tapasztalatai</p>		
szeptember 20-a körül		<p>A Társadalompolitikai Bizottság ülése:</p> <p>— összegzés a nemzeti megbékélésről közreadott KB-állásfoglalás-tervezet vitájáról</p>		
szeptember 22. (péntek)				<p>A véleményközösség szerinti kongresszusi küldöttsoportok megalakulásának határideje</p> <p>A küldöttsoportok vezetőinek értekezlete:</p> <p>— javaslat a kongresszus szervezetére, működésére, küldöttsoportok tevékenységének főbb elemeire</p> <p>— a kongresszusi ügyrend tervezetének véleményezése</p>

Időpont	Politikai egyeztető tárgyalások	MSZMP vezető testületeinek ülései	Kormány, Országgyűlés (képviselői munka)	Kongresszusi felkészülés fórumai
<p>szepember 23. (szombat)</p> <p>szepember 25. (hétfő)</p> <p>szepember 26. (szerda)</p>		<p>A Központi Bizottság ülése:</p> <ul style="list-style-type: none"> — az MSZMP programnyilatkozata tervezetének vitája — tájékoztató a kongresszusi küldöttek összetételéről — jelentés a nemzeti megbérelésről közreadott KB-állásfoglalás-tervezet pártvitájáról 	<p>Az Országgyűlés őszi ülészakájának kezdete (Az ülészakra terjesztendő törvényjavaslatokról a Minisztertanács a tárgyalások állását is figyelembe véve folyamatosan dönt) (Az Országgyűlés ülészaka szükség esetén folyamatosan végezheti munkáját az MSZMP kongresszusának ideje alatti szünetről eltekintve)</p>	<p>A küldöttválasztás befejezésének végső dátuma</p>
<p>október 3. (kedd)</p> <p>október 5. (csütörtök)</p> <p>október 6. (péntek)</p>		<p>A Központi Bizottság ülése:</p> <ul style="list-style-type: none"> — jelentés a kongresszus előkészítéséről, a még függő kérdésekben állásfoglalás <p>A kongresszus első munkanapja</p>		<p>A kongresszusi küldöttek beérkezése, elszállásolása</p>

Budapest, 1989. augusztus 31.

Záradék:

A politikai menetrendet kapják:

— a Központi Bizottság tagjai

— A budapesti, a megyei és a megyei jogú pártbizottságok első titkárai

3. sz. függelék

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGA

BELSŐ HASZNÁLATRA!

Alk/24/6/1989.

Készült: 2 példányban

KB/166.

Grósz Károly [s. k. aláírás]

TÁJÉKOZTATÓ

a Központi Bizottságnak

a háromoldalú politikai egyeztető tárgyalások napirendjén szereplő
törvénytervezetekről

A Politikai Intéző Bizottság javasolja, hogy a Központi Bizottság tájékozódjék a háromoldalú politikai egyeztető tárgyalások eddigi tapasztalatairól; e témakör megtárgyalására szóbeli előterjesztés alapján kerüljön sor.

A békés politikai átmenet jogi kereteit alapvetően három törvénytervezet foglalja össze. Ezek a következők: az alkotmánymódosításról; a pártok működéséről és gazdálkodásáról, valamint az országgyűlési képviselők választásáról szóló törvényjavaslatok. Ezen dokumentumokat az előzetes tájékozódás és a vitára való felkészülés érdekében — háttéranyagként — mellékeljük.

A törvénytervezetekhez a következő megjegyzéseket fűzzük:

1. Az *alkotmánymódosítás* során — még az új alaptörvény elfogadása előtt — a békés politikai átmenet szempontjából lényeges változtatásokat el kell végezni. Ezek közül politikai jelentőségük miatt az alábbiakat emeljük ki:

— a Központi Bizottság korábbi döntéseivel összhangban szükséges a független, demokratikus, szocialista jogállam definiálása;

— a politikai stabilitás megőrzését szolgálja a köztársasági elnöki intézmény megteremtése és az elnök mielőbbi megválasztása;

— garanciális jelentősége van annak, hogy a fegyveres erők és a rendőrség alkotmányos szabályozást kapjanak;

— az állam és polgárai közötti viszonyt, az emberi és állampolgári jogokat a nemzetközi egyezségokmányokban vállalt kötelezettségeinknek megfelelően kell rögzíteni.

2. A többpártrendszerű politikai berendezkedésre való áttérés szükségessé teszi a *pártok alapításának, működésének és gazdálkodásának* jogi szabályozását. Ez részben az alkotmány módosításával, az egyesülési törvény kiegészítésével, valamint új törvény alkotásával oldható meg. Ezzel összefüggésben a tárgyalásokon három lényegi vitapont alakult ki:

— bizonyos foglalkozásoknál a párttagság tiltása, illetőleg korlátozása;

— a pártok munkahelyi szerveződésének szabályozása és szétválasztásuk a szervezeti-vezetési rendtől;

— az MSZMP vagyonának kérdése, az új, illetőleg újjáalakult pártok induló infrastruktúrájának megteremtése.

3. Az új típusú parlamenti demokrácia megteremtése a *választási rendszer* átfogó módosítását teszi szükségessé. A kiküldött törvénytervezet a választási szisztéma alapvető kérdéseit (4—9. §) még nem tartalmazza. Időközben ezzel összefüggésben a következő megállapodás született:

— mintegy 350 fős, egykamarás Országgyűlés kerüljön megválasztásra;

— vegyes rendszerű, kétszavazatos, kompenzációs szisztéma jöjjön létre;

— 150 képviselőt egyéni választókerületben, 150-et megyei listákon, 50-et pedig országosan, a töredék szavazatok összeszámlálásával válasszanak meg;

— jelöltállítási joga a pártoknak, illetőleg a választópolgároknak legyen (a vita a társadalmi szervezetek jelöltállítási jogának megadása kérdésében még tart);

— az egyéni választókerületekben 750 választópolgár támogatásával lehessen jelöltet állítani;

— megyei választási listát az a párt indíthasson, amelyik a megyében lévő egyéni választókerületeknek legalább egynegyedében, de minimum egy helyen jelöltet állított;

— országos kompenzációs listát az a párt nyithasson, amelyik legalább öt megyei választási listát tudott indítani;

— választási listán mandátumot csak az a párt nyerhessen, amelyik országosan a listákra összesen leadott szavazatoknak legalább 4 százalékát megszerezte;

— az egyéni választókerületek második fordulójában mindazok a jelöltek indulhassanak, akik az első fordulóban elnyerték a szavazatoknak legalább 15 százalékát. Ha háromnál kevesebb jelölt ért el ilyen eredményt, akkor a három legtöbb szavazatot szerzett jelölt kerüljön tovább a második fordulóba.

A csatolt törvénytervezetek a háromoldalú tárgyalásokon jelenleg is formálódnak. Az időközben elért megállapodásokról a szóbeli előterjesztésben tájékoztatjuk a Központi Bizottságot.

Budapest, 1989. augusztus 29.

Fejti György [s. k. aláírás]

A

Grósz Károly [s. k. aláírás]
KB/164.

TÖRVÉNYJAVASLAT

az Alkotmány módosításáról

A Magyar Népköztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény — amelynek módosított és egységes szövegét az 1972. évi I. törvény állapította meg — (a továbbiakban: Alkotmány) a következők szerint módosul:

1. §

Az Alkotmány I. fejezete helyébe a következő I. fejezet lép:

„I. fejezet

Általános rendelkezések

1. § Magyarország: köztársaság.

2. § (1) A Magyar Köztársaság független, demokratikus és szocialista jogállam.

(2) A Magyar Köztársaságban minden hatalom a népé, amely a népszuverenitást választott képviselői útján, valamint közvetlenül gyakorolja.

(3) A társadalom egyetlen szervezetének, egyetlen állami szervnek vagy állampolgárnak a tevékenysége sem irányulhat a hatalom erőszakos megszerzésére vagy gyakorlására, illetőleg olyan kizárólagos birtoklására, amely más szervezetek megszüntetését vagy működésük korlátozását, illetőleg más személyeknek, társadalmi csoportoknak a hatalomból való kizárását eredményezné. Az ilyen törekvésekkel szemben törvényes úton mindenki jogosult és egyben köteles fellépni.

Megjegyzés: Az Ellenzéki Kerekasztal (EKA) ellenzi, hogy az Alkotmány szövege utaljon az állam szocialista jellegére.

3. § (1) A Magyar Köztársaságban a pártok az Alkotmány és az alkotmányos jogszabályok tiszteletben tartása mellett szabadon alakulhatnak és szabadon működhetnek. Tevékenységüknek nem akadály, hogy az állam jellegéről vallott felfogásuk eltér a 2. § (1) bekezdésében foglaltaktól.

(2) A pártok közreműködnek a népakarat kialakításában és kinyilvánításában.

(3) A pártok közvetlenül közhatalmat nem gyakorolhatnak. Ennek megfelelően egyetlen párt sem

irányíthat semmiféle állami szervet. A pártok és a közhatalom szétválasztását összeférhetlenségi szabályok biztosítják.

4. § A szakszervezetek védik és képviselik a munkavállalók érdekeit.

5. § A Magyar Köztársaság állama védi a nép szabadságát és hatalmát, az ország függetlenségét és területi épségét. A Magyar Köztársaság területe sérthetetlen.

6. § (1) A Magyar Köztársaság elutasítja a háborút, mint a nemzetek közötti viták megoldásának eszközeit.

(2) A Magyar Köztársaság — a nemzetközi szerződések tiszteletben tartása mellett — együttműködésre törekszik a világ valamennyi népével és országával.

(3) A Magyar Köztársaság felelősséget érez a határain kívül élő magyarok sorsáért, és előmozdítja a Magyarországgal való kapcsolatuk ápolását.

7. § (1) A magyar jogrendszer alkalmazkodik a nemzetközi jog általános elismert szabályaihoz.

(2) A jogalkotás rendjét törvény szabályozza.

8. § (1) A Magyar Köztársaság elismeri az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait, ezek tiszteletben tartása az állam elsődrendű kötelessége.

(2) Az alapvető jogokra és kötelességekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg.

9. § (1) Magyarország gazdasága a tervezés előnyeit is felhasználó piacgazdaság, amelyben a köztulajdon és a magántulajdon egyenjogú és egyenlő védelemben részesül.

(2) A Magyar Köztársaság a versenysemlegesség elve alapján elismeri és támogatja a vállalkozás jogát és a verseny szabadságát.

Megjegyzés: A Harmadik Tárgyaló Fél (HTF) szerint az Alkotmányban rögzíteni kell, hogy a Magyar Köztársaság kitüntetett szerepet tulajdonít a köztulajdon különböző formáinak, különös tekintettel az öngazgató tulajdonra.

10. § (1) Az állami tulajdon az egész nép vagyona.

(2) Az állami tulajdonnak, valamint az állam kizárólagos gazdasági tevékenységének a körét törvény határozza meg.

11. § Az állami vállalatok és gazdálkodó szervek a törvényben meghatározott módon és felelősséggel önállóan gazdálkodnak.

12. § Az állam támogatja az önkéntes társuláson alapuló szövetkezeti mozgalmat, elismeri a szövetkezetek önállóságát.

13. § Tulajdont kisajátítani csak kivételesen és közérdekből, törvényben szabályozott esetekben és módon, teljes, feltétlen és azonnali kártalanítás mellett lehet.

14. § Az Alkotmány biztosítja az öröklési jogot.

15. § A Magyar Köztársaságban a társadalmi értékek alapvető forrása a munka.

Megjegyzés: Az EKA elhagyni javasolja a 15. §-t.

16. § A Magyar Köztársaság védi a házasság és a család intézményét.

17. § A Magyar Köztársaság különös gondot fordít az ifjúság létbiztonságára, oktatására és nevelésére, védelmezi az ifjúság érdekeit.

Megjegyzés: Az EKA csak az ifjúság érdekeinek védelmezését tartja szükségesnek deklarálni.

18. § A Magyar Köztársaság a rászorulóknak megsegítéséről kiterjedt szocialista intézkedésekkel gondoskodik.

18/A. § A Magyar Köztársaság elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez."

2. §

Az Alkotmány II. fejezetének címe helyébe a következő cím lép: „A Magyar Köztársaság Országgyűlése”.

3. §

(1) Az Alkotmány 19. §-ának (2) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(2) Az Országgyűlés biztosítja a társadalom alkotmányos rendjét, meghatározza a kormányzás szervezetét, irányát és feltételeit.”

(2) Az Alkotmány 19. §-a (3) bekezdésének h), i), k) és l) pontjai helyébe a következő rendelkezések lépnek, s a bekezdés a következő m) ponttal egészül ki:

(E jogkörében az Országgyűlés)

„h) hadiállapot, háborús veszély vagy az ország alkotmányos rendjét súlyosan veszélyeztető helyzet esetén kihirdeti a rendkívüli állapotot, és Honvédelmi Tanácsot hoz létre,”

„i) dönt a fegyveres erők külföldi vagy országon belüli alkalmazásáról,”

„k) megválasztja a Minisztertanácsot, az Alkotmánybíróság elnökét, elnökhelyetteseit és tagjait, az Állami Számvevőszék elnökét, elnökhelyetteseit, a Magyar Nemzeti Bank elnökét és elnökhelyetteseit, a Legfelsőbb Bíróság elnökét és a legfőbb ügyészt,”

„l) a Minisztertanács javaslatára feloszlatja azt a tanácsot, amelynek működése az Alkotmánnyal ellentétes,”

„m) közkegyelmet gyakorol.”

Megjegyzés: Az Alkotmány 19. § (3) bekezdés h) pontjában a HFT Honvédelmi Tanács helyett Államtanács felállítását javasolja. A k) pontnál az EKA és a HFT ellenzik az alkotmánybírákra vonatkozó szabályt, mivel az Alkotmánybíróság ez idő szerinti felállításával nem értenek egyet, javasolják ugyanakkor e körbe vonni a Legfelsőbb Bíróság elnökhelyetteseit és a legfőbb ügyész helyetteseit. E két fél javasolja továbbá az Országgyűlés hatásköréként szabályozni, hogy megemissíti az állami szervek Alkotmányba ütköző rendelkezéseit. Az MSZMP e hatáskört az Alkotmánybírósághoz kívánja telepíteni. Az Állami Számvevőszékre és a Magyar Nemzeti Bankra vonatkozó rendelkezés még nincs egyeztetve.

(3) Az Alkotmány 19. §-a a következő (4) bekezdéssel egészül ki, a (4) bekezdés számozása pedig (5) bekezdésre változik:

„(4) A (3) bekezdés g), h) és i) pontjában meghatározott döntéshez az országgyűlési képviselők kétharmadának a szavazata szükséges.”

4. §

Az Alkotmány a következő 19/A—19/B. §-okkal egészül ki:

„19/A. § (1) A köztársasági elnök jogosult a hadiállapot kinyilvánítására, a rendkívüli állapot kihirdetésére és a Honvédelmi Tanács létrehozására, ha az Országgyűlés e döntések meghozatalában akadályoztatva van.

(2) Az akadályoztatás tényét az Országgyűlés elnöke, az Alkotmánybíróság elnöke és a Minisztertanács elnöke együttesen állapítja meg.

19/B. § (1) Rendkívüli állapot idején a fegyveres erők és a rendőrség külföldi vagy országon belüli alkalmazásáról, valamint a külön törvényben meghatározott rendkívüli intézkedések bevezetéséről a Honvédelmi Tanács dönt.

(2) Rendkívüli állapot idején a Honvédelmi Tanács elnöke, továbbá a fegyveres erők és a rendőrség főparancsnoka a köztársasági elnök.

(3) A Honvédelmi Tanács tagjai: az Országgyűlés elnöke, az Alkotmánybíróság elnöke, a Minisztertanács elnöke és tagjai, valamint a Magyar Néphadsereg vezérkari főnöke, aki rendkívüli állapot idején a fegyveres erők és a rendőrség parancsnoka.

(4) A Honvédelmi Tanács gyakorolja:

a) az Országgyűlés által rá átruházott jogokat,

b) a köztársasági elnök jogait,

c) a Minisztertanács jogait.

(5) A Honvédelmi Tanács rendeletet alkothat, ebben különleges intézkedéseket hozhat, egyes emberi, állampolgári jogok korlátozását rendelheti el, de az Alkotmányt nem változtathatja meg.

(6) A rendkívüli állapot idején alkalmazandó részletes szabályokat törvény állapítja meg.”

Megjegyzés: A felek az államfő hatáskörével kapcsolatban eltérő nézetet vallanak, ezért e § szövegében nem egyeztek meg.

5. §

(1) Az Alkotmány 20. §-a helyébe a következő rendelkezés lép:

„(1) Az Országgyűlést négyévi időtartamra választják.

(2) Az országgyűlési képviselők tevékenységüket a köz érdekében végzik.

(3) Országgyűlési képviselőt az Országgyűlés hozzájárulása nélkül letartóztatni vagy ellene büntetőeljárást indítani — a tettenérés esetét kivéve — nem lehet.

(4) Az országgyűlési képviselő függetlenségét biztosító tiszteletdíj, továbbá meghatározott kedvez-

mények és költségeinek fedezésére költségtérítés illeti meg. A tiszteletdíj és a költségtérítés összegét, valamint a kedvezmények körét törvény állapítja meg; ebben a tiszteletdíj teljes összegének a kifizetése feltételhez köthető.

(5) A képviselő nem végezhet olyan tevékenységet, amely tisztségével összeférhetetlen: nem lehet köztársasági elnök és alelnök, a Minisztertanács tagja és egyéb államigazgatási szerv dolgozója, az Állami Számvevőszék elnöke, elnökhelyettese és számvevője, az Alkotmánybíróság tagja, bíró, ügyész, továbbá a fegyveres erők, a rendőrség és a rendészeti szervek hivatásos állományú tagja.

(6) Ha az országgyűlési képviselőt a Minisztertanács tagjává választják, képviselői megbízatása e tisztségének a betöltése idején szünetel.

(7) Az országgyűlési képviselők jogállásáról külön törvény rendelkezik, ebben az összeférhetetlenség egyéb esetei is előírhatók.”

Megjegyzés: A másik két fél az összeférhetelenség eseteit ennél szűkebb körre kívánja szorítani. Az EKA a felsorolásból elhagyni javasolja az alelnököt (mert e funkciót ellenzi) és a Minisztertanács tagjait, nem tartja továbbá összeférhetetlennek a képviselői tisztséggel a ma még ilyen tisztségeként nem szabályozott politikai államtitkári tisztséget. A HTF pedig az összeférhetetlenséget csak az államfő, a Minisztertanács tagja és az országos hatáskörű szerv vezetője tekintetében kívánja kimondani.

6. §

Az Alkotmány a következő 20/A. §-sal egészül ki:

„20/A § (1) Az országgyűlési képviselő megbízatása megszűnik:

- a) az Országgyűlés megbízatásának lejártával vagy felosztatásának kimondásával,
- b) a képviselő halálával,
- c) az összeférhetetlenség kimondásával,
- d) lemondással,
- e) a választójog elvesztésével.

Megjegyzés: A HTF nem ért egyet azzal, hogy az államfőnek joga legyen az Országgyűlés felosztatására, ezért a felosztatásra utaló rész elhagyását javasolja. A másik két fél e jogkört a kormányválság elhárítása, illetőleg az Országgyűlés működésképtelenné válása esetére szükségesnek tartja.

(2) Ha a képviselővel szemben a tisztsége gyakorlása során összeférhetlenségi ok [20. § (6) bekezdés] merül fel, bármely képviselő indítványára az Országgyűlés határoz az összeférhetlenség kimondásáról.

(3) A képviselő az Országgyűléshez intézett nyilatkozatával lemondhat a megbízatásáról. A lemondás érvényességéhez az Országgyűlés elfogadó nyilatkozata nem szükséges.”

7. §

Az Alkotmány 22. §-a helyébe a következő rendelkezések lépnek:

„22. § (1) Az Országgyűlés évenként legalább két ülésszakot tart: minden év február elsejétől június tizenötödikéig, illetve szeptember elsejétől december tizenötödikéig.

Megjegyzés: A HTF ellenzi az Alkotmány 22. §-a (1) bekezdésének megváltoztatását, a hatályos szöveget megfelelőnek tartja. A másik két fél szerint a folyamatosan működő Országgyűlés követelménye szükségessé teszi a módosítást.

(2) Az Országgyűlés alakuló ülését — a választást követő egy hónapon belüli időpontra — a köztársasági elnök hívja össze; egyébként az Országgyűlés ülészakának, és ezen belül az egyes üléseknek az összehívásáról az Országgyűlés elnöke gondoskodik.

(3) A köztársasági elnök, a Minisztertanács, továbbá a képviselők együtödének írásbeli kérelmére az Országgyűlést rendkívüli ülészakra vagy rendkívüli ülésre össze kell hívni. A kérelemben az összehívás indokát, továbbá a javasolt időpontot és napirendet meg kell jelölni.

8. §

Az Alkotmány 23. §-a helyébe a következő rendelkezés lép:

„23. § Az Országgyűlés ülései nyilvánosak. Kétharmados többséggel az Országgyűlés zárt ülés tartását is elhatározhatja.”

9. §

Az Alkotmány 24. §-ának (2)—(3) bekezdése helyébe a következő rendelkezések lépnek:

„(2) Határozatait az Országgyűlés általában szótöbbséggel hozza.

(3) Az Alkotmány megváltoztatásához, az Alkotmányban meghatározott egyes döntések meghozatalához, továbbá a 7. § (2) bekezdésében, a 8. § (2) bekezdésében, a 10. § (2) bekezdésében, a 19. § (5) bekezdésében, a 19/B. § (3) bekezdésében, a 20. § (5) és (8) bekezdésében, a 30. § (2) bekezdésében, a 32. § (2) bekezdésében, a 32/A. § (4) bekezdésében, a 32/B. § (3) bekezdésében, a 34. §-ban, a 39. § (2) bekezdésében, a 40/A. § (1)—(2) bekezdésében, a 40/B. § (4) bekezdésében, a 44. § (2) bekezdésében, az 50. § (3) bekezdésében, az 53. § (3) bekezdésében és a 71. § (3) bekezdésében említett alkotmányerejű törvények megalkotásához az országgyűlési képviselők kétharmadának a szavazata szükséges.”

Megjegyzés: Az EKA az alkotmányerejű törvény helyett a sarkalatos törvény kifejezést javasolja.

10. §

Az Alkotmány 25. §-a helyébe a következő rendelkezések lépnek:

„25. § (1) Törvényt a köztársasági elnök, a Minisztertanács, minden országgyűlési bizottság és bármely országgyűlési képviselő kezdeményezhet.

(2) A törvényhozás joga az Országgyűlést illeti meg.

(3) Az Országgyűlés által elfogadott törvényt az Országgyűlés elnöke aláírja, majd megküldi a köztársasági elnöknek.”

Megjegyzés: Az EKA és a HTF ellenzik a köztársasági elnök intézményének felállítását, illetőleg azt, hogy az államfőnek a törvények kihirdetésével kapcsolatosan jogosítványai legyenek. Ezért az Alkotmány 25. § (3) bekezdése és a 26. §-a javasolt szövegével nem értenek egyet.

11. §

Az Alkotmány 26. §-a helyébe a következő rendelkezések lépnek:

„26. § (1) A törvény kihirdetéséről — annak kézhezvételétől számított tizenöt napon belül — a köztársasági elnök gondoskodik. A kihirdetésre megküldött törvényt aláírja. A törvényt a hivatalos lapban ki kell hirdetni.

(2) Ha a köztársasági elnök a törvénnyel vagy annak valamelyik rendelkezésével nem ért egyet, azt aláírás előtt indokolással ellátva visszaküldi az Országgyűlésnek.

(3) Az Országgyűlés a törvényt újra megtárgyalja, és elfogadásáról ismét határoz. Az Országgyűlés elnöke által ezt követően megküldött törvényt a köztársasági elnök köteles aláírni és kihirdetni.

(4) A köztársasági elnök a törvényt aláírás előtt véleményezésre megküldi az Alkotmánybíróságnak, ha azt vagy annak valamelyik rendelkezését alkotmányellenesnek tartja.

(5) Ha az Alkotmánybíróság az alkotmányellenességet megállapítja, a köztársasági elnök a törvényt az Országgyűlésnek visszaküldi, egyébként köteles a törvényt aláírni és kihirdetni.”

12. §

Az Alkotmány 27. §-a helyébe a következő rendelkezés lép:

„27. § Az Országgyűlés tagjai a köztársasági elnökhöz, az Alkotmánybíróság elnökéhez és a Legfelsőbb Bíróság elnökéhez kérdést, a Minisztertanácshoz, a Minisztertanács bármely tagjához, az országos hatáskörű szervet vezető államtitkárokhoz és a legfőbb ügyészhez interpellációt és kérdést in-

tézhetnek, a feladatkörükbe tartozó minden ügyben. Akihez az interpellációt vagy kérdést intézték, köteles az Országgyűlés előtt legkésőbb harminc napon belül választ adni.”

Megjegyzés: Az EKA és a HTF nem ért egyet azzal, hogy az Alkotmánybíróság elnöke e §-ban fel legyen tüntetve. A HTF ellenzi továbbá, hogy az államfőhöz kérdést lehessen intézni, nem ért egyet továbbá az itt írt 30 napos határidővel. Az EKA ugyanakkor az államfővel szemben az interpelláció jogát is meg kívánja adni.

13. §

Az Alkotmány 28. §-a helyébe a következő rendelkezés lép:

„28. § (1) Az Országgyűlés kimondhatja feloszlását megbízatásának lejártá előtt is.

A) Változat

(2) A köztársasági elnök a választások kiírásával egyidejűleg feloszlítja az Országgyűlést, ha az Országgyűlés egy év alatt legalább négy esetben megvonja a bizalmat a Minisztertanácstól, vagy nem szavaz bizalmat a bemutatkozó Minisztertanácsnak. Az Országgyűlés feloszlítása előtt a köztársasági elnök köteles kikérni a Minisztertanács elnökének és az Országgyűlés elnökének a véleményét.

B) Változat

(2) A köztársasági elnök a választások kiírásával egyidejűleg feloszlítja az Országgyűlést, ha az Országgyűlés megvonja a bizalmat a Minisztertanácstól, és negyven napon belül nem választ új kormányt. Az Országgyűlés feloszlítása előtt a köztársasági elnök köteles kikérni a Minisztertanács elnökének és az Országgyűlés elnökének a véleményét.

(3) Az Országgyűlés megbízatásának lejártától, feloszlásától vagy feloszlásától számított három hónapon belül új Országgyűlést kell választani. Az Országgyűlés működése az új Országgyűlés alakuló üléséig tart.”

Megjegyzés: A HTF az Országgyűlés feloszlítási jogával nem ért egyet, ezért a 13—14. §-ok rendelkezései között az erre vonatkozó részeket elhagyni javasolja.

14. §

Az Alkotmány a következő 28/A. §-sal egészül ki:

„28/A. § (1) Rendkívüli állapot idején az Országgyűlés nem mondhatja ki a feloszlását és nem osztható fel.

(2) Rendkívüli állapot idején az Országgyűlés a képviselők kétharmadának a szavazatával kimondhatja megbízatásának meghatározott időre való meghosszabbítását.

(3) A feloszlott vagy feloszlott Országgyűlést a köztársasági elnök háború vagy az ország biztonságát súlyosan veszélyeztető helyzet esetén ismét összehívhatja. Megbízatásának meghosszabbításáról az Országgyűlés maga határoz.”

15. §

Az Alkotmány 29—32. §-ai és az előtte levő „Az Elnöki Tanács” alcím helyébe a következő III. fejezet lép; egyidejűleg a III. fejezet számozása VI. fejezetre, a IV. fejezet számozása VIII. fejezetre, az V. fejezet számozása IX. fejezetre, a VI. fejezet számozása X. fejezetre, a VII. fejezet számozása XI. fejezetre, a VIII. fejezet számozása XII. fejezetre, a IX. fejezet számozása XIII. fejezetre és a X. fejezet számozása XIV. fejezetre változik:

„III. fejezet

A köztársasági elnök

29. § (1) Magyarország államfője a köztársasági elnök, aki az Alkotmányban megállapított hatáskörében gyakorolja az államfői jogokat, és örökdik az államszervezet demokratikus működése felett.

(2) A köztársasági elnököt feladata ellátásában alelnök segíti. Az alelnök a köztársasági elnök megbízása alapján eljár egyes ügyekben, átmeneti akadályoztatása esetén pedig helyettesíti az elnököt.

29/A. § (1) A köztársasági elnököt és az alelnököt a választópolgárok általános és egyenlő választójog alapján, közvetlen és titkos szavazással, ötévi (hatévi) időtartamra választják.

(2) Köztársasági elnökké, illetőleg alelnökké megválasztható minden választójoggal rendelkező állampolgár, aki a választás napjáig a negyvenedik életévét betöltötte.

(3) A köztársasági elnököt e tisztségre legfeljebb egy alkalommal lehet újraválasztani. Ugyanaz a személy az elnöki tisztséget tíz (tizenkét) évnél hosszabb ideig nem töltheti be.

29/B. § A megválasztott köztársasági elnök és alelnök a korábbi elnök, illetőleg alelnök megbízatásának lejártakor lép hivatalba; hivatalba lépését megelőzően az Országgyűlés előtt esküt tesz.

29/C. § (1) A köztársasági elnök megbízatásának lejárta előtt legalább harminc nappal új elnököt kell választani.

(2) Az elnökválasztást az Országgyűlés tűzi ki.

29/D. § Ha a köztársasági elnök megbízatása valamely okból idő előtt megszűnik, az alelnök elnöké válik, és az Országgyűlés harminc napon belül új alelnököt választ. Ugyancsak az Országgyűlés választja meg az új alelnököt, ha a korábbi alelnök megbízatása egyéb okból szűnik meg idő előtt. Ilyen esetekben az alelnök választására az Országgyűlés elnökének a választására előírt szabályokat kell alkalmazni.

30. § (1) A köztársasági elnöki és az alelnöki tisztség összeegyeztethetetlen minden más állami, társadalmi és politikai tisztséggel vagy megbízatással. A köztársasági elnök és az alelnök más kereső foglalkozást nem folytathat és egyéb tevékenységéért — a szerzői jogi védelem alá eső tevékenységet kivéve — díjazást nem fogadhat el.

(2) A köztársasági elnök és az alelnök tiszteletdíját, kedvezményeit és az őt megillető költségtérítés összegét törvény állapítja meg.

30/A. § (1) A köztársasági elnök a nemzetközi kapcsolatokban:

- a) képviseli a magyar államot,
- b) ellátja a nemzetközi szerződések tekintetében a külön törvényben meghatározott feladatokat,
- c) kinevezi és megbízza a nagyköveteket és a követeket, továbbá a hivatásos és tiszteletbeli főkonzulokat és konzulokat,
- d) fogadja az államok nagyköveteit, követeit, hivatásos és tiszteletbeli főkonzuljait és konzuljait.

(2) A köztársasági elnök az Országgyűléssel kapcsolatban:

- a) kitzúzi a képviselői választásokat,
- b) összehívja az Országgyűlés alakuló ülését,
- c) kérheti az Országgyűlés rendkívüli ülésszakának vagy ülésének összehívását,
- d) az Alkotmányban meghatározott feltételek szerint feloszlathatja az Országgyűlést,
- e) a feloszlott vagy feloszlatott Országgyűlést ismét összehívhatja,
- f) törvényeket kezdeményez,
- g) kihirdeti a törvényeket; a kihirdetésre megküldött törvényt megfontolásra visszaküldheti az Országgyűlésnek, illetőleg az alkotmányosság szempontjából véleményezésre megküldheti az Alkotmánybíróságnak,
- h) részt vehet és felszólalhat az Országgyűlés és az országgyűlési bizottságok ülésein,
- i) javaslatot tehet az Országgyűlésnek intézkedés megtételére,
- j) javasolhatja az Országgyűlésnek valamely kérdésben népszavazás kiírását.

(3) A köztársasági elnök a Minisztertanáccsal kapcsolatban:

- a) megbízást ad az általa kijelölt személynek a kormányalakításra,
- b) kinevezi és felmenti — a Minisztertanács elnökének javaslatára — a minisztériumi és az országos hatáskörű szövet vezető államtitkárokat.

(4) A köztársasági elnök államfői jogkörében:

- a) kitzúzi a tanácstagok választását,
- b) javaslatot tesz az Országgyűlésnek a Legfelsőbb Bíróság elnöke és a legfőbb ügyész személyére,
- c) külön törvényben meghatározott szervek javaslatára kinevezi és felmenti a Legfelsőbb Bíróság elnökhelyetteseit, bíráit és a többi hivatásos bírót, továbbá a legfőbb ügyész helyetteseit és az

egyetemi tanárokat; megbízza és felmenti az egyetemek rektorait; kinevezi és előlépteti a táborkokokat; megerősíti tisztségében a Magyar Tudományos Akadémia elnökét,

- d) adományozza a törvényben meghatározott címeket, érdemrendeket és kitüntetéseket,
- e) gyakorolja az egyéni kegyelmezés jogát,
- f) dönt az állampolgársági ügyekben,
- h) dönt mindazokban az ügyekben, amelyeket törvény a hatáskörébe utal.

31. § (1) Az elnöki megbíztatás megszűnik:

- a) a megbíztatás idejének lejártával,
- b) az elnök halálával,
- c) az összeférhetlenség kimondásával,
- d) lemondással,
- e) a feladatkör ellátását legalább egy éven át lehetetlenné tevő állapottal,
- f) az elnöki tisztségtől való megfosztással.

(2) Ha a köztársasági elnökkel szemben a tisztsége gyakorlása során összeférhetlenségi ok [30. § (1) bekezdés] merül fel, bármely képviselő indítványára az Országgyűlés határoz az összeférhetlenség kimondásáról. A határozat meghozatalához a képviselők kétharmadának a szavazata szükséges. A szavazás titkos.

(3) A köztársasági elnök az Országgyűléshez intézett nyilatkozatával lemondhat megbíztatásáról. A lemondás érvényességéhez az Országgyűlés elfogadó nyilatkozata nem szükséges.

(4) Ha a köztársasági elnök a feladatkörét bármely okból több mint egy éven keresztül nem tudja gyakorolni, ennek tényét az Országgyűlés megállapítja, és az alelnököt az elnöki tisztségbe beiktatja.

(5) Az elnök a tisztségétől megfosztható, ha annak gyakorlása során az Alkotmányt vagy valamely más törvényt szándékosan megsérti, illetőleg ha szándékos bűncselekményt követ el.

31/A. § (1) A tisztsége gyakorlása során az Alkotmányt vagy valamely más törvényt megsértő köztársasági elnökkel szemben az országgyűlési képviselők egyötöde indítványozhatja, hogy az Országgyűlés tegyen javaslatot az elnöki tisztségtől való megfosztásra.

(2) Az Országgyűlés határozatának meghozatalához a képviselők kétharmadának a szavazata szükséges. A szavazás titkos.

31/B. § (1) Ha az Országgyűlés az indítványt elfogadja, a tisztségtől való megfosztás tárgyában hatvan napon belüli időpontra országos szavazást tűz ki. Az Országgyűlés határozatától kezdődően a szavazás eredményének kihirdetéséig az elnök a hatáskörét nem gyakorolhatja.

(2) Az alelnököt a tisztségétől megfosztottnak kell tekinteni, ha az Országgyűlés javaslatát a választópolgárok elfogadják.

(3) A szavazásra a köztársasági elnök megválasztására vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni.

31/C. § (1) A köztársasági elnök személye sérthetetlen. Ellene büntetőeljárás a hivatali ideje alatt csak a hivatali tevékenységével összefüggésben elkövetett cselekmény miatt indítható. A köztársasági elnök ellen egyéb cselekménye miatt büntetőeljárást csak megbíztatási idejének lejártá után lehet indítani.

(2) A köztársasági elnök elleni büntetőeljárás megindításához az országgyűlési képviselők kétharmadának a hozzájárulása szükséges. A szavazás titkos.

(3) Az Országgyűlés határozatától a büntetőeljárás befejezéséig az elnök a hatáskörét nem gyakorolhatja.

31/D. § (1) A büntetőeljárásban a vádat az Országgyűlés által a saját tagjai közül választott vádbiztos képviseli.

A) Változat

(2) A cselekmény elbírálása az Országgyűlés által a saját tagjaiból választott, héttagú Különleges Intéző Tanács hatáskörébe tartozik.

B) Változat

(2) A cselekmény elbírálása hét tagból álló Különleges Ítélező Tanács hatáskörébe tartozik. A Különleges Ítélező Tanács elnöke a Legfelsőbb Bíróság elnöke, három-három tagját pedig az Országgyűlés az illetékes bizottságának a javaslatára az Alkotmánybíróság és a Legfelsőbb Bíróság bírái közül választja.

C) Változat

(2) A cselekmény elbírálása a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa hatáskörébe tartozik.

D) Változat

(2) A cselekmény elbírálása az Alkotmánybíróság hatáskörébe tartozik.

(3) Ha a Különleges Ítélező Tanács (a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa, az Alkotmánybíróság) a köztársasági elnök bűnösségét szándékos bűncselekmény elkövetésében megállapítja, az elnököt a tiszttségétől megfoszthatja.

(4) A köztársasági elnökkel szemben egyébként a Büntető Törvénykönyvben az adott cselekményre meghatározott bármely büntetés és intézkedés alkalmazható.

32. § (1) Az Alkotmányt vagy valamely más törvényt megsértő (31/A. §) alelnököt a tisztégétől az Országgyűlés foszthatja meg. Az alelnök megbízatásának a megszűnésére egyébként a 31–31/D. §-ok rendelkezéseit kell alkalmazni.

(2) A köztársasági elnök és az alelnök megválasztásáról, továbbá a büntető felelősségre vonásuk eljárási szabályairól külön törvény rendelkezik.”

Megjegyzés: Az EKA a köztársasági elnök intézményének ez idő szerinti létrehozásával nem ért egyet. A HTF az intézmény mielőbbi létrehozásával egyetért, de az átmeneti időszakban csak korlátozott hatáskört kíván neki adni. Mindkét félnek saját — de egymástól eltérő — indítványa van az egyszemélyi államfő átmeneti intézményként történő létrehozására, ezért a 15.§ tekintetében a felek között nincs egyetértés.

16. §

Az Alkotmány 32/A. §-a előtti alcím helyébe a következő cím lép:

„IV. fejezet

Az Alkotmánybíróság”

Megjegyzés: Az EKA nem ért egyet a 16. §-sal, mert az Alkotmánybíróságra vonatkozó hatályos alkotmányi rendelkezéseket is javasolja hatályon kívül helyezni. A HTF a hatályon kívül helyezést nem kívánja, de az Alkotmánybíróság felállítását az átmeneti időszakban ellenzi.

17. §

Az Alkotmány 32/A. §-ának (4) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép, és a (4) bekezdés számozása (5) bekezdésre változik:

„(4) Az Alkotmánybíróság elnöke és tagjai nem lehetnek tagjai politikai pártnak és politikai tevékenységet nem folytathatnak.”

*Megjegyzés:*A 17. §-t az EKA — az előző megjegyzésben foglaltaknak megfelelően — ellenzi, de tartalmával egyetért.

18. §

Az Alkotmány a 32/A. § után a következő V. fejezettel egészül ki:

„V. fejezet

Az Állami Számvevőszék”

32/B. § (1) Az Állami Számvevőszék az Országgyűlés pénzügyi-gazdasági ellenőrző szerve. Feladat körében ellenőrzi az államháztartás gazdálkodását, az állami vagyon és az állami költségvetés felhasználását, a vám-, az adó- és az illetékhivatalok tevékenységét; véleményezi az Országgyűlés elé

terjesztett kormányprogramok és állami kötelezettségvállalással járó beruházási előirányzatok szükségességét és teljesítését, továbbá ellátja a törvénnyel hatáskörébe utalt egyéb feladatokat.

(2) Az Állami Számvevőszék elnökét és elnökhelyetteseit az Országgyűlés választja; a számvevőket az Állami Számvevőszék elnöke alkalmazza.

(3) Az Állami Számvevőszék szervezetéről és működéséről külön törvény rendelkezik.

19. §

(1) Az Alkotmány 33. §-ának (2) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(2) Kormányalakításra a köztársasági elnök ad megbízást. A Minisztertanács megválasztásáról, továbbá programjának elfogadásáról az Országgyűlés egyszerre határoz. A Minisztertanács megbízása az Országgyűlés által megválasztott új Minisztertanács hivatalba lépéséig tart.”

(2) Az Alkotmány 33. §-a a következő (3) bekezdéssel egészül ki, és a jelenlegi (3) bekezdés számozása (4) bekezdésre változik:

„(3) A Minisztertanács egyes tagjainak a megválasztása és felmentése tárgyában az Országgyűlés a Minisztertanács elnökének a javaslata alapján határoz.”

20. §

(1) Az Alkotmány 35. §-ának (1) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(1) A Minisztertanács

- a) védi az alkotmányos rendet, védi és biztosítja az állampolgárok jogait;
- b) biztosítja a törvények végrehajtását;
- c) irányítja a minisztériumok és a közvetlenül alárendelt egyéb szervek munkáját, összehangolja tevékenységüket;
- d) ellátja a tanácsok törvényességi felügyeletét;
- e) biztosítja a népgazdasági tervek kidolgozását, gondoskodik megvalósulásukról;
- f) meghatározza a tudományos és kulturális fejlesztés állami feladatait, és biztosítja az ezek megvalósulásához szükséges feltételeket;
- g) meghatározza a szociális és egészségügyi ellátás állami rendszerét, és gondoskodik az ellátás anyagi fedezetéről;
- h) irányítja a fegyveres erők, a rendőrség és a rendészeti szervek működését;
- i) a közrend és a közbiztonság védelme, valamint az elemi csapás elhárítása érdekében megteszi a szükséges intézkedéseket;
- j) közreműködik a külpolitika meghatározásában, nemzetközi szerződéseket készít elő, köt vagy jóváhagy;
- k) ellátja mindazokat a feladatokat, melyeket törvény a hatáskörébe utal.”

(2) Az Alkotmány 35. §-ának (3) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(3) A Minisztertanács az alárendelt szervek által hozott minden olyan határozatot vagy intézkedést megsemmisíti, illetőleg megváltoztat, amely törvénybe ütközik.”

Megjegyzés: A HTF szükségesnek tartja, hogy az Alkotmánybíróság működésbe lépéséig a Minisztertanács rendelkezzen a jogszabályok tekintetében is a megsemmisítés és a megváltoztatás jogával. A másik két fél ezt ellenzi, mert ilyen jogkört csak alkotmányvédelmi szerv — jelenleg az Alkotmányjogi Tanács — gyakorolhat.

21. §

Az Alkotmány 39/A. §-ának (2) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(2) Az indítvány feletti vitát és szavazást legkorábban a betérjesztéstől számított három nap után, legkésőbb a betérjesztéstől számított nyolc napon belül kell megtartani.”

22. §

Az Alkotmány a 40. § után a következő VI. fejezettel egészül ki:

„VI. fejezet

A fegyveres erők és a rendőrség

40/A. § (1) A fegyveres erők (Magyar Néphadsereg, Határőrség) alapvető kötelessége a haza katonai védelme. A fegyveres erők feladatait és a rájuk vonatkozó részletes szabályokat külön törvény határozza meg.

(2) A rendőrség alapvető feladata az állam- és közbiztonság, valamint a belső rend védelme. A rendőrség egyéb feladatait és a rá vonatkozó részletes szabályokat külön törvény határozza meg.

40/B. § (1) A fegyveres erők — a hatályos nemzetközi szerződésen alapuló hadgyakorlat, illetőleg az Egyesült Nemzetek Szervezete felkérésére végzett békefenntartó tevékenység kivételével — csak az Országgyűlés előzetes hozzájárulásával léphetik át az államhatárokat.

(2) A fegyveres erőket az alkotmányos rend védelme érdekében kizárólag az Alkotmány rendelkezéseinek megfelelően kihirdetett rendkívüli állapot idején lehet felhasználni, ha a rendőrség alkalmazása nem elegendő az alkotmányos rend megdöntésének vagy a hatalom erőszakos úton való megszerzésére irányuló fegyveres támadásnak az elhárítására.

(3) A fegyveres erők irányítására — ha érvényes nemzetközi szerződés másként nem rendelkezik — az Alkotmányban és külön törvényben meghatározott keretek között kizárólag az Országgyűlés, a köztársasági elnök, a Honvédelmi Tanács, a Minisztertanács és az illetékes miniszter jogosult.

Megjegyzés: A HTF elleni, hogy a köztársasági elnök a fegyveres erők irányítása tekintetében döntési jogkörrel rendelkezzen.

(4) A fegyveres erők és a rendőrség tényleges állományú tagjának politikai pártban való tevékenységére törvény korlátokat állapíthat meg.

Megjegyzés: A másik két fél csak a hivatásos állományúakra nézve javasol korlátozást. Az EKA a párttagságot tiltaná meg, a HTF pedig csak a vezető párttiszttség betöltését.

40/C. § (1) Érvényes nemzetközi szerződés eltérő rendelkezése hiányában az ország területén idegen fegyveres erők az Országgyűlés előzetes hozzájárulása nélkül nem vonulhatnak át, nem használhatók fel és nem állomásozhatnak.

(2) A honvédelmet érintő nemzetközi szerződéseket törvényben kell megerősíteni és nyilvánosan kihirdetni.”

23. §

Az Alkotmány 42. §-ának (2) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(2) A tanácsok tagjait négyévi időtartamra választják.”

24. §

Az Alkotmány 43. §-a (1) bekezdésének a) és e) pontja helyébe a következő rendelkezések lépnek:

(A tanács)

„a) képviseli a lakosság érdekeit, működési területén a lakosság önkormányzati szerve,”

„e) közreműködik az alkotmányos rend védelmében.”

25. §

Az Alkotmány 48. §-a helyébe a következő rendelkezések lépnek:

„48. § (1) A Legfelsőbb Bíróság elnökét a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés az első ülésén a következő Országgyűlés első üléséig terjedő időszakra választja.

(2) A hivatásos bírákat a törvényben meghatározott módon a köztársasági elnök nevezi ki.

(3) A bírák a törvényben meghatározott okok alapján visszahívhatók.”

Megjegyzés: Az EKA javasolja az Alkotmány 45. § (2) bekezdés módosítását, és a külön bíróságok létesítésének tilalmát, különös tekintettel a katonai bíróságokra.

Az Alkotmány 48. § (1) bekezdését a HTF úgy javasolja szabályozni, hogy a Legfelsőbb Bíróság elnökhelyetteseit is az Országgyűlés válassza meg.

26. §

Az Alkotmány 50. §-ának (1)—(2) bekezdése helyébe a következő rendelkezések lépnek:

„(1) A Magyar Köztársaság bíróságai védik és biztosítják az alkotmányos rendet, az állampolgárok jogait és törvényes érdekeit, büntetik a bűncselekmények elkövetőit.

(2) A bírák függetlenek és csak a törvénynek vannak alárendelve. A bírák nem lehetnek tagjai politikai pártoknak és politikai tevékenységet nem folytathatnak.”

Megjegyzés: A HTF a bírák politikai jogainak korlátozásával nem ért egyet.

27. §

Az Alkotmány 52. §-ának (1) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(1) A Magyar Köztársaság legfőbb ügyészét a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés az első ülésén a következő Országgyűlés első üléséig terjedő időszakra választja. Az Országgyűlés a legfőbb ügyészt visszahívhatja.”

Megjegyzés: A HTF a legfőbb ügyész helyetteseit is az Országgyűlés által javasolja megválasztani.

28. §

Az Alkotmány VII. fejezete helyébe a következő VII. fejezet lép:

„VII. fejezet

Emberi és állampolgári jogok, köteleességek

54. § (1) A Magyar Köztársaságban minden embernek veleszületett joga van az élethez és az emberi méltósághoz, amelyektől senkit nem lehet önkényesen megfosztani.

(2) Senkit nem lehet kínzásnak, kegyetlen, embertelen, megalázó elbánásnak vagy büntetésnek alávetni, és különösen tilos emberen a hozzájárulása nélkül orvosi vagy tudományos kísérletet végezni.

55. § (1) A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra, senkit sem lehet szabadságától másként, mint a törvényben meghatározott okokból és a törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani.

(2) Az, aki törvénytelen letartóztatás vagy fogva tartás áldozata volt, kártérítésre jogosult.

56. § Mindenkit, aki törvényesen tartózkodik Magyarország területén, megillet a szabad mozgás és a tartózkodási hely szabad megválasztásának joga, beleértve a lakóhely vagy az ország elhagyásához vagy az oda való visszatéréshez való jogot is.

57. § A Magyar Köztársaságban mindenkit megillet a jóhírnévhez, a magánlakás sérthetlenségéhez, valamint a magántitok és a személyes adatok védelméhez való jog.

58. § A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságára.

(2) A lelkiismereti szabadság érvényesülése érdekében a Magyar Köztársaság az egyházat különválasztja az államtól.

59. § (1) A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításra.

(2) A Magyar Köztársaság elismeri és védi a sajtó szabadságát.

60. § (1) A Magyar Köztársaság elismeri a békés gyülekezés jogát és biztosítja annak szabad gyakorlását.

(2) A Magyar Köztársaságban az egyesülési jog alapján mindenkinek joga van a törvény által nem tiltott célra szervezeteket létrehozni, illetőleg azokhoz csatlakozni.

61. § A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van arra, hogy egyedül vagy másokkal együttesen írásban kérelmet vagy panaszt terjesszen az illetékes állami szerv elé.

62. § A Magyar Köztársaság tiszteletben tartja és támogatja a tudományos és művészeti élet szabadságát, a tanszabadságot és a tanítás szabadságát.

63. § A Magyar Köztársaság biztosítja a menedékjogot azoknak, akiket faji, vallási, nemzeti, nyelvi vagy politikai okokból üldöznek.

64. § A Magyar Köztársaságban a törvényekben meghatározottak szerint mindenki jogorvoslattal élhet az olyan bírói, államigazgatási vagy más hatósági döntés ellen, ami jogát vagy jogos érdekét sérti.

65. § Az 58—64. §-okban felsorolt szabadságjogok gyakorlása nem sértheti mások jogait és szabadságát; e jogok gyakorlása nem valósíthat meg bűncselekményt vagy bűncselekményre való felbujtást.

Megjegyzés: Az EKA e helyen csak a büntetőjogra utaló korlátozást tartja szükségesnek rögzíteni.

66. § (1) A Magyar Köztársaság biztosítja a területén tartózkodó minden személy számára az emberi, illetve az állampolgári jogokat, bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti egy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül.

(2) Az embereknek az (1) bekezdés szerinti bármilyen előnyös vagy hátrányos megkülönböztetését a törvény szigorúan bünteti.

(3) A Magyar Köztársaság a jogegyenlőség megvalósulását az esélyegyenlőtlenségek kiküszöbölését célzó intézkedésekkel is segíti.

67. § (1) A Magyar Köztársaság biztosítja a férfiak és a nők egyenjogúságát minden polgári és politikai, valamint gazdasági, szociális és kulturális jog tekintetében.

(2) A Magyar Köztársaságban az anyáknak a gyermek születése előtt és után külön rendelkezések szerint támogatást és védelmet kell nyújtani.

(3) A munka végzése során a nők védelmét külön szabályok is biztosítják.

68. § (1) A Magyar Köztársaságban minden gyermeknek joga van a családjá, az állam és a társadalom részéről arra a védelemre és gondoskodásra, amely a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges.

(2) A családok és az ifjúság helyzetével és védelmével kapcsolatos állami feladatokat külön rendelkezések tartalmazzák.

69. § A Magyar Köztársaságban élő nemzeti, vallási és nyelvi kisebbségeknek, illetőleg az ilyen kisebbségekhez tartozó személyeknek joguk van arra, hogy csoportjuk más tagjaival együtt saját kultúrájuk legyen, saját vallásukat gyakorolják, és saját nyelvüket használják, ideértve a saját nyelven való névhasználat jogát is.

70. § (1) A Magyar Köztársaságban a bíróság előtt mindenki egyenlő, és mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat, vagy valamely perben a jogait és kötelességeit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el.

(2) A Magyar Köztársaságban a bűncselekmény elkövetésével vádolt személynek joga van arra, hogy ártatlannak tekintsek mindaddig, amíg bűnösségét a törvény szerint be nem bizonyították.

(3) Senkit nem lehet bűnösnek nyilvánítani és büntetéssel sújtani olyan cselekmény vagy mulasztás miatt, amelyet a törvény nem nyilvánít büntetni rendelt cselekménynek, tovább amely az elkövetés idején sem a magyar, sem a nemzetközi jog értelmében nem volt bűncselekmény.

70/A. § (1) Minden embernek joga van ahhoz, hogy valamely állam állampolgára legyen, erre tekintettel a Magyar Köztársaságban senkit nem lehet állampolgárságától önkényesen megfosztani, vagy magyar állampolgárt a Magyar Köztársaság területéről kiutasítani.

(2) Minden magyar állampolgárnak joga van ahhoz, hogy részt vegyen a közügyek vitelében, továbbá hogy rátermettségének, képzettségének és szakmai tudásának megfelelően közhivatalt viseljen.

(3) Minden magyar állampolgár jogosult arra, hogy törvényes külföldi tartózkodásának ideje alatt a Magyar Köztársaság védelmét élvezze.

70/B. § (1) Minden nagykorú magyar állampolgárnak joga van ahhoz, hogy az országgyűlési és a tanácsai választásokon választó és — ha állandó lakóhelye Magyarországon van — választható legyen.

(2) Nincs választójoga annak, aki a cselekvőképességet korlátozó vagy kizáró gondnokság alatt, illetőleg aki a közügyek gyakorlásától eltiltó jogerős ítélet hatálya alatt áll, továbbá aki jogerős szabadságvesztés büntetését, vagy aki büntetőeljárásban jogerősen elrendelt intézeti gyógykezelését tölti.

(3) A helyi tanácsok tagjainak választásánál a választójog — külön törvény szerint — megilleti a Magyarországon tartósan letelepedett nem magyar állampolgárokat is.

A) Változat

70/C. § (1) A Magyar Köztársaság elismeri állampolgárainak a munkához való jogát, a végzett munka mennyiségének és minőségének megfelelő díjazást. Biztosítja a munka nélkül maradóknak a munkanélküli-segélyt.

B) Változat

(1) A Magyar Köztársaság elismeri a munka szabadságát és a foglalkozás megválasztásának a szabadságát. A munka nélkül maradóknak munkanélküli-segélyt biztosít.

(2) A munka- és gazdasági feltételek védelmére és javítására szolgáló szakszervezetek alakításához való jog minden munkavállalót és minden foglalkozási ágat megillet. A sztrájk munkavállalói jog.

(3) A Magyar Köztársaság biztosítja a munkavállalók számára a pihenéshez való jogot, amit a munkaidő törvényes megállapításával és fizetési szabadság biztosításával valósít meg.

70/D. § (1) A Magyar Köztársaság területén élőknek joguk van az élet, a testi épség és az egészség védelméhez.

(2) Ezt a jogot a Magyar Köztársaság a munkavédelem, az egészségügyi intézmények és az orvosi ellátás megszervezésével, valamint az épített és a természetes környezet védelmével valósítja meg.

70/E. § (1) A Magyar Köztársaság állampolgárainak öregség, betegség és munkaképtelenség esetén anyagi ellátáshoz van joguk.

(2) A Magyar Köztársaság az anyagi ellátáshoz való jogot a társadalombiztosítás keretében és a szociális intézmények rendszerével valósítja meg.

70/F. § (1) A Magyar Köztársaság biztosítja az állampolgárok számára a művelődéshez való jogot.

(2) A Magyar Köztársaság ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező általános iskolával, közép- és felsőfokú oktatással, a felnőttek továbbképzésének megszervezésével, továbbá az oktatásban részesülők anyagi támogatásával valósítja meg.

70/G. § (1) A haza védelme a Magyar Köztársaság minden állampolgárának kötelessége.

(2) Az állampolgárok az általános honvédelmi kötelezettség alapján katonai szolgálatot, illetőleg törvényben meghatározott feltételek szerint azt helyettesítő polgári szolgálatot teljesítenek.

70/H. § A Magyar Köztársaság minden állampolgára köteles jövedelmi és vagyoni viszonyai arányában a közterhekhez hozzájárulni.

70/I. § A Magyar Köztársaságban a szülők, gondviselők kötelesek kiskorú gyermekük taníttatásáról gondoskodni.

70/J. § Az emberi és állampolgári jogok, köteleességek érvényesülésével kapcsolatban az állammal szembeni igények bíróság előtt érvényesíthetők.”

29. §

Az Alkotmány 71. §-ának (1) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(1) Az országgyűlési képviselőket, valamint a községi, a városi és a fővárosi kerületi tanácsok tagjait (a helyi tanácstagokat) a választópolgárok általános és egyenlő választójog alapján, közvetlen és titkos szavazással választják.”

(2) Az Alkotmány 71. §-ának (3) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(3) Az országgyűlési képviselő és a tanácstagok választásáról külön törvény rendelkezik.”

Megjegyzés: Az EKA javasolja, hogy már az átmenet korszakában kapjon Magyarország új címet, ezért az Alkotmány 74. §-a is módosuljon.

30. §

Az Alkotmány 77. §-ának (2) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(2) Az Alkotmány és az alkotmányos jogszabályok a társadalom valamennyi szervezetére, minden állami szervre és állampolgárra egyaránt kötelezőek.”

31. §

(1) Ez a törvény — a 2. §, a 3. § (2) bekezdésének a 30. § (6) bekezdésében megjelölt rendelkezései, továbbá a 4—7. §-ok, a 10—16. §-ok, a 19—25. §-ok, a 27. §, a 28. §-nak a 31. § (3) bekezdésében megjelölt rendelkezései, valamint a 29. § kivételével — a kihirdetése napján lép hatályba; egyidejűleg az Alkotmány Bevezető része, 31. §-a, 35. §-ának (4) bekezdése és 77. §-ának (3) bekezdése a hatályát veszti. Az Alkotmány címében és szövegében a „Népköztársaság” elnevezés „Köztársaság” elnevezésre változik.

(2) A törvény 2. §-ának, 4. §-a, a 7. §-nak az Alkotmány 22. § (2)—(3) bekezdését megállapító rendelkezése, a 10—16. §-ok, a 19. §-a, a 20. § (1) bekezdése, a 22. §-a, a 25. § és a 27. §-a, a köztársasági elnök hivatalba lépése napján lépnek hatályba. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa azon a napon megszűnik. Ezzel egyidejűleg az Alkotmány II. fejezetében „Az Országgyűlés” alcím, továbbá az Alkotmány 35. § (2) bekezdés harmadik mondatából az „és törvényerejű rendelettel” szövegrészt, a 37. § (3) bekezdés második mondatából a „törvényerejű rendelettel” szövegrész, a 38. § harmadik mondatából „az Elnöki Tanács és” szövegrész, valamint a 43. § (2) bekezdés első mondatából a „törvényerejű rendelettel” szövegrész a hatályát veszti.

(3) A törvény 5. §-ának az Alkotmány 20. § (1) bekezdését megállapító rendelkezése, a 28. §-nak az Alkotmány 70/B. §-át megállapító rendelkezése és a 29. §-a az országgyűlési képviselők következő általános választása kifizésének a napján lépnek hatályba; egyidejűleg az Alkotmány 72—73. §-a a hatályát veszti.

(4) A törvény 5. §-ának az Alkotmány 20. § (2)—(7) bekezdéseit megállapító rendelkezése, a 6. §-a, a 7. §-nak az Alkotmány 22. § (1) bekezdését megállapító rendelkezése és a 21. §-a, az országgyűlési képviselők következő általános választása után összeülő új Országgyűlés alakuló ülésének napján lép hatályba; egyidejűleg az Alkotmány 39/B. §-ának (2) bekezdése a hatályát veszti.

(5) A törvény 23—24. §-a a tanácsstagok következő általános választása kifizésének a napján lép hatályba.

(6) A törvény 3. § (2) bekezdésének az Alkotmány 19. § (3) bekezdés k) és l) pontját módosító rendelkezése hatálybalépéséről, továbbá a törvény 20. § (2) bekezdésének a hatálybalépéséről külön törvény rendelkezik.

B

Grósz (s.k. aláírás)
KB/165.

TÖRVÉNYJAVASLAT

a pártok működéséről és gazdálkodásáról

A párt társadalmi rendeltetése az, hogy a népakarat kialakításához és kinyilvánításához, valamint a politikai életben való állampolgári részvételhez szervezeti kereteket nyújtson. Az Országgyűlés ezért az állampolgárok egyesülési szabadságának és politikai jogainak érvényesülése, valamint a társadalomban meglévő különböző érdekek és értékek demokratikus megjelenítésének és érvényesítésének előmozdítása érdekében a következő törvényt alkotja:

I. fejezet

A törvény hatálya

1. §

E törvény hatálya azokra a társadalmi szervezetekre terjed ki, amelyek nyilvántartott tagsággal rendelkeznek, és amelyek a nyilvántartásba vételüket végző bíróság előtt kinyilvánítják, hogy e törvény rendelkezéseit magukra nézve kötelezőnek ismerik el.

II. fejezet

A párt működése

2. §

(1) A Magyar Köztársaságban a pártok az Alkotmány és az alkotmányos jogszabályok tiszteletben tartása mellett szabadon alakulhatnak és szabadon működhetnek. [Alkotmány 3. § (1) bekezdés.]

(2) A pártok munkahelyen (szolgálati helyen, tanintézetben) szervezetet nem hozhatnak létre és nem működtethetnek.

Megjegyzés: 1. Ez a szabály kizárja azt, hogy a pártok szervezetei beépüljenek a munkahelyek szervezeti-vezetési rendjébe, munkaidőben a munkahelyeken bármilyen tevékenységet kifejtsenek, a szakmai döntések részeseivé váljanak, de nem tiltja azt, hogy az ugyanahhoz a párthoz, azonos munkahelyen dolgozók egy szervezetbe tömörüljenek.

2. A pártszervezeteknek a munkahelyekről való kiválása (határideje) kérdésében megállapodás még nincs.

III. fejezet

A párt megszűnése

3. §

(1) A párt megszűnhet:

- a) más párttal való egyesüléssel,
- b) két vagy több pártra való szétválással,
- c) feloszlással,
- d) a bíróság által való feloszlattással vagy
- e) megszűnésének megállapításával.

(2) a bíróság az ügyészség indítványára megállapítja a párt megszűnését, ha az tevékenységével felhagy és vagyonáról nem rendelkezik.

(3) A bíróság az ügyészség indítványára — a párt társadalmi szervezetként való további működésének érintetlenül hagyásával — megállapítja a párt megszűnését, ha a párt egymást követő két országgyűlési képviselői választáson nem állít jelöltet.

(4) A (3) bekezdésben említett esetben a társadalmi szervezet megszűnésének vagyoni következményeire továbbra is e törvény rendelkezései az irányadóak.

IV. fejezet

A párt vagyona és gazdálkodása

4. §

(1) A párt vagyona a tagok által fizetett díjakból, az állami költségvetésből juttatott támogatásból, jogi személyek, jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságok és magánszemélyek vagyoni hozzájárulásából, végintézkedés alapján magánszemélyek hagyatékából, a pártnak a 6. §-ban meghatározott gazdálkodó tevékenységéből, illetőleg a párt által alapított vállalat és egyszemélyes korlátolt felelősségű társaság adózott nyereségéből képződik.

(2) A párt részére állami költségvetési szerv, állami vállalat vagyoni hozzájárulást nem adhat, és a párt állami költségvetési szervtől, állami vállalatától vagyoni hozzájárulást nem fogadhat el.

(3) A párt vagyoni hozzájárulást más államtól nem fogadhat el. A párt névtelen adományt nem fogadhat el; az ilyen adományt be kell fizetni a 8. § (1) bekezdésében említett alapítvány céljaira.

(4) Az a párt, amely a (2)—(3) bekezdésben foglalt szabályt megsértve vagyoni hozzájárulást fogadott el, köteles annak értékét — az Állami Számvevőszék felhívására — tizenöt napon belül az állami költségvetésnek befizetni. Késedelem esetén a tartozást adók módjára kell behajtani. A párt költség-

vetési támogatását ezen kívül az elfogadott vagyoni hozzájárulás értékét kitevő összeggel csökkenteni kell.

(5) Ha a vagyoni hozzájárulást nem pénzben nyújtották, annak értékét az Állami Számvevőszék állapítja meg.

5. §

(1) A párt e törvény rendelkezései szerint állami költségvetési támogatásra jogosult.

(2) Az állami költségvetésből a pártok támogatására fordítható összeg 25 %-át — egyenlő arányban — az Országgyűlésben képvisellel rendelkező pártok között kell felosztani. A fennmaradó 75 %-nak megfelelő összeg, az országgyűlési választások eredménye alapján, a pártra, illetőleg a párt jelöltjeire az első fordulóban leadott szavazatok arányában illeti meg a pártokat. Nem jogosult költségvetési támogatásra az a párt, amely a szavazáson részt vett választók szavazatának 1 %-át nem szerzi meg.

(3) A (2) bekezdésben említett költségvetési támogatás a párt bevételeinek 50 %-át nem haladhatja meg. A párt köteles a többlet költségvetési támogatás visszafizetésére, ha az éves mérlege elkészítésekor megállapítja, hogy a költségvetési évben 50 %-on felüli támogatást vett fel.

(4) A költségvetési támogatás felosztása szempontjából a választás eredményét első ízben a képviselői megbízatás érvényességének megállapítását követő negyedév első napjától kell figyelembe venni.

(5) A pártok támogatására fordítandó összeget az állami költségvetésről szóló törvény állapítja meg. A költségvetési támogatások kifizetése negyedévenként utólag történik.

6. §

(1) A párt költségeinek fedezése és vagyonának gyarapítása érdekében a következő gazdálkodó tevékenységeket folytathatja:

a) politikai céljainak és tevékenységének megismertetése, népszerűsítése érdekében kiadványokat jelentethet meg, a pártot szimbolizáló jelvényeket és más ilyen célú tárgyakat árusíthat;

b) a tulajdonában, kezelésében, használatában álló, a párt rendeltetészerű működéséhez szükséges ingatlanrészeket, helyiségeket és ingókat díj ellenében hasznosíthatja.

Megjegyzés: A 6. § (1) bekezdésének b) pontja vonatkozásában az Ellenzéki Kerekasztal álláspontja az, hogy a párt csak a tulajdonában lévő ingatlanokat hasznosíthassa. A kezelésében lévőket pedig, ha nincs rá szüksége, adja vissza az államnak.

(2) A pártnak az (1) bekezdésben említett gazdálkodó tevékenysége után vállalkozási nyereségadó nem kell fizetnie.

(3) A párt vállalatot hozhat létre [Ptk. 70. § (1) bekezdés], továbbá egyszemélyes korlátolt felelősségű társaságot alapíthat, más gazdasági társaságban azonban részesedést nem szerezhet.

(4) A párt a pénzeszközait — részvényvásárlás kivételével — értékpapírba fektetheti.

7. §

Ha a párt a 3. § (1) bekezdésének a) vagy b) pontjában foglaltaknak megfelelően szűnik meg, vagyona a jogutód párt tulajdonába kerül. Szétválás esetén a vagyon megosztásának arányát és módját a párt határozza meg.

8. §

(1) Ha a párt a 3. § (1) bekezdésének c), d) vagy e) pontjában foglaltaknak megfelelően szűnik meg, vagyonából — a hitelezők kielégítése után — a közérdeket szolgáló alapítványt (alapítványokat) kell létrehozni.

(2) Ha a párt feloszlásának kimondásával szűnik meg, az (1) bekezdésben említett alapítványt maga is létrehozhatja. Ha a párt feloszlással, megszűnésének megállapításával szűnik meg, vagy a párt feloszlását kimondta és vagyonából nem hozott létre alapítványt, az alapítvány részletes céljait és felhasználásának módját az Országgyűlés által kiküldött bizottság dolgozza ki, és azt az Országgyűlés legalább kétharmados többséggel hagyja jóvá.

9. §

(1) A pártok kötelesek minden év március 31-ig az előző évi gazdálkodásuk pénzügyi kimutatását a Magyar Közlönyben — az e törvény 1. sz. mellékletében meghatározott minta szerint — közzétenni.

Megjegyzés: Az 1. sz. melléklet tartalmát a tárgyaló felek még nem tárgyalták.

(2) A pénzügyi kimutatásban az egy naptári év alatt adott, összesen ötszázezer forintot meghaladó, illetőleg összegüktől függetlenül a külföldi forrásból származó hozzájárulásokat — a hozzájárulást adó nevének és az adott összegnek a megjelölésével — külön kell feltüntetni.

(3) A párt gazdálkodására egyebekben a társadalmi szervezetek gazdálkodására vonatkozó általános szabályokat kell alkalmazni.

V. fejezet

A politikai párt gazdálkodásának ellenőrzése

10. §

(1) A párt gazdálkodása törvényességének ellenőrzésére az Állami Számvevőszék jogosult.

(2) Államigazgatási szerv a párt gazdasági-pénzügyi ellenőrzésére nem jogosult.

(3) Az Állami Számvevőszék évente legalább egyszer ellenőrzi azoknak a pártoknak a gazdálkodását, amelyek az adott évben állami költségvetési támogatásban részesültek.

(4) Ha az Állami Számvevőszék azt észleli, hogy a párt gazdálkodása körében jogellenesen járt el, felhívja a törvényes állapot helyreállítására. Súlyosabb törvénysértés esetén, vagy ha a párt nem tesz eleget a felhívásnak, az Állami Számvevőszék elnöke indítványozza a bíróság eljárását.

VI. fejezet

Záró rendelkezések

11. §

(1) Ez a törvény kihirdetése napján lép hatályba.

(2) E törvény hatálybalépésével egyidejűleg — a párt vagy annak tagja vonatkozásában — hatályát veszti minden olyan jogszabályi rendelkezés, amely egy párt vagy annak tagjával kapcsolatban rendelkezést tartalmaz.

12. §

(1) Az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény (a továbbiakban: egyesülési jogról szóló törvény) 2. §-ának (1)–(2) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(1) Az egyesülési jog alapján a magánszemélyek, a jogi személyek, valamint ezek jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetei — tevékenységük célja az alapítóiik szándéka szerint — társadalmi szervezetet hozhatnak létre és működtethetnek.

(2) Az egyesülési jog gyakorlása nem sértheti az Alkotmány 2. §-ának (3) bekezdését, nem valósíthat meg bűncselekményt és bűncselekmény elkövetésére való felhívást, valamint nem járhat mások jogainak és szabadságának sérelmével.”

(2) Az egyesülési jogról szóló törvény 3. §-ának (2) bekezdésében a „politikai pártnak” szövegrész helyébe a „pártnak” szövegrész lép.

(3) Az egyesülési jogról szóló törvény 4. §-ának (2) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép: „(2) A párt munkahelyi szerveződésére, gazdálkodására (19. §), valamint megszűnésére [16. § (2) bekezdés e) pont, 20–21. §] külön törvény rendelkezései az irányadóak.”

(4) Az egyesülési jogról szóló törvény 8. §-a a következő (2) bekezdéssel egészül ki:

„(2) Párt alapítója és tisztségviselője csak magyar állampolgár lehet. A párt magyar állampolgársággal nem rendelkező tagjai a párton belül jelöltállítási és szavazati joggal nem rendelkezhetnek.”

(5) Az egyesülési jogról szóló törvény 14. §-a helyébe a következő rendelkezés lép:

„14. § A társadalmi szervezet törvénysértése esetén az ügyész keresetet indít a társadalmi szervezet ellen.”

(6) Az egyesülési jogról szóló törvény 16. §-ának (1) bekezdésében a „[14. § (2) bekezdés]” szövegrész helyébe a „(14. §)” szövegrész lép.

13. §

A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 74/A. §-a a következő (4) bekezdéssel egészül ki:

„(4) Alapítvány létrehozását törvény kötelezővé teheti. Ilyen esetben az alapító okirat érvényességéhez jóváhagyás nem szükséges.”

14. §

Az e törvény hatálybalépésekor működő pártoknak a törvény hatálybalépésétől számított három hónapon belül kell kérniük nyilvántartásba vételüket. E pártok bejegyzése nem érinti jogi személyiségük jogfolytonosságát.

15. §

Ha már bejegyzett társadalmi szervezet pártként kíván működni, köteles bejelenteni a bíróságnak, hogy a pártok működéséről és gazdálkodásáról szóló törvényt magára nézve kötelezőnek ismeri el, és alapszabályát egyidejűleg a bíróságnak benyújtani.

16. §

Pártként az a társadalmi szervezet működhet, amely bejegyzési kérelmével, illetőleg a 15. §-ban említett bejelentésével egyidejűleg a 2. sz. mellékletben meghatározottak szerinti vagyonmérlegét a bírósághoz benyújtotta.

Megjegyzés: A 2. sz. melléklet tartalmában a tárgyaló felek még nem egyeztek meg.

17. §

Az Állami Számvevőszék létrehozásáig az Állami Számvevőszéknek a törvényben megállapított hatáskörét az Országgyűlés által párton kívüli szakértőkből létrehozott, tizenegy tagú bizottság gyakorolja. A szakértők személyére a költségvetési támogatásban részesülő pártok együttesen tesznek javaslatot.

18. §

Az a párt, amelynek szervezeti felépítése a 2. § (2) bekezdését sérti,-ig köteles ezt a helyzetet megszüntetni. A 6. § (3)—(4) bekezdésében meghatározott tilalom alá eső gazdasági tevékenységet 1989. december 31-ig fel kell számolni.

TÖRVÉNYJAVASLAT

az országgyűlési képviselők választásáról

Első rész

A választójog

1. §

A választójog általános és egyenlő, a szavazás közvetlen és titkos.

2. §

(1) A Magyar Népköztársaságban választójoga van — a (2) bekezdésben említettek kivételével — minden nagykorú magyar állampolgárnak (a továbbiakban: választópolgár).

(2) Nincs választójoga annak:

- a) aki cselekvőképességet korlátozó vagy kizáró gondnokság alatt áll,
- b) aki a közügyek gyakorlásától eltiltó jogerős ítélet hatálya alatt áll,
- c) aki jogerős szabadságvesztés büntetését tölti,

Megjegyzés: A c) pontban a szigorított őrizet intézménye azért nem szerepel, mert törvényjavaslat készül megszüntetésére.

d) aki büntetőeljárásban jogerősen elrendelt intézeti kényszergyógykezelés alatt áll.

(3) Mindenki választható, aki választójoggal rendelkezik és állandó lakóhelye Magyarországon van.

(4) A szavazásban akadályozott az, akinek állandó lakóhelye nem Magyarországon van, vagy aki a szavazás napján külföldön tartózkodik.

3. §

A választójog gyakorlása a választópolgár szabad elhatározásán alapul.

A 4. § — 9. § a választási rendszer szabályait tartalmazza.

Harmadik rész

A VÁLASZTÁSI ELJÁRÁS

IV. fejezet

A választási kampány

10. §

(1) Bármely választópolgár gyűjthet jelöltet ajánló aláírásokat, ismertethet választási programot, népszerűsíthet jelöltet, szervezhet választási gyűlést (a továbbiakban együtt: választási kampány).

(2) Jelöltet ajánló aláírásokat — az állampolgárok zaklatása nélkül — a (3) bekezdésben említettek kivételével, bárhol lehet gyűjteni.

(3) Nem gyűjthető jelöltet ajánló aláírás:

- a) egészségügyi intézmény betegellátó részlegében,
- b) tömegközlekedési eszközön,
- c) munkaidőben, munkaviszonyból fakadó munkavégzési kötelezettség teljesítése közben,
- d) fegyveres erőknél és testületeknél a szolgálati idő alatt, a szolgálati viszonyban levő személyektől.

(4) Az ajánló szelvényen, az aláírás mellett fel kell tüntetni az állandó lakóhelyet és a személyi számot. A jelöltet ajánló aláírások gyűjtője a hitelességért felelősséggel tartozik.

(5) A választási bizottság — kérésre — az aláírások hitelességét ellenőrzi. Ha a hiteles aláírások száma eléri a 4. § (2) bekezdésében meghatározott számot, akkor az ellenőrzést továbbfolytatni nem kell.

(6) A választási gyűlések nyilvánosak. A választási gyűlést akadályozni, rendjét megzavarni tilos. A rend fenntartásáról a gyűlekezési jogról szóló törvény szabályai szerint a gyűlés szervezője gondoskodik.

11. §

(1) A Magyar Távirati Iroda, a Magyar Rádió és a Magyar Televízió a választáson jelöltet állító pártok választási felhívását — azonos feltételek mellett legkésőbb a választást megelőző napig — legalább egyszer ingyenesen közli. Ugyanez a helyi stúdió kötelessége a sugárzási körzetében minden jelölt választási programjával. A jelöltet, a pártot népszerűsítő hirdetés csak „Fizetett választási hirdetés” jelzéssel jelenhet meg.

(2) A Magyar Rádió és a Magyar Televízió a szavazást megelőző 30 napban a választási eseményekről szóló hírekben azonos feltételekkel, a tudósításokban a jelölés arányában szerepelteti az Országos Választási Bizottságban képvisellel rendelkező pártokat.

(3) A választási kampány utolsó napján a Magyar Rádió és a Magyar Televízió — azonos műsorfeltételekkel — pártonként azonos időtartamban, kommentár nélkül közreadja a pártok által készített választási összefoglalót.

(4) A szavazást megelőző 8 napban a választásokkal kapcsolatos közvélemény-kutatás eredményét nyilvánosságra hozni nem lehet.

(5) A szavazást megelőző nap 0 órájától választási kampányt folytatni tilos.

Megjegyzés: 1. A 11. § tárgyalása még folyamatban van. 2. A választási kampánynak a törvényben nem szabályozható kérdéseit a politikai megegyezés alapján az Etikai Kódex tartalmazza. A kölcsönösen elfogadott normák betartását külön Pártközi Bizottság ellenőrzi.

12. §

(1) A szavazás kifizésétől a választási kampány végéig a pártok, a jelöltek választási falragaszt, hirdetés, feliratot, szórólapot, vetített képet (a továbbiakban együtt: plakát) engedély nélkül készíthetnek. A plakát sajtóterméknek minősül, amely engedély nélkül előállítható. Egyebekben a plakátra a sajtóról szóló jogszabályokat kell alkalmazni.

(2) A plakát a (3)—(5) bekezdésben meghatározott kivételekkel korlátozás nélkül elhelyezhető.

(3) Az épületek falára, a kerítésre plakátot elhelyezni kizárólag a tulajdonos, illetőleg a kezelő hozzájárulásával lehet.

(4) Egyes középületeken vagy a közterület meghatározott részén a plakát elhelyezését a helyi tanács műemlékvédelmi, környezetvédelmi, város(község)képi és idegenforgalmi okból rendeletben megtilthatja.

(5) A választási kampányt szolgáló, önálló hirdetőberendezés elhelyezésére a közterület-használatról szóló jogszabályokat kell alkalmazni.

(6) A plakátot olyan módon kell elhelyezni, hogy az károkozás nélkül eltávolítható legyen.

(7) Az életet, a testi épséget, a vagyónbiztonságot vagy a közlekedés rendjét veszélyeztető plakátot a rendőrség köteles eltávolíttatni.

Megjegyzés: A 12. §-ban foglaltak megtárgyalására a politikai egyeztetés keretében még nem került sor.

V. fejezet

A szavazás

13. §

(1) Szavazni a választópolgár állandó lakóhelye szerint kijelölt szavazóhelyiségben, kizárólag személyesen lehet.

(2) Az egészségi állapota miatt mozgásában gátolt személyt szavazásának lehetővé tétele érdekében — kérésére — a szavazatszámoló bizottság legalább két tagja felkeresi.

(3) Szavazni a szavazás napján 6 órától 18 óráig lehet.

(4) Ha a helyi körülmények indokolják, a választási bizottság elrendelheti, hogy a szavazás 5 órakor kezdődjék, a szavazatszámoló bizottság pedig elrendelheti, hogy a szavazás 20 óráig tartson.

(5) A szavazóhelyiséget a szavazás ideje alatt nem lehet bezárni és a szavazást nem lehet szüneteltetni. A szavazóhelyiségben a szavazás megkezdése előtt — a szavazatszámoló bizottság tagjain kívül — senki nem tartózkodhat.

14. §

(1) Minden szavazóhelyiségben — a szavazás titkossága érdekében — legalább két szavazófülkét kell kialakítani. A szavazás titkosságát a 13. § (2) bekezdése szerint történő szavazás esetén is biztosítani kell.

(2) Minden szavazóhelyiségben a szavazás céljára két vagy több urnát kell felállítani. Az urnákat az elsőként szavazó választópolgár jelenlétében úgy kell lezárni, hogy azokból a zár felnyitása, a pecsét feltörése vagy az urna szétszedése nélkül ne lehessen szavazólapot eltávolítani.

(3) A szavazatszámoló bizottság az urnák állapotát az elsőként szavazó választópolgár jelenlétében a szavazás megkezdése előtt megvizsgálja és a vizsgálat eredményét feltünteti a szavazási jegyzőkönyvben.

(4) Az urna lezárása után a szavazatszámoló bizottság az urnába ellenőrző lapot dob. Az ellenőrző lap tartalmazza a szavazatszámoló bizottság jelen lévő tagjainak és az elsőként szavazó választópolgárnak az aláírását és a bedobás időpontját. Az elsőként szavazó választópolgár a szavazatszámoló bizottság tagja nem lehet.

(5) A szavazáshoz a szavazófülkében tollat kell elhelyezni.

15. §

(1) A szavazatszámoló bizottság elnöke felelős azért, hogy a szavazás napján a szavazóhelyiségben és környékén a rendet fenntartsák; a rend fenntartására tett intézkedése mindenkire kötelező.

(2) Szolgálatot teljesítő rendőr a szavazóhelyiségbe csak a szavazatszámoló bizottság elnökének engedélyével léphet be.

(3) A szavazóhelyiségben a választópolgárok csak a szavazáshoz szükséges ideig tartózkodhatnak.

(4) A szavazóhelyiség nem lehet olyan épületben, amely valamely párt kizárólagos használatában van.

A 16. §—17. § a szavazólap és a szavazat érvényességének szabályait tartalmazza.

18. §

(1) A választópolgárok érkezésük sorrendjében szavaznak. Az szavazhat, aki a választókerületben a választók nyilvántartásában szerepel vagy abba felvették (37. §).

(2) A szavazatszámoló bizottság megállapítja a szavazó személyazonosságát és azt, hogy a választók nyilvántartásában szerepel-e.

(3) A szavazatszámoló bizottság visszautasítja azt a választópolgárt, aki nem tudja személyazonosságát megfelelően igazolni, illetőleg akit — igazolás (37. §) hiányában — nem vesz fel a választók nyilvántartásába. A visszautasítottokról a szavazatszámoló bizottság jegyzéket vezet. A visszautasított választópolgár is szavazhat, ha a szavazás lezárása előtt a személyazonosságát igazolja, illetőleg az igazolást a szavazatszámoló bizottságnak átadja.

(4) Ha a szavazásnak nincs akadálya, a szavazatszámoló bizottság tagja átadja a szavazónak a szavazólapot, amelyet az illetékes tanács bélyegzőjével lát el. Szükség esetén megmagyarázza a szavazás módját. A magyarázat nem tartalmazhat agitációt valamely jelölt ellen vagy mellett.

19. §

(1) A választópolgár a szavazófülkében szavaz, ezután a szavazólapot borítékba teszi, és a szavazatszámoló bizottság előtt az urnába dobja.

(2) A szavazás ideje alatt csak a szavazó tartózkodhat a szavazófülkében. Az a választópolgár azonban, aki nem tud olvasni, illetőleg aki testi fogyatékosága vagy egyéb ok akadályoz a szavazásban, más választópolgár — ennek hiányában a szavazatszámoló bizottság két tagjának együttes — segítségét igénybe veheti.

(3) A szavazás megtörténtét a szavazatszámoló bizottság feltünteti a választók nyilvántartásában.

20. §

(1) A szavazatszámoló bizottság elnöke 18 órakor, a szavazás meghosszabbítása esetén 20 órakor a szavazóhelyiséget bezárhatja. Azok a választópolgárok, akik ez ideig megérkeztek a szavazóhelyiségbe, még szavazhatnak. Ezután a szavazatszámoló bizottság a szavazást lezárja.

(2) A szavazás lezárása után szavazatot nem szabad elfogadni.

21. §

(1) A szavazás lezárása után először a fel nem használt szavazólapokat kötegebe kell foglalni és a köteget pecséttel le kell zárni.

(2) Az urna felbontása előtt ellenőrizni kell pecsétjének érintetlenségét, majd fel kell bontani az urnát és meg kell győződni az ellenőrzőlap meglétéről.

(3) Ezután az urnában lévő szavazólapok számát össze kell hasonlítani a szavazókörben szavazók számával.

(4) Ezt követően külön csoportba kell helyezni és össze kell számlálni az érvénytelen szavazatokat. Az érvénytelenség okát a szavazólap hátoldalára rá kell vezetni. Az érvénytelen szavazólapokat külön kötegebe kell foglalni és a köteget lepecsételni úgy, hogy a pecsét megsértése nélkül szavazólapot ne lehessen a kötegből kivenni, illetőleg abba berakni. A kötegre a szavazókör sorszámát és a kötegen lévő szavazólapok számát rá kell írni.

(5) Az érvényes szavazatokat jelöltenként és listánként külön-külön kell csoportosítani és megszámlálni. Ezt követően a (4) bekezdés szerint kell a kötegelést elvégezni.

22. §

(1) A szavazatszámoló bizottság a szavazatok összeszámlálásáról kettővel több példányban készít jegyzőkönyvet, mint ahány jelölt a választókerületben indult. A jegyzőkönyv valamennyi példányát a szavazatszámoló bizottság jelen lévő tagjai aláírják.

(2) A szavazatszámoló bizottság elnöke a jegyzőkönyv első példányát haladéktalanul továbbítja az illetékes választási bizottsághoz. A választási iratokat, nyomtatványokat és szavazólapokat megőrzés céljából — az urnával együtt — az illetékes helyi tanácshoz kell szállítani. Kifogás esetén az érintett választási iratokat és szavazólapokat az illetékes választási bizottsághoz kell továbbítani. A jegyzőkönyv második példányát a választást követő 30 nap elteltével kell megküldeni az illetékes levéltárnak. A jegyzőkönyv többi példányát át kell adni a jelölteknek.

(3) A választási bizottság a szavazatszámoló bizottság jegyzőkönyvei alapján összesíti a szavazatokat, és megállapítja a választás választókerületi eredményét. Erről kettővel több példányban készít jegyzőkönyvet, mint ahány jelölt a választókerületben indult. Az első példányt az Országos Választási Bizottsághoz kell azonnal továbbítani. A második példányt a választást követő 30 nap elteltével meg kell küldeni az illetékes levéltárnak, a többi példányt haladéktalanul át kell adni a jelölteknek.

(4) A szavazásra vonatkozó iratokat a jelöltek, illetőleg megbízottaik az illetékes választási bizott-

ság, valamint a helyi tanács hivatalos helyiségében a szavazást követő 3 napon belül megtekinthetik.

(5) A szavazólapokat az illetékes választási szerv tagjainak jelenlétében kell elhelyezni, és 90 napig meg kell őrizni. A választás eredményével összefüggő kifogás esetén az érintett szavazólapokat — az ügy jogerős lezárásáig — kell megőrizni.

Megjegyzés: Az V. fejezet szabályai listás választási rendszer elfogadása esetén pontosításokat, kiegészítéseket igényelnek.

VI. fejezet

A választási szervek

23. §

A választási szervek a választópolgárok független, kizárólag a törvénynek alárendelt szervezetei, amelyeknek elsődleges feladata a választások tisztaságának biztosítása, a pártatlanság érvényesítése, a törvényesség ellenőrzése és szükség esetén a választás törvényes rendjének helyreállítása.

24. §

(1) A választási szervek: a szavazatszámoló bizottság, a választókerületben működő választási bizottság, valamint az Országos Választási Bizottság.

(2) A választási szerv mellett munkacsoport működik.

25. §

(1) A választási szervnek csak a választókerületben állandó lakóhellyel rendelkező választópolgár lehet a tagja.

(2) A választási szerv elnöke és titkára a választókerületben jelöltet állító párt vagy független jelölt képviselője nem lehet.

(3) A választási szervnek nem lehet tagja a jelölt, az Országgyűlés elnöke, a tanács elnöke, a végrehajtó bizottság titkára, a választási szerv mellett működő munkacsoport tagja.

(4) A választási szerv a működésének tartama alatt hatóságnak, a tagja pedig hivatalos személynek minősül.

26. §

A választási szerv testületként működik. Határozatainak érvényességéhez a tagok többségének jelenléte és a jelenlévők többségének szavazata szükséges. Szavategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt. A kisebbségi véleményt — annak indokaival együtt — ugyancsak jegyzőkönyvben kell rögzíteni. A választási szervet az elnök képviseli. Ha a választási szervnek nincs elnöke vagy az elnök tevékenységében akadályoztatva van, az elnöki feladatokat a titkár látja el.

27. §

(1) A szavazatszámoló bizottság titkárát és két tagját a helyi tanács választja meg. Személyükre — a pártok javaslataira is figyelemmel — a végrehajtó bizottság titkára tesz indítványt. A szavazatszámoló bizottság egy-egy tagját a választókerületben jelöltet állító párt, illetőleg független jelölt bízza meg. A pártok, illetőleg a független jelöltek közös megbízást is adhatnak. Ha a megbízott tagok száma nem éri el a kettőt, akkor a tanács további tagot választ a szavazatszámoló bizottságba.

(2) A választási bizottság titkárát és két tagját a fővárosi, megyei tanács választja meg. Személyükre — a pártok javaslataira is figyelemmel — a végrehajtó bizottság titkára tesz indítványt. A választási bizottság további tagjait a választókerületben jelöltet állító párt, illetőleg független jelölt bízza meg.

Ha a megbízott tagok száma — a jelölés lezárása után — nem éri el a kettőt, a fővárosi, megyei tanács további tagot választ.

(3) Az Országos Választási Bizottság titkárát és négy tagját az Országgyűlés választja meg. Személyükre — a pártok javaslataira is figyelemmel — a belügyminiszter tesz indítványt. Az Országos Választási Bizottság további egy-egy tagját a jelöltet állító párt bízza meg. Ha a megbízott tagok száma — a jelölés lezárása után — nem éri el a négyet, az Országgyűlés további tagot választ.

(4) A választási bizottságok választott tagjait a választás kifizését követő 10 napon belül, a szavazatszám-láló bizottságok választott tagjait a szavazás előtt legalább 30 nappal kell megválasztani. A választási szervek megbízott tagjait a jelölés benyújtásával (5. §) egyidejűleg kell bejelenteni.

(5) Ha a választási szerv tagjainak száma eléri a 29. § (1), 30. § (1), illetőleg a 32. § (1) bekezdésében meghatározott számot, ideiglenes elnököt kell választani. A választás napja előtti 30. napon a választási szerv az elnököt megerősíti vagy új elnököt választ.

(6) A választási szervek elnökei és tagjai a tanácselnök, illetőleg az Országgyűlés elnöke előtt — tevékenységük megkezdését megelőzően — fogadalmat (esküt) tesznek.

(7) A választási szervek elnökeinek és tagjainak nevét, a választási szervek hivatali helyiségének címét a helyben szokásos módon, a fővárosi, megyei tanács hivatalos lapjában, az Országos Választási Bizottság adatait a Magyar Közlönyben közzé kell tenni.

(8) A választási szervek választott tagjainak, valamint az Országgyűlésben képviselőhez jutott pártok részéről az Országos Választási Bizottságba delegált tagjainak a megbízatása az országgyűlési képviselők következő általános választása kifizésének napjáig tart.

(9) A választási szerv elnökének, tagjának megbízatása megszűnik:

- a) ha a megbízatás törvényes feltételei megszűnnek (25. § (1)–(3) bek.),
- b) lemondással,
- c) a megbízatás visszavonásával,
- d) elhalálozással.

28. §

A választási bizottság és az Országos Választási Bizottság jogi személy.

29. §

(1) A szavazatszám-láló bizottság legalább 5 tagú.

(2) A szavazatszám-láló bizottság

- a) ellenőrzi a szavazóhelyiség előkészítését, levezeti a szavazást, gondoskodik a szavazás törvényes lebonyolításáról
- b) dönt a szavazás folyamán felmerülő vitás kérdésekben,
- c) megállapítja a szavazókörben a szavazás eredményét.

30. §

(1) A választókerületi választási bizottság legalább 5 tagú.

(2) A választási bizottság

- a) felhívást bocsát ki a jelöltajánlásra,
- b) nyilvántartásba veszi a jelölteket, illetőleg visszautasítja azt a jelölést, amely a törvényes feltételeknek nem felel meg,
- c) elbírálja a jelöltet támogató aláírásokkal és az igazolással történt szavazással kapcsolatos kifogásokat,
- d) közzéteszi a választókerület jelöltjeinek nevét, a támogató pártok nevét, független jelölés tényét,
- e) biztosítja a szavazatszám-láló bizottságok működésének törvényes feltételeit, ellenőrzi a technikai feltételeket,
- f) megállapítja a választókerület választási eredményét,
- g) dönt a szavazatszám-láló bizottság intézkedése elleni kifogásról,
- h) kiadja a képviselőnek a megbízólevelet,
- i) megszervezi az időközi választást és közzéteszi annak eredményét.

31. §

- (1) Az Országos Választási Bizottság legalább 9 tagú.
 - (2) Az Országos Választási Bizottság
 - a) gondoskodik a választási szervek működésének törvényes feltételeiről,
 - b) felhívást bocsát ki a jelölések bejelentésére,
 - c) haladéktalanul közzéteszi a képviselők választásának előzetes és végleges eredményét,
 - d) kitűzi a választás második fordulójá és az időközi választás napját,
 - e) elbírálja a választási bizottság döntése ellen benyújtott kifogást,
 - f) beszámol az Országgyűlésnek a képviselők választásáról,
- Megjegyzés:* Az elfogadott választási rendszer értelmében változtatni szükséges a választási szervezet tagolását, illetőleg az egyes szervek feladatait.

32. §

- (1) A választások szervezési, ügyviteli, technikai előkészítésére, lebonyolítására valamennyi választási szerv mellett munkacsoport működik.
- (2) A szavazatszámoló bizottság mellett működő munkacsoport tagjait a helyi tanács végrehajtó bizottságának titkára, a választási bizottságok mellett működő munkacsoport tagjait a megyei tanács végrehajtó bizottságának titkára, az Országos Választási Bizottság mellett működő munkacsoport tagjait a belügyminiszter nevezi ki és felügyeli. A munkacsoport tagjai a kinevező előtt esküt tesznek.
- (3) A választási szerv a munkacsoport tagjait megbízatásukban megerősíti.

VII. fejezet

Szavazókörök

33. §

- (1) A választás kitűzésétől számított 10 napon belül szavazóköröket kell alakítani.
- (2) A szavazókörök számát és területi beosztását a helyi tanács végrehajtó bizottsága állapítja meg úgy, hogy egy szavazókörre 600—1000 választópolgár jusson, de minden községben legyen legalább egy szavazókör. Ha egy településen belül több szavazókör van, a szavazókörök sorszámot kapnak. A tartósan gondozás vagy gyógykezelés alatt állók, továbbá a sorkatonák és a jogerős ítélet nélkül fogva tartottak kérésére az igazolással (35. §) való szavazás lehetővé tétele érdekében az intézményben is kialakítható szavazókör.

VIII. fejezet

A választók nyilvántartása

34. §

- (1) Az Állami Népeességnyilvántartó Hivatal a választás kitűzésétől számított 20 napon belül választókerületként, azon belül szavazókörönként összeállítja és megküldi a helyi tanácsnak a választói nyilvántartást, továbbá azon nagykorú személyek jegyzékét, akiknek nincs választójoguk.
- (2) A választók nyilvántartásába azokat a magyar állampolgárokat kell felvenni, akiknek állandó lakóhelye a választókerületben van és legkésőbb a választás napján betöltik a 18. életévüket, vagy házasságkötés folytán nagykorúvá váltak.
- (3) A választók nyilvántartását úgy kell összeállítani, hogy alkalmas legyen a választókerület, a szavazókör és a választópolgár azonosítására. A nyilvántartást a helyi tanács végrehajtó bizottságának titkára hitelesíti.
- (4) A választás napjáról és a választók nyilvántartásáról a szavazás napja előtt 60 nappal a választási bizottság hirdetményt tesz közzé.

(5) A választók nyilvántartását a tanács hivatali helyiségében 10 napra közszemlére kell tenni és ennek időpontját a helyben szokásos módon ki kell hirdetni.

(6) A közszemlére tétellel egyidejűleg írásban értesíteni kell a választópolgárokat a nyilvántartásba való felvételükről, feltüntetve a választókerületet, a szavazókört, a szavazóhelyiség címét és a szavazás napját.

35. §

(1) A nyilvántartásból való kihagyás vagy a nyilvántartásba való felvétel miatt a választópolgárok — a nyilvántartás közszemlére tételének időtartama alatt [34. § (5) bek. és 36. § (3) bek.] — a helyi tanács végrehajtó bizottsága titkáránál emelhetnek kifogást.

(2) Az alaptalannak tartott kifogást legkésőbb a beérkezést követő napon, át kell tenni az illetékes helyi bírósághoz, Budapesten a Pesti Központi Kerületi Bírósághoz.

(3) A bíróság a kifogásról a beérkezéstől számított 3 napon belül, nemperes eljárásban, népi ülnökök közreműködésével határoz. A döntés előtt az érdekelt — kérésére — meg kell hallgatni. Ha a bíróság a kifogást alaposnak tartja, elrendeli a nyilvántartás kiigazítását, ellenkező esetben a kifogást elutasítja. A bíróság határozata ellen további jogorvoslatnak nincs helye.

(4) A bíróság a határozatát a meghozatala napján közli a helyi tanács végrehajtó bizottságának titkárával és azzal, aki a kifogást emelte. Ha a bíróság a nyilvántartásba felvett személy törlését rendeli el, a határozatot vele is közölni kell.

36. §

(1) A helyi tanács végrehajtó bizottságának titkára a kihagyott választópolgárt utólag nyilvántartásba veszi. A 34. § (6) bekezdése szerinti értesítést a nyilvántartásba való utólagos felvételről is meg kell küldeni a választópolgárnak.

(2) A helyi tanács végrehajtó bizottságának titkára törli a választók nyilvántartásából azt, aki időközben meghalt, aki elvesztette a választójogát, illetőleg aki más választókerület nyilvántartásában már szerepel, vagy igazolással más választókerületben szavaz.

(3) A módosított nyilvántartást — a választás előtt 15 nappal — a tanács hivatali helyiségében 6 napra közszemlére kell tenni.

37. §

(1) Ha a választópolgár a nyilvántartás elkészítése után az állandó lakóhelyét megváltoztatja, az új lakóhely szerint illetékes helyi tanács végrehajtó bizottsága titkárától vagy a szavazatszámoló bizottságtól kérheti a választók nyilvántartásába való felvételét. A kérelemhez csatolni kell a korábbi lakóhely szerint illetékes helyi tanács végrehajtó bizottsága titkárának igazolását arról, hogy a kérelmező a választók nyilvántartásában szerepelt.

(2) Az a választópolgár, aki állandó lakóhelyétől a választás napján távol van, az állandó lakóhelye szerint illetékes helyi tanács végrehajtó bizottsága titkárának igazolása alapján kérheti az ideiglenes lakóhelyén, illetőleg a tartózkodási helyén a helyi tanács végrehajtó bizottsága titkárától vagy a szavazatszámoló bizottságtól, hogy vegyék fel őt a választók nyilvántartásába.

(3) Az (1) és (2) bekezdés szerinti igazolás kiadásakor az illetékes tanács végrehajtó bizottságának titkára a választópolgárt törli a nyilvántartásból. Az igazolásban — a választópolgár nyilatkozata alapján — meg kell jelölni azt a lakóhelyet, illetőleg tartózkodási helyet, ahol a választópolgár szavazni kíván, és azt a nyilvántartásban fel kell tüntetni. Az igazolás átvételét a választópolgár aláírásával köteles hitelesíteni. Az igazolás és a személyi igazolvány alapján az új lakóhely, illetőleg a tartózkodási hely szerint illetékes helyi tanács végrehajtó bizottságának titkára vagy a szavazatszámoló bizottság a választópolgárt külön nyilvántartásba veszi. Az igazolást a választási iratok között meg kell őrizni.

(4) Igazolást a szavazást megelőző napon 16 óráig lehet kiadni.

IX. fejezet

A választási eljárás nyilvánossága

38. §

(1) A választási szervek működése és tevékenysége nyilvános. A választási szervek rendelkezésére álló adatok, tények nem titkosíthatók.

(2) A választás kitűzéséről, a jelöltekről, a választói nyilvántartás kifüggesztéséről, a választókerületek és a szavazókörök beosztásáról, a választási szervek tagjairól, a szavazás napjáról és módjáról, a választás eredményéről, a választási eredmény esetleges megsemmisítéséről a választási bizottság az érintett választókerületben működő sajtó, helyi stúdió részére közleményt ad ki.

(3) A választási szervek kötelesek gondoskodni arról, hogy a választópolgárok a választási törvény rendelkezéseiről, a szavazás módjáról általános tájékoztatást és kérdéseikre felvilágosítást kapjanak.

(4) A sajtó képviselői engedély nélkül jelen lehetnek a választási szervek munkájánál, tevékenységüket — különösen a szavazatok összeszámlálását — azonban nem zavarhatják.

(5) A szavazás napján 18 óra előtt a választási részeredményt nyilvánosságra hozni tilos.

Megjegyzés: Olyan megoldás is felmerült, hogy 20 óráig ne lehessen részeredményt nyilvánosságra hozni, hiszen lehet olyan szavazókör, ahol a szavazást 20 óráig meghosszabbítják.

(6) Minden jelöltnek, pártnak a választásokra fordított állami és más pénzeszközök, anyagi támogatások mértékét és a felhasználás módját — országos összesítésben is — a sajtóban nyilvánosságra kell hoznia.

X. fejezet

Jogorvoslat

39. §

(1) A választási törvény megsértése miatt, a választási szervek tevékenysége, intézkedése, döntése, mulasztása ellen az érintett választópolgárok, a jelöltek és a pártok kifogással élhetnek.

(2) A szavazatszámoló bizottságok hatáskörébe tartozó döntések [29. § (2) bek.] ellen benyújtott kifogásról az illetékes választási bizottság 3 napon belül dönt. A választási bizottság 3 napon belül dönt. A választási bizottság hatáskörébe tartozó döntés ellen 30. § (2) bekezdés g) pontja kivételével — benyújtott kifogásról az Országos Választási Bizottság 3 napon belül dönt.

40. §

A választási bizottság kifogást elutasító döntése ellen a fővárosi, megyei bírósághoz lehet jogorvoslattal fordulni.

Az Országos Választási Bizottság döntése ellen a Legfelsőbb Bírósághoz lehet jogorvoslatért fordulni.

42. §

(1) A választási bizottság elutasító döntése ellen legkésőbb a közlést követő 3 napon belül lehet kifogást benyújtani a választási bizottságnál, amely azt az iratokkal és álláspontjával együtt legkésőbb a beérkezést követő napon átteszi az illetékes bírósághoz. A bíróság a kifogás hozzérkezésétől számított 3 napon belül nemperes eljárásban, három hivatásos bíró közreműködésével dönt. Az érdekeltet kérésére meg kell hallgatni.

(2) Ha a bíróság a kifogást megalapozottnak tartja, akkor megállapítja a törvénsértés tényét és intézkedik megszüntetéséről. Ha a törvénsértés a választási eredményt érdemben befolyásolta, a bíróság a választási eljárást megsemmisíti és a megsemmisített választást, illetőleg annak érintett részét megismételteti.

(3) A bíróság az alaptalan kifogást elutasítja.

(4) A bíróság a határozatát a meghozatala napján közli a választási bizottsággal, az érdekelttel és azzal, aki a kifogást tette. A bíróság határozata ellen további jogorvoslatnak nincs helye.

43. §

Az e fejezet alapján lefolytatott eljárás nem érinti a választás rendje elleni bűncselekmény miatt indított eljárást (Btk. 211. §).

XI. fejezet

Időközi választás

44. §

(1)–(2)

Megjegyzés: Az időközi választásnak a szabályait az elfogadásra kerülő választási rendszer függvényében kell kidolgozni.

(3) Az e fejezetben lévő eltérésekkel az időközi választásra értelemszerűen kell alkalmazni az általános választás szabályait.

XII. fejezet

Záró rendelkezések

45. §

A választás kitzéése után a jelöltet sor- vagy tartalékos katonai szolgálatra nem lehet behívni, illetőleg a szolgálat teljesítését a szavazást követő napig meg kell szakítani. A megválasztott képviselőt, megbízatásának időtartamára a szolgálat alól mentesíteni kell.

46. §

(1) A választások előzetes eredményét a szavazás befejezését követő 24 órán belül az Országos Választási Bizottság a Magyar Rádió, a Magyar Televízió és a Magyar Távirati Iroda útján nyilvánosságra hozza. Ennek alapján az előzetes eredményt az országos politikai napilapok a következő számukban közlik.

(2) A választás végleges eredményét a Magyar Közlönyben közzé kell tenni.

47. §

A választást legkésőbb 90 nappal a szavazás napja előtt ki kell tűzni.

Megjegyzés: A választás érdemi lebonyolítására 60 nap, a technikai feltételek biztosítására 30 nap elegendő.

(1) A választások előkészítésével és lebonyolításával kapcsolatos állami feladatok végrehajtásának költségeit (személyi, tárgyi feltételek biztosítása, választási szervek működése, névjegyzékek, nyomtatványok előállítás, szállítási, távközlési és egyéb költségek) — az Országgyűlés által megállapított mértékben — az állami költségvetésből kell biztosítani, melynek felhasználásáról az Állami Számvevőszék tájékoztatja az Országgyűlést.

Megjegyzés: Az Állami Számvevőszék létrehozásáig ezt a feladatot az Országgyűlés Terv- és Költségvetési Bizottsága látja el.

(2) Minden párt, amely a választókerületben jelöltet állít, a jelöltállítás arányos állami költségvetési támogatást kap.

Megjegyzés: 1. A tárgyaló felek között egyetértés van abban is, hogy a független jelöltek a pártjelöltekkel azonos feltételekkel részesüljenek költségvetési támogatásban.

2. A költségvetési támogatás mértékét, az elosztás módját és a felhasználás ellenőrzését a tárgyaló felek még nem egyeztették.

(3) A pártok által a választásokra fordított anyagi támogatásra a politikai pártok gazdálkodását szabályozó törvény rendelkezéseit kell alkalmazni.

(4) A választási kampány céljára az állami költségvetési szervek azonos feltételekkel bocsáthatnak rendelkezésre helyiséget és egyéb szükséges berendezést.

Megjegyzés: Egyetértés van abban, hogy az azonos feltételek tartalmát az Etikai Kódex szabályozza, melynek kidolgozása folyamatban van.

49. §

E törvény mellékletei állapítják meg:

- a) a szavazólapok mintáit;
- b) a jelölést támogató aláírások gyűjtésére szolgáló ajánlóív, továbbá az igazolás és az ellenőrzőlap mintáját;
- c) a szavazókör, a választókerület választási eredményét rögzítő jegyzőkönyvek tartalmát, valamint a választás előzetes országos eredményének tartalmát;
- d) a választási szervek, munkacsoportok tagjai által tett fogadalom (eskü) szövegét;
- e) a választási eredmény előrejelzését szolgáló számítástechnikai-informatikai szolgálat szervezését és működésének elveit.

Megjegyzés: Az e) pont alatti melléklet kidolgozás alatt.

50. §

(1) A választások állami feladatainak megszervezése és technikai lebonyolítása, a választási szervek mellett működő munkacsoportok tevékenységének, a szavazatósszesítés számítógépes rendszerének irányítása a belügyminiszter feladata. E tevékenységéről az Országgyűlés ülésén beszámol.

(2) Az e törvényben meghatározott határidőket, határnapokat naptár szerint a belügyminiszter rendeletben állapítja meg, melyet a sajtóban közzé kell tenni.

51. §

A választással és a választójogosultsággal kapcsolatos választási, államigazgatási és bírósági eljárás illetékmentés.

52. §

(1) E törvény az országgyűlési képviselők általános választásának kitűzése napján lép hatályba. Ezzel egyidejűleg az országgyűlési képviselők és a tanácsstagok választásáról szóló, az 1989. évi XI. törvénnyel módosított 1983. évi III. törvénynek az országgyűlési képviselőkre vonatkozó rendelkezései hatályukat veszítik.

(2) E törvény hatálybalépése előtt kitűzött és a hatálybalépés után megtartott országgyűlési képviselői időközi választásra az 1989. évi XI. törvénnyel módosított 1983. évi III. törvény rendelkezéseit kell alkalmazni.

11.

JEGYZŐKÖNYV

a Központi Bizottság

1989. szeptember 12—[13]-án megtartott üléséről

NYERS REZSŐ elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Üdvözlöm Önöket, a Központi Bizottság ülését megnyitom. Bejelentem, hogy az ülésen nem vesz részt nyolc elvtárs. Szolgálati okból külföldön van Borbély Gábor, Csehák Judit, Gubicza Ferenc és Kovács Ferenc elvtárs. Szolgálati okból távol van Horváth Ede, Ormos Mária és Szilágyi Tibor elvtárs. Külföldön tölti szabadságát Kiss Péter elvtárs. Később fog bekapcsolódni a munkába Beck Tamás elvtárs.

Megállapítom, hogy ülésünk határozatképes.

Javaslatot teszek a napirendre:

1. Tájékoztató a háromoldalú politikai tárgyalásokról; javaslat a választások időpontjára

Előadó: Pozsgay Imre elvtárs

2. a) A Központi Bizottság beszámolójának tézisei

Előadó: Grósz Károly elvtárs

b) A párt programnyilatkozatának tervezete

Előadó: Pozsgay Imre elvtárs

c) A párt alapszabály-tervezete

Előadó: Kovács Jenő elvtárs

A három anyagot egy vita keretében javasoljuk megtárgyalni.

3. A kongresszussal összefüggő szervezeti kérdések

Előadó: Kovács Jenő elvtárs

4. Különfélék

Megkérdem a Központi Bizottságot, elfogadja-e a javasolt napirendet? Van-e valami észrevétel?

Nincs. Elfogadottnak tekintem. Javaslatot teszek a szerkesztőbizottság összetételére.

A Politikai Intéző Bizottság ajánlja a Központi Bizottságnak, hogy az ülésről kiadandó közlemény szövegének véglegesítésére a szerkesztőbizottság vezetőjéül Iványi Pál elvtársat delegáljuk, tagjaiként Kovács Jenő és Major László elvtársakat. Van-e valami észrevétel ehhez?

Észrevétel nincs. Van-e valami ellenvélemény? Nincs. Elfogadottnak tekintem. Javaslatot teszek a meghívásra.

A Politikai Intéző Bizottság javasolja, hogy az ülésen tanácskozási joggal vegyenek részt az állandó meghívottak — azt hiszem nem kell felsorolnom külön —, a megyei küldöttesoportok vezetői, továbbá az MSZMP Pécsi és Miskolci Városi Bizottságának első titkára, a Dunántúli Napló és a Déli Hírlap főszerkesztője, továbbá a Központi Bizottság munkatársai közül Dégen István, Földes György, Domonkos László és Kápolnai György elvtársak. Van-e valami észrevétel a meghívott[ak] személyéhez?

Nincs észrevétel. Elfogadottnak tekintem.

Hívjuk be a meghívottakat.¹ (A meghívottak bejönnek az ülésterembe.)

Üdvözlöm a meghívott elvtársakat, ismertetem az elfogadott napirendet.

Első pontként egy tájékoztató hangzik el a háromoldalú politikai tárgyalásokról és javaslat a választások időpontjára. Előadója: Pozsgay Imre elvtárs.

A második napirendi pont keretében három téma kerül megtárgyalásra:

a) A Központi Bizottság kongresszusi beszámolójának tézisei

Előadója: Grósz Károly elvtárs

b) A párt programnyilatkozat-tervezetének a megvitatása

c) A párt alapszabály-tervezetének a megvitatása

A b) pont előadója: Pozsgay Imre elvtárs

A c) ponté pedig Kovács Jenő elvtárs

E három téma tehát a második napirend.

A harmadik napirendi pontként a kongresszussal összefüggő szervezeti kérdésekről hangzik el egy beszámoló; ennek előadója: Kovács Jenő elvtárs.

Negyediknek különféleképp fogunk tárgyalni.

Ezek után rátérünk a napirend megtárgyalására. Első napirendi pontunk előadója: Pozsgay Imre elvtárs.

POZSGAY IMRE elvtárs: Kedves Elvtársak! Úgy hiszem, rövid tájékoztatóval folytathatjuk azt az eszmecserét és tájékozódást, amelyet elkezdtünk előző, nemrégiben tartott központi bizottsági ülésünkön.² Az azóta bekövetkezett fejleményekről, s a hozzájuk kapcsolódó összefüggésekről szeretném tájékoztatni a tisztelt Központi Bizottságot és javaslatot tenni a választások időpontjára.

Abból az elvből, követelményből kiindulva, melyet a Központi Bizottság legutóbbi ülésén megerősített, hogy a tárgyaló küldöttség az eddigi eredményekre támaszkodva, azokat felhasználva egy komplex tervezet előkészítésében, ahogy akkor mondtuk: a globalitás jegyében teremtsen meg a békés átmenet közjogi feltételeit, a törvényalkotók számára a politikai konszenzust hozza létre, akkor most csak rövid emlékeztetőül elmondom, már birtokunkban volt a konszenzus a büntetőtörvény módosításáról, a büntetőeljárás módosításáról, az ahhoz kapcsolódó kodifikációs tervekről, valamint egy függő kérdés megemlítésével konszenzust jelentettünk be a választási törvény ügyében, és az itt kialakult vita nyomán — és a KB ülésén elfogadott határozat nyomán — a párttörvény újratárgyalását kezdeményeztük a tárgyaló feleknél, és az alkotmánymódosítással, valamint az Alkotmánybíróságról szóló törvény előkészítésével kapcsolatos ügyekről. Ezen utóbbi tervezetek politikai tárgyalásairól és a lezajlott vitákról szeretnék tájékoztatást adni.

A párttörvény kérdésében megállapodás született a pártvagyon kezelésének elvi kérdéseiről, amennyiben a tárgyaló felek elfogadták az MSZMP küldöttségének azt a megbízatása szerinti álláspontját, hogy a jövő párttörvény előírásai szerint a Magyar Szocialista Munkáspárt is a többi párthoz hasonlóan bejegyezteti magát a törvény előírásai és normái szerint, annak megfelelően a kongresszusnak a tagság előtt elszámol a vagyonával, jövedelmeivel és bevételeivel, s ezáltal a törvényben átvilágíthatóvá teszi a vagyonát s annak kezelési módját, bevételeinek forrásait, és elfogadja azt az elvet, hogy a többpártrendszer a magyar adófizető polgárnak és a magyar népnek nem kerülhet többbe, mint az egypártrendszer került.

Ehhez konkrét, de nem a törvényre tartozó bizalomerosztó, és bizonyos értelemben a pártok infrastruktúráját létrehozó, megteremtő ajánlást tett az MSZMP kül-

döttsége, amennyiben közölte, hogy vagyonának azon részét, amely 1978 után állami beruházási forrásokból jött létre, átadja a kormánynak, lemond annak kezelési jogáról, s a kormány részben ebből az új pártok, politikai szervezetek infrastruktúrájának kiépítéséhez hozzájárul, elsősorban székházak, hírközlési eszközök és más kommunikációs eszközök formájában, más részét pedig a kormány előtt álló egyéb feladatok — például oktatási vagy szociálpolitikai feladatok — ellátására fordítja. Ebben a kérdésben konszenzus jött létre. Megismétlem: a dolognak azon részében, amely a törvény megalkotására vonatkozik.

A vita tovább folytatódik, és propagandaeszközként nyilvános támadások okaként állandóan jelen van a NEXT 2000³ és hasonló címén az ellenzék propagandafogásaiban *[sic!]*. De szeretném tájékoztatni a tisztelt Központi Bizottságot, hogy ez nem érinti a megállapodást, ez nem a tárgyalóasztalra tartozó kérdés, ám fájjaljuk, hogy ez így megy most már napok óta.

A másik kérdésben, ami itt a Központi Bizottság előtt is szerepelt alternatív formák között, a munkahelyi pártszervezetek, termelőüzemek, intézmények munkahelyi pártszervezeteinek dolgában az MSZMP küldöttsége a Központi Bizottság határozatának szellemében képviselte álláspontunkat: ezt az álláspontot az Ellenzéki Kerekasztal nem fogadta el, a Harmadik Oldal pedig közölte, hogy érdektelenséget jelent be ebben az ügyben. Így az ellenzék és az MSZMP között ebben a kérdésben nincs megállapodás. A megállapodásban mégis van némi előrehaladás *[sic!]*. Reméljük, ez precedens értékű lesz a tárgyalások szempontjából. Ugyanis bejelentettük, hogy ez esetben a kormány a törvényt megállapodás nélkül előterjeszti a két álláspont feltüntetésével, és a törvényhozó parlamentre bízta az ügy eldöntését. Ily módon lényegében a párttörvény is a parlament elé terjeszthető állapotban van, annak politikai előkészületei így alakultak.

Az Alkotmány módosításáról és azzal kapcsolatos vitákról. Előrehaladást sikerült elérni azzal a merev, és hosszú időn át teljesen elutasító ellenzéki állásponttal szemben, amelyik kategorikusan kijelentette, hogy a társadalmi rendszerre való semmiféle utalás nem szerepelhet az Alkotmányban, sem annak rendelkező részében, sem pedig a preambulumban. Itt megállapodásra jutottunk. Az újságok, a sajtó közölte az ezzel kapcsolatos formulát, aminek a lényege az, hogy a rendelkező részben, a második paragrafusban rögzíti az Alkotmány a demokratikus szocializmus fogalmát.

A köztársasági elnöki intézmény létrehozásában is megállapodás született. E megállapodás lényege, hogy az MSZMP tárgyaló küldöttsége elfogadta kiindulási alapnak, közjogi, történeti okokra is hivatkozva, a nemzeti kontinuitás elvét, és elfogadva az 1946-os első törvényt, annak korszerűsített változatát, amely lényegében megfelel az MSZMP Központi Bizottsága által korábban definiált azon törekvésnek, hogy ún. középerős, a konszolidáció létrehozásában és a stabilitás megőrzésében valóságos szerepet játszó köztársasági elnöki intézménye legyen az országnak.

A korszerűsítés azt jelenti, hogy belekerült a hadsereg főparancsnokáról szóló rendelkezés, valamint az 1946 óta bekövetkezett társadalmi változások jogi, jogkövetkezményei is tükröződnek ebben a tervezetben. Itt is áttörés értékű ez a megállapodás, hiszen az ellenzéknek kezdettől fogva az volt a véleménye, hogy Magyarországot köztársaságként kell definiálni, ám ezt a meghatározást egy szabadon választott, új Országgyűlés végezheti el, erősen korlátozott hatalmú, lényegében reprezentatív funkciókra szorított köztársasági elnöke lehet ennek a rendszernek: csak mint parlamentáris demokrácia, s annak egyik intézményi kifejezője működhet a köztársasági elnöki intézmény.

Ezzel lényegében két célt kívánt[ak] követni. Az egyik, a leglényegesebb ebből a szempontból, hogy az MSZMP-nek az országgyűlési választások előtt ne teremtsenek semmiféle esélyt arra, hogy az egyik közjogi méltóságot, a főhatalom egyik részét megszerezhesse az átmenet időszakában. Ezt ők a maguk módján úgy szokták kifejezni, a nyilvános propagandájukban is erre hivatkoznak, hogy az MSZMP ezzel kívánja átmenteni úgymond a hatalmát, és egy diktatórikus formát szeretne alkalmazni, amely kétségbe vonhatja a parlament hitelességét, vagy működőképességét akadályozhatja.

Természetesen, aki ismeri a törvény tervezetét, az pontosan tudja, hogy erről szó sincs. Ezek tehát propagandafogások, amelyeknek elvtársaink egy része is be szokott dőlni. Mögötte az az igazi jakobinisztikus radikális szemlélet áll, amely a népfelség elvét csak addig hajlandó elismerni, amíg neki politikai céljait szolgálja, attól a pillanattól kezdve népboldogítóként kíván fellépni parlamenti keretek között, amikor már hatalomhoz vagy hatalomközelbe kerül.

No de én ezt nem kívánom tovább kommentálni. A lényeg az, hogy itt elvi jelentőségű vita folyt, zajlik, és ebben a tekintetben nagyon nagy előrehaladásnak számít, hogy az alkotmánymódosítással, ebben a parlamentben végrehajtandó alkotmánymódosítás útján elfogadják a köztársasági elnöki intézményt, azzal az elvvel is, hogy tulajdonképpen egy konszolidációt megteremtő, stabilizáló szerep juthat neki az átmenet idején.

Az ellenzék egy része, pontosítani akarok, vélekedik így, az a része, amelyik kezdetől fogva opponálta; ebben nem ért egyet a tárgyaló felek másik két oldalával továbbra sem. De elfogadta, mint intézményt.

A függőben maradt kérdés, amit politikai tárgyalásokon, egyeztetéseken kell tovább tisztázni, a választás módja és időpontja. Majd erre külön is szeretnék utalni. Küldöttségünk ahhoz az intencióhoz tartja magát, hogy a választás módja csakis közvetlen népszavazásos mód lehet, és az országgyűlési választások előtt kell rá sort keríteni. Tartalékainkban ott van két kompromisszumos lehetőség, amellyel abban az esetben élhetünk, ha közel kerülünk *[sic!]*, vagy közelinek látszik a megállapodás, ha az ellenzék belső megosztottsága ezt közelebb hozza.

Az egyik: elfogadhatónak tartjuk azt, hogy az első alkalommal történjen népszavazás útján a köztársasági elnök megválasztása, és a továbbiakra pedig majd az új parlament rendelkezik a választás módjáról.

A másik: ha előre hozott országgyűlési választások lennének esetleg az idén — de erről megint külön kell majd szólnom —, ez esetben együtt lebonyolítható lenne az országgyűlési választásokkal *[sic!]*. Mivel ennek az esélye csökkenőben van, miként javaslatomban ezt érzékeltetni tudom, így egy másik választási időpontra fogunk javaslatot tenni. Ez a kérdés a köztársasági elnöki intézménnyel kapcsolatban itt tart. Látni való és érzékelhető mindvégig, hogy az ellenzék, annak radikális szárnya ösztözet irányít erre az intézményre, különösen a választás módjára, mint az MSZMP esélyeit növelő formációra.

A következő, az Alkotmánnyal szorosan összefüggő kérdés látszólag formális, de biztos, hogy érzelmi és politikai vitákat fog kavarni: ez a címer és a címerhasználat kérdése. Ebben a következőképpen jutottak a tárgyalásban részt vevők közös megegyezésre: kiveszik az alkotmánymódosítás köréből, hogy ez a törvényhozást most ne akadályozza az alkotmánymódosítás elvégzésében, és alkotmányos erejű, önálló törvénytervezet formájában tesznek a törvény-előkészítők javaslatot népszavazási

formában dönteni a címerről, a címer használatáról, és alternatívákat ajánlani a társadalomnak ebben a kérdésben.

Csak a legfontosabb és politikai szempontból kardinális ügyeket említem. Természetesen, ha a tisztelt Központi Bizottságból kérdéseket tesznek fel, akkor tartozunk azokra válaszolni. Nos, az Alkotmánybíróság dolgában: az Alkotmánybíróság intézményét már év elején, az akkori alkotmánymódosítás tartalmazza.⁴ Tehát itt nem új intézmény létrehozásáról van szó, hanem politikai alkuról, hogy mikor és kik töltsék be az alkotmánybíráskodáshoz szükséges helyeket. Itt egy kompromisszum van szintén kialakulóban. Az ellenzék és az Ellenzéki Kerekasztal hallani sem akar az Alkotmánybíróság mostani felállításáról; a mi véleményünk viszont az, hogy ez is a garanciális intézmények közé tartozik, ahhoz a komplexitáshoz, amely nélkül az átmenet biztonságos és békés formája nehezen képzelhető el. Ezért az eredetileg meghatározott 11 főről 15-re kellene emelni az alkotmánybírák számát, az elnököt is beleértve, és egy hármas felosztásban betölteni az alkotmánybírói helyeket.

Az első szakaszban a jelenlegi parlament elnökét és négy tagot, tehát ötfőnyi Alkotmánybíróságot hoznak létre [*sic!*]. Ez már működőképes ahhoz, hogy az éppen napirenden lévő törvény-előkészítő és hatályos munkában [*sic!*], s a hatályos jogszabályok érvényesítésében az alkotmányosság elvét érvényesítse.

A választások utáni Országgyűlés töltené be a másik öt helyet, és egy kétéves halasztással vagy az újonnan választott Országgyűlés, vagy ha az működésképtelenné válik és újabb választást kell 92—93 táján kiírni, az töltené be, mint a konszolidáció befejezése [*sic!*].

Ezek azok a törvények, amelyek egyszersmind a soron levő Országgyűlés elé mehetnek, mégpedig a komplexitás és a globális előterjesztés elvét meg nem törve, ám a folyamatos országgyűlési munkát sem akadályozva, a szeptember végén összeülő Országgyűlés tárgyalhatná a büntetőjog és a büntető törvénykönyv és a büntetőeljárás jog módosításait, azoknak hatályosulása különben sem valósul meg előbb, mint ahogy a többi törvény majd belép. Tehát különösebb, úgynevezett biztonsági előnyhöz nem jut az ellenzék, ha az Országgyűlés most ezeket a törvényeket megtárgyalja. Azzal a feltételezéssel, hogy október közepén, a pártkongresszus után, akár ezen ülészak folytatásaként kijelentve, akár új ülészakra — ezt az Országgyűlés tudja eldönteni — összeül ismét az Országgyűlés, és dönt a párttörvényről, dönt a választási törvényről, az alkotmánymódosításról és az Alkotmánybíróságról. Ez esetben október közepére egy olyan komplex garanciákat tartalmazó közjogi csomag áll a politika rendelkezésére, amelyet a tárgyaló felek számára célul is tűztek ki, amikor az alapmegállapodást megkötötték, hogy tárgyalásos úton készítik elő a törvényhozást [*sic!*].

A függőben maradt vagy maradó kérdések dolgában mindenképpen konszenzusos formájú előkészítést és előterjesztést kellene tenni. A tárgyalások első szakaszának lezárásával, amely a héten esetleg megtörténhet, kétféle konszenzus lehetséges. Az egyik egy tartalmi konszenzus, ahol mindegyik tárgyaló fél egyetért, és kijelentette, hogy egyetértés van a felek között. A másik, hogy a függőben maradt kérdésekben a kormány véleménye és a vitatott kérdés másik interpretációja együtt kerül be a törvényjavaslatba. Ezt a két konszenzusos formát lehetne az előterjesztésben alkalmazni. Erre vonatkozóan a kormány már állást foglalt, hogy a párttörvénynél ezt alkalmazza a munkahelyek pártszervezeteinek dolgában, föltüntetve, hogy a kormány melyiket támogatja.

Az alkotmánymódosítás kérdésében ugyanez várható, mert kételyek vannak bennünk, hogy a köztársasági elnök választásának módja és időpontja tekintetében elérhető-e az Ellenzéki Kerekasztallal a tartalmi megegyezés. Tehát bemenne a köztársasági elnöki intézményről szóló javaslat a választás módja és időpontja tekintetében, valamint a megbízatás időtartama dolgában, mint eldöntendő kérdés kerülne *[sic!]*, de ebben is konszenzust szeretnénk elérni. A precedens már megvan rá, hogy lehetséges.

Végül, most már csak röviden: a tárgyaláson, illetve a napirenden lévő kérdések körül keletkezett vitákról. Az Ellenzéki Kerekasztal képviselői minden alkalmat megragadnak természetesen — s ezért őket aztán nem érheti szemrehányás, mert teszik, amit érdekeik szerint nagyon is célszerűnek látnak —, minden alkalommal, szinte minden alkalommal kivétel nélkül felvetik a nyilvánosság kérdését, az ahhoz fűződő kezelési és megjelenési módokat és lehetőségeket: előhozzák a Munkásör-ség ügyét, ami nincs most pillanatnyilag ebben a szakaszban a tárgyalóasztalon, és újabb meg újabb követelésekkel — most egyfajta javaslattal — előállva, azt a látsza-tot is keltve, miként tudomásunkra jutott éppen ma reggelre, mintha itt valamiféle tárgyalási pozíciók már kialakultak volna. Mi ezt egyelőre és ebben a szakaszban nem tekintjük tárgyalási témának és nem függ össze, csak mint az úgynevezett biza-lomerősítő ügyek köre nem függ össze az előbb említett konkrét törvény-előkészí-tésekkel *[sic!]*, de mégis ily módon a nyilvánosság előtt tartják, és újabb meg újabb attackokat indítanak ezekben a kérdésekben.

A tárgyaló felek együttműködéséről röviden: a harmadik fél szerepéről már az elmúlt ülésen szólhattunk. Akkor arról is beszámoltunk, hogy a Szakszervezetek Országos Tanácsa felfüggesztette részvételét a tárgyalásokon; nem az elvi nézetelté-rés miatt, hiszen az naponta előfordul a tárgyaló felek között, hanem a Harmadik Tárgyaló Fél státusának megítélésében keletkezett nézeteltérések miatt, ahol is az ellenzék lényegében kétségbe vonta az alapmegállapodás ide vonatkozó részét, il-letve egy sajátos interpretációval igyekezett leszállítani a Harmadik Tárgyaló Fél szintjét és szerepét ebben az egyeztető tárgyalásban.

Nyilatkozatunkban a tárgyalóasztalnál is kifejeztük véleményünket, hogy a szak-szervezetek részvétele nélkülözhetetlen ahhoz, hogy itt valódi súllyal olyan társa-dalmi dolgozó rétegek közvetlenül bekapcsolódjanak a politikai egyeztetésbe és a másik tárgyalóasztalon folyó gazdasági, szociálpolitikai egyeztetésbe, amely nélkül annak hitelessége kétségbe vonható. Erre tegnap már próbáltunk kísérletet tenni, kísérletezni fogunk a tárgyalásaink folyamán mindvégig, hogy egy olyan tárgyalási légkört és helyzetet és alternatívákat fogadhassunk el, hogy a Szakszervezetek Or-szágos Tanácsa egyenjogú és egyenrangú a döntésben, konkrétan és felelősen részt vevő [partner] szerepében lehessen ott a tárgyalóasztalnál.

S végül, a választások időpontjára vonatkozóan a Politikai Intéző Bizottságban és az Elnökségben is két álláspont alakult ki, illetve két lehetséges variáns merült fel, amelynek mindegyike fontos, ésszerű összefüggésekre utal. Az egyik, hogy minél előbb országgyűlési választásokat kell tartani, a törvényhozás ütemét, előké-születi formáit tekintve is ez ma már látnivaló. Nemigen lehet korábban február közepénél, végénél. A megfontolások lényege: minél előbb a stabilizáció és nem-zetközileg, valamint a hazai közéletben és közvéleményben egyaránt megszerez-hető politikai támogatás birtokában megteremteni a gazdasági fellendülés dinami-kus politikai, társadalmi előfeltételeit. Az ismert politikai körülményekre talán nem kell újra meg újra hivatkozni, amelyek az előrehozás mellett szólnak. Beleért-

ve azt is, ezt nyilván a tárgyaló feleknek nem hozzuk tudomására, hogy a kormányzat gazdasági intézkedéseinek korlátai és szűkülő lehetőségei is e mellett az előre hozott választási időpont mellett szólnak. A kormány cselekvési lehetősége fogyóban van gazdaságilag, s erre utaltak már az előző központi bizottsági ülésen is.

A másik lehetséges variáció: júniusban, az öt évvel korábbi választás évfordulója táján, tehát amikor lejár a mandátuma ennek az Országgyűlésnek, akkor tartani meg a választásokat úgy, hogy a kormány tavaszra elkerülhetetlenül bekövetkező [kemény] intézkedései után legyen némi lehetőség a társadalmi gondolatok közmeg egyezései és viszonylag nyugodt összeterelésére, de semmiképpen nem márciusban vagy áprilisban, mert a gazdasági tényeket akik ismerik, azok tudják, hogy milyen megfontolások vannak ebben.

Mi a nyilvánosság előtt ezeket a megfontolásokat nem emlegetjük, nincs is rá szükség, és nem is lenne előnyös számunkra, de megismétlem, a javaslat: február közepén vagy vége felé, avagy júniusban országgyűlési választásokat kell tartani. Ez azt is jelenti, hogy november második felében egy népszavazás előkészítésével meg kellene tartani a köztársasági elnökválasztást.

Ezek azok a kondíciók és összefüggések, amelyeknek a lényegéről szerettem volna a tisztelt Központi Bizottságot tájékoztatni, és állásfoglalást kérni a választások időpontjáról, azok terveiről. Köszönöm.

NYERS REZSŐ elvtárs: Köszönöm. Megkérdezem, kinek van kérdése. Ki kíván észrevételet tenni, vagy hozzászólni? Tessék Borbély elvtárs.

BORBÉLY SÁNDOR elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Rövid leszek.

Pozsgay elvtárs tájékoztatóját elfogadom. Egy kérdés van, Pozsgay elvtárs, a Munkásörség. Kérem szépen, a Központi Bizottságnak valahogy jeleznie kellene, hogy nem a párt álláspontja a Munkásörség feloszlata, mert ez több száz[ezer] embert érint.

Én a Munkásörség országos parancsnoki beosztását töltöm be. Tegnap is felhívtak többen, hogy megölnek, árulónak tartanak, és 29-én a Munkásörség ellen országos támadást akar indítani az ellenzék. Jó, erről tudunk.⁵

Megalakult a nemzetörség, a Központi Bizottság ismeri. A nemzetörségnek tagjai kik lehetnek? Akik nem írták alá a nyilatkozatot 56-ban; volt politikai foglyok és egyéb, más emberek, és az 1956-os forradalmárok.⁶

Eltársak! Oda kell figyelni. Ma reggel a rádióban bementék a hírt: az MSZMP tárgyaló küldöttsége olyan elképzeléssel van, hogy a Munkásörséget feloszlatták jogutód nélkül. Ezen komolyan kellene gondolkodni.

Egyetértek Pozsgay elvtárs megjegyzésével, hogy az ellenzék különböző propaganda fogásokat alkalmaz, de ezt már ne hagyjuk szó nélkül.

Egyébként a tájékoztatót elfogadom. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Gyuricsku elvtárs.

GYURICSKU KÁLMÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Tisztelt Elvtársak! Én is nagyon rövid leszek. Pozsgay elvtárs álláspontjával ellentétben azt szeretném kifejezni, hogy a párt állapota, a küldöttek hangulata, a párttagság várakozása mind-mind amellel szól, hogy a választásokat az általa megjelölnél sokkal korábbi időpontra hozza előre az Országgyűlés. Az érvek között szeretném elmondani azt, amit Pozsgay elvtárs mondott, amit régóta ismernek a Központi Bizottság tagjai: a szilárd kormányzat, a kormányzat által megteendő intézkedések, a parlament

által elfogadandó kemény intézkedések mind azt követelik, hogy egy megerősödött, a nép bizalmát élvező parlament döntsön ezekben az ügyekben.

Ennél is fontosabb a saját szempontomból, hogy jobban tekintettel kell lenni a párt állapotára és szempontjaira. Megismerve adott működési területen a küldöttek hangulatát és összetételét, [én] meggyőződéssel vallom, ha nem azzal a felelősséggel lépünk át a kongresszusi terem küszöbét annak első napján, hogy választásra készülünk, és ennek a pártnak egységesebben, keményen, összefogottan kell a kongresszust befejezni, és ezt a felelősségtudatot csak az teremtheti meg, hogy a választásra kell készülnünk és arra készülünk, akkor ez a párt a választások időpontjára az esélyeit is elveszíti. Ezért én azt javaslom, hogy a Központi Bizottság még egyszer fontolja meg: javaslom, hogy a választásokat még 1989-ben bonyolítsuk le. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Kótai elvtárs.

KÓTAI GÉZA elvtárs: Kedves Elvtársak! Én is rövid leszek, mert felkészületlenül szólok, de néhány gondolatomat szeretném elmondani.

Ez év tavaszán a Nemzetközi Jogi és Közigazgatási Bizottságban én amellett árgáltam, hogy az idő nem nekünk dolgozik. Röviden azzal — nem bontom ki —, hogy az alternatív pártok, szervezetek, ellenzékiek szerveződnek, erősödnek, tömörítik soraikat, miközben az MSZMP esik szét, miközben a kormányzati felelősséget is viselő párt kormányzata a szociálpolitikában, a gazdasági életben nem tud mit tenni, a helyzet tovább romlik. Megváltoztattam a véleményemet, Pozsgay elvtárs egyik javaslatával értek egyet.

Megmondom, hogy miért. Ha ezen a kongresszuson, és mostan nagyon durván fogalmazok: amilyen állapotban van a párt, ha van ebben a pártban egyáltalán centrum, mert kérdés, hogy hova tesszük a centrumot, minden viszonylagos, és akkor ki van a centrumtól jobbra vagy balra, és így tovább [sic!]. De ha ezen a kongresszuson megalakul egy magyar szocialista párt, vagy magyar szocialista néppárt, vagy bármilyen más párt, én a szocialista párt mellett vagyok, a centrum és a reform összefogásával és egységével, megőrizve ennek a nem tudom én hány százalékos pártnak — mert egy hónapig távol voltam, nem tudom, hogyan állunk pillanatnyilag — 65—75 %-át, ami 400—500 ezer embert jelenthet, akkor az egy komoly politikai erő. Ennek az új pártnak, mondjuk a magyar szocialista pártnak kell minimalisan néhány hónap, hogy megmutassa a társadalomnak az arcukat, hogy tovább csiszolja azokat az anyagokat, programokat, koncepciókat, amelyek kialakulóban, kiforróban vannak, és legyen esélye arra, hogy a választásokon valamiféle kézzelfogható, konkrét eredményt érjen el.

Én értem ezt a februárt, és értem a júniust. A pótválasztások tapasztalatai azt bizonyítják, hogy nagy a közömbösség, vagy nagy a kiábrándultság. Ezek az 50-egynéhány százalékos részvételi arányok katasztrofálisak. Eddigi tapasztalataim szerint — ami elsősorban a nyugat-európai polgári demokráciák gyakorlatára épül — az időjárás 3—4 %-ot jelenthet az egyik, vagy másik pártnak, az pedig döntő is lehet. Télen én nem szeretnék választásokat.

A másik dolog viszont az, hogy másfél millió kiskert is van ebben az országban: szabadságolások, nyaralások és így tovább, ez a június ellen szól, mert ki tudja, hogy mekkora lesz a részvétel. Nagy dilemmában vagyok. Mégis a június, mert Pozsgay elvtárs kérte, hát akkor hangozzék el egy konkrét vélemény: mégis a június mellett lennék. Más az emberek hangulata, leszavaznak szombaton reggel, és utána

mennek a kiskertbe. Télen nem jó. Nagy-Britanniától Franciaországon keresztül Portugáliáig, Spanyolországig az ilyen tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a téli választások esetén a részvétel rendkívül alacsony.

Összegezve: egy új magyar szocialista pártnak, ami a centrumra és a reformkörökre épülhet alapján, szüksége van arra, hogy megmutassa arcukat, megmutassa, hogy kicsoda, megmutassa, hogyan szakított a múlt hibáival, és mit akar a jövőben. Ehhez legalább egy fél esztendő kell. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Horváth István elvtárs.

HORVÁTH ISTVÁN elvtárs: Pozsgay elvtárs tájékoztatóját én is elfogadom, és azt javaslom, a Központi Bizottság is fogadja el.

Ami a jövőt illeti, én egyetértek azzal, ami a tájékoztatóból kiderül. Bár kifejezetten így szó szerint nem mondta Pozsgay elvtárs, de talán ezt külön meg kellene nekünk erősíteni — nem szó szerint, csak a jövőre vonatkozó útmutatásul szerintem —, hogy ezt a háromoldalú tárgyalást most már mihamarabb be kéne fejezni.

Kiderül abból, amit Pozsgay elvtárs elmondott, hogy a legfőbb kérdésekben tulajdonképpen ki lehet alakítani azt a megegyezést itt, ami szükséges ahhoz, hogy ez ne kudarc legyen, és ugyanakkor ne folytassuk tovább, mert innen kezdve és hovatovább ez szinte csak az ellenzéknek kedvez, a tárgyalás folytatása.

Tehát én ösztönözném azt a törekvést és azt a szándékot, amelyik ennek a befejezésére törekszik [*sic!*]. Ami nem jelenti azt persze, hogy utána már minden kapcsolatot meg kell velük szüntetni. De ezt a formális háromoldalú tárgyalási szisztémát szerintem be kellene fejezni.

A következő kérdés a választások ügye. Erről beszéltünk itt — most Kótai elvtárs is felidézte —, majd egy éve talán, amikor szóba került tavaly év vége felé, hogy az idő az nekünk dolgozik. Nem is feltétlenül csak a választásokkal kapcsolatban. Akkor Nyers elvtársnak volt — azt hiszem Medgyessy elvtárs tette fel először ezt a kérdést — egy olyasfajta válasza, hogy ha a párt és a társadalom szervezésében itt döntő tényező állami vonalon [az] Országgyűlés, a parlament is, az állam apparátusa is, meg a többi politikai intézményünknek ezek a nagyobb szervezetei képesek lesznek összeszedni magukat, és kellő módon megújulni, akkor mi a rendelkezésünkre álló időt, a hátralévő időt a javunkra tudjuk fordítani, és ki tudjuk használni. Ez nem következett be. Nyers elvtársnak, mint lehetőséget említve, ebben igaza volt, csak az élet ezt nem igazolta, mert se a párt nem tudta magát ráncba szedni, sem pedig a többi intézmény. Szétforgácsolódásunk és a bizonytalanságunk az tartott tovább.

Tudatában kell lennünk annak, nem vitás, hogy az idő most nem dolgozik nekünk. De előre hozni a választást annyira, mint amit Gyuricsku elvtárs mondott, szerintem az túl korai, júniusra pedig elhalasztani szerintem elég késői [*sic!*]. A párt szerintem nincs abban a helyzetben, és két hónap alatt nem tud olyan helyzetbe kerülni, ha a mai állapotokat nézzük. Itt nemcsak a központról van szó, hanem megyékről, a városi bizottságokról, a területi és a helyi szervekről. Nincs abban az állapotban. Én senkit nem akarok megbántani, se személy szerint, se a megyéket, de vannak megyék, ahol ideiglenes [*sic!*] és nincs tartós vezetése a pártnak. Kik fogják vezényelni mondjuk Nógrád megyében, Komárom megyében? Én nem sorolom tovább itt a dolgokat.

Ha tehát a párt állapotát nézzük, akkor a túl korai időponttal kapcsolatban nekem is erős kétségem van. Ugyanakkor el lehet képzelni azt, fel lehet tételni azért,

hogy ezek a tárgyalások befejeződnek, a kongresszuson túl vagyunk, akkor éppen a választási küzdelem a pártra mozgósítólag, józanítólag és erőt adóan hat. De hát ez egy kérdés persze.

Ami az időpontot illeti — és végül ezzel szeretném zárni a felszólalásomat —, itt most is, máskor is több felszólaló volt, és kiderült, hogy tulajdonképpen nehéz ebben a dologban előre látni és kellően bölcsnek lenni. Nem akarok én itt a jelen lévő elvtársak előtt valami népszerűtlen dolgot mondani, mert nem felesleges a Központi Bizottságban erről tárgyalni, de azt kell mondjam, túl sokan vagyunk hozzá, hogy ezt ekkora plénumon döntsük el. Szerencsésebb lett volna, ha az Elnökség vagy a PIB valami kategorikus javaslattal jön, aztán a Központi Bizottság ezt tudomásul veszi.

Végül azt mondom, hogy ezt a február végi időpontot a mostani helyzetben el tudom fogadni, és azt támogatom.

NYERS REZSŐ elvtárs: Medgyessy elvtárs következik.

MEDGYESSY PÉTER elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Nekem változatlanul az az álláspontom, hogy minél előbb meg kell csinálni a választásokat. Alapvető érveim közé tartozik két dolog.

Az egyik: a gazdaság állapota olyan, amelyik [*sic!*] nem tűr halasztást. Nehezen tudom elképzelni azt, hogy a külföldi finanszírozás megoldható akkor, ha júniusig halasztjuk ezt a választást. A devizatartalékok lesújtóan alacsony színvonalon vannak. Ezek tulajdonképpen azon a határon mozognak, ami már a biztonságunkat veszélyezteti, súlyosan veszélyezteti. Van egy várakozás a külföld részéről. Nehéz lehetőséget kapni, hitellehetőségeket kapni külföldön. Úgy gondolom, hogy rendkívüli mértékben megnövelheti a problémáinkat, ha fizetéseképtelenséget kell bejelenteni külföldön.

A másik érvem: a bizonytalanság következtében, ami az országban van, úgy gondolom, hogy egy erkölcsi szétzilálódása is folyik a társadalomnak. Ez megfelelő segítséget kap — sajnos meg kell erősítem, bár tudom, hogy itt nem fognak örülni azok a kollégák, akik a sajtóban dolgoznak — a sajtó részéről; kellő megerősítést kap ez. Egy ilyen bizonytalansági légkörben a kiváras időszakában, amikor külföldön és belföldön is mindenki kivár, ebből gazdasági teljesítmény nem jön ki.

Aggályaimat tovább növeli, nehezen tudom elképzelni azt, hogy a parlament jóvá tud hagyni egy 1990-es költségvetést akkor, ha biztos tudatában van annak, hogy a végrehajtást nem neki kell számon kérni, és azt sem tudom, hogy a társadalom elfogadja-e ettől a parlamenttől, ha az egyáltalán vállalkozna egy ilyen népszerűtlen feladatra, hogy egy 1990-es költségvetést jóváhagyjon.

Népszerűtlensége azzal függ össze, ha ebben az évben az állami gazdálkodás azon a szinten is lesz, mint amivel számoltunk a különleges intézkedések hatására, ezek az intézkedések nem ismétlődnek 1990-ben. Tehát egy részük olyan, amelyik időleges hatású, csak 1989-re fejt ki hatást, és ebből következően 1990-re olyan lépéseket is meg kell tenni, amely már csak egy perspektívába illeszthető program keretei között valósítható meg. Hozzáteszem még azt is, ahhoz, hogy a külföldi bankok a magyar gazdaságot megfinanszírozzák, nélkülözhetetlenül szükséges az IMF-el való megállapodás. Az IMF-el egy hároméves programban szeretnénk megállapodni. Nagyon kicsi a valószínűsége véleményem szerint annak, hogy az IMF egy választás előtt álló kormánnyal fog egy hároméves programot megkötni.

Mindezeknek az alapján én azt javaslom, hogy minél hamarabb kerüljön sor a

választásokra. Én a február végi időpontot is későinek tartom. Azt gondolom, ha lehetséges, akkor decemberben vagy januárban meg kéne csinálni a választásokat ahhoz, hogy ne kerüljünk olyan helyzetbe, amely végül is a politikai és a gazdasági reformokat is veszélyezteti. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Hollán elvtársnő kért szót. Ki jelentkezik még? Kovács elvtárs, Maróthy elvtárs, Fejti elvtárs. Jó, rendben van.

HOLLÁN ZSUZSA elvtársnő: Kedves Elvtársak! Nem a most vitatott fő kérdéshez szeretnék hozzászólni, de a tömegeket befolyásoló morális hangulat szempontjából szeretném fölvetni — én a magam részéről jogosnak tartom —; az ellenzék fölteszi az MSZMP-nek a kérdést, hogy a vagyonáról számoljon el, de vajon, azt szeretném megkérdezni, a mi küldöttségünk megkérdezi-e ugyanezt az ellenzektől? Mert a nyugati országok tapasztalataiból teljesen egyértelműen tudni lehet, hogy ilyen méretű politikai kortes szervező munkához, a tömegkommunikációs eszközök ilyen méretű befolyásolásához, a rendkívül nagyszámú, nagyon drága napilap, hetilap stb.-nek az indításához és fenntartásához komoly összegekre van szükség.

NYERS REZSŐ elvtárs: Kovács elvtárs következik.

KOVÁCS LÁSZLÓ⁷ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Horváth István felszólalását nem biztos, hogy jól értettem, ezért inkább csak meditatálni szeretnék azon, hogy az ellenzékkel való tárgyalást be kell-e fejezni, ezt értetted az alatt, hogy most minél előbb befejezni, lezárni úgy, ahogy van? Mert én nem vagyok biztos ebben. Azzal egyetértek, hogy mielőbb le kell zárni a tárgyalásokat, de semmiképpen úgy, hogy megszakítani, vagy felállni az asztaltól. Tehát csak azt, hogy ahol az érdekünk megkívánja, a tárgyalási folyamat ne legyen túl hosszú, erre majd a választások időpontjával kapcsolatban vissza is szeretnék térni.

A választások időpontjához szeretnék felsorakoztatni néhány érvet; én a lehető legkésőbbi választás mellett vagyok. Tehát a júniusi időpont mellett. Ugyanis a minél korábbi választás mellett csak akkor szólnak érvek, ha feltételezzük, hogy az MSZMP helyzete, pozíciói folyamatosan romlani fognak, mert akkor világos, hogy ha márciusban tartottuk volna meg a választást, akkor kaptunk volna X%-ot, és ahogy halad az idő, úgy egyre kevesebbet fogunk kapni és jövő júniusban szinte semmit. Na de ez nem lehet egy kiindulási pozíció, mert akkor is választások elé nézünk, akkor választások nélkül kell átadni a kormányzást. Feltételezem, hogy az MSZMP-re csak ez a jövő vár, hogy folyamatosan csökkenni fog a befolyása.

Én inkább abban hiszek, hogy egy megújuló MSZMP sikeresen tud szerepelni a választásokon. Ha ebből indulok ki, akkor az első érvem a választás viszonylagos késői időpontja mellett az, hogy meggyőződésem szerint az MSZMP most van a mélyponton. Mégpedig azért, mert most már felsorakoztatták a múlt összes hibáját, bűnét: a másik oldalon viszont a megújulás még nem hiteles. Tehát én ezért hiszem azt, hogy most vagyunk a mélyponton, és innen valószínűleg nem holnap, nem holnapután, de a kongresszus után egy megújult párt új névvel vagy nem új névvel — ezt nem tartom ebből a szempontból döntő kérdésnek — már egy fölfelé jövő szakaszba kezd majd kerülni. Én egyetértek Kótai elvtárral, hogy — ehhez persze idő kell, nem egy-két hét kell — a kongresszus után megújult párt hitelessé tudja tenni a programját.

Második érv, és itt az Ellenzéki Kerekasztallal folytatott tárgyalásokra szeretnék

visszautalni. Az ellenzék részben a háromoldalú tárgyalások miatt is, ahol az asztal egyik oldalán ül, ma inkább az MSZMP-vel szembeni érdekközösség alapján együtt van. És ahogy halad az idő, a tárgyalásokat lezárjuk, és halad előre az idő, az ellenzéki pártok között inkább a véleménykülönbségek fognak erősödni, hiszen a választás számukra is verseny. Én inkább abban bízok, hogy jövő tavasszal ez az ellenzék sokkal kevésbé lesz egységes, mint amennyire most.

A harmadik dolog egy nemzetközi példa. A lengyelországi választások hatása a magyarországi választásokra. Itt két elemet szeretnék kiemelni. Az egyik: a Lengyel Egyesült Munkáspártot egy megszégyenítő vereség érte,⁸ ennek a hatása a magyarországi választásokra annál kisebb, ahogy halad előre az idő. A másik dolog, hogy a koalíciós kormánnyal, a kommunisták viszonylagos kisebb szerepével kapcsolatban vannak illúziók. Ahogy halad előre az idő, úgy válik világossá, hogy ezt a koalíciós kormányt sem fogja a Nyugat egy nagyon masszív támogatásban részesíteni. Tehát azok az illúziók, hogy egy MSZMP nélküli, vagy egy MSZMP-nek kis szerepet adó kormányt majd a Nyugat egy nagyarányú támogatásban fog részesíteni, ezek az illúziók az idő előrehaladtával szintén oszlani fognak.

S végül a negyedik érv: az a nyugati támogatás, ami ugyan nagyon lassan indul be, egyrészt mert a 24-ek tárgyalásai,⁹ a koordinálással megbízott Közös Piac apparátusa lassan, nehézkesen dolgozik, másrészt van politikai célzatú kivárás is, azért az idő előrehaladtával ez a támogatás bizonyos fokig be fog érni, és ez a mi pozícióinkat is erősíteni fogja.

S végül még egy szempont: én nagyon lényegesnek tartom — Kótai elvtárs itt a kiskertekre és más szempontokra utalt —, hogy a választások időzítésénél ezekről a látszólagos mosolyogni való szempontokról ne feledkezzünk el. Nagyon sok polgári demokratikus ország van, ahol a választások eredményeit még egy esős időjárás is befolyásolta, nagyon sok példát lehet erre felsorakoztatni. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Maróthy elvtárs.

MARÓTHY LÁSZLÓ elvtárs: Kedves Elvtársak! Nem tartom fölöslegesnek arra visszatérni, a Központi Bizottság múlt ülésén elfogadott pozíciónak megfelelően a tárgyaló delegációnk nagyon következetesen járt el, a sajtóban is jól követhető volt, és az, amit Pozsgay elvtárs összefoglalt a KB előtt, teljesen világos pozíciókat és egyértelmű döntési helyzetet mutat.

A vitához és az elmondottakhoz nagyon röviden. Szerintem ez a kerekasztal-formáció a társadalmi párbeszédhez a jelen körülményeink között bevált forma. Én egyértelműen a folytatása mellett vagyok. A folytatása mellett, de úgy, hogy egy picit változtatni kéne rajta. Talán a picit nem is pontos. Tudniillik azt a tévedésünket kéne korigálni, hogy az ellenzékét mi hizlaljuk nagyobbra, mint amekkora, és a három oldalnak az egyes oldalainál a valóságos erők súlyuknak megfelelően jelenjenek meg: ne a piadeszta [*sic!*] jelentse a nagyságot és a hangerőt, hanem a tényleges befolyás. Ezért a következő időszak ilyen tárgyalásainál a SZOT, a Népfront és az asztalnál ott ülő többi szervezetnek a pozícióját, egyezően azzal, ahogy Pozsgay elvtárs itt egy rövid mondatban ugyan, de megfogalmazta, mindenképpen a helyére kell tenni, a valóságos viszonyokat az fogja tükrözni. Ilyen pozícióból tárgyalni lenne érdemes ennél a kerekasztalnál.

A választások időpontja számomra nem egyes lépés, hanem két lépésből áll össze. A köztársasági elnökválasztás és a parlamenti választások, és a kettő egymáshoz való viszonya. Az ellenzék nagyon okos, nagyon jól tudja, hogy milyen

lehetőség van a köztársasági elnök előzetes megválasztásában, még akkor is, ha középérs az a köztársasági elnök. Én bevallom — gondolom, velem együtt sokan mások is —, hogy ezekben az időpontokban és ezekben a lépésekben rengeteg a bizonytalanság. Ha időpontot kellene mondani, én legszívesebben a kongresszus utánt mondanám, és ha van rá idő, akkor érdemes lenne addig várni. De a két választásnak egymáshoz való viszonyában, sorrendjében és a lehetőségében azért a számunkra kedvező módot kell választani, és azt ki kell követelni, és ki kell harcolni.

Tisztelt Központi Bizottság! Ebben a „kásában”, ami ma Magyarországon a társadalom területén van, egy előrehozott köztársasági elnökválasztás, az intézményeknek a megerősítése és annak már a gyakorlati működése egy jobb átmenetet és nagyobb biztonságot jelenthetne mindenekelőtt az országnak és reményeim szerint a szocializmus ügyének. De ennek akkor így is kéne történni *[sic!]*. És az az időpont, amiről szó volt, a kongresszust követően, ha bonyolítható *[sic!]*, akkor novemberben bizony jó lenne meglépni. Ha ez sikeredik, akkortól kezdve a parlamenti választások dolga már egy nagyon reális számvetésnek a kérdése.

Egy dolgról az előttem szóló elvtársak nem tettek említést, vagy csak általában, de most már nagyon a praktikum jön előre. Tudniillik annak a számbavétele, hogy a párt hogyan tud felkészülni a választásra. És most már nem a makrogazdasági ügyek csak, és nem akarom itt felsorolni az egyéb, ugyan nem nélkülözhető szempontokat, hanem egyszerűen egy választás megszervezése, közben tartása, irányítása, ami hallatlanul komplikált dolog, mennyi időnk van arra, hogy felkészüljünk. Tudniillik a parlamenti választások kérdése nem egyszerűen csak társadalmi aktus, hanem ott a hatalmi viszonyok fognak eldőlni, és onnantól kezdve nincs találgatás, onnantól kezdve azok ülnek a parlamentben, akik győztek. És nekem nem kétséges, hogy az MSZMP-nek győzni kell, erősnek kell lenni, hogy tudja a pozícióját tartani.

Ha lenne egy sikeres kongresszusunk, amiért dolgozunk, ha a köztársasági elnöki intézményt az előbb mondott módon és biztosítékokkal sikerül létrehozni, akkor van december és január *[sic!]* a választásokra. Nagyon kevés, viszont van egy másik része, hogy a lendületből sem volna szabad veszíteni.

Végül is az időpont dolgában — éppen, mert nagy a tét — javasolom megfontolni, megerősítve a köztársasági elnöki novemberi választást, hogy a parlamenti választásoknál esetleg a kongresszust követően kellene időpontot mondani.

Végül még a nyilvánosságról. Tisztelt Központi Bizottság! Sokakkal együtt én már szinte unva magamat, hozom a nyilvánosság kérdését elő, a mi oldalunkról. Ha a nyilvánosságunk ilyen marad, az önmagában elég lesz a választási vereséghez. Én kérem az Elnökséget, hozzon létre valami sajtótitkárságot, vagy nem tudom én, micsodát, de ne majd, és ne sajtótörvénnyel bogarásszon és nem tudom én miegyebet, hanem tíz ehhez értő embert állítson be, inkább adjuk össze a pénzt vagy valami, de foglalkozzék az MSZMP életével, munkájának a bemutatásával, polemizáljon, legyenek riposztok, öltünk kardot, pajszt *[sic!]*, de egyszerűen lehetetlen dolog, ami folyik, csak az ügy kapcsán.

Kedves Elvtársak! Az, ami történik a kerekasztalnál, nem más, mint az MSZMP szavának a beváltása, amit a múlt év májusában kimondott, és azóta tartja a szavát. Tessék megmondani, tudunk belőle egy kicsi hasznot is eddig húzni, hogy az MSZMP szavatartó? Mert nincsen megszervezve a sajtója annak, hogy a valós tevékenységet bemutassuk. Az *[sic!]*, hogy a parlamentre ez esztendő őszén a sarkala-

tos törvények előkészültek véres-verejtékes munkával,¹⁰ — semmit nem tudunk belőle kihozni. És nagyon egyetérték azzal, amit Borbély elvtárs és mások is mondtak. Kérem szépen, nekünk a nem tetsző dolgokkal szemben fel kell lépni. Én nem tudom pontosan, mit akar ez a nemzetőrség, ha valami nekünk nem tetszik, azt meg kellene mondani. Vagy ugyanúgy meg kellene mondani ezeket az idétlenségeket, a Münnich Ferenc utca átrajzolásával, meg a híg leves árusításával,¹¹ és ugyanazt is — szerencsére már a rádióban lehetett hallani —, hogy az MDF szeretne beossonni az MSZMP helyére a termelővállalatokhoz is.¹² Szóval vessük be mindazokat a próbálkozásokat [*sic!*], amelyek egyébként a politikai hadszíntéren évezredek óta ismertek. Mi is harcoljunk, és mutassuk be [*sic!*], és ehhez azonnal egy ütőképes sajtótársaságra van szükség. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Fejti elvtárs következik.

FEJTI GYÖRGY elvtárs: Kedves Elvtársak! Én is úgy gondolom, hogy a politikai átmenettel foglalkozó tárgyalásoknak egy szakaszát le kell zárni, és elő kell terjeszteni a parlament szeptemberi ülészakára azt a négy — a politikai átmenettel foglalkozó — törvényt, amiről a tárgyalások folynak, mindenáron. És természetesen a hátralévő időben kell folytatni a nézetkülönbségek áthidalását. Mint ahogyan a legutóbbi ülésen is utaltam rá, világosan látszik már ma is, hogy mi az a néhány pont, ahol erre egyszerűen az érdekek különbsége miatt is — hangsúlyoznám, ez nem tárgyalástechnikai kérdés — világosan látszik, hogy három vagy négy pont esetében lehetetlen itt közmegegyezésre jutni. Azt a korrekt gyakorlatot kell követnünk, hogy feltüntetni a három tárgyaló félnek az álláspontját a vitatott kérdésekben, és nagyon kívánatos lenne, hogy a kormány, az MSZMP álláspontjának megfelelően, vállalkozzon a törvények előterjesztésére.

Ugyanakkor nem javasolnám, hogy a tárgyalás ezzel fejeződjön be, hanem egy jelentős súlypontáthelyezésnek kellene bekövetkeznie. A politikai átmenet még nyitott kérdéseiben nekünk olyan nagy az érdekeltségünk, hogy egy erőltetett ütemű folytatását határozzuk el a tárgyalásoknak: az nem áll érdekünkben [*sic!*]. Viszont nagyon érdekünkben áll — és főleg az ország érdekében —, hogy a mesterségesen leértékelt, tehát a gazdasági válság kezelésével, illetve a szociális feszültségek konfliktusmentes megoldásával összefüggő kérdésekben felgyorsítsuk a tárgyalás menetét. És amennyiben ez nem áll érdekében az ellenzéknek — és nyilván nem áll érdekében, nem akarom felsorolni, hogy mi minden ok folytán —, akkor ezt propagandisztikusan aknázzuk ki. Tudniillik, a politikai átmenettel kapcsolatos nagyon szorgalmas és aprólékos munka és eredményes munka ellenére, propagandisztikusan megverték bennünket. Ezt látni kell. A közvélemény nagyjából úgy viszonyul ehhez a dologhoz, hogy ugyan az MSZMP ügyködik, de hátrál, és úgy épül ebben az országban a demokrácia, hogy a demokratikus ellenzék elveszi az MSZMP-től a hatalma egy részét, és átadja a népnek. És hozzá kell tennem, hogy ez tényszerűen persze nem igaz, de az interpretációja ennek a dolognak ma ilyen. Felelősek ezért a tárgyalásban részt vevők — magamat is beleértve —, tudniillik, hogy nem utasítják vissza ezt a féle [*sic!*] megközelítést, és ilyen a sajtónak a beállítódása — hozzáténném: még a saját lapunké is.

Számomra elfogadhatatlan, hogy a saját lapunk tárgyszerűen közölje a három tárgyaló fél nézeteit. Bár nem lenne baj, ha tárgyszerűen közölné, néha erre sem kerül sor. Én úgy gondolom, hogy a mi lapunknak az MSZMP tárgyalási pozícióját kellene nagyon hitelesen és konzekvensen bemutatni. És nem kicentizni dekára,

hogy ha az egyik oldalról öt sort írnak, a másíkról hatot, akkor a harmadik oldalról öt és felet. Karikírozom a dolgot, de egyszerűen elhibázottnak tartom, hogy egy ilyen áltárgyilagosság lengi körül a mi lapunkat. A többi orgánúm pedig inkább az MSZMP szempontjából kellemetlen, valóban kellemetlen, vagy annak tűnő kérdéseket exponálja, és úgy állítja be a tárgyalási menetet, hogy itt vert seregként állandóan hátrálva veszünk részt a munkában.

Ami a választások időpontját illeti, úgy gondolom, hogy nagyon határozottan állást kell foglalnunk a köztársasági elnök idej megválasztása mellett. Pozsgay Imrénél nyilván kellemetlen lett volna beszélni erről, én teljes józansággal tudok talán erről — és tárgyilagosan — beszélni. Látnunk kell, hogy az MSZMP köztársasági elnökjelöltjének a szisztematikus lejárata megkezdődött.¹³ És legnagyobb sajnálatomra, ez nemcsak az ellenzék körében folyik. Az természetes, hogy a legotrombább állításokkal, rémhírterjesztésekkel vesznek részt ebben, hanem azt tapasztalom, hogy a saját pártunkon belül is szimpátia, antipátia viszonyok kerekednek felül a szigorú politikai racionalitáson. A szigorú politikai racionalitás azt mondja velem, hogy a köztársasági elnökválasztást meg kell nyerni, meg lehet nyerni, és a lehető legnagyobb szavazataránnyal meg kell nyerni. És mindaddig, amíg ez nem tudatosul a saját pártunkban, és könnyedén felvethető az, hogy a KB revideálja az álláspontját a köztársasági elnök személyét illetően, vagy pártszavazást csináljon, vagy a kongresszus állítson még további jelölteket és így tovább, az ötletek tárháza végtelen, addig azt kell mondanom, hogy politikailag ostoba módon viselkedünk.

Tehát ebben rendkívül egyértelmű, rendkívül határozott álláspontra kell helyezkednünk, és egy igen agilis, igen átütő erejű kampánnyal a lehető legnagyobb arányban meg kell nyerni a köztársasági elnökválasztást, mert ennek a pszichológiai hatása az országgyűlési képviselőválasztásra erős lesz. Hát nem véletlen, hogy iszonyatos erővel áll ellen az ellenzék militáns szárnya, mert pontosan tudja, hogy ez így van. Nagyon fontosnak tartanám, hogy ebben sziklaszilárd legyen az álláspontunk.

A parlamenti képviselők választását illetően azon a véleményen vagyok, hogy nem érett a helyzet az időpont eldöntésére most. Azt viszont nagy határozottsággal ki lehet mondani, hogy az idej országgyűlési képviselőválasztás kivitelezhetetlen. Tehát nemcsak politikailag nagyon kockázatos behajtani magunkat egy ilyen akcióba, hanem technikailag kivitelezhetetlen. Nem akarom elmondani, hogy mik azok a körülmények, amik miatt ez kivitelezhetetlen. Ezt tényként el kellene fogadnunk.

Politikailag pedig nagyon kockázatos és bizonytalan, mert nincs a kezünkben ma egy olyan kongresszusi zárás, amire fel lehet építeni egy gyors és nagyon agresszív választási kampányt. Nem tudjuk, őszintén szólva, hogy a kongresszus után hogyan fognak kinézni ennek a pártnak a kondíciói, és nem tudjuk, hogy mennyire lehet kontrollálni a küldötteket, mennyire lehet kontrollálni a kongresszust. Ezért teljesen egyértelmű Maróthy elvtárrsal. Életveszélyes lenne a kongresszus előtt deklarálni egy időpontot. A kongresszus után vissza kell térni erre.

Hozzátenném: a kongresszus után egy tisztújítás lesz országosan, de egy tisztújításra van szükség regionálisan és helyileg is, és stabilizálni a tisztségviselőket, mert egy megfélemlített, megvert, terrorizált, elbizonytalanított, és bizonyos szempontból okkal lejáratott, koalíciós megbeszélésekre nem képes területi pártvezetéssel nem tudunk egy választási kampányt végigcsinálni. Tehát itt igenis hiteles és új em-

berek kellene a területi szervezetekhez, az üzemi, intézményi szervezetekhez, és ennek van egy időigénye.

A harmadik szempont. Ne idealizáljuk a választás utáni állapotot. Nagyon jó lenne, ha az országgyűlési képviselői választás után biztosra lehetne mondani, hogy az lesz az az időszak, amikor a stabil, a szilárd kormányzati magatartásnak jön el az ideje. Igen ám, de ennek az a feltétele, hogy az MSZMP egy masszív, erős választási eredménynek a birtokában egy koalíció gerincét képezhesse. Ha szétparcellázódnak a szavazatok, és ha az MSZMP büntetőszavazatainak a száma éppen ezért, mert a lakosság nem fogadja el azt, amit mi állítunk, hogy nélkülünk nem lehet stabil, szilárd kormányzást a választások után se megteremteni, és ha a saját tagságunk nem fogadja el, akkor olyan mértékben parcellázódhatnak, osztódhatnak szét a szavazatok, hogy egyszerűen nem lehet egy koalíciós kormányt összehozni majd. És hónapokba fog telni, amíg valamit össze lehet barkácsolni, és ki fog róla derülni hónapok múlva, hogy nem működőképes, és lehet, hogy jövőre még egy országgyűlési választást kell kiírni. Amibe belehalunk. Tehát számomra nem annyira egyetelmű az a dolog, hogy kérem, megcsináljuk az országgyűlési választást, és akkor utána egy nagyon stabil, következetes kormányzati magatartásnak kialakulnak a feltételei. Ez nyitott kérdés. Tehát miután az ország érdeke és az MSZMP érdeke e tekintetben egybeesik, tudniillik, hogy szilárd kormányzás olyan parlamenti viszonyokkal képzelhető csak el, ahol az MSZMP eredménye elfogadható, ezért az időpont kiválasztásában a legjobb időpontot kell megpróbálnunk megtalálni, és ma még nem tudjuk megmondani, hogy mi ez a legjobb időpont. Tehát erre vissza kell térni.

Ugyanakkor ahhoz, hogy mondjuk egy júniusi választást fogadjunk el, ahhoz stabilizálni kell a parlament állapotát, mert ha a parlament tovább destabilizálódik, vagy ha azok az atrocitások, amelyek a parlamenti képviselőket érik — hozzátenném: harminc-egynéhány képviselő visszahívása van folyamatban —, ha ez az állapot folytatódik, akkor itt szét fog menni a parlament, és nem tudja elvégezni azt a munkát, amire hivatott.

Nagyon fontosnak tartanék két dolgot. Az egyik, hogy a már folyamatban lévő visszahívások esetén, és a parlamenti képviselőket ért támadások esetén, sajtótámadások esetén, a parlament tisztikara nyújtson megfelelő jogi védelmet. Botrányosnak tartom, hogy a parlamenti képviselőknek maguknak kell vérmérsékletüktől függetlenül a személyüket ért durva támadásokkal szemben — alapvető párton belüli, és parlamenten belüli szolidaritás híján — védekezni. Úgy gondolom, a legjobb ügyvédek kellene, lehetne megbízni a parlament költségén, hogy az alaptalan támadásokat, sajtórágalmakat, a személyiségi jogok durva sérelmét nagyon következetesen szankcionálni lehessen.

A másik dolog pedig: egy nagyszabású alkotmánymódosítás következik be a tárgyalások eredményeként, ennek az egyik célja az, hogy az anakronisztikus intézményeket az Alkotmányból kiiktassák. Én úgy gondolom, hogy anakronisztikus intézmény ma már a visszahívás intézménye. Tehát nagyon energikusan azon kellene dolgoznunk, hogy a három tárgyaló fél közösen éljen olyan indítvánnyal, hiszen a békés demokratikus átmenetnek ez a feltétele, hogy ezt az intézményt a parlament törölje. Külön parlamenti képviselői indítvánnyal egy ilyen kérdéssel foglalkozni, meglehetősen kellemetlen vállalkozás, és propagandisztikusan a parlament ellen fordítható vállalkozás. Ezért én azon a véleményen vagyok, hogy a háromoldalú tárgyalás keretei között kellene és lehetne megteremteni ahhoz a megfelelő körül-

ményeket, hogy ez az anakronisztikus intézmény megszűnjön. Hiszen több párt jelen van már, nyilván az MSZMP-nek is lenne annyi energiája és ereje, hogy a számára kellemetlen képviselőkkel szemben visszahívást kezdeményezzen: nem lenne talán kívánatos, hogy ilyen csatározások kezdődjenek el. De ennek a jogi feltételeit rendezni kell.

Befejezni én is azzal szeretném, hogy rendezni kell a saját szerepünket a sajtóban, a sajtóirányításban: rendkívül fellazultak a viszonyok. Látnunk kell persze azt is, hogy nem voltunk idejében szolidárisak a sajtó vezetőivel szemben sem, és azok a személyes támadások, amelyeknek ki lettek téve, oda vezettek, hogy olyan mértékben bizonytalanodtak el, ami kisugárzik a környezetükre. A 24. órában vagyunk. Alaposan végig kell gondolni strukturálisan a kérdést. És azt a káoszt, ami e tekintetben már kialakult, meg kellene szüntetni, és világossá kellene tenni, hogy mi a parlamentnek, mi a kormányzatnak, illetve a kormányzat felelős tisztségviselőinek a szerepe a sajtórendészeti kérdésekben, és a lehető leghamarabb kellene a törvényt előterjeszteni, mert most már nekünk származik hátrányunk abból, hogy nincsenek megfelelő törvényi garanciák a sajtórendészeti és sajtóetikai kérdésekben.

NYERS REZSŐ elvtárs: Németh Miklós, utána Szűrös Mátyás elvtárs következik.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Javaslom én is, hogy erősítsük meg a tárgyalásról szóló jelentésben foglaltak mindegyikét, és adjon felhatalmazást a Központi Bizottság a tárgyaló delegációnak arra, hogy abban foglalt lehetséges kompromisszumok mentén, bármelyik mentén igyekezzen elérni a sarkalatos törvények előkészítésében minél előbbi megállapodást. Nem sorolom fel a variációkat, Pozsgay elvtárs ezeket ismertette.

A vitatott kérdésekhez szeretnék én magam is hozzászólni. De előtte — azt hiszem, hogy lássuk, hogy miért vagyunk ilyen helyzetben — őszintén szembe kell nézni azzal a ténnyel, gondolom, Grósz elvtárs napirendje, ahol beszámol az 1988 májusa óta megtett útról és tapasztalatairól, majd részletesen szólni fog, hogy bennünket nem most, a kerekasztal-tárgyalásnál vertek meg, vagy szorítottak sarokba, hanem 88 májusa óta nagyon rövid időt leszámítva, lényegében a mi hibánkból is — beleértve a Politikai Bizottságot, a legfelsőbb személyes vezetést, magamat is ide sorolom, de nem feledkezhetünk meg a Központi Bizottságról sem —, tehát itt közösen kullottunk, hibákat követtünk el. Erről már sokszor beszéltünk, s a mi vereségünk ezért folytonosan halmozódva, mikorra már a kerekasztal-tárgyalásokhoz leültünk, az szépen elő is volt készítve.

Ezt a helyzetet fokozta a kerekasztal-megállapodások előkészítésének módja és tényei. Hibáztunk ott is, mert az egész kerekasztal-megállapodásra nem készültünk rá politikailag, sem a parlamentben, sem a kormányban, sem a társadalomban. Így kötöttünk megállapodást.

Másodszor hibáztunk azzal, hogy nem közöltük, nincs obstrukció, hanem bizonyos határidőt betartva vagyunk hajlandók — ha már megállapodtunk — így elmenni.

Harmadszor hibázott a kormány akkor, amikor legutóbb visszavonta a napirendeket és nemcsak felfüggesztette — nem kellett volna visszavonnunk.¹⁴

Ezeket a példákat csak azért sorolom el, mert most már nincs idő és mód és lehetőség, hogy újabb, ehhez hasonló hibákat kövessünk el, mert akkor nem azok a kér-

dések kerülnek majd mérlegelésre, amikről itt többen joggal és megalapozottan szóltak. Azt hiszem, az alapkérdés lesz, hogy egyáltalán, bármiféle megújult kongresszussal és programmal, szervezettel, személyekkel lesz-e még esélyünk a társadalomban hitelt szerezni, és a választásokon megfelelő pozíciót és erőt elérni.

A háromoldalú tárgyalások foglyul ejtették a kormányt is és a parlamentet is. Eből most ki kellene és ki is kell törni. Ennek a lehetőségét kell most felelősen végiggondolni, és bármely irányból jövő támadás esetén is vissza kell vennie a kezdeményezést a kormánynak és a parlamentnek, mert ha ezt nem tesszük meg, akkor hitelét veszíti a társadalomban is az MSZMP a kormánnyal egytemben, de a nemzetközi politikában is: azt hiszem, nagyon veszélyes, beláthatatlan következményeknek néznék elébe.

Határozottan kell szólni, ezt az egész legitimitási vitát le kell zárni. Hogy milyen legitim az ellenzék, meg a kormány, meg a parlament, ezt világosan meg kell fogalmazni. Semmivel nem legitimebbek, semmivel nincs nagyobb joguk arra, hogy a sarkalatos törvényeket a kormány is minősítse és előkészítse, és a parlament is minősíteni fogja, és bele fog szólni [*sic!*]. Ezért én azt mondom: szemben azokkal, akik azt mondták, bár lehet, hogy félreértettem Maróthy elvtársat, hogy nagyon jó ez a háromoldalú valami és folytassuk csak, én az irányultsággal egyetértek, de én azt szeretném javasolni: a politikai, a békés átmenethez tartozó demokrácia-csomagterv részét képező sarkalatos törvényekben le kell zárni mielőbb — lehetőleg konszenzusra törekedve — a vitát, és onnan kezdve én nem javasolom a törvényelőkészítéssel foglalkozó tárgyalásokat. Be kell úgy vinni, ahogy elhangzott, alternatívákban. De azért engedtesék meg, hogy a kormánynak is legyen szabadsága bizonyos kérdésekben esetleg önálló alternatívát bemutatni. Mert ahhoz, hogy visszavegye a kezdeményezést, és visszavegye a hitelét ebben a helyzetben, ahhoz ez is hozzátartozik. Tisztességes, becsületes feltüntetéssel: az MSZMP KB álláspontja mellett, az Ellenzéki Kerekasztal álláspontja mellett szóló érveket.

Én ma még nem tudom megmondani, hogy melyik kérdésben a kormány hogy fog állást foglalni. Nekem van kialakult véleményem, de a Minisztertanácsban csütörtökön erről a vitát nekünk le kell folytatni, és sürgősséget kérve, kétmenetes tárgyalásban gondolkodva, elő kell készíteni a sarkalatos politikai törvényeket.¹⁵

Ugyanakkor — miközben nem javaslom, hogy további törvény-előkészítő tárgyalások legyenek a háromoldalú asztalnál — a politikai kontaktusokat és a politikai párbeszéd folytatását ennél az asztalnál fontosnak tartom. De ez már ne törvény-előkészítő munka legyen. A kormánynak megvan a felelőssége abban, hogy gazdasági és még további, a politikai intézményrendszerhez tartozó kérdésben nagyon fontos, sarkalatosnak, általunk nagyon fontosnak tekintett törvényeket készítsen elő és terjesszen be a parlament elé. Ha ezzel a pártérdekeket előtérbe állító — és ez igaz az MSZMP-re is, nemcsak az ellenzékre — magatartással és gondolkodással állunk neki mondjuk egy tőzsde- vagy értékpapírtörvénynek, amire szükség van, vagy egy államháztartási törvénynek, amire ismét szükség van, vagy azokhoz a megállapodásokhoz is többek között, amire Medgyessy Péter utalt, akkor mi itt végképp belecsúszunk a cseppfolyós, kezelhetetlen helyzetbe, és ráteszünk még egy lapáttal arra az ingatag államigazgatási hangulatra és államszervezeti elbizonytalanodásra, ami most már kézzelfoghatóan tapasztalható a központi államigazgatásban, [a] fegyveres testületeknél és hozzáteszem: a megyei államigazgatási, tanácsi apparátusban is. Ezt a pontot meg kell fogni. Innentől kezdve nincs hátrálás, mert ha az államszervezet válik kezelhetetlenné és az csúszik bele egy olyan álla-

potba, amivel nem lehet irányítani az országot, akkor teljesen mindegy, hogy ki nyert a választásokon, és ki került hatalmi pozícióba, a válság periódusa és tartalma tovább fog elhúzódni. Mi magunk teremtünk tehát olyan állapotot, amely állapotban a külföld bizalma megrendül.

Ha megrendül a külföld bizalma, ott is számos variációt gondolnak végig. Csak szeretném mondani, hogy nem merev forgatókönyvekkel. Nekünk is szakítani kell a merev forgatókönyvek készítésének gyakorlatával. Tehát nem az a helyzet, hogy kigondolunk egy variációt meg egy másikat, és akkor azzal nekimegyünk. Sokkal bonyolultabb a kérdéskör, és sokkal rugalmasabban kell a jövőben lereagálni *[sic!]* a dolgokat.

Ezért én harmadikként azt mondom, hogy nagyon hasznos ez a vita a választás időpontjáról — az országgyűlési választásra utalok —, én a többivel minddel egyetértek: tehát a köztársasági elnök megválasztásával népszavazással mielőbb, lehetőleg novemberben. Együtt lehetne a népszavazás a címer ügyében is, egy aktussal, tehát köztársasági elnök és címer. Nehogy belecsúszunk Gorbacsov elvtárs nagy problémájába, ami most már szemmel láthatóan tapasztalható: a széles indítás és a rengeteg törvény és választás amellet, hogy az emberek elgondolkodtak, és más-képp minősítik a szovjet belpolitika alapkérdéseit, de belefásultak, és nem tud ő sem áttérni a kormány, illetve a gazdaság alapvető kérdéseire. Hiába mondja a Rizskov elvtársnak ott is valaki — most személyesen Gorbacsov elvtárs —, hogy oldja meg már a gazdaság ügyét, és töltsen meg a polcokat, mert ez alapvető dolog. Kérem szépen, ez nem határozatok kérdése. Az lendítőerő, érdekelttség, termelés, kínálat, piac és így tovább *[sic!]*. Na de ez nem a mi bajunk, ez sajnos az övék, de azzal szembe kell nézni, hogy most már begyűrűzik a szocialista országok válsága szépen a magyar társadalomba és gazdaságba, és ennek tudatában is kell lenni, és így kell politizálni.

Tehát én azt javaslom, hogy az időpontban most — az összes variációt végiggondolva — ne döntsön a Központi Bizottság. Megmondom miért. Hát egyfelől a parlamentnek is szava lesz hozzá. Én kizártnak tartom, hogy a kongresszuson ebben a kérdésben ne hangoznék el számos hozzászólás, és ha mi most megint lecövekelünk valamilyen álláspont mellett, akkor megint azt fogja mondani a kongresszus, hogy tudták, lesz kongresszus, a Központi Bizottság már megint előtte döntött. Ne kerüljünk ilyen helyzetbe. Október 6—9 még nem késő.

Hatalmazza fel a Központi Bizottság az Elnökséget, PIB-et, a kormányt, hogy az itt elhangzottak gondos mérlegelése alapján alakítsa ki álláspontját, tehát az időfaktor — javulnak-e, vagy romlanak-e a feltételek — figyelembevételével, milyen az MSZMP állapota: ez nagymértékben függ a kongresszus kimenetelétől.

A gazdasági-pénzügyi helyzet megítélése: nem vagyunk a végén; ebből a szempontból, a gazdaság oldaláról az lenne jó, ha már holnap választanánk.

A parlamenti állapota és munkaképessége: azokat a javaslatokat, amiket Fejti elvtárs a visszahívhatóságban mondott, én támogatom, és javaslom, hogy kerüljön be a háromoldalú tárgyalásra; meg kell erősíteni valahogy a parlamentnek a biztonságát, mert nem tudjuk, hogy melyik időpont lesz számunkra optimális és jó, és mikor kell kilépni ezzel a javaslattal. De azért én megvárnám ezt a parlamenti ülésszakot, mert mindig vannak meglepetések, és nekem a nagy tanulság ez a Barabás—Jézus-effektus: kiscsoportokban mindig Jézust kívánják *[sic!]*, illetve Barabást kívánják, aztán a végén kórusban kiáltják: Jézust feszítsd

meg! lesz a vége. Tehát várjuk ki ezt a parlamenti ülésszakot. Lehet, hogy belebo-nyolódtam, de beteg vagyok még.

A nemzetközi összefüggéseket mérlegelve: van öt-hat-nyolc olyan szempont, ami alapján a vezetés, a kormány is gondolkodik ezen. Adjon felhatalmazást erre a KB: még egyszer hangsúlyozom, október 6-a még nem késő. Az előkészítésre is figyelemmel kell lenni, és nekünk sokkal jobb politikai elemzés, helyzetértékelés kell az ellenzékéről. Vannak eszközök a kezünkben, és itt-ott, kérem szépen, olvasgatók néhányat ezek közül, ezek ilyen elemi iskolás szinten mozgó micsodák. Papírkák.

Na most még egyről nem esett szó, a tanácsválasztásokról. Azt is gondosan mérlegelni kell. A sorrendiséget illetően tehát, a köztársasági elnökválasztás azt hiszem, abban értsünk egyet és javasoljuk, hogy novemberben népszavazással, aztán majd később ez átmehet az Országgyűlés hatáskörébe, de most ragaszkodni kell hozzá, hogy népszavazás útján. Tehát a tanácsválasztások időpontját is el kell ebben a folyamatban helyezni. Erre most így nem vagyunk felkészülve, és alkalmasak se arra, hogy fix időpontokat és sorrendeket állapítsunk meg. A szempontok viszont hasznosak, amelyek itt is fölmerültek, s ezért ezt is be kell illeszteni a sorba.

A Munkásőrségre szeretnék még visszatérni. Borbély elvtárs fölvetette: most már a kormány több tagját is keresgéli a sajtó, hogy így meg úgy nyilatkozzon. Vannak bizonyos dolgok, amelyekben megint vagy nem figyeltünk oda jól a propagandára, vagy nem vittük át jól a köztudatba, az hogy mi a szándék és a törekvés, és milyen döntések születtek már a kormányban például, hát ezek egyike a Munkásőrség. Eltűzásokkal persze nyitott kapukat döngetnek, mert már az áprilisi, májusi — a dátumokra nem emlékszem — kormányülésen megszületett a döntés: mint párhadsereget kiiktattuk.¹⁶ Döntés született, hogy addig is, amíg az új védelmi koncepció, doktrína keretében beintegrálva a Munkásőrséget a hadsereg szervezeti felépítésébe — mert a feladatköre is módosult és áttekintésre került —, ezeket nem adtuk el jól: ezek a munkák folynak, a közeljövőben, az év végéig elkészülnek. Most követelik, hogy a Munkásőrség így, meg úgy, meg amúgy.

A Munkásőrséggel egyetértésben voltak ezek a javaslatok a kormány előtt, beleértve a névváltoztatás mérlegelését is, sőt a létszámcsökkentés mérlegelését. Teljesen világos, hogy bizonyos funkciói, amelyekkel 57-ben, meg aztán később, a 78-as határozatban a Munkásőrséget felruházták, vagy ott megfogalmazták, azok ma nem aktuálisak, politikailag a helyzet annyit változott. A hátszágvédelem, a polgári katasztrófa [*sic!*] és így tovább, megvannak fogalmazva „bajuszokban”, melyek azok, amelyek ebbe a védelmi koncepcióba beleillenek. Én ezért azt javasolom, beszélgetünk is majd róla valamelyik szünetben Borbély és Kárpáti elvtársakkal, most ezt a ziccet ne hagyjuk ki, rövid időn belül Kárpáti elvtárs — tudom, mert beszélünk róla — vállal egy ilyen interjút a televízióban, ahol bizonyos elemeket elmond.

Na most, megint mondom, ne essünk abba a hibába, amibe oly sokszor belees-tünk, hogy itt kiosztjuk egymást, meg azt, aki bizonyos felelősséggel tartozik a sajtóért, meg bizonyos témákért. Kérem szépen, ha valami nem pontos, nem tetszik, tessék bátran kopogtatni a sajtó, a nemzeti médiák ajtaján, és közzétenni a vitakö-ző álláspontot. Ne menjünk abba bele, hogy van három-négy ember, aki állandóan nyilatkozzat, és ő legyen, aki a konfrontációt felvállalja [*sic!*]. Ha bizonyos szak-kérdések tartoznak miniszterre, hát ez igaz: tehát a kormányra is érvényesnek te-kintem, de a Központi Bizottságra is.

NYERS REZSŐ elvtárs: Szűrös Mátyás elvtárs. Valaki jelentkezett ott hátul, Eötvös elvtárs.

SZÜRÖS MÁTYÁS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Pozsgay Imre elvtárs jelentésének tájékoztató részét én elfogadom, a javaslati részét nem tartom eléggé megalapozottnak. Ezt nem szemrehányásként vetem fel, csak tényként állapítom meg. Tudniillik azért alakul ki időnként eléggé meddő vita a Központi Bizottság ülésén, mert nem vagyunk felkészülve dolgokra. Például a javaslatokat körültekintően és alaposan meg kellene indokolni, hogy a Központi Bizottságot kedvezőbb helyzetbe hozzuk.

Most például felelősségteljesen a választások időpontját illetően nemigen tudunk dönteni, én legalábbis nem érzem magam abban a helyzetben, lehet, hogy mások másként ítélik meg. Nem elég csak abból kiindulni, hogy mi kedvezne az MSZMP-nek, mert tulajdonképpen nem is nagyon tudjuk megállapítani, hogy mi kedvezne most az MSZMP-nek. A korai választások sem igen, a későbbiek sem. Tehát elemezni kell ezt körültekintőbben.

Én egyetértek azzal, amit Fejtő elvtárs itt elmondott e kérdéssel kapcsolatban. Tehát jobb lenne, ha most ebben nem foglalna állást véglegesen a Központi Bizottság. Miért?

Igaza van Németh Miklós elvtársnak, hogy sorozatosan követtünk el hibákat. Én most két dologra emlékeztetek. Túl korán kötöttük össze a köztársasági [elnöki] intézményrendszer dolgát egy személlyel.¹⁷ Akkor ketten mi felszólaltunk Katona Imre elvtárral, és óvtuk ettől a Központi Bizottságot, és azt hiszem, hogy végül is bekövetkezett az, amire mi akkor következtettünk.

A másik dolog. Én kezdettől fogva korainak tartottam a decemberi időpont kitűzését. Ennek hangot is adtam. Tudniillik van a dolognak egy nagy politikai része, de van technikai része is. Most kezdtem foglalkozni a választókerületek kialakításával. A választókerületek kialakítása rendkívül fontos politikai ügy, de nagy érzelmi kérdés is az országban, és még távolról sem tudjuk, hogy ez — mondjuk a mi pártunkra — milyen feladatokat hárít. Nem beszélve arról, hogy a listák összeállítása hogyan történik, és így tovább. Tehát nem reális. Több példát nem mondanék. Énszerintem a Központi Bizottság nincs abban a helyzetben, hogy döntsön most az időpont kérdésében. Később kell visszatérni rá.

Rendben van, megállapodhatunk abban most, hogy a köztársasági elnök megválasztásának időpontja legyen november. De gondolunk-e arra, ha most az összes többi párt és ellenzékiek ellenére tűzzük ki az időpontot, hogy milyen helyzetbe kerülünk? Az ösztűz ellenünk fog irányulni. Tehát például ilyen kérdéseket nem elemeztünk végig. Tudniillik az nagyon igaz ma, hogy Magyarországon nehéz felmérni a helyzetet, mert ez nem egy stabilizálódott demokrácia. Itt az indulatok dominálnak. Jakovlev nagyon helyesen fogalmazta meg, kicsit a Szovjetunióra nézve, de nálunk [*sic!*] is hangsúlyozta, hogy az a benyomása, Magyarországon emocionális demokrácia van. Tehát amikor nem lehet elég reális képet alkotni — még mondjuk egy Gallup-intézetnek¹⁸ sem — arról, hogy kinek milyen esélyei vannak, és milyenek az erőviszonyok.

Tehát gondoljunk csak arra, hogy most megállapodunk abban, hogy novemberben legyen — mondjuk a mi pártunk erre fogja az erejét összpontosítani — a köztársasági elnökválasztás, és ez az összes többi ellenére történik, ilyen esetben tudnunk kell, van-e esély arra, hogy valakikkel meg tudunk állapodni és milyen

mértékben, és így tovább. Ezeket példának akartam felhozni, hogy elég nehéz helyzetben vagyunk.

Na most két konkrét dolgot: mi a nemzeti, nemzetiségi kérdésben valamit már kialakítottunk. Én nagyon fontosnak tartanám, hogy az MSZMP küldöttsége a háromoldalú tárgyalásokon karolja fel a nemzetiségek ügyét és például a cigányság dolgát. Tudniillik a mai választási rendszerben nem fogjuk tudni biztosítani mondjuk a nemzetiségiek bekerülését vagy a cigányokét. Ők már nyilatkoztak is ebben. Ez egy olyan kérdés, amiben az MSZMP esetleg gesztust téve bizonyos jó pontokat szerezhet ezekben a körökben. Vagy úgy, hogy [a listákon például erre gondolni kell, hogy a] képviselők ott legyenek a nemzetiségieknek, hogy aztán például a maradék szavazatoknál őket be tudjuk vinni a parlamentbe, bekerüljenek a parlamentbe. Ez kimunkálatlan, még ad hocnak tűnik, de mi a parlamentben már ezt érezzük, hogy ezzel foglalkozni kell.

A következő kérdés a pártvagyon. A pártvagyon dolgában már előbbre kellene tartanunk. Most viszont már olyan helyzet van, hogy szinte kényszerítik a pártot az elszámolásra. Holott ezt meg lehetett volna valószínű másként oldani.

Az Országgyűlésben önálló indítvány fog elhangzani arról, hogy az MSZMP az Országgyűlés előtt számoljon be [sic!] vagyonáról, miután érinti a költségvetés egy részét. Tehát fel kell készülni rá. Minden bizonnyal ez már a kongresszus után történik, tehát a párt abban a helyzetben lesz, hogy konstruktívan tud a kérdéssel foglalkozni. Tehát idáig jutottunk el, erre mindenképpen fel kell készülni.

Még egy dolgot a helyzet megítélését illetően. Elhangzott olyan vélemény, hogy gazdasági szempontból jobb lenne, ha minél előbb túllennék a választásokon. De gondolt-e valaki arra, hogy a következő parlament jobb lesz-e, mint a mostani? Én erről egyáltalán nem vagyok meggyőződve, és akkor mi lesz azzal a bizonyos csomagtervvel? Én több kérdést már nem is akarok feltenni. Azt hiszem, hogy még ezeken tovább kell gondolkodnunk. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Eötvös Pál elvtárs, utána Berend T. Iván.

EÖTVÖS PÁL elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Sok mondanivalóm volna, de nem fogok sokat beszélni, mert egy kérésem volna a Központi Bizottsághoz.

Tisztelettel azt kérem, hogy ne ismétlődjön meg ez az ülésről-ülésre megújuló sajtóvita, amelyik folyamatosan csak a felületeket érinti, géppisztolysorozatokat hangzanak el; néha itt sem könnyebb ülni, mint kint, ahol a sajtó igazán nincs e pillanatban könnyű helyzetben.

Én azt javaslom, hogy ha ezt a kérdést valóban komolyan vesszük, akkor tűzzük napirendre, tárgyaljuk meg ezeket az ad hoc bírálatokat. Aki itt ül és a sajtóhoz köze van, ezeket a bírálatokat ki sem tudja védeni, mert hiszen, aki valamennyire is foglalkozik ezzel a szakmával, tudja, hogy ezt naponta vizsgálni nem lehet. Egy korábbi sajtóirányítás hibája éppen az volt, hogy naponta vette elő, vagy a heti nap-tárában próbálta vizsgálni. Egy sajtóval szövetséget kötni csak hosszú távon lehet. Tehát ez a kérdés.

Nem zárkózom el az elől és a vita elől sem, hogy ezt a kérdést mélyen és alaposan megbeszéljük. Így azonban az elvtársak olyan helyzetbe hoznak bírálatokkal, ami nem teszi számomra lehetővé a vitát.

Most mégis egy mondatot. Tudni kell, hogy ez egy hitelét veszített párt, hitelét veszített sajtó. A párt ma minden hibájával az újságkioszokban manifesztálódik, ahol azt a szót olvassák: Népszabadság. Minden bírálat — mert hiszen szétetek

a megyei pártbizottságok, szétesett az apparátus — tulajdonképpen erre a felíratra összpontosul nap mint nap. Ennek a sajtónak a hitelét kell helyreállítani. Ez hosszú távon lehet megtervezni, ezt hosszú távon lehet elvégezni. Én nem sértődöttségek szerint próbálom szerkeszteni a lapot, hanem egy elkövetkezendő választásra ennek a lapnak a hitelét megalapozni. Nem könnyű.

Beszámolok arról, hogy a Népszabadság ebben a pillanatban talán a párt egyetlen intakt szervezete, személyileg, elveiben, sőt abban a tekintetben is, hogy miközben a pártról morzsolódnak le — és nem tudni a jövőben milyen ütemmel *[sic!]* fognak lemorzsolódni tagjai — eközben a Népszabadság 420—430 ezer példányban jelenik meg változatlanul. Olvasókat nem veszünk. Ha így folyik azonban tovább, félek, elvesztünk olvasókat, sőt sokat veszünk el, és ezt nem a Népszabadság szerkesztősége miatt, hanem a helyzet miatt.

Én kérem az elvtársakat, ne verjük szét ezt a lapot. Ez a lap 500—600 ezer példányra fel tud futni a választások idején, vannak legalábbis olyan terveink. Hogy nem csak a levegőbe beszélünk, arra hadd említsem meg a következőt. Fejti elvtárs kiragadta az Ellenzéki Kerekasztalról folytatott tárgyalásokról szóló híradásainkat. Való igaz, ebben rengeteg hibát lehet találni. Lapot úgy szerkeszteni, hogy hiba ne legyen benne, nem lehet. A szombati híradásunknak mégis a címét, tehát egész sugallatát, mondanivalóját szeretném felolvasni, mert ez konkrét: „Az ellenzék még mindig elégedetlen a TV-vel.” A hétfői lapot nem hoztam ide, mert a hétfői lapban nincsen információ, ugyanis az a szokásos eset fordult elő, hogy miközben az ellenzék emberei maguk keresik meg a sajtót, maguk keresik a nyilvánosságot, mi ha keressük a funkcionáriusokat, azokat, akik nyilatkozhatnak, elzárkóznak.

A konkrét esetben, ha már ideidéződtem, megmondom, az egyik munkatársamat felkértem, vasárnap este kérje meg Fejti elvtársat, nyilatkozzon, mert [a] Haraszti¹⁹ egy hosszú nyilatkozatot adott ki, melyben a párt álláspontját értelmezte. Fejti elvtárs ez elől elzárkózott, sőt ahogy a munkatársam beszámolt róla, igen nyersen. Azért, mert vasárnap délután jelentkeztünk.

Kérem szépen, ez már nem egy hétvégén működő párt: az én munkatársaim állandó stresszhatásban hétről-hétre tanácskozásokon vesznek részt. Nem tudom őket olyan terhelésnek kitenni, amelynek az elviselésére szerintem is képtelenek.

Kérem az elvtársaktól, hogy a pártot menedzseljük a lapban, mert olyan teher nehezedik a Népszabadságra, személy szerint, szabadjon mondanom: rám is, hogy megindult az agárverseny, elől futunk mi, és utánunk az önmenedzselő sokaság. Én nem tudok annyiféle lapot szerkeszteni, ahányfélé a párt kívánna. Ezért próbálunk egy lapot szerkeszteni. Hogy jól vagy rosszat, ezt persze alapos vizsgálódás után lehetséges csak megállapítani. Ez nem keresztretjtvény, hogy az általunk hiányolt szövegek kitöltését éppen abban keressük, és egy széteső, sok nézetet tartalmazó párt nyilván a saját nézeteit sohasem kellő erővel, a mások nézeteit azonban túlzott nagy erővel találja meg ebben a lapban.

Én gondolkoztam rajta, hogy Németh elvtárs felszólalása után idejöjjenek-e, mert ezzel a megközelítéssel értek egyet. Ez nem egyszerűen a sajtó hibája. De a pártnak rossz [a] sajtója. Rossz. És ez bennünket is nyom. Tehát kérem úgy felfogni, hogy az általános tömegkommunikációs hangulat pártellenes. Egy ilyen pártellenes hangulatban szerkesztünk mi egy lapot, és azzal az érzékeny igekezzettel, hogy ez a lap hitelt nyerjen. Ez a mi törekvésünk. Ehhez kérem az elvtársak támogatását.

Ha már itt vagyok, hadd tegyek fel egy kérdést, amit az elején kellett volna feltennem, és ami talán érzékeltetné egzisztenciális bizonytalanságunkat is, már a

munkatársakét. Elhangzott itt az az imént, hogy a párt minden 1968 után, vagy 78 után állami támogatásból épült beruházását átszármatatja: tudom, hogy itt tételesen nem lehet elszámolni, de én mégsem egy csónakház után, vagy valami hasonló után érdeklődöm, hanem a Szikra Nyomda után, amely 2,7—2,6 milliárdos beruházás: a párt ezt a beruházását elveszti, ez nem olyan, mint ha pártházakat veszít el, hanem egy nagyon fontos hatalmi tényezőt veszít el.

Kérem az elvtársakat, jól fogadják azt, amit mondtam: egy nagyon szorult helyzetben lévő szerkesztőség, és részben egy szorult helyzetben lévő sajtó nevében igyekeztem elmondani.

NYERS REZSŐ elvtárs: Berend T. Iván elvtárs következik.

BEREND T. IVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A tájékoztatóban és a vitában felmerült néhány, megítélésem szerint rendkívül sarkalatos kérdéshez szeretnék csak szólni. Az egyik a háromszög-tárgyalások folytatásának vagy befejezésének kérdése. Én azokhoz szeretnék csaltakozni — mert eltérő nézetek voltak —, akik a tárgyalások mielőbbi befejezését, nem megszakítását, de a válsztásokban történő megegyezés után azonnali befejezését javasolja. Ugyanis igaza volt Németh elvtársnak, amikor felsorolta, hogy milyen hibákat követtünk el: az átcsúsztatása tulajdonképpen a politikának a háromszögletű tárgyalások síkjára, az magunk részéről tulajdonképpen a kormánynak és a parlamentnek a hitelrontását segítette elő. Belementünk egy olyan utcába, elhibáztottan, ami ezen intézmények legitimitásának megkérdőjelezésével végül is minden lejárására törekedett, és a választások előtt vereséget mértünk magunkra.

Én azt hiszem, amennyire fontos, hogy megegyezésre jussunk ezekben az alapkérdésekben, hogy a választások hogyan, mikor, miként legyenek, annyira fontos az is — teljesen egyetértek itt a Németh elvtárs által elmondottakkal —, hogy visszavegyük ezt a hibásan átengedett kezdeményezést. Ilyen ritkán fordulhat elő a történelemben, hogy a már előkészített, általunk kidolgozott fontos törvényekről lemondunk, és majd csinálja meg az ellenzék, csináljon ő Alkotmányt, demokratizáljon ő, mi ezt átengedjük nekik *[sic!]*. Nagyon nagy hiba volt, mindannyiunk hibája. Sorozatban hallgattunk beszámolókat végül is ezekről a tárgyalásokról, és nem alakult ki *[sic!]*. Ez az első alkalom, hogy egy igen komoly vita alakult ki erről. Azt hiszem a 24., vagy a 25. órában most vissza kell venni a kezdeményezést; az alapvető megállapodások a választásra szülessenek meg.

Nagyon korrekt dolog, én a tájékoztató legjobb új mozzanataként azt tudnám üdvözölni, hogy ahol nincs megegyezés, ott tüntessük fel korrekten, hogy kinek mi az álláspontja. Nem kell arra törekedni mindenben, hogy minden párttal megegyezésre tudjunk jutni: ez majdnem lehetetlen is. Kérem szépen, furcsa helyzetben vagyunk: talán a most lehangosabb pártocskák majd a választáson 3—5 százalék szavazatot kapnak. Legalábbis a közvéleménykutatások nagyon erőteljesen utalnak erre. Nem tudom, miért feltétlenül szükséges, hogy egy ilyen vereséghangulatban tárgyalva mindenkivel megegyezést keressünk. Nem szabad ezt csinálni. Leállítani, ahogy lehet! Ezekhez szeretném a magam voksát is tenni, akik ezt hangsúlyozták.

A másik ilyen sarkalatos kérdés a vitában tulajdonképpen mellékkérdésként jelentkezik, de nagyon fontosnak tartom: meg kell erősíteni a meglévő intézményeinket. Valóban nagyon jó gondolatnak tartom magam is, hogy a parlament örökös megtépázását ezekkel a fokozódó morális, pusztító tevékenységekkel, le kell zárni.

Tehát ha megállapodunk a választásokban, akkor megállapodunk abban, hogy addig most már semmilyen ilyen részleges visszahívások stb. nem lehetségesek, ezt ki kell mondani. Ebben Fejti elvtárral egyetértek teljesen. Ennek alapján itt egy igen intenzív törvényalkotó tevékenységbe kell kezdeni abban a félévben, ami előttünk van, hogy minél többet mi valósítsunk meg ezzel a parlamenttel, amit mi helyesnek látunk. Ha ekörül zajt csap az ellenzék, az természetes, ezzel állni kell a vitát. De tulajdonképpen, ha már a törvényalkotás és a gazdasági cselekvés folyamatban van, akkor a konkrét lépésekben kell nekik zajt csapniok, és csak akkor léphetnek fel eredményesen, ha az egyes konkrét javaslatainkkal szembeni érdemi és meggyőző véleményt tudnak kifejtteni, és nemcsak egy ilyen általános fecsegésbe fullasztják a cselekvést.

A harmadik és utolsó kérdés, az a választások időpontja. Itt nagyon megoszlottak a vitában is a vélemények. Nem azért, mert nem vagyunk felkészülve erre, hanem amilyen körben vitatkozunk, vagy amennyi anyagot vagy elemzést olvashatunk, annak ellenére is ugyanilyen sokféle vélemény alakulhatna ki itt mindenkiben, aki hozzászól. Én a magam részéről úgy érzem, a Központi Bizottságnak azt kellene kimondani, anélkül, hogy a hónapban dönteni tudna, hogy számunkra a technikailag előkészíthető legkorábbi időszak a legelőnyösebb. És hozzáteszem: számunkra nem egyszerűen párt, az MSZMP kérdése, hanem az ország kérdése. Tragikusnak tartom, még akkor is, ha vissza tudjuk venni a kezdeményezést, mert ez rajtunk múlik. A kormány mindent megtesz, akár a következő évek gazdasági stratégiájának kialakítását is megteszi, és döntéseket hoz. Hisz nem hagyhatja egy következő kormányra, hogy a tervek kidolgozása előlről kezdődjön majd 1990 végén vagy közepén. Megint értékes éveket veszítünk mindennel. De ez esetben is úgy érzem, hogy sem a külföldi tőke, sem a külföldi hitelezés, amiről Medgyessy elvtárs meggyőzően beszélt, tehát az, ami az egész gazdasági programhoz egy nagyon lényeges elem, teljesen váratlanul állásponton van a választásokig [sic!]. Egészen nyíltan megfogalmazzák az amerikaiak, hogy nem akarnak ők korábban — lehet, hogy később sem fognak, majd valóban kiderül — semmiképpen sem olyan mértékben, mint ahogy ezt sokan hiszik, de biztos, hogy a választásokig nem fognak olyan mértékben semmilyen lépést tenni, ami esetleg úgy erősítené meg az MSZMP-t az ő elképzeléseik szerint, hogy visszalépne a további folyamatoktól. De azt hiszem, itt azok a tárgyalások, amikről szó esett már, nélkülözhetetlenek, ezek is ezt erősítik.

Továbbá illúzió az, hogy mi azt hisszük, a párt sorainak a rendezése és így tovább, ez fogja eldönteni majd a választások sorsát. Ezen persze múlik sok minden, főleg az, hogy milyen választási kampányt tudunk végezni soraink rendezése után. Egy kongresszusi megújulás után. De a lakosság szavazatainak zömét az infláció értéke dönti el, az áruellátás dönti el, a mindennapi élet problémái határozzák meg, és ez — jól tudjuk — nem fog javulni a következő időszakban. Ahogy Pozsgay elvtárs a tájékoztatójában utalt itt erre, ha olyan kemény intézkedések válnak szükségessé majd a jövő évben, amelyek elháríthatatlanok, az pillanatnyilag mind rajtunk csattan. Tehát azt hiszem, sokféle szempontot lehet mérlegelni. Az alapkérdések szempontjából azonban számunkra a technikailag előkészíthető legkorábbi időszak a legjobb. Ha ez február — ezt én tényleg nem tudom megítélni, azt hiszem egyikünk sem tudja igazán technikailag ezt megítélni —, akkor február, én jobbnak tartanám, ha az év eleji választást irányoznánk elő. Az év végi már valóban lehetetlennek látszik, és a kongresszus már tulajdonképpen egy választási kampány

indítása is lehetne. Szóval van egy időpontunk erre. Nagyon-nagyon fontos lenne, hogy a kongresszus ne annyira visszafelé, meg a belső problémákra nézzen, hanem már egy választási indítással, egy féléves választási kampány nyitányaként kerüljön erre sor. Én azt hiszem, hogy ez reális, lehetséges.

Azt, hogy a köztársasági elnökválasztás valamikor még ebben az évben, novemberben sorra kerüljön, ez nagyon fontos. Azt hiszem, lélektanilag valóban rendkívül lényeges és a parlamenti választásokat erősen befolyásoló hatású lehet, hiszen a legitimitásról sok vitát lehet folytatni. De ha egy népszavazás valamilyen döntést kialakít, akörül még mindig lehet kiabálni, hogy a mai ellenzéki pártok, én, aki 5%-ot kapok majd a választásokon, vagy 15-öt, én nem novemberet akartam, hanem július[t], de ez a nép szavazatával szemben nem egy komoly ellenérv. Tehát én azt hiszem, hogy a népfelség elvét én még kompromisszumba sem venném bele. Most elvből kellene képviselni, ha egy középerős pozíciót teremtünk a köztársasági elnöknek, és ebben megegyezés van, akkor ez van olyan jelentőségű, hogy erről az ország népe direkt választással döntsön. Tehát mi ne is alkudozzunk ebben tovább. Módja lesz a következő Országgyűlésnek az Alkotmánnyal elővenni majd ezt a kérdést.

A kongresszuson már erre a választásra nagyon erőteljesen előkészülve kell menni: akkor talán nem is baj, hogy ilyen túl korán jöttünk elő, mert akkor már egy kampányban vagyunk, és lássuk be, itt egy nehéz helyzetben van az ellenzék: ezt ők jól látják, de nem tudnak rövid idő alatt felépíteni egy személyiséget. Nekik nincsenek személyiségeik, és ilyen rövid idő alatt felépíteni [sic!] ezt nem is lehetséges talán. Úgyhogy ezért is tiltakoznak.

Tehát az egész választási orientációját a kongresszusnak tulajdonképpen ezekre felfűzve kellene megformálni, és csak ezekben az alapkérdésekben most már megegyezve a háromszögletű asztalnál, kell a tárgyalásokat lezárni. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Fejti elvtárs még egyszer; de kérem, most már szünetet kell tartanunk. Most szünet következik. Ha egy mondat, tessék.

FEJTI GYÖRGY elvtárs: Elnézést kell kérnem, hogy még egyszer szót kérek, ráadásul egy személyemet érintő kérdésben, de miután Eötvös Pál volt szíves személyesen aposztrofálni egy szerintem abszolút nem ide való ügyet, és teljesen pontatlanul, ami rossz megvilágításba helyezett, személy szerint kénytelen vagyok elmondani, hogy mi az, ami történt.

A történet a következő: vasárnap este — hogy mikor, ez lényegtelen — felhív a Népszabadság egyik munkatársa telefonon, hogy itt van a kezében az Országos Sajtószolgálatnak egy híre, Haraszti Miklósnak, a Szabad Demokraták Szövetségének nyilatkozata arról, hogy a választási kampányban szabad-e fizetett hirdetés formájában feladni ilyen lapban, olyan lapban, amolyan lapban pártoknak ügyeket. És ő most nem tudja, mit csináljon, közöljék, vagy ne közöljék. Lennék-e szíves kommentárt fűzni a Haraszti Miklós nagyformátumú közléséhez, amit a Sajtószolgálat a lapoknak eljuttatott.

Tekintettel arra, hogy egy abszolút marginális és érdektelen kérdés, arra a kérdésre, hogy mit csináljon, azt mondtam, hogy semmit, ne foglalkozzon vele. Egyébként pedig, ha foglalkozni akar vele, akkor talán a lap felelős szerkesztőjével kellene megbeszélnie, mert úgy gondolom, nem kell a Központi Bizottság titkárai-

nak kommentálni az Országos Sajtószolgálat abszolút érdektelen híreit. Egyébként pedig hétfőn folytatódik a tárgyalás, szívesen állok a rendelkezésére.

NYERS REZSŐ elvtárs: Köszönöm. Több felszólaló nem jelentkezett. Most szünetet tartunk, utána Pozsgay elvtársé a szó.

S z ü n e t

NYERS REZSŐ elvtárs: Folytatjuk a tanácskozást. Pozsgay Imre válasza következik.

POZSGAY IMRE elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A vitában elhangzott fontos gondolatokhoz, javaslatokhoz kapcsolódva itt most inkább azokra az összefüggésekre, kérdésekre térek vissza, amelyekben itt majd állást kell foglalnunk. Mielőtt azonban erre javaslatot tennék, szeretnék bizonyos személyes összefüggéseket előbbre hozni s megemlíteni szokásomtól eltérően; de a tárgyalások folytatása szempontjából ennek megvan a jelentősége.

Elsősorban arra gondolok, hogy egy tárgyalás vezetéséhez, az abban való felelősséghez a megbízott részéről két feltételre szükség van: azon túl, hogy képesnek ítélik-e rá, de ez nem az ő dolga, az egyik: mélyeséges meggyőződéssel tárgyaljon és legyen hite abban, hogy valami lényeges dologban vesz részt, aminek jelentősége van az ország előrehaladása vagy békéje szempontjából. Belőlem ez a meggyőződés nem hiányzik. Én ilyen szellemben vállaltam el a tárgyalásokon a részvételt és azt a szerepet, amelyet a Központi Bizottság rám bízott.

A másik éppen ezzel függ össze, az pedig a bizalom a megbízás és a megbízott iránt. Úgy tapasztaltam előző vitánkban is, a mai vitában is, hogy megvan ez a bizalom, ami semmiképpen nem jelenti és nem jelentheti a küldöttség vezetője bírálatának felfüggesztését. Természetesen része ennek a munkának az elemzés, értékelés és a tárgyalásokat vezető és abban részt vevő elvtársak bírálata is, ami — megismétlem — hozzátartozik a bizalomhoz is.

Én ebben az érzésben és ebben a tudatban vállaltam, vállalom — ha a Központi Bizottság ebben támogat — a további feladatot is. Ezt meg azért mondom, mert bizonyos fenntartásokra, kételyekre is okot adó összefüggések merültek fel itt-ott a közvéleményben, néhol a pártközvéleményben is afelől, hogy a tárgyalások vezetője ugyanaz a személy, akit a Központi Bizottság a köztársasági elnökjelöltséggel is megtisztelt, és elfogadta ezt a megtisztelő megbízást. Döntse el a Központi Bizottság, hogy ez a két dolog összeegyeztethető-e. Én hitem szerint megkíséreltem, abban a tudatban, amit persze minden rosszindulatú híreszteléssel szemben hangoztatnom kell: nem azért vállaltam, hogy közelebb kerüljek a köztársasági elnöki tiszthez, mert akinek ez a személyes ambíciója, az ettől a tárgyalástól messze távol tartja magát, ezt higgyék el nekem. Ez az egyik észrevételem és megjegyzésem.

Ami pedig a köztársasági elnökjelöltséget illeti, ezzel kapcsolatban lehetnek persze viták. Kérdés: érdemes-e már most feleleveníteni vagy még most is feleleveníteni az ezzel kapcsolatos vitákat, hogy mikor, hogy, milyen módon döntöttünk, illetve döntöttek [erről az ügyről]? De, hogy ezt le kell zárni, az bizonyos. Így nem lehet a politikai ősznek nekimenni. Ugyanis lehet — hallom —, hogy esetleg van más jelölt is erre a posztra. Kérem, mérlegeljék, mérlegeljük újra. Én is hajlandó

vagyok ebben részt venni, ha kiderül, hogy tévedés volt a személyem megjelölése és nyilvánosság elé kitergetése ebben az ügyben, abban a pillanatban visszalépek, és én vállalom a kampánymenedzserséget azért, aki vállalja ezt, és aki ezt megteszi.

Tehát, ha ezekben meg tudunk egyezni, és ezt tisztázni tudjuk, akkor én hittel és bizalomra építve vállalom tovább a tárgyalásokban való részvételt. Kérem, előlött most sürgős vitát nyitni, de ezt is kalkulálja bele a tisztelt Központi Bizottság a döntésekbe, a tárgyalások helyzetének megítélésébe, hiszen amit Németh Miklós is említett, ez múltkor is szóba került, hát azt kell mondanom, hogy a tárgyalások csak egyik eleme *[sic!]* annak a politikai küzdelemnek, amelyben részt veszünk. Higgyék el, az, aki részt vesz, annak az a dolga, azt kell csinálnia addig, amíg részt vesz benne. Ezt kérem elfogadni. A döntésre előkészített kérdésekről pedig majd még itt a javaslatoténél szeretnék szólni, arra reflektálni.

Borbély elvtársat szeretném biztosítani arról, egyrészt valóban az a története a dolgoknak — ő sem kételkedett egyébként eziránt —, ahogyan ez a tárgyalásokon megy, és beletartozik abba az iszonyatos propagandahadjáratba, ami a tárgyalások egészét körülveszi, hiszen nem véletlen, s ezt mások is megjegyezték, hogy az ellenzék számára ez a tárgyalás nemcsak a politikai legitimitás egyik formáját jelenti — még a törvényhozás előtt —, hanem a nyilvánosság kitérülését, olyan nyilvánosság megadását, amire egyébként, ha vért izzad, akkor sem keríthetett volna sort saját erejéből. Természetesen vállaltuk ezt a kockázatot, de én is azt mondom, hogy ha lehet, eredményesen, de minél előbb ezt a szakaszt a tárgyalásnak, a párbeszédnek le kellene zárni. Tehát egyetértek ebben a kérdésben is.

Borbély elvtársnál kezdtem, neki csak annyit, miként erre már Németh elvtárs is utalt, ne várjon most rögtönzött választ, de megtaláljuk a módját annak, hogy ez az ügy is a mi oldalunkról helyére kerüljön a közvéleményben, és korrekt megfelelő kezelési formát kapjon, s bízson abban, hogy a tárgyalásokon ebben a szelvényben fogjuk csinálni a dolgunkat.

Elnézést kérek, ha én most már részletes választ nem adok a felszólalásokra, csak a döntésre teszek javaslatot.

Megértettem, megértettük itt az Elnökség tagjai is, hogy bizonyos nehézségei vannak a választási időpont kitűzésének, és úgy hiszem, nem a vezetőségben, és nem a Központi Bizottságban van a baj, hanem a helyzet talán ma még nem teszi lehetővé, hogy döntő jelentőségű állásfoglalás szülessen. Azért szeretnék arra emlékeztetni, hogy a döntéshozatal szempontjából nem ma kezdődött ez a vita, ez az elmúlt ülésen is ugyanígy és ugyanezekkel az érvekkel és platformokkal — ha szabad így mondanom — szóba került.

Amiért dönteni nehéz, az az, hogy igazából mi itt mint Központi Bizottság nem tudjuk, a kongresszus hogyan határoz majd, és milyen meghatalmazást kapunk ezeknek a dolgoknak a kezelésében. Ezért én azt javaslom, ami nem tűr halasztást, abban foglaljunk állást. Úgy éreztem az eddigi megnyilvánulások mindegyikéből, hogy a köztársasági elnökválasztásnak kulcsfontosságú jelentősége van a párt további politikai szereplése és lehetőségei, esélyei szempontjából; azt javaslom, ne nyilvános határozatot hozzunk ebben, de döntsünk abban, hogy ezt a lehetőség szerint és annak törvényes feltételeit megteremtve november második felére tűzze ki az Országgyűlés; ezt kérjük, az erről szóló törvények szellemében, jegyében.

A másik javaslatom, hogy ne alternatív előterjesztés fölött medítálgjon most a Központi Bizottság, hanem Németh Miklós elvtárs javaslatát megfogadva hatal-

mazza fel az Elnökséget, a Politikai Intéző Bizottságot és a kormányt, felvéve a kapcsolatot az Országgyűlés tisztikarával, vizsgálja meg, vizsgáljon meg két kérdést: melyik az a lehetséges legkorábbra hozott országgyűlési választási időpont, amely törvényes szempontból, a magunk szervezeti felkészülése szempontjából is megtervezhető, és egy másik gondolatot, ha erre a törvényes és szervezeti, valamint politikai előfeltételek nem felelnek meg, akkor vizsgálja még meg ezzel együtt egy júniusi, vagy egy későbbre halasztott választás lehetőségét, és a kongresszusra konkrét javaslatot tegyen, ahogy Horváth elvtárs is utalt rá. A kongresszusra konkrét javaslatot tegyen az országgyűlési és a tanácsi választások politikai időzítése és szervezeti előkészítése dolgában.

Én ezt szeretném kérni, valamint azt: fogadja el a Központi Bizottság a tárgyalásokról adott jelentésemet, a küldöttség nevében előterjesztett javaslatokat, és adja meg a felhatalmazást az előterjesztett alternatívákban, a kompromisszum megkötésében és a tárgyalás mielőbbi, lehetőleg jövő héten való lezárásához és a párbeszéd új formáinak kereséséhez, különös tekintettel — erre Fejti elvtárs is utalt, mások is — a gazdaság- és szociálpolitikai kérdések világában, ami nem túlzottan kedvező terep az ellenzéknek sem. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tisztelt Elvtársak! A következő javaslatot teszem. ... Tessék.

JUDIK ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Itt az előző hozzászólásokból én úgy érzékeltem, hogy arra, amit többen felvetettek, arra a témára tulajdonképpen Pozsgay elvtárs nem tért ki, nevezetesen a sajtó kérdésére. Ugyanis — lehet hogy nem jól ítélem meg, változatlanul egy ...

NYERS REZSŐ elvtárs: Erre majd én kitérek a javaslatomban, ez nem tartozott az ő témacsoportjába, és azért nem szólt róla.

JUDIK ISTVÁN elvtárs: Akkor én csak azt szeretném mégis megkérdezni, tulajdonképpen kihez tartozik Magyarországon a sajtó, a rádió, a tévé. Mert az én véleményem szerint az igaz, ma már megszűntettük azt [*sic!*], hogy nincs cenzúra, de viszont a világon nincs egy olyan ország, ahol bizonyos értelemben vett ráhatás, vagy nem is tudom én, minek nevezzük, nincs egy ilyen közszolgálatot teljesítő tájékoztatásra.

Na most azt mondom, azt mondjuk, hogy ez a mi kormányunk még. Tulajdonképpen a nyomdák, a tévé, a rádió, az tulajdonképpen a kormányé. Akkor hogyan van az, most itt felvetik még a kormány tagjai is, hogy mi van ezzel a sajtóval, tévével, hogy nem tudunk velük mit csinálni? Itt vannak ezek vezetői is. S azoknak is a főnökei. Akkor én nem értem, miért nem tudunk velük mit csinálni. Kiengedjük a palackot, és most már nincs ellenőrzés, semmi sem egyáltalán fölötte. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Pozsgay elvtárs.

POZSGAY IMRE elvtárs: Én tudom, hogy rövid és néhány szavas válasszal nem lehet megoldani ezt a kérdést, amit Judik elvtárs feltett. Ezért én egy javaslatot szeretnék támogatni, amely elhangzott ebben a teremben, a felszólalásokban.

Eötvös elvtárs említette, jó lenne, ha a Központi Bizottság külön is megvizsgálná a nyilvánosság és a sajtó ügyét. Ezt az is időszerűvé tenné, hogy a sajtótörvény előkészítése dolgában vannak politikai feladataink.

Annyit azonban hadd mondjak el, Eötvös elvtárs említette a korábbi sajtóirányítási szisztémát, amely valójában nem folyamatelemzésre és a sajtó szerepére, funkciójára, hanem az eseti háborgásokra épült, kinek éppen mi tetszett, mi nem tetszett a megnyilatkozásokból. Talán megérdemelne az ügy annyit, hogy valóban egy politikai tárgyalást folytassunk róla.

Ezért nem válaszoltam én most a Szikra Nyomda dolgára sem, de akkor már hadd tegyem meg. A pártvagyon nem így alku kérdése, hogy melyik részt kinek, milyen módon szakítják ki, hanem az általunk egyszersmind nélkülözhetetlennek tartott, sőt bizonyos területeken egyenesen terhet jelentő vagyonrészek átadásáról, és amihez politikai érdekünk fűződik, úgy hiszem azzal el tudunk számolni.

Az ellenzékét egyelőre nem tudjuk elszámoltatni, mondom Hollán Zsuzsa elvtársnőnek is. Biztos, hogy komoly külső források is rendelkezésükre állnak ehhez a propagandához, nincs kétségem eziránt. Élvezik a mostani exlex állapotot: törvényesnek ismerjük el őket a tárgyalóasztalnál, de nem vetik alá magukat semmiféle törvénynek ott, ahol az elszámoltatás dolgai lennének. Ezen is túl kell lennünk. Ez nem a tárgyalóasztalnál dől el, sajnos, de ezen is túl kell lennünk.

Javaslatom tehát az, hogy a sajtótörvénnyel együtt vizsgáljuk meg azt is hozzátéve — és akkor elnézést az egyáltalán nem ironizáló szándékú kijelentésemért — bizonyos esetekben elnézve önnön szereplésünket, azt kell mondanom, ha tízszer annyi idő állna rendelkezésükre, az tízszeres vereség lenne a számunkra [*sic!*]. Nekünk nemcsak azt kell követelnünk, hogy itt vagy ott jelen legyünk, hanem hogyan, mivel és mennyire meggyőző módon. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Most akkor javaslom, hogy határozzunk.

Elsőnek egy belső határozatot javaslok hozni, éspedig azt, hogy két korábbi határozatunkat erősítsük meg. Az egyik, hogy bizalmat szavaztunk a tárgyaló delegációnak, és ezt fenntartjuk.

A második kérdés, hogy határozatot hoztunk a párt köztársasági elnökjelöltjéről. Ezt a határozatunkat megerősítjük, fenntartjuk. Nincs ok ennek a módosítására.

Megkérdem, hogy ez rendben van-e. Nincs ellenvetés? Nincs. Kérem, akkor ezt belső határozatként elfogadtuk. Ennek sok minden következménye van, én nem akarom ragozni itt a dolgot.

Nyilvános határozatként azt javaslom, a következőt fogadjuk el:

A testület Pozsgay Imrének, a pártelnökség tagjának előterjesztésében tájékoztatott hallgatott meg a háromoldalú politikai egyeztető tárgyalásokról. S most jön az érdemi része, amit hangsúlyozni kell: a tájékoztatást tudomásul vette, a további tárgyalásokra vonatkozó elgondolásokat jóváhagyta.

Megkérdem, hogy ezt a határozatot így elfogadjuk-e. Van-e ellenvetés? Nincs. Elfogadtuk.

Javaslok továbbá egy belső határozatcsomagot hozni az itt vitatott kérdésekre, de ez belső határozat legyen, nem kell, nem szükséges nyilvánosságra hozni. Az elsőben fejezzük ki azt a véleményünket, folytatni kell az MSZMP-nek azt a törekvését, hogy még ez az Országgyűlés alapozza meg a következő új Alkotmányt. Ennek érdekében erősíteni kell az Országgyűlés legitimitását és a kormány cselekvési határozottságát. Ez legyen az első. Történelmi jelentősége van annak, hogy ne engedjük át az alkotmányozást az új — nem tudjuk még milyen — parlamentnek. Ebben az MSZMP szerepe a döntő.

Második pontként azt javaslom, fogadjuk el azt, hogy a tárgyalások jelenlegi szakaszát a lehetséges legteljesebb egyetértéssel, de amennyiben nyitott kérdések maradnak, akkor alternatív álláspontok fenntartásával le kell zárni. Ez a második.

Harmadik pont: foglaljunk ismételtén úgy állást, hogy a tárgyalások további szakaszában az MSZMP delegációja a harmadik fél [egyenjogúsága] mellett áll ki: tehát nem egyszerűen a kétoldalú párbeszédben kialakult megegyezés támogatása a feladata és a joga ennek a Harmadik Oldalnak, hanem önálló véleménynyilvánítás is, ez a harmadik pont, amiben fontos, hogy a tárgyaló delegációnk már ezt képviseli: itt meg kell vetni a lábunkat.

Negyedik kérdés: fogadjuk el azt a javaslatot, amit Pozsgay Imre válaszában tett, hogy bízva meg a Központi Bizottság az Elnökséget és a Politikai Intéző Bizottságot, hogy a helyzet és a várható események konkrét mérlegelése alapján állapítsa meg az országgyűlési választások lehetséges időpontját és azután ezt a kongresszuson is vessük fel.

A negyedik ponthoz tartozik az is, javasoljuk és ragaszkodjunk hozzá, hogy a köztársasági elnököt az Alkotmány módosítása alapján még ebben az évben — itt elhangzott november vége — népszavazással válasszák meg, megengedve azt, hogy a népszavazással való választás egyszeri alkalomra szóljon, az új Országgyűlés majd az új Alkotmány véglegesítésénél ettől eltérhet. Ugyanis olyan irányban, hogy ott még tárgyalni lehet, hogy a parlament válassza az 1946-os első törvénynek megfelelően: most mindenképpen előrehozott népszavazással meg kell választani.

Ötödik pont: erősítsük meg azt az állásfoglalásunkat, amit a Munkásőrségről korábban hoztunk, és aminek alapján ez év tavaszán egy kormányhatározat született. Ennek elvi, politikai lényege: nem fogadjuk el azt, hogy a Munkásőrséget feloszlassák, ellenben támogatjuk azt, hogy a Munkásőrség beleolvadjon a fegyveres testületek rendszerébe. Tessék! (Közbeszólás: A KB-döntés alapján a kormánydöntés arról szól, hogy önállóan integrálódjon . . .) Igen, jó kérem szépen, így pontosítunk, hogy önálló szervezetként integrálódjon — ez a pontos kifejezés — igen rendben van. Egyébként már ma sem pártszerv, ez már megszűnt.²⁰

Végül a hatodik kérdés: a tárgyalásokkal kapcsolatos hatodik témaként azt javaslom, tartsunk ki a legutóbbi központi bizottsági ülés határozata mellett az üzemi pártszervezetek dolgában, olyan értelemben: nem értünk egyet azzal, hogy törvény vagy jogszabály tiltsa az állampolgári jogokat e tekintetben, hogy üzemekben ne működhessek politikai szervezet. Ez megengedi azt, hogy önkéntesen az üzemi pártszervezetek megfelelő időben átmenjenek — azok, aki át akarnak menni — a területi szervezetekbe. Különösen tartsunk ki amellett, hogy a választások időpontjában vagy azt közvetlenül megelőzően ezt a fajta kivonulást semmiképpen sem támogatjuk, és kérjük a kormány párttag tagjait, hogy ezt az MSZMP-álláspontot képviseljék, és igyekezzenek elfogadtatni kormányjavaslatként az Országgyűlésben.

Kérem, ha nem fog menni, majd akkor meglátjuk. Akkor a kormány párttag képviselői azt fogják mondani, hogy ők más döntésre jutottak ebben a kérdésben, de akkor ez a kormány- és a pártvezetés közti szakadásnak a demonstrálása lesz. Én nem helyeslem azt, hogy előre nyilatkozzunk erről. Volt egy pártálláspont, kíséreljük meg *[sic!]*. (Németh elvtárs: Nem mi nyilatkoztunk előre, Nyers elvtárs. . .) Mit kellett volna tennie az MSZMP Központi Bizottságnak? Odafordulni a kormányhoz, hogy legyenek szívesek állást foglalni, és mondják meg nekünk, hogy mi milyen állást foglaljunk. Ez így nem gyakorlatias. (Németh Miklós: Nyers

elvtárs, nem erről van szó!) Hanem? (Németh elvtárs: ... nem érhető.) Kérem szépen, én csak azt szeretném hangsúlyozni, nekünk úgy kell állást foglalni, hogy az MSZMP-kormány és az MSZMP Központi Bizottsága között ilyen sarkalatos és más hasonló sarkalatos kérdésekben nem szabad szakadásszerű különbözőségnek lenni. Nem szabad ezt. És ne engedjük úgy felvetni a kérdést, hogy legyen-e az MSZMP az üzemekben vagy ne legyen az üzemekben, mert egyáltalán nem ez a vitatott kérdés! Mert majd nem leszünk az üzemekben! De a választások időpontjában belemenni az ellenzéknek a csapdájába, hogy az MSZMP akkor oszlassa fel magát, hát kérem az egy olyan felelőtlenség az ország sorsával, amit nem szabad nekünk engedni, és tudatában kell lennünk, hogy ilyen kérdéstről volt szó! (Közbeszólások: Helyes! Igaza van!) És ne csináljunk belőle érzelmi kérdést. Mindnyájan, kérem, le vagyunk szavazva, nemegyszer. És még le leszünk szavazva, és ha le vagyunk szavazva, akkor vegyük tudomásul — én is tudomásul veszem, ha engem leszavaznak, már tudomásul vettem sokszor. Azért azt képviselni kell.

Kérem szépen, végül itt van ez a nem a kerekasztal-tárgyalások témája: a sajtó-probléma. Itt két kérdés keveredett a vitában. Az egyik kérdés, hogy milyen sajtótörvény legyen, és a sajtó, különösen a nemzeti tömegkommunikációs eszközök hogyan működjenek nemzeti alapon — ez az egyik kérdés. Erre vonatkozólag exlex állapotban vagyunk, mert van egy régi, már nem jó sajtótörvényünk,²¹ és van egy új tervezet, ami nincs jóváhagyva és nincs.

A másik kérdés az, hogy az MSZMP pozíciója a sajtóban elég világos[an] és elég hatékonyan jelenik-e meg. Ez két külön kérdés. A második kérdés az a mi kérdésünk. Az első kérdés egy közjogi és általános politikai kérdés. Foglaljunk úgy állást, hogy kívánatosnak tartjuk a sajtótörvény tárgyalásának előrehozását az Országgyűlésben. Nem tudom még, hogyan fogunk mi működni, még egy ülésünk, esetleg kettő lesz a kongresszus előtt, de ha tudjuk, hozzuk ide, ha nem: akkor időben kicsúszik, akkor az új vezetés foglaljon ebben állást, tehát kívánatosnak tartjuk a sajtótörvény sürgős megtárgyalását és azzal együtt a kormány sajtópolitikájának a megerősítését. Ez az egyik része az állásfoglalásnak. A másik részében pedig tartjuk szükségesnek, hogy a párt Elnöksége és a Politikai Intéző Bizottság sürgősen vizsgálja meg, érje el, hogy az MSZMP a politikai pozícióját az általunk elérhető legfontosabb tömegkommunikációs eszközökben hatásosabban fejtsse ki; az ezzel kapcsolatos szervezeti döntéseket is hozza meg az MSZMP.

Ez, elvtársak, az intézkedéscsomag, aminek az elhatározására javaslatot teszek. Megkérdézem, van-e ezzel kapcsolatban valami. Tessék, Boros elvtárs!

BOROS LÁSZLÓ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én csak annak a kérdésnek a megfontolását szeretném fölvetni, hogy ebben a csomagban az első pont, ami a kormány és a parlament legitimitása kapcsán a mi deklarációnk, ezt belsőként vagy nyilvánosként kell-e kezelni. Én nyilvánosként jobbnak tartanám, jobb hatása lenne.

NYERS REZSŐ elvtárs: Én azt javaslom, hogy belső határozatot hozzunk, de a vezetőink, beleértve Pozsgay elvtársat, a kormányvezetőket, ilyen irányban lépjenek fel, és akkor az úgy kerüljön nyilvánosságra: mi most ne deklaráljunk.

Vastagh elvtárs!

VASTAGH PÁL elvtárs: Csak nagyon röviden szeretnék egy javaslatot pontosítani a ... Pozsgay elvtárs javaslatával összhangban. Foglaljunk úgy állást, hogy most

a köztársasági elnök személyéről döntsön a népszavazás, a további eljárási módot illetően pedig az ország új Alkotmánya határozza meg a köztársasági elnök választásának formáját.

NYERS REZSŐ elvtárs: Ez ugyanaz, amit én mondtam, pontosabb megfogalmazásban. Javaslom, így fogadjuk el, ez egzakt így.

Más észrevétel nincs? Nincs. Felteszem szavazásra a kérdést: aki elfogadja, az szavazzon. Köszönöm.

Ellenpróbát kérek. Tartózkodott-e valaki a szavazástól? Ellenszavazat nélkül, egy tartózkodás mellett a Központi Bizottság elfogadta.

Kedves Elvtársak! Most akkor rátérünk a második napirendi pontunkra, ez pedig a hármas témacsoport tárgyalása, amelyen belül az első téma a Központi Bizottság beszámolójának a tézisei:²² Grósz Károly elvtárs az előadó. Nincs kiegészítendője Grósz elvtársnak.

A második téma a párt programnyilatkozata. Átadom a szót Pozsgay elvtársnak.

POZSGAY IMRE elvtárs: Kedves Elvtársak! Csak rövid tájékoztató jellegű kiegészítést szeretnék tenni, hiszen a dokumentumtervezet az elvtársak kezében van. Tájékoztatásul annyit, hogy a pártban, a Politikai Intéző Bizottságban elfogadott határozat szellemében és szervezeti előkészületei alapján folyik a vita a „Történelmi utunk” című dokumentumról és a párt programnyilatkozat-tervezetéről.²³

E két dokumentum mai vitájával kapcsolatban szeretném figyelmükbe ajánlani, hogy a Politikai Intéző Bizottság döntése alapján került *[sic!]* nyilvánosságra ebben a formában: tehát a bizottság jelent meg vele, az ismeretes dokumentumokban, azaz a megfontolással, éppen a vita előmozdítása céljából, hogy a párttagság ne a Központi Bizottság valamiféle állásfoglalásához sorakozzon fel, hanem nyílt vitában mérlegelje: a programválasztásnak ez az alternatívája, s ez a javaslat alkalmas-e arra, hogy a párt a maga identitását, önazonosságát egy új helyzet követelményei szerint a modellváltás politikai programjának jegyében elképzelhetőnek tartja-e.

Ez volt egyébként az eddig szerzett tapasztalatok szerint a viták középpontjában is, mármint a modellváltás, a párt állam viszony *[sic!]* megváltoztatása, a korábbi vezető szerepről vallott felfogás átalakítása, a jogállami alkotmányos követelmények szerint, vagyis, hogy a párt a maga legitimitását és küldetését a választópolgároktól is, és nem csupán tagjaitól megerősítve kívánja a kormányzásban érvényesíteni, gyakorolni. Ennek megfelelően és ebből következően úgy hiszem, hogy a viták érthetően ezek körül a kérdések körül alakultak ki.

A „Történelmi utunk” és a programnyilatkozat-tervezet forrásul és kiindulópontul használta azokat a tanulmányokat, amelyeket a bizottság készített, az albizottságok kereteiben a történelmi előzményekről, a közgazdasági viszonyokról, a válásról, és amit ma a Társadalmi Szemle nyomán részletesen is ismert a Népszabadság, az egyéb, konkrét, 1956 utáni nemzetközi összefüggésekről.²⁴

Szeretném azt is elmondani, hogy a vitában eddig szerzett információk, tapasztalatok szerint a résztvevők többsége vitaalapként és irányultságában támogatta ezt a nyilatkozattervezetet. Ennek megerősítését, a tájékoztatósi igényünk kielégítését szolgálta, hogy tegnap konzultációt folytattunk a küldöttségek szóvivőivel itt a Központi Bizottság székházában, ahol hasonló észrevételek hangzottak el. Én ezek tartalmát, az előbb említett tartalmi jegyeken túl nem kívántam kielégítően, csak a vita módszerére utalni még. Természetesen a Központi Bizottság tagjai a maguk belátása és törekvése szerint mondják el véleményüket. Csak az idő kímélése

céljával mondom, ha elfogadhatónak tartják, hogy szövegmódosító, meg szövegkiigazító, meg szerkesztői dolgokba talán nem kellene belemennünk. Egyébként is ilyen észrevétel van szép számmal a bizottság birtokában. Elegendő mindenképpen ahhoz, hogy ha nem elvi jelentőségű a kérdés, hanem szerkesztési, szövegmódosítási, a belső koherenciáját a szerkesztők megtartsák és alkalmazzák.

Még egy dolgot szeretnék megemlíteni a vitához. Várhatóan, sőt ezzel kapcsolatban már eddig is birtokába jutottunk, tehát várható, hogy néhány más platform is megjelenik majd a kongresszus előkészületei során. Az eddig beérkezett ilyen javaslatok inkább a radikalizálódás, a nyílt megújulás és újként való megjelenés oldaláról közelítettek az ügühöz.

Javaslatunk a szerkesztésben, a programnyilatkozatot előkészítő bizottságban az, hogy ahol az integrálás és a szintetizálása ezeknek a platformoknak elvégezhető és nincs annyira fontos és elviekben is lényeges megkülönböztető jegyük, hogy azt önálló politikai irányzatnak lehetne tekinteni, azt megkíséreljük szintetizálni ebben a tervezetben. Ahol a program platformkészítői ragaszkodnak hozzá, hogy az a saját, külön politikai álláspontjuk, erre viszont nem a programelőkészítő bizottságnak, hanem a Központi Bizottságnak kell állást foglalnia. Valószínű, nem kellene megakadályozni, hogy akkor az egyenesen menjen a kongresszusra, de ennek szervezeti formáiról majd Kovács Jenő elvtárs szól.

Ennyi kis kiegészítő megjegyzést szerettem volna tenni a programnyilatkozat-tervezettel kapcsolatban. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Köszönöm szépen. Kovács Jenő elvtárs.

KOVÁCS JENŐ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Mivel a Szervezeti Szabályzatnak a tervezetét²⁵ már jó három hónappal ezelőtt közzétette a Pártpolitikai Bizottság, volt arra mód, hogy mind a koncepciót, mind pedig a részleteket illetően egyezkedés induljon meg, és bizton állítható, hogy a különböző nézetek között jelentős közeledés tapasztalható, előrevetítve annak lehetőségét, hogy a milyen pártot akarunk kérdésre, már ami annak a működési mechanizmusait illeti, alapvetően döntő többségre, nem egyszerűen többségre támaszkodó megoldás alakítható ki a kongresszuson.

Annyi megjegyzést szeretnék itt tenni, hogy oly sokszor vetődik fel a kutatás és a politika kapcsolata, én úgy érzem, azok a politikusok és szakértők, akik ezen dolgoztak, megfelelő tisztelettel és köszönettel tartoznak azoknak a társadalomtudósoknak, akik hozzájárultak ahhoz, hogy részben a 45—48 közötti magyar pártok működési mechanizmusainak a tárgyyszerű elemzésével, részben pedig a nyugat-európai kommunista, szociáldemokrata és polgári pártok működési mechanizmusainak az elemzésével egy többpártrendszerű működésre alkalmas, azért még széles bázison nyugvó irányzatok szerint ugyan elkülönült, de mégis egységes cselekvésre képes pártot tudjunk megalkotni. Ez sokat segített az előkészítő vitákban, és ennek nyomán tulajdonképpen csak néhány komoly, még egyelőre megoldatlan kérdés maradt fenn. Ezek elvi jelentőségű kérdések, ezeket szeretném megemlíteni.

Az egyik ilyen kérdés összefügg a programnyilatkozatnak a tervezetével, ami elviekben fogalmazza meg: a pártnak milyen a jellege és milyen a társadalmi bázisa, kinek a politikai érdekképviseletére szerveződik, és emellett kit vár a soraiba és kire kíván támaszkodni, sőt milyen típusú szavazókra számít. Ezek mind külön-külön kérdések, és egyelőre a tisztázó vita ezeket a kategóriákat nem különböztette

meg világosan. Ezért tehát ebben a kérdésben igen sokféle nézet van változatlanul. Az ellentétek azok erőteljesek. Nem megoldhatatlanok, de erőteljesek.

A második kérdéskör, amiben jelentős vita van és várható a továbbiakban is, ez a párt szervezeti felépítése. Ennek különböző összetevői: egyik összetevője ennek az *[sic!]*, hogy milyen alapon szerveződjék a párt struktúrája. Nem egyszerűen a munkahelyi és a lakóterületi kérdésről van itt szó. Sőt, azt hiszem, nagyobb részt az alapszabály megalkotásánál nem erről van szó. Természetesen erről is szó van; most már a kérdés másképpen fog felvetődni egy kongresszuson, mint akkor, amikor mandátumot adunk egy tárgyaló delegációnak. A küldöttek egy részének ebben a kérdésben az eddigi benyomás szerint erőteljes szándéka az, hogy a párt átstrukturálását ugyan egy tervezett folyamat keretében, és nem kizárva a munkaközösségi szervezeti formákat, de meggyorsítsa, és ezt valamilyen módon az alapszabályban vagy annak függelékében rögzítse.

A másik kérdés, ami túlmutat ezen, hogy vannak olyan elgondolások, amelyek a párttag egyéni jogait és szabadságát, benne a közösségalkotás szabadságát oly mértékben kitágítják, ezzel együtt elvetik, hogy a pártszervezetek valamilyen területi vagy helyi pártszervezethez kötődjenek. Tehát elvileg elképzelhetőnek tartják egy olyan alapszervezet létrehozását, némi túlzással, amelynek egyik tagja Szombathelyen, a másik Baktalórántházán, a harmadik pedig Baján tartózkodik. És alapszervezetek hasonló közösségeinek is a létrejöttét, város-, község- és megyehatárokat is átlépve.

Egy másik iskola erőteljesen ragaszkodik az országgyűlési választókörizetekre szervezett pártstruktúrához, és ilyen természetű javaslatokat szorgalmaz változatlanul. Meg kell jegyezmem, ez az iskola elsősorban nagyvárosi indíttatású, hiszen az országnak azon a részein *[sic!]*, ahol különösen kisebb települések vannak és nagy számban, ez a gondolat fel sem merül, sőt rendkívül komoly ellenérzéseket váltanak *[sic!]* ki. De ezzel is számolni kell.

Végül is a probléma feltehetőleg úgy oldható meg, ami a párt rugalmas, értelmes működéséhez szükséges, hogy a pártnak egy alapstruktúráját meg kell határozni, és lehetővé tenni ugyanakkor rugalmas szervezeti formákon keresztül az országgyűlési választások esetén a választókörizetre való átcsoportosítást; tanácsi választások esetén a tanácsi választásokra való átcsoportosítást; a regionális problémák felmerülése esetén a regionális összefogást, és az adott esetben a megyehatárokat át is kell hogy lépje *[sic!]*.

Idetartozik természetesen az egyik legvitatottabb kérdés, amelynek megoldása felé persze haladunk, a különböző szintű pártszerveknek a státusa, jogai és lehetőségei. Ezek közül a legjelentősebb az a vita, amely a megyei pártszervek funkciójával és lehetőségével kapcsolatos, mint ahogy látszik az alapszabályban, egyelőre sok változat szerepel itt. Meg kell mondom őszintén, hogy egyre kevesebb esélye látszik annak, és valószínűleg joggal, amely a régi struktúrának lényegében a fennmaradását irányozza elő. Tehát a szándékok egyre inkább a koordinatív jellegű megyei pártszervek létrehozása felé haladnak. És az ehhez rendelt szervezeti megoldások egyelőre igen eltérők.

Egy következő kérdés az összeférhetlenség kimondásának a kérdése. Ez látszik a mellékeltlen kiküldött reformköri anyagból²⁶ is, hogy ez ott külön szerepel. Hogy összeférhetetlen funkciók vannak, ez természetes, ezt az alapszabályban ki kell mondani. Például: pártatlan ellenőrző szerveknek nem lehetnek függetlenített tisztségviselőik a tagjai, vagy az apparátus tagjai *[sic!]*. Vagy nem véletlenül az or-

szágyűlési csoport tagjai nem lehetnek a döntőbizottság vagy egyeztetőbizottság tagjai, hiszen általában országos szinten az ő álláspontjukkal és magatartásukkal kapcsolatban szoktak felmerülni döntőbizottsági hatáskörbe tartozó ügyek. Az a fajta összeférhetlenség azonban, amely az egypártrendszer logikáját követve például összeférhetetlennek minősíti a pártban viselt tisztséget és a törvényhozási képviselőt, vagy a párttisztséget és a végrehajtó hatalomban betöltött tisztséget, ez meggyőződésem, hogy a jövő szempontjából káros lenne. Azt hiszem, hogy a jelen szempontjából is. Hiszen indokolatlanul kizárná a párttisztségek viseléséből a pártnak olyan vezetőit, akik egyébként a javaslattevők szándéka szerint is a párt vezetésében kellene, hogy megválasztást nyerjenek. A többpártrendszeri viszonyok között általában az ilyen szétválasztás nem működik, és nem ez a jellemző. És az a logika, hogy egyelőre még nem vagyunk a többpártrendszerben, ezért a visszatéréssel szembeni garanciákat kell megteremteni. Ez csupán csak ott sántít, hogy ha ilyen visszatérés vagy visszakanyarodás van, akkor ez az egész alapszabály úgy, ahogy van, értelmét veszti.

És végül az utolsó igen vitatott kérdés, ez a gazdálkodás és a tagdíjrendszer kérdése. Mint látható, jelenleg erre csak egy lakonikus mondat van a tervezetben. Majd a határozathozatalnál, illetve a következő napirendnél szeretnék arra javaslatot tenni, hogy ez a probléma a kongresszusig a pártvagyonnal és más gazdálkodási kérdésekkel összefüggésben hogyan oldható meg.

Ezek a legvitatottabb kérdések. Számos részletkérdésben van természetesen eszmecsere továbbra is, de ezek megoldhatók. A további munkát illetően az a javaslatunk, hogy a Központi Bizottság vitáját, annak eredményeit az itt jelen lévő küldöttsocsoport-vezetők ismertessék meg a küldöttsocsoportokkal, hiszen ez az alapszabály-tervezet már a küldöttek kezében van, vagy egy-két napon belül ott lesz. És a küldöttsocsoport-szövívőkkel [*sic!*] még a kongresszus előtt — ha szükséges — egy újabb változat készüljön, amely most már világosan sorolni tudja azt, hogy melyek azok a kérdések, amelyek ebben a viszonylag átfogó szövegben szavazásra bocsátandók a kongresszuson, és a javasolt program szerint az első nap eldönthetők. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Köszönöm. Kérdése kinek van? Kérdése, úgy látom, nincs senkinek. Hozzászólás következik. Veres elvtárs.

VERES JÓZSEF elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én nagyon sajnálom, hogy Grósz elvtárs nem adott szóbeli kiegészítést az előterjesztéshez, mert az előterjesztés első része rendkívül markáns, teljes helyzetfeltáró; a második része az azonban kívánnivalót hagy maga után. Én ezzel a Kovács elvtárs által előadottakkal és Pozsgay elvtárs programnyilatkozatával kapcsolatban kívánnék néhány megjegyzést tenni.

Ami a Grósz elvtárs előterjesztését illeti, nekem az a véleményem, hogy most, amint az előző napirendi vitákból kiderült, élesebb és kihegyezettebb tűvel és fegyverrel kell harcolni, mint eddig tettük. Itt elhangzott egy megjegyzés. Az egyik felszólaló mondta az előző napirendi pontnál — ott nem akartam felszólalni, de most itt ezt felhasználom [*sic!*] —, túl sokan vagyunk ahhoz, hogy el lehessen mondani az elgondolásokat, kevesebb ember kellene. Nagy ez a létszám. (Közbeszólás: nem ezt mondtam.) Nem ezt? Ez volt az értelme, én így fogtam fel.

Az én véleményem szerint túl kevesen vagyunk, és ahhoz, hogy többen legyünk, az kellene, hogy megfogni a kezét ennek a nagy tömegnek, amely kezd itt-ott mu-

tatkozni, és megváltoztatni a hozzá való viszonyunkat. Ez legmarkánsabban a programtervezetnél mutatkozik meg.

A programnyilatkozatról: itt ez a nyilatkozat olyasmit mond a kádári politikát és Nagy Imrét elemezve, amivel én nem értek egyet. Véleményem szerint, ha a programnyilatkozatban a történelmi múltunk tanulságait meg akarjuk magyarázni, akkor őszintén oda kell állni a közvélemény elé azzal a problémával, ami Nagy Imrét illeti. Nem szabad egy ilyen fontos kérdésben a közvéleményt tájékoztatlanak hagyni. Merőben más a helyzet akkor, amikor ezek az események arra késztették bizonyos fokig a Központi Bizottságot is, hogy azt abban a helyzetben elfogadja. Más az, amikor világosabbá, láthatóvá válik az egész 45 éves utunk. Itt akkor, amikor Grósz elvtárs az újabb fejleményeket a Nagy Imre-ügyben ismertette, az volt az akkori megállapítás, amit a Központi Bizottság elfogadott, hogy nyilatkozat fog megjelenni Grósz elvtárstól ebben az ügyben.²⁷ Ez nem következett be. De véleményem szerint egy ekkora tábor, 6–700 ezer embert hagyni abban a naiv hitben, hogy nem történt semmi, hogy úgy van jól, ahogy van, magyarul mondva az egész programnyilatkozattal úgy állni oda, hogy jelentős része nem igaz — magyarul mondva, hazugság. Vagy tudunk tiszta lélekkel odaállni, vagy tudunk úgy odaállni, hogy szembenézünk minden nehézséggel. Véleményem szerint az ezzel való szembenézés nem további nehézségeket, hanem a minket támogató tömegek megkönnyebbülését jelenti. Azt, hogy másoknak, akik nem minket támogatnak, vagy ezért megharagszanak, én azt hiszem ez a kisebb rész, hogy megrónak bennünket érte, egy ilyen mozgalomnak, mint a miénk, amely ilyen kíméletlen harcban áll, nem szabad egy naiv becsületérzés alapján, ami nem is becsületvédelem, odaállni egy kongresszus elé.

Én tehát azt javaslom, hogy a programnyilatkozatban történelmi múltunk tanulságainak fölvezetése azzal kezdődjön, hogy fölvezetjük, mi változott meg, és akkor más lesz. Tehát meg kell magyaráznunk, hogy időközben a történelmi események láthatóbbá váltak, és nem szabad hazug módon emlékműveket állítani a rablógyilkosnál is rosszabb valakinek.

Végül még a programnyilatkozatról: Pozsgay elvtárs célzott rá, én is azzal értek egyet, hogy a szocializmus kérdésében világos állásfoglalásra van szükség, de egy ilyen programmal mindezekkel együtt sem lehet a párt elé, a kongresszus elé menni anélkül, hogy a gazdaságpolitika valamit ne mutasson, és ne legyen előtérben. Az, ami ebben van gazdaságpolitikaként, az nem megfelelő. Újat kell közzétenni. Mi változatlanul megmaradunk szocialista pártnak, illetve kommunista pártnak — mondjuk magunknak —, de ebben a nyilatkozatban ezzel nem nagyon dicsekszünk; mert az, hogy szocializmus, s a másik része az internacionalizmus, ezen is kellene valamit segíteni.

Aztán jó volna, ha a programnyilatkozat többet dicsekedne, kevesebbet panaszkodna. Tegnap egy taggyűlésen voltam, mélyen megfogott engem az a taggyűlés, ahol az egyszerű párttagok azt magyarázták, hogy a munkásság 20 éven keresztül úgy élt itt az utóbbi 30 év alatt [*sic!*], ahogy soha egész Magyarország történelmében, és ki kellene hogy süljön ebből a programnyilatkozatból. Nekem magyarázták, hogy a magyar parasztságnak soha olyan élete nem volt, mint az elmúlt időszakban, és ki magyarázza ezt meg? A parasztpárt, amely le akarja ennek az értékét rontani? Itt arról van szó, hogy azok az eredmények, amelyek a közvéleményben ténylegesen megvannak, el kell menni egy faluba vagy egy falusorba, és megnézni, hogy hogyan néznek ki ott a házak, jobban, mint a IX. kerületben, meg kell nézni,

hogy hogyan élnek, és nemcsak azokra hallgatni, akik azt mondják, hogy a parasztság tönkremegy. Nem megy tönkre. Jobban kell támaszkodni, jobban bevonni az egész munkába a parasztság és a munkásság felé fordulást annak dacára, hogy ismét áldozatot kérünk.

Tehát a programnyilatkozat véleményem szerint nem alkalmas arra, hogy kilépünk a nyilvánosság elé. Ezt a programnyilatkozatot nem szabad elfogadni.

A továbbiakban nem akarok olyan sokat beszélni.

Még egy kérdést, visszatérve Grósz elvtárs előterjesztéséhez. Én amit nagyon-nagyon sokszor itt kifogásoltam, most is azt kell mondanom, évtizedeken keresztül mondtam, hogy egyet elmulasztottunk, amit megint elmulasztunk, ha nem vigyázunk: időben mozgósítólag fordulni a lakossághoz, a párthoz, időben, és becsülni a tagságot többre, mint ahogy becsüljük. Mindezekből nem látszik az, hogy a tagságot becsüljük. A tagság tömegével ír, panaszkodik, ritkán kap választ, akkor is olyant, hogy el-mehet vele a sóhivatalba.

Még egy dolgot szeretnék megemlíteni az alapszabály-tervezethez, a 8. szakaszhoz. Az alapszabály-tervezet sok mindent enged, hogy meglazuljon. És alkalmas arra, ha nem vigyázunk, hogy működésképtelenség álljon elő a pártszervezetek között. A 8. szakaszban a politikai kezdeményezés cím alatt az áll: a párttagok és közösségeik joga, hogy politikai kezdeményezéssel forduljanak más párttagokhoz, közösségekhez és választott testületekhez. Joguk van álláspontjukat megismertetni, egyeztetni, közös álláspont kialakítása esetén annak elfogadtatásáért együttesen léphetnek fel. A kezdeményezés joga kiterjed bármely kérdésre, így a személyi kérdésekre is.

Kérem, jó volna, ha valahogy úgy tekintenénk egy pártot, mint egy szervezeti egységet, amelyben bizonyos szokások szabályokká válnak, és ahol nemcsak jog, hanem kötelezettség is van. Szerintem, ha megnézzük, hogy minálunk miért van lazulás: amit Thatcher asszony a Konzervatív Pártban nem engedne meg, azt itt szabadon csinálják. Mert ott nincs joga azt mondani a miniszterasszonynak,²⁸ hogy a pártomat nem fogadom el, én önálló akarok lenni. Mert ha ezt mondja, hamar megbukik, de egész Nyugaton. Nem tudom, hogy ezek a szabályok hogy álltak össze, de az állásfoglalásból ki kell *[sic!]* hogy tükröződjön: ha valamit kifogásol, azt igazolnia kell, hogy a fellépés indokolt és nem beírni, hogy ezt és ezt a képviselőt visszahívjuk, mert tíz diák vagy nem diák, vagy nem tudom ki, aláírt vagy néhány iskolával aláírástömeget gyűjtött össze.

Azt mondja a 11. szakasz: a párttagok politikai közössége a pártszervezetek összessége együttműködését fejezi ki. A többség akaratát segítsék elő, az erre épülő akcióegységet. A kezdeményezéseket — én azt kifogásolom — tisztábbá, világosabbá kellene tenni: a kezdeményezéseket jóvá kell hagyatni. Tehát valami szabály. Hogy nemcsak kezdeményezni, hanem jóváhagyatni is kell azt.

Egyébként javításokkal ez használható. Még egyszer visszatérek: utolsó órában vagyunk, nincs sok időnk a kongresszusig. És nincs sok engednivalónk arra, hogy a párttagok egy része, akiknek hatalom van a kezében, akiknek kezdeményezni kellene, akiknek védeni a pártot, a maguk érdekében ne tegyék. Nincs joguk. Elfogadom azt — azt hiszem Pozsgay elvtárs mondta — a Központi Bizottság felelősségéről ő mondott valamit, igaz. Ez a Központi Bizottság is felelős, igen. Ez a Központi Bizottság sokkal felelősebb, mint bármikor volt, mert sokkal nagyobb történelmi időszakban vagyunk, és ez a Központi Bizottság tud még cselekedni, ha a sarkára

áll. És kérem a Központi Bizottságot, ne azt nézze, hogy két perccel többet beszél valaki, hanem azt nézze, hogy mit kell tenni, ki mit tesz, és mi használ.

Egyszer meg kellett volna tenni, és akkor most jobban állnánk, hogy aki megfenyeget bennünket, mint a kecskeméti szószóló,²⁹ hogy vagy megnyerik a választást, vagy új pártot alakítanak; egy komoly pártnál az ilyen rögtön a választút elé van állítva: tessék, mehet uram új pártot alakítani. És mindjárt más lenne a rend, ha nem ijednék meg a fenyegetésektől.

Kérem az Elnökséget, hogy komolyabban vegye a párt szerepét, a párttagok kötelességét. Ha valaki belép egy pártba, az valamit magával visz. És hogy odaillő-e ez a valami a pártba, azt meg kell nézni, és föllépni, és ha föllépünk, megtanulunk harcolni, akkor a kongresszusig még rendkívül sok mindent meg lehet oldani.

Elnézést, hogy talán egy kicsit erőteljesebb hangon beszéltem, de én nagyon sokszor elmondtam, óvtam a pártot, s most is csak ennek tettem eleget. Köszönöm.

NYERS REZSŐ elvtárs: Köszönöm. Persze válságos helyzetben vagyunk, Veres elvtárs. Most még nem mondhatjuk, le is út, fel is út. Le kell folytatni ezeket a vitákat a kecskemétieknek. Még nem mondhatjuk, hogy tessék, menjetek. Kongresszus után, aki... (Veres József elvtárs: Én már mondanám.) Én még nem. Előbb öntsünk tiszta vizet a pohárba, és aztán mondjuk majd. (Hangzavar: nem lehet tisztán éreteni.) — Meglehet, csak nem tudtuk, hogy kik azok.

Tessék, ki kíván hozzászólni. Kovács Imre elvtárs.

KOVÁCS IMRE elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én a programnyilatkozathoz és a politikai beszámolóhoz szeretnék néhány megjegyzést tenni.

Én a programnyilatkozat szellemiségével, szerkezetével egyetértek; úgy hiszem magamról, hogy tudom, mi a funkciója egy programnyilatkozatnak, de azt is tudom, hogy választásokra készülve minden, ami történik, megtörtént már tegnap óta ebben a pártban, az a választásokat is, a választási küzdelmünket szolgálja, vagy éppen nem szolgálja. Én a programnyilatkozatot is ilyen szempontból olvastam és tanulmányoztam, és az a véleményem — még egyszer mondom, hogy egyetértve szellemiségével, szerkezetével —, hogy a további pontosítás, átdolgozás során bizonyos aránymódosításokra volna szükség, mégpedig úgy, hogy az elvi kérdések mellett a gyakorlatiasabb kérdések kapjanak valamivel nagyobb szerepet, és a távlati kérdések mellett a közelebbi időszakra vonatkozó kérdések, állásfoglalások úgyszintén erősödjenek. Erősödjenek azért, mert sokan a választási programnak a csíráját — nem is alaptalanul — már ebben vélik felfedezni, a programnyilatkozatban.

Ennek jegyében szeretnék néhány konkrét megjegyzést tenni, ami nem szövegpontosítás, szövegpontosító javaslat, bár ha erre szükség van, a szerkesztők rendelkezésére állok ezzel is.

Nos, az első javaslatom, megjegyzésem az, hogy szó esett legutóbb is arról, hogy természetes szövetségeseinknek kell tekinteni a jövőben még inkább a szakszervezeteket meg a szövetkezeteket. Én ezzel mélységesen egyetértek, és sok tennivalónk van annak érdekében, hogy ezt a két nagy szervezetet megtartsuk szövetségésünknél. Ezt a készségünket, törekvésünket, úgy gondolom, a programnyilatkozatban is nem nagyon bőven, de ott ahol ennek helye van, ki kellene fejteni részletesebben, valamivel részletesebben, mint ahogyan ma az szerepel a 11-es, illetve a 13-as pontokban.

Konkrétan a szövetkezetekkel kapcsolatban. Úgy gondolom, hogy ez esetben va-

lamivel könnyebb a dolgunk, amikor természetes szövetségesként kívánjuk a szövetkezeteket a jövőben kezelni, hisz a pártnak a szövetkezetpolitikája minden elkövetett hiba mellett is összességében eredményes volt, és ezt, tudják a szövetkezetek is. Tehát szimpatizánsok az MSZMP-vel, és azt szeretnék, ha az MSZMP a szövetkezetek pártja is lenne. De hát ezt a törekvésünket meg kellene jeleníteni, mert az akarunk lenni; meg kellene jeleníteni a programnyilatkozatban is.

A különfélék között egyébként szerepel egy állásfoglalás-tervezet, ha a Központi Bizottság elfogadásra, megerősítésre alkalmasnak tartja, azt hiszem, az nagyon jó szerepet fog játszani, és a szövetkezeti tudatformálásban jó szerepe lesz, de — én még egyszer mondom — a programnyilatkozatban is én olyan mondatot szeretnék látni, valahol ott a 11-es pontban, ami kifejezi azt, hogy az MSZMP támogatja a szövetkezés szabadságát és a szövetkezés önkéntességét és a szövetkezetek autonómiáját, önkormányzatát, az igényekhez igazodó formagazdagságát elismeri és támogatja. Ugyancsak támogatja a szövetkezeti tulajdont, és azt a vegyes tulajdonú gazdaság potenciálisan is fontos tulajdonformájának tekinti, olyan tulajdonformájának, ami jól szolgálja a gazdasági és szociális céljainkat, illetve a szövetkezeti tagok gazdasági és szociális céljait is.

Én azt hiszem, hogy ezek a leglényegesebb elemei annak az állásfoglalásnak, ami a „Különfélék” között szerepel, ezeket néhány mondatban érdemes lenne megjeleníteni itt a programnyilatkozatban is.

A szakszervezetekkel kapcsolatban pedig a tulajdonreformról szóló részhez kapcsolódva: ha nekünk az a törekvésünk, és ez a törekvésünk, hogy a tulajdont, az államigazgatási tulajdont a tulajdonreform során személyesítsük meg, hogy különjön el a tulajdonos, a vállalkozó meg a munkavállaló, hogy ha itt a tulajdonos meg a munkavállaló markánsabban megjelenik, meg a vállalkozó is, akkor a munkavállaló érdekképviselőt ellátó szövetkezetek[et], vagy pedig egyéb más szakmai munkaképviselői szervezetek[et] a társadalmi önrendelkezés nélkülözhetetlen részének kell tekinteni, és ezt, úgy érzem, a programnyilatkozatban is meg kellene jeleníteni.

A másik megjegyzésem a gazdasági részhez, a piacgazdasággal foglalkozó 14-es ponthoz kapcsolódik. Én itt rövidítési lehetőséget is látnék, egyrészt mert a piac működését nem kellene esetleg a programnyilatkozatban ennyire részletesen leírni, de én azt is el tudom fogadni, hogy ezt így leírjuk. Ha viszont arról beszélünk, hogy a piac nem felszabadítás, mint ahogy itt szerepel, hanem a piacépítés során mi az első fontos lépés? Tudniillik az állami támogatás leépítése, ami itt szerepel, akkor én azt hiszem, hogy a második, meg a harmadik lépést is meg kellene említeni. Azt tudniillik, hogy szabadabbá kell tenni a gazdálkodás szereplői számára a gazdálkodás feltételeihez való hozzájutást, amit liberalizálásként nevezünk rövid műszóval, egyrészt, másrészt pedig következő lépésként lényegesen csökkenteni kell az állami beavatkozást, a különféle kötöttségeket a gazdálkodó szervek tevékenységében. Ezt közérthetően, konkrétan, egyszerűen le kellene írni, hogy mindenki értse, tudja, hogy miről van szó, mit képvisel az MSZMP.

Még egy megjegyzés a programnyilatkozathoz: ez a pártban jövőben működő, működhető tagozatokkal kapcsolatos. Szerepel a 26. pontban az ifjúsági ügyek kapcsán, hogy ifjúsági tagozat működtetése célszerű, az MSZMP ezt támogatja. Legutóbb volt arról szó, Nyers elvtárs szólt erről, hogy munkás-, agrár-, szövetkezeti tagozat megalakítása volna célszerű. Nagyon egyetérték ezzel. És ha az ifjúság esetében jelezzük azt, hogy tagozat, külön tagozat szervezése célszerű, akkor az emlí-

tett másik három esetben, tehát a munkás-, agrár-, szövetkezeti képviselőknél is a tagozat megjelenítését célszerű lenne a programnyilatkozatban megtenni. Ezek, amiket itt a szövetkezetekkel, szakszervezetekkel, meg a tagozatokkal kapcsolatban elmondtam, ezek tulajdonképpen a politikai beszámoló határozattéziséhez is érvényesek, mert ott is van ezekről szó. Én ott, ahol a politikai határozat tézisének szerepel, hogy a szövetkezetekkel meg a szakszervezetekkel miként akarunk szövetségben lenni, ott kifejezetten meg is jeleníteném, hogy mi természetes és megbecsült szövetségeseinknek tekintjük a szakszervezeteket meg a szövetkezeteket, hogy legyen ez egyértelmű és teljesen világos az érintettek számára.

És még egy megjegyzést szeretnék tenni: ez a politikai határozattal, illetve beszámolóval kapcsolatos, és az apparátus minősítéséhez kapcsolódik a megjegyzésem. Én örülök annak, hogy a 9. pont foglalkozik az apparátus helyzetével, tényyszerűen, tárgyilagosan. Az a kérésem a Központi Bizottsághoz, a párt vezetéséhez, hogy foglalkozzon az apparátussal, az apparátus helyzetével, mert nagyon nehéz helyzetben van. Én nagyon jól tudom, hogy ma minden párttagnak nehéz a helyzete, minden tisztségviselőnek, mindenkinek, aki az MSZMP érdekeit próbálja képviselni. De higgyék el, hogy különösen nehéz azoknak a pártmunkásoknak, az apparátusban dolgozóknak a helyzete, akik egzisztenciájukkal is idekötődnek ehhez a párthoz, szolgálni akarják ezt a megújulást, csak sok esetben nem tudják, hogy hogyan, miképpen. Szóval az, ami itt le van írva, hogy megtorpant, elbizonytalanodott a pártapparátus, ez sajnos igaz, az azonban nem egészen úgy van, ami többször elhangzott ma is már, hogy az apparátus szétesett. Nem esett szét az apparátus, de tény, hogy szárnyaszegett, elbizonytalanodott, és lényegesen kevesebbet nyújt ehhez a megújuláshoz is, mint ami potenciálisan az apparátusban benne volna. Én azt hiszem, azt nem kell különösebben bizonygatni — gondolom ezzel egyetértenek a Központi Bizottság tagjai —, hogy apparátus nélkül, jól felkészült apparátus mint kiszolgáló sereg nélkül a legjobb testület sem tud eredményes munkát végezni. Ez így van a pártban, államigazgatásban, érdekképviselőben, mindenütt. Tehát nekünk is szükségünk van, szükségünk lesz apparátusra; kisebbre, jobban felkészülte, mint korábban volt. Csak ha nem vigyázunk, nem tartjuk kézben ezt az apparátust, akkor tényleg szétesik, és egy választási küzdelem közepén nem találjuk majd azokat, akiknek pedig fontos szerepük lenne az előkészítésben.

Elbizonytalanodott ez az apparátus, létszámában is csökkent, ami nem baj, mert lényegesen kisebb apparátusra lesz szükség, ezt a véleményt én is osztom. De a nagy baj az, hogy kontraszelekció érvényesül a csökkenésnél: azok távoznak el legelőbb, akik jó lenne, ha maradnának, és azok maradnak, akikről pedig inkább szeretnék megszabadulni. De amikor nem tudunk fizetni úgy, mint másutt, meg amikor — és ezt tartom a legnagyobb gondnak — egzisztenciális bizonytalanságuk van az apparátusban dolgozóknak, akkor nagyon nehezen lehet több meg jobb munkát várni.

Ezért üdvözölve azt, hogy a beszámolóban ez is szerepet³⁰ [kap, én azt kérném, azt ajánlanám, hogy a kongresszusi dokumentumokban, határozatban, nem tudom pontosan hol, az apparátusról, annak a szerepéről, fontosságáról legyen szó, kapjon helyet akármilyen röviden olyan néhány mondat, ami megerősítheti az apparátust, ami hitet önthet azokba az emberekbe, akik szolgálni akarják ezt a pártot, mert — és ezt még el kell mondanom — hogy ez az apparátus már nem az, ami néhány évvel, akár két-három évvel ezelőtt is dolgozott a pártban — sem a központban, sem a területi szerveknél —, tehát én azt kérem, hogy itt a megújulásban a

sok-sok gondunk, problémáink mellett legyünk erre nagyobb figyelemmel. Köszönöm szépen.

(NYERS REZSŐ:) Köszönöm. Tessék, ki kíván még szólni? Horn elvtárs!]

HORN GYULA elvtárs: Kedves Elvtársak, Elvtársnők! Egy olyannal kezdeném, amit a múltkor nem tudtam elmondani, mert elmentem Fonyódligetre a Somogy Megyei Pártbizottság kezdeményezésére az MSZMP-napokra. Meg kell mondanom, nagyon szívesen vállaltam, mert az a meggyőződésem, hogy fontosabbnak tartom, hogy próbáljunk valahogy lelket önteni a párttagokba és közöttük hirdetni a politikát.

Két dolgot mondanék ezzel kapcsolatban, tehát a múltkori ülésre visszatérnék.

Az egyik az, sajnálom, hogy nem szavaztam azok mellett, akik elvileg nem értenek egyet pártok működésével a munkahelyeken — elvileg. Elfogadva Nyers elvtársnak azt a felfogását, hogy választások előtt semmiképpen sem szabad meggyengíteni magunkat. A Politikai Intéző Bizottság ülésén is kifejtettem, hogy legkésőbb 1990³¹ végéig ezt meg kell csinálni, addig lesznek parlamenti választások, akármi-lyen időpont kerül napirendre. Én ezt azért tartom fontosnak, s nem azért, hogy visszaidézzem, és én nem akarok vitát indítani. Elvi kérdésnek tartom, mert ha mi komolyan gondoljuk a reformokon való végigmenetelt annak útján [*sic!*], akkor ezek ilyen következményekkel járnak. Számomra ez az elvi fontosság, és ezt azért is mondom, mert a programnyilatkozat-tervezet és főképpen a KB beszámolója, a főtitkári beszámoló kapcsán is nagyon komoly elvi és egyéb gondjaim vannak.

A második dolog — a múltkorihoz még visszatérve — nekünk nem az a problémánk, hogy a szakszervezet és a kormány között viták vannak és lehetnek, mert lesznek is, és nagyon kemény konfliktusok lehetnek még az elkövetkező időszakban. Személyes véleményem szerint az a probléma, hogy mellékesen intézzük el a nélkülözhetetlen lépéseket, a nagy horderejű szerkezetváltoztatásokkal összefüggő lépések szükségességét és nagyon komoly tömegakciókat folytatunk konkrét ár-és egyéb kérdésekben. A kettő valahogy nincs összefüggésben, és a kettő megint csak azt mutatja, hogy itt az egész programmal és az egész reformvonallal vannak bajok. De hát ezt csak a múltkorira visszatekintve akartam megemlíteni.

Ami a programnyilatkozat-tervezetet illeti: jómagam is részt vettem annak az elkészítésében. Egyetérttek, egy sor, nagyon sok módosulás történt menet közben, ki-munkálás közben. Én azt tartom ma is fontosnak, hogy néhány alapvető elvi-politikai kérdésben szögezi le a párt álláspontját. Ugyanakkor én semmiféleképpen sem abszolutizálnék egyetlen programot se, mert ha belegondolok, hogy a legutóbbi programot hányszor vettük elő, vagy az azt megelőző programokat a konkrét munkánkban, vagy egyáltalán a tanácsstalanságaink közepette — kevés példát tudnék mondani. Szóval [nem] érdemes ezt fetisizálni, de néhány alapvető kérdésben mindenképpen egységre kell jutni. És erre én mindenképpen alkalmasnak tartom a programnyilatkozat-tervezetet.

Veres elvtárs megjegyzéséhez — amit mondott — azért egyet hozzátennék. Hogy milyen eredményeink vannak? Vannak és ki is kell állni azok mellett, amelyek valós értékeknek tekinthetők. De azt ne felejtjük el hozzátenni, hogy 1971 óta megvásároltuk a látszólagos politikai nyugalmat és az életszínvonalat, méghozzá külföldi forrásokból vásároltuk meg. És ennek az árát fizetjük meg most, és fizetjük meg az elkövetkező években.

Ami a beszámolót illeti, tehát a Központi Bizottság beszámolóját: én a magam

részéről — meg kell mondani — nem tudom elfogadni ezt az anyagot. Ha a főtítkár személyes beszámolója, akkor természetesen a főtítkár ügye, de mint testületi tag, a magam részéről nem tudom elfogadni. Miért? A következők miatt.

Először: először is az egész beszámolóknak, tehát a téziseinek, az anyagnak a szelleme rendkívül defetista. Olyannyira defetista és olyannyira önmarcangoló stílusában, megfogalmazásaiban, amely az MSZMP megtett útját 1988 májusától nem hogy reális képbe hozza és reálisan értékeli, hanem ellenkezőleg. Az MSZMP-ről alakít ki végső soron egy szegénységi bizonyítványt. Korábban is felvettem a korábbi központi bizottsági üléseken, hogy ez az MSZMP tényleg pusztulásra lesz ítélve, ha mi magunk is ilyen stílusban állunk az MSZMP problémáihoz. Tudniillik az anyag végig az első részében azt sugallja, hogy minden, ami balhé, baj van ebben az országban, ezekről az MSZMP tehet. Elhallgatva azt, hogy az MSZMP mit csinált 1988 májusától ebben az országban. Méghozzá rendkívül pozitív dolgokat, és ezt nem akarom ismételni, mert már nemegyszer elmondtuk, hogy mi minden történt a politikai színtéren, de merem mondani, a gazdaságban is már. Miért kell egy pártnak a megtett útról ilyesfajta önmarcangoló, mondhatni mazochista képet festeni? Nem tudom elfogadni a magam részéről.

Kettő: miért nem foglalkozunk azzal, hogy az MSZMP-ben vannak ténylegesen eszmei, politikai zűrök és zavarok és hangsúlyoznám, a világon még egy olyan átalakuló társadalom, vagy annak pártja nem volt, amely nem ment volna ilyen zűrzavaron keresztül. Minden eddigi vizsgálatunk, minden eddigi felmérésünk és minden megállapításunk arra utal, hogy ennek a párttagságnak a nagy többsége gyökeres változtatásokat, reformokat, megújulást akar. És ez már előrevetíti, hogy a kongresszuson mire kell nekünk jutni.

Nem tudom elfogadni az anyagban azt sem, ahogy elítéli, gyakorlatilag a szélsőségekhez sorolja a reformköröket. Számomra ez a felfogás elfogadhatatlan, még ha a reformkörök egyes platformjaiban vannak olyanok, amelyek szélsőségesek [*sic!*]. Összességében: hogy ne tudja a párt, a Központi Bizottság rendezni a viszonyát, akár egy ilyen dokumentumban, szerintem ezt nem lehet megengedni. Ezt azért is furcsállom, mert Grósz elvtárs a kezdeti bizonytalanság után pozitívan nyilatkozott, pozitívan vélekedett a reformkörök párton belüli szerepéről. Hát miért nem lehet ebben ezt érzékeltetni? Ez nagyon lényeges kérdés, nemcsak most, hanem a kongresszuson is.

Ugyanakkor az anyagban nincs minősítés a balos platformokról. Azokról a balos platformokról, amelyek nagyon súlyos károkat okoznak a pártnak, és meggyőződésem szerint ma az egyik fő veszélye [*sic!*] a pártnak. Nem a jobboldali törekvések vagy a jobboldal, hanem a balosok. Miért? Mert a balos törekvések és platformok gyakorlatilag azt sugallják — Münnich Ferencéktől [*sic!*] kezdve, jó részüktől, a marxista egységplatformig ezen a párton belül —, hogy térjünk vissza a 88 májusa előtti politikához. Ez a párt öngyilkosságát jelenti. És ettől nekünk el kell határolódnunk, ha nem tesszük meg most, a kongresszusi beszámolóban, vagy nem tesszük meg magán a kongresszuson, nagyon súlyos következményei lesznek.

A harmadik, amit hangsúlyoznék. Azért egy sajátos ellentmondással küszködik 88 májusa óta ez a párt. Azzal az ellentmondással, hogy a vezetése gyökeresen megújult, tehát óriási fordulat ment végbe a vezetés összetételében 88 májusában, ugyanakkor magával cipelt hónapokon keresztül egy olyan platformot, amelyet még a régi vezetés, vagy jórészt annak a stílusa határozott meg. Emlékezzünk arra a vitára, ami a platformszabadságról és sok minden másról folyt magán a pártkon-

ferencián. És ezután itt a párttagságban okozott gondot, hogy miért szakadt el az MSZMP vagy annak vezetése a 88. májusi platformtól. Azért ez is a tényekhez tartozik. Itt már az élet túlhaladta, még hozzá rendkívüli gyorsasággal, olykor súlyos kompromisszumokkal, sőt nagyon erős ráhatásokkal a kialakított platformot.

Negyedik: meggyőződésem szerint mindenképpen értékelni vagy érzékeltetni kell ebben a beszámolóban azt, hogy a pártban akkor keletkeztek nagy zavarok, problémák, amikor radikalizálódnunk kellett a reformok útján. Amikor radikális lépéseket kellett tenni. Legyen ez 1989. februári központi bizottsági ülés [sic!]. Azért emlékeztetni kívánom az elvtársakat, hogy a többpártrendszer és egypártrendszer kérdésében is volt legalább akkora, ha nem nagyobb vita, mint 56 értékeléséről, és utána jelentek meg nagyon ellentmondó nyilatkozatok, annak ellenére, hogy ez a párt, vagy ez a Központi Bizottság itt kialakította egy állásfoglalását [sic!].

Végül, amit én nagyon fontosnak tartok: a helyzet bemutatása mellett — a 14. oldaltól,³² tehát a tézisek a kongresszus politikai határozatára — én részben defetizmusnak, meg nem tudom minek tudom be az ilyesfajta megfogalmazásokat, hogy a Központi Bizottság megállapítja, törekvéseink ellenére nem sikerült megújulási képességünk, progresszivitásunk bizonyítékaként elfogadtatni, hogy az MSZMP áll a változtatás középpontjában. Bocsánat, én ezt így nem fogadom el. És erről beszélni kell, és hirdetni kell, és hangsúlyozni kell, mert tudunk itt tényekre hivatkozni, és ez egyik feladatunk változatlanul, nem pedig negatív oldalról megfogalmazva.

A másik, ennél sokkal fontosabb, a 14. oldalon szereplő kérdések között, meg az azt követő oldalon. Készek vagyunk-e felvállalni egy radikális gazdaságpolitikai fordulatot, vagy sem? Amit az anyag itt megfogalmaz, akkor ezt ki kell vitatni, mert ennek nagyon súlyos, nagyon kemény belpolitikai, a választáshoz kapcsolódó és sok minden más következményei lesznek. De ezt nekünk egyeztetni kell nemcsak itt belül, hanem a nemzetközi, a külső meghatározó partnereinkkel is. Nem hiszem, ha a kongresszus most egy ilyent elfogad, hogy utána képes lesz a kormányzat ezt a további tárgyalássorozatot folytatni a nemzetközi intézményekkel. Meg kell vitatni. Ki kell alakítani ebben az álláspontunkat.

A pártegység kérdéséhez még. Nem csupán arról van szó, hogy a régi módon nem lehet pártegységet kezelni és minősíteni. Meggyőződésem szerint, ha mi most mindenáron a pártegységről, meg a pártcentrumról beszélünk, a pártegység ma a párt bukásával lenne egyenlő, ami alatt értem mindenképp azt, hogy ha a párt nem válik meg azoktól az erőktől, amelyek visszahúzóak, amelyek reformellenesek, akkor a párt sem a választásokon, sem azt követően nem tudja a megújult arcát bizonyítani, és nem tudja a bizalmat visszaszerezni a társadalomban.

Én azt szeretném javasolni, a Központi Bizottság — akár itt, a Központi Bizottság apparátusának szakembereit bízva meg — a beszámoló téziseinek összeállítására egy kis munkacsoportot bízson meg, és mindenképp vitassa meg az Elnökség, és vitassa meg a Politikai Intéző Bizottság is, és azt követően kerüljön még egyszer a Központi Bizottság elé. Köszönöm.

NYERS REZSŐ elvtárs: Maróthy László elvtárs következik. Utána Fejti elvtárs, utána Berend T. Iván.

MARÓTHY LÁSZLÓ elvtárs: Elég súlyos dokumentumok ezek ahhoz, hogy az ember azt remélje, hogy a Központi Bizottság alaposan bonckés alá veszi, mégis-

csak egy kongresszus és egy párt lefolyását, illetve jövőbeli útját fogja meghatározni.

Elolvasva a három anyagot, a szervezeti szabályzatban egy új struktúrájú pártnak a működőképes körvonalai bontakoznak ki előttem. Bizonyos részleteiben még pontosítandó, vagy a súlypontokat kiteendő, de hozzá kell tenni, hogy ezt a pártot még meg kell szervezni. Ez önmagában a szervezeti szabályzat írása alapján nem fog ilyenén alakulni. Ha hozzáteszem azt a „Különfélék” között megkapott másik írást, ami a fegyveres testületek pártszervezeteinek a tevékenységére vonatkozik — nem akarok az e területen teljesen otthonosan mozgóknak dolgába belebeszélni — gyakorlatiasan mutatja a pártszervezéssel foglalkozóknak a mindennapi étellel is összefüggő megoldási elképzeléseit. Majd a szervezeti szabályzatot is, meg az egyes még nyitott kérdéseket is, úgy hiszem, eszerint kell rendezni.

Nagyon vártam a „Történelmi utunk” tanulságait és a programnyilatkozatot. Meg szeretném mondani, hogy az elmúlt hónapok nagy villámlásai, bocsássák meg nekem: nagyotmondásai és harcias kijelentései után számomra struktúrájában, megközelítésében, tárgyilagosságában, komolyságában üdítően hatott. A „Történelmi utunk” tanulságait és [a] programnyilatkozat[ot] alapjaiban én tudom támogatni.

Ami a Központi Bizottság politikai beszámolójának téziseit illeti, nem tudom másként felfogni, csak a munkának egy korai fázisában szokásos fogalmazványt [sic!], amit az ember úgy csinál, hogy céltábla legyen, hogy minél többet lőjenek rá, és aztán majd a tapasztalatok alapján ki fog alakulni belőle a mondanivaló. Ezért én ezzel külön nem szeretnék foglalkozni, az alapját nyilvánvalóan a másik két dokumentumtervezet szelleme határozza meg.

Most már ehhez a „Történelmi utunk” és az MSZMP programnyilatkozatához [sic!]. Ahol én még javítanivalót tartanék rajta.

Tisztelt Központi Bizottság! Észre kell venni a marxista szellemű történetírásnak vagy történettudománynak a legújabb munkáit is; s én nagyon jó névvel, jó szívvél olvastam a Párttörténeti Intézet egyik általam nagyra becsült munkatársának, Szabó Bálintnak a munkáját. A legutóbbi időszak történelmi értékelésének a kritikáját adja meg az írásában.

Szeretném a fogalmazók figyelmébe nagyon jó szívvél ajánlani ezt a munkát. Rendkívül tisztességes, korrekt és igen szakszerű. Nos, ennél az anyagnál, az időtávlatokat is figyelembe véve, én azt szeretném még igényként is megfogalmazni, hogy ne essünk abba, mint rendkívül sokszor a Kárpát-medencében, hogy nem látunk túl a hegyek ormán, és azt hisszük, hogy az összes történelemalakító tényező csak ezen belül működik. Ez a dokumentum tulajdonképpen felöleli a fultoni beszédnek³³ az időpontját, és mondjuk befejeződik Gorbacsov azon kijelentésénél — lehet, hogy mások is mondták, nemcsak Gorbacsov —, amikor az osztályigényeket alárendeli az egyetemes emberi igényeknek, béke, környezetvédelem és egyebek dolgában.

Ha mindezek nem fognak érződni az egyes korszakaink megjelölésénél, lett legyen az 45, 48 vagy a további történelmi periódusokban, amikor a történelem világot átjáró szele a legkülönfélébb dolgokat sodorta ide be, akkor úgy hiszem, hogy rövid idő múltán egy újabb történelmi értékelésre kell vállalkoznunk.

A másik, amit általánosságban szeretnék mondani. Nem tudom függetleníteni magam, amikor önnön múltunkkal és állapotunkkal kell foglalkozni, és ez ma elég gyakori, az ember személyes életében is, hogy a szocializmus jelenlegi állapotát

és a megoldások keresését azért ne a súlyánál fogva mérlegeljen más országoknál *[sic!]*. Engem nagyon foglalkoztat a kínai állapot — anélkül, hogy itt köztudott dolgokat emlegetnék. Egészen véletlen folytán magyarországi látogatása után Csao Ce-jiang vendégeként közel három hétig lehettem Kínában. Sok embert ismertem meg. Kiváló gondolatú, nagyszerű felkészültségű embereket, és úgy tűnt nekem, hogy Kínában a reformnak nagyon alapos bázisa van. Nemcsak a kiemelt körzetekben, az egyetemeken, a pártközpontban, a kormányzati szervezetekben is ilyen tapasztalatokat³⁴ lehetett leszűrni, vagy legalábbis szűrhettem én le.

Nagyon megfogott viszont — és utólag gondolok rá, hogy minden vitánál előjött egy mondat — hogy . . . de ezek nem lehetnek a szocializmussal ellentétes lépések. Ez majdnem skandalásszerűen jött elő újra és újra. Itt van a szovjet példa. Nem tudom még, mi lesz a vége. A gorbacsovi gondolatok nekem nagyon tetszenek, a megoldások már sokkal kevésbé, mert rengeteg általánosságot látok benne. És számomra megemészthetetlen a peresztrojka és a cukorjegy együttes léte. Nem tudom, mi lesz még a vége.

Nem ezen szeretnék én elmélkedni, kedves elvtársak, hanem azon, hogy legalább akkora kommunista pártok, mint a miénk, legalább akkora országok — bocsánat a karikírozásért —, mint a mi hazánk, népünk keresnek megoldást, és nehezen, olykor tragikusan találnak rá. Ez számomra az első szűrleménye *[sic!]* ennek a jelen állapotnak.

Még a „Történelmi út”-hoz: a fultoni beszéd és Gorbacsov között. Nem tudom elfelejteni azt sem, hogy a hetvenes évek közepének világgazdasági eseményei Nyugat-Európa szocialista mozgalmaira is átalakító hatással voltak. Tessenek csak a nyugatnémet Szociáldemokrata Pártnak a dolgaira gondolni — jelen állapotig bezárólag, vagy a Liberal Partyra Angliában; de nem akarom a példákat sorolni.

Ezek azért azt mutatják, hogy a mi gondunkat is kellő alázattal kell nézni, és a megoldási lehetőségeket is komolyan taglalni, s valahol ebben a „Történelmi utunk” tanulságaiban és a programnyilatkozatban ezeknek benne kell lenni.

Miért mondom mindezeket? Egyetlenegy szándékkal. Nekem az az érzésem — és remélem, hogy nem tévedek —, hogy az MSZMP egy olyan megoldásra tapintott rá, amelyik a szocializmus megújulásának egyik lehetséges útját jelentheti. S vannak, voltak olyan erők, akik ezt a fordulatot el tudták érni, és vannak olyan gondolkodók, akik ennek fontos részeit ki tudták dolgozni. Nem akarom itt sorolni a mindennap olvasható tételeket: a tulajdoni kérdést, ennek alapján az érdekvédelem: az érdekvédelemnek a párt, a többpárt szerveződéséig való megjelenése stb.

Ha ez így van — és én nagyon remélem, hogy így van —, hogy megtaláljuk egyik lehetséges útját, amivel persze rengeteg a munka, akkor kell-e nekünk — Horn Gyula mondta az előbb — defetista, önmarcangoló, és sok-sok egyéb módon, ami nem fogja segíteni a kimozdulást? Szóhasználata a múltbeli dolgaink taglalásával ilyenféle úton-módon foglalkozni. *[sic!]*

Ha biztosak vagyunk ebben az útban — én merek azokhoz társulni, akik ebben bíznak —, akkor a programnyilatkozatban is fölvezelt fontos tételeket nagyon magabiztosan, a múltunkbeli dolgokat pedig annyira, amennyire tisztázni kell, és kellő történelmiséggel tegyük, hogy újabb problémákat számunkra, magunknak ne okozunk.

Még egy általános dolog, és nagyon röviden utána pár konkrétum.

Igen, fel kell hívni a figyelmet arra — ami ugyancsak elhangzott —, hogy ez a programnyilatkozat fontos, mert egy platformot fog jelenteni. Mutatja, hogy a

pártnak mi az arculata, de ezzel nem fogunk tudni csatát nyerni. Ez jó lesz arra, hogy tisztázzuk önmagunkat, meg a viszonyokat, a hozzánk való viszonyhoz támpontot adjunk. Berend Iván mondta: az embereket sokkal elemibb dolgok foglalkoztatják, és ha nekünk közvetlen utána választani kell, akkor választ kell adnunk arra, hogy adó, infláció ... és nem sorolom tovább a tételeket. Ne higgyünk abban, hogy ez választási platform lesz. Ez önmagunknak a tisztázást fogja jelenteni.

A mondottak tükrében: mindjárt a preambulumnál van egy mondat: A párt lemond monopolhelyzetéről. Tessék mondani, miért ilyen lemondóan kell erről beszélni? Miért nem jó, amivel utána foglalkozik, hogy egy többpártrendszerű demokráciát akar felépíteni, és a maga erejével és súlyával korrekt partnereket feltételezve, ennek megfelelően működik. Miért lemond? Miért a visszavonul? A megbánja című nótát húzzuk?

Azután egy másik rész, a 4. oldalon azt mondja: ettől kezdve a pártunk igazi története a sztálinizmus elleni belső küzdelem története.

Kedves Elvtársak! Nekem Veres Péter jut eszembe, a maga nagy[on] életszerűségével, amikor Illyés³⁵ elmélkedését és az Árpád című versét olvasta, hogy amikor megjelenik Árpád, és az új honfoglalás kérdéséről beszél valahol a Vereckei-szorosban, azt mondja Veres Péter: én azt hiszem, Árpádot jobban foglalkoztatta az, hogy hogyan lehet megmaradni, meg mit lehet enni, mintsem az, hogy a honfoglalás dicsőségének a legkülönbébb problémáit emlegette volna. Nem hiszem, hogy ettől kezdve a párt története a sztálinizmus elleni küzdelem története. Egy új társadalom építéséért való történelem volt és lehetett.

A reformerők csatavesztése, esik róla szó az egyik fejezetben, az 1975-ös programnyilatkozat stb. Nem versengve Veres Józsi bácsival, azért azok közé tartozom, aki ebben a teremben élték meg ezt az időt. Azóta is visszatér bennem, mert a szereplők, a főszereplők jelen vannak. A fő tételei: a reformerők veszítettek csatát, vagy nem voltak a reformerők teljesen felkészülve arra, hogy csatát nyerjenek, vagy mások voltak itt. Egy bizonyos: valami másra is utalva szeretném mondani, volt itt egy kulcsmondat akkor 74-ben, vagy 75-ben. Megvolt a terem rakva a Központi Bizottság tagjain túl tudósokkal is, szövetségesekkel is: hozzászóltak, nagy-nagy vita volt. Akkor az összefoglaló előtt elhangzott egy mondat, ami úgy szólt, hogy „a szocializmus építése és az alacsony növekedési ráta nem férnek össze egymással”, a szocializmus fejlődése legalább 4–5%-os növekedési rátát igényel. Ha volt hangfelvétel, akkor vissza lehet idézni: ez lett utána a kulcsmondat.

Miért szeretném külön a figyelembe ajánlani? Azért elvtársak, mert ennek az időszaknak volt a lózungja az is, hogy megállítjuk a olajárakat a határon. És én olyan gyönyörű tűzijátékot hallottam itt a tudósaink részéről a világ állapotáról és forgandóságáról a gazdaság dolgait illetően, hogy bizony ember legyen, aki akkor abból kihámozott volna valamit. És erre mondtam az SZDP-nek az útját is a túloldal szóval [sic!].

Én nem szeretnék reformista mártíromságot rajzolni, szeretném viszont tudni a tényleges okát, vagy bemutatni a párt előtt. A figyelmet arra fordítanám, hogy ebben az időszakban is mi volt a hibás politikai döntés. Mert szerintem egy hibás politikai döntés született, egy nagyon hibás politikai döntés, tényleg voluntarista, nem modellhiba és nem a reformok mártíromsága következett be. Jó lenne pontosan tudni, hogy később nehogy útvesztőbe keveredjünk. Megint csak példaszerűen: új szocialista pártot; ezt fejezze ki a párt nevének megváltoztatása. Isten ments, hogy belekeveredjek ebbe a vitába. Bevallom, elvtársak, én ma nem érzek a névváltozta-

tásban akkora vonzerőt, mint abban, ha a pártot tudjuk olyan modern párttá változtatni, hogy képes a problémáival szembenézni.

Ehhez a programhoz még egy apróságot, a már említett — más megközelítésben — a párt ifjúsági tagozati ügy. Főltétlen külön pontot adnék neki, nem egyszerűen szerkesztési okból. Kérem szépen, borzalmas nagy hibákat követtünk el az ifjúsági szervezetünkkel kapcsolatban az elmúlt hónapokban. Egy jövőre néző pártnak az ifjúsággal a jövővel is megújulással nagyon jó viszonyba kell lenni [*sic!*], és ez a tagozat kaphasson egy új pontot, hogy ezzel is kifejezzük, ami igazából való.

A szervezeti szabályzathoz tényleg csak egészen röviden. Anélkül, hogy magyarázkodnék. A második szakasznál az olvasható, hogy a párt marxista szellemű politikai szervezet, amely magáénak vallja a szocialista mozgalom történelmi céljait stb. stb. Kedves Elvtársak! Sokan vagyunk itt, akik azt tudják elfogadni, megmondom kerek perec [*sic!*]. Ennek a mondatnak számomra úgy van elfogadható lehetősége [*sic!*], ha úgy hangzik: amely magáénak vallja a szocialista—kommunista mozgalom stb. stb. Hiszen azt mondtuk, és az hangzott el pártelnökünkötől is nem egyszer, hogy mindkét értéket tükrözni kell: ez nemcsak szóhasználat, de tartalmában át kell hogy szője a mi megújult pártunknak is minden egyes jellemzőjét. Nem akarom ezt végigcitolni.

Csak még annyit befejezésül, érdekes módon a reformerők részéről tett észrevételezés e tekintetben nagyon egyértelműen épp a szocialista és a kommunista vonásokat erősíti meg. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Következik Fejti elvtárs.

FEJTI GYÖRGY elvtárs: Kedves Elvtársak! A szervezeti szabályzatról szeretnék előbb szólni, nagyon röviden, mert igen alaposnak, körültekintőnek, egyszerűen profi munkának tartom. Úgy gondolom, hogy ez egy más karakterű, jellegű pártnak a filozófiáját, irányítási struktúráját, szervezeti felépítését vázolja fel. Ugyanakkor egészen biztos vagyok abban, hogy az a pártmodell, amit ez felvázol, ez nem erre az MSZMP-re egyszerűen adaptálható pártmodell. Ez a párt nem az a párt, amit a szervezeti szabályzat előrevetít. Van bennem némi kétely és félelem, hogy működik-e ez a nagyon rokonszenves pártmodell, amit a szervezeti szabályzat rögzít, vagy mikor működik majd?

Nincs most napirenden, de nem akarok még egyszer szót kérni, ugyanezt tudom elmondani az ügyrendről is. Nagyon alaposan végiggondolt, cizellált, de ehhez egy olyan küldötti összetétel kell, amelyik akceptálja a szabályokat, és nem úgy viselkedik, ahogy éppen rájön. Na most, ebből én azt a következtetést szeretném magunk számára levonni és ajánlani, ha el akarjuk kerülni azt a csapdát, hogy a kongresszus első napján, vagy első két napján ügyrendi kérdésekkel és szervezeti szabályzattal összefüggő kérdésekkel foglalkozzunk, és ekörül éljünk lelki életet — ami mélységes kiábrándulást okozna a társadalomban —, akkor a kongresszusig hátralévő időt egyebek mellett arra lehetne felhasználni, hogy igen alaposan a küldöttekkel megbeszéljük a szervezeti szabályzat nyitott kérdéseit; ahol lehet, próbaszavazással vagy rendes szavazással döntsenek a küldöttek a felvázolt alternatívák között, és az ügyrendet is sajátítsák el a küldöttek, emésszék meg a küldöttek, mert csak úgy fog működni a kongresszusunk.

Úgy gondolom tehát, hogy némi munkával olyan 80—90%-ban le lehetne zárni a nagyon sok alternatív kérdést, amit ezek a dokumentumok ma tartalmaznak.

Semmiképpen nem ajánlom, hogy most a Központi Bizottság döntsön ebben, ez

már a küldötteknek a dolga lenne. Ezt a munkát végezzük el, és egy olyan 20—25% kérdést lehetne nyitva hagyni a kongresszuson. Nagyon szerencsés lenne, ha a kongresszus első napján, talán nem is a nap végén, feltétlenül minden ügyrendi kérdést és minden szervezeti kérdést magunk mögött tudhatnánk.

Áttérve ezután a sokkal inkább tartalmi kérdésekre. Egy olyan pontja van a szervezeti szabályzatnak, ahol én az elmozdulást jó irányúnak tartom, de nem tartom elégségesnek. Azt hiszem, hogy a többpártrendszer keretei között végzett politikai munkának, ezen belül a parlamenti munkának is van egy sajátossága. Tudniillik a párt döntéshozatalának nem egy centrum[a] van, hanem legalább kettő centruma van, és ezek nagyjában-egészében mellérendelt viszonyba kerülnek egymással. Ez nyugat-európai működő parlamenti demokráciákban kitapinthatóan így van, és jól látni, hogy Lengyelországban is áttolódott a parlamenti csoportok környékére a párt döntési centruma. A Parasztpártnál, Demokrata Pártnál egyértelműen így van, és a Lengyel Egyesült Munkáspárt is kissé bajban van, hogy hogyan lehet a vezető testületeinek a döntéseit szinkronizálni a parlamenti képviselők álláspontjával. Ezért én úgy vélem, hogy elébe kellene menni ennek a problematikának és lényegében mellérendelt viszonyt létrehozni a párt elnöksége, illetve a kommunista parlamenti képviselőcsoport között, és valami olyan munkamegosztást, hogy a parlamenti képviselőcsoportban formálódjon meg minden olyan politikai döntés, ami a párt gazdaságpolitikájával, közigazgatási politikájával, a törvényhozással — és talán a biztonságpolitikával is — függ össze. Tehát ahol a döntési kompetencia a parlamenté. A kifejezett pártkérdésekkel, pártszervezési kérdésekkel, a pártok közötti kapcsolattal, tagozatokkal, pártoktatással, pártgazdálkodással és egyéb más, kifejezetten pártjellegű ügyekkel kapcsolatos döntések kizárólagos színhelye a pártelnökség legyen. És a választmány tudná a nagyjában mellérendelt két testületnek a döntéseit szinkronizálni és harmonizálni. Tehát a választmányban kellene találkozni ennek a két döntési centrumnak.

Elképzeltető persze, hogy egy lépésben nem lehet ezt a modellt megközelíteni, de valamivel nagyobb lépést ebben az irányban szükséges lenne tenni és a szervezeti szabályzatban is rögzíteni ezt, hogy komoly szerepe van a párt parlamenti frakciónak a párt döntéseinek a kialakításában.

Hozzátenném: ez érinteni fogja természetesen az apparátusi struktúrát is. Én úgy tudom elképzelni, hogy a párt frakciója köré kell megszervezni a pártapparátusnak legalább a felét és ott — hogy állami költségvetésből finanszírozzák-e a szakértőket, vagy a pártköltségvetésből, ez részletkérdés — kell a döntési, az egyik döntési műhelynek lenni a pártpártnál mellett.

Néhány mondattal szeretnék foglalkozni a további előterjesztett dokumentumokkal. Én is azon a véleményen vagyok, hogy a történelmi utunkról szóló dokumentum árnyalt, hasznos elemzés, és elfogadható a kongresszuson alapos megvitatásra. Lényegében hasonlóan, a további munka alapjául elfogadhatónak tartom a programnyilatkozatot, amit szintén egy nívós munkának tartok, hozzátenném azonban, hogy itt két dilemma felvetődik.

Szükség szerint ez a programnyilatkozat az általánosságok szintjén mozog. Ebben a műfajban nagyon színvonalas. Ugyanakkor a pártközvélemény nem ilyen típusú dokumentumra gondol, vagy nem csak ilyenre. És a szélesebb közvélemény is nagyon pragmatikus kérdéseket tesz fel, és nagyon hétköznapi kérdésekre vár választ. Jól látom, hogy a programnyilatkozat nem lehet két műfajú egyszerre, tehát nem foglalkozhat hosszabb távú elméleti stratégiai kérdésekkel, és nagyon konkrét

napi ügyekre nem adhat választ egyszerre, de ezt a dilemmát fel kell oldani, és egy feloldási lehetőség az, hogy a programnyilatkozat mellett — és ez a nyugat-európai pártok gyakorlatában nem ritka — részállásfogalások születnek nagyon konkrét napi kérdésekről. Ezt alaposan meg kell fontolni, hogy túl a programnyilatkozaton, nagyon aktuális napi kérdésekről akár nyolc-tíz külön állásfoglalás, külön határozat szülessen, ami itt a párt választási küzdelme szempontjából is kiaknázható lenne.

És itt van a másik dilemma. Nekem az az érzésem, hogy nem tükröződik a kongresszus előkészítésén és a programnyilatkozaton sem, hogy néhány hónap múlva, hogy mikor, nem tudjuk — erről beszéltünk az előző napirend kapcsán —, de a kongresszust követően néhány hónappal választások lesznek. Ez nem tükröződik az eddigi előkészületeken, holott a többi párt, amelyek közül néhány szintén az idén fog kongresszust tartani, vagy országos értekezletet tartani, alapvetően azt fogja exponálni, hogy mit akar a választásokon. Ezt a dilemmát is fel kellene oldanunk, mert azt hiszem, hogy a választásra megint nem valami konzisztens, kerek programmal kell menni, hanem a potenciális MSZMP-szavazókat foglalkoztató kérdésekre kell — számunkra többé-kevésbé elfogadható — választ adni. Ezért én bizonytalan vagyok abban, hogy kell-e egy külön, valamilyen választási programot előterjeszteni. El tudom fogadni azt, hogy most még ez nem időszerű, ezt a pártválasztmány készítse el majd nem sokkal a kongresszus után, de hogy jobban kell exponálni a választással kapcsolatos kérdéskört és gondolatvilágot a beszámolóban, egyáltalán a vitában és dokumentumokban is, egészen biztos vagyok.

NYERS REZSŐ elvtárs: Berend T. Iván elvtárs következik.

BEREND T. IVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Három kérdésről szeretnék szólni.

Az első a történeti utunk programnyilatkozat [*sic!*] dokumentum. Tulajdonképpen nem a dokumentumhoz szólnék — magam is tagja voltam a bizottságnak, részt vettem a munkában —, hanem ahhoz a kérdéshez, amit most Fejti elvtárs exponált.

Én is úgy érzem, hogy az adott helyzetben, amikor a kongresszusunkra sor kerül, és ez a nyilatkozat, mondjuk elfogadásra kerül, vagy módosításokkal elfogadásra kerül, csalódást okozhat akkor is, ha nem lehet érdemben igazán kritizálni. Azok körében is, akik, mondjuk egészében egyetértenek vele. Mégis csalódást okozhat, azért, mert a rövid távú feladatokra keresnek, vagy problémákra keresnek választ, és azokra nem találhatnak benne választ. Nem is találhatnak. A kettőt nehéz is ötvözni.

Én nagyon egyértelműen — Fejti elvtárs mint dilemmát említette — azon az állásponton vagyok, hogy nélkülözhetetlen a kongresszuson egy választási program: ez összefügg azzal, amit az előbbi témánál úgy fogalmaztam, hogy a kongresszust úgy fogom fel, mint a választásra való első nagy indító összejövételünket, és ebben bizony konkrétan kell szólni a rétegekhez is, tehát a parasztokhoz [*sic!*]. Vagy nem csak ilyen osztályszerkezetben: a falusiakhoz, a fiatalokhoz, a nyugdíjasokhoz és így tovább. Arról, hogy mit akar a párt ezeknek a rétegeknek a helyzetével kapcsolatban. Ezt egy program nem fogalmazhatja meg, egy programnyilatkozat nem tudja ezt ilyen módon kezelni, mert ez egy nagyobb távú elvi, elméleti célkitűzés. De a választások indításánál, ha mi később hoznánk ki ugyanezt a választási programot, az is rossz lenne, mert akkora érdeklődés figyel most a kongresszusunkat, hogy ha ez elmarad, akkor azt mondják, csak általánosságban tudnak beszélni, s ez nem jó. Most ezt a figyelmet ki kell használnunk, hogy a választási programot is behozzuk. Én úgy érzem, hogy ez nélkülözhetetlen. Ez volt az első kérdésem.

A második, ez a Központi Bizottság beszámolója, illetve a most vitára tűzött tézisei, amiket Horn elvtárs nem tartott elfogadhatónak. Nagyon sok szempontból én sem tartom elfogadhatónak; leginkább úgy érzem, hogy az elmúlt időszak értékelését — nem is az értékelését —, a 88–89-es vitákat, a párt egész helyzetét ebben a két évben tulajdonképpen csak a felszíni jelenségek alapján tudja megközelíteni. Személyi viták, a vezetés kérdése, módszerbeli kérdések és így tovább. Nem tud eljutni egy olyan elemzéshez pillanatnyilag a tézistervezet a mai állása mellett, amely valahol most már megpróbálná elméletileg megragadni ennek az egy-két, vagy másfél évnek az igazi mozgását a párton belül. És ebből következően egész más következtetésre jut, mint amilyen következtetésre jutnia kellene, vagy lehetne ebből.

Ugyanis itt sok mindenben folytak a viták. A párton, a Politikai Bizottságon belül személyi viták is folytak, ha úgy tetszik. Nagyon sokszor kérte számon a Központi Bizottság, nem jutottunk nagyon előre ebben. Folytak viták 56 értékelése körül. Tulajdonképpen ez volt úgyszólván a vízváltó a viták kirobbanásában. A többpártrendszer és egy sor más kérdéstről *[sic!]*. És ha most elméletileg próbálunk hozányúlni ehhez az időszakhoz, akkor körülbelül arra juthatunk első megközelítésben, úgy tudnám fogalmazni, hogy egy olyan útkereső vita volt, amelyben a vitázó partnerek nem tudták pontosan, hogy miről vitatkoznak, nem formálódott ki még egy végleges, kikristályosodott álláspontjuk, de kerestek választakat, utakat és ennek során a vitában előbbre haladtak, míg azt hiszem, a mai időszakra eljutottunk egy bizonyos tisztázódáshoz is.

Miről van ugyanis szó? Mindazok a kérdések, amelyek akár a tulajdonviszonyok tekintetében ma már teljesen elfogadottnak tekinthetők ebben a körben, és ennél sokkal szélesebb körben is, a vegyes tulajdon. Vagy a szocializmus egész felfogása egy ilyen pártállami szocializmusból egy többpártrendszeres demokratikus szocializmus platformjáig; a szociális kérdések kezelése, a szervezeti szabályzat működése *[sic!]*. Mindezekben a kérdésekben tulajdonképpen nagyon³⁶ eltávolodtunk attól a pártmodelltől és pártprogramtól, amelyből elindultunk akár 88 májusában is, amit természetesként kezeltünk még akkor is. És ha meggondoljuk, akkor ez elméletileg teljesen tisztázatlan még előttünk. Valóban elhangzott már itt, idézték is — Maróthy elvtárs utalt rá —, hogy most hangsúlyozzuk: a kommunista—szociáldemokrata *[sic!]* elem egyesítését kell érvényre juttatnunk, nem tudjuk pontosan, hogy ez mit jelent. Mint jelszó nagyon csábító jelszó, nem igazán tisztáztuk, legalábbis ezen a fórumon nem, ahol a legfontosabb lenne, ilyen vitára nem került egyáltalán sor, és ezért a központi bizottsági beszámoló sem tudja tükrözni, hogy hogyan értelmezzük ezt.

Itt nincs most mód arra, hogy erről igen hosszan beszéljen az ember. De én úgy érzem, és úgy értékelem, hogy tulajdonképpen eljutottunk — és már a korábbi vitákban föl-fölbukkant ez az álláspont — az előttünk álló kérdéseknek egy olyan megválaszolásához, ami igen erősen emlékeztet a második világháború utáni európai szocialista, szociáldemokrata balszárny platformjához, ahol a demokrácia *[sic!]* és a szocializmusnak egy ilyen demokratikus felfogása, vagy a Magyar Szociáldemokrata Pártnak az az első választási jelszava, hogy ma a demokráciáért, holnap a szocializmusért, akkor nagyon kritizált jelszó volt a kommunista párt részéről, de tulajdonképpen attól függ, hogyan értelmezzük ezt; nagyon sok vonatkozásban ezen az állásponton vagyunk. Nem realizálható a szocializmus úgy, ahogyan elképzeltük. A demokrácián keresztül, egy vegyes tulajdonú gazdaságon

keresztül vezet efelé az utunk. Az osztálybázis felfogása, az osztályharc felfogása [sic!].

Végző soron, ha szocialista, szociáldemokrata és kommunista nézetek ötvözéséről beszélünk, akkor arról beszélhetünk, hogy bizonyos eredeti marxi kommunizmusfelfogások és a szociáldemokrata felfogás ötvözetéről van szó sokkal inkább, mint mondjuk a 30—40-es évek kommunista pártjai kommunizmusfelfogásának és a szociáldemokráciának az ötvözéséről.

El kell jutnunk az elméleti tisztázáshoz: el is vetettük sokszor azt, hogy megpróbáljunk szocializmusképet fogalmazni. Na, ez azért nagyon fontos, mert ha Nyugatra nézünk, a nyugat-európai pártokra, akkor ez az egész folyamat lejátszódott tulajdonképpen az elmúlt 20 évben Nyugat-Európában. Nyugat-európai testvérpártjaink, kommunista pártjaink végigkínlódta ezt a vajúdo, gondolkodó, töprengő időszakot és tulajdonképpen nagyon tanulságos, hogy milyen következményekkel járt ez.

Az Olasz Kommunista Párt eljutott körülbelül ehhez a szocialista—szociáldemokrata platformhoz. És azt mondja, hogy a kommunista párt még a névben is tulajdonképpen történelem, hagyomány, így nőtte ki, a mai világban így válaszolja meg a kérdéseket; ez egy szocialista, szociáldemokrata válasz. És az olasz párt ezzel a belső átalakulásával az egyetlen létező, erős kommunista párt maradt Nyugat-Európában.

A többi párt tulajdonképpen, vegyük a franciát, amelyik a másik legerősebb volt, az nem tudott túljutni azon, hogy egy ilyen megreformált hagyományos kommunista párt maradjon; vajúdott és néha tovább akart lépni, máskor még eddig se, és tulajdonképpen eltűnt a francia politika színteréről, sajnos.

Én úgy érzem, hogy bennünket is ezek a veszélyek fenyegetnek, vagy ezek a megoldások állnak előttünk, és ezért én nem tudok egyetérteni a Központi Bizottság beszámolója téziseinek azzal a megoldásával, amivel Horn elvtárs is vitázott, hogy ugyanis itt egy ilyen kompromisszumos józan többség — ez a kifejezés szerepel itt —, a szélsőségek elleni fellépés összefogó kompromisszuma jegyében lépünk fel a kongresszuson, mert úgy érzem, hogy ez tragikus lesz a párt jövője szempontjából. Nem a józan többségre kell apellálnunk, remélve és igényelve és mozgósítva, hogy a józan többség elfogadja ezt a programot [sic!]. De nem valami középutat kellene itt keresnünk, hanem a megújulásnak ezt az elvi tartalmát kell adni, mert minden egyes részletkérdésben eljutottunk eddig, mondjuk ki összefüggésében a következtetést: hogy egy ilyen típusú szocialista, baloldali szocialista, szociáldemokrata elképzelésben látjuk a megoldást, és nem egyszerűen a hagyományos elmúlt évtizedek kommunista pártjai ilyen-olyan kisebb-nagyobb reformálásával keressük az utat, mert — legalábbis végig kellene vitatni, ha nem értünk egyet ebben, de megítélésem szerint nagyon sokan értünk ebben a teremben is egyet ezzel — más út nincs előttünk.

És azt hiszem, hogy az elmúlt időszak egész politikai mozgását ez a probléma határozta meg. Az ugyanis, hogy itt vitáztunk, egy minden hatalmi eszközzel rendelkező párt megosztottan vitázott, nem tudta pontosan miről, de volt egy reformszárny egyre erősödőbben és hangosabban, volt egy hagyományos szárny, amely ugyancsak reformpárti volt a maga módján, de tulajdonképpen nem jutott el, vagy nem jut el ma sem egy ilyen radikális átalakulás gondolatáig, és patthelyzet alakult ki a két szárny vitájában. Tulajdonképpen a reformszárny nem tudott úgy felülkerekedni, hogy egyértelműen képviselje ezt az átalakulást, a hagyományos szárny nem

tudta folytatni a régi politikát, és az így keletkező vákuumban felnövekedett az ellenzék. Mindent kiragadva a kezünkől, a kezdeményezést, az átalakítást, a demokrácia zászlaját, mindent.

Azt hiszem, ha a kongresszuson mi egy ilyen centrumpártisággal, a józan többséggel, a szélsőségek ellen vitázunk, ez a belső megoldatlanság fennmarad, a kongresszus után sem fog tulajdonképpen ez a belső vita megszűnni, mert nem szűnhet meg, amíg nem tisztázódott a két platform, amiről szó van, ami személyi ellentétekben is megjelenik, módszerekben is megjelenik, de a lényege mégis két eltérő platform, amit nem mondunk ki, nem mondtunk ki egyáltalán, és akkor, ha fennmarad ez a belső bizonytalanság, egy álkompromisszum és álegység jegyében, akkor nincs esélyünk a cselekvésre, mert ez bénította meg végül is mind a két szárny cselekvését az elmúlt másfél évben is.

Én azt hiszem ezt végig kellene gondolunk, ha kell végig kellene vitáznunk, mert ezt nem tettük meg, és enélkül nem tudunk egy igazán érdemi beszámolóval fellépni a kongresszus előtt. Én úgy érzem, ez a lényege a kongresszusi beszámolónak, amihez el kellene jutni. Ez volt a második kérdés, elnézést, hogy erről hosszabban beszéltem.

A harmadikról nagyon röviden. Ez a Nagy Imre-ügy, ami a múltkor előkerült, én nem voltam itt a múltkori központi bizottsági ülésen, nem voltam Magyarországon még, és a mai ülésen is felmerült ez a téma, természetesen. Én, amit erről halottam és tudok, az engem mélységesen megdöbbsent, tulajdonképpen úgy érzem, hogy ez az egész Nagy Imre-ügy most a párton belül és a vezetésen belüli viták egyfajta aduja kíván lenni. Van, aki úgy gondolja, hogy a Nagy Imre-ügyben manipulált módon összeválogatott és feltehetően a KGB által más utakon, de Magyarországra küldött dokumentumokkal^{36/a} csapást lehet mérni a reformszárnyra, vagy mindazokra, akiknek Nagy Imre egyfajta zászló vagy irányjelzés, és így tovább.

Ami a megújulásunkkal kapcsolatos. Nem véletlen, hogy az 56 körüli viták olyan hevesek voltak. Ez nem egy múlt, nem egy történelmi vita, ez a megújulással kapcsolatos vita. Sokan azt hiszik, hogy ezzel, ha most itt leleplezik Nagy Imrét, akkor ez leleplezi az egész reformszárnyat is bizonyos értelemben. Ha kimondjuk, ki volt a Nagy Imre a 30-as években, bizonyos dokumentumokra építve, akkor ezt mondjuk az erőkre is, amelyek 56 értékelése vagy 56 kapcsán most fellépnek, csapást mérhet *[sic!]*. Lehet. De én úgy érzem, és én nagyon felhívom erre a figyelmet, hogy életveszélyes játék ez. Én úgy érzem, hogy ez nem Nagy Imrére, mert őt ez nem hiszem, hogy túlzottan érdekli ma már. Nem is Nagy Imre híveire mér igazán csapást. Ezek zömében idősebb emberek, vagy akik már történelemből tanulva valamit, ezt jelszónak tekintik, vagy jelképnek tekintik, nem azokra mér igazán csapást, nem is a reformszárnyra. Ez, én úgy érzem, a magyar kommunista mozgalom és mindenfajta baloldaliság és szocialista mozgalom rendkívül súlyos dezavválása. Ugyanis egy átlagember, akinek mondjuk ehhez a mozgalomhoz túl sok köze nem volt, az Nagy Imre ilyenfajta leleplezési törekvéseire, ami meglehetősen kiragadott így egy történelem nélküli, a 30-as évek szovjet valósága nélküli, a magyar emigráció valósága nélküli *[sic!]*. Nem folytatom.

Kiragadott és manipulált dokumentumokra épül; az átlag odafigyelő ember számára csak azt jelenti, hogy kérem, a kommunistákkal hetedízíglően sem szabad szóba állni, mert ezek közül mindegyik megéri a maga pénzét. Nem a reformszárny, hanem az egész párt választási lehetőségeit ássa alá, ha ilyen leleplezéseket kívá-

nunk, vagy az ún. igazság nevében akarunk kiállni, mert ez az igazságnak csak egy része, egy töredék része. És nem lehet ezzel így kiállni.

Nem beszélve az egész Nagy Imre-jelenségről, nem akarom ezt a vitát felújítani. A magyar történelemből jól ismert a Martinovics Ignác-jelenség is. Tudjuk, hogy a magyar jakobinusok mozgalma a magyar történelemnek egy elévülhetetlen értékes fejezete, és ezt nem befolyásolja az, hogy a Martinovics Ignác egy osztrák rendőrbesúgó volt, mint az abszolút közismert a magyar történelemből. És az osztrák rendőrbesúgásból jutott el a kivégzésig, vállalva a végén ezt a szerepet.

Kérem szépen, nem érdekesek itt a történelmi analógiák, csak azt szeretném ezzel hangsúlyozni, nagyon el kell gondolkodni az egész ügyön, és én azt javaslom a Központi Bizottságnak, hogy úgy kezelje ezt az egész Nagy Imre-kérdést, hogy most messzemenően ki kellene kapcsolni a választásokig terjedő egész időszakban. Rábízni az utókorra, a történelemre, a történelmi értékelésekre majd a teljes Nagy Imre-kép kialakítását, és nem foglalkozni most ezzel az ügygel, mert öngyilkos politikát folytatunk vele. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Kérem szépen, én most azt javaslom, hogy tartsunk egy óras ebédszünetet, és aki még hozzá kíván szólni, az egy kis cédulán jelezze. Romány Pál elvtárs már jelentkezett.

E b é d s z ü n e t

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Kedves Elvtársak! Folytatjuk az ülést. A rend kedvéért a vitában hozzászólásra jelentkezők névsorát felolvasnám, mert nem biztos, hogy stimmel: Romány Pál, Kárpáti Ferenc, Takács László, Barabás János, Révészné Kéri Anna, írásban beadta³⁷, ezt nyugtázzuk, Rajki Sándorné, Balogh Sándor, Bartha Ferenc, Boros László elvtársak. Megkérdezném . . .

NYERS REZSŐ elvtárs: Bereczky Gyula, Takács helyett Bereczky Gyula.

TAKÁCS LÁSZLÓ elvtárs: Ha két Takács László van, akkor biztosan ő kért szót, én nem.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Nem, nem. Tehát Takács László helyén Bereczky Gyula. Kíván-e még most [*sic!*] jelentkezni a vitában? Nem. Köszönöm szépen. Folytatjuk a vitát. Romány Pál elvtárs következik.

ROMÁNY PÁL elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Először a beszámolóhoz szeretnék szólni. Azt gondolom, mindannyian emlékezünk arra, hogy a Központi Bizottság indítványára fogalmazódott meg ez a napirend a mai ülésre, azért hogy széljegyzetekkel, észrevételekkel lehessen ellátni, és így a Központi Bizottság jobban fel tudjon készülni, a Központi Bizottság beszámolója teljesebbé válhasson a kongresszusra. Éppen ezért én velejárok dolognak tartom, hogy többen előttem is, és magam is folytatom a kiegészítendő kritikai észrevételeket a beszámolóval kapcsolatban. Összesen három rövid megjegyzést szeretnék tenni.

Az első: hiányzik ebből a tézisgyűjteményből még, legalábbis az én olvasatom szerint, a nemzet helyzete. Tehát az a nemzeti kép, az a tükör, amiért ez a párt él, dolgozik, küzd, van vagy nincs. Tehát valahogy ezt szélesebben kellene indítani is,

bemutatni is, átfogni is, egy kicsit azt is bemutatva, hogy ez a másfél esztendő többek között miért, milyen nemzeti gondolkodás, milyen egyéb okaink miatt lett olyan, amilyen. Mert ezt nemcsak a párt formálta egyes-egyedül. Vezényelte, dolgozott vele, de nyilvánvaló, hogy nem volt hatás nélkül az a közeg, ahogyan mi élünk, és most eszembe jut az az Illyés Gyula-i mondás, amikor egyszer úgy fogalmazott, hogy a magyarokat szeretné figyelmeztetni, a magyarok szellemileg önmagukat Franciaország és Anglia között képzelik el, holott Magyarország — mondta Illyés Gyula — szellemileg is ott van, ahol földrajzilag, valahol Lemberg és Niš között. És sok mindent kell még — folytatta azután — tenni azért, hogy Európához szellemileg is meghatározottabban jusson el.

Tehát röviden ezt szerettem volna első megjegyzésnek említeni, hiszen ezzel lehet arra is válaszolni, hogy tulajdonképpen az MSZMP-re rákényszerítették ezt a másfél évet, vagy éppen ez az MSZMP-nek volt egy győzedelmes, sokféle kezdeményezéssel teletűzdelt küzdelmes másfél éve. Én az utóbbi mellett vagyok. És ezt is világosabbá kellene tenni, világosabbá. Abban egyetértek Horn elvtárrsal, hogy most egy kicsit ez negatívabb, mint ahogy ezt szeretnénk. Tehát nem rákényszerítették a másfél évet, de ugyanakkor beszorult az MSZMP ez alatt a másfél év alatt, és hátrált. Hátrált. És ebben viszont magunk is hibásak vagyunk. Ez tükröződik a tézisben. Sokszor átvettük a velünk vitatkozók, ellenfelek, vagy ellenzékiek frazeológiáit.

Itt hadd mondjam el, nem tudok egyetérteni Horn elvtárrsal, egy másik tézisével, hogy mi már 1971-ben a hitelből éltünk. Megvásárolta ez az MSZMP, ez a vezetés a lakosság békéjét a hitelből. 1971-ben kérem szépen a mi hitelünk a nemzeti jövedelemnek néhány százalékát tette ki, és én azt gondolom, nem szabad, hogy megbántsuk ezt a lakosságot azzal, amivel az ellenzék minket akar bántani, mert több mint 90 százalékát a saját munkájával teremtette meg az életfeltételeinek ez az ország. És a hitel az kiegészítő volt, pláne a 70-es években. No nem folytatom tovább. Fontos, hogy ez a nemzeti helyzetbe való beágyazás és tudat megfelelőbben tükröződjék.

A másik: azt hiszem, a Központi Bizottság munkájával indokolt foglalkozni, bár most jórészt csak a Központi Bizottság és a vezetés munkájára tér ki ez a tézis. Remélem, hogy ha az előbb említett kiegészítés elkészül, akkor az arányok mások lesznek. A Központi Bizottság munkájában azonban — szeretném megjegyezni — világossá kellene tenni, hogy ez a Központi Bizottság mind a mai napig — vagy ez a párt — többet vállalt, mint amennyit el tudott végezni. Állandó időzavarban volt, ma is időzavarban van, szervezési zavarai vannak, hadd ne soroljam itt föl, amit itt ezen a pulpituson több KB-tag az elmúlt másfél év alatt megfogalmazott és szóvá tett. Ez nem tükröződik. És nem tudta érvényesíteni a vezetés ezeknek a kritikáknak a gyakorlati konzekvenciáit, amibe viszont belejátszott az, hogy a szakértői gárdája, amiről itt már Kovács Imre szólt, olyanná vált, amilyenné. Több ígéretét nem tudta teljesíteni. Nem akarom itt sorolni.

A harmadik, amit említenék: a tézisek sokat foglalkoznak vele: ez a sajtó dolga. Szándékosan a közvélemény-formálásról szólnék itt, nem először, de azt hiszem, hogy utoljára. Hiszen én nem szeretnék úgy sajtómunkás lenni, és nekem is van egy újságírói igazolványom még régtől, hogy a sajtót úgy általában elmarasztalni. Kérem szépen, ennek a magyar sajtónak vannak kiváló munkásai, felelős emberei és vannak heccújságírók, akik nem is érdemlik meg az újságíró nevet. Csak újságot író emberek. És ebben különbséget kellene tudni tenni, és el is kéne magunkat ha-

tárolni, és magának a szakmának is, a sajtónak is e tekintetben megfelelő különbséget kellene tenni. Mert, amit mi itt időnként a sajtó szemére vetünk, az nem sajtó, hanem azért ilyen a különbözőféleképpen [sic!], mert a mi vezetőinket idézik, akik különbözőképpen nyilatkoznak. Tehát ezt össze kellene valahogyan hozni, hogy ne ez a sommás valami legyen, ugyanakkor teljesen egyértelműen elmarasztalni azt a felelőtlen és alpári fogalmazást, kedves elvtársak, ami sok helyen már úgy jelenik meg, én már olvastam azt vezető politikusainkra, hogy semmirevaló politikus, semmirekellő ember, aki legföljebb egy brigádvezető-helyettesi posztot tölthetne be az országban. Hogy lehet ezt eltűrni? És meddig? Nem akarom a többi példát sorolni.

Ezt a három megjegyzést akartam kiemelni a tézisekkel kapcsolatban.

Egyetlenegyvet a programról. A vitájára a bizottság meghívott, amit itt is köszönök, ott is volt alkalmunk elmondani az észrevételt, a Tanácsadó Testület megvitatta; azt hiszem, sok-sok észrevétel jött már össze, ülésen és ülésünkön kívül is. Azt hiszem, a szerkesztőbizottság inkább már a bőség zavarával küszködik. A Tanácsadó Testület véleményét mi megfogalmazzuk, még bővítjük is, és eljuttattuk a szerkesztőkhöz.

Már megjelent a Figyelőben is róla valami. Amit most itt kiemelnék, az két dolog. Az egyik: meg kell tudnunk szólítani ebben a programban a magyar társadalom legfontosabb csoportjait. Erre Berend Iván elvtárs már kitért. Én nem akarok mondani mást, falut, munkást; de ez most nem szerepel, és nem szerepel vele együtt a termelő ágazat sem, nem fordul elő kellő súllyal, vagy sehogy se [sic!].

A másik: mivel nem egy rövid akcióról van szó, mégis egy programnyilatkozatról, ki kellene tudnunk emelni valami nemzeti program értékű, vagy ahhoz hasonló értékű programot is, és ilyen lehet gondolom a szerkezetátalakításon túl, aminek már sokféle előjele van, az oktatás, a műveltségnevelés, mint ezeknek is az előfeltétele. De nem szeretnék ebben rögtönözni, sok hasonló felmerült, meg kellene nézni.

Ha már a Tanácsadó Testületet említettem, akkor hadd jelentsem be Tisztelt Központi Bizottság, hogy a Tanácsadó Testület megbízott: fejezzem ki köszönetét a megválasztásáért; nem valószínű, hogy testületünk a kongresszus előtt egy záró ülésen kívül még össze tud jönni; köszöni a bizalmat, és úgy véli a Tanácsadó Testület, hogy azt a keveset, amit a Központi Bizottság tudott tőle igényelni, annak eleget tett.

Végül egyetlenegy javaslat: minden kongresszusunknál fontosak voltak a kiadványok. Nem tudom, hogy ez most hol tart, van-e ilyen szerkesztőbrigádunk, szerkesztésünk. Valamikor nagyon jó szolgálatot tettek a KSH-mellékletek, kiadványok, összeállítások a kongresszusi küldötteknek is. Ennek most azért is nagy fontosságot tulajdonítanak, mert nagy a veszélye a felszínes kritikáknak, megállapításoknak, megjegyzéseknek is. Csak egyetlen példát hadd említsek: a közelmúltban egy falukonferencián vettem részt, ahol nagyon elsiratták a magyar falukat, és az egyik osztrák résztvevő — mert a faluturizmusról is szó volt, és ő ott azért vett részt — hozta fel azt az általunk egyébként ismert számot — aztán én is operáltam még más számokkal is —, hogy kérem szépen, 1960-ban itt a falusi lakásoknak 4,7%-ában volt fürdőszoba és folyó víz, 80-ban pedig 47%-ában, valahogy ez nem azt mutatja, hogy ezek a magyar faluk úgy tönkrementek volna. De több más adatot is érdemes persze számon tartani, és megmaradni, amikor csak lehet és indokolt, a komoly és nem vitatható tényeknél. Köszönöm szépen.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Köszönöm, Kárpáti elvtársé a szó.

KÁRPÁTI FERENC elvtárs: Kedves Elvtársak! Már sok vélemény elhangzott a programnyilatkozatról. Én is nagyon fontosnak tartom, tegyünk meg mindent annak érdekében, hogy minél világosabb legyen, olyan útmutatást adjon, amihez a párttagság fel tud zárkózni, illetve érthető módon el tudja dönteni: tudja-e támogatni, magáévá tudja-e ezt tenni.

Amit Kovács Imre elvtárs elmondott a programnyilatkozattal kapcsolatosan, nem ismételném, teljes egészében egyet tudok vele érteni. Javaslom magam is, dolgozzunk még rajta, több olyan kérdést is fogalmazzunk meg, ami már a közeli jövőnek is célkitűzése, ami mozgósító erejűvé válhat. Egyébként pedig néhány pontjához szeretnék én magam is — ami még nem hangzott el — észrevételt tenni.

A 34. pont beszél a Szovjetunióhoz való viszonyunkról. Én ezzel egyet tudok így érteni. Hiányolom azonban „Helyünk a világban” című fejezetből azt, hogy a többi szocialista országhoz mi a viszonyunk: én úgy gondolom, valamilyen módon találjuk meg a módját még akkor is, hogy ha most ténylegesen nem olyan nagyon egyértelmű: tehát mire törekszünk; helyünk a világban; akkor valamilyen módon ennek itt helyt kellene kapni.

A 33. pont úgy fogalmaz: a Magyar Szocialista Munkáspárt független Magyarországot akar. Nem tudom, elég pontos-e ez a kifejezés? Most zeng-zúg a társadalom, hogy nem vagyunk függetlenek; gondoljuk ezt végig, helyt adunk-e ennek, nem kellene-e esetleg ezen változtatni? Persze, hogy ezt akarjuk, független ország legyen Magyarország, minden értelemben. Hiányolom belőle azonban, nincs ebben a programban az, hogy az ország biztosítani is tudja a függetlenségét, arra gondolni kell, hogy akkor ehhez mindenkor szükséges egy megfelelő véderő is. Nem gondolom, hogy itt valami nagyon bő fejtegetésbe kezdjünk, de hogy erről semmi szó ne essen, én ezt kifogásolom.

Javasolnám: találjuk meg a módját, juttassuk ezt kifejezésre. Erre szükség van. Most nagyon sokféle módon közelítik meg ezt a kérdést, sokan jó ideje azt mondják, hogy ezért vagyunk ilyen nehéz helyzetben, mert túl sokat költöttünk a hadseregbe, más oldalon számon kérik, hogy rendelkezünk-e megfelelő erővel ide, meg oda, meg amoda irányban. Én azt mondom, ebbe persze ne menjünk bele, és a programba nem is való. A programban azonban szükséges, hogy ez a párt igenis támogassa, mondja ki, hogy az ország függetlenségét, nemzeti önállóságát mindenkor nemzeti katonai erővel kell biztosítani. Erre szükség van.

A 35. pont azt mondja: az MSZMP-nek meggyőződése, hogy a szövetségi rendszerhez tartozás nem lehet alapja az államok belügyeibe való beavatkozásnak. Én ezzel persze egyet tudok érteni, csak a fogalmazást másként tenném meg. Tulajdonképpen arról van szó, hogy amit a küldöttség megfogalmazott nagyon világosan Bukarestben, hogy nincs Brezsnyev-doktrína.³⁸ Ezt nem lehet így a programba betenni, de szerintem valahol meg kellene találni ennek a helyét; vagy a 38. pontnál arról beszéljünk, alapelvünk: az Országgyűlés jóváhagyása nélkül magyar haderő ne léphessen idegen földre. Pontosítani kéne ezt: mi az, hogy ne lépjen idegen földre? Ne avatkozzon be más országok belügyeibe. Gondolom, valahol össze kéne hozni ezt a kettőt, világossá és értelmessé tenni. Én ezt tartom az egyik leglényegesebbnek: az Alkotmányban most ez jól van megfogalmazva. Köszönöm szépen, hogy a múltkor figyelembe vették Pozsgay elvtársék a felvetésemet, ott már ez a

gyakorlati dolog tisztázott. De én azt gondolom, ezt még pontosítani kellene. Értethető legyen, szabatos legyen, és kifejező.

Tulajdonképpen a programhoz ezt szerettem volna elmondani, illetve nekem úgy tűnik, elgondolkodtam rajta, a Szervezeti Szabályzatnál azt mondjuk, különböző variánsok merülnek fel arról, hogy a pártnak legyen-e új neve, milyen neve, mi legyen? Ez tulajdonképpen már egyértelmű — a kettő között most valami eltérés van — a harmadik fejezet: új szocialista párt. Lehet, hogy én rosszul értelmezem. Azt el kellene dönteni, hogy végül is maradjon a név, változzon a név. Úgy gondolom, a tartalom a legfontosabb, az a lényeg: a program, a történelmi utunk megítélése, a szervezeti szabályzat, a célok, a politika; az a döntő. A név az csak annyiban, ha ez valamit elősegít és nem zavart okoz, ha nem bomlást okoz. Azt hiszem, hogy ezt lehetne vitatni. De mindenesetre a kettő között, én úgy érzem, inkább valami különbség volna.

A beszámolóhoz. Elvtársak! Ószintén megmondom, most nekem egy kis lelkiismeret-furdalásom van. Én a múltkor felvettem, igaz, Kállai elvtárs kezdte, hogy valamit a beszámólóról tudni kellene. Magam is úgy értelmezem, ahogy Kállai elvtárs. Nem lehet a kongresszusra menni, ha nem alaposan vitatjuk meg, és nem a Központi Bizottságnak a beszámolója. Én nem tudom ezt másképp elképzelni, Horn elvtárs azt mondja, hogy ez lehet a főtitkáré is, de nem . . . , szóval nem tudom, miért kell ilyen egyáltalán fölvetni. Evidensnek tartom, hogy a Központi Bizottság — bár rövid idő telt el — egy rendkívül bonyolult időszakról számot adjon ezen a kongresszuson. Nagyon döntő, hogyan tudjuk ezt a feladatot megoldani. Én nem nevezném ezt sem mazochistának, se defetistának. Én is azt mondom, hogy elkészült egy elgondolás [*sic!*]. Most talán valami jó szándékkal álljunk hozzá, és próbáljunk segíteni abban, hogy erről a nagyon nehéz időszakról lehetőleg minél realisabb helyzetet vázoljon föl a beszámoló, és előremutató legyen.

Nekem is volt olyan benyomásom, hogy túl sok a negatívum benne, amivel nem tudtunk megbirkózni, ami eléggé lehangoló. Hát eléggé lehangoló a helyzet is persze, magát a pártot illetően is, meg az ország helyzete is. Ezt rózsaszínűre én nem tudnám festeni, mert akkor nem mondunk majd igazat. De azért a megközelítés módjában, hogy mi a kivezető út, hogy mihez ragaszkodunk, hogyan látjuk az előrejutást, azt markánsabban kell megfogalmazni.

Kétségtelen, sok minden ránk szakadt ez alatt a másfél év alatt, nagyon sok minden. Nem így gondolta ezt a pártétekezlet, az új vezetés sem. Gyönyörű programokat dolgoztunk itt ki: most lett fölgyorsítva ez a programnyilatkozat. Én jól emlékszem, amikor Berecz elvtárs azt mondta, hogy hány év kell a program kidolgozásához; hát egy normális időben, ebben igaza van neki, én is egyetértek vele, de nem élünk normális időket. Most gyorsan kell dolgozni. Világosan, valamit, ha nem a tökéletességre törekedve is, és úgy gondolom, jobb lett volna, ha ezt előbb fölismerjük. Nem ismertük föl, most rékényszerültünk, megszületett. Nem mondhatja senki sem, hogy ez tökéletes; de a szervezeti szabályzat sem. Na de hát ettől akarunk elszakadni, nem akarunk még egyszer kőtáblába véssett mózesi tízparancsokat, hanem ha az élet valamit meg fog követelni, akkor azt meg kell változtatni. De a legdöntőbb, hogy végeredményben ennek a pártnak a mai helyzetben emberileg elképzelhető, minél világosabb célkitűzései legyenek arra vonatkozólag, hogy hogyan tudunk ebből a helyzetből kijutni. Minden egyszerre ránk szakadt. [*sic!*]

A beszámolóba javasolnám bevenni, melyek azok az értékek, amikhez nekünk föltétlenül ragaszkodni kell. Ezt sokan számon kérik tőlünk, mik az értékek?

Azt mondja Horn elvtárs, hogy defetista [*sic!*], hát akkor tegyük olyanná, hogy ne legyen az: miben az, ha úgy látjuk, mondjuk meg egyrészt, hogy mik az értékeink, amikhez ragaszkodunk. Itt van, nyúzzák, szaggatják, vitatják a mezőgazdaságunkat; persze, nehéz szülés volt, de ez is érték; ezt el nem tudja vitatni senki. Ha összevetjük, hogy miféle különbségek vannak a lengyel meg a magyar helyzet között, hát óriási, mert hogy többek között itt van egy ilyen életrevaló mezőgazdaság.

Sok értéket nem akarok itt felsorolni, de mik az alapvető értékek? Egész biztos, sok munka lesz még benne, gondolom ahogy a Horn elvtárs mondta, az Elnökség, az Intéző Bizottság megvitatta; természetesnek tartom, hogy még egyszer idejön a Központi Bizottság elé. De egy kicsit határozottabbak legyünk azokkal a jelenségekkel szemben, amikkel bátrabban akarunk harcolni, mi, a párttagság. Igenis találkozunk antikommunista fellépésekkel, nyíltan. Mi az, ami ellen föl kell lépünk, ha nem ezzel szemben? Tulajdonképpen a párttagság azt várja tőlünk, hogy amivel ennek a társadalomnak az eddigi eredményeit megkérdőjelezzük és tönkre akarják tenni, azzal [*sic!*] világosan határoljuk el magunkat, és szálljunk vele szembe. És ne ijesztgessenek senkit sem semmivel. Úgy gondolom, ezt feltétlenül meg kell tenni. Azt hiszem, hogy ilyen módon kellene ezen a beszámolón változtatni. Én így látom — megismétlem, csak röviden, amit a múltkor is elmondtam — tulajdonképpen mintha nem mindenki értette volna meg, én kimondom: még a Központi Bizottságban sem, hogy mit jelent ennek az országnak ez a kongresszus. Én olyan jelenségekkel találkozok, amikor felelős emberek nem képesek az egyéni törekvéseiket — hogy szépen fejezzem ki magam — alárendelni az ország érdekeinek. Csak szavalnak a békés átmenetről, és ugyanakkor heccelnek és uszítanak olyan kérdésekben, amelyekben éppen maga [*sic!*] teremt veszélyhelyzetet. Úgy gondolom, ennek a kongresszusnak ebben óriási felelőssége van, hogy ténylegesen is békés átmenetet teremtsen a demokratikus szocializmusba, a jogállamiságba és így tovább, nem ismétlem ezeket a dolgokat.

Elvtársak! Komolyan vetném föl, vegyünk komolyan mi itt a vezetésben ezeket a bizonyos személyeskedéseket, sokszor már gyűlölködéseket. Nem szabad megengedni és ne csak mondjuk el, legyen valami következménye, legyen valami nyoma: annyi inkorrekttség történik, beszélünk róla, s nincs eredménye. Nyers elvtárs, én nem akarom elismételni, amit önnek szóvá tettem az elmúlt hétfőn, mert nem az én személyemet érte sérelem, hanem a hadsereg vezetését. De inkorrekt dolognak tartom, hogy erdélyi menekültek előtt, akik egyébként is érzékeny emberek, nem nehéz lángra gyújtani őket, olyasmit szóvá tenni, és olyasmivel biztatni őket, ami nem helyes, nem célravezető: felelős, nagyon felelős, országos vezető nem tehet ilyent! És miért nem lehet egymás között elrendezni ezeket? Miért nem lehet megbeszélni? Én nem tudom. Mindenki nagyon jól ismeri, hogy az Országgyűlés elnöke beszélt az erdélyi menekülteknek önálló Erdélyről, katonai fenyegetésről.³⁹ Kétszer hozott az Elnökség, az Intéző Bizottság határozatot, hogy ezt a felelőtlenséget abba kell hagyni. Kötelező a pártnak a határozata vezetőire. Lépten-nyomon tapasztalni [*sic!*]. Én azért teszem szóvá, én úgy gondolom, hogy óriási munkát kell még végezni a kongresszus érdekében, de ugyanakkor ezeket a személyeskedéseket szigorúan félre kéne rakni, nem szabad megengedni, mert akkor nem jutunk ötről a hatra.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Bereczky Gyula elvtárs, őt követően Barabás János.

BERECZKY GYULA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A beszámolóról szeretnék néhány szót szólni. Elolvastam egyszer, elolvastam kétszer, végiggondoltam az 1988. május 22-e óta eltelt időszakot; végiggondoltam azt, hogy milyen viták részesei voltunk itt; és aztán olyan furcsa érzés támadt bennem, mintha így időnként, most egyre sűrűbben összejövünk a Központi Bizottság ülésén, és vezeklünk. Erre szánjuk az egy napot vagy a két napot, megszaggatjuk mi önmagunk is a ruháinkat, és mi önmagunk nem tudjuk pontosan ezt az elmúlt másfél évet hova tenni, nem tudunk ezzel a másfél évvel mit kezdeni, vagy nem merjük bevallani, vagy talán szükség lenne arra a jó amerikai módszerre, hogy a mi soraink közé is le kellene ültetni néhány pszichiátert, hogy higgyük el, hogy ez a párt ebben a másfél évben történelmi utat járt be, ez a párt maga kezdeményezte ezt a megújulást, és ez a párt nyugodt, emelt fővel kiállhat a magyar társadalom elé, mert a reform folytatója, kezdeményezője, élesztője, nemzeti felelősségtudattal áthatva ezt a nehéz fordulatot megkísérli békés úton megvalósítani.

Foglalkozunk anyagokkal, előterjesztésekkel, s nem mindig ismerjük fel, hogy az elmúlt 30 év néhány gondjával foglalkozunk tulajdonképpen, hogy az elmúlt 40 év néhány gondjával, az elmúlt 70 esztendő néhány gondjáról van valójában szó, és nem tudunk itt kitorni és ez a hatalmas teher, ami az elmúlt években hibaként jelentkezik, bennünket állandóan hátrafelé nyom. Az az érzete a pártonkívülieknek is, hogy ezt a pártot megverték, és mi ezt elhisszük. A párttagság egy büntudatban él. Ha a párttagsággal leül az ember beszélgetni a saját szervezetében vagy bárhol, nem tud feleletet adni; tőlünk is azt hallja, hogy ilyen hibákat követtünk el, olyan hibákat követtünk el, ami igaz. De emellett azért ezt az országot történelme során először — úgy tűnik — sikerrel fogja ez a párt átvezetni egy olyan fordulaton, amely új minőséget fog jelenteni a magyar nemzet életében. Azt hiszem, több önbizalomra lenne szükség olyan értelemben, hogy itt, ebben a testületben is, ebben az anyagban is, ami előttünk van, fogalmazzuk meg, és a kongresszuson is fogalmazzuk meg, hogy a Központi Bizottság rövid idő alatt felvállalja ezt a másfél esztendőt [sic!], nem kell büntudattal október 6-án a főtitkári beszámolóknak elhangoznia.

Nem akarom tovább elemezni a beszámoló minden részletét. Én ezt tervezetnek tekintem. A tervezeteknek az a sorsa, hogy ki kell egészíteni. Ki kell egészíteni feltétlenül azzal, hogy milyen munkát végeztünk el; s ki kell egészíteni néhány fontos megfogalmazással.

Nem tehetem meg, hogy nem beszélek a sajtóról, a nyilvánosságról, nem azért, mert meg vagyok sértődve, hiszen ebben van néhány olyan mondat, ami meg is sért, engem is megsért, mert nem sorolom magamat azok közé, akiket ez az anyag úgy minősít, hadd idézzem pontosan: „... visszaütnek a korábban elkövetett hibák, a szakmailag alkalmatlan, általunk oda — mármint a Rádióhoz és Televízióhoz — erőltetett káderek most ellenünk forduló túllicítálással igyekeznek múltjukat feledtetni.” Kérem szépen, ezek az emberek valóban hosszú időn, éveken, évtizedeken keresztül itt éltek életüket ebben a házban, töltötték el reggeltől estig: keresték és találták meg a patrónusukat. Még azért is idejártak, hogy forgatási, gyártási kapacitást szerezzenek egy-egy telefon segítségével. Ezek a politikai szélkakasok jelen vannak, túllicítálnak, műsorokat készítenek, és nem hiszik, hogy van néhány dolog, amit az életben meg kell tanulni, többek között azt a mondást, hadd idézzem: „ne köpj a kútba, mert hátha megszomjazol”. Ezek az emberek olyan károkat

okoznak jelenlétükkel és saszézásukkal, hogy el kell ismernem, a kitáguló nyilvánosság vadhajtásai most már politikai károkat okoznak a Televízióban is.

Múlt héten pénteken az Ellenzéki Kerekasztal többek között a nyilvánosságról is tárgyalt, és ezen a tárgyaláson az Ellenzéki Kerekasztal követelte a Televízió elnökének a leváltását, négyrétre vágását, bizalmatlansági indítványt terjesztett be, mert megnézték az elmúlt három nap csúcsidejét a televízióban, és kiszámították, hogy a műsor 97%-át az MSZMP kapta. De jó lenne, istenem. Pozsgay elvtárs, aki az MSZMP-küldöttséget vezeti, a leghatározottabban visszautasította a bizalmatlansági indítványt; öt perc szünetet kértek, és utána visszavonták. A határozott szóra elálltak az indítványtól, ugyanakkor ebben az előterjesztésben én pedig azt olvasom: „nagy hatást gyakorol a belpolitikai életre a nyilvánosság, mivel rendkívüli mértékben felnagyítja a mégoly csekély befolyású nézetek hatókörét. A fő feszültség nem abból származik, hogy kiépül az ellenzék saját kommunikációs rendszere, hanem abból, hogy a rádió és televízió hovatovább csak az ellenzék befolyása alatt él.”

Kérem szépen, pénteken azt mondták, hogy 97%; beszámították Paskai bíboros nyilatkozatát is, aki nem szidta a pártot, nem szidta a kormányt; már úgy könyvelték el, hogy ez a sztálinista tv-elnök természetesen az MSZMP-t támogatja, mert fórumot adott erre. És most bárki felteszi a kérdést, csodálkozni kell ezen, vagy természetesnek kell venni, hogy a Szabad Demokraták Szövetsége meg akarja szerezni a Televíziót? Hát bolond lenne, ha nem törekedne erre. A Magyar Demokrata Fórum meg akarja szerezni a Televíziót, azaz a hatalmat, persze, hogy meg akarja szerezni.

Én ma reggel jövök ki a Televízióból, kérem szépen, hatalmas plakátokkal van teleragasztva az épület, MDF-felirattal, Viktória — győzni fogunk, SZDSZ-plakát, győzni fogunk, az összes párt plakátja ott van, egy párté hiányzik. Kérem szépen, ezek a pártok bejárnak a Televízióba, kiragasztják a plakátjaikat, mert a helyi képviselők leadják a nevüket, belépőt leadnak. Én nem vállalkozhatom arra, hogy letépem a plakátokat, mert a többpártrendszer körülményei között élünk és dolgozunk. Az az én nagy gondom, amikor felsorolom, hogy ki mindenkinek kell a Televízió, ki mindenki akarja megszerezni a Televíziót, akkor látnom kell, nincs megfelelő stratégiája az MSZMP-nek arra, hogy visszaszerezze a Televíziót, hogy visszaszerezze a Rádiót, visszaszerezze a sajtót. Volt egy nagyon rossz sajtóirányítási módszer, mely eseménycentrikus volt, mely telefonon „jól irányította” az egész sajtót. Stratégiára lenne szükség.

Az anyag utolsó, zárórésze foglalkozik azzal, hogy a sajtóban dolgozó kommunistákat meg kell szerezni, vissza kell hódítani. Azt hiszem, erre [sic!] többre van szükség. Én nem tudom, hogy bizottság kell-e, nem tudom, hogy tudunk-e várni addig, amíg elkészül az új sajtótörvény, nem tudom, hogy a sajtótörvény ad-e olyan szabályozást, ami az újságíróknak, mint szubjektumnak egy erkölcsi-etikai kódexét is kötelezővé teszi. Egyet tudok, hogy a következő választások kimenetelében döntő szerepe van a sajtónak. Én nem akarok nagy szavakat hangoztatni, hogy ezt a választást ki nyeri meg, a Televízió vagy az MSZMP. Egyet tudok: ha a tömegkommunikációban nem érünk el döntő fordulatot — és én ezt önkritikusan mondom —, ha a Televízióban is nem érünk el döntő fordulatot, nem vállaljuk nyíltan, hogy ez a kormány az MSZMP-kormány, és ennek a kormánynak a Televíziója ez a Televízió, ezt ki kell mondani. Máskülönbén én természetesen mindenfajta munkát boldogan vállalok, ha kell, akkor áldozatot is vállalok, de nagyon nehéz úgy élni és

dolgozni, hogy mindenki akkor törli bele az emberbe a sáros cipőjét, amikor akarja. Demokráciára hivatkoznak, és egy alapvető játékszabályt nem akarnak tudomásul venni, hogy egy demokratikus országban a hatalmon lévő kormányé az állami Televízió. Köszönöm szépen.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Barabás János, őt követi Révészné Kéri Anna. Bocsnát, akkor itt jelenteném be, őt követi Rajki Sándorné. Hoós elvtárs is írásban juttatott el hozzászólást⁴⁰ az Elnökséghez, vegyüek tudomásul azt is. Még hozzászólásra jelentkezett Kótai Géza.

BARABÁS JÁNOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves Elvtársak! Három kérdéskörrel szeretném a véleményemet elmondani. Az egyik, a vitában több felszólaló elvtárs említette a kongresszusnak, illetve a dokumentumoknak azt az elemét, ami a választási kampányhoz, a választási feladatokhoz, a választásra való készülődéshez kapcsolódik. Ezzel összefüggésben elhangzott egy olyan javaslat — Berend T. Iván elvtárs említette —, mely szerint a kongresszuson célszerű lenne a választási programot is napirendre tűzni.

Szeretném ezzel kapcsolatban a véleményemet elmondani. Nevezetesen azt, hogy nem javaslom, hogy a választási programot a kongresszus napirendjére tűzzük. A Központi Bizottság megbízása alapján egy munkabizottság készíti a választási programot, tulajdonképpen a dokumentum előkészítésével úgy állunk, hogy előterjeszhető lenne a kongresszuson. Nem az tehát az érv, hogy nem lennénk megfelelő készütségekben.

Az érveim a következők. Az egyik: nem döntünk az első napirend kapcsán hozott állásfoglalásnak megfelelően most a választási időpontról. Úgy foglaltunk állást, hogy a kongresszus időszakában alakítjuk ki az ezzel összefüggő döntésünket, és a mai vitából is kiderült, hogy valószínűtlen, technikailag mindenképpen, hogy ebben az évben meg lehessen szervezni a parlamenti választásokat. Azt gondolom, hogy ezzel összefüggésben, ehhez a témához az kapcsolódik, hogy nehéz elképzelni egy másfél, két hónapnál hosszabb választási kampányt. Másfél, két hónapnál hosszabb időtartamú választási kampányhoz nincs politikai és szervezeti ereje a politikai pártoknak — köztük nekünk sem —, nincs befogadóképessége a kampányt elszenvedő publikumnak. Ez az egyik érvem.

A másik érvem, hogy nem vagyunk programképes helyzetben. Itt elhangzott, hogy az embereket foglalkoztató kérdésekre a társadalmi rétegek és csoportok igazi problémáira választ kellene adnunk, de nem tudunk igazán választ adni. Egy kormányzó párt kormányprogram nélkül, kormányprogram előtt nem tud igazán választási programot nyilvánosságra hozni. Szeretném a tisztelt Központi Bizottság figyelmébe ajánlani a „Különfélék” között kiküldött anyagot az 1990—1992-es gazdasági elképzelésekről, kilátásokról. Kérdezem, hogy tetszenek-e találni abban olyan elemeket, amelyek egy lehetséges választási program ilyen értelemben vett ígéreti tartományának igényeit kielégítik.

A harmadik, amit szeretnék érvként megemlíteni: mindannyian érezzük, senki nem tudja biztosan, de elég nagy a valószínűsége, hogy sok vonatkozásban egy acsarkodó, marakodó kongresszus elé nézünk. Szövegeken, formulákon fogunk vitatkozni, van reményünk abban, hogy a végén egy akcióegységet ki tudunk alakítani. De azt gondolom, hogy egy választási programot egy ilyen marakodó, acsarkodó vitában szétcincálni nem lehet.

Azt hiszem, hogy egy nyilvános vita mindenképpen ártana egy választási prog-

ramnak. Egyetlen más politikai erő sem fogja a választási programját nyilvános fórumokon vitatni, csak ránk nehezedik egy szinte terrorisztikus nyilvánossági nyomás, aminek egy választási program vitája esetében szerintem ellent kell állnunk.

Ezért én azt javaslom, hogy természetesen a választásra készülődés tudatában tervezzük a kongresszust. Egyetértek azokkal a javaslatokkal, hogy bizonyos részhatározatokban, részállásfogalásokban utalnunk kell, meg kellene próbálni állásfogalásokban is válaszolni az embereket foglalkoztató mindennapi kérdésekre. Ugyanakkor a választási programot a kongresszus után bizonyos belső szakértői vitákban kell tulajdonképpen készre vitatnunk, és valószínűleg, ha ez a változat jön be, a választmánynak, azt kell mondanom, hogy egy ünnepélyes és egységet sugárzó ülésén kell, hogy úgy mondjam, beiktatni és megszentelni. És olyan képet a közvélemény elé tárni, hogy ezzel a választási programmal indulunk harcba.

Egy lehetséges választási programnak a fő kontúrjait, a fő irányait a programnyilatkozat egyébként megjelöli, meg kell hogy jelölje. Tehát én ilyen értelemben javaslom a tisztelt Központi Bizottságnak az állásfogalást.

A második témakör, amiről szeretnék szólni: a „Történelmi utunk”, illetve a programnyilatkozat. Nem magához az anyaghoz, hiszen nekem is a feladatomból volt, hogy részt vegyek az előkészítésében — az továbbra is —, azonban a viták kezdeti tapasztalatairól szeretnék néhány elemet megemlíteni azért, hogy ezzel jelezzem a tisztelt Központi Bizottságnak azt, hogy amikor legközelebb találkozunk vele a Központi Bizottság előtt 25-én, akkor melyek azok a pontok, ahol már kirajzolódnak egy lehetséges gazdagodás, fejlődés körvonalai.

A kezdeti tapasztalatokhoz sok helyen gyűjtöttem magam is tapasztalatokat. Ezek közül kiemelkedik az az alkalom, amikor arra tettünk kísérletet, hogy a párton belül működő különböző platformok meghívásával megpróbálkozzunk egyfajta platformintegrációval. Megpróbáljunk szövegezni, megpróbáljunk egyetértésre jutni bizonyos megfogalmazásokban.

Az elmúlt hét során a programnyilatkozat első, második, harmadik és hatodik fejezete képezte egy ilyen integrációs kísérlet tárgyát, amelyen a reformkörök képviselői, a Münnich Ferenc Társaság és az úgynevezett Népi Demokratikus Alternatíva elnevezésű platform képviselői jelentek meg, és próbáltunk szövegezési variánsokat kialakítani. Ennek kapcsán én nem szeretném a tisztelt Központi Bizottságot részletekkel untatni, de azt kell mondanom, hogy bizonyos szélsőségeket levágva, nekem az a határozott véleményem, hogy látszanak egy olyan szövegezési megoldás lehetőségei, amelyek révén egy egyértelműbb pártprogramot tudunk a kongresszus elé terjeszteni, amely szövegezésében jobban, egyértelműen fejezi ki egy radikális reformelkötelezettség platformját. Nem álkompromisszumokat tartalmaz, és alkalmasabb arra, hogy a kongresszus után egy, a bizalmat visszaszerezni képes és ezt óhajtó párt jelenjen meg.

Lehetséges egy olyan szövegezési variáns, amelyben felismerhetően ebből a pártból, ennek a pártnak a többségét magába ötvözve jöhet létre egy új minőségű párt. Egy olyan párt, amely nem akar mindenkinek tetszeni, és ezáltal markánsan különbözteti meg magát a politikai piacon jelen lévő kínálat más erőitől.

Néhány vonatkozásban szeretnék utalni arra, hogy milyen területeken látom ezeknek a kísérleteknek az alapján szükségesnek a világosabb megfogalmazást.

Az első: világosabb választ kell adni arra, hogy mi van válságban ebben az országban. A második: a válság okára világosabban rá kell mutatni. A harmadik: a modellváltás fogalom értelmezése. Itt arra gondolok, hogy minden forradalmi kísérlet

ellenére nem jöttek létre Magyarországon szocialista termelési viszonyok, a távlati célja ennek a pártnak ez, de egy közvetlen átmenet erre nem lehetséges. Az ebből adódó következtetés az, hogy ezt a modellváltást úgy kell felfognunk, mint egy olyan törekvést, ami a politikai, gazdasági, kulturális rendszer minden lényeges elemének gyökeres megváltoztatására irányul.

Ebben az értelmezésben helyezkedik el ez a bizonyos demokratikus szocializmus fogalom, amiben a viták tapasztalatai alapján kialakítható egy olyan megfogalmazás, amely egyrészt tagadásként magyarázza ezt a fogalmat, egy bürokratikus állam-⁴¹[szocialista modell tagadásaként, másrészt a szocializmus fogalmat mint folyamatot, mint mozgalmat értelmezi és mint értékrendet, értéktartalmak összességét. Erőteljes a törekvés arra — és azt hiszem, ennek is eleget tudunk tenni —, hogy a szocialista értékeket, az értékrend teljességét gazdagabb fogalmazásban tárjuk a küldöttek elé. Erőteljes az igény — és azt hiszem ez is megoldható —, hogy egyértelműen nevezzük meg a párt bázisát. Ott, ezen a platformintegrációs alkalmon elfogadhatónak tűntek olyan megfogalmazások, amelyek a munkájukból élő fizikai és szellemi dolgozók pártjaként nevezik meg a bázist.

Igen jelentős igény mutatkozik arra, hogy a közvetlen feladatokat — a programnyilatkozat nyilvánvalóan egy távlatosabb papír —, de nem hagyhat homályban, talán a legfontosabb közvetlen feladatokat [*sic!*]. Ebben a vonatkozásban a gazdasági válságkezelés néhány legfontosabb mozzanatának megjelenítésére nyílik lehetőség, a másik, a társadalmi oldalon pedig egy olyan iránynak a megfogalmazása konkretizálja a jelenlegi szöveget talán, ami azt vállalja föl, hogy a társadalmi válság meghaladására a közvetlen és közvetett demokrácia robbanásszerű kiterjesztésével akarja ez a párt a választ megadni.

Az utolsó ilyen tartalmi elem, amit szeretnék megemlíteni, az az, hogy igényeltek és megfogalmazható a nemzetközi szolidaritás meglehetősen hiányolt fogalma a programnyilatkozat megfelelő helyén, de úgy, hogy egy bizonyos nemzetreform keretében, a nemzetközi szolidaritás fontosságát, súlyát elismerve, de a nemzeti érdekek alárendelten fogalmazza meg ez a szöveg.

Végül egy olyan megjegyzést emelnék ki, hogy tükröz ez a jelenlegi megfogalmazás még számos maradványt az uralkodó párt mivoltunkból. Még mindig hajlamosak vagyunk nem elsősorban vagy] nem kizárólag pártformákban, párt működési módokban megfogalmazni a programnyilatkozat teendőit. Azt hiszem, az átdolgozásnak ez is egy lényeges vezérelve lehet. Végül nagyon röviden a harmadik témakörként egy-két szót a nyilvánosság — itt az ülésen különböző napirendek kapcsán kibontakozott — vitájához. Én is megszavaztam az első napirendet lezáró javaslatok között azt, ami elhangzott a határozati javaslatban. Megszavaztam, bár szeretném a tisztelt Központi Bizottság figyelmébe ajánlani, hogy a tájékoztatási törvény irányelveit már jóváhagytuk itt a Központi Bizottságban,^{41/a} és nem olyan régen egy minden szempontból kielégítő elvi-politikai állásfoglalást alkotott a Központi Bizottság a nyilvánosságról.⁴²

Ez számomra azt mondatja, hogy a gondjaink azok nem a politikai állásfoglalások terén vannak. Ugyanakkor persze reális az az igény, hogy vitatkozzunk erről, de én lényegesebbnek tartom azokat a konkrét javaslatokat, amelyek igencsak megfontolhatóak, amelyeket többek között Maróthy elvtárs tett. Azt kell mondanom, hogy az én tapasztalataim szerint jelenleg nincs politikai és szervezeti erőnk arra, hogy az egyébként helyes állásfoglalásainkat, az új típusú, új minőségű politikai orientációt megvalósítsuk. Ennek a politikai és szervezeti feltételeit meg kell teremtenünk.

Azt kell mondanom, és ehhez szeretnék egy gondolat erejéig Eötvös elvtárs hozzászólásával is foglalkozni, én megértem, és gondolom a Központi Bizottság tagjainak is megértésébe ajánlhatom azokat a nehézségeket, amelyek a mai bonyolult politikai, harci körülmények között egy pártlap szerkesztőségében vívandó harc körül vannak. Ugyanakkor azt is meg kell mondanom — és akik ismernek, azok tudják, hogy meglehetősen liberális felfogású lévén, elég nehezen mondok ilyesmit, de hogy csak egy példát használjak — a Népszabadság egyik múlt heti — azért mondom el itt, mert Eötvös elvtársnak is szóvá tettem négy szemközt is — számában, amikor hírt adtak a Fejér Megyei Pártbizottság üléséről, ahol egy olyan állásfoglalás született, ami a helyi pártlapnak a tulajdonviszonyában idéz elő egy bizonyos változást, ami mint tetszenek tudni, a jelenlegi nagyon éles politikai harc egyik vezérkérdése, hogy kié lesznek a megyei lapok. Hogyha erről az én pártom központi lapjában egy olyan címmel jelenik meg a híradás, amelyik cím úgy szól, hogy „Pártlapból néplap”,⁴³ akkor én ebben a politikai harci helyzetben a magam számára, ha ott dolgoznék a szerkesztőség vezetésében, bármilyen liberális vagyok, csak azt a következtetést tudom levonni, hogy az a szerkesztő, aki ezért a címadásért felelős, az bizony másnap nem dolgozik a szerkesztőségben. Egy ilyen rendkívül éles politikai harci kérdésben. Úgyhogy én a politikai és szervezeti erő és ennek a feltételeinek a megteremtését, és ebben a saját felelősségemet is szeretném persze hangsúlyozni. Köszönöm a figyelmet.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Rajki Sándorné, utána Balogh Sándor következik.

RAJKI SÁNDORNÉ elvtársnő: Kedves Elvtársak! A politikai beszámolóhoz szeretnék négy javaslatot tenni. A másik két dokumentumot elfogadom, a Szervezeti Szabályzat szinte kész, a programnyilatkozat pedig Barabás elvtárs előbb elmondott véleménye alapján úgy gondolom alkalmas lesz arra, hogy a küldöttek megvitassák, és a kongresszus majd elfogadja.

Fontosnak tartom azonban, hogy a Központi Bizottság, amely — ahogy Nyers elvtárs mondta — többszörösen le van szavazva, és nincs a pártnak olyan áramlata és platformja, amelyik meg lenne elégedve a munkájával, saját magunkról nem is beszélve, nagyon fontosnak tartanám, hogy valamiféle önsajnálattal ne hagyjuk úrrá lenni rajtunk, és próbáljunk olyat belebeszélni a munkánkba, ami esetleg nincsen benne.

De amire szerintem még csak mi vállalkozhatunk, az pedig az, hogy az elmúlt másfél esztendő — körülbelül októberben annyi lesz —, saját politikai tapasztalataink alapján nagyon őszintén tárjuk a párttagság és a küldöttek elé, olyan helyzetbe hozva őket, hogy elfogulatlan döntést hozhassanak arról, hogy ez a testület mit ér, és ez a másfél év mit jelent az MSZMP történetében.

Konkrétan a beszámolóhoz: először azt javasolnám, hogy meg kellene próbálni értékelni azt, hogy a tavalyi májusi pártértekezlet állásfoglalása, a mostani ismereteink, a mostani tapasztalataink alapján az akkori helyzetben hogyan felelt meg a követelményeknek. Ezt azt hiszem megtehetjük anélkül, hogy ez mentségünkre szolgálna, és nem szabad kihagyni azért sem, mert ezzel összefüggésben is rendkívül sokféleképpen és szubjektívan vélekedünk.

Például olyasmire gondolok, hogy akkor, azok között a körülmények között, amelyet ismertünk, vagy nem ismertünk, teljesen mindegy — ma már ismerjük úgy gondolom, legalábbis jobban —, megállta-e a helyét az a kitétel, hogy egypártrendszerben képzeljük el a jövőt, valamiféle — eléggé megfoghatatlan — szocialista

pluralizmusban, vagy azzal [sic!]. Aztán azt is meg kellene nézni, hogy világos volt-e, világosan kiderült-e ebből a dokumentumból, hogy modellváltásra készülünk, és ez pontosan mit is jelent?

Fontosnak tartanám azt is megnézni, hogy a párttal összefüggésben hogyan vélekedtünk akkor. A párt ideológiájáról, működési elvéről, a demokratikus centralizmusról, az egység értelmezéséről, a platformszabadságról, a káderpolitikáról és nem sorolnám tovább. De fontosnak tartom például a gazdaságpolitika elveit és gyakorlatát is megnézni, ami ott azért még elég nagy illúziókkal fogalmazódik meg, úgy gondolom. Nagyon fontos lenne azt is megnézni, hogy akkor mit gondoltunk a tömegszervezetek, mozgalmak helyzetéről, szerepéről, hozzánk való kapcsolataról. Helyes lenne ebből kiindulni, és segítségül hívni azt a feladattervet is, amit az első KB-ülésem elkészítettünk, ami azt hiszem, hogy híven tükrözi, hogy bizony voltak illúzióink a tekintetben, hogy milyen feladatok állnak előttünk.

Fontos lenne arról is szólni — az okokat már nem szükséges felsorolni —, hogy ez alkalommal, tehát tavaly májusban miért, mit jelentett az, hogy nem értékelhettük a 40, a 30 vagy a 15 év időszakát kritikai értelemben és úgy is, hogy az ismeretek vajon a párt tagságára miképpen hatnak, miképpen hathatnak. És azt sem lehet, azt hiszem, figyelmen kívül hagyni, hogy az akkori, az adott pillanatban az ország valós gazdasági, társadalmi, politikai, erkölcsi állapota milyen volt, az MSZMP milyen volt akkor. Az elvégzett munka mellett, amelyet lehet sikeresnek vagy kevésbé sikeresnek tekinteni, úgy gondolom, pontosan fel kell vállalni néhány olyan dolgot, ami nem sikerült.

Különösen a működésünk első időszakában hoztunk néhány rossz káderpolitikai döntést. Ilyen dolognak tartom azt, hogy túl sokáig vártunk és gondolkodtunk azon, hogy milyen legyen az ellenzékhez való viszonyunk, és tárgyalásokat kezdünk, ne kezdünk, miről tárgyaljunk, kell-e szóba állni velük, nem sorolom tovább. És én nem azt nevezném vitatott döntésnek, hogy végül is úgy foglaltunk állást, hogy többpártrendszerben képzeljük el az ország jövőjét. Ezt februárban döntöttük el.

Én azt nagyobb bajnak tartom, illetve ezt nem tartom bajnak, hiszen azt hiszem, a helyzet akkor már nem sok választási lehetőséget adott nekünk, de az, hogy akkor nem gondoltuk végig, hogy ez mit fog jelenteni ennek az MSZMP-nek, hogy hogyan fog sikerülni mondjuk — elnézést a hasonlatért — egy elefántból balettáncosnót csinálni. Én ezt nagy bajnak tartom, mert még ma is a párttagság kínlódik ezekkel a dolgokkal, meg természetesen mi is kínlóunk vele. És eléggé elbaggattalítottuk, úgy gondolom, a párt gazdálkodásával, a tagdíjrendszerrel összefüggő, a tagságtól származó kritikai észrevételeket és javaslatokat.

Ide sorolnám azt is, hogy eléggé ellentmondásosan értékeltük mi a megyei pártértekezleteknek a sorozatát. Azt sem sikerült végül is, nem is nagyon akartunk rá vállalkozni, úgy tűnik, néhány bátortalan kísérlet ugyan volt erre, hogy próbáljunk a különböző már ismert platformok vagy alakuló platformok értékelésére vállalkozni, és próbáljuk ezeket integrálni, és nézzük meg azt is, ezekből melyik, vagy ezek közül mi hozható be a centrumba. Én azt hiszem, hogy ezt sem sikerült elvégezni. Nem sorolom tovább, hiszen a beszámolóban is van néhány ilyen kérdés. Ezt nagyon reálistan kellene feltüntetni, ami nem úgy nézne ki, hogy itt siránkozunk ezen.

Na most a végkicsengése nyilván ennek a beszámolóban az lehet, hogy nem lehet attól eltekinteni, hogy ezen az értekezleten is csak félmegoldás születhetett. Tehát

a döntés nem lehetett olyan, amelyet ma megkívánnánk tőle. Magunk számára és a párt számára is világossá kell tenni, hogy ez a testület és ez az időszak a párt számára egy rendkívül fontos, de átmeneti és éppen ezért nagyon nagy ellentmondásokat tartalmazó időszak.

Arról is őszintén kell beszélni, úgy gondolom, már igazán megtehetjük, hogy a Központi Bizottság, illetve a Politikai Bizottság személyi összetétele nem volt alkalmas arra, hogy ezeket a feladatokat időben ismerje föl és megoldja. Arról is nyugodtan lehet beszélni, hogy szervezetileg sem, tehát a vezető testületek sem olyanok *[sic!]* voltak szervezetileg felépítve, hogy erre megfelelhettek volna, tehát ilyen okai is voltak.

Jó lenne, hogyha ebből a beszámolóból kiderülne az teljesen világosan és érthetően, hogy végül is a párt vezetése vagy a Központi Bizottság még a jó döntéseivel is, vagy a szükségszerű döntéseivel is tulajdonképpen elkerülhetetlenül szembekeverült a tagságával, a korábbi bázisával, szövetségeseivel, kádereivel és az apparátusával, vagy így is mondhatom, hogy az apparátusával *[sic!]*. Jó lenne ezt úgy interpretálni, hogy ebből kiderüljön, hogy ez az út nem volt megspórolható, tehát nehogy valakinek olyan illúziója legyen, hogy valami jobb testülettel mindezt megspóroltuk volna.

Tehát én ezeket tartanám fontosnak, hogy a beszámoló ilyen módon is épüljön meg *[sic!]*, és ezt tartalmazza, és legyen egy természetes átmenet abba a jövőbe, amit most a programnyilatkozat-tervezet és a szervezeti szabályzat már felmutat abból, hogy közben milyen párt formálódik, és milyen program fogadható el. Ezt szerettem volna elmondani. Köszönöm szépen.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Balogh Sándor elvtárs, s utána Bartha Ferenc.

BALOGH SÁNDOR elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Lényegében két dokumentumhoz szeretnék hozzászólni. Egyik az „Utunk” és a programnyilatkozat, a másik pedig a szervezeti szabályzattervezet. Ami a pártnak a múlthoz való viszonyát illeti, én azt hiszem, egy vonatkozásban feltétlenül meg lehetne és kellene is erősíteni. Tudniillik, amíg nehezen keresgéljük azokat a szocialista értékeket, amelyek vonzóak lehetnek a választópolgárok számára, addig nem hallgathatunk arról, hogy munkáspárti és többnyire kommunista kezdeményezéssel teremtődtek itt meg a legértékesebb demokratikus hagyományaink. Mindenki ismeri, mégis emlékeztetni szeretnék a feudális eredetű földbirtokrendszer likvidálására, a köztársaság megteremtésére, az állampolgári alapjogok védelmére, a címek és azokkal járó előjogok eltörlésére, a bevett és elismert egyházak közti különbségek megszüntetésére, fakultatív vallásoktatás bevezetésére. Amelyre nem került sor, nem rajtunk múltott. Szóval úgy gondolom, hogy — szóval jobban alá kellene azt húzni —, hogy Magyarországon a megszülető, létrejött demokratikus hagyományok megteremtésében a kommunistáknak, a munkáspártoknak igen nagy szerepe volt.

A másik nagyon lényeges kérdés, ugyancsak történeti vonzata van, amit véleményem szerint nem lehet megkerülni. Nem lehet megkerülni az újjászülető pártnak a marxizmushoz való viszonyát. Azt valamilyen formában, de olyan módon, hogy minden párttag számára érthető legyen, ezt mindenképpen meg kell fogalmazni. Ez ugyanis feltétele véleményem szerint annak, amit történelmi távlatnak, vagy fokozatosságnak tekintünk, amiről ugyancsak szeretnék szólni.

Én teljes mértékben egyetértek Berend T. Iván elvtárral, amikor arra utal, hogy a második világháború után a baloldali szociáldemokraták, szocialisták milyen fel-

fogást és gyakorlatot vallottak. Ismereteim szerint nekik a marxizmushoz való viszonyuk tekintetében kétségek sem merültek föl. Most már, ami a Magyar Szociáldemokrata Pártot illeti, maga is az adott időben, hogy ma a demokráciát, holnap a szocializmusért fogalmazta meg, de ezt azzal egészíteném ki, hogy hangsúlyozta, hogy a gazdasági demokráciának legalább olyan jelentősége van, mint a politikai demokráciának.

Na már most, miért mondom ezt el? Azért, mert ha mi egyszerűen arról beszélünk, hogy vegyes tulajdonú gazdaság, amit magától értetődőnek tekintünk, ezt kétféleképpen is fel lehet fognunk, és felfogja *[sic!]* a közvélemény is. Fel lehet fogni úgy, mint egy restaurációs törekvést, és ezt egyes pártok meg is fogalmazzák programjaikban, és meg lehet fogalmazni úgy, mint eszközt azon az átmeneti szakaszon, amit ha a nép érdekében fel tudunk használni, akkor közelebb jutunk a történelmi célunkhoz, a demokratikus szocializmushoz.

Én úgy érzem, hogy a jelenlegi programban a jelenlegi helyzetünk, céljaink, távlati céljaink és a demokratikus szocializmus elérhetősége között van egy történelmi periódus, hogy ez 10 évig fog tartani, 50 évig fog tartani, ezt nem tudjuk megmondani, de egyet meg kell tudnunk mondani, hogy gazdasági és politikai téren egyaránt abba az irányba akarunk haladni. Én ezt — hogy mondjam meg — fontosnak tartom egyrészt a magunk szempontjából, de abból a szempontból is, hogy tisztázdjon a másokhoz való viszonyunk.

Elnézést kérek, egy kis türelmet, én megpróbáltam összevetni a mi programnyilatkozat-tervezetünket azokkal az elképzelésekkel, amelyeket más pártok publikáltak. Így természetesen a tulajdonformákhoz való viszonyt *[sic!]*. Mi az, ami nálunk többek között szerepel? Hogy a tulajdonformák sokszínűsége, esélyegyenlőségük alkotmányos garantálása. Mit mond a Magyar Demokrata Fórum? A tulajdonformák esélyegyenlőségét hangsúlyozza. Mit mond a Kisgazdapárt? A tulajdonformák garantált piaci esélyegyenlőségét húzza alá. Mit mond a Szociáldemokrata Párt? A gazdaság koncentrált hatalma ne váljék a társadalom feletti uralommá. Mit mond a Magyar Néppárt? A magántulajdon azonos esélyt kapjon a közösségi tulajdonnal. A Szabad Demokratákat *[sic!]* nem olvasom fel, ez ugye közismert.

Mi a gondom? Az a gondom, illetve van egy örömem, hogy ők sem tudnak olyan sokat mondani *[sic!]*. De ez azt jelenti, némi időnk csak van. A másik, hogy feltétlenül meg kéne próbálni — amire Barabás elvtárs utalt — a társadalmi bázis és a tulajdonformákhoz a viszonyunk nem szakadhat el egymástól.

Elnézést kérek, az a megtiszteltetés ért, hogy Desseffy gróffal^{43/a} is szót válthattam. Szóba kerültek a programok is. Azt mondja; de uram, mi a kistulajdont védjük, mármint a Független Kisgazdapárt — hajdanában. No én azt hiszem, hogy nem szabad elbagatellizálni, de még egy dologra szeretném felhívni a figyelmet. Én sajnálom, [hogy] az egy kicsi alternatívának a neve. Tudniillik itt a népi demokráciára szeretnék hivatkozni. A népi demokratikus politikai intézményrendszer, a parlamentális demokráciánál és a közvetlen demokráciának mindazon hajtásai vagy próbálkozásai benne voltak, amik 48—49 után teljesen elsikkadtak, és amihez mint történelmi hagyományhoz meggyőződéseim szerint nyúlni lehet. *[sic!]*

Bocsássanak meg, én tisztelem azokat, akik részünkről elmennek ide-amoda tapasztalatokat szerezni. Az sem baj, ha hozzánk jönnek, nekünk tapasztalatokat adnak. Azért itt van a legolcsóbb, a saját magunké, próbáljunk ebből egy kicsit határozottabban meríteni, úgy, ahogy egy történelmi tapasztalatból meríteni lehet.

Mert meggyőződéseim szerint ez nem gyengítené, hanem növelné az esélyeinket. Köszönöm szépen.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Bartha Ferenc következik, őt követi Boros László.

BARTHA FERENC elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Egyrészt a Központi Bizottság beszámolójával kapcsolatban szeretnék néhány gondolatot elmondani. Azt hiszem, hogy nagyon nehéz műfaj ezt megérni, mert ugye itt a Központi Bizottságnak kell számot adni a tavaly májustól eltelt időszakban végzett munkáról. Egy olyan időszakban, amikor azt hiszem mindannyiunknak veszélyérzete van — még két-három hét van a kongresszusig —, kellően erőteljesen kell hogy legyen és nagy.

Nagyon érdekes helyzet alakult ki. Ugye van egy beszámoló, ami eléggé leíró jelleggel elmondja, hogy körülbelül hogy néznek ki ezen időszak eseményei. Van egy történelmi értékelés, Berend elvtárs is célzott rá, hogy végül sikeres kongresszussal egy óriási történelmi átváltozás megy végbe. Ezt a párt, ezt az ország úgy éli meg, hogy van egy Központi Bizottság, amely alapvetően ingadozó, kicsit konzervatív, nem a folyamatot felvállaló, tehát el kell küldeni úgy, ahogy van. Nem legitim, akadályozza a reformfolyamatot, és ennek az egyébként nagyon jó programnak a megvalósulását eddig is akadályozta. De mondjuk, ez nagyon nagy valószínűséggel be fog következni, már látszik is.

A másik jelenség, hogy ugye a pártnak a többsége is ott van, egy hangosabb kisebb reformszárny, amely szintén ezt a történelmi haladást kisajátítja. Ezért a nagyobb hányada a párttagságnak, amelyik leginkább ugyanolyan haladó, ugyanúgy felvállalja mindazt, ami a pártnak, az országnak a megújulása érdekében kell, az is egy ilyen megvilágítást kap. Ez nem aktivizálja politizálásra, hanem inkább visszarettenti, elbizonytalanítja, s utána van az igazán nagy kérdés, hogy ezt a folyamatot evvel a végső nagy sikerrel, hogy egy ilyen átalakulást meg tudunk csinálni, ezt hogy éli meg a párt, és mit fog elérni a választásokon.

Erre is az a folyamat, ahogy ezt végigcsináltuk, ezt a folyamatot, azt jelenti, még akkor is, ha egy sikeres és egységes, nagyon komoly reformalapon szerveződő kongresszus lesz és akárhogy taktikázunk a választásokkal [*sic!*]; ez év végén, jövő év elején, a választásokon történelmi okok miatt, a múlt miatt, meg egy csomó gazdasági, egyéb ismert ok miatt, de azért is, mert ezt az időszakot május óta, tavaly nyár óta így csináltuk végig, ez plusz nagyon jelentős szavazatvesztéséget jelent.

Egyszerűen abból a tényből kifolyólag, hogy a Központi Bizottság, amelyik május után a többség, a politizáló vezetés felismerte azt, hogy történelmi helyzetben nem napi politizálással, hanem nagy kérdéssel kell foglalkozni. Többet felvetették, felvetettük, hogy egy olyan helyzetben, amikor többpártrendszerre térünk át, amikor a piacgazdaságot átfogóan felvállaljuk — ez már a májusi pártértekezleten is megvolt —, amikor a tulajdonreformot szükségesnek tartjuk ahhoz, hogy ez a bizonyos piaci modell működjön, szükségesnek tartjuk ahhoz, hogy az egyéni kibontakozás, a szocialista módon és az egész gazdasági struktúraváltás előnyös legyen, ezt felvállaljuk. Felvállaljuk azt, hogy a demokratikus centralizmus mint pártszervezési modell váltásra szorul.

Akkor ugye kérjük a Politikai Bizottságot, hogy azt a stratégiát és taktikát, amivel ezt a folyamatot úgy lehet vezényelni, hogy a párt többségének, mindannak, aki ezt fel tudja vállalni, ez úgy mondjam sikerélményként legyen megélve, beleértve a Központi Bizottságot is, amelyiknek a tagjai nem hivatásos politikusok jó-részt, hanem dolgoznak. Tehát ők avval tudnak foglalkozni, hogy a Politikai Bizott-

ság, amit megválasztott haladó erőkből, reformerőkből, azok ugye mire politizálnak? Arra politizálnak, hogy ezeket a sikereket, amiket történelmileg megértünk, azt idehozzák a Központi Bizottság elé, múlt értékelésére ezekre a nagy váltásokra és a párt konzultálva a párttagsággal, ebből learassa azt a sikert, ami ahhoz kell, hogy az átmenetet vezesse és a választásokon egy ilyen helyzetben megfelelően szerepeljen mindazzal a kolonccal, ami egyébként objektíve rajtunk van. Ezzel szemben ténylegesen a Központi Bizottság nem tudta ezt elérni.

Foglalkoztunk egy sor taktikai kérdéssel, foglalkoztunk aktuálpolitikai szervezési ügyekkel. Egy olyan sajátos helyzet alakult ki, miközben hangoztattuk azt, hogy pártállam, Országgyűlés, kormány, ez a pártnak egy egyszerű bábja, nem legitim. Ugyanakkor a többpártrendszer ügyében másik oldalon mi ugyancsak azt mondtuk, hogy meghaladott az élet minket, meghaladta az élet a pártot; többpártrendszer, de facto eldöntötték ezek, hogy úgy mondjam, a hatalomnak az eszközei, ami hatalom mi vagyunk, és ezért elvisszük az összes kritikát. Másik oldalon ez elviszi előlünk a cselekvés lehetőségét, egy kétségbe vont legitim helyzetben. Nem akarom ezt tovább mondani. Tehát igazából egy olyan komoly felelőssége van a Központi Bizottságnak, hogy nem tudtuk a folyamatok fejlődését úgy alakítani, hogy ezt a párt, a tömegek — tényleg ami bekövetkezett, bekövetkezik változás — a Magyar Szocialista Munkáspárt történelmi érdemeként írja föl.

Evvél együtt tény és igaz, és egyáltalán feltehető kérdés, hogy egy ilyen gyors, rövid időszakban végbemenő átalakulásnál, amikor az események torlódnak, egyszerűen ez megtehető-e, és képesek vagyunk-e megtenni. Tehát az értékelés, amit a Központi Bizottság lead, mindenképpen ennek a kettősségnek meg kell jelennie. Meg kell jegyezni, hogy ez egy hiba. Németh Miklós elvtárs mondta, hogy a Központi Bizottság tevékenységét is önkritikusan kell szemlélni. Én ebből a szempontból az önkritikát jogosnak tartom, viszont nem tartom jogosnak azt a kritikát, ami a reformiság, vagy kevésbé reformiság ügyében felmerül a Központi Bizottságot illetően. Hiszen bármikor idehoztak olyan kérdéseket, ami, hogy úgy mondjam, az alappolitikáját meghatározza a pártnak, abban egyértelműen nagy többséggel mindig a progresszív álláspontot foglaltuk el.

És azt hiszem, amikor kiviszünk, vagy kivittünk konzultációra, széles megbeszélésre a párttömegek elé programtervezeteket, témákat, kérdéseket, ugyancsak ez az állásfoglalás volt.

Ebből következik, hogy viszont ezek csak az alapkérdésekre és abban a stádiumban igazak, hogy ma ezekkel foglalkozni tudunk. Van egy nagyon veszélyes tendencia, amit szintén meg kell hogy említsek, ez az, hogy részkérdésekben megoldási módzatokra vonatkozóan, nem a politika lényegét érintő kérdésekben is úgy merülnek és úgy vetődnek fel a kérdések, hogy aki ebben az „A” változatot támogatja, az reformer, aki a „B”-t, az fundamentalista.

Ha ezt a helyzetet nem tudjuk megváltoztatni, akkor egyszerűen nem tudunk avval a hihetetlen [széles] skálájával a kérdéseknek megbirkózni, és nem tudjuk a demokráciát gyakorolni. Nem akarok belemenni abba a kérdésbe, ami egy kiélezett vita, hogy legyen-e párt a munkahelyeken, vagy ne legyen. Tipikusan ilyen kérdés. És a párt szervezési elveivel is egy sor olyan részügyet vetnek fel ilyen jelleggel, aminek semmi köze nincs ahhoz, hogy valaki haladó-e, vagy nem.

Tehát ha a pártkongresszuson el tudjuk érni azt, hogy alapkérdésekre koncentrálnunk, hogy úgy állítsuk be az egész folyamatot, hogy ez a pártnak, a Központi Bizottságnak, a párt széles tömegeinek az akaratkifejeződése, abban az esetben bizto-

san egy nagyon komoly egységet lehet elérni nemcsak a kongresszuson, hanem magában az egész széles pártmozgalomban is.

A másik kérdés, amihez hozzá szeretnék szólni, a programnyilatkozat, ami tipikusan egy nagyon jellemző példája annak, hogy miközben ülésünk egy hónapban egyszer, kétszer — most ugye többször is —, úgy adunk közre egy programnyilatkozatot, hogy az nem a Központi Bizottságnak a programnyilatkozat-tervezete. Ez csak a vége ugyanannak a folyamatnak, amit sikerült tavaly május óta véghezvinni.

A dokumentumban én a gazdasági részben egy nagy hiányérzettel találkozom, az az, hogy gazdaságpolitikáról, mint olyanról nincsen szó. Ha ez véletlen, akkor csak annyi a felvetésem, hogy evvel ki kellene egészíteni a dokumentumot, nemcsak a jövőre vonatkozó mondanivalót, hanem a múlt értékelésére is. Ha ez egy tudatos valami, tehát van piaccgazdaság, piaci mechanizmus önszabályozott alapon, van szociálpolitikánk, csináljuk a tulajdonreformot úgy, ahogy van, de nincs gazdaságpolitikánk, akkor itt eredményt elérni lehetetlen.

Ebben el lehetne mondani egy sor olyan kérdést nagyon röviden és programszerűen, ami szintén mint igény megfogalmazódott, és választási programként szerepel. Ha gazdaságpolitikával kiegészítjük, akkor termeléssel, mezőgazdaság, az ipar nagy kérdései, struktúraátalakítás, fizetőképesség, pénzügyi egyensúly mint követelmény, és ezen belül az átalakításokat megtenni, ez mind elmondható, és még sok olyan más gyakorlatias kérdés, ami a holnapnak az ügye, és ami az embereket nagyon érdekli — feltehetően.

A múltira vonatkozóan pedig ez úgy néz ki, azért hiányolom a gazdaságpolitikának a reformvonulat mellett való megjelenítését, mert 1972-től gyakorlatilag 1984—85-ig való időszak összerosódik. Ezen belül is, hogy mi volt az 1978-as fordulat után, ez igazából az 1972-es reformmegtörpanástól tovább van véve, amikor tudjuk, hogy ez nem így van. A 70-es évek közepének a nagy tragédiája az volt, hogy a reformfolyamat megtorpant, és ez még megtetőződött azzal, hogy egy rossz, elhibázott gazdaságpolitikát folytattunk.

1978 után a gazdaságpolitikai vonalvezetés minden kritika ellenére alapvetően helyes volt, mert a realitásokkal, a céljainkkal összhangban volt. A reform pedig két oknál fogva nem bontakozott ki gyorsan. Az egyik az a nemzetközi szituáció, amibe kerültünk az 1981-es kelet—nyugati váltás, Afganisztán⁴⁴ stb. Plusz egy nagyon komoly fizetési válság, nem akarom tovább folytatni. Tehát az a javaslatom, hogy a múltértékelésbe egy-egy mondattal tegyük be a gazdaságpolitikát, és az 1972—78-as időszakot, illetve 1978—84-ig másik szakaszként, és 1985—87-ig egy harmadik szakaszként értékeljük. Köszönöm szépen.^{44/a}

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Boros László elvtárs következik, őt követően Kótai Géza elvtárs.

BOROS LÁSZLÓ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kárpáti elvtárs hozzászólásában fölszólított bennünket, hogy a jobbító szándék vezéreljen mindannyiunkat, amikor a tézisekhez szólunk hozzá. Engem az a jobbító szándék vezérel akkor is, ha azok, amiket mondani fogok, azok valószínű, hogy nem fognak mindenki véleményével találkozni.

Alapanyagnak jónak tartom, azonban négy olyan dolog van, amit — megmondom őszintén — itt az anyagban nem tartok jónak. Az egyik az, hogy túlzottan pesszimista. Azután olyan többes számot használ, amelyet nem egészen értek. Oly-

kor rébuszokban beszél, és olyan megállapításokat tesz, amelyek megalapozottsága megkérdőjelezhető.

Konkrétan mire gondolok? A 3. oldalon⁴⁵ van egy olyan megállapítás, hogy a pártvezetés az ellenzéki szervezetek megjelenésére kétféleképpen reagálhatott, vagy a régi adminisztratív módszerekkel, vagy megpróbálhatta politikailag kezelni a kérdést. Itt azután nincs tovább víve az egész dolog, mert az előzőt azt nem tette, nagyon helyesen, de az utóbbit meg nem [*sic!*], sajnos, nem tudta.

Több helyütt elhangzik, és benne van az anyagban, hogy a pártvezetés, a pártvezetés, a pártvezetés. Megmondom őszintén, itt ezt szerintem definiálni kellene, mit értünk alatta. A Központi Bizottságot, a Politikai Bizottságot, a II tagút, a 9 tagút, vagy a 21 tagú PIB-et vagy az Elnökséget? Ez így megfogalmazva, hogy a pártvezetés, ez egy kicsit megfoghatatlan, és tulajdonképpen ezt így nem is fogadja el tőlünk a tagság.

Amikor azt mondom, hogy olykor rébuszokban beszél, erre egy példa: 4. oldal: „ekkor már megmutatkozott, hogy a párt egyes vezetői között nincs kielégítő együttműködés, és a szolidaritás is hiányzik”. Ezt, ha leírjuk, akkor oda neveket kell írni, vagy ne írjuk le. Ezt el kell dönten, ezt így szerintem kongresszusra hagyni nem szabad.

A következő dolog, amit a 6. oldal alján taglal az anyag, a mai helyzet jellemzői, a társadalmi, politikai erőviszonyok, és tulajdonképpen itt teóriákat fogalmaz meg, mert hogy több alkalomra [*sic!*] ad okot, vagy a kilépők többsége munkás, fizikai dolgozó, ez ténykérdés. Ezt meg kell nézni, hogy mi az összetétel, s félő, hogy leginkább a bármely irányú szélsőséget elutasító mérsékelték, tehát a potenciális centrum tömegei hagyják el a pártot. Hát ez feltételezés, ezt tudjuk konkrétan, akkor merjük leírni, fogalmazzuk meg, énszerintem itt feltételezések vannak. Azután, ugye, a válságért: elemezve azt, hogy a tagság miért hagyja el ezt a pártot, a válságért érzett felelősségből eredő morális nyomásra. Ezt én elfogadom, ez valóban így is volt, az okok között szerepel is. De hát azért itt a saját felelősségünket is fel kell vetni, hogy ezt a nyomást a vezetés — és most én használok a vezetéset, mert ez alatt a Központi Bizottság tagjait értem — miért nem oldotta, elégszer hangsúlyozva saját felelősségét [*sic!*].

Egy kicsit értelmezni kellene a 7. oldalon, hogy elméletileg tisztázásra vár, hogy van-e korszerű szocialista válasz a jelenlegi mély gazdasági, társadalmi válságra. Én itt, amit értelmezni szeretnék, az az, hogy mi az, hogy korszerű szocialista válasz, mit értünk alatta?

Az ellenzékkel kapcsolatos dolgok, és tulajdonképpen azt hiszem, hogy itt viszszaköszön mindaz, amit jó néhányan ma már itt elmondtak. Ennek a másfél évnek az értékelése kapcsán, mert örökös problémaként látom, hogy a másfél év eredményeit az ellenzék mindenütt mindig vitézül kidomborítja, mondván, hogy az ő harcoságuk az, amely ilyen helyzetet idézett elő, hogy többpártrendszer, sok minden egyéb, és soha meg nem szólalunk, hogy mi ebben a kérdésben hol voltunk. Soha meg nem szólalunk.

Azon, hogy ők sikeresen igyekeznek elhalványítani a modellváltással, békés átmenettel kapcsolatos MSZMP-kezdeményezést, úgy beállítani, mintha az általuk ránk kényszerített, kicsikart engedmény lenne, hát ezen miért siránkozunk. Igazuk van, mást ők nem is tehetnek. Ugyanakkor a mi ellenpropagandánk — meg kell mondani — vérszegény.

Én egyet szeretnék most példaként felhozni, amit viszont jónak tartok. Ott volt

múlt pénteken a háromoldalú tárgyalásokról az az esti tv-beszélgetés, ahol egy általam tisztességesnek, korrektnek minősített műsorvezetés mellett Tóth András — sportnyelven szólva — „lefocizta” az Ellenzéki Kerekasztalt a pályáról. Hát többször oda kell menni. Szóval azt nem lehet, én legutóbb is azt mondtam, hogy bármi történik, este a Tölgyessy Péter a TV 2-ben úgy fújja a magáét, már a gyerekek otthon unják, hogy mindig ez a pofa van a tv-ben. Szóval nem igaz, hogy mi nem tudunk ezekben a dolgokban érvelni.

Bereczky elvtárs felvetette és nehezményezte azt a kitélt, amit a szakmailag alkalmatlan vezetők *[sic!]* stb. Én nem innen közelíteném meg a kérdést, hanem onnan, ha ez igaz, akkor kik felelnek ezekért. Tehát beszéljünk már ezekről a dolgokról egyszer.

Én megmondom őszintén, ebben a megfogalmazásban a 10. oldal tetején, ha a jelenlegi tendenciák folytatódnak, akkor az MSZMP elveszíti esélyét arra, hogy a választásokon felsorakoztassa a választók mérvadó részét. Ezt mi beszélhetjük egymás között, de ebbe itt leírni, nem optimizmussal menni neki, még ha nem is valami hatalmas kincstári optimizmussal *[sic!]*. Egy bizonyos, ha ezt a színvonalat tartjuk tovább, akkor körülbelül ez be is fog jönni. Ennyit a tézisekről.

A programnyilatkozatról. Én Bartha elvtárssal abban vitatkoznék, hogy a Központi Bizottság erre a dologra miért nem mondott valamit. Itt most van egyfajta tudathasadásos állapot, mert ezt valamelyik, nem tudom már melyik pártszervezet is deklarálta, hogy „gittegyelet” ez a Központi Bizottság, mert íme itt vagyunk szeptember közepén, és még nincs egy általunk megvitattott programnyilatkozat. Én azonban erre azt mondom, hogy én azt tartom fontosnak, hogy ezt a tagság tárgyalja meg, a küldöttszoportok tárgyalják meg, meg a kongresszuson tárgyaljuk meg ilyen vonatkozásban. Huszadrangú kérdésnek tartom azt, hogy mi ehhez a dologhoz mennyit teszünk hozzá, mennyit nem.

Én magam egyik szószólója voltam annak, hogy a munkabizottság jelentése menjen ki minél előbb, mert azt viszont Barabás elvtárs tudja megmondani, hogy mennyi tapasztalat jött már eddig, ami még feldolgozható, amit hozzá lehet tenni. Meggyőződés, hogy ezzel egy dolognak elejét vehetjük. Azokat a problémákat, amit *[sic!]* korábban felvetettek kint a küldöttszoportokban, taggyűléseken, és az megjelenik az anyagban, az a kongresszuson nem lesz vitatéma. Tehát elébe kell menni a dolognak.

Egyébként a programnyilatkozattal kapcsolatban nekem az a véleményem, hogy jó, szabatos, és ami nagyon fontos, hogy magyarul van. Egyetértek Berend elvtárssal, Romány elvtárssal és Barabás elvtárssal is, hogy markánsabban meg kell fogalmazni a rétegbázist. Hogy rétegalapon, más egyéb alapon, de meg kell fogalmazni.

Az új szervezeti szabályzatról csak egy gondolatot. Alapvetően jónak tartom. A reformkörök csatolt szervezeti szabályzatával összehasonlítva az a véleményem, hogy annak számos pontját át lehetne emelni ebbe, mert attól ez csak jobb lesz. Van néhány dolog persze, amiben még le kell folytatni az egyeztető vitákat.

Még valamit szeretnék elmondani. Ez ugyan az ügyrenddel kapcsolatos, de csak néhány mondat erejéig, és akkor nem akarok szót kérni. Az ügyrenddel kapcsolatban az a véleményem, hogy az jó dolog, meg kell is valami formát adni. Mi órarendet összeállíthatunk, de az világos, hogy a szükséglet fogja eldönteni majd a vitáknak a hosszát. Egy dolgot meggondolásra ajánlok. Korábban szó volt arról, hogy az időkimélés miatt finom hideg ebédet kap majd a társaság. Akkor viszont nem

látom be, hogy miért kell ehhez két óra, mert szerintem ott még lehetne a vitára időt csújni. Ezt meg kell nézni.

Amit viszont éppen az ügyrend kapcsán nagyon fontos dolognak tartanék, és hadd mondjam el, hogy most már két megyei küldöttcsoporttal történt beszélgetés alapján tapasztalatként mondhatom el. Nagyon lényeges dolog, hogy abban előre egyezsre jussunk: a mindenkori levezető elnök jogköre, és egy másik kérdés, a levezető elnökök személye. Tehát az, hogy a levezető elnöknek mihez van ott jogköre, miben tudja korlátozni a vitát és minden egyebet, ezt megítélésem szerint a küldöttcsoportokban meg lehetne vitatni. Az eddigi két megyében szerzett tapasztalatom azt mutatja, hogy van egyetértés. Tudniillik, azt senki nem akarja, hogy ott parttalan vitába torkoljanak a dolgok, ezért nagyon lényeges, hogy milyen jogkört adunk.

Ennek kapcsán is, és más egyéb téma kapcsán szeretném azt bejelenteni, hogy a mi megyei küldöttcsoportunk — tehát a Győr-Sopron megyei küldöttcsoport — a kongresszus sikere érdekében kezdeményezte azt, hogy mint ahogy azt már Dél-Dunántúlon megtették, és több helyütt van erre kísérlet, szándék és nemcsak szándék, hanem gyakorlat is, úgynevezett regionális szerveződés [sic!]. Tehát az észak-dunántúli megyéknek a szerveződése azokban a kérdésekben, amikben előzetesen egyetértés van, ezeket végigvinni, végigjátszani, leírni, hogy ezekre ne menjen el felesleges idő a kongresszuson. Ne legyen egy-egy témában tíz párhuzamosan egymás mellett futó hozzászólás. Amit lehet, hozzunk előre, vitassuk meg, pipáljuk ki, és azzal nem kell foglalkozni.

Még a sajtóval kapcsolatban, bár érintőlegesen itt már szóltam valamit. Annyiban kétfelé bontanám a témát, hogy egyfelől a mi sajtónk — ez alatt a Népszabadságot értem — meg a többi. Meg kell mondanom, hogy leszámítva néhány olyan esetet, amikor valóban el lehet marasztalni a szerkesztőséget, azonban itt-ott látok már néhány olyan törekvést, ami tényleg az elkötelezettséget mutatja. Hogy utaljak a Magyar Hírlapban megjelent Orbán Viktor-nyilatkozatra, annak kapcsán — azt hiszem, két nap múlva, a Népszabadság 3. oldalán egy tényleg nagyon jó válasz jelen meg.⁴⁶ Ez persze a dolognak az egyik fele, a tisztesség, az elkötelezettség az újságírók részéről. A másik fele pedig az, amit itt, erről a helyről én már annyiszor mondtam: ha mi nem állunk oda, és nem mondjuk az általunk vélt igazságot, akkor azt mindig más fogja kihasználni.

Nekem nem volt szándékom szóba hozni, de miután két irányból is elhangzottak vélemények, a Nagy Imre-ügy kapcsán szeretném elmondani: nekem az a véleményem — a múltkor a Központi Bizottság ülése végeztével arra gondoltam, és az egész dolgot úgy szűrtem le magamban —, hogy ez itt marad köztünk, ebben a terebben, ebből nem lesz semmiféle publikáció, mert nekem meggyőződésem volt, hogy nekünk az nem használna. Ez péntek este volt, és szombaton, majd a Vasárnapi Hírekben utalás, a Népszabadságban szintén utalás.⁴⁷ Én nem keresem ennek a dolognak a mögöttesét. Egyet tudok, hogy ez a dolog ennek a pártnak rettenetesen sokat ártott. Ezt nem lett volna szabad megtenni. Köszönöm szépen.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Kótai Géza elvtárs következik.

[Megkérdezem, hogy Nyers elvtárson kívül — aki közben jelentkezett — van-e még a vitában részt venni kívánó? Nincs.]

KÓTAI GÉZA elvtárs: Kedves Elvtársak! Bocsánatot kérek, hogy nem kérek bocsánatot, de nem maradhatok néma. A programnyilatkozat tervezetével teljes

mértékben egyetértek, a nemzetközi résszel különösen, mert megtalálom benne azokat a gondolatokat, törekvéseket, amelyeket az MSZMP KB Külügyi Osztálya, később a Nemzetközi Pártkapcsolatok Osztálya az évek során kezdeményezett.

Egyetértek Horn elvtárrsal: ami a Központi Bizottság beszámolójának téziseit illeti, ezen dolgozni kell. De én nem kívánok az egészhez hozzászólni, csak két kérdéshez.

Nehéz helyzetben vagyok, mert nem tudom, hogy a tézisekhez az osztályunk adott-e valamit. Ugyanis a 17. oldalon ráismerek a 12. pontban a mi gondolatmenetünkre, annak ellenére, hogy én nem úgy fogalmaznék, hogy pártkapcsolataink intenzívebbé kell tennünk a szocialista országokhoz fűződő viszonyok javítása érdekében, hanem inkább úgy mondanám, hogy további erőfeszítéseket kell tenni. De ez nem annyira lényeges. A 13. oldalon van gondom, ugyanezzel a passzussal.⁴⁸

Egyoldalúnak tartom és ugyancsak fölöslegesen önkritikusnak, amikor azt mondja: az MSZMP nem tett eleget, különösen nem a pártközi kapcsolatokban annak érdekében, hogy oldódjanak a baráti-szövetségi viszonyt terhelő konfliktusok. Elvtársak! Az MSZMP annyit tett, amennyire képes volt, és igyekezett. És ez az apparátus annyit kezdeményezett, sőt többet kezdeményezett, mint amire képes volt. A 6. oldal úgy fogalmaz: a pártapparátus, miután „elveszítette a politika formálásában betöltött szerepét és privilégiumát, az elmúlt évben, másfél évben megroppant”. Nemcsak azért roppant meg, mert elvesztette a privilégiumát, sőt nem elsősorban azért roppant meg. És nem fogadom el azt, hogy megroppant. Mert megroppantották. A viszonyok és a viszonyokat fel nem ismerő MSZMP vezetése. És nem fogadom el, hogy a pártközi kapcsolatokban nem tettünk meg mindent, ilyen apparátussal, elbizonytalanított, az apparátus iránt eleve a bizalmatlanságot tápláló vezetéssel. Az apparátus nem tud többet tenni akkor, amikor kétszer-háromszor annyit követelnek ugyanakkor, amikor a létszámot felére-harmadára csökkentik.

„Oldódjanak a baráti-szövetségi viszonyt terhelő konfliktusok.” Mit értünk ezen a szövetségi viszonyon? Ugye divat volt a nemzeti érdeket alárendelni az internacionalista érdekeknek? Ki fogalmazta, határozta meg az internacionalista érdekeket? Most már tudjuk, hogy J. V. Sztálin. Azután sikerült valami olyan porhintést elfogadtatni, hogy ki kell egészítenünk egymást, és egyidejűleg kell szolgálni a nemzeti és az internacionalista érdeket. Nem lehet egyidejűleg szolgálni a mai világban, a mai Európában és az ilyen viszonyok között. A szocialista Magyarország, vagy a demokratikus szocialista Magyarország nemzeti érdekeit képviselve és érvényesítve, a nemzetközi porondon igenis figyelniünk kell arra, hogy ne okozzunk kárt a közös, egyeztetett törekvéseknek, de amit közösen egyeztetünk és önszántunkból fogadtunk el. És ne okozzunk kárt közvetlen környezetünk valóságos nemzeti vagy jogos nemzeti érdekeinek, ahogy az általam elfogadott [17.] oldal is fogalmaz, hogy jogos nemzeti érdekeinkről van szó. De 1979-ben — sok példát nem akarok mondani — amikor nélkülünk, a mi tudtunk nélkül ment bele az a szovjet vezetés az afganisztáni kalandba, aminek az árát mi is fizettük, bár katonákat nem kellett küldeni, de minden nemzetközi következményét mi is fizettük, az a szovjet vezetés ezt internacionalista érdekek tüntette fel. Vagy azt az irreális politikát, amit a Kínai Népi Demokratikus Köztársaság vezetése, bocsánat, a Koreai [Népi Demokratikus] Köztársaság vezetése folytat, azt megpróbálja internacionalista érdekek feltüntetni, és a magyar nemzeti érdek ellenében kíván szolidaritást ezzel.

Nem értem, én úgy látom, és nem csak a mai KB-ülésem, sajnos: ebben, hogy a „szövetségi viszony”, nagyon nagy különbségek vannak közöttünk itt a Központi Bizottságban és az országban is. A realitásokat figyelembe kell venni.

Az egyik helyettesemet, akinek az ügyét szerencsére sikerült méltányosan lezárni,⁴⁹ a finlandizálással vádolják. Nem finlandizálásról van szó. A finn példáról van szó, nyilvánvaló dolog. Finnországban minden politikai párt nemzetközi közmegegyezés alapján politikai programjává tette a Szovjetunióhoz való viszony kérdését, a jószomszédságot, a fejlődő kapcsolatot stb. Valaki itt felvetette — Kárpáti elvtárs —, hogy csak a Szovjetunióról van szó. Elvtársak! A csehszlovák nemzeti érdekek — ráadásul, ha nem is jogos, hanem torz — nem rendelhetjük alá a magyar nemzeti érdeket, a szocialista vagy a demokratikus szocialista Magyarország nemzeti érdekét, mert ezt a társadalom nem fogadja el, és elsöpörnek bennünket.

„Kommunista párt.” Kárpáti elvtárs azt mondja, hogy nem a párt neve a lényeg, hanem a tartalom. Szünetben egy-két kollégám azt mondta, hogy messzire mentél, de az utolsó lépést nem tetted meg. Igen, Kárpáti elvtárs, a tartalom a lényeg. Én egy centrista, reformista magyar szocialista pártot szeretnék, ahogy mondtam, bár nem nagy különbséget látok a centrum és a reformkörök között. És megteszem a következő lépést azzal együtt, hogy a többiek alakíthatnak Magyarországon magyar kommunista pártot. És annak a magyar szocialista pártnak a hitelét fogja a társadalom növelni, ha lesz egy kommunista párt ebben az országban.

Felelőtlenség kérdése — és ezzel befejezem. Elnézést kérek, hogy megemelem a hangom. Azt akartam mondani — más rossz példából, de úgy látszik, hogy rabja vagyok (morajlás miatt figyelmeztető csengőszó), hogy nem a hangerővel kell érvelni, hanem az igazsággal. Kárpáti elvtárs! — nem az a felelőtlenség. Én, mint a Központi Bizottság tagja sem tudom, hogy mi a valóságos helyzet. Lehet, hogy a szükséges intézkedéseket, lépéseket teszik; most megnyugtat az, amit a miniszterelnökünk mondott az elmúlt napokban ebben a kérdésben.⁵⁰ De lehetek nyugtalan, és engem nem elégit ki az, hogy a Tiszántúlon 2—3 zászlóaljat feltöltöttünk. Erről nem akarok tovább beszélni, mert ezt a témát három hónapig ragoztuk. Köszönöm szépen.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Nincs több hozzászóló. Nyers elvtárs kér szót.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Mielőtt az anyagokhoz hozzászólnék, szeretnék két rövid megjegyzést tenni. Általános helyzetünkről, aminek a problematikája átlengte ezen kérdéscsoportnak a vitáját is. Én úgy gondolom, hogy fenyeget most minket az a veszély, hogy bizalmi, bizalmatlansági kérdésként másodrendű, harmadrendű — egyébként nagyon érdekes, fontos, de mégis másod-, harmadrendű — politikai kérdésekben összeveszünk. Miközben nem tisztázzuk a legfontosabb dolgokat. Én ilyen vitának tekintem ezt, meg azt is, hogy Szűrös elvtárs szerintem sem helyesen nyilatkozott — személyes véleményem — ott az Erdélyi Szövetségnél. Valószínűleg kiszorították belőle a történelmileg helyes gondolatokat [sic!].

Mint politológus, én is azt mondom, hogy legjobb lett volna Erdélyt önállóítani, de kérem, hol van ez a politikai igazságtól, hol van? És a realitástól, és egyáltalán, hogy mit szabad mondani, nagyon messze van, nem szabad [sic!]. Nem helyes, de ne csináljunk belőle olyan nagy ügyet. A románok ugyanilyet vagy ennél rosszabbat is, amiben még történelmi igazság sincs, olyasmit is mondanak, de akkor sem helyes.

Ha Szűrös elvtárs nem ebben a pozícióban van, hanem mondjuk Kótai elvtárs, nem jó, Tabajdi Csaba mondja, a Tabajdi Csaba ezt mondhatta volna, ezért nem indítottunk volna fegyelmet ellene. Vagy nem is volt az fegyelmi, hanem egy kis ejnye-ejnye.⁵¹ De államférfi ne mondjon ilyet. De ilyenek tekintem a Kárpáti és Kótai elvtárs közötti vitát is. Nem is pontosan érthetem, hogy miért van az, miért? Tessék? Na én sejtem azért, hogy miről van szó, csak nem pontosan tudom. Ki kell ezeket szépen vitatni, ne sajnáljuk az időt. Nem éppen idevaló témák ezek, azért azt mutatják, hogy a gépezetben zavar van, ott, ahol ki lehetne ilyen kérdéseket vitatni, ott nem vitatjuk és akkor ide kerül és felnagyobbodik valami nagy-nagy eszmei, politikai szembenállásként.

Az alapproblémát én abban látom, 40 éve kormányozzuk ezt az országot. Elköveltünk a 40 év alatt annyi hibát, úgy isten igazában egy alternatív kormányzás kellene. Nincs Európában még egy olyan ország, ahol 40 évig ugyanaz az irányzat, ugyanaz a párt kormányozna. Olaszország az egyetlen, ahol bemenekült a kereszténydemokrata párt, bemenekült, kétszer-háromszor is koalíciókba, ez az egyetlen. Összes többinél, más pártoknál nem. Na, de ki kormányozzon ma Magyarországon? Ha lenne egy alternatív szocialista párt, akinek át lehetne adni a hatalmat, hogy megvédené a szocialista vívmányokat, illeszkedne a szocialista világhoz megfelelően [*sic!*]. Át kellene adnunk, de nincs ilyen. És nincs olyan, akinek [*sic!*] koncepciója lenne.

Nekünk van rendes, kiérlelt koncepciónk, nem kell szégyenkezni, nagyon sok mindent kidolgoztunk, csak belül, belsőleg egy belső válsággal küzdő párt állapotába kerültünk, és ez a hírünk is. Ez itt a baj. Nekünk igenis a szocializmus vívmányaiból, amit lehet — ez nem szocialista társadalom, amiben vagyunk, ez nem szocializmus — formációelméletileg, ez valamiféle sajátos demokrácia, kapitalizmus után, szocializmus előtt messzire [*sic!*]. Formációelméletileg nem az, de szocialista vívmányok vannak. Körüllengik az életünket, és még az Orbán Viktor is élvezi ennek az előnyeit, észre sem veszi, hogy sokszor mennyi mindent élvez. Ezeket nem szabad feladni.

Nem minden vívmány, amit mondjuk Gáspár Sándor annak minősített, amikor ő is mindig kiállt a vívmányok mellett, ugye, az nem vívmány. Még talán Kádár elvtárs is túlzott e tekintetben, bár ő közel járt az igazsághoz, mert azért a nép életében gondolkodott, realisabban. Újra kell gondolnunk, hogy mik ezek a szocialista vívmányok, így mai fejjel is, és azokat védenünk kell. Kérem szépen, nekünk az ország érdekében ezt az országot igenis, a világba illesztve úgy kell megtartani, hogy boldogulni tudjon. Hát illesztenünk kell Kelet felé is, meg Nyugat felé is. Korábban nem illesztettük Nyugat felé, most vannak, akik csak Nyugat felé akarnak illeszteni. Ezt sem szabad engedni, és ezért nekünk itt kell valahol maradni. Mi nem engedhetjük meg azt a luxust magunknak, hogy ellenzékbe menjünk, akármi lesz a választás eredménye. Ez is egy lengyel tanulság, mellesleg. És persze igyekeznünk kell jó választási eredményt elérni.

A másik megjegyzés, amit tennék, hogy a szocializmus vívmányörzése vagy a szocialista értékek követése, és ez a gazdasági, pénzügyi stabilizáció az én személyes véleményem szerint egymással ellentmondásban van. Én ezt régóta képviselem, és igazolva látom a mostani időben, ezzel súlyos ellentmondásban van, s ezt így kell tudni kezelni. Figyeljük meg egyébként a világ országait, a szocialistákat, a szociáldemokratákat. Amikor szocialista vívmányokat kell terjeszteni, jóléti politikát csinálni, gazdasági növekedést élnétkíteni, mindig a szocialisták valósították

meg. Amikor rendbe kellett tenni az országok szénáját, stabilizálni kellett, én nem emlékszem egyetlen szocialistára. (Közbeszólás: a svédek.) A svédek sem, leváltották őket, 40 év után leváltották.⁵² Volt egy periódus, utána tanultak belőle, a mostani svéd kormány már kiegyensúlyozott. Sajnos, nálunk megint nincsen ilyen konzervatív erő, és mert sajnos azok ráadásul — lenne *[sic!]*, ezek az SZDSZ-esek, azok keményen megcsinálnák, csak egy polgári liberalizmust csinálnának, amiből aztán lenne megint egy olyan harcos kommunista párt, ilyen jó sztálinista kommunista párt, ezek előidéznék azt, amitől nyögne az egész ország.

Nos, a problémát mi jól ragadtuk meg reformokkal, ezt az ellentmondást reformpolitikával lehet megoldani. És mi ezt a reformpolitikát dolgoztuk ki, és úgy-ahogy, nem tökéletesen visszük át a gyakorlatba.

Kérem, ezek után az anyagokhoz *[sic!]*.

A Központi Bizottság beszámolójának szerintem is a Központi Bizottság beszámolójaként kell benyújtásra kerülnie a kongresszusra. Ezért én ezt egy első tárgyalásnak tekintem. Ide kellene hozni 25-én, és ha nem boldogulunk, akkor nem tudom, 3-án, de ez már későn lesz. 25-én ezt meg kell oldani, és megegyezni ennek a szövegében. Ez a jelenlegi szöveg nagyon sok értékes gondolatot tartalmaz. Véleményem szerint nincs megfelelő logikai sorrendbe sem szedve, és a mondanivalóban is sok ellentmondás van, és ezt tisztázni kell.

Szerintem is helyes lenne, ha a főtitkár elvtárs, aki ennek a gazdája, egy munkacsoportot venne igénybe és együttesen, az ő vezetésével ezt a rendszerezést és számos kérdésben a politikai megfogalmazás tisztázását végigvinnék, és utána a Politikai Intéző Bizottság kellene hogy megtárgyalja. És ezután kerüljön ide vissza. Három fő fejezete kellene hogy legyen a beszámolóban. Az első fejezet az, hogy mit tettünk az ország helyzetének a javításáért ezen idő alatt. Tényekből kiindulva kell eljutni a problémákig. Belpolitikailag és külpolitikailag mit tettünk. Sok külpolitikai akciót indítottunk el és a belpolitikában szintén, a gazdaságban sok minden konkrétumot tettünk.

A második fejezetnek azt tartom — külön kiemelve —, hogy mit tettünk egy új Alkotmányért, a többpártrendszer megteremtéséért. Itt be kellene számolnunk a legfrissebb helyzetről is, a többoldalú tárgyalásokról is, és hogy mi lesz az alkotmányozásnak a menete. A harmadik, hogy a párt megújulásáért mit tettünk, és milyen helyzetben vagyunk most. Egyetértek azzal a gondolattal — ez benne van az anyagban valahol —, hogy a reformlépéseknél mutatkozott a pártban eszmei tisztázatlanság, és be kell mutatni, hogy milyen eszmei tisztázatlanság, bizonytalanság keletkezett, és azt is be kell mutatni, hogy hogyan haladunk a tisztázódás felé. Mert véleményem szerint a tisztázódás felé haladunk. Csak sajnos az idő kevés, és nem elég gyorsan haladunk.

A szélsőségekről valamit szeretnék mondani. Azzal értek egyet, hogy azoktól a szélsőségektől, amelyek a párt vonalától, kialakítandó vonalától távol esnek, meg kell szabadulnunk valamilyen formában. De úgy, hogy elvileg, politikailag tisztázuk a jellegüket. Nem hiszem, hogy párttisztítást kellene csinálni, de le kell szakdjanak ezek a szélsőségek.

Kérem, mit nevezek én szélsőségnek? Először is: ezt a sztálinista, teljes vagy részleges sztálinista felfogást, amelyik lényegében azt tartja erről a vezetésről és erről a programról, hogy kiárúsítja az országot a kapitalizmusnak, és visszaállítja, vagy a kapitalizmus részleges vagy teljes visszaállításán munkálkodik. Hát kérem, ez a felfogás egy sztálinista—kommunista felfogás, ilyenek ne legyenek a párt-

ban. Mert, ha bent vannak, akkor önmaguknak is kárt okoznak, meg nekünk is, az országnak, mindenkinek. Én szélsőségeknek tekintem azt a felfogást, amely avantgárd párttá akarná átalakítani ezt a pártot, amit éppen hogy igazán politikai tömegpárttá kellene átalakítani. Ez gyökeresen szemben áll [sic!]. Ezek azok, akik szakadjanak ki a pártból, és legyünk [sic!] egy tiszta avantgárd. Hát kérem, ez irreális. Csináljunk forradalmat a párton belül, forradalmat az országban, forradalmat mindenben, nem tudok erre mit mondani, annyira irreális. Ez egy fordított sztálinizmus, semmi más.

A reformköröket nem ilyenek minősítem, és vigyázzunk, nehogy összekeverjük [sic!]. Sőt hangsúlyozzuk, hogy a reformkörök zöme vagy az egésze, a szélsőségektől eltekintve, egy olyan avantgárd funkcióban lép fel, amilyen avantgárdra szükség van akár egy ilyen kommunista—szocialista, vagy szocialista—kommunista mozgalmon belül is. Majd még erről valamit szeretnék mondani. Én a reformköröket olyannak tekintem, hogy avantgárd funkciójukkal elősegítik a párt eszmei-politikai tisztázódását és a jövőbeni centrum kialakulását.

A centrumról valamit. A centrumot nem úgy képzelem el, hogy van két szélsőség, és közte van a csendes többség, és az a centrum. A centrum nem matematikai fogalom. A centrumot politikai fogalomnak érzem. Alakítsuk ki, hogy mi az a pártpolitika, ami ennek a pártnak a középponti része, és ez a politikai vonal a centrum, és aki emögé felsorakozik, az a centrum. Tehát politikából levezetett centrum. Egyetértek azzal, hogy a szakszervezeteket, szövetségeket természetes szövetségeseinknek kell tekinteni, ezt a gondolatot mind a KB-beszámolóban erősebben hangsúlyozni kellene, mind pedig a programnyilatkozatban.

A sajtóról nekem az a véleményem, hogy a sajtó problémáját nyíltan fel kell vetni. A sajtóban ma zavar van. A sajtóban ugyanaz a zavar van, mint a mi köreinkben, vagy a mai magyar politikai életben. A sajtóban olyan jelenségek és olyan emberek vannak, akikre és amire azt lehet mondani, amit nekem egy újságíró mondott egy összejövetelen. Hangsúlyozom, újságíró, aki azt mondta: én undorodom a saját kollégáimtól. Én azt válaszoltam neki, hogy mi nem engedhetjük meg azt, hogy undorodjunk ezektől, s egyáltalán a sajtótól. És azoktól a kollégáktól sem, akik rosszul írnak valamit. Ezt nem engedhetjük meg. Ezért ne az egész sajtón verjük el a port. Mi a sajtószabadság mellett legyünk, a tárgyilagos megnyilatkozás, a szabad megnyilatkozás mellett legyünk. Ugyanakkor állapítsuk meg azt itt az anyagban is, hogy nincs tisztességes, rendes sajtótörvény, nincs kialakult sajtóetika, és ezekben rendet kell csinálni, és ez a mi pártunknak az álláspontja. És közben ezekről a sajtóban tevékenykedő, lézengő ritterekről, vagy nem tudom, ezekről is mondhatunk valamit, de csak ezután, hogy a sajtó egészét ne tegyük ellenségünké.

A következő kérdés, amiről szólni akarok, a programnyilatkozattal kapcsolatos két kérdés. Az egyik: én szimpatizálok azzal a gondolattal, hogy ezt a népi demokratikus eszmekört emeljük ki, és azt megmagyarázva, hogy mit értünk [sic!], különben ez nem érthető, hogy mi ez a népi demokrácia. Mert a demokrácia maga is népi, és olyan zavarba is kerültünk, mint a demokratikus szocializmussal, de én mégis azt mondom, hogy ennek van értelme. Körülbelül az, amit Balogh Sándor elvtárs itt mondott.

Tehát: mi népi demokratikus eszmékből táplálkozó politikai-gazdasági rendszerért szállunk síkra, ez parlamanti demokrácia, ez gazdasági demokrácia és önkormányzatok. És lehet, hogy még vannak attribútumai, hát tegyük hozzá, hogy mik

azok. Nekem így hirtelenjében ezek jutnak eszembe. Ma a jogállamiság témája kapcsán — ami nagyon pozitív, progresszív gondolat — a politikában elterjed az a téves felfogás, hogy a demokrácia egyenlő a parlamenti demokráciával. Azt hiszem, hogy ez egy szociáldemokrata illúzió, mi szociáldemokraták ebben benne voltunk. Ma már nem, de korábban az Angol Munkáspártnál is sokáig volt ilyen, de ez a közvetlen demokrácia. Az önkormányzatokat elismerték mindig és a szak szervezeti szabadságot is a szociáldemokraták, de ezért hangsúlyosan a kommunista mozgalom szállt síkra [Magyarországon] 1945 és 1948 között, ezt el kell ismernem. Sokszor rosszul és sokszor téves munkásegység-politikával, de ezekért a dolgokért a Magyar Kommunista Párt állt ki, ezt el kell ismerni.

Most ezt a népi demokratikus gondolatot, valahogyan én munkálandónak tartom, még akkor is, ha nem így nevezzük. Volt ennek más neve is, volt antifasiszta demokrácia, de azt már nem vehetjük elő, bár van maradványa a faszizmusnak, de az nem jó. Volt jakobinus demokrácia, sok minden volt ez a népi demokrácia.

A második megjegyzésem a programnyilatkozathoz a párt jellege [*sic!*]. Egyetértünk azzal, hogy ez két irányzat nem ötvözete, hanem szintéziseként kell hogy kialakuljon, ez a szintézis nincs meg. Ezt elfogadom, ez nincs meg, ezért harcolni kell, ha magunkévá tesszük. Ez egy út, amin elindulunk, és közben bevesszük, magunkba integráljuk azt, amit jónak minősítünk az egyik és a másik mozgalomban. Ha mi csak szocialista pártként deklarálnánk, szocialista, szociáldemokrata pártként magunkat, akkor átadnánk a terepet egy várhatóan kialakuló régi típusú kommunista pártnak bizonyos dolgokban, azért az nem lenne jó. De őszintén szólva, azt sem tudom elképzelni, hogy itt, a kelet-európai realitásban akkor hogy leszünk mi, elszakítjuk a kommunista kapcsolatokat? Legalább azt kell belevenni akkor is, ha azt mondjuk, baloldali szocialista párt. Nevezhetjük magunkat így, de aki szövetségben van a reformkommunizmussal, a kommunista pártok reformirányzatával, valahogy megnevezhetjük, hogy a sztálinistákkal nem, de nem szakadhatunk ki ebből a kommunista mozgalomból sem.

Ugyanakkor szerintem helyes, hogy mint ilyen párt, keressük a kapcsolatot a Szocialista Internacionáléval is, mert ez felel meg a mi politikánk jellegének. Ezt nem lehet tiszta eszmei alapon megoldani. Az egész nemzetközi munkásmozgalomban nincs tiszta eszme. Senki nem gondolhatja azt, hogy a szociáldemokrácia az tiszta eszme, de kevésbé azt, hogy a mai kommunizmus az tiszta eszme, mert átalakulóban vagyunk. Nem baj az, hogy nem tiszta eszme. Politikailag ez akkor is helyes.

Végül a Nagy Imre-ügyhöz szeretnék hozzászólni. Az a véleményem, elvtársaim, hogy ez egy tisztázatlan ügy, és ez itt egyelőre zárt ügyként legyen kezelve. Nem azért, mert nyilvánosság ellen vagyunk, mert az igazság feltárása ellen vagyunk, mert ha az igazságot már tudnánk, még akkor is érdemes lenne taktikailag gondolkodni, az igazságot azonban pontosan nem tudjuk. Kaptunk a KGB-től adatokat, ezek az adatok — a KGB is ezt mondja — nem teljes adatok. Ezeket átnéztük. Ide tártuk önök elé. Ezek nem teljesek, és amikor teljesek lesznek ezek a leírt adatok, akkor is véleményem szerint egy közös magyar—szovjet bizottságnak kell rendezen, tisztességesen átvizsgálni. Ez a bizottság részben történészekből, politológusokból álló tárgyilagos bizottság kell hogy legyen, és azután lehet nyilvánosságra hozni.

Lehet, hogy Nagy Imre majd személyi presztízsében a tisztázás után nem lesz olyan tiszta ember, mint amilyennek kezelték. De ehhez a kérdéshez így, spontán

módon hozzájárulni nem szabad. A politikai összefüggését pedig én abban látom, hogy Nagy Imre 1930 és 1941 közötti szerepe az 1948—1956 közötti tevékenységében nem játszott szerepet. Arra nem kaptunk semmiféle adatot, hogy a Nagy Imre — akkor még NKVD volt azt hiszem — az NKVD-nek a Gerőről adott volna bizalmas adatokat. Annál is inkább, mert lehet, hogy a Gerő⁵³ adott a Nagy Imréről — ezt sose tudjuk, és egyáltalán az NKVD kapcsolatot. Egyszerűen nem politikai kapcsolatként értékelni, amikor hiteles tudomásom van róla, beszámolóiból, személyes beszámolóiból, olyantól, akinek hiszek, hogy annak idején, amikor a Bjelkin volt itt még, Badenben székelt a kelet-európai NKVD-helytartó,⁵⁴ ő beleszólt és jogosítványa volt, hogy beleszóljon pártügyekbe. Rendszeresen összekötő szerepet is játszott az SZKP és a mi pártunk között. Egy ilyen konkrét dologról tudok, amikor egy ilyen összekötő funkciót teljesített. Mi más ez, mint az NKVD összefonódása az akkori kommunista pártokkal? De én nem akarok szembeszállni azzal, amit Grósz elvtárs mondott. Azzal igen, amit a Veres elvtárs mondott, hogy ezt most tegyük nyilvánosságra, és leplezzük le a Nagy Imrét. Nem alkalmas ez a leplezés.

Arra kérem a Központi Bizottságot, hogy nekünk ezt a dolgot az SZKP vezetésével még a továbbiakban tisztázni kell, és megtesszük a lépéseket, hogy ezt tisztázzuk, és ha kell, a KGB-vel nekünk, mint pártnak külön kapcsolatban lenni [*sic!*]. Bár én nem tudom, miért kell nekünk a KGB-vel kapcsolatban lenni. Krucskov elvtársat én nagyon jól ismerem. Nagyon szimpatikus volt, amikor ismertem és most is találkoztam vele. Minden oké, minden rendben van, de nem tudom, miért kell nekünk, mint pártnak a KGB-vel kapcsolatban lenni. Ha éppen kifogásoljuk, hogy Nagy Imre kapcsolatban volt, akkor mi ne legyünk kapcsolatban. Nos tehát, lépéseket tettem az SZKP felé, és igyekezzünk elérni, hogy tisztességesen, rendezsen nézzünk utána ennek az ügynek. Nem javasolom, hogy a magyar pártnak szélesen, a pártnak egésze értelmében — a Központi Bizottságon túlmenően — ügyévé tegyünk most, és még kevésbé a magyar közélet ügyévé tegyünk [*sic!*]. Köszönöm.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Köszönöm szépen. Több jelentkező nincs? De igen, Szűrös Mátyás.

SZÜRÖS MÁTYÁS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Úriember nem csibész elv alapján én nem szóltam volna, ha Nyers elvtárs nem tér ki erre a bizonyos jelentéktelen kérdésre.

Ezek után — így minősítette Nyers elvtárs — ne engedjük, hogy ezek a jelentéktelen kérdések itt zavarják a fő kérdések megvitatását. A következőt szeretném mondani, hogy önök tudják, a nemzeti, nemzetiségi kérdésben én eléggé elköteleztem magam nemegyszer (zaj a teremben) — egy pillanat, szeretném végigmondani. Most az történt, hogy Szegeden valóban találkoztam a magyarországi erdélyi körök és az egyesületek képviselőivel, ahol jelen voltak a sajtó képviselői is.⁵⁵

Ha megfigyelték, négy újság négyféleképpen hozta a dolgot, de azért főleg ezeket a kérdéseket emelték ki, holott itt arról volt szó, hogy az erdélyi körök és egyesületek hogyan egyesítsék erejüket, koordinálják a tevékenységüket, egyfajta érdekvédelmi szervvé kívánnak válni. Erről volt szó, a Belügyminisztérium illetékes képviselője pedig a beilleszkedésükről beszélt hosszasan. Valóban elhangzott az, hogy mindent el kell követnünk, hogy a visszaút is biztosítva legyen, és hogy elsősorban a magyarság, az ott élő magyarság lehetőleg a szülőföldjén vívja meg a harcot. Ehhez próbáljunk segítséget nyújtani, és ebben az összefüggésben merült az

fel, hogy a két világháború között a munkásmozgalomban elég mélyek voltak a gyökerei annak, hogy Erdély önállóságáért, autonómiájáért szálltak síkra, tehát a munkásmozgalomban.

Én hozzátettem — de ez már nem volt benne a sajtóban —, én erre nem szólíthatom fel önöket, de például ebből lehetne bizonyos elképzeléseket meríteni az önök munkájához. Én, mint hivatalos személy ezt nem mondhatom, erre nem inspirálhatom önöket, mert ez beavatkozás lenne. Ez tehát az egyik dolog, úgyszólván részben valóban jogos az észrevétel, mert én sem szerettem volna elhamarkodni ezt a dolgot, de ez így valóban elhangzott.

A másik dolog: már ezt megelőzően azért a sajtóban is hangot kapott az, hogy nem lenne helyes Magyarországon fogadni Ilie Ceaușescu tábornokot, és elég erőteljesen merült ez fel. Én is azt mondtam, hogy ezt valóban meg kell gondolnia a magyar katonai vezetésnek, és míg Londonban voltam, észrevettem, hogy Kárpáti elvtárs nyilatkozott és helyesen — szerintem. Mert azt az embert, aki pocskondiázta Magyarországot, s a magyar vezetőket, nem kell hogy hivatalos látogatáson fogadjuk Magyarországon.⁵⁶ Ennek megvan a módja, hogy ezt hogyan lehet civilizáltan levezetni. Ez is szóba került. Szóba került valóban a burkolt katonai fenyegetés is, ezzel a kifejezéssel. Én azt hiszem, ez nem szentségtörés, ezzel nyugodtan nekünk szembe kell nézni, és bizonyos következtetéseket le kell vonni. Abban persze igaza van Kárpáti elvtársnak, nem kell ezt szélében-hosszában hangoztatni, de ebben a körben ez elkerülhetetlen volt. Nem beszélve arról, hogy — ezt ebben a körben mondom — én tájékoztattam Nyers Rezső elvtársat arról, hogy nekem vannak olyan információim, amelyek ezt alátámasztják, a forrást nem szándékozom feltárni. Nincs rá szükség. Mondjuk, ez már túlzás lenne, természetesen.

Meg kell mondanom, hogy az egyik újságíró odajött hozzám — ezt azért érzékeltem, hogy milyen állapotok vannak nálunk, és hogyan történnek ezek a dolgok —, Bulgária is szóba került. Bulgária miért nem tud minket támogatni mondjuk a nemzetiségi kérdésben, azért, mert saját problémájával van elfoglalva, és ő megkérdezte, hogy erről írhat-e. Én mondtam, hogy erről ne írjon, nincs arra szükségünk, hogy még egy újabb szocialista ország is terítékre kerüljön, és vitába keverdjünk. De a többi újságíró nem jött oda, mert nekik is megmondtam volna, hogy Erdélyről se írjanak és a katonai beavatkozásról se írjanak. De én minden újságíróval ezt nem tudtam megbeszélni. Úgy gondolom, hogy a politikus újságíróknak el kellene tudni ma már dönteni azt, hogy mi áll az ország érdekében, és mit emel ki ebből.

Nem akarom én áthárítani, tévedés ne essék, nem akarom a sajtóra áthárítani [*sic!*], de ez is benne van a dologban, az összefüggésekben. Egyébként, amit ott elmondtam, azért vállalom a felelősséget, és hát természetesen én sem vagyok feddhetetlen, és hibák becsúszhatnak. Ez az egyik dolog, amire ki akartam térni. És még egy dolog, amikor láttam reggel a sajtóban — mert Londonba készültem —, én megkértem a munkatársamat, hogy hívja fel Kárpáti elvtársat, és tájékoztassa, hogyan is volt ez, mert valóban a fogalmazás nem volt jó. Mikor visszajöttem, kérdeztem, hogy nem tudta — mert Kárpáti elvtársnak éppen itt volt a brit partnere — nem tudott vele beszélni. Ez is hozzátartozik, mert én magam is éreztem azt, hogy erről Kárpáti elvtársat tájékoztatni kell, hogyan volt ez.

Ennyit erről a dologról. Nem akarom tovább ragozni, viszont ezért nem kértem volna külön szót, mint mondtam, de a másik dolog az jobban foglalkoztat, mégpedig a Nagy Imre-ügy. Azok után is, amit Nyers elvtárs mondott, különösen ab-

ban az esetben, hogy ő maga is úgy értékeli, hogy bizony ezt még a szovjet vezetéssel is tisztázni kell. Korai volt ezt ide hozni, és nem volt helyes véleményem szerint. Akkor is ez volt, akkor nem nyitottunk erről vitát. Azokkal értek egyet — Berend T. Ivánnal, másokkal —, akik azt mondták, hiba volt ez. Várjuk meg. Nem beszélve arról, hogy ilyen alapon sok vezetőt meg lehet [sic!] vagy ki lehet kezdeni. Annak idején, tudjuk, mert olyan hírek terjedtek el, hogy Rákosinak külön rejtjelzője volt Moszkvával s így tovább. Ezeket én nem akarom tovább folytatni. Szerintem ez megtevesztő volt, és hibának tartom azt, hogy ide került, ilyen formában. Ráértünk volna vele foglalkozni, még a Központi Bizottság is, ha a szovjet vezetéssel megfelelően tisztáztuk volna. Köszönöm.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Elvtársak! Tekintettel arra és bízva abban, hogy több jelentkező nincs a vitához, szeretném lezárni a vitát. Az előadó elvtársaktól érdeklődtem, hogy milyen hosszú időtartam alatt kívánnak reagálni. Összeadva ezt az időtartamot, ez maximum tizenöt perc, hármunkra vonatkoztatva, maximum öt-öt-három. Na, már nem igaz, de az előbb még ennyi volt. Javaslom, szünet nélkül folytassuk, és legalább ezt a napirendet zárjuk le. Tizenöt percet még bírunk ki, jó? Grósz elvtársé a szó.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Hosszabb leszek öt percnél, szeretném bejelenteni. Köszönöm az észrevételeket. Maróthy elvtárs azt mondta, hogy az anyag céltábla. Volt, aki lőtt rá, volt, aki elmulasztotta. Jobb lett volna, ha többen lőnek, mert akkor több haszna lett volna a vitának.

Emlékeztetőül elmondom, az eredeti forgatókönyv az volt, hogy 19-én PIB elé megy, 25-én Központi Bizottság ülésére, s az ülés vitája után az Elnökség véglegesíti a szöveget. Ez azt jelenti, hogy nyolc nappal korábban került vitára az anyag. Természetesen a gyengeségét nem ez indokolja, csak itt felvetődött, hogy milyen forgatókönyv szerint kell tárgyalni. Ez most megfordul, nem lehet PIB elé vinni, ez után a vita után újból KB elé kell hozni 25-én, és a KB-nak fel kell hatalmazni az Elnökséget, hogy az akkori vita alapján véglegesített szöveget hagyja jóvá. Azal, hogy a múltkor itt megfordult a menetrend, egy más ritmust kell kialakítani.

Egyébként szeretném elmondani, hogy három KB-tag konzulensnek fel van kérve, és szakértői csoport dolgozott az anyagon, mert ne tételezzenek fel rólam annyi tehetséget, hogy én ezt egyedül meg tudom csinálni. Ami a vitát illeti, itt egy koncepcionális probléma van. Ma ezért volt nagyon hasznos ez az ülés, mert kiderült, hogy a mai vita nem arról szól, mint ami a megrendelés. Mert az eredeti megrendelés az volt, ami a második és harmadik fejezete, hogy a politikai helyzet, a teendők és ezen a címen néhány kérdésben nyúljon vissza a májusi pártértekezletig. Ma pedig az egész vita a május óta megtett út értékelésére koncentráldott, illetve azoknak a kérdésköröknek a vizsgálatára. Ez egy más megközelítési mód.

Azt el kell dönteni, hogy mit akarunk. El akarunk-e számolni a május óta végzett útról, vagy pedig csak annyit akarunk felvállalni, ami az eredeti elképzelés volt, hogy egy politikai helyzetképpel segítsük a küldötteket eligazodni a politikai táblán. Külön kérdés a feladati rész. Ugyanis, amikor arról volt szó, hogy néhány feladati kérdéskört jelöljünk meg, akkor nem volt arról szó, hogy ezen kívül még 11 témakörben külön kongresszusi állásfoglalást tervezünk. Erről Kovács Jenő a következő napirendi pontnál fog számot adni. Ilyen: a szakszervezet, a szövetkezetek, a gazdasági helyzet és így tovább, és egyéb más kérdések. Ha ez külön marad 11 állásfoglalásként, akkor teljesen értelmetlen, hogy feladati rész legyen külön egy

beszámolóban. Tehát ezt el kell dönteni. Egy rendező elvet el tudok képzelni, hogy a pártszervezetek tevékenységére vonatkozó teendőket ennél a résznél kellene megfogalmazni, de ez akkor nem lesz harmonikus összhangban a beszámoló fő gondolatával.

Nekem változatlanul kétségem van, hogy ilyen napirend kell-e a kongresszusra, de mivel ezt elfogadtuk, hát természetesen ezt tudomásul veszem. Azért vannak kétegyeim, amit korábban már módomban volt elmondani, hogy 16 hónapot rövid időnek tartok arra, hogy politikai folyamatokat rangján lehet értékelni. Másrészt elfogadtam azt, hogy előre kell nézni és nem vissza. Valamint én a választási programot lényegesebbnek tartanám, mint ezt. De ha ezt a megoldást választjuk, meg lehet csinálni ebben a megközelítésben.

Mi volt a felfogás? Az, hogy két jellemzője legyen az anyagnak. Az egyik, hogy lehetőleg önkritikus legyen, azért, hogy a pártmozgalomban is a kongresszuson adjon lehetőséget és alkalmat egy nyílt, őszinte vitára, nem defetista, nem önmarcangoló, nem hamut szóró, mint ahogy itt az elvtársak jelzőkkel dobálóztak, hanem az volt a cél, hogy bátor kritikára ösztönözzön. Én nem hiányolom a benne lévő eredményeket, mert aki figyelmesen elolvasta, a 2. és a 3. oldalon olyan léptékű eredményeket ír ennek a másfél évnek a teljesítmény rovatába, amire szerintem a párt büszke lehet. Ugyanakkor nem így éli meg a párttagság, inkább a problémákról kellene vitatkozni. A másik rendező elv az volt — és itt van egy koncepcionális vitám a felszólalókkal, éspedig Berend elvtárssal —, hogy ez a kongresszus a beszámolóval is a politikai kompromisszum felé törekedjen-e vagy pedig nem? Ha én jól értettem azt, amit Berend elvtárs mondott, hogy egy kemény, szikrázó elvi vitában rendezzük el a vitakérdéseket a kongresszuson. Ez a beszámoló úgy építkezik, hogy azokat az elemeket keresi, ami összeköt, és hogy ne szakadás legyen belőle. Kétségtelen, hogy a Berend elvtárs által ajánlott módszer tisztább helyzetet teremtene a pártban. Ezt én nem vitatom, ennek megvannak a maga előnyei és megvannak szerintem a maga hátrányai is. Az a hátránya, hogy ha egy elvi vitába a kongresszuson belemegyünk, nagyobb esély lesz a szakadásra. Ez pedig mégis valahol a kompromisszumokat keresi, ezért épít a józan többségre, amit persze el lehet utasítani.

Amit ezen kívül Berend elvtárs mondott, az elméleti igényességet, az egy irreális követelmény. Azért irreális, mert ebben a pártban 40 év óta nem volt elméleti munka. Miért lesz ebben az egy hónapban, és miért lesz ezen a kongresszuson? Ebben a másfél évben nem volt elméleti munka, miért tudja elvégezni akkor ez a kongresszus elméleti igénnyel ezeknek a problémáknak a tisztázását? Én ezt nem látom reális célkitűzésnek, ezt nem kellene felvállalni. Politikai síkon kellene mozogni.

Ide tartozik Horn elvtárs megjegyzése is. Azt nem fogadom el, hogy váljunk meg azoktól, akik nem akarják a reformot. Szüntelenül mondom, hogy egy pártnak úgy kell politizálnia, hogy ne ő taszítsa el a tagokat, hanem aki nem fogadja el a programját, az hagyja ott. Én az elmúlt időszakban — tudom, sokan nem értenek vele egyet — egyik legnagyobb hibának a címkézést tartom, amit másfél év alatt elkövetünk. Nem ismerek olyan embert, akinek jogosítványa van, hogy embereket kinevezzen reformereknek, meg konzervatívoknak.

Itt szeretnék rögtön arról szólni, hogy mi a reformhoz való viszonyom, mert kaptam egy dicséretet, hogy az utóbbi időben fejlődök és javulok. Szeretném világosan és egyértelműen megfogalmazni, hogy a reformkörökből nekem nem rokonszenves az az irányzat — bár hiszek az emberi fejlődésben —, amelynek szövívői és vezér-

alakjai közismert ÁVH-s tisztek voltak, vagy olyanok, akik ebben a házban 20 évig rohangászva a legszektásabb politikát képviselték a kulturális közéletben. Ha kell, szívesen tudok az elvtársaknak nevekkkel is szolgálni. Ezeknek nem hiszem el, hogy a reformot akarják. Tudom, hogy ez gyanakvás, ezt már a koromnak tudják be. Óvatos vagyok, és így tovább.

Ugyanakkor el tudom fogadni azt, hogy nagyon sok ember korrektül és tisztességesen [*sic!*], ezért nagyon nagy eredménynek tartottam a Zalában végbement változásokat is,⁵⁷ akik nem kitaszítani akarták az embereket a pártból, hanem a reformgondolat mellé akarták a párttagság egyre szélesebb körét megnyerni. Tehát nekem, nagyon leegyszerűsítve, ez a kéttípusú reformkörü nézetem és szemléletem van. Az egyikkel nem tudok rokonszenvezni, nem is leszek szövetségesük, a másiknak pedig sok sikert kívánok, mert támogatja munkánkat, és én is az övéket.

Tagadom azt, hogy a baloldal lenne ma a pártban a fő veszély. Én az anarchiát látom a fő veszélynek. Az országra még inkább ezt tartom a fő veszélynek. Az apparátust illetően, majd pontosítani fogjuk. Másképpen kellene beszélni az apparátusról, elfogadom. Azonban én a Kótai elvtárrsal nem értek egyet. Nagy az apparátus. 4500 politikai munkatárs volt, 2000-nél több nem lenne szabad legyen a magyar pártban. Ebben a házban most 225 van, nem hiszem, hogy 100-nál többnek kellene lenni ebben a házban. És az, hogy a politikai munka minősége milyen, az nem az apparátus nagyságától függ. Ugyanakkor az valóban egyik legnagyobb hibája a belső irányító munkának — és ezt nem lehet semmilyen korábbi vezetésre rákenni —, hogy az utóbbi egy évben nem akadályozta meg a legtehetségesebb embereknél a létbizonytalanság tudatát és [a] félelmet.

Amit Kovács elvtárs e vonatkozásban mondott, az igaz, azt elfogadom és aláírom, sajnos, ezért indult meg itt egy kontraszelekció. Én nagyon fontosnak tartom — Veres elvtárrsal egyetérték —, hogy a vezetés és a tagság viszonyáról feltétlen jelenteni kell a kongresszusnak. Azt tapasztalom, hogy kint, a különböző vitákon ezért kapjuk a legtöbb bírálatot.

Egyetérték a sajtóval és egyéb, más kérdéskörökkel megfogalmazott megjegyzésekkel és észrevételekkel. Két dolgot azonban ide akarok kapcsolni. Az egyik, hogy ez a párttagság ez alatt a 15 hónap alatt hihetetlen nagy utat tett meg szellemileg és politikailag. Ha nekem másfél évvel ezelőtt azt mondja valaki, hogy azokat a kérdéseket, amiket ma vitatunk, a párttagság nagy többsége, nem mindenki, de nagy többsége elfogadja, nem hittem volna el. Elég sokat járom az országot, nem nagygyűléseken és propaganda-hadjáraton, hanem kiscsoportos beszélgetéseken, ahol elmondják az emberek véleményüket, és munkás, paraszt pártszervezetekben, alkalmazotti pártszervezetekben is nagyon sok olyan politikai gondolatot elfogadnak, amit még nem is olyan régen ugyanabban a pártszervezetben szenvedélyesen vitattak.

Másik: azt hiszem, hogy meg kell fogadnunk azt a tanácsot, hogy a Központi Bizottság nevében kell a jelentést csinálni, de a Központi Bizottság szerepét és mozgását ellentmondásos folyamatként kell feltüntetni.

Köszönöm azokat a tanácsokat, amelyeket Rajki elvtársnő mondott, sorba vesszük tételesen, egy kicsit didaktikusnak kell akkor lenni, de azt hiszem, hogy ez így helyes, jobban áttekinthető.

A májusi pártértekezlet értékelésétől azonban óvnám magunkat, tudniillik, ha nagyon reális képet akarunk felrajzolni, akkor a mai események tükrében egy nagyon kemény kritikát kellene mondani a májusi pártértekezlet politikai teljesítmé-

nyéről és nem látom a politikai hasznát. Nem a kritikától félek, hanem nem látom a politikai hasznát. Megcsináltuk a májusi pártértekezleten, hogy ostoroztuk a XIII. kongresszust, annak sem volt igazán politikai haszna. Most azt fogjuk csinálni, hogy ostorozzuk a májusi pártértekezletet, ezt sem látom politikailag célravezetőnek.

Nagy Imre-ügy. Először is szeretném megmondani, hogy az ezzel kapcsolatos sandaságot nem fogadom el és visszautasítom. Nem törlesztek senkinek, bár lenne kiknek törlesztenem, de nem természetem, és főleg nem a párttestületi üléseken szoktam törleszteni. Ugyanakkor nagyon nehezen tudok megbarátkozni azzal a gondolattal, hogy önök közül sokan csak a féligazságokat szeretik, lehetőleg azokat a féligazságokat, amelyek saját koncepciójukat igazolják. Én nem akarok még egyszer 1961-et, és míg én valahol párttestületben szolgálni fogok, ahhoz nem leszek partner. Arra az 1961-es KB-ülésre gondolok, amely az azt megelőző pereket csak félig zárta le.⁵⁸ Leéltem az életemből 25 évet abban a tudatban, hogy minden koncepció üggye le van zárva, és a legelső csomag kinyitásánál kiderült, hogy tele van kompromisszumokkal.

Ebből következik a következő tétel, hogy nem maszek kezdeményezés a Nagy Imre-anyag összegyűjtése. Testületi határozat van rá, hogy három párthoz forduljunk, okmányokat kérjünk tőlük: a jugoszláv párthoz, ahová Horn elvtárs el is utazott. Nem tudom, hogy adtak-e valamit vagy nem, de nem találkoztam az okmányokkal. Írtunk a román pártnak, a román párt vezetőjének, aki még nem is válaszolt rá, és írtunk az SZKP Politikai Bizottságának, és én márciusban Gorbacsovot kértem személyesen, hogy segítsen az ügyben. Politikai bizottsági határozatra adta ki a KGB ezt az anyagot. Remélem, feltételezik, ott még annyi rend van, hogy az állambiztonsági szolgálat nem baráti alapon ad ki okmányokat az irattárából, arra vagy testületi határozat van, vagy semmit nem lehet onnan kiemelni.

Márciusban mi a teljes anyagot kértük, és nem ígérték meg, hogy megkapjuk, ellenben azt mondták, hogy ahogy az anyagokat folyamatosan feldolgozzák, az elkövetkezendő években rendelkezésünkre fogják bocsátani. Úgy tudom, hogy kb. négy-öt esztendőre van ahhoz szükség, hogy a komplett anyagot mindenütt feldolgozzák. És miért a KGB-től? Azért, mert ezek az anyagok ott vannak lerakva, mert ami a pártarchívumban volt, és ami azt tartalmazta, hogy 1954-ig volt az SZKP tagja Nagy Imre, azt a pártarchívumból kaptuk meg. Azt az okmányt pedig, hogy elbocsátották a szovjet állampolgárságból, vagy nem bocsátották el, azt mai napig az Állami Levéltárból nem tudják kiadni, mert nem bocsátották el.

Nos tehát, nem akarom a sort folytatni. Abban dönteni kell, hogy összegyűjtjük-e ezeket az anyagokat egybe, és majd akkor egyszer odaadjuk a széles közvélemény vagy a pártközvélemény számára, vagy csak a történészek fognak kutatni erről. Vagy pedig azt az utat fogjuk járni, hogy időről időre már nem ez a KB, hanem a mindenkori párttestület a részgazságokkal meg fog ismerkedni. Az az érzésem, nem ártana, ha még egyszer nem tennénk ki magunkat annak a vádnak, hogy eltitkolunk a testület tagjai előtt különböző okmányokat.

Azt azonban szeretném elmondani, aki nem emlékszik rá, hogy mit mondtam itt, az olvassa el, hogy én a tájékoztatóhoz hozzáfűztem két dolgot, amit nagyon fontosnak tartok: Nagy Imre reformeri értékéből ez semmit nem von le. Másodszor: a halálos ítéletekért nem Nagy Imrét terheli a felelősség, mert nem ő hozta az ítéletet. Tessenek megnézni, le van téve a beszéd az irattárban. Tehát, rosszindulatúnak és hamisnak tartom azt a beállítást, amelyhez valami politikai szándékot,

rosszindulatot vagy törlesztést tételez fel részemről. Semmi mást nem tettem, mint teljesítettem a testület határozatát.

Itt szeretnék végül, befejezésül egy mondatot mondani, hogy úgy döntöttünk legutóbb, hogy a pártarchívumnak adjuk át az okmányokat. Lehet ezt a megoldást is választani, lehet mást is, de lehet azt is, amit Nyers elvtárs felvetett. Ebben már márciusban megállapodtunk, hogy egy pártmunkásokból álló — mert mással nem állnak szóba — történészbizottság utazzon ki, s a helyszínen dolgozza fel azokat az okmányokat, amelyeket még nem rendeztek vegyesbizottsági formában, és készüljön egy összefoglaló anyag, amit egy fél vagy egy éven belül nemcsak a párttag-ság, hanem a közvélemény rendelkezésére is lehet bocsátani.

Egyet úgy melleleg még szeretnék megjegyezni. Nemcsak a magyar párt kérte a szovjet vezetéstől az okmányokat, a csehszlovák párt is, és a Német Demokratikus Köztársaság pártja is. Nagy Imre mindkét párt esetében érdekelt, mert csehszlovák és német kommunisták ügyének feldolgozásában is részt vett, és Nagy Imre szerepét ott is rövidesen meg fogják ismerni. Nem tartom olyanoknak ma a csehszlovák és az NDK viszonyt, hogy eleve kizárná, hogy esetleg abból a forrásból ne kerüljön ki az okmány. Tessenek végiggondolni, hogy akkor nekünk kell-e a saját vezetésünket előbb tájékoztatni, vagy hagyni kell, hogy ezek az információk a maguk útját járják.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Elvtársak! — én most már szünetet rendelék el, majd Pozsgay elvtárs folytatja. Valóban végigkérdeztem mindenkit. Nekem Grósz elvtárs azt mondta, hogy öt perc sem lesz. Változott a helyzet, most 30 perc szünet következik.

S z ü n e t

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Kedves Elvtársak! Most Pozsgay Imrét illeti a szó, utána az összefoglaló. Vagy menjünk sorba mind a hármon, Kovács Jenő, és utána szavazzunk.

POZSGAY IMRE elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Rövid lehet ez az összefoglaló, úgy hiszem, hiszen a mai napon a történelmi utunkról és a programnyilatkozatról szóló előterjesztések tervezetének első vitáját tartottuk meg, ahogy azt már az elmúlt ülésen elhatároztuk. Ez után a vita után a munkabizottság elvégzi a pártvitában szerzett ismeretek és a mai központi [bizottsági] vita tanulságai alapján szükséges változtatásokat, szerkezeti, fogalmazásbeli és koncepcionális változtatásokat. Ahhoz, hogy a 25-i ülésen már mint a Központi Bizottság javaslata kerüljön napirendre, amelyet, ha úgy határoz a Központi Bizottság, a kongresszusi küldötteknek a Központi Bizottság határozataként lehet kiküldeni. Ez az egyik, amit szerettem volna elmondani a vita lezárása alkalmával.

A másik: a felszólalók, egy kivételével, a programnyilatkozat tervezetét és a történelmi utunkról szóló, ehhez kiegészítő dokumentumok koncepcióját és irányultságát a párt kongresszusa számára elfogadhatónak tartották, illetve vitaalpnak tekintették. Ahogy Nyers elvtárs már felszólalásában utalt rá, ezzel a megfontolással, a támogatás érzésével készíti el a munkabizottság az új változatot.

A harmadik megjegyzésem, hogy a munkabizottság a következő ülésen is kapjon megbízatást arra, hogy mint a Központi Bizottság munkaszerve, a kongresszusig gondozhassa ezt az anyagot az akkori, majdani vita és határozat szellemében.

Megköszönöm mindenkinek a hozzászólását, a javaslatokat, az észrevételeket, és a munkabizottság ettől a perctől kezdve hozzálát ennek szellemében az átdolgozáshoz. Köszönöm szépen.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Köszönöm. Kovács Jenő elvtárs következik.

KOVÁCS JENŐ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Négy javaslatot szeretnék tenni a vita alapján. Az első azzal függ össze, hogy javaslat hangzott el azzal kapcsolatban, hogy a reformkörök dokumentumából — Boros elvtárs javasolta — néhány dolgot célszerű lenne átmenteni az alapszabályba. Én azt javaslom, hogy most már ezt a kérdést — mivel az összes küldött megkapja, már ki is küldtük —, a reformköröknek ezt a dolgozatát tegyük le most már a küldöttcsoportok kezébe, amelybe természetesen beleértendő az a potenciális küldöttcsoport is, amely a reformköröknek az alapján mint országos platform szerveződik.

Ez tehát az eljárással kapcsolatos javaslatom, aminek a vége az, hogy ez a küldöttcsoporti szövegekből álló bizottság a kongresszus elé a szavazásra váró kérdéseket külön terjessze be. Tehát a többiben egyezzen meg. Ennek megvannak a feltételei. Nyilván az egészet kell majd elfogadni, de a kongresszus küldöttei kapják meg azoknak a kérdéseknek a listáját, amelyeket nyilvánvalóan csak szavazással lehet eldönteni, és nem lehet kompromisszumot kötni.

A második: a tagozatokra vonatkozó megjegyzés, amely Kovács Imre elvtárs hozzászólásában hangzott el. Megoldható az is, hogy a programnyilatkozatban szerepeljen már helyenként, de felhívnam a figyelmet arra, hogy a működési szabályzatnak vagy az alapszabálynak az egész hetedik fejezete a tagozatokról szól, mint új szervezeti formáról, úgyhogy esetleg ott felsorolásként a különböző lehetőségek megemlíthetők, mint agrár, munkás, [sic!] és akkor világosabbá válik. De ez csak egy lehetőség.

A harmadik: javaslom, a Központi Bizottság támogassa, hogy a további munka során a parlamenti csoport képviselőinek az arányát növeljük meg a létrehozandó választmányon belül a jelenlegihez képest. Az tárgyalás kérdése, hogy az összlétszámnak a növelésével, vagy pedig a jelenlegi létszám keretében történjen.

S végül az utolsó, amelyben most nem kérek döntést, csak megfontolásra ajánlom, hogy a párt nevével kapcsolatos kérdésben ne az alapszabály keretében történjen a döntés, hanem annak a logikának a mentén, hogy sok mindent meg akarunk változtatni, programot, működési szabályzatot, feltehetőleg a vezető testületek struktúráját s személyi összetételét, és annak fényében érdemes a névről dönteni, vagy azt mérlegelni, hogy ezek a változások megtörténjenek, vagy sem. Tehát majd egy későbbi vitára ajánlom a kérdés ügyrendi természetű rendezését, hogy ezt a kérdést külön tárgyaljuk.

Köszönöm szépen. Az ügyrenddel kapcsolatos kérdéseket a következő napirendnél.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Elvtársak, a három napirendről külön-külön javaslom a határozatok megfogalmazását, illetve a szavazást is. Értsen egyet a Központi Bizottság a beszámoló téziseivel. Értsen egyet azzal, hogy az anyag a vitában elhangzott javaslatok és észrevételek figyelembevételével kerüljön átdolgozásra, és a 25-i ülés ismét tűzze napirendre.

Másodszor: a főtitkár vezessen egy munkacsoportot, ennek tagjai az osztályok delegáltjai, munkaapparátusként, illetve a Központi Bizottságból néhány, erre a mun-

kára felkért személy legyen. Erre a javaslatot Grósz elvtárs az Elnökség részére tegye meg.

Én ehhez a napirendhez ezt a két pontot javasolom határozatba foglalni most.

Van-e ehhez észrevétel? Nincs. Akkor szavazásra teszem fel.

Aki ezzel a két határozati ponttal egyetért, kézfelemeléssel jelezze.

Ellene? Nincs. Tartózkodás?

Egyhangúlag elfogadta a Központi Bizottság.

Pozsgay elvtárs, tehát a programnyilatkozattal kapcsolatos határozat anyagához a következőt javasolom.

Értsen egyet azzal a Központi Bizottság: először, hogy a munkabizottság a pártviták összegyűjtött tapasztalatai és a mai központi bizottsági vitából hasznosítható javaslatok alapján a 25-i ülésre átdolgozott programtervezetet terjeszt elő, és akkor mérlegelje a Központi Bizottság azt a kérdést, hogy mikor bocsátja a küldöttek rendelkezésére az anyagot. Ez lenne itt is az első pont.

A második pontként azt javasolom, fogadjuk el azt a kezdeményezést és ajánlközást, hogy természetesen még a 25-i központi bizottsági ülés után is a munkabizottság a kongresszusig gondozhassa az anyagot, és ha felmerülnek ott is bizonyos kérdések, ugyanazt a megoldást javasolom, amit Kovács Jenő elvtárs itt az egyik javaslatában megfogalmazott, hogy adott esetben azok is kerüljenek szétosztásra a küldöttek között.

Ehhez észrevétel van-e? Nincs. Aki egyetért, kérem, kézfelemeléssel jelezze.

Köszönöm. Ellene? Tartózkodás?

Egyhangúlag elfogadta a Központi Bizottság.

A párt alapszabályával kapcsolatos határozatnál: értsünk egyet a vitában felmerült különböző javaslatok beépítésével, és én itt nemcsak a reformköröket értem, vannak mások is, küldöttcsoportok is tehetnek, meg tesznek is nyilvánvalóan ilyen javaslatot. Ezekre most ne kerüljön úgy sor, hogy átdolgozzuk az anyagot, mert hiszen már a kezünkben van, hanem Kovács Jenő elvtárs javaslatával összhangban, a küldöttcsoportok mérlegeljék, igyekezzenek — amiben lehet — konszenzusra jutni, és a többi kérdésben világos módon szavazásra alkalmas módon kapják meg a küldöttek az egyes eltérő javaslatokat úgy, hogy a kongresszus rövid úton tudjon állást foglalni.

A tagozatokra vonatkozóan én azt javasolom, hogy azt fogadjuk el, amit Kovács Jenő elvtárs most mérlegelésre ajánlott. A VII. fejezet egészüljön ki és ott fogalmazódjanak meg azok a munkás-, illetve agrártagozat [sic!] és egyéb ifjúsági tagozatra vonatkozó javaslatok, amelyek a mai vitában itt fölmerültek.

Javasolom, a Központi Bizottság értsen egyet a pártcsoport, a parlamenti pártcsoport, frakció arányának növelésével. Azt, hogy ezt milyen módon hajtja végre a későbbiekben, erre a kongresszusi vitát célszerű megvárni, és az akkori vezetés majd tesz javaslatot. Tehát ezt a módot ne döntsük el, csak az elvet, hogy az arányát növeljük.

Tulajdonképpen ez a hárompontos határozat elegendő lenne.

A negyedik, amit mérlegelésre ajánlott Kovács elvtárs, az valóban a tartalmi kérdések vitája során, tehát a kongresszuson döntendő el.

Van-e észrevétel? Aki ezzel egyetért, kézfelemeléssel jelezze. Köszönöm.

Ellene? Tartózkodás? Egyhangúlag elfogadta a Központi Bizottság.

A vitában felmerült és éles indulatokat is kiváltó Nagy Imre-üggyel kapcsolatban azt javasolom, hogy ez Elnökség alakítsa ki az anyagok kezelési módjára vonatkozó javaslatát, és erről a javaslatáról, a megoldásról tájékoztassa a Központi Bizottságot.⁵⁹

Egyetért a Központi Bizottság ezzel? Köszönöm.

Eltvársak! Van még egy napirendi kérdésünk, és van négy előterjesztés a külön-félék között. Vannak még bizonyos személyi kérdések is, amelyeket nem zártunk le a múltkor itt a központi bizottsági ülésen. Negyed nyolc lesz öt perc múlva. Abban maradtunk a múltkori ülésen, hogy érdemi kérdéseknél nem kapkodjuk el a vitát. Jó lenne persze ma befejezni, sokféle indok szól amellett, én felteszem a kérdést szavazásra.

Aki azzal ért egyet, hogy folytassuk az ülést, illetve aki azzal, hogy most fejezzük be és holnap reggel folytassuk, ezt a két alternatívát szavazásra teszem fel. Döntsön a testület ebben a kérdésben.

Tehát, aki azzal ért egyet, először arról szavazzunk, hogy folytassuk az ülést, emelje föl a kezét.

Most a folytatás, a mai napi befejezés mellett: egy, kettő, három, négy, öt, hat, hét, nyolc, kilenc, tíz, tizenegy, tizenkettő, tizenhárom, tizennégy, tizenöt, tizenhat, tizenhét, tizennyolc, tizenkilenc, húsz, huszonegy, huszonkettő, huszonhárom, huszonnégy, huszonöt, huszonhat, huszonhét, huszonnyolc, huszonkilenc, harminc, harmincegy. Nem kérem az ellenpróbáját, mert a többség úgy döntött, hogy holnap reggel folytatjuk az ülést, 9 órákor. Jó pihenést kívánok!

[Az ülés folytatása 1989. szeptember 13-án]

NYERS REZSŐ elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Folytatjuk tanácskozásunkat. Bejelentem, hogy szolgálati ok miatt külföldön van Borbély Gábor, Csehák Judit, Kovács Ferenc. (Közbeszólás: jelen van Borbély Gábor elvtárs.) Akkor üdvözlöm Borbély Gábor elvtársat.

Szolgálati okból nem vesz részt Bocsák László, Horváth Ede, Ormos Mária, Molnár Magda, Kázmér János, Szabó István, Tőkei Ferenc, Varga László és Gábor András elvtárs. Változatlanul külföldön tölti szabadságát Kiss Péter elvtárs.

Mielőtt napirendünk megtárgyalását folytatnánk, szeretnék információt adni az NDK—magyar viszonylatban felmerült kérdésekről,⁶⁰ tárgyyszerű információt anélkül, hogy a probléma érdemi elemzésébe most belemennénk, mert azt hiszem, hogy ez nem zárható le.

Ismert az elvtársak előtt az, hogy miért állt elő ez a helyzet. Részben hozzájárult ehhez a határok megnyitása, az NDK-ban felgyülemlett, elintézetlen emigrációs törekvések, amiknek nem engedte[k] a nyílt csatornákon utat, csak korlátozott mértékben, igen. És ahogyan mi nem számítottunk arra, hogy a határ megnyitása ilyen mértékű állampolgártömeg átáramlásával jár, ugyanúgy az NDK vezetése nem számolt azzal, hogy az ő részükről megindul egy nagy áramlás Magyarország felé, semmiféle korlátozást nem alkalmaztak. A mi eredeti álláspontunk az volt, hogy az NSZK és az NDK ügyének tekintjük a dolgot, tehát nekik kell megegyezniük. Indultak is ott nem hivatalos tárgyalások, amelyek azonban hivatalos eredményre nem vezettek, csupán Berlinben és Prágában az NSZK-nagykövetségekre menekült NDK-állampolgárok ügyének a rendezésére történt, de az sem hivatalos megegyezés, az NDK kormánya ezt — ha nem is nagyon pontosan — határozottan, utalásszerűen állítja.

Nem hivatalos megegyezés, hanem egy magánjogi egyezségnek tekintendő, ami

arra irányult, hogy az a Vogel nevű berlini ügyvéd, aki eddig is ilyen jószolgálati alapon közreműködött ilyen ügyek elintézésénél, a jószolgálatában állt, hogy az NDK-hatóságok felhatalmazták őt arra, hogy megígérhesse az emigrálni akaró NDK-állampolgároknak, hogy térjenek vissza az NDK-ba, és azonnal meg fogják kapni a kiutazási engedélyt, a kivándorlási engedélyt, és ezt be is tartották minden esetben eddig, de hát persze nem nagy embertömegről volt szó. Tehát a Vogel ügyvéd neve az NDK-ban egy szimbólum, hogy akinek Vogel ügyvéd megígéri, hogy kivándorlási engedélyt kap, az ténylegesen meg is kapja, tehát egy félhivatalos állami megbízottként szerepelt, és ilyen megegyezés történt a Vogel ügyvéddel. El is intézték a berlint [sic!], a prágai még nincs elintézve — azt hiszem, hogy az elintézés útján van —, nem tudni még, valamennyi számú ember ott van.

Az utolsó pillanatban — miután az NDK vezetése mindvégig habozott, nem intézkedett semmit, a mi kérésünkre sem, ez egy olyan hét- vagy nyolcnapos habozási időszak volt —, az utolsó pillanatban, ahogy Berlinben megegyeztek, azzal a kéréssel lépett fel felénk, hogy mi is alkalmazzuk a berlini megoldást itt Magyarországon.

Ilyen értelemben léptek fel a Külügyminisztériumban is, szombaton délben Honcker elvtárs hozzám is küldött egy üzenetet, és arra kért, hogy így járjunk el a kormány felé. Megbeszéltük a dolgot, megnéztük, hogy mit lehet csinálni, arra a határozott véleményre jutottunk, hogy Magyarország esetében lehetetlen alkalmazni a tízezer és ennél is több kivándorolni akaró NDK-állampolgárral szemben a Vogel ügyvédhez hasonló megoldást — ráadásul nekünk nincs is Vogel ügyvédünk, Vogel ide kellett volna hozni —, lehetetlen megcsinálni, a feszültségek szüntelenül nőttek volna, nagy botrány keletkezhetett volna.

Magyarországnak mindegyik megoldás árt. Ez, amit elfogadtunk, végül ez árt az NDK felé. Ha az ő megoldásukat alkalmazzuk, akkor itt ezzel a nagy tömegű NDK — 50—60 ezer NDK-állampolgár tartózkodott az országban — állampolgár nagy részével kerülünk szembe.

Azt kérték az NDK vezetése részéről, még az elején, hogy ideküldenek embereket, akik rábeszélnek az állampolgárokat arra, hogy ne menjenek ki. Ezek idejöttek, be is mehettek volna, de egyszerűen nem engedték be [sic!]. Ezek felzaklatott emberek voltak, akik a táborokba bementek, érthető, hogy ebből csak skandalum lett volna, megerőszkolni nem lehetett ezt az embertömeget. És akkor válaszoltunk az NDK-nak, ez az én személyes válaszom volt, vasárnap ment el. Még azt hozzáteszem, azt jelezték szombaton a részemre küldött üzenetben, hogy amennyiben vasárnapig mi kielégítő megoldást jelentő lépést nem teszünk, akkor nyilvánosságra hozzák kormány szinten az elégedetlenségüket és az elhatárolódásukat.

Vasárnap reggel én válaszoltam. A válaszom lényege az volt, hogy sajnáljuk, ami történt, mi nem érezzük magunkat felelősnek a helyzet előállásában, kényszerhelyzetbe kerültünk, és kényszerhelyzetben léptünk. Azt üzentem vissza, hogy a berlini módszert mi itt Magyarországon lehetetlennek tartjuk alkalmazni. Jeleztük továbbá azt, hogy az 1969-es menekültügyi egyezménynek — amelyben ezekről a menekültekről van szó, hogy ugyanis visszairányítjuk [sic!] —, ez egy titkos záradéka tehát, amit felfüggesztettünk, azt ideiglenesen függesztettük fel, és jeleztük, hogy hamarosan, ahogy normalizálódik a helyzet, visszaállítjuk hatályba. Egyúttal jeleztem: készek vagyunk magas szinten, bármilyen magas szinten a problémáról tárgyalni továbbra is, és barátság az barátság, ezzel végződött. Akkor nem adták ki azt a kormány nyilatkozatot, csak az ADN keletnémet hírügynökség egy gorom-

ba és alpári hangú közleményt jelentetett meg, de olyan kicsi volt [sic!], hogy valami hitelrontása ez nem volt a Magyar Népköztársaságnak. Nyugaton üdvözlnek bennünket, az NDK-, csehszlovák és most már a román sajtó is nagy értetlenségének ad hangot, az NDK-sajtó az élesebb. A szovjetek azt mondják, hogy ez nem szovjet ügy, tehát ezt nekünk kell elrendezni. Így áll a helyzet.

Visszaállítjuk a felfüggesztett megegyezésnek azt a pontját vagy pontjait, amelyek erre vonatkoznak, de ezt akkor tudjuk visszaállítani, ha vége lesz az ide való NDK-állampolgár-áramlásnak. Ha továbbra is tömegével jönnek ide, akkor gondolkodnunk kell valamilyen megoldáson, ugyanis pillanatnyilag nagy tömeggel jönnek még, tehát az NDK-kormányja semmit nem tesz, egyesek gyanakodnak arra, hogy még ösztönzi is, mindenkinek megadja a kiutazási engedélyt most — én idáig nem megyek el —, de teljes tehetetlenséggel és önmagától a felelősséget elhárító módon viselkedik az NDK-kormányzat ebben a kérdésben, és ránk zúdítja a problémát. Amennyiben enyhül az ideáramlás, akkor nekünk mielőbb meg kell szüntetni ezt a felfüggesztést, és vissza kell állni az eredeti rendnek, és majd tárgyalásos úton kell rendezni a dolgot, mert nemzetközi egyezményt megszegni ugye azt nem szabad, általában és elvileg, gyakorlatilag is csak akkor, ha valami nagy kényszerhelyzet állt elő. Átmenetileg ilyen kényszerhelyzet állt elő.

Ennyit akartam tárgyszerűen közölni a dolgról. Ormos elvtársnő azt hiszem ma utazik ki az NDK-ba, és neki megbízása van arra is, hogy a magyar álláspontot ott képviselje, és azt hiszem mindenről informáltuk, ami menet közben történt, tehát mi pártvonalon igyekszünk politikailag, amit lehet elrendezni. Az NDK Külügyminisztériumának a nyilatkozatára azonban én helyeslem, hogy a kormány egy szinten külügyminisztériumi nyilatkozattal készül válaszolni. Ennek a nyilatkozatnak az én véleményem szerint korrekt hangú, nem élesen vádoló, de a vádakot határozottan elutasító, visszautasítóknak [sic!] kell lennie, mert különben érthetetlen lenne a magyar eljárás mód.⁶¹

Ennyit tudok mondani a dolgról, kérem a Központi Bizottságot, ezt a bejelentést vegye tudomásul. A kormány önállóan jár el, mi mint párt, a Honecker elvtárs üzenetét vettük, és Honecker elvtársnak a választ megadtam, a nagykövettel is beszéltem ennek kapcsán. A nagykövet tudomásul vette ezt, és az egész problémát illetően egy elvtársi hangú beszélgetésem volt vele. Pártvonalon fenntartjuk az elvtársi, baráti kapcsolatot, jelezve, hogy véleményeltérés van az ügyben.

Kérem, hogy ezt vegyék tudomásul. Megkérdezem, hogy van-e valakinek kérdése. Vitát ne nyissunk a dolgról.

Kérdés nincs, akkor köszönöm, tudomásul vette a Központi Bizottság.

Rátérünk a harmadik napirendi pontunk tárgyalására, az MSZMP kongresszusával összefüggő szervezeti kérdésekre. Kovács Jenő elvtárs az előadója. Tessék Kovács elvtárs.

KOVÁCS JENŐ elvtárs: Kedves Elvtársak! Miután a Központi Bizottság a kongresszus ügyrendjének⁶² elveivel korábbi ülésén már foglalkozott, ezért úgy gondolom, hogy hosszas indoklásra nincs szükség. Viszont van néhány olyan kérdés, amely eldöntésre vár részben a korábbi ülés megvitatása alapján, részben pedig némi indoklást és a jelenlegi vitáknak a bemutatását igényli.

Az első eldöntésre váró kérdés a központi bizottsági és a központi ellenőrző bizottsági tagoknak a státusa a kongresszuson. Azt a megbízást kaptuk, hogy a küldöttescsoportokban, amelyek megalakultak, előzetes véleményt kérjünk a küldöttek-

től. Ez a legtöbb helyen titkos szavazás formájában történik meg, volt, ahol kézfeltartással, amelynek az eredménye a következő. (A küldöttcsoportok mintegy 70%-ában került sor ilyen szavazásra, hiszen volt néhány megye, terület, ahol a küldöttcsoportok még nem alakultak meg addigra.)

A vélemények ebben a körben úgy oszlottak meg, hogy a küldöttek mintegy $\frac{2}{3}$ -a azt az álláspontot támogatja, hogy a Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság azon tagjai, akik az egyéni küldöttválasztás rendjében nem kerültek megválasztásra, azok szavazati jog nélküli, tanácskozási jogú küldötként vegyenek részt, míg egy $\frac{1}{3}$ -a a szavazati jogú részvételt támogatta.

Minden küldöttcsoportban, ahol véleménykérésre került sor, természetesnek vették, hogy mint minden egyéb ügyrenddel, státussal összefüggő ügy, végső soron ez a kérdés is a kongresszusnak a hatáskörébe tartozik.

Mégis az a javaslatunk, hogy a vélemények ismeretében a Központi Bizottság ajánlja fel, hogy a küldöttek külön nem választott tagjai, szavazati jog nélküli, tanácskozási jogú küldöttekként vegyenek részt ezen, annak a javaslatnak a szellemében, amely már az előző központi bizottsági ülésen is elhangzott.

Egy másik kérdés, amely inkább magyarázatra szorul, ez a küldöttcsoporti tagság kérdése. Az előterjesztett javaslathoz képest, a jobb érthetőség kedvéért szeretném azt ajánlani, hogy valamelyest enyhítsünk a szövegen, hiszen ebben az szerepel, hogy egy küldöttcsoportnak lehet csak tagja a küldött. Ez teljesen felesleges félreértésekre ad okot, hiszen sokak számára azt sugallja, hogy különböző küldöttcsoportok munkájában ugyanaz az ember nem vehet részt, tehát, ha valaki területi küldöttcsoportban vesz részt, regisztrálja magát, akkor az nem vehet részt a platform szerintiben, és fordítva.

Nem erről, hanem tulajdonképpen regisztrálásról van szó. A küldött részt vehet természetesen a területiben is [meg a platform szerintiben is, gondolom, hogy sokkal többen nem], mert azért a részvételnek vannak általában fizikai korlátai is. Ezért az a javaslatunk, arra [sic!] módosítsuk az ottani szöveget, hogy több küldöttcsoport munkájában is részt vehet, de egy küldöttcsoportban kell regisztrálnia magát, hiszen a javaslat szerint a felszólalások, az időkeretek elosztása a küldöttcsoportokra épül, és egy embernek egy helyen tudunk keretet biztosítani.

A helyzet egyébként jelenleg az, hogy több platform vagy platformcsíra jelentette be azt a kezdeményezését, hogy küldöttcsoportot alakít, de egyelőre egyik sem alakult meg. Ennek végső határideje 24-e, és mint a javaslatból is látszik, a későbbiek során is van arra lehetőség, hogy ilyen küldöttcsoportok a kongresszus folyamán alakuljanak a vita menetében.

Itt felmerül egy olyan kérdés, amelyet szükséges megemlíteni. Vannak olyan kísérletek, hogy szakmai tagozódás szerint jöjjenek létre küldöttcsoportok. Azt szeretnénk ajánlani a Központi Bizottságnak, hogy ezt a tagozódást — amely a platformszabadság gondolatától teljesen idegen, hiszen politikai kritériumok szerinti szerveződést jelent, mint küldöttcsoport-szervezési elvet — ne támogassa, és az Ügyrendi Bizottságban, más bizottságokban — ahol erről a kérdésről majd vita lesz — a Központi Bizottság által megbízottak ezt az álláspontot képviseljék.

A politikai áttekinthetőségről volt akkor szó, amikor a platformszabadságról beszéltünk, és nem elsősorban arról, hogy a legkülönbözőbb szakmák szerint — amelyeknek a száma meghatározhatatlan — a kongresszust részekre és csoportokra bontsuk. Ez természetesen nem zárja ki azt, hogy a küldöttek egymás között bármilyen alapon szabadon tanácskozásokat rendezhetnek, akár a kongresszus folya-

mán, de küldöttcsoport-szervezési elvként a munkamegosztásban elfoglalt ilyen típusú helyzet[et] nem lenne célszerű elfogadni.

Ettől teljesen eltérő az, hogy ha nagyobb kategóriák, mint például munkásplatformok vagy agrárplatformok jelentkeznek a kongresszus ideje alatt vagy az előtt, ez nem elsősorban vagy nem kizárólag foglalkozási kategória, hanem a mi pártunkban különösen politikai kategória, és amennyire ismert, különösen a munkásplatformok esetében a tartalma is világosan, többé-kevésbé világosan körülhatárolható.

Következő kérdés a kongresszusi munkaszervezetek ügye. Egy megjegyzés kívánkozik ide — a tegnapi vitában is ez már elhangzott —, az a megfogalmazás nem pontos, hogy minden napirendi ponthoz kell egy szerkesztőbizottság. A beszámolóhoz nem kell ilyen szerkesztőbizottság, tehát értsük ezt úgy, hogy a kongresszus alatt nincs szükség arra, hogy a beszámolóval kapcsolatban legyen szerkesztőbizottság. Az elfogadandó dokumentumokhoz kell szerkesztőbizottság.

Arra majd még külön szeretnék kitérni, hogy mechanizmust kell arra kialakítani, hogy az úgynevezett egyéni vagy különhatározatoknak a megfogalmazására és előterjesztésére természetesen kell szerkesztőbizottság. Ez nem egészen ugyanaz, mint ami jelenleg az előterjesztésben szerepel.

A következő kérdés a vita megszervezésének az ügye. A javaslatot ismerik. Itt a legnagyobb vitát jelenleg az okozza, hogy a hozzászólási lehetőségeknek az elosztása és annak az igazságossága miképpen biztosítható, hogy semmilyen nézetrendszer, csoport ellen a hozzászólások elosztása ne lehessen manipulálható. Mindenkinek féltelmei vannak ezzel kapcsolatban, s ebből táplálkozik részben az a javaslat, hogy ne határozzuk meg a kongresszus vitájának, egyáltalán az egész kongresszusnak az időtartamát, hanem majd lesz, ahogy lesz, tart, ameddig tart, amikor megúnják a küldöttek — hogy némi túlzással éljek —, akkor majd befejezik a vitát, lezárjuk, és akkor el lehet kezdeni a határozathozatalt.

Elhangzottak olyan javaslatok is, készüljünk fel arra, hogy a kongresszusi központból egy másik helyszínre költözzünk át, és ilyen módon folytatjuk. Hiszen ott a lehetőségek végesek. Vagy elhangzottak olyan gondolatok is, hogy egy későbbi időpontban folytassa munkáját a kongresszus újabb 3—4 napos időtartammal. Én úgy gondolom, hogy a mai világban ugyan semmit nem lehet kizárni, mégis egy alapvetően eredményekre, politikai eredményekre törő kongresszust kellene megszervezni, és ehhez szükséges programbeli és ügyrendbeli feltételeket biztosítani.

Az tény, hogy semmiképpen nem szabad azt a benyomást kelteni, hogy akár az ügyrend, akár a program javaslata arra irányul, és azzal a hátsó szándékkal készült, hogy a szólásszabadságot és a kongresszusi küldöttek egyéni jogait megnyirbálja.

A következő kérdés a már előző napirendi pontoknál felmerült egyéni egyéb határozatoknak a kérdése. Ez abból a vitában is elhangzott igényből fakad, hogy amennyiben csak az általános és elvi természetű dokumentumokat fogadnánk el, akkor ez a kongresszus egy kicsit a közvélemény számára és a párttagság számára üres maradna, konkrétumokban viszonylag szegény lenne.

Ezért a következő elgondolások merültek fel eddig külön határozatként. Itt 3—4 oldalas, rövid dolgokról van szó és nem nagyon hosszú dolgozatokról, korábbi döntés alapján egy állásfoglalás a nemzeti megbékélés kérdéséről, egy állásfoglalás az új Alkotmány elveiről, ügyéről, tehát lényegében a jövőbeni Magyarország politikai berendezkedéséről, egy külön állásfoglalás az önkormányzatok politikai, gazdasági összefüggéseiről. Ezenkívül néhány gazdaságpolitikai kérdés, mint az egyebek

között tárgyalandó szövetkezetpolitika ügye, a világgazdasági nyitás kérdése, az 1990—1992-es időszakra szóló gazdasági elképzelések, az agrárpolitikának egy újrafogalmazása, amennyire a küldötteknek erre igénye mutatkozik a korábbi állásponthez képest, a művelődéspolitikai — Ormos Mária elvtársnő által vezetett bizottság által kidolgozott dokumentum alapján —, a párt és a szakszervezetek viszonya, amelynek bizonyára érdemi és tartalmi kérdéseiben még az egyebek között vissza fogunk és vissza kell térni, és az MSZMP kezdeményezése, vagy kezdeményezéseinek egy összessége, a szomszédos országokhoz fűződő viszony javítása.

Természetesen ezen kívül más elgondolások is a következő hetekben szóba kerülhetnek, azonban most azt szeretném kérni a Központi Bizottságtól, hogy mivel ezekben a küldöttsoportokban különböző területi tanácskozásokon, vitákon meglehetősen biztos igény mutatkozott, hogy kapjon felhatalmazást arra a Politikai Intéző Bizottság és az Elnökség, hogy a következő központi bizottsági ülésre ezeknek a témáknak a határozatait, javaslatait terjessze be, legalább azon a szinten, hogy a Központi Bizottság lássa, hogy miről van pontosan szó. Ez azt is jelenti, hogy amit az egyebek között a Központi Bizottság tagjai megkaptak anyagokat, ezek háttéranyagként szolgálnának a kongresszusi küldöttek felkészüléséhez, az ezekhez készülő állásfoglalás-tervezetek, határozati javaslat-tervezetek természetesen lényegesen rövidebbek és célratoróbbak lennének.

A következő kérdés, amelyet megoldani ajánlunk, legalábbis eljárási szinten, ez a pártvagyonnal, a tagdíjakkal és a gazdálkodási renddel összefüggő kérdéskör, amelynek a kezelését meg kell beszélni a kongresszus előtt, hiszen az, hogy ez az elszámolás és a gazdasági, belső gazdálkodási rendszer átalakítása milyen módon történik és milyen eljárási szabályok szerint, ez egy igen lényeges kérdés. Az a javaslatunk, hogy erre a kérdésre, a pártvagyonnal kapcsolatos elszámolás, a tagdíjrendszer és a gazdálkodási rendszer átalakításának az ügyére a Központi Bizottság egy külön bizottságot bízson meg, amely, ha úgy tetszik, a hivatalos hierarchiától abban az értelemben független, hogy a megyei küldöttsoportok ebben a bizottságban egy-egy képviselővel jelen lehetnének, bizonyára nem mozgalmi típusú bizottságról lenne itt szó, hanem jogvégezett és szakértői bizottságról, amely a küldöttek köréből nyugodtan kiválasztható, és ebbe a bizottságba a Központi Bizottság Kovács Imre elvtársat delegálja egyedül. Ez a bizottság készítené elő a gazdálkodással, a vagyonnal összefüggő javaslatokat és azt a módot, ahogyan ez egy kongresszuson megtárgyalható és lezárható. Kérem a Központi Bizottságot, vitassa meg ezt az elgondolást.

S végül a választási és jelölési kérdésekről, hiszen erről még kevesebb szó esett a korábbiakban. A javaslatnak az alapfilozófiája az, hogy a demokrácia, a pártdemokrácia — ebbe beleértve azt, hogy egyénileg és közösségben az ember kifejtetheti a véleményét szabadon, korlátozás nélkül, és a véleménye mellett agitálhat, a párt nyilvánosságát is figyelembe véve —, úgy gondoljuk, józan ésszel belátható, hogy nem az a demokrácia tulajdonképpen, hogy a nyílt és nyilvános kiállítás mellőzéseivel, a szavazófülkében lehet bosszút állni. Tehát a jelölésnek a nyíltsága, a jelölés időbeli megkezdése [és ennek a párton belüli, küldöttek közötti nyilvánossága] lehet annak a biztosítéka, hogy Európáról ne csak mindig beszéljünk, hanem az ügyekben ilyen értelemben valamit tegyünk is.

A másik kérdés a kisebbségek arányos képvisellete, amelynek a megoldása egyedül a listás szavazáson keresztül oldható meg. Itt az a kérdés merül fel, hogy más

pártokhoz hasonlóan, ahol listás szavazás van, meghatározzunk-e egy olyan minimumot, amelynek az elérése szükséges ahhoz, hogy egyáltalán egy lista képviselőt kapjon. Ebben a fázisban nem ajánlanánk, annak ellenére, hogy a nagy szociáldemokrata pártoknál — ahol ezek a listás választások vannak — ennek a minimumát általában 20%-ban szokták meghúzni, éppen azért, hogy töredék kisebbségek [a] vezető testületek[ben] képviselőt ne kaphassanak, a választmány típusú testületekben jutnak általában képviselőhez. Mégis ezt a kérdést illik felvetni, mert az ilyen típusú szavazási rendszerekhez ez hozzátartozik.

Mindezek befejezésekképpen azt szeretném javasolni, hogy a Központi Bizottság vitája után az ügyrenddel kapcsolatos kérdéseket az Ügyrendi Bizottság, a választással, jelöléssel kapcsolatos ügyeket pedig a múlt alkalommal megszavazott Jelölést Előkészítő Bizottság vegye kézbe, oly módon, hogy 30-án a csoportvezetők, küldöttcsoport-vezetők, az ügyrendi bizottsági megbízottak, az alapszabály bizottsági tagsággal megbízottak, [a Jelölést Előkészítő Bizottságban való részvétellel megbízottak] üljenek össze, és a kongresszus ügyrendjével kapcsolatos kérdéseket kíséreljék meg lezárni, hogy ne ezzel teljen el a kongresszus egész első napja. A nyitott kérdéseket — ha maradnak — szortírozzák ki, és azokat vita nélkül már a kongresszus szavazással döntse el. Ez a javaslatunk a korábbi munkára. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Köszönöm. Kérdése kinek van? Tessék, Borbély elvtárs.

BORBÉLY SÁNDOR elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Szeretném előrebocsátani, hogy nem akarok a kongresszuson küldött lenni. Annyit beszéltünk mostanában a manipulációkról, bírálták az apparátust is, mi valamikor úgy foglaltunk állást, hogy a KB-tagok és a KEB-tagok küldöttek lesznek. Most nem leszünk küldöttek. Nincs is lehetőség indulni küldöttként sehol, mert a választások lezárultak. Mi erről a Kovács elvtárs véleménye? Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tessék, kinek van még kérdése? Tessék, Krasznai elvtárs.

KRASZNAI LAJOS elvtárs: Tisztelt Elvtársak! A következőt szeretném feltenni kérdésként, hogy milyen érvek sorakoznak amellet, hogy a KB tagjai és a KEB tagjai ne küldöttként vegyenek részt a kongresszuson, ugyanis én különböző körökben hallottam a kérdést feltenni. Szavaztak reformkörökben is, de úgy szavaztattak, hogy mellette egyetlen érvet nem mondtak, hogy miért ne küldöttként, mert ha valamit elfogadunk, jó lenne érteni, hogy mi ennek az értelme.

A másik, hozzátenném azt a meditációt is, hogy ennek a Központi Bizottságnak abban eléggé komoly felelőssége van, hogy ezt a kongresszust politikailag, tartalmilag, szervezetileg is előkészítse. Tegnap nap során a testület előtt nagy horderejű kérdések szerepeltek, amiben állást kellett foglalni. Felelősséggel kell odavinni a beszámolót és azokat a dokumentumokat — nem beszélve a pártprogramról, a pártprogram-nyilatkozatról —, amelyeket ez a testület formált. Pártunk a kisebbségi véleményt állítólag tiszteli — ha kisebbségnek kell tekinteni mondjuk a kongresszus fórumán ezt a Központi Bizottságot —, de hogy arra ne legyen lehetősége ennek a testületnek a saját pártja kongresszusán, vagy tagjainak, akik formálták a dokumentumokat, hogy a saját nézetét is ütköztetni tudja a többség véleményével, hogy ne emelhesse fel legalább a dokumentumok vitája során, a döntésnél

a saját küldöttcéduláját, vagy a szavazás lehetőségét ne adjuk meg neki, hogy ő is szembesítse a maga nézetét másokéval, és neki is legyen lehetősége vagy velük egyetérteni, vagy nem, nem értem ezt a demokráciát őszintén szólva. Nem pontosan értem, milyen kizáró tényezők azok, hogy legalább a dokumentumok elfogadá-
sáig nincs szavazati joguk a KB tagjainak.

NYERS REZSŐ elvtárs: Van még kérdés? Berecz elvtárs.

BERECZ FRIGYES elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Két kérdésem van, a két kérdés egymással is összefügg, Borbély és Krasznai elvtársak kérdéseivel is összefügg.

Itt értesültünk róla, hogy jelen lévő testület néhány tagját, vagy számos tagját már megválasztották, vagy meg fogják választani küldöttnek, másokat nem. Következésképpen vagy működött valamilyen rendező elv, hogy ezeket megválasztják, vagy a sorsra lett bízva, hogy kiket választanak meg, vagy kiket nem.

Kérdésem tehát az, hogy ez a sorsra lett bízva, vagy pedig el lett valahol döntve. Ha el lett döntve, kik döntötték el, milyen módon érvényesítették, hogy ki lesz küldött, ki nem lesz?

A másik kérdésem, ami ehhez kapcsolódik, az csak tájékoztató jellegű, hogy végül is hányan vannak az itt jelenlévők közül, akik már küldöttek, és ha esetleg egy névsort is lehetne kapni, hogy kik vannak már benne [sic!]. Köszönöm.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tessék Judik elvtárs.

JUDIK ISTVÁN elvtárs: Én a következőt szeretném kérdezni: miért utólag derül ki, hogy tulajdonképpen az ember több helyen is indulhatott volna? Mondjuk én elindultam volna az országban, és valahol majdcsak megválasztanak. (Derűtség a tereben.)

NYERS REZSŐ elvtárs: Van-e még kérdés? Barts elvtársnő.

BARTS OSZKÁRNÉ elvtársnő: Az ügyrendi javaslat tartalmazza, hogy a határozatképességhez a mandátummal rendelkező küldöttek $2/3$ -ának kell jelen lenni. Tekintettel arra, én úgy gondolom, hogy ez a kongresszus nem akármilyen, és nem az eddigiekben megszokott lesz, felvetődik bennem a kérdés, hogy ha a kongresszus elején elfogadjuk a határozatképességnek ezt a kritériumát, akkor hogy fogjuk tudni biztosítani azt, hogy mondjuk rugalmasan alkalmazkodjunk a körülményekhez? Én például számítok esetleges kivonulásra is.

Tehát az a kérdésem, azt kell-e meghatározni, hogy mikor határozatképes a kongresszus, vagy netalántán úgy kellene az ügyrendben fogalmazni, hogy milyen típusú kérdések eldöntéséhez mennyi szavazat kell, mármint a mandátummal rendelkezőknek mekkora arányú szavazata. Megmondom őszintén, a kérdésemet az indokolja, hogy obstrukciós lépésektől tartok, és mondjuk a kivonulást is annak tartom. Köszönöm.

NYERS REZSŐ elvtárs: Van-e még kérdés? Nincs. Tessék, Kovács elvtárs.

KOVÁCS JENŐ elvtárs: A Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság tagjainak státusával kapcsolatos kérdésre, hogy például miért nem lehetünk, vagy miért nem lehetnek küldöttek, azért tudok nehezen válaszolni, mert magam kezdetől fogva annak a megoldásnak voltam híve, ami minden európai országban, kereszténydemokrata, konzervatív, szociáldemokrata, kommunista pártban szokásos,

hogy a hivatalban levő testületek tagjai automatikusan a kongresszus küldöttei. Ez a kérdés a Központi Bizottság ülésein már a kongresszus összehívásakor felmerült. Különösebb figyelmet a kérdés — meg kell mondjam — nem kapott. Ugyanakkor megindult az a támadás a Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság tagjainak státusa ellen, amelyre semmiféle ellenkező propaganda igazi hatást gyakorolni nem tudott.

Itt jelen vannak megyei küldötts csoport-vezetők, akik el tudják mondani, hogy 20 perces, 30 perces hosszas érvelés, méghozzá mellette szóló érvelés után a küldöttek döntő többsége mintha nem is hallotta volna, hogy miről van szó, és hasonlóképpen hatástalan maradt az a propaganda, az az érvelés, amely a megelőző időszakban az ügyben folyt. Természetesen el kell gondolkodni azon, hogy ennek mi az oka. Én úgy gondolom, hogy a tegnapi napon folytatott vita sok tekintetben erre a kérdésre választ ad, még ha nem is minden tekintetben, mert a válasznak a másik része az, hogy bizonyos toleranciáról, demokráciáról, megértésről, türelemről mindenki papol, de amikor ennek eljön az ideje, hogy azt gyakorolja, akkor ettől alapvetően eltérő magatartást tanúsít. És ez nem platformhoz való tartozásnak a kérdése, reformerség vagy nem reformerség kérdése, mert sajnos a párt egészében — függetlenül politikai nézetektől — ez a magatartási forma egyelőre jelen van.

Nem reménytelen — gondolom — a helyzet, de a Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság tagjainak ez a státusvitája mindkét elemből, a politikai teljesítménnyel kapcsolatos megítélésből és az általános politikai kultúra színvonalából egyaránt fakad. Tehát érvek elhangzottak mellette. Volt olyan küldötts csoport egyébként, ahol az érvek hatottak, de ilyet kettőt tudok: Baranya megyében és a Néphadseregnél. (Közbeszólás: Kovács elvtárs, utána jöttek már be azok az eredmények). A lényeg az, a számok azt mutatják, hogy a nagyobb létszámú küldötts csoportokban ez az érvelés nem talált igazi visszhangra.

Én úgy gondolom, hogy a tévedés akkor történt, amikor — mert feltétlenül az történt — a döntés megszületett, egy egyébként teljesen természetes korábbi gyakorlathoz és nemzetközi gyakorlathoz hasonlóan, akkor annak a felmérése nem történt meg, hogy ezt a párttagság különböző csoportjai és majdan a küldötté választott emberek hogyan fogadják, függetlenül a nemzetközi gyakorlattól és a korábbi magyar gyakorlattól. Itt szeretném megjegyezni egyébként, hogy ezen az ügyön az első barkácsolást az előző kongresszuson sikerült végrehajtani, és ez teremtette meg egyébként a legális alapját annak, hogy a kérdéssel egyáltalán ilyen módon lehessen foglalkozni. Ugyanis az előző kongresszuson történt meg először, hogy a Központi Bizottság tagjainak a szavazati jogát a választások idejére már megvonták. Azért mindennek van története, és nem feltétlenül a mai napon keletkezett. Ezért én tehát Krasznai elvtársnak arra a kérdésére, hogy milyen érvek szólnak ellene, személyesen nem tudok válaszolni, mert az én érveim mellette szólnak.

Azok, akik a Központi Bizottság tagjainak a küldötti mandátuma ellen érveltek, azok a Központi Bizottság politikai teljesítményét kérdőjelezték meg, ami vitatható ugyan, és nyilván a kongresszuson majd még eldöntendő kérdés, hogy a beszámoló nyomán hogyan ítélik ezt meg, de az adott pillanatban ez a küldötti többségnek a véleménye.

Ezért tehát nem tartottuk célszerűnek, és én sem tartom célszerűnek, hogy a mandátumvizsgáló bizottság jelentése legyen apropó rögtön ahhoz, hogy politikai vita helyett a Központi Bizottság egyes tagjait, többségét vagy egészét aposztrofálni kezdjék, úgymond ügyrendi kérdések és mandátumvizsgálati kérdések kapcsán.

Sokkal értelmesebb, ha a Központi Bizottság teljesítményéről a beszámoló alapján folyik a vita és a politikai helyzet elemzésével [sic!].

Azt a kérdést, Berecz elvtárs, hogy a Központi Bizottság és a Politikai Intéző Bizottság tagjai indulhassanak-e, induljanak-e küldöttválasztáson, a Központi Bizottság ülésén is, és a megyei pártbizottságok első titkáiraival, a Politikai Intéző Bizottság ülésein többszörösen ebben a periódusban, az utóbbi két-három hónapban meg kellett vitatni, mert ennek így volt értelme, és akkor született az az elgondolás, hogy akit a helyi pártszervezetek, megyei pártszervezetek indítani szeretnének, azok induljanak, amennyiben ezt a megoldást el tudják fogadni.

Itt természetesen, sajnos különbségek alakultak ki a Központi Bizottság tagjai között, mert több megyei első titkárról, helyi, városi első titkárról tudok, akikhez érkezett ilyen kérés a saját tagságuk köréből, és mégsem vállalták ezt el, abban bízva, hogy a józan ész és a civilizált szokások győzedelmeskednek. Ez a számításuk ilyen értelemben nem vált be, és ezért kárvallottjai ennek a folyamatnak. De semmilyen központi döntés nem történt arra, semmilyen körben, sem szűk körben, sem bővebb körben, hogy kinek és hogy kellene indulnia. Ezek az indítási kérelmek általában helyi kezdeményezések voltak. Tehát nincs rendező elv, az egyedüli rendező elv az volt, hogy akit felkértek, az dönthetett arról, hogy elvállalja-e, vagy sem.

Judik elvtárs kérdésére — amellyel kapcsolatban magam is hallottam már különböző, akár apróhirdetések formájában történő küldötti jelentkezésre analógiát — azt tudom mondani, hogy a választási szabályzat, amelyet a Központi Bizottság ez ügyben elfogadott, nem zárta ki annak a lehetőségét, hogy bármelyik párttag, bármely környezetben, bármely helyen indulhasson. Nem kötötte lakóhelyhez, nem kötötte munkahelyhez, ahhoz kötötte, hogy megválasszák.

A határozatképességgel kapcsolatos kérdés foglalkoztatott bennünket is. Gondolom, hogy érdemes ezt megbeszélni, de nem szeretnénk volna a dokumentumban már — amelyet a küldötteknek kiküldünk — eleve a kivonulás gondolatát sugallni, és egy olyan ügyrendi megoldásra javaslatot tenni, amelyben benne foglaltatik az, hogy akkor tulajdonképpen ki is lehet vonulni a küldötteknek.

En úgy gondolom, hogy ezt a kérdést akkor és ott a helyszínen lehet megoldani, bizonyára úgy, ahogy máshol is megoldják, hogy aki kivonult, az nem számít bele a határozatképességbe. És ennek már csak alfajai lehetnek az időleges kivonulás és a teljes kivonulás, amennyiben erről szó van, mert a kongresszusi ügyrendeknek és a szervezeti szabályzatoknak azért alapvető elve, amely általános elv, a munka elvégzését célozza meg, és amennyiben ennek ilyen akadályai támadnának, nyilvánvaló obstrukciós szándékkal, akkor ezt az akadályt el lehet és el kell távolítani. De nem tartanám célszerűnek, ha ezt a dokumentumban már most rögzítenénk, és eleve azt a sugallatot keltenénk, mintha azzal számolnánk, hogy nagyobb vagy kisebb csoportok eleve erről a kongresszusról kivonulnak. Gondolom, mindenkinek van persze arról elképzelése, hogy ha ez megtörténik, hogyan lehet a problémát megoldani, de ez nem egy nyilvános dokumentumba való, legalábbis ebben a pillanatban, megítélésem szerint.

Kiket választottak meg? Barabás János, Berecz János, Boros László, Burgert Róbert, Fejti György, Fodorné Birgés Katalin, Grósz Károly, Gyuricsku Kálmán, Hámmori Csaba, Horn Gyula, Katona Béla, Kovács Jenő, Kovács László a Külügyminisztériumból, Németh Miklós, Nyers Rezső, Ormos Mária, Pozsgay Imre, Rimóczi Sándorné, Szabó István, Szűrös Mátyás, Révészné Kéri Anna, Vastagh

Pál. Ha netán valakit kihagytam volna, attól elnézést kérek. Azt hiszem, ez az alap alapvetően megfelel a mai helyzetnek. A budapesti pártterkezetlen ismereteim szerint további jelöltek vannak, ezek teljes köréről én nem tudok beszámolni, de a budapestiek jelen vannak, és meg tudják mondani. Róluk van szó, ez tehát eddig 22 központi bizottsági tag, tehát messze a kisebbsége a Központi Bizottságnak.

NYERS REZSŐ elvtárs: A vitát megnyitom. Tessék, ki kíván hozzászólni? Nagy Sándor elvtárs.

NAGY SÁNDOR elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Rövid megjegyzésem lenne. Én ehhez a kérdéskörhöz eredetileg nem akartam hozzászólni, de éppen, ami miatt nem akartam hozzászólni, az, amiért hozzászóllok. Tudniillik azzal, hogy én a múlt ülésen kértem a felmentésemet, vélhetőleg elhárul az a látszata a dolognak, hogy a saját ügyemben szólok hozzá, bár meg kell jegyezni, hogy ezt sem tartanám természetellenesnek, mert manapság éppen elegenden vannak a saját ügyükkel elfoglalva.

A tárgyra koncentrálna, ez a látszólag apró ügyrendi probléma énszerintem ennek a pártnak ebben a pillanatban az egyik legsúlyosabb kérdésévé is válhat. Olyan helyzet, ahol a küldöttek legitimációs forrása oly mértékben eltérő, mint ami most kialakult, hogy egyik küldöttjelöltnek nem elég 6000 pozitív szavazat, a másik néhány 10 szavazattal küldötté válik, majd az ennyire heterogén összetételű küldöttek megkérdőjelezzik a Központi Bizottság tagjainak a részvételi lehetőségét, ez számomra politikailag és szervezetenként értelmetlen. Nem akarom ezt tovább fejtegetni, hogy milyen gondokat vet fel, egy javaslatom lenne.

Azt gondolom, el kellene érni, hogy valamiféle egészen szigorú minősített többségű — hogy ne mondjam — konszenzusszerű szavazással foglaljon állást erről a kongresszusi küldöttek teljes köre. Tehát magyarul, ha úgy látják nagyon sokan a küldöttek között, hogy ez a Központi Bizottság nem legitim, nincs joga részt venni a kongresszuson, akkor valamiféle módon el kellene érni, hogy ez szavazással nyilvánuljon meg, erre mondom, hogy ez egy szélső követelmény, konszenzuskövetelmény, hiszen akkor nyilván egy szavazattal is meg lehet akadályozni, de én semmi szín alatt nem fogadnám el erre az ügyre a sima többségi szavazásos eredményt, és még a kétharmadot is kevésnek tartom. Tudom, hogy alkalmilag nehéz konstruálni szavazási szabályokat, de azért el lehetne beszélgetni a küldötteknek minimum azzal a részével, akik egészen kis arányú szavazattal lettek küldöttek, hogy ilyen alapon akkor a kongresszus, mint ahogy a parlamentek szokták, az ő mandátumukat is elkezdheti visszazigazolni, [hogy hogy állunk a legitimitással].

Akkor ennek a dolognak nincs vége, ezért meg kellene kísérelni kialakítani egy olyan erőteljes, minősített szavazási eljárást ebben az ügyben, ami vélhetőleg biztosíthatja, hogy ebben elvállalhatatlan döntés ne szülessen. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Lukács János elvtárs következik.

LUKÁCS JÁNOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én magam úgy látom — hozzászólva [a] küldöttválasztás tapasztalataihoz —, hogy ez esetben is az a helyzet, mint sok más kérdésben, hogy most már csak a dolgok tanulságait vehetjük számba, ez sem haszontalan természetesen.

Úgy látom, hogy most már a kérdés rendezése ügyében nemigen találunk ésszerű megoldást. Véleményemet szeretném elmondani, nagyon röviden ebben a kérdésben.

Azt hiszem, hogy a párt írott és íratlan szabályai szerint is egy kongresszus előkészítése a Központi Bizottság feladata. Tudom, hogy most nem élünk konszolidált időket, tehát a rendkívüliség [*sic!*] jelző is helyénvaló, amikor az előkészítés kérdéseit számba vesszük. Ezért tehát a nyitott kérdéseket is belekalkulálva, azt hiszem, a Központi Bizottság, az Ellenőrző Bizottság egyértelműen elfogadta azokat az eredeti javaslatokat, amelyek a küldöttválasztás rendjével és a testületek tagjainak szavazati jogával kapcsolatosak. Nemcsak elfogadta, hanem ehhez tartotta magát — ezt szeretném hangsúlyozni —, magamat is beleértve.

Másik dolog, amit szeretnék megjegyezni — s ez a tanulságokhoz tartozik most már —, hogy ami ekörül kialakult, az szerintem is nagyon méltatlan egy olyan párt-hoz, amely keresi a dolgok megoldásának demokratikus útját, a megújulást. Hiszen mi a jellemzője az egész dolognak? — a kiszorítósi, a kiszorítási politika. Némi keserőséggel állapítom meg, hogy ez lényegében többségi álláspontként érvényre jutott, és amit még meg kell jegyezni, azt szerettem volna elmondani, hogy nagyon sajnálom — és ezt is keserőséggel állapítom meg —, hogy ehhez a politikához és ehhez a gyakorlathoz a pártelnökség tagjai és a párt ismert vezető személyiségei segédkezet nyújtottak. Nem akarom részletezni, nem voltak itt egyenlő esélyek, és belesodrótunk egy olyan helyzetbe, amely zsákutcát jelent, ami a dolgoknak nem ad olyan rendes és korrekt megoldást, és most már meg lehet tenni — én nem ajánlom egyébként —, hogy valami szavazati trükkökkel, bejuttassuk magunkat szavazati jogú küldötteknek, szavazati joggal rendelkező résztvevőnek, nem hiszem, hogy a dacosság itt valamiféle eredményre vezetne.

Tudok olyan véleményekről, amelyek még a tanácskozási jogot sem tartják alkalmazhatónak a Központi Bizottság egyes tagjaira nézve és a Központi Ellenőrző Bizottság egész testületére vonatkozóan. Veszedelmes jelenségnek tartom, ezért tettem szavát. Nyilván, személy szerint én a dolgokat élezni nem akarom, pártommal ez esetben sem akarok szembekerülni, az Ellenőrző Bizottság sem. Amennyire ez tőlem függ, természetesen nem teremtek olyan lehetőséget, hogy testületi állásfoglalásként reagáljunk erre a helyzetre. Azt viszont meg kell adni minden KEB-tagoknak, hogy maga döntse el, hogy mindezek után, ami itt kilátásban van, hogyan viszonyul pártunk következő kongresszusához.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tétényi Pál elvtárs következik.

TÉTÉNYI PÁL elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Először a határozatképesség kérdéséhez. Azt szeretném javasolni különböző megfontolások alapján, hogy az ügyrendben az szerepeljen, hogy a határozatképességhez a küldöttek felének részvétele szükséges. Hadd ne indokoljam ezt a sok különböző kérdést. Esetleg, ami előreveltül itt a kongresszuson, talán megoldana, vagy később a kongresszus döntéseinek az értelmezését is könnyítené [*sic!*].

A másik kérdés a Központi Bizottság [*sic!*] és KEB-tagok részvételi joga. Én a Központi Bizottság tagjainak a részvételével kapcsolatosan szeretnék elmondani egy-két dolgot.

Azért kértem szót, mert nem akarom harmadszor is elkövetni azt a hibát, amit már kétszer elkövettem, amikor ebben az ügyben szavaztam. Kétszer döntött ebben az ügyben a Központi Bizottság. Én mindkétszer a javaslat ellen szavaztam. De nem indokoltam azt, hogy miért szavazok ellene, és miért nem értek egyet a javaslattal, körülbelül azért, mert előre érezkeltem, hogy milyen helyzet fog bekövetkezni.

Hogy ennek mik az okai, erről sokat lehetne beszélni. Mi itt tegnap elmondtuk,

és én egyetértek vele, hogy a Központi Bizottság kemény munkát végzett, kínlódva saját magával jutott el a nagyon sok alapvető döntéshez, de én megértem — Horn elvtárs minősítette — azt a bizonyos pesszimista, defetista vagy nem tudom milyen hangvétele a beszámoló első tervezetének, amiben véleményem szerint az tükröződött, ami megnyilvánult a párttagság részéről. Az okokról sokáig lehetne beszélni, de most nem ez van napirenden.

Nekem az a javaslatom, és kérem, hogy fontolja meg a Központi Bizottság, a Központi Bizottság tagjai — akik nem küldöttek — vendégként vegyenek részt a kongresszuson, kapjanak vendégként meghívást. Nem valami sértődöttségi komplexus mondatja ezt velem. Pontosan az, amire már Lukács elvtárs célzott, az első döntése a Központi Bizottságnak úgy szólt, hogy a Központi Bizottság tagjai, a Központi Ellenőrző Bizottság tagjai vegyenek részt, a második úgy szól — ezt itt Kovács elvtárs idézte —, akinek felajánlják, hogy küldött legyen, az ne utasítsa vissza. Most jön egy harmadik javaslat: a Központi Bizottság nyilvánvalóan nem tehet mást, elfogadja azt, hogy tanácskozási joggal vegyenek részt a kongresszuson. Én el tudom képzelni, hogy ebből lesz egy ügyrendi vita, és ezt nagyon rossznak tartanám, éppen a kongresszus érdekében. Én ezért javaslom azt a megoldást, vendégként vegyenek részt. Ebben úgy tudom, nem kell döntenet, de ha döntenet kell, talán azt el fogja fogadni a kongresszus, és ennek megfelelően akkor talán egy újabb, kínos ügyrendi vita elkerülhető lesz.

NYERS REZSŐ elvtárs: Kovács László elvtárs, utána Juscsák György elvtárs következik.

KOVÁCS LÁSZLÓ⁶³ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én a kiinduló helyzetben látom a méltánytalanság néhány elemét, és ezeket szeretném felvetni. Az egyik, ha jól ítélem meg, akkor egyszerűen a párt szervezeti felépítésénél fogva, a Központi Bizottság egyes tagjai olyan közösségekben dolgoznak, amelyeknek önálló küldöttválasztási joguk van, így például én a Külügyminisztérium apparátusában dolgozva, három éve tagja vagyok egy közösségnek. Három év alatt módjuk volt engem megismerni úgy is, mint szakmai vezetőt, úgy is, mint az ottani kommunista közösség tagját, és így, amikor jött a felkérés, hogy jelöltessem magam küldöttnak, úgy érzem, viszonylag nem volt nehéz dolgom, és meg is választottak küldöttnak. Még azt hiszem, a Központi Bizottságnak van olyan tagja, akinek ilyenfajta lehetősége — tehát egy olyan grémiumban indulni, akik őt közvetlenül ismerik, akiknek küldöttválasztási joguk van — nincs, tehát a kiinduló helyzet nem egyforma.

A másik dolog. Itt volt bizonyos bizonytalanság a tekintetben, hogy induljanak-e a Központi Bizottság tagjai, vagy ne induljanak. Elhangzott egy ajánlás, de azt hiszem — lehet, hogy tévedek —, amikor ez az ajánlás jött, akkor már egyeseknek nem volt lehetőségük arra, hogy elfogadják a felkérést, mert már azt korábban elutasították a KB korábbi döntésére hivatkozva, illetve ahhoz tartva magukat. Tehát egyesek önhibájukon kívül, egyszerűen kimaradtak, lemaradtak a vonatról — nem tudok rá jobb hasonlatot mondani —, és így nem kerültek a kongresszusi küldöttek közé.

A harmadik dolog. Krasznai elvtárs azt kérdezte, hogy vajon milyen okok szóltak amellet, hogy a Központi Bizottság tagjait nem kívánják — legalábbis szavazati jogú küldötként — a kongresszuson látni. Ez esetben én úgy gondolom, hogy a Központi Bizottságot, mint testületet bünteti a párt tagsága, mert elégedetlen mint testületnek a munkájával.

Itt van néhány megjegyzés ehhez. Az egyik, hogy ez a testület az elmúlt időszakban azért bizonyos értelemben átalakult, kimaradtak belőle, új tagok kerültek bele, tehát nem hiszem, hogy így, testületként ez a minősítés egészen helytálló.

A másik dolog: a kongresszuson a Központi Bizottság nem testületként vesz részt. Tehát nem sok értelmét látom, hogy testületként büntessék a küldöttek a Központi Bizottságot, hiszen a Központi Bizottság tagjai egyenként vesznek részt, és nem mint testület. Nem tudom elképzelni, hogy egy több mint ezerfős kongresszuson egy száznál alig többfős Központi Bizottság bármiféle módon manipulálni tudná a kongresszus kimenetelét, vagy az eredményét befolyásolni tudná.

Tehát nem igazán értem — és gondolom, nem is ilyesfajta aggodalom játszott ebben szerepet —, hogy ez a Központi Bizottság a kongresszus kimenetelét tudná manipulálni, inkább ez a büntetés, amit az előbb említettem. Igen ám, de nem vagyok benne biztos, hogy ha egyenként kellene a párt tagságának véleményét nyilvánítani a Központi Bizottság tagjairól, akkor minden esetben elvetnék azt, hogy küldötteként jelen lehessen a kongresszuson.

Tehát megfontolásra ajánlom azt a megoldást, hogy a Központi Bizottság egyes tagjait megválasztották küldöttek, más tagjainak talán még valahol van lehetőségük, de azt hiszem többnyire már nincs lehetőségük, hogy egyáltalán induljanak. Mi lenne, ha a kongresszuson név szerint szavaztatnánk — hogy milyen többséggel, ezt nem tudom megmondani —, hogy elfogadják-e X, Y, Z-nek, a Központi Bizottság tagjának a mandátumát, mint szavazati jogú küldöttet, avagy nem? Ugyanis ebben az esetben biztos vagyok benne, hogy a kép más lenne.

NYERS REZSŐ elvtárs: Juscák György elvtárs következik.

JUSCSÁK GYÖRGY elvtárs: Kedves Elvtársak! Nem vagyok utópisztikus ember, a gazdaságban dolgozom, bár azt hiszem, a mindennapok túléléséhez ott sem lenne baj, az sem lenne baj [*sic!*]. Szeretném azt is mondani, hogy őszintén, tiszta szívből, elvtársi módon gratulálok azoknak a központi bizottsági tagoknak, akik küldötteként vehetnek részt a kongresszuson, azon a kongresszuson, amelyet próbáltunk ebben a testületben is összehozni, kezdetben minősíteni, s amely ma meggyőződésem szerint — kétségtelen, korábbi álláspontomat én is felülvizsgálva — rendkívüli kongresszus lesz.

Szeretném azt is mondani, annak ellenére, hogy gazdaságban dolgozom, én érzelmileg politizáltam és politizálok, és fogok is politizálni, ebben úgy látszik naivitásom is benne van, és ebben [*sic!*] az évek száma sem fog eltántorítani, mert azt hiszem, hogy az elvek nem mérhetők mindig dekában, kilóban. Azt hiszem, hogy a Központi Bizottság tagjai előtt, akik itt ülnek és ismernek, és akik még nem találkoztak velem, nem valamiféle mérleget akarok készíteni, de szeretném eloszlatni azt a fajta dolgot, hogy ebben én nem vagyok kompetens. Mindig is kerestem a Központi Bizottság önálló arculatának lehetőségét. Ez a dolog engem foglalkoztat most is, ebből az aspektusból szólok, nem szeretnék mások tollával ékeskedni, mások nevében beszélni, bár tudom, és most már látszik itt, hogy már másokat is foglalkoztat ez a kérdés, még talán nálam mélyebben is.

Egy testületet kétségtelen a tagjai minősítik, de minősítik a vezetői is. Sokszor, sok helyen nagy tapasztalatú emberek, bölcs emberek megfogalmazták már, én csak ismétlem ezt a gondolatot, amelyet elfogadok. Amikor — és ne haragudjanak, hogyha most egy kicsit érzelmileg közelítem — tőlem megkérdezték idős emberek, eldugott kis faluban — nem ez a lényeg —, akik szintén, úgy vettem észre,

csak érzelmileg kötődtek a párthoz, hogy mit csinálnak maguk ott a Központi Bizottságban, onnantól kezdett el valójában foglalkoztatni, hogy hogyan képzei el a párttagság, hogy mi ez a Központi Bizottság? Óbennük a központi bizottsági tag még úgy élt, mint ahogy szegény Pothornik elvtárs⁶⁴ él, hogy olyan vezérigazgató volt, aki ha bement egy ember hozzá, a szénbányák élén állva egy kocsi szemet odaadott neki. És valahol az emberekben ez a dolog még most is megragadt, nem mindenki. Aki tudja, hogy a politika az valami egészen különleges dolog, azok azt hiszem ebben előrébb tartanak. És itt visszautalok arra, hogy nem cinikus voltam akkor, amikor gratuláltam, mert kétségtelen, kell hogy tudatosan vezessék az ügyeket, és kell hogy tudatosan előrelássanak, természetesen ki-ki arról a dombról néz előre, ahol áll.

Szeretném azt is hozzátenni, hogy valahol, amikor a Központi Bizottság önálló arculatát kerestem és keresem, akkor azt hiszem, hogy többünk nevében mondhatom, hogy azok, akik úgy döntöttünk, hogy a struktúrával foglalkozni kell, és meg kell találni a lehetőségét annak, hogy a Központi Bizottságot is vezetik, de a Központi Bizottságnak mégis legyen kiállása, lehessen önálló arculata, akkor valahol ez volt a vezérelvünk, hogy tényleg kialakulhasson valami. És ha mi valamit kritizálunk és felvetünk, akkor arra tessék odafigyelni. Nem feltétlenül reformkörökbe és reformműhelyekbe kell tömörülni ahhoz — és én itt szeretnék néhány esetre visszautalni —, inkább, hogy gondolkodjunk el azon — itt is felvetődtek, részünkről is, nagyon merész, konkrét, komoly elgondolások — a politika minden területére, benne a gazdaságra is [*sic!*].

Azt hiszem, hogy ezért sértő az, amikor megbélyegzik az embert. Ez nem hovatartozás kérdése bizonyos időszakban, amikor platformok szerveződnek csak. Szeretném valahol ezt úgy érzékeltetni, hogy ezt valójában belülről érzem és gondolom. Én sem akarok eltávolodni a párttól, de valahol ez igenis egyfajta minősítése a mi önálló arculatunk keresésének, annak, hogy egyáltalán lehet-e önálló arculatunk a korábbi struktúrában.

Anélkül, hogy megint a vezetést bírálnám, abban sem vagyok egyedül, hogy valójában ezt a fajta elképzelést, hogy itt valami monolitikus egységben még gondolkodhatunk, ezt már régen elvették tőlünk. És elvettük magunktól ezt a lehetőséget, bár most már látszik, hogy időnként nem ártana deklarálni azt is, hogy bizonyos kérdésekben éppen az elmozdulás pillanatában egységesek vagyunk.

Ügyrendi kérdésekről hallunk és beszélünk, bizonyos kérdéseket felmérünk, és arra érzünk jogosítványt bizonyos kérdésekre, amelyeket ajánlanak, hogy még azt is be kellene mérni, mondjuk az európaiság gondolkodásában, s ezzel az európaisággal, azt mondjuk, nem akarjuk tudomásul venni [*sic!*]. Természetesen mindenki szíve-joga ezeket a kérdéseket mérlegelni, de azt hiszem, hogy ez is hozzátartozik a Központi Bizottság arculatához. Én Kovács Jenő elvtársat régen nagyon jól ismerem, régen együtt dolgozunk, nem teljesen tudott meggyőzni azzal az érveléssel, hogy nem állunk ki amellest, vagy ha kiálltunk amellest, hogy induljanak el a Központi Bizottság tagjai, s legyenek teljes jogú küldöttek, akkor ott teljes, vagy legalábbis szótöbbséggel le lettek szavazva. Biztos vagyok benne, másképpen is lehetett volna ezt közölni, és másképp is lehetett volna dolgozni ezért.

Én fontosnak tartom — és ezzel szeretném befejezni —, hogy az a Központi Bizottság, amely tavaly május óta, igenis izzadva, vitatkozva, éjszakába nyúlva, mégiscsak eljutott oda, hogy egy ilyen kongresszusra lehetőséget teremtett, mert lehetőséget teremtett, akkor egységesen jelenjen meg. Ezt lehet minősíteni, és ha a

reformkörök veszik a bátorságot, ezer, kétezer, háromezer ember, mert ugyanazokat az arcokat látjuk itt-ott — tegnap itt a főtitkárunk utalt néhány összefüggésre —, megteszik, hogy minősítenek bennünket, akkor én szeretném megkérdezni azoktól, akiket ott minősítettek, hogy azt ők teljesen el tudják fogadni, teljes lelkiismerettel, és azt, ami itt ebben a teremben vitatkozva kialakult, azt a minősítést nem lehet elfogadni? Még egyszer hangsúlyozom, én érzelmileg is közelítem a kérdést, vagy elsősorban úgy közelítem a kérdést, de ezeket a gondolatokat mindenképpen szerettem volna továbbadni, és fontosnak tartom, hogy legyen önálló arculat a későbbiek során, legyen olyan struktúra, amely lehetővé teszi *[sic!]*. De ehhez hozzá kell járulnia mindenkinek. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Szólásra következik Berecz elvtárs, utána Gáspárné elvtársnő, majd aztán Antalóczy elvtárs.

BERECZ JÁNOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én az egész előterjesztéshez szeretnék néhány mondatban hozzászólni, méltatva azt a rugalmas és korszerű szemléletet, ami az előterjesztést áthatja. Éppen ezért ebben a kialakult, vitatott kérdésben én azt mondanám, hogy van ám egy C-változat abban az előterjesztésben a Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság tagjainak a részvételéről, és én azt a C-változatot mindenképpen megvédhetőnek tartanám. A C-változat azt jelenti, hogy mindaddig, amíg a politikáról, a Központi Bizottság munkájáról, irányvonaláról van szó, addig szavazati joggal vegyenek részt a Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság tagjai, és az új választásnál pedig vendégek *[sic!]* vagy meghívottként stb. Ezt kellene mindenkinek a saját körében a következő időszakban elfogadtatni a küldöttekkel. Én bízom benne, hogy ez lehetséges. Sem előre támadást, sem visszavonulást nem javaslok a Központi Bizottságnak, ez igazán korszerű és méltányos, hogy amíg politikáról, munkájáról, irányvonaláról van szó, addig szavazati joggal vehessen részt. Ha ez nem megy, akkor nagyobbak a bajok, de az már akkor nem ezzel függ össze.

A másik, a 9. oldalon szó van a felszólalások kijelöléséről. Semmilyen sorshúzást nem javasolnék, egy kongresszust nem lehet kitenni annak, hogy reggel tömeges jelenlétében valaki benyúl az urnába és kihúzza, hogy kik fognak felszólalni, a küldötts csoportok között kell ebben megegyezést találni, illetve a küldötts csoportok kijelölhetik, hogy ki szólaljon fel feltétlenül, amennyiben korlátozott a felszólalás lehetősége, tehát a sorshúzást egyáltalán nem javasolnám.

Egyetértek Kovács Jenő elvtárrsal, amit a szakmai tagozódásról mondott, de mivel a szervezeti szabályzat előírja a tagozatok létrehozásának lehetőségét, ezért ezt most biztosítani is kellene már a kongresszuson. Én ezeket az állásfoglalás tőmondatokat *[sic!]*, ami a külön állásfoglalásra vonatkozik, támogatnám, és arra kellene a küldötts csoportokat ösztönözni a kongresszusi felkészülésben, hogy ezekben a kérdésekben konkrét javaslatokat is dolgozzanak ki, tehát az alkotómunka irányába forduljanak, és nem a parttalan viták *[sic!]*, hogy ki volt jó, ki nem volt jó, hogy volt jó, mint jó.

A választásnál a lista szerintit tartanám a legjobbnak, legigazságosabbnak, mert az a kizárólagosságot és valamiféle egyeduralmat kizár. Éppen ezért ezt javaslom megfontolandónak. Egyetértek Tétényi elvtárrsal abban, hogy 50% + 1, egyébként, hogyha olyan helyzet adódik, hogy újra kell számolni a résztvevők számát, akkor teljesen mindegy, hogy előre mit határoztunk el, kétharmados részvételt vagy 50% + 1-et, akkor egy konkrét helyzetben erről újra kell döntenet, de én azzal

érték egyet, hogy semmilyen obstrukciós magatartás ne akadályozhassa meg a kongresszust munkájának elvégzésében és a döntések meghozatalában.

NYERS REZSŐ elvtárs: Gáspárné elvtársnő következik, utána Krasznai elvtárs.

GÁSPÁR ANTALNÉ elvtársnő: Központi Bizottság! Mindjárt egy kérdésem lenne, talán Tétényi elvtárstól is kérdezhetném, hogy tessenek mondani, van nekünk szervezeti szabályzatunk még, ami életben van, vagy nincs. Ezt jó lenne tudni, hogy mikor van, meg mikor nincs, hogy mikor vehetjük elő, meg mikor nem tulajdonképpen, mert ha van, akkor tudomásom szerint ennek a testületnek az új testület megalakításáig teljes joga és felelőssége van. Ez az egyik.

Én egyetértek Berecz elvtárssal abban, hogy a C-pont talán támogatható, vagy ebben sikert tudunk elérni, de ha nem, akkor azt mondom, mondjon le ez a testület korrekten, és válasszunk egy választási intézőbizottságot, és ha annyira nem korrekt, vagy ennyire nem legitim ez a testület, akkor terjessze be a dokumentumokat ez az intézőbizottság.

Még egy fölvetésem lenne. A rossz nyelvek szerint a központi bizottsági tagok között vannak olyanok, akiket a megyék nem a megyék terhére, tehát nem a megye keretein belül választottak. Én kérdezem, ha ilyen van, akkor minek a terhére? Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Krasznai elvtárs következik, utána Antalóczy elvtárs.

KRASZNAI LAJOS elvtárs: Kedves Elvtársak! Nem akarom a kérdést tovább bonyolítani, kérdésemben azt hiszem az álláspontom benne volt. Nem ezért kértem most szót, hanem azért, mert szeretném elmondani, hogy a honvédségi reformkörök vasárnapi tanácskozásán 57, vagy közel 60 fő minden politikai érv és észérv ellenére kongresszusi küldöttest választott. Nem lehetett lebeszélni őket, bár nagyon sokan voltak ott — beleérttem az érdeklődőket is —, akik életükben először látták egymást. Egyetlen észérvük volt velünk szemben, hogy Vastagh Pál elvtárssal ők az országos tanácskozáson találkoztak, és arra kértek lehetőséget, hogy ezen a Honvédségi Reformkörök Országos Tanácskozásán választhassanak egy kongresszusi küldöttest, és erre biztatást kaptak.

Tisztelettel kérem a központi Mandátumvizsgáló Bizottságot, hogy ha ez a kérés beérkezik, nagyon fontolja meg, hogy pozitív választ ad-e erre az indítványukra. Egyébként a személyt kijelölték, nyílt szavazással megválasztották. Nagyon nagy ellenérzést keltene a Magyar Néphadsereg párttagságában, pártszervezeteiben, ha 57 szavazattal is be lehetne jutni a kongresszusra, miközben mi 600 párttag után választottunk titkos szavazással, sőt pártválasztásokkal [sic!] küldötteket.

NYERS REZSŐ elvtárs: Következik Antalóczy elvtárs, utána Radics Katalin.

ANTALÓCZY ALBERT elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Megmondom őszintén, csodálkozom azon, hogy ez a kérdés ma itt most így merül fel. Ez azt mutatja, hogy a testület jó néhány tagja nem ismeri a magyar pártban meglévő valóságot. Ugyanis az, hogy a testületi vezetés rangja és legitimitása milyen a párttagság körében, az a különböző szintű pártértekezleteken már régen világossá vált. Régen. Tehát, amikor itt kétszer is szavaztunk, ugyanazokkal a gondolatokkal foglalkoztam, mint Tétényi elvtárs, hogy teljesen felesleges a Központi Bizottságnak ez ügyben bármilyen álláspontot kialakítani, ez a küldöttek kezében van. Az, hogy jól van-e ez így, az persze felmerülhet mindannyiunk fejében. Ugyanis, amikor

Magyarországon a múlt évi májusi pártértekezlet után megindult egy — elnézést kérek —, én ezt egy kicsit utólag úgy minősítem, hogy egy magára hagyott területi politikai munka a pártértekezleteket illetően is, akkor ez előrevetítette egyértelműen árnyékát.

Amikor abba a helyzetbe jutott pártunk, hogy semmiféle korábbi szabály már nem volt érvényes, akkor ezt kezdetben egyértelműen a nagyfokú demokratizmus kiszélesedésének tartottuk. Én akkor is meg voltam győződve, hogy ez ide fog vezetni — és elnézést kérek, nem szeretnék jós lenni —, csak nehogy még idébb vezessen, és egy esetleges anarchiába torkolló kongresszushoz vezessen.

Megmondom, hogy mi ennek a fő oka — azt hiszem —, valószínűleg a gondolkodó többség ezt egyértelműen látja. Kérem, amikor Magyarországon világossá vált, hogy negyvenvalahány év után ilyen helyzetbe jutott az ország, és ugye mindenki egyértelműen azt a véleményt hangsúlyozza, hogy ez a kommunisták vezető tevékenységének eredménye, akkor a felelősség alól mindenki szeretne elmenekülni. És sokan úgy vélik, ugye ez a pártonkívüliek esetében, a legradikálisabbak részéről megnyilvánul sokféleképpen, a Mai Napban, pl. Orbán Viktor és mások nyilatkozata ezt mutatja. De a párton belüliek egy része is szeretne megszabadulni a felelősségtől, és úgy véli, hogy ez egyértelműen akkor történhet, ha ki lehet jelölni a felelősöket. A felelősöket kiben kell keresni, nyilván mindig a legfőbb vezetőkben, és fokozatosan tovább menni.

Én ebben tehát különösebb sajátosságot nem látok. Ez egy különleges reflexió, és ebben az jut most kifejezésre, amit itt fejtegetek. Ha netán Kovács László elvtárs — külügyminisztériumi Kovács László — javaslatát elfogadná a Központi Bizottság, és a kongresszuson szavazásra vinné név szerint a központi bizottsági tagokat [*sic!*], egy dolgot el lehetne vele érni, másnap ki lehetne mondani, hogy ez az X számú KB-tag a felelős azért, hogy az ország itt tart, ahol tart, mert a szavazatokban a bűnbakokat meg lehetne találni. Elnézést kérek mindenkitől.

Én ennek a tisztelt testületnek 1985 óta vagyok tagja, de mint megyei első titkár, 1980-tól itt ülök. Volt módom végighallgatni a felszólalásokat, az úgynevezett vitákat, ha vitának lehet egyáltalán nevezni, ami akkor volt. És ugye nem veszi senki részéről rosszindulatú megjegyzésnek, hogy az általam nagyra becsült sok-sok vezető elvtársunk egy részének — aki még ma is itt van — a hozzászólásait is volt módom hallani, és miután szuverén és gondolkodó személyiség vagyok, úgy vélem, mindenkiről van véleményem is. Én nem éreztem — néhány kivételtől, tisztelet nekik — itt valamiféle nagyfokú vitát és erőteljes szembenállást korábban. Hozzáteszem, nem lehet ezen csodálkozni, maga a szituáció és a rendszer is olyan volt. De minket, megyei vezetőket elsőként dobott ki döntő többségében a tagság, pont ezen effektus alapján, hogy kell a bűnbak, és úgy vélte a tagság, hogy a kommunistákat és a párttagokat ért bírálatok alól úgy lehet menekülni, ha legalább valakiket odadobunk — elnézést a kifejezésért — részben koncnak. Nyugodt voltam, mert azt a véleményt mondtam, hogy Komárom megyében, meg általában mindenütt a pártvezetők megnyilatkozásai jegyzőkönyvbe foglaltak, VB-n, PB-n elhangzott vélemény, összefoglaló.

Vissza lehetne lapozni az elmúlt 8—9—10 esztendő — és szíves elnézést kérek mindenkitől —, az én jellememmel nem fér össze, hogy 1988 májusa óta reformernek lenni Magyarországon nem kunszt, de, aki azelőtt is merte ezt tenni — és ennek nézzünk utána —, úgy vélem, annak sokkal nagyobb értéke volt. Félre ne értsenek, hogy ne kelljen kifejezésre juttatni most a reformerségünket, de miután itt egy ilyen

zavarodottság van, és sajnos a jellemek egyre erőteljesebben sérülnek, már az ember csak egyet tud igazán hangsúlyozni, hogy a tettek azok, amiket én elhiszek. Tettekkel kell bizonyítani és nem mindenféle szavakkal. Még egyszer mondom, adott szituációban, adott helyen és adott esetben természetesen meg kell nyilatkozni, és meg kell nyilvánulni, de bizonyosfajta erőltetett megnyilatkozások sok embernek nem tetszenek.

Én abban bízom, hogy — sajnos feje tetejére állított világban, mert az volt, amiben éltünk — talpra fogunk állni, és ezért kell sok mindent higgadtan, józanul elviselni, hogy végre majd kikínlódja magából ez a társadalom, hogy megtalálja a jellemes, tiszta embereket, azokat, akik minden viszonyok között tényleg arra törekszenek, hogy a többségnek, a népnek, egy pártközösségben a pártközösségi többségnek a javát szolgálják.

Én éppen ezért azt mondanám, akkor jár el helyesen az ügyben a Központi Bizottság, ha világosan látja, hogy tudomásul kell venni a tagság akaratát, büntetését, még akkor is, ha időnként és helyenként ez a józanságnak ellentmond.

Kovács Jenő elvtárs elmondta, hogy minden nyugat-európai pártban ennek éppen az ellenkezője érvényesül. Ott viszonylag normális viszonyok vannak, nálunk ezt ma itt megkívánni nem lehet, de az természetesen nem volt jó dolog, hogy egy kicsit magunkat így félrevezetve, mégiscsak ezt csináltuk ez ügyben. Ugyanis én nyugodtan merem mondani — és sajnálom, nem az első szavazásnál mondtam el ugyanezt a véleményemet —, hogy kár irritálni a párttagságot azzal, hogy mi szavazgatunk arról, hogy a mi státusunk milyen legyen egy kongresszuson. Ez a küldöttek kezében van, és miután semmiféle szabály nem érvényesül, egy óriási ide-oda vitában majd valami a végén kialakulhat. Ez alakult ki körülbelül, ami kialakult.

Tehát én erre azt mondom, hogy tudomásul kell venni, talán a tisztességes dolog az lett volna, miután mindenki választható, akár teljes jogú küldött, akár meghívott vagy akár ott sincs a kongresszuson, úgy vélem, ez még változatlanul érvényes szabály minden párttagra, tehát az lett volna sokkal tisztább dolog, ha senki nem küldött. Ugyanis a választhatósága az illetőnek ezen nem múlik. Akkor foglaltunk volna igazán egyégesen és helyesen állást ez ügyben, ha azt mondtuk volna, hogy nem kíván ez a Központi Bizottság küldöttként részt venni, tehát ilyen jogot nem kíván magának vindikálni, mert úgy igaz, ahogy itt valaki elmondta, hogy ha mind a 100 tag, vagy 107 tag ott van, akkor sem dönti el egy ezerfős kongresszuson a kérdéseket, ha egységes, és miért lenne egységes ez a Központi Bizottság a szavazataival. Megfordítom a felvetést, és azt mondom — és ebben van esetleg vitára alkalmas adó téma —, hogy ebben nem volt helyes eljárás, való igazság, nem egyeztethető össze, hogy Lakatos László 4200 szavazattal nem lett küldött Győr-Sopron megyében, s esetleg egy 65 tagú pártbizottságból 40 szavazattal, vagy 50-nel küldött lehetett valaki. Ez nem tiszta dolog. A szabályok olyanfajta keveredtségét mutatja, ami megint csak sajnos jellemző erre a pártra. De ez egyenes következménye annak, ami lezajlott május óta itt.

Én sokat beszélgettem — talán Lukács elvtárs és mások is a megmondhatóí —, megyei első titkárként rendszeresen elmondtam a tanácskozásokon, hogy ide fogunk jutni. És félre ne értsenek, lehet, hogy azt lehetne erre mondani, ezt pedig megakadályozni nem lehetett. Lehet, hogy így igaz. Nem vagyok egészen biztos benne, és persze ilyenkor az merül fel, akkor lett volna talán helyesebb a dolog, ha szembe merünk nézni a kezdetek kezdetén azzal, hogy azért mégiscsak kiknek,

mekkora jogosítványa és döntési lehetősége volt a múltban, és azért egy kicsit ilyen értelemben differenciáltuk volna akár a vezető testületeket, mert így most ide jutotunk, és egy nagyfokú keveredetség van. És tessék már azt megmondani, hogy lehet odavinni — nem Kovács László, akit egy nagyon okos embernek tartok — egy olyan ezres küldött tagság elé a központi bizottsági tagok egyenkénti szavazatát *[sic!]*. Legfeljebb jó esetben az országos vezetőket ugye majdnem mindenki ismeri, nyilván a vidéki embereket legfeljebb 200-an. Milyen esélyegyenlőség ez? Mert mostanában sokat beszélünk arról is. Azt hiszem semmilyen. És akkor hogy lehet itt egyáltalán reális értékítéletéről beszélni, amit én nem is várok el ilyen szituációktól, de nagyon naivnak tartom egyáltalán ezt megfogalmazni is.

Tehát én úgy hiszem, az a nagy bajunk, hogy egy sor kérdést őszintén, világosan nem vitattunk ki, és nem tudom, jó dolog-e, hogy a Népszabadság tegnapi számában olvasom, hogy miniszterelnökünk kinyilvánítja, hogy ő a KB-ülésem nem szavazott a munkahelyi pártszervezetek bentmaradása mellett.

Én itt most őszintén elmondom, észérvek alapján én sem szavaztam volna erre, teljesen tiszta, hogy a világon mindenütt munkahelyen kívül kell politizálni. A mi szituációkat azzal szoktuk magyarázni, hogy ez a kommunista párt illegális párt volt, éppen ezért — ellentétben a legális pártokkal — a munkahelyen kezdett el szervezkedni, mert az illegalitás viszonyai között ide jutott.

Megítélésem szerint a Központi Bizottság döntő többsége nyugodtan megszavazta volna — ha az eszére hallgat —, hogy vonuljunk ki a munkahelyekről rövid időn belül, de a párt állapotára kell tekintettel lenni, arra, hogy a párttagság egy jó részét rögtön elveszítjük. Lehet, hogy ezzel együtt jó lenne, de együtt egy választás, egymás után, ami most következik, ezt korábban kellett volna dűlőre vinnünk, tehát sok minden halmozódott fel, és úgy érzem, ezeket nem vitattuk ki kellően és kellő alapossággal, és ha már van egyszer olyan, hogy többségi szavazat, és a többségi szavazat azért bizonyos szituációkban a kisebbségre olyan értelemben kötelező, hogy ezt valamilyen formában hajtsuk végre, akkor ezt talán jó lenne mérlegelni és tudomásul venni. Nem szimpatikus dolog az a döntő többség előtt, ha emberek úgy akarnak jó pontokat szerezni, hogy bizonyos különvéleményt minden szituációban hangsúlyoznak. Én meg vagyok győződve, hogy ez hosszabb távon nem öregbíti az emberek tekintélyét. Ezt szerettem volna elmondani.

NYERS REZSŐ elvtárs: Következik Radics Katalin, utána Osztafi elvtárs.

RADICS KATALIN elvtársnő: Tisztelt Elvtársak! Én úgy érzem, hogy ez a vita itt kátyúba jutott, nem hiszem, hogy ebben tovább lehet menni; segíteni, illetve megelőzni lehetett volna akkor, ha senki sem küldött, most már azt hiszem, ez a kongresszuson dől el.

Ezért én egy egészen más kérdéstről szeretnék beszélni, egy olyan kérdéstről, ami Kovács Jenő elvtárs bevezetőjében és az írásos anyagban sem szerepel, de ami az én véleményem szerint nagyon fontos, annak ellenére, hogy nem látszik fontosnak. Elismerem, hogy a tartalmi kérdések az elsődlegesek, ezek a küldöttválasztó kérdések is nagyon fontosak, de úgy gondolom, hogy a formai kérdések is nagyon hatnak, ha nem is nagyon fontosak. Azért is vállalkoztam arra, hogy ezt szóvá teszem, mert elképzelhető, hogy a kongresszus férfi szervezőinek esetleg nem jut ilyesmi az eszébe.

A munkásmozgalomnak és a magyar munkásmozgalomnak is iszonyúan taszítóak a külsőségei. Úgy gondolom, ha ez a párt egy másfajta párt akar lenni, akkor

ezekre az apróságokra is oda kellene figyelni, és egy olyan kongresszust kellene szervezni, aminek a külsőségei nem öröklik azokat a tulajdonképpen sztálini kor-szabóból eredő iszonyatos bizánci külsőségeket, amelyek ballasztként szerepeltek eddig is, és riasztóak voltak.

Csak néhány dolgot mondanék, de lehetne vég nélkül mondani, amit nem szabadna csinálni. Nem szabad 50 tagú iszonyatos, funkció nélküli elnökséget kiültetni, szemben a küldöttekkel. Azt hiszem, csak annak kell kiülni, akinek van ott szerepe, a többieknek ott kell ülni a többiek között. Talán azt is érdemes lenne meggondolni, hogy a vezetésnek, vagy az elnökségnek [nem] külön elvonulva kellene a szünetben az időt felhasználnia, hanem a küldöttek között. Azt hiszem, hogy a piros terítő, a vizeskorsók, ha pénzünk van, a vörös-arany bizánci pompa nyugodtan elhagyható. Azt hiszem, nem szükséges egy portrét kitenni, valami szörnyűséges keretben, szemben a küldöttekkel, bárkié legyen, tisztelhetjük anélkül is, hogy kitesszük a fényképét [sic!]. Nem muszáj jelszavakat szörnyű betűkkel kiírni, nem kell virágbarikádot kitenni az Elnökség és a küldöttek közé.

Azt hiszem, hogy egyszer most már érdemes lenne egy-két, esztétikailag is érzékeny szakembert — nem a szokásos embereket, akiket becsülni lehet, mert tiszteséggel ellátták a munkájukat — felkérni, aki az esztétikai oldalakhoz is ért, [hogy ne adj' isten, a forradalmi avantgárd szellemében,] nem mondom, hogy egy avantgárd külsőségekkel telített kongresszust kell csinálni, mert talán az is taszító, de ezeket a ballasztokat le kellene vetni, mert azt hiszem, hogy ez talán jobban tud hatni, mint sok más, amit tartalmilag meggondolunk, egy kép, amit mondjuk a világ majdnem összes országában a televízió sugározni fog, és egészen másképp fog kinézni. Ez többet hat, mintha hosszú bekezdésekben ecseteljük, hogy miben akarunk változni. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Osztafi elvtárs, utána Penk elvtárs.

OSZTAFI BÉLA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Amikor az én környezetemben, Ózdon megjelent a küldöttek neve az újságban, a Szabad Demokraták Szövetségének egyik helyi képviselője azonnal felszaladt a pártbizottságra és kérdezte, hogy az ózdi központi bizottsági tagnak miért nem szerepel a neve a küldöttek között. Nem ő volt az egyetlen, aki ezt észrevette, észrevették a kommunisták is, és természetesen nem kell ecsetelni, a saját környezetemben engem is valószínű, hogy megválasztottak volna kongresszusi küldöttnak, de akkor, annak idején mi borsodiak — most nincs itt a másik két borsodi, Dudla és Kovács elvtárs — úgy döntöttünk, hogy mivel a Központi Bizottság ülésén elfogadtuk, hogy mi nem kongresszusi küldötteként részt veszünk a kongresszuson — most mindegy, hogy milyen státusban —, éppen ezért, mi nem indulunk el a küldöttválasztáson. Mi ehhez tartottuk magunkat, és menet közben — nálunk már régen megtörtént a szavazás — kiderült, hogy egyesek elindultak bizonyos területeken, és megválasztatták magukat.

Eddig a tagságnak — én úgy tapasztaltam — csupán a legfelsőbb vezetésről, korábbi politikai bizottságról alakult ki az a véleménye, hogy túlságosan megosztott, bizonyos személyek szemben állnak egymással, az egész testületről még ilyen minősítéseket nem hallottam, de most már érzékelik, hogy egyik részét megválasztják küldöttnak, másik részét nem. Olyan testület fog a kongresszus elé menni, amelyről egyértelműen látja mindenki, hogy már a testület is nagyon megosztott.

Véleményem szerint ezt nagyon végig kellene gondolni, és nem igaz, hogy nincs

megoldás. Én bíztam benne, hogy valaki elmondja helyettem, és rekedt hangommal nem kell elmondani a javaslatomat, de nem tették meg, ezért elmondom. Valaki már mondta, hogy ugyanúgy bárkit meg lehet választani bármilyen vezető tisztségre, ha nem szavazati jogú küldött. Furcsa nekem mondani, én nem vagyok küldött, de azért megteszem [*sic!*], hogy véleményem szerint annak a húszegynéhány embernek le kellene mondani a küldötti jogáról azért, hogy ez a testület egységesen vegyen részt a kongresszuson.

Véleményem szerint olyan vad irányzatok, elképzelések nem várhatók a kongresszuson, hogy az egész testület, beleértve a vezetőket is, vonuljon ki, vagy esetleg vonuljon fel a karzatra vendégként, és úgy számoljon be a kongresszuson a végzett munkáról.

Tehát én azt javaslom, gondolják végig, és miért teszem ezt a javaslatot? Azt hiszem, hogy lesz egy jó néhány ember — a többségünk ilyen lesz —, aki ezután nem fog a legmagasabb szintű testületben dolgozni, de arra a tapasztalatra, amit mi szereztünk egynéhány év alatt a Központi Bizottságban és különböző szinteken, valószínűleg szüksége lesz ennek a mozgalomnak, ennek a pártnak, hogy ki-ki a maga környezetében bizonyos szinteken még tovább is kamatoztassa, és a párt érdekében tevékenykedjen.

Higgyék el, hogy azoknak az embereknek, akik most véletlen folytán — mert mi nem tehetünk róla, hogy nem lettünk kongresszusi küldöttek — nem kerülünk küldöttként a kongresszusra, esetleg nem is biztos, hogy részt veszünk rajta, ezzel megbélyegeznek bennünket, és ki-ki a maga környezetében nem mer tisztelességgel, becsülettel, kiegyenesedve odaállni ezután tagsága elé, és dolgozni, harcolni azért, hogy az MSZMP a választásokon tisztelességgel, becsülettel, helytálljon.

NYERS REZSŐ elvtárs: Következik Penk elvtárs, utána Medgyessy elvtárs.

PENK MÁRTON elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Meghívottként veszek részt a tanácskozáson, és egyetlenegy témához, az ominózus részvétel kérdéséhez szeretnék szólni. Én úgy érzékeltem a párttagság körében ekörül kialakult vitát, hogy egyszerűen a párton belüli demokratikus döntési folyamatok indultak el, ez működik.

Emlékeztetni szeretném a Központi Bizottság tagjait arra, hogy a kongresszus összehívásáról is nagyon nagy vita folyt a párttagság körében. A Központi Bizottság, érzékelve azokat a véleményeket, amelyek egyre markánsabban fogalmazódtak meg a kongresszus iránti igényként, döntött úgy, hogy a kongresszust összehívja. Nos, az eltelt időszak folyamatainak, központi bizottsági munkájának is az értékelése az a sokszínűség, vélemény-sokszínűség, amelyik ebben a kérdésben megjelent a párttagság körében.

En úgy gondolom, hogy nem kell csodálkozni, hiszen a Központi Bizottság tagjainak egy része is elmondta, hogy miért látja így. A Központi Bizottság mint testület nem mindenki, nem minden párttag, a párttagok nem minden csoportja előtt kapott bizalmat. Akár a túlzottan radikálisok előtt azért nem, mert nem volt eléggé radikális, a hagyományosabb értékek előtt azért, mert túlzottan radikális volt, és még nagyon sokféle kritika érte a Központi Bizottságot.

Szeretném azt azonban elmondani, hogy nálunk nem így vetődött fel a kérdés, mint ahogy Kovács elvtárs megfogalmazta. Most, amikor a küldöttcsoportunk ebben a témában állást foglalt, nem úgy vetődött föl, hogy egyáltalán részt vegyen-e a Központi Bizottság a kongresszuson szavazati joggal, hanem arról foglaltunk ál-

lást, hogy a személyi kérdésekig kapjanak a Központi Bizottság tagjai mandátumot, tehát tulajdonképpen a C-variáció szerint foglaltunk állást.

Nem tudom, hogy milyen módon került számításba, úgy érzem, hogy a szavazatok összeszámlálásánál, de másutt is előfordulhatott ilyen tisztázatlanság. Én úgy gondolom, hogy a kongresszusi küldöttek nem annyira érzelemtől áthatottan és titlítottan foglaltak és foglalnak állást ebben a kérdésben, mint ahogy a Központi Bizottság tagjainál tapasztaltam. És meggyőződésem az, hogy a kongresszusi küldöttek — ha módot kapnak arra, hogy ezt a kérdést mérlegeljék —, a túlnyomó többségük józanul fogja mérlegelni a kérdést.

Volt a javaslatunknak egy olyan része is, nálunk is a többség úgy foglalt állást, hogy a személyi döntéseknél már ne vegyenek részt a testület tagjai a döntésekben, ugyanakkor a Központi Bizottság sok tagja bizalmat kapna. Nálunk két olyan központi bizottsági tag van a megyéből, aki a korábbi állásponthoz tartva magát, nem jelöltette magát kongresszusi küldöttné, de meggyőződésem, hogy amennyiben indult volna, mandátumot kapott volna, és bizonyára sok központi bizottsági tag [van] még abban a helyzetben, ha lehetőséget kap, vagy lát az indulásra, akkor megmérte volna magát. Van olyan központi bizottsági tagunk is, a dunaújvárosi első titkár, akinek a városi küldöttértekezlet bizalmat szavazott, mandátumot nem, mert nagyon korán tartották meg az értekezletet, és kifejezetten állást foglaltak abban, és kéri a kongresszustól, kaphasson mandátumot a korábbi központi bizottsági állásfoglalás értelmében.

Nos, a javaslatunknak azt a részét szeretném megfontolásra ajánlani — meggyőződésem, hogy a kialakult helyzetből is egyfajta kiutat jelenthet —, ha nagyon pontosan feltett kérdésekről a megyei küldöttszoportok, a területi küldöttszoportok állást foglalhatnak, a hozzájuk, a területükön tevékenykedő küldöttekről tudnak véleményt mondani. Ezzel elkerülhető az — ami kétségtelenül igaz —, hogy mondjuk a Fejér megyei küldöttek nem ismerik a Központi Bizottság tagjai teljes összetételének tevékenységét, de a Fejér megyei küldöttekről nagyon pontos és részletes véleményt tudnak mondani. És úgy gondolom, hogy a kialakult helyzetben a nagyon kategorikus döntések nem lennének célszerűek, és bármennyire nehéz is, valószínű, több központi bizottsági tag nem fog a kongresszuson mandátumot kapni. Talán a kongresszuson a küldöttekre kellene bízni ebben a kérdésben a döntést, nem a Központi Bizottságnak előre eldönteni. Köszönöm.

NYERS REZSŐ elvtárs: Medgyessy Péter elvtárs következik, utána Grósz Károly.

MEDGYESSY PÉTER elvtárs: Kérem szépen, engem tulajdonképpen az foglalkoztat, hogy itt egy presztízskérdésről van-e szó, vagy valami másról. Én azt gondolom, hogy jogcsorbulás nincs, hiszen a Központi Bizottság minden tagjának joga lesz vállalni a felelősséget azért, ami történt itt ebben az országban a politikai életben az elmúlt másfél évben, tehát semmivel kevesebb jogunk nem lesz. Ez a jogunk fennmarad, hogy vállaljuk a felelősséget, akár küldött valaki, akár nem. Azonkívül a jövő szempontjából minden párttag választható, tehát ilyen szempontból sem csorbul semmit sem a jog.

Valószínűleg, ami miatt ez a tagokban emóciót vált ki, az az, hogy az a látszat keletkezhet, hogy ez egy politikai minősítés. Én azt gondolom, ha ez az lenne, sohan, én magam is elvállalnám azt, hogy méretessünk meg politikailag, és legyen ez egy politikai minősítés. Nem erről van szó, mert egy ügyetlen döntés és egy

ügyetlen gyakorlat alapján véletlenszerűen alakult ki, hogy kik lettek a Központi Bizottság tagjai közül küldöttek és kik nem. És ilyen szempontból, kedves elvtársak, akik itt ebben a sorban ülnek, mindegyikük hibát követett el, meg kell mondanom, mert amikor észrevették azt, hogy rossz irányban megy a dolog, akkor valamilyen módon kellett volna egy általános megoldást keresni rá.

Tulajdonképpen két dolog miatt jöttem ki, egyik az, hogy elmondjam, én úgy gondolom, nem vállalom, hogy ez egy politikai minősítés, nem azért, mert egyik-másik központi bizottsági tag, akivel kimaradtunk, azokkal én örömmel vállalom a közösséget és megtiszteltetést, hogy együtt maradtunk ki. Azt is hozzáteszem, hogy persze van olyan központi bizottsági tag, aki kimaradt, és akivel nem feltétlenül vállalom a közösséget. Mint ahogy egyébként, ha bekerültünk volna, akkor sem mindenkivel azonos módon vállalnám szívesen ezt a közösséget. Ez egy természetes dolog, hiszen megállapodtunk abban, hogy valamifajta platformok vannak. De véletlenszerű szelekció alapján rossznak tartom és helytelenítem.

Még egy dolgot szeretnék mondani: én azt gondolom, hogy méltatlan a Központi Bizottság és a Központi Bizottság bármelyik tagjával [*sic!*] is, hogy olyan pótmegoldásokat keressünk, amelyek valamilyen mentő akciót jelentenek.

Én tehát azt tartom korrektnek, hogy méltósággal viselje el a sorsát, akit megválasztottak, az menjen el, és teljes jogú küldöttként képviselje, akit pedig nem választottak meg, és a kongresszus ezt esetleg nem fogadja el, az méltósággal vegye tudomásul, hogy ilyen helyzet történt [*sic!*], a politikai vezetés pedig legyen szíves és vonja le a konzekvenciát ebből. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Grósz Károly elvtárs következik.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Három kérdésről szeretnék röviden szólni. Az egyik, ez a vitatott probléma. Én is ennek az alapját a politikai jelenségekben látom, meg a politikai kultúra színvonalában, úgy ahogy ezt Kovács Jenő szerintem helyesen elmondta. A harmadik ok, megítélésem szerint egy ügyetlen szervezeti rendszer és megoldás, mert elképzelhetetlen, hogy egy ilyen kis országban és egy ilyen kis pártban elméletileg húszféle választási rendszer működjék, ugyanis azzal az egy-egy mondatos döntésünkkel, hogy a megyékre bízunk a küldöttválasztás formáját, gyakorlatilag 19 formát, illetve a fővárosi formát hagytuk kialakulni. Nem [*sic!*], a kereteket megszabtuk, a számokat, de hogy azon belül hogyan és miképpen csinálják, abban nem kötöttük meg a kezét a testületeknek, és abból a hamis megközelítési módból, hogy ez a demokratizmus kiszélesítését jelenti. Ezt, a jövőt illetően, meg kell szüntetni, ebből le kell vonni a konzekvenciát.

Egy szervezeti rendszerű választási gyakorlat lehetséges. Ezért az a gondolat, hogy az alapszabálynak legyen egy melléklete, amely a választási rendszert egységesíti ebben a pártban, ezt én fontosnak tartom, hogy megtörténjen. Ezzel a gyakorlattal, ezzel a kompromisszummal — amit kerestünk, Medgyessy Péternek teljesen igaza van — rossz megoldást választottunk. Nem sikerült az, hogy rábízunk az illetőre, hogy döntse el. Kínos helyzetbe kerültünk néhányan. Kínos helyzetbe kerültünk, mondjuk az itt ülők közül mi hárman. Nyers Rezső elvtárs kínos helyzetbe került, Pozsgay Imre is, és én is kínos helyzetbe kerültem, különböző szituációk miatt. De kínos helyzetbe került, gondolom én, Horváth István, akit a BM Kormányfőrségénél választanak meg, és ugye az a szöveg megy Pesten, hogy bezzeg próbált volna valaki ellene szavazni. Vagy a külügyminisztériumi választásról az a szöveg megy Pesten — benne van a hangulatjelentésben, nem én találom ki, kol-

légák itt ülnek, tudják bizonyítani —, hogy milyen demokratizmus van abban a Külügyben, ahol a minisztert és az államtitkárt választják meg küldöttnek. Mind-egy, hogy jó szívvvel tették, vagy nem jó szívvvel — egész biztos jó szívvvel —, mindnyájunkat ez tulajdonképpen politikailag is, meg emberileg is kellemetlen helyzetbe hoz, és erre nincs szükségünk.

Egyébként, úgy mellesleg hadd tegyem hozzá, másokról nem beszélek, csak a magam dolgáról, hogy miért kínos. Budapestiek felajánlották, hogy legyek ott küldött, megköszöntem, és nem fogadtam el. Itt ül Jassó elvtárs, bizonyíthatja, hogy így van-e, vagy nem. Dudla nem ül itt, a Borsod megyeiek felajánlották, hogy legyek ott küldött, megköszöntem, és nem fogadtam el. Elmentem Nógrádba egy pártbizottsági ülésre — itt ülnek a nógrádi elvtársak, bizonyíthatják — ott felálltak és megkérdezték, ha önt jelöljük küldöttnek, elfogadja-e, vagy sem. És ott azt mondtam, hogy megtiszteltetésnek veszem, ha megválasztanak, de elmondom önöknek, hogy két helyről már felajánlották, és nem fogadtam el. S akkor feltehetik a kérdést, hogy ott miért nem utasítottam vissza, mert addig az volt a rendező elvem, hogy ahol én megyei titkárként, vagy valamilyen pártmunkásként dolgozom, az számomra olyan előnyt jelenthet esetleg a munkában, amivel nekem nincs jogom visszaélni.

Mit válaszoltak volna Nógrádban, ha azt mondom, hogy bár köszönöm, hogy bíznak bennem, de nem fogadom el a megbízásukat. Nem éppen fordított hatást értem volna-e el? Ezért én felvettem Nyers elvtársnak, és Nyers elvtárs is nagyon töpreng ezen, hogy például anélkül, hogy erre bárkit is kötelezni kellene vagy lehetne, nekünk, esetleg az Elnökség tagjainak a kongresszus előtt köszönettel vissza kellene adni a mandátumunkat. Ugyanakkor azt nem helyeslem, amit az Osztafi elvtárs általában mondott, hogy a Központi Bizottság minden tagja, akit megválasztottak, adja vissza a mandátumát, de az Elnökség tagjaira én el tudnám képzelni, hogy ez a gyakorlat működik, egyszerűen azért, hogy elhárítsuk magunk felől azt a vádat, hogy valami szervezkedésnek a részesei voltunk.

A második dolog, itt a bevezetőben szó volt arról, hogy a határozati javaslatához nem kell szerkesztőbizottság. Ez az én véleményem is, de szeretném kérni, hogy a KB döntsön úgy, hogy a [küldöttcsoportok a] központi bizottsági beszámolóhoz egy szóvivőt jelöljenek ki [egy vitára], tehát mielőtt a 25-i központi bizottsági ülés elé hozzuk, a küldöttcsoportok szóvivőivel a beszámolót megvitathassuk.

Második, abban az esetben kell szerkesztőbizottság, ha határozati javaslatot fogunk előterjeszteni, mert el kell döntenünk ennek a tizenegy javaslatnak a viszonyát a határozati javaslatához, ebben tegnap nem döntöttünk, nem is dönthettünk, mert ma került előterjesztésre ez a tizenegy témakör. Nem biztos, hogy jó lenne a kongresszus elé úgy odamenni, hogy van egy határozati javaslat, és külön van tizenegy témakörben külön előterjesztés. Ha ezt egybe akarjuk hozni, akkor egy szerkesztőbizottságot kell választani, amelyik ezt a kongresszuson elvégzi, vagy esetleg a kongresszus előtt. Egyébként én a C-variánst támogatom, azt tartom a legnormálisabbnak, kulturáltabbnak ebben az előterjesztésben.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Én is szeretnék hozzászólni röviden, kérem, addig Grósz elvtárs vegye át az elnöki teendőket.

Véleményem szerint a küldöttjoggal kapcsolatos politikai problémák tartalma az, hogy a pártvezetés, a párttagság nagy része bizalmatlan a jelenlegi Központi Bizottsággal szemben, úgy ahogy itt elhangzott, a teljesítmény miatt.

A másik része, nem tudjuk, hogy mekkora az egyik rész és a másik rész, a másik részében nincs általános bizalmatlanság a Központi Bizottság iránt, ellenben azt tartja szükségesnek, hogy a következő kongresszuson a pártvezetés minden szintjén alapvető megújulás, erőteljes fiatalítás és új arcok megjelenése szükséges. Tehát a jövőre vetítve gondolja ezt, és ezért ellenzi azt, hogy személyi kérdésekbe a régi vezetés tagjai automatikusan beleszóljanak. Ugyanakkor egy forrongó állapotban van a párttagságunk, és valamelyest szétilált vezetésünk van, ezt is meg kell állapítani, és ezt a forrongó párttagságot, ebben az időszakban ez a vezetés nem tudta kezelni, és nem tudta irányítani.

Úgyhogy mi most mint Elnökség, korábban mint Politikai Bizottság nyugodtan önkritikát gyakorolhatunk. Ugyanakkor én egyetértek azzal, hogy itt túlzások vannak a párttagság részéről, egy abszurdum az, hogy amikor egy Központi Bizottság tesz jelentést, tesz javaslatokat a kongresszusnak, a Központi Bizottság tagjai ne legyenek teljes jogú tagok. Ez egy abszurdum. Akkor mondjuk ki, hogy nincs már Központi Bizottság, ha így gondolkodnánk. Tessék? Ne mondjuk ki, csak mondom, ha valaki így gondolkodik, akkor mondja ki, és akkor személyek tegyenek *[sic!]*, de kik azok a személyek, akkor a kongresszus döntsön teljesen forradalmi alapon egy új párt indításáról stb. Ez így sehogy sem jó. Ezzel megszegyénitenénk önmagunkat, és kezére játszanánk az ellenzéknek, és nagy károkat okoznánk.

Tehát summa summarum, én azt javaslom szintén, hogy a C-variánst fogadjuk el, az elvi alapon nyugszik, és a Központi Bizottság tegye meg a jelentéseit, és a központi bizottsági tagok azért felelnek, és ebben szavazati joguk kell hogy legyen, az új vezető szervek megválasztásában pedig azoknak legyen szavazati joguk, akiket megválasztottak.

Én tényleg meditáltam azon, talán még mindig meditálok, hogy nekünk le kellene mondani, nem a megválasztott KB-tagokra, hanem csak az Elnökségre gondoltam, de a meditációm során oda jutottam, hogy egyéni döntéssel történhet ez meg, kollektívan az Elnökség ne mondjon le, ezt azért is nem javasoltam az Elnökség ülésén elhatározni. Ugyanakkor azt hiszem, nem szabad, hogy belekeveredjünk a legcsekélyebb mértékben a manipuláció látszatába, és magunkra vonjuk a manipuláció vádját.

Ezért azt gondolom, úgy kellene határoznunk, hogy a Központi Bizottság eredeti szabályai szerint, a kongresszusi szabályzat szerint megválasztott küldötteket ismerjük el megválasztott küldötteknek, aki pótkeret alapján — nem is tudom, hogy ki állapíthat meg egyáltalán pótkeretet, ilyen nincs — lett megválasztva, az nem kongresszusi küldött. Akkor törvényes, jogos eljárás van, utána, aki akar, még gondolkozhat azon, hogy nem fogadja el a küldötti megbízatást, de ez egyéni jog legyen.

Van a dolognak egy további politikai tartalma, én szeretném ezt elmondani, hogy ez a Központi Bizottság így, ahogy most együtt maradtunk — akik közben kiváltak, azok valamilyen okból nem vállalják a felelősséget, lehet, hogy nem politikai ok, hanem személyi ok volt, de politikaivá vált azáltal, hogy kiváltak —, azok együtt csináltuk mindazt, amit ebben a pártban egészen a kongresszusig csinálni fogunk és csináltunk eddig. Tehát ez a nyitás, ez a politikai nyitás, ez a reformpolitika, amit mi most gondoltunk, és aminek megvalósítását megkezdjük, vagy amit csak javasolunk a jövőre, az ennek a Központi Bizottságnak a teljesítményeként kerül majd elbírálásra, és ugyanúgy, mint az Országgyűlésnek, ennek az Országgyűlésnek az alkotmányozásban játszott szerepe, az lesz a legdöntőbb a jövőben, és ezt így kell politikailag értékelni.

Tudomásul kell vennünk, hogy ez a párt új vezetést akar, új arcokat akar látni, és ez a pártnak az érdeke, de a népnek az érdeke is, hogy személyiségeiben alapvetően megújult párt kell legyen, és én ezt még az elnöki tisztségemre is mondom, és mindnyájunknak nagyon rövid időn belül teljesen új embereknek kell átadni a helyünket.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm Nyers elvtárs. Berecz elvtárs után Horn elvtárs.

BERECZ FRIGYES elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Azzal szeretném kezdeni, hogy nem a magam jelöltségéért harcolok, ha nem lett volna pártértekezlet, menne minden abban a régi mederben, mint ahogy én tíz évvel ezelőtt ide kerültem ebbe a testületbe, akkor is természetes dolognak tartanám, hogy tíz év után felvetődik és nagy valószínűséggel úgy is alakul a dolog, hogy kikerül az ember a testületből. Ez az élet természetes dolga, talán a Szervezeti Szabályzatban is rögzíteni kellene, hogy ez a cserélődés megtörténjen.

Tehát engem az összes többi miatt érdekel még az ügy. Az egyik, ez a testületi büntetés, hogy a Központi Bizottság bűnhődjön, vagy nem. Ennek kétféle megközelítésmódja van, van egy ideológiai jellegű, van egy eljárástechnikai jellegű. Ideológiailag hadd mondjam, de ez az én magam véleménye. Én mindenféle csoportos büntetésnek, falvak felégetésének, tizedelésnek, kambodzsai sorpofonnak nagyon nagy ellensége vagyok, mert az emberi gondolkodás egyik legalantasabb megnyilvánulásának tartom. Itt elhangzott demokráciára hivatkozás is, hogy azért kell most a testület felelősségét felvetni. Az nem demokrácia, ha egy egynégy bűnhődik valamiért, hogy szólni sincs módja, testülettel együtt éri valami, ami éri. Tehát ilyen szempontból én elítélendőnek tartom, és hadd mondjam azt, hogy ott, ahol kollektív büntetés van, én azt sem hiszem el, hogy ott utána jogállam lesz, európaiság lesz, és egy megújulás lesz. Egy más rezsim lesz. Eljárástechnikailag mégis el kell tudni fogadni, hogy nagy a felháborodás, menjen az egész testület.

Fel kell tenni a kérdést, hogy a testületnek hogyan kell a kongresszus elé állni. Erre elhangzott egy javaslat, én jónak tartom, egyetértek az Osztafi elvtárral, hogy nemcsak az Elnökség tagjainak, mindenkinek, aki mandátumot kapott, annál is inkább, mert erre volt és van egy érvényes központi bizottsági döntésünk, de ezt a döntést megkerülve, játszotta magát küldötti helyzetbe [sic!]. Amíg ezt a párttörténetet írni fogják, azokról az elvtársakról le nem fogják mosni, hogy a maguk érdekében manipulálták a maguk helyzetét, hogy másképp kerüljenek a kongresszusra. De ha mégis az az álláspont, hogy ne az egész testület legyen kizárva abból a lehetőségből, hogy küldöttként vesz részt, akkor pedig az a kérdés vetődik fel, hogy milyen elvek alapján legyen valaki küldött, minek alapján ne legyen. Most ebben a húsz-egynéhány elvtársból álló csoportban kevés kivétellel a Politikai Intéző Bizottság tagjai vannak, beleértve az Elnökséget is, logikailag mégiscsak furcsának tűnik, hogy ha elmarasztalja a párttagság egészen nagy dühödten ezt a pártértekezlet óta eltelt másfél évet, akkor nem az azért felelős vezetőkre haragszik, hanem a kisebb KB-tagokra, akik jöllehet pár hónapja tagjai a KB-nak, és annyi bűnük lehet, hogy megszavazták a döntést.

Az lenne a javaslatom, hogy Osztafi elvtársnak a javaslata szerint alakítsuk a helyzetünket, és ne legyen a Központi Bizottság egyik tagja sem küldött, attól még lehet választott vezető, lehet akár a párt elnöke, főtitkára és minden egyéb is.

NYERS REZSŐ elvtárs: Következik Horn Gyula, utána Vastagh Pál.

HORN GYULA elvtárs: Kedves Elvtársak! Elnézést, hogy tovább terhelem a vitát, de itt olyan dolgok is elhangzottak, amelyekre reagálni kell. Az egyik az, hogy nem pontosan értem az egész ülésnek ezzel kapcsolatos hangulatát, tudniillik itt, ezen a központi bizottsági ülésen jó néhány héttel ezelőtt Kovács Jenő elvtárs felvette, illetve elmondotta azt a javaslatát, hogy a Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság tagjai közül bárki — aki úgy ítéli meg, hogy célszerű — induljon a küldöttválasztásokon. Így volt? Ezt akkor a Központi Bizottság tagjai tudomásul vették.

Egy tény, és az akkor is elhangzott, hogy nem volt a vezetésnek ebben az ügyben kezdettől fogva következetes álláspontja. S én, mint a Politikai Intéző Bizottság tagja, magam is felelősséget érzek ezért, hogy ez nem így történt. Itt sokféle sértődés, általam sértődésnek érzett megnyilatkozás is volt, de teljesen egyetértek Lukács elvtárral abban, hogy ebből le kell vonni a politikai tanulságokat és következtetéseket.

A másik, hogy én nem kértem tegnap szót Grósz elvtárs összefoglalója után, mert az a véleményem, hogy nem kell a Központi Bizottságot ellentétes véleményekkel terhelni. De azért most már a végtelenségig elhúzzuk a vitákat, mert itt igazságot tenni és igazat adni, kapni nagyon nehéz, de tegnap is elhangzottak olyan megjegyzések, és most főképpen az előbbi felszólalásban, amit én nem tudok szó nélkül hagyni.

Grósz elvtárs említette tegnap például csak a jugoszláv anyagokat. Ugyanúgy tudja, mint én, hogy a Legfőbb Ügyészség köszönetet mondott azért, hogy ezekkel az anyagokkal támogattuk a Nagy Imre-ügy, -per minden részletének tisztázását, ez még a sajtóban is megjelent, hogyan lehet akkor olyant állítani, hogy nem tud az anyag sorsáról.⁶⁵ És sorolom tovább; elvi kérdés számomra az is, hogy az MSZMP vezetői, a Központi Bizottság tagjai járják az országot, a párttagságot és a különböző gyűléseket, és még megpróbálnak lelket verni ebbe a tagságba, hogy azt ne propagandafogásnak minősítsük. És énszerintem tisztelet a jelenlevők közül mindazoknak, akik ezt felvállalják, miként azt is, hogy a televízióban, a rádióban és mindenütt másutt megnyilatkozzanak, és állást foglaljanak és kifejtsék a véleményüket a kommunistaellenes kampányokkal és ezekkel szemben, mert igaza van Nagy Imrének, amit itt szeptember 1-jén mondott, hogy nem egymást kell agitálni arról, hogy milyen szélsőséges hangvételű lett az ellenzék, ezzel nem megyünk semmire, a közvéleményhez kell kiállni.

Juscsák elvtárs, semmi rendkívülit nem találok abban, ha a reformkörök állást foglalnak bizonyos személyiségek politikai arculatára [*sic!*]. Ez az ő dolguk. De ezt a helyére kell tenni, én nem tulajdonítottam valami komoly jelentőséget ennek, és a reformkörökkel sem ez a problémám. Persze, vannak közöttük olyan személyek, akik ilyenek, olyanok, ahogy minősítette tegnap a Grósz elvtárs is. Engem egy érdekel, hogy a reformkörök tevékenysége hasznosan megújuló-e az MSZMP számára, vagy sem [*sic!*].

Ezt annak idején Grósz elvtárs is, mások is elismerték, nekem is ez az álláspontom. Igenis, pozitív szerepet játszanak, és ez a döntő, nem az, hogy közöttük levitézlett emberek is vannak.

A következő, ami a Kovács László és az én ügyemet illeti. Úgy, ahogy a Kovács elvtárs megemlítette, külügyminisztériumi megyei jogú pártbizottság, közel hat-

ezer tag tartozik *[sic!]* a külföldön dolgozókkal együtt, fölvetette mindkettőnknek, hogy az a hangulat, hogy igenis a Központi Bizottság tagjai mérettessék meg magukat, és ne legyenek automatikusan szavazó jogú küldöttei a kongresszusnak. Ez a szombati küldöttértekezleten ismét felmerült, mert mi haboztunk, hogy induljunk, ne induljunk. Fölvetették többen, hogy igenis, ne féljünk, álljunk elébe a megmérettetésnek. Titkos szavazás történt 21 fős listáról, miközben elmondtuk mindannyian a magunk programját, hogy mit várunk a kongresszustól, és mit képviselünk. Hármunkat az első menetben megszavaztak titkos szavazással 21 főből, ott volt a Központi Bizottság két képviselője, azok jelenlétében.

Hogyan lehet ilyet *[sic!]*, vagy akár Horváth Istvánnal kapcsolatban is sugallni bizalmatlanságot, mint ahogy ezt az előbb Grósz elvtárs megfogalmazta. Ez nem stílus — elnézés. Én nem foglalkozom azzal sem mint külügyminiszter, sem mint a Politikai Intéző Bizottság tagja, hogy kikről milyen információk érkeznek — én ezt nem tartom módszernek — külföldről vagy itthonról. Nekem egy a lényeg, az, hogy ebben a pártban még mindig megvan az erő, amelyet nekünk mindenképpen tovább kell növelni, és mindent meg kell tenni ennek az MSZMP-nek és ezen keresztül az országnak a megmentése érdekében. De politizálni kell, és nem övönaluli ütésekkel operálni.

Végül még valamit, elhatároztuk tavaly itt, központi bizottsági ülésen, hogy minden KB-tagnak joga van a nyilvánosság felé képviselni a véleményét. Ezt itt döntöttük el kollektívan. Ha nekem más a véleményem a munkahelyről való kivonulásról, ezt is jogom van képviselni. Nem jelenti azt, hogy nem vetem alá magam a Központi Bizottság határozatának. Azért is hangsúlyozom ezt, hogy emlékeztessük magunkat a saját határozatunkra. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Következik Vastagh Pál elvtárs.

VASTAGH PÁL elvtárs: Nagyon rövid leszek, kedves elvtársak, nem fog elvenni *[sic!]* a szünetből. Mint a Mandátumvizsgáló Bizottságban dolgozónak, van alkalom többé-kevésbé pontos képet kapni arról, hogy a pártban a választások, a küldöttválasztások mennyire színes, helyenként mennyire eklektikus formában zajlottak le. Ugyanakkor azt is tudomásul kell venni, hogy ez alkalommal a párttagság egészen eltérő módon, a párttagság százezreinek tevőleges aktivitásával kapcsolódott be a küldöttválasztás menetébe, amire ennek a pártnak a történetében nem hiszem, hogy van példa. Ez egy nagy politikai tőke. Városokban a párttagság 80%-a tette le a voksát pártszavazással. Ezek gyűjtöttek támogató aláírásokat a jelöltek mellett.

Tudom, hogy emellett természetesen más formában is történt a küldöttválasztás és a jelölés. De ha mi most tönkretesszük ezt a politikai tőkét azzal, hogy egyes mandátumok jogszerűségét, tartalmát megkérdőjelezzük, akkor az egész kongresszust már a mai nappal sikerült teljes egészében aláadni, és semmi esélyünk nem lesz arra, hogy bármiféle eredményt tudjunk a kongresszuson elérni.

Ha a mandátumok hitelét és tartalmát akár lemondással, akár visszaadással aláássuk, az nem arra az egy mandátumra lokalizálódik, és nem a Központi Bizottság tagjaira lokalizálódik, hanem kiterjed az egész választási eljárásra, valamennyi küldött mandátumának politikai tartalmára is. Ha ezt mi elkezdjük, akkor semmi jót nem várhatunk. Én nagyon kérem, hogy ebből a szempontból mérlegeljék az elvtársak azokat a javaslatokat, hogy mandátumokat esetleg vissza kellene adni, akár az Elnökség kollektívan, akár mások, mert egyszerűen politikailag húzzuk ke-

resztül, és politikailag semmisítjük meg a kongresszust attól a pillanattól kezdve, ahogy ez a folyamat beindult.

NYERS REZSŐ elvtárs: Most pedig szünet következik.

S z ü n e t

NYERS REZSŐ elvtárs: Folytatjuk a tanácskozást, elvtársak, Bartsné elvtársnő a következő.

BARTS OSZKÁRNÉ elvtársnő: Tisztelt Központi Bizottság! Én a vita berekesztését javaslom, és azt kérem az elnöktől, hogy szavaztassa meg. A következő az indokom: én ezt a vitát magunkhoz is méltatlannak tartom. Nem tudunk olyan helyzetet kialakítani, azt a célt, ami mindannyiunk közös célja lehet, hogy egy eredményes kongresszust készítsünk elő, ezzel a vitával nem segítjük elő. Én úgy gondolom, hogy az ügyrendi javaslat arra, hogy a küldöttek elé bocsássuk, alkalmas, ebben döntsünk, és ne a vitában felvetett javaslatokon szavazzunk. Köszönöm.

NYERS REZSŐ elvtárs: Kérem, tisztelt Elvtársak, én nem egészében tudom feltenni szavazásra Bartsné elvtársnő javaslatát. Még Kovács elvtársat meg kell hallgatni a vitatott kérdésekről, én csak azt szavaztatom meg, hogy rekesszük be a vitát, miután minden lehetséges javaslat elhangzott.

Felteszem szavazásra a kérdést, aki elfogadja, hogy most berekesszük e napirend fölötti vitát, az kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm.

Ellene van-e? Nincs.

Látható többség, úgyhogy berekesztettük. Kovács Jenő elvtársé a szó.

KOVÁCS JENŐ elvtárs: Kedves Elvtársak! Nem reagálva bizonyos dolgokra, én javaslatot szeretnék tenni arra, hogy a Központi Bizottság hogyan foglaljon állást néhány itt felmerült kérdésről. Ami a Központi Bizottság küldöttnek nem választott tagjai mandátumát illeti, a következő javaslatot szeretném a vita alapján előterjeszteni.

A Központi Bizottság a jelen levő küldöttcsoport-vezetők segítségét, támogatását kérve, bocsássa a küldöttek elé azt a javaslatot, amely a c) variációban fogalmazódik meg. A formulát azért tartom fontosnak, mert én úgy gondolom, hogy a jelen levő küldöttcsoport-vezetők — amelyeknek egyik képviselője itt felszólalt — tudnak tenni azért, hogy egy hosszú és igen kellemetlen vita végére a küldöttek maguk racionális megfontolásokkal pontot tegyenek. Ezért tehát nem döntésnek ajánlom most ezt, hanem állásfoglalásnak és ajánlatnak a küldöttcsoportoknak, azt feltételezve, hogy a jelen levő küldöttcsoport-vezetők értékelték és értették a vita hangulatát és azokat a politikai megfontolásokat is, amelyek ugyan egyszer-egyszer igen érzelemtől fűtöttek, de mégiscsak politikai tartalommal és megfontolással kerültek kifejtésre. Ezért úgy gondolom, hogy az ilyen természetű állásfoglalást, mint végső ajánlatot a kongresszusnak ezek után a megbeszélések után, a küldöttcsoporti megbeszélések után, azok eredményeinek ismeretében, 25-én hozzuk meg, és akkor hozzuk nyilvánosságra. Hozzáteszem, számolni kell azzal, hogy a küldöttek egy része, de reményeink szerint kisebbik része ezt a formulát nem fogja elfogadni. Határozott többség azonban e mellett a javaslat mellett kialakítható, és ebben az

esetben — amennyiben a kongresszus elején a kérdés felmerül —, akkor különösebb vita nélkül egyszerű, azonnali szavazással rendezhető lesz. Ez az első és a leglényegibb javaslat.

A második javaslat, ami itt elhangzott, hogy nem létező és senki által nem adományozott pótkeretek terhére ha történt választás, akkor azoktól el kell állni, ezt úgy értem, hogy a küldöttválasztás rendjéhez egy adott taglétszámmállapotot kellett mindenütt induló alapnak kezelni. Tehát szeretném megkérni a Központi Bizottságot, hogy hatalmazza fel, vagy bízza meg az Elnökséget és a Mandátumvizsgáló Bizottságot főleg azzal, hogy az eredeti számokat — amelyek a taglétszám alapján a küldötti létszámot megyénkénti bontásban jelentették — és a küldöttlétszámot vessék össze, és ennek alapján a szükséges lépéseket tegyék meg.

A harmadik megjegyzés, és nem javaslat. A honvédségi reformköröknek ez a döntése, mint ahogy arról már a Vastagh elvtárral beszélünk, önmagában természetesen nem elfogadható, hiszen a Mandátumvizsgáló Bizottság már egyszer a kecskeméti reformkörök javaslatára adott egy elvi választ, aminek a lényege az, hogy egy embernek egy szavazata van. Tehát akinek már lehetősége volt az alapszervezetében szavazni, akinek lehetősége volt a küldötttertekezleten szavazni, az egy másik csatornán nem szavazhat még egyszer, senkinek nincs két szavazata. Tehát ha a küldöttválasztás rendjében ilyen választás nem történt meg, akkor természetesen egy alkalmi összejövetelnek a küldöttválasztási felhatalmazása nincs meg. Ez csak egy megjegyzés, én nem ajánlom, hogy a Központi Bizottság ebben állást foglaljon, mert teljesen természetes és magától értetődő.

Még a küldöttválasztáshoz felmerült javaslatokhoz. Amit a Nagy elvtárs javasolt, hogy valamilyen minősített többség, vagy konszenzus kelljen a küldöttválasztás ügyében, nem ajánlom, hogy a Központi Bizottság fogadja el, hiszen önvédelmi reflexként fogná fel minden küldött, és nehezen lenne indokolható, hogy ez az egyetlen kérdés, amiben ilyen minősített többséget előírunk. Tehát javaslom, hogy ettől álljunk el.

Ugyancsak javaslom a név szerinti szavazástól való eltekintést. Ez a lehetőség felmerült korábban. Meg kell hogy mondjam, név szerinti szavazást, olyan módon, hogy azok a közösségek, ahol a Központi Bizottság tagjai dolgoznak, vagy amilyen körben tevékenységüket kifejtik, hogy azok bizalmi szavazást folytassanak ezekről a küldöttekről, úgy gondoltuk, hogy nem ez a módja a dolgok rendezésének, bármennyire is racionális egyébként a megközelítés, de politikailag nem lenne célszerű. Tehát én ajánlom, hogy a kongresszuson ezt ne fogadjuk el.

Azt hiszem, hogy a küldöttválasztással kapcsolatban ezek voltak azok az alapvető kérdések, amelyek felmerültek, én nem hiszem, hogy abban célszerű lenne állást foglalni, hogy ki mondjon le. Azért sem, mert miközben valóban ez a kérdés kellemetlen gyanúsításokra és indokolatlan megkülönböztetésre ad okot, ugyanakkor nehezen tudom elképzelni, hogy egy városi párttagság által elvégzett pártszavazás eredményeitől ily könnyedén az érintetteknek meg kellene szabadulniuk.

A Vastagh elvtárs által kifejtetteket fogadom el, ugyanakkor természetesen — mint ahogy minden egyéb ügyben — az érintett személyeknek azt a jogát, hogy mérlegeljék ezt a helyzetet, nem kell megvonni, de nem ajánlanám, hogy a Központi Bizottság erre határozatot hozzon.

Volt néhány egyéb kérdés, amire röviden szeretnék kitérni. Fogadjuk el Berecz elvtárs azon javaslatát, hogy az ügyrendben egyelőre ne szerepeljen ez a sorshúzás. Próbáljuk meg a hozzászólásoknak a sorrendjét egyezkedéssel megállapítani a

kongresszusi munkaszerveken *[sic!]* belül, hogy ennek mi lesz a rendje, az egy más kérdés, de azt majd kitalálják azok, akik ezzel meg vannak bízva.

A határozatképeség kérdésében javaslom, vegyük be, hogy a határozatképeséghez elegendő a küldöttek 50 százaléka plusz egy fő — tehát több mint a fele — jelenlétét *[sic!]*, de ajánlanám, úgy vegyük bele, hogy alternatívaként legyen a jelenlegihez képest. A kétharmad, mint egyik változat és a fele plusz egy, mint egy másik változat, hadd vitassák meg a küldöttek, hiszen azért el tudom képzelni, lesznek, akik azt mondják, hogy pl. a párt alapszabályát nem lenne célszerű 25 százalék plusz egy, tehát egynegyednek a szavazatával elfogadni. Én megértem az indokot, tehát ajánlom, hogy vegyük be, két változatban menjen a küldöttek elé.

Kérem, hogy Grósz elvtárs javaslatát is fogadja el a Központi Bizottság, ami arra vonatkozott, hogy a beszámoló végső megfogalmazásába megyei küldöttcsoportok egy-egy képviselője vegyen részt. És a javaslatának azon másik részét is, hogy a különböző rövidebb, részkérdésekre vonatkozó dokumentumoknak a kongresszus alatti megszerkesztésével, a programügytől és az alapszabályügytől elkülönült szerkesztőbizottság foglalkozzon, amelynek az összetételére nyilván a többi szerkesztőbizottsággal azonos elvek kell hogy vonatkozzanak *[sic!]*.

És végül javaslom, hogy a szervezési és technikai bizottság Radics elvtársnő által elmondott szempontokat fontolja meg, és az általa ajánlott, nem hagyományos szakértői garnitúrát ebbe a munkába vonja be. Azt már nem tudom megtenni, hogy — azt ne mondjam —, hogy a kérdés nem férfi és nő összefüggésében merül fel, hiszen azért kongresszusok külsőségeinek a megrendezéséhez mondjunk Csiang-csing és Elena Ceaușescu⁶⁶ is hozzájárult, akik a közismeret szerint azért nő.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Most határozzunk. Javaslom, döntsön úgy a Központi Bizottság, hogy a küldötteknek ajánlja: a kongresszus határozatképeségéhez a megválasztott küldöttek 50 százalékát meghaladó részvétel kell, 50 százalék plusz egy, ez azt jelenti. Aki ezzel egyetért, az kézfelemeléssel szavazzon.

Köszönöm. Ellene ki van? Senki.

Tartózkodott-e valaki a szavazástól? Senki. Egyhangúlag elfogadva.

Második javaslat: szintén ajánlja a Központi Bizottság a küldötteknek a küldöttcsoportokon keresztül azt, hogy a Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság tagjainak a kongresszus munkájában való részvételét illetően a jelenleg be-terjesztett javaslat C) variánsát fogadják el, azaz teljes joggal vegyenek részt a kongresszus munkájában mindaddig, amíg a következő időszak vezető szerveinek megválasztására kerül a sor.

Ezt ajánlásként fogalmazzuk meg, továbbá arra készülünk, hogy ebben a kérdésben a kongresszuson vitát ne nyissunk, ha szavazásra kerülne sor, akkor vita nélkül szavazás legyen az eljárási rend.

Aki ezzel egyetért, kérem, kézfelemeléssel szavazzon.

Köszönöm, látható többség. Ellene van-e valaki? Kettő.

Ki tartózkodott? Öt tartózkodással elfogadtuk.

Javaslom továbbá, hogy fogadjuk el globálisan a Kovács elvtárs válaszában foglaltakat, abból megemlítem a következőket: nem szükséges minősített többségi szavazás a mandátumokról, ne legyen név szerinti bizalmi szavazás a kongresszuson, ne alkalmazzunk semmiféle lemondást a megválasztott küldöttekkel kapcsolatban, sorshúzás a kongresszusi hozzászólások rendezésére ne szerepeljen a tervezetben,

és vegyük tudomásul azt az elvet is, hogy a kongresszusi küldöttválasztásban minden párttag csak egy helyen vehet részt, tehát nem érvényes, ha már valahol részt vett a választásban, hogy egy másik fórumon részt vegyen [sic!]. (Grósz elvtárs közbeszólása: egy helyen szavazhat.)

Igen, természetesen, egy helyen szavazhat, részt venni részt vehet. Jó, ez egy természetes adott rend, de a válaszban elhangzott, így együtt, én nem javaslok külön döntést egyikben sem, hanem felsoroltam a kérdéseket, amit Kovács elvtárs válasza tartalmazott, és csak azt teszem fel szavazásra, hogy elfogadjuk-e Kovács elvtárs választát. Aki igen, kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm.

Ellene van-e valaki? Nincs.

Tartózkodott-e valaki? Egy tartózkodás mellett elfogadva. Köszönöm.

Kérem, most a „Különfélék” következnek.

Megköszönöm a meghívott elvtársak részvételét. Rátérünk a „Különfélék”-re. (Közbeszólás: Nyers elvtárs, csak két meghívott volt.)

NYERS REZSŐ elvtárs: Csak a külön meghívottak, nem az állandó meghívottak! Állandó meghívottak maradhatnak.

GRÓSZ elvtárs: Kápolnai és a Domonkos elvtárs; összesen hárman voltak.

NYERS REZSŐ elvtárs: Rátérünk a „Különfélék” között elsőnek említett napirend megtárgyalására: Javaslat a fegyveres erők és testületek pártstruktúrájának módosítására. Előadója: Kovács Jenő elvtárs.

Bocsánat, ügyrendi javaslatom van. Vissza kell térnünk, én egy dologban nem soroltam fel a javaslatot az előző napirendi pontnál, és pedig, hogy pótkeretek terhére történt választás nem érvényes. Ez ugye benne volt még, úgyhogy kérem, ebben külön szavazzunk. A válaszban benne volt, de ez külön kiemelendő, hogy miután ez azért érinti [sic!].

SZABÓ ISTVÁN elvtárs: Nyers elvtárs, tekintettel arra, hogy szavazásra bocsátja, így én visszavonom az iménti napirendnél a tartózkodásomat. Emiatt tartózkodtam.

NYERS REZSŐ elvtárs: Ez egy elnöki baki volt, elnézést kérek. Tehát ezt fel kell tennem szavazásra.

Aki egyetért azzal, hogy pótkeretekre történő választás nem érvényes, tehát az eredeti szabályok szerint megválasztottak tekintendők megválasztottnak, az kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm.

Ellene van-e valaki? Nincs.

Tartózkodott-e valaki a szavazástól?

Megállapítom, hogy egyhangúlag ezt is elfogadtuk.

Most akkor rátérünk a fegyveres erők és testületek pártstruktúrájának módosítására [sic!], előadója Kovács elvtárs, tessék parancsolni.⁶⁷

KOVÁCS JENŐ elvtárs: Kedves Elvtársak! Három dolgot szeretnék megemlíteni. Az egyik az, hogy mi ennek a javaslatnak a státusa. Talán az előterjesztés végéből is kiderül világosan, hogy itt nem arról van szó, hogy a Központi Bizottságnak egy, egyébként még a kerekasztal-tárgyalásoknál nem is egészen véglegesen rendezett ügyben és annak következményeiről döntést kellene hozni, mégis a helyzetet áttekintve és most már [a] körvonalozódó lehetőségeket is számba véve, egy ajánlatot tennék és egy állásfoglalást kialakítani [sic!] előzetesen és meglehetősen rugal-

masan az ügyben, hogy az érintett pártszervezetek és párttagok milyen megoldást mérlegeljenek.

A másik kérdés az az, hogy — mint arról itt már Pozsgay elvtárs előterjesztésében, Fejti elvtárs többszöri előterjesztésében szó esett — a párttörvénnyel kapcsolatos viták során a fegyveres erők és testületek ügye igen erőteljesen napirenden van, úgy is, mint az állampolgári vagy egyesülési jog korlátozása a fegyveres erők és testületek bizonyos kategóriáira, úgy is, mint a hadsereg, mint intézmény és a Belügyminisztérium mint intézmény és a pártszervezetek működési lehetőségeinek a viszonyára. Ezeket az előterjesztéseket a Központi Bizottság többször végighallgatta, és én itt azt tudom mondani, hogy a Pozsgay elvtárs által elmondottaknál tart a tárgyalás, tehát nem zárult le néhány kérdés, és ezért következetesen nem vezethetők át egyelőre a Központi Bizottság állásfoglalásán. Hogy példát említek, ide tartozik az, hogy a hadsereg hivatásos tisztjei párttestületeknek milyen módon lehetnének, vagy lehetnek tagjai, milyen szintig és milyen szintig nem, illetve az ellenzéknek az a követelése, hogy a rendőrségnél dolgozók semmiféle párttestületnek, pártfunkciónak ne lehessenek a tagjai [sic!]. Ezek a tárgyalások nem zárultak le, tehát ezeknek a következményét nem lehet egyelőre érvényesíteni. Arról viszont, hogy a tárgyaláson milyen mandátuma van a küldöttségnek, már az előző napirendnél döntöttünk, tehát én nem ajánlom, hogy ezeket újra és újra, más összefüggésekben elővegyük, és esetleg megváltoztassuk.

A harmadik megjegyzésem az, hogy talán ebből az előterjesztésből már kiviláglik, hogy a kerekasztal-tárgyalásokon született megegyezéseknek és bizonyos, a békes átmenetet és a jövődő társadalmi berendezkedést szolgáló megegyezéseknek milyen konkrét és gyakorlati következményei kell hogy legyenek, vagy vannak a Magyar Szocialista Munkáspárt belső rendjével és szervezeti felépítésével kapcsolatban. Mind személyi ügyekben, mind szervezeti ügyekben és különösképpen gazdasági ügyekben, pénzügyi ügyekben ezek messzemenő következményekkel járnak, és ezért az az igényünk, amelyet a kerekasztal-tárgyalásokon is megfogalmaztunk, hogy a legkülönböző változások, amelyek az adott esetben egy helyen 40 ezer, más helyütt több ezer embert érintenek, ezek fokozatosan, mindenféle egyenlőtlen előnyök kicsikarására való törekvés nélkül mehessenek végbe.

Ezért tehát a következményeknek magukban kell foglalniuk a párt gazdálkodásának az átalakítását, és ebbe beillesztve a fegyveres erők és testületek keretében, vagy azok mellett működő pártszervezetek finanszírozásának a kérdéseit, technikai ellátását, és mindazon személyeknek és embereknek az ügyeit tisztességgel és becsülettel elintézve, akik hivatásos pártmunkásként jelenleg és a jövőben ebben a körben az MSZMP javára dolgozni kívánnak.

Ezért tehát azt kérem, hogy a Központi Bizottság ebben a gondolkodásmódban — hogy nevezetesen további pontosításokra és vitákra lesz szükség, és a döntést ajánlása alapján az érintett párttagság és pártszervezetek kezébe kell letenni — vitassa meg és tekintse át ezt a kérdést.

NYERS REZSŐ elvtárs: Kérdése kinek van, elvtársak?

Kérdés nincs. Észrevétel? Tessék, Nagy elvtárs, utána Krasznai elvtárs.

NAGY IMRE elvtárs: Kedves Elvtársak! Tisztelt Központi Bizottság! Én az előterjesztéssel ellentétben azt javaslom, hogy a Központi Bizottság ne foglaljon állást ebben a kérdésben.

Ne foglaljon állást, mert ma még pontosan nem megítélhető sem a leendő párt

szervezeti feltételrendszere, sem a leendő párt pénzügyi feltételrendszere, ezért ezeket a szempontokat nem tudjuk mérlegelni. Ne foglaljon állást abból a szempontból sem, mert még nem látszik, hogy pontosan a politikai tárgyalások során milyen megegyezés fog ebben a kérdésben születni, és én félek attól, hogy mint sok más, akárcsak az előző napirendnél tárgyalt állásfoglalásunkat is, rövid időn belül módosítani leszünk kénytelenek.

Én azt hiszem, azt, hogy a kérdésben való döntést az adott területen dolgozó párttagokra kell bízni, ezt kinyilváníthatja a Központi Bizottság, és ha az adott területen dolgozó párttagok ilyen jellegű megoldásban gondolkodnak, hiszen úgymint csak törvényes keretek között gondolkodhatnak, akkor abba nekünk beleszólni nem kell.

Előzetes állásfoglalást azért sem javasolok, mert én személy szerint nem értek egyet ezzel a fajta felfogással és ilyen jellegű megoldással, mert úgy érzem, hogy ez lényegét tekintve, bár korrekcióval, de a mai struktúrának az átmentését jelenti a következő időszakra, a fegyveres szolgálatot teljesítők pártszervezetei továbbra is elkülönülten maradnának meg a Magyar Szocialista Munkáspárton belül, és nem integrálnának be szervesen az egyébként meglévő területi felépítésbe. Azt természetesen tartom, hogy önálló alapszervezeteket kívánnak alkotni, azt hiszem valóban csak hosszú idő alatt változhat meg, ha egyáltalán meg kell változnia ennek a helyzetnek.

Még egyszer mondom, én azzal nem értek egyet, hogy ilyen legyen a megoldás, és ha állást foglalunk, akkor emiatt ellene fogok szavazni. Azért javasolom azonban azt, hogy ne foglaljunk állást, mert nem az adott területen közvetlenül nem érintetteknek kell itt a döntést meghozni, hanem ahogy a végén is szerepel, az adott pártértekezletnek vitassák meg a saját kérdéseiket, foglaljanak benne állást előzetes központi bizottsági ajánlás, állásfoglalás nélkül. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Krasznai elvtárs következik.

KRASZNAI LAJOS elvtárs: Kedves Elvtársak! A napirenden lévő kérdésben a Központi Bizottság ha állást foglal, akkor nem vitatható azt hiszem, hogy vannak olyan kockázatai, amit előttem elmondott Nagy Imre elvtárs. Azt kellene eldönteni a testületnek megítélésem szerint, hogy most ebben a kérdésben a viszonyát alakítja ki a mai ismeretek alapján a felvetődött kérdéshez, és nem valamiféle kőbe vésett állásfoglalásra vállalkozik, vagy hogy kell kezelnünk a kérdést *[sic!]*.

Én egyébként a javaslatban szereplő főbb elvi kérdésekkel egyet tudok érteni. Amiért szót kértem, azt viszont szeretném fölvetni, mert ennek az értelmezését is el kell tudnunk végezni, hogyha ez valamilyen formában nyilvánosságra kerül.

Ez pedig a következő — amiben az MSZMP tárgyaló csoportjának a kompromisszumos javaslata elképzelhetőnek tartaná —, hogy az országos és a megyei pártbizottságok betöltésének a tilalma megtörténjen *[sic!]*. Ezt őszintén szólva, a kompromisszumkészség elismerése mellett, nem tudom megérteni mozgalmi-politikai szempontból, hogy milyen elvek alapján lehet meghúzni a határt egy politikai mozgalomban, egy pártban, ha tagja lehet a pártnak a fegyveres erők tagja, hogy ő csak az alapszervezete szintjéig választható mindamelllett, hogy az alapszabály-tervezet ugyan kimondja, hogy egyes bizottságok összeférhetetlenségéről a törvény, illetve az alapszabály külön rendelkezik, de ennek az alapszabálynak az alaptételei viszont mindjárt az elején olyanok, hogy minden párttag megkülönböztetés és előjogok nélkül egyenlő a saját pártjában, és joga, hogy jelölt legyen bármely pártfunkcióra.

Ha tagja lehet a pártoknak, és különösen akkor, ha azzal is számolunk, hogy mondjuk önálló alapszervezetek léteznek — mert így fognak keletkezni alapszervezetek —, nem lehet megtiltani, ha a vállalkozóknak nem lehet megtiltani, hogy maguk önállóan szerveződjenek, akkor valószínű az lesz az út, hogy elég színes szerveződési formák jönnek létre a pártban. Önálló alapszervezetek *[sic!]*, vagy éppen a tag a saját jogán a területi alapszervezethez is bejelentkezhet, mert ezt nem lehet megtiltani. Ha ő ott jó értelemben beépül a területi alapszervezetbe, politizál, tekintélyt szerez, akkor egy megyei választmányba milyen elvek alapján nem lehetne mondjuk beválasztani? Tehát ezek a kérdések foglalkoztatnak engem, hogy milyen magyarázatot lehetne erre adni — szeretném, ha ezt bővebben meg lehetne ismerni.

A másik, amit felvetnék, hogy számomra kérdés az is, és bennünket ez foglalkoztat, hogy mi legyen az ifjúsági szervezettel, ha a pártok nem működhetnek a hadseregben. Tudniillik a politikai konzekvenciája ennek azt hiszem az lenne leginkább — ha a jövő szempontjából formáljuk ezt a mozgalmi átalakulást —, hogy ha a politikai pártok nem működhetnek a hadseregben vagy a fegyveres testületeknél, akkor ifjúsági szervezeteknek sem kellene működni. Az semmiképpen nem fogadható el, hogy csak egy működjön. Azt hiszem, ezt nem tudjuk politikailag tartósan megvédeni. Tartósan azt lehetne megvédeni, ha ifjúsági szervezetek sem működhetnének, de helyette természetesen — mondjuk a sorállománynak — létre kell hozni egy olyan érdekképviselői testületet, amely mondjuk a mostani NISZ (Néphadseregi Ifjúsági Szövetség) kivonulása után átvénné mindazokat a feladatokat, azt a szerepkört, ami nem nélkülözhető. Viszont ezt akkor milyen szintű jogszabályban kellene rögzíteni — ezt is szeretném felvetni. Úgy hiszem, hogy ennek is tulajdonképpen egy magasabb szintű jogszabályban kellene helyet kapni, és nem pedig a szolgálati szabályzatban, mert ha a pártok működésének a kérdését törvény szabályozza, úgy hiszem, hogy a politikai szervezetek mindegyikére vonatkozik, és az ifjúsági szervezetek így vagy úgy mégiscsak politikai töltésű szervezetekként működnek.

Még két megjegyzésem lenne.

Az 5-ös pontban ami meg van fogalmazva, az rendkívül egyértelmű, és fontos politikai alapértéke, hogy a nemzet egyértelmű érdeke az, hogy a fegyveres erők és testületek ne válhassanak a pártharcok színterévé. Ez mint alapcélkitűzés teljesen világos, de én úgy hiszem, hogy rendkívül komplikált és bonyolult kérdéssé válik majd a gyakorlatban az a tény, hogy hogy is lesz a gyakorlati politizálás kint a területen. Tagja lehet minden pártnak a fegyveres, minden alkotmányos pártnak, azt mondjuk, és az alaprendeltetéshez való egységes viszony bent a laktanyán belül *[sic!]*. Én tulajdonképpen most csak hangosan gondolkodom, mert az ember látja a mostani politikai megnyilvánulásokat és magatartásokat. Bent szervezeti életet nem élnek a pártok, de ahogy a politikai paletta alakulását látjuk most a magyar társadalomban, netalán ha még az MSZMP-ből is valamiféle több párt alakulna, és nem képes egységesen, reformszellemiséggel egy új szocialista párttá válni egyértelműen, meg mondjuk egy szélső értéket mondok: a Magyar Október Pártot, és ha annak is tagja lehet, írhat és megjelentetheti az írásait, országos tanácskozásokat szervezhet, és közben másnap reggel a laktanyába be kell menni, ott pedig elképzelhetetlenek tartjuk, hogy ne politizáljanak. Politizálnak, össze fognak csapni a politikai nézetek. Ezt azért mondom, mert úgy hiszem, hogy a hadsereg politikai, vagy nevelő munkásai számára, amikor átalakulunk, nem lesz akármilyen kérdés azt megoldani, hogy hol a határa a politizálásnak, és honnan kezdődik az alaprendeltetéshez való viszony egyértelmű tisztázása.

Az utolsó megjegyzésem: a határidő, ahogy elképzeljük a végrehajtást, az elgondolásokban az van, hogy a jövő év végéig történne a pártszervezeteknek a területre való áthelyezése az új szervezési elvek alapján. Ugyanakkor az van itt a 4. oldalon az első pont b) pontjában, hogy a fegyveres erők és testületek költségvetéséből a pártszervezetek működéséhez igénybe vett anyagi, tárgyi eszközök és más támogatások felhasználását 1989 végéig meg kell szüntetni. Azt kérdezem tulajdonképpen, hogy ez bizonyos gazdálkodási vákuumot nem teremt a pártunknál? Mert ahogy meg kell szüntetni nálunk a saját költségvetésünkből, úgy kell megeremteni a párt költségvetéséből fokozatosan — hogy erre vajon a feltételek adva vannak-e? Köszönöm.

NYERS REZSŐ elvtárs: Horváth elvtárs, tessék.

HORVÁTH ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Én jó előterjesztésnek tartom azt, amit írásban megkaptunk, és amit Kovács Jenő elvtárs is itt szóban elmondott, megfelel annak, ahogy a Központi Bizottságban a múlt év őszén felvetődött, akkor én is hozzászóltam mindjárt, hogy mi is lesz majd vajon a párt, vagy a pártok helyzete a fegyveres erőknél és testületeknél. Azzal kapcsolatban szerintem ez jó tételt tartalmaz, támogatom, és szerintem itt a Nagy Imre elvtárs aggályát össze lehet békíteni az előadói beszéddel. A Kovács Jenő elvtársat is ha én jól értettem, akkor ő azt mondta, hogy mint valamiféle eligazító elvet és olyan állásfoglalást hagyjunk jóvá, amelyikben a fő tételeket megerősítjük, és bizonyos részletekben azért hagyjuk nyitva itt az egyeztetésre a lehetőségeket, de úgy, hogy ez az elfogadott elveket, illetve bizonyos MSZMP pozíciókat alapvetően ne sértsen, illetve ne semmisíthesen meg. Én ezt így fogom fel, és ilyen alapon támogatom.

Ami a dolgokat illeti — nem vitás — itt szembe kell nézni vele [*sic!*]. Krasznai elvtárs most tett fel erre bizonyos kérdéseket, hogy most hogyan is lesz majd egy hadseregben, vagy egy rendőrségnél egy, a mostani állásfoglalás-tervezetben is felvázolt szituáció. Én erre azt tudom mondani, hogy van a világon erre tapasztalat, eléggé általános és volt Magyarországon is, amikor itt többpártrendszer volt. A hadseregbeli gyakorlatot nem ismerem, a belügyön belülit igen, azt elég alaposan áttanulmányoztam. 1947 és 1948 között, Rajk Lászlónak hívták azt a belügyminisztert, aki megtiltotta a Belügyminisztériumon, pontosabban a rendőrségen belül, mert akkor a közigazgatás ugyanúgy mint most, odatartozott. Tehát a rendőrségen belül ő megtiltotta a pártpolitikai tevékenységet. Nos, hogy hogy néz ez ki? Én voltam Franciaországban, NSZK-ban — nem belügyminiszterként —, és amikor láttam, hogy tüntetés van, pl. olyan tüntetés a szociáldemokrata kormány idejében, amit a Szociáldemokrata Párt szervezett, és lejárt a határidő, a rendőrségnek kellett a tüntetés feloszlátásáról gondoskodni, még erőszakkal és gumibottal is. Este összejöttek a Szociáldemokrata Párt szervezetében, és ott összetalálkoztak az a szociáldemokrata rendőr — aki a tüntetés megszüntetésében közreműködött — azzal a szociáldemokrata pártbeli tüntetővel, akit ott feloszlattak. Tehát van olyan helyzet, amikor a rendőrnek a parancsot, az állami törvényeket kell alkalmaznia, függetlenül attól, hogy neki milyen a pártpolitikai meggyőződése, vagy pártszervezeti hovatartozása. Neki a parancsot, az állam törvényeit és az állam szabályait kell alkalmazni. És ezt megoldották, nagyon nehéz volt 1947 és 1948 között itt Magyarországon is a rendőrség működése közepette.

A következő kérdés — Krasznai elvtársnak is — belügy, a hadsereg, a rendőrség, a Határőrség, magától értetődik, és azután a bizonyos rendészeti szervek, amelyek

említve vannak *[sic!]*. A létszám elsősorban és a párttagság is ebben a két nagy testületben adott. Említette, hogy hol, ki viselhet tisztséget, és meddig viselhet tisztséget. A rendőrségnél érdekes, hogy van benne egy passzus — ez az ellenzéki igény —, hogy a rendőrségnél semmilyen tisztséget ne viselhessen. Azt tudnunk kell, ez arra irányul, hogy akkor a rendőrségnél szolgálatot teljesítő párttagok a területen sem alakíthassanak a rendőrségi tartozásuk szerinti pártszervezetet.

Én azt mondom, hogy most ebbe nem kellene belemenni, és nem kellene elfogadni. Nem egy világrengető kérdés ez a jövőre nézve, mert úgy van, ahogy Kovács elvtárs is utalt rá, meg Nagy Imre elvtárs, hogy a területi szerveződési elvet tekinténink inkább majd a jövőben, de azért azt mondom, hogy most ekkorát talán nem kellene lépni. Ugyanis mi már teszünk egy lépést, amikor azt mondjuk, hogy Országgyűlés, köztársasági elnök, Alkotmánybíróság, bíróságok, ügyészségek és a közigazgatás bizonyos szerveihez akik tartoznak, azoknál a pártszervezeteket, amint a párttörvény belép, azonnal megszüntetni. Tehát az MSZMP onnan kivonul.

Egy másik: én is úgy vagyok, amit a Németh elvtárs mondott, ellene szavaztam annak, hogy általában munkahelyeken ne legyenek pártszervezetek, de itt a munkahelyeknél azt mondta a Központi Bizottság a múltkor, hogy [ott most] ne adjuk föl a pozíciót, semmilyen határidőt [ne tűzzünk; közbeesőleg kitűzünk itt egy határidőt] a fegyvereseknél, hogy 1990 végéig. Azt mondom, ez most egyelőre elégséges, és lehetne tartani, hogy éppen elég engedményt tettünk ezekben az ügyekben, és a többit majd el fogja dönteni egy későbbi jövőendő. Ezekkel a megjegyzésekkel én az előterjesztést elfogadhatónak tartom.

NYERS REZSŐ elvtárs: Köszönöm. Bracsok István elvtárs.

BRACSOK ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Bracsok István vagyok, a Néphadseregi PB titkára, élve tanácskozási, vagy az előző téma kapcsán lehet, hogy vendégjoggal, néhány rövid megjegyzést szeretnék tenni.

Mindenekelőtt azt fogalmaznám meg, hogy ugyan későn, de még időben került a testület elé ez a napirend. Sok mindent egyszerűsített volna. Elkerülhettük volna azokat a zavarokat, amit *[sic!]* bizonyos értelemben a pártvezetés különböző tagjainak megnyilatkozása váltott ki. Mi egyébként, nem azért, mert katonák vagyunk, szeretjük az egyenes, világos, nyílt beszédet, ebből értünk, és ehhez alkalmazkodunk is, mert ha másként lenne, nem tudnánk teljesíteni a küldetésünket.

Azt kérném a tisztelt Központi Bizottságtól, hogy milyen helyzet lesz néhány hét vagy hónap múlva, tekintsünk most el ettől. Kerüljön ki hozzánk *[sic!]* úgy, ahogy a záradékban van, hogy soros pártértekezleteinken — ami nálunk most szombaton lesz — véleményt mondjunk róla. Hozzátenném, közös munka volt bizonyos értelemben, amit mi kiküldtünk saját anyagként, összetalálkozik ezekkel az elgondolásokkal, de amit én döntőnek tartanék bizalomerosítóként, hogy íme, nem a Központi Bizottság szól bele valamibe, hanem kéri a véleményünket, lezárt dolog miatt *[sic!]* — ez most egy lehetőség lenne, adjuk meg ezt a bizalmat a fegyveres erők és testületek kommunistáinak. Nem lesz alapvető eltérés, igazában erre készülünk, határidőkkel, sok mindennel azonosulunk. Azonban hadd tegyek egy szubjektív megjegyzést: a mai és a tegnapi vita néhány mozzanata azt erősíti bennem, hogy — mivel most már vallásosak is lehetünk, vagy ilyesmit is mondhatunk — adja az úristen, hogy az 1990. december 31-i határidőt tartani tudjuk úgy, hogy MSZMP-ként találjuk meg a helyünket.

Felmerült itt a tisztségviselés a pártban. Elvtársak! Kollégáim véleményét hadd tolmácsoljam, nem tudom, hogy a háromoldalú tárgyalásoknál ki hogy van vele, ki mit képvisel, megfogalmazom azt, saját nevemben és a kollégáim nevében is, hogy én személy szerint és a társaim sem tartják összeegyeztethetetlennek a nemzet, a nép szolgálatát azzal, hogy párttisztséget is viselünk. Szerintem valahogy a három összetételközik *[sic!]*. Ez az emberi tartást is jelenti.

Ebből következően még egy javaslatom lenne. A közleménytervezetben nem szerepel e témának a tárgyalása. Pontosan azért, hogy a mi elvtársainkban ez bizalmat erősítsen, egy mondat erejéig javaslom, hogy a Központi Bizottság értsen egyet, jelenjen meg, hogy ezt megtárgyalta a Központi Bizottság azzal, hogy a fegyveres erők és testületek pártszerveitől kéri a véleményt, és ezután születik döntés. Azt hiszem, ez valamennyiünk hasznát szolgálja, mindenekelőtt a mi elvtársainknál, s nem baj talán az sem, ha mások is tudják, hogy a Központi Bizottság foglalkozott a fegyveres erőkkel és testületekkel. Köszönöm.

NYERS REZSŐ elvtárs: Köszönöm. Nincs több hozzászóló? Tessék, Kovács Jenő elvtárs.

KOVÁCS JENŐ elvtárs: Kedves Elvtársak! Ami a dolog lényegét illeti, én azt ajánlom, hogy fogadjunk el egy olyan formulát, amelynek a lényege az, hogy a Központi Bizottság tudomásul vette azokat az elképzeléseket, amelyek a hadseregben és a fegyveres testületekben, tehát a fegyveres erőkben és testületekben működő pártszervezetek átalakításával kapcsolatosak, és felhatalmazta a párt elnökét arra, hogy a Néphadsereg és az érintett fegyveres testületek pártszervezeteinek megküldje azzal, hogy ezután a második pont lép érvénybe, amely azt jelenti, hogy ezek a pártértekezletek és a párttagság maga döntsön ennek mérlegelésével az átalakulással kapcsolatos különböző kérdésekről.

Tehát ennyiben talán nem kellene kívánni a Központi Bizottságnak most egy világos állásfoglalását, azért sem, mert ez az állásfoglalás nem lehet világos. Közben vagyunk a dolgoknak bizonyos értelemben, és a második pont akkor kissé elgyengül, mert az érintetteknek a felhatalmazása akkor ettől kezdve bizonyos értelemben korlátozódik. Tehát ennyit a végkimenetelről.

Néhány kérdés felmerült, amire illik válaszolni.

Ifjúsági szervezetek kérdésében én Krasznai elvtárs álláspontját támogatom, és valószínűleg az átalakulásnak ez az útja. Magyarán, a katonák érdekképviselése, a sorkatonák érdekképviselése a megszervezése, ami ha úgy tetszik, politikasemleges, vagy politikai irányzattól semleges, nyilván az ifjúsági mozgalomnak *[sic!]*, és esetleg, ha szükséges, akkor a tárgyalási menetben a delegációknak is azzal kell foglalkozniuk.

Ami a határidővel kapcsolatos kérdést illeti, már hogy az átalakulás végső határideje 1990, a pénzügyekben pedig ennek az évnak a vége. Emögött az a megfontolás húzódik, hogy a párt egész költségvetési rendszerét amúgy is át kell alakítani a jövő év elejétől kezdve, és ebbe integrálható lenne már ez az átalakulás is. Magyarán arról van szó, talán nem kellene mindent az utolsó pillanatra hagyni, és számomra nem egészen tisztázott, hogy a párttörvény bizonyos előírásainak a hatálybalépése és mondjuk a szervezeti megoldásokkal kapcsolatos határidők milyen viszonyban vannak egymással. Tehát magyarán, ha mi 1990 végére tesszük a hadseregben a pártstruktúra átalakításának a határidejét, az azzal az előírással, amely az anyagi kérdésekben egy más tiltó rendszabályt hoz, hogy arra automatikusan ez

kiterjed-e [sic!]. Ezért tehát jobb a dolgot minél előbb elintézni. Ez a dolog lényege, és integrálni a jövőbeni rendszerbe [sic!].

Végül pedig az, hogy a közleményben legyen-e, vagy sem. Én kérem, hogy ezt mérlegeljék. Talán lehet arra formulát találni, hogy ez benne legyen, de miközben erről a kérdéstről lezáratlan tárgyalások folynak, számos kérdésben nincs megegyezés, a mi szándékunktól eltérően ez a megoldás lehet, hogy nem szerencsés. Azt a benyomást kelti, hogy nagyon lecövekeltek az álláspontunkat dolgokban, és végül is eldöntöttük már, hogy mit akarunk csinálni, mondhat a többi, amit akar. Ezzel együtt amit Bracsok elvtárs ez ügyben megosztott, [sic!] én megfontolandónak tartom, de talán lehetne más módja ennek. És nem a közlemény, hanem az érintett pártbizottságokon keresztül, mondjuk a párt belső tájékoztatási rendjében egy ilyen megoldást találni.

Kérem, mérlegeljék ezt a két megoldást. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Pozsgay elvtárs kért szót.

POZSGAY IMRE elvtárs: Rövid reflexióra kérem kedves elvtársak a hozzájárulásukat, amire itt most Kovács Jenő utalt a válaszában az előbbi javaslatra. Én nem ajánlom, hogy a közleménybe ez most bekerüljön, éppen a tárgyalások menete miatt, és akkor, mivel én is az egyenes beszéd híve vagyok, s ebben a tárgyalásokon támogatást kérek, a következőt szeretném elmondani.

A Központi Bizottság tájékoztatására — és ez talán a pozíciónk aspektusait is világossá teszi, mert én ismerem, hogy ott, ki mit képvisel, annál az asztalnál — mi azt képviseljük, amit itt ez a dokumentum is tartalmaz, ennél többet is képviselünk, de az álláspontok különböző helyekről indultak [sic!]. A kiindulópont a tárgyaló partnereknél az volt, hogy semmiféle párttagság a hadseregben és a rendőrségnél ne legyen. És vannak európai országok, ahol ezt az alkotmány kimondja. Tehát innen indult a tárgyalás, s kérem ezt is mérlegelni, és ebből a megfontolásból jutottunk el ehhez — az úgy hiszem — egyelőre elfogadható pozícióhoz.

A másik, amit szeretnék mondani, és egymás között ebben szót kellene értenünk. Tegnap továbbítottunk a vitán keresztül [sic!] egy olyan programtervezetet, amelyik szakít a pártállam-konceptióval. Ez pedig azt jelenti, hogy pártállam viszonyai között itt mi határozunk, és akkor az az állami akarat is. Az alkotmányos viszonyok között pedig mi itt határozunk, és az lesz belőle az alkotmányos, amit a törvényhozó elfogad és magáénak tart, és amit mi keresztül tudunk vinni a képviselőnkön. Hiszem, hogy ez keresztülvihető lesz, és ezt a küldöttség vállalja is, vállalta az eddigi politikai tárgyalásokon az alkupozíciók egybevetése mellett és ellenére is, tehát nincs ok nyugtalanságra, hogy itt további engedelmények vagy hátrálások történnének meg. Ezt szerettem volna elmondani, és ez most nem, ha nem kerül nyilvánosságra, hanem mi itt magunk ebben állást foglalunk, és így kap megbízást a küldöttség a további tárgyalásra [sic!]. Köszönöm.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tisztelt elvtársak, akkor javasolom, határozunk.

A Kovács elvtárs által javasolt módon javasolom megfogalmazni a 7. oldalon leírt javaslatok első pontját. Ne azt mondjuk ki, hogy a Központi Bizottság előzetesen állást foglalt, hanem a Központi Bizottság tudomásul vette a fegyveres testületekben folyó pártmunkával kapcsolatos elgondolásokat, az elnök javaslatként azt megküldi a fegyveres testületek pártbizottságának azzal, hogy vitassák meg a pártértekezleten. Ez lenne az első pont.

A második pont: maradna az eredeti, tehát, a fegyveres testületek pártértekezletének állásfoglalásait figyelembe véve, kerüljön sor az új struktúra kialakításával kapcsolatos dolgok eldöntésére.

A harmadik is maradjon, hogy az új struktúrára való áttérés 1990. december 31-ig fejeződjön be.

A negyedik, az eredeti szöveg szerint maradjon, tehát hogy meg kell vizsgálni ezeket a személyi dolgokat és pénzügyi háttereket. Abban az elgondolási részben is — az előterjesztési részben — ehhez kell igazítani az ottani szöveget, mert azért az 1989. december 31. és 1990. december 31-e között valami ellentmondás feszül, azt tisztázni kell.

Az ötödik pontot én itt feleslegesnek érzem politikai állásfoglalásnak. Ez nem szükséges. Akkor így ezt a négy pontot javasolom.

A közleményt illetően pedig azt javaslom, hogy a közleményben ne említsük *[sic!]*. Ha említenénk, akkor úgy kellene említeni, hogy a többoldalú tárgyalásokkal összhangban. Mert hiszen ez alapjában összhangban van, de jobb nem említeni, én is amellettyagok.

Tehát így teszem fel a kérdést szavazásra. Aki ezzel egyetért, az kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm.

Ellenpróba van-e? Nincs. Tartózkodott-e valaki? Nem.

Köszönöm. Ezzel elfogadtuk.

Következik másodikként a Különfélék között „Tájékoztató a világgazdasági nyitással és az Európa-politikával összefüggő MSZMP-stratégiáról”. Iványi Pál elvtárs ennek az előadója.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Néhány megjegyzést, észrevételt szeretnék az anyaghoz⁶⁸ hozzáfűzni, és ha Nyers elvtárs egyetért vele, akkor mind a háromhoz — ami ezután jön, hogy ne kelljen külön-külön elmondani — nem elsősorban tartalmi, hanem kezelési módot érintő megjegyzéseim vannak.

A világgazdasági nyitás és az Európa-politikával összefüggő stratégiának történeti kialakulását az anyag elejére *[sic!]* leírtuk. Nagyon sokszínű, sokfajta szakmai vitán ment keresztül, több politikai testület is tárgyalta. Az az elképzelés az anyagot illetően, hogy az előző napirendi pontnál tárgyaltak és elfogadottak szerint ez a kérdés is a kongresszus elé azokba a határozati rendszerekbe kerülne, amelyről itt Kovács elvtárs már szólt. Következésképpen az a javaslatunk, hogy az anyagot a kongresszusi küldöttek kapják meg, és egy határozatot fogadjon el majd a kongresszus, a lefolytatott és a tematikusan a gazdaságpolitikával kapcsolatos vita során lefolytatottak alapján erősítse meg, módosítsa azt a feladattervet, javaslatot, amit ez az anyag tartalmaz. Úgy gondolom, hogy indokolt és szükséges lenne, hogy azok a szakmai háttéranyagok, amelyek ennek a munkának az előkészítése során születtek, azok megjelenjenek a kongresszusig terjedő időszakban, erre nézve az anyag tartalmaz javaslatot.

A másik anyag a Tájékoztató az 1989. évi gazdasági folyamatokról, javaslat a gazdaságpolitika 1990. évi programjának irányelveire.⁶⁹ Az anyag tájékoztató több okból. A tervezőmunka és az előkészítő munka nem ért abba a fázisába, hogy döntési helyzet lenne, gazdaságpolitikai értelemben sincs döntési helyzet. Ennek oka részben az, hogy az 1989. évi folyamatok megítélésében is természetesen van bizonytalanság, de néhány olyan jelentős kérdésben nincs még kialakult álláspont, amely az 1990—1992-re szóló gazdaságpolitikai irányvonal kialakításához szüksé-

ges. Úgy gondolom, hogy ezek az anyagból kiderülnek. Ugyanakkor a gazdasági helyzet, a gondolkodás irányainak az ismerete a Központi Bizottság tagjai számára is, de a kongresszus küldöttei számára is fontos, hisz az e témában lefolytatott vitának bizonyos kapaszkodóit meg kell teremteni.

A kongresszus idejében sem lesz ebben az ügyben döntési helyzet, azonban a gondolkodáshoz és egyáltalán a gazdaságpolitikai kérdéseket érintő vitához mindenképpen szükséges, hogy részben 1989 várható folyamatairól, azokról a körülményekről, amelyek gazdaságpolitikai mozgásterünket meghatározzák, illetve azokról a gondolkodási irányokról, amelyek mentén ma a tervezőmunka folyik, egy viszonylag pontos képet kapjanak a küldöttek.

Szeptember 21-én — ha jól emlékszem — a Minisztertanács foglalkozik ezzel a kérdéscsoporttal,⁷⁰ az akkori információk alapján, vagy ha addig születnek fontos döntések, az anyag pontosítható. Gondolom tájékoztató jelleggel és *[sic!]* azt is javasolnám, hogy a küldötteknek küldjük meg.

A kongresszus idején sem lesz egyébként döntési helyzet ebben a kérdésben, de a vitához azt hiszem indokolt és szükséges. És feltehetően kiegészíthető azzal, ami itt az első vagy második napirendi pont vitája során fölmerült, azt hiszem a Romány elvtárs vetette föl — adatok, tények —, ilyen összeállítás készül, illetve pontosabban nagyjából el is készült már, igaz hogy nem a kongresszusra való készülés menetében, hanem a párt programjának, választási programjának a menetéhez készült, de azt hiszem, hogy helyes lenne ezt is majd tájékoztatásul odatenni a küldöttek asztalára.

Megjegyezném, az eddig lefolytatott viták tapasztalatai azt mutatják, hogy a második változat az, amellyel senki nem értett egyet eddig, és tulajdonképpen az első és a harmadik változat — azon belül is inkább talán a harmadik változat — alaposabb tervezési körbejárását javasolták a szakmai vitákon részt vevők.

És végül, Állásfoglalás-tervezet a szövetkezeti mozgalom időszerű kérdéseiről c. előterjesztés; szintén azt javasoljuk, hogy most csak állásfoglalás-tervezetként jelenjen majd meg, és a végső döntést a kongresszus hozza majd meg. A szövetkezetek érdekképviselői szervei vezetőivel lefolytattuk a konzultációt, Szabó, Szlamenicky, Köveskúti elvtársak egyetértenek ezzel a javaslattal. Kérésük az volt, hogy ne várjunk a kongresszusig, hanem ha egy mód és lehetőség van rá — elsősorban az ő munkájuk segítése, támogatása, a szövetkezetekben dolgozó kommunisták munkájának a segítése miatt — hozzuk nyilvánosságra a dokumentációt.

Így tehát én azt javaslom, ha a Központi Bizottság egyetértene vele, hogy ezt az állásfoglalás-tervezetet a Központi Bizottság ülése után hozzuk nyilvánosságra tervezetként,⁷¹ de legyen bent a kongresszusi pakliban, abban a körben, ahol a végleges döntést, és ennek a tervezetnek végül is állásfoglalásként való megjelenítését a kongresszus döntésének megfelelően kell majd végső soron meghozni. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Kérem, vitát nem javaslok nyitni. Van-e kérdése valakinek? Tessék, Orbán elvtárs!

ORBÁN ISTVÁN elvtárs: Kérdésem látszólag formai. Az a címe a gazdaságpolitikai anyagnak, hogy Tájékoztató a Központi Bizottság részére, majd lejjebb: Javaslata a gazdaságpolitika... A kérdésem azért provokatív, mert a kezelésmódját alapvetően befolyásolja, hogy kinek a javaslata. Ha az MSZMP javaslata, akkor nem egy politikai párt javaslata, nem is úgy néz ki, ez egy kormányzati anyagnak tűnik,

ha viszont nem az MSZMP javaslata, hanem tájékoztatóként odaadjuk a küldötteknek, hogy ez a kormányzat javaslata, akkor ennek ki kell tűnni a címből. Egy kicsit ilyen funkciózavara van az anyagnak, annak számára, aki ezt itt gondosabban elolvassa. Fontos kérdés ez! Köszönöm.

NYERS REZSŐ elvtárs: Van-e még kérdés? Igen, tehát valójában ez tényleg a kormányzati munkában részt vevőknek a véleménye, amibe pártmunkások is beledolgoztak, de ez az. Ilyen címen kell kiküldeni. Igen. Romány elvtárs, tessék!

ROMÁNY PÁL elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Másodszor szeretném megkérdezni, az első kérdésemre már egyszer kaptam választ, itt a központi bizottsági ülésen fogalmaztam meg, hogy nem kellene-e válaszolni arra, hogy hova lett a 20 milliárd dollár az országban? Valamilyen módon válaszolni, mert ha mi nem válaszolunk, akkor ez a kongresszuson is téma lesz, és itt van a kezemben egy röpcédula, amit nem akarok fölolvasni, mert akkor már hozzászólás lenne, de ebben már kiszámolta, aláírás szerint az egyik ellenzéki párt — nem akarom népszerűsíteni —, hogy egy család hány dollárral [*sic!*], hány ezer forinttal, és hogy tette tönkre az MSZMP az országot.

IVÁNYI PÁL elvtárs: A kérdésre lesz válasz, hisz végül is a kormányzati munka során, s ez elhangzott itt a Központi Bizottság ülésén, egy komplett elszámolás készült erről. Úgy gondolom, ha nem is kongresszusi dokumentumban, de a kongresszuson elhangzó felszólalásban ez az elszámolás elhangozhat, én azt javaslom. A kormánynak ugye az a szándéka — ha jól tudom —, [hogy] az Országgyűlés előtt tételesen elszámol. A kérdés persze az, hogy mikor. Gondolom, hogy nem a szeptemberi Országgyűlésen,⁷² akkor mérlegelendő, hogy ez az elszámolás a kongresszuson hangozzék el. Tehát én azt javasolom, ha nem is leírva, de egy hozzászólásban, vagy egyáltalán ennek a témának a felvezetése kapcsán erről essék szó. Romány elvtársnak abban igaza van, hogy eléje kell menni ennek a kérdésnek, nem kerülhető meg. Az adatok pedig a birtokunkban lesznek.

NYERS REZSŐ elvtárs: Kérem, vegyük tudomásul, hogy pártunknak, az érintett vezetőknek valamilyen formában reflektálnia kell erre a témára. Szeretném megjegyezni, hogy a kérdés egzaktul kezelhetetlen, [meg]válaszolhatatlan, tudománytalan, még tudnám néhány jelzővel illetni, de viszont a propaganda ezt nem veszi tudomásul, s [ki] fogják használni. Valamilyen választ — többféle választ lehet adni — kell is adni. Egzaktul megválaszolhatatlan, de hozzávetőlegesen megválaszolható. Én ezért személyes válaszokat tartok lehetségesnek, ha lenne időm és nem lennék pártelnök, én is összeállítanék egy listát erről, és tudnék valamit mondani, besorolni. Biztos, hogy ezt nem költötte el az ország. Ezt az országot objektíve is érték olyan külgazdasági veszteségek, bármilyen párt lett volna uralmon — ha egyenesen maga Orbán Viktor, vagy Csurka István, vagy Ribánszki Róbert kezelte volna ezt az országot —, akkor is érték volna súlyos, milliárdos veszteségek. És egyszerűen ebben a mostani zavart helyzetben erről elfeledkezünk. Tehát nem a 20 milliárdot költöttük el, nem akarok ebbe belemenni.

Fogadjuk el Iványi elvtárs választát, hogy ezzel a témával foglalkozunk, mint agitációs kérdéssel. Szakszerű elszámoltatás itt nem lehetséges.

Megkérdézem a Központi Bizottság tagjait, hogy elfogadják-e a jelzett módosítással az anyagokat, Iványi elvtárs választát. Aki igen, az kézfelemeléssel szavazzon.

Még előtte, tessék. (Valaki a helyén beszél: egy szövegjavaslatot adtam át Iványi elvtársnak.)

NYERS REZSŐ elvtárs: Igen, azt tudomásul vesszük. Akkor szavazzon, aki elfogadja így. Köszönöm.

Ellenpróbát kérek. Van-e ellene valaki? Nincs. Tartózkodott-e valaki? Nem. Még egy javaslat van, szót kért Andics Jenő elvtárs.

ANDICS JENŐ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Különböző pártszervezetektől elég sok telefonon érkezett vagy írásos jelzést kaptunk arra vonatkozóan, hogy a véradók számának jelentős csökkenése komoly probléma, és várják, hogy a párt valamilyen kezdeményezést tegyen, miután más alternatív szervezetek, MDF legutóbb ugyancsak kezdeményezte és a Munkásórség [sic!]. Ennek alapján nekünk az a javaslatunk, hogy nem drámai hangvételben, de nagyon rövid felhívást adjon ki a Központi Bizottság a párt tagjaihoz, a helyi pártszervezetekhez, és kérje fel a tagokat arra, hogy a helyi vértranszfúziós állomások és a Magyar Vöröskereszt szervezésében adjanak vért a rászorulóknak.

A Magyar Vöröskereszttel konzultáltunk, a Magyar Vöröskereszt erre fel tud készülni. Örülne és szívesen is venné. Decemberben egy országos konferenciára készülnek, ezt megelőzően szeretnének is egy szélesebb akciót indítani. Hollán elvtársnővel egyeztetettük, itt van egy szövegjavaslat, felolvassám, hogy pontos legyen: „Az elmúlt hetek és hónapok híradásaiból értesültünk, hogy az áldozatkész önkéntes véradók száma csökken az országban. A balesetet szenvedett, súlyos műtétre kerülők, a gyógyulásukhoz, életben maradásukhoz, állandó vérkészítményadásra szoruló honfitársaink megmentése emberi kötelesség. Az MSZMP Központi Bizottság azzal a felhívással fordul valamennyi területi, munkahelyi pártbizottsághoz, a párt tagjaihoz, hogy a helyi vértranszfúziós állomások és a Magyar Vöröskereszt szervezésében adjanak vért a rászorulóknak.”

Kérem a Központi Bizottságot, fontolja meg, hogy célszerű-e egy ilyen felhívást kiadni. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Én a szöveg kisebb pontosításával javasolom elfogadásra ezt a tervezetet.

Fölteszem szavazásra a kérdést, aki elfogadja, kézfelemeléssel szavazzon.

Köszönöm. Ellene van-e valaki? Tartózkodott-e valaki? Elfogadták.⁷³

Van itt még egy anyagunk, ezt tájékoztatóként terjesztettük elő az 1988–89-ben közcélú hasznosításra, térítésmentesen átadott pártingatlanokról.⁷⁴ Ez egy lista. Én javasolom, hogy a Központi Bizottság ezt vegye tudomásul, és megfelelő módon nyilvánosságra is hozzuk, de még további intézmények is sorra kerülnek majd. Van valami?

BARTS OSZKÁRNÉ elvtársnő: Ha nyilvánosságra hozzuk, akkor pontosítsuk a Fejér megyei konkrétumokkal, mert hiányérzetem van.

NYERS REZSŐ elvtárs: Igen, igen. Jó, tehát felhívja a Központi Bizottság a KB Titkárságot arra, hogy pontosítsa ezt a listát, és azután hozza nyilvánosságra.

Megkérdezem, tudomásul vesszük így? Kézfelemeléssel szavazzunk. Köszönöm.

(Helyéről valaki: amikor szóba kerül, akkor igen, de ilyen nagy deklaráció ne legyen.)

Nem nagy deklaráció, de itt propaganda, ellenpropaganda folyik az országban, ezt mi a propaganda rendelkezésére bocsátjuk. Nem a KB teszi közhírré, de a pártmunkások tudjanak róla, és érveljenek. Köszönöm. Elfogadtuk.

Tisztelt Elvtársak! Megállapítom, hogy tanácskozásunk végére jutottunk.

Igen, még személyi kérdések vannak hátra.

Az Elnökség tanácskozott Nagy Sándor és Kovács László elvtársak felmentés iránti kérésével [sic!], amit legutóbb a KB ülésén is vitattunk, és függőben hagytunk. A Központi Bizottságnak azt javaslom az Elnökség nevében, hogy vegyük tudomásul Nagy Sándor elvtárs és Kovács László elvtárs felmentés iránti kérését, szavazzuk ezt meg azzal egyidejűleg, hogy a KB a Közleményében is utaljon arra, hogy a szakszervezeti mozgalom — mozgalomról van szó — és a pártmozgalom közötti szorosabb együttműködésre vonatkozó munkák a SZOT vezetőivel együttesen megkezdődtek. Mi a kongresszusig ezeket véglegesen ki kívánjuk dolgozni. Egy ilyen bejelentés keretében javaslom, hogy fogadjuk el.

Megkérdézem, hogy valaki ehhez kíván-e szólni. Romány elvtárs.

ROMÁNY PÁL elvtárs: Én azt indítványozom, Nyers elvtárs, hogy meghívottként a SZOT elnöke és főtítkára vegyen részt [sic!].

NYERS REZSŐ elvtárs: Ez egyébként teljesen logikus. Határozzunk úgy, hogy állandó meghívottként beiktassuk az állandó meghívottak közé a SZOT elnökét és a SZOT főtítkárát.

Ez egyébként is természetes lenne, de helyes így határozni.

Van-e még észrevétel? Nincs.

Akkor kérem, hogy ezzel a két ponttal együtt, valamint annak hangsúlyozásával, hogy a szakszervezet és pártmozgalom stratégiai szövetségének a mikéntjéhez javaslat készül, fogadjuk el.

Aki egyetért az elfogadással, kézfelemeléssel szavazzon.

Köszönöm. Ki van ellene? Nyolc ellenszavazat. Ki tartózkodott?

Öt tartózkodás mellett elfogadta a Központi Bizottság.

Most akkor már nincs ugye más?

Kérem elvtársak, most befejeztük a tanácskozást. Nagy és nehéz kérdéseket vitattunk. Éles vitákra került sor. Én azt gondolom, hogy ezzel a Központi Bizottsággal pártunk nem gyengült, és a jövőt illetően mégsem keserűségre, hanem bizonyos reményekre is jogot ad.

Köszönöm, ezzel az ülést — egy pillanat, tessék Marjai elvtárs.

MARJAI JÓZSEF elvtárs: A 25-i ülés már egy sokkal precízebb figyelmet, részletekbe menőbb munkát követel a KB tagjaitól. (A teremben zaj van, érthetetlen.) (Németh Miklós elvtárs közbeszólása: 26-án parlament.)

NYERS REZSŐ elvtárs: Igen, 26-án parlament.

Tudomásul veszem ezt az igényt. Dátumot nem tudok mondani, Grósz elvtárs sem tud — úgy látom — dátumot mondani, 20-a táján igyekeznünk kellene, lehet, hogy egy-két nap késés lesz benne, de nem sokkal több.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Annak az a funkciója, hogy parlament miatt ülünk össze, nincs más funkciója.

NYERS REZSŐ elvtárs: Meg kell nézni a Központi Bizottság jelentését.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Jó, de azt tehetjük később is.

NYERS REZSŐ elvtárs: A 25-e az már nagyon közel van a kongresszushoz. Egyelőre 25-i dátumot tartasuk fenn. Amennyiben az anyagok előkészítését valami késedelem elkerülhetetlenné teszi, akkor lehet, hogy 1–2 nap késéssel fog összejönni, igyekezzünk, hogy az anyagokat időben elkészítsük.

26-án Országgyűlés lesz, igen. Igyekeznünk kell 25-ére.

Köszönöm, ezzel az ülést bezártuk.⁷⁵

K. m. f.

JEGYZETEK

- 1 L. az 1. sz. függelékét!
- 2 Vö. az 1989. szept. 1-jei ülés jegyzőkönyvével (1. napirendi pont). Pozsgay Imre a politikai egyeztető tárgyalások szeptember 4-én, 6-án, 8-án és 11-én tartott fordulójáról számolt be. (*Népszabadság*, 1989. szept. 5., 7., 9. és 12.) — L. még az 1989. szept. 25-i ülés 3. napirendi pontját.
- 3 L. az 1989. szept. 1-jei jegyzőkönyvhöz készült 87. sz. jegyzetet.
- 4 1989. évi I. és VIII. törvények az Alkotmány módosításáról.
- 5 Az ellenzéki szervezetek 1989. szeptember 29-én Budapesten és több vidéki városban tüntetést rendeztek, és követelték a Munkásörtség feloszlását. — L. még a 16. sz. jegyzetet.
- 6 Az 1956-os Nemzetőrség volt tagjai 1989-ben hozták létre azonos nevű szervezetüket. — A Tiszti Nyilatkozatra 1. az 1989. febr. 10–11-i jegyzőkönyvhöz készült 87. sz. jegyzetet.
- 7 Kovács László külügyminisztériumi államtitkár.
- 8 Vö. az 1989. szept. 1-jei jegyzőkönyvhöz készült 51. sz. jegyzettel.
- 9 Vö. az 1989. szept. 1-jei jegyzőkönyvhöz készült 48. sz. jegyzettel.
- 10 L. a 14. sz. jegyzetet.
- 11 A magyar Október Párt és a Magyar Radikális Párt aktivistái 1989. július közepén Nádor utcára keresztelték vissza a Budapest V. ker. Münnich Ferenc utcát, s átírták az utcanévtáblákat. A Magyar Október Párt augusztus 4-től három napon át politikai mozgókonyhát állított fel Budapesten, s rántott levest, zsíros kenyeret osztott. (*Magyarország Politikai Évkönyve. Aula—OMIKK 1990. 299. és 302. p.*)
- 12 A Magyar Demokrata Fórum 1989. február 25-én országos munkásfórumot rendezett Dunaújvárosban, ahol megalakult az MDF ideiglenes munkástanácsa. Az év őszére már több munkásszerveződés (munkástanács) jött létre ennek eredményeként. (*Népszabadság*, 1989. február. 27., szept. II.)
- 13 A DEMISZ (a KISZ utódszervezete) 1989. augusztusában aláírásgyűjtő akcióba kezdett annak érdekében, hogy még az országgyűlési választásokat megelőzően sor kerüljön a köztársasági elnök népi általi megválasztására. Az ellenzéki szervezetek a politikai egyeztető tárgyalásokról kötött megállapodás felrúgásának minősítették az akciót. Elterjedt az feltételezés, hogy titokban Pozsgay Imre, az MSZMP köztársasági elnökjelöltje volt a kezdeményező, azonban e feltételezés alaptalannak bizonyult. (*Népszabadság*, 1989. aug. 15–17.)
- 14 L. az 1989. jún. 23–24-ig jegyzőkönyvhöz készült 40. sz. jegyzetet.
- 15 Vö. az 1989. szept. 25-i jegyzőkönyvhöz készült 22. sz. jegyzettel.
- 16 L. az 1989. máj. 8-i KB-ülés 4. napirendi pontját. — A Munkásörséget a Minisztertanács 1989. június 15-én hozott határozatával a Minisztertanács irányítása alá helyezte. Megszüntetéséről az 1989. évi XXX. törvény rendelkezett.

- 17 Vö. az 1989. jún. 23—24-i KB-ülés jegyzőkönyvével. Ekkor határozott a KB arról, hogy amennyiben az Országgyűlés törvényt fogad el a köztársasági elnöki intézményről, a párt Pozsgay Imrét javasolja jelöltjének. (*Népszabadság, 1989. jún. 26.*)
- 18 Az 1935-ben alapított Amerikai Közvélemény-kutató Intézet.
- 19 Haraszti Miklós SZDSZ-es politikus.
- 20 L. a 16. sz. jegyzetet.
- 21 1986. évi II. törvény.
- 22 L. a 2. sz. függelékét.
- 23 A két vitaanyagot 1. a *Népszabadság* 1989. aug. 19-i számában.
- 24 „Korlátok és felelősség. Munkacsoport tanulmánya Magyarország négy évtizedének nemzetközi összefüggéseiről” c. kétrészes ismertetés. (*Népszabadság, 1989. szept. 12—13.*)
- 25 L. a 3. sz. függelékét.
- 26 L. a 4. sz. függelékét.
- 27 Vö. az 1989. szept. 1-jei ülés jegyzőkönyvével (Különlélek).
- 28 Helyesen: Thatcher brit miniszterelnök asszony.
- 29 A hozzászóló feltehetően Keserű Imre szentesi tanárra, a reformkörök „fenegyerek”-ére gondolt, aki az MSZMP reformköreinek második országos tanácskozásán beszélt így. (*Népszabadság, 1989. szept. 4.*)
- 30 Ezt követően az eredeti 92. oldal hiányzik a jegyzőkönyvből. A 91. oldalt a 93. követi, míg az utólagos ceruzás sorszámozás folyamatos (94—95—96). Szögletes zárójelben a hangfelvétel szövegét közöltük.
- 31 A jegyzőkönyvben „1989” szerepel. A hangfelvétel alapján javítottuk.
- 32 L. a dokumentum III. részét.
- 33 W. Churchill volt brit miniszterelnök 1946. március 5-i fultoni beszéde, amelyben támadta a Szovjetunió hegemón törekvéseit.
- 34 A jegyzőkönyvben e szó helyén az „állapotokat” szó szerepel. A hangfelvétel alapján javítottuk.
- 35 Illyés Gyula (1902—1983) költő.
- 36 A jegyzőkönyvben e szó helyén a „nem” szó szerepel. A hangfelvétel alapján javítottuk.
- 36/a L. az 1989. szept. 1-jei KB-ülés „Különlélek” napirendi pontját.
- 37 L. az 5. sz. függelékét. Révészné Kéri Anna a 2. sz. függelékben közölt dokumentumhoz szól hozzát.
- 38 A Varsói Szerződés tagállamainak 1989 júliusában Bukarestben megtartott csúcsértekezletéről van szó. L. az 1989. júl. 28-i KB-ülés 1. napirendi pontját. — A Brezsnjev-doktrínára l. az 1989. febr. 20—21-i jegyzőkönyvhöz készült 69. sz. jegyzetet.
- 39 L. az 55. sz. jegyzetét.
- 40 L. a 6. sz. függelékét. — Hoós János terjedelmes (53 oldalas) írásos észrevételeit a KB irodavezetőjének küldte meg. Kísérőlevélben foglalta össze fő gondolatait. Ezt a levelet közöltük a függelékben. A „Javaslatok az MSZMP programnyilatkozatának véglegesítéséhez” c. részletes tanulmány megtalálható a jegyzőkönyv eredeti előterjesztései között.
- 41 Ezt követően az eredeti 141. oldal hiányzik a jegyzőkönyvből. A 140. oldalt a 142. követi, míg az utólagos ceruzás leszámolás folyamatos (143—144—145). Szögletes zárójelben a hangfelvétel szövegét közöljük.
- 42 L. az 1989. márc. 29-i ülés jegyzőkönyvét (1) a napirendi pont.
- 43 A „Pártlapból néplap. A Fejér Megyei Pártbizottság lemond az újságjáról” c. tudósítás arról, hogy a Fejér Megyei Hírlap a pártbizottságtól független lap lesz. (*Népszabadság, 1989. szept. 7.*)
- 43/a Gr. Dessesffy Gyula II. világháború utáni kisgazda politikus, később a nyugati magyar emigráció egyik vezetője.
- 44 L. az 1989. jún. 23—24-i jegyzőkönyvhöz készült 45. sz. jegyzetet.
- 44/a Bartha Ferenc felszólalását a jegyzőkönyv, ill. a hangfelvétel alapján szöveghűen közöltük.
- 45 A hozzászólásban hivatkozott oldalszámok a 2. sz. függelék következő részeire vonatkoznak: 3. oldal = I. 3. pont, 4. oldal = I. 4. pont, 6. oldal = II. 9. pont, 7. oldal = II. 10. pont, 10. oldal = II. 13. pont.
- 46 A Magyar Hírlapban 1989. szeptember 6-án „Orbán Viktor: Pozsgay Imre mondjon le az elnökléltésgről” címmel megjelent interjúra Vajda Péter válaszolt. (*Népszabadság, 1989. szept. 7.*)
- 47 L. a *Vásárnapi Hírek* 1989. szept. 3-i számát. — A *Népszabadság* 1989. szept. 4-i számának első oldalán D. K. szignóval „Ismeretlen iratok Nagy Imréről” címmel interjú jelent meg, amelyben Major László, az MSZMP szóvivője röviden, a részletek említése nélkül beszámolt a szept. 1-jei KB-ülésen elhangzott Grósz-féle tájékoztatóról.

- 48 A hozzászólásban hivatkozott oldalszámok a 2. sz. függelék következő részeire vonatkoznak: 13. oldal = II. 16. pont, 6. oldal = II. 9. pont, 17. oldal = III. 12. pont.
- 49 L. az 1989. jún. 23–24-i jegyzőkönyvhöz készült 47. sz. jegyzetet. — Tabajdi Csabát szeptember 5-én a PIB figyelmeztetésben részesítette, ugyanakkor visszahelyezték beosztásába. (*Népszabadság, 1989. szept. 6.*) — Tabajdit 1989. október elején kinevezték a Minisztertanács Nemzetiségi Titkárságának vezetőjévé. (*Uo. 1989. okt. 5.*)
- 50 Németh Miklós az MTI-nek adott nyilatkozatában beszélt az ország külpolitikai és védelmi helyzetéről, lehetőségeiről, a szomszéd országokhoz való viszonyról. Ezzel kapcsolatban említette: „Romániával sajnos még az érdemi tárgyalások kezdeményezése sem járt eredménnyel.” (*Népszabadság, 1989. szept. 12.*)
- 51 L. a 49. sz. jegyzetet.
- 52 Célzás arra, hogy a legutóbbi svéd választásokon több évtizedes kormányzás után a jobboldali koalíció ellen vesztett a szociáldemokrata párt.
- 53 Gerő Ernő, a Rákosi-rendszer egyik vezető politikusa, 1956-ban a Magyar Dolgozók Pártjának első titkára.
- 54 Bjelkin altábornagy, az ausztriai Baden bei Wienben működő szovjet Középkelet-európai Elhárító Parancsnokság vezetője a 40-es, 50-es évek fordulóján. Nagy szerepe volt pl. a Rajk-perben.
- 55 Az Erdélyi Körök első országos tanácskozását 1989. szeptember 2–3-án tartották Szegeden. Itt Szűrös Mátyás, az Országgyűlés elnöke — a sajtó szerint — többek között a következőket jelentette ki: Az 50-es évektől érvényesül a romániai magyar kisebbség létét fenyegető diszkrimináció, amely az utóbbi években nyíltan a hivatalos román politika szintjére emelkedett, sőt a kétoldalú viszonyban román részről megjelent a burkolt katonai fenyegetés is. (*Népszabadság, 1989. szept. 4.*)
- 56 Ilie Ceaușescu román honvédelmi miniszterhelyettes (a román elnök fivére) évekkel előbb tervbe vett magyarországi látogatására nem kerül sor — jelentette be szeptember 6-án tartott sajtótájékoztatóján Kárpáti Ferenc honvédelmi miniszter —, mert „a magyar Honvédelmi Minisztériumban is tudják, milyen könyveket, cikkeket jegyzett a nevével”. (Célzás I. Ceaușescu magyarellenes történettudományi munkásságára.) (*Népszabadság, 1989. szept. 7.*)
- 57 Zala megyében a régi pártbizottság lemondása után új pártszervezeti struktúrát hoztak létre, élén megyei elnökkel.
- 58 Helyesen: az 1962. augusztus 14–16-án tartott KB-ülésről van szó, ahol határozatot hoztak a „személyi kultusz” éveiben a munkásmozgalmi emberek ellen indított törvénytörő perek lezárásáról.
- 59 Ilyen javaslat nem került a KB elé. A dokumentummásolatokat a Politikai-történelmi Intézet őrzi.
- 60 Az előzményekre 1. az 1989. szept. 1-jei jegyzőkönyvhöz készült 4., 7. és 8. sz. jegyzeteket.
- 61 Az NDK Külügyminisztériuma szeptember 12-i jegyzékében a menekültek ügyében hozott magyar döntés azonnal visszavonását követelte. A Magyar Külügyminisztérium szeptember 14-i válaszjegyzékében visszautasította a követelést, ugyanakkor kinyilvánította a készséget a probléma megoldását célzó tárgyalásokra. (*Népszabadság, 1989. szept. 13. és 15.*) — L. még Nyers Rezső napirenden kívüli tájékoztatóját az 1989. szept. 25-i ülés jegyzőkönyvében.
- 62 L. a 7. sz. függelék. A dokumentum „Javaslat a kongresszuson létrehozandó országos testületek és tisztségviselők megválasztásának módjára” c. mellékletét nem közöltük, mert az csak technikai jellegű információkat tartalmaz.
- 63 Kovács László külügyminisztériumi államtitkár.
- 64 Pothornik József régi munkásmozgalmi személyiség, a KB volt tagja, a Nógrádi Szénbányászati Tröszt egykori igazgatója.
- 65 Nagy Imre mártír miniszterelnököt törvényességi óvás alapján 1989. július 6-án rehabilitálta a Legfelsőbb Bíróság társaival (Donáth Ferenc, Gimes Miklós, Tildy Zoltán, Maléter Pál, Kopácsi Sándor, Jánosi Ferenc, Vásárhelyi Miklós, Szilágyi József) egyetemben. Részletes tudósítás: *Népszabadság, 1989. júl. 7.*
- 66 Csiang-Csing Mao Ce-tung kínai pártvezér, Elena Ceaușescu pedig Nicolae Ceaușescu román diktátor felesége volt.
- 67 L. a 8. sz. függelék.
- 68 L. a 9. sz. függelék. A dokumentumhoz tartozó két melléklet („Az európai integrációs folyamatok és Magyarország alkalmazkodása;” „Tézisek a forint konvertibilitásának megteremtéséről”) nem közöltük, mert ezek tartalma beépült az összegzésbe.
- 69 L. a 10. sz. függelék! A dokumentumhoz tartozó két melléklet („A gazdaságpolitikai program egyes kiemelt területeire vonatkozó gazdaságirányítási teendők”; „Egyes kiemelkedő jelentőségű döntési feladatok”) nem közöltük, mert ezek tartalma beépült az összegzésbe.

- 70 A Minisztertanács 1989. szept. 21—22-i ülésén valóban áttekintette az 1989-es év gazdasági folyamatait és az 1990—1992. évi gazdaságpolitikai irányelveit. (*Népszabadság, 1989. szept. 22. és 23.*)
- 71 Az állásfoglalás megjelent a *Népszabadság 1989. szept. 14-i* számában.
- 72 A témát a kormányfő vitte az Országgyűlés elé 1989. november 21-én. Németh Miklós úgy tájékoztatta a törvényhozást, hogy az ország bruttó adósságállománya húszmilliárd dollár. (*Népszabadság, 1989. nov. 22.*)
- 73 A felhívás megjelent a *Népszabadság 1989. szept. 14-i* számában.
- 74 L. a II. sz. függelékét.
- 75 Az ülésről ötponos közlemény jelent meg (ez nem szólt a pártingatlanok ügyéről!), továbbá nemzetközi sajtótájékoztatót is tartottak. (*Népszabadság, 1989. szept. 14.*)

FÜGGELÉK

1. sz. függelék

TITKOS!
MELLÉKLET
Készült: 3 példányban

A KÖZPONTI BIZOTTSÁG 1989. szeptember 12—13-án MEGTARTOTT ÜLÉSÉN MEGHÍVOTTKÉNT, TANÁCSKOZÁSI JOGGAL RÉSZT VETT ELVTÁRSAK NÉVSORA:

a KEB elnöke és titkára:

Lukács János
Somogyi Imre

*a Központi Bizottság
osztályvezetői:*

Kovács Béla
Tóth András

Forgács Imre
Balogh Sándor
Halay Tibor

*a megyei és a megyei jogú
pártbizottságok első titkárai:*

Dányi Pál (Baranya)
Szabó Miklós (Bács)
Szabó Miklós (Békés)
Lakatos László (Győr)
Bárdi Ida (Hajdú)
Kiss Sándor (Heves)
Gergely György (Komárom)
Szalai László (Nógrád)
Sárdi Árpád (Somogy)
Zelenyánszki András (Szolnok)
Jánosi György (Tolna)
Takács László (Vas)
Vári László (Zala)

Csillik András (BM)
Bracsok István (NH PB)
Kun István (Hór. PB)
Tóth János (Kül.-min. PB)

*a Budapesti Pártbizottság
titkárai:*

Fabrizski András
Steiner Arnold

Koltai Dénes, Pécs Városi PB
Tímár Vilmos, Miskolc V. PB

a pártsajtó vezetői:

Radics Katalin Társ, Szemle
Szerdahelyi István Új Fórum
Lőkös Zoltán Vasárnapi Hírek
Kanyó András Magyarország
Maros Dénes Esti Hírlap
Varga György Figyelő
Balogh Ernő Kritika

Bekes Dezső Déli Hírlap Miskolc
Mitzki Ervin Dunántúli Napló Pécs

a küldötts csoportok vezetői:

Szabó Pál Borsod m.
Penk Márton Fejér m.
Fazekas János Veszprém m.
Gyuricza Béla MN Kaposvár
Máday András BM Határország
Benkő Ferenc BM PB
Bagi Gábor Kül.-min. PB
Zeller Gyula Baranya m.
Molnár Tivadar Hajdú m.
Boldvai László Nógrád m.

Dégen István,
az MSZMP elnökének tanácsadója

a második napirendhez:

Földes György, TPO munkatársa

a második és harmadik napirendhez:

Domonkos László, PPO ovh.
Kápolnai György, PPO ovh.

2. sz. függelék

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGA

Szigorúan titkos!
Grósz Károly [s. k. aláírás]
KB/175.

A Központi Bizottság politikai beszámolójának tézisei

(tervezet)

I.

1. Az 1988-as májusi pártértekezlet szakítva az évtizedes gazdasági-társadalmi stagnálással és politikai konzervativizmussal, modellváltást hirdetett meg. Vállalva a súlyos örökséget: a hatalmas külső adósságterhet, a mozdulatlan gazdasági szerkezetet, az évek óta csökkenő életszínvonal miatt keletkező szociális feszültségeket, az ifjúság perspektívtalanságát.

A korábbi társadalmi-gazdasági szerkezet és a hatalmi viszonyok védelmére koncentráció politika következtében a párt nem valódi politikai mozgalomként működött. A párt legfelső vezetése jogi-adminisztratív eszközök alkalmazásával és a döntések monopolizálásával irányította a politikai életet. A párt működésére és tekintélyére negatívan hatott a káderek kontraszelektív kiválasztása és kiválasztódása. Az értelmiségi elit jelentős része a korábbi közeledés után újra eltávolodott a párttól.

A valódi elméleti kérdéseket elhanyagoló ideológiai munka is visszaütött. A 80-as évek elején — tartva az 1970-es évek közepén lezajlott visszarendeződés ismétlődésétől — leromboltuk a szocializmus régi képét. Ezzel megszűnt a korábbi kettősség: a viszonylag konzisztens ideológia és a pragmatikus politika gyakorlati összekapcsolódása. Mivel azonban a 60—70-es évek — gyors gazdasági növekedésre, erőteljes központi újraelosztásra épülő — modellje elveszítette létalapját, felbomlott a korábbi viszonylagos jóléten alapuló közmegegyezés is.

2. Az 1988. májusi pártértekezlet egyik fő gondolata az volt, hogy tényleges gazdasági fordulat nem érhető el a politikai intézményrendszer és benne a párt gyökeres átalakítása, illetve megújítása nélkül. E kettő egyúttal a halaszthatatlan szerkezeti modernizáció és a működőképes piaczgazdasági mechanizmus kiépülésének feltétele.

Az MSZMP új vezetése egyrészt a politika túlsúlyának megszüntetésére a pártállam lebontására, másrészt a piaczgazdasági intézmények gyors kiépítésére összpontosította erejét.

— Fő feladatnak tekintette a gazdasági válság elhárítását, a külföldi tőke beáramlását segítő intézkedések megtételét. Ezért is törekedett a minden korábinál intenzívebb kapcsolatok kiépítésére a fejlett tőkés országokkal.

— Napirendre került az állam működésének racionalizálása, a parlamenti kormányzás erősítése, a nyilvánosság társadalmi ellenőrző szerepének növelése.

— A párt és az állam szétválasztása érdekében több lépést tettünk, melyek egyik közös indítéka a párt valódi politikai mozgalommá tétele volt. Ugyanakkor a szocialista pluralizmus jelszavával lényegében az egypártrendszer keretei között képzeltük el a politikai rendszer demokratizálását.

— A pártvezetés úgy ítélte meg, hogy a politizálási kényszer, valamint az alsó- és középszintek megnövekedett önállósága nagymértékben fokozni fogja a párttagság aktivitását. Ezt a várakozást az is erősítette, hogy az új pártvezetés is a tagság nyomására került megválasztásra. Itt azonban két mozzanat összekeveredett egymással: a tagság elégedetlensége és tényleges tettvégya.

— A pártvezetőség bízott a tagságban rejlő energiák felszabadulásában, és lényegében nem avatkozott be a közép- és alsósintű pártszervezetek életébe. Ami egyúttal azt is jelentette, hogy nem nyújtott segítséget az ott felgyülemlt problémák megoldásához. Sőt, önkritikusan meg kell állapítanunk, hogy ezután sem vontuk be a tagságot a politikai döntések meghozatalába. Így alsó- és középszinten a párt továbbra is inkább befelé fordult. Főként személyi, hatalmi küzdelmekkel, a lejárátódott és nem kis részben korrumpálódott vezetők eltávolításával volt elfoglalva.

— Az MSZMP új vezetése cselekvési terét próbálta tágítani a múlt kritikus, a korábbi hibáktól való elhatárolódásra módot adó értékelésével, és egy új, korszerű szocializmust hirdető, vonzó program megalkotásával. (Pozsgay-bizottság kiküldése.)

— Utólag megállapítható, hogy a pártértekezlet után túlzott optimizmus töltötte el a párttagság jelentős részét. Az új pártvezetés nemcsak a tagság cselekvőképességét és -készségét illetően táplált illúziókat, hanem önmaga egységessége tekintetében is. Nem szentelt kellő figyelmet a társadalmi erőviszonyok elemzésének sem. Nem számolt azzal, hogy a jogállamiság következetes kiépítése ellentmondásba kerül az egypártrendszer megőrzésének szándékával.

3. 1988 ősztől tapasztalható az ellenzék látványos előretörése. Az értelmiség egy részének korábban kulturális szférára korlátozott elégedetlensége elemi erővel árasztotta el a tömegkommunikációt, s ily módon öltött közvetlen politikai formát. E folyamatot gyorsították sokáig tabuként kezelt kérdések, a nemzeti-nemzetiségi problémák, a környezetvédelem anomáliái; mindez nagy támadási felületet nyújtott az MSZMP-vel szemben. A pártvezetés az ellenzéki szervezetek megjelenésére kétféleképpen reagálhatott: vagy a régi adminisztratív módszerekkel, vagy megpróbálhatta politikailag kezelni a kérdést. A szocialista pluralizmus koncepciójának megfelelő egyesülési törvény napirendre tűzésével azonban az ellenzék legális politikai szerveződési lehetőségei is megteremtődtek. Ebben a folyamatban a parlament politikai szerepe is jelentős mértékben felértékelődött.

4. Eközben mind élesebbé váltak a pártvezetés tagjai közötti nézetkülönbségek. Ez tapasztalható volt Bős-Nagymaros ügyében, 1956 és a Kádár-korszak megítélésében, a többpártrendszer kérdésében, a gazdasági és politikai folyamatok ütemét, irányát és egymáshoz való viszonyát illetően. A fő problémát megítélésünk szerint az okozta, hogy a viták nem a pártfórumokon, a vezető párttestületek ülésén folytak. Ha igen, akkor gyakran csak utólagos reakcióként a tömegkommunikáción keresztül elhangzott üzenetekre. Ekkor már megmutatkozott, hogy a párt egyes vezetői között nincs kielégítő együttműködés, és a szolidaritás is hiányzik.

Az MSZMP belső megosztottsága nem maradt meg a felső vezetés szintjén, hanem jól érzékelhetővé vált a megyei pártértekezleteken, a „platformképződés” megindulásában.

6. A Központi Bizottság 1989. február 10–11-i ülése fordulatot hozott azáltal, hogy nem pusztán elhárította a pártszakadás veszélyét, hanem a többpártrendszer elfogadásával a modellváltás útjára lépett. A történelmi albizottság tanulmányának publikálásával, a békés átmenethez szükséges lépésekre, a kétoldalú tárgyalásokra tett javaslatokkal az MSZMP felgyorsította az események menetét. Sorozatban születtek a nyilvánossággal, a nomenklatúra megszüntetésével, a párt jogilag garantált hatalmi monopóliumának korlátozásával kapcsolatos döntések.

Az MSZMP vezetésének kezdeményezései felgyorsították az ellenzék szerveződését. Ugyanakkor saját tagságunk nemcsak bekapcsolódni nem tudott a főbb folyamatokba, de jórészt követni sem volt képes azokat. A kezdeményezések ellenére nem enyhült az MSZMP-re nehezedő erkölcsi-politikai nyomás sem. Bénítólag hatott a gazdasági válság terhe, s az is, hogy a párt és a kormány gyakorlatilag mindjobban elveszítette ellenőrzését a nemzeti kommunikációs intézmények fölött.

6. *[sic!]* A pártvezetésen belüli feszültségek abban is kifejeződtek, hogy a kormány és a párt vezetői közötti kapcsolat meglazult, és a kormány önálló hatalmi-döntési centrummá vált. Ez részben természetes következménye a párt és állam szétválasztásának, de egyúttal sajátos megkésett reakciót is jelez. A párt és kormány viszonyában most azok az elhatárolódási tendenciák hatnak, amelyek az egypártrendszerű pluralizmus viszonyai között indokoltak — miközben gyorsuló ütemben haladnak a többpártrendszerű parlamentáris demokrácia felé.

7. 1989 tavaszának új fejleménye, hogy a politikai élet új lehetőségei radikálisabb magatartásra ösztönözték a gazdasági szférához, ágazatokhoz kötődő társadalmi csoportokat. A súlyosbodó gondok között vergődő kormány gazdaságpolitikai mozgásterére nem bővült, miközben az agrárszféra és a lakosság különböző csoportjait képviselő szakszervezetek, a vállalkozók, az infrastrukturális ágazatokban stb. dolgozók határozott követeléseket fogalmaztak meg.

8. A nyár elejére a pártvezetés gyakorlatilag szétzilálódott, az áprilisi újrendezési kísérlet láthatóan nem segített. A párttagság a tömegkommunikáción keresztül ránehezedő nyomás hatása alatt tehetetlenül szemlélte a pártválság elmélyülését. Az egyes áramlatok elkülönülése folytatódott, ezek törekedtek a maguk számára vezetőket találni, ami azáltal vált teljessé, hogy a párt vezetői is mindinkább besorolták magukat az egyes irányzatokba. Megsokasodtak a frakciós jellegű tevékenységre utaló jelek.

A júniusi KB-ülés előtt kézzelfogható közelségbe került a pártszakadás. A pártelnökség és a Politikai Intéző Bizottság létrehozatala a Központi Bizottság reformelkötelezettségét és kompromisszum-készségét demonstrálta.

A kompromisszum azonban radikalizálta a párt szélsőségeit. A Marxista Egységplatform és az 1. sz. budapesti reformkör a platformszabadságot a párton belüli hatalomért harcoló frakciók megszerzésére használták fel.

II.

A mai helyzet jellemzői; társadalmi-politikai erőviszonyok

9. Az MSZMP vezetése ma lényegében nem irányítja a pártot, tekintélye nagymértékben csökkent, működését általános bizalmatlanság övezi, sem a párttagság többsége, sem az „irányzatok” nem tartják kielégítőnek tevékenységét, összetételét.

Ebből is fakadnak azok a szervezeti jellegű követelések, amelyek a párt teljes decentralizálását hirdetik, a teljes autonómia kivívását célozzák.

A pártapparátus, miután elveszítette a politikaformálásban betöltött szerepét és privilégiumát, az elmúlt másfél évben megroppant: felső irányítás nélkül maradt, alulról és kívülről pedig jelentős — egzisztenciáját is fenyegető — támadások érték. 1989-ben eddig 20%-ot meghaladóan csökkent a létszám. Nem önmagában az apparátus csökkenése okoz gondot, hanem az, hogy a kontraszelektációs hatás itt is érvényesül: elsősorban a felkészültebb, képzetesebb és fiatalabb munkatársak cserélnek munkahelyet. Az apparátusi munka tovább veszít a vonzerejéből, érthető módon senki nem szeretne sikertelen ejtőernyőssé válni. A követelmények pedig növekszenek: a döntés-előkészítés, a szervezés, a választással és a politikai-társadalmi élet szereplőivel kívánatos újfajta kapcsolatok építése minden eddiginél több feladatot jelent. A párt taglétszáma meghaladja a 720 000 főt, ami az egy évvel ezelőtti adathoz képest kb. 10%-os visszaesést jelez. 1989 I. félévében mintegy 37 000-en léptek ki — egyre többen bevallottan politikai okokból. Nem beszélhetünk azonban földcsuszamlásról: a tagság többsége — különböző okokból — kitart a párt mellett. Több aggodalomra ad okot, hogy a kilépők többsége munkás, fizikai dolgozó, s félt, hogy leginkább a bármely irányú szélsőséget elutasító mérsékeltek, tehát a potenciális centrum tömegei hagyják el a pártot. Kedvezőtlen, hogy rendkívül kevesen lépnek be a pártba és még kevesebben a fiatalok közül. Az új politikai modellre történő átállás, a múlt újraértékeléséből, a válságrért érzett felelősségből eredő morális nyomás, amit a versenytársak jelenléte is felerősít, nehezen emészthető a párttagság nagy része számára. A gyors politikai változásokat többségük ugyanolyan megélhetési-szociális gondok között éli meg, mint a társadalom egésze. Mindemiat a tagság nem tud és nem is akar bekapcsolódni a napi közéletbe.

Osszefoglalva: a párttagság jelentős része még nem ébredt tudatára saját szerepe fontosságának. Egyrészt nem tekintí felelősnek önmagát a párt sorsáért, a hatalomból történő esetleges kiszorulásért. Másrészt az események rohanása, a politikai irányvonal tisztázatlanságai, a feje fölött zajló csatározások gyakran értelmezhetetlenek az „egyszerű” párttag számára. Sokan csupán személyi ambícióktól fűtött hatalmi pártharcnak tekintik azokat.

10. A pártban az utóbbi időszakban lezajlott viták tapasztalatai a következőkben foglalhatók össze:

- elméletileg-politikailag egységes platformok nem jöttek létre;
- az 1956 megítélésében mutatkozó különbségek nem jelentenek áthidalhatatlan nehézségeket; a többség hajlandó elfogadni az árnyaltabb megítélést;
- súlyos gondot okoz a modernizációs politika két összefüggése: hogyan viszonyul a tulajdonviszonyok részleges átalakítása a megújulás társadalmi bázisához. A kinek a pártja vagyunk, leszünk problematikája. Nem adtunk még kielégítő választ arra a dilemmára, hogy miközben az MSZMP elsősorban a munkavállalók érdekeinek képviselőjében lép fel, miként tud ennek megfelelni, ha a gazdasági stabilitással, a szerkezetváltással kapcsolatos lépései rövid távon sértik tradicionális társadalmi bázisának érdekeit. Ha a kitérő motorjának a külföldi működő tőkét, a magánvállalkozást, vagyis a tőkés viszonyok részleges kiterjesztését, az értelmiségi-menedzseri rétegeket tartjuk, akkor miképpen őrizhetjük meg a párt társadalmi elkötelezettségét?
- Elméletileg is tisztázásra vár, hogy van-e korszerű szocialista válasz a jelenlegi mély gazdasági-társadalmi válságra.

— Fontos tanulság, hogy a viták sokszor vagy kitértek a valódi kérdésfelvetés elől, vagy leegyszerűsítő válaszokat fogalmaznak meg: a szocializmus védelmét gyakran azonosították a mára tarthatatlanná vált modell alapvonásainak konzerválásával. De sokan hasonló egyszerűséggel szólnak a rendszerváltás szükségességéről: a modern jóléti kapitalizmus bevezethetőségéről, a gazdasági és politikai realitásokról egyaránt megfeleledkezve.

Létezik olyan tendencia is, amely a nép- és programpártiság hangoztatásával „ideológiamentesíteni” akarja az MSZMP-t. Csakhogy ideológia nélkül, a társadalom napi és jövőbeli érdekei közötti ellentétek tudatosítása nélkül sem végig nem harcolhatjuk a modellváltással és modernizációval kapcsolatos konfliktusokat, sem önálló arculatunkat nem őrizhetjük meg politikai ellenfeinkkel és partnereinkkel szemben.

Egészében: az MSZMP jelenleg „beszorult” saját gazdaságpolitikai kényszerei — kormánya, a szakszervezetek és a többi érdekvédelmi szervezet, illetve az ellenzék felől érkező kihívások — közé. A párt megváltozott politikai vonala, szerepfelfogása, egész vezetői garnitúrája nem eredményezte még a párt arculatának megváltozását. Régi arculatunk már a múlté, az új még nem körvonalazódott. A jelenlegi tendenciák változatlan folytatódása esetén a párt tekintélye, befolyása, működőképessége, taglétszáma tovább fog csökkenni. Nem az okoz feszültséget, hogy a pártban vita van, hogy platformok, áramlatok keletkeznek, hanem az, hogy alacsony a politikai kultúránk, és nem mutatkoznak egy magasabb rendű egység körvonalai. A párt szétesése fenyeget: az egyes áramlatok képviselői kilépéssel-kizárással példálózhatnak arra az esetre, ha a kongresszus nem az elképzeléseiknek megfelelően végződik. A Központi Bizottság csak olyan megújulást támogat, amely a párt centrumának megerősödését, a modellváltásban, az átfogó reformban érdekelt erők tömörítését eredményezi. Nem lehet öncélú politikai tevékenységünk, hanem erőfeszítéseinknek e gazdasági-társadalmi problémák megoldását kell eredményezniük.

11. Az ellenzék tényleges társadalmi befolyásáról, szerveztségéről nehéz pontos képet alkotni. Mindenesetre a pótválasztások arról tanúskodnak, hogy a városi középrétegek körében jelentős számú támogatóval rendelkeznek, s meglehetősen nagy lehetett az MSZMP-t „büntető” szavazatok aránya.

Az ellenzéken belül jelentős belső differenciálódás megy végbe, mégis az Ellenzéki Kerekasztalban tömörült szervezetek láthatóan félre tudták tenni belső ellentéteiket, és egységes álláspontot alakítottak ki a békés átmenettel, az úgynevezett sarkalatos törvényekkel kapcsolatban.

Tényleges alternatívát egyelőre csak az SZDSZ fogalmazott meg az MSZMP elképzeléseivel szemben. A legnagyobb népszerűsége mégis a Magyar Demokrata Fórum tett szert. Az ellenzéki szervezetek térnyerése lényegében a gazdasági válság okozta rossz társadalmi közérzet átpolitizálásával történik. Egyoldalúan helyezik előtérbe a múltért viselt MSZMP-felelősséget, a nemzeti öntudatot, az erkölcsi-morális kötelezettséget formálják politikai tőkévé, és az utóbbi időben egyre nyíltabb kommunistaellenes megnyilvánulások is tapasztalhatók. Sikerral igyekeznek elhalványítani a modellváltással, a békés átmenettel kapcsolatos MSZMP-kezdeményezést, s úgy beállítani, mintha az általuk ránk kényszerített, kicsikart engedmény lenne.

12. Nagy hatást gyakorol a belpolitikai életre a nyilvánosság, mivel rendkívüli mértékben felnyitja a mégoly csekély befolyású nézetek hatókörét. A fő feszültség nem abból származik, hogy kiépül az ellenzék saját kommunikációs rendszere, hanem abból, hogy a Rádió és a Televízió fölött hovatovább csak az ellenzék befolyása érvényesül. Visszaütnek a korábban elkövetett hibák is. A szakmailag alkalmatlan, általunk oda erőltetett kérdések most ellenünk forduló túllicitálással igyekeznek múltjukat feledtetni. Az intézmények vezetőinek nincs tekintélyük, igaz, a kormánytól sem kapnak politikai támogatást.

13. A társadalom jelentős része a megélhetés gondjai, az évtizedes depolitizáltság következtében távol tartja magát a közélettől. A gazdasági helyzet kedvezőtlen alakulása, főleg az infláció, a belátható időn belüli javulás lehetetlenségének érzése, a szociális feszültségek fokozódása, az MSZMP védekezésbe szorulása, az ellenzék előretörése a tömegkommunikációban, a nemzeti érzelmekre apellálás kihát a „csendes többség” politikai magatartására. Ha a jelenlegi tendenciák folytatódnak, akkor az MSZMP elveszíti esélyét arra, hogy a választásokon felsorakoztassa a választók mérvadó részét.

Különös ellentmondás, hogy ezt a kérdést generációs síkon is értelmezni lehet. A legnagyobb hátrányok a fiatalokkal szemben halmozódtak fel, ezért nagy a csábítás, hogy a választások szempontjaira tekintettel az MSZMP a nyugdíjasok felé forduljon és — legalábbis átmenetileg — elfogadja az ifjúsági status quót.

Az MSZMP az utóbbi időben teljes autonómiát biztosított az ifjúsági szervezetek tevékenysége számára. De a modellváltással együtt járó korszerűsítést a párt ifjúságpolitikai koncepciójának hiánya kíséri.

Az elmúlt évben az MSZMP és a társadalmi és érdekvédelmi szervezetek közötti hagyományos, pártirányítás jellegű kapcsolat megszűnt, de nem került a helyébe egy új, partneri viszonyokon alapuló együttműködés. E szervek jogos társadalmi igényeket közvetítenek, és az MSZMP-től törekvéseik, követeléseik támogatását várják. Hosszabb távon a párt magatartásától teszik függővé politikai orientációjukat.

Kétségtelen tény, hogy az MSZMP nem szentelt kellő figyelmet ennek a kérdésnek, és elhanyagolta az új társadalmi kezdeményezések, valamint a társadalmi szervezetekben zajló megújulási folyamatok támogatását. Erőnket túlságosan lekötötte a párton belüli küzdelem, az ellenzéki és alternatív szervezetekkel folyó tárgyalássorozat.

14. Az állami szervek, a parlament, a kormány, a közigazgatási szervezet működésében a pártál-

lam megszűnése gyökeres változást hozott: az önállóság következtében teljes felelősséggel végzik munkájukat. Az MSZMP-nek új feltételek között kell politikai befolyása megőrzésére, irányvonala érvényre juttatására törekednie. A vezető tisztségviselők és a középszintű vezetők jelentős része párttag, aki alkalmazkodni próbál a jelenlegi, ellentmondásos átneméhez. Az MSZMP vezetése nem nyújt megfelelő segítséget ahhoz, hogy az eligazodás egyszerűbb, a mind gyakrabban szükséges önálló állásfoglalás számunkra kedvező legyen. Ezért az elbizonytalanodás jelei figyelhetők meg az apparátusban és a fegyveres testületekben.

A szociális és infrastrukturális igények kielégítésére közismerten nem áll rendelkezésre elegendő eszköz. Az ebből fakadó elégedetlenség, a közvélemény szigorodása, az ellenzéki pártok kihívása mind nagyobb erőfeszítésekre kényszeríti a közigazgatásban dolgozókat. Az MSZMP-nek mindaddig nem sikerült politikai tőkét kovácsolnia az e területen dolgozók helytállásából.

15. A gazdasági helyzet alakulása közismert. Az adósságállomány nagysága, valamint a szerkezet átalakulásának lassúsága következtében a gazdaság normális működése, az életszínvonal változatlan-sága esetén is nő az eladósodás. Az adósságválság kezeléséhez és a struktúraváltás meggyorsításához jelentős külső támogatásra, minimális belső társadalmi konszenzusra és erős MSZMP-re lenne szükség.

1989 eddig eltelt hónapjaiban kedvező elmozdulások figyelhetők meg a piaci kényszer növekedésében, az ipari hatékonyság javulásában, a tőkés exportban. Kedvezőnek tekinthető, hogy az import- és bérliberalizálás nem vezetett az inflációs spirál elszabadulására.

Sajátos jelenség, hogy a gazdálkodók alkupozíciója — az exportkényszer megmaradása, a politikai lehetőségek kitágulása és az itt is érvényesülő versenyhelyzet következtében — igen erős maradt. A helyzetet bonyolítja, hogy az érdekegyeztetési mechanizmus felső- és középszinten nem működik. Amíg a vállalati, szövetkezeti szférában a tervezett jóval meghaladó a bérkiáramlás, addig az infláció súlyos konfrontációt eredményez a munkavállalói érdeket védelmező szakszervezet és a kormány között. Még törlesztési kötelezettségeinket figyelembe véve is lassan halad a veszteséges tevékenységek felszámolása.

Ebben az évben a lakosság reáljövedelme átlagosan nem csökkent, a társadalmi közérzet ennek ellenére tovább romlott. A magyarázatot erre egyrészt egy sajátos társadalomlélektani jelenség: a stagnálás tömeges élménye adja meg. Másrészt az átlagok mögött az is meghúzódik, hogy a nagyvárosi középrétegek lemaradása gyorsult fel, míg a legalacsonyabb jövedelműek helyzete stabilizálódott. A középrétegek közül azok helyzete rosszabbodott, akik nem, vagy csak nagyon nehezen tudnak többletmunkához és -jövedelmekhez jutni, vagy nem képesek bevételeiket eltitkolni, illetve akiknek több eltartotról kell gondoskodniuk. Az elszegényedés tehát elsősorban ebben a csoportban terjed. Az érdekérvényesítő képességük azonban jóval erősebb, mint a legszegényebbekké, ezért az ő véleményük formálja erőteljesen a közvéleményt.

Azt a tényt, hogy a legalacsonyabb jövedelműek helyzetét sikerült stabilizálni, a társadalom és maga az érintettek sem honorálják. Az MSZMP és a kormány legnagyobb gondja, hogy kellő anyagi eszközök, infrastrukturális háttér és politikai támogatás hiányában a valódi szerkezetátalakítással együtt járó társadalmi konfliktusok a teljes destabilizálódással fenyegetnek.

16. Az MSZMP nemzetközi tevékenységét az elmúlt másfél évben a társadalmi-gazdasági megújulás ügyének, a nemzeti érdekeknek a korábbiaknál határozottabb képviselése jellemezte. Igyekeztünk kihasználni a szovjet kül- és belpolitikában bekövetkezett fordulatból, a kelet—nyugati kapcsolatokat javulásából adódó lehetőségeket.

Nyitást hajtottunk végre a fejlett tőkés országok irányában, fel kívánunk zárkózni a világgazdaságban zajló modernizációs és integrációs folyamatokhoz. E törekvéseinket a nyugati partnerek szimpátiával fogadják, de magatartásukban sajátos kettősség figyelhető meg: aggódnak az ország (és a térség) destabilizálódása miatt, ugyanakkor alaposan mérlegelik a tényleges támogatást jelentő intézkedéseiket; óvnak a politikai sietségtől, egyúttal újabb és újabb szigorító lépéseket és garanciákat kérnek adósságaink finanszírozásáért és a (csekély) működő tőke beáramlásáért cserébe.

Az MSZMP továbbra is stratégiai jelentőséget tulajdonít a szocialista országokhoz, a Szovjetunióhoz fűződő kapcsolatainak. Erre a kapcsolatrendszerre ma tehetetlenként hat, hogy a mindenütt érezhető válság, a belső nehézségek fokozódása következtében nem következett be fordulat a gazdasági és politikai együttműködésben. Sőt, több szocialista országgal kifejezetten feszültté váltak kapcsolataink. Egyedül a Varsói Szerződés fejlesztési irányjaiban mutatkozik egyetértés.

Új, kedvezőtlen jelenség, hogy bár az SZKP vezetése megértéssel és bizalommal viseltetik politikánk iránt, fenntartásai erősödtek, és ma már több gyakorlati megoldásunkkal nem azonosul.

Nehezült a helyzet azokkal az országokkal fenntartott kapcsolatainkban, ahol a mi modellváltási kísérletünk belpolitikai kihatásokkal jár.

Az MSZMP fellépett a határainkon túl élő magyarság érdekében, amit azonban Románia a belügyeibe való beavatkozásként visszautasított. Csehszlovákia és Románia esetében a múltunk újraértékelésével, a modellváltással és a nemzetiségi kérdéssel összefüggő ügyek — ha nem is azonos intenzitással — egyaránt fokozzák a feszültséget.

Az MSZMP nem tett eleget — különösen nem a pártközi kapcsolatokban — annak érdekében, hogy oldódjanak a baráti, szövetségi viszonyt terhelő konfliktusok. Mindeddig nem léptünk fel kellő következetességgel a nacionalista, szovjetellenes megnyilvánulásokkal szemben. Nem határolódtunk el a tömegkommunikációs eszközökben megjelenő, a külpolitikai érdekeinket sértő lépésektől.

A belpolitikai helyzet, a hatalmi viszonyok elbizonytalanodása nehezíti az alapvetően helyes irányú külpolitikai törekvések megvalósulását, a kibontakozáshoz szükséges gazdasági, politikai támogatás megszerzését.

III.

Tézisek a kongresszus politikai határozatához

1. Az elmúlt másfél év áttekintése, a történelmi örökség számbavétele értékes tanulságokkal szolgál a közeli jövővel kapcsolatos teendők meghatározása szempontjából. Az MSZMP kétszer is alapvető, gyökeres módosítást hajtott végre politikai irányvonalán: előbb a pártállam megszüntetésével, majd a többpártrendszer elfogadásával és a piacgazdaság kiépítését megkezdve a modellváltás útjára lépett.

A Központi Bizottság megállapítja: törekvéseink ellenére nem sikerült megújulási képességünk, progresszivitásunk bizonyítékaként elfogadtatnunk, hogy az MSZMP áll a változások középpontjában.

2. A párt már nem tehetetlenként nehezedik a gazdaságra. Egy erős MSZMP éppen hogy a kulcsnézője lehet a modernizációs politikának, amennyiben képes a gazdasági stabilizáció szolgálatába állítani azokat a nemzetközi kapcsolatait és kormányzati tapasztalatait, melyekkel jelenleg csaknem kizárólagosan rendelkezik. Az MSZMP megítélése szerint az eddigi rövid távú, csak korlátozó gazdaságpolitika lehetőségei kimerültek, ezért gazdaságpolitikai fordulatot kell végrehajtani. Halaszthatatlanul szükség van a fizetőképesség megőrzése mellett a szervezetváltást és a gazdasági növekedést is gyorsítani képes programra, melynek kimunkálása és társadalmi elfogadtatása érdekében az MSZMP minden szellemi és politikai erejét mozgósítja.

3. E program *egy új, erős pártcentrum létrejöttét feltételezi*. Meg kell szüntetni azt az állapotot, amikor a szélsőségek dominálnak a pártéletben. Ehhez arra van szükség, hogy megszólítsuk a párt józan többségét. Ezen a kongresszuson megkezdődhet a párt gyógyulási-megújulási folyamata az új pártprogram, szervezeti szabályzat elfogadásával és az új vezetés megválasztásával.

4. A párt megújulásának fontos feltétele, hogy *áramlatok szövetségeként* működjön, ahol a központi platform: a kongresszusi határozat végrehajtása mindenkire nézve kötelező. A pártvezetés irányítsa és ellenőrizze a közös elhatározások végrehajtását. A párton belüli áramlatok konstruktív vitája garantálja a pártpolitika folyamatos megújítását. A platformok tevékenysége azonban nem válhat állandó belső hatalmi harcok eszközévé: támogatók toborzására kell törekedniük a társadalom legszélesebb rétegeiből a párt számára.

5. A modellváltásért folytatott küzdelem nem lehet eredményes a választásokon újra megszerzett tekintély nélkül. Ezért a tagságot tudatára kell ébreszteniük a választások jelentőségének. A békés átmenet garanciája az erős MSZMP.

— Mindent el kell követnünk annak érdekében, hogy a párt arculatában kifejeződjön a marxista elkötelezettség, a szociáldemokrata és kommunista értékek összeegyeztetésén alapuló tömegpárti jelleg.

— Fel kell készülni az eszmei küzdelmekre: új minőségű pártértelmiségre van szükség pozícióknak megerősítéséhez.

6. A politikai élet mai megosztottságát nem tekinthetjük örök érvényűnek. Az MSZMP leszögezi, hogy a választási eredményektől függetlenül kész szövetségre lépni mindazon politikai erővel, amelyek nemzeti érdekeinket, a stabilitás és a társadalom döntő többségét kitevő munkavállalók érdekeit figyelembe véve keresik a felemelkedés útját.

7. Az MSZMP meg kívánja újítani kapcsolatait az érdekvédelmi és társadalmi szervezetekkel.

A szakszervezetek és az MSZMP közötti kapcsolatot arra kívánjuk építeni, hogy a munkavállalók gazdasági és politikai érdekei végső soron elválaszthatatlanok egymástól.

Pártunk a szövetkezetben nem csupán tulajdon- és munkaszervezési formát lát, hanem a szocialista értékek, a közösségi gondolkodás, a működőképes gazdasági önkormányzat ígéretes modelljének is tekintti őket. A kisvállalkozókat sújtó hátrányos megkülönböztetések kiküszöböléséért is fel kíván lépni.

8. A párt elsősorban a reformfolyamat következetes elősegítésével nyerheti el a fiatalok támogatását. Ösztönözzük az új állami ifjúságpolitika kidolgozását.

A Központi Bizottság kívánatosnak tartja, hogy folytatódjon a párt felső- és középszintű vezetői garnitúrájának fiatalítása. Ahol a fiatal párttagok szükségesnek látják, alakítsanak ifjúsági tagozatokat. A párt bízik abban, hogy megerősödik a csatlakozási készség a fiatalok részéről.

9. Az MSZMP számít azoknak a ma is aktív és nyugdíjas generációknak a politikai támogatására, amelyek az elmúlt évtizedekben sokat tettek az ország boldogulásáért. Ezért a gazdasági nehézségek ellenére is védeni kívánja a nyugdíjasok létbiztonságát, s küzd emberhez méltó értelmes életük feltételeiért.

10. Az MSZMP támogatni fogja a kormányt a távlati célok elérésére irányuló törekvéseiben. Felkészül a pártvezetés és a kormány közötti együttműködés újjáformálására. Az esetleges koalíciós kormányzás körülményei között, a parlamenti frakció munkájának segítségét kiemelt feladatának tekinti.

11. Az MSZMP a békés átmenet fontos állomásának tartja egy új tájékoztatási törvény mielőbbi elfogadását. A rendelkezésre álló eszközökkel arra törekszik, hogy javuljon kapcsolata a tömegkommunikációban dolgozókkal és hogy a nemzeti intézmények valóban hivatásuknak megfelelően működjenek.

12. Az MSZMP sikraszáll a nyitott külpolitika folytatása, jogos nemzeti érdekeink következetes képviselése mellett. Pártkapcsolatainkat intenzívebbé kell tennünk a szocialista országokhoz fűződő viszonyunk javítása érdekében.

Az MSZMP a nemzeti megújulás szolgálatába állítja kiterjedt külkapcsolatait. Különösen nagy jelentőséget tulajdonít a nemzetközi baloldallal kialakult sok évtizedes együttműködésének.

A többpártrendszer körülményei között is meg kell akadályoznunk, hogy a napi belpolitikai küzdelmek veszélyeztessék eddig kiszámítható, tekintélyt szerzett külpolitikánkat.

3. sz. függelék

MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA
Pártpolitikai Bizottsága

BELSŐ HASZNÁLATRA!
Készült: 1 gépelt és
soksz. pld.-ban

JAVASLAT

a Központi Bizottságnak
az MSZMP alapszabályának a pártkongresszusra előterjesztendő tervezetére

I. A PÁRT CÉLJA, JELLEGE ÉS MŰKÖDÉSÉNEK ALAPELVEI

1. szakasz

A párt neve: (alternatívák)

Magyar Szocialista Munkáspárt

Magyar Szocialista Párt

(Megjegyzés: A névváltoztatásra számos további javaslat érkezett. Köztük:

— *Magyar Szocialista Néppárt*

— *Magyar Szocialista Reformpárt*

— *Demokratikus Szocialisták Magyarországi Pártja*

— *Magyar Kommunista Párt*)

2. szakasz

A párt célja a demokratikus szocialista társadalom.

A párt marxista szellemű politikai szervezet, amely magáénak vallja a szocialista mozgalom történelmi céljait: az ember felszabadítását mindennemű elnyomás alól, az esélyegyenlőséget, az igazságosságot, a szolidaritást. Arra törekszik, hogy az emberek létbiztonságban éljenek, szabadon gyakorolják emberi és állampolgári jogukat, kifejleszthessék képességeiket, és ezekre támaszkodva biztosíthassák a társadalom mindenkori fejlettségi fokán elérhető legemberibb létfeltételeket, jólétet. Azért tevékenykedik, hogy Magyarország kiegyensúlyozottan fejlődő, a világgazdaság lehetőségeit előnyösen kiaknázó orszaggá váljék.

A párt az Alkotmány keretei között, a törvényeket tiszteletben tartva, tagságának akaratát érvényesítve működik, nem törekszik kizárólagos hatalomra. Együttműködést és szövetséget ajánl minden olyan politikai erőnek, amely kész összefogni a nemzet felemelkedéséért. Nyitottan fogad minden eszmét és kezdeményezést, amely a haladást szolgálja és előmozdítja a békét az emberek között, a harmóniát az ember és a természet között.

A párt elsősorban a saját munkájukból élők, az értékteremtő, alkotó emberek politikai érdekképviseletére szerveződik. Támazkodik a fizikai és szellemi dolgozókra, a különböző nemzedékek tagjaira, egyaránt számít a nőkre és a férfiakra, magyarokra és a Magyarországon élő nemzetiségekre. Épít a magyarság történelmi hagyományaira és értékeire, tevékenységével a nemzet egészét kívánja szolgálni. A párt a nemzetek együttműködéséért tevékenykedik, szolidáris mindazokkal, akik a világban szabadságukért, jogaikért, a haladásért küzdenek.

3. szakasz

A párt működésének alapelvei

1. Az önkéntesség, amely magában foglalja a belépés és a kilépés és a közösségben végzett politikai tevékenység szabad elhatározását.

2. A párttagok lelkiismereti, véleménynyilvánítási, cselekvési szabadsága, amely kiterjed a szabad szerveződésre, közösségalkotásra, az együttes politikai fellépés szabadságára.

3. A demokrácia, azaz a tagság meghatározó szerepe a párt politikájának formálásában, ezen alapuló felelőssége a párt sorsáért.

4. A szolidaritás, az együttes cselekvés a közös elvek és politikai célok jegyében.

5. Tolerancia a párton belüli és a társadalomban megnyilvánuló különböző nézetek, vélemények, áramlatok iránt.

6. A párt tevékenységének nyilvánossága a politikai kérdésekben az egész társadalom, a párt belső ügyeit illetően tagjai előtt.

7. A tagság akaratát kifejező irányítási rend: az alapszervezetekben tömörült párttagok — közös akaratuk érvényesítésére — választott testületeket hoznak létre, meghatározva döntési, irányítási jogukat.

II. A PÁRT TAGJAI

4. szakasz

1. A párt tagja lehet minden olyan 17. életévét betöltött magyar (és a párttörvény rendelkezéseitől függően nem magyar) állampolgár, aki elfogadja a párt programját, alapszabályát, akit valamelyik alapszervezet soraiba fogad és akinek egyesülési jogát törvény nem korlátozza.

2. A párt tagja nem lehet egyidejűleg más pártnak is tagja.

3. A belépési eljárás:

a) A pártba jelentkezők bármely alapszervezethez benyújthatnak belépési nyilatkozatot. Az alapszervezet vezetősége tájékoztatja az alapszervezet tagságát a belépési szándékról.

b) Ha a belépni szándékozóval szemben a tagság tájékoztatásától számított 30 napon belül nem érkezik kifogás, a tagsági viszony a belépési nyilatkozat keltétől létrejön.

c) Ha az alapszervezet bármely tagja írásban vagy szóban kifogást emel, a vezetőség — az érintettek meghallgatása után — a taggyűlés állásfoglalását kéri.

4. A párt tagjainak lakcímváltozásukról 30 napon belül tájékoztatniuk kell az új lakóhelyükön működő helyi pártszervezetet.

5. A párttag kérésére a tagsági viszony szüneteltethető, illetve a taggyűlés döntése alapján felfüggeszthető.

Az a párttag, aki kiküldetés, munkavégzés, tanulmányok folytatása miatt, vagy más okból egy évnél hosszabb ideig külföldön tartózkodik, indokolt esetben kérheti alapszervezetének hozzájárulását párttagsági viszonyának szüneteltetéséhez.

6. A párttagság kilépés, kizárás és halálozás következtében szűnik meg.

A párttag kiléphet a pártból, ha ellene fegyelmi eljárás nem folyik. A kilépést az alapszervezetnek kell bejelenteni.

A párttagot csak fegyelmi eljárás alapján lehet kizárni.

7. A pártból kizárt személy egy év elteltével kezdeményezheti ismét a belépését.

8. Pártoló tag lehet, aki annak vallja magát és ezt közli valamely alapszervezettel.

A pártoló tag közreműködik a párt egyes akcióiban és önkéntes anyagi hozzájárulásban részesíti a pártot. Lényt tarthat a politikai tájékoztatásra, részt vehet a párt rendezvényein, ott véleményt nyilváníthat, javaslatokat tehet.

5. szakasz

1. Minden párttag megkülönböztetés és előjogok nélkül egyenlő. Joga, hogy

a) tájékozódjon, illetve pontos tájékoztatást kapjon a pártnak és testületeinek, szerveinek munkájáról;

b) részt vegyen a párt által szervezett akciókban, politikai tevékenységben;

c) a párton belül véleményét mind szóban, mind írásban szabadon kifejtse, bírálja a párt bármely szervének vagy tagjának tevékenységét, részt vegyen a vitákban, észrevételeire érdemi választ kapjon;

d) a párton belül politikai kezdeményezést indítson, másokéhoz csatlakozzon;

e) szabadon válassza meg, hogy melyik alapszervezethez akar tartozni és a párttagok milyen más közösségében kíván politikai munkát végezni;

f) politikai kapcsolatot teremtsen a párt tagjaival, a párttagok közösségeivel, bármely pártszervezettel,

g) jelölt legyen bármely pártfunkcióra;

h) választókerületében részt vegyen a párt képviselő- és tanácsstagjelöltjeinek kiválasztásában;

i) részt vegyen az általa közvetlenül vagy közvetve választottak politikai ellenőrzésében;

j) a párt védelmét kérje és kapja meg minden olyan esetben, amikor politikai tevékenysége miatt megalapozatlan vádak vagy hátrányok érik;

k) ismerje a párt vagyoni és pénzügyi helyzetét, erőforrásait, mozgalmi, politikai tevékenységéhez igénybe vegye a párt anyagi, technikai eszközeit, éljen a párt által biztosított képzési lehetőségekkel, szolgáltatásokkal.

2. A párt elvárja tagjaitól, hogy

a) felelősségteljes, becsületes magatartást tanúsítsanak a munkában, a közéletben, emberi kapcsolataikban;

b) népszerűsítsék a párt programját, védjék érdekeit, érvényesítsék alapszabályát; vegyenek részt a rájuk vonatkozó határozatok végrehajtásában;

c) legyenek szolidárisak elvtársaikkal;

d) rendszeresen fizessenek tagdíjat;

e) teljesítsék a vállalt megbízatásokat.

3. A pártszervek kötelessége, hogy biztosítsák a párttagság jogai érvényesítésének és kötelezettségei teljesítésének feltételeit.

6. szakasz

A párttagok közösségeinek joga, hogy — a párt alapvető érdekeit szem előtt tartva — kezdeményezésekkel forduljanak más társadalmi, politikai szervezetekhez, s velük együttműködjenek.

A párt tagjai nem támogathatnak olyan politikai akciókat, kezdeményezéseket, amelyek a párt országos és helyi törekvéseivel összeegyeztethetetlenek.

A párt tagjai politikai cselekedeteikért csak akkor vonhatók felelősségre, ha a követendő magatartásról az illetékes testület előzetesen állást foglalt.

III. A POLITIKAI KEZDEMÉNYEZÉS ÉS A DÖNTÉSHOZATAL ELVEI

7. szakasz

1. A párttagok közösségei — az alapszervezetek, helyi pártszervezetek stb. — a tagság akaratát közvetlenül (taggyűlésen, összevont taggyűlésen, pártszavazással) vagy az általuk létrehozott választott testületek útján fejezik ki és érvényesítik. A cselekvés alapjául az érdekelt párttagok többségének közös akarata szolgál.

2. A döntést hozó pártfórumok akkor kötelezhetik a párttagokat egységes cselekvésre, ha a párt érdekei ezt igénylik. Minden más esetben tartásukban a párttagok cselekvésének önkéntességét. A döntésekben részt vevők legalább 10 százalékának támogatását élvező kisebbségi véleményt a döntéssel együtt kell a párton belül közzétenni. Ennek eljárási szabályait a testületek ügyrendjében kell rögzíteni.

8. szakasz

A politikai kezdeményezés

1. A párttagok és közösségeik joga, hogy politikai kezdeményezéssel forduljanak más párttagokhoz, a pártközösségekhez és a választott testületekhez. Joguk van álláspontjukat megismertetni és egyeztetni. Közös álláspont kialakulása esetén annak elfogadtatásáért együttesen léphetnek fel. A kezdeményezés joga kiterjed bármely kérdésre, így a személyi kérdésekre is.

2. Ha a kezdeményezést az adott közösségben, területen nyilvántartott párttagok legalább 10 százaléka, vagy az ott működő testületek legalább 25 százaléka támogatja, azt az illetékes testületnek napirendre kell tűznie és az ügyben állást kell foglalnia.

9. szakasz

A párton belüli választás és visszahívás alapelvei

1. Minden párttag bármely párttiszségre megválasztható. Egyes tisztségek összeférhetetlenségéről a törvény, illetve az alapszabály külön rendelkezik.

2. Minden párttag joga, hogy — közvetlenül vagy küldötte(i) útján — részt vegyen saját közössége vezetőinek, a választott testületek tagjainak és tisztségviselőinek jelölésében és megválasztásában.

3. A párttag joga, hogy a jelöltek nézeteinek ismeretében szavazhasson. A jelölteknek nézeteik kifejtéséhez azonos feltételeket kell biztosítani. A jelöltnek, illetve az öt jelölő közösségnek joga, hogy támogatókat nyerjen meg.

4. A párton belül nyilvánosan működő áramlatok a küldöttválasztás során, továbbá a vezető, illetve képviselői testületekben támogatottságuk arányában jogosultak képviselőre.

5. A vezető testületek a tagság vagy küldöttei által közvetlenül választott, illetve delegált párttagokból állnak, és választóik által visszahívhatók. A visszahívást a választók legalább 10 százaléka kezdeményezheti.

6. A választott testületi tagság és valamennyi tisztség érvényességi idejét a választói fórum határozza meg. A megbízatás ezen az időszakon belül is megszűnhet új választás kiírásával, lemondással, visszahívással vagy felmentéssel.

7. A jelölés folyamata a választásra jogosult párttagok számára nyilvános. A jelölés során nyílt szavazást, a választásnál titkos szavazást kell alkalmazni.

8. A választások tisztaságának ellenőrzése a párttagság joga. A választásokkal kapcsolatos panaszokat független bizottság vizsgálja ki.

9. A választások (a jelölési folyamat és a titkos szavazás) további előírásait a párt választási szabályzata tartalmazza. A választásra jogosultak önállóan határozzák meg a választási elvek és előírások alkalmazásának konkrét módozatait, ezen belül a szavazás értékelésének szabályait.

10. szakasz

A pártszavazás

1. A pártszavazás a párttagság közvetlen akaratnyilvánításának formája. Pártszavazás tartható minden olyan kérdésben, amelyben lehetséges az egyértelmű elfogadás vagy elutasítás.

2. Az illetékes választott testület a kezdeményezést követő 30 napon belül köteles elrendelni a pártszavazást, ha a kezdeményezést az érintett területen nyilvántartott párttagok legalább 10 százaléka, illetve az ott működő testületek legalább 25 százaléka támogatja.

3. A pártszavazást úgy kell kiírni, hogy elegendő idő álljon rendelkezésre a szavazásra bocsátott

kérdés mérlegeléséhez. A kezdeményezőknek, illetve bármely párttagnak vagy közösségnek a párt-szavazásra bocsátott kérdésben joga van álláspontja mellett a párnyilvánosság igénybevételével érvelni.

4. A párt-szavazás elrendelésének és lebonyolításának módját külön szabályzat tartalmazza.

IV. A PÁRT FELÉPÍTÉSE

11. szakasz

1. A párt a tagok politikai közössége, a párt-szervezetek összessége.

2. A választott testületek rendeltetése, hogy szolgálják választóikat és a választóik által rájuk ruházott hatáskör keretei között döntéseket hozzanak; képviseljék a pártot a közéletben és a nemzetközi kapcsolatokban; előmozdítsák az alapszervezetek és a párttagok más közösségeinek együttműködését, fejezzék ki a többség akaratát, segítsék elő az erre épülő akcióegységet.

12. szakasz

Az alapszervezetek

1. A párttagok elsődleges közössége az alapszervezet.

2. Alapszervezet létrehozását tetszőleges rendező elv szerint — közös lakóhelyen, munkatársi közösségben stb. — kezdeményezhetik a párttagok és a választott testületek. Megalakulását az illetékes helyi vagy megyei testületnek be kell jelenteni.

3. Ha az alapszervezet tevékenységével megsérti a szervezeti szabályzat előírásait, akkor működését az illetékes testület felfüggesztheti vagy megszüntetheti. Az alapszervezet megszüntetését tagjai is kezdeményezhetik, illetve elhatározhatják.

4. Az alapszervezet teljes jogú fóruma a taggyűlés. Csak ez hozhat határozatot, és dönthet, illetve foglalhat állást személyi kérdésekben. Tagjaira kötelező döntést azok több mint felének egyetértésével hozhat. Kizárólagos joga az állásfoglalás az új tagokkal kapcsolatos vitákban, fegyelmi vétség megállapítása és pártbüntetés kiszabása.

5. Az alapszervezet titkárt és vezetőséget választ, akiket tevékenységükről a tagság rendszeresen beszámoltat.

6. Az alapszervezetekben pártcsoportok működhetnek, amelyek bizalmat választanak.

7. Több alapszervezet — erőfeszítései egyesítésére, tevékenysége összehangolására, álláspontja képviseletére — közös párt-szerveket, választott testületeket hozhat létre. Ennek feladatáról, hatásköréről, jogokkal való felruházásáról, tisztségviselőiről és működési feltételeiről a társult alapszervezetek összevont taggyűlésen vagy megbízottjaik útján, küldöttgyűlésen döntenek.

13. szakasz

A helyi párt-szervezetek

1. Az alapszervezetek működési területük szerint helyi (községi, városi, kerületi és egyéb területi) párt-szervezetekben egyesülnek. A helyi párt-szervezet állhat egyetlen alapszervezetből is.

2. Ha a helyi párt-szervezetek önkéntes alapon egyesülnek, helyi párt-szervezetnek az egyesült szervezet tekintendő.

3. A helyi párt-szervezetek önállóak.

a) Politikai cselekvésükre vonatkozóan bármilyen döntést hozhatnak, ez azonban nem lehet ellentétes a párt programjával és alapszabályával.

b) Az egész párt-ra érvényes szabályok keretei közt önállóan határozzák meg belső szervezeti tagolódásukat, munkamegosztásukat, munkarendjüket.

c) Saját hatáskörükben dönthetnek a helyi népképviselői testületekbe javasolt jelöltek állításáról. Azokban a — 2. pontban említett — helyi párt-szervezetekben, amelyek több települést fognak át, ezt a jogot az egyes tanácsok választásában közvetlenül érintett alapszervezetek gyakorolják.

d) Ajánlást tehetnek működési területük országgyűlési képviselőjelöltjére.

e) Saját jogaikat átruházhatják szervezeti egységeikre.

4. A helyi párt-szervezet legfelsőbb fóruma a küldöttgyűlés, az összevont taggyűlés vagy a taggyűlés; ez dönt a helyi párt-szervezet vezető szervének felépítéséről.

A helyi küldöttgyűléseket szükség szerint, de legalább évenként (*alternatív szövegjavaslat: választmány működése esetén legalább kétevenként*) össze kell hívni.

A küldöttek jelölésére és választására a 9. szakaszban foglaltak irányadók.

5. A helyi pártszervezet vezető szervének feladata a helyi pártszervezetbe tömörült alapszervezetek munkájának összehangolása, a közös politikai akciók szervezése, a párttagság egészét érintő kérdésekben közös álláspont kialakítása. A vezető szerv a következő változatok egyike lehet:

a) Végrehajtó szerv nélküli pártbizottság.

Tisztségviselőit az összevont taggyűlés (küldöttgyűlés) választja. További tagjait vagy az összevont taggyűlés választja meg, vagy delegált tagokból és küldöttgyűlésen választott tagokból áll.

b) Pártbizottság, amelynek végrehajtó szerve a végrehajtó bizottság.

A pártbizottság tagjainak egy részét az alapszervezetek, illetve több alapszervezetből álló párttagközösségek delegálják, másik részét a küldöttgyűlés választja. Létrehozható a pártbizottság oly módon is, hogy valamennyi tagját delegálják. A végrehajtó bizottságot és a tisztségviselőket a küldöttgyűlés közvetlenül választja. A testületek és a tisztségviselők — első titkár és titkár(ok) — létszámáról a küldöttgyűlés, illetve az összevont taggyűlés dönt. A bizottság két küldöttgyűlés között jogosult a végrehajtó bizottsági tagok felmentésére és megválasztására, amíg a cserék nem haladják meg a végrehajtó bizottság létszámának felét.

c) Választmány és elnökség.

A választmány tagjait az alapszervezetek, a párt tanács tagcsoportja(i), valamint a párt tagozataiban működő párttagcsoportok delegálják. Elnöke a helyi pártszervezet elnöke.

A helyi pártszervezet elnökét, ügyvezető titkárát, más tisztségviselőit és az elnökség további tagjait a küldöttgyűlés választja. Az elnökség tagjai nem lehetnek egyidejűleg a választmány tagjai. A küldöttgyűlések között a választmány jogosult a tisztségviselők és elnökségi tagok felmentésére és megválasztására.

d) Szövetségi jelleggel működő párttestület (titkárok tanácsa vagy koordinációs tanács).

A helyi pártszervezetekben az alapszervezetek, illetve a párttagközösségek képviselőiből szövetségi jelleggel működő helyi párttestület alakítható. Tisztségviselőit a pártértekezlet választja meg.

6. Az összevont taggyűlés, illetve a küldöttgyűlés a gazdálkodás ellenőrzésére pénzügyi ellenőrző bizottságot; a párttagok jogainak védelmére, vitás ügyek és panaszok elbírálására egyeztetőbizottságot hozhat létre. A küldöttgyűlésen létrehozott egyeztetőbizottság tagjainak többségét az alapszervezetek delegálják. Az egyeztetőbizottság elnökét az összevont taggyűlés vagy a küldöttgyűlés választja. Az egyeztetőbizottság tagjai nem tölthetnek be más választott párttisztséget és nem lehetnek a párt alkalmazottai.

7. A választott testületek munkabizottságokat hozhatnak létre.

14. szakasz

A megyei és a budapesti pártszervek (a továbbiakban: megyei pártszervek):

1. A megyei pártértekezlet a helyi pártszervezetek küldötteiből áll. Megyei, illetve budapesti pártértekezlet szükség szerint, de legalább évente (*alternatív szövegjavaslat: választmány működése esetén legalább két éventénként*) kell összehívni.

2. A helyi pártszervezetek megyei pártszerveket hozhatnak létre. Ezek feladata, hogy összehangolják a területükön működő helyi pártszervezetek tevékenységét, szervezzék közös akcióikat. Állást foglalnak a megye egészét érintő politikai kérdésekben.

3. A megyei vezető testületek felépítéséről a pártértekezlet dönt. Ebben az alábbi változatok egyike alkalmazható:

a) Szövetségi jelleggel működő megyei párttestület.

A megyékben a helyi pártszervezetek képviselőiből szövetségi jelleggel működő megyei párttestület (koordinációs tanács) alakítható. Tisztségviselőit a pártértekezlet választja meg.

b) Egytestületi pártbizottság.

Tagjai egy részét a helyi pártszervezetek delegálják, többi tagját, valamint tisztségviselőit a pártértekezlet választja meg.

c) Megyei választmány és elnökség.

A választmány tagjait a helyi pártszervezetek, a párt megyei tanács tagcsoportja, valamint a párt tagozatai delegálják. A választmány elnökét, alelnökeit, ügyvezető titkárát és az elnökség többi tagját a pártértekezlet választja. Az elnökség tagjai nem lehetnek egyidejűleg a választmány tagjai. A pártértekezlet között a választmány jogosult az elnökség tisztségviselőinek és tagjainak felmentésére és megválasztására.

4. A megyei pártértekezlet pénzügyi ellenőrző bizottságot választ, és megyei egyeztetőbizottságot hoz létre. Az egyeztetőbizottság vezetőjét a pártértekezlet választja, tagjait a helyi pártszervezetek de

legálják. Az egyeztetőbizottság tagjai nem tölthetnek be más választott párttiszséget és nem lehetnek a párt alkalmazottai.

5. A választott testületek munkabizottságokat hozhatnak létre.

6. Az Országos Pártválasztmány megyei jogú pártszervek létrehozását engedélyezheti.

15. szakasz

A helyi pártszervezetek a közigazgatási határokhoz nem igazodó területi szövetségeket is létrehozhatnak közös érdekeik képviseletére, tevékenységük összehangolására. Ezek működéséhez az anyagi eszközökről a létrehozó pártszervezetek gondoskodnak.

V. A PÁRT ORSZÁGOS SZERVEI

A kongresszus

16. szakasz

A kongresszus a párt legfelsőbb fóruma. Meghatározza a párt politikájának alapvető elveit, dönt a párt stratégiájáról, politikai irányvonaláról, programjáról és alapszabályáról. Dönt az alapszabály által hatáskörébe utalt személyi kérdésekben. Megvitatja és minősíti az Országos Pártválasztmány, az Országos Elnökség, az Országos Egyeztető Bizottság és a Központi Pénzügyi Ellenőrző Bizottság munkáját.

17. szakasz

A kongresszust az Országos Elnökség szükség szerint, de legalább háromévente összehívja. Az Országos Elnökség köteles a kongresszust négy hónapon belül összehívni, ha a párttagság több mint 25 százaléka emellett foglal állást, illetve ha az Országos Pártválasztmány ezt kezdeményezi.

18. szakasz

A kongresszusi küldöttek létszámát és megválasztásuk elveit az Országos Pártválasztmány határozza meg. Az országos (központi) párttestületek delegált tagjai a kongresszus teljes jogú résztvevői.

19. szakasz

A kongresszus előkészítésének módját az Országos Elnökség határozza meg az alábbi elvek és általános eljárási szabályok tiszteletben tartásával:

1. Az Országos Elnökség legalább négy hónappal a kongresszus előtt köteles dönteni annak időpontjáról és helyszínéről. Egyidejűleg köteles közzétenni javaslatait a kongresszus napirendjére.

2. A küldöttek megválasztását és a küldöttszoportok megalakítását a kongresszus megnyitását megelőző 60. napig be kell fejezni. Küldöttszoportok alakíthatók megyénként, megyei jogú pártszervezeteként, illetve a pártban nyilvánosan működő áramlatok szerint. A küldöttszoportok szövívőik útján bekapcsolódnak azoknak a bizottságoknak a munkájába, amelyeket az Országos Elnökség a kongresszus előkészítésére létrehoz.

3. A kongresszus megnyitását megelőző 60. napig a helyi pártszervezetek javaslatokat tehetnek a kongresszus napirendjére, az elfogadandó dokumentumok jellegére és tartalmára. Joguk, hogy javaslataikat más pártszervezetekkel és minden kongresszusi küldöttel megismertessék.

4. Az Országos Elnökség köteles a végleges napirendi és ügyrendi javaslatát, valamint az előzetes pártviták alapján kongresszus elé terjesztendő dokumentumtervezeteket a kongresszus megnyitását megelőző 14. napig minden kongresszusi küldöttnak kiküldeni.

20. szakasz

A párttagság legalább 25 százalékának kezdeményezésére összehívott kongresszus előkészítése során nem kötelező alkalmazni a 19. szakaszban foglaltakat. Ezeket a kongresszusokon kötelesek azokat a napirendi pontokat megtárgyalni, amelyeket a párttagság kezdeményezett.

Az Országos Pártválasztmány

21. szakasz

Két kongresszus között az Országos Pártválasztmány a párttagság legfelsőbb képviseleti és ellenőrző szerve.

22. szakasz

Az Országos Pártválasztmány hatásköre:

1. Meghatározza a kongresszus határozatainak megvalósítására szolgáló alapvető politikai feladatokat.
2. Ellenőrzi az Országos Elnökség tevékenységét.
3. Állást foglal az Országos Elnökség által előterjesztett kérdésekben.
4. Kezdeményezi az Országos Elnökség vitáját, illetve döntését az általa fontosnak tartott kérdésekben.
5. Országos pártszavazást kezdeményezhet.
6. Kongresszus összehívásáról dönthet.
7. Állást foglal a párt szövetségi politikájáról.
8. Jóváhagyja a párt támogatásával indítandó országgyűlési képviselőjelöltek listáját.
9. Két kongresszus között felmentheti és megválaszthatja az Országos Elnökség, az Országos Egyeztető Bizottság és a Központi Pénzügyi Ellenőrző Bizottság kongresszus által választott tisztségviselőit — a párt elnöke kivételével — és tagjainak legfeljebb felét.
10. Áttekinti a párt gazdálkodását, jóváhagyja a párt központi költségvetését.
11. Határoz saját ügyrendjéről.

23. szakasz

Az Országos Pártválasztmányba delegál:

1. A párttagság, területi elv szerint (a fővárosból, megyénként és megyei jogú pártszervezetenként létszámarányosan, összesen 120—130 főt).
 2. A párt országgyűlési képviselőcsoportja (kb. 15 főt).
 3. A párt tagozatai (összesen 15—20 főt).
- Ha az Országos Pártválasztmány valamely tagját más országos párttestület tagjává választják, választmányi megbízatása megszűnik, és választói mással töltik be a helyét.

24. szakasz

Az Országos Pártválasztmány elnöki tisztét a párt elnöke tölti be.

25. szakasz

Az Országos Pártválasztmány szükség szerint, de évente legalább négyszer ülésezik. Az üléseket a párt elnöke hívja össze. Tanácskozását minden alkalommal össze kell hívni, ha azt az Országos Pártválasztmány tagjainak legalább 25 százaléka, vagy az Országos Elnökség kezdeményezi.

Az Országos Elnökség

26. szakasz

Az Országos Elnökség két kongresszus között a párt országos vezető szerve.

27. szakasz

Az Országos Elnökség hatásköre:

1. Javaslatot tesz az Országos Pártválasztmánynak a kongresszus határozataiból adódó fő politikai feladatokra és szervezi azok végrehajtását.
2. Figyelemmel kíséri az Országgyűlés és a Minisztertanács munkáját, és meghatározza a törvényhozásban, illetve a végrehajtás intézményeiben dolgozó párttagok tevékenységének fő politikai irányát.

3. Képviseli a pártot nemzetközi és hazai politikai kapcsolataiban; a párt nemzetközi és szövetségi politikája alapján kapcsolatot tart, együttműködik más pártokkal, szervezetekkel.

4. Összehívja és előkészíti a párt kongresszusait.

5. Elrendeli az országos pártszavazásokat.

6. Szervezi a párt belső életét.

7. Határoz saját ügyrendjéről.

28. szakasz

Az Országos Elnökség tagjai (17–21 fő):

1. A párt elnöke, aki képviseli a pártot hazai és nemzetközi kapcsolataiban, elnököl az Országos Pártválasztmány és az Országos Elnökség ülésein.

2. A párt alelnökei, akik helyettesítik a párt elnökét.

3. A párt ügyvezető titkára, aki felelős a párt belső életének szervezéséért, a központi és a helyi pártszervek közötti kapcsolatokért; egyszemélyi felelős vezetője a központi apparátusnak.

4. A párt országgyűlési képviselőcsoportjának vezetője.

5. Az Országos Elnökség további tagjai; egyes tagjainak a testület országos titkári megbízatást ad.

29. szakasz

Az Országos Elnökség tagjainak megválasztási módja:

a párt elnökéről,

a párt alelnökeiről,

a párt ügyvezető titkáráról

a kongresszus személyre szólóan, többségi szavazással dönt. Ha az elnök tisztségének ellátására bármely okból képtelen, pártszavazással időközi választást kell tartani. A párttagság legalább 10 százalékanak kezdeményezésére bizalmi pártszavazást kell elrendelni.

Az országgyűlési képviselőcsoport maga választja elnökét.

Az Országos Elnökség további tagjait — a párt országgyűlési képviselőcsoportja vezetőjének kivételével — a kongresszus meghatározott létszámú zárt listák alapján választja. Önálló listát bocsáthat szavazásra a jelölőbizottság, illetve bármely kongresszusi küldöttséget. Az egyes listákon szereplők a listára leadott szavazatok arányában kerülnek a testületbe.

Az Országos Egyeztető Bizottság

30. szakasz

Az Országos Egyeztető Bizottság feladata és hatásköre:

1. Értelmezi az alapszabályt és őrködik a párttagok, országos és helyi szervek és egyéb közösségek alapszabály szerinti működésén; állást foglal abban, hogy egyes szervezeti lépések összhangban állnak-e az alapszabállyal.

2. Elősegíti a párt tagjai, a párttagok és a pártszervek, illetve a különböző pártszervek egymás közti viszonyában keletkező konfliktusok megoldását, az etikai vétségek megítélését.

3. Állást foglal a hozzá benyújtott panaszok ügyében.

4. Fellebbezési fórum fegyelmi ügyekben.

5. Meghatározza saját ügyrendjét.

31. szakasz

Az Országos Egyeztető Bizottság állásfoglalásai irányadóak a választott testületek és a pártszervezetek számára.

32. szakasz

Az Országos Egyeztető Bizottság beszámolási kötelezettséggel tartozik a kongresszusnak. Rendszeresen tájékoztatja az Országos Pártválasztmányt, az Országos Elnökséget és a párttagságot tevékenységéről és tapasztalatairól.

33. szakasz

Az Országos Egyeztető Bizottság elnökét a kongresszus — kongresszusok között az Országos Pártválasztmány — választja. Tagjait a megyei (budapesti) párttestületek delegálják. A bizottság tagjai nem lehetnek:

1. akik más választott párttiszséget töltenek be;
2. a párt országgyűlési képviselőcsoportjának tagjai;
3. a párt alkalmazottai.

A Központi Pénzügyi Ellenőrző Bizottság

34. szakasz

A Központi Pénzügyi Ellenőrző Bizottság ellenőrzi a párt vagyonának kezelését, a központi párt-szervek gazdálkodását, a számlavezetést.

35. szakasz

A párt javaival és pénzügyi eszközeivel való gazdálkodás célszerűségének megítélése a kongresszus és az Országos Pártválasztmány joga. A gazdálkodásról e fórumokon előterjesztésre kerülő tájékoztatókhoz és számszerű kimutatásokhoz csatolni kell a Központi Pénzügyi Ellenőrző Bizottság véleményét is.

36. szakasz

A Központi Pénzügyi Ellenőrző Bizottság a kongresszus által választott testület, és kizárólag a kongresszusnak felelős. Az Országos Pártválasztmányt az éves költségvetés tárgyalása során, évente egyszer, köteles tájékoztatni munkájáról.

37. szakasz

A Központi Pénzügyi Ellenőrző Bizottság önállóan határozza meg ügyrendjét és ellenőrzéseinek tárgyát, módját, ütemezését. Saját tagjai közül elnököt és titkárt választ. Munkáját szakapparátus segíti.

VI. A PÁRT ORSZÁGGYŰLÉSI, ILLETVE TANÁCSI CSOPORTJAI

38. szakasz

1. A párt országgyűlési képviselőnek (tanácstagnak) megválasztott tagjaiból országgyűlési csoportot (tanácsi csoportokat) kell alakítani. Az országgyűlési (tanácsi) csoport a törvényben előírt szabályok szerint működik.
2. A csoport saját tagjaiból elnököt és vezetőséget választ.
3. Az országgyűlési (tanácsi) csoport tagja
 - a) a választók érdekeit figyelembe véve részt vesz a párt vezető testületei állásfoglalásainak kimunkálásában;
 - b) közvetíti, képviseli a párt politikáját, kezdeményezéseit a törvényhozásban (tanácsokban).

39. szakasz

Az országgyűlési (tanácsi) csoport tagjainak joga, hogy

- a) bármely kérdésben tájékoztatást kérjen és kapjon a párt bármely szervétől, testületétől, tisztségviselőjétől;
- b) véleményt alkosson, állást foglaljon, illetve kezdeményezze a képviselő- (tanácstag-) csoport kollektív állásfoglalását minden olyan kérdésben, amely országgyűlési (tanácsi) szavazások útján dől el.

VII. AZ MSZMP TAGOZATAI

40. szakasz

1. A tagozatok a párttagok önkéntes alapon szerveződő, másodlagos közösségei. A pártszervezetekben a tagság egyes csoportjainak sajátos érdekei alapján alakíthatók meg.

2. A tagozatok állást foglalhatnak a pártszervezetek, -testületek előtt szereplő kérdésekben, véleményt nyilváníthatnak a párt politikájáról, illetve önálló javaslatokkal élhetnek. Döntési jogokat saját belső ügyeik alakításában gyakorolnak.

3. A tagozatok saját vezetőséget (vezetőt) választhatnak. A különböző pártszervezetekben működő, azonos jellegű tagozatok együttműködhetnek. Tevékenységük összehangolására helyi, megyei és országos szinten koordinációs tanácsot (bizottságot) hozhatnak létre.

4. A különböző szinten működő küldötttertekezleteken, képviseleti és vezető testületekben biztosítani kell a tagozatok, koordinációs tanácsok méltányos képviselését. A kongresszuson és az Országos Pártválasztmányban a tagozatokat képviselet illeti meg.

5. A tagozatok, illetve koordinációs tanácsaik működésének anyagi feltételeiről az adott szinten önállóan gazdálkodó párttestület gondoskodik.

VIII. A PÁRT KÖZPONTI LAPJA

41. szakasz

1. A párt központi lapja a Népszabadság.

2. A Népszabadság főszerkesztőjét a kongresszus (*alternatív szövegjavaslat: az Országos Pártválasztmány*) nevezi ki.

IX. A PÁRT GAZDÁLKODÁSA

42. szakasz

A párt tagdíjakból, pártoló tagok önkéntes anyagi támogatásából, a törvények által lehetővé tett saját bevételeiből és állami hozzájárulásból, valamint adományokból fedezi működésének költségeit. Bevételeinek növelése és vagyonának gyarapítása érdekében — törvényes keretek között — vállalatokat alapít és gazdasági vállalkozásokban vesz részt.

43. szakasz

Az alapszervezet működésével kapcsolatos kiadásokat részben a tagdíjaknak az alapszervezetnél maradó hányada (amelynek mértékéről az alapszervezetek és a helyi pártszervezetek szabadon állapodnak meg), részben egyéb (rendezvényekből, közhasznú munkából, támogatásból stb. származó) bevételek fedezik.

44. szakasz

A helyi pártszervezetek önállóan gazdálkodó jogi személyek. Kiadásait a tagdíjak meghatározott hányadából, egyéb bevételeikből és támogatásokból fedezik. Önálló vagyongazdálkodást folytatnak.

45. szakasz

A párt megyei (fővárosi) szervei önállóan gazdálkodó jogi személyek. Tevékenységük pénzügyi felelősségét a területükön működő helyi pártszervezetek hozzájárulásai, támogatások és egyéb bevételeik biztosítják. Önálló vagyongazdálkodást folytatnak.

46. szakasz

Az Országos Elnökség jogi személy, a párt gazdálkodásáról beszámolási kötelezettséggel tartozik az Országos Pártválasztmánynak.

A párt országos szervei, intézményei pártmozgalmat szolgáló működésének költségeit a párt által alapított gazdálkodó szervezetek adózott nyereségének átadott részéből, egyéb tevékenységből szár-

mazó bevételekből, adományokból, alapítványokból és közérdekű kötelezettségvállalásokból, állami támogatásból, indokolt esetben, meghatározott célra a tagsági díj egy részéből lehet fedezni.

47. szakasz

A jogi személyként működő pártszervezetek, pártszervek és intézmények a törvényekben meghatározott rend szerint kötelesek gazdálkodni. Önállóan szerezhetnek jogokat és vállalhatnak kötelezettségeket költségvetésük terhére. Költségvetésük a központi irányelveket figyelembe véve maguk állapítják meg. Gazdálkodásukról a párttagságnak beszámolnak.

48. szakasz

A tagdíjfizetés rendjét a kongresszus szabályozza.

(Megjegyzés: A 43., 44., 45. szakasz 1990. január 1-jétől lép életbe.)

X. A PÁRT ALKALMAZOTTAI

49. szakasz

1. A választott testületek munkáját politikai szakapparátus segítheti. A szakapparátus vezetőjét — ha az a testület tagja — a testületet létrehozó pártforum választja, más esetben a testület nevezi ki. A szakapparátus alkalmazottainak megbízásáról, foglalkoztatásáról az apparátus vezetője határoz.

2. A különböző szintű testületek apparátusai egymástól függetlenek, irányításuk kizárólag az őket létrehozó választott testületek joga.

3. A párt alkalmazottainak munkavállalói jogállását külön szabályzatban kell rögzíteni.

XI. ZÁRÓRENDELKEZÉSEK

50. szakasz

Az alapszabály minden párttagra, pártközösségre és választott testületre kötelező érvényű, egyúttal keretjelleghű: a benne foglalt elvek és szabályok alapján a döntési jogú pártforumok — sajátosságaiknak megfelelően — dönthetnek, illetve további szabályozást alkalmazhatnak.

51. szakasz

Az alapszabályt csak kongresszus vagy országos pártszavazás módosíthatja.

52. szakasz

Az alapszabályban nem szereplő, de a párt működéséhez elengedhetetlen további szabályozásokat a párttagság véleményének figyelembevételével az Országos Pártválasztmány hagyja jóvá.

(Megjegyzés: A párt működőképességének folyamatos fenntartása érdekében a párt Választási Szabályzatát most a kongresszus hagyja jóvá.)

4. sz. függelék

A REFORMKÖRÖK ÉS REFORMALAPSZERVEZETEK ORSZÁGOS TANÁCSKOZÁSÁN KÉSZÜLT ALAPSZABÁLY-TERVEZET

A párt szervezeti felépítésének és működésének alapelvei

(alapszabály)

Az alapszabály tervezetét a Reformkörök és Reformalapszervezetek Országos Tanácskozásának (Budapest, 1989. szeptember 2—3.) „Milyen pártot akarunk?” szekciója vitára bocsátja, és elfogadásra javasolja. A tervezet szellemiségével és fő tartalmi vonatkozásaival a plenáris ülés résztvevői egyetértettek.

Budapest, 1989. szeptember 3.

Szerkesztő Bizottság

I. Bevezetés

1. A párt neve: A párt nevét a kongresszusnak meg kell változtatni, a reformkörök és reformalapszervezetek országos értekezletének konkrét javaslata nincs.

2. A párt célja:

— olyan demokratikus társadalmi berendezkedés elérése, amelyben az emberek létbiztonságban élnek, szabadon gyakorolhatják emberi-állampolgári jogaikat, kifejleszhetik képességeiket, és ezek kiaknázásával biztosítják a társadalom mindenkori fejlettségi szintjén elérhető legemberibb létviszonyokat, jóléti körülményeket;

— az alapvetően személyes (fizikai és nem fizikai) munkavégzésük alapján jövedelemben részesülők érdekeinek képviselője;

— olyan társadalmi feltételek megteremtése, amelyek biztosítják a felzárkózás esélyét a társadalom periferiáján élők részére.

A párt magának vallja a szocialista—kommunista mozgalom történelmi céljait: az ember felszabadítását mindennemű elnyomás alól; az esélyegyenlőségen, társadalmi igazságosságon, szolidaritáson alapuló társadalom építését.

3. A párt politikai pártként a többpártrendszerre épülő demokratikus politikai intézményrendszer része, mely alkotmányos keretek között működik.

4. A párt tevékenysége:

— Társadalmi érdekek politikai programmá formálása.

— A program képviselőjére alkalmas személyek kiválasztódásának előmozdítása, a bejuttatásuk demokratikus választások újtán népképviselői szervezetekbe (országgyűlés, önkormányzati szervezetek stb.).

— A program megvalósulásában érdekelt egyének társadalmi öntevékenységének segítése.

5. A párt mindenben egyenjogú tagok önként szövetkező és tevékenykedő közössége. Tagjai egymással szolidaritást vállalnak.

6. A párt működését vezérlő alapelvek:

— Az önkéntesség.

— A párton belüli véleménynyilvánítás és a közös véleményt vallók együttes politikai fellépésének szabadsága. A közös véleményre épülő áramlatok nem válhatnak a párton belül elkülönült szervezetté.

— A demokrácia, azaz a tagság részvétele és a többség akaratának érvényesülése a párt politikájának formálásában.

— A testületeket a párttagok hozzák létre közös akaratuk kifejezésére, meghatározva és tiszteletben tartva döntési jogkörüket.

— A párttagok lelkiismereti szabadságának tiszteletben tartása.

II. A párt tagjai

1. A párt tagja lehet minden magyar állampolgár és letelepedési engedéllyel rendelkező személy, aki
 - személyes életvitele alapján alkalmas arra, hogy párttagok közösségének tagja legyen;
 - a párttörvény által engedélyezett alsó korhatárt elérte;
 - nem tagja más politikai pártnak;
 - elfogadja a párt szervezeti felépítésének és működésének alapelveit;
 - egyetért a párt mindenkori (a kongresszus által elfogadott) programjának főbb törekvéseivel;
 - tevékenységével (önként vállalt mértékben) elősegíti a program megvalósítását;
 - rendszeresen hozzájárul a mozgalom költségeinek fedezéséhez (tagdíjat fizet);
 - kéri felvételét a párt valamelyik alapszervezetébe és ez a közösség őt befogadja.
2. A párt tagja jogosult:
 - részt venni a párt politikájának kialakításában, a döntések meghozatalában, kezdeményezni;
 - részt venni a párt szervezeti életében;
 - választóként és választhatóként részt venni a testületek tagjainak, tisztségviselőinek, küldötteinak megválasztásában.
3. A pártoló tagság intézményét, a pártoló tagok jogait és kötelességeit melléklet szabályozza.

III. A párt alapszervezetei

1. Az alapszervezet legalább öt párttag önként vállalt közössége, mely a kongresszus által nem szabályozott kérdésekben tagjai döntése alapján szervezi tevékenységét.
2. Az alapszervezet döntéseit taggyűlésen hozza a jelenlévők egyszerű szavazattöbbségével. Kizárólag az alapszervezet jogosult dönteni a tagjaival kapcsolatos etikai-fegyelmi ügyekben, valamint a tagsági viszonytal kapcsolatos kérdésekben.
3. Az alapszervezet tagjaiból titkárt választ, aki
 - gondoskodik arról, hogy az alapszervezet rendezvényeiről (azok helyéről, időpontjáról, tervezett napirendjéről) a tagok kellő időben tudomást szerezzenek;
 - felel azért, hogy a tagdíjbevételek alapszervezetnél maradó része a tagok akaratával egyezően kerüljön felhasználásra;
 - felel azért, hogy a tagdíjbevételek továbbítandó része a területi és az országos pártszervekhez eljusson;
 - képviseli az alapszervezet tagságát minden olyan esetben, amikor a képviselettel az alapszervezet mást nem bíz meg.
4. Az alapszervezetek tevékenységüket munkaidőn és munkahelyen kívül végzik. Tagjai szerveződhetnek lakóterület, érdeklődési kör vagy egyéb szempontok alapján.
 - Javasolt a mindenkori országgyűlési képviselői, illetve a tanácsstagi körzeteket követő lakóterületi szerveződés.
 - Az egy munkahelyen dolgozó párttagok tevékenységük összehangolása érdekében egyeztető- és akciócsoportokat alakíthatnak.
5. Az alapszervezet megszűnik tagjainak elhatározása alapján, vagy ha a taglétszám 5 fő alá csökken.
6. Az alapszervezet működését (és tagjainak tagsági viszonyát) felfüggesztheti a területi pártválasztmány, fellebbezés esetén az Országos Pártválasztmány, amennyiben az alapszervezet tevékenysége nem egyeztethető össze a párt programjával, alapszabályával.
7. Az alapszervezet megszüntetéséről a területi pártértekezlet, fellebbezés esetén a kongresszus dönthet.
8. Az alapszervezet önálló jogi személy.
9. Az alapszervezetek jogosultak jelölt állítására.

IV. A párt területi szervezetei

1. Az alapszervezetek saját elhatározásuk alapján az egymással, illetve a párt országos szerveivel való együttműködésüket segítő területi szervezeteket hozhatnak létre. (Pl.: városonként, Budapesten kerületenként, vonzaskörzetenként, országgyűlési választókerületenként stb.) A tagdíjbevételek meghatározott részével biztosítják ezek működésének anyagi feltételeit.

2. A területi szervezet feladata az öt létrehozó alapszervezetek információseréjének és közös fellépéseinek, akcióinak egyeztetése, összehangolása, megszervezése, valamint az, hogy biztosítsa az alapszervezetek és az országos szervezetek közötti információáramlást.

3. A területi szervezet döntéseket csak saját magára nézve hoz, az öt létrehozó és fenntartó alapszervezetek (azaz a tagság) részére javaslatokat tesz. (Kivéve: III/6. és 7. pont.)

4. A területi pártértekezlet az egy területen nyilvántartott párttagság legfőbb fóruma, melyet minimum kétvétenként kell összehívni, de bármikor összehívhatja a területi pártelnökség, vagy a területi pártválasztmány, vagy a területen ténykedő párttagok legalább 10 százaléka.

A területi pártértekezleten a tagságot az alapszervezetekben közvetlenül választott (delegált) küldöttek képviselik, szavazati joggal. A területi pártelnökség és a területi pártválasztmány tagjai tanácskozási joggal rendelkeznek.

Minden területi pártértekezlet kötelező napirendi pontja a területi pártelnökség tagjaira vonatkozó titkos bizalmi szavazás.

A területi pártértekezlet joga utolsó napirendi pontként a 3—5 tagú területi pártelnökség megválasztása. A területi pártértekezletet követő 30 napon belül kerül sor pártszavazással a területi pártelnök megválasztására (az elnökség megválasztott tagjai közül). A területi pártértekezletet követő 30 napon belül kerül sor a területi pártválasztmány tagjainak delegálására, akiket a tagság közvetlenül választ meg. A területi pártválasztmány létszámának meghatározása a területi pártértekezlet feladata. A területi pártválasztmány és a területi pártelnökség beszámoltatása, valamint az eltelt időszak gazdálkodásának értékelése.

5. A területi pártválasztmány két területi pártértekezlet közötti időszakban tartja üléseit, legalább kéthavonta. A területi pártválasztmány üléseit a területi elnökség vagy a választmányi tagok 20 százaléka bármikor összehívhatja.

A területi pártválasztmány ülésein a területi pártelnökség tagjai tanácskozási joggal vesznek részt. A területi pártválasztmány feladata a területi pártmunka tapasztalatainak értékelése, általános irányvonalának megvitatása, a területi pártelnökség tevékenységének ellenőrzése, irányítása.

A területi pártválasztmány joga a területi pártelnökség döntéseinek felülbírálata.

A területi pártválasztmány tagjai munkájukat főmunkaidőn kívül, társadalmi megbízásban végzik.

6. A területi pártelnökség folyamatosan koordinálja a terület alapszervezeteinek (azaz tagságának) munkáját, és biztosítja a tagság és az országos pártszervezetek közötti kétrányú információáramlást.

A területi pártelnökség tagjai a területi pártválasztmány ülései közötti időszakokban képviselik a terület párttagságát.

Gyakorolják a munkáltatói jogokat a területi pártiroda (főállású) vezetője fölött.

A területi pártelnökség tagjai (a területi pártelnökség tagjai — a területi pártelnököt is beleértve) munkájukat főmunkaidőn kívül, társadalmi megbízásban végzik. A területi pártelnök szervezi, összehangolja a területi pártelnökség tagjainak munkáját.

7. A területi pártiroda vezetője gyakorolja a munkáltatói jogokat az iroda munkatársai fölött.

A területi pártiroda vezetője és munkatársai megbízásait a területi pártelnökségtől kapják. Feladatuk a területi pártelnökség és a területi pártválasztmány munkáját segítő szakpolitikai háttéranyagok előkészítése és adminisztratív teendők ellátása. Döntési és képviselői jogaikat a területi pártelnökség szabályozza.

A területi pártiroda vezetője és munkatársai a területi pártértekezleteken és a területi választmány ülésein tanácskozási joggal vesznek részt.

V. A párt országos szervezetei

1. A pártkongresszus a párt legfőbb fóruma, döntései az egész pártra (a párt valamennyi tagjára) nézve kötelezőek.

A pártkongresszuson a tagság által közvetlenül választással (delegálással) bejuttatott küldöttek rendelkeznek szavazati joggal. Az Országos Pártválasztmány és az országos pártelnökség tagjainak mandátuma a pártkongresszus megnyitáskor megszűnik. Ők a kongresszus tanácskozási jogú résztvevői.

A pártkongresszus legalább kétvétenként tanácskozik, de bármikor összehívhatja az Országos Pártelnökség, vagy az Országos Pártválasztmány, vagy a párttagság legalább 10 százaléka.

A pártkongresszus feladata a párt országos programjának elfogadása, szervezeti szabályzatának — alapszabályának — elfogadása vagy módosítása, a leköszönő Országos Pártválasztmány és Országos Pártelnökség beszámoltatása, valamint az eltelt időszak gazdálkodásának értékelése. A pártkongresszus utolsó napirendi pontként megválasztja a párt Országos Elnökségét, mely 5—9 tagból áll.

A pártkongresszust követő 30 napon belül kerül sor az Országos Választmány delegálására, akiket a tagság közvetlenül választ meg. Az Országos Pártválasztmány létszámának meghatározása a kongresszus feladata.

A pártkongresszust követő 30 napon belül kerül sor pártszavazással a párt országos elnökének megválasztására (az elnökség megválasztott tagjai közül).

2. Az Országos Pártválasztmány a párt vezető testülete. Két kongresszus közötti időszakban tartja üléseit, szükség szerint, de legalább háromhavonta.

Az Országos Pártválasztmány ülését az Országos Elnökség vagy a választmányi tagok legalább 20 százaléka bármikor összehívhatja.

Az Országos Pártválasztmány ülésein az Országos Elnökség tagjai tanácskozási joggal vesznek részt.

Az Országos Pártválasztmány feladata az Országos Elnökség ellenőrzése, irányítása, beszámoltatása, állásfoglalás a tagjai által lényegesnek ítélt kérdésekben.

Az Országos Pártválasztmány joga az Országos Elnökség döntéseinek felülbírálata.

Az Országos Pártválasztmány gyakorolja az országos pártsajtó vezető munkatársai fölötti munkáltatói jogokat. Az Országos Pártválasztmány tagjai munkájukat főmunkaidőn kívül, társadalmi megbízatásban végzik.

Az Országos Pártválasztmány önmagára és az Országos Elnökségre nézve kötelező döntéseket hoz, a tagság és a területi pártszervezetek részére javaslatokat fogalmaz meg.

3. Az Országos Elnökség folyamatosan koordinálja a párttagság, a területi és országos szervezetek munkáját. Önmagára nézve kötelező döntéseket hoz.

Az Országos Elnökség tagjai két pártkongresszus közti időszakban képviselik a pártot az országos szintű állami és társadalmi szervekkel, intézményekkel való kapcsolattartásban, illetve a párt nemzetközi kapcsolataiban.

Az Országos Elnökség tagjai munkájukat főállásban végzik, jövedelmüket a kongresszus állapítja meg.

Gyakorolják a munkáltatói jogokat az Országos Iroda (főállású) vezetője fölött.

A párt országos elnöke szervezi, összehangolja az Országos Elnökség tagjainak munkáját.

4. Az Országos Iroda vezetője gyakorolja a munkáltatói jogokat az Iroda munkatársai fölött.

Az Országos Iroda vezetője és munkatársai feladataikat az Országos Elnökségtől kapják. Feladatuk az Országos Elnökség és az Országos Pártválasztmány munkáját segítő szakpolitikai háttéranyagok előkészítése és az adminisztratív teendők ellátása. Döntési és képviselési jogaikat az Országos Elnökség szabályozza.

Az Országos Iroda vezetője a pártkongresszuson és az Országos Pártválasztmány ülésein tanácskozási joggal vesznek részt.

VI. A párton belüli választás és visszahívás alapelvei

1. Minden párttag bármely párttisztviszre megválasztható.

2. Minden párttag joga, hogy — közvetlenül vagy küldötte(i) útján — részt vegyen saját közössége vezetőinek, a választott testületek tagjainak és tisztségviselőinek jelölésében és megválasztásában. Joga, hogy a jelöltek nézeteinek ismeretében választhasson.

3. A választottak választóik által bármikor visszahívhatók.

4. A választott testületi tagság és valamennyi tisztség érvényességi idejét a választói fórum határozza meg, a szervezeti szabályzat előírásainak figyelembevételével.

5. A jelölések nyíltak, a választások titkosak.

6. A választások tisztaságának ellenőrzése a párttagság joga. A választásokkal kapcsolatos panaszokat az érintettektől függetlenül bizottságok vizsgálják ki.

VII. A döntéshozatal alapelvei

1. Területi, illetve országos pártszavazást kell tartani, ha azt kezdeményezi a

— pártértekezlet, illetve kongresszus, vagy a

— választmány, vagy az

— elnökség, vagy a

— tagság legalább 10 százaléka.

2. Döntés a megjelent jogosultak egyszerű szavazattöbbségével történik, amennyiben a jogosultak kellő időben értesültek a döntéshozatal lehetőségéről (időpontjáról, helyéről, tárgyáról).

3. A személyi kérdésekben titkos szavazással kell dönteni.

4. Tisztségviselő és küldött választásakor kötelező a többes jelölés. A választást lebonyolító bizottságok munkájában nem vehet részt tisztségviselő, a választáson indulni kívánó párttag és területi vagy Országos Iroda munkatársa.

VIII. A funkcióhalmazás tilalma

1. A párt tagjai egy időben csak egy tisztségviselői funkciót tölthetnek be.

2. A párt tisztségviselői nem tölthetnek be vezető funkciókat a törvényhozásban, a végrehajtásban, az igazságszolgáltatás területén, országos hatáskörű szervezetekben, intézményekben.

IX. A párt gazdálkodásának alapelvei

1. A párt bevételei az alábbiak:

- tagdíjbevételek,
- gazdálkodó tevékenység nyeresége,
- felajánlások (párttörvény szerint),
- költségvetési támogatás (párttörvény szerint).

2. A párt területi szervezetei és országos szervezete önálló jogi személy.

3. A tagdíj a párttag rendszeres és önkéntes hozzájárulása a párt működésének költségeihez. Mértékéről a párttag maga dönt. (Javasolt a nettó jövedelem egy és kettő százalék közötti összege.)

A tagdíjbevételek egy részét az alapszervezetek átutalják az általuk létrehozott területi szervezet folyószámlájára. Ennek mértékéről a területi pártértekezlet, felhasználásáról a területi elnökség dönt.

A tagdíjbevételek egy részét az alapszervezetek átutalják az országos szervezet folyószámlájára. Ennek mértékéről a pártkongresszus, felhasználásáról az Országos Elnökség dönt.

4. A gazdálkodó tevékenységből származó nyereség a keletkezés helyén kerül felhasználásra. (A területi, illetve az Országos Elnökség döntése alapján.)

5. A felajánlások ott és olyan célra használhatók fel, ahogy az a felajánló rendelkezéséből következik. Ha ez nem állapítható meg egyértelműen, a felajánlott összeget az országos szervezet folyószámlájára kell befizetni.

6. A költségvetési támogatás az országos szervezet folyószámlájára kerül. 20 százalékának felhasználásáról az Országos Elnökség dönt. 40 százalékát a párt jelöltjeként megválasztott országgyűlési képviselők létszámával arányosan kell a területi párszervezeteknek átutalni. 40 százalékát a párt a jelöltjeként megválasztott tanácsstagok létszámával arányosan kell a területi pártszervezeteknek átutalni.

7. A párt vagyona tagsági vagyon. A vagyon kezelése a területi szervezetek és az országos szervezet feladata. A vagyonnövekmény tudomásulvétele, a deficitesek gazdálkodás vagyonsökkentéssel történő kompenzálásának engedélyezése a területi pártértekezletek, illetve a kongresszus joga.

8. A gazdálkodás folyamatos ellenőrzésére a kongresszus, illetve a területi pártértekezletek bizottságokat kérnek fel. A bizottság tagjai semmilyen párttiszséget nem tölthetnek be és nem lehetnek az országos vagy területi pártirodák főállású munkatársai.

A bizottság jogosult az országos, illetve területi pártválasztmány összehívására.

A bizottság tagjai tanácskozási jogú résztvevői a kongresszusnak, a területi pártértekezleteknek, illetve a választmányok üléseinek.

X. Zárórendelkezések

1. A párt szervezeti szabályzata — alapszabálya a XIV. kongresszus plenáris ülésén történt elfogadásától lép hatályba.

2. Ennek módosítása csak a kongresszus döntése, vagy országos pártszavazás határozata alapján történhet meg.

Javasolt mellékletek:

- A párt választási szabályzata
- A párt gazdálkodási rendje
- Fegyelmi-etikai szabályzat
- Pártoló tagsági viszony szabályozása

Géppel írott tisztázat fénymásolata

5. sz. függelék

[Révészné Kéri Anna írásban beadott hozzászólása]

1. résznél: Nem lehet kihagyni a másfél év hiányosságaiból, hogy a KB nagyon sok politikai lehetőséget elmulasztott:

- Nagy Imre ügye kicsúszott a kezünkből,
- nem tudtunk nyilvánosságot adni munkánknak (néha óvatos nyitás a tagság felé, másrészt elzárkózás)

Az alapszervi tájékoztatóban nem jelentek meg a viták. Ebben önvizsgálatot kell tartani, hisz a KB ellen irányuló támadások egyik pontja.

2. Tézisek a munkaprogramhoz: 14. és 15. oldal, 3. és 4. pontban a régi beidegződések jelennek meg a centrum kérdésében.

A politikai platform a jövőbeni pártélet központi, meghatározó eleme. Ezzel törhetjük át azt a bűvös kört, amely a párt eddigi, centrumra és szárnyakra (más szóval „jobb” és „baloldal”-ra) tagozódásából következett. Ez a két oldal közötti lavírozás centrumhelyzete megmerevítették, rugalmatlanná tették a pártot. *[sic!]* Lehetővé kell tehát tenni a politikai platformok demokratikus és nyilvános küzdelmét a párt adott időszakra vonatkozó irányvonalának meghatározásáért. A meghatározó platform vagy platformkompromisszumok csak addig foglalhatják el ezt a pozíciót, amíg elképzeléseik és tetteik megegyeznek a valóság mozgásával. A politikai platformok létrehozása és támogatása minden párttag joga, így elérhetjük, a tagság valóságosan is kilépjen a végrehajtói szerepből.

Ebből az elgondolásból találok vitatottnak ezt a két fejezetet. Mindent szabályozni és leírni akar.

Mit akarunk a centrumba helyezni: a „párt józan többségét”. Ez a többség a legbizonytalanabb, tanácstalanabb, történelmi múltjában sértett és hallgatag többség.

Régi elvet akarunk feleleveníteni: tömegekben gondolkodunk. A látszólag közepén levő tömeg egy holdudvar. Ők a sodródó tömeg. Ez a régi struktúrát veti fel, amelyre pedig kimondtuk, hogy meg kell változtatnunk.

Ezért ezt a fejezetet reálisan kell átdolgozni.

Révészné Kéri Anna

Kézzel (tollal) írott fogalmazvány

6. sz. függelék

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL
ELNÖK

Major László elvtársnak,

Magyar Szocialista Munkáspárt
Központi Bizottságának Irodája
Budapest

Kedves Major Elvtárs!

Tekintettel arra, hogy a Központi Bizottság szeptember 12-i ülésének 2/b napirendjén szereplő témáját rendkívül fontosnak tartom, ezért ahhoz írásban is kifejezem véleményemet. Elnézést kérek a szokatlan terjedelméért, de ezt talán indokolja, hogy a téma kiemelkedő jelentőségű.

A „Történelmi utunk tanulságai”, valamint „Az MSZMP programnyilatkozata” vitaanyagként megjelent tervezeteket a további munka számára, mint kiinduló platformot, főbb vonásaiban elfogadhatónak tartom. Az átdolgozás során azonban megfontolásra ajánlom a következőket:

1. A történelmi tanulságokat, illetve a programba felveendő feladatokat célszerű lenne egy — a két témát szerves egységként kezelő — dokumentummá összefoglalni. A múlt fogyatékoságainak, problémáinak, hibáinak a bemutatása mellett a valóságnak megfelelően nagyobb teret és szerepet kell juttatni az elért eredményeknek. A dokumentumok jelenleg nagyon szerényen foglalkoznak a történelmi eredményekkel, indokolatlanul túlsúlyos, ezért talán kedvezőtlen irányba orientáló a problémák és hibák bemutatása. Úgy vélem, hogy nem lehet eséllyel indulni a választásokon, ha a választási kampány során az MSZMP pellengérré állítja saját magát. Az elmúlt fél évszázad során és különösen az elmúlt harminc évben korszakos, történelmi eredmények is születtek. Ezek hangsúlyozott szerepeltesét a dokumentumokban nemcsak a tárgyilagos helyzetértékelés igénye veti fel, hanem az is, hogy a jövőre vonatkozó hiteles, de főleg elfogadható programot lehessen felvázolni. Ez nemcsak az MSZMP, hanem az egész magyar nép érdeke is.

2. A párt programnyilatkozatának megfogalmazása során megoldandó a közérthetőség, tömörség követelményének összeegyeztetése a tudományosság és az objektivitás követelményeivel. A dokumentumokban az előbbiek dominálnak, az utóbbiak erősítése érdekében mind az érvanyagot, mind pedig a feladatkijelölést gazdagítani kellene. Be kellene mutatni, hogy az ország fejlődését az elmúlt negyven év során mennyiben motíválta a világgazdaság tudományos-műszaki fejlődésének objektív jellege, miként tudott, vagy nem tudott reagálni az e téren lezajlott forradalmi jellegű változásokra, és e változásokból milyen objektív tendenciák és követelmények adódnak. Arra is indokolt lenne kitérni, hogy a nemzetközi gazdasági és politikai erőviszonyok változása miként befolyásolta a magyar fejlődést, és a jövőben e tekintetben milyen objektív tendenciákra kell tekintettel lenni.

3. Erősítendőnek tartom a dokumentum elméleti-ideológiai megalapozottságát is. Célszerű lenne bemutatni, hogy az elmúlt történelmi időszakban társadalmi-gazdasági fejlődésünk milyen nemzetközi és hazai ideológiákhoz kötődött, a követett ideológiánk hogy viszonyult a szocialista eszmei értékek alapelemeihez és azok konkrét változásaihoz, megvalósítási módjaihoz.

4. Az előbbiekkal összefüggésben markánsabban lenne célszerű megfogalmazni a program szocialista, kommunista tartalmát, nevezetesen azt, hogy mennyiben épít a szocializmus eszmei értékeire, azok közül mit vall magáénak, miben kíván változtatni, egyáltalán markánsabban megfogalmazni a pártprogramnak a szocialista eszmékhez kötődő ideológiai tartalmát. Ez egyben feloldhatná a dokumentum ma még meglévő jellemzőjét, hogy nem domborodik ki elég határozottan, kinek a programja, melyek a sajátosságai, és mennyiben határolódik el más pártok, politikai irányzatok platformjától. Egy többpártrendszerű, pluralista társadalmi berendezkedésű közéletben e követelmények különösen nagy jelentőséggel bírnak.

5. A dokumentum nem, vagy csak érintőlegesen foglalkozik az átmenet kérdéseivel, nevezetesen a demokratikus szocializmusba való békés, fokozatos átmenet kérdésével. Megítélésem szerint ez a társadalmi és gazdasági stabilitás szempontjából kulcskérdés. Ahhoz, hogy az átmenet sikeres, és különösen ahhoz, hogy békés legyen, számos feltétel szükséges. Ezek közül a legfontosabbra a programban is utalni szükséges. Véleményem szerint a feltételeket két kérdés köré lehet csoportosítani:

— egyik a megfelelő jogi és intézményi garanciák, amelyeket az Alkotmányban kell rögzíteni, és az Alkotmányt népszavazással elfogadtatni;

— a másik, hogy a következő néhány évre egy konkrét gazdasági program kerüljön összeállításra, elsősorban a reformok kritikus tömegének megvalósítására, valamint a súlyos adósságválság kezelésére. E programot el kell fogadtatni a társadalmi és gazdasági folyamatokat érdemben befolyásolni képes érdekcsoportokkal, pártokkal. Ez utóbbi feltétel hiányában reális a veszély, hogy nemcsak a gazdaság, de az ország is kormányozhatatlanná válik.

A békés átmenet nem valósítható meg külföldi (mind keleti, mind nyugati) támogatás nélkül. Támogatásra azonban csak egy szigorú gazdaságpolitikai program kidolgozása és belső elfogadtatása esetén számíthat az ország.

6. Javaslom, hogy a párttal foglalkozó rész ne csak azt domborítsa ki, hogy az új feltételek között minőségileg más pártszervezési elvekre, felépítésre és működésre van szükség, de azt is, hogy elemi követelmény a párt akcióképességének megőrzése, erősítése. Ez a platformszabadság olyan értelmezését tételezi fel, hogy a többségi támogatást elnyert platform alapján a párt tagjai a végrehajtás során egységesen lépnek fel, azt aktívan képviselik minden szinten. A párt megújulásának kulcskérdése ebből következően: a demokratikus, alulról jövő építkezés, a párttagság véleményén és beleszólásán alapuló politizálás miként párosul az akcióképességre mozgósító erővel.

Az előbbieken jelzett javaslatok alátámasztására mellékelem a részletesebben is kifejtett ajánlásaimat a programtervezet véglegesítéséhez.

Budapest, 1989. szeptember 8.

Hoós János [s.k. aláírás]

7. sz. függelék

MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA
Pártpolitikai Osztálya

BELSŐ HASZNÁLATRA!
Grósz Károly [s. k. aláírás]
KB/173.

JAVASLAT

a Központi Bizottságnak
a kongresszus napirendjére és ügyrendjére

(tervezet)

I.

A Központi Bizottság 1989. október 6-ra összehívta az MSZMP kongresszusát és a következő napirendi pontok megtárgyalását kezdeményezi:

- I. A Központi Bizottság beszámolója a politikai helyzetről és a tennivalókról
- II. Javaslat a párt programnyilatkozatára
- III. Javaslat a párt alapszabályára
- IV. A párt országos testületeinek és tisztségviselőinek megválasztása.

II.

A KONGRESSZUS RÉSZTVEVŐI

A változat:

- a tagság által 600 párttagonként választott teljes jogú küldöttek;
- küldötti joggal a Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság tagjai;
- tanácskozási jogú meghívottak (I., II., III., IV. napirendi pontnál);
- a kongresszus vendégei (I., II., III. napirendi pontnál).

B változat:

- a tagság által 600 párttagonként választott teljes jogú küldöttek;
- szavazati jog nélkül a Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság küldöttnek nem választott tagjai;
- tanácskozási jogú meghívottak (I., II., III., IV. napirendi pontnál);
- a kongresszus vendégei (I., II., III. napirendi pontnál).

C változat:

- a tagság által 600 párttagonként választott teljes jogú küldöttek;
- az I., II. és III. napirendi pont tárgyalásán teljes joggal, a IV. napirendi pontnál tanácskozási joggal a Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság küldöttnek nem választott tagjai;
- tanácskozási jogú meghívottak (I., II., III., IV. napirendi pontnál);
- a kongresszus vendégei (I., II., III. napirendi pontnál).

III.

A KONGRESSZUS SZERVEZETE

1. Kongresszusi küldöttsoportok

1.1 A küldöttsoportok megalakítása:

Megalakításuknak az a célja, hogy elősegítsék a küldöttek kongresszusra való felkészülését, érdekeik feltárását és megfogalmazását. Segítsék tapasztalataik kicserélését és biztosítsák folyamatos tájékoztatásukat. Tartsanak kapcsolatot a kongresszus előkészítő szerveivel. Ennek révén tegyék lehetővé egyes markáns nézetkülönbségek előzetes, a kongresszusi időkeretet kímélő kezelését.

Küldöttsoportok területi alapon és a nyilvánosan működő, országos áramlatok szerint egyaránt alakulhatnak. A küldött szabadon kezdeményezheti küldöttsoport alakítását, illetve csatlakozhat bármelyik bejelentett küldöttsoporthoz. Csatlakozásával egyidejűleg megszűnik addigi küldöttsoport tagsága, mert egy küldött csak egy küldöttsoportnak lehet a tagja.

A megyei (budapesti) küldöttsoportok a kongresszus előkészítése során a küldöttek megválasztásával létrejönnek, az áramlatok szerinti csoportok megalakítására legkésőbb szeptember 24-ig kerüljön sor. Ezzel kialakul a kongresszus alapstruktúrája. (A küldöttsoportok megalakulását, létszámát, névsorát, vezetőjét és szóvivőit 48 órán belül a mandátumvizsgáló bizottságnak kell bejelenteni.)

Küldöttsoport legalább 50 taggal a kongresszus ideje alatt is alakítható. Létrejöttét, létszámát, névsorát, vezetőjét és szóvivőit mindennap 22.00 óráig kell bejelenteni a kongresszus elnökségének.

A küldöttsoportok létszámcsökkenés esetén is, munkaképességük alsó határáig — 5 fő — rendelkeznek a küldöttsoportosi jogosítvánnyal.

A küldöttsoport vezetőt és szóvivőket választ. Vezetője közvetíti a kongresszus elnökségéhez a küldöttsoport — kongresszus menetével kapcsolatos — észrevételeit, javaslatait, valamint kapcsolatot teremt az elnökség és a küldöttsoport között. Vezeti a küldöttsoport üléseit. A csoport felhatalmazásával állást foglalhat a nevében. A küldöttsoportok a tárgyalat témákkal kapcsolatos állásfoglalásaikat, javaslataikat vezetőjük vagy szóvivőik útján ismertetik a kongresszus előkészítése során, illetve a kongresszus alatt.

1.2. A küldöttsoportok tagjai:

A küldöttsoportok a kongresszus előtt és alatt bármikor összehívhatók. Ezt vezetőjük, szóvivőik vagy tagjaik, illetve a kongresszus elnöksége kezdeményezhetik.

Amennyiben a küldöttek legalább 10%-át képviselő küldöttsoport(ok) konzultációs szünetet kér(nek), akkor az elnök maximum 20 perc időtartamú szünetet köteles elrendelni. Amennyiben kevesebben kezdeményezik, akkor az elnök erről köteles vita nélkül szavazást elrendelni.

A küldöttsoportok joga, hogy a politikai, az ügyrendi és a személyi ügyekkel kapcsolatban indítványokkal, javaslatokkal, ennek megfelelően határozatkezdeménnyezéssel forduljanak a kongresszushoz. Javaslataikat az elnök vitára, illetve vita nélkül szavazásra bocsátja. Kezdeményezéseit, javaslatait vezetőjük és választott szóvivőik képviselik.

A küldöttsoportok legalább 1–1 főt delegálhatnak

az ügyrendi bizottságba,
a szavazatszámoló bizottságba,
a jelölőbizottságba
a szerkesztőbizottságokba és
a fellebbviteli bizottságba.

(A 100 tagot elérő küldöttszoportok 2–2 főt, illetve minden további 50 tag után újabb 1–1 főt delegálhatnak a munkabizottságokba.)

2. A kongresszus munkabizottságai

2.1. Ügyrendi Bizottság:

Feladata a kongresszus ügyrendjére vonatkozó javaslat kialakítása, az elnökség munkájának segítése. A kongresszus ideje alatt állást foglal és javaslatot tesz az elnökségnek a kongresszusi ügyrend érvényesítésével kapcsolatos panaszok, észrevételek ügyében.

Elnökét a Központi Bizottság előzetesen bízza meg, tagjait az ügyrendi kérdésekben jártas, hazai és nemzetközi tapasztalatokkal rendelkező küldöttek közül a küldöttszoportok delegálják. Az elnök végső felhatalmazását a kongresszustól kapja.

2.2 Mandátumvizsgáló Bizottság:

Feladata a küldöttválasztás szabályosságának felügyelete és ellenőrzése, a mandátumok érvényességének megállapítása, a küldöttek, a küldöttszoportok és szóvivők nyilvántartása, a tanácskozás megkezdése előtt a küldöttek regisztrálása. Döntései ellen a kongresszushoz lehet fellebbezni.

Elnökét és tagjait a Központi Bizottság előzetesen bízza meg.

Megbízata a kongresszusnak tett jelentés elfogadásával befejeződik.

2.3 Szerkesztőbizottságok:

Napirendi pontként külön-külön szerkesztőbizottság működik.

Feladatuk az előzetes dokumentumok és hozzászólások, indítványok alapján javaslatot tenni a kongresszus döntéseire. Az érdemi politikai kérdésekre vonatkozó alternatívákat konkrét szövegezésben, írásban terjesztik a plenáris ülés elé. Üléseiket úgy kell ütemezni, illetve nyilvánossá tenni, hogy abban a módosító indítványt tevő küldöttek részt vehessenek. Szükség esetén megbízzák tagjaikat egy-egy konkrét kérdés véleményeztetésére a küldöttszoportokban. Tagjait a küldöttszoportok delegálják. Munkájukat a napirendi pontok előadói vezetik.

2.4 Jelölőbizottság:

Feladata, hogy a kongresszust megelőzően összegyűjtse a küldöttek javaslatait a választott tisztségek betöltésére, amelyeket a küldöttszoportok rendelkezésére bocsát állásfoglalásra. Ezek figyelembevételével kialakult javaslatát a kongresszus elé terjeszti. A kongresszus ideje alatt folyamatosan működik.

(Megjegyzés: munkájának további szabályait a személyi kérdések eldöntésének módja határozza meg.) Elnökét a Központi Bizottság előzetesen bízza meg, tagjait a küldöttszoportok delegálják. Az elnök végső felhatalmazását a kongresszustól kapja.

2.5 Szavazatszámoló Bizottság:

Feladata, hogy minden határozathozatalnál számlálja a szavazatokat, ellenőrizze a szavazásokat és hitelesítse eredményüket.

Tagjait a küldöttszoportok delegálják, elnökét a kongresszus választja.

2.6 Fellebbviteli Bizottság:

Feladata a kongresszus illetékességébe tartozó fellebbezések, egyedi indítványok vizsgálata és döntésre a kongresszus elé terjesztése.

Elnökét és néhány tagját a Központi Bizottság előzetesen megbízta, további egy-egy tagot a küldöttszoportok delegálnak. Végső felhatalmazását a kongresszustól kapja.

3. Elnökség:

A kongresszus elnöksége a párt elnökségének tagjaiból, a kongresszusi szervezőbizottság vezetőjéből, a kongresszusi munkaszervezetek vezetőiből, a levezető elnökökből és a kongresszusi szóvivőből, valamint a küldöttsocportokkal kapcsolatot tartó elnökségi tagból áll.

Feladata: vezeti a kongresszus munkáját, megteremti és biztosítja a kongresszus jogszerű működésének feltételeit, óvja a kongresszus politikai tekintélyét. Dönt, illetve kezdeményezi a kongresszus állásfoglalását az ügyrendben nem szabályozott kérdésekben. Kapcsolatot tart a küldöttsocportokkal, szükség esetén összehívhatja a küldöttsocport-vezetőket, illetve kezdeményezheti a nyilvánosság korlátozását (zárt ülést). Munkáját az ügyrendi bizottság segíti.

Az elnökség tagjait a kongresszus választja meg. (Személyi javaslat a mellékletek között.)

Levezető elnökök feladata: a kongresszus munkájának ügyrend szerinti vezetése, a konstruktív vita kibontakoztatása, a szigorú tárgyszerűség megtartatása, a kompromisszumok kialakításának elősegítése. Munkabeosztásukat a kongresszus elnöksége határozza meg.

IV.

A KONGRESSZUS MUNKAAPPARÁTUSA

A Szervezési és Technikai Bizottság a kongresszus apparátusi munkaszervezete. Gondoskodik a kongresszus egészének és választott szerveinek munkafeltételeiről.

A bizottság keretében működnek:

- a kongresszus bizottságait segítő, kiszolgáló munkacsoportok;
- a kongresszus elnöksége és a küldöttsocportok összekötői;
- a küldöttek folyamatos informálását, tájékoztatását biztosító munkacsoportok;
- a kongresszus technikai lebonyolításának szervezői.

V.

A KONGRESSZUSI VITA ÉS A HATÁROZATHOZATAL RENDJE

(Az I., II., III. napirendi pontok esetében)

1. A kongresszus határozatképes, amennyiben a mandátummal rendelkező küldöttek több mint kétharmada jelen van. A határozatképességet a mandátumvizsgáló bizottság, illetve későbbiekben a szavazatszámoló bizottság jelentése alapján a levezető elnök állapítja meg.

2. Az egyes napirendi pontoknak a Központi Bizottság által megbízott előadói az előzetesen írásban kiküldött előterjesztésekhez szóbeli kiegészítést tehetnek. A felvetődő kérdésekre választ adnak. A vita lezárása előtt reagálhatnak az elhangzottakra, javaslatot tehetnek a vita lezárásának módjára. A vita alapján a döntési javaslatok előterjesztése a szerkesztőbizottság feladata.

3. A dokumentumok vitája a küldöttsocportokban és a kongresszus plenáris ülésein zajlik.

3.1 A plenáris ülésen

A változat:

témakörönként minden küldöttsocport jogosult legalább egy hozzászólási lehetőség igénybevételére.

B változat:

a vitára rendelkezésre álló teljes időt a küldöttsocportok között létszámarányosan kell felosztani. A kapott időkeret felhasználásáról a küldöttsocportok saját hatáskörükben, közösen döntenek. Az időkeret adta további hozzászólási lehetőségeket sorsolással kell eldönteni a szólásra jelentkezők között.

A hozzászólások sorrendjét

A változat:

naponta sorsolással kell eldönteni, amelyet az elnökség a küldöttsocport-vezetők jelenlétében végez el.

B változat:

az elnökség a küldöttszoportok vezetőivel történt konzultáció alapján határozza meg.

Egy hozzászólás

A változat:

legfeljebb 5 perc lehet.

B változat:

legfeljebb 7 perc lehet.

3.2 A küldöttszoportok állásfoglalásaikat szótöbbséggel hozzák, vezetőjük és szóvivőik útján ismertetik a kongresszussal, vagy írásban eljuttatják a szerkesztőbizottságokhoz. Amennyiben a küldöttszoport tagjainak legalább 20%-a által támogatott kisebbségi vélemény is megfogalmazódott, azt is csatolni kell az állásfoglaláshoz.

3.3 Minden küldött joga — beleértve a küldöttszoport vezetőjét és a szóvivőket is —, hogy saját nézeteit, álláspontját, javaslatait kifejtse, illetve írásban benyújtsa a szerkesztőbizottságokhoz, azokat a kongresszus ideje alatt a küldöttek számára hozzáférhetően nyilvánosságra hozza, s hogy indítványaihoz támogató aláírásokat gyűjtsön. Az írásos hozzászólások teljes értékű véleménynyilvánítások, azokat a szerkesztőbizottságok kötelesek figyelembe venni.

4. A kongresszus az I., II., III., napirendi pontot — az alább felsorolt — négy tematikus témakörben tárgyalja:

— a párt jellege, működési elvei és alapszabálya;

— a párt álláspontja Magyarország társadalmi fejlődéséről (a párt felfogása a demokratikus szocializmus magyarországi megvalósításáról, a jogállamiság kiteljesítéséről és garanciáiról, a tulajdonviszonyokról, az elosztási viszonyokról, a közösségek és egyének szabad fejlődésének biztosításáról, hazánk fejlődésének nemzetközi feltételeiről);

— a gazdasági kibontakozás stratégiája, a párt álláspontja az ország gazdasági helyzetéről;

— a párt álláspontja az oktatás, tudomány és a művelődés fejlesztéséről, az alkotó szellemi munka jelentőségéről nemzeti feladataink megvalósításában.

5. A határozathozatalokor előbb a módosító indítványokról kell dönteni. A szerkesztőbizottságok által elfogadásra ajánlott javaslatokról, ha a helyszínen észrevétel nem merül fel, együtt kell szavazni. Egyenként kell szavazásra bocsátani a szerkesztőbizottságok által nem támogatott olyan javaslatokat, amelyek a küldöttszoportoktól érkezett kollektív javaslatok, vagy a küldöttek legalább 10%-ának aláírásával támogatott egyéni indítványok.

A határozathozatal során a levezető elnök csak ügyrendi, illetve a szerkesztőbizottságok munkáját érintő kérdésekben adhat szót. Az előterjesztett javaslatokról további vitára ekkor már nincs lehetőség.

6. A kongresszus nyílt szavazású döntéseit az érvényes mandátummal rendelkező küldöttek több mint felének egyetértésével hozza.

7. Néhány olyan kérdésből is indokolt a kongresszus állásfoglalása, amelyek átmeneti politikai viszonyainkból fakadnak és nem tartoznak a kongresszusok szokásos témaköréhez, pl. pártvagyon, választásokra való felkészülés kérdései stb. Ezek kezeléséről, megvitatásuknak a tárgyalási rendbe való beillesztéséről, a róluk való határozathozatal időzítéséről, a javaslatoktól függően az ügyrendi bizottság előterjesztése alapján, a kongresszus elnöksége dönt.

VI.

A KONGRESSZUSON LÉTREHOZANDÓ ORSZÁGOS TESTÜLETEK ÉS TISZTSÉGVEISELŐK MEGVÁLASZTÁSÁNAK MÓDJÁ

(mellékletben)

VII.

A KONGRESSZUS IDŐRENDJE

- Október 5-én** (a kongresszus előestéjén)
- 18.30— A kongresszus küldöttei a Batthyány-örökmécsesnél rövid megemlékezésen vesznek részt
- Október 6-án**
- A kongresszust Nyers Rezső elvtárs nyitja meg és elnököl a kongresszusi ügyrend elfogadásának befejezéséig.
- 08.30—08.45 Megnyitó
- 08.45—09.00 Mandátumvizsgáló Bizottság jelentése (ennek keretében — vita nélküli szavazással — döntés a KB és a KEB nem küldött tagjainak státusáról)
- 09.00—11.00 A kongresszus elnökségének és munkaszerveinek megválasztása
A kongresszus programjának (időrendjének) és ügyrendjének elfogadása
- 11.00—11.30 Szünet
- 11.30—13.00 Az írásos előterjesztések szóbeli indoklása
- I. A Központi Bizottság beszámolója a politikai helyzetről és a tennivalókról
- II. Javaslat a párt programnyilatkozatára
- III. Javaslat a párt alapszabályára (ez egyben a párt jellegéről, működési elveiről és alapszabályáról folytatott vita bevezetője is)
- 13.00—15.00 Ebédszünet
- 15.00—18.00 *Vita*
A párt jellege, működési elvei és alapszabálya
- 18.00—18.30 Szünet
- 18.30—21.00 *A vita folytatása*
A párt jellege, működési elvei és alapszabálya
- Határozathozatal a párt alapszabályáról*
(Tételes szavazás a párt alapszabályára vonatkozó módosító indítványokról a küldöttek javaslatai és a szerkesztőbizottságok állásfoglalásai alapján.
A párt alapszabálya véglegesített teljes szövegének elfogadása.)
- Október 7-én**
- 08.30—10.00 *Vita*
A párt álláspontja Magyarország társadalmi fejlődéséről (a párt felfogása a demokratikus szocializmus magyarországi megvalósításáról, a jogállamiság kiteljesítéséről és garanciáiról, a tulajdonviszonyokról, az elosztási viszonyokról, a közösségek és egyének szabad fejlődésének biztosításáról, hazánk fejlődésének nemzetközi feltételeiről)
- 10.00—10.30 Szünet
- 10.30—13.00 *A vita folytatása*
A párt álláspontja Magyarország társadalmi fejlődéséről
- 13.00—15.00 Ebédszünet
- 15.00—18.00 *Vita*
A gazdasági kibontakozás stratégiája, a párt álláspontja az ország gazdasági helyzetéről
- 18.00—18.30 Szünet

18.30—21.00 *A vita folytatása*
A gazdasági kibontakozás stratégiája, a párt álláspontja az ország gazdasági helyzetéről

Október 8-án

08.30—10.00 *Vita*
A párt álláspontja az oktatás, a tudomány és a művelődés fejlesztéséről, az alkotó szellemi munka jelentőségéről nemzeti feladataink megvalósításában

10.00—10.30 Szünet

10.30—13.00 *A vita folytatása*
A párt álláspontja az oktatás, a tudomány és a művelődés fejlesztéséről, az alkotó szellemi munka jelentőségéről nemzeti feladataink megvalósításában

13.00—15.00 Ebédszünet

15.00—16.00 A Fellebbviteli Bizottság jelentése

16.00—21.00 *Határozathozatal a párt programnyilatkozatáról*
(Tételes szavazás a párt programnyilatkozatára vonatkozó módosító indítványokról a küldöttek javaslatai és a szerkesztőbizottságok állásfoglalásai alapján.
A párt programnyilatkozata véglegesített teljes szövegének elfogadása.)
Határozathozatal az esetleges egyéb javaslatokról, indítványokról.

Október 9-én

08.30— A párt országos testületeinek és tisztségviselőinek megválasztása

A javasolt időrend feltételezi, hogy a küldöttcsoportok megalakulásuktól kezdve lényegében folyamatosan működnek és állandó kapcsolatot tartanak a kongresszus előkészítő szerveivel. Ennek révén az ügyrenddel, az alapszabály-tervezettel stb. kapcsolatos markáns nézetkülönbségek kellő időben megjelennek ahhoz, hogy a kongresszusi időkeret lényeges terhelése nélkül, már előzetesen kezelhető legyenek.

A részletes időrendet a napi forgatókönyv tartalmazza. Ebben az igényeknek megfelelően kapnak lehetőséget a küldöttcsoportok a menet közbeni tanácskozásra.

Budapest, 1989. szeptember 6.

8. sz. függelék

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGA

Szigorúan titkos!
Grósz Károly [s. k. aláírás]
KB/176.

JAVASLAT

a Központi Bizottságnak
a fegyveres erőkből és testületekben az MSZMP
szerveződésének egyes kérdéseire

A fegyveres erőkből és testületekben mintegy 40 000 párttag dolgozik. E területeken a párt szerveződése és irányítási rendje az érintett szervek felépítésének megfelelően, arra épülve alakult ki. A tagság és a vezetés körében az általános társadalmi, politikai helyzet mellett kiemelt figyelem irányul a pártszervezetek jövőjét érintő kérdésekre. A témakörrel kapcsolatban az egységes álláspont hiánya miatt bizonytalanság, zavar és esetenként ingerültség jelei is mutatkoznak.

A problémák feloldására és a helyzet egyértelmű tisztázására szükséges, hogy a kongresszusi felkészülés keretében az MSZMP vezető testületei *állást foglaljanak* a párt és a fegyveres szervek kapcsolatának elvi tételeiben és ennek alapján *ajánlást tegyenek* a pártszervezési irányítási kérdésekben.

I.

Főbb elvi kérdések

1. A demokratikus jogállam megteremtése szükségessé teszi a fegyveres erők és testületek, valamint a politikai pártok viszonyának egyértelmű rendezését. E területen is következetesen végig kell vinni a párt- és állami funkciók, a feladat- és hatáskörök szétválasztásának folyamatát. Az e kérdésekkel összefüggő politikai és jogi szabályozásról a megállapodások kialakítása jelenleg folyik a háromoldalú egyeztető tárgyalásokon.

A fegyveres erők és testületek státusát az Alkotmány folyamatban lévő módosítása keretében kell tisztázni. A most formálódó szabályozástervezet lényegi tételei a következők:

— a fegyveres erők (a honvédség és a határőrség) rendeltetése, alapvető kötelessége a haza katonai védelme;

— a rendőrség feladata az állam és közbiztonság, valamint a belső rend védelme;

— a fegyveres erők irányítására — az Alkotmányban és külön törvényben meghatározott keretek között — az Országgyűlés, a későbbiek során megválasztandó köztársasági elnök, a Honvédelmi Tanács, a Minisztertanács és az illetékes miniszter jogosult.

2. A pártok működéséről és gazdálkodásáról készülő törvénytervezet a tervek szerint a következő pontokon érinti a pártok munkahelyi szerveződésének kérdéseit:

a) az Alkotmánybíróságon, a bíróságokon, az Országgyűlés és a köztársasági elnök hivatali szervezetében, az Állami Számvevőszéknél, az ügyészségeken, az államigazgatási szerveknél, a fegyveres erőknel, a rendőrségen és rendészeti szerveknél a pártok szervezetet nem hozhatnak létre és nem működtethetnek;

b) a felsoroltakon kívüli munkahelyeken a pártok azonos feltételek mellett hozhatnak létre szervezetet, azzal a megszorítással, hogy azok

— munkaidőben politikai tevékenységet nem végezhetnek;

— a munkahely szervezeti-vezetési rendszerébe nem épülhetnek be; és

— a munkahely szakmai tevékenységére irányadó határozatot nem hozhatnak.

A megállapodástervezetek ütemezése szerint a közhatalmi szerveknél a pártszervezetek megszüntetésére 1989. december 31-ig kerülne sor.

A fegyveres erők- és testületeknél, valamint a rendészeti szerveknél a pártszervezetek megszüntetése 1990. december 31-ig fejeződne be.

3. Egyeztető tárgyalásokon erőteljesen megfogalmazódott az az igény, hogy a fegyveres erők és testületek tagjai ne tölthessenek be választott párttiszséget. Az MSZMP tárgyaló csoportja kompromisszumos javaslata elképzelhetőnek tartja az országos és a megyei párttiszségek betöltésének tilalmát. A tárgyaló felek álláspontja a kérdésben egyelőre igen távol áll egymástól.

Külön jogi szabályozás szükséges a sorkatonai és tartalékos szolgálatukat teljesítő fiatalok egyesülési szabadságának és politikai jogainak esetleges korlátozására. Érvek sora szól amellett, hogy a sorkatonák szolgálati idejük alatt politikai szervezeti tagságukat függesszék fel. Ez esetben természetesen nem vehetnének részt a politikai pártok tevékenységében (a tagsági jogfolytonosság azonban megőrizhető lenne).

4. A fegyveres erők és testületek tagjait tömörítő pártszervek és -szervezetek — az Alkotmány, az egyesülési és a párttörvény jelzett előírásait betartva — az MSZMP jelenleg formálódó Alapszabálya szerint szerveződjenek. Az MSZMP a jövőben a fegyveres erőkkel és testületekkel kapcsolatos álláspontját, törekvéseit a párt parlamenti csoportja politikai befolyásával, az Országgyűlésben kívánja érvényesíteni. A párt a politikai szükségletek alapján a mozgalmi munka súlypontját fokozatosan a lakóterületre helyezi át.

5. A nemzet egyértelmű érdeke az, hogy a fegyveres erők és testületek ne válhassanak a pártharcok színterévé. Tevékenységüket tehát az Országgyűlés által jóváhagyott védelmi és nemzetbiztonsági érdekek határozzák meg. Szükséges, hogy belső rendjüket, működésüket kizárólag a Szolgálati Szabályzat, a parancsnoklási rend, a katonai, rendőri eskü, illetve fogadalom szabja meg. Támogatjuk, hogy a fegyveres szervekben az egyszemélyi vezetés elve csorbítatlanul érvényesüljön.

II.

1. A Központi Bizottság 1989. szeptember 1-jei ülésén elfogadott álláspontja szerint a jövőben a fegyveres erők, a rendőrség és a rendészeti szervek hivatásos, továbbszolgáló és polgári állománya politikai jogaival az alkotmányos követelményeknek megfelelő pártok katonai, belügyi objektumok

keretein kívül működő szervezeteiben élhet. A fegyveres erőknél és testületeknél működő MSZMP-szervezetek struktúrájának átalakítása fokozatosan, a következő lépéseknek megfelelően történhet:

a) Első ütemben a szűken értelmezett miniszteriális szerveknél (Honvédelmi Minisztérium és a Belügyminisztérium) működő pártszervezetek tevékenységét kell megszüntetni, várhatóan 1989. december 31-ig. Az itt dolgozó kommunistákat szervezeten, más hasonló profilú fegyveres pártszervezetekhez javasoljuk átigazolni, vagy a lakóterületükön alakíthatnak önálló alapszervezetet.

b) Az előzővel azonos határidőn belül (tehát 1989 végéig) meg kell szüntetni:

— a fegyveres erők és testületek költségvetéséből a pártszervezetek működéséhez igénybe vett anyagi, tárgyi eszközök és más támogatások felhasználását

— és a pártszervezeteknek az irányítási struktúrába történő beépülését.

c) A következő ütemben, 1990. december 31-ig megszűnik a fegyveres erőknél és testületeknél működő pártszervezetek tevékenysége. Erre az időre meg kell teremteni a feltételt, hogy a párttagok, a munkahelyi (foglalkozási) szerveződési elv szerinti új pártszervezetekben folytathassák politikai tevékenységüket.

d) Negyedik ütemben kerülhet sor a lakóterületi (városi, kerületi, nagyközségi) pártszervezet alkotó szervezetek közé sorolható lakóterületi jellegű fegyveres pártszervezetek kialakítására. Ennek határideje már nem függ külső előírásoktól, a teljes integrálódás a párton belüli természetes átalakulási folyamat eredményeként valósulhat meg. A folyamat teljes befejeződését a fegyveres erőknél és testületeknél dolgozó párttagoknak a lakóterületi pártszervezetekbe történő átigazolása fogja jelenteni. Ez esetben is megőrizhetik a fegyveres erőknél és testületeknél dolgozó párttagok az önálló tagozatként történő szerveződés lehetőségét.

2. A felsorolt alapelvek és tervezett jogszabályok előírásainak és a vázolt ütemek figyelembevételével a fegyveres erők és testületek, valamint rendészeti szervek hivatásos és polgári alkalmazotti állománya politikai jogai gyakorlására, körükben a párt szerveződésére a következő fokozatosan kialakítható megoldást javasoljuk:

a Magyar Néphadseregnél és a Határőrségnél

— *alapszervezetek* szerveződhetnek önálló alegységek, egységek, intézmények, törzsek mellett, valamint a katonai lakóterületen;

— *helyőrségi, illetve határőr kerületi pártszervek, -szervezetek* alakíthatók ki az adott helyőrségi és vonzaskörzetében lévő alapszervezetek egyesüléséből;

— a helyőrségi pártszervezetek és az önálló alapszervezetek a földrajzi elhelyezkedésnek megfelelően, illetve a fővárosban összesen mintegy 4-5 *körzeti pártszervezet* hozhatnak létre.

— a néphadsereg, illetve a határőrség párttagjait tömörítő pártszervezetek összefogására önálló *koordinációs feladatokat ellátó pártszervez*t létrehozása szükséges. E szervek tevékenységüket közvetlen központi irányítással végzik.

A nagyobb alakulatok, parancsnokságok, intézmények mellett nagy létszámú szervezetek munkájának szervezésére (az ágazati pártbizottságokhoz hasonlóan) az általános normák szerinti szűk, függetlenített apparátus létrehozása indokoltá válhat.

A Belügyminisztérium szerveinél az átalakítás a szűken vett minisztériumi pártszervezetek megszüntetésén túl, nagy strukturális változtatásokat lényegében nem igényel. A városi, kerületi rendőrkapitányságok pártszervezetei jelenleg is az illetékes városi, kerületi pártbizottság irányítása alá tartoznak. A megyei és a fővárosi főkapitányságok, valamint a minisztérium irányításával működő szervek pártszervezeteit kell a jövőben a megyeszékhely város, illetve a főváros pártbizottsága irányítása alá helyezni.

3. A testületek álláspontjának kialakításához a következő szempontok, megfontolásra érdemes tények mérlegelését ajánljuk:

— az új struktúra kiépítése biztosítja a fegyveres szervek pártsemlegességét, de az MSZMP számára rendkívül nehéz feladatot okoz, szervezeteinek elhelyezése tekintetében. Esetenként a helyőrségben, a laktanyán kívül a pártmunka elemi feltételei sem biztosíthatók. Mindezek ellenére politikai érdekünk a lépés megtétele, s konkvenciának vállalása.

— 1990. január 1-től az MSZMP költségvetéséből kell biztosítani a fegyveres pártszervezetek működési feltételeit (személyi költségek, propagandaanyagok, közlekedési, hírközlési kiadások stb.), mert a tervezett szabályok szerint az állami költségvetésből élő szervek sem anyagilag, sem más módon nem támogathatnak pártokat. A fegyveres erőknél és testületeknél dolgozó párttagok tagdíjából az előzetes becslések szerint csupán a szűken vett személyi feltételek megközelítő költségei fedezhetők. A működéshez szükséges pótlólagos források biztosítása külön politikai döntést igényel.

— A fegyveres szerveknél dolgozó kommunisták részére is egyértelműen korlátozás nélkül biztosí-

tani kell az alapszervezet szabad megválasztásának jogát (a lakóhelyi vagy a foglalkozás szerinti párt-szervezet között).

— Módosítani kell a fegyveres erők és testületek MSZMP-tisztségviselőinek, politikai munkatársainak függetlenítési gyakorlatát. Valószínűsíthető megoldás a függetlenítettek időleges tartalék-, illetve szolgálaton kívüli állományba helyezése, s a párthoz történő tartós kirendelése lesz. A kirendettek bérét az MSZMP költségvetéséből kell fedezni. Bizonyosan növekedni fog a hivatásos állomány körében is a vezető párttisztviselőknél a funkciót társadalmi alapon betöltők száma.

— Nem tűnik közvetlenül járható útnak, hogy a fegyveres erők és testületek tagjai — a szervezeteikben lévő erőt mintegy felemészítve — egyenként, vagy kisebb csoportokba szerveződve átmenet nélkül beleolvadjanak lakóhelyük alapszervezeteibe. Ez a megoldás a ma meglévő politikai erő szétforgácsolódásával járna, s nagyfokú lemorzsolódáshoz vezetne.

— A fegyveres erőknél és testületeknél dolgozók foglalkozás szerinti pártszervezeteinek a választásokkal kapcsolatos teendőit a választókerületileg illetékes területi pártszerv hangolja össze, függetlenül az egyébként kialakuló pártstruktúráról.

— Budapesten a főváros nagysága és jellege miatt külön, differenciált fegyveres struktúra kialakításának igénye is felmerülhet. Az ezzel összefüggő egyedi kérdések rendezését a Budapesti Pártbizottsággal együttműködve kell megvizsgálni.

III.

Javaslatok

1. Javasoljuk, hogy a Központi Bizottságnak a kérdésben kialakított előzetes állásfoglalását, illetve ajánlásait kapják meg az érintett fegyveres szervek pártbizottságai, s azt vitassák meg a pártértekezletükön.

2. A fegyveres erők és testületek pártértekezleteinek állásfoglalásait figyelembe véve kerüljön sor az új struktúra kialakításával kapcsolatos konkrét kérdések, ütemezések eldöntésére.

3. Az új struktúrára való áttérés a kongresszus után kezdődjön meg és 1990. december 31-ig fejeződjön be.

4. az új pártstruktúra kialakításának személyi, dologi és pénzügyi háttérének kialakítását az érintett fegyveres szervek párt- és állami vezetőinek bevonásával vizsgálja meg a KB Gazdálkodási, valamint Pártpolitikai Osztálya. Az ezzel kapcsolatos javaslatokat az Elnökség elé kell terjeszteni.

5. A fegyveres erőknél és testületeknél működő pártszervek átszervezésére részletes intézkedési tervet kell készíteni. Az átszervezés rendezett végrehajtásához szükséges az érintett pártszervek képviselőinek bevonásával egy operatív bizottság létrehozása.

Budapest, 1989. szeptember 6.

9. sz. függelék

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGA

Az MSZMP feladatai Magyarország világgazdasági nyitásával és Európa-politikájával összefüggő kérdésekben

A magyar gazdaságpolitika immár egy évtizede a belföldi felhasználás visszafogásával, a konvertibilis import adminisztratív korlátozásával, ugyanakkor a hagyományos összetételű konvertibilis export szorgalmazásával kíván úrrá lenni az eladósodás gondjain, fenntartani az ország fizetőképességét. Az utóbbi ugyan sikerült, az összes probléma azonban tovább él és egyre súlyosabbá válik.

A KGST piacra kifejlesztett exportkapacitások jelentős részénél — elsősorban az importlehetőségek szűkülése folytán — más irányú kihasználást kell keresni.

A változatlan gazdasági struktúrában és intézményi keretekben, a korábbi gazdaságfejlesztési stratégia alapján folytatott gyakorlat termelészorlátozást eredményezett, aminek sikertelensége és kilátástalansága megköveteli e keretfeltételek lényeges megváltoztatását. A szükségessé vált radikális változást összefoglalóan *világgazdasági nyitásnak* nevezzük. Az eddig követett politikától eltérően ez gazdasági liberalizálást és külgazdasági irányváltást jelent.

A gazdasági *liberalizálás* — szűkebb értelemben — az exporttevékenység kötöttségeinek a megszüntetését és az importtevékenység bizonyos menetrend szerinti felszabadítását jelenti. A szocialista országok mai viszonyai között ez csak a szocialista piacgazdaság kiépítésével, megteremtésével együtt mehet végbe. Ez a gazdálkodási, intézményi stb. rendszerek olyan komplex átalakítását jelenti, amely a magyar gazdaságon belül teszi lehetővé a világcpi versenyezőképesség normáinak és feltételeinek az érvényesülését.

A külgazdasági *irányváltás* lényege az, hogy a korszerű termékek importlehetőségéhez igazítja az export fejlesztését. Ez a magyar külgazdasági kapcsolatok olyan viszonylati átrendeződését jelenti, amely a forgalomban a KGST-országok részesedésének a csökkenését is vállalja, egyidejűleg a konvertibilis elszámolású külkereskedelmi forgalom arányának a növekedését szorgalmazza.

Az irányváltás szükségességét az a felismerés indokolja, hogy a magyar gazdaság mérsékelt tőkésipari exportképességének fő oka az a termelési szerkezet, amelyet kezdetben ideológiai és politikai indítékokból hoztak létre. Ezt a struktúrát a későbbiekben hibás gazdaságpolitikai döntések tovább torzították. A több évtizedes helytelen fejlesztéspolitika következményeit viseljük ma.

Sürgető feladatunk világosan és hitelt érdemlően meghirdetni egy másfajta fejlesztéspolitikát. A külgazdasági irányváltás tehát magában foglalja a KGST autark extenzív gazdaságfejlesztési stratégiáról való — a dolog természeténél fogva — tudatos, központilag vezérelt lemondást.

Egy ilyen nyitási politika nemzetközi politikai és gazdasági feltételei jelenleg még kedvezők. Nyugaton Magyarország — gazdasági helyzetének romlása, a gyors eladósodás, a mélyebb reformok halogatása ellenére — még nem veszítette el a korábban élvezett bizalmat és rokonszenvet. A magyar reformfolyamathoz való kedvező nemzetközi viszonyulás elsősorban attól függ, hogy az átalakítást mennyiben sikerül politikailag rendezett módon, gazdasági megrázkódtatások nélkül megvalósítanunk. A KGST-beli partnerek, mindenekelőtt a Szovjetunió számára sem látszik elfogadhatatlannak a magyar világgazdasági nyitás. Ellenkezőleg, az egyes szocialista országokban, mindenekelőtt a Szovjetunióban és Lengyelországban kibontakozó reformfolyamatok kedveznek annak, mert az ideológiai korlátok leomlóban vannak, a politikai érdekek pedig a magyarországi belső társadalmi stabilitás megőrzéséhez fűződnek, amit külgazdasági kapcsolataink átrendezésével is segíteni akarunk.

A világgazdasági nyitás lehetőségei ugyanakkor gazdasági, földrajzi stb. meghatározottságaink miatt korlátozottak. Még a fő irányokon belül is rendkívül nehéz külpia alternatívákat találni. Jelenleg külkereskedelmi forgalmunkban a KGST mintegy 50%-kal, Nyugat-Európa pedig közel egyharmaddal részesedik. Emellett jöllehet növekszik az észak-amerikai (2—3%), a japán (1—1,5%) és a távol-keleti viszonylat (0,5% alatt) részaránya, e térségekben a nagy földrajzi távolság miatt lényeges változás törekvéseink ellenére sem várható. A fejlődő országokkal folytatott együttműködés bővíthető, azonban — a kölcsönös kiegyenlítettégre való törekvés és a versenyképes árualapok hiánya miatt — nem képes alternatívát kínálni sem a szocialista, sem a fejlett tőkés országokkal szemben. Mindezekből adódóan teendőink a következőkben összegezhetők:

I.

1. A követelmények és a lehetőségek körültekintő és sokoldalú mérlegelése alapján a szükségszerűen a KGST-együttműködés átfogó korszerűsítése. A KGST jelenlegi rendszerének tartalékai ugyanis kimerültek, a szervezet válságba került. Ugyanakkor KGST-beli partnereinkkel távlatilag is, mint a számunkra elengedhetlenül fontos áruk egyik fő beszerzési forrásával és számos magyar termék jelentős felvevőpiacával számolunk.

A továbbiakban is a KGST-együttműködés mechanizmusának radikális megújítására törekszünk. A kapcsolatokban elsősorban piaci típusú modellt kívánunk érvényesíteni. Célunk az, hogy az áru- és pénzviszonyok általános érvényűvé válásával egyidejűleg a KGST-együttműködés képes legyen hozzájárulni a tagállamok fejlődéséhez és a világgazdaság egészébe való szerves bekapcsolódáshoz. A KGST gyökeres átalakítása semmiképp sem vezethet egy közösségi szintű befelé fordulóhoz. Szándékunk szerint a KGST-nek olyan hatékonyan működő, nyitott szervezetté kell válnia, amely

nemcsak a tagállamok egymás közötti eredményesebb együttműködésének színtere, hanem egyúttal közösségi szinten is szolgálja a világgazdasági versenyképesség erősödését.

Az együttműködés hatékonyságának növelése érdekében továbbra is kezdeményezően veszünk részt a KGST-ben a tagországok közötti gazdasági együttműködés reformjának kidolgozásában. Számolunk azzal, hogy az egyes tagországok sajátosságaiból adódóan gyorsabb előrelépésre csak két- és háromoldalú rendben lesz lehetőség. Az alkalmazandó módszereket a nemzetközi kereskedelem szabályaival összhangban és a piaci elemek felhasználásával kell kialakítani. Biztosítanunk kell, hogy az így létrejövő együttműködési rendszer ne képezzen gazdaságilag „idegen tereket” sem a nemzetközi kereskedelemben, sem pedig a magyar gazdaságban.

Határozott érdekünk, hogy az egyes szocialista országokban, mindenekelőtt a Szovjetunióban kibontakozó reformfolyamatok megerősödjenek, és az ebből származó előnyöket a két- és sokoldalú együttműködésünk megújításának szolgálatába állítsuk. A gazdasági-kereskedelmi kapcsolatok súlyának várható — és elkerülhetetlen — csökkenését a szocialista együttműködés más területein kezdődő fellépéssel, kapcsolataink elmélyítésével kell mérsékelni.

Kiemelt jelentőséget tulajdonítunk a magyar—szovjet gazdasági kapcsolatok korszerűsítésének. Folytatni akarjuk a szovjet féllel azokat a tárgyalásokat, amelyek lehetővé teszik, hogy a kétoldalú kereskedelemben az állami kötelezettségvállalás szerepe mérséklődjék, fokozatosan előtérbe kerüljenek a vállalati önállóságon és érdekeltiségen alapuló magánjogi szerződések keretében megvalósuló áruszállítások és növekedjék a konvertibilis elszámolás részaránya.

2. A gazdasági, politikai, katonai realitásokból, egyértelmű társadalmi és szövetségi hovatartozásunkból kiindulva a Varsói Szerződésben a magyar külpolitikának azt kell előmozdítania, hogy a szervezetben folytatódjék a merev alá- és fölrendeltségi viszonyok leépítése, az együttműködés politikai jellegének előtérbe kerülése. Továbbra is arra kell törekednünk, hogy az egyenjogú partneri kapcsolatokra épülő együttműködés minden tagállam számára az önálló, nemzeti külpolitika folytatásának megbízható háttere, szilárd biztosítéka legyen. Politikai érdekeinknek megfelelően a fegyverzetkorlátozást, a leszerelést, a katonai szembenállás csökkentését előmozdító törekvéseinknek is ez a kiindulópontja. Fontosnak tekintjük a szocialista országok között az alapvető külpolitikai célok demokratikus egyeztetését.

Meggyőződésünk, hogy az emberi jogi — kiváltképpen a nemzeti-nemzetiségi — kérdések jelentősége folyamatosan növekszik a tagállamok belső gyakorlatában és egymás közötti kapcsolataiban egyaránt. Nemzeti érdekünk, hogy ezek korszerű értelmezése, civilizált kezelése alakuljon ki szövetségi rendszerünkben és maradéktalanul érvényesüljenek az egyéni és kollektív nemzetiségi jogok. Az e téren történő előrehaladás egyben kedvező körülményt jelenthet az államaink és népeink közötti bizalom erősítéséhez, gazdasági, tudományos-műszaki együttműködésünk elmélyítéséhez és a világgazdasági nyitás megvalósításához.

Érdekünk, hogy a Varsói Szerződés — megőrizve a nemzetközi biztonság és a bizalom erősítésében játszott szerepét — a jövőben mint szervezet maga is aktívan járuljon hozzá a kelet—nyugati párbeszéd, az összeurópai együttműködés előmozdításához, valamint a nemzetközi élet globális problémáinak előremutató megoldásához. Arra törekszünk, hogy a Varsói Szerződésben belül a reformpolitikát folytató országokkal szorosabb együttműködést építsünk ki, s a szervezet keretében megvalósuló politikai kapcsolatokban a helsinki folyamatban elért eredmények és kialakított normák alapján lépünk fel.

3. A nyugat-európai országok — elsősorban az Európai Közösségek tagállamai — a világgazdaság élvonalába kerülést az integráció új minőségi szintre emelésével, a tudományos-műszaki fejlődés meggyorsításával, valamint az egységes, korlátoktól mentes belső piac 1992 végére tervezett létrehozásával kívánják elérni. Az integrációs folyamat elmélyítése kihívás a világ valamennyi országa számára.

A nyugat-európai fejlődés új szakaszához való hatékony alkalmazkodásnak, a szoros kapcsolatok kiépítésének elkerülhetetlenségét a nálunk fejlettebb európai országok is felismerték. Magyarország számára sincs más lehetőség, enélkül mi sem vagyunk képesek megoldani hazai feladatainkat. Az alkalmazkodás elmulasztása minden területen az európai fejlődés peremére szorulásunkhoz vezetne a felzárkózás legkisebb esélye nélkül, az ezzel járó elszegényedéssel és az azt kísérő társadalmi megrázkódtatásokkal. Alapvető érdekünk fűződik ezért ahhoz, hogy a dinamizálódó, a világgazdasági felzárkózást határozottan megkezdő Nyugat-Európával való együttműködés elmélyítésével segítsük a magyar gazdaság fejlődési igényeinek és szükségleteinek kielégítését.

Az Európai Közösségek és Magyarország között a múlt évben aláírt kereskedelmi és gazdasági együttműködési megállapodás az első lépés a kapcsolatok elmélyítésében, amennyiben az fokozatosan megszünteti a velünk szemben alkalmazott diszkriminatív korlátozásokat és aláírhatja az akadályo-

kat termékeink piacra jutásának útjából. Alapvető érdekünk, hogy a szerződésben foglalt megállapodások gyorsított ütemben kerüljenek végrehajtásra. Mindenekelőtt mezőgazdasági termékeink értékesítési feltételeinek javítására, valamint az ipari kivitelünket sújtó vámok csökkentésére kell törekednünk.

Európa-politikánk alakítása során figyelembe kell vennünk, hogy a nyugat-európai gazdasághoz való kötődésünk belátható időn belül nem juthat el a teljes integrálódásig. Ehhez a fogadókészség sem valószínűsíthető, de olyan lényeges belső szerkezeti és versenyképességi feltételek megteremtése is szükséges, amelyet egyensúlyi helyzetünknel fogva csak hosszabb távon tudunk teljesíteni. Ugyanakkor reális nemzeti program, belső gazdasági és politikai lépések alapján keresnünk kell a minél szorosabb kötődést lehetővé tevő megoldásokat. Stratégiai célként arra kell törekednünk, hogy az EK-val ún. szabadkereskedelmi megállapodást alakítsunk ki, amelynek keretében az EK — a gazdasági fejlettségi szintek eltérését figyelembe véve — egyoldalú kedvezményekben részesítené a magyar kivittelt. Ez a megállapodás kiindulópontja lehetne egy szabadkereskedelmi övezet hosszú távú és fokozatos megteremtésének, olyan ütemben, ahogy azt a magyar gazdaság fejlődése lehetővé teszi.

4. A magyar gazdaság európai integrációs folyamatokhoz való alkalmazkodása szempontjából nagy jelentősége van az EK mellett a kör bővítésének, s így az EFTA-val és tagállamaival kiépítendő kapcsolatoknak. Első lépésben célszerű a szervezettel mielőbb kereskedelmi, ipari, idegenforgalmi, közlekedési-szállítási együttműködési megállapodást kötnünk. Távlatilag pedig a szükséges hazai politikai és gazdasági feltételek megteremtése alapján az EFTA-országokkal szabadkereskedelmi típusú megállapodások megkötésére indokolt törekednünk.

A világgazdasági nyitás szemlélete és gyakorlata az európai országok mellett terjedjen ki más földrészek országaival meglévő kapcsolatainkra is. Mindenekelőtt Észak-Amerika, a Távol-Kelet országaival és a Japánnal való együttműködésünk elmélyítését tartjuk fontosnak, a magasan fejlett technika és a korszerű ismeretek megszerzésének lehetősége, valamint a nemzetközi pénzügyi rendszerben betöltött meghatározó szerepük miatt.

II.

5. A világgazdasághoz, ezen belül is az egységesülő nyugat-európai gazdasághoz való kötődésünk feltétele, hogy gazdaságunkban lényeges szerkezeti változások történjenek és javuljon versenyképességünk. Ezt a hazai piaci viszonyok fejlesztésével, konvertibilis export-, importkötöttségek oldásával, valamint a forint konvertibilitásának fokozatos megteremtésével kell elérni.

Az exporttevékenység kötöttségeinek oldása érdekében célszerű eltörölni minden olyan szabályozást, vállalatához vagy intézményhez kötődő monopóliumot, amely akadályozza a kivitelhez szükséges külső kapcsolatok létesítését, az üzletkötést, a devizával kapcsolatos műveleteket. Az ez évben megkezdett importliberalizáció fokozatos kiterjesztése indokolt. Arra kell törekedni, hogy az minél inkább a szerkezetátalakítási céljainkat, a műszaki modernizációt, a technológiatranszferet szolgálja.

A konvertibilis elszámolású forgalom kedvező alakítását olyan intézkedések szolgálják, amelyek a forint reális árfolyama révén szabályozzák a behozatal iránti keresletet, egyúttal pedig kedvező helyzetbe hozzák a hatékony exportöröket.

Az eredményes alkalmazkodáshoz az adósságprobléma körültekintő és határozott kezelésére van szükség, mert fizetőképletenné válásunk alapjaiban rendítené meg a nemzetközi gazdasági-pénzügyi körök Magyarország iránti bizalmát, s ez gyakorlatilag önálló gazdasági cselekvőképességünk elvesztéséhez vezetne.

6. A nemzetközi követelményekhez való alkalmazkodás átfogó, a gazdasági-társadalmi élet valamennyi területére kiterjedő feladatot jelent. A nyugat-európai változásokhoz való igazodás konkrét teendőit a Minisztertanács Cselekvési Programjában már megfogalmazta. Annak valóra váltása az érdekelt hatóságok, intézmények és gazdálkodó szervek tevékenységének összehangolását igényli. A továbbiakban az a fontos, hogy a bármely területen (oktatás, szabványosítás, jogalkotás, környezetvédelem stb.) kidolgozásra kerülő fejlesztési elképzelések vegyék figyelembe a világgazdasági nyitásból, mindenekelőtt a nyugat-európai integrációhoz való alkalmazkodásunkból származó követelményeket is.

Az eredményes igazodás belső és nemzetközi keretfeltételeinek kialakításában igen lényeges az állami szervek és intézmények tevékenysége. A hatékony együttműködés, a munkamegosztásban rejlő kölcsönös előnyök érvényre juttatása azonban a hazai és a külföldi vállalatok, szövetkezetek, intézmények és más szervezetek, az egyéni és társas magánvállalkozások közvetlen együttműködésével valósítható meg. E kezdeményezéseket bátorítani és erősíteni szükséges.

A nemzetközi folyamathoz való alkalmazkodásban meghatározó szerepet játszó intézmények és vállalatok számára legyen hozzáférhető minden szükséges információ. A külképviseletek folyamatosan kísérik figyelemmel a fogadó ország viszonyait, tanulmányozzák a gazdasági intézkedéseket és módszereket, keressék az esetleges kapcsolódás lehetőségeit. Az alkalmazkodási politika elméleti megalapozása érdekében tárják fel az eredményes modernizációt megvalósító európai országok számunkra példaértékű, átvehető tapasztalatait.

7. A nemzetközi tudományos és oktatási együttműködés keretében biztosítsák az intézményközi együttműködés, a szakembercserék, a szak-, rész- és posztgraduális képzés lehető legnagyobb mértékű kibővítését különösen az európai országokkal. Alakítsák ki a térség országaiban munkát vállaló magyar szakemberek célirányos kiküldésének, tapasztalataik összegyűjtésének, feldolgozásának módjait.

A cserekapcsolatok és a hazai oktatási-képzési programokban kapjon megfelelő súlyt a kapcsolatépítési, kommunikációs képesség nélkülözhetetlen összetevőjét jelentő, megbízható nyelvtudás általánossá tétele is.

8. Fontos feladat a külpolitikai és a külgazdasági tevékenység eddiginél hatékonyabb összehangolása. Ésszerű munkamegosztás keretében erősödjön a külpolitikai munka gazdasági jellege.

Sokrétű kapcsolatépítésre nyílik lehetőség az Országgyűlés és a nyugat-európai országok parlamenti, valamint az Európai Közösségek politikai szervezetei — az Európa Parlament, annak funkciói és bizottságai — között. Célzerű tovább mélyíteni az Észak-atlanti Közgyűléssel megteremtett kapcsolatot, s kiterjeszteni az együttműködést a különböző bizottságokra.

Kiemelt fontosságú külpolitikai feladat a 23 nyugat-európai országot tömörítő Európa Tanáccsal az ez évben elnyert „meghívott ország” státusunk alapján a politikai kapcsolatok továbbfejlesztése, a teljes jogú tagság feltételeinek fokozatos megteremtése. Mivel az Európai Közösségek nem illetékes védelmi és biztonságpolitikai kérdésekben, összeurópai jelentősége van a Nyugat-európai UNIO-val és a NATO katonai szervezetével történő kapcsolatfelvételnek. Fokozott figyelmet kell fordítani a nyugat-európai országokkal közös kezdeményezésekre, mindenekelőtt a nemzeti kisebbségek kérdésében az emberi jogi-humanitárius területen, a kulturális, a tudományos-műszaki és a gazdasági szférában.

Világgazdasági nyitásunk lehetséges kedvezőtlen hatásainak mérséklése érdekében a magyar külpolitikának megkülönböztetett figyelmet kell fordítania a kelet—nyugati együttműködés azon formáira is, amelyek történelmi hagyományokra építve alkalmasak a tömbökre tagolt Európa megosztottságának enyhítésére. Várhatóan növekvő jelentőségre tesznek szert az integrációs tömörülések közötti, az eddigi kereteken túllépő együttműködési formák. Erre — a földrajzi fekvésünknel és geostratégiai helyzetünknel fogva — a szűkebb környezetünkben is létező lehetőségre és irányra alapozva célirányos kapcsolatokat alakíthatunk ki Közép-Európában, mint amilyen pl. a társadalmi rendszerek határain átívelő Alpok—Adria Munkaközösség.

9. Demokratizálódó belpolitikai viszonyaink lehetővé teszik a nem kormányzati szféra — társadalmi szervezetek, mozgalmak, egyesületek, oktatási és tudományos intézmények — növekvő szerepvállalását nemzetközi kapcsolatrendszerünk bővítésében, többértéves és tagoltabb tételében. Célzerű szorgalmazni e szervezetek együttműködését területük nemzetközi szervezeteivel is, keresve a beépülést, akár a teljes jogú tagság lehetőségeit. Különös figyelmet érdemelnek a szakszervezeti, az ifjúsági, a tudományos és a kulturális kapcsolatok. Építsünk fokozottan a Nyugat-Európában élő, együttműködni kész magyarságra is.

10. A következő évtizedek mélyreható európai integrációs változásaira való hazai felkészülés új megközelítéseket igényel a tömegtájékoztatás és a külföldre irányuló propaganda területén is. A sokirányú kihívások megválaszolása olyan döntéshozatali és intézményi háttérrel követel, amely kellően rugalmas és gyors, hatékonyan alkalmazkodik a folyamatosan változó, konkrét körülményekhez. Az alkalmazkodás elválaszthatatlan a demokratizálási folyamattól, a szocialista reformban játszott kezdeményező szerepünk megőrzésétől és erősítésétől. Mindez bátor, következetes és kiszámítható politikálást igényel, minden területen.

III.

II. Az MSZMP-nek aktív politikálással tudatosítania kell a nyugat-európai integrálódás jelentőségét, az időben történő alkalmazkodás elmulasztásából származó jövétlen következményeket. Abból induljunk ki, hogy az alkalmazkodás nem szűkíthető le gazdasági feladatokra, jölehet ez a kulcsterület. A kihívás sokrétűségéből következik, hogy megválaszolására csak olyan átfogó stratégia

alkalmas, amely összhangban kezeli, szervesen egyesíti a külpolitikát, a külgazdaságot, a humanitárius kapcsolatokat, a környezetvédelmet és más fontos területeket.

A többpártrendszer keretében az újonnan létrejövő politikai pártok is kiépítik nemzetközi kapcsolataikat, mindenekelőtt Nyugat-Európában. Célzerű lenne elkerülni azt, hogy a nemzeti érdekeink szempontjából meghatározó nemzetközi együttműködés területén pártközi versengés alakuljon ki. Európa-stratégiánk kimunkálása során ezért a különféle pártok, szervezetek, intézmények között a célok és feladatok meghatározásában érjünk el olyan egyetértést, amely lehetővé teszi az egész társadalom támogatásának megnyerését is. Kezdeményezzünk párbeszédet és ésszerű együttműködést minden valós politikai erővel, hogy közös cselekvéssel, együttesen fogalmazzuk meg és képviseljünk a külkapcsolatokban nemzeti érdekeinket.

Az MSZMP különböző szintű irányító testületei tekintsék kiemelt feladatuknak, hogy hatáskörükben előmozdítsák hazánknak az európai integrációs folyamatokhoz való alkalmazkodását.

12. Használjuk fel a pártközi kapcsolatainkat az Európához történő felzárkózás érdekében. Törekedjünk az együttműködés elmélyítésére a nemzetközi kommunista mozgalom pártjaival. Építsünk ki sokrétű kapcsolatokat az európai szocialista és szociáldemokrata pártokkal, valamint az együttműködésre kész polgári pártokkal és a baloldali alternatív mozgalmakból kinövő pártokkal. Az új pártkapcsolatok felvételével párhuzamosan keressük az együttműködés lehetőségeit az e pártokat tömörítő nemzetközi szervezetekkel. A Szocialista Internacionáléval és annak egyes bizottságaival a kapcsolatok elmélyítése során törekedjünk állandó meghívott vagy megfigyelői státus elérésére. Kezdeményezzük az együttműködést az Európai Községek Szocialista Pártjainak Szövetségével, és vegyük fel a közvetlen kapcsolatot az Európa Parlament valamennyi frakciójával. Törekedjünk az együttműködésre más fejlett tőkés országok különböző pártjaival is.

13. Tekintsük az európai integrációs folyamatokat a pártközi együttműködés kiemelt témakörének. Ennek részeként az MSZMP, a Bolgár Kommunista Párt, a Német Szocialista Egységpárt, a Belga Szocialista Párt, a Dán Szociáldemokrata Párt és a Holland Munkapárt részvételével folytatott ún. hatpárti együttműködés keretében is törekedjünk a kölcsönösen hasznos vélemény- és tapasztalatsere kialakítására. Az MSZMP, a Finn Szociáldemokrata Párt és az Olasz Szocialista Párt részvételével megfogalmazott, az atomfegyverrel rendelkező országok összefogását szorgalmazó hárompárti kezdeményezés keretében vessük fel az európai integrálódást érintő biztonságpolitikai kérdések vizsgálatát is.

14. Továbbra is aktívan vegyünk részt a KGST-tagországok kommunista és munkáspártjai között a KGST-egytműködés átalakításának kérdéséről 1989-ben megkezdett sokoldalú konzultációkon. A kétoldalú pártközi kapcsolatokat is aktívan használjuk fel annak érdekében, hogy elősegítsük a gazdasági együttműködés két- és háromoldalú alapon történő reformjára vonatkozó elképzelések kidolgozását a piaci viszonyok széles körű alkalmazásában érdekelt KGST-tagországok között.

15. Az Országgyűlés MSZMP-csoportja

a) Szorgalmazza a kapcsolatok kiépítését és elmélyítését az európai tőkés országok parlamentjeivel — különös tekintettel az Európai Községek tagállamaira —, valamint az Európa Parlamenttel és annak bizottságaival.

b) Támogassa a kapcsolatok elmélyítését az Észak-atlanti Közgyűléssel és bizottságaival. Bátorítsa az együttműködés lehetőségeinek megteremtését a Nyugat-európai UNIO Közgyűlésével és annak bizottságaival.

c) Kezdeményezze, hogy az MSZMP és a Németországi Szociáldemokrata Párt (SPD) parlamentközi munkacsoportja a jövőben fokozott figyelmet fordítson a nyugat-európai integrációs folyamatokkal összefüggő kérdésekre. Az együttműködés eddigi tapasztalataiból kiindulva vizsgálja meg hasonló munkacsoportok létrehozásának lehetőségét más pártokkal is.

16. Az MSZMP folyóiratai, lapjai, kiadványai fordítsanak megkülönböztetett figyelmet az európai integrációs folyamatokkal összefüggő kérdésekre. A legjobb szakemberek bevonásával törekedjenek a párttagság és a széles közvélemény alapos és igényes tájékoztatására, az új gondolatok, kutatási eredmények, más országok tapasztalatainak megismertetésére.

* * *

Nemzetközi tapasztalatok bizonyítják, hogy a világgazdasági nyitás az átmeneti időszakban számos súlyos társadalmi, gazdasági és politikai problémát okoz. Hiszen meggyökeresedett, nemritkán nagy múltú és nagy társadalmi presztízzsel bíró termelési ágazatok, üzemek, szakmák és foglalkozások megszüntetését követeli meg. Együtt jár a megszokott foglalkozási viszonyok, jövedelmi arányok, társadalmi pozíciók, a kialakult élet- és értékrend átrendeződésével. Továbbra is számottevő inflációs nyomással kell számolni. Bizonyos régiókban, elsősorban az alacsonyabb szakképzettségű, iskolázottságú rétegeknél átmenetileg a munkanélküliség is társadalmi méretű problémává válhat.

A magyar társadalom már egy évtizede viseli az életszínvonal csökkenésének a terhét, ami a nyitás halogatásának, az elavult gazdasági és társadalmi struktúra fenntartásának, a restriktív gazdaságpolitikának a következménye. A tervezett gazdaságpolitikai fordulat összességében és hosszabb távon mérsékelheti a változás elkerülhetetlen terheit és feszültségeit a téltlenség, a halogatás politikájának következményeihez képest.

A világgazdasági nyitás hordozza magában a magyar életviszonyok európai szintre emelésének az ígérését, a termelés korszerűsítését, a széles választékú, jó minőségű fogyasztási cikkek stabil kínálatát, a kor igényeinek megfelelő infrastruktúrát, út- és közműhálózatot, lakásépítést, oktatást, egészségvédelmet. Fogadtassuk el, hogy a világgazdasági nyitáshoz az állami kényszerek helyett az emberi kezdeményezés felszabadítása, a társadalom által elismert és megbecsült alkotóenergia, a tudás gyarapítása és hasznosítása szükséges.

A Központi Bizottság felkéri a Minisztertanácsot, hogy a kormány gazdasági programjának kidolgozásakor a világgazdasági nyitást a gazdaságfejlesztési stratégia alapjaként fogadja el, és a megvalósításhoz szükséges társadalmi, politikai és gazdasági változtatásokat hajtsa végre.

Záradék

A Központi Bizottság ülését követően a pártajtó ismertesse az MSZMP Magyarország világgazdasági nyitásával és Európa-politikájával összefüggő feladatairól készített tájékoztatót. A Kossuth Könyvkiadó pedig jelentesse meg a mellékletben szereplő szakmai elemző anyagokat.

10. sz. függelék

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
POLITIKAI INTÉZŐ BIZOTTSÁGA

TITKOS!

Készült: 1 gépelt példányban
Grósz Károly [s. k. aláírás]
KB/171.

TÁJÉKOZTATÓ

a Központi Bizottság részére

Az 1989. évi gazdasági folyamatok;
javaslat a gazdaságpolitika 1990. évi programjának irányelveire

A népgazdaság fejlődésének év eleji tapasztalatairól és az 1990—92. évekre vonatkozó gazdaságpolitikai elgondolások kidolgozásáról a Politikai Intéző Bizottság júliusban már tájékoztatót kapott. Az akkori előterjesztésben jelzett gazdaságpolitikai változatok részleteinek kidolgozása a Minisztertanács határozata alapján folyik. Néhány meghatározó súlyú kérdésben még nem született döntés. Ilyenek a lakossági devizagazdálkodás; a Bécs—Budapest világkiállítás megrendezése; a bős—magyarosi és jamburgi beruházások; a költségvetési feladatvállalások funkcionális kérdései, különösen a lakásfinanszírozás és -gazdálkodás hosszú távra érvényes rendje. Ezért a gazdaságpolitika egészét illető érdemi döntésre alkalmas helyzet az év végéig alakítható ki. A politikai testületeknek a munkák orientálása és a kongresszusi felkészülés érdekében is célszerű áttekintenünk a népgazdaság helyzetét és az érelődő gazdaságpolitikai elgondolásokat.

I.

A népgazdaság 1989. évi terve a fizetőképesség fenntartása mellett a hatékony exportra alapozott szerkezetváltás gyorsítását tűzte ki céljául. Az árak és a bérgazdálkodás liberalizálásában teendő lépésekkel, valamint a sokszektorú vegyes gazdaság és a piac működési feltételei kiépítésének elindításá-

val, a költségvetési támogatások csökkentésével, a gazdálkodás bürokratikus szabályrendszerének leépítésével gazdaságpolitikai fordulat megkezdését határozta el.

Az 1988. év vártnál kedvezőtlenebb eredményei a külső és belső pénzügyi egyensúlyi problémák fokozódását jelezték. A KGST-régióból importlehetőségeink minden feltételezett meghaladó mértékben nehezültek. Mindezek a fő célok eléréséhez az elgondoltnál lényegesen nehezebb helyzetet teremtettek és kényszerintézkedéseket tettek szükségessé.

Az év egészére az várható, hogy:

— a konvertibilis export a termelés fő húzóereje marad, a rubelexport a szándékoltnál kevésbé csökken. A termelés és a GDP összességében kismértékben nő. Ez jellemző — jelentős ágazati differenciálódás mellett — az ipar egészére is. A mezőgazdaságban kedvezőek a növénytermesztés eredményei, az állattenyésztés termelése mérséklődik. Az infrastruktúra fejlesztésében egyes területeken (telefon, ivóvízellátás stb.) szerényebb előrelépések történnek, de általános elmaradásának gondoljai nem enyhülnek;

— rubel viszonylatban döntően a tervezettnél kisebb import és azt jóval meghaladó export és az idegenforgalom miatt a folyó fizetési mérleg aktívuma a tervezett 250—300 millió rubellel szemben 600—700 millió rubel lesz.

A konvertibilis fizetési mérleg hiánya a tervezettnél és a tavalyinál is nagyobb áruforgalmi aktívum mellett is romlik. A hiány a tervezett 500—600 millió dollárral szemben — főként a lakossági valutavásárlás hatására — elérheti az 1 milliárd (az MNB megítélése szerint az 1,2 milliárd) dollárt is.

Olyan elfogadhatatlan helyzet alakult ki tehát, hogy a gyorsuló konvertibilis eladósodás nagysága megközelíti forintban a rubel kereskedelmi aktívum növekményének és a lakosság értékmenekítő többlet devizaszerzésének együttes összegét. Ez külső megítélésünket rontja;

— a bérek növekedése a tervezett kétszeresét is elérheti, s dinamikusabban növekednek a lakosság egyéb bevételei is. A reáljövedelmek csökkenés helyett 1—2%-kal nőnek, a reálbérek legfeljebb 2—3%-kal csökkennek. A belföldi fogyasztás a szinten tartás helyett legalább 1%-kal nő, miközben a külföldi pénzköltés a tervezettnél lényegesen nagyobb.

A közösségi fogyasztás az évközi intézkedések nyomán (különösen a védelmi kiadás) a számítottnál is jobban mérséklődik. A beruházások volumene némileg nő, elsősorban az élénkebb vállalati beruházási tevékenység hatására. A készletfelhalmozás a tervezettől eltérően a magas tavalyi szint körül alakul;

— a termelői árak külpiazi impulzusokra és a kétszeri forintleértékelés hatására, valamint a piaci korlátok hiánya miatt a tervezett 9—10% helyett 13—14%-kal, a fogyasztói árak pedig a 12—15%-kal szemben 16%-ot meghaladóan emelkednek;

— az állami költségvetés hiányának 20 milliárd forint körülire csökkentését a korábbinál is nagyobb évközi intézkedésekkel el lehet érni. Ennek nyomán azonban a költségvetés által finanszírozott területek széles körénél súlyosbodó gazdasági feszültségek keletkeztek. A költségvetési szerepvállalás másutt (különösen a lakáshitelek kamatainak finanszírozásánál) súlyosan túlméretezett maradt. A támogatások csökkentése kisebb a tervezettnél.

A gazdaság várható teljesítményei mögött kedvező folyamatként értékelhető:

— a gazdaságban a piaci nyomás fokozódott. Az import liberalizálásában megtett lépések az egyensúlyi követelményekkel összhangban valósultak meg. Az importliberalizálás hatására is a mikro gazdaságban érzékelhető strukturális átrendeződések indultak meg. A többletimport szerkezete a korszerűsítési szándékokra utal;

— ennek hatására is a hatékonyság javulásának jelei (anyaghányad mérséklődése, termelékenységek emelkedése) mutatkoznak;

— a bérek és az árak liberalizálása az inflációs nyomást erősítette ugyan, de sikerül azt ellenőrizhető keretek között tartani;

— az elkerülhetetlen pénzügyi egyensúlyteremtő intézkedések nehezítették, de nem lehetetlenítették a gazdasági folyamatok viszonylagos stabilitását;

— a bonyolult irányítási és gazdálkodási viszonyok közepette is folytatni tudtuk a világgiacon konjunktúra kihasználását, konvertibilis exportunkat tovább növeltük.

Összességében azonban a gazdaság nehéz helyzete nem enyhült:

— jelentős, az áttörés lehetőségét hordozó progresszív területek az elmúlt kétévi kül gazdasági konjunktúra ellenére sem alakultak ki. A termelési szerkezet változása nem gyorsul a szükséges mértékben. A veszteséforrások helyenként már válságóciókká szélesedtek, a felszámolásukhoz való hozzákezdés halasztása ezeket súlyosbítja és a kilábalás társadalmi-gazdasági terheit is növeli;

— a gazdaság szereplőinek erősödő kivárá magatartása az akcióképességet gyengíti, tartalékok felhalmozására sarkall;

— a külföld politikai megfontolásokra alapozott kivárása finanszírozhatóságunk szempontjából egyre kockázatosabb és fokozódó gazdasági kényszereket teremt;

— a teljesítményhiány tovább erősítette a gazdasági rendszer belső sajátosságaiból fakadó túlelosztási nyomást. Másfelől az egyensúlyi kényszerek rohamosan súlyosbodó feszültségeket okoznak az államháztartás által finanszírozott területeken;

— a gazdálkodók és a fogyasztók viselkedése egyre inkább inflációs várakozásokat jelez. Az árnövekedésre spekulálás, valamint az értékmekítés egyre inkább a valós gazdasági erőfeszítések helyébe lép, a gazdaság valamennyi szférájában terjed a rövid távú szemlélet;

— a gazdaság működési mechanizmusainak zavarai fokozódnak, melyet idén a gazdaságirányítás néhány hibás lépése is erősített. A monetáris szabályozás hatásaként is a sorban állások rendkívül magas mértéke és az év első felében a költségvetés tartósan nehéz likviditási helyzete a belső pénzügyi rendszer összeomlásának veszélyét jelentette meg. A lakossági devizafolyamatok fizetésimérleg-rontó hatásuk mellett előrevetítik egy szélesebb fekete piac és kettős árfolyam kialakulásának lehetőségét;

— a lakosság széles köre életkörülményeinek romlását érzékeli, melyhez hozzájárul az elosztási rendszerek működőképességének megrendülése is, a hátrányos helyzetűek és a többgyermekes családok társadalmi esélyei romlanak;

— a politikai szféra idén felgyorsult változásai is a gazdaságirányítást bonyolult erőterbe helyezték, ami nehezíti a gazdasági válság kezelését, miközben a fokozódó gazdasági problémák a politika mozgásterét is rohamosan szűkítik.

Az 1989. évi gazdasági folyamatok összességében arra utalnak, hogy továbbra is egyidejűleg van veszélyben külső fizetőképességünk, belső elosztási és pénzügyi rendszerünk, vagyis a gazdaság működőképessége.

II.

A következő években a gazdaságpolitika mozgásterét a feltorlódott belső gondjaink, a növekvő adósságszolgálat, a külpiacon konjunktúra várható gyengülése az átalakuló világ gazdasági környezet, ezen belül KGST-partnereinkkel való együttműködésünk bizonytalanságai, valamint a társadalom növekvő elégedetlensége határozzák meg.

Az adósságszolgálati kötelezettség 1990-ben még viszonylag mérsékelt, azután növekszik. A törlesztés 1990-ben 2,0 milliárd, 1991–92-ben már 2,3, illetve 2,8 milliárd dollár lesz, a kamatfizetési kötelezettségünk várhatóan évi 1,3–1,5 milliárd dollár. Adósságszolgálati kötelezettségünk évente így 3,3–4,3 milliárd dollár, három év alatt összesen kb. 11 milliárd dollár. Az áruforgalmi és az idegenforgalmi mérleg aktívumából összesen 2,5–3 milliárd dollár teremthető elő, hitelfelvételi szükségletünk összesen 8–8,5 milliárd, azaz évente 2,5–3 milliárd dollár.

A nemzetközi hitelkínálat valószínűleg növekszik. A mi finanszírozási lehetőségeinket azonban a nemzetközi pénzügyi szervezetekkel való megállapodás ténye meghatározza. Ez a finanszírozást politikai kérdéssé is teszi és a gazdaságtól már rövid távon javuló teljesítményeket követel.

A hitelfinanszírozáson túl — elfogadható belpolitikai stabilitás és megfelelő gazdasági feltételek mellett — kedvező esetben három év alatt 1 milliárd dollárt is meghaladó működő tőke behozatalára mutatkozik ma lehetőség.

— Fizetőképességünk megőrzésére jó esélyt adna, ha a kamatfizetési kötelezettségeinknek megfelelő külkereskedelmimerleg-aktívumot képesek lennénk kitermelni, ami egyenértékű lenne a GDP évi 4–5 %-os növekményével. Ilyen növekményt megalapozni nem lehet. Ehhez a nem rubelexport gyors ütemű növelését a hagyományos termékeink iránti konjunktúra gyengülése és az EGK egységsülő belső piaca miatt fokozódó követelmények mellett kellene elérni, melyre még jelentős termék- és piacváltás, valamint a külkereskedelmi szervezetrendszer átalakítása mellett sincs lehetőség. A gazdaság működőképességének fenntartása tehát egyre inkább a külső finanszírozástól válik függővé.

— A KGST-tagországok gazdasági nehézségei fokozódnak. A Szovjetunió gazdaságát várhatóan válság és krónikus hiányok gyengítik, a gazdálkodási mechanizmus átalakítása lassú lesz. A kelet-európai régió egészében jellemzővé válik egyfelől a fejlettebb régiók felé fordulás, másfelől az autarkia. Mindezek következtében nehezül innen a korszerű technika, de az energia- és nyersanyagbeszerzés is, s nem tartható fenn exportunk mai szintje és összetétele sem. A kapcsolatok későbbi bővülésének megalapozásához is az együttműködés mechanizmusának és elszámolási rendszerének átalakítása szükséges.

— Nem kedvezőek a fejlődés belső adottságai sem. A tőke és a munkaerő jelentős hányada össz-

pontosul az energetikai és alapanyag-termelő szektorban, számottevőek a korábbi, ma még fennálló energetikai beruházási elkötelezettségek (Bős—Nagymaros, Jamburg stb.). A mikrostruktúrában magas a nem gazdaságos tevékenységek és az ezekhez lekötött vagyon aránya. Sok helyen avult anyag-, energia- és munkaerő-pazarló, környezetkárosító technológiát alkalmaznak. Az infrastruktúra elmaradásai már a teljesítménynövelés gátjaivá váltak. Az életszínvonal immár tartósan csökkenő tendenciájú, az elosztási rendszerek működőképessége megrendült. A gazdaság belső feltételeinek javítására csak az ad esélyt, ha a ma működő mechanizmusok radikális megváltoztatása, a már megtett lépések kedvező hatásainak felerősödése mozgásba hozza a gazdaság belső hajtóerőit.

Mindezekből következően a gazdaságpolitika külgazdasági és belső mozgásterére jelentősen korlátozott. Alapvető változások nélkül az átfogó krízis elkerülésére már nincs esély. Olyan modernizációs feladatok előtt állunk, mely a nemzetközi tapasztalatok alapján is tovább élezi a gazdasági feszültségeket és elkerülhetetlenné teszi a társadalom terheinek növekedését. Helyzetünket külön is nehezíti, hogy:

- a szerkezetváltás időszakában egyedülálló módon kell társadalmi-gazdasági modellváltást megvalósítani egy működő piacgazdaság létrehozásának érdekében, mely együtt jár a társadalom és gazdaság külső és belső kapcsolatrendszerének átrendeződésével, annak minden kockázatával;

- mindvégig forráskihelyezésre kényszerülünk, ezért a rendelkezésre álló erőforrások szűköse a szerkezetváltás és a szociális védőháló létrehozásának együttes megvalósításához;

- a reálbérekben megvalósult évtizedes csökkenés folytatását már egyre kevésbé fogadja el a társadalom.

E problémák a modernizációs folyamat elhalasztásával nem kerülhetők meg, egy ilyen gazdaságfejlődés külső finanszírozására semmi esély nincsen. Ezért a következő évek gazdaságpolitikájában:

- egyértelmű prioritás kell legyen az, hogy a termelés, annak szerkezete igazodjon a világgazdaság progresszív áramlataihoz. A világgazdasági nyitás versenyképességünk javulásának előfeltétele;

- felzárkózásunk egyetlen lehetséges útja a versenyképes vállalkozások feltételeinek megteremtése. Az erőforrásokat a piacképes termelés és a vállalkozások bővítésének elősegítésére kell átcsoportosítani, vállalva ennek a rövid távon jelentkező gazdasági és társadalmi terheit;

- a nemzetközi fizetőképesség megőrzése alapkövetelmény. Ugyanakkor a modell- és szerkezetváltás feladatai nem teszik lehetővé, hogy adósságállományunk növekedésének korábban 1991-re gondolt megállítására vállalt kötelezettségét teljesítsük. Ennek erőltetése helyett ki kell dolgozni az adóssághemelés lehetséges változatait;

- a kialakult válsághelyzetben és a következő évek gazdaságpolitikájában sorsdöntő fontosságú az infláció társadalmilag elviselhető szinten tartása, illetve kezelésének megoldása, valamint öngesztő mechanizmusai kialakulásának megakadályozása;

- a társadalmi folyamatok, a megélhetési körülmények alakulása, a gazdaságpolitikával és gyakorlatával szemben fokozott érzékenységi követelményeket támasztanak. Egyfelől e probléma reális, konstruktív megközelítése a politikai-hatalmi küzdelmek elsődrendű fontosságú elemévé válik. Másfelől egyes társadalmi folyamatok — így a munkanélküliség, a szegénység, a hátrányos helyzetek stb. — kezelhető mederben tartása a belső stabilitás, a gazdaságpolitika megvalósításának feltétele.

E gazdaságpolitikai prioritások az elkövetkező hosszabb időszak törekvéseit áthatják. A gazdaságpolitika szűk mozgásterében a válsághárítás feladatait is figyelembe véve e célok egyidejű maximális érvényesítésére nincs mód. Az 1990—92. években olyan gazdaságpolitikai alternatívák kidolgozására van lehetőség, melyekben a prioritásrendszer más-más eleme kerül a célrendszer középpontjába. A kialakult helyzetben olyan gazdaságfejlődési alternatívák javasolhatók, amelyek fő jellemzői:

- a jövedelemtermelő képesség fokozása a vállalható gazdasági és társadalmi feszültségek mellett (alappálya);

- az infláció erőteljesebb visszaszorítása lassabb modernizációval;

- radikális egyensúlyteremtés jelentős gazdasági és társadalmi kockázatok vállalásával.

A jövő évben ezek valamelyikének elindítását tűzhetjük napirendre. A három lehetséges változat közös vonása: a gazdasági modellváltás — bár eltérő intenzitású — megkezdése, ennek érdekében a megkezdett reformfolyamatok felgyorsítása; a lehetséges teljesítménytöbbletek megalapozása; a hatékony termelésre alapozott növekedés beindítása; érdemi vállalkozásélénkítés. A lakossági fogyasztás növelését egyik változatban sem lehet napirendre tűzni, de mindegyik törekszik az infláció mérséklésére és kezelésére.

Az egyes változatok eltérőek célrendszerükben, megvalósításuk során a keletkező társadalmi-gazdasági feszültségek és azok kezelése tekintetében, a politika szerepvállalásában, a lehetséges eszköztár kombinációjában és a külső finanszírozás stratégiájában, összességében a modellváltás időgigéjében.

III.

I. változat: a jövedelemtermelő képesség fokozása a vállalható gazdasági és társadalmi feszültségek mellett (alappálya)

A változat a fő célkitűzések közül kiemeli a jövedelemtermelő-képesség növelését a gazdasági szerkezet modernizálásával és a gazdaságban már most meglévő rövid távú teljesítménylehetőségek maximális kihasználásával.

Célul tűzi ki az irányváltáshoz, az átfogó modernizációhoz szükséges mechanizmusváltozások kritikus tömegének létrehozását, de törekszik az ezzel együtt járó társadalmi konfliktusok kezelésére. Ez a felfogás csak a törésszerű változások elkerülésére törekszik, a modellváltással, a belső piac működési feltételeinek kiépítésével, a modernizációval járó általános nehézségeket azonban felvállalja. A belső erőforrások maximális mozgósítása, a piacgazdaság létrehozása érdekében széles fronton történnek a gazdasági reformban előrelépések. Az elgondolás a működőtöke-bevonás lehetőségeinek feltárásával, a konvertibilis fizetési mérlegünk javításának ütemezésével a modernizációhoz szükséges mozgásteret kívánja biztosítani.

A külgazdaságban a világgazdasági nyitás felgyorsul, a konvertibilis exportunk tovább nő. A KGST-kapcsolatainkban a forgalom szintje jelentős csökkenésének megakadályozása irányozható elő.

E gazdaságpolitikai változat megvalósításának eszköztára nagy súllyal a vállalkozási feltételek javítására irányul:

— aktív árfolyam-politika alkalmazása mellett csökken a fajlagos exporttámogatás, korszerűsödik az exportpályázati rendszer. Az import liberalizálása 1990-ben a termékkör 55—50%-ára bővül, azt követően fokozatosan teljes körűvé válik. A tőkeáramlás intézményi feltételeinek fejlesztése (tőzsde, értékpapír-forgalom szabályainak liberalizálása, a pénzügyi infrastruktúra) javulnak. A regionális tömörülésekhez kapcsolódásunk érdekében a gazdaságdiplomácia fokozza erőfeszítéseit, és várhatóan javulnak a kapcsolódás hazai feltételei;

— a tulajdonreform jogi feltételrendszere létrejön, az állami tulajdon után fizetendő osztalék kerül bevezetésre;

— felgyorsul a gazdasági szabályrendszer deregulációjának folyamata;

— a fejlesztések pénzügyi feltételeinek javítására növekszik az ÁFA-visszatérítés. Mérséklődnek (VÁNYA) illetve megszűnnek (kereskedelmi adó) egyes adófajták. szűkülnek a nyereségszádó kedvezmények.

— a kis- és középvállalkozásokat segítő program valósul meg, vállalkozásélénkítő alap létesül. Kiterjed a fejlesztési és a munkahelyteremtő támogatások köre.

A változat eszköztára, a piacgazdaság feltételrendszerének kiépítése másfelől feltételezi az állam szerepvállalásának lényeges szűkítését, funkcióinak tartalmi átértékelését. Az új, működőképes rendszerek létrehozásának időigénye miatt ez többlépcsős folyamat lehet, az 1990. évi változásoknak azonban máris érdemleges hatásúknak kell lenni. A jövő évi változtatások megvalósításához új védelmi doktrína és hadsereg-fejlesztési koncepció kimunkálása, a lakásfinanszírozási rendszer piaci irányultságú átalakításának elkezdése, a tanácsi önkormányzati gazdálkodás erősítése, következetes árpolitika megvalósítása szükséges. A következő években napirendre kell tűzni az egészségügy, az oktatás finanszírozásának átfogó reformját, a nyugdíjrendszer reformját stb. is.

A jövő évi, vázolt adófeltételek mellett a közkiadások közül a védelemre lényegesen kevesebbet (volumenben 7%-kal), az oktatás és az egészségügy folyó kiadásaira csak kismértékben (volumenben legfeljebb 2—3%-kal) növekvő összeget lehet fordítani. A lakásfinanszírozáshoz kapcsolódó állami kiadások mérséklését a víz- és csatornadíj-támogatás megszüntetése, a lakberek jelentős emelése kell hogy alátámassza. A vállalati és fogyasztói támogatások az ez évihez képest 8—10%-kal csökkennek elsősorban az energia- és agrárszektorban, a helyi közlekedésben emelkednek számottevően a fogyasztói árak, díjak. (Az eddigi elképzelések szerint mindezzel 1990-ben a költségvetés bevételeinek a GDP-n belüli aránya mintegy 3%-kal csökken. Az ezt követő két évben ez a részesedés a mai 31—32%-ról 25% alá szorítható.)

E változat hatására az 1990. évben:

— a konvertibilis folyó fizetési mérleg hiánya — feltételezve a lakossági devizafelhasználás jelentős csökkentését — az ideinél lényegesen kisebb lesz, a konvertibilis külkereskedelmi áruforgalomban tovább növekvő (600—700 millió dolláros) aktívum érhető el;

— a rubelelszámolású áruforgalomban a behozatal kb. 2%-os csökkentése mellett a kivitel volumenének 9%-os visszaesése következik be. Ennek megvalósítása a kontingensek felülvizsgálatát, adminisztratív intézkedéseket feltételez;

- a termelés és a GDP 0,5–1%-kal bővül;
 - a termelés az iparban erősen differenciálódik, növekedés csak a vállalatok 50%-ánál várható.
- A túlsúlyos alapanyagiparban a perspektívátlan termelés eddiginél gyorsabb leépítése indokolt. Az élelmiszer-gazdaságban a belföldi piac lényegében telítetté válik. A struktúraváltás hatására 1990-ben átlagosan 15 ezer fő munkanélkülivel kell számolni;
- a bérrendszer gyakorlatilag liberalizálttá tehető, a reálbérek csak kismértékben csökkennek;
 - a pénzbeli társadalmi jövedelmeknél — a demográfiai hatásokra bekövetkező növekedésben és az áthúzódo hatásokon felül — 43–45 milliárd forint éves kihatású intézkedésekre látszik lehetőség;
 - a lakossági fogyasztás — az ideihez hasonló mértékű, illetve azt kissé meghaladó infláció mellett — lényegében nem bővül, a közösségi fogyasztás a költségvetési kiadások átgondolt reformon alapuló további csökkentésével némileg tovább mérsékelhető;
 - a beruházások 1–2%-os növelése valósítható meg igen erős szelekció mellett.

Ezen a nyomvonalon haladva a következő három év alatt a GDP emelkedése nem haladja majd meg az évi 1–2%-ot, s ezt elsősorban a szerkezetátalakítást szolgáló beruházások (évi 1–3%-os) növelésére szükséges fordítani. A konvertibilis adósságállományunk növekedése fokozatosan csökkenthető, a növekedés megállítására csak ezután lesz lehetőség. A fogyasztói árak növekedési üteme 1992-re 10% körül szorítható le.

E gazdaságpolitika következményeként a lakosság különböző rétegei jövedelmhelyzetének differenciáltsága tovább erősödik. A legalacsonyabb jövedelműek helyzete — a folyamatos kompenzációk hatására — az elért szinten stabilizálódik, a szociálpolitika létbiztonsági funkciója e rétegeknél érvényesül leghatározottabban. A közepes jövedelmű rétegek helyzetében eltérő irányú változások várhatók. Jelentős jövedelemnövekedést és relatív jövedelemelőnyt érhetnek el a vállalkozóképes rétegek, a gazdasági élénkületet megalapozó gazdálkodó kollektívák, a speciális képzettséggel, ismeretekkel, nyelvtudással rendelkezők, a külföldön munkát vállalók; e rétegek a gazdaságpolitika potenciális támogatói. Hosszú idő után mérsékelhetők a szellemi, elsősorban a költségvetési intézményekben dolgozók kereseti elmaradásai. Egyidejűleg a mai középrétegek növekvő nagyságrendben kerülhetnek relatíve rosszabb jövedelmhelyzetbe, mindenekelőtt a városokban élők, nagyobb létszámú, kevés keresővel rendelkező családok, a kedvezőtlen helyzetű vállalatok dolgozói. A lakossági kereslet alakulásához igazodóan várhatóan mérséklődik egyes rétegeknél a túlmunkával elérhető jövedelemtöbblet lehetősége is. Kieleződő feszültségek a leszakadó középrétegeknél, a munkanélkülivé válóknál várhatók.

Ebből, illetve a társadalmi támogatás elmaradásából adódik a megvalósítás kockazata. A keletkező társadalmi feszültségek nyomására megfelelően erős kormányzat nélkül e gazdaságpolitika karaktere kompromisszumokban feloldódhat. Ugyanakkor a következetes megvalósítás esélyt ad a belátható fordulatra.

II. változat: az infláció erőteljesebb visszaszorítása lassabb modernizációval

E gazdaságpolitika az infláció határozott visszaszorítását helyezi előtérbe, de — ha szerényebb mértékben is — törekszik a gazdasági szerkezet modernizálására, a rövid távú teljesítménynövekedés lehetőségeinek kihasználására. Abból indul ki, hogy az alacsonyabb infláció hatására a gazdaság stabilitása, a vállalati és lakossági magatartás kiszámíthatósága nőhet, a lassúbb strukturális és jövedelmi átrendeződés mellett kisebb mértékben fokozódnak a társadalmi és gazdasági feszültségek.

E változat is számol a működőtőke-bevonás lehetőségeinek feltárásával, az importliberalizálás folytatásával, de a vállalkozási feltételek javítására csak hosszabb távon és szerényebb mértékben kerülhet sor. A társadalmi feszültségek kieleződésének részbeni elkerülése érdekében a veszteségforrások felszámolása is csak mérsékeltebb ütemben valósulhat meg. Így az elosztási reform megvalósítására is lassabban kerülhet sor.

Mivel az inflációs nyomás csak fokozatosan, a reálviszonyok átrendeződése esetén mérséklődik, az árnövekedés visszaszorítására rövidebb távon elsősorban a pénzügyi folyamatok és az azokat formáló mechanizmusok eltérő alakításával van esély. Az ez évinél alacsonyabb áremelkedés a költségvetés jövedelem-újraelosztó szerepének kisebb mértékű csökkentése, az inflációs várakozások tudatos „lehűtése”, a bérnövekedés ütemének hatékony eszközökkel történő visszaszorítása mellett valósulhat meg. A változat realitásának kulcskérdése tehát olyan érdekegyeztető mechanizmus működtetése, amely a bérek növekedésének erőteljes mérséklésével képes a már beindult ár—bér—ár spirál megtörésére.

E változat főbb jellemzői 1990. évre:

- a fogyasztói árszintnövekedés mértéke 13 %;
- a konvertibilis áruforgalom aktívuma az alappályához képest mintegy 100—150 millió dollárral kedvezőtlenebb. Az import azonos növekedését feltételezve az export volumene alacsonyabb ütemben (legfeljebb 3%-kal) növelhető, ami a külső finanszírozásra nagyobb terheket ró;
- a termelés színvonalában az exportcsökkenés összességében kicsiny mérséklődést okoz az alappályához képest. Helyenként azonban lényeges mértékű lehet a termelési szerkezet átalakítására készítő hatások tompulása, s romlik a termelők költségérzékenysége is;
- a lakossági fogyasztás e változatban sem bővíülhet, a beruházások kismértékű 1—2%-os növekedése valósulhat meg;
- az infláció rövid távú mérséklésére törekvő kormányzati magatartás mellett a szociálpolitikai ellentételezésre rendelkezésre álló összeg lehetőséget ad a nyugdíjak 400 forintos, a családi pótlék 300 forintos emelésére és a tanácsi támogatások bővítésére. Megvalósítható a gyermekgondozási díj kiterjesztése a gyermek hároméves koráig és más gyermeknevelési ellátások korszerűsítése. A pénzügyi és természetbeni társadalmi jövedelmek együttes volumene kb. 4%-kal nő;
- a kisebb mértékű támogatásleépítés, az elosztási reform korlátozottabb érvényesítése mellett a belső pénzügyi egyensúly megteremtéséhez az adómértékek növelése elkerülhetetlen, a védelmi kiadásokat nagyságrendileg kell csökkenteni.

Az 1990—92-es időszakban az átlagosan alacsonyabb árszínvonal mellett, az infláció üteme csak alig mérséklődhet, a fogyasztói árnövekedés mértéke az időszak végén is 11—12% lesz. A költségvetés újraelosztó szerepe az elosztási reform lassabb megvalósulása, a lakásterhek áthárításának mérsékelt üteme, a támogatások lassabb leépítése miatt csak szerény mértékben csökkenhet a költségvetés részesedése a GDP-ből (27—28%-ra szorítható le). A vállalkozásokat élénkítő adócsökkentésre csak az időszak végén kerülhet sor.

A II. változat társadalmi hatásai — elsősorban a kisebb hatókörű változások miatt — tompítottabbak, az eddigiekhez képest is alacsonyabb infláció mérsékeltbb jövedelemátrendező hatására a lakosság jövedelemhelyzetének differenciáltsága is kisebb mértékben változik. Mindez összességében egyenletesebb lakossági terheket eredményez, ezért a lakossági alkalmazkodás várhatóan feszültségmentesebb. A réteghatások összességében az ez évi tapasztalatokkal közel azonos irányúak és nagyságrendűek. A társadalmi feszültségeket némileg mérsékelheti a szűkebb körben megvalósítható szociális intézkedések (GYED-kiterjesztés, ingyenes tankönyv és étkeztetés stb.). Ugyanakkor a korábbi években kialakult, feszültségterhes folyamatok e változatot is jellemzik. A társadalmi esélyegyenlőtlenség csak egyes metszetekben javulhat, különösen kiéleződik az ifjúság egyes rétegeiben a perspektívtalanság érzete. Ezért a II. változatban is (annak egyenletesebb terhelése ellenére), a lakosság döntő többsége helyzetének rosszabbodását fogja érezni.

E változat megvalósíthatóságának is jelentősek a kockázatai. A lassabb szerkezetváltás, a gazdaságpolitikai eszköztárszer mérsékeltbb ütemű változása és a kedvezőtlenebb külső egyensúly a külső finanszírozhatóságot bizonytalanná teszi. Amennyiben a bérnövekedés ütemének lefékezésére nem valósul meg, a változat fő célkitűzése — a kisebb infláció — is megghiúsul a szerkezetváltásban történő előrelépés nélkül. A kormány pedig az egyensúly érdekében folyamatos beavatkozási, illetve évközi árlépésekre kényszerülne.

A rövid távon kisebb társadalmi konfliktusok ellenére a gazdasági kibontakozás szűkebb perspektívája a gazdaságpolitika széles körű elutasítását eredményezheti éppen azoknál a rétegeknél — pl. a vállalkozóknál —, melyek aktivitására lenne alapozható egy kibontakozás.

III. változat: radikális egyensúlyteremtés jelentős gazdasági és társadalmi kockázatok vállalásával

E változat kiindulópontja, hogy radikális egyensúlyteremtésre csak a szükséges változtatások koncentrált változtatásával van esélyünk.

Ezek szerint olyan erélyes cselekvéssorozatra kerülne sor, melyet egyéként csak az adósságtörlesztési kötelezettségeink tényleges átütemezésének közvetlen kényszere indítana. Elsődleges célkitűzésként a makrogazdasági egyensúlyi viszonyok akut problémáinak — így elsősorban a fizetési mérleg, a költségvetési egyensúly létrehozása, főként a támogatási kiadások csökkentésére, a tovagyrúfzó finanszírozási zavarok — felszámolására kerülne sor. Ez napirendre tűzné a veszteségforrások azonnali leépítését. Egyidejűleg a piacgazdaság intézményrendszere gyorsított ütemben épülne ki, ezáltal a gazdaság életképesnek bizonyuló része relatíve jobb helyzetbe kerülne és a vállalkozásokat ösztönző politika is felerősíthető lenne.

A rövid átállás miatt az első évben mindenképpen a GDP, a beruházások és a lakossági fogyasztás jelentős visszaesésével kell számolnunk. A veszteségforrások leépítése és a forint konvertibilis valutával szembeni ugrásszerű leértékelése miatt az infláció üteme duplájára nőne. A belső társadalmi egyensúly — ezen belül a tömeges munkanélküliség és a forráselosztás következtében növekvő lakossági teher miatt éleződő szociális feszültség — reálisan csak külső források bevonása esetén tartható kezelhető szinten. E koncepció következménye tehát egyben a nyugati finanszírozástól való függőség tudatos felvállalása is, tudomásul véve annak kül- és belpolitikai vonzatait.

E változat eszköztárszere az alappályán túlmenő változtatásokat tesz lehetővé, illetve szükségessé egy lépésben már 1990-ben:

- a jövedelmező vállalkozások pénzügyi feltételei jelentősen javíthatók lennének. A költségvetés terjedelmének nagymértékű szűkülése jelentős adócsökkentést tesz lehetővé (VÁNYA csökkentése 40%-ra, beruházások utáni ÁFA és a bérnövekmény utáni adó eltörlése);

- a forint lebegő árfolyama mintegy 30—35% leértékelésnél stabilizálná a konvertibilis viszonylatban, míg rubel viszonylatban 10% felértékelésre kerülne sor. Az import liberalizálása teljes körűvé válna, a szovjet áruforgalom konvertibilis elszámolásának 1991. évi bevezetésére lehet előkészülni. Az állami tulajdon jelentős léptékű privatizálása kerül napirendre;

- az állami szerepvállalás széles körben csökkenne. A védelmi kiadásoknál ez kb. 20%-ot jelent, az oktatás, egészségügy folyó kiadásainak volumene nem nőhet. A Világkiállítás létesítményeihez központi hozzájárulásra nem lehet számítani. Jamburg nem (vagy vállalkozásként, részben) folytatódik, új központi nagyberuházás nem indul a központi beruházások prioritásai szűkülnek.

A lakásfinanszírozásban radikális változásra kerül sor, a lakbérek négyszeresükre nőnek, a hiteltörlesztések gyorsítása hasonló terhet jelent, mindennek ellentéte csak részben épül be a bérekbe és juttatásokba.

A vállalati és fogyasztói ártámogatások alappályához képest 2—3-szoros leépítése valósul meg.

Vizont nagymértékben növekszik a szociálpolitikára fordítandó állami kiadás (60—70 milliárd forint) és a Foglalkoztatási Alap (20—25 milliárd forint) összege.

Ennek hatásai 1992. évre:

- a konvertibilis kivitel volumene (kb. 7%-kal) növekedne, a behozatalé vizont jelentősen (2—5%-kal) csökkenne. Az áruforgalom aktívuma ezzel kedvező esetben elérhetné az 1 milliárd dollárt is;

- a rubelelszámolásokban a kivitel volumene jelentős mértékben (mintegy 15%-kal), míg a behozatal csak némileg csökkenne;

- a gazdasági pálya meghatározó vonása a termelési szerkezet radikális átalakítása. Jelentősen gyorsul az energetikai és az alapanyag-ipari szektor súlyának csökkenése;

- az élelmiszer-gazdaságban az érdekeltiségi, a forrás és a piaci problémák összehatásaként a gabonatermelés 5—10%-kal, a hústermelés a belföldi ellátási igények alá eshet vissza;

- a beruházásokban a központi elhatározású létesítmények részesedése csökken;

- a munkanélküliek száma évi 30—40 ezer főre tehető, de egyes időszakokban akár 150—200 ezer fő is lehet;

- az árpolitikában mintegy 50 milliárd forint termelői és fogyasztói ártámogatás szűnik meg. Egy lépésben történik meg az energiaáraknak világgpiaci szintre való emelése. A szabadárak körének nagyarányú kiterjesztésére kerül sor. A termelői és a fogyasztói árak 30% fölötti ütemben emelkednek.

E változat társadalmi hatásai az egyes lakossági rétegek jövedelemhelyzetének erőteljes differenciálásában összegezhetők. Az önálló jövedelemmel nem rendelkezők szociális kompenzációi relatív védelmet eredményeznek, a munkavállalók jelentős részénél azonban a jövedelmek reálértéke nagymértékben romlik; ez a munkanélküliség, a nagymértékű reálbércsökkenés következménye és várhatóan megindul egyes új keletű vállalkozások pénzügyi ellehetetlenülése is. E folyamatok az alkalmazkodóképességgel nem rendelkező lakossági csoportokál éleződő ellenállásokhoz, sztrájkokhoz vezethetnek. A feszültségek elsősorban a városi munkásságnál erősödnek fel, noha a mezőgazdaságban dolgozók jelentős része is nehéz helyzetbe kerülhet.

Az életszínvonal megőrzése céljából folytatott önkiszákmányoló plusz munkavállalás, valamint az egészségügy szerény fejlesztési lehetősége nem ad majd lehetőséget a társadalom egészségügyi állapota romlásának mérséklésére sem.

A rugalmas munkaerő-piaci magatartáshoz szorosan hozzátartozó képzési-átképzési kínálat kialakításához szigorú költségvetési korlátok miatt döntő módon csak piaci alapon lesz lehetőség. Ez a tény eleve korlátozza az igénybevevők — és így helyzetükön változtathatók — körét.

Előny vizont, hogy a kemény lépések időben koncentrálnak és a kedvező fordulat korábban elér-

hető és prezentálható. A belpolitikai feszültségek azonban rendkívül kiéleződhetnek, az érzékeny társadalmi és politikai egyensúly megtartása tartósan közvetlenül fenyegetetté válik.

IV.

A vázolt gazdaságpolitikai változatok közti döntést az általuk hordozott kibontakozási esélyek és társadalmi hatásai mérlegelése, valamint a politika mozgásteré motiválják.

Az I., ún. alapváltozat felerősíti a piaci kényszert, javítja a vállalkozások ösztönzőttségét és gyorsítja a szerkezetátalakítást. A társadalmi feszültségeket azonban egyes pontokon tovább élezi. Ebből, illetve a társadalmi támogatás elmaradásából adódik a megvalósítás kockázata. A keletkező társadalmi feszültségek nyomására megfelelően erős kormányzat nélkül e gazdaságpolitika karaktere kompromisszumokban feloldódhat. Ugyanakkor a következetes megvalósítás esélyt ad a belátható fordulatra. Előnye, hogy a már megindított reformfolyamatokhoz jól illeszthető. E változat eszköztársadalmi áll legközelebb a Gazdasági Reformbizottság munkájának eredményeihez, hatásai ezért is viszonylag felmérhetőek, kezelhetőek. A hitelezők ezt a változatot a finanszírozás alapjául előreláthatólag csak az IMF-fel való megállapodás és a kül-gazdasági teljesítmények rövid időn belül felmutatott jelentős javulása esetén fogadják el.

A II. változat társadalmi hatásai tompítottabbak, első rátekintésre a társadalmi folyamatok szempontjából kezelhetőbbnek tűnnek. A kibontakozás esélyei szempontjából a változat abszolút hátránya azonban a gazdaság gyenge alkalmazkodóképességének fennmaradása, ami minimális esélyt sem ad az 1991–92. években jelentősen szigorodó külgazdasági követelmények teljesítésére. E gazdaságpolitika elfogadtatása hitelezőkkel igen aktív külpolitikai fellépés esetén is kétséges. Ezen belül a tovább mélyülő gazdasági válság jeleit — annak ellenére, hogy hatásait a lakosság felé e változatban tompítottabban közvetíti — a józan megítélésre képes emberek érzékelik. A perspektíva hiánya a gazdaságpolitika széles elutasítását okozhatja éppen azoknál a rétegeknél, amelyek aktivitására lenne alapozható egy gazdasági kibontakozás.

A III. változatban vázolt radikális gazdaságpolitikai offenzíva nagy társadalmi és gazdasági áldozatokkal jár. Óriási rizikót jelent az is, hogy a tervezett, nagy tömegű változtatás — különösen a kiszámíthatatlan társadalmi fogadtatás mellett — nem vezet-e majd a gazdaság rövid időn belüli szétzilálódásához. E változat határozott előnye viszont — ha egy ilyen program finanszírozásához a külső finanszírozás megteremtődhet, illetve a KGST-partnerekkel az átmenetileg jelentősen passzívra váló áruforgalmunk elfogadható — a külső feltételek bekövetkező szigorodásához legnagyobb valószínűséggel képes a gazdaság alkalmazkodni. Előnye az is, hogy a kemény lépések időben koncentrálhatók és a kedvező fordulat korábban elérhető és prezentálható. A belpolitikai feszültségek azonban rendkívül kiéleződhetnek, az érzékeny társadalmi és politikai egyensúly megtartása tartósan fenyegetetté válik.

Mindhárom változat jelentős politikai dilemmákat vet fel mind a döntés, mind a megvalósítás során. Ezeket a következők motiválják:

— az ország jövője szempontjából a I., de még inkább a III. változat hordoz perspektívát és e változatok megvalósítása áll legközelebb az MSZMP készülő kongresszusi programjának szelleméhez. Viszont mindkettő tényleges megvalósítása erős kormányzatot, viszonylag stabil belpolitikai helyzetet, valamilyen formában fennálló politikai konszenzust feltételez. E gazdaságpolitikai változatok bármelyikének meghirdetése a választások előtt az MSZMP esélyeit rontja. Emellett e változatok elfogadtatása a leköszönő Országgyűléssel is nagy nehézségbe ütközne. Mindezek miatt ezen alternatívák valamelyikének meghirdetésére csak előrehozott választás esetén van esély. A választások előrehozása mellett szól az a gazdasági megfontolás is, hogy egy jövő évi választás esetén a gazdaságban — és velünk szemben a nemzetközi pénzvilágban — tapasztalható kivárással az elgondolások később valósulnak meg, feltétlen szükséges gazdasági lépések elodázásával bebecsúszhatunk a fizetéseképtelenségbe. De ha ez nem is következne be, az 1991–92. évek külső feltételeihez való gazdasági alkalmazkodás esélyei alapvetően gyengülnének;

— a II. alternatíva választása a párt választási esélyeit ugyan javítaná (feltételezve persze, hogy fizetőképességünket képesek leszünk megőrizni), de hamarosan szembe kellene nézni a radikális változások halasztásának következményeivel, amely mély és tartós gazdasági, kormányzati és politikai válságot okozhat;

— bármely gazdaságpolitikai alternatíva melletti döntés esetén arra is fel kell készülni, hogy megvalósításukat, az egyes lépések terjedelmét és ütemét a politika is szférában lezajló folyamatok mindenkor igen erőteljesen befolyásolni fogják. Ezért a további tervezőmunkát célszerű kibővíteni az egyes lépések megtételéhez szükséges társadalmi-politikai feltételek meghatározására, illetve a választási küzdelemmel történő összehangolására irányuló munkákkal.

Budapest, 1989. szeptember 6.

A népgazdaság fejlődését jellemző főbb mutatók

Változás az előző évhez %-ban, összehasonlító áron

Megnevezés	1988 előzetes tény	1989 várható	1990		
			I	II	III
Bruttó termelés	0	0—0,5	kb. 0		kb. —3
ebből: ipari ágazatok	—0,1	—0,5—0	kb. —1		—5—4
élelmiszer-gazdaság	1	0—1	0—1		kb. —2
Bruttó hazai termék (GDP)	0,1	0—1	0—1		kb. —2
GDP belföldi felhasználása	—2,2	0—1	0—1		kb. —3
Lakossági fogyasztás *	—4,4	kb. 1	1—2		—3—2
Közösségi fogyasztás	4,1	—9—8	kb. —1		—9—8
— pénzüintézetek nélkül	0,3	—14—13	kb. —5		kb. —15
Népgazdasági beruházások	—7,7	0—1	1—2		—6—5
ebből: vállalati	—6,0	kb. 6	5—7		kb. 3
Egy főre jutó reáljövedelem	—0,8	1—2	kb. —1	kb. —1	kb. 0**
Fogyasztói árindex	15,7	16—17	16,5—17,5	13—13,5	34—35
Társadalmi jövedelem volumene	5,5	kb. 3	5,5—6	kb. 4	6—7
Külkereskedelmi áruforgalom:					
Kivitel összesen	6,2	kb. 0	—2—1,5	—3—2,5	—3—2,5
ebből: rubel viszonylatok	0,7	—6—5	kb. —9	kb. —9	kb. —15
nem rubel viszonylatok	12,2	kb. 5	4,5—5	2,5—3	kb. 7
Behozatal összesen	0,1	kb. 2	1—1,5		kb. —3
ebből: rubel viszonylatok	2,9	—2,5—2	kb. —2		—1,5—1
nem rubel viszonylatok	—2,7	6—7	3,5—4		—5—2
Külkereskedelmi áruforgalom egyenlege:					
rubel viszonylat, m. Rbl	227	160	—210	—210	—700
nem rubel viszonylat, m. \$	495	kb. 570	600—700	500—600	900—1200
Folyó fizetési mérleg egyenlege:					
rubel viszonylat, m. Rbl	310	720	250	250	—250
nem rubel viszonylat, m. \$	—611	—1000	—600—500	—700—600	—200—+100
Nem rubel viszonylatú adósságszolgálat:					
Nettó kamatfizetés, m. \$	1084	1300	1360	1370	1330
Törlesztés, m. \$	2555	1900	1970	1970	1970
Összesen, m. \$	3639	3200	3230	3340	3300

* Nemzeti fogyasztás —1,7 2,3 —1—0,5 —6—5
(idegenforgalmi hatások kiszűrésével)

** A gyorsított hiteltörlesztés hatását 1990-ben a mutatók nem tartalmazzák, azaz ténylegesen a III-as változat nagyobb reáljövedelem-csökkenést takar.

A népgazdaság fejlődését jellemző főbb mutatók

Változás az előző évhez %-ban, összehasonlító áron

Megnevezés	1991			1992		
	I	II	III	I	II	III
Bruttó termelés	kb.0,5		1—1,5	1—1,5	0,5—1	2—2,5
ebből: ipari ágazatok	kb.0		1—1,5	1—1,5	kb. 0,5	kb. 2
élelmiszer-gazdaság	0—0,5		—0,5—0	0—0,5	0—0,5	kb. 0
Bruttó hazai termék (GDP)	0,5—1		1,5—2	1—1,5	kb. 1	kb. 2,5
GDP belföldi felhasználása	0,5—1		kb. 1	kb.1,5		1,5—2
Lakossági fogyasztás	kb.0		0,5—1	kb.0		1—2
Közösségi fogyasztás	kb.1,5		kb. 1,5	kb.2		1,5—2
— pénzintézetek nélkül	kb.—2		kb.—2	kb.—2		kb.—2
Népgazdasági beruházások	1 —3		kb. 3	1—3		5—6
ebből: vállalati	9—12		8—9	1—3		5—6
Egy főre jutó reáljövedelem	kb.0		kb.—3*	kb.0		kb. 0
Fogyasztói árindex	14—15	12—13	13—14	9—10	10—12	9—10
Társadalmi jövedelem volumene	kb.2		kb. 3	kb.2		kb. 2
Külkereskedelmi áruforgalom:						
Kivitel összesen	kb. 1,5	1—1,5	3,5—4	kb. 0,5	kb. 1	kb. 1,5
ebből: rubel viszonylatok	kb.—3	kb.—3	1,5—2	kb.—4	kb.—4	kb. 0,5
nem rubel viszonylatok	4,5—5	kb. 4,5	kb. 5	3,5—4	4—4,5	kb. 2
Behozatal összesen	1—1,5	0,5—1	kb. 2,5	0,5—1	kb. 1	kb. 1
ebből: rubel viszonylatok	—1—	—1—	—1—	—1—	—1—	—1—
nem rubel viszonylatok	—0,5	—0,5	—0,5	—0,5	—0,5	—0,5
nem rubel viszonylatok	kb. 3	1,5—2	5,5—6	kb. 2	2,5—3	2,5—3
Külkereskedelmi áruforgalom egyenlege:						
rubel viszonylat, m. Rbl	—320	—320	—480	—620	—620	—470
nem rubel viszonylat, m. \$	700—800	600—700	kb.1200	800—900	700—800	kb.1200
Folyó fizetési mérleg egyenlege:						
rubel viszonylat, m. Rbl	140	140	—40	—160	—160	—30
nem rubel viszonylat, m. \$	—350	—450	200	—200	—300	140
Nem rubel viszonylatú adósságszolgálat:						
Nettó kamatfizetés, m. \$	1410	1430	1330	1430	1460	1300
Törlesztés, m. \$	2240	2250	2210	2780	2790	2720
Összesen, m. \$	3650	3680	3540	4210	4250	4020

* Az 1990. évi hitelkonstrukció-változások hatása miatt torzított mutató

11. sz. függelék

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGA
Gazdálkodási Osztálya

Belső használatra!
Készült: 1 példányban
Grósz Károly [s. k. aláírás]
KB/174.

TÁJÉKOZTATÓ

a Központi Bizottság részére
az 1988—1989-ben közcélú hasznosításra térítésmentesen átadott
pártingatlanokról

- 1. Baranya megye**
Pécs — Oktatási Igazgatóság és kollégium
Árvevő: Janus Pannonius Tudományegyetem
- 2. Csongrád megye**
Szeged — megyei pártbizottság székháza
Árvevő: Városi Tanács
Ezzel rendezésre került a párt 54 millió Ft összegű tartozása, amit a korábbi években Szeged Város Tanácsa a lakóházak felújítási alapjából adott a városi pártszékház korszerűsítéséhez, felújításához.
- 3. Borsod megye**
Ócsanáros, Ónod és Kurityán községi pártházak
Árvevő: községi tanácsok
- 4. Komárom megye**
Ácstesztér alapszervezeti pártház
Árvevő: Községi Tanács
Esztergom régi városi pártház
Árvevő: Városi Tanács
- 5. Tolna megye**
Cikó és Értény községi pártházak
Árvevők: községi tanácsok
Szekszárd — Oktatási Igazgatóság
Ez az ingatlan 1989. október 1-jétől kerül átadásra középiskolai képzés céljából a Művelődési Minisztérium részére.
- 6. Pest megye**
Szigetszentmiklós körzeti pártház
Árvevő: Városi Tanács
Galgahévíz községi pártház
Árvevő: Községi Tanács

Budapest, 1989. szeptember 6.

dr. Kovács Béla
helyett Hován Gábor
[s. k. aláírás]

JEGYZŐKÖNYV
a Központi Bizottság
1989. szeptember 25-én megtartott üléséről

NYERS REZSŐ elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Üdvözlöm önöket, a Központi Bizottság ülését megnyitom.

Bejelentem, hogy az ülésen nem vesz részt kilenc elvtárs.

Szolgálati okból külföldön van hét elvtárs: Bartha Ferenc, Gábor András, Horn Gyula, Kótai Géza, Szabó István, a TOT elnöke, Tétényi Pál, Varga László. Szolgálati okból van távol: Hoós János és Pál Lénárd elvtárs.

Megállapítom, hogy az ülés határozatképes.

Szolgálati okból később kapcsolódik be a Központi Bizottság munkájába Ormos Mária és Kovács Ferenc elvtárs.

Javaslatot teszek a napirendre.

Első napirendi pontként tárgyaljunk meg egy javaslatot a Központi Bizottság kongresszusi beszámolójáról. Előadója: Grósz Károly elvtárs.

Második pontként: az MSZMP programnyilatkozatára vonatkozó javaslatot tárgyaljuk meg. Előadója: Pozsgay Imre elvtárs.

Harmadikként különfélét. Ezek között szerepelnének: egy szóbeli tájékoztató a háromoldalú politikai egyeztető tárgyalásokról; állásfoglalás-tervezet az MSZMP tagozataira; továbbá a Politikai Intéző Bizottság javaslatai a kongresszus elé terjesztendő állásfoglalásokra.

Ezek a következők: a nemzeti megbékéléssel kapcsolatos állásfoglalás; a párt művelődési programjának tézisei; a Magyarország alkotmányozásának szabályozási elveiről szóló állásfoglalás; az önkormányzatokról; a tulajdonreform néhány kérdéséről; a pártvagyon helyzetéről, valamint a szakszervezeti mozgalommal való stratégiai szövetségről szóló állásfoglalás-tervezetek.

Megkérdézem, hogy elfogadjuk-e ezt a napirendi javaslatot. Van-e valami észrevétel ehhez?

Észrevétel nincs. Aki elfogadja, kézfelemeléssel szavazzon.

Köszönöm. Láthatóan a többség.

Mint ahogy a Központi Bizottság korábban jóváhagyta, a kongresszus résztvevői 500,— forint térítést fizetnek. Kérjük, hogy a Központi Bizottság tagjai vagy a megyéjünkben, vagy pedig itt a tanácsterem előterében, a szünetben fizessék be az 500,— forintot.

Akik most nem tudnak fizetni, kérjük, juttassák el az összeget a kongresszusig a Központi Bizottság Irodájára.

Javaslatot teszek a meghívottakra. Javaslom, hogy vegyenek részt az ülésen az állandó meghívottak — ezeknek köre ismert —, valamint a megyei küldöttsoporatok vezetői, a párt szegedi és nyíregyházi városi bizottságának első titkárai, a Dél-Magyarország és a Kelet-Magyarország című lapok főszerkesztői. Ezen kívül Dégen István, Forgács Imre és Földes György elvtárs, a KB munkatársai.

Megkérdézem, elfogadjuk-e ezt a javaslatot. Aki igen, kézfelemeléssel szavazzon.

Köszönöm. Ellenpróbára nincs szükség. Elfogadottnak jelentem ki.

Most pedig szünetet tartunk a meghívottak megérkezéséig. (A meghívottak elfoglalják a helyüket.)¹

Üdvözlöm a meghívott elvtársakat, és közlöm, a Központi Bizottság úgy határozott, hogy három napirendi pontot vitat meg.

1. A Központi Bizottság kongresszusi beszámolója

Előadó: Grósz Károly elvtárs

2. A párt programnyilatkozata

Előadó: Pozsgay Imre elvtárs

3. Különfélék.

E napirendi pont keretében egy tájékoztatót hallgat meg a háromoldalú politikai egyeztető tárgyalásokról; megvitatja az MSZMP tagozatairól szóló állásfoglalás tervezetét; a nemzeti megbékéléssel kapcsolatos [állásfoglalás-tervezet; a párt művelődési programjának] téziseit; Magyarország alkotmányának szabályozási elveiről szóló állásfoglalás-tervezetét; az önkormányzatokról szóló állásfoglalás-tervezetét, a tulajdonreform néhány kérdéséről szóló állásfoglalás-tervezetét; a pártvagyon helyzetéről, valamint a szakszervezeti mozgalommal való stratégiai szövetségről szóló állásfoglalás-tervezetét.

Ezek után rátérünk első napirendi pontunknak a megtárgyalására, a Központi Bizottság kongresszusi beszámolójára. Grósz Károly elvtársnak adom át a szót.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A kongresszusi beszámoló tervezetének újabb változatát elkészítettük, a testület tagjaihoz eljuttattuk.² A tervezet összeállításánál legjobb tudásunk szerint figyelembe vettük a legutóbbi ülésünk vitájának tapasztalatait, és teljesítettük a testületnek a további munkával kapcsolatban megfogalmazott igényét. Vagyis, a beszámoló tervezetét készítő munkacsoport, amennyire ezt a rendelkezésre álló idő rövidege lehetővé tette, kibővítette konzultációs bázisát.

A vitaindítóban három kérdéskört érintenék: milyen körben folytattunk konzultációkat a készülő beszámolóról, milyen kérdések kapták a legnagyobb figyelmet a konzultációk során, s végül milyen feladatok következnek mindezekből a munka folytatását illetően.

Az első kérdésre rátérve: személyes konzultációk keretében véleményt kaptunk a Központi Bizottság felkért tagjaitól. Többen írásban juttatták el véleményüket. Találkoztunk ebből a célból a megyei, illetve a fővárosi küldöttségek képviselőivel. Helyszínen kértem véleményt egy nagyüzemi pártbizottság párt-alapszervezeti titkáraitól. És ugyancsak ennek jegyében találkoztam körzeti pártalapszervezetek titkárainak egy csoportjával. Figyelembe vettük azokat az írásokat, értékeléseket, olvasói hozzászólásokat, amelyek a kongresszusi előkészületekről a Társadalmi Szemle, a Népszabadság és az Új Fórum hasábjain megjelentek.

Ami a második kérdéscsoportot illeti, azt a következőkben szeretném összefoglalni. Egyöntetű igényként jelentkezett, hogy a beszámoló reális legyen. Megfogalmazódott, hogy elfogulatlanul, kíméletlen őszinteséggel minősítsük benne a párt helyzetét, a legfontosabb és a legjellemzőbb problémákat. Egyetértés mutatkozik abban, hogy a beszámoló úgy jellemezze a párt belső helyzetét, az eltérő álláspontokat, hogy a hangsúly ne a szakításra, hanem a cselekvési készség erősítésére, a lehetséges egységre helyeződjön. Határozott az az igény, hogy a feladatok elsősorban akcióprogram jellegűek legyenek, a rövid távon időszerű tennivalókat tartalmazzák.

Eltértek a vélemények arról, hogy a teendők az egész társadalomra tekintsenek-e ki [*sic!*], vagy pedig a párt újjászervezésére, illetőleg a választásokra koncentrálnak. A többség ez utóbbinak a híve.

Fontosnak tartják tisztázni a vitákban részt vevők a beszámoló, a programnyilatkozat és az alapszabály egymáshoz való viszonyát. Egyaránt szükségesnek látják értékelteni a fő vonal lényegbeli egybeesését, ugyanakkor a műfajból és időbeni távlatból szükségszerűen következő eltéréseket.

A beszámolóban helyet kapó feladatoknak véleményünk szerint hasonlóképpen kapcsolódniuk kell azokhoz a dokumentumokhoz, a küldöttek számára készülő háttéranyagokhoz, amelyek II témáról adnak időszerű információkat. Nyilvánvaló, hogy ezt csak a kongresszusi vita alapján lehet elvégezni.

Élénk vita tárgya volt az a kérdés, hogy a beszámoló milyen időtávra tekintsen vissza, 40, 33, 15 évre, vagy a legutóbbi 16 hónapra. Bár mind a négy variáció mellett szólnak érvek, a többségi vélemény a 15 éves visszapillantást támogatja, ezen belül téve hangsúlyt a pártértekezlet és a következő időszak értékelésére. Ezt többen azzal indokolták, hogy Történelmi utunk című okmány³ az elmúlt 15 évről nem szól kellő árnyaltsággal és körültekintéssel. Ugyanis, mint elmondták, a másfél évtized alapján lehet tárgyilagos, reális képet alkotni az utóbbi másfél év politikai folyamatairól is. Annál is inkább, mert ebben az időszakban vált világossá, hogy a világgazdasági korszakváltás kihívására, miként a többi szocialista ország, úgy hazánk is késve reagált, és válaszuk hibásnak bizonyult.

Ebben az időtávban lehet igazságosan megvonni annak mérlegét is, hogy milyen része van a mai válság kialakulásában a tőlünk független körülményeknek, és mennyi írható belőle saját számlánkra. Itt szeretném megjegyezni, hogy elemi igényt tapasztaltunk arra vonatkozóan, tegyük egyértelművé, mi az, amit ebből a másfél évtizedből ma is vállalhatunk, és mi az, amit elutasítunk. Más szavakkal: a kádári korszak első és második szakaszának egységes, de mégis differenciált értékelését tartják célszerűnek és méltányosnak a beszélgetőpartnerek.

Erőteljes az a szükséglet, hogy tisztázódjék — de legalábbis irányt vegyünk erre — a kialakult helyzetért milyen arányban osztozzék a felelősségben a vezetés, illetve a párttagság. A nézetek eltéréseket is tükröznek ugyan, de az a vélemény dominál, hogy a felelősség közös, de a mérték nem. Ezért a vezetésnek kell a nagyobb részt vállalnia belőle. Ezt nem valamiféle öncélú, vádaskodási és felelősségáthárítási szándék motiválja, hanem ebben látják a nélkülözhetetlen feltételét annak, hogy megszűnjön végre a párttagságra nehezedő súlyos erkölcsi nyomás, amelyet a párton kívülről tudatosan is büntudattá igyekeznek fokozni politikai ellenfeink. Egyúttal ezzel a tisztázással tartják lehetségesnek a konzultációkban részt vevők a párttagság egy részénél tapasztalható közömbösség feloldását, vagy a tényleges személyes felelősség vállalását, a párttagság vezetés iránti bizalmatlanságának felszámolását, az önbizalom visszanyerését.

Az eszmecserék egyik központi témája volt az, hogy milyen legyen a megújuló párt. Örvendetes módon az a vélemény dominál, hogy a progresszív áramlatok, irányzatok folyamatos vitákban kikovácsolandó szövetségesi együttműködésén alapuló pártmozgalom legyen. Ezeknek az irányzatoknak az alapvető politikai kérdésekben azonos álláspontot kellene képviselniük, és külön érdekeiket alárendelnék a választási helytállás, a győzelem közös érdekének. Ennek a témának a kapcsán is nagy hangsúlyt kapott, hogy a Központi Bizottság is reálisan helyezze el magát az elmúlt másfél év politikai folyamataiban.

A résztvevők alaposabb elemzését és jellemzését igényelték a pártmozgalomban jelen lévő szárnyaknak. Tisztázandónak tartják, hogy a reformszárny kifejezés pontosan fejezi-e ki a tényleges helyzetet. Kik a reformerek? Azok-e, akik annak mondják magukat, akikről híveik is állítják ezt vagy azok is, akik csak a reformok szellemében cselekednek? Ilyen kérdések sokasága vetődött fel különböző árnyalati megközelítésben. Nagy a bizonytalanság tehát ezen a téren. Abban viszont csaknem teljes az egyetértés, hogy a reformkori mozgalom kibontakozása a párt belső megújulási eltökéltségének látható jele. A pártmozgalomra gyakorolt pozitív hatásuk mindenképpen elismerést érdemel, és csak sajnálni lehet, hogy a tiszta szándékok felhajtóerejét felhasználva, szinte azonnal ki akarják maguknak sajátítani erre méltatlan karrieristák is. A szélsőségek egyik jellemző pólusát éppen ezekben a reformdemagógia mezébe öltözt, ettől egyéni ambíciók érvényesítését váró sikerlovagokban látják konzultációs partnereink.

A másik szélsőségeknek a minden változástól féltő, szavakban a szocializmust, valójában azonban saját pozíciójukat féltő konzervatívokat tekintik. Mind a két végletől az elhatárolódást javasolják, de általában minden egyéb szélsőséget is elutasítanak. Attól tartanak ugyanis, hogy a reformokat és a szocializmus értékeihez való ragaszkodást ezek a túlteljesítők diszkreditálják a legjobban.

Vita tárgyát képezte, hogy hogyan minősíthetjük pontosabban az elmúlt másfél esztendőt. Mint az elszalasztott lehetőségek időszakát vagy úgy, mint a nemzet jövője szempontjából sorsdöntő, politikai átalakulás ígéretes kezdetét? A többség az utóbbi értékelés mellett voksolt, de a szubjektív mulasztások tanulságainak feltárását is indokoltnak tartja.

Szenvedélyes vita bontakozott ki ezeken a találkozókon is a tömegtájékoztató politikai szerepéről. A nézetek megerősítették azt a minősítést, amit az írásos előterjesztés tartalmaz.

A pártszervezetek munkahelyi szerveződéséről rendkívül eltérők a nézetek. A többség a bentmaradás, illetőleg a szerveződési lehetőségek mellett van. Ugyanakkor a munkahelyi jelenlét korszerű, a korábbitól minőségileg különböző jellegű igénylik. Egyetértés van abban, hogy a lakóterületre kell fokozatosan áthelyeződnie a pártmunkának, különösen a választási küzdelem időszakában és az önkormányzat várható kiteljesedésével összhangban, de ennek feltételeit meg kell teremteni.

A beszámoló tervezetével kapcsolatban a konzultációkon is többször szóba került a hangvétel kérdése. Nagyjából megegyezett ebben az ellentétes vélemények aránya. Tehát körülbelül ugyanannyian voltak, akik a tervezetet a valóságosnál kedvezőbb kép felvázolása miatt bírálták, mint azok, akik túlságosan önmarcangolóknak, defetistának ítélték. Biztosan ez lesz a kongresszuson is.

Ugyancsak így, két eltérő változatra csoportosíthatóak azok a vélemények, amelyek a rendszerváltás vagy modellváltás ügyében elhangzottak. A közös elem mind a két csoportban magának a két fogalomnak a tisztázatlanságát kifogásolta. Többen voltak, akik felvetették, hogy egyáltalán érdemes-e ezt a két kategóriát egymással szembeállítani, és a kongresszusi vita részének tekinteni.

Nagy erővel fogalmazódott meg az az igény, hogy már a beszámolóban szükséges világosan körülhatárolni, miként kell most a változó viszonyok között, a megújulás folyamata közben a pártegységet értelmezni. A többség azt az álláspontot képviselte, hogy a régi értelemben vett monolitikus egység természetesen már értelmetlen követelmény, de az egységnek valamilyen ma használható, a közös cselekvés szükséges minimumát garantáló meghatározása nélkülözhetetlen. Leginkább az irány-

zatok szövetségeként, egy-egy időszerű feladatra szóló megállapodásként tudják elképzelni, ami ugyan az ellentétek egysége is lehet az adott akcióra vonatkozóan, de arra mindenképpen egységet kell hogy jelentsen. Előtte és utána a viták nemcsak lehetségesek, hanem egyenesen szükségesek is.

Fontos tapasztalatként szeretném azt is megjegyezni, hogy a konzultációk résztvevői szerint a vezetés munkamódszere több alkalommal is sokkolta a párttagságot. Emiatt most is sok kritikát kaptunk. Ezek részben jogosak, részben az egység korábbi felfogása iránti nosztalgiát tükrözik, de a bírálat tényét nem lehet figyelmen kívül hagyni.

Sokan foglalkoztak a pártértekezlet minősítésével. Itt is két jellemző véleménycsoport alakult ki. Az egyik szerint felemás, egyoldalú volt, mert a gazdaság kérdése méltatlanul háttérbe szorult. A másik szerint kiemelkedő jelentőségű, mert felszabadította az utat a reformfolyamat előtt. Személyes véleményem az, hogy az igazságot a két felfogás ötvözete fejezi ki a legpontosabban.

A beszámolóval összefüggésben figyelmet érdemel, hogy többek véleménye szerint helyet kell kapnia benne a megújuló párt új arculatának. Annak például, hogy miben lehet és kell különböznie a mi pártunknak a többiektől. Javasolták: tételesen is fogalmazzuk meg, hogy a mi pártunknak nemcsak saját korábbi önmagához, hanem a többi pártéhoz képest is másfajta politizálást kell kialakítania. Figyelmeztettek a formalizmustól mentes stílus és módszer fontosságára, a szervezet és mozgalom dialektikus kapcsolatának törvényszerűségére, amelyben a szervezet csak a mozgalmi jelleg kibontakoztatásához szükséges mértéket érheti el, de ennek optimuma nélkül nem lehetséges működőképes pártmozgalom.

Hangsúlyozták az önkéntesség és az öntevékenység jelentőségét. Elengedhetetlenek tartják olyan struktúra kiépítését, amely a korszerű, eredményes politizálás feltételeit tudja biztosítani.

Sürgető feladatnak ítélték az eszmecserék résztvevői a párt és a kormány, a párt és az Országgyűlés, valamint a társadalmi szervezetek, a hagyományosak és az újak közötti kapcsolat elveinek tisztázását, és az ennek megfelelő új gyakorlat kialakítását.

Sok szó esett az ideológia helyéről, szerepéről a pártmozgalom életében. Voltak, akik az ideológia teljes mellőzését tartják szükségesnek. Mások az ideológia korábbi túlsúlyának megszüntetésével teljes mértékig azonosulnak, de az a véleményük, hogy korszerű, a rendeltetését — de csak azt — pontosan betöltő ideológia nem hiányozhat a pártmozgalomból. Ennek nélkülözhetetlen feltételeként jelölték meg az elméleti és az ideológiai munka minőségi megújítását.

Többen javasolták, hogy a beszámoló röviden a politikai egyeztető tárgyalásokat is minősítse. A mai ülésünk tapasztalatait is felhasználva, ez persze lehetséges. Elődöntendő, hogy szükséges-e. Szerintem nem.

A konzultációk is megerősítették azt az igényt, amely egyébként a pártsajtóból is egyértelműen tükröződik, hogy a beszámolóban sem kerülhetjük meg a párt társadalmi bázisának kérdését. Mindenekelőtt a munkássághoz való viszonyunk megjelölését tartják fontosnak, de akár a hagyományos társadalmi szerkezet kategóriát alkalmazva, akár a modernebb terminológiával élve, a pártnak a többi társadalmi csoportokhoz fűződő viszonyát is meg kell fogalmaznia.

Tisztelt Elvtársak! Befejezésül a beszámoló készítésével kapcsolatos munka folytatásáról és a beszámoló további kezeléséről szeretnék szólni. Megítélésem szerint a beszámoló tervezete politikai értékelést ad a modellváltás első lépéseiről. Bár kí-

vánatos volna, az anyag nem törekedhet elméleti igényű feldolgozásra. Ennek úgy gondolom több oka is van. Részben a rendelkezésre álló idő rövid ahhoz, hogy ilyen munkára sikerrel vállalkozzunk, másrészt, s ez a döntő, az elmúlt másfél évben olyan társadalmi változások indultak el, amelyek elméleti igényű értékeléséhez, még inkább a hosszabb távra is érvényes következtetések levonásához még nincs elegendő gyakorlati tapasztalatunk. Ezeket csak a demokratikus szocializmus megteremtéséért végzett gyakorlat során szerezhethetjük meg. Elméleti értékelésünk érdemben csak egy hosszabb időszak feladata lehet. Már csak ennek érdekében is javítanunk kell azonban az elméleti, ideológiai munkát, mert ennek fogyatékoságai azzal a következménnyel is járhatnak, hogy fejlődésünk keresztútjain újra és újra eltévedünk.

A tervezet negyedik fejezete ajánlásokat tartalmaz a párt újjászervezéséhez, a választási felkészüléshez. Szükség van-e erre a részre, hiszen ez a korábbi kongresszusok határozatára emlékeztet? Véleményem szerint igen. A kongresszus a mai elképzeléseink szerint ugyan több dokumentumot, vagy 11-et vagy 12-t fogad majd el — vagy esetleg többet — a kongresszuson teendő újabb ajánlások alapján, ennek ellenére ezek megítélésem szerint nem helyettesíthetik a határozati javaslatot, csak kiegészítik a párt feladatainak tömör megjelölését. Meggyőződésem ezért, hogy szükség van olyan dokumentumra is, ami a párt rövid távú céljait és azonnali tennivalóit rögzíti. A párttagság világos állásfoglalást és határozott cselekvést vár a kongresszustól, és egy ilyen dokumentum ezt talán elősegítheti. Ugyanakkor ez a rövid dokumentum a választási programunkat nem helyettesítheti. Szerintem azt ugyanis a kongresszuson elfogadásra kerülő valamennyi okmány alapján majd a párt új vezető szervének kell kidolgoznia, de külön a választási kampány által megkövetelt célirányos, hatásos formában.

Egyetértek Berend elvtárs legutóbbi felszólalásával, amelynek gondolatmenetét a Népszabadság szeptember 23-i számában is nyilvánosságra hozta: el kell döntenünk, hogy merre menjünk, és milyen pártot akarunk. A KB beszámolótervezete határozott felfogást rögzít. Ezt a legutóbbi ülésünkön elhangzott kritikai észrevételek érvényesítésével igyekeztünk összeállítani. Remélhetőleg világosan kiderül belőle, hogy célunk a nemzet, az ország felemelkedése, és az ehhez vezető utat a demokratikus szocializmusban látjuk. Az MSZMP legfontosabb feladata tehát az, hogy meghatározó erőként részt vegyen a szocializmus új, humánus, demokratikus modelljéhez vezető békés átmenet feltételeinek kialakításában. Véleményem szerint a kongresszus csak akkor lesz eredményes, sikerre a választásokon csak akkor számíthatunk, ha világos elvi alapokon megújul a párt, vagyis ha az MSZMP olyan korszerű marxi szellemű baloldali szocialista párt lesz, amely egyesíti a munkásmozgalom hagyományait.

Ennek érdekében el kell határolódnunk a bal- és jobboldali szélsőségektől. Tehát ki kell mondanunk: az MSZMP az áramlatok szövetségéként működik, amelyben — mint a konzultációk tapasztalatai között is utaltam rá — az áramlatok az alapvető politikai kérdésben azonos álláspontot képviselnek, és a különvéleményeket alárendelik a közös fő feladatnak. Ez a megoldás természetesen átmeneti, de tudatosan vállalt kompromisszum. Elismeri azt, hogy a mai MSZMP-ben különböző politikai áramlatok, felfogások vannak jelen. Kifejezi ugyanakkor azt a felismerést, hogy a választásokon az MSZMP csak erős tömegpártként számíthat sikerre. Nem arról van szó tehát, hogy a régi értelemben *[sic!]* pártegység védelmének reflexe dominál, s mindenáron a józan többség középútját akarjuk megtalálni.

Hosszabb távon valószínűnek tartom, hogy az MSZMP egy európai típusú, ugyanakkor a magyar sajátosságokra szervesen épülő szocialista párttá fejlődik, vagyis kialakul az, amit már ma is sokan sürgetnek. Ma azonban véleményem szerint mind a párt szétválása, mind a siettetett átalakítása szociáldemokrata párttá, nagy valószínűséggel jelentős tömegeket taszítana el a párttól, sőt a további politizálástól. Ezzel lemondanánk azoknak a támogatásáról, akik tudatosan vagy érzelmi alapon újat akarva, vagy csak a kiszámítható jövőhöz ragaszkodva egyszerűen csak szocializmust akarnak.

Másrészt egy avantgárd típusú elitpárt létrehozása a bal- és jobboldali szélsőségek felerősödésének reális veszélyét jelentené. A baloldali erők megosztottsága az ellenzéknek és az ellenséges erőknek kedvezne, és szinte biztos, hogy a baloldal a választásokon súlyos vereséget szenvedne.

Az elmúlt másfél év tapasztalatai pedig azt mutatják, hogy a párttagság és a pártönkivüliek jelentős tömegei ragaszkodnak a szocializmushoz. Nem rendszerváltást, hanem modellváltást, korszerű, hatékonyan működő szocializmust akarnak. A javasolt kompromisszum társadalmi, politikai alapját ebben lehet tetten érni, úgy érzem, ezen lehet kompromisszumot kötni.

Meggyőződésem tehát, hogy a mostani kongresszus még nem lehet alkalmas fóruma a tisztázó elméleti vitának, a vélemények ennek alapján történő teljes polarizálásának, annál is inkább nem, mert a vélemények differenciálódása ugyan megkezdődött már, de még nem érte el a tisztázódás megfelelő szintjét. A platformok igazából még nem alakultak ki.

Mindezek alapján alapvető fontosságúnak tartom, hogy a Központi Bizottság politikai beszámolója segítse elő a párt egységének megőrzését, a kommunista és a szociáldemokrata értékeket egyaránt tartalmazó új, szocialista párt kialakítását, a szélsőségektől való elhatárolódást, a pártmozgalom megújulását.

Az elmúlt napokban lezajlott pártértekezletek is megerősítik annak sürgető igényét, hogy szélesítsük és megszilárdítsuk a párt társadalmi bázisát, amint a beszámoló tervezete is jelzi ezt. Az MSZMP nem lehet ugyan kizárólag munkáspárt, de a munkásságra, a dolgozó emberekre különös figyelmet kell fordítani. Ez ugyanakkor teljes összhangban van azzal a törekvésünkkel, hogy az értelmiségnek ugyancsak kitüntetett szerepet tulajdonítunk. Úgy is, mint a jövő formálásában kiemelkedő jelentőségű társadalmi rétegnek, és úgy is, mint az MSZMP létmódját, szellemi igényességét meghatározó magatartási mintának.

Ugyancsak a pártértekezletek húzták alá annak a ténynek az időszerűségét, hogy az ifjúsággal nem egyszerűen szövetségesként, hanem a párt tényleges vezetésében is méltó helyet elfoglaló politikai erőként kell számolni.

Nagyon fontos feladat az is, hogy a pártmozgalomban szigorúan érvényt szerezzünk az etikai, morális tisztaság követelményének. A párttagság csak erkölcsileg feddhetetlen, közmegebecsülésnek örvendő vezetőket tud elfogadni.

Rendkívül fontos az is, hogy a kongresszus határozzon néhány halaszthatatlan tennivalóról, ilyennek tartom a pártsajtó megerősítését és ugyanakkor határozott fellépést a kommunistaellenes, nacionalista, szovjetellenes és fajgyűlölő megnyilvánulásokkal szemben. Szoros együttműködésre van szükség a tömegtájékoztatási eszközök dolgozóival.

Halaszthatatlan tennivaló az ország kormányozhatóságának megőrzése, az anarchia megelőzése, a közbiztonság megszilárdítása és megítélésem szerint a rendőrség megerősítése.

Nagyobb figyelmet kell fordítani a gazdasági feladatokra, ezt szinte minden párt-értekezleten igényelték.

A külpolitikában legsürgetőbb feladatunknak sokan azt tartják, hogy normalizáljuk és javítsuk kapcsolatainkat a szocialista országokkal, mindenekelőtt a szomszédos államokkal. A magyar nemzeti érdekek, sőt a magyarság érdekeinek érvényesítése nélkül csak átmeneti sikereket hozhat, sőt külpolitikánk eddig méltán elismert eredményeit is veszélybe sodorhatják *[sic!]*.

Kérem, szíveskedjenek a vitában annak tudatában részt venni, hogy a beszámoló a Központi Bizottságé, és nem a főtitkáré. Kívánatos tehát, hogy a vélemények — ha szükséges — ütközzenek, mert megállapodásra csak közös akarattal juthatunk.

Mint ahogy már említettem, az eddigi vitákban megfogalmazódott az a jogos igény, hogy megfelelő összhang legyen a három nagy kongresszusi dokumentum között: kérem ebben is segítsenek. A programnak és a beszámolóknak persze nem lehet teljesen azonos a filozófiája, mivel az utóbbi elszámoló jellegű. Arra az elmentmondásra keresi a választ, hogy miközben újítunk, egyelőre miért nem részeseülünk az újítás hasznából. Egyúttal olyan következtetéseket igyekszünk levonni, amelyek lehetővé teszik a párt, a pártvezetés válságának leküzdését.

Felmerült az előző ülésünkön az is, hogy az elemzés nem eléggé kimerült, nem ágyazza be a magyar folyamatokat a világban, a szocialista országokban zajló átalakulásokba, illetve a politikai mozgásokat nem a társadalmi-gazdasági mozgásokkal szoros összefüggésben vizsgálja. E megjegyzések részben jogosak voltak, és az átdolgozás során igyekeztünk több összefüggést jelezni, ha nem is fejthettük ki részletesen ezeket *[sic!]*, helyhiány miatt. Talán a szóbeli kiegészítésben lehetne ezekre utalni.

Az ajánlás című műfajjal is azt kívánjuk segíteni, hogy a kongresszusi küldöttek nyugodt lelkiismerettel vitatkozzanak, illetve fogadják javaslatainkat. Az írásos beszámoló és az ajánlás szándékaink szerint a párt reformban érdekelt erőinek tömörítését célozza, és nem címkézi meg a párt vezetőit és tagságát. Ezért nem javasoljuk, hogy az 1988 utáni eredményeket, illetve az elkövetett hibákat kizárólagosan valakiknek, vagy valamilyen irányzatnak tulajdonítsuk.

Módosítottunk az anyagon annyiban is, hogy a vezetés az írásos előterjesztésben nem minősíti a tagságot. Ezt majd a szóbeli kiegészítésben kell elvégezni, mégpedig abból a szempontból, hogy a vezetés milyen feltételeket tudott teremteni a párttagság politikai eligazodásához, tevékenységéhez.

Felmerült a nyilvánosságra hozatal problémája is, az, hogy helyes-e előzetesen közzétenni az írásos anyagot, nem taktikusabb-e a kongresszusnak adni az értékelés jogát. Egyébként legtöbb hozzászóló ezt kérte. Azt tehát, hogy ne jelenjen meg az írásos anyag a kongresszus előtt a Népszabadságban.

Felvetődött, hogy nincsenek-e a szövegben pártunk, országunk érdekeit sértő, önkritikus vagy kritikus megállapítások. Elhangzott ugyanakkor az a nézet is, hogy az őszinte helyzetfeltárás és pozitív következtetéseink előzetes közzététele célraorientáltabbá, fegyelmesezettebbé tehetné esetleg a kongresszus vitáját. A Központi Bizottságnak most világos útmutatást kell adni, milyen elvek alapján véglegesítjük a dokumentumot, amit az Elnökség csütörtökön hagyta jóvá. Ugyanakkor javasolom a tisztelt Központi Bizottságnak, hogy a kongresszuson ne fogadjunk el még konkrét választási programot, de kérjük a kongresszust, hogy bizza meg egy ilyen dokumentum elkészítésével a párt újonnan megválasztott vezető testületét. Köszönöm a figyelmet.

NYERS REZSŐ elvtárs: Köszönöm. Megkérdezem, kinek van kérdése Grósz elvtárhoz az írásos anyag vagy a szóbeli beszámoló alapján.

Úgy látom, kérdés nincs. Akkor megkezdjük a vitát. Ki kíván hozzászólni? Nincs hozzászólás. De van, igen, tessék Jókay elvtárs!

JÓKAY ENDRE elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves Elvtársak! Én azt hiszem, az hogy nehezen mozdulunk hozzászólásra, véleményem szerint azt is jelenti, hogy ez egy viszonylag olyan anyag, amit bátran merhetünk a kongresszus elé terjeszteni. Annak szellemében, amit Grósz elvtárs elmondott. Én mégis szeretnék egy változtatást javasolni a szövegben. Az ajánlások első pontjának utolsó mondatáról lenne szó.

Így hangzik: „a súlyos gazdasági helyzet és történelmi örökség, a politikai verseny és a párt megújulását kísérő belső válság” stb. stb. helyett: a belső válság ellenére pártunk legfőbb törekvése, hogy a társadalom bizalmát megtartsa. Ez lenne az én javaslatom, hogy így hangozzék ez a mondat. Ugyanis az az érzésem, hogy a mondat második felének meghagyásával ismét újfent szuggeráljuk azt a fajta légkört, azt a fajta megítélést, ami véleményem szerint nem igaz, és ezért szeretném így ezt a mondatot megváltoztatni. Lehet, hogy ez egy nagyon kicsi dolog, de érzésem szerint nagyon kifejezi a saját véleményünket magunkról, és nagyon kifejezi azt a kialakuló véleményt, amit a társadalom rólunk kialakít. Sok mindenről lehetne szólni tényleg, de én úgy érzem, hogy egyik alapvető kérdés ebben rejlik, és ezért szeretném ezt a módosítást javasolni. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: További hozzászólók? Igen, tessék parancsoljon elvtársnő!

GLANZ LÁSZLÓNÉ elvtársnő: Tisztelt Központi Bizottság! A Központi Bizottság beszámolóját jónak, reálisnak tartom. Néhány kérdésben azonban a ténymegállapítás mellől hiányzik az indoklás, esetenként pontosításra szorul. A válsághelyzetek kiküszöbölésére irányuló változtatások elhatározását igényli, mint ahogy ez több kérdésnél meg is található [sic!]. Az indoklás hiányát véltem felfedezni az alábbiaknál: az első ilyen a 4. oldalon,⁴ szeretném idézni: „sok zavar forrása, hogy a tömegtájékoztatásban a pozitív, újjító szándékú megnyilatkozások mellett egyre gyakoribbak a szélsőséges, nemegyszer kommunistaellenes vélemények, melyek legtöbbször megválaszolatlanul maradnak”. Meg kellene mondani azt is, miért maradnak megválaszolatlanok, de megfogalmazni azt az elhatározást is, hogy a jövőben nem maradnak megválaszolatlanok.

A másik: a 10. oldal harmadik bekezdése, idézem: „az ellenzéki stratégia eredményességét az is növeli, hogy az MSZMP és a kormány befolyása alól kikerültek a nyilvánosság nemzeti intézményei”. A párttagság és a józanul gondolkodó emberek kérdezhetik és kérdezik is, miért kerültek ki a befolyás alól, és milyen alapon kerülhettek a másik oldal befolyása alá.

A harmadik, ugyanebben a bekezdésben olvashatjuk: „a Rádió és Televízió vezetése tekintélyének hiányát az is előidézi, hogy az MSZMP vezetőitől és a kormánytól nem kapnak egységes politikai támogatást”. Miért nem kapnak egységes támogatást?

A másik részben azokat [sic!] szeretném megemlíteni, ahol határozottabb, egyértelműbb meghatározást, pontosítást, illetve útmutatást tartok szükségesnek. Az egyik ilyen a 16. oldal első bekezdése, negyedik fejezet 6. pontja, idézem: „a párt

megerősödésének feltétele, hogy azok, akik alapjaiban nem értenek egyet a kongresszus politikai irányvonalával, ne szerveződjenek”, véleményem szerint talán ne szerveződhessenek a párton belül önálló politikai erővé.

A másik a 12. oldal első bekezdés vége: „a társadalmi szervezetek befolyásolása már ma is pártversengés tárgya”. A mondatot fontosnak tartanám kiegészíteni az-zal, hogy az várható volt, de a társadalmi szervezeteknek nagy felelősséggel kell ügyelniük arra, kinek a szekerére ülnek fel, az MSZMP-nek pedig maximális odafigyelést, törődést tanúsítani a partnereként való elfogadásunkban, bár ez utóbbira utal a 13. pont.

A harmadik ennél a résznél, ugyancsak a 12. oldal 7. pontja, a bekezdés utolsó mondata vitatható, idézem: „a kormány és a párt vezetői közötti kapcsolat is meglazult, a kormány mindinkább önálló hatalmi döntésű központtá vált”. Véleményem szerint korábbi helyes döntésünknek eredménye, hogy a kormány mindinkább önálló hatalmi döntésű központtá vált, de ez nem vonja feltétlen maga után, hogy a kormány és a párt vezetői közötti kapcsolat is meglazuljon.

És a negyedik, még mindig a 12. oldalon: úgy fogalmaz az anyag, hogy a szociális és infrastrukturális igények kielégítésére nem áll rendelkezésre elegendő eszköz, és hozzá kívánkozva: éppen ezért megengedhetetlen az itt fellelhető feszültségek további növelése. Mire gondolok? Csak egy példát hadd vegyek. Itt a tankönyv ingyenessége. Nem jó megítélést kapott, hogy ha országosan nincs rá pénz, a fővárosban miért van. Mert nem itt vannak egyrészt a leggyengébb fizetések, másrészt nem csak itt vannak a legjobban rászorulóok. Tehát vagy rászorultsági alapon, vagy akkor ki kellene várni az országosat [*sic!*]. És még ehhez: nem tartom elegendőnek azt a megállapítást sem, ami a 11. oldal második bekezdésében szerepel, hogy a középrétegek közül főként azoknak a helyzete rosszabbodott, akik nem képesek többletmunkához és -jövedelmekhez jutni a második gazdaságban, akiknek jövedelme látható. Mivel ez a középréteg nem kevés embert tesz ki, bárminemű utalás ennek [*sic!*] megváltoztatására feltétlenül szükséges lenne. Úgy gondolom, nem kell hosszasan ecsetelnem, hogyan irritálja e réteget a láthatatlan jövedelmek felfedezésére létrehozott nagy létszámú APEH, miközben annak ellenkezőjét tapasztalják nem egy esetben.

El kell mondanom, hogy örömmel fedeztem fel az ajánlások közül [*sic!*] néhány igen fontos konkrétumot, ami elengedhetlenül fontos és fogadót jelenthet, mint például a lakáspolitikában az első lakáshoz jutás segítésének vállalása, vagy a foglalkoztatáspolitikában a pályakezdők alkalmazására minden erőforrás mozgósításának elhatározása.

Egyetértek és támogatom azt a megújulási javaslatot, amely a párt reformelkötelezett bázisának megerősödését, a modellváltásban, az átfogó strukturális átalakításban érdekelt erők tömörítését eredményezi, és nagyon fontosnak, a párttagok zömének megnyugvást adónak tartom az utolsó bekezdésben megfogalmazott felhívást, amely leszögezi, hogy az MSZMP azokhoz fordul, akik reálisan értékelik és féltik mindazt, amit elértünk — mert úgy hiszem, a többség így gondolkodik —, és ebben a tudatban kész vállalni mindazt a megújulást, ami nélkülözhetetlen a biztos jövőhöz. Köszönöm.

NYERS REZSŐ elvtárs: Köszönöm. Tessék, igen, Szlameniczky elvtárs.

SZLAMENICZKY ISTVÁN elvtárs: Én a beszámoló-tézist [*sic!*] jónak tartom. Használt a legutóbbi munka. Ezért egyetértek azzal az érveléssel, indoklással, amit Grósz elvtárs előadott.

Tulajdonképpen én úgy érzem, hogy a politikai beszámoló címszó önmagában egy ponton kicsit még többletet kíván, a dolgok minősítését illetően. Ilyen értelemben politikai veretű ügynek tartok néhány dolgot, amit javaslok Grósz elvtársnak megfontolásra.

Az egyik: szó van itt róla, hogy a pártértekezlet határozata alapján szocialista pluralizmust hirdetve, de lényegében az egypártrendszer keretei között képzeljük el a politikai rendszer demokratizálását. Szerintem mi itt nem tehetünk pontot, én legalábbis be merem vallani, legalább egy fél évig hittem május után abban, hogy ezt meg lehet tenni; nekünk arra választ kellene adni, hogy tulajdonképpen február 10-ig miért álltunk el ettől a hitünktől; hibás koncepcióban éltünk-e május táján, vagy pedig sodródtunk az eseményekkel, és odajutottunk. Nézetem szerint az első az igaz: februárban mi ezt vitattuk. Erre nekünk a kongresszuson — ez egy nagy kérdés egy politikai párt sorsában — az „a” után a „b”-t is ki kellene mondani.

A másik dolog, ez a 2—3. oldalon átmenőben van a 4. pont [*sic!*], ami a gazdaságról szól. Nézetem szerint ez a párttagságot, a küldötteket nem elégíti ki, mert már eleve a beszámolóban nem érzem elégségesnek annak kimondását, hogy május óta mi mindent tettünk, talán még többet is, mint ami itt le van írva. Tulajdonképpen, ha a végén felteszi az ember a kérdést magának, na és, hol az eredmény, akkor tulajdonképpen az ott ülők maguk válaszolják meg. Hát ne maguk válaszolják meg azt, hogy továbbra is anarchikus elemekkel van tele a gazdaság; a vállalkozásélénkülés ellenére nem igazán engedi kibontakoztatni a helyzet a struktúraváltást; az, hogy pénzhiány, hitelhiány van; az, hogy egyidejűleg már működik a piac, de rendetlen módon, ugyanakkor van hiány és az nem szűkül. Valahogy egy kicsit komplexebbé kell tenni.

Nem tudom, nem kellene-e bevallani, hogy az élet a pártnak, az MSZMP-nek a gazdasági ügyekkel való foglalkozását is egy kicsit háttérbe szorította, ez egy kicsit leértékelődött; ez is szerepet játszik abban, tehát el kellene vállalni valamit abból, hogy nem olyan eredménnyel járt ez a tizenvalahány hónap, ez a másfél év, mint amit gondoltunk.

Én úgy gondolom, hogy a beszámolótervezetben arra is b-t kellene mondani, hogy vajon miért nem sikerült az ellenzékkel szemben megtalálni azokat az eszközöket, hogy eredményesen harcoljunk ellenük, mert a beszámoló csak azt tartalmazza, hogy megdicsérik magunkat; nem adminisztratív módszerekkel léptünk fel, hanem a vezetés megkísérelte, hogy politikai eszközöket találjon. Valójában be kellene vallani, hogy húzott vissza bennünket a régi stílus, a megszokott gyakorlat, a fantáziánélküliség és sok minden; nem elég azt kimondani, hogy megkísérelte. Megkísérelte; rosszul kísérelte meg, egy csomó vereséget szenvedtünk azért, mert nem találtunk jó módszereket az ellenzék fellépésével szemben. Ebben persze — ahogy itt később szó van róla — a sajtónak egy ilyen önmozgó működése, szóval a tömegkommunikáció önmozgó működése is szerepet játszott.

Végezetül, gondolom, majd a beszámolóban nem egy mondat lesz arról, hogy a háromoldalú egyeztető tárgyalások megkezdése felgyorsította az események menetét. Én úgy érzem, az MSZMP életében ez azért volt olyan jelentőségű, hogy ezen a kongresszuson majd gondolom — Pozsgay elvtárs későbbi beszámolója alapján — erről mi érdemlegesebben szóljunk. És énszerintem nem ilyen kéztördelve kellene szólni erről, hanem úgy, hogy ezt kezdeményeztük. Az, hogy ott a vitákban nem lefekvő volt ez a párt, hanem toleranciakészséget erőltetett magára, amihez nem volt hozzászokva korábban, és így tovább. Énszerintem erről érdemle-

gesen kell szólni. Ha úgy gondoljuk, hogy van önkritikázni való, esetleg a tárgyalások során még szimpátiát váltana ki, ha ilyen is van, de egy biztos, nem lehet ilyen röviden elintéznünk. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tessék, Eötvös elvtárs.

EÖTVÖS PÁL elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az előttem elhangzott felszólalások indítottak arra, hogy azokhoz csatlakozzam. Elsősorban Glanzné elvtársnő, aki azt javasolja, hogy konkrét formában pontosítsunk néhány kitétel. Én elsősorban arra a kitételre gondolok, hogy megválaszolatlanok maradtak antikommunista nézetek. Én azt kérem, hogy ezt próbáljuk meg folyamatában vizsgálni, tudniillik elég bonyolult lenne megválaszolni ma minden antikommunista nézetet. Ha mindent meg tudnánk válaszolni, és mindent meg tudtunk volna válaszolni, én azt hiszem, egy kicsit az önmagunk válaszaiban is hasra esnénk, mert egy évvel ezelőtt antikommunista nézet volt a többpártrendszer felvetése, antikommunista nézet volt bizonyos értelemben a tőkerészesedésnek olyan megjelenése, ahogy ezt ma elfogadjuk. Ha nem is antikommunista, de mindenesetre egy erőteljes politikai támadásnak érzékeltük ezeket. Én azért utalok vissza erre, mert ezt az egész folyamatot nem hiszem, hogy úgy lehet elhelyezni, és úgy lehet vizsgálni, hogy mi ebben a folyamatban egy abszolút védett pozícióban állunk ki. Ez a folyamat, akárhogy vesszük is, összességében egy hátráló folyamat azokhoz a pozíciókhoz képest, amiket a párt elfoglalt. Tehát azt hiszem, hogy irreális annak a megkövetelése, irreális annak a felvetése, hogy mi a bennünket érő támadásokra, részletkérdésében [*sic!*] és generális módon válaszolni tudjunk. Ha ezt meg tudnánk tenni... tudniillik nem a nyilvános sajtó nem tudja ezt megtenni, hanem nem tudja megtenni a párt e pillanatban, mert ha meg tudná tenni, kellő ereje lenne hozzá, tulajdonképpen az ellenzék nem igazán létezne, illetve részkérdésekben létezne.

Én a folyamatok, illetve a fogalmak árnyaltabb kezelését szeretném kérni, mert végiggondolom, hogy a magyar sajtó kommunista részének milyen kérdésekre kellene e pillanatban válaszolnia, és milyen hatalmas támadásözönre kellene válaszolnia, akkor előttem végigszalad a Mai Naptól a Reformig, a Hitelig, a Kapuig és számos más — a Kacsáig —, és nem tudom még milyen lapban megjelenő támadásorozat. Én azt hiszem, hogy nem az antikommunista megnyilatkozásokat, hanem egy antikommunista folyamatot kell nekünk igazán visszaverni. Tehát erőnknek ott kell lenni, hogy ennek igazán hatása legyen. Ha így közelítjük meg a dolgot, akkor azt hiszem, hogy egy pontosabb fogalmazás szükséges ebben a tekintetben.

Én nagyjából hasonlóképpen közelítem meg a Szlameniczky elvtárs által elmondottakat is, amelyek azt mondják, hogy a fellépés az ellenzék ellen, az ellenzékkel szemben nem volt hatásos. Bizony nem volt hatásos. Nem volt hatásos, mert ha hatásos volna, akkor ma nem itt tartanánk. Tehát én ezeknek a fogalmaknak az olyan kezelését javaslom, amelyek nem eszkalálódhatnak.

Ha már itt vagyok, akkor hadd mondjam meg, nagyon rossz érzés futott át rajtam, amikor Grósz elvtárs beszámolója után mély csend ült a termen, és úgy éreztem, a levegőbe földobott hatalmas kérdések úgy fognak itt elmenni, hogy nem fogunk hozzászólni.

Itt valamennyien sokkhatás alatt vagyunk, valamennyien végigültünk egy vagy több pártértekezletet. E pártértekezletek hatása alatt kialakult bennünk a félelem, hogy szétesik a párt, kialakultak bennünk félelmek, hogy úgy marad egybe a párt, hogy nem lesz működőképes.

Párhuzamos alapvető koncepciók húzódnak itt meg ebben a teremben is egymás mellett, és el fogunk fogadni egy dokumentumot, nem a legjobb, nem a legteljesebb meggyőződésünkkel. Én nem tudom, hogy ezek a friss hatások mennyire foglalkoztathatók írásba, de az ország sajtóját végigtekintve, és főleg a magam tapasztalatait végiggondolva, illetve a különböző helyszínekről megjövő kollégákkal beszélgetve olyan benyomásom van — s ennek nagyon nehéz súlya alatt élek —, hogy áttekinthetetlen a helyzet, mint mindenki számára nyilván, és nemcsak áttekinthetetlen, hanem mint egy magasra rakott szalmakazal kiszámíthatatlan, hogy merre fog dőlni. Kiszámíthatatlan, hogy merre fog esni. Meg vagyok győződve, és ezért merek itt az elvtársakkal szembenézve erről beszélni, ez valamennyiünk számára kiszámíthatatlan. Kiszámíthatatlan az, hogy hogyan fog az a folyamat, ami elkezdődött egy jó háromnegyed évvel ezelőtt — és merek róla beszélni, mert annak idején írtam róla. Ha ennek a pártnak nem lesz egy nagyon erős áramlata középen, akkor a szélső áramlatok fogják magukkal sodorni ezt a közepet, és elvtársak én ezt a közepet én *[sic!]* nem érzem. Én igazándiból nem látom ezt a közepet, noha nagyon szeretném látni, azért hivatkoztam egy korábbi írásomra. Nem látom, mert a párton belül ma nagyobb erők feszülnek egymásnak, mint amelyek a párt szélein, az ahhoz csatlakozó erők és a párt szélei között vannak.

Azt hiszem, elég nagy felelősség terhel bennünket akár ezen a napon is, hogy ebben a kérdésben legalább véleményyt mondjunk. Köszönöm.

NYERS REZSŐ elvtárs: Igen, Kovács László elvtárs.

KOVÁCS LÁSZLÓ⁵ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A beszámoló 13. oldalához⁶ szeretnék szólni három okból. Egyrészt kicsit zsúfoltnak érzem a megfogalmazásokat, hiszen egy mondatban szerepel: a gazdasági együttműködés problémái a szocialista országokkal; a politikai feszültségek; egy-egy mondatot kap a Varsói Szerződés és más kérdések. Azt hiszem, anélkül, hogy a terjedelmet különösebben megnövelnék, azért érdemes lenne egy kicsit árnyaltabb megfogalmazásokra törekedni.

Van egy olyan megfogalmazás, hogy több szocialista országgal kifejezetten feszültté váltak a politikai kapcsolataink. Vitatható persze, hogy mit tekintünk többnek, a kettőnél több is lehet több, de félrevezethető is lehet ez a megfogalmazás.

És végül van egy olyan kezdetű mondat: új kedvezőtlen jelenség, hogy miközben a szovjet vezetés összességében megértéssel, bizalommal viseltetik a törekvéseink iránt — az „összességében” szó nincs is benne —, erősödtek a fenntartásai, sőt ma már több gyakorlati megoldásunkkal sem azonosul. Tulajdonképpen nem is ezekkel a megfogalmazásokkal van nekem igazán problémám, hanem ehhez kapcsolható néhány olyan megnyilatkozással, ami az elmúlt hetekben a Münnich Ferenc Társaság különböző fórumain, a Marxista Egységplatform különböző fórumain és most a hétvégén az Összefogás Platform vitájában is megfogalmazást nyert.⁷

Nagyon lényegesnek tartom ezért a reális és árnyalt megközelítést ezekben a kérdésekben. Ugyanis egyrészt a múltban nagyon gyakran volt hivatkozási alap a reformokkal, a változtatásokkal szemben az, hogy de mit szólnak ehhez a szövetségi rendszer egyes tagjai, mindenekelőtt a szövetségi rendszer vezető országa; másrészt épp az említett fórumokon — úgy érzem — a jogos aggodalom mellett bizonyos farizeus megközelítés is szerepet kapott. Az az érzésem, aki most ilyen elnagyoltan feszegeti azt a kérdést, hogy nekünk megromlottak a kapcsolataink a szocialista országokkal, talán nem is igazán a külpolitikával van baja, ugyanis na-

gyon lényeges, hogy a jelenséget és az okokat itt is megkülönböztessük egymástól, ráadásul ez a megközelítés a jelenséget sem pontosan tárja föl. Vannak tényleg feszültségek egyes szocialista országok és Magyarország viszonyában. Nincs feszültség Magyarország és a Szovjetunió, vagy Magyarország és Lengyelország viszonyában. Én azt nem tartom problémának, hogy a szovjet vezetés nem azonosul a gyakorlati megoldásainkkal, miért kellene hogy azonosuljon? A Szovjetunióban nincs napirenden a többpártrendszer bevezetése, vagy nincs napirenden a piacgazdaság, a vegyes tulajdon olyan fokának megteremtése, mint nálunk, de nem azt jelenti, hogy a szovjet vezetés, legalábbis tudomásom szerint, bármiféle komoly kritikával vagy fenntartással illette volna a magyar megoldásokat, sőt éppen azt hangsúlyozzák, emlékeztetnek a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testületének bukaresti ülésére, hogy minden szocialista országnak a saját útját kell járnia. Tehát nincs feszültség, sőt változatlanul szerintem dominál a gondolkodás azonossága, vagy nagyon komoly hasonlósága. Nincs feszültség Magyarország és Bulgária, Jugoszlávia, Mongólia, Kambodzsa, Laosz viszonyában, sőt érdeklődés van a magyarországi reformfolyamatok iránt. (Derűtség!) Véleménykülönbség van. Azokat az országokat soroltam fel, amelyek klasszikusan szocialista országoknak tekinthetők, és azt hiszem, hogy korábban a KB tagjai nem mosolyogtak volna ezen a felsoroláson. Korábban mindig a szocializmus eredményeinek tekintettük ezeket az országokat.

Véleménykülönbség van Magyarország és Kuba, Vietnam, legújabban Kína vezetése között, de ez csak véleménykülönbség és nem feszültség, és hozzáteszem, hogy amilyen kritikával a kubai, a vietnami és a kínai vezetés illeti Magyarországot, ugyanolyan kritikával illeti, legföljebb a nyilvánosság elé nem lép vele a Szovjetunió vagy Lengyelország vezetését is, tehát nem magyar sajátosság az, hogy vitáink, problémáink vannak: pontosabban csak vitáink vannak ezekkel az országokkal.

Feszültnek én mindössze négy országnál nevezném a viszonyunkat: a Koreai Népi Demokratikus Köztársasággal, Romániával, Csehszlovákiával és az NDK-val. És itt nagyon lényeges, hogy az okok mik, amik e feszültség háttérében vannak. Azok a modell különbözősége, hiszen azok a kategóriák, mint demokratikus jogállam, többpártrendszer, piacgazdaság, vegyes tulajdon, ezen országok vezetésének elfogadhatatlanok. Ez az oka annak, hogy feszültté vált a viszonyunk. És vannak konkrét problémák a kapcsolatokban ezen túl is, konkrét ütközések. A Koreai Népi Demokratikus Köztársasággal, ⁸ és föladtuk a korábbi teljesen egyoldalú szolidaritást, amiben mindig csak Magyarország volt szolidáris a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság elképzelései, négyponos, ötponos, meg nem tudom hány pontos javaslatai iránt. Amikor mi kértük a koreai vezetést, hogy talán állást kéne foglalni ebben vagy abban a kérdésben, mindig az volt a válaszuk, hogy Európa túl messze van, és ők nem értik az európai problémákat, és ők ebben nem tudnak állást foglalni. Azt viszont kötelezőnek tartották, hogy Magyarország, akárcsak más szocialista ország mindig sorakozzon fel a nagy vezető pillanatnyi elképzelései mögé.

Romániával a nemzetiségi kérdés nagyon különböző megközelítése a konkrét probléma. És gyakran felvetődik a kérdés, vajon használt-e valamit ez a — talán két éve kibontakozott — fordulat, ami a kérdés kezelésében a magyar külpolitikában jelentkezett. Szerintem használt. Nem javult az ottani magyarok helyzete; ezt illúzió is lett volna várni, de legalább egyrészt nem érzik úgy, hogy a magyar politika

cserbenhagyja őket, a magyar közvélemény nem érzi úgy, hogy a magyar vezetésnek nincs bátorsága szóvá tenni a problémákat, és a nemzetközi közvélemény is pontosabban tájékozott arról, hogy mi ezeknek a problémáknak a lényege.

S végül a negyedik, ha hosszú távon valamitől várhatunk javulást, az igenis csak a nyilvánosság, a nemzetközi közvélemény nyomása. S hozzáteszem: az, hogy Magyarország és a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság, vagy Románia viszonyában feszültségek jelentkeznek, ezt azért sem tartom különösebb problémának, mert ennek a két országnak a gyakorlata kompromittálja a szocializmust.

Magyarország és Csehszlovákia viszonyában vannak feszültségek: 1968. augusztus 21-ének az igen eltérő megközelítése. Amikor a Központi Bizottság, vagy a kormány ezeket a tételket megfogalmazta,⁹ akkor pontosan tudatában volt, hogy ennek milyen következménye lesz. Vagy a vízlépcső problémája.¹⁰ Itt is új elemek merültek fel — ennek részleteiről nem akarok szólni —, ami most pillanatnyilag tényleg komoly problémát okoz a két ország viszonyában.

Az NDK-val az áttelepülők ügye. De akik most azt mondják, hogy talán más megoldást kellett volna találni, azok egyszerűen nem veszik figyelembe a realitásokat, hogy nem volt más megoldás. Technikailag sem volt más megoldás. Tizenvalahány ezer embert nem lehetett volna Vogel ügyvéddel letárgyalni. Politikailag sem volt más megoldás, mert egy olyan ország, amely liberálissá teszi saját állampolgárainak az utazását, sőt készül liberalizálni a kivándorlást is, az nem léphet fel úgy, ahogy az NDK vezetése ezt elvárta volna. Arról nem is beszélve, hogy a nemzetközi megállapodásoknak prioritása van a kétoldalú megállapodások fölött, azon nemzetközi megállapodásoknak, amelyeknek Magyarország és az NDK egyaránt részese. Tehát, akik most más megoldást feszegetnek, azok egyszerűen illúziókat kergetnek, vagy más szándékok motiválják a felfogásukat.¹¹

Összességében én azt hiszem, nagyon helyes a beszámolóban az a megállapítása, hogy az MSZMP-nek törekednie kell arra, hogy a szocialista országokkal, a szomszédos országokkal javítsa a viszonyát, hogy áthidalja ezeket a problémákat. De azt tegyük világossá, hogy a jó viszonyban nem lehet alapja a régi modellhez való visszatérés, amit az említett országok vezetése nagyon szívesen venne, és akkor helyreállna a jó viszony Magyarország és Románia, NDK, Csehszlovákia, vagy a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság között. Nem lehet a jó viszony alapja a magyar érdekek egyoldalú alárendelése az említett országok érdekeinek; nem lehet a jó viszony alapja az egyoldalú szolidaritás. Köszönöm.

NYERS REZSŐ elvtárs: Köszönöm. Ördögh Szilveszter elvtárs.

ÖRDÖGH SZILVESZTER elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A szóbeli kiegészítésben is fölvetődött, hogy a különböző dokumentumoknak összhangban kell lenniük, mindamelllett, ki kell egészíteniük egymást. Én a programnyilatkozatot és a politikai beszámólót próbáltam összevetni, és leírtam a gondolataimat, hogy rövid és tömör legyenek.

Én tudom, hogy a programnyilatkozat és a politikai beszámoló más-más műfaj, mivel más a céljuk, különbözniük kell. De ha mindkettőt ugyanazon párt adja ki, akkor a szemléletnek azonosnak kell lennie. Én úgy vélem, hogy a két tervezet szemlélete nem csupán árnyalatosan, de léptékesen is eltér. A programnyilatkozat kategorikus, rendkívül határozott, ítéletesen konkrét, minőségileg új szellemiséget tükröz. A politikai beszámoló eklektikus, néha bevallottan bizonytalan, néha egyenúlyozva magabiztos, néha bizakodó, néha önbizalmatlan. Nyilvánvaló oka e kü-

lönbözésnek, hogy a programnyilatkozat egy leendő párt elképzelése, míg a politikai beszámoló egy még létezőé. Szándékkal citálom ide a létező szót. Utalni akarok vele arra a jelzős szerkezetre, amely egy időben kvázi értelmezésül és magyarázatul szolgált a létező szocializmusra. Amelyről manapság már nemigen beszélünk, mivel kiderülőfélben van, hogy az nem szocializmus, ami létezik. Úgy vélem, a politikai beszámolóknak is ez a csapdája. Még létezőnek tételezi a pártot, noha valóság-hűen elemzi a szétesettségét. A programnyilatkozattal is van egy gondom: nem csupán gyakorlati, de elvi jellegű is. Megjegyzem, ez az a pont, amely az azonoság látszatát kelti a két tervezet között, de erre később térnék ki.

Azokat a megállapításokat nem emelem ki a politikai beszámolókból, amelyekkel egyetértek, csupán azokat, amelyek már az első változatban is szemet szúrtak nekem, de maradék jóhiszeműséggel bíztam, hátha megváltozik az újrafogalmazás során a szemlélet. A „megváltozik” ígét nem véletlenül használom a „változik” helyett. De nem így történt.

S most a példák: negyedik oldal,¹² idézek: „... sőt önkritikusan meg kell állítanunk, hogy a politikai döntéseket ezután is a tagság érdemi részvétele nélkül hozták”. Idézet bezárva. Nem a kijelentés igazságával van vitám. Az azonban árulkodó, hogy az önkritikus beismerés többes szám első személyű, míg a kritika többes szám harmadik személyre vonatkozik. Paradoxon, hogy mindkettő általános alanynak minősül a grammatikában. Tehát nem tudom, hogy konkrétan végül is ki az önkritikus megállapító és ki az antidemokratikus döntéshozó. Ebben érzékelem azt, amit az imént szemléleti örökségnek tartottam. A legjobb szándék ellenére is árulkodik a tovább élő múlttól, arról, amit felelősség-fantomizálásnak és az önkritikusság miatt eleve föloldozásos kompromisszumnak nevezek.

S ami a kijelentés lényegére vonatkozik: a döntések meghozatalában igazán, s valójában sosem vonták be létező szocializmusunk alatt a tagságot. Vagyis, ha igaz az első oldalról, hogy a pártértekezlet szakítást hirdetett a politikai konzervativizmussal, akkor kevésnek tartom az önkritikus többes szám első személyt és a kárhozottat többes szám harmadik személyt, mivel ezek mind azt bizonyítják, hogy itt csak meghirdetődött a szakítás, de nem történt meg, ami azt jelenti, hogy változott körülmények között változott a párt, de nem változott meg, s ezáltal a körülményeket sem változtatta meg.

Vagyis az önkritikusság nem azonosítható a minősítéssel, mivel óhatatlanul szubjektív elemeket hordoz. Pedig a helyzet gazdaságilag, politikailag, társadalmilag súlyossága miatt nem önkritikusságot, hanem minősítést követel. Utalok csupán az elhúzódó vitára, hogy válság van-e, s ugyanakkor arra a valóságra, hogy el kell kerülnünk az összeomlást.

Újabb példa az 5. oldalról: „A fő problémát az okozta, hogy a viták nem a pártfórumokon, a vezető párttestületek üléssein folytak” — lám ez a valóban igazolható tény válságokká lép elő, mintha önmagában is nem lenne okozat, okozata mindannak, ami volt és maradt. De ha igaz a tétel, hogy a párttagság évtizedeken át nem vonatott be döntéshozatalba, úgy ez a tény eleve kizárja a valóságos demokratizmust a pártfórumokon és testületeken. Tehát nem volt eddig fórum a fórum, s még most sem igazán az. Ha lettek volna ilyen fórumok, ma bajosan lenne főgondunk, hogy a viták nem ott folytak. Tér nélkül nincs idő, érdemi fórum nélkül nem lehet érdemi vita. S itt az érdemin van a hangsúly. Mindez örökség, és semmivel sem csökkenthető a felelősség súlya az utalós aktualizálásra.

A példákat a szemlélet küszködő konzervativizmusát igazolandó idéztem.

Tehát nem történt meg a lényegét tekintve a szakítás a múlttal. A változás bekövetkezett, de nem a megváltozás; a „meg” igekötő rengeteget jelent. Például számokat olvashatunk arról, hogy mennyien voltunk és mennyien vagyunk, arról is számszerűsítetlenül, hogy várhatóan mennyien leszünk, avagy hányan kellene lennünk. Íme a szemlélet örökletessége, ami a mennyiséggel mér még mindig, holott régóta a minőség primátusát szajkózzuk.

A programnyilatkozat és a politikai beszámoló modellváltás szükségességével azonos szemléletűnek látszik. Csakhogy a programnyilatkozat valójában kevesli és tagadja a modellváltást. Idézem: „nincs történelmi példa az átmenetre a diktatórikus államszocializmusból a piacgazdaságon nyugvó demokratikus szocializmusba; idegen modellek másolásával és elvont ideológiák alkalmazásával nem juthatunk közelebb célunkhoz” — jelenti ki, s azt, hogy a pártnak „újra meg kell határozni, újra fel kell építenie önmagát”. Ilyenformán nem modellváltást szorgalmaz, hanem végre hiteles cselekvést. A politikai beszámoló mindvégig a modellváltás fogalmát használja, s nem újra való meghatározásról, újra való felépítkezésről beszél a párt kapcsán, hanem megújulásról.

Vitányi Iván igen pontosan és meggyőzően fejtette ki a Népszabadságban,¹³ hogy miért nem lehetséges modellváltással javítani a rendszert. Az a szocializmus ugyanis, ami eddig volt és még létezik, lényege szerint nem az a szocializmus, tehát nincs mit modellt váltani rajta. A valóság és az igazság szerint most célozzuk meg először a hiteles szocializmus megteremtését.

Végezetül a politikai beszámoló lekezeli az ellenzékét, mondván hogy kezdeményezéseinket az általuk kicsikart engedménynek tekinti. Nem tagadható, hogy számos sarkalatos kezdeményezése volt a pártnak, nem tagadható az ellenzék számos és sarkalatos kezdeményezése sem. Úgy vélem, a nemzeti összefogás és áldozatvállalás érdekében ezt illő beismerni, mint eleve tagadni, különben hiteltelenné válik a programnyilatkozat azon tétele, miszerint a párt befogad minden hasznos gondolatot, és együttműködést ajánl minden konstruktív erőnek. Az elmúlt másfél év meghatározóan okozat volt, 30–40 év okozata, tehát nem ok; ebből következően nem az új, zavarónak minősített jelenségek okolhatók a párt és az ország állapota miatt. Köszönöm.

NYERS REZSŐ elvtárs: Több hozzászólás nincs. Grósz elvtárs, tessék.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm az észrevételeket, döntő többségével egyetértek, ezekkel már lehet mit kezdeni.

Az egyik, amivel gondom van: minden igaz, amit Szlameniczky elvtárs mondott a gazdasággal összefüggésben, de az eredeti cél nem az volt, hogy a gazdaságról itt valami nagyon árnyalt és sokoldalú képet fessünk. A vitákban ez mindenütt följött, felszínre került, hogy többet kellene mondani (közbeszólás: nem lehet érteni). No igen. Azt akarom mondani, ezért annak a bizonyos 12, vagy nem tudom hány anyagba [*sic!*], nem tudom végül is mennyi lesz, 11 vagy 12; két nagy anyag van, ami a gazdasággal foglalkozik, direkt módon, stratégiai kérdéssről, és több konkrét kérdés [*sic!*], tehát az agrárpolitika, szövetkezetpolitika dolgáról, akkor a világgazdasági nyitás stratégiai jellegű kérdés: háttéranyag, ez a reformbizottságnak az anyaga.

Tehát lehet még ezen igazítani, de attól talán óvni kellene magunkat, hogy itt elcsússzunk, és egy újfajta aránytalanságot alakítsunk ki csupán azért, mert valóban igaz, hogy a gazdaságban nagyon nehezen bontakozik ki az az új, amit akarunk.

Tehát nem elvi vitám van ezzel, csak inkább szerkezeti, nehogy eltorzuljon, mert akkor nem jó már a cím, nem politikai beszámoló.

Én ugyan ellene voltam, hogy az Ellenzéki Kerekasztalról ebben a beszámolóban részletesen szóljunk, de ha ez az igény, meg lehet tenni, ez nem probléma. Én úgy érzem, a szóbeli beszámolóban erről beszélni kell: az írásban nem kellene nagyon részletesen, de pontosítani kell.

A másik, amivel tulajdonképpen gondom van, amit az Eötvös elvtárs felvetett, a fogalmak árnyaltabb kezelése, valóban azon az állásponton vagyok — itt lehet, hogy nézetkülönbség van köztünk —, hogy mi nem léptünk fel az antikommunista megnyilvánulások ellen elég határozottan, és a folyamatok ellen úgy lehet fellépni, ha konkrétumok ellen is fellépünk. Az, hogy bele akarnak döngölni a földbe bennünket,^{13/a} azért ez talán mégsem folyamatszerűen jelent meg legalábbis ebben a szakaszban még, az majd csak később fog folyamatszerűen megjelenni, most még csak konkrét megnyilatkozások formájában jelenik meg.

Azt pedig nem tartom és ma sem tartom antikommunista nézetnek, hogy vita volt közöttünk a többpártról vagy a tőke, magántőke bekapcsolásáról. Tulajdonképpen évtizede benne van a pártban ez a témakör, ezt nem most találtuk ki. Most fogadtuk el, és barátoktunk meg a tények súlya alatt ezzel a dologgal. A többpártrendszer harmincéves probléma a pártmozgalomban; a magántőkének az aránya pl., hogy az idézett példánál maradjak, az hosszú idő óta a párton belüli szerzők tudományos dolgozataiban, az isten tudja, mióta megtalálható. Tehát itt inkább csak az van, hogy nem tudtuk jól megfogalmazni, azokra a nagyon durva, nyers megnyilvánulásokra nem reagáltunk, és nem utaltunk, amelyek az utóbbi időben az egész párttagságot is sokkolták.

Azt hiszem, hogy e téren nem a sajtó, hanem inkább a politikai vezetés, az irányítás felelős, mert nem adott elég ambíciót, ösztönzést, nem igaz, hogy nincsenek felkészült embereink, akik ez ellen felléphettek volna, ha megszerveztük volna azokat.

Való igaz, hogy az ellenzékkel kapcsolatos kérdésköröket nagyon nehezen izzadtuk ki. Mi itt abban maradtunk, hogy a konkrét tárgyalásokat eredményesnek minősítjük, ezt itt többször megfogalmaztuk. Módszerünk meg technológiánk lassan alakult ki az ellenzékkel. Én ezen nem csodálkozom, lehet, hogy más előre tudta már évekkal ezelőtt, hogy hogyan kell ezt kezelni, én menet közben kezdtem ezt megtanulni.

Az egy nagy kérdés, talán az egyik legnagyobb kérdés, amit itt Eötvös elvtárs felvetett. Valóban nem tudjuk megmondani, hogy merre fog ez a szénakazal eldőlni a kongresszuson. Nagyon ellentétes típusú élményanyagokat szereztünk az elmúlt héten és a különböző pártértekezletekről. Nem dolgom minősíteni, nem is tudom, nem vagyok rá felkészülve. Ami [*sic!*] a tanácskozáson részt vevő munkatársaimtól tudok, kétfajta szélsőséget lehetett látni. Az egyik, amelyik nagyon megközelítette az anarchiát, és nagyon megközelítette azt a vitamódot és a vitakultúrát, amelyben a másodlagos jegyek nagyobb hangsúlyt kaptak, mint a lényegbeli és az érdemi kérdések.

Ugyanakkor tudunk olyan pártértekezletről is, ahol nagyon higgadt, felelősségteljes tanácskozás folyt, érdemi kérdésekről folyt a vita, és a kibontakozást keresték, miközben szenvedélyesen összezsaptak a különböző nézetek. Ez pedig már azt jelzi, hogy formálódik egy új párt, előremutató, biztató jelenségek vannak egyszerre jelen a zavarodottság mellett. Tehát, hogy ez mennyire érik be a kongresszusra,

hogyan tisztul ez le, ezt énszerintem ma nem lehet megmondani. Nekünk az lenne a dolgunk ott a kongresszuson, mindenki, aki segíteni akarja, ha ezt a felfogást el tudja fogadni, hogy a párt magja együtt maradjon, hogy ebben az irányban vállaljunk részt aktívan a vitában.

Az egyik örök vita, hogy van-e centrum, vagy nem [*sic!*], az úgynevezett középbal, hát majd kialakul, ha kialakul. Egyelőre ez a centrum annyi, hogy kinyilatkoztatjuk, hogy van. Minthogy azt tapasztalom, hogy a szélsőségekre is inkább a minősítések a markánsabbak és nem az érvek, és nem a bizonyító anyagok ezeknek a jelenlétének a tettenérésére.

Amit Kovács elvtárs szavá tett, majd megpróbáljuk igazítani az anyagot. Az, hogy össze van ott sűrítve minden egy csomóba, az megoldható szerkesztésileg. Sok-e négy ország, vagy nem, amivel feszültségben vagyunk, mit tudom én. Nekem egy is sok, de ez is ízlés dolga. Ugyanakkor teljesen egyetértek azzal, hogy mondjuk ki kategorikusabban, a jó viszony és az együttműködés alapja nem lehet nemzeti érdekeinknek a feladása, vagy a régi modellhez való visszatérés. Tehát egyik oldalon ezt legteljesebb mértékben elfogadom.

Nekem más a véleményem a Szovjetunióban újabban megjelenő tünetről, a mi gyakorlati politikánkat illetően. Nem egyszerűen arról van szó, hogy két elvi kérdésben más az álláspont, és nem azért, mert nincs napirenden, hanem mert eleve nem fogadják el. Ez az egyik a többpártrendszer, másik pedig a magántulajdon dolga. A praktikus megoldásokat illetően is a gyakorlati politikánkból bizony több dologgal nem értenek egyet, és úgy látszik, nagyon finoman, de tudunkra adják egyre sűrűbben. Ilyenek például a semlegességgel kapcsolatos nézeteink, amelyek olykor felszínre jönnek, vagy például ahogyan lebonyolítottuk az NDK-állampolgároknak az NSZK-ba való kitelepítését. Nem azt, hogy meg kellett csinálnunk, nem azt, hogy nem volt más választásunk, mint ez, hanem ahogyan, tehát módszerként, ahogy lebonyolítottuk, abban azért nem láttam valami nagy egyetértést, lelkesedést. Nem vagyok emiatt persze ideges, hogy véleménykülönbségek vannak. A jövőben még több lesz, de meg kell tanulni kezelni ezeket a véleménykülönbségeket. Nemcsak az a kezelés, hogy néhány felkészült vezető tudja-e az igazát a gyakorlatban érvényesíteni, hanem az is a politikai kezeléshez tartozik, hogy a döntéseinkhez és magatartásunkhoz fel tudjuk-e sorakoztatni a párttagságot, de túl megyek ezen: a széles közvéleményt. Nekem úgy tűnik, hogy ez mindenben nem sikerült. (Németh Miklós közbeszólása: az NDK-ügyben?) Az NDK-ügy lebonyolításának a dolgában, nem az NDK-ügyben.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Tájékoztass már bennünket, Grósz elvtárs, mert én mint a kormány elnöke, nem tudok ilyen konkrét módszerbeli szovjet reagálásról.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Jó, majd szívesen elmondom.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: De itt, most kellene.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Miért?

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Hát mert ez egy súlyos vád, amit most mondtál.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Jó, hát akkor elmondom, ha éppen ez ennyire fontos, én nem tartom ezt ennyire fontosnak, de elmondom.

Szóval azt, hogy ennek az egész ügynek a lebonyolítását nem az NDK-val együtt és türelmesebben, az aktív közreműködésükkel szerveztük és bonyolítottuk, ez

olyan nagy sikert nem aratott szovjet részről, és ami megfogalmazódott vélemény, hogy csatlakoztunk ahhoz az NDK-ellenes kampányhoz, amely kibontakozóban van, ez nem alaptalan.

Ami a kormánnyal kapcsolatos észrevételt illeti: Glanz elvtársnő jelezte, igaza van, be kell fejezni a gondolatot, nem elég csak félig, levegőben hagyni, hogy ezeket az igazításokat el kell végeznünk.

A szemléletbeli különbséget én egyébként a két anyag között természetesnek tartom. Bár közelíteni még lehet. Én azt nem hiszem el, hogy ez a párt negyven év után, másfél év alatt meg tud változni. Egyszerűen nem hiszem el. És ez az anyag pedig erről a kínlódásról próbál számot adni. A változásnak időigénye van, hosszabb ideig fog tartani, évekig fog tartani, eközben sokan el fogják hagyni a pártot, sokan fognak jönni a pártba. Tehát e vonatkozásban arra kell valahogy a szerkesztéssel és a hangvétellel törekedni, hogy egy vívódó folyamatnak az összes gyötrelmét adja vissza a jelentés. Ha nem sikerül, akkor ez azt mutatja, hogy a mesterségbéli tudással van baj.

Az egyik konkrét példa: lehet pontosabban fogalmazni, de itt nemcsak arról van szó, legalábbis a szándék szerint, hogy a Központi Bizottságban politizáltak a párttagság felett. Akik pártértekezleteken részt vettek a megyékben, sőt városokban, azok azt is tapasztalták, hogy a Központi Bizottságnak ez a nemkívánatos munkastílusa helyben is jelen van. Tehát a kritikák azt is érintették. Mások is politizáltak, — tehát nemcsak mi, akik itt ülünk — a párttagság feje felett. Ezt valóban elfogadom. Ez azt jelenti, hogy szándék van az átalakulásra, de a szándék még nem ment végbe, nem valósult meg. Nem elmaszatozni és elkenni akartuk ezzel a felelősséget. Ellenkezőleg. Inkább azt bemutatni, hogy sokirányú a konfliktus és a probléma, és sok irányban kell megújulni. Való igaz tehát, hogy meghirdettük a változást, de nem változtunk meg. Én ezt legmesszebbmenőkig elfogadom, ha kívánatos, ezt így le is írhatjuk, de azt hozzá kell tenni, hogy ezt a változást nem lehet parancsszóra elrendelni. Itt ez hosszú ideig fog tartani.

Én nem fogadom el, hogy a modellváltáson túljutottunk ebben a pártban, mert ezt itt a Központi Bizottságban nem vitattuk meg. Én ahhoz a normához, ahhoz a szabályhoz tartottam magam, ami itt a gyakorlatban megfogalmazódott, hogy mi itt a modellváltás szükségességét ismertük fel.

Végül megismétlem, amit a múltkor mondtam, hogy a kongresszust nem tartom alkalmasnak arra, hogy modellváltás, rendszerváltás vitájában elméleti eszmecsere-t folytassunk. A négy napból egész biztos egy nap el fog menni ügyrendi vitával, egy fél nap el fog menni választási vitával és ezzel kapcsolatos tevékenységgel, s jó lenne: azon az egy-másfél napon a napi politika aktuális kérdéseiről folya igényes eszmecsere, és nem az ideológiai kérdésekről, amit azonban ez a párt nem tud megkerülni. Ezt vallottam, vallom most is, de nem a kongresszust tartom olyan fórumnak, hogy ezt majd le lehessen bonyolítani.

Egyébként az észrevételekkel egyetérttek.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Javaslom, hogy határozzunk. Azt javaslom, hogy a vitában felmerült módosító és pontosító megjegyzések keresztülvezetésével fogadjuk el a Központi Bizottság beszámolójának ezt a tervezetét. A módosítások és pontosítások végigvezetésével pedig a Központi Bizottság Elnökségét bízzuk meg.

Ennyit javaslók határozatként abban a szellemben, hogy, amikor majd határozzunk

a párt beterveztendő programnyilatkozatáról, akkor az Elnökség a Központi Bizottság beszámolójában és a programnyilatkozatban foglalt elvi-politikai tételek legkritikusabb részénél teremtsen meg az összhangot. Ebben a felfogásban javaslom a határozatot meghozni.

Megkérdezem, ki az, aki egyetért az ilyen jellegű határozattal, az kézfelemeléssel szavazzon. — Köszönöm. Ez többség. — Ki van ellene? — Senki. Tartózkodott-e valaki a szavazástól? Kettő, három, négy, öt, hat, hét. Jól számolom? Tessék, még egyszer: három, négy, öt, hat, hét. Jól számoltam. Hét tartózkodással.

NÉMETH MIKLÓS ELVTÁRS: Tíz, Tíz.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tíz? Akkor még egyszer tegyük fel kérem: kettő, három, négy — most már többen vannak — hat, nyolc (közbeszólás nem érthető). Hát akkor én nem látom a kezeket. Kettő, három, négy, öt, hat, hét, nyolc, kilenc, a tizediket még mindig nem látom, de elfogadom a tízet. Tehát tíz tartózkodással.

Szeretnék valamit mondani a német menekültek ügyével kapcsolatban. Véleményem szerint, ami a német menekültek ügyében a kardinális döntéseket jelenti, ebben az Elnökség is felelős, a kormány természetesen intézte a dolgot. A kardinális döntésekről tudomása volt az Elnökségnek. Tehát mi valamennyien átvállaltuk ezt a felelősséget.

Az NDK részéről, az NDK vezetése részéről az a kérés hangzott el felénk, pártunk felé, az utolsó pillanatban — én itt beszámoltam róla,¹⁴ nem tudom mennyire sikerült kiexponálni a lényegét —, az utolsó pillanatban, hogy a határ megnyitását halasszuk el, és alkalmazzuk ugyanazt a módszert, mint amit a berlini NSZK-követségre, vagy képviselőre menekültek esetében alkalmaztak, amelyik tárgyszerűen ugyanazt jelenti, mint a magyar megoldás, tehát azok mind elmenkülhetnek az NDK-ból, csak azzal a megkötéssel, hogy az NDK adja meg a meneküléshez szükség úti okmányt. Mi akkor az itteni menekültek arányát [sic!] 8—10 ezerre becsültük, 8—10 ezer ember esetében ezt a megoldást nem lehetett alkalmazni. Ezért úgy döntöttünk, hogy elhárítjuk ezt a kérését a német pártvezetésnek, és utat engedünk. Ez is kollektív döntés volt. Tehát itt más megoldás nem lehetett.

Most a Lengyel Népköztársaságban — a hírek szerint — a Lengyel Egyesült Munkáspárt hasonló megoldásra törekszik. Ezt szovjet részről nem kifogásolták. Nem jelentkezett szovjet részről a módszerbeli megoldást illetően a párthoz kifogás, nem érkezett. A kormányhoz sem, hivatalos kormánynyilatkozatról nem tudok. A szovjet kormány szóvivője nagyon rugalmasan tett itt kijelentéseket.

Na most, ami azt illeti, lehetett volna ezt jobban bonyolítani? Kérem én ezt elfogadom, lehetett volna jobban bonyolítani. Lehetséges, hogy az NDK-vezetés és a magyar vezetés között valahogy párhuzamosan kellett volna kapcsolatokat azonos szinten bonyolítani [sic!]. Nem tudom, hogy ez lehetséges lett volna, de elméletileg ez igen. NDK-ba a külügyminiszterünk ment, NSZK-ba a Németh elvtárs ment. De hangsúlyozom, ezt is az Elnökség együttes állásfoglalása alapján csinálta Németh elvtárs. Tehát nincs szükség itt véleményem szerint egymás között a felelősséget megosztani, legalábbis a kardinális kérdésekben.

Kérem, én nem javaslok vitát nyitni erről. (Közbeszólások — nem lehet érteni.) Tessék Németh elvtárs.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Egyetlenegy mondatot szeretnék mondani, hogy ne maradjon senkiben kétség. A kormány mindkét német állam vezetéséhez egy-

szerre kezdeményezett tárgyalásokat. Az NDK vezetése visszaüzent, hogy Honecker elvtárs betegsége, Stoph elvtárs részben betegsége, részben más irányú elfoglaltsága miatt nem tudja fogadni a magyar miniszterelnököt. Kérték, hogy a külügyminiszter utazzon. Tehát a szándék a kormány részéről, hogy mindkét német állammal kormány szinten a legmagasabb szinten bonyolítsa és vitassa ki a kérdést, megvolt.

NYERS REZSŐ elvtárs: Köszönöm. Nem nyitunk vitát, elvtársak, ez tényközlés volt, úgyhogy ez elegendő. (Közbeszólás: nem érthető.) Tessék? Jó, ezt most zárjuk le. Tehát tudomásul vesszük Németh elvtársnak ezt a tényközlését abban a felfogásban egyébként, ha a két német állammal azonos szinten történt volna miniszterelnöki szinten párhuzamosan a tárgyalás, a kérdést akkor sem lehetett volna másként megoldani, mint ahogy megoldódik.¹⁵

Ezek után tessék Eötvös elvtárs, ügyrendi kérdés?

EÖTVÖS PÁL elvtárs: Nagyon röviden. Félreértés ne legyen, nem ehhez szólnék hozzá. Nem az a nézetem, hogy az antikommunista fellépéseket... (közbeszólások: már lezárták a vitát!)

NYERS REZSŐ elvtárs: Gyorsan mondja el.

EÖTVÖS PÁL elvtárs: Az antikommunista politikai fellépésekkel szemben nem sikerült kellő politikai elszigeteléssel válaszolni. Ez nem egyszerűen propaganda kérdése.

NYERS REZSŐ elvtárs: Igen, jó. Meg fogjuk vizsgálni ezt a megfogalmazást.

Tisztelt Elvtársak! Az első napirendi pontunkkal végeztünk, most tartunk egy szünetet.

S z ü n e t

NYERS REZSŐ elvtárs: Folytatjuk a tanácskozást. Következik a második napirendi pontunk megtárgyalása. Javaslat a párt programnyilatkozatára. Előadója Pozsgay Imre elvtárs. Tessék.

POZSGAY IMRE elvtárs: Kedves Elvtársak! Tisztelt Központi Bizottság!

Az előző alkalommal lezajlott vita után a programnyilatkozat előkészítésével foglalkozó bizottság, illetve a szerkesztők a szövegen az akkor elfogadott és ajánlott módosításokat végrehajtották. Ezenközben küldöttcsoportokban, pártértekezleteken és más fórumokon folytatódott a konzultáció, a vita a programnyilatkozat tervezetéről, és újabb javaslatok, gondolatok hangzottak el, fogalmazódtak meg, némelyik olyan követelményként, amelyet a programnyilatkozatban alkalmazni kellene. Ezeket a konzultációkat, az eszmecsereket tapasztalatait is feldolgozva, felhasználva szeretnék a ma előterjesztett variációhoz¹⁶ néhány észrevételt, javaslatot tenni.

Mindenekelőtt a két dokumentum egymáshoz való viszonyáról, amelyek közül a történelmi utunkról szóló összefoglaló az most külön nem került a központi bizottsági tagok, a meghívottak borítékjába, de mint kongresszusi dokumentummal természetesen ezzel is számolunk. Az elmúlt ülésen adott intenciók szerint, majd

pedig a vitákban szerzett tapasztalatok szerint is ezen a dokumentumon elsősorban az utóbbi tíz-tizenöt esztendőre vonatkozó elemzést kell korrigálni, illetve ahol hiányos, pótolni, a beszámolóban is elhangzott egy ilyen észrevétel.

Ezen túlmenően újra kell gondolnunk a „Történelmi utunk” című dokumentumnak a szerepét és funkcióját a kongresszusi előterjesztések között. A következő javaslatot szeretném tenni az eddigi vitákból kiszűrhető álláspontok szerint. Mindenképpen kerüljön a kongresszusi anyagok közé a programnyilatkozat tervezetének társdokumentumaként. A benne rejlő problémákat nem kerülheti meg a párt tagsága, a kongresszus sem, az ország közvéleménye sem.

Ugyánakkor nem lenne célszerű, és a kongresszus egyensúlyát, fő céljait is veszélyeztethetné, ha engednénk azon nyomásnak, javaslatnak, amelyik egyrésztől azt kívánja — ilyen indítványok is voltak —, hogy ez legyen önálló napirendi pontja a kongresszusnak. Majd megmondom, miért nem javaslom ezt, de azzal a megközelítési móddal sem lehet úgy hiszem egyetérteni, mely szerint egyáltalán nem kellene ezt a kongresszusi történések és a kongresszusi előterjesztések között szerepeltetni.

Az előbbivel kapcsolatban már egy rövid észrevételt tettem, csak nyomatékosabban szeretném a tisztelt Közpointi Bizottság figyelmébe ajánlani, hogy ennek az összefoglalónak — amely „Történelmi utunk” címen és szerint néhány tézisben állásfoglalásra készítet bennünket, és készíti majd a kongresszust — egyik legfontosabb feladata, hogy a párt önismeretét számításba véve, az önismeret elmélyítésének lehetőségével számolva kikerüljön abból a frusztrált, meghasonlásokkal teli és büntudattal nyomasztott állapotából, amely most rendkívüli módon bénítja abban, hogy akár az ellenzék támadásaira, akár a saját sorainkban jelentkező ilyen vagy amolyan ingadozásokra vagy áramlatokra megfelelő választ adjon, vagy kellő elszántsággal képviseljen egy kikristályosodott véleményt, törekvést.

Ebből a szempontból a vitákban is különös élességgel vetődött fel az a kérdés, hogy milyen a párttagság felelőssége az elmúlt három, illetve négy évtizedért. Nem a bűnbakkeresés szándékával, nem az önfelmentés és kibúvó szándékával — legalábbis én így érzékelem — fogalmazódik meg ez az igény, de kétségtelenül azt a szükségletet fejezi ki, hogyha a párt tagságából akarunk új pártot formálni — a kongresszus el tudja végezni ezt a műveletet —, ahhoz a felelősségnek legalább rendszerbeli problémáit világossá kell tenni. Mégpedig elsősorban azt az általunk is tapasztalt tény, hogy az oligarchisztikus, többnyire túlcentralizált döntési rendszerben elkülönült a döntés és a végrehajtás felelőssége.

Lényegében végrehajtási jellegű felelősséget emlegettek mindig, hogy „vannak jó határozatok, de nem hajtják végre azokat” — szlogen alá bújtatva, és így a tagság nyakába varrva azt a felelősséget, amelyik épp a rendszer működéséből, egy pártállami és bürokratizált pártmunka rendszeréből fakad.

Én úgy hiszem, hogy ennek a követelménynek meg kell felelnünk, megismétlem, már csak azért is, mert hisszük, valljuk, hogy ez a párttagság képezi az alapját egy megújult és egy új szocialista pártnak, amelyik képes társadalmi ajánlást tenni, és a társadalmi stabilitás tényezőjeként, komoly erejeként működni.

Ez az egyik gondolatkör, amire szeretném felhívni a figyelmet, vele együtt megfogalmazva azt az ügyet, dolgot is, amely szerint természetesen tartjuk magunkat ahhoz az elvhez, tartanunk kellene azt az ajánlásunkat, hogy egy pártkongresszus, vagy bármiféle pártfórum ne döntsön tudományos, elméleti, vagy éppen történelmtudományi kérdésekben. Tehát az önismeret részeként a felelősség elemzése

szempontjából szerkezetileg a programhoz és a programnyilatkozat tervezetéhez kell kapcsolódnia ennek, és a legtöbb vélemény, vélekedés szerint ennél többet nem is kell tenni, kiegészítve az előbb említett követelményekkel. Forrásként bárki számára ott áll az a történelmi analízis, amit a Társadalmi Szemle különszámában a bizottság nyilvánosságra hozott.¹⁷

Megismétlem, tehát a programnyilatkozat társdokumentuma legyen, a programnyilatkozat vitájához kapcsolódjon a kongresszus észrevétele ebben a kérdésben is, és különös figyelmet fordítson a párt önismeretének elmélyítése szándékával arra a kérdésre, mit vállalhatunk a múltunkból, mi az, amitől meg kell válnunk, és hogyan oszlik meg ebben a történelemben a felelősség. Ezeket a kérdéseket látnánk célszerűnek tisztázni.

A programnyilatkozat szerepéről és funkciójáról már az elmúlt alkalommal is szólhattunk, a vitában is vissza-visszatért itt a Központi Bizottságban éppúgy, mint a küldöttesoportokban, szóvivőkkel való találkozókon és más fórumokon. Ezt pedig visszaigazolták ezek a viták, hogy a küldöttek többsége nagy várakozással tekint a programnyilatkozatra, annak alapkoncepciójához a többség kapcsolódni tud. Elfogadták azt is, hogy ennek a programnyilatkozatnak a funkciója, szerepe nem lehet az, hogy tervként mutakozzék meg, nem lehet valamiféle tervcélgyűjtemény és nem választási program. Arra külön készül majd a párt azzal, hogy természetesen ha ezt az elhatárolódás jegyében fogalmazzuk meg, akkor elsősorban a párt identitásának, önmeghatározásának intézményes formája lehet a programnyilatkozat, ám a mai világban már ez is alapvetően beleszól majd a pártküzdelmekbe, politikai küzdelmekbe és a választási ügyekbe.

Tehát nem lehet tisztán egy kontemplatív, a párt önszemléletét és szemlélődését elősegítő dokumentum, hanem egyszersmind a politikai aktivitás része lesz, akkor is, ha szerepe, funkciója — megismétlem — az, hogy az önmeghatározás, az identitás megerősítése dolgában hozzon újat, egy újjászervezett, egy új párt megjelenésének tartalmi dokumentuma legyen. Ezért az azonosítás sarkpontjai körül bontakozott ki a vita — megismétlem — a legszélesebb körben, hiszen tíz küldöttesoporttal, szóvivői értekezlettel kétszer, pártértekezleten és másutt is volt alkalmunk megmérni ezeket a gondolatokat, nézeteket. Nos, erősödött [*sic!*] az utóbbi napokban, és szerintem ez jól tesz a programnyilatkozat tervezetének is, meg a kongresszuson való politikálásnak is. Erősödött az a néha indulatosan is kifejezett gondolat, hogy ez ne legyen egy skolasztikus és szórszálhasogató vita a modellváltás vagy rendszerváltás dolgában, hanem egy akcióprogramot is létrehozni tudó olyan program legyen, amelyik nem frazeológiájában mondja ki, vagy oldja fel a dilemmát a rendszerváltás vagy modellváltás között, hanem ebben az akciójellemben pontosan megmondja, hogy milyen berendezkedésre irányul a mozgás.

Ebből a szempontból örömmel hallottam Ördögh Szilveszternek erre vonatkozó megjegyzését is az imént. Tudniillik elég világosan beszél a program arról, hogy az alapvető berendezkedési forma egy értékrend körül szerveződik demokratikus szocializmus címén, és ehhez a demokratikus szocializmusnak a jegyében a pártunk az eddigi gyakorlatában is realizált tényeket program formájában kimondja. A demokrácia, a szabadságjogok tiszteletben tartása, az emberi jogok tiszteletben tartása szellemében létrehozott pluralista, többpártrendszerű politikai berendezkedést és az azt regisztráló közjogi viszonyokat támogatja, elsősorban egy alkotmányos jogállam létét, megteremtését.

Tehát ez esetben a párt jellege is, ha éppen ebből a szempontból nézzük, auten-

tikusan marxista kiindulópontú lehet. Ebbe a folyamatba illeszkedő mozgalomként felfogni a pártot, olyan mozgalomként, amelyik közvetlenül nem gyakorol közhatalmi feladatokat, tehát radikálisan szakít a pártállam és állampárt koncepciójával. Most azokat a pontokat emlegetem, amelyek szerintem valóban vízvázasztót jelentenek, és amelyben az eddigi viták tapasztalatai szerint indulatok ide vagy oda, néha rosszízű megjegyzések körében is a többség, az eddig meghallgatott többségi vélemény szerint ezeket elfogadják [*sic!*] mint alapot.

Szoros összefüggést látnak és koncepcionálisan elválaszthatatlannak tartják az előbb mondottaktól azt, hogy egy vegyes tulajdonú és piacon működő gazdaság jön létre, annak összes törvényszerűségeivel. Tehát a különböző preferenciákat és állami jelenlétet is e törvényszerűségek elismerésére, de nem tagadására, mármint nem az állam szerepének tagadására építi fel. Mert itt e tekintetben a program megkísérel elvileg talán helyénvalóan, gyakorlatban csak a távolabbi jövőben kivitelezhetően két követelményt összeegyeztetni, mégpedig a tulajdonreform középpontba helyezésével, annak szerkezeti és organikus működési következményeivel számolva, egyszersmind egy társadalmilag ellenőrzött, és az állam bekapcsolásával társadalmilag ellenőrzött jóléti állam képét vetíti fel, és próbálja összeegyeztetni.

Ez megfelel az európai munkásmozgalmak és szocialista törekvések szellemének, tartalmának is, kevésbé felel meg éppen most adott lehetőségeinknek, tehát ez a cél nyilván nem a ma közvetlenül ható politikai eszközrendszer világához tartozik. A cél és eszköz ilyen dialektikájában most még nem tudunk gondolkodni.

Az ideológia kérdéseiben, s ezen belül a marxizmushoz való viszony kérdéseiben megoszlottak a vélemények. Elméletileg és további elméleti tisztázás nélkül — ami persze nem lehet egy kongresszus feladata —, további elméleti tisztázás nélkül némelyek a kongresszusi küldöttek közül még ezt is soknak tartják, ami itt leírva szerepel a marxizmusról, olyan feltételezésnek, amelynek nem járt utána az, aki ennek a programnak a tervezésével foglalkozott. Egy más megközelítésben viszont úgy vélekedtek a küldöttek, illetve úgy vélekedett a küldöttek egy része, hogy ez inkább elhatárolódást jelent a marxizmustól, mintsem a marxista előzmények vállalását.

Végül ezzel összefüggésben, milyen legyen a vállalt általános ideológia — ha nem világnézeti pártként, hanem választási politikai pártként akarunk működni — és az egyes párttag meggyőződése közötti kapcsolat. Többnyire általánosnak mondható a vitákban az a felfogás, mely szerint az ideológiai-világnézeti követelmények az egyes párttaggal szemben nem beválthatók, hanem a politikai elkötelezettség és a politikai mozgalomban való részvétel és annak vállalása ez, a párt alapmagatartása és szervezeti magatartásának is ilyennek kell lennie, mondták legtöbben, akik ebben véleményyt nyilvánítottak. S így a párt jellegéről: milyen pártot akarunk, meg a legkülönbözőbb szlogenekkel forgott ez az ügy, de hát lényegében a párt jellegét érinti, ebből a szempontból különösen az a lajstrom került bíráló alá, mely a párt jellegét egy jelzős szerkezet felvázolásával kívánja kifejezni. Ezen lehet, hogy változtatni kell, azon azonban úgy hiszem talán nem kellene — és erről a küldöttek jó részét sikerült meggyőzni —, hogy egy politikai pártmozgalom életében nem szabad összekeverni egy párt nyilvánosan vállalt célját, törekvését és a bázisát, hogy kire apellálva és kire támaszkodva kívánja politikai programját megvalósítani.

Ebből a szempontból egyébként világos, a pártok természetéhez tartozik, hogy egyetemes nemzeti célokat vállalnak, vagy emberi célokat vállalnak, és megneve-

zik többnyire azt a bázist — vagy nem is mindig nevezik meg, de mi általában történelmünkben meg szoktuk nevezni azt a bázist —, amelyen ezt végrehajthatónak, és azt az eszközt, amellyel ezt elérhetőnek lehet felfogni.

Ilyen szempontból a marxizmus kezdeteitől nincs lényeges változás, hiszen mindaddig, amíg érvényes az a marxi gondolat, hogy a munkásosztály feladata az egész emberi felszabadítás, abban a pillanatban világos, hogy a politikai párt és politikai mozgalom célja nem maga a munkásosztály, a munkásosztály eszköze és a felszabadítás eszköze. Én ezt a példálózás kedvéért mondtam annak érzékeltetésére, hogy itt nagyon sokan a programon és a párt jellegén azt kérték számon, ami a bázisra vonatkozik, nem pedig a párt céljára és törekvéseire.

Végül néhány új szempont, ami a vitákban megerősödött, vagy legalábbis ha nem új, de erősebben jelent meg az utóbbi egy hét vitáiban, hogy legyen közvetlenebb a programtervezet bizonyos gazdaságpolitikai kérdések, ügyek kimondásában, s ezen belül a különböző társadalmi rétegek megszólításában. S ez nem feltétlenül munkamegosztási csoportokat jelentett, hanem különösen hangsúlyozottan beszéltek a nők politikai szerepének tisztázásáról, az ifjúság helyzetéről inkább politikai, nem annyira szociális helyzetéről, mert azt úgyis tudjuk, és rágcsáltuk már az ügyet sokféleképpen. Politikai szerepéről másként, vagy határozottabban kellene beszélni a programban. És nagyon határozott igény mutatkozott rá, ezt méltányolni kell úgy hiszem, nemcsak azért, mert a kongresszusi küldöttek többsége vidéki lesz, hanem mert valóságos problémát vetettek fel, ez a vidéki Magyarország problémájának megjelenítése.

Ezt így most leegyszerűsítve adom elő, minden interpretáció nélkül, de ebben a fogalomkörben lehet talán összeszedni azokat a törekvéseket, amelyek nagyon határozottan megjelennek.

Például most öt megye találkozásán Szekszárdon szombaton, ahol részt vehetem, hasonló igényeket fogalmaztak meg.¹⁸ Az önkormányzat úgy is, hogyha erről komolyan és elvileg is nagy jelentőségűt tudunk mondani, ez lehet az egyik olyan differencia-specifikája ennek a pártnak, amely jelentősen megkülönbözteti azoktól az ellenzéki és egyéb pártoktól, amelyek tisztán parlamentáris síkon és parlamentáris viszonyok között képzelik el a politikai mozgásteret, és ott kívánnak érvényesülni. Ezzel én egyetértek magam is, úgy hiszem, hogy a programban is még határozottabban érvényesíteni kell.

Nem a program adalékeként, hanem tapasztalatként szeretném megemlíteni, hogy szinte minden vitában elég éles megyeellenesség volt tapasztalható. Ez végül is, úgy hiszem, majd kiforrja magát, letisztul, de most nyilván úgy jelenik meg a párttagságban e felelősségi kör keresése közben, mint egy olyan hatalmi góc, amellyel valami módon kritikailag kell számolni a kongresszuson, egész odáig, hogy nagyon sok olyan megnyilvánulás volt, amelyek szerint a megyéknek önkormányzati hatalmat nem is szabad kapni, legfeljebb a közigazgatási rendszer részeként. Ezt én nem akarom itt most elvileg vizsgálni, megismétlem, hogy bizonyos értelemben a programon kívüli problémaként is megjelent, csak mint élményt szerettem volna megemlíteni.

A választások és akcióegység kérdései nagyon összefonódtak. Ebből a szempontból a programnyilatkozat tervezetét olyan szerkezetű, és elvileg olyan sarkpontokat kijelölő vállalásnak minősítették a legtöbben — az éles kritikákat is természetesen idesorolva —, amely alkalmas lehet arra, hogy világossá tegye a közvélemény, a

választópolgár, az ország népe előtt, hogy ez az új párt milyen párt lesz, és az esetben választható lesz.

Ha ezt elmossa, és a kompromisszumot sokkal szélesebb, az elvieket meghaladó, tehát elvtelen alapon keresi meg, abban az esetben nem növekszik, hanem nagymértékben csökken az esélye arra, hogy a nép számításba vegye, mint a stabilitás tényezőjét és a kivezető út megjelölőjét.

Ezért én azt hiszem, a programnak azon a jellegén nem kellene változtatni, amely úgy mutat be bennünket, mint kezdeményező politikai mozgalmat, amelyik valóságos tényezője, kezdeményezője volt az eddig bekövetkezett politikai változásoknak is, és ha szervezeti, programbeli megerősödésével és vezetésével ezt tudja vállalni, az esetben választási pártként és politikai stabilizáló tényezőként a jövőendő kormánykoalíció szervezője lehet.

Ezeket a gondolatokat szerettem volna kiegészítésül elmondani a múlt hét óta szerzett tapasztalatok alapján, az akkori vita továbbfolytatásaként, s végül, egy nehézségről még beszámolni. Ezt, ha elfogadja a Központi Bizottság, mindenképpen mint a Központi Bizottság programajánlását kellene a kongresszusra vinni, mert különben kezelhetetlenek lesznek a különböző területi szervezési, vagy áramlatok által szervezett platformok és azok becsatolása, hogy úgy mondjam a kongresszus mondanivalójába. És valóban megtörténhet, hogy nem a közmegegyezés és az új párt vonalainak a kirajzolása felé megy a vita, hanem arra, hogy mindenki ambicionálja a saját platformját minél nagyobb térben érvényre juttatni, és ezzel, anélkül, hogy megmondaná, milyen politikai célokat követ, a kongresszus munkáját ellehetetleníti. Én ezt nem vészjóslóként mondom, mert nem hiszem, hogy ez a fő veszély, csak erre is gondolva kell majd a szervezeti előkészítésben tennünk valamit.

S végül, hogy a kongresszus mondanivalója nem mozaikokból áll — és ezzel is egyetértek —, hanem az összes előterjesztett dokumentum belső koherenciájára épül, a részek önmagukban nem tudják továbbvinni a kongresszust, csak ez az egész munka. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Köszönöm. Megkérdezem, kinek van kérdése Pozsgay elvtárshoz. Úgy látszik, kérdező nincs. Megkezdjük a vitát.

Ki kíván hozzászólni? Gyuricsku elvtárs.

GYURICSKU KÁLMÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Tisztelt Elvtársak! Összesen három programponthoz szeretnék rövid megjegyzést tenni. Az első megjegyzésem a 16. programponthoz kapcsolatos. Remélem, nem tévedek nagyot, megítélésem szerint felfogásbeli probléma jelenik meg ebben a programponthoz, amikor a munkások vezetésben való részvételét akkor tartja kívánatosnak és fontosnak és új utakat bejárónak, amikor megjelenik a magántulajdon, amikor tőkés vállalkozó van a vállalat mögött vagy a vállalat élén. Tehát én ezt leegyszerűsített és túlkonkretizált megközelítésnek tartom. Meggyőződésem szerint a munkások vezetésben való részvétele és a végső tulajdonos megtalálása a szocialista tulajdon és közösségi formák tekintetében is rendkívül fontos. Ennek csak speciális területe az, amikor a tulajdonos a tőkés, vagy éppen vállalkozói csoport.

Úgy gondolom, hogy a tulajdonnak a nagyobb területén, a nagyobb hányadán, messze kiemelkedően meghatározó hányadán belül is keresni kell azokat a módszereket és megoldásokat, hogy hogyan lesz az objektíve tulajdonosból szubjektíve, tehát magatartását tekintve is az. Hogy lesz a bérmunkás-tudattal rendelkező em-

berből valóságos tulajdonosi magatartást tanúsító. Ez pártfeladat lehet, erre fel kell készíteni az embereket.

A következő pont, amihez szeretnék hozzászólni, az a 17-es. A vegyes tulajdonú gazdaság működésével kapcsolatos megjegyzésekkel, annak árával, a versennyel és differenciáló hatásával, negatív jelenségeit igaznak tartom. Emellett is idekívánczónak azt, amit a programnyilatkozat mostani formája is a végén, a 34. pontban taglal. Itt van szó arról, amit Pozsgay elvtárs differencia specifikának nevezett, az önkormányzatok fejlesztéséről, amivel én egyetértek, hogy óriási horderejű kérdés, akkor¹⁹ nem lenne szabad az elosztási kérdések között tárgyalni.

Itt szó van redisztribúcióról, arról, aminek a következménye az, hogy nem azonos jogú polgárok élnek ebben a hazában több régióban igen-igen hátrányos körülmények között. Tehát azt szeretném javasolni, hogy úgy az önkormányzatokkal foglalkozó 34. pont, mint a gazdaságilag elmaradtott térségek felzárkóztatásának nehéz körülmények között is favorizált programja kerüljön előtérbe úgy, mint a gazdaság és a társadalom működési formája, működési módja, szükséges törvényszerűség, és nem mint elosztási kérdés.

Utolsó megjegyzésem a 21. ponttal kapcsolatos. Egyetértve azzal, hogy a 3. ipari forradalom és információs gazdaság van, kerül előtérbe a fejlett országokban, innovációbarát társadalmi környezet, és innovációt favorizáló társadalmi közeget kell teremteni a magyar társadalomban is. Az infrastruktúra fejlesztése e tekintetben az előterjesztésnek megfelelően nélkülözhetetlen. Szeretném azt jelezni, hogy erre saját erőből képtelenek vagyunk.

Jó lenne arra utalni, meg a gyakorlati munka végképp azt igényli, hogy e tekintetben a kor haladó színvonalán jelenjenek meg a megoldások az infrastruktúra fejlesztésében, mert ezzel kapcsolatban sok negatív tapasztalat van. Százmilliókat költünk a már éppen kiszorulóban lévő technika meghonosítására, és működő, idegen tőkére is szükségünk lenne. Pozsgay elvtárs utalt arra, hogy címzettebbnek kellene lenni a programnyilatkozatnak. Ő ugyan azt mondta, hogy nem rétegek vonatkozásában. A vidéki Magyarországról beszélt. Én határozottabban hadd mondjam, a vidéki Magyarországot már nem először mondom, az agrárszféra vonatkozásában sokkal barátságosabbnak és címzettebbnek kellene lenni. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Készül valaki a kezét feltenni. Igen. Lőkös elvtárs.

LŐKÖS ZOLTÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Tulajdonképpen röstelllem, hogy most szólalok föl, mert mondanivalóm csak érintőlegesen kapcsolódik a programhoz, de talán nem áll távol tőle. Tulajdonképpen három javaslatot szeretnék tenni. De ezt, ha megengedik, mégis csak fel kell vezetni, bizonyos értelemben indokolnom is kell. Tulajdonképpen egy teljesen szubjektív dologgal kezdem, ami azonban gondolom mindannyiunkban munkál. Rám borzalmas nagy hatással volt az, hogy az előző központi bizottsági ülésen a sajtó, a nyilvánosság, a tömegkommunikáció kérdése ilyen erőteljesen kapott hangot, mint ahogy az országban sokfelé ez állandóan szereplő téma.

Hallottuk, hogy a beszámolóit megelőző vitákban is mindenütt ugyancsak hangot kapott. Aggódoan, irritálóan, neheztelően, nem éppen hízelgően, mondhatnám, de hát akinek nem inge, ne vegye magára ezeket a hangokat. Tulajdonképpen egységes pártsajtóról nem beszélhetünk, nem is kell beszélni, éppen ez a dolgoknak, azt hiszem a lényege. Ha megengedik, elmondom, s miközben ezeken töprengtem az elmúlt hetekben, időszakban, tulajdonképpen egészen véletlenül került a kezembe

Szabó Ervinnek egy munkája, még 1903-ból, ahol a Szociáldemokrata Párt akkori programjáról fejtette ki részletesen a véleményét, és egyebek között a sajtóról is beszélt. Azt fogják mondani, hogy tulajdonképpen a Kolumbusz-tojást találtam fel, de nincs kedvem ezen a kérdésen humorizálni, de valóban itt rendkívül időszerű, ennyi esztendő után is figyelemre méltó, amit nyilván az akkori párt sajtóról, föltehetően a Népszaváról mondott. Teljesen mellékes ebből a szempontból [sic!], aminek a lényege az, hogy a párt sajtó feladata, hogy a párt stratégiáját segítse. Tehát a párt stratégiáját.

Én úgy gondolom, hogy teljesen nyilvánvaló, hogy mit akarok ezzel kapcsolatban mondani. Napjainkra alkalmazva, különösen arra hivatkozom, ami — és itt kapcsolódik mondanivalóm a pártprogramhoz — a 3. fejezetben szerepel. Szó szerint a következőképpen: „... hogy az újjáalakuló párt platformok szövetségeként működő modern szocialista párt legyen”. A továbbiakban azt is írja a program: „... arra is törekszünk, hogy lebontsuk a válaszfalakat a baloldal különböző áramlatai között”.

Tehát nyilvánvaló ebből, hogy ha a platformok szövetségében jelentkező áramlatokat, esetenként eltérő nézeteket hallunk, látunk, olvasunk, akkor azokat is az új pártban, az újjáalakuló pártban nemcsak hogy el kell tudni viselni, hanem szerintem ennek a pártnak a sajtójában egyenesen ösztönözni kell a teljesség kedvéért. Ugyanis én gondolom, hogy az a múlté, legalábbis remélhetőleg a múlté, az a párt sajtó, amely csak egy szólamra tud énekelni, és egyetlen karmester vezénylete alatt.

No most persze a kérdés, hogy hol az a mérce, a párt stratégiája, hogy ez az irányvonal valóban érvényesüljön. Én azt mondhatom — és itt kapcsolódom akkor a programnyilatkozathoz —, hogy ez a stratégiai irányvonal a központi platform legyen, tehát a kongresszus által elfogadott program, amit éppen most tárgyal a tisztelt Központi Bizottság. Persze erre is lehet mondani azt, hogy rendben van, de hogyan? Nem csalhatatlan megoldást akarok javasolni, inkább egy praktikus megközelítést, és ilyen praktikus megközelítésben szeretnék javaslatot tenni.

Ehhez azonban egy másik oldalt is látnunk kell, méghozzá azt, amire az előző napirend, tehát a beszámoló hívta fel a figyelmet, hogy a tömegtájékoztatásban a pozitív, újító szándékok, megnyilatkozások mellett egyre gyakoribbak a szélsőséges, nemegyszer nyíltan kommunistaellenes vélemények, amelyek legtöbbször megválaszolatlanok maradnak.

Erre a kérdésre Eötvös kollégám is kitért a felszólalásában, és én sem ringatom magamat abban, hogy mindig, mindenre tudunk válaszolni, de abban biztos vagyok, hogy a jelenleginél jobban fel kellene venni a kesztyűt. Nem igazán vettük fel. Nem egyes ellenzéki lapok alpári hangnemére gondolok, amire esetenként válaszolni sem érdemes. Nem a heccűjságok kampányaira, de mondjuk meg magunk között őszintén, hogy az ellenzéknek a maga nemében figyelemre méltó és feltétlen figyelemreméltó érvelése is esetenként kellő válasz nélkül marad.

Arról nem is szólva, amikor ténybeli hamisságok, torzítások, valótlan állítások jelentkeznek a tőlünk idegen, más oldalú lapokban velünk szemben. Ezt ugyanis mindannyian tudjuk. A javaslatom olyan jellegű, amely nyilván nem azonnali megoldást hoz, és semmiképpen nem kívánja visszaállítani, csak megközelítően sem azt a bizonyos, sokat emlegetett kézi vezérlést, hanem sokkal szorosabb kapcsolatot kíván teremteni, méghozzá hozzáteszem gyakorlati, működő kapcsolatot a párt és a különféle sajtóorgánumok között, amire szintén volt utalás, a beszámolótervezetben is és a programtervezetben is.

Ezért kérem annak megfontolását, hogy alakuljon a párton belül sajtóbizottság, amely természetesen nem hivatalos szerv lenne, hanem tanácskozó, tanácsadó, operatív, de rendszeresen működő fórum. És éppen ezért elsősorban ebben a bizottságban ne a sarzsik vegyenek részt, ne feltétlenül a főszerkesztők vegyenek részt, mert nem mindig azok a legokosabbak. Az újságírószakma elismertjei vegyenek részt, publicisták, vitakész tollforgatók. Ezen kívül ne csak a Központi Bizottság egyetlen osztályának legyen ez az ügye, a Társadalompolitikai Osztálynak, hanem mindegyik képviseltesse magát, mert csak így hordhatók össze azok a tapasztalatok, amelyek ma a társadalomban jelentkeznek és válaszra várnak.

Magát az irányítást jó lenne, ha egy későbbi sajtótitkár látná el. Az alapszabályból kiderül ugyanis, hogy az Elnökség a megbízás alapján titkárokat is fog kinevezni, a sajtótitkári funkciót, ha elfogadják az elvtársak, ajánlani kellene a kongresszusnak. De azt sem tartom lehetetlennek, hogy a majdani ügyvezető titkár figyelme is kiterjedjen erre a munkára, aminek jelentőségét nem én akarom aláhúzni, hiszen a felszólalások mutatták meg, hogy mennyire égető problémáról van szó. Még egyet ehhez hozzáfűznék: szó sincs arról, hogy ez a sajtóbizottság azonos lenne a választási sajtóbizottsággal. Teljesen más funkcióról van szó, teljesen más feladatokkal, egy tartósabb, elmélyültebb munkával.

Nyilván ennek a részleteit, amennyiben a gondolatot egyáltalán érdemesnek találják a továbbvitásra, vagy megfontolásra, akkor ennek a részleteit a továbbiakban még ki lehet majd dolgozni. Nagyon kérem, hogy evvel ne sokáig várjunk, amennyiben megoldható, már a kongresszus előtt legalább alapjaiban körvonalazni, sőt talán megszervezni is lehetne ezt a bizottságot.

A másik javaslatom: ehhez a gondolatot a sajtóval kapcsolatban a megyei lapok körül ismeretes tulajdonjogi és ebből következően tartalmi, politikai huzavonák adták számomra. Egyebek között ezek, de nemcsak ezek, hanem az, hogy a párt a sajtó erejét, ha szabad magam így kifejezni, jobban számba vehesse, jobban számolhasson vele. Éppen ezért nem tudom, még kézben van-e az alapszabálytervezet, talán nem késtem el vele, a 8. fejezet címe: a párt központi lapja, és ebben azt nevezi meg a 41. szakaszban, hogy a párt központi lapja a Népszabadság.

Itt javasolnék változtatást, tekintettel arra, hogy nem mellékes napjainkban számba venni, hogy a párt sajtó nem csak a Népszabadságból áll. Tehát a fejezet címe úgy alakulna, hogy a központi párt sajtó — itt természetesen első helyen lenne a párt központi napilapja, a Népszabadság —, de feltétlen megfontolandónak tartom az alapszabályban feltüntetni, nem a lapok impresszumában, az alapszabályban feltüntetni, hogy elméleti folyóirata a Társadalmi Szemle, mozgalmi lapja az Új Fórum, és a hetilapok közül megemlíteni a Vasárnapi Híreket és talán a többi is. Azért mondom, hogy talán, mert ebben nem biztos, hogy egyetértésben vagyunk a Magyarország és a Figyelő vezetőivel. A Vasárnapi Hírek egyértelműen a párt központi hetilapjaként próbálja betölteni funkcióját, anélkül, hogy ez a lap impresszumán szerepelne.

A korábbiakban a Központi Bizottságnak és a Politikai Bizottságnak már volt egy olyan határozata, amelyik arra a vezérlő elvre támaszkodik, hogy a párt által alapított és a pártkiadók által kiadott lapok jelentsék a párt sajtót. Tulajdonképpen ennek a korábbi határozatnak a folytatása volna ez a javaslat, hogy jelentkezzen ez a kérdés konkrétan leírva az alapszabályban is, leszögezve minden további vitát elkerülő és az erőinket jobban számba veendő *[sic!]*.

A harmadik tulajdonképpen olyan dolog, azt kell kérnem, hogy amennyiben

egyetértenelek vele, a kongresszuson nyerjen ez valamiképpen hangot, de a továbbiakban ez majd részletesebb megoldást igényelne, annak az ismerete, hogy amikor a sajtóról beszélünk, nemcsak a sajtóügyekről van szó. Tehát a sajtó hatékonysága, az, hogy a sajtó minél vitakészebb, színvonalasabb, gyorsabb legyen, és eljusson az olvasóhoz. Ennek bizonyos technikai feltételei is vannak, és ez nem sajtókérdés, hanem politikai kérdés.

Jelenleg a pártsajtó helyzete a technikai felkészültségben, nyomdában, terjesztésben — nincs felhatalmazásom, nem akarok fogadatlan prókátor lenni, de beleértve még a legjobban felszerelt Népszabadságot is —, valósággal katasztrofális, a nyomdai viszonyok is, és a posta jelenlegi bürokratikus apparátusa folytán a terjesztés is. Megint azt mondják, pénzt kér. Egy vasat sem kérek ehhez, pusztán szervezeti változásokkal lehetne a dolgokon segíteni, de az utolsó percben vagyunk ahhoz, hogy hatékonyabbá tegyünk a pártsajtó munkáját azzal is, hogy ne kelljen állandóan küszködnünk rettenetes nyomdai körülmények között és a lapot tulajdonképpen az érdeklődőkhöz igazán el nem juttató postai körülmények között.

Én nagyon szeretném, ha ezt a kérdést majd ajánlva esetleg a kongresszusnak, a kongresszus után átfogóan is sikerülne a pártnak megvitatni. Köszönöm a figyelmüket.

NYERS REZSŐ elvtárs: Judik elvtárs.

JUDIK ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én azt mondom, hogy ha ez a párt, a mi pártunk, az MSZMP veszíteni fog a választásokon, az azért fog veszíteni, mert kicsúszott a kezéből a tömegkommunikáció. Én azt mondom, hogy attól a pillanattól kezdve, amikor kimondtuk, hogy Magyarországon többpártrendszer lehetséges, meg hát szeretnénk azt bevezetni, attól a pillanattól kezdve, illetve már azt mondom, hogy előtte fel kellett volna készülni, hogy abban a pillanatban, amikor ezt kimondjuk, már a többpártrendszer keretei között kell gondolkodnunk. És az MSZMP mint egy párt szerepel.

Ebből következik az, hogy a választások jegyében kellett volna ténykednünk attól a pillanattól kezdve, amint ezt kimondtuk, és arra kellett volna felkészülnünk. Ez ügyben már a szűkebb pátriámban is kifejtettem a nézeteimet. Lehet, hogy sok mindenkivel *[sic!]* nem egyezik, azt mondom, hogy manapság hogyan lehetne megnyerni a választást. Kétféleképpen. Erőszakkal, vagy pedig a tömegkommunikáció segítségével. Az erőszak ma nem divat, úgyhogy marad a másik, a tömegkommunikáció. Akkor, amikor lemondunk az úgymond kézi vezérlésről, akkor már kellett volna gondolkodni azon, hogy milyen modern, a mai kornak megfelelő módszerekkel tudjuk a kezünkben tartani, mert hogyha ez nem sikerül, akkor — és ugye amit Lőkös elvtárs mondott az előbb, hogy ezt már a század elején Szabó Ervin is látta, hogy tulajdonképpen milyen jelentősége van a tömegkommunikációnak — én is azt mondom, hogy egyedül ezzel a módszerrel tudunk tulajdonképpen a mai úgymond modern körülmények között eredményt elérni. Mert hogyha nincs meg ez, akkor én nem látok más módot, hogy milyen más módszerrel lehetne. Mert itt megújulhatunk, meg csinálhatunk mi akármilyen jó programokat, meg megtéphetjük az ingünket, kimehetünk az utcára, de attól a pillanattól kezdve, hogy többpártrendszer keretei közt kimondtuk *[sic!]*, tulajdonképpen mint bukott párt szerepelünk, mert mindenki az előző hibákat ennek a pártnak a nyakába varrja.

Tehát éppen ezért kellett volna úgy gondolkodni, hogy egy ilyen menedzser-

stílusban a választásokra készülni *[sic!]*. Gondolkodtam azon, amit Ördögh Szilveszter is mondott, hogy manapság minőségre van szükség. De azt mondom, a választásoknál viszont mennyiségre van szükség, mert akkor győzünk, ha lesz mennyiség is.

Még egyet. Azon is gondolkodtam, hogy például hogyan lehetne a sajtót, a tömegkommunikációt kézben tartani. Megfelelő főszerkesztőkkel, rádió-, tv-vezetőkkel, és ezek lennének az elsődleges felelősök azért, hogy a kezükben lévő — ma már nem kézzel vezérelt — eszközök jól működjenek. Azt hiszem, hogy például Nyugaton egy olyan sajtónál, vagy rádiónál, televíziónál, ahol tulajdonképpen az illető uralkodó pártnak a sajtója működik, ott kérdezem én, hogy férne be és milyen módon egy baloldali újságíró. Semmiféle módon — úgy gondolom —, nem kell külön bizonygatni.

Ezek a gondolatok jutottak eszembe a hozzászólások kapcsán. Köszönöm.

NYERS REZSŐ elvtárs: Köszönöm. Nem látok több jelentkezőt. Ha lezárom, utána sem fog senki jelentkezni? Nem. Tessék, átadom a szót Pozsgay elvtársnak.

POZSGAY IMRE elvtárs: Kedves Elvtársak! Csak néhány²⁰ rövid reflexiót engedjenek meg nekem. Előbb talán a sajtóvitára: én nem hiszem persze, hogy most a program előkészítése közben kellene ezt megvitatnunk. A minap megegyeztünk, hogy érdemes lesz erre majd éppen a sajtótörvény előkészítése közben külön figyelmet is fordítani. Legfeljebb azért annyit, nehogy nagyon rögzüljön bennünk egy rossz viszony, miszerint a tömegkommunikációs és sajtómegnyilvánulásokat a bajok okaként és nem következményeként — itt én is utalnék Ördögh Szilveszter előbbi fejtegetéseire — akarnánk feltüntetni. S ha Marx szavai számítanak, akkor mégiscsak tőle hadd idézzem azt a gondolatot, amit a sajtószabadságról írva elmondott a Rajnai Újságban: „Némelyek szerint a holland forradalmat újságírók csinálták. Márpedig a történelemben még újságírók soha forradalmat nem csináltak, nem is fognak. Csak kifejeznek valamit abból, ami a folyamatok lényege.”

A másik: a régi sajtóirányításunkra talán illik az az észrevétel, hogy a felül lévő csak a saját hangjukat szeretik hallani. De ezt, mint a nép hangját szeretik hallani, azért megüzenik a népnek, hogy az ő hangját hallják. Eközben a kormányzat félrevezeti önmagát, a nép pedig politikai balhitbe süllyed. Ezért ezeket a tapasztalatokat se hagyjuk számításon kívül, amikor sajtóról, nyilvánosságról meditalunk, és érdemes lenne tényleg rászentelni akár egy KB-ülést, hogy ezt megvitassuk.

A programtervezettel kapcsolatban Gyuricsku elvtárs észrevételeit megfontolandónak tartom. Egy ponton konkrét észrevételt is tett, a 8. oldalon a 16. pontban. Felolvasom. Lehet, hogy ez így nem elég markáns, és akkor világossá kell tenni.

„A tőketulajdonosok és vállalkozók megjelenése, illetve szerepének növekedése mellett is biztosítani kell a munkások és alkalmazottak részvételét a gazdaság ügyeiben.”

Tehát nem vitás az egyéb területekre, hanem még ezen területen is, de ennek elvi összefüggéseibe talán nem kell belemennünk, úgy érzem, egyetértés van közöttünk, világosabbá fogjuk tenni *[sic!]*.

Kérem a tisztelt Központi Bizottságot, hogy határozzon a programnyilatkozat tervezete fölött, és döntsön a nyilvánosságra hozataláról. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Végeredményben egyetlen konkrét, módosító javaslat érkezett, ez pedig az, amit Pozsgay elvtárs említett, a 8. oldal 16.

pontjával kapcsolatos, annak a második bekezdése első mondatában. A javaslat az, hogy hangsúlyosabb legyen a munkások és alkalmazottak részvétele mindentől függetlenül a gazdaságban. Ez volt a javaslat. Pozsgay elvtárs ezt elfogadta, ilyen irányú pontosítás történik a szövegben. Javasolom, hogy ezzel a módosítással fogadjuk el a tervezetet a kongresszus elé történő benyújtás céljából.

Megkérdem, egyetértünk-e ezzel. Ha igen, kérem, kézfelemeléssel szavazunk. Köszönöm.

Ellene ki van? Nincsen senki. Ki tartózkodott a szavazástól? Egy tartózkodás. Megállapítom, hogy egy tartózkodással elfogadtuk.

Eltársak, javasolom, menjünk tovább, a 3. napirendi pont tárgyalására *[sic!]*. „Különfélék” következnek:

Szóbeli tájékoztató a háromoldalú politikai egyeztető tárgyalásokról. Pozsgay Imre elvtársé a szó.

POZSGAY IMRE elvtárs: Kedves Elvtársak! Ez ügyben is folytathatjuk a korábban elkezdett tájékoztatót, tájékozódást.²¹ Miként a sajtóból is értesülhettek, a múlt hét hétfőjén a háromoldalú egyeztető tárgyalás plenáris ülésén megállapodás született az úgynevezett alkotmányos értékű, alkotmányos erejű sarkalatos törvények benyújtásáról, azok politikai alapvonalainak meghatározásáról. Ezek a törvények sorrendben ismerősek a Központi Bizottság tagjai előtt, mégis, csak emlékeztetül, felidézem.

A büntető törvénykönyv módosítása, a büntetőeljárás törvény módosítása, az új választási törvény alapelvei és bizonyos fokig normaszövege is, a párttörvény és az alkotmánymódosítás.

Az alkotmánymódosításhoz kapcsolódóan a köztársasági elnökről szóló törvény, választásról szóló törvény előkészületei ebbe a sorba tartoznak. Egy korábbi alkotmánymódosításhoz újabb alkotmánymódosítással kapcsolódva az Alkotmánybíróság intézményesítése és az Állami Számvevőszék létrehozása. Ez szerepelt abban a komplex és globális programban, amelynek politikai egyeztetése és a benne való közmegegyezés ígérkezett olyan politikai távlatnak, amely lehetővé teszi a békés átmenetet egy demokratikus jogállam viszonyai közé.

Teljes konszenzus alakult ki a büntető törvénykönyv módosításában. Hasonlóan teljes a konszenzus a büntetőeljárásban *[sic!]*. Megállapodás született és közösen vállalt megállapodás a választási törvény megújításában a többpártrendszer követelményei szerint, egy többpártrendszerű politikai, országgyűlési választás lebonyolításához. Ezen előbbi törvényeket tehát közmegegyezéses, konszenzusos alapon lehet a kormány, illetve az Országgyűlés elé terjeszteni.

Részleges megállapodás történt a párttörvény előkészítésében, de a javaslatunk az, hogy a részleges megállapodás ellenére a kormány terjessze be a párttörvényt a parlamentnek. A függőben maradt kérdések közül kettőt szeretnék itt kiemelni, s még egy olyasmit, ami külső oldalról, ezzel az alkotmánymódosítással kapcsolatban is szóba került.

Az egyik a pártszervezetek működésének a színtere. A Központi Bizottság határozatának megfelelően az MSZMP tárgyaló küldöttsége azt az álláspontot képviselte és realizálta, amely szerint a korlátozás alá egyébként nem eső területeken, vállalatoknál, üzemekben, mezőgazdasági üzemekben, intézményekben a jövőben is működhetnek pártszervezetek, a szerint a formula szerint, amiben legutóbbi ülésünkön itt megállapodás történt. Vagyis, hogy nem épülhetnek be az üzem, a vállala-

lat, az intézmény struktúrájába, tevékenységüket munkaidőn kívül folytathatják, és az üzem, illetve intézmény vezetésére, működésére vonatkozóan közvetlen határozatokat nem hozhatnak, tehát saját tagjaikra hozhatnak határozatokat ezek a párt-szervezetek.

Ez ügyben a korlátozás alá eső területeket kivéve nem született közmegegyezés a tárgyalóasztalnál. Az Ellenzéki Kerekasztal képviselői fenntartották eredeti álláspontjukat, melyek szerint semmiféle munkahelyen pártszervezetet nem lehet engedélyezni, a harmadik tárgyaló fél pedig érdektelenségét jelentette be ebben a kérdésben. Így a szembenállás az Ellenzéki Kerekasztal és az MSZMP küldöttsége között maradt fenn.

A megállapodás értelmében itt és más hasonló pontokon azt az eljárást követjük, hogy az MSZMP a maga álláspontját fogalmazza meg a törvénytervezetben, a képviselők tájékoztatására mellékeli ezen ügyekben az ellenzék külön álláspontjáról szóló nyilatkozatot. Ez nem engedmény, mert ezt akkor is megtehetné, ha nem egyeznének meg, mert hiszen képviselői ott vannak az Országgyűlésben, önálló indítvány formájában is bármikor, bármilyen tőlünk eltérő álláspontot szóba hozhatnak, és javaslatot tehetnek rá.

A másik ilyen kérdéskör a pártvagyon ügye. Itt mindvégig azt az álláspontot képviseltük, hogy a többpártrendszer nem kerülhet többbe, mint az egypártrendszer pártállami formák között. Ezért méltányosnak tartjuk és elismerjük, hogy átadásra kerülhet a pártvagyonnak azon része, amely 1978 után állami támogatás formájában, vagy forrásaiból jött létre. Mintegy 2 milliárd forint értékű vagyont a jelenlegi vagyonleltári értékelés alapján a párt átenged a kormánynak, lemond kezelési jogáról, mert hiszen nem a tulajdona. Lemond kezelési jogáról, s a kormány részben ebből kielégítheti a többi párt infrastrukturális igényeit, részben más célokra fordíthatja az így felajánlott kezelési jogot.

Ez a törvényre közvetlenül így nem tartozik, a törvényre az tartozott, és a törvény szövegében itt elvileg megegyeztünk, hogy a többpártrendszer nem kerülhet többbe, mint az egypártrendszer. Az MSZMP is a regisztrálás során előbb elszámolva a kongresszusnak saját vagyonáról, átvilágíthatóvá teszi azt, és bejegyezteti a párttörvény követelményei szerint. A vita ettől nem állt le. Bár azt az álláspontot is kifejtettük, hogy végső soron, ha az ellenzék kitart a pártvagyonnal szembeni álláspontja mellett, mely szerint a pártvagyont társadalmasítani kell, ezzel pontosan azt a fajta tulajdonbizonytalanságot és jogbizonytalanságot honosítja meg, és a konfiskálás szellemét telepíti bele ebbe a folyamatba, ami ellen úgymond ő küzd kritikailag, egy korábbi korszak magatartásában.

Minden bizonnyal a kongresszusra hiteles dokumentumok készülnek, hogy mi az eredete, akkumulációs forrása, felhasználási módja a pártvagyonnak, és a párt bevételeinek, jövedelmeinek. De megismétlem, ezt mi úgy ítéljük meg, mint a törvényhozáson kívül eső ügyet, a párttörvényt ettől meg lehet alkotni.

En csak a legutóbbi találkozó és megbeszélésünk óta bekövetkezett dolgokról akarok itt beszélni. Nem részletezek minden, itt már ismerős előzményt.

Bizalomerősítés, vagy bizalomhiány címén a párttörvényről szóló vitában is, és az alkotmánymódosítással kapcsolatos vitában is szóba került a Munkásőrség helyzete és dolga. Amint a megállapodást ismerik, e tekintetben sem tettünk eleget az ellenzék azon radikális és alapkövetelésének, hogy szűnjön meg a Munkásőrség, mint amely funkcióját és történelmi szerepét betöltötte, az átmeneti időszakban úgymond nincs rá szükség.

Az alkotmánymódosítás kérdései közül a következő megállapodásokat szeretném csak kiemelni, mint lezárandó és lezárható ügyeket. Az egyik az Alkotmánybírósággal kapcsolatos, amellyel egyébként külön törvénytervezet foglalkozik, de az Alkotmány módosításából fakad, illetve összefügg azzal. A megegyezés úgy szövelt, hogy az intézményt már ebben a szakaszban, a jelenlegi parlament által létrehozuk. Az ellenzék követelése kezdetben az volt, hogy e parlament idején semmiféle alapintézményt az állami szervezetben nem szabad létrehozni, mondván, hogy ez nem legitim parlament, és csak a szabad választások után létrejött új intézmény, Országgyűlés teheti meg. Végül ebben megegyeztünk, hogy ez az Országgyűlés hozza létre az Alkotmánybíróságot. Tizenöt tagú Alkotmánybíróság szerveződik az Alkotmány védelmére, annak törvényben szabályzott módján. Ebből a tizenöt helyből ez az Országgyűlés öt helyet betölt, az új Országgyűlés első szakaszban hat helyre választ alkotmánybírókat, és valamikor 1992 végén, 1993 elején a konszolidáció várható lezárásaként a fennmaradó négy helyre az Országgyűlés alkotmánybírókat választ. Az Alkotmánybíróság saját soraiból választja meg tisztségviselőit. Ez a megállapodás született ebben a kérdésben.

Az ellenzéknek volt még egy külön indítványa, amelynek lényege az volt, hogy akik az utóbbi öt esztendőben vezető pártfunkciót, kormánytisztséget, főtisztviselői rendfokozatot [*sic!*] töltöttek be, ne legyenek választhatók alkotmánybíróknak. Ezt nem fogadtuk el. Egy olyan záradékolt megállapodás született, amely arról szól, hogy az első tizenegy tag megválasztásának időszakában ezt a normát nem alkalmazza az Országgyűlés. Tehát lényegében négy-öt év múlva kezdjük alkalmazni ezt a normát, hogy vezető tisztségviselők ne lehessenek alkotmánybírák.

Az Állami Számvevőszék intézményesítésénél itt is az eredeti szándéka az volt az ellenzéknek, hogy ne legyen ebben a szakaszban ilyen intézmény. Végül az intézmény létrehozását és egy alelnök megválasztását ez a parlament végzi el, az Állami Számvevőszék beteljesítését pedig a következő Országgyűlés.

A leggyötrőbb vitapontja az alkotmánymódosításnak a köztársasági államforma létesítése és a köztársasági elnöki jogintézmény bevezetése volt. Itt is mereven a kiindulópont az volt, hogy semmiféle ilyen intézményt ez az Országgyűlés nem hozhat létre. Végül — miként erről tájékoztatást adtunk az elmúlt KB-ülésem — az 1946-os I. törvényre is hivatkozva, az állami, nemzeti kontinuitás és a közjogi kontinuitás részeként erre hivatkozva az ismerős módosításokkal elfogadták.

Itt az igazi, utolsó és nagyon jelentős vitapont a választás időpontja volt és az ehhez kapcsolódó alkotmányos záradék megfogalmazása. Ez pedig úgy szól, hogy a köztársasági elnököt négy évre választják, és az Országgyűlés választja. Am, ha erre a választásra az új Országgyűlés megválasztása előtt kerül sor, akkor általános, titkos, közvetlen választással a választópolgárok választják meg a köztársasági elnököt. Így ez fordulópontot és töréspontot is jelentett az Ellenzéki Kerekasztalon belül. Lényegében ez volt az a pont — bár több helyen mutatkoztak törésvonalak, az elszakadás jelei —, ahol az Ellenzéki Kerekasztal lényegében felbomlott.

Tudniillik öt szervezet ezt a megállapodást elfogadta és aláírta, ezen kívül a Szociáldemokrata Párt fenntartásokkal aláírta a megállapodást, s kategorikusan elutasította két szervezet, s az azok derivátumaként [működő] egyéb ott lévő szervezetek, a Szabad Demokraták Szövetsége és a FIDESZ.

Úgy is, mint aki részt vettem, kényszerültem részt venni ebben a tárgyalásban, látni való volt, hogy azok az elvek, normák és az a lezáró szándék a békés átmenet-hez, amely a plenáris ülésen Nyers Rezső elvtárs felszólalásában megfogalmazó-

dott, amely hasonlóképpen hangot kapott a Harmadik Tárgyaló Fél gondolataiban ugyanezen alkalommal, az Ellenzéki Kerekasztalnál diszsonanciává változott. Ez nekünk nem volt politikailag hátrányos, sőt így, ebben a formában teremtette meg a türelem azt az előnyt és azt a gyümölcsöt, amely miatt három hónapig bizonyos értelemben érdemes volt ez a procedúrát végigcsinálni.

Nem kizárólag erről van szó, én csak azt mondom, ezen a ponton jelent meg, mert érdemes volt végigcsinálni a közjogi megalapozását a törvényhozásnak politikai szempontból. Ami igazán újabb próbatétel lesz számunkra, az az, hogy az Országgyűlés akceptálja-e ezt a megállapodást. Ismerik az elvtársak azokat a vitákat, amelyek az országgyűlési képviselők között is keletkeztek, éppen a tárgyalások megléte, mibenléte miatt. Bizonyosfajta fenntartások a tárgyalások egész metódusa és programja miatt, mondván, esetleg olyan megállapodásokat kötnek, amely[ek] a parlamentet redukált és méltatlan szerepre kényszeríti[k]. Ezekkel foglalkoztunk elég sokat, legutóbb a múlt héten a párttag képviselők csoportülésén ebben a teremben.

Nem állíthatom, hogy teljes meggyőző és átütőerővel tudtunk ebben a vitában részt venni. Ezért a Központi Bizottság tagjaitól is, a testülettől is azt kérem, ha jóváhagyja, elfogadja a tárgyalások eredményét, akkor a maga meggyőző eszközeivel, a megyei csoportokon, a képviselőkkel való érintkezési formákon keresztül hasson oda, hogy a törvények jóváhagyásához szükséges parlamenti többség meglegyen.

Mert ha ezen a ponton következik be egy rossz irányú fordulat, az az MSZMP további hitelvesztésén túl egy olyan hatalmas vákuum, exlex állapot elvezetéséhez jut, amelynek a kezelése azt hiszem jelenleg minden politikai erő körén kívül esik.

Tehát nem babra megy a játék, ha szabad ezt a kifejezést használni. Fontos, és most nem az önsajnálát, meg a méltatlankodás jegyében, hanem a történelmi pillanatnak kijáró figyelemmel kellene az Országgyűlésnek erre az ügyre ügyelni, figyelnie. Én azt hiszem, hogy ezt meg fogják érteni az Országgyűlés képviselői, miközben megértem megbántottságuk okait is, hiszen eközben szakadatlanul folytak a visszahívási akciók, a legitimitásukat kétségbe vonó egyéb jelenségek. Ezen kellene túltenni magunkat.

S végül annyit — s ne kívánják, mert ennek van bizonyos taktikai aspektusa is, hogy pontosan és részletesen ábrázoljam a tervet —, hogy ezen az ülészen megoldható lesz törvénykezési formában az, hogy a visszahívásoknak véget lehessen vetni. Ezt most nem kellene talán részleteznünk. Fogadják el bizalommal, hogy erre törekszünk, és meg akarjuk tenni.

Végül: természetesen részletekre, vagy egyéb összefüggésekre utaló kérdésekre köteles vagyok válaszolni, de úgy vélem, ezek voltak azok a legfontosabb mozzanatok a legutóbbi megbeszélésünk óta, amire még külön fel kellett hívni a figyelmet.

Kérem, hogy a Központi Bizottság hagyja jóvá a beszámolómat, és zárja le — ahogy a plenáris ülésen a pártelnök jelenlétében ez megtörtént — itt ezen ülésen is a tárgyalások első szakaszát. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Köszönöm. Kérdése van-e valakinek? Kérdés nincs.

Kíván-e valaki észrevételt tenni? Nem. Javaslom, foglaljunk úgy állást, hogy a testület meghallgatta Pozsgay Imre tájékoztatóját, és jóváhagyólag tudomásul vette az MSZMP tárgyaló küldöttségének munkáját. A tárgyalásokon kötött megállapodást a maga részéről megvalósítja. Az elért megállapodás jelentős lépés az ország

jövőjét szolgáló békés átmenethez, a nemzet erőinek konstruktív összefogásához, az elhatározott gyökeres reformok megvalósításához. Ezt így hoznánk nyilvánosságra, ha elfogadja a Központi Bizottság.

Megkérdezem, hogy van-e észrevétel a javasolt állásfoglaláshoz. Nincs.

Szavazásra teszem fel a kérdést. Aki egyetért, kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm.

Ellene van-e valaki? Senki. Ki tartózkodott a szavazástól? Egy tartózkodással elfogadtuk.²²

Következik: Állásfoglalás-tervezet az MSZMP tagozataira vonatkozóan.²³ Kovács Jenő elvtárs az előadó. (Csendes közbeszólás: nincs kiegészítenivaló.)

Kiegészítenivaló nincs. Megkérdezem, van-e kérdés vagy észrevétel. Nincs.

Szavazásra teszem fel a kérdést. Aki egyetért, kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm.

Van-e ellene valaki? Senki. Tartózkodott-e valaki a szavazástól? Senki.

Egyhangúlag elfogadva.

Következik a Politikai Intéző Bizottságnak a javaslata, hogy a kongresszus elé be-terjesztésre kerüljenek a következők: egyenként teszem fel szavazásra:

Javaslat a nemzeti megbékéléssel kapcsolatos állásfoglalásra.²⁴

Van-e kérdés vagy észrevétel? Kiss Péter elvtárs.

KISS PÉTER elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Egy apróságot szeretnék csak megemlíteni az előterjesztéssel kapcsolatban, amelynek a felfogását és a gondolatiságát magam is támogatom. Azt szeretném jelezni, bár nem hatalmazott fel senki, hogy a hét végén evvel kapcsolatban a budapesti pártértekezlet állást foglalt, és ennek a felfogását támogatta meglehetősen nagy többséggel az ottani szavazás, avval a kiegészítéssel, hogy október 23-át, mint a nemzeti megbékélés és erőszakmentesség napját támogatja. Tehát evvel a kiegészítéssel támogatta az azt gondolom nem kevés embert reprezentáló összefogást ezt a gondolatot. A mostani döntéshez ez az információ is hozzátartozhat. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Van-e még észrevétel? Nincs.

Kérem szépen, Barabás elvtárs ennek az előterjesztője. Mi a véleménye erről a betoldásról?

BARABÁS JÁNOS elvtárs: Kedves Elvtársak! Tisztelt Központi Bizottság!

Itt az a feladata a Központi Bizottságnak, hogy kialakítsa álláspontját arról, hogy milyen szövegezésben terjeszti be a javaslatot a kongresszus elé jóváhagyásra. A kongresszuson ezzel kapcsolatban vita és szövegszerű módosítások várhatóak.

Előzetes információkkal rendelkezünk arról, hogy a megyei küldöttszoportok hogyan foglalnak állást erről a kérdéstről, illetve bizonyos párttestületek és személyek nyilvánítottak véleményt, mint ebből a bizonyos előlapból kiderült.

Azt szeretném javasolni a tisztelt Központi Bizottságnak, hogy ezt az összefoglalót, ami az anyag elején van,^{24/a} ne küldjük ki a kongresszus küldötteinek, csak az állásfoglalás-tervezetnek a szövegét. A kongresszusi vita során, ha az a megfogalmazás kap többséget, amire Kiss Péter elvtárs precízen utalt a Budapesti Pártbizottság állásfoglalásából, akkor semmi akadálya annak, hogy a kongresszuson azt fogadjuk el.

Minthogy az előzetes véleményezések során jelenleg ez a nemzeti emléknapi kifejezés kapta a nagyobb többséget, ezúttal nem javaslom a módosítást. Tehát azt

javaslom, hogy most maradjon a „nemzeti emléknap” megfogalmazás, és ezzel menjünk a kongresszusra. Köszönöm.

NYERS REZSŐ elvtárs: Köszönöm. Szavazásra teszem fel a kérdést. Nem a bevezetőlap szövegéről, hanem magáról az állásfoglalásról, eredeti formájában szavazzunk. Aki egyetért, kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm.

Ellene van-e valaki? Nincs senki.

Ki tartózkodott a szavazástól? Kettő, három, négy, öt, hat, hét. Hét tartózkodás.

Következik: Állásfoglalás-tervezet a párt művelődési programjának téziseiről.²⁵

Megkérdezem, van-e kérdés, vagy észrevétel. Ez itt volt már. Tessék, Tőkei elvtárs.

TŐKEI FERENC elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Egy Tudománypolitikai Munkaközösség is működött, a KB illet is létrehozott. Azok a tézisek, amelyeket az a munkaközösség produkált, meglehetősen jelentéktelenre, ismételtetésekre korlátozódóra sikerültek.

Azt javaslom, hogy egy passzus kerüljön be a tudománypolitikai irányelvekről is ebbe a jól sikerült, jól olvasható, könnyen érthető és vonzó művelődéspolitikai irányelvekbe. Megfontolandónak tartom azt is, hogy ne oszlassa-e fel azt a munkaközösséget még ez a Központi Bizottság. Tudniillik a Tudománypolitikai Munkaközösséget. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Miért, itt van valami ilyesmi? Nincs ebben ilyesmi. (Zaj a háttérben.)

TŐKEI FERENC elvtárs: Azt javaslom, hogy ez kerüljön bele.

NYERS REZSŐ elvtárs: A rész kerüljön bele. Igen, ez világos. Ormos elvtársnő.

ORMOS MÁRIA elvtársnő: Kedves Elvtársak! Csak erre az igényre szeretnék válaszolni úgy is, mint ennek a bizottságnak az elnöke. Nem tartanám jónak, ha most a tudománypolitikával kapcsolatban hirtelen improvizálni akarnánk egy passzust. A tudomány globális kérdése nem kezelhető így. Ez a bizottság, amelyet a művelődéspolitikára küldött ki a Központi Bizottság, nem olyan összetételű, amely ezt hirtelen, kapásból meg tudná oldani. A tudományos szférát nagyon kevesen képviselik benne, azt hiszem, összesen ketten-hárman a harmincból. Inkább elégedjünk meg azzal, én azt mondanám, hogy hozzunk létre egy olyan bizottságot, amely ezt a kérdés azután, ha nem a kongresszusig, utána valóban mélyen kezelni tudja, és egy tisztességes javaslatot tud ezzel kapcsolatban tenni.

Azzal egyetértek, hogy a bizottság viszont ne függesse fel munkáját, ellenkezőleg, már a választásokra előretekintve küldje ki azokat [sic!]. Erre nézve voltaképpen a Politikai Intéző Bizottság már állást is foglalt. Küldjön ki olyan, a bizonyos kérdéseket már konkrétan a választási kampányra előkészítő bizottságokat, amelyek elsősorban az oktatás kérdésével, másrészt emellett a közművelődés széles értelemben vett kérdésével foglalkozik. Gondolkodni kell — nekem ez a javaslatom — azon, hogy a tudománypolitikát még egyszer, egy annak megfelelő összetételű bizottság kezdje el vizsgálni. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Köszönöm. Tisztelt elvtársak, azt javaslom, hogy a tudománypolitika témáját ugyanúgy, mint az előző napirendnél elhangzott sajtótémát

is adjuk át a megválasztandó új pártvezetőségnek majd, mint egy elmaradt, de kidolgozandó témában a feladatot.

Azt javaslom, hogy eredeti formájában szavazzunk az állásfoglalás felett. Aki egyetért, kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm.

Ellene van-e valaki? Senki. Tartózkodott-e valaki a szavazástól? Senki.

Egyhangúlag elfogadva.

Következik: Magyarország Alkotmányának szabályozási elveiről szóló állásfoglalás-tervezet.²⁶

Megkérdézem, van-e ehhez észrevétel vagy kérdés. Horváth István elvtárs.

HORVÁTH ISTVÁN elvtárs: Én ezt elfogadom, mert ezt megvitattuk. Már talán két alkalommal is szerepelt napirenden, és jó anyag szerintem. Nem is ezzel van a gondom, hanem a következőkkel.

Szerintem ez most nincs napirenden. Nem is tudjuk biztosan, hogy mikor és hogyan fog napirendre kerülni. Hiszen itt a politikai egyeztető tárgyalásokon és itt tárgyaltunk róla korábban is, az Alkotmány, a mostani Alkotmány módosítása ügyében kerül majd be a parlament októberi ülésére előterjesztés. Még mielőtt ezt a mostani Alkotmány módosítására vonatkozó előterjesztést megvitatná az Országgyűlés, az MSZMP a kongresszusán elfogadja az új Alkotmány szabályozási elveit. Ez lehetséges, de akkor valahogy jelezni kéne, hogy ez elég kiszámíthatatlan ideig lebegtetve lesz majd, tehát ez nem egy közvetlenül napirenden lévő előterjesztés lesz majd.

Ugyanis nem vitás, hogy ezt majd csak az új Országgyűlés fogja tudni tárgyalni. Na most, azt sem tudjuk, hogy mikor lesz új Országgyűlés. Ha februárban van választás, akkor az új Országgyűlés a legjobb esetben is valamikor áprilisban ül össze. Hogy az ott mikor fog majd, amíg még ott rendeződnek a politikai erőviszonyok sok mindenben, hogy mikor tud hozzákezdeni majd egy új Alkotmány megalkotásához, ezt ma elég nehéz kiszámítani.

Én ugyanakkor ezt az anyagot egy korszerű, modern és jó anyagnak tartom, amit az MSZMP-ben itt megvitatunk. Szerintem ennél sokkal jobbat az ellenzék sem fog tudni majd kidolgozni, de az biztos, hogy ők ilyenben részt akarnak venni.

Ha már itt vagyok, akkor mindjárt a következőhöz is szólok, az is egy kicsit ilyen természetű, az önkormányzatokhoz. Én helyesnek tartom, hogy ez napirendre került, bár elég gyorsan és kurtán, azt nem is mondom, hogy furcsán készült el. Azt gondolom, hogy ez indokolt, hogy a kongresszusra kerüljön be, sokfelé, MSZMP-fórumokon, meg másfajta fórumon is felvetik. Volt ez az öt dunántúli [sic!] megyetalálkozó, ott is szóba került. Szerintem, ha az MSZMP kongresszusa ezzel az ügygel foglalkozik, akkor jó ügygel fog foglalkozni.

At kéne gondolni azért ennek még a tartalmát. A bevezetője ahhoz képest, hogy azután itt tulajdonképpen a hatalmi, helyi területi önkormányzatokról van szó, az I. és II-ben [sic!], ahhoz képest egy kicsit hosszadalmasan foglalkozik általánosságban mindenfajta önkormányzatnak a kérdésével. Ez valószínű, hogy nem véletlenül van úgy, hogy az eleje az általában az önkormányzatokról szól, de akkor ez szerintem egy kicsit hosszadalmas. Amiről itt most az MSZMP igazán szólni akar, az a helyi területi önkormányzatnak az ügye.

Itt a következőt fűzném hozzá. Bizonyos dolgokban túl általánosan politikai jelleű, bizonyos ügyben pedig túlságosan szakmai, és már megköti az MSZMP itt a kezét. Például abban, hogy az állampolgárok által közvetlenül választott polgár-

mester legyen a helyi önkormányzatok vezetője. Nagyon sokan, és lehet, hogy a többség momentán hajlik efelé — de azért egy józanabb mérlegelés a végén lehet, hogy mégis oda fog kilyukadni, hogy ez felesleges volna —, hogy közvetlenül a nép, az állampolgárok válasszák a polgármestert. Hiszen ha az önkormányzati testület pártpolitikai alapon fog összegyűlni, akkor azok ott majd ragaszkodni fognak hozzá, hogy a polgármester is a pártok közötti egyeztetésnek, illetve megegyezésnek az alapján kerüljön oda. Ilyen ez a megye szintje, hogy tartalmilag egyszerre legyen *[sic!]* stb. stb. Pozsgay elvtárs az imént utalt rá, hogy ezt elég sokan vitatják, hogy a megyéknek egyáltalán legyen-e. Lehetséges, hogy az MSZMP annak akar a híve lenni, hogy a megyéknél legyen önkormányzat. Akkor ezt azért meg kellene vitatnunk, hogy bizonyos körben legalább azért itt többségre tudjunk jutni ebben az ügyben. Miközben, mondom, én ennek személy szerint híve vagyok, de ezt azért elég sokan ellenzik.

És a harmadik dolog pedig az, azt írja, vagy javasolja az anyag, hogy új Alkotmány elfogadása után terjesszük az önkormányzati törvényt a parlament elé. Kérem szépen, az új Alkotmányról, hogy annak a sorsa mennyire bizonytalan, említést tettem. Az önkormányzati törvényt, ha jövőre tanácsválasztásokat akarunk csinálni, azoknak *[sic!]* a mandátuma júniusban lejár, akkor teljesen célszerűtlen volna, sőt értelmetlen is. (Háttérből érthetetlen közbeszólás.)

Kérlek?

(Háttérhang: Mondom, szerintem ez egy pontatlan megfogalmazás, ez a mostani Alkotmány . . . ismét érthetetlen.)

Na hát akkor ezt kéne eldönteni. Szóval nem az új, a mostani Alkotmány néhány pontja módosítása után — így akkor már helyes a szövegezés.

NYERS REZSŐ elvtárs: Van-e még észrevétel? Nincs.

Azt javaslom, hogy először is az új Alkotmány szabályozásának elveiről szóló állásfoglalást azzal a pontosító megjegyzéssel kiegészítve, hogy ez majd a következő parlament feladatára vonatkozik, terjesszük be a parlament elé, mert egy nagyon nagy jelentőségű, politikailag is fontos témáról van szó. Addig mi nem fogunk kongresszust tartani, kívánatos, hogy legyen kongresszusi állásfoglalás. Aki ezzel egyetért, az kézfelemeléssel szavazzon! Köszönöm.

Van-e ellene valaki? Nincs. Tartózkodott-e valaki? Senki. Egyhangúlag elfogadva.

Az önkormányzati állásfoglalásra²⁷ a következőt javaslom: a második oldal utolsó előtti bekezdésének az utolsó sora úgy módosuljon — Horváth elvtárs javaslata szerint —, hogy vezetője vagy az állampolgárok által közvetlenül választott, vagy a képviseleti testület által választott polgármester legyen. Ez akkor nyitva hagyja a kérdést. (Közbeszólás: vagy töröljük ezt a mondatot és . . .) (Másik közbeszólás: lehet, hogy a polgármester legyen, hát akkor állást foglalunk . . .)

Igen. De ebben a polgármesterség is benne van, ezt sokan fogják követelni, hát legyen benne. Hát igaz, lehet, hogy a vezetője a polgármester legyen. Azt is lehet. Jó. Ez egyszerűbb, vezetője a polgármester legyen.

A következő mondatot én így javasolnám fogalmazni: a megyei szintű választótestületek önkormányzati jellegű funkciója legyen; és aztán maradjon így, ahogy van, a többi felsorolás. Horváth elvtárs, ez így kifejezi azt a gondolatot. (Érthetetlen közbeszólás).

Igen. Jó. De ez így pontosabb mindenképpen. Kérem, Horváth elvtárs elfogadja ezt?

Akkor ezzel a módosítással szavazásra teszem fel a kérdést. (Háttérhang: Nem új Alkotmány, hanem az Alkotmány módosítása.)

És akkor nem új Alkotmány, hanem az Alkotmány módosítása. Igen. Aki ezzel egyetért, kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm.

Van-e ellene valaki? Nincs. Tartózkodott-e valaki a szavazástól? Egy tartózkodás, Dunaújváros nem koronáz.

Köszönöm.

Következik: Állásfoglalás-tervezet a tulajdonreform néhány kérdéséről.²⁸

Megkérdézem, van-e észrevétel. Nincs. Akkor szavazásra teszem fel a kérdést. Aki egyetért, kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm.

Ellene van-e valaki? Nincs. Tartózkodott-e valaki? Nincs tartózkodás. Egyhangúlag elfogadva.

Következik: Állásfoglalás-tervezet a pártvagyon helyzetéről.²⁹ Nagy elvtárs.

NAGY IMRE elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Egy nagyon fontos és nagyon érzékeny kérdés az, ami most előttünk van. Érzékeny, mert egyrészt a hitelességünket kérdőjelezi meg az e kérdésben hozott döntés. Nem véletlen ugyanis, hogy az ellenzék jelentős részének célpontja a pártvagyonnal kapcsolatos támadás, illetve egy olyan kérdés, ami jelentősen meghatározza, hogy a magyar társadalom elhiszi-e, hogy egy új, de legalábbis új minőségű pártot akarunk október közepétől saját magunknak. Érzékeny kérdés azért is, mert pártunk anyagi alapjainak megteremtésében, működésében — mivel külföldi támogatásra nem, vagy csak nagyon kis mértékben számíthatunk, ellentétben más pártokkal — a pártvagyon jelentős szerepet játszhat. Meggyőződésem szerint csak tiszta és abszolút módon védhető döntésünk lehet ezen a területen. És a védhetőség számomra nem azt jelenti, hogy itt a Központi Bizottságban, vagy a kongresszuson, hanem azt, hogy a nyilvánosság, azaz a társadalom előtt is védhető legyen a döntésünk.

Ez az előterjesztés és a benne foglalt tájékoztatás, javaslat az én véleményem szerint nem felel meg ennek a követelménynek, azt javaslom, hogy ilyen formában ne terjesszük a kongresszus elé.

Miért gondolom ezt? Szakmai szempontból is sok eleme kritizálható, egyrészt a bonyolultsága, nagyon nehezen áttekinthető, nehezen érthető. Az, hogy a pártvagyon dolgában a forgalmi érték és a könyv szerinti érték nem különül el, nem jelenik meg igazán világosan, márpedig, ha a párt vagyonát megítéljük, akkor nem lehet a könyv szerinti, az egykori beruházási költségekből kalkulált értékkel számolni, ennek a mai forgalmi értéke egy nagyságrenddel több, mint ami itt ki van mutatva. Csak egy példát hadd mondjak; ennek a székháznak az előterjesztés szerinti értéke 300 millió forint, ennél jóval több. Ugyanígy szakmailag erősen vitatható és megtámadható, hogy 1970-es forintokat 1989-es forintokkal összeadunk. Ez a kétfajta forint nagyon jelentősen különbözik egymástól, simán összemosni, az nagyon furcsa képet fog kialakítani.

Ezek a szakmai jellegű aggályaim, ellenvetéseim a kisebb problémát jelentik, a nagyobb probléma politikai jellegű, és sokkal nagyobb figyelmet, sokkal komolyabb szembenézést igényel. Miről van szó? Én azt hiszem — és érveimet a kiküldött számokból fogom meríteni —, a Magyar Szocialista Munkáspárt eddigi pozíciói a párt vagyonának dolgában nem tarthatók, és nem védhetők a nyilvánosság

előtt. Érdemes belegondolni, hogy mi származik az ingatlan vagyonban pártforrásból.

A 8. oldalon³⁰ az előterjesztés azt írja, hogy az ingatlangyarapodást 1970 és 1988³¹ között csaknem kizárólagosan a párt saját bevételei fedezték — szó szerint idéztem. Majd ugyanez az anyag az 5. mellékletben leírja, hogy a már 3,7 milliárdos ingatlanépítésből 145 milliót, azaz 4%-ot fedezett a párt saját forrásból. Ez a két kijelentés egymást üti, homlokegyenest ellenkező következtetésre ad alkalmat. 1970 óta tehát a tételesen felsorolt adatokból kiderül, hogy a párt a beruházásainak 4%-át csinálta saját forrásból, a többi állami pénzből, állami beruházásban épült. Az 1971 előtti helyzet pontos feltárása adatok hiányában nincs meg, nem is lehetséges, de szintén az előterjesztésből szeretném azt idézni az 5. oldalról, hogy 1971-ben az 1379 önálló épületből 67 volt MSZMP-tulajdonban, ami 5%, és a 4244 párt által használt helyiségből, teremből 220 volt olyan épületben, amelyben az MSZMP legalább résztulajdonnal rendelkezett, ez is 5%-nyi. Hogy ez mennyire volt akkor valódi, azt ma már nagyon nehéz boncolgatni, de maximum az ingatlan vagyon 5%-a, amire a meglévő és itt elének tárt adatok alapján igazolható, hogy az MSZMP-é. Ha pedig ez igaz, akkor egész más hozzáállásra van itt szükség.

Érdemes megnézni az érveinket is. Említjük az állami költségterítést, hogy ezen a címen kapott a párt pénzt oktatásra, üdültetésre, illetve pártkutatásra, mert nagyjából ezek szerepelnek. Az előterjesztés is úgy fogalmaz, hogy a Pénzügyminisztérium által elfogadott költségekre. Lehet, hogy a Pénzügyminisztérium elfogadta és elfogadja, de nem hiszem, hogy ezen címletek alapján a magyar társadalom is, főleg ma, ebben a hisztérikus helyzetben elfogadja utólag ezeket a számokat. No, nem azt visszakövetelve, de mindenképpen hangsúlyozva, hogy ezeket a kiadásokat betudni a mai vagyon ellenértékéeként, ez nagyon nehezen lesz védhető.

Vagy, az előterjesztés mintegy hárommilliárdos költséggel — mint a párt jogos kiadásait — veti fel a párt kezelésében lévő állami ingatlanok felújítási, állagmegóvási kiadásait, és ezt az állami ráfordításból mintegy levonja. Igen ám, de nem számolunk azzal, hogy mi nem fizettünk bérleti díjat ezekért az ingatlanokért, létesítményekért. Tehát egy minimum dolog, hogy a felújítást, állagmegóvást akkor nekünk kellett állni. Másrészt ezen ingatlanok egy részét — főleg az utóbbi két évben érhető okokból — forgalmaztuk, kiadtuk, és az ebből származó bevételt sem vetjük össze az állagmegóvási kiadásokkal. Egy szakmai vitában abszolút nem tartható ez az álláspontunk, de a nyilvánosság előtti — nem mindig szakmai szempontok alapján folyó — vitában sem lesz mindez tartható.

Az elszámoltatást megspórolni nem tudjuk. Hiszen a pártok gazdálkodásáról szóló törvény tervezete rögzíti, mi is képviseltük, mi is akartuk, hogy minden, magát pártként bejegyeztetni kívánó szervezetnek vagyonbevallást, vagyonállagáttekintést kell csinálnia. Ha mi most csak fél lépést teszünk, és nem mélyedünk el igazán mélyen ebben, akkor fennáll a veszélye, hogy — reményeink szerint jól sikerülő kongresszus után — egy [reményeink szerint] új vezetés nyakába szakad ez az egész probléma, és politikai ellenfeleink belebuktatnak minket ebbe a dilemma-ba, ebbe a kérdésbe.

Valami egészen más hozzászólásra lenne itt szükség már csak azért is, mert való igaz, hogy a párt jövőbeni működésének, anyagi alapjainak megteremtéséhez a mai pártvagyon valamennyire szükséges. Azt hiszem, azt nyugodt szívvel mondhatjuk, és a kongresszus előtt is kijelenthetjük, a nyilvánosság előtt is védhetjük, hogy az

ingóságok és a pénzben meglévő vagyon az a párt vagyona, tehát erre lehet alapozni, lehet építeni, az ingatlanok körülbelül öt százaléka értékben — amelyet nyugodt szívvel mondhatunk a sajátunknak — és az összes többit kellene átadni a kormánynak azzal, hogy persze ha e többiből a kormány más politikai szervezeteknek juttat, akkor mi is sorban állunk, mert ugyanolyan igazságosság alapján mi is részesülhetünk belőle. Ellenkező esetben nem fogjuk tudni védeni a társadalom előtt, hogy e 95 százalékban állami pénzből épült vagyont milyen címszóval, milyen alapon kívánja az MSZMP megtartani.

Lehet-e ennyire kevés forrásból működni? Meggyőződésem szerint lehet, csak akkor igen gyorsan áramvonalasítani kell a párt hatalmas bürokráciáját, apparátusát, infrastruktúráját, és mindezt nagyon gyorsan kell megtenni, mert ezen a téren egy félév veszteség is kb. 1 milliárd Ft plusz kiadást — vagyis a párt szempontjából veszteséget — fog jelenteni. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Kíván valaki még [*sic!*], igen, Orbán elvtárs.

ORBÁN ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Szeretném felhívni a Központi Bizottság figyelmét arra, hogy nekünk legalább olyan elszámolási kötelezettségünk van a párttagság irányában a pártvagyonról, és nemcsak összecszerúságában, hanem politikai tartalmát illetően is, mint bárki egyéb, tehát az ellenzék számára is. Sőt, a tagsággal szembeni elszámolásunkban nélkülözhetetlennek tartom azt, hogy elismerjük, ez a pártvagyon abban a döntési mechanizmusban jött létre, amelyben a párttagságot a legkevésbé sem kérdeztük meg arról, hogy az általa is összehozott eszközöket milyen célra használjuk fel.

Akkor tehát, amikor erre vonatkozóan állásfoglalást teszünk, ebben az állásfoglalásban erről a kérdésről szólni kell. Szólni kell azért, mert én úgy gondolom, hogy egy párt rendkívüli politikai érzéketlenségéről tesz tanúbizonyságot az [*sic!*], ha csak a 7. mellékletet megnézik, hogy 1983-tól — amikor már a gazdaság recsegropog — közel 610 millió forintot költünk csak városi pártbizottsági székházakra, amit az emberek látnak épülni, és helyette nem látnak épülni mást. Most ne kezdjük el bizonygatni, hogy más csatornákról, más eszközökről van szó, a tagság ezt látja, és emlékszik rá. Emlékszik a 30—40 millió forintos szép új épületekre, erre vonatkozóan a Központi Bizottságnak valamit mondania kell. Mondania kell másodsorban azért, mert érvként sokszor felhasználtuk azt, hogy nem szabad és nem kell nekünk, csak saját magunk irányába elszámolni, mert ennek a pártvagyonnak a jelentős részét a tagság a tagdíjából hozta össze. Nem kérdezték a tagságot, hogy a tagdíját, az egyre növekvő tagdíját erre szánja-e.

Következésképp — befejezván a hozzászólásomat, mert nem szeretek sokat beszélni — ebben a határozatban a bevezetésben el kell ismernie a Központi Bizottságnak, hogy a pártvagyon létrejöttében^{31/a} — elég zárójelben utalni arra a levélmásolatra, amelyik előírja, hogy hogyan kell állami tulajdonba venni a pártvagyon, és ezt a határozatot a párt hozza — ugyanaz a döntési mechanizmus érvényesült, következésképpen el kell ismernünk azt, hogy a pártvagyon létrejöttében sem érvényesült egy olyan — a tagság számára is — elérhető demokratikus irányelv és alapelv, és döntési mechanizmus, amelyben joggal hivatkozhatnánk arra, hogy a tagságnak itt diszpozíciós jogai voltak. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Van-e még észrevétel? Nincs. Iványi elvtárs.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Azt javasolom megfontolni,

amit Orbán elvtárs mondott, hogy az állásfoglalás-tervezetnek legyen egy bevezető része, amiben arról is említést teszünk, hogy 30 éven keresztül nem volt elszámolás a pártvagyon helyzetéről, arról, hogy meglehetősen rendezetlen állapotok vannak e tekintetben, és azt lehetne minősíteni, hogy a párt vagyonának gazdálkodásával kapcsolatos dolgokat ma hogyan ítéljük meg. Ezt én el tudom fogadni.

Nagy Imre elvtárs megjegyzéseivel kapcsolatban néhány dolgot szeretnék mondani.

Először is a hitelesség és az ellenzék célpontja című megjegyzéshez. Én természetesen elfogadom, hogy a pártvagyonról való elszámolás elsősorban saját párttagságunk felé, de a közvélemény felé is hitelesítő minőségű lehet. A hitelesség és az ellenség célpontja között azonban nem ilyenfajta korrelációt látok. Az teljesen világos és legalábbis számomra világos, hogy az ellenzék minden olyan helyzetet és célt megragad, amivel hitelrontást tud a párttal szemben a közvélemény előtt kiváltani. És kétségtelen, hogy a párt pénzügyi, vagyoni helyzete egy olyan kérdéskör lehet — éppen azért, mert itt 30 éves mulasztásról van szó —, amibe nagyon könnyen bele lehet akaszkodni.

A másik megjegyzésem: persze azt fel lehet vetni, hogy nem reális a tájékoztató, mert a forgalmi érték és a könyv szerinti érték az két különböző dolog. Csak szeretném megjegyezni, hogy ebben az országban ma csak a könyv szerinti értékek vannak máshol is nyilvántartva. Nemrégén született arról döntés, hogy vagyonértékelést kell csinálni, ennek a mechanizmusa nem alakult ki, miért pont a párt tudott volna vagyonbecslést csinálni?

Ugyanezt tudom elmondani az 1970-es és az 1988-as évek forintjára azzal a megjegyzéssel, hogy az érem másik oldala az, hogy a párt kiadásaiban is 1970-ben a 70-es forint volt igaz, 1988-ban meg a 88-as forint volt igaz. Ugyanakkor azt elfogadom, és magam is úgy látom, hogy a tájékoztatónak az a része, amely a párt ingatlan vagyonának a részével foglalkozik, ellentmondásos, és bizonyos további egyeztetést igényel. Ellentmondásos abban az értelemben, hogy rendkívül nehéz kibogozni, hogy melyik forint ment a párt összköltségvetéséből beruházásra, kivéve természetesen azt az összeget, amelyet egyértelműen az Állami Fejlesztési Bankon keresztül a kormányzat közvetlenül pártberuházásokra fordított, mert ott világos és tiszta a helyzet.

Már nem annyira világos a kötelessége ebből a szempontból az MSZMP-nek, meg az, hogy hogyan bánt az ingatlanjaival a kezelői jog gyakorlása közben. Ugyanis el lehet mondani ennek az ellenkező példáját is, hogy az IKV-k is kezelői a lakóházaknak, és ennek ellenére a lakóházak, mondjuk olyan állapotban vannak, amilyenben, és az, hogy a párt vagyonának a forgalmi értéke többszöröse a nyilvántartott értéknek, annak többek között az az oka, hogy ez a párt 6,5 milliárd forintot erre fordított. Tehát azért, ha az érveket és ellenérveket keressük, akkor úgy gondolom, legalább párton belül abban legyen egyetértés, hogy tisztességesen rakjuk egymás mellé. Na persze, ha az a cél, hogy az ingatlanról egy az egyben a párt mondjon le, az egy más helyzet, mert úgy gondolom, hogy akkor sokkal egyszerűbben rendezhetők a dolgok.

Megállapodtunk Békési elvtárral³² a hét végén, és ma reggel átküldtük ezt az anyagot, hogy az a munka, ami most a Pénzügyminisztériumban folyik éppen a kormány döntése alapján, annak alapján nézzük át — az újabban felszínre került adatok alapján —, a számok mennyire kvadrálnak egymással, tehát azok, amelyek a mi nyilvántartásunkban szerepeltek és azok, amelyek most a Pénzügyminisztéri-

um nyilvántartásából előjöttek, gondolom erre holnap[ig] — legalábbis a pénzügy-miniszter ígérete szerint kapunk választ.

Ugyanakkor zavaros ez a része az anyagnak, tehát indokolt átdolgozni, legalábbis az ingatlanok értékbecslésével vagy értékelésével foglalkozó részt abban az értelemben, hogy tegyük világossá, amennyire lehetséges és amennyire persze szét-szedhetőek majd az adatok alapján, hogy pontosan mennyi volt az állami beruházás nagysága, és mennyit fordított a párt a saját forrásából beruházásra. És itt megint meg szeretnék állni, az állami támogatás és hozzájárulás ügyében.

Természetesen, a mai felfogással és ésszel sok mindent másként csinálnánk, mint az elmúlt 30 évben. Azt azonban teljesen világosan szeretném elmondani, hogy az, amit mi most állami támogatásnak nevezünk — én magam is így nevezem egyébként, hogy állami támogatás —, azt nem ezen a címen kapta ez a párt, és nemcsak ez a párt kapta az állami szerepátvállalás miatti támogatását, hanem minden társadalmi és tömegszervezet, mert ebben benne foglaltatik az oktatás, képzéshez való állami költségtérítés, mert a párt oktatási szervezetei olyan típusú képzést is folytattak — mondjuk a személyzeti munkával kapcsolatos képzés, továbbképzés, csak példaképpen mondom, az mind a párt oktatási intézményein belül ment —, tehát állami feladatok átvállalása címen, vagy az állam hozzájárult az üdültetési költségekhez ugyanazon logika alapján, mint ahogy minden alkalmazottnak az üdültetési költségeihez az állam hozzájárult, a szakszervezeti üdültetésnél a szakszervezet csatornáin keresztül, pártalkalmazottak üdültetésénél a párt csatornáin keresztül. Vagy a párt intézményei jó néhány olyan típusú munkát végeztek, amelyet az állam elismert olyan tevékenységnek, amelyet honorál, tehát amely a mellékletben szerepel, és tudatosan az van felírva, hogy állami hozzájárulás, azt nem támogatásként kaptuk, még akkor is, ha a mai felfogás³³ szerint ezt így fogjuk fel.

El kell dönteni, hogy hogyan viszonyulunk ehhez a dologhoz. Én úgy gondolom persze, hogy azt a felfogást, ami felfogás alapján ez a támogatás folyósítva volt, ezt mi visszamenőlegesen ugyan értékelhetjük, de nem feltétlenül kell hogy átminősítsük, de ezt megint el kell dönteni.

És végül, áramvonalasítani az apparátus bürokráciáját. Erről nem először volt szó, mert a pénzügyi lehetőségek valóban olyanok, hogy az 1990-es évre vonatkozóan drámaiak. Hogy ez az áramvonalasítás hogyan mehet végbe, erről gondolom, majd a kongresszus után az új Elnökség vagy pártvezetés dönthet. Csak egy dologra szeretném felhívni a figyelmet, hogy a pártbürokrácia mögött ma³⁴ 3500 ember van, akinek a dolgát tisztességesen el kell tudni rendezni, még akkor is, ha van gazdasági kényszer, és persze feltehetően radikálisan kell csökkenteni ennek az apparátusnak a létszámát. Köszönöm.

NYERS REZSŐ elvtárs: Németh Miklós elvtárs, tessék.

NÉMETH MIKLÓS elvtárs: Nagyon röviden szeretnék ehhez a polémiához én is hozzászólni. Irányát és felfogását tekintve csatlakoznék Nagy Imréhez és Orbán Istvánhoz. Elmondanám röviden az érveimet.

A parlamenti választások február, június, alkotmánymódosítással elvileg legkésőbb jövő szeptemberig húzódnak el, vagy akkor mindenképpen meg kell tartani [sic!]. Azt azért a Központi Bizottság is — nemcsak a négy pótválasztásból, de úgy a magunk lelkében realitásokból — mondjuk is, meg hisszük is, hogy valahol a tartomány ott van, hogy 50% fölött, vannak ilyen prognózisok is, aztán van, aki, az abszolút vereséget emlegeti, de egy realitást, ha a kongresszus úgy sikerül és így

tovább és így tovább, tehát, hogy benne legyünk mi abban a parlamentben koalíciót meghatározó, vagy a koalícióban erős jelenlétet biztosító számaránnyal és erővel [sic!].

Az teljesen világos, hogy a tulajdonjog kérdéseit, a pártvagyonról illetően, meg a pártok vagyonát illetően le kell zárni határidőn belül majd rendezni. Ma kezelői, bérleti, különféle jogokkal rendelkezünk mint párt teljes állami tulajdon felett, ennek egy része azzal a bizonyos 1976-os vagy 1978-as PB- vagy titkársági döntéssel került át az állam tulajdonába, amit akkor egy ideológiai felfogásból — minden össznépi és összállami lesz, legyen a párt vagyona is az — adtak át. Most tehát ahhoz, hogy például hasznosítsa, bérletbe adja, vagy forgassa a vagyonát a párt, a kezelői jogát ilyen módon kihasználja, ahhoz vagy a tanácsoknak területen, vagy központilag a legnagyobb hányaddal a Közlekedési, Hírközlési és Építési Minisztériumnak az engedélye szükséges ahhoz [sic!]. Tehát jogilag például a NEXT—2000³⁵ valóban egy tiszta lépés, de csak addig, ha a NEXT—2000 mondjuk nem lép valakivel egy újabb tranzakcióba. Abban a pillanatban a mai alkotmányos törvények szerint a legfőbb ügyésznek elherdált vagyon miatt törvényességi óvást, vagyis vádat kell emelnie a társaság és a párt ellen is. Tehát ezt azért szerettem volna elmondani, hogy világosan lássuk a következményeket és a folyamatot végig.

Visszakanyarodva a választásokhoz, igazán lerendezve a tulajdonjog tehát csak [az új földtörvény jóváhagyásával lesz.] Az új földtörvényt minden bizonnyal az új parlament fogja már tárgyalni, akármennyire siet a kormány, nem tudjuk, és be sem fér most már a programunkba. Ebből következően én azt tanácsolom magunknak, ne járjunk ezzel is úgy, hogy a végén lehajtott fejjel és kullogva, egy kicsit megszegyenítve és megalázva kerülünk ki a vitából, és a megoldás végén ilyen állapotba kerülünk. Most én nem jósolok, azért dolgozom, hogy ez a párt, vagy a megújult párt nyerjen, mert tudom, ha nem így lesz, az egy kicsit, vagy nem is kicsit nagy baja lesz ennek az országnak, mert el fog húzódní, sokkal hosszabb lesz az átmenet, mint egyébként, ha bent lennénk a koalícióban.

Tehát én most nem azt a vitát mondom, hogy hány százalék, nyerünk, vagy nem nyerünk, de elemi érdeke lesz, hogy infrastrukturális feltételekhez jusson [sic!], és annak a parlamentnek jogában áll akárhogy szavazni bizonyos kérdésekről, tehát hozhat itt a Központi Bizottság, hozhat a kongresszus állásfoglalást, fél év múlva az új, kialakult, új összetételű parlament meghozza a maga törvényeit arra nézve, hogy mi legyen a párt ingatlanaival, épületeivel és így tovább. Én nem szeretném ezt megélni, megmondom őszintén. Nagyon rossz pozícióba kerülünk, ebben a kérdésben van még idő egy tisztességes — nemrég kezdtek hozzá és nagyon nagy az összevisszaság — elszámolás kialakítására, de az biztos, hogy ilyen primitív leegyszerűsítéssel, hogy ennyi volt a tagdíjbevételeink, ennyi volt a kiadás, ez így nem fogadható el, a párttagság sem fogja a kongresszuson elfogadni, a társadalom meg végképp nem.

Javaslatom az ideiglenes megoldáshoz az a kétmilliárd forgalmi értékű [sic!], ami most átkerül majd a kormányhoz, azt hirdessük meg ideiglenes megoldásként, biztosítsuk a pártok infrastruktúráját, és egyúttal jelezzük, hogy ahogyan készen vagyunk, mert ha igaz az elv — márpedig aláírta a Nyers elvtárs és a Pozsgay elvtárs a mi megbízásunkból —, hogy a többpártrendszer nem kerülhet többre, akkor ez az ingatlanokra is vonatkozik, a költségvetést mi már jövőre így készítjük. Az összes párt egymilliárd forint állami támogatást fog kapni, egyébként nincs is többre lehetőség. A társadalmi szervek mind együtt 1,6 milliárdot, nincs többre lehetőség, ak-

kor ez igaz kell legyen az ingatlanokra is, úgyhogy én nagyon ajánlom a figyelmünkbe, ne döntsünk rosszul, mert megaláztatásban lesz részünk.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Nyers elvtárs kért szót.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Úgy látom én is a dolgot, hogy kb. félig tettük meg azt az utat, ami a párt anyagi helyzetének a tisztázása felé vezet, a teljes tisztázás felé, és az állammal, a társadalommal való elszámolás lehetőségét megteremti. Most azonban a kongresszuson mégis valahogy hitelt érdemlően el kell tudni számolnunk a tagdíjbevételekkel elsősorban, és fel kell tüntetnünk azokat az állami eszközöket, amiket kaptunk. Ezek állóeszközök, valamint állami térítések. A tagdíjbevételel és a pártvállalatokból származó jövedelmi befizetéssel együttesen, azt hiszem, azzal kell nekünk elszámolni, és el tudunk számolni. Az a meggyőződésem — ahogy én látom most a dolgot —, hogy pártcélokra fordítottuk ezeket az eszközöket.

A harmadik rész, az állami vagyon kezelésével való megbízatásunk. Ami ezt illeti, azt szeretném mondani, hogy véleményem szerint az MSZMP-nek nincs szégyellnivalója a tekintetben, hogy az állami tulajdont gondosan kezelte-e, vagy sem, gondosan kezelte ezt. Sajnos, a magyar társadalomra, az állami és az intézményi szférára ez nem jellemző, pénzt sem kaptak elegendőt, de az emberi gondosság sem volt olyan. Az MSZMP-ben még emberi gondosság is volt.

Na most ettől egészen más kérdés, hogy a pártállam megszűnik, a párt különválik, és el kell számolnunk az állammal, és mit tarthatunk meg. Nagyon zavaros ma a helyzet a tekintetben, hogy mit tarthatunk meg. Elhangzott itt, 67 objektum esetében teljesen nyilvánvaló, hogy a miénk volt, és 1977-ben átadtuk az államnak, az visszajár. Ezenkívül van egy tulajdoni részvételünk, ezt már én sem látom teljesen pontosan, de nyilvánvalóan ez egy tulajdoni hányad valahol, ehhez is joga van az MSZMP-nek, hogy visszakapja.

Mi megpróbáltuk, vagy megkíséreltük azt elintézni, hogy a kezelői jogokból még most a generális elszámolás előtt csináljunk tulajdoni jogot azzal a józan céllal, hogy hasznosítani tudjuk, el tudjuk adni, bérbe tudjuk adni, vagy valami, hasznosítsuk ezeket az ingatlanokat. Erre vonatkozólag egyetértek Németh elvtárs véleményével, ez az én véleményem eredetileg is, csak a múlt héten jöttem tisztába egészében, hogy mi a lehetőség itt.

Egyetértek azzal, hogy a kezelői jogokat mindaddig, amíg törvényi elrendezés nem történik, nem alakíthatjuk át tulajdonjoggá, de nem kereshetünk olyan átvezető megoldást sem, amellyel a jelenlegi jogszabályokat úgy értelmezzük, hogy azok tulajdoni jogosítvánnyá alakíthatók át. A NEXT—2000 egy ilyen törekvés volt, nem becstelen törekvés ez, de vadásznak ránk törvényességi szempontból, jogi szempontból is vitathatják. Mi védeni tudjuk, de ha belemegyünk egy ilyen vitába, akkor nem egy ökonómiai vitát fogunk lefolytatni, hanem erkölcsi vitát, és azt nem lehet megnyerni, ezért maradjunk meg a kezelői jogosítványok mellett, de ennek az a következménye, hogy mindazok a pártok vagy társadalmi szervezetek, akik ezután kapnak állami objektumot, azok se legyenek tulajdonosok, azok is kezelői jogot kapjanak. És akkor majd azonos versenypozícióban legyünk a tulajdoni rendezésnél a későbbiekben. Meggyőződésem, hogy nekik is érdekükké válik majd, hogy tulajdonjogot szerezzenek és ne kezelési jogot, és az államnak is érdeke lesz, hogy tulajdonilag adja oda, mert mondjuk, az MSZMP a kezelői jogával úgy élt, mintha gazdája lett volna eddig. Én nagyjából, egészéből sose láttam bele a kasszá-

ba, mert a KB-nak nem mutattak semmit, de azt látom, hogy rendben vannak az objektumaink, de nem mindenki így élt vele, és nem mindenki így élne vele, ezért érdeke az államnak tényleg, hogy átadja tulajdonilag, de ezt majd csak az új parlament fogja megtenni.

Azzal egyetérték, hogy nem lehetséges a piaci forgalmi érték alapján értékelni, erre nincs is piac, amelyik értékelje, úgyhogy ez egy lehetetlenség, ezt kár bedobni, és kár nekünk ezzel előre védekezni, mert ezzel lehet ugyan támadni mindenkit, akinek van ilyen értéke, vállalatokat is lehet támadni, a vállalatok sem tudnak piaci értéken értékelni, mikor közös vállalatokat csinálnak, lehet támadni, csak éppen sehova nem vezet. Az is megoldhatatlan, hogy a különböző időszak forintjait számoljuk át. Tehát akkor át kellene számolni a tagdíjakat is, amit a különböző időszakban fizetnek be, e tekintetben nem lehet igazán olyan elméletileg elképzelhető tiszta helyzetet teremteni.

Végül is én azt javaslom, elvtársak, most a Központi Bizottság körülbelül annyit határozzon, hogy tájékoztatást hallgatott meg a párt vagyoni helyzetéről, a tájékoztatást tudomásul vette, és felhívja a pártelnökséget, vagy a Politikai Intéző Bizottságot, hogy a kongresszusnak bocssássa rendelkezésére mindazokat az elszámolókat és dokumentumokat, amelyek a helyzetképhez szükségesek. A kongresszusig pedig ezt a mostani anyagunkat egy kicsit tisztázottabbá kellene tenni, szerintem különválasztva a beruházásokat és az állóeszköz-vagyoni kérdéseket, és külön a jövődelmi, a párt jövedelem- vagy bevétel-kiadási helyzetét leegyszerűsítve úgy, hogy a kongresszusi küldöttek azt megérthessék.

Tehát végeredményben egymondatos határozatot javaslok elfogadni, ami azt nem tartalmazza, hogy a Központi Bizottságnak módjában lett volna részletesen megvizsgálni a párt gazdálkodását és vagyoni helyzetét, mert nem alkalmas a jelentésünk arra, de ugyanakkor megfelelő formában egy bizalomnyilvánítás, hogy jelenleg erre van szükség. Köszönöm szépen.

GRÓSZ KÁROLY elvtárs: Köszönöm. Van-e még hozzászóló? Tessék, Kovács elvtárs.

KOVÁCS JENŐ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én elfogadom az egymondatos határozati javaslatot, engem inkább az aggaszt, hogy a kongresszuson ez ügyben mi fog történni. Én úgy látom, hogy a helyzet egyszerűen nem alkalmas arra, hogy annak az ígéretünknek becsületesen eleget tegyünk, amit akár a sajtónak, akár a közvéleménynek, akár a saját tagságunknak tettünk az ügyben, hogy itt a kongresszuson elrendezzük ezt a kérdést, elszámolunk és eldöntjük, hogy mi történjen. Éppen az eddig elhangzottak is ezt bizonyítják, hogy ez a döntés már csak azért sem lenne megalapozott, mert sok mindent még nem tudunk, másrészt pedig egy bizonyos értelemben a választások eredményeitől függően relatíve értékes.

Ezért én — a veszélyeket is látva, ami ebből következhet — azt szeretném megfontolásra ajánlani, gondoljuk meg, hogy a kongresszuson hogyan kezeljük ezt a kérdést. Egy szempontot azért mindenféle vizsgálathoz szeretnék ajánlani. Az ellenzék azt mondja, hogy a többpártrendszer lényegesen nem kerülhet többbe, mint az egypártrendszer. Én pedig azt mondom, hogy az egypártrendszer nem kerülhetett lényegesen kevesebbe, mint a többpártrendszer. Tehát visszamenőleg igenis, ahogy a jövőre nézve a társadalom működési költségeihez hozzátartozik a politikai infrastruktúrájának a működtetése is, és így lesz 1989-ben, 1991-ben és a következő években, ez sajnos, ha úgy tetszik, visszamenőleg is érvényes.

Az inflációval korrigált, visszakorrigált értékek azokban az években is jogos működési költségei voltak a társadalomnak, az, hogy egypártrendszer keretei között működött a társadalom, az egy más kérdés. Én nem mondom, hogy ezt el kell ismertetni, de azért erre fel kell hívni a figyelmet. Különösen akkor, jogos oktatási ügyekről van szó, és én itt nem a pártszékházakról beszélek, hiszen azért az oktatási intézményeinkbe nemcsak párttagok és nemcsak vezetők jártak, és ez nem ugyanaz, mint a pártszékház meg az üdülő, mert valóban a vízi járműveknek a beszerzését nem tartom kifejezetten szükségesnek a párt működése szempontjából, meg sok egyéb mást, ami ebben a kimutatásban szerepel, de azért az, hogy a politikai infrastruktúrának egy bizonyos működési költsége van, és egypártrendszer keretei között ez egy pártra hárul, azt azért figyelembe kellene venni.

Úgy gondolom, hogy a kiindulópontunk az lehet a kongresszusi döntéshez, vagy állásfoglaláshoz, hogy valóban — ahogy Nagy Imre mondta — úgy kell kezdeni a dolgot, hogy az új szervezeti struktúra és politikai működési követelmények alapján megvizsgálni aprólékosan, hogy mire lesz szükségünk, nem pénzügyileg, hanem használati értékben, és mire lesz szükségünk ahhoz, hogy működni tudjunk. Szinte tiszta lappal kellene kezdeni a gondolkodást, mintha semmink sem lenne. És én azt tudom elképzelni, hogy nem egyéves, és egyszeri aktus eredményeképpen, hanem egy 2—3 éves program eredményeképpen a régi birtokainkat, vagy kezelői jogainkat és az új szükségleteket hozzuk összhangba, és mindent visszadunk, amire nekünk nincs szükségünk. Gondolom, az itt ülők közül nagyon sokan vannak, akik tudják, hogy például egy megyei pártszékház mit jelent az egypártrendszerben, és mit jelent a többpártrendszerben, hány emeleten vannak most. Jó, a pénz jól jön, rendben van, de az embereknek, akik ott járnak-kelnek, erről van véleményük, és nincs szükségünk az egészre. Nincs rá szükségünk. Tehát szükségünk van valamire, valami másra, és meggyőződése, ennek a folyamatnak a rendezése nem mehet végbe egy aktussal. Ezért tehát én abban gondolkodnék, és szerintem normális embereknek ahhoz van — akárhol is vannak, ellenzékben, vagy nálunk — türelme, hogy egy 30 év alatt kialakult vagyoni helyzetnek az átrendezéséhez nem egy hónap kell, hanem esetleg két-három év, és ehhez egy normális programot ki lehetne dolgozni a kormánnyal együtt, és akkor talán nem kellene beleszállnunk október 9-én valamilyen döntésbe, amit később magunk is megbánunk. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Ki kíván még hozzászólni? Tessék Bartsné elvtársnő.

BARTS OSZKÁRNÉ elvtársnő: Közben szeretném jelezni, hogy én egyetértek Kovács elvtársnak az eszmefuttatásával. Azt is hozzá kell tennem — úgy érzem, kötelességem —, ha mi ebben az ügyben a kongresszuson valami áttekinthető és pontos elszámolást nem csinálunk, ebből is nagy baj lesz.

A Pártpolitikai Munkabizottság legutóbbi ülésén — ahol a párt gazdálkodásával kapcsolatos külön szabályzatot az alapszabály mellé, illetve a tagdíjfizetéssel összefüggő szabályzatot tárgyaltuk —, ott a vitákból fehéren-feketén ez is kiderült, ugyanis még ezt a külön témát — ugyan nem elválaszthatót a párt vagyoni helyzetéről, illetve mindattól, hogy mit tudunk nemcsak a tagdíjból fenntartásunkhoz-működésünkhöz biztosítani —, ezt sem voltak hajlandók a párt vagyoni helyzetétől elvonatkoztatni. Még egyszer mondom, nem is lehet, és ezekben a vitákban is egyértelmű volt, hogy jobb lett volna a kongresszus előtt, de miután előtte már nem lehetett — és azt ígértük, hogy a kongresszuson számolunk el —, ha ezt levesszük

a napirendről, azt gondolom, hogy nem járunk el helyesen. Ez az egyik dolog, amit szeretnék mondani.

A másik dolog pedig az — gyakorló pártmunkásként mondom —, lehet hogy a végleges elszámolást állam, párt és MSZMP között, azt majd valamikor később lehet megcsinálni, de különböző lépéseket tenni kötelességünk. Szóval, egyszerűen nem áll meg az élet. Ha Enyingen mondjuk egy pártházat középiskolai oktatási célra akarnak fordítani, akkor én nem mondhatom azt — hiába mondja a Központi Bizottság Gazdálkodási Osztálya, hogy a kezelői jogot díj nélkül nem adjuk át —, hogy ellenszolgáltatás, vagy térítési díj nélkül nem adjuk át. Azért nem, mert szembe kerül abban a nagyközségben a párt a saját tagságával, ahol a tagság döntötte el, hogy azt az épületet középiskolai célra kell fordítani, és pontosan tudja, hogy a helyi tanács nem tud fizetni azért, hogy lemondunk a kezelői jogunkról.

Azért mondtam, hogy nem akarom a részletekkel untatni az elvtársakat, hogy nap mint nap vetődnek fel a kérdések, és Fejér megyéből tudok tucatnyit felsorolni. És az is egy nagy kérdés, hogy mit csináljunk egy városi székházzal, fenntartjuk-e tovább azt a megoldási módot, hogy kiadjuk azokat az épületrészeket, amiket nem használunk, vagy pedig más megoldást kellene keresnünk. Én nem hiszem, hogy túl sokáig lehet húzni-halasztani a gyakorlatban, ebből a politikai veszteségünk legalább akkora, mint ami adott esetben az elszámolás. És ezt is megfontolásra ajánlom.

NYERS REZSŐ elvtárs: Van-e még észrevétel. Nincs. Iványi elvtárs, tessék.

IVÁNYI PÁL elvtárs: Én is úgy gondolom, hogy ezt nem lehet most már megcsinálni, hogy a kongresszusi küldötteknek valamiféle — legalábbis a legjobb tudás szerint összeállítható — elszámolást nem küldünk ki. Részben azért, mert ezt tényleg megígértük, másrészt meg a küldöttértekezletek, különféle tanácskozások hangulatát is nézve, az egyszerűen szétrobbantaná a kongresszust, ha valamilyen anyagot nem küldenénk ki. Én azt hiszem, hogy annyi információ rendelkezésre áll, hogy a párt anyagi vagy vagyoni helyzetéről egy pillanatnyi képet tulajdonképpen korrekt módon be lehet mutatni, hogy hogyan állunk.

Arra nézve nem tudunk pontosan elszámolni, és egyszerűen nemcsak szándékon múltott, hogy mondjuk a vagyon eredetét teljeskörűen [és pontosan tisztázi tudtuk volna, hisz ehhez feltehetően] a párt archívumát is át kellene fésülni, hogy pontosan lássuk, mi a helyzet. Tehát egy helyzetképet tudunk adni.

Igazából vita az, hogy milyen megoldást javasoljunk a kongresszusnak a tekintetben, hogy a párt vagyonával, illetve kezelői jogában lévő ingatlanokkal a jövőt illetően mit csináljunk.

Az egyik lehetséges megoldás az, amit Nagy Imre elvtárs mondott, hogy deklarálja a kongresszus, minden kezelői jogáról a párt lemond, illetve átadja a kormánzatnak, és a kormányzat az ellenzékkel folytatott konzultáció vagy egyezkedés során valamiféle osztozkodást csinál azzal, hogy az ottani megállapodás alapját a továbbiakban státusznak tekinti. Ugyanakkor egyetértek azzal, amit Németh elvtárs mondott, hogy teljesen mindegy, miben egyezünk meg, ugyanis egy új parlament [bármilyen döntést] — ha abban kisebbségben vagyunk — úgy változtat, ahogy akar. Akkor viszont a feje tetejére lehet állítani abban az értelemben a problémát, hogy mi mit teszünk azért, hogy legalábbis addig próbáljuk úgy rendezni a dolgainkat, hogy talán egy hosszabb távú biztonság legyen. Úgy tűnik, hogy ez politikailag nem felvállalható, mert végül is ugye a kft.-ekkel kapcsolatos vitának is ez a lényege,

hogy politikailag, erkölcsileg — ahogy Nyers elvtárs mondja — nem tudjuk föl vállalni, hogy olyan biztonsági rendszereket rakjunk be a választásig ebbe a rendszerbe, hogy a párt saját részére meg tudja óvni az ingatlanjainak legalábbis egy részét. Ez nem megy. Akkor meg feltehetően, ha meg lehet állapodni az ellenzékkel, nyilván és csak azon az alapon lehet megállapodni, hogy nekik jelentős ingatlanokat juttat a kormányzat kezelői jog címen, elfogadják azt a kialakult helyzetet, ami mondjuk a párt számára egy ilyen osztozkodás után marad.

Ehhez szeretném azt is hozzátenni, hogy én értem azt a javaslatot, ami utoljára elhangzott, és szükséges is egy ilyen munka elindítása, csak ahhoz az is elrendezendő, hogy mondjuk a megyei pártszervezeteknek pontosan mi is lesz a funkciója ezekben az ügyekben. Döntésre kell jutni, és generálisan fel kell minden megyének mérni, végiggondolni, hogy a megyei pártszékházakat hogyan, milyen formában tudja, vagy nem tudja megtartani. És akkor ugyanígy fölmerül az a kérdés is, hogy ezek is belekerülnek abba a listába, amit visszaadunk a kormányzatnak, annak tudatában kell így dönteni, hogy azoktól a jövedelmi forrásoktól — még ha bérlet formájában is jutnak hozzá a megyei pártbizottságok — elesnek.

A kérdésre a kongresszusnak is, meg a párttagságnak azért úgy kell válaszolni, hogy mindent vissza lehet adni, minden bérlettel kapcsolatos jogunkról lemondhatunk, ez az érem egyik oldala, az érem másik oldala, hogy állandó pénzügyi és működési zavarok vannak ma már a megyei pártbizottságoknál is, és feltehetően akár-hogy karcsúsítjuk is az ügyeket, olyan ütemben nem fogjuk, legalábbis rövid távon, egy fél éven belül megcsinálni, hogy ezeket kiküszöböljük. Csak két dolog nem megy egyszerre, nevezetesen, hogy pénzforrás után kiáltunk pártszervezetek és megyék részéről, más oldalról mindentől megfosztjuk magunkat, amellyel valame-lyest ezt a forráshiányt lehetne csökkenteni.

Kérem, az döntés kérdése, és ebben a Központi Bizottság is állást foglalhat, vagy az Elnökség, hogy mi legyen az út; az legyen, hogy deklaráljuk és egy olyan javaslatot vigyünk a kongresszus elé, hogy a párt minden kezelői jogáról lemond, és megbízza a kormányt, hogy az ellenzékkel való egyeztetés során majd küzdjön azért, hogy valamennyi maradjon a pártnak. Én ezt az utat nem javasolom. Azt igen — és nyilván a tárgyalási pozíciók akkor jobbak lehetnek —, hogy tegyük meg azt az első lépést, amit az Ellenzéki Kerekasztalon deklaráltunk és megígértünk az-za, hogy nem kell feltétlenül ezt a sort befejezettnek nyilvánítani, de én úgy gondolom, hogy azért a tárgyalási pozíciónkat annyira ne gyöngítsük le, hogy semmiféle olyan pozíciója nem marad az MSZMP-nek, vagy nem marad a pártnak, amivel ebben az alkufolyamatban aktívan részt vehet. De ez alapállás kérdése, el kell dönteni, hogy milyen felfogásban menjünk a kongresszus elé.

Úgy gondolom, hogy az, amit Kovács Jenő elvtárs mondott, az állásfoglalási javaslatba befoglalmandó és befoglalmazható az elvégzendő munkákat illetően, hogy persze végig kell nézni, hogy a racionális működés szempontjából mi az, amit feltétlenül meg kell tartanunk, de akkor még mindig válaszolni kell a másik kérdésre, hogy ami megmarad, azt mind leadjuk-e, vagy próbáljuk hasznosítani. Tulajdonképpen ez a vitának a lényege, ha nem próbáljuk hasznosítani, akkor bizonyos pénzbevételektől a párt elesik, ha próbáljuk hasznosítani, akkor pedig föl vállaljuk azt a politikai polémiát, amire ma azt mondjuk, hogy erkölcsileg nehezen védhető. Ez kétségtelen. Összefoglalva tehát, én úgy gondolom — és támogatnám Nyers elvtárs javaslatát —, hogy a KB most fogadjon el egy egysoros határozatot, kerüljön az anyagnak az a része átdolgozásra, és egyértelműbbé váljék, ami az ingatlan va-

gyon helyzetével kapcsolatos, és próbáljunk megfogalmazni abban a szellemben egy állásfoglalási javaslatot, amiben a jövőre vonatkozó elképzeléseket is deklaráljuk, vagy legalábbis felvázoljuk, de azt viszont nem támogatnám, hogy egy olyan javaslatot vigyünk a kongresszus elé, hogy a kezelői jogról is teljes egészében mondjunk le. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Köszönöm. Tisztelt Elvtársak! Javaslom, a következő állásfoglalást hozzuk: A Központi Bizottság meghallgatta az Elnökség beszámolóját a párt jelenlegi gazdálkodási és vagyoni helyzetéről. A tájékoztatást tudomásul vette, és jóváhagyta, hogy a kongresszus előtt, a kongresszus részére a lehető legteljesebb elszámolás történjen a dologban. Ez legyen a határozatunk, továbbá tegyük hozzá azt, hogy az Elnökség felhívja, hogy a meghallgatott, vagy megvizsgált, megkapott dokumentációt dolgozza át a kongresszus számára a jobb értékelhetőség érdekében. Ez két mondat így. Ennyit határozzunk. A kongresszus számára pedig javasoljuk majd, hogy az eddig átadott állóeszközök [sic!], objektumokon túlmenőleg hozzunk határozatot vagy ott a kongresszuson, vagy az új vezetőség további objektumátadásokról a kormányzat részére, mindenképpen tartsuk irányadónak azt a 2—2,3 milliárdos nagyságrendet, amit a háromoldalú tárgyalásokon elfogadtunk, és amennyiben helyi elkerülhetetlen helyzetben, helyi objektumok átadása szükséges — a Barts elvtársnő példájára utalok, adódhat ilyen sok helyen —, akkor ezt rugalmasan el kell intézni, és át kell adni. Van valami? (Közbeszólás: ehhez hozzátartozik, Nyers elvtárs, a helyi szervekkel lehet olyan egyezséget kötni, hogy ez legyen része az elszámolásnak.)

Igen, igen, jó, ezt könyveljük el, abban az összegben, aminek az átadását vállaltuk. Tehát erre nem kell itt határozatot hozni, hanem így értelmezzük a dolgot majd, és az Elnökség megbízást kap, hogy a kongresszus elé terjesztendő dokumentumot jóváhagyja. Megkérdezem, hogy egyetértés van ezzel így.

Aki egyetért, az kézfelemeléssel szavazzon.

Köszönöm. Ellene van-e?

Két ellenszavazat. Ki tartózkodott a szavazástól? Egy tartózkodás mellett.

Következik a szakszervezetekkel kapcsolatos álláspontunk. Állásfoglalás-tervezet a szakszervezeti mozgalommal való stratégiai szövetségről.³⁶ Megkérdezem, hogy kinek van kérdése vagy észrevétele.

Nagy elvtárs.

NAGY SÁNDOR elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Tudom, hogy az idő nagyon előrehaladott, ezért valóban csak néhány percre kérem a szíves türelmüket. Én ezt az állásfoglalás-tervezetet egy jó dolgozatnak tartom, támogatom, néhány apró megjegyzésem lesz hozzá, de ha elviselik, külön nem akartam az előző témánál szót kérni, oda is egy-egy rövid mondatos megjegyzésem lesz abból a pozícióból, hogy magam is hónapok óta kényszerülök foglalkozni hasonló, csak nagyságrendileg nagyobb vagyoni problémák kezelésével.

Az egyik megjegyzésem az, tisztelt elvtársak, hogy ami az üdültetési támogatást illeti, senkinek — meggyőződésem szerint — semmiféle jogalapja nincs senkit elszámoltatni ebben az országban. Magyarországon kétféle rendszer alakult ki, az egyik a szakszervezeti üdültetés, ami költségvetési támogatásban is részesül, másik a munkahelyi üdültetés. Ezen az alapon Magyarországon valamennyi nem termelő szférába tartozó munkahelynek is vannak üdülői. Egyebek mellett a kormánynak, a minisztériumoknak, amit költségvetési forintokból építettek. A világon semmi

különbség a kettő között, tehát itt ha valamiféle üdülési rendszerekről beszélünk, milyen pénzből létesült, mennyi támogatást kap, akkor a teljes kalapba kell helyezni az összes munkahelyi üdülőt.

A vállalatoknál egy vízválasztó van, az az időpont, ami előtt az adózás előtti pénzből lehetett üdülőt csinálni, amiután adó után lehetett üdülőt csinálni, az teljesen a kollektíva által megtermelt érték és annak az osztása. Ezt a szférát kivéve, a teljes költségvetési szférára egyformán kell a kérdést megítélni, mert semmiféle különbségtétel nem indokolt, hogy melyik szervezetnél, milyen költségvetési forrásból építettek üdülőt, és támogatták az üdültetést. Mellesleg az konkrét tapasztalatom, hogy az állami szféra üdülői ellátottsága és támogatottsága fajlagosan sokszorosa például a szakszervezetinek. De ez ténykérdés, ezen kár vitatkozni.

A másik megjegyzésem. Tisztelettel ajánlom a párt illetékeseknek, hogy vagyonekezelő szervezet létrehozásán gondolkodjanak, aminek — miután már tisztázódtak a tulajdonjogi viták — az a hallatlan nagy előnye, hogy ha párton belüli önálló jogi személy, szervezetek megfelelő tulajdoni hányaddal állnak össze, akkor részvényekben kifejezhető a vagyont, és strukturális változások és viták esetén nem kell a természetes formának mozognia, hanem részvények mozgásával is el lehet *[sic!]*, és a kettő közötti különbséget itt nem akarom érzékeltetni. Elnézést, az előző témához ennyi megjegyzést tettem.

Visszatérve az eredeti dologra: tehát támogatom ennek az anyagnak az elfogadását. A 3. old. 6. ponthoz van egy megjegyzésem. Itt a fogalmazás egy kicsit — gondolom a szándék ellenére — túlságosan tulajdoncentrikussá sikeredett. Arról van tehát szó, a 6. pont úgy kezdődik a 3. oldalon, „a gazdasági demokrácia kibontakozásának döntő eleme a tulajdon demokratizálása”. Elvileg is vitatható így, ebben a formában ez a mondat, de nem is erre akarok kilyukadni. Itt [a dolgozói részvétellel,] a gazdálkodás stratégiai jellegű döntéseiben való részvétellel van szó, és ehhez képest másodrangú a tulajdon. Tehát én azt javaslom, hogy itt a gazdálkodás stratégiai kérdéseiről szóló döntés szerepeljen a tulajdon helyett, mert a tulajdoni megjegyzés félreorientál.

A másik megjegyzésem azzal kapcsolatos, hogy a 4. oldal utolsó két bekezdésében foglaltakat ebben a pillanatban taktikailag megfontolandónak tartom, hogy maradjon-e a kongresszusi tervezetben, és kerüljön-e nyilvánosságra. Tudniillik az az egyébként teljesen természetes törekvés, amely ebben kifejezésre jut, hogy az MSZMP a jövőben a munkavállalók érdekeit a munkahelyen, szakszervezeti keretek között kívánja közvetlenül védeni stb., ez tovább erősíti valamennyi ellenzéki pártnak azt a szándékát, hogy a szakszervezeteken keresztül legyen jelen a munkahelyen, és tovább erősíti azt az irányzatot, amely az érdekképviseletek többszörös szétszedésére és a konfliktusok ezeken keresztüli felerősítésére irányul. Ez kézenfekvő szerintem, ezért nem biztos, hogy ki kell írni a cégtáblára. Ennyi lenne a megjegyzésem. Köszönöm szépen.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tessék, Fodorné elvtársnő.

FODORNÉ BIRGÉS KATALIN elvtársnő: Elnézést kérek, egy kérdésem van csak az előterjesztőkhöz. Bár nem tudom, ki terjeszti elő az előterjesztést. Szeretném megkérdezni, hogy az előterjesztők komolyan átgondolták-e a 6. pontot, miszerint a kongresszus elé *[sic!]* különböző előviták, előcsatározások nélkül munkástanácsok létrehozását szorgalmazzuk. Én úgy hiszem, nagyon szépen el van ebben a szövegben rejtve az, hogy a munkástanácsokat szeretnénk mielőbb szorgal-

mazni az üzemekben úgy, hogy ennek minden vetületét szerintem nem volt idő előkészíteni, kitárgyalni és megtárgyalni. Igaz, hogy vannak ma folyamatok Magyarországon munkástanácsok létrehozására,³⁷ és ha azt hiszik, hogy mi most ideértük, és azt mondjuk, hogy munkahelyi tanács, akkor versenyképesek leszünk. Én úgy hiszem, nem biztos, hogy átgondolt [*sic!*].

Azokon a munkahelyeken, ahol ez szerveződött, ugyan azt mondják, hogy alulról szerveződő akció, világosan kell látni, hogy zömében az ellenzéki pártok szervezik, elsősorban a Demokrata Fórumnak a programjaként, és azokon a helyeken, ahol erről a kérdéstről tárgyaltam az üzemek képviselőivel, elmondották, nehogy azt higgyék, hogy a szakszervezetekkel vagy az MSZMP-vel akarnak munkástanácsot, hanem ezek helyett, valamennyi helyett. Én úgy hiszem, át kell gondolni, hogy szakszervezeti címen ezt a programot egyáltalán mi vállalhatjuk-e. Elnézést kérek, hogy hosszabban kérdeztem. Szeretnék erre választ kapni.

NYERS REZSŐ elvtárs: Kérem szépen, én vezetem a SZOT-tal való tárgyalásokat, és a legutolsó tárgyalásokon a SZOT vezetői részéről is felmerült az a gondolat, sőt nem is gondolat, hanem program, hogy ilyen munkástanácsokat vagy munkahelyi tanácsokat — nem tiszta munkástanácsokat, hanem munkás-alkalmazotti tanácsok lennének ezek — kell kifejleszteni a jövőben. Ez helyes rendszer, azért mert a participációs tevékenységet, tehát a tulajdonlásba való beleszólást, a menedzseri munkába való beleszólást és az érdekvédelmi funkciót külön akarják választani. Ezt mi az MSZMP részéről jogosnak ismertük el, támogatjuk. Ez van ebben kifejezve, és átmeneti zavarok adódhatnak, de most még abban a fázisban vagyunk, az a közös vélemény alakult ki, amikor érdemes erre vonatkozólag szakszervezeti kezdeményezést tenni, és nem átengedni ezt a terepet az ellenzéknek. Erről ennyit szerettem volna mondani. Tehát fenntartom azt a javaslatot, hogy maradjon meg a munkahelyi tanácsokra vonatkozó szövegrész.

Nagy Sándor elvtárs észrevételeit illetően, a tulajdon demokratizálása kifejezést tényleg jobb lenne itt elhagyni, mert nem érthető, hogy pontosan mi, olyan absztrakt a dolog, hogy konkrétan nem érthető. Anélkül is a szöveg logikus.

Hogy a jövőben a munkavállalók érdekeit a munkahelyeken, szakszervezeti keretek között kívánja közvetlenül védeni, ez azt hiszem, nem maradhat ki a szövegből, Nagy elvtárs sem kifogásolja, csupán csak, hogy ne mondjuk ezt meg. Én azt hiszem, hogy semmi zavart nem okozunk azzal, ha ezt megmondjuk. Én inkább itt, ugyanezen bekezdés harmadik sorában, az egyedüli szót tartom pontatlannak, mert az nem biztos, hogy mindenütt egyedüli, különösen most átmenetileg; elhagyni az egyedüli szót, ez képezi politikai tevékenységének színterét a munkahelyeken. Ez az esetek többségében lehet egyedüli, csak nem zárja ki, hogy legyen más szervezet is.

Ezen módosításokkal javaslom, hogy szavazzunk. Aki elfogadja, az kézfelemeléssel szavazzon. Köszönöm.

Ellene van-e valaki? Két ellenszavazat. Ki tartózkodott a szavazástól? Három tartózkodás mellett elfogadjuk.

Tisztelt Elvtársak! Ezzel napirendi pontjainkat megtárgyaltuk, ülésünk végére értünk. Miután ennek a Központi Bizottságnak minden bizonnal az utolsó ülése, kongresszus előtt több ülést nem szervezünk, megállapítom, hogy Központi Bizottságunk ebben az összetételben nagy és jelentős munkát végzett.

Megköszönöm minden központi bizottsági tagnak az Elnökség nevében a munkáját, és minden jót kívánok a jövőre. Ebéd rendelkezésre áll a szokott helyen.³⁸

K. m. f.

JEGYZETEK

- 1 L. az 1. sz. függelékét.
- 2 L. a 2. sz. függelékét. — A dokumentumban gépelési hiba van: „IV.” rész helyett „III.” rész értendő.
- 3 Megjelent a *Népszabadság* 1989. aug. 19-i számában.
- 4 A hozzászólásban hivatkozott oldalszámok a 2. sz. függelék következő részeire vonatkoznak: 4. oldal = I. 7. pont, 10. oldal = II. 4. pont, 12. oldal = II. 6. pont, 11. oldal = II. 5. pont.
- 5 Kovács László külügyminisztériumi államtitkár.
- 6 A 2. sz. függelék II. 8. pontja.
- 7 Vö. az 1989. szept. 1-jei jegyzőkönyvhöz készült 15., 17–18. sz. jegyzetekkel.
- 8 Magyarország és a Koreai Köztársaság 1989. február 1-jén vette fel a nagyköveti szintű diplomáciai kapcsolatokat. (*Népszabadság*, 1989. febr. 2.) Válaszul a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság azonnal visszahívta budapesti nagykövetét. (*Uo.* febr. 3.)
- 9 Az MSZMP Politikai Intéző Bizottságának 1989. augusztus 26-án közzétett állásfoglalása leszögezte, hogy az MSZMP vezetése nem azonosul az 1968-as csehszlovákiai katonai beavatkozással. (*Népszabadság*, 1989. aug. 17.)
- 10 Célzás a bős—nagyvarosi vízlépcsővel kapcsolatos magyar—csehszlovák vitákra. — L. az 1989. febr. 20—21-i jegyzőkönyvhöz készült 25. sz. jegyzetet.
- 11 L. az 1989. szept. 1-jei jegyzőkönyvhöz készült 4. és 8., továbbá a jelen jegyzőkönyvhöz készült 14—15. sz. jegyzeteket.
- 12 A hozzászólásban hivatkozott oldalszámok a 2. sz. függelék következő részeire vonatkoznak: 4. oldal = I. 8. pont, 5. oldal = I. 9. pont.
- 13 Vitányi Iván: Modellváltás? Rendszerváltás! c. írása. (*Népszabadság*, 1989. szept. 13.)
- 13/a Németh Zsolt FIDESZ-es politikus egy zalaegerszegi politikai rendezvényen azt mondta, hogy az agyagba kell döngölni az országot romlásba taszító kommunistákat.
- 14 L. az 1989. szept. 12—13-i KB-ülésen elhangzott napirenden kívüli tájékoztatót.
- 15 A menekültek ügyében követett magyar politika nagy lökést adott az NDK összeomlásához. 1989 novemberében lerombolták a Berlint 1961 óta kettéválasztó falat, az 1990 márciusában tartott szabad választásokon az ellenzék győzött, majd a folyamat betetőzéseként 1990. október 3-án egyesült a két Németország.
- 16 L. a 3. sz. függelékét.
- 17 *Társadalmi Szemle* 1989. évi (szám nélküli) első különszám.
- 18 A Baranya, Fejér, Somogy, Tolna és Zala megyei kongresszusi küldöttek 1989. szeptember 23-án Szekszárdon tartottak tanácskozást a kongresszusi felkészülés jegyében. Elsősorban azt hangsúlyozták, hogy a megújuló párt álljon a helyi önkormányzatokért folyó küzdelem élére. (*Népszabadság* 1989. szept. 25.)
- 19 A jegyzőkönyvben e szó helyén az „és” szó szerepel. A hangfelvétel alapján javítottuk.
- 20 A jegyzőkönyvben e szó helyén a „nagyon” szó szerepel. A hangfelvétel alapján javítottuk.
- 21 Az előzményt 1. az 1989. szept. 12—13-i ülés 1. napirendi pontjában. — A háromoldalú közép-szintű politikai tárgyalások utolsó fordulóra 1989. szeptember 15-én és 18-án került sor. Szeptember 18-án este 7 órakor nyitották meg a felsőszintű plenáris ülést, ahol a tárgyalásokon részt vevő szervezetek (az SZDSZ és a FIDESZ, továbbá a SZOT kivételével) aláírták az addigi tárgyalások eredményeit rögzítő megállapodást. Ezt 1. a *Népszabadság* 1989. szept. 19-i számában.
- 22 A háromoldalú tárgyalásokon született megállapodásnak megfelelően a kormány nyolc ún. sarkalatos törvényjavaslatot terjesztett az Országgyűlés elé. A szeptember 26—28-i ülészakon elfogadták a Büntető Törvénykönyv módosításáról és a büntetőeljárás törvény módosításáról szóló törvényjavaslatokat, míg az október 17—20-i ülészakon mindenekelőtt az Alkotmány módosításáról szóló törvényjavaslatot szavazták meg, amely kimondta: Magyarország Köztársaság. Elfogadták továbbá a pártok működéséről, gazdálkodásáról, az Alkotmánybíróságról, az országgyűlési képviselők választásáról és a köztársasági elnök választásáról szóló törvényjavaslatokat. Utóbbi szerint a köztársasági elnököt a továbbiakban az Országgyűlés választja, első alkalommal azonban közvetlenül a választópolgárok. Ez ellen, továbbá a pártszervezetek munkahelyi működése ellen, a MSZMP vagyonelszámolása és a Munkásárség feloszlata érdekében az SZDSZ sikerrel kezdeményezett népszavazást, amelyre 1989. november 26-án került sor, s mind a négy kérdésben a kezdeményezés kapott többséget. Az aláírásgyűjtés folyamánként már az október 17—20-i

- ülésszakon törvényjavaslatot fogadtak el a Munkásőrség megszüntetéséről, a népszavazás pedig azt eredményezte, hogy nem került sor a köztársasági elnök közvetlen választására. Az Állami Számvevőszékről szóló javaslatot okt. 30-án fogadta el az Országgyűlés. (*MTI Magyar Dokumentáció 1989. 430—434., 492—499., 513., 552. és 554—555.*)
- 23 Az állásfoglalás megjelent a *Népszabadság* 1989. szept. 27-i számában.
- 24 L. a 4. sz. függelékét.
- 24/a L. az 5. sz. függelékét.
- 25 L. a 6. sz. függelékét.
- 26 L. a 7. sz. függelékét.
- 27 L. a 8. sz. függelékét.
- 28 L. a 9. sz. függelékét.
- 29 L. a 10. sz. függelékét. Ebben közöltük a tervezethez csatolt tájékoztatót is, valamint annak II mellékletét.
- 30 L. a 10. sz. függelék B) dokumentumának I. fejezetét.
- 31 A jegyzőkönyvben „1980” szerepel. A hangfelvétel alapján javítottuk.
- 31/a L. a 10. sz. függelékét.
- 32 Békesi László pénzügyminiszter.
- 33 A jegyzőkönyvben e szó helyén a „tartozás” szó szerepel. A hangfelvétel alapján javítottuk.
- 34 A jegyzőkönyvben e szó helyén a „ma” szó szerepel. A hangfelvétel alapján javítottuk.
- 35 L. az 1989. szept. 1-jei jegyzőkönyvhöz készült 74. sz. jegyzetet.
- 36 L. a II. sz. függelékét.
- 37 Vö. az 1989. szept. 12—13-i jegyzőkönyvhöz készült 12. sz. jegyzettel.
- 38 Az MSZMP — mint utólag kiderült — utolsó központi bizottsági üléséről rövid, hárompontos közlemény jelent meg. (*Népszabadság, 1989. szept. 26.*) — Az MSZMP XIV. kongresszusa 1989. október 6—10. között zajlott le a Budapesti Kongresszusi Központban. A küldöttek többsége október 7-én döntött a párt jellegéről, s ezzel az MSZMP helyett megalakult a Magyar Szocialista Párt (MSZP). Elnökké Nyers Rezsőt választották. A kongresszus új alapszabályt és programnyilatkozatot fogadott el. (*Népszabadság, 1989. okt. 6—II.*)

FÜGGELÉKEK

1. sz. függelék

TITKOS!
MELLÉKLET
Készült: 3 példányban

A KÖZPONTI BIZOTTSÁG 1989. szeptember 25-én MEGTARTOTT ÜLÉSÉN MEGHÍVOTTKÉNT, TANÁCSKOZÁSI JOGGAL RÉSZT VETT ELVTÁRSAK NÉVSORA:

a KEB elnöke és titkára:

Lukács János
Somogyi Imre

a Központi Bizottság osztályvezetői:

Andics Jenő
Kovács Béla
Tóth András

Szokai Imre
Balogh Sándor
Halay Tibor

*a megyei és a megyei jogú
pártbizottságok első titkárai:*

Dányi Pál (Baranya)
Szabó Miklós (Bács)
Szabó Miklós (Békés)

Bárdi Ida (Hajdú)
Kiss Sándor (Heves)
Gergely György (Komárom)
Szalai László (Nógrád)
Sárdi Árpád (Somogy)
Zelenyánszki András (Szolnok)
Jánosi György (Tolna)
Takács László (Vas)
Vári László (Zala)

Kóbori Béla (Győr)

Csillik András (BM)
Bracsok István (NH PB)
Tóth János (Kül.-min. PB)
Zubek János (Hór. PB)

a Budapesti Pártbizottság titkárai:

Fabriczki András
Steiner Arnold

Révész Mihály, Szeged V. PB
Bányász Jánosné dr. Nyíregyháza V. PB

a pártsajtó vezetői:

Radics Katalin Társ. Szemle
Szerdahelyi István Új Fórum
Lőkös Zoltán Vasárnapi Hírek
Kanyó András Magyarország
Maros Dénes Esti Hírlap
Varga György Figyelő
Balogh Ernő Kritika
Papp Gábor Világosság

Sz. Simon István, Dél-Magyarország, Szeged
Kopka János, Kelet-Magyarország, Nyíregyháza

a SZOT elnöke és főtíkára:

Kovács László (Bányász Szaksz.)
Nagy Sándor

a küldötts csoportok vezetői:

Zeller Gyula (Baranya)
Forrai József (Békés)
Szabó Pál (Borsod)
Novákné Halász Anna (Csongrád)
Penk Márton (Fejér)
Menyhárt Lajos (Hajdú)
Józsa László (Pest)
Boldvai László (Nógrád)
Szekeres Imre (Veszprém)
Gyuricza Béla (MN)
Kiss Kálmán (BM Hór.)
Benkő Ferenc (BM)
Bagi Gábor (Kül.-min.)

Dégen István, az MSZMP elnökének
tanácsadója

az első napirendi ponthoz:

Forgács Imre TPO ovh.
Földes György KB-munkatárs

2. sz. függelék

Grósz Károly [s. k. aláírás]
KB/187.

A Központi Bizottság politikai beszámolója

(Tervezet)

A Központi Bizottság írásos beszámolója — eltérően a korábbi gyakorlattól — nem vállalkozik az 1988. májusi pártértekezlet óta eltelt másfél év átfogó politikai elemzésére. Azt kísérli meg, hogy — áttekintve az elmúlt sorsfordító hónapok néhány eseményét — összefoglalja a párt szempontjából meghatározó politikai folyamatokat, és ajánlásokat tegyen megújuló mozgalmunk rövid távú feladataira. Kongresszusunk politikai mondanivalója a párt programnyilatkozatával, új alapszabályával, valamint az alapvető politikai kérdésekben hozandó állásfoglalásokkal válik teljessé.

I.

A modellváltás első lépései

1. Magyarország történelmi válaszut előtt áll: vagy sikerül ismét közelítenie a világ fejlett országaihoz, vagy a stagnálásból még mélyebbre csúszik. A tét óriási, a felelősség történelmi. A modellválság gyökerei a hetvenes évekig nyúlnak vissza, amikor nem reagáltunk időben a világgazdaságban végbement nagy horderejű változásokra. Ezért ma egyszerre küzdünk a gazdasági alkalmazkodás nehézségeivel és a szocializmus korábbi modelljének meghaladásáért. Mindezt azzal a teherrel súlyosbítva, hogy lényegében nemzeti keretek között kell megoldást találnunk széles nemzetközi együttműködést igénylő problémákra.

2. Az 1988. májusi pártértekezlet szakítást hirdet az évtizedes gazdasági-társadalmi stagnálással és politikai konzervativizmussal. Az MSZMP új vezetésének súlyos örökséggel kellett szembenéznie: a világgazdasági korszakváltás és a hibás gazdaságpolitika által együttesen előidézett hatalmas külső adóssággal, az alig mozduló gazdasági szerkezettel, a csökkenő életszínvonal miatt keletkező szociális feszültségekkel, az ifjúság kiüttlanságával és azzal, hogy tekintélyes értelmiségi rétegek a korábbi közeledés után újra távolodtak a párttól.

A társadalmi-gazdasági szerkezet és a hatalmi viszonyok változatlanására összpontosító politika következtében a párt nem elsősorban politikai mozgalomként működött. Felső vezetése jogi-adminisztratív eszközök alkalmazásával és a döntések monopolizálásával irányította a politikai életet.

Ideológiai munkánkban elhanyagoltuk a valódi elméleti kérdések vizsgálatát. Ennek ellenére a nyolcvanas évek elején — tartva a hetvenes években lezajlott visszarendeződés ismétlődésétől — eltávolodtunk a szocializmus leegyszerűsítő felfogásától. Ezzel megszűnt a korábbi kettősség: a viszonylag egységes ideológia és a pragmatikus politika gyakorlati összekapcsolódása *[sic!]*. Mivel azonban a hatvanas-hetvenes évek modellje — amely a gyors gazdasági növekedésre, az életszínvonal látványos és tömeges emelésére épült — elveszítette létalapját, felbomlott a korábbi, viszonylagos jóléten alapuló közmegegyezés is. A gazdasági válság fokozatosan politikai válsággá mélyült.

3. Az 1988. májusi pártértekezlet egyik központi gondolata az volt, hogy tényleges gazdasági fordulat nem érhető el a politikai intézményrendszer és ezen belül a párt gyökereit megújulása nélkül. E kettő egyúttal a halaszthatatlan gazdasági modernizálás és a működőképes piacgazdaság kiépülésének feltétele. Az MSZMP ezért egyrészt a politika túlsúlyának megszüntetésére, a pártállam lebontására, másrészt a piacgazdasági intézmények gyors kiépítésére összpontosította erejét.

4. Az új vezetés fő feladatának tekintette a gazdasági válság kezelését, a mielőbbi konszolidáció mellett a kiút keresését. Így került sor a külföldi tőke beáramlása előtti gátakat lebontó intézkedések meghozatalára, a tőkeáramlást segítő eszközök, valamint a társasági és az átalakulási törvény kidolgozására. 1989-ben nagymértékben liberalizáltuk elsősorban az import- és bér-gazdálkodást. Minden korábbinál intenzívebb gazdasági kapcsolatokat építettünk ki több fejlett tőkés országgal.

5. Napirendre került az állam működésének racionalizálása, a parlamentnek felelős kormányzás

erősítése. Ebben kitüntetett szerepet szántunk az alkotmányozási folyamatnak. Alapos szakértői előkészítés után nemzetközi elismerést is kiváltó alkotmánykonceptió készült, melyre bizvást építhetők a jogállamiság intézményi keretei. A hatalmi ágak megosztását valló szabályozási elgondolásban körvonalazódnak a politikai pluralizmus működési feltételei; új, korszerű állami intézményeket (köztársasági elnök, alkotmánybíraskodás stb.) dolgoztunk ki. A nemzetközi egyezségokmányokkal összhangban újrafogalmaztuk az emberi és állampolgári jogokat. A párt és az állam szétválasztása érdekében több fontos lépést tettünk, melyek közös indítéka az állami szervek önállóságának megteremtése, a párt valódi politikai mozgalommá tétele volt. Fontos döntéseket hoztunk a párt hatalmi monopóliumának korlátozásáról szólva, lényegében az egypártrendszer keretei között képeltük el a politikai rendszer demokratizálását.

6. Az MSZMP vezetése cselekvési terét próbálta tágítani a múlt kritikus, a korábbi hibáktól való elhatárolódásra módot adó értékelésével és egy új, korszerű szocializmust hirdető, vonzó program megalkotásával. E feladattal több munkabizottságot bízott meg. A történelmi albizottság tanulmányának közzétételével közelebb kerültünk történelmi közelmúltunk realisabb értékeléséhez. A történelmi viták azonban az időközben lényegesen megváltozott belpolitikai események hatására erősen eltértek aktuálpolitikai tartalommal. A hiteles múltértékelés helyett mind gyakoribbá váltak az átértékelő kampányok, melyek a korábbi baloldali sematizmus hibáit ismétlik, csak éppen ellenkező előjellel.

7. 1988 májusa óta forradalminak nevezhető változások zajlanak a politikai nyilvánosság fórumain. A sajtóban, a könyvkiadásban lezajlott fordulatot a pártvezetés támogatta annak gyakorlati elismeréseként, hogy a politikai intézményrendszer demokratizálásának nélkülözhetetlen feltétele a politikai nyilvánosság és a tájékoztatás reformja. Megszűnt a tömegtájékoztatás közvetlen pártirányítása. E folyamattal párhuzamosan az új társadalmi szervezetek, pártok — a bázisteremtés természetes igényétől sarkallva — egyik legfontosabb törekvésüknek az országos nyilvánosságot, a tömegtájékoztatás fórumain való megjelenést tartják. A pártvezetést és a párttagság többségét egyaránt váratlanul érte e folyamat dinamizmusa. Különösen sok zavar forrása, hogy a tömegtájékoztatásban a pozitív, újító szándékú megnyilatkozások mellett egyre gyakoribbak a szélsőséges, nemegyszer nyíltan kommunistaellenes vélemények, melyek legtöbbször megválaszolatlanul maradnak.

8. A pártvezetés úgy ítélte meg, hogy a politizálási kényszer, valamint az alsó- és középszint megnövekedett önállósága nagymértékben növelni fogja a párttagság aktivitását. Ezt a várakozást az is erősítette, hogy az új pártvezetést is a tagság nyomására választották meg. A központi szervek, bízva a tagságban rejlő energiák felszabadulásában, lényegében nem avatkoztak be a közép- és alsószintű pártszervezetek életébe. Ez egyúttal azt is jelentette, hogy nem nyújtottak segítséget az ott felgyülemlett problémák megoldásához. Sőt önkritikusan meg kell állapítanunk, hogy a politikai döntéseket ezután is a tagság érdemi részvétele nélkül hozták. Így alsó- és középszinten a párt továbbra is inkább befelé fordult, főként személyi, hatalmi küzdelmekkel volt elfoglalva, ami azonban segítette a lejáratódott és a korrumpálódott vezetők eltávolítását.

A megváltozott helyzet sajátos ellentmondása, hogy a vezetés és a tagság viszonyában a pozitív döntések, a gyökeres reformlépések is feszültségeket okoztak. Ezek a modellváltás folyamatában elkerülhetetlenek, de egyes politikai reformlépések felgyorsításával, a változtatások lökészerű sorozatával kétségtelenül mi is fokoztuk az ellentéteket. Gyakran nem számoltunk azzal, hogy a megújulás, a reform útjára a párttagság jelentős részében a destabilizálódás érzetét kelti. Ily módon utólagosan is vállalható reformintézkedéseink is hozzájárultak a vezetés és a párttagság távolodásához, ami a taglétszám csökkenésében is kifejeződött.

9. A pártvezetés nemcsak a tagság cselekvőképességét illetően táplált illúziókat, hanem önmaga egységessége tekintetében is. Ez tapasztalható volt Bős—Nagymaros ügyében, 1956 és a Kádárkorszak megítélésében, a többpártrendszer kérdésében, a gazdasági és politikai folyamatok ütemét, irányát és egymáshoz való viszonyát illető véleménykülönbségekben. A fő problémát az okozta, hogy a viták nem a pártfórumokon, a vezető párttestületek ülésein folytak. Ha igen, akkor gyakran csak utólagos reagálásként a tömegtájékoztatásban megjelent üzenetekre adott válasz formájában. Ekkor már megmutatkozott, hogy a párt egyes vezetői között nem kielégítő az együttműködés, és a szolidaritás is gyakran hiányzik. Az MSZMP belső megosztottsága nem marad meg a felső vezetés szintjén. A modellváltás értelmezése, a reformlépések üteme megosztotta a pártaktív és a párthoz közel álló erőket is.

10. Az önálló szerveződés útjára léptek a párton belül azok a politikai erők, amelyek nem fogadták el a politikai intézményrendszer radikális átalakítására, a piacgazdaság megteremtésére irányuló intézkedéseket. A szocializmus védelmét hangoztatva, támadták a Központi Bizottság politikai irányvonalát, hozzájárulva ezzel az MSZMP megújulása iránti bizalmatlanság fennmaradásához.

Elsősorban a fiatalabb korosztályhoz tartozó pártaktíva és értelmiségiek számára 1988 végére sem látszóttak a középszintű pártvezetés lépésváltásának jelei. Az időszertívé vált nemzedékváltás, a pártállam lebontásának, a párt strukturális reformjának elodázása miatt fokozatosan egymásra találtak és megszerveződtek azok az erők, amelyek már a gyökeres modellváltásra irányították figyelmüket, és tevéleges szerepet kívántak betölteni a párt politikájának alakításában. Mindez érzékelhetővé vált a megyei pártértekezleteken, a platformok kialakulásában.

11. Az ellenzék látványos előretérése 1988 őszétől tapasztalható. Az értelmiség egy részének korábban a kulturális szférára korlátozott elégedetlensége elemi erővel árasztotta el a tömegtájékoztatót, ily módon öltve közvetlen politikai formát. E folyamatot gyorsították sokáig tabuként kezelt kérdések, a nemzeti, nemzetiségi problémák, a környezetvédelem visszásságai; mindez támadási felületet nyújtott az MSZMP-vel szemben. A pártvezetés az ellenzéki szervezetek megjelenésére helyesen, nem a régi, adminisztratív módszerekkel reagált, hanem megkísérelte, hogy politikai eszközöket találjon. A szocialista pluralizmus koncepcióját elfogadó egyesülési törvény napirendre kerülésével azonban az ellenzék legális politikai szerveződési lehetőségei is megeremlődtek.

A Központi Bizottság 1989. február 10–11-ei ülése fordulatot hozott azáltal, hogy — elhárítva az MSZMP szakadásának veszélyét — a többpártrendszer elfogadásának kinyilvánításával a modellváltás útjára lépett. A háromoldalú politikai egyeztető tárgyalások megkezdésével nagymértékben felgyorsította az események menetét. A közmegegyezés érdekében vállalt kötelezettségek azonban mindinkább feszültségforrássá váltak a párt, a kormány és az országgyűlés kapcsolatában.

12. 1989 tavaszának fejleménye, hogy a politikai élet új lehetőségei radikálisabb magatartásra ösztönözték a gazdasági szférákhoz kötődő társadalmi csoportokat. A súlyosbodó gondok között vergődő kormány gazdaságpolitikai mozgástere nem bővült, miközben a munkavállalók különböző csoportjait képviselő szakszervezetek, az agrárszektor, a vállalkozók, az infrastrukturális ágazatokban dolgozók mind határozottabb követeléseket fogalmaztak meg.

13. A februári KB-ülés után rendkívüli módon felgyorsult események, a változatlanul éles belső viták következtében a nyár elejére a párt legfelsőbb vezetése gyakorlatilag szétzilálódott, az áprilisi újrendezési kísérlet láthatóan nem sikerült. A párttagság a tömegtájékoztatón keresztül ránehezedő nyomás alatt tehetetlenül szemlélte a válság elmélyülését. Az egyes áramlatok elkülönülése folytatódott, ezek törekedtek a maguk számára vezetőket találni, ami azáltal vált teljessé, hogy a párt vezetői is mindinkább besorolták magukat az egyes irányzatokba. Sokasodtak a frakciós jellegű tevékenységek. A júniusi KB-ülés előtt kézzelfogható közelségbe került a pártszakadás. A pártelnökség és a Politikai Intéző Bizottság létrehozatala a Központi Bizottság reformelkötelezettségét és kompromisszumkészségét egyaránt demonstrálta. A kompromisszum azonban radikalizálta a párt szélsőségeit.

II.

Belpolitikai erőviszonyaink, pártunk állapota

1. A párt jelenlegi helyzetét döntő mértékben meghatározza, hogy az MSZMP vezetése ma lényegében nem irányítja a pártot, tekintélye nagymértékben csökkent, működését általános bizalmatlanság övezi, sem a tagság többsége, sem az „irányzatok” nem tartják kielégítőnek tevékenységét, összetételét. Ebből is fakadnak azok a szervezeti jellegű követelések, amelyek a párt teljes decentralizálását hirdetik, a vezetéstől való függetlenség kivívását célozzák.

A párt taglétszáma meghaladja a 720 000 főt, ami az egy évvel ezelőttnél kb. 10 százalékkal kevesebb. 1989 első félévében mintegy 37 000-en léptek ki, egyre többen bevallottan politikai okokból. Földcsuszamlásról azonban nem beszélhetünk: a tagság többsége, különböző okokból, kitart a párt mellett. Több aggodalomra ad okot, hogy a kilépők többsége munkás, fizikai dolgozó; visszatetszést kelt azoknak a vezetőknél a magatartása, akik most hagyják el a pártot. A kedvezőtlen irányzatot erősíti, hogy rendkívül kevesen lépnek be a pártba, és köztük is nagyon kevés a fiatal. A múlt újraértékeléséből, a válságért érzett felelősségből eredő morális nyomás — amelyet az ellenzéki propaganda felerősít — nehezen viselhető el a párttagság számára. Emellett többségük ugyanolyan megélhetési-szociális gondokkal küszködik, mint az egész társadalom.

A pártapparátus, miután elveszítette a politikaformálásban betöltött, korábbi szerepét, az elmúlt másfél évben megroppant: felső irányítás nélkül maradt, alulról és kívülről pedig erőteljes — egyszertenciáját is fenyegető — támadások érték. 1989-ben eddig 20 százalékot meghaladóan csökkent a létszám. Sok felkészült, képzett, fiatal munkatárs cserél munkahelyet. A döntés-előkészítés, a választási

felkészülés és a politikai-társadalmi élet szereplőivel való újfajta kapcsolatok építése viszont az apparátus számára is minden eddiginél több feladatot ad.

2. A pártban az elmúlt hónapokban lezajlott elvi viták tanulsága szerint:

— az 1956 megítélésében mutatkozó különbségek nem jeleznek áthidalhatatlan ellentéteket; a többség hajlandó elfogadni az árnyaltabb megítélést;

— a viták nem tudták feloldani azt az ellentmondást, amely egyes szocialista értékek (társadalmi biztonság, szolidaritás) és a gazdasági stabilizálás követelményei között feszül. Nem tisztázódott például, hogyan viszonyul a tulajdonviszonyok részleges átalakítása a megújulás társadalmi bázisához. Miközben az MSZMP a jövőben is elsősorban a munkavállalók érdekeinek képviselésében kíván fellépni, a szerkezetváltással kapcsolatos lépések rövid távon mindenképpen sértik hagyományos társadalmi bázisának érdekeit;

— a viták sokszor vagy kitértek a valódi kérdésfeltevés elől, vagy leegyszerűsítő válaszokat fogalmaztak meg: a szocializmus védelmét gyakran azonosították a mára tarthatatlanná vált modellért való kiállással. De sokan hasonló leegyszerűsítéssel — a gazdasági és politikai realitásokról egyaránt megfeledkezve — szólnak a rendszerváltás szükségességéről: a modern jóléti kapitalizmus bevezethetőségéről;

— jelen van az a tendencia is, amely a néppárt-, illetve programpártjelleg hangsúlyozásával „ideológiamentesíteni” kívánja az MSZMP-t, márpedig ideológia nélkül, a társadalom napi és jövőbeli érdekei közötti ellentétek tudatosítása nélkül valójában nem harcolhatók végig a modellváltással és a modernizálással összefüggő konfliktusok [sic!], s önálló arculatunk sem őrizhető meg politikai ellenfeleinkkel szemben.

3. A párt megváltozott politikai irányvonala, szerepfelfogása, új vezetői garnitúrája még nem változtatta meg a párt arculatát. Régi arculatunk már a múlté, az új még nem körvonalazódott. A jelenlegi tendenciák változatlan folytatódása esetén azonban várható, hogy a párt tekintélye, befolyása, működőképessége, taglétszáma tovább csökken. A feszültséget nem az okozza, hogy a pártban vita van, hogy platformok, áramlatok keletkeznek, hanem az, hogy közülük többen mások kirekesztését tekintik céljuknak, és nem mutatkoznak egy platformszövetségen alapuló egység körvonalai. A pártot éppen akkor fenyegeti szétesés, amikor történelmi fordulóponthoz érkezett; az egyes áramlatok képviselői kilépést-kizárást helyeznek kilátásba abban az esetben, ha a kongresszus nem az elképzeléseiknek megfelelően végződik. A Központi Bizottság olyan megújulást javasol, amely a párt reformelkötelezett bázisának megerősödését, a modellváltásban, az átfogó strukturális átalakításban érdekelt erők tömörítését eredményezi. Politikai tevékenységünk nem lehet öncél: erőfeszítéseinknek a jelenlegi súlyos gazdasági-társadalmi problémák megoldását kell eredményezniük.

4. Az ellenzék tényleges társadalmi befolyásáról, szervezethezéről nehéz pontos képet alkotni. A pótválasztások arról tanúskodnak, hogy mindekenélkül az MDF-nek jelentős a tömegtámogatása, jóllehet az eddigi eredmények részben az MSZMP-t „büntető” szavazatok következményei.

A politikai egyeztető tárgyalások — részben kényszerű — egységbe tömörítették az ellenzéki, alternatív szervezeteket, mozgalmakat. Így a közvélemény előtt is csak most körvonalazódik a népi-nemzeti-keresztény, a polgári liberális és radikális, valamint a szocialista alternatív irányzatok közötti és azokon belüli különbség, nemegyszer igen mélyreható ellentét.

Az ellenzéki szervezetek térnyerése lényegében a gazdasági válság okozta rossz társadalmi közérzet átpolitizálásának következménye. Többségükben az MSZMP-nek a múltért, a jelenlegi válságért viselt felelősségét állítják előtérbe, a nemzeti öntudatot, az általános erkölcsi elveket formálják politikai tőkévé. Sikerral igyekeznek elhalványítani pártunknak a modellváltással, a békés átmenettel kapcsolatos kezdeményezéseit, s azokat úgy állítják be, mintha minden lépésünk az általuk ránk kényszerített, kicsikart engedmény lenne.

Az ellenzéki stratégia eredményességét az is növeli, hogy az MSZMP és a kormány befolyása alól kikerültek a nyilvánosság nemzeti intézményei. Az ott dolgozó műsorkészítők egy részének közreműködésével nagymértékben kitágul az ellenzéki propaganda hatóköre. Visszaüt a korábbi hibás káderpolitikánk is. Nem kevesen az MSZMP-t bírálók túllícitálásával igyekeznek múltjukat feledtetni. A Rádió és a Televízió vezetése tekintélyének hiányát az is előidézi, hogy az MSZMP vezetőitől és a kormánytól nem kapnak egységes politikai támogatást, amely legalább a — polgári demokráciák normái szerinti — „kormánypártisághoz” elegendő.

5. Az adósságállomány nagysága, a szerkezet átalakulásának lassúsága következtében a gazdaság stagnálása és az életszínvonal csökkenése esetén is nő az eladósodás. Az adósságválság kezeléséhez és a struktúraváltás meggyorsításához számottevő külső támogatásra, minimális belső társadalmi konszenzusra és erős MSZMP-re lenne szükség. 1989 eddig eltelt hónapjaiban kedvező elmozdulások figyelhetők meg a piaci kényszer növekedésében, az ipari hatékonyság javulásában, a tőkés export-

ban. Kedvezőnek tekinthető, hogy a liberalizálási intézkedések nem vezettek az infláció elszabadulásához.

A gazdálkodók alkupozíciója — az exportkényszer fennmaradása, a politikai lehetőségek kitágulása, a még érvényesülő monopóliumhelyzet következtében — igen erős maradt. A konvertibilis kivétel kényszerű erőltetése akadályozza a — tekintélyes tömegű keményvalutát kitermelő — veszteséges gazdasági tevékenységek felszámolását [*sic!*]. A vállalati, szövetkezeti szférában a tervezett jóval meghaladó bérkiáramlás ellenére az infláció mind erőteljesebben szembeállítja egymással a munkavállalói érdeket védő szakszervezetet és a kormányt.

1988-tól eltérően, ebben az évben a lakosság reáljövedelme átlagosan nem csökkent, a társadalmi közérzet ennek ellenére tovább romlott. A magyarázatot erre részben egy sajátos társadalomlélektani jelenség: a stagnálás tömeges élménye adja meg. Az átlagok mögött azonban az is meghúzódik, hogy elsősorban a nagyvárosi középrétegek lemaradása gyorsult fel, míg a legkisebb jövedelműek helyzete rosszabbodott, akik nem képesek többletmunkához és -jövedelmekhez jutni a második gazdaságban, akiknek jövedelme „látható”, illetve akiknek több eltartottról kell gondoskodniuk. Minthogy az elszegényedés elsősorban ebben a csoportban terjed, s e rétegek kommunikációs képessége jóval erősebb, mint a legszegényebbeké, ezért az ő véleményük formálja mind erőteljesebben a közvéleményt.

Azt a tényt, hogy sikerült megakadályozni a legkisebb jövedelműek helyzetének további romlását, a társadalom és maguk az érintettek sem honorálják. Az MSZMP és a kormány súlyos gondja, hogy kellő anyagi eszközök infrastrukturális háttér és politikai támogatás hiányában a valódi szerkezetátalakítással együtt járó társadalmi konfliktusok alig kezelhetők.

A társadalom jelentős része a megélhetés napi gondjai, az évtizedes depolitizáltság következtében távol tartja magát a közélettől. Elsősorban a gazdasági helyzet kedvezőtlen alakulása, főleg a nagy infláció, a belátható időn belüli javulás lehetetlenségének érzése rontja a lakosság politikai hangulatát.

6. A társadalmi és érdekvédelmi szervezetek hagyományos pártirányítása megszűnt, de nem váltotta fel új, partneri viszonyokon alapuló együttműködés. E szervezetek vezetésében érzékelhető a párttól való elhatárolódási törekvés a hitelesség, az önálló arculat, a tagság megtartása érdekében. Hosszabb távon az MSZMP magatartásától teszik függővé politikai orientációjukat; a társadalmi szervezetek befolyásolása már ma is pártversengés tárgya.

7. A párt és az állam tudatos szétválasztásának következtében a kormány tényleges önállósághoz jutott. Az MSZMP és a kormány viszonyában azonban most erősebbek azok az elhatárolódási tendenciák, amelyek az egypártrendszerű pluralizmus viszonyai között indokoltak — miközben gyorsuló ütemben haladunk a többpártrendszerű parlamentarizmus felé. Mára a kormány és a párt vezetői közötti kapcsolat is meglazult, a kormány mindinkább önálló hatalmi-döntési központtá vált.

Az állami szerveknél, a közigazgatásban dolgozók életében is gyökeres változást hozott a pártállam megszűnése: e szervek munkatársai önállóságuk birtokában teljes felelősséggel végzik munkájukat. Az MSZMP-nek új feltételek között kellene politikai befolyása megőrzésére, irányvonalát érvényesítésére törekednie. A vezető tisztségviselők és a középszintű vezetők jelentős része párttag, aki próbál alkalmazkodni az ellentmondásos átmeneti helyzethez. Az MSZMP vezető testületei azonban jelenlegi állapotukban nem nyújtanak megfelelő támogatást ahhoz, hogy a mind gyakrabban szükséges önálló állásfoglalás tükrözze politikai törekvéseinket. Ezért az elbizonytalanodás jelei figyelhetők meg az államapparátusban és a fegyveres testületekben.

A szociális és infrastrukturális igények kielégítésére közismerten nem áll rendelkezésre elegendő eszköz. Az ebből fakadó elégedetlenség, a közvélemény szigorodása, az ellenzéki pártok követelése mind nagyobb erőfeszítésekre készítetik a közigazgatásban dolgozókat. Az MSZMP-nek mindeddig nem sikerült politikai tőkét kovácsolni az e területen dolgozók helytállásából.

8. Az MSZMP nemzetközi tevékenységét az elmúlt másfél évben a társadalmi-gazdasági megújulás ügyének, a nemzeti érdekeknek a korábbiaknál határozottabb képviselése jellemezte. Offenzív módon igyekeztünk kihasználni a szovjet kül- és belpolitikában bekövetkezett fordulatból, a kelet-nyugati kapcsolatokat javulásból adódó lehetőségeket.

Nyitási törekvéseinket a fejlett tőkés országok irányában a nyugati partnerek rokonszenvvel fogadják, de magatartásukban sajátos kettősség figyelhető meg: aggódnak az ország és a térség esetleges destabilizálódása miatt, ugyanakkor alaposan mérlegelik a tényleges támogatást jelentő intézkedéseket; óvnak a politikai sietségtől, egyúttal azonban újabb és újabb szigorító lépéseket és garanciákat kérnek adósságaink finanszírozásáért és a működő tőke beáramlásáért cserébe.

Az MSZMP stratégiai jelentőséget tulajdonít a Szovjetunióhoz, a többi szocialista országhoz fűződő kapcsolatainak. Egyetértés mutatkozik a Varsói Szerződés fejlesztési irányjaiban. A kapcsolatrendszerre azonban tehetetlenként hat, hogy a mindenütt érezhető válság és a belső nehézségek fokozódása

miatt nem következett be javulás a gazdasági együttműködésben, s több szocialista országgal kifejezeten feszültté váltak politikai kapcsolataink.

Új, kedvezőtlen jelenség, hogy bár az SZKP vezetése megértéssel és bizalommal viseltetik politikánk iránt, fenntartásai erősödtek, és ma már több gyakorlati megoldásunkkal sem azonosul. Mind több nehézséggel kell megküzdenünk azokkal az országokkal — például a Német Demokratikus Köztársasággal, Csehszlovákiával — kapcsolatban, ahol a magyar modellváltási kísérlet közvetlen belpolitikai kihatásokkal jár. Románia esetében a nemzetiségi kérdésekkel, a múltunk újraértékelésével összefüggő ügyek fokozzák a feszültséget.

Az MSZMP — különösen a pártközi kapcsolatokban — nem eleget tett annak érdekében, hogy oldódjanak a baráti, szövetségi viszonyt terhelő konfliktusok. Mindeddig nem léptünk fel kellő következetességgel a nacionalista, szovjetellenes megnyilvánulásokkal szemben. Nem határolódtunk el a tömegtájékoztató eszközökben a külpolitikai érdekeinket sértő lépésektől.

A belpolitikai helyzet, a hatalmi viszonyok elbizonytalanodása nehezíti az alapvetően helyes irányú külpolitikai törekvések megvalósulását, a kibontakozáshoz szükséges nemzetközi gazdasági és politikai támogatás megszerzését.

IV.

Ajánlások a párt újjászervezéséhez, a választási felkészüléshez

1. Az MSZMP 1988. májusi pártértekezletét követően történelmi fordulatot hajtott végre: a modellváltás útjára lépett. Demokratizálódott politikai közéletünk, s miközben fizetőképességünket sikerült megőrizni, megkezdődött a piacgazdaság kiépítése. Vitáktól, bizonytalanságoktól kísérve, de jelentős lépéseket tettünk a bürokratikus állampárttól egy valódi politikai mozgalom felé. A Központi Bizottság megállapítja: az elmúlt másfél évben a korszakos változások fő hajtóereje az MSZMP volt. A súlyos gazdasági helyzet és történelmi örökség, a politikai verseny és a párt megújulását kísérő belső válság miatt azonban egyelőre nem sikerült a társadalom bizalmát visszaszerezni.

2. A modellváltással kapcsolatos viták elkerülhetetlen velejárói az MSZMP útkeresésének. A párt-on belüli — helyenként frakciós jelleget is öltő — hatalmi harcok, a tagság cselekvő részvétele nélkül hozott nagy horderejű döntések azonban kielézték a mozgalom belső ellentmondásait. Az MSZMP-nek ezért önmagát is át kell formálni ahhoz, hogy a társadalmi megújulás fő ereje maradhasson, s hogy hosszabb távon a munkavállalók is a reformok nyerteseivé váljanak. A Központi Bizottság szerint létrejöttek a feltételek mozgalmunk újjászervezéséhez. A kongresszusi előkészületek tapasztalatai azt mutatják, hogy sokan várakozó állásponton vannak, de a tagság többsége a párt-on belül kíván a reformmozgalom részesévé válni.

3. Az elmúlt hónapok eseményei világossá tették, hogy a párttagság nagy utat tett meg, és többsége elfogadja a modellváltás szükségességét. A párt-on belüli tisztító viták eredményeként közeledtek az álláspontok történelmi múltunk értékelésében. A küldöttválasztások új partaktívva kiépülését jelezik, és az egész párt erkölcsi megtisztuláson megy keresztül. Az alapszabály körül folyó viták hevesége mutatja, hogy a párttagság többsége felelősséget érez szervezete iránt.

4. A párt-on belüli politikai viták eredményeként tisztázódtak a modellváltás főbb tartalmi elemei. A párt alapvető céljaként a demokratikus szocializmusba való átmenetet fogalmazza meg; elhatárolja magát egyfelől a polgári berendezkedés átvételétől, másfelől szakít a diktatórikus szocializmussal, a bürokratikus pártállammal. A demokratikus szocializmus lényegét a valódi közösségi tulajdonra és a társadalmilag ellenőrzött magántulajdonra épülő vegyes gazdaságban, a gazdaság teljesítőképességének állandó növelésében, a jogállamiságban, az állampolgárok önszerveződésében, a helyi önkormányzatok és a gazdasági demokrácia kiépítésében látja. Úgy véli, a demokratikus szocializmusra való átmenet, noha érinti a gazdasági és politikai berendezkedés alapjait, nem változtatja meg a társadalmi formát, s nem azonos a szélsőséges ellenzéki erők által követelt társadalmi rendszerváltással.

5. A párt Programnyilatkozatának, Alapszabályának elfogadásával és az új pártvezetés megválasztásával megkezdődhet a párt újjászervezésének folyamata. Ehhez arra van szükség, hogy a párt reformelkötelezett többsége valóságos politikai centrummá váljon és ne a szélsőségek domináljanak a pártéletben.

A párt baloldali szocialista tömegmozgalomként, mint áramlatok szövetsége működjön, ahol a központi platform, a kongresszuson elfogadott program minden párttagra nézve kötelező. A párt vezető testületei irányítsák és ellenőrizzék a közös határozatok végrehajtását. A párt-on belüli áramlatok

konstruktív vitája garantálja a pártpolitika folyamatos megújítását. A platformok tevékenysége azonban nem válhat állandó belső hatalmi harcok eszközevé: támogatók toborzására kell törekedniük a társadalom legszélesebb rétegeiből a párt számára.

6. A reformpolitika bázisát a pártban nem a máséként gondolkodók kitzasztása, hanem az álláspontok közelítése, a kompromisszumkeresés erősítheti. A párt megerősödésének viszont feltétele, hogy azok, akik alapjaiban nem értenek egyet a kongresszus által elfogadott politikai irányvonallal, ne szerveződjenek a párton belül önálló politikai erővé.

7. Pártunk tudatában van annak, hogy egyes szocialista értékek, mint a teljes foglalkoztatottság, a társadalmi biztonság és mobilitás súlyos ellentmondásba kerültek a válságmenedzselés, a gazdasági stabilizáció, a szerkezetváltás rövid távú követelményeivel. Meggyőződésünk, hogy ezt az ellentmondást — a társadalom dolgozó többsége érdekében — egy reformelkötelezett baloldali párt képes igazán kezelni. Egy erős MSZMP kulcstényezője a modernizációs politikának azáltal is, hogy a gazdasági stabilizáció szolgálatába állítja széles körű nemzetközi kapcsolatait és kormányzati tapasztalatait. Az MSZMP megítélése szerint a csak korlátozó gazdaságpolitika lehetőségei kimerültek, ezért gazdaságpolitikai fordulatot kell végrehajtani. Halaszthatatlanul szükség van a fizetőképesség megőrzése mellett a szerkezetváltást és a szelektív növekedést is gyorsítani képes programra, melynek kimunkálása, hazai és nemzetközi elfogadtatása érdekében az MSZMP mozgósítja minden szellemi és politikai erejét.

8. A modellváltásért folytatott küzdelem nem lehet eredményes a választásokon újra megszerzett tekintély nélkül. Az MSZMP újonnan megválasztott vezetőinek és tagságának közös felelőssége, hogy a párt jó eredményt érjen el a választásokon. Ez nemcsak pártunk, hanem az ország jövője szempontjából is sorsdöntő.

Az új pártvezetés elsődrendű feladata a párttagság mozgósítása és segítése a közelgő köztársasági elnöki, országgyűlési és tanácsi választásokra való felkészülésben. A nemzetért, a közös célokért viselt felelősségünk tudatában erősítenünk kell a politikai összetartozás, a szolidaritás érzését a párt tagjai között.

9. A megújuló MSZMP elsősorban azoknak a munkásoknak, mezőgazdasági dolgozóknak és értelmiségieknek érdekében kíván politizálni, akik valódi teljesítményük alapján akarnak boldogulni. A bérből élők helyzetét a munka és az élet minőségét javító szerkezetváltás felgyorsításával kívánja javítani. Az ország jövője végső soron azokon fog múlni, akik munkahelyeiken helytállnak.

A vállalkozói szektor bővülésétől az MSZMP a gazdasági teljesítmények javulását, új munkahelyek teremtését, a foglalkoztatási gondok enyhülését várja. Ezért meg kívánja nyerni politikájá, programja támogatására a vállalkozókat is. Úgy véli, hogy a tőketulajdon hatékony — törvényes gazdasági eszközökkel történő — társadalmi ellenőrzése elkerülhetővé teszi, hogy a különböző társadalmi rétegek érdekkellentétei kiéleződjenek.

10. A megújuló MSZMP elsősorban reformpolitikájával nyerheti el a jövőt képviselő fiatalok támogatását. Ezt is szolgálja az ifjúsági tagozatok szervezése, a fiatalítás a felső- és középszintű vezetők körében. Pártunk tisztában van a fiatal generációk nehéz helyzetével. Nem törekszik indulataikat elfojtani vagy felelőtlenül ígérve mindenáron a kedvük szerint beszélni. Vállalja, hogy lakáspolitikája az első lakáshoz jutást segíti, s foglalkoztatáspolitikájában minden erőforrást mozgósít annak érdekében, hogy az iskolát elvégzők ne kezdjék felnőtt életüket munkanélküliségben.

Az MSZMP törekszik a nyugdíjasok védelmére. Kiáll annak érdekében, hogy jobban megbecsüljük mindazok munkáját, akik — a ma is aktív generációkkal együtt — az elmúlt évtizedekben sokat tettek az ország boldogulásáért. Ezért a gazdasági nehézségek ellenére is védeni kívánja a nyugdíjasok létbiztonságát, s küzd emberhez méltó értelmes életük feltételeiért.

11. Az MSZMP politikájában megkülönböztetett figyelmet kíván fordítani a nők helyzetére. A család ellátásának terheiből az állam az egészségügy és a szolgáltatások fejlesztésével többet vállaljon magára. A nők súlyosabb anyagi hátrányok nélkül dönthessenek: kereső foglalkozást vállalnak, vagy a háztartást, gyermeknevelést, az idősek gondozását tekintik hivatásnak.

Az MSZMP számít a vallásos állampolgárok támogatására is. Bízunk abban, hogy a békés átmenet ügye képes egyesíteni az eltérő világnézetű embereket. Pártunk azzal is a nemzeti megújulást kívánja szolgálni, hogy biztosítja a hazánkban élő nemzetiségek politikai, jogi és kulturális egyenjogúságát.

12. A párt vonzerejének és tömegbefolyásának növeléséhez újjáformáljuk az MSZMP politikai arculatát. Az éles eszmei és politikai küzdelmekben csak akkor állhatunk helyt, ha sok jó képességű, elkötelezett értelmiségit nyertünk meg sorainkba. Csak az ő tudásukra, munkájukra építve oldhatjuk meg az apparátus új feladatát: a pártmozgalom szolgálata mellett a parlamenti frakció, illetve az önkormányzati testületekben dolgozó képviselőink tevékenységének segítségét. Magasan képzett, anyagiilag megbecsült szakértőkre, szervezőkre van szükségünk, akik közül a párt új vezető politikusai is

kikerülnek, s akik az oktatásban, tudományban, a párt- és kormányzati apparátusban egyaránt magas szintű teljesítményre képesek.

13. Az MSZMP partneri alapokon meg kívánja újítani kapcsolatait a Hazafias Népfronttal, a szak-szervezetekkel, a szövetzeti mozgalommal és a nemzetiségi szövetségekkel. Fontosnak tekinti tagjai részvételét a független társadalmi mozgalmakban és szervezetekben.

Arra törekszik, hogy javuljon kapcsolata a tömegkommunikációban dolgozókkal. Nagy jelentőséget tulajdonít az új tájékoztatási törvénynek, amely hozzájárulhat a jelenlegi átmeneti állapotok mielőbbi felszámolásához a tájékoztatás nemzeti intézményeiben, és segíti a szakmai s etikai követelmények érvényesülését.

Az MSZMP minden rendelkezésére álló eszközzel támogatja a kormánynak az egész nemzet számára fontos távlati célok elérésére irányuló munkáját. A békés átmenettel kapcsolatos törvények elfogadtatásáért pártunk latba veti befolyását, és kész fellépni képviselőinek védelmében.

14. Az MSZMP választási szövetséget ajánl minden olyan progresszív programmal rendelkező pártnak és mozgalomnak, amely nem téveszti szem elől nemzetközi kötelezettségeinket, tartózkodik a szociális és nacionalista demagógiától, a kommunistaellenességtől. A szabad választások után — az eredményektől függően — készek vagyunk nemzeti egységkormányt alakítani.

15. Pártunk síkrazáll a nyitott külpolitika folytatása, jogos nemzeti érdekeink következetes képviselete mellett. Intenzívebbé tesszük pártkapcsolatainkat a szocialista országokhoz fűződő viszonyunk javítása érdekében. Tovább ápoljuk a nemzetközi baloldallal kialakult sok évtizedes együttműködést. A többpártrendszer körülményei között is harcolunk azért, hogy a napi belpolitikai küzdelmek ne veszélyeztessék kiszámítható és tekintélyt szerzett külpolitikánkat.

16. Az MSZMP felhívással fordul tagságához és szervezeteihez, hogy a megújulás jegyében indítsanak tagszervező kampányt és összpontosítsák erejüket a köztársasági elnökválasztásra.

Számítunk mindazoknak a csatlakozására és támogatására, akik a békés átmenetet, a modernizációt a társadalom alapvető tömegei, a bérből és fizetésből élők, a szövetzeti dolgozók távlati és alapvető érdekeivel összhangban a demokratikus szocializmus elveinek jegyében kívánják megvalósítani.

A magyar nép azt elmúlt évtizedekben jelentőset alkotott. Az MSZMP azokhoz fordul, akik reálisan értékelik, s féltik mindazt, amit elértünk: a nehéz munkával megszerzett javakat, családjaink, gyermekeink biztonságát. A biztos jövő ma Magyarországon nem képzelhető el az MSZMP nélkül. A párt tenni akar a társadalmi béke, a nemzeti felemelkedés érdekében.

3. sz. függelék

Grósz Károly [s. k. aláírás]
KB/178.

AZ MSZMP PROGRAMNYILATKOZATA

(Tervezet)

1. A 80-as évek végének történelmi fordulópontján hazánk politikai helyzete gyökeresen megváltozott. Lehetővé vált a nemzeti érdekeknek megfelelő új politika érvényesítése, a szocializmus demokratikus modelljének kialakítása. Pártunk évtizedek óta — hol nyíltan, hol búvópatakként — létező reformerői a reformokban érdekelt más hazai erők színre lépésétől és a külső változásoktól is serkentve, megnyitották az utat az államszocializmusból a demokratikus szocializmusba való békés átmenethez. Alapvetően e kezdeményezéseknek köszönhető, hogy Magyarország többpártrendszerre épülő jogállam lesz, ahol a hatalom forrása a nép szabad választásokon kifejeződő akarata, s a nemzet ellenőrzheti a hatalom működését.

2. Ilyen helyzetben minden politikai mozgalom átvértékeli programját, vagy új programmal áll elő. Pártunknak is újra meg kell határoznia, újra fel kell építenie önmagát. E programnyilatkozat vezérfonal mindazok számára, akik hozzánk csatlakozva keresik a társadalom jobbításának útját. Nyilatkozatunkban átfogóan, a társadalom nagy kérdéseire összpontosítva, korszakos távlatokban gondolkodva közelítjük meg a problémákat. Állásfoglalásaink nem helyettesítik a kidolgozottabb részprogramo-

kat, hanem ezek kiindulópontjai. Programnyilatkozatunkhoz a társadalmi és pártélet valamennyi fontos területét érintő, a ma, a holnap és a holnapután teendőit megfogalmazó dokumentumok kapcsolódnak: így a párt alapszabálya, választási programja, gazdasági, szociálpolitikai, művelődési koncepciója stb., majd a részprogramokat összegző stratégiai program is.

I.

FORDULÓPONTON

3. Hazánknak — mint a többi közepesen vagy kevésbé fejlett országnak — sorsdöntő kihívással kell szembenéznie. E kihívásra halasztásaink és mulasztásaink miatt eddig elégtelen választ adott az ország. A világban a tudomány, a szellemi teljesítmény, az újítás vált a növekedés motorjává, a jólét fő forrásává. A világgpiacon való helytállás ma alapvetően a termékek és szolgáltatások szellemi tartalmától függ. A modern kutatás és fejlesztés óriási kockázatai kifinomult döntési és pénzügyi rendszert igényelnek, az információáramlás eddig szokatlan sebességét követelik meg. A merészség, a rugalmasság, az önálló gondolkodás, a magas fokú képzettség a siker meghatározó tényezője. Az ezeknek teret adó modellváltás tehát a világfejlődéshez való alkalmazkodás szempontjából elodázhatatlan.

4. Magyarországot a bürokratikus és diktatórikus államszocializmus válságba juttatta. Ez megmutatkozik abban, hogy a gazdaság teljesítménye elégtelen, egyre inkább elmarad a világfejlődéstől, a társadalom valamennyi rétegében fokozódik az elégedetlenség. A kormányzó párt, a vezető csoportok iránti bizalom megrendült. Mindez mély erkölcsi válsággal fonódik egybe. A válság aláássa a szocializmus megvalósításának lehetőségébe vetett hitet is. A modellváltás mielőbbi kibontakozása, az átmenet a demokratikus szocializmusba elkerülhetetlen.

5. E modellváltás a politikai, a gazdasági, a kulturális rendszer összes lényegi elemének gyökeres átalakítását kívánja meg. A párt mindenekelőtt elhatárolja magát a sztálinizmus valamennyi változatától. Ezzel az elhatározással indult el a reformok útján, és megtette az első lépéseket a demokratikus szocializmus felé. Felelősséget érez a válság miatt, és kötelességének tekinti, hogy vállalja részét a válság leküzdésében. Következtesen megőrzi azonban a szocialista—kommunista mozgalom mindazon eszméit és értékeit, amelyeknek vonzerejét a sztálinizmus sem tudta elherványítani: az emberi szabadság kiteljesedését, az alulról szerveződő társadalmi közakarat (a demokrácia) érvényesítését és az önkormányzatot, az igazi kollektivitást, a társadalmi szolidaritást és igazságosságot, az esélyegyenlőséget és a szociális biztonságot. A strukturális reformok során pártunk ezekből nem kevesebbet, hanem az eddiginél lényegesen többet akar érvényre juttatni: jelszóból gyakorlattá akarja változtatni őket.

6. Legfőbb célunk a demokratikus szocializmus, amelyet békés, népi demokratikus úton, fokozatos átmenettel, a társadalom és a gazdaság működőképességét fenntartva kívánunk elérni. Így kerülhetjük el a válság mélyülését, s teremthetjük meg a nemzeti megújulás és a világfejlődéshez való felzárkózás feltételeit. A válságból kivezető utat a társadalom energiáinak felszabadításával, a nemzet sorsáért felelősséget érző erkölcsű versengő együttműködésével találhatjuk meg.

7. Szocialista jóléti állapot akarunk, amelynek fejlett és igazságos társadalmi gondoskodása a teljességteljes piacgazdaság eredményein nyugszik. Szociális állapot, amelyben az emberek otthon érzik magukat, kibontakoztathatják képességeiket, érvényesíthetik érdekeiket, megteremthetik nyugodt életfeltételeiket és biztosíthatják gyermekeik jövőjét. Növelni akarjuk a szociális biztonságot, különös gondot fordítva a fiatalok, a nyugdíjasok és a nők helyzetére, valamint a munkalehetőségekre. Legfontosabb célunk az életminőség javítása, amibe az anyagi életszínvonal növelése mellett a szellemi kiteljesedés, az egészséges környezet, a közállapotok, a közbiztonság javítása és a politikai szabadságjogok érvényesülése is beletartozik. A válság leküzdése azonban súlyos terheket ró a társadalomra. Miközben pártunk áldozatvállalásra hívja fel a nemzetet, a többpártrendszer, a társadalmi ellenőrzés és nyilvánosság megteremtésével maga nyitja meg programja számonkérésének lehetőségét.

II.

DEMOKRATIKUS SZOCIALIZMUST

8. A demokratikus szocializmus alapja az egyéni és a közösségi fejlődés összhangja. Célunk olyan közösségi társadalom, amelyben megvalósulhat az egyének és társulásaik szabad fejlődése. Feladatunk a politikai és társadalmi válság gyors meghaladása a közvetlen és közvetett demokrácia radikális

kiterjesztésével, az emberek politikai és szociális jogainak, érdekérvényesítési lehetőségeinek kiszélesítésével. Hosszabb távon saját adottságainkon alapuló, önszervező és önszabályozó fejlődéssel korszerű civilizációs szintre juttatjuk hazánkat. A demokratikus szocializmushoz vezető változások átfojgják a gazdaság, a politikai intézményrendszer, a társadalmi kapcsolatok és a kultúra minden területét.

9. A társadalmi rendszer szocialista jellegét az egyének és a közösségek szabad fejlődésének előtérbe állításával, az elidegenített, bürokratikus és túlközpontosított hatalomgyakorlás felszámolásával kívánjuk biztosítani:

- dinamikus társadalmi fejlődéssel, amely történelmi távlatban az emberi szabadság kiteljesedéséhez vezet;
- a társadalmi igazságosság és méltányosság, az esélyegyenlőség és szociális biztonság szilárd rendszerével, társadalmi szolidaritással, s mindezek révén az egyén kiteljesedésén és szabad cselekvésén nyugvó közösségi társadalom kiépítésével;
- a népképviselő elvével épülő önkormányzatokkal;
- az öntevékenység, a részvételi demokrácia, a demokratikus politikai kultúra és a társadalmi ellenőrzés kialakításával a politikai rendszer valamennyi szintjén.

Új politikai intézményrendszert, demokratikus jogállamot

10. A demokratikus szocializmus politikai intézményrendszerének jellemzői:

- demokratikus jogállam megteremtése széles körű nemzeti megegyezés alapján;
- a közvetlen demokrácia intézményeinek — népszavazás és népi kezdeményezés — meghonosítása;
- kiegyensúlyozott hatalommegosztás a különféle szervezetek és hatalmi központok között, a hatalom túlzott összpontosításának és az erőszak politikájának megakadályozása;
- szabadon választott, a főhatalmat gyakorló és a népszuverenitást képviselő felelős parlament, amelyet a demokratikus közvélemény és az alkotmánybíróság hatékonyan ellenőriz;
- a hatalmi ágak egyensúlyát erősítő köztársasági elnök és a parlamentnek felelős kormány;
- önálló hatalmi ágként megjelenő igazságszolgáltatás és az állami gazdálkodást ellenőrző legfőbb számvevőszék;
- a politikai szabadságot, a politikai szándékok kifejeződését szolgáló többpártrendszer, a különféle politikai szervezetek és irányzatok szabad versengése;
- önálló szociális érdekképviselőket és szakmai érdekszervezeteket, alkotmányos biztosítékok az ország valamennyi — etnikai, vallási és egyéb — kisebbsége védelmére;
- nyilvános, az állampolgárok számára áttekinthető és ellenőrizhető politikai rendszer; nyilvánosság minden véleménynek, amely nem ütközik alkotmányos tilalomba;
- a hatalommegosztás önálló ágazataként működő helyi hatalom, a helyi önkormányzatok és a területi öngazgatás önállósága. A tanácsok működésében a népképviselőt élvezzen elsőbbséget az államhatalmi funkciókkal szemben.

Vegyes tulajdonú piacgazdaságot

11. A demokratikus szocializmusba való átmenetben a gazdasági megújulás alapvető feltétele a tulajdon reformja. A tulajdon szabadságát kívánjuk, meggyőződésünk azonban az, hogy a vagyongyapodás nem sértheti mások állampolgári jogait, s minden politikai eszközzel fellépünk a kapitalizmus, a nagybirtokrendszer restaurációja ellen.

Olyan tulajdonrendszerre van szükség, amely egyszerre szolgálja gazdasági fejlődésünket és a szociális biztonságot. E tulajdonrendszer alapelvei gazdaságunkban már jelen vannak. Közszolgáltatásokat nyújtó állami tulajdon, szövetkezeti és társasági formákba szervezett köztulajdon, a szociális intézmények és önkormányzatok tulajdona s a magántulajdon együtt alkotja a sokszínű tulajdonrendszerkezetet. E tulajdonrendszer a piaci versenynek köszönhetően a fejlődés motorjává válik, miközben a szociálpolitika mérsékeli a szélsőséges életszínvonal-különbségeket.

12. Az állami tulajdont az elmúlt időszakban tévesen társadalmi tulajdonnak tekintettük, valójában azonban államigazgatási tulajdon volt, s minthogy gazdaságon kívüli szempontok irányították, nem működhetett hatékonyan. A tulajdonreform alapvető feladata az államigazgatási tulajdon társadalmosítása: ezt valóságos tulajdonosokra kell bízni mind a közszolgáltató intézményeknél, mind a vállalatoknál.

A vállalatok állami tulajdonának átalakításakor meg kell határozni és törvényes előírásokkal el kell választani egymástól egyrészt a tőkék gyarapításában érdekelt vagyonkezelők, másrészt a vállalatokat működtető, a tőkét hasznosító vállalkozók és menedzserek, harmadrészt a munkások és alkalmazottak feladatkeretét. Ezzel kell megakadályozni a nemzeti vagyon elherdálását, a vagyon rövid távú munka-vállalói érdekek alapján történő felélését és a menedzseri hatalommal való visszaélést egyaránt. A közszolgáltatásokat nyújtó állami tulajdon és a vállalatokban működő köztulajdon hasznosítását a parlament ellenőrizze.

13. A közösségi tulajdon is több formában él gazdaságunkban, s formáit a tulajdonreform során szaporítani kívánjuk. Az állami gyámkodás alól felszabaduló, a szabad és önkéntes szövetkezésemre alapuló szövetkezeti tulajdon a közösségi tulajdon legfontosabb formája. Az államigazgatási tulajdon reformja során kezd kialakulni a települések, önkormányzatok tulajdona, amelyeknél a tulajdonosi funkciókat a helyi népképviselők, önkormányzatok gyakorolják. Tágítja e formák körét a különféle egyesülések, szervezetek és alapítványok tulajdona is.

14. A létbiztonság szempontjából különös jelentőségű a társadalombiztosítási intézmények tulajdonának megjelenése. A befizetésekkel felhalmozódó tulajdonnal az intézmények a biztosítottak javára maguk rendelkezzenek. A társadalombiztosítási alapok vállalati részvényekbe fektetése egyik módja lehet az intézményi vagyon gyarapításának.

15. Fel kell adnunk makacs előítéleteinket a magántulajdonnal szemben. A magántulajdon a növekedés nélkülözhetetlen hajtóereje. Az együttműködés erősödik a gazdaságban, s ez a magántulajdont is bekapcsolhatja a közösségi tulajdonrendszerekbe, biztosítva hasznosulását nemcsak tulajdonosa, hanem az egész társadalom javára. Ezt szolgálhatja, ha a magánmegtakarításokat vállalati részvényekbe fektetik, vagy ha a kismagántulajdon a háttérparban hasznosul. Egy-egy tulajdonforma valóságos társadalmi jelentőségét, elfogadhatóságát azon kell lemérnünk, hogy működésével mennyire járul hozzá a társadalom boldogulásához.

16. Elkötelezzük magunkat a tulajdonformák sokszínűsége mellett, alkotmányosan is garantálni kívánjuk a különböző formák (köztük a külföldi tulajdon) esélyegyenlőségét és a tulajdonlás biztonságát. A gyorsan változó világhoz való alkalmazkodás a tulajdon új meg új formáinak létrejöttét igényli. Az embereknek és közösségeiknek legyen joguk a tulajdonforma szabad megválasztásához és változtatásához: bármely tulajdonformából lehessen joghátrányok nélkül bármely másikra váltani. A végső szót az egyenlő esélyű formák közötti versenynek kell kimondania: minden területen győzzön a hatékonyabb és selejteződjék ki az alkalmatlan. A hatékonyság mértéke a (egyéni és közösségi) vagyon hosszú távú gyarapodása.

A tőketulajdonosok és vállalkozók megjelenése, illetve szerepének növekedése mellett is biztosítani kell a munkások és alkalmazottak részvételét a gazdálkodás ügyeiben. A dolgozók érdekvédelmét a szakszervezetek, illetve más típusú szakmai munkaképviselők erőteljes és célirányos — pártunk által aktívan támogatandó — tevékenysége valósítsa meg.

17. Gazdaságunknak olyan piacgazdasággá kell válnia, amely egyesíti a nyereségelv alapján működő versenypiacot és a nem nyereségelvű területeket. Ez a modern gazdaság és társadalom vejejárója, s nem politikai engedmény. A piacnak nemcsak a termékekre, hanem a termelés alapvető tényezőire: a munkaerőre, a tőkére (részvények, kötvények stb.), a földre és az információkra is ki kell terjednie. A föld tényleges értékén alapuló földpiac és a földbérlet felszabadítása az agrárszektor fellendülésének nélkülözhetetlen feltétele. A piac sok vonatkozásban önmagát szervezi és javítja, ha szereplőit olyan helyzetbe hozzuk, hogy kizárólag a fogyasztók és felhasználók igényeinek kielégítése révén élhetnek meg. A piac felszabadításának első lépése ezért az állami támogatások leépítése, rendszerük átalakítása, a megmérettetés alóli kibúvók felszámolása. Pártunk megköveteli a versenyben alulmaradt vállalatok dolgozóinak gazdaságon kívüli megsegítését a negatív hatások mérséklésével, az oktatás és átképzés fejlesztésével, új munkahelyek létesítésével.

18. Meg kell teremteni a piacgazdaság alapvető feltételét: a korszerű, kiszámítható, stabil és rugalmas pénzügyi rendszert. A pénzpiac és egyben az egész gazdaság hatékony működésének záloga a forint átválthatósága. Átváltható pénz nélkül nincs megfelelő kölcsönhatás a külső és belső piac között, külpiaci nyitás nélkül pedig nem alakulhat ki valóságos belső piac sem.

19. A gazdaság tengelyében különböző tulajdonú vállalkozásoknak kell állniuk, sokasodásukhoz vállalkozásbarát politikára van szükség. Gazdasági és jogi eszközökkel egyaránt elő kell mozdítani a kis- és középüzemek térnyerését, miközben nem szabad korlátozni az eredményes nagyvállalatok fejlődését sem. Gazdasági esélyegyenlőséget kell biztosítani az agrárszféra gazdaságainak, vállalatainak is.

20. Nem értünk egyet azzal a követeléssel, hogy az állam vonuljon ki a gazdaságból, de a piac kiépülésével meg kell változnia az állam szerepének. Az államnak — miként a világ összes fejlett

országában — a piaci feltételek megeremtését, az új technológiák ösztönzését, a piac káros hatásainak kivédését kell magára vállalnia. A modern állam és a piacgazdaság kölcsönösen feltételezik és korlátozzák is egymást. A társadalom érdekét kifejező állami gazdaságpolitika nem áll ellentétben a piacgazdaság kiterjesztésével, sőt elősegíti a társadalmi célok érvényesítését és garantálja a gazdasági helyzet stabilitását és átláthatóságát.

21. A XXI. század küszöbén, amikor a legfejlettebb országok harmadik ipari forradalmukat élik át, s a gazdaságot tápláló fő energiaforrássá a műszaki, tudományos, piaci, pénzügyi és emberi információ válik, szakítani kell a régi, nehézipari-energetikai, a tömegtermelésre épülő struktúrával, és meg kell kezdeni az átmenetet az információkon és modern szolgáltatásokon nyugvó gazdaság felé. Az információgazdaság jóval több, mint a távközlési infrastruktúra kiépítése. Egész társadalmunknak kell információbaráttá, az újdonságokat, a szellemi értékeket befogadóvá válnia. Kívánatos, hogy az információk mozgása a gazdasági, kulturális és politikai élet minden területén felvorsuljon. Az ipar, a mezőgazdaság és más termelői területek fejlődése egyaránt függ az infrastruktúra állapotától. Itteni súlyos elmaradásunk mielőbbi felszámolása nemzeti érdek, a nemzetközi integráció alapvető feltétele.

22. Gazdaságunk ma súlyos helyzetben van. Egyszerre kell eleget tennünk a modernizáció és a válsághárítás feladatainak. Olyan gazdaságpolitikára van szükségünk, amellyel a válság leküzdhető, s fokozatosan elérhetjük a nemzetgazdaság növekedését. Ehhez a gazdaság szerkezetét — a világgazdaság fő áramlataihoz igazodva — meg kell változtatni. Ugyanakkor gátat kell vetni az infláció és a munkanélküliség terjedése elé, de nem mondhatunk le a nemzetközi fizetőképesség megőrzéséről, az adósságállomány kezelésének újszerű módszereiről sem. Javít az ország helyzetén, ha bővítjük kapcsolatunkat a nemzetközi pénzügyi szervezetekkel és gazdasági csoportosulásokkal. A kapcsolatok piaci alapra helyezésével kell kivédenünk a KGST-országok gazdasági nehézségeiből adódó hátrányokat.

Igazságos jövedelemelosztást

23. Célunk az, hogy a jövedelemelosztás — az egyéni érdekeltiséget megerősítve — hatékonyan ösztönözze a teljesítményeket, s ugyanakkor tegye biztonságosabbá a megélhetést. Értékeljük reálisan a nemzeti jövedelmet alkotó tényezőket: a munkát, a tőkét, a földet. A jövedelemformák között a munka mellett megjelenik a tőke, a vállalkozói nyereség, az innováció jutalma, az ügynöki és közvetítői díj is. E jövedelmeket — ha azok az eredményességet fejezik ki, és így a társadalom hasznára vannak — elfogadjuk és támogatjuk. A mások megkárosításával (csalás, korrupció stb.) szerzett jövedelmekkel szemben viszont a törvény szigorával kell fellépni.

24. Valamennyi réteg érdeke a reáljövedelem emelkedése. A növekedés motorjai azonban a kockázattalvaló, új utakat kereső, jól képzett emberek. Eredményes tevékenységükért jogosan jár nagyobb jövedelem. Ez nem mond ellent a szolidaritás és az esélyegyenlőség elvének, sőt létrehozza az esélyegyenlőség reális anyagi alapjait. Olyan társadalompolitikai, gazdasági és elosztási modell megvalósítására törekszünk, amelyben az állampolgárok szorgalma és az állam által garantált szociális járandóság a tisztességes megélhetés alapja. A gazdaság gyors átalakulásának időszakában sem szakadhatnak le tartósan és végzetesen egyes társadalmi rétegek a társadalom átlagától.

25. A jövedelemelosztás méltányosságát kell szolgálnia az adórendszernek is. Ezt nem rendelkezhetjük alá pillanatnyi kincstári szempontoknak. Ki kell küszöbölni az adóztatás teljesítmény-visszatartó hatását. Az adóprés szorításával az érdekeltiséget nem szabad kiölni a több és jobb munkából, a szellemi teljesítményekből. Ne fojtsa meg a kultúrát a méltánytalan túladóztatás. Az adórendszernek vállalkozásbarátnak kell lennie, beruházásokra kell ösztönöznie a jövedelemtulajdonosokat, nem pedig arra, hogy a pénzt a mohó adóhivatal elől eldugva, ingatlanba, aranyba, valutába fektessék, vagy a fekete gazdaság rejtegetésébe áramoltassák.

Humánus társadalmat

26. A szocialista jóléti társadalom, a modern szociális állam kiépítése elengedhetlenül teszi az állam újfajta szerepvállalását a művelődésben, az oktatásban, az egészségügyben és a környezetvédelemben. Ezek a magas színvonalú gazdálkodásnak rövid távon is meghatározó feltételei, hosszabb távon pedig a legjövődelmesebb befektetési területek. Szakítunk a termelési szintünkhöz mérten meg-alapozatlan, sőt megalapozhatatlan, népszerű, ám teljesíthetetlen ígéretekkel, de kiállunk a művelődési, egészségügyi és szociális alapellátás színvonalának határozott javítása mellett.

27. Pártunk a nemzeti művelődést, a tudomány fejlesztését a haladás elemi feltételének tekinti. A szellemi munka, az értelmiségi tevékenység anyagi és erkölcsi elismertetésében azonnali és radikális fordulatra van szükség. Növelni kell a kultúra részesedését a nemzeti jövedelemből. A művelődés fellendítését olyan nemzeti feladatnak tekintjük, amelynek programját a közélet résztvevőinek együttműködésével lehet csak eredményesen kidolgozni. Pártunk itt sem törekszik kizárólagosságra. Támogat és magáénak vall minden olyan törekvést, amely az oktatás és kultúra fejlesztésének szolgálatában áll, ugyanakkor ellenzi a kulturális érdekek kiszolgáltatását a rövid távú politikai küzdelmeknek és a szűkkeblű gazdasági megfontolásoknak.

Az oktatásban meg kell szüntetni az állam monopóliumát. Az oktatási rendszer biztosítsa a kellő autonómiát és a tanszabadságot. A központi irányításra a szükséges egységesítő szabályozás feladatai háruljanak.

28. Az egészségügy jobbítása nemzeti ügy. Az ellátás színvonalát — pénzügyi forrásainak kiterjesztése mellett — az ésszerűség és a teljesítményelv erősítésével kell javítani, anyagi alapjait pedig korszerű társadalombiztosítási formák bevezetésével és az alapítványi, vállalati források bevonásával kell bővíteni. Az intézmények sorában helyet kell kapniuk a magántulajdonban lévő egészségügyi vállalkozásoknak, hogy ezáltal is szélesedjenek a betegek választási lehetőségei. A megelőző tevékenység, az alapellátás, az anya- és gyermekvédelem, a közegészség- és járványügyi ellátás — és színvonalának emelése — továbbra is állami feladat. Az alapellátás igénybevétele állampolgári jog: intézményei azonban radikális reformra szorulnak, felszereltségük lényeges javítása nélkülözhetetlen. Támogatjuk az ezen felüli ellátást igénylők önkéntes egyéni biztosításának terjedését. A társadalom összefogásával — a társadalmi közeg, az emberi viszonyok és életkörülmények javításával — meg kell teremteni az egészséges életvitel feltételeit.

29. Az egészséges és biztonságos környezet az életminőség és a társadalmi fejlődés egyik meghatározó eleme. Pártunk olyan gazdasági feltételrendszer kialakítását kezdeményezi, amely környezetbarát, energiatakarékos gazdálkodást eredményez. A természeti és az értékes építészeti környezet megővése váljék társadalmunkra általánosan jellemző magatartássá és erkölcsi értéké.

30. A megreformált szociálpolitika keretében mindenekelőtt megoldást kell találni a munkanélküliség problémáira. Munkahelyteremtő gazdasági stratégiával, oktatási, átképzési programokkal, vállalkozásélénkítéssel, a külföldi munkavállalási lehetőségek kitágításával, munkahelymegosztással, rész munkaidővel stb. a lehető legkisebbre kell szorítani azok számát, akik kívül rekednek a munka világán. Továbbra is alapvető értéknek tekintjük a munkához való jogot és a szociális biztonságot, ezt azonban nem a teljesítőképtelen vállalatok, hanem az emberek, családok létbiztonságaként értelmezzük.

31. Az erőforrások elosztásában elsőbbséget kell adni a családok és a családokat segítő intézmények támogatásának. A demográfiai helyzet radikális javítását sürgetjük. A nők számára hosszú távon olyan feltételeket kell teremtenünk, hogy szabadon dönthessenek: keresőfoglalkozást vállalnak-e, vagy a családanyák szerepét tekintik hivatásuknak, netán — a részfoglalkoztatás lehetőségével is élve — kétfajta hivatásuk összeegyeztetésére töreksenek. Szükségesnek tartjuk az állami ifjúságpolitika gyökeres megváltoztatását, a lakáshoz jutás esélyeinek javítását, és szorgalmazzuk az iskolából kikerülő munkalehetőségeinek megerősítését.

32. Elköteleztünk vagyunk az időskorúak problémáinak megoldása iránt. Halaszthatatlan feladat a nyugdíjrendszer átalakítása. Az alapnyugdíj — munkájától függetlenül — állampolgári joron illeszen meg mindenkit. Az eltérő teljesítményeket azonban az általános nyugellátásnak is tükröznie kell: az alapnyugdíjat egészítse ki a munkanyugdíj. Kívánatos emellett az önkéntes, egyéni nyugdíjbiztosítás elterjedése is. A párt sikrasszál a nyugdíjak reálértékének megőrzéséért, az idős korosztály nyugodt és értelmes életéért.

33. Harcot hirdetünk a szegénység ellen. A megelőző intézkedések nemcsak jótékonyasági alapon ésszerűek, hanem gazdaságilag is előnyösek. Súlyos társadalmi jelenségek (bűnözés, alkoholizmus, kábítószerelés) elleni — utólagos — küzdelem óriási költségeit takaríthatjuk meg általuk. A család- és közösségerősítő egészségügyi, művelődési, sport- és (re)szocializációs programok mellett ez a lakossági jövedelemadóztatás és a közegélyezés egész rendszerének módosítását követeli meg.

34. A korábbi fejlesztési és elosztási modell ellentmondásai összesűrűsödtek a magyar vidék elhanyagolásában, az egyes térségek egyenlőtlen fejlődésében és bizonyos országrészek elmaradottságában. Határozottan szakítani kívánunk ezzel a modellel, kiállunk a vidék érdekei, az elmaradott térség fellendítése mellett. A tanácsrendszer átalakítása járjon együtt a megyei támogatások aránytalanságainak megszüntetésével. Hatásos eszközökkel növelni kell a falvak, kistelepülések népességmegtartó képességét. Önálló tanácsot, gazdasági, kulturális, egészségügyi és kereskedelmi intézményeket hozhasson létre minden közösség, amely ezt igényli.

III.

ÚJ SZOCIALISTA PÁRTOT

35. Reformtörekvéseink legfontosabb mozzanata és záloga pártunk újjáalakítása. Ezt fejezze ki a párt nevének megváltoztatása is. A pártállam állampártját a többi párttal alkotmányosan versengő, a platformok szövetségeként működő, modern szocialista politikai párttá akarjuk átalakítani. Tiszteletben tartjuk a választásokban kifejeződő nemzeti közakaratot, de — erőszakmentes eszközökkel —, miként politikai versenytársaink is, meghatározó kormányzati szerepre törekszünk. Megújuló politikai szervezetünk:

— baloldali szocialista párt, amely a maradandó szocialista és kommunista alapértékek szintézisét, a fejlődőképes, környezet- és emberbarát társadalom céljait követi. Szellemiségének gyökerei a marxizmus rendszerhez nyúlnak vissza, de nyitott minden új, tudományosan megalapozott gondolat előtt, és világnézeti különbségekre való tekintet nélkül hívja soraiba mindazokat, akik politikai programját cselekvően támogatják;

— néppárt, amely a társadalom túlnyomó többségének — mindenekelőtt a munkájukból élő fizikai és szellemi dolgozóknak — érdekeit képviseli és fogalmazza politikai akarattá;

— reformpárt, amely a jelen időszak korszakos feladatára, a strukturális reformokra és a demokráciára való békés átmenetre összpontosítja erőfeszítéseit; kiutat keresve a jelenlegi válságból, már most megkezdi az átmenet előkészítését a jövő század civilizációjába és a nemzetek új típusú közösségébe. Elkötelezettje, kezdeményezője a magyar nemzet megújulásának a közösségi és jóléti társadalom megvalósításának. Így lesz valódi

— nemzeti párt, amely a magyarság nemzeti értékeinek ápolását és továbbfejlesztését összekapcsolja a nemzetközi szolidaritással, vállalja a külföldön élő magyarság politikai és kulturális érdekvédelmét;

— demokratikus párt, amely — elvetve a „demokratikus centralizmust”, de megőrizve cselekvőképességét és akcióegységét — saját belső felépítésében, szervezetében is demokratikus elveket érvényesít: az önszerveződés, az alkotó viták és a platformszabadság elvét s azt az elvet, hogy a tagság, a mozgalom minden választott testületet ellenőriz.

IV.

HELYÜNK A VILÁGBAN

36. A világ haladó és demokratikus erőinek részeként hozzá kívánunk járulni a századvég világproblémáinak megoldásához. Önmagunkkal, múltunkkal szembenézve lépünk új utakra. Nincs történelmi példa az átmenetre a diktatórikus államszocializmusból a piacgazdaságon nyugvó demokratikus szocializmusba. Idegen modellek másolásával és elvont ideológiák alkalmazásával nem juthatunk közelebb célunkhoz. A magyar társadalomfejlődés tapasztalatainak kritikus elemzésére támaszkodva, olyan működőképes társadalmi rendszer felé kívánunk haladni, amely elszakad az életidegen, a társadalomra felülről és kívülről ráerőltetett modellektől, s merítvén a nemzetközi tapasztalatokból, tanulságokkal is szolgálhat más országok számára.

37. Radikális reformjaink megvalósulása esetén sem számíthatunk gazdasági problémáink gyors megoldására. Ezért el kell választanunk egymástól közvetlen, középtávú és távlati feladatainkat. Közvetlen célunk a gyors és radikális politikai demokratizálás, a gazdasági összeomlás elkerülése és a kultúra, az erkölcs hanyatlásának azonnali megállítása. A gazdaság és a kultúra, kiszabadítása mai béklyóiból már rövid távon is hozzájárulhat gondjaink enyhítéséhez. Az ezredforduló körül, amikor hosszabb távú céljaink megvalósulnak, már elképzelhető a világfejlődés fő áramának követése.

38. Ha nem akarunk Európa segéd munkásai és szegény rokonai lenni, s egy felemás ipari civilizáció áldozataként a haladás peremvidékére szorulni, kitorési stratégiánkat a képzettségre, a fejlett szolgáltatásokra és a tudományos termelésre kell alapoznunk. A tudásigényes termelés azonban kímélve emberfőket és új társadalmi szerkezetet követel. Együtt akarunk haladni a világ fejlett országaival az új civilizációs vívmányok létrehozásában és alkalmazásában. Részeséivé akarunk válni a nemzetközi érintkezésnek a gazdaságban és a tudományban, a kultúrában és az emberek mindennapjaiban egyaránt.

39. Pártunk független Magyarországot akar. Szorgalmazza, hogy a nemzetközi életben a kormány következetesen képviselje hazánk érdekeit. Alapvető normának tekinti az államok szuverenitását és

egyenjogúságát, területi sérthetetlenségét, az erőszak tilalmát, a viták békés rendezését és a népek baráti kapcsolatainak fejlesztését. Támogatni kívánja azokat a külpolitikai törekvéseket, amelyek már eddig is növelték hazánk nemzetközi tekintélyét a demokratikus, békés, biztonságos és az együttműködésnek kedvező nemzetközi viszonyok megteremtését, a bizalom megszilárdítását, az emberi jogok maradéktalan érvényesítését. Pártunkat az a felismerés vezeti, hogy a nemzeti érdek csak a nemzetközi realitások gondos mérlegelésével és az ország nemzetközi kötelezettségeinek tiszteletben tartásával érvényesíthető.

40. A szocialista értékeket megújító magyarországi haladáshoz ma több tekintetben kedvezőek a nemzetközi feltételek. A Szovjetunió az új történelmi helyzetben megújulásunk biztonságos partnere és szövetségese, minthogy maga is radikális reformot hajt végre. Törekvéseink hasonlósága táplálja azt a reményt, hogy kapcsolataink valóban egyenjogúvá, a társadalmi berendezkedésüket szabadon megválasztó országok önkéntes együttműködésévé fejlődnek. Ebben a megközelítésben továbbra is külpolitikai koncepciónk alapvető eleme a Szovjetunióhoz fűződő viszony. Szorgalmazunk minden, az európai enyhülés megerősödését szolgáló politikai és katonai lépést. Célunk, hogy még ebben az évszázadban egyszerre váljék feleslegessé és felszámolhatóvá a NATO és a Varsói Szerződés.

41. Az MSZMP arra törekszik, hogy a ma még létező szövetségi rendszerek viszonyát a szembenállás helyett a közeledés jellemezze. Hazánk a Varsói Szerződés tagjaként is önállóan, kezdeményezően kívánja előmozdítani a tömbök megegyezéseit, a bizalom elmélyítését, az államközi kapcsolatok mentesítését az ideológiai nézeteltérésektől. Az MSZMP időszerűnek tartja a Varsói Szerződés belső reformját, a szervezet demokratizálását, a katonai doktrína védelmi jellegének erősítését. Meggyőződése, hogy a szövetségi rendszerhez tartozás nem lehet alapja az államok belügyeibe való beavatkozásnak.

42. Európai politikánk sarkköve az államhatárok sérthetetlenségének elve, de a gazdasági határok lebontásán munkálkodunk. Gazdasági kapcsolatrendszerünk ártértékelése nélkül nincs reményünk arra, hogy felzárkózzunk a világfejlődés fővonalához. A magyar gazdaság hátrányos függőségének minden oldalú felszámolására, a kölcsönösen előnyös politikai és gazdasági kapcsolatok kiépítésére törekszünk. Kívánatosnak tartjuk ezért egy igazságos nemzetközi gazdasági rend megteremtését.

43. Fokozatosan egységesülő Európát kívánunk. Magyarország fejlődése is elsősorban Európa jövőjétől függ. Földrésznünk biztonsága nem támaszkodhat fegyverekre, csak a politikai, gazdasági, kulturális együttműködésre, az emberek közötti közvetlen kapcsolatokra és a bizalomra. Pártunk támogatja azt a gondolatot, hogy minden külföldi haderő távozzék az európai államok területéről, s a leszerelési folyamat részeként vonják ki a hazánkban állomásozó szovjet csapatokat is. Kezdeményezzük, hogy államunk — erejéhez mérten — vállaljon továbbra is részt a helsinki folyamat kiteljesítéséből.

Hazánk és a szomszédos országok lakossága súlyos áldozatok árán tanulhatta meg, hogy egymás ellenében csak vesztesei lehetnek a történelemnek. Pártunk ezért őszintén kívánja a Duna menti népek összefogását, a kapcsolatok javítását és elmélyítését. Meggyőződése, hogy térségünkben nem az államhatárok megváltoztatása, hanem azok megnyitása szolgálja az itt élő emberek valóságos érdekeit.

44. Kötelességünk, hogy szót emeljünk az emberi jogokért, a kisebbségek egyenjogúságáért, s e jogok védelméért, teljes körű megvalósításáért Magyarországon és más országokban. Pártunk a leghatározottabban fellép a szomszéd országokban élő magyar nemzetiségek jogainak megsértése, erőszakos asszimilációjuk ellen. Erdélyben kívánatosnak ítéli legalább a kulturális autonómia megvalósítását és az anyanemzettel fenntartott kapcsolatok szabadságát. Mindent elkövet, hogy a hazai kisebbségek a legfejlettebb nemzetközi normáknak megfelelő kulturális autonómiát és politikai részvételi lehetőséget élvezzenek. Megkülönböztetett módon kell foglalkoznunk a cigányság problémáival, megerősítve kezdeményezéseiket saját felemelkedésükért.

A magyar társadalom demokratikus megújulásának folyamatában számítunk a külföldön, szerte a világban élő magyarság tevékeny támogatására. Szorgalmazzuk, hogy kapcsolataink az anyaországgal tovább javuljanak.

45. Arra törekszünk, hogy — hazánkban és nemzetközileg egyaránt — lebontsuk a válaszfalakat a baloldali különböző áramlatai között. Készek vagyunk az egyenjogú, világnézeti korlátok nélküli együttműködésre a szocialista, szociáldemokrata, keresztényszocialista és a radikális baloldali irányzatokkal, az új típusú környezetvédő, ifjúsági, béke- és nőmozgalmakkal. Külkapcsolatainkat a kommunista és munkáspártokkal a csorbítatlan önállóságra és egyenlőségre, minden részt vevő fél teljes gondolati és cselekvési szabadságára kívánjuk építeni. A szociáldemokrata tapasztalatok iránti megkülönböztetett érdeklődést nem csupán a közös hagyományok táplálják, hanem az is, hogy a szociáldemokraták nem egy országban a dolgozók életkörülményeinek jelentős javulását vívták ki. Keressük

az együttműködés lehetséges területeit a polgári politikai erővel is. Nagyra becsüljük a haladó polgári humanisták és pacifisták erőfeszítéseit a béke, a demokrácia, az egyenjogú gazdasági kapcsolatok érdekében, s készek vagyunk magunkévá tenni maradandónak bizonyult értékeiket.

Meggyőződésünk, hogy az emberi társadalom fejlődése az önkormányzó közösségek társadalma, a demokratikus szocializmus felé halad. Ez az egész emberiség, minden nép és nemzet szabadságát és boldogulását szolgálja majd.

Budapest, 1989. szeptember 18.

4. sz. függelék

Barabás János [s. k. aláírás]

Az MSZMP Központi Bizottságának javaslata a nemzeti megbékélésről kapcsolatos kongresszusi állásfoglalásra

Az MSZMP minden törekvése arra irányul, hogy a demokratikus szocializmus irányába mutató fordulat békés keretek között menjen végbe hazánkban. Bízunk abban, hogy politikai lépései elérik céljukat: hozzájárulnak közös, történelmi feladataink megoldásához, a parlamenti demokrácián és az önkormányzaton alapuló jogállam, a vegyes tulajdonú piacgazdaság kiépítéséhez.

Felhívjuk elvtársainkat, segítsék elő, hogy a közelmúlt eseményeinek eltérő értékelése ne nehezítse tovább a párt és a nemzet előtt álló nagy célok megvalósításához szükséges összefogást.

Az MSZMP javasolja, hogy a nemzeti megbékélés ügyét szolgálva készüljünk 1989. október 23-ára. Ezt annak tudatában fogalmazzuk meg, hogy 1956. október 23-án népfelkelés tört ki a néptől elidegenedett hatalmi rendszer ellen, valamint a nemzeti függetlenséget ért súlyos sérelmek miatt. A jogos elégedetlenséget kifejező népfelkelés folyamatában a válság demokratikus megoldására irányuló erőfeszítések mellett jelen voltak az alkotmányos rend megdöntésére törekvő ellenforradalmi elemek is. Október végére, november elejére mély, a szocializmus ügyét is veszélybe sodró belpolitikai válság alakult ki, miközben a nemzetközi helyzet súlyos konfliktusokkal fenyegetett.

A megújuló MSZMP 1956. október 23-át a demokratikus szocializmusért, a nemzeti függetlenségért, az átfogó és gyökeres reformokért kibontakozó mozgalom jelképének tekinti. Azok politikai örökségét vállaljuk, akik ezen eszmék jegyében vettek részt a sorsfordító napok eseményeiben. Igazságot kívánunk szolgáltatni mindazoknak, akik a társadalmi viszonyok humanizálásáért, demokratizálásáért, nemzeti érdekeink érvényesítéséért léptek fel, és áldozták az életüket. Fejet hajtunk mindazok emléke előtt, akik meggyőződésük alapján bármely oldalon harcolva lettek a tűzharcoló vagy az atrocitások áldozatai. Ugyanakkor elhatároljuk magunkat azoktól, akik bizonyított köztörvényes bűncselekmények elkövetéséért, bosszúvágytól indított gyilkosságokért nyerték el törvényes büntetésüket.

A nemzeti megbékélés eszméjéből kiindulva javasoljuk:

— Október 23-a legyen a népfelkelés napja, amikor a sztálinizmus elleni küzdelemre és a népi demokratikus megújulás ügyére emlékezünk.

— Október 30-án emlékezzünk meg azokról, akik e napok eseményei során az elszabadult indulatok és bosszúvágy, az esztelen vérengzések ártatlan vértanúi lettek.

— A Központi Bizottság kívánatosnak tartja, hogy október 31-én a pártajtó megemlékezéssel köszöntse az új értékek jegyében született MSZMP-t, alapítóit és első intézőbizottságát. Nagy Imre és sorstársai hűek maradtak eszméikhez, és a nemzeti szuverenitás alapján, a népi demokrácia megújulásának kereteiben akartak küzdeni a szocialista célokért. Kádár János és harcostársai *november elsejét* követően a párt és az ország rendkívül nehéz helyzetében és a nemzetközi viszonyok kényszerítő *körülményei* közepette vállalták a nehéz kompromisszumokat a nemzeti szuverenitás fokozatos visszaszerzése, a társadalom igényeinek teljesebb kielégítése, a szocializmus megszilárdítása és reformálása érdekében.

— Az MSZMP KB javasolja az Országgyűlés elnökének, hogy kezdeményezze a parlamentben a nemzeti megbékélés szellemét kifejező nyilatkozat megtételét és *október 23-a nemzeti emléknapra nyilvánítását*.

— Kezdeményezi, hogy a Minisztertanács a lefolytatott rehabilitációs eljárásokkal kapcsolatban — az alaptalanul elítéltek jogi és erkölcsi felmentésén kívül — a méltányos és a társadalom által elvi-selhető anyagi jóvátételről is intézkedjen.

— Az MSZMP ajánlja a kormánynak, hogy a parlamenti munkarend kialakításában vegye figye-lembe a perek felülvizsgálatának eredményeit, és javasolja, hogy törvény szolgáltasson igazságot minden ártatlanul elítélt és meghurcolt embernek.

Az MSZMP úgy ítéli meg, hogy további kutatások szükségesek az 1956-ban történtek jobb megis-meréséhez. A maga részéről a kutatási feltételek javításával, a fontos dokumentumok publikálásával, a történészi munka ösztönzésével kívánja segíteni e feladatot.

Felkérjük a párt tagjait, hogy *támogassák a nemzeti megbékélésről készített állásfoglalást és hig-gadt, érvelő politikizálással segítsék annak gyakorlati megvalósítását.*

Budapest, 1989. szeptember 18.

5. sz. függelék

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGA

SZIGORÚAN TITKOS!
Grósz Károly [s. k. aláírás]
KB/180.

ÖSSZEFOGLALÓ

az MSZMP KB nemzeti megbékélésről szóló állásfoglalás-tervezetről
folytatott vitáról

1. A 192 pártalapszervezet és pártbizottság, illetve a 15 egyéni álláspont nem reprezentálja a 700 ezres párttagság véleményének sokszínűségét, ezért nem szabad messzemenő következtetéseket le-vonni az ezekben az anyagokban megfogalmazott fenntartásokból.

2. A véleménynyilvánító pártszervezetek *többsége elfogadja* a KB-kezdeményezés politikai szük-ségességét, hogy az október 23-áról való megemlékezés ne a megosztottságot és a konfrontációt erő-sítse, hanem a nemzeti megbékélés ügyét szolgálja. A KB és előtte a BP/VB kezdeményezését többen félreértették. Határozatnak tekintették azt, ami javaslatként került nyilvánosságra. Sokak számára mind a mai napig nem egyértelmű a nemzeti emléknap és a nemzeti ünnep közötti különbség.

Ugyanakkor a *többség rokonszenvvel fogadta a nemzeti megbékélésre irányuló törekvést*, és elfo-gadja, támogatja október 23-a nemzeti emléknapra nyilvánítását abban a szellemben, hogy ki-ki a saját eszmei-politikai meggyőződése szerint emlékezzék az akkor történetekre, a maga áldozataira anélkül, hogy sértené a másikat.

Nem talált nagy visszhangra a BIT javasolta „Erőszakmentesség napja”. Néhány szervezet javasol-ta a „nemzeti gyász”, illetve „nemzeti kegyelet” szempontú elnevezést.

3. A többség elfogadta, hogy október 30-án emlékezzünk meg az „ártatlan vértanúkról”, és októ-ber 31-én pedig az MSZMP megalakításáról és alapító tagjairól.

4. A többség elfogadja az igazságtalanul elítéltek politikai és erkölcsi rehabilitálását, azonban az anyagi jóvátétel kérdésében és mértékében nagyon megoszlanak a vélemények.

5. Kivétel nélkül mindenki szorgalmazza a további kutatásokat, és igényli a hazai és a nemzetközi dokumentumok nyilvánosságra hozatalát.

6. A tagsági viták és eszmecserék alapján nem látjuk szükségesnek a KB-állásfoglalás-tervezet alapvető módosítását.

7. Nem talált széles körű egyetértésre a közös emlékmű állítás, mert a párttagságnak csak minimá-lis többsége ért vele egyet, és az ellenzék meghatározó része is elveti.

6. sz. függelék

MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA
mellett működő
MŰVELŐDÉSPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉG

Grósz Károly [s. k. aláírás]

Láta: Ormos Mária [s. k. aláírás]
KB/181.

Az MSZMP művelődési programjának tézisei

(Megtárgyalta és elfogadta a Politikai Intéző Bizottság
1989. szeptember 5-ei ülésén)

Attól a meggyőződéstől vezetettve, hogy pártunk politikájában és szervezeti életében gyökeres fordulat következik be; hogy végérvényesen szakítunk a sztálinista és posztstálinista ideológiával és gyakorlattal; hogy a kialakult súlyos válságot meghaladva a jogállamiság távlatos fedezetével létrejön a társadalmi és gazdasági megújulás szilárd feltételrendszere, közreadjuk elgondolásunkat a szélesen értelmezendő kulturális, művelődési politikáról, nemzetünk fölemelkedése — a megvalósuló demokratikus szocializmus érdekében.

Valljuk, hogy társadalmi céljainknak elidegeníthetetlen része a folytonosan korszerűsítendő oktatás, műveltség, kulturálódás. Enélkül nincs és nem is lehet valóságos fejlődés, az életünket átható válságból való kilábalás pedig lehetetlen.

Valljuk, hogy a tudás, a műveltség, a kultúra kisajátíthatatlan, hogy minden szellemi és tárgyasult érték nemzeti és emberi közkinccs, széles körű birtoklása elemi emberi jog és közösségi érdek.

Tudatában vagyunk feudális, feudálkapitalista örökségünknek és a paternalista szocializmus hagyatékának, a megtévesztő demagógiáknak, amelyek kiváltságokat teremtettek, gyakorta manipuláltak és torzítottak. Kritikusan viszonyulva a kultúra demokratizálásának négy évtizedes, ellentmondásokkal terhes, de vitathatatlan eredményeket is felmutató folyamatához, végérvényesen szakítunk azzal a gyakorlattal, amely a művelődés össznemzeti ügyét a pártpolitika monopolizált területének és eszközének tekintette.

Felelősséget érzünk a kulturális élet válságjelenségei, a műveltség hiányai miatt. Hiteles és érvényes értékrendre van szükségünk, amely nem deklarációk és diktátumok eredménye, hanem a társadalom életének minden szintjén minőségként megnyilvánuló tudásé, műveltségé, kulturáltságé.

A művelődést olyan jövőt formáló stratégiai kérdésnek tekintjük, amelyet nem lehet és nem szabad semmiféle rövid távú kényszer nyomására háttérbe szorítani, szűkkeblű, prakticista pénzügyi megfontolásoknak alárendelni, „maradék-elv” alapján működtetni. Az oktatás és a kultúra fejlesztésének olyan programját ajánljuk, amely — hazánk felemelkedése döntő feltételeként — a tudás, a műveltség, az alkotó tevékenység felértékelődését és a társadalmi fejlődésben betöltött szerepéhez méltó megbecsülését eredményezi. Tudjuk, mindez egyelőre jórészt csak szándék a valóság kényszere miatt, de hisszük, hogy reális remény mégis!

Vállaljuk és képviseljük:

- a magyar és az egyetemes kulturális örökség ápolását és gyarapítását;
- korunk globális kérdéseinek megválaszolására, a civilizációt fenyegető veszélyek elhárítására és az önszerveződő helyi társadalom megteremtésére irányuló kezdeményezéseket;
- az európai baloldali és szocialista eszméket, a nemzetközi és hazai munkásmozgalom legjobb hagyományait;
- a humanizmus és a különböző progresszív (népi, nemzeti; polgári) társadalmi törekvések értékeit;
- a kulturális demokrácia és a szellemi, izlésbeli sokszínűség eszményét;
- a művelődési autonómia és az esélyegyenlőség elvét;
- a művelődéshez, oktatáshoz való állampolgári és kollektív jogok biztosítását.

Céljaink megvalósításáért széles körű társadalmi összefogásra buzdítunk. Készséggel együttműködünk minden olyan társadalmi erővel, támogatunk és befogadunk minden törekvést, ami a kultúra és az oktatás fejlesztését szolgálja.

Valljuk az ember és táguló közössége szabadságának kölcsönös föltételezettségét. Elismerjük a szabadság materiális biztosítékának, a természetes és mesterséges környezet emberért való harmóniájá-

nak szükségességét. Magunkénak tartjuk Marx eszmei hagyatékát, örökösei vagyunk a szocialista értékeknek. Kívánjuk a valóság eleven, szociális érzékenységu és humánus feltárását és láttatását, az egyéni és a közösségi érdek összehangolásának keresését, az igazság kutatását, a társadalmi igazságosság elkötelezett szolgálatát. Olyan közösségi eszményt képviselünk, amelyben megvalósulhat az egyén és a közösség lehető legteljesebb felszabadítása, a benne rejlő készségek, képességek kifejlesztése a személyiség örömére és a nagyobb közösség hasznára.

Nincs közünk a korlátolt szemléletű provincializmushoz, a faji és származási dölyfhöz, a régi és új típusú kizárólagosságokhoz és kizorítósdíhoz, az egymásrautaltság tudatát nélkülözö érdeklicitáláshoz, a profitért erölködö üzletesítéshez, bárminemü igaztalan megkülönböztetéshez és elkülönítéshez.

Hitet teszünk az eszmék szabad terjesztése és versenye, az autonóm, értékközpontú szellemi élet mellett. Olyan művelödési szerkezet létrejöttét kívánjuk elősegíteni, amelyben a művészi és tudományos érték születését és terjesztését az állam igényli és anyagilag is támogatja, s amelyben a lakosság művelödési kezdeményezései szabadon szervezödéhetnek. Olyan művelödési gyakorlat a célunk, amelyben az állami művelödési intézmények a társadalom, a helyi közösségek irányítása és ellenörzése alatt, igényeiknek megfelelően működnek. Arra törekszünk, hogy a kereslet és kínálat piaci viszonyai a kulturális életben az állam növekvö szerepvállalásával együtt és a kultúra sajátosságainak megfelelően érvényesüljenek, s az értékek elsajátítása minden állampolgár számára lehetővé és államilag garantálttá váljon.

Új oktatáspolitikát!

Hatékony oktatási rendszer kiépítését állítjuk programunk tengelyébe, olyat, amelyben a nemzet alapvetö művelödési érdekeinek teljesülése mellett lehetővé válik az egyének és a közösségek sokféle oktatási-nevelési szükségletének kielégítése. Az oktatás állami kötelezettségeit és a társadalom érdekeltségét szem előtt tartva, indokolt az iskolaépítési és -fenntartási jog kiszélesítése, az egymástól eltérö, de egységes követelményrendszerrel szabályozott iskolakoncepciók megjelenése és versenye.

Halaszthatatlannak tartjuk az oktatás egész szerkezetének felülvizsgálatát és mérlegelendönek az általános kötelezö középfokú oktatás bevezetését. Pártoljuk a kisiskolák szerepének újbóli megerösítését, a körzetesítés miatt iskola nélkül maradt települések és a nemzetiségi közösségek indokolt igényeinek elismerését. Olyan állami oktatási rendszer megvalósítását szorgalmazzuk, amely biztosíthatja a gazdasági-társadalmi folyamatok és az oktatás szerves kapcsolatát, a művelödési hátrányok ellensúlyozását és az esélyek közelítését, a szegény családokra háruló gyermeknevelési és oktatási terhek csökkenését. Olyan iskolára van szükség, amely érték szerint „kiválaszt” és „elveyít”, amely egyre magasabb szintü alapot képez, bensö szándéka szerint folytonosan emeli a mércéket és teljes személyiséget nevel. Lényegesnek tartjuk, hogy az általános műveltség megszerzése mellett a szakmai ismereteket a fiatalok a kor mindenkori színvonalán sajátíthassák el, és a késöbbiekben módjuk legyen mind tudásuk továbbfejlesztésére, mind új szakmai ismeretek megtanulására. A vállalkozások élénkítése, a gazdasági struktúra átalakítása megköveteli, hogy a szakmai képzésben növekedjen a vállalatok és az egyének érdekeltsége, hogy a szakképzés nyitottá váljék, az iskolarendszerü képzés megújuljon és más — iskolán kívüli — formákkal társuljon.

Külön hangsúlyozzuk a felsöoktatás és a tudományos mülhelyek fontosságát. A gazdasági és társadalmi modernizáció, az intenzív növekedés egyik alappillére a minőségileg és mennyiségileg jelentösen javuló, illetve bővüld felsöoktatás. Elengedhetetlen a tudás és a végzettség tekintélyének visszaállítása. Ennek feltétele a külön felsöoktatási törvény által garantált intézményi autonómia és szakmai önállóság. Szükséges a hallgatói létszám növelése, a képzési követelmények alapján történö kiválasztódás előtérbe helyezése, versenyhelyzet kialakítása az egyetemeken, főiskolákon és az intézmények között. A felsöoktatás fontos céljának tartjuk a széles kultúrával rendelkező értelmiség képzését, a diploma feltételének tekintjük az átváltható szakismeret mellett az idegennyelv-tudást. Tisztázni kell a felsöoktatás és az akadémiai kutatóintézeti hálózat ellentmondásos helyzetét, a tudományos minősítés problémáit. Az egyetemek és főiskolák nemzetközi nyitottságuk növelésével segítsék elő hazánk bekapcsolódását az egységes oktatási rendszert kialakító Európába.

Szorgalmazzuk, hogy a kidolgozandó új állami oktatáspolitikai program vegye figyelembe az ismeretek folyamatos megújításának és az egyre tömegesebben jelentkező átképzési igények kielégítésének feladatait. A továbbképzés és átképzés funkciói ezért szervesen illeszkedjenek az oktatási rendszerbe.

Kulturális demokráciát!

Mozgósítani kívánunk minden társadalmi erőt és eszközt a művelődési esélykülönbségek, a kulturális hátrányok csökkentésére. Az állami oktatás, a közművelődés és a tömegkommunikáció eszközei egy olyan művelődés- és társadalompolitikai stratégia szolgálatába állítandók, amely célzott anyagi támogatással és a kulturális kínálat alakításával ellensúlyozza a művelődési hátrányokat, javítja a különböző okokból támogatásra szoruló csoportok (egészségügyi, szociális és gazdasági hátrányokat szenvedők, rosszul ellátott területeken élők, valamint a nemzetiségek) művelődési lehetőségeit. A művelődési infrastruktúra területi különbségeinek csökkentésére a területfejlesztés és a művelődéspolitikai olyan összehangolt koncepciójának kialakítását javasoljuk, amely elkülönített alapokat biztosít a kulturális hátrányokkal küzdő települések kezdeményezéseinek alátámasztására.

Síkraszállunk a tehetség érvényesüléséért, nemzeti értékek tekintjük a tehetséggondozást. Ezért támogatunk és kezdeményezünk is olyan új formákat és módszereket, amelyek az egyéni képességek és adottságok korai felismerését és felkarolását, a tehetség maximális kibontakozását szolgálják.

Támogatunk minden olyan értékápolásra vállalkozó művelődési kezdeményezést, amely a helyi közösségeket újáteremti, a társadalmi önszerveződést ösztönzi és segíti. A művelődési intézményekről és anyagi eszközeikről az illetékes közösségek döntsenek, kifejezve és érvényesítve a társadalmi művelődési érdeket is. Javasoljuk, hogy a művelődési lehetőségek bővítésében, intézmények alapításában és működtetésében szervezetek, vállalkozások, magánszemélyek is részt vállalhassanak és állami támogatást kaphassanak. Álláspontunk szerint az alkotmány kereteiben minden közösség szabadon ápolhatja kulturális hagyományait, terjesztheti értékeit. Nagy súlyt helyezünk arra, hogy társadalmunk művelődési tevékenységében helyet kaphassanak a nemzeti, kisebbségi kulturális értékek és hagyományok.

Megerősítjük elkötelezettségünket az alkotói szabadság, a szellemi élet és a művészeti áramlatok szabad fejlődése mellett, és természetesnek tekintjük az értékek pluralizmusát. E felfogásunk hitelességét korábbi gyakorlatunk kritikai felülvizsgálatával, az egyoldalúságok megszüntetésével, az adminisztratív eszközöktől való végleges elhatárolódással kívánjuk alátámasztani. Elvárjuk viszont, hogy a brutalitás, a nemtelen indulatok, az antihumánus eszmék és magatartásformák, a közösség erkölcsének rombolása sem a bővülő demokrácia, sem a piaci igények ürügyén ne kaphasson menlevelet.

A nemzeti művészeti intézmények arra hivatottak, hogy össztársadalmi érdeket és értéket fejlesszenek ki. Fenntartásuk továbbra is az állam feladata, de működésükhöz ideológiai követelmények nem szabhatók. A nemzeti intézmények hivatása, hogy tükrözzék az eszmei és politikai pluralizmust, tárgyság ezáltal a nemzeti kultúra körét, és sokoldalúvá, hitelessé tegyék az érdekkifejezést.

Meggyőződésünk, hogy társadalmunk demokratikus átalakításához és működéséhez elengedhetetlenül szükséges a hiteles politikai, gazdasági, tudományos, kulturális információk szabad áramlása. Reális ítéletünk nincs érdemi tájékozottság nélkül, az önmeghatározó közösségek létrejöttének feltétele a mérlegelő és döntésképes személyiség. Mindannyiunk egyéni érdeke és össztársadalmi érdek is tehát, hogy a nyilvánosság révén a jövőben élni tudjunk a demokrácia jogilag és politikailag biztosított lehetőségével. Ezért a nyilvánosság olyan szerkezete kívánatos, amelyben a pártok, szervezetek, irányzatok megteremthetik fórumaikat. Ugyanakkor szükséges, hogy ennek feltételeit törvény szabályozza a kulturális, erkölcsi-tudati értékek és a személyiségek védelmében.

Véleményünk szerint a tömegkommunikációs eszközök és fórumok állami irányításának a konszenzusteremtés és -egyeztetés szükséges mechanizmusainak létrehozásával alkalmassá kell válnia a nemzeti kultúra gyarapítására, a sokoldalú tájékoztatásra, a vélemények és érdekek hiteles és arányos tükrözésére. Meg kell szüntetni ezen intézményeknél a személytelen állami tulajdonból eredő gazdátlanságot; meg kell szervezni ellenőrzésüket; végérvényesen ki kell iktatni kisajátíthatóságuk jövőbeni lehetőségeit.

Álláspontunk szerint nemzeti kultúránknak nyitottnak kell lennie az egyetemes kultúra múltbeli és kortárs értékei iránt. Ennek jegyében tekintjük nemzetiségi honfitársaink művelődését, kulturális életét mind közös hazánknak, mind pedig saját anyanyelvi, nemzeti kultúrájuk részének. Közös szellemiségünk és történeti hagyományaink összefüggésében az egyetemes magyar kultúra szerves részének tekintjük a határokon túli magyarság művelődését, kultúráját, és igényeljük a velük létesített, létesítendő kapcsolatok bővítését, gazdagítását, valamint a kisebbségben élő magyarság jogainak védelmét. A fentiek szellemében tekintjük tágabb hazánknak a történelmi Közép-Európát, kívánunk része lenni a közös Európai Háznak, akarjuk szervezni kulturális kapcsolatainkat a világ valamennyi országával.

Modern, jövőt formáló finanszírozást!

Ha az oktatáshoz való jog állampolgári, akkor a művelődéshez való jog társadalmi. Ebből következően az állami és a társadalmi felelősség megosztott. A művelődés minden korban támogatásra szorult, befektetés ígérhet csupán kamatot.

A tudományos felismerések és a világ dinamikusan fejlődő országainak tapasztalatai arra vallanak, hogy az oktatásba, a kultúrába, az alkotóerőkbe fektetett tőke a leghatékonyabb beruházás. Alapelveként és programunkként valljuk: az autonómiák növekedése, az oktatási és kulturális élet sokszínűsége, a korábbi paternalista és bürokratikus gyakorlat meghaladása, a reformigények képviselője nem lehet ok és ürügy arra, hogy az állam kivonuljon a kultúrából, s engedje, hogy a piaci hatások a kultúra sajátosságait mellőzve érvényesüljenek.

Rögzíteni szükséges az oktatási és kulturális alapellátásnak azt a mainál magasabb szintjét, amelynek fenntartása az állam és a helyi közösségek elemi tiszte és kötelessége. Vonatkozik ez mindennek előtt az iskolák, a felsőoktatási intézmények, az országos közintézmények működésére és munkatársaik méltó anyagi megbecsülésére. Ugyanakkor nem szabad lemondani azokról az előnyökről, amelyek a piac élénkítő hatásából következhetnek.

A nemzeti jövedelem elosztásának megújuló rendszerében radikálisan növelni kell az oktatásra és kultúrára szánt költségvetési hányadot. Olyan pénzügyi szabályozásra van szükség, amely az egyéneket, a közösségeket, a vállalatokat és a közintézményeket anyagilag is érdekeltté teszi a művelődésben, a kulturális vállalkozások és beruházások támogatásában. Ez vonatkozik a külföldi tőkére is, amennyiben szerepvállalása összeegyeztethető az ország kulturális érdekeivel és nemzeti önbecsülésünkkel.

Az értelmiség anyagi és szociális helyzetének — jövőnket súlyosan veszélyeztető — romlását meg kell állítani, és elodázhatatlan a reálbérek ösztönző erejű növelése.

A független, demokratikus és szocialista Magyarország megteremtéséért munkálkodva, mint politikai párt és kommunista mozgalom, az MSZMP a jövőben is képviseli és terjeszti saját világnézeti és erkölcsi felfogását, formálja tagjai, közösségei, a vele rokonszenvezők gondolkodását. E cél érdekében működteti oktatási-tudományos és kulturális intézményeit, fórumait. Művelődési és oktatási programunkkal az ország, a nemzet boldogulását, társadalmi felemelkedését kívánjuk szolgálni, és általa hozzájárulni egy korszerű, stratégiai jelentőségű nemzeti művelődéspolitikai kialakításához. Szocialista, baloldali eszményeinket, történelmi értékeinket és tapasztalatainkat, a sorainkban dolgozó értelmiségiek alkotó erejét és képességét ajánljuk fel a progresszív összefogásra épülő kormányzás számára. Számítunk az értelmiség egészének cselekvő támogatására. Arra kérjük és buzdítjuk a szellem munkásait, hogy legyenek közvetítői, megszólaltatói a nemzeti és a világkultúra nagy értékeinek, és egyúttal alkotómunkával járuljanak hozzá a progresszív szocialista hagyományok eszmei megújításához.

7. sz. függelék

Grósz Károly [s. k. aláírás]
KB/179.

ÁLLÁSFOGLALÁS

Magyarország Alkotmányának szabályozási elveiről

(Tervezet)

I.

A demokratikus szocializmus lényegi vonásai közül különös jelentősége van a társadalom tagjai és az állam közötti viszony törvényes rendezésének. Ez egyfelől az emberi és az állampolgári jogoknak a nemzetközi egyezségokmányokkal összhangban álló alkotmányos szabályozását, másfelől pedig a

jogállam intézményeinek a kiépítését jelenti. Garanciális kérdés, hogy az Alkotmány és annak alapján a törvények pontosan kijelöljék az állami szervek működésének határait s ezzel biztosítsák az állampolgári autonómia érvényesülését. Mindehhez a magyar közjogi hagyományok és a nemzetközi alkotmányfejlődés progresszív értékeit hasznosító új alaptörvényre van szükség.

A kongresszus tudomásul veszi, hogy hatályos Alkotmányunk felülvizsgálata a pártértekezlet határozatának megfelelően megtörtént, az elkészült szabályozási koncepció alapján Magyarország Alkotmánya címmel folyamatban van az új alaptörvény előkészítése. Helyesli, hogy a békés átmenetet szolgáló politikai egyeztető tárgyalásokon az MSZMP tárgyaló küldöttsége e koncepció több fontos tételét érvényesítette.

A Magyar Szocialista Munkáspárt mellőzhetetlennek tekinti, hogy az új Alkotmányban, mint tartópillérek, a jogállamiság alapelvei maradéktalanul érvényesüljenek. Hazánkban a hatalom a népfelség elvén alapuljon. Minden hatalom kizárólagos forrása a nép legyen, amely azt részben népi kezdeményezéssel, népszavazással, illetve demokratikusan választott helyi önkormányzatok és a parlament által gyakorolja. A jogállamiság legfontosabb jellemzője a hatalom megosztása. Ennek jegyében úgy kell kialakítani az állami szervek rendszerét, hogy egyértelmű megfogalmazást nyerjen az egyes hatalmi ágak alkotmányos joga és kötelessége. Az Országgyűlés, a köztársasági elnök, az Alkotmánybíróság, a Minisztertanács, a bíróságok, valamint a helyi önkormányzatok önálló hatalmi jogosítványokkal, egymást kontrollálva és kiegyensúlyozva, s ugyanakkor együttműködésre törekedve tevékenykedjenek. Az MSZMP a jogállamiság szempontjából fontosnak tartja, hogy az állam polgárai az állam intézményeit és szimbólumait magukénak vallják. Ez egyúttal az állam stabilitásának és hatékony működésének alapfeltétele.

II.

1. Pártunk baloldali, szocialista tömegpárt. E jellegének megfelelően határozottan kiáll amellett, hogy az új Alkotmány a Magyar Köztársaságot független, demokratikus jogállamként rögzítse, amelyben a demokratikus szocializmus értékei érvényesülnek. Ugyanakkor elfogadva a pluralizmust, helyesli, hogy a polgári demokrácia haladó értékei is megfogalmazást nyerjenek.

A Magyar Szocialista Munkáspárt nem tart igényt vezető szerepének alkotmányos deklarálására. Megerősíti azt az állásfoglalását, hogy Magyarországon szabadon alakulhatnak és tevékenykedhetnek pártok az Alkotmány és az alkotmányos jogszabályok tiszteletben tartásával, s ily módon közreműködhetnek a népakarat kialakításában és kinyilvánításában. A jövőben az MSZMP is politikai munkára alapozott szerepet kíván betölteni a társadalom irányításában.

2. Magyarország gazdasága gyökeres átalakulásban van; piacgazdaság felé tart. Az MSZMP az elmúlt évtizedek tapasztalatainak alapján helyesli a tervezés előnyeit is felhasználó piacgazdaság bevezetését, és szükségesnek tartja a gazdasági alkotmányosság megteremtését. Ez utóbbi főbb jellemzői: a köztulajdon és a magántulajdon egyenjogúságának és egyenlő védelmének biztosítása, a versenysemlegesség alapján a vállalkozás jogának és a verseny szabadságának elismerése, támogatása.

3. A Magyar Szocialista Munkáspárt elsőrendű feladatának tartja olyan közösségi társadalom kialakítását, amelyben kiteljesedhet az egyének és szervezeteik szabad fejlődése. A párt támogatja, hogy az új Alkotmányban az emberi és az állampolgári jogok szerkezetileg és tartalmilag egyaránt hangsúlyosabb megfogalmazást nyerjenek. Új Alkotmányunk, a hatályos alaptörvényben is rögzített jogok mellett, a nemzetközi egyezményekben vállalt magyar kötelezettségeknek megfelelően teljeskörűen tartalmazza a személyiségi jogokat; a szabadságjogokat; a gazdasági, szociális és kulturális jogokat, valamint az államhoz való tartozásból fakadó jogokat. Külön figyelmet igényelnek a nemzeti kisebbségek alkotmányos jogai, főként a saját kultúra ápolása, a vallás és nyelvhasználat biztosítása. Valamennyi jog tekintetében különösen nagy súlyt kell fektetni az alkotmányos biztosítékek rendszer meghatározására.

Az Alkotmány jogszabályi mivoltjára tekintettel az alapkötelezettségek közül — az erkölcsi jellegűket mellőzve — csak a jogi úton kikényszeríthető kötelezettségeket indokolt szabályozni.

4. A kongresszus felfogása szerint szükséges, hogy az új Alkotmány teremtsen meg a modern jogállam intézményi feltételeit. Akadályozza meg a hatalom túlzott összpontosítását, biztosítsa, hogy az állam minden egyes szerve jogtalan befolyástól mentesen gyakorolhassa jogkörét.

a) A többpártrendszeren alapuló parlamentáris demokráciában az Országgyűlés alapvetően fontos jogok meghatározója, de nem a népszuverenitás kizárólagos megtestesítője. A jogállamban a törvényeknek kitüntetett szerepe van. Ebből következik, hogy az Országgyűléssel szemben támasztott

megnövekedett követelményeknek csak egy folyamatosan ülésező, többségében függetlenített képviselőből álló testület képes megfelelni.

b) Az MSZMP a köztársasági elnöki intézmény visszaállítását helyesli. Erre a történeti előzmények mellett azért is szükség van, mert az államfő a hatalom megosztásában kulcsfontosságú szerepet játszik. Kifejezi a nemzet egységét, és őrködik az államszervezet demokratikus működése felett. Ennek megfelelően szükséges meghatározni jogosítványait. Jogköre a pusztán protokolláris elnök jogosítványainál bővebb, a prezidenciális típusú elnök jogosítványainál azonban szűkebb legyen.

A kongresszus támogatja, hogy a köztársasági elnök választására még ebben az évben, a nép általi közvetlen szavazással sor kerüljön. Tudomásul veszi a politikai egyeztető tárgyalásokon az elnök választásának rendjére vonatkozó megállapodást. Ajánlja azonban az új Alkotmány elfogadásakor a közvetlen választási eljárás véglegesítését.

c) Az Alkotmánybíróság felállítására a jogállam kiépítése, az alkotmányos rend és az alapjogok védelme, valamint a hatalmi ágak egyensúlyának biztosítása érdekében van szükség. Alapvető feladata a jogszabályok és jogi iránymutatások alkotmányosságának vizsgálata legyen. Az MSZMP fontosnak tartja, hogy az Alkotmánybíróság eljárásának kezdeményezésére ne csak azok kapjanak jogot, akiknek ez egyébként hivatalból is kötelessége lenne, hanem az állampolgárok is. Támogatja az Alkotmánybíróság mielőbbi létrehozását és fokozatos kiépítését.

d) A Minisztertanács a jövőben, mint az Országgyűlésnek alárendelt végrehajtható hatalom fejtse ki tevékenységét. Szükséges, hogy a Minisztertanács elnökének és tagjainak megválasztása, működési rendjének kialakítása ennek megfelelően történjék. Az MSZMP ajánlja, hogy kormányalakításra — a választási eredmények figyelembevételével — a köztársasági elnök adjon megbízást a leendő miniszterelnöknek. A Minisztertanács megválasztásáról, továbbá programjának elfogadásáról az Országgyűlés határozzon.

e) A MSZMP indokoltan tartja, hogy az új Alkotmány tegye lehetővé az évszázados, bevált alapelveken nyugvó, független igazságszolgáltatás megteremtését. A kongresszus az elvek közül — fontosságára tekintettel — külön is kiemeli, hogy a bírák függetlenek és csak a törvénynek vannak alárendelve. Ennek egyik biztosítékeként helyesli, hogy a bírák ne lehessenek pártok tagjai és ne folytathassanak politikai tevékenységet.

f) A párt támogatja, hogy a tanácsok a népképviselő elvére épülő önkormányzatokká váljanak. A valódi önkormányzatok alanyai csak az állampolgárok lehetnek, akik e jogukat közvetlenül vagy képviselői szervük útján gyakorolják. Egyetért azzal, hogy az új Alkotmánynak az önkormányzatokra vonatkozó rendelkezései alapvetően a demokratikus néprészvétel és az önkormányzati — politikai, gazdasági és jogi — önállóság elvére épüljenek. A hatalommegosztás jegyében az önkormányzatoknál is el kell választani egymástól a „helyi törvényhozó” és a „helyi végrehajtható” hatalmat.

5. A plurális társadalmi berendezkedés újfajta választási rendszert igényel. A hatályos Alkotmányban szereplő elvek közül indokolt megtartani az általános és egyenlő választójog alapján történő, közvetlen és titkos szavazást. Ugyanakkor az MSZMP támogatja a pártelvű választási rendszer kiépítését és alkotmányos rögzítését.

A kongresszus helyeslően tudomásul veszi, hogy a Minisztertanács az új Alkotmányról szóló törvényjavaslatot csak a választások után nyújtja be az Országgyűlésnek. Ajánlja a kormánynak, hogy az alkotmányozás munkáját addig is folytassa.

Budapest, 1989. október

8. sz. függelék

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGA

Grósz Károly [s. k. aláírás]
KB/184.

ÁLLÁSFOGLALÁS

az önkormányzatokról

(Tervezet)

A magyar társadalom fejlődésének szerves része az önkormányzatiság. Szerveződésük fellendülése mindenkor összekapcsolódott a szellemi élet élénkülésével, az alapvető jelentőségű politikai mozgásokkal, a nemzeti önállóságra való törekvéssel, a gazdasági-társadalmi modernizációval. Társadalmunk természetes előrehaladásának irányát azonban a történelmünkben ismert akadályok rendre megváltoztatták, így az önkormányzatok hosszabb-rövidebb idejű virágzását mindeddig visszafejlődés követte.

Az MSZMP az 1988-as országos pártértekezletét követően, a hatalom megosztásának és egyensúlyának szükségességét vallva elkötelezte magát a többpártrendszerű pluralista demokrácia, a jogállam megteremtése mellett. Ennek megvalósulásában döntő jelentőségűek az önkormányzatok, melyek az állam és az állampolgárok viszonyában a demokrácia tartópillérei, a társadalomban a dinamikus hatalmi egyensúly tényezői. Olyan autonóm állampolgári szerveződések, melyek nem állnak közvetlen politikai irányítás alatt, ugyanakkor a pártok és más szervezetek az általuk képviselt érdekeket az önkormányzati testületbe választott tagjaikon keresztül érvényesíthetik. Az ilyen módon felépülő alkotóképes életközösségek éppúgy nélkülözhetetlenek a közigazgatás, a gazdaság, a művelődés és szellemi élet, mint a környezet- és természetvédelem stb. területén.

Mindezekből kiindulva, a gyakorlati hasznosságot és a közigényeket is figyelembe véve az MSZMP szükségesnek tartja, hogy az önkormányzatiság legfontosabbnak ítélt elvei beépüljenek államszervezeti és társadalomkoncepciójába. Egyben arra törekszik, hogy a helyi-területi önkormányzatokra vonatkozó rendező elvek és jogi garanciák az Alkotmányban, a részletes szabályok külön törvényekben, mindenekelőtt az önkormányzati törvényben kerüljenek elfogadásra.

I.

A Magyar Szocialista Munkáspárt támogatja, hogy a helyi-területi önkormányzatok a községekben, a városokban, a fővárosban és a megyékben jöjjenek létre. Valamennyi önkormányzat egyenjogú legyen, feladataikat a törvényekben meghatározott munkamegosztás szerint, a lakosság érdekeinek, szükségleteinek megfelelően végezzék. Irányításukat kizárólag az Országgyűlés, törvények útján gyakorolja. Az önkormányzatok döntései csak jogszabálysértés esetén legyenek felülvizsgálhatók. Az önkormányzati jogok részestüljenek bírói védelemben.

A helyi-területi önkormányzatok egymásnak mellérendelten működjenek, és szabadon dönthessenek egyesülésről, szétválásról, társulásról, érdekszövetséghez történő csatlakozásról. A választópolgárok kezdeményezésére alakulhasson szövetség a város és vidéke önkormányzatai között a résztvevők autonómiájának megtartása mellett.

A helyi önkormányzat jogai a település közösségét illessék. E jogokat általában választott képviselő-testülete útján, kivételesen közvetlenül helyi népszavazással gyakorolja. Az önkormányzati testület maga alakítsa ki belső felépítését, működési rendjét. Vezetője az állampolgárok által közvetlenül választott polgármester legyen.

Az önkormányzatok megyei szintje tartalmilag egyszerre legyen: társulás olyan feladatokra, amelyek megoldása az egyes önkormányzatok, illetve városkörnyéki települések erejét meghaladja; érdekvédelmi szövetség; szakapparátusa révén szolgáltató és államigazgatási szervezet.

Az MSZMP szükségesnek tartja az önkormányzatok gazdasági alapjainak megteremtését, az önkormányzatok tulajdonának egyszeri jogi aktsussal történő létrehozását elsősorban az állami birtokban lévő földekből, lakó- és középületekből; az állam és az önkormányzatok tulajdonának elkülönítését, továbbá olyan pénzügyi szabályozás kialakítását, amely az önkormányzati gazdálkodást és vállalkozást ösztönzi.

II.

A Magyar Szocialista Munkáspárt felkéri a Minisztertanácsot, hogy az önkormányzati törvény előkészítését gyorsítsa meg, a kiérlelt szakmai koncepciót bocsássa társadalmi vitára, majd az új Alkotmány elfogadása után terjessze a parlament elé.

Az MSZMP politikai és szervezeti megújulásának általános elvei, működésének szabályai fő vonalaiban és a politikai intézményrendszer változásaival összhangban kialakultak. A párt meggyőződéssel vallja, hogy a továbbhaladó demokratizálódási folyamat meghatározó eleme az önkormányzatok kiépülése lesz. Az új viszonyok között a pártnak alapvető érdeke, hogy helyi és megyei szintű tevékenységét, szervezeti életét és működését az önkormányzatok hatókörében folytassa, befolyását megfelelően érvényesítse. Ennek érdekében az MSZMP felkéri a párt tagjait és különböző szintű szervezeteit, hogy vállaljanak tevékeny részt az önkormányzatok létrehozásával és működésével összefüggő feladatokban.

Budapest, 1989. szeptember

9. sz. függelék

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
ELNÖKSÉGE

TITKOS!

Készült: 1 gépelt példányban
Grósz Károly s. k.
KB/183.

JAVASLAT

a Központi Bizottság állásfoglalására a tulajdonreform néhány kérdéséről

Az MSZMP vegyes tulajdonra épülő piacgazdaság megteremtésére törekszik. Határozottan elveti a tulajdonformák közötti ideológiai vagy más alapon kialakított sorrendiséget, hierarchikus besorolást, ugyanakkor kiáll a közösségi tulajdon meghatározó gazdasági szerepe mellett. Ennek szellemében megkülönböztetés nélkül ismeri el a különféle tulajdonformákat és azt, hogy együttműködésüket a gazdasági ésszerűség vezérelje. Támogatja új közösségi tulajdonformák kialakulását, a társas és a magántulajdon gazdasági szerepének erősödését.

A tulajdon társadalmisítása a köz érdekében való működtetését jelenti. A különféle tulajdonformák társadalmi-gazdasági súlyát, egymáshoz való mennyiségi és minőségi viszonyát a hatékonyság szabja meg. A tulajdonformák alakulását és a gazdálkodó szervezetek működését elsősorban a vagyonmegőrzés és -gyarapítás szempontjai vezessék, a tulajdonfejlődés a magyar gazdasági helyzet, társadalmi hagyományok és a korszerűség együttes követelményeinek megfelelően valósuljon meg.

A tulajdonost kulcsszereplővé kell tenni!

Az elszemélytelenedett, bürokratikus működtetett állami tulajdont úgy kell átalakítani, hogy annak többsége valódi — lehetőleg közösségi — tulajdonosokhoz jusson. Belföldiek és külföldiek, jogi és természetes személyek egyaránt lehetnek tulajdonosok, akik készek sajátjukként kezelni a rájuk bízott vagyont. Az önállóság és a teljes jogú önkormányzat illeti meg őket.

Az állami tulajdon átalakításában az államnak aktív szerepe legyen. Ehhez megfelelő program szükséges, amely meghatározza e folyamat fő irányát, ütemét, teendőit és biztosítja az átalakítás garanciáit, a leendő tulajdonosok esélyegyenlőségét. Ennek fontos eszköze a nyilvánosság és a társadalmi ellenőrzés. A leendő tulajdonosok körét nem célszerű korlátozni. A mai viszonyokat figyelembe véve valódi tulajdonosként az állam (kincstár), az állampolgárok, a helyi önkormányzatok (települések), az egyesületek, a közcélú alapítványok, a társadalmi szervezetek, az önkormányzati alapon szervezett társadalombiztosítás és a külföldiek tekinthetők.

A tulajdonreform alapvető fontosságú a politikai berendezkedés szempontjából, hiszen jellegét a valódi tulajdonosok köre, társadalmi-gazdasági súlya és jogai alapvetően befolyásolják. A tulajdon a hatalom egyik válfaja. A tulajdonreformnak nálunk a közösségi tulajdon meghatározó szerepét fenn kell tartania. Ezt nem valamiféle központi elhatározás által, hanem a gazdasági működés folyamatában helyes elérni.

Az új közösségi tulajdonformák még kialakulatlanok. Ezért az MSZMP-nek mindenekelőtt ezek megteremtését és a korszerűsíthetőnek tartott régi formák rehabilitálását kell szorgalmaznia. Ennek során ki kell alakítani az állami vagyonkezelés hatékony módját, létrehozni az állami vagyonalapot. Törvényt kell alkotni a helyi önkormányzatokról és megteremteni azok vagyoni jogi képességét. A köz-célú alapítvány és egyesület váljon jelentős vagyonnal bíró köztulajdonossá. Legyen tulajdonos a társadalombiztosítás; intézményrendszere és működési mechanizmusa ennek megfelelően alakuljon át.

A jelenlegi állami vagyon egy részét — főként a versenyszférában — privatizálni kell. Az állam tudatosan vonuljon ki azokról a területekről, amelyeken gazdasági szerepvállalása nem célszerű. Így korszerűsíthető a gazdaság szervezeti rendszere, bekapcsolható a belföldi magán- és külföldi működő tőke. A magántulajdon gazdasági tevékenységét döntően gazdasági eszközökkel kell szabályozni.

A privatizáció különböző formákban ölthet testet. Az állami vagyon megjelenhet vegyes tulajdonú társaságokba való befektetésként, az állami vállalatok átalakulhatnak vegyes tulajdonú társaságokká, az állami vállalat dolgozói tulajdonosi státust teremthetnek maguknak a vállalati vagyon meghatározott részére, s végül az állami vagyon eladható. Alapkövetelmény, hogy a privatizáció során meg kell akadályozni az ellenőrizetlen tulajdonátjátszást és a korábbi életképtelen struktúrák átmentését. A privatizáció külön kormányzati programot igényel. Ebben az új közösségi tulajdonformák kialakítását és a privatizációs folyamatot össze kell hangolni, egyik sem válhat kizárólagos irányvá.

Óvni és gyarapítani kell a nemzet vagyonát

A tulajdonreform során figyelembe kell venni a törvényes előírásokat, érvényes jogszabályokat. A gazdálkodó szervezetekről — különösen az állami vállalatokról és a gazdasági társaságokról —, a külföldiek magyarországi befektetéseiről szóló törvények, valamint az átalakulási törvény egyes pontjai ma nem biztosítják teljeskörűen az állami tulajdon megfelelő védelmét, gondos megőrzését. Ezt az utóbbi időben megkezdődött vállalatátalakulási, illetőleg felerősödött spontán (államilag nem ellenőrzött) privatizációs folyamatok egyes esetei is jelzik. Ezért az említett jogszabályok teremtette helyzet tárgyilagos feltárására, az esetek értékelésére és a szükséges teendőkre kormányzati intézkedéseket kell kezdeményezni. A reális helyzetértékelést segítő információs rendszerre és az állami befolyásolás megfelelő eszközeinek megteremtésére van szükség. Az állami tulajdon átalakítása kapcsán megfontolandó a társadalmi ellenőrzés biztosítása érdekében parlamenti bizottság felállítása is.

Állami tulajdon új tulajdonosokhoz csak ellenérték fejében, hiteles vagyonértékelést követően s megfelelő áron juthat. Az ellenérték közösségi tulajdonosoknál lehet költségvetési és egyéb támogatás beszámítása (megszüntetése) vagy más megoldás. A privatizálás viszont — főszabályként — csak értékesítés útján mehet végbe. Jogszabályokkal kell megakadályozni az állami vagyon irreális leértékelését, az új tulajdonosoknak való manipulatív átjátszását vagy külföldre menekítését. Gondoskodni kell az állami vagyon átalakításának (átalakulásának) állami ellenőrzéséről és társadalmi nyilvánosságáról.

Az állami vagyon számbavételére, nyilvántartására, változásainak követésére, jelenleginél jobb hasznosítására ki kell alakítani az állami vagyonalap intézményét. Az állami vagyonalap olyan jogi személyiséggel rendelkező intézmény legyen, amely az állami vállalkozásokban — elsősorban a gazdasági társaságokban — működő vagyonát tartalmazza, s meghatározott körben tulajdonosi jogokat is gyakorol. Jellegét tekintve pénzügyi alap, amelybe reálvagyon (pl. termelőeszközök, gyárak, üzemek) csak átmenetileg (pl. az állami vállalat felszámolásából eredően) tartozhat. Jellemzően az állami érdekeltségeket megtestesítő értékpapírokat, követeléseket tartalmazza. A vagyonalap a rendelkezésre bocsátott állami vagyont hasznosulás céljából ún. vagyonkezelőkhöz juttatja. A parlament vagyonpolitikai irányelvek elfogadásával befolyásolja a vagyonalap működését, és annak végrehajtását rendszeresen ellenőrizzé.

A vagyonalap szervezetének és működésének kialakítása során olyan világos és egyértelmű helyzetet kell teremteni a tulajdonosok és a vagyonkezelők számára, amely segíti a legjobb tőkeértékesítési lehetőségek felkutatását és megvalósítását, sokféle társadalmisítási és privatizálási alkalmat, eszközt kínál, s e folyamatokat a közérdeket szolgálva, a társadalmi nyilvánosság és ellenőrzés mellett irányítja.

Az állami vagyonalap nem válhat középírányító szervvé, nem korlátozhatja a gazdálkodói önállóságot. Erre törvényes biztosítékokat kell teremteni.

A vagyongazdálkodók célszerűen gazdasági társaságok lehetnek, de nem kizárt a dolgozói kollektívák, különféle csoportjaik és egyéb tulajdonosi intézmények ilyen jellegű szerepe sem. Vagyongazdálkodásra csak jogi személyek vállalkozhatnak. Döntő fontosságú a vagyongazdálkodók szervezetének és érdekeltiségeinek megfelelő kialakítása, s erős garanciákat kell találni az elbürokratizálódás nagyfokú veszélye ellen is.

A vagyongazdálkodók a vagyonalappal az átvett vagyon működtetésére szerződést kötnek, amelyben az átvétel és a működtetés feltételeit rögzítik. A vagyongazdálkodók maguk is gazdálkodnak, illetve más vállalkozásokba fektetik be a kezelésükre bízott (versenyben elnyert, átvett) állami vagyont. A vagyontárgyak vállalkozásokba fektetését részben a vagyongazdálkodók, részben az e célra szervezett befektető társaságok, részben pedig pénzintézetek végezhetik.

A tulajdonreform szabályozása

A tulajdonreform megvalósításához a gazdasági szabályozást is fejleszteni kell. Különösen fontos a vagyonalap, az új közösségi tulajdonosok és a vagyongazdálkodók hosszú távú, a vagyongazdálkodás és -gyarapításához fűződő érdekeltiségeinek kialakítása. Szükség van reális és megbízható vagyongazdálkodásra, valamint az értékpapír-forgalom tartós intézményeinek a megteremtésére és kiszámítható, rendezett működtetésük biztosítására. A gazdasági környezet a vagyongazdálkodásra és -gyarapításra ösztönözzön. A gazdaságpolitika vállalkozástámogató, kínálatot bővítő jellegű, a piacgazdaság kiépülését segítő legyen. A tulajdonforma-váltás ugyanis önmagában nem biztosíték a jelenleginél hatékonyabb gazdálkodás kialakulására.

Megvizsgálandó, hogy a társadalmasítás és a privatizáció érdekében milyen ösztönzőket és gátakat kell alkalmazni a vállalati és a személyi jövedelemadóztatásban, a gazdasági szereplők érdekeltiségi rendszerében. Alternatívákat kell kidolgozni, hogy mi módon és milyen eszközökkel teremthető megfelelő kereslet az átalakítandó állami tulajdon iránt. Meg kell teremteni az állami vagyon értékesítésére vonatkozó garanciális szabályokat. Kiemelt jelentősége van az állami vagyon átalakítását követő, új és sikerrel kecsegtető beruházások piacokonform támogatásának, hiszen ezek a gazdaság megélénkítésének fontos eszközei lehetnek, s a foglalkoztatási gondokon is enyhíthetnek. A közgazdasági feltételrendszer megteremtésének lényeges eleme a jelenlegi túlzott mértékű szabályozás visszaszórítása.

A tulajdonreform csak folyamatosan és átgondolt koncepció alapján valósulhat meg. Nem vezethet gazdasági káoszhoz, a termelés ellehetetlenüléséhez, a gazdálkodói rendszer széteséséhez. Csak a jelenleginél jobb tulajdonhasznosítás reménye, a gazdasági ésszerűség és a gazdálkodói érdekeltiség működtetheti. Az államnak nemcsak a folyamat beindításában, a jogi és közgazdasági feltételek megteremtésében, hanem a folyamat egészének tudatos befolyásolásában és határozott-rugalmas irányításában van szerepe. A tulajdonreform alapvető célja a nemzeti vagyon bővítése, jobb hasznosítása.

Budapest, 1989. szeptember 20.

Iványi Pál [s. k. aláírás]

10. sz. függelék

A)

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGA

BIZALMAS!
Készült: 1 gépelt és
sokszor. pld-ban
Grósz Károly [s. k. aláírás]
KB/182.

ÁLLÁSFOGLALÁS

a pártvagyon helyzetéről

(Tervezet)

1. A Központi Bizottság megvitatta és tudomásul vette a párt vagyoni helyzetéről szóló jelentést és ajánlja a kongresszusnak, hogy a tájékoztatót fogadja el.

a) Tudomásul vette, hogy a párt teljes vagyona az 1988. december 31-i állapot szerint összeállított vagyonmérlegben — az érvényben lévő állami előírásoknak megfelelő — bruttó értékben 10 milliárd 279,2 millió Ft:

- az ingatlanok értéke 7 milliárd 638,7 millió Ft,
- az állóeszközként nyilvántartott tartós fogyóeszközök értéke 1 milliárd 252,4 millió Ft,
- a befejezetlen beruházás számlán 92,1 millió Ft,
- a különféle anyagok és nem tartós vagyoneszközök értéke 416,1 millió Ft.

A párt pénzvagyona a tartozásokkal és követelésekkel együtt 1988. december 31-én 879,9 millió Ft volt.

b) Megállapította, hogy 1956-tól 1989-ig terjedő 33 évben a párt 34 milliárd 164,0 millió Ft-tal gazdálkodott, amelynek forrása és felhasználása az 1. sz. melléklet szerinti.

c) A párt ingatlan vagyonának gyarapodása 1970—1978 között — amely beruházásból, cseréből, vásárlásból és könyvjóváírási átvételből származik — 5 milliárd 822,7 millió Ft volt.*

d) Megállapítja, hogy 1970-től a párt 5 milliárd 603 millió Ft állami költségterítést és támogatást kapott, továbbá azt, hogy a párt kezelésében lévő ingatlanok beruházására közvetlenül 3 milliárd 728,3 millió Ft költségvetési juttatást fordítottak.

2. Jóváhagyólag tudomásul veszi, hogy 1988—1989-ben térítésmentesen, illetve térítés ellenében a 2. és 3. sz. melléklet szerinti ingatlanok közcélú hasznosításra átadásra kerültek.

3. A Központi Bizottság javasolja a kongresszusnak, hogy a párt az állami tulajdonban, de a párt kezelésében lévő ingatlanok egy részének kezelői jogáról mondjon le és ezeket hasznosításra ajánlja fel a Magyar Népköztársaság kormányának.

Az első lépésben átadható ingatlanok jegyzékét az Állásfoglalás 4. sz. melléklete tartalmazza.

4. A Központi Bizottság javasolja a kongresszusnak, hogy figyelembe véve a párt működési feltételeinek módosulását, Budapesten 3 kerületi színház kezelői jogáról még ez évben mondjon le.

5. A Központi Bizottság javasolja a kongresszusnak, támogassa azt a törekvést, hogy a párt kezelésében maradó ingatlanok azon részét, amely a párt működése szempontjából nem feltétlenül szükséges és nem kerül átadásra a kormányzat részére, az érvényben lévő jogszabályok és törvényes rendelkezések szerint a párt működési feltételeinek biztosítása érdekében hasznosítsa.

6. A Központi Bizottság javasolja, hogy a párt vagyoni helyzetéről szóló, a kongresszus által megvitattott jelentést szerkesztett formában a Kongresszust követően hozzák nyilvánosságra.

Budapest, 1989. szeptember

Iványi Pál [s. k. aláírás]

* 1970-et megelőző évekről adatok nincsenek.

Kimutatás a párt pénzügyi forrásainak felhasználásáról

M Ft-ban

Év	Ráfordítások összesen	Ebből		
		Bérek és közterhek	Működtetés és fenntartás	Állóeszköz-felújítás, beszerzés
1957	161	92	58	11
1958	241	124	82	35
1959	335	146	209	64
1960	376	165	146	65
1961	390	181	163	46
1962	410	185	188	37
1963	432	248	117	67
1964	443	250	127	66
1965	443	250	136	57
1966	446	254	148	44
1967	462	259	152	51
1968	527	267	197	63
1969	555	295	185	75
1970	633	315	231	87
1971	683	325	254	104
1972	762	356	285	121
1973	834	351	327	156
1974	915	371	370	174
1975	960	417	389	154
1976	1 038	444	440	154
1977	1 193	472	470	251
1978	1 266	525	508	233
1979	1 352	628	500	224
1980	1 470	676	588	206
1981	1 590	708	607	275
1982	1 736	750	647	339
1983	1 793	773	699	321
1984	2 004	833	786	385
1985	2 208	910	924	374
1986	2 342	984	981	377
1987	2 648	1 035	1 107	506
1988	3 069	1 634	1 024	411
Összesen	33 717	15 223	12 961	5 533

Kimutatás a párt bevételi forrásairól

M Ft-ban

Év	Bevételek összesen	Ebből			
		Tagdíj	Egyéb térítési, bérleti díjak	Vállalati befizetés	Állami ktsg.- megtérítés
1957	164	62	7	95	—
1958	239	99	9	131	—
1959	338	118	10	210	—
1960	374	134	11	229	—
1961	388	149	14	225	—
1962	418	158	11	249	—
1963	429	174	16	239	—
1964	442	195	26	221	—
1965	451	209	29	213	—
1966	445	228	31	186	—
1967	458	253	30	175	—
1968	518	281	39	198	—
1969	559	331	44	184	—
1970	629	383	44	162	40
1971	708	388	60	164	96
1972	783	444	59	164	116
1973	845	500	64	165	116
1974	945	574	70	162	139
1975	1 026	644	67	187	128
1976	1 108	729	71	184	124
1977	1 142	798	77	161	106
1978	1 238	914	86	132	106
1979	1 395	1 045	86	142	122
1980	1 635	1 152	100	147	236
1981	1 667	1 054	110	181	322
1982	1 759	1 117	110	232	300
1983	1 845	1 234	116	240	255
1984	2 029	1 339	126	256	308
1985	2 191	1 463	146	304	278
1986	2 352	1 332	173	239	608
1987	2 318	1 340	203	252	523
1988	3 326	1 470	209	—33	1 680*
Összesen	34 164	20 311	2 254	5 996	5 603

* A szöveges jelentésben az 1988. évi állami költségmegtérítés az adóhatás torzítása miatt nem szerepel.
A jelentős növekedés oka az 1988-ban bevezetett személyi jövedelemadóra és a forgalmi adóra való áttérés.

Az 1988—1989-ben közcélú hasznosításra térítésmentesen
átadott pártingatlanok

1. **Baranya megye**
Pécs — Oktatási Igazgatóság és Kollégium
Árvevő: Janus Pannonius Tudományegyetem
2. **Csongrád megye**
Szeged — megyei pártbizottság székháza
Árvevő: Városi Tanács
Ezzel egyidejűleg rendezésre került a párt 54 millió Ft összegű tartozása, amit a korábbi években Szeged Városi Tanácsa a lakóházak felújítási alapjából adott a városi pártszékház korszerűsítéséhez, felújításához.
3. **Borsod megye**
Ócsanáros községi pártház
Ónod községi pártház
Kurityán községi pártház
Árvevők: községi tanácsok
4. **Komárom megye**
Ácsteszér alapszervezeti pártház
Árvevő: Községi Tanács
Esztergom régi városi pártház
Árvevő: Városi Tanács
5. **Tolna megye**
Cikó községi pártház
Értény községi pártház
Árvevők: községi tanácsok
Szekszárd — Oktatási Igazgatóság
Ez az ingatlan 1989. október 1-jétől kerül átadásra középiskolai képzés céljából a Művelődési Minisztérium részére.
6. **Pest megye**
Szigetszentmiklós körzeti pártház
Árvevő: Városi Tanács
Galgahévíz községi pártház
Árvevő: Községi Tanács

Az 1989-ben térítés ellenében átadott pártingatlanok

1. **Borsod-Abaúj-Zemplén megye**
Encs, alapszervezeti helyiség
Árvevő: Encs Városi Tanács
2. **Csongrád megye**
Szeged, kereskedelmi ágazati PB épülete
Árvevő: Tisza FÜSZÉRT Vállalat
3. **Nógrád megye**
Salgótarján, Oktatási Igazgatóság épülete
Árvevő: Magyar Hitelbank

4. Szabolcs-Szatmár megye
Nagydobos, községi pártház
Árvevő: Takarékszövetkezet
5. Veszprém megye
Nagyalásny, községi pártház
Árvevő: Községi Tanács

A fentiekén túl az MSZMP KB kezelésében lévő épületek szabad kapacitásának többségét érvényes bérleti szerződéssel — a legkülönbözőbb szervezeteknek, állami és szövetkezeti vállalatoknak, magánvállalkozóknak, gazdasági közösségeknek irodai, valamint tanácskozási célra — a helyi pártszervek értékesítik.

4. sz. melléklet

Az átadható épületek jegyzéke

Ingatlan megnevezése	Helye
Oktatási Igazgatóság	Baranya megye Pécs
Oktatási Igazgatóság	Bács-Kiskun megye Kecskemét
Oktatási Igazgatóság	Borsod megye Miskolc
Oktatási Igazgatóság	Csongrád megye Szeged
Oktatási Igazgatóság	Fejér megye Székesfehérvár
Oktatási Igazgatóság	Hajdú-Bihar megye Debrecen
Oktatási Igazgatóság	Heves megye Eger
Oktatási Igazgatóság	Komárom megye Tatabánya
Oktatási Igazgatóság	Somogy megye Kaposvár
Oktatási Igazgatóság	Szabolcs-Szatmár megye Nyíregyháza
Oktatási Igazgatóság	Szolnok megye Szolnok
Oktatási Igazgatóság	Tolna megye Szekszárd
Oktatási Igazgatóság	Vas megye Szombathely
Oktatási Igazgatóság	Zala megye Zalaegerszeg
Vendégház	Heves megye Noszvaj
Vendégház	Szolnok megye Szolnok
Vendégház	Békés megye Doboz
Vendégház	Komárom megye Tata
Vendégház	Nógrád megye Karancsberény
Vendégház	Szabolcs-Szatmár megye Nyíregyháza

B)

MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁG
GAZDÁLKODÁSI OSZTÁLY

BIZALMAS
Készült: 1 gépelt és
soksz. pld-ban
Grósz Károly [s. k. aláírás]

Tájékoztatás a Központi Bizottságnak a párt vagyoni helyzetéről

A pártvagyon helyzete hónapok óta a politikai érdeklődés középpontjában áll.

A párttagság jogosan igényli, hogy kapjon részletes elszámolást a párt vagyoni helyzetéről.

A Központi Bizottság legutóbbi ülésén úgy határozott, hogy a kongresszus küldöttei kapjanak részletes, számszerű tájékoztatást.

A jelentésben szereplő adatok az 1988. december 31-i állapotnak megfelelő vagyonmérleg szerinti-ek, a következő csoportosításban:

— az állami tulajdonban és a párt kezelésében lévő *ingatlan vagyont** nyilvántartás szerinti értékben és naturáliákban,

— az ingó vagyon nyilvántartás szerinti értékben,

— a pénzvagyon, valamint a kintlévőségek (követelések) és adósságok (tartozások).

Tekintettel arra, hogy a párt vagyonában 1989-ben is változások következtek be, e változásokról külön is elszámolunk.

A párt teljes vagyona

Az 1988. december 31-i állapot szerint összeállított vagyonmérlegben a párt teljes vagyona az érvényben lévő állami előírásoknak megfelelően, bruttó értékben 10 milliárd 279,2 millió Ft, amelyből:

— az ingatlanok értéke 7 milliárd 638,7 millió Ft,

— az állóeszközként nyilvántartott tartós fogyóeszközök (berendezések) értéke — a 2000,— Ft-on felüli beszerzési értéket meghaladók — 1 milliárd 252,4 millió Ft,

— a befejezetlen beruházás állománya 92,1 millió Ft,

— a különféle anyagok és nem tartós (3 évnél rövidebb élettartamú) vagyoneszközök 416,1 millió Ft,

— pénzvagyon 879,9 millió Ft (tartozásokkal és követelésekkel együtt).

A pártvagyon létrejöttének jogszerűségét a párttagság nem vitatja. Az ellenzéki kerekasztal politikai tömörülései vonják azt kétségbe. Ez utóbbiak is csak az ingatlan vagyon keletkezésének jogszerűségét vitatják, az ingó vagyont nem. Ebből következően — elszámolás mellett — az ingatlan vagyon esetében rövid tájékoztatást adunk — az eddig feltárt és rendelkezésre álló dokumentumok alapján — az ingatlanok tulajdonjogi rendezésével kapcsolatos állásfoglalásokról, illetve ezeknek az ingatlanoknak állami tulajdonként történő telekkönyvi bejegyzésének folyamatáról.

Megjegyzés: az ingatlanok, berendezések, felszerelések, gépek elszámolt értékcsökkenése 1988 végéig 2 milliárd 753 millió Ft.

* A vagyoni kifejezés nem pontos, mert az ingatlanok az állam tulajdonát képezik, a pártnak kezelői joga van.

I. Az ingatlan vagyron

A vagyronmérleg szerinti ingatlanérték — a 7 milliárd 638,7 millió Ft — funkcionális megoszlásban a következő házas ingatlanokból áll:

	Db	Nyilvántartott érték M Ft
— Központi Bizottság székháza	1	310,7
— pártbizottságok, intézmények székházai	207	4 090,0
— körzeti pártbizottságok, pártvezetőségek, párt-szervezetek székházai	2 253	1 698,7
— garázs, raktár és egyéb járulékos épületek	131	715,5
— üdüldeépületek (vendégházak)	38	810,3
— ültetvény, beépítetlen telek	11	13,5
Összesen	2 641	7 638,7 M Ft

A fenti ingatlanok területi megoszlását az 1. sz. melléklet tartalmazza.

Az ingatlan vagyron tulajdonjogi és telekkönyvi rendezésére első ízben 1972-ben született KB titkársági döntés. A rendezést szükségessé tette az 1967. évi IV. törvény (földtörvény), valamint az állami tulajdonban álló ingatlanok kezeléséről szóló 9/1969 (29) Kormány számú rendelet, továbbá a házas és egyéb ingatlanok tulajdonjogának, illetve használati jogának rendezésére vonatkozóan megjelent más állami rendeletek. E rendeletek következetes végrehajtását gátolta és a telekkönyvi rendezést sürgették a következők:

1. Az MSZMP helyi szervei számára a feleslegessé vált épületek értékesítése vagy a feladatszerű működéshez alkalmatlan épületek cseréje, ezek esetleges átépítése vagy a tönkrement épületek lebontása a jogi és telekkönyvi rendezetlenség következtében a már említett jogszabályok figyelmen kívül hagyásával volt csak megvalósítható.

2. Az állami tulajdonban lévő épületek esetében az illetékes állami szervek (tanácsok) a tulajdonjogot formálisan vagy egyáltalán nem gyakorolták, nem látták el azokat a kötelezettségeket, amelyeket a tulajdonos helyzetéből adódóan terhelte.

3. Az állami tulajdonban lévő épületek egy része — elsősorban a községi pártalapszervezetek székházai — néhány helyiségből állóak voltak és ezeket az érvényes rendeletek értelmében a tanácsi szervek csak az Országos Takarékpénztáron keresztül értékesíthették. A szervezetek és tömegszervezetek vagy a magántulajdonban lévő épületek esetében — elsősorban az 1957. évi 10. sz. tv.-re hivatkozással — előfordult, hogy a tulajdonos jelentkezett birtokbavételi igénnyel.

A telekkönyvi rendezésre a Titkárság 1976. december 6-i határozata alapján került sor.

A Titkárság állásfoglalásának kialakítása érdekében 1971-ben felmérésre került, hogy a párt birtokában, használatában lévő épületeknek ki a telekkönyvi tulajdonosa. Az akkori telekkönyvek szerint a párt által használt, birtokolt 1379 önálló épületből 1199 állami, 54 szervezeteti és tömegszervezeti, 35 magántulajdonban, 67 a párt tulajdonában volt. A párt által kizárólagosan használt 24 épület tulajdonosát a telekkönyvekből megállapítani nem lehetett.

Az ezeken az önálló épületeken kívül a párt által használt 4244 irodahelyiségből és tanácsteremből 3506 állami, 374 szervezeteti és tömegszervezeti, 106 magántulajdonban lévő épületben 38 tulajdonjogilag rendezetlen és 220 olyan épületben volt, amelynek a párt társtulajdonosaként volt telekkönyvezve.

A tulajdoni rendezés érdekében a Titkárság határozata a következőket mondta ki:

„1. A párt tulajdonában lévő ingatlanokat állami tulajdonba kell venni, a párt részére pedig ezek kezelői jogát biztosítani.

Ugyanígy kell eljárni azokkal az ingatlanokkal is, amelyek a jövőben adásvétel, ajándékozás alapján kerülnek a pártszervek használatába, vagy saját beruházásból létesülnek.

A párt által betársulásos formában (közös beruházásban) épített és építendő helyiségek megfelelő hányadban kerüljenek állami tulajdonba és erre a kezelői jogot a párt kapja meg.

2. A pártszervek által használt magántulajdonban lévő vagy rendezetlen tulajdonú ingatlanokat

adásvétel, csere vagy kisajátítás útján meg kell kísérelni állami tulajdonba venni és a kezelői jogot a párt részére biztosítani.

3. A szervezetek, tömegszervezetek, egyesületek tulajdonát képező, a párt által igénybe vett ingatlanok használata a bérleti jogszabályok alapján történjen.

4. A rendezést fokozatosan 1980. december 31-ig kell végrehajtani.”

A telegkönyvi rendezést a Minisztertanács 3339/77 sz. határozata alapján és a mezőgazdasági és élelmiszerügyi miniszter 16/B/1977. sz. utasításában — a pártszervek tulajdonában lévő ingatlanok helyzetének rendezéséről — foglaltaknak megfelelően kellett végrehajtani (2. sz. melléklet).

Magántulajdonként telegkönyvezett ingatlanok esetében a kérdést a határozatnak megfelelően természetbeni vagy pénzbeli kártalanítással rendeztük, illetve az ingatlant a telegkönyvi tulajdonos birtokába adtuk. Ezzel a telegkönyvi nyilvántartás 1980. december 31-ig rendezetté vált.

A párt tulajdonosi jogosultsága elbírálásához főleg — az EKA — felvetéséhez (3. sz. melléklet) — nevezetesen, hogy a pártingatlanokat állami tulajdonba kell adni — tájékoztatásul még közöljük:

1. A 2641 házas ingatlanból 1166 épület kizárólagos kezelője az MSZMP, 1475 épület tulajdon- és kezelői joga is megosztott más szervekkel. Ez utóbbiak felett az MSZMP kizárólagos joggal nem rendelkezik.

2. Az MSZMP kizárólagos kezelésében lévő ingatlanok egy része bérleti szerződésekkel terhelt.

3. Az ingatlan vagyon gyarapodása 1970—1989 között, az 1971. évi felértékeléssel együtt, 5 milliárd 822 millió Ft, enélkül 4 milliárd 985 millió Ft. Az ingatlangyarapodásról (változásról) 1956—1970 közötti időre adatok nem állnak rendelkezésre.

Az épületek bruttó értéke:

1970-ben	1 816 M Ft
1975-ben	3 194 M Ft
1980-ban	4 412 M Ft
1985-ben	6 165 M Ft
1988-ban	7 632 M Ft

Az ingatlangyarapodást csaknem kizárólagosan a párt saját bevételei fedezték. Ezt igazolja, hogy a saját bevétel összege 1970—1989 között 23 milliárd 388 millió Ft volt.

Ugyan ebben [sic!] az időszakban — 1988-ig — a Pénzügyminisztérium — a KB Titkárság 1970. december 21-i határozata alapján, az államtól átvett feladatok ellátásáért (a Politikai Főiskola, a Társadalomtudományi Intézet, a Párttörténeti Intézet, valamint a SZOT-beutaltak miatt a pártüdülők fenntartásához, továbbá a budapesti és megyei oktatási igazgatóságok kiadásaihoz) költségterítést biztosított. A Pénzügyminisztérium összesen 3 milliárd 923 millió Ft-ot utalt át az állami költségvetésből, jöllehet az állami költségvetés terhére elszámolható intézményi kiadásoknak — a Pénzügyminisztérium által elismert összege — 6 milliárd 063,7 millió Ft volt. A meg nem térített, elismert ráfordítás tehát, 2 milliárd 141 millió Ft. Ez utóbbinak az indoklása az volt, hogy a párt beruházási juttatásban is részesül (4. sz. melléklet).

4. A közvetlen beruházási forrásjuttatás az említett időszakban 3 milliárd 728,3 millió Ft volt (5. sz. melléklet), tehát 1 milliárd 587,6 millió Ft-tal több, mint amennyit intézményi folyóráfordítás címén a Pénzügyminisztérium nem térített meg.

A többletberuházási igényt az indokolta, hogy:

— 1970-től kezdődött meg a megyei oktatási igazgatóságok hálózatának kiépítése (1970—1985 között erre a célra 930,6 millió Ft-ot fordítottunk a beruházási keretből) (6. sz. melléklet).

— az 1983. évi közigazgatási átszervezést követően az összevont járási-városi pártbizottságok elhelyezésére beruházásból 1988-ig 609,2 millió Ft-ot kellett fordítanunk (7. sz. melléklet).

A beruházási többletjuttatás tehát oktatási igazgatóságok kiépítése, közigazgatási átszervezés miatt következett be. Ezért az állami hozzájárulás (összesen 1 milliárd 540 millió Ft értékben) az e célok megvalósítására irányuló kormányzati szándékból eredő juttatásként lett kezelve.

5. Az ingatlanok állagmegóvása kizárólagosan az MSZMP-t terhelte. A ráfordítás az épületek karbantartására, felújítására, továbbá ezek korszerűsítésére és átalakítására 1970 és 1988 között 3 milliárd 615 millió Ft volt, ugyancsak saját forrásból (8. sz. melléklet).

(1978 és 1988 közötti 10 évben ez a ráfordítás 2 milliárd 789 millió Ft, jöllehet az ingatlanok mindegyike az állam tulajdonába került 1978. január 1-től.)

II. A párt ingóvagyon-állománya

Ez a vagyonrész azokat a különböző berendezési és felszerelési tárgyakat foglalja magában, amelyeknek beszerzési értéke a 2000,— Ft-ot meghaladja, illetve elhasználódási idejük 3 év vagy ennél hosszabb. Ez a nyilvántartási rend eltér az állami pénzügyi nyilvántartásra vonatkozó előírásoktól, miszerint állóeszközként csak azokat a berendezési és felszerelési tárgyakat kell nyilvántartani, amelyeknek beszerzési ára az 50 000 Ft-ot meghaladja.

Tekintettel arra, hogy ezeknek az ingóságoknak a beszerzési forrása kizárólagosan a párt saját költségvetési bevételei voltak, indokoltnak tartottuk ezeket az államinál szigorúbb (leltári) elszámolás alá vonni.

Ezt a vagyont a nyilvántartás szerinti csoportosításban a 9. sz. melléklet tartalmazza.

III. A pártszervek működéséhez és fenntartásához szükséges anyag- és árukészletek

A pártszervek anyag- és árukészletei az 1988. december 31-i vagyonleltár szerint 416,1 millió Ft-ot tettek ki.

Az anyagkészletek döntő többsége nyersanyag (például: üzemi konyhák élelmiszerkészletei), gépkocsi-üzemanyag- és -alkatrész-készlet (a megyei pártbizottságok garázs- és javítóműhelyeiben) továbbá különféle nem állóeszközként nyilvántartott fogyóeszközök, függönyök, szőnyegek, kollégiumok, üdülők ágyneműkészletei, törülközők és egyéb, a 2000 Ft beszerzési árnál alacsonyabb értékek, berendezések (például konyhai edények és felszerelések stb.).

Ezek részletezését a főkönyvi elszámolás szerinti csoportosításban a 10. sz. melléklet tartalmazza.

IV. A párt pénzvagyona

A teljes pénzvagyon összege, valamint a kintlévőségek és tartozások egyenlege ugyancsak az 1988. december 31-i állapot szerint 879,8 millió Ft volt.

Ezen belül a Központi Bizottság a Magyar Nemzeti Bank egyszerűsített 405,1 millió Ft volt a követelés, a házipénztár készpénzkészlete pedig 1,4 millió Ft volt.

A pénzvagyon, illetve a követelések és tartozások összegét a 11. sz. melléklet tartalmazza.

V. Az 1989-ben bekövetkezett változások

Az év eddig eltelt 8 hónapja során a párt vagyoni eszközeiben lényeges, a korábbi évek gyakorlatától gyökeresen eltérő változás csak a párt pénzügyi helyzetében következett be, amennyiben a bevételi forráslehetőségek, elsősorban a tagdíjbevételek mérséklődött az utóbbi hónapokban erőteljesen.

A Politikai Bizottság által jóváhagyott 1989. évi költségvetésben

- a tagdíjbevételek előirányzat 1 milliárd 112 millió Ft,
- a vállalatok adózott nyereségéből történő befizetések összege 280 millió Ft,
- az úgynevezett egyéb térítésbevételek összege pedig 230 millió Ft,
- az állami költségmegtérítés a kormány által jóváhagyottan 1 milliárd 045 millió Ft.

Az év első 8 hónapjában eddig befolyt tagdíj 806,7 millió Ft volt, az éves előirányzat 72,5%-a.

A tagság az I. negyedévben még az 1988-ban megállapított tagdíjat fizette. Ennek összege 355,6 millió Ft. A II. n.-év mindegyik hónapjában a befolyt tagdíj fokozatosan mérséklődött.

— áprilisban	96,7 millió Ft
— májusban	97,1 millió Ft
— júniusban	92,4 millió Ft
— júliusban	86,0 millió Ft
— augusztusban	78,9 millió Ft

A pártvállalati befizetési kötelezettségek egy részét a megyei vállalatoktól a megyei pártbizottságok kapták meg, a Központi Bizottsághoz csak a Budapesten működő vállalatok fizettek be összesen 58,5 millió Ft-ot.

A költségvetésben tervezett, úgynevezett egyéb bevételek is a megyei pártbizottságokat illetik.

A kormány által jóváhagyott állami költségmegtérítésből a Pénzügyminisztérium eddig összesen 721 050 000,— Ft-ot utalt át a Központi Bizottság számlájára.

A jelentés készítésének időszakában a Központi Bizottság egyszámláján összesen 348,1 millió Ft a követelés, a házipénztár készpénzkészlete pedig 1 354 606,40 Ft 1989. szeptember 14-én.

Az ingatlan vagyonban a leglényegesebb változás, hogy a párt kizárólagos kezelésében lévő ingatlanok közül a kezelési jogot ellenérték fejében vagy más okból a területileg illetékes tanácsoknak vagy más szervnek adta át.

Kérjük a Központi Bizottságot, hogy az elszámolást vegyék tudomásul.

Melléklet: 11 db

Budapest, 1989. szeptember 20.

Dr. Kovács Béla [s. k. aláírás]

1. sz. melléklet

Kimutatás

a pártingatlanok 1988. XII. 31-i állományáról

Szervek	Pártbizottságok, intézm. üdülők	Közs. pártbiz. pártvezetőség alapszervezet	Járulékos építm.	Ültetv. beépítetlen telek	Összesen
Baranya m.	7	41	2	—	50
Bács	11	102	2	—	115
Békés	9	79	6	—	94
Borsod	13	336	4	—	353
Csongrád	7	64	3	1	75
Fejér	10	96	2	1	109
Győr	6	155	3	—	164
Hajdú	10	75	9	2	96
Heves	7	85	—	—	92
Komárom	7	60	2	—	69
Nógrád	7	147	4	—	158
Pest	21	125	—	—	146
Somogy	7	93	6	—	106
Szabolcs	9	125	9	3	146
Szolnok	10	76	8	—	94
Tolna	9	67	12	—	77
Vas	7	131	2	—	140
Veszprém	10	63	3	—	76
Zala	11	159	1	—	171
Megyék összesen	178	2 079	67	7	2 331
Budapesti PB	26	174	8	—	208
Pol. Főisk.	1	—	8	—	9
Párttört. Int.	1	—	—	—	1
Társtud. Int.	1	—	—	—	1
KB	1	—	—	—	1
Üdülők	38	—	48	4	90
Összesen	246	2 253	131	11	2 641

MEZŐGAZDASÁGI ÉS ÉLELMEZÉSÜGYI MINISZTERIUM

21477/2/1977.

„Szolgálati használatra!”

Készült: 800 példányban

427. sz. példány

Kapják:

Államtitkár

Miniszterhelyettesek

Minisztériumi részlegek vezetői

Miniszteri Titkárság (2)

Igazgatási és Jogügyi Főosztály (10)

Minisztériumi Pártbizottság (2)

Minisztérium Szakszervezeti Bizottsága (2)

Legfőbb Ügyészség (22)

Központi Népi Ellenőrzési Bizottság (3)

Minisztertanács Tanácsi Hivatala (3)

TOT

MEDOSZ

ÉDOSZ

EFEDOSZ

Pénzügyminisztérium (3)

Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium (3)

Igazságügyi Minisztérium (3)

Megyei (fővárosi) tanácsok elnökei és a földügyi szakigazgatás felügyeletét ellátó tanácselnökhelyettesek

Megyei (fővárosi) tanácsok vb mezőgazdasági és élelmelésügyi osztályainak vezetői

Megyei (fővárosi) földhivatalok (60)

Járási földhivatalok (220)

MSZMP KB (350)

*A mezőgazdasági és élelmelésügyi miniszter**16/B/1977. számú***u t a s í t á s a***a pártszervek tulajdonában levő ingatlanok helyzetének rendezéséről*

A pártszervek tulajdonában levő ingatlanok helyzetének rendezését és nyilvántartását — a Minisztertanácstól kapott felhatalmazás alapján az építésügyi és városfejlesztési miniszterrel, valamint a pénzügyminiszterrel egyetértésben — a következők szerint szabályozom.

I. 1977. szeptember 1-jén a pártszerv tulajdonában levő ingatlanokra a Magyar Állam tulajdonjogát és a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Budapest, V., Széchenyi rakpart 19. (a továbbiakban: MSZMP KB) kezelői jogát hivatalból kell az ingatlan-nyilvántartásba (telekkönyvbe) bejegyezni. Ennek során:

a) a járási, városi, összevont járási és városi, illetőleg fővárosi kerületi földhivatal (a továbbiakban: járási földhivatal) illetékességi területén az ingatlan-nyilvántartásban (telekkönyvben) a pártszervek tulajdonaként nyilvántartott ingatlanokat három példányban a melléklet szerinti jegyzékbe kell foglalni. Egy jegyzéket kell a községek, városok betűsorrendjében, azon belül a helyrajzi számok sorrendjében készíteni azokról az ingatlanokról, amelyekről az ingatlan-nyilvántartás már elkészült. A telekkönyvben nyilvántartott ingatlanokról az ingatlan-nyilvántartás szerkesztése alkalmával községenként kell a jegyzéket elkészíteni. A járási földhivatal által elkészített jegyzéket egyeztetni kell a Magyar Szocialista Munkáspárt megyei (fővárosi) bizottságának (a továbbiakban: a megyei bizottság) pártgazdasági és ügykezelési osztályával. Az egyeztetést a jegyzéken záradékkal igazolni kell.

Az egyeztetés során észlelt jog vagy tény eltérése esetén az okirattal igazolt változást az ingatlan-

nyilvántartásba (telekkönyvbe) be kell jegyezni. A jegyzéket a rendezett változásokkal ki kell egészíteni.

b) Az a) pont szerint elkészített és egyeztetett jegyzéket a járási földhivatalnál ingatlan-nyilvántartási beadványként kell iktatni. A jegyzék alapján a tulajdonjogi és kezelői változást az érintett tulajdoni lapra (telekkönyvi betétbe) be kell jegyezni. A bejegyzést a jegyzék mindhárom példányán a következő határozattal (záradékkal) kell igazolni:

„A földhival a jegyzékbe foglalt ingatlanokra a tulajdonjogot — átadás jogcímén — a Magyar Állam, a kezelői jogot pedig az MSZMP KB javára a megjelölt tulajdoni lapokra (telekkönyvi betétekbe) bejegyezte.

A határozat ellen a kézbesítéstől számított 30 napon belül a megyei földhivatalhoz lehet fellebbezni, amit a járási földhivatalnál kell benyújtani. A fellebbezés illetékmentes.

....., 197... év hó ... nap

P. H.

a járási földhivatal
vezetője”

c) A jegyzék eredeti példányát ingatlan-nyilvántartási beadványként kell az általános szabályok szerint megőrizni. A két másolati példányt az illetékes megyei bizottság pártgazdasági és ügykezelési osztálya részére kell kézbesíteni.

2. 1977. szeptember 1-jén a Magyar Állam tulajdonaként nyilvántartott olyan ingatlanra, amely ténylegesen pártszerv kezelésében áll, de a kezelői jog nem az 1. pont szerint van bejegyezve, az MSZMP KB kezelői jogát ugyancsak hivatalból kell az ingatlan-nyilvántartásba (telekkönyvbe) bejegyezni. Ennek során az 1. pontban foglaltaknak megfelelően kell eljárni (jegyzékbe foglalás, egyeztetés, bejegyzés, határozathozatal záradékkal, kézbesítés). Az említett ingatlanokat tartalmazó külön jegyzékre a következő határozatot (záradékot) kell rávezetni:

„A földhivatal a jegyzékbe foglalt ingatlanokra a kezelői jogot — a Magyar Állam tulajdonjogának fenntartásával — az MSZMP KB javára a megjelölt tulajdoni lapokra (telekkönyvi betétekbe) bejegyezte.

A határozat ellen a kézbesítéstől számított 90 napon belül a megyei földhivatalhoz lehet fellebbezni, amit járási földhivatalnál kell benyújtani.

....., 19... év hó ... nap

P. H.

a járási földhivatal
vezetője”

3. Az olyan ingatlant, amelynek csak egy része van a pártszerv tulajdonában vagy kezelésében és az ingatlan megosztható, a megosztást hivatalból kell elvégezni. A szükséges vázrajzot (alaprajzot) a járási földhivatal térítésmentesen készíti el.

4. Ha a pártszerv közös beruházásban más társadalmi vagy szövetkezeti szervvel együtt társasháztulajdont hozott létre, az utasítás rendelkezéseit a társasházak nyilvántartására vonatkozó szabályokra is figyelemmel kell alkalmazni.

5. A Minisztertanács felhatalmazása alapján a kezelői jog — feltéve, hogy az ingatlan nem osztható meg — a pártszerv használatában álló ingatlanrészre és helyiségre önállóan is bejegyezhető. Az ingatlan többi részére épület esetén csak egy kezelő jegyezhető be. A bejegyzésben utalni kell arra, hogy az ingatlan melyik részére vagy milyen hányadára, illetőleg melyik helyiségekre illeti meg a kezelői jog az MSZMP KB-t, illetőleg a másik kezelő szervet.

6. Az olyan ingatlanra, amely érvényes szerződés nélkül pártszerv tényleges birtokában van és a telekkönyvi tulajdonos ismeretlen vagy meghalt és örököse ismeretlen, illetőleg ismeretlen helyen tartózkodik, a tulajdonjogot a Magyar Állam, a kezelői jogot pedig az MSZMP KB javára kell az ingatlan-nyilvántartásba (telekkönyvbe) bejegyezni. Az eljárásra egyebekben az 1976. évi 35. sz. tvr.-rel módosított 1972. évi 31. sz. tvr. 38. §-ának, illetve a végrehajtásáról intézkedő — a 2/1977. (I. 10.) MÉM sz. rendelettel módosított — 27/1972. (XII. 31.) MÉM sz. rendelet 136—138. §-ainak rendelkezéseit kell alkalmazni.

7. Az utasítás 1—6. pontjainak rendelkezéseit azokban a községekben, ahol

— az új ingatlan-nyilvántartás már elkészült, legkésőbb 1978. december 31-ig;
— az ingatlan-nyilvántartás elkészítése még nem történt meg, legkésőbb 1980. december 31-ig kell végrehajtani.

8. Azokra az ingatlanokra, amelyekre a pártszerv 1977. szeptember 1. után bármilyen jogcímen szerez tulajdonjogot vagy kezelői jogot, ugyancsak a Magyar Állam tulajdonjogát és az MSZMP KB kezelői jogát kell az ingatlan-nyilvántartásba (telekkönyvbe) bejegyezni akkor is, ha az alapul szolgáló okirat tulajdonszerzőként pártszervet, kezelőként pedig nem az MSZMP KB-t tünteti fel. Az MSZMP KB kezelői jogának bejegyzésére egyebekben az utasítás 3—5. pontjai, illetőleg az ingatlan-nyilvántartásról szóló jogszabályok rendelkezései azzal az eltéréssel irányadók, hogy az MSZMP KB kezelői jogának bejegyzéséről szóló határozatot az illetékes megyei bizottság pártgazdasági és ügykezelési osztálya részére kell két példányban kézbesíteni.

9. Az utasítás végrehajtása során ingatlan-nyilvántartási eljárási illetéket megállapítani nem lehet.

10. Az utasítás végrehajtása szempontjából pártszervnek minősül: az MSZMP KB, az MSZMP megyei, fővárosi, megyei városi, járási, városi, fővárosi kerületi és községi bizottsága, valamint egyéb területi bizottsága, a pártalapszervezet, a pártintézmény, a pártintézet, a pártvállalat és a pártüdülő.

11. Ez az utasítás kiadása napján lép hatályba. Rendelkezéseit a földhivatalnál folyamatban levő ügyekre is alkalmazni kell.

Budapest, 1977. október 11.

Dr. Soós Gábor s. k.
államtitkár

A kiadmány hitelül:

(Kásai Jánosné)
[s. k. aláírás]

Emlékeztető

a Politikai Egyeztető Tárgyalások I/2 munkabizottsága számára a politikai pártok vagyona és gazdálkodása tárgykör szabályozásának előfeltételeiről.

Politikai párt alapításának, nyilvántartásba vételének, működésének szabályozása, valamint választási törvény megalkotása csak akkor képzelhető el, ha az újonnan alakult és alakuló szervezeteknek nemcsak jogi, hanem anyagi tekintetben is esélyük nyílik az elmúlt 40 évben működő szervezetekhez történő felzárkózásra. Mindezek alapján véve csak a már az MSZMP, illetve az ún. társadalmi szervezetek kezében lévő javak újraelosztásával biztosítható.

Az Ellenzéki Kerekasztal álláspontja szerint bármelyik párt bejegyzésének egyik konjunktív feltétele vagyonának ismerete. A megegyezés feltétele tehát az alább felsorolt adatok közlése, vagyis az MSZMP, valamint a többi ún. társadalmi, mozgalmi szerv vagyoni helyzetének feltárása.

1. Az MSZMP és a többi ún. társadalmi szerv, ideértve a szakszervezeteket is (a továbbiakban: szervezetek) tulajdonában, illetve kezelésében lévő ingatlan vagyon, 1987. dec. 31-i állapot szerint, valamint az azóta lezajlott változások részletezve.

2. A szervezetek tulajdonában vagy kezelésében, használatában lévő ingatlanok jelenlegi hasznosítási formája (irodaház, oktatási központ, üdülő, vadászterület stb.) amennyiben ezeket bérbe adják, úgy a bérleti szerződés tartalma, a bérleti díj összege.

3. A szervezetek által fenntartott infrastruktúra (telefon-, telex-, telefaxállomások száma), az ezek működéséhez szükséges kiadások elkülönítve.

4. A szervek tulajdonában és használatában lévő gépkocsipark, az évente soron kívül vagy 10%-os soronkívüliségi felárral kiutalt gépkocsik száma.

5. A szervezetek rendelkezésére álló tudományos műhelyek, kutatóintézetek, oktatási intézmények, ezek jellege, eszközállománya, tulajdoni viszonyai.

6. A hírlapkiadás, megyei lapkiadás, valamint a helyi tömegkommunikációs szervezetekkel összefüggő tulajdoni, finanszírozási helyzete.

7. A szervezetek tulajdonában vagy rendelkezési körében lévő nyomdák, kiadóvállalatok.

8. A 6–7. pont alatti, valamint az egyéb, az előbbieken fel nem sorolt, a szervezetek rendelkezésére álló intézmények, vállalatok vagyona, kiadásai és bevételei, tényleges anyagi helyzete, jövedelmezősége.

9. A szervezetek alkalmazásában álló fő- és mellékállású, valamint tiszteletdíjban részesülő munkatársak és alkalmazottak száma, részükre kifizetett minden bérjellegű juttatás.

10. A szervezetek rendelkezésére álló, de nem általuk alkalmazott munkatársak száma (vállalatoknál, fegyveres testületeknél, intézményeknél függetlenített párttitkárok, szakszervezeti titkárok, munkatársak stb.).

11. Az egyes szervezetek fentiekben fel nem sorolt vagyona, pénzeszköze (részvény, értékpapír stb.), valamint alapítványai.

12. A szervezetek esetleges kintlévőségei, különös figyelemmel a devizális követelésekre, illetve tartozásokra.

13. A szervezetek 1987. és 1988. évi részletes pénzügyi mérlege.

14. Az állami költségvetés szervezeteknek juttatott támogatása, részletezve címenként, 1987., 1988., 1989. terv, eddigi kifizetések.

Az adatok, ha más megjelölés nincs, értelemszerűen 1987., 1988. évekre értendők.

Az 1–13. pontig felsorolt tételeket a Politikai Egyeztető Tárgyalásokon részt vevő minden egyes szervezet magáról készíti el, az alább felsorolt szervezetek adatszolgáltatásáról az MSZMP delegációja a kormányzati szerveken keresztül gondoskodik:

MHSZ, Munkásórság, Úttörő Szövetség, 10 legnagyobb sportegyesület. Ugyancsak az MSZMP delegációja gondoskodik a 14. pontban említett adatok beszerzéséről.

A rendelkezésre bocsátott adatok birtokában a szervezetek fenntartják a jogot további adatok részletezésére, illetve igénylésére.

Határidő:

Budapest, 1989. július 5.

Ellenzéki Kerekasztal
I/2 tárgyaló csoportja

Megjegyzés:

Az Ellenzéki Kerekasztal a fenti Emlékeztetőbe foglalt igényével kapcsolatosan az 1989. augusztus 30-ai szakbizottsági ülésen tudomásul vette, hogy szemben a korábbi elképzelésével, a tárgyalás tematikáját szűkíteni kénytelen. Ezért e körben a továbbiakban „csak a pártok működési feltételeiről és ennek megfelelően csak az MSZMP vagyonáról kíván tárgyalni. Ugyanakkor fontosnak tartja mindhárom fél, hogy az új társadalmi szervek működési feltételeinek biztosításáról is induljanak meg a megfelelő szervezetek között a tárgyalások ugyanúgy, mint ahogy az ifjúsági szervezetek között már hasonló tárgyalások folynak.”

Budapest, 1989. szeptember 15.

Gazdálkodási Osztály

4. sz. melléklet

**Az MSZMP térítésben részesülő intézményei kiadásának
és tényleges állami költségterítéseinek alakulása**

millió Ft-ban

Időszak	Intézményi kiadások összesen	Igénybe vett térítés	Eltérés + —
1970	130,0	40,0	— 90,0
1971	159,4	96,0	— 63,4
1972	164,0	116,0	— 48,0
1973	172,3	116,0	— 56,3
1974	184,2	139,0	— 45,2
1975	223,4	128,0	— 95,4
1976	226,7	124,0	—102,7
1977	284,2	106,0	—178,2
1978	307,7	106,0	—201,7
1979	311,6	122,0	—189,6
1980	343,1	236,0	—107,1
1981	389,3	322,0	— 67,3
1982	431,4	300,0	—131,4
1983	479,9	255,0	—224,9
1984	495,3	308,0	—187,3
1985	527,3	278,0	—249,3
1986	563,7	608,0	+ 44,3
1987	670,2	523,0	—147,2
Összesen	6 063,7	3 923,0	—2 140,7

1970—1988. évek között megvalósult beruházások

	Befejezés éve	Beruházás teljes	ebből:
		ráfordítás	saját forrás
ezer Ft-ban			
<i>Budapesti Pártbizottság</i>			
— XIII. ker. PB-székház	1979	180 949	4 710
— Tanácsterem-bővítés	1986	47 900	2 595
— IV. ker. PB székh.-bőv.	1988	46 361	
— II. ker., Szemlőhegy u. kph.	1985	7 958	
— Békásmegyér kph.	1980	696	
— X. ker. kph.	1979	4 288	
— XVI. ker. kph.	1986	1 230	
— Bp. PB tetőtérbeép.	1976	2 670	865
— III. ker., San Marco u. kph.	1976	3 045	
— XI. ker., Bikszádi u. kph.	1975	3 628	
— XIV. ker., Őrs v. tér kph.	1976	3 174	
— XV. ker. Újpalota kph.	1975	2 738	
— Esti Egyetem, Villányi u.	1973	86 941	30
— X. ker., Halom u. kph.	1973	3 388	
— XV. ker. kph.	1973	2 020	
— Bp. PB tanácsterem-ép.	1974	4 116	
— VIII. ker. PB-székház	1971	19 273	
— XIII. ker., Mosoly u. kph.	1971	1 852	
— III. ker. Meggyfa u. kph.	1970	1 778	
— XX. ker., Soroksár kph.	1971	1 362	
— IV. ker., Január 10. tér kph.	1970	1 911	
		427 278	8 200
<i>Baranya megye</i>			
— Mohács VB-székház	1987	46 301	
— Bóly kph.	1984	1 000	
— Mozgalmi ház	1979	8 984	
— Mágocs kph.	1975	1 164	
— Dunaszekcső kph.	1974	919	
— Szigetvár VB-székház	1970	7 934	
— MB toldalékép.	1972	1 694	
		67 996	
<i>Bács megye</i>			
— Kalocsa VB-székház	1986	30 436	
— Baja VB-székház	1978	30 211	2 500
— Kalocsa kph.	1986	1 900	
— Császártöltés kph.	1979	1 931	
— Kunfehértó kph.	1979	1 834	
— Hajós kph.	1974	934	374
— Kiskunhalas VB-székház	1970	8 327	2 274
		75 573	5 148

	Befejezés éve	Beruházás teljes ráfordítás	ebből: saját forrás
		ezer Ft-ban	
<i>Békés megye</i>			
— Békés MB-székház emelet- ráép.	1984	18 990	
— Békés VB-székház	1981	24 319	
— Nagyszénás kph.	1983	3 899	
— Békés m. Lapkiadó V.	1985	1 946	
— Kaszaper kph.	1978	1 757	
— Medgyesbodzás kph.	1978	1 666	
— Oktatási Igazgatóság	1976	38 289	
— Gyoma kph.	1975	820	
— Nagykamარás kph.	1975	1 265	
— Dombiratos kph.	1975	744	
— Orosháza JB-VB	1972	12 683	12
— Dombegyháza kph.	1973	1 185	
		107 563	12
<i>Borsod megye</i>			
— MB-székház	1978	147 094	31 516
— Szikszó kph.	1984	3 446	
— Bódvaszilas kph.	1984	1 927	
— Mezőkeresztes kph.	1979	2 369	
— Miskolctapolca kph.	1979	2 621	
— Szentistván kph.	1975	1 499	
— Borsodnádásd kph.	1975	1 840	
— Ricse kph.	1975	1 809	
— Rudabánya kph.	1975	1 622	
— Emőd kph.	1974	1 167	
— Ózd III. ker. kph.	1974	1 125	
— Alsószolca kph.	1974	1 352	
— Pereces kph.	1973	1 179	
— Görömböly kph.	1974	1 050	
— Izsófalva kph.	1974	1 250	
— Sátoraljaiújhely JB-VB	1971	11 606	
		182 956	31 516
<i>Csongrád megye:</i>			
— Csongrád VB-székház	1985	19 191	
— Kistelek kph.	1986	6 190	
— Székkutas kph.	1985	2 221	190
— Makó kph.	1978	1 368	
— Szeged kph.	1979	1 246	1 000
— Maroslele kph.	1975	982	
— Fábiansbestyén kph.	1973	553	
— Makó JB-VB-székház	1973	14 147	
— Szeged pártiskola	1970	21 809	180
		67 707	1 370

	Befejezés éve	Beruházás teljes ráfordítás	ebből: saját forrás
		ezer Ft-ban	
<i>Fejér megye</i>			
— MB székház	1979	44 231	
— Bicske kph.	1985	800	
— Pártiskola + kollégium	1972	29 948	1 831
		74 979	1 831
<i>Győr-Sopron megye</i>			
— Mosonmagyaróvár VB-székház	1987	41 969	
— Fertőd kph.	1976	5 295	1 335
— Jánossomorja kph.	1976	2 198	
— Tét kph.	1975	2 037	
— Mihályi kph.	1974	1 441	
		52 940	1 335
<i>Hajdú-Bihar megye</i>			
— Komádi Nagyközs. ph.	1988	15 100	
— Hajdúnánás VB-székház	1983	26 955	
— Debrecen kph.	1981	872	
— Hadháztéglás közs. ph.	1985	11 477	
— Hajdúböszörmény VB-székh.	1980	19 946	
— Nádudvar kph.	1980	4 000	
— Debrecen JB-tanácsterem	1978	2 470	2 470
— Homokkert kph.	1978	1 224	
— Debrecen JB székház	1977	6 459	
— Berettyóújfalu JB-VB székh.	1976	10 823	
— Debrecen, Tégláskert kph.	1975	1 730	
— Nyírábrány kph.	1975	1 575	
— Zsáka kph.	1975	1 652	
— Hajdúdorog kph.	1975	2 996	
— Nyíradony kph.	1974	2 864	
— Bedő kph.	1975	795	
— Hencida kph.	1975	1 650	
— Püspökladány JB-VB-székh.	1972	9 929	
— Nyírmártonfalva kph.	1970	525	525
		123 042	2 995
<i>Heves megye</i>			
— Oktatási Igazgatóság	1983	122 717	
— MB-székház	1984	22 104	604
— Egerváros VI. ker. kph.	1980	2 942	
— Lajosváros kph.	1979	2 310	
— Verpelét kph.	1975	1 450	
— Füzesabony JB-bővítés	1974	1 854	
— Bélapátfalva kph.	1973	1 217	
— Heves JB-székház	1970	6 664	
		161 258	604

	Befejezés éve	Beruházás teljes	ebből:
		ráfordítás	saját forrás
ezer Ft-ban			
<i>Komárom megye</i>			
— Esztergom VB-székház	1987	61 695	
— Nagyigmánd kph.	1978	2 123	2 123
— Bakonyszombathely kph.	1979	857	
— Tata JB-VB székház	1978	27 242	
— Ács kph.	1974	829	
— Kisbér kph.	1972	2 916	200
		95 662	2 323
<i>Nógrád megye</i>			
— Salgótarján VB-székház	1986	67 140	17 000(egyéb)
— Oktatási Igazgatóság	1976	30 074	
— Balassagyarmat VB	1974	8 748	
		105 962	17 000
<i>Pest megye</i>			
— Szentendre VB-székház	1986	44 045	
— Dunakeszi VB-bővítés	1986	11 289	
— Fót kph.	1986	6 400	
— Érd VB-székház	1985	27 454	
— Érdliget kph.	1983	998	
— Nagykáta kph.	1980	4 437	2 470
— Monor	1978	1 479	
— Cegléd VB-székház	1977	25 606	
— Nagykőrös VB-székház	1976	13 789	
— Dunakeszi	1977	2 494	500
— Jászkarajenő kph.	1975	499	499
— Mogyoród kph.	1975	625	
— Göd kph.	1975	1 599	1 245
— Nyársapát kph.	1974	330	
— Pártiskola, kollégium	1974	20 373	6 900
		161 417	11 614
<i>Somogy megye</i>			
— Oktatási Igazgatóság	1984	177 897	
ebből: KISZ 71 158 E Ft			
— Zákány kph.	1979	2 037	519
— Nagybjom kph.	1974	598	
		180 532	519

	Befejezés éve	Beruházás teljes ráfordítás	ebből: saját forrás
		ezer Ft-ban	
<i>Szabolcs-Szatmár megye</i>			
— Nyírmada kph.	1986	4 105	
— Fehérgyarmat VB-székház	1984	34 100	
— Tiszadob kph.	1983	2 458	2 458
— Nagykálló kph.	1985	7 129	
— Tiszavasvári kph.	1979	4 345	1 000
— Timár kph.	1978	2 132	
— Tuzsér kph.	1977	1 967	
— Jánkmajtis kph.	1977	2 085	
— Nagyecsed kph.	1975	1 484	
— Hodász kph.	1974	664	
— Mátészalka JB-VB	1972	9 459	6 000
— MB-székház	1972	36 977	12 273
— Csenger kph.	1972	1 031	1 031
— Vásárosnamény JB-székház	1970	5 777	
— Baktalórántháza kph.	1971	1 210	1 210
— Oktatási Igazgatóság	1974	17 539	
		132 462	23 972
<i>Szolnok megye</i>			
— Mezőtúr VB-székház	1988	43 546	
— Kunszentmárton kph.	1978	2 602	
— Karcag kph.	1978	1 630	
— Pártiskola	1977	40 961	
		88 739	
<i>Tolna megye</i>			
— Bonyhád kph.	1986	2 490	
— Lengyel kph.	1986	2 207	
— Paks VB-székház	1985	37 768	
— Fadd kph.	1981	2 071	
— Decs kph.	1981	2 623	
— Tolna m.-i Lapkiadó V.	1983	15 557	3 883
— Pártiskola	1977	14 453	
— Iregszemcse kph.	1976	2 015	
— Hógyész kph.	1975	1 831	
— MB-székház	1972	49 827	
— Dunaföldvár kph.	1974	1 450	
— Szekszárd MB	1970		2 718
		135 010	3 883
<i>Vás megye</i>			
— Körmend VB-székház	1986	38 744	
— Csákánydoroszló kph.	1974	885	
— Sárvár JB	1972	15 892	33
		55 521	33

	Befejezés éve	Beruházás teljes	ebből:
		ráfordítás	saját forrás
ezer Ft-ban			
<i>Veszprém megye</i>			
— Balatonfüred VB-székh.	1987	51 711	
— Várpalota VB-székház	1981	37 985	
— Pártiskola	1977	47 895	
— Tapolca JB	1970	8 061	
		145 652	
<i>Zala megye</i>			
— Zalaegerszeg kph.	1985	7 513	1 600
— Pacska kph.	1980	2 098	
— MB-székház	1978	34 349	
— Zalalövő kph.	1975	2 356	100
— Oktatási Igazgatóság	1974	19 957	61
— Zalaszentgrót JB	1970	3 831	
		70 104	1 761
<i>Üdülők</i>			
— Dobogókő üdülő	1986	56 546	
— Tihany személyzeti ép.	1987	20 579	
— Római-parti üdülő	1985	72 745	
— B.-aliga óvoda-bölcsőde	1985	9 972	
— B.-aliga konyha-étterem	1981	15 954	
— B.-aliga uszoda	1985	62 998	
— B.-aliga III. szálló	1980	45 846	
— B.-aliga 2 × 2 lakosztály	1980	20 721	
— B.-földvár rek.	1977	164 490	
— Tihany üdülőszálló	1972	76 684	
— B.-aliga mosoda	1970	5 873	
— B.-aliga konyha-raktár	1971	1 100	
— B.-aliga IV. villa	1974	5 593	
— B.-aliga személyzeti ép.	1973	8 508	
— B.-aliga műhely	1976	5 137	
— B.-földvár kazánház	1976	7 063	
		579 809	
<i>Vendégházak:</i>			
— Bács megyei	1980	5 768	
— Heves megyei	1980	18 239	10 000
— Békés megyei	1979	3 548	
— Szabolcs megyei	1979	16 062	3 000
— Tolna megyei	1977	16 750	
— Veszprém megyei	1977	14 569	13 000
		74 936	26 000
<i>Benczúr u. rekonstr.</i>			
<i>Politikai Főiskola</i>	1975	21 237	
— Kollégium-könyvtár	1984	261 813	
— Uszoda	1972	31 952	5 200
		293 765	5 200

	Befejezés éve	Beruházás teljes ráfordítás	ebből: saját forrás
		ezer Ft-ban	
<i>MSZMP KB-székház</i>			
— KB-tanácsterem	1977	21 233	
— KB-kazánház	1987	8 070	
— KB-telefonközpont	1988	40 100	
— KB-számítógépközpont	1988-ig	176 847	
		246 240	
MSZMP ÖSSZESEN:		3 728 340	145 316

6. sz. melléklet

1970-ben és azt követően épült oktatási igazgatóságok

Budapest, Villányi út	1973	86 941,— E Ft
Békés m. okt. ig.	1976	38 289,— E Ft
Szeged pártiskola	1970	21 809,— E Ft
Fejér m. pártisk. + kollégium	1972	29 948,— E Ft
Heves m. okt. ig.	1983	122 717,— E Ft
Nógrád m. okt. ig.	1976	30 074,— E Ft
Pest m. pártisk. + kollégium	1974	20 373,— E Ft
Somogy m. okt. ig.	1984	177 897,— E Ft
ebből KISZ		71 897,— E Ft
Szabolcs m. okt. ig.	1974	17 539,— E Ft
Szolnok m. pártisk.	1977	40 961,— E Ft
Tolna m. pártisk.	1977	14 453,— E Ft
Veszprém m. pártisk.	1977	47 895,— E Ft
Zala m. pártisk.	1974	19 957,— E Ft
Politikai Főiskola	1984	261 813,— E Ft
		930 666,— E Ft

Az 1983-ban és ezt követően épült
városi bizottsági székházak

	Ép. éve	millió Ft
<i>Baranya megye</i>		
Mohács városi székház	198	46,3
<i>Bács</i>		
Kalocsa városi székház	1986	30,4
<i>Győr</i>		
Mosonmagyaróvár városi székház	1987	423,—
<i>Hajdú</i>		
Hajdúnánás városi székház	1983	27,—
Kornádi városi székház	1988	15,1
<i>Komárom</i>		
Esztergom városi székház	1987	61,7
<i>Nógrád</i>		
Salgótarján városi székház	1986	67,1
<i>Pest</i>		
Szentendre városi székház	1986	44,—
Érd városi székház	1985	27,5
Dunakeszi városi székház	1986	11,3
Százhalombatta városi székház	1984	31,—
<i>Szabolcs</i>		
Fehérgyarmat városi székház	1984	34,1
<i>Szolnok</i>		
Mezőtúr városi székház	1988	43,5
<i>Tolna</i>		
Paks városi székház	1985	37,8
<i>Vás</i>		
Körmend városi székház	1986	38,7
<i>Veszprém</i>		
Balatonfüred városi székház	1987	51,7
Összesen		609,2

**Épületfelújításokra, nagyjavításokra, felújításokra
és karbantartásra fordított összegek**

1970	61,0 millió Ft
1971	73,0 millió Ft
1972	86,0 millió Ft
1973	117,0 millió Ft
1974	108,0 millió Ft
1975	106,0 millió Ft
1976	116,0 millió Ft
1977	159,0 millió Ft
1978	178,0 millió Ft
1979	183,0 millió Ft
1980	186,0 millió Ft
1981	248,0 millió Ft
1982	301,0 millió Ft
1983	286,0 millió Ft
1984	320,0 millió Ft
1985	287,0 millió Ft
1986	280,0 millió Ft
1987	353,0 millió Ft
1988	167,0 millió Ft
Összesen	3 615,0 millió Ft

Állóeszközként nyilvántartott vagyontárgyak

E Ft-ban

Megnevezés	Központi Bizottság	Intézmények	Területi pártszervek	Üdülők	Összesen
a) Berendezések és felszerelések					
Bútorok	9 652,0	11 858,0	115 286,0	20 563,0	157 339,0
Kárpított bútorok	7 636,0	5 296,0	158 117,0	29 988,0	201 037,0
Éttermi berendezések	900,0	1 385,0	5 446,0	4 234,0	11 965,0
Rádió, tv, egyéb elektroakusztikai berendezések	13 974,0	12 604,0	67 410,0	10 675,0	104 663,0
Kulturális és szórakoztató eszközök	32,0	167,0	1 831,0	657,0	2 687,0
Fűtő-, világító- és légtisztító berendezések	2 152,0	633,0	25 927,0	5 935,0	34 647,0
Biztonsági berendezések	3 590,0	986,0	20 692,0	215,0	25 483,0
Egyéb berendezések	10 264,0	3 099,0	35 681,0	9 713,0	58 757,0
	48 200,0	36 028,0	430 390,0	81 960,0	596 578,0
b) Gépek és gépi felszerelések					
Irodagépek	217 393,0	45 574,0	152 026,0	6 732,0	421 725,0
Fényképező- és filmvetítő gépek	3 293,0	5 977,0	18 753,0	1 573,0	29 596,0
Takarítógépek	1 447,0	1 233,0	8 199,0	8 229,0	19 108,0
Háztartási és konyhagépek	2 169,0	4 433,0	24 731,0	19 834,0	51 167,0
Különféle munkagépek	3 225,0	1 987,0	27 264,0	9 854,0	42 330,0
	227 527,0	59 204,0	230 973,0	46 222,0	563 926,0
c) Közlekedési eszközök					
Gépkocsik	—	—	46 454,0	817,0	47 331,0
Motorkerékpárok	—	—	148,0	249,0	397,0
Egyéb járművek	436,0	499,0	662,0	1 423,0	3 020,0
Vízi járművek	—	—	166,0	1 094,0	1 260,0
	436,0	499,0	47 430,0	3 643,0	52 008,0

E Ft-ban

Megnevezés	Központi Bizottság	Intézmények	Területi pártszervek	Üdülők	Összesen
d) Üzemkörön kívüli állóeszközök Képzőművészeti alkotások Dísznövények	4 064,0	765,0	28 691,0 43,0	6 363,0 —	39 883,0 43,0
	4 064,0	765,0	28 738,0	6 363,0	39 926,0
Állóeszközként nyilvántartott vagyontárgyak összesen	280 227,0	96 496,0	737 527,0	138 188,0	1 252 438,0

10. sz. melléklet

A pártszervek működéséhez és fenntartásához szükséges anyag- és árukészlet

E Ft-ban

Megnevezés	Központi Bizottság	Intézmények	Területi pártszervek	Üdülők	Összesen
a) Anyagkészletek	14 172,0	6 535,0	29 407,0	15 258,0	65 372,0
b) Fogyóeszközkészletek	13 083,0	31 168,0	258 666,0	41 543,0	344 460,0
c) Áruk és értékcikk-készletek	284,0	2 474,0	212,0	3 330,0	6 300,0
Készletek összesen	27 539,0	40 177,0	288 285,0	60 131,0	416 132,0

11. sz. függelék

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGA

Grósz Károly [s. k. aláírás]
KB/186.

Az MSZMP állásfoglalása a szakszervezeti mozgalommal való stratégiai szövetségről

(Tervezet)

A demokratikus jogállam és a piacgazdaság kiépítése szükségessé teszi, hogy a megújuló MSZMP újrafogalmazza a szakszervezeti mozgalomhoz fűződő viszonyának fő elveit. Erre olyan körülmények között kerül sor, amikor a munkavállalók döntő többségét tömörítő SZOT is megújul: visszatér a klasszikus szakszervezeti funkciókhoz, az érdekvédelemhez és érdekképviselőhöz, s lemond a hatalomban való részvételről. Keretein belül fokozatosan munkavállalói önszerveződéssel építkező, s így valódi támogatást élvező szervezetek jönnek létre. A szakszervezeti mozgalom önállóan, a pártoktól függetlenül tevékenykedik. A pártoktól való szakszervezeti függetlenséget az MSZMP a hatékony munkavállalói érdekképviselő egyik alapfeltételének tartja.

A párt a szakszervezeti szervezkedés szabadságának elvét vallja.

1. Az MSZMP úgy ítéli meg, hogy a munkavállalók érdekeit legjobban az önkéntességen alapuló, a mozgalom egészét átfogó szakszervezeti szövetség tudja megfelelően képviselni. Támogatja azokat a kezdeményezéseket, amelyek arra irányulnak, hogy a SZOT demokratikusan szerveződjön és működő szakszervezetek szövetségévé alakuljon át, amelyben a korábbiaknál nagyobb hangsúlyt kap a szakmai szerveződés elve.

2. A megújuló MSZMP, mint baloldali szocialista tömegpárt, elsődrendű feladatának tartja a fizikai és szellemi munkából élőkhöz érdekeinek képviselését, küzd azok érvényre juttatásáért. Tevékenységét az alapvető szocialista értékekre, a szolidaritásra, az esélyegyenlőségre, a társadalmi igazságosságra alapozza. Stratégiai szövetségének tekinti a munkavállalók érdekvédelmi és képviselői szervezeteket, a szakszervezeteket. Ebben a szövetségben a párt elsődlegesen politikai, a dolgozói érdekképviselői szervezetek pedig gazdasági síkon lépnek fel a munkavállalók érdekvédelméért.

A párt egyúttal kész együttműködni azokkal a szakszervezeti szövetségtől független új szakszervezetekkel is, amelyek azonos, vagy hasonló értékek alapján valósítják meg érdekvédelmi tevékenységüket *[sic!]*.

3. Építünk arra, hogy a gazdasági reformfolyamatok sikeres kibontakoztatása alapvető munkavállalói érdek is, s ezért a szakszervezetek elfogadják és támogatják a gazdasági-társadalmi modernizációs célokat. A reformfolyamat kibontakozásának ugyanakkor következménye is egy erősödő munkavállalói érdekvédelem. A párt tudatában van annak, hogy a munkavállalók rövid és hosszú távú érdekei, a szocialista értékek érvényre juttatása, illetve a válságkezelés és a társadalmi-gazdasági modernizáció követelményei ellentmondásba kerülhetnek egymással. Az ebből fakadó konfliktusok enyhítésében, feloldásában fontos szerepet töltenek be a szakszervezetek. A párt kialakítja a konfliktusok kezelésére vonatkozó álláspontját, s tárgyalások útján annak a szakszervezetekkel való egyeztetésére törekszik. Ennek során számol azzal és természetesnek veszi, hogy konkrét kérdésekben nézetkülönbségek jelentkezhetnek.

4. Az MSZMP meggyőződése, hogy csak olyan gazdaságpolitika lehet sikeres, amely nem állítja tartósan szembe magával a dolgozók alapvető csoportjait, s amelynek már rövid távon is lesznek nyertesei. A gazdasági szféra állami támogatásának csökkentése, a fokozatosan kibontakozó piaci verseny kikényszeríti a tartósan életképtelenné bizonyuló vállalatok felszámolását, s ez átmenetileg munkanélküliséggel járhat együtt. Az MSZMP stratégiai kérdésnek tartja, hogy a kormányzati politika a teljes és hatékony foglalkoztatásra törekedjen. A munkanélküliség az egyén számára csak átmenetileg fogadható el. A párt ezért különös gondot kíván fordítani a szervezetváltás által hátrányosan érintett dolgozók érdekeinek védelmére: a struktúra átalakítása egyúttal új munkahelyek teremtését, a dolgozók átképzését, az „alapvető szociális biztonság” megteremtését követeli. Az egész ágazatokat vagy régiókat érintő struktúraváltási lépések a piacgazdaság eszköztárát alkalmazó komplex kormányzati programok kereteibe illeszkedjenek bele.

5. A piacgazdaság viszonyai között a gazdasági demokrácia kibontakozását szolgáló érdekegyezte-

tési rendszerre van szükség. Átfogóan tovább kell fejleszteni a munkavállalói, munkáltatói szervezetek és a kormány közötti érdekegyeztetési tevékenység formáit, bővíteni kell tartalmát. Az MSZMP olyan érdekegyeztetési mechanizmus kidolgozását tartja szükségesnek, amelyben a mainál pontosabban elhatárolódik egymástól az érdekek ütköztetésének három szintje: a munkahelyeken; az ágazatok, szakmák és régiók szintjén; végül az országos szinten egyeztetendő kérdések köre. Ezzel elérhető, hogy a munkavállalók és munkáltatók közötti konfliktusokat azon a szinten oldják meg, ahol azok felmerülnek, hogy ne váljanak globális szembenállássá a kormány és a szakszervezetek között. Egyúttal fokozni kell az érdekegyeztetésben részt vevő partnerek kölcsönös felelősségét. A párt kezdeményezni fogja, hogy a kormány dolgozzon ki törvényt a gazdasági érdekegyeztetés jogi szabályozása céljából. Szükségesnek tartja, hogy a kialakuló vegyes gazdaság viszonyai között a munkavállalók és érdekvédelmi szervezeteik számára a Munka Törvénykönyve tulajdonformától függetlenül azonos jogokat biztosítson.

6. A gazdasági demokrácia kibontakozásának döntő eleme a tulajdon demokratizálása, a különböző tulajdonformákhoz igazodó érdekképviselési és dolgozói részvételi rendszer. Jelenleg nincsenek meg ennek működőképese formái. Az MSZMP szükségesnek tartja, hogy a munkahelyeken olyan dolgozói részvételi rendszer alakuljon ki, amely biztosítja a beleszólást a tulajdonnal kapcsolatos legfontosabb döntésekbe, a dolgozók élet- és munkakörülményeit érintő vállalati stratégiai célok kialakítására *[sic!]*.

A munkahelyeken létrejövő dolgozói tanácsok alapvető formáivá válhatnak részvételi rendszernek, mert a munkavállalók kezdeményezéseire épülő, demokratikusan megválasztott és így működő érdekegyeztető, döntési jogokkal rendelkező fórumokként működhetnek. Ösztönözzük az ezek létrehozására irányuló szakszervezeti, munkavállalói kezdeményezéseket.

Az MSZMP átfogó koncepciót alakít ki a munkahelyi tanácsokra épülő dolgozói részvételi rendszerre. Ennek biztosítania kell az önszerveződés gyakorlatát, a tényleges dolgozói beleszólást, s meg kell felelnie a különböző tulajdonformák, vállalati méretek és más munkahelyi sajátosságok eltérő feltételeinek és követelményeinek. Ehhez a párt igényli a szakszervezetek kezdeményezését és észrevételeit.

Az MSZMP az új parlamentben kezdeményezője kíván lenni az európai színvonalú dolgozói részvételi rendszer feltételeit biztosító törvényi szabályozásnak.

7. A párt- és a szakszervezeti mozgalom gyökeres megújulása új helyzetet eredményez az együttműködés terén. Az MSZMP tudomásul veszi a szakszervezetek politikai és szervezeti önállóságát. A pártmozgalom és a szakszervezeti mozgalom együttműködése csak a tagság érdekeiből kiindulva demokratikus kezdeményezésekkel oldható meg.

Az MSZMP a jövőben a munkavállalók érdekeit a munkahelyeken szakszervezeti keretek között kívánja közvetlenül védeni. Ez képezi politikai tevékenységének egyedüli színterét a munkahelyeken, ebben testesül meg a munkahelyeken a szakszervezeti mozgalommal való stratégiai szövetség gyakorlati tartalma.

Felhívjuk a párttagságot, aktív kezdeményezésekkel vegyen részt a szakszervezeti mozgalom megújításában a munkahelyeken. Az MSZMP reformelkötelezett, aktív tagsága váljon e megújulási folyamat húzóerejévé, következetesen képviselve a demokráciát és a szolidaritás értékeit.

Budapest, 1989. szeptember 22.

MELLÉKLETEK

I. AZ MSZMP KÖZPONTI SZERVEI TAGJAINAK NÉVSORA

(Azoknál a személyeknél, akik előző ciklusban is tagjai voltak a testületnek, a tagság kezdetének dátumát zárójelben feltüntettük.)

1. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TAGJAI (1988. május 22.—1989. október 6.)

Az MSZMP országos értekezlete 1988. május 22-i zárt ülésén 108 tagú Központi Bizottságot választott: Aczél György, az MSZMP KB Társadalomtudományi Intézetének főigazgatója (1956. novembertől) Antalóczy Albert, az MSZMP Komárom Megyei Bizottságának első titkára (1985. márciustól) Baranyai Tibor, a Szakszervezetek Országos Tanácsának főtitkára (1985. márciustól) Bartha Ferenc kereskedelmi minisztériumi államtitkár Barts Oszkárné, az MSZMP Fejér Megyei Bizottságának első titkára Beck Tamás, a Magyar Gazdasági Kamara elnöke, a Budaflex Lenfonó és Szövőipari Vállalat vezérigazgatója (1987. júniustól) Becze Ferenc, a Szekszárdi Húsipari Vállalat TMK-csoportvezetője Berecz Frigyes ipari miniszter (1980. márciustól) Berecz János, az MSZMP KB titkára (1980. márciustól) Berezky Gyula, a Magyar Televízió elnöke Berend T. Iván akadémikus, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke Bocsák László, a NOVOTEL Szálloda és a Budapesti Kongresszusi Központ igazgatója Bónyai István, a Mátra Volán Vállalat telepfenntartó művezetője (1985. márciustól) Borbély Gábor, a Népszabadság főszerkesztője (1985. márciustól) Borbély Sándor, a Munkásörtség országos parancsnoka (1957. júniustól 1962-ig póttag; 1970. novembertől) Boros László, a Győr-Sopron Megyei Állami Építőipari Vállalat soproni fő-építésvezetőségének művezetője Burgert Róbert, a Bábolnai Mezőgazdasági Kombinát vezérigazgatója (1966. decembertől) Csáki Csaba, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem rektora Csehák Judit szociális és egészségügyi miniszter (1985. márciustól) Csikász Jánosné, a Kecskeméti Konzervgyár műszakvezetője Deák László, a Mecseki Ércbányászati Vállalat vájára (1980. márciustól) Dudla József, az MSZMP Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bizottságának első titkára Duschek Lajosné, a Magyar Nők Országos Tanácsának elnöke (1975. márciustól) Fejti György, az MSZMP KB titkára (1980. decembertől) Fock Jenő, a Minisztertanács nyugalmazott elnöke (1956. novembertől) Fodorné Birgés Katalin, a Szakszervezetek Békés Megyei Tanácsának vezető titkára (1985. márciustól) Gáspár Análné, a Budapesti Finomkötőtárugyár Balassagyarmati Gyáregységének varrónője Glanz Lászlóné, a Felsőszőlőnői Általános Iskola igazgatója (1980. márciustól) Grósz Károly, a Minisztertanács elnöke (1980. márciustól) Gubicza Ferenc, a balatonfüredi Csopak Tája Mezőgazdasági Termelőszövetkezet elnöke (1985. márciustól) Gyuricza László, az MSZMP Veszprém Megyei Bizottságának első titkára (1987. júniustól) Hámori Csaba, a KISZ Központi Bizottságának első titkára (1984. decembertől) Hegedüs Lajos, a hartai „Erdei Ferenc” Mezőgazdasági Termelőszövetkezet elnöke Hollán Zsuzsa, az Országos Haematologiai Intézet főigazgató főorvosa (1975. márciustól) Hoós János, az Országos Tervhivatal elnöke (1980. márciustól) Horn Gyula külügyminisztériumi államtitkár (1985. márciustól)

Horváth Ede, a RÁBA Magyar Vagon- és Gépgyár vezérigazgatója (1957. júniustól 1966-ig póttag; 1970. novemberétől)

Horváth István belügyminiszter (1970. novemberétől)

Horváth József, a Csepel Autógyár szerelője (1980. márciustól)

Huszár István, az MSZMP KB Párttörténeti Intézetének igazgatója (1970. novemberétől)

Illei György, a Vas Megyei Tanács Markusovszky Kórház- és Rendelőintézetének főigazgató főorvos helyettese

Iványi Pál, Budapest Főváros Tanácsának elnöke (1987. júniustól)

Jassó Mihály, az MSZMP Budapesti Bizottságának titkára

Jókay Endre, a Villamosszigetelő- és Műanyaggyár szerszámkészítője (1985. márciustól)

Judik István, a Nagyalföldi Kőolaj- és Földgáztermelő Vállalat szegedi üzemének termelőmestere

Juscsák György, a Mátraaljai Állami Gazdaság igazgatója (1985. márciustól)

Katona Béla, az MSZMP XVIII. Kerületi Bizottságának első titkára

Katona Imre, az Elnöki Tanács titkára (1966. decemberétől)

Kádár János (1956. novemberétől. 1989. május 8-án egészségügyi okból felmentették.)

Kállai Gyula, az Országgyűlés nyugalmazott elnöke (1956. novemberétől)

Kárpáti Ferenc honvédelmi miniszter (1962-től 1966-ig póttag; 1985. márciustól)

Kázmér János, a VIDEOTON Elektronikai Vállalat vezérigazgatója

Kiss István szobrász, a Képzőművészeti Főiskola rektora (1975. márciustól)

Klenovics Imre, az MSZMP Somogy Megyei Bizottságának első titkára (1985. márciustól. 1989. február 21-én saját kérésére felmentették.)

Koi Tibor, a MÁV Záhonyi Üzemigazgatóságának pályamestere

Korom Mihály, az MSZMP KB nyugalmazott titkára (1962. novemberétől. 1989. május 29-én saját kérésére felmentették.)

Kótai Géza, az MSZMP KB Külügyi Osztályának vezetője (1985. márciustól)

Kovács Ferenc, a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem rektora

Kovács Imre, az MSZMP KB Gazdaságpolitikai Osztályának vezetője

Kovács László, a Bányai Dolgozók Szakszervezetének főtitkára (1985. márciustól. 1989. szeptember 13-án saját kérésére felmentették.)

Köveskúti Lajos, az OKISZ elnöke, a Híradástechnikai Szövetkezet elnöke (1980. márciustól)

Krasznai Lajos, az MSZMP Pest Megyei Bizottságának első titkára

Kunos Sándor, az orosházi MEZŐGÉP Vállalat művezetője

Losonczy Pál, az Elnöki Tanács nyugalmazott elnöke (1957. júniustól. 1989. február 21-én saját kérésére felmentették.)

Lukács János, az MSZMP KB titkára (1985. márciustól. 1989. május 8-án felmentették, a KEB elnöke lett.)

Magyar Kálmán, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem pártbizottságának titkára, egyetemi tanár

Marjai József, a Minisztertanács elnökhelyettese, kereskedelmi miniszter (1976. júliustól)

Maróthy László környezetvédelmi és vízgazdálkodási miniszter (1973. novemberétől)

Medgyessy Péter, a Minisztertanács elnökhelyettese (1987. júniustól)

Molnár Magda, a Helikon Kiadó igazgatója

Mórocz Lajos honvédelmi minisztériumi államtitkár (1985. márciustól)

Nagy Imre, a KISZ Központi Bizottságának titkára

Nagy Sándor, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkára (1989. szeptember 13-án saját kérésére felmentették.)

Németh Miklós, az MSZMP KB titkára (1987. júniustól)

Nyers Rezső, a Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Intézetének tudományos tanácsadója (1957. februártól)

Orbán István, az EGIS Gyógyszergyár vezérigazgatója

Ormos Mária, a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem rektora
Osztafi Béla, az Ózdi Kohászati Üzemek kohásza (1985. márciustól)
Ördögh Szilveszter író, az Új Írás rovatvezetője
Pál Lénárd, az MSZMP KB titkára (1975. márciustól)
Perényi János, a szegedi Déri Miksa Gépipari Szakközépiskola igazgatója
Petrovszki István, az MSZMP KB Párt- és Tömegszervezetek Osztályának vezetője (1987. júniustól)
Pónya József, a Paksi Atomerőmű Vállalat vezérigazgatója (1985. márciustól)
Pozsgay Imre, a Hazafias Népfrent Országos Tanácsának főttkára (1980. márciustól)
Rajki Sándorné, a Gagarin Hőerőmű Vállalat pártbizottságának titkára
Rajnai Sándor, a Magyar Népköztársaság moszkvai nagykövete (1982. júniustól. 1989. május 29-én saját kérésére felmentették)
Révészné Kéri Anna, a Tungsram Rt. Kaposvári Elektroncsőgyárának csoportvezetője
Rimóczi Sándorné, a KONTAKTA mezőtúri gyárának csoportvezetője
Romány Pál, az MSZMP Politikai Főiskolájának rektora (1970. novembertől)
Sarlós István, az Országgyűlés elnöke (1966. decembertől. 1989. szeptember 1-jén saját kérésére felmentették.)
Szabó István, a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsának elnöke, a Nádudvari Vörös Csillag Mezőgazdasági Termelőszövetkezet elnöke (1962. novembertől)
Szabó István, az MSZMP Szolnok Megyei Bizottságának első titkára (1985. márciustól)
Szépe Ágnes, a zalaegerszegi Hűtőipari Vállalat minőségi ellenőre
Szilágyi Jánosné, a BIOGAL Gyógyszergyár laboránsa
Szilágyi Tibor, a Vígszínház színművésze
Szlamenicky István, a SZÖVOSZ főttkára (1980. márciustól)
Szűrös Mátyás, az MSZMP KB titkára (1978. áprilistól)
Takács Imréné, az Ajkai Üveggyár technológusa (1980. márciustól)
Tatai Ilona, a TAURUS Gumiipari Vállalat vezérigazgatója (1987. júniustól)
Tétényi Pál, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság elnöke, akadémikus (1980. márciustól)
Tóthné Kiss Mária, a Minőségi Cipőgyár nyírbátori gyáregységének személyzeti vezetője (1980. márciustól)
Tőkei Ferenc, a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének tudományos tanácsadója, a Magyar Tudományos Akadémia Orientalisztikai Munkaközösségének vezetője, akadémikus
Tömpe István, az Állami Rádió és Televízió Bizottság nyugalmazott elnöke (1957. februártól. 1988. december 15-én meghalt)
Vajda György, a Villamosenergetikai Kutató Intézet igazgatója (1985. márciustól)
Varga László, a Magyar Úttörők Szövetsége Országos Tanácsának főttkára (1985. márciustól)
Váncsa Jenő mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszter (1985. márciustól)
Várkonyi Péter külügyminiszter (1975. márciustól)
Veres József nyugalmazott munkaügyi miniszter (1959. decembertől)

1989. április 12-én a KB tagjainak létszámát 10 fővel felemelte

A kooptált új KB-tagok:

Barabás János, az MSZMP Budapesti Bizottságának titkára
Gábor András, a Tungsram Rt. vezérigazgatója, a Magyar Gazdasági Kamara elnöke
Gyuricsku Kálmán, az MSZMP Szabolcs-Szatmár Megyei Bizottságának első titkára
Karvalits Ferenc, az MSZMP Zala Megyei Bizottságának első titkára (1989. szeptember 1-jén saját kérésére felmentették)
Kiss Péter, a KISZ Budapesti Bizottságának első titkára
Kovács László, a külügyminiszter helyettese
Lenkei Csaba, a Salgótarjáni Síkúveggyár villanyszerelője

Major László, a KB Irodájának vezetője
Mádlné Maár Ilona, az MSZMP Dunaujvárosi Bizottságának első titkára
Vastagh Pál, az MSZMP Csongrád Megyei Bizottságának első titkára

1989. május 8-i kooptálás:

Eötvös Pál, a Népszabadság főszerkesztője

1989. június 24-i kooptálás:

Kovács Jenő, a KB Pártpolitikai Osztályának vezetője

2. A POLITIKAI BIZOTTSÁG TAGJAI
(1988. május 22.—1989. október 6.)

A Politikai Bizottság 1988. május 22-én megválasztott tagjai:

<i>Berecz János</i> (1987. júniustól)	<i>Németh Miklós</i>
<i>Csehák Judit</i> (1987. júniustól)	<i>Nyers Rezső</i> (1962—1966-ig póttag; 1966—1975-ig tag)
<i>Grósz Károly</i> (1985. márciustól)	<i>Pozsgay Imre</i>
<i>Hámori Csaba</i> (1985. márciustól)	<i>Szabó István</i> (1985. márciustól)
<i>Iványi Pál</i>	<i>Tatai Ilona</i>
<i>Lukács János</i>	

1989. április 12-én a KB — módosítva 1989. március 29-i határozatát — 11 helyett 9 tagú Politikai Bizottságot választott:

<i>Grósz Károly</i>	<i>Nyers Rezső</i>
<i>Hámori Csaba</i>	<i>Pozsgay Imre</i>
<i>Iványi Pál</i>	<i>Tatai Ilona</i>
<i>Jassó Mihály</i>	<i>Vastagh Pál</i>
<i>Németh Miklós</i>	

3. A POLITIKAI INTÉZŐ BIZOTTSÁG TAGJAI

1989. június 23—24-én a KB a Politikai Bizottság helyett 21 tagú Politikai Intéző Bizottságot hozott létre:

<i>Barabás János</i>	<i>Jassó Mihály</i>
<i>Boros László</i>	<i>Kovács Jenő</i>
<i>Burgert Róbert</i>	<i>Németh Miklós</i>
<i>Dudla József</i>	<i>Nyers Rezső</i>
<i>Fejti György</i>	<i>Ormos Mária</i>
<i>Grósz Károly</i>	<i>Pozsgay Imre</i>
<i>Gyuricza László</i>	<i>Rajki Sándorné</i>
<i>Hámori Csaba</i>	<i>Tatai Ilona</i>
<i>Hegedüs Lajos</i>	<i>Vastagh Pál</i>
<i>Horn Gyula</i>	<i>Varga László</i>
<i>Iványi Pál</i>	

4. A PÁRT ELNÖKE, FŐTITKÁRA, A KB TITKÁRAI

a) Elnök:

Kádár János (1988. május 22.—1989. május 8.)
Nyers Rezső (1989. június 24.—1989. október 6.)

b) **Főtitkár:**

Grósz Károly (1988. május 22-től)

c) **A KB titkárai:**

1988. május 22-től:

Berecz János (1989. június 24-ig)

Fejti György

Lukács János (1989. május 8-ig)

Németh Miklós (1988. december 15-ig)

Pál Lénárd (1988. december 15-ig)

Szűrös Mátyás (1989. március 29-ig)

1988. december 15-én megválasztott KB-titkár:

Iványi Pál

1989. június 23—24-én megválasztott KB-titkárok:

Barabás János

Kovács Jenő

d) **Az 1989. június 23—24-én megválasztott Elnökség:**

Grósz Károly

Németh Miklós

Nyers Rezső

Pozsgay Imre

5. A KÖZPONTI ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁG TAGJA

(1988. május 22.—1989. október 6. között)

1988. május 22-én az országos pártártekezlet zárt ülésén 29 tagú Központi Ellenőrző Bizottságot választott:

- Apáti Nagy Gábor*, a nagyszénási Október 6. Mezőgazdasági Termelőszövetkezet elnökhelyettese
Borbándi János, a Minisztertanács nyugalmazott elnökhelyettese
Csente Jenő, a Tatabányai Szénbányák Vállalat frontmestere
Csillik András, az MSZMP Belügyminisztériumi Bizottságának első titkára
Dányi Pál, az MSZMP Baranya Megyei Bizottságának első titkára
Dérfalvi István, az MSZMP II. Kerületi Bizottságának első titkára
Farkas József, a Lenin Kohászati Művek művezetője
Farkas Lajosné, a Vas-, Fém- és Villamosenergiaipari Dolgozók Szakszervezete központi vezetőségének nyugalmazott titkára
Farkasinszky Lajos, Budapest Főváros Tanácsának nyugalmazott általános elnökhelyettese
Fehér Józsefné, az MSZMP I. Kerületi Bizottságának első titkára
Gyenes András, az MSZMP Központi Ellenőrző Bizottságának elnöke
Juhász János, a KÉV Metro művezetője
Koszorus Ferenc, a Vasutasok Szakszervezetének főtitkára
Kovács Árpád, a főtí Béke Mezőgazdasági Termelőszövetkezet elnöke
Kováts Flórián, a zalaegerszegi városi művelődési központ igazgatója (1989 júniusában kilépett a pártból)
Márta Ferenc, a Központi Kémiai Kutatóintézet főigazgatója, akadémikus
Németh László, az MSZMP Eger Városi Bizottságának első titkára
Némethné Kánya Erzsébet, a Székesfehérvári Könnyűfémű műszakvezető főművezetője
Petrák Ferenc, a Bőripari Dolgozók Szakszervezetének nyugalmazott főtitkára
Postás Sándor, az MSZMP Hajdú-Bihar Megyei Bizottságának első titkára
Rácz Sándor nyugállományú honvédelmi miniszterhelyettes

Rév Lajos, az OKISZ nyugalmazott elnöke
Rumpf Károly, a Csepel Művek szakoktatója
Sebes Sándor nyugalmazott belkereskedelmi miniszterhelyettes
Somogyi Imre, az MSZMP Központi Ellenőrző Bizottságának titkára
Szerényi Sándor, az MSZMP KB Pártfőiskolájának nyugalmazott igazgatója
Tausz János, az IBUSZ nyugalmazott vezérigazgatója
Varga Péter, az MSZMP KB Közigazgatási és Adminisztratív Osztályának vezetője
Zsuffa Miklós, a Nógrádi Szénbányák Vállalat vezérigazgatója

A Központi Ellenőrző Bizottság elnöke:

Gyenes András
Lukács János (1989. április 12-től)

A Központi Ellenőrző Bizottság titkára:

Somogyi Imre

II. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA MELLETT MŰKÖDŐ MUNKABIZOTTSÁGOK ÉS MUNKAKÖZÖSSÉGEK

A) ÁLLANDÓ BIZOTTSÁGOK ÉS MUNKAKÖZÖSSÉGEK

a) 1988. július 13–14-én létesített állandó bizottságok és munkaközösségek

1. Agitációs és Propaganda Bizottság

Elnök:

Berecz János, az MSZMP Központi Bizottságának titkára

Tagok:

Aczél György, az MSZMP KB Társadalomtudományi Intézetének főigazgatója
Andics Jenő, az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Osztályának vezetője
Bereczky Gyula, a Magyar Televízió elnöke
Az MSZMP Budapesti Bizottságának ideológiai titkára (1988. szeptemberétől *Barabás János*)
Czibere Tibor művelődési miniszter
Hajdú István, az MSZMP Budapesti Bizottságának titkára
Kósáné Kovács Magdolna, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkára
Köpeczi Béla nyugalmazott művelődési miniszter
Lakos Sándor, a Pártélet főszerkesztője
Pál Lénárd, az MSZMP Központi Bizottságának titkára
Radics Katalin, az MSZMP KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztályának vezetője
Romány Pál, az MSZMP Politikai Főiskolájának rektora

2. Gazdaságpolitikai Bizottság

Elnök:

Németh Miklós, az MSZMP Központi Bizottságának titkára

Tagok:

Bartha Ferenc, a Magyar Nemzeti Bank elnöke
Beck Tamás, a Magyar Gazdasági Kamara elnöke
Csáki Csaba, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem rektora
Hoós János, az Országos Tervhivatal elnöke
Kovács Imre, az MSZMP KB Gazdaságpolitikai Osztályának vezetője
Medgyessy Péter, a Minisztertanács elnökhelyettese
Orbán István, az EGIS Gyógyszergyár vezérigazgatója
Párdi Imre, az MSZMP KB nyugalmazott osztályvezetője
Tétényi Pál, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság elnöke

(A Gazdaságpolitikai Bizottság ülésein állandó meghívottként részt vesz a Budapesti Pártbizottság, a Szakszervezetek Országos Tanácsának és a KISZ Központi Bizottságának gazdaságpolitikai kérdésekkel foglalkozó titkára.)

3. Ifjúsági Bizottság

Elnök:

Hámori Csaba, a KISZ Központi Bizottságának első titkára

Tagok:

Dénes Andrásné, a bizottság titkára, az MSZMP KB Párt- és Tömegszervezetek Osztályának politikai munkatársa
Bárd P. András, a Pest Megyei Hírlap főszerkesztője
Cravero Róbert, az Országos Tervhivatal elnökhelyettese
Deák Gábor, az Állami Ifjúsági és Sporthivatal elnöke
Germánné Vastagh Györgyi, a Magyar Úttörők Szövetségének főtítkára
Horváth István belügyminiszter
Karvalits Ferenc, az MSZMP Zala Megyei Bizottságának első titkára
Králikné Cser Erzsébet, a KISZ Központi Bizottságának titkára
Kéri László, az MSZMP KB Társadalomtudományi Intézetének tudományos főmunkatársa
Kovács Ferenc, a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem rektora
Nagy Imre, a KISZ Központi Bizottságának titkára
Pusztai Ferenc művelődési miniszterhelyettes
Sólyom Ferenc, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkára
Szabó Miklós, az MSZMP Békés Megyei Bizottságának első titkára

4. Káderpolitikai Bizottság

Elnök:

Lukács János, az MSZMP Központi Bizottságának titkára

Tagok:

Baranyai Tibor, a Szakszervezetek Országos Tanácsának nyugalmazott főtítkára
Barts Oszkárné, az MSZMP Fejér Megyei Bizottságának első titkára
Borbély Gábor, a Népszabadság főszerkesztője
Hárs István, a Magyar Rádió elnöke
Juscák György, a Mátraaljai Állami Gazdaság igazgatója
Kovács László, a Bányai Dolgozók Szakszervezetének főtítkára
Révészné Kéri Anna, a Tungram Rt. Kaposvári Elektroncsőgyár csoportvezetője
Szépe Ágnes, a zalaegerszegi Hűtőipari Vállalat meósa
Tóthné Kiss Mária, a nyírbátori Auróra Cipőgyár személyzeti vezetője
Véres József nyugalmazott miniszter

5. Közgazdasági Munkaközösség

Elnök:

Németh Miklós, az MSZMP Központi Bizottságának titkára

Tagok:

Angyal Ádám, a Ganz Danubius Hajó- és Darugyár vezérigazgatója
Anatólóczy Albert, Az MSZMP Komárom Megyei Bizottságának első titkára
Buza Márton, a Szakszervezetek Elméleti Kutatóintézetének igazgatója
Bora Gyula, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem rektorhelyettese
Csendes Béla, az Agrárgazdasági Kutatóintézet főigazgatója
Erdei István, a Csepeli Szerszámgépgyár vezérigazgatója
Ferge Zsuzsa, a Szociológiai Kutatóintézet osztályvezetője
Györfi István szociális és egészségügyi miniszterhelyettes
Hetényi István nyugalmazott miniszter, címzetes egyetemi tanár
Hoch Róbert, az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének igazgatóhelyettese
Kemenes Ernő, az Országos Tervhivatal államtitkára
Kozma Ferenc, az MSZMP Politikai Főiskolájának rektorhelyettese
Nyitrai Ferencné, a Központi Statisztikai Hivatal elnöke
Sárközy Tamás, a Minisztertanács parlamenti titkárságának vezetője
Simai Mihály, az MTA Világgazdasági Kutatóintézetének főigazgatója
Simon József, az MSZMP Szolnok Megyei Bizottságának titkára
Tarafás Imre, az Országos Tervhivatal főcsoportfőnöke
Tardos Márton, az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének osztályvezetője
Vissi Ferenc, az Országos Árhivatal elnökhelyettese

6. Művelődéspolitikai Munkaközösség

Elnök:

Pál Lénárd, az MSZMP Központi Bizottságának titkára

Tagok:

Lendvai Ildikó, a munkaközösség titkára, az MSZMP KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztályának osztályvezető-helyettese
Agárdi Péter, a Magyar Rádió elnökhelyettese
Almási Miklós, az Eötvös Loránd Tudományegyetem tanszékvezetője
Ancsel Éva, az Eötvös Loránd Tudományegyetem professzora
Bayer József, az MSZMP KB Társadalomtudományi Intézetének osztályvezetője
Érdi Sándor, a Magyar Televízió művészeti igazgatója
Gazsó Ferenc művelődési miniszterhelyettes
Glanz Lászlóné, a Felsőszőlőnkői Általános Iskola igazgatója
Hoffman Tamás, a Néprajzi Múzeum igazgatója
Juhász Róbert, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának osztályvezetője
Köpeczi Béla nyugalmazott művelődési miniszter
Knopp András, az MSZMP KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztályának osztályvezető-helyettese
Kreiter Mária, az MSZMP Győr-Sopron Megyei Bizottságának titkára
Kádár János Miklós festő
Molnár Magda, a Helikon Kiadó igazgatója
Németh G. Béla, az Eötvös Loránd Tudományegyetem tanára
Ormos Mária, a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem rektora
Ördög Szilveszter, az Új Írás rovatvezetője
Perényi János, a szegedi Déri Miksa szakközépiskola igazgatója
Radics Katalin, az MSZMP KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztályának vezetője
Szinetár Miklós, a Magyar Televízió főrendezője
P. Szűcs Julianna, a Mozgó Világ főszerkesztője
Vitányi Iván, a Művelődéskutató Intézet igazgatója
Csermely Péter, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Biokémiai Intézetének tudományos kutatója
Szilágyi Tibor színművész
Vitézy László filmrendező

7. Pártépítési Munkaközösség

Elnök:

Lukács János, az MSZMP Központi Bizottságának titkára

Tagok:

Baranyai Tibor, a Szakszervezetek Országos Tanácsának nyugalmazott főtítkára
Borbély Sándor, a Munkásörtség országos parancsnoka
Dérfalvi István, az MSZMP II. Kerületi Bizottságának első titkára
Domonkos László, a KISZ Központi Bizottságának titkára
Elek Sándor, az MSZMP Győr Városi Bizottságának első titkára
Fehéri Béla, az MSZMP Dunai Vasmű Bizottságának titkára
Frank Ferenc, az MSZMP Békés Megyei Bizottságának nyugalmazott első titkára
Horváth Miklós, az MSZMP Vas Megyei Bizottságának első titkára
Krasznai Lajos, az MSZMP Pest Megyei Bizottságának első titkára
Lajtai Vera, a Pártélet nyugalmazott főszerkesztője
Látos István, az MSZMP KB Párt- és Tömegszervezetek Osztályának helyettes vezetője
Petrovszki István, az MSZMP KB Párt- és Tömegszervezetek Osztályának vezetője
Péter Szigfrid, az MSZMP Tolna Megyei Bizottságának első titkára
Somogyi Sándor, az MSZMP Budapesti Bizottságának nyugalmazott titkára
Szenes Iván, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Marxista Tanszékének tanára
Takács István, az MSZMP Politikai Főiskolájának nyugalmazott tanszékvezetője
Tóth János, a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetségének főtítkára
Varga Gyula, az MSZMP Szabolcs-Szatmár Megyei Bizottságának első titkára

8. Szövetkezetpolitikai Munkaközösség

Elnök:

Szabó István, a Termelőség Szövetkezetek Országos Tanácsának elnöke

Tagok:

Csoma Károly, a miskolci Avas Építő- és Fenntartó Lakásszövetkezet elnöke
Gubicza Ferenc, a balatonfüredi Csopak Tája Mezőgazdasági Termelőség Szövetkezet elnöke
Gyuricsku Kálmán, az MSZMP Szabolcs-Szatmár Megyei Bizottságának titkára
Hartmann József, a Fogyasztási Szövetkezetek Országos Tanácsának elnöke
Hegedűs Lajos, a hartai „Erdei Ferenc” Mezőgazdasági Termelőség Szövetkezet elnöke
Herlicska István, a győri ÁFÉSZ elnöke
Hörömpöly László, a Veszprém megyei KISZÖV titkára
Köveskúti Lajos, az Ipari Szövetkezetek Országos Tanácsának elnöke
Orbán Sándor, a Debreceni Agrártudományi Egyetem docense
Rév Lajos, az OKISZ nyugalmazott elnöke
Sipos Aladár, az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének főigazgatója
Szlamenicky István, a Fogyasztási Szövetkezetek Országos Tanácsának főtítkára
Váncsa Jenő mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszter
Zsarnóczai Sándor, a Szövetkezeti Kutatóintézet igazgatója

9. Tudománypolitikai Munkaközösség

Elnök:

Pál Lénárd, az MSZMP Központi Bizottságának titkára

Tagok:

Imre Miklós, a munkaközösség titkára, az MSZMP KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztályának helyettes vezetője
Balogh Sándor, az MSZMP KB Párttörténeti Intézetének igazgatója
Berend T. Iván, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke
Burgert Róbert, a Bábolnai Mezőgazdasági Kombinát vezérigazgatója
Csurgay Árpád, a Magyar Tudományos Akadémia főtítkárhelyettese

Enyedi György, az MTA Regionális Kutató Központ főigazgatója
Fodor Lajos, a Budapesti Műszaki Egyetem rektora
Geleji Frigyes, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság elnökhelyettese
Hermann József, az MTA Nyelvtudományi Intézetének igazgatója
Hollán Zsuzsa, az Országos Haematologiai és Vértranszfúziós Intézet főigazgató főorvosa
Huszár Tibor, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Szociológiai Intézetének igazgatója
Kovács Ferenc, a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem rektora
Láng István, a Magyar Tudományos Akadémia főtákará
Lovász László, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Számítástudományi Tanszékének tan-
 székvezetője
Márta Ferenc, a Magyar Tudományos Akadémia alelnöke
Magyar Kálmán, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem pártbizottságának titkára
Óvári Miklós, az MSZMP Központi Bizottsága Irodájának nyugalmazott vezetője
Romány Pál, az MSZMP Politikai Főiskolájának rektora
Szathmári Zoltán, az MTA Központi Fizikai Kutatóintézetének főigazgató-helyettese
Szentes Tamás, az MSZMP KB Társadalomtudományi Intézetének főigazgató-helyettese
Tőkei Ferenc, az MTA Nyelvtudományi Intézetének kutató professzora
Vajda György, a Villamosenergetikai Kutatóintézet igazgatója
Forgács Imre, a Társadalmi Szemle főszerkesztő-helyettese
Gombár Csaba, az MSZMP KB Társadalomtudományi Intézetének tudományos munkatársa
Vámos Tibor, az MTA Számítástechnikai és Automatizálási Kutatóintézet kutató professzora,
 az Intézeti Tanács elnöke
Weiner György, az Államigazgatási Szervezési Intézet kutatója

b) 1988. december 15-én létesített állandó bizottságok és munkaközösségek

1. Társadalompolitikai Bizottság

Elnök:

Berecz János, a Központi Bizottság titkára

Tagok:

Andics Jenő, a Központi Bizottság osztályvezetője

Barabás János, az MSZMP Budapesti Bizottságának titkára

Bereczky Gyula, a Magyar Televízió elnöke, a Központi Bizottság tagja

Berend T. Iván, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, a Központi Bizottság tagja

Hajdú István, a Magyar Rádió elnöke

Hámori Csaba, az MSZMP Pest Megyei Bizottságának első titkára, a Politikai Bizottság tagja

Huszár István, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának főtákará, a Központi Bizottság tagja

Kósáné Kovács Magdolna, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkára

Molnár Magda, a Helikon Könyvkiadó igazgatója, a Központi Bizottság tagja

Szentes Tamás, az MSZMP KB Társadalomtudományi Intézetének főigazgatóhelyettese

Állandó meghívottak:

az MSZMP Politikai Főiskolájának rektora

a KISZ Központi Bizottságának illetékes titkára

2. Gazdaság- és Szociálpolitikai Bizottság

Elnök:

Iványi Pál, a Központi Bizottság titkára

Tagok:

Bartha Ferenc, a Magyar Nemzeti Bank elnöke, a Központi Bizottság tagja

Csáki Csaba, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem rektora, a Központi Bizottság tagja

Csehák Judit szociális és egészségügyi miniszter, a Politikai Bizottság tagja
Gábor András, a TUNGSRAM Rt. vezérigazgatója, a Gazdasági Kamara elnöke
Hoós János, az Országos Tervhivatal elnöke, a Központi Bizottság tagja
Kovács Imre, a Központi Bizottság osztályvezetője, a Központi Bizottság tagja
Makó Csaba, a Szociológiai Kutatóintézet igazgatója
Medgyessy Péter, a Minisztertanács elnökhelyettese, a Központi Bizottság tagja
Orbán István, az EGIS Gyógyszergyár vezérigazgatója, a Központi Bizottság tagja
Sándor László, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkára
Tétyény Pál, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság elnöke, a Központi Bizottság tagja

Állandó meghívottak:

az MSZMP Budapesti Bizottságának gazdaságpolitikai titkára
a KISZ Központi Bizottságának gazdaságpolitikai titkára

3. *Nemzetközi, Jogi és Közigazgatáspolitikai Bizottság*

Elnök:

Grósz Károly, az MSZMP főtitkára

Titkár:

Horn Gyula külügyminisztériumi államtitkár, a Központi Bizottság tagja

Tagok:

Borbély Sándor, a Munkásörtség országos parancsnoka, a Központi Bizottság tagja
Fejtő György, a Központi Bizottság titkára
Fock Jenő, a Minisztertanács nyugalmazott elnöke, a MTESZ elnöke, a Központi Bizottság tagja
Horváth István belügyminiszter, a Központi Bizottság tagja
Kárpáti Ferenc honvédelmi miniszter, a Központi Bizottság tagja
Korom Mihály, a Központi Bizottság nyugalmazott titkára, az Alkotmányjogi Tanács elnöke, a Központi Bizottság tagja
Kótai Géza, a Központi Bizottság osztályvezetője, a Központi Bizottság tagja
Szűrös Mátyás, a Központi Bizottság titkára
Várkonyi Péter külügyminiszter, a Központi Bizottság tagja

4. *A Központi Bizottság mellett működő Tanácsadó Testület*

Elnök:

Romány Pál, az MSZMP Politikai Főiskolájának rektora, a Központi Bizottság tagja

Tagok:

Andorka Rudolf, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem tanszékvezető egyetemi tanára, pártönkívüli
Asztalos László György, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem közgazdász kutatója, pártönkívüli
Daróczy Zoltán, a Kossuth Lajos Tudományegyetem rektora
Enyedi György, az MTA Regionális Kutatások Központjának főigazgatója, Pécs
Kukorelli István, az ELTE Jogi Karának dékánhelyettese, pártönkívüli
Papp Zsolt, az MSZMP KB Társadalomtudományi Intézetének politológusa
Petschnig Mária Zita, a Pénzügykutató Rt. közgazdásza
Randé Jenő, a Magyarok Világszövetségének főtitkára
Sipos Aladár, az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének főigazgatója
Zányi Jenő, a Magyar Gazdasági Kamara elnökhelyettese

5. *Közgazdasági Munkaközösség*

Elnök:

Iványi Pál, a Központi Bizottság titkára

Tagok:

Angyal Ádám, a Ganz Danubius Hajó- és Darugyár vezérigazgatója
Antalóczy Albert, az MSZMP Komárom Megyei Bizottságának első titkára, a Központi Bizottság tagja
Bora Gyula, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem rektorhelyettese, pártönkívvüli
Csendes Béla, az Agrárgazdasági Kutatóintézet főigazgatója
Erdei István, a Csepel Szerszámgyépgyár vezérigazgatója
Ferge Zsuzsa, a Szociológiai Kutatóintézet osztályvezetője, pártönkívvüli
Györfi István szociális és egészségügyi miniszterhelyettes
Hetényi István nyugalmazott pénzügyminiszter
Hoch Róbert, az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének igazgatóhelyettese
Kemenes Ernő, az Országos Tervhivatal államtitkára, pártönkívvüli
Kozma Ferenc, az MSZMP Politikai Főiskolája rektorhelyettese
Nyikos László, a SZOT Közgazdasági Osztályának vezetője
Nyitrai Ferencé, a Központi Statisztikai Hivatal elnöke
Simai Mihály, az MTA Világ gazdasági Kutatóintézetének főigazgatója
Tamás Istvánné, az MSZMP Tolna Megyei Bizottságának titkára
Tarafás Imre, a Magyar Nemzeti Bank elnökhelyettese, pártönkívvüli
Tardos Márton, az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének osztályvezetője, pártönkívvüli
Vissi Ferenc, az Országos Árhivatal elnökhelyettese

6. Művelődéspolitikai Munkaközösség

Elnök:

Ormos Mária, a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem rektora, a Központi Bizottság tagja

Tagok:

Agárdi Péter, a Magyar Rádió elnökhelyettese
Almási Miklós, az ELTE tanszékvezetője
Ancsel Éva, az ELTE egyetemi tanára
Csermely Péter, a SOTE Biokémiai Intézetének tudományos kutatója
Czine Mihály, az ELTE egyetemi tanára, pártönkívvüli
Érdi Sándor, a Magyar Televízió művészeti igazgatója
Feledi Gyula grafikusművész, pártönkívvüli
Glanz Lászlóné, a Felsőszőlőnői Általános Iskola igazgatója, a Központi Bizottság tagja
Hoffmann Tamás, a Néprajzi Múzeum igazgatója
Kiss Gábor, az MSZMP Szabolcs-Szatmár Megyei Bizottságának titkára
Kiss István szobrászművész, a Képzőművészeti Főiskola rektora, a Központi Bizottság tagja
Kockás Sándor, a Magyar Írók Szövetségének főtítkára
Kósa Ferenc, a MAFILM filmrendezője
Köpeczi Béla nyugalmazott művelődési miniszter
Knopp András művelődési államtitkár
Kreiter Mária, az MSZMP Győr-Sopron Megyei Bizottságának titkára
Kádár János Miklós festőművész
Lendvai Ildikó, a KB osztályvezető-helyettese
Németh G. Béla, az ELTE tanára
Ördögh Szilveszter, az Új Írás rovatvezetője, a Központi Bizottság tagja
Perényi János, a szegedi Déri Miksa Ipari Szakközépiskola igazgatója, a Központi Bizottság tagja
Radics Katalin, a Központi Bizottság osztályvezetője
Szilágyi Tibor, a Vígszínház színművésze, a Központi Bizottság tagja
Szinetár Milós, a Magyar Televízió főrendezője
P. Szűcs Julianna, a Mozgó Világ főszerkesztője
Vitányi Iván, a Művelődéskutató Intézet igazgatója

7. Pártpolitikai Bizottság

Elnök:

Lukács János, a Központi Bizottság titkára (1989. május 8-tól Barts Oszkárné)

Tagok:

Barts Oszkárné, az MSZMP Fejér Megyei Bizottságának első titkára, a Központi Bizottság tagja
Borbély Gábor, a Népszabadság főszerkesztője, a Központi Bizottság tagja
Elek Sándor, az MSZMP Győr Városi Bizottságának első titkára
Germáné Vastagh Györgyi, a Magyar Úttörők Szövetségének főtitkára
Jucsák György, a Mátraaljai Állami Gazdaság igazgatója, a Központi Bizottság tagja
Nagy Imre, a KISZ Központi Bizottságának első titkára, a Központi Bizottság tagja
Petrovszki István, a Központi Bizottság osztályvezetője, a Központi Bizottság tagja
Révészné Kéri Anna, a TUNGSRAM Rt. Elektronikai Gyára (Kaposvár) csoportvezetője, a Központi Bizottság tagja
Steiner Arnold, az MSZMP Budapesti Bizottságának titkára
Szabó Miklós, az MSZMP Bács-Kiskun Megyei Bizottságának első titkára
Szandner Iván, az MSZMP Budapest XX. Kerületi Bizottság első titkára
Szenes Iván, a SOTE Társadalomtudományi Intézetének tanára
Szépe Agnes, a zalaegerszegi Hűtőipari Vállalat meősa, a Központi Bizottság tagja
Szoboszlai György, az MSZMP KB Társadalomtudományi Intézetének főmunkatársa
Tóthné Kiss Mária, a nyírbátori Auróra Cípőgyár személyzeti vezetője, a Központi Bizottság tagja

1989. május 29-én a bizottság tagjai lettek még:

Csillik András, az MSZMP Belügyminisztériumi Bizottságának első titkára, a Központi Ellenőrző Bizottság tagja
Deák László, az MSZMP Mecseki Szénbányák Vállalat Bizottságának titkára, a Központi Bizottság tagja
Dérfalvi István, az MSZMP II. Kerületi Bizottságának első titkára, a Központi Ellenőrző Bizottság tagja
Rajki Sándorné, az MSZMP Gyöngyös Városi Bizottságának első titkára, a Központi Bizottság tagja
Szarvas László, az MSZMP Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Bizottságának titkára
Varga László, a Zala Megyei Tanács elnöke, a Központi Bizottság tagja

8. Szövetkezetpolitikai Munkaközösség

Elnök:

Szabó István, a TOT elnöke, a Nádudvari „Vörös Csillag” Mg. Termelőszövetkezet elnöke, a Politikai Bizottság tagja

Tagok:

Csoma Károly, a miskolci Avas Építő- és Fenntartó Lakásszövetkezet elnöke,
Gubicza Ferenc, a balatonfüredi Csopak Tája Mg. Termelőszövetkezet elnöke, a Központi Bizottság tagja
Gyuricsku Kálmán, az MSZMP Szabolcs-Szatmár Megyei Bizottságának első titkára
Hartmann József, a Fogyasztási Szövetkezetek Országos Tanácsának elnöke
Hegedüs Lajos, a hartai „Erdei Ferenc” Mg. Termelőszövetkezet elnöke, a Központi Bizottság tagja
Herlicska István, a győri ÁFÉSZ elnöke
Hörömpöly László, a Veszprém megyei KISZÖV titkára
Kollarik István pénzügyminiszter-helyettes
Köveskúti Lajos, az OKISZ elnöke, a Híradástechnikai Szövetkezet elnöke, a Központi Bizottság tagja

Orbán Sándor, a Debreceni Agrártudományi Egyetem docense
Rév Lajos, az OKISZ nyugállományú elnöke, a Központi Ellenőrző Bizottság tagja
Szlamenicky István, a SZÖVOSZ főtítkára, a Központi Bizottság tagja
Váncsa Jenő mezőgazdasági és élelmiszerügyi miniszter, a Központi Bizottság tagja
Zsarnóczai Sándor, a Szövetkezeti Kutatóintézet igazgatója

9. Tudománypolitikai Munkaközösség

Elnök:

Pál Lénárd, a Központi Bizottság nyugalmazott titkára

Tagok:

Balogh Sándor, az MSZMP KB Párttörténeti Intézetének igazgatója

Bayer József, az MSZMP KB Társadalomtudományi Intézetének osztályvezetője

Burgert Róbert, a Bábolnai Mezőgazdasági Kombinát vezérigazgatója, a Központi Bizottság tagja

Csurgay Árpád, a Magyar Tudományos Akadémia főtítkárhelyettese

Fodor Lajos, a Budapesti Műszaki Egyetem rektora

Forgács Imre, a Társadalmi Szemle főszerkesztő-helyettese

Geleji Frigyes, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság elnökhelyettese

Gombár Csaba, az MSZMP KB Társadalomtudományi Intézetének tudományos munkatársa

Hermann József, az MTA Nyelvtudományi Intézetének igazgatója

Hollán Zsuzsa, az Országos Haematologiai és Vértranszfúziós Intézet főigazgató főorvosa, a Központi Bizottság tagja

Huszár Tibor, az ELTE Szociológiai Intézetének igazgatója

Imre Miklós, a KB osztályvezető-helyettese

Kemény László, az MSZMP Politikai Főiskolájának rektorhelyettese

Kovács Ferenc, a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem rektora, a Központi Bizottság tagja

Láng István, a Magyar Tudományos Akadémia főtítkára

Lovász László, az ELTE Számítástudományi Tanszékének vezetője

Magyar Kálmán, a SOTE Gyógyszerhatástani Intézetének tanszékvezető egyetemi tanára, a Központi Bizottság tagja

Márta Ferenc, az MTA Központi Kémiai Intézetének főigazgatója, a Központi Ellenőrző Bizottság tagja

Óvári Miklós, az MSZMP Központi Bizottság Irodájának nyugalmazott vezetője

Szathmári Zoltán, az MTA Központi Fizikai Kutatóintézetének főigazgató-helyettese

Tőkei Ferenc, az MTA Nyelvtudományi Intézetének tudományos tanácsadója, az MTA Orientalisztikai Munkaközösségének vezetője, a Központi Bizottság tagja

Vajda György, a Villamosenergiaipari Kutatóintézet igazgatója, a Központi Bizottság tagja

Vámos Tibor, az MTA Számítástechnikai és Automatizálási Kutatóintézet professzora, az Intézeti Tanács elnöke

Weiner György, az Államigazgatási Szervezési Intézet kutatója

B) ALKALMI MUNKABIZOTTSÁGOK

1. *A társadalom és a gazdaság három évtizedes fejlődésének átfogó, tudományos vizsgálatára, politikai elemzésére, a párt programnyilatkozatának felülvizsgálatára kiküldött munkabizottság (1988. június 23.)*

a bizottság vezetője:

Pozsgay Imre, a Politikai Bizottság tagja, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának főtítkára

a bizottság tagjai:

Berecz Frigyes ipari miniszter

Berend T. Iván, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke
Burgert Róbert, a Bábolnai Mezőgazdasági Kombinát vezérigazgatója
Csáki Csaba, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem rektora
Dudla József, az MSZMP Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bizottságának első titkára
Gyuricza László, az MSZMP Veszprém Megyei Bizottságának első titkára
Horn Gyula külügyminisztériumi államtitkár
Horváth István belügyminiszter
Huszár István, az MSZMP KB Párttörténeti Intézetének igazgatója
Köveskúti Lajos, az OKISZ elnöke
Nagy Imre, a KISZ Központi Bizottságának titkára
Nagy Sándor, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkára
Ormos Mária, a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem rektora
Tőkei Ferenc, az MTA Nyelvtudományi Intézetének tudományos tanácsadója

a bizottság titkára:

Csizmadia János, az MSZMP KB PTO politikai munkatársa

A munkabizottságok albizottságai:

a) *Történelem albizottság*

vezetője:

Berend T. Iván, az MTA elnöke

tagjai:

Horn Gyula külügyminisztériumi államtitkár
Ormos Mária, a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem rektora
Tőkei Ferenc, az MTA Nyelvtudományi Intézetének tudományos tanácsadója

külső szakértők:

Balogh Sándor, az MSZMP KB Párttörténeti Intézetének igazgatója
Földes György, az MSZMP KB Párttörténeti Intézete tudományos munkatársa
Hajdú Tibor, az MTA Történettudományi Intézete tudományos tanácsadója

b) *Gazdaságpolitikai albizottság*

vezetője:

Csáki Csaba, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem rektora

tagjai:

Berecz Frigyes ipari miniszter
Burgert Róbert, a Bábolnai Mezőgazdasági Kombinát vezérigazgatója
Dudla József, az MSZMP Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bizottságának első titkára
Gyuricza László, az MSZMP Veszprém Megyei Bizottságának első titkára
Köveskúti Lajos, az OKISZ elnöke

a munkacsoport tagjai:

Asztalos László György, az MKKE Biztosítási Kutatócsoportjának tudományos főmunkatársa
Bod Péter Ákos, az OT Tervgazdasági Intézetének osztályvezetője
Bokros Lajos, az MNB közgazdasági főosztályvez. hely.
Chikán Attila, az MKKE Vállalatgazdaságtan Tanszékének vezetője
Dobák Miklós, az MKKE Vezetési és Szervezési Tanszékének munkatársa
Gedeon Péter, a KB Társadalomtud. Int. főmunkatársa
Hámori Balázs, a Népszabadság főszerkesztő-helyettese
Szabó Katalin, az MKKE Pol. Gazd. Tanszékének vezetője

- c) *Politikai rendszerrel, társadalompolitikával, művelődéspolitikával, ideológiával foglalkozó albizottság*

vezetője:

Huszár István, a HNF Országos Tanácsának főtitkára

tagjai:

Horváth István belügyminiszter

Nagy Imre, a KISZ KB első titkára

Nagy Sándor, a SZOT főtitkára

külső szakértők:

Agárdi Péter, a Magyar Rádió elnökhelyettese

Barabás János, az MSZMP Budapesti Bizottsága Titkára

Bayer József, az MSZMP KB Társadalomtudományi Intézet tud. osztály vezetője

Forgács Imre, az MSZMP KB Társadalompolitikai Osztály helyettes vezetője

Kilényi Géza az igazságügyminiszter-helyettes

Kolosi Tamás, a Társadalomkutató Informatikai Társulás igazgatója

Kukorelli István, az ELTE Jogi Karának dékánhelyettese

Pálfy G. István, a Magyar Ifjúság főszerkesztő-helyettese

Schmidt Péter, az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának egyetemi tanára

Sziklai László, az MTA Filozófiai Intézetének igazgatója

Tabajdi Csaba, az MSZMP KB Nemzetközi Pártkapcsolatok Osztályának helyettes vezetője

Vitányi Iván, az Országos Közművelődési Központ főigazgatója

- d) *A párt programnyilatkozatát felülvizsgáló, új programnyilatkozatot készítő albizottság*

vezetője:

Pozsgay Imre államminiszter

tagjai:

Berend T. Iván

Csáki Csaba

Huszár István

(+ a KB által kiküldött más munkabizottságok vezetői, képviselői)

2. *A párt szervezeti szabályzatának és választásui rendszerének kidolgozására, valamint a munkahelyi és a lakóterületi pártmunka helyzetének megvizsgálására kiküldött munkabizottság (1988. június 23.)*

a bizottság vezetője:

Lukács János, a Politikai Bizottság tagja, a Központi Bizottság titkára (1989. május 8-tól Borbély Gábor)

a bizottság tagjai:

Barts Oszkárné, az MSZMP Fejér Megyei Bizottságának első titkára, a Központi Bizottság tagja

Csillik András, az MSZMP Belügyminisztériumi Bizottságának első titkára, a Központi Ellenőrző Bizottság tagja

Deák László, a Mecseki Ércbányászati Vállalat vájára, a Központi Bizottság tagja

Iván Géza, az MSZMP Politikai Főiskolájának tanszékvezetője

Katona Béla, az MSZMP XVIII. Kerületi Bizottságának első titkára, a Központi Bizottság tagja

Petrovszki István, az MSZMP KB Párt- és Tömegszervezetek Osztályának vezetője, a Központi Bizottság tagja

Rajki Sándorné, a Gagarin Hőerőmű Vállalat pártbizottságának titkára, a Központi Bizottság tagja
Somogyi Sándor, az MSZMP Budapesti Bizottságának nyugalmazott titkára
Szabó Károly, az MSZMP Budapesti Bizottságának osztályvezetője
Szilágyi Jánosné, a BIOGAL Gyógyszergyár laboránsa, a Központi Bizottság tagja
Váradai László, az MSZMP Tolna megyei Bizottságának titkára
Varga László, a Magyar Úttörők Szövetsége Országos Tanácsának főtitkára, a Központi Bizottság tagja
Szarvas László, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Pártbizottságának titkára

a KB által kiküldött bizottság titkára:

Látos István, a KB PTO helyettes vezetője

a bizottság apparátusi munkacsoportja:

vezetője:

Kovács Jenő

tagjai:

Domonkos László

Bíró József

Kovács Péter

Krajnyák Tibor

Jávor János

Rákos Imre

Tóth András

Tabajdi Csaba

Erdős Endre

(A KB 1989. május 29-én a bizottság munkáját befejezettnek tekintette.)

3. A Központi Bizottság és a területi pártszervek mellett működtethető tanácsadó testületek tevékenysége elveinek és módszereinek kidolgozására kiküldött munkabizottság (1988. június 23.)

a bizottság vezetője:

Nyers Rezső, a Politikai Bizottság tagja, az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének tudományos tanácsadója

a bizottság tagjai:

Aczél György, az MSZMP KB Társadalomtudományi Intézetének főigazgatója

Antalóczy Albert, az MSZMP Komárom Megyei Bizottságának első titkára

Molnár Magda, a HELIKON Könyvkiadó Vállalat igazgatója

Romány Pál, az MSZMP Politikai Főiskolájának rektora

Sarlós István, az Országgyűlés elnöke

Tétényi Pál, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság elnöke

Tömpe István, az Állami Rádió és Televízió Bizottság nyugalmazott elnöke

4. Az Alkotmány felülvizsgálata elvi, politikai irányításának koordinálására kiküldött munkabizottság (1988. július 13–14.)

a bizottság vezetője:

Fejti György, az MSZMP Központi Bizottságának titkára

tagjai:

Duschek Lajosné, a Magyar Nők Országos Tanácsának elnöke
Gyuricza László, az MSZMP Veszprém Megyei Bizottságának első titkára
Horváth Jenő ügyvéd, a Budapesti Ügyvédi Kamara elnöke
Jassó Mihály, az MSZMP Budapesti Bizottságának első titkára
Juscák György, a Mátraaljai Állami Gazdaság igazgatója
Katona Imre, az Elnöki Tanács titkára
Kállai Gyula, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának elnöke
Kilényi Géza államjogász, az MTA Államtudományi Kutatások Programirodájának vezetője
Korom Mihály, az Alkotmányjogi Tanács elnöke
Kovács Ferenc, a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem rektora
Kovács István államjogász, az MTA Állam- és Jogtudományi Intézet igazgatója, akadémikus
Kulcsár Kálmán igazságügyminiszter, akadémikus
Nagy Imre, a KISZ Központi Bizottságának titkára
Nagy Sándor, a Szakszervezetek Országos Tanácsának főtinkára
Osztafi Béla, az Ózdi Kohászati Üzemek kohásza
Órdögh Szilveszter, az Új Írás rovatvezetője
Sárközy Tamás gazdasági jogász, egyetemi tanár, a Minisztertanács parlamenti titkárságának vezetője,
Szilbereky Jenő, a Legfelsőbb Bíróság elnöke
Szlamenicky István, a SZÖVOSZ elnöke

5. A társadalmi-gazdasági kibontakozás programját megalapozó gazdaságpolitika stratégiai elemeinek kidolgozására kiküldött munkabizottság (1988. július 13–14.)

vezetője:

Németh Miklós, a Központi Bizottság titkára (1988. december 15-ig)
Iványi Pál, a Központi Bizottság titkára (1988. december 15-től)

tagjai:

Bartha Ferenc, a Magyar Nemzeti Bank elnöke
Beck Tamás, a Magyar Gazdasági Kamara elnöke
Berend T. Iván, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke
Csendes Béla, az Agrárgazdasági Kutatóintézet főigazgatója
Dányi Pál, az MSZMP Baranya Megyei Bizottságának első titkára
Erdős Tibor, az MTA Közgazdaságtudományi Intézet tudományos tanácsadója
Fock Jenő nyugdíjas, a MTESZ enőke
Hámori Balázs, a Népszabadság főszerkesztő-helyettese
Hegedüs Lajos, a hartai „Erdei Ferenc” Mgtsz elnöke
Hoch Róbert, az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének igazgatóhelyettese
Hoós János, az Országos Tervhivatal elnöke
Horváth Ede, a RÁBA Magyar Vagon- és Gépgyár vezérigazgatója
Kádár Béla, az Országos Tervhivatal Tervgazdasági Kutatóintézetének igazgatója
Kázmér János, a Videoton Elektronikai Vállalat vezérigazgatója
Láng István, a Magyar Tudományos Akadémia főtinkára
Medgyessy Péter, a Minisztertanács elnökhelyettese
Nyers Rezső, az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének tudományos tanácsadója
Nyikos László, a Szakszervezetek Országos Tanácsa Közgazdasági és Életszínvonalpolitikai Osztályának vezetője
Nyitrai Ferencné, a Központi Statisztikai Hivatal elnöke
Orbán István, az EGIS Gyógyszergyár vezérigazgatója
Takács László, az MSZMP Vas Megyei Bizottságának titkára
Vajda György, a Villamosenergetikai Kutatóintézet igazgatója

6. Gazdaságstratégiai munkabizottság (1989. május 29.)

elnöke:

Iványi Pál, a Központi Bizottság titkára, a Politikai Bizottság tagja

tagjai:

Csendes Béla, az Agrárgazdasági Kutatóintézet főigazgatója

Dányi Pál, az MSZMP Baranya Megyei Bizottságának első titkára, a Központi Ellenőrző Bizottság tagja

Erdős Tibor, az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének tudományos tanácsadója, akadémikus

Fock Jenő, a MTESZ elnöke, a Központi Bizottság tagja

Györfi István, a Szociális és Egészségügyi Minisztérium államtitkára

Hoch Róbert, az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének igazgatóhelyettese, akadémikus

Hoós János, a Központi Statisztikai Hivatal elnöke, a Központi Bizottság tagja

Horváth Ede, a RÁBA Vagon- és Gépgyár vezérigazgatója, a Központi Bizottság tagja

Katona Béla, az MSZMP Budapesti Bizottságának titkára, a Központi Bizottság tagja

Kádár Béla, az Országos Tervhivatal Tervgazdasági Intézetének igazgatója

Kázmér János, a VIDEOTON Elektronikai Vállalat vezérigazgatója, a Központi Bizottság tagja

Kozma Ferenc, az MSZMP Politikai Főiskolájának rektorhelyettese

Láng István, a Magyar Tudományos Akadémia főtitkára, akadémikus

Nyikos László, a SZOT osztályvezetője

Nyitrai Ferencné, a KSH nyugalmazott elnöke, a Kormány Tanácsadó Testületének tagja

Takács László, az MSZMP Vas Megyei Bizottságának első titkára

Vajda György, a Villamosenergetikai Kutatóintézet igazgatója, a Központi Bizottság tagja

Vissi Ferenc, az Országos Árhivatal elnöke

1989. június 23—24-től új tag:

dr. Nagy Frigyes, a Lajta-hansági Állami Gazdaság igazgatója

C) A KONGRESSZUS ELŐKÉSZÍTÉSÉRE, LEBONYOLÍTÁSÁRA LÉTREHOZOTT BIZOTTSÁGOK

1. Mandátumvizsgáló Bizottság (1989. május 24.)

elnöke:

dr. Vastagh Pál, az MSZMP Csongrád Megyei Bizottságának első titkára, a Politikai Bizottság tagja

tagjai:

Becze Ferenc, a Szekszárdi Húsipari Vállalat TMK-csoportvezetője, a Központi Bizottság tagja

Csáki Csaba, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem rektora, a Központi Bizottság tagja

Horváth István belügyminiszter, a Központi Bizottság tagja

Illei György, a Vas Megyei Tanács Markusovszuky Kórház-Rendelőintézet főigazgató főorvos helyettese, a Központi Ellenőrző Bizottság tagja

Kovács Árpád, a Főti Vörösmarty Mgtsz elnöke, a Központi Ellenőrző Bizottság tagja

Petrovski István, a KB nyugalmazott osztályvezetője, a Központi Bizottság tagja

2. Fellebbviteli Bizottság (1989. június 23—24.)

elnöke:

Balogh Sándor, a Párttörténeti Intézet igazgatója

tagjai:

Boros László, a Győr-Sopron Megyei Állami Építőipari Vállalat soproni főmérnökség művezetője

Fábriczki András, az MSZMP Budapest XIX. Kerületi Bizottságának első titkára

Márta Ferenc, a Központi Kémiai Kutatóintézet főigazgatója

Takács László, az MSZMP Vas Megyei Bizottságának első titkára

Tőkei Ferenc, az MTA Nyelvtudományi Intézet, MTA Orientalisztikai Munkaközösség vezetője

Vajda György, a Villamosenergiaipari Kutatóintézet igazgatója

3. Szervezési és Technikai Bizottság (1989. július 28.)

elnöke:

Iványi Pál

titkára:

Domonkos László, a PPO vezetőhelyettese

tagjai:

Bíró József PPO-csoportvezető

Csikós József, a TPO helyettes vezetője

Kimmel Emil, a KB Iroda helyettes vezetője

Köbli Gyula, a Gazdálkodási Osztály helyettes vezetője

Lengyel Sándor PPO-csoportvezető

Steiner Arnold, az MSZMP Budapesti Bizottságának titkára

Szabó Károly, az MSZMP Budapesti Bizottságának osztályvezetője

III. AZ MSZMP PLATFORMJAI

1. MSZMP REFORMKÖREI/REFORM-ALAPSZERVEZETEI

Az MSZMP keretében működő reformkörök megalakítását Csongrád megyében kezdeményezték: 1988. november 29-én jelent meg a Csongrád megyei Hírlapban 26 fő aláírásával a „Reformköröket a pártban is!” című felhívás. A reformszárny 1989. február 18-án tartott önálló tanácskozást Budapesten. 1989. április 15-én nyilvános országos tanácskozást tartottak Kecskeméten Reform-Műhely címmel, amelyen mintegy 30 reformkör 80 képviselője vett részt.

Az MSZMP-reformkörök 1989. május 20—21-én rendezett országos munkatanácskozásán több mint 100 reformkör 440 képviselője volt jelen.

A reformkörök alapvető céljuknak vallották a politikai, a gazdasági és a társadalmi reformok gyorsítását, az MSZMP egyértelműbb megújulásának előmozdítását, a szükséges változások akadályainak, feltételeinek feltárását.

A reformkörök többsége a párton belüli szellemi-politikai vitafórumként, klubszerű keretek között, nyitottan tevékenykedett. Munkájukban elsősorban fiatal értelmiségiek vettek részt, a párt- és a KISZ-apparátusban dolgozók, újságírók és kisebb számban gazdasági vezetők, fizikai munkások.

1989. szeptember első napjaiban Budapesten tartották a reformkörök és reform-alapszervezetek II. országos tanácskozását. Az MSZMP októberi kongresszusát illetően a küldöttek leszögezték: a reformkörök célja, hogy olyan politikai párt váljék az MSZMP-ből, amelynek nem alattvalóként, hanem szabad, politizáló állampolgárokként lehetnek tagjai. Ezért szakítani kell a párt bolsevik típusú felépítésével és működési modelljével. Új, jogfolytonos, radikálisan megújított pártot kell létrehozni.

A reformkörökből más reformerők bevonásával nőtt ki szeptember 18-án a reformblokk, majd megalkult — október 1-jén — a Reformszövetség.

Az MSZMP október 7-re összehívott kongresszusának első napján a Reformszövetséghez 465 küldött tartozott, a negyedik napra számuk 700 fő fölé emelkedett.

Vezető politikusok: Pozsgay Imre és Nyers Rezső.

2. NÉPI DEMOKRATIKUS PLATFORM

1989. szeptember 14-én alakult meg — Fábry Béla szeptember 4-i felhívása nyomán — még csak kis csoportként, amelynek ideológiáját a Baloldali Alternatíva Egyesülés a dolgozói önkormányzatra épülő szocializmusmodellja adta.

A Népi Demokratikus Platform a párton belüli mérsékelt reformereket tömörítette, akik belátták a változtatás szükségességét, de a nagyobb hangsúlyt mégis a folytonosságra helyezték. Elzárkózott a konzervatívoktól, de nem vállalta a Reformszövetség radikalizmusát.

Az MSZMP kongresszusának első napján 68 küldött tartozott e platformhoz, 8-án estére ez a szám 255 főre duzzadt. Itt gyülekeztek a mérsékelt reformkommunisták, a „tisztá lelkű” és bűn nélküli bolsevikok, a párt- és államigazgatási apparátusok mérsékelt reformerei, a liberalizált és racionalizált kádárizmus hívei, a nagyvállalati menedzserek többsége.

A Népi Demokratikus Platform első ülésén úgy értékelték, hogy nincsenek áthidalhatatlan nézeteltérések a Reformszövetséggel.

A kongresszuson megegyezésre jutott egymással a radikális „reformszocialista” és a mérsékelt „reformkommunista” szárny.

3. MARXISTA EGYSÉGPLATFORM

1989 májusában Ribánszki Róbert szervezte. A platform támogatóinak véleménye szerint a közös célok megvalósulása útjában az egyik legnagyobb akadály a párt cselekvési és akcióegységének felbomlása.

A KB-hoz küldött levelükben — 1989. június 29-én — felhívták a figyelmet arra a veszélyre, hogy „egyes áramlatok jobboldali képviselői elindultak a szervezeti elkülönülés útján”. Levelükben kifejtették, hogy támogatják a szocialista jogállamiságot, a többpártrendszerre épülő parlamentáris demokráciát, de egyúttal felhívták a figyelmet arra, hogy „a párttagság és a magyar nép széles tömegeiben nem tisztázott a demokratikus szocializmus fogalma, s ezért egyes jobboldali körök a fogalomból a demokratizmusra helyezik a hangsúlyt, ezzel a parttalan demokráciát hirdetik, amely végül is visszatérést jelentene a polgári demokratikus parlamentarizmushoz, s annak társadalmi bázisát jelentő tőkés termelési viszonyokhoz. Ugyanakkor, mi marxisták nem vetjük — nem vethetjük el azt a tényt, hogy más társadalmi rendszerek és világnézetek is tartalmaznak egyetemes emberi értékeket, melyeket integrálni kell a szocialista modellt elvető és egy új szocialista, valóban marxista — a magyar nép számára elfogadható — modell kialakítására irányuló törekvésbe.”

Elhatárolták magukat a különböző formában fellépő ultrabalos nézetektől is. Felszólították az MSZMP-n belül működő valamennyi platform képviselőit, hogy „járuljanak hozzá a párton belüli marxista—leninista alapon álló cselekvési egység újjáteremtéséhez. Szüntessék be a szervezeti elkülönüléshez vezető tevékenységüket. Felkérjük a párton belüli valamennyi áramlat, platform és reformkör kommunistáit, hogy elvi viták útján — és ne címkézéssel, külön szervezetek létrehozásával — küzdjenek a pártegység megteremtéséért.”

1989. október 5-én a Népszabadságban közzétették programjuk rövidített szövegét: Mit akar a Marxista Egységplatform? címmel.

4. ÖSSZEFOGÁS AZ MSZMP MEGÚJULÁSÁÉRT PLATRFORM

1989. július 1-jén alakult meg a Pest Megyei Pártbizottság Oktatási Igazgatóságán megtartott országos értekezleten. (Az ötlet a Politikai Főiskola munkatársaitól származik.)

Célja: szélsőségmentes program kialakítása és ezzel a párt fő erőinek mozgósítása. „Nem egy új pártot, nem egy új szervezetet vagy kört akarunk, hanem az MSZMP keretében a párttagság nagy többségét kitevő derékhadra, munkások, agrárdolgozók, értelmiségiek ezreire támaszkodva hirdetjük meg az összefogást... Jelenleg a párttagság és a szervezetek legfontosabb feladata, hogy felsorakozzanak az Elnökség, a Politikai Intézőbizottság, a Központi Bizottság mögé, s ne engedjék, hogy a születő és alakuló akcióegység megbomoljon” — olvasható a szerveződés programjának bevezetőjében.

1989. szeptember 24-én tartotta II. Országos Konferenciáját, amelyen Berecz János hangsúlyozta: „... felismertük, hogy a pártot szét akarják verni, világossá vált, hogy tovább dűl az álbaloldali elbizakodottság egyes körökben, s amikor a reformpolitika helyességére építve szükségességét elismerve megjelent a nemkívánatos reformgóg is... felismerték, hogy szükség van a párt fő erőihez fordulni, hogy ez a kongresszus a mi kongresszusunk legyen... és fő erejét harcba tudja vinni szocialista és marxista szellemi célok megvalósítása érdekében.” Az „összefogás...” három alapelve: a szocialista társadalmi eszmeiség vállalása és képviselése; a marxista szellemiség erősítése a pártban; a tagság nagy többségének szolidaritására, összetartására és közös cselekvésére támaszkodva. Létrehozói: Berecz János, Hoch Róbert, Kemény László, Udvarhelyi László stb.

(Az Összefogás a demokratikus szocializmusért platform ennek más elnevezése.)

Az MSZMP októberi kongresszusán október 6-án este 31 fővel jegyeztette be magát — október 7-én megszűnt. Berecz János a Népi Demokratikus Platformhoz csatlakozott.

IV. ÚJ POLITIKAI SZERVEZŐDÉSEK, PÁRTOK, MOZGALMAK 1989-BEN

1. BAJCSY-ZSILINSZKY ENDRE TÁRSASÁG

1985 júniusában alakult a Hazafias Népfront keretében névadója emlékének ápolására. Célul tűzte ki Bajcsy-Zsilinszky Endre magyar történelemben játszott szerepének objektívabb feltárását, bemutatását, továbbá a magyar sorskérdések — köztük a környezetvédelmi problémák — vizsgálatát.

Taglétszáma kb. 1000. Tagjai főként egykori kisgazdapártiak, értelmiségiek, diákok.

Tevékenységét kulturális, nemzetiségi, környezetvédő és koordinációs szakcsoportokban fejtette ki, több alkalommal bekapcsolódott aktuális politikai, ideológiai kérdések vitájába nagy létszámú vitáestek, előadások keretében. Pl. 1988. május 10-én a Jurta Színházban „Őszinte beszélgetés a hazaszeretetről” címmel rendezett esten 110 ezer forintot osztott ki az erdélyi menekülteknek (1000 Ft-os segélyek formájában); 1988 nyarán magyar nyelvi és történelmi taborokat szerveztek az Erdélyből áttelepült, több mint száz iskolásnak; jelentős szerepet játszott a társaság a bős—nagyvarosi beruházással kapcsolatos tömegdemonstrációk megszervezésében (1988. május 27. és június 27.), tiltakozott a csehszlovákiai letartóztatások és perek ellen (1988. november 8. és 1989. január—február); 1988 novemberében kezdeményezte (követelte), hogy „a Kossuth-címer legyen ismét a magyar államiság hivatalos politikai jelképe”; állást foglalt az országgyűlési képviselők és tanácsstagok választásáról szóló törvénytervezetekről; vitát rendezett a Jurta Színházban (1989 februárjában) az új Alkotmányról, a jogállamisághoz vezető útról, márciusban pedig „a sztálinista pártállam kialakulásáról”. Jelentős szerepet játszott a március 15-i nem hivatalos ünnepségek megszervezésében.

A társaság negyedévente megjelenő ÉRTESÍTŐ-je mellett védnöksége alatt jelent meg a HIÁNY című 16 oldalas „független” politikai és kulturális lap.

A társaság elnöke: Vigh Károly, helyettese: Gyimesi Jenő, ügyvezető titkára: Zétényi Zsolt.

2. BALOLDALI ALTERNATÍVA EGYESÜLÉS (BAL)

1988 szeptemberében kezdték meg szervezését fiatal kutatók, politológusok, filozófusok a baloldali hagyományok feltárására és ápolására. A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Ráday utcai kollégiumában szeptember 28-án jelentették be egyesületalakítási szándékukat és ismertették felhívásukat, amely szerint az egyesülés célja „egy önkormányzó közösségek együttműködéséből felépülő demokratikus és szocialista társadalom lehetőségeinek keresése”. Az Alkotmány alapján és a törvényes államrend keretein belül szerveződő egyesület, egyaránt nyitott a munkások és az értelmiségiek előtt. Országos fórumként kíván tevékenykedni, vitákat szervezni, elméleti, társadalmi, politikai kérdésekben állást foglalni. Elhatárolja magát mind a neosztalinizmustól, mind a neokonzervatívizmustól.

1989. február 11-én — az alakuló ülésen — fogadták el (a közös gondolkodással, programvita-sorozattal kidolgozott) platformjukat.

A „VÁLASZTÓÚTON” című tanulmánykötet a BAL-hoz szellemileg közel álló írásokat gyűjtötte össze. A „Kritika” 1988. decemberi és 1989. januári számaiban adott tág teret tevékenységük, felfogásuk alakulásának megismeréséhez.

Az előkészítő bizottság tagjai: Bíró Zoltán, Drucker György, Feitl István, Z. Karvalics László, Krausz Tamás, Lenkei Gábor, Márkus Péter, Nagy Mihály, Tütő László, Vajda János.

3. DEMOKRATIKUS MAGYARORSZÁGÉRT MOZGALOM

1989. június 7-én előkészítő ülésen tanácskoztak Budapesten a BKV Szabó Pál Művelődési Házában értelmiségiek, vezető politikusok és magas beosztású állami tisztségviselők. Felhívást adtak ki egy pártoktól független, a magyarországi reformokat integrálni kívánó mozgalom életre hívásáról. Pozsgay Imre tartott vitaindító előadást.

A mozgalom 1989. szeptember 16-án tartotta alakuló közgyűlését a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem aulájában.

Gaszó Ferenc szociológus bevezetőjében hangsúlyozta: „ez a mozgalom olyan történelmi időszakban bont zászlót, amikor a magyar társadalom fordulóponthoz érkezett. A négy évtizede kialakult politikai rendszer kétséget kizáróan bizonyította életképtelenségét, és azt, hogy hazánkban megérlelődött a rendszerváltás szükségessége. A fordulat azonban még nem következett be.

Ez a mozgalom ezt a társadalmi változást kívánja elősegíteni, és együttműködésre törekszik azokkal az erőkkel, amelyek elkötelezettei a demokratikus államépítésnek.”

A vitát követően a mozgalom kimondta megalakulását, majd a résztvevők közfelkiáltással választották ideiglenes elnökké Pozsgay Imrét, főtítkárrá Gaszó Ferencet, az elnökség tagjaivá Bihari Mihályt, Király Zoltánt és Vígh Károlyt.

4. DUNA KÖR

1984-ben hozta létre értelmiségiek kis csoportja. Megjelentették a Duna Kör Hírei című, nem engedélyezett magánkiadású (szamizdat) tájékoztatójukat, hogy minél szélesebb körrel ismertethessék meg aggályaikát a Visegrád—Nagymaros Vízlépcsőrendszer építésének környezeti ártalmairól, és követelték a terv teljes és nyilvános szakmai felülvizsgálatát és pártatlan ellenőrzését.

1986. február 8-án — az osztrák természetvédőkkel közösen szervezett — ismeretterjesztő sétát a rendőrség szétoszlatta. Azóta — más alternatív csoportokkal együtt — folytatta kampányát a vízlépcsőrendszer terveinek gyökeres megváltoztatása és a Visegrád—Nagymaros erőmű teljes elhagyása érdekében: nemzetközi konferenciákat szerveztek, petíciókat, elemző és tényfeltáró anyagokat küldtek el az országgyűlési képviselőknek és több szervezetnek, élőláncot, fáklyás felvonulást szerveztek, aláírásokat gyűjtöttek.

1988. november 4. óta független országos szervezatként tevékenykedik. Tágabb célja „a bioszféra és a társadalom együttélési lehetőségeinek feltárása és ennek megvalósítása egy fenntartható világ elérésének érdekében”.

A kör legfőbb szerve a közgyűlés. (Az első közgyűlést 1988. december 17-én tartották a Pilvax Kávéházban.)

Két közgyűlés között a választmány képviseli a kört. Tagjai: Andróczy Aranka, Farkas Pál, Hegyi Miklós, Szekfi András, Tóth János, Vargha János.

5. FIATAL DEMOKRATÁK SZÖVETSÉGE (FIDESZ)

1988. március 30-án az ELTE Jogász Társadalomtudományi (Bibó István) Szakkollégiumában 39 fő alapította „független” ifjúságpolitikai szervezetet. A KISZ-szel szemben alternatívát kívánt nyújtani. Nem értelmiségi szervezet, de elsősorban az egyetemi hallgatókra és a középiskolás diákokra szánt.

Szűkebb körű — vendégelőben rendezett — összejövetelek után 1988. áprilisában a veszprémi felsőoktatási alágazati ifjúsági parlamenten nyilvánosan is megjelent, majd 1988. április 30-án tartotta meg első rendezvényét a Tinódi moziban (350—400 fő részvételével), május 14-én a Jurta Színházban tartott gyűlésen az első kongresszusig érvényes ideiglenes alapszabályt fogadtak el, egy kiküldött bizottság júliusban programtervezetet készített.

A szövetség első kongresszusát két fordulóban tartotta:

- az „első fordulóra” 1988. október 1—2-án került sor (a Jurta Színházban), amelyen elfogadták a szervezeti és működési szabályzatot. Eszerint a FIDESZ független, alulról építkező demokratikus ifjúsági szövetség, a szervezet csoportokból áll, amelyek önállóak, de régiókban is funkcionálhatnak. Tagjai 16—35 év közötti fiatalok, emellett lehetséges a pártoló és a tiszteletbeli tagság is.
- A FIDESZ I. kongresszusának második fordulóját 1988. november 18—20-án tartotta meg a Jurta Színházban. Itt elfogadták a szövetség politikai programját, amelyet az „Alapelvek” című dokumentum rögzít. E dokumentum hangsúlyozza az egyéni szabadság fontosságát, legértékesebb társadalmi célként a „polgárok békés, szabad, független életének” biztosítását jelöli, amelynek kerete a parlamentáris demokrácia. „Működésének egyik iránya egy olyan politika kikényszerítése, amely megszünteti a fiatalok kilátástalan helyzetét.”

A FIDESZ aktív tevékenységet folytatott: szervezője az október 6., október 23. és a március 15-i megmozdulásoknak, az országgyűlési képviselők visszahívásának. Szerteágazó nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezett.

Tagcsoportjai alakultak a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen, az ELTE karain, a MKKE-en, a BME Építésmérnöki Karán, és 1988. július 22-én megalakult a FIDESZ Munkás Alcsoportja. Taglétszáma 3500 fő körüli volt.

A FIDESZ vezetői, a választmány tagjai: Fodor Gábor, Deutsch Tamás, Orbán Viktor, Rockenbauer Zoltán, Molnár Péter, Kövér László, Hegedűs István. Póttagok: Szabó Júlia, Győri Molnár Lajos, Tirts Tamás.

Lapja: a FIDESZ Hírek (féllegálisan készített és terjesztett belső tájékoztató). Főszerkesztője: Szécsényi Mihály.

6. FÜGGETLEN KISGAZDAPÁRT KOVÁCS BÉLA POLITIKAI TÁRSASÁG

A Független Kisgazdapárt Baráti Köre, amely az 1980-as évek második felében Bognár József vezetésével évente egy alkalommal tartott értekezletet és fő feladatának a Kisgazdapárt dokumentumainak gyűjtését, történetének részletes és valóságosabb bemutatását tartotta, 1988. október 28-án leszögezte, hogy a „Független Kisgazdapárt soha nem mondta ki feloszlását, ezért a folytonosság jogának fenntartásával megindítja a Független Kisgazdapárt Kovács Béla Politikai Társaságának működését”. A társaság egyes radikálisabb képviselői 1988. november 18-án a Pilvax Kávéházban kimondták, hogy a Független Kisgazdapárt folytatja működését. Az így kialakult felemás helyzet rendezésére december 16-ra összehívták a társaság tagjait. Ezen az ülésen a társaság elnökévé Vörös Vincét (a Kisgazdapárt 1945—1947 közötti főtítkárhelyettesét), titkárnak pedig Samu Lászlót választották. A többség úgy foglalt állást, hogy a Kisgazdapárt mellett mellérendeltségi viszonyban fennmarad és működik a társaság is.

Szervezői: Göncz Árpád, dr. Ravasz Károly, Zeőke Pál volt kisgazdapárti képviselők.

7. FÜGGETLEN KISGAZDA-, FÖLDMUNKÁS- ÉS POLGÁRI PÁRT

1988. november 18-án újjászervezte magát az 1930-ban alakult Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári Párt — az eredeti név megőrzésével utalva a párt jogfolytonosságára. Szellemi intellektuális háterét a régi Kisgazda Párt vezetői és a Bajcsy-Zsilinszky Endre Baráti Társaságban tevékenykedő fiatal értelmiségiek jelentették.

A párt programja támogatta a kölcsönös katonai leszerelést, eszménye „a politikailag semleges Magyarország”. Fontosnak tartotta a szomszédos országokban élő magyar kisebbségek „demokratikus önrendelkezési jogának” biztosítását; támogatta „az európai integrációhoz való kapcsolatok” erősítését. Belpolitikai programpontjai az ország demokratikus átalakítását, a jogállamiság kiépítését, a szabad választásokon és többpártrendszeren alapuló népképviselést, a világnézeti pluralizmus és egyenlőség, a független nyilvánosság megteremtését célozzák. Kiemelkedő jelentőséget tulajdonít az önkormányzati-közigazgatási reformnak, a helyi önkormányzatok közvetlen demokráciája kialakításának. Gazdasági programpontjai „a gazdaság egész intézményrendszerének, szabályozási rendjének megváltoztatását, technikai-technológiai és ágazati szerkezetének átalakítását” sürgették. A gazdasági megújulás alapfeltételének tekintette a tulajdonformák garantált piaci esélyegyenlőségét, és radikális struktúraátalakító, keresletbővítő gazdaságpolitikát támogatott. A hármas jelszó jegyében politizált: Isten, haza, család.

1989. január végéig a Kisgazdapártnak 34 vidéki és fővárosi szervezete alakult, tagjainak száma kb. 2000 fő volt. (Szeptemberben 23 000 tag.)

1989. január 21-én az ideiglenes országos vezetőség a helyi szervezetek vezetőivel kibővített ülést tartott, ezen politikai bizottságot, szervező- és egyeztető bizottságot választott.

A politikai bizottság tagjai: Pártay Tivadar (elnök), Futó Dezső (főtitkár), Kovács László, Janzsó János, dr. Mizsei Béla, Jónás József, Zeőke Pál (elnökhelyettesek), dr. Iván Géza és Dragon Pál (főtitkárhelyettesek). Bereczki Vilmos és dr. Ravasz Károly (az országos vezetőség titkárai).

1989. február 24-én a politikai bizottság kizárta a pártból Bába Ivánt, Jezsó Istvánt, Légrádi Tibort és dr. Ravasz Károlyt, de ezt a nagyválasztmány március 23-án „semmisnek nyilvánította”.

(A Magyarország Politikai Évkönyve 1990. szerint elnök: Vörös Vince, alelnökök: dr. Balogh György, dr. Böröcz István, dr. Iván Géza, Nagy Ferenc. Főtitkár: Prepeliczay István főtitkárhelyettes: Dragon Pál.)

1989. március 5-én sor került az MSZMP és a Kisgazdapárt delegációjának — zárt ajtók mögött zajló — eszmecserejére. A Kisgazdapárt delegációját Vörös Vince társelnök vezette. Ő volt a párt szónoka is a március 15-i múzeum-kerti ünnepségen, amelynek szervezésében a Kisgazdapárt budapesti szervezetei is részt vettek.

8. FÜGGETLEN SZAKSZERVEZETEK DEMOKRATIKUS LIGÁJA

Alakulás éve: 1988. Kapcsolattartók: Bruszt László, Öry Csaba.

Pártoktól és felettes szakszervezeti központoktól függetlenül, a szakszervezeti szolidaritás jegyében jött létre. Célja, hogy állandó fórumot és kereteket biztosítson az együttműködésnek, egymás kölcsönös támogatásának, a közösen elfogadott célok közös képviselésének. Támogatta újabb független szakszervezetek megalakulását, a független szakszervezeti mozgalom kialakulását. A konszenzussalv alapján működött, azaz csak a tagszervezetek teljes egyetértésével hozott döntésekben foglalt állást. Nem volt vezetősége, belső hierarchiája. Folyamatos tevékenységét egy-egy időszakra delegált küldöttekből álló testület biztosította.

Alapító tagjai: Humanitás Demokratikus Gyógypedagógiai Szakszervezet, Mozgóképek Demokratikus Szakszervezet, Pedagógusok Demokratikus Szakszervezetének Országos Választmánya, Tudományos Dolgozók Demokratikus Szakszervezete.

Megfigyelőként: Ingatlankezelési és Városgazdálkodási Dolgozók Független Szakszervezete.

9. KERESZTÉNYDEMOKRATA NÉPPÁRT (KDNP)

Az egykori Demokrata Néppárt három volt országgyűlési képviselője 1989. március 17-én bejelentette, hogy megkezdik a párt újjászervezését Kereszténydemokrata Néppárt néven.

Szervezők: Ugrin József, dr. Matheovics Ferenc, dr. Keresztes Sándor.

Vállalták a Demokrata Néppárt jogfolytonosságát és régi programját. Egyebek között kiálltak a szabadságjogok védelméért, a szociális igazságosság biztosításáért, valamint a család és a közösségek erősítéséért. Az új politikai alakulat keresztény világnézeti alapon állt, de nem egyházakat vagy felekezeteket képviselt.

A párt a válságból kivezető utat, a reformok hajtóerejét a nemzet egészét átfogó erkölcsi megújulásban kereste.

Elnök: dr. Keresztes Sándor

Alelnökök: dr. Füzessy Tibor, Seszták László (munkástagozat), Szabó István (agrártagozat).

Főtítkár: dr. Ugrin Emese

Országos titkárok: dr. Gáspár Miklós, Lántzky László, Lukács Miklós (ifjúsági vezető)

Pártfőgyűlés: dr. Hasznos Miklós

Pártigazgató: Marik Pál

Női tagozatvezető: Dobrányi Zsuzsa.

Az Ellenzéki Kerekasztal 1989. június 7-i ülésén felvette tagjai közé a Kereszténydemokrata Néppártot.

1989 végén kb. 1600 tagja volt.

10. MAGYAR DEMOKRATA FÓRUM (MDF)

1987. szeptember 27-én szerveződött Lakitelken mint mozgalom, ott összeállított Nyilatkozatában rögzítette alapvető céljait: ezek közé tartozik a közmegegyezés új kereteinek kialakítása Magyarországon. Az MDF a „folyamatos és nyilvános párbeszéd színtere kíván lenni”.

1988. szeptember 3-án Lakitelken felelős demokratikus mozgalommá, független *társadalmi szervezetté* nyilvánította magát. Elfogadták az alapítólevelet, az ideiglenes alapszabályt és egy felhívást az 1988. augusztus 28-i aradi magyar—román főtítkári találkozóval kapcsolatban.

Elsősorban a népi írók eszméin nevelkedett írók, tudósok, művészek, pedagógusok, általában a humán értelmiség mozgalma volt, társadalmi-politikai és ideológiai nézeteinek megfogalmazója. Budapesten minden kerületben, a vidéki városok többségében és a nagyközségek egy részében is alakultak szervezetei (1989. januárban: mintegy 400 helyi csoportban 11—12 000 főnyi tagság).

Tevékenységének fő formái közé tartozott tanácskozások szervezése és nyilatkozatok kiadása. 1988. január 30-án a parlamentarizmus kérdésével, március 6-án és 21-én a magyar kisebbséggel kapcsolatos kérdésekkel foglalkozott, kezdeményezte egy közép-európai egyetem létrehozását. Május 15-én a Jurta Színházban vitát folytattak a sajtószabadságról és a nyilvánosságról. Jelentős szerepet játszott az 1988. június 27-én a Hősök terén és a román nagykövetség előtt megrendezett tüntetés szervezésében, lebonyolításában.

1988. szeptember 10-én Esztergomban országos tanácskozást tartott a környezetvédelemről, ezen belül a bős—nagygyarosi vízlépcső ökológiai hatásáról. Október elsején Szegeden Magyarország demográfiai helyzetéről szervezett konferenciát, november 12-én Kiskunmajsán a magyar mezőgazdaság helyzetével foglalkoztak.

1988. november 19-én az MDF ideiglenes vezetősége beszámolt végzett munkájáról és a tagtoborzás eredményeiről.

1989. január elején szorgalmazta a menekülttáborok felállítását a magyar—román határnál; január 20-án az MSZMP Politikai Főiskoláján az MSZMP és az MDF képviselői fejtették ki véleményüket „A demokrácia intézményesülésének alternatívái hazánkban” címmel rendezett vitán. 1989. február 25-én az MDF Dunaújvárosban Munkásfórumot szervezett, az elfogadott állásfoglalásban az áll, hogy „a gazdálkodó egységeket a politikai és társadalmi szervezeteknek el kell hagyniuk, kivéve a szakszervezetet... meg kell határozni a reális tulajdonosok, a menedzserek és a munkavállalók jogait”.

Az MDF 1989. március 11—12-én tartott első országos értekezletén elfogadta programját és alapszabályát, 15 tagú elnökséget és 60 tagú választmányt választottak. Az MDF elnöksége: Csengey Dénes, Fűr Lajos, Lezsák Sándor, Csoóri Sándor, Bíró Zoltán, Furman Imre, Csurka István, Kulin Ferenc, Szabó Tamás, Kozma Huba, Bogárdi Zoltán, Fekete Gyula, Sólyom László, Keresztes Sándor, Szabad György.

11. MAGYAR NÉPPÁRT (MNP)

A Veres Péter Társaság 1989. február 11-én megtartott éves közgyűlésén S. Hegedűs László ügyvezető elnök bejelentette: a tagság szorgalmazására az elnökség állásfoglalásban mondta ki, hogy az 1939-ben alakult Nemzeti Parasztpárt és 1956-os követője, a Petőfi Párt nem szűnt meg. A Veres Péter Társaság ezek politikai és jogutódjának tekinti magát. A közgyűlés úgy döntött, hogy a mezőgazdasági dolgozókat, a falvak lakosait és az agrárérdekeket egyaránt képviselő pártot — Magyar Néppártot — alakítanak. A február 27-én tartott sajtótájékoztatón a MNP előkészítő bizottsága nevében Varga Csaba kiemelte, hogy a „Néppárt nem osztálpártként szerveződik, nemcsak a parasztságot, de minden települést képvisel, a falvakat, a kis- és középvárosokat is, valamint az egyre inkább elszegényedő ipari munkásokat és alkalmazottakat, mindazokat, akik hívei a népi gondolatnak és radikális reformot akarnak”. A pártnak háromféle tagsága lesz: az egyéni jelentkezők mellett gazdálkodó vállalatok, illetve kulturális egyesületek — népfőiskolák, olvasóköri és gazdaköri is tagjai lehetnek.

Az előkészítő bizottság tagjai: S. Hegedűs László, dr. Márton János, Kónya László, Varga Csaba, Dobos László.

A Magyar Néppárt szorgalmazta az állami gazdaságok és a termelőszövetkezetek fokozatos átalakítását, hogy teret nyerjen az önkéntes szövetkezés. Követelte a monopolisztikus felvásárló és feldolgozó vállalatok, a bel- és külkereskedelmi szervezetek átadását a termelők egyesületeinek. Szorgalmazták, hogy a fiatal tehetségek kiválasztása nemzeti ügyé váljon, felújítva a népi kollégiumokat. Hangsúlyozták, hogy a párt a népi gondolat, Veres Péter, Illyés Gyula, Erdei Ferenc, Kovács Imre és Bibó István szellemi örököse.

1989. március 5-én sor került az MSZMP és a MNP tárgyaló csoportjának találkozására — az eszmecserén szó esett arról, hogy „a társadalom középről kezdhet építkezni, a felülről építkezés immár kudarcot vallott, az alulról építkezés gátja az érdektelenség”.

1989. március 9-én „A magyar településhálózat fejlesztésének lehetőségei” címmel rendeztek vitát a településfejlesztéssel foglalkozó szakemberekkel.

Ügyvezető elnök: Dr. Márton János

Országos titkárok: Varga Csaba és dr. Zala Simon Tibor.

Elnökség: S. Hegedűs László, Kónya László, dr. Komblencz József, dr. Kotz László, Sebestyén László, Sági József, Bogár Lajos, Fábíán Gyula, Szeremlay Béla, Kőrösi Jenő, Kanyar József, Hegyi Imre, Say István, Förgeteg Szilveszter.

Programjának bevezető jelszavai: Saját út, magyar út, harmadik út. Humanizált gazdaság, közösségi tulajdon. Szabad önkormányzatot! Független ember — új művelődés.

12. MAGYAR OKTÓBER PÁRT

1989. június 27-i keltezésű a párt alapító nyilatkozata és programja, elfogadta a Magyar Október Párt közgyűlése 1989. július 9-én.

Vezető: Krassó György.

Felhívása a következőket tartalmazta: „Célunk: A valódi néphatalom.

Követelésünk: Szabadság, jólét, semlegesség. Eszközünk: A népakarat, Fegyverünk: Az igazmondás. Ellenségünk: Az erőszak, a nyomor, a hazugság. Sorainkba hívjuk az 56-os forradalmárokat és szabadságharcosokat, a demokratikus ellenzékét, az elnyomítottakat és kisemmizetteket, a pártjuk bűnös politikájával szembefordulókat, a külföldre kényszerítetteket, a határainkon túli magyarokat, a volt politikai elítélteket és dolgozókat és az értelmiséget; a jövőjüktől megfosztott fiatalokat, a reménytelenségbe taszított idős honfitársainkat; a gyermekeik sorsáért aggódó szülőket; a diktatúra ellenzőit.

Ez a párt az utca pártja.”

13. MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT

Az MSZDP volt tagjainak egy csoportja jogfolytonosságot hirdetve előbb a Kassák Klubban, majd 1988. november 28-án a Kossuth Klubban szociáldemokrata mozgalomként „újjaalakult”. Ezt követte az 1989. január 9-i párttá alakulás. Első nyilvános összejövetelük a zuglói Makrapipa vendéglőben

volt. Február 16-án bemutatkozó nagygyűlést tartott a Magyarországi Szociáldemokrata Párt a Fővárosi Pedagógusok Művelődési Központjában, a Fáklya Klubban; majd március elsején a Ganz-MÁVAG-ban rendezett tagtoborzó gyűlésen ismertette programját. A Mit akar az SZDP? című röplap tartalmazza a populáris programot: jóléti társadalmat: reális árakhoz reális béreket, lakást mindenkinek, valódi, ingyenes egészségügyi alapellátást, igazi családi pótlékot, európai színvonalú oktatást, művelődést, szép öregkort biztosító nyugdíjat.

A politikai program: alkotmányos parlamenti demokrácia, többpártrendszer, közvetlen népképviselet.

A párt jellege: programpárt, vagyis néppárt. Nem munkáspárt! Nem támaszkodik egyetlen osztályra sem, nincs hivatalos ideológiája és filozófiája.

1989. február végéig a program- és alapszabály-szerkesztő munkabizottság vezetője: Bihari Mihály; közgazdasági munkacsoport-felelős: Benyó Pál; ifjúsági: dr. Ruttner György; pártszervezési: Gaskó István; belpolitikai kapcsolatépítési: Bölcskei János; sajtó és külügyi: Szilágyi Gábor és Pálffy Katalin. Február 28-án Bihari Mihály leköszönt ügyvezető főttkári funkciójáról és kivált a pártból is.

Taglétszáma (1989 áprilisában) 5–10 000 fő, 50 helyi csoport alakult országszerte.

Elnök: dr. Révész András; titkárok: Baranyai E. Tibor, Takács Imre, Bácskai Sándor. Szóvivő: Dr. Ruttner György. (Másutt: elnök: Dr. Révész András, Választmány: Bácskai Sándor, Baranyai Tibor, Bölcskei János, Bruszt László, Ruttner György, Szilágyi Gábor, Takács Imre)

1989 végén:

Tiszteletbeli elnök: Bölcsföldi Andor

Elnök: Petrasovits Anna

Elnökségi tagok: Angyal Ottó, Baranyai Tibor, Bácskai Sándor, Benyó Pál, Borbély Endre, Fischer György, Gaskó István, Korompai János.

Programjának mottója: Szociális demokrácia: az út Európába.

14. MÜNNICH FERENC TÁRSASÁG

1988. november 11-én alakult.

Létrehozói között a volt Budai Forradalmi Karhatalmi Ezred tagjai, munkásörök, a Magyar Ellenállók, Antifasiszták Szövetségének tagjai, Münnich Ferenc nevét viselő szocialista brigádok, intézmények képviselői találhatók.

Deklarált célja: a magyar és a nemzetközi haladó és forradalmi hagyományok ápolása a névadó életútjának szellemében a szocialista társadalmi rend védelmében. A társaság nyilvánosan szembefordul a sztalinizmussal, az ultrabaloldali, szektás, dogmatikus nézetekkel, de ellenez minden restaurációs törekvést is, beleértve a polgári visszarendeződést.

Az intézőbizottság elnöke: Kovács István, alelnöke: dr. Aggod József, ügyvezető titkár: Berényi Ferenc

Taglétszám: 100 000 fő (1989. április), 12 000 fő (1989. szeptember).

15. SZABAD DEMOKRATÁK SZÖVETSÉGE (SZDSZ)

1988. március 17-én a Beszélő-körből az MDF megalakulására adott válaszlépésként, a „demokratikus ellenzék” szellemi bázisán létrejött a Szabad Kezdeményezések Hálózata. Felhívásuk szerint az 1948-ban bevezetett és 1956-ban restaurált társadalmi rendszer válságba jutott — az általuk elképzelt kibontakozást a „VAN KIÚT” című nyilatkozatuk ismertette: céljuknak tekintik a Szovjetunióhoz fűződő kapcsolatokat lazítását, plurális, többpártrendszerű, finn típusú Magyarországot hirdettek.

1988. november 13-án a Jurta Színházban a Hálózat utódszerveként jött létre a Szabad Demokraták Szövetsége. Igyekezett összefogni a liberális, polgári, népi radikális és szociáldemokrata elképzeléseket, folytatni a demokratikus ellenzék és a kelet-európai polgárjogi mozgalom évtizedes küzdelmét, továbbvinni 1848, 1918 és 1956 általuk értelmezett örökségét.

Előadás-sorozatokat rendeztek, vitaanyagokat készítettek a jelen sorskérdéseiről, egy lehetséges jövőkép felvázolása céljából. A „Vivmányaink” előadás-sorozat témái (a Jurta Színházban): Gazdasági és/vagy politikai reform?, Kié az iskola? lakáskérdés, közbiztonsági szövetségi rendszer; a „Három T” stb.

Közgyűlésük „első fordulóján” 1989. március 19-én a Corvin moziban ismertették az SZDSZ (77 oldalas) programtervezetét. A 21 társadalomtudós által írt dokumentum átfogóan szólt az SZDSZ törekvéseiről a gazdaság, a szociálpolitika és a közjog átalakításában. Szerintük nincs harmadik út a parlamenti demokrácia és a diktatúra között, sem pedig a piacgazdaság és a bürokratikus tervkoordináció között.

A programtervezet vitájának második fordulóját április 16-ra hirdették meg az 1990-es parlamenti választások jogi megoldásaira vonatkozó javaslat megvitatására.

Ügyvivői testület: Göncz Árpád, Iványi Gábor, Magyar Bálint, Mécs Imre, Solt Ottilia, Szabó Miklós, Kószeg Ferenc, Szent-Iványi István, Vass István.

Taglétszám: 2000 fő, 1989. decemberben 8600.

Sajtója: BESZÉLŐ, SZABAD DEMOKRATÁK.

16. TÖRTÉNELMI IGAZSÁGTÉTEL BIZOTTSÁGA (TIB)

1988 tavaszán alakult. Alapító tagjai az 1956-os forradalom kivégzett vezetőinek hozzátartozói, börtönt járt résztvevői (kb. 40 fő). 1988. június 5-én felhívásában kifejezett célja: a magyar társadalom minél szélesebb támogatásával előmozdítani a magyar sztálinizmus egész 1945 utáni korszakában, de különösen az 1947 és 1960 között elkövetett népellenes bűnök, törvénytelenések feltárását, az élő és holt áldozatok erkölcsi, politikai és jogi rehabilitálását, a kivégzettek és a meggyilkoltak emlékének megtisztítását, számukra méltó sírhely biztosítását s egy közös emlékmű állítását.

Alapító tagok (a felhívást aláírók): Nagy Erzsébet, Gyenes Judit (Maléter Pál özvegye), Halda Aliz, Szilágyi Józsefné, Újhelyiné Haraszi Mária (Losonczy Géza özvegye), Darvas Iván, Dénes János, Eörsi István, Erdélyi Tibor, Fekete Gyula, Fónay Jenő, Forintos György, Földes Péter, Gáliné Káldor Vera, Göncz Árpád, Hankiss Elemér, Hegedűs B. András, Hegedűs László, Hósz Dezső, Kertész Dezső, Litván György, Lőcsei Pál, Marián István, Mécs Imre, Mensáros László, Molnár Ferenc, Nagy Elek, Obersovszky Gyula, Pártay Tivadar, Pomogáts Béla, Rác Sándor, Széll Jenő, Tóbiás Aron, Újhelyi Szilárd, Ungváry Rudolf, Vásárhelyi Miklós, Zimányi Tibor.

1988-ban a TIB nem alakult szervezetté, ezért képviselője, illetve kapcsolattartói útján érintkezett a külvilággal. A TIB képviselője: Göncz Árpád. A TIB kapcsolattartói: Ghiczyné Gyenes Judit, Halda Aliz, Szilágyi Júlia. Irodája nem volt, levelezési cím és az összejövetelek színhelye: Hegedűs B. András V. kerületi lakása.

1988. június 16-án megemlékeztek Nagy Imre és társai halálának 30. évfordulójáról, a Beszélőben és a Kapuban közzétették a kivégzettek névsorát.

A bizottság három szekcióban végezte tevékenységét: I. Történelmi szekció: a négy évtized fehér foltjainak feltérképezése, 56-os kronológia, revideált tankönyv elkészítése. II. Kegyeleti szekció: a kivégzettek méltó eltemetése, közös emlékmű állítása a magyar sztálinizmus valamennyi áldozatának. III. Jogi szekció: rehabilitációk; jogsérelmek elhárítása.

1989-ben a TIB vezetői: Ungváry Rudolf, Zimányi Tibor, Hegedűs B. András, Fónay Jenő. De: 1989. június 8-án a TIB nemzetközi sajtótájékoztatóján a következő tisztségviselőket említik: Vásárhelyi Miklós, a TIB elnöke, Göncz Árpád alelnök, Hegedűs B. András, a TIB titkára.

17. ÚJ MÁRCIUSI FRONT (ÚMF)

Az Új Márciusi Front megalakítását a magyar szellemi élet résztvevőinek egy csoportja határozta el 1987 decemberében. 1988 márciusában összegezték álláspontjukat és törekvéseiket, amelyeket 1988. szeptember 16-án tettek közzé a „Társadalmi megújulás szellemi megalapozására” c. felhívásban. Ebben felhívták a párt- és állami vezetőket, hogy „fokozott felelősségük tudatában támogassanak minden kezdeményezést, amelynek célja a társadalmi, politikai, gazdasági megújulás előmozdítása”.

A felhívást az Új Márciusi Front alapítóiként aláírták: Antal László, Bauer Tamás, Fekete Sándor, Király Zoltán, Lengyel László, Nyers Rezső, P. Szűcs Julianna, Újhelyi Szilárd, Vitányi Iván, Baló György, Bihari Mihály, Gyurkó László, Kőrösi József, Nagy Tamás, Pataki Ferenc, Szűcs Jenő, Tardos Márton, Vásárhelyi Miklós, Vámos Tibor.

1988. november 5-én egész napos vitautilést rendezett „Kiütkeresés — a konszolidáció alternatívái” címmel.

1989. január 14-én az ÚMF javasolta Országos Nemzeti Bizottság alakítását, amelynek tagja lehetne „minden olyan társadalmi és politikai szervezet és mozgalom, amely átfogó programalkotás igényével kész együttgondolkodni, együttműködni a kiegyezés, a politikai megújulás érdekében”.

1989. február 17-én az ÚMF által szervezett vitán az átmeneti időszakra szóló politikai megoldásokról mondták el véleményüket az „alternatív politikai szervezetek” és pártok képviselői. E vitát követően jelentette ki Vitányi Iván — az ÚMF ügyvezető titkára —, hogy az eddigi laza szellemi tömörülés helyett tagsággal rendelkező kört, illetve társaságot alakítanak.

1989. március 1-jén az MSZMP és az ÚMF delegációinak találkozásán egyetértés alakult ki abban, hogy az Országos Nemzeti Bizottság „a politikai szervezetek tanácskozási fóruma lehet, amelyben egyeztetés folyhat mindenekelött az alkotmányozásról, a választási és párttörvényről”.

18. VERES PÉTER TÁRSASÁG

1986. november 28-án alakult, 1988-ban országos egyesületként működött (kb. 2600 taggal), felügyeletét a Hazafias Népfreont látta el.

A volt Nemzeti Parasztpárt politikai elveit tekintette tevékenysége alapjának. 1988. szeptemberben megkezdte vidéki szervezeteinek létrehozását. 1989. áprilisában 47 szervezet működött, állítólag kb. 14–15 ezer taggal.

Célja: Veres Péter munkásságának bemutatása, emlékének ápolása, a népben, nemzetben és emberségben való felelős közgondolkodás terjesztése.

Kezdeményezte az ún. parasztfőiskolák újraindítását, amit a HNF felkarolt. 1988. november 9-én „A paraszti jövőndő, a magyar parasztság, mezőgazdaság jövője” címmel vitautilést rendezett, november 11-én nagygyűlilést tartottak a Kertészeti Egyetemen a kialakítandó új agrárpolitikáról; december 2-án a társaság elnöksége megvitatta az MSZMP új agrárpolitikáját vázóló dokumentumot.

1989. február 11-én közgyűlilésen döntöttek a politikai mozgalom, a párt kérdéséről, az agrárpolitikai állásfoglalásukról, az Új Márciusi Front felhívására adandó válaszról, az elnökség és a választmány fiatalításáról.

Ügyvezető elnök: S. Hegedűs László; alelnökök: dr. Márton János, dr. Kanyar József; titkárok: Dobos László, Kónya László, Medvigy Endre, Sági József, Tiszavölgyi István.

V. NEMZETI KERKASZTAL TÁRGYALÁSOK

1. AZ ALTERNATÍV MOZGALMAKKAL VALÓ TÁRGYALÁSRA LÉTREHOZOTT ELŐKÉSZÍTŐ BIZOTTSÁG A MSZMP-BEN (1989. február 10–11.)

vezetője: Fejti György

tagjai: Tétényi Pál
Kótai Géza

2. AZ MSZMP TÁRGYALÓ CSOPORTJA

vezetője: Grósz Károly

tagjai: Nyers Rezső
Berecz János
Fejti György
Pozsgay Imre

1989. június 23–24-től a tárgyaló csoport összetétele megváltozott:

vezetője: Nyers Rezső

tagjai: Fejti György
Iványi Pál
Pozsgay Imre

3. ELLENZÉKI KERESZTAL (EKA)

A független szervezetek keresztala 1989. március 23-án jött létre.

A Független Jogász Fórum kezdeményezésére nyolc szervezet — a Magyar Demokrata Fórum, a Szabad Demokraták Szövetsége, a Független Kisgazdapárt, a Magyarországi Szociáldemokrata Párt, a Magyar Néppárt, a Fialat Demokraták Szövetsége, a Szabad Szakszervezetek Demokratikus Ligája és a Bajcsy-Zsilinszky Baráti Társaság — képviselői egyeztek meg a folyamatos kapcsolattartás szükségességében és módozataiban. A kéthetenkénti egyeztetés célja, hogy igyekezzenek a leglényegesebb kérdésekben egységes álláspontot elfoglalni az MSZMP-vel folytatandó tárgyalások során. Hangsúlyozták, hogy a keresztal nem a résztvevők csúcsszerve, hanem fórum. A közvetítő és szervező szerepet a Független Jogász Fórum vállalta magára.

Az MSZMP-nek az április 8-i tárgyalásra szóló meghívására válaszul hangsúlyozta: az EKA résztvevőinek mindegyike tárgyaló félként, a független szakszervezetek képviselői pedig megfigyelőként vegyenek részt; az alábbi napirendeket tárgyalják: az alkotmányozás demokratikus menete feltételeinek biztosítása, a szabad és demokratikus választások feltételeinek megteremtése és a bős-nagymarosi beruházás. Az EKA április 7-i ülésén Kónya Imrét (a Független Jogász Fórum vezetőjét) kérte fel, hogy 8-án adja át az ellenzék állásfoglalását. Április 8-án az EKA sajtótájékoztatót tartott.

Április 19-én bejelentették, hogy a Fekete Doboz rendszeresen videofelvételt készít az EKA üléseiről.

Április 22-én az EKA és az MSZMP szakértői között kétoldalú megbeszélésre került sor a Külügyi Szállóban. Az EKA-t dr. Sólyom László és dr. Tölgyessy Péter, az MSZMP-t Forgács Imre, dr. György István és Tóth András képviselte. Ezen a tárgyaláson az EKA hétpontos javaslatot tett a demokratikus átalakulás biztosítására. Egyetértettek abban, hogy a tárgyalásokat teljes munkaiüléseken, valamint a témáknak megfelelően kialakított bizottságokban folytatják.

1989. június 10-én megállapodást írtak alá a háromoldalú tárgyalások megindításáról (MSZMP — EKA — társadalmi szervezetek és mozgalmak), az érdemi politikai tárgyalások témaköréről és technikai kérdéseiről.

Az első, ünnepélyes magas szintű tárgyalásra június 13-án került sor az Országház Vadásztermében.

A június 21-én történt megállapodások értelmében június 26-án az albizottságokban is megindultak a tárgyalások, és nyári szünet nélkül, szeptember 18-ig, a megállapodások aláírásáig tartottak.

Június 7-én az EKA felvette tagjai sorába a Kereszténydemokrata Néppártot is. A Szociáldemokrata Párton belüli frakcióharcok miatt átmenetileg felfüggesztette az SZDP tagságát, csak augusztusban vehetett részt újra képviselőjük a tárgyalásokon.

A tárgyalások során az EKA a Parlamentben kapott helyiséget és adminisztratív segítséget, ahol rendszeresen, jobbra hetenként tartotta üléseit, amelyeken az időszervi kérdéseket, ill. az albizottságokban folyó munkát tárgyalták meg.

Az SZDSZ és a FIDESZ nem írta alá a szeptember 18-i megállapodást.

4. HARMADIK OLDAL/HARMADIK TÁRGYALÓ FÉL

A hatalmi viszonyok demokratikus átalakítása, a békés politikai átmenet érdekében folytatott politikai egyeztető tárgyalásokon (az 1989. június 10-én aláírt megállapodás alapján) harmadik félként vettek részt a társadalmi szervezetek és mozgalmak: a Baloldali Alternatíva Egyesülés, a Hazafias Népfőnt, a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség, a Magyar Ellenállók, Antifasiszták Szövetsége, a Magyar Nők Országos Tanácsa, a Münnich Ferenc Társaság és a Szakszervezetek Országos Tanácsának közös delegációja.

A SZOT képviselői augusztus folyamán mind a középszintű tárgyalásokat, mind az albizottságokat elhagyták, a szeptember 18-án létrejött megállapodást sem írták alá.

5. NEMZETI KERESZTAL/HÁROMOLDALÚ TÁRGYALÁSOK

1989. február 17-én az ellenzéki pártok és szerveződések, a független politikai szervezetek, szövetségek és pártok nyilatkozatot tettek közzé, amelyben üdvözölték az MSZMP KB 1989. február 11-i nyilatkozatát és javaslatot tettek: „A demokratikus folyamat gyorsítása, szilárdabb, szélesebb politikai bázisra helyezése céljából nemzeti kerekasztal tárgyalást javasolunk a kormányzat, az MSZMP vezetése és a demokratikus politikai szervezetek részvételével . . .”

Az MSZMP februárban tárgyaló csoportot bízott meg azzal, hogy a különböző politikai, társadalmi szervezetek képviselőivel megbeszéléseket folytasson a politikai együttműködés lehetséges módjáról és formájáról.

Kétoldalú megbeszélések után az MSZMP KB 1989. május 8-án felhívást tett közzé: „A Központi Bizottság felhívja az ország minden társadalmi, politikai szervezetét, hogy tárgyalászatnál közösen keressék a társadalmi feszültségek, konfliktusok megegyezésen alapuló feloldását. Javasolja olyan politikai egyeztető fórum létrehozását, amely alkalmas a részt vevő szervezetek által meghatározott legfontosabb kérdések megvitatására.”

Május 29-én a KB megvitatta a politikai érdekegyeztető fórummal kapcsolatos előkészítő tárgyalások tapasztalatait és javaslattal fordult az érintett szervezetekhez, hogy a politikai egyeztető fórum négyoldalú tárgyalási formában jöjjön létre: „az MSZMP — az Ellenzéki Kerekasztal — a Harmadik Oldal (mindazon szervezetek képviselői, akik az előzőkhez nem kívánnak csatlakozni). Negyediként a tanácskozási joggal rendelkező megfigyelők lehetnek jelen.” Június 10-én megállapodást írtak alá az érdemi politikai tárgyalások témaköréről és a technikai kérdésekről. Június 13-án ünnepélyes külsőségek között az Országház Vadász-termében az első magas szintű plenáris ülésen, majd június 21-én plenáris ülésen kezdődtek a tényleges tárgyalások a három fél között. Június 26-tól pedig az albizottságok is működtek. A megállapodás aláírására szeptember 18-án került sor.

VI. RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

AFP	Agence France Presse (francia sajtóügynökség)
ÁFA	Általános Forgalmi Adó
ÁFÉSZ	Általános Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezetek
ÁG	Állami Gazdaság
ÁVO	rendőrség államvédelmi osztálya
BAL	Baloldali Alternatíva Egyesülés
Biz.	Bizottság
BKV	Budapesti Közlekedési Vállalat
BM	Belügyminisztérium
BME	Budapesti Műszaki Egyetem
Btk.	Büntető Törvénykönyv
CSKP	Csehszlovákia Kommunista Pártja
cso.	csoport
DEMISZ	Demokratikus Ifjúsági Szövetség
EBEÉ	Európai Bizottsági és Együttműködési Értekezlet
EDU	Európai Demokratikus Unió
EFTA	Európai Szabadkereskedelmi Társulás
EGK	Európai Gazdasági Közösség
EKA	Ellenzéki Kerekasztal
EK [EC]	European Communities (Európai Közösségek)
ELTE	Eötvös Loránd Tudományegyetem
ENSZ	Egyesült Nemzetek Szervezete
ET	Elnöki Tanács
ÉS	Élet és Irodalom
FAO	Food and Agriculture Organization (az ENSZ keretében működő nemzetközi élelmezésügyi szervezet — Élelem- és Mezőgazdasági Szervezet)
FDP	Freie Demokratische Partei (Szabad Demokrata Párt)
FIDESZ	Fiatal Demokraták Szövetsége
FKGP	Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári Párt
FSZDL	Független Szakszervezetek Demokratikus Ligája
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade (az ENSZ keretében működő nemzetközi vám- és kereskedelmi egyezmény — Általános Vámtarifá és Kereskedelmi Egyezmény)
GDP	Gross Domestic Product (bruttó hazai termék)
GoszAgroKom	Goszudarsztvennij Agrarnij Komplexz (Állami Mezőgazdasági Komplexum)
GPB	Gazdaságpolitikai Bizottság
GSP	Generalized System of Preferences (Általános Preferenciális Rendszer — vámkedvezmény, kedvezményes kereskedelmi bánásmód) (általános vámkedvezmények)
GSZO	Gazdaság- és Szociálpolitikai Osztály
h., hely.	helyettes

HM	Honvédelmi Minisztérium
HNF	Hazafias Népfrent
Hór.	Határőrség
HTF	Harmadik Tárgyaló Fél
HVG	Heti Világgazdaság
IKV	Ingatlankezelő Vállalat
IMF	International Monetary Fund (Nemzetközi Valutaalap)
INF	Intermediate-range Nuclear Force (közepes hatótávolságú atomerő)
IQ	Intelligencia quotiens (intelligenciahányados — a tesztekkel mért intelligencia mérőszáma)
JEB	Jelölést Előkészítő Bizottság
JKSZ	Jugoszláv Kommunisták Szövetsége
KB	Központi Bizottság
KDNP	Kereszténydemokrata Néppárt
KEB	Központi Ellenőrző Bizottság
KGB	Komityét Goszudarsztvennoj Bezopasznosztyi (Szojvet Állambiztonsági Bizottság)
KGST	Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa
KISZ	Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség
KISZÖV	Kisipari Szövetkezetek Országos Szövetsége
KK	Kossuth Könyvkiadó
KNDK	Koreai Népi Demokratikus Köztársaság
Komb. v.-ig.	Kombinát vezérigazgatója
KSH	Központi Statisztikai Hivatal
Kül.-min.	Külgügyminisztérium
LÁSZ	Legfelsőbb Állami Számvevőszék
LEMP	Lengyel Egyesült Munkáspárt
m.	megye
MAORT	Magyar—Amerikai Olajipari Részvénytársaság
MÁV	Magyar Államvasutak
MDF	Magyar Demokrata Fórum
MDP	Magyar Dolgozók Pártja
MEASZ	Magyar Ellenállók és Antifasiszták Szövetsége
MEZŐGÉP	Mezőgazdasági Gépgyártó Vállalat
MÉM	Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium
MFT	Münnich Ferenc Társaság
MFN	Most favoured nation clause (legnagyobb kedvezmény elve)
Mg.	mezőgazdasági
Mgtsz	mezőgazdasági termelőszövetkezet
min.-h.	miniszterhelyettes
MKKE	Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem
MNB	Magyar Nemzeti Bank
MNOT	Magyar Nők Országos Tanácsa
MOL	Magyar Országos Levéltár
MŐR	Munkásőrség
MSZDP	Magyarországi Szociáldemokrata Párt
MSZMP	Magyar Szocialista Munkáspárt
MSZP	Magyar Szocialista Párt

MT	Minisztertanács
MTA	Magyar Tudományos Akadémia
MTESZ	Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége
MTI	Magyar Távirati Iroda
MTV	Magyar Televízió
MUOSZ	Magyar Újságírók Országos Szövetsége
NATO	North-Atlantic Treaty Organization (Észak-atlanti Szerződés Szervezete)
NDK	Német Demokratikus Köztársaság
NEP	Novaja Ekonomicseszkaja Polityika (Új gazdasági politika)
NET	Népköztársaság Elnöki Tanácsa
NH	Néphadsereg
NKVD	Narodnyij Komisszariát Vnutrennih Gyel (Belügyi Népbiztosság)
NPKO	Nemzetközi Pártkapcsolatok Osztálya
NSZK	Német Szövetségi Köztársaság
O.	osztály
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development (Gazdasági Együttműködés és Fejlesztési Szervezete)
OGPU	Obegynonnoje Goszudarsztvennoje Politicseszkoje Upravljénije (Egyesített Állami Politikai Hatóság)
OKISZ	Ipari Szövetkezetek Országos Szövetsége
OPEC	Organization of the Petroleum Exporting Countries (Kőolaj-Exportáló Országok Szervezete)
OPÉ	Országos Pártértekezlet
OPIC	(amerikai állami garancia a magántőke-beruházásokra)
OT	Országos Tervhivatal
OTP	Országos Takarékpénztár
ovh.	osztályvezető-helyettes
PB	Politikai Bizottság
Pb.	Pártbizottság
PFSZ	Palesztinai Felszabadítási Szervezet
PIB	Politikai Intéző Bizottság
PM	Pénzügyminisztérium
Pol. gazd.	politikai gazdaságtan
PPO	Pártpolitikai Osztály
Ptk.	Polgári Törvénykönyv
PTO	Párt- és Tömegszervezetek Osztálya
PTT	Politikai Tanácskozó Testület
RKP	Román Kommunista Párt
Rt.	Részenytársaság
SOTE	Semmelweis Orvostudományi Egyetem
SPD	Socialdemokratische Partei Deutschlands (Németország Szociáldemokrata Pártja)
START	Strategic Arms Reduction Talks (Stratégiai/hadászati fegyverek/rakéták korlátozásáról folyó tárgyalások)
SZDP	Szociáldemokrata Párt
SZDSZ	Szabad Demokraták Szövetsége
SZIA	Személyi jövedelemadó
SZKP	Szovjetunió Kommunista Pártja
SZMT	Szakszervezetek Megyei Tanácsa

Szoc. Hazás	Szocialista Hazáért Érdemrend (kitüntetettje)
SZOT	Szakszervezetek Országos Tanácsa
SZÖVOSZ	Szövetkezetek Országos Szövetsége
társ.	társadalmi
TESZÖV	Textilmentő Szövetkezet
Tmk., TMK	tervszerű megelőző karbantartás
TIB	Történelmi Igazságtétel Bizottsága
TOT	Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa
TPO	Társadalompolitikai Osztály
Tsz	termelőszövetkezet
TV	Televízió
ÚMF	Új Márciusi Front
USA	Amerikai Egyesült Államok
VÁNYA	Vállalkozási Nyereségadó
vez.	vezetője
VSZ	Varsói Szerződés

SZEMÉLYNÉVMUTATÓ

(A kurzívan szedett személynevek a jegyzetekben hivatkozott szerzőket, a félkövér számok a hozzászólások — illetve elnöki megnyilatkozások — helyét jelölik.)

- Aczél György 1, 3, 67, 82, 93, 97, **98**,
103, 115, 120, 132, 167, 168, 192,
193, 382, **383**, **385**, 393, **394**, 395,
396, 397, **398**, 399, 400, **401**, 402,
403, 508, 716, 771, **1053**, 1109, 1146,
1200, 1203, **1204**, **1224**, 1226, 1228,
1229, 1231, 1232, 1237, 1240, 1242,
1413, 1535, 1883, 1899
- Adamec, Ladislav 1300
- Agambegjan, Abel 561
- Agárdi Péter 1890, 1894, 1898
- Aggod József 1910
- Almási Miklós 1890, 1894
- Amin, Hafizullah 1270
- Ancsel Éva 1890, 1894
- Andics Erzsébet 1516
- Andics Jenő 195, 570, 675, 737, 769,
893, 996, 1019, 1051, 1060, 1273,
1290, 1291, 1447, **1452**, 1455,
1506, 1538, **1707**, 1823, 1888, 1892
- Andorka Rudolf 1893
- Andropov, Jurij Vlagyimirovics 999,
1037
- Andróczky Aranka 1906
- Angyal Ádám 1890, 1894
- Angyal Ottó 1910
- Antal László 1911
- Antalóczi Albert 234, 237, 240, 245,
251, 253, 276, 672, **1189**, 1191,
1226, 1265, 1520, **1521**, 1522,
1679, **1680**, 1883, 1890, 1894,
1899
- Apáti Nagy Gábor 1887
- Apró Antal 69, 1408
- Aradi Mária 692
- Arafat, Jasszer 556, 582—585
- Aškenázy, Ludvik 590
- Asztalos János 1274, 1350
- Asztalos Jánosné 1102, 1274, 1275
- Asztalos László György 1893, 1897
- Ágh Attila 1460, 1505
- Árpád fejedelem 1621
- Babits Mihály 831
- Bagi Gábor 1713, 1823
- Bajcsy-Zsilinszky Endre 28
- Bajnok Zsolt 407, 570, 675, 1060
- Baker, James 1295, 1387, 1393, 1394
- Balázs Béla 1516
- Balogh Ernő 675, 893, 1060, 1713,
1823
- Balogh György 1907
- Balogh Sándor 195, 291, 407, 570, 675,
769, 893, 1043, **1044**, 1060, 1205,
1206, **1207**, 1216, 1273, 1277, 1283,
1355, **1361**, 1372, 1374, 1378, 1538,
1628, 1639, **1641**, 1713, 1823, 1891,
1896, 1897, 1902
- Baló György 579, 580, 627, 675, 737,
738, 768, 1387, 1911
- Barabás János 195, 242, **244**, 258, 407,
570, **598**, 601, 626, 675, 722, 730,
731, 737, 774, **875**, 877, 980, 981,
985, **986**, 1001, 1090, 1109, 1184,
1185, 1209, 1215, 1216, 1223, 1225,
1234, 1248, 1258, 1265, 1291,
1346, 1347, **1348**, 1353, 1363,
1376, 1378, 1384, 1389, 1407,
1628, 1633, **1636**, 1639, 1647,
1673, **1803**, 1839, 1885, 1886,
1887, 1888, 1892, 1898
- Baranyai Tibor 19, **70**, 77, **1520**, 1883,
1889, 1891, 1910
- Barna Jánosné 54
- Baros László 1516, 1517
- Barre, Raymond 100
- Barsi Gusztáv 893
- Barsi Tomaj 722, 731, 737

- Bartha Ferenc 17, 748, 750, 757, 795, 811, 820, 827, 1089, 1164, 1628, 1641, 1643, 1647, 1710, 1767, 1883, 1889, 1892, 1900
- Barts Oszkárné 185, 356, 364, 367, 368, 375, 659, 660, 661, 662, 886, 889, 981, 992, 994, 1019, 1184, 1265, 1303, 1326, 1333, 1434, 1671, 1693, 1707, 1815, 1818, 1883, 1889, 1895, 1898
- Bata István 117, 118, 153
- Bauer Tamás 1911
- Bayer József 1890, 1896, 1898
- Bába Iván 1907
- Bácskai Sándor 1910
- Bánffy György 1536
- Bányász Jánosné 1823
- Bárd P. András 1889
- Bárdi Ida 1538, 1713, 1823
- Beck Tamás 109, 289, 292, 293, 301, 325, 729, 730, 949, 1089, 1291, 1575, 1883, 1889, 1900
- Becze Ferenc 795, 799, 1034, 1883, 1901
- Bekes Dezső 1713
- Bene Mihály 1274, 1275
- Benedek György 1518
- Benkő Ferenc 1713, 1823
- Benyó Pál 1910
- Berecz Frigyes 19, 82, 120, 121, 125, 190, 473, 636, 640, 723, 727, 729, 757, 880, 917, 918, 972, 1109, 1141, 1148, 1291, 1671, 1690, 1883, 1896, 1897
- Berecz János 1, 2, 19, 42, 46, 49, 61, 85, 98, 105, 163, 167, 168, 181, 183, 186, 191, 192, 193, 288, 292, 293, 298, 302, 306, 307, 309, 312, 313, 316, 318, 326, 329, 331, 334, 337, 342, 347, 348, 362, 473, 475, 482, 483, 492—494, 501, 502, 504, 508, 514, 517, 518, 520, 536, 537, 541, 542, 565, 567, 577, 579, 580, 586, 595, 596, 603, 608, 609, 619, 621, 623, 642, 647, 649, 663, 664, 665, 672, 674, 747, 754, 816, 821, 845—847, 849—851, 858—871, 873, 880, 966, 971—973, 976, 978, 980—986, 989, 992, 994, 996, 1000, 1003, 1006, 1011—1025, 1032—1038, 1050, 1053, 1057, 1089, 1110, 1120, 1122, 1126, 1181—1184, 1186—1192, 1194—1226, 1234, 1246, 1258, 1259, 1265, 1266, 1267, 1269, 1271, 1291, 1292, 1334, 1341, 1342, 1344, 1345, 1362, 1371, 1377, 1384, 1432, 1433, 1440, 1444, 1482, 1484, 1534, 1673, 1679, 1680, 1694, 1883, 1886, 1887, 1888, 1892, 1901, 1912
- Bereczky Gyula 169, 171, 182, 495, 516, 518, 520, 538, 579, 609, 612, 673, 885, 1036, 1037, 1206, 1211, 1212, 1214, 1217, 1226, 1231, 1233, 1234, 1237, 1263, 1264, 1524, 1628, 1633, 1634, 1647, 1883, 1888, 1892
- Bereczki Vilmos 1907
- Berei Andor 1516
- Berend T. Iván 1, 3, 24, 36, 43, 47, 82, 88, 97, 99, 103, 109, 118, 143, 166, 188, 190, 192, 193, 289, 337, 342, 347, 351, 495, 508, 509, 518, 534, 537, 540, 577, 709, 757, 771, 980, 981, 984—986, 992, 996, 1004, 1007, 1014, 1019, 1038, 1040, 1048, 1049, 1051, 1052, 1089, 1090, 1109, 1116, 1181, 1183, 1189, 1190, 1191, 1206, 1208, 1213, 1226, 1230, 1231, 1232, 1240, 1242, 1249, 1254, 1259, 1260, 1262, 1362, 1363, 1367, 1373, 1375, 1377, 1378, 1413, 1596, 1598, 1618, 1621, 1624, 1630, 1636, 1641, 1643, 1647, 1657, 1658, 1772, 1883, 1891, 1892, 1897, 1900
- Berényi Ferenc 156, 1910
- Bergmann József 1517
- Berija, Lavrentyij Pavlovics 764
- Berzsenyi Dániel 90
- Békesi László 917, 919, 1810, 1822
- Bibó István 45, 590, 1161, 1210, 1909
- Bihari Mihály 194, 217, 261, 1040, 1534, 1905, 1910, 1911
- Bilak, Vaszil 1300

- Birgés Katalin I. Fodorné
 Bíró József 1400, 1899, 1902
 Bíró Zoltán 11, 157, 192, 194, 1905, 1908
 Biszku Béla 55, 68—69, 1177
 Bjelkin, Fjodor 1711
 Bocsák László 473, 1317, 1319, **1320**, 1321, 1664, 1883
 Bod Péter Ákos 1897
 Bogár Lajos 1909
 Bogárdi Zoltán 1908
 Bognár József 1906
 Bogomolov, Alekszej Szergejevics 60, 193, 217
 Bokányi Dezső 1517
 Bokros Lajos 1897
 Boldvai László 1713, 1823
 Bora Gyula 1890, 1894
 Borbándi János 1887
 Borbély Endre 1910
 Borbély Gábor 167, **168**, 169, 171, 181, 579, 616, **618**, 623, 627, 886, 1575, 1664, 1883, 1889, 1895
 Borbély Sándor 17, **734**, **738**, **753**, **847**, 848, **851**, 906, **972**, 974, 985, 1243, 1244, 1488, **1581**, 1588, 1594, 1602, **1670**, 1671, 1883, 1891, 1893
 Bordás András 1274, 1275
 Boros László **31**, **155**, 157, 171, 176, 186, 373, 468, 643, **647**, 650, 653, **725**, **754**, **756**, **849**, 850, **884**, **888**, 996, 1013, **1015**, **1037**, **1038**, 1039, 1206, 1213, **1214**, 1226, 1236, **1237**, **1255**, 1259, 1261, 1265, 1283, 1321, **1323**, 1324, **1334**, 1362, 1365, **1366**, 1377, 1398, 1457, **1459**, **1606**, 1628, 1643, **1645**, 1662, 1673, 1883, 1886, 1902
 Bónyai István 313, 1156, **1158**, 1883
 Bölcsföldy Andor 1910
 Bölcskei János 1910
 Böröcz István 1907
 Bracsok István 195, 407, 570, 675, 769, 893, 1060, **1701**, 1703, 1713, 1823
 Brandt, Willy 144
 Bravo, Lopez 165
 Brezsnyev, Leonyid Iljics 102, 362, 405, 1094, 1174, 1631
 Bruszt László 1907, 1910
 Bubla Gyula 569
 Budai Nagy Antal 506
 Budzsákliá Mátyás 208, 278, 391, 407, 1417, 1514, 1538
 Buharin, Nyikolaj Ivanovics 144
 Burgert Róbert 82, 106, 109, **112**, 115, 152, 155, 289, 295, **298**, 302, 309, 310, 311, 312, 319, 321, 323, 337, 341, 344, 345, 348, 473, 702, 703, 757, 932, 933, **934**, 938, 942, 944, 956, 963, 1161, 1162, 1226, 1259, 1261, 1265, 1673, 1883, 1886, 1891, 1896, 1897
 Bush, George 791, 1292—1295, 1386, 1387, 1393—1395, 1445, 1536
 Buza Márton 1890
 Ceauşescu, Elena 1695, 1711
 Ceauşescu, Ilie 1656, 1711
 Ceauşescu, Nicolae 101, 1019, 1233, 1294, 1298, 1299, 1387, 1392, 1534, 1711
 Chikán Attila 1897
 Churchill, Sir Winston Leonard Spencer 1710
 Cranston, Alan 1445, 1446
 Cravero Róbert 1889
 Craxi, Bettino 548
 Czibere Tibor 917, 918, 1888
 Czine Mihály 1894
 Czinege Lajos 62
 Csao Ce-jang 1620
 Csáki Csaba 19, 82, 130, 134, **137**, 139, 159, 289, 318, **326**, 329—331, 335, 336, 351, 473, 577, **755**, 757, **861**, 869, 923, 972, 1034, 1116, 1190, **1191**, 1192, 1226, 1259, **1260**, **1303**, 1305, 1307, 1390, 1398, 1492, **1509**, 1883, 1889, 1892, 1897, 1898, 1901
 Csehák Judit 530, **532**, 534, 538, 757, 771, 1413, 1575, 1664, 1883, 1886, 1893
 Csendes Béla 1890, 1894, 1900, 1901

- Csegey Dénes 1908
 Csente Jenő 1887
 Csepregi István 924, 1060
 Csermely Péter 1890, 1894
 Cservenka Ferencné 132, 1167, 1400, 1408
 Csiang-Csing 1695, 1711
 Csikász Jánosné 289, 302, 306, 307, 1883
 Csikós József 579, 580, 627, 675, 1400
 Csillik András 195, 407, 570, 675, 769, 893, 972, 1034, 1060, 1273, 1538, 1713, 1823, 1887, 1895, 1898
 Csizmadia János 1897
 Csoma Károly 1891, 1895
 Csoóri Sándor 1908
 Csurgay Árpád 1891, 1896
 Csurka István 1347, 1348, 1374, 1706, 1908

 Daud, Mohamed 1270
 Danton, Georges Jacques 99
 Daróczy Zoltán 1893
 Darvas Iván 1911
 Dányi Pál 195, 261, 265, 270, 277, 407, 570, 737, 769, 1060, 1226, 1237, 1239, 1273, 1538, 1713, 1823, 1887, 1900, 1901
 Deák Ferenc 506
 Deák Gábor 1889
 Deák László 134, 204, 972, 996, 1015, 1016, 1034, 1189, 1883, 1895, 1898
 Debreczeni József 1411, 1535, 1536
 Demény Pál 1039
 Dessewffy Gyula 1642, 1710
 Deutsch Tamás 1414, 1415, 1416, 1503, 1533, 1534, 1906
 Devcsics Miklós 195, 356, 358, 364, 368, 370, 374, 375, 407, 570, 675, 757, 769, 795, 801, 811, 860, 893, 981, 996, 1003, 1005, 1006, 1060, 1195, 1199, 1200, 1201, 1257, 1261, 1264, 1273, 1537
 Dégen István 471, 543, 570, 1575, 1713, 1767, 1823
 Dénes Andrásné 1889
 Dénes János 1911

 Dérfalvi István 972, 1034, 1887, 1891, 1895
 Dobák Miklós 1897
 Dobos László 1909, 1912
 Dobozy Levente 1411
 Dobrányi Zsuzsa 1908
 Domonkos László 208, 353, 407, 579, 580, 654, 663, 675, 1091, 1273, 1291, 1334, 1400, 1575, 1713, 1891, 1899, 1902
 Donáth Ferenc 401, 715, 1389, 1711
 Dózsa György 271, 506
 Dragon Pál 1907
 Drucker György 1905
 Dubček, Alexander 1232, 1300, 1322, 1388
 Dubrovskij 1517
 Dudla József 289, 292, 350, 378, 482, 485, 489, 509, 597, 702, 703, 757, 947, 996, 1071, 1076, 1109, 1144, 1148, 1155, 1163, 1234, 1259, 1261, 1265, 1291, 1684, 1688, 1883, 1886, 1897
 Duschek Lajosné 157, 160, 163, 577, 1355, 1359, 1364, 1371, 1883, 1900

 Eckhardt Sándor 881
 Elek Sándor 1538, 1891, 1895
 Emőd Péter 579, 580, 654, 663, 675
 Engels, Friedrich 507
 Enyedi György 1892, 1893
 Eörsi István 1911
 Eötvös József 506
 Eötvös Pál 887, 889, 890, 1043, 1200, 1204, 1205, 1206, 1209, 1262, 1263, 1307, 1310, 1324, 1595, 1596, 1600, 1603, 1639, 1778, 1784, 1788, 1795, 1886
 Erdei Ferenc 961, 1909
 Erdei István 1890, 1894
 Erdélyi Tibor 1911
 Erdős Endre 1899
 Erdős Tibor 1900, 1901
 Esterházy Péter 101
 Érdi Sándor 1890, 1894

 Fabriczki András 1283, 1471, 1473, 1481, 1506, 1507, 1538, 1713, 1823, 1902

- Faluvégi Lajos 818
 Farkas Gábor 1516, 1517
 Farkas Gyula 195, 407, 570, 675, 893,
 912, 915, 1060
 Farkas József 1887
 Farkas Lajosné 1887
 Farkas Mihály 1352, 1389
 Farkas Zoltán 1411
 Farkas Pál 1906
 Farkasinszky Lajos 1887
 Fazekas János 1713
 Fábrián Gyula 1909
 Fábry Béla 1903
 Fehér Józsefné 1887
 Fehér Lajos 343, 347, 405, 1056
 Fehéri Béla 1891
 Feitl István 1905
 Fejti György 1, 3, 118, 130, 136, 140,
 160, 183, 186, 188, 189, 190, 192,
 196, 207, 208, 209, 217, 220, 225,
 229, 233, 236, 238, 239, 244, 245,
 265, 268, 271, 372, 377, 390, 391,
 393, 394, 395, 397, 398, 399, 400,
 401, 402, 403—409, 497, 628,
 635—653, 757, 758, 771—775,
 784, 804, 816, 836, 842, 847, 852,
 864, 867, 868, 872, 894, 896,
 906, 912, 923, 996, 1019, 1020,
 1023, 1024, 1053, 1057, 1059,
 1084, 1152—1181, 1222, 1226,
 1258, 1265, 1267, 1268, 1269,
 1379, 1386, 1387, 1443, 1453,
 1466, 1506, 1523, 1524—1530,
 1533, 1545, 1564, 1585, 1588,
 1595, 1597, 1599, 1600, 1618,
 1622, 1624, 1673, 1697, 1883,
 1886, 1887, 1893, 1899, 1911—1913
 Fekete Ferenc 208, 278, 353, 407
 Fekete Gyula 1908, 1911
 Fekete János 1169
 Fekete Pál 1411
 Fekete Sándor 1911
 Feledi Gyula 1894
 Ferge Zsuzsa 1890, 1894
 Fischer György 1910
 Fock Jenő 68, 216, 220, 222, 223, 230,
 232, 378, 383, 385, 388, 541, 542,
 577, 883, 887, 889, 890, 923, 985,
 1089, 1182, 1184, 1198, 1211, 1214,
 1215, 1216—1218, 1259, 1452,
 1455, 1883, 1893, 1900
 Fodor Gábor (újságíró) 579, 580, 627,
 675, 1270
 Fodor Gábor (FIDESZ-es politikus)
 1906
 Fodor Lajos 1892, 1896
 Fodor László 407, 570, 675, 1060
 Fodor Pál 1274
 Fodorné Birgés Katalin 19, 31, 37, 40,
 46, 107, 203, 758, 1011, 1109, 1129,
 1130, 1135, 1152, 1223, 1225, 1413,
 1673, 1819, 1883
 Fojtík, Jan 1232
 Forgács Imre 474, 543, 570, 579, 580,
 627, 675, 1713, 1767, 1823, 1892,
 1896, 1898, 1914
 Forintos György 1911
 Forrai József 1823
 Fourier, François Marie Charles 1124
 Fónay Jenő 1911
 Földes György 1575, 1713, 1767, 1823,
 1897
 Földes László 55
 Földes Péter 1911
 Företeg Szilveszter 1909
 Fraknói Gábor 1273
 Frank Ferenc 1891
 Friss István 68, 69
 Furman Imre 1908
 Futó Dezső 1907
 Füleki József 1538
 Für Lajos 1908
 Füzessy Tibor 1908
 Galgóczi Erzsébet 938
 Garai István 1411
 Gaskó István 1910
 Gazda László 570
 Gászó Ferenc 1534, 1890, 1905
 Gábor Andor 1516, 1517
 Gábor András 722, 730, 731, 737, 876,
 878, 1265, 1455, 1457, 1460, 1664,
 1767, 1885, 1893
 Gál Éva 1058
 Gáliné Káldor Vera 1911
 Gáspár Antalné 134, 203, 973, 978,

- 980, 1109, 1148, 1154, 1398, 1524,
 1679, 1680, 1883
 Gáspár Miklós 1908
 Gáspár Sándor 1651
 Gedeon Péter 1897
 Geiger Imre 395
 Geleji Frigyes 1892, 1896
 Genscher, Hans-Dietrich 1534
 Gergely György 1060, 1273, 1538,
 1713, 1823
 Germáné Vastagh Györgyi 1889,
 1895
 Gerő Ernő 42, 68, 80, 111, 116, 1352,
 1389, 1517, 1655, 1711
 Gimes Miklós 1711
 Giscard d'Estaing, Valéry 100
 Glanz Lászlóné 602, 605, 620, 627,
 702, 703, 851, 891, 1385, 1398,
 1775, 1778, 1786, 1883, 1890, 1894
 Glatz Ferenc 917, 920
 Gold Géza 1517
 Gombár Csaba 1460, 1892, 1896
 Gorbacsov, Mihail Szergejevics 69,
 102, 179, 551, 560, 561, 562,
 580—582, 799, 997, 1121, 1292,
 1294, 1296, 1297, 1298, 1387,
 1391, 1394, 1593, 1619, 1620, 1660
 Gönci János 579, 580, 654, 663, 675
 Göncz Árpád 1906, 1911
 Gramsci, Antonio 76
 Gráner Gyula 1411
 Grejner József 1517
 Grósz Károly 1, 2, 3, 16, 17, 18,
 20—22, 24—34, 36—47, 50—62,
 67—76, 78—80, 93—102, 105,
 110—129, 134, 137, 139, 141—161,
 166, 168—171, 172, 185, 186, 189,
 192, 194, 200—203, 208, 216,
 219—244, 248, 252, 261, 265,
 268, 270, 277, 288, 372, 380,
 383—385, 387, 399, 402, 403,
 408, 440, 470, 471, 473, 481—483,
 485, 490—497, 500, 504, 508,
 509, 513, 516, 518, 520, 523, 526,
 541, 543, 577—627, 648, 665,
 670—699, 701, 703, 729, 732, 756,
 771—809, 818—838, 842—912,
 917, 923, 932—979, 984—1001,
 1008—1025, 1333, 1035, 1036,
 1038, 1039, 1046, 1047, 1049,
 1051—1053, 1054, 1057, 1089,
 1090, 1091, 1096, 1109, 1110—1137,
 1143—1180, 1181, 1182—1188, 1189,
 1190—1218, 1224, 1225—1255,
 1256, 1265—1276, 1288, 1292,
 1297, 1300, 1303, 1304—1333,
 1334, 1341, 1374, 1387—1395,
 1435, 1514—1528, 1529—1532,
 1533, 1534—1545, 1575, 1576,
 1607—1612, 1617, 1642, 1655,
 1657, 1661, 1663, 1673, 1687,
 1688, 1690, 1691—1695, 1696,
 1708—1710, 1739, 1745, 1754,
 1765, 1767, 1768, 1775, 1776, 1779,
 1783—1785, 1813, 1814, 1824,
 1831, 1840, 1841—1848, 1851,
 1856, 1879, 1883, 1886, 1887, 1893,
 1912
 Gubicza Ferenc 289, 312, 313, 316,
 351, 944, 955, 964, 1291, 1398,
 1575, 1883, 1891, 1895
 Gyarmati István 500
 Gyenes András 195, 675, 765, 570,
 720, 1887, 1888
 Gyenes Judit 1911
 Gyimesi Jenő 1904
 György István 891, 1417, 1514, 1538,
 1913
 Györgyi Béla 1273, 1538
 Győrfi István 1890, 1894, 1901
 Győri Molnár Lajos 1906
 Gyurcsány Ferenc 579, 580, 654, 663,
 675
 Gyuricza Béla 1713, 1823
 Gyuricza László 69, 137, 139, 142,
 144, 495, 509, 511, 513, 516, 517,
 540, 543, 605, 607, 624, 625, 753,
 754, 757, 816, 824, 826, 832, 845,
 887, 889, 980, 981, 984, 986,
 1184, 1258, 1259, 1261, 1265,
 1327, 1413, 1518, 1883, 1886, 1897,
 1900
 Gyuricsku Kálmán 95, 356, 358, 360,
 407, 675, 722, 730, 731, 737, 769,
 844, 845, 889, 932, 939, 961,
 1071, 1089, 1496, 1501, 1503, 1510,

1581, 1583, 1673, **1793**, 1798,
1885, 1891, 1895
Gyurkó László 1911
Habe, Hans 590
Habsburg Ottó 622, 674
Hajdú István 407, **567**, 570, **602**, 605,
626, 675, 1060, 1888, 1892
Hajdú Pál 1517
Hajdú Tibor 1897
Halay Tibor 195, 407, **567**, 570, **675**,
893, 1060, 1273, 1538, 1713, 1823
Halda Aliz 1911
Halmai Péter 575
Halmos Csaba 404
Hankiss Elemér 1911
Haraszi Miklós 1600, 1709
Hartmann József 1891, 1895
Hasznos Miklós 1908
Havasi János 192
Hámori Balázs 1897, 1900
Hámori Csaba 84, 356, 360, **363**, 375,
376, 726, 751, 752, 757, 768, 816,
824, 842, 947, 950, **953**, 1146,
1206, 1212, **1213**, 1214, 1219, 1234,
1254, 1256, 1265, 1306, 1398,
1673, 1883, 1886, 1889, 1892
Hárs István 1889
Hegedüs András 116, 383, 384, 761
Hegedűs B. András 1058, 1911
Hegedűs István 1906
Hegedüs Lajos 289, 334, **337**, 947,
960, 961, 1259, 1261, 1265, 1883,
1886, 1891, 1895, 1900
S. Hegedüs László 1909, 1911, 1912
Hegel, Georg Wilhelm Friedrich 103
Hegyí Imre 1909
Hegyí Miklós 1906
Herlicska István 1891, 1895
Hermann József 1892, 1896
Hetényi István 1890, 1894
Hetényi (orvos) 54
Hevesi Gyula 1517
Hidas Antal 1517
Hilferding, Rudolf 122
Hirohito, No Mija 556
Hoch Róbert 1890, 1894, 1900, 1901,
1904

Hoffmann Tamás 1890, 1894
Holányi (főhadnagy) 54
Hollán Zsuzsa 17, 69, 149, **152**, 155,
171, 268, **270**, **388**, 532, **534**, 536,
729, 771, **1350**, **1585**, 1604, 1883,
1891, 1896
Honecker, Erich 1391, 1666, 1788
Hoós János **481**, 483, 484, 485, 503,
518, **520**, 523, 528, 538, 742–744,
875, 917, 918, **1108**, 1115, **1431**,
1437, **1520**, 1636, 1710, 1739, 1767,
1883, 1889, 1893, 1900, 1901
Horn Gyula 2, 19, 57, **61**, 65, 66, 69,
71, 75, 108, 121, 125, 129, 149, 156,
176, 186, 193, 356, 358, **360**, 363,
364, 368, 370, 372, **376**, 473, 512,
544, 636, **638**, 643, 651, **755**, 757,
758, 767, 917, 918, 920, 981, **996**,
1000, 1002, 1006, 1015, 1019,
1032, 1036, **1038**, 1041, 1044,
1049, 1051, 1109, 1143, 1166, **1169**,
1176, 1177, 1178, **1188**, 1209, 1220,
1232, 1234, 1240, 1249, 1252,
1253, 1259, 1261, 1265, 1287, 1299,
1393, 1394, 1413, **1414**, **1416**, 1433,
1450, 1484, **1616**, 1620, 1625,
1626, 1629, 1632, 1633, 1649,
1658, 1660, 1673, 1676, 1690,
1691, 1767, 1883, 1886, 1893, 1897
Horthy Miklós 56, 193, 271, 506, 646
Horváth Ede **727**, 731, 738, 757, 794,
1157, 1162, 1227, 1575, 1664, 1884,
1900, 1901
Horváth Ferenc 917, 921, 1537
Horváth Gábor 1765
Horváth István 69, 139, **142**, 146, **208**,
398, 401, 495, **504**, 508, 511, 530,
558, 559, 636, **642**, 643, 646, **659**,
662, 663, 701, 755, 757, **843**, 972,
1034, 1049, 1109, 1162, 1169, **1177**,
1189, 1259, 1261, 1265, 1303,
1305, 1307, **1583**, 1585, 1603,
1687, 1692, **1700**, **1805**, 1806,
1807, 1884, 1889, 1893, 1897,
1898, 1901
Horváth Jenő 544, 1900
Horváth József **848**, 851, 1538, 1884
Horváth Lajos 544

- Horváth Miklós 1891
 Hörömpöly László 1891, 1895
 Hósz Dezső 1911
 Hruscsov, Nyikita Szergejevics 101,
 764, 765, 766, 999
 Huszár István 19, 72, 82, 120, **125**,
 128, 367, 382, **567**, 702, **723**, 861,
862, 869, 1190, 1195, 1196, **1197**,
 1226, 1250, **1251**, 1291, **1469**,
 1502, 1506, 1884, 1892, 1897,
 1898
 Huszár Tibor 1892, 1896
 Hutás Imre 881
 Hütter Csaba 917, 921, 924, 947, **955**,
 960, 963, 1060
 Iklódi László 924, 936, **939**, 941, 947,
 1060
 Illei György 363, **364**, 367, 972, 1034,
 1265, 1413, 1884, 1901
 Illés Tibor 474, 543, 570
 Ilyés Gyula 98, 615, 644, 1621, 1629,
 1710, 1909
 Imre Miklós 1891, 1896
 István király (Szent István) 271, 1486,
 1503
 Ivanics István 973
 Iván Géza 1898, 1907
 Iványi Gábor 1911
 Iványi Pál **49**, **51**, **54**, **57**, **61**, **65**, **70**, **74**,
 89, 130, 136, 207, 208, **278**, 298,
 300, 303, 309, 313, 316, 333, 334,
 338, **348**, 352, 353, 373, 440, 473,
654—673, 726, 752, 757, 767,
792—800, **803—811**, **815—821**,
824—845, 873—890, **923**, 925, **961**,
 972, 1034, 1035, 1038, 1040, **1047**,
1049—1055, 1059, 1089, 1090,
1108—1110, 1116, 1120, 1126, 1129,
1133, 1137, 1141, 1144, 1148, 1151,
1152, 1184, 1198, 1206, 1211, 1213,
 1215, 1216, 1218, 1221, 1222,
1223—1234, **1262**, 1265, 1267,
 1270, 1274, 1302, 1387, 1400, 1436,
 1487, **1490**, 1503, 1506, 1523, **1525**,
 1526, 1575, **1704**, **1706**, 1707, **1809**,
 1816, 1850, 1851, 1884, 1886, 1887,
 1892, 1893, 1900, 1902, 1913
 Jakeš, Miloš 1299, 1300, 1388, 1391
 Jakovlev, Alekszandr Szergejevics 1595
 Janzsó János 1907
 Jaruzelski, Wojcieh 194, 1294, 1392
 Jassó Mihály 1, 3, 19, **22**, 34, 41, 103,
 113, 120, 152, 167, **189**, 203, 473,
 726, 728, 752, 757, 758, 795, 807,
 815, **818**, 924, **1034**, **1035**, 1195,
 1200, 1201, **1202**, 1212, 1213, 1215,
 1234, **1262**, 1265, **1520**, 1884,
 1886, 1900
 János Károly 194
 II. János Pál 1388
 Jánosi György 775, 893, 1057, 1060,
 1273, 1312, **1315**, 1317, 1318, 1398,
 1538, 1713, 1823
 Jánossy Ferenc 44, 1711
 Jávor János 1899
 Jezsó István 1907
 Jókai Mór 1058
 Jókay Endre 356, 368 **370**, **372**, **395**,
849, **864**, **1775**, 1884
 Jónás József 1907
 Józsa László 1823
 József Attila 101, 133, 615
 Judik István **22**, 36, 289, 306, **307**,
 309, **377**, 378, **584**, **672**, **673**, 702,
 703, **738**, 747, **782**, 783, 966, **1137**,
1220, 1223, 1225, 1238, **1329**,
 1355, **1362**, **1434**, 1441, 1442,
1513, **1603**, **1671**, 1673, **1797**, 1884
 Juhász Andor 269
 Juhász János 1887
 Juhász Róbert 1890
 Juscsák György 2, 289, 298, **302**, 306,
 313, 317, 337, 351, **383**, **596**, 597,
 658, 662, 663, **793**, **844**, **867**, 884,
 924, 955, 1044, **1045**, **1053**, 1071,
1176, **1177**, **1189**, **1224**, **1252**,
 1253, 1254, 1374, **1386**, 1387,
1527, 1533, **1671**, 1676, **1677**,
 1884, 1889, 1895, 1900
 Kalamár József 1274, 1275
 Kamenyev, Leo Boriszovics 144
 Kanyar József 1909, 1912
 Kanyó András 193, 675, 893, 1060,
 1389, 1713, 1823

- Kaplan, Dora 100
 Kardos György 54
 Karikás Frigyes 1516, 1517
 Karmal, Babrak 1270
 Karvalits Ferenc 155, **157**, 195, 407,
 570, 597, 675, 689, 722, **727**, 729,
 731, 734, 737, 750, **754**, **846**, **874**,
 877, 879, 880, 1234, 1413, 1518,
 1519, 1520, 1533, 1885, 1889
 Z. Karvalics László 1905
 Katona Béla 19, 74, **82**, 84, 86, 89,
 108, 112, 130, 152, 159, 373, 579,
 757, **773**, 795, **807**, 820, 833, 861,
864, 973, 996, 1011, **1013**, 1017,
 1026, 1029, 1038, 1206, 1209,
1211, 1223, 1225, **1231**, 1233,
1234, 1260, **1261**, **1264**, **1265**,
 1355, **1357**, 1358, 1398, 1417,
 1496, **1502**, 1504, 1510, **1511**,
 1673, 1884, 1898, 1900, 1901
 Katona Imre 19, 90, **93**, 97, 103, 106,
 108, 176, 186, 702, 703, **785**, 800,
 816, 860, **885**, 1015, **1033**, **1034**,
1050, 1051, 1052, 1195, 1198, **1199**,
 1204, 1209, 1218, 1226, 1239,
1255, **1447**, 1453, 1455, 1457,
 1461, 1465, 1471, 1482, 1532,
 1884, 1900
 Kautzky, Karl 122
 Kádár Béla 1901
 Kádár János 1, 26, 61, 62, 67, 68, 69,
 82, 98, 99, 105, 122, 123, 192,
207, **208**, **216**, 242, 384, 473, 577,
 701, 715, 756, 757, **758**, 767, 771,
 880—883, 885, 888, 891, 999,
 1040, 1044, 1045, 1051, 1054,
 1055, 1057, 1059, 1096, 1125, 1136,
 1155, 1171, 1176, 1177, 1184, 1253,
 1271, 1292, 1346, 1350, 1352,
 1353, 1355, 1357, 1362, 1366,
 1368, 1371, 1375, 1389, 1715, 1884,
 1886
 Kádár Jánosné 884, 1059
 Kádár János Miklós 1890, 1894
 Kállai Gyula VIII, **19**, **22**, 34, 91, 108,
 122, 156, **188**, 387, **583**, 585, **586**,
 713, **738**, **753**, 754, **975**, 996, **1017**,
 1190, 1195, **1196**, 1271, **1432**, 1438,
 1479, 1632, 1884, 1900
 Kállai Kálmán 881
 Kápolnai György 1292, 1334, 1575,
 1713
 Károlyi Gréta 1517, 1518
 Kárpáti Ferenc **115**, 141, 143, 153, **383**,
 384, 627, 643, **645**, 737, **888**, **1046**,
 1226, 1243, 1289, 1290, 1476, **1478**,
 1482, 1487, 1498, 1507, 1513, **1524**,
 1530, 1628, **1631**, 1645, 1650, 1651,
 1656, 1662, 1884, 1893
 Kásai Jánosné 1863
 Kázmér János 473, 1223, 1225, 1413,
 1664, 1884, 1900, 1901
 Kemenes Ernő 917, 921, 1890, 1894
 Kemény László **1341**, 1345, 1534,
 1896, 1904
 Keresztes Sándor (dr. KDNP) 1908
 Keresztes Sándor (MDF) 1908
 Kerényi György 1414, 1415, 1416, 1533,
 1534
 Kertész Dezső 1911
 Keserű Imre 1710
 Kéri László 1889
 Kilényi Géza 1417, 1433, **1443**, 1444,
 1460, 1475, 1481, 1498, 1508, 1513,
 1514, 1538, 1898, 1900
 Kimmel Emil 3, 195, 208, 407, 1400,
 1902
 Király Béla 80, 1370, 1371
 Király Zoltán 79, 194, 386, 1536,
 1905, 1911
 Kiss Gábor 1273, 1894
 Kiss Imre 996, 1016, 1017, 1060, 1538
 Kiss István (KB-tag) 758, 1089, 1410,
 1884, 1894
 Kiss István (szociológus) 1411, 1413
 Kiss Kálmán 1823
 Kiss Lajos 1274, 1275
 Kiss Péter 733, 735—737, 774,
 1190—**1192**, 1193, 1226, 1260,
1261, 1315, **1317**, 1319, 1384, 1398,
 1575, 1664, **1803**, 1855
 Kiss Sándor 3, 195, 289, 407, 570, 675,
 769, 893, 947, 1060, 1069, 1070,
 1109, 1159, 1164, 1181, **1182**, 1183,

- 1186, 1187, 1188, 1193, 1198, 1213,
1259, 1261, 1273, 1341, 1342,
1345, 1538, 1713, 1823
- Klenovics Imre 207, 240, 380, 382,
383, 768, 1884
- Knopp András 1890, 1894
- Kockás Sándor 1894
- Kodály Zoltán 615, 763
- Kohl, Helmut 548, 879, 1534
- Koi Tibor 19, 37, 40, 41, 42, 265, 268,
378, 1226, 1270, 1286, 1288, 1884
- Koivisto, Mauno Henrik 101
- Kolosi Tamás 1898
- Kollarik István 1895
- Koltai Dénes 1713
- Komblencz József 1909
- Koncz János 1390
- Konrád György 1450, 1526
- Kopácsi Sándor 715, 1368, 1711
- Kopka János 1823
- Korom Mihály 19, 54, 57, 61, 63, 91,
157, 187, 188, 189, 190, 490, 492,
518, 723, 923, 1054, 1408, 1884,
1893, 1900
- Korompai János 1910
- Kossuth Lajos 276, 506, 566
- Koszorus Ferenc 1887
- Kotz László 1909
- Kovács Árpád 972, 1034, 1887, 1901
- Kovács Béla (az FKGP volt főtitkára)
99, 1906
- Kovács Béla (a KB oszt.-vez.) 195,
407, 570, 675, 769, 1060, 1273,
1289, 1290, 1538, 1713, 1765,
1823, 1860
- Kovács Ferenc 485, 490, 513, 517, 874,
875, 1089, 1664, 1684, 1708, 1765,
1884, 1889, 1892, 1896, 1900
- Kovács Imre (KB oszt.-vez.) 208, 289,
331, 334, 379, 924, 1289, 1613,
1629, 1662, 1884, 1889
- Kovács Imre (a NPP alapító tagja) 1909
- Kovács István 1900, 1910
- Kovács Jenő 208, 353, 407, 579, 580,
675, 887, 893, 939, 1060, 1215,
1220, 1223, 1225, 1234, 1240,
1242, 1258, 1262, 1265, 1273,
1289, 1290, 1291, 1292, 1300,
1303, 1305, 1307, 1318, 1321, 1326,
1331, 1332, 1398, 1400, 1413, 1417,
1419, 1424, 1435, 1440, 1445,
1455, 1461, 1495, 1504, 1506,
1509, 1510, 1511, 1575, 1576, 1608,
1657, 1659, 1661, 1662, 1663,
1666, 1671, 1673, 1676, 1678, 1679,
1682, 1683, 1685, 1687, 1691,
1693, 1695, 1696, 1701, 1702,
1803, 1814, 1817, 1886, 1887, 1899
- Kovács László (BDSZ főtitkára) 568,
841, 884, 1182, 1226, 1331, 1333,
1355, 1358, 1478, 1482, 1484,
1488, 1490, 1512, 1519, 1524,
1525, 1526, 1527, 1528, 1530,
1532, 1533, 1537, 1823, 1884,
1889
- Kovács László (külügyminisztériumi
államtitkár) 722, 731, 732, 737,
1090, 1195, 1197, 1199, 1208, 1213,
1291, 1306, 1328, 1398, 1413, 1421,
1509, 1585, 1673, 1676, 1681,
1683, 1691, 1709, 1711, 1779, 1785,
1885
- Kovács László (kiszgazdapárti poli-
tikus) 1907
- Kovács Péter 1899
- Kovács Flórián 1141, 1270, 1887
- Kozári Sándor 1389
- Kozma Huba 1908
- Kozma Ferenc 1890, 1894, 1901
- Kóbori Béla 1823
- Kónya Imre 854, 891, 1913
- Kónya László 1909, 1912
- Kósa Ferenc 1894
- Kósáné Kovács Magda 1535, 1888, 1892
- Kótai Géza 183, 186, 473, 744, 884,
1036, 1037, 1038, 1109, 1189, 1190,
1208, 1223, 1224, 1226, 1231,
1234, 1258, 1271, 1290, 1413,
1582, 1636, 1645, 1648, 1651,
1659, 1767, 1884, 1893, 1912
- Köbli Gyula 1400, 1902
- Kölcsey Ferenc 37
- Köpeczi Béla 1888, 1890, 1894
- Köveskúti Lajos 240, 242, 473, 1085,
1195, 1198, 1226, 1385, 1386, 1705,
1884, 1891, 1895, 1897

- Kövér László 1906
 Kőrösi Jenő 1909
 Kőrösi József 1911
 Kőrösfői László 1411
 Kőszeg Ferenc 1454, 1911
 Krajnyák Tibor 1899
 Krassó György 1102, 1441, 1535, 1909
 Krasznai Lajos 82, 103, 109, 112, 153,
 701, 757, 889, 1362, 1369, 1374,
 1670, 1680, 1698, 1700, 1702,
 1884, 1891
 Krausz Tamás 1905
 Králikné Cser Erzsébet 1889
 Krámer 1516
 Kreiter Mária 1890, 1894
 Krjucskov, Vlagyimir Alekszandro-
 vics 1655
 Kukorelli István 1029, 1057, 1893, 1898
 Kulcsár Kálmán 208, 223, 248, 252,
 259, 263, 265, 274, 278, 391, 397,
 398, 407, 901, 1269, 1481, 1900
 Kulin Ferenc 1908
 Kulka Frigyes 881
 Kun Béla 1355, 1518
 Kun István 195, 407, 570, 675, 769,
 1060, 1273, 1538, 1713
 Kunos Sándor 289, 337, 405, 635, 674,
 981, 996, 1011, 1884
 Kupper Béla 1274
Kurtán Sándor 1057, 1389

 Lajtai Vera 1891
 Lakatos László 19, 51, 52, 54, 195,
 407, 570, 675, 769, 893, 1060,
 1174, 1273, 1538, 1682, 1713
 Lakos Sándor 195, 407, 570, 661, 671,
 675, 1888
 Lantos, Tom 28
 Láng István 1892, 1896, 1900, 1901
 Lántzky László 1908
 Látos István 1891, 1899
 Lendvai Ildikó 1890, 1894
 Lengyel László 194, 842, 870, 891,
 1911
 Lengyel Sándor 1400, 1902
 Lenin, Vlagyimir Iljics 44, 100, 113,
 144, 201, 763

 Lenkei Csaba 722, 732, 737, 996,
 1020, 1023, 1469, 1471, 1885
 Lenkei Gábor 1905
 Lezsák Sándor 856, 891, 1908
 Légrádi Tibor 1907
 Liebknecht, Karl 100
 Ligacsov, Jegor Kuzmics 1296
Lipovecz Iván 1387
 Litván György 1058, 1911
 Liu Sao-Csi 105
 Losonczy Géza 401, 715, 1271, 1389
 Losonczy Gézáné 398
 Losonczy Pál 319, 380, 383, 384, 385,
 768, 1225, 1537, 1884
 Lovász Pál 1892, 1896
 Lócsei Pál 1911
 Lőkös Zoltán 675, 893, 1060, 1323,
 1324, 1329, 1538, 1713, 1794, 1797,
 1823
 Lubarszkij 1516, 1517
 Lukács György 45, 67, 79, 99, 122,
 590, 613, 698, 715, 1356, 1517, 1518
 Lukács János 1, 2, 16—19, 22, 26, 31,
 36, 37, 40, 42, 46, 49, 91, 149,
 155, 157, 160, 161, 163, 167—172,
 185—191, 207, 208, 353, 354,
 356—358, 360—362, 373,
 376—378, 405, 526, 530, 532,
 534, 536, 541, 542, 544, 545,
 557, 558, 559, 564, 567, 577, 580,
 628—635, 636, 638, 640—645,
 651, 653, 654, 656, 661, 668, 695,
 696, 701, 720—756, 855, 902, 993,
 1060, 1128, 1273, 1538, 1674, 1676,
 1682, 1713, 1823, 1884, 1886,
 1887, 1889, 1891, 1895, 1898
 Lukáts Miklós 1908
 Luxemburg, Rosa 100, 1230

 Madzsar József 1517
 Magyar Bálint 1911
 Magyar Kálmán 473, 636, 638, 651,
 652, 653, 883, 887, 889, 1089,
 1184, 1398, 1884, 1892, 1896
 Magyar Lajos 1517
 Magyarics Ferenc 570
 Major László 473, 568, 570, 675, 722,

- 732, 737, 757, 760, 769, 774, 924,
1091, 1272, 1291, 1384, 1417, 1575,
1710, 1738, 1886
- Makó Csaba 1893
- Maléter Pál 1370, 1371, 1711, 1911
- Malenkov, Georgij Makszimilianovics
1516
- Manuel Sára 1516, 1517
- Mao Ce-tung 105, 1711
- Marián István 1911
- Marik Pál 1908
- Marjai József 69, 148, 149, 163, 792,
794, 795, 824, 834, 839, 843,
1190, 1195, 1226, 1234, 1236,
1237, 1242, 1291, 1513, 1708, 1884
- Maros Dénes 893, 1060, 1538, 1713,
1823
- Marosán György 69, 78, 389, 765,
1352, 1388
- Maróthy László 19, 82, 125, 128, 130,
132, 207, 289, 326, 329, 331, 403,
495, 497, 517, 568, 660, 662, 923,
1109, 1190, 1192, 1193, 1194, 1200,
1216, 1226, 1319, 1321, 1323, 1351,
1353, 1585, 1586, 1589, 1592,
1618, 1638, 1657, 1884
- Martinovics Ignác 1628
- Marx, Karl 35, 103, 260, 356, 507, 611,
1798, 1842,
- Matheovics Ferenc 1908
- Matko István 193
- Matuszov 1516
- Mazowiecki, Tadeusz 1536
- Mádlné Maár Iлона 722, 732, 978,
995, 1362, 1373, 1377, 1886
- Máday András 1713
- Márkus Péter 1905
- Márta Ferenc 1283, 1887, 1892, 1896,
1902
- Márton János 1909, 1912
- Medgyessy Péter 485, 491, 493, 494,
496, 499, 503, 518, 527, 535, 771,
1195, 1200, 1201, 1265, 1584,
1599, 1685, 1686, 1687, 1884,
1889, 1893, 1900
- Medvigy Endre 1912
- Mensáros László 1911
- Menyhárt Lajos 1538, 1823
- Merkulov 1516
- Mező Imre 1243, 1274, 1357
- Mező Imréné 43
- Mécs Imre 1911
- Miklós Károly 1410
- Mikojan, Anasztaz Ivanovics 999
- Mindszenty József 1342, 1344
- Mitterrand, François 100, 144, 1342,
1344
- Mitzki Ervin 1713
- Mizsei Béla 1907
- Molnár Erik 67
- Molnár Ferenc 1911
- Molnár Magda 2, 112, 176, 186, 201,
202, 393, 399, 616, 626, 702, 703,
735, 981, 992, 1014, 1254, 1260,
1263, 1664, 1884, 1890, 1892,
1899
- Molnár Péter 1906
- Molnár Tivadar 1713
- Montesquieu, Charles de Secondat
271
- Mórocz Lajos 51, 200, 201, 495, 513,
516, 518, 597, 627, 688, 739, 740,
742, 1043, 1044, 1189, 1190, 1226,
1344, 1347, 1348, 1349, 1433,
1440, 1443, 1884
- Müller Ernő 1517
- Münnich Ferenc 69, 1177, 1516, 1910
- Nagy Elek 1911
- Nagy Erzsébet 1911
- Nagy Ferenc 1907
- Nagy Frigyes 1268, 1269, 1901
- Nagy Gábor 924, 925, 947, 956, 964,
1060
- Nagy Gáspár 193
- Nagy Imre (volt miniszterelnök) VIII,
67, 69, 80, 88, 99, 106, 107, 110,
117, 129, 133, 149, 169, 344, 399,
715, 762, 766, 791, 831, 872, 890,
971, 980, 986, 998, 999, 1000,
1006, 1011, 1013, 1015, 1016, 1017,
1032, 1035, 1037–1041, 1044,
1045, 1046, 1047, 1048, 1051–1054,
1058, 1079, 1082, 1101, 1102, 1140,
1143, 1155, 1166, 1173, 1176, 1177,
1208, 1243, 1244, 1249, 1253,

- 1257, 1269—1274, 1350,
1352—1358, 1368, 1370, 1375,
1389, 1441, 1514—1517, 1527, 1537,
1611, 1627, 1628, 1648,
1654—1656, 1660, 1661, 1663,
1711, 1737, 1911
- Nagy Imre (KISZ KB titkára) 19, 26,
44, 82, 86, **90**, 93, 94, 96, 100,
108, 128, **376**, 473, 655, **656**, 658,
661, 733, **752**, **755**, **866**, 868, 871,
981, 996, **1000**, 1003, 1012, 1109,
1141, **1144**, 1149, 1150, 1151, 1155,
1157, 1172, 1202, 1206, 1210, 1220,
1236, 1260, **1261**, 1307, **1312**, 1315,
1317, 1320, 1324, 1328, **1332**,
1333, 1473, **1476**, 1479, 1485, 1487,
1488, 1502, 1504, 1694, **1697**,
1698, 1701, **1807**, 1810, 1811, 1815,
1816, 1884, 1889, 1895, 1897,
1898, 1900
- Nagy Jenő 570
- Nagy Mária 54
- Nagy Mihály 1905
- Nagy Sándor **82**, **134**, 136, 175, 207,
473, 481, **482**, **484**, 486, **526**, 530,
537, 538, 539, **670**, 699, 701, **752**,
861, 862, **863**, 864, 869, **870**, **887**,
996, 1023, **1024**, **1034**, **1035**,
1052, 1109, 1151, **1152**, 1159, 1163,
1165, 1177, 1181, 1182, **1183**, 1186,
1188, 1189, 1193, 1197—1200, 1206,
1209, 1213, 1215, **1221**, **1262**,
1265, **1330**, **1331**, 1458, **1462**,
1463, **1466**, 1469, **1470**, 1479,
1485, 1506, 1519, 1520, **1521**,
1523, 1524—1529, **1530**, 1532,
1533, 1537, **1674**, 1708, **1818**, 1820,
1823, 1884, 1897, 1898, 1900
- Nagy Tamás 924, 925, 947, **950**, 964,
1056, 1060, 1911
- Nádor György 1385
- Nezvál Ferenc 80
- Németh G. Béla 1890, 1894
- Németh László 1887
- Németh Miklós 24, 75, 88, 131, 160,
163, 167, 179, 233, 485, 553, 555,
560, 564, 583, 672, 726, **740**, 743,
744, 747, 748, **752**, 834, 839, 873,
876, **877**, 917, 924, 944, 947, 950,
1009, 1013, 1031, 1054, 1110, **1116**,
1124, **1127**, 1133, 1134, 1143, 1148,
1155, **1165**, 1185, 1187, 1190, 1195,
1197, 1198, 1202, 1207, 1208, 1209,
1213, **1218**, 1219, 1221, 1222, 1225,
1232, 1234, 1238, **1242**, 1250,
1265, 1299, **1341—1345**, **1347**,
1348, **1350—1359**, **1361—1369**,
1371—1375, **1378**, **1381**, **1384—1388**,
1393, 1416, 1433, **1444**,
1448—1458, 1461, 1468, 1478,
1484, 1485, 1486, **1496**, 1497,
1501—1505, **1509—1513**, 1518,
1520, 1521, 1523, **1537**, **1591**, 1598,
1602, **1605**, 1628, **1631**, **1633**,
1636, **1639**, **1641**, **1643—1645**,
1648, 1650, **1655**, **1657**, **1661**,
1662, 1673, 1701, 1711, **1785**, **1787**,
1788, **1811**, 1813, 1816, 1884, 1886,
1887, 1888, 1889, 1900
- Németh Zsolt 1821
- Némethné Kánya Erzsébet 1887
- Némethné Vágyi Karola 194
- Nixon, Richard Milhous 154
- North, Oliver 154
- Noske, Gustav 100, 1230
- Novákné Halász Anna 1823
- Nógrádi Sándor 68
- Nuber István 1292, 1334, 1346
- Nyers Rezső 19, **74**, 84, 85, 90, 105,
107, 113, 115, 126, 136, 140, 141,
143, 150, 151, 169, 170, 183, 186,
190, 265, 389, 394, **402**, 403, 406,
495, 497, 500, **501**, 504, 507, 509,
525, 535, 540, 566, 576, 637, **643**,
645, 646, 699, 726, 745, 753, 757,
768, **850**, 851, **858**, 860, 863, 864,
865, **883**, 944, 973, 1031, 1038,
1051, **1052**, 1057, 1090, 1110, 1116,
1120, 1127, 1131, 1133, 1135, 1140,
1146, 1148, 1152, 1163, 1169, 1171,
1175, 1178, 1183, **1184**, 1185, **1187**,
1188—1191, 1194, 1212—1219,
1221—1227, 1232, **1234—1237**,
1239—1247, **1252—1269**, 1271,
1288, **1291**, 1300, **1355**, 1359, 1361,

- 1365, 1368, 1386, 1388,
1390—1393, 1413, 1414, 1417,
1422, 1431—1435, 1450, 1452,
1485, 1491, 1496, 1501—1508,
1513, 1523, 1526—1528, 1534,
1537, 1575, 1581—1586, 1618,
1622, 1624, 1628, 1633, 1639,
1648, 1650, 1655, 1656, 1661,
1664, 1670—1674, 1680,
1683—1688, 1690—1698,
1700—1709, 1711, 1767, 1775,
1776, 1778, 1779, 1781, 1783,
1786—1788, 1793, 1794, 1797,
1798, 1801—1804, 1806, 1809,
1811, 1812, 1813, 1815, 1820, 1884,
1886, 1887, 1899, 1900, 1903, 1911,
1912, 1913
- Nyikos László 1894, 1900, 1901
- Nyitrai Ferencné 1890, 1894, 1900,
1901
- Obersovszky Gyula 1911
- Orbán István 207, 557, 558, 564, 757,
1019, 1079, 1705, 1809, 1810, 1884,
1889, 1900
- Orbán Sándor 1891, 1896
- Orbán Viktor 1126, 1143, 1144, 1145,
1270, 1454, 1648, 1651, 1681, 1706,
1710, 1906
- Ormos Mária 19, 61, 65, 71, 75, 79, 98,
103, 104, 105, 117, 130, 143, 145,
151—156, 163, 192, 201, 579, 598,
601, 602, 604, 607, 610, 611, 626,
640, 747, 754, 757, 986, 1038,
1040—1042, 1049, 1051, 1057,
1206, 1208, 1209, 1212,
1214—1216, 1260, 1261, 1265,
1497, 1575, 1664, 1666, 1669,
1673, 1767, 1804, 1841, 1885,
1886, 1890, 1897
- Osztafi Béla 49, 198, 386, 784, 888,
1291, 1398, 1435, 1442, 1683,
1684, 1688, 1690, 1885, 1900
- Óvári Miklós 1892, 1896
- Ördög Jakab 1056, 1398
- Ördögh Szilveszter 168, 169, 363, 390,
495, 504, 508, 517, 735, 774, 816,
828, 830, 849, 979, 1132,
1205—1208, 1226, 1298, 1781,
1790, 1798, 1885, 1890, 1894,
1900
- Óry Csaba 1907
- Paizs Gábor 407, 570, 675, 893, 1060
- Palmer, Mark 50, 744, 768, 1295, 1456
- Pallér Endre 733, 735—737
- Papp Gábor 675, 893, 1060, 1823
- Papp Zsolt 1893
- Paskai László 1388, 1482, 1635
- Pataki Ferenc 1911
- Pál Lénárd 49, 199, 200, 237, 240, 241,
274, 400, 401, 526, 530, 532, 541,
702, 703, 1767, 1885, 1887, 1888,
1890, 1891, 1896
- Pálfy G. István 1898
- Pálffy Katalin 1910
- Pálos Tamás 407, 570, 675, 1060
- Párdi Imre 1889
- Pártay Tivadar 1907, 1911
- Penk Márton 1685, 1713, 1823
- Perényi János 1291, 1413, 1885, 1890,
1894
- Pető Iván 1383
- Petőfi Sándor 506, 566
- Petrasovits Anna 1910
- Petrák Ferenc 1887
- Petress Sándor 1500, 1536
- Petrovszki István 19, 115, 202, 203,
209, 379, 579, 725, 736, 754, 886,
972, 1034, 1885, 1891, 1895, 1898,
1901
- Petschnig Mária Zita 1893
- Péter Gábor 1352
- Péter Szigfrid 195, 373, 407, 469, 486,
570, 675, 769, 1891
- Poindexter, John 154
- Polacsek László 1516, 1517
- Pomogáts Béla 1911
- Postás Sándor 407, 570, 675, 769,
1248, 1273, 1877
- Pothornyik József 1678, 1711
- Pozsgay Imre 8, 9, 10, 11, 17, 19, 20,
24, 25, 31, 36, 45—48, 51, 54, 57,
62, 63, 70, 71, 80—82, 84, 86, 90,
94, 97—103, 105, 107, 111, 128,

- 134, 136, 137, 140, 141, 152, 154—159, 162, 166, 171, 172, 178, 179, 183, 186, 187—189, 193, 199, 200—202, 205, 361, 362, 475, 544, 568, 609, 627, 674, 699, 714, 716, 726, 747, 753, 757, 768, 789, 923, 973, 975, 978, 991, 997, 1002, 1018, 1057, 1094, 1104, 1109, 1110, 1120, 1122, 1124, 1125, 1133, 1134, 1146, 1148, 1149—1154, 1157, 1163, 1167, 1184, 1187, 1191, 1195, 1198, 1199, 1202—1204, 1208, 1209, 1212, 1213, 1216, 1217, 1219, 1221, 1222, 1225, 1226, 1229, 1234, 1242, 1255, 1257, 1265, 1269, 1270, 1287, 1290, 1291, 1304, 1393, 1394, 1413, 1417, 1422, 1431, 1433, 1434, 1435, 1437, 1443, 1445, 1451, 1453, 1455, 1456—1458, 1462, 1466, 1470, 1480, 1485, 1498, 1499, 1504, 1505, 1513, 1534, 1535, 1575, 1576, 1581, 1582, 1583, 1586, 1589, 1591, 1595, 1599, 1601, 1603, 1604—1606, 1607, 1611, 1612, 1631, 1635, 1661, 1663, 1687, 1697, 1703, 1709, 1710, 1714, 1767, 1768, 1777, 1788, 1793, 1794, 1798, 1799, 1802, 1806, 1812, 1885, 1886, 1887, 1896, 1898
- Pónya József 176, 186, 1291, 1885
- Prepeliczay István 1907
- Prosjan 44
- Pusztai Ferenc 1889
- Radics Katalin 195, 407, 570, 618, 621, 625, 627, 675, 893, 1060, 1273, 1680, 1683, 1695, 1713, 1823, 1888, 1890, 1894
- Radnóti Miklós 1231
- Radó Zoltán 395
- Raffay Ernő 783, 1411
- Rajk László 133, 392, 401, 765, 831, 1044, 1350, 1352, 1389, 1700, 1711
- Rajki Sándorné 356, 367, 368, 370, 395, 733, 736, 758, 771, 773, 795, 799, 800, 805, 816, 972, 1011, 1034, 1190, 1194, 1220, 1259—1261, 1265, 1484, 1487, 1492, 1628, 1636, 1639, 1659, 1885, 1886, 1895, 1899
- Rajnai Sándor 971, 1054, 1885
- Rainer M. János 1058
- Randé Jenő 1893
- Ravasz Károly 1906, 1907
- Rácz Sándor 1145, 1166, 1270, 1887, 1911
- Rákos Imre 1899
- Rákos Marsovszky Ferenc 1517
- Rákosi Mátyás 42, 68, 111, 123, 765, 831, 943, 1168, 1169, 1352, 1353, 1355, 1356, 1455, 1657
- II. Rákóczi Ferenc 133, 506
- Reagan, Ronald 154
- Rév Lajos 1888, 1891, 1896
- Révai József 1177, 1352
- Révész András 389, 1910
- Révész Géza 69
- Révész Mihály 1823
- Révészné Kéri Anna 289, 313, 316, 318, 351, 686, 733, 736, 889, 981, 996, 1078, 1109, 1152, 1156, 1628, 1636, 1873, 1710, 1737, 1885, 1889, 1895
- Ribánszki Róbert 841, 974, 1145, 1146, 1175, 1227, 1247, 1534, 1706
- Rimóczi Sándorné 289, 293, 295, 1413, 1673, 1885
- Rizskov, Nyikolaj 560, 562, 563
- Robespierre, Maximilien 99
- Rockefeller(ék) 564
- Rockenbauer Zoltán 1906
- Romány Pál 1, 3, 19, 22, 26, 31, 33, 61, 65, 85, 160, 191, 192, 193, 313, 319, 342, 347, 348, 379, 393, 394, 396, 575, 728, 758, 768, 771, 772, 795, 815, 816, 846, 847, 883, 923, 932, 936, 943, 958, 963, 1013, 1036, 1037, 1050, 1055, 1091, 1109, 1158, 1159, 1162, 1164, 1165, 1170, 1218, 1237, 1265, 1628, 1647, 1706, 1708, 1709, 1885, 1888, 1892, 1893, 1899
- Rostási József 1538
- Roszik Gábor 1341, 1408, 1411, 1536
- Ro Te Vu 556
- Rumpf Károly 1888
- Ruttner György 1910

- Samu László 1906
 Sarkadi István 1274
 Sarkadi Nagy Barna 1292, 1334, 1341,
 1343, 1345, 1346
 Sarlós István 19, 36, 82, 128, 130, 216,
 219, 224, 389, 577, 578, 579, 665,
 668, 723, 726, 729, 745, 751, 754,
 832, 838, 877, 996, 1076, 1109,
 1116, 1134, 1143, 1183, 1188, 1200,
 1205, 1237, 1263, 1287, 1413, 1519,
 1533, 1885, 1899
 Sarudi Csaba 570, 675, 769
 Say István 1909
 Sági József 1909, 1912
 Sándor László 1893
Sándor Péter 1057, 1389
Ságvári Ágnes 1271
 Sárdi Árpád 775, 893, 1049, 1060,
 1214, 1273, 1538, 1713, 1823
 Sárközy Tamás 1890, 1900
 Schmidt, Helmut 144
 Schmidt Péter 1898
 Sebes Sándor 1888
 Sebestyén László 1909
 Seszták László 1908
 Sevardnadze, Eduard Ambrozijevics
 556
 Simai Mihály 1890, 1892, 1894
 Simon József 1890
 Sz. Simon István 1823
 Sinovatz, Fred 82
 Sipos Aladár 1891, 1893
Sipos Levente 194
 Solt Ottilia 1911
 Soltész István 407, 570, 675, 1060
 Somogyi Imre 195, 570, 675, 893,
 1060, 1200, 1202, 1203, 1215,
 1217, 1226, 1244, 1273, 1362,
 1367, 1538, 1713, 1823, 1888
 Somogyi Sándor 1891, 1899
 Soós Gábor 1863
 Sorsa, Kalevi 101
 Sólyom Ferenc 1889
 Sólyom László 1058, 1913
 Stadinger István 194, 381, 385, 386,
 387, 389, 399, 406, 407, 543, 569,
 674
 Steinberg 1516, 1517
 Steiner Arnold 195, 407, 520, 523,
 530, 570, 795, 800, 803, 893,
 1060, 1254, 1255, 1273, 1307,
 1313, 1327, 1328, 1330, 1331, 1400,
 1509, 1510, 1538, 1713, 1823, 1895,
 1902
 Stoph, Willi 1788
 Straub F. Brúnó 556, 583, 989, 1057,
 1388, 1393
 Stuke 1516, 1517
 Suárez, Gonzales Adolfo 165, 194
 Sugár András 1516, 1517
 Suvar, Sztipe 554
 Szabad György 1383, 1908
 Szabó Bálint 1619
 Szabó Ervin 1795, 1797
 Szabó István (a TOT elnöke) 289, 307,
 309, 312, 313, 317, 338, 350, 739,
 740, 939, 941, 980, 981, 984, 985,
 1183, 1664, 1705, 1767, 1885,
 1886, 1891, 1895
 Szabó István (Szolnok megyei első tit-
 kár) 244, 248, 252, 277, 402, 403,
 597, 684, 686, 739, 964, 1434,
 1435, 1441, 1673, 1696, 1885
 Szabó István (KDNP politikus) 1908
 Szabó Júlia 1906
 Szabó Katalin 1897
 Szabó Károly 1400, 1899, 1902
 Szabó Miklós (Bács megyei első tit-
 kár) 195, 407, 570, 675, 769, 893,
 1060, 1273, 1538, 1713, 1823, 1895
 Szabó Miklós (Békés megyei első tit-
 kár) 195, 407, 675, 769, 893, 1060,
 1273, 1538, 1713, 1823, 1889
 Szabó Miklós (SZDSZ-es politikus)
 1911
 Szabó Pál 1713, 1823
 Szabó Tamás 1908
 Szalai László (Nógrád megyei megbí-
 zott titkár) 1530, 1532, 1537, 1538,
 1713, 1823
 Szalay László (jogtudós, történész)
 506
 Szandtner Iván 737, 1895
 Szarvas László 972, 1034, 1895, 1899
 Szathmári Zoltán 1892, 1896

- Szántó György 1145
 Szántó Miklós 568
 Szántó Zoltán 715, 1355, 1368, 1389,
 1516, 1517
 Szegő Tamás 579, 580, 627, 675
 Szekeres Imre 1823
 Szekfű András 1906
 Szekfű Gyula 508
 Szenes Iván 1891, 1895
 Szent Tamás 1892
 Szent-Iványi István 1911
 Szerdahelyi István 570, 675, 893,
 1060, 1538, 1713, 1823
 Szeremlay Béla 1909
 Szerényi Sándor 1888
 Széchenyi István 90, 506, 953
 Szécsényi Mihály 1906
 Széll Jenő 1911
 Szépe Ágnes 597, 687, 702, 703, 1885,
 1889, 1895
 Szijártó Károly 208, 256, 259, 261,
 270, 278, 407
 Sziklai László 1898
 Sziklai Sándor 1274, 1275, 1350
 Sziklai Sándorné 1102, 1274, 1275
 Szilágyi Gábor 1910
 Szilágyi Jánosné 1885, 1899
 Szilágyi József 1711
 Szilágyi Józsefné 1911
 Szilágyi Júlia 1911
 Szilágyi Tibor 494, 495, 497, 701, 923,
 1109, 1133, 1137, 1138, 1141, 1234,
 1575, 1885, 1890, 1894
 Szilberek Jenő 208, 233, 234, 237,
 251, 255, 264, 407, 1900
 Szinetár Miklós 1890, 1894
 Szlamenicky István 229, 233, 237,
 242, 250, 274, 276, 289, 329, 331,
 334, 390, 734, 816, 890, 923, 947,
 1067, 1068, 1263, 1348, 1349,
 1362, 1372, 1705, 1776, 1778,
 1783, 1885, 1891, 1896, 1900
 Szoboszlai György 1895
 Szokai Imre 474, 565, 570, 1538, 1823
 Szorcsik Sándor 195, 407, 570, 675,
 893, 1060
 Szpektator 1517
 Sztálin, Jozsif Visszarionovics Dzsü-
 gasvili 100, 144, 831, 1254, 1355,
 1649
 Szűcs Jenő 1911
 P. Szűcs Julianna 1890, 1894, 1911
 Szűrös Mátyás 82, 86, 90, 93, 97, 103,
 109, 112, 115, 118, 130, 134, 136,
 137, 139, 142, 146, 148, 224, 229,
 234, 242, 348, 352, 356, 358,
 360, 363, 364, 367, 368, 370, 372,
 373, 376, 377, 378, 379, 382—388,
 390, 393—395, 397—403, 473,
 508, 543, 545, 557—559, 564,
 569, 577, 585, 669, 671, 674, 754,
 755, 859, 863, 869, 886, 996, 1017,
 1019, 1029, 1030, 1057, 1109, 1129,
 1133, 1137, 1142, 1157, 1161, 1163,
 1166, 1179, 1182, 1208, 1219, 1234,
 1259, 1261, 1265, 1393, 1394,
 1595, 1650, 1651, 1655, 1673, 1711,
 1885, 1887, 1893
 Tabajdi Csaba 474, 565, 570, 674,
 1233, 1271, 1710, 1898, 1899
 Takács Imre 1910
 Takács Imréné 190, 635, 636, 642,
 674, 771, 1109, 1223, 1225, 1284,
 1885
 Takács István 1891
 Takács József 925, 1060
 Takács László 195, 407, 570, 675, 769,
 893, 1060, 1273, 1823, 1538, 1628,
 1713, 1822, 1900, 1901, 1902
Tamás István 192
 Tamás Istvánné 1894
 Tarafás Imre 1890, 1894
 Tardos Márton 1890, 1894, 1911
 Tatai Ilona 473, 726, 753, 757, 923,
 971, 1265, 1885, 1886
 Tausz János 1888
 Táncsics Mihály 506
 Tetényi Pál 183, 186, 207, 492, 494,
 535, 540, 568, 595, 596, 623, 643,
 674, 753, 754, 757, 795, 803, 805,
 843, 844, 850, 864, 865, 872, 973,
 1089, 1090, 1109, 1190, 1191, 1192,
 1226, 1228, 1265, 1347, 1348,
 1432, 1438, 1439, 1441, 1461,
 1463, 1486, 1501, 1511, 1675, 1679,

- 1680, 1767, 1885, 1889, 1893,
1899, 1912
Thatcher, Margaret 293, 503, 548,
1612, 1710
Thürmer Gyula 1271
Tildy Zoltán 999, 1711
Timár Vilmos 1713
Tirts Tamás 1906
Tiszai Lajos 686
Tiszavölgyi István 1912
Tito, Joszip Broz 62, 80
Tóbiás Áron 1911
Tóth András 891, 1538, 1647, 1713,
1823, 1899, 1913
Tóth Ilona 1370, 1389
Tóth Imre 195, 893, 1060
Tóth János (KüM PB titkár) 195, 407,
675, 769, 893, 1273, 1713, 1823
Tóth János (MTESZ főtitkára) 1891
Tóth János (Duna Kör választmányá-
nak tagja) 1906
Tóthné Kiss Mária 19, 46, 49, 181, 755,
771, 980, 981, 986, 989, 1109, 1255,
1284, 1434, 1885, 1889, 1895
Tölgyessy Péter 1058, 1647, 1913
Tömpe István 1884, 1899
Tőkei Ferenc 19, 40, 42, 46, 192, 193,
252, 259, 261, 274, 398, 399, 595,
596, 597, 651, 674, 710, 726, 842,
883, 887, 889, 1042, 1090, 1130,
1184, 1190, 1194, 1195, 1215, 1257,
1283, 1664, 1804, 1885, 1892,
1896, 1897, 1902
Trautmann Rezső 389, 406
Trockij, Lev Davidovics 144
Tunyogi László 579, 580, 627, 675
Turner Kálmán 1274, 1275
Tütő László 1905
- Udvarhelyi László 737, 1904
Ugrin Emese 1908
Ugrin József 1908
Újhelyi Szilárd 1911
Újhelyiné Haraszi Mária 1911
Ungváry Rudolf 1911
- Vajda György 19, 82, 86, 184, 395,
396, 724, 725, 731, 732, 750, 752,
757, 771, 772, 773, 883, 889, 890,
981, 996, 1000, 1003, 1027, 1043,
1186, 1205, 1206, 1208, 1265,
1283, 1413, 1885, 1892, 1896,
1900, 1901, 1902
Vajda János 1905
Vajda Péter 1710
Varga Csaba 1909
Varga Jenő 1516
Varga György 675, 1060, 1713, 1823
T. Varga György 1389
Varga Gyula 1891
Varga László 289, 293, 295, 298, 304,
351, 579, 702, 703, 725, 736, 737,
756, 972, 1034, 1186, 1188, 1218,
1234, 1259, 1261, 1264, 1265,
1411, 1664, 1767, 1885, 1886, 1895,
1899
Varga Péter 1888
Vargha János 1906
Varjas Elemér 1517
Vas László 1411
Vas Zoltán 1352, 1353, 1389
Vass Henrik 405, 674, 1056, 1270, 1271
Vass István 1911
Vass László 1057, 1389
Vastagh Pál 19, 82, 115, 118, 120, 159,
195, 220, 224, 229, 230, 232, 274,
276, 407, 570, 675, 722, 726, 728,
730, 732, 753, 754, 769, 816, 826,
828, 837, 972, 975, 1034, 1220,
1265, 1276, 1384, 1385, 1512,
1520, 1606, 1673, 1691, 1692,
1694, 1886, 1901
Vági István 508, 568, 1517
Vágó Béla 1516, 1517
Vámos Tibor 1892, 1896, 1911
Vánca Jenő 69, 142, 146, 148, 151,
160, 176, 186, 208, 218, 289, 316,
318, 326, 328, 331, 348, 350, 351,
352, 720, 723, 724, 725, 729, 732,
735, 754, 757, 783, 874, 877, 919,
944, 1225, 1291, 1885, 1891, 1896
Váradi László 1899
Vári László 1538, 1713, 1823
Várkonyi Péter 473, 577, 732, 878, 917,
918, 1413, 1885, 1893
Vásárhelyi Miklós 1711, 1911

Veres József 1, 19, 51, 54, 67, 107, 108,
143, 385, 401, 402, 482, 483, 485,
636, 638, 743, 744, 771, 973, 975,
976, 978, 1044, 1058, 1109, 1164,
1166, 1244, 1329, 1351, 1352,
1358, 1367, 1413, 1416, 1417, 1459,
1461, 1462, 1504, 1511, 1534,
1536, 1610, 1613, 1621, 1655, 1659,
1885, 1889
Veres Péter 1621, 1909, 1911
Vida Miklós 389, 406
Víg Károly 1534, 1904, 1905
Villányi Miklós 878, 917, 918
Vimmer Ernő 1517
Vissi Ferenc 737, 1890, 1894, 1901
Vitányi Iván 1783, 1821, 1890, 1894,
1898, 1911, 1912
Vitézy László 1890
Vogel, Hans-Jochan 1665, 1781
Vörös Vince 1906, 1907

Vörösmarty Mihály 831
Vranitzky, Franz 555, 879
Wehner, Herbert 144
Weiner György 1892, 1896
Zala Simon Tibor 1909
Zányi Jenő 1893
Zelenyánszki András 1273, 1538, 1713,
1823
Zeller Gyula 1823
Zeőke Pál 1906, 1907
Zétényi Zsolt 1904
Zimányi Tibor 1911
Zinovjev, Grigorij Jevszejevics 144, 1517
Zöld Sándor 1045, 1352, 1389
Zubek János 893, 1823
Zsarnóczai Sándor 1891, 1896
Zsivkov, Todor 568, 1391
Zsuffa Miklós 1888

TARTALOMJEGYZÉK

1. KÖTET

ELŐSZÓ (<i>Lakos János</i>)	V
BEVEZETÉS (<i>Soós László—T. Varga György</i>)	VII

JEGYZŐKÖNYVEK

1. <i>Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1989. február 10—11-én megtartott üléséről</i>	1
Lukács János elnöki megnyitója	1
1. <i>napirendi pont</i> : Időszerű politikai kérdések: A történelmi albizottság tanulmánya az elmúlt évtizedek történeti útjának vizsgálatáról. A politikai rendszer reformjának néhány időszerű kérdése (előterjesztő: Grósz Károly)	3
2. <i>napirendi pont</i> : Különfélék	191
Javaslat az Új Márciusi Front felhívásával kapcsolatos állásfoglalásra (előterjesztő: Berecz János)	191
<i>Jegyzetek</i>	192
<i>Függelékek</i>	195
1. A KB 1989. február 10-én megtartott ülésén meghívottként, tanácskozási joggal részt vett elvtársak névsora	195
2. Az MSZMP KB állásfoglalása a politikai rendszer reformjának, néhány időszerű kérdéséről (Tervezet)	196
3. Osztafi Béla írásban beadott hozzászólása	198
4. Pál Lénárd írásban beadott hozzászólása	199
5. Mórocz Lajos írásban beadott hozzászólása	200
6. Molnár Magda írásban beadott hozzászólása	201
7. Petrovszki Isván írásban beadott hozzászólása	202
8. Gáspár Antalné írásban beadott hozzászólása	203
9. Deák László írásban beadott hozzászólása	204
2. <i>Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1989. február 20—21-én megtartott üléséről</i>	207
Kádár János elnöki megnyitója	207
1. <i>napirendi pont</i> : Az Alkotmány korszerűsítésének koncepciója (előterjesztő: Fejti György)	209

2. napirendi pont: Javaslat az agrárpolitika megújításának koncepciójára (előterjesztő: Iványi Pál)	278
3. napirendi pont: Jelentés a városi és a megyei pártértekezletek, illetve pártbizottsági ülések főbb politikai tapasztalatairól (előterjesztő: Lukács János)	353
4. napirendi pont: Különfélék	377
a) Javaslat a párttagfelvétel és a tagdíjfizetés egyes kérdéseinek módosítására (előterjesztő: Lukács János)	377
b) Javaslat a Központi Bizottsághoz írott levelekkel való foglalkozás rendjére (előterjesztő: Lukács János)	378
c) Javaslat pártjelvény alapítására (előterjesztő: Lukács János)	378
5. napirendi pont: Személyi kérdések (előterjesztő: Grósz Károly)	380
A 4. napirendi pont tárgyalásának folytatása:	
d) Szóbeli tájékoztató a koncepciók büntetőperek felülvizsgálatáról és a BM zárt irattárában őrzött anyagok további kezeléséről (előterjesztő: Grósz Károly)	391
<i>Jegyzetek</i>	404
<i>Függelékek</i>	407
1. A KB 1989. február 20—21-én megtartott ülésén meghívotként, tanácskozási joggal részt vett elvtársak névsora	407
2. Javaslat az új Alkotmány szabályozási koncepciójával kapcsolatos állásfoglalásra	408
3. Javaslat az agrárpolitika megújításának koncepciójára	440
4. Kiss Sándor írásban beadott hozzászólása	457
5. Bónyai István írásban beadott hozzászólása	459
6. Jelentés a megyei és városi pártértekezletek, valamint az országos pártértekezletet követő megyei pártbizottsági ülések főbb politikai tapasztalatairól	460
7. Boros László írásban beadott hozzászólása	468
8. Péter Szigfrid írásban beadott hozzászólása	469
9. Javaslat a párttagfelvétel és a tagdíjfizetés módosítására	470
10. Javaslat a KB-hoz írott levelekkel való foglalkozás rendjére	470
11. Javaslat pártjelvény alapítására	471
3. <i>Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1989. március 7-én megtartott üléséről</i>	473
Grósz Károly elnöki megnyitója	473
1. napirendi pont: Javaslat az MSZMP akciótervére: Mire törekszik a Magyar Szocialista Munkáspárt? (előterjesztő: Berecz János)	475

4. napirendi pont: Személyi kérdések: előterjesztő: Grósz Károly) ...	543
2. napirendi pont: Tájékoztató időszerű nemzetközi kérdésekről (előterjesztő: Szűrös Mátyás)	545
3. napirendi pont: Különfélék	565
Tájékoztató március 15-e megünnepléséről (előterjesztő: Berecz János)	565
<i>Jegyzetek</i>	568
<i>Függelékek</i>	570
1. A KB 1989. március 7-én megtartott ülésén meghívottként, tanácskozási joggal részt vett elvtársak névsora	570
2. Mire törekszik a Magyar Szocialista Munkáspárt? (Javaslat)	571
3. A Tanácsadó Testület állásfoglalása a „Mire törekszik a Magyar Szocialista Munkáspárt?” c. javaslatról	574
4. Az MSZMP KB felhívása a párt tagjaihoz és alapszervezeteihez március 15-e megünneplésére	575
4. <i>Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1989. március 29-én megtartott üléséről</i>	577
Grósz Károly elnöki megnyitója	577
Kérdés a napirenddel kapcsolatban (Sarlós István)	577
Tájékoztató a M. Gorbacsovval és J. Arafattal folytatott megbeszélésről (Grósz Károly)	580
1. napirendi pont: A politikai nyilvánosság fejlesztése és a tájékoztatói törvény alapelvei. Állásfoglalás-tervezet a párt sajtópolitikájának elveiről és a pártsajtó fejlesztéséről (előterjesztő: Berecz János)	586
2. napirendi pont: Jelentés a politikai rendszer reformja párton belüli vitájának tapasztalatairól (előterjesztő: Lukács János)	628
3. napirendi pont: Tájékoztató a KISZ XII. kongresszusának előkészítéséről (előterjesztő: Lukács János)	654
4. napirendi pont: Különfélék	663
a) Javaslat a Lukács György Alapítvány létrehozására (előterjesztő: Berecz János)	663
b) Tájékoztató a március 15-i ünnepi rendezvények politikai tapasztalatairól (előterjesztő: Berecz János)	664
Tájékoztató a KB és a PB munkatílusával összefüggő kérdéseket vizsgáló bizottság munkájáról (előterjesztő Grósz Károly)	665
Személyi kérdések (előterjesztő: Grósz Károly)	670
<i>Jegyzetek</i>	674
<i>Függelékek</i>	675
1. A KB 1989. március 29-én megtartott ülésén meghívottként, tanácskozási joggal részt vett elvtársak névsora	675

2. Javaslat a KB állásfoglalására a politikai nyilvánosságról és a tájékoztatási törvény politikai irányelveiről	676
3. Javaslat a KB állásfoglalására a párt sajtópolitikájának elveiről és a párt sajtó fejlesztéséről	680
4. Szabó István írásban beadott hozzászólása	684
5. Révészné Kéri Anna írásban beadott hozzászólása	686
6. Szépe Ágnes írásban beadott hozzászólása	687
7. Mórocz Lajos írásban beadott hozzászólása	688
8. Karvalits Ferenc írásban beadott hozzászólása	689
9. Dudla József írásban beadott hozzászólása	691
10. Állásfoglalás a politikai rendszer reformjának néhány időszeri kérdéséről (Tervezet)	692
11. Tájékoztató a KISZ XII. kongresszusa előkészítéséről	695
12. Javaslat a KB állásfoglalására a párt ifjúsági szervezete továbbfejlesztésének irányairól	696
13. Javaslat a Lukács György Alapítvány létrehozására	698
14. Tájékoztató az 1989. március 15-i ünnepi rendezvények politikai megünnepléséről	699
5. <i>Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1989. április 12-én megtartott (zárt) üléséről</i>	701
Lukács János elnöki megnyitója	701
1. <i>napirendi pont</i> : A KB 1989. február 11-i határozatával kiküldött munkabizottság jelentése (előterjesztő: Grósz Károly)	703
2. <i>napirendi pont</i> : Személyi kérdések: a Központi Bizottság kiegészítése, a főtitkár és a Politikai Bizottság újjáavasztása (előterjesztő: Vánca Jenő)	720
Az 1. napirendi pont vitája. Kádár János felszólalása	758
Lukács János ajánlása a KEB elnöki tisztére	767
<i>Jegyzetek</i>	768
<i>Függelék</i>	769
A KB 1989. április 12-én megtartott ülésén meghívottként, tanácskozási joggal részt vett elvtársak névsora	769
6. <i>Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1989. május 8-án megtartott üléséről</i>	771
Grósz Károly elnöki megnyitója	771
1. <i>napirendi pont</i> : Tájékoztató a párttörvényről lefolytatott viták tapasztalatairól (előterjesztő: Fejti György)	775
2. <i>napirendi pont</i> : Javaslat az MSZMP káderhatáskörének módosítására (előterjesztő: Grósz Károly)	845

4. napirendi pont: Különfélék	847
a) Állásfoglalás a Munkásőrség működéséről és további feladatairól (előterjesztő Borbély Sándor)	847
b) Tájékoztató a reformkörök működésének kezdeti tapasztalatairól (előterjesztő: Grósz Károly)	852
c) Állásfoglalás-tervezet a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség megalakulásáról (előterjesztő: Grósz Károly)	852
3. napirendi pont: Javaslat egy politikai egyeztető fórum (nemzeti kerekasztal) létrehozására (előterjesztő: Fejti György)	852
Tájékoztató a Nagy Imre és társai elleni büntetőeljárás felülvizsgálatáról (előterjesztő Fejti György)	872
5. napirendi pont: Személyi kérdések	873
a) Javaslat a Minisztertanács átalakítására (előterjesztő: Németh Miklós)	873
b) Javaslat egyes párttisztviselőkben történő változásra (Kádár János felmentése elnöki tisztségéből és KB-tagsága alól; egyéb személyi ügyek) (előterjesztő: Grósz Károly)	875
Jegyzetek	890
Függelékek	893
1. A KB 1989. május 8-án megtartott ülésén meghívottként, tanácskozási joggal részt vett elvtársak névsora	893
2. Tájékoztató a fővárosi, megyei, megyei jogú pártvégrehajtóbizottságoknak a politikai pártokról szóló törvényjavaslattal kapcsolatos állásfoglalásairól	894
3. Javaslat az MSZMP káderhatáskörének módosítására	902
4. Állásfoglalás a Munkásőrség működéséről és további feladatairól (A—B—C)	903
5. Tájékoztató a reformkörök működésének kezdeti tapasztalatairól	907
6. Javaslat a KB állásfoglalására a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség megalakulásával kapcsolatban	910
7. Javaslat egy politikai egyeztető fórum (nemzeti kerekasztal) létrehozására (Tervezet)	912
8. Előterjesztés a Minisztertanács átalakításáról	917
7. <i>Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1989. május 29-én megtartott üléséről</i>	923
Grósz Károly elnöki megnyitója	923
Romány Pál javaslata a nemzetközi pénzügyi szervezetekkel létesített kapcsolatok tárgyában	923
1. napirendi pont: Javaslat az agrárpolitika megújításának koncepciójára (előterjesztő: Iványi Pál)	925
2. napirendi pont: Javaslat az országos pártértekezlet előkészítésével összefüggő teendőkre (előterjesztő: Grósz Károly)	966

3. napirendi pont: Különfélék	1035
a) Javaslat a Nagy Imre temetésével kapcsolatos központi bizottsági közleményre (előterjesztő: Berecz János)	1035
b) Tájékoztató az MSZMP-reformkörök 1989. május 20-án Szegeden rendezett munkatanácskozásáról (előterjesztő: Grósz Károly)	1053
c) Jelentés a politikai egyeztető fórummal kapcsolatos tárgyalásokról (előterjesztő: Fejti György)	1053
d) Javaslat munkabizottságok összevonására, a Gazdaságstratégiai Munkabizottság létrehozása (előterjesztő: Iványi Pál)	1053
4. napirendi pont: Személyi kérdések (előterjesztő: Grósz Károly) .	1054
a) KB-tagság alóli felmentési kérelmek (Korom Mihály, Rajnai Sándor)	1054
b) Kádár János levele a Központi Bizottsághoz	1055
<i>Jegyzetek</i>	1055
<i>Függelékek</i>	1060
1. A KB 1989. május 29-én megtartott ülésén meghívottként, tanácskozási joggal részt vett elvtársak névsora	1060
2. Jelentés az agrárpolitikai koncepció vitájának tapasztalatairól. A KB állásfoglalása agrárpolitikai koncepciójáról (Tervezet)	1061
3. Szlamenicky István írásban beadott hozzászólása	1067
4. Kiss Sándor írásban beadott hozzászólása	1069
5. Dudla József írásban beadott hozzászólása	1071
6. Juscsák György írásban beadott hozzászólása	1071
7. Javaslat az országos pártértekezlet előkészítésével és megrendezésével összefüggő főbb feladatokra	1072
8. Sarlós István írásban beadott hozzászólása	1076
9. Dudla József írásban beadott hozzászólása	1076
10. Révészné Kéri Anna írásban beadott hozzászólása	1078
11. Orbán István írásban beadott hozzászólása	1079
12. Javaslat a Nagy Imre temetésével kapcsolatos KB-közleményre .	1079
13. Tájékoztató az MSZMP-reformkörök 1989. május 20-án Szegeden rendezett munkatanácskozásáról	1081
14. Jelentés a politikai egyeztető fórummal kapcsolatos tárgyalásokról. Az MSZMP Központi Bizottságának 1989. május 29-i javaslatai a politikai érdekegyeztető tárgyalások előkészítésére	1083
15. Köveskúti Lajos írásban beadott hozzászólása	1085

2. KÖTET

8. <i>Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1989. június 23—24-én megtartott üléséről</i>	1089
Iványi Pál elnöki megnyitója, ügyrendi javaslatok	1089
1. <i>napirendi pont</i> : Javaslat az MSZMP kongresszusának összehívására és előkészítésének rendjére (előterjesztő: Grósz Károly)	1091
— A kiküldött jelölőbizottság javaslata párttiszségek betöltésére	1184
— Szavazás az MSZMP Elnökségének létrehozásáról	1225
— Szavazás a pártkongresszus időpontjáról, a küldöttek választásáról, a KB és a KEB tagjainak részvételéről, a Fellebbviteli Bizottságról, a köztársasági elnökjelölt személyéről, a Nagy Imrére vonatkozó párt dokumentumok összegyűjtéséről	1255
— Javaslat a Politikai Intéző Bizottság létrehozására	1258
— Berecz János felszólalása	1266
2. <i>napirendi pont</i> : Különfélék	1267
a) Tájékoztató a háromoldalú politikai egyeztető tárgyalásokról (előterjesztő: Fejti György)	1267
b) Javaslat a KB július, augusztus és szeptember hónapi munkatervére (előterjesztő: Grósz Károly)	1268
c) Javaslat a Gazdaságstratégiai Munkabizottság kiegészítésére (előterjesztő: Nyers Rezső)	1268
<i>Jegyzetek</i>	1269
<i>Függelékek</i>	1273
1. A KB 1989. június 23—24-én megtartott ülésén meghívottként, tanácskozási joggal részt vett elvtársak névsora	1273
2. Özv. Asztalos Jánosné és özv. Sziklai Sándorné levele a Központi Bizottsághoz	1274
3. Tervezet a KB határozatára az MSZMP kongresszusának összehívásáról és előkészítésének rendjéről	1276
4. Tóthné Kiss Mária írásban beadott hozzászólása	1283
5. Takács Imréné írásban beadott hozzászólása	1284
6. Koi Tibor írásban beadott hozzászólása	1286
7. Javaslat a KB június, augusztus és szeptember hónapi munkatervére	1288
9. <i>Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1989. július 28-án megtartott üléséről</i>	1291
Nyers Rezső elnöki megnyitója	1291
1. <i>napirendi pont</i> : Tájékoztató időszerű nemzetközi kérdésekről (előterjesztő: Nyers Rezső)	1292
2. <i>napirendi pont</i> : Javaslat az MSZMP kongresszusának előkészítésével összefüggő néhány kérdésre (előterjesztő: Kovács Jenő)	1300

3. napirendi pont: Állásfoglalás-tervezet az MSZMP viszonyáról az egyházakhoz. Javaslat a lelkiismereti és vallásszabadság elveire (előterjesztő: Berecz János)	1334
4. napirendi pont: Különfélék	1346
a) Állásfoglalás-tervezet az 1956. október 23. és november 4. közötti eseményekről történő megemlékezésre (előterjesztő: Barabás János)	1346
b) Tájékoztató a választásokkal kapcsolatos közvélemény-kutatási tervről (előterjesztő: Németh Miklós)	1378
c) Tájékoztató az időszaki képviselői választások főbb politikai tapasztalatairól (előterjesztő: Fejti György)	1379
d) Tájékoztató a politikai egyeztető tárgyalások eddigi tapasztalatairól (előterjesztő: Fejti György)	1379
5. napirendi pont: Személyi javaslatok (előterjesztő: Németh Miklós)	1384
Bejelentések	1385
Jegyzetek	1387
Függelékek	1391
1. Tájékoztató a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testületének 1989. július 7—8-án Bukarestben tartott üléséről	1391
2. Tájékoztató George Bush, az Amerikai Egyesült Államok elnöke magyarországi látogatásáról	1393
3. Javaslat a kongresszus napirendjére, az ügyrend elveire, a kongresszusi Jelölést Előkészítő Bizottságra	1395
4. Javaslat a kongresszus megrendezésének módjára és költségvetésére	1398
5. Javaslat a kongresszuson létrehozandó vezető és ellenőrző testületekre és megválasztásuk módjára	1403
6. Állásfoglalás-tervezet: az MSZMP viszonya a valláshoz és az egyházakhoz; javaslat a lelkiismereti és vallásszabadság elveire	1404
7. Javaslat az MSZMP KB állásfoglalására a nemzeti megbékélés napjáról	1407
8. Tájékoztató az időszaki képviselői választások főbb politikai tapasztalatairól	1408
10. <i>Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1989. szeptember 1-jén megtartott üléséről</i>	1413
Nyers Rezső elnöki megnyitója	1413
Veres József kérdése a prágai eseményekről és az NDK-s menekültekről	1413
1. napirendi pont:	
a) Tájékoztató a párt jelenlegi helyzetéről (előterjesztő: Kovács Jenő)	1419
b) Tájékoztató a háromoldalú politikai egyeztető tárgyalások eddigi tapasztalatairól, a tárgyalásokon képviselendő kérdésekről (előterjesztő: Pozsgay Imre)	1422

2. napirendi pont: Külömfélék	1514
a) Tájékoztató Nagy Imre és társai bírósági eljárásával kapcsolatos dokumentumokról (előterjesztő: Grósz Károly)	1514
b) Személyi kérdések (előterjesztő: Németh Miklós)	1518
<i>Jegyzetek</i>	1533
<i>Függelékek</i>	1538
1. A KB 1989. szeptember 1-jén megtartott ülésén meghívottként, tanácskozási joggal részt vett elvtársak névsora	1538
2. Politikai menetrend az MSZMP kongresszusáig terjedő időszakra	1539
3. Tájékoztató a háromoldalú politikai egyeztető tárgyalások napirendjén szereplő törvénytervezetekről	1544
11. <i>Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1989. szeptember 12—13-án megtartott üléséről</i>	1575
Nyers Rezső elnöki megnyitója	1575
1. napirendi pont: Tájékoztató a háromoldalú politikai tárgyalásokról, javaslat a tárgyalások időpontjára (előterjesztő: Pozsgay Imre)	1576
2. napirendi pont:	
a) A Központi Bizottság kongresszusi beszámolójának tézisei (előterjesztő: Grósz Károly)	1607
b) A párt programnyilatkozatának tervezete (előterjesztő: Pozsgay Imre)	1607
c) A párt alapszabály-tervezete (előterjesztő: Kovács Jenő)	1608
Tájékoztató a magyar—NDK viszonyról (előterjesztő: Nyers Rezső)	1664
3. napirendi pont: A kongresszussal összefüggő szervezeti kérdések (előterjesztő: Kovács Jenő)	1666
4. napirendi pont: Külömfélék	1696
a) Javaslat a fegyveres erők és testületek pártstruktúrájának módosítására (előterjesztő: Kovács Jenő)	1696
b) Tájékoztató a világgazdasági nyitással és az Európa-politikával összefüggő MSZMP-stratégiáról (előterjesztő: Iványi Pál)	1704
c) Felhívás veradásra (előterjesztő: Andics Jenő)	1707
d) Tájékoztató az 1988—89-ben közcélú hasznosításra térítésmentesen átadott pártingatlanokról (előterjesztő: Nyers Rezső)	1707
e) Személyi kérdések (előterjesztő: Nyers Rezső)	1708
<i>Jegyzetek</i>	1709
<i>Függelékek</i>	1713
1. A KB 1989. szeptember 12—13-án megtartott ülésén meghívottként, tanácskozási joggal részt vett elvtársak névsora	1713
2. A Központi Bizottság politikai beszámolójának tézisei (Tervezet)	1714
3. Javaslat az MSZMP alapszabályának a pártkongresszusra előterjesztendő tervezetére	1720
4. A Reformkörök és Reform-alapszervezetek Országos Tanácskozásán készült alapszabály-tervezet	1732

5. Révészné Kéri Anna írásban beadott hozzászólása	1737
6. Hoós János írásbeli megjegyzései (levele az MSZMP KB Irodá- ja vezetőjéhez)	1738
7. Javaslat a kongresszus napirendjére és ügyrendjére (Tervezet) ..	1739
8. Javaslat a fegyveres erőkből és testületekben az MSZMP szerve- ződésének egyes kérdéseire	1745
9. Az MSZMP feladatai Magyarország világgazdasági nyitásával és Európa-politikájával összefüggő kérdésekben	1748
10. Az 1989. évi gazdasági folyamatok; javaslat a gazdaságpolitika 1990. évi programjának irányelveire	1754
11. Tájékoztató az 1988—89-ben közcélú hasznosításra térítésment- esen átadott pártingatlanokról	1765
12. <i>Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1989. szeptember 25-én megtartott üléséről</i>	1767
Nyers Rezső elnöki megnyitója	1767
1. <i>napirendi pont</i> : Javaslat a KB kongresszusi beszámolójára (előter- jesztő: Grósz Károly)	1768
Tájékoztató az NDK-s menekültek ügyéről (előterjesztő: Nyers Rezső)	1787
2. <i>napirendi pont</i> : Javaslat az MSZMP programnyilatkozatára (elő- terjesztő: Pozsgay Imre)	1788
3. <i>napirendi pont</i> : Különfélék	1799
a) Tájékoztató a háromoldalú politikai egyeztető tárgyalásokról (előterjesztő: Pozsgay Imre)	1799
b) Állásfoglalás-tervezet az MSZMP tagozatairól (előterjesztő: Ko- vács Jenő)	1803
c) Javaslat a nemzeti megbékéléssel kapcsolatos állásfoglalásra (előterjesztő: Barabás János)	1803
d) Állásfoglalás-tervezet a párt művelődési programjának tézisei- ről (előterjesztő: Nyers Rezső)	1804
e) Állásfoglalás-tervezet Magyarország Alkotmányának szabályo- zási elveiről (előterjesztő: Nyers Rezső)	1805
f) Állásfoglalás-tervezet az önkormányzatokról (előterjesztő: Nyers Rezső)	1806
g) Állásfoglalás-tervezet a tulajdonreform néhány kérdéséről (elő- terjesztő Iványi Pál)	1807
h) Állásfoglalás-tervezet a szakszervezeti mozgalommal való stra- tégiai szövetségről (előterjesztő: Nyers Rezső)	1807
<i>Jegyzetek</i>	1821
<i>Függelékek</i>	1823
1. A KB 1989. szeptember 25-én megtartott ülésén meghívottként, tanácskozási joggal részt vett elvtársak névsora	1823
2. A Központi Bizottság politikai beszámolója (Tervezet)	1824
3. Az MSZMP programnyilatkozata (Tervezet)	1831

4. Az MSZMP Központi Bizottságának javaslata a nemzeti megbékéléssel kapcsolatos kongresszusi állásfoglalásra	1839
5. Összefoglaló az MSZMP KB nemzeti megbékélésről szóló állásfoglalás-tervezetről folytatott vitáról	1840
6. Az MSZMP művelődési programjának tézisei	1841
7. Állásfoglalás Magyarország Alkotmányának szabályozási elveiről (Tervezet)	1841
8. Állásfoglalás az önkormányzatokról (Tervezet)	1847
9. Javaslát a KB állásfoglalására a tulajdonreform néhány kérdéséről	1848
10. Állásfoglalás a pártvagyon helyzetéről (Tervezet)	1851
11. Az MSZMP állásfoglalása a szakszervezeti mozgalommal való stratégiai szövetségről (Tervezet)	1879

MELLÉKLETEK

I. Az MSZMP központi szervei tagjainak névsora	1883
II. Az MSZMP KB mellett működő munkabizottságok és munkaközösségek	1888
III. Az MSZMP platformjai	1902
IV. Új politikai szerveződések, pártok, mozgalmak 1989-ben	1904
V. Nemzeti Kerekasztal Tárgyalások	1912
VI. Rövidítések jegyzéke	1915
VII. Személynévmutató	1919

CONTENTS
Minutes of the Central Committee's sessions of the
Hungarian Socialist Labour Party 1989

VOLUME 1

PREFACE (<i>János Lakos</i>).....	V
INTRODUCTION (<i>László Soós — György T. Varga</i>).....	VII

MINUTE BOOKS

1. <i>Minutes of the Central Committee's session on the 10—11th February 1989</i>	1
Inaugural address of Chairman János Lukács	1
<i>1st item on the agenda: Current political questions:</i>	
Study of the Historical Subcommittee about the examination of the historical development of the past decades. Some current questions of the reform of the political system. (Presented by: Károly Grósz)	3
<i>2nd item on the agenda: Miscellaneous</i>	191
Proposal for the Party's official opinion about the call of the New March Front. (Presented by: János Berecz)	191
<i>Notes</i>	192
<i>Appendices</i>	195
1. List of comrades invited to the 1989 February 10 session of the CC with voice but no vote	195
2. Official opinion of the Hungarian Socialist Labour Party's (MSZMP) CC about some current questions of the reform of the political system. (Draft).....	196
3. Béla Osztafi's remarks submitted in written form.....	198
4. Lénárd Pál's remarks submitted in written form	199
5. Lajos Mórocz's remarks submitted in written form	200
6. Magda Molnár's remarks submitted in written form	201
7. István Petrovszki's remarks submitted in written form	202
8. Mrs. Antal Gáspár's remarks submitted in written form	203
9. László Deák's remarks submitted in written form	204
2. <i>Minutes of the Central Committee's session on the 20—21th February 1989</i>	207
Inaugural address of Chairman János Kádár	207

<i>1st item on the agenda: The concept of updating the Constitution (Presented by: György Fejti)</i>	209
<i>2nd item on the agenda: Proposal for the concept of the renewal of the agricultural policy (Presented by: Pál Iványi)</i>	278
<i>3rd item on the agenda: Report about the main political experience of the local and territorial party meetings and party committee meetings (Presented by: János Lukács)</i>	353
<i>4th item on the agenda: Miscellaneous</i>	377
a) Proposal for modifying some aspects of the admission of new party members and the payment of the party dues (Presented by: János Lukács).	377
b) Proposal for the order of dealing with letters written to the Central Committee (Presented by: János Lukács)	378
c) Proposal for founding a party emblem (Presented by: János Lukács)	378
<i>5th item on the agenda: Personal issues (Presented by: Károly Grósz)</i>	380
<i>Further discussion of the 4th item on the agenda:</i>	
d) Verbal information about the reconsideration of the conceptional proceedings and about the further management of the materials retained in the closed archives of the Department of the Interior (Presented by: Károly Grósz)	391
<i>Notes</i>	404
<i>Appendices</i>	407
1. List of comrades invited to the 1989 February 20—21 session of the CC with voice but no vote	407
2. Proposal for the official opinion about the concept of regulation for the new Constitution.....	408
3. Proposal for the concept of the renewal of the agricultural policy	440
4. Sándor Kiss's remarks submitted in written form	457
5. István Bónya's remarks submitted in written form.....	459
6. Report about the main political experience of the local and territorial party meetings, and the territorial party committee meetings after the national party conference	460
7. László Boros's remarks submitted in written form	468
8. Szigfrid Péter's remarks submitted in written form	469
9. Proposal for the modification of the admission of new party members and the payment of party dues.....	470
10. Proposal for the order of dealing with letters written to the Central Committee.....	470
11. Proposal for founding a party emblem	471

3. <i>Minutes of the Central Committee's session on the 7th March 1989</i>	473
Inaugural address of Chairman Károly Grósz	473
<i>1st item on the agenda: Proposal for the HSLP's plan of action:</i> What is the Hungarian Socialist Labour Party aiming at? (Presented by: János Berecz)	475
<i>4th item on the agenda: Personal issues: (Presented by: Károly Grósz)</i>	543
<i>2nd item on the agenda: Information about topical international questi-</i> <i>ons (Presented by: Mátyás Szűrös)</i>	545
<i>3rd item on the agenda: Miscellaneous.....</i>	565
Information about celebrating the 15th of March (Presented by: János Berecz).....	565
Notes	568
Appendices	570
1. List of comrades invited to the 1989 March 7 session of the CC with voice but no vote	570
2. What is the Hungarian Socialist Labour Party aiming at? (Proposal)	571
3. Official opinion of the Advisory Council about the proposal "What is the Hungarian Socialist Labour Party aiming at?"	574
4. Appeal of the HSLP's CC to the members and lower organizations of the party for celebrating the 15th of March	575
4. <i>Minutes of the Central Committee's session on the 29th March 1989...</i>	577
Inaugural address of Chairman Károly Grósz	577
Question in connection with the agenda (István Sarlós)	577
Information about the talks with M. Gorbacsov and J. Arafat (Károly Grósz)	580
<i>1st item on the agenda: The development of political publicity and the</i> <i>basic principals of the media act. Plan of the official opinion about the</i> <i>principals of the party's press policy and about the development of the</i> <i>party press (Presented by: János Berecz)</i>	586
<i>2nd item on the agenda: Report about the experience of the party discus-</i> <i>sion about the reform of the political system (Presented by: János Lu-</i> <i>kács).....</i>	628
<i>3rd item on the agenda: Information about the preparation of the 12th</i> <i>Conference of the Communist Youth Association (Presented by: János</i> <i>Lukács)</i>	654
<i>4th item on the agenda: Miscellaneous.....</i>	663
a) Proposal for establishing the György Lukács Foundation (Presen- ted by: János Berecz).....	663

b) Information about the political experience of the March 15 celebrations (Presented by: János Berecz)	664
c) Information about the activity of the committee examining the questions in connection with the working method of the CC and the PC (Political Committee) (Presented by: Károly Grósz)	665
d) Personal issues (Presented by: Károly Grósz).....	670
<i>Notes</i>	674
<i>Appendices</i>	675
1. List of comrades invited to the 1989 March 29 session of the CC with voice but no vote.....	675
2. Proposal for the official opinion of the CC about the political publicity and the political guiding principals of the information act.....	676
3. Proposal for the official opinion of the CC about the principles of the party's press policy and about the development of the party press	680
4. István Szabó's remarks submitted in written form.....	684
5. Mrs. Révész, Anna Kéri's remarks submitted in written form	686
6. Ágnes Szépe's remarks submitted in written form	687
7. Lajos Mórocz's remarks submitted in written form.....	688
8. Ferenc Karvalits's remarks submitted in written form	689
9. József Dudla's remarks submitted in written form.....	691
10. Official opinion about some current questions of the reform of the political system (Draft).....	692
11. Information about the preparation of the 12th Conference of the CYA	695
12. Proposal for the official opinion of the party about the guidelines of the further development of the party's youth organization.....	696
13. Proposal for the establishment of the György Lukács Foundation.	698
14. Information about the political celebration at the March 15 programs.....	699
5. <i>Minutes of the Central Committee's (closed) session on the 12th April 1989</i>	701
Inaugural address of Chairman János Lukács	701
<i>1st item on the agenda:</i> Report of the work committee sent out by the 1989 February 11 resolution of the CC (Presented by: Károly Grósz)	703
<i>2nd item on the agenda:</i> Personal issues: completion of the Central Committee, the secretary general's and the Political Committee's re-election (Presented by: Jenő Vánca).....	720
Discussion of the 1st item on the agenda. János Kádár's speech.....	758

János Lukács's proposal for the presidential office of the Central Control Commission.....	767
<i>Notes</i>	768
<i>Appendices</i>	769
List of comrades invited to the 1989 April 12 session of the CC with voice but no vote	769
6. <i>Minutes of the Central Committee's session on the 8th May 1989</i>	771
Inaugural address of Chairman Károly Grósz	771
<i>1st item on the agenda:</i> Information about the experience of the discussions about the party act (Presented by: György Fejti).....	775
<i>2nd item on the agenda:</i> Proposal for the modification of the HSLP's cadre powers (Presented by: Károly Grósz)	845
<i>4th Item on the agenda:</i> Miscellaneous.....	847
a) Official opinion about the operation of the workers' militia and its further duties (Presented by: Sándor Borbély).....	847
b) Information about the initial experience of the operation of the reform circles (Presented by: Károly Grósz).....	852
c) Draft of the official opinion about the establishment of the Hungarian Democratic Youth Association (Presented by: Károly Grósz) .	852
<i>3rd item on the agenda:</i> Proposal for the establishment of a political reconciliation forum (a national round-table conference) (Presented by: György Fejti).....	852
Information about the reconsideration of the criminal proceedings against Imre Nagy and his confederates (Presented by: György Fejti)...	872
<i>5th item on the agenda:</i> Personal issues.....	873
a) Proposal for the reorganization of the Cabinet (Presented by: Miklós Németh)	873
b) Proposal for changes in certain party offices (János Kádár's release from his presidential office and CC-membership; further personal issues) (Presented by: Károly Grósz)	875
<i>Notes</i>	890
<i>Appendices</i>	893
1. List of comrades invited to the 1989 May 8 session of the CC with voice but no vote	893
2. Information about the official opinion of the party executive committees of the capital, the counties and the towns of county rank about the bill on political parties	894
3. Proposal for the modification of the HSLP' cadre powers	902

4. Official opinion about the operation of the workers' militia and its further duties (A—B—C).....	903
5. Information about the initial experience of the operation of the reform circles.....	907
6. Proposal for the CC's official opinion about the establishment of the Hungarian Democratic Youth Association.....	910
7. Proposal for the establishment of a political reconciliation forum (a national round-table conference) (Draft)	912
8. Proposition for the reorganization of the Cabinet.....	917
7. <i>Minutes of the Central Committee's session on the 29th May 1989</i>	923
Inaugural address of Chairman Károly Grósz	923
Pál Romány's proposal relating to the subject of connections with international financial organizations.....	923
<i>1st item on the agenda:</i> Proposal for the concept of the renewal of the agricultural policy (Presented by: Pál Iványi)	925
<i>2nd item on the agenda:</i> Proposal for the agenda in connection with the preparation of the national party conference (Presented by: Károly Grósz).....	966
<i>3rd item on the agenda:</i> Miscellaneous.....	1035
a) Proposal for the Central Committee's communiqué about Imre Nagy's reinterment (Presented by: János Berecz).....	1035
b) Information about the 1989 May 20 work-conference of the HSLP's reform circles in Szeged (Presented by: Károly Grósz).....	1053
c) Report of the talks in connection with the political reconciliation forum (Presented by: György Fejti)	1053
d) Proposal for the fusion of work-committees, for the establishment of the Work-Committee for Economic Strategy (Presented by: Pál Iványi).....	1053
<i>4th item on the agenda:</i> Personal issues (Presented by: Károly Grósz)	1054
a) Requests for being released from CC-membership (Mihály Korom, Sándor Rajnai)	1054
b) János Kádár's letter to the Central Committee.....	1055
<i>Notes</i>	1055
<i>Appendices</i>	1060
1. List of comrades invited to the 1989 May 29 session of the CC with voice but no vote	1060
2. Report of the experience of the discussion about the concept of agricultural policy. The CC's official opinion about its concept of agricultural policy (Draft)	1061
3. István Szlamenicky's remarks submitted in written form	1067

4. Sándor Kiss's remarks submitted in written form	1069
5. József Dudla's remarks submitted in written form.....	1071
6. György Juscsák's remarks submitted in written form	1071
7. Proposal for the major tasks in connection with the preparation and organization of the national party conference	1072
8. István Sarlós's remarks submitted in written form	1076
9. József Dudla's remarks submitted in written form.....	1076
10. Mrs. Révész, Anna Kéri's remarks submitted in written form	1078
11. István Orbán's remarks submitted in written form	1079
12. Proposal for the CC's communiqué about Imre Nagy's reinterment	1079
13. Information about the 1989 May 20 work-conference of the HSLP's reform circles in Szeged	1081
14. Information of the talks in connection with the political reconciliation forum. The 1989 May 29 proposals of the HSLP's Central Committee for the preparation of the talks about the reconciliation of political interests	1083
15. Lajos Köveskúti's remarks submitted in written form	1085

VOLUME 2

8. <i>Minutes of the Central Committee's session on the 23—24th June 1989</i>	1089
Inaugural address of Chairman Pál Iványi, proposals for the agenda ..	1089
<i>1st item on the agenda:</i> Proposal for the convocation and order of preparation of the HSLP's congress (Presented by: Károly Grósz).....	1091
— Proposal of the commissioned nominations committee for people to hold party offices	1184
— Voting about the establishment of the HSLP's Presidium	1225
— Voting about the date of the party congress, the election of delegates, the participation of CC- and CCC-members, the Commission of Appeal, the person of the candidate for the president of the republic's office, the collecting of party documents concerning Imre Nagy ...	1255
— Proposal for the establishment of the Political Executive Committee	1258
— János Berecz's speech.....	1266
<i>2nd item on the agenda:</i> Miscellaneous	1267
a) Information about the trilateral political reconciliation talks (Presented by: György Fejtő)	1267
b) Proposal for the CC's agenda for July, August and September (Presented by: Károly Grósz)	1268
c) Proposal for the completion of the Work-Committee for Economic Strategy (Presented by: Rezső Nyers)	1268
<i>Notes</i>	1269
<i>Appendices</i>	1273
	1957

1. List of comrades invited to the 1989 June 23—24 session of the CC with voice but no vote	1273
2. Mrs. Asztalos's and Mrs. Sziklai's letter to the Central Committee	1274
3. Draft of the CC's decision about the convocation and order of preparation of the HSLP's congress.....	1276
4. Mrs. Tóth, Mária Kiss's remarks submitted in written form.....	1283
5. Mrs. Takács's remarks submitted in written form.....	1284
6. Tibor Koi's remarks submitted in written form.....	1286
7. Proposal for the CC's agenda for July, August and September	1288
9. <i>Minutes of the Central Committee's session on the 28th July 1989</i>	1291
Inaugural address of Chairman Rezső Nyers	1291
<i>1st item on the agenda:</i> Information about current international questions (Presented by: Rezső Nyers)	1292
<i>2nd item on the agenda:</i> Proposal for some questions relating to the preparation of the HSLP's congress (Presented by: Jenő Kovács)	1300
<i>3rd item on the agenda:</i> Draft of the party's official opinion about the HSLP's relation to the Churches. Proposal for the principles of the freedom of religion and thought (Presented by: János Berecz).....	1334
<i>4th item on the agenda:</i> Miscellaneous	1346
a) Draft of the party's official opinion about the commemoration of the events between 23rd October and 4 th November 1956 (Presented by: János Barabás).....	1346
b) Information about the draft of the public opinion poll in connection with the elections (Presented by: Miklós Németh).....	1378
c) Information about the main political experience of the periodic general elections (Presented by: György Fejti)	1379
d) Information about the present experience of the political reconciliation talks (Presented by: György Fejti).....	1379
<i>5th item on the agenda:</i> Personal proposals (Presented by: Miklós Németh)	1384
Announcements	1385
Notes	1387
<i>Appendices</i>	1391
1. Information about the 1989 July 7—8 session of the Political Consultative Council of the Warsaw Treaty in Bucharest	1391
2. Information about the visit of George Bush, President of the United States, in Hungary	1393
3. Proposal for the agenda of the congress, the rules of procedure, the committee preparing the nominations for the congress.....	1395

4. Proposal for the way of organizing the congress and an estimate of costs.....	1398
5. Proposal for the leading and controlling bodies to be established at the congress and the method of their election.....	1403
6. Draft of the party's official opinion: the HSLP's relation to religion and the Churches; proposal for the principles of the freedom of religion and liberty of conscience.....	1404
7. Proposal for the official opinion of the HSLP's CC about the day of national reconciliation	1407
8. Information about the main political experience of the periodic general elections.....	1408
10. <i>Minutes of the Central Committee's session on the 1st September 1989</i>	1413
Inaugural address of Chairman Rezső Nyers	1413
József Veres's question about the events in Prague and the refugees from the GDR.....	1413
<i>1st item on the agenda:</i>	
a) Information about the party's present situation (Presented by: Jenő Kovács).....	1419
b) Information about the present experience of the trilateral political reconciliation talks, about the questions to be represented during the talks (Presented by: Imre Pozsgay)	1422
<i>2nd item on the agenda: Miscellaneous</i>	1514
a) Information about the documents concerning Imre Nagy's and his confederates' legal proceedings (Presented by: Károly Grósz)	1514
b) Personal issues (Presented by: Miklós Németh).....	1518
<i>Notes</i>	1533
<i>Appendices</i>	1538
1. List of comrades invited to the 1989 September 1 session of the CC with voice but no vote	1538
2. Political agenda for the period of time until the HSLP's congress..	1539
3. Information about the bills on the agenda of the trilateral political reconciliation talks	1544
11. <i>Minutes of the Central Committee's session on the 12—13th September 1989</i>	1575
Inaugural address of Chairman Rezső Nyers	1575
<i>1st item on the agenda:</i> Information about the trilateral political talks, proposal for the date of the talks (Presented by: Imre Pozsgay)	1576

<i>2nd item on the agenda:</i>	
a) Theses of the Central Committee's report of the Congress (Presented by: Károly Grósz)	1607
b) Draft of the party's declaration of program (Presented by: Imre Pozsgay).....	1607
c) Draft of the party's charter (Presented by: Jenő Kovács).....	1608
Information about the relation between the GDR and Hungary (Presented by: Rezső Nyers)	1664
<i>3rd item on the agenda: Organizational questions related to the congress (Presented by: Jenő Kovács).....</i>	
	1666
<i>4th item on the agenda: Miscellaneous</i>	
	1696
a) Proposal for modifying the party structure of armed forces and corps (Presented by: Jenő Kovács)	1696
b) Information about the HSLP's strategy concerning the opening towards the world economy and the European policy (Presented by: Pál Iványi)	1704
c) Call for blood-donation (Presented by: Jenő Andics).....	1707
d) Information about party owned real estates handed over for public use free of charge in 1988—89 (Presented by: Rezső Nyers).....	1707
e) Personal issues (Presented by: Rezső Nyers).....	1708
<i>Notes</i>	1709
<i>Appendices</i>	1713
1. List of comrades invited to the 1989 September 12—13 session of the CC with voice but no vote	1713
2. Theses of the Central Committee's political report (Draft)	1714
3. Proposal for the draft of the HSLP's charter to be presented at the party congress	1720
4. Draft of the charter made up at the National Meeting of the Reform Circles and Reform Branch Organizations	1732
5. Mrs. Révész, Anna Kéri's remarks submitted in written form	1737
6. János Hoós's written remarks (his letter to the leader of the Office of the HSLP's CC).....	1738
7. Proposal for the agenda and the rules of procedure of the congress (Draft).....	1739
8. Proposal for certain questions of the HSLP's organization in the armed forces and corps.....	1745
9. The HSLP's duties concerning Hungary's opening to the world market and its European policy	1748
10. Economic progress in 1989; proposal for the guidelines of the economic policy for the year 1990	1754
11. Information about party owned real estates handed over for public use free of charge in 1988—89	1765

12. <i>Minutes of the Central Committee's session on the 25th September 1989</i>	1767
Rezső Nyers's presidential inaugural address	1767
<i>1st item on the agenda:</i> Proposal for the CC's report of the congress (Presented by: Károly Grósz)	1768
Information on the subject of refugees from the GDR (Presented by: Rezső Nyers)	1787
<i>2nd item on the agenda:</i> Proposal for the HSLP's declaration of program (Presented by: Imre Pozsgay)	1788
<i>3rd item on the agenda:</i> Miscellaneous	1799
a) Information about the trilateral political reconciliation talks (Presented by: Imre Pozsgay)	1799
b) Draft of the official opinion about the HSLP's sections (Presented by: Jenő Kovács)	1803
c) Proposal for the official opinion about the national reconciliation (Presented by: János Barabás)	1803
d) Draft of the official opinion about the theses of the party's cultural program (Presented by: Rezső Nyers)	1804
e) Draft of the official opinion about the regulation principles of the Constitution of Hungary (Presented by: Rezső Nyers)	1805
f) Draft of the official opinion about the local governments (Presented by: Rezső Nyers)	1806
g) Draft of the official opinion about some questions of the reform of property (Presented by: Pál Iványi)	1807
h) Draft of the official opinion about the strategic coalition with the trade union movement (Presented by: Rezső Nyers)	1807
<i>Notes</i>	1821
<i>Appendices</i>	1823
1. List of comrades invited to the 1989 September 25 session of the CC with voice but no vote	1823
2. Political report of the Central Committee (Draft)	1824
3. The HSLP's declaration of program (Draft)	1831
4. Proposal of the HSLP's Central Committee for the congress statement concerning the national reconciliation	1839
5. Summary of the discussion about the draft of the official opinion of the HSLP's CC about the national reconciliation	1840
6. Theses of the HSLP's cultural program	1841
7. Official opinion about the regulation principles of Hungary's Constitution (Draft)	1841
8. Official opinion about the local governments (Draft)	1847

9. Proposal for the CC's official opinion about some questions of the reform of property	1848
10. Official opinion about the situation of the party's possessions (Draft).....	1851
11. The HSLP's official opinion about the strategic coalition with the trade union movement (Draft)	1879

APPENDICES

I. List of members of the HSLP's central organs	1883
II. Work-committees and work-teams operating in addition to the HSLP's CC	1888
III. The HSLP's platforms	1902
IV. New political organizations, parties, movements in 1989.....	1904
V. National Round-Table Talks	1912
VI. List of abbreviations.....	1915
VII. Index of names	1919

INHALT
Protokolle über die Sitzungen des Zentralkomitees der
Ungarischen Sozialistischen Arbeiterpartei 1989

1. BAND

VORWORT (János Lakos).....	V
EINLEITUNG (László Soós — György T. Varga)	VII

PROTOKOLLE

1. <i>Protokoll über die Sitzung des Zentralkomitees am 10—11. Februar 1989</i>	1
Eröffnungsrede vom Präsidenten János Lukács	1
1. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Aktuelle politische Fragen: Studie des Historischen Unterkomitees über die Untersuchung der historischen Entwicklung der vergangenen Jahrzehnte. Einige aktuelle Fragen der Reform des politischen Systems (vorgetragen von Károly Grósz)...	3
2. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Verschiedene	191
Vorschlag über die Stellungnahme im Zusammenhang mit dem Aufruf der Neuen Märzfront (vorgetragen von János Berecz)	191
<i>Anmerkungen</i>	192
<i>Anhang</i>	195
1. Namenliste der Genossen, die bei der Sitzung des Zentralkomitees am 10. Februar 1989 als eingeladene Teilnehmer mit Beratungsrecht anwesend waren.....	195
2. Stellungnahme des Zentralkomitees der USAP über einige aktuelle Fragen der Reform des politischen Systems (Entwurf)	196
3. Schriftlich vorgelegter Beitrag von Béla Osztafi	198
4. Schriftlich vorgelegter Beitrag von Lénárd Pál	199
5. Schriftlich vorgelegter Beitrag von Lajos Mórocz	200
6. Schriftlich vorgelegter Beitrag von Magda Molnár	201
7. Schriftlich vorgelegter Beitrag von István Petrovszki	202
8. Schriftlich vorgelegter Beitrag von Frau Gáspár	203
9. Schriftlich vorgelegter Beitrag von László Deák	204
2. <i>Protokoll über die Sitzung des Zentralkomitees am 20—21. Februar 1989</i>	207
Eröffnungsrede vom Präsidenten János Kádár	207
1. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Konzeption der Modernisierung der Verfassung (vorgetragen von György Fejti)	209

2. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Vorschlag über die Konzeption der Erneuerung der Agrarpolitik (vorgetragen von Pál Iványi).....	278
3. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Bericht über die wichtigsten politischen Erfahrungen der Parteikonferenzen in den Städten und Komitaten, beziehungsweise der Parteikomiteesitzungen (vorgetragen von János Lukács)	353
4. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Verschieden	377
a) Vorschlag über die Modifikation von einigen Fragen der Aufnahme von Parteimitgliedern und der Zahlung des Mitgliederbeitrags (vorgetragen von János Lukács)	377
b) Vorschlag über die Ordnung des Umgangs mit den Briefen, die an das Zentralkomitee geschrieben wurden (vorgetragen von János Lukács)	378
c) Vorschlag über die Gründung eines Parteiabzeichens (vorgetragen von János Lukács)	378
5. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Personalfragen (vorgetragen von Károly Grósz)	380
Fortsetzung der Diskussion des 4. Punktes der Tagesordnung:	
d) Mündlicher Bericht über die Revision der konzeptionellen Strafprozesse und den weiteren Umgang mit den Materialien, die in dem geschlossenen Archiv des Innenministeriums aufbewahrt werden (vorgetragen von Károly Grósz)	391
<i>Anmerkungen</i>	404
<i>Anhang</i>	407
1. Namenliste der Genossen, die bei der Sitzung des Zentralkomitees am 20—21. Februar 1989 als eingeladene Teilnehmer mit Beratungsrecht anwesend waren.....	407
2. Vorschlag über die Stellungnahme im Zusammenhang mit der Rege- lungskonzeption der neuen Verfassung	408
3. Vorschlag über die Konzeption der Erneuerung der Agrarpolitik .	440
4. Schriftlich vorgelegter Beitrag von Sándor Kiss	457
5. Schriftlich vorgelegter Beitrag von István Bónyai	459
6. Bericht über die wichtigsten politischen Erfahrungen der Parteikonferenzen in den Städten und Komitaten, beziehungsweise der Parteikomiteesitzungen	460
7. Schriftlich vorgelegter Beitrag von László Boros.....	468
8. Schriftlich vorgelegter Beitrag von Szigfrid Péter	469
9. Vorschlag über die Modifikation der Aufnahme von Parteimitgliedern und der Zahlung des Mitgliederbeitrags	470
10. Vorschlag über die Ordnung des Umgangs mit den Briefen, die an das Zentralkomitee geschrieben wurden	470
11. Vorschlag über die Gründung eines Parteiabzeichens.....	471

3. <i>Protokoll über die Sitzung des Zentralkomitees am 7. März 1989</i>	473
Eröffnungsrede vom Präsidenten Károly Grósz	479
1. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Vorschlag über den Aktionsplan der USAP: Wonach strebt die Ungarische Sozialistische Arbeiterpartei? (vorget- ragen von János Berecz)	475
4. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Personalfragen (vorgetragen von Károly Grósz)	543
2. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Bericht über aktuelle internationale Fragen (vorgetragen von Mátyás Szűrös)	545
3. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Verschiedene	565
Information über das Feiern vom 15-en März (vorgetragen von János Berecz)	565
<i>Anmerkungen</i>	568
<i>Anhang</i>	570
1. Namenliste der Genossen, die bei der Sitzung des Zentralkomitees am 7-en März 1989 als eingeladene Teilnehmer mit Beratungsrecht anwesend waren.....	570
2. Wonach strebt die Ungarische Sozialistische Arbeiterpartei? (Vorsch- lag)	571
3. Stellungnahme des Beratungsrats über den Vorschlag „Wonach strebt die Ungarische Sozialistische Arbeiterpartei?“	574
4. Aufruf des USAP's Zentralkomitees an die Parteimitglieder und Grundorganisationen zum Feiern vom 15-en März	575
4. <i>Protokoll über die Sitzung des Zentralkomitees am 29. März 1989</i>	577
Eröffnungsrede vom Präsidenten Károly Grósz	577
Frage im Zusammenhang mit der Tagesordnung (István Sarlós)	577
Bericht über die Besprechungen mit M. Gorbacsov und J. Arafat (Károly Grósz)	580
1. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Die Entwicklung der politischen Publizität und die Grundprinzipien des Informationsgesetzes. Stellungnahme- entwurf über die Prinzipien der Presspolitik von der Partei und über die Entwicklung der Parteipresse (vorgetragen von János Berecz) ..	586
2. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Bericht über die Erfahrungen der innenpar- teilichen Diskussion über die Reform des politischen Systems (vor- getragen von János Lukács).....	628
3. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Information über die Vorbereitung zum XII. Kongreß des Kommunistischen Jugendverbands (vorgetragen von János Lukács).....	654

4. <i>Punkt der Tagesordnung: Verschiedene</i>	663
a) Vorschlag über die Gründung der György Lukács Stiftung (vorgetragen von János Berecz)	663
b) Bericht über die politischen Erfahrungen der Feier am 15-en März (vorgetragen von János Berecz)	664
c) Bericht über die Arbeit des Komitees, das die Fragen im Zusammenhang mit dem Arbeitsstil des ZK's und PK's (Politisches Komitee) untersucht (vorgetragen von Károly Grósz)	665
d) Personalfragen (vorgetragen von Károly Grósz)	670
<i>Anmerkungen</i>	674
<i>Anhang</i>	675
1. Namenliste der Genossen, die bei der Sitzung des Zentralkomitees am 29. März 1989 als eingeladene Teilnehmer mit Beratungsrecht anwesend waren	675
2. Vorschlag über die ZK's Stellungnahme zur politischen Publizität und den politischen Grundprinzipien des Informationsgesetzes....	676
3. Vorschlag über die ZK's Stellungnahme zu den Prinzipien der Presspolitik von der partei und der Entwicklung der Parteipresse	680
4. Schriftlich vorgelegter Beitrag von István Szabó.....	684
5. Schriftlich vorgelegter Beitrag von Frau Révész, Anna Kéri	686
6. Schriftlich vorgelegter Beitrag von Ágnes Szépe	687
7. Schriftlich vorgelegter Beitrag von Lajos Mórocz	688
8. Schriftlich vorgelegter Beitrag von Ferenc Karvalits	689
9. Schriftlich vorgelegter Beitrag von József Dudla	691
10. Stellungnahme über einige aktuelle Fragen der Reform des politischen Systems (Entwurf).....	692
11. Information über die Vorbereitung zum XII. Kongreß des Kommunistischen Jugendverbands	695
12. Vorschlag über die ZK's Stellungnahme zu den Richtungen der Weiterentwicklung des Jugendverbandes von der Partei	696
13. Vorschlag über die Gründung der György Lukács Stiftung.....	698
14. Bericht über die politische Feier an den Veranstaltungen am 15. März 1989	699
5. <i>Protokoll über die (geschlossene) Sitzung des Zentralkomitees am 12. April 1989</i>	701
Eröffnungsrede vom Präsidenten János Lukács	701
1. <i>Punkt der Tagesordnung: Bericht des Arbeitskomitees, das mit dem ZK's Beschluss vom 11. Februar 1989 entsandt wurde (vorgetragen von Károly Grósz)</i>	703

2. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Personalfragen: Ergänzung des Zentralkomitees, Neuwahl des Generalsekretärs und des Politischen Komitees (vorgetragen von Jenő Váncsa)	720
Diskussion des 1. Punktes der Tagesordnung. Beitrag von János Kádár	758
Vorschlag von János Lukács über die Präsidentenwürde der Zentralen Kontrollkommission	767
<i>Anmerkungen</i>	768
<i>Anhang</i>	769
Namenliste der Genossen, die bei der Sitzung des Zentralkomitees am 12. April 1989 als eingeladene Teilnehmer mit Beratungsrecht anwesend waren	769
6. <i>Protokoll über die Sitzung des Zentralkomitees am 8. Mai 1989</i>	771
Eröffnungsrede vom Präsidenten Károly Grósz	771
1. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Bericht über die Erfahrungen der Diskussionen über das Parteigesetz (vorgetragen von György Fejti)	775
2. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Vorschlag über die Modifikation des Kaderwirkungsbereiches von der USAP (vorgetragen von Károly Grósz)	845
4. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Verschiedene	847
a) Stellungnahme über die Tätigkeit und die weiteren Aufgaben der Arbeitergarde (vorgetragen von Sándor Borbély	847
b) Bericht über die Anfangserfahrungen von der Tätigkeit der Reformkreise (vorgetragen von Károly Grósz)	852
c) Stellungnahmeentwurf über die Gründung des Ungarischen Demokratischen Jugendverbandes (vorgetragen von Károly Grósz)	852
3. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Vorschlag über das Zustandebringen eines politischen Schlichtungsforums (nationale Konferenz am runden Tisch) (vorgetragen von György Fejti)	852
Bericht über die Revision des Strafprozesses gegen Imre Nagy und seine Kameraden (vorgetragen von György Fejti)	872
5. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Personalfragen	873
a) Vorschlag über die Umgestaltung des Ministerrates (vorgetragen von Miklós Németh)	873
b) Vorschlag über die Änderungen in manchen Parteifunktionen (Enthbung von János Kádár von seiner Präsidentenwürde und ZK-Mitgliedschaft; sonstige Personalfragen) (vorgetragen von Károly Grósz)	875
<i>Anmerkungen</i>	890
<i>Anhang</i>	893

1. Namenliste der Genossen, die bei der Sitzung des Zentralkomitees am 8. Mai 1989, als eingeladene Teilnehmer mit Beratungsrecht anwesend waren	893
2. Bericht über die Stellungnahmen der Parteiexekutivkomitees von der Hauptstadt und den Komitaten im Zusammenhang mit dem Gesetzentwurf über die politischen Parteien	894
3. Vorschlag über die Modifikation des Kaderwirkungsbereiches von der USAP	902
4. Stellungnahme über die Tätigkeit und die weiteren Aufgaben der Arbeitergarde (A—B—C)	903
5. Bericht über die Anfangserfahrungen von der Tätigkeit der Reformkreise	907
6. Vorschlag über die ZK's Stellungnahme im Zusammenhang mit der Gründung des Ungarischen Demokratischen Jugendverbandes	910
7. Vorschlag über das Zustandebringen eines politischen Schlichtungsforums (nationale Konferenz am runden Tisch) (Entwurf)	912
8. Vorschlag über die Umgestaltung des Ministerrates	917
7. <i>Protokoll über die Sitzung des Zentralkomitees am 29. Mai 1989</i>	923
Eröffnungsrede vom Präsidenten Károly Grósz	923
Vorschlag von Pál Romány zum Thema der Beziehungen mit internationalen Finanzorganisationen	923
1. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Vorschlag über die Konzeption der Erneuerung von der Agrarpolitik (vorgetragen von Pál Iványi)	925
2. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Vorschlag über die Aufgaben im Zusammenhang mit der Vorbereitung der Landesparteiokonferenz (vorgetragen von Károly Grósz)	966
3. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Verschiedene	1035
a) Vorschlag über die amtliche Mitteilung des Zentralkomitees im Zusammenhang mit der Beerdigung von Imre Nagy (vorgetragen von János Berecz)	1035
b) Bericht über die Arbeitkonferenz der Reformkreise von der USAP am 20. Mai 1989 in Szeged (vorgetragen von Károly Grósz)	1053
c) Bericht über die Verhandlungen im Zusammenhang mit dem politischen Schlichtungsforum (vorgetragen von György Fejti)	1053
d) Vorschlag über die Verschmelzung der Arbeitskomitees, über die Aufstellung des Wirtschaftsstrategischen Arbeitskomitees (vorgetragen von Pál Iványi)	1053
4. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Personalfragen (vorgetragen von Károly Grósz)	1054
a) Gesuche für die Enthebung von der ZK-Mitgliedschaft (Mihály Korom, Sándor Rajnai)	1054

b) Brief von János Kádár an das Zentralkomitee	1055
<i>Anmerkungen</i>	1055
<i>Anhang</i>	1060
1. Namenliste der Genossen, die bei der Sitzung des Zentralkomitees am 29. Mai 1989, als eingeladene Teilnehmer mit Beratungsrecht anwesend waren	1060
2. Bericht über die Erfahrungen der Diskussion über die Konzeption von der Agrarpolitik. Die ZK's Stellungnahme über seine agrarpolitische Konzeption (Entwurf)	1061
3. Schriftlich vorgelegter Beitrag von István Szlamenicky	1067
4. Schriftlich vorgelegter Beitrag von Sándor Kiss	1069
5. Schriftlich vorgelegter Beitrag von József Dudla	1071
6. Schriftlich vorgelegter Beitrag von György Juscsák	1071
7. Vorschlag über die wichtigsten Aufgaben im Zusammenhang mit der Vorbereitung und Organisierung der Landesparteikonferenz ..	1072
8. Schriftlich vorgelegter Beitrag von István Sarlós	1076
9. Schriftlich vorgelegter Beitrag von József Dudla	1076
10. Schriftlich vorgelegter Beitrag von Frau Révész, Anna Kéri	1078
11. Schriftlich vorgelegter Beitrag von István Orbán	1079
12. Vorschlag über die ZK's amtliche Mitteilung im Zusammenhang mit der Beerdigung von Imre Nagy	1079
13. Bericht über die Arbeitkonferenz der Reformkreise von der USAP am 20-en Mai 1989 in Szeged	1081
14. Bericht über die Verhandlungen mit dem politischen Schlichtungsforum. Die 29. Mai 1989 Vorschläge des ZK's von der USAP über die Vorbereitung der Schlichtungsverhandlungen über politische Interessen	1083
15. Schriftlich vorgelegter Beitrag von Lajos Köveskúti	1085

2. BAND

8. <i>Protokoll über die Sitzung des Zentralkomitees am 23–24. Juni 1989</i>	1089
Eröffnungsrede vom Präsidenten Pál Iványi, Vorschläge über die Tagesordnung	1089
1. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Vorschlag über die Einberufung des Kongresses der USAP und über die Ordnung von deren Vorbereitung (vorgetragen von Károly Grósz)	1091
— Vorschlag des entsandten Nominierungsausschusses für die Parteifunktionen	1184
— Abstimmung über die Aufstellung des Präsidiums von der USAP	1225
— Abstimmung über die Zeitpunkt des Parteikongresses, über die	

Wahl der Delegierten, über die Teilnahme der Mitglieder vom ZK und ZKK (Zentrale Kontrollkommission), über die Berufungskommission, über die Person des Präsidentschaftskandidaten der Republik, über die Sammlung von den Parteidokumenten über Imre Nagy	1255
— Vorschlag über die Aufstellung von dem Politischen Verwaltungsausschuß	1258
— Beitrag von János Berecz	1266
2. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Verschiedene	1267
a) Bericht über die trilateralen politischen Schlichtungsverhandlungen (vorgetragen von György Fejtő)	1267
b) Vorschlag über den Arbeitsplan des ZK's für die Monate Juli, August und September (vorgetragen von Károly Grósz)	1268
c) Vorschlag über die Ergänzung des Wirtschaftsstrategischen Arbeitskomitees (vorgetragen von Rezső Nyers)	1268
<i>Anmerkungen</i>	1269
<i>Anhang</i>	1273
1. Namenliste der Genossen, die bei der Sitzung des Zentralkomitees am 23—24. Juni 1989, als eingeladene Teilnehmer mit Beratungsrecht anwesend waren	1273
2. Briefe von Wwe. Frau Asztalos und Wwe. Frau Sziklai an das Zentralkomitee	1274
3. Entwurf des Beschlusses von dem ZK über die Einberufung des Kongresses der USAP und über die Ordnung von deren Vorbereitung	1276
4. Schriftlich vorgelegter Beitrag von Frau Tóth, Mária Kiss	1283
5. Schriftlich vorgelegter Beitrag von Frau Takács	1284
6. Schriftlich vorgelegter Beitrag von Tibor Koi	1286
7. Vorschlag über den Arbeitsplan des ZK's für die Monate Juli, August und September	1288
9. <i>Protokoll über die Sitzung des Zentralkomitees am 28. Juli 1989</i>	1291
Eröffnungsrede vom Präsidenten Rezső Nyers	1291
1. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Bericht über aktuelle internationale Fragen (vorgetragen von Rezső Nyers)	1292
2. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Vorschlag über einige Fragen im Zusammenhang mit der Vorbereitung des USAP's Kongresses (vorgetragen von Jenő Kovács)	1300
3. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Stellungnahmeentwurf über das Verhältnis von der USAP zu den Kirchen. Vorschlag über die Prinzipien der Gewissensfreiheit und Religionsfreiheit (vorgetragen von János Berecz)	1334

4. <i>Punkt der Tagesordnung: Verschiedene</i>	1346
a) Stellungnahmeentwurf über die Gedenkfeier der Ereignisse zwischen 23. Oktober und 4. November 1956 (vorgetragen von János Barabás)	1346
b) Bericht über die Meinungsforschungspläne im Zusammenhang mit den Wahlen (vorgetragen von Miklós Németh)	1378
c) Bericht über die wichtigsten politischen Erfahrungen der zwischenzeitlichen Abgeordnetenwahlen (vorgetragen von György Fejtő)	1379
d) Bericht über die bisherigen Erfahrungen der politischen Schlichtungsverhandlungen (vorgetragen von György Fejtő)	1379
5. <i>Punkt der Tagesordnung: vorschläge in Personalfragen (vorgetragen von Miklós Németh)</i>	1384
Mitteilungen	1385
<i>Anmerkungen</i>	1387
Angang	1391
1. Bericht über die Sitzung des Politischen Beratungsrates von dem Warschauer Vertrag am 7—8. Juli 1989 in Bukarest	1391
2. Bericht über den Besuch von George Bush, Präsidenten von den Vereinigten Staaten in Ungarn	1393
3. Vorschlag über die Tagesordnung des Kongresses, die Prinzipien der Geschäftsordnung und das Komitee für die Vorbereitung der Nominierungen	1395
4. Vorschlag über die Methode und das Budget der Kongressorganisation	1398
5. Vorschlag über die vom Kongreß zu errichtenden Leitungs- und Kontrollorgane und über die Methode von ihrer Wahl	1403
6. Stellungnahmeentwurf: das Verhältnis von der USAP zu den Kirchen; Vorschlag über die Prinzipien der Gewissen- und Religionsfreiheit	1404
7. Vorschlag über die Stellungnahme der USAP über den Tag der nationalen Versöhnung	1407
8. Bericht über die wichtigsten politischen Erfahrungen der zwischenzeitlichen Abgeordnetenwahlen	1408
10. <i>Protokoll über die Sitzung des Zentralkomitees am 1. September 1989</i>	1413
Eröffnungsrede vom Präsidenten Rezső Nyers	1413
Frage von József Veres über die Prager Ereignisse und die Flüchtlinge aus der DDR	1413

1. <i>Punkt der Tagesordnung:</i>	
a) Bericht über die gegenwärtige Situation der Partei (vorgetragen von Jenő Kovács)	1419
b) Bericht über die bisherigen Erfahrungen der trilateralen politischen Schlichtungsverhandlungen, über die bei den Verhandlungen zu vertretenden Fragen (vorgetragen von Imre Pozsgay)	1422
2. <i>Punkt der Tagesordnung: Verschiedene</i>	1514
a) Bericht über die Dokumente im Zusammenhang mit dem Gerichtsverfahren gegen Imre Nagy und seine Kameraden (vorgetragen von Károly Grósz)	1514
b) Personalfragen (vorgetragen von Miklós Németh)	1518
<i>Anmerkungen</i>	1533
<i>Anhang</i>	1538
1. Namenliste der Genossen, die bei der Sitzung des Zentralkomitees am 1. September 1989, als eingeladene Teilnehmer mit Beratungsrecht anwesend waren	1538
2. Politische Agenda für den Zeitraum bis zum Kongreß der USAP ..	1539
3. Bericht über die Gesetzentwürfe, die an der Tagesordnung der trilateralen politischen Schlichtungsverhandlungen stehen	1544
11. <i>Protokoll über die Sitzung des Zentralkomitees am 12—13. September 1989</i>	1575
Eröffnungsrede vom Präsidenten Rezső Nyers	1575
1. <i>Punkt der Tagesordnung:</i> Bericht über die trilateralen politischen Schlichtungsverhandlungen, Vorschlag über den Zeitpunkt der Verhandlungen (vorgetragen von Imre Pozsgay)	1576
2. <i>Punkt der Tagesordnung:</i>	
a) Thesen des Kongreßberichtes von dem Zentralkomitee (vorgetragen von Károly Grósz)	1607
b) Entwurf der Programmklärung von der Partei (vorgetragen von Imre Pozsgay)	1607
c) Statzungsentwurf der Partei (vorgetragen von Jenő Kovács)	1608
Bericht über des Verhältnis zwischen Ungarn und der DDR (vorgetragen von Rezső Nyers)	1664
3. <i>Punkt der Tagesordnung:</i> Organisatorische Fragen im Zusammenhang mit dem Kongreß (vorgetragen von Jenő Kovács)	1666
4. <i>Punkt der Tagesordnung:</i> Verschiedene	1696
a) Vorschlag über die Modifizierung der Parteistruktur von den bewaffneten Kräften und Körperschaften (vorgetragen von Jenő Kovács)	1696

b) Bericht über die Strategie der USAP im Zusammenhang mit der Öffnung zur Weltwirtschaft und die Europa-Politik (vorgetragen von Pál Iványi)	1704
c) Aufruf zur Blutspendung (vorgetragen von Jenő Andics).....	1707
d) Bericht über die Parteiimmobilien, die 1988—89 ohne Entgelt zur gemeinnützigen Verwendung übergeben wurden (vorgetragen von Rezső Nyers)	1707
e) Personalfragen (vorgetragen von Rezső Nyers)	1708
<i>Anmerkungen</i>	1709
<i>Anhang</i>	1713
1. Namenliste der Genossen, die bei der Sitzung des Zentralkomitees am 12—13. September 1989, als eingeladene Teilnehmer mit Beratungsrecht anwesend waren.....	1713
2. Thesen des Kongreßberichtes von dem Zentralkomitee (Entwurf).	1714
3. Vorschlag über den dem Kongreß einzubringenden Satzungsentwurf der USAP.....	1720
4. Der Satzungsentwurf, der an der Landeskonferenz der Reformkreise und Reform-Grundorganisationen abgefaßt wurde	1732
5. Schriftlich vorgelegter Beitrag von Frau Révész, Anna Kéri	1737
6. Schriftliche Bemerkungen Beitrag von János Hoós (sein Brief an den Leiter des Büros von dem USAP's Zentralkomitee)	1738
7. Vorschlag über die Tagesordnung und Geschäftsordnung des Kongresses (Entwurf).....	1739
8. Vorschlag über einige Fragen der Organisation der USAP in den bewaffneten Kräften und Körperschaften	1745
9. Die Aufgaben von der USAP im Zusammenhang mit der Öffnung zur Weltwirtschaft und Europa-Politik	1748
10. Wirtschaftliche Vorgänge im Jahre 1989; Vorschlag über die Grundprinzipien des wirtschaftspolitischen Programs für 1990.....	1754
11. Bericht über die Parteiimmobilien, die 1988—89 ohne Entgelt zur gemeinnützigen Verwendung übergeben wurden.....	1765
12. <i>Protokoll über die Sitzung des Zentralkomitees am 25. September 1989</i>	1767
Eröffnungsrede vom Präsidenten Rezső Nyers	1767
1. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Vorschlag über den Kongreßbericht des Zentralkomitees (vorgetragen von Károly Grósz)	1768
Bericht über die Angelegenheit der Flüchtlinge aus der DDR (vorgetragen von Rezső Nyers)	1787
2. <i>Punkt der Tagesordnung</i> : Vorschlag über die Programmerkklärung der USAP (vorgetragen von Imre Pozsgay)	1788

3. <i>Punkt der Tagesordnung: Verschiedene</i>	1799
a) Bericht über die trilateralen politischen Schlichtungsverhandlungen (vorgetragen von Imre Pozsgay)	1799
b) Satzungsentwurf über die Sektionen der USAP (vorgetragen von Jenő Kovács)	1803
c) Vorschlag über die Stellungnahme im Zusammenhang mit der nationalen Versöhnung (vorgetragen von János Barabás)	1803
d) Satzungsentwurf über die Thesen des Bildungsprogramms von der Partei (vorgetragen von Rezső Nyers)	1804
e) Satzungsentwurf über die Regulierungsprinzipien der Verfassung von Ungarn (vorgetragen von Rezső Nyers)	1805
f) Satzungsentwurf über die Selbstverwaltungen (vorgetragen von Rezső Nyers)	1806
g) Satzungsentwurf über einige Fragen der Eigentumreform (vorgetragen von Pál Iványi)	1807
h) Satzungsentwurf über den strategischen Bund mit der Gewerkschaftsbewegung (vorgetragen von Rezső Nyers)	1807
<i>Anmerkungen</i>	1821
<i>Anhang</i>	1823
1. Namenliste der Genossen, die bei der Sitzung des Zentralkomitees am 25. September 1989, als eingeladene Teilnehmer mit Beratungsrecht anwesend waren	1823
2. Politischer Bericht von dem Zentralen Komitee (Entwurf)	1824
3. Programmerkklärung der USAP (Entwurf)	1831
4. Vorschlag des Zentralkomitees der USAP über die Kongreßstellungnahme im Zusammenhang mit der nationalen Versöhnung	1839
5. Zusammenfassung der Diskussion über den Satzungsentwurf von dem USAP's Zentralkomitee über die nationale Versöhnung	1840
6. Thesen des Bildungsprogramms der USAP	1841
7. Stellungnahme über die Regulierungsprinzipien der Verfassung von Ungarn (Entwurf)	1841
8. Stellungnahme über die Selbstverwaltungen (Entwurf)	1847
9. Vorschlag über die Stellungnahme des ZK's über einige Fragen der Eigentumreform	1848
10. Stellungnahme über die Situation des Parteivermögens (Entwurf)	1851
11. Stellungnahme der USAP über den strategischen Bund mit der Gewerkschaftsbewegung (Entwurf)	1879

ANHANG

I. Mitgliederliste der Zentralorgane von der USAP.....	1883
II. Neben dem ZK der USAP funktionierende Arbeitkomitees und Arbeitsgemeinschaften	1888
III. Plattformen der USAP	1902
IV. Neue politische Organisationen, Parteien, Bewegungen im Jahre 1989.....	1904
V. Nationale Verhandlungen am runden Tisch	1912
VI. Abkürzungsverzeichnis.....	1915
VII. Namenregister	1919

